

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije
od 1991. godine

Predmet br. IT-04-74-A
Datum: 29. novembar 2017.
Original: engleski

PRED ŽALBENIM VIJEĆEM

U sastavu: sudija Carmel Agius, predsjedavajući
sudija Liu Daqun
sudija Fausto Pocar
sudija Theodor Meron
sudija Bakone Justice Moloto

Sekretar: g. John Hocking

Presuda od: 29. novembra 2017.

TUŽILAC

protiv

**JADRANKA PRLIĆA
BRUNE STOJIĆA
SLOBODANA PRALJKA
MILIVOJA PETKOVIĆA
VALENTINA ĆORIĆA
BERISLAVA PUŠIĆA**

JAVNO S POVJERLJIVIM DODATKOM C

**PRESUDA
Tom II**

Tužilaštvo:

g. Douglas Stringer
gđa Laurel Baig
gđa Barbara Goy
gđa Katrina Gustafson

Odbrana:

Michael G. Karnavas i gđa Suzana Tomanović za g. Jadranka Prlića
gđa Senka Nožica i g. Karim A. A. Khan za g. Brunu Stojića
gđa Nika Pinter i gđa Natacha Fauveau-Ivanović za g. Slobodana Praljka
gđa Vesna Alaburić i g. Davor Lazić za g. Milivoja Petkovića
gđa Dijana Tomašegović-Tomić i g. Dražen Plavec za g. Valentina Ćorića
g. Fahrudin Ibrišimović i g. Roger Sahota za g. Berislava Pušića

SADRŽAJ

TOM I

I. UVOD	1
A. KONTEKST	1
B. ŽALBE.....	5
1. Prličeva žalba.....	5
2. Stojićeva žalba	6
3. Praljškova žalba.....	6
4. Petkovićeva žalba	6
5. Ćorićeva žalba.....	7
6. Pušićeva žalba.....	7
7. Žalba tužilaštva	7
C. ŽALBENI PRETRES	8
II. STANDARD PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU	9
III. PRIGOVORI U VEZI S PRAVIČNIM SUĐENJEM I OPTUŽNICOM.....	14
A. MJERODAVNO PRAVO	14
1. Mjerodavno pravo u vezi s pravom na pravično suđenje	14
2. Mjerodavno pravo u vezi s optužnicom.....	14
B. NAVODNE GREŠKE U VEZI S OSLANJANJEM NA DOKAZE U VEZI S FRANJOM TUĐMANOM (STOJIĆEVA OSNOVA 17).....	16
C. NAVODNE GREŠKE U VEZI S PRLIČEVIM PRAVOM NA ODGOVARAJUĆE VRIJEME I USLOVE ZA ODBRANU (PRLIĆEVA OSNOVA 7)	19
D. NAVODNE GREŠKE U VEZI S TEORIJOM UZP-A (STOJIĆEVA OSNOVA 13, PETKOVIĆEVA PODOOSNOVA 3.1)	21
1. Argumenti strana u postupku	24
2. Analiza	26
E. NAVODNA GREŠKA U VEZI S NAPADOM NA SELO SKROBUĆANI (PETKOVIĆEVA PODOOSNOVA 5.2.2.1 DJELIMIČNO).....	31
F. NAVODNE GREŠKE U ZAKLJUČKU DA JE U OPTUŽNICI NAVEDENO POSTOJANJE STANJA OKUPACIJE (ĆORIĆEVA PODOOSNOVA 3.2.1).....	33
G. NAVODNE GREŠKE U VEZI S OBAVIJEŠTENOSĆU O ZAŠTIĆENOM STATUSU MUSLIMANSKIH PRIPADNIKA HVO-A (ĆORIĆEVA OSNOVA 4 DJELIMIČNO).....	35
H. NAVODNE GREŠKE U VEZI SA ĆORIĆEVOM OBAVIJEŠTENOSĆU O NAVODIMA VEZANIM ZA NJEGOVU ODGOVORNOST U SVOJSTVU MINISTRA UNUTRAŠNJIH POSLOVA (ĆORIĆEVA OSNOVA 11 DJELIMIČNO).....	37
1. Argumenti strana u postupku	37
2. Analiza	39
(a) Da li je Optužnica bila manjkava	39
(b) Da li je nedostatak u Optužnici ispravljen	42
(c) Da li je Ćoriću nanesena šteta	44
I. ZAKLJUČAK.....	47
IV. PRIHVATLJIVOST I TEŽINA DOKAZA	48
A. UVOD	48
B. MLADIĆEVI DNEVNICI (PRLIĆEVA OSNOVA 5, STOJIĆEVA OSNOVA 16, PRALJKOVA OSNOVA 50).....	48
1. Uvod.....	48
2. Argumenti strana u postupku	49
(a) Prličevi, Stojićevi i Praljškovi argumenti	49
(b) Odgovor tužilaštva	52

3. Analiza	53
(a) Uvrštavanje u spis izvoda iz Mladićevih dnevnika prilikom ponovnog otvaranja dokaznog postupka tužilaštva	54
(b) Odbijanje zahtjeva odbrane za ponovno otvaranje dokaznih postupaka i izvođenje dokaza u svrhu pobijanja	55
(c) Ocjena Mladićevih dnevnika u Prvostepenoj presudi od strane Pretresnog vijeća	62
4. Zaključak	64
C. PRIHVATANJE DOKAZA	65
1. Odbijanje zahtjeva za prihvatanje Stojićevih dokaza (Stojićeva osnova 5)	65
2. Odbijanje zahtjeva za prihvatanje Praljkovih dokaza (Praljkova osnova 51)	67
3. Pogrešne odluke u vezi s dokazima (Čorićeva osnova 12)	71
(a) Argumenti strana u postupku	71
(b) Analiza	73
(i) Prihvatanje Prlićevih izjava	73
(ii) Dokazni predmet P03216/P03220	75
(iii) Dokazni predmet P03666	77
D. OCJENA DOKAZA	79
1. Pogrešan pristup ocjeni dokaza (Prlićeva osnova 1)	79
(a) Argumenti strana u postupku	79
(b) Analiza	80
2. Propust da se objasni ocjena dokumentarnih dokaza (Prlićeva osnova 3)	82
(a) Argumenti strana u postupku	82
(b) Analiza	83
E. ZANEMARIVANJE DOKAZA	85
1. Prlićevi svjedoci (Prlićeva osnova 2)	85
(a) Argumenti strana u postupku	85
(b) Analiza	86
2. Svjedočenje vještaka odbrane Vlade Šakića (Praljkova osnova 53)	89
F. ZAKLJUČAK	92
V. VJERODOSTOJNOST SVJEDOKA	93
A. UVOD	93
B. VJEŠTACI DONIA, TOMLJANOVICH I RIBIČIĆ (PRLIĆEVA OSNOVA 4)	94
C. SVJEDOCI BA, BB, BC, BD, BEESE, BH, DZ, GALBRAITH, LANE I MANOLIĆ (PRLIĆEVA OSNOVA 6)	97
1. Argumenti strana u postupku	97
2. Analiza	98
D. PRALJKOV ISKAZ (PRALJKOVA OSNOVA 55)	100
1. Navodno uskraćivanje obrazloženja (podosnova 55.1)	100
2. Navodni propust da se primjereno ocijeni Praljkov iskaz (podosnova 55.2)	101
E. ZAKLJUČAK	102
VI. PRIGOVORI U VEZI S OPŠTIM USLOVIMA ZA PRIMJENU ČLANA 2 STATUTA	103
A. POSTOJANJE MEĐUNARODNOG ORUŽANOG SUKOBA	104
1. Okvir međunarodnog oružanog sukoba	104
2. Navodna greška u primjeni prava u vezi s primjenom testa opšte kontrole (Praljkova podosnova 1.4 i Čorićeva podosnova 3.1 djelimično)	106
(a) Argumenti strana u postupku	106
(b) Analiza	107
3. Navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja u vezi s klasifikovanjem sukoba kao međunarodnog (Prlićeva podosnova 19.1, Praljkove podosnove 1.1 i 1.2, Petkovićeve podosnove 7.1.1 djelimično, 7.1.2 i 7.1.4)	108
(a) Argumenti strana u postupku	108
(b) Analiza	109
4. Prigovori u vezi s intervencijom Hrvatske u sukobu između HVO-a i ABiH	111

(a) Direktna intervencija vojnika i jedinica HV-a u sukobu (Prlićeva podosnova 19.1 djelimično i 19.2, Stojićeva podosnova 54.1, Praljkove podosnove 1.1 djelimično, 1.2 djelimično, 1.3 djelimično i 1.4 djelimično, Petkovićeva podosnove 7.1.1 djelimično, 7.1.3 i 7.1.4 djelimično, Čorićeva podosnova 3.1 djelimično, te Pušićeva osnova 7 djelimično).....	112
(i) Argumenti strana u postupku.....	112
(ii) Analiza.....	117
(b) Organizovanje, koordiniranje i planiranje vojnih operacija HVO-a od strane Hrvatske (Prlićeva podosnova 19.3, Stojićeva podosnova 54.2 djelimično, Praljkove podosnove 1.3 djelimično i 1.4 djelimično, Petkovićeva podosnove 7.1.1 djelimično i 7.1.5 djelimično, Čorićeva podosnova 3.1 djelimično, te Pušićeva osnova 7 djelimično).....	121
(i) Argumenti strana u postupku.....	121
(ii) Analiza.....	126
(c) Drugi prigovori – dijeljenje vojnih izvještaja (Stojićeva podosnova 54.2, Praljkova podosnova 1.3 i Petkovićeva podosnova 7.1.5, sve djelimično)	129
(i) Argumenti strana u postupku.....	129
(ii) Analiza.....	131
5. Zaključak	132
B. STANJE OKUPACIJE.....	132
1. Da li je ispitivanje stanja okupacije bilo potrebno (Prlićeva osnova 20, Stojićeva osnova 55, Praljkova osnova 2, Petkovićeva podosnova 7.2 i Čorićeva podosnova 3.2).....	132
2. Pravni uslovi za stanje okupacije (Prlićeva osnova 20, Stojićeva osnova 55, Praljkova osnova 2, Petkovićeva podosnova 7.2 i Čorićeva podosnova 3.2).....	134
(a) Argumenti strana u postupku	134
(b) Analiza	139
(c) Zaključak.....	153
C. USLOV UTVRĐIVANJA STATUSA ZAŠTIĆENIH OSOBA.....	153
1. Pripadnici HVO-a muslimanske nacionalnosti (Stojićeva osnova 42, Praljkova osnova 3, Petkovićeva podosnove 5.2.1.1 djelimično i 5.2.1.3 djelimično, te Čorićeva osnova 4).....	154
(a) Argumenti strana u postupku	154
(b) Analiza	157
(c) Zaključak.....	160
2. Vojno sposobni muškarci Muslimani (Praljkova osnova 4, Petkovićeva podosnove 5.2.1.1 djelimično, 5.2.1.2 i 5.2.1.4, Čorićeva osnova 5 i Pušićeva podosnova 7.1).....	161
(a) Argumenti strana u postupku	161
(b) Analiza	162
(c) Zaključak.....	165
3. Odbrana u vezi sa zatočenjem (Petkovićeva podosnove 5.2.1.1, 5.2.1.3, 5.2.1.4, sve djelimično).....	165
(a) Argumenti strana u postupku	166
(b) Analiza	167
(c) Zaključak.....	169
D. ZAKLJUČAK.....	169
VII. PRIGOVORI NA ZLOČINE U OSNOVI	170
A. UVOD	170
B. <i>MENS REA</i> ZA ZLOČINE PROTIV ČOVJEČNOSTI (STOJIĆEVA OSNOVA 26, PRALJKOVA OSNOVA 48 I PETKOVIĆEVE PODOSNOVE 4.1 I 4.4, OBJE DJELIMIČNO).....	170
1. Argumenti strana u postupku	171
2. Analiza	172
C. NAVODNE GREŠKE U VEZI S BEZOBZIRNIM RAZARANJEM GRADOVA, NASELJA ILI SELA, ILI PUSTOŠENJEM KOJE NIJE OPRAVDANO VOJNOM NUŽDOM (OSNOVA TUŽILAŠTVA 3 DJELIMIČNO, PRALJKOVA OSNOVA 23 I PETKOVIĆEVA PODOSNOVA 5.2.2.4 DJELIMIČNO).....	174
1. Propust da se izreknu osuđujuće presude.....	174
(a) Argumenti strana u postupku	175

(b) Analiza	176
2. Prigovori na pravne i činjenične zaključke na kojima se zasnivaju zaključci o bezobzirnom razaranju.....	178
(a) Opšti argumenti u vezi sa Četiri grupe incidenata i argumenti u vezi s muslimanskom imovinom u opštini Prozor i deset džamija u opštini Mostar	178
(b) Stari most u Mostaru	179
(i) Argumenti strana u postupku	180
(ii) Analiza.....	182
3. Zaključak u vezi s bezobzirnim razaranjem koje nije opravdano vojnom nuždom.....	184
4. Posljedice grešaka u vezi sa Starim mostom po krivična djela progona i protivpravnog terorisanja civila.....	185
(a) Argumenti strana u postupku	186
(b) Analiza	187
D. NAPADI 18. JANUARA 1993. U OPŠTINI GORNJI VAKUF I ZLOČINI POVEZANI S TIM NAPADIMA	189
1. Ubijanje sedam civila u selu Duša (Stojićeva podosnova 45.1 i Praljкова osnova 12)	190
(a) Argumenti strana u postupku	190
(b) Analiza	192
2. Bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom, u opštini Gornji Vakuf (osnova tužilaštva 3 djelimično)	196
(a) Argumenti strana u postupku	196
(b) Analiza	198
3. Paljenje kuća u selima Duša i Uzričje (Praljkova osnova 11)	199
(a) Argumenti strana u postupku	200
(b) Analiza	202
4. Hapšenje i zatočenje civila iz sela Duša, Hrasnica, Uzričje i Ždrimci (Praljkova osnova 13) ..	205
(a) Argumenti strana u postupku	206
(b) Analiza	208
5. Raseljavanje Muslimana iz sela Duša, Hrasnica, Uzričje i Ždrimci (Praljkova osnova 14).....	216
(a) Argumenti strana u postupku	218
(b) Analiza	220
6. Zločini koje su počinili pripadnici Pukovnije "Bruno Bušić" u selima Ždrimci i Uzričje (Petkovićeva podosnove 5.2.2.2 i 5.2.3.1, obje djelimično)	223
E. HAPŠENJE, ZATOČENJE I RASELJAVANJE MUSLIMANA U OPŠTINI PROZOR U JULU I AVGUSTU 1993. .	225
1. Hapšenje i zatočenje civila iz Prozora (Praljkova osnova 8)	225
(a) Argumenti strana u postupku	226
(b) Analiza	227
2. Raseljavanje Muslimana iz opštine Prozor (Praljkova osnova 9).....	234
(a) Argumenti strana u postupku	234
(b) Analiza	236
F. ZLOČINI POČINJENI U OPŠTINI MOSTAR.....	239
1. Opsada istočnog Mostara i s njom povezani zločini.....	239
(a) Držanje Muslimana u istočnom Mostaru skućenih u enklavi (Stojićeva osnova 50 i Praljкова osnova 25)	239
(b) Humanitarna situacija za vrijeme opsade istočnog Mostara (Praljkova osnova 26).....	243
(c) Kampanja snajperskog djelovanja u Mostaru (Praljkova osnova 20)	245
(d) Granatiranje istočnog Mostara (Praljkova osnova 21 i Petkovićeva podosnova 5.2.2.4, obje djelimično)	248
(i) Argumenti strana u postupku	250
(ii) Analiza.....	253
(e) Uništavanje ili oštećivanje džamija u istočnom Mostaru (Praljkova osnova 24).....	260
2. Smrt četiri Muslimana tokom napada na selo Raštani (Praljkova osnova 27).....	262
3. Zločini koje je počinila Pukovnija "Bruno Bušić" na Heliodromu (Petkovićeva podosnova 5.2.3.1 djelimično)	265
G. ZAKLJUČAK	266

TOM II

VIII. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT	267
A. UVOD	267
B. UZP I TREĆA KATEGORIJA UZP-A KAO OBLIK ODGOVORNOSTI KOJI JE ČVRSTO USTANOVLJEN U MEĐUNARODNOM OBIČAJNOM PRAVU	269
1. Argumenti strana u postupku	269
2. Analiza	270
C. KRAJNI CILJ UZP-A	274
1. Uvod.....	274
2. Navodne greške u zaključku Pretresnog vijeća da je Tuđman namjeravao da proširi granice Hrvatske	274
(a) Oспорavanje konstatacija u osnovi zaključka o Tuđmanovim namjerama	275
(i) Tuđmanov plan za proširenje granica Hrvatske.....	275
a. Prlićeva žalba (podosnova 9.2 djelimično).....	275
b. Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)	277
(ii) Sastanak u Karađorđevu od 25. marta 1991.	279
a. Prlićeva žalba (podosnova 9.3).....	280
i. Argumenti strana u postupku	280
ii. Analiza	280
b. Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)	282
c. Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično).....	283
(iii) Tuđmanova dvostruka politika	284
a. Prlićeva žalba (podosnove 9.2 i 9.3 djelimično).....	285
i. Argumenti strana u postupku	285
ii. Analiza	286
b. Praljkova žalba (podosnove 5.1, 5.2 i 6.2 djelimično)	288
i. Argumenti strana u postupku	288
ii. Analiza	289
(iv) Tuđmanova podrška stvaranju HZ HB 18. novembra 1991.	290
a. Prlićeva žalba (podosnova 9.5).....	291
i. Argumenti strana u postupku	291
ii. Analiza	292
b. Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)	293
(v) Tuđmanovo upućivanje na Banovinu Hrvatsku u periodu od januara 1993. do marta 1994.	295
a. Prlićeva žalba (podosnova 9.2 djelimično).....	295
b. Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)	297
(b) Oспорavanje ukupnog zaključka da je Tuđman tvrdio da BiH ne bi trebala da postoji kao nezavisna država i da dio BiH mora da bude pripojen Hrvatskoj.....	298
(i) Prlićeva žalba (osnova 9.2 djelimično).....	298
(ii) Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično).....	300
a. Argumenti strana u postupku.....	300
b. Analiza	301
(iii) Pušićeva žalba (osnova 3 djelimično).....	304
a. Argumenti strana u postupku.....	304
b. Analiza	305
3. Navodne greške u zaključku da su rukovodioci HZ(R) HB učestvovali u sastancima i raspravama u vezi s podjelom BiH	307
(a) Prlićeva žalba (podosnove 9.4, 9.7 i 9.8)	307
(b) Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično)	309
(i) Argumenti strana u postupku	309
(ii) Analiza.....	310
(c) Praljkova žalba (podosnove 6.1 djelimično i 6.4).....	311

(i) Argumenti strana u postupku	311
(ii) Analiza.....	312
(d) Petkovićeva žalba (podosnove 2.2 i 2.3 djelimično).....	314
4. Navodne greške u zaključku da stvaranje HZ HB nije bilo samo privremena odbrambena mjera	316
(a) Prlićeva žalba (podosnove 9.1 i 9.6)	316
(i) Argumenti strana u postupku	316
(ii) Analiza.....	318
(b) Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično)	321
(c) Praljkova žalba (osnova 6.2 djelimično)	322
(i) Argumenti strana u postupku	322
(ii) Analiza.....	322
5. Navodne greške u vezi sa saglasnošću delegacije bosanskih Hrvata s načelima Vance- Owenovog mirovnog plana i Tuđmanovom učešću u pregovorima	323
(a) Prlićeva žalba (podosnova 9.9)	324
(b) Praljkova žalba (podosnove 5.1 djelimično, 5.2 djelimično i 5.3).....	325
(i) Argumenti strana u postupku	325
(ii) Analiza.....	326
6. Navodne greške u zaključku da su rukovodioci HZ HB uspostavili jednu "mini-državicu" unutar BiH.....	328
(a) Prlićeva žalba (podosnova 9.10)	329
(i) Argumenti strana u postupku	329
(ii) Analiza.....	329
(b) Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično).....	331
7. Navodne greške u vezi s krajnjim ciljem UZP-a	331
(a) Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično).....	332
(b) Praljkova žalba (podosnova 6.5).....	333
(c) Petkovićeva žalba (podosnove 2.1, 2.2 djelimično i 2.3 djelimično).....	333
(i) Argumenti strana u postupku	333
(ii) Analiza.....	334
(d) Pušićeva žalba (osnova 3 djelimično)	336
(i) Argumenti strana u postupku	336
(ii) Analiza.....	338
8. Zaključak	338
D. POSTOJANJE ZAJEDNIČKOG ZLOČINAČKOG PLANA UZP-A.....	339
1. Uvod.....	339
2. Navodne greške u vezi s definicijom ZZP-a (Stojićeva osnova 8 i Petkovićeve podosnove 3.2.1.1 i 3.2.1.2 djelimično)	340
(a) Argumenti strana u postupku	340
(b) Analiza	341
3. Navodne greške u primjeni prava u vezi s obimom i proširenjem ZZP-a	343
(a) Stojićeva žalba (osnove 11 i 12) i Praljkova žalba (osnova 7).....	344
(i) Argumenti strana u postupku	344
(ii) Analiza.....	346
(b) Stojićeva žalba (osnova 4 djelimično)	356
(i) Argumenti strana u postupku	356
(ii) Analiza.....	357
(c) Praljkova žalba (osnova 49)	360
(d) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.1.3).....	361
4. Navodne greške u vezi s događajima koji su bili sastavni dio ZZP-a	362
(a) Uvod	362
(b) Navodne greške u vezi sa zaključcima koji su se odnosili na period prije ZZP-a	363
(i) Prlićeva žalba (podosnova 10.1).....	363
(ii) Praljkova žalba (podosnova 5.4 djelimično).....	364
(iii) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.1.2 djelimično)	366

a. Argumenti strana u postupku.....	366
b. Analiza	366
(c) Navodne greške u zaključcima da je UZP započeo sredinom januara 1993. i da su muslimanski civili bili uklonjeni iz sela u opštini Gornji Vakuf.....	368
(i) Prlićeva žalba (podosnove 10.2, 10.3 i 10.4 djelimično).....	368
a. Argumenti strana u postupku.....	368
b. Analiza	369
(ii) Stojićeva žalba (osnova 10).....	371
a. Argumenti strana u postupku.....	371
b. Analiza	372
(iii) Stojićeva žalba (osnova 4 djelimično).....	375
(iv) Praljškova žalba (osnova 15).....	376
a. Argumenti strana u postupku.....	376
b. Analiza	377
(v) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično).....	379
a. Argumenti strana u postupku.....	379
b. Analiza	380
(vi) Uticaj poništenja zaključka u vezi sa selom Duša na ZZP	382
a. Argumenti strana u postupku.....	383
b. Analiza	385
(d) Navodne greške u vezi s događajima u opštini Jablanica u periodu od februara do maja 1993.	389
(i) Prlićeva žalba (podosnove 10.3 i 10.4 djelimično).....	389
(ii) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično)	390
a. Argumenti strana u postupku.....	390
b. Analiza	391
(e) Navodne greške u zaključcima o ofanzivnim dejstvima HVO-a u opštini Prozor.....	393
(i) Prlićeva žalba (podosnove 10.3 i 10.4 djelimično).....	393
(ii) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično)	394
(iii) Praljškova žalba (osnova 10)	394
a. Argumenti strana u postupku.....	394
b. Analiza	396
(f) Navodne greške u zaključcima o postupcima HVO-a u opštini Mostar.....	398
(i) Prlićeva žalba (podosnova 10.5).....	398
a. Argumenti strana u postupku.....	398
b. Analiza	400
(ii) Prlićeva žalba (podosnove 10.6, 10.7 i 10.8).....	403
a. Argumenti strana u postupku.....	403
b. Analiza	404
(iii) Stojićeva žalba (osnova 47).....	405
a. Argumenti strana u postupku.....	405
b. Analiza	406
(iv) Praljškova žalba (osnova 28).....	409
(v) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično).....	412
(vi) Praljškova žalba (podosnova 6.3) i Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.3).....	413
a. Argumenti strana u postupku.....	413
b. Analiza	415
(g) Navodne greške u zaključcima u vezi s događajima koji su se desili prije i poslije napada na kasarnu HVO-a “Tihomir Mišić” u Mostaru 30. juna 1993.....	417
(i) Prlićeva žalba (podosnove 10.10 i 10.15).....	418
a. Argumenti strana u postupku.....	418
b. Analiza	419
(ii) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.2)	420
a. Argumenti strana u postupku.....	420
b. Analiza	421

(h) Navodne greške u zaključcima u vezi s događajima koji su se desili krajem 1993.	422
(i) Prlićeva žalba (podosnove 10.12, 10.13 i 10.14).....	423
(ii) Praljkova žalba (osnova 32).....	423
a. Argumenti strana u postupku.....	423
b. Analiza	425
(iii) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično)	426
5. Drugi prigovori na dokaze i alternativni razumni zaključci	427
(a) Navodne greške u vezi s obrascem zločina i samim postojanjem ZZP-a (Prlićeve podosnove 10.16 i 10.17, Stojićeva osnova 4 djelimično i Pušićeva osnova 3 djelimično).....	427
(i) Argumenti strana u postupku	427
(ii) Analiza.....	430
(b) Navodne greške u vezi s kontekstom sukoba sa ABiH.....	432
(i) Stojićeva žalba (osnova 2)	432
a. Argumenti strana u postupku.....	432
b. Analiza	434
(ii) Stojićeva žalba (osnova 3)	437
a. Argumenti strana u postupku.....	437
b. Analiza	438
(iii) Petkovićeva žalba (podosnove 3.2.2 i 3.2.2.4)	440
a. Argumenti strana u postupku.....	440
b. Analiza	441
(iv) Čorićeva žalba (osnova 1 djelimično).....	443
a. Argumenti strana u postupku.....	443
b. Analiza	445
6. Zaključak	448
E. NAVODNE GREŠKE U VEZI S UČEŠĆEM JADRANKA PRLIĆA U UZP-U	449
1. Uvod.....	449
2. Prlićeva uloga u svojstvu predsjednika HVO-a/Vlade HZ(R) HB	450
(a) Navodne greške vezane za Prlićeve funkcije i dužnosti u vezi s civilnim poslovima	450
(i) Prlićeva ovlaštenja za donošenje odluka (Prlićeva podosnova 11.1)	451
a. Prlićeva ovlaštenja u odnosu na ovlaštenja drugih organa i funkcionera	451
i. Argumenti strana u postupku	451
ii. Analiza	452
b. Prlićeva statutarna ovlaštenja i uloga u HVO-u/Vladi HZ(R) HB	454
i. Argumenti strana u postupku	454
ii. Analiza	455
c. Razlika između HZ HB i HR HB	456
i. Argumenti strana u postupku	456
ii. Analiza	457
d. Rasprave Vlade.....	459
e. Zaključak	461
(ii) Proširenje ovlaštenja Vlade (Prlićeva podosnova 11.2)	461
(iii) Odjel/Ministarstvo obrane (Prlićeva podosnova 11.3)	462
a. Argumenti strana u postupku.....	462
b. Analiza	463
(iv) Odjel/Ministarstvo unutarnjih poslova (Prlićeva podosnova 11.4)	466
a. Argumenti strana u postupku.....	466
b. Analiza	467
(v) Odjel/Ministarstvo pravosuđa i opće uprave (Prlićeva podosnova 11.5)	469
(vi) Budžetski organi Vlade (Prlićeva podosnova 11.6).....	470
a. Argumenti strana u postupku.....	470
b. Analiza	471
(vii) Ured za izbjeglice, prognanike i raseljene osobe (Prlićeva podosnova 11.7).....	472
a. Argumenti strana u postupku.....	472
b. Analiza	473

(viii) Služba za razmjenu (Prlićeva podosnova 11.8).....	475
(ix) Opštinski organi (Prlićeva podosnova 11.9).....	476
(x) Zaključak.....	477
(b) Navodne greške u vezi s vojnim ovlaštenjima (Prlićeva osnova 12).....	477
(i) Uvod.....	477
(ii) Vojna ovlaštenja Vlade i Prlića (Prlićeva podosnova 12.1)	478
a. Vojna ovlaštenja Vlade.....	478
i. Argumenti strana u postupku	478
ii. Analiza	480
b. Prlićeva vojna ovlaštenja.....	482
i. Argumenti strana u postupku	482
ii. Analiza	484
c. Zaključak	487
(iii) Prlićevo znanje o borbenim dejstvima (Prlićeva podosnova 12.2).....	487
(iv) Zaključak	488
(c) Navodne greške u pogledu Prlićevih ovlaštenja u vezi s humanitarnom pomoći (Prlićeva osnova 14).....	488
(i) Argumenti strana u postupku	488
(ii) Analiza.....	489
(d) Navodne greške u vezi s Prlićevom ulogom u odnosima između HZ(R) HB i Hrvatske	491
(i) Prlićeve veze s rukovodiocima Hrvatske (Prlićeva osnova 15).....	491
(ii) Prlićevo znanje o međunarodnom oružanom sukobu u kojem je učestvovala Hrvatska (Prlićeva podosnova 16.16)	493
3. Navodne greške u vezi s Prlićevim značajnim doprinosom ZZP-u i njegovom namjerom.....	494
(a) Opština Gornji Vakuf (Prlićeva podosnova 16.1).....	494
(i) Ultimatum od 15. januara 1993. (Prlićeva podosnova 16.1.1)	494
a. Argumenti strana u postupku.....	495
b. Analiza	496
(ii) Vojna dejstva nakon Ultimatumu od 15. januara 1993. (Prlićeva podosnova 16.1.2).....	499
a. Argumenti strana u postupku.....	500
b. Analiza	501
(iii) Razni zaključci u vezi s napadima na Gornji Vakuf u januaru 1993. (Prlićeva podosnova 16.1.3).....	502
a. Argumenti strana u postupku.....	503
b. Analiza	504
(iv) Prlićeva namjera u vezi sa zločinima u Gornjem Vakufu (Prlićeva podosnova 16.1.4). 506	
a. Argumenti strana u postupku.....	506
b. Analiza	507
(b) Opštine Prozor i Jablanica (Prlićeva podosnova 16.2).....	509
(i) Ultimatum od 4. aprila 1993. (Prlićeve podosnove 16.2.1 i 16.2.2).....	509
a. Argumenti strana u postupku.....	509
b. Analiza	512
(ii) Vojna dejstva nakon Ultimatumu od 4. aprila 1993. (Prlićeve podosnove 16.2.3, 16.2.4 i 16.2.5).....	515
a. Argumenti strana u postupku.....	516
b. Analiza	516
(iii) Raseljavanje Muslimana iz Doljana i Sovića (Prlićeva podosnova 16.2.6)	518
(iv) Mens rea (Prlićeva podosnova 16.2.7).....	519
(c) Prlićevo učešće u kampanji masovnog hapšenja Muslimana u više opština počev od 30. juna 1993. (Prlićeva podosnova 16.3).....	520
(i) Argumenti strana u postupku	521
(ii) Analiza.....	523
(d) Opština Mostar (Prlićeva podosnova 16.4).....	525
(i) Zapadni Mostar	525
a. Navodna greška u zaključku o širenju hrvatstva (Prlićeva podosnova 16.4.1)	525

b. Navodna greška u vezi s Prličevim prihvatanjem hapšenja Muslimana izvršenog približno 9. maja 1993. (Prličeva podosnova 16.4.2).....	526
i. Argumenti strana u postupku	526
ii. Analiza	527
c. Navodne greške u vezi s Prličevim doprinosom procesu deložiranja (Prličeve podosnove 16.4.3 i 16.4.4)	528
i. Argumenti strana u postupku	528
ii. Analiza	530
(ii) Istočni Mostar	532
a. Kampanja granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru (Prličeva podosnova 16.4.5).....	532
i. Argumenti strana u postupku	532
ii. Analiza	533
b. Životni uslovi u istočnom Mostaru (Prličeva podosnova 16.4.6)	534
i. Argumenti strana u postupku	534
ii. Analiza	536
c. Prličev doprinos blokiranju humanitarne pomoći za istočni Mostar (Prličeva podosnova 16.4.7)	539
i. Argumenti strana u postupku	540
ii. Analiza	543
(e) Raseljavanje Hrvata iz opštine Vareš (Prličeva podosnova 16.5).....	547
(i) Argumenti strana u postupku	548
(ii) Analiza.....	550
(f) Prličev doprinos politici raseljavanja stanovništva (Prličeva podosnova 16.6).....	553
(i) Argumenti strana u postupku	553
(ii) Analiza.....	557
(g) Prličeva nadležnost za zatočeničke centre	561
(i) Prličeva opšta ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima (Prličeva osnova 13 djelimično).....	561
a. Argumenti strana u postupku.....	562
b. Analiza	564
(ii) Heliodrom	567
a. Prličeva ovlaštenja u vezi s Heliodromom (Prličeve podosnove 16.7.1 i 16.7.3)	567
b. Prličevo omogućavanje i podržavanje zatočenja civila na Heliodromu (Prličeva osnova 13 djelimično i podosnova 16.7.2).....	568
i. Argumenti strana u postupku	569
ii. Analiza	570
c. Prličevo omogućavanje i prihvatanje korištenja zatočenika s Heliodroma za rad na liniji fronta (Prličeva podosnova 16.7.4).....	571
i. Argumenti strana u postupku	571
ii. Analiza	572
d. Prličevo planiranje i omogućavanje organizovanja odlaska približno 2.500 zatočenika s Heliodroma u Hrvatsku (Prličeva podosnova 16.7.5).....	573
(iii) Zatočenički centar Vojno (Prličeva osnova 13 djelimično i podosnova 16.8)	575
(iv) Zatvor u Dretelju (Prličeva osnova 13 djelimično i podosnova 16.9)	576
a. Argumenti strana u postupku.....	576
b. Analiza	579
(v) Zatvor u Gabeli (Prličeva osnova 13 djelimično i podosnova 16.11).....	580
a. Argumenti strana u postupku.....	580
b. Analiza	581
(vi) Prličevo omogućavanje odlaska zatočenika u strane zemlje preko Hrvatske (Prličeva podosnova 16.10).....	582
(h) Negiranje, prikrivanje i podsticanje zločina i propust da se spriječe zločini ili kazne počinioci (Prličeve podosnove 16.12, 16.13, 16.14 i 16.15)	584
(i) Argumenti strana u postupku	584

(ii) Analiza.....	586
(i) <i>Mens rea</i> i <i>actus reus</i> počinjenja putem UZP-a (Prličeva osnova 18).....	589
(i) Argumenti strana u postupku.....	589
(ii) Analiza.....	591
4. Zaključak	593
F. NAVODNE GREŠKE U VEZI S UČEŠĆEM BRUNE STOJIĆA U UZP-U	593
1. Uvod.....	593
2. Navodne greške u zaključku da je Stojić imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om (Stojićeva osnova 20).....	595
(a) Stojićeva administrativna i logistička uloga u HVO-u.....	596
(b) Stojićeva uloga u osnivanju i organizaciji HVO-a.....	600
(c) Stojićeva odgovornost da izvještava Vladu HZ(R) HB o vojnim operacijama i da daje prijedloge, koji su usvajani	601
(d) Stojićevo ovlaštenje da odluke Vlade u vezi s vojnim pitanjima šalje kroz vojni komandni lanac	604
(e) Stojićevo ovlaštenje da izdaje naređenja direktno HVO-u i da obezbijedi da ta naređenja budu izvršena	606
(i) Argumenti strana u postupku.....	606
(ii) Analiza.....	607
(f) Stojićeva odgovornost za kadrove, finansije i logistiku HVO-a.....	612
(i) Argumenti strana u postupku.....	612
(ii) Analiza.....	614
a. Logističke potrebe HVO-a.....	614
b. Finansije HVO-a.....	617
c. Kadrovi.....	621
(g) Stojićevo ovlaštenje da odredi predstavnike HVO-a na pregovorima o prekidu vatre	622
(h) Zaključak.....	624
3. Navodne greške u zaključku da je Stojić imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad Vojnom policijom (Stojićeva osnova 21)	624
(a) Argumenti strana u postupku	624
(b) Analiza	627
(i) Stojićeva uključenost u imenovanja u Vojnoj policiji i njegove administrativne uloge... ..	627
(ii) Ovlaštenja Uprave Vojne policije.....	628
(iii) Da li je Stojić izdavao naređenja Vojnoj policiji.....	629
(iv) Da li je Stojić primao izvještaje u vezi s aktivnostima Vojne policije	631
(c) Zaključak.....	634
4. Navodne greške u vezi sa Stojićevim propustom da spriječi zločine koje su počinili HVO i Vojna policija i kazni počinioce (Stojićeva osnova 23).....	634
(a) Stojićevo <i>de facto</i> ovlaštenje da spriječi i kazni zločine (Stojićeva podosnova 23.1)	635
(i) Argumenti strana u postupku.....	635
(ii) Analiza.....	636
(b) Da li Stojić nije imao namjeru da spriječi zločine i kazni počinioce (Stojićeva podosnova 23.3)	641
(c) Stojićevo ovlaštenje da spriječi zločine koje su počinili Naletilićevi vojnici ili da kazni počinioce (Stojićeva podosnova 23.2)	643
(d) Zaključak.....	644
5. Navodne greške u vezi sa Stojićevim ovlaštenjima i odgovornostima (Stojićeva osnova 24) ..	645
(a) Da li je Stojić predstavljao Vladu na mirovnim pregovorima (Stojićeva podosnova 24.1) ..	645
(b) Da li je Stojić učestvovao u kreiranju politike odbrane Vlade HZ(R) HB (Stojićeva podosnova 24.2).....	647
(c) Da li je Stojić vršio funkciju predstojnika Odjela obrane do 15. novembra 1993. (Stojićeva podosnova 24.3).....	651
(d) Zaključak.....	651
6. Navodne greške u identifikovanju članova UZP-a (Stojićeva osnova 7)	652

7. Navodne greške u zaključku da je Stojić dao značajan doprinos UZP-u uopšte (Stojićeva osnova 27).....	654
(a) Navodne pravne greške u primjeni odgovornosti po osnovu UZP-a (Stojićeva podosnova 27.1, djelimično)	654
(b) Da li je Stojićeva pomoć vojnim operacijama doprinijela UZP-u (Stojićeva podosnova 27.1 djelimično).....	657
(i) Argumenti strana u postupku	657
(ii) Analiza.....	657
(c) Da li je Stojićeva uloga spone između oružanih snaga i Vlade doprinijela UZP-u (Stojićeva podosnova 27.2 djelimično).....	660
(d) Da li je Stojić koristio HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina (Stojićeva podosnove 27.2 (djelimično) i 27.3).....	661
(i) Argumenti strana u postupku	661
(ii) Analiza.....	662
(e) Zaključak.....	665
8. Navodne greške u vezi sa Stojićevom umiješanošću u zločine počinjene u opštinama i zatočeničkim centrima	666
(a) Opština Prozor i Zatvor u Ljubuškom (Stojićeva osnova 28)	666
(i) Argumenti strana u postupku	666
(ii) Analiza.....	667
(iii) Zaključak	670
(b) Opština Gornji Vakuf (Stojićeva osnova 29).....	670
(i) Da li je Stojić naredio Miri Andriću da zauzme Gornji Vakuf silom (Stojićeva podosnova 29.1).....	671
(ii) Da li je Stojić znao za počinjenje zločina na osnovu izvještaja Željka Šiljega (Stojićeva podosnova 29.2).....	675
(iii) Da li je Stojić omogućio i izbliza pratio vojne operacije u Gornjem Vakufu i da li je namjeravao da zločini budu počinjeni (Stojićeva podosnova 29.3)	678
(iv) Zaključak	679
(c) Opština Jablanica (Stojićeva osnova 30).....	680
(i) Da li je Stojić morao znati za plan u vezi s vojnim operacijama HVO-a u opštini Jablanica (Stojićeva podosnova 30.2).....	680
a. Argumenti strana u postupku.....	680
b. Analiza	681
(ii) Da li je Stojić morao znati za zločine počinjene u Sovićima i Doljanima (Stojićeva podosnova 30.1).....	684
a. Argumenti strana u postupku.....	684
b. Analiza	685
(iii) Zaključak	688
(d) Operacije u gradu Mostaru u maju 1993. (Stojićeva osnova 31).....	689
(i) Stojićevo učešće u pripremanju snaga i planiranju operacija HVO-a u Mostaru (Stojićeva podosnova 31.1)	689
(ii) Navodne greške u ocjeni svjedočenja svjedoka vještaka Davora Marijana i oslanjanju na to svjedočenje (Stojićeva podosnova 31.2).....	692
(iii) Stojićevo učešće u planiranju djela nasilja koja su pratila operacije HVO-a u Mostaru (Stojićeva podosnova 31.3)	695
(iv) Zaključak	697
(a) Deložacije muslimanskog stanovništva iz zapadnog Mostara (Stojićeve osnove 32 i 33) ..	697
(i) Da li je Stojić primao izvještaje u vezi s deložacijama Muslimana i zločinima počinjenim nad njima i da li je učestvovao u organizaciji i provođenju kampanja deložacije (Stojićeva podosnova 33.1)	698
(ii) Da li su Stojić i vlasti HVO-a zaista namjeravali da kazne počiniocima nad Muslimanima u Mostaru (Stojićeva podosnova 33.2).....	701
(iii) Navodne greške u ocjeni Stojićevih komentara iznesenih 17. jula 1993. (Stojićeva podosnova 33.3).....	703

(iv) Navodne greške u vezi s vjerodostojnošću i svjedočenjem svjedoka DZ (Stojićeva osnove 32 i 33.4)	707
a. Navodne greške u vezi s vjerodostojnošću svjedoka DZ (Stojićeva osnova 32)	707
b. Navodne greške u vezi s dokazima svjedoka DZ iz druge ruke (Stojićeva podosnova 33.4).....	710
(v) Stojićeva namjera da tokom kampanja deložacije budu počinjena djela zlostavljanja nad Muslimanima (Stojićeva podosnova 33.5)	712
(vi) Zaključak	713
(b) Opsada istočnog Mostara (Stojićeva osnova 34)	713
(i) Stojićevo znanje o teškim životnim uslovima stanovništva u istočnom Mostaru i prihvatanje tih uslova (Stojićeva podosnova 34.1).....	714
(ii) Stojićeva kontrola nad snajperistima HVO-a u zapadnom Mostaru i znanje o snajperskim napadima na istočni Mostar (Stojićeve podosnove 34.2, 34.3 i 34.4).....	717
(iii) Da li je Stojić omogućio ometanje dostave humanitarne pomoći (Stojićeva podosnova 34.5).....	721
a. Argumenti strana u postupku.....	721
b. Analiza	722
(iv) Zaključak	724
(c) Opština Čapljina (Stojićeva osnova 35)	724
(i) Da li je Stojić znao za zatočenje muškaraca koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama i to omogućio (Stojićeva podosnova 35.1)	725
a. Argumenti strana u postupku.....	725
b. Analiza	726
(ii) Da li je Stojić bio obaviješten o deložacijama u Čapljini i načinu na koji su one izvršene (Stojićeve podosnove 35.2 i 35.3)	730
(iii) Zaključak	734
(d) Opština Vareš (Stojićeva osnova 36)	734
(i) Da li je Stojić omogućio vojne operacije u Varešu (Stojićeva podosnova 36.2).....	734
(ii) Stojićevo znanje o zločinima u opštini Vareš i prihvatanje tih zločina (Stojićeva podosnove 36.1 i 36.3).....	737
a. Argumenti strana u postupku.....	737
b. Analiza	738
(iii) Zaključak	741
(e) Zatočenički centri (Stojićeva osnova 37)	742
(i) Da li je Stojić bio odgovoran za zatočeničke centre (Stojićeva podosnova 37.1, djelimično).....	742
a. Argumenti strana u postupku.....	742
b. Analiza	744
(ii) Stojićeva uloga u pogledu Heliograma i svijest o uslovima zatočenja (Stojićeve podosnove 37.1 djelimično i 37.2)	747
a. Da li je Stojić bio odgovoran za zločine počinjene na Heliogramu (Stojićeva podosnova 37.1, djelimično)	748
i. Argumenti strana u postupku	748
ii. Analiza	749
b. Da li je Stojić bio svjestan uslova na Heliogramu (Stojićeva podosnova 37.2).....	752
(iii) Stojićeva uloga u vezi sa Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli (Stojićeva podosnova 37.1, djelimično).....	753
i. Argumenti strana u postupku	755
ii. Analiza	756
(iv) Zaključak	759
9. Navodne greške u pogledu Stojićeve <i>mens rea</i> i prigovori u vezi s tim.....	760
(a) Navodne greške u zaključku da su Tuđman i drugi direktno sarađivali s drugima u UZP-u i dijelili s njima namjeru za UZP (Stojićeve osnove 6 i 14)	760
(b) Navodne greške u vezi sa Stojićevim znanjem o UZP-u i njegovom zajedničkom zločinačkom cilju (Stojićeva osnova 15)	762

(c) Navodne greške u zaključku da je Stojić imao zajedničku namjeru za UZP (Stojićeva podosnova 25.1).....	764
(d) Navodna greška u primjeni prava zbog propusta da se donese konkretan zaključak o Stojićevoj namjeri da učestvuje u UZP-u (Stojićeva podosnova 25.2)	766
(e) Navodne greške zbog izvođenja zaključka o Stojićevoj namjeri iz njegove opšte logističke podrške (Stojićeva podosnova 25.3).....	767
(f) Navodne greške u vezi sa Stojićevom namjerom da počini određena krivična djela (Stojićeva podosnova 25.4).....	768
(i) Argumenti strana u postupku.....	768
(ii) Analiza.....	770
a. Navodne greške u vezi sa Stojićevom namjerom da počini krivična djela iz tačaka 2, 3, 19, 20 i 21 Optužnice.....	770
b. Navodne greške u vezi sa Stojićevom posebnom namjerom da počini krivično djelo protivpravnog terorisanja civila.....	773
(iii) Zaključak	780
(g) Navodne greške u vezi sa Stojićevom posebnom namjerom da diskriminiše muslimansko stanovništvo (Stojićeva podosnova 25.5)	780
(h) Navodne greške u vezi sa Stojićevom namjerom da se počine zločini u Prozoru, Jablanici, istočnom Mostaru, Čapljini i Varešu i u zatočeničkim centrima (Stojićeva podosnova 25.6)	785
(i) Zaključak.....	788
10. Zaključak	788
G. NAVODNE GREŠKE U VEZI S UČESTVOVANJEM SLOBODANA PRALJKA U UZP-U	789
1. Uvod.....	789
2. Navodne greške u vezi s vojnim lancem komandovanja (Praljkova osnova 37).....	791
(a) Ovlaštenja zapovjednika OZ i brigada HVO-a nad Vojnom policijom u izvršavanju njenih "dnevniha zadataka" (Praljkova podosnova 37.1)	791
(i) Argumenti strana u postupku.....	791
(ii) Analiza.....	793
(b) Komandna ovlaštenja Glavnog stožera nad KB-om (Praljkova podosnova 37.2).....	798
(i) Argumenti strana u postupku	798
(ii) Analiza.....	799
(c) Zaključak.....	804
3. Navodne greške u vezi s Praljkovim funkcijama i ovlaštenjima (Praljkova osnova 38).....	804
(a) Praljkovo <i>de facto</i> komandovanje prije 24. jula 1993. (Praljkova podosnova 38.1).....	804
(i) Argumenti strana u postupku	804
(ii) Analiza.....	807
(b) Praljkova komandna ovlaštenja i "efektivna kontrola" nad HVO-om od 24. jula 1993. (Praljkova podosnova 38.2)	812
(i) Argumenti strana u postupku	812
(ii) Analiza.....	814
(c) Praljkova komandna ovlaštenja i "efektivna kontrola" nad Vojnom policijom od 24. jula 1993. (Praljkova podosnova 38.3)	817
(i) Argumenti strana u postupku.....	817
(ii) Analiza.....	818
(d) Zaključak.....	822
4. Navodne greške u vezi s Praljkovim značajnim doprinosom UZP-u (Praljkova osnova 40)....	822
(a) Da li je Praljkov doprinos UZP-u bio pravilno utvrđen (Praljkova podosnova 40.1 djelimično).....	823
(b) Da li je Praljkovo učešće u vojnim operacijama predstavljalo značajan doprinos i ostvarivalo UZP (Praljkove podosnove 40.2, 40.3 i 40.7).....	825
(c) Da li je Praljkova uloga posrednika između Hrvatske i HZ(R) H-B bila u cilju ostvarivanja UZP-a (Praljkove podosnove 40.1 djelimično, 40.4, 40.5 i 40.6)	828
(i) Praljkovo ponašanje prije postojanja UZP-a.....	830
(ii) Ocjena Pretresnog vijeća o dokazima i Praljkovom učešću na sastancima	831

(iii) Praljkova nastojanja da obezbijedi logističku podršku iz Hrvatske	835
(iv) Da li je Praljak svojom vezom sa hrvatskom Vladom ostvarivao ZZP	837
(v) Zaključak.....	838
5. Praljkova <i>mens rea</i> i s njom povezani prigovori	838
(a) Navodne greške u zaključku da je Praljak bio član UZP-a (Praljkova osnova 39 i podosnova 5.4 djelimično).....	839
(i) Da li su hrvatski dužnosnici učestvovali u UZP-u (Praljkova podosnova 5.4 djelimično).....	839
(ii) Praljkova svijest o ZZP-u (Praljkova podosnova 39.1)	841
a. Argumenti strana u postupku.....	841
b. Analiza	842
(iii) Navodni propust da se utvrdi zločinačka namjera koju je Praljak dijelio sa svim članovima UZP-a (Praljkova podosnova 39.2).....	844
(iv) Navodne greške u zaključku da je Praljak dijelio zločinačku namjeru članova UZP-a (Praljkova podosnova 39.3).....	846
(b) Navodne greške u zaključku da je Praljak imao traženu <i>mens rea</i> (Praljkova osnova 41)..	846
(i) Navodne greške u zaključku da je Praljak znao da je HVO počinio zločine (Praljkova podosnova 41.1).....	846
(ii) Navodne greške u izvođenju zaključka o Praljkovoj namjeri na osnovu njegovih vojnih funkcija i aktivnosti (Praljkova podosnova 41.2)	849
(iii) Navodne greške u zaključku da je Praljak posjedovao diskriminatornu namjeru (Praljkova podosnova 41.3)	850
(iv) Navodne greške u zaključku da je Praljak imao potrebnu namjeru za svaki zločin iz UZP-a (Praljkova podosnova 41.4)	852
(c) Zaključak.....	855
6. Navodne greške u vezi s Praljkovom umiješanošću u zločine počinjene u opštinama i zatočeničkim centrima, i njegovim znanjem i namjerom u pogledu tih zločina.....	856
(a) Opština Gornji Vakuf (Praljkova osnova 42).....	856
(i) Praljkova umiješanost u planiranje događaja u Gornjem Vakufu	857
(ii) Praljkovo znanje o događajima u Gornjem Vakufu i njegova namjera	858
a. Argumenti strana u postupku.....	858
b. Analiza	860
c. Zaključak	862
(b) Opština Prozor (Praljkova osnova 43)	862
(i) Da li je Praljak znao da se zatočenicima koriste za protivpravni rad (Praljkova podosnova 43.1).....	863
(ii) Da li je Praljak imao traženu namjeru za zločine počinjene u Prozoru (Praljkova podosnova 43.2).....	867
(iii) Zaključak	868
(c) Opština Mostar (Praljkova osnova 44, osnova 21 djelimično, osnova 23 djelimično i podosnova 40.7 djelimično).....	868
(i) Praljkova umiješanost u događaje u Mostaru (Praljkova osnova 23, podosnove 40.7 i 44.1, sve djelimično).....	869
a. Argumenti strana u postupku.....	869
b. Analiza	872
i. Praljkova odgovornost prije 24. jula i poslije 9. novembra 1993.	872
ii. Praljkova odgovornost u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993.	874
iii. Zaključak	883
(ii) Praljkovo znanje o zločinima počinjenim u Mostaru (Praljkove podosnove 44.1 djelimično, 44.2).....	883
a. Argumenti strana u postupku.....	884
b. Analiza	885
(iii) Praljkova namjera za krivično djelo protivpravnog terorisanja civila po članu 3 Statuta (tačka 25) (osnova 21 (djelimično))	889
a. Argumenti strana u postupku.....	889
b. Analiza	890

c. Zaključak	894
(d) Opština Vareš (Praljkove osnove 45 i 54).....	895
(i) Navodne greške u vezi s vjerodostojnošću svjedoka EA (Praljkova osnova 54)	896
a. Argumenti strana u postupku.....	896
b. Analiza	897
(ii) Da li je Praljak planirao i/ili rukovodio operacijama u Varešu (Praljkova podosnova 45.1).....	899
a. Argumenti strana u postupku.....	899
b. Analiza	901
(iii) Praljkova uloga u zločinima počinjenim u Stupnom Dolu i znanje o njima (Praljkova podosnova 45.2 i 45.3).....	904
(iv) Praljkovo učešće u prikrivanju zločina počinjenih u Stupnom Dolu (Praljkova podosnova 45.4).....	907
a. Argumenti strana u postupku.....	908
b. Analiza	910
i. Navodne greške u zaključku da je Praljak nastojao da UNPROFOR-u onemogućiti pristup Stupnom Dolu	910
ii. Navodne greške u zaključku da je Praljak namjeravao da prikrije zločine u Stupnom Dolu potpisivanjem naređenja od 8. novembra 1993.	911
iii. Zaključak	912
(v) Zaključak.....	912
(e) Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli (Praljkova osnova 46)	913
(i) Argumenti strana u postupku.....	914
(ii) Analiza.....	916
7. Zaključak	921
H. NAVODNE GREŠKE U VEZI S UČEŠĆEM MILIVOJA PETKOVIĆA U UZP-U	922
1. Uvod.....	922
2. Navodne greške u vezi s Petkovićevim ovlaštenjima i funkcijama (podosnove 5.1 i 5.2, obje djelimično)	924
(a) Navodne greške u vezi s Petkovićevom <i>de jure</i> komandnom nadležnošću nad HVO-om ..	925
(i) Navodne greške u vezi s <i>de jure</i> rukovođenjem i komandovanjem (Petkovićeve podosnova 5.1.1.1).....	925
(ii) Navodne greške u vezi s promjenom nadležnosti zapovjednika Glavnog stožera (Petkovićeve podosnova 5.1.1.2).....	927
(iii) Navodne greške u vezi s ulogom vrhovnog zapovjednika HVO-a (Petkovićeve podosnova 5.1.1.3).....	928
a. Argumenti strana u postupku.....	928
b. Analiza	929
(iv) Navodne greške u vezi s Petkovićevim <i>de jure</i> komandnim nadležnostima nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama u svojstvu načelnika i dozapovjednika Glavnog stožera HVO-a (Petkovićeve podosnova 5.1.1.4).....	931
a. Argumenti strana u postupku.....	931
b. Analiza	933
(v) Zaključak.....	934
(b) Navodne greške u vezi s Petkovićevim ovlaštenjima unutar komande HVO-a (Petkovićeve podosnove 5.1.1.6, 5.2.3.1 djelimično i 5.1.1.5).....	934
(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevim "ovlaštenjem za rukovođenje i komandovanje i efektivnu kontrolu" nad HVO-om (Petkovićeve podosnova 5.1.1.6).....	935
a. Argumenti strana u postupku.....	935
b. Analiza	936
(ii) Navodne greške u vezi s Petkovićevom efektivnom kontrolom nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama, kao i pukovnijom "Bruno Bušić" (Petkovićeve podosnova 5.2.3.1 djelimično).....	938
a. Argumenti strana u postupku.....	939
b. Analiza	939

(iii) Navodne greške u vezi s Petkovićevim korištenjem HVO-a u vojnim operacijama za činjenje zločina (Petkovićeve podosnova 5.1.1.5).....	941
a. Argumenti strana u postupku.....	941
b. Analiza	942
(c) Zaključak.....	943
3. Navodne greške u vezi s Petkovićevim učešćem, znanjem i namjerom u odnosu na zločine počinjene u opštinama i zatočeničkim centrima (Petkovićeve podosnova 5.2.2 djelimično). 943	
(a) Opština Prozor (Petkovićeve podosnova 5.2.2.1 djelimično)	944
(i) Navodne greške u vezi sa zločinima počinjenim u aprilu 1993.....	944
a. Argumenti strana u postupku.....	945
b. Analiza	946
(ii) Navodne greške u vezi sa zločinima počinjenim u junu 1993.....	946
a. Argumenti strana u postupku.....	947
b. Analiza	948
(iii) Navodne greške u vezi sa zločinima počinjenim u julu 1993.	949
a. Argumenti strana u postupku.....	949
b. Analiza	950
(iv) Zaključak	952
(b) Opština Gornji Vakuf (Petkovićeve podosnova 5.2.2.2 djelimično)	952
(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevim učešćem u operacijama HVO-a	953
a. Argumenti strana u postupku.....	954
b. Analiza	956
(ii) Navodne greške u vezi sa zaključkom da Petković nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce zločina	960
a. Argumenti strana u postupku.....	960
b. Analiza	962
(iii) Zaključak	963
(c) Opština Jablanica (Petkovićeve podosnove 4.3.1 djelimično, 4.3.2.2 i 5.2.2.3)	963
(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevim doprinosom planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a.....	964
a. Argumenti strana u postupku.....	965
b. Analiza	966
(ii) Navodne greške u vezi s uništavanjem muslimanskih kuća i džamija	967
a. Argumenti strana u postupku.....	967
b. Analiza	968
(iii) Navodne greške u vezi s onemogućavanjem prolaza međunarodnih posmatrača	970
a. Argumenti strana u postupku.....	970
b. Analiza	971
(iv) Navodne greške u vezi sa zatočenjem i premještanjem Muslimana iz sela Sovići i Doljani	972
a. Argumenti strana u postupku.....	972
b. Analiza	975
(v) Zaključak.....	977
(d) Opština Mostar (Petkovićeve podosnova 5.2.2.4)	977
(i) Navodne greške u vezi s deložacijama i raseljavanjem muslimanskog stanovništva zapadnog Mostara.....	978
a. Argumenti strana u postupku.....	979
b. Analiza	981
(ii) Navodne greške u vezi s opsadom istočnog Mostara	983
a. Granatiranje istočnog Mostara.....	983
i. Izdavanje Zapovijedi od 8. novembra 1993. od strane Petkovića.....	984
ii. <i>Petkovićevo planiranje granatiranja istočnog Mostara</i>	988
b. Blokiranje pristupa u istočni Mostar humanitarnoj pomoći i međunarodnim organizacijama.....	990
i. Argumenti strana u postupku	991

ii. Analiza	992
c. Zaključak	994
(iii) Propust da se iznese obrazloženje u odnosu na Petkovićeve osuđujuće presude po tačkama 2 i 3	995
a. Argumenti strana u postupku	995
b. Analiza	995
(iv) Zaključci	997
(e) Opština Vareš (Petkovićeva podosnova 5.2.2.6 djelimično)	997
(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevim doprinosom zločinima povezanim s operacijama u opštini Vareš i njegovim znanjem o tim zločinima	998
a. Argumenti strana u postupku	998
b. Analiza	999
i. Doprinos zločinima u opštini Vareš	999
ii. Znanje o zločinima počinjenim tokom operacija u opštini Vareš	1002
(ii) Navodne greške u vezi s Petkovićevim doprinosom pokretanju lažne istrage o zločinima u Stupnom Dolu	1004
a. Argumenti strana u postupku	1005
b. Analiza	1007
(iii) Zaključak	1008
(f) Zatvor u Gabeli (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.1)	1008
(i) Argumenti strana u postupku	1009
(ii) Analiza	1010
(g) Zatvor u Dretelju (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.2)	1012
(i) Argumenti strana u postupku	1012
(ii) Analiza	1013
(h) Heliodrom (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.3 djelimično)	1014
(i) Argumenti strana u postupku	1015
(ii) Analiza	1016
(i) Zatočenički centar Vojno (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.4 djelimično)	1018
(i) Argumenti strana u postupku	1018
(ii) Analiza	1019
(j) Zatvor u Ljubuškom i Logor Vitina-Otok (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.5)	1020
(i) Argumenti strana u postupku	1021
(ii) Analiza	1022
(k) Zaključak	1023
4. Navodne greške u vezi s Petkovićevom odgovornošću za zločine koje su počinili KB, njegove antiterorističke grupe i pukovnija “Bruno Bušić”	1023
(a) Navodne greške u vezi s Petkovićevim propustom da kazni počinioca ili spriječi zločine KB-a i njegovih antiterorističkih grupa (Petkovićeva podosnova 5.2.3.1 djelimično)	1023
(i) Argumenti strana u postupku	1024
(ii) Analiza	1025
(b) Navodne greške u vezi s tim što je Petković angažovao i koristio pukovnicu “Bruno Bušić” (Petkovićeva podosnova 5.2.3.1 djelimično)	1028
(i) Zločini koje su pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” počinili u opštini Gornji Vakuf ...	1029
a. Argumenti strana u postupku	1029
b. Analiza	1029
(ii) Zločini koje su pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” počinili u opštini Jablanica	1030
a. Argumenti strana u postupku	1030
b. Analiza	1031
(iii) Zločini koje su pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” počinili na Heliodromu	1031
a. Argumenti strana u postupku	1032
b. Analiza	1032
(iv) Zaključak	1033
(c) Zaključak	1034
5. Opšti prigovori u vezi s <i>mens rea</i>	1034

(a) Navodne greške u vezi s primjenom standarda <i>mens rea</i> (Petkovićeva podosnova 4.3.1)	1034
(i) Argumenti strana u postupku	1034
(ii) Analiza.....	1035
(b) Navodne greške u vezi s Petkovićevom navodnom pravnom zabludom (Petkovićeve podosnove 4.3.2.1 i 4.3.2.3).....	1038
(i) Argumenti strana u postupku	1038
(ii) Analiza.....	1040
(c) Navodne greške u vezi s tim da je Petković znao za međunarodni oružani sukob (Petkovićeva podosnova 7.1.6).....	1043
(i) Argumenti strana u postupku	1043
(ii) Analiza.....	1043
(d) Navodne greške u vezi s Petkovićevom <i>mens rea</i> u odnosu na određene zločine (Petkovićeve podosnove 4.1 i 4.4, obje djelimično).....	1044
(i) Protivpravno terorisanje civila na osnovu člana 3 Statuta (tačka 25).....	1045
(ii) Zločini koji obuhvataju pojmove "hotimično, protivpravno i bezobzirno"	1048
(iii) Zaključak	1048
(e) Zaključak.....	1048
6. Navodne greške u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o Petkovićevoj odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a (Petkovićeve podosnove 4.1.2, 4.2, 5.1.2, 5.1.3 i 5.2.3.2).....	1049
(a) Petkovićev neposredni doprinos zločinima koje je počinio HVO	1049
(b) Petkovićeva namjera da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB	1052
(i) Navodni nerazumni zaključak Pretresnog vijeća.....	1052
(ii) Navodni propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje.....	1054
(iii) Navodni propust Pretresnog vijeća da razmotri oslobađajuće dokaze	1056
(iv) Zaključak	1059
(c) Petkovićev značajan doprinos UZP-u	1059
(d) Zaključak.....	1062
7. Navodne greške u vezi s Petkovićevom odgovornošću za uništavanje džamija (Petkovićeva podosnova 5.2.2.4 djelimično i osnova tužilaštva 1 djelimično)	1062
(a) Argumenti strana u postupku	1062
(b) Analiza	1063
(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevom odgovornošću po prvoj kategoriji UZP-a za uništavanje Baba-Beširove džamije i džamije u Skrobućanima.....	1063
(ii) Alternativni vidovi odgovornosti.....	1065
(c) Zaključak.....	1067
8. Navodne greške u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o tome da je više osoba dijelilo ZZP (Petkovićeva podosnova 5.2.3.3)	1067
(a) Argumenti strana u postupku	1068
(b) Analiza	1069
9. Zaključak	1072
I. NAVODNE GREŠKE U VEZI S UČEŠĆEM VALENTINA ĆORIĆA U UZP-U	1073
1. Uvod.....	1073
2. Preliminarna pitanja.....	1075
3. Navodne greške u vezi s Ćorićevim komandnim ovlaštenjima nad Vojnom policijom, njegovim znanjem o zločinima iz okvira ZZP-a koje su počinile jedinice Vojne policije i njegovim ovlaštenjima za suzbijanje kriminaliteta (Ćorićeve osnove 2, 7, 10, 11, 13 i 14, sve djelimično).....	1076
(a) Ćorićeva ovlaštenja nad Vojnom policijom	1076
(i) Argumenti strana u postupku.....	1077
(ii) Analiza.....	1079
(b) Ćorićevo znanje o zločinima iz okvira ZZP-a koje su počinile jedinice Vojne policije....	1081
(c) Ovlaštenja Valentina Ćorića u pogledu suzbijanja kriminaliteta	1083
(d) Argumenti odbačeni bez razmatranja.....	1084
4. Navodne greške u vezi s Ćorićevim učešćem u mreži zatočeničkih centara HVO-a (Ćorićeve osnove 6, 7, 10 i 14, sve djelimično)	1086

(a) Učešće Uprave Vojne policije i Ćorića u upućivanju zatočenika na fizički rad van zatočeničkih centara.....	1086
(i) Uloga Uprave Vojne policije u odobravanju fizičkog rada zatočenika s Heliodroma ...	1086
(ii) Ćorićeva ovlaštenja za izdavanje odobrenja za fizički rad zatočenika s Heliodroma ...	1088
(iii) Ćorićeva uloga u radu zatočenika iz Logora Vitina-Otok.....	1090
(b) Ćorićeva nadležnost u vezi s obezbjeđenjem zatočenika u Zatvoru u Dretelju	1092
(c) Ćorićeva ovlaštenja da predstavnicima međunarodnih organizacija i HVO-u odobri pristup zatočeničkim centrima	1093
(d) Ćorićevo znanje o zlostavljanju zatočenika i lošim uslovima na Heliodromu	1094
(e) Ćorićeva uloga u puštanju zatočenika na slobodu.....	1096
(i) Ćorićevo naređenje da se na slobodu puste Muslimani koji su držani u zatočeništvu u opštini Ljubuški	1096
a. Argumenti strana u postupku.....	1096
b. Analiza	1097
(ii) Ćorićevo planiranje i omogućavanje prisilnog odlaska Muslimana s teritorije BiH, putem njegovog učešća u uspostavljanju procedure puštanja na slobodu zatočenika s Heliodroma	1099
(iii) Kršenje načela non bis in idem u vezi sa zaključcima o Ćorićevom učešću u puštanju zatočenika na slobodu.....	1100
(f) Navodne greške u vezi s Ćorićevom <i>mens rea</i> za prvu kategoriju UZP-a u vezi s njegovom ulogom u zatočeničkim centrima HVO-a	1101
(i) Ćorićeva <i>mens rea</i> koja proističe iz grešaka u zaključcima u vezi s uslovima zatočenja	1102
(ii) Ćorićeva <i>mens rea</i> koja proističe iz grešaka u zaključcima u vezi sa zlostavljanjem zatočenika u zatočeništvu	1102
(g) Argumenti odbačeni bez razmatranja.....	1104
5. Navodne greške u vezi s Ćorićevim učešćem u zločinima u opštinama (Ćorićeve osnove 2, 7, 10, 11, 13 i 14, sve djelimično)	1107
(a) Opština Mostar	1107
(i) Ćorićevo učešće u vojnim operacijama HVO-a u istočnom Mostaru.....	1107
a. Argumenti strana u postupku.....	1108
b. Analiza	1109
(ii) Ćorićeva odgovornost za incident lišavanja života u Buni (južno od Mostara)	1111
(iii) Ćorićevo učešće u izolovanju stanovništva istočnog Mostara i blokiranju humanitarne pomoći	1113
a. Ćorićevo učešće u blokadi muslimanskog stanovništva istočnog Mostara i ometanju dostave humanitarne pomoći.....	1113
b. Ćorićevo učešće u suzbijanju kriminaliteta u Mostaru.....	1114
(b) Opština Gornji Vakuf.....	1116
(c) Argumenti odbačeni bez razmatranja.....	1118
6. Zaključak	1119
J. NAVODNE GREŠKE U VEZI S UČEŠĆEM BERISLAVA PUŠIĆA U UZP-U	1120
1. Uvod.....	1120
2. Ovlaštenja i doprinos UZP-u (Pušićeve osnove 1 i 6)	1122
(a) Pregled argumenata strana u postupku	1122
(b) Preliminarna pitanja	1125
(c) Mreža zatočeničkih centara HVO-a	1127
(i) Sveukupna ovlaštenja za donošenje odluka.....	1127
a. Argumenti strana u postupku.....	1127
b. Analiza	1128
(ii) Identifikacija podređenih.....	1130
a. Argumenti strana u postupku.....	1130
b. Analiza.....	1131
(iii) Svjedočenje svjedoka Marijana Biškića	1133
a. Argumenti strana u postupku.....	1133
b. Analiza.....	1134

(iv) Uloga predstavnika HVO-a pred međunarodnom zajednicom, uključujući u vezi s razmjenom i puštanjem na slobodu zarobljenika.....	1136
a. Argumenti strana u postupku.....	1136
b. Analiza	1139
(v) Uloga predsjednika Komisije za zatvore	1143
a. Argumenti strana u postupku.....	1143
b. Analiza	1144
(vi) Popisivanje i kategorizacija zatočenika	1145
a. Argumenti strana u postupku.....	1145
b. Analiza	1147
(vii) Pristup zatočeničkim centrima.....	1149
a. Argumenti strana u postupku.....	1149
b. Analiza	1151
(viii) Puštanje zatočenika na slobodu	1152
a. Argumenti strana u postupku.....	1152
b. Analiza	1155
(ix) Prisilni rad.....	1158
a. Argumenti strana u postupku.....	1159
b. Analiza	1161
(x) Uslovi zatočenja, zlostavljanje i premještanje zatočenika	1165
a. Argumenti strana u postupku.....	1166
b. Analiza	1169
(d) Opština Jablanica	1172
(i) Argumenti strana u postupku	1172
(ii) Analiza.....	1174
(e) Opština Prozor.....	1175
(i) Argumenti strana u postupku.....	1175
(ii) Analiza.....	1176
(f) Opština Čapljina	1177
(i) Argumenti strana u postupku	1177
(ii) Analiza.....	1178
(g) Opština Mostar	1179
(i) Pušićeva uloga u hapšenju, zatočenju i raseljavanju Muslimana iz zapadnog Mostara ..	1179
a. Argumenti strana u postupku.....	1180
b. Analiza	1181
(ii) Pušićeva uloga u zločinima povezanim s opsadom	1182
a. Argumenti strana u postupku.....	1182
b. Analiza	1184
(h) Lažne informacije	1186
(i) Argumenti strana u postupku	1187
(ii) Analiza.....	1188
(i) Značajan doprinos.....	1190
(i) Argumenti strana u postupku	1190
(ii) Analiza.....	1192
(j) Uticaj grešaka Pretresnog vijeća u pogledu Pušićevih ovlaštenja i doprinosa UZP-u.....	1193
3. <i>Mens rea</i> (Pušićeva osnova 5)	1194
(a) Pušićevi opšti prigovori u vezi s <i>mens rea</i>	1194
(i) Argumenti strana u postupku	1195
(ii) Analiza.....	1196
(b) Tačke Optužnice 2 (ubistvo) i 3 (hotimično lišavanje života)	1197
(i) Argumenti strana u postupku	1199
(ii) Analiza.....	1200
(c) Tačka 24 (protivpravni napad na civile) i 25 (protivpravno terorisanje civila)	1203
(i) Argumenti strana u postupku	1203
(ii) Analiza.....	1204

(d) Tačke 19-21 (uništavanje imovine).....	1204
(i) Argumenti strana u postupku	1205
(ii) Analiza.....	1206
(e) Tačke 12-17 (nehumana djela, nečovječno postupanje i okrutno postupanje).....	1206
(i) Argumenti strana u postupku	1207
(ii) Analiza.....	1208
(f) Tačke 6-9 (zločini raseljavanja).....	1209
(i) Argumenti strana u postupku	1209
(ii) Analiza.....	1210
(g) Tačka 1 (progon).....	1211
(i) Argumenti strana u postupku	1212
(ii) Analiza.....	1212
(h) Znanje o međunarodnom oružanom sukobu	1213
(i) Zaključak.....	1215
4. Navodne greške u zaključku da je Pušić bio učesnik UZP-a (Pušićeva osnova 4).....	1215
(a) Argumenti strana u postupku	1215
(b) Analiza	1216
5. Zaključak (Pušićeve osnove 1, 4-6).....	1216

TOM III

K. TREĆA KATEGORIJA UZP-A	1217
1. Uvod.....	1217
2. Mjerodavno pravo u vezi s trećom kategorijom UZP-a.....	1219
3. Prigovori odbrane žalilaca na osuđujuće presude po trećoj kategoriji UZP-a.....	1220
(a) Prlićeva žalba (osnova 17)	1220
(i) Prlićevi prigovori	1221
(ii) Uticaj poništenja zaključka u vezi sa selom Duša	1222
(iii) Zaključak	1227
(b) Stojićeva žalba (osnove 39, 40 i 41)	1227
(i) Navodne greške u zaključku da je u opštinama Gornji Vakuf i Mostar postojala atmosfera ekstremnog nasilja i da je Stojić znao za tu atmosferu (Stojićeva osnova 40).....	1229
a. Argumenti strana u postupku.....	1229
b. Analiza	1231
(ii) Navodne greške u zaključku da je Stojić mogao da predvidi krađe i seksualno zlostavljanje (Stojićeva osnova 41)	1234
a. Argumenti strana u postupku.....	1234
b. Analiza	1235
(iii) Navodne greške zbog osuđujuće presude izrečene Stojiću za silovanje i seksualno zlostavljanje koje su počinili pripadnici ATG "Vinko Škrobo" u Mostaru (Stojićeva osnova 39).....	1241
(iv) Zaključak	1244
(c) Praljkova žalba (osnove 35, 36 i 47)	1244
(i) Navodne greške u zaključku da je u opštini Gornji Vakuf i u Raštanima, u opštini Mostar, postojala atmosfera ekstremnog nasilja (Praljkova osnova 35)	1245
(ii) Navodne greške u vezi s krađama počinjenim u opštini Gornji Vakuf i u Raštanima, u opštini Mostar (Praljkove osnove 36 i 47).....	1247
a. Argumenti strana u postupku.....	1247
b. Analiza	1248
i. Da li su zločini iz treće kategorije UZP-a bili prirodne i predvidljive posljedice UZP-a	1248
ii. Navodne greške u zaključku da je Praljak mogao da predvidi počinjenje krađa i da je "svjesno" prihvatio taj rizik	1250
(iii) Zaključak	1253
(d) Petkovićeva žalba (osnova V).....	1253

(i) Navodna greška u vezi sa standardom <i>mens rea</i> za odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a (Petkovićeva podosnova 6.1)	1255
a. Argumenti strana u postupku.....	1255
b. Analiza	1256
(ii) Navodne činjenične i pravne greške u vezi s kategorijama zločina (Petkovićeva podosnova 6.2).....	1257
a. Navodne greške u vezi sa silovanjem i seksualnim zlostavljanjem u opštinama Mostar i Vareš (Petkovićeve podosnove 5.2.2.6 djelimično i 6.2.1)	1257
i. Incidenti u zapadnom Mostaru	1257
ii. Incidenti u gradu Varešu	1261
iii. Zaključak	1267
b. Navodne greške u vezi s krađama u opštinama Gornji Vakuf, Jablanica, Mostar i Vareš (Petkovićeva podosnova 6.2.2)	1267
i. Opštine Gornji Vakuf i Jablanica (Sovići i Doljani) (Petkovićeva podosnova 6.2.2.1).....	1267
ii. Opština Mostar (Petkovićeva podosnova 6.2.2.2)	1272
iii. Opština Vareš (Petkovićeva podosnova 6.2.2.3)	1278
iv. Zaključak.....	1281
c. Navodne greške u vezi s uništavanjem džamija u opštini Jablanica (Sovići i Doljani) (Petkovićeva podosnova 6.2.3).....	1281
i. Argumenti strana u postupku	1282
ii. Analiza	1283
(iii) Zaključak	1284
(e) Ćorićeva žalba (osnove 7 djelimično i 8).....	1284
(i) Navodne greške u vezi sa Ćorićevom odgovornošću po trećoj kategoriji UZP-a za zločine počinjene u opštini Gornji Vakuf.....	1286
a. Da li je Pretresno vijeće primijenilo pogrešan standard prilikom presuđivanja o Ćorićevoj odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a	1287
b. Navodna greška u zaključku da je Ćorić mogao da predvidi da će u Gornjem Vakufu biti počinjene krađe i da je voljno prihvatio taj rizik.....	1288
(ii) Navodne greške vezane za Ćorićevu odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a u vezi sa zločinima u zapadnom Mostaru, opština Mostar	1290
a. Navodne greške u zaključcima o Ćorićevoj odgovornosti za krađe tokom akcija deložacije.....	1291
i. Argumenti strana u postupku	1291
ii. Analiza	1292
b. Da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Ćorić voljno prihvatio rizik da će seksualno nasilje biti počinjeno počev od maja 1993.	1293
(iii) Navodne greške vezane za Ćorićevu odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a u vezi sa zločinima počinjenim u Zatvoru u Dretelju.....	1295
a. Navodne greške u vezi sa Ćorićevom odgovornošću za ubistva iz avgusta 1993.	1296
i. Argumenti strana u postupku	1296
ii. Analiza	1297
(iv) Zaključak	1299
4. Prigovori tužilaštva na oslobađajuće presude po trećoj kategoriji UZP-a (osnova tužilaštva 1).....	1299
(a) Uvod.....	1299
(b) Preliminarno pitanje: navodni nedostaci u formi Optužnice u vezi s terećenjem odgovornošću po trećoj kategoriji UZP-a.....	1304
(i) Argumenti strana u postupku	1304
(ii) Analiza.....	1305
(c) Navodna greška u vezi sa primjenjivim standardom <i>mens rea</i> koji je primijenjen za odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a (podosnova tužilaštva 1(A) djelimično).....	1307
(i) Argumenti strana u postupku	1307
(ii) Analiza.....	1310
(iii) Zaključak	1315

(d) Navodne greške u vezi s ocjenom dokaza (podosnove tužilaštva 1(B) i 1(E), obje djelimično).....	1316
(i) Navodne greške u vezi s ocjenom dokaza koji se odnose na Prličevu odgovornost za određene incidente lišavanja života	1317
a. Navodna greška u primjeni prava prilikom ocjene dokaza (podosnova tužilaštva 1(B) djelimično).....	1317
i. Argumenti strana u postupku	1317
ii. Analiza	1319
b. Navodna činjenična greška u ocjeni dokaza (podosnova tužilaštva 1(E) djelimično)	1320
i. Argumenti strana u postupku	1320
ii. Analiza	1322
iii. Zaključak	1327
(ii) Navodne greške u vezi s ocjenom dokaza koji se odnose na Petkovićevu odgovornost za određene incidente lišavanja života	1327
a. Navodna greška u primjeni prava prilikom ocjene dokaza (podosnova tužilaštva 1(B) djelimično).....	1328
i. Argumenti strana u postupku	1328
ii. Analiza	1329
b. Navodna činjenična greška u ocjeni dokaza (podosnova tužilaštva 1(E), djelimično)	1331
i. Argumenti strana u postupku	1331
ii. Analiza	1333
iii. Zaključak	1338
(e) Navodni propust Pretresnog vijeća da presudi ili da iznese obrazloženje u vezi s određenim incidentima (podosnova tužilaštva 1(C), djelimično).....	1338
(i) Argumenti strana u postupku	1339
(ii) Analiza.....	1346
a. Navodni propust Pretresnog vijeća da presudi	1346
b. Navodni propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje	1353
(iii) Zaključak	1366
(f) Implikacije zaključaka Žalbenog vijeća o žalbenim podosnovama tužilaštva 1(A) i 1(C) i zatraženi pravni lijek.....	1367
(i) Argumenti strana u postupku	1367
(ii) Analiza.....	1370

IX. ODGOVORNOST NADREĐENOG..... 1374

A. UVOD	1374
B. NAVODNE GREŠKE U VEZI S NAVODIMA OPTUŽNICE KOJIMA SE TERETI ZA ODGOVORNOST NADREĐENOG	1375
1. Argumenti strana u postupku	1375
2. Analiza	1376
C. NAVODNI PROPUST DA SE PRESUDI O PRLIČEVOJ, STOJIĆEVOJ, PRALJKOVOJ, PETKOVIĆEVOJ I ĆORIĆEVOJ ODGOVORNOSTI NADREĐENOG (OSNOVA TUŽILAŠTVA 2)	1378
1. Argumenti strana u postupku	1378
2. Analiza	1380
D. NAVODNE GREŠKE U IZRICANJU OSUĐUJUĆE PRESUDE ĆORIĆU ZBOG PROPUSTA DA KAZNI PODREĐENE (ĆORIĆEVA OSNOVA 9).....	1384
1. Argumenti strana u postupku	1385
2. Analiza	1390
(a) Navodne greške u ocjenjivanju dokaza	1390
(b) Navodne greške u zaključku da je Ćorić vršio efektivnu kontrolu nad počiniocima.....	1393
(c) Navodne greške u zaključku da je Ćorić znao ili da je bilo razloga da zna za zločine	1394
(d) Navodne greške u zaključku da je Ćorić propustio da kazni svoje podređene za zločine	1397
3. Zaključak	1399
E. ZAKLJUČAK	1399

X. KUMULATIVNE OSUĐUJUĆE PRESUDE	1401
A. NAVODNE GREŠKE U VEZI S KUMULATIVNIM OSUĐUJUĆIM PRESUDAMA (ĆORIĆEVA OSNOVA 15) .	1401
1. Uvod.....	1401
2. Argumenti strana u postupku	1401
3. Analiza	1403
4. Zaključak	1405
XI. ODMJERAVANJE KAZNE.....	1406
A. MJERODAVNO PRAVO I STANDARD PREISPITIVANJA KAZNI U ŽALBENOM POSTUPKU.....	1406
B. NAVODNE GREŠKE U VEZI S TEŽINOM ZLOČINA	1407
1. Uvod.....	1407
2. Žalba tužilaštva (osnova 4 djelimično)	1408
(a) Priroda zločina.....	1408
(i) Argumenti strana u postupku	1408
(ii) Analiza.....	1412
(b) Oblik i stepen učešća žalilaca u počinjenju zločina	1414
(i) Argumenti strana u postupku	1414
(ii) Analiza.....	1419
(c) Ćorićeva odgovornost nadređenog.....	1421
3. Stojićeva žalba (podosnove 56.2 djelimično i 56.3)	1423
4. Petkovićeva žalba (podosnova 8.1 djelimično)	1425
5. Pušićeva žalba (osnova 8 djelimično).....	1427
6. Zaključak	1429
C. NAVODNE GREŠKE U VEZI S OTEŽAVAJUĆIM OKOLNOSTIMA	1429
1. Uvod.....	1429
2. Prlićeva žalba (podosnova 21.2 djelimično).....	1430
3. Stojićeva žalba (podosnova 56.2 djelimično)	1432
4. Petkovićeva žalba (podosnova 8.2 djelimično)	1434
5. Ćorićeva žalba (osnova 16 djelimično).....	1437
6. Pušićeva žalba (osnova 8 djelimično).....	1440
7. Zaključak	1441
D. NAVODNE GREŠKE U VEZI S OLAKŠAVAJUĆIM OKOLNOSTIMA	1441
1. Uvod.....	1441
2. Prlićeva žalba (podosnova 21.1 djelimično).....	1441
3. Petkovićeva žalba (podosnova 8.3).....	1443
4. Ćorićeva žalba (osnova 16 djelimično).....	1445
5. Pušićeva žalba (osnova 8 djelimično).....	1448
6. Zaključak	1451
E. NAVODNE GREŠKE U VEZI S URAČUNAVANJEM VREMENA PROVEDENOG U PRITVORU U IZDRŽAVANJE KAZNE	1451
1. Uvod.....	1451
2. Argumenti strana u postupku (Stojićeva osnova 57, Petkovićeva podosnova 8.4, Ćorićeva osnova 17 i Pušićeva osnova 8 djelimično)	1451
3. Analiza	1455
4. Zaključak	1461
F. NAVODNE GREŠKE U VEZI S POREĐENJEM KAZNI.....	1462
1. Žalba tužilaštva (osnova 4 djelimično)	1462
(a) Poređenje s praksom odmjeravanja kazni pred ovim Međunarodnim sudom.....	1462
(b) Poređenje s nacionalnom praksom odmjeravanja kazni	1463
2. Ćorićeva žalba (osnova 16 djelimično).....	1465
3. Pušićeva žalba (osnova 8 djelimično).....	1466
4. Zaključak	1467
G. ZAKLJUČAK	1468
H. UTICAJ ZAKLJUČAKA ŽALBENOG VIJEĆA NA KAZNE.....	1468

XII. DISPOZITIV	1473
XIII. DJELIMIČNO SUPROTNA MIŠLJENJA, SUPROTNA MIŠLJENJA I DEKLARACIJA SUDIJE LIUA DAQUNA	1
A. DEKLARACIJA: NAVODNE GREŠKE U VEZI S TEORIJOM O UZP-U	1
B. SUPROTNO MIŠLJENJE: PROTIVPRAVNO TERORISANJE CIVILA (OPŠTINA MOSTAR)	4
C. SUPROTNA MIŠLJENJA: PRIGOVORI TUŽILAŠTVA NA OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE U VEZI S TREĆOM KATEGORIJOM UZP-A (OSNOVA TUŽILAŠTVA 1)	5
1. Navodna greška u vezi s mjerodavnim standardom <i>mens rea</i> za odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a (podosnova tužilaštva 1(A) djelimično).....	5
2. Navodne greške u vezi s ocjenjivanjem dokaza (podosnova tužilaštva 1(E) djelimično)	8
3. Navodni propust da se iznese obrazloženje u vezi s određenim incidentima (podosnova tužilaštva 1(C) djelimično)	12
D. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE: NAVODNE GREŠKE U VEZI S URAČUNAVANJEM VREMENA U IZDRŽAVANJE KAZNE	15
XIV. SUPROTNA MIŠLJENJA SUDIJE FAUSTA POCARA.....	1
A. NAVODNE GREŠKE U VEZI S TEORIJOM O UZP-U (STOJIĆEVA OSNOVA 13, PETKOVIĆEVA PODOOSNOVA 3.1)	1
B. NAVODNE GREŠKE U VEZI SA BEZOBZIRNIM RAZARANJEM GRADOVA, NASELJA ILI SELA, ILI PUSTOŠENJEM KOJE NIJE OPRAVDANO VOJNOM NUŽDOM.....	3
1. Stari most u Mostaru (Praljkova osnova 23 djelimično, Petkovićeve osnova 5.2.2.4 djelimično i Praljkovi odgovori na žalbenu osnovu tužilaštva 3)	3
(a) Vojna nužda.....	5
(b) Pojam proporcionalnosti	6
(c) Implikacije statusa Starog mosta u Mostaru kao kulturnog dobra	7
(d) Rušenje Starog mosta u Mostaru po tačkama 1 i 25	10
C. ZAKLJUČAK	12
XV. DODATAK A: ISTORIJAT POSTUPKA	1
A. SASTAV ŽALBENOG VIJEĆA.....	1
B. NAJAVE ŽALBE.....	1
C. ŽALBENI PODNESCI	2
1. Produženja rokova i odobrenja prekoračenja dozvoljenog broja riječi u žalbenim podnescima ...	2
2. Žalba tužilaštva	3
3. Žalbe odbrane	3
(a) Prlićeva žalba	3
(b) Stojićeva žalba	4
(c) Praljkova žalba	4
(d) Petkovićeve žalbe.....	4
(e) Čorićeva žalba	5
(f) Pušićeva žalba.....	5
D. ZAHTJEVI ZA PRIVREMENO PUŠTANJE NA SLOBODU I PRIJEVREMENO PUŠTANJE NA SLOBODU	5
1. Prlić	5
2. Stojić	6
3. Petković	6
4. Čorić.....	6
5. Pušić.....	6
E. ODLUKA NA OSNOVU PRAVILA 115	7
F. PRAVNO ZASTUPANJE	7
G. DRUGE ODLUKE I NALOZI IZ PREDŽALBENE FAZE	8
H. STATUSNE KONFERENCIJE	8
I. ŽALBENI PRETRES	9
XVI. DODATAK B: GLOSAR	1

A. PODNESCI U OVOM PREDMETU	1
B. ODLUKE U VEZI S PRIVREMENIM PUŠTANJEM NA SLOBODU TOKOM SUĐENJA I ŽALBENOG POSTUPKA U OVOM PREDMETU.....	8
C. PRESUDE I ODLUKE MKSJ-A.....	18
D. PRESUDE I ODLUKE MKSR-A	26
E. PRAKSA DRUGIH SUDOVA	28
1. MKS	28
2. MSP	29
3. SCSL.....	29
4. ECtHR.....	29
5. <i>Drugi izvori</i>	30
F. DOKUMENTI MKSJ-A.....	30
G. SPISAK DRUGIH PRAVNIH IZVORA.....	31
1. Međunarodni pravni instrumenti i komentari	31
2. Vojni priručnici.....	32
3. Knjige i članci.....	32
H. SKRAĆENICE	34
I. TABELA SKRAĆENICA	43
XVII. DODATAK C: POVJERLJIVI DODATAK.....	1

VIII. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

A. Uvod

580. Pretresno vijeće je konstatovalo da su žalisci bili članovi UZP-a,¹⁹⁵⁸ čiji je zajednički zločinački cilj bio "dominacij[a] Hrvata u HR HB putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva",¹⁹⁵⁹ a koji je u tu svrhu obuhvatao počinjenje širokog niza zločina.¹⁹⁶⁰ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da su članovi tog UZP-a, među kojima i žalisci, koristili politički i vojni aparat HZ(R) HB da bi ostvarili taj cilj.¹⁹⁶¹ Vijeće je zaključilo da su žalisci, kao članovi UZP-a, dijelili zajednički cilj da se muslimansko stanovništvo protjera iz HZ(R) HB putem počinjenja raznih zločina i da su tom cilju pružili značajan doprinos.¹⁹⁶² Pretresno vijeće im je, s tim u skladu, izreklo osuđujuće presude, na osnovu člana 7(1) Statuta, za zločine koji su im stavljeni na teret u tačkama 1-3, 6-13, 15-16, 18-19, 21 i 24-25 Optužnice.¹⁹⁶³

581. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da određeni dokazani zločini nisu činili dio ZZP-a.¹⁹⁶⁴ Vijeće je, uprkos tome, zaključilo da su Prlić, Stojić, Praljak, Petković i Čorić odgovorni za

¹⁹⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 66-67, 1231-1232.

¹⁹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41.

¹⁹⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65-66, 68. Krivična djela za koja je Pretresno vijeće zaključilo da su činila dio ZZP-a su: progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1); ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 3); deportacija kao zločin protiv čovječnosti (tačka 6); protivpravna deportacija civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 7); nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8); protivpravno premještanje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 9); zatvaranje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 10); protivpravno zatočenje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 11); nehumana djela (uslovi zatočenja) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 12); nečovječno postupanje (uslovi zatočenja) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 13); okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 14); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 15); nečovječno postupanje kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 16); okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 17); protivpravni fizički rad kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 18); uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 19); bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 20); uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 21); protivpravni napad na civile kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 24); i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 25). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 68.

¹⁹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232.

¹⁹⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 276, 428-429, 627-628, 817-818, 1004, 1208-1209.

¹⁹⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 430-431. V. takođe gore, fusnota 1960. Pretresno vijeće je zaključilo da su sljedeća kršenja zakona ili običaja ratovanja takođe spadala u okvir tog ZZP-a, ali za njih nije izreklo osuđujuće presude na osnovu načela koja se odnose na kumulativne osuđujuće presude: okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 14); okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 17); i bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom (tačka 20). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, Dispozitiv, str. 430-431. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1260-1266.

¹⁹⁶⁴ Ta krivična djela su djela počinjena tokom akcija deložacije i tokom zatočenja, a za njih je konstatovano da čine: ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 3); silovanje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 4); nečovječno postupanje (seksualno zlostavljanje) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 5); oduzimanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno, kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 22); i pljačkanje javne i privatne imovine kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 23). Prvostepena presuda, tom 4, par. 70, 72. Pretresno vijeće je takođe zaključilo da slučajevi uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete ustanovama namijenjenim religiji ili

više tih zločina na osnovu treće kategorije UZP-a i po tom osnovu im je izreklo osuđujuće presude.¹⁹⁶⁵

582. Žalioci osporavaju zaključke Pretresnog vijeća koji se odnose na njihovu individualnu krivičnu odgovornost na osnovu prve kategorije UZP-a i treće kategorije UZP-a.¹⁹⁶⁶ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što žalionicima nije izreklo osuđujuće presude za određene zločine iz treće kategorije UZP-a.¹⁹⁶⁷ Žalbeno vijeće će te argumente razmotriti redom.

obrazovanju kao kršenja zakona ili običaja ratovanja (tačka 21), koji su se desili prije juna 1993., nisu bili dio ZZP-a. Prvostepena presuda, tom 4, par. 342, 433, 1213-1214, 1216. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 71, 73.

¹⁹⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 288 (gdje je zaključeno da je Prlić kriv po tačkama 2-5, 21-23), 450 (gdje je zaključeno da je Stojić kriv po tačkama 2-5, 22-23), 644 (gdje je zaključeno da je Praljak kriv po tačkama 22-23), 853 (gdje je zaključeno da je Petković kriv po tačkama 4-5, 21-23), 1021 (gdje je zaključeno da Ćorić snosi odgovornost po tačkama 2-5, 22-23), Dispozitiv, str. 430-431. Pretresno vijeće nije zaključilo da je Pušić odgovoran za bilo koji od zločina iz treće kategorije UZP-a. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1213-1216.

¹⁹⁶⁶ Prlićeve žalbene osnove 8-18; Stojićeve žalbene osnove 1-4, 6-8, 10-12, 14-15, 20-21, 23-25, 27-31, 33-37, 39-41, 47; Praljkove žalbene osnove 5-7, 10, 15, 21.4 (djelimično), 28, 32, 34-47, 49; Petkovićeve žalbene osnove I-V; Ćorićeve žalbene osnove 1-2, 6-8, 10-11 (djelimično), 13-14; Pušićeve žalbene osnove 1-6.

¹⁹⁶⁷ Žalbena osnova tužilaštva 1.

B. UZP i treća kategorija UZP-a kao oblik odgovornosti koji je čvrsto ustanovljen u međunarodnom običajnom pravu

583. Pretresno vijeće je zauzelo stav da je, shodno praksi Žalbenog vijeća, "UZP oblik odgovornosti koji je čvrsto ustanovljen u međunarodnom običajnom pravu" u vrijeme kad su zločini bili počinjeni i da se u "ustaljenoj jurisprudenciji Međunarodnog suda" uvažavaju tri oblika odgovornosti na osnovu UZP-a.¹⁹⁶⁸ Prlić, Praljak, Ćorić i Pušić u svojim žalbama tvrde da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zauzelo taj stav.¹⁹⁶⁹

1. Argumenti strana u postupku

584. Prlić, Praljak, Ćorić i Pušić iznose argument da postoje uvjerljivi razlozi iz kojih bi Žalbeno vijeće trebalo da odstupi od svoje prethodne sudske prakse prema kojoj UZP, u svim svojim oblicima, jeste vid odgovornosti koji je u vrijeme kad su počinjeni zločini iz nadležnosti Međunarodnog suda bio čvrsto ustanovljen u međunarodnom običajnom pravu.¹⁹⁷⁰ Oslanjajući se na Suprotno mišljenje sudije Antonettija o ovom pitanju, na sudsku praksu MKS-a i Vanrednih vijeća sudova Kambodže (dalje u tekstu: ECCC), kao i na lična mišljenja bivših sudija Shahabuddeena i Schomburga, Prlić, Praljak, Ćorić i Pušić osporavaju ispravnost Drugostepene presude u predmetu *Tadić*.¹⁹⁷¹ Oni iznose argument da, suprotno Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić*, UZP, a posebno treća kategorija UZP-a, nisu činili dio međunarodnog običajnog prava u vrijeme kad su počinjeni zločini o kojima je ovdje riječ i da se, shodno tome, primjenom UZP-a kao vida odgovornosti krši načelo *nullum crimen sine lege*.¹⁹⁷² Ćorić u potpunosti odbacuje UZP kao vid odgovornosti i pritom se oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija i na sudsku praksu MKS-a. On iznosi argument da nema osnove za odgovornost na osnovu UZP-a u Statutu

¹⁹⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 202-205, 210.

¹⁹⁶⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 218-231; Praljkov žalbeni podnesak, par. 339-345; Ćorićev žalbeni podnesak, par. 6-17; Pušićev žalbeni podnesak, par. 65-70. Žalbeno vijeće napominje da je Stojić isto pitanje pokrenuo u svojoj Najavi žalbe, ali da je u svom Žalbenom podnesku izričito povukao relevantnu žalbenu osnovu. V. Stojićeva najava žalbe, par. 45; Stojićev žalbeni podnesak, str. 127.

¹⁹⁷⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 218, 220, 227; Praljkov žalbeni podnesak, par. 344; Ćorićev žalbeni podnesak, par. 12, 14; Pušićev žalbeni podnesak, par. 67.

¹⁹⁷¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 218, 223-224, 226-230; Praljkov žalbeni podnesak, par. 340-343; Ćorićev žalbeni podnesak, par. 9-11, 13-15; Pušićev žalbeni podnesak, par. 66-70. Konkretno, Ćorić napominje da se u svom Suprotnom mišljenju sudija Antonetti poziva na brojne predmete pred Specijalnim sudom za Sijera Leone (dalje u tekstu: SCSL), koji dovode u pitanje doktrinu UZP-a. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 10. Prlić i Praljak, sa svoje strane, osporavaju to što se Drugostepena presuda u predmetu *Tadić* poziva na *Međunarodnu konvenciju za suzbijanje terorističkih napada eksplozivnim napravama*. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 222; Praljkov žalbeni podnesak, par. 340. U vezi sa sudskom praksom ECCC-a, Prlić dalje tvrdi da su u Drugostepenoj presudi u predmetu *Dorđević* pogrešno navedeni relevantni zaključci ECCC-a i da je, stoga, napravljena greška kada su argumenti koji su se odnosili na UZP odbijeni na osnovu sudske prakse ECCC-a. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 226-229. Prlić, na kraju, takođe ukazuje na stav koji je u jednom članku izrazio sudija Shahabuddeen, predsjedavajući u žalbenom postupku u predmetu *Tadić*, prema kojem je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić* napravljena greška time što je potvrđeno da doktrina UZP-a ima status običajnog prava. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 218, 227.

Međunarodnog suda i da tokom relevantnog perioda na državnom nivou nije postojala jednoobrazna praksa u vezi s takvim vidom odgovornosti.¹⁹⁷³ Konkretno u vezi s trećom kategorijom UZP-a, Prlić i Ćorić iznose argument da taj prošireni oblik odgovornosti na osnovu UZP-a nema uporište u Statutu, u praksi na državnom nivou, niti u *opinio juris*, te da je on ravan kolektivnoj odgovornosti.¹⁹⁷⁴ Najzad, Ćorić osporava to što je Pretresno vijeće po skraćenom postupku odbilo argumente u vezi s ovim pitanjem, što, kako tvrdi, predstavlja nedostatak obrazloženja i grešku u primjeni prava na osnovu člana 23(2) Statuta.¹⁹⁷⁵

585. Tužilaštvo odgovara da Prlić, Praljak, Ćorić i Pušić nisu iznijeli uvjerljive razloge iz kojih bi Žalbena vijeće odstupilo od svoje ustaljene prakse.¹⁹⁷⁶ Tužilaštvo primjećuje da je Žalbena vijeće dosljedno potvrđivalo status UZP-a, i, konkretno, treće kategorije UZP-a, kao vida odgovornosti koji je bio utemeljen u međunarodnom običajnom pravu u vrijeme kad su zločini počinjeni i tvrdi da njihovom primjenom u ovom predmetu nije prekršeno načelo *nullum crimen sine lege*.¹⁹⁷⁷ Tužilaštvo brani analizu iz Drugostepene presude u predmetu *Tadić* kao ispravnu i napominje da je Žalbena vijeće prethodno odbilo slična osporavanja.¹⁹⁷⁸ Tužilaštvo, na kraju, tvrdi da je Prvostepena presuda u tom pogledu adekvatno obrazložena.¹⁹⁷⁹

2. Analiza

586. Prije svega, Žalbena vijeće odbacuje Ćorićevu tvrdnju da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće metodično izložilo pravni okvir u

¹⁹⁷² Prlićev žalbeni podnesak, par. 218, 220, 222, 224-225, 230; Praljkov žalbeni podnesak, par. 339-340, 342-345; Ćorićev žalbeni podnesak, par. 6, 9-10, 13-15; Pušićev žalbeni podnesak, par. 67-68.

¹⁹⁷³ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 9-10, 13, 16. Prlić i Pušić se slažu sa Suprotnim mišljenjem sudije Antonettija da bi trebalo odustati od UZP-a, a posebno od treće kategorije UZP-a, kao oblika odgovornosti. Prlićev žalbeni podnesak, par. 230-231; Pušićev žalbeni podnesak, par. 69-70. Pušić dalje predlaže da Međunarodni sud umjesto UZP-a usvoji saizvršilaštvo. Pušićev žalbeni podnesak, par. 70.

¹⁹⁷⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 219, 221-225; Ćorićev žalbeni podnesak, par. 14. S tim u vezi, Prlić se, između ostalog, poziva na jednu studiju Instituta Max Planck koja navodno pokazuje da na državnom nivou ne postoji jednoobrazna praksa u vezi s trećom kategorijom UZP-a. Prlićev žalbeni podnesak, par. 221. Ćorić, sa svoje strane, upućuje na suprotno mišljenje sudije Liu u Drugostepenoj presudi u predmetu *Šainović i drugi* u vezi s primjenom treće kategorije UZP-a na zločine koji zahtijevaju konkretnu namjeru. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 11. Međutim, Žalbena vijeće odbacuje ovaj potonji argument kao nerelevantan budući da nijedan od žalilaca u ovom predmetu nije na osnovu trećeg oblika odgovornosti po osnovu UZP-a osuđen za neki zločin koji zahtijeva konkretnu namjeru. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 288, 450, 644, 853, 1021, 1214-1216. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 175 (20. mart 2017.), ŽT. 252-253 (21. mart 2017.), ŽT. 583-584 (24. mart 2017.).

¹⁹⁷⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 7-11. Ćorić, pored toga, iznosi argument da se primjenom UZP-a na predmete koji se tiču rukovodstva na neprimjeren način razvodnjava standard za odgovornost nadređenog. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 17. Žalbena vijeće odbija ovaj argument kao neodređen i nerazrađen budući da Ćorić nije dalje razjasnio navodnu korelaciju između ta dva vida odgovornosti.

¹⁹⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 130; Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 291, 294; Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 8-9, 11, 15, 18; Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 58, 61.

¹⁹⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 130, 132; Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 291-292; Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 8-9, 14; Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 56-57.

¹⁹⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 133-135, 137; Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 293; Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 11-13, 15-16; Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 59-60.

vezi s UZP-om, kako je on utvrđen od strane Žalbenog vijeća, i da je odbilo argumente u prilog suprotnom zbog toga što oni "ne mogu opravdati preispitivanje ustaljene jurisprudencije Međunarodnog suda u vezi s UZP-om".¹⁹⁸⁰ Žalbeno vijeće smatra da je ovo dovoljno obrazloženje; ustaljena sudska praksa Međunarodnog suda i više nego dovoljno opravdava odbijanje tih argumenata.¹⁹⁸¹

587. Žalbeno vijeće podsjeća da je u praksi Međunarodnog suda ustaljen stav da su tri oblika UZP-a, kao oblici počinjenja nekog zločina, ustanovljena u međunarodnom običajnom pravu od najkasnije 1992.¹⁹⁸² Žalbeno vijeće je u više navrata potvrdilo relevantnu analizu u predmetu *Tadić*, u kojoj su opširno ispitani predmeti ratnih zločina vođeni poslije Drugog svjetskog rata, uz zaključak da je udruženi zločinački poduhvat kao vid krivične odgovornosti čvrsto ustanovljen u međunarodnom običajnom pravu, te je prepoznalo tri oblika ovog vida odgovornosti – prvu kategoriju UZP-a, drugu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a.¹⁹⁸³ Žalbeno vijeće je takođe zauzelo stav da je "dugi i dosljedni niz sudskih odluka, međunarodnih instrumenata i nacionalnih zakona koji su bili na snazi u to vrijeme" dao "razumno upozorenje da počinjenje putem učešća u UZP-u nekog krivičnog djela predviđenog međunarodnim pravom povlači individualnu krivičnu odgovornost".¹⁹⁸⁴

588. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da, u izuzetnim okolnostima, može odstupiti od svojih prethodnih odluka ukoliko za to postoje uvjerljivi razlozi.¹⁹⁸⁵ Pojam "uvjerljivi razlozi" obuhvata faktore koji su jasni i ubjedljivi.¹⁹⁸⁶ Kao takvi, uvjerljivi razlozi koji iziskuju odstupanje od

¹⁹⁷⁹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 10.

¹⁹⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 210. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, 202-205, 211-221.

¹⁹⁸¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 113 (gdje je zauzet stav da "*ratio decidendi* njegovih [Žalbenog vijeća] odluka [treba da] bude obavezujući za pretresna vijeća"). Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da je "stvar diskrecione ocjene Pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti". V. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23 (gdje se objašnjava da "[svaki optuženi] na osnovu člana 23 Statuta i pravila 98ter(C) Pravilnika ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje [...]; [ali ovaj] uslov se odnosi na presudu pretresnog vijeća; pretresno vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu").

¹⁹⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 195-226; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 79-80; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 363, 405, 410; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 662.

¹⁹⁸³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 195-226; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 79-80, 82-83; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 363-364; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 659; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 35, 40-41, 58; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1673.

¹⁹⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1672 (navodnici unutar citata izostavljeni). Žalbeno vijeće je takođe u prošlosti razmotrilo i odbacilo argument da je treća kategorija UZP-a ravna kolektivnoj odgovornosti, zauzevši stav da je optuženi "skrivio mnogo više od pukog udruživanja sa kriminalcima" kada su ispunjeni svi uslovi za odgovornost shodno trećoj kategoriji UZP-a. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 431.

¹⁹⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 23; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 655; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 596.

¹⁹⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24.

prethodnih odluka u interesu pravde uključuju situacije u kojima je prethodna odluka donesena "na osnovi pogrešnog pravnog principa" ili *per incuriam*, to jest, u kojoj se "pogrešno odlučilo, obično zato što su sudije bile loše informirane o primjenjivom pravu".¹⁹⁸⁷ Strana u postupku koja zagovara odstupanje je ta koja mora pokazati da postoje uvjerljivi razlozi u interesu pravde koji opravdavaju takvo odstupanje.¹⁹⁸⁸

589. Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić, Praljak, Čorić i Pušić nisu uspjeli da pokažu da postoje uvjerljivi razlozi u interesu pravde koji opravdavaju takvo odstupanje. Vijeće primjećuje da je dosad već bez kolebanja razmatralo i odbacivalo argumente slične onima koji su izloženi u ovom slučaju, a kojima se osporavalo to što se Drugostepena presuda u predmetu *Tadić* oslonila na međunarodne instrumente. U predmetu *Popović i drugi*, Žalbeno vijeće je primijetilo da su njegova razmatranja o *Međunarodnoj konvenciji za suzbijanje terorističkih napada eksplozivnim napravama* i o Statutu MKS-a u Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić* bila "ograničena na to da se pokaže da velik broj država ima konzistentna pravna stajališta o postojanju koncepta 'zajedničke zločinačke nakane' kao takvog".¹⁹⁸⁹ U predmetu *Dorđević*, Žalbeno vijeće je takođe odbacilo argument da se u predmetu *Tadić* pogrešno oslonilo na član 25(3) Statuta MKS-a kako bi potkrijepilo svoju analizu UZP-a.¹⁹⁹⁰ Žalbeno vijeće je primijetilo da se u predmetu *Tadić* "oslonilo na Statut MKS-a samo kao na dokaz za to da postoji određeni vid odgovornosti koji je zasnovan na 'grup[i] osoba koje djeluju sa zajedničkom nakanom', a koji se razlikuje od pomaganja i podržavanja", te obrazložilo da je sudska praksa MKS-a razrađujući taj oblik odgovornosti "po[šla] od [...] Statuta [MKS-a]" i da pritom nije isključila postojanje koncepta UZP-a u međunarodnom običajnom pravu, pa takvu mogućnost čak nije ni uzela u obzir.¹⁹⁹¹ Prlić, Praljak, Čorić i Pušić nisu ponudili nijedan novi argument koji bi primorao Žalbeno vijeće da se ponovo pozabavi tim zaključcima i da od njih odstupi.

590. Takođe je neumjesno to što se Prlić, Praljak i Čorić oslanjaju na sudske prakse ECCC-a. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da nije vezano zaključcima drugih sudova – nacionalnih, međunarodnih ili hibridnih – i da, mada ih može uzeti u obzir, Vijeće, nakon pažljivog razmatranja, može doći do drugačijeg zaključka o nekom pitanju od onog koji je donijelo neko drugo sudske

¹⁹⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 108. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 596.

¹⁹⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 655; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 117. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 596. Suprotno sugestijama žalilaca, vansudska mišljenja koja bivše sudije Međunarodnog suda iznesu u stručnim člancima ne predstavljaju uvjerljiv razlog za odstupanje od čvrsto ustaljene prakse Žalbenog vijeća. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 974; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 83.

¹⁹⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1673.

¹⁹⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 35-39.

tijelo.¹⁹⁹² Pored toga, oni nisu pokazali da iz sudske prakse ECCC-a slijedi da u presedanu Žalbenog vijeća u vezi s UZP-om postoji očigledna greška. Zapravo, u predmetu *Dorđević*, Žalbeno vijeće je uvažilo da je ECCC "ustanovio da je Žalbeno veće u predmetu *Tadić* pogrešno rezonovalo", ali je i dalje bilo "uver[eno] da su pravni izvori koje je [Žalbeno veće] analiziralo u predmetu *Tadić* pouzdani" i da je treća kategorija UZP-a "ustanovljen[a] i u međunarodnom običajnom pravu i u praksi Međunarodnog suda".¹⁹⁹³ Žalbeno vijeće ne vidi nikakvog razloga da odstupi od tih zaključaka.

591. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić, Praljak, Čorić i Pušić nisu uspjeli da dokažu da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je UZP, uključujući i treću kategoriju UZP-a, bio čvrsto ustanovljen u međunarodnom običajnom pravu u vrijeme kad su se odigrali relevantni događaji. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija, u cijelosti, Prličevu žalbenu osnovu 8, Praljkovu žalbenu osnovu 34, Čorićevu žalbenu osnovu 1.A i Pušićevu žalbenu osnovu 2.

¹⁹⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 38.

¹⁹⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 598; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1674. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 50 (gdje je zauzet stav da sudska praksa ECCC-a nije obavezujuća za Žalbeno vijeće, "pa zato i ne predstavlja uverljiv razlog iz kog bi ono odstupilo od svoje ustaljene prakse").

¹⁹⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 51-52.

C. Krajnji cilj UZP-a

1. Uvod

592. Pretresno vijeće je zaključilo sljedeće: (1) sve vrijeme na koje se odnosi Optužnica, krajnji cilj rukovodstva HZ(R) HB i Franje Tuđmana bio je uspostavljanje hrvatskog entiteta kojim bi se, barem djelimično, rekonstituisale granice Banovine Hrvatske iz 1939. godine, kako bi se omogućilo ujedinjenje hrvatskog naroda; i (2) taj entitet trebao je da se direktno pripoji Hrvatskoj ili da postane nezavisna država unutar BiH, čvrsto povezana s Hrvatskom (dalje u tekstu: krajnji cilj UZP-a).¹⁹⁹⁴ Pri donošenju zaključka o krajnjem cilju UZP-a, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (1) u periodu od 1991. do 1994., Tuđman je nastojao da proširi granice Hrvatske direktnim ili indirektnim pripajanjem HZ(R) HB;¹⁹⁹⁵ (2) u periodu tokom 1992. i 1993., rukovodioci HZ(R) HB, uključujući Prlića, Stojića, Praljka i Petkovića, učestvovali su u sastancima i diskusijama o podjeli BiH;¹⁹⁹⁶ (3) iako je HZ HB stvorena u kontekstu "srpske agresije", ona nije bila samo privremena odbrambena inicijativa;¹⁹⁹⁷ (4) članovi "delegacije bosanskih Hrvata" prihvatili su načela Vance-Owenovog mirovnog plana, iako se s njima nisu istinski slagali;¹⁹⁹⁸ i (5) proglašenjem HR HB, rukovodioci HZ HB su uspostavili "mini-državicu" unutar BiH.¹⁹⁹⁹

2. Navodne greške u zaključku Pretresnog vijeća da je Tuđman namjeravao da proširi granice Hrvatske

593. Pretresno vijeće je zaključilo da je Tuđman: (1) nastojao da granice Hrvatske proširi unutar BiH direktno ili indirektno; (2) u periodu od 1990. do 1992. učestvovao u nekoliko sastanaka, uključujući i sastanak održan u Karađorđevu 25. marta 1991., na kojima se raspravljalo o planovima vezanim za podjelu BiH (dalje u tekstu: sastanak u Karađorđevu od 25. marta 1991.); (3) usvojio dvostruku politiku, shodno kojoj je u javnosti zagovarao poštovanje postojećih granica BiH, dok je privatno podržavao podjelu BiH i afirmisao svoju želju za ujedinjenjem hrvatskog naroda; (4) podržao stvaranje HZ HB 18. novembra 1991.; (5) u periodu od januara 1993. do marta 1994. "bio preokupiran" Banovinom Hrvatskom; i (6) pod snažnim pritiskom međunarodne zajednice, tek oko 21. februara 1994. odustao od svog plana za proširenje granica Hrvatske.²⁰⁰⁰

¹⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 24. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 43.

¹⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 9-15, 17-18, 22-23.

¹⁹⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 13, 18-19.

¹⁹⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15-16.

¹⁹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 20.

¹⁹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 21.

²⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 9-12, 14-15, 17-18, 20, 22-23.

594. Prlić, Stojić i Praljak tvrde da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjenjivanju dokaza u vezi s konkretnim zaključcima na kojima je zasnovalo svoj zaključak o Tuđmanovim namjerama.²⁰⁰¹ Pored toga, Prlić, Stojić i Pušić iznose argument da je Pretresno vijeće napravilo greške u pogledu svog ukupnog zaključka o Tuđmanovim namjerama.²⁰⁰² Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća razumni i da argumenti žalilaca trebaju biti odbijeni.²⁰⁰³ Žalbeno vijeće će te argumente razmotriti redom.

(a) Osporavanje konstatacija u osnovi zaključka o Tuđmanovim namjerama

(i) Tuđmanov plan za proširenje granica Hrvatske

595. Pretresno vijeće je i malo u vidu dokaze koje su iznijeli svjedoci AR i Peter Galbraith, da je Tuđman smatrao da BiH ne bi trebala da postoji kao suverena država i da bi se značajan dio njene teritorije trebao pripojiti teritoriji Hrvatske.²⁰⁰⁴ Vijeće je također istaklo dokaze koje je iznio svjedok Josip Manolić, da je Tuđman želio da pripoji zapadnu Hercegovinu zato što je ona "etnički čista" i graniči se sa Hrvatskom.²⁰⁰⁵ Najzad, Pretresno vijeće je imalo u vidu da je svjedok Herbert Okun u svom svjedočenju izjavio da je Tuđmanov plan za proširenje granica Hrvatske trebao da bude ostvaren ili direktno ili pripajanjem HR HB "na ovaj ili onaj način".²⁰⁰⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da se u vezi s tim planom "Tuđman zalagao za podjelu BiH između Hrvatske i Srbije, i to na način da se dio BiH pripoji Hrvatskoj ili, ako to ne bude moguće, postojanjem unutar BiH autonomne hrvatske teritorije koja bi bila usko povezana s Hrvatskom".²⁰⁰⁷

a. Prličeva žalba (podosnova 9.2 djelimično)

596. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo i zanemarilo dokaze koje je iznio Manolić u vezi s "Tuđmanovim stavovima i postupcima prema BiH".²⁰⁰⁸ Konkretno, on ukazuje na Manolićeve dokaze da je Tuđman: (1) promovisao referendum za nezavisnost BiH; (2) podržavao suverenitet BiH i bio protiv promjene granica; (3) prihvatio sve mirovne planove i predložio

²⁰⁰¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 237-261; Stojićev žalbeni podnesak, par. 8-9, 19; Praljkov žalbeni podnesak, par. 70-83, 85-88, 114.

²⁰⁰² Prličev žalbeni podnesak, par. 236; Stojićev žalbeni podnesak, par. 8-16; Pušićev žalbeni podnesak, par. 84-98.

²⁰⁰³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 139-141; Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 9, 19; Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 31-32, 103; Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 62-64.

²⁰⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 9.

²⁰⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 9.

²⁰⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 9.

²⁰⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 10.

²⁰⁰⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 237, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 9.

razmještanje snaga UN-a na granicama; (4) bio protiv granica Banovine i podržavao međunarodno priznate granice; i da (5) nikad nije izjavio da je za podjelu BiH.²⁰⁰⁹

597. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije uspio da pokaže grešku u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na Manolićeve potkrijepljene dokaze i što je odbilo da se osloni na potencijalno protivrječno svjedočenje.²⁰¹⁰

598. U vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da se Tuđman zalagao za podjelu BiH i njeno djelimično pripajanje Hrvatskoj ili stvaranje autonomnog entiteta koji bi bio usko povezan s Hrvatskom, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir Manolićeve dokaze da je Tuđman želio da pripoji zapadnu Hercegovinu zbog toga što je ona etnički čista i što se graniči sa Hrvatskom.²⁰¹¹ Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže na koji je način Pretresno vijeće iskrivljeno prikazalo Manolićeve dokaze i odbija tu njegovu tvrdnju. Nadalje, u svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće zanemarilo Manolićeve dokaze u vezi s Tuđmanovim stavovima i postupcima prema BiH, Prlić nije uvažio to da se Pretresno vijeće u svom oslanjanju na Manolićevo svjedočenje ograničilo samo na ocjenjivanje Tuđmanove želje za pripajanje zapadne Hercegovine.²⁰¹² Shodno tome, Prlić nije pokazao da su Manolićevi dokazi o Tuđmanovoj podršci referendumu i međunarodnoj arbitraži, njegovom prijedlogu za razmještanje mirovnih snaga i njegovom prihvatanju mirovnih planova mogli da utiču na to što se Pretresno vijeće oslonilo na drugi dio Manolićevog svjedočenja, da je Tuđman želio da pripoji zapadnu Hercegovinu Hrvatskoj. Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je Manolićevo svjedočenje u vezi s Tuđmanovom željom za pripajanje zapadne Hercegovine u velikoj mjeri potkrijepljeno dokazima koje su iznijeli svjedok AR, Galbraith i Okun.²⁰¹³ Iz ovih razloga, te podsjećajući na to da pretresno vijeće raspolaže diskrecionim ovlaštenjem da ocijeni nedosljednosti u dokazima i da razmotri da li su dokazi, uzeti u cjelini, pouzdani i vjerodostojni,²⁰¹⁴ Žalbeno vijeće odbija ove argumente.

²⁰⁰⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 237, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T. 4276-4277, 4282-4283, 4290-4291, 4296, 4281-4282 (3. juli 2006.), 4494-4495, 4585-4586, 4601-4602 (5. juli 2006.), 4631-4632, 4685-4686, 4707-4708 (6. juli 2006.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 147-148 (20. mart 2017.).

²⁰¹⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 146. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 142-143.

²⁰¹¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 9, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T(f). 4323, 4325 (4. juli 2006.).

²⁰¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 9. V. Josip Manolić, T. 4323 (4. juli 2006.) ("Predsjednik Tuđman je želio zapadnu Hercegovinu priključiti Hrvatskoj. To je bila želja. To je bio zahtjev onih osam, ili koliko općina, koje smo juče pročitali, ljudi koji su živjeli na tim prostorima, da je njihova sigurnost i budućnost unutar granica Republike Hrvatske. No, jedno je želja, a drugo je realna mogućnost da ostvariš tu svoju želju, a za to nisu postojali uvjeti da se to ostvari. I tu je nastao taj, ili bolje rečeno, tekao je dalje taj spor - spor između mene i predsjednika Tuđmana, i tu se nismo nikada složili do zadnjeg dana, sve do potpisivanja Vašingtonskih sporazuma, koji su okončali tu dilemu i napravili federaciju Hrvata i Muslimana na tom prostoru.").

²⁰¹³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 9.

²⁰¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1661; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 467; Drugostepena presuda u predmetu *Hategekimana*, par. 82; Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 31; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 207.

599. Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće zanemarilo Manolićevo svjedočenje da je Tuđman bio protiv granica Banovine i da je podržavao međunarodno priznate granice, iz pregleda tog dijela transkripta ne vidi se jasno kakav je bio Tuđmanov stav u tom pogledu.²⁰¹⁵ Suprotno tome, Žalbeno vijeće primjećuje da je Manolić u svom svjedočenju izjavio da se Tuđman nije slagao s takvim granicama²⁰¹⁶ i da je njegov glavni cilj bio da se ostvare granice Banovine.²⁰¹⁷ Shodno tome, ovaj argument se odbija.

600. Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da se Prlić, kada tvrdi da je Manolić u svom svjedočenju izjavio da Tuđman nikad nije izjavio da je za podjelu BiH, poziva na jedan dio spisa prvostepenog postupka koji ne potkrepljuje taj njegov argument.²⁰¹⁸

601. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se Tuđman zalagao za podjelu BiH, te odbija relevantni dio njegove žalbene podosnove 9.2.

b. Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)

602. Praljak tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Tuđmanovom podrškom podjeli BiH "protivvrječan *per se*" budući da Pretresno vijeće nije moglo da utvrdi da je "Tuđman podržavao pripajanje dijela BiH Hrvatskoj i da je dopustio mogućnost osnivanja autonomnog hrvatskog entiteta unutar BiH", što, po Praljkovom mišljenju, ne podrazumijeva njenu podjelu.²⁰¹⁹ Praljak dalje navodi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir Tuđmanov stav da je on uvijek bio sklon nezavisnosti i integritetu BiH kao unije tri konstitutivna naroda.²⁰²⁰ Konkretno, Praljak tvrdi da je

²⁰¹⁵ V. Josip Manolić, T. 4281-4282, 4290-4291, 4296 (3. juli 2006.). Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da iz transkripta nije jasno da li Manolić svjedoči o Tuđmanovom stavu u vezi s granicama Banovine. V. Josip Manolić, T. 4283 (3. juli 2006.).

²⁰¹⁶ V. Josip Manolić, T. 4275-4276 (3. juli 2006.) ("O: U suštini je bilo to što sam ja, a i Mesić isto tako, zastupali stanovište da treba prihvatiti one granice - to su bile AVNOJ-evske granice – koje su postojale između republika u bivšoj Jugoslaviji i da ne bi bilo realno niti pametno dirati te granice. P: A da li je g. Tuđman imao drugačije stajalište u vezi s tim koje bi granice trebale da postoje? O: Pa, sama činjenica da je razgovarao sa Miloševićem o podjeli tog teritorija, sama ta činjenica govori da je to suprotno stajalište bilo u tom momentu".). V. također Josip Manolić, T. 4280-4281 (3. juli 2006.).

²⁰¹⁷ V. Josip Manolić, T. 4281 (3. juli 2006.).

²⁰¹⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 237, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T. 4602 (5. juli 2006.), 4631-4632 (6. juli 2006.).

²⁰¹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 71, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 10, 16; žalbeni pretres, ŽT. 385 (22. mart 2017.). V. također Praljkov žalbeni podnesak, par. 70.

²⁰²⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 73, gdje se upućuje na dokazne predmete P00366, P00498, P01544, P00167, Josip Manolić, T. 4315, 4318 (3. juli 2006.). V. također Praljkov žalbeni podnesak, par. 75, gdje se upućuje na dokazni predmet P00167. Kako navodi Praljak, propust da uzme u obzir dokaze u vezi s Tuđmanovim stavom u prilog BiH kao nezavisnoj državi naveo je Pretresno vijeće da iskrivi i pogrešno ocijeni njegove postupke i izjave, kao i da zaključi da je Tuđman: (1) prisustvovao nekolicini sastanaka s Miloševićem 1991. i 1992. na kojima se raspravljalo o podjeli BiH, premda je identifikovalo samo jedan takav sastanak, održan u Karađorđevu; i (2) podržavao stvaranje HZ(R) HB u sprezi sa svojim planom za proširenje granica Hrvatske. Praljkov žalbeni podnesak, par. 76, 78. Praljak također tvrdi da je Tuđmanov pristup bio u potpunosti u skladu sa stavom BiH i njenim Ustavom. Praljkov žalbeni podnesak, par. 73, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D02994, 1D01236.

Tuđman: (1) bio protiv podjele BiH jer je to bilo u suprotnosti s interesima Hrvatske;²⁰²¹ i (2) ostao pri tom stavu tokom sukoba između Hrvata i Muslimana u BiH.²⁰²² Praljak dalje navodi da Tuđman ne bi priznao nezavisnost BiH da je imao namjeru da pripoji dio njene teritorije.²⁰²³

603. Tužilaštvo odgovara da nema nikakve protivrječnosti u razumnom zaključku Pretresnog vijeća da je krajnji cilj UZP-a mogao biti ostvaren putem pridruživanja HZ(R) HB Hrvatskoj ili putem njenog saveza s Hrvatskom.²⁰²⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Tuđman skrivao svoje stvarne namjere u vezi s podjelom BiH, dok je u javnosti podržavao njenu nezavisnost i teritorijalni integritet.²⁰²⁵ Tužilaštvo navodi, nadalje, da Praljak ponavlja argumente koje je već iznio na suđenju i da osporava zaključke, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku ili negativne posljedice.²⁰²⁶

604. Žalbeno vijeće primjećuje da je, kada je zaključilo da se Tuđman zalagao za podjelu BiH između Hrvatske i Republike Srbije (dalje u tekstu: Srbija), za pripajanje dijela BiH Hrvatskoj ili, u najmanju ruku, za postojanje autonomne hrvatske teritorije unutar BiH koja bi bila usko povezana s Hrvatskom, Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze koje je iznio Okun, da je Tuđman smatrao da se plan proširenja hrvatskih granica "mora ostvariti ili direktno ili pripajanjem HR HB Hrvatskoj na ovaj ili onaj način".²⁰²⁷ Praljak iznosi argument da je taj zaključak Pretresnog vijeća protivrječan *per se*, budući da stvaranje autonomnog hrvatskog entiteta u BiH "ne podrazumijeva" njenu podjelu. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, suprotno Praljkovom argumentu da je donijelo protivrječne zaključke, jednostavno zaključilo da je Tuđman previdio dva različita načina za ostvarenje svog plana. Shodno tome, sve dok su pripajanje dijela BiH Hrvatskoj i stvaranje autonomnog hrvatskog entiteta u BiH u skladu s Tuđmanovim planom za proširenje granica Hrvatske – kao što je utvrdilo Pretresno vijeće – ne postoji nikakva protivrječnost u njegovom zaključku. Shodno tome, ovaj argument se odbija.

605. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Praljkov argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze da je Tuđman uvijek bio sklon nezavisnosti i integritetu BiH kao uniji tri konstitutivna

²⁰²¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 72, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06454; žalbeni pretres, ŽT. 385 (22. mart 2017.). Praljak takođe iznosi argument da je podjela BiH bila jedno od rješenja koje je razmatrala međunarodna zajednica i da je Tuđman, u svakom slučaju, bio svjestan toga da je BiH ovisila o njenoj odluci. Praljkov žalbeni podnesak, par. 72, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 9-10, dokazni predmet P00108; žalbeni pretres, ŽT. 385 (22. mart 2017.).

²⁰²² Praljkov žalbeni podnesak, par. 74, gdje se upućuje na dokazne predmete P02302, P03112, P00336, P06454, P00134; žalbeni pretres, ŽT. 386 (22. mart 2017.).

²⁰²³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 75, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 375.

²⁰²⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 41, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 10, 24. V. takođe Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 40; žalbeni pretres, ŽT. 420 (22. mart 2017.).

²⁰²⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 37, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 12, 17.

²⁰²⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 41. V. takođe Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 42.

²⁰²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 9, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T(f). 16996 (5. april 2007.).

naroda. Žalbeno vijeće napominje da je neke dokaze na koje upućuje Praljak Pretresno vijeće izričito razmotrilo u svojoj analizi Tuđmanovog stava prema BiH, i to, konkretno, kada je konstatovalo da je on javno podržavao teritorijalni integritet BiH dok je istovremeno i dalje afirmisao svoju želju za ujedinjenjem hrvatskog naroda.²⁰²⁸ Što se tiče ostalih dokaza za koje Praljak tvrdi da ih je Pretresno vijeće zanemarilo,²⁰²⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće to nije izričito navelo, ali da jeste detaljno raspravljalo o dokazima slične prirode koji pokazuju Tuđmanovu podršku nezavisnosti BiH, te zaključilo da oni odražavaju njegovu dvostruku politiku.²⁰³⁰ U svjetlu njihovog repetitivnog karaktera, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće zanemarilo dotične dokaze, nego da je, zapravo, Pretresno vijeće konstatovalo da ga ti dokazi ne sprečavaju da dođe do zaključka do kojeg je došlo.²⁰³¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovu tvrdnju.

606. Na kraju, Žalbeno vijeće odbacuje Praljkov argument da Tuđman ne bi priznao nezavisnost BiH da je prema njoj imao ekspanzionističke namjere budući da Praljak ne pokazuje grešku u zaključku Pretresnog vijeća.

607. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se Tuđman zalagao za podjelu BiH između Hrvatske i Srbije, za pripajanje dijela BiH Hrvatskoj ili, u najmanju ruku, za postojanje autonomne hrvatske teritorije unutar BiH koja bi bila usko povezana sa Hrvatskom. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Praljkove žalbene podosnove 5.1 i 5.2 u njihovom relevantnom dijelu.

(ii) Sastanak u Karađorđevu 25. marta 1991.

608. Oslonivši se na dokaze koje su, između ostalih, iznijeli svjedok AR, Manolić, Galbraith, Okun i Ciril Ribičić, Pretresno vijeće je zaključilo da je, u periodu od 1990. do 1992., Tuđman učestvovao u nekoliko sastanaka, uključujući i sastanak u Karađorđevu od 25. marta 1991. sa Slobodanom Miloševićem, koji su se odnosili na finalizaciju "planova [...] za podjelu BiH između Hrvatske i Srbije".²⁰³²

²⁰²⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 17, gdje se upućuje na dokazne predmete P00336, P01544, P00108, P02302, P00167. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 15, gdje se upućuje, između ostalog, na Josipa Manolića, T(f). 4313-4315, 4344, 4345 (3. juli 2006.), dokazne predmete P00498, P02302, P06454, P00167.

²⁰²⁹ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 72, gdje se upućuje na dokazne predmete P03112, P00134, 1D01236, Josip Manolić, T. 4318 (3. juli 2006.).

²⁰³⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 12, 17.

²⁰³¹ Štaviše, Žalbeno vijeće primjećuje da Praljak ukazuje na dokazne predmete P03112, P00134 i 1D01236, a da pritom ne navodi precizno koje je informacije Pretresno vijeće navodno zanemarilo.

²⁰³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 11.

a. Prličeva žalba (podosnova 9.3)i. Argumenti strana u postupku

609. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su na sastanku u Karađorđevu od 25. marta 1991. Tuđman i Milošević planirali da finaliziraju podjelu BiH.²⁰³³ Prlič iznosi sljedeće argumente: (1) Manolić je porekao da ima saznanja o sastanku u Karađorđevu od 25. marta 1991. ili o bilo kakvom sporazumu između Miloševića i Tuđmana budući da je primijetio da je referendum koji je proveden godinu dana kasnije potvrđena nezavisnost BiH i da je "Jugoslavija 1991. još uvijek postojala i BiH nije bila na dnevnom redu za diskusiju";²⁰³⁴ (2) dokazi koje je iznio svjedok AR ukazuju na to da je Tuđman bio spreman da prihvati nezavisnu BiH;²⁰³⁵ (3) Okun nije mogao da zna kakve je Tuđman namjere imao 1991. budući da je Okunovo učešće u mirovnim pregovorima počelo u septembru 1992;²⁰³⁶ (4) Galbraith je u Hrvatsku došao u junu 1993. i nije svjedočio o sastancima između Miloševića i Tuđmana;²⁰³⁷ i (5) dokazi koje je iznio Ribičić u vezi s planom Tuđmana i Miloševića zasnovani su na jednom dijelu predsjedničkih transkripata koji je "nepouzdan i neprimjeren izvor za pravnu/ustavnu ekspertizu".²⁰³⁸

610. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da se Tuđman sastao s Miloševićem tokom sastanka u Karađorđevu od 25. marta 1991. u cilju dogovaranja podjele BiH, i da se pritom oslonilo na dokaze koji pokazuju da je to "i sam Tuđman priznao".²⁰³⁹ Tužilaštvo iznosi argument da dokazi koje su iznijeli Manolić, svjedok AR i Okun, u stvari, potvrđuju zaključak Pretresnog vijeća s tim u vezi.²⁰⁴⁰

ii. Analiza

611. Žalbeno vijeće smatra da Prlič iskrivljeno prikazuje Manolićevo svjedočenje u vezi sa sastankom u Karađorđevu od 25. marta 1991. Pregled Manolićevih dokaza pokazuje da je Tuđman rekao Manoliću da se sastao s Miloševićem tokom sastanka u Karađorđevu od 25. marta 1991. i da su razgovarali o podjeli BiH.²⁰⁴¹ Pored toga, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlič nije uspio da pokaže

²⁰³³ Prličev žalbeni podnesak, par. 244-246.

²⁰³⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 245.

²⁰³⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 246, gdje se upućuje na svjedoka AR, dokazni predmet P10027 (povjerljivo), T. 4703-4706, 4712-4714, 4726-4730, 4739, 4744-4746 (zatvorena sjednica) (8. decembar 1997.).

²⁰³⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 247, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16653 (9. maj 2006.).

²⁰³⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 248, gdje se upućuje na Petera Galbraitha, T. 6422-6423 (12. septembar 2006.).

²⁰³⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 249, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D02036, Ciril Ribičić, T. 25549-25555 (11. decembar 2007.), Milan Cvikl, T. 35384-35386 (14. januar 2009.), Prličeva žalbena osnova 4.3.

²⁰³⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 152. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 151.

²⁰⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 152.

²⁰⁴¹ Josip Manolić, T. 4274, 4277-4278 (3. juli 2006.). V. takođe Josip Manolić, T. 4672-4673 (6. juli 2006.). Žalbeno vijeće primjećuje da Prličevu tvrdnju da je Manolić priznao da nije znao za sastanak u Karađorđevu od 25. marta 1991. ne potkrepljuju dokazi na koje se Prlič oslanja. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 245, gdje se upućuje na Josipa

da Manolićevo svjedočenje o referendumu o nezavisnosti BiH ili činjenica da je Jugoslavija 1991. još uvijek bila država utiču na zaključak Pretresnog vijeća o tom sastanku.²⁰⁴²

612. Nadalje, Prlić upućuje na aspekte svjedočenja svjedoka AR koji ne protivrječe niti podrivaju dokaze tog svjedoka da mu je Tuđman rekao da se u martu 1991. sastao s Miloševićem u Karadorđevu kako bi razgovarali o podjeli BiH, na šta je uputilo i Pretresno vijeće.²⁰⁴³ Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće na nerazuman način ocijenilo dokaze koje je iznio svjedok AR i odbija Prlićeve argumente s tim u vezi.

613. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da Okun "nije mogao da zna kakve je Tuđman namjere imao 1991.", Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uputilo na Okunovo svjedočenje da su Tuđman i Gojko Šušak 1992. razgovarali o podjeli BiH u Okunovom prisustvu.²⁰⁴⁴ Vijeće konstatuje da se Pretresno vijeće oslonilo na Okunovo svjedočenje u vezi sa svojim ukupnim zaključkom da je Tuđman "u periodu od 1990. do najranije 1992." učestvovao u nekoliko sastanaka s Miloševićem na kojima su razgovarali o podjeli BiH, a ne da bi potkrijepilo konkretniji zaključak koji se odnosi na sastanak u Karadorđevu od 25. marta 1991.²⁰⁴⁵ U tom kontekstu, Žalbena vijeće ne vidi kako činjenica da Okun nije znao kakve je namjere imao Tuđman 1991. godine remeti pobijani zaključak Pretresnog vijeća. Shodno tome, Prlićev argument se odbija.

614. Što se tiče Prlićevog argumenta da Galbraith nije svjedočio o sastancima Tuđmana i Miloševića, Žalbena vijeće primjećuje da pregled relevantnog spisa prvostepenog postupka pokazuje da su se dokazi koje je iznio Galbraith odnosili na Tuđmanove težnje da pripoji bosanske teritorije Hrvatskoj, a ne na sastanke Tuđmana i Miloševića.²⁰⁴⁶ S obzirom na to, Žalbena vijeće smatra da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na taj aspekt Galbraithovog svjedočenja pri donošenju zaključka da su se Tuđman i Milošević nekoliko puta sastali kako bi razgovarali o podjeli BiH. Međutim, Prlić nije objasnio kako bi ta greška uticala na

Manolića, T. 4726 (3. juli 2006.). U vezi s njegovim argumentom da je Manolić porekao da ima saznanja o bilo kakvom sporazumu između Miloševića i Tuđmana, Prlić upućuje na jedan dio Manolićevog iskaza da su tokom sastanka u Karadorđevu od 25. marta 1991., Tuđman i Milošević, zapravo, razgovarali o podjeli BiH, a ne da su se dogovorili oko podjele BiH. Prlićev žalbeni podnesak, par. 245, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T. 4494 (5. juli 2006.). Međutim, Žalbena vijeće konstatuje da ova referenca ne pokazuje nikakvu grešku u ocjeni Manolićevih dokaza od strane Pretresnog vijeća. Pored toga, Žalbena vijeće je mišljenja da drugi dijelovi Manolićevih dokaza na koje je Prlić uputio ne idu u prilog njegovoj tvrdnji s tim u vezi. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 245, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T. 4473-4475 (5. juli 2006.), 4636, 4671-4476, 4682 (6. juli 2006.).

²⁰⁴² V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 245, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T. 4274-4278 (3. juli 2006.), T. 4633-4635 (6. juli 2006.).

²⁰⁴³ Svjedok AR, dokazni predmet P10027 (povjerljivo), T. 4715 (zatvorena sjednica) (8. decembar 1997.). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 11.

²⁰⁴⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 11, gdje se upućuje na, između ostalog, Herberta Okuna, T(f). 16711-16713 (2. april 2007.), dokazni predmet P00829, str. 5.

²⁰⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 11.

zaključak Pretresnog vijeća, kao i na to što se ono oslonilo na razne druge dokaze, uključujući i svjedočenja Manolića, svjedoka AR i Okuna.²⁰⁴⁷ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da ta greška nije imala uticaja na relevantni zaključak. Pored toga, Žalbeno vijeće ne vidi nikakvog merituma u Prlićevoj nerazrađenoj tvrdnji da su Ribičičevi dokazi o planu Tuđmana i Miloševića zasnovani na dijelu predsjedničkih transkripata.²⁰⁴⁸ Prema tome, Prlićev argument ne stoji.

615. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su tokom sastanka u Karađorđevu od 25. marta 1991., Tuđman i Milošević planirali da finaliziraju podjelu BiH, te odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 9.3.

b. Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)

616. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su, u periodu od 1990. do 1992., Tuđman i Milošević razgovarali o podjeli BiH.²⁰⁴⁹ On konkretno tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo da je sastanak u Karađorđevu od 25. marta 1991. održan "prije začetka navodnog UZP-a", za koji je Pretresno vijeće konstatovalo da je osnovan u januaru 1993.²⁰⁵⁰ On dalje tvrdi sljedeće: (1) da je u vrijeme kad je održan taj sastanak, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (dalje u tekstu: SFRJ) još uvijek postojala i da BiH stoga nije bila ni nezavisna država, niti je bila u ratu;²⁰⁵¹ i (2) da je Pretresno vijeće zaključilo da se na sastanku u Karađorđevu od 25. marta 1991. razgovaralo o planovima vezanim za podjelu BiH, a da je pritom priznalo da mu nisu predloženi nikakvi nepobitni dokazi o tom planu.²⁰⁵²

617. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo dokaze koji su se odnosili na sastanak u Karađorđevu od 25. marta 1991. i da Praljak ponavlja argumente koje je iznio na suđenju, a da pritom ne pokazuje da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku.²⁰⁵³

618. Žalbeno vijeće primjećuje da u Praljkovim tvrdnjama nije formulisana nikakva konkretna greška u zaključku Pretresnog vijeća u vezi sa sastankom u Karađorđevu od 25. marta 1991. On iznosi puki argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir činjenicu da je sastanak u Karađorđevu od 25. marta 1991. održan prije začetka UZP-a, ali ne objašnjava kako taj faktor dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća. Isto tako, Praljak ne pokazuje kako činjenica da je u vrijeme kad je

²⁰⁴⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 11, gdje se upućuje na, između ostalog, Petera Galbraitha, T(f). 6429, 6436 (12. septembar 2006.), 6580 (13. septembar 2006.).

²⁰⁴⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 11.

²⁰⁴⁸ Pored toga, Žalbeno vijeće ima u vidu da u ovom kontekstu, Prlić upućuje na argumente izložene u svojoj žalbenoj osnovi 4, a koje je Žalbeno vijeće odbilo na drugom mjestu u ovoj Presudi. V. gore, par. 206-211.

²⁰⁴⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 76, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 11.

²⁰⁵⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 76.

²⁰⁵¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 76; žalbeni pretres, ŽT. 386-387 (22. mart 2017.).

²⁰⁵² Praljkov žalbeni podnesak, par. 77.

održan taj sastanak SFRJ još uvijek postojala i da BiH stoga nije bila ni nezavisna država niti u ratu čini nerazumnim zaključak Pretresnog vijeća da se na tom sastanku razgovaralo o planovima vezanim za podjelu BiH. Što se tiče Praljkove tvrdnje da Pretresnom vijeću nisu predloženi nikakvi detalji o planovima vezanim za podjelu BiH o kojima su razgovarali Tuđman i Milošević, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na potkrepljujuće dokaze koji pokazuju da su tokom sastanka u Karađorđevu od 25. marta 1991., Tuđman i Milošević razgovarali o podjeli BiH.²⁰⁵⁴ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije objasnio kako nedostatak detalja o tim planovima čini relevantni zaključak pogrešnim.

619. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže grešku u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća koji se odnosi na sastanak u Karađorđevu od 25. marta 1991. i odbija relevantne dijelove njegovih žalbenih podosnova 5.1 i 5.2.

c. Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično)

620. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je donijelo zaključak o sastanku u Karađorđevu od 25. marta 1991. zato što je zanemarilo Manolićevo svjedočenje da je postignuti sporazum predstavljao samo "priče i glasine", kao i dokaze koje je iznio svjedok Stjepan Kljujić.²⁰⁵⁵ Stojić zaključuje da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na taj sastanak kao na dokaz o krajnjem cilju UZP-a.²⁰⁵⁶

621. Tužilaštvo odgovara da Stojić zanemaruje Manolićeve dokaze koji potkrepljuju postojanje sporazuma između Tuđmana i Miloševića u vezi s podjelom BiH.²⁰⁵⁷ Tužilaštvo takođe odgovara da je Kljujić u svom svjedočenju samo izjavio da je čuo glasine o "tajnom dogovoru" o podjeli, ali da Tuđman nije o tome razgovarao sa Kljujićem.²⁰⁵⁸

622. Što se tiče Stojićevog argumenta u vezi s Manolićevim dokazima, Žalbeno vijeće smatra da je Stojić pogrešno okarakterisao njegovo svjedočenje i da je izvukao dokaze iz konteksta. Pažljivi pregled relevantnih dokaza pokazuje da Manolić nije u svom svjedočenju izjavio da su sporazumi između Tuđmana i Miloševića bili samo "priče i glasine". U stvari, Manolić je izjavio da je Tuđmanova odluka da Hrvati treba da učestvuju u referendumu za nezavisnost BiH bila "u kontradikciji sa svim onim dosadašnjim pričama i dogovorima koje je on imao s Miloševićem o

²⁰⁵³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 39, 41.

²⁰⁵⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 11, fusnote 20-21.

²⁰⁵⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 19, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T. 4277 (3. juli 2006.), Stjepan Kljujić, T. 3845-3846 (26. juni 2006.).

²⁰⁵⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 19, 22.

²⁰⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 17, gdje se upućuje, između ostalog, na Josipa Manolića, T. 4275-4276 (3. juli 2006.).

podjeli Bosne i Hercegovine".²⁰⁵⁹ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da je Manolić iznio dokaze o pregovorima između Tuđmana i Miloševića u vezi s podjelom BiH tokom sastanka u Karađorđevu od 25. marta 1991.²⁰⁶⁰ Stojićev argument u vezi s ovim pitanjem se odbija.²⁰⁶¹ Na kraju, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir Kljujićevo svjedočenje budući da on nije uspio da pokaže kako ti dokazi utiču na zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa sastankom u Karađorđevu od 25. marta 1991.

623. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su na sastanku u Karađorđevu od 25. marta 1991., Tuđman i Milošević planirali da finaliziraju podjelu BiH. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija relevantni dio Stojićeve žalbene osnove 1.

(iii) Tuđmanova dvostruka politika

624. Oslonivši se na dokaze koje su iznijeli Manolić i svjedok AR, kao i na dijelove predsjedničkih transkripata koji su se odnosili na predsjedničke sastanke od 27. decembra 1991. i 17. jula 1993., Pretresno vijeće je ustanovilo da je Tuđman "nastupao na dva načina: u jednoj verziji se zalagao za poštivanje postojećih granica BiH jer je znao da je međunarodna zajednica protiv podjele BiH, dok se u drugoj zalagao za podjelu BiH između Hrvata i Srba".²⁰⁶² Isto tako, Pretresno vijeće je zaključilo da je Tuđman 1992. godine, iako je javno podržavao nezavisnost BiH zalažući se za ustavni ili konfederalni model, nastavio, zajedno s ostalim predstavnicima hrvatskih vlasti, da afirmiše svoju želju za ujedinjenjem hrvatskog naroda.²⁰⁶³ Pretresno vijeće je primijetilo da je Tuđman u više navrata govorio o ujedinjenju hrvatskog naroda i podjeli BiH tokom predsjedničkih sastanaka održanih 11. i 17. septembra 1992. (dalje u tekstu: sastanak u Predsjedničkim dvorima od 11. septembra 1992., odnosno sastanak u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992.), kao i na jednom sastanku održanom na Brionima 28. novembra 1992. (dalje u tekstu: sastanak na Brionima od 28. novembra 1992.).²⁰⁶⁴

²⁰⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 17, gdje se upućuje na Stjepana Kljujića, T. 3845-3846 (26. juni 2006.).

²⁰⁵⁹ V. Josip Manolić, T. 4277 (3. juli 2006.) (kurziv dodat).

²⁰⁶⁰ V. Josip Manolić, T. 4274-4276 (3. juli 2006.).

²⁰⁶¹ U vezi sa Stojićevim argumentom da Pretresno vijeće nije u spisu prvostepenog postupka pronašlo nijedan dokaz u vezi s planovima o kojima se razgovaralo na sastanku u Karađorđevu od 25. marta 1991. (Stojićev žalbeni podnesak, par. 19), Žalbeno vijeće podsjeća da je odbilo slične argumente koje je iznio Praljak. V. gore, par. 618.

²⁰⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 12.

²⁰⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 17.

²⁰⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18.

a. Prlićeva žalba (podosnove 9.2 i 9.3 djelimično)i. Argumenti strana u postupku

625. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je zaključilo da je Tuđman usvojio dvostruku politiku, zanemarilo pomoć koju je Tuđman pružio BiH tako što je prihvatio izbjeglice i vojnike ABiH u Hrvatskoj i pružio ABiH logističku i finansijsku podršku.²⁰⁶⁵ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće iskrivljeno prikazalo relevantne dijelove predsjedničkih transkripata, koji, po njegovom mišljenju, pokazuju da je Tuđman: (1) izjavio 27. decembra 1991. da se moraju voditi razgovori s Alijom Izetbegovićem i Radovanom Karadžićem u cilju pronalaženja mirnog rješenja, naglasivši da je za suverenu BiH; i (2) porekao 17. jula 1993. da ima bilo kakav sporazum s Miloševićem.²⁰⁶⁶ Prlić tvrdi da je "Tuđman na svojim sastancima bio transparentan, da nikad nije zagovarao komadanje BiH između Hrvatske i Srbije i da se protivio podjeli BiH".²⁰⁶⁷

626. Pored toga, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Tuđmanov komentar tokom sastanka u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992. budući da predsjednički transkripti ne pokazuju da je Tuđman izjavio da HR HB mora biti pripojena Hrvatskoj.²⁰⁶⁸ U vezi sa sastankom na Brionima od 28. novembra 1992., Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo protivrječnosti u dokazima koje je iznio Okun, te navodi da Okunove tadašnje bilješke ne pokazuju da su vođeni bilo kakvi razgovori o podjeli BiH između Hrvata i Srba.²⁰⁶⁹

627. Tužilaštvo odgovara da je Prlićeva tvrdnja u vezi sa saradnjom Muslimana i Hrvata nebitna i da je, u svakom slučaju, Pretresno vijeće imalo u vidu da je ta saradnja u određenim okolnostima postojala.²⁰⁷⁰ U vezi s Prlićevim argumentom da je Tuđman javno porekao da je sklopio bilo kakav sporazum s Miloševićem, tužilaštvo tvrdi da takvi dokazi odražavaju njegovu "politiku na dva kolosijeka".²⁰⁷¹ U vezi sa sastankom u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992., tužilaštvo tvrdi da je Prlić dao neuvjerljivo tumačenje dokaza i da nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće

²⁰⁶⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 250, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 3D03720, 3D02633; žalbeni pretres, ŽT. 128-129 (20. mart 2017.).

²⁰⁶⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 250, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00089, P03517, Miomir Žužul, T. 27631 (6. maj 2008.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 127-128 (20. mart 2017.).

²⁰⁶⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 250 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 251, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 19.

²⁰⁶⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 239, gdje se upućuje na dokazni predmet P00498; žalbeni pretres, ŽT. 237-240 (20. mart 2017.). Prlić takođe tvrdi da je HR HB osnovana 11 mjeseci poslije tog sastanka, upućujući na žalbenu podosnovu 1.3. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 239.

²⁰⁶⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 238, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16711-16714 (2. april 2007.), dokazni predmet P00829, str. 2.

²⁰⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 149.

²⁰⁷¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 152.

postupilo nerazumno.²⁰⁷² Na kraju, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Okunov opis sastanka na Brionima od 28. novembra 1992.²⁰⁷³

ii. Analiza

628. Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije izričito pomenulo dokaze u vezi s Tuđmanovom saradnjom sa BiH na koje upućuje Prlić.²⁰⁷⁴ Ipak, kada je raspravljalo o Tuđmanovoj dvostrukoj politici, Pretresno vijeće se oslonilo na Manolićeve dokaze da su nastojanja Hrvatske da ponudi vojnu i humanitarnu pomoć BiH bila odraz Tuđmanove "dvostruke politike".²⁰⁷⁵ Podsjećajući da pretresno vijeće ne mora da pomene svako svjedočenje svjedoka ili svaki dokaz u spisu predmeta, te da se pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, sve dok nema nikakvih indicija da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo dokaze koji su očigledno relevantni,²⁰⁷⁶ Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze na koje on upućuje u vezi s Tuđmanovom saradnjom sa BiH.

629. Žalbeno vijeće, isto tako, nije uvjereno da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo predsjedničke transkripte. Pažljiv pregled relevantnih dijelova predsjedničkih transkripata pokazuje da je Tuđman izjavio da je ranije podržavao suverenitet BiH "baš zato što je velikosrpska politika postavila problem izdvajanja srpskih krajeva iz Hrvatske", ali da mu sada više odgovara razgraničenje s BiH, iako nije želio da taj stav otvoreno iznosi iz "taktičkih razloga".²⁰⁷⁷ U vezi s Prlićevom tvrdnjom da je Tuđman 17. jula 1993. porekao da ima bilo kakav sporazum s Miloševićem, Žalbeno vijeće primjećuje da ta Tuđmanova izjava samo odražava stav koji je on iznosio u javnosti i da, shodno tome, ne utiče na zaključak u vezi s njegovom dvostrukom politikom.²⁰⁷⁸

630. Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da Prlićeva tvrdnja da je "Tuđman na svojim sastancima bio transparentan, da nikad nije zagovarao komadanje BiH između Hrvatske i Srbije i da se protivio

²⁰⁷² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 145; žalbeni pretres, ŽT. 200-201 (20. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 142.

²⁰⁷³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 148. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 142.

²⁰⁷⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 12.

²⁰⁷⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 12, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T(f). 4490-4493 (5. juli 2006.). Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo dokaze koji odražavaju napore uložene u saradnju između Hrvatske i BiH. V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 440-441.

²⁰⁷⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53, 161, 299; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017.

²⁰⁷⁷ Dokazni predmet P00089, str. 29-30.

²⁰⁷⁸ V. dokazni predmet P03517, str. 5.

podjeli BiH", predstavlja puko neslaganje s tumačenjem dokaza od strane Pretresnog vijeća, bez identifikovanja bilo kakve greške.²⁰⁷⁹ Žalbeno vijeće odbija taj prigovor.

631. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Prlićev argument da je Pretresno vijeće iskrivljeno prikazalo dokaze kada je zaključilo da je na sastanku u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992., Tuđman predvidio pripajanje HR HB Hrvatskoj, iako je HR HB osnovana tek 11 mjeseci kasnije. Pregled relevantnog dijela predsjedničkih transkripata pokazuje da Tuđman nije konkretno pomenio HR HB, ali da jeste naveo da jedan dio BiH treba biti pripojen Hrvatskoj ukoliko ne budu ispunjeni interesi hrvatskog naroda.²⁰⁸⁰ S obzirom na to, Žalbeno vijeće ne konstatuje da je takva minorna nedosljednost – to što je Pretresno vijeće pomenulo HR HB – mogla da utiče na zaključak Pretresnog vijeća.²⁰⁸¹ Prlićeva tvrdnja se odbija.

632. Prlić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir nedosljednosti između Okunovog svjedočenja i njegovih tadašnjih bilješki, budući da se u tim bilješkama uopšte ne pominju razgovori o podjeli BiH na sastanku na Brionima od 28. novembra 1992.²⁰⁸² Suprotno tome, pregled dijela Okunovih bilješki na koji je uputilo Pretresno vijeće pokazuje razgovor Tuđmana i Šuška u vezi s podjelom BiH.²⁰⁸³ Prema tome, Prlić nije uspio da ukaže na bilo kakvu nedosljednost između Okunovih bilješki i njegovog svjedočenja u vezi s tim pitanjem. Žalbeno vijeće, shodno tome, ne nalazi nikakvu grešku u ocjeni Okunovih dokaza od strane Pretresnog vijeća u ovom pogledu i odbija Prlićev argument.

633. S tim u skladu, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće napravilo grešku u ocjeni dokaza koja obesnažuje zaključak do kojeg je došlo u vezi s Tuđmanovom dvostrukom politikom. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija relevantni dio Prlićevih žalbenih podosnova 9.2 i 9.3.

²⁰⁷⁹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić u širem smislu upućuje na argumente iz svoje žalbene osnove 19, koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 249, 275, 289, 382.

²⁰⁸⁰ Dokazni predmet P00498, str. 80-81 ("[p]rema tome, ja sam rekao znači, ili takva Bosna koja će osigurati i interese hrvatskog naroda, ili molim podjela, s time da sam ja rekao, znači jedan dio Srbiji, jedan dio Hrvatskoj, a može ostati i muslimanska državnica u sredini [...]").

²⁰⁸¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 17. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na argumente iz svoje žalbene podosnove 1.3, koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

²⁰⁸² Prlićev žalbeni podnesak, par. 238.

²⁰⁸³ V. dokazni predmet P00829, str. 5 ("FT kaže da tu ideju podržava već više od deset godina; čak je pisao o tome [...] GŠ: Problem je u tome što mi to ne možemo učiniti. Izgleda kao [dosluh za buduću podjelu] BiH."). V. takođe Herbert Okun, T. 16711-16712 (2. april 2007.); Prvostepena presuda, tom 4, par. 18.

b. Praljkova žalba (podosnove 5.1, 5.2 i 6.2 djelimično)

i. Argumenti strana u postupku

634. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je "Tuđman nastupao na dva načina" i iznosi argument da je Vijeće: (1) propustilo da ponudi ijedan primjer "Tuđmanovih dvoličnih izjava, izabравši, umjesto toga, da se osloni na Manolićevo svjedočenje";²⁰⁸⁴ i (2) pogriješilo u ocjeni Manolićevog svjedočenja, budući da on nije svjedočio o "nastupanju na dva načina, nego o dvostrukoj politici".²⁰⁸⁵ Praljak takođe tvrdi da je Tuđman dosljedno podržavao suverenitet i nezavisnost BiH kad je bio u "krugu Hrvata".²⁰⁸⁶

635. Nadalje, Praljak tvrdi da, suprotno zaključku Pretresnog vijeća u vezi sa sastancima u Predsjedničkim dvorima od 11. i 17. septembra 1992., nezavisnost i suverenitet BiH na tim sastancima nikad nisu bili dovedeni u pitanje.²⁰⁸⁷ On tvrdi da je "politički cilj HVO-a bio formulisan kao formiranje i uređenje Bosne i Hercegovine, u skladu s principima EZ-a, ali da su Hrvati [...] takođe permanentno nastojali ostvariti cilj okončanja rata".²⁰⁸⁸ U vezi sa sastankom u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992., Praljak iznosi argument da je pitanje podjele BiH pomenuto jedino kao rješenje koje je međunarodna zajednica jednom razmatrala,²⁰⁸⁹ te da je Tuđman podsjetio da je stav Hrvatske da je najpovoljnije rješenje da se BiH organizuje na principu tri konstitutivna naroda i da se interesi hrvatskog naroda mogu osigurati u BiH.²⁰⁹⁰

636. Pored toga, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je na sastanku na Brionima od 28. novembra 1992., Tuđman u više navrata pomenuo podjelu BiH.²⁰⁹¹ On iznosi argument da Okunovom svjedočenju, na koje se Pretresno vijeće oslonilo, protivrječe njegove tadašnje bilješke²⁰⁹² i da drugi dokazi u spisu pokazuju da Tuđman u novembru 1992. nije imao namjeru da podijeli BiH.²⁰⁹³

²⁰⁸⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 86.

²⁰⁸⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 86.

²⁰⁸⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 86, gdje se upućuje, između ostalog, na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 392-393, dokazni predmet P00822. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 87.

²⁰⁸⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 114.

²⁰⁸⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 114, gdje se upućuje na dokazni predmet P00498, str. 28, 72.

²⁰⁸⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 80, gdje se upućuje na dokazni predmet P00498, str. 80-81.

²⁰⁹⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 80. Praljak takođe iznosi argument da je Hrvatska priznala nezavisnost BiH i da je Tuđman uložio sve moguće napore kako bi sarađivao sa Muslimanima. Praljkov žalbeni podnesak, par. 81, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D00896, str. 3; žalbeni pretres, ŽT. 386 (22. mart 2017.).

²⁰⁹¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 82, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 18.

²⁰⁹² Praljkov žalbeni podnesak, par. 82.

²⁰⁹³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 82, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P00080, str. 46, P00498, str. 80, 82, P00822, str. 52. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 83.

637. Tužilaštvo odgovara da nema nikakve osnove u Praljkovom argumentu da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Tuđman nastupao na dva načina budući da dokazi koje su iznijeli Manolić i Okun idu u prilog tom zaključku Pretresnog vijeća.²⁰⁹⁴ Pored toga, tvrdi tužilaštvo, Praljak ponavlja argumente koje je već iznio na suđenju i osporava zaključke, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku ili negativne posljedice.²⁰⁹⁵

ii. Analiza

638. Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu osnovu u Praljkovoj tvrdnji da Pretresno vijeće nije iznijelo nijedan primjer Tuđmanovih "dvoličnih izjava" i da je izabralo da se osloni na Manolićevo svjedočenje. Kada je zaključilo da je Tuđman "nastupao na dva načina", Pretresno vijeće se, pored Manolićevog svjedočenja, oslonilo i na više dokaza koje Praljak ne osporava.²⁰⁹⁶ U vezi s Praljkovom tvrdnjom da je Manolić svjedočio o Tuđmanovoj "dvostrukoj politici", a ne o "dvoličnim izjavama", Žalbeno vijeće konstatuje da je razlika između ta dva pojma puko pitanje semantike. Shodno tome, njegov argument se odbija.

639. Žalbeno vijeće, nadalje, odbacuje Praljkovu tvrdnju da je Tuđman dosljedno podržavao suverenitet i nezavisnost BiH kada je bio u "krugu Hrvata". Praljak ne identifikuje grešku u analizi Pretresnog vijeća, već samo pokušava da tumačenje dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojim sopstvenim.²⁰⁹⁷ Njegov argument se odbija.

640. Što se tiče Praljkovog osporavanja zaključaka Pretresnog vijeća o sastancima u Predsjedničkim dvorima od 11. i 17. septembra 1992., Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo kako slijedi: (1) na sastanku u Predsjedničkim dvorima od 11. septembra 1992., Tuđman je podsjetio na svoje teritorijalne ambicije vezane za Banovinu Hrvatsku; i (2) na sastanku u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992., Tuđman je i dalje predviđao pripajanje HR HB Hrvatskoj.²⁰⁹⁸ Žalbeno vijeće smatra da Praljak, kada tvrdi da na tim sastancima nezavisnost i suverenitet BiH nikada nisu bili dovedeni u pitanje i da je politički cilj HVO-a bio "formulisan kao formiranje i uređenje Bosne i Hercegovine, u skladu s principima EZ-a, ali da su Hrvati, zabrinuti

²⁰⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 38; žalbeni pretres, ŽT. 421 (22. mart 2017.).

²⁰⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 41.

²⁰⁹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 12 i fusnota 22, gdje se upućuje na svjedoka AR, dokazni predmet P10027 (povjerljivo), T(f). 4744, 4778 (zatvorena sjednica) (8. decembar 1997.); dokazni predmet P00089, str. 29-30, dokazni predmet P03517, str. 5.

²⁰⁹⁷ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da se Praljak, u prilog toj tvrdnji, oslanja i na Suprotno mišljenje sudije Antonettija. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 86, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 392-393. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da puko postojanje nekog suprotnog mišljenja ne čini zaključak većine sudija nerazumnim. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 226.

²⁰⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18.

zbog žrtava, takođe permanentno nastojali ostvariti cilj",²⁰⁹⁹ samo iznosi svoje neslaganje sa zaključkom Pretresnog vijeća o stavovima koje je Tuđman izrazio na tim sastancima i ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće. Praljkova tvrdnja se, shodno tome, odbija.

641. Praljak tvrdi da je na sastanku u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992. podjela BiH pomenuta kao rješenje koje je prethodno razmatrala međunarodna zajednica. S tim u vezi, Žalbena vijeće ima u vidu da iz onog dijela predsjedničkih transkripata na koje Praljak upućuje nije jasno da li je Tuđman pomenuo podjelu BiH u onom kontekstu koji navodi Praljak.²¹⁰⁰ Međutim, prilikom donošenja svog zaključka da je Tuđman 1992. afirmisao svoju želju za ujedinjenjem hrvatskog naroda, Pretresno vijeće se oslonilo, pored ostalog, na dokaze da je Tuđman o podjeli BiH govorio na sastanku u Predsjedničkim dvorima od 11. septembra 1992. i sastanku na Brionima od 28. novembra 1992.²¹⁰¹ S obzirom na to, Žalbena vijeće konstatuje da, ukazavši samo na taj dio predsjedničkih transkripata, Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je došlo do pobijanog zaključka na osnovu preostalih dokaza i, shodno tome, odbija njegov argument.

642. Na kraju, Žalbena vijeće odbacuje Praljkov prigovor na ocjenu od strane Pretresnog vijeća Okunovih dokaza u vezi sa sastankom na Brionima od 28. novembra 1992. Žalbena vijeće ponavlja da Okunove bilješke ne protivrječe dokazima koje je Okun iznio u sudnici, nego ih, zapravo, potvrđuju.²¹⁰² Isto tako, Žalbena vijeće konstatuje da argumentom da "drugi dokazi" pokazuju da Tuđman u novembru 1992. nije imao namjeru da podijeli BiH Praljak jednostavno pokušava da ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojom sopstvenom, a da pritom ne pokazuje grešku. Shodno tome, ti argumenti se odbijaju.

643. S obzirom na to, Žalbena vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Tuđman usvojio dvostruku politiku. Shodno tome, Žalbena vijeće odbija relevantne dijelove Praljkovih žalbenih podosnova 5.1, 5.2 i 6.2.

(iv) Tuđmanova podrška stvaranju HZ HB 18. novembra 1991.

644. Pretresno vijeće je zaključilo da je, u vezi s planom da se prošire granice Hrvatske, Tuđman 18. novembra 1991. podržao stvaranje HZ HB, koja je definisana kao hrvatski entitet kojim se štite prava Hrvata i brane "hrvatske etničke i povijesne" teritorije, inspirisane teritorijalnim granicama

²⁰⁹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 114.

²¹⁰⁰ V. dokazni predmet P00498, str. 81.

²¹⁰¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 17-18.

²¹⁰² V. gore, par. 632.

Banovine.²¹⁰³ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su Tuđman, Praljak i osnivači HZ HB, uključujući i Matu Bobana, stalno pominjali Banovinu.²¹⁰⁴

a. Prličeva žalba (podosnova 9.5)

i. Argumenti strana u postupku

645. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Tuđman podržavao stvaranje HZ HB kao dio plana za proširenje granica Hrvatske budući da se to kosi s prethodnim zaključkom Vijeća iz paragrafa 423 toma 1 Prvostepene presude.²¹⁰⁵ On dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije valjano ocijenilo sve relevantne dokaze.²¹⁰⁶ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju da je "politika HDZ[-]BiH uvijek bila za BiH".²¹⁰⁷ Pored toga, kako navodi Prlić, "postupci HDZ BiH se ne mogu u potpunosti ocijeniti izvan konteksta: muslimanske politike koja je nastojala ostvariti unitarnu državu kojom bi dominirali Muslimani, te načina na koji je vlada [BiH] postala muslimanska vlada".²¹⁰⁸

646. Prlić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir: (1) svjedočenja "Tuđmanovih bliskih saradnika" o Tuđmanovom referiranju na Banovinu;²¹⁰⁹ (2) dokaze u vezi s Tuđmanovim protivljenjem promjenama međunarodno priznatih granica;²¹¹⁰ (3) Praljkovo svjedočenje o sastanku u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992., u kojem je izjavio da "Banovina nije bila cilj" i da bi HZ HB prestala da postoji "nakon rješavanja unutrašnjeg ustrojstva BiH";²¹¹¹ i (4) Prličeve komentare na sastanku u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992., koji potvrđuju "da je on BiH poimao kao nepovredivu državu tri konstitutivna naroda".²¹¹²

647. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je HZ HB stvorena kako bi u budućnosti bila pripojena Hrvatskoj ili stupila s njom u

²¹⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 14.

²¹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 14.

²¹⁰⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 255. V. takođe Prličev žalbeni podnesak, par. 255 i fusnota 723, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 423, 428, tom 4, par. 14, 17.

²¹⁰⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 256, 258-261. V. takođe Prličev žalbeni podnesak, par. 257, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 1.1-1.2; žalbeni pretres, ŽT. 136 (20. mart 2017.).

²¹⁰⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 258. Konkretno, Prlić ukazuje na dokaze u spisu koji navodno pokazuju da je politika HDZ BiH bila "za BiH", s obzirom na to da je HDZ BiH: (1) reagovao na rat u Hrvatskoj, koji je bio dijelom vođen iz BiH; (2) djelovao zbog toga što Vlada BiH nije bila u stanju da zaštiti BiH i Hrvate u BiH; (3) organizovao odbranu putem raznih mjera, "uključujući osnivanje nekoliko hrvatskih zajednica unutar HDZ-a"; i (4) ponudio odbranu Muslimanima. Prličev žalbeni podnesak, par. 258.

²¹⁰⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 259 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

²¹⁰⁹ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 260.

²¹¹⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 260.

²¹¹¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 261.

²¹¹² Prličev žalbeni podnesak, par. 261.

savez.²¹¹³ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razmotrilo argumente odbrane da je HZ(R) HB služila u odbrambene ili upravne svrhe, te zaključilo da je moguće da je ona služila i tim ciljevima, ali da je zamišljena da bude pripojena Hrvatskoj ili da s njom stupi u savez.²¹¹⁴ Tužilaštvo dalje odgovara da Prlić zanemaruje negativne zaključke Pretresnog vijeća u vezi s vjerodostojnošću Praljkovog svjedočenja.²¹¹⁵

ii. Analiza

648. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da se zaključak Pretresnog vijeća da je Tuđman podržao stvaranje HZ HB kosi s njegovim zaključkom drugdje u Prvostepenoj presudi da je on, na sjednici Vrhovnog državnog vijeća Hrvatske održanoj 18. novembra 1991., objavio da osnivanje HZ HB ne predstavlja odluku o izdvajanju iz BiH.²¹¹⁶ Naprotiv, čitanje Prvostepene presude kao cjeline ukazuje na to da je činjenica da je Tuđman javno zagovarao poštovanje granica BiH, dok je istovremeno privatno podržavao odvajanje od BiH, u dosljednosti sa zaključkom Pretresnog vijeća o Tuđmanovoj dvostrukoj politici.²¹¹⁷ Ovaj argument se, shodno tome, odbija.

649. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Prlićev argument da Pretresno vijeće nije valjano ocijenilo sve relevantne dokaze. U onoj mjeri u kojoj on upućuje na argumente koje je izložio u svojim žalbenim podosnovama 1.1 i 1.2, Žalbeno vijeće primjećuje da je te argumente odbilo drugdje u ovoj Presudi.²¹¹⁸

650. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze u vezi s "politikom HDZ-a BiH", Prlić nije uspio da pokaže kako su dokazi na koje se poziva relevantni za zaključak Pretresnog vijeća o Tuđmanovim namjerama i njegovoj podršci stvaranju HZ HB. Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje kao nepotkrijepljen Prlićev paušalni argument da se postupci HDZ-a BiH ne mogu u potpunosti ocijeniti izvan konteksta. Shodno tome, Prlićevi argumenti ne stoje.

651. U vezi s Prlićevim prigovorom da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze koje su iznijeli Tuđmanovi bliski saradnici u vezi s Tuđmanovim referiranjem na Banovinu, Žalbeno vijeće primjećuje da Prlić iskrivljeno prikazuje svjedočenja Ribičića i svjedoka Miomira Žužula.²¹¹⁹ Oni nisu svjedočili o značenju Tuđmanovog referiranja na Banovinu u njegovim govorima i izričajima,

²¹¹³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 155-156.

²¹¹⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 159, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 15-16.

²¹¹⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 147.

²¹¹⁶ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 255, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 423.

²¹¹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 12.

²¹¹⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 256-257, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 1.1-1.2. V. gore, par. 168-176.

²¹¹⁹ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 260, gdje se upućuje, između ostalih, na Cirila Ribičića, T. 25466-25468, 25570 (10. decembar 2008.), Miomir Žužul, T. 27648-27651 (7. maj 2008.).

nego o upućivanju na Banovinu i njezinom značenju u preambuli Ustava Hrvatske.²¹²⁰ Prlićev argument se odbija.

652. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Prlićevu tvrdnju da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze da je Tuđman bio protiv promjene granica priznatih od strane međunarodne zajednice jer on samo iznosi tvrdnju da je Pretresno vijeće propustilo da uzme te dokaze u obzir, a pritom ne definiše na odgovarajući način nikakvu grešku. Pored toga, on ni ne pokušava da pokaže kako, na osnovu tih dokaza, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka.²¹²¹ Shodno tome, Prlićevi argumenti se odbijaju.

653. Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje Prlićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir Praljkoovo svjedočenje u vezi sa sastankom u Predsjedničkim dvorima od 17. septembra 1992. i komentare koje je Prlić iznio na tom sastanku.²¹²² Pretresno vijeće je objasnilo da je konstatovalo da je Praljkoovo svjedočenje o određenim pitanjima vjerodostojno, ali je zaključilo da su njegovi dokazi bili "manje vjerodostojni" kada je pokušao da umani svoju odgovornost, te ih, shodno tome, u tim slučajevima nije prihvatilo.²¹²³ S tim u skladu, Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije zanemarilo Praljkoovo svjedočenje, te smatra da je Pretresno vijeće, zapravo, odvagnulo njegovo svjedočenje i zaključilo da ga ti dokazi ne sprečavaju da dođe do zaključaka do kojih je došlo. Shodno tome, ovaj argument se odbija.

654. Žalbeno vijeće, prema tome, konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je 18. novembra 1991. Tuđman podržao stvaranje HZ HB kao dio plana za proširenje granica Hrvatske, te odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 9.5.

b. Praljkoova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)

655. Praljko iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Tuđman podržao stvaranje HZ(R) HB u sprezi s planom za proširenje granica Hrvatske.²¹²⁴ Praljko tvrdi sljedeće: (1) Hrvatsku je jedino zanimala njena odbrana;²¹²⁵ i (2) Tuđman je rekao da proglašenje HZ(R) HB nije bilo odluka da se osnuje Zajednica Herceg-Bosna, nego objava da su Hrvati u BiH

²¹²⁰ Ciril Ribičić, T. 25466-25468, 25570 (10. decembar 2008.), Mimir Žužul, T. 27648-27651 (7. maj 2008.).

²¹²¹ V. gore, par. 25.

²¹²² V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 260.

²¹²³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

²¹²⁴ Praljkoov žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 14.

²¹²⁵ Praljkoov žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet P00068.

radili na osnivanju jedne zajednice bez odvajanja od BiH, što se kosi sa zaključkom Pretresnog vijeća o Tuđmanovim namjerama da podijeli BiH.²¹²⁶

656. Praljak takođe iznosi argument da je Tuđman, nakon potpisivanja Vance-Owenovog mirovnog plana, izrazio svoju rezerviranost u pogledu stava nekih Hrvata koji su željeli da proglase Herceg-Bosnu dijelom Hrvatske, te da je stalno govorio o potrebi da se saraduje s Muslimanima i podržavao nezavisnost BiH.²¹²⁷

657. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman.²¹²⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da Praljak nije uspio da pokaže uticaj tih navodnih grešaka na zaključak Pretresnog vijeća i da iznosi nepotkrijepljene tvrdnje kojima ne pokazuje nikakvu grešku u ocjeni dokaza od strane Pretresnog vijeća.²¹²⁹

658. Žalbeno vijeće napominje da, u prilog svojoj tvrdnji da je Hrvatsku zanimala samo njena odbrana, Praljak upućuje na dokaze da je sedmicu dana prije stvaranja HZ HB, Tuđman rekao Bobanu da će Hrvatska podržavati i koordinisati vojne organe u sedam opština koje su se nalazile u blizini sukobima pogođenih područja u Hrvatskoj.²¹³⁰ Međutim, Praljak uopšte ne pokušava da objasni kako ti dokazi dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća. Praljkov argument se odbija.

659. Što se tiče Praljkovog argumenta da je Tuđman rekao da proglašenje HZ(R) HB ne predstavlja odluku o odvajanju od BiH,²¹³¹ Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće u svojoj analizi proglašenja HZ HB izričito oslonilo na dokaze na koje upućuje Praljak.²¹³² Praljak ne pokazuje kako se ti dokazi kose sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Tuđman podržavao stvaranje HZ HB u sprezi s planom za proširenje granica Hrvatske.²¹³³ Žalbeno vijeće takođe odbacuje Praljkovu tvrdnju u vezi s Tuđmanovom rezerviranošću u pogledu stava nekih Hrvata koji su željeli da proglase Herceg-Bosnu dijelom Hrvatske, kao i njegovu tvrdnju u vezi s Tuđmanovom podrškom saradnji s Muslimanima i nezavisnosti BiH, budući da on samo ukazuje na dokaze, a da pritom ne definiše nikakvu grešku u pogledu zaključka Pretresnog vijeća. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće primjećuje da, u prilog svojoj tvrdnji, Praljak upućuje na dokaze u vezi s Tuđmanovim govorom na sastanku sa Cyrusom Vanceom, Davidom Owenom, ambasadorom

²¹²⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet P00080.

²¹²⁷ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 85. Kako navodi Praljak, "kakav god je mogao biti stav vođa HZ(R) HB i/ili Hrvata koji žive u BiH, stav Tuđmana i Hrvatske je bio da se BiH očuva kao suverena i nezavisna država u njenim međunarodno priznatim granicama". Praljkov žalbeni podnesak, par. 85.

²¹²⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 40.

²¹²⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 41.

²¹³⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet P00068.

²¹³¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet P00080.

²¹³² Prvostepena presuda, tom 1, par. 423, gdje se upućuje na dokazni predmet P00080.

²¹³³ V. gore, par. 648. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 12, 14.

Marttjem Ahtisaarijem, Bobanom i Izetbegovićem.²¹³⁴ S tim u vezi, Žalbeno vijeće ne konstatuje da ti dokazi mogu da pokažu grešku u pobijanom zaključku budući da su u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća u vezi s Tuđmanovom dvostrukom politikom, to jest zaključkom da je Tuđman javno podržavao nezavisnost i teritorijalni integritet BiH, ali da je privatno, s drugim predstavnicima vlade Hrvatske, i dalje afirmisao svoju želju za ujedinjenjem hrvatskog naroda.²¹³⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija ovu tvrdnju.

660. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je, u sprezi s planom za proširenje granica Hrvatske, Tuđman 18. novembra 1991. podržao stvaranje HZ HB. Žalbeno vijeće odbija relevantne dijelove Praljkovih žalbenih podosnova 5.1 i 5.2.

(v) Tuđmanovo upućivanje na Banovinu Hrvatsku u periodu od januara 1993. do marta 1994.

661. Pretresno vijeće je zaključilo da je u periodu od januara 1993. do marta 1994., Tuđman i dalje bio "preokupiran granicama Hrvatske i Banovine Hrvatske".²¹³⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Tuđman: (1) izjavio 20. maja 1993. da "Hrvati tamo ne mogu pristati na to da ostanu bez onih područja koja su bila nekada i u Banovini Hrvatskoj"; (2) izjavio 6. jula 1993. da bosanski Hrvati ne osvajaju tuđe teritorije nego samo zemlju koja je vijekovima bila Hrvatska; (3) izjavio 21. septembra 1993. da su Stolac i cijela regija Jablanica-Konjic činili dio Banovine; i (4) ponovio, na sastanku u Predsjedničkim dvorima održanom 6. januara 1994., da je cilj njegove vojne podrške Hrvatima u BiH bio da se osigura da određene teritorije u BiH ne padnu u ruke Muslimana, da se očuvaju teritorije koje se smatraju hrvatskim, te da se odrede buduće granice hrvatske države "za [iduća] stoljeća".²¹³⁷

a. Prlićeva žalba (podosnova 9.2 djelimično)

662. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Tuđman i dalje bio preokupiran granicama Banovine, zbog toga što: (1) se selektivno oslonilo na dijelove predsjedničkih transkripata; (2) nije uzelo u obzir dokaze svjedoka koji su prisustvovali relevantnim sastancima; i (3) je zanemarilo "kontekstualno relevantne" događaje na tim sastancima.²¹³⁸

²¹³⁴ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 85, gdje se upućuje na dokazni predmet P01558, str. 45.

²¹³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 17. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 12.

²¹³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 22.

²¹³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 22.

²¹³⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 240. Prlić ukazuje na dio predsjedničkih transkripata s datumom od 5. novembra 1993., na koji se pozvalo Pretresno vijeće. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 240 i fusnota 687, gdje se upućuje, između

Konkretno, on iznosi argument da se "Tuđman ne može shvatiti ako se u obzir ne uzmu [Owen-Stoltenbergov mirovni plan] i potpisivanje tajnog sporazuma između Tuđmana i Izetbegovića, kojim se povezuju muslimanska i hrvatska republika u BiH i predviđa konfederacija s Hrvatskom".²¹³⁹

663. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo druge dijelove predsjedničkih transkripata, koji pokazuju da je Tuđman: (1) podržavao nezavisnu BiH i tražio od UNPROFOR-a da zaštiti granicu između BiH i Hrvatske;²¹⁴⁰ i (2) upućivao na Banovinu kao argument protiv demografskih promjena u BiH ili promjena granica Hrvatske.²¹⁴¹ Prlić dalje tvrdi da Tuđman: (1) nije govorio o Banovini u kontekstu podjele ili pripajanja BiH i da je taj izraz bio "puka referentna tačka tokom pregovora o unutrašnjem ustrojstvu BiH"; (2) jeste podržavao nezavisnost BiH, bez obzira na to ko mu je bila publika; i (3) jeste dosljedno bio za mirno rješenje.²¹⁴²

664. Tužilaštvo odgovara da dokazi na koje upućuje Prlić pokazuju trajnu preokupiranost Banovinom učesnika UZP-a, među kojima je bio i Tuđman.²¹⁴³

665. Žalbeno vijeće primjećuje da Prlić, u svom argumentu da se Pretresno vijeće selektivno oslonilo na predsjedničke transkripte, samo upućuje na određene dokaze, a da pritom ne objašnjava na koji ih je način Pretresno vijeće nerazumno ocijenilo. Isto tako, njegov argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze i kontekstualno relevantne događaje ne pokazuje kako, na osnovu tih dokaza i događaja, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće. Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlićeva tvrdnja da se "Tuđman ne može shvatiti ako se u obzir ne uzmu [Owen-Stoltenbergov mirovni plan] i potpisivanje tajnog sporazuma između Tuđmana i Izetbegovića kojim se povezuju muslimanska i hrvatska republika u BiH i predviđa konfederacija s Hrvatskom"²¹⁴⁴ odražava samo različito tumačenje dokaza, a ne pokazuje grešku koja bi iziskivala intervenciju u žalbenom postupku.²¹⁴⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Prlićeve argumente.

ostalog, na dokazni predmet P06454, str. 1-2, Slobodan Praljak, T. 41763-41765 (22. juni 2009.), Prvostepena presuda, tom 4, par. 22. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 235-236 (20. mart 2017.).

²¹³⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 240. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 241, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 1.3.

²¹⁴⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 242, gdje se upućuje na dokazne predmete P04740, P03324, P02452.

²¹⁴¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 242, gdje se upućuje na dokazne predmete P02466, P03279.

²¹⁴² Prlićev žalbeni podnesak, par. 243. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 242.

²¹⁴³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 144. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 142. Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća, s obzirom na to da se oslonio na dokaze koje je iznio Praljak, a koje je Pretresno vijeće ocijenilo kao nepouzdan. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 147.

²¹⁴⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 240.

²¹⁴⁵ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na argumente u svojoj žalbenoj podosnovi 1.3, koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

666. Žalbeno vijeće takođe konstatuje da Prlić, kada tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dijelove predsjedničkih transkripata, samo iznosi svoje neslaganje s ocjenom dokaza od strane Pretresnog vijeća, ali ne pokazuje na koji je način Pretresno vijeće pogriješilo u toj ocjeni. U vezi s njegovim tvrdnjama da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni Tuđmanovog referiranja na Banovinu, Žalbeno vijeće napominje da Prlić tu tvrdnju potkrepljuje tako što upućuje na dokaze u spisu, a da pritom ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće.²¹⁴⁶ Podsjećajući da puko iznošenje tvrdnji da Pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu težinu dokazima ili da nije dokaze protumačilo na neki konkretan način opravdava odbacivanje, Žalbeno vijeće odbija da razmotri Prlićev nepotkrijepljeni argument.

667. Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je u periodu od januara 1993. do marta 1994. Tuđman i dalje bio preokupiran Banovinom i granicama Hrvatske. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 9.2 u relevantnom dijelu.

b. Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)

668. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo Tuđmanovo upućivanje na Banovinu zbog toga što je ono bilo istorijskog, a ne političkog karaktera.²¹⁴⁷ On konkretno pominje predsjednički sastanak od 20. maja 1993. (dalje u tekstu: sastanak u Predsjedničkim dvorima od 20. maja 1993.), na kojem se Tuđman pozvao na Banovinu u okviru Vance-Owenovog mirovnog plana, koji je potvrđivao nezavisnost i suverenitet BiH u njenim međunarodno priznatim granicama.²¹⁴⁸ Praljak tvrdi da je dvije sedmice kasnije, Tuđman ponovo potvrdio svoju namjeru da ubijedi Hrvate iz BiH da ostanu u "konfederalnoj BiH" i obavijestio je Izetbegovića da Hrvati podržavaju BiH.²¹⁴⁹

669. Tužilaštvo odgovara da Praljkovom argumentu da je Tuđmanovo referiranje na Banovinu bilo samo istorijske prirode protivrječi Praljkovo sopstveno priznanje da je postizanje odvajanja od BiH s granicama koje odgovaraju granicama Banovine bilo "politika Hrvatske, i Tuđmana, i Jadranka Prlića i svih nas".²¹⁵⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da se Pretresno vijeće složilo s Praljkom kada je konstatovalo da su radi ostvarenja krajnjeg cilja UZP-a, učesnici UZP-a silom zauzeli teritorije

²¹⁴⁶ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 243.

²¹⁴⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 79 i fusnota 146, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 391; žalbeni pretres, ŽT. 386-387 (22 mart 2017).

²¹⁴⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 79, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02466.

²¹⁴⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 79, gdje se upućuje na dokazne predmete P02613, P02719.

²¹⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 36, gdje se upućuje na Slobodana Praljaka, T. 43370-43371 (17. avgust 2009.).

koji se dovode u vezu s Banovinom kako bi izvršili razgraničenje zasnovano na njihovoj kontroli nad tim regijama.²¹⁵¹

670. Žalbeno vijeće napominje da se Praljak, u prilog svojoj tvrdnji da je Tuđmanovo upućivanje na Banovinu bilo istorijske prirode, oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija.²¹⁵² Žalbeno vijeće podsjeća da puko postojanje nekog suprotnog mišljenja ne čini zaključak većine sudija nerazumnim.²¹⁵³ U vezi s Praljkovom tvrdnjom da je na sastanku u Predsjedničkim dvorima od 20. maja 1993. Tuđman govorio o Banovini u okviru Vance-Owenovog mirovnog plana, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je došlo do zaključka da je Tuđman i dalje bio zainteresovan za Banovinu, uzelo u obzir komentare koje je Tuđman iznio na četiri različita sastanka, uključujući i sastanak u Predsjedničkim dvorima od 20. maja 1993.²¹⁵⁴ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak prigovara zbog toga što se Pretresno vijeće oslonilo na sastanak u Predsjedničkim dvorima od 20. maja 1993., a da pritom ne objašnjava kako pobijani zaključak ne bi mogao da stoji na osnovu preostalih dokaza. Što se tiče Praljkovog argumenta da je Tuđman potvrdio svoju namjeru da ubijedi Hrvate u BiH da ostanu u "konfederalnoj BiH" i da je Tuđman obavijestio Izetbegovića o tome da Hrvati podržavaju BiH, Žalbeno vijeće smatra da Praljak samo ukazuje na izvode iz predsjedničkih transkripata, a da pritom ne pokazuje kako su takvi dokazi mogli da poremete pobijani zaključak. Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do pobijanog zaključka.

671. Žalbeno vijeće, prema tome, konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Tuđman 1993. i 1994. i dalje bio "preokupiran granicama Hrvatske i Banovinom Hrvatskom". Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija relevantni dio Praljkovih žalbenih podosnova 5.1 i 5.2.

(b) Osporavanje ukupnog zaključka da je Tuđman tvrdio da BiH ne bi trebala da postoji kao nezavisna država i da dio BiH mora da bude pripojen Hrvatskoj

(i) Prličeva žalba (osnova 9.2 djelimično)

672. Prličić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Tuđman tvrdio da BiH ne bi trebala da postoji kao nezavisna država i da dio BiH mora da bude pripojen Hrvatskoj.²¹⁵⁵

²¹⁵¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 36, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 18, 22.

²¹⁵² V. gore, fusnota 2147.

²¹⁵³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 226-227.

²¹⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 22.

²¹⁵⁵ Prličićev žalbeni podnesak, par. 236, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 428, tom 4, par. 9, 18, 22-24; žalbeni pretres, ŽT. 127-128 (20. mart 2017.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 237 (20. mart 2017.).

Konkretno, on iznosi argument da se Pretresno vijeće oslonilo na "odabrane odlomke" iz dokaza, uključujući predsjedničke transkripte i dokaze koje su iznijeli svjedok AR, Galbraith, Manolić i Okun,²¹⁵⁶ te da nije uzelo u obzir relevantne dokaze iz predsjedničkih transkripata koji pokazuju da je Tuđman sarađivao s vladom BiH.²¹⁵⁷

673. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su učesnici UZP-a nastojali da ponovo zauzmu granice Banovine i ujedine hrvatski narod tako što su osnovali autonomni hrvatski entitet u BiH u sklopu priprema za njegovo buduće pripajanje Hrvatskoj ili stupanje u savez s Hrvatskom.²¹⁵⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlićev argument u vezi sa saradnjom između Hrvata i Muslimana nije relevantan.²¹⁵⁹

674. Žalbeno vijeće primjećuje da Prlić ne potkrepljuje svoju tvrdnju da se Pretresno vijeće oslonilo na "odabrane odlomke" iz predsjedničkih transkripata. Pored toga, osporavajući svjedočenje svjedoka AR, Prlić upućuje na dokaze koje su iznijeli Žužul i Robert Donia, pri čemu ne objašnjava na koji način njihova svjedočenja čine nerazumnim to što se Pretresno vijeće oslonilo na svjedoka AR.²¹⁶⁰ U vezi sa svjedočenjima Galbraitha i Manolića, Prlić tek upućuje na druge žalbene osnove, koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi.²¹⁶¹ Na kraju, u vezi s dokazima koje je iznio Okun, Prlić ukazuje na dijelove njegovog svjedočenja a da pritom ne daje nikakvo objašnjenje.²¹⁶² Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u ocjeni, od strane Pretresnog vijeća, dokaza koje su iznijeli svjedok AR, Galbraith, Manolić ili Okun i, shodno tome, odbija te argumente.

675. Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji ukazuju Tuđmanovu saradnju s vladom BiH, Žalbeno vijeće ponavlja da je Pretresno vijeće razmotrilo napore koje je Tuđman uložio u saradnju s BiH i zaključilo da oni predstavljaju odraz njegove dvostruke politike.²¹⁶³ U tom kontekstu, Prlić tek iznosi puku tvrdnju da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri određene dokaze i pritom ne pokazuje da, na osnovu tih dokaza, nijedan

²¹⁵⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 236, gdje se upućuje na Miomira Žužula, T. 31155-31163 (22. juli 2008.), Robert Donia, T. 1931-1933 (11. maj 2006.), Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 6.2.

²¹⁵⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 236, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00312, P00414, P00466.

²¹⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 142; žalbeni pretres, ŽT. 188-190 (20. mart 2017.).

²¹⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 149.

²¹⁶⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 236, gdje se upućuje na Miomira Žužula, T. 31155-31163 (22. juli 2008.), Robert Donia, T. 1931-1933 (11. maj 2006.).

²¹⁶¹ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 236, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 6.2. V. takođe gore, par. 213, 216-218.

²¹⁶² Prlićev žalbeni podnesak, par. 236, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16653 (2. april 2007.).

²¹⁶³ V. gore, par. 624. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 440-441, 463-464, 467, 471-472, 477, tom 2, par. 696-697.

razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće. Shodno tome, ovaj argument se odbija.

676. Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je došlo do zaključka o Tuđmanovim namjerama. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija relevantni dio Prličeve žalbene osnove 9.2.

(ii) Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično)

a. Argumenti strana u postupku

677. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je zaključilo da je Tuđman namjeravao da ponovo uspostavi Banovinu, propustilo da uzme u obzir relevantne dokaze.²¹⁶⁴ Konkretno, on iznosi argument da je analiza sastanaka u Predsjedničkim dvorima, koju je provelo Pretresno vijeće, potpuno neadekvatna zbog toga što se Pretresno vijeće oslonilo samo na jedan ograničeni dio predsjedničkih transkripata, "dok je u cijelosti zanemarilo druge relevantne dokumente", za razliku od detaljne analize koju je sudija Antonetti izložio u svom suprotnom mišljenju.²¹⁶⁵ Stojić tvrdi da se relevantni dokazi iz predsjedničkih transkripata koje je Pretresno vijeće zanemarilo kose sa zaključkom Vijeća o Tuđmanovim namjerama²¹⁶⁶ i pokazuju da je Tuđman: (1) zagovarao nezavisnost BiH kao konfederacije tri konstitutivna naroda;²¹⁶⁷ i (2) pridavao značaj saradnji s Muslimanima i "mišljenju međunarodne zajednice".²¹⁶⁸

678. Pored toga, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće također zanemarilo: (1) dokaze koji pokazuju da je Hrvatska pristala na niz mirovnih planova;²¹⁶⁹ (2) dokaze koje je iznio svjedok 4D-AB da na tom području nije postojala hrvatska politika;²¹⁷⁰ i (3) dokaze koje je iznio Manolić da Tuđman nije

²¹⁶⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 10-16.

²¹⁶⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 10, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 7-50; žalbeni pretres, ŽT. 258-262, 266-267 (21. mart 2017.). V. također Stojićev žalbeni podnesak, par. 16.

²¹⁶⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 11, 15, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 9, 14.

²¹⁶⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 11; žalbeni pretres, ŽT. 260-261 (21. mart 2017.), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00080, P00167, P00336, P04740, P07198, P00822, P00498, P00882, P00866, P01544, P01883, P02302, P03704, P03517.

²¹⁶⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 12; žalbeni pretres, ŽT. 262-263, 301 (21. mart 2017.). Konkretno, Stojić upućuje na dijelove predsjedničkih transkripata koji pokazuju da je Tuđman: (1) insistirao na saradnji s bosanskim Muslimanima; (2) kritikovao rukovodioce HVO-a zbog borbi s Muslimanima; (3) ukorio Bobana zbog njegovog komentara da ne vjeruje u zajedničku politiku s Muslimanima; (4) "mario za to koji bi ishod bio prihvatljiv za Evropu i svijet"; i (5) podržavao rješenja "u okviru međunarodnog poretka", strahujući od međunarodnih sankcija. Stojićev žalbeni podnesak, par. 12, gdje se upućuje na dokazne predmete P01297, P01883, P07198, P07480, P07485, P03112, P06930, P00108, P02122, P02466, Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 51. Kako navodi Stojić, te izjave su također bile u skladu s postupcima Hrvatske, među kojima je bio i njen poziv da se međunarodni posmatrači razmjeste na njene granice. Stojićev žalbeni podnesak, par. 12, gdje se upućuje na dokazne predmete P00324, P03467, P02613.

²¹⁶⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 13, gdje se upućuje na dokazne predmete 3D03720, P09276, P01391, P01038, Prvostepena presuda, tom 1, par. 438, 444, 451, 462, 482 (u vezi s Cutileirovim planom, Vance-Owenovim mirovnim planom i Owen-Stoltenbergovim mirovnim planom).

²¹⁷⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 14, gdje se upućuje na svjedoka 4D-AB, T. 47098 (23. novembar 2009.).

bio oduševljen u pogledu ponovnog uspostavljanja Banovine.²¹⁷¹ Na kraju, Stojić iznosi argument da je Pretresno vijeće došlo do protivrječnih konstatacija kada je zaključilo da je Tuđman podržavao stvaranje HZ HB kako bi proširio, kao i zaštitio, granice Hrvatske.²¹⁷²

679. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije zanemarilo dokaze na koje upućuje Stojić i da se razumno oslonilo na dokaze koji pokazuju "politiku na dva kolosijeka" koju su slijedili učesnici UZP-a.²¹⁷³ Tužilaštvo tvrdi kako slijedi: (1) Pretresno vijeće je razumno veću težinu pridalo "velikom broju dokaza sadržanih u izjavama učesnika UZP-a iz tog perioda" koji idu u prilog zaključku o krajnjem cilju UZP-a, nego svjedočenju svjedoka 4D-AB,²¹⁷⁴ i (2) suprotno Stojićevom argumentu, Manolić je u svom svjedočenju izjavio da je Tuđmanov glavni cilj bio ponovno uspostavljanje "granica Banovine Hrvatske".²¹⁷⁵ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da nema nikakvih nedosljednosti u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s Tuđmanovim namjerama da zaštiti i proširi granice Hrvatske, budući da je Tuđman izjavio da je "pitanje svih pitanja kako sačuvati Republiku Hrvatsku, kako dobiti što je više moguće" u BiH.²¹⁷⁶

680. Stojić odgovara da argumentu tužilaštva u vezi s dvostrukom politikom protivrječe dokazi koji pokazuju da je Tuđman u svojim privatnim izjavama iz 1992. i 1993. podržavao nezavisnost BiH kao "unije tri konstitutivna naroda"²¹⁷⁷ i da je bio voljan da pomogne bosanskim Muslimanima.²¹⁷⁸

b. Analiza

681. U vezi sa Stojićevim argumentom da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze iz predsjedničkih transkripata koji ukazuju na to da je Tuđman zagovarao nezavisnost BiH i stavljao naglasak na saradnju s bosanskim Muslimanima i na mišljenje međunarodne zajednice, Žalbeno vijeće napominje da pregled relevantnih zaključaka pokazuje da je Pretresno vijeće najveći dio dokaza na koje upućuje Stojić izričito razmotrilo u svojoj analizi vezanoj za krajnji cilj UZP-a, kao i u svom zaključku u vezi s Tuđmanovom dvostrukom politikom, prema kojem je Tuđman javno

²¹⁷¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 14, gdje se upućuje na Josipa Manolića, T. 4282-4283 (3. juli 2006.).

²¹⁷² Stojićev žalbeni podnesak, par. 15, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 14-15.

²¹⁷³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 10-13; žalbeni pretres, ŽT. 348-349 (21. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 9.

²¹⁷⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 15.

²¹⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 14.

²¹⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 15, gdje se upućuje na dokazni predmet P05237.

²¹⁷⁷ Stojićeva replika, par. 5, gdje se upućuje na dokazni predmet P01544.

²¹⁷⁸ Stojićeva replika, par. 5, gdje se upućuje na dokazne predmete P00822, P00866. Stojić takođe ukazuje na dokaze koji pokazuju da je Tuđman podsticao saradnju i kritikovao zločine koje je počinio HVO. Stojićeva replika, par. 6, gdje se upućuje na dokazne predmete P06581, P01798. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 263-264 (21. mart 2017.).

podržavao postojeće granice BiH, ali je privatno zagovarao njenu podjelu.²¹⁷⁹ Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze. Što se tiče preostalih dokaza na koje se Stojić oslanja,²¹⁸⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da su oni slični dokazima na koje se Pretresno vijeće izričito oslonilo kada je zaključilo da je Tuđman usvojio dvostruku politiku.²¹⁸¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće te dokaze zanemarilo, nego da ih je Pretresno vijeće, zapravo, ocijenilo i zaključilo da ga oni ne sprečavaju da dođe do zaključka do kojeg je došlo. Shodno tome, Stojićevi argumenti se odbijaju.

682. U vezi sa Stojićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju da je Hrvatska pristala na niz mirovnih planova, Žalbeno vijeće napominje da on tu tvrdnju potkrepljuje tako što ukazuje na dokaze koji su izričito razmotreni u vezi s međunarodnim mirovnim planovima i pregovorima²¹⁸² ili pak time što upućuje na zaključke Pretresnog vijeća, a da pritom ne objašnjava kako ti zaključci idu u prilog njegovom argumentu da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze.²¹⁸³ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća.

683. U vezi s Tuđmanovim izjavama sadržanim u dokaznim predmetima P01544, P00866 i P00822, na koje Stojić upućuje u svojoj replici, Žalbeno vijeće napominje da je dotične dijelove dokaznih predmeta P01544 i P00866 Pretresno vijeće izričito razmotrilo u svojim zaključcima da je Tuđman nastupao na dva načina kada je zagovarao postojanje i legitimnost BiH.²¹⁸⁴ Pažljivi pregled dokaznih predmeta P01544 i P00866 ukazuje na to da Tuđman na tim sastancima u Predsjedničkim dvorima nije zagovarao nezavisnost BiH, nego da je jednostavno opisivao svoj javni stav s tim u vezi²¹⁸⁵ ili da je iskazivao svoje sumnje u pogledu mogućnosti da BiH ostane ujedinjena.²¹⁸⁶ U tom

²¹⁷⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 12 (gdje se upućuje na dokazne predmete P03517, P00108), 15 (gdje se upućuje na dokazne predmete P00167, P00036, P00498, P00866), 17 (gdje se upućuje na dokazne predmete P00336, P01544, P02302, P00167), 22 (gdje se upućuje na dokazne predmete P04740, P07485, P02466).

²¹⁸⁰ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 11 (gdje se upućuje na dokazne predmete P00080, P07198, P00882, P01883, P03704), 12 (gdje se upućuje na dokazne predmete P01297, P01883, P07198, P07480, P03112, P06930, P02122).

²¹⁸¹ V. dokazni predmeti P00080, P07198, P00822, P01883, P03704, P01297, P07480, P03112, P06930, P02122. Konkretno, Žalbeno vijeće ponavlja da je Pretresno vijeće imalo u vidu dokaze u vezi s naporima koje je Tuđman uložio u saradnju s BiH kada je zaključilo da to predstavlja odraz njegove dvostruke politike. V. gore, par. 624.

²¹⁸² V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 445-446, 451, 455 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01038), 461-462 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01391); tom 4, par. 14 (gdje se upućuje na dokazni predmet P09276), 681 (gdje se upućuje na dokazni predmet 3D03720).

²¹⁸³ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 13, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 438, 444, 451, 462, 482.

²¹⁸⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 15 (gdje se upućuje na dokazni predmet P00866), 17 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01544).

²¹⁸⁵ V. dokazni predmet P01544, str. 23-24 ("Gospodo, i zbog naše zainteresiranosti za definitivno rješenje i zbog međunarodnih odnosa, jer je tu Hrvatska zaista u delikatnom položaju i u odnosu na Europu, Ameriku i Islamski svijet, jer su zapravo tražili mogućnost da pritisnu Hrvatsku zbog toga što tobože nema ispravan odnos, tobože da je imala sporazum o podjeli Bosne itd. Znači, mi moramo ustrajati na svom stajalištu da Bosna i Hercegovina ostane samostalna, ali jedino moguće kao zajednica tri konstitutivna naroda. [...]. Ima nešto, bosanski Muslimani se napinju i jednim dijelom uspijevaju uvjeravati svijet da oni nisu fundamentalisti. Fundamentalisti u onom šiitskom smislu kako to Zapad shvaća iranske fundamentaliste. Ali, gospodo, Ozal je pred džamijom bio dočekan Bosna, Allah. Prema tome, oni nisu

kontekstu, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić samo pokušava da iznese različito tumačenje dokaza, a da pritom ne definiše nikakvu grešku koja iziskuje intervenciju u žalbenom postupku. Što se tiče Stojićevog upućivanja na dokazni predmet P00822, relevantni dio tog dokaza ne ukazuje jasno na to u kojoj je mjeri Tuđman zagovarao nezavisnost BiH.²¹⁸⁷ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže kako bi ovaj dokaz mogao da osujeti ocjenu više dokaza od strane Pretresnog vijeća koji potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća da je Tuđman usvojio dvostruku politiku u odnosu na integritet i nezavisnost BiH.²¹⁸⁸ Shodno tome, ovaj argument se odbija.

684. Nadalje, imajući u vidu da je Pretresno vijeće uzelo u obzir velik broj dokaza koji ukazuju na Tuđmanovo zanimanje za Banovinu, Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu grešku u odluci Pretresnog vijeća da se ne osvrne na svjedočenje svjedoka 4D-AB da na tom području nije postojala hrvatska politika.²¹⁸⁹ Što se tiče Stojićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koje je iznio Manolić, da Tuđman "nije bio oduševljen" u pogledu ponovnog uspostavljanja Banovine, Žalbeno vijeće smatra da je Stojić pogrešno okarakterisao Manolićevo svjedočenje. Pregled onog dijela dokaza na koje upućuje Stojić pokazuje da je Manolić u svom svjedočenju izjavio da Tuđman "nije bio oduševljen" situacijom koja se odnosila na granice u vezi s Istrom i Baranjom, a ne u pogledu ponovnog uspostavljanja Banovine.²¹⁹⁰ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u osporenom zaključku Pretresnog vijeća u vezi s Tuđmanovim namjerama.

fundamentalisti u tom šiitskom smislu, ali u praksi žele ostvariti u svakom slučaju majoritet i to se pokazuje u stvarnosti na svim područjima i u tom smislu moramo tumačiti svijetu o čemu je riječ.").

²¹⁸⁶ V. dokazni predmet P00866, str. 9-10 ("No, u cjelini uzevši, možemo kazati da smo i tu dobili državno politički, strateški bitku za to da Bosna i Hercegovina ne bude uključena u veliku Srbiju, zato da se danas može raspravljati da Bosna i Hercegovina opstane, kao, ako opstane kao konfederalna zajednica triju naroda. Prema tome, da hrvatski narod u Bosni i Hercegovini ima punu samostalnost na području – da tako kažem, ono zajednica Herceg-Bosna, pa i međunarodno priznanje, da imamo pravo na onaj dio Bosanske Posavine koji je bio nastanjen pretežno hrvatskim pučanstvom. I, među nama rečeno, ali molim da mi se to ne prenosi na ulicu, - da li se radi o tome da Bosna i Hercegovina zaista može opstati samo kao ta konfederalna zajednica. Ali, vama odgovornim ljudima u Hrvatskoj vojsci moram dati do znanja da mnogi međunarodni znakovi ukazuju da se ti najodgovorniji i evropski i američki čimbenici pitaju o mogućnosti i svrhovitosti opstanka Bosne i Hercegovine.").

²¹⁸⁷ Dokazni predmet P00822, str. 52.

²¹⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 12, 15, 17.

²¹⁸⁹ V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 9-12, 14-15, 17-18, 22-23.

²¹⁹⁰ Josip Manolić, T. 4282-4283 (3. juli 2006.) ("P: Gospodine, možete li nam reći, kada se predsjednik Tuđman vratio iz [Karadorđeva], da li je on bio mišljenja da se zahvaljujući njegovom sporazumu s Miloševićem mogu ponovo uspostaviti granice Banovine u Bosni? O: Ne, jer i predsjednik Tuđman nije baš bio oduševljen sa tim granicama, jer je nastala nova situacija, nova situacija da u okviru te Banovine Hrvatske nije bilo Istre tada, nije bilo Baranje tada, za ono što smo mi bili jako kao država zainteresirani da se u te granice ne dira. Tako da ni predsjednik Tuđman nije dalje insistirao na tome. [...] Ta nova situacija je bila da granice Banovine Hrvatske bile su nerealne i njih zastupati dalje u nastaloj situaciji, kad je Hrvatskoj pripala Istra poslije Drugog svjetskog rata, kada je Baranja isto tako ušla u sastav Socijalističke Republike Hrvatske. To su bili momenti, mislim koji su prevažni da bi se moglo dirati onda zbog te Banovine, povijesne tvorevine, da bi se moglo dirati u tu instituciju i zastupati tu instituciju dalje.").

685. Na kraju, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument da je Pretresno vijeće izvelo protivrječne zaključke kada je ocjenjivalo Tuđmanove namjere u pogledu njegove podrške stvaranju HZ HB. Konkretno, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da namjera da se zaštite granice Hrvatske negira postojanje cilja da se one prošire. Žalbeno vijeće, nadalje, primjećuje da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s ovim pitanjem dosljedni njegovim ranijim zaključcima da se "Tuđman zalagao za podjelu BiH između Hrvatske i Srbije, i to na način da se dio BiH pripoji Hrvatskoj ili, ako to ne bude moguće, postojanjem unutar BiH autonomne hrvatske teritorije koja bi bila usko povezana s Hrvatskom".²¹⁹¹ Shodno tome, ovaj argument se odbija.

686. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim relevantnim zaključcima u vezi s Tuđmanovim namjerama. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija relevantni dio Stojićeve žalbene osnove 1.

(iii) Pušićeva žalba (osnova 3 djelimično)

a. Argumenti strana u postupku

687. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je došlo do zaključka u vezi s Tuđmanovim namjerama zbog toga što nije primijenilo standard dokazivanja van razumne sumnje i što je zanemarilo druge razumne zaključke koji su se mogli izvesti iz dokaza.²¹⁹² Konkretno, oslanjajući se u velikoj mjeri na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, Pušić tvrdi da dokazi u spisu prvostepenog postupka ne idu u prilog: (1) zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s Tuđmanovim namjerama da podijeli BiH ili da interveniše u BiH u cilju stvaranje Velike Hrvatske;²¹⁹³ (2) "hipotezi" Pretresnog vijeća da je Tuđman kontrolisao vojne aktivnosti HZ(R) HB zbog postojanja "zajedničkog komandnog tijela";²¹⁹⁴ i (3) zaključku Pretresnog vijeća o Tuđmanovoj "politici na

²¹⁹¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 10. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 16, 24.

²¹⁹² Pušićev žalbeni podnesak, par. 84-97. V. takođe Pušićeva replika, par. 23; žalbeni pretres, ŽT. 675, 678, 680 (27. mart 2017.).

²¹⁹³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 86-91, 97(a)-(b), 98; žalbeni pretres, ŽT. 678 (27. mart 2017.). Konkretno, Pušić iznosi argument da predsjednički transkripti, kao i drugi dokazi u spisu, pokazuju da je Tuđman: (1) često mijenjao svoj stav, tako da je teško utvrditi "njegove prave pobude"; (2) često naglašavao da prednost daje saradnji s međunarodnom zajednicom i Muslimanima u cilju pronalaženja rješenja za sukob i postizanja prihvatljivog sporazuma; (3) podržavao ideju Banovine samo kao krajnju mjeru u odgovoru na srpsku agresiju; i (4) podržavao nezavisnost BiH i nepovredivost granica BiH. Pušićev žalbeni podnesak, par. 88, 90, 91, 97(a)-(b).

²¹⁹⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 92-94; žalbeni pretres, ŽT. 676-679 (27. mart 2017.). Pušić iznosi argument da predsjednički transkripti pokazuju da je Tuđman: (1) samo odobrio da se angažuju dobrovoljci i "određeni pojedinačni oficiri" u HZ(R) HB uz neku logističku podršku; i (2) opovrgao da su snage HVO bile prisutne u BiH i nije bio u potpunosti upoznat s obimom vojnih operacija. Pušićev žalbeni podnesak, par. 92, gdje se upućuje, između ostalog, na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 38-39. Pušić takođe ističe da su postojala "značajna razilaženja u mišljenjima" između Tuđmana i vođa HZ(R) HB. Pušićev žalbeni podnesak, par. 93-94, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 45, 49, 376, 381, 385, 393.

dva kolosijeka".²¹⁹⁵ Kako navodi Pušić, drugi razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza jeste taj da je Tuđman "gajio želju za Velikom Hrvatskom za koju nije htio da bude ostvarena zločinačkim sredstvima" zato što bi to izložilo riziku odnose Hrvatske s međunarodnom zajednicom.²¹⁹⁶

688. Pored toga, Pušić tvrdi da ovaj Međunarodni sud ni u jednom drugom predmetu koji se odnosio na Hrvate iz BiH nikad nije donio zaključke "koji potvrđuju postojanje" krajnjeg cilja UZP-a, te da u Prvostepenoj presudi u predmetu *Gotovina i drugi* nije izveden zaključak o postojanju UZP-a na osnovu Tuđmanovih govora.²¹⁹⁷

689. Tužilaštvo odgovara da Pušić nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka o krajnjem cilju UZP-a.²¹⁹⁸ Tužilaštvo konkretno tvrdi da puko postojanje nekog suprotnog mišljenja ne čini zaključak većine sudija nerazumnim i da pretresna vijeća nisu obavezna da navode druge moguće zaključke koja su razmatrala ukoliko su se uvjerila da je zaključak koji su na kraju usvojila bio jedini razuman.²¹⁹⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da obilje dokaza sadržanih u spisu ide u prilog obrazloženju Pretresnog vijeća u vezi s Tuđmanovom preokupiranošću Banovinom i njegovom željom da osigura da tom teritorijom dominiraju Hrvati.²²⁰⁰

b. Analiza

690. U vezi s Pušićevim tvrdnjama da dokazi ne dokazuju Tuđmanove namjere da podijeli BiH, Žalbeno vijeće primjećuje da Pušić svoje argumente gotovo u cijelosti zasniva na Suprotnom

²¹⁹⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 98. Pušić iznosi sljedeće argumente: (1) teorija tužilaštva o Tuđmanovoj dvostrukoj politici "polazi od pretpostavke da je Tuđman igrao veoma opasnu i rizičnu dvostruku igru [...] u svojim komunikacijama s pregovaračima iz međunarodne zajednice" u vrijeme kada položaj Hrvatske, kao novonastale nacionalne države, nije bio osiguran; i (2) Tuđman je izjave koje je davao predstavnicima međunarodne zajednice, a na koje se Pretresno vijeće oslonilo u svom zaključku o njegovoj dvostrukoj politici, isto tako davao i svojim najbližim saveznicima. Pušićev žalbeni podnesak, par. 98, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 374-375, 384, 392.

²¹⁹⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 97(c), gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 32, 385, 391. U prilog svojoj tvrdnji, Pušić iznosi argument da Tuđman u to vrijeme nije mogao da preduzme radnje u cilju ostvarivanja svojih težnji za Velikom Hrvatskom iz sljedećih razloga: (1) Tuđman nije bio izabran na "platformi Velike Hrvatske"; (2) s obzirom da je Hrvatska bila novoosnovana država i da se suočavala sa srpskom agresijom, Tuđman nije imao ni unutrašnju niti međunarodnu podršku za ostvarenje svoje vizije; (3) ideja o "projektu Velike Republike Hrvatske" kosila se s Tuđmanovim nastojanjima za afirmisanje identiteta i bezbjednosti Hrvatske; (4) zalaganjem za "ideju Velike Hrvatske", Tuđman "bi *ipso facto* morao da prihvati srpsku viziju o Velikoj Srbiji"; i (5) Hrvatska nije bila u stanju da snosi ekonomski teret integrisanja stanovništva s teritorije u BiH kojom su dominirali Hrvati. Pušićev žalbeni podnesak, par. 97(d)(i)-(v), gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 385, 393, 417-418.

²¹⁹⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 95-96, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 146, 369, 373, 377.

²¹⁹⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 72, 74-76.

²¹⁹⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 73.

²²⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 74-76. V. takođe Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 62-64, 66-67; žalbeni pretres, ŽT. 709 (27. mart 2017.).

mišljenju sudije Antonettija.²²⁰¹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće ponavlja da puko postojanje nekog suprotnog mišljenja ne čini zaključak većine sudija nerazumnim.²²⁰² Shodno tome, Pušić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u ocjeni dokaza od strane Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće odbija te tvrdnje.

691. Što se tiče Pušićeve tvrdnje da dokazi ne idu u prilog zaključku Pretresnog vijeća o krajnjem cilju UZP-a, budući da je on zasnovan na pretpostavci da je postojanje zajedničke komandne strukture omogućilo Tuđmanu da vrši kontrolu nad vojnim aktivnostima HZ(R) HB, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće ni u jednom dijelu analize u vezi s krajnjim ciljem UZP-a nije došlo do takve konstatacije.²²⁰³ Žalbeno vijeće takođe primjećuje da Pušić u prilog svojoj tvrdnji upućuje na analizu Pretresnog vijeća koja se odnosi na međunarodni karakter sukoba, a da pritom ne objašnjava kako su konstatacije iz te analize relevantne za zaključak Pretresnog vijeća o krajnjem cilju UZP-a.²²⁰⁴ Shodno tome, Pušićev argument se odbija.

692. Žalbeno vijeće, nadalje, odbacuje Pušićev prigovor u vezi s Tuđmanovom dvostrukom politikom. Žalbeno vijeće primjećuje da Pušić, u prilog svom argumentu, iznosi nepotkrijepljene i spekulativne tvrdnje²²⁰⁵ i u cijelosti se oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, ne pokazujući pritom da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tog zaključka.²²⁰⁶ Na kraju, Žalbeno vijeće ne vidi nikakve osnove za Pušićevo poređenje ovog predmeta i načina na koji su dokazi bili ocijenjeni u prvostepenoj presudi u jednom drugom predmetu. Žalbeno vijeće s tim u vezi podsjeća da se pukim ukazivanjem na to da je neko drugo pretresno vijeće došlo do drugačijeg zaključka ne može dokazati da je Pretresno vijeće u ovom predmetu napravilo bilo kakvu grešku.²²⁰⁷ Pušićev argument se odbija.

²²⁰¹ Žalbeno vijeće primjećuje da pažljivije čitanje Pušićevih argumenata pokazuje da su oni utemeljeni na Suprotnom mišljenju sudije Antonettija i da su vjeran odraz tog mišljenja, u kojem se detaljno opisuju i tumače dokazi u vezi s Tuđmanovim namjerama. Uporedi Pušićev žalbeni podnesak, par. 86-91, 97(a)-(b), 98 i fusnote 142-147, 162-164 sa Suprotnim mišljenjem sudije Antonettija, između ostalih, str. 9-10, 21-25, 32-33, 50, 375-376, 383-389, 417-418. Žalbeno vijeće dalje primjećuje da se Pušić u prilog svojim tvrdnjama takođe oslanja na predsjedničke transkripte i dokaze koje je iznio svjedok AR. Pušićev žalbeni podnesak, par. 90-91. Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić jednostavno upućuje na dokaze, a da pritom ne pokazuje da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je došlo do svog zaključka.

²²⁰² V. gore, par. 670.

²²⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 9-24.

²²⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 526-528.

²²⁰⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 98 (gdje tvrdi da teorija tužilaštva o Tuđmanovoj dvostrukoj politici "polazi od pretpostavke da je Tuđman igrao veoma opasnu i rizičnu dvostruku igru (s obzirom na budno preispitivanje od strane javnosti i medija kojem je bio izložen) u svojim komunikacijama s pregovaračima iz međunarodne zajednice").

²²⁰⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 98, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 374-375, 384, 392.

²²⁰⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 652; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 257; Drugostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 12.

693. Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim relevantnim zaključcima u vezi s Tuđmanovim namjerama i, shodno tome, odbija relevantni dio Pušićeve žalbene osnove 3.

3. Navodne greške u zaključku da su rukovodioci HZ(R) HB učestvovali u sastancima i raspravama u vezi s podjelom BiH

694. Pretresno vijeće je konstatovalo da su se 6. maja 1992., predstavnici zajednice Hrvata iz BiH, među kojima je bio Mate Boban, sastali u Grazu, u Austriji, s predstavnicima zajednice Srba u BiH, među kojima je bio Karadžić, kako bi razgovarali o podjeli BiH u skladu s granicama Banovine Hrvatske (dalje u tekstu: sastanak u Grazu od 6. maja 1992.).²²⁰⁸ Vijeće je, nadalje, zaključilo da su se 5. i 26. oktobra 1992., Prlić, Stojić, Praljak i Petković, kao članovi delegacije Hrvatske i HZ HB, sastali s Ratkom Mladićem kako bi razgovarali o podjeli BiH (dalje u tekstu: sastanak od 5. oktobra 1992., sastanak od 26. oktobra 1992., i zajedno, sastanci od 5. i 26. oktobra 1992.).²²⁰⁹ Kako je navelo Pretresno vijeće, Praljak je na tim sastancima izjavio da je "[c]ilj [...] Banovina ili ništa" i da im je "interes [...] da Muslimani dobiju svoj kanton da bi imali gdje odseliti".²²¹⁰ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu svjedočenje Raymonda Lanea da je Prlić u jednom razgovoru s njim nacrtao krug koji je predstavljao BiH, presječen na dva dijela, sa Srbima na jednoj i Hrvatima na drugoj strani, dok Muslimane nije ni pomenuo.²²¹¹

(a) Prlićeva žalba (podosnove 9.4, 9.7 i 9.8)

695. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se sastanak u Grazu od 6. maja 1992. odnosio na plan za podjelu BiH u cilju proširenja granica Hrvatske duž nekadašnjih granica Banovine, zbog toga što je: (1) zanemarilo svjedočenje svjedoka Franje Borasa, koji je govorio o unutrašnjem administrativnom ustroju, a ne o podjeli BiH;²²¹² i (2) pogrešno okarakterisalo svjedočenje svjedoka Zdravka Sančevića budući da on nije svjedočio o tom sastanku.²²¹³ Prlić takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se on sastao s Mladićem kako bi razgovarali o podjeli BiH tokom sastanaka od 5. i 26. oktobra 1992.²²¹⁴ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je, bez ikakvih dokaza koji potkrepljuju Laneovo svjedočenje,

²²⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 13.

²²⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18.

²²¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18.

²²¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 19.

²²¹² Prlićev žalbeni podnesak, par. 252-254.

²²¹³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 252-254, gdje se upućuje na Zdravka Sančevića, T. 28744-28746 (28. maj 2008.). Žalbeno vijeće napominje da Prlić takođe upućuje na svoju žalbenu podosnovu 1.1. Prlićev žalbeni podnesak, par. 253.

²²¹⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 269-270, gdje se upućuje na Prlićevu žalbenu osnovu 5.

zaključilo da je tokom razgovora s Laneom, Prlić nacrtao krug kojim je BiH podijelio između Srba i Hrvata.²²¹⁵

696. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na dokaze koje je iznio Boras u vezi sa zaključcima do kojih je došlo o sastanku u Grazu od 6. maja 1992.²²¹⁶ Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić nije definisao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su se Prlić i druge vođe Hrvata iz BiH sastali s Mladićem kako bi razgovarali o podjeli tokom sastanaka od 5. i 26. oktobra 1992.²²¹⁷ Isto tako, tužilaštvo iznosi argument da je Prlićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na nepotkrijepljene dokaze koje je iznio Lane neosnovana i da treba biti odbačena.²²¹⁸

697. Žalbeno vijeće napominje da Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koje je iznio Boras da se na sastanku u Grazu od 6. maja 1992. razgovaralo o unutrašnjem administrativnom ustrojstvu, ali da onaj dio Borasovih dokaza na koji Prlić upućuje ne potkrepljuje tu tvrdnju.²²¹⁹ Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlić nije uspio da potkrijepi svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokaze koje je iznio Sančević budući da je iz Prvostepene presude jasno da je Pretresno vijeće uputilo na Sančevićeve dokaze samo kada je objašnjavalo istorijski i geografski kontekst "Banovine Hrvatske".²²²⁰ Prlićevi argumenti se, shodno tome, odbacuju.

698. U vezi s Prlićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se on sastao s Mladićem kako bi razgovarali o podjeli BiH tokom sastanaka od 5. i 26. oktobra 1992., Žalbeno vijeće napominje da Prlić taj svoj argument u cijelosti zasniva tako što upućuje na svoju žalbenu osnovu 5, koju je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi.²²²¹ Što se tiče Prlićeve tvrdnje u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na nepotkrijepljene dokaze koje je iznio Lane, Žalbeno vijeće primjećuje da je Lane, tokom ispitivanja od strane tužilaštva, izjavio da je Prlić nacrtao krug koji je predstavljao BiH podijeljenu između Hrvata i Srba, bez ikakvog pomena Muslimana.²²²² Uz napomenu da ništa ne zabranjuje Pretresnom vijeću da se osloni na

²²¹⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 271-272, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 202-203 (žalbena podosnova 6.2).

²²¹⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 153.

²²¹⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 154; žalbeni pretres, ŽT. 201-203 (20. mart 2017.).

²²¹⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 150.

²²¹⁹ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 252-254, gdje se upućuje na Franju Borasa, T. 29248 (9. juni 2008.). Žalbeno vijeće primjećuje da se stranica transkripta s brojem na koji se Prlić poziva odnosi na rasprave o proceduralnim pitanjima.

²²²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 13 i fusnota 26, gdje se upućuje, između ostalog, na Zdravka Sančevića, T(f). 28745 (28. maj 2008.).

²²²¹ V. gore, par. 136, 138.

²²²² Raymond Lane, T. 23711-23712 (15. oktobar 2007.), T. 23749-23750 (16. oktobar 2007.). V. takođe Raymond Lane, T. 23757-23760 (16. oktobar 2007.), T. 23955-23956 (17. oktobar 2007.); dokazni predmet P10319, par. 47.

nepotkrijepljene, ali inače vjerodostojne dokaze,²²²³ Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je došlo do osporenog zaključka.²²²⁴ Shodno tome, njegovi argumenti se odbacuju.

699. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o sastanku u Grazu od 6. maja 1992., kao i o sastancima od 5. i 26. oktobra 1992. Žalbeno vijeće odbija Prlićeve žalbene podosnove 9.4, 9.7 i 9.8.

(b) Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično)

(i) Argumenti strana u postupku

700. Oslanjajući se na dokaze koje je iznio Boras, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je pogrešno protumačilo sastanak u Grazu od 6. maja 1992. i propustilo da uzme u obzir dokaze da je taj sastanak spadao u okvir Cutileirovog plana, te da su u toku bili i slični pregovori između bosanskih Hrvata i Muslimana.²²²⁵ Stojić takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir svoj prethodni zaključak da je taj sastanak okončan bez ikakvog sporazuma.²²²⁶ On dalje tvrdi da nijedan dokaz u spisu ne potkrepljuje zaključak Pretresnog vijeća da je svrha sastanaka od 5. i 26. oktobra 1992. bila da se razgovara o podjeli BiH.²²²⁷ Stojić iznosi argument da se ti sastanci "teško mogu opisati kao kooperativni", da nije postignut nikakav sporazum i da je jedini rezultat koji je na njima postignut bio puštanje zarobljenika.²²²⁸ Stojić zaključuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da se osloni na te sastanke kao na dokaz o krajnjem cilju UZP-a.²²²⁹

701. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da napori koji su učesnici UZP-a uložili u pregovore o podjeli BiH sa Srbima dokazuju krajnji cilj UZP-a i da taj zaključak

²²²³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1264; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 215. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 274.

²²²⁴ Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da Prlić, kada osporava zaključak Pretresnog vijeća zasnovan na dokazima koje je iznio Lane, upućuje na drugu žalbenu osnovu, u kojoj osporava to što je Pretresno vijeće propustilo da razmotri pouzdanost Laneovih dokaza. Žalbeno vijeće odbija taj konkretni prigovor drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 217-218.

²²²⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 20, gdje se upućuje na Franju Borasa, T. 28952-28953 (2. juni 2008.).

²²²⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 20, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 439. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 22.

²²²⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 21, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 18, dokazne predmete P11380, P11376. Stojić takođe upućuje na paragraf 130 svog Žalbenog podneska, koji se odnosi na njegovu žalbenu osnovu 16.

²²²⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 21.

²²²⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 19. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 22; Stojićeva replika, par. 7.

potkrepljuje obilje dokaza.²²³⁰ U vezi sa sastankom u Grazu od 6. maja 1992., tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije pogrešno protumačilo taj sastanak i da je nebitno da li je sastanak bio u okviru Cutileirovog plana, odnosno da li je bio neuspješan.²²³¹ Što se tiče Stojićevog argumenta da su u toku bili i slični pregovori između Hrvata i bosanskih Muslimana, tužilaštvo iznosi argument da oni nisu bili "istovjetni" sastancima između Hrvata i Srba i da je, u svakom slučaju, ta tvrdnja nebitna u odnosu na zaključak Pretresnog vijeća o krajnjem cilju UZP-a.²²³² Što se tiče sastanaka od 5. i 26. oktobra 1992., tužilaštvo tvrdi da, suprotno Stojićevoj tvrdnji, dokazi potvrđuju da su ti sastanci održani kako bi se razgovaralo o podjeli BiH.²²³³

(ii) Analiza

702. U vezi sa Stojićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koje je iznio Boras, da je do sastanka u Grazu od 6. maja 1992. došlo u okviru Cutileirovog plana, Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije uspio da pokaže zbog čega su ti dokazi relevantni za zaključak Pretresnog vijeća da su tokom tog sastanka predstavnici zajednice Hrvata iz BiH razgovarali o podjeli BiH s predstavnicima zajednice Srba u BiH. Nadalje, činjenice da su u toku bili slični pregovori između bosanskih Hrvata i Muslimana i da je sastanak u Grazu od 6. maja 1992. završen bez potpisivanja bilo kakvog sporazuma ne dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća.²²³⁴ Stojićevi argumenti se, shodno tome, odbacuju.

703. U vezi sa Stojićevim osporavanjem zaključka Pretresnog vijeća o ciljevima sastanaka od 5. i 26. oktobra 1992., Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće svoj zaključak zasnovalo na dijelovima Mladićevih dnevnika – dokaznim predmetima P11376 i P11380.²²³⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak na sastanku od 5. oktobra 1992. rekao da je "[c]ilj [...] Banovina ili ništa"²²³⁶ i da je na sastanku od 26. oktobra 1992. rekao: "Interes nam je da Muslimani dobiju svoj kanton da bi imali gdje odseliti".²²³⁷ S obzirom na to, Žalbeno vijeće konstatuje da nema osnove za Stojićevu tvrdnju da nema dokaza koji potkrepljuju taj zaključak Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće smatra, nadalje, da za zaključak Pretresnog vijeća o krajnjem cilju nije bitno to što su ti sastanci bili

²²³⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 17.

²²³¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 17. Tužilaštvo takođe upućuje na dokaze u spisu koji pokazuju da su 1991. i 1992. između bosanskih Srba i bosanskih Hrvata vođeni razgovori o podjeli BiH. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 17, gdje se upućuje na dokazne predmete P00089, P00108, P00185.

²²³² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 17.

²²³³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 17, gdje se upućuje na dokazne predmete P11376, P11380.

²²³⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 439.

²²³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18, gdje se upućuje na dokazne predmete P11376, str. 1, P11380, str. 1-2. U vezi sa Stojićevim konkretnim prigovorima na te dokazne predmete, v. gore, par. 112, 114.

²²³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18, gdje se upućuje na dokazni predmet P11376, str. 1. Žalbeno vijeće napominje da se Praljkova izjava nalazi na str. 2 dokaznog predmeta P11376, a ne na str. 1.

²²³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18, gdje se upućuje na dokazni predmet P11380, str. 3.

sastanci neprijateljskih strana i što nije postignut nikakav sporazum. Shodno tome, Stojićevi argumenti ne stoje.

704. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima u vezi sa sastankom u Grazu od 6. maja 1992., kao i sastancima od 5. i 26. oktobra 1992., ni u svojoj ocjeni Mladićevih dnevnika u vezi s ovim potonjim sastancima. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Stojićevu žalbenu osnovu 1 u relevantnom dijelu.

(c) Praljkova žalba (podosnove 6.1 djelimično i 6.4)

(i) Argumenti strana u postupku

705. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su tokom sastanka u Grazu od 6. maja 1992., predstavnici hrvatske zajednice u BiH i predstavnici srpske zajednice u BiH razgovarali o podjeli BiH. On iznosi argumente je Pretresno vijeće: (1) pridalo neprimjerenu težinu "dokazima iz druge ruke i medijskim izvještajima"; i (2) pogrešno protumačilo i odbacilo neposredne dokaze.²²³⁸ Konkretno, u vezi s prvim aspektom svojih prigovora, Praljak tvrdi da zajednička izjava koju su poslije tog sastanka izdali Boban i Karadžić (dalje u tekstu: Zajednička izjava) ne ide u prilog zaključcima Pretresnog vijeća.²²³⁹ On takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na: (1) svjedočenje svjedoka Roberta Donie i njegov izvještaj vještaka, uz tvrdnju da se i jedno i drugo zasniva samo na javnim informacijama;²²⁴⁰ i (2) Okunovo svjedočenje, zbog toga što je ono zasnovano na medijskim izvještajima i što, kako je svjedok i sam priznao, on nije imao neposredna saznanja o sastanku u Grazu od 6. maja 1992.²²⁴¹ U vezi s drugim aspektom svojih prigovora, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće, pored ostalog, propustilo da uzme u obzir sljedeće: (1) Izetbegović je obustavio međunarodne pregovore nakon što su Srbi prihvatili principe budućeg ustrojstva BiH, a EZ je potom predložila da se pokrenu bilateralni sastanci;²²⁴² (2) bilateralni sastanci s Muslimanima održavali su se u isto vrijeme;²²⁴³ (3) tokom rata su često vođeni bilateralni pregovori i sklapani bilateralni sporazumi, uz aktivno

²²³⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 101-106, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 439, tom 4, par. 13.

²²³⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 102-103, gdje se upućuje na dokazne predmete P00187, 1D00428. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 101.

²²⁴⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 104, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P09536, str. 39-40, 52, 71, P00192, str. 3, Robert Donia, T. 1832 (10. maj 2006.).

²²⁴¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 105, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16662-16663 (2. april 2007.), T. 16831 (3. april 2007.).

²²⁴² Praljkov žalbeni podnesak, par. 101, gdje se upućuje na dokazni predmet P09526.

²²⁴³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 101, gdje se upućuje na dokazne predmete P09526, 1D02739, Franjo Boras, T. 29149-29152 (4. juni 2008.).

učješće međunarodne zajednice;²²⁴⁴ i (4) sastanak u Grazu od 6. maja 1992. održan je kao dio niza sastanaka, čije održavanje je podsticala međunarodna zajednica.²²⁴⁵

706. Praljak tvrdi da sastanci od 5. i 26. oktobra 1992. nisu bili posvećeni podjeli BiH, nego iznalaženju rješenja za okončanje rata ili barem svođenju "njegovih katastrofalnih posljedica" na minimum.²²⁴⁶ Praljak dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključak o postojanju UZP-a izvelo na osnovu događaja koji su se dogodili prije stvaranja UZP-a, uz argument da Pretresno vijeće upućuje na političke sastanke i pregovore iz 1991. i 1992. godine, kada su se neki od žalilaca i hrvatski zvaničnici sastajali "u političkom okruženju koje je bilo drastično drugačije od situacije u kojoj bi bio stvoren UZP".²²⁴⁷ On tvrdi da se Pretresno vijeće: (1) oslonilo na sastanke i pregovore iz perioda kada BiH nije bila nezavisna država da bi pokazalo stav i namjere Hrvatske; i da je (2) "izložilo samo jednu stranu tih pregovora, ostavivši potpuno po strani stavove Muslimana i zanemariivši prijedloge međunarodne zajednice u okviru kojih su hrvatski zvaničnici i Hrvati iz BiH i izražavali svoje stavove".²²⁴⁸

707. Tužilaštvo tvrdi da dokazi pokazuju da su se Praljak i drugi učesnici UZP-a sastali s Mladićem tokom sastanaka od 5. i 26. oktobra 1992. kako bi razgovarali o podjeli BiH.²²⁴⁹ Tužilaštvo takođe odgovara da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo svoja diskreciona ovlaštenja kada se pri izvođenju zaključka o postojanju UZP-a oslonilo na "događaje koji su prethodili UZP-u", uključujući sastanak u Grazu od 6. maja 1992.²²⁵⁰

(ii) Analiza

708. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je ispitivalo dokaze u vezi događajima koji su uslijedili nakon stvaranja Herceg-Bosne, detaljno opisalo sastanak u Grazu od 6. maja 1992.²²⁵¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je taj sastanak održan bez muslimanskih predstavnika i da se na njemu razgovaralo o budućnosti BiH. Poslije tog sastanka, Boban i Karadžić

²²⁴⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 101, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D00475, P00339, 2D00798, 1D01543, P00717, 1D02853, P01988, P02259, P02344, P02564 (povjerljivo), 1D02404, P02726, 4D01234. Praljak takođe iznosi argument da zaključak Pretresnog vijeća, odnosno da je tokom perioda u kojem su vođeni tripartitni pregovori HVO pregovarao sa Srbima o podjeli BiH, sugeriše da su "pregovori HVO-a sa Srbima vođeni u tajnosti, paralelno s tripartitnim pregovorima". Praljkov žalbeni podnesak, par. 101 gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 439.

²²⁴⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 101, gdje se upućuje, između ostalog, na Franju Borasa, T. 28954 (2. juni 2008.).

²²⁴⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 114, gdje se upućuje na dokazni predmet P00498, str. 73, 76. Praljak takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće izvelo pogrešan zaključak iz dokumenata koji nisu trebali da budu prihvaćeni i koji su nepouzđani, upućujući pritom na svoju žalbenu osnovu 50.

²²⁴⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 125, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 11, 13-15, 17-18, 43. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 126.

²²⁴⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 126, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D00896, str. 3.

²²⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 39.

²²⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 39.

su izdali Zajedničku izjavu koju su opisali "kao 'mirovni sporazum', [kojim se] predviđa podjela teritorije BiH prema granicama Banovine Hrvatske iz 1939., i poziva se na sveopšte primirje".²²⁵² Pretresno vijeće je takođe zaključilo: (1) da predložena podjela nije obuhvatala određena područja nad kojima su strane željele da EU arbitrira po njihovim teritorijalnim zahtjevima; i (2) da strane na kraju nisu potpisale nikakav sporazum.²²⁵³ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir, pored ostalog, Zajedničku izjavu, izvještaj vještaka Donie i njegovo svjedočenje i Okunovo svjedočenje.²²⁵⁴ Iako Praljak ukazuje na druge dijelove Zajedničke izjave, on nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da se osloni na te dokaze i izvede zaključak koji je izvelo Pretresno vijeće. Žalbeno vijeće takođe ne nalazi nikakvu grešku u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na izvještaj i svjedočenje Donie, kao i na Okunovo svjedočenje. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da je pretresno vijeće u najboljoj poziciji da ocijeni vjerodostojnost svjedoka i pouzdanost izvedenih dokaza,²²⁵⁵ te da stoga ima široka diskreciona ovlaštenja prilikom ocjenjivanja primjerene težine i vjerodostojnosti koju će pridati svjedočenju nekog svjedoka.²²⁵⁶ Praljкови argumenti se, shodno tome, odbacuju.

709. Žalbeno vijeće napominje da Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo kontekstualne okolnosti, uključujući Izetbegovićevu obustavu međunarodnih pregovora, bilateralne sastanke s Muslimanima koji su bili u toku, kao i česte bilateralne sporazume i pregovore, uključujući sastanak u Grazu od 6. maja 1992. kao jedan u nizu sastanaka čije održavanje je podsticala međunarodna zajednica.²²⁵⁷ Međutim, Praljak nije uspio da pokaže kako ti faktori i dokazi na koje se poziva pokazuju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su relevantni predstavnici održali sastanak u Grazu od 6. maja 1992. kako bi razgovarali o podjeli BiH duž granica Banovine. Njegovi argumenti se odbacuju.

710. Što se tiče Praljkove tvrdnje da cilj sastanaka od 5. i 26. oktobra 1992. nije bio da se razgovara o podjeli BiH, nego da se iznađe rješenje kojim bi se okončao rat ili njegove posljedice svele na minimum, Žalbeno vijeće napominje da Praljak ukazuje na jedan dio predsjedničkih

²²⁵¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 439.

²²⁵² Prvostepena presuda, tom 1, par. 439.

²²⁵³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 439.

²²⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 439, fusnote 1030-1035, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00187, P00192, P09536, str. 44-45 (prijevod na francuski), Robert Donia, T(f). 1833-1835 (10. maj 2006.), Herbert Okun, T(f). 16663-16664 (2. april 2007.).

²²⁵⁵ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 437, 464, 1296; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 99; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 469.

²²⁵⁶ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 1291; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 99; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 76.

²²⁵⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 101.

transkripata koji nema jasnu i neposrednu vezu s tim sastancima.²²⁵⁸ Žalbeno vijeće takođe odbacuje Praljkovu tvrdnju da je Pretresno vijeće izvelo pogrešan zaključak iz nepouzdanih dokumenata koji nisu trebali da budu prihvaćeni budući da je ta tvrdnja u cijelosti zasnovana na njegovom upućivanju na drugu žalbenu osnovu, koju je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi.²²⁵⁹ Njegovi argumenti se, shodno tome, odbacuju.

711. Na kraju, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu za Praljkovu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključak o postojanju UZP-a izvelo iz događaja koji su se desili prije njegovog nastanka i da ih je razmotrilo izvan konteksta.²²⁶⁰ Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na događaje koji su se desili prije UZP-a kako bi izvelo zaključke o okolnostima u kojima je formiran UZP u januaru 1993., kao i njegovom ZZP-u.²²⁶¹ U mjeri u kojoj se Pretresno vijeće nije oslonilo na te dokaze da bi žalioaca osudilo za ponašanje koje je prethodilo njegovom doprinosu tom UZP-u, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku u takvom pristupu. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće je već razmotrilo konkretne argumente koji se tiču "sastanaka i pregovora" održanih prije formiranja UZP-a i odbacilo ih je drugdje u ovoj Presudi.²²⁶² Shodno tome, Praljkov argument se odbacuje.

712. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o sastancima održanim 1991.-1992. općenito, kao i konkretno, o sastanku u Grazu od 6. maja 1992., te o sastancima od 5. i 26. oktobra 1992. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija Praljkovu žalbenu osnovu 6.1, u relevantnom dijelu, i žalbenu osnovu 6.4.

(d) Petkovićeva žalba (podosnove 2.2 i 2.3 djelimično)

713. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su se on i drugi rukovodioci HZ HB sastali s Mladićem na sastancima od 5. i 26. oktobra 1992. kako bi razgovarali o podjeli BiH.²²⁶³ Konkretno, Petković tvrdi: (1) da on nije prisustvovao sastanku od 5. oktobra 1992.; i (2) da se na sastanku od 26. oktobra 1992., kojem jeste prisustvovao, nije razgovaralo o

²²⁵⁸ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 114, gdje se upućuje na dokazni predmet P00498, str. 73, 76.

²²⁵⁹ V. gore, par. 120-121, 129-132, 134-135, 138.

²²⁶⁰ Žalbeno vijeće napominje Praljak upućuje na dokazni predmet 1D00896, a da pritom ne objašnjava na koji način taj dokument potkrepljuje njegovu tvrdnju. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 126.

²²⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 9-24, 41, 43-44.

²²⁶² V. gore, par. 608-643.

²²⁶³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 11. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 14.

podjeli BiH nego o "realizaciji prethodnog sporazuma za smirivanje linije fronta kod Mostara i za ponovno uspostavljanje snabdijevanja električnom energijom u Jajcu".²²⁶⁴

714. Tužilaštvo odgovara da činjenica da Petković nije prisustvovao sastanku od 5. oktobra 1992. nije bitna za zaključak Pretresnog vijeća.²²⁶⁵ U vezi sa sastankom od 26. oktobra 1992., tužilaštvo tvrdi da je Petkovićev argument usredsređen na druge teme o kojima se razgovaralo na tom sastanku i da se u njemu zanemaruje Praljкова izjava o podjeli BiH.²²⁶⁶

715. Petković replicira da tužilaštvo: (1) implicitno priznaje da on nije učestvovao na sastanku od 5. oktobra 1992.; i (2) pogrešno tumači Praljkovu izjavu o "muslimanskom kantonu" sa sastanka od 26. oktobra 1992. kao da se ona odnosila na podjelu BiH, iako "riječ 'kanton' nužno podrazumijeva unutrašnju organizacionu jedinicu" unutar BiH.²²⁶⁷

716. Žalbeno vijeće napominje da se u zaključku Pretresnog vijeća implicira da je Petković, pored ostalih, prisustvovao na oba sastanka u oktobru 1992.,²²⁶⁸ iako se u jednom od Mladićevih dnevnika ne navodi izričito da je Petković bio u sastavu hrvatske delegacije na sastanku od 5. oktobra 1992.²²⁶⁹ Uprkos tome, Žalbeno vijeće smatra da Petković nije uspio da pokaže da pitanje njegovog neprisustvovanja tom sastanku ima ikakvog uticaja na zaključak Pretresnog vijeća da se delegacija iz Hrvatske i HZ HB sastala s Ratkom Mladićem kako bi razgovarala o podjeli BiH. Što se tiče Petkovićevog prigovora u vezi sa sastankom od 26. oktobra 1992., Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće došlo do zaključka da se na tom sastanku govorilo o podjeli BiH tako što je uzelo u obzir Praljkovu izjavu: "Interes nam je da Muslimani dobiju svoj kanton da bi imali gdje odseliti".²²⁷⁰ Žalbeno vijeće smatra da jedan od Mladićevih dnevnika, na koji se Petković oslanja, pokazuje da je Praljak na tom sastanku takođe govorio o pridržavanju sporazuma o liniji fronta kod Mostara i o snabdijevanju električnom energijom kod Jajca,²²⁷¹ ali da to ne utiče na zaključak Pretresnog vijeća o cilju tog sastanka.

717. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća o sastancima od 5. i 26. oktobra 1992. koja bi dovela do neostvarenja pravde. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija relevantni dio Petkovićevih žalbenih podosnova 2.2 i 2.3.

²²⁶⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 11, gdje se upućuje na dokazne predmete P11376, P11380, str. 1-2.

²²⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 14.

²²⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 14.

²²⁶⁷ Petkovićeva replika, par. 3 (kurziv u originalu).

²²⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18.

²²⁶⁹ Dokazni predmet P11376, str. 1.

²²⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18, gdje se upućuje na dokazni predmet P11380, str. 3.

²²⁷¹ Dokazni predmet P11380, str. 1.

4. Navodne greške u zaključku da stvaranje HZ HB nije bilo samo privremena odbrambena mjera

718. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HZ HB stvorena kao reakcija na "srpsku agresiju", ali da njeno osnivanje "nije bilo samo privremena odbrambena mjera".²²⁷² Pretresno vijeće je imalo u vidu: (1) dokaze koje je iznio Ribičić, odnosno da pozivanje na pravo na samoopredjeljenje u odluci o osnivanju HZ HB dokazuje da njeno osnivanje nije bilo samo privremena odbrambena mjera, nego je imalo za cilj stvaranje "mini-državice";²²⁷³ i (2) Okunovo svjedočenje da je stvaranje HZ HB bilo smišljeno kako bi se omogućilo da se teritorije BiH s hrvatskom većinom pripoje Hrvatskoj, a ne samo u svrhu samoodbrane.²²⁷⁴ Na osnovu dokaza koje su iznijeli, pored ostalih, svjedoci Ole Brix-Andersen, Ribičić, Lane i Suad Ćupina, Pretresno vijeće je zaključilo da je taj "autonomni teritorijalni entitet za koji se zalagala HZ HB trebao da egzistira ili u sklopu BiH i u državnom savezu s Hrvatskom, ili direktno kao integralni dio Hrvatske".²²⁷⁵

(a) Prličeva žalba (podosnove 9.1 i 9.6)

(i) Argumenti strana u postupku

719. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je propustilo da razmotri da li je postojala legitimna svrha za osnivanje HZ(R) HB,²²⁷⁶ konkretno, da je ona bila potrebna kako bi "zbrinula sve Hrvate u BiH"²²⁷⁷ zbog toga što Hrvati nisu uživali adekvatnu zaštitu ni usluge državnih organa.²²⁷⁸ Prlič takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće propustilo da primjereno ocijeni sve relevantne dokaze.²²⁷⁹ On tvrdi da dokazi pokazuju da je HZ HB uvijek bila dio BiH kao privremena struktura, te da je bila osnovana kako bi "se ispunio vakuum koji je nastao zbog prestanka funkcionisanja državne vlasti BiH".²²⁸⁰ On tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju da se svaka opština u BiH mogla pridružiti HZ HB, "što razobličava shvatanje da je HZ HB imala definisane granice [s obzirom na to] da se više od 50 opština pridružilo" HZ

²²⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 15. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 420-425, tom 4, par. 14.

²²⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15 i fusnota 39, gdje se upućuje na Cirila Ribičića, T(f). 25451 (10. decembar 2007.), dokazni predmeti P08973, str. 48-49, P00302, P00078, str. 1.

²²⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15.

²²⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 16 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

²²⁷⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 233, 235. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 232. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 125-126, 130-131, 154-157 (20. mart 2017.).

²²⁷⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 235 i fusnota 666, gdje se upućuje na, između ostalog, Zdravka Sančevića, T. 28605-28609, 28688-28695 (27. maj 2008.), 28744-28746 (28. maj 2008.), Radmilo Jasak, T. 48881-48882 (25. januar 2010.).

²²⁷⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 235, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 30, 51 (žalbene podosnove 1.1-1.2). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 129-130, 132 (20. mart 2017.). Prlič takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri dokaze koji su neophodni da bi se razumjela hronologija događaja. Prličev žalbeni podnesak, par. 234, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 27-28, 36-41 (žalbena podosnova 1.1).

²²⁷⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 262.

²²⁸⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 267, gdje se upućuje na, između ostalog, Mileta Akmadžića, T. 29445-29448, 29625-29631 (17. juni 2008.).

HB.²²⁸¹ On iznosi sljedeće argumente: (1) budući da područja HZ HB nisu imala granice i da su pokrivala veliki dio BiH, apsurdno je mišljenje da je HZ HB bila pokušaj ponovnog uspostavljanja granica Banovine;²²⁸² i (2) HVO je bio posvećen odbrani suvereniteta BiH.²²⁸³

720. Pored toga, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je zaključilo da je HZ HB osnovana kako bi se stvorila jedna "mini-državica" koja bi se svrstala s Hrvatskom, pogriješilo zbog toga što se oslonilo na dokaze koje su iznijeli Ribičić, Brix-Andersen, Lane i Okun.²²⁸⁴ Kako navodi Prlić, Ribičić je u svom svjedočenju izjavio da HZ HB nije bila "mini-državica",²²⁸⁵ a njegovi dokazi da je svrha HZ HB bila da ona bude povezana s Hrvatskom su spekulativni.²²⁸⁶ Prlić iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo da je Ribičić, u svojoj knjizi, objasnio da je izmijenio svoju analizu HZ HB nakon što je pročitao predsjednički transkript od 27. decembra 1991.²²⁸⁷ Prlić dalje tvrdi sljedeće: (1) dokazi koje je iznio Brix-Andersen su spekulativni budući da on nije imao lična saznanja o BiH i nikad se nije sastao s Bobanom, Prličem, Stojčićem ili Krešimirom Zubakom;²²⁸⁸ (2) Lane je bio nepouzdan i "demonstrirao je temeljno nepoznavanje strukture HZ HB, njenog rukovodstva, BiH, kao i mirovnih planova koji su bili u toku dok je on bio *in situ*";²²⁸⁹ i (3) Čupina je dao protivrječno svjedočenje i nije bio vjerodostojan.²²⁹⁰

721. Tužilaštvo odgovara da Prlić "nije identifikovao nijedan pravni izvor za svoje novo pravilo 'legitimne svrhe'",²²⁹¹ te da je Pretresno vijeće konstatovalo da HZ(R) HB možda jeste služila i u svrhu koja je povezana s odbranom, ali da je bila smišljena kako bi bila pripojena Hrvatskoj ili

²²⁸¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 268. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 134 (20. mart 2017.).

²²⁸² Prličev žalbeni podnesak, par. 268; žalbeni pretres, ŽT. 136 (20. mart 2017.). Prlić takođe tvrdi da HZ HB nikad nije tražila nezavisnost. Prličev žalbeni podnesak, par. 268; žalbeni pretres, ŽT. 136 (20. mart 2017.).

²²⁸³ Prličev žalbeni podnesak, par. 268.

²²⁸⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 262, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbene osnove 4 i 6. Prlić takođe ponavlja svoje argumente koje je izložio u svojim žalbenim podosnovama 1.1 i 1.3, a koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. Prličev žalbeni podnesak, par. 263, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 36, 82 (žalbene podosnove 1.1 i 1.3). V. gore, par. 168-176.

²²⁸⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 264, gdje se upućuje na Cirila Ribičića, T. 25462-25463 (10. decembar 2007.), T. 25586-25588 (11. decembar 2007.).

²²⁸⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 264, gdje se upućuje na dokazni predmet P08973, str. 52, Milan Cvikl, T. 35384-35386 (14. januar 2009.).

²²⁸⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 264, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D02036, str. 6-7, Ciril Ribičić, T. 25554-25555, 25582-25583 (11. decembar 2007.).

²²⁸⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 265, gdje se upućuje na dokazni predmet P10356, str. 10742, 10752, 10792. Prlić iznosi argument da je Brix-Andersen iznio dokaze da "nikad nije postojao jasan program rada". Prličev žalbeni podnesak, par. 265, gdje se upućuje na dokazni predmet P10356, str. 10831.

²²⁸⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 266, gdje se upućuje na Raymonda Lanea, T. 23703-23704, 23721-23733, 23739-23740, 23770-23771, 23775-23776, 23779-23781, 23789-23794 (15. oktobar 2007.), Prličev žalbeni podnesak, par. 202-203 (žalbena podosnova 6.2).

²²⁹⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 266, gdje se upućuje na Safeta Idrizovića, T. 9898 (9. novembar 2006.), Slobodan Praljak, T. 40391-40393 (19. maj 2009.), dokazni predmeti 2D00073, 2D00072, 2D00076.

²²⁹¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 159. Tužilaštvo iznosi argument da Prlić nije uspio da objasni relevantnost hronologije događaja koji su prethodili osnivanju HZ HB i na koji način ta hronologija čini zaključke Pretresnog vijeća nerazumnim. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 160.

stupila s njom u bliski savez.²²⁹² Tužilaštvo navodi da Prlić tvrdi da HZ HB nikad nije imala definisane granice, ali da je u junu 1993. tvrdio suprotno.²²⁹³ Tužilaštvo takođe navodi da Prlićevim tvrdnjama o Ribičičevom svjedočenju protivrječe njegovi sopstveni dokazi,²²⁹⁴ te da on nije uspio da pokaže kako je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na dokaze koje su iznijeli Brix-Andersen, Lane, Okun i Čupina.²²⁹⁵

(ii) Analiza

722. Prlićev prvi argument je, u suštini, to da zaključak da je svrha HZ HB bila da se omogući osnivanje hrvatskog entiteta, koji je trebao ili da se pripoji Hrvatskoj ili da bude autonoman entitet unutar BiH koji bi stupio u savez s Hrvatskom, nije jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti na osnovu dokaza.²²⁹⁶ Konkretno, Prlić tvrdi da je HZ HB bila potrebna kako bi "zbrinula sve Hrvate u BiH", ali dokazi na koje se on oslanja ne dovode u pitanje ocjenu i zaključke Pretresnog vijeća.²²⁹⁷ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir "srpsku agresiju",²²⁹⁸ tvrdnje da su bosanski Hrvati bili podvrgnuti direktnoj okupaciji od strane Srbije, potrebu za zaštitom zbog toga što vlada nije funkcionisala,²²⁹⁹ kao i dokaze o tome da je HZ HB "definisana kao hrvatski entitet kojim se štite prava Hrvata".²³⁰⁰ Shodno tome, Prlićev argument u vezi sa svrhom osnivanja HZ HB se odbacuje.²³⁰¹

723. U vezi s Prlićevim argumentima da je HZ HB uvijek bila dio BiH i da je funkcionisala kao privremena struktura unutar BiH, Žalbeno vijeće smatra da Prlić ne objašnjava na koji bi način te tvrdnje uticale na zaključke Pretresnog vijeća niti pokazuje na koji način dokazi na koje upućuje potkrepljuju njegove tvrdnje. Konkretno, Prlićeva tvrdnja da je HZ HB uvijek bila dio BiH ne stoji u protivrječnosti s konkretnim zaključkom Pretresnog vijeća da je "taj autonomni teritorijalni entitet

²²⁹² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 159. V. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 155. Tužilaštvo iznosi argument da Prlić zanemaruje svoje sopstveno priznanje da su Tuđman, Boban i Šušak kreirali drugi plan za pripajanje dijela BiH Hrvatskoj. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 159, gdje se upućuje na dokazni predmet P09078, str. 64-66.

²²⁹³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 160, gdje se upućuje na dokazne predmete P07856, str. 46-47, P09712 (povjerljivo), str. 14.

²²⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 157. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 156, gdje se upućuje na dokazni predmet P00498.

²²⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 158.

²²⁹⁶ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 232-233, 235.

²²⁹⁷ V. Zdravko Sančević, T. 28688-28695 (27. maj 2008.) (svjedočenje u kojem je izjavio da se on, kao ambasador, starao za zaštitu hrvatskog naroda koji se nalazio u BiH); Radmilo Jasak, T. 48881 (25. januar 2010.) (svjedočenje u kojem je izjavio da je HZ HB bila organizovana kako bi pomogla svim Hrvatima u selima u kojima su oni bili u većini).

²²⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15.

²²⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 413 i fusnota 951. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 415. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 7 (rezime sličnih argumenata koje su na suđenju izložili žaliooci).

²³⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 14.

²³⁰¹ U vezi s Prlićevim argumentom o hronologiji događaja, Žalbeno vijeće napominje da se on u cijelosti zasniva na upućivanju na Prlićevu žalbenu podosnovu 1.1, koju je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

za koji se zalagala HZ HB trebao da egzistira ili u sklopu BiH i u državnom savezu s Hrvatskom, ili direktno kao integralni dio Hrvatske".²³⁰²

724. U vezi s Prličevim argumentom da HZ HB nije imala granice, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće razmotrilo razne dokaze kada je zaključilo da je namjera bila da se osnuje hrvatski entitet kojim bi se ponovo uspostavile, barem djelimično, granice Banovine.²³⁰³ U tom kontekstu, Prličevo upućivanje na dokaze koji ukazuju na to da se više od 50 opština pridružilo HZ HB²³⁰⁴ nije samo po sebi dovoljno da bi pokazalo bilo kakvu grešku u ocjeni relevantnih dokaza od strane Pretresnog vijeća niti u zaključku do kojeg je Vijeće došlo. Žalbena vijeće takođe smatra da Prličeva tvrdnja da je HVO branio suverenitet BiH nije uvjerljiva, posebno zbog toga što je propustio pomenuti da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze koji pokazuju da je HVO bio osnovan "kao vrhovno[...] tijel[o] obrane hrvatskog naroda HZ HB".²³⁰⁵ Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da Prlič nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključaka do kojih je došlo Pretresno vijeće.²³⁰⁶ Prličevi argumenti se, shodno tome, odbacuju.

725. U vezi s Prličevim argumentom da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o tome da je Ribičić izmijenio svoju analizu HZ HB nakon što je pročitao predsjednički transkript od 27. decembra 1991., Žalbena vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora da uputi na svako svjedočenje svjedoka ili na svaki dokaz u spisu i da se pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni sve dok se ne pojavi neka indicija da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo dokaze koji su očito relevantni.²³⁰⁷ Žalbena vijeće se nije uvjerilo da je predsjednički transkript od 27. decembra 1991., na koji Prlič upućuje, očito relevantan za razloge za osnivanje HZ HB. Pored toga, Žalbena vijeće konstatuje da ni Ribičićevo svjedočenje, ni njegova knjiga na koju

²³⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 16 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 10. Žalbena vijeće takođe odbija Prličev argument da HZ HB nikad nije tražila nezavisnost jer dokazi na koje se on poziva u prilog tom argumentu nisu relevantni. V. Mimir Žužul, T. 27696-27698 (7. maj 2008.).

²³⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 13-16, 22, 24 s referencama koje se tamo navode. Vrijedi primijetiti da je Pretresno vijeće zaključilo da se HZ HB sastojala od 30 opština. Prvostepena presuda, tom 1, par. 425, tom 4, par. 14.

²³⁰⁴ Žalbena vijeće ima u vidu da se Prlič, u okviru svoje žalbene podosnove 9.1, poziva na svjedočenje u vezi s tim da HZ HB nije imala granice. Prličev žalbeni podnesak, par. 235. V. npr. Zdravko Sančević, T. 28745 (28. maj 2008.); Zoran Buntić, T. 30796-30797 (16. juli 2008.); Filip Filipović, T. 47762 (7. decembar 2009.) (svjedočenje u kojem je izjavio da, koliko mu je poznato, teritorija Herceg-Bosne nikad nije bila definisana). Žalbena vijeće smatra da Prlič na ovaj način praktično osporava težinu koju je Pretresno vijeće pridalo tim dokazima. Podsjećajući da Pretresno vijeće raspolaže širokim diskrecionim ovlaštenjima prilikom ocjenjivanja odgovarajuće težine koju će pridati dokazima, Žalbena vijeće konstatuje da Prlič nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće s tim u vezi napravilo grešku. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131.

²³⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 436. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 15.

²³⁰⁶ V. gore, par. 719.

²³⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53, 161, 299; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017.

se Prlić poziva ne pokazuju da je Ribičić "izmijenio svoju pravnu analizu i mišljenje".²³⁰⁸ Nadalje, Prličevu tvrdnju da je Ribičić u svom svjedočenju izjavio da HZ HB nije bila "mini-državica" ne potkrepljuje onaj dio dokaza na koji se on poziva.²³⁰⁹

726. Žalbeno vijeće takođe nije uvjereno Prličevim argumentom da su Ribičić i Brix-Andersen nagađali o cilju HZ HB.²³¹⁰ S tim u vezi, Žalbeno vijeće ima u vidu da je Pretresno vijeće očito prihvatilo Ribičičeve i Brix-Andersenove izjave nakon što je razmotrilo razne dokaze.²³¹¹ Treba primijetiti da je Brix-Andersen iznio svoju procjenu situacije, pri čemu je izričito naveo svoju poziciju i izvore informacija.²³¹² Prlić samo nudi svoju sopstvenu ocjenu dokaza, ne pokazujući da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je pridalo težinu dokazima koje on osporava. Isto tako, Žalbeno vijeće odbija Prličevu tvrdnju da je Lane bio nepouzdan svjedok, budući da Prlić samo nastoji da ocjenu Laneovih dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojom ocjenom, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku.²³¹³ Na kraju, u vezi sa Čupinom, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće smatralo da određene nedosljednosti djelimično umanjuju vjerodostojnost njegovog svjedočenja,²³¹⁴ ali da se u vezi s ovim konkretnim pitanjem jeste oslonilo na njegovo svjedočenje, zajedno s drugim dokazima.²³¹⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokaze koje su iznijeli Ribičić, Brix-Andersen, Lane ili Okun,²³¹⁶ i, u skladu s tim, odbacuje Prličeve argumente.

727. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Prličeve žalbene podosnove 9.1 i 9.6, kojima se osporavaju zaključci Pretresnog vijeća da stvaranje HZ HB nije bilo samo privremena odbrambena mjera.

²³⁰⁸ V. dokazni predmet 1D02036, str. 6-7 (predgovor knjizi čiji je autor Ribičić, a u kojem se navodi da je predsjednički transkript od 27. decembra 1991. "bitno utjecao na moju konačnu ocjenu o Herceg-Bosni i njezinim pogreškama"); Cyril Ribičić, T. 25554-25555 (gdje je Ribičić potvrdio da je pridao veliku težinu predsjedničkom transkriptu od 27. decembra 1991.), 25582-25583 (gdje strane u postupku raspravljaju o proceduralnim pitanjima u vezi s Ribičičevim svjedočenjem koje se odnosilo na predsjednički transkript od 27. decembra 1991.) (11. decembar 2007.). V. Prličev žalbeni podnesak, par. 264 i fusnote 739-740.

²³⁰⁹ Cyril Ribičić, T. 25462-25463 (10. decembar 2007.), T. 25586-25588 (11. decembar 2007.).

²³¹⁰ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 264, gdje se upućuje na dokazni predmet P08973, str. 52 (Ribičičeva pravna analiza, u kojoj on navodi da iz određenih akata nije direktno slijedilo da je namjera bila pripajanje Hrvatskoj, "iako je to zaista mogao biti dobro skriven, konačni cilj osnivanja HZ H-B"), Milan Cvikl, T. 35384-35386 (14. januar 2009.) (gdje je izrazio iznenađenje Ribičičevim izvještajem).

²³¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15 i fusnote 36, 39, 41-42.

²³¹² V. dokazni predmet P10356, str. 10724-10725.

²³¹³ Žalbeno vijeće primjećuje da je Prličeve argumente u vezi s Laneom razmotrilo i odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 215-218.

²³¹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 285 (u vezi s dokazima koje je iznio Čupina o tome da li je u Mostaru bilo zatvorenika ABiH).

²³¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15, fusnota 42.

²³¹⁶ Žalbeno vijeće napominje da Prlić nije izložio nijedan konkretan argument o oslanjanju Pretresnog vijeća na dokaze koje je iznio Okun.

(b) Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično)

728. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je donijelo zaključak o krajnjem cilju UZP-a, "zanemarilo kontekst srpske agresije".²³¹⁷ Stojić iznosi argument da se Pretresno vijeće usredsredilo samo na stvaranje HZ HB u novembru 1991., a zanemarilo svoje sopstvene zaključke o očito relevantnim dokazima o formiranju HVO-a, to jest, o tome da je HVO stvoren kao odbrambena reakcija na srpsku ofanzivu na BiH,²³¹⁸ te u cilju zaštite "hrvatskog naroda, kao i drugih naroda".²³¹⁹ Stojić u svojoj replici iznosi argument da zaključci koji su izvedeni iz dokaza nisu jedini razumni zaključci do kojih se moglo doći.²³²⁰

729. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće: (1) "nije zanemarilo kontekst srpske agresije" i da su njegovi zaključci bili razumni;²³²¹ te da (2) jeste razmotrilo dokaze na koje se poziva Stojić, a u kojima stoji da HVO nije osnovan samo u odbrambene svrhe.²³²²

730. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće uzelo u obzir kontekst "srpske agresije" kada je došlo do svojih zaključaka,²³²³ kao i da je uzelo uz obzir dokaze na koje se Stojić poziva.²³²⁴ S tim u vezi, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojićevi argumenti u vezi s politikom HVO-a ne pokazuju nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća. Nadalje, u onoj mjeri u kojoj Stojić tvrdi da postoji i drugi razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza, Žalbeno vijeće konstatuje da on iznosi puko neslaganje sa zaključkom Pretresnog vijeća, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku. Shodno tome, relevantni dijelovi Stojićeve žalbene osnove 1 se odbijaju.

²³¹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 17. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 9, 18.

²³¹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 17-18, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 408, 415, 434, 436, tom 4, par. 14-15; žalbeni pretres, ŽT. 264-265, 290-291 (21. mart 2017.).

²³¹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 18, gdje se upućuje na dokazne predmete P08973, str. 44, P00151, čl. 1-2; žalbeni pretres, ŽT. 265-266 (21. mart 2017.).

²³²⁰ Stojićeva replika, par. 7.

²³²¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 16, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 15. Tužilaštvo takođe ponavlja svoj argument da su Tuđman, Boban i Šušak kreirali drugi plan za pripajanje dijela BiH Hrvatskoj. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 16, gdje se upućuje na dokazni predmet P09078, str. 64-66. V. gore, fusnota 2292.

²³²² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 16, gdje se upućuje na dokazni predmet P08973, str. 44, 48-49, 51. Tužilaštvo tvrdi da je jedan od ciljeva HVO-a bio odbrana "suvereniteta" HZ HB. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 16, gdje se upućuje na dokazni predmet P00151, čl. 2.

²³²³ V. gore, par. 718, 722.

²³²⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 436 i fusnota 1015 (gdje se upućuje na dokazni predmet P00151 u vezi s osnivanjem HVO-a), tom 4, par. 15, fusnota 33 (gdje se upućuje na dokazni predmet P08973, str. 44).

(c) Praljkova žalba (osnova 6.2 djelimično)(i) Argumenti strana u postupku

731. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su zvaničnici HZ HB osnovali hrvatsku "mini-državicu" unutar BiH jer je propustilo da razmotri više faktora.²³²⁵ Praljak tvrdi da, u vrijeme kad su održani prvi sastanci hrvatskih vođa, BiH nije bila nezavisna država i da je postojao legitiman strah u vezi sa srpskom agresijom.²³²⁶ On takođe tvrdi da jedini zaključak koji se može izvesti iz osnivanja HZ HB – koje je bilo u skladu s Ustavom SR BiH – jeste taj da je hrvatski narod želio da iskoristi svoje pravo na samoopredjeljenje.²³²⁷ Praljak isto tako tvrdi da je osnivanje HZ HB bilo u skladu s međunarodnim planovima i sporazumima za ojačanje R BiH kao države tri konstitutivna naroda, te da nikad nije postojala namjera da se uspostavi zasebna država.²³²⁸ Prema Praljku, HVO je osnovan kako bi zaštitio sve narode u HZ(R) HB i bio je neophodan s obzirom na srpska ofanzivna dejstva u BiH.²³²⁹ Praljak tvrdi, nadalje, da je Pretresno vijeće trebalo pažljivije ocijeniti dokaze koje su iznijeli, pored ostalih, Okun i Galbraith, "koji su slijedili [...] politiku svojih država".²³³⁰

732. Tužilaštvo odgovara da Praljak zanemaruje zaključke Pretresnog vijeća i dokaze na koje se ono oslonilo, da iznosi pitanja koja nisu relevantna i ponavlja argumente koje je iznio na suđenju, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku.²³³¹

(ii) Analiza

733. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće uzelo u obzir to da je HZ HB stvorena u kontekstu "srpske agresije"²³³² i konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže kako činjenica da BiH u relevantno vrijeme nije bila nezavisna država utiče na zaključke Pretresnog vijeća. Praljak takođe nije uspio da pokaže da se navodna želja Hrvata u BiH da iskoriste svoje pravo na

²³²⁵ Praljkov žalbeni podnesak, naslov ispred par. 107. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 118.

²³²⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 107, 109, 111. Praljak iznosi argument da su Srbi imali *de facto* kontrolu nad velikim dijelom teritorije u trenutku kada budućnost BiH nije bila izvjesna. Praljkov žalbeni podnesak, par. 111.

²³²⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 108, 117. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 111; Praljkova replika, par. 24. Praljak takođe tvrdi da je jedini cilj hrvatskih vođa u BiH bio da osiguraju da Hrvati u BiH imaju jednaka prava kao i druga dva konstitutivna naroda. Praljkov žalbeni podnesak, par. 116.

²³²⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 115-117. Praljak iznosi argument da "Hrvati u BiH nikad nisu prestali da učestvuju u centralnim organima BiH i da su neprestano ulagali napore u koordinirano/zajedničko djelovanje". Praljkov žalbeni podnesak, par. 116.

²³²⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 113, gdje se upućuje na dokazni predmet P00152. Praljak tvrdi da HVO nije imao cilj koji je bio suprotan ukupnim interesima BiH i da je postao sastavni dio ujedinjenih snaga R BiH. Praljkov žalbeni podnesak, par. 113.

²³³⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 117.

²³³¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 41-42. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 40. Tužilaštvo tvrdi da "Praljak ne ukazuje ni na jedan dokaz iz kojeg slijedi da je HVO-a pružao podršku ABiH [...] zbog koje bi trpjele kampanje koje je HVO izvodio u HZ(R) HB". Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 37.

samoopredjeljenje kosi sa zaključcima Pretresnog vijeća.²³³³ Nadalje, tvrdeći da je to jedini zaključak koji se može izvesti, Praljak samo nudi svoje sopstveno tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje da su zaključci Pretresnog vijeća bili nerazumni. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konkretno uputilo na Ribičičevo svjedočenje, odnosno da pozivanje na pravo na samoopredjeljenje u odluci o osnivanju HZ HB dokazuje da je njeno osnivanje nije bilo samo privremena odbrambena mjera, nego da je bilo usmjereno ka stvaranju "mini-državice".²³³⁴ Iz istih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljkov argument da nikad nije postojala namjera da HZ HB bude zasebna država nije uvjerljiv i takođe konstatuje da dokazi na koje se on poziva ne dovode u pitanje zaključke Pretresnog vijeća.²³³⁵ Treba primijetiti da je Pretresno vijeće ocijenilo pitanja slična onima koja je Praljak iznio u prilog svom argumentu.²³³⁶ U vezi s Praljkovim argumentom da je HVO stvoren kako bi zaštitio sve narode u BiH, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, oslonivši se na razne dokaze, uključujući dokazni predmet P00152 (odluka od 8. aprila 1992. o stvaranju HVO-a koju je potpisao Boban) na koji se poziva Praljak,²³³⁷ konstatovalo da je HVO osnovan kako bi branio hrvatski narod u HZ HB.²³³⁸ Štaviše, Praljak nije uspio da pokaže nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je cilj osnivanja HZ-H-B bio stvaranje mini-državice. Pored toga, Žalbeno vijeće smatra da je Praljkov konačni argument u vezi s ocjenom svjedočenja određenih svjedoka od strane Pretresnog vijeća spekulativan i napominje da on nije iznio ništa čime bi potkrijepio tu tvrdnju. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija relevantne dijelove Praljkove žalbene podosnove 6.2.

5. Navodne greške u vezi sa saglasnošću delegacije bosanskih Hrvata s načelima Vance-Owenovog mirovnog plana i Tuđmanovom učešću u pregovorima

734. Pretresno vijeće je konstatovalo da su, tokom međunarodnih mirovnih pregovora u januaru 1993., Vance-Owenovim mirovnim planom predložena ustavna načela.²³³⁹ Pretresno vijeće je imalo u vidu Okunovo svjedočenje da se "delegacija bosanskih Hrvata", u čijem su sastavu bili Tuđman, Boban, Petković i Mile Akmadžić, nije istinski slagala s tim načelima, ali da ih je prihvatila "kako bi se dobio potpis Srba", budući da je bila potpuno svjesna toga da će ta načela kasnije biti

²³³² V. gore, par. 718, 722, 730.

²³³³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 15.

²³³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15.

²³³⁵ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 108, 112-113, 115, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D00896, 1D00892, 1D01312.

²³³⁶ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 423 (gdje se navodi Tuđmanovo saopštenje da osnivanje HZ HB ne predstavlja odluku o izdvajanju iz BiH), 438 (gdje se navodi da su načela Cutileirovog plana predviđala kontinuitet BiH, dok bi država istovremeno bila podijeljena na tri odvojena teritorijalna entiteta), 446 (gdje se navodi da je Vance-Owenov mirovni plan bio zasnovan na multietničnosti, decentralizaciji i demokratiji).

²³³⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 113, gdje se upućuje na dokazni predmet P00152.

²³³⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 436. V. gore, par. 724.

izmijenjena.²³⁴⁰ Pretresno vijeće je takođe primijetilo, oslonivši se na Okunovo svjedočenje, da Tuđman formalno nije bio šef delegacije bosanskih Hrvata, ali da je "faktički" funkcionisao kao takav, budući da je Boban trebao njegovu saglasnost da bi mogao da donosi odluke.²³⁴¹

(a) Prlićeva žalba (podosnova 9.9)

735. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće, oslonivši se isključivo na Okunovo nepotkrijepljeno svjedočenje, pogriješilo kada je zaključilo da je Tuđman bio *de facto* šef delegacije bosanskih Hrvata na ICFY-u.²³⁴² Prlić iznosi argument da je međunarodna zajednica tražila od Tuđmana da učestvuje u mirovnim pregovorima i da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o toj njegovoj ulozi.²³⁴³ On takođe tvrdi da se u dnevnicima koje je napisao Okun ne pominje Tuđman kao *de facto* šef te delegacije.²³⁴⁴

736. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije uspio da pokaže kako pobijani zaključak utiče na presudu, ali da se, u svakom slučaju, Pretresno vijeće razumno oslonilo na Okunov iskaz iz prve ruke o tim događajima.²³⁴⁵

737. Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, oslonivši se samo na Okunovo svjedočenje, izjavilo da Tuđman nije formalno bio šef delegacije bosanskih Hrvata, ali da je "faktički" funkcionisao kao takav.²³⁴⁶ U vezi s tim što Prlić tvrdi da je pobijani zaključak Pretresnog vijeća zasnovan samo na Okunovom nepotkrijepljenom svjedočenju, Žalbena vijeće podsjeća da pretresna vijeća raspolažu diskrecionim ovlaštenjima da u okolnostima svakog predmeta odluče da li je potkrepljenje neophodno ili će se osloniti na nepotkrijepljeno, ali inače vjerodostojno svjedočenje svjedoka.²³⁴⁷ Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić ne osporava Okunovu vjerodostojnost u ovom kontekstu. Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da Prlićev argument nije uvjerljiv. U vezi s Tuđmanovom ulogom u mirovnim pregovorima, Žalbena vijeće smatra da Prlić nije objasnio kako se ta uloga kosi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Tuđman faktički bio

²³³⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 445, tom 4, par. 20, gdje se upućuje, između ostalog, na Herberta Okuna, T(f). 16731-16732 (2. april 2007.). V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 442-444, 446-451.

²³⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 20, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T(f). 16673-16674, 16735-16736 (2. april 2007.). V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 443.

²³⁴¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 443, tom 4, par. 20, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T(f). 16675 (2. april 2007.).

²³⁴² Prlićev žalbeni podnesak, par. 273.

²³⁴³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 273-274, gdje se upućuje, između ostalog, na Miomira Žužula, T. 27820-27821 (8. maj 2008.), T. 31137-31138 (22. juli 2008.).

²³⁴⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 273, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16656-16658 (2. april 2007.), T. 16821-16823 (3. april 2007.), T. 16888-16889 (4. april 2007.).

²³⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 162. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 182 (20. mart 2017.).

²³⁴⁶ V. gore, par. 734.

²³⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1264; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 215. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 274.

šef delegacije bosanskih Hrvata.²³⁴⁸ Nadalje, to da li je od Tuđmana bilo traženo da učestvuje u mirovnim pregovorima nije relevantno za pitanje njegove nadređenosti, a dokazi za koje Prlić tvrdi da ih je Pretresno vijeće zanemarilo ne dovode u pitanje pobijani zaključak.²³⁴⁹ Njegovi argumenti se, shodno tome, odbacuju.

738. U vezi s tvrdnjom da se u Okunovim dnevnicima ne pominje Tuđman kao *de facto* šef delegacije bosanskih Hrvata, Žalbeno vijeće napominje da se jedini dokaz na koji se poziva Prlić odnosi na Okunovo unakrsno ispitivanje, tokom kojeg je on konkretno pojasnio da se u njegovim dnevnicima naznačava da je Tuđman faktički bio predstavnik hrvatskog naroda.²³⁵⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće imalo u vidu da je Boban tražio Tuđmanovo odobrenje prije nego što bi donosio odluke.²³⁵¹ Nadalje, Pretresno vijeće je razmotrilo Okunovo svjedočenje i zaključilo da je "Tuđman takođe [...] učestvovao u pregovorima i imao je uticaj na predstavnike bosanskih Hrvata".²³⁵² U vezi s tim pitanjem, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća raspolažu širokim diskrecionim ovlaštenjima u ocjeni odgovarajuće težine i vjerodostojnosti koju će pridati dokazima.²³⁵³ Prema tome, čak i kad bi Prličeva tvrdnja bila tačna, Žalbeno vijeće konstatuje da on nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je pridalo malu ili nikakvu težinu navodnom odsustvu u Okunovim dnevnicima bilo kakvog pomena o tome da je Tuđman bio faktički šef delegacije. Prličev argument se, shodno tome, odbija.

739. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da Tuđman, iako formalno nije bio šef delegacije bosanskih Hrvata na ICFY-u, faktički jeste bio njen šef. Prličeva žalbena podosnova 9.9 se odbija.

(b) Praljkova žalba (podosnove 5.1 djelimično, 5.2 djelimično i 5.3)

(i) Argumenti strana u postupku

740. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je u obzir uzelo Okunovo spekulativno svjedočenje da su Hrvati iz BiH prihvatili načela Vance-Owenovog mirovnog plana uprkos tome

²³⁴⁸ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 443, tom 4, par. 20.

²³⁴⁹ V. Miomir Žužul, T. 27820-27821 (8. maj 2008.) (gdje je u svom svjedočenju izjavio da je međunarodna zajednica željela da Tuđman učestvuje u mirovnim pregovorima jer bi to bilo djelotvornije), T. 31137-31138 (22. juli 2008.) (gdje je izjavio da je međunarodna zajednica tražila od Tuđmana da iskoristi svoj uticaj na mirovnim pregovorima i da je Tuđman "imao dosta uticaja na predstavnike Hrvata").

²³⁵⁰ Herbert Okun, T. 16821-16823 (3. april 2007.).

²³⁵¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 443, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T(f). 16675 (2. april 2007.).

²³⁵² Prvostepena presuda, tom 1, par. 443. U jednom pasusu na koji se poziva Prlić, Okun je u svom svjedočenju takođe izjavio da je Tuđman "bio šef" i da je bio "veoma važna osoba". Herbert Okun, T. 16888 (4. april 2007.). V. Prličev žalbeni podnesak, par. 273.

²³⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131.

što se s njima nisu istinski slagali.²³⁵⁴ Praljak iznosi argument da je Pretresno vijeće otišlo "čak i dalje od [Okunove] izjave" budući da on nije bio u mogućnosti da utvrdi da su Hrvati bili potpuno svjesni toga da će načela biti izmijenjena.²³⁵⁵ Praljak takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri dokazni predmet P00866, koji ukazuje na to da je, kratko prije prihvatanja tog plana, "Tuđman izjavio da se sada može raspravljati o unutrašnjem ustrojstvu BiH kao federalne zajednice triju naroda".²³⁵⁶

741. Praljak dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije valjano ocijenilo Okunovo svjedočenje zbog toga što je zaključilo da je Tuđman bio "pravi šef" delegacije bosanskih Hrvata na ICFY-u i da je Bobanu bilo potrebno njegovo odobrenje.²³⁵⁷ Konkretno, on iznosi argument da Okunovo svjedočenje nije pokazalo niti potkrijepilo sljedeće zaključke: (1) da je Tuđman učestvovao u pregovorima,²³⁵⁸ (2) da je Boban izjavio da mu je potrebno Tuđmanovo odobrenje;²³⁵⁹ i (3) da je razgovor koji je Okun vodio s Tuđmanom potvrdio da je Tuđman faktički bio šef delegacije.²³⁶⁰ Praljak takođe iznosi argument da Tuđman, da jeste učestvovao u pregovorima, ne bi morao da traži od Okuna da ga obavještava o razvoju događaja niti da izražava svoju spremnost da rješava postavljena pitanja.²³⁶¹

742. Tužilaštvo odgovara da Praljak ponavlja svoje argumente sa suđenja, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku ili uticaj,²³⁶² te da nastoji da ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojom ocjenom.²³⁶³

(ii) Analiza

743. U vezi s prihvatanjem načela Vance-Owenovog mirovnog plana od strane delegacije Hrvata iz BiH, Žalbeno vijeće je pregledalo dio dokaza koje je iznio Okun, a na koji se oslonilo Pretresno vijeće.²³⁶⁴ Okun je u svom svjedočenju izjavio da se "[delegaciji Hrvata iz BiH] ta načela nisu sviđala, ali da su oni pristali na njih jer su, opet, znali da će morati, ili su smatrali da će morati da

²³⁵⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 84.

²³⁵⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 84, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16735-16736 (2. april 2007.).

²³⁵⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 84, gdje se upućuje na dokazni predmet P00866, str. 9.

²³⁵⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 89, 92. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 90-91.

²³⁵⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 90-92, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16673, 16675 (2. april 2007.); žalbeni pretres, ŽT. 387 (22. mart 2017.).

²³⁵⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 90, 92. Kako navodi Praljak, Okunovo svjedočenje u vezi s konsultacijama između Bobana i Tuđmana zasnovano je na nečemu što je Boban možda rekao Okunu u nezvaničnim razgovorima i ne odražava komentare koje je Boban iznio tokom pregovora. Praljkov žalbeni podnesak, par. 90, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16675 (2. april 2007.).

²³⁶⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 91-92.

²³⁶¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T. 16675 (2. april 2007.).

²³⁶² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 41, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00866, str. 9.

²³⁶³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 34.

²³⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 20.

dođe do neke izmjene tih načela ukoliko kopredsjedavajući žele da dobiju pristanak Srba".²³⁶⁵ S obzirom na to, Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na te dokaze da bi zaključilo da je delegacija Hrvata iz BiH "znala da će [ta načela] poslije doživjeti izmjene".²³⁶⁶ Shodno tome, Praljkovi argumenti o tom pitanju nisu uvjerljivi, posebno stoga što je Okunovo svjedočenje bilo zasnovano na njegovim saznanjima iz prve ruke o tim događajima. S tim u vezi, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da Pretresno vijeće nije valjano ocijenilo te dokaze ili da je pogrešno primijenilo svoja široka diskreciona ovlaštenja prilikom njihovog razmatranja.²³⁶⁷

744. Što se tiče Tuđmanove izjave, sadržane u dokaznom predmetu P00866, u vezi s njegovom spremnošću da raspravlja o unutrašnjem ustrojstvu BiH,²³⁶⁸ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće bilo svjesno tog dokaza i da ga je razmotrilo, s obzirom da je navelo da se Tuđman zalagao za postojanje i legitimitet hrvatskog naroda u BiH u cilju zaštite granica Hrvatske.²³⁶⁹ Pored toga, Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku, posebno stoga što je ta Tuđmanova izjava u skladu s pobijanim zaključkom. Praljkov argument se odbacuje.

745. Što se tiče Praljkovih argumenata o Tuđmanovoj ulozi u pregovorima, u onoj mjeri u kojoj on tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo samo na Okunovo svjedočenje, Žalbeno vijeće je razmotrilo i odbilo jedan sličan argument,²³⁷⁰ a Praljak nije iznio nijedan novi argument o tom pitanju. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće smatralo da je Tuđman učestvovao u pregovorima, da je imao uticaj na predstavnike Hrvata iz BiH,²³⁷¹ i da je faktički, iako ne i zvanično, bio šef delegacije Hrvata iz BiH, budući da je Bobanu bilo potrebno njegovo odobrenje prije nego što bi donosio odluke.²³⁷² Praljak osporava te zaključke pozivajući se na iste dokaze koje je Pretresno vijeće razmotrilo, tako da on samo nudi svoje sopstveno tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku u svojoj ocjeni istih tih dokaza.²³⁷³

²³⁶⁵ Herbert Okun, T. 16735-16736 (2. april 2007.). Okun je u svom svjedočenju takođe izjavio da je hrvatska delegacija "mogla prihvatiti Vance-Owenov plan zato što je zasigurno znala da od njega neće biti ništa zbog odbijanja od strane bosanskih Srba". Herbert Okun, T. 16735 (2. april 2007.).

²³⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 20.

²³⁶⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131.

²³⁶⁸ V. gore, par. 740.

²³⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15 i fusnota 35.

²³⁷⁰ V. gore, par. 738.

²³⁷¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 443. V. gore, par. 738.

²³⁷² Prvostepena presuda, tom 1, par. 443, tom 4, par. 20, gdje se upućuje na Herberta Okuna, T(f). 16675 (2. april 2007.).

²³⁷³ V. Herbert Okun, T. 16673-16675 (2. april 2007.). Okun je u svom svjedočenju izjavio sljedeće: (1) među glavnim predstavnicima ili učesnicima na strani bosanskih Hrvata bili su Tuđman i Boban (v. Herbert Okun, T. 16673 (2. april 2007.)); i (2) Tuđman nije formalno bio šef te delegacije, ali je bio *de facto* njen šef (v. Herbert Okun, T. 16675 (2. april 2007.)). Okun je u svom svjedočenju takođe izjavio: ("Pa, na samom početku bih trebao da kažem da smo najvećim dijelom imali posla s Matom Bobanom, ali da je predsjednik Tuđman bio veoma aktivno zainteresovan za dešavanja na

746. Žalbeno vijeće takođe smatra da je Praljkov preostali argument – da Tuđman, da je učestvovao u pregovorima, ne bi morao da traži od Okuna da ga obavještava o razvoju događaja ili da izražava svoju spremnost da rješava postavljena pitanja – bez osnove.²³⁷⁴ Bez obzira na to, Praljak nije uspio da pokaže kako taj argument, koji se konkretno odnosi na to što je Tuđman tražio da bude obavještavan i što je izrazio spremnost da rješava pitanja, dovodi u pitanje zaključke Pretresnog vijeća. Njegovi argumenti se, shodno tome, odbacuju.

747. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže nikakvu grešku u ocjeni od strane Pretresnog vijeća Okunovog svjedočenja u vezi s prihvatanjem načela Vance-Owenovog mirovnog plana od strane hrvatske delegacije na ICFY-u i s Tuđmanovom ulogom u tim pregovorima. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija Praljkove žalbene podosnove 5.1 i 5.2, obje djelimično, kao i njegovu žalbenu podosnovu 5.3.

6. Navodne greške u zaključku da su rukovodioci HZ HB uspostavili jednu "mini-državicu" unutar

BiH

748. Pretresno vijeće je konstatovalo da su, tokom mjeseci nakon potpisivanja Vance-Owenovog mirovnog plana od strane bosanskih Hrvata do avgusta 1993., rukovodioci HZ HB postepeno uspostavili hrvatsku "mini-državicu" unutar BiH, s prevashodnim ciljem da zadrže takozvane hrvatske teritorije na koje su polagali pravo na osnovu Vance-Owenovog mirovnog plana.²³⁷⁵ Pretresno vijeće je zaključilo sljedeće: (1) proglašenjem HR HB 28. avgusta 1993. formalizovano je stvaranje "mini-državice" unutar BiH; (2) HR HB je definisana kao "državna zajednica" i jedinstvena i nedjeljiva demokratska država hrvatskog naroda u BiH; (3) u proglasu Zastupničkog doma HR HB od 8. februara 1994., HR HB se proglasila jedinom legitimnom "vlašću" bosanskih Hrvata, koja ima obavezu ostvarivanja njihove državotvornosti (dalje u tekstu: Proglas Zastupničkog doma HR HB od 8. februara 1994.); i (4) na sastanku održanom 13. februara 1994. (dalje u tekstu: sastanak od 13. februara 1994.), Prlić je pred više rukovodilaca, među kojima je bio i Tuđman, rekao da HR HB ima sva obilježja države i da mora imati što šire granice, što bi se moglo ostvariti vojnim sredstvima.²³⁷⁶

konferenciji i za sukob u Bosni i Hercegovini, te da je g. Vanceu i meni jasno stavio do znanja da je on, kao prvo, bio glavni; kao drugo, želio da bude obavještavan, i; kao treće, sa zadovoljstvom radio s nama na tim pitanjima. A, isto tako, u razgovorima, u svakodnevnim razgovorima, Mate Boban bi mi rekao: 'Da, g. ambasadore, mislim da je to moguće, ali moram da provjerim sa predsjednikom Tuđmanom'''). V. Herbert Okun, T. 16675 (2. april 2007.).

²³⁷⁴ V. gore, par. 741.

²³⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 21.

²³⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 21.

(a) Prličeva žalba (podosnova 9.10)(i) Argumenti strana u postupku

749. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su rukovodioci HZ HB stvorili "mini-državicu", oslonivši se pritom na Ribičičeve dokaze koje je pogrešno predstavilo, kao i zanemariivši druge relevantne dokaze.²³⁷⁷ Prlič takođe iznosi argument da se Pretresno vijeće oslonilo na dva dokumenta koja ne potkrepljuju njegov zaključak da je prevashodni cilj vođa HZ HB bio da zadrže hrvatske teritorije na koje su polagali pravo shodno Vance-Owenovom mirovnom planu.²³⁷⁸ S tim u vezi, Prlič tvrdi kako slijedi: (1) Zrinko Tokić je u svom svjedočenju izjavio da dokazni predmet P02486, vojni izvještaj Brigade "Ante Starčević", izražava njegovo lično mišljenje,²³⁷⁹ i (2) dokazni predmet P05391, dokument 1. brigade "Knez Domagoj", prihvaćen je bez posredstva svjedoka.²³⁸⁰ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće iskrivljeno prikazalo Proglas Zastupničkog doma HR HB od 8. februara 1994., koji je bio puki odraz podrške HR HB Owen-Stoltenbergovom mirovnom planu.²³⁸¹ Prlič dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo sastanak od 13. februara 1994., navodeći da je on na tom sastanku izjavio da su "stvorili [...], u Herceg-Bosni, državu sa sveukupnim sustavom [...], u skladu sa svim nadležnostima Republike predviđenim Unijom republika [BiH]".²³⁸²

750. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je hrvatska "mini-državica" unutar BiH bila formalizovana proglašenjem HR HB i da Prlič nije uspio da pokaže nikakvu grešku u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na te dokaze u prilog svojim zaključcima.²³⁸³

(ii) Analiza

751. Žalbeno vijeće napominje da je Prličev prigovor na zaključak Pretresnog vijeća o stvaranju "mini-državice" unutar BiH u cijelosti zasnovan na njegovom upućivanju na druge žalbene osnove, koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi.²³⁸⁴ U vezi s Prličevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je glavni cilj vođa HZ HB bio da se zadrže

²³⁷⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 275, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 409-490, tom 4, par. 21. Prlič takođe upućuje svoju žalbenu podosnovu 1.3 u prilog svom prigovoru s tim u vezi, te na svoju žalbenu podosnovu 4.3 u odnosu na prigovore u vezi s Ribičičem. Prličev žalbeni podnesak, par. 275-276.

²³⁷⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 277, gdje se upućuje na dokazne predmete P02486, P05391.

²³⁷⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 277, gdje se upućuje na dokazni predmet P02486, Zrinko Tokić, T. 45533-45537 (1. oktobar 2009.).

²³⁸⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 277, gdje se upućuje na dokazni predmet P05391.

²³⁸¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 278, gdje se upućuje na dokazni predmet P07825.

²³⁸² Prličev žalbeni podnesak, par. 278, gdje se upućuje na dokazne predmete P07856, 1D02911, str. 47, P03990, str. 14, čl. 3.

²³⁸³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 161.

²³⁸⁴ V. gore, par. 176, 211.

hrvatske teritorije na koje su polagale pravo na osnovu Vance-Owenovog mirovnog plana, Žalbena vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće u prilog pobijanom zaključku oslonilo na Petkovićevo svjedočenje da je svrha HVO-a bila da "zadrži što je više moguće teritorije koju su naseljavali".²³⁸⁵ Žalbena vijeće, nadalje, napominje da Prlić ne osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na ovo svjedočenje, koje, dakle, nije upitno. Pored toga, u vezi s dokaznim predmetom P05391, Žalbena vijeće napominje da Prlić, prigovarajući na to što se Pretresno vijeće oslonilo na taj dokaz, samo iznosi tvrdnju da je taj dokument prihvaćen bez posredstva svjedoka,²³⁸⁶ pri čemu miješa pitanja prihvatljivosti i težine dokaza. Osim toga, Prlić nije uspio da pokaže na koji bi način njegov preostali prigovor, u vezi s tim što se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P02486, imao uticaja na pobijani zaključak. Shodno tome, Prlićevi argumenti se odbacuju.

752. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće iskrivljeno prikazalo Proglas Zastupničkog doma HR HB od 8. februara 1994. zato što on samo pokazuje podršku HR HB Owen-Stoltenbergovom mirovnom planu, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da taj dokaz ukazuje na sljedeće: (1) HR HB se proglasila jedinom legitimnom "vlašću" Hrvata u BiH sa zadatkom da konsoliduje njen status kao države; i (2) u okviru "Unije Republika Bosne i Hercegovine", HR HB je trebala jamčiti pravo hrvatskog naroda na samoopredjeljenje i na oživotvorenje državnosti, uz poštovanje prava druga dva državotvorna naroda.²³⁸⁷ Žalbena vijeće smatra da Prlić samo predlaže alternativno tumačenje ovog proglašenja, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća.²³⁸⁸

753. U vezi s Prlićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo sastanak od 13. februara 1994., Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konkretno razmotrilo transkript tog sastanka. Vijeće je zaključilo da je Prlić na sastanku rekao pred više rukovodilaca iz Hrvatske, među kojima je bio i Tuđman, da HR HB ima sva obilježja države i da ta država mora imati što šire granice i obuhvatiti cijelu srednju Bosnu, te da bi se to moglo ostvariti vojnim sredstvima.²³⁸⁹ Osim što ukazuje na drugi dio izjave koju je dao na istom sastanku, Prlić ne pokazuje da je Pretresno

²³⁸⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 21, gdje se upućuje, između ostalog, na Milivoja Petkovića, T(f). 49482 (16. februar 2010.). V. također Milivoj Petković, T. 49483 (16. februar 2010.).

²³⁸⁶ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 277. Žalbena vijeće ima u vidu da je dokazni predmet P05391 uvršten u spis 11. decembra 2007. V. *Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića*, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevu za uvrštavanje dokumentarnih dokaza po prijedlogu tužioca (Dva zahtjeva u vezi sa HVO-om/Herceg-Bosnom), 11. decembar 2007., Dodatak 2.

²³⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 21 i fusnote 71-72, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P07825, str. 1-2.

²³⁸⁸ Žalbena vijeće također odbacuje Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće "zanemarilo kontekstualne dokaze" kao nerazrađenu i nepotkrijepljenu. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 278.

²³⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 21 i fusnote 73-74, gdje se upućuje na dokazni predmet P07856, str. 46-47. Žalbena vijeće smatra da je dokazni predmet 1D02911 identičan dokaznom predmetu P07856 u dijelovima na koje upućuje Prlić i na koje se oslonilo Pretresno vijeće u svojim zaključcima.

vijeće pogrešno okarakterisalo sastanak od 13. februara 1994. i da je došavši do svog zaključka napravilo bilo kakvu grešku. Shodno tome, njegovi argumenti se odbacuju.

754. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da su rukovodioci HZ HB postepeno uspostavili hrvatsku "mini-državicu" unutar BiH, s ciljem da zadrže takozvane hrvatske teritorije na koje su polagali pravo na osnovu Vance-Owenovog mirovnog plana. Prlić, isto tako, nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća o proglašenju HR HB i sastanku od 13. februara 1994. Shodno tome, Prličeva žalbena podosnova 9.10 se odbija.

(b) Praljkova žalba (podosnove 5.1 i 5.2 djelimično)

755. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je HZ HB postepeno uspostavljena kao "mini-državica" i iznosi argument da je Pretresno vijeće pogrešno razumjelo politička dešavanja u BiH poslije Vance-Owenovog mirovnog plana budući da su rukovodioci HZ HB samo pokušali da taj plan provedu u djelo.²³⁹⁰

756. Tužilaštvo odgovara da je Praljkova tvrdnja s tim u vezi nepotkrijepljena i da ne pokazuje nikakvu grešku u ocjeni dokaza od strane Pretresnog vijeća.²³⁹¹

757. Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ničim nije potkrijepio svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo politička dešavanja u BiH poslije potpisivanja Vance-Owenovog mirovnog plana zato što su rukovodioci HZ HB samo pokušavali da taj plan provedu u djelo. Pretresno vijeće je jasno utvrdilo da su, tokom mjeseci poslije potpisivanja Vance-Owenovog mirovnog plana, rukovodioci HZ HB postepeno stvorili hrvatsku "mini-državicu" s namjerom da zadrže takozvane hrvatske teritorije na koje su polagali pravo na osnovu Vance-Owenovog mirovnog plana.²³⁹² Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija njegov argument kao nepotkrijepljen i konstatuje da on njime nije artikulisao nikakvu grešku.

758. S tim u skladu, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s ovim pitanjem. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija relevantne dijelove Praljkovih žalbenih podosnova 5.1 i 5.2.

7. Navodne greške u vezi s krajnjim ciljem UZP-a

759. Pretresno vijeće je konstatovalo:

²³⁹⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 85.

da je krajnji cilj rukovodstva HZ(R) HB i Franje Tuđmana tokom perioda na koji se odnosi Optužnica bilo uspostavljanje hrvatskog entiteta dijelom u granicama Banovine Hrvatske iz 1939. godine, kako bi se omogućilo ujedinjenje hrvatskog naroda. Taj hrvatski entitet u BiH trebao je da se u slučaju eventualnog raspada BiH direktno pripoji Hrvatskoj ili, u protivnom, da egzistira kao nezavisna država unutar BiH, čvrsto povezana s Hrvatskom.²³⁹³

(a) Stojićeva žalba (osnova 1 djelimično)

760. Stojić tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća o krajnjem cilju UZP-a neodređen i iznosi argument da je Pretresno vijeće, upućujući na "rukovodstvo HZ(R) H-B", propustilo da utvrdi: (1) identitet tog "rukovodstva"; i (2) da li svi žalioци spadaju u tu kategoriju "sve vrijeme".²³⁹⁴ Stojić iznosi argument da je zaključak Pretresnog vijeća zasnovan prvenstveno na Tuđmanovim namjerama, a ne njegovim, te da, s obzirom na mali broj zaključaka o rukovodstvu HZ(R) HB, Pretresno vijeće nije primjereno razmotrilo individualnu krivičnu odgovornost.²³⁹⁵

761. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće identifikovalo pojedince, uključujući i žalioce, koji su dijelili namjeru da se krajnji cilj ostvari zločinačkim sredstvima, a da identitet drugih rukovodilaca HZ(R) HB koji su dijelili taj zajednički cilj nije relevantan.²³⁹⁶

762. Žalbeno vijeće primjećuje da čitanje Prvostepene presude kao cjeline pokazuje da je Pretresno vijeće identifikovalo Stojića kao jednog od "rukovodilaca HZ(R) H-B" koji je dijelio krajnji cilj UZP-a. U relevantnoj analizi, u Prvostepenoj presudi se konkretno navodi da se, kao jedan od učesnika na sastancima od 5. i 26. oktobra 1992., Stojić sastao s Mladićem kako bi razgovarao o podjeli BiH.²³⁹⁷ Isto tako, u odjeljcima koji su odnose na postojanje ZZP-a, Pretresno vijeće je zaključilo da je Stojić najkasnije od oktobra 1992. znao da će ostvarenje krajnjeg cilja UZP-a obuhvatati preseljenje muslimanskog stanovništva izvan teritorije HZ HB.²³⁹⁸ Shodno tome, Stojićev argument se odbacuje.

763. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s krajnjim ciljem UZP-a i odbacuje relevantni dio njegove žalbene osnove 1.

²³⁹¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 42.

²³⁹² V. gore, par. 748.

²³⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 24. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 43.

²³⁹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 9, 23; žalbeni pretres, ŽT. 257-258, 295 (21. mart 2017.).

²³⁹⁵ Žalbeni pretres, ŽT. 258, 284 (21. mart 2017.).

²³⁹⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 18, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1232. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 350-351 (21. mart 2017.).

²³⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 18.

²³⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 43, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 1, par. 426-490, tom 4, par. 9-24, 326-431.

(b) Praljkova žalba (podosnova 6.5)

764. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svom zaključku u pogledu krajnjeg cilja UZP-a zbog toga što je "događaje i dokaze" izvadilo iz konteksta.²³⁹⁹ On tvrdi da "hrvatski politički stavovi, posebno oni koji su izražavani prije nego što je BiH postala nezavisna država, nisu relevantni za utvrđivanje krivične odgovornosti pojedinaca".²⁴⁰⁰ Pored toga, Praljak tvrdi da se Pretresno vijeće, budući da "nije moglo da utvrdi postojanje ZZP-a", upustilo u politička razmatranja koja izlaze iz okvira njegovog mandata.²⁴⁰¹

765. Tužilaštvo odgovara da Praljak u svojim argumentima zanemaruje "detaljnu analizu UZP-a" od strane Pretresnog vijeća.²⁴⁰²

766. Žalbeno vijeće smatra da Praljak osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na "događaje i dokaze" i na "političke stavove", a da pritom ne navodi nijedan argument u prilog svojoj tvrdnji. Žalbeno vijeće odbija da se bavi Praljkovim nepotkrijepljenim navodima o grešci i odbacuje ih.²⁴⁰³ U vezi s Praljkovim argumentom da se Pretresno vijeće upustilo u politička razmatranja koja spadaju izvan njegovog mandata zbog toga što "nije moglo da utvrdi postojanje ZZP-a", Žalbeno vijeće napominje da Praljak upućuje na argumente koje je iznio u okviru svoje žalbene osnove 7, a koje je Žalbeno vijeće odbacilo drugdje u ovoj Presudi.²⁴⁰⁴

767. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi sa krajnjim ciljem UZP-a i odbija njegovu žalbenu podosnovu 6.5.

(c) Petkovićeva žalba (podosnove 2.1, 2.2 djelimično i 2.3 djelimično)(i) Argumenti strana u postupku

768. Petković u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on bio među rukovodiocima HZ(R) HB koji su dijelili krajnji cilj UZP-a tvrdi da nijedan dokaz u spisu ne dopušta takav zaključak.²⁴⁰⁵

²³⁹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 128, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 125-126 (žalbena podosnova 6.4).

²⁴⁰⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 127; žalbeni pretres, ŽT. 385-386 (22. mart 2017.).

²⁴⁰¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 127, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 130-134 (žalbena podosnova 7.1).

²⁴⁰² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 34.

²⁴⁰³ Žalbeno vijeće takođe napominje da Praljak upućuje na argumente koje je iznio u okviru svoje žalbene podosnove 6.4, a koje je Žalbeno vijeće odbacilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 705-712.

²⁴⁰⁴ V. dolje, par. 793-814.

²⁴⁰⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 8, 10, 14. Pored toga, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Tuđman i rukovodioci HZ HB nastojali da stvore hrvatski entitet u BiH putem podjele BiH između Hrvatske i Srbije. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 8. Kako navodi Petković, dokazi u spisu dokazuju sljedeće: (1) Herceg-Bosna je osnovana prije nego što je BiH postala nezavisna; (2) BiH je postala nezavisna poslije referenduma; (3) "svi dokumenti međunarodne zajednice [...] postavili su čvrsto pravilo da se granice jugoslovenskih

Petković tvrdi sljedeće: (1) tokom svog svjedočenja, on je porekao da je razgovarao o krajnjem cilju UZP-a ili da ga je dijelio;²⁴⁰⁶ (2) Pretresno vijeće je propustilo da iznese bilo kakvo obrazloženje kada je odbacilo Petkovićeve dokaze da on nije dijelio krajnji cilj UZP-a;²⁴⁰⁷ (3) ne postoji nijedan dokaz u spisu koji pokazuje da je on podržavao taj cilj;²⁴⁰⁸ (4) na osnovu njegovog prisustva tim sastancima ili mišljenja koja su na tim sastancima iznosili drugi ne može se izvesti nikakav razuman zaključak u vezi s njegovim stavovima;²⁴⁰⁹ i (5) nema nijednog dokaza o tome da je on bio upoznat sa sadržajem drugih sastanaka ili sa mišljenjima koja su na njima bila izražena.²⁴¹⁰

769. Tužilaštvo odgovara kako slijedi: (1) Petković ponavlja argumente koji su bili odbačeni na suđenju; (2) u Prvostepenoj presudi je u dovoljnoj mjeri jasno da je Petković bio među rukovodiocima HZ(R) HB koji su dijelili krajnji cilj UZP-a; i (3) Pretresno vijeće je odbacilo dokaze koje je on "u sopstvenom interesu" izveo tokom svog svjedočenja.²⁴¹¹

770. Petković replicira da tužilaštvo nije ukazalo "ni na jedno *obrazloženje* [Pretresnog] vijeća", niti na bilo koji dokaz koji pokazuje da je on dijelio krajnji cilj UZP-a.²⁴¹²

(ii) Analiza

771. Žalbeno vijeće podsjeća na svoj prethodni zaključak da nije pokazana greška u zaključku Pretresnog vijeća da su se tokom sastanka od 26. oktobra 1992., Prlić, Stojić, Praljak i Petković, kao dio delegacije iz Hrvatske i HZ HB, sastali s Mladićem kako bi razgovarali o podjeli BiH.²⁴¹³ U vezi s Petkovićevom tvrdnjom da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje kada je odbacilo njegove dokaze da on nije dijelio krajnji cilj UZP-a, Žalbeno vijeće primjećuje da se Prvostepena presuda bavi Petkovićevim argumentima iz njegove završne riječi, odnosno da on nikada nije "s Franjom Tuđmanom, [...] ni s bilo kim drugim razgovarao o 'Velikoj Hrvatskoj', o Banovini, o

republika [ne mogu] mijenjati silom"; (4) međunarodna zajednica je planirala da ponudi "složeno" unutrašnje ustrojstvo BiH, zasnovano na pretpostavci da BiH treba da čine tri konstitutivna naroda; (5) rukovodioci HZ HB su izjavili da se BiH treba organizovati kao složena federacija; i (6) HVO je osnovan kao *ad hoc* ratna vojska i bio je komponenta ABiH. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 8.

²⁴⁰⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 13. Petković takođe iznosi argument da tužilaštvo nije ni njega, niti ijednog drugog svjedoka ispitalo o tome da li je Petković dijelio krajnji cilj UZP-a. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 13.

²⁴⁰⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 6-7, 13. Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da identifikuje koji su od optuženih dijelili krajnji cilj UZP-a. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 5.

²⁴⁰⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 13.

²⁴⁰⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 13, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, par. 88, 92.

²⁴¹⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 13.

²⁴¹¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 9, 12-13. Tužilaštvo iznosi argument da je Pretresno vijeće zaključilo da su svi optuženi dijelili krajnji cilj UZP-a. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 12. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da jeste unakrsno ispitalo Petkovića u vezi s tim da li je bio svjestan krajnjeg cilja UZP-a. V. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 13. Tužilaštvo dalje odgovara da je bez ikakve osnove Petkovićevo tvrdnja da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Tuđman i rukovodioci HZ HB nastojali da stvore hrvatski entitet u BiH. V. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 10-11.

²⁴¹² Petkovićeva replika, par. 2, 4 (kurziv u originalu). V. takođe Petkovićeva replika, par. 3.

navodnoj namjeri prekrajanja nacionalne mape BiH, kao ni o drugim političkim pitanjima te vrste".²⁴¹⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća nisu dužna da artikulišu svaki korak u svom rasuđivanju,²⁴¹⁵ pod uslovom da jasno naznače pravne i činjenične zaključke na osnovu kojih su došla do odluke da nekoj osobi izreknu osuđujuću ili oslobađajuću presudu.²⁴¹⁶ Pored toga, Petković je propustio da uvaži da je Pretresno vijeće konkretno zaključilo da prihvata da je Petkovićevo svjedočenje "u pogledu nekih pitanja" bilo vjerodostojno, ali je konstatovalo da ono nije bilo vjerodostojno kada je pokušavao da ograniči svoju odgovornost, te, shodno tome, nije prihvatilo te dijelove njegovih dokaza.²⁴¹⁷ Podsjećajući da se prvostepena presuda treba čitati kao cjelina,²⁴¹⁸ Žalbeno vijeće konstatuje da Petković ne pokazuje da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje u pogledu svoje analize njegovih dokaza koji su se ticali krajnjeg cilja UZP-a.²⁴¹⁹ Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.²⁴²⁰

772. Žalbeno vijeće, nadalje, odbacuje Petkovićev nepotkrijepljeni argument da nijedan dokaz ne pokazuje da je on izrazio podršku krajnjem cilju UZP-a. Konkretno, Žalbeno vijeće konstatuje da puko odsustvo dokaza koji pokazuju Petkovićeve jasne izričaje takve vrste ne sprečava razumnog presuditelja o činjenicama da, na osnovu ukupnih dokaza koje je Pretresno vijeće prihvatilo, zaključi da je on ipak dijelio krajnji cilj UZP-a. U svakom slučaju, Petković samo ponavlja argumente koje je bez uspjeha već iznio na suđenju, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku.²⁴²¹

773. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da se na osnovu njegovog prisustvovanja sastancima ne može izvesti nikakav razuman zaključak u vezi s njegovom namjerom, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković u prilog toj tvrdnji samo upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Mugenzi i*

²⁴¹³ V. gore, par. 695-717.

²⁴¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 7, gdje se upućuje na Petkovićev završni podnesak, par. 41.

²⁴¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 378, 1063; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 972, 1906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 325, 378, 392, 461, 490; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 398. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

²⁴¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1906; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 13.

²⁴¹⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

²⁴¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 202; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 67.

²⁴¹⁹ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da presuditelj o činjenicama, kada se suoči sa suprotstavljenim verzijama istog događaja, ima privilegiju da odluči koju verziju smatra vjerodostojnijom. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 645 s referencama koje se tamo navode. Žalbeno vijeće takođe ne vidi da je relevantan Petkovićev argument da tužilaštvo nije ni njemu ni drugim svjedocima postavljalo pitanja o krajnjem cilju UZP-a. U svakom slučaju, pregled transkripta suđenja pokazuje da ga tužilaštvo, zapravo, jeste ispitivalo u vezi s tim. V. Milivoj Petković, T. 50466 (4. mart 2010.).

²⁴²⁰ Pored toga, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument u vezi s tim da Pretresno vijeće nije identifikovalo koji su od optuženih dijelili krajnji cilj UZP-a budući da on nije uspio da pokaže da je ta navodna greška bitna u odnosu na njegovu odgovornost.

²⁴²¹ V. Petkovićev završni podnesak, par. 41, 537(iv), 537(ix).

Mugiraneza.²⁴²² Puko upućivanje na zaključak u nekoj drugoj drugostepenoj presudi, koji se odnosi na činjeničnu grešku u pogledu *mens rea* za zločin udruživanja radi počinjenja genocida, ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je Pretresno vijeće u ovom predmetu došlo na osnovu dokaza koji su bili izvedeni na suđenju. Pored toga, pitanje o kojem se ovdje radi nije relevantno za *mens rea* za udruživanje radi počinjenja genocida. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija ovu tvrdnju. Uz to, suprotno Petkovićevom argumentu, Pretresno vijeće se u prilog svom zaključku nije oslonilo samo na Petkovićevo puko prisustvovanje sastancima. Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće takođe izričito uputilo na dokaze koje je iznio Okun, da tokom mirovnih pregovora u januaru 1993. "delegacija bosanskih Hrvata", u kojoj je bio Petković, nije bila istinski saglasna s ustavnim načelima iz Vance-Owenovog mirovnog plana.²⁴²³

774. Na kraju, u vezi s Petkovićevom tvrdnjom da nema dokaza da je on bio upoznat sa stavovima koji su iznošeni na sastancima kojima nije prisustvovao, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće, u svojoj analizi koja se odnosila na krajnji cilj UZP-a, konkretno zaključilo da je Petković: (1) učestvovao kao dio delegacije iz Hrvatske i HZ HB na sastanku od 26. oktobra 1992. na kojem se s Mladićem razgovaralo o podjeli BiH;²⁴²⁴ i (2) bio dio "delegacije bosanskih Hrvata" na međunarodnim mirovnim pregovorima u januaru 1993. koja nije bila istinski saglasna s ustavnim načelima iz Vance-Owenovog mirovnog plana.²⁴²⁵ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže da se njegove osuđujuće presude oslanjaju na zaključke Pretresnog vijeća o drugim sastancima kojima on nije prisustvovao. Shodno tome, ova tvrdnja se odbija.²⁴²⁶

775. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Petković nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s krajnjim ciljem UZP-a i odbija njegove žalbene osnove 2.1, 2.2 u relevantnom dijelu, te 2.3 u relevantnom dijelu.

(d) Pušićeva žalba (osnova 3 djelimično)

(i) Argumenti strana u postupku

²⁴²² V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 13, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, par. 88, 92.

²⁴²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 20.

²⁴²⁴ V. gore, par. 694, 713-717.

²⁴²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 20.

²⁴²⁶ U vezi s Petkovićevim argumentima da dokazi u spisu opovrgavaju zaključak Pretresnog vijeća o krajnjem cilju UZP-a, Žalbeno vijeće smatra da su njegovi argumenti odraz pukog neslaganja s ocjenom Pretresnog vijeća i da on jednostavno ukazuje na dokaze u spisu, a da pritom ne pokazuje kako je zaključak Pretresnog vijeća nerazuman. S tim u skladu, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj argument.

776. Pušić tvrdi da se definicija Pretresnog vijeća "navedenih namjera (izjave o namjeri, napisane u širem smislu) kosi sa svrhama (konkretne izjave koje definišu mjerljive ishode) krajnjeg cilja UZP-a".²⁴²⁷ Pušić iznosi argument da se stvaranje nezavisne hrvatske države unutar BiH – kao jedna od svrha – kosi s navodnim ciljevima ponovnog uspostavljanja Banovine i omogućavanja ujedinjenja hrvatskog naroda.²⁴²⁸ Pušić takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće koristilo neodređenu terminologiju kada je definisalo prirodu krajnjeg cilja UZP-a, uz tvrdnju da izrazi koje je Vijeće upotrijebilo "imaju višestruka moguća tumačenja".²⁴²⁹

777. Pored toga, Pušić tvrdi da dokazi u spisu pokazuju da "među optuženima nije postojao nikakav krajnji cilj koji su dijelili", nego da je postojalo "mnoštvo takvih ciljeva".²⁴³⁰ On dalje navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava budući da "teorija" krajnjeg cilja ne odražava složenost istorijske stvarnosti.²⁴³¹

778. Tužilaštvo odgovara da zaključak Pretresnog vijeća o krajnjem cilju UZP-a nije protivrječan i da je potkrijepljen dokazima, sadržanim u spisu, da su učesnici UZP-a smatrali da stvaranje HZ(R) HB predstavlja prvi korak ka ujedinjenju hrvatskog naroda.²⁴³² Tužilaštvo takođe iznosi argument da Pretresno vijeće nije bilo neodređeno u pogledu geografskog obima ili ciljne grupe krajnjeg cilja UZP-a, te da je Pušić propustio da uvaži da je Pretresno vijeće napravilo razliku između političkih ciljeva učesnika UZP-a – koji predstavljaju krajnji cilj – i zločinačkih sredstava.²⁴³³ Odgovarajući na Pušićev argument da dokazi ne idu u prilog zajedničkom krajnjem cilju, tužilaštvo tvrdi da Pušić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u analizi Pretresnog vijeća.²⁴³⁴ Tužilaštvo takođe iznosi

²⁴²⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 77. Pušić konkretno tvrdi da su se svrhe koje je Pretresno vijeće utvrdilo sastojale od višedimenzionalnih sastojaka koji nisu zločinačke prirode, a to su želja za uspostavljanjem hrvatskog entiteta, za rekonstrukcijom, barem djelimičnom, granica Banovine kako bi se omogućilo ujedinjenje hrvatskog naroda. Pušićev žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 24. Kako navodi Pušić, ciljevi UZP-a obuhvatali su hrvatski entitet koji je trebalo da ili: (1) bude pripojen Hrvatskoj nakon raspada BiH; ili (2) ostane nezavisna država unutar BiH, blisko povezana sa Hrvatskom. V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 79, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 24.

²⁴²⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 80. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 81.

²⁴²⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 82 (gdje se tvrdi da "[n]ije jasno šta se misli pod izrazima 'hrvatski entitet' i šta je značenje fraza 'sa ciljem da se ponovno uspostave, barem djelimično, granice Banovine iz 1939.' kako bi se 'omogućilo ujedinjenje' 'hrvatskog naroda'").

²⁴³⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 102, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 408. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 678-689 (27 mart 2017). Pušić takođe iznosi argument da nije postojao nikakav ZP. V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 102. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 103.

²⁴³¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 103. Pušić tvrdi, između ostalog, da je Pretresno vijeće: (1) pogriješilo time što je pokušalo "da preuzme ulogu 'arbitra istorijske istine'"; (2) propustilo da uspostavi pravilnu ravnotežu između "istorije i zakona ili između konteksta i djela"; i (3) pogriješilo "zbog toga što je presuđivalo po takvim pitanjima 'u kontekstu krivičnog postupka'" bez ikakvog doprinosa od strane Hrvatske ili u odsustvu Tuđmana ili drugih visokih rukovodilaca. V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 104-105; žalbeni pretres, ŽT. 680-681 (27. mart 2017.).

²⁴³² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 68. Kako navodi tužilaštvo, na Pušićevu odgovornost ne utiče to šta su učesnici UZP-a planirali da učine nakon što ostvare svoj politički cilj uspostavljanja hrvatske kontrole. V. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 69. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 709 (27. mart 2017.).

²⁴³³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 70-71.

²⁴³⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 89.

argument da Pušić nije uspio da pokaže nikakav uticaj na svoju osuđujuću presudu kada je ustvrdio da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je pokušalo da arbitrira istorijsku istinu.²⁴³⁵

(ii) Analiza

779. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće donijelo protivrječne zaključke o svrhama krajnjeg cilja UZP-a, Žalbeno vijeće primjećuje da je već razmotrilo slične navode o grešci u vezi s Tuđmanovom namjerom i da nije utvrdilo nikakve protivrječnosti u tom pogledu.²⁴³⁶ Shodno tome, ovaj argument se odbacuje. Pored toga, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu u Pušićevoj tvrdnji u vezi s neodređenošću pobijanog zaključka. Pušić samo tvrdi da su neki izrazi "nejasni" i da "imaju višestruka moguća tumačenja",²⁴³⁷ a pritom ne uspijeva da pokaže kako ta navodna neodređenost utiče na zaključak Pretresnog vijeća o krajnjem cilju UZP-a i, konačno, na njegovu osuđujuću presudu.

780. Žalbeno vijeće, nadalje, primjećuje da se, u svojoj tvrdnji da dokazi sadržani u spisu pokazuju da nije postojao nikakav zajednički krajnji cilj nego mnoštvo ciljeva, Pušić u cijelosti oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, a da pritom ničim dodatno ne potkrepljuje tu svoju tvrdnju.²⁴³⁸ Podsjećajući da puko postojanje nekog suprotnog mišljenja ne čini zaključak većine sudija nerazumnim,²⁴³⁹ Žalbeno vijeće odbacuje ovu tvrdnju.²⁴⁴⁰ Na kraju, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić u svom argumentu da "teorija" Pretresnog vijeća o krajnjem cilju ne odražava složenost istorijske stvarnosti ne identifikuje nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s krajnjim ciljem UZP-a. Shodno tome, njegovi argumenti se odbacuju.

781. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Pušić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi sa krajnjim ciljem UZP-a i odbija relevantni dio njegove žalbene osnove 3.

8. Zaključak

782. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija sve prigovore na zaključke Pretresnog vijeća koji se odnose na krajnji cilj UZP-a.

²⁴³⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 77.

²⁴³⁶ V. gore, par. 604.

²⁴³⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 82.

²⁴³⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 102, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 408.

²⁴³⁹ V. gore, par. 670.

²⁴⁴⁰ Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje, kao nepotkrijepljen, Pušićev argument da nije postojao nikakav ZZP.

D. Postojanje zajedničkog zločinačkog plana UZP-a

1. Uvod

783. Pretresno vijeće je zaključilo da su, počev od decembra 1991., rukovodioci HZ(R) HB, uključujući Bobana, i rukovodioci Republike Hrvatske, uključujući Tuđmana, smatrali da je za ostvarenje krajnjeg cilja UZP-a neophodno da se promijeni nacionalni sastav stanovništva na teritorijama za koje se tvrdilo da čine dio HZ HB.²⁴⁴¹ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su Prlić, Stojić, Praljak i Petković najkasnije od kraja oktobra 1992. znali da je ostvarivanje krajnjeg cilja UZP-a u suprotnosti s mirovnim pregovorima koji su bili u toku u Ženevi i da to podrazumijeva iseljenje muslimanskog stanovništva sa teritorije HZ HB.²⁴⁴² Pretresno vijeće je potom zaključilo da su dokazi pokazali da su, od sredine januara 1993., rukovodioci HVO-a i neki hrvatski rukovodioci imali plan da konsoliduju kontrolu HVO-a nad provincijama 3, 8 i 10 i da eliminišu svaki otpor Muslimana u tim provincijama, kao i da izvrše "etničko čišćenje" Muslimana kako bi one postale "većinski ili gotovo isključivo hrvatske".²⁴⁴³ Pretresno vijeće je, prema tome, konstatovalo da je UZP uspostavljen najkasnije sredinom januara 1993. u cilju ostvarenja krajnjeg cilja UZP-a, a da je njegov zajednički zločinački plan bio "dominacija Hrvata u HR H-B putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva" (dalje u tekstu: zajednički zločinački plan ili ZZP).²⁴⁴⁴

784. Pretresno vijeće je konstatovalo da je UZP potom ostvarivan "postepeno",²⁴⁴⁵ putem zločina koji su "uglavnom slijedili jasan obrazac djelovanja".²⁴⁴⁶ S tim u vezi, Pretresno vijeće je uzelo u obzir: (1) zločine počinjene u okviru vojnih kampanja u opštinama Gornji Vakuf, Prozor, Jablanica i Mostar u periodu od januara do juna 1993.;²⁴⁴⁷ (2) proširenje ZZP-a opsadom istočnog Mostara u periodu od juna 1993. do aprila 1994.;²⁴⁴⁸ (3) organizovani sistem deportacije Muslimana, uveden poslije napada ABiH dana 30. juna 1993.;²⁴⁴⁹ (4) preseljavanje Hrvata u periodu od juna 1993. do aprila 1994.;²⁴⁵⁰ i (5) događaje u Varešu i njegovoj okolini u oktobru 1993.²⁴⁵¹

²⁴⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 43.

²⁴⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 43.

²⁴⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44.

²⁴⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 43-44.

²⁴⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45.

²⁴⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

²⁴⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-54, 56-58.

²⁴⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁴⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57, 64.

²⁴⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 54-55, 60, 62-63.

²⁴⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61-63.

785. Žalioći navode greške u vezi s: (1) definicijom ZZP-a;²⁴⁵² (2) pristupom Pretresnog vijeća obimu i proširenju ZZP-a;²⁴⁵³ (3) zaključcima Pretresnog vijeća o fazama ostvarivanja ZZP-a;²⁴⁵⁴ i (4) nekoliko drugih zaključaka koji su izvedeni u okviru analize ZZP-a.²⁴⁵⁵

2. Navodne greške u vezi s definicijom ZZP-a (Stojićeva osnova 8 i Petkovićeve podosnove 3.2.1.1 i 3.2.1.2 djelimično)

786. Pretresno vijeće je zaključilo da je postojao "samo jedan jedinstveni i zajednički zločinački cilj – cilj dominacije Hrvata u HR HB putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva".²⁴⁵⁶

(a) Argumenti strana u postupku

787. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće naznačilo da je postojao "jedan jedinstveni" zajednički zločinački cilj, ali da je propustilo da na dosljedan način identifikuje takav jedinstveni cilj.²⁴⁵⁷ Po njegovom mišljenju, Pretresno vijeće se kolebalo između "pet različitih zajedničkih ciljeva", i to: (1) "dominacije" Hrvata u HR HB; (2) "ponovnog uspostavljanja Banovine"; (3) "izmjene nacionalnog sastava stanovništva te teritorije"; (4) "protjerivanja muslimanskog stanovništva"; i (5) "etničkog čišćenja".²⁴⁵⁸ U okviru iznošenja svojih argumenata da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zauzelo stav da je "jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da su ti zločini bili posljedica ostvarivanja zajedničkog zločinačkog plana",²⁴⁵⁹ Petković tvrdi da je Pretresno vijeće na ZZP upućivalo različito, kao na "dominaciju", "etničko čišćenje" i "politički cilj".²⁴⁶⁰ Stojić iznosi argument da te nedosljednosti narušavaju njegovo pravo na "obrazloženu odluku" i obesnažuju Prvostepenu presudu.²⁴⁶¹ Isto tako, Petković

²⁴⁵² Stojić traži oslobađajuće presude po svim tačkama zbog ove navodne greške. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 7, 86. V. također Petkovićev žalbeni podnesak, par. 27.

²⁴⁵³ Stojić i Praljak traže oslobađajuće presude po svim tačkama zbog ove navodne greške. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 7, 58, 101, 108; Praljkov žalbeni podnesak, par. 129, 134, 138, 544; Stojićeva replika, par. 31.

²⁴⁵⁴ Žalioći traže oslobađajuće presude po nekim ili svim tačkama zbog ovih navodnih grešaka. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 311-312; Stojićev žalbeni podnesak, par. 7, 94, 398, 402; Praljkov žalbeni podnesak, par. 100, 162, 232, 324; Petkovićev žalbeni podnesak, par. 33, 53, 58, 67, 70, 76, 80, 85.

²⁴⁵⁵ Žalioći traže oslobađajuće presude po nekim ili svim tačkama zbog ovih navodnih grešaka. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 311-312; Stojićev žalbeni podnesak, par. 7, 37, 47, 58; Petkovićev žalbeni podnesak, par. 85; Čorićev žalbeni podnesak, par. 5; Pušićev žalbeni podnesak, par. 108-109.

²⁴⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41.

²⁴⁵⁷ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 81, par. 83, 85, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41. V. također Stojićev žalbeni podnesak, par. 81-82.

²⁴⁵⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 83, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41, 43, 65, 429, 1232. V. također Stojićev žalbeni podnesak, par. 81. Stojić također tvrdi da je Pretresno vijeće osciliralo između definisanja etničkog čišćenja kao zajedničkog cilja UZP-a koji se treba ostvariti počinjenjem drugih zločina, ili kao zločinačkog sredstva za ostvarivanje zajedničkog cilja. Stojićev žalbeni podnesak, par. 84, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41, 43, 65, 429, 1232. V. također Stojićev žalbeni podnesak, par. 82.

²⁴⁵⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 25.

²⁴⁶⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 26.

²⁴⁶¹ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 81, par. 81, 85-86, gdje se upućuje na, između ostalog, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 724, Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 81.

tvrdi da Pretresno vijeće nije objasnilo šta znači "etničko čišćenje" i da je time narušilo njegovo pravo na obrazloženje.²⁴⁶² Nadalje, i Stojić i Petković u tom kontekstu tvrde da to što je Pretresno vijeće klasifikovalo ZZP kao "etničko čišćenje" ne predstavlja, niti obuhvata, počinjenje zločina iz nadležnosti Statuta.²⁴⁶³ Petković takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je izjednačilo "krivično djelo deportacije/prisilnog premještanja" s etničkim čišćenjem, s obzirom na to da mali broj slučajeva deportacije i/ili prisilnog premještanja na tom području ne može da predstavlja etničko čišćenje, a Pretresno vijeće je ipak zaključilo da je ZZP ostvarivan čak i na onim lokacijama na kojima je samo mali broj civila bio deportovan ili prisilno premješten.²⁴⁶⁴

788. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno identifikovalo jedinstveni ZZP, to jest plan da se osnuje, zločinačkim sredstvima, hrvatski entitet kojim će se ponovo uspostaviti granice Banovine.²⁴⁶⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće dosljedno pravilo razliku između političkog cilja i njegovog zločinačkog ostvarenja,²⁴⁶⁶ kao i da je isto tako bilo dosljedno u opisivanju ZZP-a kao dominacije Hrvata u HR HB putem "etničkog čišćenja".²⁴⁶⁷ Tužilaštvo takođe odgovara da je Pretresno vijeće nabrojalo konkretne zločine koji su činili ZZP, tako da nije pogriješilo kada je upotrijebilo izraz "etničko čišćenje".²⁴⁶⁸ Tužilaštvo, na kraju, iznosi argument da se Petkovićev navod o nedostatku obrazloženja treba odbaciti po kratkom postupku, posebno kad se uzme u obzir njegovo kasnije priznanje da je Pretresno vijeće objasnilo šta je podrazumijevalo pod pojmom "etničko čišćenje".²⁴⁶⁹

(b) Analiza

789. U vezi s navodima o neodređenosti Pretresnog vijeća u njegovom pristupu definisanju ZZP-a, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće dosljedno definisalo ZZP kao etničko čišćenje

²⁴⁶² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 28. Petković takođe iznosi argument da se "može zaključiti da je Pretresno vijeće koristilo izraz 'etničko čišćenje' kao sinonim za stvaranje etnički homogenog geografskog područja koje je trebalo da bude hrvatski entitet (provincije, federalna ili konfederalna jedinica) putem uklanjanja muslimanskog stanovništva." Petkovićev žalbeni podnesak, par. 29.

²⁴⁶³ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 81, par. 86; Petkovićev žalbeni podnesak, par. 26-27, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41, 44. Ovaj prigovor u vezi s klasifikacijom ZZP-a kao etničkog čišćenja, Stojić iznosi kao alternativu svom argumentu da je Pretresno vijeće propustilo da jasno identifikuje šta je bio ZZP. V. Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 81, par. 83, 85. Stojić tvrdi da dominacija Hrvata u HR HB ili etničko čišćenje nisu krivično djelo koje je zabranjeno Statutom, a Petković iznosi argument da "dominacija", "etničko čišćenje" i "politički cilj" ne predstavljaju krivična djela prema Statutu. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 86; Petkovićev žalbeni podnesak, par. 26. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 82; Petkovićev žalbeni podnesak, par. 25; Petkovićeva replika, par. 7-8; žalbeni pretres, ŽT. 287, 292-295, 299 (21. mart 2017.); ŽT. 483, 490-493 (23. mart 2017.).

²⁴⁶⁴ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 27; žalbeni pretres, ŽT. 485-486, 491 (23. mart 2017.).

²⁴⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 59. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 16, 23.

²⁴⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 59-61, 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 24, 43-44, 65, 1232. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 62.

²⁴⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 65-66, 68, 1232. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 62; žalbeni pretres, ŽT. 345-346 (21. mart 2017.).

²⁴⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 64; Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 24, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41, 43-44, 65-66, 68. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 65.

muslimanskog stanovništva u cilju ostvarenja krajnjeg cilja UZP-a.²⁴⁷⁰ S tim u vezi, Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće napravilo jasnu razliku između krajnjeg cilja UZP-a – teritorijalnih političkih pretenzija učesnika UZP-a – i zločinačkih sredstava pomoću kojih je on ostvarivan.²⁴⁷¹ Konkretno, nije bilo nikakve neodređenosti u tome što je, u nekim slučajevima, Pretresno vijeće uputilo na krajnji cilj UZP-a kao na kontekst kada je govorilo o ZZP-u,²⁴⁷² dok u drugim slučajevima nije.²⁴⁷³ Žalbeno vijeće isto tako konstatuje da to što je Pretresno vijeće koristilo različite, ali u svojoj suštini identične, fraze da bi opisalo proces "etničkog čišćenja" nije odraz nikakve neodređenosti.²⁴⁷⁴ Stojićevi i Petkovićeve argumenti se, stoga, odbacuju u relevantnom dijelu.

790. Što se tiče navoda da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je ZZP definisalo kao "etničko čišćenje" koje nije nužno obuhvatalo počinjenje zločina, Žalbeno vijeće podsjeća da tužilaštvo, da bi dokazalo odgovornost na osnovu UZP-a, mora dokazati "postojanje zajedničkog plana, zamisli ili nakane koja predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog djela predviđenog Statutom".²⁴⁷⁵ U ovom predmetu, Pretresno vijeće je konstatovalo da su, u cilju ostvarenja krajnjeg cilja UZP-a, učesnici UZP-a osmislili ZZP da se izvrši etničko čišćenje Muslimana iz provincija 3, 8 i 10,²⁴⁷⁶ te je precizno izložilo zločine koji su počinjeni u postepenom provođenju tog UZP-a.²⁴⁷⁷ Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku niti nedosljednost u ovom pristupu i odbacuje Stojićeve i Petkovićeve argumente o tim pitanjima. S obzirom na to da je Pretresno vijeće pažljivo i detaljno definisalo ZZP tako da je on obuhvatio razne zločine putem kojih je ostvareno "etničko čišćenje", među kojima su, pored ostalih, bili prisilno premještanje i deportacija, Žalbeno vijeće takođe konstatuje da je Pretresno vijeće pružilo adekvatno obrazloženje za svoj zaključak da je došlo do "etničkog čišćenja", te odbacuje Petkovićeve argumente s tim u vezi. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje, kao nepotkrijepljene i neosnovane, Petkovićeve argumente da je Pretresno vijeće izjednačilo etničko čišćenje s prisilnim premještanjem/deportacijom i da je propustilo da donese adekvatne

²⁴⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićeve žalbu, par. 27. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićeve žalbu, par. 28-29.

²⁴⁷⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44, 65, 1232.

²⁴⁷¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 2-24, 41-73.

²⁴⁷² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 43-44, 65.

²⁴⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 429, 1232. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 276.

²⁴⁷⁴ Žalbeno vijeće ima u vidu da u paragrafima na koje se poziva Stojić Pretresno vijeće upućuje na plan "[s ciljem] da se promijeni nacionalna struktura stanovništva u takozvanim hrvatskim provincijama" i "[da] se izvrš[i] etničko čišćenje muslimanskog stanovništva na teritoriji smatranoj hrvatskom". V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 65, 1232. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 41 ("[P]ostojao [je] samo jedan jedinstveni i zajednički zločinački cilj: cilj dominacije Hrvata u HR HB putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva"), 428 ("Bruno Stojić [je] imao namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera iz HZ(R) H-B").

²⁴⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227(ii). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 610-611; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 364, 418.

²⁴⁷⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 44, 65, 1232.

²⁴⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-68.

zaključke u vezi s učestalošću "etničkog čišćenja" u praksi.²⁴⁷⁸ Nadalje, budući da se "etničko čišćenje" može ostvariti putem više različitih zločina,²⁴⁷⁹ kao što je Pretresno vijeće i zaključilo u vezi sa ZZP-om, Žalbena vijeće smatra da je pretpostavka za Petkovićev argument da nekoliko slučajeva deportacije i prisilnog premještanja ne mogu da predstavljaju etničko čišćenje zasnovana na pogrešnom razumijevanju relevantne sudske prakse i, shodno tome, odbacuje njegov argument s tim u vezi.²⁴⁸⁰

791. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Stojić i Petković nisu uspjeli da pokažu bilo kakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća o definiciji ZZP-a. Stojićeva žalbena osnova 8 i Petkovićeva žalbene podosnove 3.2.1.1 i 3.2.1.2 u relevantnom dijelu se, shodno tome, odbijaju.

3. Navodne greške u primjeni prava u vezi s obimom i proširenjem ZZP-a

792. Kao što je već rečeno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su dokazi pokazali da je postojao jedan jedinstveni ZZP, odnosno "dominacija Hrvata u HR H-B putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva".²⁴⁸¹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je UZP počeo da postoji sredinom januara 1993. i da je ostvarivan "postepeno".²⁴⁸² Vijeće je zaključilo da je u periodu od januara do juna 1993., to postepeno ostvarivanje obuhvatilo vojne kampanje u opštinama Gornji Vakuf, Jablanica, Prozor i Mostar, kao i preseljavanje hrvatskih civila.²⁴⁸³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je ZZP proširen od juna 1993. opsadom istočnog Mostara.²⁴⁸⁴ Pretresno vijeće je osim toga ustanovilo da je ZZP postao efikasniji provođenjem organizovanog sistema deportacije od jula 1993.²⁴⁸⁵ Na kraju, u svojoj diskusiji o mjerodavnom pravu, Pretresno vijeće je uputilo na sudsku praksu Žalbenog vijeća, prema kojoj "kriminalna sredstva ostvarenja zajedničkog cilja UZP-a mogu s vremenom da evoluiraju", udruženi zločinački poduhvat može da se proširi tako da obuhvati i druge zločine koji u početku nisu bili predviđeni, a u tim okolnostima, dokazivanje

²⁴⁷⁸ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 27.

²⁴⁷⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, Djelimično suprotno mišljenje sudije Shahabuddeena, par. 50 (gdje je naveo da etničko čišćenje "samo po sebi ne predstavlja krivično djelo na osnovu međunarodnog običajnog prava" nego "politiku" čiji se opšti cilj može upotrijebiti "u izvođenju zaključaka u vezi s postojanjem elemenata krivičnih djela koja se navode u Statutu"). V. takođe Ujedinjene nacije, Savjet bezbjednosti, Konačni izvještaj Komisije eksperata osnovane u skladu sa rezolucijom 780 (1992.) Savjeta bezbjednosti, 27. maj 1994., UN Doc. S/1994/674 (1994), Dio III: Opšta istraživanja, B. Etničko čišćenje, par. 129, str. 33, gdje se upućuje na par. 55 Privremenog izvještaja S/25274 (gdje se navodi da se etničko čišćenje u regionu izvodi ne samo putem prisilnog premještanja i deportacije, nego i putem, između ostalog, hotimičnih napada na civile, nasumičnog hapšenja i zatočenja, te bezobzirnog uništavanja imovine).

²⁴⁸⁰ V. takođe dolje, par. 872, 894.

²⁴⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41.

²⁴⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45.

²⁴⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-63.

²⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁴⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57, 64.

pristanaka na takvo proširenje podliježe istim uslovima koji vrijede i za početni pristanak.²⁴⁸⁶ Nadalje, oslonivši se na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, Pretresno vijeće je navelo da je "potrebno da vijeće utvrdi da su članovi UZP-a bili obaviješteni o proširenju kriminalnih sredstava, da nisu ništa preduzeli da to spriječe i da su ustrajali u realizaciji tog proširenja zajedničkog plana, te da tačno utvrdi kada su dodatni zločini postali dio zajedničkog plana".²⁴⁸⁷

(a) Stojićeva žalba (osnove 11 i 12) i Praljкова žalba (osnova 7)

(i) Argumenti strana u postupku

793. Stojić i Praljak tvrde da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava zbog toga što je propustilo da definiše koji zločini su bili dio prvobitnog UZP-a, a koji su činili dio proširenog UZP-a.²⁴⁸⁸ Konkretno, Stojić iznosi argument da nije jasno da li je prošireni UZP-a od juna 1993. bio ograničen samo na tačke 24-26, ili "se možda protezao na sve zločine počinjene poslije juna 1993."²⁴⁸⁹ Kao primjer za to, on tvrdi da nije jasno da li su deportacije koje su počele u junu 1993. činile dio prvobitnog ili proširenog UZP-a.²⁴⁹⁰ Oba žalioaca tvrde da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava zbog toga što je propustilo da donese zaključke koji bi pokazali da su vodeći učesnici UZP-a bili obaviješteni o proširenim zločinima ili da su propustili da spriječe njihovo ponovno počinjenje.²⁴⁹¹

794. Stojić iznosi dodatni argument da je Pretresno vijeće propustilo da donese zaključke o sljedećem: (1) da li su "lokalna komponenta" UZP-a ili hrvatski rukovodioci iz UZP-a znali za proširene zločine;²⁴⁹² i (2) u kojem trenutku su "vodeći učesnici UZP-a pored pukih saznanja o krivičnim djelima, stvorili i namjeru za njihovo činjenje".²⁴⁹³ Stojić smatra da se nedostatak takvih zaključaka u analizi ZZP-a od strane Pretresnog vijeća ne može nadomjestiti upućivanjem na druge dijelove Prvostepene presude,²⁴⁹⁴ niti upućivanjem na navode koje je tužilaštvo iznijelo na suđenju

²⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 212 (2).

²⁴⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 212 (2).

²⁴⁸⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 97, 102-103, 108; Praljkov žalbeni podnesak, par. 132, 134, 137. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 95-96. Praljak takođe iznosi argumente u vezi sa nezločinačkom prirodom tog plana i sredstvima kojima je definisan ZZP. Praljkov žalbeni podnesak, par. 130-131; žalbeni pretres, ŽT. 382-383 (22. mart 2017.) (gdje dalje navodi da izraz "etničko čišćenje" nije pravni izraz i da je previše neodređen da bi konkretno opisao navodne zločine). Ti argumenti su razmotreni i odbijeni gore u tekstu. V. gore, par. 789-790.

²⁴⁸⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 98.

²⁴⁹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 98.

²⁴⁹¹ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 102, par. 104-105; Praljkov žalbeni podnesak, par. 132, 136; Stojićeva replika, par. 27, 31; žalbeni pretres, ŽT. 383 (22. mart 2017.). V. takođe Stojićeva replika, par. 28-30. Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava i propustilo da "obrazloži odluku". Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 102.

²⁴⁹² Stojićev žalbeni podnesak, par. 106. V. takođe Stojićeva replika, par. 28-29, 31.

²⁴⁹³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 107, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 173. V. Stojićeva replika, par. 28-31.

²⁴⁹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 98, 106.

u vezi s proširenim zločinima, koje je Pretresno vijeće odbacilo.²⁴⁹⁵ Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće posebno pogriješilo u vezi s njim budući da je konstatovalo da nema dokaza koji potkrepljuju njegovu ulogu u zločinačkim dešavanjima u Mostaru prije 24. jula 1993., tako da je nejasno kada i kako bi Praljak stekao saznanja o proširenju ZZP-a.²⁴⁹⁶

795. I Stojić i Praljak tvrde, ukazujući na navodne nejasnoće, da se od Žalbenog vijeća ne može tražiti da nagađa u vezi sa značenjem zaključaka Pretresnog vijeća o obimu ZZP-a, koji je centralni element krivične odgovornosti.²⁴⁹⁷ Pored toga, tvrdi Stojić, navodne nejasnoće ugrožavaju njegovo pravo na pravično suđenje i onemogućavaju mu da ospori zaključke Pretresnog vijeća.²⁴⁹⁸ I Stojić i Praljak tvrde da te navodne pravne greške pobijaju zaključke Pretresnog vijeća o UZP-u, te traže da se Prvostepena presuda poništi, a njihove osuđujuće presude preinače po svim tačkama Optužnice.²⁴⁹⁹

796. Tužilaštvo odgovara da je u Prvostepenoj presudi utvrđeno da se tačke 21, 24 i 25 odnose na zločine koji su bili dio proširenog UZP-a, a da se sve ostale tačke po kojima su žalisci osuđeni prema prvoj kategoriji UZP-a odnose na zločine koji su činili dio ZZP-a od samog početka.²⁵⁰⁰ Vijeće tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo dovoljne zaključke i da su svi žalisci, uključujući Stojića i Praljka, znali za proširene zločine i dijelili namjeru da oni budu počinjeni.²⁵⁰¹ Pitanje da li je Pretresno vijeće donijelo zaključke o tome da su neoptuženi učesnici UZP-a takođe prihvatili proširene zločine nije relevantno, tvrdi tužilaštvo.²⁵⁰² Na kraju, tužilaštvo iznosi argument da je Praljak ispravno proglašen odgovornim za proširene zločine koje su počinili drugi učesnici UZP-a, bez obzira na to što je njegov lični neposredni doprinos tim zločinima bio ograničen na vremenski period od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993.²⁵⁰³

²⁴⁹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 99. Stojić ukazuje na činjenicu da je tužilaštvo iznijelo navod da su prvobitni zločini iz okvira UZP-a sadržani u tačkama 1, 6-9 i 19-20, a da je UZP kasnije proširen tako da obuhvata tačke 10-11, 12-18 i 22-26.

²⁴⁹⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 137; Praljkova replika, par. 28; žalbeni pretres, ŽT. 384-385 (22. mart 2017.). V. takođe Stojićeva replika, par. 30. Praljak takođe iznosi argument da postoji još jedan razuman zaključak koji se može izvesti za dešavanja u Mostaru. Ti argumenti se razmatraju dolje u tekstu. V. dolje, par. 927, 941-946.

²⁴⁹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 98; Praljkov žalbeni podnesak, par. 133, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 176. V. Stojićeva replika, par. 26. Praljak iznosi argument da, ukoliko je ZZP "neodređen, kao što jeste u ovom predmetu, onda je odgovornost za zločine nemoguće pripisati nikome do neposrednom počinocu". Praljkov žalbeni podnesak, par. 133.

²⁴⁹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 100.

²⁴⁹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 101, 108; Praljkov žalbeni podnesak, par. 129, 134, 138.

²⁵⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 72-76; Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 44-45. V. takođe Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 49.

²⁵⁰¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 79, 81-83; Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 44, 46-48.

²⁵⁰² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 84.

²⁵⁰³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 47-48.

(ii) Analiza

797. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti argument da Pretresno vijeće nije identifikovalo zločine koji su činili dio proširenog ZZP-a, a zatim će ispitati da li je Pretresno vijeće primijenilo ispravan pravni pristup s tim u vezi.

798. Žalbeno vijeće podsjeća da se prvostepena presuda treba čitati kao cjelina.²⁵⁰⁴ U ovom predmetu, Pretresno vijeće je konstatovalo da je "[u] junu 1993., zajednički zločinački cilj proširen [...] opsadom istočnog Mostara i uključio je nova krivična djela".²⁵⁰⁵ Pretresno vijeće je zatim pristupilo opisivanju zločina koji su se desili u istočnom Mostaru, uključujući granatiranje i drugo vatreno djelovanje po muslimanskom stanovništvu istočnog Mostara, uslijed čega su mnogi stanovnici bili ranjeni ili su poginuli, a stanovništvo je bilo prisiljeno da živi u krajnje teškim uslovima, kao i ometanje ili blokiranje prolaska humanitarne pomoći, te hotimično otvaranje vatre po pripadnicima međunarodnih organizacija, pri čemu je izvjestan broj njih ubijen ili ranjen.²⁵⁰⁶ Pretresno vijeće je takođe uputilo na: (1) rušenje Starog mosta od strane HVO-a, čime je muslimanskom stanovništvu istočnog Mostara nanesena šteta nesrazmjerna namjeravanom legitimnom vojnom cilju; i (2) nanošenje teških oštećenja i/ili uništavanje deset džamija u istočnom Mostaru.²⁵⁰⁷ U vezi sa (1), Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1) i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 25) i da je, shodno tome, oslobodilo žaliocce od tih optužbi u onoj mjeri u kojoj su se one odnosile na Stari most.²⁵⁰⁸ Shodno tome, s obzirom na to da rušenje Starog mosta više nije dio nijedne od preostalih tačaka Optužnice u ovom predmetu, Žalbeno vijeće se u svojoj analizi koja slijedi neće oslanjati na zaključke Pretresnog vijeća s tim u vezi.

799. S obzirom na gore navedeno i suprotno Stojićevom argumentu, Pretresno vijeće nije smatralo da su svi zločini koji su počinjeni poslije juna 1993. novi zločini i da su, kao takvi, obuhvaćeni proširenim UZP-om. Zapravo, Pretresno vijeće je smatralo da nove zločine čine cjelokupna tačka 24 (protivpravni napadi na civile – Mostar) i cjelokupna tačka 25 (protivpravno

²⁵⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 38; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 435; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 344.

²⁵⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁵⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁵⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁵⁰⁸ V. gore, par. 426. Žalbeno vijeće je takođe poništilo zaključak Pretresnog vijeća da rušenje Starog mosta predstavlja bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela ili uništavanje koje nije opravdano vojnom nužnom, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja. V. gore, par. 416.

terorisanje civila – Mostar),²⁵⁰⁹ koji, shodno tome, nisu činili dio ZZZP-a prije juna 1993. Pored toga, uništavanje ili teško oštećivanje deset džamija u istočnom Mostaru²⁵¹⁰ također čini dio tačke 21 (uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju).²⁵¹¹ Što se tiče drugih incidenata koji čine dio te tačke, Pretresno vijeće je drugdje u Prvostepenoj presudi objasnilo da tačka 21 nije bila dio ZZZP-a prije juna 1993.,²⁵¹² stavivši tako jasno do znanja da je ona potpala pod obim ZZZP-a tek onda kada je on proširen tako da obuhvati dešavanja u istočnom Mostaru, dakle od juna 1993. pa nadalje.

800. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da nije jasno da li je Pretresno vijeće smatralo da deportacija predstavlja prošireni zločin ili dio prvobitnog ZZZP-a, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće bilo izričito u svom zaključku da samo novi zločini koji su počinjeni tokom opsade istočnog Mostara u junu 1993. čine prošireni ZZZP.²⁵¹³ Međutim, Pretresno vijeće nije utvrdilo nijedan slučaj deportacije od strane HVO-a Muslimana koji su živjeli u istočnom Mostaru. Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, počev od sredine maja 1993., HVO tjerao muslimansko stanovništvo iz zapadnog Mostara preko *de facto* granice i tako počinio krivično djelo deportacije.²⁵¹⁴ Pretresno vijeće je također zaključilo da su se, nakon deportacija u Mostaru, kasniji slučajevi deportacije desili u drugim opštinama, i to posebno deportacije iz zatočeničkih centara koji su se nalazili u tim opštinama.²⁵¹⁵ Kasnije, u svojoj analizi postojanja ZZZP-a, Pretresno vijeće je ponovo iznijelo dešavanja u Mostaru u maju 1993.²⁵¹⁶ Vijeće je također smatralo da je poslije napada ABiH dana 30. juna 1993., provođenje UZZP-a postalo efikasnije, pri čemu je HVO hapsio i zatočavao Muslimane i slao ih u, između ostalih, treće zemlje,²⁵¹⁷ kao i da su, "najkasnije od 30. juna 1993.", vlasti HZ(R) HB počele primjenjivati "sistem deportacije koji se sastojao u tome da se zatočeni Muslimani iz zatočeničkih centara HVO-a puste na slobodu pod uslovom da [...] privremeno odu u Hrvatsku".²⁵¹⁸ Shodno tome, zaključci Pretresnog vijeća u vezi s deportacijom pokazuju da su slučajevi deportacije počeli da se dešavaju sredinom maja 1993. i da je UZZP "dobio na efikasnosti" od 30. juna 1993. zato što su vlasti HZ(R) HB osmislile sistem deportacije. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da, ako se Prvostepena presuda čita kao cjelina, slijedi da je Pretresno vijeće

²⁵⁰⁹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1684-1692.

²⁵¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁵¹¹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1609-1610. Preostali dio tačke 21 u vezi s Mostarom, kako je konstatovalo Pretresno vijeće, odnosi se na jedan zločin koji je počinjen prije juna 1993. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1608. V. također Prvostepena presuda, tom 3, par. 1611.

²⁵¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 342, 433, 1213. V. također Prvostepena presuda, tom 4, par. 71, 148, 718, 822; dolje, par. 2447-2455. V. također dolje, par. 2443-2446.

²⁵¹³ V. gore, par. 798.

²⁵¹⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 783-784, 813-814. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 56-57.

²⁵¹⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 786-809, 810-839.

²⁵¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 56-57.

²⁵¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57.

²⁵¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 64.

konstatovalo da je deportacija bila dio ZZP-a prije nego što je UZP proširen u junu 1993. i da Pretresno vijeće, stoga, deportaciju nije smatralo jednim od proširenih zločina koji su postali dio ZZP-a u junu 1993. Ovo mišljenje Žalbenog vijeća dodatno potvrđuje činjenica da Pretresno vijeće, za razliku od svog zaključka u vezi s tačkom 21,²⁵¹⁹ nije izvelo nijednu konstataciju koja bi ukazala na to da je deportacija postala dio ZZP-a tek u junu 1993. Shodno tome, Stojićev argument u vezi s deportacijom se odbacuje.

801. Što se tiče pitanja da li je Pretresno vijeće donijelo neophodne pravne konstatacije kako bi potkrijepilo svoj zaključak da su tačke 21, 24 i 25 činile proširene zločine, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće zauzelo stav, oslonivši se na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, da je dužno da utvrdi u kojem trenutku su prošireni zločini postali dio zajedničkog plana i da izvede konstatacije da su "članovi UZP-a" bili obaviješteni o proširenju kriminalnih aktivnosti, da nisu ništa preduzeli da ih spriječe i da su ustrajali u realizaciji tog proširenja zajedničkog plana.²⁵²⁰

802. Žalbeno vijeće primjećuje da je Žalbeno vijeće u predmetu *Krajišnik* konstatovalo da, kao što je bio slučaj sa zajedničkim zločinačkim planom u njegovom začetku, nije neophodno da učesnici UZP-a izričito pristanu na proširenje zločinačkih sredstava. Zapravo, kao i kod prvobitnog zločinačkog plana, takav pristanak može da bude improvizovan, a zaključak o njegovom postojanju može da se izvede iz posrednih dokaza.²⁵²¹ Imajući u vidu da je Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* konstatovalo da su prošireni zločini dodati UZP-u nakon što su "vodeći učesnici" tog UZP-a bili obaviješteni o njima, Žalbeno vijeće u predmetu *Krajišnik* je izjavilo:

Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće, da bi moglo da pripiše odgovornost za proširena krivična djela vodećim učesnicima UZP-a, uključujući i Krajišnika, stoga bilo obavezno da donese zaključke o tome (1) da li su vodeći učesnici UZP-a bili obaviješteni o tim krivičnim djelima, (2) da li je tačno da nisu preduzeli ništa da bi spriječili njihovo ponavljanje i da su ustrajali u realizaciji tog proširenja zajedničkog cilja, i (3) kada su proširena krivična djela postala dio zajedničkog cilja.²⁵²²

Vijeće je zatim zaključilo da je Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* propustilo da konstatuje: (1) ko su bili vodeći učesnici UZP-a, kao i to da li je Momčilo Krajišnik bio jedan od njih; (2) u kojem su tačno trenutku prošireni zločini postali dio zajedničkog plana; i (3) da li su učesnici UZP-a imali ikakvu namjeru da ti zločini budu počinjeni.²⁵²³ Vijeće je takođe konstatovalo da Pretresno vijeće u

²⁵¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 71. V. takođe gore, par. 798.

²⁵²⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 212(2), gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 171, 175-176, 193-194. V. takođe gore, par. 792.

²⁵²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 163.

²⁵²² Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 170-171 (kurziv u originalu).

²⁵²³ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 172-173 i fusnota 432.

predmetu *Krajišnik* nije utvrdilo kada su članovi "lokalne komponente" UZP-a saznali za proširene zločine, pa tako nije utvrdilo ni kada su ti zločini postali dio zajedničkog cilja.²⁵²⁴

803. Kao preliminarno pitanje, Žalbeno vijeće napominje da se u predmetu *Krajišnik* usredsredilo na znanje "vodećih učesnika UZP-a" prvenstveno zbog toga što je to isto učinilo i Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik*.²⁵²⁵ Međutim, suprotno Stojićevom argumentu, to ne vodi nužno do zaključka da elementi koje je rasvijetlilo Žalbeno vijeće u predmetu *Krajišnik* zahtijevaju da se u svakom predmetu u kojem se kao jedno od pitanja pojavljuje proširenje nekog UZP-a za sve učesnike UZP-a, uključujući i optužene i neoptužene učesnike UZP-a, mora utvrditi da su bili obaviješteni o proširenim zločinima da bi se pokazalo da su oni pristali na proširenje tog UZP-a. Shodno tome, premda je znanje "lokalne komponente" UZP-a o proširenim zločinima bilo važno u predmetu *Krajišnik* kako bi se utvrdilo kada su ti zločini postali dio zajedničkog plana,²⁵²⁶ Žalbeno vijeće smatra da to u ovom predmetu nije neophodno budući da je Pretresno vijeće izvelo zaključak da je među žaliocima ostvaren pristanak na proširenje UZP-a u vezi sa zločinima koji su počinjeni u istočnom Mostaru u junu 1993. Kako se navodi gore u tekstu,²⁵²⁷ kao što je to slučaj i kod prvobitnog zajedničkog zločinačkog plana, zaključak o proširenju zločinačkih sredstava može da se izvede iz posrednih dokaza. Stoga će utvrđivanje toga kada su dodatni zločini postali dio zajedničkog zločinačkog plana biti različito od predmeta do predmeta. Shodno tome, Pretresno vijeće u ovom predmetu nije bilo dužno da izvrši analizu proširenja u odnosu na lokalnu komponentu.

804. Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće propustilo da izvede konstatacije o znanju hrvatskih rukovodilaca, Žalbeno vijeće ima u vidu da je u predmetu *Krajišnik* bilo neophodno da se razmotri znanje "vodećih učesnika UZP-a" zbog toga što se radilo o predmetu protiv samo jednog optuženog, u kojem je Preta prvobitni, tako i za prošireni UZP. Međutim, ovaj predmet je predmet protiv više optuženih i, stoga, kada je jednom došlo do zaključaka o žaliocima i njihovom učešću u prvobitnom UZP-u, Pretresno vijeće nije bilo dužno da se bavi znanjem hrvatskih rukovodilaca, to jest Tuđmana, Bobetka i Šuška. Doista, kada je izložilo koje uslove treba da ispuni da bi moglo da pripíše nove zločine žaliocima, Pretresno vijeće je napomenulo da je dužno da izvede konstatacije da su "učesnici UZP-a" bili obaviješteni o proširenju zločinačkih

²⁵²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 174.

²⁵²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 162, 170-173. Zapravo, i u samoj analizi Pretresnog vijeća u predmetu *Krajišnik* koja se odnosila na dokazivanje proširenja UZP-a upućuje se na znanje vodećih učesnika UZP-a o proširenim zločinima i na njihov propust da preduzmu mjere za sprečavanje tih zločina, kao i na njihovo ustrajanje na realizaciji zajedničkog cilja. V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 162, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 1098.

²⁵²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 174.

²⁵²⁷ V. gore, par. 802.

aktivnosti, da nisu preduzeli ništa da ih spriječe, te da su ustrajali u realizaciji proširenja tog ZZP-a.²⁵²⁸ Pretresno vijeće je zatim tako postupilo u vezi sa žaliocima, za koje je ocijenjeno da su svi bili učesnici UZP-a. Pored toga, Pretresno vijeće je donijelo zaključke da su Prlić, Stojić, Praljak i Petković bili među najvažnijim učesnicima UZP-a, te ih je, shodno tome, smatralo "vodećim učesnicima UZP-a".²⁵²⁹ Iz tog razloga, te s obzirom na dolje izloženu analizu Pretresnog vijeća u vezi sa znanjem žalilaca i njihovom namjerom u odnosu na istočni Mostar, koja ukazuje na to da je među njima ostvaren pristanak na proširenje relevantnih zločina,²⁵³⁰ Žalbeno vijeće smatra da nije bilo neophodno da Pretresno vijeće ocijeni da li su drugi učesnici tog UZP-a, uključujući Tuđmana, Bobetka i Šuška, pristali na to proširenje. U svakom slučaju, Pretresno vijeće je donijelo zaključke koje pokazuju da ti hrvatski rukovodioci jesu pristali na to.²⁵³¹ Stojićev argument da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava zbog toga što nije razmotrilo znanje hrvatskih rukovodilaca se, shodno tome, odbacuje.

805. Kada bude razmatralo da li je Pretresno vijeće donijelo neophodne zaključke za pripisivanje krivične odgovornosti za proširene zločine, Žalbeno vijeće će ispitati analizu Pretresnog vijeća u vezi s umiješanošću svakog od žalilaca u dešavanja u istočnom Mostaru, kao i to da li je Pretresno vijeće donijelo zaključke za koje je reklo da će ih izvesti, to jest konstatacije koje se tiču tačnog trenutka u kojem je ZZP proširen i, s tim u vezi, da li je utvrdilo da su žalioci bili obaviješteni o proširenju zločinačkih aktivnosti, da nisu preduzeli ništa da bi ih spriječili, te da su ustrajali u realizaciji tog proširenja zajedničkog plana.²⁵³²

806. Počevši od Prlića, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on "znao za krivična djela HVO-a povezana s kampanjom granatiranja i drugog vatrenog djelovanja po istočnom Mostaru – to jest da je znao za ubijanje i uništavanje imovine" – i da je, time što ih je minimalizirao ili pokušavao da ih negira, prihvatio, podsticao i podržavao te zločine i kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja.²⁵³³ Vijeće je, nadalje, konstatovalo da je on znao za teškoće u vezi s pristupom međunarodnih humanitarnih organizacija istočnom Mostaru i da je tome doprinio tako što je blokirao dostavljanje humanitarne pomoći za istočni Mostar u periodu od juna do barem decembra

²⁵²⁸ V. gore, par. 801.

²⁵²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 276, 429, 628, 818.

²⁵³⁰ V. dolje, par. 806-812.

²⁵³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1219, 1222-1223 (gdje je konstatovano, između ostalog, da je postojala "stalna veza" između Praljka, na jednoj, i Tuđmana, Bobetka i Šuška na drugoj strani). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 522-523, 529-530, 540.

²⁵³² V. gore, par. 792, 802.

²⁵³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 176. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 174-175, 272 (gdje je konstatovano da je Prlić bio itekako svjestan granatiranja i snajperskog djelovanja po istočnom Mostaru, posebno protiv civila i međunarodnih organizacija, te da je pokušavao da prikrije odgovornost HVO-a za rušenje Starog mosta).

1993., te da je stoga posjedovao namjeru da se stanovništvu Mostara nanese "velike patnje".²⁵³⁴ Žalbena vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće donijelo neophodne zaključke u vezi s Prlićevim znanjem o proširenim zločinima, činjenicom da nije preduzeo ništa da spriječi njihovo ponovno činj enje, kao i s tim da je ustrajao u realizaciji proširenog UZP-a.²⁵³⁵

807. Što se tiče Stojića, Pretresno vijeće je konstatovalo da je njemu bio poznat "plan djelovanja HVO-a" u odnosu na istočni Mostar, koji je obuhvatao "djela lišavanja života i uništavanja imovine, uključujući džamije, povezana s granatiranjem i teškim životnim uslovima koje je zbog oskudice vode i hrane trpjelo stanovništvo [istočnog Mostara]".²⁵³⁶ Ovaj zaključak je potkrijepljen konstatacijama da je Stojić stekao saznanja o zločinima HVO-a u Mostaru već u maju 1993.,²⁵³⁷ kao i drugim konstatacijama da je Stojić učestvovao u deložacijama Muslimana iz zapadnog Mostara počev od juna 1993.,²⁵³⁸ što je dovelo do povećane koncentracije muslimanskog stanovništva u istočnom Mostaru.²⁵³⁹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić znao da su snage HVO-a uništavale imovinu Muslimana u januaru 1993.,²⁵⁴⁰ kao i, konkretno, džamije u aprilu 1993.,²⁵⁴¹ te da je Stojić takođe znao da se to dešavalo tokom kampanje HVO-a u istočnom Mostaru.²⁵⁴² Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić imao kontrolu nad svim snajperistima HVO-a u zapadnom Mostaru i da je znao i prihvatio da oni gađaju civile i pripadnike međunarodnih organizacija u istočnom Mostaru.²⁵⁴³ Vijeće je takođe konstatovalo da je on povremeno omogućavao ometanje pristupa humanitarne pomoći istočnom Mostaru u periodu od juna do decembra 1993.²⁵⁴⁴ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić znao za zločine HVO-a u istočnom Mostaru, ali da je ipak nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u, što je Vijeće shvatilo kao njegovo prihvatanje tih zločina.²⁵⁴⁵ Žalbena vijeće, shodno tome, konstatuje da je Pretresno vijeće donijelo neophodne zaključke u vezi sa Stojićevim znanjem o proširenim zločinima, činjenicom da nije preduzeo ništa da spriječi njihovo ponovno počinjenje, kao i s tim da je ustrajao u realizaciji proširenog UZP-a.

²⁵³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 185. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 179-184, 272 (gdje je konstatovano da je Prlić smišljeno osujećivao pokušaje da se popravi vodovod u istočnom Mostaru, da nije učinio ništa da poboljša uslove života u istočnom Mostaru, te da je u više navrata odbio da izda odobrenje za ulazak humanitarnih konvoja u istočni Mostar).

²⁵³⁵ V. dolje, par. 1276-1285.

²⁵³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 359-362.

²⁵³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 359.

²⁵³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 355.

²⁵³⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1198-1200.

²⁵⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 336-337.

²⁵⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 342. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

²⁵⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 359.

²⁵⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 368-370.

²⁵⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 372.

²⁵⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363, 370. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 372. V. takođe dolje, par. 1800-1804.

808. Što se tiče Praljka, Pretresno vijeće je konstatovalo da ne raspolaže dokazima "na osnovu kojih bi moglo donijeti zaključak o ulozi Slobodana Praljka u kriminalnim događajima u opštini Mostar u periodu od 9. maja do 24. jula 1993. godine".²⁵⁴⁶ U isto vrijeme, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on stigao u Mostar 11. maja 1993.²⁵⁴⁷ i da je "učestvovao u rukovođenju i planiranju operacija HVO-a u opštini Mostar u periodu od jula do početka novembra 1993. godine".²⁵⁴⁸ Vijeće je zatim podsjetilo na, između ostalog, događaje u istočnom Mostaru, uključujući to da je grad od početka juna 1993. bio izložen intenzivnom snajperskom djelovanju i granatiranju od strane HVO-a koje je dovelo do velikog broja poginulih i ranjenih i do uništenja džamija u istočnom Mostaru.²⁵⁴⁹ Pretresno vijeće je zatim zaključilo da je Praljak, s obzirom na to da je rukovodio vojnim operacijama HVO-a za koje je Vijeće utvrdilo da su bile "koordinirane od strane rukovodstva HZ(R) H-B" i da nisu bile nasumična djela, znao da "će tokom operacija u Raštanima i Mostaru biti počinjeni *ti zločini*".²⁵⁵⁰ Na osnovu toga, Vijeće je izvelo zaključak da je Praljak "imao namjeru da se unište zgrade u istočnom Mostaru uključujući džamije" kao i da je namjeravao "da se hotimično gađaju civili, da se počine djela lišavanja života i ranjavanja, fizičkog i psihičkog nasilja, da se izvrši napad na pripadnike međunarodnih organizacija, kao i da se rasele žene i djeca".²⁵⁵¹ Pri tome, Pretresno vijeće nije svoj zaključak o Praljkovoj namjeri ograničilo na period poslije 24. jula 1993. Naprotiv, Vijeće je Praljka proglasilo odgovornim po tačkama 21, 24 i 25 za zločine počinjene u opštini Mostar.²⁵⁵² Nadalje, Vijeće je smatralo da je Slobodan Praljak, "[b]udući da je [...] počinio ta krivična djela kako bi ostvario zajednički zločinački cilj", odgovoran ne samo za zločine koje je Pretresno vijeće izričito navelo²⁵⁵³ nego i za sve druge zločine koji su činili dio ZZP-a.²⁵⁵⁴

809. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće je smatralo da je Praljak odgovoran za proširene zločine čak i prije 24. jula 1993., kao što je jasno stavilo do znanja u svom zaključku da

²⁵⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 577 (kurziv dodat). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 576.

²⁵⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 576, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 41519 (16. juni 2009.). Druge konstatacije koje je izvelo Pretresno vijeće potvrđuju da je Praljak bio u Mostaru i njegovoj okolini tokom relevantnog perioda budući da je utvrđeno da je tokom dužih perioda bio prisutan u opštinama Gornji Vakuf, Ljubuški, Prozor, Jablanica i Mostar prije 24. jula 1993., kao i da je učestvovao na jednom sastanku u selu Međugorje kod Mostara 18. maja 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 470, 526.

²⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 581. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 579 ("Generalno, Slobodan Praljak je imao važnu ulogu u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama u opštini Mostar u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993."). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 580.

²⁵⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 582-583.

²⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586 (kurziv dodat). Iz zaključaka Pretresnog vijeća jasno je da su "ti zločini" obuhvatali granatiranje i snajpersku vatru po istočnom Mostaru, koji su počeli već od početka juna 1993. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 59, 582-584, 586 (gdje se upućuje na "gore opisane zločine", to jest zločine opisane u paragrafima 582-584).

²⁵⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

²⁵⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 630.

²⁵⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 630.

²⁵⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 631.

su svi žalinci imali namjeru da ostvare ZZP, uključujući i proširene zločine.²⁵⁵⁵ Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao da izvede ovaj zaključak uprkos nedostatku dokaza "na osnovu kojih bi mogao donijeti zaključak" o Praljковој ulozi u "kriminalnim događajima" u Mostaru u periodu od 9. maja do 24. jula 1993.,²⁵⁵⁶ posebno kad se ima u vidu sljedeće: (1) iz sudske prakse je jasno da neki učesnik UZP-a ne mora da pruži doprinos za *actus reus* svakog konkretnog zločina;²⁵⁵⁷ (2) Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak u periodu od jeseni 1992. do 24. jula 1993. imao *de facto* komandna ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom, te da je bio prisutan u više opština, uključujući Mostar, u periodu od januara do juna 1993.;²⁵⁵⁸ i (3) Pretresno vijeće je smatralo da je Praljak planirao i rukovodio vojnim operacijama HVO-a u Mostaru u periodu od jula do novembra 1993.²⁵⁵⁹ Žalbeno vijeće konstatuje, shodno tome, da je Pretresno vijeće donijelo neophodne zaključke u vezi s Praljkovim znanjem o proširenim zločinima, činjenicom da nije preduzeo ništa da spriječi njihovo ponovno počinjenje, kao i s tim da je ustrajao u realizaciji proširenog UZP-a. Zapravo, u svojoj konačnoj analizi Praljkove odgovornosti, nakon što je podsjetilo na svoje konstatacije da je Praljak bio obavještavan o zločinima HVO-a putem unutrašnjih kanala HVO-a, Pretresno vijeće je konstatovalo "da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz činjenice da je on [Slobodan Praljak] učestvovao u planiranju vojnih operacija HVO-a" u, između ostalog, Mostaru "u ljeto 1993." i da "je nastavio vršiti kontrolu nad oružanim snagama iako je znao da njihovi pripadnici čine zločine u drugim opštinama BiH, taj da je Slobodan Praljak imao namjeru da ti zločini budu počinjeni".²⁵⁶⁰ S obzirom na to da je Pretresno vijeće donijelo zaključke o Praljkovom znanju i aktivnostima u relevantnom periodu, izjava Vijeća da ne raspolaže dokazima na osnovu kojih bi moglo donijeti zaključak o njegovoj tačnoj ulozi u "kriminalnim događajima" u Mostaru u periodu od 9. maja do 24. jula 1993. ne dovodi u pitanje njegov gore navedeni zaključak. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Praljkov argument u vezi s načinom na koji je Pretresno vijeće razmotrilo njegovu ulogu u Mostaru prije 24. jula 1993.²⁵⁶¹

810. Što se tiče Petkovića, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on planirao granatiranje istočnog Mostara i da je znao da su snage HVO-a granatirale i na drugi način vatreno djelovale po stanovništvu istočnog Mostara, što je "dovelo do smrti i ranjavanja, kao i uništavanja dobara

²⁵⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 67-68. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁵⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 577. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 576.

²⁵⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695-696 (gdje je zauzet stav da doprinos UZP-u ne mora da bude zločinački *per se* i da optuženi ne mora fizički počinuti ili učestvovati u *actus reusu* nekog zločina koji je počinjen, nego da je dovoljno da on izvrši radnje koje su na neki način usmjerene ka sprovođenju tog UZP-a).

²⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 470, 472-482.

²⁵⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 581.

²⁵⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

²⁵⁶¹ V. takođe dolje, par. 1982, 2003.

uključujući i džamije".²⁵⁶² Pretresno vijeće je konstatovalo da je on znao da su pripadnici međunarodnih organizacija bili ugroženi granatiranjem od strane HVO-a i da je muslimansko stanovništvo istočnog Mostara živjelo u strahu.²⁵⁶³ Vijeće je konstatovalo da je Petković, s obzirom da je naredio i doprinio planiranju tog granatiranja, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.²⁵⁶⁴ Nadalje, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković znao da su vojna dejstva HVO-a prije juna 1993. obuhvatala uništavanje džamija.²⁵⁶⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Petković "bio ovlašten da odobrava propuštanje humanitarnih konvoja i pristup [...] u istočni Mostar" i da ih je povremeno propuštao, ali da je, u slučajevima kad ih nije propustio, imao namjeru da ometa humanitarne konvoje.²⁵⁶⁶ Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da je Pretresno vijeće izvelo neophodne konstatacije u vezi s Petkovićevim znanjem o proširenim zločinima, činjenicom da nije preduzeo ništa da spriječi njihovo ponovno počinjenje, kao i s tim da je ustrajao u provođenju proširenog UZP-a.²⁵⁶⁷

811. Što se tiče Ćorića, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on znao za HVO-ovu kampanju vatrenog djelovanja, granatiranja i snajperskih dejstava koja je vođena protiv stanovništva istočnog Mostara i za zločine koji su počinjeni tokom tih kampanja.²⁵⁶⁸ Vijeće je konstatovalo, nadalje, da je Ćorić, s obzirom na to da je pružao podršku tim kampanjama, imao namjeru da omogući zločine koji su neposredno povezani s vojnim operacijama HVO-a protiv istočnog Mostara, to jest, "ubijanje i uništavanje imovine, uključujući i džamije, koje je bilo povezano s granatiranjem".²⁵⁶⁹ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, približno u januaru 1993., Ćorić znao da je uništavanje džamija činilo dio vojnih operacija HVO-a.²⁵⁷⁰ Vijeće je takođe konstatovalo da je 1. juna 1993., s obzirom na kontrolne punktove kojima je rukovodio, Ćorić znao za tešku humanitarnu situaciju koja je vladala u istočnom Mostaru i da je uprkos tome ometao dostavljanje humanitarne pomoći, čime je doprinio stvaranju nepodnošljivih uslova života za muslimansko stanovništvo istočnog Mostara.²⁵⁷¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće izvelo neophodne konstatacije u vezi sa Ćorićevim znanjem o proširenim zločinima, činjenicom da nije

²⁵⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 747, 750.

²⁵⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 750.

²⁵⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 750. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

²⁵⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 695, 699, 729-730.

²⁵⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 755.

²⁵⁶⁷ V. takođe dolje, par. 2226-2258, 2397-2402, 2406.

²⁵⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 938. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 945.

²⁵⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 938. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 945.

²⁵⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 923. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 919-922.

²⁵⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 940, 944-945.

preduzeo ništa da spriječi njihovo ponovno počinjenje, kao i s tim da je ustrajao u provođenju proširenja zajedničkog plana.²⁵⁷²

812. Na kraju, što se tiče Pušića, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on znao za "intenzivno i konstantno granatiranje istočnog Mostara" od strane HVO-a,²⁵⁷³ kao i za to da je taj dio grada "u periodu od juna 1993. do aprila 1994. godine, bio meta konstantnog granatiranja i drugog vatrenog djelovanja".²⁵⁷⁴ Vijeće je, nadalje, konstatovalo da je on znao da ta dejstva dovode do uništavanja imovine, između ostalog vjerskih objekata, te smrti stanovnika tog dijela grada, kao i da je znao za teškoće s kojima su se međunarodne organizacije suočavale u pogledu pristupa u istočni Mostar i za ekstremno teške životne uslove stanovništva tog dijela grada.²⁵⁷⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić otežao životne uslove u istočnom Mostaru time što je opstruisao humanitarne evakuacije.²⁵⁷⁶ Shodno tome, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić prihvatio proširene zločine u istočnom Mostaru.²⁵⁷⁷ Upućujući kasnije na to što je on znao za životne uslove u istočnom Mostaru koji su bili posljedica opsade od strane HVO-a, Pretresno vijeće je konstatovalo da je jedini razuman zaključak taj da je Pušić imao namjeru da budu počinjeni zločini koji su bili povezani s tom opsadom.²⁵⁷⁸ Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da je Pretresno vijeće izvelo neophodne konstatacije u vezi s Pušićevim znanjem o proširenim zločinima, činjenicom da nije preduzeo ništa da spriječi njihovo ponovno počinjenje, kao i s tim da je ustrajao u provođenju proširenog UZP-a.²⁵⁷⁹

813. S obzirom na gore navedene zaključke, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićeve i Praljkove argumente da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava zbog toga što nije donijelo zaključke o tome kada su vodeći učesnici UZP-a bili obaviješteni o proširenim zločinima ili o tome da li su išta preduzeli da bi spriječili njihovo ponovno počinjenje.²⁵⁸⁰ Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi kada su vodeći učesnici UZP-a "prestali da samo budu svjesni zločina i stekli namjeru da oni budu počinjeni",²⁵⁸¹ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće utvrdilo da su učesnici UZP-a, kada su saznali za proširene zločine, a nisu

²⁵⁷² V. takođe dolje, par. 2566-2569, 2580-2581.

²⁵⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1120.

²⁵⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

²⁵⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

²⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

²⁵⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁵⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1206.

²⁵⁷⁹ V. takođe dolje, par. 2748-2753, 2800-2802, 2806.

²⁵⁸⁰ Prilikom donošenja ovog zaključka Žalbeno vijeće se oslonilo na dijelove Prvostepene presude u kojima se raspravlja o odgovornosti žalilaca. Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije uspio da potkrijepi svoju tvrdnju da se tako ne može postupati. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 106. U svjetlu ovog svog zaključka, Žalbeno vijeće takođe obija Stojićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i da nije "obrazložilo odluku". V. gore, fusnota 2491.

²⁵⁸¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 107.

preduzeli nikakve mjere da bi spriječili njihovo ponovno činjenje nego su nastavili da im doprinose i ustraju u realizaciji zajedničkog cilja, time stekli namjeru za te proširene zločine.²⁵⁸² Stojić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u ovom pristupu.²⁵⁸³ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument.

814. Pročitavši Prvostepenu presudu kao cjelinu, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće u dovoljnoj mjeri shvatilo i objasnilo da se tačke 21 (djelimično), 24 i 25 sastoje od zločina koji su dodati kao dio proširenog UZP-a, tako da ih je razlikovalo od preostalih zločina za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da su činili dio ZZP-a od početka. S obzirom na to da je Pretresno vijeće izričito definisalo da su prošireni zločini postali dio ZZP-a u junu 1993. s opsadom istočnog Mostara,²⁵⁸⁴ te da je do tog zaključka došlo na osnovu konstatacija koje je donijelo za svakog pojedinog žalioca, kao što je izloženo gore u tekstu, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće s dovoljnom preciznošću opisalo kada je i u kojim okolnostima proširen obim ZZP-a. Prema tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić i Praljak nisu pokazali da je Pretresno vijeće pogriješilo tako što je propustilo da definiše koji su zločini činili dio prvobitnog UZP-a, a koji su bili dio proširenog UZP-a.²⁵⁸⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Praljkovu žalbenu osnovu 7, kao i Stojićeve žalbene osnove 11 i 12.

(b) Stojićeva žalba (osnova 4 djelimično)

(i) Argumenti strana u postupku

815. Upućujući na nekoliko prvostepenih presuda koje su donesene pred Međunarodnim sudom, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava zbog toga što je propustilo da razmotri da li je svaki pojedinačni zločin u svakoj opštini i svakom zatočeničkom centru imao za cilj ostvarivanje ZZP-a.²⁵⁸⁶ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u sljedećem: (1) propustilo je da analizira da li su zločini u Gornjem Vakufu, Prozoru, Mostaru, Čapljini i Stocu, kao i zločini u zatvorima na Heliodromu i u Ljubuškom, Dretelju i Gabeli, bili dio ZZP-a,²⁵⁸⁷ (2)

²⁵⁸² V. gore, par. 806-812; Prvostepena presuda, tom 4, par. 67-68 (gdje je Pretresno vijeće konstatovalo da su svi žalioci imali namjeru da budu počinjeni zločini koji su bili dio ZZP-a, uključujući i proširene zločine). V. takođe dolje, par. 1800-1804.

²⁵⁸³ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 171-172.

²⁵⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 59.

²⁵⁸⁵ V. takođe dolje, par. 874-886.

²⁵⁸⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 50, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Tolimir*, par. 1021-1024, 1028-1030, Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 163-164, 336-338, Prvostepena presuda u predmetu *Bošković i Tarčulovski*, par. 572. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 48, par. 48-49; Stojićeva replika, par. 23; žalbeni pretres, ŽT. 276 (21. mart 2017.).

²⁵⁸⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 51, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 80-91, 343-488, 758-1377, 1379-1663, 1787-1878, 1879-2034, 2035-2191, tom 3, par. 1-274, tom 4, par. 45, 47, 56-59.

propustilo je da u svojoj ocjeni ZZP-a govori o zločinima u Zatočeničkom centru Vojno;²⁵⁸⁸ (3) "izričito je odbilo" da utvrdi cilj koji je bio u osnovi postupaka HVO-a u Jablanici;²⁵⁸⁹ i (4) pogrešno je uključilo napad u Stupnom Dolu u opštini Vareš u svoju analizu, nakon što je konstatovalo da taj napad nisu naredili "rukovodioci HVO-a".²⁵⁹⁰

816. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće iscrpno analiziralo te zločine drugdje u Prvostepenoj presudi.²⁵⁹¹ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) ispitalo postupke HVO-a u Jablanici i zaključilo da su ti događaji bili dio ZZP-a;²⁵⁹² (2) konstatovalo da je Zatočenički centar Vojno bio "u okviru mreže zatočeničkih centara koji su korišteni za provođenje" ZZP-a, tako da nije bilo neophodno da u svojoj ocjeni ZZP-a pominje zločine koji su se tamo dešavali;²⁵⁹³ i (3) razumno konstatovalo da su zločini u Stupnom Dolu bili počinjeni u skladu sa ZZP-om.²⁵⁹⁴

(ii) Analiza

817. U vezi sa Stojićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće propustilo da ocijeni da li je svaki pojedinačni zločin u svakoj opštini i svakom zatočeničkom centru činio dio ZZP-a, Žalbeno vijeće podsjeća da odgovornost na osnovu UZP-a zahtijeva dokaz o postojanju zajedničkog cilja "koji predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog djela".²⁵⁹⁵ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće utvrdilo da je ZZP – odnosno zajednički zločinački plan da se etnički očiste provincije koje su smatrane hrvatskim – uspostavljen sredinom januara 1993., te da je proveden u djelo putem raznih zločina koji su izvršeni u više raznih opština i zatočeničkih centara.²⁵⁹⁶ Pretresno

²⁵⁸⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 52, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41-68.

²⁵⁸⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 52, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 526.

²⁵⁹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 52, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 61. V. također Stojićev žalbeni podnesak, par. 58.

²⁵⁹¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 33, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1-2191, tom 3, par. 1-1741.

²⁵⁹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 37, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 538-543, tom 4, par. 146, 341, 714, 717.

²⁵⁹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 37, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 890. Tužilaštvo tvrdi da su, na primjer, zatočenici s Heliodroma bili prevezeni u Zatočenički centar Vojno, držani u veoma teškim uslovima, da su bili zlostavljani, pa čak i ubijani dok su vršili prisilni rad, te da su neki zatočenici pristali da odatle odu na teritoriju koja je bila pod kontrolom ABiH ili u druge zemlje. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 37, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1650, 1654-1655, 1662, 1694-1700, 1703-1709, 1721, 1723-1724, 1726, 1731, 1740, 1749, 1757, tom 4, par. 64.

²⁵⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 37, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 492, 503, 507, 699-700, 752-753, 1294-1295, 1396-1397, 1498-1499, 1554-1556, 1596-1599, 1740-1741, tom 4, par. 61-63, 65-66, 68, 202, 594, 596-597, 621, 623, 626, 765, 767, 772, 775-777, 805, 815-816, 1220. Tužilaštvo nije izričito odgovorilo na Stojićeve prigovore u vezi s pristupom Pretresnog vijeća zločinima u Gornjem Vakufu, Prozoru, Mostaru, Čapljinu i Stocu, kao i u zatvorima na Heliodromu i u Ljubuškom, Dretelju i Gabeli. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 33.

²⁵⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227(ii). V. također Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 611; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 364, 418; gore, par. 790.

²⁵⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-65. V. gore, par. 789-790.

vijeće je konstatovalo da je ZZP uspostavljen sredinom januara 1993. na osnovu nekoliko faktora, uključujući predstavljanje Vance-Owenovog mirovnog plana 2. januara 1993. i ultimatum koji je usvojio HVO HZ-HB, a koji je predviđao da se jedinice ABiH potčine HVO-u (dalje u tekstu: Ultimatum od 15. januara 1993.).²⁵⁹⁷ Pretresno vijeće je zatim u svojoj analizi ZZP-a izričito, direktno ili unakrsno, uputilo na svoje činjenične zaključke u vezi sa zločinima u Gornjem Vakufu, Prozoru, Mostaru, Čapljini i Stocu, kao i u zatvorima na Heliodromu i u Ljubuškom, Dretelju i Gabeli, uključujući i tako što je konstatovalo da je UZP ostvarivan postepeno.²⁵⁹⁸ Pored toga, u istom odjeljku Prvostepene presude, Pretresno vijeće je jasno navelo da smatra da su ti događaji, pored ostalih, činili dio ZZP-a zato što su "uglavnom slijedili jasan obrazac djelovanja".²⁵⁹⁹

818. Što se tiče zločina u Zatočeničkom centru Vojno, Žalbno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije izričito uputilo na te zločine u svojoj analizi ZZP-a.²⁶⁰⁰ Međutim, Pretresno vijeće je jasno stavilo do znanja da je cjelokupna analiza ZZP-a poduprta činjeničnim zaključcima u vezi s, između ostalog, zatočeničkim centrima,²⁶⁰¹ te je zaključilo da je ukupni sistem zatočeničkih centara činio sastavni dio sistema za deportaciju muslimanskog stanovništva iz HR HB.²⁶⁰² Žalbno vijeće takođe podsjeća da se Prvostepena presuda mora čitati kao cjelina,²⁶⁰³ te primjećuje da je Pretresno vijeće u analizi krivične odgovornosti Prlića, Petkovića i Pušića jasno stavilo do znanja da zločini u Zatočeničkom centru Vojno spadaju u okvir ZZP-a.²⁶⁰⁴ Žalbno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u vezi s pristupom Pretresnog vijeća tim zločinima. Ova tvrdnja se odbacuje.

819. U vezi sa Stojićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je "izričito odbilo" da utvrdi cilj koji je bio u osnovi postupaka HVO-a u Jablanici, Žalbno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da nije u mogućnosti da utvrdi razlog koji je ležao u osnovu sukoba između HVO-a i ABiH u opštini Jablanica.²⁶⁰⁵ Međutim, Pretresno vijeće je zaključilo da događaji u Jablanici spadaju u okvir ZZP-a zato što su zločini koji su tamo počinjeni činili dio "jasnog

²⁵⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 445, 451-452, tom 4, par. 44, 125. V. takođe dolje, par. 852-853.

²⁵⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45, 47-48, 57, 59, 61, 64 i fusnote 124 (gdje se upućuje na Gornji Vakuf), 126 (gdje se upućuje na zaključke o Prozoru), 127-128 (gdje se upućuje na Jablanicu i Gornji Vakuf), 154-157 (gdje se upućuje na Prozor, Čapljinu, Stolac, zatvore na Heliodromu i u Ljubuškom i Gabeli), 165-167 (gdje se upućuje na Mostar), 169-172 (gdje se upućuje na Vareš), 175-177 (gdje se upućuje na Mostar, zatvore na Heliodromu i u Ljubuškom, Dretelju i Gabeli).

²⁵⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-64.

²⁶⁰⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1664-1716.

²⁶⁰¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 45.

²⁶⁰² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 66, 68, 1298. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 890.

²⁶⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanžira*, par. 227.

²⁶⁰⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 236-239, 274, 797-798, 1186-1187, 1203. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 240, 287-288, 1215.

²⁶⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 526 ("Bez obzira na razloge, jasno je da su 13. i 14. aprila 1993. u opštini Jablanica izbili sukobi između HVO-a i ABiH.").

obrasca djelovanja".²⁶⁰⁶ Prema tome, objašnjenje za sukobe između HVO-a i ABiH predstavlja kontekst i pozadinu, te nema nikakvog neposrednog uticaja na ovaj zaključak. Stojić nije uspio da objasni kako taj propust ima uticaja na njegovu osuđujuću presudu. Ovaj argument se odbija.

820. U vezi sa Stojićevim osporavanjem konstatacija o napadu na Stupni Do 23. oktobra 1993., Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće jeste konstatovalo da rukovodioci HVO-a nisu naredili taj napad, ali da je ipak zaključilo da su ti zločini spadali u okvir ZZP-a zato što su činili dio pomenutog obrasca djelovanja i što su rukovodioci HVO-a pokušali da ih prikriju.²⁶⁰⁷ U tom pogledu, Pretresno vijeće se konkretno usredsredilo na dvojicu rukovodilaca, i to na Praljka i Petkovića, i na njihovu umiješanost u prikrivanje zločina u Stupnom Dolu.²⁶⁰⁸ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da su i Praljak i Petković učestvovali u planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u opštini Vareš u oktobru 1993.²⁶⁰⁹ Isto tako, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić omogućio vojne operacije HVO-a u opštini Vareš.²⁶¹⁰ Žalbeno vijeće ne vidi nikakav problem u ovom pristupu i napominje da odsustvo naređenja od strane rukovodilaca HVO-a da se izvrši napad na Stupni Do ne dovodi nužno do zaključka da zločini koji su izvršeni tokom tog napada nisu činili dio ZZP-a, pod uslovom da postoje drugi faktori koji se mogu upotrijebiti da bi se izveo taj zaključak, kao što je obrazac zločina. U tom pogledu, Žalbeno vijeće napominje da su neki zaključci u vezi s opštinom Vareš koji su se odnosili na Petkovića i Praljka poništeni, i to zaključci da je Petković doprinio počinjenju zločina u gradu Varešu i Stupnom Dolu,²⁶¹¹ te da je Praljak omogućio zločine u Stupnom Dolu tako što je doprinio njihovom prikrivanju i što je planirao i rukovodio operacijama u opštini Vareš.²⁶¹² Međutim, nekoliko drugih konstatacija Pretresnog vijeća u vezi s događajima u opštini Vareš ostalo je nepobijeno, uključujući sljedeće: (1) Praljak je planirao i rukovodio operacijama HVO-a u opštini Vareš; (2) Petković je doprinio prikrivanju zločina počinjenih u Stupnom Dolu; (3) Stojić je omogućio vojne operacije HVO-a u opštini Vareš; (4) Stojić, Petković i Praljak su svi bili obaviješteni o zločinima u Stupnom Dolu čim su se oni desili; i (5) Stojić i Petković su prihvatili te zločine.²⁶¹³ Nadalje, utvrđeno je da su sva trojica imala namjeru da budu počinjeni zločini kakvi su počinjeni u Stupnom dolu mjesecima prije napada na Stupni Do i, pored toga, da su nastavili da učestvuju u UZP-u i nakon tog napada.²⁶¹⁴ Žalbeno vijeće smatra da te nepobijene konstatacije predstavljaju dovoljnu vezu između učesnika UZP-a i

²⁶⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46, 48, 65.

²⁶⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61-62, 65. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 484-486, 492.

²⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

²⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 591-594, 597, 767.

²⁶¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 380, 383.

²⁶¹¹ V. dolje, par. 2275-2280.

²⁶¹² V. dolje, par. 2059-2062.

²⁶¹³ V. dolje, par. 1698, 1701-1703, 1707, 1709-1711, 2028, 2042-2047, 2050-2054, 2283-2284, 2289-2294.

²⁶¹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, 1225, 1227-1228.

zločina koji su se desili u Stupnom Dolu.²⁶¹⁵ Shodno tome, te podsjećajući ponovo da je Pretresno vijeće smatralo da su zločini u Stupnom Dolu dio jasnog obrasca djelovanja, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su događaji u Stupnom Dolu spadali u okvir ZZZP-a.

821. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je propustilo da konkretno razmotri da li je svaki pojedinačni zločin imao za cilj ostvarivanje ZZZP-a. Stojićeva žalbena osnova 4 se odbija u relevantnom dijelu.

(c) Praljkova žalba (osnova 49)

822. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da dâ obrazloženje za svoje zaključke o zločinima za koje se tereti prema prvoj kategoriji UZZP-a i o njegovoj odgovornosti za te zločine, čime mu je uskratilo pravo na djelotvornu žalbu.²⁶¹⁶ Konkretno, Praljak tvrdi da nije pruženo obrazloženje u vezi sa sljedećim: (1) njegovom osuđujućom presudom prema prvoj kategoriji UZZP-a za ubistva u Mostaru za koja je Pretresno vijeće smatralo da nisu činila dio ZZZP-a,²⁶¹⁷ (2) razlikama u vrsti zločina koji su bili obuhvaćeni ZZZP-om u različitim opštinama;²⁶¹⁸ i (3) pitanjem da li mu je utvrđena krivica za zločine počinjene u Jablanici, Stocu, Ljubuškom i Čapljini.²⁶¹⁹

823. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće jasno utvrdilo djelokrug osuđujućih presuda koje je izreklo Praljku, te da ih je u dovoljnoj mjeri obrazložilo, čime mu je omogućilo da iskoristi pravo na ulaganje žalbe.²⁶²⁰ U vezi s Mostarom, tužilaštvo tvrdi da je Praljak osuđen prema prvoj kategoriji UZZP-a za druga ubistva, a ne ona za koja je Pretresno vijeće smatralo da nisu činila dio

²⁶¹⁵ U tom pogledu, Žalbeno vijeće podsjeća da je za odgovornost po prvoj kategoriji UZZP-a "dovoljno [...] da učesnik izvrši djela koja su na neki način usmjerena sprovođenju" zajedničkog plana ili nakane. Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378, 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1445; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695 ("Dovoljno je da optuženi 'izvrši djela koja su na neki način usmjerena [ka] sprovođenju' UZZP-a u smislu da pruži značajan doprinos počinjenju krivičnih djela obuhvaćenih UZZP-om"). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 109 ("Pretresno vijeće ne mora da utvrdi da je on lično doprinio svakom krivičnom djelu, nego da je pružio značajan doprinos zajedničkom cilju i da je svako od krivičnih djela za koja je proglašen odgovornim činilo dio tog cilja"), 153.

²⁶¹⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 539-540, 543-544; Praljkova replika, par. 112-113. V. žalbeni pretres, ŽT. 383 (22. mart 2017.).

²⁶¹⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 541.

²⁶¹⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 541.

²⁶¹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 542. Praljak u ovoj žalbenoj osnovom takođe tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da dâ obrazloženje u vezi s obimom ZZZP-a i njegovim proširenjem kada je zaključilo da zločini koji su počinjeni u opštini Gornji Vakuf spadaju u okvir ZZZP-a. Praljkov žalbeni podnesak, par. 540, 542. Međutim, ovi argumenti kao polazište uzimaju argumente koje je on iznio u okviru drugih žalbenih osnova, a koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 540 i fusnote 1238-1239 (gdje se upućuje, između ostalog, na žalbene podosnove 7.1-7.2, 39.2), par. 542. V. takođe gore, par. 814; dolje, par. 867, 1921. Shodno tome, Žalbeno vijeće ih ovdje neće razmatrati.

²⁶²⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 272-274, 276.

ZZP-a.²⁶²¹ Tužilaštvo tvrdi da Praljкови drugi argumenti zavređuju da budu odbačeni po kratkom postupku.²⁶²²

824. U vezi s Praljkovim argumentom da je Pretresno vijeće propustilo da dà obrazloženje u vezi s tim kako zločini koji su bili obuhvaćeni ZZP-om mogu da se razlikuju od opštine do opštine, Žalbeno vijeće smatra da Praljak ne objašnjava zbog čega bi jedan zločinački plan koji je proveden na širokom geografskom području trebao da bude izričito dosljedan o pogledu zločina počinjenih na različitim lokacijama. U vezi s Praljkovim argumentom da je Pretresno vijeće propustilo da dà obrazloženje u vezi s njegovom osuđujućom presudom prema prvoj kategoriji UZP-a za ubistva u Mostaru za koje je smatralo da nisu činila dio ZZP-a, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da određena ubistva koja su bila počinjena tokom HVO-ovih operacija zatočenja i deložacija nisu činila dio ZZP-a.²⁶²³ Međutim, Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da ubistva koja su bila počinjena "tokom napada", uključujući ona tokom napada HVO-a na istočni Mostar i tokom napada HVO-a na selo Raštani u Mostaru, jesu činila dio ZZP-a.²⁶²⁴ Praljak je, shodno tome, osuđen za ta konkretna ubistva, a ne za ubistva koja nisu činila dio ZZP-a. On iskrivljeno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća i njegov argument se, shodno tome, odbija. Na kraju, Praljak u svom argumentu da je Pretresno vijeće propustilo da donese jasne zaključke u vezi s njegovom odgovornošću za zločine počinjene u Jablanici, Stocu, Ljubuškom i Čapljini iskrivljeno prikazuje Prvostepenu presudu. Premda Pretresno vijeće jeste utvrdilo da Praljak nije lično doprinio zločinima u tim opštinama,²⁶²⁵ ono je konstatovalo da su ti zločini činili dio ZZP-a,²⁶²⁶ te da je Praljak, kao učesnik UZP-a, odgovoran za te zločine.²⁶²⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo na obrazloženje i odbija njegovu žalbenu osnovu 49.

(d) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.1.3)

825. Petković iznosi argument da je Pretresno vijeće bilo dužno da putem obrazloženja utvrdi da je svaki zločin u osnovi za koji se tereti bio posljedica provođenja UZP-a.²⁶²⁸ On tvrdi da je u ovom

²⁶²¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 275.

²⁶²² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 274. Tužilaštvo se ne bavi konkretno Praljkovim argumentom u vezi s Jablanicom, Stocem, Ljubuškim i Čapljinom.

²⁶²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 70, 72.

²⁶²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 59, 66. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 948-963.

²⁶²⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 630.

²⁶²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 48, 57. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 63.

²⁶²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 631.

²⁶²⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 34, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Zigiranyirazo*, par. 418, Prvostepenu presudu u predmetu *Limaj i drugi*, par. 669, Drugostepenu presudu u predmetu *Limaj i drugi*, par. 99. Petković konkretno iznosi argument da sudska praksa zahtijeva ovaj korak kako bi se isključile sljedeće mogućnosti: (1) da je do zločina možda došlo u odsustvu nekog konkretnog plana ili nezavisno od takvog plana; ili (2) da je veza počinilaca s učesnicima UZP-a bila previše slaba. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 34.

predmetu Pretresno vijeće pogriješilo time što je pretpostavilo da su ti zločini bili posljedica provođenja ZZP-a.²⁶²⁹

826. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije pretpostavilo da su zločini činili dio ZZP-a, nego je izvršilo detaljnu analizu obrasca zločina koji su bili počinjeni u više opština.²⁶³⁰

827. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće bilo dužno da iznese jasne konstatacije u vezi s obimom UZP-a,²⁶³¹ te podsjeća, nadalje, na svoj zaključak da je Pretresno vijeće u ovom predmetu ispunilo taj uslov.²⁶³² Pored toga, Petković samo iznosi tvrdnju da je Pretresno vijeće nerazumno pretpostavilo da je do zločina došlo uslijed provođenja ZZP-a, a da pritom taj argument ne potkrepljuje nijednim dokazom. Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže grešku u zaključku koji je izvelo Pretresno vijeće i, shodno tome, odbija njegovu žalbenu podosnovu 3.2.1.3.

4. Navodne greške u vezi s događajima koji su bili sastavni dio ZZP-a

(a) Uvod

828. Iako je imalo u vidu da je tužilaštvo navelo da je postojalo nekoliko UZP-ova koji su bili uspostavljeni u različita vremena i u različitim oblicima, Pretresno vijeće je konstatovalo da je postojao samo jedan, jedinstveni ZZP, a to je bila "dominacija Hrvata u HR HB putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva".²⁶³³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su, već od decembra 1991., rukovodioci HZ(R) HB i rukovodioci Hrvatske, među kojima je bio i Tuđman, smatrali da je za ostvarenje krajnjeg cilja UZP-a neophodno da se izmijeni nacionalni sastav stanovništva na teritorijama za koje se tvrdilo da čine dio HZ HB.²⁶³⁴ Pored toga, Vijeće je konstatovalo da su, najkasnije u oktobru 1992., Prlić, Stojić, Praljak i Petković znali da je ostvarenje krajnjeg cilja UZP-a u suprotnosti s mirovnim pregovorima koji su u tom trenutku bili vođeni u Ženevi i da će to obuhvatiti preseljenje muslimanskog stanovništva izvan teritorije HZ HB.²⁶³⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je UZP uspostavljen sredinom januara 1993. i da je

²⁶²⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 35-36. Petković konkretno tvrdi da je odluka Pretresnog vijeća zasnovana na nedokazanim činjeničnim pretpostavkama, to jest na sljedećem: (1) da su svi zločini bili posljedica plana i da za njih nije bilo drugog uzroka; (2) da su zločini u osnovi bili posljedica tog konkretnog plana i nijednog drugog; (3) da je taj plan bio proveden na svakoj pojedinoj lokaciji na kojoj su zločini navodno bili počinjeni; i (4) da su svi žalioци uzeli učešće u tom zajedničkom planu i dijelili ga. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 36. V. takođe Petkovićeva replika, par. 12.

²⁶³⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 33.

²⁶³¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 161-178. V. takođe gore, par. 817.

²⁶³² V. takođe gore, par. 817-821, 824.

²⁶³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41.

²⁶³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 43.

²⁶³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 43.

izvođen postepeno.²⁶³⁶ Vijeće se, konkretno, pozvalo i uputilo na svoje zaključke da je HVO počinio zločine: (1) u opštini Gornji Vakuf u periodu od januara do aprila 1993.;²⁶³⁷ (2) u opštini Jablanica u aprilu 1993.;²⁶³⁸ (3) u opštini Prozor u aprilu 1993.;²⁶³⁹ (4) u opštini Mostar u periodu od aprila 1993. do aprila 1994.;²⁶⁴⁰ (5) poslije napada ABiH na kasarnu "Tihomir Mišić" 30. juna 1993.;²⁶⁴¹ i (6) u opštini Vareš u oktobru 1993.²⁶⁴²

(b) Navodne greške u vezi sa zaključcima koji su se odnosili na period prije ZZP-a

(i) Prličeva žalba (podosnova 10.1)

829. Prlić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je postojao ZZP.²⁶⁴³ On tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na "selektivne dokaze" kada je zaključilo da su rukovodioci HZ(R) HB nastojali da izmijene nacionalni sastav stanovništva na tim teritorijama i da je Prlić znao da je provođenje tog plana u suprotnosti s mirovnim pregovorima koji su u tom trenutku bili vođeni u Ženevi.²⁶⁴⁴

830. Tužilaštvo odgovara da Prlić iznosi neargumentovane tvrdnje koje nisu potkrijepljene dokazima,²⁶⁴⁵ uz "suvišno upućivanje, bez objašnjenja, na argumente" koje je iznio drugdje u svom žalbenom podnesku.²⁶⁴⁶ Tužilaštvo tvrdi da ti argumenti ne iziskuju detaljno razmatranje i da ih, stoga, treba odbaciti bez razmatranja.²⁶⁴⁷

831. Žalbeno vijeće napominje da, kada tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na "selektivne dokaze", Prlić jednostavno upućuje na jedan jedini paragraf Prvostepene presude, ne objašnjavajući pritom kako je Pretresno vijeće pogriješilo. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da Prlić samo upućuje na nekoliko svojih žalbenih podosnova koje je Vijeće razmotrilo i

²⁶³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45.

²⁶³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45, 48 i fusnote 124, 127.

²⁶³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46, 48.

²⁶³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 47.

²⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 49, 51, 53, 56-59.

²⁶⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57, 64.

²⁶⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 61-63.

²⁶⁴³ Prličev žalbeni podnesak, par. 281.

²⁶⁴⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 282, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 43. Prlić takođe upućivanjem uvodi i svoje žalbene podosnove 1.1, 1.3, 9.6, 9.7, 16.1, 16.2 i 16.3. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 283. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 141-142, 159-162, 169 (20. mart 2017.) (gdje iznosi argument da, između ostalog, ZZP nije postojao i da su hrvatski planovi za podjelu teritorije bili zasnovani na raznim međunarodnim mirovnim planovima i da, stoga, nikad nisu pozivali na etničko čišćenje).

²⁶⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 166, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 20(ix), Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 246.

²⁶⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 166-167.

²⁶⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 166. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 163-165. Tužilaštvo nadalje tvrdi da dokazi u vezi s događajima u BiH, kao i njihov obrazac, jasno pokazuju da je cilj bio da se putem zločina izmijeni nacionalni sastav stanovništva Herceg-Bosne i da je to na kraju i ostvareno. V. žalbeni pretres, ŽT. 180, 190-192 (20. mart 2017.).

odbilo drugdje u ovoj Presudi, a da pritom ne objašnjava zbog čega su one relevantne.²⁶⁴⁸ Žalbena vijeće, shodno tome, odbija Prličevu žalbenu podosnovu 10.1.²⁶⁴⁹

(ii) Praljkova žalba (podosnova 5.4 djelimično)

832. Praljak osporava zaključak Pretresnog vijeća da su, počev od decembra 1991., rukovodioci HZ(R) HB i hrvatski rukovodioci smatrali da je za ostvarenje krajnjeg cilja UZP-a neophodno izmijeniti nacionalni sastav stanovništva na teritorijama za koje su tvrdili da čine dio HZ(R) HB. Praljak tvrdi da se taj zaključak kosi s drugim zaključcima u kojima je Pretresno vijeće smatralo da je "mogući cilj" tog plana bio da se uspostavi jedan autonomni hrvatski entitet u BiH.²⁶⁵⁰ Praljak također iznosi argument da je Pretresno vijeće pobrkalo ZZZP s političkim ciljevima kada je zaključilo da je UZP uspostavljen kako bi se ostvario politički cilj uspostavljanja autonomnog hrvatskog entiteta u BiH, budući da je taj cilj bio legitiman, a ne zločinački.²⁶⁵¹ Pored toga, on tvrdi da je Pretresno vijeće "prepoznalo da se Tuđman rukovodio isključivo" Hrvatskom, što ukazuje na to je Tuđman bio preokupiran interesima Hrvatske.²⁶⁵²

833. Tužilaštvo odgovara da Praljak u svom semantičkom argumentu o protivrječnosti između hrvatskog entiteta u BiH i podjele zanemaruje zaključke o razgovorima o podjeli koje su vodili Hrvati i Srbi.²⁶⁵³ Tužilaštvo također tvrdi da Pretresno vijeće nije pobrkalo ZZZP i krajnji cilj UZP-a, nego je identifikovalo jedinstveni zajednički zločinački cilj, naime da se zločinačkim sredstvima osnuje hrvatski entitet u BiH, čime bi se barem djelimično ponovo uspostavile granice Banovine.²⁶⁵⁴ Tužilaštvo tvrdi, nadalje, da se Praljak selektivno i izvan konteksta poziva na pasuse

²⁶⁴⁸ V. gore, par. 170-176, 697-699, 722-727. V. također dolje, par. 1146-1221.

²⁶⁴⁹ U vezi s Prličevim argumentom da planovi za podjelu teritorije nisu pozivali na etničko čišćenje zato što su bili zasnovani na raznim međunarodnim mirovnim planovima, Žalbena vijeće napominje da je Prlič isti argument iznio u svom Završnom podnesku. V. Prličev završni podnesak, par. 239-262. Pretresno vijeće je odbacilo taj argument. Prlič sada ponavlja svoje argumente, nudeći pritom svoje tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da protumači dokaze onako kako je to učinilo Pretresno vijeće. Iz tog razloga, Prličev argument u vezi s etničkim čišćenjem se također odbacuje.

²⁶⁵⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 93, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 71 (Praljkove žalbene podosnove 5.1-5.2), Prvostepena presuda, tom 4, par. 10, 24, 43. Praljak također prigovara na zaključak Pretresnog vijeća da je ZZZP bio uspostavljen u januaru 1993. i tvrdi sljedeće: (1) svaka eventualna Tuđmanova ideja o podjeli BiH iščezla je početkom 1992. s proglašenjem nezavisnosti BiH; i (2) poslije tog proglašenja, Tuđman je ponovio da je budućnost hrvatskog naroda unutar BiH. Praljkov žalbeni podnesak, par. 94, gdje se upućuje, između ostalog, na Praljkov žalbeni podnesak, par. 73-75, 79-80, 82-85 (Praljkove žalbene podosnove 5.1-5.2).

²⁶⁵¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 95, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 44; žalbeni pretres, ŽT. 382 (22. mart 2017.).

²⁶⁵² Praljkov žalbeni podnesak, par. 96, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 15.

²⁶⁵³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 40.

²⁶⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 33. V. također Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 41.

iz Prvostepene presude i da ne čita Prvostepenu presudu kao cjelinu, tako da zanemaruje detaljnu analizu UZP-a.²⁶⁵⁵

834. Praljak replicira da Pretresno vijeće, suprotno tvrdnji tužilaštva, nije utvrdilo da je postojao jedan zajednički zločinački cilj.²⁶⁵⁶

835. U mjeri u kojoj Praljak tvrdi da se zaključci o ZZP-u kose sa zaključcima o krajnjem cilju UZP-a, Žalbeno vijeće napominje da on upućuje na argumente u svojim žalbenim podosnovama 5.1 i 5.2, koji su odbijeni drugdje u ovoj Presudi.²⁶⁵⁷ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće primjećuje da je, suprotno Praljkovoj tvrdnji da je politički cilj bio da se uspostavi autonomna hrvatska provincija u BiH, Pretresno vijeće zaključilo da je krajnji cilj UZP-a bio da se osnuje hrvatski entitet kojim će se barem djelimično ponovo uspostaviti granice Banovine i omogućiti ujedinjenje hrvatskog naroda, te da je taj entitet trebao ili da se neposredno pripoji Hrvatskoj ili da bude jedna nezavisna država unutar BiH, čvrsto povezana s Hrvatskom.²⁶⁵⁸

836. Praljkova tvrdnja da je Pretresno vijeće pobrkalo ZZP s legitimnim političkim ciljevima takođe je bez osnove, budući da je Pretresno vijeće dosljedno definisalo ZZP kao etničko čišćenje muslimanskog stanovništva radi ostvarenja krajnjeg cilja UZP-a.²⁶⁵⁹ S obzirom na to da je Pretresno vijeće utvrdilo da je etničko čišćenje trebalo da bude ostvareno putem više različitih zločina, ono je napravilo jasnu razliku između krajnjeg cilja UZP-a – teritorijalnih političkih težnji učesnika UZP-a – i zločinačkih sredstava pomoću kojih je on ostvarivan.²⁶⁶⁰ Praljkov argument se, shodno tome, odbacuje. Na kraju, Žalbeno vijeće smatra da je u svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće prepoznalo da se Tuđman isključivo rukovodio Hrvatskom i da je bio uglavnom preokupiran interesima Hrvatske, Praljak pogrešno okarakterisao relevantni zaključak, to jest da se Tuđman "za postojanje i legitimitet hrvatskog naroda u BiH zalagao zato da bi osigurao zaštitu granica Hrvatske".²⁶⁶¹ Praljak nije uspio da pokaže nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi sa ZZP-om. Shodno tome, ova tvrdnja se odbacuje.

²⁶⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 34. Tužilaštvo takođe tvrdi da Praljak ponavlja argumente koje je već iznio na suđenju. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 40, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 432-433, Praljkov žalbeni podnesak, par. 94.

²⁶⁵⁶ Praljkova replika, par. 20.

²⁶⁵⁷ V. gore, par. 602-607.

²⁶⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 24. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 10, 16.

²⁶⁵⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44, 1232. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 65 (gdje se upućuje na izmjenu nacionalnog sastava stanovništva hrvatskih provincija).

²⁶⁶⁰ V. gore, par. 789.

²⁶⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 15.

837. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže nikakvu grešku u pobijanim zaključcima Pretresnog vijeća i odbija Praljkovu žalbenu podosnovu 5.4 u relevantnom dijelu.

(iii) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.1.2 djelimično)

a. Argumenti strana u postupku

838. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak da je "uspostavljanje hrvatskog entiteta u BiH *nužno* podrazumijevalo 'etničko čišćenje'" i da je propustilo da obrazloži taj svoj zaključak ili da uputi na relevantne dokaze.²⁶⁶² S tim u vezi, on iznosi argument da je međunarodna zajednica zamislila BiH ne kao unitarnu državu, nego kao državu koja bi se sastojala od teritorijalnih jedinica zasnovanih na kriteriju nacionalne pripadnosti.²⁶⁶³ Petković takođe osporava dokaze koji podupiru zaključak da su učesnici UZP-a smatrali da je za ostvarenje krajnjeg cilja UZP-a neophodno da se izmijeni nacionalni sastav stanovništva na teritorijama za koje su tvrdili da čine HZ(R) HB.²⁶⁶⁴ Konkretno, on iznosi argument da nijedan od dva dokumenta na koja se oslonilo Pretresno vijeće – dokazni predmeti P00089 i P00021 – ne potkrepljuje taj zaključak.²⁶⁶⁵

839. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da su Petković i drugi učesnici UZP-a imali namjeru da izvrše etničko čišćenje muslimanskog stanovništva kako bi ostvarili krajnji cilj UZP-a.²⁶⁶⁶ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće nije isključivo oslonilo na dokazne predmete P00089 i P00021, nego na brojne potkrijepljene zaključke, te iznosi argument da, u svakom slučaju, dokazni predmeti P00089 i P00021 dodatno potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća.²⁶⁶⁷

b. Analiza

840. Prije svega, Žalbeno vijeće smatra da Petkovićev argument u vezi s namjerama koje je međunarodna zajednica imala za BiH predstavlja neargumentovanu tvrdnju nepotkrijepljenu

²⁶⁶² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 30 (kurziv u originalu), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 32-33; žalbeni pretres, ŽT. 493 (23. mart 2017.). Petković iznosi ovaj argument kao alternativu svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće propustilo da iznese jasnu definiciju izraza "etničko čišćenje". V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 28-29; gore, par. 787-790.

²⁶⁶³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 30.

²⁶⁶⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 31, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 43.

²⁶⁶⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 31, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 43 i fusnota 120; žalbeni pretres, ŽT. 493 (23. mart 2017.).

²⁶⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 25.

²⁶⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 25-26, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 11-12, 18-19, 43, 45-66. Konkretno, tužilaštvo upućuje na sljedeće konstatacije: (1) učesnici UZP-a, kao što su Prlić i Boban, davali su izjave da Muslimane treba ukloniti iz HZ(R) HB; (2) dana 26. oktobra 1992., Praljak je izjavio "[i]nteres nam je da Muslimani dobiju svoj kanton da bi imali gdje odseliti"; (3) Petković i drugi su ulagali napore da podijele BiH između Hrvata i Srba, a da se Muslimanima ostavi malo ili nimalo prostora; i (4) rasprostranjeno etničko čišćenje od

dokazima, te odbacuje taj argument. Ostatak Petkovićevih prigovora odnosi se na dokazne predmete na koje se Pretresno vijeće pozvalo u prilog svom zaključku da su, počev od decembra 1991., rukovodioci HZ(R) HB, uključujući Bobana, i rukovodioci Hrvatske, uključujući Tuđmana, smatrali da je izmjena nacionalnog sastava stanovništva provincija neophodna radi ostvarenja krajnjeg cilja UZP-a,²⁶⁶⁸ a to su dokazni predmeti P00089 i P00021.

841. Dokazni predmet P00089 je predsjednički transkript od 27. decembra 1991., a njegove stranice na koje se upućuje sadrže dio Tuđmanovog govora u kojem je riječ o osnivanju čisto hrvatske zajednice "u maksimalno mogućim granicama".²⁶⁶⁹ Žalbeno vijeće napominje da u toku te rasprave, Boban pominje "čišćenje pograničnih područja".²⁶⁷⁰ Međutim, relevantni dijelovi predsjedničkih transkripata ne odražavaju, u cjelini, jasnu opštu saglasnost u vezi s političkim ciljem koji bi za logičnu posljedicu imao etničko čišćenje.²⁶⁷¹ Što se tiče dokaznog predmeta P00021, koji je knjiga Ante Valente iz 1991. godine pod naslovom "Podjela Bosne i borba za cjelovitost", Žalbeno vijeće napominje da je u toj knjizi riječ o preseljavanju Muslimana u centralnu BiH.²⁶⁷² No, Žalbeno vijeće takođe napominje da, iako je Valenta 1993. godine bio na položaju potpredsjednika HZ(R) HB,²⁶⁷³ njegova knjiga ne potkrepljuje širu postavku da su učesnici UZP-a zastupali to mišljenje u decembru 1991.

842. Međutim, Žalbeno vijeće smatra da te nejasnoće nemaju nikakav uticaj na zaključke Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće je na drugim mjestima donijelo više zaključaka koji pokazuju da su rukovodioci HZ(R) HB i Tuđman stekli namjeru da izmijene nacionalni sastav stanovništva na teritorijama za koje su tvrdili da čine dio HZ(R) HB – to jest da izvrše etničko čišćenje Muslimana s teritorije za koju su tvrdili da je hrvatska – prije nego što je uspostavljen UZP sredinom

strane snaga HVO-a vršeno je širom HZ(R) HB tokom perioda postojanja UZP-a i slijedilo je jasan obrazac. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 16-18; žalbeni pretres, ŽT. 660 (24. mart 2017.).

²⁶⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 43, gdje se upućuje na dokazne predmete P00021, P00089, str. 34-35. Žalbeno vijeće napominje da se na osnovu fusnote 120 u tomu 4 Prvostepene presude može činiti da se Pretresno vijeće za ovaj zaključak oslonilo na stranice 18-24 dokaznog predmeta P00021, ali da stranice s brojevima 18-24 ne odgovaraju u potpunosti dvjema stranicama te knjige koje su na suđenju prihvaćene kao dokazni predmet P00021, a to su stranice 43 i 66 verzije istog dokaznog predmeta na b/h/s-u. V. Philip Roger Watkins, T. 18803-18804; *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-T, Nalog o prihvatanju dokaznih predmeta u vezi sa svjedokom Philipom Watkinom, 30. avgust 2007. Žalbeno vijeće napominje da samo stranica 23 verzije na engleskom odgovara stranici 66 verzije na b/h/s-u. Žalbeno vijeće, shodno tome, smatra da upućivanje na str. 18-24 predstavlja tipografsku grešku.

²⁶⁶⁹ Dokazni predmet P00089, str. 34-35. Žalbeno vijeće napominje da se čini da u sudskom spisu postoje dva prevoda dokaznog predmeta P00089 i smatra da se zaključak Pretresnog vijeća odnosi na recentnije uvršteni prevod, ET 0085-0386-0085-0510.

²⁶⁷⁰ Dokazni predmet P00089, str. 35.

²⁶⁷¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 12 ("Vijeće napominje da je Franjo Tuđman nastupao na dva načina: u jednoj verziji se zalagao za poštivanje postojećih granica BiH jer je znao da je međunarodna zajednica protiv podjele BiH, dok se u drugoj zalagao za podjelu BiH između Hrvata i Srba"), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00089, str. 29-30.

²⁶⁷² V. dokazni predmet P00021, str. 40; dokazni predmet 1D01538, str. 42-43.

²⁶⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 524 i fusnota 1281.

januara 1993.²⁶⁷⁴ Te zaključke Petković nije osporio u ovoj žalbenoj podosnovi.²⁶⁷⁵ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito konstatovalo da je ZZP uspostavljen tek sredinom januara 1993. zbog toga što nije bilo dovoljnih dokaza na osnovu kojih se mogao donijeti zaključak da je on postojao i prije toga.²⁶⁷⁶ Žalbeno vijeće, shodno tome, smatra da Petković nije uspio da pokaže da bi nejasnoće u dokaznoj osnovi koju je ponudilo Pretresno vijeće imale ikakvog uticaja na njegovu osuđujuću presudu.

843. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće propustilo da dâ obrazloženje ili da uputi na relevantne dokaze kada je zaključilo da je etničko čišćenje bilo neophodno kako bi se ostvario krajnji cilj UZP-a. Njegova žalbena osnova 3.2.1.2 se odbija u relevantnom dijelu.

(c) Navodne greške u zaključcima da je UZP započeo sredinom januara 1993. i da su muslimanski civili bili uklonjeni iz sela u opštini Gornji Vakuf

844. Pretresno vijeće je zaključilo da je provođenje UZP-a započelo u januaru 1993., u vrijeme kada je, dok su rukovodioci HZ HB učestvovali u mirovnim pregovorima, HVO izveo vojne kampanje u provincijama koje je smatrao hrvatskim kako bi tamo konsolidovao svoje prisustvo.²⁶⁷⁷ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO 18. januara 1993. pokrenuo napad na grad Gornji Vakuf i sela Duša, Hrasnica, Uzričje i Ždrimci u opštini Gornji Vakuf,²⁶⁷⁸ te odatle uklonio stanovnike muslimanske nacionalnosti.²⁶⁷⁹

(i) Prlićeva žalba (podosnove 10.2, 10.3 i 10.4 djelimično)

a. Argumenti strana u postupku

845. Prlić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je ZZP uspostavljen u januaru 1993.²⁶⁸⁰ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo "jedino" na nepotkrijepljene dokaze koje su iznijeli međunarodni svjedoci, čiji se nedostatak vjerodostojnosti Pretresno vijeće previdjelo,²⁶⁸¹ dok je zanemarilo druge relevantne dokaze.²⁶⁸²

²⁶⁷⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 9-24, 44, 1232.

²⁶⁷⁵ V. dolje, par. 868-873.

²⁶⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44.

²⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45.

²⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 561. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 343-388, 396-468, tom 4, par. 45.

²⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 48.

²⁶⁸⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 452-464, tom 2, par. 330-342, 503-506, 514, 521, tom 4, par. 44.

²⁶⁸¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na Christophera Beesea, T. 5328-5332 (djelimično zatvorena sjednica) (22. avgust 2006.), dokazni predmet P02787.

²⁶⁸² Prlićev žalbeni podnesak, par. 284.

Nadalje, ukazujući na dokaze koje je iznio svjedok tužilaštva Cedric Thornberry, Prlić iznosi argument da je Pretresno vijeće previdjelo to da su dokazi međunarodnih svjedoka bili zasnovani na "nepotkrijepljenim predodžbama".²⁶⁸³ Prlić takođe tvrdi da postoje greške u zaključku da su rukovodioci HZ HB ostvarivali UZP postepeno, te, konkretnije, u zaključku da je HVO 18. januara 1993. pokrenuo napad u Gornjem Vakufu, da je granatirao sela, preuzeo kontrolu nad njima, te izvodio vojna dejstva u provincijama koje je smatrao hrvatskim.²⁶⁸⁴

846. Tužilaštvo odgovara da Prlićevi prigovori treba da budu odbačeni bez razmatranja zato što se u njima iskrivljeno prikazuju činjenični zaključci ili dokazi.²⁶⁸⁵ Konkretno, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) Pretresno vijeće se oslonilo i na druge dokaze, a ne samo na one koje su iznijeli međunarodni svjedoci,²⁶⁸⁶ dok Prlić ne navodi ništa u prilog svom argumentu da ti svjedoci nisu bili vjerodostojni i da njihovi dokazi nisu bili potkrijepljeni;²⁶⁸⁷ i (2) Prlić ne identifikuje dokaze koje je Pretresno vijeće zanemarilo.²⁶⁸⁸ U vezi s Prlićevim osporavanjem zaključka Pretresnog vijeća o postepenom provođenju UZP-a, tužilaštvo iznosi argument da on "'iznosi puke tvrdnje koje nisu potkrijepljene dokazima', uz suvišne i neobjašnjene sopstvene reference", što opravdava njihovo odbijanje po kratkom postupku.²⁶⁸⁹

b. Analiza

847. U vezi s Prlićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo jedino na nepotkrijepljene dokaze koje su iznijeli međunarodni svjedoci, Žalbena vijeće napominje da je, suprotno njegovoj tvrdnji, zaključak Pretresnog vijeća u vezi s formiranjem UZP-a zasnovan ne samo na dokazima međunarodnih svjedoka, nego i na zaključcima izvedenim drugdje u Prvostepenoj presudi,²⁶⁹⁰ koji su, sa svoje strane, bili zasnovani na nizu dokaza.²⁶⁹¹ Prlić nije uspio

²⁶⁸³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na dokazni predmet P10041, par. 42 (Izjava svjedoka Cedrica Thornberryja).

²⁶⁸⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 286(a)-(c), 287(a) (gdje se upućuje na žalbenu podosnovu 16.1). Žalbena vijeće napominje da Prlić takođe upućuje na sopstvenu žalbenu podosnovu 16.2. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 288.

²⁶⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 168, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 20(i).

²⁶⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 169, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 452-464, tom 2, par. 330-342, 503-506, 514, 521, tom 4, par. 44.

²⁶⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 170.

²⁶⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 172.

²⁶⁸⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 166, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 20(ix), Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 246.

²⁶⁹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 442-451 ("Pregovori u okviru Vance-Owenovog plana (avgust 1992. – januar 1993.)"), 452-476 ("Događaji koji su uslijedili nakon Vance-Owenovog plana; Pokušaji provođenja načela plana na terenu (januar 1993. – avgust 1993.)").

²⁶⁹¹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 443 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D00288, 1D00289, str. 2, 1D02664, str. 13-16, 1D02848, str. 2, 1D02849, str. 1, 1D02850, 1D02851, 4D00830), 445 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 1D01521), 446 (gdje se upućuje, između ostalog, na 3D03720), 447 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 1D02935 (povjerljivo)), 451 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 1D01521), 455 (gdje se upućuje na, između ostalog, na dokazni predmet 1D01195), 457 (gdje se

da objasni zbog čega ovaj zaključak ne bi mogao da stoji na osnovu tih drugih konstatacija. Pored toga, što se tiče njegovog argumenta u vezi s tim da međunarodni svjedoci nisu bili vjerodostojni, Prlić iznosi argument da je Pretresno vijeće "previdjelo" svjedočenje svjedoka Christophera Beesea, u kojem je Beese potvrdio da je Lord Owen kritikovao izvještaje PMEZ-a, koje su sastavili međunarodni svjedoci, zbog toga što im je nedostajala analiza i što nisu bili relevantni.²⁶⁹² Iako Pretresno vijeće nije uputilo na njegovo svjedočenje u onim dijelovima Prvostepene presude na koje ukazuje Prlić,²⁶⁹³ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora da uputi na svjedočenje svakog svjedoka niti na svaki dokaz u sudskom spisu, te da se pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki dokaz koji je očito relevantan.²⁶⁹⁴ S obzirom na to da se Pretresno vijeće na više mjesta u Prvostepenoj presudi oslonilo na dokaze koje je iznio Beese, pa tako i u odjeljku u kojem se raspravlja o formiranju UZP-a, jasno je da nije zanemarilo njegove dokaze.²⁶⁹⁵ Shodno tome, Prlić nije uspio da objasni kako nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće.²⁶⁹⁶ Što se tiče Prlićevog prigovora u vezi s dokazima koje je iznio Thornberry, Prlić samo upućuje na onaj paragraf izjave tog svjedoka za koji on tvrdi da je "nepotkrijepljena predodžba", a da pritom ne navodi ništa u prilog toj tvrdnji, tako da ne objašnjava zašto je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na te dokaze.²⁶⁹⁷ Žalbeno vijeće ima u vidu, nadalje, da se Pretresno vijeće oslonilo na niz drugih dokaza koji potkrepljuju Thornberryjeve dokaze da su Hrvati razmišljali o etničkom čišćenju u BiH.²⁶⁹⁸ Žalbeno vijeće takođe odbija, kao nerazrađenu, Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne

upućuje na, između ostalog, na dokazne predmete 3D01537, 1D01195, str. 1-2), 458 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 1D01521), 459 (gdje se upućuje na dokazni predmet 1D01195, str. 1-2), 460 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D02729, 2D00206), 461 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 2D00093, 4D00358), 462 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 4D01235), 463 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 2D01111, str. 1-2, 2D00289), 464 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 4D00557), 465 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D02903, 1D01193, 1D01822, 1D02890), 473 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 1D00817, str. 4), 476 (gdje se upućuje na dokazne predmete 1D01281, 1D01388, str. 2).

²⁶⁹² V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na Christophera Beesea, T. 5328-5332 (djelimično zatvorena sjednica) (22. avgust 2006.).

²⁶⁹³ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 284, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 452-464, tom 2, par. 330-342, 503-506, 514, 521, tom 4, par. 44.

²⁶⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53, 161, 299; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017.

²⁶⁹⁵ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 21, 45, 54-55 i fusnote 66, 123, 149, 152-153.

²⁶⁹⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 224.

²⁶⁹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P10041, par. 42.

²⁶⁹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka BH, T(f). 17534-17535 (zatvorena sjednica) (25. april 2007.), na Olea Brix-Andersena, dokazni predmet P10356 ("predmet *Kordić i Čerkez*") T. 10752, 10777-10779 & T(f). 10871-10872, dokazni predmet P01353 (povjerljivo), str. 1, dokazni predmet P02327 (povjerljivo), str. 6, dokazni predmet P02787, str. 4.

dokaze, budući da on nije objasnio koji su dokazi zanemareni ili kako je to imalo ikakvog uticaja na zaključke Pretresnog vijeća.²⁶⁹⁹

848. Što se tiče Prličevog osporavanja zaključaka Pretresnog vijeća o vojnim kampanjama HVO-a od januara 1993. i, posebno, o napadima u Gornjem Vakufu, Žalbeno vijeće napominje da Prlič iznosi svoj argument isključivo tako što upućuje na svoje žalbene osnove 16.1 i 16.2, koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi.²⁷⁰⁰ Ovaj argument se, shodno tome, odbacuje.

849. Žalbeno vijeće konstatuje da Prlič nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se UZP iskristalisao sredinom januara 1993. i da su rukovodioci HZ HB provodili UZP postepeno. Shodno tome, Prličeve žalbene podosnove 10.2, 10.3 i 10.4 u relevantnom dijelu se odbijaju.

(ii) Stojićeva žalba (osnova 10)

a. Argumenti strana u postupku

850. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da dâ "obrazloženu odluku" kada je donijelo zaključak da je UZP uspostavljen "najkasnije sredinom januara 1993".²⁷⁰¹ On takođe tvrdi, alternativno, da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tog zaključka.²⁷⁰² U prilog objema tvrdnjama, Stojić prvo iznosi argument da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze koji ne potkrepljuju zaključak da je UZP uspostavljen sredinom januara 1993.,²⁷⁰³ te da se Pretresno vijeće nije moglo osloniti na ranije zaključke u Prvostepenoj presudi zato što su oni bili "posve istorijske prirode i kratki".²⁷⁰⁴ Drugo, Stojić tvrdi da se zaključak Pretresnog vijeća da je UZP uspostavljen sredinom januara 1993. kosi s njegovim drugim zaključcima da su, u isto vrijeme, rukovodioci HZ HB učestvovali u mirovnim pregovorima s bosanskim Muslimanima i da su potom, poslije 30. januara 1993., pokušavali da s njima sarađuju.²⁷⁰⁵ Treće, Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo dovoljne razloge za svoj zaključak

²⁶⁹⁹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlič upućuje na svoje argumente u žalbenoj podosnovi 16.1, koju je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1147-1174.

²⁷⁰⁰ Žalbeno vijeće napominje da se Prličeva žalbena podosnova 16.1 odnosi na njegov značajan doprinos UZP-u u Gornjem Vakufu, dok se njegova žalbena podosnova 16.2 odnosi na njegov značajan doprinos UZP-u u Prozoru, Sovićima i Doljanima. V. dolje, par. 1146-1208.

²⁷⁰¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 87-88, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 44. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 93.

²⁷⁰² Stojićev žalbeni podnesak, par. 88, 92-93.

²⁷⁰³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 89, gdje se upućuje na Cedrica Thornberry, T. 26166-26168, 26173-26176 (14. januar 2008.), svjedok BH, T. 17534-17535 (zatvorena sjednica) (25. april 2007.), dokazne predmete P10041, par. 42, P01353 (povjerljivo), P10356, str. 10752, 10777-10779, 10871-10872, P02327 (povjerljivo), P02787.

²⁷⁰⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 89. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 87.

²⁷⁰⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 90.

da su vojna dejstva u Gornjem Vakufu činila dio UZP-a, dok ona u Prozoru 1992. godine nisu.²⁷⁰⁶ On tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da vojna dejstva u Prozoru 1992. godine spadaju izvan okvira UZP-a zato što se za njih nije teretio Pušić, ali da, s obzirom da isto vrijedi i za vojna dejstva u Gornjem Vakufu, onda su i ta dejstva morala da budu izvan okvira UZP-a.²⁷⁰⁷ Na kraju, Stojić iznosi argument da u januaru 1993. nije bilo nikakve promjene okolnosti koja bi razumnog presuditelja o činjenicama mogla da navede na zaključak da je UZP tada uspostavljen i da je, konkretno, napad na Gornji Vakuf bio posljedica eskalacije napetosti koje su tamo započele u septembru 1992.²⁷⁰⁸

851. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je ZZP postojao najkasnije od sredine januara 1993.²⁷⁰⁹ i da je identifikovalo dokaznu osnovu za taj svoj zaključak.²⁷¹⁰ Tužilaštvo iznosi argument da nema nikakve nedosljednosti između zaključaka da je ZZP postojao i da su u isto vrijeme u toku bili mirovni pregovori, kao i da Stojić zanemaruje vezu koju je Pretresno vijeće povuklo između tih dvaju zaključaka.²⁷¹¹ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da je Stojić pogrešno shvatio razlog iz kojeg Pretresno vijeće nije konstatovalo da je napad u Prozoru 1992. godine bio dio ZZP-a, a taj je da se Vijeće nije van razumne sumnje uvjerilo da je u to vrijeme postojalo usaglašeno djelovanje učesnika UZP-a.²⁷¹² Na kraju, tužilaštvo iznosi argument da ranije napetosti u Gornjem Vakufu nisu onemogućile Pretresno vijeće da zaključi da su učesnici UZP-a iskoristili napad od 18. januara 1993. za provođenje ZZP-a.²⁷¹³

b. Analiza

852. Pretresno vijeće je konstatovalo da je UZP uspostavljen "najkasnije sredinom januara 1993."²⁷¹⁴ Pretresno vijeće je objasnilo da su, od tog trenutka

rukovodioci HVO-a i neki hrvatski rukovodioci imali plan da konsoliduju kontrolu HVO-a nad provincijama 3, 8 i 10, koje su prema Vance-Owenovom planu i njegovom tumačenju rukovodilaca HVO-a, trebale da pripadnu bosanskim Hrvatima, te da obezbijede eliminisanje svakog otpora Muslimana u tim

²⁷⁰⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 69.

²⁷⁰⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 91, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 69 i fusnota 179. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 87.

²⁷⁰⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 92-93.

²⁷⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 66.

²⁷¹⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 70. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 68.

²⁷¹¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 67. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 68; žalbeni pretres, ŽT. 347-348 (21. mart 2017.) (gdje se iznosi argument da Stojić zanemaruje konstatacije Pretresnog vijeća da su se učesnici UZP-a oslanjali na svoje sopstveno tumačenje Vance-Owenovog mirovnog plana za provođenje ZZP-a).

²⁷¹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 69.

²⁷¹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 68.

²⁷¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44.

provincijama i izvrše "etničko čišćenje" Muslimana kako bi one postale većinski ili gotovo isključivo hrvatske.²⁷¹⁵

853. U vezi sa Stojićevim tvrdnjama da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće ne potkrepljuju ove konstatacije, Žalbeno vijeće smatra da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na dokaze koji potiču već iz januara 1993. i koji ukazuju na to da je HVO nastojao da konsoliduje kontrolu nad teritorijama koje je smatrao hrvatskim.²⁷¹⁶ Nadalje, zaključak da je UZP postojao od sredine januara 1993. potkrepljuju dva prethodna odjeljka Prvostepene presude u kojima se, pored ostalog, detaljno izlažu dokazi o naređenjima izdatim sredinom januara 1993. da se provede Ultimatum od 15. januara 1993.²⁷¹⁷ Iako Stojić tvrdi da nije moguće osloniti se na ta dva prethodna odjeljka zbog toga što su oni "posve istorijske prirode i kratki",²⁷¹⁸ Žalbeno vijeće smatra da ništa nije sprečavalo Pretresno vijeće da se na njih osloni u prilog svojim kasnijim zaključcima. U mjeri u kojoj prethodne konstatacije utiču na krivičnu odgovornost,²⁷¹⁹ Pretresno vijeće je njihov značaj razmotrilo u poglavlju u kojem je raspravljalo o ZZP-u i krivičnoj odgovornosti žalilaca, a to je obuhvatilo i objašnjenje o tome kako su događaji iz sredine januara 1993. činili dio ZZP-a.²⁷²⁰ Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku u ovom pristupu i odbija Stojićev argument da zaključak Pretresnog vijeća nije potkrijepljen dokazima i konstatacijama na koje se Vijeće oslonilo.

854. Što se tiče Stojićevog argumenta da su zaključci Pretresnog vijeća nedosljedni, Žalbeno vijeće konstatuje da zaključak da je UZP uspostavljen sredinom januara 1993. nije, sam po sebi, protivrječan zaključcima da su bosanski Hrvati i bosanski Muslimani učestvovali u mirovnim pregovorima i pokušavali da sarađuju poslije 30. januara 1993.²⁷²¹ Stojić zanemaruje relevantne zaključke Pretresnog vijeća, a to su zaključci da je HVO izvodio vojne kampanje u provincijama koje je smatrao hrvatskim dok je istovremeno vodio mirovne pregovore i da su se učesnici UZP-a zalagali za to "da se promijeni nacionalna struktura stanovništva u takozvanim hrvatskim provincijama po njihovom shvatanju Vance-Owenovog plana", prema kojem su te provincije trebale da postanu "većinski ili gotovo isključivo hrvatske".²⁷²² Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument.

²⁷¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44.

²⁷¹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 122, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01353 (povjerljivo), str. 1. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 44 i dalje s referencama koje se tamo navode.

²⁷¹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 122, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, "Pregovori u okviru Vance-Owenovog plana (avgust 1992. – januar 1993.)", "Događaji koji su uslijedili nakon Vance-Owenovog plana; Pokušaji provođenja načela plana na terenu (januar 1993. – avgust 1993.)".

²⁷¹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 89, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 408.

²⁷¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 408.

²⁷²⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45, 65. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 125-128.

²⁷²¹ V. takođe dolje, par. 985-990.

²⁷²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45, 65. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 46, 52, 54-55.

855. Što se tiče Stojićevog argumenta u vezi s napadom na Prozor, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da "dokazi ne daju osnovu za zaključak da su krivična djela počinjena u oktobru 1992. u Prozoru bila dio zajedničkog zločinačkog cilja opisanog ranije u tekstu jer [Pretresno vijeće] nije moglo da utvrdi da je u to vrijeme već postojalo usaglašeno djelovanje članova UZP-a".²⁷²³ Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je, u fusnoti na kraju ovog zaključka, Pretresno vijeće podsjetilo da "se optuženi Pušić ne tereti za krivična djela počinjena u Prozoru u oktobru 1992. godine".²⁷²⁴ Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu nejasnoću u vezi s uključivanjem ove fusnote u tekst.

856. Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je ZZP uspostavljen u januaru 1993. na osnovu nekoliko faktora, među kojima se posebno ističu predstavljanje Vance-Owenovog mirovnog plana 2. januara 1993. i Ultimatum od 15. januara 1993.,²⁷²⁵ kao i dokaza o kojima se raspravlja gore u tekstu.²⁷²⁶ Nadalje, Pretresno vijeće je izričito konstatovalo da su "mnogobrojni zločini koje su snage HVO-a počinile u periodu od januara 1993. do aprila 1994. uglavnom slijedili jasan obrazac djelovanja" i da u ogromnoj većini slučajeva ti zločini nisu bili počinjeni slučajno ili nasumično.²⁷²⁷ Shodno tome, zaključak Pretresnog vijeća o tome kada je započeo UZP nije zasnovan samo na učešću u tom UZP-u, nego i na obrascu po kojem su se događaji odvijali počev od januara 1993. Shodno tome, Žalbeno vijeće, čitajući Prvostepenu presudu kao cjelinu,²⁷²⁸ smatra da Pretresno vijeće jeste jasno objasnilo zbog čega je konstatovalo da je ZZP uspostavljen u januaru 1993., a ne u oktobru 1992.

857. Što se tiče Stojićevog argumenta da su napetosti u Gornjem Vakufu počele da eskaliraju u septembru 1992., Žalbeno vijeće smatra da to nije onemogućilo Pretresno vijeće da zaključi da je UZP uspostavljen sredinom januara 1993. i da napad na Gornji Vakuf od 18. januara 1993. predstavlja dokaz o provođenju ZZP-a.²⁷²⁹ Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da zaključci Pretresnog vijeća odražavaju činjenicu da je u januaru 1993. došlo do promjene okolnosti, to jest da je 2. januara 1993. predstavljen Vance-Owenov mirovni plan i da je izdat Ultimatum od 15. januara 1993., kao što se navodi gore u tekstu.²⁷³⁰ Na kraju, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće

²⁷²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 69.

²⁷²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 69 i fusnota 179.

²⁷²⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 445, 451-452, tom 4, par. 44, 125. V. takođe gore, par. 852-853.

²⁷²⁶ V. gore, par. 853.

²⁷²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65. Žalbeno vijeće s tim u vezi takođe napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su se operacije u selima u Gornjem Vakufu odvijale "na isti način" i da se, "[s] obzirom na savršenu sličnost toka operacija i na to da su u svim tim selima počinjeni zločini", uvjerilo da su ti zločini bili "u skladu s unaprijed smišljenim planom". Prvostepena presuda, tom 4, par. 561. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 704.

²⁷²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 227.

²⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45.

²⁷³⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 445, 451-452, tom 4, par. 44, 125. V. gore, par. 855-856.

konstatovalo da je UZP uspostavljen "najkasnije sredinom januara 1993".²⁷³¹ Žalbeno vijeće, shodno tome, odbacuje Stojićev argument.

858. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da to što je Pretresno vijeće kao vrijeme uspostavljanja UZP-a odabralo sredinu januara 1993. nije bilo ni nasumično niti neobrazloženo.²⁷³² Žalbeno vijeće, shodno tome, odbacuje Stojićeve argumente da je Pretresno vijeće propustilo da dâ obrazloženje. Nadalje, s obzirom na to da je odbacilo sve njegove gore navedene argumente, Žalbeno vijeće takođe odbacuje njegov alternativni argument da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je UZP uspostavljen sredinom januara 1993. Shodno tome, Stojićeva žalbena osnova 10 se odbija.

(iii) Stojićeva žalba (osnova 4 djelimično)

859. Stojić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su napadi u opštini Gornji Vakuf od 18. januara 1993. spadali u okvir UZP-a.²⁷³³ On tvrdi da se napadi od 18. januara 1993. ne mogu odvojiti od borbi koje su u opštini Gornji Vakuf izbile 11. januara 1993., te da je, prema tome, Pretresno vijeće nerazumno zaključilo da ta ranija epizoda borbi nije bila dio UZP-a, dok nastavak borbi od 18. januara 1993. jeste.²⁷³⁴

860. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće primilo na znanje sukobe između HVO-a i ABiH prije 18. januara 1993. u opštini Gornji Vakuf, ali da je razumno zaključilo da su zločini koje je HVO počinio tokom i poslije 18. januara 1993. činili dio ZZZP-a.²⁷³⁵ Konkretno, tužilaštvo naglašava "savršenu sličnost" u načinu na koji su se operacije i zločini u januaru 1993. odvijali.²⁷³⁶

861. Žalbeno vijeće smatra da je Stojić pogrešno okarakterisao pristup Pretresnog vijeća u vezi s napadima od 11. i 18. januara 1993. Zaključak Pretresnog vijeća da su napadi od 18. januara 1993. činili dio ZZZP-a zasnovan je na zaključcima u vezi sa sljedećim: (1) kristalisanjem ZZZP-a najkasnije sredinom januara 1993., na osnovu širih geopolitičkih okolnosti, kao što su predstavljanje Vance-Owenovog mirovnog plana 2. januara 1993. i Ultimatum od 15. januara 1993.,²⁷³⁷ (2) "savršen[om] slično[šću] toka operacija i [tim] da su [...] počinjeni zločini", posebno tokom napada HVO-a na sela Duša, Hrasnica, Uzričje i Ždrimci 18. januara 1993., što je navelo Pretresno vijeće na zaključak

²⁷³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44 (kurziv dodat).

²⁷³² V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 93.

²⁷³³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 56, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 44-45, 69.

²⁷³⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 56, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 336-337. V. Stojićeva replika, par. 22; žalbeni pretres, ŽT. 276-277 (21. mart 2017.) (gdje se iznosi argument da bi HVO zauzeo cijelu opštinu Gornji Vakuf da je zaista postojao UZP s ciljem zauzimanja Banovine, ali da HVO to nije učinio).

²⁷³⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 37.

²⁷³⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 37, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 561. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 347-348 (21. mart 2017.).

da su ti zločini bili "u skladu s unaprijed smišljenim planom";²⁷³⁸ i (3) činjenicom da su ti događaji činili dio "obrasca djelovanja" zajedno s kasnijim zločinima.²⁷³⁹ Stojić nije uspio da pokaže kako su sukobi između HVO-a i ABiH ranije u januaru 1993. – koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir²⁷⁴⁰ – imali ikakvog uticaja na zaključak da su napadi od 18. januara 1993. činili dio ZZP-a. Stojićeva tvrdnja se odbacuje. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su napadi u opštini Gornji Vakuf od 18. januara 1993. spadali u okvir UZP-a, te odbija njegovu žalbeno osnovu 4 u relevantnom dijelu.

(iv) Praljkova žalba (osnova 15)

a. Argumenti strana u postupku

862. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su zločini u Gornjem Vakufu u januaru 1993., uključujući ubijanje u selu Duša, spadali u okvir ZZP-a.²⁷⁴¹ S tim u vezi, on tvrdi da je, s obzirom da su borbe u opštini Gornji Vakuf izbile 11. januara 1993., zaključak da je ZZP uspostavljen sredinom januara 1993. protivrječan,²⁷⁴² te da je razuman alternativni zaključak taj da su napadi od strane HVO-a bili reakcija na vojna dejstva koja je započela ABiH i da HVO nije imao nikakvog interesa u vojnim dejstvima protiv ABiH.²⁷⁴³ Praljak takođe iznosi argument da, iako zajednički zločinački plan ne mora da bude prethodno dogovoren ili formulisan i da se može ostvariti improvizovanim putem, on mora biti uspostavljen prije izvršenja neke radnje ili krivičnog djela,²⁷⁴⁴ te da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava kada je zaključak o postojanju plana izvelo "samo iz počinjenja" zločina u Gornjem Vakufu.²⁷⁴⁵ Na kraju, Praljak tvrdi da Pretresno vijeće nije obrazložilo zbog čega ubijanje u Duši treba biti uključeno u ZZP.²⁷⁴⁶ On iznosi argument da Pretresno vijeće nije valjano utvrdilo da su

²⁷³⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 445, 451-452, tom 4, par. 44, 125, 131, 142, 271.

²⁷³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 561. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 562, 704, 708, 922.

²⁷³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

²⁷⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 336-337.

²⁷⁴¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 239-245. V. žalbeni pretres, ŽT. 399 (22. mart 2017.).

²⁷⁴² Praljkov žalbeni podnesak, par. 233, 238. Praljak, konkretno, iznosi argument da činjenica da su aktivnosti HVO-a obustavljene, a da nije zauzeta cijela opština Gornji Vakuf, pokazuje da te aktivnosti nisu bile planirane. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 236; žalbeni pretres, ŽT. 402 (22. mart 2017.). V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 242, 244-245.

²⁷⁴³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 234-236, 243, 245. Praljak takođe tvrdi sljedeće: (1) HVO je pokušao da smiri napetosti u sukobima u opštini; (2) Glavni stožer HVO-a izdao je uputstvo svim komandama HVO-a da probleme rješavaju razgovorima; i (3) u relevantno vrijeme, HVO i ABiH su bili saveznici protiv VRS-a. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 235. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 243; žalbeni pretres, ŽT. T. 472 (22. mart 2017.).

²⁷⁴⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 237-238, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 418, Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 64, Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 100, Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 117, Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227.

²⁷⁴⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 237, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 45.

²⁷⁴⁶ Praljkov žalbeni podnesak, naslov ispred par. 239, par. 239-241.

svi učesnici UZP-a "dijelili namjeru za izvršenje tog zločina"²⁷⁴⁷ i da "nije utvrdilo traženu namjeru za taj zločin", upućujući na svoje argumente koje je iznio drugdje, a kojima osporava zaključke Pretresnog vijeća da je HVO imao namjeru da nanese teške tjelesne povrede civilima u Duši i da je, shodno tome, počinio ubistvo i hotimično lišavanje života u tom selu.²⁷⁴⁸

863. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su zločini u opštini Gornji Vakuf iz druge polovine januara 1993. činili dio ZZP-a.²⁷⁴⁹ Konkretno, tužilaštvo odgovara da: (1) ne postoji nikakvo razumno alternativno objašnjenje za događaje u Gornjem Vakufu;²⁷⁵⁰ (2) Praljak ponavlja svoje argumente koji nisu prihvaćeni na suđenju ili samo nudi alternativno tumačenje dokaza;²⁷⁵¹ (3) kao što je Pretresno vijeće razumno zaključilo, učesnici UZP-a su bili aktivno umiješani u razvoj operacija HVO-a u Gornjem Vakufu, koje su se "odvijale na isti način" i "bile dio HVO-ovog plana napada na tu opštinu i njenog zauzimanja";²⁷⁵² i (4) zaključak Pretresnog vijeća o početku ZZP-a nije zasnovan "samo na" tome što su počinjeni zločini u opštini Gornji Vakuf, nego na širim faktorima, uključujući Vance-Owenov mirovni plan i Ultimatum od 15. januara 1993., kao i sličnost između zločina u Gornjem Vakufu i drugih vojnih operacija.²⁷⁵³

b. Analiza

864. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Praljkov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je događaje od 18. januara 1993. svrstalo u okvir ZZP-a, budući da je propustilo da razmotri razuman alternativni zaključak da su ti događaji bili odbrambena reakcija na ranije sukobe sa ABiH. Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu protivrječnost između zaključka da je do sukoba između HVO-a i ABiH došlo 11.-12. januara 1993. i zaključka da je UZP uspostavljen "najkasnije sredinom januara 1993."²⁷⁵⁴ Premda Pretresno vijeće formulišući ovaj zaključak nije konkretno pomenulo borbe koje su izbile 11.-12. januara 1993., Žalbeno vijeće podsjeća da je zaključak Pretresnog vijeća da su događaji od 18. januara 1993. u Gornjem Vakufu spadali u okvir ZZP-a zasnovan na nekoliko

²⁷⁴⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 240, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 228, Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 65; žalbeni pretres, ŽT. 400 (22. mart 2017.).

²⁷⁴⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 240, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 196-198 (žalbena podosnova 12.2).

²⁷⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 107. V. takođe Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 104, 106.

²⁷⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 107-108, 112.

²⁷⁵¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 107, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 234-236, 243, Praljkov završni pretresni podnesak, par. 231-232, 235, 243, Praljkova završna riječ, T. 52485 (17. februar 2011.).

²⁷⁵² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 110-111, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 126-127, 130-132, 330-334, 336, 561.

²⁷⁵³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 108-109. Tužilaštvo u vezi s Praljkovim argumentima koji se odnose na selo Duša odgovara da Pretresno vijeće: (1) jeste valjano primijenilo pravo u vezi s odgovornošću na osnovu UZP-a; i (2) nije napravilo nikakvu grešku u vezi sa svojim zaključcima o selu Duša, s obzirom na širu osnovu za zaključak da je ZZP postojao. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 107.

²⁷⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44.

konstatacija,²⁷⁵⁵ te da na njega nije uticala činjenica da je sukob s ABiH nastavljen.²⁷⁵⁶ Iz ovog razloga, Žalbeno vijeće takođe odbija tvrdnju da je Pretresno vijeće svoj zaključak da je ZZP uspostavljen zasnovalo samo na događajima u Gornjem Vakufu.²⁷⁵⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da konstatuje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da su napadi na opštinu Gornji Vakuf bili dio ZZP-a. Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu pravnu grešku u ovom zaključku Pretresnog vijeća. Shodno tome, Praljkov argument s tim u vezi ne stoji.

865. U vezi s Praljkovim tvrdnjama da Pretresno vijeće nije obrazložilo zbog čega je ubijanje u Duši uključilo u ZZP, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije izričito uputilo na ta ubijanja.²⁷⁵⁸ Međutim, Pretresno vijeće je objasnilo, na osnovu više faktora, kao što je ranije navedeno,²⁷⁵⁹ da je u sklopu provođenja ZZP-a HVO 18. januara 1993. pokrenuo napad na grad Gornji Vakuf i "više okolnih sela", među kojima je bilo i selo Duša.²⁷⁶⁰ Pretresno vijeće je zatim napomenulo da je HVO "ta mjesta [...] prvo granatirao", te je uputilo na svoje ranije konstatacije o zločinima koji su počinjeni u tom selu,²⁷⁶¹ uključujući i to da je HVO u granatiranju sela Duša ubio sedmoro ljudi.²⁷⁶² Žalbeno vijeće, shodno tome, smatra da je Pretresno vijeće uključilo ubijanje u Duši u obim ZZP-a, što isto tako ilustruje njegov zaključak da su, izuzev Pušića, svi žalioци imali namjeru da zločini u Gornjem Vakufu budu počinjeni i da su u tom trenutku posjedovali namjeru da bude počinjeno ubistvo.²⁷⁶³

866. Međutim, kao što je ranije konstatovano u vezi s Praljkovom žalbenom osnovom 12, Žalbeno vijeće je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je smrt sedmoro civila u Duši predstavljala ubistvo i hotimično lišavanje života (dalje u tekstu: poništenje zaključka u vezi sa selom Duša) i da je, shodno tome, poništilo osuđujuće presude koje su žalioцима u vezi s tom smrću bile izrečene po tačkama 1, 2, 3, 15 i 16.²⁷⁶⁴ Po tom osnovu, Žalbeno vijeće smatra da je Praljak pokazao da smrt sedmoro civila u Duši nije bila dio ZZP-a. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija

²⁷⁵⁵ V. gore, par. 852, 858, 861.

²⁷⁵⁶ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 460-461. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 45.

²⁷⁵⁷ Upor. Praljkov žalbeni podnesak, par. 237-238. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Praljkove tvrdnje u vezi s navodnom saradnjom HVO-a sa ABiH na osnovu toga što on nije uspio da pokaže kako bi to uticalo na zaključke Pretresnog vijeća o ZZP-u koji su relevantni za njegovu osuđujuću presudu. Upor. Praljkov žalbeni podnesak, par. 234-236, 243, 245.

²⁷⁵⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 45.

²⁷⁵⁹ V. gore, par. 852, 858, 861.

²⁷⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 358-368, 398-410.

²⁷⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 45 i fusnota 124 (gdje se upućuje na "činjenične zaključke Vijeća u vezi s opštinom Gornji Vakuf"). V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 358-368, 398-410.

²⁷⁶² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 366, 368 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 663, 711.

²⁷⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 134, 337, 562, 710, 923. Što se tiče Pušića, kao što je ranije navedeno, utvrđeno je da je on bio učesnik UZP-a tek od aprila 1993. V. gore, par. 855.

²⁷⁶⁴ V. gore, par. 441-443.

njegove preostale argumente u vezi s ovim pitanjem kao bespredmetne. Posljedice ovog zaključka, u mjeri u kojoj se odnose na obim ZZP-a, razmatraju se dolje u tekstu.²⁷⁶⁵

867. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće usvaja Praljkovu žalbenu osnovu 15, djelimično, i poništava zaključak Pretresnog vijeća da su ubijanja u selu Duša bila dio ZZP-a. Što se tiče ostatka žalbene osnove 15, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da zločini u opštini Gornji Vakuf iz januara 1993., izuzev ubijanja u selu Duša, spadaju u okvir ZZP-a.²⁷⁶⁶

(v) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično)

a. Argumenti strana u postupku

868. Petković iznosi argument da dokazi i zaključci na koje se oslonilo Pretresno vijeće ne idu u prilog zaključku da je plan da se izvrši etničko čišćenje provincija 3, 8 i 10 bio iskristalisan najkasnije sredinom januara 1993.²⁷⁶⁷ Petković takođe navodi da postoje greške u zaključku da je HVO uklonio muslimansko stanovništvo iz sela Duša, Hrasnica, Uzričje i Ždrimci u opštini Gornji Vakuf kako bi izvršio etničko čišćenje te opštine.²⁷⁶⁸ S tim u vezi, on tvrdi da, izuzev "nepoznatog broja" stanovnika sela Duša i Hrasnica, konstatacije Pretresnog vijeća pokazuju da je najveći dio stanovnika sela Duša, Hrasnica, Uzričje i Ždrimci ostao u opštini Gornji Vakuf.²⁷⁶⁹ Po Petkovićevom mišljenju, s obzirom na to da je "mapa nacionalnog sastava stanovništva opštine ostala nepromijenjena", nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da su vojna dejstva HVO-a u Gornjem Vakufu u januaru 1993. spadala u okvir ZZP-a ili da je izvršeno "etničko čišćenje" lokalnog muslimanskog stanovništva iz te opštine.²⁷⁷⁰

²⁷⁶⁵ V. dolje, par. 874 i dalje.

²⁷⁶⁶ V. takođe dolje, par. 883.

²⁷⁶⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 43, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P10041, par. 42, P01353 (povjerljivo), str. 1, P02327 (povjerljivo), str. 6, P02787, str. 4, P10356, Cedrica Thornberry, T. 26166-26168, 26173-26176 (14. januar 2008.), svjedoka BH, T. 17478-17479 (zatvorena sjednica) (24. april 2007.). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 42, 44.

²⁷⁶⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 46. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 45. Petković takođe tvrdi da žalioci nisu bili optuženi "za deportaciju/prisilno premještanje Muslimana" iz Gornjeg Vakufa. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 46.

²⁷⁶⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 47-50, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 405, 426-427, 452-454, 466-468, tom 3, par. 845-848, 899-900, 902, 904, 906. Petković iznosi argument da je Pretresno vijeće svoje zaključke u vezi s uklanjanjem Muslimana iz Hrasnice zasnovalo na dokaznim predmetima P09710 (povjerljivo) i P10106. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 47. Petković takođe tvrdi da je jedan neutvrđen broj civila tražio od UNPROFOR-a da ih odvede u opštinu Bugojno. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 49.

²⁷⁷⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 50. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 44, 51; žalbeni pretres, ŽT. 485-486, 494-495, 524 (23. mart 2017.).

869. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je UZP postojao najkasnije od sredine januara 1993.²⁷⁷¹ Tužilaštvo iznosi argument da Petković zanemaruje zaključke Pretresnog vijeća o događajima koji su uslijedili nakon Ultimatumu od 15. januara 1993., kao i druge dokaze i zaključke na koje se Vijeće oslonilo u prilog zaključku da je ZZP započeo najkasnije sredinom januara 1993.²⁷⁷² Što se tiče zločina u opštini Gornji Vakuf, tužilaštvo tvrdi da je razumno utvrđeno da je putem njih ostvarivan ZZP, s obzirom na sličnosti između tih zločina i zločina koji su kasnije počinjeni u drugim opštinama.²⁷⁷³ Tužilaštvo takođe iznosi argument, pozivajući se na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, da praksa Međunarodnog suda opovrgava Petkovićevu tvrdnju da je potrebno da se nacionalni sastav stanovništva nekog područja promijeni da bi se moglo smatrati da je došlo do etničkog čišćenja.²⁷⁷⁴ Tužilaštvo napominje da, u svakom slučaju, Petković zanemaruje da je zločin prisilnog raseljavanja vršen na "masovnoj osnovi" i da je, shodno tome, mapa nacionalnog sastava stanovništva bila izmijenjena u nekoliko opština, uključujući Gornji Vakuf.²⁷⁷⁵

870. Petković replicira da zaključak iz Drugostepene presude u predmetu *Dorđević* potvrđuje da je neophodna barem privremena promjena nacionalnog sastava stanovništva da bi se dokazalo postojanje zajedničkog zločinačkog plana.²⁷⁷⁶

b. Analiza

871. U vezi s Petkovićevim prigovorima na dokaze koji se odnose na zaključak da je UZP uspostavljen sredinom januara 1993., Žalbeno vijeće napominje da on ukazuje na dokaze koji podupiru zaključak Pretresnog vijeća da su rukovodioci HVO-a i određeni rukovodioci Hrvatske imali za cilj, najkasnije sredinom januara 1993., da izvrše etničko čišćenje muslimanskog

²⁷⁷¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 38. V. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 16-18.

²⁷⁷² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 38-39, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, fusnota 122. Konkretno, tužilaštvo iznosi argument da Petković zanemaruje: (1) dalje zaključke, na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi, koji se odnose na Ultimatum od 15. januara 1993.; (2) dokazni predmet P01353 (povjerljivo), kao i svjedočenje Cedrica Thornberryja u kojem se potvrđuje tačnost dokaznog predmeta P01353; (3) dokaze koje je iznio Ole Brix-Anderson; (4) svjedočenje svjedoka BH; (5) dokazni predmet P02327 (povjerljivo); i (6) dokazni predmet P02787. V. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 39, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 452-454, 460, tom 4, par. 112, fusnote 1092-1093, 2449, Cedrica Thornberryja, T. 26175-26176 (14. januar 2008.), dokazni predmet P10356, str. 3, 34, svjedoka BH, T. 17534-17353 (zatvorena sjednica) (25. april 2007.).

²⁷⁷³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 41; žalbeni pretres, ŽT. 533 (23. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 40.

²⁷⁷⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 42, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 154. V. žalbeni pretres, ŽT. 532-533 (23. mart 2017.).

²⁷⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 43; žalbeni pretres, ŽT. 533, 546-550 (23. mart 2017.). Tužilaštvo takođe iznosi argument da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s prisilnim uklanjanjem iz sela Hrasnica zasnovani na više faktora, a ne samo na dokaznim predmetima (dokazni predmeti P09710 (povjerljivo) i P10106) na koje upućuje Petković. V. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 43. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 44.

stanovništva kako bi ostvarili krajnji cilj UZP-a,²⁷⁷⁷ te iznosi argument da dokazi i konstatacije ne potkrepljuju taj zaključak Pretresnog vijeća. Drugim riječima, Petković nudi svoje sopstveno tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao protumačiti te dokaze onako kako ih je protumačilo Pretresno vijeće. Shodno tome, Petkovićeve tvrdnje se odbacuju.

872. Što se tiče Petkovićevih tvrdnji u vezi s promjenom nacionalnog sastava stanovništva opštine Gornji Vakuf, Žalbeno vijeće napominje da dokazi na koje upućuje Petković zaista ukazuju na to da su samo neki, a ne svi stanovnici tih sela otišli iz opštine.²⁷⁷⁸ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da ne postoji nikakva greška u zaključku Pretresnog vijeća da su, usprkos tome, događaji u Gornjem Vakufu činili dio ZZP-a, budući da se Pretresno vijeće oslonilo na nekoliko faktora, pored uklanjanja stanovnika sela te opštine. Na primjer, Pretresno vijeće je konstatovalo da su zločini u Gornjem Vakufu, kao i oni koji su počinjeni poslije toga, "uglavnom slijedili jasan obrazac djelovanja".²⁷⁷⁹ Pretresno vijeće je takođe povuklo izričite paralele između operacija HVO-a u Gornjem Vakufu i njegovih kasnijih operacija u opštinama Jablanica i Prozor, koje, sa svoje strane, pokazuju da te operacije, kao i zločini koji su bili njihova posljedica, jesu bili dio ZZP-a.²⁷⁸⁰ Nadalje, u ovom predmetu, Pretresno vijeće je zaključilo da je uklanjanje osoba iz sela u opštini Gornji Vakuf predstavljalo zločin s obzirom na, između ostalog, teške duševne povrede koje su prouzročila ta premještanja,²⁷⁸¹ kao i na lišavanje civila njihovog prava na normalan porodični život.²⁷⁸² Pretresno vijeće je takođe izričito uzelo u obzir činjenicu da su ta premještanja pogađala jedan poseban dio stanovništva, a to su bili žene, djeca i starije osobe.²⁷⁸³ Na kraju, Žalbeno vijeće napominje da Petkoviću, suprotno njegovom argumentu, Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević* nije od pomoći budući da je u njoj zauzet stav da, s pravnog stanovišta, nije potrebno da neki zajednički cilj bude ostvaren da bi pretresno vijeće moglo da zaključi da ga je dijelilo više

²⁷⁷⁶ Petkovićeva replika, par. 14(i), gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 154; žalbeni pretres, ŽT. 567 (23. mart 2017.).

²⁷⁷⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44 i fusnota 122, gdje se upućuje na dokaze koje su iznijeli svjedoci Cedric Thornberry, BH, Ole Brix-Andersen, dokazni predmeti P02327 (povjerljivo), P02787, Prvostepena presuda, tom 1, par. 441-451 ("Pregovori u okviru Vance-Owenovog plana (avgust 1992. – januar 1993.)"), 452-456 ("Događaji koji su uslijedili nakon Vance-Owenovog plana; Pokušaji provođenja načela plana na terenu (januar 1993. – avgust 1993.)").

²⁷⁷⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 405, 426-427, 466-468, tom 3, par. 845-848, 899-906. Žalbeno vijeće napominje da se paragrafi 452-454 toma 2 Prvostepene presude odnose na uklanjanje imenovanih pojedinačnih civila u selu Uzričje i da oni ne potkrepljuju direktno zaključak da su time bili pogođeni samo neki građani.

²⁷⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da su, suprotno Petkovićevoj tvrdnji, žalioci bili optuženi za prisilno premještanje u opštini Gornji Vakuf (tačka 8), kao i za protivpravno premještanje civila (tačka 9), kao i da je i on sam osuđen za te zločine u vezi s Gornjim Vakufom. Prvostepena presuda, tom 4, par. 820.

²⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-48. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 142 (gdje se konstatuje da je Ultimatum od 4. aprila 1993. koji je doveo do zločina u Prozoru bio identičan Ultimatumu od 15. januara 1993.).

²⁷⁸¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 845-848. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 94-95, 141, 197, 251, 315.

²⁷⁸² Prvostepena presuda, tom 3, par. 899-906. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 94-95, 141, 197, 251, 315.

²⁷⁸³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 845-848, 899-906.

osoba ili da su u okviru provođenja nekog udruženog zločinačkog poduhvata počinjeni zločini.²⁷⁸⁴ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su zločini u Gornjem Vakufu činili dio ZZP-a. Petkovićev argument se, shodno tome, odbacuje.

873. Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je izvelo zaključak da se plan za etničko čišćenje provincija 3, 8 i 10 iskristalisao do sredine januara 1993. i da su vojna dejstva u opštini Gornji Vakuf činila dio ZZP-a. Petkovićeva žalbena podosnova 3.2.2.1 se odbija u relevantnom dijelu.

(vi) Uticao poništenje zaključka u vezi sa selom Duša na ZZP

874. Drugdje u ovoj Presudi, Žalbeno vijeće je poništilo zaključke Pretresnog vijeća da je smrt sedmoro civila u selu Duša u januaru 1993. predstavljala krivična djela ubistva i hotimičnog lišavanja života i, shodno tome, poništilo je osuđujuće presude koje su žalionicima bile izrečene u vezi s tim ubijanjima po tačkama 1, 2, 3, 15 i 16.²⁷⁸⁵ Žalbeno vijeće će sada ispitati ima li to poništenje zaključka u vezi sa selom Duša ikakvog uticaja na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s obimom ZZP-a i, konkretnije, sa zločinima koji su činili njegov dio.²⁷⁸⁶

875. Prije svega, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su određena ubistva i hotimična lišavanja života za koja se teretilo po tačkama 2 i 3 činila dio ZZP-a, dok druga nisu. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su ubistva i hotimična lišavanja života, počinjena tokom napada na sela (dalje u tekstu: ubistva u napadima) ili u kontekstu sistematskog korištenja zatočenika za prisilni rad na linijama fronta ili za živi štit (dalje u tekstu: ubistva tokom prisilnog rada), činila dio ZZP-a (dalje u tekstu, zajedno: ubistva koja su činila dio ZZP-a), dok ubistva i hotimična lišavanja života počinjena tokom deložacija (ili koja su bila usko povezana sa deložacijama) ili koja su pak bila posljedica zlostavljanja ili loših uslova tokom zatočenja, nisu činila njegov dio.²⁷⁸⁷

876. Pretresno vijeće je konstatovalo da je smrt sedmoro civila u selu Duša, zajedno s dokazanim zločinima u opštini Gornji Vakuf, označila sami početak UZP-a. Pored toga, prema zaključcima

²⁷⁸⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 154 ("Žalbeno veće smatra da taj cilj ne zahteva zaključak da je potrebno da se etnički sastav trajno izmeni ili da svi učesnici u UZP-u dele nameru da se [...] trajno uklone. [...]. Shodno tome, zaključak Pretresnog veća da je zajednički cilj bio izmena etničkog sastava na Kosovu kako bi se obezbedila srpska kontrola nad Pokrajinom bio bi i dalje razuman čak i da je izmena u etničkoj ravnoteži bila privremena i da cilj u stvari nije ostvaren."). Upor. Petkovićeva replika, par. 14(i).

²⁷⁸⁵ V. gore, par. 441-443, 866.

²⁷⁸⁶ V. gore, par. 866.

²⁷⁸⁷ Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 59, 61, 66, 68, sa Prvostepena presuda, tom 4, par. 70-71, 281, 433, 632, 822, 1008, 1213.

Pretnosnog vijeća, ti smrtni slučajevi, izuzev jednog, bili su jedina dokazana ubistva u napadima izvršena u periodu od januara 1993. do juna 1993.,²⁷⁸⁸ pri čemu ovaj potonji datum označava proširenje ZZP-a, kojem su pridodati zločini povezani s istočnim Mostarom.²⁷⁸⁹ Jedan pomenuti izuzetak jeste incident od 19. aprila 1993. u selu Tošćanica u opštini Prozor, gdje je Pretresno vijeće konstatovalo da su vojnici HVO-a ubili dva nenaoružana muškarca tokom napada HVO-a na to selo.²⁷⁹⁰ Za razliku od tog perioda, Pretresno vijeće je konstatovano da je nekoliko ubistava u napadima bilo izvršeno u periodu od juna 1993., počevši s opsadom istočnog Mostara.²⁷⁹¹ U vezi s ubistvima tokom prisilnog rada, Pretresno vijeće je konstatovalo da su zatočenici na Heliodromu ginuli tokom prisilnog rada u periodu od maja 1993. do marta 1994.²⁷⁹² Međutim, pomna analiza dokaza na kojima je zasnovan ovaj zaključak pokazuje da, zapravo, nije bilo ubistava tokom prisilnog rada prije juna 1993. i da se većina njih desila u julu 1993. i poslije toga.²⁷⁹³ Shodno tome, Pretresno vijeće je napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja u vezi sa svojim zaključkom da su se ubijanja na Heliodromu tokom prisilnog rada dešavala već u maju 1993. Uticaj te greške razmatra se dolje u tekstu.²⁷⁹⁴

a. Argumenti strana u postupku

877. S obzirom na to da je incident u selu Duša bio tako značajan događaj u odnosu na obim ZZP-a, Žalbeno vijeće je pozvalo strane u postupku da na žalbenom pretresu iznesu argumentaciju

²⁷⁸⁸ V. generalno Prvostepena presuda, tom 3, par. 655-756 (koji sadrže pravne zaključke Pretresnog vijeća u odnosu na tačke 2 i 3 u vezi s ubistvom, odnosno hotimičnim lišavanjem života).

²⁷⁸⁹ V. gore, par. 792-814.

²⁷⁹⁰ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, nakon što je utvrdilo da su dva nenaoružana muškarca ubijena tokom napada na selo, donijelo pravne zaključke po tačkama 2 i 3 za ta ubistva. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 91, tom 3, par. 656-657, 705-706. Međutim, nema nikakve rasprave o ovim ubistvima u odjeljcima o odgovornosti žalilaca u vezi s njihovim doprinosom i namjerom da zločini u opštini Prozor budu počinjeni. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 141, 147 (Prlić), 329 (Stojić), 573 (Praljak), 692-693, 699 (Petković), 998 (Ćorić), 1099 (Pušić). Iako se čini da je za Prlića Pretresno vijeće konstatovalo da je on odgovoran po tačkama 2 i 3 u vezi s opštinom Prozor, u odjeljku o Prličevoj odgovornosti utvrđeno je samo to da je on, s obzirom na svoj doprinos događajima u Prozoru, prihvatio počinjenje zločina nad Muslimanima u Prozoru, "odnosno uništavanje imovine u vlasništvu Muslimana, hapšenje i raseljavanje muslimanskog stanovništva", a ubijanja u Prozoru uopšte se ne pominju. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 141, 146-147. Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 278 (gdje se tačke 2 i 3 nabrajaju pod opštinom Prozor kao zločini koji spadaju u one za koje se Prlić proglašava krivim putem svog učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu).

²⁷⁹¹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 672-679, 681, 683, 699-700, 721-722, 724-729, 732, 734, 752-753. Prvo takvo ubistvo desilo se u istočnom Mostaru 6. juna 1993. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1061-1070. Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je istočni Mostar u periodu od juna 1993. do marta 1994. bio izložen neprekinutom i intenzivnom granatiranju i drugom vatrenom djelovanju. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1018.

²⁷⁹² V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 674-676, 724-726 i fusnote 1310, 1369 (gdje se upućuje na činjenične zaključke Pretresnog vijeća u vezi s ubistvima tokom prisilnog rada na Heliodromu).

²⁷⁹³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1600-1604 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1616 (gdje se navodi da su dokazi pokazali da su živi štitovi korišteni samo u periodu od jula do septembra 1993.), tom 3, par. 677-679, 727-729.

²⁷⁹⁴ V. dolje, par. 881-882 (i fusnota 2810), 2792.

u vezi s eventualnim uticajem koje bi potencijalno poništenje zaključka o ubistvu sedmoro civila u selu Duša imalo u pogledu ZZP-a i *mens rea* svakog od žalilaca.²⁷⁹⁵

878. I dok se Prlić i Petković nisu osvrnuli na ovo konkretno pitanje,²⁷⁹⁶ Praljak je iznio argument da, ukoliko konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s namjerom HVO-a da bude počinjeno ubijanje u Duši budu poništene, "događaji" u Gornjem Vakufu ne mogu biti dio ZZP-a i treba ih posmatrati kao incident između HVO-a i ABiH, koji se nije proširio na cjelokupno područje HZ HB.²⁷⁹⁷ U vezi s uticajem na njegovu *mens rea*, Praljak upućuje na svoju žalbenu osnovu 12 i tvrdi da dokazi ne potkrepljuju zaključak da je on imao namjeru da civili u Duši budu ubijeni.²⁷⁹⁸ Ćorić iznosi sličan argument, to jest tvrdi da su događaji u Gornjem Vakufu bili izolovani lokalni incident. On takođe tvrdi da, ukoliko zaključak o ubistvima u Duši bude poništen, više ne bi postojala nikakva osnova za konstatacije Pretresnog vijeća da je postojao obrazac zločina, pa tako ni za na njima zasnovan zaključak da je on odgovoran za ubistvo i hotimično lišavanje života, i to čak ni u vezi s incidentima ubijanja koji su se desili poslije juna 1993. u Mostaru i na Heliiodromu.²⁷⁹⁹ Ćorić nadalje tvrdi da je ovo, s obzirom da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je ubistvo bilo dio jasnog obrasca djelovanja, "od suštinskog značaja" za zaključak da je ZZP postojao, tako da se bez tog zaključka ne može reći da Ćorić snosi bilo kakvu odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a, te on treba biti u potpunosti oslobođen svih optužbi po tačkama 2 i 3.²⁸⁰⁰ Pušić prihvata da se osuđujuće presude za Dušu ne odnose na njega zbog toga što je njegovo učešće u UZP-u započelo kasnije, ali iznosi argument da bi, ukoliko Žalbeno vijeće poništi osuđujuće presude izrečene drugim žalionicima po tačkama 2 i 3, to isto trebalo da učini i za njega.²⁸⁰¹

879. Tužilaštvo tvrdi da, čak i ako zaključci o ubistvu u selu Duša budu poništeni, to neće uticati ni na obim ZZP-a niti na *mens rea* žalilaca u vezi s ubistvom i hotimičnim lišavanjem života. Po mišljenju tužilaštva, tome je tako zato što je Pretresno vijeće ubistva u napadima uključilo u ZZP na osnovu toga što su ona bila dio "cjelokupnog sistema smišljenog za deportaciju muslimanskog stanovništva", što je pak zaključak koji je Pretresno vijeće donijelo na osnovu ukupne ocjene

²⁷⁹⁵ V. Nalog za pripremu žalbenog pretresa, 1. mart 2017., str. 6 (pitanje 4(a) i (b)).

²⁷⁹⁶ Stojić se bavio ovim pitanjem na žalbenom pretresu, ali je to učinio samo putem pismenog podneska na koji je uputio kao na "okvirni" argument. Međutim, Žalbeno vijeće neće razmatrati taj okvirni argument zbog toga što on nije uvršten u sudski spis. Stojić nije iznio usmene argumente o ovom pitanju tokom žalbenog pretresa uprkos tome što je bio pozvan da to učini. V. žalbeni pretres, ŽT. 255-256, 301-302 (21. mart 2017.).

²⁷⁹⁷ Žalbeni pretres, ŽT. 398-401 (22. mart 2017.).

²⁷⁹⁸ Žalbeni pretres, ŽT. 400-401 (22. mart 2017.).

²⁷⁹⁹ Žalbeni pretres, ŽT. 584-585 (24. mart 2017.).

²⁸⁰⁰ Žalbeni pretres, ŽT. 585 (24. mart 2017.).

²⁸⁰¹ Žalbeni pretres, ŽT. 682-683 (27. mart 2017.). Pušić takođe tvrdi da, s obzirom na to da Pretresno vijeće nije izvelo nikakve konstatacije o njegovoj *mens rea* u vezi s ubijanjem u selu Duša, poništavanje ovog zaključka ne bi trebalo da ima ikakvog uticaja na njegovu *mens rea* za UZP. Žalbeni pretres, ŽT. 683 (27. mart 2017.).

obrasca zločina počinjenih tokom cijelog postojanja UZP-a.²⁸⁰² Tužilaštvo dodaje da je taj obrazac zločina bio obrazac ekstremnog nasilja, koji je obuhvatao ne samo ubistva koja su činila dio ZZP-a, nego i zlostavljanje Muslimana tokom deložacija i okrutno i nečovječno postupanje s Muslimanima zatočenim u zatočeničkim centrima HVO-a.²⁸⁰³ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da cjelokupni način izvođenja napada u Gornjem Vakufu pokazuje da je HVO primjenjivao ekstremni nivo nasilja, što ukazuje na to da je ubistvo bilo prihvatljivo sredstvo za ostvarenje cilja etničkog čišćenja, a to je potom potvrđeno kasnijim napadima u Prozoru, Jablanici, istočnom Mostaru, Raštanima i Stupnom Dolu, kao i korištenjem zatočenika za prisilni rad na liniji fronta, gdje su oni uslijed toga ginuli.²⁸⁰⁴

b. Analiza

880. Kao što je ranije navedeno, s obzirom na poništenje zaključka u vezi sa selom Duša, ubistva koja su činila dio ZZP-a, izuzev jednog, počela su da se dešavaju tek od juna 1993. s opsadom istočnog Mostara, što je bilo nekih četiri i po mjeseca poslije početka UZP-a.²⁸⁰⁵ Drugim riječima, u periodu od januara 1993. do juna 1993., "jasan obrazac djelovanja" u zločinima HVO-a koji je utvrdilo Pretresno vijeće²⁸⁰⁶ obuhvatao je samo jedan slučaj ubistva koja su činila dio ZZP-a.²⁸⁰⁷ Na osnovu tih okolnosti i suprotno tvrdnji tužilaštva, Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je postojao obrazac djelovanja iz kojeg bi slijedilo da su taj napad ili ubistva tokom prisilnog rada bili dio "cjelokupnog sistema smišljenog za deportaciju muslimanskog stanovništva" u periodu od januara 1993. do juna 1993. Isto tako, u vezi s argumentom tužilaštva da zaključci Pretresnog vijeća ukazuju na takav obrazac nasilja tokom cijelog postojanja UZP-a da poništenje zaključka u vezi sa selom Duša nema nikakvog uticaja na njegov obim, Žalbeno vijeće smatra da takav obrazac nasilja, sam po sebi i uz samo jedan incident u vezi s dva ubistva tokom napada na selo Tošćanica u aprilu 1993., nije dovoljan da bi se izveo zaključak – i to kao jedini razuman – da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od

²⁸⁰² Žalbeni pretres, ŽT. 219-220 (20. mart 2017.).

²⁸⁰³ Žalbeni pretres, ŽT. 219-220 (20. mart 2017.), ŽT. 648 (24. mart 2017.), ŽT. 731 (27. mart 2017.), ŽT. 762-763 (28. mart 2017.).

²⁸⁰⁴ Žalbeni pretres, ŽT. 220-222 (20. mart 2017.). Da bi ilustrovalo ovu tvrdnju, tužilaštvo upućuje na napad HVO-a na muslimanske civile u Hrasnici u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993., na njihovo kasnije hapšenje od strane HVO-a, te na pogubljenje jednog muškarca, Muslimana, od strane jednog vojnika HVO-a. Međutim, tužilaštvo takođe prihvata da Pretresno vijeće nije izvelo nikakve konstatacije u vezi s ovim incidentom. Tužilaštvo se, nadalje, poziva na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s ubistvom dva nenaoružana muškarca tokom napada na selo Tošćanica u aprilu 1993. u opštini Prozor. Žalbeni pretres, ŽT. 220-221 (20. mart 2017.). V. takođe gore, fusnota 2790.

²⁸⁰⁵ V. gore, par. 876 i fusnota 2793. Iako tužilaštvo upućuje na pogubljenje u Hrasnici, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije izvelo nikakve konstatacije u vezi s tim incidentom ubijanja i da je, štaviše, izričito iznijelo stav da ne raspolaže dokazima na osnovu kojih bi moglo ustanoviti da je "bilo poginulih seljana uslijed napada i artiljerijske vatre HVO-a na selo Hrasnicu". V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 369-373. Shodno tome, Žalbeno vijeće neće uzeti taj incident u obzir u svrhu ove diskusije.

²⁸⁰⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

²⁸⁰⁷ Žalbeno vijeće napominje da je tom periodu došlo do određenog broja drugih lišavanja života, ali Pretresno vijeće nije smatralo da su bila dio ZZP-a, tako da ta ubijanja, kao takva, nisu relevantna za ovu diskusiju. V. gore, par. 874.

januara 1993. To je posebno tačno zbog toga što se, izuzev Pušića,²⁸⁰⁸ svi preostali zaključci Pretresnog vijeća u vezi s doprinosom žalilaca i njihovom namjerom da budu počinjena ubistva koja su činila dio ZZP-a tiču perioda koji je započeo od juna 1993.²⁸⁰⁹

881. U vezi s *mens rea* žalilaca, tvrdnja tužilaštva da poništenje zaključka u vezi sa selom Duša nema nikakvog uticaja na namjeru žalilaca da budu počinjeni ubistvo i hotimično lišavanje života, upućuje na to da su svi žalisci, izuzev Pušića koji se UZP-u pridružio kasnije, namjeru da budu počinjeni ubistvo i hotimično lišavanje života morali posjedovati mjesecima prije nego što je došlo do prvog dokazanog lišavanja života koje je spadalo u okvir ZZP-a. Međutim, u ovom predmetu, opet s izuzetkom Pušića,²⁸¹⁰ preostale konstatacije Pretresnog vijeća ne pokazuju van razumne sumnje da su žalisci imali namjeru da budu počinjeni ubistvo i hotimično lišavanje života prije juna 1993.²⁸¹¹ Nadalje, iako je Pretresno vijeće svoje zaključke o prirodi ZZP-a i njegovom početku donijelo i na osnovu drugih faktora, a ne samo događaja u opštinama i zločina na terenu, ni ti faktori ne dokazuju da su žalisci imali namjeru da budu počinjeni ubistvo i hotimično lišavanje života od januara 1993.²⁸¹²

882. Shodno tome, u svjetlu greške Pretresnog vijeća u vezi sa smrću civila u selu Duša, te s obzirom na odsustvo bilo kakvog obrasca ubistava koja su činila dio ZZP-a ili konstatacija u vezi s namjerom žalilaca da budu počinjeni ubistvo i hotimično lišavanje života u periodu od januara 1993. do juna 1993., Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. Preostali zaključci Pretresnog vijeća, uključujući onaj jedini zaključak o namjeri za Pušića u vezi s ubistvima tokom prisilnog rada, ne dokazuju van razumne sumnje da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993.

883. S druge strane, suprotno Praljkovim i Ćorićevim tvrdnjama, kad je riječ o drugim zločinima koji su se desili u Gornjem Vakufu, oni su dovoljni da podrže zaključak Pretresnog vijeća da su

²⁸⁰⁸ V. dolje, par. 881.

²⁸⁰⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 174, 176, 232, 237-238, 272, 274 (Prlić), 362-363, 368-370, 395, 426 (Stojić), 579-582, 585-586, 625 (Praljak), 749-750, 790-796, 798, 815 (Petković), 936-938, 964-966, 971, 1000-1004 (Ćorić), 1120-1122, 1147-1151, 1186-1187, 1206 (Pušić)

²⁸¹⁰ V. gore, par. 876 i fusnota 2793. Pušić osporava ovaj zaključak o namjeri u svojoj žalbenoj osnovi 5. V. dolje, par. 2791-2792. Žalbeno vijeće ne smatra da je ova konstatacija o namjeri u krajnjoj liniji relevantna u svrhu uvrštavanja ubistva i hotimičnog lišavanja u okvir ZZP-a budući da ona sama za sebe nije dovoljna da bi se zaključilo da su svi učesnici UZP-a imali namjeru da ti zločini budu počinjeni i da su oni, shodno tome, bili dio ZZP-a prije juna 1993.

²⁸¹¹ V. gore, fusnota 2809. Iako se tužilaštvo poziva na dva incidenta ubijanja u januaru i aprilu 1993., Žalbeno vijeće smatra da oni nisu dovoljni da bi se dokazala namjera žalilaca, posebno s obzirom na sljedeće: (1) Pretresno vijeće nije donijelo nikakve činjenične zaključke u vezi s ubijanjem u Hrasnici u januaru 1993. i, shodno tome, nije donijelo nikakve zaključke o namjeri u vezi s tim; i (2) kao što se navodi ranije, Pretresno vijeće nije raspravljalo o ubijanju u Tošćanici ni u jednom od odjeljaka o odgovornosti žalilaca kada je razmatralo njihovu namjeru da budu počinjeni zločini u Prozoru. V. gore, par. 876 i fusnota 2790.

²⁸¹² V. gore, par. 847, 856-858, 861, 864, 872.

dogadjaji u Gornjem Vakufu činili dio ZZZP-a. To je zbog toga što na druge zločine HVO-a za koje je Pretresno vijeće smatralo da čine jasan obrazac djelovanja,²⁸¹³ kao što su prisilna premještanja i zatvaranje civila u Gornjem Vakufu, poništenje zaključka u vezi sa selom Duša nema nikakvog uticaja.²⁸¹⁴ S tim u skladu, Praljkova tvrdnja da događaje u Gornjem Vakufu treba isključiti iz ZZZP-a i Ćorićeva tvrdnja da je Gornji Vakuf bio jedan izolovani incident koji nije imao veze sa ZZZP-om se odbacuju.

884. Žalbena vijeće će sada ispitati da li je, na osnovu preostalih zaključaka Pretresnog vijeća, i dalje utvrđeno da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZZP-a od juna 1993.²⁸¹⁵ Kao što se navodi gore u tekstu, Pretresno vijeće je donijelo opsežne zaključke koji se odnose na doprinos svih žalilaca zločinima koji su se desili u istočnom Mostaru, uključujući ubistvo i hotimično lišavanje života, kao i u vezi s njihovom namjerom da ti zločini budu počinjeni i njihovim znanjem o tome.²⁸¹⁶ Ti zaključci su doneseni u svrhu: (1) ocjenjivanja da li su zločini za koje nije bilo već utvrđeno da su činili dio ZZZP-a, a to su protivpravni napadi na civile u istočnom Mostaru, protivpravno terorisanje civila u istočnom Mostaru i uništavanje vjerskih objekata u istočnom Mostaru, postali dio ZZZP-a u junu 1993.; i (2) utvrđivanja odgovornosti žalilaca za zločine koji su počinjeni u istočnom Mostaru, a za koje je Pretresno vijeće smatralo da predstavljaju zločine iz okvira prvobitnog ZZZP-a.²⁸¹⁷ Prilikom izvođenja tih konstatacija, Pretresno vijeće je konkretno imalo u vidu da su žalioci znali za ubijanja koja su se dešavala u istočnom Mostaru uslijed vatre koju je HVO otvarao po gradu i da su ih prihvatili.²⁸¹⁸ Žalbena vijeće se uvjerilo da konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s proširenjem zločina u istočnom Mostaru pokazuju van razumne sumnje da su ubistvo i hotimično lišavanje života takođe bili prošireni zločini, posebno zbog toga što te konstatacije pokazuju da je Pretresno vijeće smatralo: (1) da su ubistvo i hotimično lišavanje života

²⁸¹³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

²⁸¹⁴ V. gore, par. 468-481.

²⁸¹⁵ Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je do prvog ubistva u istočnom Mostaru došlo 6. juna 1993. i da je ono bilo posljedica snajperske vatre od strane HVO-a. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1061-1070.

²⁸¹⁶ V. gore, par. 792-814. U vezi s Prlićem, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće donijelo zaključke u vezi s njegovom namjerom i doprinosom i za snajpersko djelovanje i za granatiranje, a da ipak nije uključilo ubistvo i hotimično lišavanje života u popis zločina za koje je Prlića proglasilo direktno odgovornim u vezi s Mostarom. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 174-176, 272. Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 278. Međutim, kada se Prvostepena presuda čita kao cjelina, uključujući te gore pomenute zaključke o istočnom Mostaru, jasno je da se Pretresno vijeće uvjerilo da je Prlić imao namjeru da budu počinjeni ubistvo i hotimično lišavanje života civila u istočnom Mostaru i da im je doprinio. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 174-176 ("Prlić [je] znao za krivična djela HVO-a povezana s kampanjom granatiranja i drugog vatrenog djelovanja po istočnom Mostaru – tj. da je znao za ubijanje i uništavanje imovine ... time što ih je minimalizirao ili pokušavao da ih negira, ta djela [je] prihvatio i omogućio"), 272 ("Prlić je podržavao kampanju granatiranja i drugog vatrenog djelovanja, koju je HVO vodio protiv istočnog Mostara, kao i njene posljedice po civilno stanovništvo... i prihvatio je zločine koji su bili direktno povezani s vojnim operacijama HVO-a protiv istočnog Mostara"). Shodno tome, Žalbena vijeće smatra da izostavljanje tačaka 2 i 3 iz popisa zločina predstavlja nenamjeran propust od strane Pretresnog vijeća. V. takođe dolje, par. 1245.

²⁸¹⁷ V. npr. gore, par. 798-799.

²⁸¹⁸ V. gore, par. 798, 805-812.

bili dio ZZP-a u junu 1993.; i (2) da su žalioци bili obaviješteni o ubistvima i hotimičnim lišavanjima života, ali da nisu učinili ništa da ih spriječe.²⁸¹⁹ Nadalje, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su, uprkos tome što su znali za ubijanja u istočnom Mostaru, žalioци nastavili da učestvuju u ZZP-u i, shodno tome, prihvatili dotične zločine.²⁸²⁰

885. Žalbeno vijeće takođe napominje da, suprotno Ćorićevoj tvrdnji, zaključci Pretresnog vijeća u vezi s doprinosom, znanjem i namjerom žalilaca za zločine u istočnom Mostaru – uključujući ubistvo i hotimično lišavanje života – nisu ovisili o zaključku Pretresnog vijeća da je postojao obrazac djelovanja u zločinima HVO-a. Zapravo, Pretresno vijeće se usredsredilo na dokaze u vezi s učešćem žalilaca u događajima u istočnom Mostaru i njihovim znanjem za te događaje.²⁸²¹ Shodno tome, poništenje zaključka u vezi sa selom Duša ne utiče na te konstatacije. Nadalje, s obzirom na mali broj ubistava koja su činila dio ZZP-a, a za koja je Pretresno vijeće utvrdilo da su bila počinjena u periodu od januara 1993. do juna 1993., isključivanje ubistva i hotimičnog lišavanja života iz ZZP-a u tom periodu ne utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je postojao obrazac zločina ili da je postojao ZZP, tako da nema osnove za to da Ćorić bude u bilo kojoj mjeri oslobođen od odgovornosti na osnovu UZP-a ili oslobođen optužbi po tačkama 2 i 3.

886. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje, na osnovu preostalih zaključaka Pretresnog vijeća, da na zaključak Pretresnog vijeća nema nikakvog uticaja to da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a počev od juna 1993., kada su ubistva koja su činila dio ZZP-a počela redovnije da se dešavaju i kada su, kako je utvrđeno, svi žalioци imali traženu namjeru. S obzirom na to da preostali zaključci ne dokazuju da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u aprilu 1993., Žalbeno vijeće smatra da se Prličeva osuđujuća presuda na osnovu prve kategorije UZP-a za ubistvo dva nenaoružana muškarca u Prozoru mora poništiti.²⁸²² U mjeri u kojoj su i drugi žalioци, kao učesnici tog UZP-a, takođe bili proglašeni odgovornima na osnovu prve kategorije UZP-a za ta ubistva, Žalbeno vijeće poništava i njihove osuđujuće presude.²⁸²³ O eventualnom uticaju ovih zaključaka na kazne koje su izrečene žalioциma raspravlja se dolje u tekstu.

²⁸¹⁹ V. gore, par. 806-812 s referencama koje se tamo navode.

²⁸²⁰ V. gore, par. 806-812 s referencama koje se tamo navode.

²⁸²¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 174-176, 179-184, 336-337, 341-342, 355, 359, 362-363, 368-370, 372, 579-582, 586, 745-756, 936, 938, 940-945, 1118-1122.

²⁸²² V. takođe gore, fusnota 2810; dolje, par. 2791-2792.

²⁸²³ S obzirom na to da strane u postupku to od njega nisu zatražile, Žalbeno vijeće se neće upuštati u analizu toga da li su u odnosu na žalioce ispunjeni elementi za odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a u vezi s ovim incidentima, posebno zbog toga što bi to od Žalbenog vijeća zahtijevalo sveobuhvatno razumijevanje cjelokupnog spisa prvostepenog postupka. V. takođe dolje, par. 3125.

(d) Navodne greške u vezi s događajima u opštini Jablanica u periodu od februara do maja 1993.

887. Pretresno vijeće je konstatovalo da su se napetosti između HVO-a i ABiH u opštini Jablanica pojačavale u periodu od početka februara do sredine aprila 1993.²⁸²⁴ Dana 15. aprila 1993., HVO je započeo granatiranje grada Jablanice, a 17. aprila 1993., HVO je krenuo u napad u jablaničkoj dolini, pri čemu je granatirao sela Sovići i Doljani i na kraju stavio oba ta sela pod svoju kontrolu.²⁸²⁵ S obzirom na kontekst šireg napada u jablaničkoj dolini, Pretresno vijeće je zaključilo da napad od 17. aprila 1993. nije bio "isključivo odbrambena" reakcija na napad ABiH od istog dana.²⁸²⁶ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su te vojne kampanje bile praćene: (1) hapšenjima i zatočenjem Muslimana u teškim uslovima (kako onih koji su bili tako i onih koji nisu bili pripadnici ABiH); (2) odvođenjem pripadnika ABiH, kao i još nekoliko muškaraca, u Zatvor u Ljubuškom; i (3) odvođenjem preostalog muslimanskog stanovništva s teritorije opštine Jablanica.²⁸²⁷

(i) Prličeva žalba (podosnove 10.3 i 10.4 djelimično)

888. Prličić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zaključivši da su rukovodioci HZ HB postepeno provodili UZP kada je konstatovalo da je HVO napao Soviće i Doljane 17. aprila 1993., te kada je zaključilo da taj napad nije bio odbrambena reakcija na napad od strane ABiH.²⁸²⁸ U prilog svojim tvrdnjama, Prličić se upućivanjem poziva na svoju žalbenu podosnovu 16.2.²⁸²⁹

889. Tužilaštvo odgovara da su Prličićevi argumenti nepotkrijepljene tvrdnje i da iziskuju odbijanje po kratkom postupku.²⁸³⁰ U vezi s Prličićevim osporavanjem zaključka Pretresnog vijeća o postepenom provođenju UZP-a, tužilaštvo iznosi argument da su njegove nepotkrijepljene tvrdnje

²⁸²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46.

²⁸²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su 5. maja 1993., u selu Sovići vojnici HVO-a odveli približno 450 žena, djece i staraca iz škole u Sovićima i iz kuća u zaseoku Junuzovići prema Gornjem Vakufu. Prvostepena presuda, tom 2, par. 609.

²⁸²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46.

²⁸²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 48.

²⁸²⁸ Prličićev žalbeni podnesak, par. 286(d), 287, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 452-476, tom 2, par. 84, 87, 89, 330-342, 346-395, 445, 465-467, 503-506, 514, 521-536, 538-549, 753, tom 4, par. 45-47, 668, 1220.

²⁸²⁹ Prličićev žalbeni podnesak, par. 288, gdje se upućuje na Prličićevu žalbenu podosnovu 16.2. Prličić tvrdi da je Pretresno vijeće "pogrešno okarakterisalo događaje i postupke, propustilo da dà obrazloženja, te primijenilo netačan pravni standard prilikom ocjenjivanja dokaza". Prličićev žalbeni podnesak, par. 311. V. takođe Prličićev žalbeni podnesak, par. 281, 312.

²⁸³⁰ Odgovor tužilaštva na Prličićevu žalbu, par. 166-167. Tužilaštvo tvrdi da Prličić nije uspio da objasni kako njegovi argumenti koje je iznio u okviru drugih žalbenih osnova potkrepljuju tvrdnje koje iznosi u vezi s ovim pitanjem. Odgovor tužilaštva na Prličićevu žalbu, par. 167.

popraćene nepotrebnim i neobjašnjenim upućivanjem na sopstvene navode, što takođe iziskuje odbacivanje bez razmatranja.²⁸³¹

890. Žalbeno vijeće napominje da, osim što upućuje na argumente koje je iznio drugdje u svom žalbenom podnesku, Prlić ne objašnjava zašto je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je HVO napao Saviće i Doljane 17. aprila 1993., te kada je zaključilo da taj napad nije bio isključivo odbrambena reakcija na napad od strane ABiH istog dana. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je drugdje u ovoj Presudi odbacilo argumente iz Prlićeve žalbene podosnove 16.2.²⁸³² Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da ja napravljena bilo kakva greška i odbija Prlićeve žalbene podosnove 10.3 i 10.4 u relevantnom dijelu.

(ii) Petkovićeve žalbe (podosnova 3.2.2.1 djelimično)

a. Argumenti strana u postupku

891. Petković tvrdi da dokazi ne potkrepljuju sljedeće zaključke Pretresnog vijeća: (1) da je 450 žena, djece i staraca premješteno iz Savića 5. maja 1993. u pravcu Gornjeg Vakufa, čime su im nanesene teške duševne patnje; i (2) da je svrha postupaka HVO-a na tom području bila da se osigura da se bosanski Muslimani isele iz opštine Jablanica i da se više nikad ne vrate.²⁸³³ On u tom pogledu tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju da su civili iz Savića kasnije bili prevezeni iz Gornjeg Vakufa u Jablanicu, što, po njegovom mišljenju, pokazuje da je premještanje građana u Gornji Vakuf bilo samo privremeno rješenje i da nije dovelo do trajne promjene u nacionalnom sastavu stanovništva opštine Jablanica.²⁸³⁴ Petković takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je napad HVO-a na Saviće i Doljane bio dio ZZP-a, s obzirom na to da je Vijeće uvažilo da je taj napad barem djelimično bio odbrambena reakcija na napad od strane ABiH istog dana.²⁸³⁵

892. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su zločini u opštini Jablanica činili dio ZZP-a, s obzirom na to da su počinjeni sistematski, u skladu s dobro

²⁸³¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 166, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 20(ix); Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 246. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 182-183 (20. mart 2017.).

²⁸³² V. dolje, par. 1177-1208.

²⁸³³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 54-56, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 609, 613, tom 3, par. 850, 908, tom 4, par. 30, 48. V. takođe Petkovićeve replika, par. 14(iii).

²⁸³⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 55-56, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 613, dokazni predmet P02825, Nihad Kovač, T. 10311 (16. novembar 2006.), svjedok CA, T. 10042 (13. novembar 2006.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 485-486, 496-497 (23. mart 2017.).

²⁸³⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 57, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 46. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 58.

organizovanim i usklađenim planom.²⁸³⁶ Tužilaštvo tvrdi da su ti događaji činili dio pokušaja da se prisilno provede u djelo tumačenje Vance-Owenovog mirovnog plana koje su zastupali učesnici UZP-a,²⁸³⁷ te odgovara da se Petkovićev argument da je nacionalni sastav stanovništva opštine Jablanica morao biti izmijenjen da bi ti zločini spadali u okvir ZZP-a kosi sa stavom iz Drugostepene presude u predmetu *Dorđević*.²⁸³⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da bi Petkovićev argument u vezi s vojnim opravdanjem za napad na Jablanicu trebao biti odbijen po kratkom postupku jer on samo ponavlja svoj argument sa suđenja, a da pritom ne pokazuje grešku, uz tvrdnju da, u svakom slučaju, sudska praksa Žalbenog vijeća pokazuje da to što je u operacijama postojao neki odbrambeni element "ne dovodi u pitanje povezanost tih operacija sa zajedničkim zločinačkim ciljem".²⁸³⁹

893. Petković replicira da zaključak iz Drugostepene presude u predmetu *Dorđević* potvrđuje da je neophodna barem privremena izmjena nacionalnog sastava stanovništva da bi se dokazao zajednički zločinački plan.²⁸⁴⁰

b. Analiza

894. Što se tiče Petkovićevog osporavanja zaključaka Pretresnog vijeća o Sovićima, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je 5. maja 1993., približno 450 seljana (žena, djece i staraca) premješteno u pravcu Gornjeg Vakufa.²⁸⁴¹ Vijeće je zatim zaključilo da ne raspolaže s dovoljno dokaza da bi utvrdilo šta se potom desilo s tim civilima.²⁸⁴² Žalbeno vijeće podsjeća da zajednički zločinački plan da se izmijeni demografska slika određenog područja "ne iziskuje zaključak da je nacionalni sastav stanovništva bio trajno izmijenjen".²⁸⁴³ S tim u skladu, pitanje da li je Petković u pravu kada tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju da se stanovništvo iz Sovića vratilo u opštinu Jablanica²⁸⁴⁴ nije relevantno. Shodno tome, Žalbeno

²⁸³⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 47, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 142, 146, 271, 341, 717.

²⁸³⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 47.

²⁸³⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 48, gdje se upućuje, između ostalog, na Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 42, Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 154. V. žalbeni pretres, ŽT. 532-533 (23. mart 2017.). Tužilaštvo iznosi argument da je Pretresno vijeće bilo svjesno toga da se svjedok CA vratio u Jablanicu u junu 1993. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 48, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 612.

²⁸³⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 49, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 523, Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 812, Drugostepenu presudu u predmetu *Tolimir*, par. 345-347.

²⁸⁴⁰ Petkovićeva replika, par. 14(i), gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 154; žalbeni pretres, ŽT. 567 (23. mart 2017.). V. takođe Petkovićeva replika, par. 14(iii).

²⁸⁴¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 609-615, tom 3, par. 849, 907.

²⁸⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 613.

²⁸⁴³ V. gore, fusnota 2784. Upor. Petkovićeva replika, par. 14(i).

²⁸⁴⁴ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 55-56, gdje se upućuje na dokazni predmet P02825, str. 2 (izvještaj iz kojeg slijedi da su autobusi prevozili izbjeglice iz Gornjeg Vakufa u Jablanicu od 10. do 15. juna 1993.), Nihad Kovač, T. 10311 (16. novembar 2006.) (gdje se navodi da je ovaj svjedok otišao u Jablanicu iz Gornjeg Vakufa); svjedok CA, T. 10042 (13. novembar 2006.) (gdje se navodi da se ovaj svjedok vratio u Jablanicu). Žalbeno vijeće napominje da, u

vijeće smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da su zločini koji su se desili u opštini Jablanica, uključujući premještanje stanovništva iz Sovića, spadali u okvir ZZP-a. Nadalje, Pretresno vijeće je zaključilo da je premještanje civila 5. maja 1993. predstavljalo zločin,²⁸⁴⁵ nakon što je uzelo u obzir, između ostalog, više tadašnjih okolnosti, uključujući to da je HVO unaprijed isplanirao to premještanje,²⁸⁴⁶ da je time nanesena teška duševna patnja jednoj posebno ranjivoj grupi civila,²⁸⁴⁷ te da je žrtvama uskraćeno pravo na normalan društveni, porodični i kulturni život.²⁸⁴⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća i njegova se tvrdnja odbacuje.

895. Što se, pak, tiče Petkovićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo da uzme u obzir činjenicu da je napad HVO-a na sela Sovići i Doljani bio odbrambena reakcija na napad od strane ABiH, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izjavilo da ne može da zaključi da je napad na Soviće i Doljane bio "samo odbrambena reakcija na napad ABiH izveden istoga dana",²⁸⁴⁹ naznačivši da su ti napadi mogli biti, barem djelimično, motivisani ofanzivnim razlozima. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da je pitanje "da li je naređenje za neki napad izdato iz preventivnih, odbrambenih ili ofanzivnih razloga nebitno s pravnog stanovišta, [...] [b]itno pitanje koje treba razmotriti jeste pitanje da li je način na koji je izvedena vojna akcija bio kažnjiv ili nije".²⁸⁵⁰ U ovom predmetu, Pretresno vijeće je utvrdilo da je 17. aprila 1993., HVO krenuo u napad u jablaničkoj dolini i granatirao više mjesta na tom području, uključujući Soviće i Doljane, te da je počinio zločine tokom i nakon tog napada.²⁸⁵¹ Razmotrivši dokaze u vezi s napadom na cijelu jablaničku dolinu, Pretresno vijeće je konstatovalo da su ti zločini činili dio ZZP-a na osnovu toga što je do njih došlo u sklopu kampanja koje su izvedene sistematski i što tu "može biti posrijedi samo unaprijed smišljen plan HVO-a".²⁸⁵² Na kraju, Vijeće je zaključilo da su zločini činili dio "jasnog obrasca djelovanja", zajedno s drugim zločinima koje je HVO počinio u periodu od januara 1993. do aprila 1994.²⁸⁵³ Shodno tome, čak i da je napad na Soviće i Doljane bio dijelom odbrambena reakcija, to nema nikakvog uticaja na konačni zaključak Pretresnog vijeća da je napad

svakom slučaju, Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir da je svjedok CA u svom svjedočenju izjavio da se vratio u Jablanicu u junu 1993. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 612.

²⁸⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 852, 910, 1703, 1706. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 145, 718, 723, 1103.

²⁸⁴⁶ V. npr. Prvostepena presuda, tom 3, par. 851, 909.

²⁸⁴⁷ V. npr. Prvostepena presuda, tom 3, par. 850-851. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 907.

²⁸⁴⁸ V. npr. Prvostepena presuda, tom 3, par. 850, 908.

²⁸⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01915, str. 2 (gdje je naznačeno da je napad HVO-a na selo Sovići trebao da započne 16. aprila 1993.).

²⁸⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 812.

²⁸⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46, 48.

²⁸⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 146.

²⁸⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 46-48 (gdje se navodi, između ostalog, da je, dok se odvijao napad na Soviće i Doljane, HVO takođe izvodio "ofanzivna dejstva" u nekoliko sela u opštini Prozor).

rezultirao zločinima za koje je Vijeće razumno utvrdilo da su činili dio ZZZP-a. Petkovićev argument se, shodno tome, odbacuje.²⁸⁵⁴

896. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Petković nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo u svom zaključku da su zločini u opštini Jablanica spadali u okvir ZZZP-a, te odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 3.2.2.1 u relevantnom dijelu.

(e) Navodne greške u zaključcima o ofanzivnim dejstvima HVO-a u opštini Prozor

897. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, od 17. do 19. aprila 1993., HVO izvodio "ofanzivna dejstva" i zauzeo nekoliko sela u opštini Prozor, počinivši djela nasilja kao što su paljenje kuća Muslimana i tjeranje muslimanskog stanovništva u bijeg, čime je spriječio svaku mogućnost njegovog povratka.²⁸⁵⁵ Pretresno vijeće je zaključilo da su ti postupci spadali u okvir ZZZP-a.²⁸⁵⁶

(i) Prličeva žalba (podosnove 10.3 i 10.4 djelimično)

898. Prličić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da su rukovodioci HZ HB postepeno provodili UZP na osnovu toga što je pogrešno konstatovalo, između ostalog, da je HVO napao sela u opštini Prozor u periodu od 17. do 19. aprila 1993. i da je pritom počinio radnje nasilja i nagnao muslimansko stanovništvo na bijeg.²⁸⁵⁷ On se takođe upućivanjem oslanja na argumente koje je iznio u svojoj žalbenoj podosnovi 16.2.²⁸⁵⁸

899. Tužilaštvo odgovara da se Prličićeva žalbena podosnova u relevantnom dijelu sastoji od pukih tvrdnji koje nisu potkrijepljene nikakvim dokazima, kao i neobjašnjenog upućivanja na sopstvene argumente koje je iznio drugdje, te traži da se ona odbaci bez razmatranja.²⁸⁵⁹

900. Žalbeno vijeće odbija Prličićeve žalbene osnove 10.3 i 10.4 u relevantnom dijelu kao nerazrađene, s obzirom na to da on nije uputio ni na jedan dio spisa prvostepenog postupka u prilog pukoj tvrdnji da su zaključci o napadima u Prozoru bili pogrešni, niti je konkretno objasnio kako ili zbog čega njegovi argumenti iz žalbene podosnove 16.2 potkrepljuju njegove tvrdnje s tim u vezi.

²⁸⁵⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 874-886. S obzirom na to da je Pretresno vijeće konstatovalo da nijedno lišavanje života u Jablanici nije faktički bilo dio ZZZP-a, Žalbeno vijeće ne smatra da promjena u obimu ZZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. na bilo koji način utiče na rezonovanje Pretresnog vijeća da su zločini u Jablanici, koji su bili dio ZZZP-a, slijedili obrazac djelovanja u drugim opštinama. V. gore, par. 876. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 580-581, tom 4, par. 72.

²⁸⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 47.

²⁸⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45, 47, 65-66.

²⁸⁵⁷ Prličićev žalbeni podnesak, par. 286(d). V. takođe Prličićev žalbeni podnesak, par. 281.

²⁸⁵⁸ Prličićev žalbeni podnesak, par. 288.

²⁸⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Prličićevu žalbu, par. 166-167. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 183 (20. mart 2017.).

(ii) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično)

901. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su vojna dejstva HVO-a u opštini Prozor u aprilu 1993., koja su nagnala muslimansko stanovništvo na bijeg, bila pokrenuta u skladu sa ZZP-om.²⁸⁶⁰ On iznosi argument da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tog zaključka zbog toga što je Pretresno vijeće utvrdilo da su zločini vezani za uklanjanje Muslimana iz opštine Prozor (prisilno premještanje i protivpravno premještanje civila) bili počinjeni tek 28. avgusta i 14. novembra 1993.²⁸⁶¹

902. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su zločini koji su počinjeni tokom operacija HVO-a u opštini Prozor u aprilu 1993. bili u sklopu ostvarivanja ZZP-a.²⁸⁶² Tužilaštvo iznosi argument da Pretresno vijeće jeste utvrdilo da su zločini deportacije i prisilnog premještanja u opštini Prozor počinjeni samo u avgustu 1993.,²⁸⁶³ ali da je Pretresno vijeće u svojim činjeničnim zaključcima povezalozločine iz aprila 1993. sa ZZP-om zato što je ofanziva HVO-a u opštini Prozor obuhvatala nasilne zločine koji su nagnali muslimansko stanovništvo na bijeg i spriječili njihov povratak.²⁸⁶⁴

903. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće zasnovalo svoj zaključak o ZZP-u na, između ostalog, svojim zaključcima da je ofanziva HVO-a u opštini Prozor u aprilu 1993. obuhvatala radnje nasilja kao što su paljenje kuća Muslimana, "tjerajući muslimansko stanovništvo u bijeg i samim tim ukidajući svaku mogućnost povratka".²⁸⁶⁵ Konstatacija da te djela nasilja, pored ostalih činjenica, potkrepljuju zaključak o ZZP-u nije ovisna o konstatacijama u vezi sa zločinima prisilnog premještanja ili protivpravnog premještanja civila.²⁸⁶⁶ Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 3.2.2.1 u relevantnom dijelu.

(iii) Praljkova žalba (osnova 10)a. Argumenti strana u postupku

²⁸⁶⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 52-53. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 24, 42-44; Petkovićeva replika, par. 14.

²⁸⁶¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 52; Petkovićeva replika, par. 14; žalbeni pretres, ŽT. 497-498 (23. mart 2017.).

²⁸⁶² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 45.

²⁸⁶³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 46. Tužilaštvo napominje da je Pretresno vijeće, suprotno Petkovićevim tvrdnjama, konstatovalo da nije dokazano da je zločin prisilnog premještanja počinjen u Prozoru u novembru 1993. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 46 i fusnota 168.

²⁸⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 46.

²⁸⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 47. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45, 65-66.

²⁸⁶⁶ Upor. Prvostepena presuda, tom 3, par. 840-842, 894-896, tom 4, par. 47.

904. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su zločini u opštini Prozor činili dio ZZP-a.²⁸⁶⁷ U prilog tome, on iznosi argumente da Pretresno vijeće: (1) nije utvrdilo identitet "autora" ZZP-a koji je za posljedicu imao počinjenje zločina u Prozoru,²⁸⁶⁸ ili da su učesnici UZP-a, uključujući hrvatske zvaničnike, "zajednički djelovali";²⁸⁶⁹ (2) nije raspolagalo dokazima da su hrvatski zvaničnici koji su navodno bili umiješani u UZP imali ikakva saznanja o događajima u Prozoru prije nego što su se oni desili;²⁸⁷⁰ (3) da je do svog zaključka došlo na osnovu dokaznog predmeta P11380, koji je prihvaćen greškom;²⁸⁷¹ (4) da je konstatovalo da među učesnicima UZP-a nije bilo razgovora o zločinima u Prozoru;²⁸⁷² i (5) da je, zasnovavši svoj zaključak samo na posrednim dokazima, pogriješilo time što je zanemarilo dokaze koji daju alternativno razumno objašnjenje za događaje u Prozoru, a to je da su oni bili posljedica vojnih dejstava ABiH kojima je bilo ugroženo stanovništvo.²⁸⁷³ S tim u vezi, Praljak, između ostalog, tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zanemarilo dokaze o velikom prilivu u centralnu BiH Muslimana koji su pobjegli s teritorija pod srpskom kontrolom, što je poremetilo odnos između udjela Hrvata i Muslimana u ukupnom stanovništvu i doprinijelo izbijanju rata.²⁸⁷⁴

905. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su zločini koji su počinjeni u Prozoru tokom operacija HVO-a 1993. godine bili u sklopu ostvarivanja ZZP-a.²⁸⁷⁵ Konkretno, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) Praljak u svojim argumentima u vezi s identitetom autora ZZP-a i zajedničkim djelovanjem učesnika UZP-a zanemaruje jasan zaključak Pretresnog vijeća da su zločini u Prozoru bili povezani s provođenjem Ultimatumu od 4. aprila 1993., te da su slijedili obrazac zločina HVO-a koji su bili počinjeni na drugim lokacijama; (2) nije neophodno da se pokaže da je svaki učesnik UZP-a znao kako će tačno ZZP biti proveden u Prozoru;²⁸⁷⁶ (3) zaključci Pretresnog vijeća u vezi s planom za etničko čišćenje u Prozoru nisu ovisni o dokaznom predmetu P11380;²⁸⁷⁷ (4) pitanje da li se na određenim sastancima razgovaralo o Prozoru nije relevantno;²⁸⁷⁸ i

²⁸⁶⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 163-164, 167-168, 173-174.

²⁸⁶⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 163.

²⁸⁶⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 168.

²⁸⁷⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 168.

²⁸⁷¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 165 i fusnota 380. Praljak iznosi argument, oslanjajući se na svoju žalbenu osnovu 50, da je dokazni predmet P11380 – jedan od Mladićevih dnevnika – prihvaćen greškom zato što je njegovim prihvatanjem prekršeno njegovo temeljno pravo na pravično suđenje. Praljkov žalbeni podnesak, par. 165 i fusnota 381.

²⁸⁷² Praljkov žalbeni podnesak, par. 164.

²⁸⁷³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 166-167, 169-171, 173-174. S tim u vezi, Praljak nadalje iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze: (1) u vezi s tim da su u Prozoru Hrvati činili 62,2 posto stanovništva (što svaki plan da se nacionalni sastav stanovništva izmijeni u korist Hrvata čini apsurdnim); i (2) da su Hrvati potražili sklonište od ofanzive ABiH u centralnoj BiH u, pored ostalih mjesta, Prozoru, što je dovelo do haotične situacije. Praljkov žalbeni podnesak, par. 169, 171. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 472 (22. mart 2017.).

²⁸⁷⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 171-172.

²⁸⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 146.

²⁸⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 150.

²⁸⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 153.

²⁸⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 150. Tužilaštvo dalje tvrdi da se, u svakom slučaju, jeste razgovaralo o Prozoru. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 150.

(5) zločini u Prozoru nisu bili legitimna reakcija na vojna dejstva ABiH niti isključiva posljedica postojeće situacije u Prozoru ili nestabilnosti izazvane dolaskom izbjeglica,²⁸⁷⁹ nego su, zapravo, bili dio ZZP-a učesnika UZP-a da se konsoliduje kontrola HVO-a nad Prozorom putem "etničkog čišćenja" Muslimana".²⁸⁸⁰ Tužilaštvo, konkretno, iznosi argument da je ofanziva ABiH "Neretva 93" pokrenuta u septembru 1993., dakle, uslijedila je nakon zločina u Prozoru.²⁸⁸¹

906. Praljak replicira da je ofanziva ABiH tokom koje su Hrvati bili protjerani započela dosta prije ljeta 1993.²⁸⁸²

b. Analiza

907. Što se tiče Praljkovih argumenata da je Pretresno vijeće propustilo da donese zaključke o identitetu "autora" ZZP-a koji je rezultirao počinjenjem zločina u Prozoru i o zajedničkom djelovanju učesnika UZP-a, Žalbeno vijeće napominje da on nije samo propustio da identifikuje osporene činjenične zaključke, nego je i zanemario druge relevantne činjenične konstatacije.²⁸⁸³ Žalbeno vijeće, shodno tome, odbacuje te argumente. U vezi s Praljkovom tvrdnjom da nema dokaza da su hrvatski zvaničnici koji su navodno bili umiješani u UZP imali prethodna saznanja o događajima u Prozoru, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je ZZP uključivao konsolidovanje kontrole HVO-a nad takozvanim hrvatskim provincijama prema Vance-Owenovom mirovnom planu, što je obuhvatalo opštinu Prozor.²⁸⁸⁴ Nadalje, Vijeće je konstatovalo da su zločini koji su se desili u Prozoru "uglavnom slijedili jasan obrazac djelovanja", kao i zločini koji su se desili u drugim opštinama u periodu od januara 1993. do aprila 1994.²⁸⁸⁵ Shodno tome,

²⁸⁷⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 151-152. Tužilaštvo iznosi argument da Praljkova tvrdnja da su događaji u Prozoru bili posljedica ofanzive ABiH predstavlja puko ponavljanje argumenata iznesenih na suđenju, bez pokazivanja bilo kakve greške. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 146. Tužilaštvo tvrdi da Praljak u svom argumentu da bi svaki plan da se izmijeni nacionalni sastav stanovništva u Prozoru bio apsurdan pogrešno shvata ZZP, koji je obuhvatao konsolidovanje kontrole HVO-a kako bi se takozvane hrvatske provincije pretvorile u skoro isključivo hrvatske. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 152. Pored toga, tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije zanemarilo demografsku situaciju u Prozoru prije sukoba niti dokazuje da su se hrvatske izbjeglice sredinom 1993. preseljavale iz centralne BiH u Prozor. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 152. Tužilaštvo takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da je cilj zatočenja žena, djece i staraca, Muslimana iz Prozora, bio da se smjeste Hrvati koji su pristizali u opštinu Prozor. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 152.

²⁸⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 151. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 147-149. U tom pogledu, tužilaštvo iznosi argument da Praljak zanemaruje ključne konstatacije. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 146.

²⁸⁸¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 151.

²⁸⁸² Praljkova replika, par. 72. V. takođe Praljkova replika, par. 69-71.

²⁸⁸³ Žalbeno vijeće ima u vidu sljedeće: (1) Pretresno vijeće je izričito konstatovalo da je napade na sela u Prozoru u aprilu 1993. "planirao Milivoj Petković [...] u skladu s ultimatumom koji je Jadranko Prlić postavio ABiH" (Prvostepena presuda, tom 4, par. 1220, 1231 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene)); i (2) Pretresno vijeće je, nadalje, donijelo zaključke o tome kako su učesnici UZP-a, među kojima su bili rukovodioci Hrvatske, saradivali kao pluralitet osoba u provođenju ZZP-a (Prvostepena presuda, tom 4, par. 1217-1232; v. konkretno Prvostepena presuda, tom 4, par. 1219, 1222-1223, 1231).

²⁸⁸⁴ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 446 i fusnota 1062, par. 447 i fusnota 1065 (gdje se, i na jednom i na drugom mjestu, upućuje na dokazni predmet P09276, mapa 11), tom 4, par. 44, 47, 65.

²⁸⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 47, 65.

Pretno vijeće je konstatovalo da zločinački plan učesnika UZP-a, uključujući rukovodioce Hrvatske, jeste obuhvatao opštinu Prozor. Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da Pretno vijeće nije imalo obavezu da utvrdi da je neki učesnik UZP-a znao za svaki konkretan zločin koji je počinjen u sklopu UZP-a.²⁸⁸⁶ Isto tako, to što nije utvrđeno da su učesnici UZP-a razgovarali o događajima u Prozoru ne podriva konačni zaključak Pretnog vijeća da su zločini u Prozoru spadali u okvir ZZP-a. Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da je taj zaključak zasnovan na mnogim izvorima dokaza i da ne ovisi o dokaznom predmetu P11380.²⁸⁸⁷ Praljkov argument se, shodno tome, odbacuje.²⁸⁸⁸

908. Najzad, što se tiče Praljkovog argumenta da je Pretno vijeće zanemarilo dokaze koji ukazuju na alternativno razumno objašnjenje za događaje u Prozoru, a to je da su oni bili posljedica vojnih operacija ABiH kojima je stanovništvo bilo ugroženo, Žalbeno vijeće napominje da je Pretno vijeće izričito razmotrilo dokaze i donijelo zaključke o raznim temama na koje Praljak upućuje, pri čemu se djelimično oslonilo na iste one dokaze na koje se on sada poziva.²⁸⁸⁹ S tim u skladu, Pretno vijeće u svom rasuđivanju nije zanemarilo relevantne dokaze na koje Praljak upućuje u prilog svom argumentu.²⁸⁹⁰ Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretno vijeće, nakon što je razmotrilo te teme i dokaze u njihovoj osnovi, ipak zaključilo da su događaji u opštini Prozor koji su obuhvatali radnje nasilja od strane HVO-a, uključujući paljenje kuća Muslimana, spadali u okvir ZZP-a da se kontrola HVO-a nad provincijama koje su smatrane hrvatskim na osnovu Vance-Owenovog mirovnog plana konsoliduje putem izmjene nacionalnog sastava njihovog stanovništva.²⁸⁹¹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće posebno ima u vidu da nacionalne napetosti u opštini Prozor, izazvane prlivom muslimanskih izbjeglica, suprotno Praljkovoj tvrdnji ne

²⁸⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 276.

²⁸⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41-68. V. konkretno Prvostepena presuda, tom 4, par. 47 i odjeljak Prvostepene presude na koji se tu upućuje, zajedno s konstatacijama u osnovi i dokazima. Žalbeno vijeće napominje da se, u svakom slučaju, tu razmatraju i odbijaju argumenti koje je Praljak drugdje iznio u vezi s navodnim pogrešnim prihvatanjem dokaznog predmeta P11380. V. gore, par. 121.

²⁸⁸⁸ Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 874-886. Međutim, Žalbeno vijeće u konačnici ne smatra da ova promjena u obimu ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. utiče na obrazloženje Pretnog vijeća u vezi s jasnim obrascem djelovanja u vezi sa zločinima u opštini Prozor, posebno stoga što je, kao što je ranije navedeno, Pretno vijeće konstatovalo da su jedina dva ubistva koja su činila dio ZZP-a počinjena u Tošćanici, što je u suprotnosti s periodom od juna 1993. pa nadalje. V. gore, par. 876 i fusnota 2790. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 47, 65.

²⁸⁸⁹ Pretno vijeće je razmotrilo dokaze i utvrdilo sljedeće: (1) Hrvati su 1991. godine činili oko 63 posto stanovništva opštine Prozor (Prvostepena presuda, tom 2, par. 5, 8; upor. Praljkov žalbeni podnesak, par. 169); (2) za neke od Hrvata koji su se preselili iz centralne BiH postojala je prijetnja od strane ABiH (Prvostepena presuda, tom 4, par. 53 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 3D00837), 54-55; upor. Praljkov žalbeni podnesak, par. 171, gdje se upućuje na isti dokazni predmet); i (3) mnogi od njih su došli u Prozor (Prvostepena presuda, tom 4, par. 53, 60, 63; v. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 5-6; upor. Praljkov žalbeni podnesak, par. 171).

²⁸⁹⁰ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće napominje da Pretno vijeće nije imalo obavezu da uputi na svjedočenje svakog svjedoka i na svaki dokaz iz sudskog spisa. V. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 224.

²⁸⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45, 47, 55, 65-66.

protivriječe tom zaključku. Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da je Pretresno vijeće razmotrilo druge dokaze i zaključke s tim u vezi, uključujući one koji su se odnosili na obrazac mnogih počinjenih zločina i kontekst nasilnog provođenja u djelo onog tumačenja Vance-Owenovog mirovnog plana koje su zastupali rukovodioci HZ(R) HB.²⁸⁹² Sve u svemu, Praljak nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da izvede zaključak, kao jedini mogući, da su zločini počinjeni u opštini Prozor u aprilu 1993. spadali u okvir ZZP-a. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija Praljkovu žalbenu osnovu 10.

(f) Navodne greške u zaključcima o postupcima HVO-a u opštini Mostar

909. Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (1) dana 15. aprila 1993., HVO opštine Mostar usvojio je odluku o pravima izbjeglica, prognanika i raseljenih osoba (dalje u tekstu: Odluka od 15. aprila 1993.), uslijed koje Muslimani nisu imali pristup humanitarnoj pomoći i bili su prisiljeni da odu iz Mostara;²⁸⁹³ (2) postojala je politika HVO-a da se drastično smanji muslimansko stanovništvo u HZ HB, a posebno u Mostaru, uz istovremeno povećanje hrvatskog stanovništva;²⁸⁹⁴ (3) HVO je, milom ili silom, organizovao preseljavanje Hrvata u provincije 8 i 10, uključujući i one kojima nije prijetila stvarna opasnost od borbi, i time je uspio da odnos snaga u tim provincijama promijeni u korist Hrvata;²⁸⁹⁵ i (4) HVO je 9. maja 1993. pokrenuo napad na Mostar.²⁸⁹⁶ Pretresno vijeće je nadalje konstatovalo da su ti postupci spadali u okvir ZZP-a.²⁸⁹⁷

(i) Prličeva žalba (podosnova 10.5)

a. Argumenti strana u postupku

910. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je HVO opštine Mostar usvojio Odluku od 15. aprila 1993. koja je dovela do diskriminacije Muslimana.²⁸⁹⁸ On iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Hrvati postali većina u opštini Mostar u maju-junu 1992. i da je priliv izbjeglica koji je potom uslijedio ponovo izmijenio demografsku strukturu u Mostaru u maju 1993., ovaj put u korist Muslimana.²⁸⁹⁹

²⁸⁹² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44, 65. V. također Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-64.

²⁸⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 49.

²⁸⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 51.

²⁸⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 55.

²⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 775, tom 4, par. 56.

²⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45, 49, 51, 54-56, 65-66.

²⁸⁹⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 289. V. također Prličev žalbeni podnesak, par. 281.

²⁸⁹⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 290. U prilog tome, Prlič iznosi argument da se Pretresno vijeće oslonilo na: (1) nepotkrijepljenu izjavu svjedoka BA; (2) "pogrešno okarakterisane dokumente"; i (3) svjedočenje svjedoka CS, čiji su dokazi, u poređenju s dokaznim predmetom 1D00936, takvi da se na osnovu njih ne mogu donijeti konačni zaključci. Pored toga, on iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo, pored ostalog, sljedeće dokaze: (1) dokaze da se podaci Ureda za izbjeglice i MKCK-a od maja 1993. nadalje odnose samo na zapadni Mostar; i (2) dokaze koje je iznio

911. Prlić, nadalje, iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Odluka od 15. aprila 1993. uskratila muslimanskim izbjeglicama humanitarnu pomoć i prisilila ih da odu iz Mostara, kao i da je početkom maja 1993. HVO izdao ultimatum Muslimanima koji su se smjestili u napuštene domove da se isele do 9. maja 1993., te da su deložacije počele 8. maja 1993.²⁹⁰⁰ U prilog svom argumentu, on tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) pogriješilo zato što se oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno i na nepotkrijepljene izjave svjedoka tužilaštva BA i BB, isključivši druge relevantne dokaze, kao što su dokazi koji pokazuju da ti svjedoci nisu bili vjerodostojni;²⁹⁰¹ (2) zanemarilo "nedostatak znanja koje je pokazao" svjedok BB u vezi s relevantnim pitanjima;²⁹⁰² (3) zanemarilo svjedočenje svjedoka odbrane Martina Raguža da je Odluka od 15. aprila 1993. bila u skladu sa zakonom o izbjeglicama, kojim su bile regulisane obaveze vojnih obveznika, i da tom odlukom u stvarnosti nije promijenjeno ništa u vezi sa statusom raseljenih osoba, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost;²⁹⁰³ i (4) zanemarilo svjedočenje svjedoka odbrane Marinka Šimunovića koji je izjavio: (i) da su slične odluke bile donošene u opštinama s muslimanskom većinom, (ii) da nije postojala nikakva veza između Odluke od 15. aprila 1993. i preseljenja ljudi i raspodjele humanitarne pomoći,²⁹⁰⁴ (iii) da je količina humanitarne pomoći opala u aprilu 1993. djelimično zbog Odluke od 15. aprila 1993.,²⁹⁰⁵ (iv) da, suprotno međunarodnim izvještajima, niko nije izgubio izbjeglički status zbog te odluke,²⁹⁰⁶ (v) da je raspodjela humanitarne pomoći u opštini Mostar vršena transparentno i bez diskriminacije,²⁹⁰⁷ i (vi) da je Crveni križ bio nezavisan i da je pomoć dijelio ravnopravno.²⁹⁰⁸

912. Tužilaštvo odgovara da Prlić iskrivljeno prikazuje sudski spis kada osporava zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Odlukom od 15. aprila 1993. kojom je Muslimanima bila uskraćena humanitarna pomoć, uz argument da su svjedočenja svjedoka BA i BB potkrijepila jedno drugo, kao i da su potkrijepljena drugim dokazima na koje se pozvalo Pretresno vijeće.²⁹⁰⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić nije potkrijepio svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće zanemarilo "nedostatak znanja koje je pokazao" svjedok BB i da nije objasnio zbog čega je nerazumno što se Pretresno

svjedok CS da se do maja 1992. 7.905 izbjeglica protivzakonito uselilo u napuštene stanove u gradu Mostaru. Prlićev žalbeni podnesak, par. 290.

²⁹⁰⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 739-742, tom 4, par. 49, 159.

²⁹⁰¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 291; Prlićeva replika, par. 56.

²⁹⁰² Prlićev žalbeni podnesak, par. 291.

²⁹⁰³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 292. V. takođe Prlićeva replika, par. 57.

²⁹⁰⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 293. V. takođe Prlićeva replika, par. 57.

²⁹⁰⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 293. V. takođe Prlićeva replika, par. 57.

²⁹⁰⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 293. V. takođe Prlićeva replika, par. 57.

²⁹⁰⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 294. V. takođe Prlićeva replika, par. 57.

²⁹⁰⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 294. V. takođe Prlićeva replika, par. 57.

²⁹⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 173. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 168.

vijeće oslonilo na te dokaze.²⁹¹⁰ Tužilaštvo iznosi argument, nadalje, da Prlić iskrivljeno prikazuje sudski spis kada tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo svjedočenja Raguža i Šimunovića.²⁹¹¹ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da Prlić nije uspio da pokaže kako su te navodne greške mogle da utiču na presudu.²⁹¹²

b. Analiza

913. Prvo, što se tiče Prličevih argumenata da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Hrvati postali većina u opštini Mostar u maju-junu 1992. i da je priliv izbjeglica koji je potom uslijedio izmijenio demografsku strukturu u Mostaru u maju 1993. u korist Muslimana, Žalbeno vijeće napominje da su ti argumenti izneseni u okviru njegovog sveukupnog prigovora iz žalbene osnove 10 koji se odnosi na zaključak Pretresnog vijeća da je HZ(R) HB imala ZZP da ostvari dominaciju nad muslimanskim stanovništvom putem etničkog čišćenja.²⁹¹³ Žalbeno vijeće smatra da se zaključci u vezi s postojanjem ZZP-a i, shodno tome, Prličevim osuđujućim presudama,²⁹¹⁴ ne oslanjaju na zaključke o demografskoj strukturi koje on osporava o svojoj žalbenoj osnovi 10.5.²⁹¹⁵ Žalbeno vijeće, shodno tome, odbacuje te argumente.

914. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Prličevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Odlukom od 15. aprila 1993. muslimanskim izbjeglicama uskraćena humanitarna pomoć, uslijed čega su izbjeglice bile prisiljene da odu iz Mostara, kao i da je početkom maja 1993. HVO izdao ultimatum Muslimanima koji su se uselili u napuštene domove da se isele do 9. maja 1993. i da su deložacije započele 8. maja 1993.²⁹¹⁶ U vezi s njegovom tvrdnjom da su izjave svjedoka BA i BB nepotkrijepljene, Žalbeno vijeće primjećuje da zaključci Pretresnog vijeća ukazuju na to da je Vijeće konstatovalo da su ta dva svjedoka međusobno potkrijepila svoje izjave,²⁹¹⁷ kao i da su one potkrijepljene drugim dokazima i činjenicama o kojima je presuđeno.²⁹¹⁸

²⁹¹⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 174. Tužilaštvo tvrdi da su u svakom slučaju Prličeve tvrdnje u vezi s neznanjem svjedoka BB netačne. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 174.

²⁹¹¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 175. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 168.

²⁹¹² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 176.

²⁹¹³ Prličev žalbeni podnesak, par. 281.

²⁹¹⁴ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 278.

²⁹¹⁵ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 290, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 672-673. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Prlić propustio da objasni kako bi zaključak u vezi s tim da je priliv uglavnom muslimanskih izbjeglica u Mostar izmijenio tamošnju demografsku strukturu u maju 1993. trebao da ima ikakvog uticaja na zaključke u vezi s postojanjem ZZP-a da se ostvari dominacija nad muslimanskim stanovništvom putem etničkog čišćenja. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 22. Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da se zaključak da su Hrvati postali većina u opštini Mostar u maju-junu 1992. odnosi na period izvan okvira ZZP-a. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44 i dalje.

²⁹¹⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 739-742, tom 4, par. 49, 159.

²⁹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P09712 (povjerljivo), par. 23, 26, svjedoka BA, T(f). 7173 (zatvorena sjednica) (25. septembar 2006.), svjedok BB, T(f). 17142, 17144 (zatvorena sjednica) (16. april 2007.).

U svakom slučaju, ne postoji nikakav opšti uslov da svjedočenje nekog svjedoka mora biti potkrijepljeno ukoliko se ocijeni da je ono inače bilo vjerodostojno.²⁹¹⁹ Nadalje, Prlićev argument da je Pretresno vijeće isključilo dokaze koji pokazuju da svjedoci BA i BB nisu bili vjerodostojni, oslanja se na njegovu žalbenu osnovu 6, koju je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi.²⁹²⁰ Što se tiče njegovog argumenta da je Pretresno vijeće zanemarilo to što svjedok BB nije imao saznanja o nekoliko pitanja, Prlić nije uspio da objasni kako je zbog toga oslanjanje Pretresnog vijeća na dokaze koje je svjedok BB iznio u vezi s Odlukom od 15. aprila 1993. bilo nerazumno.

915. U vezi s Prlićevim argumentima da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koje su iznijeli Raguž i Šimunović, Žalbeno vijeće primjećuje da Prlić osporava dvije grupe zaključaka Pretresnog vijeća: (1) da je Odlukom od 15. aprila 1993. muslimanskim izbjeglicama uskraćena humanitarna pomoć, uslijed čega su izbjeglice bile prisiljene da odu iz Mostara;²⁹²¹ i (2) da je, početkom maja 1993., HVO izdao ultimatum Muslimanima koji su se uselili u napuštene domove da se isele do 9. maja 1993. i da su deložacije započele 8. maja 1993.²⁹²² Žalbeno vijeće smatra da se dokazi koje su iznijeli Raguž i Šimunović, a koje je istakao Prlić, odnose na Odluku od 15. aprila 1993.,²⁹²³ i da, stoga, nisu relevantni za potonji zaključak.²⁹²⁴ U mjeri u kojoj su navodno zanemareni dokazi relevantni za onaj prvi zaključak,²⁹²⁵ Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije potkrijepio svoju tvrdnju da je Raguž u svom svjedočenju izjavio da Odluka od 15. aprila 1993. u stvarnosti nije izmijenila ništa u vezi sa statusom raseljenih osoba, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost.²⁹²⁶ Prlić nije

²⁹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 739 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P09840 (povjerljivo), par. 5), 741-742 (gdje se upućuje, između ostalog, na *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevima tužilaštva od 14. i 23. juna 2006. za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 7. septembar 2006., činjenica o kojoj je presuđeno br. 79, dokazni predmet P02227, str. 2). Prlićeva neargumentovana tvrdnja da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno se odbija.

²⁹¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1264; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 215. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 274.

²⁹²⁰ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 291; Prlićeva replika, par. 56, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 182-183, 189-190 (Prlićeva žalbena osnovu 6). V. gore, par. 218. Žalbeno vijeće smatra da je Prlić namjeravao da uputi na svjedoka BB, a ne na svjedoka BC. (Upor. Prlićev žalbeni podnesak, par. 291; Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, fusnota 591; Prlićeva replika, par. 56). Prlićev argument, bez ikakvih daljih objašnjenja, da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je isključilo "druge relevantne dokaze" odbija se kao puka tvrdnja.

²⁹²¹ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 739-741, tom 4, par. 49, 159.

²⁹²² V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 742.

²⁹²³ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 292-293 s referencama koje se tamo navode.

²⁹²⁴ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 742.

²⁹²⁵ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 291, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 739-741, tom 4, par. 49.

²⁹²⁶ Žalbeno vijeće napominje da reference na Raguževo svjedočenje na koje se Prlić poziva u svom žalbenom podnesku, fusnota 809, ne potkrepljuju ovu tvrdnju. Žalbeno vijeće napominje da je Raguž u svom svjedočenju izjavio da je Odluka od 15. aprila 1993. predviđala kome se mogao odobriti status izbjeglice ili raseljene osobe i da je njome bilo regulisano pravo na izbjegličke kartone i pomoć u opštini Mostar. Martin Raguž, T. 31481, 31483 (27. avgust 2008.). V. takođe Martin Raguž, T. 31284 (25. avgust 2008.). Žalbeno vijeće ne vidi kako je tvrdnja da je Odluka od 15. aprila 1993. bila u skladu sa zakonom o izbjeglicama, kojim su bile propisane obaveze vojnih obveznika, u bilo kojoj mjeri relevantna za osporeni zaključak.

potkrijepio ni svoju tvrdnju da je Šimunović u svom svjedočenju izjavio da nije postojala nikakva veza između te odluke i preseljavanja ljudi ili raspodjele humanitarne pomoći.²⁹²⁷ Nadalje, Prlićeva tvrdnja da, suprotno međunarodnim izvještajima, niko nije izgubio izbjeglički status na osnovu Odluke od 15. aprila 1993. nije potkrijepljena u svjedočenju na koje se on poziva.²⁹²⁸ Što se tiče preostalih navodno zanemarenih dokaza, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije uspio da objasni kako bi ti dokazi mogli da pobiju osporeni zaključak.²⁹²⁹ Prlićevi argumenti da je Pretresno vijeće zanemarilo svjedočenja Raguža i Šimunovića se, shodno tome, odbacuju.

916. Nakon što je odbacilo gore navedene argumente, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo sljedeće: (1) HVO opštine Mostar usvojio je Odluku od 15. aprila 1993., koja je dovela do diskriminacije Muslimana; (2) Hrvati su postali većina u opštini Mostar u maju-junu 1992., a novi priliv izbjeglica izmijenio je demografsku strukturu u Mostaru u maju 1993. u korist Muslimana; (3) Odlukom od 15. aprila 1993. muslimanskim izbjeglicama je uskraćena humanitarna pomoć, uslijed čega su izbjeglice bile prisiljene da odu iz Mostara; i (4) početkom maja 1993., HVO je izdao ultimatum Muslimanima koji su se uselili u napuštene domove da se isele do 9. maja 1993. i deložacije su započele 8. maja 1993. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 10.5.

²⁹²⁷ Žalbeno vijeće napominje da reference na Šimunovićevo svjedočenje na koje se Prlić poziva u svom žalbenom podnesku, fusnota 810, ne potkrepljuju ovu tvrdnju. Šimunović je, suprotno ovome što se tvrdi, u svom svjedočenju izjavio da su on i Crveni križ morali da vrše raspodjelu pomoći u skladu s kriterijima iz Odluke od 15. aprila 1993. Marinko Šimunović, T. 33588, 33596-33597 (22. oktobar 2008.). Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da je, pored toga, Šimunović u svom svjedočenju izjavio sljedeće: u skladu s Odlukom od 15. aprila 1993. (1) interno raseljene osobe su se useljavale u svoje ranije napuštene domove kada su mogle da to učine; i (2) raseljene osobe koje su bile smještene u školama trebale su da budu premještene u druge objekte. Marinko Šimunović, T. 33444-33445 (20. oktobar 2008.), T. 33594 (22. oktobar 2008.). Žalbeno vijeće ne vidi kako je tvrdnja da su odluke slične Odluci od 15. aprila 1993. bile donošene u opštinama s muslimanskom većinom relevantna za pobijani zaključak.

²⁹²⁸ Žalbeno vijeće ponovo napominje da reference na Šimunovićevo svjedočenje na koje se Prlić poziva u svom žalbenom podnesku, fusnota 812, ne potkrepljuju njegovu tvrdnju. Naprotiv, Šimunović je u svom svjedočenju izjavio da se broj korisnika humanitarne pomoći, posebno u kategoriji vojno sposobnih muškaraca, jeste promijenio uslijed Odluke od 15. aprila 1993. Marinko Šimunović, T. 33632-33633 (22. oktobar 2008.).

²⁹²⁹ Žalbeno vijeće ne vidi kako bi tvrdnja da je nivo međunarodne humanitarne pomoći opao u aprilu 1993. dijelom zbog Odluke od 15. aprila 1993. mogla da baci sumnju na osporeni zaključak. Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da dokazi na koje se Prlić u prilog tome poziva u svom žalbenom podnesku, fusnote 813-814, ne potkrepljuju njegove tvrdnje da je raspodjela humanitarne pomoći u opštini Mostar vršena bez diskriminacije i da ju je Crveni krst dijelio ravnopravno. Iako je Marinko Šimunović u svom svjedočenju izjavio: (1) da je Crveni krst u Mostaru "radio svoj posao" bez obzira na nacionalnu pripadnost osoba (Marinko Šimunović, T. 33681 (23. oktobar 2008.)); (2) da je Crveni krst u Mostaru radio nezavisno od uticaja izvršnih vlasti (Marinko Šimunović, T. 33409 (20. oktobar 2008.)); i (3) da su Muslimani primali humanitarnu pomoć pod istim uslovima kao i Hrvati (Marinko Šimunović, T. 33527 (21. oktobar 2008.)), Žalbeno vijeće napominje da je on u svom svjedočenju takođe izjavio da je raspodjelu pomoći vršio u skladu s Odlukom od 15. aprila 1993. V. gore, fusnota 2927. Žalbeno vijeće napominje da je ovaj svjedok takođe izjavio da se Crveni krst prilikom određivanja kome je pomoć bila potrebna oslanjao na spiskove osoba koje su sastavile "stručne službe Općine i Centra za socijalni rad, ljudi na terenu". Marinko Šimunović, T. 33419 (20. oktobar 2008.). V. Marinko Šimunović, T. 33418, 33420-33421 (20. oktobar 2008.). V. takođe Marinko Šimunović, T. 33495-33496 (21. oktobar 2008.).

(ii) Prličeva žalba (podosnove 10.6, 10.7 i 10.8)a. Argumenti strana u postupku

917. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je postojala politika HVO-a da se drastično smanji muslimansko stanovništvo u HZ HB, posebno u Mostaru, uklanjanjem muslimanskog stanovništva i povećavanjem broja hrvatskih stanovnika.²⁹³⁰ Prlič iznosi argument da se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje svjedoka BA bez drugih potkrepljujućih dokaza, te da je zanemarilo sve dokaze koji su s tim bili u suprotnosti.²⁹³¹ Prlič takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je oko 5. maja 1993. došlo do novog priliva ljudi u Mostar i da je to izmijenilo demografsku strukturu u korist Muslimana.²⁹³² On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Prlič zatražio pomoć humanitarnih organizacija za preseljenje Hrvata na područja koja su smatrana hrvatskim.²⁹³³ Na kraju, Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je HVO organizovao preseljenje Hrvata u provincije 8 i 10 kako bi izmijenio odnos snaga.²⁹³⁴ U prilog svojoj tvrdnji, Prlič iznosi argument da dokazi koje su iznijeli svjedoci tužilaštva Beese i BD nisu potkrijepljeni, te da je "potpuno nelogično" da bi Hrvati vršili etničko čišćenje Hrvata iz provincije 10 u provinciju 8, koja je 1992. već bila 90 posto hrvatska.²⁹³⁵

918. Tužilaštvo odgovara da Prlič nije uspio da pokaže grešku time što tvrdi da dokazi koje je iznio svjedok BA nisu potkrijepljeni drugim dokazima, te da je zanemario obilje dokaza koji potkrepljuju postojanje HVO-ove politike etničkog čišćenja.²⁹³⁶ Tužilaštvo iznosi argument da je Prličeva tvrdnja da je Pretresno vijeće zanemarilo sve dokaze koji govore suprotno od svjedočenja svjedoka BA nepotkrijepljena, da Prlič nije uputio na dokaze koji navodno govore suprotno, te da Prličevoj tvrdnji protivrječi to što je Pretresno vijeće izričito razmotrilo Prličevu tezu u kojoj se poriče postojanje takve politike.²⁹³⁷ Na kraju, tužilaštvo iznosi argument da krajnji cilj UZP-a nije u protivrječnosti sa zaključkom Pretresnog vijeća o tome da je HVO nastojao da preseli Hrvate iz provincije 10 u provinciju 8, s obzirom na to da je HVO sredinom juna 1993. izgubio kontrolu nad Travnikom (glavnim gradom provincije 10), koji je zaposjela ABiH.²⁹³⁸

²⁹³⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 295-296, gdje se upućuje na Prličeve žalbene osnove 16.5, 16.6.2, 16.6.5-16.6.6. V. takođe Prličev žalbeni podnesak, par. 281.

²⁹³¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 295. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 296.

²⁹³² Prličev žalbeni podnesak, par. 297.

²⁹³³ Prličev žalbeni podnesak, par. 298. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 299.

²⁹³⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 300.

²⁹³⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 300.

²⁹³⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 177. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 184-185 (20. mart 2017.).

²⁹³⁷ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 177.

²⁹³⁸ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 178.

b. Analiza

919. Prvo, što se tiče Prlićevog osporavanja zaključka Pretresnog vijeća o postojanju politike HVO-a da se drastično smanji muslimansko stanovništvo i istovremeno poveća hrvatsko stanovništvo u HZ HB, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije uspio da definiše nikakvu grešku kada je ustvrdio da dokazi koje je iznio svjedok BA nisu potkrijepljeni drugim dokazima, s obzirom na to da ne postoji pravni uslov za potkrepljenje.²⁹³⁹ Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da, suprotno Prlićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće jeste razmotrilo obilje potkrepljujućih dokaza.²⁹⁴⁰ Žalbeno vijeće takođe odbija Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće zanemarilo sve dokaze koji upućuju na suprotno budući da ta tvrdnja nije potkrijepljena nikakvim dokazima.²⁹⁴¹ Nadalje, Prlić je propustio da pojedinačno objasni kako njegovi argumenti iz žalbenih podosnova 16.5, 16.6.2, 16.6.5 i 16.6.6 potkrepljuju njegove argumente u pogledu tog pitanja, te se oni, shodno tome, odbacuju kao nerazrađeni.²⁹⁴²

920. Žalbeno vijeće, nadalje, odbija kao nerazrađene Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo: (1) da je oko 5. maja 1993. došlo do novog priliva ljudi u Mostar i da je to izmijenilo demografsku strukturu u korist Muslimana;²⁹⁴³ i (2) da je Prlić zatražio pomoć humanitarnih organizacija za preseljenje Hrvata na područja koja su smatrana hrvatskim. S tim u vezi, Prlić je propustio da pojedinačno objasni kako njegovi argumenti iz žalbene podosnove 16.6.2 potkrepljuju ove njegove tvrdnje.

921. U vezi s Prlićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je HVO organizovao preseljavanje hrvatskog stanovništva kako bi izmijenio odnos snaga, Žalbeno vijeće ima u vidu da je on propustio da potkrijepi svoju tvrdnju da dokazi koje su iznijeli Beese i svjedok BD nisu potkrijepljeni. Ovaj argument se, shodno tome, odbacuje kao nerazrađen. Žalbeno vijeće, nadalje, smatra da je Prlićev argument da je "potpuno nelogično"²⁹⁴⁴ da bi Hrvati vršili etničko čišćenje Hrvata iz provincije 10 u provinciju 8 (koja je 1992. godine već bila 90 posto hrvatska)

²⁹³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 274. V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 21. Pored toga, Prlićev argument u vezi sa svjedokom BA oslanja se na osporavanje vjerodostojnosti tog svjedoka iz žalbene podosnove 6.1, koju je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 218.

²⁹⁴⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 51, gdje se upućuje na *Boa Pellnäsä*, T(f). 19511-19512 (5. juni 2007.), svjedok BB, T(f). 17185, 17188 (16. april 2007.) (zatvorena sjednica), dokazni predmeti P09593, par. 3 (povjerljivo), P09712, par. 24-25 (povjerljivo).

²⁹⁴¹ Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće konkretno razmotrilo Prlićeve argumente da nije bilo nikakvog plana niti mjera koji su imali za cilj etničko čišćenje područja pod kontrolom HZ(R) HB ili okolnih područja, kao i njegove argumente da su optužbe za "obrnuto etničko čišćenje" bile potpuno neosnovane. Prvostepena presuda, tom 4, par. 39.

²⁹⁴² Žalbeno vijeće napominje da je, u svakom slučaju, argumente koji su izneseni u okviru tih žalbenih podosnova odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1287-1298, 1300-1317.

²⁹⁴³ Žalbeno vijeće napominje da je Prlićevu žalbenu podosnovu 10.5, na koju on upućuje u ovom argumentu, odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 817; gore, par. 910-916.

²⁹⁴⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 300.

neutemeljen, s obzirom na to da je Pretresno vijeće jasno obrazložilo da su ta preseljavanja činila sastavni dio projekta konsolidovanja kontrole HVO-a putem zločinačkih sredstava.²⁹⁴⁵ Prlić jednostavno pokušava da ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojom ocjenom i, shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

922. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je postojala politika HVO-a da se drastično smanji muslimansko stanovništvo u HZ HB, a posebno u Mostaru, putem uklanjanja muslimanskog stanovništva i povećavanja broja hrvatskih stanovnika. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija Prličeve žalbene podosnove 10.6, 10.7 i 10.8.

(iii) Stojićeva žalba (osnova 47)

a. Argumenti strana u postupku

923. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava i da nije dalo "obrazloženu odluku" kada je zaključilo da je HVO započeo napad na Mostar 9. maja 1993.²⁹⁴⁶ Prvo, s obzirom na to da je Pretresno vijeće uvažilo da su dokazi i dalje "veoma podijeljeni",²⁹⁴⁷ Stojić iznosi argument da je "nemoguće" da se zaključi van razumne sumnje da je napad započeo HVO.²⁹⁴⁸ Drugo, Stojić iznosi argument da nijedan svjedok nije mogao pouzdano da dokaže da je HVO započeo napad.²⁹⁴⁹ On, konkretno, tvrdi kako slijedi: (1) lokalni svjedoci nisu iznijeli dokaze koji adekvatno potkrepljuju ovaj zaključak; (2) suprotno zaključku Pretresnog vijeća, većina međunarodnih svjedoka nije bila u Mostaru 9. maja 1993.;²⁹⁵⁰ i (3) postoji još jedan razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu saopštenja HVO-a na radiju o potrebi da se uspostavi zakon i red, a koje su civilni svjedoci čuli, odnosno da je napad mogao biti reakcija na dejstva od strane ABiH.²⁹⁵¹ Treće, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da objasni zbog čega je zanemarilo argumente i dokaze koji su ukazivali na to da je napad započela ABiH, konkretno: (1) da je ABiH planirala napad na Mostar u aprilu 1993.; (2) da je u maju 1993. HVO dostavio ABiH Mostaru vojnu i tehničku opremu; (3) da su neposredno prije početka napada na relevantnom komandnom mjestu HVO-a bila prisutna samo petorica ili šestorica ljudi; (4) da se

²⁹⁴⁵ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 51-56, 60-64.

²⁹⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 398, par. 398-402.

²⁹⁴⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 399, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 764.

²⁹⁴⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 399-400.

²⁹⁴⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 400.

²⁹⁵⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 400, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 775. Stojić ovdje upućuje na svjedoke BF, Beesea i Klaua Johanna Nissena. On, nadalje, iznosi argument da se svjedok Grant Finlayson nalazio na relevantnom području, ali da nije bio u stanju da objasni na osnovu čega je zaključio da je HVO započeo napad. Stojićev žalbeni podnesak, par. 400.

²⁹⁵¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 400, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 765.

nijedan od žalilaca nije nalazio u Mostaru; i (5) da je HVO trebao da pozove pojačanja u Mostar.²⁹⁵² Stojić tvrdi da su te greške navele Pretresno vijeće da konstatuje da su događaji u Mostaru bili dio ZZP-a, a ne odbrambena reakcija na napad od strane ABiH.²⁹⁵³

924. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće, nakon što je razmotrilo cjelokupne dokaze, razumno zaključilo da je 9. maja 1993. napad na Mostar započeo HVO.²⁹⁵⁴ Tužilaštvo iznosi argument da su stanovnici Mostara svi dali slične iskaze o događajima od 9. maja 1993. – koji se podudaraju s dokazima koje su iznijeli međunarodni svjedoci – da je HVO izvršio napad na grad.²⁹⁵⁵ Tužilaštvo, nadalje, odgovara da Stojić iskrivljeno prikazuje dokaze, s obzirom na to da su lokalni svjedoci bili u stanju da utvrde da je napad započeo HVO.²⁹⁵⁶ Na kraju, tužilaštvo iznosi argument da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze na koje upućuje Stojić, ali da se na kraju, umjesto na njih, oslonilo na druge dokaze u vezi s tim napadom.²⁹⁵⁷

b. Analiza

925. Prvo, što se tiče Stojićeve tvrdnje da dokazi koje su iznijeli lokalni svjedoci nisu uspjeli da pouzdano dokažu da je HVO započeo napad na Mostar, Žalbeno vijeće napominje da, suprotno Stojićevoj tvrdnji, dokazi, među kojima i oni koje je iznijelo nekoliko lokalnih svjedoka, potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća da je prvobitni napad izvršen s brda Hum i iz zapadnog Mostara,²⁹⁵⁸ koji su bili pod kontrolom HVO-a.²⁹⁵⁹ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir činjenicu da su stanovnici Mostara u svojim svjedočenjima izjavili da je u približno 9:00 sati 9.

²⁹⁵² Stojićev žalbeni podnesak, par. 401, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01962, P01970, 3D01010, 3D01023, 3D01008, 3D01009. U prilog svojoj tvrdnji da je MTS bio dostavljen ABiH u Mostaru u maju 1993., Stojić upućuje na paragraf 29 i fusnote 85 i 86 svog žalbenog podneska, u sklopu svoje žalbene osnove 2.

²⁹⁵³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 398, 402.

²⁹⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 364.

²⁹⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 365-368, 371. Tužilaštvo tvrdi da je nebitno to što se većina međunarodnih svjedoka tokom napada nije nalazila u Mostaru budući da su oni svjedočili o izvještajima posmatrača koji su bili prisutni u Mostaru. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 367. Tužilaštvo takođe tvrdi da je, prema iskazima stanovnika Mostara, granatiranje vršeno s područja pod kontrolom HVO-a i da su gađana područja koja su bila pod kontrolom ABiH. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 365. Tužilaštvo, nadalje, iznosi argument da se u tadašnjim izvještajima međunarodnih posmatrača takođe opisuje granatiranje položaja ABiH od strane HVO-a. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 366.

²⁹⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 369. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da dokazi o saopštenju HVO-a putem radija, zajedno s drugim dokazima, potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća da je HVO započeo napad od 9. maja 1993. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 370.

²⁹⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 371. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 364.

²⁹⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 765 i fusnota 1767, gdje se upućuje na dokazni predmet P09805 (povjerljivo), str. 2 (svjedok CT je čuo da je pucnjava dolazila iz gornjeg dijela naselja koje se ranije zvalo Bakamluk, a čiji je naziv promijenjen u Vatikan); dokazni predmet P10032, par. 7 (svjedok Mujo Čopelj je izjavio da ga je probudila buka od granatiranja koje je dolazilo sa "zapadne strane" i s brda Hum i Bakine Luke); dokazni predmet P10033, par. 7 (svjedok Muris Marić je izjavio da je "HVO" započeo ofanzivu sa "zapadne strane"); dokazni predmet P10034 (povjerljivo), par. 6-7 (svjedokinja DY je izjavila da su joj rekli da su granate dolazile s brda Hum i sa stadiona "Veleža"); dokazni predmet 3D03101, str. 4 (izvod iz knjige Ismeta Haždiosmanovića da je "artiljerija [HVO-a] tukla" s brda Hum, što je on mogao jasno da vidi iz svog stana).

maja 1993., na radiju emitovano zvanično saopštenje za štampu HVO-a o u kojem je rečeno da je HVO poduzeo "akciju širokih razmjera" s ciljem uspostavljanja zakona i reda, a Muslimani su pozvani da okače bijele zastave na prozore "u znak predaje".²⁹⁶⁰ Na kraju, Žalbeno vijeće primjećuje da se, kada je raspravljalo o dokazima koje su iznijeli lokalni svjedoci, Pretresno vijeće takođe oslonilo na činjenicu o kojoj je presuđeno br. 81 da je "HVO napao Mostar artiljerijom, minobacačima, teškim i lakim oružjem".²⁹⁶¹ Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže da, u svjetlu ovih ukupnih dokaza, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da ih protumači onako kako ih je protumačilo Pretresno vijeće. Shodno tome, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku u zaključku da dokazi koje su iznijeli lokalni svjedoci potkrepljuju konstataciju da je HVO započeo napad od 9. maja 1993.

926. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da se "većina" međunarodnih svjedoka na koje se oslonilo Pretresno vijeće nije nalazila u Mostaru 9. maja 1993., Žalbeno vijeće prije svega napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze velikog broja međunarodnih svjedoka u vezi s događajima od 9. maja 1993., uključujući i tri svjedoka na koje upućuje Stojić.²⁹⁶² Kao što Stojić ističe, Beese, Nissen i svjedok BF su u svojim svjedočenjima izjavili da 9. maja 1993. nisu bili u Mostaru.²⁹⁶³ Međutim, kada je konstatovalo da su "[p]osmatrači međunarodne zajednice koji su se nalazili u Mostaru 9. maja 1993. potvrdili [...] opis kakav su u vezi s borbama 9. maja iznijeli stanovnici Mostara",²⁹⁶⁴ Pretresno vijeće se nije oslonilo na dokaze koje su iznijeli Beese, Nissen i svjedok BF. Vijeće se, zapravo, oslonilo na više drugih međunarodnih svjedoka i dokumenata, uključujući relevantne međunarodne izvještaje.²⁹⁶⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće dokaze koje su iznijeli Beese, Nissen i svjedok BF uzelo u obzir samo kao potkrepljujuće dokaze za svoje

²⁹⁵⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 761, 769. Žalbeno vijeće napominje da Stojić ne osporava te zaključke u okviru ove žalbene osnove.

²⁹⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766.

²⁹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1764. V. takođe *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevima tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno od 14. i 23. juna 2006., 7 septembar 2006., str. 16.

²⁹⁶² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 771-772 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 764.

²⁹⁶³ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 400, gdje se upućuje na Christophera Beesea, T. 3156, 3167 (14. juni 2006.) (Beese je u svom svjedočenju izjavio da je otišao iz Mostara u Split u popodnevnim satima 8. maja 1993., te da je bio na dopustu od 9. maja 1993.), Klaus Johann Nissen, T. 20602 (27. juni 2007.) (Nissen je bio na dopustu 9. maja 1993.), svjedok BF, T. 25909 (8. januar 2008.) (zatvorena sjednica), T. 25959 (9. januar 2009.) (zatvorena sjednica). V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 771 i fusnota 1795 (gdje se upućuje, između ostalog, na Klauša Johanna Nissena, T(f). 20601-20601 (27. juni 2007.)), 772 (gdje se upućuje, između ostalog, na Christophera Beesea, T(f). 3167-3169 (14. juni 2006.), svjedok BF, T(f). 25909-25910 (14. juni 2006.)).

²⁹⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 771 (kurziv dodat).

²⁹⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 771 i fusnota 1794. Pretresno vijeće je kasnije u istom paragrafu takođe primijetilo da su neki međunarodni posmatrači mogli da vide da je HVO intenzivno granatirao Mostar. Ovaj zaključak takođe nije ovisio o dokazima koje su iznijeli Beese, Nissen i svjedok BF. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 771 i fusnota 1796.

konstatacije o tom incidentu, a one se zasnivaju na svjedočenjima očevidaca.²⁹⁶⁶ Žalbeno vijeće, shodno tome, ne nalazi nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća dokazima koje su iznijeli Beese, Nissen i svjedok BF, te odbija Stojićev argument u kojem se tvrdi suprotno.

927. Što se tiče Stojićevog argumenta da postoji razuman alternativni zaključak u vezi sa saopštenjem koje je HVO emitovao na radiju, to jest da je napad mogao biti reakcija na dejstva od strane ABiH, Žalbeno vijeće podsjeća da su stanovnici Mostara u svojim svjedočenjima izjavili da je u približno 9:00 sati 9. maja 1993., na radiju emitovano zvanično saopštenje za štampu HVO-a u kojem je rečeno da je HVO poduzeo akciju širokih razmjera s ciljem uspostavljanja zakona i reda.²⁹⁶⁷ Žalbeno vijeće smatra da Stojić samo predlaže drugačije tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje da je Pretresno vijeće nerazumno zaključilo, na osnovu cjelokupnih dokaza, da je napad od 9. maja 1993. započeo HVO.

928. U vezi sa Stojićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće propustilo da objasni zašto je zanemarilo argumente i dokaze koji ukazuju na to da je napad započela ABiH, Žalbeno vijeće napominje da je, suprotno Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće izričito razmotrilo dokaze da su se na relevantnom komandnom mjestu HVO-a neposredno prije početka napada nalazila samo petorica ili šestorica ljudi,²⁹⁶⁸ da se nijedan od žalilaca nije nalazio u Mostaru,²⁹⁶⁹ te da je HVO morao da pozove pojačanja u Mostar.²⁹⁷⁰ Nadalje, u vezi sa Stojićevim argumentom da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze da je u maju 1993. ABiH u Mostaru bila dostavljena vojna i tehnička oprema, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su HVO i ABiH sarađivali u vojnim pitanjima od maja 1992. protiv JNA i VRS-a.²⁹⁷¹ Osim toga, Vijeće je u vezi s, između ostalog, dokazima na koje upućuje Stojić, zaključilo da je u okviru te saradnje HVO snabdijevao ABiH sanitetskim materijalom, oružjem i vojnom opremom tokom 1992. i 1993. godine.²⁹⁷² Na kraju, u vezi sa Stojićevim argumentom da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze da je ABiH planirala napad na Mostar u aprilu 1993., Žalbeno vijeće podsjeća da se prvostepena presuda treba

²⁹⁶⁶ Pretresno vijeće je uzelo u obzir, između ostalog, dokaze koje je iznio Nissen u prilog zaključku da je HVO ograničio kretanje međunarodnim posmatračima (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 771 i fusnota 1795), kao i dokaze koje su iznijeli Beese, Nissen i svjedok BF u prilog zaključku da je HVO započeo napad od 9. maja 1993 (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 772 i fusnota 1798).

²⁹⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 766.

²⁹⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768.

²⁹⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 773.

²⁹⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 770 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 3D01007, 3D01008, 3D01009, 3D01010, 3D01023), 772 (pri čemu se uzima u obzir svjedočenje o tome da se naređenja za preraspoređivanje HVO-a mogu objasniti činjenicom da je HVO bio iznenađen snažnim otporom ABiH).

²⁹⁷¹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 440.

²⁹⁷² V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 440 i fusnote 1037-1039, tom 2, par. 696 i fusnota 1562, tom 4, par. 308 i fusnota 732. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 29 i fusnote 85-86, gdje se upućuje, između ostalog, na Anđelka Makara, T. 38447-38448, 38453-38456 (23. mart 2009.), dokazni predmeti 2D01107, 2D01108. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1114. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 86, gdje se upućuje, između ostalog, na Anđelka Makara, T. 38447-38448 (23. mart 2009.). V. generalno dolje, par. 985-990.

čitati kao cjelina,²⁹⁷³ te napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da se čini da su se i HVO i ABiH pripremale za potencijalni napad u periodu uoči 9. maja 1993.²⁹⁷⁴ Vijeće je takođe razmotrilo dokaze koji ukazuju na to da je ABiH bila ta koja je napala HVO u jutarnjim satima 9. maja 1993., ali je ipak zaključilo da je tog dana HVO započeo napad na Mostar.²⁹⁷⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće propustilo da dâ obrazloženje time što nije izričito razmotrilo dokaze u vezi s događajima koji su se desili u aprilu 1993.

929. Najzad, što se tiče Stojićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na "podijeljene dokaze" kada je zaključilo da je HVO započeo napad, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće primijetilo da "dokazi ostaju veoma podijeljeni u pogledu toga ko stoji iza napada 9. maja 1993."²⁹⁷⁶ Žalbeno vijeće smatra da ne postoji nikakva greška *per se* u tome što je Pretresno vijeće izvelo konstataciju koja se kosi sa Stojićevom tvrdnjom iako je istovremeno uvažilo da su dokazi u vezi s tim napadom veoma podijeljeni. Štaviše, Stojić nije istaknuo nijednu nedosljednost koju je Pretresno vijeće ostavilo neriješenu.²⁹⁷⁷

930. U zaključku, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće propustilo da iznese obrazloženje, te da nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je 9. maja 1993. napad na Mostar započeo HVO. Stojićeva žalbena osnova 47 se odbija.

(iv) Praljkova žalba (osnova 28)

931. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su zločini u Mostaru činili dio ZZP-a.²⁹⁷⁸ U prilog tome, on iznosi sljedeće argumente: (1) to nije jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti na osnovu dokaza, s obzirom na to da su događaji u Mostaru bili posljedica napada od strane ABiH, a ne "dio nekog plana";²⁹⁷⁹ (2) Pretresno vijeće nije utvrdilo identitet "autora" ZZP-a koji je za posljedicu imao počinjenje zločina u Mostaru, nije utvrdilo da je

²⁹⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 202; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321; Drugostepena presuda u predmetu *Bošković i Tarčulovski*, par. 67.

²⁹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 774.

²⁹⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 768-770, 775.

²⁹⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 764.

²⁹⁷⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 31 (gdje se navodi da je "zasigurno" u okviru diskrecionih ovlaštenja pretresnog vijeća da ocijeni i sve eventualne nedosljednosti, te da je pretresno vijeće najpozvanije da rješava pitanje eventualnih nedosljednosti unutar iskaza i/ili među iskazima svjedoka).

²⁹⁷⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 326, 329; Praljkova replika, par. 79.

²⁹⁷⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 325, 328-329; žalbeni pretres, ŽT. 383-384, 400 (22. mart 2017.). Praljak tvrdi, nadalje, da su napadi ABiH primorali HVO da zaštiti sebe i hrvatsko stanovništvo i da se upusti u borbu u naseljenom urbanom okruženju; najveći dio žrtava do kojih je uslijed toga došlo bili su kolateralna šteta. Praljkov žalbeni podnesak, par. 328. U vezi s nekim zločinima koje su eventualno počinili pripadnici HVO-a, Praljak tvrdi da su to bile izolovane radnje, a ne dio nekog zločinačkog plana. Praljkov žalbeni podnesak, par. 328.

Praljak bio umiješan u te zločine prije 24. jula 1993.,²⁹⁸⁰ kao ni to da je bilo zajedničkog djelovanja učesnika UZP-a, uključujući rukovodioce Hrvatske, u Mostaru,²⁹⁸¹ i (3) nema dokaza da su bilo Praljak bilo hrvatski zvaničnici, koji su navodno bili umiješani u UZP, imali ikakva saznanja o postupcima u Mostaru prije nego što je do njih došlo.²⁹⁸²

932. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su zločini počinjeni u Mostaru činili dio ZZP-a.²⁹⁸³ Konkretno, tužilaštvo tvrdi kako slijedi: (1) Praljak u svojoj tvrdnji da su događaji u Mostaru bili posljedica napada od strane ABiH zanemaruje nekoliko konstatacija Pretresnog vijeća i ponavlja argumente koji su bili pobijeni na suđenju;²⁹⁸⁴ (2) u svom argumentu u vezi s identitetom autora ZZP-a koji je za posljedicu imao zločine u Mostaru, on isto tako zanemaruje ključne konstatacije;²⁹⁸⁵ (3) konstatacija Pretresnog vijeća da Praljak nije doprinio zločinima počinjenim u Mostaru prije 24. jula 1993. nema nikakvog uticaja na to da li su ti zločini činili dio ZZP-a, posebno u svjetlu zaključaka Pretresnog vijeća da su ti zločini bili dio unaprijed smišljenog plana, koji su na koordinisan način provodili drugi učesnici UZP-a;²⁹⁸⁶ (4) u svom argumentu u vezi sa zajedničkim djelovanjem učesnika UZP-a on zanemaruje razne konstatacije Pretresnog vijeća;²⁹⁸⁷ i (5) njegovo insistiranje na dokazima o tome da su predstavnici Hrvatske imali prethodna saznanja o aktivnostima HVO-a u Mostaru je neumjesno.²⁹⁸⁸

933. U vezi s Praljkovim argumentom da su događaji u Mostaru bili posljedica napada od strane ABiH, a ne dio nekog plana, Žalbena vijeće napominje da je on ne samo propustio da identifikuje činjenične zaključke koje osporava, nego je i zanemario druge relevantne činjenične konstatacije.²⁹⁸⁹ Isto vrijedi i za njegove argumente da je Pretresno vijeće propustilo da izvede konstatacije o identitetu "autora" ZZP-a koji je za posljedicu imao počinjenje zločina u Mostaru i o

²⁹⁸⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 326; Praljkova replika, par. 79, 81. Praljak tvrdi da zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da je cilj njegovih postupaka, suprotno politici HVO-a, bio da pomogne međunarodnim organizacijama da dopreme humanitarnu pomoć u Mostar. Praljkova replika, par. 81.

²⁹⁸¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 327.

²⁹⁸² Praljkov žalbeni podnesak, par. 327; Praljkova replika, par. 80.

²⁹⁸³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 173.

²⁹⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 175. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 174. Tužilaštvo dalje tvrdi da se zločini HVO-a ne mogu opravdati kao puka kolateralna šteta, s obzirom na to da je HVO prilikom granatiranja: (1) takođe ciljao civile i civilne objekte; (2) koristio i neselektivno oružje; i (3) ugrozio cijeli istočni Mostar. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 175.

²⁹⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 173-174.

²⁹⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 176.

²⁹⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 176.

²⁹⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 176.

²⁹⁸⁹ Vrijedi primijetiti da Praljak zanemaruje razne zaključke o događajima u Mostaru koji se očito ne mogu okvalifikovati kao reakcije na vojna dejstva ABiH, kao što su uskraćivanje humanitarne pomoći Muslimanima, hapšenja širokih razmjera i operacije sistematskih deložacija civila, te ometanje ili blokiranje humanitarnih konvoja. V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 49, 57-59, 64.

zajedničkom djelovanju učesnika UZP-a u Mostaru, uključujući rukovodioce Hrvatske.²⁹⁹⁰ Žalbena vijeće, shodno tome, odbacuje te argumente.

934. Što se tiče Praljкове tvrdnje da nije bilo dokaza da su on ili hrvatski zvaničnici koji su navodno bili umiješani u UZP imali prethodna saznanja o aktivnostima u Mostaru, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je ZZP obuhvatao konsolidovanje kontrole HVO-a nad takozvanim hrvatskim provincijama prema Vance-Owenovom mirovnom planu, što je uključivalo opštinu Mostar.²⁹⁹¹ Nadalje, Vijeće je konstatovalo da su zločini koji su počinjeni u Mostaru "uglavnom slijedili jasan obrazac djelovanja", zajedno sa zločinima koji su se dešavali u drugim opštinama u periodu od januara 1993. do aprila 1994.²⁹⁹² Shodno tome, Pretresno vijeće je konstatovalo da zločinački plan učesnika UZP-a, među kojima su bili rukovodioci Hrvatske, jeste obuhvatao opštinu Mostar.²⁹⁹³ Žalbena vijeće napominje, nadalje, da Pretresno vijeće nije bilo obavezno da utvrdi da je neki učesnik UZP-a znao za svaki konkretni zločin koji je počinjen u skladu s tim UZP-om.²⁹⁹⁴ Praljkov argument da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on bio umiješan u zločine u Mostaru prije 24. jula 1993. nije presudan u pogledu pitanja da li su zločini u Mostaru činili dio ZZP-a.²⁹⁹⁵ Žalbena vijeće, shodno tome, zaključuje da Praljak nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da su zločini u Mostaru činili dio ZZP-a. Žalbena vijeće odbija Praljkovu žalbenu osnovu 28.

²⁹⁹⁰ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 327 i fusnota 792. Žalbena vijeće s tim u vezi napominje da je Pretresno vijeće izričito zaključilo da su žalioci, za koje je utvrđeno da su svi bili učesnici UZP-a, doprinijeli zločinima koji su se desili u Mostaru. V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 165, 171, 348-349, 355-357, 581, 586, 734-735, 738, 928, 933-934, 1110, 1112, 1116. Žalbena vijeće napominje, nadalje, da je Pretresno vijeće donijelo zaključke o tome kako su učesnici UZP-a, uključujući rukovodioce Hrvatske, saradivali kao pluralitet osoba u provođenju ZZP-a. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1219, 1222-1223, 1231. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1217-1218, 1220-1221, 1224-1230, 1232. U vezi s Praljkovim argumentom da se učesnici UZP-a nisu nalazili u Mostaru, Žalbena vijeće podsjeća da nije neophodno da neki učesnik UZP-a bude fizički prisutan na mjestu zločina u vrijeme kod je on počinjen. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 112; Drugostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 81.

²⁹⁹¹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 446 i fusnota 1062, par. 447 i fusnota 1065 (gdje se, na oba mjesta, upućuje na dokazni predmet P09276, mapa 11), par. 449, tom 4, par. 44, 49-52, 54-58, 65.

²⁹⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 49, 51, 54-58, 65. Žalbena vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 874-886. Međutim, u konačnici, Žalbena vijeće ne smatra da ova promjena obima ZZP-a u tom periodu utiče na obrazloženje Pretresnog vijeća u vezi s jasnim obrascem djelovanja u odnosu na zločine, posebno zbog toga što tokom tog perioda nije bilo mnogo slučajeva ubistva koji su bili dio ZZP-a, za razliku od perioda od juna 1993. pa nadalje. V. gore, par. 876 i fusnota 2790.

²⁹⁹³ Ovo obuhvata proširene zločine koji su se dešavali u istočnom Mostaru od juna 1993. budući da je Pretresno vijeće donijelo zaključke koji ukazuju na to da su rukovodioci Hrvatske bili obavještavani o događajima u BiH, uključujući i događaje u istočnom Mostaru, uglavnom posredstvom Praljka, ali i posredstvom drugih žalilaca. V. gore, par. 2453, 2458, 2531.

²⁹⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 276.

²⁹⁹⁵ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 153. U mjeri u kojoj Praljak osporava svoje sopstveno učešće u UZP-u, Žalbena vijeće taj argument razmatra dolje u tekstu. V. dolje, par. 1975-2014.

(v) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično)

935. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je "etničko čišćenje" u Mostaru započelo sredinom maja 1993. i da su Muslimani bili prisilno raseljeni iz zapadnog Mostara u istočni Mostar 26. maja 1993.²⁹⁹⁶ Petković iznosi argument da ni jedan od ovih zaključaka nije potkrijepljen dokazima na koje se Pretresno vijeće pozvalo, s obzirom na to da se ti dokazi ili ne odnose na drugu polovinu maja ili se uopšte ne odnose na deložacije i protjerivanja.²⁹⁹⁷ Petković, nadalje, iznosi argument da ukupni dokazi pokazuju da je, u stvari, raseljavanje od 26. maja 1993. bilo dobrovoljna razmjena Hrvata i Muslimana.²⁹⁹⁸

936. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je ZZP ostvarivan zločinima koji su počinjeni tokom operacija HVO-a u Mostaru.²⁹⁹⁹ Tužilaštvo iznosi argument da je zaključak Pretresnog vijeća da je HVO vršio prisilno raseljavanje Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar u drugoj polovini maja 1993. potkrijepljen širokom lepezom dokaza, te da Petković nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo u tom pogledu.³⁰⁰⁰ Tužilaštvo tvrdi da Petković pogrešno tvrdi da je postojala dobrovoljna razmjena hrvatskog i muslimanskog stanovništva.³⁰⁰¹

937. U osvrtu, prvo, na Petkovićev argument da konstatacija u vezi s raseljavanjem Muslimana počev od sredine maja 1993. nije potkrijepljena dokazima, Žalbeno vijeće primjećuje da on iskrivljeno prikazuje dokaze na koje se oslonilo Pretresno vijeće³⁰⁰² i da zanemaruje druge relevantne činjenične zaključke.³⁰⁰³ U vezi s Petkovićevim osporavanjem konstatacije Pretresnog vijeća da "HVO jeste izvršio raseljavanje najmanje 300 Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar 26. maja 1993., pri čemu raseljenim osobama nije bilo moguće da se vrate u zapadni

²⁹⁹⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 66. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 60, 63. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 24, 42-44, 59; Petkovićeva replika, par. 14; žalbeni pretres, ŽT. 498-499 (23. mart 2017.).

²⁹⁹⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 61-62, 64, 66, gdje se upućuje na dokazne predmete P02425, P09677 (povjerljivo), P09384 (izjava svjedoka Mire Salčina), par. 9; Petkovićeva replika, par. 14.

²⁹⁹⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 65-66; Petkovićeva replika, par. 14, gdje se upućuje na dokazne predmete P02512, P02524, svjedok A, T. 14111 (zatvorena sjednica) (14. februar 2007.).

²⁹⁹⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 50. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 16-17.

³⁰⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 52, 54. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 18, 51.

³⁰⁰¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 53.

³⁰⁰² Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 1899, gdje se upućuje na Miru Salčina, T(f). 14232, 14234 (15. februar 2007.), T(f). 14300 (19. februar 2007.), dokazni predmeti P02425 (povjerljivo), par. 12, P09834, par. 9. Žalbeno vijeće primjećuje da se veliki dio ovih dokaza odnosi na protjerivanja iz zapadnog Mostara u istočni Mostar, vršena od 9. maja 1993. pa nadalje, što, shodno tome, uključuje period sredine maja, te smatra da Petković nije uspio da pokaže nikakvu grešku u navodu Pretresnog vijeća da je "[p]rema dokazima koji su predloženi Vijeću, tokom ove operacije HVO-a između 1.200 i 2.000 muslimanskih stanovnika [...] moralo da ode iz zapadnog Mostara". Prvostepena presuda, tom 2, par. 814.

³⁰⁰³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 812-813, 815. Upor. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 62 (gdje se iznosi tvrdnja da "nema nikakvih dokaza da su vojnici HVO-a prisiljavali Muslimane da odu iz zapadnog Mostara u drugoj polovini maja 1993.").

Mostar",³⁰⁰⁴ Žalbeno vijeće napominje da Petković iznosi netačnu tvrdnju da je ta konstatacija zasnovana na jednom dokaznom predmetu, P09677, koji ju ne potkrepljuje.³⁰⁰⁵ U stvari, dokazni predmet P09677 potkrepljuje datu konstataciju,³⁰⁰⁶ koja je, povrh toga, utemeljena na mnogo širem nizu dokaza i drugim relevantnim činjeničnim zaključcima koje Petković zanemaruje.³⁰⁰⁷ U vezi s tvrdnjom da je raseljavanje vršeno na dobrovoljnoj osnovi, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković upućuje na dokaze koji ukazuju na to da je premještanje bilo dio organizovane razmjene između HVO-a i ABiH, koji su sačinili spiskove "osoba koje žele da pređu iz jedne mjesne zajednice u drugu".³⁰⁰⁸ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće takođe donijelo zaključke o kontekstu nasilja u kojem je to raseljavanje vršeno, uključujući sljedeće: (1) Muslimani su bili silom protjerani iz svojih domova i prevezeni na Heliodrom ili direktno u istočni Mostar; (2) u nekim slučajevima, Muslimani su morali da se presele u kolektivne centre ili da spavaju na ulici; (3) jedan svjedok je u svom svjedočenju izjavio da se u zapadnom Mostaru osjećao tako nesigurno da se prijavio da bude raseljen u istočni Mostar; i (4) Muslimani su potom bili spriječeni da se vrate u zapadni Mostar.³⁰⁰⁹ Zanemarivši te konstatacije, Petković nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća s tim u vezi.

938. Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s premještanjima stanovništva u Mostaru koja su započela sredinom maja 1993., te odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 3.2.2.1 u relevantnom dijelu.

(vi) Praljkova žalba (podosnova 6.3) i Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.3)

a. Argumenti strana u postupku

939. I Praljak i Petković tvrde da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je HVO organizovao raseljavanje Hrvata u provincije 8 i 10 kako bi izmijenio odnos snaga u korist Hrvata.³⁰¹⁰ Praljak iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo činjenicu da su Hrvati odlazili iz centralne BiH zbog toga što su im prijetili ABiH i

³⁰⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 818.

³⁰⁰⁵ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 64, gdje se upućuje na dokazni predmet P09677 (povjerljivo).

³⁰⁰⁶ V. konkretno dokazni predmet P09677 (povjerljivo), par. 2 (gdje se iz Mostara 26. maja 1993. izvještava da je "[o]ko 300 civila otpraćeno sa zapadne na istočnu obalu [...] izgleda da su civili prevezeni sa zapadne na istočnu obalu bili muslimanska raseljena lica/izbjeglice ili Muslimani stanovnici sa zapadne obale koji su nedavno deložirani iz svojih stanova").

³⁰⁰⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 816-817 s referencama koje se tamo navode.

³⁰⁰⁸ Dokazni predmet P02512, par. 2. V. takođe svjedok A, T. 14111 (zatvorena sjednica) (14. februar 2007.); dokazni predmet P02524.

³⁰⁰⁹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 812-813, 817, tom 4, par. 57.

³⁰¹⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 124; Petkovićev žalbeni podnesak, par. 77, 79. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 100; Praljkova replika, par. 25; Petkovićev žalbeni podnesak, par. 24, 42-44.

mudžahedini,³⁰¹¹ dok Petković iznosi argument da, s obzirom na to da je Pretresno vijeće uvažilo da je preseljenje hrvatskog stanovništva bilo barem djelimično izazvano strahom od ABiH, nije opravdano "da se smatra da je pomoć koju su vlasti HVO-a pružale izbjeglicama hrvatske nacionalnosti bila dio [ZZP-a]".³⁰¹² Praljak takođe tvrdi da je, suprotno onome što je utvrdilo Pretresno vijeće, HVO zatražio pomoć međunarodnih organizacija za preseljenje Hrvata zbog njihove katastrofalne situacije u Zenici.³⁰¹³ Praljak, nadalje, iznosi argument da je Pretresno vijeće pogrešno razumjelo značenje izraza "planski i organizirano" koji su vlasti HVO-a koristile u vezi s onim što je trebalo učiniti s protjeranim Hrvatima.³⁰¹⁴ Praljak takođe ističe da je i samo Pretresno vijeće konstatovalo da su Hrvati bili raseljeni iz Travnika, "to jest, iz provincije broj 8 [sic]".³⁰¹⁵ Na kraju, on iznosi argument da su raseljeni Hrvati bili samo privremeno smješteni na teritoriji HZ(R) HB, prije nego što su premješteni u Hrvatsku.³⁰¹⁶

940. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da su učesnici UZP-a preseljavali Hrvate u HZ(R) HB kako bi nacionalni sastav stanovništva izmijenili u korist Hrvata.³⁰¹⁷ U vezi s Praljkovim argumentima, tužilaštvo navodi sljedeće: (1) on zanemaruje ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća i ponavlja svoje argumente sa suđenja a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku;³⁰¹⁸ (2) raseljavanje Hrvata iz Travnika, koji se nalazio u provinciji 10, u provinciju 8 jeste u skladu s krajnjim ciljem UZP-a, s obzirom na to da je ABiH sredinom juna 1993. preuzela kontrolu nad Travnikom od HVO-a;³⁰¹⁹ i (3) zajednički cilj da se izmijeni nacionalna ravnoteža postojao je usprkos tome što su učesnici UZP-a u tome uspjeli samo djelimično i što je nacionalna ravnoteža izmijenjena samo privremeno.³⁰²⁰ Što se tiče Petkovića, tužilaštvo tvrdi da njegov argument u vezi s pomoći koju je HVO pružao ljudima hrvatske nacionalnosti potkopava činjenica da je HVO koristio silu i propagandu da bi ih podsticao na raseljavanje.³⁰²¹ Tužilaštvo takođe tvrdi

³⁰¹¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 122-123. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 119; Praljкова replika, par. 25.

³⁰¹² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 78. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 77; žalbeni pretres, ŽT. 498 (23. mart 2017.). Petković, nadalje, iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo time što nije napravilo razliku između Hrvata koje je protjerala ABiH i onih koje je HVO navodno preselio, čime je preseljenje svih Hrvata tretiralo kao dio navodnog ZZP-a. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 79.

³⁰¹³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 121.

³⁰¹⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 120, gdje se upućuje na dokazne predmete P02142, str. 4, 1D01829, 1D01672, str. 2. Praljak iznosi argument da su vlasti HVO-a koristile taj izraz da bi pokazale da će prihvatiti protjerane Hrvate i da će njihov prihvati i smještaj biti organizovani. Praljkov žalbeni podnesak, par. 120.

³⁰¹⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 124. Žalbeno vijeće napominje da je Travnik bio u provinciji 10. V. Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1062, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P09276, mapa 11.

³⁰¹⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 124. V. Praljкова replika, par. 25.

³⁰¹⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 43; Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 28. V. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 16-17, 29-30.

³⁰¹⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 43.

³⁰¹⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 43.

³⁰²⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 43.

³⁰²¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 31, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 78. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 18.

da, suprotno Petkovićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće jeste napravilo razliku između Hrvata koje je ABiH prisilila da pobjegnu i onih koje je na bijeg natjerao HVO.³⁰²²

b. Analiza

941. U vezi s Praljkovim argumentom da je Pretresno vijeće zanemarilo činjenicu da su Hrvati odlazili iz centralne BiH zbog toga što su im prijetili ABiH i mudžahedini, Žalbeno vijeće prvo primjećuje da je Pretresno vijeće imalo u vidu dokaze koji su ukazivali na to da su Hrvati iz centralne BiH bili pod prijetnjom od strane ABiH i mudžahedina i da su neki od njih pobjegli od borbi na sopstvenu inicijativu, kao i dokaze koji su ukazivali na to da je HVO sijao strah među tim Hrvatima kako bi ih nagnao da odu.³⁰²³ Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Pretresno vijeće nije zanemarilo dokaze da su neki Hrvati otišli iz centralne BiH pod prijetnjom od strane ABiH i mudžahedina, te da Praljak samo iznosi ono tumačenje dokaza koje se njemu više dopada. Njegov argument se odbacuje.

942. Pored toga, a u vezi s Petkovićevim argumentom da nije opravdano to što je Pretresno vijeće smatralo da je pomoć koju su vlasti HVO-a pružale hrvatskim izbjeglicama bila dio ZZP-a, s obzirom na zaključke do kojih je došlo u vezi s motivima za preseljenje hrvatskih izbjeglica, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je HVO u svom djelovanju imao dva cilja:

Iz pregleda sveukupnih dokaza proizlazi da to raseljavanje u provincije 8 i 10 HVO nije organizovao samo radi stvarne pomoći dijelu hrvatskog stanovništva zatečenog u zonama borbenih dejstava, nego i radi preseljenja, milom ili silom, i stanovništva kojem nije prijetila neka stvarna opasnost. Na taj način HVO je uspio da odnos snaga u tim provincijama promijeni u korist Hrvata.³⁰²⁴

Žalbeno vijeće ne vidi zbog čega bi ovaj prvi cilj onemogućio postojanje potonjeg, te konstatuje da Petković nije uspio da definiše nikakvu grešku s tim u vezi. Nadalje, u vezi s Petkovićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije napravilo razliku između Hrvata koje su protjerali ABiH ili HVO, i da je time preseljenje svih Hrvata tretiralo kao dio navodnog ZZP-a, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće jeste napravilo tu razliku,³⁰²⁵ te da Petković samo iznosi neargumentovanu tvrdnju, bez ikakve potkrepe, odnosno da je Pretresno vijeće tretiralo preseljenje svih Hrvata kao dio ZZP-a.

³⁰²² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 31. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 18.

³⁰²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 53-54.

³⁰²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 55 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

³⁰²⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 54-55.

943. Što se tiče Praljkove tvrdnje da je HVO zatražio pomoć međunarodnih organizacija za preseljenje Hrvata zbog njihove katastrofalne situacije u Zenici, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze da je taj zahtjev za pomoć upućen zbog prijetnje s kojom su se Hrvati suočavali u centralnoj BiH, ali je uprkos tome došlo do zaključka da je HVO organizovao preseljenje Hrvata u provincije 8 i 10, uključujući i preseljenje onih kojima nije prijetila stvarna opasnost.³⁰²⁶ Praljak nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka.

944. U vezi s Praljkovim argumentom da je Pretresno vijeće pogrešno razumjelo značenje izraza "planski i organizirano" koji su koristile vlasti HVO-a,³⁰²⁷ Žalbeno vijeće napominje da u prilog tom argumentu Praljak ne upućuje na neki konkretan dio Prvostepene presude, nego se jednostavno poziva na tri dokazna predmeta, od kojih dva sadrže relevantni izraz.³⁰²⁸ Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da se u relevantnom paragrafu u kojem je Pretresno vijeće analiziralo razloge za preseljenje Hrvata upućuje na dva od tih dokaznih predmeta, bez pominjanja relevantnog izraza; Pretresno vijeće se, zapravo, pozvalo na ta dva dokazna predmeta, kao i na mnoge druge, kada je primijetilo da određeni dokumenti, koji su poticali od HVO-a, ukazuju na to da su razlog za preseljenje stanovništva bile prijetnje od strane ABiH.³⁰²⁹ Pretresno vijeće je zatim pregledalo dokaze koji su ukazivali na suprotno, te konstatovalo da su preseljenja bila organizovana ne samo da bi se zaštitio jedan dio hrvatskog stanovništva, nego i da bi se raselio drugi dio koji nije imao nikakvog razloga za strah, i to u cilju izmjene odnosa snaga u provincijama 8 i 10 u korist Hrvata.³⁰³⁰ Shodno tome, Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pripisalo bilo kakav poseban značaj tom izrazu. Njegov argument se, shodno tome, odbacuje. U vezi s Praljkovom tvrdnjom o raseljavanju Hrvata iz Travnika, Žalbeno vijeće primjećuje da kasnije raseljavanje Hrvata iz Travnika nije u protivrječnosti s osporenim zaključkom.³⁰³¹ Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da su sredinom juna 1993. pripadnici HVO-a tjeroali Muslimane iz zapadnog Mostara, govoreći im da treba da naprave mjesta za Hrvate koji su dolazili iz Travnika.³⁰³²

945. Što se tiče Praljkovog posljednjeg argumenta, da su raseljeni Hrvati bili samo privremeno smješteni na teritoriji HZ(R) HB, da bi zatim bili premješteni u Hrvatsku, Žalbeno vijeće napominje da on upućuje na dokaze koji ukazuju na to da su neki raseljeni Hrvati prošli kroz teritoriju HZ(R)

³⁰²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 54-55, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02714, str. 2.

³⁰²⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 120.

³⁰²⁸ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 120, gdje se upućuje na dokazne predmete P02142, 1D01829, 1D01672.

³⁰²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 53-54 i fusnote 142, 148, gdje se upućuje na dokazne predmete P02142, 1D01672. Premda je Pretresno vijeće upotrijebilo frazu "planski i organizirano" u jednoj svojoj kasnijoj konstataciji, čini se da ta konstatacija nije relevantna za ove konkretne Praljkove prigovore. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 60.

³⁰³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 54-55 i fusnote 149-153 s referencama koje se tamo navode.

³⁰³¹ Žalbeno vijeće primjećuje, nadalje, da tužilaštvo upućuje na dokaze koji ukazuju na to da je ABiH preuzela kontrolu nad Travnikom od HVO-a sredinom juna 1993., što Praljak u svojoj replici nije osporio. Upor. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 43 i fusnota 211 s referencama koje se tamo navode; Praljkova replika, par. 25.

HB i nastavili put ka Hrvatskoj.³⁰³³ To se ne kosi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je HVO organizovao preseljenja u provincije 8 i 10 kako bi izmijenio odnos snaga u tom provincijama u korist Hrvata.³⁰³⁴ Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da, s pravnog stanovišta, svrha ili zajednički cilj UZP-a ne moraju da budu ostvareni da bi pretresno vijeće moglo da zaključi da je više osoba dijelilo neki zajednički cilj ili da su zločini počinjeni u okviru provođenja nekog UZP-a.³⁰³⁵ Praljkov argument se odbacuje.

946. Iz ovih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je HVO organizovao raseljavanje Hrvata u provincije 8 i 10 kako bi izmijenio odnos snaga u korist Hrvata. Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija Praljkovu žalbenu podosnovu 6.3. Isto tako, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s preseljavanjem Hrvata, te odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 3.2.2.3.

(g) Navodne greške u zaključcima u vezi s događajima koji su se desili prije i poslije napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" u Mostaru 30. juna 1993.

947. Pretresno vijeće je konstatovalo da se, "[p]o mišljenju predstavnika međunarodne zajednice koji su bili na licu mjesta", proces "etničkog čišćenja", koji je bio započet u Mostaru i okolnim područjima, činio nepovratnim.³⁰³⁶ S tim u vezi, Pretresno vijeće je primijetilo da je, na sastanku održanom 4. juna 1993. u Divuljama u Hrvatskoj (dalje u tekstu: sastanak u Divuljama od 4. juna 1993.) s Prlićem, Petkovićem i Bobanom, svjedok DZ govorio o "etničkom čišćenju" na tim područjima.³⁰³⁷ Vijeće je takođe konstatovalo da su svi učesnici tog sastanka, uključujući Bobana, negirali da je vršeno etničko čišćenje, premda je Boban izjavio da bosanske Muslimane treba otjerati iz Mostara i cijele BiH.³⁰³⁸

948. Pretresno vijeće je zaključilo, nadalje, da je poslije napada ABiH na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" u Mostaru 30. juna 1993., provođenje UZP-a "dobilo na efikasnosti".³⁰³⁹ Vijeće je utvrdilo da je HVO hapsio Muslimane iz opština Mostar, Stolac, Čapljina, Ljubuški i Prozor, zatočio ih u zatočeničkim centrima HVO-a ili ih slao na teritorije koje su bile pod kontrolom ABiH

³⁰³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 57.

³⁰³³ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 124 i fusnota 304 s referencama koje se tamo navode.

³⁰³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 55.

³⁰³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 154.

³⁰³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 58, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka BB, T(f). 17185, 17188 (zatvorena sjednica) (16. april 2007.), dokazni predmet P09677 (povjerljivo).

³⁰³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 58, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka DZ, T(f). 26469 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.), dokazni predmeti P09677 (povjerljivo), P02652.

³⁰³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 58, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T(f). 26550, 26552-26554 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.), dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 63.

i u treće zemlje, preko Hrvatske.³⁰⁴⁰ S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da su vlasti HZ(R) HB primjenjivale "sistem deportacije koji se sastojao u tome da se zatočeni Muslimani iz zatočeničkih centara HVO-a puste na slobodu pod uslovom da – obično s porodicom – privremeno odu u Hrvatsku gdje bi ostali do premještanja u treće zemlje".³⁰⁴¹ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da su zbog "takvih uslova zatočenja i pretrpljenih surovosti" koje su mogle da dovedu i do smrti zatočenika, zatočeni Muslimani radije pristajali na to da odu na teritorije pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje nego da ostanu u zatočeništvu.³⁰⁴²

(i) Prličeva žalba (podosnove 10.10 i 10.15)

a. Argumenti strana u postupku

949. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su hapšenja i zatočenje Muslimana iz Mostara, Stoca, Čapljine, Ljubuškog i Prozora i njihovo prisilno uklanjanje nakon napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" bili dio UZP-a.³⁰⁴³ Nadalje, Prlić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je UZP "dobio na efikasnosti" nakon što su vlasti HZ(R) HB 30. juna 1993. uvele sistem deportacije kojim je puštanje Muslimana iz zatočeničkih centara HVO-a bilo uslovljeno njihovim odlaskom u Hrvatsku i, potom, premještanjem u treće zemlje.³⁰⁴⁴

950. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je proces "etničkog čišćenja" bio nepovratan, oslonivši se pritom samo na dokazni predmet P09677, izvještaj svjedoka BB.³⁰⁴⁵ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji su ukazivali na to da su međunarodne organizacije usvojile "različite pristupe" i da su "civili iz različitih mjesnih zajednica bili organizovani shodno sporazumu sa UN-om i PMEZ-om, pri čemu je jednak broj ljudi prešao iz istočnog u zapadni Mostar".³⁰⁴⁶ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokazni predmet P02652, izvještaj o sastanku u Divuljama od 4. juna 1993., budući da je taj sastanak bio

³⁰³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57, 64.

³⁰⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 64.

³⁰⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 64.

³⁰⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 64.

³⁰⁴³ Prličev žalbeni podnesak, par. 301, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 921-923, 1642-1655, tom 3, par. 140-145, 264-266, 270, 272-274, tom 4, par. 57-58. Prlić s tim u vezi iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o sljedećem: (1) pripadnici HVO-a muslimanske nacionalnosti bili su uhapšeni kao odgovor na napad od strane ABiH; (2) vođeni su međunarodni pregovori i u septembru 1993. je postignut sporazum u vezi s puštanjem zarobljenika HVO-a i ABiH; i (3) Hrvati iz Travnika "nisu bili smješteni" u Mostaru. Prličev žalbeni podnesak, par. 302, gdje se upućuje na Prličeve žalbene podosnove 1.3, 16.3.1, 16.5.1-16.5.2.

³⁰⁴⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 308-309, gdje se upućuje na Prličeve žalbene podosnove 1.1, 1.3, 16.1-16.3.

³⁰⁴⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 303, gdje se upućuje na dokazni predmet P09677 (povjerljivo).

³⁰⁴⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 303, gdje se upućuje na svjedoka BC, T. 18481-18484 (zatvorena sjednica) (15. maj 2007.), Klausu Johanna Nissena, T. 20655-20658 (djelimično zatvorena sjednica) (27. juni 2007.), dokazne predmete

usredsređen na: (1) provođenje Vance-Owenovog mirovnog plana; (2) osnivanje privremene vlade; i (3) prekid neprijateljstva, konkretno na području Konjica.³⁰⁴⁷ On nadalje tvrdi da, "suprotno izjavi [svjedoka] DZ", dokazni predmet P02652 ne pokazuje da je Boban komentarisao da se "bosanski Muslimani trebaju otjerati iz Mostara i cijele BiH".³⁰⁴⁸

951. Tužilaštvo odgovara da Prlićevi argumenti nemaju meritum jer su zasnovani na pukim tvrdnjama, pogrešnim postavkama i neobjašnjenim navodima koji niti se kose sa zaključkom Pretresnog vijeća, niti su mu protivrječni.³⁰⁴⁹ Tužilaštvo takođe iznosi argument da se Prlić oslanja na svoje druge žalbene podosnove, a da pritom ne objašnjava kako one potkrepljuju njegove argumente.³⁰⁵⁰ U vezi s Prlićevim navodom o grešci u vezi sa sastankom u Divuljama od 4. juna 1993., tužilaštvo tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća o Bobanovim komentarima nije bio zasnovan na dokaznom predmetu P02652, nego na dokazima koje je iznio svjedok DZ.³⁰⁵¹

b. Analiza

952. Žalbeno vijeće odbacuje Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su hapšenja i zatočenje Muslimana iz Mostara, Stoca, Čapljine, Ljubuškog i Prozora i njihovo prisilno uklanjanje poslije napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" bila dio UZP-a i da je UZP dobio na efikasnosti nakon što je od 30. juna 1993. bio uveden sistem deportacije. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da u prilog svojim argumentima Prlić samo upućuje na sopstvene žalbene podosnove 1.1, 1.3, 16.1-16.3, 16.3.1 i 16.5.1-16.5.2, koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi.³⁰⁵² Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Prlićeve argumente s tim u vezi.

953. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je proces etničkog čišćenja bio nepovratan zato što se oslonilo "samo" na dokazni predmet P09677, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja pobijanog zaključka oslonilo i na svjedočenje svjedoka BB, koji je potvrdio sadržaj dokaznog predmeta P09677.³⁰⁵³ Prlićev argument se, shodno tome, odbija. Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje Prlićeve nerazrađene argumente da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju "da su međunarodne organizacije usvojile

P02512, P02547 (povjerljivo), str. 7, 6D00007, 4D00496, str. 1. S tim u vezi, Prlić upućuje i poziva se na svoje argumente iz žalbenih podosnova 16.4.3-16.4.4. Prlićev žalbeni podnesak, par. 304.

³⁰⁴⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 305, gdje se upućuje na dokazni predmet P02652 (povjerljivo), žalbena osnova 6.1.

³⁰⁴⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 305.

³⁰⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 166-167, 179-180. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 182; žalbeni pretres, ŽT. 185-187 (20. mart 2017.).

³⁰⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 166-167.

³⁰⁵¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 181, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 58 i fusnota 164.

³⁰⁵² V. gore, par. 176; dolje, par. 1146-1221, 1286-1298.

³⁰⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 58 i fusnota 161, gdje se upućuje na svjedoka BB, T(f). 17185, 17188 (zatvorena sjednica) (16. april 2007.), dokazni predmet P09677 (povjerljivo), par. 12.

različite pristupe i da su civili iz različitih mjesnih zajednica bili organizovani shodno sporazumu sa UN-om i PMEZ-om, pri čemu je jednak broj ljudi prešao iz istočnog u zapadni Mostar,"³⁰⁵⁴ zato što oni nisu jasni.³⁰⁵⁵ U svakom slučaju, Prlić nije uspio da objasni kako bi pomenuti dokazi mogli suštinski da utiču na pobijani zaključak. Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da u prilog ovom argumentu Prlić upućuje na svoje argumente iz žalbenih podosnova 16.4.3-16.4.4, koje je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi.³⁰⁵⁶ Shodno tome, ovi argumenti se odbacuju.

954. Nadalje, Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu osnovu u Prličevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće iskrivljeno prikazalo povjerljivi dokazni predmet P02652, u kojem se izvještava o sastanku u Divuljama od 4. juna 1993. Prlić jednostavno iznosi argument da je taj sastanak bio usredsređen na provođenje Vance-Owenovog mirovnog plana, osnivanje privremene vlade i prekid neprijateljstava, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća. Pregled relevantnog zaključka pokazuje da se Pretresno vijeće nije oslonilo na dokazni predmet P02652, nego da je uputilo na svjedočenje svjedoka DZ, kao i na njegovu izjavu na osnovu pravila 92ter, koji jasno potkrepljuju to da je Boban izgovorio dotičnu rečenicu, kao što je navedeno u pobijanom zaključku.³⁰⁵⁷ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija ovu tvrdnju.

955. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je ustanovilo da su hapšenja i zatočenje Muslimana iz Mostara, Stoca, Čapljine, Ljubuškog i Prozora i njihovo prisilno uklanjanje bili dio UZP-a. On isto tako nije uspio da pokaže nikakvu grešku u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća da se međunarodnim organizacijama proces "etničkog čišćenja" činio nepovratnim i da je UZP dobio na efikasnosti poslije napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić". Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija njegove žalbene podosnove 10.10 i 10.15.

(ii) Petkovićeve žalbe (podosnova 3.2.2.2)

a. Argumenti strana u postupku

956. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su "mjere koje je HVO uveo 30. juna 1993. bile preduzete kako bi provođenje [ZZP-a] 'etničkog čišćenja dobilo na efikasnosti'".³⁰⁵⁸ On iznosi argument da taj zaključak protivrječi činjeničnim konstatacijama

³⁰⁵⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 303 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

³⁰⁵⁵ V. gore, par. 24.

³⁰⁵⁶ V. dolje, par. 1232-1241.

³⁰⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 58, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T(f). 26552-26554 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.), dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 63.

³⁰⁵⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 75. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 73, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 880-886; žalbeni pretres, ŽT. 502 (23. mart 2017.). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par.

Pretnosnog vijeća o tim događajima, to jest konstatacijama da je 30. juna 1993. ABiH započela ofanzivu u saradnji s vojnicima HVO-a muslimanske nacionalnosti i da je, u odgovor na tu ofanzivu, HVO "preduzeo određene radnje".³⁰⁵⁹ Petković, nadalje, iznosi argument da je Pretresno vijeće propustilo da ocijeni dokaze o ofanzivama ABiH poslije aprila 1993. i o njenoj teritorijalnoj ekspanziji.³⁰⁶⁰ On tvrdi, shodno tome, da dokazi idu u prilog zaključku da je "razlog iz kojeg su rukovodioci HVO-a 30. juna 1993. preduzeli posebne bezbjednosne mjere bio [odgovor na] široku vojnu ofanzivu ABiH i na to što je HVO izgubio kontrolu nad određenim područjima".³⁰⁶¹ Petković završava tvrdnjom da zaključci Pretresnog vijeća da su rukovodioci HVO-a odlučili da provode UZP na efikasniji način i da su vlasti i snage HVO-a od 30. juna 1993. započeli političke i vojne aktivnosti u cilju ostvarenja ZZP-a treba da budu poništeni, kao i da poništena treba biti i njegova osuđujuća presuda za "proširena glavna krivična djela".³⁰⁶²

957. Tužilaštvo odgovara da Petković nije uspio da pokaže nikakvu grešku u pobijanim zaključcima, budući da samo ponavlja argumente koje je iznio na suđenju, te da njegove argumente treba odbaciti po kratkom postupku.³⁰⁶³ Tužilaštvo takođe tvrdi da Petković pogrešno tumači konstatacije Pretresnog vijeća, s obzirom na to da zaključak do kojeg je Vijeće došlo u vezi s efikasnijim provođenjem ZZP-a uopšte nije relevantan za proširene zločine, nego za zločine koji su bili dio zločinačkih sredstava od samog početka ZZP-a.³⁰⁶⁴

b. Analiza

958. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo da je poslije napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić", provođenje UZP-a dobilo na efikasnosti jer su vlasti HZ(R) HB uvele "sistem deportacije koji se sastojao u tome da se zatočeni Muslimani iz zatočeničkih centara HVO-a puste na slobodu pod uslovom da [...] odu u Hrvatsku".³⁰⁶⁵ Pretresno vijeće je, nadalje, ustanovilo da su dokazi pokazali da su vršeni: (1) hapšenja i zatočenje Muslimana iz Mostara, Stoca, Čapljine, Ljubuškog i Prozora; i (2) njihovo premještanje na teritorije pod kontrolom ABiH i, preko

71-72; Petkovićeva replika, par. 16, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih*, predmet br. IT-95-16-T, Odluka po dokazima u potvrdu dobrog karaktera optuženog i o obrani *tu quoque*, 17. februar 1999. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Kupreškić i drugi* u vezi s odbranom *tu quoque*).

³⁰⁵⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 73, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 880-886; žalbeni pretres, ŽT. 502-512 (23. mart 2017.).

³⁰⁶⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 74. Nasuprot tome, tvrdi Petković, Pretresno vijeće je "posredno priznalo" ekspanziju ABiH kada je razmatralo preseljavanje Hrvata iz centralne BiH. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 74, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 284, tom 4, par. 60. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 71-72.

³⁰⁶¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 75.

³⁰⁶² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 76.

³⁰⁶³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 61-63, gdje se upućuje na Petkovićev završni podnesak, par. 133.

³⁰⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 58-60.

³⁰⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 64.

Hrvatske, u treće zemlje nakon njihovog zatočenja u zatočeničkim centrima HVO-a.³⁰⁶⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da, kada iznosi argument da su "bezbjednosne mjere koje je preduzeo HVO" poslije napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" bile reakcija na ofanzive ABiH, a ne dio ZZP-a,³⁰⁶⁷ Petković samo ponavlja neuspješne argumente koje je već iznio na suđenju, a da pritom ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo s tim u vezi.³⁰⁶⁸ Pored toga, Petkovićev argument da su zaključci Pretresnog vijeća o događajima od 30. juna 1993. protivrječni drugim činjeničnim konstatacijama takođe predstavlja daljnji pokušaj ponovnog iznošenja argumenta da su ti događaji bili odbrambena reakcija prema ABiH. Ti argumenti se odbacuju.

959. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićev argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri relevantne dokaze o ofanzivama ABiH poslije aprila 1993. i o njenoj teritorijalnoj ekspanziji jer on s tim u vezi nije naveo nijedan relevantan dokaz.³⁰⁶⁹ Na kraju, u vezi s Petkovićevom tvrdnjom da njegova osuđujuća presuda za "proširena glavna krivična djela" treba biti poništena, Žalbeno vijeće primjećuje da on pogrešno shvata relevantne zaključke zato što se povećanje efikasnosti provođenja ZZP-a odnosi na uvođenje sistema deportacije, a ne na bilo koje od "proširenih glavnih krivičnih djela".³⁰⁷⁰ Shodno tome, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu u ovoj Petkovićevoj tvrdnji. Njegov argument se stoga odbacuje.

960. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće nerazumno ustanovilo da je UZP postao efikasniji poslije napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" i odbija njegovu žalbenu podosnovu 3.2.2.2.

(h) Navodne greške u zaključcima u vezi s događajima koji su se desili krajem 1993.

961. Pretresno vijeće je zaključilo da je od početka juna 1993. do potkraj te godine, približno 22.000 do 24.000 Hrvata došlo na teritoriju HZ(R) HB, naročito u Prozor, Stolac, Čaplinju i Ljubuški.³⁰⁷¹ Vijeće je takođe zaključilo da je u oktobru 1993. HVO hapsio i zatočio muškarce,

³⁰⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57, 64. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 889-900. Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su zločini nad Muslimanima – kako pripadnicima HVO-a, tako i pripadnicima ABiH – koji su bili držani u zatočeničkim centrima činili dio rasprostranjenog i sistematskog napada na muslimansko civilno stanovništvo. Prvostepena presuda, tom 3, par. 650.

³⁰⁶⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 73. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 75.

³⁰⁶⁸ V. Petkovićev završni podnesak, par. 133-151, 525-526. Pored toga, Žalbeno vijeće konstatuje da je to što se Petković oslanja na Odluku u predmetu *Kupreškić i drugi* u vezi s odbranom *tu quoque* neprimjereno budući da se ona odnosi na prihvatanje dokaza, a ne na njihovo ocjenjivanje. V. Odluka u predmetu *Kupreškić i drugi* u vezi s odbranom *tu quoque*, str. 2-5.

³⁰⁶⁹ Žalbeno vijeće isto tako ne vidi kako činjenica da je Pretresno vijeće razmotrilo "širenje teritorije pod kontrolom ABiH" suštinski utiče na njegov zaključak u vezi sa ZZP-om. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 74.

³⁰⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 64. Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da je već zaključilo da su prošireni zločini UZP-a uključivali samo one koji su obuhvaćeni tačkama 21 (djelimično), 24 i 25. V. gore, par. 798, 814.

³⁰⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 60.

Muslimane, iz grada Vareša,³⁰⁷² te da je 23. oktobra 1993. izveo napad na Stupni Do, u kojem je pobio dio muslimanskog stanovništva.³⁰⁷³ Pretresno vijeće je zaključilo da je poslije tog napada HVO upozorio hrvatsko stanovništvo na rizik od predstojeće odmazde od strane ABiH i zatražio od njega da hitno napusti opštinu Vareš.³⁰⁷⁴ Neki hrvatski stanovnici su bili prisiljeni da odu iz opštine Vareš, dok su drugi otišli svojom voljom.³⁰⁷⁵ Iako je Pretresno vijeće zaključilo da rukovodioci HVO-a nisu naredili napad na Stupni Do,³⁰⁷⁶ Vijeće jeste konstatovalo da su oni pokušali da prikriju odgovornost HVO-a za te zločine budući da su time Hrvati bili podstaknuti da napuste područje Vareša.³⁰⁷⁷

(i) Prličeva žalba (podosnove 10.12, 10.13 i 10.14)

962. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo i zanemarilo dokaze kada je zaključilo sljedeće: (1) "22.000-24.000 Hrvata" iz Travnika, Novog Travnika, Vareša, Kiseljaka i Bugojna organizovano je došlo na teritoriju HZ(R) HB; (2) u oktobru 1993., HVO je natjerao Hrvate da napuste Vareš; i (3) rukovodioci HVO-a su prikrili događaje u Stupnom Dolu kako bi podstakli Hrvate iz Vareša da se presele u skladu s "njihovim planom".³⁰⁷⁸

963. Tužilaštvo odgovara da Prličevi argumenti trebaju biti odbačeni po kratkom postupku zato što on nije objasnio kako je ili zbog čega Pretresno vijeće pogriješilo, niti je pokazao kako su žalbene podosnove na koje upućuje relevantne ili na koji način potkrepljuju njegovu tvrdnju.³⁰⁷⁹

964. Žalbeno vijeće napominje da, osim što je uputio na argumente koje je iznio drugdje u svom žalbenom podnesku, a koje je Žalbeno vijeće odbilo,³⁰⁸⁰ Prlič nije detaljnije objasnio svoje navode o grešci. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Prlič nije uspio da pokaže bilo kakvu grešku i odbija Prličeve žalbene podosnove 10.12, 10.13 i 10.14.

(ii) Praljкова žalba (osnova 32)

a. Argumenti strana u postupku

³⁰⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

³⁰⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

³⁰⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

³⁰⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

³⁰⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

³⁰⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 62.

³⁰⁷⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 306, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 227, 232, 824, 874, 1786, tom 3, par. 502, 508, tom 4, par. 60-62. Prlič upućuje i poziva se na svoje žalbene podosnove 16.5 i 16.6. Prličev žalbeni podnesak, par. 307.

³⁰⁷⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 166-167. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 187 (20. mart 2017.).

³⁰⁸⁰ V. dalje, par. 1287-1298, 1300-1317.

965. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze i izvelo protivvrječne konstatacije kada je utvrdilo da su događaji u Varešu činili dio ZZP-a.³⁰⁸¹ On tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri razuman alternativni zaključak da su ti događaji bili posljedica ofanzive ABiH koja je započela ranije 1993. godine, kao i "haotične situacije" koju je izazvao priliv Hrvata do kojeg je došlo uslijed toga.³⁰⁸² Praljak takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije uzelo u obzir dokaze da je HVO u oktobru 1993. pokušao da smiri neprijateljstva,³⁰⁸³ te time što je zanemarilo činjenicu da je nacionalni sastav stanovništva u opštini Vareš već išao u korist Hrvata.³⁰⁸⁴ Praljak, nadalje, tvrdi da je navod da su rukovodioci HVO-a pokušali da prikriju zločine u Stupnom Dolu bez osnove, s obzirom na to da su napad na Stupni Do planirali vojnici i lokalni zapovjednici HVO-a, bez znanja rukovodilaca HVO-a.³⁰⁸⁵ Kako tvrdi Praljak, isto vrijedi i za zaključak da je HVO prikrio događaje kako bi podstaknuo hrvatsko stanovništvo da napusti opštinu Vareš.³⁰⁸⁶

966. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su zločini počinjeni u opštini Vareš činili dio ZZP-a,³⁰⁸⁷ te tvrdi da Praljak samo iznosi svoje neslaganje s konstatacijama Pretresnog vijeća, a ne pokazuje nikakvu grešku.³⁰⁸⁸ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo sljedeće: (1) zločini HVO-a u Varešu slijedili su jasan obrazac djelovanja, za razliku od odbrambenih mjera;³⁰⁸⁹ (2) ti zločini su podstakli hrvatsko stanovništvo da napusti Vareš;³⁰⁹⁰ i (3) premda dokazi ne ukazuju na to da su Praljak ili Petković bili neposredno umiješani u odluku da se izvrši napad na Stupni Do, Pretresno vijeće je razumno utvrdilo da su oni učestvovali u planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u Varešu u oktobru 1993., preduzeli

³⁰⁸¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 336.

³⁰⁸² Praljkov žalbeni podnesak, par. 330, 336-337, gdje se upućuje, između ostalog, na Praljkov žalbeni podnesak, par. 170-171 (žalbena podosnova 10.2), dokazni predmet 3D00800. Praljak takođe iznosi argument da Pretresno vijeće "nije uzelo u obzir da je situacija u Varešu bila specifična i sa mnogo problema". Praljkov žalbeni podnesak, par. 331.

³⁰⁸³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 331, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 3D00807 (povjerljivo), 3D00809.

³⁰⁸⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 332, 335, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00020.

³⁰⁸⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 337. Praljak tvrdi da Glavni stožer HVO-a nije imao kontrolu ni vlast nad osobama koje su počinile zločine i da Glavni stožer HVO-a nije čak ni znao šta se desilo u Stupnom Dolu. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 334, gdje se upućuje na dokazne predmete P06026, P06091, P06104, P06140, P06144. V. takođe Praljkova replika, par. 97-99.

³⁰⁸⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 335, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 508, tom 4, par. 62. Praljak iznosi argument da tome protivvrječi konstatacija Pretresnog vijeća da je odlazak Hrvata bio izazvan prijetošću od napada od strane ABiH. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 336.

³⁰⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 232.

³⁰⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 232, 237.

³⁰⁸⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 235. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 232-234.

³⁰⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 236, 238-240. Tužilaštvo takođe tvrdi sljedeće: (1) Pretresno vijeće nije zanemarilo nacionalni sastav stanovništva u Varešu, nego je Praljak pogrešno razumio konstatacije Pretresnog vijeća o tome; (2) Praljak ne objašnjava kako bi propust da se pomenu ranije borbe s ABiH uticao na bilo koji relevantan činjenični zaključak; (3) dokazi na koje se Praljak poziva u prilog tvrdnji da je HVO nastojao da spriječi djelovanje u Varešu uglavnom se odnose na djelovanje koje nije bilo povezano sa ZZP-om; i (4) Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir "haotičnu situaciju" u Varešu. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 237.

korake za prikriivanje odgovornosti HVO-a za te zločine i imali efektivnu kontrolu nad vojnicima na terenu.³⁰⁹¹

b. Analiza

967. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Praljkov argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri razumne alternativne zaključke koje je moglo izvesti u vezi s događajima u opštini Vareš. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo da su ti događaji spadali u okvir ZZP-a na osnovu toga što su rukovodioci HVO-a pokušali da prikriju odgovornost HVO-a za zločine počinjene u Stupnom Dolu kako bi "doprinjeli tome da se hrvatsko stanovništvo vareškog regiona iseli drugdje u BiH, a to se uklapalo u njihov plan",³⁰⁹² kao i stoga što su ti zločini činili obrazac djelovanja zajedno sa drugim zločinima.³⁰⁹³ Pri donošenju ovog zaključka, Pretresno vijeće je itekako imalo na umu širi kontekst napada od strane ABiH, kao i preseljenje hrvatskih civila koje je bilo posljedica tih napada.³⁰⁹⁴ Podsjećajući na to da pretresno vijeće ne mora da raspravlja o drugim zaključcima koje je moglo uzeti u obzir, pod uslovom da se uvjerilo da je zaključak koji je usvojilo bio jedini razuman zaključak,³⁰⁹⁵ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže nikakvu grešku u ovom zaključku Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće takođe smatra da Praljak nije objasnio kako su dokazi koji ukazuju na to da je HVO pokušao da smiri neprijateljstva u Varešu,³⁰⁹⁶ ili dokazi o nacionalnom sastavu stanovništva u Varešu,³⁰⁹⁷ relevantni za zaključak Pretresnog vijeća da su događaji u opštini Vareš činili dio ZZP-a. Shodno tome, Praljkove tvrdnje se odbijaju.³⁰⁹⁸

968. U vezi s Praljkovim prigovorima na konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s umiješanošću HVO-a u zločine u Stupnom Dolu, Žalbeno vijeće smatra da on te konstatacije pogrešno predstavlja. Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir to da rukovodioci HVO-a nisu naredili taj

³⁰⁹¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 238-240.

³⁰⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 62. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

³⁰⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

³⁰⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 283-285, 502, tom 4, par. 57, 60-61. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 311-312, 411.

³⁰⁹⁵ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 157, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 192.

³⁰⁹⁶ V. dokazni predmet 3D00807 (povjerljivo); dokazni predmet 3D00809 (hronologija događaja koju je sačinio zapovjednik Brigade "Bobovac", s datumom od 20. oktobra 1993., gdje se potvrđuje da je HVO pokušao da održi mir na tom području).

³⁰⁹⁷ V. dokazni predmet P00020 (popis stanovništva BiH iz 1991., u kojem se za svaku opštinu navodi broj stanovnika prema njihovoj nacionalnoj pripadnosti). V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 283, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P09276, str. 31 (gdje se navodi nacionalni sastav stanovništva opštine Vareš 1991. godine).

³⁰⁹⁸ Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života činili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 874-886. Međutim, Žalbeno vijeće u konačnici ne smatra da ova promjena u obimu ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. utiče na obrazloženje Pretresnog vijeća u vezi s jasnim obrascem djelovanja, posebno zbog toga što tokom tog perioda nije bilo mnogo slučajeva ubistva

napad i uvažilo je da Ivica Rajić nije obavijestio Petkovića o svojoj odluci da izvrši napad na Stupni Do sve dok napad nije započeo 23. oktobra 1993.³⁰⁹⁹ Međutim, kao što je ranije navedeno,³¹⁰⁰ zaključak Pretresnog vijeća da su ti zločini bili dio ZZP-a zasnovan je ne samo na pokušajima rukovodilaca HVO-a da prikriju zločine u Stupnom Dolu, nego i na obrascu zločina za koji je Vijeće utvrdilo da je postojao u periodu od januara 1993. do aprila 1994., kao i na vezama između napada na Stupni Do i Stojića, Praljka i Petkovića.³¹⁰¹

969. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze i izvelo protivrječne konstatacije kada je utvrdilo da su događaji u opštini Vareš činili dio ZZP-a, te odbija Praljkovu žalbenu osnovu 32.

(iii) Petkovićeva žalba (podosnova 3.2.2.1 djelimično)

970. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da dâ obrazloženje time što nije izričito utvrdilo da su aktivnosti HVO-a u Varešu i Stupnom Dolu u oktobru 1993. izvršene u cilju ostvarivanja ZZP-a.³¹⁰² Nadalje, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava i grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja zato što "[n]ema nikakvih dokaza o prisilnom premještanju ili deportaciji Muslimana, a Pretresno vijeće nije čak ni zaključilo da ih je bilo".³¹⁰³

971. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da su zločini koji su počinjeni tokom operacija HVO-a u opštini Vareš bili u sklopu ostvarivanja ZZP-a, kao što je to bilo i kasnije preseljenje hrvatskog stanovništva.³¹⁰⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da Petković, time što se usredsredio na činjenicu da nije utvrđeno da je u Varešu vršeno prisilno premještanje, nije uspio da pokaže nikakvu grešku u vezi s drugim zločinima koji su tamo bili počinjeni kao dio ZZP-a.³¹⁰⁵

972. Što se tiče tvrdnje da Pretresno vijeće nije donijelo zaključke neophodne da se utvrdi da su događaji u Varešu činili dio ZZP-a, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, u svojoj analizi ZZP-a, izvelo detaljne konstatacije u vezi s događajima koji su se desili u opštini Vareš,

koji su bili dio ZZP-a, za razliku od perioda od juna 1993. pa nadalje, ali prije događaja u Varešu. V. gore, par. 876 i fusnota 2790.

³⁰⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 409-412.

³¹⁰⁰ V. gore, par. 820.

³¹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61-62, 65. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 484-486, 492. V. takođe gore, fusnota 3098.

³¹⁰² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 68-69, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 61-63. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 24, 70, 284-286.

³¹⁰³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 70; žalbeni pretres, ŽT. 499 (23. mart 2017.). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 68; Petkovićeva replika, par. 15.

³¹⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 55. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 16-17.

³¹⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 56.

uključujući ubijanja, zatočenje i uništavanje objekata.³¹⁰⁶ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su ti zločini, između ostalog, "uglavnom slijedili jasan obrazac djelovanja", zajedno s drugim zločinima koje su snage HVO-a počinile u periodu od januara 1993. do aprila 1994.³¹⁰⁷ Žalbeno vijeće, shodno tome, smatra da je Pretresno vijeće očito obrazložilo osnovu za svoj zaključak da su zločini u opštini Vareš, uključujući one u Stupnom Dolu, bili počinjeni u sklopu provođenja ZZP-a. Petkovićeva tvrdnja se odbija.

973. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Petković nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije dalo obrazloženje, odnosno nije izričito utvrdilo da su aktivnosti HVO-a u Varešu i Stupnom Dolu u oktobru 1993. bile izvršene u cilju ostvarivanja ZZP-a, i odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 3.2.2.1 u relevantnom dijelu.

5. Drugi prigovori na dokaze i alternativni razumni zaključci

974. Žalioci iznose određene druge prigovore na ZZP, navodeći greške u vezi sa: (1) zaključkom o obrascu zločina i samim postojanjem ZZP-a; i (2) kontekstom sukoba između HVO-a i ABiH.

(a) Navodne greške u vezi s obrascem zločina i samim postojanjem ZZP-a (Prličeve podosnove 10.16 i 10.17, Stojićeva osnova 4 djelimično i Pušićeva osnova 3 djelimično)

975. Pretresno vijeće je zaključilo da su zločini koje su počinile snage HVO-a u periodu od januara 1993. do aprila 1994. uglavnom "slijedili jasan obrazac djelovanja" i da "[u] velikoj većini slučajeva [...] nisu bili počinjeni slučajno ili nasumično".³¹⁰⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da je jedini razuman zaključak taj da su ti zločini bili počinjeni kao dio ZZP-a,³¹⁰⁹ te da su učesnici ZZP-a "obezbjđivali kadrovsku bazu i koordinaciju za dejstva na terenu i ostvarivanje [...] krivičnih djela".³¹¹⁰

(i) Argumenti strana u postupku

976. I Prlić i Stojić i Pušić osporavaju postojanje ZZP-a i zaključak Pretresnog vijeća da je postojao jasan obrazac djelovanja u odnosu na aktivnosti HVO-a. Konkretnije, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije ponudilo nijedan pravni izvor u prilog svojim zaključcima da je postojao jasan obrazac djelovanja i da su "politički i vojni rukovodioci HZ(R)HB,

³¹⁰⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 61-63. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 333-399 (hapšenje i zatočenje u Varešu), 400-404 (krađe i seksualno nasilje u Varešu), 426-429 (seksualno nasilje u Stupnom Dolu), 430-464 (ubijanje i smrt mještana u Stupnom Dolu), 465-467 (paljenje i uništavanje imovine Muslimana).

³¹⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65. V. takođe gore, fusnota 3098.

³¹⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

³¹⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

³¹¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 66.

a posebno Prlić," pomagali u provođenju UZP-a.³¹¹¹ Isto tako, Stojić iznosi argument da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da su svi ti događaji – u Gornjem Vakufu, Jablanici, Prozoru, Mostaru, Varešu, kao i na Heliodromu i u zatvorima u Ljubuškom, Dretelju i Gabeli³¹¹² – činili dio ZZZP-a.³¹¹³ Da se događaji jesu odvijali shodno nekom jedinstvenom zajedničkom zločinačkom planu, tvrdi on, "rezultat bi bio konzistentan talas napada kojima bi se provodio taj plan",³¹¹⁴ ali to nije bio slučaj zato što je došlo do tromjesečnog "zastoja" nakon sukoba u Gornjem Vakufu,³¹¹⁵ kao i do "daljnje pauze" između događaja iz juna 1993. i vojnih aktivnosti u Varešu u oktobru 1993.³¹¹⁶ Stojić takođe navodi da su napravljene i druge greške, uz sljedeće argumente: (1) konstatacije da su zločini "uglavnom slijedili jasan obrazac" i da "u velikoj većini slučajeva" nisu bili počinjeni slučajno, su "toliko neodređene da su pogrešne";³¹¹⁷ (2) konstatacija da su zločini koji su počinjeni u periodu od januara 1993. do marta 1994. bili "rezultat plana koji su razradili rukovodioci HZ(R) HB" je pogrešna zato što je Pretresno vijeće konstatovalo da je UZP obuhvatao i "rukovodioce Republike Hrvatske";³¹¹⁸ i (3) Pretresno vijeće je zanemarilo dokaze koji pokazuju da svjedoci nisu znali za zajednički zločinački plan ili da nisu smatrali da su se događaji dešavali shodno nekom jedinstvenom planu.³¹¹⁹ Na kraju, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri da li je "etničko čišćenje u BiH" bilo rezultat "neplaniranih posljedica nove situacije stvorene prilivom izbjeglica koje su svojim prisustvom poremetile demografsku ravnotežu na nivou nacionalnog sastava".³¹²⁰ On tvrdi da propust Pretresnog vijeća da razmotri taj zaključak ukazuje na propust da se dâ obrazloženje, što obesnažuje Prvostepenu presudu.³¹²¹

977. Tužilaštvo odgovara da Prlić zanemaruje ukupne zaključke Pretresnog vijeća u vezi s događajima i zločinima koji su činili dio ZZZP-a, te tvrdi da njegove žalbene podosnove 10.16-10.17

³¹¹¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 310, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 65-67.

³¹¹² Stojićev žalbeni podnesak, par. 48.

³¹¹³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 49, 58; žalbeni pretres, ŽT. 275-276 (21. mart 2017.).

³¹¹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 53.

³¹¹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 53. Stojić tvrdi da je HVO obustavio dejstva u januaru 1993. i da nije pokušao da zauzme cijelu opštinu Gornji Vakuf. V. Stojićeva replika, par. 20; žalbeni pretres, ŽT. 276-277 (21. mart 2017.).

³¹¹⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 53. Stojić tvrdi da "nisu posrijedi bili stalni, već mjestimični punktualni sukobi". Stojićev žalbeni podnesak, par. 53, 58, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 394-395.

³¹¹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 55. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 44.

³¹¹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 54, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 43, 65, 1222.

³¹¹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 57, gdje se upućuje na Klausu Johanna Nissena, T. 20649-20650 (27. juni 2007.), Andrewa Pringlea, T. 24259 (7. novembar 2007.), Radmila Jasaka, T. 48682-48683 (20. januar 2010.), Dragana Čurčića, T. 45809 (12. oktobar 2009.), Hamida Bahtu, T. 37911-37913 (11. mart 2009.). V. takođe Stojićeva replika, par. 21.

³¹²⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 100, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 370. Pušić konkretno tvrdi da je priliv ljudi poticao od "etničkog čišćenja koje su sprovodile srpske snage i koje je stjeralo Hrvate i Muslimane u unutrašnjost [BiH], što je dovelo do prenapučenosti i sukoba". Pušićev žalbeni podnesak, par. 100, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 369-370. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 99; Pušićeva replika, par. 23; žalbeni pretres, ŽT. 675-678, 681 (27. mart 2017.).

³¹²¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 101.

trebaju biti odbačene bez razmatranja.³¹²² U vezi sa Stojićevim argumentima, tužilaštvo odgovara da identifikovanje zajedničkog zločinačkog plana predstavlja ispitivanje zasnovano na činjenicama koje se mogu odnositi na više faktora, te da ne zahtijeva "konzistentan talas napada".³¹²³ Tužilaštvo takođe tvrdi sljedeće: (1) HVO je obustavio svoja dejstva u Gornjem Vakufu u januaru 1993. tek nakon što je zauzeo nekoliko sela;³¹²⁴ (2) do nasilja je ponovo došlo u aprilu 1993. na sličan način; i (3) nije bilo zastoja u neprijateljstvima u periodu od juna 1993. do aktivnosti u oktobru 1993.³¹²⁵ Što se tiče preostalih Stojićevih prigovora, tužilaštvo odgovara kako slijedi: (1) konstatacije Pretresnog vijeća nisu bile toliko neodređene da bi bile pogrešne;³¹²⁶ (2) premda je Pretresno vijeće "slučajno" propustilo da u jednom paragrafu navede rukovodioce Hrvatske među onima koji su osmislili ZZP, Vijeće je drugdje – uključujući u tekstu prvog paragrafa poslije toga – jasno navelo da su među učesnicima UZP-a bili i rukovodioci Hrvatske i rukovodioci HVO-a;³¹²⁷ i (3) Stojićevo "generalno upućivanje" na svjedočenje svjedoka ne pokazuje nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi sa ZZP-om.³¹²⁸ U vezi s Pušićem, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće uvažilo da je do preseljenja stanovništva došlo zbog borbi u opštinama koje su relevantne za ovaj predmet, kao i na drugim područjima BiH, ali je razumno zaključilo i da su učesnici UZP-a do oktobra 1992. znali da će ostvarenje njihovih teritorijalnih ciljeva zahtijevati preseljenje muslimanskog stanovništva iz HZ(R) HB, te da su oni od sredine januara 1993. počeli da provode taj plan izvođenjem vojnih napada, hapšenjima, zatočenjem i deložacijama usmjerenim protiv muslimanskog stanovništva.³¹²⁹

³¹²² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 182, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41-64, 67; žalbeni pretres, ŽT. 180 (20. mart 2017.). Žalbeno vijeće napominje da je tužilaštvo greškom naznačilo da se njegov paragraf u odgovoru odnosi na Prličeve žalbene podosnove 10.15-10.16. Međutim, taj paragraf se odnosi na žalbene podosnove 10.16-10.17.

³¹²³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 35.

³¹²⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 35.

³¹²⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 36. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 344-346 (21. mart 2017.) (gdje se iznosi argument da su osnova za zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa ZZP-om bili "veoma očigledan obrazac zločinačkih aktivnosti usmjerenih protiv Muslimana za vrijeme i poslije operacija HVO-a", kao i razne izjave učesnika UZP-a).

³¹²⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 33.

³¹²⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 34, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 44, 66, 1231.

³¹²⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 38.

³¹²⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 87, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 43, 45-51, 53-54, 56-59, 61, 64, 66. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće svoje zaključke u vezi sa ZZP-om razumno zasnovalo na, između ostalog, obrascu zločina, saradnji političkog i vojnog rukovodstva HZ(R) HB, te direktnim izjavama o namjeri učesnika UZP-a, što je Pušić sve zanemario. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 80, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 51, 54, 58, 62-66, 1219; žalbeni pretres, ŽT. 709-710 (27. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 81-85, 88.

978. U svojoj replici, Stojić iznosi argument da on nije tvrdio da ZZP "zahtijeva" konzistentan talas napada,³¹³⁰ nego da fluktuacija u neprijateljstvima pokazuje da je događaje iz 1993. bolje tumačiti kao odraz "izolovanih žarišnih tačaka, a ne nekog jedinstvenog cilja".³¹³¹

(ii) Analiza

979. Počevši od Prlića, Žalbeno vijeće konstatuje da on iskrivljeno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća. Suprotno njegovoj tvrdnji, Pretresno vijeće je u cijeloj Prvostepenoj presudi opširno raspravljalo o dokazima u vezi sa zločinima u raznim opštinama i zatočeničkim centrima i zatim je u svojoj analizi ZZP-a izričito uputilo na činjenične zaključke u vezi s tim zločinima, da bi potom došlo do zaključka da je postojao obrazac zločina.³¹³² Nadalje, iako je zaključak Pretresnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. poništen,³¹³³ Žalbeno vijeće ne smatra da ova promjena obima ZZP-a u tom periodu utiče na obrazloženje Pretresnog vijeća u vezi s jasnim obrascem djelovanja u odnosu na zločine, posebno zbog toga što tokom tog perioda nije bilo mnogo slučajeva ubistva koji su bili dio ZZP-a, za razliku od perioda poslije juna 1993.³¹³⁴ Prlić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća.

980. U vezi sa Stojićevom tvrdnjom da nije bilo konzistentnog talasa napada kojima je provođen ZZP, Žalbeno vijeće ima u vidu da je Pretresno vijeće konstatovalo da se ZZP iskristalisao u januaru 1993., te da je provođen "postepeno", obuhvativši: (1) zločine počinjene u Gornjem Vakufu u januaru 1993.; (2) zločine počinjene u Prozoru i Jablanici u aprilu 1993.; i (3) zločine počinjene u Varešu i okolini u oktobru 1993.³¹³⁵ Žalbeno vijeće smatra da je Stojić pogrešno okarakterisao pristup koji je Pretresnog vijeća primijenilo kada je razmatralo provođenje ZZP-a budući da se Pretresno vijeće pri donošenju svojih zaključaka usredsredilo na ukupni obrazac događaja od januara 1993. do aprila 1994., na koji zastoj u napadima, zapravo, nije imao uticaja.³¹³⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su se događaji u Jablanici u aprilu 1993. desili u kontekstu sukoba između HVO-a i ABiH, koji je bio u toku od početka februara 1993.,³¹³⁷ te je, isto tako, konstatovalo da je ZZP od juna 1993. proširen opsadom istočnog Mostara i da je dobio na

³¹³⁰ Stojićeva replika, par. 19, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 35.

³¹³¹ Stojićeva replika, par. 19-20; žalbeni pretres, ŽT. 275-276 (21. mart 2017.).

³¹³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 43-65 s referencama koje se tamo navode.

³¹³³ V. gore, par. 874-886.

³¹³⁴ V. gore, par. 876 i fusnota 2790.

³¹³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-47, 61.

³¹³⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 65. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 66. Kao što se navodi ranije, na ovaj obrazac nije uticala ni promjena obima ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 979.

³¹³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46.

efikasnosti uvođenjem sistema deportacije.³¹³⁸ Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća i odbija njegovu tvrdnju.

981. Što se tiče Stojićevog argumenta da su određeni dijelovi konstatacija Pretresnog vijeća "toliko neodređeni da su pogrešni", Žalbeno vijeće smatra da relevantne konstatacije ne pokazuju nikakvu neodređenost³¹³⁹ i da izgledaju kao ukupni zaključci koji su rezultat detaljne i potpune analize, u kojoj je Pretresno vijeće objasnilo koji su zločini činili dio ZZP-a i zbog čega.³¹⁴⁰ Ovaj argument se odbacuje. Što se tiče Stojićevog argumenta u vezi sa zaključcima o rukovodstvu Hrvatske, Žalbeno vijeće napominje da je u jednom izolovanom paragrafu Pretresno vijeće sugerisalo da su zločini bili "rezultat plana koji su razradili rukovodioci HZ(R) H-B".³¹⁴¹ Međutim, iz šireg čitanja Prvostepene presude jasno je da ta rečenica sadrži jedan nenamjerni propust, s obzirom da je Pretresno vijeće drugdje u Prvostepenoj presudi dosljedno iznosilo stav da su među učesnicima UZP-a bili i rukovodioci Hrvatske, koji su učestvovali u planiranju i provođenju ZZP-a.³¹⁴² Ovaj argument se takođe odbacuje. Na kraju, u vezi sa Stojićevim prigovorima u vezi s dokazima koje su iznijeli svjedoci, Žalbeno vijeće napominje da on samo iznosi opšte navode u vezi s propustom Pretresnog vijeća da razmotri dokaze koje su iznijeli određeni svjedoci,³¹⁴³ a da pritom ne objašnjava zbog čega je Pretresno vijeće pogriješilo kada je došlo do svojih zaključaka o ZZP-u na osnovu drugih dokaza i konstatacija.³¹⁴⁴ Shodno tome, i ovaj argument se odbacuje.

982. Što se tiče Pušićevih argumenata, Žalbeno vijeće prvo napominje da se Pušić u prilog svojoj tvrdnji u cijelosti oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, a da pritom ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće. U svakom slučaju, većina u Vijeću je izričito uzela u obzir činjenicu da su neka preseljenja stanovništva bila uzrokovana borbama, a da je do drugih došlo smišljeno, kao dio ZZP-a.³¹⁴⁵ Međutim, nakon detaljnog ocjenjivanja dokaza,³¹⁴⁶ većina u Vijeću je zaključila da je ZZP uspostavljen sredinom januara 1993. na osnovu širih geopolitičkih okolnosti, kao što su predstavljanje Vance-Owenovog mirovnog plana 2. januara 1993. i Ultimatum od 15. januara

³¹³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57, 59, 64. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 66.

³¹³⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 65 (gdje se primjećuje da su zločini koji su počinjeni u periodu od januara 1993. do aprila 1994. "uglavnom slijedili jasan obrazac djelovanja", i da u "velikoj većini slučajeva" nisu bili počinjeni slučajno ili nasumično).

³¹⁴⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 41-64. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 66-73.

³¹⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

³¹⁴² V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44, 66, 1222, 1231.

³¹⁴³ V. gore, fusnota 3119.

³¹⁴⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44.

³¹⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 43, 51, 54, 60-61.

³¹⁴⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 46-64 s referencama koje se tamo navode.

1993.,³¹⁴⁷ te da je HVO-ovo tumačenje Vance-Owenovog mirovnog plana rezultiralo počinjenjem zločina koji su činili dio "jasnog obrasca djelovanja".³¹⁴⁸

983. Ukratko, s obzirom na to da Prlić nije uspio da pokaže nikakvu grešku od strane Pretresnog vijeća, njegove žalbene podosnove 10.16 i 10.17 se odbijaju. Isto tako, s obzirom na to da Stojić nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da konstatuje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da su svi ti događaji činili dio jedinstvenog zajedničkog zločinačkog plana, Stojićeva žalbena osnova 4 se odbija u relevantnom dijelu. Žalbeno vijeće takođe konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u tom zaključku Pretresnog vijeća, pa ni grešku u vidu propusta Pretresnog vijeća da dâ obrazloženje. Shodno tome, njegova žalbena osnova 3 se takođe odbija u relevantnom dijelu.

(b) Navodne greške u vezi s kontekstom sukoba sa ABiH

984. U svojoj analizi ZZP-a, Pretresno vijeće je uzelo u obzir činjenicu da su se zločini dešavali u kontekstu sukoba između HVO-a i ABiH, i pritom je smatralo kako slijedi: (1) "napetosti između ABiH i HVO-a porasle su" u opštini Jablanica, "naročito u vremenu od početka februara do sredine aprila 1993. godine";³¹⁴⁹ (2) UZP je dobio na efikasnosti uvođenjem sistema zatočenja i deportacije poslije napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" 30. juna 1993.;³¹⁵⁰ i (3) događaji u Varešu u oktobru 1993. desili su se poslije napada koji je ABiH izvela na selo Kopjari.³¹⁵¹ Drugdje u Prvostepenoj presudi, Pretresno vijeće je takođe donijelo zaključke o postojanju saradnje između HVO-a i ABiH 1992. i 1993. godine, i to posebno, između ostalih, zaključke: (1) o vojnoj saradnji između HVO-a i ABiH u borbi protiv JNA i VRS-a;³¹⁵² (2) o dostavljanju MTS-a i sanitetske pomoći za ABiH od strane HVO-a;³¹⁵³ (3) o uspostavljanju zajedničkih komandi i komisija između HVO-a i ABiH;³¹⁵⁴ i (4) o uključivanju Muslimana u redove HVO-a.³¹⁵⁵

(i) Stojićeva žalba (osnova 2)

a. Argumenti strana u postupku

985. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da iznese "obrazloženu odluku" kada je zaključilo da je UZP postojao, a da nije valjano razmotrilo dokaze i argumentaciju, koje je on iznio

³¹⁴⁷ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 445, 451-452, tom 4, par. 44, 125, 131, 142, 271.

³¹⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65. V. takođe gore, par. 979.

³¹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46.

³¹⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57.

³¹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

³¹⁵² Prvostepena presuda, tom 1, par. 440, tom 2, par. 695-697. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 308.

³¹⁵³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 440, tom 2, par. 696, tom 4, par. 308.

³¹⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 441, 463-464. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 458-477.

na suđenju, o značajnoj saradnji između Hrvatske "i/ili" HVO-a i ABiH.³¹⁵⁶ Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze i argumentaciju – ili da je propustilo da ocijeni njihov uticaj na navodno postojanje UZP-a³¹⁵⁷ – koji pokazuju: (1) da su Hrvatska i HVO dostavljali i/ili pružali MTS i druge vrste pomoći ABiH;³¹⁵⁸ (2) da su HVO i ABiH imale blisku vojnu saradnju, borile se rame uz rame i uspostavile efektivne zajedničke komande i komisije kao zajedničke elemente oružanih snaga BiH,³¹⁵⁹ i (3) da su Muslimani činili znatan dio oružanih snaga HVO-a.³¹⁶⁰ Stojić tvrdi sljedeće: (1) jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz dokaza jeste taj da HVO i Hrvatska nisu smatrali ABiH svojim neprijateljem;³¹⁶¹ i (2) da je Pretresno vijeće ocijenilo te dokaze i argumente, ne bi moglo da zaključi da je UZP postojao.³¹⁶²

986. Tužilaštvo odgovara da Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri saradnju između HV-a/HVO-a i ABiH, niti razloge iz kojih bi zbog te saradnje zaključci Pretresnog vijeća o ZZP-u bili nerazumni.³¹⁶³ Tužilaštvo tvrdi da Stojić: (1) upućuje na dokaze koji potvrđuju da su HV/HVO dostavljali MTS za ABiH samo na onim lokacijama i u onim periodima kada se ABiH borila protiv Srba³¹⁶⁴ i da su dopuštali da samo neznatna količina humanitarne pomoći dospije u istočni Mostar;³¹⁶⁵ i (2) propušta da objasni kako određeni dokazi – veliki dio kojih jeste bio izričito razmotren ili se odnosio na dokazne predmete koji su ocijenjeni kao neprihvatljivi – pobijaju ili podrivaju zaključke Pretresnog vijeća.³¹⁶⁶ Tužilaštvo iznosi argument da je, suprotno Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće izvelo izričite konstatacije u vezi sa zajedničkim komandama i

³¹⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 774.

³¹⁵⁶ Stojićev žalbeni podnesak, naslov prije par. 25, par. 27, 37. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 25-26, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 9-73. V. takođe Stojićeva replika, par. 8, 13; žalbeni pretres, ŽT. 267-275 (21. mart 2017.).

³¹⁵⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 25-27, 37; Stojićeva replika, par. 15. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 33.

³¹⁵⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 25, 28-29, 35; Stojićeva replika, par. 9-11; žalbeni pretres, ŽT. 269-272, 356 (21. mart 2017.), ŽT. 812-813 (28. mart 2017.). V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 25. Stojić tvrdi da je MTS bio: (1) prenosiv (i da, stoga, donator nije mogao da kontroliše njegovu upotrebu); i (2) dostavljan čak i na područjima gdje je postojao sukob između HVO-a i ABiH. Stojićev žalbeni podnesak, par. 36. V. takođe Stojićeva replika, par. 9-12. Što se tiče druge pomoći osim MTS-a, Stojić tvrdi, između ostalog, da je ABiH bio dostavljan sanitetski materijal, da su muslimanski civili i pripadnici ABiH bili liječeni u bolnicama u Mostaru i Hrvatskoj, da su u Hrvatskoj djelovale humanitarne organizacije u korist ABiH, te da je ABiH imala urede u Zagrebu i Splitu. Stojićev žalbeni podnesak, par. 29, 35; žalbeni pretres, ŽT. 272-273 (21. mart 2017.).

³¹⁵⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 30-32, 35. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 34; žalbeni pretres, ŽT. 272-273 (21. mart 2017.).

³¹⁶⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 33. V. takođe Stojićeva replika, par. 14; žalbeni pretres, ŽT. 273-274 (21. mart 2017.).

³¹⁶¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 35. V. takođe Stojićeva replika, par. 8, 11-12; žalbeni pretres, ŽT. 275 (21. mart 2017.).

³¹⁶² Stojićev žalbeni podnesak, par. 37. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 25-26, 35; Stojićeva replika, par. 8, 11-14; žalbeni pretres, ŽT. 267, 274-275 (21. mart 2017.).

³¹⁶³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 20; žalbeni pretres, ŽT. 346-347 (21. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 26.

³¹⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 22. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 21.

³¹⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 23. Tužilaštvo tvrdi da manipulisanje pristupom humanitarnoj pomoći od strane učesnika UZP-a potkrepljuje zaključke Pretresnog vijeća. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 23.

³¹⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 22(4)-(5), 23. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 21.

komisijama HVO-a i ABiH i da Stojić, bez obzira na to, nije uspio da pokaže kako neredovna saradnja protivrjeći "jasnom obrascu" zločina HVO-a.³¹⁶⁷ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da dokazi o Muslimanima u sastavu HVO-a, na koje se Stojić poziva, pokazuju da se njihov broj progresivno smanjivao, što je bilo u skladu s ciljem učesnika UZP-a da se ostvari dominacija na nacionalnoj osnovi i odražavalo je demografske promjene širom HZ(R) HB.³¹⁶⁸

b. Analiza

987. U vezi sa Stojićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o postojanju saradnje između Hrvatske "i/ili" HVO-a i ABiH, Žalbeno vijeće podsjeća da se Prvostepena presuda treba čitati kao cjelina.³¹⁶⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izvodilo činjenične konstatacije u vezi s tom saradnjom u cijeloj Prvostepenoj presudi i da je pritom izričito uzelo u obzir i oslonilo se na, između ostalog, brojne dokaze na koje upućuje Stojić. Prvo, Pretresno vijeće je konstatovalo da su HVO i ABiH saradivali u vojnim pitanjima 1992. i 1993. godine u borbama protiv JNA i VRS-a i da je, konkretno, u aprilu 1992. formiran samostalni mostarski bataljon u čijem su sastavu bili Muslimani i Hrvati, koji je blisko saradivao s HVO-om u odbrani Mostara.³¹⁷⁰ Vijeće je, pored toga, konstatovalo da je, u ostvarivanju te saradnje, HVO 1992. i 1993. godine snabdijevao ABiH, između ostalog, sanitetskim materijalom, oružjem i vojnom opremom.³¹⁷¹ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo kako slijedi: (1) dana 21. jula 1992., Tuđman i Izetbegović su potpisali sporazum, proglasivši HVO sastavnim dijelom ABiH, koji će biti zastupljen u zajedničkoj komandi oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu: RBiH);³¹⁷² i (2) sam HVO je uključivao Muslimane u svoje redove 1992. i 1993. godine, premda su dokazi pokazali da su Muslimani masovno napuštali redove HVO-a u maju i junu

³¹⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 24. Tužilaštvo tvrdi, pored toga, da je samo u kontekstu mirovnih pregovora i zajedničkih inicijativa ABiH "uvažavala" HVO kao sastavni dio oružanih snaga BiH. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 24.

³¹⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 25.

³¹⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 38; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 435; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 344.

³¹⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 440 i fusnota 1037, tom 2, par. 695-697 i fusnote 1563-1564. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 30, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 3D00208, 3D00211, 4D00615, P00708. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 308.

³¹⁷¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 440 i fusnote 1037-1039, tom 2, par. 696 i fusnote 1559, 1561-1562, tom 4, par. 308 i fusnote 730, 732. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 26, 28-29, 35, gdje se upućuje, između ostalog, na Mileta Akmadžića, T. 29443 (17. juni 2008.), 29611-29612 (19. juni 2008.), Hamida Bahtu, T. 37897-37911 (11. mart 2009.), Nedžada Čengića, T. 37950-37951 (11. mart 2009.), Tihomira Majića, T. 37850-37852 (9. mart 2009.), Anđelka Makara, T. 38417-38418, 38447-38448, 38453-38456 (23. mart 2009.), T. 38472 (24. mart 2009.), Slobodana Praljka, T. 40138-40140 (14. maj 2009.), T. 40141-40142 (djelimično zatvorena sjednica) (14. maj 2009.), 41132-41134 (3. juni 2009.), T. 42146 (29. juni 2009.), dokazne predmete 2D00320, 2D00325, 2D00502, 2D00522, 2D00809, 2D01101, 2D01111; Stojićeva replika, par. 9-10 i fusnote 21-22, 24-25. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1114. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 28 i fusnota 86, gdje se upućuje, između ostalog, na Anđelka Makara, T. 38447-38448 (23. mart 2009.).

³¹⁷² Prvostepena presuda, tom 1, par. 441.

1993.³¹⁷³ Pretresno vijeće je takođe naširoko raspravljalo o mirovnim pregovorima i stvaranju zajedničkih komisija i komandi između HVO-a i ABiH tokom 1993. u nekoliko opština u cilju provođenja Vance-Owenovog mirovnog plana³¹⁷⁴ i imalo je u vidu da su tokom tog perioda saradnje u tim opštinama izbili sukobi između HVO-a i ABiH.³¹⁷⁵ Što se tiče HVO-ovog pružanja pomoći ABiH, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je HVO: (1) ometao dostavljanje humanitarne pomoći u istočni Mostar u periodu od juna do decembra 1993. tako što je međunarodnim organizacijama ograničavao pristup u istočni Mostar; i (2) sporadično pružao humanitarnu pomoć istočnom Mostaru u periodu od juna do septembra 1993., uslovljavajući je sticanjem određenih prednosti.³¹⁷⁶ S tim u skladu, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o postojanju saradnje između Hrvatske "i/ili" HVO-a i ABiH. On, zapravo, jednostavno pokušava da ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojom sopstvenom ocjenom. Shodno tome, njegov argument se odbacuje.

988. U vezi sa Stojićevim tvrdnjama o dokazima na koje Pretresno vijeće nije uputilo kada je izvodilo gore pomenute konstatacije u vezi sa saradnjom,³¹⁷⁷ Žalbeno vijeće napominje da se mnogi, ali ne svi, dokazi na koje upućuje Stojić odnose na saradnju tokom 1992., tako da spadaju izvan vremenskog okvira UZP-a, koji je uspostavljen sredinom januara 1993.³¹⁷⁸ Stojić ne pokazuje kako bi ti dokazi imali uticaja na pobijani zaključak. Isto vrijedi i za dokaze za koje Stojić tvrdi da se odnose na saradnju tokom 1993. godine. Žalbeno vijeće smatra da on samo iznosi tvrdnju da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri relevantne dokaze, a da pritom ne pokazuje da nijedan

³¹⁷³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 774 i fusnota 1807. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 33, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 2D00150. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1806.

³¹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 463-464 i fusnote 1115-1119. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 440-441, 458-477 i fusnote 1037, 1133, 1140, 1144, tom 4, par. 45, 127 i fusnote 123, 368. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 32, gdje se upućuje, između ostalog, na Boa Pellnäsa, T. 19753 (7. juni 2007.), dokazne predmete 4D01700, str. 5, 7-8, P01238, par. 1, 3, P01467, par. 1-3, P01709, par. 8, P02016, str. 2-4.

³¹⁷⁵ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 460, 470, 477, tom 4, par. 45.

³¹⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1243-1244 i fusnote 3100-3101. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 29, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 2D00119, 2D00120, 2D00321, 2D00322, 2D00323, 2D00333, 2D00455, 2D00504, P02703 (povjerljivo), par. 5, P02782 (povjerljivo), par. 3, P02929 (povjerljivo), par. 1.

³¹⁷⁷ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 28 (gdje se upućuje, između ostalog, na Marijana Biškića, T.15194 (6. mart 2007.), Dragutina Čehulića, T. 38700 (1. april 2009.), Marija Miloša, T. 38656-38657, 38659-38660, 38662 (30. mart 2009.), dokazne predmete 2D00229, 2D00311, 2D00527, 2D00955, 2D01046, 2D01048, 2D01050, 2D01068, 2D01069, 2D01070, 2D01078, 2D01086, 2D01091, 2D01093, 2D01095, 2D01097, 2D01100, 2D01107, 2D01108, 2D01110, 2D01116, 2D01243, 3D00299, 3D00314, 3D00436, 3D00437), 29 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D01302, 2D00317, 2D00318, 2D00319, 2D00324, 2D00602, 2D00603, 3D00615, 3D00667, 3D01034, P02731 (povjerljivo), par. 5, P02923 (povjerljivo), par. 3), 30 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 2D01278, 2D01279, 2D01281, 2D01283, 2D01284, 2D01285, 2D01286, 2D01287, 2D01289, 2D01290, 2D01291, 2D01292, 2D01293, 2D03057, P00492), 31-32 (gdje se upućuje, između ostalog, na Filipa Filipovića, T. 47444 (30. novembar 2009.), svjedoka 4D-AB, T. 47190 (24. novembar 2009.), dokazne predmete 2D00643, 4D00434 4D00554), 33 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03260, str. 2, 4-5), 34 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01675), 36 i fusnote 94-97, 99-100, 111-113, 115-116, 125 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Stojićeva replika, fusnote 20, 24, 32 s referencama koje se tamo navode.

³¹⁷⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45.

razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu tih dokaza, ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće. Shodno tome, njegov argument se odbacuje.

989. Iznoseći argument da je Pretresno vijeće zanemarilo argumentaciju koju je on u vezi sa saradnjom iznio na suđenju, Stojić tvrdi da Pretresno vijeće "nije čak ni pomenulo [tu argumentaciju] u svom sažetku argumenata koje je odbrana iznijela u vezi s UZP-om".³¹⁷⁹ Žalbeno vijeće smatra da Stojić iskrivljeno prikazuje pristup Pretresnog vijeća budući da svrha kratkih sažetaka argumentacije svakog od žalilaca koje je Pretresno vijeće izložilo nije bila da se ta argumentacija iscrpno prikaže.³¹⁸⁰ Nadalje, Pretresno vijeće nije obavezno da opravda svoje zaključke u vezi sa svakim argumentom iznesenim na suđenju. Žalbeno vijeće podsjeća da Pretresno vijeće, zapravo, raspolaže diskrecionim ovlaštenjima do odlučuje o kojim će pravnim argumentima da raspravlja.³¹⁸¹ Žalbeno vijeće, shodno tome, ne vidi nikakvu osnovu za Stojićevu tvrdnju da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi na osnovu ocjene dokaza i argumentacije mogao da zaključi da je UZP postojao. Njegova tvrdnja se odbija.

990. Što se tiče Stojićeve tvrdnje u vezi s navodnim propustom Pretresnog vijeća da ocijeni učinak dokaza o saradnji između Hrvatske "i/ili" HVO-a i ABiH prilikom donošenja zaključka da je UZP postojao, čime je prekršeno njegovo pravo na "obrazloženu odluku", Žalbeno vijeće podsjeća da je pretresno vijeće dužno da iznese obrazloženje kako bi se osiguralo da žalilac može da iskoristi svoje pravo na žalbu na svrsishodan način, kao i da Žalbeno vijeće bude u stanju da shvati i pregleda zaključke pretresnog vijeća, kao i njegovu ocjenu dokaza.³¹⁸² U ovom predmetu, Žalbeno vijeće napominje da je, pored raznih gore pomenutih činjeničnih zaključaka u vezi sa saradnjom,³¹⁸³ Pretresno vijeće u svojoj analizi ZZP-a izričito razmotrilo saradnju dviju strana samo u onoj mjeri u kojoj je utvrdilo da su rukovodioci HZ HB učestvovali u mirovnim pregovorima na samom početku UZP-a, dok je HVO izvodio vojne kampanje u provincijama koje je smatrao hrvatskim kako bi konsolidovao svoje prisustvo u njima.³¹⁸⁴ Međutim, Pretresno vijeće je uprkos tome zaključilo da je UZP uspostavljen sredinom januara 1993. na osnovu okolnosti kao što su predstavljanje Vance-Owenovog mirovnog plana 2. januara 1993. i Ultimatum od 15. januara 1993.,³¹⁸⁵ utvrdivši da je UZP potom provoden putem brojnih krivičnih radnji, koje su slijedile "jasan obrazac djelovanja" u

³¹⁷⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 26, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 39. V. Stojićeva replika, par. 15.

³¹⁸⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 39, gdje se upućuje, između ostalog, na Stojićev završni podnesak, par. 64-152.

³¹⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

³¹⁸² Čl. 23(2) Statuta; pravilo 98 *ter*(C) Pravilnika. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 137; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1123 (s referencama koje se tamo navode), 1367, 1771.

³¹⁸³ V. gore, par. 987.

³¹⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 46.

³¹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 445, 451-452, tom 4, par. 44, 125. V. takođe gore, par. 852-858.

periodu od januara 1993. do aprila 1994.³¹⁸⁶ Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije uspio da pokaže kako je Pretresno vijeće u svom pristupu napravilo bilo kakvu grešku, niti da postojanje saradnje između Hrvatske "i/ili" HVO-a i ABiH nužno pobija te zaključke. Shodno tome, njegov argument da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje se odbacuje.³¹⁸⁷ Iz sličnih razloga, odbija se i njegova tvrdnja da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da HVO i Hrvatska nisu smatrale ABiH svojim neprijateljem.

991. Žalbeno vijeće, shodno tome, konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje kada je utvrdilo da je UZP postojao, a da pritom nije valjano razmotrilo argumentaciju i dokaze koji su na suđenju bili ponuđeni u vezi s postojanjem i učinkom značajne saradnje između Hrvatske "i/ili" HVO-a i ABiH. Stojićeva žalbena osnova 2 se odbija.

(ii) Stojićeva žalba (osnova 3)

a. Argumenti strana u postupku

992. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da iznese "obrazloženu odluku" time što nije valjano uzelo u obzir argumentaciju iznesenu na suđenju i dokaze na kojima se ona temeljila, a koji pokazuju da su vojna dejstva HVO-a počev od januara 1993. bila reakcija na konkretne ofanzive ABiH.³¹⁸⁸ Stojić, kao prvo, iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je propustilo da utvrdi zbog čega su izbili sukobi između HVO-a i ABiH u aprilu 1993., zanemarijući značaj dokaza odbrane da je do dejstava HVO-a u aprilu 1993. došlo kao odgovor na ofanzivu ABiH, koja je započela 13. i 14. aprila 1993. i bila usmjerena na Konjic, Jablanicu i Prozor.³¹⁸⁹ Drugo, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) propustilo da razmotri svrhu napada u Prozoru u aprilu 1993.; i (2) pogriješilo kada je zaključilo da napadi na Soviće i Doljane u opštini Jablanica nisu bili "odbrambena reakcija na napad ABiH izveden istoga dana", zbog toga što je propustilo da uzme u obzir činjenicu da je taj napad bio reakcija na ofanzivu ABiH na tom području, a ne samo na napad ABiH od tog dana.³¹⁹⁰ Treće, Stojić iznosi argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri dokaze i argumentaciju koji pokazuju da su postupci HVO-a poslije 30. juna 1993. bili reakcija na

³¹⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65.

³¹⁸⁷ U vezi s jasnim obrascem djelovanja, v. takođe gore, par. 979.

³¹⁸⁸ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 38, par. 38-39; Stojićeva replika, par. 16-17. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 47; žalbeni pretres, ŽT. 275-276, 282-282 (21. mart 2017.). Stojić takođe iznosi argument da su akcije HVO-a u Mostaru u maju 1993. bile reakcija na napad od strane ABiH od 9. maja 1993., upućujući na svoju žalbenu osnovu 47. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 38; gore, par. 923-929.

³¹⁸⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 40-41. Stojić iznosi argument da je Pretresno vijeće izbjeglo svoju dužnost da da obrazloženje mišljenje kada je izabralo da ne utvrdi zbog čega su tada izbili sukobi između HVO-a i ABiH. Stojićev žalbeni podnesak, par. 41, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 526.

³¹⁹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 42, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 543, tom 4, par. 46. Stojić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da ti događaji spadaju u okvir ZZP-a. Stojićev žalbeni podnesak, par. 42. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 43-44.

ofanzivu ABiH u centralnoj BiH, koja je obuhvatala napad na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić".³¹⁹¹ Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da dâ obrazloženje kada je zaključilo da je sistem deportacije koji je uveden poslije tog napada bio samo "efikasnije" provođenje ZZP-a.³¹⁹²

993. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće objasnilo zbog čega su zločini koje je počinio HVO činili dio ZZP-a.³¹⁹³ Konkretno, tužilaštvo tvrdi kako slijedi: (1) Pretresno vijeće je eksplicitno navelo svrhu napada koje je HVO u aprilu 1993. izveo na opštinu Prozor, odnosno zauzimanje kontrole nad tim selima počinjenjem radnji nasilja nad muslimanskim stanovništvom, i ti napadi su bili dio provođenja Ultimatumu od 4. aprila 1993.;³¹⁹⁴ (2) postojanje "odbrambene komponente" u napadima HVO-a na sela Soviće i Doljane ne dovodi u pitanje povezanost tih događaja sa ZZP-om;³¹⁹⁵ i (3) Pretresno vijeće je objasnilo na koji način su hapšenja i zatočenje muškaraca, Muslimana, poslije 30. juna 1993. činila dio ZZP-a, kao i to kako je ZZP postao efikasniji.³¹⁹⁶

b. Analiza

994. Uzimajući u obzir, kao prvo, zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa sukobom između HVO-a i ABiH u opštini Jablanica u aprilu 1993., Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo da su "sukobi između HVO-a i ABiH" u toj opštini izbili 13. i 14. aprila 1993.³¹⁹⁷ Pretresno vijeće je takođe izjavilo da, nakon što je razmotrilo dokaze odbrane i argumente da su dejstva HVO-a sredinom aprila 1993. imala za cilj da odbiju ofanzivu ABiH na tom području,³¹⁹⁸ nije u stanju da utvrdi razlog za te sukobe.³¹⁹⁹ Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su ti događaji spadali u okvir ZZP-a uprkos tome što je bilo svjesno ovog konteksta. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće propustilo da uvaži širi kontekst cjelokupne ofanzive ABiH u Jablanici, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, pored toga što je uputilo na sukobe od 13. i 14. aprila 1993., konstatovalo da je HVO 15. aprila 1993. započeo granatiranje grada Jablanice i da je 17. aprila 1993. pokrenuo napad u

³¹⁹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 45-46, gdje se upućuje na Stojićev završni podnesak, par. 141-151, Prvostepenu presudu, tom 2, par. 882-895. Stojić takođe iznosi argument da Pretresno vijeće jeste dovelo u vezu zatočenje muškaraca, Muslimana, u Mostaru, Stocu, Čapljini, Ljubuškom i Prozoru s napadom na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić", ali da je propustilo da objasni kako su ta hapšenja bila povezana sa ZZP-om koji je uspostavljen u januaru 1993. Stojićev žalbeni podnesak, par. 46.

³¹⁹² Stojićev žalbeni podnesak, par. 46, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 57, 64.

³¹⁹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 27. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 31.

³¹⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 28.

³¹⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 28.

³¹⁹⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 29-30.

³¹⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 526. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 524-525.

³¹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 523-524. V. takođe Stojićev završni podnesak, par. 133-140.

³¹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 526 ("Bez obzira na razloge, jasno je da su 13. i 14. aprila 1993. u opštini Jablanica izbili sukobi između HVO-a i ABiH.").

jablaničkoj dolini koji nije bio čisto odbrambenog karaktera, te da je u tom napadu granatirao nekoliko lokaliteta, uključujući Soviće i Doljane, i počinio zločine za vrijeme i poslije tog napada.³²⁰⁰ Shodno tome, suprotno Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće je jasno uzelo u obzir širi kontekst događaja u Jablanici. Što se tiče Prozora, Pretresno vijeće je konstatovalo da su "ofanzivna dejstva" HVO-a u opštini Prozor u aprilu 1993. rezultirala zauzimanjem nekoliko sela, počinjenjem radnji nasilja kao što su paljenje kuća Muslimana, tjeranjem muslimanskog stanovništva u bijeg i samim tim ukidanjem svake mogućnosti povratka.³²⁰¹ Vijeće je takođe smatralo da su ti zločini u Jablanici i Prozoru, zajedno s drugima, činili dio jasnog "obrasca djelovanja".³²⁰² Kao što je ranije navedeno, Žalbena vijeće smatra da je taj obrazac djelovanja, a ne ofanzivna ili defanzivna priroda operacija, predstavljao osnovu za zaključke Pretresnog vijeća u vezi s događajima koji su spadali u okvir ZZP-a.³²⁰³ Stojić, shodno tome, nije uspio da pokaže da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje s tim u vezi.³²⁰⁴

995. Što se tiče Stojićevih prigovora u vezi s događajima poslije 30. juna 1993., Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće u svojoj analizi ZZP-a podsjetilo da je tog dana ABiH napala kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić".³²⁰⁵ Pretresno vijeće je tom prilikom uputilo na svoje činjenične zaključke u vezi s tim napadom.³²⁰⁶ Pretresno vijeće je uprkos tome zaključilo da je poslije tog događaja "provođenje UZP-a dobilo [...] na efikasnosti",³²⁰⁷ konstatovavši da je HVO "uhapsio i zatočio mnogobrojne Muslimane" iz više opština, da bi ih zatim poslao na teritorije koje su bile pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje preko Hrvatske, ili ih je stavljao u zatočeničke centre HVO-a, uključujući Heliodrom i zatvore u Ljubuškom, Gabeli i Dretelju.³²⁰⁸ S obzirom na te zaključke, Žalbena vijeće smatra da, suprotno Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije propustilo da uzme u obzir dokaze i argumente koji pokazuju da su akcije HVO-a poslije 30. juna 1993. bili reakcija na ofanzivu ABiH u centralnoj BiH koja je obuhvatala napad na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić". Zapravo, Pretresno vijeće je, nakon što je razmotrilo te dokaze, došlo do zaključka da je napad na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" bio katalizator koji je učinio provođenje UZP-a efikasnijim. Žalbena vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže nikakvu grešku i odbacuje njegove argumente.

³²⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 46, 48. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su 5. maja 1993., u selu Sovići, vojnici HVO-a prevezli približno 450 žena, djece i staraca iz škole u Sovićima i kuća u zaseoku Junuzovići u pravcu Gornjeg Vakufa. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 609. V. takođe gore, par. 819, 895.

³²⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 47.

³²⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 46-48, 65. U vezi s ovim obrascem djelovanja, v. takođe gore, par. 979.

³²⁰³ V. gore, par. 895.

³²⁰⁴ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1367, 1402, 1771; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 25.

³²⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57.

³²⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 155, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 878-886.

996. Što se tiče Stojiceve tvrdnje da Pretresno vijeće nije ponudilo nikakvo objašnjenje za svoj zaključak da je sistem deportacije koji je uveden poslije 30. juna 1993. jednostavno predstavljao efikasnije provođenje "prvobitnog" ZZP-a, Žalbeno vijeće napominje da je već razmotrilo i odbilo taj argument.³²⁰⁹

997. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije uspio da pokaže da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje i da nije valjano razmotrilo argumentaciju iznesenu na suđenju i dokaze u osnovi, a koji pokazuju da su vojna dejstva HVO-a počev od januara 1993. bila reakcija na konkretne ofanzive ABiH. Žalbeno vijeće odbija njegovu žalbenu osnovu 3.

(iii) Petkovićeve žalbe (podosnove 3.2.2 i 3.2.2.4)

a. Argumenti strana u postupku

998. Petković prvo iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su vojne operacije HVO-a činile dio nekog plana i da je Pretresno vijeće, iako je uvažilo potrebu da se "pažljivo napravi razlika između legitimne/dopustive upotrebe vojne sile i počinjenja zločina do kojeg može da dođe u takvim slučajevima", propustilo da to učini.³²¹⁰ Petković takođe tvrdi, oslanjajući se na dokaze u vezi s događajima u Stupnom Dolu, da zaključku da su žalioci planirali te zločine protivrječe "dokazi o brojnim reakcijama na te zločine, o kojima su navodni učesnici UZP-a revnosno izvijestili svoje pretpostavljene u komandnom lancu i koje su osudili".³²¹¹

999. Drugo, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je zaključilo da je postojao "jasan obrazac djelovanja" u zločinima koji su počinjeni kao posljedica provođenja ZZP-a, za razliku od obrasca vojnih operacija.³²¹² U prilog tome, on tvrdi da je šteta nanesena imovini civila često kolateralna šteta u vojnim operacijama.³²¹³ Pored toga, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće "moralo da pažljivo ocijeni uništavanje kuća Muslimana na svakoj lokaciji kako bi utvrdilo da li je to uništavanje bilo počinjeno s posebnim, osnovnim ciljem 'etničkog čišćenja' ili ne".³²¹⁴ S tim u vezi, on tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je

³²⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57.

³²⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57.

³²⁰⁹ V. gore, par. 800.

³²¹⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 37-38, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 39; Petkovićeve replika, par. 12-13. Petković takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće rezonovalo da su i vojne operacije i zločini, zbog toga što su bili planirani, morali biti počinjeni u skladu s istim planom. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 38-40. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 37.

³²¹¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 41, gdje se upućuje na dokazne predmete P02050, P02059, P02088, P02112, P09494, Milivoj Petković, T. 49438-49446, 49450-49451 (15. februar 2010.).

³²¹² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 81-82, 84. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 484, 575 (23. mart 2017.).

³²¹³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 82.

³²¹⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 83.

uništavanje kuća Muslimana u Gornjem Vakufu, Jablanici i Prozoru činilo dio ZZP-a.³²¹⁵ Petković, konkretno, iznosi sljedeće argumente: (1) demografski sastav stanovništva opština Gornji Vakuf i Prozor ostao je isti; i (2) zločini u selima Sovići i Doljani bili su počinjeni kao "čin osvete od strane pripadnika jedne jedinice HVO-a".³²¹⁶

1000. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na dokaze o obrascu zločina koji su počinjeni tokom cijelog perioda UZP-a kada je zaključilo da je ZZP postojao.³²¹⁷ U odgovor na Petkovićev prvi prigovor, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo primjerenu razliku između legitimnih aspekata vojnih operacija i počinjenja zločina tokom tih operacija.³²¹⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće bilo svjesno dokaza na koje se poziva Petković u vezi s izvještavanjem o zločinima prema pretpostavljenima u komandnom lancu, ali je konstatovalo da su učesnici UZP-a propustili da preduzmu daljnje korake nakon prvobitnih izvještaja ili osuda, te da su poricali ili prikrivali počinjene zločine.³²¹⁹ U odgovoru na Petkovićev drugi prigovor, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) zločini kao što su oni o kojima je ovdje riječ nikad nisu dopušteni, čak ni u vezi s vojnim operacijama,³²²⁰ i (2) Pretresno vijeće je pažljivo ispitalo kako se kriminalno uništavanje imovine uklapa u ZZP.³²²¹

b. Analiza

1001. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Petkovićev argument da je Pretresno vijeće propustilo da napravi razliku između legitimne upotrebe vojne sile i zločina do kojih može da dođe u takvim slučajevima. Žalbeno vijeće podsjeća da se u ovom predmetu za zločine teretilo u kontekstu oružanog sukoba.³²²² Suprotno Petkovićevoj tvrdnji, kada je razmatralo da li su ti zločini bili počinjeni, Pretresno vijeće je došlo do zaključaka da određeni incidenti nisu predstavljali zločine zbog toga što se nije mogla isključiti mogućnost da se radilo o legitimnom vojnom djelovanju.³²²³

³²¹⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 83.

³²¹⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 83, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 643, tom 3, par. 1526-1529, 1559-1563; žalbeni pretres, ŽT. 494-495, 497-498, 524 (23. mart 2017.).

³²¹⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 32.

³²¹⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 34.

³²¹⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 35.

³²²⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 36.

³²²¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 37.

³²²² V. npr. Prvostepena presuda, tom 3, par. 514-589. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 34-299, 326-488, 520-655.

³²²³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 3, par. 655 (Pretresno vijeće nije moglo da isključi mogućnost da je to dvoje mještana učestvovalo u neprijateljstvima. Vijeće stoga nije moglo zaključiti da su to dvoje mještana bili civili, žrtve krivičnog djela ubistva), 701 (Vijeće nije moglo da utvrdi da li su određene osobe čuvale stražu u selu ili bile pripadnici ABiH, tako da nije moglo zaključiti da su oni bili žrtve krivičnog djela ubistva), 704 (Pretresno vijeće nije moglo da utvrdi odakle su bili ispaljeni hici u trenutku kada su vojnici HVO-a provalili vrata kuće i nije moglo da isključi mogućnost da su osobe koje su bile u kući učestvovalе u neprijateljstvima, tako da nije moglo zaključiti da su to dvoje mještana bili žrtve krivičnog djela hotimičnog lišavanja života), 706 (Pretresno vijeće je podsjetilo da je jedna osoba bila naoružana i nije moglo da zaključi da je ona bila žrtva krivičnog djela hotimičnog lišavanja života), 950 (Pretresno

Međutim, s obzirom na to da je utvrdilo da jeste počinjen obiman niz zločina, Pretresno vijeće je potom zaključilo da su brojna krivična djela koja su bila počinjena tokom vojnih kampanja izvršena u sklopu ostvarivanja ZZP-a i da su činila obrazac djelovanja.³²²⁴ Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća³²²⁵ i, shodno tome, odbacuje Petkovićev argument da je Pretresno vijeće propustilo da napravi razliku između legitimne upotrebe vojne sile i zločina do kojih može da dođe u takvim slučajevima. Nadalje, shodno tome, odbacuje se i Petkovićev argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri da li se šteta nanesena imovini civila može smatrati kolateralnom štetom u vojnim operacijama.

1002. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje, koja se zasniva na događajima u Stupnom Dolu, da zaključku da su te zločine planirali žalioci protivrječe dokazi o tome da su o zločinima podnošeni izvještaji pretpostavljenima u komandnom lancu, kao i dokazi o reakcijama učesnika UZP-a na te zločine, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće to razmotrilo u svojoj analizi ZZP-a. Međutim, Vijeće je konstatovalo da je, između ostalih, Petković, uprkos tome što nije učestvovao u odluci da se 23. oktobra 1993. napadne Stupni Do, pokušao da prikrije zločine, čime je ostvarivao ZZP.³²²⁶ Žalbeno vijeće stoga ne nalazi nikakvu grešku u analizi Pretresnog vijeća. Petkovićeva tvrdnja se, shodno tome, odbija.

1003. Žalbeno vijeće takođe odbacuje tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je postojao jasan obrazac zločina, za razliku od obrasca vojnih operacija, napominjući da je zaključak Pretresnog vijeća s tim u vezi zasnovan na konstatacijama da je počinjen velik broj zločina, "postepeno", u cilju provođenja UZP-a.³²²⁷ Shodno tome, Petkovićevi argumenti se odbacuju.

1004. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je uništavanje kuća Muslimana u Gornjem Vakufu, Jablanici i Prozoru činilo dio ZZP-a, Žalbeno vijeće podsjeća da je već razmotrilo, i odbilo, tvrdnju da je to što nije došlo do trajne demografske

vijeće nije moglo da zaključi da su svi zatočeni bili civili, tako da nije moglo zaključiti da je bilo počinjeno krivično djelo zatvaranja), 1525 (Pretresno vijeće nije moglo da isključi mogućnost da su Muslimani u kući učestvovali u borbama, i tako od kuće učinili legitiman vojni cilj za vojnike HVO-a), 1558 (Pretresno vijeće nije moglo da isključi mogućnost da je uništavanje kuće bilo opravdano vojnom nuždom), 1563 (Pretresno vijeće nije moglo da isključi mogućnost da je razaranje do kojeg je došlo tokom napada HVO-a bilo opravdano vojnom nuždom).

³²²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-47, 56, 59, 61, 65. U vezi s ovim obrascem djelovanja, v. takođe gore, par. 979.

³²²⁵ Žalbeno vijeće takođe smatra da Petković nije potkrijepio svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće zaključilo da su i vojne operacije i krivična djela, s obzirom na to da su bili planirani, morali činiti dio istog plana. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije zaključilo da su vojne operacije *per se* činile dio ZZP-a, i razmotrilo je samo zločine do kojih je – u određenim incidentima – došlo u takvim operacijama. Ova tvrdnja se takođe odbija. V. gore, fusnota 3210.

³²²⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 61-62. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 317-326, 411-425, 476-498, tom 4, par. 760-777, 846-849. V. takođe dolje, par. 2289-2294.

³²²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 45. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 46-66. V. takođe gore, par. 979.

promjene bitno za zaključak da su počinjeni zločini.³²²⁸ Žalbeno vijeće, shodno tome, odbija Petkovićeve prigovore u onoj mjeri u kojoj se oni odnose na Gornji Vakuf, Jablanicu i Prozor. Što se tiče argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je propustilo da razmotri da li su zločini počinjeni u Sovićima i Doljanima u opštini Jablanica bili čin osvete pripadnika jedne jedinice HVO-a,³²²⁹ Žalbeno vijeće konstatuje da Petković samo sugerira drugačije tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje da je Pretresno vijeće došlo do nerazumnog zaključka.³²³⁰ Shodno tome, njegovi argumenti se odbacuju.

1005. Žalbeno vijeće, prema tome, konstatuje da Petković nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo: (1) da su vojne operacije HVO-a činile dio plana zbog toga što nije napravilo razliku između zločina i legitimnog vojnog djelovanja; i (2) da je postojao "jasan obrazac djelovanja" u zločinima koji su počinjeni kao rezultat provođenja ZZP-a. Petkovićeve žalbene podosnove 3.2.2 i 3.2.2.4 se odbijaju.

(iv) Ćorićeva žalba (osnova 1 djelimično)

a. Argumenti strana u postupku

1006. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je ZZP postojao, nakon što je propustilo da uzme u obzir razumne alternativne zaključke i zanemarilo određene dokaze.³²³¹ On iznosi argument da "[d]okumenti, naređenja i bilješke sa sastanaka koji su uvršteni u spis ne pokazuju postojanje nikakvog takvog plana".³²³² Ćorić tvrdi da je bilo "obilje dokaza" koji pokazuju da su postupci HZ HB bili odbrambene prirode, ukazujući pritom na: (1) svjedočenje svjedoka,³²³³ (2) dokumentarne dokaze u vezi s osnivanjem HZ HB kao privremene reakcije na agresiju;³²³⁴ (3) saradnju HVO-a s ABiH;³²³⁵ (4) činjenicu da je ABiH planirala napade

³²²⁸ V. gore, par. 872, 894. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 27, 79.

³²²⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 643.

³²³⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 146.

³²³¹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 18, 20, 29. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 19, 21.

³²³² Ćorićev žalbeni podnesak, par. 22.

³²³³ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 23, gdje se upućuje na dokazni predmet 5D05110 (povjerljivo) (izjava svjedoka tužilaštva NO), par. 10, Zdenka Andabaka, T. 50965 (15. mart 2010.), Dragana Ćurčića, T. 45809 (12. oktobar 2009.), Radmila Jasaka, T. 48682-48685 (20. januar 2010.), Klauša Johanna Nissena, T. 20648-20650 (27. juni 2007.), Slobodana Praljka, T. 41832-41833 (23. juni 2007.), Andrewa Pringlea, T. 24259 (7. novembar 2007.), Zvonka Vidovića, T. 51462 (29. mart 2010.).

³²³⁴ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 24-25, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D00410, 1D02147, 1D02314, 1D02441, 1D02096, 1D02908, 2D00093, P00047, P00050, P00052, P00060, P00078, P00079, P00081, P00117, P00128, P00151, P00152, P00289, P00292, P00303, P00339, P01467, P00498, P00543, P01798, P01467, P01988, P02088, Mileta Akmadžića, T. 28482 (17. juni 2008.), Stjepana Kljuića, T. 3937-3938, (27. juni 2006.), T. 4216-4217 (28. juni 2006.), Cirila Ribičića, T. 25462-25463 (10. decembar 2007.).

³²³⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 26, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D00507, 1D02147, 1D02432, 1D02441, 1D02664, 2D00147, 2D00311, 2D00522, 2D00523, 2D00630, 2D00809, 2D01177, 2D01185, 2D01253, 3D00008, 3D00437, 4D00397, 4D00410, 4D00476, 4D00478, 4D01026, 4D01048, 4D01521, P00151, P00155, P00339, P01988, P02002, P02091, svjedoka DE, T. 15615, 15597-15598 (zatvorena sjednica) (13. mart 2007.), T. 15671 (zatvorena

na HZ HB čak i dok je učestvovala u mirovnim pregovorima;³²³⁶ i (5) odsustvo diskriminacije Muslimana, čemu ide u prilog, između ostalog, i činjenica da su Muslimani stupali u redove HVO-a.³²³⁷ Ćorić takođe tvrdi da propust Pretresnog vijeća da razmotri cjelokupne dokaze pobija njegov zaključak da je UZP postojao, uz argument da Pretresno vijeće: (1) "nije moglo da razluči koji su se kriminalni događaji desili za vrijeme, a koji poslije napada"; i da stoga (2) nije moglo "napravi razliku između štete i povrede do kojih je došlo u sklopu legitimnih borbenih dejstava i štete i povrede koji su izazvani zločinačkim putem".³²³⁸

1007. Tužilaštvo odgovara kako slijedi: (1) većina Ćorićevih argumenata mogu se odbaciti po kratkom postupku, s obzirom na to da su već izneseni u njegovom završenom podnesku;³²³⁹ i (2) dokazi na koje on upućuje ne potkrepljuju njegove sopstvene tvrdnje.³²⁴⁰ Tužilaštvo ukazuje na zaključke Pretresnog vijeća o ZZP-u i iznosi argument da Ćorić zanemaruje dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo, a koji pokazuju da su ti događaji bili dio UZP-a, a ne odbrambena reakcija na ofanzivu ABiH.³²⁴¹ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je, s obzirom na "ogromni obim, raspon, trajanje i sličnost" zločina, Pretresno vijeće razumno zaključilo da je UZP postojao uprkos tome što je ABiH planirao napade za vrijeme pregovora koji su bili u toku i što su se Muslimani uključivali u sastav HVO-a.³²⁴²

sjednica) (14. mart 2007.), Stjepana Kljuića, T. 4187-4188 (27. juni 2006.), Roberta Doniu, T. 1830 (10. maj 2006.), Borislava Puljića, T. 32251-32252 (16. septembar 2008.), Mileta Akmadžića, T. 29424-29426 (17. juni 2008.), T. 29601, 29603-29604 (18. juni 2008.), Hamida Bahtu, T. 37916-37918 (11. mart 2009.), Tihomira Majića, T. 37850-37851 (9. mart 2009.), Filipa Filipovića, T. 47778 (7. decembar 2009.), Marija Miloša, T. 38651 (30. mart 2009.), Boa Pellnāsa, T. 19730 (7. juni 2007.), Dragana Pinjuha, T. 37700 (4. mart 2009.), Mirka Zeleniku, T. 33248 (15. oktobar 2008.), Anđelka Makara, T. 38381-38386 (23. mart 2009.).

³²³⁶ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 27, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D01264, 1D01662, 1D01652, 1D02729, 2D00229, 2D00253, 2D01107, 3D00837, 4D00568, 4D00895, 4D00896, 4D01700, P00633, P01240, P01305, P01317, P01675, P02346, P02760, P02849, P03038, P03337, Zorana Buntića, T. 30723-30724 (15. juli 2008.), Filipa Filipovića, T. 47444 (30. novembar 2009.), Dragana Jurića, T. 39308, 39345-39346 (27. april 2009.), svjedoka DE, T. 15698-15699 (zatvorena sjednica) (14. mart 2007.). Ćorić tvrdi da je, u tom kontekstu, očigledno da je "samoodbrana bila načelo kojim se rukovodio HVO, a ne neki unaprijed smišljeni plan da se izvrši etničko čišćenje Muslimana". Ćorićev žalbeni podnesak, par. 27.

³²³⁷ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 28-29, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D00442, 1D00669, 1D01153, 1D02001, 1D02124, 1D02381, 2D00439, 4D00455, P00128, P00672, P00824, P01097, P01264, P01439, P01511, P01536, P01563, P01627, P01652, P02059, P02091, P02155, P03673, P04008, P04111, P04699, P04735, P07279, P07674, P10220 (povjerljivo), svjedoka CQ, T. 11424 (djelimično zatvorena sjednica) (11. decembar 2006.), Milivoja Petkovića, T. 49342 (11. februar 2010.), Zorana Buntića, T. 30724-30725 (15. juli 2008.), Anđelka Makara, T. 38414 (23. mart 2009.), svjedoka CJ, T. 10952 (zatvorena sjednica) (30. novembar 2006.). Ćorić, konkretno, tvrdi sljedeće: (1) Muslimani su bili imenovani na sve nivoe vlasti u HZ-HB i preduzimani su koraci u cilju suprotstavljanja demografskim promjenama; i (2) razoružavanje i zatočenje pripadnika HVO-a muslimanske nacionalnosti bilo je vojna nužda do koje je došlo nakon napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" 30. juna 1993. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 28-29. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 27.

³²³⁸ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 29, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 412.

³²³⁹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 19.

³²⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 24.

³²⁴¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 20-24.

³²⁴² Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 26. Tužilaštvo, konkretno, iznosi sljedeće argumente: (1) činjenica da je HVO bio "dovoljno oprezan" da izbjegne izričito pominjanje ZZP-a u svojim dokumentima nije relevantna; (2) argumente u vezi s naporima za suprotstavljanje demografskim promjenama podrija aktivna uloga HVO-a u

b. Analiza

1008. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Ćorićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće konstatovalo da ne može da razluči koji su se kriminalni događaji desili za vrijeme vojnih napada, a koji su se desili nakon što je HVO zauzeo sela. Žalbeno vijeće smatra da je Ćorić ovu izolovanu konstataciju izvadio iz konteksta. Prilikom ocjenjivanja dokaza u vezi s navodima o uništavanju kuća Muslimana i krađi njihove imovine u selu Hrasnica, Pretresno vijeće je uputilo na paragraf 67 Optužnice, u kojem se navodi da je, "[n]akon napada HVO-a na Dušu, Hrasnicu, Uzričje i Ždrimce, HVO [...] pljačkao i palio kuće i imovinu bosanskih Muslimana u tim selima i njihovoj okolini",³²⁴³ kao i da su "[d]okazi [...] takvi da nije bilo moguće uvijek razlikovati navode o kriminalnim događajima tokom samog napada na selo od kriminalnih događaja do kojih je došlo nakon što je HVO stavio selo pod svoju kontrolu".³²⁴⁴ Međutim, imajući u vidu da su neki svjedoci iznijeli dovoljno detalja, Pretresno vijeće je zaključilo da su pripadnici HVO-a počinili krađu i pljačkanje kuća Muslimana u Hrasnici, ali da nema dokaza na osnovu kojih bi konstatovalo da je HVO ukrao dragocjenosti od nekih Muslimana tokom njihovog hapšenja u Hrasnici.³²⁴⁵ Shodno tome, suprotno Ćorićevoj tvrdnji, ovaj zaključak Pretresnog vijeća nema nikakvog uticaja na postojanje UZP-a.

1009. Preostali Ćorićevi argumenti se u suštini svode na tvrdnju da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri dokaze koji pokazuju da su djela koja je izvršila HZ HB bila djela samoodbrane, a ne da su činila dio ZZP-a.³²⁴⁶ Prvo, što se tiče Ćorićevog argumenta u vezi s dokazima svjedoka, Žalbeno vijeće napominje da Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koje je iznijela nekolicina svjedoka, a prema kojima oni nisu znali za zločinački plan niti su učestvovali u njemu, kao i druga svjedočenja koja, po njegovom mišljenju, potkrepljuju hipotezu da su djela koja je izvršila HZ HB bila odbrambene prirode. Žalbeno vijeće napominje da, suprotno Ćorićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće jeste na više mjesta u Prvostepenoj presudi razmotrilo veliki dio dokaza u vidu svjedočenja na koje on ukazuje.³²⁴⁷ Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić nije objasnio kako je zaključak da je ZZP postojao – donesen na osnovu drugih dokaza i konstatacija koje Ćorić ne osporava³²⁴⁸ – ugrožen pomenutim dokazima. Ćorić jednostavno pokušava da tumačenje dokaza od strane Pretresnog

raseljavanju Muslimana; i (3) bez obzira na to da li je razoružavanje i zatočenje Muslimana postalo vojna nužda poslije juna 1993., to ne opravdava zločine do kojih je došlo. Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 21, 25-26; žalbeni pretres, ŽT. 659-660 (24. mart 2017.).

³²⁴³ Optužnica, par. 67 (kurziv dodat); Prvostepena presuda, tom 2, par. 413. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 411.

³²⁴⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 412.

³²⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 413, 415. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 414.

³²⁴⁶ Žalbeno vijeće je razmotrilo, i odbilo, više argumenata s tim u vezi gore u tekstu. V. gore, par. 861, 864, 895, 908, 928, 958, 967, 979, 982.

³²⁴⁷ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 946 i fusnota 2344 (gdje se upućuje na dokazni predmet 5D05110 (povjerljivo)), tom 2, par. 40 (gdje se upućuje na Zdenka Andabaka, T(f). 50965 (15. mart 2010.)), 513, 524, 880-881 (gdje se upućuje, između ostalog, na Radmila Jasaka, T(f). 48684-48685 (20. januar 2010.)).

vijeća zamijeni svojim tumačenjem i pritom često ponavlja argumente koje je iznio na suđenju, a da ne pokazuje nikakvu grešku od strane Pretresnog vijeća.³²⁴⁹ Njegov argument se, shodno tome, odbacuje.

1010. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Ćorićev argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri dokaze koji pokazuju da je HZ HB bila osnovana kao privremena reakcija na agresiju. Žalbeno vijeće podsjeća da je gore u tekstu razmotrilo i odbilo identične prigovore na ovaj zaključak.³²⁵⁰ Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće utvrdilo, na osnovu niza dokaza, uključujući i dokaze na koje upućuje Ćorić, da je HZ HB stvorena u kontekstu rata kao reakcija na srpsku agresiju, ali da nije bila samo "privremena mjera odbrane od agresije, nego je intencija bila da se stvori zasebna "mini-državica" u odnosu na RBiH".³²⁵¹ Isto tako, u vezi sa Ćorićevim argumentom da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir činjenicu da je ABiH planirala napade na HZ HB, Žalbeno vijeće ima u vidu da Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir činjenicu da su sukobi između HVO-a i ABiH izbili u opštinama tokom perioda saradnje 1993. godine.³²⁵² Vijeće je takođe, u svojoj analizi ZZP-a, uzelo u obzir nekoliko konkretnih napada od strane ABiH, uključujući napad na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić".³²⁵³ Nadalje, Pretresno vijeće je većinu dokaza na koje Ćorić upućuje u vezi s ovim razmotrilo na više mjesta u cijeloj Prvostepenoj presudi i na osnovu njih je donijelo zaključke o saradnji između te dvije strane, tokom koje su između njih izbili sukobi.³²⁵⁴ Shodno tome, Žalbeno vijeće ponovo konstatuje da Ćorić jednostavno pokušava da tumačenje dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojim tumačenjem i pritom ponavlja argumente koje je iznio na suđenju,³²⁵⁵ a da ne pokazuje nikakvu grešku Pretresnog vijeća.

³²⁴⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-73.

³²⁴⁹ V. npr. Ćorićev završni podnesak, par. 153-155, 160.

³²⁵⁰ V. gore, par. 728-733.

³²⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 14 i fusnota 31 (gdje se upućuje na dokazni predmet P00078), par. 15 i fusnote 34, 39 (gdje se upućuje na dokazne predmete P00052, P00078).

³²⁵² V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 460, 470, 477, tom 4, par. 45.

³²⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 46, 57, 61.

³²⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 440 i fusnota 1037 (gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01700), par. 460 i fusnota 1105 (gdje se upućuje na dokazni predmet 1D02729), par. 462 i fusnote 1110-1111 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01240), par. 754 i fusnota 1762 (gdje se upućuje na dokazni predmet P00633), tom 2, par. 1896 i fusnota 4729 (gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00568), tom 3, par. 284 i fusnote 636-637 (gdje se upućuje na dokazni predmet 1D01264), tom 4, par. 53 (gdje se upućuje na dokazne predmete 3D00837, P02760). Pretresno vijeće je ocijenilo i razmotrilo i druge dokaze na koje se poziva Ćorić, premda je to učinilo u drugim kontekstima, a ne u kontekstu saradnje i sukoba između te dvije strane. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 740 i fusnote 1738, 1740 (gdje se upućuje na dokazne predmete 4D00895, P03337, 4D00896), tom 4, par. 88 i fusnota 235 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01317). Žalbeno vijeće podsjeća da se mora pretpostaviti da je Pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni tako dugo dok nema nikakve indicije da je Pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki konkretni dokaz. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527. S obzirom na to da je Pretresno vijeće bilo svjesno dokaznih predmeta 4D00895, P03337, 4D00896 i P01317, Ćorić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije izričito uputilo na te dokazne predmete u vezi s pitanjem diskriminacije Muslimana.

³²⁵⁵ V. npr. Ćorićev završni podnesak, par. 153-155, 160.

1011. U vezi sa Ćorićevim prigovorima u vezi s pitanjem saradnje HVO-a s ABiH, Žalbeno vijeće podsjeća da Pretresno vijeće ovo pitanje nije izričito razmotrilo u svojoj analizi ZZP-a, osim što je uputilo na učešće rukovodilaca HZ HB u mirovnim pregovorima.³²⁵⁶ Međutim, kao što je ranije navedeno, Pretresno vijeće je donijelo jedan broj zaključaka o ovom pitanju na više mjesta u cijeloj Prvostepenoj presudi.³²⁵⁷ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je utvrdilo da konstatacije Pretresnog vijeća o saradnji nemaju nikakvog uticaja na zaključak da je ZZP uspostavljen sredinom januara 1993.³²⁵⁸ Iz istih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da dodatni dokazi o saradnji na koje ukazuje Ćorić – ogromna većina kojih je, ponovo, bila razmotrena u Prvostepenoj presudi i na osnovu njih su donijeti zaključci o saradnji između dvije strane³²⁵⁹ – ne pokazuju nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća. Ovaj argument se takođe odbacuje.

1012. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Ćorićeve tvrdnje o pristupu Pretresnog vijeća dokazima u vezi s navodnim nepostojanjem diskriminatorne namjere protiv Muslimana. Žalbeno vijeće napominje da Prvostepena presuda sadrži obilje zaključaka u vezi s napadima na Muslimane i zločinima koji su nad njima počinjeni,³²⁶⁰ uključujući zaključak da se "više puta desilo u svim opštinama da je deložacija bila popraćena nasiljem nad Muslimanima".³²⁶¹ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da HVO 1992. i 1993. godine jeste uključivao Muslimane u svoje redove, ali da su dokazi pokazali da su Muslimani u maju i junu 1993. masovno napuštali redove HVO-a.³²⁶² Vijeće je takođe napomenulo da je, u kontekstu ZZP-a, Odlukom od 15. aprila 1993. uskraćen status raseljenog lica za nekih 16.000 do 20.000 ljudi, "uglavnom Muslimana", uslijed čega Muslimani nisu imali pristup humanitarnoj pomoći.³²⁶³ Pretresno vijeće je uz to primijetilo da je poslije napada ABiH od 30. juna 1993., provođenje ZZP-a "dobilo na efikasnosti" putem, između ostalog, hapšenja i zatočenja brojnih Muslimana.³²⁶⁴ S obzirom na te zaključke, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije uspio da pokaže kako bi dokazi na koje se poziva – veliki dio kojih je bio

³²⁵⁶ V. gore, par. 990.

³²⁵⁷ V. gore, par. 987.

³²⁵⁸ V. gore, par. 987-991. V. takođe gore, par. 861.

³²⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 440 i fusnote 1037-1038 (gdje se upućuje na dokazne predmete 4D00478, 4D01026, 4D01048, 4D01521, Mile Akmadžić, T(f). 29443, 29602-29606 (17. juni 2008.)), par. 443 i fusnota 1054 (gdje se upućuje na dokazni predmet 1D02664), par. 472 i fusnote 1145-1147 (gdje se upućuje na dokazni predmet P02091), par. 754 i fusnota 1762 (gdje se upućuje na dokazni predmet P02002), tom 2, par. 696-697 i fusnote 1559-1564 (gdje se upućuje na dokazne predmete 2D00523, 2D00522).

³²⁶⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1-2191, tom 3, par. 1-1741.

³²⁶¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 645.

³²⁶² Prvostepena presuda, tom 1, par. 774 i fusnota 1807.

³²⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 49.

³²⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 57.

razmotren drugdje u Prvostepenoj presudi i na osnovu kojih je donijeto više zaključaka³²⁶⁵ – mogli da utiču na zaključak Pretresnog vijeća da je ZZP postojao.

1013. Ukratko, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da konstatuje da je postojanje ZZP-a bio jedini razuman zaključak. Ćorićeva žalbena osnova 1 se, shodno tome, odbija u relevantnom dijelu.

6. Zaključak

1014. Žalbeno vijeće podsjeća da je djelimično usvojilo Praljkovu žalbenu osnovu 15 i poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je smrt sedmoro civila u selu Duša bila dio ZZP-a. Shodno tome, Žalbeno vijeće je takođe: (1) poništilo zaključak Pretresnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993.; (2) konstatovalo da preostali zaključci dokazuju da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od juna 1993.; i (3) poništilo osuđujuće presude izrečene žaliocima za ubistvo i hotimično lišavanje života u vezi s dva lišavanja života u Prozoru. O eventualnom uticaju poništenja tih zaključaka na odmjeravanje kazne biće riječi dolje u tekstu.³²⁶⁶ Žalbeno vijeće, nadalje, podsjeća da je odbilo preostale prigovore žalilaca u vezi sa ZZP-om.

³²⁶⁵ Na osnovu nekih od dokaza na koje se Ćorić poziva Pretresno vijeće je donijelo zaključke o temama koje su posredno relevantne za pitanje diskriminacije Muslimana, uključujući, na primjer, saradnju između dvije strane putem uspostavljanja zajedničke komande, dezertiranje Muslimana iz HVO-a, osnivanje komisije za ispitivanje navoda o ratnim zločinima, te imenovanje sudija i tužilaca za civilne i vojne sudove. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 472 i fusnota 1145 (gdje se upućuje na dokazni predmet P02091), par. 522 i fusnota 1275 (gdje se upućuje na dokazne predmete P00824, P01652), par. 548 i fusnota 1330 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01511), par. 649 i fusnota 1533 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01536), tom 2, par. 882 i fusnota 2066 (gdje se upućuje na dokazni predmet P04699), par. 1552 i fusnota 3911 (gdje se upućuje na dokazni predmet P03673), tom 4, par. 52 i fusnota 141 (gdje se upućuje na dokazni predmet P02059), par. 158 i fusnota 428 (gdje se upućuje na dokazni predmet P00672). Mnoge dokaze na koje se Ćorić ovdje poziva Pretresno vijeće jeste razmotrilo i upotrijebilo, ali u drugom kontekstu. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 519 i fusnota 1268 (gdje se upućuje na dokazni predmet P00128), par. 537 i fusnota 1311 (gdje se upućuje na dokazni predmet P07674), par. 544 i fusnota 1327 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01097), par. 777 i fusnota 1816 (gdje se upućuje na dokazni predmet P10220 (povjerljivo)), par. 978 i fusnota 2461 (gdje se upućuje na dokazni predmet 1D02124), tom 4, par. 88 i fusnote 235, 252 (gdje se upućuje na dokazne predmete P01264, P04111, P07279, P01439). Žalbeno vijeće podsjeća da se mora pretpostaviti da je Pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni tako dugo dok nema nikakve indicije da je Pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 306; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, fusnota 2527. S obzirom na to da je Pretresno vijeće bilo svjesno velikog dijela dokaza na koje se Ćorić ovdje poziva i da ih je analiziralo na mnogim mjestima u cijeloj Prvostepenoj presudi, Ćorić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što ih nije izričito razmotrilo prilikom donošenja svojih zaključaka u vezi sa diskriminacijom Muslimana.

³²⁶⁶ V. dolje, par. 3359-3365.

E. Navodne greške u vezi s učešćem Jadranka Prlića u UZP-u

1. Uvod

1015. Počev od 14. avgusta 1992. Prlić je bio predsjednik HVO-a HZ HB, a poslije uspostave HR HB, 28. avgusta 1993., bio je predsjednik Vlade HR HB.³²⁶⁷ Dana 16. februara 1994., Prlić je postao i član Predsjedničkog vijeća HR HB.³²⁶⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić imao velika *de jure* i *de facto* ovlaštenja u pogledu koordinisanja i rukovođenja radom HVO-a/Vlade HZ(R) HB. Vijeće je konkretno konstatovalo da je on predsjedavao sastancima visokog nivoa na kojima su se kolektivno donosile odluke o političkoj i vojnoj strategiji za HZ(R) HB, imao mogućnost da donosi odluke o vojnim pitanjima koje su dalje prosljeđivane unutar vojne komandne strukture, igrao ključnu ulogu u odnosima između HVO-a/Vlade HZ(R) HB i Vlade Republike Hrvatske i imao ovlaštenja u pogledu zatočeničkih centara.³²⁶⁹

1016. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Prlić bio jedan od glavnih članova UZP-a i da je značajno doprinio UZP-u u periodu od januara 1993. do aprila 1994. godine.³²⁷⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on doprinio UZP-u u opštinama Gornji Vakuf, Jablanica, Prozor³²⁷¹ i Mostar,³²⁷² te putem svog učešća u blokiranju dostavljanja humanitarne pomoći,³²⁷³ kampanji masovnog hapšenja Muslimana,³²⁷⁴ raseljavanju stanovništva³²⁷⁵ i prikrivanju zločina.³²⁷⁶ Naposljetku, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić imao namjeru za ostvarivanje ZZP-a i da je s drugim članovima UZP-a dijelio diskriminatornu namjeru za protjerivanje muslimanskog stanovništva iz HZ(R) HB.³²⁷⁷ Pretresno vijeće je Prlića osudilo po članu 7(1) Statuta za počinjenje – na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a – raznih krivičnih djela koja predstavljaju teške povrede Ženevskih konvencija, kršenja zakona ili običaja ratovanja i/ili zločine protiv čovječnosti, kažnjivih po članu 2, 3, odnosno 5 Statuta.³²⁷⁸ Prliću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 25 godina.³²⁷⁹

³²⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 82. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 483, 516, 524, 534.

³²⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 82. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 497.

³²⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 270.

³²⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 276, 1225, 1230.

³²⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 271.

³²⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 272.

³²⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 272.

³²⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 272. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 155.

³²⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 275.

³²⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 273-274.

³²⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 276.

³²⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, 278, Dispozitiv, str. 430. Riječ je o sljedećim krivičnim djelima: progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1 Optužnice); ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2 Optužnice); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 3 Optužnice); deportacija kao zločin protiv čovječnosti (tačka 6 Optužnice); protivpravna deportacija civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 7 Optužnice);

1017. Prlić osporava te i s njima povezane zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa svojim doprinosom UZP-u i svojom *mens rea*.³²⁸⁰ Ti prigovori će biti razmotreni u odjeljcima u nastavku.

2. Prličeva uloga u svojstvu predsjednika HVO-a/Vlade HZ(R) HB

1018. U ovom odjeljku, Žalbeno vijeće će razmotriti Prličeve prigovore vezane za zaključke Pretresnog vijeća koji se odnose na: (1) njegova civilna ovlaštenja; (2) njegova vojna ovlaštenja; (3) njegova ovlaštenja u vezi s humanitarnom pomoći; i (4) njegovu ulogu u odnosima između HZ(R) HB i Hrvatske.

(a) Navodne greške vezane za Prličeve funkcije i dužnosti u vezi s civilnim poslovima

1019. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić, kao predsjednik HVO-a/Vlade HZ(R) HB, imao razna civilna ovlaštenja.³²⁸¹ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da je on imao velika *de jure* i *de facto* ovlaštenja u pogledu koordinisanja i rukovođenja radom HVO-a/Vlade HZ(R) HB.³²⁸² Shodno tome, Prlić tvrdi da on treba biti oslobođen optužbi po svim tačkama Optužnice.³²⁸³ Tužilaštvo odgovara da Prličeve tvrdnje treba odbaciti.³²⁸⁴

nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8 Optužnice); protivpravno premještanje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 9 Optužnice); zatvaranje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 10 Optužnice); protivpravno zatočenje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 11 Optužnice); nehumana djela (uslovi zatočenja) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 12 Optužnice); nečovječno postupanje (uslovi zatočenja) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 13 Optužnice); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 15 Optužnice); nečovječno postupanje kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 16 Optužnice); protivpravni fizički rad kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 18 Optužnice); uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno, kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 19 Optužnice); uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 21 Optužnice); protivpravni napad na civile kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 24 Optužnice); i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 25 Optužnice). Pretresno vijeće je konstatovalo da su sljedeća krivična djela takođe ulazila u okvir UZP-a, što znači da je Prlić i za njih odgovoran, ali, na osnovu načela koja se odnose na kumulativno osuđivanje, za njih nije izreklo osuđujuće presude: okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 14 Optužnice); okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 17 Optužnice); i bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 20 Optužnice). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, Dispozitiv, str. 430. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1260-1266. Žalbeno vijeće se osuđujućim presudama koje su Prliču izrečene na osnovu treće kategorije UZP-a bavi dalje u tekstu. V. dalje, par. 2833 i dalje.

³²⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 430.

³²⁸⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 313-629, 642-651. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 173, 177-178, 233-234, 245-246 (20. mart 2017.).

³²⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 88-105.

³²⁸² Prličev žalbeni podnesak, par. 313, 379. Isto tako, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće u više navrata pogriješilo u svojoj ocjeni njegovih *de jure* i *de facto* ovlaštenja time što je ponavljalo da je on "učestvovao u kadrovskoj politici i u radu" svih odjela, pododjela i ureda HVO-a HZ HB. Prličev žalbeni podnesak, par. 341. Žalbeno vijeće se tim navodima bavi dalje u tekstu. V. dalje, par. 1048-1092.

³²⁸³ Prličev žalbeni podnesak, par. 380.

³²⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 186. V. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 183-185; žalbeni pretres, ŽT. 195 (20. mart 2017.).

1020. Žalbeno vijeće će ispitati Prličeve prigovore vezane za: (1) njegova ovlaštenja za donošenje odluka; (2) proširenje ovlaštenja Vlade; i (3) njegova ovlaštenja u vezi s raznim zvaničnim tijelima, konkretno, odjelima/ministarstvima odbrane, unutrašnjih poslova i pravosuđa, kao i budžetskim organima Vlade, Uredom za izbjeglice, prognanike i raseljene osobe (dalje u tekstu: Ured za izbjeglice), Službom za razmjenu, te opštinskim organima.

(i) Prličeva ovlaštenja za donošenje odluka (Prličeva podosnova 11.1)

1021. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič: (1) učestvovao u radu sjednica HVO-a/Vlade HZ(R) HB i bio informisan o stanju na teritoriji HZ(R) HB; (2) doprinio procesu kolektivnog usvajanja odluka kojima se artikulisala politika HVO-a putem aktivnog učestvovanja u pripremanju nacrtu tih odluka, uključujući i odluke o imenovanju i razrješenju dužnosti određenih članova HVO-a; i (3) potpisivao zakone, odluke i uredbe koje je usvajao HVO/Vlada HZ(R) HB.³²⁸⁵

a. Prličeva ovlaštenja u odnosu na ovlaštenja drugih organa i funkcionera

i. Argumenti strana u postupku

1022. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno ocijenilo funkcije i dužnosti predsjednika HZ HB, predsjednika HR HB, Predsjedništva HZ HB, Zastupničkog doma HR HB, predsjednika HVO-a HZ HB i predsjednika Vlade HR HB.³²⁸⁶ On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije pravilo razliku između HVO-a HZ HB i Vlade HR HB.³²⁸⁷ Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze: (1) da je HDZ BiH igrao značajnu ulogu u podjeli vlasti u BiH i u HZ HB;³²⁸⁸ i (2) da je Mate Boban predstavljao vrhovnu vlast u HZ HB.³²⁸⁹ Prlič takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije ocijenilo ovlaštenja predsjednika HR HB i da je pogrešno konstatovalo da je njega za člana Predsjedničkog vijeća imenovao Boban.³²⁹⁰ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno ocijenilo njegova ovlaštenja kada je ignorisalo činjenicu da su ovlaštenja dopredsjednika HVO-a HZ HB Krešimira Zubaka bila daleko veća od njegovih.³²⁹¹ Naposljetku, Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju razlike u funkcionisanju HZ HB i HVO-a HZ HB kao nosioca

³²⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 90. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 88-89.

³²⁸⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 314. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 315, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 45-76 (žalbena podosnova 1.2), žalbena podosnova 1.4.

³²⁸⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 316.

³²⁸⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 317. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 318, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 1.1.

³²⁸⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 319. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 320, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 50-51, 54-55 (žalbena podosnova 1.2).

³²⁹⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 321.

³²⁹¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 322. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 139 (20. mart 2017.).

izvršne vlasti, HR HB i Vlade HR HB, te opština, u raznim periodima tokom rata od 1991. do 1994. godine.³²⁹²

1023. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije objasnio relevantnost dokaza o ulozi HDZ-a BiH.³²⁹³ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razmotrilo Bobanova ovlaštenja na njegovim raznim funkcijama, da Prlić nije objasnio kako dokazi o ovlaštenjima koja je Boban imao kao predsjednik HZ HB čine nerazumnim zaključke Pretresnog vijeća o ovlaštenjima koja je Prlić imao kao predsjednik Vlade HZ HB i da Prlićeva tvrdnja da je Boban donosio odluke koje je HVO HZ HB morao provoditi nema potporu u dokazima na koje se on poziva.³²⁹⁴ Tužilaštvo dalje tvrdi da je irelevantno ko je Prlića imenovao za člana Predsjedničkog vijeća i da on u svakom slučaju nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na Bobanovu odluku o njegovom imenovanju.³²⁹⁵ Ono tvrdi da Prlićeva tvrdnja da su ovlaštenja dopredsjednika Zubaka premašivala njegova, nema potporu u dokazima na koje se on poziva.³²⁹⁶ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Prlić dokaze o razlikama u funkcionisanju raznih organa koje je Pretresno vijeće navodno ignorisalo ne dovodi u vezi ni sa jednim zaključkom.³²⁹⁷

ii. Analiza

1024. Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno ocijenilo funkcije i dužnosti predsjednika HZ HB, predsjednika HR HB, Predsjedništva HZ HB, Zastupničkog doma HR HB, predsjednika HVO-a HZ HB i predsjednika Vlade HR HB, Žalbeno vijeće primjećuje da on samo upućuje na jedan odjeljak Prvostepene presude u kojem je Pretresno vijeće donijelo neke zaključke o njegovim postupcima u svojstvu predsjednika HVO-a/Vlade HZ(R) HB, a da pritom ne objašnjava na koji način je Pretresno vijeće pogriješilo niti pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu dokaza, ne bi mogao da dođe do istog zaključka.³²⁹⁸ Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prlićev argument.

³²⁹² Prlićev žalbeni podnesak, par. 323. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 324, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 45-57 (žalbena podosnova 1.2), 83-86 (žalbena podosnova 1.4).

³²⁹³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 193.

³²⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 192.

³²⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 196.

³²⁹⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 194. Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić ne objašnjava kako je Predsjedničko vijeće, čiji je član bio, podrivalo ovlaštenja koja je imao u svojstvu predsjednika Vlade. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 195.

³²⁹⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 197.

³²⁹⁸ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 314, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 88-90. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 1.2 i 1.4, koje Vijeće odbacuje drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

1025. Što se tiče greške koja je navodno napravljena time što nije pravljena razlika između HVO-a HZ HB i Vlade HR HB,³²⁹⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da Prlić ne objašnjava kako je taj navodni propust doveo do toga da Pretresno vijeće donese bilo koji konkretan pogrešan zaključak. Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlić ne objašnjava kako dokazi o ulozi koju je igrao HDZ BiH, koje je Pretresno vijeće navodno ignorisalo, pokazuju da su zaključci Pretresnog vijeća bili nerazumni.³³⁰⁰ Naposljetku, što se tiče navodnog zanemarivanja od strane Pretresnog vijeća dokaza koji pokazuju da je Boban predstavljao vrhovnu vlast u HZ HB, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ispitalo Bobanova ovlaštenja i razne položaje³³⁰¹ i da Prlić nije pokazao da bi dokazi koji su navodno ignorisani imali ikakvog uticaja na zaključke Pretresnog vijeća.³³⁰² Ti argumenti se odbacuju.

1026. Žalbeno vijeće dalje odbacuje Prličevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da ga je Boban imenovao za člana Predsjedničkog vijeća, budući da je taj zaključak Pretresnog vijeća potkrijepljen dokazima na koje se upućuje,³³⁰³ dok Prličeva tvrdnja nije.³³⁰⁴ Što se tiče navodnog zanemarivanja od strane Pretresnog vijeća ovlaštenja dopredsjednika HVO-a HZ HB Zubaka, Žalbeno vijeće smatra da Prlić samo upućuje na dokaze o određenim radnjama koje je Zubak preduzimao, a da pritom ne pokazuje da su Zubakova ovlaštenja "daleko premašivala"³³⁰⁵ njegova. Taj argument se stoga odbacuje.

1027. Prelazeći naposljetku na Prličev argument da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju razlike u funkcionisanju HZ HB i HVO-a HZ HB kao nosioca izvršne vlasti, HR HB i Vlade HR HB, te opština, u raznim periodima tokom rata od 1991. do 1994., Žalbeno vijeće primjećuje da je taj argument zasnovan na upućivanju na velike dijelove jednog izvještaja vještaka i da se u njemu ne identifikuje nijedan konkretan osporeni zaključak.³³⁰⁶ Prlić nije pokazao nikakvu grešku i njegov argument se odbacuje.

³²⁹⁹ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće pravilo tu razliku. V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 515-521, tom 4, par. 82. V. takođe dolje, par. 1034-1039.

³³⁰⁰ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 1.1, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

³³⁰¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 493-510, 691-708. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 511.

³³⁰² Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 1.2, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

³³⁰³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 497, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P07876.

³³⁰⁴ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 321 i fusnote 851, 853 s referencama koje se tamo navode.

³³⁰⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 322.

³³⁰⁶ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 323 i fusnota 859. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 1.2 i 1.4, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

b. Prličeva statutarna ovlaštenja i uloga u HVO-u/Vladi HZ(R) HBi. Argumenti strana u postupku

1028. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on kao predsjednik HVO-a HZ HB igrao značajnu ulogu u HVO-u HZ HB zbog toga što je potpisivao zvanične dokumente, vodio sjednice o usvajanju odluka, organizovao glasanje i ponekad predlagao da se "tekstovi" prerade.³³⁰⁷ On tvrdi da je Pretresno vijeće taj zaključak zasnovalo na: (1) dokumentarnim dokazima predloženim putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka;³³⁰⁸ (2) tumačenju "Statutarne odluke od 3. jula 1993." [*sic*] na osnovu pogrešnih informacija;³³⁰⁹ (3) pristrasnom i diskreditovanom svjedočenju svjedoka Davora Marijana; i (4) tačnom svjedočenju svjedoka Zorana Perkovića.³³¹⁰ Prlič dalje tvrdi da HVO-u HZ HB njegovi odjeli nikada nisu podnijeli programe, iako je on to tražio.³³¹¹ Prlič takođe tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegovih dužnosti ignorisalo promjene u zakonodavstvu do kojih je došlo nakon što mu je Boban prepustio svoj položaj.³³¹² Naposljetku, on tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze kada je donosilo zaključke o procesu odlučivanja u HVO-u HZ HB i iznosi argument da je njegov glas bio ravnopravan s drugima, ali da on nije bio ovlašten za to da bilo koga imenuje.³³¹³

1029. Tužilaštvo odgovara da Prličevo tumačenje Statutarne odluke od 3. jula 1992. nema potporu u dokazima na koje se on poziva.³³¹⁴ Tužilaštvo tvrdi da Prličeva tvrdnja da HVO-u HZ HB njegovi odjeli nikada nisu podnijeli radne programe ne dovodi u pitanje Prličeva statutarna ovlaštenja i da joj protivrječe dokazi o jednom takvom programu.³³¹⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da se Prlič nije osvrnuo na dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo a koji pokazuju da je on vršio svoja statutarna ovlaštenja³³¹⁶ i uz to se oslanja na dokaze koji potvrđuju zaključke koje on osporava.³³¹⁷

³³⁰⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 325; žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.).

³³⁰⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 325.

³³⁰⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 325-326, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 1.2.4 i 1.2.5. Prlič s tim u vezi tvrdi da je Pretresno vijeće "ignoriralo dokaze koji pokazuju, *de facto*, da se član 9 [Statutarne odluke od 3. jula 1992.] nije mogao primjenjivati nakon što je Prlič zamijenio Bobana 14. avgusta 1992., ignorirajući Uredbu o ustrojstvu i djelokrugu odjela i komisija HVO-a HZ HB". On tvrdi da su, shodno članu 5 te Uredbe, odjeli i komisije HVO-a HZ HB bili dužni da provode politiku i izvršavaju propise i druge akte Predsjedništva HZ HB, te da su, prema tome, predstojnici odjela i komisije bili direktno odgovorni Predsjedništvu HZ HB, a ne predsjedniku HVO-a HZ HB. Prličev žalbeni podnesak, par. 326.

³³¹⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 325.

³³¹¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 327.

³³¹² Prličev žalbeni podnesak, par. 328, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 47-57 (žalbena podosnova 1.2). Prlič dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo njegove riječi u vezi s tim kako su ovlaštenja predsjednika HVO-a HZ HB smanjena promjenama u zakonodavstvu nakon što je Boban prestao biti njegov predsjednik, zbog čega Prlič nije mogao samostalno donositi nikakve odluke. Prličev žalbeni podnesak, par. 337.

³³¹³ Prličev žalbeni podnesak, par. 336; žalbeni pretres, ŽT. 137, 234 (20. mart 2017.). Prlič dalje tvrdi da je on "potpisivao sve odluke, mada je u teoriji mogao biti protiv njih". Žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.).

³³¹⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 188. V. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 187.

³³¹⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 188 i fusnota 648.

³³¹⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 189.

Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Prlić nije identifikovao promjene u zakonodavstvu do kojih je navodno došlo nakon što mu je Boban prepustio svoj položaj niti je objasnio kako su te promjene uticale na njegova ovlaštenja.³³¹⁸

ii. Analiza

1030. Pretresno vijeće je konstatovalo da je:

[...] predsjednik HVO-a igrao značajniju ulogu u Vladi HVO-a nego što to sugeriše Prlićeva odbrana. Naime, prema Statutarnoj odluci od 3. jula 1992., predsjednik HVO-a je bio odgovoran za rad HVO-a. Predsjednik je potpisivao zvanične dokumente HVO-a, kao što su uredbe i odluke, između ostalog odluke o imenovanju. U članu 9 te odluke takođe stoji da predsjednik HVO-a osigurava jedinstvo političkog i upravnog djelokruga HVO-a i saraduje s drugim tijelima i organizacijama HZ HB. Što se zakonodavstva tiče, Jadranko Prlić je, kao predsjednik HVO-a, vodio sjednice kad se raspravljalo o usvajanju nekog zakonskog akta ili uredbe, organizovao glasanje i eventualno predlagao da se tekstovi prerade.³³¹⁹

1031. Žalbeno vijeće smatra da Prlić, kada tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na dokumentarne dokaze predočene putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka, nije artikulisao o kojoj je grešci riječ.³³²⁰ Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlić, kada pokušava da pokaže da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo Statutarnu odluku od 3. jula 1992., iznosi argumente koji su nepotkrijepljeni³³²¹ ili nisu u vezi ni sa jednim konkretnim osporenim zaključkom.³³²² Žalbeno vijeće takođe primjećuje da Prlić osporava Marijanovu vjerodostojnost navodeći da on "nije mogao da shvati osnovna pravna pitanja relevantna za razumijevanje procesa kolektivnog odlučivanja u HVO-u HZ HB",³³²³ ali da se Pretresno vijeće na njegovo svjedočenje oslonilo samo kako bi

³³¹⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 190; žalbeni pretres, ŽT. 195-196 (20. mart 2017.).

³³¹⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 191.

³³¹⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 536 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 88-90.

³³²⁰ Žalbeno vijeće konkretno ima u vidu svoju svoju važeću sudsku praksu prema kojoj je prihvatanje dokumenata bez posredstva svjedoka dopustivo. V. npr. *Tužilac protiv Sefera Halilovića*, predmet br. IT-01-48-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi u vezi s uvrštavanjem u spis zapisa razgovora s optuženim koji je na usvajanje ponuđen izravno u sudnici, 19. avgust 2005., par. 16-17.

³³²¹ Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da Prlić ne navodi potporu za svoju tvrdnju da se "član 9 [Statutarne odluke od 3. jula 1992.] nije mogao primjenjivati nakon što je Prlić zamijenio Bobana 14. avgusta 1992. godine". Prlićev žalbeni podnesak, par. 326.

³³²² Konkretno, Žalbeno vijeće smatra da Prlićeva tvrdnja da su predstojnici odjela i komisija bili direktno odgovorni Predsjedništvu HZ HB ne pokazuje da je Pretresno vijeće donijelo bilo koji konkretan pogrešan zaključak time što je ignorisalo Uredbu o ustrojstvu i djelokrugu odjela i komisija HVO-a HZ HB. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 326. Prlić ukazuje na zaključke da je on potpisivao zvanične dokumente, vodio sjednice o usvajanju odluka, organizovao glasanje i ponekad predlagao da se tekstovi prerade. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 325, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 536. Žalbeno vijeće smatra da se Prlićev argument ne kosi s tim osporenim zaključcima. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 1.2.4 i 1.2.5, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

³³²³ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 325 i fusnota 862, gdje se upućuje na Davora Marijana, T. 35716-35728 (21. januar 2009.).

konstatovalo da je predsjednik HVO-a potpisivao određene odluke o imenovanju,³³²⁴ što je činjenica koju Prlić prihvata.³³²⁵ Žalbena vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da je ocjena Marijanovog svjedočenja od strane Pretresnog vijeća bila potpuno pogrešna.³³²⁶ Naposljetku, Žalbena vijeće primjećuje da Perkovićovo svjedočenje, za koje Prlić tvrdi da je bilo tačno, djelimično potvrđuje osporeni zaključak.³³²⁷ Svi ovi argumenti se stoga odbacuju.

1032. Žalbena vijeće dalje primjećuje da u Prličevom argumentu da HVO-u HZ HB njegovi odjeli nikada nisu podnijeli programe nije artikulirana greška u zaključcima Pretresnog vijeća i odbacuje taj argument na toj osnovi. Žalbena vijeće takođe napominje da se Prličeva tvrdnja da je Pretresno vijeće ignorisalo promjene u zakonodavstvu do kojih je došlo nakon što mu je Boban prepustio svoj položaj u cijelosti zasniva na upućivanju na njegovu žalbenu podosnovu 1.2, koju Žalbena vijeće odbija drugdje.³³²⁸

1033. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze kada je donosilo zaključke o procesu odlučivanja u HVO-u HZ HB, Žalbena vijeće primjećuje da se dokazi za koje Prlić tvrdi da ih je Pretresno vijeće ignorisalo, a koji navodno upućuju na to da je njegov glas bio ravnopravan s drugima, ali da on nije bio ovlašten za to da bilo koga imenuje, ne kose sa zaključcima Pretresnog vijeća o procesu odlučivanja u HVO-u HZ HB na koje on ukazuje.³³²⁹ Taj argument se stoga odbacuje.

c. Razlika između HZ HB i HR HB

i. Argumenti strana u postupku

1034. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno ocijenilo njegova *de jure* ovlaštenja za donošenje odluka u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994. tako što nije pravilo razliku između HZ HB i HR HB u svim relevantnim periodima i u svim relevantnim okolnostima.³³³⁰ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće, oslanjajući se isključivo na dokumentarne dokaze predočene putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka, pogrešno zaključilo da je on predsjedavao sjednicama "kabineta" Vlade

³³²⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 536 i fusnota 1307, gdje se upućuje na Davora Marijana, T(f). 35717, 35721 (21. januar 2009.).

³³²⁵ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 336.

³³²⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 30, 41, 130, 225.

³³²⁷ V. konkretno Zoran Perković, T. 31726-31727 (2. septembar 2008.).

³³²⁸ V. gore, par. 168-176. Žalbena vijeće dalje odbacuje Prličev argument da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo njegove riječi jer on nema potporu u referencama na spis prvostepenog postupka koje Prlić navodi.

³³²⁹ V. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 883, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 536, tom 4, par. 89-90. Isto tako, Prličev argument da je on potpisivao sve odluke, bez obzira na to da li s njima slagao ili nije, ne kosi se s tim zaključcima.

³³³⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 329.

HR HB, koji je bio ovlašten za donošenje hitnih odluka o pitanjima odbrane i bezbjednosti, iako nema dokaza da su sjednice "kabineta" ikada bile održane.³³³¹ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće, oslanjajući se isključivo na irelevantne dokumentarne dokaze predočene putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka, pogrešno zaključilo da je, na preporuku predsjednika Vlade HR HB, Vlada imenovala i razrješavala dužnosti šefa i pomoćnika šefa "kabineta".³³³² Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, oslonivši se na irelevantne dokaze, konstatovalo da je Ćorić, kao načelnik Uprave Vojne policije, prisustvovao sjednicama HVO-a HZ HB, iako nema dokaza da im je on ikada prisustvovao.³³³³

1035. Tužilaštvo odgovara da Prlić, kada tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo tako što je pobrkalo njegova ovlaštenja u svojstvu predsjednika HVO-a HZ HB i u svojstvu predsjednika Vlade HR HB, ignoriše zaključak da je on Zakonom o Vladi HR HB dobio slična ovlaštenja na oba položaja.³³³⁴ Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće napravilo grešku u vezi sa sjednicama "kabineta", tužilaštvo tvrdi da on nije pokazao da bi neka takva greška imala ikakvog uticaja budući da se Vlada redovno sastajala i raspravljala i odlučivala o pitanjima odbrane i bezbjednosti.³³³⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da Prličev argument u vezi s imenovanjem i razrješavanjem dužnosti šefa i pomoćnika šefa "kabineta" nema nikakvog uticaja na presudu.³³³⁶ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da je irelevantno da li je Ćorić prisustvovao sjednicama Vlade u svojstvu načelnika Uprave Vojne policije i da se Pretresno vijeće primjereno oslonilo na zapisnike sa sjednica Vlade koji pokazuju da je Ćorić bio prisutan.³³³⁷

ii. Analiza

1036. U vezi s Prličevim argumentom da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on predsjedavao sjednicama "kabineta" Vlade HR HB, Žalbeno vijeće podsjeća na zaključak Pretresnog vijeća da je "Jadranko Prlić, u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994., organizovao velik broj sjednica HVO-a/Vlade HZ(R) HB koja se sastajala najmanje jednom sedmično i njima predsjedavao, što vrijedi i za sjednice 'kabineta' Vlade HR HB, tijela koje je moglo da donosi hitne odluke po pitanjima odbrane i bezbjednosti u situacijama kad nema uslova za sazivanje sjednice

³³³¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 330, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

³³³² Prličev žalbeni podnesak, par. 331, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3. Prlić tvrdi da su ti dokazi "stupili na snagu" tokom perioda van onog na koji se odnosi Optužnica, da nisu bili relevantni za HR HB i/ili da su se ticali imenovanja i razrješavanja dužnosti "predstojnika ureda", a ne šefa "kabineta". Prličev žalbeni podnesak, par. 331.

³³³³ Prličev žalbeni podnesak, par. 330.

³³³⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 198.

³³³⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 199.

³³³⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 201.

³³³⁷ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 200.

Vlade".³³³⁸ Žalbeno vijeće napominje da nijedan od dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo u vezi s "kabinetom" ne govori u prilog zaključku da je Prlić zaista predsjedavao takvim sjednicama "kabineta",³³³⁹ budući da je u Zakonu o Vladi HR HB kabinet definisan kako slijedi: "Uži kabinet Vlade čine: predsjednik, dopredsjednici i ministri obrane i unutarnjih poslova."³³⁴⁰ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti taj zaključak na osnovu dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo. S obzirom na to, Pretresno vijeće je pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Prlić predsjedavao velikim brojem sjednica HVO-a/Vlade HZ(R) HB³³⁴¹ i ne vidi da postoje naznake da se Pretresno vijeće oslonilo konkretno na to da je Prlić predsjedavao sjednicama "kabineta" kako bi donijelo bilo kakve zaključke koji idu njemu na štetu.³³⁴² Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da je ta greška dovela do neostvarenja pravde i stoga odbacuje njegov argument.

1037. Žalbeno vijeće prelazi na Prlićev argument da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je, na preporuku predsjednika Vlade, Vlada imenovala i razrješavala dužnosti šefa i pomoćnika šefa "kabineta", oslonivši se isključivo na irelevantne dokumentarne dokaze predložene putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka. Prilikom donošenja tog zaključka,³³⁴³ Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze koji se, kako se čini, ne tiču "kabineta".³³⁴⁴ U toj mjeri, Vijeće je pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja. Međutim, Žalbeno vijeće ne vidi da postoje naznake da se Pretresno vijeće oslonilo konkretno na taj pogrešan zaključak kako bi donijelo bilo kakve zaključke koji idu Prliću na štetu.³³⁴⁵ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da ta greška nije dovela do neostvarenja pravde i odbacuje njegov argument.

1038. Prlićev argument da se Pretresno vijeće oslonilo na irelevantne dokaze kada je konstatovalo da je Ćorić, kao načelnik Uprave Vojne policije, prisustvovao sjednicama HVO-a HZ HB, zasniva se, kako se čini, na pogrešnom čitanju Prvostepene presude. Pretresno vijeće se na dokaze o kojima je ovdje riječ oslonilo kako bi konstatovalo da je Ćorić bio načelnik Uprave Vojne policije, a ne da

³³³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 88 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 527.

³³³⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 88 i fusnota 236, gdje se upućuje na dokazne predmete P05517, str. 2, P06667, P07279, P07310, P08092. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 199.

³³⁴⁰ Dokazni predmet P05517, str. 2 (član 9).

³³⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 88.

³³⁴² V. konkretno Prvostepena presuda, tom 4, par. 90.

³³⁴³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 537.

³³⁴⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1312, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D01402, čl. 27, str. 10, P06817, P07461. Žalbeno vijeće smatra da se na prvi pogled čini da je dokazni predmet 1D01402 stupio na snagu u junu 1994., ali da Prlić ne pokazuje da taj dokaz nije bio relevantan za HR HB ili da je "stupio na snagu" tokom perioda van onog na koji se odnosi Optužnica. V. dokazni predmet 1D01402, str. 2, 16.

³³⁴⁵ V. konkretno Prvostepena presuda, tom 1, par. 536-537, tom 4, par. 89-90.

je prisustvovao sjednicama HVO-a HZ HB.³³⁴⁶ Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da je više osoba, uključujući Čorića, prisustvovalo sjednicama "HVO-a/Vlade HZ(R) HB", tj. bilo HVO-a HZ HB bilo Vlade HR HB, i u prilog tome je uputilo na primjere dokaza koji ukazuju na Čorićevo prisustvo na sjednicama Vlade HR HB, ali ne i na sjednicama HVO-a HZ HB.³³⁴⁷ S obzirom na široki obim tog zaključka, koji obuhvata sjednice oba tijela, to ne predstavlja grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja. U svakom slučaju, Prlić nije pokazao da je došlo do bilo kakvog neostvarenja pravde zbog navodnog nepostojanja dokaza o tome da je Čorić ikada prisustvovao nekoj sjednici HVO-a HZ HB. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prlićev argument.

1039. Žalbeno vijeće gore u tekstu odbacuje sve argumente koje je Prlić iznio u prilog svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogrešno ocijenilo njegova *de jure* ovlaštenja za donošenje odluka u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994. time što nije pravilo razliku između HZ HB i HR HB u svim relevantnim periodima i u svim relevantnim okolnostima. Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da Prlić nije objasnio zašto je Pretresno vijeće bilo dužno da pravi tu razliku, s obzirom na zaključak Pretresnog vijeća, koji Prlić ignoriše, da su njegova ovlaštenja u svojstvu predsjednika HVO-a HZ HB i u svojstvu predsjednika Vlade HR HB bila slična.³³⁴⁸ Shodno tome, Prlićeva tvrdnja se odbacuje.

d. Rasprave Vlade

1040. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994. "HVO/Vlada HZ(R) HB" raspravljao o: (1) mjerama koje treba da se preduzmu kako bi se osiguralo poštivanje ratnog prava, jer se oslonilo na dokaze koji ne govore u prilog tom zaključku;³³⁴⁹ (2) budžetu "HZ(R)HB", jer se oslonilo na dokaze koji ne govore u prilog tom zaključku i ignorisalo druge relevantne dokaze;³³⁵⁰ i (3) lokacijama zatočenja, životnim uslovima zatočenika i razmjeni "ratnih zarobljenika" s ABiH, jer je pogrešno ocijenilo dokaze.³³⁵¹

³³⁴⁶ Uporedi Prlićev žalbeni podnesak, par. 330 i fusnota 875, s Prvostepenom presudom, tom 4, par. 88 i fusnota 242.

³³⁴⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 88 i fusnota 241, gdje se upućuje, na primjer, na dokazne predmete P06667, P07082, P07514.

³³⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 537. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 536.

³³⁴⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 332. Konkretno, Prlić tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje svjedoka Philipa Rogera Watkina i na njegov izvještaj (dokazni predmet P06687 (povjerljivo)), koji se ne može koristiti za ocjenu Prlićevih odgovornosti u svojstvu predsjednika HVO-a HZ HB, budući da HVO HZ HB u vrijeme nastanka tog izvještaja nije postojao. On takođe tvrdi da taj izvještaj ne sadrži nikakve informacije o tome da je Vlada HR HB raspravljala o mjerama koje treba da se preduzmu kako bi se osiguralo poštivanje ratnog prava. Prlićev žalbeni podnesak, par. 332.

³³⁵⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 333, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3. V. takođe Prlićeva replika, par. 58. Konkretno, Prlić tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na dokazni predmet 2D01262, koji se ticao Predsjedništva HZ HB, a ne HVO-a HZ HB, i na dokazni predmet P01097, koji je uvršten u spis bez posredstva svjedoka. On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo svjedočenje svjedoka Nevena Tomića: (1) da je Predsjedništvo HZ HB 28. avgusta 1993. ustupilo nadležnost nad budžetom Zastupničkom domu HR HB; (2) da budžet

1041. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća da je Vlada raspravljala o gore navedenim temama.³³⁵²

1042. Kao preliminarno pitanje, izraz "HVO/Vlada HZ(R) HB" koji je koristilo Pretresno vijeće pokriva, kako to shvata Žalbeno vijeće, sve oblike Vlade u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994. godine.³³⁵³ Što se tiče Prličevog osporavanja zaključka Pretresnog vijeća da je u tom periodu Vlada raspravljala o mjerama koje treba da se preduzmu kako bi se osiguralo poštivanje "ratnog prava",³³⁵⁴ Žalbeno vijeće smatra da on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tog zaključka na osnovu dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo, a koji uključuju jedan dokazni predmet koji sadrži informacije o tome da je Prlić, kao predsjednik Vlade, u novembru 1993. raspravljao o mjerama koje treba da se preduzmu kako bi se osiguralo poštivanje "ratnog prava".³³⁵⁵ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da zaključak Pretresnog vijeća da se na sjednicama Vlade u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994. raspravljalo o budžetu HZ(R) HB ima potporu u dokazima na koje se Pretresno vijeće oslonilo, kao što su zapisnici sa sjednica održanih u oktobru 1992., januaru 1993. i martu 1994. godine.³³⁵⁶ Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao nikakvu grešku s tim u vezi.³³⁵⁷ Naposljetku, zaključak Pretresnog vijeća da se raspravljalo o lokacijama zatočenja, životnim uslovima zatočenika i razmjeni "ratnih zarobljenika" s ABiH ima

HZ HB nikada nije donesen; i (3) da je prvi zakon o budžetu predložio i donio, 1994. godine, Zastupnički dom HR HB. Naposljetku, Prlić tvrdi da se dokazni predmet P08092, koji je uvršten u spis bez posredstva svjedoka, tiče HR HB i da stoga ne pokazuje da je HVO HZ HB imao budžet. Prličev žalbeni podnesak, par. 333; Prličeva replika, par. 58.

³³⁵¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 334. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 335, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 13. Konkretno, Prlić tvrdi da HVO HZ HB nikada nije raspravljao o razmjeni ratnih zarobljenika. U prilog tome, on tvrdi: (1) da se dokazni predmet P01439 tiče prijedloga Komisije za razmjenu o razmjeni 30 civila iz Glamoča (pod kontrolom srpskih snaga) i Livna (pod kontrolom snaga HVO-a); (2) da se dokazni predmet P02679 tiče vojnih zatvora, koji nisu služili za zatočenje ratnih zarobljenika; i (3) da se dokazni predmet P03560 tiče jedne izvanredne situacije kada se o pitanju smještaja ratnih zarobljenika raspravljalo na zahtjev HVO-a opštine Čapljina. Prličev žalbeni podnesak, par. 334.

³³⁵² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 202-204. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 205.

³³⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 88. V. takođe gore, par. 1015.

³³⁵⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 332, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 88.

³³⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 88 i fusnota 249, gdje se upućuje na dokazni predmet P06687 (povjerljivo), str. 2; Philip Roger Watkins, T(f). 18798-18799 (21. maj 2007.). Budući da taj zaključak Pretresnog vijeća pokriva sve pojavne oblike Vlade u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994., Žalbeno vijeće smatra da Prličeva tvrdnja da u vrijeme nastanka povjerljivog dokaznog predmeta P06687 HVO HZ HB nije postojao ne pokazuje grešku.

³³⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 88 i fusnota 250, gdje se upućuje, na primjer, na dokazne predmete 2D01262 (zapisnik sa sjednice Predsjedništva HZ HB od 17. oktobra 1992.), P01097 (bilješka s radnog sastanka HVO-a HZ HB od 11. januara 1993.), str. 3, P08092 (zapisnik sa sjednice Vlade HR HB od 19. marta 1994.). U vezi s dokaznim predmetima P01097 i P08092, Žalbeno vijeće podsjeća da taj zaključak Pretresnog vijeća pokriva sve pojavne oblike Vlade u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994. i smatra da Prlić prilikom iznošenja navoda da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze koji su prihvaćeni bez posredstva svjedoka nije artikulisao o kojoj je grešci tu riječ. U vezi s dokaznim predmetom 2D01262, Žalbeno vijeće smatra da se radi o zapisniku sa sjednice Predsjedništva HZ HB, a ne sjednice Vlade, ali da je toj sjednici prisustvovalo nekoliko članova Vlade i da je, u svakom slučaju, zaključak Pretresnog vijeća i dalje potkrijepljen dokaznim predmetima P01097 i P08092. Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da se Tomičevo svjedočenje, kako ga Prlić prikazuje, ne kosi sa zaključkom da je Vlada raspravljala o budžetu, bez obzira na to ko je bio za njega nadležan i kada je prvi budžet zaista donesen.

³³⁵⁷ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

potporu u dokazima,³³⁵⁸ koje Prlić nije osporio ni na kakav uvjerljiv način.³³⁵⁹ Sve te tvrdnje se stoga odbacuju.

e. Zaključak

1043. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 11.1.

(ii) Proširenje ovlaštenja Vlade (Prlićeva podosnova 11.2)

1044. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO HZ HB, uprkos tome što je bio podređen Predsjedništvu HZ HB, postepeno akumulirao svu izvršnu i upravnu vlast, kao i neke zakonodavne funkcije, bez stvarne kontrole Predsjedništva HZ HB.³³⁶⁰

1045. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je HVO HZ HB postepeno akumulirao svu izvršnu i upravnu vlast, uključujući zakonodavne funkcije, jer je Predsjedništvo HZ HB rijetko zasjedalo i nije imalo kontrolu.³³⁶¹ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo svjedočenja svjedoka Nevena Tomića i Zorana Buntića.³³⁶² Prlić dalje ukazuje na dokaze koji navodno govore suprotno tom zaključku Pretresnog vijeća.³³⁶³

³³⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 88 i fusnota 252, gdje se upućuje, na primjer, na dokazne predmete P01439, P02679, P03560, tačka 7, P04841, zaključak 1.

³³⁵⁹ Prlić pogrešno shvata na koji se dio dokaznog predmeta P01439 Pretresno vijeće oslonilo. V. dokazni predmet P01439, str. 5, treća natuknica ("[S]astanak Međunarodnog crvenog križa [...] bi[će] održan 11. i 12. veljače 1993. godine u Ženevi u svezi razmjene zarobljenika."). Upor. Prlićev žalbeni podnesak, par. 334, gdje se upućuje na dokazni predmet P01439, str. 5, druga natuknica ("Prihvata se prijedlog Komisije za razmjenu zarobljenika o razmjeni 30 civila iz Glamoča i Livna."). V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 204. Što se tiče dokaznog predmeta P02679, Prlić ne navodi nikakvu potporu za svoju tvrdnju da vojni zatvori nisu služili za zatočenje ratnih zarobljenika. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 334. U Prlićevoj tvrdnji vezanoj za dokazni predmet P03560 – da se on tiče jedne izvanredne situacije kada se o pitanju smještaja ratnih zarobljenika raspravljalo na zahtjev HVO-a opštine Čapljina – ne navodi se nikakva greška. Naposljetku, Prlić nije uložio prigovor u vezi s dokaznim predmetom P04841, koji pruža dalju potporu zaključku Pretresnog vijeća. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 88 i fusnota 252. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 13, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1318-1333, 1335-1343, 1356-1373.

³³⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 522, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 511.

³³⁶¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 338.

³³⁶² Prlićev žalbeni podnesak, par. 338-339, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 54 (žalbena podosnova 1.2).

³³⁶³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 338, 340. Prlić tvrdi da je vještak Ciril Ribičić "potvrdio da je HVO HZ HB usvajao uredbe na privremenoj osnovi u vanrednim situacijama i izuzetnim okolnostima, koje je trebalo potvrditi Predsjedništvo HZ HB; što je bila uobičajena praksa koja je Predsjedništvu HZ HB (predsjednicima opštinskih organizacija HVO-a) omogućavala da zadrže vlast." Prlićev žalbeni podnesak, par. 338. On dalje tvrdi: "Članovi 38-43 Poslovnika o radu Predsjedništva HZ HB (P00596) pokazuju da je Predsjedništvo HZ HB bilo nadređeno HVO-u HZ HB. Kao vrhovno upravno tijelo, Predsjedništvo HZ HB je bilo u potpunosti informisano. Izmjene člana 18 Statutarne odluke omogućile su HVO-u HZ HB da donosi hitne uredbe s trenutnim stupanjem na snagu, dok Predsjedništvo HZ HB ne odredi drugačije. HVO HZ HB je apelovao na Predsjedništvo HZ HB da se sastane. Slične mjere u vanrednim situacijama bile su predviđene i u pravnom sistemu BiH (sistem opštenarodne odbrane)." Prlićev žalbeni podnesak, par. 340 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

1046. Tužilaštvo odgovara da se zaključak Pretresnog vijeća zasnivao na dokazima o događajima iz predmetnog vremena i da Prlić – oslanjajući se prvenstveno na dokaze o *de jure* odnosu između Predsjedništva HZ HB i HVO-a HZ HB – nije pokazao da je on bio nerazuman.³³⁶⁴

1047. Žalbena vijeće primjećuje da je osporeni zaključak djelimično zasnovan na svjedočenjima Tomića i Buntića.³³⁶⁵ Pošto je razmotrilo relevantne dijelove tih svjedočenja,³³⁶⁶ Žalbena vijeće ne nalazi nikakve naznake da ih je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo i primjećuje da su dotični svjedoci u svojim svjedočenjima govorili o prijenosu ovlaštenja s Predsjedništva HZ HB na HVO HZ HB, koji je vršio znatna ovlaštenja. Žalbena vijeće dalje primjećuje da dokazi za koje se navodi da govore suprotno upućuju, konkretno, na to da je HVO HZ HB vršio znatna *de facto* ovlaštenja jer se Predsjedništvo HZ HB prestalo sastajati.³³⁶⁷ S obzirom na to, Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka.³³⁶⁸ Shodno tome, Žalbena vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 11.2.

(iii) Odjel/Ministarstvo obrane (Prličeva podosnova 11.3)

1048. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić učestvovao u nadzoru nad radom i u radu Odjela/Ministarstva obrane HZ(R) HB.³³⁶⁹

a. Argumenti strana u postupku

1049. Prlić osporava taj zaključak, tvrdeći da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o suprotnom.³³⁷⁰ Prlić konkretno tvrdi da je Predsjedništvo HZ HB osnovalo Odjel obrane, koji je uživao određenu samostalnost,³³⁷¹ i da ni HVO HZ HB ni on nisu mogli izdavati naređenja predstojniku Odjela obrane.³³⁷² Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće, na osnovu nedovoljnih dokaza, pogrešno zaključilo da je on učestvovao u uspostavljanju vojnog i odbrambenog programa i struktura HZ(R) HB.³³⁷³ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće na osnovu dokaza pogrešno

³³⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 206-207.

³³⁶⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 511 i fusnota 1246, par. 522 i fusnota 1274, gdje se upućuje, između ostalog, na Zorana Buntića, T(f). 30761-30762 (15. juli 2008.), 30889-30890 (17. juli 2008.), Neven Tomić, T(f). 34145-34146 (3. novembar 2008.).

³³⁶⁶ Zoran Buntić, T(f). 30761-30762 (15. juli 2008.), 30889-30890 (17. juli 2008.), Neven Tomić, T(f). 34145-34146 (3. novembar 2008.).

³³⁶⁷ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 338, 340 s referencama koje se tamo navode.

³³⁶⁸ Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 1.2, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

³³⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 92. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 91.

³³⁷⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 341-343; žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.). V. Prličev žalbeni podnesak, par. 344, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 52 (žalbena podosnova 1.2), žalbene (pod)osnove 1.2.4, 1.2.5, 12.

³³⁷¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 343; žalbeni pretres, ŽT. 137-138 (20. mart 2017.).

³³⁷² Prličev žalbeni podnesak, par. 342.

³³⁷³ Prličev žalbeni podnesak, par. 345, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

zaključilo da je on verificovao metodologiju usvajanja planova odbrane i učestvovao u donošenju odluke o kontroli vazdušnog prostora HZ(R) HB.³³⁷⁴ Pored toga, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće, ignorišući relevantne dokaze, pogrešno zaključilo da je Stojić "svog predsjednika" redovno izvještavao o problematici odbrane, uključujući i vojnu situaciju na terenu.³³⁷⁵ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je "HVO odlučio" da on treba da organizuje posebni radni sastanak s kolegijima Odjela obrane i Odjela unutarnjih poslova, jer je pogrešno protumačilo dokaze i ignorisalo dokaze o suprotnom.³³⁷⁶ Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokaze i zbog toga došlo do pogrešnog zaključka da je on imenovao Biškića za pomoćnika ministra odbrane.³³⁷⁷ Pored toga, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće "napravilo grešku u vezi s Jukićevim imenovanjem".³³⁷⁸ Naposljetku, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je ignorisalo dokaze koji pokazuju da su postojale razlike između HVO-a HZ HB i Vlade HR HB.³³⁷⁹

1050. Tužilaštvo odgovara da zaključak Pretresnog vijeća da je Prlić učestvovao u nadzoru nad radom i u radu Odjela/Ministarstva obrane ima potporu u jasnim dokazima i da on nije pokazao nikakve greške u osporenim zaključcima.³³⁸⁰

b. Analiza

1051. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji govore suprotno zaključku da je on učestvovao u nadzoru nad radom i u radu Odjela/Ministarstva obrane HZ(R) HB, Žalbeno vijeće smatra da se nijedna od tvrdnji koje je on iznio s tim u vezi – da je Predsjedništvo HZ HB osnovalo Odjel obrane, koji je uživao određenu samostalnost, i da HVO HZ HB i on nisu mogli izdavati naređenja predstojniku Odjela obrane – ne kosi s osporenim zaključkom. U mjeri u kojoj Prlić tvrdi da je Odjel/Ministarstvo obrane bio u tolikoj mjeri samostalan da nije bilo prostora za to da on učestvuje u nadzoru nad njegovim radom i u njegovom radu, Žalbeno vijeće smatra da njegove tvrdnje nemaju potvrdu u dokazima na koje se on oslanja.³³⁸¹ Iz tih razloga, Prlićeva tvrdnja se odbacuje.

³³⁷⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 346, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene osnove 3, 12.

³³⁷⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 347, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

³³⁷⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 348.

³³⁷⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 349, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 11.1.

³³⁷⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 350.

³³⁷⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 351, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 51 (žalbena podosnova 1.2).

³³⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 208-215. V. žalbeni pretres, ŽT. 208-209 (20. mart 2017.).

³³⁸¹ V. žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.), gdje se upućuje na dokazne predmete P00303, čl. 2-22, 1D00001, čl. 2-7, P00434 (nije uvršten u spis), 1D00010, 1D00171, 1D00173, 1D00174; Prlićev žalbeni podnesak, par. 343 i fusnote 903, 907 s referencama koje se tamo navode (svjedočenje svjedoka Nevena Tomića, Slobodana Božića i svjedoka "I", kao i dokazni predmet P00588, čl. 170). Žalbeno vijeće napominje da, na primjer, dokazni predmeti 1D00010 i

1052. Kad je riječ o Prličevom prigovoru u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je "Prlić konkretno učestvovao u formulisanju programa, vojnog organizovanja i odbrane HZ(R) HB",³³⁸² Žalbeno vijeće konstatuje da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao doći do tog zaključka na osnovu dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo.³³⁸³ Žalbeno vijeće s tim u vezi napominje da se u dokaznom predmetu P00518 navodi da su "pripremljeni i već izrađeni Službovnik oružanih snaga i Odluka o osnovama ustrojstva Odjela obrane koje treba potpisati predsjednik HZ H-B" i da u dokaznom predmetu P00988, "Odluci o unutarnjem ustrojstvu ureda i uprava za obranu na području Hrvatske zajednice Herceg-Bosna" iz 1993. godine, stoji Prličevo ime.³³⁸⁴ Prlić nije pokazao grešku.³³⁸⁵ Njegov prigovor se odbacuje.

1053. Žalbeno vijeće prelazi na Prličev prigovor u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća da je on "verifikovao metodologiju usvajanja planova odbrane" i "učestvovao u donošenju odluke o kontroli vazdušnog prostora HZ(R) HB".³³⁸⁶ Prilikom donošenja tih zaključaka, Pretresno vijeće se oslonilo na zapisnike sa sjednica Vlade, kojima je Prlić prisustvovao i na kojima su učesnici jednoglasno usvojili odluku o metodologiji za izradu planova odbrane³³⁸⁷ i odluku o kontroli vazdušnog prostora HR HB.³³⁸⁸ Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao nikakvu grešku u tim zaključcima Pretresnog vijeća.³³⁸⁹ Njegov prigovor se odbacuje.

1054. Što se tiče Prličevog prigovora u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je "Stojić svog predsjednika redovno izvještavao o problematici odbrane, uključujući i opštu vojnu situaciju na terenu",³³⁹⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da je taj zaključak bio zasnovan na zapisnicima sa sjednica Vlade, kojima je Prlić predsjedavao i na kojima je Stojić podnosio izvještaje o takvim pitanjima.³³⁹¹ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo relevantne dokaze, konkretno, zapisnik s jedne druge sjednice Vlade u kojem stoji sljedeće: "Preporuča se Odjelu obrane ažurno objavljivanje

1D00171, odluke o imenovanju predstojnika Odjela prosvjete, kulture i športa i Odjela gospodarstva, ne pokazuju da je Odjel/Ministarstvo obrane bio u tolikoj mjeri samostalan da nije bilo prostora za to da Prlić učestvuje u nadzoru nad njegovim radom i u njegovom radu. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih (pod)osnova 1.2, 1.2.4, 1.2.5 i 12, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 168-176, 1098-1127.

³³⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 91.

³³⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, fusnote 262-263, gdje se upućuje na dokazne predmete P00518, str. 3, P00988. V. takođe gore, par. 1044-1047.

³³⁸⁴ Dokazni predmeti P00518, str. 3, P00988.

³³⁸⁵ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

³³⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 91.

³³⁸⁷ Dokazni predmet P00767, str. 1, 3-4; Prvostepena presuda, tom 4, par. 91 i fusnota 264.

³³⁸⁸ Dokazni predmet P07310, str. 1, 7; Prvostepena presuda, tom 4, par. 91 i fusnota 265.

³³⁸⁹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih osnova 3 i 12, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 177-183, 1098-1127.

³³⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 91.

³³⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 91 i fusnota 267, gdje se upućuje konkretno na dokazne predmete P01324, str. 2-3, 1D02179.

pravodobnih izvješća o stanju na bojišnicama za javnost i za članove rukovodećih tijela HVO HZ H-B.³³⁹² Žalbeno vijeće smatra da se ti dokazi ne kose s osporenim zaključkom i shodno tome odbacuje Prlićev argument.³³⁹³

1055. Prema shvatanju Žalbenog vijeća, Prlić osporava zaključak Pretresnog vijeća da je "29. jula 1993., uslijed opšte vojne situacije na teritoriji HZ HB, a osobito u mostarskom regionu, HVO [HZ HB] odlučio da Jadranko Prlić organizuje posebne radne sastanke s kolegijima Odjela obrane i Odjela unutarnjih poslova".³³⁹⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da je taj precizno formulisani zaključak potkrijepljen doslovno prenesenim zapisnikom sa sjednice HVO-a HZ HB održane 29. jula 1993.³³⁹⁵ i smatra da nije jasno kako bi ga bilo koja od Prlićevih činjeničnih tvrdnji mogla dovesti u pitanje.³³⁹⁶ Njegov prigovor s tim u vezi se stoga odbacuje.

1056. Prlić dalje osporava zaključak Pretresnog vijeća da je on "donosio [...] odluke o imenovanjima, kao u slučaju Marijana Biškića, imenovanog na dužnost pomoćnika ministra za bezbjednost u Ministarstvu obrane HR HB [1. decembra 1993. godine]",³³⁹⁷ upućujući na dokaze koji ukazuju na to da je ta odluka o imenovanju donesena kolektivno.³³⁹⁸ Uprkos tome, uzimajući u obzir da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze koji pokazuju da je Prlić učestvovao u imenovanju Biškića³³⁹⁹ kao predsjednik Vlade HR HB koji je potpisao odluku o imenovanju,³⁴⁰⁰ Žalbeno vijeće konstatuje da on nije pokazao da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo da dođe do osporenog zaključka. Njegov prigovor se stoga odbacuje.³⁴⁰¹

1057. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće "napravilo grešku u vezi s Jukićevim imenovanjem", Žalbeno vijeće napominje da on ne objašnjava kako je Pretresno vijeće pogriješilo. Pošto nije artikulisao nikakvu grešku, njegov argument se odbacuje. Naposlijetku, u vezi s Prlićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je ignorisalo dokaze koji pokazuju da su postojale razlike između HVO-a HZ HB i Vlade HR HB, Žalbeno vijeće ne vidi koje zaključke on

³³⁹² Prlićev žalbeni podnesak, par. 347, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03796, str. 5.

³³⁹³ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

³³⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 91.

³³⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 91, gdje se upućuje na dokazni predmet P03796, str. 5.

³³⁹⁶ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 348. Konkretno, Prlićeva tvrdnja da on "radne sastanke s odjelom nije mogao organizovati samostalno, nego samo uz odobrenje kolektivnog tijela/HVO-a HZHB" ne kosi se s osporenim zaključkom. Prlićev žalbeni podnesak, par. 348.

³³⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 91.

³³⁹⁸ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 349 i fusnota 919 s referencama koje se tamo navode.

³³⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 91, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 608, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06994, Marijan Biškić, T(f). 15039, 15048-15049 (5. mart 2007.). Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 92.

³⁴⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 92; dokazni predmet P06994.

³⁴⁰¹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 11.1, koju Vijeće odbija gore. V. gore, par. 1022-1043.

osporava. Shodno tome, Vijeće odbacuje njegov argument na osnovu toga što nije identifikovao osporene zaključke.³⁴⁰²

1058. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 11.3.

(iv) Odjel/Ministarstvo unutarnjih poslova (Prličeva podosnova 11.4)

1059. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič učestvovao u nadzoru nad radom i u radu Odjela/Ministarstva unutarnjih poslova HZ(R) HB.³⁴⁰³

a. Argumenti strana u postupku

1060. Prlič osporava taj zaključak,³⁴⁰⁴ tvrdeći da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na dokaze da je on potpisivao odluke o imenovanju kako bi zaključilo da je imao ovlaštenja nad drugim članovima HVO-a HZ HB, pri čemu je ignorisalo dokaze da je on samo potpisivao odluke koje su usvajane kolektivno.³⁴⁰⁵

1061. Prlič tvrdi da činjenica da je on predsjedavao sjednicama HVO-a/Vlade HZ(R) HB na kojima su se usvajale odluke u vezi s Ministarstvom unutarnjih poslova i njegovim aktivnostima ne dokazuje da je učestvovao u nadzoru nad radom i u radu tog ministarstva.³⁴⁰⁶ S tim u vezi, on tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na dokazne predmete prihvaćene putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka: (1) koji se ne tiču perioda na koji se odnosi Optužnica; (2) u kojima se ne pominje njegovo prisustvo na sjednicama; (3) u kojima se ne pominju odluke vezane za Ministarstvo unutarnjih poslova; ili – u jednom slučaju – (4) koji se tiču odluke čije provođenje nije potkrijepljeno nijednim dokazom.³⁴⁰⁷

1062. Prlič takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo: (1) da se HVO HZ HB složio da on treba da organizuje posebne radne sastanke s kolegijima Odjela obrane i Odjela unutarnjih

³⁴⁰² Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da se Prličev prigovor u cijelosti zasniva na upućivanju na njegovu žalbenu podosnovu 1.2, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

³⁴⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 94. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 93.

³⁴⁰⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 352; žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.).

³⁴⁰⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 353. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 354, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 52 (žalbena podosnova 1.2), žalbene podosnove 1.2.4 i 1.2.5, par. 350 (žalbena podosnova 11.3); žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.).

³⁴⁰⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 356.

³⁴⁰⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 356, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

poslova,³⁴⁰⁸ i (2) da je on, a ne Boban, predložio Tuđmanu da Ćorić bude imenovan za ministra unutrašnjih poslova HR HB.³⁴⁰⁹

1063. Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja "nadzora" nad Odjelom/Ministarstvom unutarnjih poslova ignorisalo dokaze da su odjeli/ministarstva odbrane i unutrašnjih poslova samostalno odlučivali o angažovanju policijskih snaga.³⁴¹⁰ S druge strane, kako tvrdi Prlić, ne postoje dokazi da je on izdavao naređenja Odjelu unutarnjih poslova.³⁴¹¹

1064. Tužilaštvo odgovara da je Prličeva tvrdnja da njega proces kolektivnog donošenja odluka koji je primjenjivala Vlada oslobađa odgovornosti za ovlaštenja i odluke Vlade neutemeljena.³⁴¹² Ono tvrdi da Prlić ne objašnjava kako nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo, na osnovu eksplicitnih dokaza, konstatovati da je on trebao organizovati posebne radne sastanke s kolegijima Odjela obrane i Odjela unutarnjih poslova.³⁴¹³ Što se tiče Prličevog predsjedavanja sjednicama Vlade na kojima su se usvajale odluke u vezi s Ministarstvom unutarnjih poslova i njegovim aktivnostima, tužilaštvo tvrdi da on stalno iskrivljeno prikazuje dokaze koji potkrepljuju zaključke Pretresnog vijeća i ignoriše druge dokaze koji im idu u prilog.³⁴¹⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić nije pokazao da je zaključak Pretresnog vijeća da je on predložio da Ćorić bude imenovan za ministra unutrašnjih poslova, bez obzira na jasne dokaze koji mu idu u prilog, bio nerazuman.³⁴¹⁵ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da dokazi da su Odjel unutarnjih poslova i/ili Odjel obrane i/ili vojne vlasti izdavali naređenja u vezi s razmještanjem policijskih snaga ne dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća o Prličevoj ulozi vezanoj za vršenje nadzora.³⁴¹⁶

b. Analiza

1065. Prilikom iznošenja argumenta da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na dokaze – konkretno, na dokazne predmete P03791 i 1D00190³⁴¹⁷ – da je on potpisivao odluke o imenovanju

³⁴⁰⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 355, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 11.3.

³⁴⁰⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 357. Konkretno, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokazni predmet P06581 kada je konstatovalo da je on predložio Tuđmanu da Ćorić bude imenovan za ministra unutrašnjih poslova HR HB. Prličev žalbeni podnesak, par. 357.

³⁴¹⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 358-359; žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.).

³⁴¹¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 359.

³⁴¹² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 216.

³⁴¹³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 217.

³⁴¹⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 218, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, par. 356.

³⁴¹⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 221.

³⁴¹⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 219. Tužilaštvo dodaje da su, u svakom slučaju, Prlić i Vlada mogli donositi odluke koje su direktno uticale na razmještanje policijskih snaga i da su ih donosili. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 219. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 220.

³⁴¹⁷ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 353, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03791, 1D00190 (odluke vezane za Odjel unutarnjih poslova, koje nose Prličevo ime i objavljene su u Narodnom listu HZ HB).

kako bi zaključilo da je imao ovlaštenja nad drugim članovima HVO-a HZ HB, Prlić iskrivljeno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća.³⁴¹⁸ Pretresno vijeće nije zaključilo na osnovu tih dokaza da je on imao ovlaštenja nad drugim članovima HVO-a HZ HB, već je zaključilo, na osnovu tih i drugih dokaza,³⁴¹⁹ da je on "učestvovao u nadzoru nad radom i u radu Odjela/Ministarstva unutarnjih poslova HZ(R) HB".³⁴²⁰ Prlić nije pokazao kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada se prilikom donošenja tog zaključka oslonilo na dokaze na koje se on poziva i njegov argument se stoga odbacuje.³⁴²¹

1066. Kad je riječ o Prličevom argumentu da činjenica da je on predsjedavao sjednicama Vlade na kojima su se usvajale odluke u vezi s Ministarstvom unutarnjih poslova i njegovim aktivnostima ne dokazuje da je učestvovao u nadzoru nad radom i u radu tog ministarstva, Žalbeno vijeće najprije napominje da je to bio samo jedan od faktora – među mnogim drugima – u prilog osporenom zaključku.³⁴²² Žalbeno vijeće dalje smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da činjenica da je Prlić predsjedavao sjednicama Vlade na kojima su se usvajale odluke u vezi s Ministarstvom unutarnjih poslova i njegovim aktivnostima predstavlja pokazatelj njegovog učesća u nadzoru nad radom i u radu Ministarstva unutarnjih poslova. Što se tiče Prličevog prigovora u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na dokazne predmete koji su prihvaćeni putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka, Žalbeno vijeće konstatuje da on stalno iskrivljeno prikazuje dokaze na kojima je Pretresno vijeće zasnovalo svoj zaključak.³⁴²³ Ti dokazi uključuju zapisnike sa sjednica Vlade, sačinjene unutar perioda na koji se odnosi Optužnica, koji upućuju na to da je Prlić bio prisutan i da su tamo donošene odluke u vezi s Ministarstvom unutarnjih poslova.³⁴²⁴ Postojanje dokaza u vezi s tim da li je jedna od usvojenih odluka bila provedena ili nije nema nikakvog uticaja na osporeni zaključak, koji se ne bavi pitanjem provođenja. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Prličev argument.³⁴²⁵

³⁴¹⁸ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 352 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 93-94), 353 (koji se, po svemu sudeći, odnosi na prve dvije rečenice iz Prvostepene presude, tom 4, par. 93).

³⁴¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 93 s referencama koje se tamo navode.

³⁴²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 94. Što se tiče Prličevog argumenta da je Odjel/Ministarstvo unutarnjih poslova bio u tolikoj mjeri samostalan da nije bilo prostora za to da on učestvuje u nadzoru nad njegovim radom i u njegovom radu, Žalbeno vijeće smatra da njegove tvrdnje nemaju potvrdu u dokazima na koje se on oslanja. V. žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.), gdje se upućuje na dokazne predmete P00303, čl. 2-22, 1D00001, čl. 2-7, P00434 (nije uvršten u spis), 1D00010, 1D00171, 1D00173, 1D00174. V. takođe gore, par. 1051 i fusnota 3381.

³⁴²¹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 1.2, 1.2.4, 1.2.5 i 11.3, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176, 1048-1058.

³⁴²² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 93-94.

³⁴²³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 93 i fusnote 271-272 s referencama koje se tamo navode. Upor. Prličev žalbeni podnesak, par. 356.

³⁴²⁴ Dokazni predmeti P01403, str. 1, 3-4; P06667, str. 1, 4; P07354, str. 1-3.

³⁴²⁵ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

1067. Što se tiče Prlićevog prigovora u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da se HVO HZ HB složio da on treba da organizuje posebne radne sastanke s kolegijima Odjela obrane i Odjela unutarnjih poslova,³⁴²⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da je ranije odbacilo prigovor vezan za jedan sličan zaključak koji je potkrijepljen istim dokazima.³⁴²⁷ Prlić u okviru ove žalbene podosnove ne dodaje nikakav uočljiv argument, zbog čega se njegov prigovor odbacuje.

1068. Kad je riječ o Prlićevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on, a ne Boban, predložio Tuđmanu da Ćorić bude imenovan za ministra unutrašnjih poslova HR HB, Žalbeno vijeće napominje da on ignoriše dokaze na kojima je Pretresno vijeće zasnovalo taj svoj zaključak, koji ga eksplicitno potkrepljuju.³⁴²⁸ Njegov argument se stoga odbacuje.

1069. Naposljetku, što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su odjeli/ministarstva odbrane i unutrašnjih poslova samostalno odlučivali o angažovanju policijskih snaga, Žalbeno vijeće primjećuje da se ta navodna činjenica ne kosi s osporenim zaključkom.³⁴²⁹ Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument.

1070. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 11.4.

(v) Odjel/Ministarstvo pravosuđa i opće uprave (Prlićeva podosnova 11.5)

1071. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić učestvovao u nadzoru nad radom i u radu Odjela/Ministarstva pravosuđa i opće uprave HZ(R) HB.³⁴³⁰

1072. Prlić osporava taj zaključak, tvrdeći da je isti zasnovan na činjenici da je on predsjedavao sjednicama HVO-a/Vlade HZ(R) HB i potpisivao neke odluke o imenovanju.³⁴³¹ On s tim u vezi tvrdi da mu predsjedavanje tim sjednicama nije davalo ovlaštenje za vršenje nadzora nad tim

³⁴²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 93.

³⁴²⁷ V. gore, par. 1055. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 355, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 348 (žalbena podosnova 11.3).

³⁴²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 93 i fusnota 274, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06583 ("Predsjednik Hrvatske Republike Herceg-Bosna mr. Mate Boban za predsjednika Vlade imenovao je dr. Jadranka Prlića. Na prijedlog predsjednika Vlade imenovao je i ostale članove Vlade: [...] Valentin Ćorić – ministar unutrašnjih poslova".) Prlić ne objašnjava zašto zaključak Pretresnog vijeća ne bi mogao stajati na osnovu tih dokaza. S obzirom na to, Žalbeno vijeće odbacuje njegov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokazni predmet P06581, među drugim dokazima, kako bi konstatovalo da je on predložio Tuđmanu da Ćorić bude imenovan za ministra unutrašnjih poslova HR HB.

³⁴²⁹ V. takođe gore, par. 1051 i fusnota 3381.

³⁴³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 96. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 95.

³⁴³¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 360.

tijelima³⁴³² i da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je HVO HZ HB bio odgovoran za imenovanja u sudstvu.³⁴³³

1073. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne navodi nikakve dokaze u prilog tvrdnji da mu njegova predsjedavajuća uloga nije davala ovlaštenje za vršenje nadzora.³⁴³⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da se Pretresno vijeće jeste oslonilo na dokaze za koje se navodi da ih je ignorisalo i da ti dokazi, uz to, govore u prilog osporenim zaključku.³⁴³⁵

1074. Žalbeno vijeće odbacuje Prlićev argument da on nije bio ovlašten za vršenje nadzora jer taj argument nema potvrdu u dokazima na koje se on oslanja.³⁴³⁶ Žalbeno vijeće dalje odbacuje argument da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je HVO HZ HB bio odgovoran za imenovanja u sudstvu jer se ta navodna činjenica ne kosi s osporenim zaključkom. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbeni podosnovu 11.5.³⁴³⁷

(vi) Budžetski organi Vlade (Prlićeva podosnova 11.6)

1075. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić upravljao budžetskim organima HVO-a/Vlade HZ(R) HB i njegovim budžetom i kontrolisao ih.³⁴³⁸

a. Argumenti strana u postupku

1076. Prlić tvrdi da je taj zaključak pogrešan, zato što se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na dokumente koji se odnose na period kada Ministarstvo financija nije funkcionisalo i što je pogrešno okarakterisalo svjedočenje svjedoka Miroslava Rupčića,³⁴³⁹ dok je Prlić, kako tvrdi, mogao djelovati samo uz odobrenje HVO-a HZ HB.³⁴⁴⁰ Prlić dalje osporava sljedeće polazne zaključke Pretresnog vijeća: (1) zaključak da je on upravljao prikupljanjem odnosno ubiranjem finansijskih sredstava, podržavao ih i omogućavao, pri čemu tvrdi da mu nijedna od uredbi koje je predložio Odjel financija i koje je donio HVO HZ HB nije davala takva ovlaštenja i da Rupčićevo

³⁴³² Prlićev žalbeni podnesak, par. 360; žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.). V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 361, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 52 (žalbena podosnova 1.2), žalbene podosnove 1.2.4-1.2.5.

³⁴³³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 362.

³⁴³⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 222.

³⁴³⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 222.

³⁴³⁶ V. žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.), gdje se upućuje na dokazne predmete P00303, čl. 2-22, 1D00001, čl. 2-7, P00434 (nije uvršten u spis), 1D00010, 1D00171, 1D00173, 1D00174. V. takođe gore, par. 1051 i fusnota 3381.

³⁴³⁷ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 1.2, 1.2.4 i 1.2.5, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176.

³⁴³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 98. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 97.

³⁴³⁹ Žalbeno vijeće smatra da svjedok o kojem Prlić govori kao o "svjedoku I" jeste Rupčić.

³⁴⁴⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 363. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 364, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 52 (žalbena podosnova 1.2), žalbene podosnove 1.2.4-1.2.5, 11.1. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 133 (20. mart 2017.).

svjedočenje ne govori u prilog zaključcima Pretresnog vijeća;³⁴⁴¹ i (2) zaključak da je on utvrđivao, nadzirao i kontrolisao budžet HVO-a/Vlade HZ(R) HB, za koji tvrdi da je zasnovan na pogrešnoj karakterizaciji dokaza.³⁴⁴²

1077. Tužilaštvo odgovara da Prlić: (1) niti navodi potporu za svoju tvrdnju da Ministarstvo financija tokom perioda koji nije preciziran nije funkcionisalo niti objašnjava kako bi to dovelo u pitanje zaključke Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima;³⁴⁴³ (2) ignoriše činjenicu da je on sam potpisao uredbu na koje se oslanja³⁴⁴⁴ i ne objašnjava kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na Rupčićeve dokaze;³⁴⁴⁵ i (3) ne potkrepljuje svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokaze koji direktno potkrepljuju zaključak Vijeća da je on utvrđivao, nadzirao i kontrolisao budžet.³⁴⁴⁶

b. Analiza

1078. Što se tiče, najprije, Prlićevog prigovora u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on upravljao budžetskim i finansijskim organima HVO-a/Vlade HZ(R) HB i njegovim budžetom i kontrolisao ih, Žalbena vijeće napominje da Prlić ne navodi potporu za svoje tvrdnje da Ministarstvo financija u određenom periodu nije funkcionisalo i da je on mogao djelovati samo uz odobrenje HVO-a HZ HB. Pored toga, on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Rupčićevo svjedočenje.³⁴⁴⁷ Prlićev prigovor predstavlja puku tvrdnju i kao takav se odbacuje.³⁴⁴⁸

1079. Što se tiče Prlićevog prigovora u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on upravljao prikupljanjem odnosno ubiranjem finansijskih sredstava, podržavao ih i omogućavao,³⁴⁴⁹ Žalbena vijeće napominje da taj zaključak ima potporu u zvanično objavljenim uredbama HVO-a HZ HB, koje nose Prlićevo ime, a odnose se na pitanje prikupljanja odnosno ubiranja finansijskih

³⁴⁴¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 365.

³⁴⁴² Prlićev žalbeni podnesak, par. 366. Konkretno, Prlić tvrdi: (1) da u dokaznim predmetima 1D02135 i 1D02136 HVO HZ HB podsjeća Odjel financija na njegovu obavezu – na osnovu uredbi HVO-a HZ HB – da izvrši procjenu priliva sredstava u budžet; (2) da je za budžet HR HB bio nadležan Zastupnički dom, kako je konstatovalo Pretresno vijeće; (3) da je predstojnik Odjela financija HVO-a HZ HB bio ovlašten za izvršavanje budžeta, za što mu nije bilo potrebno nikakvo odobrenje predsjednika HVO-a HZ HB; i (4) da su 1992. i 1993. izdaci pravljani na osnovu odluka HVO-a HZ HB, a da je prvi budžet HR HB usvojen tek 1994. godine. Prlićev žalbeni podnesak, par. 366. V. žalbeni pretres, ŽT. 133 (20. mart 2017.).

³⁴⁴³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 223.

³⁴⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 223.

³⁴⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 223. V. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, fusnota 749.

³⁴⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 224.

³⁴⁴⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 97-98, gdje se upućuje, između ostalog, na: dokazne predmete P00102, P01097, str. 1, 1D00036, čl. 2, Miroslav Rupčić, T(f). 23448-23451 (9. oktobar 2007.).

³⁴⁴⁸ Žalbena vijeće napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 1.2, 1.2.4, 1.2.5 i 11.1, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176, 1021-1043.

³⁴⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 97.

sredstava.³⁴⁵⁰ Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tog zaključka. Stoga se njegovi argumenti s tim u vezi odbacuju.

1080. Naposljetku, kad je riječ o Prličevom prigovoru u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on utvrđivao, nadzirao i kontrolisao budžet HVO-a/Vlade HZ(R) HB,³⁴⁵¹ Žalbeno vijeće napominje da taj zaključak potkrepljuju dokazi koji pokazuju kakva je bila njegova uloga u vezi s tim.³⁴⁵² Prlić ignoriše te dokaze³⁴⁵³ ili ne pokazuje da ih je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo.³⁴⁵⁴ Njegov prigovor se stoga odbacuje.

1081. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 11.6.

(vii) Ured za izbjeglice, prognanike i raseljene osobe (Prličeva podosnova 11.7)

1082. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić učestvovao u upravljanju radom i u organizaciji rada Ureda za izbjeglice i da je bio ovlašten za upravljanje tim Uredom i kontrolu nad njim.³⁴⁵⁵

a. Argumenti strana u postupku

1083. Prlić osporava taj zaključak, tvrdeći da on protivrječi jednom drugom zaključku, naime, da je Ured za izbjeglice bio odgovoran HVO-u HZ HB, a ne njemu.³⁴⁵⁶ S tim u vezi, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je taj svoj zaključak zasnovalo na odlukama HVO-a HZ HB koje je on potpisivao i što je pogrešno okarakterisalo svjedočenje svjedoka Martina Raguža.³⁴⁵⁷ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on "zamolio" Ured za izbjeglice za pomoć u vezi s posjetom stručnih saradnika iz Ureda za izbjeglice Hrvatske, dok je on,

³⁴⁵⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 97, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00102, P00408/1D00013, 1D00025, 1D00028, 1D00030, 1D00034.

³⁴⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 97.

³⁴⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 97, gdje se upućuje na dokazne predmete P00412, P00511, P01403, str. 3-4, P06189, str. 2, P07628, 1D02135, 1D02136, Miroslav Rupčić, T(f). 23342-23343 (8. oktobar 2007.).

³⁴⁵³ Uporedi Prličev žalbeni podnesak, par. 366, s Prvostepenom presudom, tom 4, fusnota 283.

³⁴⁵⁴ Što se tiče Prličeve tvrdnje da u dokaznim predmetima 1D02135 i 1D02136 HVO HZ HB podsjeća Odjel financija na njegovu obavezu – na osnovu uredbi HVO-a HZ HB – da izvrši procjenu priliva sredstava u budžet, Žalbeno vijeće smatra da se oba dokazna predmeta odnose na Vladu HR HB i da potkrepljuju osporeni zaključak. Kad je riječ o Prličevoj tvrdnji da je za budžet HR HB bio nadležan Zastupnički dom, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Zastupnički dom HR HB, koji je osnovan 28. avgusta 1993., imao zadatak da doneše budžet HR HB. Prvostepena presuda, tom 1, par. 508 (kurziv dodat). Prlić ne pokazuje da se taj zaključak kosi s osporenim zaključkom (ili da se s njim kose dokazi na koje on upućuje u prilog svojoj tvrdnji). V. Prličev žalbeni podnesak, fusnote 944-945 s referencama koje se tamo navode. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je predstojnik Odjela financija HVO-a HZ HB bio ovlašten za izvršavanje budžeta, za što mu nije bilo potrebno nikakvo odobrenje predsjednika HVO-a HZ HB, Žalbeno vijeće primjećuje se on poziva na samo jedan dokazni predmet, u kojem se raspravlja o nacrtu uredbi koja još nije usvojena. V. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 946, gdje se upućuje na dokazni predmet P00578, str. 2. Naposljetku, Žalbeno vijeće ne vidi kako Prličeva posljednja tvrdnja – da su 1992. i 1993. izdaci pravljani na osnovu odluka HVO-a HZ HB, a da je prvi budžet HR HB usvojen tek 1994. godine – pokazuje bilo kakvu grešku u osporenom zaključku.

³⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 100. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 99.

³⁴⁵⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 367.

u stvari, samo iznio molbu u ime HVO-a HZ HB.³⁴⁵⁸ Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo, na osnovu samo jednog dokaznog predmeta, da je on učestvovao u sastanku kojem su prisustvovali Zubak i Tadić, na kojem su oni navodno "izvijestili jednu međunarodnu organizaciju o svojoj namjeri da postignu dogovor s Uredom za izbjeglice Hrvatske o izdavanju tranzitnih viza za Muslimane".³⁴⁵⁹ Prlić s tim u vezi tvrdi da ništa ne govori u prilog zaključku da je on ikada upravljao Uredom za izbjeglice ili imao kontrolu nad njim.³⁴⁶⁰

1084. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Prlić bio ovlašten za upravljanje Uredom za izbjeglice i kontrolu nad njim i da je učestvovao u upravljanju radom Ureda i u organizaciji njegovog rada.³⁴⁶¹ Ono tvrdi da Prlić nije pokazao navodnu protivrječnost u zaključcima Pretresnog vijeća³⁴⁶² i da nije objasnio kako je Pretresno vijeće pogriješilo u oslanjanju na određene dokaze ili u njihovom tumačenju.³⁴⁶³

b. Analiza

1085. Što se tiče Prlićevog argumenta da osporenom zaključku protivrječi zaključak Pretresnog vijeća da je Ured za izbjeglice odgovarao HVO-u HZ HB, a ne njemu, Žalbeno vijeće napominje da je u odjeljku koji se bavi Prlićevim ovlaštenjima u vezi s Uredom za izbjeglice Pretresno vijeće najprije podsjetilo na "svoje zaključke o tome da je, na organizacionom nivou, Ured za izbjeglice za svoj rad bio odgovoran HVO-u HZ HB, a ne njegovom predsjedniku lično".³⁴⁶⁴ Pretresno vijeće je zatim razmotrilo dokumentarne dokaze i svjedočenja svjedoka koji ukazuju na Prlićevu ličnu umiješanost u rad Ureda za izbjeglice i njegovog rukovodećeg osoblja, na osnovu čega je donijelo osporeni zaključak.³⁴⁶⁵ Žalbeno vijeće stoga smatra da Prlić nije pokazao da u zaključcima Pretresnog vijeća postoji bilo kakva protivrječnost. Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je svoj zaključak zasnovalo na odlukama HVO-a HZ HB koje je on potpisivao predstavlja nerazrađenu tvrdnju u kojoj se takođe ignorišu drugi dokazi na

³⁴⁵⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 367 i fusnota 952, gdje se upućuje na: Martin Raguž, T. 31310-31316 (25. avgust 2008.).

³⁴⁵⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 368.

³⁴⁵⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 369.

³⁴⁶⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 369. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 370, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 16.6.3-16.6.4. Prlić takođe tvrdi sljedeće: "Stožer za izbjeglice je osnovan zbog težine tadašnje humanitarne situacije, za aktivnosti koje su obično vršile opštine. Na čelu Stožera bio je Zubak, koji je bio ovlašten za donošenje samostalnih odluka u djelokrugu Stožera, pri čemu je Ured za izbjeglice postajao samostalniji." Prlićev žalbeni podnesak, par. 371 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

³⁴⁶¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 225.

³⁴⁶² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 226.

³⁴⁶³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 226.

³⁴⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 99, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 629-631.

³⁴⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 99-100.

koje se Pretresno vijeće oslonilo.³⁴⁶⁶ Naposljetku, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić samo tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Ragužovo svjedočenje, pri čemu ne pokazuje grešku.³⁴⁶⁷ Prlićevi argumenti se stoga odbacuju.

1086. Prelazeći na Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on "zamolio" Ured za izbjeglice za pomoć u vezi s posjetom stručnih saradnika iz Ureda za izbjeglice Hrvatske, dok je on samo iznio molbu u ime HVO-a HZ HB, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće taj zaključak zasnovalo na dokaznom predmetu 1D02141,³⁴⁶⁸ dopisu koji je Prlić potpisao i u kojem stoji: "Molim da se [...] osigura[...]".³⁴⁶⁹ Žalbeno vijeće konstatuje da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da je to predstavljalo uputstvo, bez obzira na irelevantne dokaze na koje se Prlić oslanja kada tvrdi da je on iznio molbu, a ne izdao uputstvo.³⁴⁷⁰ Prlićeva tvrdnja se stoga odbacuje.

1087. Prelazeći naposljetku na Prlićev prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on učestvovao u sastanku kojem su prisustvovali Zubak i Tadić, na kojem su oni izvijestili jednu međunarodnu organizaciju o svojoj namjeri da postignu dogovor s Uredom za izbjeglice Hrvatske o izdavanju tranzitnih viza za približno 10.000 Muslimana koji "žele otići",³⁴⁷¹ Žalbeno vijeće napominje da je taj zaključak Pretresnog vijeća izričito potkrijepljen dokaznim predmetom na koji se ono oslonilo³⁴⁷² i da Prlić nije objasnio zašto je Pretresno vijeće pogriješilo kada je taj zaključak zasnovalo na samo jednom dokazu. S obzirom na činjenicu da je taj zaključak izričito potkrijepljen tim dokazom i da se Pretresno vijeće oslonilo i na druge dokaze kada je konstatovalo da je Prlić učestvovao u upravljanju radom i u organizaciji rada Ureda za izbjeglice i da je bio ovlašten za upravljanje tim Uredom i kontrolu nad njim,³⁴⁷³ Žalbeno vijeće takođe odbacuje Prlićevu zaključnu tvrdnju da ništa ne govori u prilog zaključku da je on ikada upravljao Uredom za izbjeglice ili imao kontrolu nad njim.³⁴⁷⁴

³⁴⁶⁶ Uporedi Prlićev žalbeni podnesak, par. 367 i fusnote 951-952 s referencama koje se tamo navode, s Prvostepenom presudom, tom 4, par. 99-100 s referencama koje se tamo navode.

³⁴⁶⁷ Žalbeno vijeće napominje da dio Raguževog svjedočenja na koji se Prlić poziva u potpunosti potkrepljuje zaključak Pretresnog vijeća da je, "[d]ana 31. maja 1993., [Prlić] HVO-u HZ HB [...] predložio da se na dužnost zamjenika predstojnika Ureda za izbjeglice imenuje Martin Raguž i potpisao [...] odluku o tom imenovanju". Prvostepena presuda, tom 4, par. 99 i fusnota 287, gdje se upućuje, između ostalog, na Martina Raguža, T(f). 31310-31316 (25. avgust 2008.).

³⁴⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 99 i fusnota 297.

³⁴⁶⁹ Dokazni predmet 1D02141.

³⁴⁷⁰ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 368 i fusnota 953 s referencama koje se tamo navode.

³⁴⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 99.

³⁴⁷² Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 296, gdje se upućuje na dokazni predmet P09679 (povjerljivo), str. 1.

³⁴⁷³ V. gore, par. 1085-1086; Prvostepena presuda, tom 4, par. 99-100.

³⁴⁷⁴ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 369. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.6.3 i 16.6.4, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1300,

1088. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 11.7.

(viii) Služba za razmjenu (Prličeva podosnova 11.8)

1089. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič imao direktnu nadležnost nad Službom za razmjenu zato što je imao nadzor nad njenim osnivanjem, organizovanjem i djelovanjem, kao i što je bio redovno informisan o njenim aktivnostima.³⁴⁷⁵

1090. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao direktnu nadležnost nad Službom za razmjenu, konkretno, zato što je imao nadzor nad njenim osnivanjem, organizovanjem i djelovanjem i što je bio redovno informisan o njenim aktivnostima.³⁴⁷⁶ Prlič tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo: (1) na dokazni predmet P03796, koji je predočen putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka;³⁴⁷⁷ (2) na dokazni predmet P07102, za koji navodi da ne sadrži pokazatelje pouzdanosti – konkretno, da nema potpis ni pečat – i da nije potkrijepljen nikakvim dokazima koji ukazuju na to da je autentičan i da su ga Vlada HR HB ili on ikada poslali ili primili;³⁴⁷⁸ i (3) na tri "nepotkrijepljena" "izvještaja" koja nisu identifikovana brojem dokaznog predmeta, pri čemu su zanemareni drugi dokazi koji pokazuju: (a) da je ta Služba bila samostalno tijelo koje je direktno komuniciralo s drugim organima; i (2) da nije odgovarala HVO-u HZ HB, kao što se vidi iz činjenice da se ne pominje u izvještajima Vlade.³⁴⁷⁹

1091. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Prlič imao direktnu nadležnost nad Službom za razmjenu.³⁴⁸⁰ Tužilaštvo tvrdi da Prlič pogrešno identifikuje dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo, da iznosi tvrdnje koje navode na pogrešan trag i nisu relevantne, tačne i potkrijepljene, te da ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni dokaza.³⁴⁸¹

1092. Žalbeno vijeće napominje da Prlič prilikom iznošenja argumenta da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na dokazni predmet P03796 ne artikuliše nikakvu grešku i odbacuje taj argument

1304-1306, 1308-1309, 1315, 1317. Prličeve tvrdnje vezane za "Stožer za izbjeglice" i Zubakovu ulogu s tim u vezi ne kose se s osporenim zaključkom.

³⁴⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 104. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 101-103.

³⁴⁷⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 372.

³⁴⁷⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 372, gdje se upućuje na dokazni predmet P03796, Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

³⁴⁷⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 372.

³⁴⁷⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 373 i fusnota 962, gdje se upućuje na dokazne predmete P07178, P07246, P07468.

³⁴⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 227.

³⁴⁸¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 228. Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlič prigovor u vezi s autentičnošću dokaznog predmeta P07102 neprimjereno po prvi put iznosi u žalbenom postupku i da taj dokazni predmet, štaviše, sadrži pokazatelje pouzdanosti. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 228 i fusnota 779.

na toj osnovi.³⁴⁸² Što se tiče dokaznog predmeta P07102, Žalbeno vijeće primjećuje da taj dokument nije potpisan ni ovjeren pečatom, ali da je Pretresno vijeće prihvatilo njegovu autentičnost s obzirom na druge dokaze u spisu.³⁴⁸³ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da se konačna ocjena nekog dokaza zasniva na ukupnim dokazima u datom predmetu.³⁴⁸⁴ S obzirom na to, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao smatrati da je taj dokument autentičan ili da se ne bi mogao na njega osloniti.³⁴⁸⁵ Što se tiče tri izvještaja na koje se Pretresno vijeće oslonilo, Žalbeno vijeće napominje da ih je Pretresno vijeće opisalo i na njih uputilo dovoljno konkretno,³⁴⁸⁶ što je Prliću omogućilo da ih identifikuje.³⁴⁸⁷ Žalbeno vijeće dalje napominje da se svi gore pomenuti izvještaji tiču informacija o puštanju zarobljenika na slobodu, koje je Pušić, koji je bio na čelu Službe za razmjenu,³⁴⁸⁸ prenio Vladi HR HB i da se stoga međusobno potkrepljuju u onoj mjeri u kojoj pokazuju da je Prlić bio redovno informisan o aktivnostima Službe, te da su ti izvještaji u svakom slučaju potkrijepljeni drugim dokazima u spisu³⁴⁸⁹ koji govore u prilog konačnom zaključku da je Prlić bio redovno informisan.³⁴⁹⁰ Prlić stoga nije pokazao nikakvu grešku s tim u vezi. Naposljetku, kad je riječ o navodnom zanemarivanju dokaza da je Služba za razmjenu bila samostalno tijelo koje nije bilo odgovorno HVO-u HZ HB, Žalbeno vijeće smatra da se Prlićeve tvrdnje da je to tijelo direktno komuniciralo s raznim organima i da se ne pominje u izvještajima Vlade ne kose s osporenim zaključkom.³⁴⁹¹ Iz tih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 11.8.

(ix) Opštinski organi (Prlićeva podosnova 11.9)

1093. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić upravljao radom opštinskih organa HVO-a i nadzirao ga, budući da je Vlada: (1) koordinisala rad organa uprave na opštinskom nivou; (2) mogla

³⁴⁸² Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 102, gdje se upućuje na dokazni predmet P03796. Žalbeno vijeće napominje da Prlić takođe upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

³⁴⁸³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1062, 1089, 1092, 1127 i dalje, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P07102. Žalbeno vijeće napominje da se ti dijelovi Prvostepene presude odnose na Pušićevu odgovornost i da Pušić ne osporava autentičnost dokaznog predmeta P07102.

³⁴⁸⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 261.

³⁴⁸⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da se u osporenom zaključku ne pominje da su Vlada HR HB ili Prlić poslali ili primili dokazni predmet P07102. Prvostepena presuda, tom 4, par. 103 ("Pored toga, u jednom dopisu od 10. decembra 1993., Berislav Pušić je, između ostalog, Jadranku Prliću predložio da se kategorizacija zarobljenika, umjesto Službi za razmjenu, povjeri posebnom tijelu, a da Vlada HR HB, predsjednik koje je bio Jadranko Prlić, potvrđuje spiskove civilnih 'osoba koje žele dragovoljno napustiti prostore HR HB' koje utvrđuje Služba za razmjenu.").

³⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 103 i fusnota 302 s referencama koje se tamo navode.

³⁴⁸⁷ V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 962, gdje se upućuje na dokazne predmete P07178, P07246, P07468.

³⁴⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 101 i fusnota 299.

³⁴⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 103 i fusnota 301 s referencama koje se tamo navode.

³⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 104.

³⁴⁹¹ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 373 i fusnote 963-964 s referencama koje se tamo navode.

raspustiti opštinske HVO-e, poništiti njihove akte i postavljati i smjenjivati njihove članove; i (3) imala mogućnost da ukida odluke opštinskih HVO-a koje su se kosile s važećim odredbama.³⁴⁹²

1094. Prlić osporava taj zaključak,³⁴⁹³ tvrdeći da je Pretresno vijeće, na osnovu dokumenata koji taj zaključak ne potkrepljuju, a prihvaćeni su bez posredstva svjedoka, pogrešno konstatovalo da je on: (1) učestvovao u raspuštanju opštinskih HVO-a koji se nisu držali politike HZ(R) HB; (2) bio upoznat s izvještajima opštinskih organizacija HVO-a; i (3) učestvovao u imenovanju članova opštinskih vijeća HVO-a u više opština.³⁴⁹⁴

1095. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća razumni i da Prlić nije objasnio svoje tvrdnje o suprotnom.³⁴⁹⁵

1096. Što se tiče Prličevih tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je donijelo zaključke na osnovu dokumenata koji te zaključke ne potkrepljuju, a prihvaćeni su bez posredstva svjedoka, Žalbeno vijeće konstatuje da osporeni zaključci jesu potkrijepljeni dokaznim predmetima na koje se Pretresno vijeće oslonilo³⁴⁹⁶ i odbacuje Prličeve tvrdnje jer se u njima pogrešno prikazuju dokazi.³⁴⁹⁷ Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 11.9.

(x) Zaključak

1097. Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu osnovu 11 u cijelosti.

(b) Navodne greške u vezi s vojnim ovlaštenjima (Prličeva osnova 12)

(i) Uvod

³⁴⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 105.

³⁴⁹³ Prličev žalbeni podnesak, par. 374. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 375, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 54-55 (žalbena podosnova 1.2), žalbena podosnova 1.2.6.

³⁴⁹⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 376-378; Prličeva replika, par. 59, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

³⁴⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 229-230.

³⁴⁹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 105 s referencama koje se tamo navode. Konkretno, zaključak da je Prlić "učestvovao u donošenju odluke 22. marta 1993. koja se odnosi na raspuštanje opštinskih HVO-a koji se ne drže politike na snazi u HZ(R) HB, na primjer HVO-a opštine Ljubuški, zbog poteškoća u mobiliziranju vojnih obveznika u toj opštini", potkrepljuju dokazni predmeti P01781 ("[o]dlukom predsjednika HVO HZ H-B dr Jadranka Prlića od 22.03.1993. godine raspušten je općinski HVO Ljubuški") i P01700 (Prličeva odluka od 22. marta 1993. u kojoj se pominju "poteškoće u mobilizaciji vojnih obveznika" u opštini Ljubuški). Zaključak da je Prlić "bio upoznat s izvještajima opštinskih organizacija HVO-a" potkrepljuju dokazni predmeti P01853 (izvještaj HVO-a opštine Travnik upućen, između ostalog, Prliču), P06292 (izvještaj o radu Ureda za obranu Vitez upućen, između ostalog, Prliču) i 2D00852 (koji sadrži zahtjev – usvojen od strane HVO-a HZ HB, s Prličem među prisutnima – da sve opštinske organizacije HVO-a podnesu detaljne izvještaje). Naposljetku, zaključak da je "Prlić [...] učestvovao u imenovanju članova opštinskih vijeća HVO-a u više opština, konkretno u opštinama Vareš, Jablanica i Ljubuški", potkrepljuju dokazni predmeti P05805 (dopis predsjednika HVO-a opštine Ljubuški Prliču, u kojem se traži odluka o imenovanju HVO-a opštine Ljubuški) i P08239 (zapisnik sa sjednice Vlade HR HB, kojoj je Prlić prisustvovao, u kojem se navode imena osoba imenovanih, između ostalog, u opštinska vijeća Vareša i Jablanice).

1098. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da su on i Vlada imali vojna ovlaštenja (žalbena podosnova 12.1) i da su Vladi redovno dostavljani izvještaji o borbenim dejstvima HVO-a (žalbena podosnova 12.2),³⁴⁹⁸ što dovodi u pitanje osuđujuće presude koje su mu izrečene na osnovu učešća u UZP-u³⁴⁹⁹ i zbog čega je opravdano da bude oslobođen optužbi po tačkama 1-25 Optužnice.³⁵⁰⁰ Tužilaštvo odgovara da Prličeve tvrdnje treba odbaciti.³⁵⁰¹

(ii) Vojna ovlaštenja Vlade i Prlića (Prličeva podosnova 12.1)

1099. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO/Vlada HZ(R) HB imao ovlaštenja i odgovornost za generalni nadzor nad HVO-om, posebno u smislu vojne strategije.³⁵⁰² Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Prlić, kao predsjednik HVO-a/Vlade HZ(R) HB, imao uticaj na strategiju odbrane i na vojne operacije koje je izvodio HVO.³⁵⁰³ Vijeće je konstatovalo da je on konkretno bio ovlašten za to da: (1) predsjedava i učestvuje na sastancima na kojima su se donosile odluke u vezi sa strategijom i vojnom situacijom u HZ(R) HB; (2) usvaja odluke i uredbe u tom domenu; (3) bude informisan o vojnoj situaciji; i (4) po potrebi, "izravno donosi odluke koje su neposredno uticale" na tok vojnih dejstava HVO-a.³⁵⁰⁴

1100. Žalbeno vijeće će redom razmotriti Prličeve prigovore na zaključke Pretresnog vijeća o vojnim ovlaštenjima Vlade i njegovim sopstvenim ovlaštenjima u tom domenu.

a. Vojna ovlaštenja Vlade

i. Argumenti strana u postupku

1101. Prlić najprije tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je HVO HZ HB igrao ulogu u vojnom domenu.³⁵⁰⁵ On tvrdi da je Pretresno vijeće taj zaključak zasnovalo isključivo na Izmijenjenoj i dopunjenoj Uredbi o oružanim snagama od 3. jula 1992. (dokazni predmet

³⁴⁹⁷ Žalbeno vijeće napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih (pod)osnova 1.2, 1.2.6 i 3, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176, 177-183.

³⁴⁹⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 382, 403, 408. Konkretno, Prlić navodi da Pretresno vijeće, zbog toga što je ignorisalo dokaze, nije dalo obrazloženje i da je primijenilo pogrešan pravni standard u ocjeni dokaza, što predstavlja grešku u primjeni prava. Prličev žalbeni podnesak, par. 408.

³⁴⁹⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 381, 408.

³⁵⁰⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 409.

³⁵⁰¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 233. V. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 231-232.

³⁵⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 106, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 517-521.

³⁵⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 106.

³⁵⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 111. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 106-110.

³⁵⁰⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 382-383; žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.).

P00588) (dalje u tekstu: Uredba o oružanim snagama od 3. jula 1992.),³⁵⁰⁶ u kojoj se postavlja zadatak donošenja plana odbrane, a da je pritom ignorisalo druge dokaze koji ukazuju na to da takvi planovi "nisu imali nikakve veze s upotrebom vojnih snaga".³⁵⁰⁷

1102. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Petkovićevo svjedočenje kada je tvrdilo da je on potvrdio da je HVO HZ HB – kao civilna vlast u HZ HB – imao kontrolu nad vojnom komponentom HVO-a.³⁵⁰⁸ Pored toga, Prlić tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na Petkovićevo završni podnesak, koji nema pravnu snagu.³⁵⁰⁹

1103. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo Petkovićevo svjedočenje kada je ustvrdilo da je on potvrdio da je zadatak HVO-a HZ HB kao civilne vlasti bio da odredi "globalnu strategiju" HZ HB i da je taj zaključak zasnovalo na dokazima koji nisu bili dovoljni za izvođenje zaključka van svake razumne sumnje.³⁵¹⁰ On tvrdi da se Pretresno vijeće takođe pogrešno oslonilo na Uredbu o oružanim snagama od 3. jula 1992. (dokazni predmet P00289), koja je bila na snazi samo prije nego što se Mate Boban odrekao svojih izvršnih ovlaštenja u HVO-u HZ HB.³⁵¹¹ Naposljetku, Prlić tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na jedan izvještaj HVO-a HZ HB (dokazni predmet P00128) koji ne pokazuje da je HVO HZ HB donosio političke odluke ili odluke o "globalnoj strategiji".³⁵¹²

1104. Prlić osporava zaključak Pretresnog vijeća da je "Vlada [...] mogla iznositi prijedloge i izvoditi zaključke o vojnim pitanjima, koje bi onda Ministarstvo obrane prenijelo Glavnom stožeru

³⁵⁰⁶ Ta uredba je izmijenjena i dopunjena 17. oktobra 1992. godine. Dokazni predmet P00588, uredba o oružanim snagama Hrvatske zajednice Herceg-Bosne koju je donio Mate Boban (pročišćena verzija) (dalje u tekstu: Izmijenjena i dopunjena Uredba o oružanim snagama od 3. jula 1992.), str. 1.

³⁵⁰⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 383, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3. V. Prlićeva replika, par. 60-61. Prlić takođe tvrdi da ne postoje dokazi ni o kakvim planovima odbrane koje je donio HVO HZ HB. Prlićev žalbeni podnesak, par. 383; žalbeni pretres, ŽT. 138 (20. mart 2017.).

³⁵⁰⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 384.

³⁵⁰⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 385, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 161 (žalbena osnova 5).

³⁵¹⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 386, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 455-459 (žalbena podosnova 16.1.1).

³⁵¹¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 387. S tim u vezi, Prlić takođe tvrdi: (1) da je Uredba o oružanim snagama od 3. jula 1992. tada bila izmijenjena i dopunjena, pri čemu su HVO-u HZ HB i njegovom predsjedniku oduzeta sva ovlaštenja nad HVO-om; (2) da je svjedok Davor Marijan "nepažljivo" analizirao Uredbu o oružanim snagama od 3. jula 1992., ali da je "ta nesmotrenost razotkrivena kad je svjedočio"; i (3) da Izmijenjena i dopunjena Uredba o oružanim snagama od 3. jula 1992. daje tačan prikaz stvarnih ovlaštenja HVO-a HZ HB nad HVO-om, odnosno nepostojanja takvih ovlaštenja. Prlićev žalbeni podnesak, par. 387; žalbeni pretres, ŽT. 137-138 (20. mart 2017.).

³⁵¹² Prlićev žalbeni podnesak, par. 388 i fusnota 982.

i najvišim zapovjednicima, ali nije bila ovlaštena za izdavanje vojnih zapovijedi",³⁵¹³ zbog toga što je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Petkovićevo svjedočenje.³⁵¹⁴

1105. Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće iskrivljeno prikazalo Marijanovo svjedočenje – i ignorisalo druge dokaze – kada je zaključilo da je on izjavio da je "Vlada HVO-a" usvajala izvještaje i odluke o pitanjima vezanim za odbranu i stoga davala instrukcije za njihovu primjenu.³⁵¹⁵

1106. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće svoj zaključak da je HVO HZ HB igrao ulogu u vojnom domenu nije zasnovalo isključivo na Izmijenjenoj i dopunjenoj Uredbi o oružanim snagama od 3. jula 1992. i da Prlić ne objašnjava relevantnost svog argumenta u vezi s planovima odbrane.³⁵¹⁶ Tužilaštvo takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije pogrešno okarakterisalo Petkovićevo svjedočenje,³⁵¹⁷ da je činjenica da je uputilo na Petkovićevo završni podnesak irelevantna³⁵¹⁸ i da nije pogriješilo kada se oslonilo na Uredbu o oružanim snagama od 3. jula 1992. godine.³⁵¹⁹ Naposljetku, ono tvrdi da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće krivo prikazalo Marijanovo svjedočenje i da drugi dokazi na koje Prlić upućuje ne pokazuju nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća.³⁵²⁰

ii. Analiza

1107. Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće svoj zaključak da je HVO HZ HB igrao ulogu u vojnom domenu nije zasnovalo isključivo na Izmijenjenoj i dopunjenoj Uredbi o oružanim snagama od 3. jula 1992. godine. Naime, Pretresno vijeće je ocijenilo "tezu Prlićeve odbrane o tome da je izmjenama Uredbe o oružanim snagama od 3. jula 1992. HVO-u oduzeta vojna uloga"³⁵²¹ i

³⁵¹³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 519. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 389, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 519; žalbeni pretres, ŽT. 234 (20. mart 2017.).

³⁵¹⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 389-390. Prlić takođe tvrdi: (1) da je Praljak, drugi načelnik Glavnog stožera, u svom svjedočenju rekao da njemu ni Prlić ni HVO HZ HB nisu mogli izdavati naređenja i da je HVO bio dužan da izvršava samo Bobanova naređenja; i (2) da je Pretresno vijeće konstatovalo da je načelnik Glavnog stožera bio direktno odgovoran vrhovnom zapovjedniku u vezi sa strateškim planiranjem i upotrebom HVO-a. Prlićev žalbeni podnesak, par. 391.

³⁵¹⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 392, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 519. Citat je iz Prvostepene presude.

³⁵¹⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 234.

³⁵¹⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 235-238.

³⁵¹⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 236.

³⁵¹⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 234. Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić ponavlja svoj argument iz prvostepenog postupka da su izmjenama i dopunama Uredbe o oružanim snagama od 3. jula 1992. Vladi oduzeta ovlaštenja nad HVO-om, pri čemu ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbacilo taj argument. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 234.

³⁵²⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 239-240.

³⁵²¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 518.

razmotrilo više dokaza prije nego što je donijelo zaključke o suprotnom.³⁵²² Prlić iskrivljeno prikazuje činjenične zaključke i njegov argument se stoga odbacuje.

1108. Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Petkovićevo svjedočenje kada je tvrdilo da je on potvrdio da je HVO HZ HB vršio kontrolu nad HVO-om, Žalbena vijeće smatra da dokazi na koje se Pretresno vijeće pozvalo potkrepljuju njegov sažetak Petkovićevo svjedočenja i da Prlić nije pokazao nikakvu grešku s tim u vezi.³⁵²³ Budući da je ocjena tih dokaza od strane Pretresnog vijeća potkrijepljena spisom predmeta, Žalbena vijeće smatra da je dodatno upućivanje od strane Pretresnog vijeća na Petkovićevo završni podnesak nebitno.³⁵²⁴ Prličevi argumenti se stoga odbacuju.

1109. U vezi s Prličevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je tvrdilo da je Petković potvrdio da je zadatak HVO-a HZ HB kao civilne vlasti bio da odredi "globalnu strategiju" HZ HB, Žalbena vijeće ponovo smatra da dokazi na koje se Pretresno vijeće pozvalo potkrepljuju njegov sažetak Petkovićevo svjedočenja i da Prlić nije pokazao nikakvu grešku s tim u vezi.³⁵²⁵ Žalbena vijeće dalje odbacuje Prličeve argumente vezane za oslanjanje Pretresnog vijeća na Uredbu o oružanim snagama od 3. jula 1992. (dokazni predmet P00289) i na izvještaj HVO-a HZ HB (dokazni predmet P00128), jer on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće, na osnovu drugih dokaza na koje se ono oslonilo.³⁵²⁶

1110. Kad je riječ o Prličevom prigovoru na zaključak Pretresnog vijeća da je "Vlada [...] mogla iznositi prijedloge i izvoditi zaključke o vojnim pitanjima, koje bi onda Ministarstvo obrane prenijelo Glavnom stožeru i najvišim zapovjednicima, ali nije bila ovlaštena za izdavanje vojnih zapovijedi",³⁵²⁷ Žalbena vijeće smatra da on samo iznosi činjenične tvrdnje koje ili nemaju potporu

³⁵²² Prvostepena presuda, tom 1, par. 518-521. Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

³⁵²³ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 519 i fusnota 1264, gdje se upućuje, između ostalog, na Milivoja Petkovića, T(f). 50014-50015 (25. februar 2010.), 50342 (3. mart 2010.). Kad je riječ o Prličevim tvrdnjama: (1) da je Praljak u svom svjedočenju rekao da njemu ni Prlić ni HVO HZ HB nisu mogli izdavati naređenja i da je HVO bio dužan da izvršava samo Bobanova naređenja; i (2) da je Pretresno vijeće konstatovalo da je načelnik Glavnog stožera bio direktno odgovoran vrhovnom zapovjedniku u vezi sa strateškim planiranjem i upotrebom HVO-a, Žalbena vijeće smatra da Prlić nije artikulirao o kojoj je grešci tu riječ.

³⁵²⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 519 i fusnota 1264, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićevo završni podnesak, par. 55, 64(ii). Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 5, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 107-138.

³⁵²⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 519 i fusnota 1265 s referencama koje se tamo navode. V. konkretno Milivoj Petković, T. 50350 (3. mart 2010.). Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 16.1.1, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1146-1153.

³⁵²⁶ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 519, fusnote 1265, 1268 s referencama koje se tamo navode.

³⁵²⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 519.

u dokazima na koje upućuje³⁵²⁸ ili se ne kose s osporenim zaključkom.³⁵²⁹ Shodno tome, Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tog zaključka i njegovi argumenti se stoga odbacuju.

1111. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće iskrivljeno prikazalo Marijanovo svjedočenje, Žalbeno vijeće napominje da je, prema riječima Pretresnog vijeća, "*Davor Marijan* [...] pak izjavio da je Vlada HVO-a, iako nije bila dio zapovjednog lanca oružanih snaga, ipak na sjednicama usvajala izvještaje i odluke o pitanjima vezanim za odbranu te davala instrukcije za njihovu primjenu".³⁵³⁰ Žalbeno vijeće smatra da dokazi na koje se Pretresno vijeće pozvalo potkrepljuju njegov sažetak Marijanovog svjedočenja, iako u njemu nije eksplicitno pomenuta primjena. Međutim, to nema nikakvog primjetnog uticaja ni na koji kasniji zaključak Pretresnog vijeća i stoga nije dovelo ni do kakvog neostvarenja pravde.³⁵³¹ Kad je riječ o dokazima koji su navodno ignorisani, Žalbeno vijeće smatra da Prlić samo iznosi činjenične tvrdnje koje ili nemaju potporu u dokazima na koje upućuje³⁵³² ili se ne kose s osporenim zaključkom.³⁵³³ Ti argumenti se odbacuju.

b. Prličeva vojna ovlaštenja

i. Argumenti strana u postupku

1112. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je Vlada, uz njegovo učešće, raspravljala o vojnoj strategiji HVO-a i usvajala propise u vezi s mobilizacijom ljudstva, što protivrječi: (1) ranijem zaključku Pretresnog vijeća da su "mobilizacija i imenovanja bili u direktnoj nadležnosti Mate Bobana"; i (2) dokazima da je samo Boban bio ovlašten da proglasi mobilizaciju, dok je Odjel obrane bio zadužen za pripremu i izvođenje mobilizacije.³⁵³⁴

³⁵²⁸ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 390 i fusnote 985-986, gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49771 (22. februar 2010.), 50186-50188 (1. mart 2010.). Žalbeno vijeće smatra da dokazi na koje se Prlić oslanja ne potkrepljuju njegove tvrdnje da su samo vrhovni zapovjednik i Glavni stožer mogli donositi odluke o vojnim pitanjima i da HVO HZ HB nije bio dio vojske. Prva referenca je, po svemu sudeći, greška. U drugoj se ne pominje HVO HZ HB i ona se odnosi samo na položaj vrhovnog zapovjednika i Glavnog stožera u komandnoj strukturi borbene komponente HVO-a, pri čemu se ne tvrdi da su oni imali isključivu nadležnost u vojnim pitanjima.

³⁵²⁹ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 389-391, fusnote 984, 987-991.

³⁵³⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 519 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 2D02000, str. 11-12, par. 13.

³⁵³¹ Konkretno, na konačne zaključke o vojnim ovlaštenjima Prlića i HVO-a/Vlade HZ(R) HB. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 518-521, tom 4, par. 106-111.

³⁵³² V. Prličev žalbeni podnesak, par. 392 i fusnota 997.

³⁵³³ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 392, fusnote 993-996.

³⁵³⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 393, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 106. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 394, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 16.1-16.2; žalbeni pretres, ŽT. 137 (20. mart 2017.).

1113. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je Petković u svom svjedočenju rekao da je Prlić mogao izdavati operativna naređenja oružanim snagama posredstvom Odjela obrane, što protivrječi: (1) Petkovićevom eksplicitnom svjedočenju koje ukazuje na suprotno; i (2) drugim zaključcima Pretresnog vijeća.³⁵³⁵ Pored toga, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on donosio odluke koje su imale direktan uticaj na vojne operacije, na osnovu dokaza koji ne potkrepljuju taj zaključak.³⁵³⁶ S tim u vezi, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokazni predmet P02967, koji Boban nije potpisao i ne tiče se vojnih pitanja.³⁵³⁷

1114. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pridalo neprimjerenu težinu izjavama predstavnika međunarodne zajednice da se sticao utisak da je on veoma dobro informisan o stanju na terenu, dok "[d]rugi dokumenti u prilog toj izjavi zapravo pokazuju" da on nije imao ni znanja ni ovlaštenja u vezi s vojnim poslovima.³⁵³⁸ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao ključnu ulogu u seriji pregovora o prekidu vatre u Gornjem Vakufu i Mostaru, mada ne postoje vjerodostojni dokazi u prilog tom zaključku.³⁵³⁹ Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo, na osnovu dokaza koji ne potkrepljuju taj zaključak i međusobno su protivrječni, da je on imao ovlaštenja u pogledu koordinacije razmještanja jedinica civilne policije koje su bile pod direktnom nadležnošću Ministarstva unutaršnjih poslova.³⁵⁴⁰

1115. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije objasnio kako je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je Vlada, uz njegovo učešće, raspravljala o vojnim pitanjima ili kako je Pretresno vijeće navodno samo sebi protivrječilo.³⁵⁴¹ Ono dalje tvrdi da Petković u svom svjedočenju jeste rekao da je Prlić mogao izdavati operativna naređenja oružanim snagama posredstvom Odjela obrane i da Prlić ignoriše relevantne dokaze.³⁵⁴² Tužilaštvo tvrdi da Prlić nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on mogao donositi odluke koje su imale direktan uticaj na vojne operacije.³⁵⁴³ Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić ne artikuliše nikakvu grešku kada iznosi tvrdnju da je Pretresno

³⁵³⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 395.

³⁵³⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 396-397. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 399, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podoznova 16.3.

³⁵³⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 398.

³⁵³⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 400.

³⁵³⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 401, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 184-185 (žalbena podoznova 6.1), 202-203 (žalbena podoznova 6.2). Prlić tvrdi da svjedok DZ nije bio u poziciji da komentariše sporazume o prekidu vatre, budući da je priznao da se nije bavio vojnim pitanjima. Prlićev žalbeni podnesak, par. 401.

³⁵⁴⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 402, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 110; Prlićeva replika, par. 62.

³⁵⁴¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 241. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 245.

³⁵⁴² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 237.

³⁵⁴³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 243-245. V. žalbeni pretres, ŽT. 208-209 (20. mart 2017.). Tužilaštvo s tim u vezi iznosi argument da je Prlić u pravu kada tvrdi da Boban nije potpisao naređenje s brojem dokaznog predmeta P02967, ali da to samo govori u prilog zaključku Pretresnog vijeća o Prlićevim ovlaštenjima jer pokazuje da Bobanov potpis nije bio potreban. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 244.

vijeće pridalo neprimjerenu težinu izjavama predstavnika međunarodne zajednice da se sticao utisak da je on bio veoma dobro informisan o stanju na terenu.³⁵⁴⁴ Ono takođe tvrdi da, suprotno Prličevoj tvrdnji, postoje vjerodostojni dokazi u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je on imao ključnu ulogu u pregovorima o prekidu vatre.³⁵⁴⁵ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenja u pogledu koordinacije razmještanja jedinica civilne policije ima čvrstu potporu u dokazima.³⁵⁴⁶

ii. Analiza

1116. Što se tiče, najprije, Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je Vlada raspravljala, uz njegovo učešće, o vojnoj strategiji HVO-a i usvajala propise u vezi s mobilizacijom ljudstva, Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pokazao da između tih zaključaka³⁵⁴⁷ i zaključka da su mobilizacija i imenovanja bili u direktnoj nadležnosti Bobana postoji bilo kakva protivrječnost.³⁵⁴⁸ Konkretno, Prlič nije pokazao da su bilo Vlada bilo Boban imali isključivu nadležnost u oblasti mobilizacije. Naprotiv, on ukazuje na dokaze koji navodno pokazuju da je samo Boban bio ovlašten da proglasi mobilizaciju, dok je Odjel obrane bio zadužen za pripremu i izvođenje mobilizacije. Te tvrdnje se ne kose s osporenim zaključkom da je Vlada *usvajala propise* u vezi s mobilizacijom.³⁵⁴⁹ Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prličeve argumente s tim u vezi.

1117. Kad je riječ o Prličevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je Petković u svom svjedočenju rekao da je Prlič mogao izdavati operativna naređenja oružanim snagama posredstvom Odjela obrane, Žalbeno vijeće je razmotrilo dokaze na koje se oslonilo Pretresno vijeće i dokaze na koje se pozvao Prlič. Žalbeno vijeće smatra da on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka.³⁵⁵⁰ S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pokazao navodne protivrječnosti.³⁵⁵¹ Žalbeno vijeće konkretno smatra da Petkovićevo svjedočenje, na koje se Prlič poziva u vezi s osporenim zaključkom da je on mogao izdavati operativna naređenja oružanim snagama posredstvom Odjela obrane, direktno

³⁵⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 242.

³⁵⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 246.

³⁵⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 247.

³⁵⁴⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 106.

³⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 704 i fusnota 1651, gdje se upućuje na dokazni predmet P00289, čl. 29, 34, dokazni predmet P00588, čl. 29, 34.

³⁵⁴⁹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.1 i 16.2, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1146-1208.

³⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 107 i fusnota 321 s referencama koje se tamo navode.

³⁵⁵¹ Navodna protivrječnost iz Prličevog žalbenog podneska, fusnota 1003, nije potkrijepljena referencama na dokaze. Navodna protivrječnost iz Prličevog žalbenog podneska, fusnota 1004, ne kosi se s osporenim zaključkom. Navodna protivrječnost iz Prličevog žalbenog podneska, fusnota 1005, nerazumljiva je i nejasna.

potkrepljuje taj zaključak.³⁵⁵² Žalbeno vijeće dalje napominje da se Prlićeve reference, navedene u prilog njegovoj tvrdnji da je Petković u svom svjedočenju eksplicitno rekao da Prlić nije mogao izdavati operativna naređenja vojsci, odnose na druga pitanja³⁵⁵³ ili se u njima samo kaže da niko van komandnog lanca (konkretno, Mate Boban i Stojić) nije izdavao naređenja Petkoviću ili vojsci.³⁵⁵⁴ Njegovi argumenti se odbacuju.

1118. Što se tiče Prlićevog prigovora na zaključak Pretresnog vijeća da je on "donosio odluke koje su imale direktan uticaj na tok vojnih dejstava",³⁵⁵⁵ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće svoj zaključak zasnovalo na dokumentima, s Prlićevim potpisom, koji se odnose na vojna pitanja.³⁵⁵⁶ Iako se u osporenom zaključku ne upućuje ni na kakve dokaze o direktnom uticaju tih dokumenata na tok vojnih dejstava HVO-a, Žalbeno vijeće podsjeća da se prvostepena presuda mora čitati kao cjelina.³⁵⁵⁷ Budući da je Pretresno vijeće na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi donijelo zaključke u vezi s direktnim uticajem tih odluka³⁵⁵⁸ i da Prlić nije pokazao nikakvu grešku u tim zaključcima,³⁵⁵⁹ Žalbeno vijeće zaključuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka.

1119. Kada tvrdi da je Pretresno vijeće pridalo neprimjerenu težinu izjavama predstavnika međunarodne zajednice da se sticao utisak da je on bio veoma dobro informisan o stanju na terenu,³⁵⁶⁰ Prlić se ne osvrće na adekvatan način na veliki niz dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo,³⁵⁶¹ već samo iznosi nepotkrijepljenu tvrdnju o jednom navodno protivrječnom dokazu.³⁵⁶² Shodno tome, ovaj prigovor se odbacuje kao puka tvrdnja da Pretresno vijeće mora da nije

³⁵⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 107 i fusnota 321, gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T(f). 50009-50010 (25. februar 2010.), 50342-50343 (3. mart 2010.).

³⁵⁵³ To uključuje, na primjer, Petkovićev opis njegovog prvog susreta s Prlićem u julu 1992. i potrebu, izraženu na jednom sastanku HVO-a i ABiH, da se na političkom nivou donese odluka o reorganizaciji komandne strukture radi poboljšanja efikasnosti. Prlićev žalbeni podnesak, par. 395 i fusnota 1003, gdje se upućuje, između ostalog, na Milivoja Petkovića, T. 49762-49764 (22. februar 2010.), 50775-50777 (10. mart 2010.).

³⁵⁵⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 395 i fusnota 1003, gdje se upućuje, između ostalog, na Milivoja Petkovića, T. 50361-50362 (3. mart 2010.).

³⁵⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 107.

³⁵⁵⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 107 i fusnote 322-324, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01184, P02967, P03038, str. 1, 1D01588. Žalbeno vijeće odbacuje Prlićevu tvrdnju da se dokazni predmet P02967 ne odnosi na vojna pitanja, budući da taj dokazni predmet sadrži izričito naređenje izdato vojnim organima. Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da, čak i ako se pretpostavi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Boban sapotpisao dokazni predmet P02967, Prlić ne pokazuje da bi to dovelo do bilo kakvog neostvarenja pravde. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 107 i fusnota 323.

³⁵⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321 s referencama koje se tamo navode.

³⁵⁵⁸ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 884-885 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03038, str. 1), tom 4, par. 126-127 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01184), 151-154 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03038), 265-267 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01184, P03038). V. dolje, par. 1149-1152, 1159-1160, 1165, 1171.

³⁵⁵⁹ V. npr. dolje, par. 1160 i fusnota 3679 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01184), par. 1218 i fusnote 3820-3821 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03038).

³⁵⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 108.

³⁵⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 325.

³⁵⁶² V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 400 i fusnote 1015-1016.

razmotrilo relevantne dokaze, pri čemu nije pokazano da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu dokaza, ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće.

1120. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao ključnu ulogu u seriji pregovora o prekidu vatre u Gornjem Vakufu i Mostaru, Žalbeno vijeće smatra da su zaključci Pretresnog vijeća s tim u vezi zasnovani na dokazima koji ih očigledno potkrepljuju. Na primjer, Pretresno vijeće se oslonilo na Raya Lanea, koji je svjedočio o jednom sastanku kojem je, između ostalih, prisustvovao Prlić, koji je imao za cilj da se obustave neprijateljstva u Gornjem Vakufu, i na dokazni predmet 1D0218, izvještaj o jednom sastanku kojem je, između ostalih, prisustvovao Prlić, održanom radi iznalaženja privremenog rješenja za Mostar.³⁵⁶³ Prlić svoj prigovor u vezi s vjerodostojnošću tih dokaza zasniva na upućivanju na svoju žalbenu osnovu 6, koju Žalbeno vijeće odbija drugdje.³⁵⁶⁴ S obzirom na to, on nije pokazao da ti dokazi nisu vjerodostojni. Pored toga, on iznosi činjenične tvrdnje koje se ne kose s osporenim zaključcima.³⁵⁶⁵ Shodno tome, on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tih zaključaka. Njegova tvrdnja se odbacuje.

1121. Prelazeći naposljetku na Prličev prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenja u pogledu koordinacije razmještanja jedinica civilne policije koje su bile pod direktnom nadležnošću Ministarstva unutarnjih poslova,³⁵⁶⁶ Žalbeno vijeće smatra da je osporeni zaključak bio zasnovan na dokazima na osnovu kojih bi razuman presuditelj o činjenicama mogao doći do njega³⁵⁶⁷ i da Prlić nije ukazao na dokaze o suprotnom.³⁵⁶⁸ Pretresno vijeće se, konkretno, oslonilo na dopis Ministarstva unutarnjih poslova, upućen, između ostalog, Prliču, u kojem se pominje raniji dogovor na nivou Vlade da se, kao što je nagoviješteno u Prličevom ekspozeu, civilna policija povuče s prve linije odbrane, i na odluku Vlade HR HB od 20. oktobra 1993., koju

³⁵⁶³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 109, gdje se upućuje, na primjer, na Raymonda Lanea, T(f). 23687-23688 (15. oktobar 2007.), dokazni predmet 1D02189 (povjerljivo), str. 1.

³⁵⁶⁴ V. gore, par. 212-218. Nadalje, Žalbeno vijeće ne vidi zašto bi svjedoka DZ njegova izjava da "vojni sukob nije bio dio mog posla" (svjedok DZ, T. 26494 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.)) sprečavala u tome da iznese vjerodostojne dokaze o Prličevom učešću u pregovorima o prekidu vatre. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 109 i fusnota 327.

³⁵⁶⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 401, fusnote 1018 ("Petković i Pašalić su potpisali naredbu za obustavu borbi u Gornjem Vakufu nakon što je Petković primio Bobanovu naredbu."), 1019 ("Dokazni predmet P01215 potvrđuje da su se Petković i Pašalić složili bi viša zapovjedništva ABiH i HVO-a u svrhu smanjivanja napetosti trebala zajednički izdati naredbu lokalnim zapovjednicima u Gornjem Vakufu."), 1022 ("Boban je direktno učestvovao u pregovorima o prekidu vatre u Mostaru putem svog prijedloga za privremeni sporazum, iako Muslimani to nisu prihvatili zato što su htjeli da Prlić predvodi obje strane.") Nijedna od tih tvrdnji ne kosi se s osporenim zaključcima Pretresnog vijeća da je Prlić imao ključnu ulogu u seriji pregovora o prekidu vatre u Gornjem Vakufu u januaru 1993. i u Mostaru u decembru 1993. i približno u januaru 1994. godine. Pretresno vijeće, tom 4, par. 109.

³⁵⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 110.

³⁵⁶⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 110, gdje se upućuje na dokazne predmete P05963, P06837.

³⁵⁶⁸ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 402 i fusnota 1025 s referencama koje se tamo navode.

je Prlić potpisao, o istom pitanju.³⁵⁶⁹ Prlić takođe nije pokazao da je Pretresno vijeće samo sebi protivrječilo kada je konstatovalo da je on imao ovlaštenja u pogledu koordinacije razmještanja tih snaga civilne policije i da njegova direktna nadležnost nad civilnom policijom HZ(R) HB nije dokazana van razumne sumnje, jer se ta dva zaključka međusobno ne isključuju.³⁵⁷⁰ Prlićev prigovor se stoga odbacuje.

c. Zaključak

1122. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće zaključuje da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao vojna ovlaštenja i da je HVO/Vlada HZ(R) HB bio ovlašten i odgovoran za nadzor nad HVO-om. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 12.1.

(iii) Prlićevo znanje o borbenim dejstvima (Prlićeva podosnova 12.2)

1123. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Glavni stožer sastavljao izvještaje o borbenim dejstvima HVO-a i da su oni redovno dostavljani predsjedniku HZ HB, Vladi i predstojniku Odjela obrane.³⁵⁷¹

1124. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su izvještaji o borbenim dejstvima HVO-a redovno dostavljani Vladi,³⁵⁷² iznoseći argument da navedeni dokumenti nisu izvještaji o borbenim dejstvima³⁵⁷³ i da je Pretresno vijeće ignorisalo relevantne dokaze.³⁵⁷⁴

1125. Tužilaštvo odgovara da Prlić ignoriše druge zaključke koji pokazuju da su on i njegova Vlada bili dobro informisani o vojnoj situaciji i da, u svakom slučaju, nije pokazao kako je osporeni zaključak, čak i da jeste pogrešan, mogao uticati na presudu.³⁵⁷⁵

1126. Žalbeno vijeće napominje da je osporeni zaključak bio zasnovan, djelimično, na izvještajima koji su uključivali informacije o borbenim dejstvima HVO-a³⁵⁷⁶ i stoga odbacuje Prlićev argument o suprotnom. Što se tiče dokaza koji su navodno ignorisani, Žalbeno vijeće smatra da se Prlićeve činjenične tvrdnje ne kose s osporenim zaključkom jer se ne odnose na pitanje da li

³⁵⁶⁹ Dokazni predmeti P05963, P06837.

³⁵⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 655. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito podsjetilo na taj zaključak u Prvostepenoj presudi, tom 4, par. 110.

³⁵⁷¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 767. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 766, 768.

³⁵⁷² Prlićev žalbeni podnesak, par. 403; žalbeni pretres, ŽT. 138 (20. mart 2017.).

³⁵⁷³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 403, 405.

³⁵⁷⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 404, 406. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 407, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 11.3.

³⁵⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 248. V. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 232.

su informacije o borbenim dejstvima bile HVO-a dostavljane Vladi,³⁵⁷⁷ zbog čega odbacuje njegov argument s tim u vezi. U svakom slučaju, Prlić ignoriše druge činjenične zaključke koji dodatno potkrepljuju osporeni zaključak.³⁵⁷⁸ Iz tih razloga, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće.³⁵⁷⁹ Prlićeva žalbena podosnova 12.2 se odbija.

(iv) Zaključak

1127. Pošto je odbilo Prlićeve žalbene podosnove 12.1 i 12.2, Žalbeno vijeće konstatuje da on u okviru svoje žalbene osnove 12 nije pokazao nikakvu grešku u vezi s osuđujućim presudama koje su mu izrečene na osnovu učešća u UZP-u, zbog čega se ta osnova odbija u cijelosti.

(c) Navodne greške u pogledu Prlićevih ovlaštenja u vezi s humanitarnom pomoći (Prlićeva osnova 14)

1128. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić bio ovlašten za pregovaranje i izdavanje odobrenja u vezi s kretanjem humanitarne pomoći na teritoriji HZ(R) HB i BiH.³⁵⁸⁰ Taj zaključak je bio zasnovan, između ostalog, na zaključku da je, u periodu od juna do avgusta 1993. godine, Prlić učestvovao u radu velikog broja sastanaka s predstavnicima međunarodnih organizacija na kojima se pregovaralo o propuštanju konvoja s humanitarnom pomoći u HZ(R) HB.³⁵⁸¹

(i) Argumenti strana u postupku

1129. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on, kao predsjednik HVO-a/Vlade HZ(R) HB, bio ovlašten za pregovaranje i izdavanje odobrenja u vezi s kretanjem humanitarne pomoći na teritoriji HZ(R) HB i BiH.³⁵⁸² Prlić tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na: (1) dokazni predmet 1D00898, kojim se ne daje odobrenje za pregovaranje i izdavanje odobrenja u vezi s kretanjem humanitarne

³⁵⁷⁶ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 767 i fusnota 1786, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P07302, str. 2-4, 4D00830, str. 1-2.

³⁵⁷⁷ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 404, 406.

³⁵⁷⁸ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 767-768.

³⁵⁷⁹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 11.3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1048-1058.

³⁵⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 118.

³⁵⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 117. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 115-116, 118.

³⁵⁸² Prlićev žalbeni podnesak, par. 428, 437; žalbeni pretres, ŽT. 145 (20. mart 2017.). Konkretno, Prlić iznosi navod da Pretresno vijeće, zbog toga što je pridalo neprimjerenu težinu određenim dokazima i što je ignorisalo druge dokaze, nije dalo obrazloženje i da je primijenilo pogrešan standard u ocjeni dokaza, što predstavlja grešku u primjeni prava. Prlićev žalbeni podnesak, par. 437.

pomoći;³⁵⁸³ (2) spekulativno svjedočenje svjedoka Klausa Johanna Nissena;³⁵⁸⁴ i (3) svjedočenje svjedoka BA, koji nije bio odgovoran za konvoje i nije bio vjerodostojan.³⁵⁸⁵

1130. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on u periodu od juna do avgusta 1993. učestvovao u radu velikog broja sastanaka predstavnika međunarodnih organizacija i HVO-a na kojima se pregovaralo o propuštanju konvoja s humanitarnom pomoći, budući da se ni u jednom od dokaza na koje se Vijeće oslonilo ne pominju "pregovori o propuštanju humanitarne pomoći" u kojima je on učestvovao.³⁵⁸⁶ Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze relevantne za sporazum postignut 10. jula 1993. između ABiH i HVO-a u vezi sa slobodnim prolazom konvoja s humanitarnom pomoći (dalje u tekstu: Sporazum postignut u Makarskoj),³⁵⁸⁷ kao i dokaze da su druge osobe imale ovlaštenja za odobravanje prolaza humanitarne pomoći, pri čemu ne postoje nikakvi dokazi da je on imao takva ovlaštenja.³⁵⁸⁸ Shodno tome, Prlić tvrdi da on treba biti oslobođen optužbi po tački 25 Optužnice.³⁵⁸⁹

1131. Tužilaštvo odgovara da Prlić iskrivljeno prikazuje činjenične zaključke i dokaze, da nije potkrijepio svoje tvrdnje da je Pretresno vijeće neprimjereno ocijenilo ili ignorisalo dokaze i da nije pokazao da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo da dođe do osporenih zaključaka.³⁵⁹⁰

(ii) Analiza

1132. Što se tiče, najprije, Prličevog prigovora zasnovanog na dokaznom predmetu 1D00898, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na taj dokazni predmet kako bi konstatovalo da je "17. novembra 1992. Mile Akmadžić, predsjednik Vlade RBiH, Jadranka Prlića imenovao za predstavnika Vlade RBiH, konkretno za saradnju s logističkim centrima u Hrvatskoj u vezi s distribucijom humanitarne pomoći građanima BiH",³⁵⁹¹ što je zaključak koji ima potporu u

³⁵⁸³ Prličev žalbeni podnesak, par. 435, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D00898 (rješenje kojim se Prlić imenuje u Štab Vlade RBiH za prikupljanje sredstava za potrebe preživljavanja stanovništva RBiH). V. Prličev žalbeni podnesak, par. 436, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 16.4.7.

³⁵⁸⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 428.

³⁵⁸⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 429, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, par. 182-183 (žalbena podosnova 6.2). V. Prličeva replika, par. 66-67. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće iz jednog dokumenta prihvaćenog bez posredstva svjedoka izvelo zaključak, koji je bio spekulativan i nije bio jedini uvjerljiv zaključak, da je, budući da je UNHCR u februaru 1993. o jednom incidentu izvijestio njega, a da je na taj izvještaj odgovorio Ćorić, on sigurno rješavanje tog problema povjerio Ćoriću. Prličev žalbeni podnesak, par. 430, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

³⁵⁸⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 431. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 432, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 16.4.

³⁵⁸⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 433.

³⁵⁸⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 434.

³⁵⁸⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 438. V. takođe Prličeva replika, par. 65.

³⁵⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 261-268.

³⁵⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 115, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D00898.

tom dokaznom predmetu i relevantan je za osporeni zaključak.³⁵⁹² Žalbeno vijeće dalje primjećuje da Nissen, u dijelu svog svjedočenja na koji se Pretresno vijeće oslonilo, zaključak o Prličevim ovlaštenjima u vezi s konvojima s humanitarnom pomoći izvodi iz Prličevog položaja.³⁵⁹³ Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na taj dokaz, u kombinaciji s drugim dokazima, kako bi donio osporeni zaključak.³⁵⁹⁴ Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pokazao da svjedok BA nije bio vjerodostojan ili da se, s obzirom na njegovo/njeno profesionalno iskustvo, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na njegovo/njeno svjedočenje zbog toga što taj svjedok nije bio odgovoran za konvoje.³⁵⁹⁵ Ti argumenti se odbacuju.

1133. Prelazeći na Prličev prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on u periodu od juna do avgusta 1993. učestvovao u radu velikog broja sastanaka s predstavnicima međunarodnih organizacija na kojima se pregovaralo o propuštanju konvoja s humanitarnom pomoći, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće prilikom donošenja tog zaključka podsjetilo na niz činjeničnih zaključaka vezanih za Prličevo učestvovanje u radu sastanaka iz tog perioda koji su se ticali propuštanja konvoja s humanitarnom pomoći.³⁵⁹⁶ Kad je riječ o Prličevom argumentu da se ni u jednom od dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo ne pominju "pregovori o propuštanju humanitarne pomoći" u kojima je on učestvovao, Žalbeno vijeće smatra da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze o nekoliko sastanaka u vezi s propuštanjem konvoja s humanitarnom pomoći u čijem je radu Prlič učestvovao³⁵⁹⁷ i da on nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o

³⁵⁹² Žalbeno vijeće primjećuje da se u navedenom dokaznom predmetu o Prliču govori kao o predstavniku "RBiH", zaduženom za pružanje podrške distribuciji humanitarne pomoći građanima "RBiH", a ne "BiH", ali smatra da je ta razlika nebitna u kontekstu ocjene Prličevih ovlaštenja vezanih za humanitarnu pomoć od strane Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 16.4.7, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1262-1285.

³⁵⁹³ Klaus Johann Nissen, T. 20467-20468 (25. juni 2007.) ("Pitanje: Vidimo u – u ovom dokumentu na trećoj stranici postoji spisak ljudi koji su prisustvovali – tu je spisak ljudi koji su prisustvovali sastanku. Kaže se: 'Za Hrvatsku demokratsku zajednicu, dr Jadranko Prlič.' Da li ste u mogućnosti da prokomentarišete njegova ovlaštenja u vezi s takvim pitanjima, konvojima s humanitarnom pomoći, da zaključi takav sporazum? Odgovor: Mislim da je on bio ovlašten da zaključi takav sporazum, budući da je bio šef, mogu tako da ga nazovem, HVO-a, a pitanje pristanka na takve konvoje u pravcu sjevera, ka srednjoj Bosni, ticalo se HVO-a u cjelini, politički i vojno.").

³⁵⁹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 115-118. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prličeve tvrdnje o tome gdje se Nissen nalazio, kao i o njegovom znanju i svjedočenju, nemaju potporu u referencama na spis prvostepenog postupka koje on navodi. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 428, fusnote 1108-1110.

³⁵⁹⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 116 i fusnota 344 s referencama koje se tamo navode. Žalbeno vijeće s tim u vezi napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 6.2, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218. Što se tiče navodne greške u tumačenju jednog dokumenta prihvaćenog bez posredstva svjedoka, Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pokazao da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo izvesti zaključak da je on rješavanje relevantnog problema sigurno povjerio Ćoriću, s obzirom na svjedočenje svjedoka BA o Prličevoj ulozi u vezi s prolazom konvoja s humanitarnom pomoći. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 116 i fusnota 344. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

³⁵⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 117, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1230, 1238-1239.

³⁵⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1230 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P09712 (povjerljivo), par. 64), 1238 (gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka BC, T(f). 18360-18365 (zatvorena sjednica) (14. maj

činjenicama ne bi mogao osloniti na te dokaze kako bi donio osporeni zaključak.³⁵⁹⁸ Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze relevantne za Sporazum postignut u Makarskoj, Žalbeno vijeće smatra da on nije objasnio zašto se njegove tvrdnje s tim u vezi kose s osporenim zaključkom.³⁵⁹⁹ Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da Prlič griješi kada kaže da ne postoje nikakvi dokazi da je on imao bilo kakva ovlaštenja za odobravanje prolaza humanitarne pomoći.³⁶⁰⁰ S obzirom na to, njegova tvrdnja da su druge osobe imale takva ovlaštenja ne kosi se s osporenim zaključkom. Ti argumenti se odbacuju.

1134. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu osnovu 14.

(d) Navodne greške u vezi s Prličevom ulogom u odnosima između HZ(R) HB i Hrvatske

(i) Prličeve veze s rukovodiocima Hrvatske (Prličeva osnova 15)

1135. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, u periodu od septembra 1992. do kraja aprila 1994., Prlič bio na pet sastanaka u Hrvatskoj s Franjom Tuđmanom, predsjednikom Hrvatske, i drugim hrvatskim rukovodiocima.³⁶⁰¹ Pretresno vijeće je također konstatovalo da je Prlič radio na ekonomskoj saradnji između HZ(R) HB i Hrvatske i saradivao s hrvatskim Uredom za izbjeglice na organizovanju odlaska u Hrvatsku, odnosno u treće zemlje, Muslimana koji "žele napustiti prostore HZ HB".³⁶⁰²

1136. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da je on, u svojstvu predsjednika HVO-a/Vlade HZ(R) HB, igrao ključnu ulogu u odnosima između HVO-a/Vlade HZ(R) HB i Vlade Republike Hrvatske.³⁶⁰³ Kao prvo, Prlič osporava zaključak da je on u periodu od septembra 1992. do aprila 1994. bio na pet sastanaka u Hrvatskoj s Tuđmanom i drugim hrvatskim rukovodiocima, tvrdeći da dokazi pokazuju da se on s Tuđmanom, poslije prvog sastanka 17. septembra 1992., nije ponovo sastao sve do 5.

2007.), dokazni predmet P09999 (povjerljivo), 1239 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P10367 (povjerljivo), par. 79, P04027 (povjerljivo), str. 1-2). Za kontekst, v. dokazni predmeti P09712 (povjerljivo), par. 62-63, 65, P10367 (povjerljivo), par. 80-81. V. također Prvostepena presuda, tom 4, par. 117, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P10264.

³⁵⁹⁸ Žalbeno vijeće napominje da Prlič iznosi činjenične tvrdnje koje se ne kose s osporenim zaključkom. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 431, fusnote 1117-1118. Žalbeno vijeće također napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 16.4, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1222-1285.

³⁵⁹⁹ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 433. Upor. Prličev žalbeni podnesak, par. 428, 431; Prvostepena presuda, tom 4, par. 117. Žalbeno vijeće napominje da Prlič u okviru žalbene osnove 14 ne osporava nijedan zaključak u vezi s njegovom *mens rea*.

³⁶⁰⁰ V. gore, par. 1132.

³⁶⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 119.

³⁶⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 120.

novembra 1993. godine.³⁶⁰⁴ Kao drugo, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on radio na ekonomskoj saradnji između HZ(R) HB i Hrvatske, iako se u stvari ni o kakvim ekonomskim pitanjima ili saradnji nije raspravljalo.³⁶⁰⁵ Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je on sarađivao s hrvatskim Uredom za izbjeglice na organizovanju odlaska Muslimana, oslonivši se na jedan dokument pribavljen posredstvom svjedoka BA i na jedan dokument prihvaćen bez posredstva svjedoka.³⁶⁰⁶ Shodno tome, Prlić tvrdi da su zaključci Pretresnog vijeća o njegovom članstvu u UZP-u i značajnom doprinosu UZP-u pogrešni i da on treba biti oslobođen optužbi po tačkama 1-25 Optužnice.³⁶⁰⁷

1137. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća razumni i da Prlić ne pokazuje drugačije, već iznosi nepotkrijepljene ili irelevantne tvrdnje i nudi alternativna objašnjenja dokaza.³⁶⁰⁸ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Prlić nije pokazao kako bi njegovi argumenti, čak i kad bi bili prihvaćeni, opravdali poništavanje osuđujućih presuda koje su mu izrečene po tačkama 1-25 Optužnice.³⁶⁰⁹

1138. Žalbeno vijeće primjećuje da se Prlićev argument da se on s Tuđmanom, poslije prvog sastanka 17. septembra 1992., nije ponovo sastao sve do 5. novembra 1993. ne kosi s osporenim zaključkom da su se oni sastali pet puta u periodu od septembra 1992. do kraja aprila 1994. godine. Nadalje, dokazi na koje se Pretresno vijeće oslonilo govore u prilog činjenici da se Prlić sastao s Tuđmanom pet puta tokom tog perioda.³⁶¹⁰ Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument. Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on radio na ekonomskoj saradnji između HZ(R) HB i Hrvatske, budući da dva dokazna predmeta na koja se Pretresno vijeće oslonilo govore u prilog zaključku do kojeg je ono

³⁶⁰³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 439, 447. Konkretno, Prlić iznosi navod da Pretresno vijeće, zbog toga što je pridalo neprimjerenu težinu određenim dokazima i što je ignorisalo druge dokaze, nije dalo obrazloženje i da je primijenilo pogrešan standard u ocjeni dokaza, što predstavlja grešku u primjeni prava. Prlićev žalbeni podnesak, par. 447.

³⁶⁰⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 439. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 440, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 18. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 441. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na Mladićeve dnevnike. Prlićev žalbeni podnesak, par. 442. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 443, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 5.

³⁶⁰⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 444; Prlićeva replika, par. 68.

³⁶⁰⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 445. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 446, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 16.6.3-16.6.4.

³⁶⁰⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 439, 448.

³⁶⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 269-273, 275; žalbeni pretres, ŽT. 196-200, 203-205 (20. mart 2017.).

³⁶⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 270, 274.

³⁶¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 119 i fusnota 348, gdje se upućuje na dokazne predmete P00498, P06454, P06581, P07570, P07856. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 18, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1391-1399. Pored toga, Žalbeno vijeće odbacuje kao irelevantne činjenične tvrdnje iznesene u Prlićevom žalbenom podnesku, par. 441. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na Mladićeve dnevnike, Žalbeno vijeće napominje da se ta tvrdnja u cijelosti zasniva na upućivanju na njegovu žalbenu osnovu 5, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 107-138.

došlo³⁶¹¹ Njegova tvrdnja s tim u vezi se stoga odbacuje. Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da je zaključak Pretresnog vijeća da je Prlić saradivao s hrvatskim Uredom za izbjeglice na organizovanju odlaska Muslimana potkrijepljen dokazima na koje se Pretresno vijeće oslonilo³⁶¹² i shodno tome odbacuje Prličevu tvrdnju.³⁶¹³

1139. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu osnovu 15.

(ii) Prličevo znanje o međunarodnom oružanom sukobu u kojem je učestvovala Hrvatska (Prličeva podosnova 16.16)

1140. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić znao da se tokom perioda u kojem je on bio na funkciji "predsjednika HVO-a" odnosno predsjednika Vlade HR HB odvijao međunarodni oružani sukob između HVO-a/HV-a i ABiH, budući da je: (1) bio informisan o vojnim operacijama HVO-a protiv ABiH; i (2) znao za učešće Hrvatske u tom sukobu i omogućavao ga.³⁶¹⁴

1141. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on omogućavao učešće Hrvatske u oružanom sukobu i znao da je taj sukob međunarodnog karaktera.³⁶¹⁵ Prlić s tim u vezi tvrdi: (1) da nije bilo međunarodnog oružanog sukoba; i (2) da je svjedočenje svjedoka Raya Lanea da je on bio informisan o vojnim operacijama HVO-a protiv ABiH nepotkrijepljeno.³⁶¹⁶

1142. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Prlić znao za međunarodni karakter oružanog sukoba i da njegove tvrdnje treba odbaciti bez razmatranja.³⁶¹⁷

1143. Žalbeno vijeće napominje da Prlić ničim ne potkrepljuje svoj argument da nije bilo međunarodnog oružanog sukoba; u stvari, on upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da je *postojao* međunarodni sukob.³⁶¹⁸ Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument kao puku tvrdnju koja nije

³⁶¹¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 120 i fusnota 353, gdje se upućuje na dokazne predmete P00498, str. 30 (gdje se pominju rasprave o carini), P06454, str. 37-39. Žalbeno vijeće primjećuje da se potonja referenca ne tiče direktno ekonomske saradnje s Hrvatskom. Kao što je ukazalo tužilaštvo, drugi dijelovi dokaznog predmeta P06454 pružaju potporu relevantnom činjeničnom zaključku. V. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, fusnota 935, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06454, str. 31, 34. Imajući u vidu da se Pretresno vijeće oslonilo na te stranice na drugim mjestima u relevantnom odjeljku Prvostepene presude, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić ne pokazuje da je napravljena činjenična greška koja je dovela do neostvarenja pravde. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 119 i fusnota 349, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06454, str. 30-39 (gdje se, između ostalog, pominju: (1) saradnja između relevantnih ministarstava finansija; i (2) potencijalne investicije Hrvatske).

³⁶¹² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 120 i fusnota 355, gdje se upućuje na dokazne predmete P07019, P09679 (povjerljivo), str. 1.

³⁶¹³ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.6.3 i 16.6.4, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. dolje, par. 1300, 1304-1306, 1308-1309, 1315, 1317.

³⁶¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 277.

³⁶¹⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 624-625.

³⁶¹⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 624. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 626, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 202-203 (žalbena podosnova 6.2), žalbena osnovu 15, par. 649 (žalbena osnovu 18).

³⁶¹⁷ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 398.

³⁶¹⁸ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 624 i fusnota 1598, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 277.

potkrijepljena nikakvim dokazima. Kad je riječ o Prličevom prigovoru u vezi s Laneovim svjedočenjem, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće osporeni zaključak samo djelimično zasnovalo na Laneovom svjedočenju. Prlič ignoriše preostali dio dokazne osnove tog zaključka,³⁶¹⁹ a pritom ne objašnjava zašto je, s obzirom na druge dokaze, osuđujuća presuda neutemeljena.³⁶²⁰ Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument. Iz tih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 16.16.

3. Navodne greške u vezi s Prličevim značajnim doprinosom ZZP-u i njegovom namjerom

1144. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič, putem svog djelovanja ili propusta da djeluje u okviru obavljanja svojih funkcija, bio jedan od glavnih članova UZP-a, da je značajno doprinio UZP-u i da je imao namjeru ostvarivanja ZZP-a, koju je dijelio s drugim članovima UZP-a.³⁶²¹

1145. U ovom odjeljku, Žalbeno vijeće će razmotriti Prličeve prigovore vezane za zaključke Pretresnog vijeća koji se odnose na: (1) njegov doprinos UZP-u u opštinama Gornji Vakuf, Prozor, Jablanica, Mostar i Vareš; (2) njegovo učešće u hapšenju i zatočenju Muslimana, raseljavanju stanovništva i prikrivanju zločina; i (3) *mens rea* i *actus reus* počinjenja putem UZP-a.

(a) Opština Gornji Vakuf (Prličeva podosnova 16.1)

(i) Ultimatum od 15. januara 1993. (Prličeva podosnova 16.1.1)

1146. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič 15. januara 1993. godine potpisao odluku koja je toga dana usvojena na sjednici HVO-a, prema kojoj su se, u roku od pet dana, sve jedinice ABiH koje su se nalazile na prostorima takozvanih hrvatskih provincija 3, 8 i 10 trebale staviti pod komandu Glavnog stožera HVO-a (dalje u tekstu: Ultimatum od 15. januara 1993.).³⁶²² Vijeće je dalje konstatovalo da je Prlič sastavljanjem, između ostalog, tog ultimatumu značajno doprinio ostvarivanju UZP-a u opštini Gornji Vakuf.³⁶²³

³⁶¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 277, gdje se upućuje na Raya Lanea, T(f). 23681-23684, 23687-23688, 23691, 23697 (15. oktobar 2007.), dokazni predmeti P01215, P03038, Prvostepena presuda, tom 4, par. 119-120.

³⁶²⁰ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih (pod)osnova 6.2, 15 i 18, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218, 1135-1139; dolje, par. 1391-1399.

³⁶²¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 122-276.

³⁶²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 125, 127.

³⁶²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 271.

a. Argumenti strana u postupku

1147. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom donošenja tih zaključaka zato što je pogrešno okarakterisalo dokaze i zanemarilo relevantne dokaze.³⁶²⁴ On konkretno tvrdi: (1) da Ultimatum od 15. januara 1993. i "naređenja Stojića i Petkovića" nisu predstavljali "ultimatum" upućen ABiH;³⁶²⁵ (2) da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je Alija Izetbegović potpisao ustavna načela Vance-Owenovog plana i da je Dodatkom VII tog plana bilo predviđeno da će se, dok se ne postigne potpuna demilitarizacija, sve formacije povući u provincije u kojima etnička grupa kojoj pripadaju predstavlja većinu;³⁶²⁶ (3) da je Ultimatumom od 15. januara 1993. proveden sporazum koji je toga dana postignut u Zagrebu;³⁶²⁷ i (4) da je, nakon što je Izetbegović odustao od tog sporazuma, Mate Boban shodno tome izdao naredbu za povlačenje Ultimatumu od 15. januara 1993., u skladu s kojom je HVO HZ HB postupio.³⁶²⁸ Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je pukovnik HVO-a Miro Andrić izdao dva naređenja za potčinjavanje, 14. i 16. januara 1993., s obzirom na to: (1) da naređenje izdato 14. januara 1993. nije moglo biti zasnovano na Ultimatumu od 15. januara 1993.; i (2) da nema potkrepljujućih dokaza da je postojala bilo koja druga "odluka" ili "naređenje za potčinjavanje".³⁶²⁹

1148. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća o Ultimatumu od 15. januara 1993. razumni.³⁶³⁰ Ono dalje tvrdi da Prlić, kada tvrdi da nije bilo ultimatumu, iznosi irelevantne i

³⁶²⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 451. V. žalbeni pretres, ŽT. 139-142, 162 (20. mart 2017.). Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na svjedoka Williama Tomljanovicha. Prlićev žalbeni podnesak, par. 451, gdje se upućuje na Prlićevu žalbu osnovu 4.2. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 449-450, 627-629.

³⁶²⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 452; žalbeni pretres, ŽT. 139-142, 160-162 169-170, 243 (20. mart 2017.). V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 451. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 244 (20. mart 2017.). S tim u vezi, Prlić dalje tvrdi, između ostalog, sljedeće: (1) u toj odluci i naređenjima pozivalo se na reciprocitet u prepotčinjavanju i na uspostavljanje zajedničkog zapovjedništva ABiH i HVO-a, a zapovjednici HVO-a su pozvani da stupe u razgovore sa zapovjednicima ABiH kako bi se pronašao najbolji način za formiranje zajedničkih zapovjedništava; (2) u odluci i naređenjima nisu bile predviđene nikakve mjere za slučaj nepostupanja u skladu s njima (gdje upućuje na svjedočenje svjedoka Christophera Beesea); (3) u to vrijeme je postojao nesmetani dotok oružja iz HZ HB za ABiH, uključujući područje Gornjeg Vakufa; i (4) HVO HZ HB je riješio da pruži pomoć jedinicama HVO-a u provincijama 1, 5 i 9, koje su prema Vance-Owenovom mirovnom planu trebale biti potčinjene ABiH. Prlićev žalbeni podnesak, par. 452; žalbeni pretres, ŽT. 139-140 (20. mart 2017.).

³⁶²⁶ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 455; žalbeni pretres, ŽT. 159-160, 243 (20. mart 2017.). V. takođe Žalbeni podnesak, par. 454. S tim u vezi, Prlić dalje tvrdi da su se kopredsjedavajući ICFY-a složili da je na ABiH i HVO-u da izvrše organizacione pripreme u vezi s tim povlačenjem. Prlićev žalbeni podnesak, par. 455.

³⁶²⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 456-459; žalbeni pretres, ŽT. 160-162, 170, 243 (20. mart 2017.). V. žalbeni pretres, ŽT. 140 (20. mart 2017.). Prlić tvrdi da je taj sporazum trebalo provesti brzo zbog izbijanja napetosti u Gornjem Vakufu. Žalbeni pretres, ŽT. 160-162, 169-170, 241-244 (20. mart 2017.). Konkretno, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo sopstveni zaključak da su 18. januara 1993. Mate Boban i Mile Akmadžić uputili dopis Aliji Izetbegoviću u kojem su objasnili da je Ultimatum od 15. januara 1993. bio "u skladu sa Ženevskom konferencijom". Prlićev žalbeni podnesak, par. 457; žalbeni pretres, ŽT. 140 (20. mart 2017.). V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 456.

³⁶²⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 459; žalbeni pretres, ŽT. 141, 160-161, 243 (20. mart 2017.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 133-134 (20. mart 2017.).

³⁶²⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 453, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 125.

³⁶³⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 280-282; žalbeni pretres, ŽT. 181, 192, 208-210 (20. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 276-279.

pogrešne tvrdnje.³⁶³¹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze "da je Izetbegović potpisao ustavna načela", budući da je konstatovalo da su Muslimani prihvatili ta načela.³⁶³² Ono tvrdi da Prlić daje pogrešnu karakterizaciju dokaza i Prvostepene presude kada sugerije da je Ultimatum od 15. januara 1993. bio u skladu s Vance-Owenovim mirovnim planom.³⁶³³ Tužilaštvo dalje tvrdi da se Prličeva tvrdnja o zagrebačkom sporazumu oslanja gotovo isključivo na tvrdnje koje je u sopstvenom interesu iznio Praljak, koji je čak i priznao da Izetbegović nikada nije potpisao dokument koji sadrži taj navodi sporazum.³⁶³⁴ Tužilaštvo tvrdi: (1) da Prličeva tvrdnja da je Boban "povukao" Ultimatum od 15. januara 1993. nije potkrijepljena dokazima na koje se on poziva,³⁶³⁵ i (2) da on pogrešno tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da su postojala dva "naređenja za potčinjavanje".³⁶³⁶

b. Analiza

1149. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti Prličevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokaze i zanemarilo relevantne dokaze.³⁶³⁷ Što se tiče Prličevog argumenta da Ultimatum od 15. januara 1993. i naređenja Stojića i Petkovića nisu predstavljali "ultimatum" upućen ABiH, Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće,³⁶³⁸ konkretno, na osnovu sljedećih zaključaka, koje potkrepljuje obilje dokaza: (1) Ultimatum od 15. januara 1993. sadržao je naređenje svim jedinicama ABiH u takozvanim hrvatskim provincijama prema Vance-Owenovom mirovnim planu da se u roku od pet dana stave pod komandu HVO-a;³⁶³⁹ (2) u Stojićevom naređenju proslijeđenom istog dana kroz komandni lanac, kojom je ta odluka provedena, određene su mjere za slučaj

³⁶³¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 281. V. žalbeni pretres, ŽT. 181 (20. mart 2017.).

³⁶³² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 282.

³⁶³³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 282; žalbeni pretres, ŽT. 182 (20. mart 2017.).

³⁶³⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 283. Tužilaštvo tvrdi da Prlić ne pokazuje da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je odbilo da uvaži svjedočenje Slobodana Praljka, kojem protivječe dokumenti iz predmetnog perioda. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 283.

³⁶³⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 284. Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić nije objasnio kako je Pretresno vijeće zanemarilo svoje zaključke o dopisu od 18. januara 1993. godine. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 283.

³⁶³⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 285.

³⁶³⁷ Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na Tomljanovicha, Žalbeno vijeće napominje da se on u cijelosti zasniva na upućivanju na njegovu žalbenu podosnovu 4.2, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 204-211.

³⁶³⁸ V. konkretno dokazni predmeti P01139, br. 4, 8, P01140, br. 2-3, 7, P01146/P01155, br. 1, 4-5. Prema shvatanju Žalbenog vijeća, Prlić za zaključak o "ultimatumu" upućuje na osporene zaključke iz Prvostepene presude, tom 4, par. 127, 271, koji su pak zasnovani na osporenim zaključcima iz Prvostepene presude, tom 4, par. 125, i konstatacijama na kojima oni počivaju.

³⁶³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 125, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 452.

neispunjenja,³⁶⁴⁰ i (3) Stojićevo naređenje je u suštini ponovljeno u naređenju koje je istog dana kroz komandni lanac uputio Petković.³⁶⁴¹

1150. Dokazi na koje Prlić upućuje u prilog svom argumentu da odluka i naređenja o kojima je ovdje riječ ne predstavljaju ultimatum³⁶⁴² ne pokazuju da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključaka do kojih je došlo Pretresno vijeće.³⁶⁴³ Prlićeve tvrdnje s tim u vezi predstavljaju puko neslaganje s načinom na koji je Pretresno vijeće protumačilo dokaze. Konkretno, suprotno njegovim tvrdnjama,³⁶⁴⁴ dokazi na koje on upućuje govore u prilog zaključcima Pretresnog vijeća da su Ultimatumom od 15. januara 1993., kako je on proveden putem naređenja kroz komandni lanac HVO-a, bile previđene mjere za slučaj neispunjenja.³⁶⁴⁵ Taj argument se odbacuje.

1151. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito konstatovalo da su Muslimani prihvatili ustavna načela Vance-Owenovog mirovnog plana³⁶⁴⁶ i stoga odbacuje Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o tome. U onoj mjeri u kojoj Prlić dovodi u pitanje zaključke da su odluka i naređenja imali karakter ultimatumu upućivanjem na Dodatak VII Vance-Owenovog mirovnog plana kojim je bilo predviđeno povlačenje svih jedinica u provincije u kojima su njihove etničke grupe predstavljale većinu, do potpune demilitarizacije, Žalbena vijeće smatra da Prlić nije pokazao da je postignut dogovor u vezi s povlačenjem.³⁶⁴⁷ Isto tako, Prlić nije pokazao da je postojao "Zagrebački sporazum".³⁶⁴⁸ Žalbena vijeće stoga odbacuje te argumente.³⁶⁴⁹

³⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 125, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 453.

³⁶⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 125, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 454.

³⁶⁴² Prlićev žalbeni podnesak, par. 452 i fusnota 1145.

³⁶⁴³ Nadalje, Žalbena vijeće napominje da dokazi na koje se upućuje ne pružaju potporu Prlićevim tvrdnjama da Ultimatum od 15. januara 1993. i dva naređenja koja su prosljeđena kroz komandni lanac nisu sadržali ultimatum, budući da je (kako Prlić, izgleda, tvrdi putem upućivanja na dokaze u tom smislu) u Zagrebu navodno bio postignut sporazum o zajedničkom zapovjedništvu. V. dolje, fusnota 3648. Drugi dokazi na koje Prlić upućuje govore u prilog zaključcima Pretresnog vijeća o ultimatumu (v. npr. dokazni predmeti P01139, br. 4, 8, P01140, br. 2-3, 7, P01146/P01155, br. 1, 4-5) ili su irelevantni (v. npr. dokazni predmeti P01032, str. 16 (gdje se pominje naređenje HVO-a vezano samo za Travnik, Mostar i Posavinu), P03642, str. 1-2). Žalbena vijeće konkretno napominje da se Prlićeve tvrdnje o recipročnom potčinjavanju i zajedničkom zapovjedništvu ABiH i HVO-a ne kose sa zaključkom da su odluka i naređenja od 15. januara 1993. imali karakter ultimatumu. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

³⁶⁴⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 452 i fusnota 1148.

³⁶⁴⁵ Dokazni predmeti P01139, br. 4, 8, P01140, br. 2-3, 7, P01146/P01155, br. 4-6. Za Prlićev argument nije od koristi činjenica da Beese nije znao za takve mjere. Christopher Beese, T. 5205-5206 (21. avgust 2006.). Nadalje, Žalbena vijeće smatra da su Prlićeve tvrdnje o nesmetanom dotoku oružja u Gornji Vakuf i o riješenosti HVO-a HZ HB da pomogne jedinicama HVO-a u provincijama 1, 5 i 9 irelevantne za njegov prigovor u vezi s tim što su odluka i dva naređenja od 15. januara 1993. okarakterisani kao "ultimatum".

³⁶⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 451.

³⁶⁴⁷ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 455. Prlić iznosi tvrdnje i upućuje na dokaze koji sugerišu da dogovor o tom pitanju još nije bio postignut. V. gore, fusnota 3626. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 451.

³⁶⁴⁸ Žalbena vijeće je razmotrilo dokaze na koje se Prlić poziva u prilog tome i smatra da su oni u tom pogledu nejasni i neuvjerljivi. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 456-459 s referencama koje se tamo navode. Pored toga, kad je riječ o Praljkovom svjedočenju, Žalbena vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće smatralo da su neki njegovi dijelovi "manje

1152. Što se tiče Prlićevog argumenta da je Izetbegović odustao od navodnog Zagrebačkog sporazuma i da je Boban zbog toga izdao naredbu za povlačenje Ultimatum od 15. januara 1993., koja je izvršena, Žalbeno vijeće je ispitalo dokaze na koje se Prlić poziva u prilog tom argumentu.³⁶⁵⁰ Na početku, Žalbeno vijeće primjećuje da, budući da Prlić nije pokazao da je postojao "Zagrebački sporazum",³⁶⁵¹ znači da nije pokazao da je Izetbegović od njega odustao. S tim u vezi, Žalbeno vijeće dalje primjećuje da dokazni predmet P01158 ne potvrđuje da je on odustao od navodnog dogovora – naime, Gojko Šušak, obraćajući se Izetbegoviću, kaže da su se "dogovorili kao ljudi *da na tome poradite*"³⁶⁵² i taj dokazni predmet ne sadrži nikakav Izetbegovićev odgovor koji potvrđuje da se on distancirao od bilo kakvog takvog dogovora. Kad je riječ o Praljkovom svjedočenju o tom pitanju,³⁶⁵³ Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće smatralo da su neki dijelovi Praljkovog svjedočenja "manje vjerodostojn[i]".³⁶⁵⁴ Naposljetku, u vezi s navodnim povlačenjem Ultimatum od 15. januara 1993., Žalbeno vijeće napominje da se dokazi na koje se Prlić oslanja tiču promjene roka Ultimatum od 15. januara 1993., a ne njegovog povlačenja.³⁶⁵⁵ Iz tih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje Prlićev argument.

1153. Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su postojala dva Andrićeva naređenja za potčinjavanje, od 14. i od 16. januara 1993., Žalbeno vijeće napominje da on u suštini iznosi samo argumente koji govore protiv postojanja naređenja od ranijeg datuma i tiču se zaključka o tom naređenju.³⁶⁵⁶ Žalbeno vijeće podsjeća na sljedeće zaključke Pretresnog vijeća:

Dana 16. januara 1993., Miro Andrić, pukovnik iz Glavnog stožera HVO-a, opštu zapovijed Milivoja Petkovića o potčinjavanju od 15. januara 1993. prenio je predstavnicima ABiH u Gornjem Vakufu, u skladu s odlukom HVO-a usvojenom istog dana, i ponovo je zatražio da se sve snage ABiH stave pod zapovjedništvo

vjerodostojn[i]". Prvostepena presuda, tom 1, par. 399. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni dokaza vezanih za navodni "Zagrebački sporazum".

³⁶⁴⁹ Žalbeno vijeće smatra da Prlić ne pokazuje da je Pretresno vijeće zanemarilo sopstveni zaključak da su, u dopisu koji je 18. januara 1993. upućen Aliji Izetbegoviću, Mate Boban i Mile Akmadžić podsjetili da je Ultimatum od 15. januara 1993. bio "u skladu sa 'Ženevsk[om] konferencij[om]'", budući da zaključak o sadržaju tog dopisa nije zaključak o istinitosti tvrdnji koje se u njemu iznose i da to, u svakom slučaju, ne pokazuje da je postignut dogovor, kao što to tvrdi Prlić. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 458.

³⁶⁵⁰ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 459, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T. 40572-40576 (21. maj 2009.), 40617-40622 (25. maj 2009.), 41959-41962, 41975-41976 (24. juni 2009.), dokazni predmeti P01158, P01240, str. 5-19, P01267, 1D00820, 1D00821; žalbeni pretres, ŽT. 141 (20. mart 2017.), gdje se upućuje na dokazne predmete P01267, P02046/1D01655, 1D00820, 1D00821.

³⁶⁵¹ V. gore, par. 1151.

³⁶⁵² Dokazni predmet P01158, str. 51 (kurziv dodat).

³⁶⁵³ V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1177 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1178 s referencama koje se tamo navode.

³⁶⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

³⁶⁵⁵ V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnote 1179-1180, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D00820, 1D00821, P01267. Upor. dokazni predmet P01146/P01155, br. 5.

³⁶⁵⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 453, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 125. Prlićevo upućivanje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 330, po svemu sudeći je zabuna.

snaga HVO-a. Vijeće podsjeća na to da je Miro Andrić, prema izjavi *Fahrudina Agića*, već 14. januara 1993. zatražio da se sve snage ABiH stave pod zapovjedništvo HVO-a opštine Gornji Vakuf. *Fahrudin Agić* je takođe izjavio da je Miro Andrić to naređenje izdao na osnovu dokumenata koje je potpisao Jadranko Prlić. Dana 16. i 17. januara 1993., ABiH je odbacila naređenja Mire Andrića za potčinjavanje.³⁶⁵⁷

Kao prvo, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije ustvrdilo da je naređenje izdato 14. januara 1993. bilo zasnovano na Ultimatumu od 15. januara 1993. godine.³⁶⁵⁸ Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće svoj zaključak da je Andrić izdao naređenje za potčinjavanje 14. januara 1993. zasnovalo na svjedočenju svjedoka *Fahrudina Agića*³⁶⁵⁹ i da ne postoji opšti uslov da svjedočenje nekog svjedoka mora biti potkrijepljeno ako se inače smatra vjerodostojnim.³⁶⁶⁰ Čak i ako se pretpostavi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je Andrić izdao dva zasebna naređenja za potčinjavanje, Žalbeno vijeće ne vidi da postoje pokazatelji da se Pretresno vijeće oslonilo konkretno na postojanje *dva* takva naređenja kako bi izvelo bilo kakve zaključke nepovoljne po Prlića.³⁶⁶¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da takva eventualna greška ne bi dovela do neostvarenja pravde. Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument. Žalbena podosnova 16.1.1 se odbija.

(ii) Vojna dejstva nakon Ultimatumu od 15. januara 1993. (Prličeva podosnova 16.1.2)

1154. Pretresno vijeće je konstatovalo da su nakon Ultimatumu od 15. januara 1993. uslijedila sistematska i rasprostranjena vojna dejstva provođena posredstvom lanca komandovanja HVO-a, uključujući ona u Gornjem Vakufu u januaru 1993., koja su uključivala počinjenje velikog broja zločina nad muslimanskim stanovništvom u sklopu jedinstvenog unaprijed smišljenog plana.³⁶⁶² Pretresno vijeće je dalje konstatovalo, u jednom od mnogih nalaza na kojima je zasnovalo gore pomenuti zaključak, da je 18. januara 1993. pukovnik Miro Andrić snagama HVO-a u Gornjem Vakufu naredio da primijene silu kako bi primorale ABiH da provede sporazum o prekidu vatre sklopljen 13. januara 1993., te da – "po višoj zapovijedi" – zauzmu selo Uzričje kako bi se otvorila komunikacija prema Gornjem Vakufu.³⁶⁶³ Još jedan od takvih polaznih zaključaka bio je taj da je Prlić 18. januara 1993. uputio dopis HVO-u opštine Gornji Vakuf i hrvatskom stanovništvu te

³⁶⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 125 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, fusnote 362, 364.

³⁶⁵⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 125 i fusnota 364.

³⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 125 i fusnota 363, gdje se upućuje, između ostalog, na *Fahrudina Agića*, T(f). 9285-9288 (31. oktobar 2006.).

³⁶⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1264; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 215. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 274; Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 362.

³⁶⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 125-135.

³⁶⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 271. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 460.

³⁶⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 126. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 127.

opštine, u kojem ih uvjerava u podršku svoje vlade, te da "neće [...] biti prepušteni ekstremnim muslimanskim bojovnicima", i obećava, u slučaju potrebe, pomoć HVO-a.³⁶⁶⁴

a. Argumenti strana u postupku

1155. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su nakon Ultimatumu od 15. januara 1993. uslijedila vojna dejstva u Gornjem Vakufu zato što je protivrečilo sopstvenim zaključcima i što je pogrešno okarakterisalo i ignorisalo dokaze.³⁶⁶⁵ Konkretno, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) ignorisalo svjedočenje svjedoka Milana Gorjanca da Petkovićeve naredjenja (dokazni predmeti P01135 i P01139) nisu predstavljala naredjenja za napad na ABiH i da je, naprotiv, u potonjem naredjenju zapovjednicima operativnih zona izdat zadatak da stupe u razgovore sa zapovjednicima ABiH radi formiranja zajedničkih zapovjedništava;³⁶⁶⁶ (2) pogrešno okarakterisalo Andrićev izvještaj od 27. januara 1993., pri čemu tvrdi da Andrićevi postupci nisu imali veze s Ultimatumom od 15. januara 1993.;³⁶⁶⁷ i (3) pogrešno okarakterisalo dopis HVO-a HZ HB od 18. januara 1993. upućen Gornjem Vakufu i pogrešno ga nazvalo "Prlićevim dopisom".³⁶⁶⁸

1156. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije pokazao da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo konstatovati da je Ultimatum od 15. januara 1993. doveo do napada HVO-a na Gornji Vakuf koji su uključivali zločine nad muslimanskim stanovništvom kao dio ZZP-a.³⁶⁶⁹ Konkretno, ono tvrdi da Prlić svojim pokušajima "rekarakterizacije" Petkovićeve naredjenja kao da ono nije bilo povezano s Ultimatumom od 15. januara 1993. nije pokazao nikakvu grešku.³⁶⁷⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće razumno protumačilo Andrićev izvještaj i da dokazi na koje se Prlić poziva ne govore u prilog tvrdnji da napadi na Gornji Vakuf nisu bili povezani s Ultimatumom od 15. januara

³⁶⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 126.

³⁶⁶⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 460. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 461-463.

³⁶⁶⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 461; žalbeni pretres, ŽT. 141 (20. mart 2017.). V. žalbeni pretres, ŽT. 149-150 (20. mart 2017.).

³⁶⁶⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 462; Prlićeva replika, par. 69; žalbeni pretres, ŽT. 140-141 (20. mart 2017.). Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo svjedočenje Praljka i svjedoka Zrinka Tokića, te dokazni predmet 4D00356, prilikom donošenja zaključka da su vojna dejstva u Gornjem Vakufu uslijedila nakon Ultimatumu od 15. januara 1993. godine. Prlićev žalbeni podnesak, par. 460 i fusnota 1182. Prlić takođe tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na pogrešan prijevod Andrićevog izvještaja od 27. januara 1993. (dokazni predmet 3D03065/4D00348) – koji u relevantnom dijelu treba da glasi "*following a higher order*", a ne "*following an order from [their superiors]*" – što je dovelo do pogrešnih zaključaka. Prlićeva replika, par. 69, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev odgovor, par. 177 (osnova tužilaštva 3).

³⁶⁶⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 463.

³⁶⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 286; žalbeni pretres, ŽT. 182 (20. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 288; žalbeni pretres, ŽT. 192, 210-211 (20. mart 2017.).

³⁶⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 287.

1993. godine.³⁶⁷¹ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Prlić nije objasnio kako je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo njegov dopis od 18. januara 1993. godine.³⁶⁷²

b. Analiza

1157. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Prličevu tvrdnju da je Pretresno vijeće, prilikom donošenja osporenih zaključaka da su nakon Ultimatumu od 15. januara 1993. uslijedila vojna dejstva u Gornjem Vakufu, protivrječilo sopstvenim zaključcima. Žalbeno vijeće napominje da je dio Prvostepene presude za koji Prlić navodi da sadrži zaključke kojima je Pretresno vijeće navodno protivrječilo irelevantan za zaključke o vojnim dejstvima u Gornjem Vakufu u januaru 1993. koje on osporava.³⁶⁷³ Žalbeno vijeće odbacuje tu nerazrađenu tvrdnju.

1158. Prelazeći na Prličev argument u vezi s Petkovićevim naređenjima, Žalbeno vijeće napominje da je Gorjanc, u svom svjedočenju na koje Prlić upućuje, izjavio da iz jednog od Petkovićevih naređenja (dokazni predmet P01135) nije mogao zaključiti da ono sadrži naredbu za vojna dejstva protiv ABiH. Međutim, on je potvrdio da je u HVO-u postojala povećana spremnost za pribjegavanje oružanoj sili u Gornjem Vakufu, što osporene zaključke o vojnim dejstvima u Gornjem Vakufu koja su uslijedila nakon Ultimatumu od 15. januara 1993. ne dovodi u pitanje, već im, zapravo, govori u prilog.³⁶⁷⁴ Ta povećana spremnost HVO-a očigledna je i iz samog dokaznog predmeta P01135, kao i iz drugih dokaza na koje Prlić upućuje.³⁶⁷⁵ U svjetlu toga, ne prihvata se ni to što se Prlić, u prilog svom prigovoru na zaključke Pretresnog vijeća, oslonio na uputstvo zapovjednicima HVO-a iz drugog Petkovićevog naređenja (dokazni predmet P01139) da stupe u razgovore sa zapovjednicima ABiH o zajedničkim zapovjedništvima. Prličevi argumenti ne pokazuju da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenih zaključaka i stoga se odbacuju.

1159. Nadalje, pošto je proučilo relevantne zaključke Pretresnog vijeća i potkrepljujuće dokaze, Žalbeno vijeće smatra neutemeljenom Prličevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Andrićev izvještaj od 27. januara 1993. godine.³⁶⁷⁶ Što se tiče Prličeve tvrdnje da

³⁶⁷¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 288; žalbeni pretres, ŽT. 208-210 (20. mart 2017.).

³⁶⁷² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 289.

³⁶⁷³ Prličev žalbeni podnesak, par. 460, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 336-337, koji se odnose na zaključke o promjenama u nacionalnom sastavu stanovništva "Herceg-Bosne" u periodu od 1991. do 1994. godine.

³⁶⁷⁴ Milan Gorjanc, T. 46380-46382 (2. novembar 2009.).

³⁶⁷⁵ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 461, gdje se upućuje, na primjer, na dokazni predmet P01163, str. 2-4 (izvještaj od 16. januara 1993. o poruci jednog generala HVO-a upućenoj ABiH u Gornjem Vakufu da izvrši potčinjavanje i pridržava se daljih uslova, pri čemu se ukazuje na prisustvo dviju brigada, artiljerije i tenkova HVO-a u Prozoru, koji će biti spremni da krenu na Gornji Vakuf ukoliko zahtjevi HVO-a ne budu ispunjeni do sljedećeg dana).

³⁶⁷⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo, između ostalog, na osnovu tog izvještaja, da je, "[d]ana 18. januara 1993., pukovnik Miro Andrić [...] snagama HVO-a u Gornjem Vakufu naredio da primijene silu kako bi primorale ABiH da

"Andrićevi postupci" – pod kojima se, prema shvatanju Žalbenog vijeća, misli na njegovo naređenje HVO-u od 18. januara 1993. da izvrši napad na ABiH – nisu bili vezani za Ultimatum od 15. januara 1993., Žalbeno vijeće napominje da nijedna od referenci koje Prlić navodi ne govori u prilog njegovoj tvrdnji.³⁶⁷⁷ Naprotiv, mnogi navedeni dokazni predmeti upućuju na to da je upotreba sile 18. januara 1993. bila reakcija na to što se ABiH nije povinivala uslovima postavljenim u Odluci od 15. januara 1993. godine.³⁶⁷⁸ Prlić stoga nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenih zaključaka i Žalbeno vijeće odbacuje njegove argumente.

1160. Prelazeći na Prlićev argument u vezi s dopisom HVO-a HZ HB od 18. januara 1993., Žalbeno vijeće smatra da tekst tog dopisa govori u prilog osporenom zaključku i da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tog zaključka ili da okarakteriše dopis – koji nosi Prlićevo odštampano ime – kao njegov.³⁶⁷⁹ Nadalje, on nije objasnio relevantnost svojih preostalih tvrdnji u vezi s pomenutim dopisom za njegov prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća o tom dopisu.³⁶⁸⁰

1161. S obzirom na gore navedeno, žalbena podosnova 16.1.2 se odbija.³⁶⁸¹

(iii) Razni zaključci u vezi s napadima na Gornji Vakuf u januaru 1993. (Prlićeva podosnova 16.1.3)

izvrši odredbe sporazuma o prekidu vatre sklopljenog 13. januara 1993., te da – "po višoj zapovijedi" – zauzmu selo Uzriče kako bi se otvorila komunikacija prema Gornjem Vakufu". Prvostepena presuda, tom 4, par. 126, gdje se upućuje na dokazni predmet 3D03065/4D00348. Prlić, na osnovu tog izvještaja, tvrdi da je "Andrić 18. januara [1993.] naredio da se izvrši sporazum [o prekidu vatre] od 13. januara 1993. godine". Prlićev žalbeni podnesak, par. 462. Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu nepodudarnost između te dvije izjave. U mjeri u kojoj Prlić osporava zaključak da je Andrić postupao "in accordance with the order sent by his 'superiors' /u skladu s naređenjem svojih 'pretpostavljenih'/" , Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu relevantnu materijalnu razliku između te formulacije i alternativnog prijevoda "following a higher order /po višoj zapovijedi/" . V. takođe gore, par. 177-183, dolje, fusnota 5050. Prlić naprosto nudi alternativno tumačenje dokaza, pri čemu ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenih zaključaka.

³⁶⁷⁷ Isto važi i za svjedočenje Praljka i Tokića i za dokazni predmet 4D00356, za koje Prlić navodi da ih je Pretresno vijeće ignorisalo prilikom donošenja osporenog zaključka da su vojna dejstva u Gornjem Vakufu uslijedila nakon Ultimatum od 15. januara 1993. godine. U vezi sa Slobodanom Praljkom, T. 44073-44074, 44085 (31. avgust 2009.), Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je Pretresno vijeće smatralo da je njegovo svjedočenje "manje vjerodostojn[o]" u vezi s nekim pitanjima. Prvostepena presuda, tom 1, par. 399. Taj argument se odbacuje.

³⁶⁷⁸ Dokazni predmeti P01163; P01174; P01182; P01185, str. 4; P01226; P01236, str. 3-4; 1D00816. V. takođe dokazni predmeti P01227, str. 1; 3D03065/4D00348, str. 2-3. U vezi sa Slobodanom Praljkom, T. 40578-40581 (21. maj 2009.), 40591-40594 (25. maj 2009.), Žalbeno vijeće ponovo podsjeća da je Pretresno vijeće smatralo da je njegovo svjedočenje "manje vjerodostojn[o]" u vezi s nekim pitanjima. Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

³⁶⁷⁹ Dokazni predmet P01184.

³⁶⁸⁰ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 463.

³⁶⁸¹ Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa smrću sedam civila u Duši i zaključak da su ubistvo i hotimično lišavanje života činili dio ZZP-a u periodu od januara do juna 1993. godine. V. gore, par. 441-443, 882. Žalbeno vijeće ne smatra da te promjene utiču na zaključak Pretresnog vijeća koji se osporava u okviru ove osnove u onoj mjeri u kojoj se on tiče preostalih zločina, naime, na zaključak da su dejstva HVO-a koja su uslijedila nakon Ultimatum od 15. januara 1993., uključujući ona u Gornjem Vakufu, uključivala počinjenje velikog broja

1162. Pretresno vijeće je konstatovalo: (1) da je Prlić neposredno učestvovao u planiranju napada na Gornji Vakuf, u postavljanju Ultimatumu od 15. januara 1993., koji nosi upravo njegov potpis, kao i u njegovom provođenju na terenu sve do prekida vatre, kada je izdao naređenje o obustavi napada HVO-a 25. januara 1993.;³⁶⁸² (2) da je Prlić 19. januara 1993. učestvovao u pregovorima u Mostaru o prekidu vatre u opštini Gornji Vakuf;³⁶⁸³ (3) da je pukovnik Miro Andrić izjavio da mu je "po višoj zapovijedi" bilo naloženo da primijeni silu u Gornjem Vakufu i da je Prlić bio jedan od izvora "viših zapovijedi";³⁶⁸⁴ i (4) da je Prlić 25. januara 1993. na sastanku s jednim predstavnikom PMEZ-a u Mostaru rekao da je zapovjedniku HVO-a u Gornjem Vakufu izdao naređenje da se svi napadi odmah obustave.³⁶⁸⁵

a. Argumenti strana u postupku

1163. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo: (1) da je on učestvovao u planiranju napada na Gornji Vakuf; (2) da je 19. januara 1993. učestvovao u pregovorima o prekidu vatre, budući da svjedočenje svjedoka Raya Lanea nije bilo pouzdano;³⁶⁸⁶ (3) da je bio jedan od izvora Andrićevih viših zapovijedi, pri čemu se oslonilo isključivo na jednu rečenicu u jednom dokaznom predmetu;³⁶⁸⁷ (4) da je 25. januara 1993. izjavio da je HVO-u u Gornjem Vakufu izdao

zločina nad muslimanskim stanovništvom u okviru unaprijed smišljenog plana. To je posebno tako zato što su lišavanja života u Duši bila jedina lišavanja života među tim zločinima. V. gore, par. 876.

³⁶⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 131. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 126-127, 132, 134.

³⁶⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 127.

³⁶⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 126-127, 133.

³⁶⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 129.

³⁶⁸⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 464; Prlićeva replika, par. 70-73, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 202-203 (žalbena podosnova 6.2). V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 466. Što se tiče zaključka u vezi s pregovorima, Prlić konkretno tvrdi da je Lane bio slab svjedok, koji nije mogao da se sjeti gdje je održan predmetni sastanak i o čemu se razgovaralo, te da je spekulirao o njegovim ovlaštenjima. Prlić dalje tvrdi da Lanea diskredituje dokazni predmet P01215, str. 1, koji upućuje na to da su se Petković, Arif Pašalić i Prlić sastali zasebno. Prlićev žalbeni podnesak, par. 464; Prlićeva replika, par. 70-73. Nadalje, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je naređenje Petkovića i Pašalića od 20. januara 1993. za obustavu svih borbenih dejstava u Gornjem Vakufu bilo zasnovano na sastanku te dvojice s njim i Jean-Jacquesom Beausouom. Prema Prlićevoj tvrdnji, to protivrječi jednom drugom zaključku, naime, da naređenje Petkovića i Pašalića u stvari "odgovara" naređenju Mate Bobana, što potkrepljuju drugi dokazi. Prlićev žalbeni podnesak, par. 465.

³⁶⁸⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 466, gdje se upućuje na dokazni predmet 3D03065/4D00348, str. 2. Konkretno, Prlić tvrdi da ne postoje dokazi da su HVO HZ HB ili on imali bilo kakva ovlaštenja za izdavanje naređenja vojsci, da nijedno takvo naređenje ne postoji i da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je on bio van komandnog lanca. Prlićev žalbeni podnesak, par. 466.

naređenje da se svi napadi obustave;³⁶⁸⁸ i (5) da su izvještaji Željka Šiljega o Gornjem Vakufu dostavljeni "konkretno" HVO-u HZ HB.³⁶⁸⁹

1164. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije pokazao da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo konstatovati da je on neposredno učestvovao u planiranju napada na Gornji Vakuf, u postavljanju Ultimatumu od 15. januara 1993. i u njegovom provođenju na terenu.³⁶⁹⁰ Konkretno, ono tvrdi da su zaključci Pretresnog vijeća potkrijepljeni dokazima i da Prlić nije objasnio kako je Pretresno vijeće postupilo nerazumno i kako njegove tvrdnje utiču na osporene zaključke.³⁶⁹¹

b. Analiza

1165. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti Prlićev prigovor u vezi sa zaključkom da je on bio jedan od izvora Andrićevih "viših zapovijedi". Vijeće napominje da Prlić nepotpuno prenosi zaključke za koje tvrdi da protivrječe osporenom zaključku i da ih iskrivljeno prikazuje.³⁶⁹² Prlić navodi da je Pretresno vijeće konstatovalo da on nije bio u vojnom lancu komandovanja, ali izostavlja činjenicu da je Vijeće taj zaključak ograničilo tako što je utvrdilo: (1) da je on kao predsjednik Vlade imao uticaj na strategiju odbrane i na vojne operacije koje je izvodio HVO; (2) da je HVO/Vlada HZ(R) HB, kao civilna vlast, imao ovlaštenja i odgovornost za generalni nadzor nad HVO-om, posebno u smislu vojne strategije; (3) da se na sastancima održanim u periodu od avgusta 1992. do aprila 1994., na kojima je Prlić učestvovao u svojstvu predsjednika Vlade, raspravljalo o vojnoj situaciji i strategiji HVO-a na teritoriji na koju je HZ(R) HB polagala pravo i da je na njima Vlada usvajala razne propise, na primjer, u vezi s mobilizacijom ljudstva i snabdijevanjem oružjem.³⁶⁹³ Konkretno, Pretresno vijeće je s tim u vezi uzelo u obzir Ultimatum od 15. januara 1993. godine.³⁶⁹⁴ S obzirom na te zaključke, Žalbeno vijeće zaključuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je Andrić

³⁶⁸⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 468. Konkretno, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji upućuju na to da je on samo rekao da je naređenje izdato, a ne da ga je on lično izdao. S tim u vezi, Prlić tvrdi: (1) da je u jednom drugom izvještaju, dokazni predmet P01309, u kojem se navodi da je on lično izdao naređenje za obustavu borbi, pogrešno prenesen dokazni predmet P01303; i (2) da je Šiljegovo naređenje od 24. januara 1993. o poštivanju prekida vatre (dokazni predmet P01300) izdato na osnovu naređenja Glavnog stožera HVO-a (dokazni predmet 4D00048 (povjerljivo)). Prlićev žalbeni podnesak, par. 468 s referencama koje se tamo navode.

³⁶⁸⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 467. Konkretno, Prlić tvrdi da su ti izvještaji bili upućeni Predsjedništvu HZ HB, Odjelu obrane, Glavnom stožeru HVO-a i OZ Sjeverozapadna Hercegovina. Prlićev žalbeni podnesak, par. 467, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićevu žalbenu osnovu 3.

³⁶⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 290.

³⁶⁹¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 290-294.

³⁶⁹² Prlićev žalbeni podnesak, par. 466, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 708, 743-768, tom 4, par. 106.

³⁶⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 106.

³⁶⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 106.

izjavio da mu je "po višoj zapovijedi" bilo naloženo da primijeni silu u Gornjem Vakufu i da je Prlić bio jedan od izvora "viših zapovijedi".³⁶⁹⁵

1166. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on učestvovao u planiranju napada na Gornji Vakuf, ali ne nudi nikakve argumente u prilog toj tvrdnji. U onoj mjeri u kojoj se Prlićev argument da on nije bio izvor Andrićevih viših zapovijedi može protumačiti kao argument u prilog pomenutoj tvrdnji, taj argument je odbačen gore u tekstu.³⁶⁹⁶ Shodno tome, Žalbena vijeće odbacuje kao nerazrađen Prlićev prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on učestvovao u planiranju napada na Gornji Vakuf. Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati, oslanjajući se na Laneovo svjedočenje, da je on učestvovao u pregovorima o prekidu vatre 19. januara 1993.³⁶⁹⁷ Žalbena vijeće dalje konstatuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je on 25. januara 1993. na sastanku s jednim predstavnikom PMEZ-a u Mostaru rekao da je zapovjedniku HVO-a u Gornjem Vakufu izdao naređenje da se svi napadi odmah obustave.³⁶⁹⁸ Naposljetku, što se

³⁶⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 126-127, 133 (navodnici u originalu). Ti zaključci takođe pobijaju Prlićeve tvrdnje da ne postoje dokazi da su HVO HZ HB ili on imali bilo kakva ovlaštenja za izdavanje naređenja vojsci i da nijedno takvo naređenje ne postoji. V. gore, par. 1098-1127; dolje, par. 1212, 1214, 1219.

³⁶⁹⁶ V. gore, par. 1165.

³⁶⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 127. Žalbena vijeće napominje da Prlić u vezi sa svojim tvrdnjama o Laneovom slabom pamćenju upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 6.2, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218. Prlić ne objašnjava u kojem pogledu je njegova tvrdnja da je Lane spekulirao o njegovim ovlaštenjima relevantna za osporeni zaključak o njegovom prisustvovanju pregovorima održanim 19. januara 1993. godine. Taj argument se stoga odbacuje. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da dokazni predmet P01215, str. 1, upućuje na to da su se Petković, Pašalić i on sastali zasebno, Žalbena vijeće je razmotrilo taj dokazni predmet u cijelosti i smatra da bi razumno pretresno vijeće moglo konstatovati da je postojao samo jedan sastanak. V. dokazni predmet P01215, str. 1-3. V. takođe Ray Lane, T. 23681-23685 (15. oktobar 2007.). Prlić ne identifikuje nijedan osporeni činjenični zaključak upućivanjem na paragraf Prvostepene presude u vezi sa svojom tvrdnjom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je naređenje Petkovića i Pašalića od 20. januara 1993. za obustavu svih borbi u Gornjem Vakufu bilo zasnovano na sastanku Petkovića, Pašalića, Prlića i Beausoua. Budući da nije jasno koji se zaključak osporava, taj argument se odbacuje. V. Uputstvo o formalnim uslovima, par. 4(b)(ii). U onoj mjeri u kojoj je Prlić namjeravao da tim tvrdnjama ospori bilo koji od drugih zaključaka koje osporava u okviru ove osnove, on ne objašnjava kako te tvrdnje utiču na bilo koji od tih drugih zaključaka.

³⁶⁹⁸ Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji upućuju na to da je on samo rekao da je naređenje izdato, a ne da ga je on lično izdao, Žalbena vijeće napominje da on ukazuje na izvještaj od 25. januara 1993., u kojem se kaže da je Prlić rekao da je pukovniku Šiljegu "u subotu" izdato naređenje da odmah obustavi sve napade. Prlićev žalbeni podnesak, par. 468, gdje se upućuje na dokazni predmet P01303 (povjerljivo). Međutim, Žalbena vijeće smatra da nijedan od dokaza na koje se Prlić poziva ne potkrepljuje njegovu tvrdnju da je u jednom drugom izvještaju, dokazni predmet P01309, u kojem se kaže da je on lično izdao naređenje za obustavu borbi, pogrešno prenesen dokazni predmet P01303. Lane nije bio prisutan na sastanku koji je opisan u ta dva izvještaja i nije bio u poziciji da komentariše. Ray Lane, T. 23784-23786 (16. oktobar 2007.). Isto tako, drugi dokazi za koje Prlić navodi da su ignorisani ne potkrepljuju njegovu tvrdnju da oni upućuju na to da je on samo rekao da je naređenje izdato, a ne da ga je on lično izdao. Svjedok Christopher Beese nije mogao prokomentarisati verziju događaja s kojom ga je suočio Prlićev branilac ("Na to je veoma teško odgovoriti. [...] nisam stvarno u mogućnosti da komentarišem kako je to adresirano [...] mogu samo ponuditi objašnjenja koja ne znam."). Christopher Beese, T. 5314-5315 (djelimično zatvorena sjednica) (22. avgust 2006.). Naposljetku, u Prlićevoj tvrdnji da je Šiljegovo naređenje od 24. januara 1993. o poštivanju prekida vatre (dokazni predmet P01300) izdato na osnovu naređenja Glavnog stožera HVO-a (dokazni predmet 4D00048 (povjerljivo)) – kojom se sugeriše da je to bilo naređenje o kojem se govorilo u dokaznim predmetima P01303 i P01309 – ne uvažava se činjenica da Šiljegovo naređenje sadržano u dokaznom predmetu P01300 zapravo datira od 25. januara 1993. i da se u njemu upućuje na naređenja Glavnog stožera od 20. i 24. januara 1993. (v. takođe dokazni predmeti P01238/1D00819, P01293), dok se u dokaznom predmetu P01303 (povjerljivo) izvještava da je Prlić izjavio da je naređenje izdato "u subotu", što znači 23. januara 1993. godine. Ti argumenti se odbacuju.

tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su Šiljegovi izvještaji o Gornjem Vakufu dostavljeni "konkretno" HVO-u HZ HB, Žalbeno vijeće napominje da se taj argument u cijelosti zasniva na upućivanju na njegovu žalbenu osnovu 3, koju Žalbeno vijeće odbija drugdje.³⁶⁹⁹

1167. Iz svih gore navedenih razloga, žalbena podosnova 16.1.3 se odbija.

(iv) Prlićeva namjera u vezi sa zločinima u Gornjem Vakufu (Prlićeva podosnova 16.1.4)

1168. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić, budući da je učestvovao u planiranju napada na Gornji Vakuf i da je bio informisan o toku dejstava i o počinjenim zločinima, a da je nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u/Vladi HZ(R) HB, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni, odnosno da je namjeravao uništavanje stambenih objekata Muslimana, lišavanje života i zatočenje Muslimana koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga, kao i raseljavanje stanovništva te regije u Gornji Vakuf od strane HVO-a u januaru 1993. godine.³⁷⁰⁰ Pretresno vijeće je taj zaključak zasnovalo, između ostalog, na svom zaključku da je u periodu od 19. do 30. januara 1993. godine Željko Šiljeg, zapovjednik OZ Sjeverozapadna Hercegovina, dostavio nekoliko izvještaja o situaciji u Gornjem Vakufu, konkretno HVO-u HZ HB, u kojima je naveo, između ostalog, sljedeće: (1) da više objekata u gradu Gornjem Vakufu i u selima Uzričje i Duša gori; (2) da je većina objekata u Donjoj Hrasnici zapaljena ili srušena; (3) da u Donjoj Hrasnici i Gornjoj Hrasnici više nema civila; i (4) da je u Uzričju, Duši i Trnovači zapaljeno više muslimanskih kuća i pokradena imovina, te da je tokom granatiranja Duše koje je izvršio HVO poginulo sedam muslimanskih "civila".³⁷⁰¹

a. Argumenti strana u postupku

1169. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on namjeravao zločine u Gornjem Vakufu.³⁷⁰² On tvrdi da su Šiljegovi izvještaji od 19., 29. i 30. januara 1993. bili upućeni Predsjedništvu HZ HB, Odjelu obrane HVO-a HZ HB, Glavnom stožeru HVO-a i OZ Sjeverozapadna Hercegovina i da oni ne pokazuju da su on ili HVO HZ HB bili upoznati s razvojem događaja na terenu u periodu od 15. do 25. januara 1993. godine.³⁷⁰³ Prlić dalje tvrdi da se

³⁶⁹⁹ V. gore, par. 177-183.

³⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 134.

³⁷⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 127, 130.

³⁷⁰² Prlićev žalbeni podnesak, par. 469. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 470, gdje se upućuje na Prlićevu žalbenu podosnovu 16.1.3.

³⁷⁰³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 471, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01206, P01351, P01357. Žalbeno vijeće napominje da je datum jednog od Šiljegovih izvještaja (dokazni predmet P01351) nečitak, budući da glasi "2/?/ januar 1993.", ali da se njegov sadržaj tiče situacije u Gornjem Vakufu 28. januara 1993. godine. Dokazni predmet P01351. Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće datum tog izvještaja ponekad navodilo kao 29. januar 1993., a ponekad kao 28. januar 1993. godine. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 445, tom 4, par. 333, 705 (gdje se datum navodi kao 28. januar 1993.); Prvostepena presuda, tom 2, par. 367, 398, tom 4, par. 130,

iz zapisnika sa sjednica HVO-a HZ HB ne može razabrati da jesu bili upoznati.³⁷⁰⁴ Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju da ni on ni HVO HZ HB nisu bili ni na koji način umiješani u vojna dejstva u Gornjem Vakufu, pri čemu ukazuje na razna naređenja u kojima se poziva na identifikovanje osoba odgovornih za okršaje, te na dokaze da su vojni zapovjednici ta naređenja izvršili.³⁷⁰⁵

1170. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća o Prličevoj namjeri u vezi sa zločinima u Gornjem Vakufu zasnovan na obimnim dokazima.³⁷⁰⁶ Ono tvrdi da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo da je on bio obaviješten o sadržaju Šiljegovih izvještaja iz januara 1993. godine.³⁷⁰⁷ Tužilaštvo tvrdi: (1) da se u tim izvještajima izričito navodi da su oni bili upućeni Vladi, kao što je Prlić priznao na suđenju; i (2) da se iz zapisnika sa sjednica Vlade kojima je Prlić predsjedavao jasno vidi da je on bio zainteresovan za razvoj događaja u Gornjem Vakufu.³⁷⁰⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da dokazi na koje se Prlić poziva ne govore u prilog njegovoj tvrdnji da ni on ni njegova Vlada nisu bili ni na koji način umiješani u vojna dejstva u Gornjem Vakufu.³⁷⁰⁹ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da su Prličeva vojna ovlaštenja više nego dovoljno pokazana.³⁷¹⁰

b. Analiza

1171. Na početku, Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je smrt sedam civila u Duši u januaru 1993. predstavljala ubistvo i hotimično lišavanje života i da je zbog toga poništilo osuđujuće presude koje su Prliču u vezi s tim lišavanjima života izrečene po tačkama 1, 2, 3, 15 i 16 Optužnice.³⁷¹¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje kao bespredmetne Prličeve tvrdnje iznesene u okviru ove podosnove u onoj mjeri u kojoj se njima osporava zaključak da je on namjeravao da u Gornjem Vakufu u januaru 1993. budu počinjena ubistva.

1172. Žalbeno vijeće napominje da su sva tri Šiljegova izvještaja na koja Prlić upućuje naslovljena na HVO HZ HB,³⁷¹² što je činjenica koju Prlić ignoriše prilikom nabranjanja primalaca. Vijeće stoga konstatuje da Prlić iskrivljeno prikazuje dokaze i da nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o

333 (gdje se datum navodi kao 29. januar 1993.). Budući da između strana u postupku nema spora u vezi s datumom tog izvještaja i da se Pretresno vijeće na taj izvještaj oslonilo kao na dokaz znanja nekih od žalilaca o zločinima, Žalbeno vijeće usvaja zaključak Pretresnog vijeća o 29. januaru 1993. kao datumu izvještaja, što žalionicima ide u prilog.

³⁷⁰⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 471.

³⁷⁰⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 472.

³⁷⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 295.

³⁷⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 296.

³⁷⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 296.

³⁷⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 297.

³⁷¹⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 297.

³⁷¹¹ V. gore, par. 441-443.

³⁷¹² Dokazni predmeti P01206, str. 1, P01351, str. 1, P01357, str. 1.

činjenicama ne bi mogao konstatovati da su ti izvještaji bili upućeni, ili konkretno upućeni, HVO-u HZ HB.³⁷¹³ Dokazi na koje se Prlić poziva ne govore u prilog njegovoj tvrdnji da se njegova upoznatost s razvojem događaja u Gornjem Vakufu ne može razabrati iz zapisnika sa sjednica HVO-a HZ HB, koji, naprotiv, pokazuju da se raspravljalo o situaciji u Gornjem Vakufu.³⁷¹⁴ Ti argumenti se odbacuju.³⁷¹⁵

1173. U vezi s Prlićevim argumentom da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da ni on ni HVO HZ HB nisu bili ni na koji način umiješani u vojna dejstva u Gornjem Vakufu, Žalbeno vijeće podsjeća da je zaključak Pretresnog vijeća da je Prlić učestvovao u planiranju napada na Gornji Vakuf zasnovan, između ostalog, na zaključcima da je on: (1) potpisao Ultimatum od 15. januara 1993. kojim je naređeno da se jedinice ABiH stave pod komandu HVO-a; (2) uvjeravao opštinski HVO i stanovništvo Gornjeg Vakufa u podršku svoje vlade na dan napada 18. januara 1993.; i (3) učestvovao u pregovorima o prekidu vatre u vezi s Gornjim Vakufom 19. januara 1993., na kojima je izjavio da će se HVO, u "znak dobre volje", uzdržati od toga da silom provede "odluk[u] s rokom izvršenja do 20. januara 1993."³⁷¹⁶ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da činjenice: (1) da su se napadi na sela na području Gornjeg Vakufa odvijali prema istom obrascu; i (2) da u Šiljegovim izvještajima nema pomena o protivpravnom karakteru uništavanja i oduzimanja imovine u tim selima, govore u prilog zaključku da su zauzimanje tih sela i zločini koji su uslijedili bili dio HVO-ovog plana napada na tu opštinu i njenog zauzimanja.³⁷¹⁷ S obzirom na te polazne zaključke, ni Prlićeve tvrdnje da se u raznim naređenjima pozivalo na identifikovanje osoba odgovornih za okršaje i da su ta naređenja bila izvršena ni dokazi na koje se on poziva u prilog tim tvrdnjama ne pokazuju da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je on učestvovao u planiranju napada na Gornji Vakuf. Prlićevi argumenti se odbacuju.

1174. Pošto je odbacilo sve Prlićeve argumente vezane za osnovu na kojoj počiva zaključak Pretresnog vijeća o njegovoj namjeri,³⁷¹⁸ Žalbeno vijeće zaključuje da on nije pokazao da je

³⁷¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 127, 130. Prlićev branilac je na suđenju prihvatio da je period nakon 15. januara 1993. bio jedini period kada se HVO HZ HB pojavio kao jedan od primalaca kod podnošenja informacija o razvoju situacije u Gornjem Vakufu. Jadranko Prlić, T. 27572 (6. maj 2008.). Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 16.1.3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1162-1167.

³⁷¹⁴ Dokazni predmeti P01227, P01324, str. 1-3, P01403, str. 3.

³⁷¹⁵ V. takođe dolje, par. 3052 i fusnota 10012.

³⁷¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 125-127.

³⁷¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 131. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa smrću sedam civila u Duši i zaključak da su ubistvo i hotimično lišavanje života činili dio ZZP-a u periodu od januara do juna 1993. godine. V. gore, par. 441-443, 882. Žalbeno vijeće ne smatra da te promjene utiču na obrazloženje i zaključak Pretresnog vijeća – u onoj mjeri u kojoj se oni tiču preostalih zločina – da su zauzimanje tih sela i zločini koji su uslijedili bili dio HVO-ovog plana napada na tu opštinu i njenog zauzimanja, posebno zato što je ubijanje u Duši bilo jedino ubijanje među tim zločinima. V. gore, par. 876.

³⁷¹⁸ V. gore, par. 1168.

Pretno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on namjeravao zločine u Gornjem Vakufu, s izuzetkom zločina ubistva i hotimičnog lišavanja života, kao što je rečeno gore u tekstu.³⁷¹⁹ Prlićeva žalbena podosnova 16.1.4 se stoga ne prihvata.

(b) Opštine Prozor i Jablanica (Prlićeva podosnova 16.2)

(i) Ultimatum od 4. aprila 1993. (Prlićeve podosnove 16.2.1 i 16.2.2)

1175. Pretno vijeće je konstatovalo da je 3. aprila 1993. HVO HZ HB usvojio ultimatum, objavljen 4. aprila 1993. – to jest, Ultimatum od 4. aprila 1993. – kojim je bilo predviđeno da će, ako muslimanske vlasti odbiju da potpišu izjavu o potčinjavanju ABiH HVO-u u provincijama 3, 8 i 10 do 15. aprila 1993., HVO to provesti jednostrano, što podrazumijeva i primjenu vojnih sredstava.³⁷²⁰ Na osnovu, između ostalog, tog zaključka, Pretno vijeće je zaključilo da je u aprilu 1993. HVO planirao napad na sela u opštinama Prozor i Jablanica (smještenim u provinciji 8³⁷²¹) kako bi se Ultimatum od 4. aprila 1993. proveo silom i da je sastavljanjem tog ultimatum Prlić značajno doprinio ostvarivanju UZP-a u tim opštinama.³⁷²²

1176. Pretno vijeće je dalje konstatovalo da su 15. aprila 1993. i narednih dana HVO-u izdata naređenja da ojača položaje HVO-a i da izvrši potčinjavanje snaga ABiH.³⁷²³

a. Argumenti strana u postupku

1177. Prlić tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo prilikom donošenja gore navedenih zaključaka o Ultimatumu od 4. aprila 1993. zato: (1) što je pogrešno okarakterisalo dokaze; (2) što se pogrešno oslonilo na svjedoka Williama Tomljanovicha, svjedoka DZ i nepotkrijepljene novinske izvještaje iz druge ruke;³⁷²⁴ i (3) što je ignorisalo pouzdane dokaze da nije bio izdat nikakav ultimatum, koji pokazuju da su medijski izvještaji bili netačni.³⁷²⁵ Prlić konkretno tvrdi da je Pretno vijeće ignorisalo dokaze koji su, prema njegovoj tvrdnji, ključni za razumijevanje zaključaka HVO-a HZ HB od 3. aprila 1993., konkretno dokaze: (1) da je Alija Izetbegović preduzimao napore za

³⁷¹⁹ V. gore, par. 1171.

³⁷²⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 467-468, tom 4, par. 138-140.

³⁷²¹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 446 i fusnota 1062, gdje se upućuje konkretno na dokazni predmet P09276, mapa br. 11.

³⁷²² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 138-147, 271. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 465-476, tom 2, par. 89, tom 4, par. 1220.

³⁷²³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 469.

³⁷²⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 473-474, 479, 486. Za njegovu argumentaciju o Tomljanovichu, v. Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1219, gdje se upućuje na Prlićevu žalbenu podosnovu 4.2. U vezi sa svjedokom DZ, Prlić tvrdi da on nije bio kompetentan da svjedoči o Ultimatumu od 4. aprila 1993., zbog toga: (1) što se oslanjao na jedan dokument iz januara 1993. i na novinske članke; (2) [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]; (3) što u svojoj izjavi nikada nije pomenuo Vance-Owenov mirovni plan; (4) što nije učestvovao u njegovom provođenju; i (5) što nije bio upoznat s njegovim odredbama. Prlićev žalbeni podnesak, par. 486.

restrukturiranje BiH formiranjem novih distrikta, što je, prema Prličevoj tvrdnji, bilo protivustavno i suprotno Vance-Owenovom mirovnom planu i sporazumu koji su Muslimani i Hrvati postigli 3. marta 1993.;³⁷²⁶ (2) da je Predsjedništvo BiH 13. marta 1993. godine razriješilo dužnosti legalno izabrane predsjednike skupština opština u Konjicu i Jablanici; (3) da je 20. marta 1993. godine Safet Ćibo nezakonito imenovan "u 4. korpus ABiH" i u regionalni odbor SDA za Hercegovinu; i (4) da je HVO HZ HB imao sumnje u iskrenost muslimanskog rukovodstva, posebno Izetbegovića.³⁷²⁷

1178. Prlić dalje osporava zaključke o Ultimatumu od 4. aprila 1993. ukazujući na navodno ignorisane dokaze vezane za: (1) sporazum Izetbegovića i Mate Bobana o provođenju Vance-Owenovog mirovnog plana;³⁷²⁸ (2) izjavu lorda Davida Owena da je nakon "bilateralnog sporazuma" o Vance-Owenovom mirovnom planu 25. marta 1993. odlučeno da će obje strane pokušati da postignu dogovor o spornim pitanjima;³⁷²⁹ (3) usklađenost predložene zajedničke izjave Izetbegovića i Bobana s odredbama Vance-Owenovog mirovnog plana;³⁷³⁰ (4) zapisnik sa sjednice HVO-a HZ HB od 3. aprila 1993. koji pokazuje da je Boban izvršio pripreme za provođenje Vance-Owenovog mirovnog plana u vezi s privremenim provincijskim vladama;³⁷³¹ i (5) zajedničku izjavu od 25. aprila 1993. o osnivanju koordinacionog tijela za provođenje Vance-Owenovog mirovnog plana i zajedničkog zapovjedništva.³⁷³²

1179. Prlić takođe tvrdi da bi razumno pretresno vijeće zaključilo da Ultimatum od 4. aprila 1993. nije bio povezan s UZP-om, pri čemu ukazuje na više dokumenata.³⁷³³ Naposlijetku, kada tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da su 15. aprila 1993. i narednih dana HVO-u izdata naređenja da izvrši potčinjavanje ABiH, Prlić navodi da je Vijeće zanemarilo nekoliko naređenja izdatih od marta 1993. s ciljem "što kvalitetnijeg obnašanja postavljenih zadaća u

³⁷²⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 478-479, 482; žalbeni pretres, ŽT. 142 (20. mart 2017.).

³⁷²⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 475-478; žalbeni pretres, ŽT. 143 (20. mart 2017.).

³⁷²⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 478. V. žalbeni pretres, ŽT. 132, 142-143 (20. mart 2017.).

³⁷²⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 480. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da su 25. marta 1993. obje strane potpisale čitav Vance-Owenov mirovni plan. Prličev žalbeni podnesak, par. 480.

³⁷²⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 482; žalbeni pretres, ŽT. 142 (20. mart 2017.). Prlić tvrdi da je Owen izjavio da je rukovođenje i komandovanje "dvjema vojnim snagama" ostalo sporno pitanje između strana i da je "[o]nda odlučeno da će obje strane pokušati, koliko god mogu, da postignu dogovor, te da će, ako dogovor ne bude postignut u roku od 14 dana, dvojica kopredsjedavajućih ponuditi svoje dobre usluge". Prličev žalbeni podnesak, par. 482.

³⁷³⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 483.

³⁷³¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 481, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01798.

³⁷³² Prličev žalbeni podnesak, par. 484; žalbeni pretres, ŽT. 143 (20. mart 2017.). Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo sopstvene zaključke i da izolovano sagledavanje tih dokumenata i događaja daje iskrivljenu sliku, ali da se, kada se dokumenti sagledaju u kontekstu, kao jedini razuman nameće zaključak da nije postojao UZP. Prličev žalbeni podnesak, par. 484, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom I, par. 472.

³⁷³³ Prličev žalbeni podnesak, par. 487.

operativnim zonama" prvopotčinjenih jedinica i sprečavanja nesporazuma između HVO-a i ABiH.³⁷³⁴

1180. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije pokazao da su zaključci u vezi s Ultimatumom od 4. aprila 1993. nerazumni.³⁷³⁵ Tužilaštvo konkretno tvrdi: (1) da on ne objašnjava relevantnost navodnih jednostranih akata SDA/ABiH iz marta 1993. ni to kako bi oni činili zaključke Pretresnog vijeća nerazumnim; (2) da je Prlićeva tvrdnja da je Izetbegović 25. marta 1993. potpisao čitav Vance-Owenov mirovni plan irelevantna, budući da je u planu izričito stajalo da će se pitanje potčinjavanja rješavati na budućim pregovorima;³⁷³⁶ (3) da Prlić pogrešno tvrdi da je "predložena 'Zajednička izjava' Bobana i Izetbegovića" od 2. aprila 1993. bila u skladu s odredbama Vance-Owenovog mirovnog plana, s obzirom na jednostrani zahtjev za potčinjavanje, koje nije bilo dogovoreno tim planom;³⁷³⁷ i (4) da je, u onoj mjeri u kojoj Prlić tvrdi da je jednostrani zahtjev za potčinjavanje pod prijetnjom upotrebe vojne sile služio provođenju "mirovnog plana", ta tvrdnja neodrživa.³⁷³⁸

1181. Tužilaštvo tvrdi da Prlić prilikom iznošenja argumenta da Ultimatum od 4. aprila 1993. nije bio povezan s UZP-om upućuje samo na dokaze koji nemaju veze s potčinjavanjem ili potiču s kraja aprila i ne objašnjava kako oni čine zaključke Pretresnog vijeća nerazumnim.³⁷³⁹ Tužilaštvo dalje tvrdi da on ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je, počev od 15. aprila 1993., HVO provodio potčinjavanje ABiH i da ne objašnjava relevantnost naređenja iz marta 1993. na koje se poziva.³⁷⁴⁰

1182. Tužilaštvo tvrdi da Prlić nije pokazao grešku u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na više medijskih izvještaja³⁷⁴¹ i na potkrijepljeno svjedočenje svjedoka DZ³⁷⁴² prilikom donošenja

³⁷³⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 485. Konkretno, on tvrdi da ta naređenja nisu bila povezana sa sjednicom HVO-a HZ HB od 3. aprila 1993. i da je tokom tog perioda postojao nesmetani dotok oružja iz HZ HB za ABiH. Prlićev žalbeni podnesak, par. 485.

³⁷³⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 298-299; žalbeni pretres, ŽT. 182 (20. mart 2017.). V. žalbeni pretres, ŽT. 192 (20. mart 2017.). Tužilaštvo tvrdi da on umjesto toga iznosi irelevantne i/ili pogrešne tvrdnje i negira da je prijetnja jednostranim provođenjem koju je iznio HVO predstavljala "ultimatum". Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 299.

³⁷³⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 298-299.

³⁷³⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 298-299.

³⁷³⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 299.

³⁷³⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 303.

³⁷⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 301. Tužilaštvo dalje tvrdi da se dokazi o transportu oružja na koje se Prlić poziva ne odnose na područje o kojem je ovdje riječ i da samo pokazuju da je HVO dozvoljavao takav transport na ona područja pod kontrolom ABiH na kojima se zajedno s ABiH borio protiv Srba, što je neosporena činjenica. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 301.

³⁷⁴¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 300. Tužilaštvo konkretno tvrdi da Prlić ne objašnjava kako nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao dati prednost izjavi za štampu glasnogovornika Odjela obrane (Vese Vegara) iz predmetnog vremena da je "[t]o definitivno ultimatum", u odnosu na njegovu kasniju neuvjerljivu tvrdnju da on "nije davao nikakve izjave" tokom tog perioda. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 300. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 298.

svojih zaključaka o Ultimatumu od 4. aprila 1993. godine.³⁷⁴³ Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada nije prihvatilo njegov javni demanti s kraja aprila 1993., s obzirom na obilje dokaza o suprotnom, uključujući njegovo sopstveno priznanje, nedugo nakon izdavanja Ultimatumu od 4. aprila 1993., da bi to moglo "dovesti do krvoprolića".³⁷⁴⁴

1183. Prlić replicira da tužilaštvo pogrešno tvrdi da je on nedugo nakon izdavanja Ultimatumu od 4. aprila 1993. priznao da bi to moglo "dovesti do krvoprolića".³⁷⁴⁵

b. Analiza

1184. Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na Tomljanovičevo svjedočenje, Žalbena vijeće napominje da se on u cijelosti zasniva na upućivanju na njegovu žalbenu podosnovu 4.2, koju Vijeće odbija drugdje.³⁷⁴⁶ Žalbena vijeće dalje napominje da se prilikom donošenja osporenih zaključaka o Ultimatumu od 4. aprila 1993.³⁷⁴⁷ Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje svjedoka DZ u kombinaciji s brojnim drugim dokazima.³⁷⁴⁸ Prlić nije pokazao nikakvu grešku u tom pogledu³⁷⁴⁹ i njegov argument u vezi sa svjedokom DZ se odbacuje.

1185. Što se tiče Prličevog argumenta da se Pretresno vijeće u svojim zaključcima o Ultimatumu od 4. aprila 1993. pogrešno oslonilo na "nepotkrijepljene" medijske izvještaje, Žalbena vijeće napominje da su osporeni zaključci zasnovani ne samo na medijskim izvještajima, nego i na drugim potkrepljujućim dokazima, konkretno, na samom zapisniku sa sjednice HVO-a HZ HB na kojoj je taj ultimatum usvojen, dokaznom predmetu P01798.³⁷⁵⁰ Što se tiče Prličevih tvrdnji da je Pretresno

³⁷⁴² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 302.

³⁷⁴³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 300.

³⁷⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 300.

³⁷⁴⁵ Prličeva replika, par. 74.

³⁷⁴⁶ V. gore, par. 204-211.

³⁷⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 140.

³⁷⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 138-139.

³⁷⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 139. Što se tiče Prličeve tvrdnje da se svjedok DZ oslanjao na novinske članke i na jedan dokument iz januara 1993., Žalbena vijeće primjećuje da stranice transkripta koje Prlić navodi upućuju na to da se taj svjedok oslanjao na razne izvore iz prve ruke. Svjedok DZ, T. 26483-26485 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.). Žalbena vijeće dalje napominje da svjedok [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]. Svjedok DZ, T. 26473-26475, 26480 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.); dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 4-7. Imajući u vidu da je taj svjedok svjedočio o Vance-Owenovom mirovnom planu u svom svjedočenju *viva voce*, Žalbena vijeće ne nalazi osnova za Prličevu tvrdnju da u njegovoj pismenoj izjavi nema nikakvog pomena o tom planu. Svjedok DZ, T. 26480, 26483-26485 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.). Prličeva tvrdnja da svjedok nije učestvovao u provođenju mirovnog plana nije relevantna za pouzdanost njegovog svjedočenja o planu. Prličeva tvrdnja da svjedok nije bio upoznat s odredbama plana nema potporu u navedenom svjedočenju, koje se bavi jednim drugim dokumentom. Svjedok DZ, T. 26729-26730 (zatvorena sjednica) (24. januar 2008.). Naprotiv, svjedok je u svom svjedočenju rekao da je, čim je stigao na to područje, pažljivo proučio Vance-Owenov mirovni plan, koji je smatrao samom osnovom svih inicijativa koje su u to vrijeme pokretane u regionu. Svjedok DZ, T. 26480-26481 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.).

³⁷⁵⁰ Prema shvatanju Žalbenog vijeća, Prličev argument se odnosi na zaključke iz Prvostepene presude, tom 1, par. 468, fusnote 1131-1134, tom 4, par. 139, fusnota 396. Drugi dokazi koji potkrepljuju medijske izvještaje o kojima je ovdje riječ (dokazni predmeti P01804, P01808, P10675) uključuju iskaz svjedoka DZ, T(f). 26482-26483 (zatvorena sjednica)

vijeće ignorisalo pouzdane dokaze koji pokazuju da su medijski izvještaji bili netačni i da nije izdat nikakav ultimatum, Žalbeno vijeće je razmotrilo dokaze na koje on upućuje i konstatuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenih zaključaka.³⁷⁵¹ Konkretno, Žalbeno vijeće smatra: (1) da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao dati prednost dokazima na kojima je Pretresno vijeće zasnovalo osporene zaključke u vezi sa svjedočenjem svjedoka Vese Vegara; i (2) da se dokazni predmet P09519 i svjedočenje svjedoka Nevena Tomića ne kose s osporenim zaključcima, bez obzira na Tomićevo shvatanje riječi "ultimatum". Prlić takođe nije pokazao da je Pretresno vijeće prilikom donošenja osporenih zaključaka pogrešno okarakterisalo dokaze.³⁷⁵² Ti argumenti se odbacuju.

1186. Žalbeno vijeće ne vidi kako su Prlićeve tvrdnje o Izetbegovićevim jednostranim nastojanjima da restrukturira distrikte u BiH, razrješenju dužnosti legalno izabranih predsjednika skupština opština od strane Predsjedništva BiH, nezakonitom imenovanju Safeta Čibe u 4. korpus ABiH i u regionalni odbor SDA za Hercegovinu, te o nepovjerenju HVO-a HZ HB prema muslimanskom rukovodstvu, relevantne za osporene zaključke da je HVO HZ HB 3. aprila 1993. usvojio ultimatum kojim se muslimanskim vlastima nalaže da se ABiH potčini HVO-u i kako su te tvrdnje mogle uticati na pomenute zaključke.³⁷⁵³ Prlić naprosto tvrdi da su ti dokazi "ključni za razumijevanje zaključaka HVO-a HZ HB od 3. aprila 1993.",³⁷⁵⁴ ali ne razrađuje navod o vezi između tih pitanja i osporenih zaključaka i stoga tu vezu ne objašnjava. S obzirom na to, Žalbeno vijeće zaključuje da on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu dokaza, ne bi mogao da dođe do zaključaka do kojih je došlo Pretresno vijeće. U onoj mjeri u kojoj Prlić tvrdi da te navodne činjenice nude skrivene motive za ultimatum HVO-a HZ HB, negirajući pritom bilo kakvu vezu s UZP-om, Žalbeno vijeće smatra da on, s obzirom na svoje manjkave i

(22. januar 2008.) i dokazne predmete P02045, str. 1-2, i P09545, str. 83-85. U mjeri u kojoj Prlić takođe namjerava da uloži prigovor u vezi s oslanjanjem na medijske izvještaje prilikom donošenja zaključaka u Prvostepenoj presudi, tom 4, par. 138, fusnote 392-393, Žalbeno vijeće napominje da ti izvještaji pružaju neposredne dokaze za zaključke da je Ultimatum od 4. aprila 1993. objavljen u sredstvima javnog informisanja 4. aprila 1993. i da je u više novinskih članaka nazivan "ultimatumom", s 15. aprilom 1993. kao rokom. Prlić nije pokazao nikakvu grešku.

³⁷⁵¹ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 479, gdje se upućuje na Vesu Vegara, T. 37071-37075 (17. februar 2009.), 37083-37088, 37150-37152 (18. februar 2009.), dokazni predmet P09519, Neven Tomić, T. 34710-34714 (17. novembar 2008.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 142 (20. mart 2017.), gdje se upućuje na dokazne predmete P01883, P02059, P03642, 1D02159, 2D00689, 2D00891.

³⁷⁵² Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokazne predmete P01798 i P02046/1D01655. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 474 i fusnota 1221, par. 482 i fusnota 1241. Kad je riječ o dokaznom predmetu P01798, Prlić, prema shvatanju Žalbenog vijeća, osporava zaključke Pretresnog vijeća iz Prvostepene presude, tom 1, par. 468, fusnote 1130-1131, 1133-1135, tom 4, par. 138, fusnote 388-389, 391. Kad je riječ o dokaznom predmetu P02046/1D01655, Prlić, prema shvatanju Žalbenog vijeća, osporava zaključak Pretresnog vijeća iz Prvostepene presude, tom 1, par. 468, fusnota 1133, tom 4, par. 138, fusnota 394. Žalbeno vijeće ne vidi nikakve naznake da je Pretresno vijeće u tim zaključcima pogrešno okarakterisalo bilo koji od tih dokaznih predmeta.

³⁷⁵³ V. gore, par. 1175. V. takođe gore, par. 1176.

³⁷⁵⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 478.

nejasne tvrdnje, nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je postojala veza s UZP-om. Ti argumenti se odbacuju.

1187. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o sporazumu Izetbegovića i Bobana u vezi s provođenjem Vance-Owenovog mirovnog plana, Žalbeno vijeće konstatuje da je taj sporazum irelevantan za osporene zaključke, budući da je plan izričito predviđao dalje pregovore i dogovor između dviju strana u vezi s razmještanjem snaga ABiH i HVO-a u provincije 5, 8, 9 i 10.³⁷⁵⁵ Ta tvrdnja se stoga odbacuje.

1188. Kad je riječ o Prličevoj tvrdnji da je predložena zajednička izjava Izetbegovića i Bobana bila u skladu s odredbama Vance-Owenovog mirovnog plana, Žalbeno vijeće napominje da je predložena zajednička izjava predviđala rok od tri dana za povlačenje iz dodijeljenih provincija snaga spolja i stavljanje snaga HVO-a u provincijama 1, 5 i 9 pod komandu ABiH, a snaga ABiH u provincijama 3, 8 i 10 pod komandu HVO-a.³⁷⁵⁶ Vance-Owenovim mirovnim planom, međutim, to nije bilo predviđeno.³⁷⁵⁷ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Prlić nije pokazao da je predložena zajednička izjava Izetbegovića i Bobana bila u skladu s odredbama Vance-Owenovog mirovnog plana i odbacuje njegovu tvrdnju. Prelazeći na Prličevu tvrdnju da zapisnik sa sjednice HVO-a HZ HB od 3. aprila 1993. pokazuje da je Boban izvršio pripreme za provođenje Vance-Owenovog mirovnog plana u vezi s privremenim provincijskim vladama, Žalbeno vijeće napominje da koraci koji su eventualno preduzimani u vezi s takvim vladinim institucijama radi provođenja plana nisu relevantni za osporene zaključke da je HVO HZ HB na toj sjednici usvojio ultimatum kojim se od ABiH zahtijevalo potčinjavanje u određenim provincijama. Vijeće stoga odbacuje tu tvrdnju.

1189. Žalbeno vijeće napominje da je zajednička izjava Hrvata i Muslimana od 25. aprila 1993. o osnivanju koordinacionog tijela za provođenje Vance-Owenovog mirovnog plana i zajedničkog zapovjedništva, na koju Prlić ukazuje i koju je Pretresno vijeće uzelo u obzir, nastala kasnije od Ultimatumu od 4. aprila 1993. godine.³⁷⁵⁸ Žalbeno vijeće ne vidi zašto bi taj dokaz trebao činiti

³⁷⁵⁵ Dokazni predmet P01398, str. 30, naslov E. Dalju potporu tome pruža citirana izjava lorda Owena da je pitanje rukovođenja i komandovanja dvjema vojnim snagama ostalo sporno između hrvatske i muslimanske strane nakon njihovog pristanka na Vance-Owenov mirovni plan i da je "[o]nda odlučeno da će obje strane pokušati, koliko god mogu, da postignu dogovor" u vezi s tim pitanjem u roku od dvije sedmice. Dokazni predmet P02059, str. 2. Iz tog razloga, odbacuje se Prličev argument da je Pretresno vijeće ignorisalo tu izjavu lorda Owena u kojoj se navode naredni koraci koji se očekuju od hrvatske i muslimanske strane nakon njihovog "bilateralnog sporazuma" o Vance-Owenovom mirovnom planu 25. marta 1993. godine. V. takođe Herbert Okun, T. 16798 (3. april 2007.). Shodno tome, Prlić takođe nije pokazao relevantnost svoje tvrdnje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su 25. marta 1993. obje strane potpisale čitav Vance-Owenov mirovni plan.

³⁷⁵⁶ Dokazni predmet P01798, str. 2-3. Predloženu zajedničku izjavu muslimanska strana nije ni potpisala, što je činjenica koju Prlić ne osporava. Prvostepena presuda, tom 1, par. 467-468; dokazni predmet P01798, str. 2-4; Prličev žalbeni podnesak, par. 483.

³⁷⁵⁷ V. gore, fusnota 3755. V. takođe dokazni predmet 1D02908, str. 12, naslov E.

³⁷⁵⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 484, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P02078, P02088. Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir zajedničku izjavu od 25. aprila 1993. u Prvostepenoj presudi, tom 1, par. 472.

osporene zaključke nerazumnim.³⁷⁵⁹ Prlićeva tvrdnja u vezi sa zajedničkom izjavom od 25. aprila 1993. se stoga odbacuje.

1190. Žalbeno vijeće napominje da se dokumenti na koje se Prlić poziva u prilog svojoj tvrdnji da bi razumno pretresno vijeće zaključilo da Ultimatum od 4. aprila 1993. nije bio povezan s UZP-om odnose na drugi vremenski okvir i/ili drugu problematiku, a ne na stavljanje jedinica ABiH pod komandu HVO-a u određenim provincijama, kako je to bilo predviđeno Ultimatumom od 4. aprila 1993. godine. S obzirom na to, ti dokumenti ne pokazuju da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je sastavljanjem tog ultimatum Prlić značajno doprinio ostvarivanju UZP-a u opštinama Prozor i Jablanica.³⁷⁶⁰ Shodno tome, Prlićeva tvrdnja o vezi s UZP-om se odbacuje.

1191. Naposljetku, kad je riječ o naređenjima izdatim od marta 1993., Žalbeno vijeće ne vidi njihovu relevantnost za Prlićev prigovor u vezi sa zaključkom da su 15. aprila 1993. i narednih dana HVO-u izdata naređenja da izvrši potčinjavanje ABiH.³⁷⁶¹ Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj prigovor.

1192. Iz gore navedenih razloga, Prlićeve žalbene podosnove 16.2.1 i 16.2.2 se ne prihvataju.

(ii) Vojna dejstva nakon Ultimatum od 4. aprila 1993. (Prlićeve podosnove 16.2.3, 16.2.4 i 16.2.5)

1193. Pretresno vijeće je konstatovalo da su dejstva HVO-a u opštinama Prozor i Jablanica u aprilu 1993. bila posljedica unaprijed smišljenog plana HVO-a da se Ultimatum od 4. aprila 1993. provede silom.³⁷⁶² U sklopu tog provođenja, zapovjednik OZ Sjeverozapadna Hercegovina Željko

Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prlićev navod da je Pretresno vijeće ignorisalo taj zaključak. Prlić takođe upućuje, bez ikakvog objašnjenja zašto bi to trebalo uticati na osporeni zaključak o Ultimatumu od 4. aprila 1993., na dokazni predmet P02054 (povjerljivo), čija relevantnost Žalbenom vijeću nije jasna.

³⁷⁵⁹ Žalbeno vijeće takođe ne vidi kako dokumenti i događaji na koje Prlić upućuje, kada se sagledaju u širem kontekstu, pokazuju da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je UZP postojao i stoga odbacuje Prlićevu tvrdnju da izolovano sagledavanje tih dokumenata i događaja daje iskrivljenu sliku.

³⁷⁶⁰ V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 464-473, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01983, P02078, 1D02903, 3D00320; Prvostepena presuda, tom 4, par. 45-46. Upor. Prlićev žalbeni podnesak, par. 487 s referencama koje se tamo navode.

³⁷⁶¹ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja tog zaključka oslonilo na neka od naređenja za koja Prlić navodi da su zanemarena, ali da su ta naređenja zapravo iz aprila 1993. godine. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 469, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01900, P01913. Upor. Prlićev žalbeni podnesak, par. 485 s referencama koje se tamo navode. Isto tako, Žalbeno vijeće ne vidi na koji način je njegovo upućivanje na dokaze o transportu oružja za ABiH iz HZ HB relevantno za osporeni zaključak, s obzirom na to da se ti dokazi odnose na mart 1993. godine. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 485 s referencama koje se tamo navode.

³⁷⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 146. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 138-145. U paragrafu 146, tom 4, Prvostepene presude Pretresno vijeće je zabunom uputilo na "ultimatum od 15. aprila 1993.". Međutim, iz konteksta Prvostepene presude je jasno da je Pretresno vijeće namjeravalo da uputi na Ultimatum od 4. aprila 1993., u kojem se 15. april 1993. navodi kao rok za izvršenje. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 138-140, 142.

Šiljeg izradio je 16. aprila 1993. "plan" za napad na nekoliko sela u opštini Prozor, uključujući selo Parcane, i poslao ga Glavnom stožeru.³⁷⁶³

a. Argumenti strana u postupku

1194. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je Ultimatum od 4. aprila 1993. doveo do sukoba na području oko opštine Jablanica (konkretno, u Sovićima i Doljanima) i da su nakon ultimatumama uslijedila sistematska i rasprostranjena vojna dejstva HVO-a u okolini Prozora.³⁷⁶⁴ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je, nakon tog ultimatum, izrađen plan za napad na sela u opštini Prozor, jer se oslonilo na dokazne predmete predočene putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka, a ignorisalo je svjedočenje svjedoka Radmila Jasaka da nikakav plan za napad nije postojao i da je akcija HVO-a bila reakcija na ofanzivu ABiH koja je započela 13. aprila 1993. godine.³⁷⁶⁵ Prlić dalje navodi da je Pretresno vijeće donijelo protivrječne zaključke kada je zaključilo, s jedne strane, da je HVO počeo granatirati grad Jablanicu 15. aprila 1993., a s druge strane, da su sukobi između HVO-a i ABiH započeli 13.-14. aprila 1993. godine.³⁷⁶⁶ Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju da HVO nije planirao da preuzme kontrolu nad Jablanicom, već se branio od ofanzive ABiH koja je započela 23. marta 1993. godine.³⁷⁶⁷

1195. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće, na osnovu raznih zaključaka i dokaza, razumno zaključilo: (1) da su dejstva HVO-a u opštinama Prozor i Jablanica bila posljedica plana HVO-a da se Ultimatum od 4. aprila 1993. provede silom;³⁷⁶⁸ i (2) da je HVO izradio plan za napad na Prozor.³⁷⁶⁹

b. Analiza

³⁷⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 141-142.

³⁷⁶⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 488.

³⁷⁶⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 489, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 144 (20. mart 2017.).

³⁷⁶⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 490.

³⁷⁶⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 491. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 142-143 (20. mart 2017.).

³⁷⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 304, 306. Tužilaštvo konkretno tvrdi da, u onoj mjeri u kojoj se Prlić oslanja na Petkovićevu "sopstvenim interesom motivisanu" izjavu da HVO nikada nije planirao da preuzme kontrolu nad Jablanicom kako bi pokazao da HVO nije planirao napad na Soviće i Doljane, toj tvrdnji protivrječi nekoliko izvještaja iz predmetnog vremena koji su podneseni Petkoviću. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 306. Tužilaštvo dalje tvrdi da ne postoji protivrječnost između zaključaka Pretresnog vijeća: (1) da su sukobi između HVO-a i ABiH u opštini Jablanica izbili 13.-14. aprila 1993., kada je HVO opkolio grad Jablanicu; i (2) da je HVO počeo granatirati grad Jablanicu 15. aprila 1993. godine. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 306.

³⁷⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 305. Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić ne pokazuje kako je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je dalo prednost jasnim formulacijama iz izvještaja iz predmetnog vremena, u odnosu na Jasakovo svjedočenje koje je bilo motivisano sopstvenim interesom. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 305.

1196. Kad je riječ o Prličevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je nakon Ultimatumu od 4. aprila 1993. izrađen plan za napad na sela u opštini Prozor, Žalbeno vijeće konstatuje da Prličeva tvrdnja da se Pretresno vijeće oslonilo na dokazne predmete prihvaćene odlukom po zahtjevu za prihvatanje bez posredstva svjedoka ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka na osnovu predočenih dokaza.³⁷⁷⁰ U vezi s Jasakovim svjedočenjem, Žalbeno vijeće napominje da je on rekao da nije postojao nikakav plan *na nivou Glavnog stožera*, dok je Pretresno vijeće konstatovalo da je plan za napad izradio Šiljeg, zapovjednik OZ Sjeverozapadna Hercegovina, i poslao ga Glavnom stožeru; Jasakovo svjedočenje se stoga ne kosi s osporenim zaključkom.³⁷⁷¹ Nadalje, Žalbeno vijeće podsjeća da, ako pretresno vijeće ne uputi na dokaze, treba pretpostaviti da ih je ono ocijenilo i odvagnulo, pod uslovom da ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo dokaze koji su nesumnjivo relevantni.³⁷⁷² U ovom slučaju, Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pobio pretpostavku da je Pretresno vijeće ocijenilo dokaze. Ti argumenti se stoga odbacuju.

1197. Nadalje, Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu protivrječnost između zaključaka Pretresnog vijeća da je HVO počeo granatirati grad Jablanicu 15. aprila 1993. i da su sukobi između HVO-a i ABiH u opštini Jablanica izbili 13.-14. aprila 1993. godine.³⁷⁷³ Taj argument se odbacuje.

1198. Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju da HVO nije planirao da preuzme kontrolu nad Jablanicom, već se branio od ofanzive ABiH koja je započela 23. marta 1993., Žalbeno vijeće najprije napominje da Prlič ne ukazuje ni na kakav zaključak da je HVO *planirao* da preuzme kontrolu nad Jablanicom, već na zaključak koji se tiče zauzimanja dva sela u opštini Jablanica.³⁷⁷⁴ Žalbeno vijeće dalje napominje da njegove tvrdnje da je ta akcija HVO-a predstavljala odbranu od ofanzive ABiH ne umanjuju valjanost zaključka da je HVO na kraju zauzeo ta sela i ne kose se s njim. U onoj mjeri u kojoj Prlič sugerije da se te tvrdnje kose sa zaključkom Pretresnog vijeća da su vojna dejstva HVO-a u opštinama Jablanica i Prozor

³⁷⁷⁰ Žalbeno vijeće konkretno napominje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja osporenog zaključka oslonilo na izvještaje HVO-a u kojima se iznosi plan za napad, između ostalog, na Parcanu u opštini Prozor, govori o primjeni plana i izvještava o tome. Prvostepena presuda, tom 4, par. 141, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01909, P01917, P01936, P01952. Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da prilikom iznošenja tog argumenta Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

³⁷⁷¹ Radmilo Jasak, T. 48951 (26. januar 2010.); Prvostepena presuda, tom 4, par. 141. Pored toga, mogućnost da je akcija HVO-a bila reakcija na ofanzivu ABiH koja je započela 13. aprila 1993., kao što to navodno sugerije Jasakovo svjedočenje, ne kosi se s osporenim zaključkom da je u sklopu provođenja Ultimatumu od 4. aprila 1993. izrađen "plan" za napad na više sela u opštini Prozor.

³⁷⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

³⁷⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 526, 528, tom 4, par. 143. Žalbeno vijeće pored toga primjećuje da su sve reference na zaključke Pretresnog vijeća navedene u Prličevom žalbenom podnesku, par. 490, pogrešne i podsjeća da se od žalioaca očekuje da precizno uputi na relevantne paragrafe prvostepene presude koje osporava. V. gore, par. 24.

³⁷⁷⁴ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 491, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 144.

bila posljedica plana HVO-a da se Ultimatum od 4. aprila 1993. provede silom,³⁷⁷⁵ Žalbeno vijeće ne vidi kako bi vojna dejstva ABiH koja su započela 23. marta 1993. mogla pokazati da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da su vojna dejstva HVO-a u aprilu 1993. bila izvedena u skladu s Ultimatumom od 4. aprila 1993. godine.

1199. Pošto je odbacilo sve argumente iznesene u okviru ove žalbene podosnove, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je Ultimatum od 4. aprila 1993. doveo do sukoba na području opštine Jablanica i da su nakon ultimatumata uslijedila sistematska i rasprostranjena vojna dejstva HVO-a u okolini Prozora.³⁷⁷⁶

1200. Iz gore navedenih razloga, Prlićeve žalbene podosnove 16.2.3, 16.2.4 i 16.2.5 se ne prihvataju.

(iii) Raseljavanje Muslimana iz Doljana i Sovića (Prlićeva podosnova 16.2.6)

1201. Pretresno vijeće je konstatovalo da je 5. maja 1993., predsjednik HVO-a Gornji Vakuf Ivan Šarić pismeno obavijestio Prlića da je HVO izvršio raseljavanje približno 300 Muslimana iz Doljana i Sovića, a da Prlić nije učinio ništa kako bi te ljude zaštitio.³⁷⁷⁷

1202. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo, oslonivši se isključivo na dokazni predmet P02191, da je on lično dobio informacije o raseljavanju tih civila i da nije učinio ništa kako bi ih zaštitio, iako nema nikakvih dokaza koji govore u prilog zaključku da je on taj dokument primio ili bio obaviješten o njegovom sadržaju.³⁷⁷⁸ Prlić tvrdi da Pretresno vijeće nije konstatovalo da su HVO HZ HB ili on bili umiješani u evakuaciju civila.³⁷⁷⁹

1203. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije pokazao da je osporeni zaključak nerazuman, budući da je zasnovan na izvještaju od 5. maja 1993. koji je naslovljen direktno na Prlića i nosi pečat koji potvrđuje da je primljen istog dana.³⁷⁸⁰ Tužilaštvo tvrdi da su njegove preostale tvrdnje irelevantne.³⁷⁸¹

1204. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je taj izvještaj (dokazni predmet P02191) primljen u Glavnom stožeru HVO-a u Mostaru istog dana kada je i poslat i da je

³⁷⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 146. V. gore, fusnota 3762.

³⁷⁷⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 488. Žalbeno vijeće napominje da Prlić nije identifikovao osporeni zaključak upućivanjem na Prvostepenu presudu, ali smatra da se njegovi prigovori odnose na zaključak iz prve rečenice u Prvostepenoj presudi, tom 4, par. 146, na koji se podsjeća gore, par. 1193, fusnota 3762.

³⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 613, tom 4, par. 145-146.

³⁷⁷⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 492, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićevu žalbenu osnovu 3.

³⁷⁷⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 493.

³⁷⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 307.

³⁷⁸¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 307.

bio naslovljen na predsjednika HVO-a HZ HB u Mostaru.³⁷⁸² Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati, oslanjajući se na taj dokazni predmet, da je on lično dobio informacije o raseljavanju civila iz Sovića i Doljana.³⁷⁸³ Što se tiče Prlićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije konstatovalo da su HVO HZ HB ili on bili umiješani u evakuaciju civila, Žalbeno vijeće ne vidi kako je ta tvrdnja relevantna za osporeni zaključak. Prlićeva žalbena podosnova 16.2.6 se odbija.

(iv) Mens rea (Prlićeva podosnova 16.2.7)

1205. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, s obzirom na to da je Prlić bio svjestan zločina koje je HVO počinio nad muslimanskim stanovništvom nakon Ultimatum od 15. januara 1993., bilo razloga da on zna da će Ultimatum od 4. aprila 1993., koji mu je bio sličan, imati iste posljedice, odnosno počinjenje zločina nad muslimanskim stanovništvom od strane HVO-a, te da je imao namjeru da se to dogodi.³⁷⁸⁴ Shodno tome, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, učešćem u izradi potonjeg ultimatum, Prlić prihvatio uništavanje imovine u vlasništvu Muslimana i hapšenje i raseljavanje muslimanskog stanovništva koji su izvršeni u opštinama Jablanica i Prozor sredinom aprila 1993. godine.³⁷⁸⁵

1206. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on, učešćem u izradi Ultimatum od 4. aprila 1993., namjeravao da u opštinama Prozor i Jablanica budu počinjeni zločini nad Muslimanima, budući da je ignorisalo dokaze da su u vezi s navodnim zločinima bile pokrenute istrage i da je u tim istragama učestvovao Boban, a ne on ili HVO HZ HB.³⁷⁸⁶

1207. Tužilaštvo odgovara: (1) da je osporeni zaključak razuman; (2) da su navodne istrage zapravo bile samo preliminarna ispitivanja koja nikada nisu bila popraćena daljim istragama i koja Pretresno vijeće nije ignorisalo; i (3) da Prlić nije objasnio kako njegovo neučestvovanje u tome pokazuje da on nije namjeravao zločine.³⁷⁸⁷

1208. Žalbeno vijeće napominje da se Prlić oslanja na Petkovićevo svjedočenje da je bilo istraga o zločinima Kažnjeničke bojne počinjenim u drugoj polovini aprila 1993. u Sovićima i Doljanima u

³⁷⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 613, tom 4, par. 145.

³⁷⁸³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 492, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 613, tom 4, par. 145-146. Žalbeno vijeće napominje da Prlić takođe upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

³⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 146-147. V. gore, fusnota 3762.

³⁷⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 146-147.

³⁷⁸⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 494, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 146-147; dokazni predmet 2D00089; dokazni predmet P02088, Milivoj Petković, T. 49439-49442 (15. februar 2010.).

³⁷⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 308.

opštini Jablanica.³⁷⁸⁸ Suprotno Prlićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije ignorisalo Petkovićevo svjedočenje o toj temi.³⁷⁸⁹ Pretresno vijeće je s tim u vezi konstatovalo sljedeće: "Naime, iz sveukupnih dokaza jasno proizlazi da ne samo da nisu bile preduzete [...] nikakve mjere nego da su te jedinice, štaviše, iako su od aprila 1993. bile poznate po svom nasilnom i opasnom ponašanju, učestvovala u mnogim operacijama HVO-a tokom kojih je počinjen velik broj zločina".³⁷⁹⁰ Što se tiče tvrdnje da je Boban bio taj koji je u tome učestvovao, Žalbeno vijeće napominje da Prlić upućuje na neke dokaze koji ukazuju na to da je Boban u izvjesnoj mjeri učestvovao u istragama o zločinima.³⁷⁹¹ Međutim, Žalbeno vijeće konstatuje da puka činjenica da je u istrazi možda učestvovao neko drugi, a ne Prlić, ne može pokazati da je u zaključku Pretresnog vijeća o njegovoj *mens rea* napravljena greška.³⁷⁹² Njegova žalbena podosnova 16.2.7 se stoga odbija.

(c) Prlićevo učešće u kampanji masovnog hapšenja Muslimana u više opština počev od 30. juna 1993. (Prlićeva podosnova 16.3)

1209. Pretresno vijeće je konstatovalo da su 30. juna 1993., nakon napada ABiH na položaje HVO-a, Prlić i Stojić izdali zajednički proglas (dalje u tekstu: Zajednički proglas od 30. juna 1993.), koji je sadržao poziv na oružje upućen bosanskim Hrvatima radi odbrane od muslimanske agresije.³⁷⁹³ Uprkos činjenici da Zajednički proglas od 30. juna 1993. nije, sam po sebi, bio poziv na masovno hapšenje Muslimana, Pretresno vijeće je zaključilo da je Prlić prihvatio masovna neselektivna hapšenja i zatočenja muškaraca Muslimana, da je za njih znao i da je imao namjeru da ona budu izvršena.³⁷⁹⁴ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da "hronologija događaja koji su uslijedili poslije [Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993.] potvrđuje da se radi o provođenju unaprijed smišljenog plana",³⁷⁹⁵ uključujući postupke vojnih vlasti preduzete nakon izdavanja Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993. godine.³⁷⁹⁶ S tim u vezi,

³⁷⁸⁸ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 494 i fusnota 1281 s referencama koje se tamo navode.

³⁷⁸⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 806 i fusnota 1522.

³⁷⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 806. V. dolje, par. 2338-2349.

³⁷⁹¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 494, gdje se upućuje, između ostalog, na: dokazni predmet 2D00089, dokazni predmet P02088, Milivoj Petković, T. 49439-49442 (15. februar 2010.).

³⁷⁹² Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa smrću sedam civila u Duši i osuđujuće presude koje su Prliću izrečene u vezi s lišavanjima života 19. aprila 1993. u selu Tošćanica u opštini Prozor. V. gore, par. 441-443, 876 i fusnota 2790, par. 886. Žalbeno vijeće ne smatra da te promjene utiču na zaključak Pretresnog vijeća koji se osporava u okviru ove osnove – u onoj mjeri u kojoj se on tiče preostalih zločina – tj. na zaključak da je, s obzirom na to da je Prlić bio svjestan zločina koje je HVO počinio nad muslimanskim stanovništvom nakon Ultimatumu od 15. januara 1993., bilo razloga da on zna da će Ultimatum od 4. aprila 1993., koji mu je bio sličan, imati iste posljedice, odnosno počinjenje zločina nad muslimanskim stanovništvom od strane HVO-a, te da je imao namjeru da se to dogodi. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 146; gore, fusnota 3762. To je posebno tako zato što u tom periodu nije bilo mnogo slučajeva ubistva. V. gore, par. 876.

³⁷⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 151, 154.

³⁷⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 154-155.

³⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 154.

³⁷⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 151 (zapovjednik OZ Sjeverozapadna Hercegovina Željko Šiljeg zatražio je od Petkovića i Stojića, na osnovu Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993., "upute za rad" i proslijedio "zapovijed [...]

Pretno vijeće je konstatovalo: (1) da je vojna komandna struktura Zajednički proglas od 30. juna 1993., čije provođenje je dato u zadatak Stojiću,³⁷⁹⁷ shvatila "baš kao i" Ultimatum od 15. januara 1993. i Ultimatum od 4. aprila 1993.; i (2) na osnovu Petkovićevog svjedočenja, da vojni organi nisu mogli izvršiti hapšenja bez odobrenja civilnih vlasti, uključujući pristanak predsjednika Prlića.³⁷⁹⁸

(i) Argumenti strana u postupku

1210. Prlić osporava zaključke Pretnog vijeća u vezi s njegovim učešćem u kampanji hapšenja i masovnog zatočenja Muslimana u više opština počev od 30. juna 1993. godine.³⁷⁹⁹ Kao prvo, Prlić tvrdi da je Pretno vijeće ignorisalo dokaze o muslimanskoj ofanzivi koja je započela 30. juna 1993. i da je donijelo protivrječne zaključke kada je zaključilo da su on i Stojić u Zajedničkom proglasu od 30. juna 1993. pozvali Hrvate da se naoružaju protiv Muslimana,³⁸⁰⁰ umjesto da je prihvatilo da je taj proglas bio čin odbrane.³⁸⁰¹ Kao drugo, Prlić tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Zajednički proglas od 30. juna 1993. bio povezan s UZP-om, pri čemu je ignorisalo dokaze: (1) da je HVO bio zatečen napadom ABiH; (2) da HVO nije preduzeo nikakve preventivne mjere; i (3) da HVO nije izvršio nikakve pripreme za hapšenja do kojih je došlo zbog napada ABiH i ubijanja hrvatskih pripadnika HVO-a od strane muslimanskih pripadnika HVO-a.³⁸⁰²

1211. Prlić takođe tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je vojna komandna struktura Zajednički proglas od 30. juna 1993. shvatila na isti način kao što je shvatila i Ultimatum od 15. januara 1993. i Ultimatum od 4. aprila 1993. godine.³⁸⁰³ On konkretno tvrdi da dokazi ne

upućenu od Odjela obrane HZ HB i od HVO HZ HB", između ostalog, brigadi "Rama" i 2. bojni Vojne policije), 152 (Radoslav Lavrić je, u skladu sa Zajedničkom proglasom od 30. juna 1993., svim odjelima i odsjecima Uprave Vojne policije i svim bojnama Vojne policije uputio naredbu u kojoj se, između ostalog, nalaže da se moraju uhapsiti svi vojni obveznici koji nisu regulisali svoj vojni status).

³⁷⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 151.

³⁷⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 154.

³⁷⁹⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 495. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 503. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 449.

³⁸⁰⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 496-497; žalbeni pretres, ŽT. 144-145 (20. mart 2017.).

³⁸⁰¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 498. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 496-497. Prlić konkretno tvrdi da je napad od 30. juna 1993. bio čin izdaje muslimanskih vojnika iz redova HVO-a i da on lično nije izdao nikakva naređenja vojnim jedinicama i nije iznio nikakve huškačke komentare kojima se demoniziraju Muslimani ili ABiH. Prlićev žalbeni podnesak, par. 497-498.

³⁸⁰² Prlićev žalbeni podnesak, par. 499. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 500, gdje se upućuje na svjedočenja svjedoka Klause Johanna Nissena i svjedoka Bože Pavlovića; žalbeni pretres, ŽT. 144-145 (20. mart 2017.).

³⁸⁰³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 503. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 504, gdje se upućuje na Prlićeve žalbene podosnove 16.1-16.2.

govore u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je zadatak provođenja tog proglašenja bio povjeren Stojiću.³⁸⁰⁴

1212. Pored toga, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da vojni organi nisu mogli izvršiti hapšenja bez odobrenja civilnih vlasti, uključujući Prlića, zato što je pogrešno okarakterisalo Petkovićevo svjedočenje.³⁸⁰⁵

1213. Naposljetku, u vezi sa svojim znanjem i namjerom, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on znao za "plan", i imao namjeru, da se izvrše masovna neselektivna hapšenja i zatočenja muškaraca Muslimana.³⁸⁰⁶ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o njegovim pokušajima da smanji napetosti i poboljša situaciju time što je: (1) informisao "međunarodne aktere" o hapšenjima čim je za njih saznao; i (2) apelovao na sve strane u BiH da ne koriste humanitarne operacije kao oružje u sukobu.³⁸⁰⁷

1214. Tužilaštvo odgovara da Prlić nije pokazao grešku u zaključcima Pretresnog vijeća.³⁸⁰⁸ Ono tvrdi da je Pretresno vijeće konkretno razmotrilo napad koji su izvele snage ABiH i da je irelevantno da li je taj napad bio iznenađenje ili nije.³⁸⁰⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da su Prlićevi pokušaji da se distancira od Stojićevog "naređenja za mobilizaciju" neutemeljeni.³⁸¹⁰ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Prlić nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća da su Zajednički proglas od 30. juna 1993. i Petkovićevo naređenje doveli do izdavanja naređenja niz vojni komandni lanac.³⁸¹¹ Što se tiče Petkovićevo iskaza, tužilaštvo tvrdi da Prlić ne objašnjava kako je Pretresno

³⁸⁰⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 505-506. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je Zajednički proglas od 30. juna 1993. bio osnova sljedećih poteza: (1) Šiljegovog zahtjeva, dokazni predmet P03026, za "upute za rad"; i (2) Lavrićeve zapovijedi Vojnoj policiji, dokazni predmet P03077, u kojoj se, između ostalog, nalaže da se moraju uhapsiti svi vojni obveznici koji nisu regulisali svoj vojni status. Prlićev žalbeni podnesak, par. 507-508. Prlić tvrdi da Zajednički proglas od 30. juna 1993. nikada nije bio poslan Glavnom stožeru HVO-a ili bilo kojoj vojnoj strukturi. Prlićev žalbeni podnesak, par. 507. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće samo sebi protivrječilo u vezi s tim ko je naredio mobilizaciju i da je ignorisalo sljedeće dokaze: (1) da je Lavrićevo naređenje "bilo usklađeno" sa Stojićevim naređenjem; (2) da su hapšenja bila izvršena na osnovu naređenja Glavnog stožera HVO-a; i (3) da je Petkovićevo naređenje od 30. juna 1993. izdato na osnovu Bobanovog odobrenja, te da se u njemu ne pominje Zajednički proglas od 30. juna 1993. godine. Prlićev žalbeni podnesak, par. 507-509.

³⁸⁰⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 501. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 502, gdje se upućuje na Prlićevu žalbenu podosnovu 12.1.

³⁸⁰⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 510. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 511, gdje se upućuje na Prlićeve žalbene podosnove 16.3.1-16.3.2.

³⁸⁰⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 512, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 433 (Prlićeva žalbena osnova 14).

³⁸⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 309-310. V. žalbeni pretres, ŽT. 192 (20. mart 2017.).

³⁸⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 312. Tužilaštvo napominje da se, u svakom slučaju, Prlić oslanja na dokaze koji upućuju na to da je HVO predvidio da bi situacija u Mostaru mogla eskalirati. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 312.

³⁸¹⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 311.

³⁸¹¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 313. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 315. Tužilaštvo dalje tvrdi da Zajednički proglas od 30. juna 1993. jeste bio prosljeđen vojnim jedinicama. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 313. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Prlić ne objašnjava kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada se

vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegovo svjedočenje da je HVO bio strukturiran tako da civilni organi "vrše kontrolu nad vojskom".³⁸¹²

1215. Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Prlićevo znanje i namjeru više nego dovoljno pokazuje njegov pokušaj da opravda masovna zatočenja i hapšenja i da su njegove tvrdnje o suprotnom neutemeljene.³⁸¹³

(ii) Analiza

1216. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti Prlićev argument da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o muslimanskoj ofanzivi koja je započela 30. juna 1993. i donijelo protivrječne zaključke kada je zaključilo da su Zajedničkim proglasom od 30. juna 1993. godine Hrvati pozvani da se naoružaju protiv Muslimana. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće zaključilo da je ABiH rano ujutro 30. juna 1993. krenula u ofanzivu na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić", koja se nalazila u sjevernom dijelu grada Mostara, i da je nakon tog i drugih napada koji su izvršeni tokom nekoliko dana uspjela da preuzme kontrolu nad zonom sjeverno od istočnog Mostara.³⁸¹⁴ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su Zajedničkim proglasom od 30. juna 1993. bosanski Hrvati pozvani da se brane od muslimanske agresije.³⁸¹⁵ S obzirom na te zaključke, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o muslimanskoj ofanzivi koja je započela 30. juna 1993. i da naprosto nudi sopstveno tumačenje dokaza.³⁸¹⁶ Nadalje, Prlić nije objasnio kako je Pretresno vijeće samo sebi protivrječilo.³⁸¹⁷ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje njegov argument.

1217. Kad je riječ o Prlićevom drugom prigovoru, naime, da taj proglas nije bio povezan s UZP-om, Žalbeno vijeće konstatuje da dokazi koji su navodno ignorisani ne pružaju jasnu potporu Prlićevim tvrdnjama da je HVO bio zatečen, da nije preduzeo nikakve preventivne mjere u vezi s napadom ABiH i da nije izvršio nikakve pripreme za hapšenja.³⁸¹⁸ U svakom slučaju, Prlić ne

oslonilo na Petkovićevo svjedočenje kako bi konstatovalo da vojni organi nisu mogli izvršiti masovna hapšenja bez odobrenja civilnih vlasti, uključujući Prlića. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 314.

³⁸¹² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 314. V. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, fusnota 1101. Tužilaštvo dalje tvrdi da je irelevantno da li je Petkovićevo naređenje bilo izdato na osnovu ovlaštenja dobijenih od Bobana. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 315.

³⁸¹³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 316. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Prlićev apel od 6. jula 1993. da se humanitarne operacije ne koriste kao oružje irelevantan za kampanju hapšenja i da samo naglašava njegov propust da u tom pogledu nešto preduzme. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 317.

³⁸¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 880-881. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 57, 64.

³⁸¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 151.

³⁸¹⁶ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 497.

³⁸¹⁷ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 496 i fusnota 1287, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 879-884.

³⁸¹⁸ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 499, gdje se upućuje, između ostalog, na: dokazni predmet 4D00702, Radmilo Jasak, T. 48700-48701 (20. januar 2010.), Milivoj Petković, T. 49585, 49589 (17. februar 2010.).

objašnjava zašto masovno hapšenje Muslimana ne bi moglo biti povezano s UZP-om ako nije bilo planirano prije napada ABiH.³⁸¹⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje njegov argument.

1218. Što se tiče Prličevog prigovora da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je vojna komandna struktura Zajednički proglas od 30. juna 1993. shvatila isto onako kako je shvatila i Ultimatum od 15. januara 1993. i Ultimatum od 4. aprila 1993., Žalbeno vijeće konstatuje, pošto je proučilo zaključke Pretresnog vijeća u vezi s izdavanjem Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993. i komandnim lancem vezanim za taj proglas, kao i potkrepljujuće dokaze, da Prlić nije artikulirao grešku koja bi obesnažila zaključak Pretresnog vijeća s tim u vezi. Žalbeno vijeće posebno napominje da su zaključci Pretresnog vijeća o tome kako je vojna komandna struktura shvatila Zajednički proglas od 30. juna 1993. izričito potkrijepljeni dokazima na koje se Vijeće oslonilo.³⁸²⁰ Žalbeno vijeće dalje smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati, na osnovu Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993. i događaja koji su uslijedili, da je zadatak provođenja tog proglasa bio povjeren Stojiću.³⁸²¹ Imajući na umu zaključke Pretresnog vijeća u vezi s Ultimatumom od 15. januara 1993. i Ultimatumom od 4. aprila 1993., a posebno hronologiju događaja koji su uslijedili nakon njihovog potpisivanja,³⁸²² Žalbeno vijeće konstatuje da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao doći do osporenog zaključka. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prličev prigovor.

1219. Što se tiče Prličevog prigovora u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da vojni organi nisu mogli izvršiti hapšenja bez odobrenja civilnih vlasti, Žalbeno vijeće smatra da Prlić ne objašnjava kako bi Petkovićeve izjave da je Prličev uticaj bio ograničen uredbom o oružanim snagama pokazala da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo njegovo svjedočenje. Žalbeno vijeće

³⁸¹⁹ Nadalje, Žalbeno vijeće ne vidi osnova za Prličevo upućivanje na Nissenovo svjedočenje, u kojem je on spekulirao o eventualnom planu ili pripremama za masovno hapšenje Muslimana, ali je priznao da o tome nema ličnih saznanja, i na Pavlovićev iskaz, u kojem je on rekao da se ne sjeća Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993. godine. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 500 s referencama koje se tamo navode.

³⁸²⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 151-152, gdje se upućuje na dokazne predmete P03026, P03038, P03039, P03077. Konkretno, u Šiljegovom naređenju, dokazni predmet P03026, izričito se kaže da je ono zasnovano, između ostalog, na "[z]apovijedi predstojnika ureda odjela obrane i predsjednika HVO HZ HB". Iz dokaznog predmeta P03077 se isto tako vidi da je on izdat "[s]ukladno zapovijedi Predstojnika Ureda obrane g. B. Stojića i Predsjednika HVO-a HZ H-B Dr. J. Prlića". Pored toga, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da Zajednički proglas od 30. juna 1993. "nikada nije bio poslan Glavnom stožeru HVO-a ili bilo kojoj vojnoj strukturi". Prličev žalbeni podnesak, par. 507. V. dokazni predmet P03039 (kojim se Zajednički proglas od 30. juna 1993. prosljeđuje, između ostalog, svim predstavnicima HVO-a u opštinama, svim uredima za odbranu u opštinama i Zapovjedništvu Vojne policije). Žalbeno vijeće takođe ne vidi nikakvu protivrječnost u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s tim ko je naredio mobilizaciju. Uporedi Prvostepena presuda, tom 2, par. 884, s Prvostepenom presudom, tom 4, par. 151-152. Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da su dokazi koji su navodno ignorisani relevantni za osporeni zaključak ili da na njega utiču.

³⁸²¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 151, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03038. Žalbeno vijeće smatra da Prlić ne ukazuje ni na kakve dokaze koji bi pokazali grešku s tim u vezi. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 506. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.1 i 16.2, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1146-1208.

³⁸²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 125, 138-140. V. gore, par. 1149-1152, 1184-1189.

primjećuje da je Pretresno vijeće konkretno uzelo u obzir Petkovićevo svjedočenje da je Prlić mogao izdavati operativne zapovijedi oružanim snagama samo posredstvom Odjela obrane, ali da je takođe imalo u vidu da je on, u svojstvu predsjednika HVO-a kao vlade, donosio odluke koje su imale direktan uticaj na tok vojnih dejstava HVO-a.³⁸²³ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće konstatuje da se Prlić naprosto ne slaže sa zaključkom Pretresnog vijeća, ne pokazujući pritom grešku, te odbacuje njegov argument.³⁸²⁴

1220. Naposljetku, prelazeći na Prlićeve argumente u vezi s njegovom namjerom i znanjem o planu da se izvrše masovna neselektivna hapšenja i zatočenja muškaraca Muslimana, Žalbeno vijeće napominje da su ti prigovori djelimično zasnovani na pukom upućivanju na argumente koji su razmotreni i odbačeni gore u tekstu.³⁸²⁵ Što se tiče argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o njegovim pokušajima da smanji napetosti i poboljša situaciju time što je informisao "međunarodne aktere" o hapšenjima, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konkretno konstatovalo, između ostalog, da je Prlić obavijestio predstavnike jedne međunarodne organizacije o 6.000 vojno sposobnih muškaraca Muslimana koje je HVO uhapsio iz bezbjednosnih razloga i zatočio.³⁸²⁶ Žalbeno vijeće stoga odbacuje njegov argument jer on ignoriše relevantne zaključke. U vezi s argumentom da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o Prlićevom apelu svim stranama u BiH da ne koriste humanitarne operacije kao oružje, Žalbeno vijeće konstatuje da on nije pokazao kako takvi dokazi pokazuju da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s kampanjom hapšenja i masovnog zatočenja Muslimana nerazumni i u skladu s tim odbacuje njegov argument.³⁸²⁷

1221. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao nikakvu grešku u osporenim zaključcima i odbija njegovu žalbenu podosnovu 16.3.

(d) Opština Mostar (Prlićeva podosnova 16.4)

(i) Zapadni Mostar

a. Navodna greška u zaključku o širenju hrvatstva (Prlićeva podosnova 16.4.1)

³⁸²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 107. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 106; gore, par. 1118.

³⁸²⁴ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 12.1, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1099-1122.

³⁸²⁵ Konkretno, Prlić upućuje na svoje prigovore iznesene u okviru žalbenih podosnova 16.3.1 i 16.3.2 (Prlićev žalbeni podnesak, par. 496-500), koje se tiču Zajedničkog proglašenja od 30. juna 1993. godine. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 511; gore, par. 1210, 1216-1217.

³⁸²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 894 i fusnota 2091, gdje se konkretno navodi Petkovićevo svjedočenje da "HVO nikada nije pokušao da od međunarodnih posmatrača sakrije 'izoliranje' muslimanskih vojnika HVO-a i vojno sposobnih Muslimana" i upućuje, između ostalog, na Milivoja Petkovića, T(f). 49581-49584 (17. februar 2010.). V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 895, tom 4, par. 153.

³⁸²⁷ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 14, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1128-1134.

1222. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo – oslanjajući se na Tomljanovičevo svjedočenje, a ignorišući druge dokaze – da je on odobrio širenje hrvatstva u HZ(R) HB kroz upotrebu hrvatskog jezika i dinara, kao i grba i zastave HZ HB.³⁸²⁸

1223. Tužilaštvo odgovara da Prličeva osuđujuća presuda ne počiva na zaključcima o njegovom učestvu u "kroatizaciji" i da njegove argumente stoga treba odbaciti bez razmatranja.³⁸²⁹

1224. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste konstatovalo da je Prlić učestvovao u raspravama i potpisivao propise koji su išli za širenjem hrvatstva, ali da nije konstatovalo da je on podupirao diskriminatornu politiku opštinskog HVO-a prema Muslimanima i tako podsticao njihov odlazak iz Mostara.³⁸³⁰ Pretresno vijeće takođe nije konstatovalo da je on bio obaviješten o takvoj politici.³⁸³¹ Budući da Prlić osporava činjenične zaključke na kojima njegova osuđujuća presuda ne počiva,³⁸³² Žalbeno vijeće odbija njegovu žalbenu podosnovu 16.4.1.

b. Navodna greška u vezi s Prličevim prihvatanjem hapšenja Muslimana izvršenog približno 9. maja 1993. (Prličeva podosnova 16.4.2)

1225. Pretresno vijeće je konstatovalo da se na 38. sjednici HVO-a održanoj 17. maja 1993. raspravljalo o situaciji u Mostaru i da je:

[...] HVO [...] izrazio podršku "izmještanju civila" na Heliostrom, precizirajući da su žene, djeca i starije osobe pušteni. Vijeće smatra da je Jadranko Prlić, svojim učestvovanjem na tom sastanku i neizražavanjem bilo kakvog prigovora, te istovremeno nastavljajući da vrši svoje dužnosti na čelu HVO-a, prihvatio hapšenja muškaraca Muslimana koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga u Mostaru, izvršena oko 9. maja 1993. godine.³⁸³³

i. Argumenti strana u postupku

1226. Prlić osporava gore navedeni zaključak, tvrdeći da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo dokazni predmet 1D01666 (zapisnik sa 38. sjednice HVO-a), jedan jedini dokument na kojem je zasnovalo svoj zaključak.³⁸³⁴ Prema Prličevim riječima, HVO HZ HB nije izrazio podršku izmještanju civila na Heliostrom, nego aktivnostima Ureda za izbjeglice.³⁸³⁵ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze i sopstvene zaključke da Ured za izbjeglice nije učestvovao u

³⁸²⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 514-520.

³⁸²⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 319.

³⁸³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 158.

³⁸³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 160.

³⁸³² Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 270-276. V. gore, par. 1149-1152, 1157-1159, i fusnota 3677, par. 1190; dolje, par. 1314, 1317 i fusnote 4077, 4092.

³⁸³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 165.

³⁸³⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 521, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

izmještanju civila.³⁸³⁶ Nadalje, on tvrdi da ništa ne ukazuje na to da su samo Muslimani bili izmješteni.³⁸³⁷ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da on i HVO HZ HB nisu učestvovali ni u kakvim "aktivnostima ili sporazumima tokom tog perioda".³⁸³⁸

1227. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne pokazuje da se nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo osloniti na jasne formulacije iz zapisnika sa 38. sjednice HVO-a kako bi donijelo svoje zaključke.³⁸³⁹ Prema riječima tužilaštva, taj zapisnik jasno pokazuje da je Vlada podršku aktivnostima Ureda za izbjeglice izrazila u kontekstu učešća tog ureda u premještanju civila iz Mostara na Heliodrom.³⁸⁴⁰ Tužilaštvo tvrdi da zaključci Pretresnog vijeća i dokazi pokazuju da su samo Muslimani bili izmješteni.³⁸⁴¹ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Prlić ignoriše dokaze o suprotnom u vezi s njegovim učešćem i učešćem Vlade u "aktivnostima" u to vrijeme.³⁸⁴²

ii. Analiza

1228. Žalbeno vijeće napominje da je osporeni zaključak bio zasnovan na zapisniku sa 38. sjednice HVO-a, održane 17. maja 1993., u kojem se kaže sljedeće:

[...] Podržane su aktivnosti [Ureda za izbjeglice] koji je angažiran od prvog dana izmještanja civila iz Mostara u objekte bivše Vojne gimnazije i Heliodroma, nakon što su počela borbena djelovanja u Mostaru. [...] HVO HZ H-B je informirano da su sve starije osobe, žene i djeca već vraćeni svojim kućama, te da je jedan broj tih osoba na osobni zahtjev upućen u dijelove grada na lijevoj obali Neretve.³⁸⁴³

U vezi s Prličevim argumentom da HVO HZ HB nije izrazio podršku izmještanju civila na Heliodrom, nego aktivnostima Ureda za izbjeglice, Žalbeno vijeće smatra da bi, na osnovu kontekstualnog čitanja zapisnika sa 38. sjednice HVO-a, razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da HVO HZ HB jeste izrazio podršku takvom izmještanju civila.³⁸⁴⁴ Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prličev argument.

³⁸³⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 522.

³⁸³⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 522.

³⁸³⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 523-524.

³⁸³⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 524.

³⁸³⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 320.

³⁸⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 320.

³⁸⁴¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 321.

³⁸⁴² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 321.

³⁸⁴³ Dokazni predmet 1D01666, str. 1-2.

³⁸⁴⁴ Pošto je odbacilo argument da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo dokazni predmet 1D01666 (zapisnik sa 38. sjednice HVO-a), Žalbeno vijeće napominje da Prlić nije jasno naveo nikakvu grešku u oslanjanju Pretresnog vijeća na "jedan jedini dokument". S tim u vezi, Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

1229. Kad je riječ o Prlićevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze i sopstvene zaključke da Ured za izbjeglice nije učestvovao u izmještanju civila, Žalbeno vijeće smatra da ta tvrdnja nema potporu u referencama na koje se Prlić oslanja.³⁸⁴⁵ Na primjer, on upućuje na Petkovićevo svjedočenje o njegovom sporazumu sa Seferom Halilovićem u vezi sa, između ostalog, raseljenim licima i o činjenici da je Petković bio obaviješten o puštanju civila s Heliodroma,³⁸⁴⁶ koje po mišljenju Žalbenog vijeća ne pokazuje da Ured za izbjeglice nije učestvovao u izmještanju civila. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prlićev argument kao neargumentovanu tvrdnju i iskrivljeno prikazivanje dokaza. Žalbeno vijeće dalje odbacuje Prlićevu tvrdnju da dokazi ne upućuju na to da su samo Muslimani bili izmješteni, budući da on ignoriše druge relevantne zaključke Pretresnog vijeća.³⁸⁴⁷ Naposljetku, Prlićev argument da ni on ni HVO HZ HB nisu učestvovali u "aktivnostima ili sporazumima tokom tog perioda" nejasan je i irelevantan za osporeni činjenični zaključak, te se na toj osnovi odbacuje.

1230. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 16.4.2.

c. Navodne greške u vezi s Prlićevim doprinosom procesu deložiranja (Prlićeve podosnove 16.4.3 i 16.4.4)

1231. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić 6. jula 1993. godine potpisao uredbu o korištenju stanova koje su njihovi stanari napustili (dalje u tekstu: Uredba od 6. jula 1993.)³⁸⁴⁸ i da je tako prihvatio praksu HVO-a HZ HB koja se sastojala u prisvajanju stanova Muslimana protjeranih iz zapadnog Mostara i doprinio njihovom iseljavanju jer je za Muslimane, nakon što su im stanovi bili oduzeti, povratak u Mostar postao neostvariv.³⁸⁴⁹ Vijeće je takođe konstatovalo da je, barem od juna 1993., Prlić više puta upozoravan na prisilne deložacije Muslimana, koje su se nastavile do februara 1994. godine.³⁸⁵⁰ Svojim propustom da djeluje, potvrđivanjem oduzimanja stanova koji su pripadali Muslimanima u Mostaru, te time što je ostao na vlasti iako je bio potpuno svjestan zločina počinjenih nad Muslimanima, Prlić je doprinio atmosferi nasilja i prihvatio činjenje djela nasilja povezanih s kampanjom deložiranja.³⁸⁵¹

i. Argumenti strana u postupku

³⁸⁴⁵ V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnote 1343-1344 s referencama koje se tamo navode.

³⁸⁴⁶ Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1344, gdje se upućuje, između ostalog, na Milivoja Petkovića, T. 49552-49553 (16. februar 2010.), 49555 (24. februar 2010.).

³⁸⁴⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da su između 9. i 11. maja 1993. godine Muslimani hapšeni i prevoženi na Heliodrom i da su, poslije toga, na Heliodromu bili zatočeni samo Muslimani. Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 1495, 1497-1498.

³⁸⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 169; dokazni predmet P03089.

³⁸⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 170.

³⁸⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 171. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 170.

³⁸⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 171.

1232. Prlić osporava te zaključke.³⁸⁵² Konkretno, Prlić tvrdi da ne postoje dokazi da je HVO HZ HB prisvajao stanove Muslimana protjeranih iz zapadnog Mostara ili da je stanove protjeranih Muslimana dodjeljivao vojnicima ili hrvatskim porodicama, te da je Pretresno vijeće donijelo zaključke koji govore u prilog tom gledištu.³⁸⁵³

1233. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Uredbu od 6. jula 1993., koja je bila slična zakonu BiH o napuštenim stanovima iz 1992. godine.³⁸⁵⁴ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju: (1) da je korištenje napuštenih stanova u društvenom vlasništvu bilo "haotično"; (2) da su opštinske vlasti uložile napore kako bi uvele reda u korištenje stanova; (3) da je svrha Uredbe od 6. jula 1993. bila standardizovanje zakonodavstva u svim opštinama; (4) da je ta uredba bila više u skladu s ljudskim pravima nego zakon BiH iz 1992.; i (5) da je većina napuštenih stanova bila dodijeljena Muslimanima i vojnicima ABiH.³⁸⁵⁵

1234. Prlić takođe osporava zaključak Pretresnog vijeća da je za Muslimane, nakon što su im bili oduzeti stanovi, "povratak postao neostvariv", jer je, kako tvrdi, Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je HVO HZ HB usvojio mjere za zaštitu privatne imovine i očuvanje demografske strukture tako što je propisao da izbjeglice i prognanici zadržavaju prebivalište u mjestu stanovanja na dan 1. aprila 1992. godine.³⁸⁵⁶

1235. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne pokazuje nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća i da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je on podržao praksu deložiranja Muslimana i prisvajanja njihovih stanova.³⁸⁵⁷ Prema riječima tužilaštva, Prlić ignoriše relevantne dokaze³⁸⁵⁸ i ne objašnjava kako sličnosti između Uredbe od 6. jula 1993. i zakona BiH iz 1992. čine zaključke Pretresnog vijeća nerazumnim.³⁸⁵⁹ Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić ne objašnjava kako su "haotično korištenje" napuštenih stanova, naponi koje su opštinske vlasti uložile kako bi uvele reda u korištenje stanova i tvrdnje da je Uredba od 6. jula 1993. imala za svrhu standardizovanje opštinskog zakonodavstva i bila više u skladu s ljudskim pravima nego zakon BiH o napuštenim stanovima iz 1992. relevantni za osporeni zaključak.³⁸⁶⁰ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Prlić ne

³⁸⁵² Prlićev žalbeni podnesak, par. 525.

³⁸⁵³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 526.

³⁸⁵⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 527. V. žalbeni pretres, ŽT. 148 (20. mart 2017.).

³⁸⁵⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 528; žalbeni pretres, ŽT. 148 (20. mart 2017.).

³⁸⁵⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 529; žalbeni pretres, ŽT. 149 (20. mart 2017.). V. žalbeni pretres, ŽT. 148 (20. mart 2017.). V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 530, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 10.5.

³⁸⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 322-323.

³⁸⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 324.

³⁸⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 324.

³⁸⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 325.

potkrepljuje svoju tvrdnju da je većina napuštenih stanova bila dodijeljena Muslimanima i vojnicima ABiH.³⁸⁶¹

1236. Što se tiče Prličevog prigovora na zaključak Pretresnog vijeća da je za Muslimane, nakon što su im bili oduzeti stanovi, povratak postao neostvariv, tužilaštvo tvrdi da Prlič ignoriše jasne formulacije iz Uredbe od 6. jula 1993., kojom se prethodnom stanaru daje samo sedam dana nakon proglašenja prestanka neposredne ratne opasnosti da počne ponovo koristiti stan.³⁸⁶² Tužilaštvo tvrdi da Prlič takođe ne objašnjava kako su navodne Vladine mjere za zaštitu imovine i ograničavanje imovinskih transakcija omogućavale povratak stanara Muslimana u njihove stanove.³⁸⁶³ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da je, s obzirom na nasilnu kampanju etničkog čišćenja koju je tada provodio HVO, neodrživa Prličeva sugestija da je svrha uredbe shodno kojoj su izbjeglice i prognanici zadržavali svoje prijavljeno prebivalište prema stanju od 1. aprila 1992. bila sprečavanje demografskih promjena.³⁸⁶⁴

ii. Analiza

1237. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti Prličev argument da ne postoje dokazi da je HVO HZ HB prisvajao stanove Muslimana protjeranih iz zapadnog Mostara ili da je stanove protjeranih Muslimana dodjeljivao vojnicima ili hrvatskim porodicama. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da su snage HVO-a bile te koje su deložirale Muslimane iz njihovih stanova i te stanove dodjeljivale vojnicima HVO-a i hrvatskim porodicama.³⁸⁶⁵ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je potpisivanjem Uredbe od 6. jula 1993., koju je izdao upravo HVO HZ HB,³⁸⁶⁶ Prlič prihvatio praksu HVO-a HZ HB koja se sastojala u prisvajanju stanova Muslimana protjeranih iz zapadnog Mostara i da je za tu praksu znao od juna 1993. godine.³⁸⁶⁷ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka. Žalbeno vijeće dalje smatra da se činjenica da Pretresno vijeće nije moglo utvrditi da su u julu i avgustu 1993. stanovi iz kojih su bili deložirani Muslimani dodjeljivani *civilima* bosanskim Hrvatima ne kosi s osporenim zaključkom.³⁸⁶⁸ Iz tih razloga, Prličev argument se odbacuje.

³⁸⁶¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 325.

³⁸⁶² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 326.

³⁸⁶³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 326.

³⁸⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 327.

³⁸⁶⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 824, 827, 864-866, 872-874, 919-920, 930, 937.

³⁸⁶⁶ V. dokazni predmet P03089.

³⁸⁶⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 170.

³⁸⁶⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 938.

1238. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo Uredbu od 6. jula 1993., Žalbeno vijeće smatra da on selektivno upućuje na članove Uredbe od 6. jula 1993. koji navodno govore u prilog njegovoj tvrdnji, pri čemu ne pokazuje da je Pretresno vijeće te ili druge relevantne članove pogrešno protumačilo.³⁸⁶⁹ Konkretno, Žalbeno vijeće smatra da Prlić ignoriše članove 7 i 12 Uredbe od 6. jula 1993., u kojima se kaže da se napušteni stan, s izuzetkom vojnih stanova u vlasništvu HZ HB, "može [...] dodijeliti na privremeno korištenje pripadnika HVO-a i drugom aktivnom učesniku u borbi protiv neprijatelja kao i osobi koja je zbog djelovanja uzrokovanim ratom ostala bez stana". Vijeće takođe podsjeća da se u članu 10, na koji Prlić upućuje, stanaru daje rok od samo sedam dana, nakon što se proglasi "prestanak neposredne ratne opasnosti", da počne ponovo koristiti stan, u protivnom se "smatra [...] da je stan trajno napustio".³⁸⁷⁰ Prličeva tvrdnja se stoga odbacuje. Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije objasnio kako eventualne sličnosti sa zakonom BiH o napuštenim stanovima iz 1992. čine zaključke Pretresnog vijeća pogrešnim i odbacuje njegovu tvrdnju kao irelevantnu.

1239. Žalbeno vijeće napominje da Prličev argument da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju da je korištenje napuštenih stanova bilo "haotično" nije potkrijepljen nikakvim referencama na spis prvostepenog postupka. Prema tome, to je puka tvrdnja bez potpore u bilo kakvim dokazima i Žalbeno vijeće je kao takvu odbacuje. Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju da su opštinske vlasti uložile napore kako bi uvele reda u korištenje stanova i da je Uredba od 6. jula 1993. služila standardizovanju zakonodavstva u svim opštinama i bila više u skladu s ljudskim pravima nego zakon BiH o napuštenim stanovima iz 1992., Žalbeno vijeće ne vidi relevantnost tog argumenta za osporeni zaključak i napominje da Prlić ne daje nikakvo objašnjenje s tim u vezi. Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument kao irelevantan. Kad je riječ o Prličevom argumentu da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju da je većina napuštenih stanova bila dodijeljena Muslimanima i vojnicima ABiH, Žalbeno vijeće smatra da Prlić ukazuje na dokaze koji se ne odnose konkretno na relevantni period i odbacuje njegov argument kao irelevantan u vremenskom smislu.³⁸⁷¹

³⁸⁶⁹ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 527, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03089, čl. 1-3, 9-11.

³⁸⁷⁰ Dokazni predmet P03089, čl. 7, 10, 12. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 169 i fusnota 454.

³⁸⁷¹ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 528(e), gdje se upućuje na dokazne predmete 3D01027 (iz septembra 1992.), 1D00641 (iz septembra 1992.), 3D00734 (iz oktobra 1992.), Borislava Puljića, T. 32291-32292 (17. septembar 2008.) (o dokaznom predmetu 3D01027), Vesu Vegara, T. 37054-37058 (17. februar 2007.) (o dokaznom predmetu 3D01027). Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 169-171, fusnota 455 (gdje se govori o periodu od maja/juna 1993. pa nadalje). Što se tiče svjedočenja pripadnika HVO-a Jasaka da u avgustu 1993. za njega nije bilo raspoloživog stambenog prostora, Žalbeno vijeće smatra da se taj dokaz ne kosi s osporenim zaključkom. V. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 1361, gdje se upućuje na Radmila Jasaka, T. 48802-48804 (25. januar 2010.). Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da je Prličeva referenca na "Puljić [...] 32309/21-32210/3" manjkava. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 1360.

1240. Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo, zato što je ignorisalo dokaze, da je za Muslimane, nakon što su im bili oduzeti stanovi, "povratak u Mostar postao neostvariv",³⁸⁷² Žalbena vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na tekst Uredbe od 6. jula 1993., u kojoj se kaže da se, "[k]ada se proglašava prestanak neposredne ratne opasnosti a nositelj stanarskog prava [...] u roku od 7 dana ne otpočne ponovno koristiti stan, smatra [...] da je stan trajno napustio".³⁸⁷³ Žalbena vijeće smatra da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu tih dokaza, i bez obzira na dokaze koji su navodno ignorisani,³⁸⁷⁴ ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće.³⁸⁷⁵

1241. Iz gore navedenih razloga, Žalbena vijeće odbija Prlićeve žalbene podosnove 16.4.3 i 16.4.4.

(ii) Istočni Mostar

a. Kampanja granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru (Prlićeva podosnova 16.4.5)

1242. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić znao za zločine HVO-a počinjene tokom kampanje granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru – konkretno, za ubistva i uništavanje imovine, uključujući uništavanje džamija i Starog mosta – i da je, njihovim minimiziranjem ili pokušajima da ih negira, te zločine prihvatio i podsticao.³⁸⁷⁶ Pretresno vijeće je na toj osnovi zaključilo da je Prlić podržavao kampanju granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru, kao i njene posljedice po stanovništvo istočnog Mostara.³⁸⁷⁷

i. Argumenti strana u postupku

1243. Prlić osporava te zaključke.³⁸⁷⁸ On tvrdi da nema dokaza da je on na bilo koji način podsticao ubistva i uništavanje u istočnom Mostaru.³⁸⁷⁹ Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da je on minimizirao ili prikrivao odgovornost HVO-a za rušenje Starog mosta pogrešno protumačilo njegove komentare iznesene na sastanku s Franjom Tuđmanom

³⁸⁷² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 170.

³⁸⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 169 i fusnota 454, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03089, čl. 10.

³⁸⁷⁴ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 529 s referencama koje se tamo navode.

³⁸⁷⁵ Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 10.5, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 910-916.

³⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 176. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 173-175, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1347-1351.

³⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 176.

³⁸⁷⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 531.

³⁸⁷⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 531.

ili u intervjuu za BBC i ignorisalo dokaze da on u periodu od 7. do 11. novembra 1993. nije bio u Mostaru.³⁸⁸⁰

1244. Tužilaštvo odgovara da Prlić pogrešno tvrdi da nema dokaza da je on podsticao zločine povezane s kampanjom granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru.³⁸⁸¹ Po mišljenju tužilaštva, Prlić iskrivljeno prikazuje svoje komentare iznesene na sastanku s Tuđmanom i date za BBC, koji zapravo govore u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je on pokušavao da prikrije ili minimizira odgovornost HVO-a za rušenje Starog mosta.³⁸⁸² Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da je njegov argument da u periodu od 7. do 11. novembra 1993. nije bio u Mostaru irelevantan.³⁸⁸³

ii. Analiza

1245. Žalbno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo, na osnovu potkrepljujućih dokaza,³⁸⁸⁴ da je Prlić prihvatio i podsticao ubistva i uništavanje imovine u Mostaru tako što je *minimizirao ili pokušavao da negira* te zločine, za koje je znao da su počinjeni.³⁸⁸⁵ To je uključivalo dokaze koji se odnose konkretno na istočni Mostar.³⁸⁸⁶ Žalbno vijeće stoga odbacuje Prličevu tvrdnju da nema dokaza da je on na bilo koji način podsticao ubistva i uništavanje u istočnom Mostaru.³⁸⁸⁷

1246. Kad je riječ o Starom mostu, Žalbno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1 Optužnice) i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 25 Optužnice) i da je žalioce stoga oslobodilo tih optužbi u onoj mjeri u kojoj se one tiču Starog mosta.³⁸⁸⁸ U svojoj analizi Prličevog doprinosa UZP-u, Pretresno vijeće je uputilo na svoj zaključak da je rušenje Starog mosta predstavljalo bezobzirno razaranje koje nije opravdano vojnom nuždom³⁸⁸⁹ i konstatovalo da je Prlić znao za *zločin* rušenja Starog mosta koji je počinio HVO.³⁸⁹⁰

³⁸⁸⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 531-533. U vezi s intervjuom za BBC, Prlić konkretno ukazuje na svoje komentare da je rušenje Starog mosta "strašno", da nije bilo nikakvog političkog ili vojnog razloga da se on sruši i da se on ipak nada da Muslimani, Hrvati i Srbi mogu živjeti složno na tom području. Prličev žalbeni podnesak, par. 533.

³⁸⁸¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 328. V. žalbeni pretres, ŽT. 192-193 (20. mart 2017.).

³⁸⁸² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 329.

³⁸⁸³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 329.

³⁸⁸⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1347-1351, tom 4, par. 174-176 s referencama koje se tamo navode.

³⁸⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 176.

³⁸⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 174.

³⁸⁸⁷ V. gore, fusnota 2816.

³⁸⁸⁸ V. gore, par. 426. Žalbno vijeće je poništilo i zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo bezobzirno razaranje koje nije opravdano vojnom nuždom kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 20 Optužnice). V. gore, par. 414.

³⁸⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 175 i fusnota 469.

³⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 176.

Žalbeno vijeće stoga smatra da su zaključci Pretresnog vijeća o Prličevom doprinosu UZP-u, u onoj mjeri u kojoj se odnose na Stari most, zasnovani na pretpostavci da je rušenje Starog mosta zločin. Shodno tome, Žalbeno vijeće poništava zaključak Pretresnog vijeća – u onoj mjeri u kojoj se on odnosi na Stari most – da je Prlič znao za zločine HVO-a počinjene tokom kampanje granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru i da je, njihovim minimiziranjem ili pokušajima da ih negira, te zločine prihvatio i podsticao.³⁸⁹¹ Iz tog razloga, Prličeva argumentacija u vezi sa Starim mostom je bespredmetna.

1247. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 16.4.5.

b. Životni uslovi u istočnom Mostaru (Prličeva podosnova 16.4.6)

1248. Pretresno vijeće je konstatovalo da je u junu 1993. HVO ometao popravljjanje sistema vodosnabdijevanja u istočnom Mostaru koje je predložilo preduzeće THW.³⁸⁹² Pretresno vijeće je prihvatilo svjedočenja svjedoka BA i BC da je, uprkos Prličevim uvjerenjima da neće biti nikakvih prepreka za popravljjanje sistema vodosnabdijevanja i da će on dozvoliti da se krene s radovima, HVO stalno postavljao birokratske prepreke kako bi sprečio popravke.³⁸⁹³ Pretresno vijeće je smatralo da je jedino moguće objašnjenje za to da je Prlič postavljanjem birokratskih prepreka smišljeno osujetio pokušaje da se sistem vodosnabdijevanja popravi.³⁸⁹⁴ Pretresno vijeće je ipak napomenulo da je u periodu od jula do novembra 1993. HVO pokušao da popravi hidraulički sistem.³⁸⁹⁵ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu Prličeve prijedloge od 2. decembra 1993. za ublažavanje patnji stanovništva istočnog Mostara, ali je konstatovalo da nisu predočeni nikakvi dokazi da su ti prijedlozi ikada provedeni u djelo.³⁸⁹⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič znao za loše životne uslove stanovnika istočnog Mostara, posebno za nedostatak hrane i vode, i da je imao mogućnost da interveniše, ali da je propustio da djeluje kako bi te uslove poboljšao.³⁸⁹⁷

i. Argumenti strana u postupku

1249. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on, iako je imao mogućnost da interveniše, propustio da djeluje kako bi poboljšao životne uslove stanovnika istočnog Mostara.³⁸⁹⁸ On tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji pokazuju napore koje je on uložio radi

³⁸⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 176.

³⁸⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 1213, 1218, tom 4, par. 179.

³⁸⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1213, tom 4, par. 179-180.

³⁸⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 180.

³⁸⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1215, 1218, tom 4, par. 179.

³⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1203, 1222, tom 4, par. 181.

³⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 182.

³⁸⁹⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 534.

omogućavanja dotoka humanitarne pomoći i napore koje je uložio u pregovorima krajem 1993. radi iznalaženja rješenja za Mostar.³⁸⁹⁹

1250. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo, na osnovu selektivnih dokaza i nepotkrijepljenih dokaza iz druge ruke, da je HVO u junu 1993. ometao popravljane vodovoda u istočnom Mostaru³⁹⁰⁰ i da je on, stvaranjem "birokratskih prepreka", smišljeno osujetio pokušaje preduzeća THW da izvrši popravke.³⁹⁰¹ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo neke dokaze, i ignorisalo druge dokaze, koji pokazuju da je bilo i drugih razloga za to što sistem vodosnabdijevanja nije bio popravljen, kao što su bezbjednosni razlozi, da vode nije bilo ni u zapadnom Mostaru, da su kontrolu nad vodovodom imale mostarske opštinske vlasti i da je, da bi se mogao popraviti vodovod, najprije trebalo popraviti mostove.³⁹⁰² On tvrdi da je "nelogično" da je Pretresno vijeće zaključilo da je HVO opstruirao popravljane vodovoda u junu 1993., kada je zaključilo da je u periodu od jula do novembra 1993. pokušavao da riješi probleme u snabdijevanju vodom u Mostaru i izvršio neophodne popravke.³⁹⁰³

1251. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da njegovi prijedlozi za ublažavanje patnji stanovništva istočnog Mostara nisu provedeni u djelo i da to implicira odsustvo predanosti s njegove strane ili opstrukciju, a da je pritom ignorisalo sopstveni zaključak da je Mostar bio podijeljen linijom fronta, kao i dokaze da je ABiH odbijala sve ponude za pomoć iz zapadnog Mostara i da su mogućnosti pružanja pomoći bile ograničene.³⁹⁰⁴ Naposlijetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je mirovna ponuda koja je iznesena nakon inauguracije Vlade HR HB bila potvrda ranijih nastojanja da se obezbijede neophodne komunalne i zdravstvene usluge za sve stanovnike Mostara, da je nova Vlada, koja je imala veća ovlaštenja, igrala istaknutiju ulogu u humanitarnim poslovima i da je on iskreno nastojao da se iznađu rješenja za cijeli Mostar i sve njegove stanovnike.³⁹⁰⁵

1252. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne pokazuje nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da on nije intervenisao kako bi poboljšao životne uslove u istočnom Mostaru.³⁹⁰⁶ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na potkrijepljene dokaze kako bi zaključilo da je on smišljeno osujetio

³⁸⁹⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 534, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 397 (žalbena osnova 12), 433 (žalbena osnova 14), 544, 546 (žalbena podosnova 16.4.7).

³⁹⁰⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 535.

³⁹⁰¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 535, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 179-180 (žalbena osnova 6), 186-187 (žalbena podosnova 6.2). Prlić s tim u vezi tvrdi da svjedok BA nije ponudio nikakve konkretne pojedinosti u prilog svojim tvrdnjama da je HVO stalno postavljao "birokratske prepreke". Prlićev žalbeni podnesak, par. 535.

³⁹⁰² Prlićev žalbeni podnesak, par. 536.

³⁹⁰³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 536.

³⁹⁰⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 537.

³⁹⁰⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 538.

popravljanje sistema vodosnabdijevanja³⁹⁰⁷ i da nije pogrešno okarakterisalo dokaze na kojima počiva njegov zaključak da je HVO osujetio popravlanje tog sistema.³⁹⁰⁸ Prema tvrdnji tužilaštva, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze, analogne dokazima za koje Prlić tvrdi da ih je ignorisalo, o objektivnim preprekama i odsustvu saradnje ABiH.³⁹⁰⁹ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da nijedan drugi dokaz na koji Prlić upućuje ne dovodi u pitanje zaključke Pretresnog vijeća.³⁹¹⁰

ii. Analiza

1253. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze koji pokazuju Prličeve pregovaračke napore krajem 1993. radi iznalaženja rješenja za Mostar, i to ponekad upravo one dokaze za koje Prlić tvrdi da su ignorisani, te u skladu s tim odbacuje njegove tvrdnje o suprotnom.³⁹¹¹ Nadalje, Prličev argument da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o njegovim naporima da omogući dotok humanitarne pomoći zasniva se na upućivanju na njegove žalbene (pod)osnove 12, 14 i 16.4.7, koje Žalbeno vijeće odbija drugdje.³⁹¹²

1254. Što se tiče Prličevog argumenta da se Pretresno vijeće oslonilo na selektivne dokaze i nepotkrijepljene dokaze iz druge ruke kako bi konstatovalo da su on i HVO u junu 1993. ometali popravlanje vodovoda u istočnom Mostaru,³⁹¹³ Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja tog zaključka oslonilo na nekoliko dokaza koji se međusobno potkrepljuju.³⁹¹⁴ Prličev argument se stoga odbacuje.

³⁹⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 330.

³⁹⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 331.

³⁹⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 332.

³⁹⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 333.

³⁹¹⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 333-335. Što se tiče dokaza na koje se Prlić poziva prilikom iznošenja argumenta da je Vlada HR HB nastojala da obezbijedi komunalne i zdravstvene usluge za sve stanovnike Mostara, tužilaštvo napominje da on upućuje na samo jedan takav pokušaj: otvaranje javne kuhinje u zapadnom Mostaru. Tužilaštvo dalje tvrdi da se u Prličevoj sugestiji da je Vlada tek sa osnivanjem HR HB dobila potrebna ovlaštenja za intervenisanje u vezi s humanitarnim pitanjima ignorišu zaključci Pretresnog vijeća o konzistentnim ovlaštenjima Vlade tokom cijelog relevantnog perioda. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 335.

³⁹¹¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 109 (gdje se upućuje, između ostalog, na svjedočenje svjedoka DZ i dokazni predmet 1D02189 (povjerljivo)), 181 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D01874, P07008). V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1203 s referencama koje se tamo navode. Upor. Prličev žalbeni podnesak, par. 534 i fusnota 1375; gore, par. 1120.

³⁹¹² V. gore, par. 1098-1134; dolje, par. 1262-1285.

³⁹¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1218, tom 4, par. 179-180, 182.

³⁹¹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1213 i fusnote 3035-3037, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P09712 (povjerljivo), par. 43, 65, P09842 (povjerljivo), str. 3, svjedoka BC, T(f). 18331-18332 (zatvorena sjednica) (14. maj 2007.). Što se tiče Prličeve tvrdnje da svjedok BA nije ponudio nikakve konkretne pojedinosti u prilog svojim tvrdnjama da je HVO stalno postavljao "birokratske prepreke", Žalbeno vijeće smatra da to ne pokazuje da nijedno razumno pretresno vijeće, na osnovu svjedočenja svjedoka BA i BC, ne bi moglo konstatovati da je HVO stvarao birokratske prepreke kako bi spriječio radove na popravku u junu 1993. godine. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1213, tom 4, par. 179-180. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 6, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218.

1255. Kad je riječ o Prličevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokaze koji su pokazivali da je bilo i drugih razloga za to što vodovod u istočnom Mostaru nije bio popravljen, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće te dokaze okarakterisalo na sličan način kao i Prlić.³⁹¹⁵ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće:

Preduzeće THW na kraju je krajem juna 1993. prekinulo svoje aktivnosti, ali je to, prema dokazima, učinilo iz bezbjednosnih razloga uslijed intenziviranja borbi u Mostaru. [...] Osim toga, budući da se dio infrastrukture nalazio na teritoriji pod kontrolom HVO-a, a dio na teritoriji pod kontrolom ABiH, popravka vodovoda [...] zaista se nije mogla obaviti sve dok se jedinice HVO-a i ABiH ne povuku s područja u kojima se nalazila infrastruktura. No u tom pogledu ni HVO, ni ABiH nisu saradivali u punoj mjeri i nisu povukli svoje jedinice kako bi se izvršila popravka vodovoda i kanalizacije.³⁹¹⁶

Ni dokazi u prilog tom zaključku ni dokazi koji su navodno ignorisani³⁹¹⁷ ne kose se s osporenim zaključkom. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prličeve argumente s tim u vezi.

1256. Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlić ne objašnjava kako je zaključak Pretresnog vijeća da je HVO u periodu od jula do novembra 1993. pokušavao da riješi probleme u snabdijevanju vodom u Mostaru i da izvrši neophodne popravke,³⁹¹⁸ ali da u junu 1993. nije,³⁹¹⁹ bio "nelogičan", budući da prvi zaključak ne isključuje drugi. Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument.

1257. Prelazeći na Prličev argument da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da njegovi prijedlozi za pomoć stanovništvu istočnog Mostara nisu provedeni u djelo,³⁹²⁰ Žalbeno vijeće, kao prvo, smatra da Prlić nije pokazao kako se činjenični zaključak da je Mostar bio podijeljen linijom fronta³⁹²¹ kosi s osporenim zaključcima. Žalbeno vijeće dalje smatra da se Prličeva tvrdnja da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju da je ABiH odbijala sve ponude za pomoć uglavnom oslanja na svjedočenje svjedoka Ivana Bagarića, koji je izjavio da je, u ono vrijeme, mislio da muslimansko rukovodstvo odbijanje ponuda za medicinsku pomoć koristi kao političku taktiku.³⁹²² Žalbeno vijeće napominje da su drugi dokazi na koje Prlić upućuje slični onima koje je

³⁹¹⁵ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 536, fusnote 1379-1380.

³⁹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1214 (gdje se upućuje, između ostalog, na Klausu Johanna Nissena, T(f). 20511 (26. juni 2007.)), 1217 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene) (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02598, Granta Finlaysona, T(f). 18151-18156 (8. maj 2007.)). Žalbeno vijeće napominje da Prlić upućuje i na dokument 2D00156, koji nije uvršten u spis. Upor. Prličev žalbeni podnesak, fusnote 1379-1380.

³⁹¹⁷ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 536, fusnote 1381-1384.

³⁹¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1215-1218, tom 4, par. 179.

³⁹¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1213, 1218, tom 4, par. 179.

³⁹²⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1203, 1222, tom 4, par. 181.

³⁹²¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 992. Žalbeno vijeće smatra da je Prličevo upućivanje na tom 1 Prvostepene presude pogrešno i da je trebalo uputiti na tom 2. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 537 i fusnota 1387.

³⁹²² V. Ivan Bagarić, T. 39161-39166 (22. april 2009.), 39176-39177 (23. april 2009.).

Pretno vijeće uzelo u obzir.³⁹²³ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, prema tome, primjereno uzelo u obzir dokaze slične prirode, ali je ipak zaključilo da dokazi ne pokazuju da su takve ponude ikada provedene u djelo.³⁹²⁴ Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće. Ti argumenti se odbacuju.

1258. Što se tiče Prličevog s tim povezanog argumenta da su mogućnosti pružanja pomoći istočnom Mostaru bile ograničene, dokazi na koje on upućuje ukazuju samo na to da je ABiH stanovnicima istočnog Mostara davala dozvolu za napuštanje grada u ekstremnim medicinskim slučajevima.³⁹²⁵ Prlić nije pokazao kako se ti dokazi kose s osporenim zaključcima.³⁹²⁶ Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument.

1259. Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je mirovna ponuda koja je iznesena nakon inauguracije Vlade HR HB bila potvrda ranijih nastojanja da se obezbijede komunalne i zdravstvene usluge za sve stanovnike Mostara, Žalbeno vijeće smatra da se dokazi na koje se Prlić oslanja svode na jedan takav pokušaj, vezan za otvaranje javne kuhinje u zapadnom Mostaru.³⁹²⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da, u svjetlu tih dokaza, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka, te odbacuje njegov argument.³⁹²⁸ Kad je riječ o njegovom argumentu da je nova Vlada, s obzirom na svoja veća ovlaštenja, mogla igrati istaknutiju ulogu u humanitarnim poslovima, Prlić se oslanja na dva dopisa koja je krajem novembra i početkom decembra 1993. uputio zapovjedniku UNPROFOR-a i na tumačenje tih dopisa – u kojima se izražava njegova *namjera* da se poboljša humanitarna situacija – od strane jednog svjedoka.³⁹²⁹ Žalbeno vijeće i ovdje smatra da Prlić nije pokazao da, u svjetlu tih dokaza, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenih zaključaka da "nisu predočeni nikakvi dokazi na osnovu kojih bi moglo da se zaključi da su [...] prijedlozi [za ublažavanje patnji stanovništva istočnog Mostara] provedeni u djelo"³⁹³⁰ ili da

³⁹²³ V. dokazni predmet P02923 (povjerljivo) (izvještaj o kojem je svjedočio Bagarić); Ivan Bagarić, T. 38973-38974 (21. april 2009.), 39213-39216, (23. april 2009.); svjedok BD, T. 20951-20952 (zatvorena sjednica) (5. juli 2007.); Prvostepena presuda, tom 2, par. 1222 s referencama koje se tamo navode. Upor. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 1388.

³⁹²⁴ Žalbeno vijeće, osim toga, primjećuje da je Pretresno vijeće samo konstatovalo da nisu predočeni nikakvi dokazi u prilog zaključku da su takvi prijedlozi ikada provedeni u djelo, a da nije konstatovalo, kao što Prlić tvrdi, da takvi prijedlozi nisu provedeni u djelo. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 181; Prličev žalbeni podnesak, par. 537.

³⁹²⁵ V. svjedok BC, T. 18486-18487 (zatvorena sjednica) (15. maj 2007.).

³⁹²⁶ V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1217.

³⁹²⁷ Marinko Simunović, T. 33519-33521 (21. oktobar 2008.); dokazni predmeti 1D02764, 1D02765, 1D02766, 1D02767. V. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 1390.

³⁹²⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1203, tom 4, par. 181-182.

³⁹²⁹ Zoran Perković, T. 31799-31800 (2. septembar 2008.); dokazni predmeti 1D01873, 1D01912. V. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 1391.

³⁹³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 181. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1203, 1222.

je "Jadranko Prlić, iako mu je bilo poznato sve o katastrofalnom položaju stanovnika istočnog Mostara i iako je imao mogućnosti da interveniše, propustio da djeluje kako bi poboljšao životne uslove stanovništva u istočnom Mostaru".³⁹³¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje taj argument.

1260. Isto tako, kad je riječ o Prlićevom završnom argumentu da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je on iskreno nastojao da se iznađu rješenja za cijeli Mostar i sve njegove stanovnike, Žalbeno vijeće je razmotrilo dokaze na koje on ukazuje,³⁹³² koji u najboljem slučaju upućuju na to da je Prlić uložio određene napore u tom pogledu, konkretno, da je na jednom sastanku s predstavnicima međunarodne zajednice pomenuo "sopstvene inicijative [...] misleći na [...] obezbjeđivanje javnih kuhinja za Muslimane [i] obezbjeđivanje bolničkih kapaciteta za Muslimane".³⁹³³ Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da, na osnovu ostalih dokaza, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenih zaključaka.³⁹³⁴ Taj argument se stoga odbacuje.

1261. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbenu podosnovu 16.4.6.

c. Prlićev doprinos blokiranju humanitarne pomoći za istočni Mostar (Prlićeva podosnova 16.4.7)

1262. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, doprinoseći blokiranju dostavljanja humanitarne pomoći u istočni Mostar u periodu od juna pa barem do decembra 1993., Prlić morao predvidjeti da će stanovnicima istočnog Mostara time biti nanesena teška tjelesna povreda i da će to predstavljati ozbiljan nasrtaj na njihovo ljudsko dostojanstvo, te da je prema tome imao namjeru da nanese velike patnje stanovništvu Mostara.³⁹³⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su na sastanku održanom 10. juna 1993. godine Prlić i drugi zvaničnici HVO-a obavijestili svjedoka BA da je Ured za izbjeglice uveo strože administrativne uslove za kretanje konvoja s humanitarnom pomoći, tako da se zahtijevalo da svaki konvoj pojedinačno dobije odobrenje od HVO-a.³⁹³⁶

1263. Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić bio jedan od zvaničnika HVO-a koji su bili ovlašteni za odobravanje prolaza međunarodnim i humanitarnim organizacijama radi dostavljanja humanitarne pomoći u istočni Mostar.³⁹³⁷ Vijeće je takođe konstatovalo da je HVO

³⁹³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 182.

³⁹³² V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1392 s referencama koje se tamo navode. Svjedok DZ se povoljno izražava o Prlićevoj ulozi u pregovorima u decembru 1993. i kaže da je ABiH htjela da joj on bude partner u pregovorima. Svjedok DZ, T. 26689 (23. januar 2008.), 26701-26704, 26716 (zatvorena sjednica) (24. januar 2008.).

³⁹³³ Dokazni predmet 1D02189, str. 2.

³⁹³⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1203, 1222, tom 4, par. 181-182 s referencama koje se tamo navode.

³⁹³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 185.

³⁹³⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1230, tom 4, par. 184.

³⁹³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1231, tom 4, par. 183.

ometao redovno dostavljanje humanitarne pomoći, barem u periodu od juna do decembra 1993., tako što je međunarodnim organizacijama ograničavao pristup istočnom Mostaru, naročito putem administrativnih ograničenja, i da je tokom gotovo dva mjeseca tokom ljeta 1993. i u decembru 1993. konvojima s humanitarnom pomoći u potpunosti blokirao pristup.³⁹³⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić znao za poteškoće s kojima su se međunarodne organizacije, posebno humanitarne, suočavale u vezi s pristupom istočnom Mostaru, da je bio ovlašten da im taj pristup odobri i da je u periodu od juna pa barem do decembra 1993. stvarao brojne administrativne prepreke kako bi ograničio dostavljanje humanitarne pomoći istočnom Mostaru.³⁹³⁹

1264. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da brojni sastanci između predstavnika međunarodnih organizacija i HVO-a koji su održavani u julu i avgustu 1993. radi pregovora o slobodnom prolazu humanitarnih konvoja u istočni Mostar, uključujući sastanak održan 8. avgusta 1993. u Makarskoj, svjedoče o poteškoćama s kojima su se suočavale međunarodne organizacije u pokušajima da dobiju odobrenje za dostavljanje humanitarne pomoći.³⁹⁴⁰

i. Argumenti strana u postupku

1265. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on, doprinoseći blokiranju dostavljanja humanitarne pomoći u istočni Mostar u periodu od juna pa barem do kraja decembra 1993., predvidio i namjeravao patnje stanovnika istočnog Mostara i nasrtaj na njihovo ljudsko dostojanstvo.³⁹⁴¹

1266. Kako tvrdi Prlić, Pretresno vijeće je pogrešno zaključilo, na osnovu nepotkrijepljenog svjedočenja svjedoka BA, da su na sastanku održanom 10. juna 1993. međunarodne organizacije obaviještene da je Ured za izbjeglice odlučio da postavi administrativne uslove za kretanje konvoja s humanitarnom pomoći.³⁹⁴² Prlić s tim u vezi tvrdi da svjedok BA [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak].³⁹⁴³

1267. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on bio ovlašten za odobravanje prolaza organizacijama koje su dostavljale humanitarnu pomoć.³⁹⁴⁴ On tvrdi da je njemu, da bi se mogao kretati, bila potrebna dozvola HVO-a.³⁹⁴⁵

³⁹³⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1244, tom 4, par. 183. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1227, 1237-1242.

³⁹³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 185.

³⁹⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1239, tom 4, par. 184.

³⁹⁴¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 539.

³⁹⁴² Prlićev žalbeni podnesak, par. 540.

³⁹⁴³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 540, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 179-180 (žalbena osnova 6).

³⁹⁴⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 541.

1268. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo, zbog toga što je pogrešno okarakterisalo svjedočenje svjedoka BC, da je on u julu 1993. odbio da odobri pristup međunarodnim organizacijama u istočni Mostar.³⁹⁴⁶ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je, neposredno nakon Sporazuma postignutog u Makarskoj i u trenutku kada je jedan zajednički muslimansko-hrvatski konvoj bio spreman da krene iz Hrvatske, ABiH 12. jula 1993. izvršila napad na opštine Stolac i Čapljina, čime je onemogućeno svako kretanje iz pravca juga.³⁹⁴⁷ Prlić tvrdi da to predstavlja alternativno uvjerljivo objašnjenje za blokiranje dostavljanja humanitarne pomoći.³⁹⁴⁸

1269. Prlić takođe tvrdi da zaključci Pretresnog vijeća da je "[on] u nekim periodima blokirao svaki pristup tom području" nisu bili potkrijepljeni dokazima i da su im uz to protivrječili dokazi o "konvoju s mlijekom" i dokazi da je Boban, a ne on, bio taj koji je donosio odluke o kretanju predstavnika međunarodnih organizacija u julu 1993. godine.³⁹⁴⁹

1270. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo, oslonivši se na dokaze koji su pogrešno okarakterisani i irelevantni, da sastanak održan 8. avgusta 1993. u Makarskoj svjedoči o poteškoćama s kojima su se suočavale međunarodne organizacije u pokušajima da dobiju odobrenje za dostavljanje humanitarne pomoći stanovnicima istočnog Mostara, dok je Sporazum postignut u Makarskoj zapravo bio organizovan s ciljem otklanjanja prepreka u dostavljanju humanitarne pomoći.³⁹⁵⁰

1271. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su neke administrativne procedure bile nužne i da su svi konvoji bili odobreni te da su stigli na svoja odredišta.³⁹⁵¹ Isto tako, prema Prličevoj tvrdnji, Pretresno vijeće je ignorisalo dokaze o "Zajedničkoj komisiji", čije je osnivanje on inicirao, i o "Protokolu" – uputstvima o prolazu konvoja s humanitarnom pomoći³⁹⁵² – koji su obezbijedili nesmetani prolaz konvoja s humanitarnom pomoći u BiH u periodu od juna do decembra 1993., kao što je potvrdio UNHCR.³⁹⁵³ Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je on, uprkos svojim ograničenim ovlaštenjima, nastojao da obezbijedi slobodan protok humanitarne pomoći, kao što pokazuje njegov zahtjev Praljku da upotrijebi svoj

³⁹⁴⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 541. V. takođe Prličev žalbeni podnesak, par. 542, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 14.

³⁹⁴⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 543 s referencama koje se tamo navode.

³⁹⁴⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 543 s referencama koje se tamo navode.

³⁹⁴⁸ Prličev žalbeni podnesak, par. 543.

³⁹⁴⁹ Prličev žalbeni podnesak, par. 544.

³⁹⁵⁰ Prličev žalbeni podnesak, par. 545. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 546.

³⁹⁵¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 546.

³⁹⁵² V. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 1412, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D01855, 1D02024, 1D02025.

³⁹⁵³ Prličev žalbeni podnesak, par. 546.

uticaj kako bi ubijedio prosvjednike da dozvole konvojima da uđu u istočni Mostar krajem avgusta 1993. godine.³⁹⁵⁴

1272. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne pokazuje nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on smišljeno učestvovao u blokiranju humanitarne pomoći za istočni Mostar, s namjerom da stanovništvu nanese velike patnje.³⁹⁵⁵ Ono tvrdi da Prlić iskrivljeno prikazuje spis kada tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na svjedočenje svjedoka BA³⁹⁵⁶ i da ignoriše dokaze o suprotnom kada iznosi prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on mogao odobravati prolaz humanitarne pomoći.³⁹⁵⁷ Tužilaštvo tvrdi da Prlić pogrešno tumači dokaze pokušavajući da pokaže da nikakvo kretanje iz pravca juga nije bilo moguće iz bezbjednosnih razloga, zbog napada ABiH izvršenog 12. jula 1993. godine.³⁹⁵⁸

1273. Po mišljenju tužilaštva, zaključak Pretresnog vijeća da je Prlić u određenim periodima blokirao svaki pristup Mostaru nije "nepotkrijepljen".³⁹⁵⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić daje pogrešnu karakterizaciju Prvostepene presude kada sugerije da se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da su međunarodne organizacije nailazile na poteškoće u pregovorima o pristupu za konvoje s humanitarnom pomoći oslonilo isključivo na sastanak održan 8. avgusta 1993. u Makarskoj.³⁹⁶⁰

1274. Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Prličeva tvrdnja da su neke administrativne procedure bile nužne ne može objasniti smišljeni karakter opstruiranja pristupa konvoja s humanitarnom pomoći.³⁹⁶¹ Pored toga, prema tvrdnji tužilaštva, Prličeva tvrdnja da su svi konvoji bili odobreni i da su stigli na svoja odredišta ignoriše očigledne dokaze o suprotnom.³⁹⁶² Po mišljenju tužilaštva, Prličeva tvrdnja da je UNHCR "potvrdio" da je Zajednička komisija obezbijedila nesmetani prolaz konvoja s humanitarnom pomoći u BiH u periodu od juna do decembra 1993. oslanja se isključivo na jedan dokaz, koji je nejasan i nepotkrijepljen.³⁹⁶³

³⁹⁵⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 547.

³⁹⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 336.

³⁹⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 337.

³⁹⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 338.

³⁹⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 339. Tužilaštvo dalje tvrdi da činjenica da je neki konvoj s humanitarnom pomoći bio otkazan zbog borbi ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je Prlić doprinio blokiranju humanitarne pomoći. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 340.

³⁹⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 341. Prema tvrdnji tužilaštva, Prličevo upućivanje na "konvoj s mlijekom" iz jula 1993., koji nije prošao, navodi na pogrešan trag. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 341.

³⁹⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 342.

³⁹⁶¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 343.

³⁹⁶² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 343.

³⁹⁶³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 343. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Prlić protivjeći sopstvenoj tvrdnji kada se poziva na dokaze koji pokazuju da je ta Zajednička komisija osnovana tek poslije sastanka održanog 17. oktobra 1993. godine. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 343.

1275. Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlićeva tvrdnja da je on nastojao da obezbijedi slobodan protok humanitarne pomoći nije potkrijepljena dokazima na koje se on poziva i da on ignoriše druge relevantne dokaze.³⁹⁶⁴ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Prlić ne objašnjava kako njegov zahtjev Praljku da interveniše kako bi se omogućio ulazak jednog konvoja u Mostar čini ukupni zaključak Pretresnog vijeća nerazumnim.³⁹⁶⁵

ii. Analiza

1276. Na početku, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje svjedoka BA kako bi konstatovalo da su, na sastanku održanom 10. juna 1993., Prlić i drugi zvaničnici HVO-a obavijestili svjedoka BA da je Ured za izbjeglice uveo strože administrativne uslove za kretanje konvoja s humanitarnom pomoći.³⁹⁶⁶ Što se tiče navoda da je svjedočenje svjedoka BA nepotkrijepljeno, Žalbeno vijeće podsjeća da ne postoji opšti uslov da svjedočenje nekog svjedoka mora biti potkrijepljeno ako se inače smatra vjerodostojnim.³⁹⁶⁷ Drugi razlozi koje Prlić nudi za to da se svjedočenje svjedoka BA ne uvaži – [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak] – nisu, po mišljenju Žalbenog vijeća, dovoljni da bi uticali na vjerodostojnost svjedoka BA.³⁹⁶⁸ Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument.

1277. Žalbeno vijeće dalje napominje da se Prlićev argument da je njemu i samom bila potrebna dozvola HVO-a da bi se mogao kretati ne kosi s osporenim zaključkom da je on bio ovlašten da organizacijama odobrava prolaz radi dostavljanja humanitarne pomoći u istočni Mostar.³⁹⁶⁹ Taj argument se stoga odbacuje.

1278. Kad je riječ o Prlićevom prigovoru u vezi s navodno pogrešno okarakterisanim svjedočenjem svjedoka BC, na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi konstatovalo da je Prlić u julu 1993. međunarodnim organizacijama uskratio pristup istočnom Mostaru, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće svoj zaključak zasnovalo na svjedočenju svjedoka BC i na Prlićevom dopisu od 14. jula 1993. godine.³⁹⁷⁰ Svjedok BC je u svom svjedočenju rekao da je na sastanku s Prlićem i drugima, održanom negdje između 10. i 15. jula 1993., Prlić povezo

³⁹⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 344.

³⁹⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 345.

³⁹⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1230 i fusnota 3066, tom 4, par. 184 i fusnota 481, gdje se upućuje na dokazni predmet P09712 (povjerljivo), par. 64.

³⁹⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1264; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 215. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 274.

³⁹⁶⁸ Žalbeno vijeće napominje da Prlić takođe upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 6, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218.

³⁹⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1231, tom 4, par. 183. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoj argument iznesen u okviru žalbene osnove 14, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1128-1134.

³⁹⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1238, tom 4, par. 184, gdje se upućuje na svjedoka BC, T(f). 18360-18365 (zatvorena sjednica) (14. maj 2007.), dokazni predmet P09999 (povjerljivo).

"humanitarni pristup istočnom Mostaru [...] s vojnom situacijom na terenu".³⁹⁷¹ Ta veza se ponovo javlja u Prličevom dopisu od 14. jula 1993. godine:

Ovim pismom želimo upozoriti i Naslov i javnost na moguće nesagledive posljedice nekorektnog odnosa muslimanske strane prema obavezama [iz Makarskog sporazuma] [koji je imao za cilj da se obezbijedi nesmetano kretanje konvoja s humanitarnom pomoći] [...] čime će, ako muslimanska strana odmah ne prestane s ofenzivom u dolini Neretve, i HVO HZ H-B biti primoran na preispitivanje svojih obaveza.³⁹⁷²

Svjedok BC je u svom svjedočenju dalje rekao da je Prlić "izjavio da, sve dok vojna situacija bude kakva je, [...] misleći na događaje [...] u sjevernoj kasarni, [rukovodstvo bosanskih Hrvata] neće biti u poziciji da odobri humanitarni pristup u istočni Mostar".³⁹⁷³ Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu tih dokaza, ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka.

1279. Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je napad ABiH od 12. jula 1993. na opštine Stolac i Čapljina (koje se nalaze južno od Mostara) onemogućio svako kretanje iz pravca juga i da je to predstavljalo alternativno uvjerljivo objašnjenje za blokiranje dostavljanja humanitarne pomoći, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora da uputi na svjedočenje svakog svjedoka ili na svaki dokaz u sudskom spisu i da je pretpostavka da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan.³⁹⁷⁴ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije uputilo na taj konkretni napad ABiH u kontekstu razmatranja blokiranja humanitarne pomoći.³⁹⁷⁵ Žalbeno vijeće je razmotrilo dokaze na koje Prlić ukazuje i napominje da oni upućuju na to da je došlo do napada ABiH i da zbog toga jedan konvoj s humanitarnom pomoći koji je trebalo da ide za Heliiodrom u opštini Mostar nije mogao da prođe.³⁹⁷⁶ Žalbeno vijeće takođe smatra da se Prlić oslanja na dokaze koji upućuju na to da taj isti konvoj s humanitarnom pomoći nije mogao da prođe zbog borbi i zbog toga što je "pristup bio onemogućen".³⁹⁷⁷ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Prlić nije pokazao da su dokazi koji su navodno ignorisani bili toliko nesumnjivo

³⁹⁷¹ Svjedok BC, T. 18362 (zatvorena sjednica) (14. maj 2007.). V. svjedok BC, T. 18360-18361 (zatvorena sjednica) (14. maj 2007.).

³⁹⁷² Dokazni predmet P09999 (povjerljivo).

³⁹⁷³ Svjedok BC, T. 18362 (zatvorena sjednica) (14. maj 2007.).

³⁹⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53, 161, 229; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017.

³⁹⁷⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1233, tom 4, par. 184.

³⁹⁷⁶ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 543 i fusnote 1400-1404 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1233, tom 4, par. 184 s referencama koje se tamo navode.

³⁹⁷⁷ Klaus Johann Nissen, T. 20564 (26. juni 2007.). V. takođe Klaus Johann Nissen, T. 20564 (26. juni 2007.) (koji je u svom svjedočenju rekao da je, za razliku od onog što se dogodilo u julu 1993., u junu 1993. jedan konvoj s humanitarnom pomoći ušao u istočni Mostar, uprkos snajperskom djelovanju koje je bilo u toku).

relevantni da činjenica da Pretresno vijeće nije uputilo na napad od 12. jula 1993. predstavlja zanemarivanje dokaza. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće, a to je da je u julu 1993. Prlić odbio da odobri pristup u istočni Mostar predstavnicima međunarodnih organizacija.³⁹⁷⁸

1280. Prelazeći na Prlićeve prigovore u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on u nekim periodima blokirao svaki pristup tom području, Žalbeno vijeće najprije primjećuje da Prlićev argument u vezi s "konvojem s mlijekom" zanemaruje relevantne dokaze da taj konvoj nije prošao.³⁹⁷⁹ Žalbeno vijeće takođe smatra da Prlić nije pokazao kako su Bobanova ovlaštenja za odobravanje pristupa međunarodnim organizacijama u istočni Mostar sprečavala Pretresno vijeće da na osnovu dokaza konstatuje da je i on imao takva ovlaštenja.³⁹⁸⁰ Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao, na osnovu dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo, da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće, a to je da je Prlić povremeno blokirao svaki pristup humanitarne pomoći tom području.³⁹⁸¹ Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prlićeve prigovore.

1281. Kad je riječ o Prlićevom argumentu da je Pretresno vijeće pogrešno okarakterisalo dokaze i oslonilo se na irelevantne dokaze kako bi pogrešno zaključilo da sastanak održan 8. avgusta 1993. u Makarskoj svjedoči o poteškoćama s kojima su se suočavale međunarodne organizacije u pokušajima da dobiju odobrenje za upućivanje humanitarne pomoći stanovništvu istočnog Mostara, Žalbeno vijeće napominje da on iskrivljeno prikazuje taj činjenični zaključak.³⁹⁸² On glasi kako slijedi:

*Brojni sastanci koji su održavani tokom jula i avgusta 1993. između predstavnika međunarodnih organizacija i HVO-a – poput sastanka koji je održan 8. avgusta 1993. u Makarskoj [...] – radi pregovora o slobodnom prolazu humanitarnih konvoja u istočni Mostar svjedoče o poteškoćama s kojima su se suočavale međunarodne organizacije u pokušajima [...] da dobiju odobrenje za upućivanje humanitarne pomoći stanovništvu istočnog Mostara.*³⁹⁸³

³⁹⁷⁸ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 1238, tom 4, par. 184.

³⁹⁷⁹ Dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 73. V. takođe svjedok BD, T. 20720, 20729 (zatvorena sjednica) (3. juli 2007.), dokazni predmet P03530 (povjerljivo).

³⁹⁸⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1231, tom 4, par. 183-184, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka BD, T(f). 20700 (zatvorena sjednica) (3. juli 2007.).

³⁹⁸¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 183-185, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka BC, T(f). 18360-18365 (zatvorena sjednica) (14. maj 2007.), dokazni predmeti P09712 (povjerljivo), par. 64, P09999 (povjerljivo).

³⁹⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 1239. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 184.

³⁹⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1239 (kurziv dodatak; oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

U Prličevim navodima da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze koji su pogrešno okarakterisani i irelevantni pogrešno se tumači kako se i zašto ono oslonilo na te dokaze.³⁹⁸⁴ Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pokazao nikakvu grešku i odbacuje njegov argument.

1282. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su neke administrativne procedure bile nužne, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije izričito uputilo na te dokaze kada je razmatralo pitanje blokiranja pristupa istočnom Mostaru pripadnicima međunarodnih organizacija i humanitarnoj pomoći.³⁹⁸⁵ Žalbeno vijeće je proučilo dokaze na koje se Prlič oslanja, koji upućuju na to da su kontrolni punktovi bili nužni, na primjer, za suzbijanje kriminalnih aktivnosti, a posebno je uzelo u obzir dokaze koji upućuju na to da je utvrđeno da su neki konvoji s humanitarnom pomoći prenosili oružje i municiju namijenjene Muslimanima.³⁹⁸⁶ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije pokazao kako se ti dokazi kose s osporenim zaključcima³⁹⁸⁷ ili kako bi opravdali blokiranje – za razliku od uvođenja strožih mjera kontrole – dostavljanja humanitarne pomoći u istočni Mostar. S obzirom na to, on takođe nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji su nesumnjivo relevantni.³⁹⁸⁸ Prličeva tvrdnja se stoga odbacuje.

1283. Što se tiče Prličevog argumenta da su svi konvoji bili odobreni i da su stigli na svoja odredišta, Žalbeno vijeće smatra da Prlič pogrešno tumači dokaze³⁹⁸⁹ i da ignoriše druge relevantne dokaze o suprotnom na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi konstatovalo da to nije uvijek bio slučaj.³⁹⁹⁰ Isto tako, kad je riječ o njegovom argumentu da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su Zajednička komisija i Protokol obezbijedili nesmetani prolaz konvoja s humanitarnom pomoći u BiH u periodu od juna do decembra 1993., Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije predočio dokaze da su tokom tog perioda konvoji s humanitarnom pomoći nesmetano prolazili u istočni Mostar³⁹⁹¹ i da,

³⁹⁸⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1239, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P04027 (povjerljivo), str. 1-2, P04420 (povjerljivo), str. 1, svjedoka BD, T(f). 20719-20720 (zatvorena sjednica) (3. juli 2007.). Upor. Prličev žalbeni podnesak, par. 545, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1239, tom 4, par. 184, dokazne predmete P04027 (povjerljivo), P04420 (povjerljivo), svjedoka BD, T. 20720-20721 (zatvorena sjednica) (3. juli 2007.). Dokazi na koje se upućuje u Prličevom žalbenom podnesku, fusnota 1411, takođe ne pokazuju nikakvu grešku u tom pogledu.

³⁹⁸⁵ Uporedi Prličev žalbeni podnesak, par. 546 i fusnota 1410 s referencama koje se tamo navode, s Prvostepenom presudom, tom 2, par. 1224-1244, tom 4, par. 183-185 s referencama koje se tamo navode.

³⁹⁸⁶ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 546 i fusnota 1410 s referencama koje se tamo navode.

³⁹⁸⁷ V. gore, fusnota 3985. V. npr. gore, par. 1265, 1269.

³⁹⁸⁸ V. gore, par. 1279.

³⁹⁸⁹ Žalbeno vijeće smatra da je svjedok Martin Raguž u svom svjedočenju rekao da je svaki zahtjev za slobodan prolaz konvoja s humanitarnom pomoći koji je podnijela neka međunarodna organizacija, a koji je bio u skladu s Protokolom, bio odobren. Međutim, on je u svom svjedočenju takođe rekao da je "[d]ruga [...] stvar jesu li neki konvoji zaustavljeni i da li su imali problema tijekom svog puta". Martin Raguž, T. 31357-31358 (26. avgust 2008.).

³⁹⁹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1233, 1238-1242, tom 4, par. 183-184 s referencama koje se tamo navode.

³⁹⁹¹ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 546 i fusnote 1412-1414 s referencama koje se tamo navode. Žalbeno vijeće dalje napominje da Protokol na koji se Prlič oslanja potiče iz 1994. i da stoga nije relevantan za vremenski okvir o kojem je

prema tome, nije pokazao grešku ni u jednom osporenom zaključku. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prličeve argumente.

1284. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je on nastojao da obezbijedi slobodan protok humanitarne pomoći, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće jeste oslonilo na dokaze slične onima na koje Prlič ukazuje u vezi s Praljkovim učešćem.³⁹⁹² U stvari, Pretresno vijeće je konstatovalo da su 21. i 25. avgusta 1993. konvoji s humanitarnom pomoći uspjeli da dobiju pristup u istočni Mostar, da su namirnice dostavljene iz vazduha i da je Praljak intervenisao kako bi se pobrinuo za bezbjednost konvoja od 25. avgusta 1993. godine.³⁹⁹³ Žalbeno vijeće dalje podsjeća da je Pretresno vijeće takođe konstatovalo da je u periodu od juna do septembra 1993. i sam HVO pružao humanitarnu pomoć istočnom Mostaru, doduše sporadično, ali da je takva sporadična pomoć bila uslovljavana ostvarivanjem određene koristi³⁹⁹⁴ i da "nije bila takve prirode da bi dovela u pitanje konstataciju prema kojoj HVO jeste ometao upućivanje humanitarne pomoći u istočni Mostar".³⁹⁹⁵ Žalbeno vijeće dalje smatra da, iako Pretresno vijeće nije izričito uputilo na dokaze koji ukazuju na to da je Prlič, ponekad, govorio u prilog dopuštanju prolaska humanitarne pomoći,³⁹⁹⁶ Prlič nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu dokaza na koje se oslonilo Pretresno vijeće,³⁹⁹⁷ ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je ono došlo. Žalbeno vijeće stoga odbacuje ovu tvrdnju.

1285. Pošto je odbacilo sve Prličeve argumente, Žalbeno vijeće konstatuje da on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on, doprinoseći blokiranju dostavljanja humanitarne pomoći u istočni Mostar u periodu od juna pa barem do kraja decembra 1993., predvidio i namjeravao patnje stanovnika istočnog Mostara i nasrtaj na njihovo ljudsko dostojanstvo. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 16.4.7.

(e) Raseljavanje Hrvata iz opštine Vareš (Prličeva podosnova 16.5)

1286. Pretresno vijeće je konstatovalo: (1) da opština Vareš nije bila uključena u provincije 3, 8 i 10 predviđene Vance-Owenovim mirovnim planom; (2) da je u junu 1993. u grad Vareš došlo između 10.000 i 15.000 bosanskih Hrvata iz Kaknja; i (3) da su, poslije 23. oktobra 1993. i

ovdje riječ. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 546, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D01855, 1D02024, 1D02025.

³⁹⁹² V. Prličev žalbeni podnesak, par. 547 i fusnota 1418, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1240 s referencama koje se tamo navode.

³⁹⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1240.

³⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1243.

³⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1244. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1241.

³⁹⁹⁶ V. npr. dokazni predmeti P03673, 1D01529, 1D02070; Slobodan Praljak, T. 44394-44395 (3. septembar 2009.).

dogadaja u Stupnom Dolu, politički organi HVO-a pozvali hrvatsko stanovništvo da napusti tu opštinu zbog opasnosti od odgovora ABiH.³⁹⁹⁸ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Prlić doprinio organizovanju iseljavanja Hrvata iz opština Kakanj i Vareš i njihovog preseljavanja u HZ(R) HB u avgustu 1993., uzimajući u obzir, između ostalog, to da je on 18. avgusta 1993. prenio informaciju o odluci da se Hrvati iz opštine Vareš evakuišu u zapadnu Hercegovinu.³⁹⁹⁹ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je u oktobru 1993. Prlić bio zabrinut zbog dolaska hrvatskih izbjeglica i da je 4. novembra 1993. prisustvovao sjednici Vlade HR HB na kojoj je donesena odluka da će Ured za izbjeglice preuzeti brigu o prihvatu i smještaju "prognanih" Hrvata.⁴⁰⁰⁰ Na osnovu tih i drugih činjenica, Pretresno vijeće je zatim zaključilo da je:

Prlić znao za želju nekih rukovodilaca HZ(R) HB da ta opština ne bude uključena u teritoriju smatranu "hrvatskim" dijelom BiH. Utoliko što je doprinio raseljavanju hrvatskog stanovništva na teritorije HZ(R) HB i nastavio da obavlja svoje funkcije u okviru HVO-a/Vlade HZ(R) HB, Vijeće zaključuje da je isto želio i on.⁴⁰⁰¹

(i) Argumenti strana u postupku

1287. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on učestvovao u raseljavanju Hrvata iz Vareša na teritorije za koje se tvrdilo da čine dio HZ HB.⁴⁰⁰² Kao prvo, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je do tog raseljavanja došlo zbog toga što neki rukovodioci HZ(R) HB nisu željeli da opština Vareš bude uključena u "teritoriju smatranu hrvatskim dijelom BiH", te iznosi argument da nije bilo nikakvih dokaza u prilog tom zaključku.⁴⁰⁰³

1288. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on doprinio organizovanju iseljavanja Hrvata iz opština Kakanj i Vareš i njihovog preseljavanja u HZ(R) HB u avgustu 1993., te iznosi argument da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je u junu 1993. u grad Vareš došlo između 10.000 i 15.000 bosanskih Hrvata, koji su bježali pred napadima ABiH, i da njegovim dopisom od 18. avgusta 1993. nije HVO-u opštine Mostar bila saopštena odluka o

³⁹⁹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1230, 1238-1239, tom 4, par. 184-185, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka BC, T(f). 18360-18365 (zatvorena sjednica) (14. maj 2007.), dokazne predmete P09999 (povjerljivo), P04420 (povjerljivo), svjedoka BD, T(f). 20719-20720 (zatvorena sjednica) (3. juli 2007.).

³⁹⁹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 198-199, 202, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 284.

³⁹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 200.

⁴⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 200-203.

⁴⁰⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 204.

⁴⁰⁰² Prlićev žalbeni podnesak, par. 548-549.

⁴⁰⁰³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 549-550. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 557. Prlić takođe tvrdi da HZ HB nikada nije imala definisane granice i da je bila osnovana radi zaštite svih Hrvata u BiH, te da je Vareš uvijek bio dio HZ HB. Prlićev žalbeni podnesak, par. 550; žalbeni pretres, ŽT. 136 (20. mart 2017.). Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su Hrvati bili protjerani iz Travnik, Bugojna, Fojnice i Konjica, područja koja su međunarodni pregovarači odredili kao dio provincija s hrvatskom većinom, ali da Hrvati nisu otišli iz Kiseljaka i Kreševa, područja koja nisu bila određena kao dio provincija s hrvatskom većinom. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 551.

evakuaciji kakanjskih Hrvata, već da je taj dopis bio upućen HVO-u opštine Vareš kao odgovor na više puta ponovljeni zahtjev za evakuaciju.⁴⁰⁰⁴

1289. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da su poslije događaja u Stupnom Dolu politički organi HVO-a pozvali Hrvate da napuste opštinu Vareš, jer se oslonilo na "jedan dokument s nepotkrijepljenim informacijama iz druge ruke" (dokazni predmet P02980), u kojem nije navedeno o kojim je organima riječ.⁴⁰⁰⁵

1290. Nadalje, osporavajući zaključak da je Vlada HR HB 4. novembra 1993. donijela odluku da će Ured za izbjeglice obezbijediti prihvata i smještaj izbjeglica i zaključak da je grad Vareš pao u ruke ABiH 5. novembra 1993., Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze: (1) da je grad zapravo pao 3. novembra 1993.; (2) da su ga njegovi stanovnici napustili u ranim jutarnjim satima 3. novembra 1993.; (3) da je Glavni stožer HVO-a tada zatražio od UNPROFOR-a da civile izvuče iz zone sukoba; i (4) da je 4. novembra 1993. Vlada HR HB reagovala na tu humanitarnu katastrofu.⁴⁰⁰⁶

1291. Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on dijelio želju da se Hrvati rasele iz opštine Vareš zato što ta opština nije smatrana hrvatskom, s obzirom na to da njegov dopis iz oktobra 1993. pokazuje da ni on ni HVO HZ HB nisu očekivali dolazak Hrvata iz Vareša u novembru 1993. godine.⁴⁰⁰⁷

1292. Tužilaštvo odgovara da dokazi pružaju jasnu potporu zaključku Pretresnog vijeća da su Prlić i drugi rukovodioci HZ(R) HB željeli da isključe opštinu Vareš iz teritorija koje su smatrane hrvatskim.⁴⁰⁰⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić ne osporava svoju ulogu u raseljavanju kakanjskih Hrvata, već samo tvrdi da je reagovao na zahtjev za evakuaciju.⁴⁰⁰⁹ U vezi s Prličevim prigovorom da se Pretresno vijeće oslonilo na jedan nepotkrijepljeni dokument koji sadrži dokaze iz druge ruke kako bi konstatovalo da su poslije događaja u Stupnom Dolu politički organi HVO-a pozvali Hrvate

⁴⁰⁰⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 552. Prlić dalje osporava zaključak Pretresnog vijeća u vezi s njegovim direktnim ovlaštenjima nad Uredom za izbjeglice i tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su svi Hrvati koji su raseljeni iz Vareša završili u Hrvatskoj. Prličev žalbeni podnesak, par. 553-554. V. žalbeni pretres, ŽT. 235 (20. mart 2017.).

⁴⁰⁰⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 555, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3. Pored toga, Prlić tvrdi da dolazak 5.000 izbjeglica u Hercegovinu "nije imao nikakve veze s navodnim pozivom 'političkih organa HVO-a' Hrvatima da napuste Vareš". Prličev žalbeni podnesak, par. 555.

⁴⁰⁰⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 556. V. žalbeni pretres, ŽT. 148-149 (20. mart 2017.).

⁴⁰⁰⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 549, 557.

⁴⁰⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 346-347. Tužilaštvo dalje tvrdi da Prličevom argumentu da HZ(R) HB "nikada nije imala definisane granice" protivrječi, između ostalog, njegov samoproklamovani cilj "zaokruženj[a] teritorija" za koje se smatralo da su "hrvatske". Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 348. Tužilaštvo tvrdi da je irelevantno da li je Vareš uvijek bio dio HZ HB, budući da on nije bio dio istorijske Banovine i da je rukovodstvo HZ(R) HB prihvatilo njegovo isključivanje iz takozvanih hrvatskih provincija u skladu s Vance-Owenovim mirovnim planom. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 349.

da napuste opštinu Vareš, tužilaštvo tvrdi: (1) da Prlić ignoriše UNPROFOR-ov prikaz događaja iz prve ruke; i (2) da je autentičnost tog dokumenta potvrđena i da je on potkrijepljen.⁴⁰¹⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da su dokazi na koje se Prlić poziva u vezi s datumom pada grada Vareša u skladu sa zaključkom koji je s tim u vezi donijelo Pretresno vijeće.⁴⁰¹¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da dokazi pobijaju Prličevu tvrdnju da je Vlada samo reagovala na "humanitarnu katastrofu".⁴⁰¹²

(ii) Analiza

1293. Kad je riječ o Prličevom prigovoru da nema nikakvih dokaza u prilog zaključku Pretresnog vijeća da rukovodioci HZ(R) HB nisu "želj[eli]" da opštinu Vareš uključe u područja koja su smatrali hrvatskim, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir, između ostalog, da je Praljak u aprilu 1993. izjavio da opština Vareš neće biti uključena u teritoriju HZ HB.⁴⁰¹³ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu Prličev komentar sa sastanka održanog 5. novembra 1993., iznesen u kontekstu pada grada Vareša:

Mi se moramo približavati zaokruženju teritorija. Mi smo kao Vlada proljetos utvrđivali i prijedloge i zaključke, čak i o preseljenju određenih brigada sa nekih područja, koje bi uključivalo i preseljenje pučanstva sa tih područja i njegovo koncentriranje na određenim pravcima za koje smatramo da mogu postati i ostati hrvatski prostori.⁴⁰¹⁴

Naposljetku, Pretresno vijeće je uzelo u obzir činjenicu da opština Vareš, prema Vance-Owenovom mirovnom planu, nije bila stavljena u jednu od provincija pod hrvatskom kontrolom.⁴⁰¹⁵ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić ignoriše činjenične zaključke, kao i dokaze na kojima se oni zasnivaju. Žalbeno vijeće stoga odbacuje njegov argument.⁴⁰¹⁶

1294. Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji ukazuju na to da je u junu 1993. u Vareš došlo nekoliko hiljada bosanskih Hrvata, koji su bježali pred napadima

⁴⁰⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 350. Tužilaštvo tvrdi da se samo 1.770 od 5.500 Hrvata iz Vareša odselilo u Hrvatsku, dok je ostatak ostao u Čapljini. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 354.

⁴⁰¹⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 352, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, par. 555.

⁴⁰¹¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 353.

⁴⁰¹² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 351.

⁴⁰¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 198.

⁴⁰¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 214. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 191. V. takođe dolje, par. 1316.

⁴⁰¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 198.

⁴⁰¹⁶ Isto tako, s obzirom na zaključke Pretresnog vijeća na koje je Žalbeno vijeće podsjetilo gore u tekstu, odbacuju se Prličevi argumenti da HZ HB nikada nije definisala granice i da je osnovana radi zaštite svih Hrvata u BiH, te da je Vareš uvijek bio dio HZ HB, budući da ne pokazuju nikakvu grešku u osporenom zaključku. V. gore, par. 719-723. Nadalje, u vezi s Prličevom tvrdnjom da su Hrvati bili protjerani iz Travnika, Bugojna, Fojnice i Konjica, područja koja su međunarodni pregovarači odredili kao dio provincija s hrvatskom većinom, ali da Hrvati nisu otišli iz Kiseljaka i Kreševa, koji nisu bili određeni kao dio provincija s hrvatskom većinom, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao relevantnost svog argumenta za osporeni zaključak, koji se tiče namjera rukovodilaca HZ(R) HB u vezi s opštinom Vareš. Taj argument se takođe odbacuje.

ABiH, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konkretno navelo da je u junu 1993. "u Vareš došlo između 10.000 i 15.000 bosanskih Hrvata",⁴⁰¹⁷ pored toga što je navelo da se to dogodilo "[n]akon napada ABiH" na opštinu Kakanj.⁴⁰¹⁸ Njegov argument se stoga odbacuje. Kad je riječ o prigovoru koji je Prlić iznio u vezi sa svojim dopisom od 18. avgusta 1993., Žalbeno vijeće se slaže da je taj dopis bio upućen HVO-u opštine Vareš.⁴⁰¹⁹ Međutim, Žalbeno vijeće konstatuje da to ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je Prlić doprinio organizovanju iseljavanja Hrvata iz te opštine i njihovom naseljavanju na teritoriji HZ(R) HB. Naprotiv, taj dopis govori u prilog zaključku Pretresnog vijeća, budući da nosi Prlićev potpis i da se u njemu kaže sljedeće: "[o]dlučili smo osigurati evakuaciju [kakanjskih Hrvata prognanih iz općine Vareš, konkretno, djece, žena, bolesnih i starih] na prostore Zapadne Hercegovine".⁴⁰²⁰ Žalbeno vijeće stoga odbacuje njegov argument.⁴⁰²¹

1295. U vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da su politički organi HVO-a pozvali hrvatsko stanovništvo da napusti opštinu Vareš zbog opasnosti od odgovora ABiH,⁴⁰²² a imajući u vidu Prlićev prigovor vezan za oslanjanje Pretresnog vijeća na dokazni predmet P02980,⁴⁰²³ dnevnik UNPROFOR-a, Žalbeno vijeće primjećuje da se u tom zaključku upućuje na samo jedan izvod iz tog dnevnika, koji pokriva događaje u opštini Vareš od 29.-30. oktobra 1993. godine.⁴⁰²⁴ Najrelevantniji dio glasi: "Čuli smo da pripadnici HVO-a potiču ljude da bježe tako što šire glasine o strahotama koje rade Muslimani, a i tako što im obezbjeđuju prevoz."⁴⁰²⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da taj dokaz ne ukazuje konkretno na to da su njih na odlazak pozvali *politički organi* HVO-a, niti otkriva izvor navedenih informacija. Bez obzira na to, Žalbeno vijeće smatra da je taj zaključak Pretresnog vijeća⁴⁰²⁶ u dovoljnoj mjeri potkrijepljen drugim zaključcima Pretresnog

⁴⁰¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 199. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 284, 502.

⁴⁰¹⁸ Prvostepena presuda, tom 3, par. 284.

⁴⁰¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 200 i fusnota 515, gdje se upućuje na dokazni predmet P04282. Prlić se pogrešno poziva na dokazni predmet P04248. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 522 i fusnota 1431.

⁴⁰²⁰ Dokazni predmet P04282.

⁴⁰²¹ Što se tiče Prlićevog prigovora u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća koji se odnosi na njegova direktna ovlaštenja nad Uredom za izbjeglice, Žalbeno vijeće napominje da su njegovi prigovori u vezi s njegovim ovlaštenjima vezanim za Ured za izbjeglice i Hrvatsku razmotreni i odbačeni gore u tekstu. V. gore, par. 1085. U vezi s njegovim prigovorom da je Pretresno vijeće ignorisalo to da su raseljeni Hrvati završili u Hrvatskoj, Žalbeno vijeće konstatuje da se Prlić u suštini oslanja na jedan dokument koji govori u prilog zaključku Pretresnog vijeća i stoga odbacuje njegov argument. Uporedi dokazni predmet 1D00927 s Prvostepenom presudom, tom 4, par. 199.

⁴⁰²² Prvostepena presuda, tom 3, par. 503, tom 4, par. 202.

⁴⁰²³ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

⁴⁰²⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 503 i fusnota 1071, tom 4, par. 202 i fusnota 520, gdje se upućuje na dokazni predmet P02980, str. 21.

⁴⁰²⁵ Dokazni predmet P02980, str. 21.

⁴⁰²⁶ V. gore, par. 1286.

vijeća⁴⁰²⁷ i stoga konstatuje da Prlić nije pokazao grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je dovela do neostvarenja pravde. Žalbeno vijeće stoga odbacuje njegov argument.

1296. Prelazeći na Prličeve prigovore u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća da je Vlada HR HB 4. novembra 1993. donijela odluku da će Ured za izbjeglice obezbijediti prihvat i smještaj izbjeglica i da je grad Vareš pao 5. novembra 1993., Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir situaciju u opštini Vareš, uključujući bitku između HVO-a i ABiH koja je bila u toku,⁴⁰²⁸ postupke Vlade,⁴⁰²⁹ kao i odlazak Hrvata.⁴⁰³⁰ U vezi s Prličevom tvrdnjom da je grad Vareš pao već 3. novembra 1993., Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je grad Vareš pao *u ruke ABiH* 5. novembra 1993.,⁴⁰³¹ što je u skladu sa svim dokazima na koje Prlić upućuje.⁴⁰³² Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da bilo koji od drugih dokaza za koje se navodi da su ignorisani pokazuje grešku u osporenim zaključcima i u skladu s tim odbacuje njegove argumente.

1297. Naposljetku, što se tiče prigovora koji Prlić iznosi na osnovu svog dopisa iz oktobra 1993. u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on dijelio želju da opština Vareš ne bude uključena u dio BiH koji je smatran "hrvatskim", Žalbeno vijeće najprije primjećuje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja svog zaključka oslonilo na nekoliko zaključaka.⁴⁰³³ U prilog svojoj tvrdnji da taj dopis potvrđuje da on i HVO HZ HB nisu očekivali dolazak Hrvata iz Vareša u novembru 1993., Prlić navodi sljedeći odlomak: "Time će se, ako ne dođe do nove agresije na prostore nastanjene hrvatskim pučanstvom, do zimskog perioda, svi prognanici skrbiti na odgovarajući i ljudskim potrebama primjeren način."⁴⁰³⁴ Prvi dio te rečenice zvuči kao hipotetična pretpostavka koja uslovljava tvrdnju iz drugog dijela rečenice. S obzirom na to, Žalbeno vijeće iz te rečenice ne može izvesti nikakav zaključak o stvarnim očekivanjima Prlića ili HVO-a HZ HB u pogledu dolaska Hrvata iz Vareša u novembru 1993. godine. U svakom slučaju, Prličev argument se ne kosi s osporenim zaključkom. Iz tih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje taj argument.

⁴⁰²⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 198-203; gore, par. 1293. Što se tiče Prličevog argumenta da dolazak 5.000 izbjeglica u Hercegovinu nije imao nikakve veze s navodnim pozivom političkih organa HVO-a Hrvatima da napuste Vareš, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu takvu vezu i stoga odbacuje njegov argument. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 202.

⁴⁰²⁸ Prvostepena presuda, tom 3, par. 503, tom 4, par. 203.

⁴⁰²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 203, 214.

⁴⁰³⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 504-506.

⁴⁰³¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 507, tom 4, par. 203.

⁴⁰³² V. Prličev žalbeni podnesak, par. 556 i fusnota 1441, gdje se upućuje na dokazne predmete 3D00971, 3D00984, 4D00519, str. 11, Milivoja Petkovića, T. 49610-49611 (17. februar 2010.). U dokaznom predmetu 4D00519 (koji je Petković potvrdio u svom svjedočenju), str. 11, kaže se da je Vareš pao 3. novembra 1993., ali se opisuje samo odlazak HVO-a toga dana, a ne i dolazak ABiH. U dokaznom predmetu 3D00971, od 3. novembra 1993., govori se o intenzivnim borbama koje se vode u Varešu i okolini, ali ne i o padu Vareša. Dokazni predmet 3D00984, od 4. novembra 1993., sugerše da Vareš tada još nije bio u rukama ABiH.

⁴⁰³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 198-204.

⁴⁰³⁴ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 557, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D00927, str. 2.

1298. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on učestvovao u raseljavanju Hrvata iz Vareša i odbija njegovu žalbenu podosnovu 16.5.

(f) Prlićev doprinos politici raseljavanja stanovništva (Prlićeva podosnova 16.6)

1299. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić podržavao politiku raseljavanja zatočenih Muslimana i njihovih porodica van HZ(R) HB i planirao i omogućavao raseljavanje hrvatskog stanovništva na područja za koja se tvrdilo da pripadaju HZ(R) HB.⁴⁰³⁵ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je potonje raseljavanje, iako se dijelom može opravdati borbama koje su bile u toku, takođe bilo podstaknuto od strane HVO-a i da je činilo dio politike rukovodstva HZ(R) HB.⁴⁰³⁶

(i) Argumenti strana u postupku

1300. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom donošenja tih zaključaka⁴⁰³⁷ i osporava više zaključaka na koje se Vijeće oslonilo. Kao prvo, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, oslanjajući se na jedan dokument predočen putem zahtjeva za prihvatanje bez posredstva svjedoka, konstatovalo da je HVO HZ HB 1. februara 1993. osnovao Komisiju za pitanja migracije stanovništva, iako nema nikakvih dokaza da je ta komisija ikada postojala.⁴⁰³⁸ Prlić takođe osporava zaključak da je on na sastanku održanom 5. maja 1993. zagovarao program razmjene stanovništva i imovine – u kojem se kao primjer navodi da su Musliman u Mostaru i Hrvat u Zenici mogli izvršiti razmjenu svojih stanova – pri čemu tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na svjedočenje svjedoka BA i isključilo druge relevantne dokaze.⁴⁰³⁹

1301. Prlić dalje osporava zaključak Pretresnog vijeća da je, prema izvještaju PMEZ-a od 13. juna 1993., HVO provodio propagandnu kampanju velikih razmjera kako bi izazvao masovni egzodus hrvatskog stanovništva iz opštine Travnik u pravcu sjevera, tvrdeći da je Pretresno vijeće pogrešno

⁴⁰³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 215, 275.

⁴⁰³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 215.

⁴⁰³⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 558-559, 561, 575-577, 583. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 560, gdje se upućuje na Prlićeve žalbene podosnove 16.4.3, 16.9-16.10.

⁴⁰³⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 562, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićevu žalbenu osnovu 3.

⁴⁰³⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 563, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 208. Prlić, ukazujući na dokaze u prilog svojim tvrdnjama, konkretno tvrdi: (1) da svjedok BA nije bio obaviješten o situaciji u Zenici u proljeće 1993.; (2) da su Hrvati htjeli da pobjegnu iz Zenice jer su bili napadnuti; (3) da nije postojala politika preseljavanja Hrvata iz Zenice; (4) da je Bobanovim dopisom UN-u od 7. maja 1993. zatražena zaštita Hrvata "kako bi se omogućilo slobodno kretanje Hrvata koji ulaze na područja Zenice, Konjica i Jablanice i napuštaju ih"; (5) da je egzodus Hrvata bio posljedica napada ABiH (gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. 497 (žalbena podosnova 16.3.1), 499 (žalbena podosnova 16.3.2), 566 (žalbena podosnova 16.6.2), 582 (žalbene podosnove 16.6.3 i 16.6.4)); (6) da je zatražena evakuacija ranjenika; i (7) da su mudžahedini bili "stvarni i zastrašujući". On dalje tvrdi da nema

pridalo težinu izvještajima PMEZ-a i svjedočenju svjedoka Christophera Beesea.⁴⁰⁴⁰ Prlić takođe tvrdi da je, prilikom donošenja zaključka da je HVO HZ HB organizovao očekivano izmještanje većeg broja Hrvata iz srednje Bosne, Pretresno vijeće pogrešno protumačilo dva dokumenta i ignorisalo dokaze.⁴⁰⁴¹ Konkretno, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o: (1) napadima ABiH na području Travnika, gdje su civili morali biti evakuisani na teritoriju pod kontrolom Srba; (2) prijedlozima za preduzimanje mjera koje je HVO HZ HB, u svjetlu informacija o neposrednoj opasnosti koja prijete Hrvatima u srednjoj Bosni, uputio Predsjedništvu HZ(R) HB; i (3) protjerivanju 30.000 Hrvata iz srednje Bosne nakon što je ABiH zauzela Travnik 9. juna 1993. i Kakanj 13. juna 1993. godine.⁴⁰⁴²

1302. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da su Muslimani bili prisiljeni da napuste zapadni Mostar kako bi se obezbijedio smještaj za Hrvate koji su dolazili, s obzirom na dokaze o suprotnom i nepostojanje dokaza o politici prisilnog uklanjanja Muslimana i naseljavanja Hrvata u Mostaru ili Hercegovini.⁴⁰⁴³

1303. Upućujući na zaključak Pretresnog vijeća da je on 21. juna 1993. potpisao odluku kojom je osnovan stožer zadužen za organizaciju i koordinaciju rada u vezi s prognanicima i izbjeglicama, Prlić tvrdi da je HVO HZ HB osnovao taj stožer kako bi se bavio velikim brojem prognanika koji su u junu 1993. stizali na teritoriju HZ HB zbog ofanzive ABiH u srednjoj Bosni.⁴⁰⁴⁴ Nadalje, Prlić ulaže prigovor u vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na svjedočenje svjedoka DZ da je na sastanku održanom 23. juna 1993. Vladislav Pogarčić, Bobanov šef kabineta, prenio želju, između ostalih, Prlića, da se hrvatsko stanovništvo okupi u jednom hrvatskom entitetu, tvrdeći da nema nikakvih dokaza koji Pogarčića dovode u vezu s njim ili dokaza da je svjedok DZ "izvijestio o toj tvrdnji".⁴⁰⁴⁵

nikakvih dokaza o bilo kakvoj razmjeni imovine, "koju je HVOHZHB zabranio". Prlićev žalbeni podnesak, par. 563, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 208.

⁴⁰⁴⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 564 i fusnota 1459, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 209, Prlićev žalbeni podnesak, par. 200-201 (žalbena podosnova 6.2). Prlić takođe ukazuje na dokaze u prilog svojoj tvrdnji. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 564. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 565, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 16.5. Prlić konkretno tvrdi da je Beeseovo svjedočenje da je raseljavanje predstavljalo nastojanje da se promijeni obrazac glasanja neodrživo, s obzirom na dokaze da je HVO HZ HB preduzeo mjere sa suprotnim ciljem, te da njegovo svjedočenje da je opasnost od mudžahedina bila propaganda nije vjerodostojno. Prlić dalje tvrdi da je "protiv svake logike sugerisati da bi HZHB/HVOHZHB provodio politiku obrnutog etničkog čišćenja kako bi Hrvate preselio iz provincije koja je određena kao provincija s hrvatskom većinom", iznoseći tvrdnju da je, prema Vance-Owenovom mirovnom planu, Travnik bio glavni grad jedne od provincija s hrvatskom većinom. Prlićev žalbeni podnesak, par. 564.

⁴⁰⁴¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 566 i fusnota 1464, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 209, Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

⁴⁰⁴² Prlićev žalbeni podnesak, par. 566-567.

⁴⁰⁴³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 568.

⁴⁰⁴⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 569 i fusnota 1476, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 210.

⁴⁰⁴⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 570 i fusnota 1479, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 211.

1304. Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on na sastanku održanom 16. jula 1993. izjavio da 10.000 Muslimana želi da napusti Mostar i ode u treće zemlje i da je vodio pregovore s Hrvatskom o tranzitnim vizama za Muslimane kako bi mogli da prođu preko njene teritorije.⁴⁰⁴⁶ On tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na svjedočenje svjedoka BA⁴⁰⁴⁷ i ignorisalo i pogrešno okarakterisalo dokaze koji upućuju, konkretno, na to da tranzitne vize nisu bile namijenjene samo za Muslimane.⁴⁰⁴⁸ Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on rukovodio protjerivanjem Muslimana s teritorije HZ(R) HB ili u njemu učestvovao, jer je ignorisalo dokaze da su se muslimanske izbjeglice vraćale na područja pod kontrolom HVO-a.⁴⁰⁴⁹

1305. Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (1) kada je konstatovalo da je on učestvovao u organizovanju i omogućavanju odlaska hrvatskog stanovništva srednje Bosne u Hercegovinu u periodu od avgusta do novembra 1993.;⁴⁰⁵⁰ (2) kada je konstatovalo da mu je Ured za izbjeglice poslao dopis 3. novembra 1993.;⁴⁰⁵¹ (3) kada je ignorisalo kontekst njegove izjave, date na sastanku održanom 5. novembra 1993., o raseljavanju stanovništva na prostore koji "mogu postati i ostati hrvatski";⁴⁰⁵² i (4) kada je konstatovalo da je HVO vršio pritisak na Hrvate da napuste Vareš, implicirajući da su neki od Hrvata iz Vareša bili premješteni u okviru UZP-a.⁴⁰⁵³

1306. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne pokazuje grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on odigrao ključnu ulogu u uklanjanju muslimanskog stanovništva s teritorije na koju je HZ(R) HB

⁴⁰⁴⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 577, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 212.

⁴⁰⁴⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 578. Prlić konkretno tvrdi da se, suprotno svjedočenju svjedoka BA, u povjerljivom dokaznom predmetu 6D00577 ne pominje njegovo prisustvo na tom sastanku. Prlićev žalbeni podnesak, par. 578.

⁴⁰⁴⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 577-581, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 182-183 (žalbena podosnova 6.1).

⁴⁰⁴⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 583. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 584, gdje se upućuje na Prlićeve žalbene podosnove 16.6.2, 16.6.3-16.6.4.

⁴⁰⁵⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 571. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na svoj zaključak da se na sastanku HVO-a HZ HB održanom 29. jula 1993. raspravljalo o organizaciji i logistici u vezi s očekivanim dolaskom 10.000 Hrvata iz srednje Bosne. Prlićev žalbeni podnesak, par. 571, 582. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji pokazuju zašto je tih 10.000 Hrvata pobjeglo iz srednje Bosne i zašto je na kraju stiglo u Hrvatsku. Prlićev žalbeni podnesak, par. 571. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1482, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićevu žalbenu podosnovu 16.6.2. On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze vezane za sastanak od 29. jula 1993., koji pokazuju da Ured za izbjeglice nije imao za cilj etničko čišćenje teritorije od Muslimana. Prlićev žalbeni podnesak, par. 582.

⁴⁰⁵¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 572. Prlić konkretno tvrdi da je taj dopis bio poslat predsjednicima opštinskih organizacija HVO-a. Prlićev žalbeni podnesak, par. 572.

⁴⁰⁵² Prlićev žalbeni podnesak, par. 573, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 214, Prlićev žalbeni podnesak, par. 240 (žalbena podosnova 9.2). Prlić tvrdi da je on izjavio da Hercegovina ne može prihvatiti Hrvate iz Vareša i da bi ih trebala prihvatiti Hrvatska. Prlićev žalbeni podnesak, par. 573.

⁴⁰⁵³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 574; žalbeni pretres, ŽT. 148-149 (20. mart 2017.). Prlić konkretno tvrdi da to protivrječi zaključku Pretresnog vijeća da su, iako je HVO vršio taj pritisak, "prijetnja od napada ABiH i stvarna opasnost od tih napada bili dovoljan razlog za odlazak Hrvata iz opštine", te da nije postojala politika izmještanja Hrvata iz srednje Bosne na teritorije HZ(R) HB. Prlićev žalbeni podnesak, par. 574; žalbeni pretres, ŽT. 148-149 (20. mart 2017.).

polagala pravo i istovremenom naseljavanju Hrvata iz srednje Bosne na toj teritoriji.⁴⁰⁵⁴ Ono tvrdi da Prlić ignoriše glavninu zaključaka i dokaza na kojima počiva zaključak Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom uklanjanju Muslimana iz HZ(R) HB i namjerom da se ono izvrši.⁴⁰⁵⁵ Što se tiče navoda da nema nikakvih dokaza o iseljavanju Muslimana iz zapadnog Mostara i naseljavanju Hrvata u Mostaru ili Hercegovini, tužilaštvo tvrdi da se Prlić i sam poziva na dokaze koji svjedoče o naseljavanju Hrvata širom Hercegovine i da ignoriše obimne dokaze koji govore u prilog osporenom zaključku.⁴⁰⁵⁶ Isto tako, kad je riječ o tvrdnji da nijedan Musliman nije bio protjeran, tužilaštvo tvrdi da Prlić ignoriše mnoge polazne zaključke i svoje sopstveno ranije priznanje.⁴⁰⁵⁷

1307. Što se tiče Prlićevog prigovora u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća o njegovom ponašanju na sastanku održanom 5. maja 1993., tužilaštvo tvrdi da Prlić ne objašnjava kako dokazi na koje se on poziva čine zaključak Pretresnog vijeća nerazumnim.⁴⁰⁵⁸ U vezi s osporenim zaključkom koji se odnosi na izvještaj PMEZ-a od 13. juna 1993. o kampanji HVO-a provedenoj s ciljem da se izazove masovni egzodus stanovništva iz Travnika, tužilaštvo tvrdi da Prlić iskrivljeno prikazuje Beeseovo svjedočenje i da ne pokazuje nikakvu grešku u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze koje je taj svjedok iznio.⁴⁰⁵⁹

1308. Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je uvažilo svjedočenje svjedoka DZ, budući da je eventualno nepostojanje veze između Pogarčića i Prlića irelevantno i da je svjedočenje svjedoka DZ potkrijepljeno.⁴⁰⁶⁰ Što se tiče zaključaka Pretresnog vijeća u vezi s Prlićevim izjavama sa sastanka od 16. jula 1993., tužilaštvo tvrdi da Prlić ne pokazuje da se nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo osloniti na svjedočenje svjedoka BA iz prve ruke koje je potkrijepljeno.⁴⁰⁶¹

⁴⁰⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 355. V. žalbeni pretres, ŽT. 228 (20. mart 2017.).

⁴⁰⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 356-357.

⁴⁰⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 359.

⁴⁰⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 358. Tužilaštvo tvrdi da Prlić ignoriše dokaze koji pokazuju da je eventualni povratak nekih od protjeranih Muslimana na teritoriju pod kontrolom HVO-a bio u suprotnosti s namjerama članova UZP-a. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 358.

⁴⁰⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 367. Tužilaštvo dalje iznosi argument da se u Prlićevim tvrdnjama u vezi s događajima u Zenici ignoriše činjenica da je Zenica u osporenom zaključku pomenuta samo kao primjer za ilustraciju moguće razmjene. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 367.

⁴⁰⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 364, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 564, Prvostepenu presudu, tom 4, par. 209. Tužilaštvo dalje tvrdi da dokazi na koje se Prlić poziva ne govore u prilog njegovoj tvrdnji. Što se tiče Prlićevog argumenta da je protiv svake logike da bi HVO raselio Hrvate iz Travnika u provinciji 10, tužilaštvo tvrdi da Prlić ignoriše činjenicu da je HVO sredinom juna 1993. izgubio kontrolu nad tim područjem, što objašnjava izmještanje Hrvata iz Travnika. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 364.

⁴⁰⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 368.

⁴⁰⁶¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 360. Tužilaštvo dalje tvrdi da se Prlić oslanja na dokaze koji se odnose na jedan drugi sastanak. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 360. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 361.

1309. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Prlić planirao i omogućavao raseljavanje Hrvata iz srednje Bosne na teritoriju na koju je HZ(R) HB polagala pravo, što je bilo dio politike.⁴⁰⁶² Tužilaštvo tvrdi da on pogrešno tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su Hrvati bježali pred napadima ABiH.⁴⁰⁶³ Ono dalje tvrdi da su Prličeve tvrdnje u vezi s dopisom od 3. novembra 1993. irelevantne, budući da je Vlada sljedećeg dana na svojoj sjednici raspravljala o pitanjima koja on sadrži.⁴⁰⁶⁴ Prema tvrdnji tužilaštva, Prličevi prigovori u vezi sa zaključcima vezanim za pritisak koji je HVO vršio na Hrvate iz Vareša i za njegovu izjavu od 5. novembra 1993. o raseljavanju stanovništva isto su tako neutemeljeni.⁴⁰⁶⁵

(ii) Analiza

1310. Što se tiče Prličevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je HVO HZ HB 1. februara 1993. osnovao Komisiju za pitanja migracije stanovništva, Žalbeno vijeće smatra bi razuman presuditelj o činjenicama mogao doći do tog zaključka na osnovu dokumentarnih dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo.⁴⁰⁶⁶ Za osporeni zaključak je irelevantno da li je bilo dokaza o postojanju te komisije nakon njenog osnivanja.⁴⁰⁶⁷ Prličev argument se stoga odbacuje.

1311. Prelazeći na Prličev prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on na sastanku održanom 5. maja 1993. zagovarao program razmjene stanovništva i imovine u okviru kojeg bi, na primjer, Musliman iz Mostara mogao zamijeniti svoj stan s Hrvatom koji ima stan u Zenici, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na svjedočenje svjedoka BA, koje direktno potkrepljuje osporeni zaključak.⁴⁰⁶⁸ Žalbeno vijeće dalje konstatuje da dokazi za koje Prlić navodi da ih je Pretresno vijeće ignorisalo, zapravo, jesu bili uzeti u obzir od strane Pretresnog vijeća⁴⁰⁶⁹ ili ne pokazuju da je osporeni zaključak bio nerazuman.⁴⁰⁷⁰ Shodno tome, taj prigovor se ne prihvata.

⁴⁰⁶² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 362. Tužilaštvo dalje tvrdi da su Prličevi pokušaji da taj priliv pripiše isključivo spoljnim faktorima u suprotnosti s dokazima. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 362.

⁴⁰⁶³ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 363.

⁴⁰⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 366.

⁴⁰⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 365, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, par. 573. Konkretno, u vezi s prvim zaključkom, tužilaštvo tvrdi da Prlić nije identifikovao nikakvu protivrječnost. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 365. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 366. U vezi s potonjim zaključkom, tužilaštvo iznosi argument da Prličeve tvrdnje nisu potkrijepljene dokazima na koje se on poziva. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 365.

⁴⁰⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 207, gdje se upućuje na dokazni predmet P01388, tačka 6, str. 2.

⁴⁰⁶⁷ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

⁴⁰⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 208, gdje se upućuje na dokazni predmet P09712 (povjerljivo), par. 38. Za kontekst, v. dokazni predmet P09712 (povjerljivo), par. 37.

⁴⁰⁶⁹ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konkretno uzelo u obzir da je jedan dio hrvatskog stanovništva srednje Bosne, zapravo, bježao pred borbama između ABiH i HVO-a. V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 53-55,

1312. Što se tiče Prlićevog prigovora u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je, prema izvještaju PMEZ-a od 13. juna 1993., HVO provodio propagandnu kampanju velikih razmjera kako bi izazvao masovni egzodus hrvatskog stanovništva iz opštine Travnik,⁴⁰⁷¹ Žalbena vijeće smatra da dokazi na koje Prlić ukazuje ne pokazuju da je Pretresno vijeće pogriješilo u vezi s težinom koju je pridalo izvještajima PMEZ-a i Beeseovom svjedočenju, koji govore u prilog osporenom zaključku.⁴⁰⁷² Taj argument se stoga odbacuje. Nadalje, kad je riječ o Prlićevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo dva dokumenta prilikom donošenja zaključka da je HVO HZ HB organizovao očekivano izmještanje većeg broja Hrvata iz srednje Bosne, Žalbena vijeće konstatuje da taj zaključak ima jaku potporu u sadržaju tih dokumenata i da Prlić nije pokazao nikakvu grešku s tim u vezi.⁴⁰⁷³ Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze, Žalbena vijeće primjećuje da je, suprotno Prlićevim tvrdnjama, Pretresno vijeće konkretno uzelo u obzir da je jedan dio hrvatskog stanovništva srednje Bosne, uključujući opštinu Travnik, bježao pred borbama koje su se vodile između ABiH i HVO-a.⁴⁰⁷⁴ Isto tako, suprotno Prlićevim sugestijama, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze vezane za prijedloge za preduzimanje mjera koje je HVO HZ HB uputio Predsjedništvu nakon što je dobio informacije o neposrednoj opasnosti

215. Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić s tim u vezi upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.3.1 i 16.3.2, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1209-1211, 1213-1218, 1220-1221.

⁴⁰⁷⁰ Žalbena vijeće nalazi da su Prlićevi argumenti u vezi sa Zenicom neuvjerljivi, jer se pominjanjem Zenice u osporenom zaključku samo daje primjer radi ilustracije načina na koji bi taj program funkcionisao. Vijeće dalje smatra da se Bobanov dopis UN-u od 7. maja 1993., kojim se traži slobodno kretanje Hrvata koji ulaze na područja Zenice, Konjica i Jablanice i napuštaju ih, ne kosi s osporenim zaključkom. Uporedi dokazni predmet P09606, str. 2, s Prvostepenom presudom, tom 4, par. 208. Naposljetku, Žalbena vijeće smatra da dokazi na koje se Prlić poziva ne govore u prilog njegovoj tvrdnji da je HVO HZ HB zabranio razmjenu imovine. V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1455 s referencama koje se tamo navode.

⁴⁰⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 209 i fusnota 533 s referencama koje se tamo navode.

⁴⁰⁷² Što se tiče Prlićevog argumenta da je Beeseovo svjedočenje da je raseljavanje predstavljalo nastojanje da se promijeni obrazac glasanja neodrživo, Žalbena vijeće napominje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja osporenog zaključka nije konkretno oslonilo na taj dio Beeseovog svjedočenja i u skladu s tim odbacuje Prlićev argument. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 209 i fusnota 533 s referencama koje se tamo navode. Žalbena vijeće dalje primjećuje da Prlićeva tvrdnja da je Beese "nevjerovatno" izjavio da je opasnost od mudžahedina bila propaganda nije potkrijepljena navedenim dokazima. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 564 i fusnota 1463, gdje se upućuje na Christophera Beesea, T. 5442-5443 (23. avgust 2006.). U Prlićevoj tvrdnji da je Travnik bio dio definisane provincije s hrvatskom većinom i da bi stoga bilo protiv svake logike odande iseliti Hrvate ne uzima se u obzir Prlićeva sopstvena izjava da je ABiH 9. juna 1993. preuzela kontrolu nad Travnikom. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 566. Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 6.2 i 16.5, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218, 1286-1298.

⁴⁰⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 209 i fusnota 534, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D01668, zaključak 3 (Zapisnik sa sjednice HVO-a HZ HB održane 15. juna 1993., kojom je Prlić predsjedavao, gdje je zabilježen sljedeći zaključak: "Predlaže se Predsjedništvu HZ H-B i vrhovnom zapovjedniku HVO da donesu odluku o povlačenju svih vojnih postrojba iz prostora van definiranih hrvatskih provincija, zajedno sa tamošnjim hrvatskim pučanstvom. U tom cilju, ultimativno zatražiti suradnju i pomoć UNPROFOR-a i UNHCR."), P03413, str. 1 (Prlićev dopis predsjedniku HZ HB od 13. jula 1993., gdje se upućuje na zaključak HVO-a HZ HB donesen 15. juna 1993. kako slijedi: "Predlaže se Predsjedništvu HZ H-B i vrhovnom zapovjedniku HVO da donesu odluku o povlačenju svih vojnih postrojba iz prostora van definiranih hrvatskih provincija, zajedno sa tamošnjim hrvatskim pučanstvom. U tom cilju, ultimativno zatražiti suradnju i pomoć UNPROFOR-a i UNHCR."). Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

⁴⁰⁷⁴ V. gore, fusnota 4069. Žalbena vijeće stoga ne vidi nikakvu osnovu za Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o protjerivanju 30.000 Hrvata iz srednje Bosne nakon što je ABiH zauzela Travnik 9. juna 1993. i Kakanj 13. juna 1993. godine. Prlićev žalbeni podnesak, par. 566.

koja prijete Hrvatima u srednjoj Bosni.⁴⁰⁷⁵ Žalbeno vijeće smatra da Prlić naprosto tvrdi da Pretresno vijeće nije protumačilo dokaze na neki konkretan način. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje sve te argumente.

1313. Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je između 400 i 650 Muslimana bilo prisiljeno da napusti svoje domove u zapadnom Mostaru kako bi se obezbijedio smještaj za Hrvate iz drugih dijelova BiH, posebno iz Travnika. Konkretno, Žalbeno vijeće odbacuje Prlićev prigovor da nema nikakvih dokaza o politici prisiljavanja Muslimana da napuste Mostar ili Hercegovinu radi obezbjeđivanja smještaja za Hrvate, budući da je zaključak Pretresnog vijeća o suprotnom zasnovan na obilju dokaza, kojima se Prlić ne bavi.⁴⁰⁷⁶

1314. Što se tiče Prlićevog prigovora u vezi sa zaključkom da je on 21. juna 1993. potpisao odluku kojom je osnovan stožer zadužen za organizaciju i koordinaciju rada u vezi sa smještajem prognanika i izbjeglica i njihovim zbrinjavanjem, Žalbeno vijeće smatra da se u Prlićevoj tvrdnji da je svrha tog stožera bila da se bavi humanitarnom krizom ne artikuliše greška o kojoj je riječ. Pored toga, Prlićev argument je irelevantan za osporeni zaključak, koji se tiče osnivanja stožera, i ne pokazuje grešku u sveukupnom zaključku Pretresnog vijeća.⁴⁰⁷⁷ Taj argument se stoga odbacuje. Nadalje, kad je riječ o oslanjanju Pretresnog vijeća na svjedočenje svjedoka DZ da je na sastanku održanom 23. juna 1993. godine Pogarčić, govoreći u ime, između ostalih, Prlića, izrazio Prlićevu želju da se hrvatsko stanovništvo okupi u jednom hrvatskom entitetu, Žalbeno vijeće smatra da dokaz o konkretnoj vezi između Pogarčića i Prlića nije nužan za zaključak da je, prema riječima svjedoka DZ, ovaj prvi izvijestio o željama potonjeg.⁴⁰⁷⁸ Isto tako, Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo, mogao doći do tog zaključka, čak i u odsustvu daljih dokaza o tome da je svjedok DZ "izvijestio o toj tvrdnji".⁴⁰⁷⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće ima u vidu svjedočenje svjedoka DZ u kojem se kaže da je na sastanku od 23. juna 1993. godine "Pogarčić [...] [i]zražavao [...] ideju [...] Prlića [...] o tome

⁴⁰⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 209 i fusnota 534 s referencama koje se tamo navode. Upor. Prlićev žalbeni podnesak, par. 566-567 i fusnote 1466-1467, 1469-1470 s referencama koje se tamo navode.

⁴⁰⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 209 i fusnota 535, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 860-876. V. konkretno Prvostepena presuda, tom 2, par. 874-876.

⁴⁰⁷⁷ V. gore, par. 1299.

⁴⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 211.

⁴⁰⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 211, gdje se upućuje na dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 70; svjedoka DZ, T(f). 26564 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.), 26577 (zatvorena sjednica) (23. januar 2008.).

da će da apsorbuju hrvatsko stanovništvo s drugih područja [BiH] u hrvatski entitet".⁴⁰⁸⁰ Prlićevi argumenti se odbacuju.

1315. Kad je riječ o Prlićevim prigovorima u vezi sa zaključcima da je on na sastanku održanom 16. jula 1993. izjavio da 10.000 Muslimana želi da napusti Mostar i ode u treće zemlje i da je vodio pregovore s Hrvatskom o odobravanju tranzitnih viza za Muslimane koji su htjeli da odu u treće zemlje,⁴⁰⁸¹ Žalbena vijeće, kao prvo, smatra da Prlić ne pokazuje da se povjerljivi dokazni predmet 6D00577, za koji on navodi da ga je Pretresno vijeće ignorisalo, odnosi na taj konkretni sastanak.⁴⁰⁸² Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće ignorisalo i pogrešno okarakterisalo dokaze koji upućuju, konkretno, na to da tranzitne vize nisu bile namijenjene samo za Muslimane, Žalbena vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do relevantnih zaključaka do kojih je došlo Pretresno vijeće, na osnovu dokaza na koje se ono oslonilo,⁴⁰⁸³ bez obzira na dokaze na koje upućuje Prlić.⁴⁰⁸⁴ Naposljetku, Žalbena vijeće konstatuje da Prlić, iznoseći tvrdnju da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su se muslimanske izbjeglice vraćale, između ostalog, na područja pod kontrolom HVO-a, što upućuje na to da nisu bile protjerane, ignoriše mnoge od činjeničnih zaključaka Pretresnog vijeća koji potkrepljuju osporeni zaključak da je postojala politika raseljavanja zatočenih Muslimana i njihovih porodica van HZ(R) HB.⁴⁰⁸⁵ S obzirom na to, Prlićeva tvrdnja da su se Muslimani kasnije vraćali nije relevantna. Prlićevi argumenti se stoga odbacuju.

1316. Što se tiče Prlićevog prigovora u vezi sa zaključkom da je on učestvovao u organizovanju i omogućavanju odlaska hrvatskog stanovništva srednje Bosne u Hercegovinu u periodu od avgusta do novembra 1993., Žalbena vijeće smatra da on iskrivljeno prikazuje osnovu tog zaključka⁴⁰⁸⁶ i ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do njega.⁴⁰⁸⁷ Kad je

⁴⁰⁸⁰ Dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 70. V. takođe svjedok DZ, T(f). 26577 (zatvorena sjednica) (23. januar 2008.).

⁴⁰⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 212.

⁴⁰⁸² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 212, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P09679 (povjerljivo), par. 1.

⁴⁰⁸³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 212, 275 i fusnote 538-539. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1446, tom 4, par. 64, 969.

⁴⁰⁸⁴ V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 578-581 i fusnote 1495-1503 s referencama koje se tamo navode. Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podošnove 6.1, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218.

⁴⁰⁸⁵ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 814, 876, 2101-2104, 2115, 2131, 2161. U svakom slučaju, Prlić ne pokazuje da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo da dođe do osporenog zaključka.

⁴⁰⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 213 i fusnota 541, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 196-204 ("Uloga Jadranka Prlića u raseljavanju Hrvata iz Vareša"). Upor. Prlićev žalbeni podnesak, par. 571 (Prlić pogrešno tvrdi da se Pretresno vijeće prilikom donošenja osporenog zaključka oslonilo na svoj zaključak sadržan u Prvostepenoj presudi, tom 4, par. 212, da se na sastanku HVO-a HZ HB održanom 29. jula 1993. raspravljalo o organizaciji i logistici u vezi s očekivanim dolaskom 10.000 Hrvata iz srednje Bosne).

⁴⁰⁸⁷ Žalbena vijeće napominje da Prlić ne objašnjava u kom pogledu navodno ignorisani dokazi o razlozima iz kojih je 10.000 Hrvata pobjeglo iz srednje Bosne i iz kojih je završilo u Hrvatskoj, a ne u Hercegovini, dovode u pitanje

riječ o Prličevom prigovoru u vezi sa zaključkom da mu je Ured za izbjeglice poslao dopis 3. novembra 1993., Žalbeno vijeće napominje da se iz tog dopisa vidi da je on bio upućen "n[a]/r[uke] predsjednika".⁴⁰⁸⁸ S obzirom na to, Žalbeno vijeće konstatuje da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao da dođe do tog zaključka.⁴⁰⁸⁹ Naposljetku, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlič nije pokazao, na osnovu dokaza na koje se poziva, nikakvu grešku u načinu na koji je Pretresno vijeće protumačilo transkript sastanka održanog 5. novembra 1993., koji sadrži njegovu izjavu o raseljavanju stanovništva na hrvatska područja,⁴⁰⁹⁰ ili grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je HVO vršio pritisak na Hrvate da napuste Vareš.⁴⁰⁹¹ Svi ti argumenti se odbacuju.

1317. Pošto je odbacilo propratne argumente, Žalbeno vijeće u skladu s tim odbacuje i Prličeve prigovore u vezi s konačnim zaključcima Pretresnog vijeća.⁴⁰⁹² Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 16.6.

(g) Prličeva nadležnost za zatočeničke centre

(i) Prličeva opšta ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima (Prličeva osnova 13 djelimično)

1318. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič bio nadležan za zatočeničke objekte, posebno u pogledu njihovog otvaranja i zatvaranja.⁴⁰⁹³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je on bio ovlašten za odobravanje pristupa međunarodnim organizacijama u te objekte.⁴⁰⁹⁴

osporeni zaključak. U svakom slučaju, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je jedan dio hrvatskog stanovništva srednje Bosne zapravo bježao pred borbama. V. gore, fusnota 4069. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 209 i fusnota 534, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D01668, zaključak 3, P03413, str. 1. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Prlič nije objasnio kako navodno ignorisani dokazi o sastanku od 29. jula 1993. koji se tiču cilja Ureda za izbjeglice pokazuju grešku u relevantnim zaključcima Pretresnog vijeća koji se odnose na Prliča. Uporedi Prvostepena presuda, tom 4, par. 212, s Prličevim žalbenim podneskom, par. 582. V. takođe gore, par. 1299.

⁴⁰⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 213 i fusnota 542, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 1D01354.

⁴⁰⁸⁹ Žalbeno vijeće takođe smatra da su Prličeve tvrdnje u svakom slučaju irelevantne, s obzirom na zaključak da se na sjednici Vlade održanoj sljedećeg dana, 4. novembra 1993., kojoj je Prlič prisustvovao, raspravljalo o istim pitanjima kao što su ona o kojima se govori u tom dopisu. Prvostepena presuda, tom 4, par. 213.

⁴⁰⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 214. V. takođe gore, par. 1293. Upor. dokazni predmet P06454, str. 36, 38. Prličevu tvrdnju da je on izjavio da Hercegovina ne može prihvatiti Hrvate iz Vareša i da bi ih trebala prihvatiti Hrvatska ne potkrepljuju dokazi na koje on upućuje. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 573 i fusnota 1487, gdje se upućuje na dokazni predmet P06454, str. 38. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 9.2, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 595-601, 625-633, 661-667, 672-676.

⁴⁰⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 214. V. takođe gore, par. 1293-1296. Prlič ne pokazuje nikakvu protivrječnost između tog zaključka i zaključka Pretresnog vijeća da su, "iako su snage HVO-a vršile pritisak na Hrvate da napuste Vareš, prijetnja od napada ABiH i stvarna opasnost od tih napada bili dovoljan razlog za odlazak Hrvata iz opštine". Prvostepena presuda, tom 3, par. 508. Nadalje, Žalbeno vijeće ne vidi kako se Prličev argument da su protjerani Hrvati uglavnom završili u Hrvatskoj kosi s osporenim zaključkom da su snage HVO-a vršile pritisak na Hrvate da napuste Vareš.

⁴⁰⁹² V. gore, par. 1299-1300 i fusnota 4037. Žalbeno vijeće napominje da prilikom osporavanja konačnih zaključaka Pretresnog vijeća Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.4.3, 16.9 i 16.10, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1231-1241; dolje, par. 1360-1367, 1374-1376.

1319. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Prlić znao za teške uslove u kojima su Muslimani koje je uhapsio HVO bili zatočeni u zatvorima u Dretelju i Gabeli, te na Heliodromu, ali da je opravdavao takva zatočenja, negirao da je situacija loša i povremeno preduzimaio određene mjere koje nisu bile dovoljne da bi se situacija poboljšala.⁴⁰⁹⁵

1320. Pretresno vijeće je zaključilo da je Prlić prihvatio i podsticao krajnje loše uslove i zlostavljanje zatočenika u zatvorima u Dretelju i Gabeli, te na Heliodromu.⁴⁰⁹⁶ Na osnovu tog i drugih zaključaka Pretresno vijeće je zaključilo da je Prlićev doprinos UZP-u bio značajan i da pokazuje da je on imao namjeru ostvarivanja ZZP-a da se muslimansko stanovništvo protjera iz HZ(R) HB.⁴⁰⁹⁷

a. Argumenti strana u postupku

1321. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on bio član UZP-a i da mu je značajno doprinio, budući da je imao ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima HZ(R) HB.⁴⁰⁹⁸ Prlić tvrdi da nema dokaza koji njega ili HVO HZ HB dovode u vezu sa 17 zatočeničkih centara koje je identifikovalo Pretresno vijeće.⁴⁰⁹⁹ Konkretno, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o razlikama između zatočeničkih centara – namijenjenih za ratne zarobljenike – i civilnih, odnosno vojnih zatvora – namijenjenih za osobe protiv kojih se vodi krivični postupak.⁴¹⁰⁰

1322. Prlić dalje tvrdi da je za vojne objekte u Dretelju i Gabeli bio nadležan opštinski HVO.⁴¹⁰¹ Prlić takođe tvrdi da, suprotno zaključcima Pretresnog vijeća, HVO HZ HB nije odobrio nikakav zahtjev HVO-a opštine Čapljina za premještanje zatočenika na druge lokacije i da funkcioneri HVO-a HZ HB nisu dobili zadatak da pronađu prostor za zarobljenike u drugim zatočeničkim centrima, nego u drugim opštinama.⁴¹⁰² On takođe tvrdi da HVO HZ HB nije imao ovlaštenja da

⁴⁰⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 112, 114, 218, 270.

⁴⁰⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 113-114.

⁴⁰⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 273.

⁴⁰⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 273.

⁴⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 276.

⁴⁰⁹⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 410, 426. Konkretno, Prlić iznosi navod da je Pretresno vijeće, zbog toga što je pogrešno okarakterisalo dokaze, što je pridalo neprimjerenu težinu određenim dokazima i što nije razmotrilo alternativna objašnjenja, primijenilo pogrešan pravni standard u ocjeni dokaza, što predstavlja grešku u primjeni prava. Prlićev žalbeni podnesak, par. 426.

⁴⁰⁹⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 414. Prema Prlićevoj tvrdnji, isto tako nema dokaza: (1) da je postojala razmjena informacija između zatočeničkih centara i njega ili HVO-a HZ HB; ili (2) da je HVO HZ HB predvidio sredstva za finansiranje zatočeničkih centara ili da ih je finansirao. Prlićev žalbeni podnesak, par. 415.

⁴¹⁰⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 412-413; žalbeni pretres, ŽT. 147 (20. mart 2017.). V. Prlićeva replika, par. 63-64.

⁴¹⁰¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 416-417. V. žalbeni pretres, ŽT. 145 (20. mart 2017.).

⁴¹⁰² Prlićev žalbeni podnesak, par. 417, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 211.

prisili opštinske organizacije HVO-a da obezbijede smještaj za zatočnike kako bi se pomoglo HVO-u opštine Čapljina.⁴¹⁰³

1323. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo, na osnovu selektivnih dokaza, da je on mogao zatvarati zatočeničke centre.⁴¹⁰⁴ On tvrdi da njegova navodna izjava da je "njegova namjera bila da zatvori logore za ratne zarobljenike" ne predstavlja dokaz njegovih *de jure* ili *de facto* ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima.⁴¹⁰⁵ Prlić takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je, između ostalog, Mate Boban počeo zatvarati zatočeničke centre u julu 1993. i tvrdi da je, na osnovu zajedničke izjave od 14. septembra 1993. koju su potpisali Franjo Tuđman i Alija Izetbegović (dalje u tekstu: Izjava Tuđmana i Izetbegovića), Boban odlučio da zatvori sve zatočeničke centre do 10. decembra 1993. godine.⁴¹⁰⁶ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo dopise koje je on poslao u decembru 1993. u ime Vlade HR HB.⁴¹⁰⁷

1324. Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on bio ovlašten za odobravanje pristupa međunarodnim organizacijama u zatočeničke centre, oslonivši se na jedan nepotkrijepljeni dokaz, koji je pritom bio dokaz iz druge ruke.⁴¹⁰⁸ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su međunarodne organizacije redovno posjećivale Heliodrom u periodu od maja do jula 1993., za što nisu tražile njegovo odobrenje.⁴¹⁰⁹ Prlić zaključuje da on treba biti oslobođen optužbi po tačkama 1-3 i 6-18 Optužnice.⁴¹¹⁰

1325. Tužilaštvo odgovara da su osporeni zaključci razumni i da Prlić ne pokazuje drugačije.⁴¹¹¹ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na dokaze kako bi konstatovalo da je Prlić otvorio i zatvorio Zatvor u Gabeli i da on ne objašnjava kakvu relevantnost u tom pogledu ima eventualna razlika između zatvora, namijenjenih za osobe protiv kojih se vodi krivični postupak, i zatočeničkih centara, namijenjenih za ratne zarobljenike.⁴¹¹² Tužilaštvo tvrdi da postoji obilje

⁴¹⁰³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 417. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 418, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 1.2.6, 11.9.

⁴¹⁰⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 421; žalbeni pretres, ŽT. 145 (20. mart 2017.). Prlić dalje tvrdi da se okružni zatvori razlikuju od zatočeničkih centara. Prlićev žalbeni podnesak, par. 421, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, par. "413-416".

⁴¹⁰⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 421, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 181-182 (žalbena podosnova 6.1).

⁴¹⁰⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 422-423. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 606 (u okviru Prlićeve žalbene podosnove 16.9).

⁴¹⁰⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 424.

⁴¹⁰⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 425, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3.

⁴¹⁰⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 425.

⁴¹¹⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 427.

⁴¹¹¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 249-250. V. žalbeni pretres, ŽT. 193, 226-231 (20. mart 2017.).

⁴¹¹² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 254-256. U svakom slučaju, tužilaštvo tvrdi da je ta razlika irelevantna, budući da se između zatočenika u Zatvoru u Gabeli, koji su uključivali muslimanske pripadnike HVO-a, pripadnike ABiH i civile Muslimane, među kojima je bilo onih protiv kojih se vodio krivični postupak, zapravo nije pravila nikakva razlika. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 255.

dokaza koji pokazuju ovlaštenja Prlića i Vlade u vezi sa zatočeničkim objektima.⁴¹¹³ Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić ne pokazuje da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na njegove izjave i dopise kao na dokaz njegovih ovlaštenja.⁴¹¹⁴ Po mišljenju tužilaštva, Prlić pogrešno tumači i ignoriše dokaze koji pokazuju da je on bio ovlašten za odobravanje pristupa humanitarne pomoći zatočeničkim centrima.⁴¹¹⁵ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da dokazi da su međunarodne organizacije posjećivale Heliodrom bez njegovog odobrenja ne dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima.⁴¹¹⁶

b. Analiza

1326. Žalbeno vijeće na početku primjećuje da je zaključak Pretresnog vijeća da je Prlić bio nadležan za zatočeničke centre potkrijepljen s više dokaza.⁴¹¹⁷ Konkretno, Žalbeno vijeće smatra da se prilikom donošenja tog zaključka Pretresno vijeće oslonilo na dokaze da je Prlić potpisao odluke, ili predsjedavao sastancima HVO-a HZ HB na kojima su donesene odluke, između ostalog, o sljedećem: (1) otvaranju Zatvora u Gabeli i imenovanju njegovog ravnatelja i potom o zatvaranju tog zatvora;⁴¹¹⁸ (2) osnivanju radne grupe radi obilaska opštine Čapljina, inspekcije mjesta zatočenja i predlaganja mjera za poboljšanje uslova zatočenja;⁴¹¹⁹ i (3) osnivanju Službe za razmjenu na čelu s Pušićem.⁴¹²⁰ Pretresno vijeće se konkretno detaljnije bavilo Prlićevim učesćem u zločinima počinjenim na Heliodromu, u Zatočeničkom centru Vojno i u zatvorima u Dretelju i Gabeli.⁴¹²¹ Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da i sam Prlić ukazuje na dokaze koji upućuju na to da je Vlada bila odgovorna za zatočeničke objekte i zarobljenike.⁴¹²² Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao grešku i stoga odbacuje argument da nema dokaza koji njega ili HVO HZ HB dovode u vezu sa zatočeničkim centrima.⁴¹²³

⁴¹¹³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 252-253. V. žalbeni pretres, ŽT. 232 (20. mart 2017.).

⁴¹¹⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 257-258.

⁴¹¹⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 259.

⁴¹¹⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 260.

⁴¹¹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 112-114, 218-219 s referencama koje se tamo navode.

⁴¹¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 154 i fusnote 359 (gdje se upućuje na dokazne predmete P02679, P03350, str. 3), 360 (gdje se upućuje na dokazne predmete P02674, P03350, str. 3), par. 155 i fusnota 364 (gdje se upućuje na dokazni predmet P07668), par. 156. V. takođe dolje, par. 1368-1373.

⁴¹¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 59, 211 i fusnote 117, 483, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03560.

⁴¹²⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 101 i fusnota 299. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 102-104.

⁴¹²¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 220 i dalje.

⁴¹²² V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 412, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00292, Zorana Buntića, T. 30655 (14. juli 2008.), Zorana Perkovića, T. 31982 (4. septembar 2008.).

⁴¹²³ Žalbeno vijeće takođe smatra da Prlić nije objasnio kako navodno nepostojanje dokaza o razmjeni informacija između zatočeničkih centara i njega ili HVO-a HZ HB, ili o tome da je HVO HZ HB predvidio sredstva za finansiranje zatočeničkih centara ili da ih je finansirao utiče na osporeni zaključak, s obzirom na ostale dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo. Žalbeno vijeće stoga odbacuje te argumente.

1327. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o razlici između zatočeničkih centara – namijenjenih za ratne zarobljenike – i zatvora – namijenjenih za osobe protiv kojih se vodi krivični postupak – on ne objašnjava kako bi dokazi o postojanju takve razlike uticali na osporeni zaključak, s obzirom na zaključak Pretresnog vijeća da u Zatvoru u Gabeli u praksi nije pravljena nikakva razlika između zatočenika na osnovu njihovog statusa.⁴¹²⁴ Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do osporenog zaključka.

1328. Što se tiče Prlićevog argumenta da je za vojne objekte u Dretelju i Gabeli bio nadležan opštinski HVO, Žalbeno vijeće smatra da on iskrivljeno prikazuje zaključak Pretresnog vijeća.⁴¹²⁵ U svakom slučaju, čak i ako se pretpostavi da je Prlić pokazao da je lokalni HVO imao određena ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima,⁴¹²⁶ on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu ostalih dokaza,⁴¹²⁷ ne bi mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće, naime, da je on bio nadležan za zatočeničke centre. Žalbeno vijeće stoga odbacuje njegov argument.

1329. Prelazeći na Prlićev prigovor u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća da je HVO HZ HB odobrio zahtjev HVO-a opštine Čapljina za premještanje zatočenika i zadužio određene osobe da pronađu alternativni smještaj za zatočenike u drugim zatočeničkim objektima, Žalbeno vijeće smatra da su ti zaključci u velikoj mjeri potkrijepljeni dokazima na kojima su zasnovani,⁴¹²⁸ te konstatuje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do njih. Kad je riječ o njegovom argumentu da HVO HZ HB nije mogao prisiliti opštinske organizacije HVO-a da pomognu HVO-u opštine Čapljina u obezbjeđivanju smještaja za zatočenike, Žalbeno vijeće smatra da, čak i da nijedna opština nije bila spremna da pomogne opštini Čapljina preuzimanjem određenog broja zatočenika, kao što upućuju dokazi na koje Prlić ukazuje,⁴¹²⁹ on nije

⁴¹²⁴ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 200, 203-204. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 194-195.

⁴¹²⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 2081 (gdje se konstatuje da je Stojić 3. jula 1993. izdao naređenje shodno kojem je nadležnost za rukovođenje zatočenjem vojno sposobnih muškaraca Muslimana u opštini Čapljina prešla na lokalni HVO, ali se takođe konstatuje da Vijeće ne raspolaže dokazima koji pokazuju da je lokalni HVO preuzeo odgovornost za zatočenje uhapšenih muškaraca Muslimana).

⁴¹²⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 416, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D01105, 2D01019; Zoran Buntić, T. 30499-30500, 30502-30503 (9. juli 2008.).

⁴¹²⁷ V. gore, par. 1326.

⁴¹²⁸ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 211 i fusnote 481, 486, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03560, str. 1, 4 ("[n]akon razmatranja zahtjeva HVO općine Čapljina za izmještanje pritvorenika [...] jednoglasno su doneseni sljedeći zaključci [...] odredit će nove lokacije i izvršiti premještanje ratnih zarobljenika"), 5, P03573 (radna grupa HVO-a HZ HB "posjetila je općinu Čapljina i utvrdila postojeće uvjete [...] smještaja ratnih zarobljenika i izoliranih osoba [i] predlaže izmještanje dijela zatočenih osoba iz Čapljine [...]. Zadužuju se [...] [da] vid[e] smještajne mogućnosti [...] za izmještanje određenog broja zatočenih osoba iz Čapljine."), Zorana Buntića, T(f). 30585 (10. juli 2008.) (u vezi s nespremnošću drugih opština da obezbijede smještaj za zatočenike iz Čapljine u svojim objektima).

⁴¹²⁹ V. Zoran Buntić, T. 30582-30586 (10. juli 2008.).

pokazao da se to kosi s osporenim zaključkom da je on imao ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje taj argument.⁴¹³⁰

1330. Što se tiče prigovora u vezi sa zaključkom da je Prlić bio ovlašten za zatvaranje zatočeničkih centara, Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao doći do tog zaključka na osnovu dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo.⁴¹³¹ Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir Bobanovu odluku od 10. decembra 1993. o zatvaranju zatočeničkih centara, na koju Prlić upućuje,⁴¹³² i konstatovalo da je Boban, među ostalima, imao ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima.⁴¹³³ Kad je riječ o oslanjanju Pretresnog vijeća na Prlićeve dopise poslate u decembru 1993., u kojima je on govorio o procesu zatvaranja zatočeničkih objekata, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama na osnovu tih dopisa, koje je on poslao u svom zvaničnom svojstvu, ne bi mogao izvesti zaključak da je on bio nadležan za zatočeničke centre.⁴¹³⁴ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje sve te argumente.

1331. Prelazeći na Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on bio ovlašten za odobravanje pristupa međunarodnim organizacijama u zatočeničke centre, oslonivši se na jedan nepotkrijepljeni dokument koji sadrži dokaze iz druge ruke, Žalbeno vijeće podsjeća da se prilikom ocjenjivanja dokazne vrijednosti dokaza iz druge ruke moraju uzeti u obzir pripadajuće okolnosti.⁴¹³⁵ U okolnostima ovog predmeta, Žalbeno vijeće je mišljenja da je autor dokumenta na koji se Pretresno vijeće oslonilo – izvještaja jedne međunarodne organizacije – zabilježio ono što mu je Prlić lično rekao na sastanku prethodne noći i smatra da bi se razuman presuditelj o činjenicama mogao na to osloniti.⁴¹³⁶ Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da u spisu postoje dokazi

⁴¹³⁰ Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 1.2.6 i 11.9, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 168-176, 1093-1096.

⁴¹³¹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 158, tom 4, par. 112, 254, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P06965 (izvještaj UN-a od 30. novembra 1993. u kojem se pominje Prlićeva izjava da namjerava zatvoriti logore za ratne zarobljenike), par. 6, P07668 (uredba HR HB od 23. decembra 1993. o zatvaranju Zatvora u Gabeli, koja nosi Prlićevo ime). Prlićeva tvrdnja da se okružni zatvori razlikuju od zatočeničkih centara odbacuje se drugdje. V. gore, par. 1326. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 6.1, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218.

⁴¹³² V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 423. V. takođe dolje, par. 1366.

⁴¹³³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1441, tom 3, par. 191. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 158, na koji Prlić upućuje. V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1099; dolje, par. 1372.

⁴¹³⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 112 i fusnote 335-336 s referencama koje se tamo navode.

⁴¹³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 303. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1276, 1307.

⁴¹³⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1437 (gdje se upućuje na dokazni predmet P09846 (povjerljivo)), tom 4, par. 113. Žalbeno vijeće konkretno smatra da je razumno pretresno vijeće moglo shvatiti da se izjava iz izvještaja o kojem je ovdje riječ – "ponuđeno mi je da posjetim Rodoč" – odnosi na Heliodrom. V. npr. Philip Roger Watkins, T. 18868 (22. maj 2007.) ("Rodoč se ponekad naziva i Heliodrom."). Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183.

koji potvrđuju da je taj sastanak održan i da se o njemu izvještava u predmetnom dokumentu,⁴¹³⁷ kao i potkrepljujući dokazi o Prličevim ovlaštenjima za odobravanje pristupa međunarodnim organizacijama u zatočeničke centre.⁴¹³⁸ Žalbena vijeće stoga odbacuje Prličev argument.

1332. Kad je riječ o Prličevom navodu da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su međunarodne organizacije redovno posjećivale Heliostrom u periodu od maja do jula 1993., a da nisu tražile njegovo odobrenje, Žalbena vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Prlič bio jedna od nekoliko osoba koje su regulisale pristup predstavnika međunarodnih organizacija Heliostromu⁴¹³⁹ i konstatuje da se Prličev argument ne kosi s osporenim zaključkom da je on takođe bio ovlašten za odobravanje pristupa međunarodnim organizacijama u zatočeničke centre. Žalbena vijeće stoga odbacuje taj argument.

1333. Pošto je odbacilo gore navedene argumente, Žalbena vijeće konstatuje da Prlič nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je on imao ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima⁴¹⁴⁰ ili da je bio ovlašten za odobravanje pristupa međunarodnim organizacijama u te centre. Žalbena vijeće stoga odbija Prličevu osnovu 13, djelimično.

(ii) Heliostrom

a. Prličeva ovlaštenja u vezi s Heliostromom (Prličeve podosnove 16.7.1 i 16.7.3)

1334. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao ovlaštenja u vezi s Heliostromom i da je bio uključen u odobravanje pristupa predstavnicima međunarodnih organizacija na Heliostrom i/ili za to ovlašten.⁴¹⁴¹ Tužilaštvo odgovara da Prličeve neargumentovane tvrdnje treba odbaciti bez razmatranja.⁴¹⁴² Žalbena vijeće smatra da su Prličeve tvrdnje u cijelosti zasnovane na upućivanju na njegovu žalbenu osnovu 13, koju Vijeće odbija na drugim mjestima u ovoj Presudi.⁴¹⁴³ Prličeve žalbene podosnove 16.7.1 i 16.7.3 se odbijaju.

⁴¹³⁷ Svjedok BB, T. 17284-17285 (zatvorena sjednica) (17. april 2007.).

⁴¹³⁸ Dokazni predmet P03573 (Zapisnik sa 47. sjednice HVO-a HZ HB održane 20. jula 1993., kojom je Prlič predsjedavao i na kojoj je donesen sljedeći zaključak: "Omogućava se pristup Međunarodnom crvenom križu i drugim međunarodnim organizacijama radi kontrole uvjeta boravka u objektima gdje su smještene zatočene osobe."). Žalbena vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na taj dokazni predmet kako bi konstatovalo, konkretno, da je Vlada raspravljala o položaju zatočenika u zatočeničkim centrima i mogućim potezima s tim u vezi. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 219 i fusnota 558, par. 224 i fusnota 569.

⁴¹³⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1441.

⁴¹⁴⁰ Žalbena vijeće razmatra Prličeve konkretne prigovore u vezi s Heliostromom, Zatočeničkim centrom Vojno, Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli drugdje u Presudi. V. dolje, par. 1334-1373.

⁴¹⁴¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 586-587, 592-593, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 13.

⁴¹⁴² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 369.

⁴¹⁴³ V. gore, par. 1318-1333; dolje, par. 1335-1343, 1356-1373.

b. Prličevo omogućavanje i podržavanje zatočenja civila na Heliodromu (Prličeva osnova 13 djelimično i podosnova 16.7.2)

1335. Pretresno vijeće je zaključilo da je na 38. sjednici HVO-a održanoj 17. maja 1993., kojoj je, pored ostalih, prisustvovao Prlič, HVO izrazio podršku izmještanju civila iz Mostara na Heliodrom, navodeći da su žene, djeca i stariji pušteni na slobodu.⁴¹⁴⁴ Pretresno vijeće je konstatovalo da se na više sastanaka HVO-a/Vlade HZ(R) HB kojima je Prlič prisustvovao, posebno na sastancima održanim 19. i 20. jula 1993., pokretalo pitanje položaja zatočenika u zatočeničkim centrima i da je Vlada priznala da bi nešto trebalo učiniti kako bi se uslovi zatočenja poboljšali, ali da nije smatrala da je ona za to odgovorna.⁴¹⁴⁵

1336. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je na sastancima 19. i 20. jula 1993. godine Prlič bio obaviješten o lošem položaju zatočenih Muslimana u zatočeničkim centrima.⁴¹⁴⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da je izdavanjem saopštenja za štampu 23. jula 1993. – u kojem se navodi da su zatočenici u svim zatočeničkim centrima, uključujući Heliodrom, muškarci u dobi za vojnu obavezu, da su žene, djeca i stariji pušteni odatle, te da je obavljen ljekarski pregled svih zatočenika i da su osobe s bilo kakvim zdravstvenim problemima puštene na slobodu bez obzira na starost – Prlič iznio informacije o zatočenju Muslimana za koje je znao da su netačne.⁴¹⁴⁷

1337. Pretresno vijeće je smatralo Prliča ne oslobađa odgovornosti činjenica da je preduzeo mjere za poboljšanje uslova zatočenja zatočenika, ali da nije sebe smatrao odgovornim za njihovo provođenje.⁴¹⁴⁸ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da se Prlič morao postarati za to da odluka od 19. jula 1993. zaista i bude provedena u djelo, ali da je on, umjesto toga, 23. jula 1993. javno opravdavao zatočenje Muslimana na Heliodromu i negirao da je njihov položaj loš.⁴¹⁴⁹ Pretresno vijeće je stoga konstatovalo da je Prlič omogućio zatočenje civila i loše uslove u kojima su zatočenici živjeli.⁴¹⁵⁰

⁴¹⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 222.

⁴¹⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 224.

⁴¹⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 224-225.

⁴¹⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 223 (gdje se upućuje na dokazni predmet P03673, str. 2), 225.

⁴¹⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 225.

⁴¹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 225.

⁴¹⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 225.

i. Argumenti strana u postupku

1338. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo, oslanjajući se "praktično" na jedan dokument, zapisnik s 38. sjednice HVO-a HZ HB održane 17. maja 1993., da su on i HVO HZ HB omogućavali i podržavali zatočenje civila i loše uslove na Heliodromu.⁴¹⁵¹

1339. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je HVO HZ HB "priznao da bi trebalo da se nešto učini kako bi se uslovi zatočenja poboljšali" i da je on izdavanjem saopštenja za štampu 23. jula 1993. – u kojem je, nakon što je prethodno, 19. i 20. jula 1993., bio obaviješten o lošem položaju zatočenih Muslimana, javno negirao takve loše uslove – svjesno dao netačne informacije.⁴¹⁵² Prlić tvrdi da su se sastanci od 19. i 20. jula 1993. ticali zatvora u Čapljini, a ne Heliodroma.⁴¹⁵³ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja saopštenja za štampu ignorisalo kontekstualne dokaze.⁴¹⁵⁴

1340. Tužilaštvo odgovara da je Prličeva tvrdnja da se Pretresno vijeće oslonilo na jedan dokument kako bi zaključilo da je on omogućavao i podržavao zatočenje civila i loše uslove na Heliodromu netačna, da se u njoj ne navodi nikakva greška i da ona ne pokazuje da je Pretresno vijeće nerazumno protumačilo taj dokument.⁴¹⁵⁵ Tužilaštvo tvrdi da Prlić ne pokazuje da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo zaključiti da je on putem saopštenja za štampu od 23. jula 1993. svjesno iznio netačne informacije i iznosi argument da, iako su sastanci Vlade od 19. i 20. jula 1993. bili usredsređeni na uslove u zatvorima u Čapljini, zapisnik pokazuje da se znalo da su uslovi zatočenja generalno loši.⁴¹⁵⁶

⁴¹⁵¹ Prličev žalbeni podnesak, par. 588-589, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 1D01666, Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 3 i žalbena podosnova 16.4.2. V. takođe Prličev žalbeni podnesak, par. 414(g).

⁴¹⁵² Prličev žalbeni podnesak, par. 590.

⁴¹⁵³ Prličev žalbeni podnesak, par. 590, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, par. 417 (žalbena osnova 13).

⁴¹⁵⁴ Konkretno, Prlić tvrdi: (1) da je on saopštenje za štampu izdao odgovarajući na apel Mate Granića za rješavanje tadašnje sve lošije humanitarne situacije u BiH; (2) da su informacije iz saopštenja za štampu potekle od organa zaduženih za zatočeničke centre; (3) da nema dokaza da su osobe zadužene za Heliodrom bile dužne da šalju informacije njemu ili Vladi HR HB ili da su takve informacije bile razmijenjene; (4) da on nije imao *de jure* ovlaštenja u vezi s bilo kojim od zatočeničkih centara, uključujući Heliodrom; (5) da ne postoje dokazi da je on "prekoračio svoja legitimna ovlaštenja"; i (6) da on nije mogao primjenjivati nikakve mjere na Heliodromu. Prličev žalbeni podnesak, par. 590. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 591, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbena osnova 13.

⁴¹⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 370.

⁴¹⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 371. V. žalbeni pretres, ŽT. 228-229 (20. mart 2017.). Tužilaštvo takođe upućuje na druge zaključke i potkrepljujuće dokaze, tvrdeći da oni pokazuju da je Prlić 23. jula 1993. lagao. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 371. Po mišljenju tužilaštva, činjenica da je saopštenje za štampu dato kao odgovor na Granićev apel nije relevantna. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 371. Naposljetku, tužilaštvo iznosi argument da se u Prličevoj tvrdnji da su informacije iz saopštenja za štampu potekle od organa zaduženih za zatočeničke centre ignorišu informacije kojima je on zapravo raspomagao. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 372.

ii. Analiza

1341. Na početku, Žalbeno vijeće smatra da Prlić iskrivljeno prikazuje osporeni činjenični zaključak kada tvrdi da se Pretresno vijeće praktično oslonilo na jedan dokument. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće osporeni zaključak donijelo nakon diskusije o raznim dokazima, uključujući zapisnik sa 38. sjednice HVO-a HZ HB od 17. maja 1993., saopštenje za štampu od 23. jula 1993., zapisnike sa sjednica HVO-a HZ HB održanih 19. i 20. jula 1993., kao i druge zaključke.⁴¹⁵⁷ Budući da Prlić nije pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće odbacuje taj argument.

1342. Žalbeno vijeće sada prelazi na osporene zaključke da je HVO HZ HB priznao da bi nešto trebalo učiniti kako bi se uslovi zatočenja poboljšali i da je Prlić te loše uslove, iako je za njih znao, javno negirao i stoga svjesno dao netačne informacije. Što se tiče Prlićevog argumenta da su se sastanci od 19. i 20. jula 1993. ticali zatvora u Čapljini, a ne Heliodroma, Žalbeno vijeće je proučilo dokaze u osnovi i smatra da bi, na osnovu tih dokaza, razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da se rasprava odnosila na sve zatočeničke centre, a ne samo na zatvore u Čapljini.⁴¹⁵⁸ Kad je riječ o Prlićevom argumentu da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja saopštenja za štampu ignorisalo kontekstualne dokaze, Žalbeno vijeće smatra da on nije objasnio kako se dokazi za koje on tvrdi da ih je Pretresno vijeće ignorisalo kose s osporenim zaključcima.⁴¹⁵⁹ Žalbeno vijeće stoga odbacuje sve te argumente.

1343. Žalbeno vijeće stoga odbija Prlićevu žalbenu osnovu 13, djelimično, kao i njegovu žalbenu podosnovu 16.7.2.

⁴¹⁵⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 222-224, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03560, P03573, P03673, 1D01666. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 3 i žalbene podosnove 16.4.2, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183, 1225-1230.

⁴¹⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 224 i fusnota 569, gdje se upućuje na dokazne predmete P03560, str. 4, P03573. Žalbeno vijeće konkretno napominje da se u dokaznom predmetu P03560, zapisniku sa 46. sjednice HVO-a HZ HB održane 19. jula 1993., kaže sljedeće: "Nakon razmatranja zahtjeva HVO općine Čapljina za izmještanje pritvorenika kao i razmatranja statusa i uvjeta smještaja pritvorenika i izoliranih osoba, s ciljem poboljšavanja uvjeta njihovog smještaja kao i prevazilaženja novonastale situacije, jednoglasno su doneseni sljedeći zaključci [...] ratnim zarobljenicima osigurati smještajne uvjete, materijalno i sanitetsko osiguranje sukladno Ženevskoj konvenciji o postupanju sa ratnim zarobljenicima." Dokazni predmet P03560, str. 4 (kurziv dodat). Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 13, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1318-1333, dolje, par. 1356-1373.

⁴¹⁵⁹ V. gore, fusnota 4154. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene osnove 13, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1318-1333; dolje, par. 1356-1373.

c. Prličevo omogućavanje i prihvatanje korištenja zatočenika s Heliograma za rad na liniji fronta (Prličeva podosnova 16.7.4)

1344. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič bio jedan od zvaničnika HZ(R) HB koji su dobijali informacije o incidentima do kojih je dolazilo tokom rada zatočenika s Heliograma i drugih lokacija na liniji fronta.⁴¹⁶⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlič, nakon što je bio obaviješten o tim incidentima, imao ovlaštenja da interveniše i prekine tu praksu i da je svojim propustom da djeluje s jedne strane omogućavao korištenje zatočenika s Heliograma za rad na liniji fronta, kao i njihovo korištenje za živi štit, a s druge prihvatio njihovo zlostavljanje i pogibiju nekih od njih.⁴¹⁶¹

i. Argumenti strana u postupku

1345. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on omogućavao korištenje zatočenika s Heliograma za rad na liniji fronta, kao i njihovo korištenje za živi štit, da je imao ovlaštenja da interveniše, te da je prihvatio njihovo zlostavljanje i pogibiju nekih od njih.⁴¹⁶² Prlič tvrdi da on nije imao ovlaštenja nad vojskom ili osobama na Heliogramu koje su bile nadležne za upućivanje zatočenika na prisilni rad.⁴¹⁶³ On tvrdi da je za takva pitanja bio nadležan Glavni stožer HVO-a, koji je zabranio odvođenje zarobljenika na rad u opasne zone, te da je ministar odbrane izdao naređenja u cilju sprečavanja takve prakse.⁴¹⁶⁴

1346. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo, oslanjajući se na selektivne dokaze, uključujući dopise MKCK-a čije su mu kopije bile upućene, da je on dobijao informacije o prisilnom radu koji su obavljali zatočenici.⁴¹⁶⁵ On tvrdi da ne postoje dokazi da je on te dopise primio i da, čak i da jeste, oni ne predstavljaju dokaz njegovih *de jure* i *de facto* ovlaštenja, a kamoli njegovog "pristanka putem zanemarivanja dužnosti".⁴¹⁶⁶ Prlič takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je MKCK u novembru 1993. poslao izvještaj o pitanju prisilnog rada Bobanu i Pogarčiću, koji su – za razliku od njega – bili za to odgovorni, da je Marijan Biškić primio dopise MKCK-a, da su Vojna policija, kao nadležni organ, i SIS odgovorili na svaki dopis i da su preduzete mjere kako bi se ispitali navodi izneseni u dopisima MKCK-a.⁴¹⁶⁷

⁴¹⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1481, 1492, tom 4, par. 229.

⁴¹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 232. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 274.

⁴¹⁶² Prličev žalbeni podnesak, par. 594. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 595, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, žalbene osnove 12-13.

⁴¹⁶³ Prličev žalbeni podnesak, par. 596.

⁴¹⁶⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 596.

⁴¹⁶⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 597.

⁴¹⁶⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 597.

⁴¹⁶⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 597; Prličeva replika, par. 75.

1347. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne pokazuje nikakvu grešku u osporenom zaključku da je on omogućavao korištenje zatočenika za rad na liniji fronta, budući da je znao za tu praksu i da nije intervenisao.⁴¹⁶⁸ Tužilaštvo tvrdi da on ignoriše zaključke Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima u vezi s vojskom i Odjelom obrane, za čije funkcionere je utvrđeno da su imali ovlaštenja u vezi s korištenjem zatočenika s Heliodroma za prisilni rad.⁴¹⁶⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da postoje dokazi da je on bio lično obaviješten o korištenju zatočenika s Heliodroma za rad na liniji fronta.⁴¹⁷⁰ Po mišljenju tužilaštva, dokazi da su Vojna policija i SIS "reagovali" u vezi s tim pitanjem ne dovode u pitanje zaključke Pretresnog vijeća o Prličevom propustu da interveniše.⁴¹⁷¹ U svakom slučaju, tužilaštvo tvrdi da Prlić ne ukazuje ni na kakve dokaze koji pokazuju stvarno sprečavanje ili kažnjavanje niti na dokaze koji na neki drugi način dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da nijedan pripadnik HVO-a nikada nije bio kažnjen zbog korištenja zarobljenika sa Heliodroma za prisilni rad.⁴¹⁷²

ii. Analiza

1348. Što se tiče Prličevog argumenta da on nije imao ovlaštenja nad vojskom ili osobama na Heliodromu koje su bile ovlaštene za upućivanje zatočenika na prisilni rad, Žalbeno vijeće podsjeća da drugdje odbacuje Prličeve generalne prigovore vezane za njegova vojna ovlaštenja i ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima.⁴¹⁷³ Pretresno vijeće je nabrojalo nekoliko osoba, među kojima nije Prlić, koje su bile ovlaštene za izdavanje odobrenja za korištenje zatočenika s Heliodroma za prisilni rad, ali je Prlića uključilo među osobe koje su dobijale informacije o incidentima do kojih je dolazilo tokom prisilnog rada koji su obavljali zatočenici s Heliodroma.⁴¹⁷⁴ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić imao ovlaštenja da interveniše i prekine tu praksu na osnovu svog položaja vlasti.⁴¹⁷⁵ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da se Prličevi argumenti u vezi s nadležnošću Glavnog stožera HVO-a i naređenjima ministra odbrane ne kose s osporenim zaključkom da je on omogućavao korištenje zatočenika s Heliodroma za rad na liniji fronta, kao i njihovo korištenje za živi štit, i da je prihvatio njihovo zlostavljanje i pogibiju nekih od njih.⁴¹⁷⁶ Žalbeno vijeće stoga odbacuje te argumente.

⁴¹⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 373; žalbeni pretres, ŽT. 229 (20. mart 2017.).

⁴¹⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 374.

⁴¹⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 375.

⁴¹⁷¹ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 376.

⁴¹⁷² Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 376.

⁴¹⁷³ V. gore, par. 1098-1127, 1318-1333.

⁴¹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1492.

⁴¹⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 232.

⁴¹⁷⁶ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 594, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 232.

1349. Što se tiče Prličevog argumenta da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na selektivne dokaze – tj. na izvještaj jedne međunarodne organizacije o sastanku s njim, od 17. avgusta 1993., i na dva dopisa jedne međunarodne organizacije, od 18. februara i 16. marta 1994. – kako bi zaključilo da je on dobijao informacije o radu zatočenika,⁴¹⁷⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da se u dokumentu od 17. avgusta 1993. izvještava o ličnom sastanku s Prličem prethodne večeri na kojem je on "ovlaš prešao preko" navoda MKCK-a o korištenju zarobljenika s Heliograma i drugih lokacija za rad na liniji fronta.⁴¹⁷⁸ Žalbeno vijeće takođe smatra da je Prliču upućena kopija dopisa od 18. februara i 16. marta 1994. i da bi, na osnovu ta tri dokumenta, razuman presuditelj o činjenicama mogao doći do osporenog zaključka. Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije donijelo zaključak da je Prlič imao ovlaštenja da interveniše kako bi prekinuo praksu korištenja zatočenika s Heliograma za rad na liniji fronta niti da je "prista[o] putem zanemarivanja dužnosti" na osnovu dva pomenuta dopisa.⁴¹⁷⁹ Žalbeno vijeće stoga odbacuje te argumente.

1350. Kad je riječ o Prličevom završnom argumentu da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su drugi zvaničnici primili izvještaj i dopise MKCK-a u vezi s tim pitanjem, da su Vojna policija i SIS odgovorili na svaki dopis i da su preduzete mjere radi ispitivanja iznesenih navoda, Žalbeno vijeće smatra da, bez obzira na dokaze koji su navodno ignorisani,⁴¹⁸⁰ Prlič nije pokazao da zaključak Pretresnog vijeća ne bi mogao stajati na osnovu gore pomenutih dokaza da je i on bio obaviješten o korištenju zatočenika za rad na liniji fronta.⁴¹⁸¹ Žalbeno vijeće stoga odbacuje taj argument.

1351. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu podosnovu 16.7.4.

d. Prličevo planiranje i omogućavanje organizovanja odlaska približno 2.500 zatočenika s Heliograma u Hrvatsku (Prličeva podosnova 16.7.5)

1352. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, barem jednom prilikom u julu 1993., Prlič planirao i omogućio organizovanje odlaska približno 2.500 zatočenika s Heliograma u Hrvatsku, iako je znao da je jedna međunarodna organizacija taj plan nazvala "etnički[m] čišćenje[m]".⁴¹⁸²

1353. Prlič tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je donijelo taj zaključak, oslonivši se na ograničene i nepotkrijepljene dokaze.⁴¹⁸³ On tvrdi da nema dokaza da je on učestvovao u puštanju

⁴¹⁷⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1481 i fusnota 3749, tom 4, par. 229 i fusnota 575, gdje se upućuje na dokazne predmete P07895, str. 1, P08079 (povjerljivo), str. 2, P09846 (povjerljivo).

⁴¹⁷⁸ V. dokazni predmet P09846 (povjerljivo).

⁴¹⁷⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 232 ("[s] obzirom na položaj vlasti na kojem je bio"). V. takođe gore, par. 1021-1127, 1318-1333.

⁴¹⁸⁰ V. Prličev žalbeni podnesak, par. 597, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00284 i svjedočenje Marijana Biškića.

⁴¹⁸¹ V. gore, par. 1348-1349.

⁴¹⁸² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 235.

ljudi s Heliodroma na slobodu.⁴¹⁸⁴ Po Prličevom mišljenju, Pretresno vijeće je ignorisalo dokaze u kojima nema pomena o 10.000 ljudi koji žele da napuste Mostar, kao i činjenicu da je, od 502 osobe koje su zatražile tranzitnu vizu za Hrvatsku, iz porodičnih i bezbjednosnih razloga ili iz razloga vezanih za zaposlenje i zdravlje, samo 71 osoba bila iz Mostara.⁴¹⁸⁵

1354. Tužilaštvo odgovara da Prlić iskrivljeno prikazuje dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo.⁴¹⁸⁶ Tužilaštvo tvrdi da Prlić ignoriše dokaze koji pokazuju njegovu ključnu ulogu u organizovanju raseljavanja zarobljenika i da činjenica da su drugi bili ovlašteni za puštanje zatočenika na slobodu ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je Prlić "planirao i omogućio" odlazak zatočenika s Heliodroma.⁴¹⁸⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da, čak i ako su neke od 2.500 osoba zatražile tranzitnu vizu, to ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da odlazak tih ljudi nije bio dobrovoljan.⁴¹⁸⁸

1355. Što se tiče argumenta da se Pretresno vijeće oslonilo na ograničene i nepotkrijepljene dokaze, Žalbeno vijeće primjećuje da Prlić u oba aspekta iskrivljeno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća, koji su bili zasnovani na više međusobno potkrepljujućih dokaza.⁴¹⁸⁹ Kad je riječ o Prličevom prigovoru da nema dokaza da je on učestvovao u puštanju ljudi s Heliodroma na slobodu, Žalbeno vijeće smatra da zaključak Pretresnog vijeća da su Vojna policija i drugi organi HVO-a – među kojima nije nabrojan Prlić – bili ovlašteni za puštanje zatočenika na slobodu⁴¹⁹⁰ nije sprečavao Pretresno vijeće da donese osporeni zaključak, koji je potkrijepljen dokazima.⁴¹⁹¹ Isto tako, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije objasnio kako dokazi koji su navodno ignorisani dovode u pitanje osporeni zaključak.⁴¹⁹² Iz tih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje sve Prličeve argumente, kao i njegovu žalbenu podosnovu 16.7.5.

⁴¹⁸³ Prličev žalbeni podnesak, par. 598.

⁴¹⁸⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 598. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 599, gdje se upućuje na Prličev žalbeni podnesak, podosnove 16.6.3-16.6.4.

⁴¹⁸⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 600.

⁴¹⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 377.

⁴¹⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 379.

⁴¹⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 378. Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić upućuje na oskudne ili irelevantne dokaze i da ignoriše relevantne zaključke Pretresnog vijeća. Odgovor tužilaštva na Prličevu žalbu, par. 378.

⁴¹⁸⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 234-235 i fusnote 588-591 s referencama koje se tamo navode. Upor. Prličev žalbeni podnesak, par. 598 i fusnota 1533. U svakom slučaju, ne postoji opšti uslov da svjedočenje nekog svjedoka mora biti potkrijepljeno ako se inače smatra vjerodostojnim. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243, 1264; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 215. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 274.

⁴¹⁹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1445-1452.

⁴¹⁹¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 234-235 s referencama koje se tamo navode. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.6.3 i 16.6.4, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1300, 1304-1306, 1308-1309, 1315, 1317.

⁴¹⁹² V. Prličev žalbeni podnesak, par. 600, gdje se upućuje na dokazne predmete P03554 (povjerljivo), P09682 (povjerljivo), str. 3-4, Adalberta Rebića, T. 28462-28465 (djelimično zatvorena sjednica) (22. maj 2008.). Upor. dokazni predmet P09679 (povjerljivo).

(iii) Zatočenički centar Vojno (Prlićeva osnova 13 djelimično i podosnova 16.8)

1356. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić od 20. januara 1994. godine bio obaviješten o tome da se zatočeniци iz Zatočeničkog centra Vojno koriste za rad na liniji fronta i da je više njih bilo zlostavljano, ranjeno ili je poginulo tokom takvog rada.⁴¹⁹³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Prlić, budući da je nastavio da obavlja svoje funkcije i da nije preduzeo nikakve mjere kako bi zaustavio zločine koji su se nastavili sve do kraja januara 1994., prihvatio korištenje zatočenika na liniji fronta i njihovu posljedičnu smrt i ranjavanje.⁴¹⁹⁴

1357. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao ovlaštenja u vezi sa Zatočeničkim centrom Vojno i njegovim zatočenicima.⁴¹⁹⁵ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on prihvatio korištenje zatočenika na liniji fronta i njihovu smrt i ranjavanje, oslonivši se na dopise koje je MKCK poslao drugima, a njemu je dostavljena kopija.⁴¹⁹⁶

1358. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća bili razumni i da Prlićeve argumente treba odbaciti bez razmatranja.⁴¹⁹⁷

1359. Na početku, Žalbeno vijeće podsjeća da u jednom drugom dijelu Presude odbacuje Prlićev prigovor vezan za njegova ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima generalno⁴¹⁹⁸ i smatra da on ne pokazuje nikakvu grešku koja se konkretno tiče njegovih ovlaštenja u vezi sa Zatočeničkim centrom Vojno.⁴¹⁹⁹ Što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on prihvatio korištenje zatočenika na liniji fronta i smrt i ranjavanje nekih od njih, oslonivši se na dopise MKCK-a čije su mu kopije dostavljene,⁴²⁰⁰ Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao konstatovati da je on bio obaviješten na osnovu tih dokaza⁴²⁰¹ i stoga

⁴¹⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 238, 274. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 236-237. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1685-1686.

⁴¹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 238, 274.

⁴¹⁹⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 414(h), 601.

⁴¹⁹⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 601. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 602, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene (pod)osnove 12.1, 13, 16.7.4.

⁴¹⁹⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 380.

⁴¹⁹⁸ V. gore, par. 1318-1333.

⁴¹⁹⁹ Žalbeno vijeće konkretno napominje da se Prlić djelimično oslanja na zaključke Pretresnog vijeća da su druge osobe i organi imali ovlaštenja u vezi sa Zatočeničkim centrom Vojno, ali smatra da to nije sprečavalo Pretresno vijeće da konstatuje da je Prlić imao opšta ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim objektima, posebno ovlaštenja za njihovo otvaranje i zatvaranje. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 414(h), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1669-1682. V. takođe gore, par. 1318, 1326. Žalbeno vijeće dalje smatra da Prlić ne pokazuje da se Pretresno vijeće oslonilo na činjenicu da je njemu dostavljena kopija dopisa MKCK-a kako bi zaključilo da je on imao ovlaštenja u vezi sa Zatočeničkim centrom Vojno i njegovim zatočenicima. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 601 i fusnota 1537, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1685, 1694, 1711, 1729.

⁴²⁰⁰ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1620 i fusnota 4107, tom 4, par. 236-237 i fusnote 592-594, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P07636, str. 1, P07660, P08079 (povjerljivo), str. 1.

⁴²⁰¹ V. dokazni predmeti P07636 (dopis MKCK-a od 20. januara 1994.), str. 1 ("Većina zatočenika ranjena je artiljerijskom ili rafalnom vatrom, dok su radili na liniji fronte, u Mostaru, Vojnu ili na Vrdima; umrli su na licu mjesta ili tijekom transfera do bolnice. U kolovozu i rujnu [1993.], tijekom vojnih ofanziva, veliki broj zatočenika morao je

konstatuje da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku. Žalbena vijeće dalje smatra da Prlić iskrivljeno prikazuje osporeni zaključak. Žalbena vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste zaključak o njegovom znanju o korištenju zatočenika na liniji fronta i o smrti i ranjavanju zatočenika do kojih je zbog toga došlo izvelo na osnovu dopisa MKCK-a,⁴²⁰² ali da je njegovo znanje o počinjenju tih zločina bilo samo jedan od faktora koji su Pretresno vijeće naveli na zaključak da je on prihvatio te zločine, dok su druga dva bila to što je nastavio da obavlja svoje funkcije i činjenica da nije preduzeo nikakve mjere kako bi zaustavio počinjenje tih zločina.⁴²⁰³ Žalbena vijeće stoga odbacuje taj argument. Iz gore navedenih razloga, Žalbena vijeće odbija Prličevu žalbenu osnovu 13 djelimično, kao i njegovu žalbenu podosnovu 16.8.

(iv) Zatvor u Dretelju (Prličeva osnova 13 djelimično i podosnova 16.9)

1360. Pretresno vijeće je konstatovalo da su u julu 1993., na sastancima HVO-a/Vlade HZ(R) HB na kojima je Prlić učestvovao, donesene odluke u cilju poboljšanja uslova zatočenja zatočenika.⁴²⁰⁴ Međutim, te odluke nisu donijele očekivana poboljšanja jer su krajem septembra 1993. ti uslovi još uvijek bili jednako loši.⁴²⁰⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić, obavljajući svoje funkcije u HVO-u/Vladi HZ(R) HB, i dalje dobijao informacije o lošim uslovima zatočenja i zlostavljanju zatočenika.⁴²⁰⁶ Vijeće je takođe konstatovalo da su zatočenici, umjesto da budu pušteni na slobodu, bili premješteni u druge zatočeničke centre ili preko Hrvatske poslati u treće zemlje.⁴²⁰⁷ Pretresno vijeće je stoga zaključilo da je Prlić prihvatio krajnje loše uslove i zlostavljanje zatočenika u Zatvoru u Dretelju, "te ih upravo i omogućio ne puštajući zatočenike na slobodu", i da je svojim propustom da djeluje omogućio njihov odlazak u strane zemlje.⁴²⁰⁸

a. Argumenti strana u postupku

raditi na liniji fronte u Mostaru."); P07660 (dopis MKCK-a od 24. januara 1994.) ("[Z]atočenici [se] ponovo koriste za rad na liniji fronte [...] veliki broj zatočenika [je] još uvijek pod radnom obvezom na linijama fronte kao što su područja Vojno, Hum, Mostar i Vrđi. [...] zatočenici [se] u ovim mjestima koriste za rad u vojne svrhe, npr. za gradnju utvrda, a nekoliko njih je ranjeno."); P08079 (povjerljivo) (dopis MKCK-a od 16. marta 1994.), str. 1 ("75 zatočenika je odvedeno iz Rodoča u Vojno 8. studenog [1993.]. Radili su svakodnevno na liniji fronte, počevši od 6.00."). U nastavku dopisa iznose se detaljni navodi o zlostavljanju i ranjavanju zarobljenika od strane vojnika koji su ih čuvali. V. takođe dokazni predmet P08079 (povjerljivo), str. 2 (u vezi sa zatočenicima poginulim na liniji fronta).

⁴²⁰² V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1685 i fusnota 4237, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P07895 u vezi s njegovim znanjem o sličnim događajima koji su se dešavali na Heliodromu.

⁴²⁰³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 238. Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih (pod)osnova 12.1, 13 i 16.7.4, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1099-1122, 1318-1333, 1335-1351; dolje, par. 1360-1373.

⁴²⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 248.

⁴²⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 248.

⁴²⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 249.

⁴²⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 249.

⁴²⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 249.

1361. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao ovlaštenja u vezi sa Zatvorom u Dretelju i njegovim zatočenicima i da je prihvatio loše uslove zatočenja i zlostavljanje zatočenika.⁴²⁰⁹ On osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na zapisnike s dva sastanka HVO-a HZ HB da bi zaključilo da odluka donesena u julu 1993. da se poboljšaju uslovi zatočenja "ni[je] imal[a] očekivani učinak jer su u septembru 1993. uslovi zatočenja još uvijek bili jednako loši".⁴²¹⁰ Prema njegovoj tvrdnji, činjenica da je HVO HZ HB vodio rasprave u cilju iznalaženja rješenja problema koji su bili van njegovog djelokruga i njegove nadležnosti i kojima nije doprinio ne opravdava "pripisivanje *de jure* ili *de facto* odgovornosti".⁴²¹¹

1362. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo, ignorišući relevantne dokaze u vezi sa sastankom s međunarodnim organizacijama održanim 20. septembra 1993., kada je zaključilo da je on premjestio zarobljenike iz Zatvora u Dretelju na druge lokacije.⁴²¹² Upućujući na zajedničku Izjavu Tuđmana i Izetbegovića, kojom je bilo predviđeno raspuštanje zatočeničkih logora i puštanje zatočenika na slobodu, Prlić tvrdi da su Mate Granić i Haris Silajdžić, koji su bili zaduženi za provođenje tog sporazuma, preduzeli mjere za ukidanje Zatvora u Dretelju i puštanje zatočenika iz tog objekta na slobodu, u saradnji s međunarodnim organizacijama i u skladu sa slobodnom voljom zatočenika.⁴²¹³ Prlić tvrdi da ni HVO HZ HB ni on nisu bili "uključeni u te stvari".⁴²¹⁴

1363. Tužilaštvo odgovara da postoji obilje dokaza koji pokazuju da je Prlić prihvatio i omogućio loše uslove i zlostavljanje zatočenika u Zatvoru u Dretelju.⁴²¹⁵ Ono tvrdi da je Pretresno vijeće izvelo logičan zaključak da je Prlić omogućio premještanje zarobljenika iz Zatvora u Dretelju u druge zatočeničke centre ili u treće zemlje tako što nije preduzeo stvarne mjere za poboljšanje uslova zatočenja i/ili puštanje zatočenika na slobodu.⁴²¹⁶ Tužilaštvo napominje da dokazi na koje se Prlić oslanja kako bi pokazao svoju navodnu neuključenost zapravo naglašavaju njegov propust i propust njegove Vlade da primijene svoja ovlaštenja kako bi preduzeli odgovarajuće mjere za puštanje zarobljenika na slobodu.⁴²¹⁷

⁴²⁰⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 414(1), 603. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 604 (gdje se upućuje na Prlićeve žalbene (pod)osnove 12.1, 13, 16.7.4), 606 i fusnota 1556 (gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 13).

⁴²¹⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 605.

⁴²¹¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 605, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene (pod)osnove 3, 16.7.

⁴²¹² Prlićev žalbeni podnesak, par. 606.

⁴²¹³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 606. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 423 (u okviru Prlićeve žalbene osnove 13).

⁴²¹⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 606 i fusnota 1556, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena osnova 13.

⁴²¹⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 381. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 382; žalbeni pretres, ŽT. 229-230 (20. mart 2017.).

⁴²¹⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 383. V. žalbeni pretres, ŽT. 228 (20. mart 2017.).

⁴²¹⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 383.

1364. Tužilaštvo takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije ignorisalo relevantne dokaze i da je uzelo u obzir dokaze o: (1) sastanku od 20. septembra 1993., kojem je Prlić prisustvovao i koji se ticao provođenja zajedničke Izjave Tuđmana i Izetbegovića; i (2) premještanju od strane MKCK-a određenog broja zatočenika poslije tog sastanka.⁴²¹⁸ Po mišljenju tužilaštva, nijedan od tih dokaza ne dovodi u pitanje osporeni zaključak.⁴²¹⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da se Prlić poziva na irelevantne dokaze kada tvrdi da su zatočenici iz Zatvora u Dretelju bili premješteni u skladu s njihovom "slobodnom voljom" i da, u svakom slučaju, taj argument ne može objasniti jasne dokaze o suprotnom.⁴²²⁰

⁴²¹⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 384-385.

⁴²¹⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 384-385.

⁴²²⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 385.

b. Analiza

1365. Na početku, Žalbeno vijeće podsjeća da drugdje odbacuje Prličeve opšte prigovore vezane za njegova ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima generalno.⁴²²¹ Žalbeno vijeće stoga prelazi na Prličevu konkretnu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da odluka HVO-a/Vlade iz jula 1993. o preduzimanju mjera za poboljšanje uslova zatočenja nije donijela očekivana poboljšanja i da su u septembru 1993. uslovi zatočenja još uvijek bili jednako loši. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće u prilog tom zaključku oslonilo na zapisnike sa sastanaka HVO-a HZ(R) HB održanih u julu i septembru 1993. i da je u potonjem zabilježen zaključak da su uslovi zatočenja u septembru i dalje bili loši.⁴²²² Pretresno vijeće je takođe uputilo na druge dokaze s tim u vezi.⁴²²³ U Prličevom argumentu se ne pokušava objasniti na koji način je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na te zapisnike i ignorišu se drugi dokazi, te on kao takav predstavlja neargumentovanu tvrdnju.⁴²²⁴ S obzirom na to, taj argument se odbacuje. Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da, suprotno onome što Prlič sugerije, Pretresno vijeće nije HVO-u/Vladi HZ(R) HB "pripisalo *de jure* ili *de facto* odgovornost"⁴²²⁵ na osnovu tih zapisnika.⁴²²⁶ Ta tvrdnja se stoga takođe odbacuje.

1366. Što se tiče Prličeve tvrdnje da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze relevantne za sastanak od 20. septembra 1993. prilikom donošenja zaključka da je on premjestio zarobljenike iz Zatvora u Dretelju na druge lokacije, Žalbeno vijeće smatra da on iskrivljeno prikazuje osporeni zaključak, koji je ograničen na njegovo omogućavanje odlaska tih ljudi u strane zemlje putem propusta da djeluje.⁴²²⁷ Nadalje, iako Pretresno vijeće nije pomenulo zajedničku Izjavu Tuđmana i Izetbegovića *per se*,⁴²²⁸ ono se u velikoj mjeri oslonilo na izvještaj jedne međunarodne organizacije o sastanku od 20. septembra 1993., u kojem se kao razlog za održavanje tog sastanka navodi početak provođenja zajedničke Izjave Tuđmana i Izetbegovića.⁴²²⁹ Pored toga, Žalbeno vijeće smatra da se Pretresno vijeće, zapravo, oslonilo na neke od istih onih dokaza za koje Prlič tvrdi da su

⁴²²¹ V. gore, par. 1318-1333.

⁴²²² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 241, 244 i fusnote 598, 603, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03573, P04841, str. 1-2.

⁴²²³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 241, 244 i fusnote 598, 603, gdje se upućuje, između ostalog, na Zorana Buntića, T(f). 30585 (10. juli 2008.), Andrewa Pringlea, T(f). 24145-24151, 24155 (6. novembar 2007.), dokazni predmet P04863 (povjerljivo). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 245 i fusnote 605-606, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P05219 (povjerljivo).

⁴²²⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 605.

⁴²²⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 605.

⁴²²⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 248-249. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih (pod)osnova 3 i 16.7, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 177-183, 1334-1355.

⁴²²⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 249.

⁴²²⁸ V. dokazni predmet P05051.

⁴²²⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 245 i fusnote 605-608, 610, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P05219 (povjerljivo), str. 1-2.

ignorisani.⁴²³⁰ Žalbeno vijeće takođe napominje da dokazi na koje je Prlić uputio ne govore u prilog njegovoj tvrdnji da su zatočenici bili premješteni iz Zatvora u Dretelju u skladu s njihovom "slobodnom voljom"; konkretno, nijedan od dokaza ne govori o njihovom pristanku na to da budu premješteni.⁴²³¹ Pored toga, čak i ako postoje neki dokazi da je MKCK potvrdio da je 516 zatočenika iz Zatvora u Dretelju u septembru 1993. pušteno na slobodu iz zdravstvenih razloga⁴²³² i da su neki od njih dobili izbjeglički status dok su bili u tranzitu u Hrvatskoj,⁴²³³ Prlić ne pokazuje kako to umanjuje valjanost osporenog zaključka. Isto tako, kad je riječ o Prličevoj tvrdnji da ni HVO HZ HB ni on nisu bili uključeni "u te stvari", Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on omogućio odlazak tih ljudi *propustom da djeluje*.⁴²³⁴ Ti argumenti se odbacuju.

1367. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao ovlaštenja u vezi sa Zatvorom u Dretelju i njegovim zatočenicima i da je prihvatio loše uslove i zlostavljanje zatočenika.⁴²³⁵ Žalbeno vijeće stoga odbija Prličevu žalbenu osnovu 13 djelimično, kao i njegovu žalbenu podosnovu 16.9.

(v) Zatvor u Gabeli (Prličeva osnova 13 djelimično i podosnova 16.11)

1368. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić 8. juna 1993. godine, u svojstvu predsjednika HVO-a HZ HB, zvanično osnovao Zatvor u Gabeli i imenovao njegovog ravnatelja, i da je 22. decembra 1993., kada je bio predsjednik HR HB, zvanično zatvorio taj zatvor.⁴²³⁶

a. Argumenti strana u postupku

1369. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da su on i/ili HVO HZ HB imali ovlaštenja u vezi sa Zatvorom u Gabeli i da su ga osnovali i zatvorili.⁴²³⁷ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je Zatvor u Gabeli osnovan 8. juna 1993. na osnovu njegove odluke, oslonivši se na odluku HVO-a HZ HB o osnivanju okružnog vojnog zatvora i okružnog zatvora u Gabeli i ignorisavši dokaze o razlici između zatočeničkih centara i civilnih, odnosno vojnih

⁴²³⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 245 i fusnote 604 (gdje se upućuje na dokazni predmet P04863 (povjerljivo)), 606-608 (gdje se upućuje, između ostalog, na Zdravka Sančevića, T(f). 28815-28818 (29. maj 2008.), Adalberta Rebića, T(f). 28312-28313 (20. maj 2008.), dokazni predmet 1D01936, str. 1).

⁴²³¹ V. Prličev žalbeni podnesak, fusnota 1553 s referencama koje se tamo navode.

⁴²³² V. dokazni predmet P05304.

⁴²³³ V. Adalbert Rebić, T. 28317 (20. maj 2008.), 28501-28502 (22. maj 2008.); dokazni predmet 1D02735.

⁴²³⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 249.

⁴²³⁵ Žalbeno vijeće napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih (pod)osnova 12.1, 13 i 16.7.4, koje Vijeće odbija, u relevantnom dijelu, drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1099-1122, 1318-1333, 1344-1351.

⁴²³⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 154-158, tom 4, par. 251. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 112.

⁴²³⁷ Prličev žalbeni podnesak, par. 414(m), 609.

zatvora.⁴²³⁸ On takođe tvrdi da nema dokaza da je odluka o osnivanju Zatvora u Gabeli stupila na snagu, budući da nije bila zvanično objavljena.⁴²³⁹ Prlić dalje tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da su on ili HVO HZ HB osnovali i zatvorili Zatvor u Gabeli u suprotnosti sa zaključcima Vijeća da je Zatvor u Gabeli funkcionisao u okviru vojne strukture od aprila 1993. i da su vlasti u Gabeli provele Bobanovo naređenje da se svi zatočenički centri zatvore puštanjem zarobljenika na slobodu.⁴²⁴⁰ Naposljetku, Prlić tvrdi da su izvještaji i informacije o Zatvoru u Gabeli bili upućivani kabinetu predsjednika HR HB, a ne njemu ili Vladi.⁴²⁴¹

1370. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne pokazuje nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on osnovao i zatvorio Zatvor u Gabeli.⁴²⁴² Što se tiče Prlićevog argumenta da se njegova naređenja nisu odnosila na Zatvor u Gabeli, tužilaštvo tvrdi da Prlić ignoriše svjedočenja bivših zatočenika koji su identifikovali ravnatelja, kojeg je on imenovao, kao ravnatelja Zatvora u Gabeli.⁴²⁴³ Tužilaštvo tvrdi da Prlić ne pokazuje da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo zaključiti da su i Boban i on imali i vršili ovlaštenja za zatvaranje zatočeničkih objekata.⁴²⁴⁴ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da činjenice da je Zatvor u Gabeli počeo primati zatočenike u aprilu 1993. i da su vlasti u Zatvoru u Gabeli počele provoditi Bobanovo naređenje od 10. decembra 1993. za zatvaranje svih zatočeničkih centara ne protivrječe zaključcima Pretresnog vijeća da je Prlić zvanično osnovao Zatvor u Gabeli 8. juna 1993. i da ga je zvanično zatvorio 22. decembra 1993. godine.⁴²⁴⁵ Naposljetku, tužilaštvo iznosi argument da Prlićevu tvrdnju da su se izvještaji u vezi sa Zatvorom u Gabeli slali Bobanu, a ne njemu ili Vladi, potkopava to što se on oslanja na materijal koji je proizvela njegova sopstvena Vlada.⁴²⁴⁶

b. Analiza

1371. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je Zatvor u Gabeli osnovan 8. juna 1993. na osnovu njegove odluke. Kao prvo, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama, za potrebe donošenja osporenog zaključka, ne bi mogao osloniti na odluku HVO-a HZ HB, koju je

⁴²³⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 411. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 412-413; Prlićeva replika, par. 64. Prlić dodaje da ta odluka nije bila njegova i da on nije osnovao zatočenički centar. Prlićev žalbeni podnesak, par. 411. Prlić takođe tvrdi da nema dokaza koji upućuju na to da je Zatvor u Gabeli nazivan "okružnim vojnim zatvorom". Prlićev žalbeni podnesak, par. 419.

⁴²³⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 419.

⁴²⁴⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 420. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 416.

⁴²⁴¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 420, 609. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 610, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene (pod)osnove 12.1, 13, 16.7, 16.9.

⁴²⁴² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 254, 387. V. žalbeni pretres, ŽT. 227 (20. mart 2017.).

⁴²⁴³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 255.

⁴²⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 256.

⁴²⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 256.

⁴²⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 387.

Prlić potpisao, o osnivanju okružnog vojnog zatvora i okružnog zatvora u Gabeli.⁴²⁴⁷ Što se tiče dokaza koji su navodno ignorisani, Žalbeno vijeće podsjeća da drugdje odbacuje Prličeve tvrdnje o razlici između zatočeničkih centara i civilnih, odnosno vojnih zatvora.⁴²⁴⁸ Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao smatrati da je njegova odluka od 22. decembra 1993. kojom se stavljaju van snage odluke od 8. juna 1993. – o osnivanju Zatvora u Gabeli i o imenovanju njegovog ravnatelja – upućivala, pored drugih dokaza, na to da je odluka od 8. juna 1993. stupila na snagu.⁴²⁴⁹ Njegovi argumenti se stoga odbacuju.

1372. Kad je riječ o Prličevom argumentu da zaključcima Pretresnog vijeća o tome ko je osnovao i zatvorio Zatvor u Gabeli protivrječe drugi zaključci, Žalbeno vijeće smatra da ni zaključci da je Zatvor u Gabeli počeo s radom već u aprilu 1993. i da je funkcionisao u okviru vojne strukture⁴²⁵⁰ ni zaključak da su vlasti u Zatvoru u Gabeli provele Bobanovo naređenje da se svi zatočenički centri zatvore puštanjem zarobljenika na slobodu⁴²⁵¹ ne umanjuju valjanost osporenih zaključaka da su on ili HVO HZ HB zvanično osnovali Zatvor u Gabeli 8. juna 1993. i zvanično ga zatvorili 22. decembra 1993. godine.⁴²⁵² Njegov argument se stoga odbacuje. Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da se Prličeva tvrdnja da su izvještaji i informacije o Zatvoru u Gabeli bili upućivani kabinetu predsjednika HR HB, a ne njemu ili Vladi, ne kosi s konkretnim ovlaštenjima koja su on ili Vlada imali u vezi sa Zatvorom u Gabeli, kako je navedeno u osporenom zaključku.⁴²⁵³ Njegov argument s tim u vezi takođe se ne prihvata.

1373. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličevu žalbenu osnovu 13 djelimično, kao i njegovu žalbenu podosnovu 16.11.

(vi) Prličevo omogućavanje odlaska zatočenika u strane zemlje preko Hrvatske (Prličeva podosnova 16.10)

⁴²⁴⁷ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 154, tom 4, par. 251, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02679. Što se tiče Prličeve tvrdnje da nema dokaza da je Zatvor u Gabeli nazivan "okružnim vojnim zatvorom", Žalbeno vijeće napominje da Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu svjedočenja bivših zatočenika Zatvora u Gabeli koji su prepoznali ravnatelja tog zatvora, Boška Previšića, kojeg je imenovao Prlić, ne bi mogao zaključiti da se ti dokazi odnose na Zatvor u Gabeli. Njegov argument se stoga odbacuje. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 236-237, 251, tom 4, par. 251 s referencama koje se tamo navode.

⁴²⁴⁸ V. gore, par. 1321, 1325, 1327.

⁴²⁴⁹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 155. V. takođe dokazni predmeti P02674, P02679, P07668.

⁴²⁵⁰ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 157, 165-166.

⁴²⁵¹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 264-265. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 158.

⁴²⁵² V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 154-158, tom 4, par. 251. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 112.

⁴²⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 154-158, tom 4, par. 251. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 112. Žalbeno vijeće napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih (pod)osnova 12.1, 13, 16.7 i 16.9, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1099-1122, 1318-1367.

1374. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on omogućavao odlazak zatočenika u strane zemlje preko Hrvatske.⁴²⁵⁴ S tim u vezi, on tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da su, po ovlaštenju MKCK-a, zatočenici "dobrovoljno birali gdje će biti pušteni".⁴²⁵⁵

1375. Tužilaštvo odgovara da Prlićevo oslanjanje na dokaze vezane za MKCK ne govori u prilog sugestiji da je on učestvovao u odlascima koji su bili stvarno dobrovoljni i da Prlić ignoriše činjenicu da zatočenici nisu imali stvarnog izbora, s obzirom na krajnje teške uslove zatočenja kojima je on doprinio.⁴²⁵⁶

1376. Žalbeno vijeće je proučilo dokaze za koje Prlić tvrdi da ih je Pretresno vijeće ignorisalo⁴²⁵⁷ i napominje da je neke od njih Pretresno vijeće izričito razmotrilo.⁴²⁵⁸ Žalbeno vijeće stoga odbacuje Prlićev argument u mjeri u kojoj se on odnosi na te dokaze. Kad je riječ o ostalim dokazima, Žalbeno vijeće podsjeća da se, kada pretresno vijeće ne uputi na određeni dokaz, pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan.⁴²⁵⁹ Žalbeno vijeće smatra da Prlić nije pobio tu pretpostavku, jer nije pokazao kako dokazi na koje on upućuje dovode u pitanje osporeni zaključak.⁴²⁶⁰ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka do kojeg je Pretresno vijeće došlo na osnovu drugih dokaza koji su mu predloženi.⁴²⁶¹ Prlić takođe ignoriše druge relevantne činjenične zaključke da zatočenici prilikom odlaska u treće zemlje nisu imali stvarnog izbora, budući da im je druga opcija bila da ostanu zatočeni u teškim uslovima.⁴²⁶² S obzirom na sve gore

⁴²⁵⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 607.

⁴²⁵⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 607. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 608, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 16.4.3, 16.9.

⁴²⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 386. Tužilaštvo dalje tvrdi da, u svakom slučaju, dokazi na koje se Prlić poziva potiču iz perioda poslije onog na koji se odnose zaključci Pretresnog vijeća i da se u velikom dijelu tih dokaza ne kaže ništa o tome da su zatočenici imali ikakvog izbora u pogledu uslova svog odlaska. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 386.

⁴²⁵⁷ V. Prlićev žalbeni podnesak, fusnota 1558 s referencama koje se tamo navode. V. dolje, fusnote 4258-4260.

⁴²⁵⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1647, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D00938 (dopis MKCK-a od 7. oktobra 1993.), 1D02213 (službena bilješka Ministarstva obrane HR HB od 7. marta 1994.).

⁴²⁵⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁴²⁶⁰ Žalbeno vijeće napominje da ti dokazi uključuju spisak zatočenika koji su htjeli da odu u treće zemlje (dokazni predmet P07371), svjedočenje svjedoka Marijana Biškića da su predstavnici MKCK-a učestvovali u provođenju odluke o puštanju zatočenika na slobodu (Marijan Biškić, T. 15319-15322 (8. mart 2007.)), interne zvanične dokumente u kojima se govori o tome gdje zatočenici treba da idu (dokazni predmeti P07148, P07149, 6D00499) i jedan dokument UNPROFOR-a u kojem se navodi da je Prlić rekao da se želje zatočenika u pogledu njihovog odredišta nakon puštanja na slobodu, "uključujući treće zemlje [...] moraju strogo poštivati" (dokazni predmet P06965, str. 3).

⁴²⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 64, 233-234 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 249.

⁴²⁶² V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 787, 805, 817, 835, tom 4, par. 64, 233 s referencama koje se tamo navode. Žalbeno vijeće napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.4.3 i 16.9, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1231-1241, 1360-1367.

navedeno, Prlićev argument se ne prihvata i Žalbena vijeće odbija njegovu žalbenu podosnovu 16.10.

(h) Negiranje, prikrivanje i podsticanje zločina i propust da se spriječe zločini ili kazne počinioci (Prlićeve podosnove 16.12, 16.13, 16.14 i 16.15)

1377. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić, kako bi omogućio provođenje UZP-a, svjesno pokušavao da minimizira ili prikrije zločine koje je počinio HVO.⁴²⁶³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Prlić, putem svojih zvaničnih i javnih izjava, među bosanskim Hrvatima izazivao strah, nepovjerenje i mržnju prema bosanskim Muslimanima i jačao nacionalizam i da je stoga doprinio ostvarivanju UZP-a.⁴²⁶⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da je Prlić negirao, prikrivao i podsticao zločine nad Muslimanima i da nije preduzeo odgovarajuće mjere kako bi te zločine spriječio ili kaznio počinioce.⁴²⁶⁵ U vezi s njegovom mogućnošću da to učini, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić imao ovlaštenja i moć da interveniše unutar hijerarhije HVO-a i HR HB, pogotovo u odnosu na druge žalioce, i da tako promijeni tok događaja.⁴²⁶⁶

(i) Argumenti strana u postupku

1378. U vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on svjesno pokušavao da minimizira ili prikrije zločine koje je počinio HVO, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo samo na svjedočenje svjedoka BA, koje je pogrešno okarakterisalo.⁴²⁶⁷ Prlić dalje upućuje na dokaze iz kojih se vidi njegov stav da deložacije nisu bile dio zvanične politike, da su ih vršili "gangsterski elementi" i da su bile u suprotnosti s hrvatskim interesima.⁴²⁶⁸ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je bilo "nasumičnih deložacija", koje su vršile neregularne snage, i da je Vojna policija redovno podnosila prijave o tim zločinima.⁴²⁶⁹ Prlić takođe tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na nepotkrijepljene dokaze kada je zaključilo da je on u avgustu 1993. obavijestio jednog predstavnika međunarodne zajednice da su Muslimani iz Ljubuškog internirani radi vlastite bezbjednosti.⁴²⁷⁰

⁴²⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 263.

⁴²⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 267.

⁴²⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 269.

⁴²⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 268.

⁴²⁶⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 612, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbena podosnova 6.1. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 449, 627-629.

⁴²⁶⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 612.

⁴²⁶⁹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 612.

⁴²⁷⁰ Prlićev žalbeni podnesak, par. 613, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, par. 187-188 (žalbena osnova 6.2). Prlić dodaje da, s obzirom na aktuelne događaje, čak i da on jeste iznio te komentare, "oni nisu neshvatljivi". Prlićev žalbeni podnesak, par. 613. V. takođe Prlićev žalbeni podnesak, par. 614, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene (pod)osnove 13, 16.7.

1379. Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on, putem svojih zvaničnih i javnih izjava, među bosanskim Hrvatima izazivao strah, nepovjerenje i mržnju prema bosanskim Muslimanima i jačao nacionalizam i da je stoga doprinio ostvarivanju UZP-a.⁴²⁷¹ Prlić s tim u vezi tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da su dopis od 18. januara 1993. i proglas od 30. juna 1993. bili upućeni u ključnim momentima i da su uticali na napad HVO-a i na kampanju masovnog hapšenja Muslimana.⁴²⁷² Prlić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo sve njegove druge izjave protiv raseljavanja stanovništva i rata.⁴²⁷³

1380. Naposljetku, Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da on, uprkos tome što je po svom hijerarhijskom položaju bio ovlašten da interveniše u odnosu na članove UZP-a, nije učinio ništa da spriječi zločine i da kazni počiniocima.⁴²⁷⁴ S tim u vezi, on tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on imao ovlaštenja nad počiniocima zločina i da je bio ovlašten da interveniše unutar hijerarhije HVO-a i HZ(R) HB.⁴²⁷⁵ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji su u suprotnosti sa zaključkom da on nije iskreno osudio zločine, kao i dokaze o naporima uložanim u cilju krivičnog gonjenja i suzbijanja zločina.⁴²⁷⁶

1381. Tužilaštvo odgovara da Prlić ne pokazuje nikakvu grešku.⁴²⁷⁷ Ono tvrdi da Pretresno vijeće niti je pogrešno okarakterisalo svjedočenje svjedoka BA niti se isključivo na njega oslonilo prilikom donošenja zaključka da je Prlić negirao i prikrivao zločine počinjene nad Muslimanima.⁴²⁷⁸ Tužilaštvo tvrdi da se Prlić ne poziva ni na kakve relevantne dokaze kada tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze o "nasumičnim deložacijama" izvršenim od strane "neregularnih snaga" i da se ne osvrće na zaključke Pretresnog vijeća o sistematskim akcijama deložiranja koje je provodio HVO i o njegovom znanju o tim akcijama.⁴²⁷⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlić nije pokazao da se nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo osloniti na konkretne

⁴²⁷¹ Prlićev žalbeni podnesak, par. 615. V. Prlićev žalbeni podnesak, par. 616, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene podnoseve 16.1.2, 16.3.1.

⁴²⁷² Prlićev žalbeni podnesak, par. 617.

⁴²⁷³ Prlićev žalbeni podnesak, par. 618. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 133-134 (20. mart 2017.).

⁴²⁷⁴ Prlićev žalbeni podnesak, par. 611, 619.

⁴²⁷⁵ Prlićev žalbeni podnesak, par. 619. Prlić takođe tvrdi da dokazi protivrječe pretpostavci Pretresnog vijeća da je on imao takva ovlaštenja. Prlićev žalbeni podnesak, par. 619-620, gdje se upućuje na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene osnove 11-13.

⁴²⁷⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 621-623. V. žalbeni pretres, ŽT. 145-147 (20. mart 2017.).

⁴²⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 389. V. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 390-397. V. takođe Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 276-279.

⁴²⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 390.

⁴²⁷⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 391. Tužilaštvo takođe tvrdi da Prlićevom argumentu s tim u vezi protivrječi njegovo ranije priznanje da su deložacije vršile vojne vlasti uz podršku političara. Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Prlić daje pogrešnu karakterizaciju sadržaja prijave kako bi implicirao da su počinioci deložacija bili kažnjeni, te da ignoriše zaključke Pretresnog vijeća s tim u vezi koji govore suprotno. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 391.

dokaze da je on obavijestio jednog predstavnika međunarodne zajednice da su Muslimani internirani radi vlastite bezbjednosti.⁴²⁸⁰

1382. Tužilaštvo dalje tvrdi da Prlić ne artikuliše nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on među Hrvatima javno podsticao strah, nepovjerenje i mržnju prema bosanskim Muslimanima i da ne objašnjava zašto dokazi na koje je uputio čine zaključke Pretresnog vijeća nerazumnim.⁴²⁸¹

1383. Tužilaštvo takođe iznosi argument da Prlić pogrešno tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on imao hijerarhijska ovlaštenja da spriječi zločine i kazni počinioce, s obzirom na detaljne zaključke Pretresnog vijeća s tim u vezi.⁴²⁸² Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da su Prlićeve izjave u kojima se osuđuju zločini u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da on, u većini slučajeva, nije iskreno osudio zločine koje je počinio HVO i da dokazi na koje se on poziva ne dovode u pitanje zaključke Pretresnog vijeća o njegovom propustu da preduzme odgovarajuće korake kako bi spriječio masovne zločine počinjene nad Muslimanima ili kaznio počinioce.⁴²⁸³

(ii) Analiza

1384. Prelazeći na Prlićev prigovor u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on svjesno pokušavao da minimizira ili prikrije zločine koje je počinio HVO, Žalbeno vijeće napominje da, suprotno Prlićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće niti je pogrešno okarakterisalo⁴²⁸⁴ svjedočenje svjedoka BA niti se isključivo na njega oslonilo prilikom donošenja svog zaključka.⁴²⁸⁵ Dokazi na koje je uputio Prlić, u kojima je iznio stav da deložacije nisu bile dio zvanične politike, da su ih vršili "gangsterski elementi" i da su bile u suprotnosti s hrvatskim interesima, ne kose se s osporenim zaključkom.⁴²⁸⁶ Njegovi argumenti s tim u vezi se stoga odbacuju.

1385. Što se tiče Prlićevog prigovora da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze da je bilo "nasumičnih deložacija" koje su vršile neregularne snage, Žalbeno vijeće napominje da on ignoriše zaključke Pretresnog vijeća o učešću HVO-a u akcijama deložiranja i o njegovom znanju o takvim

⁴²⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 392. Tužilaštvo tvrdi da on takođe ignoriše činjenicu da organi HVO-a nisu izvršili procjenu mogućih bezbjednosnih razloga za zatočenje za svaki slučaj pojedinačno. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 392.

⁴²⁸¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 393.

⁴²⁸² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 394. Tužilaštvo tvrdi da se Prlić poziva na dokaze koji ne dovode u pitanje njegova ovlaštenja i da ignoriše dokaze u kojima je potvrdio ta ovlaštenja predstavnicima međunarodne zajednice. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 395.

⁴²⁸³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 396-397.

⁴²⁸⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 259 i fusnota 633 s referencama koje se tamo navode. Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbene podosnove 6.1, koju Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218.

⁴²⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 259-263 s referencama koje se tamo navode.

⁴²⁸⁶ Prlićev žalbeni podnesak, par. 612, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P09712 (povjerljivo), par. 73, P09846 (povjerljivo).

akcijama.⁴²⁸⁷ Nadalje, kad je riječ o Prlićevoj tvrdnji da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze da je Vojna policija redovno podnosila prijave o radnjama koje su navodno vršile neregularne snage, on nije pokazao kako se njegova tvrdnja na bilo koji način kosi s osporenim zaključkom, koji se odnosi na zločine izvršene od strane HVO-a. Njegov argument se stoga odbacuje.

1386. Pored toga, Prlić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on u avgustu 1993. obavijestio jednog predstavnika međunarodne zajednice da su Muslimani iz Ljubuškog internirani radi vlastite bezbjednosti. Suprotno njegovoj tvrdnji, Žalbeno vijeće ne vidi da postoje naznake da su dokazi na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja tog zaključka bili nepotkrijepljeni.⁴²⁸⁸ Njegov argument se stoga odbacuje.

1387. Žalbeno vijeće sada prelazi na Prlićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on, putem svojih zvaničnih i javnih izjava, među bosanskim Hrvatima izazivao strah, nepovjerenje i mržnju prema bosanskim Muslimanima i jačao nacionalizam i da je stoga doprinio ostvarivanju UZP-a.⁴²⁸⁹ Što se tiče dopisa od 18. januara 1993. i proglasa od 30. juna 1993. na koje upućuje Prlić, Žalbeno vijeće napominje da on samo tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo pogrešan zaključak u pogledu značenja i učinka tih dokaza, ali da ne artikuliše o kojoj je grešci s tim u vezi riječ. Kad je riječ o Prlićevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće ignorisalo njegove izjave protiv raseljavanja stanovništva i rata, Žalbeno vijeće napominje da je iz Prvostepene presude jasno da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir neke od dokaza na koje on upućuje.⁴²⁹⁰ Što se tiče drugih dokaza, Prlić naprosto tvrdi da mora da ih Pretresno vijeće nije uzelo u obzir, ali ne pokazuje nikakvu relevantnost tih dokaza,⁴²⁹¹ niti da ih Pretresno vijeće nije uzelo u obzir. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora da uputi na svjedočenje svakog svjedoka ili na svaki dokaz u sudskom spisu i da se pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki dokaz koji je

⁴²⁸⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 815, 822-823, 876, 900, 919-920, 985-987, tom 4, par. 166-171, 259. V. gore, par. 1231-1241.

⁴²⁸⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 260, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P09846 (povjerljivo), svjedoka BB, T(f). 17284-17286 (zatvorena sjednica) (17. april 2007.). Žalbeno vijeće odbacuje kao nerazumljiv Prlićev argument da ti komentari "nisu neshvatljivi". Žalbeno vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih (pod)osnova 6.2, 13 i 16.7, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 212-218, 1318-1373.

⁴²⁸⁹ Žalbeno vijeće napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.1.2 i 16.3.1, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1154-1161, 1209-1210, 1214, 1216, 1221.

⁴²⁹⁰ V. npr. Prlićev žalbeni podnesak, fusnote 1576-1581, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01015, P01215, 1D01655, 1D02189. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1073, tom 2, fusnote 944, 3410, tom 3, fusnota 463, tom 4, par. 15, 109 i fusnote 37, 200, 325-328, 368, 393-394.

⁴²⁹¹ V. npr. Prlićev žalbeni podnesak, fusnote 1577-1578, 1580-1581, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00672, P02046, P02124.

nesumnjivo relevantan.⁴²⁹² Žalbena vijeće konstatuje da to ovdje nije slučaj, imajući u vidu da je Pretresno vijeće razmotrilo slične dokaze.⁴²⁹³ Njegov argument se stoga odbacuje.

1388. Kad je riječ o Prličevoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da on, uprkos tome što je po svom hijerarhijskom položaju bio ovlašten da interveniše u odnosu na članove UZP-a, nije učinio ništa da spriječi zločine i da kazni počinioce, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće donijelo generalne zaključke o Prličevim ovlaštenjima, na koje je uputilo, a koji potkrepljuju njegov zaključak da je Prlič imao takva hijerarhijska ovlaštenja.⁴²⁹⁴ Prlič iznosi neargumentovanu tvrdnju da Pretresno vijeće nije utvrdilo postojanje tih hijerarhijskih ovlaštenja, ali ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu dokaza, ne bi mogao da dođe do istog zaključka.⁴²⁹⁵ Njegov argument se stoga ne prihvata.

1389. Iako Prlič upućuje na dokaze u kojima osuđuje zločine,⁴²⁹⁶ Žalbena vijeće napominje da se ti dokazi ne kose sa zaključkom Pretresnog vijeća da on u većini slučajeva nije iskreno osudio zločine koje je počinio HVO.⁴²⁹⁷ Pored toga, Prlič ne pokazuje kako dokazi na koje se poziva, a u kojima se pominju određene mjere preduzete u cilju krivičnog gonjenja i suzbijanja zločina,⁴²⁹⁸ dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da *on* nije preduzeo odgovarajuće mjere da spriječi zločine ili kazni počinioce tih zločina.⁴²⁹⁹ Žalbena vijeće napominje da Prlič nije identifikovao nijednu takvu odgovarajuću mjeru koju je on preduzeo i podsjeća da je potvrdilo zaključak Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenja i moć da interveniše unutar hijerarhije HVO-a i HR HB i da tako promijeni tok događaja.⁴³⁰⁰ Prlič nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu dokaza, ne bi mogao da dođe do zaključka da on nije preduzeo odgovarajuće mjere da spriječi zločine ili kazni počinioce tih zločina. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće odbacuje argument da je Pretresno vijeće ignorisalo dokaze koji su bili u suprotnosti s njegovim

⁴²⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24, V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53, 161, 299; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017.

⁴²⁹³ V. Prličev žalbeni podnesak, fusnote 1576-1581, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00578, P00921, P01317, P02021, P06510, 1D00190, 1D00193, 1D00818, 1D02076, 1D02078, 1D02123, 1D02124, 1D02149, 1D02225, 1D02379, Belindu Giles, T. 2061-2062, 2064-2073 (15. maj 2006.), svjedoka DZ, T. 26689 (23. januar 2008.), T. 26701-26704, 26716 (24. januar 2008.), Prličeva uvodna riječ, T. 27555 (6. maj 2008.), Borislava Puljića, T. 32126-32131 (15. septembar 2008.), T. 32238-32241 (16. septembar 2008.), Miroslava Palametu, T. 32789-32790 (29. septembar 2008.), Nevena Tomića, T. 34677-34688 (17. novembar 2008.).

⁴²⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 268 i fusnota 654, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 84-121.

⁴²⁹⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 619-620. Žalbena vijeće napominje da Prlič upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih osnova 11, 12 i 13, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1021-1127, 1318-1333, 1335-1343, 1356-1373.

⁴²⁹⁶ V. Prličev žalbeni podnesak, fusnote 1585-1588, 1595 s referencama koje se tamo navode.

⁴²⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 268.

⁴²⁹⁸ V. Prličev žalbeni podnesak, fusnote 1589-1594, 1596 s referencama koje se tamo navode. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 146 (20. mart 2017.), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 5D05024, 5D05027.

⁴²⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 268-269 s referencama koje se tamo navode.

⁴³⁰⁰ V. gore, par. 1377, 1388.

zaključkom da Prlić nije iskreno osudio zločine, kao i dokaze o naporima uložnim u cilju krivičnog gonjenja i suzbijanja zločina.

1390. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbija Prličeve žalbene podosnove 16.12, 16.13, 16.14 i 16.15.

(i) Mens rea i actus reus počinjenja putem UZP-a (Prličeva osnova 18)

1391. Pretresno vijeće je konstatovalo: (1) da je Prlić značajno doprinio UZP-u i bio jedan od njegovih "glavnih članova"; (2) da njegov doprinos pokazuje da je imao namjeru ostvarivanja ZZZP-a; i (3) da je s drugim članovima UZP-a dijelio diskriminatornu namjeru protjerivanja muslimanskog stanovništva iz HZ(R) HB.⁴³⁰¹

(i) Argumenti strana u postupku

1392. Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on imao traženu *mens rea* za članstvo u UZP-u i da je izvršio *actus reus* UZP-a.⁴³⁰² On tvrdi da nečinjenje može predstavljati doprinos UZP-u samo u kombinaciji s obavezom da se djeluje i nadležnošću nad počinocima.⁴³⁰³ Prlić tvrdi da je Pretresno vijeće "u suštini primijenilo standard objektivne odgovornosti", proglašivši ga odgovornim na osnovu njegovog položaja i nastavka obavljanja njegovih funkcija.⁴³⁰⁴ Prlić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo "zakonodavne odluke u svjetlu kasnijih događaja" i konstatovalo da je on, učestvujući u sastavljanju tih odluka, namjeravao zločine.⁴³⁰⁵ Prlić upućuje na više zaključaka Pretresnog vijeća vezanih za njegovu *mens rea* koji, prema njegovoj tvrdnji, "počivaju na pogrešnim zaključcima izvedenim iz selektivnih dokaza, pri čemu su ignorisani drugi relevantni dokazi i alternativna uvjerljiva objašnjenja".⁴³⁰⁶ Prlić dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze o njegovom stanju svijesti i da je ignorisalo nekoliko relevantnih faktora, konkretno: (1) njegovu službu u Vladi u BiH u periodu od 1989. do 2003., zasnovanu na slobodnim demokratskim izborima; (2) njegovo shvatanje HZ HB kao sastavnog dijela tronacionalne BiH; (3)

⁴³⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 276.

⁴³⁰² Prličev žalbeni podnesak, par. 642, 646, 650. Konkretno, Prlić iznosi navod da je Pretresno vijeće, zbog toga što je ignorisalo dokaze i alternativna uvjerljiva objašnjenja, propustilo da pruži obrazloženje i da je primijenilo pogrešan pravni standard u ocjeni dokaza, što predstavlja grešku u primjeni prava koja obesnažuje Prvostepenu presudu. Prličev žalbeni podnesak, par. 650. Prlić takođe tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi konstatovala da je on preuzeo rizik da će van okvira navodnog UZP-a biti počinjena krivična djela koja su se mogla razumno predvidjeti. Prličev žalbeni podnesak, par. 650.

⁴³⁰³ Prličev žalbeni podnesak, par. 643. V. Prličev žalbeni podnesak, par. 648.

⁴³⁰⁴ Prličev žalbeni podnesak, par. 646; Prličeva replika, par. 76. V. takođe Prličev žalbeni podnesak, par. 643-645.

⁴³⁰⁵ Prličev žalbeni podnesak, par. 646-647, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 93-98; Prličeva replika, par. 76.

⁴³⁰⁶ Prličev žalbeni podnesak, par. 648, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, žalbene (pod)osnove 6.1, 10, 11, 16.1-16.15, 17.

njegove pregovaračke napore krajem 1993. u cilju iznalaženja rješenja za Mostar; (4) njegove ideje za budućnost BiH; (5) njegove ciljeve za HVO HZ HB; (6) njegove napore preduzete u cilju sprečavanja zločina i kažnjavanja počinitelja; i (7) činjenicu da on tokom perioda na koji se odnosi Optužnica nije bio član Hrvatske demokratske zajednice.⁴³⁰⁷ Prlić zaključuje da on treba biti oslobođen optužbi po tačkama 1-25 Optužnice.⁴³⁰⁸

1393. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije primijenilo standard objektivne odgovornosti niti je Prlića proglasilo odgovornim samo na osnovu njegovog položaja i nastavka obavljanja njegovih funkcija.⁴³⁰⁹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Prlić aktivno doprinio svakoj od ocijenjenih baza zločina i da njegovi doprinosi putem nečinjenja nadopunjuju njegovo aktivno ponašanje.⁴³¹⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Prlićeva sugestija da njegovo nečinjenje nije moglo predstavljati doprinose ZZP-u zasnovana na pogrešnoj premisi da on nije imao stvarna ovlaštenja koja bi povlačila obavezu da djeluje.⁴³¹¹ Tužilaštvo tvrdi da Prlićevu neargumentovanu tvrdnju da je Pretresno vijeće zakonodavne odluke protumačilo u svjetlu kasnijih događaja treba odbaciti bez razmatranja.⁴³¹² Tužilaštvo takođe iznosi argument da Prlić pogrešno tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on namjeravao zločine samo na osnovu njegovog učešća u sastavljanju zakonodavnih odluka.⁴³¹³ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Prlić nije pokazao da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir nijedan dokaz koji je relevantan za njegovo stanje svijesti, već je umjesto toga naveo faktore: (1) koje nije objasnio; (2) koji nemaju nikakvu očiglednu relevantnost za njegovu *mens rea*; i/ili (3) koje Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir.⁴³¹⁴

⁴³⁰⁷ Prlićev žalbeni podnesak, par. 649, gdje se upućuje, između ostalog, na Prlićev žalbeni podnesak, žalbene podosnove 16.12-16.15; žalbeni pretres, ŽT. 135-136, 138 (20. mart 2017.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 134, 139 (20. mart 2017.). Prlić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je on preduzeo mjere u cilju uspostavljanja efikasnih organa vlasti u BiH "s namjerom da se primijeni međunarodni plan izgradnje normalne Bosne i Hercegovine, pokušavajući da u to uključi i treće strane". Žalbeni pretres, ŽT. 138 (20. mart 2017.).

⁴³⁰⁸ Prlićev žalbeni podnesak, par. 651. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 173, 177-178 (20. mart 2017.).

⁴³⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 400-401. Tužilaštvo tvrdi da Prlić ne pokazuje da se nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo osloniti na činjenicu da je on nastavio obavljati svoje funkcije kao na relevantan faktor prilikom izvođenja zaključka o namjeri ili kao na činjenicu relevantnu za njegov propust da primijeni svoja ovlaštenja da interveniše. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 401.

⁴³¹⁰ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 400, 407.

⁴³¹¹ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 408. S tim u vezi, tužilaštvo napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Prlićev propust da spriječi zločine i kazni počiniocima predstavljao kažnjivi propust, s obzirom na njegova hijerarhijska ovlaštenja i moć da interveniše, i da su Prlićeve obaveze bile utemeljene u međunarodnom pravu i u zakonima HZ(R) HB. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 408-409.

⁴³¹² Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 402.

⁴³¹³ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 403. Tužilaštvo dalje tvrdi da, budući da je Prlić pogrešno okarakterisao metod analize koji je primijenilo Pretresno vijeće, njegov pokušaj da napravi analogiju s metodom koji je primijenilo pretresno vijeće u predmetu *Gotovina i drugi* treba odbaciti bez razmatranja. Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 404.

⁴³¹⁴ Odgovor tužilaštva na Prlićevu žalbu, par. 400, 405-406.

(ii) Analiza

1394. Žalbeno vijeće Prlićevu izjavu da nečinjenje može predstavljati doprinos UZP-u samo u kombinaciji s obavezom da se djeluje i nadležnošću nad počiniocima tumači kao navod da je Pretresno vijeće u tom pogledu pogriješilo u primjeni prava. Žalbeno vijeće podsjeća da, "kada se učesće optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu utvrđuje putem njegovog nečinjenja, nije neophodno postojanje zakonske obaveze da se djeluje koja proističe iz odredbi krivičnog prava".⁴³¹⁵ Žalbeno vijeće dalje podsjeća da se propust da se djeluje uzima u obzir prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu i njegove namjere, i to u slučajevima kada je optuženi imao izvjesnu vlast i uticaj ili nadležnost nad počiniocima da spriječi ili zaustavi zlostavljanja, ali tu svoju vlast nije primijenio.⁴³¹⁶ Postojanje takvog uticaja ili nadležnosti je činjenično pitanje koje se utvrđuje od slučaja do slučaja.⁴³¹⁷ Žalbeno vijeće napominje da Prlić u okviru ove žalbene osnove ne iznosi nikakav činjenični prigovor u vezi sa svojom nadležnošću nad počiniocima.⁴³¹⁸ Žalbeno vijeće zaključuje da Prlić nije pokazao grešku u primjeni prava i odbacuje njegov argument.

1395. Što se tiče Prlićevog argumenta da je Pretresno vijeće napravilo grešku kada je u suštini primijenilo standard "objektivne odgovornosti", proglasivši ga odgovornim na osnovu njegovog položaja i nastavka obavljanja njegovih funkcija, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće ispravno formulisalo *mens rea* koja se traži za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a, a to je "namjera da se počini konkretno krivično djelo, pri čemu je ta namjera zajednička svim učesnicima".⁴³¹⁹ Primjenjujući taj standard, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Prlić s drugim članovima UZP-a dijelio diskriminatornu namjeru protjerivanja muslimanskog stanovništva iz HZ(R) HB.⁴³²⁰ Prlićev položaj i nastavak obavljanja njegovih funkcija bili su samo dva od nekoliko ocijenjenih faktora koji su Pretresno vijeće naveli na to da zaključi da je on značajno doprinio UZP-u i da je dijelio namjeru za UZP.⁴³²¹ Drugi faktori su uključivali njegove postupke, njegovo znanje o zločinima u vrijeme kad su oni bili počinjeni, njegove pokušaje da minimizira ili prikrije takve zločine i njegov propust da takve zločine zaustavi ili spriječi kada da je imao *de jure* i/ili *de*

⁴³¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 99; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227.

⁴³¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 752.

⁴³¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 752.

⁴³¹⁸ V. konkretno Prlićev žalbeni podnesak, par. 648-649. V. takođe dolje, par. 1397-1398.

⁴³¹⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 214, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 101, Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 196, 228.

⁴³²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 276.

facto ovlaštenja da to učini.⁴³²² Nadalje, Žalbeno vijeće konstatuje da Prlić nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama u svojoj ocjeni ne bi mogao osloniti na relevantne faktore kao što su njegov položaj i nastavak obavljanja njegovih funkcija. S tim u vezi, Žalbeno vijeće takođe podsjeća da činjenica da učešće nekog optuženog nije predstavljalo ništa više od obavljanja njegovih redovnih dužnosti ne oslobađa tog optuženog krivice – ono što je bitno jeste da li je dato djelo doprinijelo realizaciji ZZP-a i da li je bilo izvršeno s traženom namjerom.⁴³²³ Prlićev argument se stoga odbacuje.

1396. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je tumačilo "zakonodavne odluke u svjetlu kasnijih događaja", Žalbeno vijeće smatra da je Prlićevo oslanjanje na Drugostepenu presudu u predmetu *Gotovina i Markač* neprimjereno, budući da većina Žalbenog vijeća u tom predmetu nije konstatovala da je pretresno vijeće pogriješilo tako što je dokaze protumačilo u svjetlu kasnijih događaja; naime, većina Žalbenog vijeća u tom predmetu je konstatovala, nakon što je poništila zaključke pretresnog vijeća u vezi s tim kasnijim događajima, da tumačenje predmetnih dokaza koje je dalo pretresno vijeće više nije jedino razumno.⁴³²⁴ Žalbeno vijeće takođe smatra da je u ovom predmetu Pretresno vijeće zaključak o Prlićevoj *mens rea* izvelo iz njegovog doprinosa, nakon što je ocijenilo ukupne dokaze, a ne samo iz "zakonodavnih odluka".⁴³²⁵ Njegova tvrdnja se stoga odbacuje.

1397. Što se tiče Prlićeve tvrdnje da su zaključci Pretresnog vijeća o njegovoj *mens rea* počivali na pogrešnim zaključcima izvedenim iz selektivnih dokaza, pri čemu su ignorisani drugi relevantni dokazi i alternativna uvjerljiva objašnjenja, Žalbeno vijeće napominje da se ta tvrdnja u cijelosti zasniva na upućivanju na njegove žalbene (pod)osnove 6.1, 10, 11, 16.1-16.15 i 17, koje Žalbeno vijeće odbija drugdje.⁴³²⁶

1398. Kad je riječ o Prlićevoj tvrdnji da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze o njegovom stanju svijesti, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće, zapravo, oslonilo na neke od

⁴³²¹ U vezi s Prlićevim položajem i nastavkom obavljanja njegovih funkcija, v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 134, 147, 165, 168, 174, 204, 232, 238, 249, 270-276.

⁴³²² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 121, 134, 147, 165, 168, 174, 185, 204, 232, 238, 249, 263, 269-275. U mjeri u kojoj se Pretresno vijeće oslonilo na Prlićevo znanje o zločinima u vrijeme kad su oni bili počinjeni (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 134, 147, gdje se govori o januaru i aprilu 1993.), Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa smrću sedam civila u Duši. V. gore, par. 441-443. Žalbeno vijeće ne smatra da te promjene utiču na obrazloženje i zaključak Pretresnog vijeća – u mjeri u kojoj se tiče preostalih zločina – da je on značajno doprinio UZP-u i dijelio namjeru za UZP, koji je zasnovan, između ostalog, na tom znanju iz predmetnog vremena, posebno zato što u tom periodu nije bilo mnogo slučajeva ubistva. V. gore, par. 876.

⁴³²³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 154. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 182, 244.

⁴³²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 93. V. Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 91-92, 94-98.

⁴³²⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 122-276.

⁴³²⁶ V. gore, par. 212-218, 1021-1097, 1146-1317, 1334-1390, 2837-2848.

dokaza na koje Prlić upućuje⁴³²⁷ i smatra da on ne obrazlaže relevantnost faktora koje navodi.⁴³²⁸ Ta tvrdnja se odbacuje.

1399. Pošto je odbacilo gore navedene argumente, Žalbena vijeće smatra da Prlić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao *mens rea* koja se traži za članstvo u UZP-u i da je izvršio *actus reus* UZP-a.⁴³²⁹ Žalbena vijeće stoga odbija Prličevu žalbenu osnovu 18.

4. Zaključak

1400. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće odbacuje sve prigovore na zaključke Pretresnog vijeća koji se odnose na Prličev doprinos UZP-u i na njegovu *mens rea* u vezi s UZP-om. Međutim, Žalbena vijeće podsjeća da gore u tekstu poništava zaključak Pretresnog vijeća – u mjeri u kojoj se on odnosi na Stari most – da je Prlić znao za zločine HVO-a počinjene tokom kampanje granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru i da je, njihovim minimiziranjem ili pokušajima da ih negira, te zločine prihvatio i podsticao.⁴³³⁰

F. Navodne greške u vezi s učešćem Brune Stojića u UZP-u

1. Uvod

1401. Bruno Stojić imenovan je za predstojnika Odjela obrane u Vladi HZ(R) HB 3. jula 1992. i tu funkciju je vršio do 15. novembra 1993., nakon čega je postao načelnik odjela za proizvodnju vojne opreme.⁴³³¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić doprinosio UZP-u u periodu od januara 1993. do 15. novembra 1993.⁴³³² i zaključilo da je njegov doprinos bio značajan.⁴³³³

⁴³²⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 109 (u vezi s Prličevom ulogom u pregovorima o prekidu vatre u Mostaru), 932 (u vezi s Prličevim naporima u cilju suzbijanja zločina). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 75. Upor. Prličev žalbeni podnesak, par. 649.

⁴³²⁸ Što se tiče Prličeve tvrdnje da je on preduzeo mjere u cilju uspostavljanja efikasnih organa vlasti u BiH "s namjerom da se primijeni međunarodni plan izgradnje normalne Bosne i Hercegovine, pokušavajući da u to uključi i treće strane", Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo slične tvrdnje u prvostepenom postupku. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 75 i fusnota 186, gdje se upućuje na Prličev završni podnesak, par. 316, 332. Žalbena vijeće konstatuje da to objašnjenje o relevantnosti za njegovu namjeru ne pokazuje grešku u zaključku Pretresnog vijeća o njegovoj *mens rea*, koji je zasnovan na detaljnoj analizi njegovog položaja, postupaka, znanja o zločinima u vrijeme kad su oni bili počinjeni (v. takođe gore, fusnota 4322), pokušaja da minimizira ili prikrije takve zločine, propusta da takve zločine zaustavi ili spriječi kada je imao ovlaštenja da to učini i nastavka obavljanja njegovih funkcija. V. konkretno gore, par. 1391, 1395 i fusnote 4321-4322 s referencama koje se tamo navode; dolje, par. 1400. Što se tiče preostalih navedenih faktora, Prlić ni ne pokušava da objasni njihovu relevantnost. V. gore, par. 1392 i fusnota 4307, gdje se upućuje, između ostalog, na Prličev žalbeni podnesak, par. 649. Žalbena vijeće takođe napominje da Prlić upućuje na svoju argumentaciju iznesenu u okviru žalbenih podosnova 16.12, 16.13, 16.14 i 16.15, koje Vijeće odbija drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 1377-1390.

⁴³²⁹ U vezi s Prličevom tvrdnjom da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi konstatovao da je on preuzeo rizik da će van okvira navodnog UZP-a biti počinjena krivična djela koja su se mogla razumno predvidjeti, v. 2837-2848.

⁴³³⁰ V. gore, par. 1246.

⁴³³¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 555-557, tom 4, par. 293, 325, 425, 1227. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 539-554, 558-584.

⁴³³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1227, 1230.

Pretno vijeće je zaključilo da je Stojić bio jedan od najvažnijih članova UZP-a, budući da je imao kontrolu nad HVO-om i Vojnom policijom i bio spona između HVO-a i Vlade.⁴³³⁴ Pretno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić koristio HVO, uključujući Vojnu policiju, za činjenje krivičnih djela koja su bila dio ZZP-a.⁴³³⁵ Vijeće je donijelo nekoliko zaključaka u vezi sa Stojićevim doprinosom UZP-u, uključujući, između ostalog, sljedeće: (1) da je imao značajna *de jure* i *de facto* ovlaštenja nad većinom komponenata HVO-a i nad Vojnom policijom i da je koristio ta svoja ovlaštenja tako što je donosio odluke u vezi s vojnim operacijama i provodio ih putem lanca komandovanja oružanih snaga, prosljeđivao odluke Vlade niz lanac komandovanja oružanih snaga i podnosio Vladi prijedloge u vezi s vojnim pitanjima, koji su bili usvajani;⁴³³⁶ (2) da je nastavio vršiti efektivnu kontrolu iako je znao da su pripadnici HVO-a počinili zločine;⁴³³⁷ (3) da nije uložio ozbiljnije napore kako bi prestali zločini HVO-a i Vojne policije;⁴³³⁸ i (4) da je učestvovao u nekim vojnim operacijama HVO-a u opštinama.⁴³³⁹

1402. Pretno vijeće je proglasilo Stojića krivim po članu 7(1) Statuta za počinjenje, na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, više krivičnih djela koja predstavljaju teške povrede Ženevskih konvencija, kršenja zakona ili običaja ratovanja i/ili zločine protiv čovječnosti, po članovima 2, 3, odnosno 5 Statuta.⁴³⁴⁰ Stojić je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.⁴³⁴¹

⁴³³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁴³³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425, 429.

⁴³³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429, 1232.

⁴³³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 304, 312, 425. Žalbno vijeće tumači da je Pretno vijeće, kada je reklo da je Stojić "kroz taj lanac komandovanja prosljeđivao odluke koje je donosio HVO i podnosio [...] prijedloge u vezi s vojnim pitanjima HVO-u, koje je taj kolektivni organ usvajao" (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 425), mislilo na političku komponentu HVO-a, tj. na "Vladu".

⁴³³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425-426. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁴³³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 427.

⁴³³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 426, 430.

⁴³⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 431-432, Dispozitiv, str. 430. Ta krivična djela su sljedeća: progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1 Optužnice); ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2 Optužnice); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 3 Optužnice); deportacija kao zločin protiv čovječnosti (tačka 6 Optužnice); protivpravna deportacija civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 7 Optužnice); nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8 Optužnice); protivpravno premještanje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 9 Optužnice); zatvaranje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 10 Optužnice); protivpravno zatočenje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 11 Optužnice); nehumana djela (uslovi zatočenja) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 12 Optužnice); nečovječno postupanje (uslovi zatočenja) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 13 Optužnice); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 15 Optužnice); nečovječno postupanje kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 16 Optužnice); protivpravni fizički rad kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 18 Optužnice); uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvršeno je protivpravno i bezobzirno, kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 19 Optužnice); uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 21 Optužnice); protivpravni napad na civile kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 24 Optužnice); i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 25 Optužnice). Pretno vijeće je konstatovalo da sljedeća krivična djela takođe ulaze u okvir UZP-a, što znači da je Stojić za njih takođe odgovoran, ali nije donijelo osuđujuće presude za ta djela, na osnovu načela u vezi s kumulativnim osudama: okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 14 Optužnice); okrutno postupanje

1403. Što se tiče Stojićeve *mens rea* u okviru odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće je zaključilo da je on: (1) posjedovao namjeru da budu počinjena krivična djela u više opština,⁴³⁴² izvodeći ponekad zaključak o njegovoj namjeri iz toga što nije uložio nikakve ozbiljnije napore kako bi prestali zločini koje su činili HVO i Vojna policija,⁴³⁴³ (2) s drugim članovima UZP-a dijelio namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera s teritorije Herceg-Bosne,⁴³⁴⁴ i (3) imao namjeru da se diskriminišu Muslimani kako bi se stvorili uslovi za njihovo protjerivanje s teritorije Herceg-Bosne.⁴³⁴⁵

1404. Stojić osporava nekoliko zaključaka Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom UZP-u i njegovom *mens rea*.⁴³⁴⁶ Ti prigovori će biti razmotreni dolje u tekstu.

2. Navodne greške u zaključku da je Stojić imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om (Stojićeva osnova 20)

1405. Pretresno vijeće se uvjerilo van svake razumne sumnje da je Stojić, kao predstojnik Odjela obrane, imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om.⁴³⁴⁷ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da je Stojić: (1) imao ključnu ulogu u osnivanju i organizovanju HVO-a;⁴³⁴⁸ (2) bio redovno informisan o vojnim operacijama koje je izvodio HVO;⁴³⁴⁹ (3) bio član Vlade HZ(R) HB nadležan za informisanje Vlade o vojnim operacijama;⁴³⁵⁰ (4) bio nadležan za prosljeđivanje odluka Vlade o vojnim pitanjima vojnim lancem komandovanja, te da je tu nadležnost i koristio;⁴³⁵¹ (5) bio nadležan za izdavanje naređenja direktno HVO-u i za njihovo izvršenje, te da je tu nadležnosti i koristio;⁴³⁵² (6) dnevno dobijao izvještaje od vojno-obavještajne službe HVO-a (dalje u tekstu: VOS);⁴³⁵³ (7) bio odgovoran za sva logistička, finansijska i kadrovska pitanja HVO-a;⁴³⁵⁴ i (8) bio nadležan za imenovanje

kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 17 Optužnice); i bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom (tačka 20 Optužnice). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, Dispozitiv, str. 430. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1260-1266. Žalbeno vijeće razmatra Stojićeve osuđujuće presude na osnovu treće kategorije UZP-a dolje, par. 2833-2834, 2849-2880.

⁴³⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 430.

⁴³⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 426.

⁴³⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 427.

⁴³⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428.

⁴³⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁴³⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 122-126, 139-369.

⁴³⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 425-429.

⁴³⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 299, 312.

⁴³⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300, 302, 312.

⁴³⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300, 312, 425.

⁴³⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 304-305, 312, 425.

⁴³⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 306, 312, 425.

⁴³⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 301, 312.

⁴³⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308-310, 312.

predstavnik HVO-a koji će zastupati HVO na mirovnim pregovorima.⁴³⁵⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić podnosio prijedloge u vezi s odbranom, koje je Vlada poslije usvajala.⁴³⁵⁶

1406. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on imao komandu i efektivnu kontrolu nad HVO-om.⁴³⁵⁷ Konkretno, on: (1) tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak da je on imao "efektivna operativna ovlaštenja" nad HVO-om iz dokaza da je imao "ograničene administrativne nadležnosti"; i (2) dalje, osporava neke od zaključaka u osnovi ovog zaključka.⁴³⁵⁸

(a) Stojićeva administrativna i logistička uloga u HVO-u

1407. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak da je on imao "efektivna operativna ovlaštenja" nad HVO-om iz dokaza da je imao "ograničene administrativne nadležnosti" ili logističke funkcije.⁴³⁵⁹ Konkretno, Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije adekvatno razlikovalo funkcije civilnog administratora od komandovanja borbenim dejstvima.⁴³⁶⁰ On tvrdi da je Pretresno vijeće "potpuno zanemarilo" njegove kvalifikacije i iskustvo, koje nije uključivalo borbeno iskustvo.⁴³⁶¹ Stojić takođe tvrdi da su funkcije Odjela obrane bile ograničene na administrativna i logistička pitanja, što pokazuju zaključci Pretresnog vijeća i činjenica da ni na jednom operativnom naređenju nije bio samo njegov potpis.⁴³⁶² On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće, zanemarujući svoje ranije zaključke, propustilo da napravi razliku između suštinskih i administrativnih nadležnosti u vezi s njegovim ovlaštenjima za imenovanja, budući da je on samo administrativno odobravao imenovanja koja su inicirali drugi.⁴³⁶³ Stojić dalje tvrdi da "samo

⁴³⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 311-312.

⁴³⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300, 425. Žalbeno vijeće tumači zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić "izrađivao prijedloge u vezi s odbranom koje je poslije usvajao HVO" (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 300) kao upućivanje na političku komponentu HVO-a ili, drugim riječima, na Vladu.

⁴³⁵⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 139-140, 146, 166. Stojić tvrdi da je ovaj zaključak osnova za zaključke Pretresnog vijeća da je on posjedovao traženu namjeru i da je značajno doprinio UZP-u. Stojićev žalbeni podnesak, par. 139, 166.

⁴³⁵⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 139-140, 146, 166. Žalbeno vijeće napominje da Stojić pod ovom žalbenom osnovom ne osporava direktno zaključak Pretresnog vijeća da je on bio redovno informisan o vojnim operacijama koje je izvodio HVO ili da je svakodnevno primao izvještaje VOS-a.

⁴³⁵⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 140-141, 145.

⁴³⁶⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 141. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 142-145; Stojićeva replika, par. 37.

⁴³⁶¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 142. Stojić tvrdi da je "nezamislivo da bi čovjek bez operativnog iskustva mogao imati ovlaštenja za izdavanje operativnih naređenja". Stojićev žalbeni podnesak, par. 142.

⁴³⁶² Stojićev žalbeni podnesak, par. 143, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 544, 565, tom 4, par. 304-305, 308-310, 312, Prvostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 312.

⁴³⁶³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 144, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 571-575, 577-578, tom 4, par. 303.

operativna komanda može opravdati ključne zaključke da je [on] neposredno učestvovao u konkretnim operacijama i 'koristio' oružane snage za počinjenje zločina".⁴³⁶⁴

1408. Tužilaštvo odgovara da Stojić ne pokazuje grešku i tvrdi da je Pretresno vijeće razmotrilo i odbacilo njegov argument da je bio samo civilni administrator.⁴³⁶⁵ Tužilaštvo tvrdi da su Stojićeve "logističke i administrativne nadležnosti u svojstvu predstojnika [Odjela obrane] ojačale njegovu kontrolu nad oružanim snagama HVO-a tako što su mu dale ovlaštenja za, između ostalog, pitanja naoružavanja, finansiranja i ljudskih resursa, što su sve faktori koji ukazuju na njegovu efektivnu kontrolu".⁴³⁶⁶

1409. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Stojićeve konkretnije prigovore. Što se tiče Stojićevih kvalifikacija i iskustva, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste sažeto iznijelo njegovo iskustvo koje je dovelo do njegovog postavljenja na dužnost predstojnika Odjela obrane.⁴³⁶⁷ Bez obzira na to, Stojić ne pokazuje da je navodni nedostatak njegovog operativnog iskustva bio toliko relevantan za utvrđivanje njegove uloge i ponašanja tokom perioda UZP-a od strane Pretresnog vijeća da bi razmatranje istog imalo uticaja na bilo koji od zaključaka Pretresnog vijeća. Nadalje, Pretresno vijeće je na suđenju uzelo u obzir Stojićeve argumente da je njegova uloga u proceduri imenovanja bila samo administrativna,⁴³⁶⁸ ali je ipak konstatovalo da je predstojnik Odjela obrane: (1) postavljao i razrješavao dužnosti zapovjednike brigada i oficire na visokim položajima;⁴³⁶⁹ (2) imao ovlaštenja za imenovanje oficira u brigadama HVO-a do nivoa zamjenika zapovjednika brigade;⁴³⁷⁰ i (3) imenovao pomoćnika zapovjednika za bezbjednost u operativnim zonama i u brigadama, na prijedlog zamjenika predstojnika Odjela obrane zaduženog za bezbjednost.⁴³⁷¹ Stojić se oslanja na ovaj potonji zaključak da bi ustvrdio da je njegova uloga bila samo administrativna,⁴³⁷² ali ne navodi ništa drugo u prilog toj tvrdnji. Žalbeno vijeće konstatuje da

⁴³⁶⁴ Stojićeva replika, par. 37 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

⁴³⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 106, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 557, tom 4, par. 295, 409. Tužilaštvo takođe tvrdi da to što je Stojić izvršio neka imenovanja na prijedlog drugih ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenja da imenuje oficire u brigadama HVO-a i ne sugeriše da je njegova uloga bila "samo administrativna". Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 126.

⁴³⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 106 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene), gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 606, Prvostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 522, Prvostepenu presudu u predmetu *Musema*, par. 880.

⁴³⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 293.

⁴³⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 568.

⁴³⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 571.

⁴³⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 573, tom 4, par. 303.

⁴³⁷¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 575, tom 4, par. 303.

⁴³⁷² Iznoseći argument da je Pretresno vijeće konstatovalo da je "on samo vršio imenovanja na prijedlog drugih, da je njegova uloga bila imenovanje ili 'odobrenje' imenovanja" (v. Stojićev žalbeni podnesak, par. 144), Stojić upućuje na zaključke u vezi s njegovim učešćem u imenovanju ljudi u SIS-u i Upravi Vojne policije, zamjenika načelnika Glavnog stožera, kao i pomoćnika načelnika, te načelnika uprava za odbranu u opštinama. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 574-575, 577-578. Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je to njegovo učešće suprotno zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima da vrši imenovanja.

Stojić nije uspio dovesti u pitanje zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima za imenovanja. Njegovi argumenti se odbacuju.

1410. Žalbena vijeće će sada razmotriti Stojićev sveobuhvatni prigovor da se zaključak o "efektivnim operativnim ovlaštenjima" ne može izvesti iz administrativnih i logističkih funkcija. Žalbena vijeće prvo napominje da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je Stojić imao "efektivna operativna ovlaštenja".⁴³⁷³ Naime, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić imao "komandu i efektivnu kontrolu nad oružanim snagama HVO-a".⁴³⁷⁴ Osim toga, Pretresno vijeće nije bilo dužno da konstatuje da je Stojić imao "efektivna operativna ovlaštenja".⁴³⁷⁵ Žalbena vijeće podsjeća da je *actus reus* za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a učešće optuženog u zajedničkom zločinačkom planu, koje može biti u vidu pomoći ili davanja doprinosa izvršenju tog plana,⁴³⁷⁶ i da taj doprinos zločinima treba da bude značajan.⁴³⁷⁷ Da li je optuženi dao značajan doprinos UZP-u utvrđuje se na osnovu dokaza.⁴³⁷⁸ Prema tome, ponašanje na osnovu "administrativne" ili "logističke" funkcije može biti faktor koji se uzima u obzir prilikom utvrđivanja da li je Stojićev doprinos UZP-u bio značajan.⁴³⁷⁹ Stojić ne navodi ništa u prilog svom argumentu da samo "operativna komanda", koju ne definiše, može opravdati zaključak da je on učestvovao u operacijama i koristio HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina i time dao značajan doprinos UZP-u.⁴³⁸⁰

1411. Pored toga, Žalbena vijeće odbacuje Stojićevu tvrdnju da su njegove funkcije bile ograničene na "administrativna" i "logistička" pitanja. Naprotiv, Pretresno vijeće je smatralo da je Stojić, između ostalog: (1) izdao naređenje za mobilizaciju hrvatskih vojnih obveznika i uveo

⁴³⁷³ *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 140.

⁴³⁷⁴ V. gore, par. 1405. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 326 ("Stojić [je] imao efektivnu kontrolu nad djelovanjem komponenata oružanih snaga HZ(R) HB"), 426 (Stojić je "nastavio vršiti efektivnu kontrolu nad oružanim snagama"). Stojić osporava konstatacije na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja ovog zaključka, a Žalbena vijeće odbacuje ove prigovore dolje u tekstu. V. dolje, par. 1414-1415, 1418-1419, 1422-1423, 1427-1435, 1441-1453, 1456.

⁴³⁷⁵ V. takođe dolje, par. 1528-1530.

⁴³⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1615; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227(iii).

⁴³⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 706; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1445; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695 ("Dovoljno je da optuženi 'izvrši djela koja su na neki način usmjerena [ka] sprovođenju' UZP-a u smislu da pruži značajan doprinos počinjenju krivičnih djela obuhvaćenih UZP-om" (oznake za fusnote unutar citata izostavljene)).

⁴³⁷⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696 ("Mimo toga, pravo ne predviđa konkretne tipove ponašanja koji se sami po sebi ne bi mogli smatrati doprinosom zajedničkom cilju. Unutar tih pravnih okvira, pitanje da li je optuženi doprinio UZP-u predstavlja činjenično pitanje koje treba utvrditi od slučaja do slučaja.").

⁴³⁷⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1544-1545 (prilikom razmatranja uloge Radivoja Miletića u proceduri u vezi s obavještenjima za konvoje UNPROFOR-a koja je bila "tehničke prirode", Žalbena vijeće je zaključilo da "[č]injenica da je neko postupanje 'tehničke prirode' sama za sebe ne isključuje mogućnost da to postupanje predstavlja doprinos UZP-u").

⁴³⁸⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 139-141, 145, 166; Stojićeva replika, par. 37.

policijski sat na teritoriji HZ HB;⁴³⁸¹ (2) izdao naređenje jedinicama na kontrolnim punktovima Vojne policije u Mostaru kojim im se naređuje da kontrolišu sva vozila koja izlaze iz grada;⁴³⁸² (3) direktno izdavao naređenja HVO-u, konkretno naređenja u vezi s prekidima vatre, zatočeničkim centrima, slobodom kretanja humanitarnih ili međunarodnih organizacija i mobilizacijom i pojačanjem snaga HVO-a;⁴³⁸³ (4) dana 23. februara 1993., naredio jednom zapovjedniku da dozvoli prolaz konvojima UNPROFOR-a u Operativnoj zoni Središnja Bosna (dalje u tekstu: OZ Središnja Bosna);⁴³⁸⁴ i (5) naredio Miri Andriću, pukovniku u Glavnom stožeru, da zauzme područje Gornjeg Vakufa upotrebom sile, što je dovelo do počinjenja zločina.⁴³⁸⁵

1412. Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da Stojić tumači zaključak Pretresnog vijeća da je on imao "komandu i efektivnu kontrolu" nad HVO-om kao zaključak da je imao "efektivna operativna ovlaštenja" ili "efektivnu operativnu kontrolu".⁴³⁸⁶ U vezi s ovim pitanjem, Žalbeno vijeće smatra da izraz "imao komandu" nužno znači da je Stojić imao dovoljan uticaj i ovlaštenja nad HVO-om da bi mogao vršiti efektivnu kontrolu nad njegovim pripadnicima.⁴³⁸⁷ Stoga, Stojić ne pokazuje da se uticaj i ovlaštenja koje je dobio svojom direktnom kontrolom nad ljudskim, finansijskim i logističkim resursima HVO-a⁴³⁸⁸ ne mogu smatrati faktorom pri utvrđivanju njegovih komandnih ovlaštenja.⁴³⁸⁹ Konkretno, Stojićeva komandna ovlaštenja nisu bila zasnovana samo na njegovim administrativnim i logističkim funkcijama.⁴³⁹⁰ Stojićev argument da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak o njegovim komandnim ovlaštenjima iz, između ostalog, njegovih administrativnih ili logističkih funkcija se odbacuje.

⁴³⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 305, gdje se upućuje na dokazni predmet P03038. V. dolje, par. 1422.

⁴³⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 316, gdje se upućuje na dokazni predmet P02578.

⁴³⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306, gdje se upućuje na dokazne predmete P00610, P00619, P05232, P05235, 4D00461. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 795, gdje se upućuje na dokazni predmet P01316. V. dolje, par. 1429.

⁴³⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 562, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D00984.

⁴³⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 330, 334, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00348. V. dolje, par. 1565-1569. Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo, između ostalog, da je Stojić: (1) dana 2. jula 1993., izdao zapovijed o prepotčinjavanju svih jedinica MUP-a HZ HB u Mostaru (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 703); i (2) izdavao zapovijedi direktno HVO-u, uključujući zapovijedi za trenutni prekid napadnih dejstava na ABiH u aprilu 1993. (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 562, gdje se upućuje na dokazni predmet P02093).

⁴³⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 312; Stojićev žalbeni podnesak, par. 140-141.

⁴³⁸⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 111, 734 (propust da se interveniš kako bi se spriječilo ponavljanje zločina ili zaustavila zlostavljanja uzet je u obzir prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu i njegove namjere "[u] slučajevima kada je optuženi imao izvjesnu vlast i uticaj ili nadležnost nad izvršiocima, dovoljne da se spriječe ili zaustave zlostavljanja, ali tu svoju vlast nije iskoristio").

⁴³⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308, 312. V. dolje, par. 1414-1415, 1418, 1422-1423, 1427-1435, 1441-1453, 1456.

⁴³⁸⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 606. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 522; Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 880.

⁴³⁹⁰ V. gore, par. 1410.

(b) Stojićeva uloga u osnivanju i organizaciji HVO-a

1413. Stojić tvrdi da zaključku Pretresnog vijeća da je on imao ključnu ulogu u osnivanju i organizaciji HVO-a ne idu u prilog dokazi, tj. dokazni predmet P00646, te da mu protivrječi činjenica da su Glavni stožer i HVO postojali prije njegovog postavljenja.⁴³⁹¹ Tužilaštvo odgovara da dokazni predmet P00646 ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća,⁴³⁹² i da je uzeta u obzir Stojićeva uloga u stvaranju Glavnog stožera, kao i dokazi o njegovoj organizaciji.⁴³⁹³

1414. Žalbeno vijeće prvo napominje da je Pretresno vijeće znalo da su HVO i Glavni stožer postojali od aprila 1992.,⁴³⁹⁴ a da je Stojić postavljen za predstojnika Odjela obrane 3. jula 1992.⁴³⁹⁵ Međutim, Pretresno vijeće je smatralo da je, iako je načelnik Glavnog stožera postojao još u aprilu 1992., "struktura Glavnog stožera zvanično uspostavljena tek u septembru 1992."⁴³⁹⁶ i da su tek "[p]otkraj 1992." postavljeni temelji organizacije HVO-a.⁴³⁹⁷ U skladu s ovim opservacijama, Pretresno vijeće je napomenulo da je 15. septembra 1992. Mate Boban donio odluku o uspostavljanju opšte strukture Glavnog stožera,⁴³⁹⁸ a da je 18. septembra 1992. Stojić objavio njegovu privremenu formaciju.⁴³⁹⁹ Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da je u periodu od septembra 1992. do novembra 1993. Stojić učestvovao u oko 40 sjednica i sastanaka Vlade na kojima su usvojeni zakonski tekstovi, uključujući, između ostalog, izmijenjenu i dopunjenu uredbu o HVO-u.⁴⁴⁰⁰ Žalbeno vijeće stoga smatra da Stojić ne pokazuje kako je to što su Glavni stožer i HVO postojali prije njegovog postavljenja moglo imati uticaja na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u njihovom osnivanju i organizaciji.

1415. Pored toga, prilikom donošenja svog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da je 24. oktobra 1992. godine Stojić pripremio program rada HVO-a u kojem "objašnjava strukturu raznih komponenata oružanih snaga, uključujući Vojnu policiju, i definiše ciljeve i plan rada

⁴³⁹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 147; Stojićeva replika, par. 39. Stojić tvrdi da jedini dokaz na koji se oslonilo Pretresno vijeće – dokazni predmet P00646 – ne sadrži ciljeve ni planove rada, te da je irelevantan za formiranje oružanih snaga. Stojićev žalbeni podnesak, par. 147; Stojićeva replika, par. 39.

⁴³⁹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 107-108.

⁴³⁹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 109, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 711-712, fusnota 1668. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće bilo svjesno da je Glavni stožer postojao prije donošenja dokaznog predmeta P00646. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 109.

⁴³⁹⁴ Pretresno vijeće je napomenulo da je Petković postao načelnik Glavnog stožera u aprilu 1992. i da su se "oružane snage HVO-a [...] same organizovale na teritoriji HZ HB" tokom prve polovine 1992. Prvostepena presuda, tom 1, par. 715, 780, tom 4, par. 651. Ti datumi su u skladu s dokazima na koje se poziva Stojić u prilog svojoj tvrdnji da su Glavni stožer i HVO postojali prije njegovog postavljenja. Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 373; dokazni predmet 1D02716; dokazni predmet P00154.

⁴³⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 293.

⁴³⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 715.

⁴³⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 780.

⁴³⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 711.

⁴³⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 712.

⁴⁴⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 297. V. dolje, par. 1509-1513.

svake od njih".⁴⁴⁰¹ Pretresno vijeće se oslonilo na dokazni predmet P00646 u kojem je definisan program rada Vojne policije i u kojem se napominje da je u prilogu tom dokumentu dostavljen program rada Glavnog stožera.⁴⁴⁰² Stoga se, s obzirom na gore navedeno,⁴⁴⁰³ Žalbena vijeće nije uvjerilo u Stojićevu tvrdnju da je zaključak Pretresnog vijeća nepotkrijepljen. Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti, na osnovu ovih dokaza i zaključaka Pretresnog vijeća, da je on imao ključnu ulogu u osnivanju i organizaciji HVO-a. Njegovi argumenti se odbacuju.

(c) Stojićeva odgovornost da izvještava Vladu HZ(R) HB o vojnim operacijama i da daje prijedloge, koji su usvajani

1416. Stojić tvrdi da nema osnove za zaključak Pretresnog vijeća da je on izvještavao Vladu o vojnoj situaciji i da je davao prijedloge u vezi s odbranom, koji su usvajani.⁴⁴⁰⁴ On tvrdi da dokazi koje je Pretresno vijeće analiziralo – u vezi s događajima u Gornjem Vakufu iz januara 1993. i u Varešu iz oktobra 1993. – samo pokazuju da je on izvještavao u vezi s pitanjima koja su već bila dobro poznata i da na osnovu njegovih izvještaja nisu donošene odluke.⁴⁴⁰⁵ Konkretno, on tvrdi: (1) da se u njegovom izvještaju od 19. januara 1993. u vezi sa situacijom u Gornjem Vakufu ponavlja sadržaj izvještaja koje je Vlada već primila;⁴⁴⁰⁶ i (2) da je odluka Vlade od 4. novembra 1993. da će Ured za izbjeglice biti zadužen za izbjeglice iz Vareša zasnovana na informaciji koju je poslao Ured za izbjeglice da on već radi na pružanju usluga izbjeglicama na tom području, a ne na informaciji koju je dao Stojić.⁴⁴⁰⁷ Stojić tvrdi da su se sva uputstva izdana u preostalim navedenim dokazima odnosila na "čisto administrativna pitanja".⁴⁴⁰⁸

⁴⁴⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 299, gdje se upućuje na dokazni predmet P00646.

⁴⁴⁰² Dokazni predmet P00646, str. 1-2. U dokaznom predmetu P00646 takođe se kaže da je program rada SIS-a "posebno rađen i [da će] kao takav biti [...] prezentiran preko predstojnika Odjela obrane". Dokazni predmet P00646, str. 1.

⁴⁴⁰³ V. gore, par. 1414-1415.

⁴⁴⁰⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 148, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 300. Žalbena vijeće tumači da je Pretresno vijeće, kada je reklo da je Stojić – "bilo putem izvještaja, bilo na sjednicama HVO-a – informisao HVO o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na terenu, te izrađivao prijedloge u vezi s odbranom koje je poslije usvajao HVO", (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 300), mislilo na političku komponentu HVO-a, tj. na Vladu.

⁴⁴⁰⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 148-149, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01227, P01206, P01197, str. 4, 1D01354; Stojićeva replika, par. 42.

⁴⁴⁰⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 148, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 300, dokazne predmete P01227, P01206, P01197, str. 4.

⁴⁴⁰⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 149, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 300, dokazni predmet 1D02179.

⁴⁴⁰⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 149, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D01609, P01197, 1D01667, 1D01610, 1D01608, P00518, 2D00851, 4D00508, P05799, P05769.

1417. Tužilaštvo odgovara da, osim izvještaja u vezi s događajima u Gornjem Vakufu i Varešu, zapisnici s drugih sastanaka Vlade pokazuju da je Stojić redovno izvještavao Vladu o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji i da su odluke donošene na osnovu tih izvještaja.⁴⁴⁰⁹

1418. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće, prilikom donošenja zaključka da je Stojić – "bilo putem izvještaja, bilo na sjednicama [Vlade] – informisao [Vladu] o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na terenu, te izrađivao prijedloge u vezi s odbranom koje je poslije usvaja[la] [Vlada]",⁴⁴¹⁰ nije samo analiziralo Stojićeve izvještaje o događajima u Gornjem Vakufu i Varešu,⁴⁴¹¹ već i da se oslonilo na zapisnike s brojnih sastanaka na kojima je Stojić izvještavao Vladu o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji.⁴⁴¹² Što se tiče Stojićevih konkretnih prigovora, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet 1D02179, zapisnik sa sastanka održanog 4. novembra 1993., na kojem je Vlada donijela odluku da nastavi s mjerama za zaštitu raseljenih Hrvata slijedom Stojićevog izvještaja o vojnoj situaciji u Varešu.⁴⁴¹³ Stojićeva tvrdnja da je Ured za izbjeglice ranije izvijestio Vladu da radi s izbjeglicama u Varešu ne dovodi u pitanje oslanjanje Pretresnog vijeća na ovaj dokazni predmet u prilog njegovom zaključku, konkretno, da je Stojić izvještavao Vladu o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na terenu.⁴⁴¹⁴ Pored toga, Stojićeva tvrdnja da je "samo izvještavao o pitanjima koja su već bila dobro poznata"⁴⁴¹⁵ ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on bio član Vlade zadužen za izvještavanje

⁴⁴⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 122-125, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01227, str. 1-2, 1D02179, str. 1. Tužilaštvo takođe tvrdi da to što su informacije koje je Stojić predočavao možda već bile dobro poznate članovima Vlade ili uključene u druge izvještaje ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 123-124.

⁴⁴¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 312, 425. Žalbeno vijeće tumači da je Pretresno vijeće, kada je konstatovalo da je Stojić – "bilo putem izvještaja, bilo na sjednicama HVO-a – informisao HVO o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na terenu, te izrađivao prijedloge u vezi s odbranom koje je poslije usvajao HVO" (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 300), mislilo na političku komponentu HVO-a, koju Žalbeno vijeće zove Vlada.

⁴⁴¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300.

⁴⁴¹² Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 707, gdje se poziva na dokazne predmete P01197, str. 4 (Vlada je uputila podršku HVO-u i hrvatskom stanovništvu Gornjeg Vakufa, na osnovu izvještaja Odjela obrane u vezi s vojnom situacijom, na sastanku kojem je prisustvovao Stojić), P01227, str. 1-2 (Stojić je izvijestio o situaciji u Gornjem Vakufu i o tome da su muslimanske snage predstavljene u pozitivnom svjetlu, te predložio da se preduzmu mjere za suzbijanje dezinformacija u medijima), 1D01609, str. 1-2 (odluke Vlade donijete su nakon Stojićevog učešća u razgovorima o implementaciji Vance-Owenovog plana, regrutovanju i nedostatku materijalno-tehničkih sredstava), 1D01667, str. 2 (Stojić je izvijestio o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji u HZ HB), 1D01610, str. 1-2 (prijedlog odluke o mobilizaciji ljudstva koji je podnio Odjel obrane usvojen je, a Stojić je izvijestio o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji u srednjoj Bosni), 1D01608, str. 1-3 (Stojić je izvijestio o aktuelnoj vojnoj i bezbjednosnoj situaciji u HZ HB), 4D00508, str. 1, P05769/P05799, str. 2 (Stojić je, zajedno s Praljom i Petkovićem, podnio izvještaj u vezi s vojnom i bezbjednosnom situacijom i upozorio na štetne posljedice nedosljedne primjene propisa na borbenu gotovost i moral vojnika, nakon čega je Vlada donijela odluku o njihovom dosljednom provođenju), 2D00851, str. 1, 3 (Stojić je podnio izvještaj u vezi s vojnom situacijom u kojem je naglasio nedostatak materijalno-tehničkih sredstava i dao prijedloge koje je Vlada prihvatila), P00518 (Stojićev izvještaj o aktivnostima Odjela obrane uključujući, između ostalog: (1) izradu akata za funkcionisanje Odjela, kao što su Uredba o postupanju s osobama zarobljenim u oružanim sukobima u HZ HB i Propisnik o vojnoj stezi; (2) podjelu vojske na operativne zone; (3) formiranje brigada; i (4) formiranje centara za obuku).

⁴⁴¹³ Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 707, gdje se poziva na dokazni predmet 1D02179, str. 1-2.

⁴⁴¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312.

Vlade o vojnim operacijama i da je to i činio. Njegov argument u vezi s tim što se Pretresno vijeće oslonilo na njegov izvještaj o situaciji u Gornjem Vakufu od 19. januara 1993. se stoga takođe odbacuje.

1419. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje, konkretno, da se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet 2D00851, zapisnik sa sjednice Vlade od 15. juna 1993., na kojoj je Stojić podnio izvještaj o vojnoj situaciji na teritoriji HZ HB u kojem je naglasio nedostatak materijalno-tehničkih sredstava. Valja primijetiti da je na ovoj sjednici Stojić dao prijedloge koje je Vlada prihvatila.⁴⁴¹⁶ Stojićeva tvrdnja da nema osnove za zaključak Pretresnog vijeća da je on davao prijedloge u vezi s odbranom koji su usvajani se, stoga, odbacuje. U mjeri u kojoj Stojić tvrdi da su se njegovi izvještaji i prijedlozi odnosili na "čisto administrativna pitanja", Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da on nije pokazao da administrativna uloga ne može predstavljati dokaz o komandnim ovlaštenjima.⁴⁴¹⁷ Prema tome, Stojić nije pokazao grešku i Žalbeno vijeće odbacuje njegove argumente.

⁴⁴¹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 148.

⁴⁴¹⁶ Dokazni predmet 2D00851, str. 1, 3.

⁴⁴¹⁷ V. gore, par. 1410-1412. V. takođe gore, par. 1401.

(d) Stojićevo ovlaštenje da odluke Vlade u vezi s vojnim pitanjima šalje kroz vojni komandni lanac

1420. Stojić osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na činjenicu da je on prosljeđivao odluke Vlade Glavnom stožeru,⁴⁴¹⁸ budući da tri naređenja na koja se Vijeće pozvalo pokazuju da ih je on proslijedio u okviru svojih administrativnih nadležnosti.⁴⁴¹⁹ Konkretno, Stojić tvrdi da je jedno naređenje proslijedio samo kao "administrativni kanal",⁴⁴²⁰ a da je druga dva naređenja zajedno potpisao s nekim drugim zato što su sadržala administrativna ili logistička pitanja.⁴⁴²¹ On tvrdi da prosljeđivanje odluka koje su donijeli drugi ne predstavlja efektivnu kontrolu.⁴⁴²² Stojić tvrdi da je oslanjanje na naređenja koja je on samo zajedno potpisao s nekim drugim bilo pogrešno, budući da ta naređenja ne dokazuju da je on, za razliku od drugog potpisnika, imao efektivnu kontrolu.⁴⁴²³

1421. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na dokaze koji pokazuju da Stojić nije samo "prosljeđivao odluke", već i da je provodio odluke Vlade vojne prirode u vezi s pitanjima mimo administracije i logistike.⁴⁴²⁴

1422. Pretresno vijeće je, prilikom analiziranja Stojićeve uloge u vojnom komandnom lancu, podsjetilo da je "Bruno Stojić, kao predstojnik Odjela obrane, odluke Vlade HZ HB prosljeđivao Glavnom stožeru HVO-a, koji ih je zatim prosljeđivao na izvršenje zapovjednicima jedinica na terenu."⁴⁴²⁵ S tim u vezi, Pretresno vijeće je razmotrilo jednu seriju naređenja, u kojima je Stojić dobio uputstvo da provede Prlićevu odluku da se određene jedinice ABiH potčine HVO-u, zatim je Stojić naredio Glavnom stožeru i Upravi Vojne policije da provedu Prlićevu odluku, a Petković

⁴⁴¹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 143, 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 304-305.

⁴⁴¹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 143, 150, gdje se upućuje na dokazne predmete P01140, P03038, P03128; Stojićeva replika, par. 40. Stojić tvrdi da nije mogao izdavati operativna naređenja. Stojićev žalbeni podnesak, par. 150.

⁴⁴²⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 150, gdje se upućuje na dokazni predmet P01140.

⁴⁴²¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 150, gdje se upućuje na dokazne predmete P03038, P03128.

⁴⁴²² Stojićev žalbeni podnesak, par. 143, 150.

⁴⁴²³ Stojićeva replika, par. 38.

⁴⁴²⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 110-113. Tužilaštvo, kao primjere, navodi: (1) da je Stojić proveo Ultimatum od 15. januara 1993. time što je naredio jedinicama ABiH da se potčine HVO-u i da je, umjesto da postupa samo kao "administrativni kanal", dao uputstvo da se izvještaji dostavljaju svakih osam sati njemu lično (Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 111, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 304, dokazne predmete P01140, P01146); (2) da je u junu 1993. Stojić proveo Zajednički proglas od 30. juna 1993. time što je naredio mobilizaciju i uveo policijski sat (Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 112, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 305, dokazni predmet P03038); i (3) da su u julu 1993. Stojić i Petković naredili jedinicama HVO-a da izvrše zadatke "u cilju [...] eliminiranja" muslimanskih snaga u OZ Jugoistočna Hercegovina, te da ništa ne ukazuje na to da je Stojić potpisao to naređenje isključivo zbog logističkih zadataka koji su u njemu sadržani (Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 113, gdje se poziva na dokazni predmet P03128). Tužilaštvo tvrdi da su dokazni predmeti P01140 i P03128 borbene zapovijedi koje predstavljaju primjer Stojićevih ovlaštenja u vezi s vojnim operacijama. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 114.

⁴⁴²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 304.

je proslijedio Stojićevo naređenje zapovjednicima operativnih zona.⁴⁴²⁶ Pretresno vijeće je dalje napomenulo da je, nakon Prlićevog i Stojićevog Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993. u vezi s odbranom od napada ABiH: (1) Stojić, kao predstojnik Odjela obrane, naredio mobilizaciju hrvatskih vojnih obveznika i uveo policijski sat u HZ HB, nakon čega je Ćorić izdao dalju provedbenu zapovijed;⁴⁴²⁷ i (2) da su Stojić i Petković 2. jula 1993. zajedno potpisali zapovijed svim jedinicama HVO-a u OZ Jugoistočna Hercegovina da "očiste" tu zonu od muslimanskih snaga.⁴⁴²⁸ Žalbena vijeće se stoga nije uvjerilo u Stojićevo tvrdnju da je on samo prosljeđivao odluke Vlade kao "administrativni kanal".⁴⁴²⁹ Valja primijetiti da je Stojić, u zapovijedi za provođenje Prlićeve odluke, također naredio da su načelnik Glavnog stožera i načelnik Uprave Vojne policije njemu odgovorni za izvršenje njegove zapovijedi.⁴⁴³⁰ Žalbena vijeće smatra da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da ta naređenja na koja se pozvalo Pretresno vijeće pokazuju da ih Stojić nije samo proslijedio, već i da je provodio i izvršavao naloge Vlade.⁴⁴³¹

1423. Žalbena vijeće se nije uvjerilo ni u Stojićevo tvrdnju da je on samo potpisivao zajedno s nekim drugim neka od naređenja, budući da on nije pokazao da eventualna ovlaštenja koja su imali njegovi sapotpisnici isključuju mogućnost da je i on imao ovlaštenja.⁴⁴³² Pored toga, Žalbena vijeće na drugom mjestu odbacuje Stojićev argument da administrativna uloga ne može biti dokaz o komandnim ovlaštenjima.⁴⁴³³ Stojić stoga ne pokazuje da je Pretresno vijeće nerazumno uzelo u obzir njegovu ulogu u prosljeđivanju i provođenju odluka Vlade kao relevantan faktor prilikom utvrđivanja njegovih komandnih ovlaštenja nad HVO-om. Njegovi argumenti se odbacuju.

⁴⁴²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 304, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01146, P01140, P01139.

⁴⁴²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 305, gdje se upućuje na dokazne predmete P03038, P03077.

⁴⁴²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 305, gdje se upućuje na dokazni predmet P03128.

⁴⁴²⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 150.

⁴⁴³⁰ Dokazni predmet P01140, str. 1-2.

⁴⁴³¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 425 ("Stojić je donosio odluke u vezi s vojnim operacijama i provodio ih putem lanca komandovanja oružanih snaga" i "kroz taj lanac komandovanja je prosljeđivao odluke koje je donosio HVO").

⁴⁴³² V. dokazni predmet P03038 (zajedno s njim potpisao Prlić); dokazni predmet P03128 (zajedno s njim potpisao Petković).

⁴⁴³³ V. gore, par. 1412. V. također gore, par. 1401.

(e) Stojićevo ovlaštenje da izdaje naređenja direktno HVO-u i da obezbijedi da ta naređenja budu izvršena

(i) Argumenti strana u postupku

1424. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće nerazumno konstatovalo da je on mogao izdavati operativna naređenja HVO-u i obezbijediti da ta naređenja budu izvršena.⁴⁴³⁴ Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zanemarilo ranije relevantne zaključke koji pokazuju suprotno, uključujući i svoje zaključke: (1) da predstojnik Odjela obrane nije bio *de jure* u vojnom lancu komandovanja;⁴⁴³⁵ (2) da su Odjelu obrane bili povjeravani samo "upravni i stručni poslovi";⁴⁴³⁶ (3) da je "uobičajeni" komandni lanac počinjao u Glavnom stožeru;⁴⁴³⁷ (4) da "mali broj situacija" u kojima je Stojić izdavao naređenja nije "dove[o] u pitanje funkcionisanje vojnog lanca komandovanja";⁴⁴³⁸ (5) da je Glavni stožer bio centralna karika u komandnom lancu;⁴⁴³⁹ i (6) da ključni dijelovi oružanih snaga – VOS i antiterorističke grupe – nisu bili *de jure* u hijerarhijskom lancu Odjela obrane.⁴⁴⁴⁰ On takođe tvrdi da su naređenja na koja se poziva Pretresno vijeće bila uglavnom ograničena na logistička pitanja, da to nisu bila borbena naređenja i da ne pokazuju da je on imao sveukupnu nadležnost.⁴⁴⁴¹

1425. Stojić dalje tvrdi da navedeni dokazi ne idu u prilog zaključku da je on izdavao naređenja u vezi s konkretno navedenim stvarima.⁴⁴⁴² Stojić konkretno tvrdi sljedeće: (1) da je dokazni predmet P00610 izvještaj koji je Ćorić poslao HVO-u generalno i da ne upućuje ni na jedno naređenje koje je izdao Stojić, te da njemu nije bio upućen; (2) da je od naređenja koja se odnose na mobilizaciju, a riječ je o dokaznim predmetima P05232 i P05235, on potpisao samo jedno, ali da je to naređenje ispravio i potpisao Praljak; (3) da je dokazni predmet P00582 naređenje za povlačenje pečata, što je administrativna aktivnost; (4) da je dokazni predmet 4D00461 "neautentičan i nepouzdan"; i (5) da su dokazni predmeti P02292 i P03026 bili samo zahtjevi za uputstva upućeni njemu i Petkoviću, bez ijednog dokaza da je on na njih odgovorio.⁴⁴⁴³ Stojić

⁴⁴³⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 151.

⁴⁴³⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 306.

⁴⁴³⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 559.

⁴⁴³⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 791.

⁴⁴³⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 796.

⁴⁴³⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 708.

⁴⁴⁴⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 301, 307; Stojićeva replika, par. 40. Stojić takođe tvrdi da SIS nije slao redovne izvještaje Odjelu obrane. Stojićev žalbeni podnesak, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 302.

⁴⁴⁴¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 153; Stojićeva replika, par. 41.

⁴⁴⁴² Stojićev žalbeni podnesak, par. 153-154, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 306 ("Stojić [je] [...] upućivao naređenja [...] konkretno naređenja u vezi s prekidima vatre, zatočeničkim centrima, razmješanjem snaga, reorganizacijom vojnih jedinica, dodjelom pojačanja jedinicama, slobodom kretanja humanitarnih ili međunarodnih organizacija i mobilizacijom vojnika HVO-a").

⁴⁴⁴³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 154.

takođe tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na član 30 Uredbe o oružanim snagama, izmijenjene i dopunjene 17. oktobra 1992. (dalje u tekstu: Izmijenjena i dopunjena Uredba o oružanim snagama od 3. jula 1992.), koji ukazuje na to da su određene komandne dužnosti mogle biti delegirane predstojniku Odjela obrane, budući da se takvo delegiranje nije desilo.⁴⁴⁴⁴ On dalje tvrdi da nije naveden nijedan dokaz u prilog zaključku da je on mogao obezbijediti da njegova naređenja budu izvršena⁴⁴⁴⁵ i da je Pretresno vijeće zanemarilo sopstvene zaključke da naređenja koja je on izdavao nisu bila izvršavana.⁴⁴⁴⁶

1426. Tužilaštvo odgovara da je Stojić izdavao naređenja HVO-u i da je mogao obezbijediti da HVO postupi po tim naređenjima. Tužilaštvo tvrdi: (1) da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić izdavao naređenja u vezi s nizom pitanja;⁴⁴⁴⁷ (2) da su Stojićevi prigovori na to što se Pretresno vijeće oslonilo na neka naređenja koja je on izdao neuvjerljivi;⁴⁴⁴⁸ i (3) da, bez obzira na to da li je Boban formalno delegirao komandne dužnosti, u skladu s članom 30 Izmijenjene i dopunjene Uredbe o oružanim snagama od 3. jula 1992., Stojić jeste izdavao naređenja direktno HVO-u, što pokazuje njegova komandna ovlaštenja.⁴⁴⁴⁹ Tužilaštvo tvrdi da Stojić samo nudi svoje tumačenje dokaza, a ne pokazuje grešku.⁴⁴⁵⁰

(ii) Analiza

1427. Pretresno vijeće se uvjerilo da su "[d]okazi [...] pokazali da je Bruno Stojić, iako predstojnik Odjela obrane nije bio *de jure* u lancu komandovanja, u svojstvu šefa tog odjela direktno upućivao naređenja oružanim snagama HZ(R) HB".⁴⁴⁵¹ Stojić osporava ovaj zaključak tvrdeći da je Pretresno vijeće zanemarilo svoje ranije relevantne zaključke.⁴⁴⁵² U tom pogledu, Žalbeno vijeće prvo napominje da je Stojićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće konstatovalo da su "samo 'upravni i stručni poslovi' povjerava[ni] Odjelu obrane" preširoka.⁴⁴⁵³ U stvari, Pretresno vijeće je samo primijetilo da su "upravni i stručni poslovi" bili povjeravani Odjelu obrane, na osnovu člana 10 Izmijenjene i dopunjene Uredbe o oružanim snagama od 3. jula 1992., ali nije sugerisalo da su "samo" to bili poslovi koje je obavljao Odjel obrane.⁴⁴⁵⁴ Stojić ignoriše kasniju analizu Pretresnog vijeća u kojoj se razmatraju ovlaštenja predstojnika Odjela obrane mimo člana

⁴⁴⁴⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 157, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 562, tom 4, par. 306.

⁴⁴⁴⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 155, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 2081, tom 4, par. 1039.

⁴⁴⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 155, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 2081, tom 4, par. 480, 1039.

⁴⁴⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 115-117.

⁴⁴⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 118-119, gdje se upućuje na Stojićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁴⁴⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 120.

⁴⁴⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 142-143.

⁴⁴⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 565.

⁴⁴⁵² Stojićev žalbeni podnesak, par. 151-152.

⁴⁴⁵³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 152 (kurziv dodat).

10 Izmijenjene i dopunjene Uredbe o oružanim snagama od 3. jula 1992. Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je predsjednik HZ HB teoretski mogao delegirati određene komandne dužnosti predstojniku Odjela obrane i da je nekoliko Stojićevih naređenja upućenih direktno HVO-u uvršteno u spis.⁴⁴⁵⁵ Prema tome, Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće kasnije zanemarilo tu svoju opservaciju i njegov argument se odbacuje. Pored toga, Žalbeno vijeće je već konstatovalo da Stojić nije pokazao da administrativna ili logistička uloga ne može predstavljati dokaz o komandnim ovlaštenjima.⁴⁴⁵⁶ Stojić stoga ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogrešno uzelo u obzir njegova naređenja u vezi s logističkim pitanjima kao pokazatelj njegovih ovlaštenja za rukovođenje. Stojićev argument se odbacuje.

1428. Što se tiče Stojićeve argumentacije u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o funkcionisanju komandnog lanca HVO-a,⁴⁴⁵⁷ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, iako je zaključilo da je "uobičajeni lanac komandovanja oružanih snaga počinjao u Glavnom stožeru, koji je bio u direktnoj vezi sa OZ, koje su rukovodile brigadama HVO-a",⁴⁴⁵⁸ konkretno konstatovalo da su se dešavali izuzeci kada je Stojić izdavao naređenja direktno zapovjednicima operativnih zona i brigada.⁴⁴⁵⁹ Nadalje, Stojić izvlači iz konteksta zaključak Pretresnog vijeća da ono "nimalo ne sumnja u to da su zapovijedi upućene oružanim snagama išle uobičajenim lancem komandovanja u kojem je centralna karika bio Glavni stožer".⁴⁴⁶⁰ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće se bavilo tvrdnjom da je Boban "zaobilazio" Glavni stožer "kad mu je to odgovaralo" kako bi izdavao naređenja direktno HVO-u.⁴⁴⁶¹ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je još jednom napomenulo da je, iako su zapovijedi "išle uobičajen[o]" kroz Glavni stožer, bilo izuzetaka kada su naređenja bila prosljeđivana direktno HVO-u a da nisu prošla kroz Glavni stožer.⁴⁴⁶² Žalbeno vijeće stoga smatra da Stojić ne pokazuje kako zaključak Pretresnog vijeća da je Glavni stožer bio centralna karika u vojnom komandnom lancu dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenja da izdaje naređenja direktno HVO-u. Pored toga, Stojić ne potkrepljuje svoju tvrdnju da zaključci Pretresnog vijeća da VOS i antiterorističke grupe nisu bili u hijerarhijskom lancu Odjela obrane i da SIS nije slao redovne izvještaje Odjelu obrane nisu

⁴⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 559, gdje se upućuje na dokazni predmet P00588, čl. 10, str. 3.

⁴⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 560-565. V. dolje, par. 1433.

⁴⁴⁵⁶ V. gore, par. 1412. V. takođe gore, par. 1401.

⁴⁴⁵⁷ V. gore, par. 1424.

⁴⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 791.

⁴⁴⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 795. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 562, 565, tom 4, par. 306.

⁴⁴⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 708.

⁴⁴⁶¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 701, 704, 708.

⁴⁴⁶² Prvostepena presuda, tom 1, par. 708.

u skladu sa zaključkom da je on izdavao naređenja HVO-u.⁴⁴⁶³ Stojićevi argumenti se stoga odbacuju.

1429. Žalbena vijeće će se sada osvrnuti na Stojićeve prigovore na to što se Pretresno vijeće oslonilo na određene dokaze prilikom donošenja zaključka da je on izdavao naređenja direktno HVO-u, "konkretno naređenja u vezi s prekidima vatre, zatočeničkim centrima, razmjestajem snaga, reorganizacijom vojnih jedinica, dodjelom pojačanja jedinicama, slobodom kretanja humanitarnih ili međunarodnih organizacija i mobilizacijom vojnika HVO-a".⁴⁴⁶⁴ Žalbena vijeće napominje da dokazni predmet P00610, Ćorićev izvještaj HVO-u, ukazuje na to da je kretanje snaga provedeno "po zapovijedi predstojnika Odjela obrane".⁴⁴⁶⁵ Žalbena vijeće dalje napominje da je dokazni predmet P05232 naređenje koje je potpisao Stojić, ne samo za trenutnu mobilizaciju snaga "na temelju novonastale situacije upada terorističkih grupa MOS-a /Muslimanskih oružanih snaga/", već i za upotrebu mobilisanih snaga "na beskompromisnom likvidiranju ubačenih terorističkih grupa".⁴⁴⁶⁶ Sadržaj ovog naređenja koje je potpisao Stojić je skoro identičan sadržaju dokaznog predmeta P05235, koji je istog dana izdao Praljak.⁴⁴⁶⁷ Oспорavajući oslanjanje Pretresnog vijeća na ovo naređenje, Stojić tvrdi da dokazni predmet P05235 pokazuje da je Praljak, a ne on, imao operativnu komandu.⁴⁴⁶⁸ Međutim, Žalbena vijeće napominje da ne samo da se u Praljkovom naređenju kaže da je izdano "u svezi zapovijedi predstojnika Odjela obrane",⁴⁴⁶⁹ već i da je Praljak u svom svjedočenju izjavio da je svoje naređenje izdao "odmah na osnovu" tog Stojićevog naređenja.⁴⁴⁷⁰ Praljkovo svjedočenje o tome da je on unio ispravku u Stojićevo izvorno naređenje⁴⁴⁷¹ ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevim ovlaštenjem da izdaje takva naređenja.⁴⁴⁷²

1430. Žalbena vijeće dalje napominje da je Zdravko Šagolj, zapovjednik brigade "Herceg Stjepan", u dokaznom predmetu P00582 napomenuo da je postupio "[p]o usmenoj zapovijedi gosp. Brune Stojića".⁴⁴⁷³ Stojićeva tvrdnja da je ovo naređenje "jasan primjer administrativne

⁴⁴⁶³ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 152.

⁴⁴⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁴⁴⁶⁵ Dokazni predmet P00610, str. 1. *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁴⁴⁶⁶ Dokazni predmet P05232, str. 1.

⁴⁴⁶⁷ Dokazni predmet P05235 (gdje stoji da se mobilisane snage trebaju koristiti "na beskompromisnom likvidiranju ubačenih terorističkih grupa MOS-a").

⁴⁴⁶⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁴⁴⁶⁹ Dokazni predmet P05235, str. 1.

⁴⁴⁷⁰ Slobodan Praljak, T. 42081 (25. juni 2009.).

⁴⁴⁷¹ Praljak je u svom svjedočenju izjavio da je u Stojićevom naređenju pogrešno pisalo "Mostar" i da je on to ispravio u "Ljubuški", te pojasnio da se on "potpisao [...] da se zna da je ispravak [njegov]". Slobodan Praljak, T. 42081-42082 (25. juni 2009.).

⁴⁴⁷² *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁴⁴⁷³ Dokazni predmet P00582.

aktivnosti"⁴⁴⁷⁴ ne uvjerava Žalbeno vijeće da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na to naređenje kako bi konstatovalo da je Stojić izdavao naređenja direktno HVO-u.⁴⁴⁷⁵ Na kraju, samim upućivanjem na jednu drugu žalbenu osnovu, Stojić ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na dokazni predmet 4D00461.⁴⁴⁷⁶ Stoga, s obzirom na gore navedeno, Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti na osnovu razmotrenih dokaza, kao i na osnovu drugih relevantnih dokaza na koje se pozvalo Pretresno vijeće,⁴⁴⁷⁷ da je on izdavao naređenja direktno HVO-u u vezi s konkretno navedenim stvarima.

1431. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije zanemarilo svoj zaključak da Stojić nije bio *de jure* u vojnom komandnom lancu, kako tvrdi Stojić.⁴⁴⁷⁸ Umjesto toga, Pretresno vijeće je konkretno razmotrilo ovaj argument prije nego što je konstatovalo da gore opisana naređenja⁴⁴⁷⁹ pružaju dokaz da je, "iako predstojnik Odjela obrane *de jure* nije bio u lancu komandovanja, Bruno Stojić [...], u svojstvu predstojnika Odjela obrane, [HVO-u] izdavao direktne zapovijedi".⁴⁴⁸⁰ Stojić ne pokazuje grešku i njegov argument se odbacuje.

1432. Osim što je zaključilo da je Stojić izdavao naređenja HVO-u, Pretresno vijeće je također uzelo u obzir, na osnovu dokaznih predmeta P02292 i P03026, da je, "u barem dva navrata, zapovjednik izmještenog zapovjednog mjesta OZ Jugoistočna Hercegovina [...] i od Brune Stojića i od Milivoja Petkovića zatražio instrukcije za izvođenje vojnih operacija u srednjoj Bosni i Hercegovini".⁴⁴⁸¹ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće ocijenilo te zahtjeve u kontekstu gore navedenih dokaza i smatra da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da ti zahtjevi idu u prilog zaključku Vijeća o njegovoj mogućnosti da izdaje operativna naređenja.⁴⁴⁸² Stojićeva tvrdnja da nema dokaza da je on odgovorio na te zahtjeve je irelevantna. Stoga se njegov argument odbacuje.

1433. Nadalje, Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na član 30 Izmijenjene i dopunjene Uredbe o oružanim snagama od 3. jula 1992. kako bi konstatovalo da je Boban, kao vrhovni komandant oružanih snaga, mogao delegirati određene komandne dužnosti

⁴⁴⁷⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁴⁴⁷⁵ V. gore, par. 1412. V. također gore, par. 1401.

⁴⁴⁷⁶ V. dolje, par. 1676, 1681-1684 (gdje se konstatuje da je Pretresno vijeće razumno smatralo dokazni predmet 4D00461 pouzdanim).

⁴⁴⁷⁷ V. Prvostepena presuda, tom 1, fusnote 1362-1364, tom 4, fusnota 725.

⁴⁴⁷⁸ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 152, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 306.

⁴⁴⁷⁹ V. gore, par. 1428-1429.

⁴⁴⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 565. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 560-564, tom 4, par. 306. V. također gore, par. 1429.

⁴⁴⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306, gdje se upućuje na dokazne predmete P02292, P03026.

⁴⁴⁸² V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 154.

predstojniku Odjela obrane.⁴⁴⁸³ Suprotno Stojićevoj tvrdnji da takvog delegiranja nije bilo,⁴⁴⁸⁴ Pretresno vijeće nije donijelo zaključke u vezi s ovim pitanjem, već je samo napomenulo da mu nisu predočeni dokazi koji upućuju na prijenos ovlaštenja s Bobana na Stojića.⁴⁴⁸⁵ Pretresno vijeće je zatim uzelo u obzir da mu je predočeno "nekoliko zapovijedi" koje je Stojić izdao direktno HVO-u.⁴⁴⁸⁶ U tom kontekstu, Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da član 30 Izmijenjene i dopunjene Uredbe o oružanim snagama od 3. jula 1992. daje određenu potporu za zaključak da je on izdavao naređenja direktno HVO-u.⁴⁴⁸⁷

1434. Na kraju, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije donijelo opšti zaključak da Stojićeva naređenja nisu izvršavana.⁴⁴⁸⁸ Umjesto toga, Pretresno vijeće je u zaključcima na koje upućuje Stojić napomenulo sljedeće: (1) da ne raspolaže dokazima da se HVO bavio zatočenjem muškaraca, Muslimana, nakon Stojićevog naređenja kojim je nadležnost za njihovo zatočenje prešla s 1. brigade "Knez Domagoj" na lokalni HVO;⁴⁴⁸⁹ (2) da je Praljak intervenisao kada je jedna jedinica HVO-a blokirala prolazak konvoja UNPROFOR-a koji je imao odobrenje za prolazak koje je izdao Stojić;⁴⁴⁹⁰ i (3) da mu nisu predočeni dokazi da je Komisija za zatvore, koja je osnovana po Stojićevom naređenju,⁴⁴⁹¹ izvršila zadatke koji su joj dodijeljeni.⁴⁴⁹² Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da ovo dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić imao ovlaštenja da obezbijedi da se njegova naređenja izvrše. Žalbeno vijeće na drugom mjestu odbacuje sličan Stojićev prigovor da je Pretresno vijeće zanemarilo slučajeve u kojima njegova naređenja nisu bila izvršena a gdje se on oslanja na iste dijelove Prvostepene presude.⁴⁴⁹³ Pored toga, kako pokazuju dokazi izloženi gore u tekstu,⁴⁴⁹⁴ Stojićeva naređenja bila su redovno izvršavana.⁴⁴⁹⁵ Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on imao ovlaštenje ne samo da izdaje naređenja, već i da obezbijedi da ta naređenja budu izvršena.

⁴⁴⁸³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 560, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00588, str. 10.

⁴⁴⁸⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 157.

⁴⁴⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 562.

⁴⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 562.

⁴⁴⁸⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 306 i fusnota 725, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00588.

⁴⁴⁸⁸ *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 155.

⁴⁴⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 2081.

⁴⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 480.

⁴⁴⁹¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 622. Komisija zadužena za zatvore i zatočeničke centre bila je komisija koju je Odjel obrane osnovao 6. avgusta 1993., koja je bila odgovorna za sve zatočeničke centre i zatvore u kojima su držani ratni zarobljenici i vojni pritvorenici i koja je počela s radom 10. avgusta 1993. (dalje u tekstu: Komisija za zatvore). Prvostepena presuda, tom 1, par. 622, 624, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03995.

⁴⁴⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1039.

⁴⁴⁹³ V. dolje, par. 1487 i fusnota 4743. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 155, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 772, tom 2, par. 2081, tom 4, par. 480, 1039.

⁴⁴⁹⁴ V. gore, par. 1429.

⁴⁴⁹⁵ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 304-305, 330, 334, 354-355.

1435. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on imao ovlaštenja da izdaje naređenja direktno HVO-u i da obezbijedi da ta naređenja budu izvršena.

(f) Stojićeva odgovornost za kadrove, finansije i logistiku HVO-a

(i) Argumenti strana u postupku

1436. Stojić osporava zaključak Pretresnog vijeća da je on "direktno kontrolisao" kadrove, finansije i logistiku HVO-a.⁴⁴⁹⁶ Stojić tvrdi da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće ne idu u prilog zaključku da je on imao direktnu kontrolu nad finansijskim sredstvima budući da je: (1) dokazni predmet 2D01443 nastao prije UZP-a; (2) da je dokazni predmet P04399/3D01206 zahtjev da se njega informiše o finansijskim problemima, ali da ne pokazuje da je on imao ovlaštenja da rješava te probleme; (3) da dokazni predmet 2D01246 pokazuje da su tehnička sredstva za njegu ranjenika obezbjeđivali opštinski HVO-i, a ne on; (4) da se dokazni predmet P06807 odnosi na administrativnu preraspodjelu telefonskih linija; i (5) da je dokazni predmet P00970 izvještaj o aktivnostima Vojne policije, koji je irelevantan, te da nije dokazano da je poslan njemu.⁴⁴⁹⁷

1437. U vezi s logistikom, Stojić tvrdi da je svjedočenje svjedoka Christophera Beesea, na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi zaključilo da je Stojić kupovao oružje za HVO od njemačkih trgovaca oružjem, nepotkrijepljeno i spekulativno.⁴⁴⁹⁸ On takođe tvrdi da nema ničega što ide u prilog zaključku da je on imao ovlaštenje da traži oružje i materijalno-tehnička sredstva od HV-a, budući da su dokazni predmeti P01164 i 2D00809 irelevantni, a da je dokazni predmet P03998 tek jedan zahtjev, "upućen u vanrednim okolnostima".⁴⁴⁹⁹ Stojić isto tako tvrdi da nema ničega što ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je on organizovao kupovinu oružja od VRS-a, budući da dokazi samo pokazuju da je on znao za kupovinu oružja i da je povremeno prenosio informacije u vezi s cijenama.⁴⁵⁰⁰

⁴⁴⁹⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 158, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 308-310. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 143.

⁴⁴⁹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 160.

⁴⁴⁹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 161, gdje se upućuje na Christophera Beesea, T. 5386 (23. avgust 2006.). Stojić tvrdi da nijedno od drugih svjedočenja na koje se poziva Pretresno vijeće – odnosno svjedočenje svjedoka Stipe Buljana, svjedoka BF i Davora Koraća – ne potkrepljuje Beeseovo svjedočenje. Stojićev žalbeni podnesak, par. 161 i fusnota 431.

⁴⁴⁹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 162. Stojić tvrdi da dokazni predmet P03998 ne dokazuje da je on redovno slao zahtjeve HV-u ili da je generalno imao ovlaštenje za to. Stojićev žalbeni podnesak, par. 162.

⁴⁵⁰⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 162; Stojićeva replika, par. 43. Stojić sugerije da navedeno svjedočenje svjedoka Radmila Jasaka nije bilo relevantno za nabavu naoružanja. Stojićev žalbeni podnesak, par. 162, fusnota 434, gdje se upućuje na Radmila Jasaka, T. 49026 (27. januar 2010.).

1438. Stojić dalje tvrdi da polazni zaključak Pretresnog vijeća da je on direktno finansirao HVO zanemaruje "očigledno relevantne" dokaze i zaključke kojima je utvrđeno da je relevantno finansiranje dolazilo od Odjela za financije ili od opština.⁴⁵⁰¹ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo: (1) dokazne predmete 1D01609, 1D01934, P06689 i P08118, koji svi ukazuju na to da je Odjel za financije po definiciji kontrolisao finansiranje oružanih snaga; (2) 25 dokaznih predmeta, uključujući i dokazni predmet 1D03036, koji svi ukazuju na to da su HVO finansirale opštine; i (3) njegovu argumentaciju na suđenju, kao i svjedočenje svjedoka Petkovića.⁴⁵⁰² Stojić dalje osporava sljedeće polazne zaključke Pretresnog vijeća: (1) da je on bio odgovoran za pripremanje budžeta Odjela obrane, i tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na jedan paragraf iz dokaznog predmeta 2D02000, ali da je zanemarilo sljedeći paragraf koji ukazuje na to da budžet nije bio pripremljen, te da dokazni predmet P08118 "potvrđuje da je nepostojanje budžeta doprinijelo značajnom nedostatku transparentnosti u vezi s finansiranjem HVO-a";⁴⁵⁰³ (2) da je on kontaktirao Ministarstvo obrane Republike Hrvatske u vezi s isplatom plata, i tvrdi da nije potpisao dokazne predmete P10291, P00910 i P10290 i da se dokazni predmeti P00098 i P00910, kao i svjedočenje svjedoka Miroslava Rupčića, ne odnose na zahtjeve za kredit od Hrvatske,⁴⁵⁰⁴ i (3) da je on mogao drugim osobama davati punomoć za podizanje sredstava s bankovnih računa HVO-a.⁴⁵⁰⁵

1439. Na kraju, Stojić tvrdi da dokazi na koje se Pretresno vijeće oslonilo ne idu u prilog zaključku Vijeća da je on bio odgovoran za finansiranje centara za obuku i mobilizaciju HVO-a.⁴⁵⁰⁶ Stojić tvrdi sljedeće: (1) da dokazni predmeti P00907, P00965, P04074, 2D01459 i P01350 ne idu u prilog tom zaključku; i (2) da dokazni predmet 3D01460, zahtjev koji je upućen i njemu i Petkoviću za promjene u procesu regrutovanja i primanja, pokazuje samo administrativnu nadležnost.⁴⁵⁰⁷ Pored toga, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno prikazalo svjedočenje svjedoka Praljka. On tvrdi da je Praljak, kada je rekao da je Vlada, posredstvom Stojića, brinula za

⁴⁵⁰¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 159, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 675, 679, 681; Stojićeva replika, par. 43.

⁴⁵⁰² Stojićev žalbeni podnesak, par. 159.

⁴⁵⁰³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 163, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 309; Stojićeva replika, par. 43. Stojić tvrdi da "[n]ijedan relevantni budžet nije uvršten u spis". Stojićev žalbeni podnesak, par. 163.

⁴⁵⁰⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 164. Stojić tvrdi da se ni svjedočenje svjedoka Davora Marijana ne odnosi na zahtjeve za kredit od Hrvatske. Stojićev žalbeni podnesak, par. 164.

⁴⁵⁰⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 164. Stojić tvrdi sljedeće: (1) da je dokazni predmet 2D01352, platni spisak HVO-a koji je on potpisao, samo spisak zaposlenih u kabinetu predstojnika Odjela obrane; (2) da dokazni predmet P10301 i Rupčićevo svjedočenje dokazuju jedan jedini slučaj kada je on tražio podizanje gotovine, što je odobrio Rupčić i što samo po sebi ne pokazuje postojanje opštih ovlaštenja; i (3) da dokazni predmet P00098 pokazuje samo to da je on bio jedan od pet ljudi koji su bili ovlašteni da potpisuju platne naloge. Stojićev žalbeni podnesak, par. 164.

⁴⁵⁰⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 165, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 310.

⁴⁵⁰⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 165.

obuku vojske, hranu i mobilizaciju, htio reći da Stojić nije imao operativna ovlaštenja. Stojić dodaje da Praljak očigledno nije mislio da je pod njegovom komandom.⁴⁵⁰⁸

1440. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Stojić direktno kontrolisao kadrove, finansije i logističke aspekte HVO-a.⁴⁵⁰⁹ Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je Stojić "kupovao oružje za HVO od njemačkih trgovaca oružjem", već da je "bio dužan da se pobrine za logističke potrebe HVO-a, tj. za materijalna sredstva i naoružanje", što je, dodaje tužilaštvo, Stojić priznao na suđenju.⁴⁵¹⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi sljedeće: (1) da je Stojićeva uloga u nabavci naoružanja poduprta dokazima;⁴⁵¹¹ (2) da se Pretresno vijeće oslonilo na više dokaza kako bi konstatovalo da je Stojić bio ovlašten da traži naoružanje i materijalno-tehnička sredstva od HV-a;⁴⁵¹² i (3) da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće pokazuju da je Stojić bio uveliko uključen u organizovanje kupovine naoružanja od VRS-a.⁴⁵¹³ Tužilaštvo tvrdi da Stojić, budući da je Pretresno vijeće vodilo računa o njegovim argumentima na suđenju u vezi s finansiranjem HVO-a i da dokazi na koje se pozvalo idu u prilog zaključku Pretresnog vijeća, ne pokazuje nikakvu grešku.⁴⁵¹⁴ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Stojić zanemaruje dokazni predmet P01521, koji takođe ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je on bio odgovoran za finansije HVO-a.⁴⁵¹⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da Stojić ne pokazuje nikakvu grešku u vezi s preostalim zaključcima Pretresnog vijeća koje u vezi s tim osporava.⁴⁵¹⁶

(ii) Analiza

a. Logističke potrebe HVO-a

1441. Prilikom donošenja zaključka da je Stojić bio "odgovoran za sva logistička, finansijska i kadrovska pitanja u vezi s oružanim snagama",⁴⁵¹⁷ Pretresno vijeće je prvo uzelo u obzir da je "Stojić bio dužan da se pobrine za logističke potrebe oružanih snaga HVO-a, tj. za materijalna sredstva i naoružanje".⁴⁵¹⁸ Pretresno vijeće je ovaj zaključak djelimično zasnovalo na dokaznom

⁴⁵⁰⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 165.

⁴⁵⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 127, 132, 139.

⁴⁵¹⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 127, gdje se upućuje na Stojićev završni podnesak, par. 254.

⁴⁵¹¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 127-128. Tužilaštvo dalje tvrdi da Stojić svojim prigovorima na dokaze na koje se pozvalo Pretresno vijeće u fusnoti 729 toma 4 Prvostepene presude "pogrešno tumači Presudu". Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 138.

⁴⁵¹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 129, gdje se upućuje na dokazne predmete P03998, P01164, P00098.

⁴⁵¹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 130.

⁴⁵¹⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 136.

⁴⁵¹⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 137.

⁴⁵¹⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 133-135, 139-141.

⁴⁵¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312.

⁴⁵¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308.

predmetu 2D01443,⁴⁵¹⁹ zapisniku sa sastanka Odjela obrane održanog 24. novembra 1992., na kojem je Stojić izdao naređenje da se pregledaju troškovi adaptacije kasarni.⁴⁵²⁰ Iako je taj sastanak održan prije postojanja UZP-a i njegovog doprinosa ZZP-u,⁴⁵²¹ Stojić ne potkrepljuje svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na njega kako bi utvrdilo njegove odgovornosti u svojstvu predstojnika Odjela obrane, budući da se njegovo ponašanje na osnovu tih odgovornosti nastavilo i u periodu postojanja UZP-a.⁴⁵²² Pretresno vijeće se takođe oslonilo na dokazni predmet P04399 u kojem je pomoćnik zapovjednika Odjela za informativno-promidžbene djelatnosti tražio da Stojić bude obaviješten o problemima u vezi s distribucijom novina vojnicima i nedostatkom radnog prostora, konkretno "s ciljem da se poboljšaju uvjeti rada i života".⁴⁵²³ Žalbeno vijeće odbacuje Stojićevo tvrdnju da ovo ne ide u prilog zaključku da je on imao ovlaštenja da rješava takve probleme.⁴⁵²⁴ Stoga, Stojić ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo time što je uzelo u obzir dokazni predmet P04399 kao dokaz da se on brinuo za "logističke potrebe" HVO-a.⁴⁵²⁵ Isto tako, Žalbeno vijeće takođe odbacuje sljedeće Stojićeve tvrdnje: (1) da dokazni predmet 2D01246, Stojićevo naređenje zapovjednicima OZ da obezbijede poslovni prostor i tehnička sredstva "u suradnji s predsjednicima HVO općina",⁴⁵²⁶ pokazuje da on nije obezbjeđivao takve resurse;⁴⁵²⁷ (2) da se Pretresno vijeće nerazumno oslonilo na dokazni predmet P06807, koji govori o administrativnoj preraspodjeli telefonskih linija za HVO;⁴⁵²⁸ i (3) da je dokazni predmet P00970, u kojem se izvještava da je odobren transport vojne opreme za Srednju Bosnu "uz dobijenu saglasnost od gosp. Stojića",⁴⁵²⁹ irelevantan.

1442. Žalbeno vijeće dalje napominje da se Pretresno vijeće takođe oslonilo na svjedočenje svjedoka Christophera Beesea kako bi poduprlo svoj zaključak da je Stojić bio odgovoran za

⁴⁵¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308. Žalbeno vijeće napominje da Stojić osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet 2D01443, kao i na neke druge dokaze, time što tvrdi da ti dokazi ne pokazuju da je on "imao direktnu kontrolu nad finansijama". Stojićev žalbeni podnesak, par. 160, gdje se upućuje na dokazne predmete 2D01443, P04399/3D01206, 2D01246, P06807, P00970. Ovaj argument pogrešno tumači oslanjanje Pretresnog vijeća na te dokaze: Pretresno vijeće se na njih oslonilo u prilog zaključku da je "Stojić [...] bio dužan da se pobrine za logističke potrebe oružanih snaga HVO-a, tj. za materijalna sredstva i naoružanje". Prvostepena presuda, tom 4, par. 308, fusnota 729. Žalbeno vijeće će razmotriti da li se razumno pretresno vijeće moglo osloniti na te dokaze kako bi zaključilo da je Stojić bio odgovoran za logističke resurse.

⁴⁵²⁰ Dokazni predmet 2D01443, str. 2.

⁴⁵²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1230.

⁴⁵²² V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, fusnota 3858 ("određeno ponašanje nekog učesnika u UZP-u, koje je počelo pre i nastavilo se tokom perioda za koji je zaključeno da je u njemu zajednički cilj UZP-a postojao, može predstavljati delo doprinosa zajedničkom cilju zbog nastavljanja tog ponašanja"). V. dolje, par. 1891.

⁴⁵²³ Dokazni predmet P04399, str. 3-4.

⁴⁵²⁴ *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 160. V. gore, par. 1436.

⁴⁵²⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 308.

⁴⁵²⁶ Dokazni predmet 2D01246, str. 1. V. takođe Stipo Buljan, T. 36753 (11. februar 2009.).

⁴⁵²⁷ *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 160.

⁴⁵²⁸ Dokazni predmet P06807. *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 160.

⁴⁵²⁹ Dokazni predmet P00970, str. 7. Žalbeno vijeće takođe smatra da je nebitno da li je ovaj izvještaj poslan Stojiću. *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 160.

logističke potrebe HVO-a.⁴⁵³⁰ Beese je u svom svjedočenju izjavio, i naveo u izvještaju iz relevantnog vremena, da je u više navrata u Stojićevoj kancelariji vidio ljude – za koje mu je kasnije rečeno da su njemački trgovci oružjem – s nečim što je Beese prepoznao kao sanduke s municijom.⁴⁵³¹ [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]⁴⁵³² [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]⁴⁵³³ Stoga, Stojić ne pokazuje da je Beeseovo svjedočenje nepotkrijepljeno ili tako spekulativno da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na njega.⁴⁵³⁴ Stojić ne pokazuje da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na to svjedočenje prilikom donošenja zaključka da je on bio odgovoran za logističke potrebe HVO-a u materijalnim sredstvima i naoružanju.

1443. Pretresno vijeće je dalje uzelo u obzir da je Stojić, da bi se brinuo za logističke potrebe HVO-a, bio ovlašten da šalje zahtjeve za materijalna sredstva i naoružanje direktno HV-u.⁴⁵³⁵ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće se oslonilo na: (1) dokazni predmet P01164, naređenje Vojne policije, izdano na osnovu naređenja predstojnika Odjela obrane između ostalih, u kojem piše, između ostalog, da "dokumentacija od naoružanja, vojne opreme i streljiva a koje se uvozi iz Republike Hrvatske ili druge države, i treba preći preko punktova [...] treba biti ovjerena potpisom predstojnika Odjela obrane HZ HB Brune 'prezime nečitko, vjerovatno Stojić/";⁴⁵³⁶ (2) dokazni predmet 2D00809, zapisnik s jednog sastanka kojem je prisustvovao Stojić, na kojem je postignut sporazum o transportu materijala za proizvodnju municije;⁴⁵³⁷ i (3) dokazni predmet P03998, Stojićev zahtjev HV-u za dodjelu oružja.⁴⁵³⁸ Žalbeno vijeće smatra da su Stojićevi argumenti u vezi s dokaznim predmetima P01164 i P03998 neuvjerljivi.⁴⁵³⁹ Kako dokazni predmet 2D00809 ne govori konkretno o angažmanu HV-a u snabdijevanju materijalno-tehničkim sredstvima i naoružanjem, Pretresno vijeće je pogriješilo time što se oslonilo na ovaj dokazni predmet. Međutim, Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do osporenog zaključka na osnovu preostalih dokaza. Pored toga, Stojić zanemaruje to da se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P00098, Bobanov zahtjev za otvaranje bankovnog

⁴⁵³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308, fusnota 729.

⁴⁵³¹ Christopher Beese, T. 5385-5387 (23. avgust 2006.). Beese je dalje u svom svjedočenju izjavio da je prepoznao sanduke na osnovu svog iskustva oficira u britanskoj vojsci. Christopher Beese, T. 5387-5388 (23. avgust 2006.). V. dokazni predmet P02620, str. 2.

⁴⁵³² Svjedok BF, T. 25835 (zatvorena sjednica) (8. januar 2008.).

⁴⁵³³ Svjedok BF, T. 25835-25836 (zatvorena sjednica) (8. januar 2008.).

⁴⁵³⁴ Žalbeno vijeće napominje da Stojić tvrdi da svjedočenja svjedoka Stipe Buljana i Davora Koraća ne potkrepljuju svjedočenje svjedoka Beesea. V. gore, fusnota 4498. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće nije pozvalo na svjedočenja svjedoka Buljana i Koraća kao na potkrepu svjedočenja svjedoka Beesea i da ta svjedočenja ne utiču na pouzdanost svjedočenja svjedoka Beesea.

⁴⁵³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić bio ovlašten da vrši isplate s računa HVO-a, ali Stojić to ne osporava. Prvostepena presuda, tom 4, par. 308.

⁴⁵³⁶ Dokazni predmet P01164, str. 1.

⁴⁵³⁷ Dokazni predmet 2D00809.

⁴⁵³⁸ Dokazni predmet P03998.

računa "kako bi mogli vršiti plaćanja sa Republikom Hrvatskom", u kojem se Stojić navodi kao jedan od ljudi ovlaštenih za potpisivanje platnih naloga.⁴⁵⁴⁰ Ukratko, Stojić samo nudi svoje tumačenje dokaza, a ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao protumačiti ove dokaze onako kako je to učinilo Pretresno vijeće.

1444. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir da je Stojić, u ime HVO-a, organizovao kupovinu oružja od VRS-a.⁴⁵⁴¹ Pretresno vijeće se pritom oslonilo na niz komunikacija iz juna 1993. između Stojića i Ivice Rajića, jednog od zapovjednika HVO-a,⁴⁵⁴² u kojima se govori o pregovorima i prebacivanju oružja od VRS-a HVO-u.⁴⁵⁴³ Valja primijetiti da u jednoj komunikaciji Rajić kaže da je od svog kontakta u VRS-u tražio da o cijeni oružja pregovara sa Stojićem i da očekuje Stojićeva uputstva u vezi s tim kako da dalje postupa.⁴⁵⁴⁴ Pretresno vijeće se takođe oslonilo na kasnije komunikacije koje uključuju sljedeće: (1) Rajićev izvještaj upućen Stojiću, "prema zahtjevu", u kojem se navode oružje i municija primljeni od VRS-a;⁴⁵⁴⁵ (2) prijedlog cijena za naoružanje u kojem Rajić traži od Stojića da potvrdi da će kriterijumi biti "riješeni na nivou Vlade";⁴⁵⁴⁶ i (3) Rajićev zahtjev, upućen Bobanu, Petkoviću i Stojiću, u kojem Rajić traži da se oni "hitno dogovor[e]" s VRS-om za upotrebu "težih i oklopnih sredstava".⁴⁵⁴⁷ Tvrdeći da ovi dokazi "pokazuju samo da je Stojić znao za kupovinu oružja od VRS-a i da je povremeno prosljeđivao informacije o sporazumima o cijenama",⁴⁵⁴⁸ ali da "ne pokazuju nikakav lični angažman u samim kupovinama",⁴⁵⁴⁹ Stojić samo nudi svoje tumačenje dokaza, a ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća. Stojićevi argumenti se stoga odbacuju.

b. Finansije HVO-a

1445. Što se tiče zaključka Pretresnog vijeća da je Stojić "bio odgovoran za finansije oružanih snaga HZ(R) HB",⁴⁵⁵⁰ Pretresno vijeće se oslonilo isključivo na dokazni predmet 2D02000 kako bi zaključilo da je Stojić "pripremao budžet Odjela obrane".⁴⁵⁵¹ Dokazni predmet 2D02000 ukazuje na to da je, kada je Stojić stupio na dužnost predstojnika Odjela obrane, priprema budžeta

⁴⁵³⁹ V. gore, par. 1436, fusnota 4499.

⁴⁵⁴⁰ Dokazni predmet P00098. V. Miroslav Rupčić, T. 23338-23339 (8. oktobar 2007.).

⁴⁵⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308.

⁴⁵⁴² V. Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1650.

⁴⁵⁴³ Dokazni predmet P09820; dokazni predmet P02934; dokazni predmet P02966. Svjedočenje Radmila Jasaka ide u prilog tumačenju da se izraz "XY strana" u tim dokumentima odnosi na Srbiju. Radmilo Jasak, T. 49024-49028 (27. januar 2010.).

⁴⁵⁴⁴ Dokazni predmet P02966.

⁴⁵⁴⁵ Dokazni predmet P06364.

⁴⁵⁴⁶ Dokazni predmet P09967, str. 3.

⁴⁵⁴⁷ Dokazni predmet P03403, str. 1.

⁴⁵⁴⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 162.

⁴⁵⁴⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 162.

⁴⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 309.

⁴⁵⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 309, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D02000.

Odjela bila jedan od 12 "prioritetnih zadataka".⁴⁵⁵² Suprotno Stojićevoj tvrdnji,⁴⁵⁵³ dokazni predmet 2D02000 samo pokazuje da "dio" navedenih zadataka nije proveden, ali u njemu se uopšte ne pominje budžet i, prema tome, on ne ukazuje na to da budžet nije bio pripremljen.⁴⁵⁵⁴ Pored toga, dokazni predmet P08118 ne potvrđuje da je "nepostojanje budžeta doprinijelo značajnom nedostatku transparentnosti u vezi s finansiranjem HVO-a",⁴⁵⁵⁵ već se pitanja pokrenuta u tom dokaznom predmetu vrte oko nedostatka sredstava.⁴⁵⁵⁶ Žalbeno vijeće smatra da dokazi na koje se poziva Pretresno vijeće pokazuju samo da je Stojić bio odgovoran za pripremu budžeta i da se nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo osloniti na te dokaze da zaključi da Stojić jeste pripremio budžet. Međutim, s obzirom na diskusiju dolje u tekstu,⁴⁵⁵⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić ne pokazuje kako je ta greška mogla uticati na sveukupni zaključak Pretresnog vijeća da je on bio odgovoran za finansije HVO-a.

1446. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić bio "odgovoran za isplatu plata pripadnika oružanih snaga budući da je bio opunomoćen da vrši isplate sa bankovnih računa HVO-a" i da je "intervenisa[o] kod odjela obrane Hrvatske da bi se dobila sredstva za isplatu plata".⁴⁵⁵⁸ U vezi s ovim potonjim, Pretresno vijeće se oslonilo na dokazne predmete P10291, P00910 i P10290, Stojićeve zahtjeve upućene Ministarstvu obrane Republike Hrvatske da prebaci novac na bankovni račun HVO-a za isplatu plata.⁴⁵⁵⁹ Pretresno vijeće je prihvatilo da su ti zahtjevi potpisani u Stojićevo ime, iako ih on nije lično potpisao.⁴⁵⁶⁰ Pretresno vijeće se dalje oslonilo na: (1) dokazni predmet P00910, zapovijed Gojka Šuška da se HVO-u odobri kredit za isplatu plata pripadnika HVO-a;⁴⁵⁶¹ (2) dokazni predmet P00098, Bobanov zahtjev za otvaranje bankovnog računa "kako bi mogli vršiti plaćanja sa Republikom Hrvatskom", u kojem se Stojić navodi kao jedan od ljudi opunomoćenih za potpisivanje platnih naloga;⁴⁵⁶² i (3) Rupčićevo svjedočenje u vezi s dokumentacijom korištenom u transakcijama za isplatu plata pripadnika HVO-a, uključujući dokazne predmete P10290 i P10291, od strane Ministarstva obrane Republike

⁴⁵⁵² Dokazni predmet 2D02000, par. 94.

⁴⁵⁵³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 163.

⁴⁵⁵⁴ Dokazni predmet 2D02000, par. 95.

⁴⁵⁵⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 163.

⁴⁵⁵⁶ Dokazni predmet P08118, str. 4.

⁴⁵⁵⁷ V. dolje, par. 1446-1450.

⁴⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 309.

⁴⁵⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 309, gdje se upućuje na dokazne predmete P10291, P10290, P00910.

⁴⁵⁶⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 309, gdje se upućuje, između ostalog, na Davora Marijana, T(f). 35736 (21. januar 2009.). Za vrijeme ispitivanja svjedoka Marijana, iznesena je tvrdnja da, kada u dokumentu na b/h/s-u piše riječ "za", to znači da je dokument potpisan u nečije ime, što svjedok nije negirao. Davor Marijan, T. 35736-34737 (21. januar 2009.).

⁴⁵⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 309, gdje se upućuje na dokazni predmet P00910.

⁴⁵⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 309, gdje se upućuje na dokazni predmet P00098.

Hrvatske.⁴⁵⁶³ Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da se ovi dokazi, kako tvrdi Stojić, "zapravo ne odnose na zahtjeve za kredit od Hrvatske" za isplatu plata pripadnika HVO-a.⁴⁵⁶⁴ Stojić ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća.⁴⁵⁶⁵

1447. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je, "[k]ao osoba odgovorna za finansije Odjela obrane, Bruno Stojić [...] mogao davati punomoći drugim osobama za podizanje sredstava sa bankovnih računa HVO-a".⁴⁵⁶⁶ Pretresno vijeće se oslonilo na, između ostalog, dokazni predmet P10301, potvrdu banke koja ukazuje na to da je Rupčić podigao novac "po zahtjevu za podizanje gotovine [...] od [...] Bruna Stojića".⁴⁵⁶⁷ Stojić ne potkrepljuje svoju tvrdnju da jedan slučaj ne može pokazati da je on imao ovlaštenje da opunomoći druge da podižu sredstva i stoga ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća u tom pogledu. Pored toga, Pretresno vijeće se takođe oslonilo na dokazni predmet P01521,⁴⁵⁶⁸ Stojićevo naređenje u kojem je odredio ljude iz HVO-a koji imaju "[n]alogodavno pravo za raspolaganje sa materijalnim i novčanim sredstvima"⁴⁵⁶⁹ i detaljno naveo uputstva u vezi s procedurom. Stojić ne osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na ovaj dokument.

1448. Stojić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće nerazumno konstatovalo da je on "direktno finansirao oružane snage" zato što je zanemarilo dokaze i zaključke o tome da je relevantno finansiranje dolazilo od Odjela za financije ili od opština.⁴⁵⁷⁰ Žalbeno vijeće prvo uzima u obzir da je Stojić na suđenju iznio slične argumente.⁴⁵⁷¹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je Stojić "direktno finansirao oružane snage", već je konstatovalo da je on "direktno kontrolisao" i "bio odgovoran" za finansije HVO-a.⁴⁵⁷² Nadalje, Pretresno vijeće je razmotrilo ulogu Odjela za financije i napomenulo da je taj odjel bio zadužen za ubiranje poreza i drugih davanja, uspostavljanje carinskog sistema i određivanje Vladinog budžeta.⁴⁵⁷³ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu dokaze o tome da je "HVO [...] počeo uspostavljati centralizovani poreski sistem [...] radi finansiranja budžeta HZ HB".⁴⁵⁷⁴ Što se tiče opština, Pretresno vijeće je

⁴⁵⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 309, gdje se upućuje na Miroslava Rupčića, T(f). 23366-23369, 23387 (8. oktobar 2007.).

⁴⁵⁶⁴ *Contra* Stojićev žalbeni podnesak, par. 164.

⁴⁵⁶⁵ V. gore, par. 1438.

⁴⁵⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 309.

⁴⁵⁶⁷ Dokazni predmet P10301. V. Miroslav Rupčić, T. 23387-23388 (8. oktobar 2007.). Pretresno vijeće se takođe oslonilo na dokazni predmet 2D01352, platni spisak koji je potpisao Stojić. Žalbeno vijeće ne smatra da to ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je Stojić mogao opunomoći druge za podizanje sredstava, međutim, to nema uticaja na zaključak Pretresnog vijeća. Dokazni predmet 2D01352, str. 3.

⁴⁵⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 734.

⁴⁵⁶⁹ Dokazni predmet P01521, str. 1.

⁴⁵⁷⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 159.

⁴⁵⁷¹ Stojićev završni podnesak, par. 315, 359-361.

⁴⁵⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 308, 309, 312.

⁴⁵⁷³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 640-644.

⁴⁵⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 643.

imalo u vidu dokaze da su one finansirale vojne jedinice.⁴⁵⁷⁵ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo "dokaz[e] koji ukazuju na to da su opštine svojim sredstvima finansirale odbranu na opštinskom nivou"⁴⁵⁷⁶ i da su opštine morale same brinuti za prihode.⁴⁵⁷⁷ Iako ti zaključci nisu donijeti u odjeljku Prvostepene presude u kojem se govori o Stojićevoj odgovornosti, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir neke od istih dokaza na koje se Stojić sada poziva.⁴⁵⁷⁸ Prema tome, Pretresno vijeće je bilo svjesno uključenosti Odjela za financije i opština u finansiranje odbrane na opštinskom nivou.

1449. Osim toga, iako dokazni predmet 1D01609 – zapisnik sa sjednice Vlade održane 26. maja 1993. – ukazuje na to da je Odjel za financije bio zadužen za provođenje mjera kako bi se obezbijedila kontinuirana isplata plata vojnicima, realizacija ugovora za proizvodnju materijalno-tehničkih sredstava i naplata poreza, relevantne odluke su donesene nakon što je Stojić izvijestio Vladu o problemima s regrutovanjem i nedostatkom materijalno-tehničkih sredstava.⁴⁵⁷⁹ Žalbeno vijeće takođe napominje da Stojić upućuje na dokazni predmet P06689, Prlićevo pismo u kojem se ukazuje na potrebu uspostave jedinstvenog finansijskog sistema i na to da će se sve isplate izvan budžeta, između ostalog, vojnicima, smatrati nezakonitim, te poziva Ministarstvo obrane i Ministarstvo financija, između ostalih, da preduzmu zakonske korake.⁴⁵⁸⁰ Međutim, ovaj dokazni predmet ne ide direktno u prilog Stojićevoj tvrdnji da je Odjel za financije po definiciji kontrolisao finansije oružanih snaga. Isto tako, Žalbeno vijeće nije uvjerilo to što se Stojić oslanja na dokazni predmet P08118, Godišnje izvješće Odjela obrane, u kojem se ne kaže da je Odjel za financije kontrolisao finansije oružanih snaga, kao što tvrdi Stojić.⁴⁵⁸¹ Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir da je svjedok Petković u svom svjedočenju izjavio da je "Stojić morao Vladi HZ HB podnositi zahtjeve za dobijanje materijalnih i finansijskih sredstava za oružane snage HVO-a", ali je konstatovalo da dokazi pokazuju da je Stojić "direktno kontrolisao kadrove i finansijska sredstva oružanih snaga HVO-a".⁴⁵⁸² Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić, time što samo tvrdi da je Pretresno vijeće "bez objašnjenja odbacilo" svjedočenje

⁴⁵⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 679.

⁴⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 679.

⁴⁵⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 681.

⁴⁵⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 1, fusnote 1595 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D01771, 2D00538, 1D01759, 1D00307), 1598 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D00559, 1D00561). V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 159 i fusnota 419, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 1D01771, 2D00538, 1D01759, 1D00307, 1D00559, 1D00561.

⁴⁵⁷⁹ Dokazni predmet 1D01609, str. 2.

⁴⁵⁸⁰ Dokazni predmet P06689. V. dokazni predmet 1D01934 (izvještaj predstojnika Odjela za financije u kojem se navode odluke Odjela kako bi se spriječile eventualne posljedice implementacije funkcionalnog finansijskog sistema).

⁴⁵⁸¹ Konkretno, članovi na koje se poziva Stojić ukazuju na to da je Odjel obrane bio ograničen u svojoj mogućnosti da pruži logističku podršku HVO-u zbog: (1) "[n]epostojanj[a] sustava jedinstvenog financiranja"; (2) "[s]amofinanciranj[a] postrojbi HVO preko općinskih organa"; (3) "[n]epostojanja Pravilnika o plaćama osoba koje se financiraju iz proračuna sredstava"; i (4) "[n]epostojanj[a] jedinstvenog tržišta". Dokazni predmet P08118, str. 4.

⁴⁵⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 308, gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T(f). 50344-50345 (3. mart 2010.).

svjedoka Petkovića i "zanemarilo" njegovu argumentaciju na suđenju, ignoriše relevantne zaključke Pretresnog vijeća i dokaze na koje se Vijeće oslonilo i ne pokazuje grešku.⁴⁵⁸³

1450. Pored toga, kako je konstatovano gore u tekstu, Pretresno vijeće je razumno konstatovalo da je Stojić: (1) bio odgovoran za isplatu plata pripadnika HVO-a; (2) bio opunomoćen za podizanje sredstava s bankovnih računa HVO-a; (3) bio opunomoćen da od Hrvatske traži sredstva za isplatu plata; i (4) mogao opunomoćiti druge da podižu sredstva s bankovnih računa HVO-a.⁴⁵⁸⁴ Stojić ne pokazuje da bilo koja uloga koju su u finansiranju HVO-a navodno imali bilo Odjel za financije bilo opštine dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on, kao predstojnik Odjela obrane, bio odgovoran za finansije HVO-a. Stojićevi argumenti se odbacuju.

1451. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on bio odgovoran za finansije HVO-a.

c. Kadrovi

1452. Što se tiče upravljanja kadrovima HVO-a, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić bio odgovoran da "obezbjedi finansiranje centara za obuku i mobilizaciju pripadnika oružanih snaga HZ(R) HB".⁴⁵⁸⁵ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće se oslonilo na: (1) dokazni predmet P00907, Petkovićev izvještaj upućen Stojiću u kojem se opisuje vojna situacija i govori o problemima vezanim za mobilizaciju;⁴⁵⁸⁶ (2) dokazni predmet P00965, izvještaj pomoćnika načelnika Glavnog stožera za profesionalnu vojsku Ivica Primorca upućen Stojiću i Petkoviću, u kojem se opisuju sastav i mogućnosti profesionalnih jedinica HVO-a;⁴⁵⁸⁷ (3) dokazni predmet P04074, Praljково naređenje, "[n]a temelju zapovijedi [...] Odjela obrane o obučavanju novaka";⁴⁵⁸⁸ (4) dokazni predmet 2D01459, Stojićevo naređenje kojim on postavlja "načelnika Uprave za vojnu obvezu i mobilizaciju";⁴⁵⁸⁹ (5) dokazni predmet 2D01350,⁴⁵⁹⁰ Primorčev zahtjev upućen Stojiću i Petkoviću za rješavanje kadrovske nesporazuma u vezi s premještanjem vojnika u profesionalne jedinice;⁴⁵⁹¹ (6) dokazni predmet 3D01460, "Zahtjev za rješavanje problema"

⁴⁵⁸³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 159. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131 (pretresna vijeća raspolažu "širokim diskrecionim ovlaštenjima kada ocjenjuju koju težinu i koliko vjerodostojnosti treba pridati svjedočenju nekog svjedoka"); Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23 ("Pretresno vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu").

⁴⁵⁸⁴ V. gore, par. 1446-1447, fusnota 4535.

⁴⁵⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 310.

⁴⁵⁸⁶ Dokazni predmet P00907, str. 6.

⁴⁵⁸⁷ Dokazni predmet P00965.

⁴⁵⁸⁸ Dokazni predmet P04074, str. 1.

⁴⁵⁸⁹ Dokazni predmet 2D01459.

⁴⁵⁹⁰ Žalbeno vijeće napominje da Stojić osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P01350; međutim, Žalbeno vijeće smatra da se ovdje radi o grešci u pisanju, budući da se Pretresno vijeće pozvalo na dokazni predmet 2D01350, a ne na dokazni predmet P01350. V. gore, par. 1439; Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 737.

⁴⁵⁹¹ Dokazni predmet 2D01350, str. 1.

upućen Stojiću i Petkoviću, u kojem Željko Šiljeg navodi probleme vezane za mobilizaciju i traži da se preduzmu određene mjere kako bi se situacija popravila;⁴⁵⁹² i (7) Praljково svjedočenje da je Vlada, posredstvom Stojića, bila nadležna da obezbijedi da se provodi mobilizacija za HVO.⁴⁵⁹³

1453. Na početku, Žalbeno vijeće napominje da, iako dokazni predmet P04074 sugerise da je Odjel obrane, i prema tome Stojić, imao ovlaštenje da izdaje naređenja u vezi s obukom regruta, u dokazima na koje se poziva Pretresno vijeće nema ničega što ide u prilog konkretnom zaključku Pretresnog vijeća da je Stojić imao "dužnost da obezbijedi finansiranje centara za obuku".⁴⁵⁹⁴ Međutim, Stojić nije pokazao da navedeni dokazi ne idu u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je on bio zadužen za mobilizaciju pripadnika HVO-a. Konkretno u vezi s dokaznim predmetom 3D01460, to što je Šiljeg uputio zahtjev i Stojiću i Petkoviću ne pokazuje da je Petković, a ne Stojić, imao ovlaštenje da riješi dati problem, naročito u kontekstu drugih navedenih dokaza koji pokazuju Stojićevu ulogu u vezi s mobilizacijom. Nadalje, iako je Praljak u svom svjedočenju izjavio da nije smatrao da je pod Stojićevom komandom,⁴⁵⁹⁵ on je takođe jasno izjavio da Stojić jeste bio nadležan da obezbijedi "da se provodi mobilizacija".⁴⁵⁹⁶ Stoga se Stojićeva tvrdnja da zaključak Pretresnog vijeća da je on bio odgovoran za mobilizaciju HVO-a nije poduprt dokazima odbacuje. Pored toga, iako je Pretresno vijeće pogriješilo jer je smatralo da je Stojić bio odgovoran za finansiranje centara za obuku, Stojić, s obzirom na analizu iznesenu gore u tekstu koja podupire zaključak Pretresnog vijeća da je on bio odgovoran za finansije HVO-a,⁴⁵⁹⁷ nije pokazao kako ta greška utiče na sveukupni zaključak Pretresnog vijeća da je on bio odgovoran za "sva logistička, finansijska i kadrovska pitanja u vezi s oružanim snagama" ili da je imao komandna ovlaštenja nad HVO-om.⁴⁵⁹⁸ Njegovi argumenti se odbacuju.

(g) Stojićevo ovlaštenje da odredi predstavnike HVO-a na pregovorima o prekidu vatre

1454. Stojić osporava da je imao ovlaštenje da odredi predstavnike HVO-a na pregovorima o prekidu vatre,⁴⁵⁹⁹ budući da je: (1) konstatovano da je Petković bio zadužen za pregovore;⁴⁶⁰⁰

⁴⁵⁹² Dokazni predmet 3D01460.

⁴⁵⁹³ Slobodan Praljak, T. 40422-40423 (20. maj 2009.).

⁴⁵⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 310, gdje se upućuje na dokazne predmete P04074 (Praljkovo naređenje od 10. avgusta 1993., na osnovu naređenja Odjela obrane, u vezi s upućivanjem regruta na dalju obuku), 3D01460, str. 1 (dopis Željka Šiljega od 24. jula 1993. upućen Stojiću, u kojem se zahtijeva da Stojić riješi probleme u vezi s regrutovanjem), 2D01459 (Stojićevo naređenje od 9. juna 1993., kojim on postavlja načelnika Uprave za vojnu obvezu i mobilizaciju), 2D01350 (dopis Ivice Primorca od 31. jula 1993. upućen Stojiću, u kojem se zahtijeva da Stojić riješi problem u vezi s rasporedom dobrovoljaca u određene jedinice), P00907 (Petkovićev izvještaj od 15. decembra 1992. upućen Glavnom stožeru, u kojem se govori, između ostalog, o problemima u vezi s mobilisanjem jedinica HVO-a zbog nejedinstvenog pristupa u opštinama).

⁴⁵⁹⁵ Slobodan Praljak, T. 40421-40422 (20. maj 2009.).

⁴⁵⁹⁶ Slobodan Praljak, T. 40422-40423 (20. maj 2009.).

⁴⁵⁹⁷ V. gore, par. 1445-1451.

⁴⁵⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312.

⁴⁵⁹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 156, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 311.

(2) jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti iz naređenja na koja se poziva Pretresno vijeće taj da je Stojić prenosio informaciju o ovlaštenjima koja je već imao Petković;⁴⁶⁰¹ i (3) da nema dokaza da je Stojić lično imao ovlaštenje da predstavlja HVO na pregovorima o prekidu vatre.⁴⁶⁰²

1455. Tužilaštvo odgovara da Stojić samo nudi svoje tumačenje dokaza, a da ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća.⁴⁶⁰³

1456. Pretresno vijeće se u prilog svom zaključku da je Stojić imao ovlaštenje da odredi ljude da predstavljaju HVO na pregovorima o prekidu vatre oslonilo na dva dokumenta: (1) dokazni predmet P00811, imenovanje Darija Kordića za Petkovićevog zamjenika na tripartitnim pregovorima koje je potpisao Stojić, od 26. novembra 1992.;⁴⁶⁰⁴ i (2) dokazni predmet P03922, Stojićev dopis UNPROFOR-u od 3. avgusta 1993. u kojem se navodi da Petković, "kao načelnik Glavnog stožera HVO-a, zapovijeda svim snagama HVO i kao takav jedini ima sve ovlasti u pregovorima".⁴⁶⁰⁵ U vezi s dokaznim predmetom P00811, Žalbeno vijeće smatra da doslovno čitanje tog dokumenta, posebno onog dijela gdje piše "imenujem [...] Kordića",⁴⁶⁰⁶ protivrječi Stojićevoj tvrdnji da se radi o dokumentu koji je samo administrativna formalnost i ukazuje na imenovanje koje je obavio Petković. Pored toga, Stojić se u prilog svom argumentu poziva na dokazni predmet P00812, naređenje od 26. novembra 1992. koje su izdali i on i Petković, kojim se Kordiću naređuje da prisustvuje pregovorima.⁴⁶⁰⁷ Stoga ovaj dokazni predmet ne pokazuje da je Petković, a ne Stojić, imao ovlaštenje da obavi takvo imenovanje. Što se tiče dokaznog predmeta P03922, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Stojićev argument, budući da taj dokazni predmet ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je Stojić određivao ljude. Čak i da je samo prenosio informaciju da Petković ima već postojeća ovlaštenja, Žalbeno vijeće smatra da Stojić ne pokazuje kako bi to onemogućilo donošenje zaključka da je on imao ovlaštenje da određuje ljude da predstavljaju HVO, posebno zato što zaključku Pretresnog vijeća idu u prilog drugi dokazi.⁴⁶⁰⁸ Nadalje, zaključak Pretresnog vijeća da je Petković, kao dozapovjednik Glavnog stožera, mogao u

⁴⁶⁰⁰ Stojićeva replika, par. 44, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 680. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 156.

⁴⁶⁰¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 156; Stojićeva replika, par. 44. Stojić tvrdi da dokazni predmet P00811 ukazuje na to da je Dario Kordić imenovan zamjenikom za jedan od sastanaka, a da dokazni predmet P00812, koji je Pretresno vijeće zanemarilo, pokazuje da je to delegiranje ovlaštenja zapravo obavio Petković. On tvrdi da je dokazni predmet P03922 samo objašnjenje koje je on dao u vezi s postojećom komandnom strukturom. Stojićev žalbeni podnesak, par. 156.

⁴⁶⁰² Stojićev žalbeni podnesak, par. 156.

⁴⁶⁰³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 142-143.

⁴⁶⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 311, gdje se upućuje na dokazni predmet P00811.

⁴⁶⁰⁵ Dokazni predmet P03922, str. 1. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 311, gdje se upućuje na dokazni predmet P03922.

⁴⁶⁰⁶ Dokazni predmet P00811.

⁴⁶⁰⁷ Dokazni predmet P00812. V. gore, fusnota 4601.

⁴⁶⁰⁸ Dokazni predmet P00811; dokazni predmet P00812.

ime HVO-a pregovarati s međunarodnom zajednicom⁴⁶⁰⁹ nije u suprotnosti s osporenim zaključkom. Stojić samo nudi svoje tumačenje dokaza, a ne pokazuje grešku. Njegovi argumenti se stoga odbacuju.

(h) Zaključak

1457. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om. Žalbeno vijeće odbija Stojićevu žalbenu osnovu 20.

3. Navodne greške u zaključku da je Stojić imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad Vojnom policijom (Stojićeva osnova 21)

1458. Pretresno vijeće je zaključilo da se uvjerilo van svake razumne sumnje da je Stojić, kao predstojnik Odjela obrane, imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad Vojnom policijom.⁴⁶¹⁰ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Stojić: (1) izdao uputstvo za reorganizaciju jedinica Vojne policije;⁴⁶¹¹ (2) imenovao njene najviše oficire, uz izuzetak načelnika Uprave Vojne policije;⁴⁶¹² (3) bio redovno izvještavan o njenim aktivnostima;⁴⁶¹³ (4) imao ovlaštenje da izdaje naređenja načelniku Uprave Vojne policije, uključujući naređenja direktno povezana s operacijama na terenu poput naređenja za prepotčinjavanje;⁴⁶¹⁴ i (5) bio zadužen za sve logističke i kadrovske aspekte.⁴⁶¹⁵

(a) Argumenti strana u postupku

1459. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće došlo do nerazumnog zaključka da je on imao komandu i efektivnu kontrolu nad Vojnom policijom na osnovu njegovih "ograničenih administrativnih nadležnosti".⁴⁶¹⁶ Osim što kaže da nije bio uključen u imenovanje načelnika Uprave Vojne policije, Stojić tvrdi da nije donosio odluke i da je samo administrativno provodio imenovanja koja su inicirali drugi.⁴⁶¹⁷ On takođe tvrdi da njegova administrativna uloga u logistici, kadrovskim poslovima i reorganizaciji jedinica Vojne policije ne dokazuje efektivnu kontrolu ni

⁴⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 748.

⁴⁶¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 320. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 293, 425.

⁴⁶¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 319-320.

⁴⁶¹² Prvostepena presuda, tom 1, par. 859, tom 4, par. 313, 320.

⁴⁶¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 318, 320.

⁴⁶¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 314-316, 320.

⁴⁶¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 317, 320.

⁴⁶¹⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 168, 176. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 167; Stojićeva replika, par. 45, 53. Stojić tvrdi da je ovaj zaključak bio od ključne važnosti za zaključke Pretresnog vijeća da je on imao potrebnu namjeru i da je značajno doprinio UZP-u. Stojićev žalbeni podnesak, par. 177.

⁴⁶¹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 169.

komandna ovlaštenja.⁴⁶¹⁸ Stojić tvrdi da, iako je on bio hijerarhijski nadređen načelniku Uprave Vojne policije, to nije značilo da je imao efektivnu kontrolu nad Vojnom policijom, zato: (1) što su ovlaštenja načelnika Uprave Vojne policije bila administrativne prirode i s vremenom su se smanjivala;⁴⁶¹⁹ i (2) što je Vojna policija imala "nejasan" komandni lanac, što stvara razumnu sumnju u vezi s operativnim komandnim lancem.⁴⁶²⁰

1460. Što se tiče naređenja koja je izdavao, Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo da li izdavanje samo devet naređenja tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica ukazuje na efektivnu kontrolu i iznosi argument da su ta naređenja bila administrativne ili logističke prirode.⁴⁶²¹ On tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo svoj raniji zaključak da se nije uvjerilo da je on izdao značajan broj naređenja jedinicama Vojne policije.⁴⁶²² Stojić takođe tvrdi da nijedan dokaz na koji se oslonilo Pretresno vijeće ne ide u prilog zaključku Vijeća da je on izdavao naređenja koja bi upućivala na operativnu komandu i da je mogao obezbijediti da naređenja budu izvršena.⁴⁶²³ Stojić tvrdi sljedeće: (1) da su naređenja pokazala da je komandna ovlaštenja imao Glavni stožer; (2) da nisu bila upućena samo njemu, odnosno da ih nije izdavao samo on i da stoga ne dokazuju da je on vršio komandna ovlaštenja, za razliku od drugih potpisnika ili primalaca; i (3) da su bila administrativne prirode i da su se odnosila na internu disciplinu.⁴⁶²⁴

1461. Stojić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on primao redovne izvještaje o aktivnostima Vojne policije, budući da su dokazi pokazali da je on primio samo ograničeni broj izvještaja u konkretnim okolnostima.⁴⁶²⁵ Konkretno, Stojić tvrdi da su dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće: (1) pokazali da je izvještavanje bilo sporadično; (2) uključivali dva zahtjeva za izvještaje, što je ukazivalo na *ad hoc* izvještavanje; ili (3) bili irelevantni za proceduru izvještavanja. Stojić takođe tvrdi da Pretresno vijeće za razne izvještaje Vojne policije nije utvrdilo da ih je on uopšte primio.⁴⁶²⁶ Stojić tvrdi da "samo primanje izvještaja, u nedostatku dokaza da je [on] zapravo postupio u skladu s njihovim sadržajem, ne dokazuje efektivnu kontrolu".⁴⁶²⁷

⁴⁶¹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 173-174.

⁴⁶¹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 170; Stojićeva replika, par. 46, 48.

⁴⁶²⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 170; Stojićeva replika, par. 47.

⁴⁶²¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 171. V. Stojićeva replika, par. 49.

⁴⁶²² Stojićev žalbeni podnesak, par. 171.

⁴⁶²³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 172.

⁴⁶²⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 172; Stojićeva replika, par. 50. Stojić replicira da su naređenja za potčinjavanje oružanim snagama, za preraspoređivanje, te naređenja u vezi s kontrolnim punktovima bila isključivo administrativne ili logističke prirode. Stojićeva replika, par. 49.

⁴⁶²⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 175. V. Stojićeva replika, par. 51.

⁴⁶²⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 175, gdje se upućuje na dokazne predmete P01053, P03314 (povjerljivo), P02863.

⁴⁶²⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 175.

1462. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća bili razumni i da su dokazi korektno razmotreni.⁴⁶²⁸ Tužilaštvo tvrdi da je Stojić imao i vršio ovlaštenja da obavlja imenovanja u Vojnoj policiji.⁴⁶²⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da je ovlaštenje optuženog da kontroliše finansije ili organizuje vojsku relevantno za utvrđivanje efektivne kontrole.⁴⁶³⁰ Tužilaštvo tvrdi da Stojić ponavlja svoje argumente sa suđenja da su ovlaštenja načelnika Uprave Vojne policije bila administrativne prirode, ali da ne pokazuje grešku.⁴⁶³¹ Tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) zbrka u dvostrukom komandnom lancu Vojne policije ne znači da u Upravi Vojne policije nije bilo efektivne kontrole;⁴⁶³² i (2) Stojić zanemaruje svoju efektivnu kontrolu nad Vojnom policijom putem komandnog lanca HVO-a.⁴⁶³³

1463. Tužilaštvo takođe tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da Stojić nije izdao značajan broj naređenja direktno jedinicama Vojne policije nije obuhvatao naređenja načelniku Uprave Vojne policije.⁴⁶³⁴ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Stojić takođe izdavao naređenja koja su bila direktno povezana s operacijama na terenu⁴⁶³⁵ i da njegovi prigovori na dokaze na koje se oslanja Pretresno vijeće nisu razrađeni.⁴⁶³⁶ Tužilaštvo takođe odgovara da Stojić ne pokazuje da je doveden u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on primao redovne izvještaje⁴⁶³⁷ i da je primanje izvještaja relevantno za ocjenu efektivne kontrole.⁴⁶³⁸

⁴⁶²⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 145-146, 152, 158, 160. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 161. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 325-327 (21. mart 2017.).

⁴⁶²⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 158-159. Tužilaštvo tvrdi da je Stojić, kao najviši dužnosnik Odjela obrane, mogao imenovati više rukovodstvo Vojne policije i da on nije samo administrativno provodio imenovanja koja su inicirali drugi. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 159.

⁴⁶³⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 160, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 606.

⁴⁶³¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 147. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije zanemarilo svoje ranije zaključke i da je konstatovalo da Ćorićeva ovlaštenja nisu bila samo administrativna. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 147, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 971.

⁴⁶³² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 148.

⁴⁶³³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 148, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 312.

⁴⁶³⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 149. Tužilaštvo tvrdi da to što je Stojić mogao izdavati naređenja direktno jedinicama Vojne policije kada je to bilo potrebno ide u prilog zaključku da je imao efektivnu kontrolu. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 149.

⁴⁶³⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 150, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 965, tom 4, par. 304, 315, 320.

⁴⁶³⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 151.

⁴⁶³⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 153-156. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Stojić primao i tražio redovne izvještaje o aktivnostima Vojne policije i da je bio informisan o tim aktivnostima. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 152.

⁴⁶³⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 157, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 1861, Prvostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 2024.

1464. Stojić replicira da se tužilaštvo ne bavi time koliko redovno je on primao izvještaje i da taj ograničeni protok informacija nije u skladu s efektivnom kontrolom.⁴⁶³⁹

(b) Analiza

(i) Stojićeva uključenost u imenovanja u Vojnoj policiji i njegove administrativne uloge

1465. Stojić prvo osporava zaključak Pretresnog vijeća da je on "vršio imenovanja na najviše dužnosti u jedinicama i u Upravi Vojne policije".⁴⁶⁴⁰ Valja primijetiti da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir da je načelnik Uprave Vojne policije bio iznimka,⁴⁶⁴¹ ali da je primijetilo da je on bio imenovan na prijedlog predstojnika Odjela obrane.⁴⁶⁴² S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da Stojić ne pokazuje da on "nije uopšte bio uključen u imenovanja najviših funkcionera u odjelu"⁴⁶⁴³ i da, i bez obzira na to, ne pokazuje kako bi njegova tvrdnja imala uticaja na zaključak Pretresnog vijeća.

1466. Žalbeno vijeće se isto tako nije uvjerilo u Stojićev argument da on nije donosio odluke, već da je samo administrativno provodio imenovanja. Upućujući na više dokaza, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić imenovao, između ostalih, zamjenika i pomoćnika načelnika Uprave Vojne policije, načelnike odjela i sektora i zapovjednike i pomoćnike zapovjednika bojni Vojne policije "na prijedlog načelnika Vojne policije i uz odobrenje pomoćnika predstojnika Odjela obrane za sigurnost".⁴⁶⁴⁴ Stojić se oslanja samo na ovaj potonji dio zaključka Pretresnog vijeća,⁴⁶⁴⁵ a ne pokazuje kako je prihvatanje prijedloga ili dobivanje odobrenja od drugih uticalo na njegova ovlaštenja za donošenje odluka. Stoga Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao uzeti u obzir njegovu uključenost u imenovanje viših funkcionera u Vojnoj policiji kao relevantan pokazatelj da je imao "efektivnu kontrolu" i komandna ovlaštenja nad Vojnom policijom.⁴⁶⁴⁶ Stojićevi argumenti se odbacuju.

1467. Stojić takođe osporava to što je Pretresno vijeće uzelo u obzir njegovu odgovornost za "logističke i kadrovske potrebe Vojne policije, uključujući isplatu plata za njene pripadnike i

⁴⁶³⁹ Stojićeva replika, par. 51. Stojić tvrdi da dokazi, u najboljem slučaju, pokazuju da je on primio 13 izvještaja u 16 mjeseci na funkciji. Stojićeva replika, par. 51. Stojić takođe tvrdi da dokazni predmet P08548, istorija Vojne policije od 1992. do 1995., njega ne pominje, što stoga dokazuje da on nije imao ovlaštenja. Stojićeva replika, par. 52.

⁴⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 313. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 859.

⁴⁶⁴¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 859, tom 4, par. 313.

⁴⁶⁴² Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 2029, gdje se upućuje na dokazni predmet P00837, str. 4. V. dokazni predmet P00837, str. 4 ("Na prijedlog predstojnika Odjela obrane, Hrvatsko vijeće obrane Hrvatske zajednice Herceg-Bosna imenuje načelnika Uprave Vojne policije.").

⁴⁶⁴³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 169.

⁴⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 575. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 858-859, 954.

⁴⁶⁴⁵ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 169.

⁴⁶⁴⁶ V. gore, par. 1412. V. takođe gore, par. 1401.

mobilizaciju",⁴⁶⁴⁷ i uputstva koja je izdao za reorganizaciju jedinica Vojne policije.⁴⁶⁴⁸ Žalbeno vijeće napominje da Stojić samo tvrdi da to "ne može potkrijepiti zaključak" ili da "ne dokazuje" "efektivnu kontrolu" i operativno komandovanje Vojnom policijom.⁴⁶⁴⁹ Stojić samo nudi svoje zaključke, a ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogrešno uzelo u obzir njegovu ulogu u logistici, kadrovskim poslovima i reorganizaciji jedinica kao pokazatelj ovlaštenja. U onoj mjeri u kojoj Stojić tvrdi da se njegova uloga odnosila na "čisto administrativna pitanja", on ne navodi ništa u prilog svom argumentu da administrativna uloga ne može biti faktor koji se može uzeti u obzir kao dokaz komandnih ovlaštenja,⁴⁶⁵⁰ i šire, da takva uloga ne može doprinijeti provođenju UZP-a.⁴⁶⁵¹ Pored toga, Stojić ne pokazuje da bi bilo koja navodna greška Pretresnog vijeća u tom pogledu uticala na sveukupni zaključak da je on vršio "efektivnu kontrolu" i komandna ovlaštenja, koji je zasnovan na nekoliko drugih faktora.⁴⁶⁵² Žalbeno vijeće stoga odbacuje Stojićev argument.

(ii) Ovlaštenja Uprave Vojne policije

1468. Što se tiče Stojićevih argumenata u vezi s ovlaštenjima Uprave Vojne policije,⁴⁶⁵³ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo brojna Čorićeva naređenja u vezi s uspostavljanjem kontrolnih punktova, slobodom kretanja i razmještanjem jedinica. Prilikom toga, Pretresno vijeće je odbacilo Stojićeve argumente iznesene na suđenju da je uloga Uprave Vojne policije bila "samo administrativna".⁴⁶⁵⁴ Žalbeno vijeće dalje napominje da se Stojić samo oslanja na opservaciju Pretresnog vijeća da su svjedoci izjavili da je Uprava Vojne policije imala administrativnu i logističku nadležnost nad jedinicama Vojne policije.⁴⁶⁵⁵ Međutim, Pretresno vijeće je zatim primijetilo da je "ona ponekad, po svemu sudeći, jedinicama Vojne policije izdavala naređenja koja su prelazila administrativne i logističke okvire [...] i mogla im je, konkretno, izdavati naređenja za prepotčinjavanje [...]",⁴⁶⁵⁶ prije nego što se bavilo dokazima o tim naređenjima i ovlaštenjima za prepotčinjavanje.⁴⁶⁵⁷ Prema tome, Stojić ponavlja svoje neuspješne argumente sa suđenja i ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća.

⁴⁶⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 317.

⁴⁶⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 319. V. dokazni predmet P00957; dokazni predmet P00960.

⁴⁶⁴⁹ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 173-174.

⁴⁶⁵⁰ V. gore, par. 1412, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 606. V. također Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 522; Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 880.

⁴⁶⁵¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1544-1545 (prilikom razmatranja "tehničke" uloge Radivoja Miletića u proceduri u vezi s obavještenjima za konvoje UNPROFOR-a, Žalbeno vijeće je zaključilo da "[č]injenica da je neko postupanje 'tehničke prirode' sama za sebe ne isključuje mogućnost da to postupanje predstavlja doprinos UZP-u"); gore, par. 1401.

⁴⁶⁵² V. gore, par. 1458.

⁴⁶⁵³ V. gore, par. 1459.

⁴⁶⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 971. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 871, 887, 915.

⁴⁶⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 953. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 170.

⁴⁶⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 953.

⁴⁶⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 959-974.

1469. Nadalje, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo sljedeće: (1) Ćorić je, kao načelnik Uprave Vojne policije, bio ovlašten da rukovodi i komanduje jedinicama Vojne policije;⁴⁶⁵⁸ (2) Uprava Vojne policije je s vremenom odustala od svog ovlaštenja da direktno komanduje jedinicama Vojne policije, ali to nije dovelo do toga da je u potpunosti odustala od svoje komande;⁴⁶⁵⁹ i (3) Vojna policija je imala dvostruki lanac komandovanja, što je stvaralo konfuziju.⁴⁶⁶⁰ Pretresno vijeće je stoga bilo svjesno istih faktora koji, prema Stojićevim riječima, pokazuju da on nije nužno imao "efektivnu kontrolu" i komandna ovlaštenja nad jedinicama Vojne policije zbog toga što je bio Ćorićev pretpostavljeni, i o tim faktorima je donijelo zaključke. Iako ti zaključci nisu donijeti u odjeljku Prvostepene presude koji se bavi Stojićevom odgovornošću, Žalbeno vijeće podsjeća na to da Prvostepenu presudu treba čitati kao cjelinu.⁴⁶⁶¹ Stojić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće "previdjelo" svoje druge zaključke;⁴⁶⁶² posebno s obzirom na to da ti drugi zaključci nisu u neskladu s tim da je Stojić imao komandna ovlaštenja nad jedinicama Vojne policije putem svoje mogućnosti da izdaje naređenja Ćoriću u vezi s raznim pitanjima.⁴⁶⁶³ Stojićevi argumenti se stoga odbacuju.⁴⁶⁶⁴

(iii) Da li je Stojić izdavao naređenja Vojnoj policiji

1470. U vezi s razmatranjem, od strane Pretresnog vijeća, naređenja koja je Stojić izdavao Vojnoj policiji, njegov argument koji sugerira da izdavanje samo devet naređenja tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica ne ukazuje na "efektivnu kontrolu" je neuvjerljiv.⁴⁶⁶⁵ Prvo, Stojićev argument se zasniva na tome da se Pretresno vijeće navodno oslonilo na "samo" devet naređenja prilikom donošenja zaključka da je on mogao izdavati naređenja načelniku Uprave Vojne policije.⁴⁶⁶⁶ Međutim, Pretresno vijeće je uputilo na dodatne dokaze – od kojih će Žalbeno vijeće neke razmotriti dolje u tekstu – prilikom donošenja zaključka da Stojić jeste izdavao

⁴⁶⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 871, 887, 915.

⁴⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 963-964. Isto tako, Pretresno vijeće je konstatovalo da su Ćorićeva komandna ovlaštenja nad jedinicama Vojne policije bila umanjena u julu 1993., ali da "nisu u potpunosti nestala". Prvostepena presuda, tom 4, par. 868.

⁴⁶⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 971, 974. Što se tiče dvostrukog komandnog lanca Vojne policije, Žalbeno vijeće dalje napominje da je Stojić imao *de facto* ovlaštenja nad HVO-om putem vojnog komandnog lanca HVO-a, koji je obuhvatao jedinice Vojne policije u sastavu brigada HVO-a; stoga eventualna konfuzija na terenu u vezi s tim odakle su dolazila naređenja ne bi nužno uticala na Stojićeva komandna ovlaštenja. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 961, 971, 974, tom 4, par. 306, 312, 425. V. takođe gore, par. 1457.

⁴⁶⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 376, 705; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 227.

⁴⁶⁶² V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 170.

⁴⁶⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 314.

⁴⁶⁶⁴ Što se tiče Stojićevog argumenta u vezi s dokaznim predmetom P08548, Žalbeno vijeće napominje da se u toj publikaciji ne navodi cijeli komandni lanac Vojne policije i da to stoga ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevim ovlaštenjima. V. Stojićeva replika, par. 52.

⁴⁶⁶⁵ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 171.

⁴⁶⁶⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 171, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 314.

naređenja Vojnoj policiji i da su ta naređenja izvršavana.⁴⁶⁶⁷ Pored toga, Žalbeno vijeće smatra da je Stojićev argument da je izdavanje devet naređenja nedovoljno da se pokaže da je on imao "efektivnu kontrolu" ili komandna ovlaštenja neprimjeren, budući da se razmatranje, od strane Pretresnog vijeća, njegove mogućnosti da izdaje naređenja Vojnoj policiji ne odnosi na njegovu komandnu odgovornost na osnovu člana 7(3) Statuta. Žalbeno vijeće podsjeća da je *actus reus* za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a učešće optuženog u zajedničkom zločinačkom planu, koje može biti u vidu pomaganja ili davanja doprinosa izvršenju tog plana,⁴⁶⁶⁸ i da taj doprinos zločinima mora biti značajan.⁴⁶⁶⁹ Broj naređenja koja je Stojić izdao Vojnoj policiji kao takav, i sam po sebi, nema uticaja na zaključak Pretresnog vijeća da je on doprinio ostvarenju UZP-a izdavanjem tih naređenja. Stoga se Stojićev argument odbacuje.

1471. Pored toga, Stojićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće zanemarilo svoj raniji zaključak da se nije uvjerilo da je Stojić izdao "[značajan] broj zapovijedi" direktno jedinicama Vojne policije⁴⁶⁷⁰ zanemaruje kontekst ove opservacije. Pretresno vijeće je dalje reklo da se nije uvjerilo da broj naređenja izdatih direktno jedinicama Vojne policije podrazumijeva da je Stojić zaobilazio vlast Uprave Vojne policije.⁴⁶⁷¹ Stojićeva tvrdnja se stoga odbacuje.

1472. Stojić takođe tvrdi da naređenja na koja se Pretresno vijeće oslonilo ne potkrepljuju zaključke Vijeća. Što se tiče njegove prve tvrdnje u prilog tome,⁴⁶⁷² iako dokazni predmeti P00875, 5D02002 i 5D00548 ukazuju na to da je Glavni stožer imao ovlaštenja nad jedinicama Vojne policije prepotčinjenim zapovjedništvu HVO-a,⁴⁶⁷³ Stojić ne pokazuje da to isključuje njegova ovlaštenja nad istim jedinicama. S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da ovlaštenja nad nekom jedinicom može vršiti više osoba u komandnom lancu.⁴⁶⁷⁴ Valja primijetiti da je Stojić, kao

⁴⁶⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 315-316. Osim dokaza koje Stojić osporava i o kojima se govori dolje u tekstu (v. dolje, par. 1472), Pretresno vijeće je uputilo na druga svjedočenja i dokazne predmete koji pokazuju da je Stojić izdavao naređenja Vojnoj policiji, koja su izvršavana. Prvostepena presuda, tom 4, par. 315-316, fusnote 741-745. Ta naređenja su, između ostalog: (1) govorila o kretanju ljudi i roba u Jablanici; (2) zabranjivala nošenje dugocijevnog oružja civilima i pripadnicima vojnih jedinica, ograničavala nošenje kratkog oružja i davala uputstvo kontrolnim punktovima da izvrše naređenje; (3) govorila o sprečavanju zabranjenog kretanja roba i naoružanja; (4) govorila o zadržavanju kamiona s prikolicama; (5) pojačavala kontrolu na ulazima u Mostar i izlazima iz Mostara; i (6) govorila o pregledu svih osoba i motornih vozila koji odlaze iz Mostara zbog povećanog broja krađa kako javne tako i privatne imovine. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 315-316, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01164, str. 1, P01121, str. 1-4, P01517, P03327 (povjerljivo), str. 5, P01868, str. 1, P02578.

⁴⁶⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1615; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227(iii).

⁴⁶⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 706; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

⁴⁶⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 965. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 171.

⁴⁶⁷¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 965.

⁴⁶⁷² V. gore, par. 1460.

⁴⁶⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 315 i fusnote 741-742, 744, gdje se upućuje na dokazne predmete P00875, 5D02002, 5D00548.

⁴⁶⁷⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1892 ("činjenica da jedan komandant vrši efektivnu kontrolu ne isključuje nužno mogućnost da efektivnu kontrolu vrši i neki drugi komandant").

predstojnik Odjela obrane, imao ovlaštenja nad Glavnim stožerom i da je zapravo potpisao dva od dokaznih predmeta na koje se poziva.⁴⁶⁷⁵ Isto tako, Stojićeva tvrdnja da njegova komandna ovlaštenja nisu dokazana na osnovu navedenih dokaza, budući da ni naređenja ni zahtjevi nisu dolazili samo njemu ili samo od njega, neuvjerljiva je i nedovoljna da pokaže grešku Pretresnog vijeća. S tim u vezi, Stojić ne potkrepljuje tvrdnju da on nije mogao vršiti ovlaštenja na svoju inicijativu ili da su drugi potpisnici imali komandna ovlaštenja. Stoga Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on imao komandna ovlaštenja nad Vojnom policijom, nakon ocjenjivanja dokaza na koje se poziva Pretresno vijeće. Isto tako, Žalbeno vijeće na drugom mjestu odbacuje Stojićev argument u mjeri u kojoj se on odnosi na administrativnu ili logističku prirodu njegove uključenosti kao dokaza o komandnim ovlaštenjima, što nužno uključuje naređenja koja je on izdavao.⁴⁶⁷⁶ Valja primijetiti da je Stojić imao ovlaštenje da izdaje naređenja načelniku Uprave Vojne policije, uključujući i naređenja direktno povezana s operacijama na terenu, kao što su naređenja za puštanje zatočenika na slobodu, prepotčinjavanje jedinica Vojne policije i upotrebu snaga Vojne policije.⁴⁶⁷⁷ Nadalje, njegovo upućivanje na dva dokazna predmeta kao na "čisto administrativna naređenja u vezi s internom disciplinom"⁴⁶⁷⁸ i na jedan povjerljivi dokazni predmet na koji se Pretresno vijeće poziva između više drugih dokaza⁴⁶⁷⁹ ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća u ocjenjivanju dokaza. Stojićevi argumenti se stoga odbacuju.

(iv) Da li je Stojić primao izvještaje u vezi s aktivnostima Vojne policije

1473. Stojić takođe osporava zaključak Pretresnog vijeća da je on redovno primao izvještaje o aktivnostima Vojne policije,⁴⁶⁸⁰ iznoseći argument da su ti izvještaji bili sporadični.⁴⁶⁸¹ Valja primijetiti da se Pretresno vijeće u prilog svom zaključku pozvalo na više dokaza,⁴⁶⁸² ali da Stojić osporava samo oslanjanje na jedan dokazni predmet i tvrdi da drugi izvještaji koje je sastavio autor tog dokaznog predmeta njemu nisu poslani.⁴⁶⁸³ Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u ovaj argument, budući da Stojić ne pokazuje kako navodno "sporadično" izvještavanje od strane jedne osobe utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je on primao redovne izvještaje, koji su očigledno

⁴⁶⁷⁵ V. dokazni predmet P00875; dokazni predmet 5D02002.

⁴⁶⁷⁶ V. gore, par. 1412, 1467. V. takođe gore, par. 1401.

⁴⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 314-316, 320.

⁴⁶⁷⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na dokazne predmete P01121, P01098.

⁴⁶⁷⁹ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se upućuje na dokazni predmet P03327 (povjerljivo); Prvostepena presuda, tom 4, par. 315 i fusnota 741, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03327 (povjerljivo).

⁴⁶⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 318. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 320.

⁴⁶⁸¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 175. V. gore, par. 1460.

⁴⁶⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 318 i fusnote 747-749.

⁴⁶⁸³ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 175, gdje se upućuje na dokazni predmet P03314 (povjerljivo).

poticali iz više izvora.⁴⁶⁸⁴ Stojić takođe tvrdi da su dokazni predmeti P03274 i P00518 bili zahtjevi za dostavljanje izvještaja, što pokazuje da je postojalo *ad hoc* izvještavanje.⁴⁶⁸⁵ Žalbeno vijeće napominje da dokazni predmet P00518 nije zahtjev za dostavljanje izvještaja, nego izvještaj koji je Stojić 22. septembra 1992. podnio HVO-u i Vladi, u kojem, između ostalog, izvještava o aktivnostima Vojne policije, uključujući i to koliko je izvještaja Vojna policija dostavila do tog trenutka.⁴⁶⁸⁶ To samo po sebi ukazuje na to da su Stojić i Odjel obrane bili upoznati s aktivnostima Vojne policije.

1474. Što se tiče dokaznog predmeta P03274, Žalbeno vijeće napominje da je taj dokument Stojićev zahtjev, upućen *svim* organima HVO-a, u kojem on traži "ocjen[u] aktuelnog stanja u [njihovoj] oblasti" kako bi Odjel obrane mogao podnijeti Vladi svoj izvještaj za period od januara do jula 1993. Stojić ne objašnjava kako ovaj zahtjev dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on primao redovne izvještaje o aktivnostima Vojne policije,⁴⁶⁸⁷ i to posebno s obzirom na druge dokumente na koje se u prilog svom zaključku poziva Pretresno vijeće, uključujući i "izvanredno izvješće" koje je lično Stojiću poslao Ćorić, u kojem ga izvještava o aktivnostima jedinica Vojne policije u Gornjem Vakufu početkom januara 1993.⁴⁶⁸⁸ Nadalje, s obzirom na to da je ovaj zahtjev upućen svim organima HVO-a i da je Stojić tražio "ocjenu aktuelnog stanja", njegova tvrdnja da on ne bi trebao tražiti da mu se šalju izvještaji Vojne policije da je od nje dobijao redovne izvještaje je spekulativna. Shodno tome, on ne pokazuje grešku.

1475. Što se tiče Stojićevog argumenta da su dva od dokaznih predmeta na koje se poziva Pretresno vijeće irelevantna za proceduru izvještavanja, Žalbeno vijeće napominje da se, iako dokazni predmeti 2D02000 i P01409 ne govore direktno o tome da je Stojić primao izvještaje, ti dokumenti odnose na aktivnosti Vojne policije i jasno ukazuju na to da je on bio obaviješten o tim aktivnostima.⁴⁶⁸⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da se u dokaznom predmetu 2D02000 kao jedan od Stojićevih prioriternih zadataka navodi da treba da se obezbijedi da Vojna policija

⁴⁶⁸⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 318, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03274 (Stojićevo naređenje da razni ljudi, uključujući i načelnika Uprave Vojne policije, dostave izvještaje Odjelu obrane), P01053 (Ćorićev izvještaj upućen Stojiću lično), P02863 (izvještaj zamjenika zapovjednika brigade "Rama" upućen, između ostalog, Stojiću lično).

⁴⁶⁸⁵ V. gore, par. 1460.

⁴⁶⁸⁶ Dokazni predmet P00518, str. 4, 6.

⁴⁶⁸⁷ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 175.

⁴⁶⁸⁸ V. dokazni predmet P01053. Iako je dokazni predmet P01053 nastao prije UZP-a, Žalbeno vijeće smatra da ga je Pretresno vijeće razumno uzelo u obzir kao dokument koji ide u prilog zaključku da je Stojić bio redovno izvještavan o aktivnostima jedinica Vojne policije. V. takođe dokazne predmete P02863 (izvještaj zamjenika zapovjednika jedinica Vojne policije iz Prozora kojim on izvještava Stojića i Ćorića o aktivnostima Tutinih ljudi u opštini Prozor), P03314 (povjerljivo) (izvještaj zapovjednika jedinica Vojne policije iz Prozora kojim on izvještava Stojića i Ćorića o prilivu civila i vojnika u opštinu Prozor).

⁴⁶⁸⁹ V. dokazni predmet 2D02000, par. 94(7); dokazni predmet P01409.

podnosi izvještaje vojnim sudovima,⁴⁶⁹⁰ a da je dokazni predmet P01409 naređenje u vezi s mobilizacijom Vojne policije, koje je Stojić izdao 3. februara 1993.⁴⁶⁹¹ Stoga Stojić ne pokazuje da postoje drugi razumni zaključci koji se mogu izvesti iz tih dokaznih predmeta osim da je on bio obaviješten o aktivnostima Vojne policije. Razuman presuditelj o činjenicama mogao je uzeti u obzir te dokazne predmete kao dokaz o proceduri izvještavanja i Stojićevi argumenti se stoga odbacuju. Shodno tome, Stojićev argument da "ograničeni protok informacija" nije u skladu s "efektivnom kontrolom"⁴⁶⁹² se takođe odbacuje, budući da on ne pokazuje da su izvještaji bili neredovni.

1476. Što se tiče Stojićevog argumenta da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on stvarno primio tri izvještaja Vojne policije,⁴⁶⁹³ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on redovno primao izvještaje o aktivnostima Vojne policije i pozvalo se na ta tri izvještaja u prilog svom zaključku.⁴⁶⁹⁴ S obzirom na to da su navedena tri izvještaja poslana Stojiću lično⁴⁶⁹⁵ i da je Pretresno vijeće donijelo brojne zaključke u vezi s procedurom izvještavanja koja je uključivala Stojića, on ne pokazuje da je Pretresno vijeće propustilo da konstataje da je on primio ta tri izvještaja. S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić naredio svim šefovima organizacionih jedinica, uključujući Upravu Vojne policije, da mu dostave izvještaje o svojim aktivnostima.⁴⁶⁹⁶ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić primao izvještaje od drugih organa i da je izvještavao Vladu; izvještaje koji su obuhvatali aktivnosti jedinica Vojne policije u sastavu brigada HVO-a.⁴⁶⁹⁷ Pretresno vijeće je stoga konstatovalo, između ostalog, sljedeće: (1) da je Stojić primao izvještaje o situaciji u BiH, konkretno o vojnoj situaciji, koje je slao Glavni stožer,⁴⁶⁹⁸ i (2) da je Stojić sa svoje strane izvještavao Vladu HZ(R) HB, i putem izvještaja i na sjednicama Vlade, o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na terenu.⁴⁶⁹⁹

1477. Nadalje, Pretresno vijeće se, kada je diskutovalo o Stojićevim ovlaštenjima nad HVO-om, oslonilo na dokaze⁴⁷⁰⁰ koji takođe pokazuju da je on izdao naređenje za nekoliko jedinica, uključujući i Upravu Vojne policije, da mu svakih osam sati dostavljaju pismene izvještaje u vezi s provođenjem Ultimatumu od 15. januara 1993.⁴⁷⁰¹ Žalbeno vijeće takođe napominje da su neki od izvještaja na koje se oslonilo Pretresno vijeće bili upućeni Stojiću ili Odjelu obrane,⁴⁷⁰² i smatra da on nije iznio nijedan argument koji pokazuje da je protok informacija u tim slučajevima bio prekinut i da je tako došlo do toga da on nije primio te izvještaje. Stoga, s obzirom na funkciju izvještavanja za koju je konstatovano da ju je Stojić obavljao, na osnovu raznih izvještaja koji su mu slani, Žalbeno vijeće zaključuje da Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o

⁴⁶⁹⁰ Dokazni predmet 2D02000, par. 94(7).

⁴⁶⁹¹ Dokazni predmet P01409.

⁴⁶⁹² Stojićeva replika, par. 51.

činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on takođe primio izvještaje Vojne policije, naslovljene na njega i njemu poslane, a naročito tri izvještaja u vezi s kojima on iznosi prigovor u žalbi.

1478. Stojić dalje tvrdi da "efektivna kontrola" nije dokazana na osnovu prijema izvještaja, osim ako on po njima nije postupio.⁴⁷⁰³ Žalbeno vijeće prije svega smatra da prijem informacija i redovnih izvještaja u vezi s aktivnostima Vojne policije, kao dio protoka informacija, može biti relevantan pokazatelj prilikom utvrđivanja Stojićevih ovlaštenja nad Vojnom policijom.⁴⁷⁰⁴ Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da postupanje po datom izvještaju nije nužni uslov prilikom utvrđivanja komandnih ovlaštenja.⁴⁷⁰⁵ Budući da Stojić ne pokazuje suprotno, njegovi argumenti se odbacuju.

(c) Zaključak

1479. Ukratko, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad Vojnom policijom. Stojićeva žalbena osnova 21 se odbija.

4. Navodne greške u vezi sa Stojićevim propustom da spriječi zločine koje su počinili HVO i Vojna policija i kazni počinioce (Stojićeva osnova 23)

1480. Pretresno vijeće je konstatovalo da "Stojić nije imao namjeru da spriječi zločine koje su činile oružane snage HVO-a uključujući Vojnu policiju, odnosno da kazni počinioce, iako je imao *de facto* ovlaštenje da to učini".⁴⁷⁰⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da je "razlog za to što [Stojić] nije izdavao naređenja s ciljem sprečavanja zločina ili kažnjavanja počinilaca, odnosno što se ta naređenja nisu poštovala taj što svjesno nije htio da preduzima te mjere".⁴⁷⁰⁷ Pretresno vijeće je

⁴⁶⁹³ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 175, gdje se upućuje na dokazne predmete P01053, P03314 (povjerljivo), P02863.

⁴⁶⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 318, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01053, P03314 (povjerljivo), P02863. V. gore, par. 1473.

⁴⁶⁹⁵ Dokazni predmet P01053; dokazni predmet P03314 (povjerljivo); dokazni predmet P02863.

⁴⁶⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 318.

⁴⁶⁹⁷ V. gore, par. 1418-1419.

⁴⁶⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 767-768.

⁴⁶⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300.

⁴⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 304, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01140. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 453, 562.

⁴⁷⁰¹ Dokazni predmet P01140, par. 9. V. dokazni predmet P01053 (Ćorićevo izvanredno izvješće poslano Stojiću 5. januara 1993.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 153.

⁴⁷⁰² Dokazni predmet P01053; dokazni predmet P02863; dokazni predmet P03314 (povjerljivo); dokazni predmet P04224. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 318 i fusnote 747-749.

⁴⁷⁰³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 175.

⁴⁷⁰⁴ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1861.

⁴⁷⁰⁵ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1860.

⁴⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 410-415, 421-422, 427.

⁴⁷⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 415. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 410-414, 427.

takođe konstatovalo da je Stojić bio informisan o ozbiljnim disciplinskim problemima u KB-u pod komandom Mladena Naletilića zvanog Tuta i o zločinima te jedinice. Pretresno vijeće je zaključilo da Stojić, iako je imao ovlaštenje da spriječi ili kazni zločine koje su počinili Naletilićevi ljudi, nije imao namjeru da to učini i da je zapravo prihvatio i podsticao zločine time što je pohvalio tu jedinicu.⁴⁷⁰⁸

1481. Stojić osporava ove zaključke Pretresnog vijeća i tvrdi da je Vijeće pogriješilo: (1) kad je konstatovalo da je on imao ovlaštenje da spriječi i kazni zločine koje su počinili HVO, uključujući Vojnu policiju, i Naletilićeve snage i da je hotimično propustio da to učini;⁴⁷⁰⁹ i (2) kad se oslonilo na njegov propust da spriječi i kazni zločine za svoj zaključak da je on značajno doprinio UZP-u i da je dijelio namjeru drugih članova UZP-a.⁴⁷¹⁰

(a) Stojićevo *de facto* ovlaštenje da spriječi i kazni zločine (Stojićeva podosnova 23.1)

(i) Argumenti strana u postupku

1482. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što nije dalo obrazloženu "odluku" u vezi sa svojim zaključkom da je on imao *de facto* ovlaštenje da spriječi i kazni zločine.⁴⁷¹¹ Konkretno, Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije identifikovalo nijedno *de jure* ni *de facto* ovlaštenje koje je on imao, niti bilo koji mehanizam koji je mogao da iskoristi, da spriječi i kazni zločine.⁴⁷¹² On tvrdi da je "nejasno upućivanje na 'operativna naređenja' nedovoljno", budući da Pretresno vijeće nije objasnilo kako bi takva naređenja mogla spriječiti ili kazniti zločine.⁴⁷¹³ Stojić takođe tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća nedosljedan i suprotan ranijem zaključku da on nije imao *de jure* obavezu da spriječi ili kazni zločine.⁴⁷¹⁴ On tvrdi da se Pretresno vijeće, budući da je zaključilo da on nije imao obavezu da kazni zločine, "nije trebalo osloniti ni na jedan propust da se spriječe ili kazne zločini kako bi utvrdilo njegovu krivicu".⁴⁷¹⁵ Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo: (1) svoj raniji zaključak da kriminalitet nije mogao biti efikasno

⁴⁷⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 420. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 416-419, 427.

⁴⁷⁰⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 178-188.

⁴⁷¹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 189. Stojić tvrdi da te greške obesnažuju Prvostepenu presudu i da osuđujuće presude koje su mu izrečene po svim tačkama Optužnice trebaju biti ukinute. Stojićev žalbeni podnesak, par. 189.

⁴⁷¹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 178.

⁴⁷¹² Stojićev žalbeni podnesak, par. 179.

⁴⁷¹³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 179, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 414. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 291 (21. mart 2017.).

⁴⁷¹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 180, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 413. S tim u vezi, Stojić naglašava zaključke Pretresnog vijeća da je Vojna policija imala dvostruki komandni lanac, što je dovelo do "nejasnog" komandnog lanca, i da se kontrola Uprave Vojne policije s vremenom smanjivala. Stojićev žalbeni podnesak, par. 180, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 949-950, 964, 971, 974.

⁴⁷¹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 180. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 291 (21. mart 2017.).

suzbijan;⁴⁷¹⁶ i (2) očito relevantne argumente odbrane i navedene dokaze da je Odjel za pravosuđe i upravu (dalje u tekstu: OPOU) bio zadužen za formiranje i upravljanje vojnim pravosuđem.⁴⁷¹⁷

1483. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće konkretno navelo kako je Stojić mogao preduzeti mjere da spriječi i kazni zločine na osnovu svog ovlaštenja da izdaje naređenja HVO-u, uključujući Vojnu policiju, i da obezbijedi da ta naređenja budu izvršena i da je identifikovalo dvije vrste operativnih naređenja koja je on izdao kao primjere.⁴⁷¹⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Stojić: (1) izdavao druga naređenja koja pokazuju njegovu efektivnu kontrolu, kao što su naređenja koja su se odnosila na, između ostalog, ljudstvo, formiranje i raspuštanje jedinica, i izdavanje zadataka i smjenjivanje pripadnika vojske;⁴⁷¹⁹ i (2) "mogao dignuti glas protiv zločina".⁴⁷²⁰ Tužilaštvo dalje odgovara da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić imao *de facto* ovlaštenje da spriječi i kazni putem svojih naređenja.⁴⁷²¹ Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće svoje zaključke nije zasnovalo na tome da li je Stojić mogao uputiti predmete vojnim sudovima⁴⁷²² i da argumenti odbrane na suđenju u vezi s OPOU-om "nisu relevantni za mjere koje je Stojić mogao preduzeti da suzbije kriminalitet".⁴⁷²³

1484. Stojić replicira da se, budući da "efektivna kontrola" zahtijeva stvarnu mogućnost da se spriječe ili kazne zločini, u obzir moraju uzeti svi faktori koji mogu narušiti tu stvarnu mogućnost⁴⁷²⁴ i stoga tvrdi da je Pretresno vijeće trebalo uzeti u obzir to da njegova naređenja nisu bila izvršavana.⁴⁷²⁵

(ii) Analiza

⁴⁷¹⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 181, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 972, 986; Stojićeva replika, par. 56.

⁴⁷¹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 182, gdje se upućuje na Stojićev završni podnesak, par. 406, gdje se upućuje na dokazne predmete P03350, 1D01974, P01536, P01652, 1D01179, P00559. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće samo uzelo u obzir da je OPOU *de facto* predlagao ljude za dužnosti u vojnom pravosuđu i da je zanemarilo ostale argumente odbrane. Stojićev žalbeni podnesak, par. 182.

⁴⁷¹⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 164, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 312, 320, 410, 413-415.

⁴⁷¹⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 164 i fusnote 629-636, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01098. U okviru odgovora na Stojićevu žalbenu osnovu 21, tužilaštvo tvrdi da dokazni predmet P01098 pokazuje Stojićevu mogućnost da kazni pripadnike vojske bez odobrenja posredstvom načelnika Uprave Vojne policije. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 151.

⁴⁷²⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 164. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 333-334 (21. mart 2017.).

⁴⁷²¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 166. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 333 (21. mart 2017.).

⁴⁷²² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 167. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 339 (21. mart 2017.).

⁴⁷²³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 168.

⁴⁷²⁴ Stojićeva replika, par. 55. Stojić replicira da dokazni predmet P01098, za koji tužilaštvo tvrdi da pokazuje njegovu mogućnost da kazni pripadnike vojske, zapravo "pokazuje da su njegova ovlaštenja bila ograničena na to da je mogao tražiti podnošenje 'prijav[e] nadležnom sudu'". Stojićeva replika, par. 59.

⁴⁷²⁵ Stojićeva replika, par. 57. Stojić replicira da nije bilo dokaza da je on mogao obezbijediti da njegova naređenja budu izvršena i da je njegova stvarna mogućnost da spriječi ili kazni bila negirana nemogućnošću funkcionisanja Vojne policije. Stojićeva replika, par. 56-57.

1485. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije identifikovalo ovlaštenja koja je on posjedovao ili bilo koji mehanizam koji je mogao iskoristiti da spriječi i kazni zločine, Žalbeno vijeće podsjeća na to da je Pretresno vijeće konstatovalo da dokazi "ne omogućuju da se zaključi da je Bruno Stojić imao *de jure* dužnost da [svoje] instrukcije primjenjuje za izricanje sankcija pripadnicima oružanih snaga i Vojne policije HVO-a koji su počinili krivično djelo".⁴⁷²⁶ Relevantno pitanje su, stoga, *de facto* ovlaštenja za koja je Pretresno vijeće konstatovalo da ih je Stojić posjedovao.⁴⁷²⁷ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće donijelo više zaključaka, uključujući i zaključke da je Stojić: (1) imao "ovlaštenje za izdavanje operativnih naređenja [HVO-u i Vojnoj policiji], kao i ovlaštenje za prosljeđivanje tih naređenja kroz lanac komandovanja oružanih snaga HVO-a uključujući Vojnu policiju",⁴⁷²⁸ (2) imao ovlaštenje da izdaje naređenja direktno HVO-u i Vojnoj policiji i da obezbijedi da ta naređenja budu izvršena, te da je to ovlaštenje koristio;⁴⁷²⁹ (3) izdavao naređenja direktno HVO-u, konkretno u vezi s prekidima vatre, zatočeničkim centrima, kretanjem snaga, reorganizacijom vojnih jedinica, dodjelom i mobilizacijom jedinica i slobodom kretanja humanitarnih i međunarodnih organizacija;⁴⁷³⁰ i (4) imao ovlaštenje da izdaje naređenja načelniku Uprave Vojne policije, uključujući i naređenja direktno povezana s operacijama na terenu, kao što su naređenja za prepotčinjavanje.⁴⁷³¹ Žalbeno vijeće podsjeća na to da je na drugom mjestu odbacilo Stojićeve prigovore na ove zaključke o njegovim ovlaštenjima i dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja zaključka da je on mogao izdavati razna naređenja.⁴⁷³² Stojićeva tvrdnja se odbacuje.

1486. U vezi s tim da li je Pretresno vijeće trebalo objasniti kako su naređenja, za koja je Stojić imao ovlaštenja da ih izdaje, mogla biti iskorištena za sprečavanje ili kažnjavanje zločina, Žalbeno vijeće konstatuje da je taj argument neuvjerljiv iz sljedećih razloga. U zaključcima o kojima je bilo riječi gore u tekstu,⁴⁷³³ Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da je Stojić izdao naređenje da se obavi obdukcija svaki put kada se sumnja da je počinjen ratni zločin i naređenje da zapovjednici HVO-a poštuju međunarodno humanitarno pravo.⁴⁷³⁴ Pretresno vijeće je takođe primijetilo da je

⁴⁷²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 413. V. gore, par. 1428. Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće isto tako konstatovalo da predstojnik Odjela obrane nije bio *de jure* u vojnom komandnom lancu. Prvostepena presuda, tom 1, par. 565, tom 4, par. 306.

⁴⁷²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423.

⁴⁷²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 414. V. gore, par. 1427-1435, 1470-1472.

⁴⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312, 410. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 304-311, 325-326, 423. V. takođe gore, par. 1427-1435, 1470-1472.

⁴⁷³⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 562, 564-565, 795, tom 4, par. 306. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 413. V. takođe gore, par. 1427-1435, 1470-1472.

⁴⁷³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 314, 320. V. gore, par. 1458, 1472.

⁴⁷³² V. gore, par. 1424-1435, 1470-1472.

⁴⁷³³ V. gore, par. 1485.

⁴⁷³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 412, 414.

Stojić: (1) imao ovlaštenje da izdaje instrukcije u vezi s disciplinskim pitanjima u HVO-u;⁴⁷³⁵ (2) imao ovlaštenje za prosljeđivanje svojih naređenja kroz komandni lanac;⁴⁷³⁶ i (3) bio nadređen Ćoriću.⁴⁷³⁷ Pored toga, Pretresno vijeće je napomenulo da je Glavni stožer bio sastavni dio Odjela obrane.⁴⁷³⁸ Pretresno vijeće je zatim zaključilo da su, s obzirom na ta ovlaštenja, Stojićev propust da izda naređenja da spriječi i kazni zločine, kao i svako nepostupanje u skladu s naređenjima koja jeste izdao, bili rezultat toga što on nije uložio ozbiljan napor da spriječi zločine ili da kazni počinioce.⁴⁷³⁹ U svjetlu ove analize, Žalbeno vijeće konstatuje da je bilo nepotrebno da Pretresno vijeće elaborira ili da dalje raspravlja o tome kako su se Stojićevim naređenjima mogli spriječiti zločini ili kazniti počinioци. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Stojićev argument.

1487. Stojić u replici takođe tvrdi da on nije imao "stvarnu mogućnost" da spriječi zločine ili da kazni počinioce, te da je Pretresno vijeće trebalo uzeti u obzir to da njegova naređenja nisu bila izvršavana kao prepreku za njegovu mogućnost da spriječi i kazni.⁴⁷⁴⁰ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da se od Pretresnog vijeća nije tražilo da utvrdi da je Stojić imao "stvarnu mogućnost" da spriječi zločine ili da kazni počinioce, s obzirom na to da je Pretresno vijeće svoju analizu provodilo u kontekstu Stojićeve odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a.⁴⁷⁴¹ Međutim, Žalbeno vijeće takođe napominje da je propust da se interveniše kako bi se spriječilo ponavljanje zločina ili kako bi se zaustavila zlostavljanja uziman u obzir prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu i njegove namjere "[u] slučajevima kada je optuženi imao izvjesnu vlast i uticaj ili nadležnost nad izvršiocima, dovoljne da se spriječe ili zaustave zlostavljanja, ali tu svoju vlast nije iskoristio".⁴⁷⁴² Bez obzira na to, Stojić upućuje samo na četiri slučaja u Prvostepenoj presudi gdje se ne govori jasno o tome da njegova direktna naređenja nisu bila izvršena.⁴⁷⁴³ On se isto tako ne bavi time da Pretresno vijeće jeste napomenulo da je razlog za to "što se [njegova] naređenja nisu poštovala taj što svjesno nije htio da preduzima te mjere".⁴⁷⁴⁴

⁴⁷³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 413.

⁴⁷³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 414-415.

⁴⁷³⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 854, 862, tom 4, par. 314.

⁴⁷³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306.

⁴⁷³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 415, 423, 427.

⁴⁷⁴⁰ Stojićeva replika, par. 57, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Strugar*, par. 256-257. V. gore, par. 1484.

⁴⁷⁴¹ V. gore, par. 1410.

⁴⁷⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 111, 734.

⁴⁷⁴³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 772 ("Iako dokazi pokazuju da je mobilizaciju bilo teško provesti, zbog, između ostalog, neodazivanja na pozive i dezertiranja [...] potkraj 1992. u sastavu oružanih snaga HVO-a bilo [je] već 45.000 ljudi [...]."), tom 2, par. 2081 (zaključak Pretresnog vijeća da mu nisu predočeni dokazi da je jedno Stojićevo naređenje izdano 3. jula 1993. – prema kojem je nadležnost za rukovođenje zatočenjem vojno sposobnih muškaraca Muslimana uhapšenih u opštini Čaplina prešla s 1. brigade "Knez Domagoj" na lokalni HVO – izvršeno), tom 4, par. 480 (Pretresno vijeće je primijetilo da je Praljak intervenisao kada je jedna jedinica HVO-a blokirala prolazak konvoja UNPROFOR-a, koji je odobrio Stojić, i omogućio prolazak tog konvoja), 1039 (zaključak Pretresnog vijeća da ne raspolaze dokazima koji pokazuju da je Komisija za zatvore – pod nadležnošću Odjela obrane – izvršavala svoje zadatke).

⁴⁷⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 415. V. takođe dolje, par. 1494.

Stoga Stojić ne pokazuje da njegova naređenja nisu bila izvršavana u tolikoj mjeri da svaki navodni propust Pretresnog vijeća da uzme u obzir taj faktor predstavlja grešku. On ne pokazuje da su ta četiri slučaja na koja se poziva mogla imati uticaja na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom mogućnošću da izdaje naređenja.

1488. Stojić takođe tvrdi da su zaključci Pretresnog vijeća da on nije imao *de jure* obavezu da spriječi i kazni zločine, a da je imao *de facto* ovlaštenje da spriječi i kazni zločine nedosljedni.⁴⁷⁴⁵ Stojić, međutim, ne potkrepljuje svoj argument i ne bavi se razlikovnim obilježjima *de jure* i *de facto* ovlaštenja u smislu da posjedovanje *de facto* ovlaštenja ne znači nužno da moraju postojati i *de jure* ovlaštenja.⁴⁷⁴⁶ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da je konstatovano da je Stojić, putem svojih *de facto* ovlaštenja, imao komandna ovlaštenja i "efektivnu kontrolu" nad glavninom HVO-a i nad Vojnom policijom.⁴⁷⁴⁷ Stoga Stojić ne pokazuje nedosljednost u zaključcima Pretresnog vijeća i njegov argument se odbacuje. Iz istih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje preostalu Stojićevu tvrdnju – da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na njegov propust da spriječi zločine i kazni počinioce – budući da njegov kažnjivi propust proizlazi iz njegovih *de facto* ovlaštenja.⁴⁷⁴⁸ U svakom slučaju, ako optuženi dijeli namjeru da provede zajednički cilj kriminalnim sredstvima, Žalbeno vijeće podsjeća da, "kada se učešće optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu utvrđuje putem njegovog nečinjenja, nije neophodno postojanje zakonske obaveze da se djeluje koja proističe iz odredbi krivičnog prava".⁴⁷⁴⁹ Pored toga, svaka navodna greška u tom pogledu ne utiče na to što je Pretresno vijeće razmatralo pitanje da li je Stojić koristio svoja ovlaštenja da preduzme mjere koje su mogle spriječiti zločine ili dovesti do kažnjavanja kao faktor prilikom izvođenja zaključka o njegovoj namjeri prema prvoj kategoriji UZP-a.⁴⁷⁵⁰

1489. Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo njegove argumente sa suđenja u vezi s ulogom OPOU-a u krivičnom gonjenju počinilaca zločina,⁴⁷⁵¹ međutim, on ne objašnjava kako

⁴⁷⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 413, 423.

⁴⁷⁴⁶ Žalbeno vijeće je ovo jasno navelo u kontekstu svoje diskusije u vezi s odgovornošću na osnovu člana 7(3). V. Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 193 ("Ovlast ili vlast da se spriječi ili kazni ne proizlaze samo iz vlasti *de jure* koja je nekom data službenim imenovanjem."). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 625; Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 294, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 192.

⁴⁷⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306, 312, 320, 326. V. takođe gore, par. 1457.

⁴⁷⁴⁸ V. gore, par. 1482.

⁴⁷⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 111.

⁴⁷⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423, 427-428. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1045. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1368-1369; dolje, par. 2081 ("Za potrebe utvrđivanja obilježja *mens rea* počinjenja putem učestvovanja u UZP-u [...], u okviru diskrecionog ovlaštenja Pretresnog vijeća bilo je da razmotri, među ostalim faktorima, to da li je Praljak koristio svoja komandna ovlaštenja da preduzme mjere kojima se moglo spriječiti ili kazniti počinjenje zločina.").

⁴⁷⁵¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 182, gdje se upućuje na Stojićev završni podnesak, par. 406. V. gore, par. 1482.

su ti argumenti sa suđenja mogli uticati na zaključke Pretresnog vijeća. Konkretno, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće u diskusiji jeste navelo da je OPOU "imao [...] konkretno zadatak da ustanovi efikasno pravosuđe".⁴⁷⁵² Budući da Pretresno vijeće nema obavezu da opravdava svoje zaključke u vezi sa svakim argumentom iznijetim na suđenju,⁴⁷⁵³ Stojićeva tvrdnja se odbacuje.

1490. Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće zanemarilo svoj raniji zaključak da se kriminalitet nije mogao efikasno suzbijati, Žalbeno vijeće ima u vidu diskusiju Pretresnog vijeća u vezi s teškoćama koje su imali organi koji su preduzimali krivične mjere protiv HVO-a i, posebno, zaključak Pretresnog vijeća da, zbog toga što je Vojna policija bila prisiljena da glavninu svojih snaga posveti borbenim operacijama, "kriminalitet kojeg je bilo u oružanim snagama HVO-a – uključujući Vojnu policiju – [...] nije mogao biti efikasno suzbijan, tim više što službe [civilne] policije i vojni sudovi nisu funkcionisali na zadovoljavajući način".⁴⁷⁵⁴ Bez obzira na to, čak i ako su organi koji su radili na istragama i krivičnom gonjenju za zločine imali teškoća, Žalbeno vijeće smatra da to nije sprečavalo Pretresno vijeće da zaključi da je Stojić imao komandna ovlaštenja i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom, budući da je raspolagao drugim načinima da spriječi i kazni zločine.⁴⁷⁵⁵ Stojićeva *de facto* ovlaštenja davala su mu dovoljnu vlast ili uticaj da nešto učini u vezi sa zločinima, a on nije pokazao da su ta vlast ili uticaj bili narušeni na takav način da se nije mogao barem raspitati, pokrenuti istrage ili prijaviti počinioce nadležnim vlastima. Na primjer, kako je napomenulo Pretresno vijeće, dana 6. februara 1993. Stojić je naredio brigadama OZ Sjeverozapadna Hercegovina da provedu obdukciju svaki put kada postoji sumnja da je počinjen ratni zločin; nadalje, dana 23. aprila 1993., kada je čuo za ubijanje i paljenje kuća u Jablanici, s Petkovićem je izdao zajedničko naređenje kojim je zapovjednicima HVO-a dato uputstvo da poštuju međunarodno humanitarno pravo.⁴⁷⁵⁶ Stojićev argument se odbacuje, budući da on nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, nakon što je konstatovao da neki organi koji su radili na suzbijanju kriminaliteta nisu funkcionisali na zadovoljavajući način, ne bi mogao zaključiti da je on imao *de facto* ovlaštenje da spriječi ili kazni zločine.

⁴⁷⁵² Prvostepena presuda, tom 1, par. 646. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 645, 647-650.

⁴⁷⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 305, 1841.

⁴⁷⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 972. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 411.

⁴⁷⁵⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 312, 320, 410, 415, 425-427.

⁴⁷⁵⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 340, 342, 412, 414. Pored toga, iako Stojić tvrdi, upućujući na dokazni predmet P01098, da su "njegova ovlaštenja bila ograničena na to da je mogao tražiti podnošenje 'prijav[e] nadležnom sudu'", Žalbeno vijeće smatra da su to ipak bila ovlaštenja koja je on imao i koja je mogao iskoristiti. V. Stojićeva replika, par. 59. Nadalje, po mišljenju Žalbenog vijeća, dokazni predmet P01098 pokazuje da je Stojić zapravo mogao pokrenuti krivični postupak protiv pripadnika vojske posredstvom načelnika Uprave Vojne policije. V. dokazni predmet P01098, str. 2 (gdje Stojić izdaje sljedeće uputstvo: "Svaku osobu koja neovlašteno po naseljenim mjestima otvara vatru odmah uhititi i pritvoriti te podnijeti prijavu nadležnom organu.").

1491. Ukratko, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je on imao *de facto* ovlaštenje da spriječi i kazni zločine koje su počinili HVO i Vojna policija. Stojićeva žalbena podosnova 23.1 se odbija.

(b) Da li Stojić nije imao namjeru da spriječi zločine i kazni počinioce (Stojićeva podosnova 23.3)

1492. Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da on "nije imao namjeru da spriječi zločine, odnosno kazni počinioce".⁴⁷⁵⁷ S tim u vezi, Stojić tvrdi da je on izdavao uputstva koja su podsticala vođenje istrage u vezi sa zločinima, naređivao zapovjednicima da poštuju međunarodno humanitarno pravo i donosio pravila za postupanje s ratnim zarobljenicima.⁴⁷⁵⁸ Stojić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije objasnilo svoj zaključak da on "svjesno nije htio da preduzima [...] mjere", naročito u svjetlu zaključaka Pretresnog vijeća da je pravosudni sistem bio "[ozbiljno] ograničen" i da kriminalitet nije mogao biti efikasno suzbijan.⁴⁷⁵⁹ Stojić tvrdi da alternativni razumni zaključci uključuju mogućnost da on nije imao ovlaštenja da obezbijedi da njegova uputstva budu provedena.⁴⁷⁶⁰

1493. Tužilaštvo odgovara da Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da on nije imao namjeru da spriječi zločine ili da kazni počinioce.⁴⁷⁶¹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće znalo za Stojićeva naređenja koja nisu izvršena, da je vodilo računa o teškoćama u pravosuđu i da je razumno zaključilo da on nije uložio "ozbiljan napor" da spriječi zločine ili kazni počinioce.⁴⁷⁶²

1494. Stojić osporava zaključak Pretresnog vijeća da on "svjesno nije htio da preduzima" mjere da spriječi zločine ili da kazni počinioce.⁴⁷⁶³ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da prvostepenu presudu treba čitati kao cjelinu⁴⁷⁶⁴ i napominje da je Pretresno vijeće donijelo brojne zaključke koji stavljaju osporeni zaključak u kontekst. Osim Stojićeve mogućnosti da izdaje naređenja da se zločini spriječe i počinioci kazne,⁴⁷⁶⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je on: (1) učestvovao u vojnim operacijama HVO-a ili ih planirao i znao da se čine zločini, te da je stoga

⁴⁷⁵⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 186-187, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 423.

⁴⁷⁵⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 187, gdje se upućuje na dokazne predmete P02578, str. 1, P02050, P01474.

⁴⁷⁵⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 188, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 972, 986.

⁴⁷⁶⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 188; Stojićeva replika, par. 58. V. Stojićeva replika, par. 57.

⁴⁷⁶¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 165. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 163. Tužilaštvo tvrdi da je Stojić umjesto toga prikrivao zločine i pohvalio počinioce za koje je znao da su učestvovali u zločinima, te za njih obezbjeđivao unapređenja. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 165.

⁴⁷⁶² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 165, 167. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 163. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 333-337, 339 (21. mart 2017.).

⁴⁷⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 415.

⁴⁷⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 376, 705; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanžira*, par. 227.

⁴⁷⁶⁵ V. gore, par. 1485-1486.

posjedovao namjeru da ti zločini budu počinjeni;⁴⁷⁶⁶ (2) podsticao zločine koje su počinili Naletilićevi vojnici i pohvalio Naletilića;⁴⁷⁶⁷ (3) zatražio i dobio unapređenje za Ivicu Rajića, iako je znao da je on počinio zločine;⁴⁷⁶⁸ i (4) negirao pred predstavnicima međunarodne zajednice da HVO protjeruje Muslimane iz zapadnog Mostara, što dokazuje da vlasti HVO-a nisu stvarno namjeravale da spriječe zločine.⁴⁷⁶⁹ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze o tome da je Stojić htio kazniti prekršitelje, ali da to u praksi nije mogao učiniti zbog tadašnje situacije u BiH, uključujući i to da vojni sudovi nisu funkcionisali,⁴⁷⁷⁰ kao i njegove argumente na suđenju da on nije bio u mogućnosti da spriječi zločine ni da kazni počinioce.⁴⁷⁷¹ Na osnovu tih konstatacija i faktora, Pretresno vijeće je zaključilo da Stojić "nije imao namjeru da spriječi zločine, odnosno kazni počinioce"⁴⁷⁷² i da "svjesno nije htio da preduzima" te mjere.⁴⁷⁷³ Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je njegova namjera da ne spriječi zločine i da ne kazni počinioce jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Stojićeve tvrdnje u vezi s neefikasnim suzbijanjem kriminaliteta, ograničenjima u pravosuđu i o tome da nije imao ovlaštenja da obezbijedi izvršenje svojih naređenja.⁴⁷⁷⁴

1495. Nadalje, Pretresnom vijeću je bilo poznato i uzelo je u obzir sljedeće: (1) Stojićevo naređenje od 23. aprila 1993. zapovjednicima svih operativnih zona da s civilima i zatočenicima postupaju u skladu s međunarodnim pravom;⁴⁷⁷⁵ (2) donošenje pravila 11. februara 1993. za postupanje s ratnim zarobljenicima zatvorenim u zatočeničkim centrima;⁴⁷⁷⁶ i (3) naređenje za provjeru vozila koja izlaze iz grada Mostara u pokušaju suzbijanja krađa.⁴⁷⁷⁷ Stojić ne pokazuje kako te aktivnosti dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da on "nije uložio ozbiljnije

⁴⁷⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 426. V. takođe dolje, par. 1534-1537, 1541-1542, 1545-1550.

⁴⁷⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423, 427. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 416-420. V. takođe dolje, par. 1498-1499.

⁴⁷⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 427. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 380-383. V. takođe dolje, par. 1707 (gdje se precizira da je konstatovano da je Stojić zatražio i dobio unapređenje za Ivicu Rajića iako je znao da je ovaj počinio zločine u gradu Varešu, a ne u Stupnom Dolu).

⁴⁷⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 421-422, 427. V. dolje, par. 1625-1630.

⁴⁷⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 411. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 972, 980-986. V. takođe gore, par. 1489.

⁴⁷⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 409.

⁴⁷⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 423.

⁴⁷⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 415.

⁴⁷⁷⁴ V. gore, par. 1486-1489, 1492.

⁴⁷⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 340, gdje se upućuje na dokazni predmet P02050.

⁴⁷⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 386, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01474. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 387.

⁴⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 446, gdje se upućuje na dokazni predmet P02578, str. 1.

napore kako bi spriječio zločine ili kaznio počinioce", donesen na osnovu zaključaka o kojima je bilo riječi gore u tekstu.⁴⁷⁷⁸ Stojićeva žalbena podosnova 23.3 se stoga odbija.

(c) Stojićevo ovlaštenje da spriječi zločine koje su počinili Naletilićevi vojnici ili da kazni počinioce (Stojićeva podosnova 23.2)

1496. Stojić tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenje da spriječi zločine koje su počinili Naletilićevi vojnici ili da kazni počinioce nerazuman i u suprotnosti s ranijim zaključcima.⁴⁷⁷⁹ Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo na drugom mjestu u Presudi da su antiterorističke grupe odgovarale direktno Glavnom stožeru i da on nije bio u njihovom komandnom lancu.⁴⁷⁸⁰ On takođe tvrdi da nije predöčen nijedan dokaz koji pokazuje da je on imao komandna ovlaštenja nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama.⁴⁷⁸¹

1497. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Stojić imao ovlaštenje da spriječi zločine koje su počinili KB i njegove antiterorističke grupe i da kazni počinioce.⁴⁷⁸² Tužilaštvo tvrdi da na ovaj zaključak ne utiče to što Pretresno vijeće nije moglo konstatovati da je Stojić imao komandna ovlaštenja nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama pod Naletilićevom komandom.⁴⁷⁸³ Tužilaštvo tvrdi da zaključci pokazuju da je Stojić prihvatio i podsticao zločine koje su počinili KB i njegove antiterorističke grupe.⁴⁷⁸⁴

1498. Pretresno vijeće je konstatovalo da, iako su "postojale strukturne i operative veze između Brune Stojića i Mladena Naletilića i njegovih ATG",⁴⁷⁸⁵ ne raspolaže "[dokazima] [...]" na osnovu kojih bi se moglo zaključiti da je Odjel obrane imao komandna ovlaštenja nad KB-om i njegovim ATG, stavljenim pod komandu Mladena Naletilića".⁴⁷⁸⁶ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je "Stojić imao efektivnu kontrolu nad djelovanjem komponenata oružanih snaga HZ(R) HB – s

⁴⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 187, gdje se upućuje na dokazne predmete P02578, str. 1, P02050, P01474.

⁴⁷⁷⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 183, 185; Stojićeva replika, par. 60.

⁴⁷⁸⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 184, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 565, 708, 791, 795-796, 829, 835.

⁴⁷⁸¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 184; Stojićeva replika, par. 60, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 835.

⁴⁷⁸² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 170.

⁴⁷⁸³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 170, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 835, tom 4, par. 307, 420. Tužilaštvo tvrdi da je Glavni stožer bio sastavni dio Odjela obrane i da to što ne postoje Stojićeva direktna naređenja KB-u ili antiterorističkim grupama ne isključuje njegovu efektivnu kontrolu nad njima. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 170.

⁴⁷⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 171, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 416-418, dokazne predmete P02770, P04401 (povjerljivo), str. 4-5, P03928 (0300-3205). V. žalbeni pretres, ŽT. 337-338 (21. mart 2017.).

⁴⁷⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 307. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 832-835.

⁴⁷⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 307. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 835.

izuzetkom KB-a – i nad Vojnom policijom".⁴⁷⁸⁷ Stojić tvrdi da je prvi od tih zaključaka protivrječan stavu Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenje da spriječi zločine koje su počinili "Tutini ljudi" i da kazni počinioce, ali da nije imao namjeru da to učini.⁴⁷⁸⁸ Međutim, prilikom donošenja ovog osporenog zaključka, Pretresno vijeće je takođe: (1) uzelo u obzir dokaze da je od Stojića traženo da "upotrijebi svoj autoritet i uticaj" kako bi situacija s "Tut[inim] ljudi[ma]" i njihovim "teškim disciplinskim problemima" prestala;⁴⁷⁸⁹ (2) navelo više slučajeva kada je Stojić rekao da se uzda u "Tutu" i pohvalio KB i njegovog zapovjednika "Tutu";⁴⁷⁹⁰ i (3) konstatovalo da su postojale strukturne i operativne veze između Stojića i Naletilića i njegovih antiterorističkih grupa.⁴⁷⁹¹

1499. Pored toga, Stojić ne uzima u obzir da je Pretresno vijeće takođe konstatovalo sljedeće: (1) da je Glavni stožer bio sastavni dio Odjela obrane;⁴⁷⁹² (2) da je on imao ovlaštenje za prosljeđivanje svojih naređenja kroz lanac komandovanja;⁴⁷⁹³ (3) da je imao *de facto* ovlaštenje da spriječi zločine koje je počinio HVO i da kazni počinioce;⁴⁷⁹⁴ i (4) da su KB i njegove antiterorističke grupe, pod Naletilićevom komandom, bili integrisani u ukupni lanac komandovanja HVO-a i da su odgovarali direktno Glavnom stožeru.⁴⁷⁹⁵ Stojić je stoga mogao izdavati naređenja Glavnom stožeru ili je mogao iskoristiti svoj položaj i uticaj nad Glavnim stožerom i, konkretnije, nad Petkovićem i zatim Praljkom kao načelnikom/zapovjednikom Glavnog stožera, u vezi sa sprečavanjem zločina koje su počinile jedinice pod Naletilićevom komandom, odnosno kažnjavanjem počinilaca. S obzirom na ovlaštenja koja je Stojić mogao vršiti nad Glavnim stožerom, kao i na njegove "strukturne i operativne veze" s Naletilićem, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u njegov argument da su zaključci Pretresnog vijeća nedosljedni ili protivrječni.⁴⁷⁹⁶ Stojićeva žalbena podosnova 23.2 se stoga odbija.

(d) Zaključak

1500. Ukratko, Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo: (1) time što je konstatovalo da je on imao ovlaštenje da spriječi zločine koje su počinili HVO, uključujući Vojnu policiju, i Naletilićeve snage i da kazni počinioce, te da je hotimično propustio da to učini; i (2) time što se

⁴⁷⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 326.

⁴⁷⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 420.

⁴⁷⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 419.

⁴⁷⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 834, tom 4, par. 418, 420, 427.

⁴⁷⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 307. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 832-835.

⁴⁷⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 306.

⁴⁷⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 414.

⁴⁷⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 410-415, 421-422, 427.

⁴⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 829.

oslonilo na njegov popust da spriječi zločine i kazni počinioce kao na osnovu za zaključak da je on značajno doprinio UZP-u i dijelio namjeru drugih članova UZP-a. Stojićeva žalbena osnova 23 se odbija.

5. Navodne greške u vezi sa Stojićevim ovlaštenjima i odgovornostima (Stojićeva osnova 24)

(a) Da li je Stojić predstavljao Vladu na mirovnim pregovorima (Stojićeva podosnova 24.1)

1501. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on predstavljao "HVO" na mirovnim pregovorima na najvišem nivou, na osnovu tri sastanka na koje se oslonilo.⁴⁷⁹⁷ Stojić tvrdi sljedeće: (1) da se sastanak održan 25. marta 1993. odnosio samo na pokušaj da se riješi jedno konkretno pitanje na području Konjica;⁴⁷⁹⁸ (2) da nije prisustvovao sastanku 18. aprila 1993., budući da je on "prekinuo" taj sastanak s vijestima o ofanzivi ABiH, što je dovelo do odgađanja sastanka;⁴⁷⁹⁹ i (3) da jedini dokaz u vezi s njegovim učešćem u sastanku održanom 2. juna 1993. nije dokaz da je on prisustvovao pregovorima, već da je kasnije ratifikovao postignuti sporazum.⁴⁸⁰⁰ On tvrdi da dokazi, u najboljem slučaju, pokazuju da je učestvovao u lokalnim sastancima u izolovanim prilikama i da nema dokaza da je prisustvovao bilo kojim pregovorima na visokom ili međunarodnom nivou.⁴⁸⁰¹

1502. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman.⁴⁸⁰² Tužilaštvo tvrdi da Stojić: (1) minimizira važnost sastanka održanog 25. marta 1993.;⁴⁸⁰³ (2) zanemaruje svjedočenje posmatrača PMEZ-a Klausea Johanna Nissena da je Stojić predstavljao HZ(R) HB na sastanku 18. aprila 1993. u vezi sa, između ostalog, prekidom vatre i povlačenjem snaga, te da njegov kasni

⁴⁷⁹⁶ Žalbeno vijeće dalje konstatuje da se u Stojićevim preostalim argumentima ističu zaključci Pretresnog vijeća koje on ne osporava, te da on stoga ne pokazuje kako bi ti argumenti uticali na zaključke Pretresnog vijeća. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 184; gore, par. 1496.

⁴⁷⁹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 190, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 321-324. Žalbeno vijeće napominje da Stojić u svojoj žalbenoj podosnovi upućuje na "HVO", a da ne pojašnjava da li se to odnosi na oružane snage HVO-a ili na HVO kao Vladu. S obzirom na to da Stojić osporava zaključke Pretresnog vijeća u paragrafima 321 do 324 toma 4 Prvostepene presude, koji se bave njegovim predstavljanjem Vlade, Žalbeno vijeće tumači Stojićevu upotrebu izraza "HVO" u ovoj konkretnoj žalbenoj podosnovi kao da se odnosi na HVO kao Vladu.

⁴⁷⁹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 190, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D00643.

⁴⁷⁹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 190, gdje se upućuje na dokazni predmet P01950 (povjerljivo), par. 4, [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]

⁴⁸⁰⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 190, gdje se upućuje na dokazne predmete P02652 (povjerljivo), str. 1, P10367 (povjerljivo), par. 58.

⁴⁸⁰¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 191.

⁴⁸⁰² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 174. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 173. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 325 (21. mart 2017.).

⁴⁸⁰³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 174.

dolazak ne dovodi taj zaključak u pitanje;⁴⁸⁰⁴ i (3) pogrešno prikazuje dokaze o sastanku održanom 2. juna 1993. u vezi sa zajedničkim patrolama HVO-a i ABiH u Mostaru.⁴⁸⁰⁵

1503. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić bio "jedan od rukovodilaca HVO-a HZ HB koji su mogli da predstavljaju HVO na mirovnim pregovorima najvišeg nivoa".⁴⁸⁰⁶ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze koji pokazuju da je Stojić učestvovao u sastancima čiji je cilj bio rješavanje sukoba između HVO-a i ABiH, kao i dokaze o sporazumu koji je potpisao u vezi s formiranjem zajedničke patrola vojnika HVO-a i ABiH.⁴⁸⁰⁷ Oспорavajući to što se Pretresno vijeće oslonilo na te dokaze, Stojić tvrdi da je cilj sastanka održanog 25. marta 1993. bio rješavanje jednog konkretnog pitanja, ali se poziva na dokaze koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir.⁴⁸⁰⁸ Žalbena vijeće smatra da Stojić ne pokazuje da ti dokazi ili njegova tvrdnja nisu u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da je cilj tog sastanka bio rješavanje sukoba između HVO-a i ABiH u opštinama Konjic i Jablanica.⁴⁸⁰⁹ U svakom slučaju, budući da Stojić ne osporava da je učestvovao u tim pregovorima kao jedan od predstavnika HVO-a HZ HB, on ne pokazuje kako bi njegova tvrdnja mogla uticati na sveukupni zaključak Pretresnog vijeća.

1504. Što se tiče sastanka održanog 18. aprila 1993., Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su Prlić, Stojić i Petković prisustvovali tom sastanku u ime HVO-a.⁴⁸¹⁰ U prilog tom zaključku, Pretresno vijeće se oslonilo isključivo na svjedočenje posmatrača PMEZ-a Klause Johanna Nissena, koji je u svom svjedočenju izjavio da su Stojić, Prlić i Petković bili učesnici sastanka kao "predstavnici HVO-a".⁴⁸¹¹ Žalbena vijeće napominje, međutim, da dokazni predmet P01950 ukazuje na to da je Stojić prekinuo sastanak i izvijestio o velikoj ofanzivi ABiH u srednjoj Bosni.⁴⁸¹² [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak].⁴⁸¹³ Pretresno vijeće nije uputilo na taj dokaz. Žalbena vijeće smatra da Stojićev navodni kasni dolazak i prekid sastanka održanog 18. aprila 1993. nije u skladu s Nissenovim svjedočenjem da je on učestvovao u tom sastanku.⁴⁸¹⁴ Ipak, s obzirom na ograničeni doseg zaključka Pretresnog vijeća o Stojićevom

⁴⁸⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 174, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 322, Klause Johanna Nissena, T. 20417 (25. juni 2007.).

⁴⁸⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 174.

⁴⁸⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 324.

⁴⁸⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 321-323.

⁴⁸⁰⁸ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 190, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D00643; Prvostepena presuda, tom 4, par. 321, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 2D00643.

⁴⁸⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 321.

⁴⁸¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 322.

⁴⁸¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 322, gdje se upućuje na Klause Johanna Nissena, T(f). 20416-20417 (25. juni 2007.).

⁴⁸¹² Dokazni predmet P01950 (povjerljivo), par. 4.

⁴⁸¹³ [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]

⁴⁸¹⁴ Klaus Johann Nissen, T. 20417 (25. juni 2007.).

prisustvovanju tom sastanku u ime HVO-a, Žalbeno vijeće ne smatra da ta nedosljednost pobija sveukupni zaključak Pretresnog vijeća da je on predstavljao "HVO" na mirovnim pregovorima najvišeg nivoa.

1505. Što se tiče "sastanka" održanog 2. juna 1993., Pretresno vijeće je zapravo smatralo da su 2. juna 1993. Boban, Stojić i Petković potpisali sporazum o formiranju zajedničkih patrola HVO-a i ABiH, a ne da su tog dana prisustvovali nekom sastanku.⁴⁸¹⁵ Stoga Stojićev argument da on nije prisustvovao pregovorima oko tog datuma⁴⁸¹⁶ pokazuje nerazumijevanje oslanjanja Pretresnog vijeća na relevantne dokaze. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće taj sporazum uzelo u obzir kao dokaz da je Stojić bio ovlašten da potpisuje sporazume koji su se odnosili na HVO.⁴⁸¹⁷ Nadalje, Stojić ne osporava da je on bio jedan od nadležnih koji je bio ovlašten da potpisuje sporazume postignute na mirovnim pregovorima. Stoga se njegov argument odbacuje.

1506. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Stojićev argument da nema dokaza da je on prisustvovao bilo kojim pregovorima na visokom ili međunarodnom nivou. Valja primijetiti da se sastanci održani 25. marta i 18. aprila 1993., kao i sporazum potpisan 2. juna 1993., odnose na rješenja o kojima su razgovarali visoki predstavnici HVO-a HZ HB i SDA/ABiH/HDZ-a, te da Stojić stoga ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je smatralo da su to bili sastanci "najvišeg nivoa".⁴⁸¹⁸ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on bio jedan od rukovodilaca HVO-a HZ HB koji su mogli da predstavljaju HVO na mirovnim pregovorima najvišeg nivoa. Stojićeva žalbena podosnova 24.1 se odbija.

(b) Da li je Stojić učestvovao u kreiranju politike odbrane Vlade HZ(R) HB (Stojićeva podosnova 24.2)

1507. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on učestvovao u kreiranju politike odbrane Vlade HZ(R) HB na osnovu njegovog učešća na sjednicama Vlade.⁴⁸¹⁹ Stojić tvrdi da samo prisustvovanje nekom sastanku pokazuje samo da je bio upoznat s temom razgovora i da Pretresno vijeće nije ocijenilo koji je doprinos on dao sastancima.⁴⁸²⁰

⁴⁸¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 323.

⁴⁸¹⁶ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 190.

⁴⁸¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 323; dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 58; dokazni predmet P02652 (povjerljivo), str. 2.

⁴⁸¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 324.

⁴⁸¹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 192, 194, 196. Iako Stojić u svojoj argumentaciji vezanoj za ovu žalbenu osnovu govori o "sastancima HVO-a", Žalbeno vijeće napominje da on osporava zaključak Pretresnog vijeća koji se odnosi na njegovo prisustvovanje sjednicama Vlade. V. Prvostepena presuda, tom 4, naslov ispred par. 297.

⁴⁸²⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 193-194, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 87, Prvostepenu presudu u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 3, par. 143. Stojić tvrdi da dokazi samo pokazuju da je on

Konkretno, Stojić tvrdi da navedeni dokazi ne pokazuju njegov direktni ili relevantni doprinos,⁴⁸²¹ da su nastali prije postojanja UZP-a⁴⁸²² ili da ne pokazuju da je njegov doprinos bio povezan s kreiranjem politike odbrane.⁴⁸²³ Stojić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je politika odbrane kreirana na sjednicama Vlade, budući da se: (1) o vojnoj situaciji razgovaralo na dva sastanka, ali da nije donijeta nijedna odluka;⁴⁸²⁴ i (2) da se o zatočeničkim centrima i tehničkim pravilima u vezi s vojnom službom razgovaralo na jednoj sjednici Vlade.⁴⁸²⁵

1508. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman⁴⁸²⁶ i tvrdi da Stojićevi argumenti ne pokazuju grešku.⁴⁸²⁷ Tužilaštvo tvrdi da je Stojić, čak i ako nije iskazao svoje mišljenje na sjednicama Vlade, učestvovao korištenjem svog prava glasa.⁴⁸²⁸ Tužilaštvo tvrdi da je Stojić: (1) prosljeđivao informacije Vladi i davao prijedloge vezane za odbranu;⁴⁸²⁹ i (2) učestvovao na sastancima na kojima se razgovaralo i na kojima su usvajani prijedlozi o, između ostalog, organizacionoj strukturi oružanih snaga, mobilizaciji snaga, zatočenju i postupanju s ratnim zarobljenicima, zatočeničkim centrima i vojnoj i bezbjednosnoj situaciji.⁴⁸³⁰

1509. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić učestvovao na mnogim sjednicama Vlade u svojstvu predstojnika Odjela obrane i da je "na taj način imao udjela u kreiranju politike odbrane HZ(R) HB".⁴⁸³¹ Pretresno vijeće je smatralo da su na tim sjednicama donošene odluke u vezi s raznim pitanjima, uključujući: (1) status izbjeglica i prognanih osoba; (2) izmijenjenu i dopunjenu uredbu o oružanim snagama; (3) uredbu kojom je uveden ratni porez na teritoriji HZ HB; (4) vojnu situaciju na terenu; (5) mobilizaciju snaga HVO-a; i (6) stanje u

prisustvovao sjednicama Vlade na kojima se razgovaralo o raznim temama i da ne pokazuju da je imao vodeću ulogu na tim sjednicama. Stojićev žalbeni podnesak, par. 196.

⁴⁸²¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 194, gdje se upućuje na dokazne predmete P00559, str. 3, 1D01666, P05955. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 196.

⁴⁸²² Stojićev žalbeni podnesak, par. 194, gdje se upućuje na dokazne predmete P00578, str. 5, P00672, str. 4, 6. Prema Stojićevim riječima, dokazi koji su nastali prije postojanja UZP-a nisu relevantni za kreiranje politike odbrane tokom perioda UZP-a. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 194.

⁴⁸²³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 194. Stojić tvrdi da je na sjednici od 6. septembra 1993. govorio o administrativnim pitanjima, a ne o formiranju zatočeničkih centara, i da je na sjednici od 4. novembra 1993. samo dao ažurirane informacije u vezi sa situacijom u Varešu. Stojićev žalbeni podnesak, par. 194, gdje se upućuje na dokazne predmete P04841, str. 3-4, 1D01354.

⁴⁸²⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 195, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D02179, 1D01666.

⁴⁸²⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 195, gdje se upućuje na dokazni predmet P04841. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 196.

⁴⁸²⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 175. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 173.

⁴⁸²⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 178.

⁴⁸²⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 175.

⁴⁸²⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 175.

⁴⁸³⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 176-178. Tužilaštvo tvrdi da sjednice Vlade održane prije postojanja UZP-a pokazuju Stojićevu ulogu u kreiranju politike odbrane. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 178. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 325 (21. mart 2017.).

⁴⁸³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 298. V. gore, par. 1418.

zatočeničkim centrima HVO-a.⁴⁸³² Valja primijetiti da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće pokazuju da je na tim sjednicama većina prijedloga usvajana jednoglasno i da Stojić ne tvrdi da je bio suzdržan ili da je glasao protiv bilo kojeg prijedloga ili odluke.⁴⁸³³ Nadalje, postoje dokazi o tome da je Stojić aktivno učestvovao u nekim sjednicama tako što je davao prijedloge i podnosio izvještaje i ažurirane informacije u vezi s vojnom situacijom.⁴⁸³⁴ Stoga bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Stojić učestvovao u tim sjednicama time što je podnosio izvještaje, kao i time što je glasao u vezi s prijedlozima o kojima se raspravljalo i koji su usvajani.

1510. Žalbeno vijeće se isto tako nije uvjerilo u Stojićev argument da je bilo potrebno donijeti zaključak o njegovom ličnom doprinosu sjednicama kako bi se zaključilo, kako je to učinilo Pretresno vijeće, da je on zbog svog učešća imao udjela u kreiranju politike odbrane HZ(R) HB.⁴⁸³⁵ S obzirom na to da se jurisprudencija na koju se poziva Stojić razlikuje od njegovog predmeta,⁴⁸³⁶ Žalbeno vijeće takođe konstatuje da je njegov argument nepotkrijepljen. Njegovi argumenti se stoga odbacuju.

1511. Nadalje, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Stojićeve tvrdnje da na sjednicama nije kreirana politika odbrane i da su neke sjednice koje Pretresno vijeće navodi kao dokaze održane prije nastanka UZP-a.⁴⁸³⁷ Dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće pokazuju da se na tim sjednicama razgovaralo o raznim pitanjima koja su uticala na politiku odbrane i da je kreirana politika u vezi s tim pitanjima, uključujući vojnu situaciju na terenu i mobilizaciju snaga HVO-a.⁴⁸³⁸ Stojić podupire svoj argument samo time što tvrdi da dokazi o razgovorima u vezi s vojnom situacijom i zatočeničkim centrima na tri sastanka nisu dovoljni da bi poduprli zaključak Pretresnog vijeća.⁴⁸³⁹ Žalbeno vijeće podsjeća na to da treba pretpostaviti da je Pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze

⁴⁸³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 297, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00559, str. 7, P00578, str. 5, P00672, str. 3, P01097, P05955, 1D01666, 1D02179, P04841.

⁴⁸³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 297, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00559, str. 7, P00578, str. 5, P00672, str. 3, P01097, P04841, P05955, 1D02179. V. dokazni predmet P00543, str. 7; dokazni predmet P00921; dokazni predmet P01227; dokazni predmet P01324; dokazni predmet P02606, str. 2; dokazni predmet P05610, str. 2; dokazni predmet 1D01181, str. 3-5; dokazni predmet 1D01669.

⁴⁸³⁴ Dokazni predmet P05799; dokazni predmet 1D01608, str. 2-3; dokazni predmet 1D01668; dokazni predmet 1D01275, str. 2-3. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 300 i fusnote 235, 247.

⁴⁸³⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 925 (Žalbeno vijeće je smatralo da Nikola Šainović, osim što je bio prisutan na jednom sastanku, nije izdao nijedno uputstvo i da nije dao nijednu izjavu, te da stoga nije vršio nikakav uticaj; međutim, Žalbeno vijeće je smatralo da njegovo prisustvo pokazuje njegov kontinuirani angažman u vezi s datim pitanjima).

⁴⁸³⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 85-87 (Žalbeno vijeće je smatralo da prisustvo Radislava Krstića na dva sastanka može, u najboljem slučaju, pokazati da je on znao za donijete odluke i da nema dokaza koji pokazuju da je znao za eventualnu genocidnu namjeru Ratka Mladića, budući da je izuzetno malo vjerovatno da bi Mladić o tome govorio pred prisutnim rukovodiocima UNPROFOR-a ili predstavnicima stranih medija); Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 3, par. 132, 142-143 (prilikom diskusije o argumentu tužilaštva da je prisustvo Milana Milutinovića na sastancima davalo legitimitet donijetim odlukama, uzeto je u obzir to da je Milutinović prisustvovao samo ograničenom broju sastanaka i da na njima nije imao značajnu ulogu).

⁴⁸³⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 194-195. V. gore, par. 1418.

⁴⁸³⁸ V. gore, fusnota 4833.

koji su mu predočeni sve dok nema naznaka da je Pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki očito relevantan dokaz.⁴⁸⁴⁰ S tim u vezi, Pretresno vijeće je, prilikom donošenja zaključaka, konkretno uputilo na više od 40 sjednica i sastanaka Vlade kojima je Stojić prisustvovao i, prema tome, ukazalo na to da dokazi u vezi s deset sastanaka na koje se eksplicitno pozvalo ne obuhvataju sve dokaze koje je razmotrilo.⁴⁸⁴¹ Budući da se Stojić ne bavi drugim dokazima u spisu,⁴⁸⁴² Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je on pokazao grešku u rezonovanju i konačnom zaključku Pretresnog vijeća.

1512. Na kraju, kako je Pretresno vijeće uzelo u obzir više sastanaka održanih u periodu od januara do novembra 1993., Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić ne uspijeva pokazati kako je bilo koja navodna greška u razmatranju, od strane Pretresnog vijeća, između ostalog, dokaza u vezi sa sastancima koji su održani prije nastanka UZP-a, mogla uticati na zaključak Vijeća da je on učestvovao u kreiranju politike odbrane HZ(R) HB i prije i poslije nastanka UZP-a.⁴⁸⁴³

1513. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on, podnošenjem izvještaja, učešćem i glasanjem na sjednicama i sastancima Vlade, učestvovao u kreiranju politike odbrane HZ(R) HB. Stojićeva žalbena podosnova 24.2 se stoga odbija.

⁴⁸³⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 195.

⁴⁸⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁴⁸⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 297.

⁴⁸⁴² V. gore, fusnote 4833-4834.

⁴⁸⁴³ V. gore, par. 1441 i fusnota 4522.

(c) Da li je Stojić vršio funkciju predstojnika Odjela obrane do 15. novembra 1993. (Stojićeva podosnova 24.3)

1514. Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on otišao s dužnosti predstojnika Odjela obrane 15. novembra 1993.⁴⁸⁴⁴ Stojić tvrdi da je njegov nasljednik imenovan 10. novembra 1993., a da je on istog dana preuzeo novu dužnost u Odjelu za proizvodnju i promet oružja i vojne opreme.⁴⁸⁴⁵ On takođe tvrdi da nema dokaza da je on vršio bilo koju dužnost u vezi s Odjelom obrane nakon 10. novembra 1993.⁴⁸⁴⁶

1515. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman i da Stojić zanemaruje dokazni predmet 2D00416, dokument o primopredaji dužnosti, koji je potpisao 15. novembra 1993.⁴⁸⁴⁷

1516. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Boban, u izjavi od 10. novembra 1993., imenovao Pericu Jukića na dužnost ministra obrane,⁴⁸⁴⁸ a da je Stojić vršio funkciju predstojnika Odjela obrane do 15. novembra 1993.⁴⁸⁴⁹ Stojić se ne bavi dokaznim predmetom 2D00416, dokazom na koji se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja zaključka da je prenos dužnosti sa Stojića na Jukića postao zvaničan 15. novembra 1993.⁴⁸⁵⁰ Stoga Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti, na osnovu dokaza, da je on vršio funkciju predstojnika Odjela obrane do 15. novembra 1993. Pored toga, Stojić ne objašnjava kako bi bilo koja navodna greška u vezi s tim uticala na njegove osuđujuće presude. Njegovi argumenti u žalbenoj podosnovi 24.3 se odbacuju.

(d) Zaključak

1517. Ukratko, Stojićeva žalbena osnova 24 se odbija.⁴⁸⁵¹

⁴⁸⁴⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 197.

⁴⁸⁴⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 197, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 293, dokazne predmete P06583, 2D03001.

⁴⁸⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 197.

⁴⁸⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 179, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D00416. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 173.

⁴⁸⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 556, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06583.

⁴⁸⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 293.

⁴⁸⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 556, tom 4, fusnota 687, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D00416.

⁴⁸⁵¹ S obzirom na to da Žalbeno vijeće odbija sve tri žalbene podosnove u okviru žalbene osnove 24, ne mora se baviti Stojićevim argumentom da su te tri navodne činjenične greške kumulativno dovele do neostvarenje pravde. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 198.

6. Navodne greške u identifikovanju članova UZP-a (Stojićeva osnova 7)

1518. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava time što nije dovoljno konkretno identifikovalo članove UZP-a.⁴⁸⁵² On tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je UZP uključivao, "tačnije, zapovjednike u oružanim snagama HVO-a, političke i administrativne dužnosnike HVO-a/Vlade i opštinskih HVO-a"⁴⁸⁵³ ne identifikuje da li su svi ili samo neki od ljudi iz ovih grupa bili članovi UZP-a.⁴⁸⁵⁴ Stojić tvrdi da je osporeni zaključak izuzetno širok i nejasan budući da, između ostalog, nije ograničen u vremenskom ni geografskom smislu.⁴⁸⁵⁵ Stojić tvrdi da propust Pretresnog vijeća da nedvosmisleno identifikuje članove UZP-a, "što je bitan preduslov za zaključak da je UZP uopšte postojao",⁴⁸⁵⁶ zahtijeva poništenje zaključka Pretresnog vijeća da je UZP postojao i ukidanje njegovih osuđujućih presuda.⁴⁸⁵⁷

1519. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće otišlo i dalje od uslova da se identifikuju članovi UZP-a po grupama ili kategorijama, kada je imenom navelo deset članova, uključujući i žalioce.⁴⁸⁵⁸ Tužilaštvo tvrdi da, kako se zločini mogu pripisati Stojiću bilo direktno bilo preko drugih žalilaca, to što drugi članovi UZP-a nisu detaljno identifikovani nema uticaja na njegove osuđujuće presude.⁴⁸⁵⁹

1520. Stojić replicira da "propust [Pretresnog vijeća] da precizno definiše članstvo u UZP-u nije otklonjen opštim zaključkom Vijeća da se odgovornost za sve zločine koje su počinile osobe koje nisu bile članovi UZP-a može pripisati članovima UZP-a",⁴⁸⁶⁰ budući da mora biti dokazana veza između počinioca i nekog člana UZP-a.⁴⁸⁶¹

1521. Žalbeno vijeće prvo napominje da je Pretresno vijeće ispravno navelo pravo u vezi s elementom "pluraliteta osoba" u odnosu na *actus reus* učešća u UZP-u.⁴⁸⁶² Nakon detaljne analize načina na koji je ZZP proveden zajedničkim i usaglašenim djelovanjem, uključujući i sredstva

⁴⁸⁵² Stojićev žalbeni podnesak, par. 79-80. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 76-77.

⁴⁸⁵³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 78, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1231.

⁴⁸⁵⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 77-79, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 157.

⁴⁸⁵⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 79. Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće riječju "tačnije" signaliziralo da "misli da postoje drugi, potpuno neidentifikovani članovi, čak i van nejasno identifikovanih kategorija". Stojićev žalbeni podnesak, par. 79.

⁴⁸⁵⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 80.

⁴⁸⁵⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 80. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 256-257 (21. mart 2017.).

⁴⁸⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 57, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1231. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 58.

⁴⁸⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 57.

⁴⁸⁶⁰ Stojićeva replika, par. 24.

⁴⁸⁶¹ Stojićeva replika, par. 24. Stojić tvrdi, primjera radi, da nema osnove za zaključak da je neki član UZP-a koristio počiniocima za izvršenje zločina u Stupnom Dolu i da je "*pretpostavka* da se svi zločini mogu staviti na teret nekom članu UZP-a stoga nedovoljna." Stojićeva replika, par. 25 (kurziv u originalu).

⁴⁸⁶² Prvostepena presuda, tom 1, par. 212, tom 4, par. 1217.

kojima su mu žalioći doprinijeli,⁴⁸⁶³ Pretresno vijeće je zaključilo da se "više osoba dogovorilo da osmisle i ostvare [ZZP]".⁴⁸⁶⁴ Pretresno vijeće je konstatovalo da su "[t]u grupu [...], pored ostalih, činili Franjo Tuđman, Gojko Šušak, Janko Bobetko, Mate Boban, Jadranko Prlić, Bruno Stojić, Slobodan Praljak, Milivoj Petković, Valentin Ćorić i Berislav Pušić".⁴⁸⁶⁵ Žalbena vijeće smatra da je Pretresno vijeće, time što je identifikovalo ove osobe, ispunilo uslov utvrđivanja da je više osoba dijelilo ZZP.⁴⁸⁶⁶ U ovoj žalbenoj osnovi, Stojić ne osporava zaključke Pretresnog vijeća u onoj mjeri u kojoj se oni odnose na pluralitet osoba i imenom navedene osobe, nego osporava identifikaciju ostalih članova UZP-a.

1522. S tim u vezi, Žalbena vijeće podsjeća da se "[t]ih više osoba mogu [...] u dovoljnoj mjeri identifikovati upućivanjem na 'kategorije ili grupe osoba' i [da] nije nužno da se navede ime svake od njih".⁴⁸⁶⁷ Žalbena vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće donijelo detaljne zaključke u vezi s vremenskim i geografskim okvirom UZP-a.⁴⁸⁶⁸ S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće se nije uvjerilo u Stojićev argument da je opis pluraliteta osoba koje su činile UZP, koji je dalo Pretresno vijeće, bio "izuzetno širok i nejasan"⁴⁸⁶⁹ ili da je postojao zahtjev da se u ovom slučaju utvrdi da li su svi ili samo neki od ljudi iz tih grupa bili članovi UZP-a.⁴⁸⁷⁰ Pored toga, Žalbena vijeće konstatuje da Stojić ne pokazuje kako bi bilo koja navodna nejasnoća u vezi s neidentifikovanim članovima UZP-u uticala na zaključke Pretresnog vijeća da su imenom navedene osobe bile članovi UZP-a,⁴⁸⁷¹ i da je UZP postojao. Osim toga, Stojićevi eventualni navodi da je Pretresno vijeće pogrešno pripisalo odgovornost za zločine članovima UZP-a biće razmotreni kada se Žalbena vijeće bude bavilo njegovim s tim povezanim prigovorima.⁴⁸⁷²

⁴⁸⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1217-1230.

⁴⁸⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁴⁸⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁴⁸⁶⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1409; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 141; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 364; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 239.

⁴⁸⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 141, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 156. V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 150.

⁴⁸⁶⁸ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 41-66, 1218-1230. V. takođe gore, par. 783-784, 813-814.

⁴⁸⁶⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 79.

⁴⁸⁷⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 436 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Tolimir*, par. 1071: "[Pretresno vijeće] [se] uvjerilo [...] da je taj plan u djelo provelo više osoba, među kojima su bile brojne visoke starješine VRS-a i njihovi potčinjeni, kao i pripadnici MUP-a bosanskih Srba"); Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1409 (gdje se konstatuje da je uslov "više osoba" ispunjen identifikacijom kategorija ili grupa i imenovanjem žalilaca kao učesnika u UZP-u); Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 150 (gdje se ne nalazi greška u opisu da su članovi UZP-a bili "politički rukovodioci", "osobe koje su imale vlast u vojsci, *Interahamwe* i teritorijalnoj administraciji", te "uticajni poslovni ljudi", budući da su neki članovi tih grupa po imenu identifikovani u drugim zaključcima). *Contra* Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 157.

⁴⁸⁷¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 231.

⁴⁸⁷² V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1410.

1523. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava u načinu na koji je identifikovalo članove UZP-a. Stojićeva žalbena osnova 7 se stoga odbija.

7. Navodne greške u zaključku da je Stojić dao značajan doprinos UZP-u uopšte (Stojićeva osnova 27)

1524. Prilikom donošenja zaključka da je Stojić dao značajan doprinos provođenju ZZP-a,⁴⁸⁷³ Pretresno vijeće je konstatovalo, između ostalog, da je on: (1) komandovao, rukovodio i imao "efektivnu kontrolu" nad većinom HVO-a i Vojnom policijom;⁴⁸⁷⁴ (2) bio spona između Vlade HZ(R) HB i HVO-a i Vojne policije;⁴⁸⁷⁵ (3) kontrolisao kadrove i finansijska sredstva HVO-a i njihove logističke aspekte;⁴⁸⁷⁶ i (4) bio nadležan za logističke i kadrovske potrebe Vojne policije.⁴⁸⁷⁷ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić "oružane snage i Vojnu policiju koristio za činjenje krivičnih djela koja su bila dio zajedničkog zločinačkog cilja"⁴⁸⁷⁸ i da se on može smatrati odgovornim za njihova djela.⁴⁸⁷⁹ Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on značajno doprinio ZZP-u uopšte.⁴⁸⁸⁰

(a) Navodne pravne greške u primjeni odgovornosti po osnovu UZP-a (Stojićeva podosnova 27.1, djelimično)

1525. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zasnovalo svoje zaključke da je on značajno doprinio UZP-u na zaključku da je imao "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom.⁴⁸⁸¹ On tvrdi da "efektivna kontrola" nije direktno relevantna za analizu njegovog doprinosa i da je stoga Pretresno vijeće učinilo nejasnom razliku između testova za odgovornost nadređenog i odgovornost po osnovi UZP-a.⁴⁸⁸² On tvrdi da je to dovelo do "nižeg praga" time što je njegova krivična odgovornost utvrđena bez razmatranja da li je on značajno doprinio zločinima i da li je imao kontrolu nad konkretnim počiniocima.⁴⁸⁸³

1526. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije učinilo nejasnom razliku između testova za odgovornost nadređenog i UZP niti je razmatralo efektivnu kontrolu na uštrb utvrđivanja

⁴⁸⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429. V. gore, par. 568.

⁴⁸⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312, 320, 425, 429.

⁴⁸⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425, 429.

⁴⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308, 312.

⁴⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 317, 320.

⁴⁸⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁴⁸⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁴⁸⁸⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 231-232.

⁴⁸⁸¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 236.

⁴⁸⁸² Stojićev žalbeni podnesak, par. 236.

⁴⁸⁸³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 236.

Stojićevog značajnog doprinosa⁴⁸⁸⁴ i tvrdi da je bilo nepotrebno da Pretresno vijeće donosi odluku o tome da li je on imao kontrolu nad konkretnim počiniocima.⁴⁸⁸⁵

1527. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom.⁴⁸⁸⁶ Nakon što je to utvrdilo, Pretresno vijeće je analiziralo u kojoj mjeri je Stojić doprinio počinjenju zločina koje su izvršili HVO i Vojna policija u više opština i zatočeničkih centara,⁴⁸⁸⁷ kao i njegovo negiranje zločina i propust da spriječi zločine i kazni počinioce.⁴⁸⁸⁸ Pretresno vijeće je, u svojim zaključcima, uzelo u obzir da je Stojić: (1) imao ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom i da je ta ovlaštenja koristio;⁴⁸⁸⁹ (2) nastavio vršiti "efektivnu kontrolu" nakon što je bio obaviješten o zločinima;⁴⁸⁹⁰ i (3) da nije uložio ozbiljnije napore kako bi zločini prestali.⁴⁸⁹¹

1528. Žalbeno vijeće prvo smatra da ništa nije sprečavalo Pretresno vijeće da uzme u obzir Stojićevu "efektivnu kontrolu" nad većinom HVO-a i Vojnom policijom kao faktor pri utvrđivanju da li je njegov doprinos UZP-u bio značajan.⁴⁸⁹² S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da vlast ili kontrola nad glavnim izvršiocima, iako "nije neophodan element da bi se utvrdila odgovornost na osnovu UZP-a", jeste "jedan od raznih faktora koje veće *može* da uzme u obzir pri utvrđivanju da li su zločini glavnih izvršilaca povezani s optuženim".⁴⁸⁹³ Konkretno, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Stojić "imao kontrolu nad oružanim snagama HVO-a i Vojnom policijom" i da je "oružane snage i Vojnu policiju koristio za činjenje krivičnih djela koja su bila dio zajedničkog zločinačkog cilja",⁴⁸⁹⁴ prije nego što je zaključilo da mu se može pripisati odgovornost za aktivnosti HVO-a i Vojne policije.⁴⁸⁹⁵ Stoga Žalbeno vijeće odbacuje Stojićevu tvrdnju da "efektivna kontrola" nije direktno relevantna za zaključak o njegovom značajnom doprinosu.

1529. Nadalje, osim njegove uloge u povezivanju Vlade HZ(R) HB s njenom vojnom komponentom i njegovog učešća u vojnim operacijama,⁴⁸⁹⁶ Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da su Stojićeva namjera i značajan doprinos proizlazili iz činjenice da on nije uložio ozbiljnije napore kako bi se činjenje zločina zaustavilo, uprkos tome što je imao vlast nad HVO-om i Vojnom

⁴⁸⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 197.

⁴⁸⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 197-198.

⁴⁸⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312, 320.

⁴⁸⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 326-407.

⁴⁸⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 408-423.

⁴⁸⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425.

⁴⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 426.

⁴⁸⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 427.

⁴⁸⁹² V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 264. V. takođe gore, par. 1410.

⁴⁸⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520 (kurziv u originalu).

⁴⁸⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁴⁸⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁴⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425-426.

policijom.⁴⁸⁹⁷ S tim u vezi, zaključak o namjeri koju dijeli optuženi i njegovom doprinosu UZP-u može se izvesti iz njegove kontrole i komandnih ovlaštenja nad počiniocima i njegovog propusta da interveniše kako bi se zaustavili zločini počinjeni na osnovu ZZP-a i kaznili počinioci.⁴⁸⁹⁸ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće "učinilo nejasnom razliku između testova za odgovornost nadređenog i odgovornost po osnovi UZP-a"⁴⁸⁹⁹ ili da je pogriješilo time što je uzelo u obzir njegova komandna ovlaštenja i vlast nad HVO-om i Vojnom policijom kao faktore koji pokazuju njegov značajan doprinos.

1530. U mjeri u kojoj Stojić tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na njegovu "efektivnu kontrolu" prilikom ocjenjivanja njegovog značajnog doprinosa a da nije prvo utvrdilo da je imao kontrolu nad konkretnim počiniocima i, stoga, mogućnost da spriječi njihove zločine, odnosno da kazni počinioce,⁴⁹⁰⁰ Žalbeno vijeće podsjeća na to da "[p]ropust optuženog da kazni svoje podređene za činjenje zločina uprkos tome što za njih zna nije nužan sastavni element odgovornosti na osnovu UZP-a".⁴⁹⁰¹ Budući da je Pretresno vijeće osudilo Stojića kao učesnika u UZP-u, a ne kao nadređenog, na osnovu člana 7(3) Statuta, sve što je trebalo da utvrdi jeste njegov značajan doprinos UZP-u. Međutim, Žalbeno vijeće takođe napominje da je propust da se interveniše kako bi se spriječilo ponavljanje zločina ili zaustavilo zlostavljanje uziman u obzir prilikom ocjenjivanja doprinosa optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu i njegove namjere "[u] slučajevima kada je optuženi imao izvjesnu vlast i uticaj ili nadležnost nad izvršiocima, dovoljne da se spriječe ili zaustave zlostavljanja, ali tu svoju vlast nije iskoristio".⁴⁹⁰² Shodno tome, nakon što je utvrđeno da je Stojić imao komandna ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom generalno i nakon što je ocijenjeno da njegov propust da ta ovlaštenja iskoristi kako bi spriječio zločine generalno i kaznio počinioce predstavlja, zajedno s drugim faktorima, značajan doprinos UZP-u, nije bilo potrebno da se konstatuje i da je on imao kontrolu nad konkretnim počiniocima konkretnih zločina, tako da ih je mogao kazniti ili spriječiti njihove zločine.⁴⁹⁰³ Stoga Stojić ne

⁴⁸⁹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 425, 427-429.

⁴⁸⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1242. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233, 1237.

⁴⁸⁹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 236.

⁴⁹⁰⁰ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 236. Žalbeno vijeće će razmotriti Stojićeve prigovore u vezi s njegovim značajnim doprinosom konkretnim zločinima dolje u tekstu. V. dolje, par. 1551-1748.

⁴⁹⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1237. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1233.

⁴⁹⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 111, 734.

⁴⁹⁰³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256-1257 ("Bliska saradnja između glavnog izvršioca i učesnika u UZP-u, uključujući optuženog, samo je jedan od raznih faktora na osnovu kojih veće može izvesti zaključak da je neko krivično delo bilo deo zajedničkog cilja i da se stoga može pripisati učesnicima u UZP-u" i "nije preduslov za pripisivanje krivičnog dela učesnicima u UZP-u"). Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1237 (gdje se razmatra argument Nebojše Pavkovića da nije utvrđeno da je on znao za konkretne zločine i konstatuje da su njegovo znanje o zločinima generalno i propust da interveniše itd. ispravno uzeti u obzir kao dokaz njegove namjere i doprinosa UZP-u).

pokazuje da je Pretresno vijeće primijenilo "niži prag" u razmatranju njegovog značajnog doprinosa.

1531. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće odbija Stojićevu žalbenu podosnovu 27.1 u dijelu u kojem se ona odnosi na to što je Pretresno vijeće prilikom utvrđivanja njegovog značajnog doprinosa UZP-u uzelo u obzir njegova komandna ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom.

(b) Da li je Stojićeva pomoć vojnim operacijama doprinijela UZP-u (Stojićeva podosnova 27.1 djelimično)

(i) Argumenti strana u postupku

1532. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je "generalnu pomoć" koju je on pružao vojsci uzelo u obzir kao značajan doprinos, jer ta pomoć nije bila u direktnoj vezi s pojedinačnim zločinima i nije nužno bila usmjerena ka ostvarivanju UZP-a.⁴⁹⁰⁴ Konkretno, Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije ocijenilo da li je ijedno od njegovih naređenja doprinijelo zločinima i da njegova logistička podrška ne može predstavljati doprinos počinjenju konkretnih zločina.⁴⁹⁰⁵ Stojić takođe tvrdi da su logistička pomoć i organizovanje finansija za oružane snage previše neodređeni i udaljeni da bi se konstatovalo da je on ostvarivao UZP.⁴⁹⁰⁶

1533. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevim značajnim doprinosom bili razumni i da njegovo ponašanje nije bilo "generalna pomoć".⁴⁹⁰⁷ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće uzelo u obzir Stojićevu kontrolu nad finansijama i logističkim resursima uz druge faktore, kao što su naređenja koja je izdavao.⁴⁹⁰⁸

(ii) Analiza

1534. Stojić tvrdi da njegova "generalna pomoć" vojsci nije doprinijela ostvarivanju UZP-a. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće detaljno analiziralo Stojićevo ponašanje⁴⁹⁰⁹ i da njegove aktivnosti nije okarakterisalo samo kao "generalnu pomoć", već je zaključilo da je on, između ostalog: (1) igrao bitnu ulogu u osnivanju i organizovanju HVO-a i imao udjela u

⁴⁹⁰⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 233-234, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 429. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 231, 242.

⁴⁹⁰⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 235. V. takođe Stojićeva replika, par. 68.

⁴⁹⁰⁶ Stojićeva replika, par. 68.

⁴⁹⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 196. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 195. Tužilaštvo navodi, kao primjere, Stojićevo planiranje i/ili omogućavanje operacija HVO-a, njegovo ometanje dostave humanitarne pomoći civilnom stanovništvu istočnog Mostara i njegovo podsticanje počinitelaca da i dalje čine zločine. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 196. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 324-325 (21. mart 2017.).

⁴⁹⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 197. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 325-327 (21. mart 2017.).

kreiranju politike odbrane;⁴⁹¹⁰ (2) bio redovno informisan o vojnim operacijama HVO-a i aktivnostima Vojne policije i bio zadužen za izvještavanje Vlade;⁴⁹¹¹ (3) izdavao naređenja direktno HVO-u⁴⁹¹² i imao ovlaštenje da izdaje naređenja načelniku Uprave Vojne policije, uključujući naređenja direktno povezana s operacijama na terenu, kao što su naređenja za prepotčinjavanje;⁴⁹¹³ (4) bio nadležan za imenovanje osoba koje će zastupati HVO na mirovnim pregovorima i lično predstavljao Vladu na mirovnim pregovorima;⁴⁹¹⁴ (5) izvršio reorganizaciju Vojne policije i imenovao njene najviše oficire;⁴⁹¹⁵ i (6) planirao ili omogućio vojne operacije HVO-a u Gornjem Vakufu, Mostaru i Varešu,⁴⁹¹⁶ te učestvovao u organizaciji i provođenju kampanja deložacije u zapadnom Mostaru.⁴⁹¹⁷ Nadalje, prilikom donošenja svojih zaključaka Pretresno vijeće je razmotrilo i odbacilo Stojićeve argumente sa suđenja da je njegova uloga bila samo administrativna i logistička i da on nije imao ovlaštenje za rukovođenje ili komandovanje oružanim snagama.⁴⁹¹⁸ Žalbeno vijeće stoga nije uvjerilo Stojićevo pogrešno prikazivanje sopstvenog doprinosa, koje je samo pokušaj da minimizira svoju ulogu u odnosu na HVO i Vojnu policiju. Bez obzira na to, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće Stojićevu administrativnu i logističku ulogu razmotrilo, između ostalog, prilikom utvrđivanja da li je on imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom.⁴⁹¹⁹

1535. Nadalje, što se tiče Stojićeve tvrdnje da njegova logistička pomoć nije imala direktne veze s pojedinačnim zločinima, Žalbeno vijeće napominje da jurisprudencija Međunarodnog suda ne zahtijeva direktnu vezu između doprinosa optuženog i zločina, budući da optuženi ne mora da doprinese nekom konkretnom zločinu da bi ga se smatralo odgovornim za taj zločin⁴⁹²⁰ i da doprinos UZP-u može biti u vidu doprinosa ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja.⁴⁹²¹ Prema tome, Stojić ne pokazuje grešku u vezi s tim da li je njegova "generalna pomoć" bila direktno

⁴⁹⁰⁹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 298, 305, 312, 320, 324, 337, 348-349, 355, 357, 372, 380, 415-418, 420, 423, 425-427, 429, 1220.

⁴⁹¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 298-299, 312. V. gore, par. 1509-1513.

⁴⁹¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300, 312, 318, 320. V. gore, par. 1418, 1473-1478.

⁴⁹¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 306, 312. V. gore, par. 1427-1435.

⁴⁹¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 314-315, 320. V. gore, par. 1470-1472.

⁴⁹¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 311-312, 324. V. gore, par. 1456, 1503-1506.

⁴⁹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 319-320. V. gore, par. 1465-1467.

⁴⁹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 334-335, 337, 348, 380-381. V. dolje, par. 1579-1580, 1605, 1611, 1598, 1654-1625, 1703.

⁴⁹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 355, 357. V. dolje, par. 1617-1653.

⁴⁹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 557, 563, 565, tom 4, par. 295, 312, 320. V. gore, par. 1401-1412.

⁴⁹¹⁹ V. gore, par. 1409-1412.

⁴⁹²⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 263; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 109, 153.

⁴⁹²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 987.

povezana sa zločinima jer to nije potrebno za odgovornost po osnovu UZP-a. Njegovi argumenti se odbacuju.

1536. Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće propustilo da ocijeni da li su njegova naređenja doprinijela zločinima, Žalbeno vijeće napominje da je Stojić imao *de facto* komandu nad HVO-om i Vojnom policijom koja je išla dalje od finansijskih i logističkih ovlaštenja.⁴⁹²² U prilog svom argumentu, Stojić se oslanja na zaključke Pretresnog vijeća da je on izdavao naređenja u vezi s "[mobilizacijom], razmješanjem snaga, reorganizacijom jedinica, dodjelom pojačanja jedinicama, slobodom kretanja [konvoja] i [prekidima vatre]".⁴⁹²³ Međutim, iako se neka od Stojićevih naređenja mogu smatrati logističkim, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je on izdavao operativna naređenja, poput onih u vezi sa zatočeničkim centrima,⁴⁹²⁴ kontrolnim punktovima Vojne policije⁴⁹²⁵ i preraspoređivanjem i prepotčinjavanjem jedinica Vojne policije.⁴⁹²⁶ Konkretno, Žalbeno vijeće napominje da je Stojić, na primjer, naredio: (1) svim jedinicama HVO-a u OZ Jugoistočna Hercegovina da "očiste" to područje od muslimanskih snaga;⁴⁹²⁷ (2) jednom zapovjedniku da dozvoli prolaz konvojima UNPROFOR-a u OZ Središnja Bosna 23. februara 1993.;⁴⁹²⁸ i (3) Miri Andriću, pukovniku u Glavnom stožeru, da zauzme područje Gornjeg Vakufa upotrebom sile, što je dovelo do zločina.⁴⁹²⁹ Žalbeno vijeće se stoga uvjerilo da je Pretresno vijeće implicitno smatralo da su Stojićeva naređenja, bilo logistička bilo operativna, doprinijela počinjenju zločina. Stojićeva *de facto* komanda nad HVO-om i Vojnom policijom stoga nije bila zasnovana samo na naređenjima koja je izdavao u vezi s logistikom ili finansijama.⁴⁹³⁰ Bez obzira na to, imajući u vidu gore navedeno,⁴⁹³¹ Stojić ne pokazuje da njegova "logistička podrška ne može predstavljati doprinos počinjenju konkretnih

⁴⁹²² V. gore, par. 1429-1432, 1457, 1468-1472, 1479. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 235, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 306, 314.

⁴⁹²³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 235, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 306, 314.

⁴⁹²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306.

⁴⁹²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 316.

⁴⁹²⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 965, tom 4, par. 315, 320.

⁴⁹²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 305.

⁴⁹²⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 562. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 795.

⁴⁹²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 330, 334, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00348. Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo, između ostalog, da je Stojić: (1) naredio opštu mobilizaciju i uveo policijski sat u svim opštinama HZ HB (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 884); (2) naredio prepotčinjavanje svih vojnih jedinica MUP-a HZ HB u Mostaru 2. jula 1993. (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 703); i (3) izdavao naređenja direktno HVO-u, uključujući i naređenje za trenutno obustavljanje ofanzivnih operacija protiv ABiH u aprilu 1993. (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 562, gdje se upućuje na dokazni predmet P02093). V. dolje, par. 1562-1569.

⁴⁹³⁰ V. gore, par. 1414-1415, 1418, 1422-1423, 1456-1457, 1468, 1473-1479. Stojić je: (1) bio uključen u vojne operacije u srednjoj BiH (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 306); (2) bio redovno obavještavan o vojnim operacijama koje su izvodile oružane snage i, sa svoje strane, u skladu s tim izvještavao Vladu (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 306); i (3) prosljeđivao odluke Vlade o vojnim pitanjima kroz vojni komandni lanac (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 312).

⁴⁹³¹ V. gore, par. 1534-1536.

zločina"⁴⁹³² ili da je ta pomoć bila "previše udaljena".⁴⁹³³ Žalbena vijeće stoga odbacuje Stojićeve argumente s tim u vezi.

1537. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je uzelo u obzir njegovu logističku pomoć vojnim operacijama kao faktor koji pokazuje njegov značajan doprinos. Žalbena vijeće stoga odbija Stojićevu žalbenu podosnovu 27.1 djelimično.

(c) Da li je Stojićeva uloga spona između oružanih snaga i Vlade doprinijela UZP-u (Stojićeva podosnova 27.2 djelimično)

1538. Stojić tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je on bio spona između HVO-a i Vlade ne može, "kao takav, značiti da je on dao značajan doprinos zločinima", budući da to nije bilo "samo po sebi nezakonito".⁴⁹³⁴ Stojić takođe tvrdi da je povezivanje civilnih vlasti s vojskom suviše neodređeno i udaljeno da bi išlo u prilog zaključku da je on ostvarivao UZP.⁴⁹³⁵

1539. Tužilaštvo odgovara da je Stojić pretvarao odluke Vlade u aktivnosti na terenu⁴⁹³⁶ i da je tako koristio svoju vezu između HVO-a i Vlade za planiranje zločina.⁴⁹³⁷

1540. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić bio spona između civilnih vlasti HZ(R) HB i vojne komponente HVO-a.⁴⁹³⁸ Pretresno vijeće je smatralo da je "Stojić [...] donosio odluke u vezi s vojnim operacijama i provodio ih putem lanca komandovanja oružanih snaga, kroz taj lanac komandovanja [...] prosljeđivao odluke koje je donosio HVO [Vlada] i podnosio [...] prijedloge u vezi s vojnim pitanjima HVO-u [Vladi] koje je taj kolektivni organ usvajao".⁴⁹³⁹

1541. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da to što je neko spona ne može samo po sebi predstavljati značajan doprinos, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće analiziralo dokaze o tome kako je Stojić koristio svoju ulogu "spona" kako bi ostvarivao UZP. Te aktivnosti su uključivale njegovu učešće u oko 40 sjednica i sastanaka Vlade HVO-a, na kojima se razgovaralo i donosilo

⁴⁹³² Stojićev žalbeni podnesak, par. 235. V. gore, par. 1401-1412.

⁴⁹³³ V. gore, par. 1532.

⁴⁹³⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 238. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 237. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 231, 242; Stojićeva replika, par. 68.

⁴⁹³⁵ Stojićeva replika, par. 68.

⁴⁹³⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 199. Tužilaštvo navodi nekoliko Stojićevih aktivnosti, kao što je njegovo provođenje Ultimatumu od 15. januara 1993. i njegovo učešće u planiranju neselektivnih hapšenja muškaraca, Muslimana. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 199.

⁴⁹³⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 200. Tužilaštvo tvrdi da je "nebitno da li je to što je Stojić bio spona između Vlade i oružanih snaga/VP-a bilo 'samo po sebi nezakonito'". Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 200. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 195.

⁴⁹³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425, 429.

odluke u vezi s vojnom situacijom na terenu, mobilizacijom HVO-a i stanjem u zatočeničkim centrima.⁴⁹⁴⁰ Stojić je takođe primao izvještaje o vojnim operacijama i izvještavao Vladu o situaciji na terenu te je tako olakšavao proces donošenja odluka.⁴⁹⁴¹ Te odluke je Stojić zatim prosljeđivao Glavnom stožeru i Vojnoj policiji na izvršenje.⁴⁹⁴² Nadalje, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić imao bitnu ulogu u osnivanju i organizovanju HVO-a⁴⁹⁴³ i da je imao ovlaštenje da vrši imenovanja u brigadama HVO-a do nivoa zamjenika zapovjednika brigade i pomoćnika zapovjednika za bezbjednost.⁴⁹⁴⁴ Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on svoju ulogu koristio da obezbijedi da se odluke Vlade prosljede HVO-u i Vojnoj policiji i izvrše, ostvarujući tako UZP. Isto tako, Stojić ne pokazuje da je njegova uloga spone između Vlade i vojne komponente HVO-a bila "suviše udaljena".

1542. S obzirom na gore navedeno, Stojićeva žalbena podosnova 27.2 se odbija djelimično.

(d) Da li je Stojić koristio HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina (Stojićeve podosnove 27.2 (djelimično) i 27.3)

(i) Argumenti strana u postupku

1543. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on koristio HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina koji su bili dio ZZP-a.⁴⁹⁴⁵ Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da se njemu mogu pripisati sve aktivnosti HVO-a i Vojne policije, budući da nije artikulisalo pravnu osnovu za svoj zaključak.⁴⁹⁴⁶ On tvrdi da je Pretresno vijeće tako nametnulo jedan vid odgovornosti nadređenog a da nije utvrdilo da je on imao kontrolu nad direktnim izvršiocima bilo kojeg konkretnog zločina.⁴⁹⁴⁷ Prema Stojićevim riječima, Pretresno vijeće se nije pozvalo ni na jedan dokaz u prilog ovom zaključku, niti je objasnilo kako je on koristio te snage za počinjenje zločina.⁴⁹⁴⁸ On takođe tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća u neskladu s drugim zaključcima da on nije bio u vojnom komandnom lancu i da je samo izdavao

⁴⁹³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 297, 300, 304, 312. V. takođe gore, par. 1418-1419, 1422-1423.

⁴⁹⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 297. V. gore, par. 1418, 1509-1513.

⁴⁹⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300. Valja primijetiti da je Stojić informisao Vladu o posljedicama provođenja Ultimatumu od 15. januara 1993., kao i o vojnoj situaciji u Varešu 4. novembra 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 300. V. gore, par. 1418, 1422-1423.

⁴⁹⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 304. V. gore, par. 1422-1423.

⁴⁹⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 299. V. gore, par. 1414-1415.

⁴⁹⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 303. V. gore, par. 1409, 1465-1467.

⁴⁹⁴⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 240, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 429. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 231, 242.

⁴⁹⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 239.

⁴⁹⁴⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 239.

⁴⁹⁴⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 240.

logistička naređenja.⁴⁹⁴⁹ Stojić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo analizirati značajni doprinos svakog od žalilaca pojedinačno, budući da se služilo identičnim formulacijama za njega, Praljka i Petkovića pri čemu nije pravilo razliku između funkcija i ovlaštenja civilnih rukovodilaca i generala u vojsci.⁴⁹⁵⁰

1544. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman i upućuje na zaključke u vezi sa Stojićevom uključenošću u operacije HVO-a.⁴⁹⁵¹ Tužilaštvo tvrdi da je to što Stojić *de jure* nije bio u vojnom komandnom lancu irelevantno, zbog njegove mogućnosti da HVO-u i Vojnoj policiji izdaje i naređenja koja se ne odnose na logistička pitanja i zbog "efektivne kontrole" koju je nad njima imao.⁴⁹⁵² Tužilaštvo takođe tvrdi da je odgovornost za zločine ispravno pripisana Stojiću, zato što je on koristio HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina u okviru ZZP-a.⁴⁹⁵³ Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije nametnulo jedan vid odgovornosti nadređenog i da vlast ili kontrola nad glavnim izvršiocima nije neophodan element za odgovornost po osnovu UZP-a.⁴⁹⁵⁴ Tužilaštvo tvrdi da zaključci Pretresnog vijeća u vezi s Praljkom i Petkovićem pokazuju da su Stojić i "oni koji su s njim bili članovi UZP-a" radili zajedno na ostvarivanju ZZP-a.⁴⁹⁵⁵

(ii) Analiza

1545. Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće njemu pogrešno pripisalo odgovornost za sve aktivnosti HVO-a i Vojne policije,⁴⁹⁵⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da se Stojić ne bavi relevantnim zaključcima Pretresnog vijeća. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić: (1) imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad većinom HVO-a i nad Vojnom policijom;⁴⁹⁵⁷ (2) planirao ili omogućio više vojnih operacija u kojima su učestvovala te oružane snage;⁴⁹⁵⁸ i (3) da nije uložio ozbiljnije napore kako bi spriječio zločine tih oružanih snaga odnosno kaznio počinioce.⁴⁹⁵⁹ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su Stojić i drugi članovi UZP-a koristili HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina koji su činili dio ZZP-a.⁴⁹⁶⁰ Žalbeno vijeće podsjeća da je, kada se prilikom utvrđivanja odgovornosti na osnovu UZP-a utvrdi da je

⁴⁹⁴⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 240, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 565, tom 4, par. 306.

⁴⁹⁵⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 241.

⁴⁹⁵¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 202. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 195.

⁴⁹⁵² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 202.

⁴⁹⁵³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 201.

⁴⁹⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 201, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520.

⁴⁹⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 203.

⁴⁹⁵⁶ V. gore, par. 1543.

⁴⁹⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312, 320, 425. V. gore, par. 1457, 1479.

⁴⁹⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 337, 357, 378, 383, 426, 1220.

⁴⁹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423, 427. V. gore, par. 1480, 1491, 1494-1495, 1498-1499.

⁴⁹⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429, 1232.

neki optuženi učestvovao u UZP-u,⁴⁹⁶¹ "primereno [...] smatrati ga krivim i za dela drugih učesnika u UZP ili pojedinaca kojima su se oni poslužili koja su doprinela ostvarenju zajedničkog kažnjivog cilja (prva kategorija UZP) [...], ili koja su bila prirodna ili predvidiva posljedica izvršenja tog zločina (treća kategorija UZP)".⁴⁹⁶² Nadalje, budući da Pretresno vijeće jeste ispravno izložilo pravo u vezi s *actus reusom* učešća u UZP-u,⁴⁹⁶³ Stojićeva tvrdnja da Pretresno vijeće nije artikuliralo pravnu osnovu za to da mu se pripíše odgovornost za aktivnosti HVO-a i Vojne policije je bez merituma.⁴⁹⁶⁴ Prema tome, Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava time što je zaključilo da se njemu može pripisati odgovornost za aktivnosti HVO-a i Vojne policije. Njegovi argumenti se odbacuju.

1546. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da nema dokazne osnove za zaključak Pretresnog vijeća da je on koristio HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina koji su bili dio ZZZP-a,⁴⁹⁶⁵ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće donijelo brojne zaključke kojima su utvrđeni njegova uloga i ovlaštenja u vezi s tim oružanim snagama. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo, između ostalog, da je Stojić: (1) planirao i omogućio vojne operacije HVO-a i bio informisan o zločinima počinjenim u Gornjem Vakufu,⁴⁹⁶⁶ Mostaru,⁴⁹⁶⁷ zapadnom Mostaru,⁴⁹⁶⁸ Čapljini⁴⁹⁶⁹ i Varešu;⁴⁹⁷⁰ (2) omogućio ometanje dostave humanitarne pomoći civilnom stanovništvu u istočnom Mostaru;⁴⁹⁷¹ (3) pohvalio direktne izvršioce zločina i tako prihvatio i podsticao njihove zločine;⁴⁹⁷² i (4) omogućio počinioce u HVO-u i Vojnoj policiji da i dalje čine zločine time što

⁴⁹⁶¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 429-430; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227.

⁴⁹⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 172. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 431.

⁴⁹⁶³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 212. Pretresno vijeće je konkretno primijetilo da se "kako bi se neki učesnik UZP-a smatrao odgovornim za zločin koji je počinila osoba izvan UZP-a mora dokazati da se to djelo može pripisati nekim od članova UZP-a" i da je "ovaj – posluživši se glavnim izvršiocem – djelovao u skladu sa zajedničkim planom". Prvostepena presuda, tom 1, par. 212(1).

⁴⁹⁶⁴ V. gore, par. 1543.

⁴⁹⁶⁵ V. gore, par. 1543.

⁴⁹⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 337. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 330, 334-335, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 4D00348, P01206, P01357, P01351, Slobodana Praljka, T(f). 40689-40690 (26. maj 2009.). V. dolje, par. 1561, 1565-1569, 1572-1575, 1578-1579.

⁴⁹⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 344-349, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka A, T(f). 14009 (zatvorena sjednica) (13. februar 2007.), dokazne predmete P01868, P04238 (44:22-44:52). V. dolje, par. 1598, 1601-1605, 1608-1611, 1614-1598.

⁴⁹⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 354-355, gdje se upućuje na dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 33, 69. V. dolje, par. 1617, 1621-1625, 1628-1631, 1633-1637, 1646-1649, 1652, 1654-1655, 1658-1661, 1664-1667.

⁴⁹⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 375. V. dolje, par. 1681-1688, 1691-1696.

⁴⁹⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 380-383, gdje se upućuje na dokazne predmete P06219, P06267, P06307, P06328, P06339, P06362. V. dolje, par. 1701-1703, 1707-1711.

⁴⁹⁷¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1227-1244, tom 4, par. 372, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P09712 (povjerljivo), par. 64, P03900 (povjerljivo), str. 2, Klausu Johanna Nissena, T(f). 20453-20454, 20457 (25. juni 2007.). V. dolje, par. 1670-1674.

⁴⁹⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 416-420 (gdje se upućuje na dokazne predmete P02770, P04401 (povjerljivo), str. 4-5, P05303) 423. V. gore, par. 1480, 1485-1491, 1494-1495, 1498-1500.

ih nije kaznio.⁴⁹⁷³ Žalbeno vijeće smatra da bi, na osnovu tih zaključaka, razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Stojić koristio i HVO i Vojnu policiju pod svojom kontrolom za počinjenje zločina koji su bili dio ZZP-a. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće, prilikom donošenja ovih zaključaka, uputilo na brojne dokaze, kako na dokazne predmete tako i na svjedočenja svjedoka.⁴⁹⁷⁴ Podsjećajući na to da se prvostepena presuda mora čitati kao cjelina,⁴⁹⁷⁵ to što se Pretresno vijeće nije pozvalo na dokaze u svom zaključku,⁴⁹⁷⁶ koji se zasniva na ranijoj analizi Vijeća, ne ukazuje na to da je napravljena greška.

1547. Valja primijetiti da Stojić u ovoj žalbenoj osnovi ne osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi s glavnim izvršiocima zločina, već osporava to da ih je on "koristio". Konkretno, u argumentu da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da mu se može pripisati odgovornost za sve aktivnosti HVO-a i Vojne policije, Stojić zanemaruje to da mu se može pripisati odgovornost za zločine koji ulaze u okvir UZP-a ako je dokazano da su on ili drugi članovi UZP-a koristili glavne izvršioce za počinjenje tih zločina.⁴⁹⁷⁷ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, za svako od mjesta zločina, identifikovalo vezu između konkretne grupe ili jedinice HVO-a i Vojne policije umiješane u zločine i barem jednog člana UZP-a,⁴⁹⁷⁸ i povremeno, samog Stojića.⁴⁹⁷⁹ Žalbeno vijeće podsjeća na to da se zaključak o vezi između krivičnog djela u osnovi ili fizičkog izvršioca o kojem se radi i nekog člana UZP-a može izvesti iz više faktora, uključujući "dokaze o tome da je učesnik UZP-a od osobe koja nije učesnik UZP-a eksplicitno ili implicitno tražio da počini takvo krivično djelo ili je tu osobu podstaknuo, naredio joj, bodrio je ili je na neki drugi način iskoristio za izvršenje krivičnog djela".⁴⁹⁸⁰ S obzirom na gore navedeno,⁴⁹⁸¹ Stojić ne pokazuje da za zaključak Pretresnog vijeća da su on, i drugi članovi UZP-a, koristili HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina nema dokazne osnove.

⁴⁹⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 410-415. V. dolje, par. 1628-1625.

⁴⁹⁷⁴ V. gore, fusnote 4966-4971.

⁴⁹⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 376, 705; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 227.

⁴⁹⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 240.

⁴⁹⁷⁷ V. gore, par. 1545.

⁴⁹⁷⁸ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 558, 562 (Praljak u Gornjem Vakufu), 694, 699 (Petković u Prozoru), 711-724 (Petković u Jablanici), 928 (Ćorić u zapadnom Mostaru), 1147, 1151 (Pušić u vezi s Heliodromom), 1220 (učesnici žililaca u planiranju, omogućavanju ili izvođenju vojnih operacija).

⁴⁹⁷⁹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 334-337 (Gornji Vakuf), 354-355, 357 (zapadni Mostar), 363, 368-370, 372 (istočni Mostar), 378 (Čapljina), 380-383 (Vareš), 395 (Heliodrom), 396 (Zatvor u Ljubuškom), 407 (Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli). Na primjer, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić: (1) naredio Miri Andriću, pukovniku u Glavnom stožeru, da zauzme područje Gornjeg Vakufa upotrebom sile i da su tokom te operacije počinjeni zločini (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 330, 334; dolje, par. 1565-1569); (2) aktivno učestvovao u kampanjama deložacije u zapadnom Mostaru, s dokazima da je naredio da se "ljudi" izbace iz kuća i da im pripadnici HVO-a kuće spale (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 354-357; dolje, par. 1621-1618); i (3) imao kontrolu nad snajperistima HVO-a u istočnom Mostaru (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 368-370; dolje, par. 1664-1667).

⁴⁹⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1050, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1257, 1259.

Isto tako, Stojićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće nametnulo jedan vid odgovornosti nadređenog a da nije utvrdilo da je on imao kontrolu nad direktnim izvršiocima se odbacuje,⁴⁹⁸² budući da njegova kontrola nad izvršiocima nije uslov za odgovornost po osnovi UZP-a.

1548. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da su zaključci Pretresnog vijeća nedosljedni,⁴⁹⁸³ Žalbena vijeće napominje da je Stojić, iako je Pretresno vijeće konstatovalo da on nije bio *de jure* u vojnom komandnom lancu,⁴⁹⁸⁴ ipak imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom po osnovi svojih *de facto* ovlaštenja.⁴⁹⁸⁵ Nadalje, Žalbena vijeće na drugom mjestu odbacuje Stojićeve argumente u vezi s logističkom prirodom njegovih naređenja.⁴⁹⁸⁶ Stoga Stojić ne pokazuje da postoji bilo kakva nedosljednost u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća. U vezi sa Stojićevim argumentom da je Pretresno vijeće koristilo identične formulacije u zaključcima o Praljkovom i Petkovićevom značajnom doprinosu, Žalbena vijeće napominje da su te slične formulacije korištene u zaključnim paragrafima.⁴⁹⁸⁷ Međutim, Žalbena vijeće primjećuje da je relevantna razlika napravljena u detaljnoj analizi učešća svakog od žalilaca u UZP-u i njihove odgovornosti na osnovu UZP-a,⁴⁹⁸⁸ posebno s obzirom na njihove funkcije i ovlaštenja.⁴⁹⁸⁹ Stojićev argument se stoga odbacuje kao neosnovan.

1549. Ukratko, Žalbena vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da nijedan razuman prosuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti na osnovu dokaza da su on, i drugi članovi UZP-a, koristili HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina u skladu sa ZZP-om i da mu se može pripisati odgovornost za aktivnosti tih oružanih snaga. Stojićeve žalbene podosnove 27.2, djelimično, i 27.3 se odbijaju.

(e) Zaključak

1550. Na osnovu gore navedenog, Stojićeva žalbena osnova 27 se odbija.

⁴⁹⁸¹ V. gore, par. 1545-1547, fusnote 4978-4979.

⁴⁹⁸² V. gore, par. 1543.

⁴⁹⁸³ V. gore, par. 1543.

⁴⁹⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 565, tom 4, par. 306.

⁴⁹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312, 320. V. gore, par. 1427-1428, 1457, 1479.

⁴⁹⁸⁶ V. gore, par. 1409-1412, 1419, 1423, 1427, 1467, 1534, 1536.

⁴⁹⁸⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 427, 429, 626, 628, 816, 818.

⁴⁹⁸⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 299-424, 469-623, 657-813.

⁴⁹⁸⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 299-325, 469-511, 657-686.

8. Navodne greške u vezi sa Stojićevom umiješanošću u zločine počinjene u opštinama i zatočeničkim centrima

(a) Opština Prozor i Zatvor u Ljubuškom (Stojićeva osnova 28)

1551. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić obaviješten 13. jula 1993. da su zatočeni muškarci, uključujući ratne zarobljenike, ali i muškarce koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga, premješteni iz Srednjoškolskog centra u Prozoru u Zatvoru u Ljubuškom. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je, budući da je Stojić nastavio da obavlja svoje funkcije, jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on prihvatio zatočenje muškaraca koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga u Zatvoru u Ljubuškom u julu 1993.⁴⁹⁹⁰ Valja primijetiti da se Pretresno vijeće prilikom donošenja ovog zaključka oslonilo na jedan izvještaj Željka Šiljega upućen Stojiću i Petkoviću 13. jula 1993. (dalje u tekstu: Šiljegov izvještaj od 13. jula 1993.).⁴⁹⁹¹

(i) Argumenti strana u postupku

1552. Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do zaključka Pretresnog vijeća o njegovom znanju na osnovu Šiljegovog izvještaja od 13. jula 1993.⁴⁹⁹² On tvrdi da je, budući da je konstatovano da taj izvještaj nije dovoljan da se utvrdi da je Petković znao za zatočenja, izvještaj jednako nedovoljan u vezi s njegovim znanjem za ta zatočenja.⁴⁹⁹³ Stojić takođe tvrdi da jedini relevantni paragraf u Šiljegovom izvještaju od 13. jula 1993. ne ide u prilog zaključku da je on znao za zatočenje civila.⁴⁹⁹⁴ Nadalje, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je izvelo zaključak da je on prihvatio zatočenje civila u Zatvoru u Ljubuškom, zato što on, između ostalog, nije bio lično odgovoran za taj zatočenički centar.⁴⁹⁹⁵ Stojić takođe tvrdi da on nije imao ovlaštenje da interveniše, što se vidi iz činjenice da je Petković odgovorio Šiljegu a da njega nije stavio na spisak primalaca.⁴⁹⁹⁶ Stojić tvrdi da "prijem jednog jedinog

⁴⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 329, 396.

⁴⁹⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 329, 396, gdje se upućuje na dokazni predmet P03418, str. 4. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 149.

⁴⁹⁹² Stojićev žalbeni podnesak, par. 244. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 243, 248. V. takođe Stojićeva replika, par. 70.

⁴⁹⁹³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 244, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 799. V. žalbeni pretres, ŽT. 361-362 (21. mart 2017.). Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće zaključilo suprotno u vezi s Petkovićem i da se ta nedosljednost "ne može opravdati". Stojićev žalbeni podnesak, par. 244.

⁴⁹⁹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 245, gdje se upućuje na dokazni predmet P03418, par. 13. Stojić takođe tvrdi da Šiljegovim izvještajem od 13. jula 1993. nije bio obaviješten da su ljudi zatočeni u Zatvoru u Ljubuškom, već da se u izvještaju ukazuje na to da je pitanje njihovog smještaja "nejasno". Stojićev žalbeni podnesak, par. 246.

⁴⁹⁹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 247. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 248. V. takođe Stojićeva replika, par. 70.

⁴⁹⁹⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 247, gdje se upućuje na dokazni predmet P03455, par. 12.

izvještaja u vezi sa zatočenjima u objektu van [njegove] kontrole, koji je uputio Glavni stožer", ne može predstavljati značajan doprinos relevantnom krivičnom djelu.⁴⁹⁹⁷

1553. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća bili razumni⁴⁹⁹⁸ i da je Vijeće ispravno okarakterisalo "ljud[e] koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga" kao civile.⁴⁹⁹⁹ Tužilaštvo tvrdi da je Stojić, s obzirom na ulogu koju je imao u planiranju neselektivnih hapšenja, znao da su uhapšeni muškarci, Muslimani, koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga.⁵⁰⁰⁰ Tužilaštvo tvrdi da je to što Petković nije stavio Stojića na spisak primalaca u svom odgovoru Šiljegu irelevantno⁵⁰⁰¹ i da nedosljedni zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Petkovićevim znanjem na osnovu Šiljegovog izvještaja od 13. jula 1993. ne utiče na osuđujuću presudu izrečenu Stojiću.⁵⁰⁰²

(ii) Analiza

1554. Što se tiče Stojićevog argumenta da Šiljevov izvještaj od 13. jula 1993. ne ide u prilog zaključku da je on znao za zatočenje civila, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće smatralo da su, putem Šiljegovog izvještaja od 13. jula 1993., Stojić i Petković bili obaviješteni da je Šiljeg izvršio "premještanje zatočenika – uglavnom ratnih zarobljenika, no uključujući i nešto 'civila'", iz Srednjoškolskog centra u Prozoru u Zatvor u Ljubuškom.⁵⁰⁰³ Valja primijetiti da u tom izvještaju piše samo da je Šiljeg tražio odgovor "za dislokaciju Muslimana v/o iz Rame u Hercegovinu"⁵⁰⁰⁴ i da "odgovora nije bilo dok ih samoinicijativno nismo dotjerali u Ljubuški".⁵⁰⁰⁵ Nakon što je pregledalo ovaj dokazni predmet, Žalbeno vijeće smatra da Šiljevov izvještaj od 13. jula 1993. ne pominje eksplicitno civile niti daje dovoljne informacije o zatočenicima da bi se moglo zaključiti da je Stojić znao da Šiljeg govori o premještanju "civila". Osim toga, u izvještaju se ne pominje Srednjoškolski centar u Prozoru, već se samo kaže da su osobe o kojima se govori

⁴⁹⁹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 248. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 249. Stojić replicira da nije utvrđeno da je on vidio Šiljevov izvještaj od 13. jula 1993. Stojićeva replika, par. 70.

⁴⁹⁹⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 206-207, 209.

⁴⁹⁹⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 207, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 951-952, 1001-1002, tom 4, par. 329, dokazne predmete P03380, P03971.

⁵⁰⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 206-207, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 57, 151-155, 953, 973, 984, 996, 1220. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo na osnovu Šiljegovog izvještaja od 13. jula 1993. da su zatočnici odvedeni u Zatvor u Ljubuškom, a zatim poslani u Zatvor u Dretelju. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 209.

⁵⁰⁰¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 210. Tužilaštvo takođe tvrdi da su HVO i Vojna policija koji su djelovali u Zatvoru u Ljubuškom bili pod Stojićevom kontrolom i da je konstatovano da je on izdavao naređenja u vezi sa zatočenjem. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 211, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 312, 320. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Stojić, bez obzira na pitanje njegove nadležnosti nad Zatvorom u Ljubuškom, planirao hapšenja Muslimana koji su tamo bili zatočeni. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 212.

⁵⁰⁰² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 208.

⁵⁰⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 329, 396, gdje se upućuje na dokazni predmet P03418, str. 4. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 149.

⁵⁰⁰⁴ Dokazni predmet P03418, par. 13, str. 4.

prevezene iz Rame u Hercegovinu.⁵⁰⁰⁶ Žalbeno vijeće, međutim, napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir da se opština Prozor zove i "Rama".⁵⁰⁰⁷ S obzirom na gore navedeno, taj dokazni predmet – na prvi pogled – samo govori o premještanju Muslimana, "vojnih obveznika", iz opštine Prozor u Ljubuški.⁵⁰⁰⁸

1555. Žalbeno vijeće posebno ima u vidu činjenicu da Pretresno vijeće nije donijelo zaključak da izraz "Muslimani, vojni obveznici" nužno znači "muškarci koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama". Stoga ovaj izraz nije dovoljan – sam po sebi – da bi se moglo zaključiti da barem neki od tih muškaraca i dječaka nisu pripadali nijednim oružanim snagama.⁵⁰⁰⁹ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao samo iz Šiljegovog izvještaja od 13. jula 1993. zaključiti da je jedini razuman zaključak taj da je Stojić bio obaviješten o zatočenju "civila" ili "muškaraca i dječaka koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama" u opštini Prozor ili Zatvoru u Ljubuškom.⁵⁰¹⁰

1556. U vezi s tim da li bi Šiljevov izvještaj od 13. jula 1993., kada se razmatra zajedno s drugim zaključcima Pretresnog vijeća, mogao ići u prilog zaključku da je Stojić znao za zatočenja, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće takođe uputilo na svoje ranije činjenične zaključke kada je došlo do zaključka u vezi sa Stojićevim znanjem.⁵⁰¹¹ U odjeljku Prvostepene presude u vezi sa Srednjoškolskim centrom u Prozoru navode se dokazi o sljedećem: (1) tokom ljeta 1993., između 400 i 500 osoba bilo je zatočeno u Srednjoškolskom centru u Prozoru;⁵⁰¹² (2) većina zatočenika bili su muškarci, Muslimani, pripadnici TO-a/ABiH, stari od 16 do 60 godina;⁵⁰¹³ (3) bilo je sedam zatočenika mlađih od 16 godina i 40 zatočenika starijih od 60 godina, "koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama";⁵⁰¹⁴ i (4) 237 zatočenika, za koje se kaže da

⁵⁰⁰⁵ Dokazni predmet P03418, par. 13, str. 4.

⁵⁰⁰⁶ Dokazni predmet P03418, par. 13, str. 4.

⁵⁰⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 5 ("Prozor, [u bosanskom jeziku ime mjesta i opšta imenica] – poznat i kao 'Rama', nalazi se na prijelazu iz Hercegovine prema Srednjoj Bosni."). Žalbeno vijeće takođe napominje da je "Vojni pritvor brigade Rama" bio "[s]lužbeni naziv Srednje škole [u Prozoru] kao mjesta zatočenja". Prvostepena presuda, tom 2, par. 138.

⁵⁰⁰⁸ V. dokazni predmet P03227 (Šiljevovo naređenje u kojem se područje Prozora naziva "Rama").

⁵⁰⁰⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 146, tom 4, par. 799.

⁵⁰¹⁰ V. dolje, par. 2150, 2154-2156 (u svojoj diskusiji o Šiljevovom izvještaju od 13. jula 1993., Žalbeno vijeće je konstatovalo da se "nije uvjerilo da bi razumni presuditelj o činjenicama mogao doći do zaključka, kao jedinog razumnog, da je Petković znao da su muškarci koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama bili zatočeni u Srednjoškolskom centru u Prozoru i da su u julu 1993. premješteni u Zatvor u Ljubuškom", v. dolje, par. 2155).

⁵⁰¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 329, 396 i fusnote 764, 857, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 145-156, 1800-1818.

⁵⁰¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 145.

⁵⁰¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 146, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P09731 (povjerljivo), str. 4-5, P09197, str. 11, P03266, P09925, str. 3.

⁵⁰¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 146, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P09685, P09699, str. 2, P09722, str. 2, svjedoka BL, T(f). 5856-5857, 5859-5860 (31. avgust 2006.).

"nisu ratni zarobljenici", prebačeno je u Zatvor u Ljubuškom.⁵⁰¹⁵ Međutim, Žalbena vijeće primjećuje da dokazi na koje se u svojoj diskusiji poziva Pretresno vijeće samo pokazuju da je u Srednjoškolskom centru u Prozoru bilo zatočenih muškaraca koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama, ali ne i da je Stojić bio obaviješten o tom zatočenju i, konkretno, o tome da su civili ili muškarci i dječaci koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama bili zatočeni i premješteni.⁵⁰¹⁶

1557. Nadalje, u analizi dokaza, koju je provelo Pretresno vijeće, povezanih s dolaskom zatočenika u Zatvor u Ljubuškom i s njihovim premještanjem, ni u činjeničnim zaključcima ni u dokazima na koje se Vijeće poziva ne pominje se Stojić ni njegovo znanje o događajima.⁵⁰¹⁷ U širem smislu, Pretresno vijeće nije uputilo ni na kakvu Stojićevu uključenost u događaje koji su se odvijali u opštini Ljubuški ili u Zatvoru u Ljubuškom.⁵⁰¹⁸ S obzirom na gore navedeno,⁵⁰¹⁹ Žalbena vijeće konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, čak i ako se zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa zatočenjem civila u Srednjoškolskom centru u Prozoru i Zatvoru u Ljubuškom sagledaju zajedno sa Šiljegovim izvještajem od 13. jula 1993., ne bi mogao zaključiti da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Stojić bio obaviješten o zatočenju i premještanju civila ili muškaraca i dječaka koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u opštini Prozor i u Zatvoru u Ljubuškom u julu 1993.

1558. Pored toga, Žalbena vijeće napominje da je Stojić bio uključen u planiranje nekih od vojnih operacija HVO-a i, što je još relevantnije, da je planirao i bio obaviješten o kampanji hapšenja i masovnog zatočenja Muslimana koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Čapljini.⁵⁰²⁰ Žalbena vijeće je na drugom mjestu imalo u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je nakon Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993., koji su izdali Stojić i Prlić, "stavljen u pogon lanac

⁵⁰¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 148, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03380, P09989, str. 5, P09925, str. 3, P03418.

⁵⁰¹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 145-156, fusnote 351-378 i dokazi koji se tamo navode. Valja primijetiti da je Pretresno vijeće uputilo na dva izvještaja Luke Markešića iz SIS-a u kojima stoji da su među zatočenicima bili "civili", ali ti izvještaji nisu poslani ni Stojiću ni Odjelu obrane. Stoga, nijedan od Markešićevih izvještaja ne pokazuje da je Stojić bio obaviješten o zatočenju muškaraca i dječaka koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Srednjoškolskom centru u Prozoru. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 148 (gdje se upućuje na dokazni predmet P03380, str. 1), 152 (gdje se upućuje na dokazni predmet P03971).

⁵⁰¹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1800-1818 i dokazi koji se tamo navode. Konkretno u vezi s premještanjem zatočenika iz opštine Prozor u Zatvor u Ljubuškom u julu 1993., u dokazima na koje se poziva Pretresno vijeće nema nikakvih naznaka da je Stojić, ili pak Odjel obrane, bio obaviješten o zatočenju i premještanju civila ili muškaraca i dječaka koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama iz opštine Prozor. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1813 i dokazi koji se tamo navode.

⁵⁰¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1765-1878. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1768, 1774. Upor. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1789 (tužilaštvo je na suđenju tvrdilo da je Stojić, između ostalih, bio zadužen za upravljanje Zatvorom u Ljubuškom; međutim, Pretresno vijeće nije donijelo zaključak u vezi s tim pitanjem).

⁵⁰¹⁹ V. gore, par. 1554-1557, fusnote 5016-5017.

⁵⁰²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 373-375, 1220 i fusnota 2283. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 151-152, 154, 341-342, 388-389, 397-398, 406-407, 953. V. takođe dolje, par. 1687-1688, 1696.

komandovanja kako bi se [...] vršila hapšenja Muslimana" u opštinama Mostar, Stolac, Čapljina i Prozor.⁵⁰²¹ Međutim, Pretresno vijeće nije donijelo zaključke u vezi sa Stojićevom uključenosti u događaje u Prozoru i Ljubuškom u julu 1993., osim u vezi s prijemom Šiljegovog izvještaja od 13. jula 1993.⁵⁰²² U nedostatku zaključka da je Stojić učestvovao u planiranju, rukovođenju ili omogućavanju operacija u Prozoru i Ljubuškom u julu 1993., Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Stojić bio obaviješten i da je znao za zatočenje civila, odnosno muškaraca i dječaka koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u opštini Prozor i u Zatvoru u Ljubuškom.

1559. U svjetlu gore navedenog, Pretresno vijeće je takođe pogriješilo time što je donijelo zaključak, kao jedini razuman, da je Stojić prihvatio zatočenje muškaraca koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Zatvoru u Ljubuškom.⁵⁰²³ Stojićev argument u vezi s tim da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na Šiljevov izvještaj od 13. jula 1993. se prihvata. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da je nepotrebno da se bavi Stojićevim preostalim argumentima s tim u vezi, koji su bespredmetni.

(iii) Zaključak

1560. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće prihvata Stojićevu žalbenu osnovu 28 djelimično i poništava zaključke Pretresnog vijeća da je Stojić bio obaviješten o zatočenju civila u Prozoru i u Zatvoru u Ljubuškom na osnovu Šiljegovog izvještaja od 13. jula 1993. i da je prihvatio zatočenje muškaraca koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Zatvoru u Ljubuškom. O eventualnom uticaju ovog poništenja na zaključke u vezi sa Stojićevim doprinosom UZP-u i njegovom *mens rea* i na osuđujuće presude biće riječi u relevantnim odjeljcima dolje u tekstu.⁵⁰²⁴

(b) Opština Gornji Vakuf (Stojićeva osnova 29)

1561. Pretresno vijeće je konstatovalo da su, 18. januara 1993., HVO i Vojna policija napali opštinu Gornji Vakuf, što je dovelo do uništavanja muslimanskih kuća, ubistva i zatočenja Muslimana koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama i uklanjanja žena, djece i starijih s tog područja.⁵⁰²⁵ Pretresno vijeće je smatralo da je, budući da je Stojić poslao pukovnika Miru

⁵⁰²¹ V. dolje, par. 1687.

⁵⁰²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 329, 396. Upor. dolje, par. 1586 (gdje se govori o Stojićevom znanju o unaprijed smišljenom planu u vezi s događajima u Prozoru u aprilu 1993. nakon Ultimatumu od 4. aprila 1993.).

⁵⁰²³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 329, 396.

⁵⁰²⁴ V. dolje, par. 1806-1807.

⁵⁰²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 344-345, 347, 358, 368-369, 374, 381, tom 4, par. 331. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je ubijanje sedam civila u Duši predstavljalo ubistvo i hotimično lišavanje

Andrića u Gornji Vakuf i da je on zatim izvijestio Stojića o situaciji u Gornjem Vakufu i Prozoru u izvještaju od 27. januara 1993. (dalje u tekstu: Andrićev izvještaj), jedini razuman zaključak koji može izvesti taj da je Stojić bio jedan od Andrićevih pretpostavljenih koji mu je naredio da zauzme područje Gornjeg Vakufa silom.⁵⁰²⁶ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić omogućio i izbliza pratio operacije HVO-a na tom području.⁵⁰²⁷ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Stojić znao za izvještaje o situaciji u Gornjem Vakufu koje je slao Željko Šiljeg i da je stoga bio obaviješten o uništavanju muslimanskih kuća, ubistvu i zatočenju civila, Muslimana, i o uklanjanju stanovnika tog područja od strane HVO-a.⁵⁰²⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da je Bruno Stojić, "budući da je [...] planirao i omogućio vojna dejstva HVO-a u Gornjem Vakufu u januaru 1993. i bio informisan o krivičnim djelima počinjenim tokom tih operacija, [...] imao namjeru da počini ta krivična djela".⁵⁰²⁹

(i) Da li je Stojić naredio Miri Andriću da zauzme Gornji Vakuf silom (Stojićeva podosnova 29.1)

1562. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on bio jedan od pretpostavljenih koji je naredio Andriću da upotrijebi silu u Gornjem Vakufu i da tom zaključku Andrićev izvještaj ne ide u prilog.⁵⁰³⁰ On tvrdi da taj izvještaj pokazuje da je on Andriću naredio da mirno razriješi situaciju.⁵⁰³¹ Nadalje, Stojić tvrdi da je Andrićev izvještaj upućen njemu lično i da je, budući da se u njemu koristi njegovo ime kada se upućuje na njegove zapovijedi, "[n]ezamislivo da bi kasnije u istom dokumentu Andrić uputio na Stojićevu zapovijed kao na zapovijed 'naših pretpostavljenih' a da ga ne identifikuje imenom".⁵⁰³² Stojić takođe tvrdi da bi to

života i da je stoga poništilo zaključke u vezi s tim zločinima u opštini Gornji Vakuf i Stojićevu osuđujuću presudu za ta djela. Na istoj osnovi, Žalbeno vijeće na drugom mjestu u Presudi iznosi mišljenje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara do juna 1993. Stoga će se sljedeći odjeljak usredsrediti samo na ostale zločine počinjene u Gornjem Vakufu. V. gore, par. 441-443, 882.

⁵⁰²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 334. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 338, tom 4, par. 330. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Andrićev izvještaj poslan Stojiću 22. januara 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 330, 334. Međutim, stranica s potpisom iz Andrićevog izvještaja jasno pokazuje da ga je Andrić potpisao 27. januara 1993. V. dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 3.

⁵⁰²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 335.

⁵⁰²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 336. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 331-333.

⁵⁰²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 337.

⁵⁰³⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 251-252, 255, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 334, dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 1-2. V. žalbeni pretres, ŽT. 356-358 (21. mart 2017.).

⁵⁰³¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 252, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 1. V. žalbeni pretres, ŽT. 356-357 (21. mart 2017.).

⁵⁰³² Stojićev žalbeni podnesak, par. 252, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 1. Stojić tvrdi da se ovdje radi o pogrešnom prijevodu jer u naređenju zapravo piše "po višoj zapovijedi", a ne "po zapovijedi naših pretpostavljenih", što njega još više udaljava od tog naređenja. Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 637. V. žalbeni pretres, ŽT. 358 (21. mart 2017.).

što je Andrić poslao izvještaj devet dana nakon napada, 27. januara 1993., bilo "zapanjujuće" da je on bio jedan od Andrićevih pretpostavljenih.⁵⁰³³

1563. Stojić takođe tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća u neskladu sa zaključcima Vijeća u vezi s vojnim komandnim lancem.⁵⁰³⁴ On tvrdi on da nije bio u vojnom komandnom lancu i da nije slao direktna borbena naređenja.⁵⁰³⁵ Stojić tvrdi da je u to vrijeme u Gornjem Vakufu funkcionisao uobičajeni komandni lanac, koji je išao kroz Glavni stožer.⁵⁰³⁶ S tim u vezi, Stojić tvrdi: (1) da je Andrić bio u Glavnom stožeru i da se stoga to što on govori o "našim pretpostavljenima" nije moglo odnositi na njega;⁵⁰³⁷ (2) da se Praljak konsultovao s Andrićem 15. ili 16. januara 1993., nakon Andrićevog zadnjeg dokumentovanog kontakta sa Stojićem;⁵⁰³⁸ (3) da je 16. januara 1993. Praljak rekao predstavnicima ABiH da će biti pregaženi ukoliko ne postupe u skladu s Ultimatumom od 15. januara 1993.;⁵⁰³⁹ (4) da je 18. januara 1993. Praljak naredio da se u Gornji Vakuf pošalje oružje;⁵⁰⁴⁰ i (5) da je naređenje za prestanak borbenih dejstava došlo od Bobana i da ga je proslijedio Petković.⁵⁰⁴¹

1564. Tužilaštvo odgovara da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće pokazuju da je Andrić postupao po Stojićevim nalogima⁵⁰⁴² i tvrdi da je Andrić: (1) smirivao stanje u Gornjem Vakufu po Stojićevom usmenom naređenju;⁵⁰⁴³ (2) proslijedio Petkovićevo naređenje s Ultimatumom od 15. januara 1993., koje je izdato na osnovu Stojićevog naređenja;⁵⁰⁴⁴ i (3) izvijestio Stojića o zauzimanju opštine Gornji Vakuf, nakon što je ABiH odbacila Ultimatum od 15. januara 1993.⁵⁰⁴⁵ Tužilaštvo tvrdi da, iako je Andrić naveo da je 12. januara 1993. poslan da mirno razriješi situaciju, "to nije u neskladu s tumačenjem da je Stojić kasnije naredio Andriću da upotrijebi silu nakon što nije udovoljeno zahtjevima HVO-a".⁵⁰⁴⁶ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Stojićev argument

⁵⁰³³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 252, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 3.

⁵⁰³⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 253.

⁵⁰³⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 565, 791-796, tom 4, par. 306.

⁵⁰³⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 253-254.

⁵⁰³⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 253, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 338.

⁵⁰³⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na dokazni predmet P01174.

⁵⁰³⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na dokazni predmet P01162.

⁵⁰⁴⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na dokazni predmet P01202.

⁵⁰⁴¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D00472, P01238, P01286. Stojić tvrdi da je Boban poslao slično naređenje 27. januara 1993. i da ga je proslijedio Petković. Stojićev žalbeni podnesak, par. 254, gdje se upućuje na dokazne predmete P01329, P01322.

⁵⁰⁴² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 215.

⁵⁰⁴³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 215, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 338, tom 4, par. 330, 334-335.

⁵⁰⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 215, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 304.

⁵⁰⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 215, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 341, 345, tom 4, par. 45, 330, 334. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 327-328 (21. mart 2017.).

⁵⁰⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 216, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 1, Prvostepenu presudu, tom 4, par. 334.

da ga se u Andrićevom izvještaju identifikuje imenom uvijek kada se o njemu govori pogrešan.⁵⁰⁴⁷ Tužilaštvo tvrdi da je nebitno da li je Stojić bio u *de jure* vojnom komandnom lancu i da li je taj komandni lanac funkcionisao u Gornjem Vakufu.⁵⁰⁴⁸

1565. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, oslanjajući se na Andrićev izvještaj, konstatovalo sljedeće: (1) da je Andrić, po Stojićevom usmenom naređenju od 12. januara 1993., otišao u Prozor 13. januara 1993. radi smirivanja situacije u opštini Gornji Vakuf;⁵⁰⁴⁹ i (2) da je Andrić 18. januara 1993. naredio snagama HVO-a u Gornjem Vakufu da upotrijebe silu kako bi obezbijedile da ABiH ispoštuje sporazum o prekidu vatre sklopljen 13. januara 1993. i da HVO zauzme selo Uzričje kako bi se otvorio put prema Gornjem Vakufu.⁵⁰⁵⁰ Žalbeno vijeće napominje da u Andrićevom izvještaju Andrić kaže da je došao "u Prozor u ranim jutarnjim satima 13. 1.", upoznao se sa situacijom, vidio da je situacija napeta i da je vjerovatno da će doći do sukoba, te dogovorio sastanak s predstavnicima OS BiH u bazi UNPROFOR-a u Gornjem Vakufu.⁵⁰⁵¹ Andrić zatim izvještava da je došao u Gornji Vakuf, da su pregovori bili vrlo teški⁵⁰⁵² i da su se "[c]ijeli period vremena od 13. 1. do 17. 1. 1993. sastajali [...] u logoru UN-a te apelirali na OS BiH".⁵⁰⁵³

1566. Žalbeno vijeće dalje podsjeća na zaključak Pretresnog vijeća da je Andrić 16. januara 1993., na sastanku predstavnika HVO-a i ABiH, prosljedio opšte naređenje za subordinaciju koje

⁵⁰⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 217.

⁵⁰⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 218. Tužilaštvo tvrdi da ni Praljak nije bio *de jure* u vojnom komandnom lancu u januaru 1993. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 218. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Stojić naredio da se Ultimatum od 15. januara 1993. izvrši, poslao Andrića da smiri situaciju u Gornjem Vakufu, te primao i prosljeđivao izvještaje u vezi s tom situacijom Vladi. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 218, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 338, tom 4, par. 127, 304, 334-336.

⁵⁰⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 337-338, tom 4, par. 330.

⁵⁰⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 330, 334, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 2 ("18. 1. 1993., po višoj zapovijedi odlučeno je da se silom izvrši pritisak na [ABiH] te da [je] se prisili da poštuju[e] dogovoreno, a istovremeno zauzimanjem Uzričja otvorila bi se komunikacija prema G. Vakufu."). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 124, 126. Žalbeno vijeće napominje da u mjerodavnom prijevodu dokaznog predmeta piše "*following a higher order*", a ne formulacija koju je razmatralo Pretresno vijeće, tj. "*following an order from our superiors*". V. Odluka po Prlićevom zahtjevu da se zamijeni prijevod dokaznih predmeta 4D00348 i 3D03065, 11. mart 2015., str. 2.

⁵⁰⁵¹ Dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 1.

⁵⁰⁵² Dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 1.

⁵⁰⁵³ Dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 2. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u odjeljku koji se bavi Stojićevom odgovornošću takođe konstatovalo – podsjećajući na činjenični zaključak iz ranijeg odjeljka Prvostepene presude koji se odnosi na opštinu Gornji Vakuf – da je Stojić bio taj koji je poslao Andrića u Gornji Vakuf. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 334 ("Vijeće je u dijelu koji se odnosi na strukturu opštine Gornji Vakuf konstatovalo da je Bruno Stojić bio taj koji je poslao pukovnika Miru Andrića u Gornji Vakuf"). Po pregledu činjeničnog zaključka na koji se Pretresno vijeće oslonilo da bi donijelo ovaj zaključak, Žalbeno vijeće, međutim, napominje da se ovaj raniji zaključak odnosi na to da je Stojić poslao Andrića 12. januara 1993. "radi smirivanja stanja u opštini Gornji Vakuf", a ne da ga je poslao u Gornji Vakuf. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 338. Kada se ovaj zaključak sagleda zajedno s paragrafom 330 toma 4 Prvostepene presude, očigledno je da je Stojić poslao Andrića u Prozor da prisustvuje sastancima u vezi sa situacijom u Gornjem Vakufu. Pretresno vijeće je stoga pogriješilo kada je konstatovalo da je Stojić poslao Andrića u Gornji Vakuf. Međutim, Žalbeno vijeće ne smatra da je pitanje da li je Stojić fizički poslao Andrića u Gornji Vakuf odlučujuće za pitanje po kojem se rješava, to jest, da li je Stojić bio jedan od pretpostavljenih koji je Andriću naredio da upotrijebi silu.

je izdao Petković dan ranije – na osnovu naređenja Prlića i Stojića⁵⁰⁵⁴ – predstavnicima ABiH, insistirajući da se sve snage ABiH potčine HVO-u.⁵⁰⁵⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je ABiH 16. i 17. januara 1993. odbila ta naređenja za subordinaciju.⁵⁰⁵⁶ Pored toga, nakon napada HVO-a na Gornji Vakuf 18. januara 1993., Andrić je izvijestio Stojića o operacijama. Na osnovu ovog slijeda događaja i s njima povezanih zaključaka Pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće smatra da Stojić ne pokazuje da zaključak koji je izvelo Pretresno vijeće – da je on bio jedan od Andrićevih "pretpostavljenih" koji je naredio upotrebu sile – nije bio jedini razuman zaključak. Osim toga, Stojić ne pokazuje kako bi upućivanje u Andrićevom izvještaju na uputstva za mirno razrješenje situacije koja je on dobio⁵⁰⁵⁷ imalo uticaja na zaključak Pretresnog vijeća s tim u vezi.

1567. Što se tiče Stojićevog argumenta da je, zbog sadržaja izvještaja, "nezamislivo" da je on bio jedan od pretpostavljenih koji je naredio upotrebu sile, Žalbeno vijeće smatra da je taj argument spekulativan i samo njegovo tumačenje dokaza i da on ne pokazuje grešku.⁵⁰⁵⁸ Žalbeno vijeće se isto tako nije uvjerilo u Stojićevu tvrdnju da izvještaj u vezi s događajima poslan devet dana nakon tih događaja ukazuje na to da on nije bio jedan od "pretpostavljenih".⁵⁰⁵⁹ Stojićevi argumenti se odbacuju.

1568. Žalbeno vijeće napominje da Stojićev argument da on nije bio u vojnom komandnom lancu zanemaruje zaključke Pretresnog vijeća da je Glavni stožer bio sastavni dio Odjela obrane i da je Stojić, iako predstojnik Odjela obrane nije bio *de jure* u vojnom komandnom lancu, imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom na osnovu toga što je, između ostalog, izdavao naređenja direktno HVO-u.⁵⁰⁶⁰ Stoga uključenost Glavnog stožera, i naročito Praljka i Petkovića, ne dovodi u pitanje zaključak da je Stojić bio jedan od Andrićevih "pretpostavljenih". Stojićevi argumenti se odbacuju.

1569. S obzirom na gore navedeno, Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on bio jedan od Andrićevih pretpostavljenih koji mu je naredio da zauzme područje Gornjeg Vakufa silom. Stojićeva žalbena podosnova 29.1 se odbija.

⁵⁰⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 816.

⁵⁰⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 339.

⁵⁰⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 341.

⁵⁰⁵⁷ V. dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 1. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 126, 334.

⁵⁰⁵⁸ Žalbeno vijeće se isto tako nije uvjerilo da bi bilo koja navodna greška u prijevodu dokaznog predmeta 4D00348 imala uticaja na zaključke Pretresnog vijeća. V. gore, fusnote 5032, 5050.

⁵⁰⁵⁹ Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je dokazni predmet 4D00348 poslan Stojiću 22. januara 1993., budući da je datum dokaznog predmeta 27. januar 1993. V. gore, fusnota 5026. Međutim, ta greška nema nikakvog uticaja, naročito zato što Andrić u svom izvještaju kaže da je ranjen 22. januara 1993. i da je stoga morao diktirati taj izvještaj iz bolničkog kreveta. V. dokazni predmet 4D00348/3D03065, str. 3.

⁵⁰⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 303-306, 312, 320. V. gore, par. 1435, 1457, 1470-1472, 1479 (gdje se odbacuju Stojićevi prigovori na zaključke da je on komandovao HVO-om i Vojnom policijom).

(ii) Da li je Stojić znao za počinjenje zločina na osnovu izvještaja Željka Šiljega (Stojićeva podosnova 29.2)

1570. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on iz Šiljevih izvještaja znao za zločine počinjene u Gornjem Vakufu.⁵⁰⁶¹ On tvrdi da Pretresno vijeće nije analiziralo pouzdanost jednog od tih izvještaja, dokaznog predmeta P01357, za koji tvrdi da je kompilacija dokumenata s različitim datumima i primaocima, te da se ne može utvrditi njegova autentičnost.⁵⁰⁶² Stojić tvrdi da nema dokaza da je on primio te izvještaje.⁵⁰⁶³ On takođe tvrdi da su Šiljevovi izvještaji bili naslovljeni "samo" na Odjel obrane, da se Pretresno vijeće oslonilo na svoj "pogrešan" zaključak da je on naredio upotrebu sile i da se ne može izvesti zaključak da je on znao za sve kasnije izvještaje iz opštine Gornji Vakuf.⁵⁰⁶⁴ Stojić tvrdi da, čak i da je pročitao izvještaje, sadržaj tih izvještaja ne ide u prilog zaključku da je on znao za uništavanje muslimanskih kuća, za zatočenje i uklanjanje civila i za ubistva.⁵⁰⁶⁵ On tvrdi da u izvještajima stoji da je imovina bila zapaljena ili uništena i da se u njima navodi broj civilnih žrtava, ali iznosi stav da je to bilo u kontekstu neprijateljstava koja su bila u toku.⁵⁰⁶⁶ On tvrdi da u izvještajima nema ničega što upućuje na zatočenje civila,⁵⁰⁶⁷ odgovornost HVO-a ili počinjenje zločina.⁵⁰⁶⁸

1571. Tužilaštvo odgovara da Stojićev kasni prigovor na autentičnost dokaznog predmeta P01357 treba odbaciti.⁵⁰⁶⁹ Tužilaštvo takođe odgovara da se Pretresno vijeće, osim na zaključak da je Stojić naredio upotrebu sile, oslonilo na Stojićevu sveukupnu kontrolu nad HVO-om i Vojnom policijom, kao i na njegovu "veliku" uključenost u operacije u Gornjem Vakufu.⁵⁰⁷⁰ Tužilaštvo tvrdi da su Šiljevovi izvještaji poslani Odjelu obrane, da ih je Stojić primio i da je u

⁵⁰⁶¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 256-257, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 336. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 260.

⁵⁰⁶² Stojićev žalbeni podnesak, par. 257, gdje se upućuje na dokazni predmet P01357.

⁵⁰⁶³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 257. V. žalbeni pretres, ŽT. 280 (21. mart 2017.), 804-806 (28. mart 2017.).

⁵⁰⁶⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 258, gdje se upućuje na dokazne predmete P01206, str. 1, P01357, str. 1, P01351, str. 1. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 280 (21. mart 2017.), 804-806 (28. mart 2017.).

⁵⁰⁶⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 259.

⁵⁰⁶⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 259, gdje se upućuje na dokazne predmete P01206, P01357, P01351.

⁵⁰⁶⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 259. Stojić tvrdi da dokazni predmet P01351 potvrđuje da je bilo zatočenika, ali da su svi oni bili pripadnici ABiH. Stojićev žalbeni podnesak, par. 259, gdje se upućuje na dokazni predmet P01351.

⁵⁰⁶⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 259. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo, na osnovu izvještaja u kojem piše da "nema civilnog stanovništva", da je HVO uklonio stanovnike tog područja, budući da taj zaključak ne može slijediti iz čitanja ovog izvještaja. Stojićev žalbeni podnesak, par. 259, gdje se upućuje na dokazni predmet P01357, str. 6, Prvostepenu presudu, tom 4, par. 336.

⁵⁰⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 223, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 532-533. Tužilaštvo dalje tvrdi da Stojić pogrešno prikazuje taj dokazni predmet, budući da je to jedan izvještaj u kojem je reproducirano i pomenuto više naređenja i izvještaja. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 223, gdje se upućuje na dokazni predmet P01357.

⁵⁰⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 220, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 300, 312, 334-336.

njima potvrđeno da su snage HVO-a počinile zločine u Gornjem Vakufu.⁵⁰⁷¹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo ukupne dokaze, to jest Šiljegove izvještaje i Stojićevo znanje o vojnim operacijama.⁵⁰⁷² Tužilaštvo dalje tvrdi da Stojić pogrešno tvrdi da se ni u jednom izvještaju ne pominje zatočenje civila i upućuje na Šiljegov izvještaj od 30. januara 1993. kojim je Stojić upozoren na to da je bilo zatočenih civila.⁵⁰⁷³

1572. Što se tiče Stojićevog znanja o zločinima u Gornjem Vakufu, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P01357, kao i na druge Šiljegove izvještaje, kako bi konstatovalo da je Stojić znao za zločine koji su tamo počinjeni.⁵⁰⁷⁴ Žalbeno vijeće napominje da je Stojić osporio autentičnost ili pouzdanost dokaznog predmeta P01357 na suđenju, iznoseći argument da je originalni dokument djelimično nečitak i da se informacije koje su u njemu sadržane ne mogu prihvatiti samo na osnovu radne verzije prijevoda.⁵⁰⁷⁵ Pretresno vijeće je odbacilo ovaj argument i zaključilo da taj dokazni predmet sadrži dovoljne pokazatelje pouzdanosti, relevantnosti i dokazne vrijednosti.⁵⁰⁷⁶ Samo svojom tvrdnjom da Pretresno vijeće "nije analiziralo pouzdanost" dokaznog predmeta P01357, budući da se "[n]jegova autentičnost ne može utvrditi",⁵⁰⁷⁷ Stojić ne uspijeva pokazati da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je primijenilo svoja široka diskreciona ovlaštenja u vezi s prihvatljivošću ovog dokaznog predmeta ili njegovom pouzdanošću.⁵⁰⁷⁸

⁵⁰⁷¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 220-221, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 334, dokazne predmete P01206, str. 1, P01357, str. 1, P01351, str. 1.

⁵⁰⁷² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 221, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 131, 561. Tužilaštvo tvrdi da je Stojić znao da reference u Šiljegovim izvještajima dokumentuju zločine HVO-a. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 221. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 328-330 (21. mart 2017.).

⁵⁰⁷³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 222, gdje se upućuje na dokazni predmet P01357. Tužilaštvo tvrdi da se u tom izvještaju od 30. januara 1993. navodi da u Gornjoj i Donjoj Hrasnici više nema civilnog stanovništva i da se "jedan dio stanovništva nalazi [...] u zarobljeništvu i odveden je u Trnovaču". Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 222, gdje se upućuje na dokazni predmet P01357, str. 6-7. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Stojić saznao za navode o zlostavljanju u Trnovači iz jednog ranijeg izvještaja. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 222, gdje se upućuje na dokazni predmet P01351, str. 4.

⁵⁰⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 331-333, 336, gdje se upućuje na dokazne predmete P01206, P01357, P01351.

⁵⁰⁷⁵ *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-T, Zajednički odgovor odbrane na zahtjev tužilaštva za prihvatanje dokumentarnih dokaza, 8. oktobar 2007. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Zajednički odgovor), str. 12. Za druge dokazne predmete, Stojić je konkretno iznio prigovor na nedostatak autentičnosti, dokazne vrijednosti i relevantnosti. Zajednički odgovor, str. 11-15.

⁵⁰⁷⁶ V. *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevu za uvrštavanje dokumentarnih dokaza po prijedlogu tužioca (dva zahtjeva u vezi s HVO-om/Herceg-Bosnom), 24. januar 2008. (originalna verzija na francuskom zavedena 11. decembra 2007.), par. 32, str. 9, Dodatak 1, str. 4 (gdje se u spis uvrštava dokument broj 01357 na osnovu pravila 65ter, koji je kasnije postao dokazni predmet P01357).

⁵⁰⁷⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 257.

⁵⁰⁷⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 99, 470 ("Žalbeno vijeće podsjeća da su pretresna vijeća ta koja su u najboljoj poziciji da ocijene vjerodostojnost nekog svjedoka i pouzdanost izvedenih dokaza"). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 74, 131.

1573. Što se tiče pitanja da li je Stojić primio Šiljegove izvještaje ili za njih znao, dokazni predmeti P01357, P01206 i P01351 su svi bili naslovljeni na Odjel obrane.⁵⁰⁷⁹ Međutim, po mišljenju Žalbenog vijeća, to što izvještaji nisu bili naslovljeni na Stojića lično ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on, kao predstojnik Odjela obrane, znao za te izvještaje, zbog: (1) njegove uključenosti u operacije u Gornjem Vakufu; i (2) njegovog položaja člana Vlade koji je bio "odgovoran za oružane snage".⁵⁰⁸⁰ U vezi s ovim potonjim, Žalbeno vijeće podsjeća da je konstatovano da je Stojić izvještavao Vladu i primao razne izvještaje od različitih vojnih organa kako bi mogao obavljati tu funkciju.⁵⁰⁸¹ Shodno tome, imajući u vidu funkciju izvještavanja za koju je konstatovano da ju je Stojić obavljao i uzimajući u obzir zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom uključenosti u operacije u Gornjem Vakufu, Žalbeno vijeće zaključuje da Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on primio Šiljegove izvještaje u vezi s operacijama u Gornjem Vakufu.

1574. Što se tiče Stojićevog argumenta da se iz Šiljegovih izvještaja ne može izvesti zaključak da je on znao za počinjene zločine, Žalbeno vijeće napominje sljedeće: (1) da u dokaznom predmetu P01206 stoji da je nekoliko objekata zapaljeno;⁵⁰⁸² (2) da se u dokaznom predmetu P01351 pominje da su osobe, uključujući "civile", ubijene i da su kuće uništene paljenjem i granatiranjem;⁵⁰⁸³ i (3) da u dokaznom predmetu P01357 stoji da je većina zgrada u Donjoj Hrasnici spaljena do temelja ili srušena, da "[u] Gornjoj Hrasnici i Donjoj Hrasnici nema civilnog stanovništva" i da se "jedan dio stanovništva nalazi [...] u zarobljeništvu, a da su drugi pobjegli".⁵⁰⁸⁴ S tim u vezi, Žalbeno vijeće konstatuje da, iako izvještaji, sami po sebi, ne navode izričito da je HVO počinio relevantne zločine, Stojićevo znanje o zločinima proizlazi iz izvještaja kada se oni sagledaju zajedno s njegovom ukupnom ulogom i znanjem o operacijama. Tačnije, prilikom razmatranja ovih dokaznih predmeta, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoje ranije zaključke da je u operacijama u Gornjem Vakufu HVO spalio i uništio zgrade i kuće, prisilno uklonio žene, djecu i starije te zatočio ljude.⁵⁰⁸⁵ S obzirom na zaključke Pretresnog vijeća i na

⁵⁰⁷⁹ Dokazni predmet P01357, str. 1; dokazni predmet P01206, str. 1; dokazni predmet P01351, str. 1. V. gore, fusnota 3703.

⁵⁰⁸⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 336.

⁵⁰⁸¹ V. gore, par. 1418-1419, 1476.

⁵⁰⁸² Dokazni predmet P01206, str. 1.

⁵⁰⁸³ Dokazni predmet P01351, str. 2-4. V. gore, fusnota 3703. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je ubijanje sedam civila u Duši predstavljalo ubistvo i hotimično lišavanje života, te da je stoga poništilo zaključke u vezi s tim zločinima u opštini Gornji Vakuf i presudu koja je Stojiću izrečena za ta djela. Pored toga, Žalbeno vijeće je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je razaranje kuća u vlasništvu Muslimana u Duši, do kojeg je došlo uslijed granatiranja, bilo bezobzirno i da nije bilo opravdano vojnom nuždom. V. gore, par. 435, 441-443, 452.

⁵⁰⁸⁴ Dokazni predmet P01357, str. 6-7. Šiljeg takođe govori o razgovoru s "BIJEDIĆEM" iz muslimanske delegacije, koji mu je rekao da može spraviti Gornji Vakuf sa zemljom, ali da ne može ubiti sve ljude. Dokazni predmet P01357, str. 1-2.

⁵⁰⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 331-333.

dokaze navedene gore u tekstu, kao i na zaključak da je Stojić omogućio i izbliza pratio operacije u Gornjem Vakufu, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić ne uspijeva pokazati da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on, na osnovu Šiljegovih izvještaja, znao za uništavanje kuća u vlasništvu Muslimana, zatočenje Muslimana koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama i uklanjanje stanovnika tog područja.⁵⁰⁸⁶ Stojićev argument se stoga odbacuje.

1575. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on znao za zločine počinjene tokom operacija u Gornjem Vakufu. Stojićeva žalbena podosnova 29.2 se odbija.

(iii) Da li je Stojić omogućio i izbliza pratio vojne operacije u Gornjem Vakufu i da li je namjeravao da zločini budu počinjeni (Stojićeva podosnova 29.3)

1576. Stojić tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on omogućio i izbliza pratio operacije u Gornjem Vakufu "zanimljiva konstrukcija".⁵⁰⁸⁷ On tvrdi da je Pretresno vijeće izvelo nekoliko zaključaka zasnovanih na drugim zaključcima, konkretno, da je on omogućio i izbliza pratio vojne operacije i da je zbog toga morao znati za izvještaje koje je poslao Šiljeg, prije nego što je zaključilo da je on planirao počinjenje zločina u Gornjem Vakufu i da je imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁵⁰⁸⁸ Stojić tvrdi da su jedini direktni dokazi to da je on poslao Andrića u Gornji Vakuf 12. januara 1993. da "smir[i] situaciju" i Andrićev izvještaj.⁵⁰⁸⁹ On tvrdi da se na osnovu tih dokaza ne može izvesti zaključak da je on planirao ili omogućio vojne operacije HVO-a.⁵⁰⁹⁰ Nadalje, Stojić tvrdi da primanje izvještaja devet dana nakon napada ne predstavlja "praćenje [događaja] izbliza" i da je stoga prvi izvedeni zaključak neodrživ.⁵⁰⁹¹

1577. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća bili razumni.⁵⁰⁹² Tužilaštvo tvrdi da Stojić pogrešno iznosi argument da je Andrićev izvještaj jedini direktan dokaz na koji se Pretresno vijeće oslonilo⁵⁰⁹³ i da zanemaruje dokaze koji pokazuju njegovu uključenost u provođenje

⁵⁰⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 336. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je ubijanje sedam civila u Duši predstavljalo ubistvo i hotimično lišavanje života, te da je stoga poništilo zaključke u vezi s tim zločinima u opštini Gornji Vakuf i presudu koja je Stojiću izrečena za ta djela. Na istoj osnovi, Žalbeno vijeće na drugom mjestu iznosi mišljenje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 441-443, 882.

⁵⁰⁸⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 261, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 335-337.

⁵⁰⁸⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 261, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 335-337. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 250, 262-263.

⁵⁰⁸⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 262, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00348/3D03065.

⁵⁰⁹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 262.

⁵⁰⁹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 262.

⁵⁰⁹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 224, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 337. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 214.

⁵⁰⁹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 225.

Ultimatuma od 15. januara 1993.,⁵⁰⁹⁴ te da je on primio Šiljegove izvještaje.⁵⁰⁹⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da zaključku Pretresnog vijeća da je Stojić namjeravao zločine idu u prilog zaključci da je on planirao operacije, da nije kaznio počinioce i da je nastavio doprinositi ZZP-u.⁵⁰⁹⁶

1578. Žalbeno vijeće napominje da se zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić izbliza pratio i omogućio vojne operacije u Gornjem Vakufu zasniva na tome što je: (1) on naredio Andriću da učestvuje u pregovorima kako bi smirio situaciju u Gornjem Vakufu; (2) Andrić zatim naredio HVO-u da upotrijebi silu u Gornjem Vakufu kako bi obezbijedio da ABiH ispoštuje sporazum o prekidu vatre sklopljen 13. januara 1993.; i (3) Andrić kasnije izvijestio Stojića o rezultatima vojnih operacija i pregovorima s ABiH.⁵⁰⁹⁷ Osim što tvrdi da to što se Pretresno vijeće oslonilo na Andrićev izvještaj "ne može ići u prilog zaključku" da je on planirao i omogućio operacije, Stojić ne nudi nijedan drugi razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza. Isto tako, Stojićev argument da je on kasno primio Andrićev izvještaj je neuvjerljiv.⁵⁰⁹⁸ Za oba ova argumenta, Stojić samo pruža svoje tumačenje dokaza a pritom ne pokazuje grešku. Shodno tome, Stojićevi argumenti se odbacuju. Budući da se ostatak Stojićevih tvrdnji zasniva na njegovom prigovoru na zaključak da je on planirao i omogućio operacije u Gornjem Vakufu, a on samo tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno iskoristilo taj zaključak da bi izvelo dalje zaključke u vezi s njegovim znanjem i namjerom, te tvrdnje se takođe odbacuju.

1579. Na osnovu gore navedenog, Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je on planirao i omogućio operacije u Gornjem Vakufu i da je namjeravao zločine počinjene tokom tih operacija. Stojićeva žalbena podosnova 29.3 se odbija.

(iv) Zaključak

⁵⁰⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 225, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 125, 127, 304, 919. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 327-328 (21. mart 2017.).

⁵⁰⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 225, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 331-333, 336. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 328-330 (21. mart 2017.).

⁵⁰⁹⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 226, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 337, 415, 423, 426. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 327-328 (21. mart 2017.).

⁵⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 335. V. gore, par. 1565-1566. Žalbeno vijeće ima u vidu sljedeće zaključke koje je Pretresno vijeće donijelo na drugim mjestima: (1) da je Stojić bio zadužen za provođenje Ultimatuma od 15. januara 1993.; (2) da je naredio HVO-u i Vojnoj policiji da provedu Ultimatum od 15. januara 1993.; i (3) da je analizirao njegovo provođenje na sastanku 19. januara 1993. kojim je predsjedavao Prlić, na kojem je takođe rekao da se situacija u Gornjem Vakufu konačno smirila, što pokazuje da je za događaje u Gornjem Vakufu znao čak i prije nego što je primio Andrićev izvještaj 27. januara 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 125, 127, 304. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 142, 146 (gdje se napominje da je HVO počinio zločine u opštini Gornji Vakuf nakon Ultimatuma od 15. januara 1993.).

⁵⁰⁹⁸ V. takođe gore, fusnota 5059.

1580. Ukratko, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom utvrđivanja njegovog doprinosa i namjere u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Gornji Vakuf.⁵⁰⁹⁹ Stojićeva žalbena osnova 29 se stoga odbija.

(c) Opština Jablanica (Stojićeva osnova 30)

1581. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO 17. aprila 1993. izveo napad na područje Jablanice, granatirajući sela Sovići i Doljani.⁵¹⁰⁰ Pretresno vijeće je smatralo da su se operacije HVO-a u opštini Jablanica odvijale prema unaprijed smišljenom planu o kojem Stojić "nije mogao a da ne bude obaviješten".⁵¹⁰¹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić morao znati za zločine koje je HVO počinio u Sovićima i Doljanima, to jest, za uništavanje stambenih objekata i džamija, kao i za hapšenje ljudi koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama.⁵¹⁰² Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Stojić morao znati za te zločine, posebno zato što je 23. aprila 1993. – zajedno s Petkovićem – naredio zapovjednicima svih operativnih zona da postupaju u skladu s međunarodnim pravom (dalje u tekstu: Zapovijed od 23. aprila 1993.).⁵¹⁰³ Prilikom donošenja svojih zaključaka, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir da je Stojić bio obaviješten o: (1) vojnim operacijama u Jablanici izvještajem Ivice Primorca, pomoćnika načelnika Glavnog stožera, od 23. aprila 1993. (dalje u tekstu: Primorčev izvještaj od 23. aprila 1993.),⁵¹⁰⁴ i (2) zločinima koje je počinio HVO izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. (dalje u tekstu: Izvještaj MKCK-a od 20. aprila 1993.).⁵¹⁰⁵ Pretresno vijeće je zaključilo da je Stojić znao za zločine, da je nastavio obavljati svoje funkcije, da nije "kako se čini preduzeo ništa" da obezbijedi da se poštuje Zapovijed od 23. aprila 1993. i da je stoga prihvatio te zločine.⁵¹⁰⁶

(i) Da li je Stojić morao znati za plan u vezi s vojnim operacijama HVO-a u opštini Jablanica (Stojićeva podosnova 30.2)

a. Argumenti strana u postupku

1582. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je izvelo zaključak da je on znao za vojne operacije HVO-a u Jablanici prije nego što su se dogodile i da su se događaji odvijali prema

⁵⁰⁹⁹ V. gore, fusnote 5025, 5086 (osim za ubistvo i hotimično lišavanje života (tačke 2 i 3 Optužnice)).

⁵¹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 338.

⁵¹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

⁵¹⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 341. Pretresno vijeće je isključilo uništavanje džamija u opštini Jablanica iz ZZP-a i stoga je s tim povezane zločine razmatralo u okviru odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a. Prvostepena presuda, tom 4, par. 73, 342, 449.

⁵¹⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 340-341, gdje se upućuje na dokazni predmet P02050.

⁵¹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 339, 341, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01034.

⁵¹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 340-341, gdje se upućuje na dokazni predmet P01989.

⁵¹⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 342.

unaprijed smišljenom planu.⁵¹⁰⁷ Konkretno, Stojić tvrdi sljedeće: (1) da je jedini izvještaj na koji se Pretresno vijeće poziva – Primorčev izvještaj od 23. aprila 1993. – bio opšti izvještaj s ažuriranim podacima u vezi s više lokacija šest dana nakon napada;⁵¹⁰⁸ (2) da se napadom na Jablanicu upravljalo "uobičajenim lancem komandovanja" i da se, budući da on nije bio u vojnom komandnom lancu, on ne pominje u naređenjima na koja upućuje Pretresno vijeće, te da je stoga bilo nerazumno izvesti zaključak da je on znao za operacije unaprijed;⁵¹⁰⁹ i (3) da se njegovo znanje nije moglo utvrditi kao jedini mogući zaključak koji se mogao izvesti iz Primorčevog izvještaja od 23. aprila 1993., u kojem stoji da je HVO zauzeo Saviće i Doljane, i iz Izvještaja MKCK-a od 20. aprila 1993.⁵¹¹⁰ Stojić tvrdi da "dokazi o tako slaboj uključenosti ne mogu biti osnova za zaključak da je [on] značajno doprinio tim zločinima".⁵¹¹¹

1583. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić znao za plan za napad na opštinu Jablanica. Prema riječima tužilaštva, Stojić je znao da će Ultimatum od 4. aprila 1993. biti proveden činjenjem zločina u opštini Jablanica, na isti način kao što je Ultimatum od 15. januara 1993. proveden u Gornjem Vakufu.⁵¹¹² Tužilaštvo takođe tvrdi da je Stojić: (1) imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i da je bio obaviješten o vojnim operacijama,⁵¹¹³ i (2) da je Primorčevim izvještajem od 23. aprila 1993. bio obaviješten o odvijanju operacija.⁵¹¹⁴

b. Analiza

1584. Što se tiče Stojićevog argumenta da se Pretresno vijeće nije pozvalo ni na jedan dokaz da je on znao za vojne operacije HVO-a u Jablanici "prije" nego što su se one dogodile,⁵¹¹⁵ Žalbeno vijeće napominje da taj argument ne odgovara zaključku Pretresnog vijeća. Valja primijetiti da je Pretresno vijeće konstatovalo da "Stojić nije mogao a da ne bude obaviješten o tom planu" i da je

⁵¹⁰⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 269-273.

⁵¹⁰⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 270, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01034.

⁵¹⁰⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 271, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 565, 791-796, tom 4, par. 306, dokazne predmete P01896, P01915, str. 2, P01932, P02037, str. 1.

⁵¹¹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 272.

⁵¹¹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 272.

⁵¹¹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 229. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je 3. aprila 1993. Vlada HZ(R) HB održala sjednicu na kojoj je odlučeno da će HVO, ako oružane snage ABiH odbiju da se potčine HVO-u u provincijama 3, 8 i 10, te da osnuju zajedničko zapovjedništvo HVO-a/ABiH u ostalim provincijama najkasnije do 15. aprila 1993., odluku provesti jednostrano, uključujući i primjenom vojnih sredstava, i da je ta izjava (Ultimatum od 4. aprila 1993.) objavljena 4. aprila 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 138. U vezi s Ultimatumom od 4. aprila 1993., tužilaštvo tvrdi da je Stojić: (1) bio prisutan na sjednici Vlade održanoj 3. aprila 1993.; (2) bio zadužen za provođenje Ultimatum od 15. januara 1993.; (3) planirao nasilne operacije u Gornjem Vakufu; i (3) primio izvještaje koji dokumentuju djela nasilja nad Muslimanima u operacijama u Gornjem Vakufu. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 229. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 228.

⁵¹¹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 230. Tužilaštvo ukazuje na jedan dokazni predmet, Šiljegov izvještaj, u vezi s pripremama za operacije u Jablanici, koji je poslan Odjelu obrane. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 230, gdje se upućuje na dokazni predmet P01915.

⁵¹¹⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 231.

⁵¹¹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 270, 272.

"morao znati za krivična djela koja su snage HVO-a počinile u Sovićima i Doljanima".⁵¹¹⁶ Žalbena vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije izvelo zaključak da je Stojić nužno bio *unaprijed* obaviješten o vojnim operacijama, već da se oslonilo na, između ostalog, Izvještaj MKCK-a od 20. aprila 1993., Primorčev izvještaj od 23. aprila 1993. i na izvještaj koji je Marko Rozić podnio Slobodanu Božiću 23. aprila 1993. (dalje u tekstu: Rozićev izvještaj od 23. aprila 1993.)⁵¹¹⁷ kako bi zaključilo da je on morao biti obaviješten o planu i o zločinima.⁵¹¹⁸ Nadalje, Stojićevo znanje za plan *prije* nego što su se operacije dogodile nije nužno faktor za utvrđivanje njegovog učešća u tim operacijama. Stoga se Stojićev argument odbacuje budući da se odnosi na njegovo znanje o planu prije nego što su se operacije dogodile.

1585. U svakom slučaju, Žalbena vijeće nisu uvjerali Stojićevi prigovori na zaključke Pretresnog vijeća. Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je izvelo zaključak da su se događaji u Jablanici odvijali prema unaprijed smišljenom planu, Žalbena vijeće primjećuje da postojanje unaprijed smišljenog plana nije bilo "sasvim neobjašnjeno".⁵¹¹⁹ Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće na drugom mjestu u Prvostepenoj presudi konstatovalo da su operacije HVO-a u Jablanici i Prozoru slijedile "sistematski obrazac djelovanja"⁵¹²⁰ i da je Ultimatum od 4. aprila 1993. doveo do "plana" za napad na nekoliko sela u Prozoru, prije nego što je govorilo o sličnom napadu u Jablanici.⁵¹²¹ Pretresno vijeće je razumno uzelo u obzir gore navedeno kao dokaz o unaprijed smišljenom planu. Pretresno vijeće je s tim u vezi takođe imalo u vidu Rozićev izvještaj od 23. aprila 1993., u kojem se pominju naređenja viših zapovjednika HVO-a da se zapale kuće Muslimana i džamije.⁵¹²² Nadalje, Pretresno vijeće je donijelo druge zaključke iz kojih se razumno mogao izvesti zaključak o unaprijed smišljenom planu za Jablanicu, uključujući i sljedeće: (1) da je Petković 15. aprila 1993. naredio da se podigne borbena gotovost na području Jablanice,⁵¹²³ (2) da je Zdravko Šagolj, zapovjednik brigade "Herceg Stjepan", 15. aprila 1993. tražio pojačanje od Glavnog stožera i više operativnih zona, uz zahtjev da "[počnu]

⁵¹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

⁵¹¹⁷ Žalbena vijeće smatra da se Pretresno vijeće pogrešno pozvalo na Primorčev izvještaj od 23. aprila 1993. u drugoj rečenici paragrafa 341, u tomu 4 Prvostepene presude, budući da je Rozićev izvještaj od 23. aprila 1993. taj koji govori o uništavanju kuća i džamija na osnovu zapovijedi s višeg nivoa. Stoga Žalbena vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće zapravo mislilo na Rozićev izvještaj od 23. aprila 1993. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 338, 341, dokazni predmet P02063. Upor. dokazni predmet 4D01034. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, fusnota 955; dolje, fusnota 5150. Marko Rozić bio je načelnik Ureda obrane HVO-a u Jablanici (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 649) i u njegovom izvještaju je pisalo da su "[n]akon prestanka sukoba na ovim terenima zapaljene [...] sve muslimanske kuće te srušene dvije džamije po zapovijedi viših zapovjednika" i zatražena su uputstva u vezi s daljim postupanjem sa "zarobljenicima". Dokazni predmet P02063.

⁵¹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 338-341.

⁵¹¹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 271.

⁵¹²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 146, 341. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 717 ("dejtva HVO-a u Jablanici bila [su] dio plana koji je organizovalo i koordiniralo vodstvo HVO-a").

⁵¹²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 142-146.

⁵¹²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 341. V. gore, fusnota 5117.

⁵¹²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 712-713.

djelovati prema ranijem dogovoru odmah";⁵¹²⁴ i (3) da su 16. aprila 1993. topničke baterije i tenkovi već bili na položajima oko Sovića, da su snage HVO-a bile u rezervi za slučaj potrebe i da je u planu bilo "koordinisanje" s "Tutom".⁵¹²⁵ Stoga Stojić ne uspijeva pokazati da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je smatralo da je postojao unaprijed smišljeni plan.

1586. Stojić dalje osporava zaključak Pretresnog vijeća da je on morao znati za unaprijed smišljeni plan argumentom da se napadom na Jablanicu upravljalo "uobičajenim lancem komandovanja" i da on nije bio u tom komandnom lancu.⁵¹²⁶ U prilog ovom argumentu, Stojić se poziva na više Šiljegovih izvještaja i Petkovićevih naređenja u vezi s operacijama HVO-a u Jablanici u kojima se on ne pominje imenom.⁵¹²⁷ Žalbeno vijeće prvo napominje da se Pretresno vijeće nije oslonilo na te izvještaje i naređenja kako bi konstatovalo da je Stojić morao biti svjestan unaprijed smišljenog plana.⁵¹²⁸ Nadalje, u jednom od izvještaja – izvještaju koji je Šiljeg 16. aprila 1993. poslao Odjelu obrane – pisalo je da "[n]astavlja[ju] raditi po planu".⁵¹²⁹ U vezi sa Stojićevom ulogom u vojnom komandnom lancu, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je on: (1) imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom;⁵¹³⁰ (2) bio obaviješten o njihovim vojnim aktivnostima;⁵¹³¹ (3) izvještavao Vladu HZ(R) HB, i putem izvještaja i na sjednicama Vlade, o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na terenu;⁵¹³² i (4) da nije bio *de jure* u vojnom komandnom lancu, ali da je imao *de facto* ovlaštenja.⁵¹³³ Stoga Stojić ne uspijeva pokazati da njegov položaj u vojnom komandnom lancu dovodi u pitanje zaključke Pretresnog vijeća.

1587. Nadalje, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Ultimatum od 4. aprila 1993. razrađen na sastanku 3. aprila 1993. kojem je Stojić prisustvovao.⁵¹³⁴ Pored toga, Stojić je omogućio i izbliza pratio operacije u Gornjem Vakufu, kojima je proveden Ultimatum od 15. januara 1993.⁵¹³⁵ Valja primijetiti da je Pretresno vijeće konstatovalo da je napad na Prozor u aprilu 1993. bio rezultat provođenja Ultimatum od 4. aprila 1993., "istovjetnog" Ultimatumu od 15. januara 1993.⁵¹³⁶

⁵¹²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 533, gdje se citira dokazni predmet 4D00453.

⁵¹²⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 534.

⁵¹²⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 271.

⁵¹²⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 271. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 688.

⁵¹²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

⁵¹²⁹ Dokazni predmet P01915, str. 3. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 46 i fusnota 125, gdje se upućuje na dokazni predmet P01915.

⁵¹³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312, 320. V. gore, par. 1457, 1479.

⁵¹³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300-301, 312, 318, 320. V. gore, par. 1418, 1473-1476.

⁵¹³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 300. V. gore, par. 1476.

⁵¹³³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 565, tom 4, par. 304, 306, 423. Žalbeno vijeće na drugom mjestu odbacuje Stojićeve prigovore na zaključke u vezi s njegovim komandnim ovlaštenjima. V. gore, par. 1457, 1479.

⁵¹³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 138.

⁵¹³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 331-333, 336. V. gore, par. 1578-1579.

⁵¹³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 142.

Pretno vijeće je takođe konstatovalo da su "operacije HVO-a u opštinama Prozor i Jablanica slijedile sistematski obrazac djelovanja i da, shodno tome, može biti posrijedi samo unaprijed smišljen plan HVO-a da se Ultimatum od 15. aprila 1993. provede silom".⁵¹³⁷ Stoga, osim toga što se Pretno vijeće oslonilo na Primorčev izvještaj od 23. aprila 1993.,⁵¹³⁸ Žalbeno vijeće smatra da su se sličnosti u tim vojnim operacijama takođe mogle razumno iskoristiti da se izvede zaključak da je Stojić znao za plan u vezi s Jablanicom. Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić ne uspijeva pokazati da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao izvesti zaključak, kao jedini razuman, da je on znao za unaprijed smišljeni plan. Njegovi argumenti se odbacuju.⁵¹³⁹

1588. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on morao znati za plan u vezi s operacijama HVO-a u Jablanici.⁵¹⁴⁰ Stojićeva žalbena podosnova 30.2 se stoga odbija.

(ii) Da li je Stojić morao znati za zločine počinjene u Sovićima i Doljanima (Stojićeva podosnova 30.1)

a. Argumenti strana u postupku

1589. Stojić tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo u svom zaključku da je on znao za zločine počinjene u Sovićima i Doljanima, budući da nema dokaza u prilog tome.⁵¹⁴¹ On tvrdi da Izvještaj MKCK-a od 20. aprila 1993. ne identifikuje ta sela kao mjesta gdje su počinjeni zločini, već da samo pominje Doljane kao mjesto koje je bilo "odsječen[o] zbog borbi" i u koje se nije mogla slati humanitarna pomoć.⁵¹⁴² Nadalje, Stojić tvrdi da je Pretno vijeće nerazumno konstatovalo da je on Izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. bio obaviješten o uništavanju džamija i zatočenju civila, budući da ti zločini nisu pomenuti u izvještaju.⁵¹⁴³ Stojić takođe tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je Zapovijed od 23. aprila 1993. povezana sa Sovićima i Doljanima, budući da je: (1) ta zapovijed poslana svim zapovjednicima i vojnicima; (2) da nema

⁵¹³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 146. Pretno vijeće je konstatovalo da je ultimatum objavljen u sredstvima javnog informisanja 4. aprila 1993. s rokom 15. aprila 1993., zbog čega Žalbeno vijeće smatra da je Pretno vijeće zapravo mislilo na Ultimatum od 4. aprila 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 138, 140.

⁵¹³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

⁵¹³⁹ Žalbeno vijeće će se baviti Stojićevom argumentacijom u vezi s Izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. i Primorčevim izvještajem od 23. aprila 1993. u odjeljku dolje u tekstu. V. dolje, par. 1591-1595.

⁵¹⁴⁰ U mjeri u kojoj je "unaprijed smišljeni" plan obuhvatao obrazac ponašanja u vezi s ubistvom i hotimičnim lišavanjem života, Žalbeno vijeće podsjeća da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. zbog poništenja zaključka u vezi sa selom Duša i nepostojanja bilo kakvog obrasca ubistava koja su činila dio ZZP-a. V. gore, par. 882. Međutim, s obzirom na to da nije konstatovano da se ijedno lišavanje života koje je činilo dio ZZP-a dogodilo u Jablanici, ova promjena okvira ZZP-a nema uticaja na zaključke Pretnog vijeća u vezi sa Stojićevom odgovornošću za događaje u Jablanici, iznesene gore u tekstu. V. gore, par. 876.

⁵¹⁴¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 265. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 264. V. takođe Stojićeva replika, par. 70.

⁵¹⁴² Stojićev žalbeni podnesak, par. 265, gdje se upućuje na dokazni predmet P01989, str. 1.

naznaka da je do zapovijedi došlo zbog događaja na bilo kojoj konkretnoj lokaciji ili zbog Izvještaja MKCK-a od 20. aprila 1993., u kojem nisu pomenuta ta dva sela, već svi "krajevi pod kontrolom HVO/BiH".⁵¹⁴⁴ Stojić dalje tvrdi da je bilo nerazumno iz izraza "čišćenje" u Primorčevom izvještaju od 23. aprila 1993. zaključiti da je on znao za zločine, zato što je taj izraz dvosmislen i može upućivati i na zakonite operacije čišćenja terena nakon vojnih dejstava.⁵¹⁴⁵

1590. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo da Izvještaj MKCK-a od 20. aprila 1993. kako bi utvrdilo Stojićevo znanje za zločine koje je počinio HVO.⁵¹⁴⁶ Tužilaštvo tvrdi da je Stojić, budući da je znao da će Sovići i Doljani biti napadnuti i Muslimani raseljeni,⁵¹⁴⁷ po prijemu Izvještaja MKCK-a od 20. aprila 1993. znao da su tamo počinjeni zločini.⁵¹⁴⁸ Tužilaštvo tvrdi da je Rozić upozorio Stojića na zločine HVO-a u Sovićima i Doljanima.⁵¹⁴⁹ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće nije oslonilo na Primorčev izvještaj od 23. aprila 1993. kako bi utvrdilo Stojićevo znanje za zločine u Sovićima i Doljanima, već njegovo znanje za vojne operacije u tim selima.⁵¹⁵⁰

b. Analiza

1591. Pretresno vijeće se oslonilo na Izvještaj MKCK-a od 20. aprila 1993. kako bi zaključilo da, "budući da ga je MKCK informisao o krivičnim djelima koja su počinile oružane snage HVO-a u [opštini Jablanica], nije moguće da Bruno Stojić nije znao za krivična djela [...] poči[njena] u Sovićima i Doljanima u vezi s pomenutim vojnim operacijama".⁵¹⁵¹ Pretresno vijeće je smatralo da je Stojić Izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. bio obaviješten o sljedećem: (1) da su, počevši od 15. aprila 1993., ljudi bili ubijani, a kuće "civila" redovno paljene na područjima pod

⁵¹⁴³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 266, gdje se upućuje na dokazni predmet P01989, str. 1.

⁵¹⁴⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 267.

⁵¹⁴⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 268, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 558, 561, Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 403. Stojić takođe tvrdi da nema dokaza da je on primio taj izvještaj. Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 679.

⁵¹⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 233. Tužilaštvo takođe odgovara da je Stojić dobio informaciju da je HVO počinio zločine u opštini Jablanica, ali da nije proveo Zapovijed od 23. aprila 1993. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 232.

⁵¹⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 233, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 229-231. V. takođe gore, par. 1583.

⁵¹⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 233. Osim toga, tužilaštvo tvrdi da se u Izvještaju MKCK-a od 20. aprila 1993. hitno tražilo primjereno postupanje sa zarobljenim borcima i civilima. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 233, gdje se upućuje na dokazni predmet P01989, str. 3.

⁵¹⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 234, gdje se upućuje na dokazni predmet P02063 (na koji se upućuje u Prvostepenoj presudi, tom 2, par. 641, 648). Tužilaštvo tvrdi da je Rozićev izvještaj od 23. aprila 1993. bio upućen Stojićevom neposrednom potčinjenom, Slobodanu Božiću, koji bi sigurno Stojića upozorio na taj izvještaj zbog njegovog sadržaja. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 234. Slobodan Božić bio je pomoćnik predstojnika Odjela obrane od sredine januara 1993. do novembra 1993. Prvostepena presuda, tom 2, par. 649.

⁵¹⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 235. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće netačno konstatovalo da se o uništavanju kuća i džamija govori u Primorčevom izvještaju od 23. aprila 1993., o čemu se zapravo govori u Rozićevom izvještaju od 23. aprila 1993. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, fusnota 955. V. gore, fusnota 5117.

⁵¹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

kontrolom HVO-a, uključujući Jablanicu; i (2) da je bezbjednosna situacija bila tako teška da je delegacija MKCK-a morala biti evakuisana iz te opštine.⁵¹⁵² U vezi sa Stojićevim prigovorima na to što se Pretresno vijeće oslonilo na Izvještaj MKCK-a od 20. aprila 1993., Žalbeno vijeće primjećuje da je MKCK izvijestio da se "situacija u krajevima pod kontrolom HVO/BiH veoma [...] pogoršala od 15. aprila"⁵¹⁵³ i konkretno pomenuo "[p]ogubljenja po kratkom postupku, uzimanje talaca, bezobzirno granatiranje, kao što je bilo granatiranje tržnice u Zenici [...], kao i hotimično razaranje brojnih kuća, što je dovelo do bijega stotina zastrašenih civila".⁵¹⁵⁴ Nadalje, MKCK je izvijestio: (1) da je "[n]ekoliko sela i opština, kao što su Doljani, Jablanica [...], Zenica i Tuzla odsječen[o] [...] zbog borbi";⁵¹⁵⁵ i (2) da je, "[i]z sigurnosnih razloga, delegacija MKCK u Jablanici morala [...] biti privremeno evakuirana".⁵¹⁵⁶

1592. Iako Stojić tvrdi da su u Izvještaju MKCK-a od 20. aprila 1993. pomenuti samo zločini počinjeni u Zenici,⁵¹⁵⁷ Žalbeno vijeće napominje da se u izvještaju takođe navode zločini počinjeni na područjima pod kontrolom HVO-a/BiH počevši od 15. aprila 1993. i da se incident neselektivnog granatiranja pijace u Zenici navodi kao primjer. Nadalje, izvještaj u tom kontekstu pominje nekoliko sela i opština, "kao što su" Doljani i Jablanica, koji su bili "odsječen[i] [...] zbog borbi".⁵¹⁵⁸ Sovići su dio opštine Jablanica i nisu isključeni sa spiska navedenih mjesta.⁵¹⁵⁹ Prema tome, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić Izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. bio obaviješten da su u opštini Jablanica počinjeni zločini. Stoga se Stojićev argument da se u Izvještaju MKCK-a od 20. aprila 1993. ne identifikuju Doljani i Sovići kao mjesta zločina odbacuje.

1593. Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće nerazumno konstatovalo da je on Izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. bio obaviješten o uništavanju džamija i zatočenju civila, Žalbeno vijeće smatra da Stojić pogrešno tumači Prvostepenu presudu. Kako je navedeno gore u tekstu, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić bio obaviješten Izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. da su na područjima pod kontrolom HVO-a, uključujući Jablanicu, ljudi bili ubijani i da su kuće civila redovno paljene.⁵¹⁶⁰ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće zatim izvelo zaključak da je Stojić morao znati za zločine koje je HVO počinio u Sovićima i Doljanima, uzevši

⁵¹⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 340, gdje se upućuje na dokazni predmet P01989.

⁵¹⁵³ Dokazni predmet P01989, str. 2.

⁵¹⁵⁴ Dokazni predmet P01989, str. 2.

⁵¹⁵⁵ Dokazni predmet P01989, str. 2. Izvještaj MKCK-a od 20. aprila 1993. takođe kaže da "MKCK isto tako nije mogao pomoći ili pružiti zdravstvenu pomoć ili zaštitu onima kojima je trebala". Dokazni predmet P01989, str. 3.

⁵¹⁵⁶ Dokazni predmet P01989, str. 3.

⁵¹⁵⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 265.

⁵¹⁵⁸ Dokazni predmet P01989, str. 2.

⁵¹⁵⁹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 538, tom 4, par. 338.

⁵¹⁶⁰ V. gore, par. 1591.

u obzir i sljedeće: (1) da su operacije u opštini Jablanica bile rezultat unaprijed smišljenog plana o kojem je Stojić morao da bude obaviješten;⁵¹⁶¹ (2) da su kuće i džamije u Sovićima i Doljanima bile uništavane na osnovu zapovijedi s višeg nivoa HVO-a u okviru izvršenja tog unaprijed smišljenog plana;⁵¹⁶² (3) da se u Primorčevom izvještaju od 23. aprila 1993., poslanom Stojiću, govori o "čišćenju" Doljana 19. aprila 1993.;⁵¹⁶³ i (4) da je, nakon što je Izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. obaviješten o počinjenju zločina, uključujući ubijanje i hotimično uništavanje kuća, Stojić izdao Zapovijed od 23. aprila 1993. zapovjednicima HVO-a da "sa civilima i zatočenicima postupaju u skladu s međunarodnim pravom".⁵¹⁶⁴ Žalbeno vijeće stoga smatra da Stojić ne uspijeva pokazati da je Pretresno vijeće nerazumno izvelo zaključak da je on morao znati za zločine koje je HVO počinio u Sovićima i Doljanima, to jest, za uništavanje objekata, uključujući džamije, i hapšenja ljudi koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga. Stojićev argument se odbacuje.

1594. U vezi s Primorčevim izvještajem od 23. aprila 1993., Pretresno vijeće je napomenulo da se u tom izvještaju govori o "čišćenju" Doljana 19. aprila 1993.⁵¹⁶⁵ Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Stojićev argument da je, budući da je izraz "čišćenje" dvosmislen, bilo nerazumno da se Pretresno vijeće osloni na taj izraz kako bi konstatovalo da je on morao znati za zločine.⁵¹⁶⁶ Stojić upućuje na dokaze da taj izraz znači "zauzimanje prostora" tokom vojnih dejstava,⁵¹⁶⁷ tvrdeći da se izraz odnosio na zakonite operacije čišćenja terena,⁵¹⁶⁸ ali ne uspijeva pokazati da Pretresno vijeće te dokaze nije uzelo u obzir. Valja primijetiti da je Pretresno vijeće, osim reference na "čišćenje" u Primorčevom izvještaju od 23. aprila 1993., uzelo u obzir nekoliko dokaza koji pokazuju da su žene, djeca i starije osobe koji su živjeli u Doljanima uhapšeni nakon napada.⁵¹⁶⁹ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stojić ne uspijeva pokazati grešku u pristupu Pretresnog vijeća u kojem je, između ostalog, Primorčev izvještaj od 23. aprila 1993. uzet u obzir kao dokaz da je on morao znati za zločine. Njegov argument se stoga odbacuje.

⁵¹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

⁵¹⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 338, 341, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02063.

⁵¹⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 339, 341. V. dolje, par. 1594.

⁵¹⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 340, gdje se upućuje na dokazni predmet P02050. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

⁵¹⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 563, tom 4, par. 339, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01034.

⁵¹⁶⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 268. V. gore, par. 1589. Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument da nema dokaza koji pokazuju da je on primio taj izvještaj, budući da je izvještaj naslovljen na njega i da on ne iznosi nijedan drugi argument u vezi s tim zašto ga ne bi primio. V. Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 679.

⁵¹⁶⁷ Svjedok 4D-AA, T. 49217 (zatvorena sjednica) (9. februar 2010.).

⁵¹⁶⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 268, gdje se upućuje na svjedoka 4D-AA, T. 49217 (zatvorena sjednica) (9. februar 2010.).

⁵¹⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 562-563.

1595. U vezi sa Stojićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je povezal^o Zapovijed od 23. aprila 1993. s operacijama u Sovićima i Doljanima,⁵¹⁷⁰ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je "Stojić [...] morao znati za krivična djela koja su snage HVO-a počinile u Sovićima i Doljanima, tim više što je poslije toga zapovjednicima svih operativnih zona HVO-a naložio da poštuju međunarodno pravo".⁵¹⁷¹ Po mišljenju Žalbenog vijeća, takvo naređenje, posebno s obzirom na to da su operacije HVO-a redovno izvođene na sličan način,⁵¹⁷² bilo je relevantno za sve pripadnike vojske koji su učestvovali u vojnim operacijama. Valja primijetiti da je Pretresno vijeće takođe razmotrilo ovo pitanje uzimajući u obzir to što je Zapovijed od 23. aprila 1993. poslana "zapovjednicima svih operativnih zona".⁵¹⁷³ Stojić stoga ne uspijeva pokazati kako to što ta zapovijed nije upućena samo HVO-u u Sovićima i Doljanima dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on morao znati za zločine počinjene u Sovićima i Doljanima, tim više što je poslije toga izdao Zapovijed od 23. aprila 1993.⁵¹⁷⁴ Nadalje, kako se Zapovijed od 23. aprila 1993. bavila onim što je bilo traženo u Izvještaju MKCK-a od 20. aprila 1993. – medicinskom pomoći i ponašanjem u skladu s međunarodnim pravom⁵¹⁷⁵ – razuman presuditelj o činjenicama mogao bi izvesti zaključak, kao jedini razuman, da je ta zapovijed bila podstaknuta Izvještajem MKCK-a od 20. aprila 1993. Stoga se Stojićevi argumenti odbacuju.

1596. Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak da je on znao za zločine počinjene u Sovićima i Doljanima, te se njegova žalbena podosnova 30.1 odbija. S obzirom na gore navedeno,⁵¹⁷⁶ Stojićev opšti argument da nijedan razuman presuditelj o činjenicama "ne bi mogao izvesti dalji zaključak da je on prihvatio" zločine počinjene u Sovićima i Doljanima⁵¹⁷⁷ takođe se odbacuje.

(iii) Zaključak

1597. Na osnovu gore navedenog, Stojićeva žalbena osnova 30 se odbija.

⁵¹⁷⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 267. V. gore, par. 1589.

⁵¹⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

⁵¹⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 142-144, 146. V. gore, par. 1586.

⁵¹⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 340.

⁵¹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 341.

⁵¹⁷⁵ Dokazni predmet P02050; dokazni predmet P01989, str. 3.

⁵¹⁷⁶ V. gore, par. 1584-1588, 1591-1595.

⁵¹⁷⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 272.

(d) Operacije u gradu Mostaru u maju 1993. (Stojićeva osnova 31)

1598. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO napao grad Mostar 9. maja 1993.,⁵¹⁷⁸ što je dovelo do zločina nad njegovim stanovnicima Muslimanima.⁵¹⁷⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je jedini zaključak koji može izvesti taj da je Stojić učestvovao u planiranju tih vojnih operacija u Mostaru⁵¹⁸⁰ i da je "učestvovao i u planiranju [...] djela nasilja [koja su pratila operacije]".⁵¹⁸¹ Pretresno vijeće je kao dokaz uzelo u obzir intervju kuće British Broadcasting Corporation sa Stojićem nakon 9. maja 1993. (dalje u tekstu: video BBC-a), u kojem je on objasnio da je "HVO uspio da svoj dio grada očisti za nekoliko sati".⁵¹⁸² Pretresno vijeće je zaključilo da se Stojić u videu BBC-a predstavio kao vojni rukovodilac HVO-a koji je u maju 1993. kontrolisao zapadni Mostar.⁵¹⁸³ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je odbacilo svjedočenje vještaka odbrane Davora Marijana da video BBC-a ne dokazuje da je Stojić bio nadležan za operacije u Mostaru u maju 1993., između ostalog zbog toga što je on bio pristrasan u korist Stojića i HVO-a.⁵¹⁸⁴ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić "učestvovao u pripremama snaga HVO-a u Mostaru u danima prije napada izvedenog 9. maja 1993." i da je "znao za planove tih snaga, njihove mogućnosti i plan djelovanja".⁵¹⁸⁵

(i) Stojićevo učešće u pripremanju snaga i planiranju operacija HVO-a u Mostaru (Stojićeva podosnova 31.1)

1599. Stojić tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo na osnovu videa BBC-a izvesti zaključak da je on učestvovao u pripremanju snaga i planiranju vojnih operacija HVO-a.⁵¹⁸⁶ Konkretno, on tvrdi da je taj zaključak nepotkrijepljen zbog sljedećeg: (1) intervju je dat nakon 9. maja 1993.;⁵¹⁸⁷ (2) jedine riječi koje mu se direktno pripisuju nisu bile dovoljno jasne jer je preko njega u *offu* govorio novinar, nije pomenut nikakav plan⁵¹⁸⁸ i Pretresno vijeće nije razmotrilo da li je izjava da su snage uspjele očistiti svoj dio grada za pet sati realistična, s

⁵¹⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 775.

⁵¹⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 822-824, 826-827, 1494-1498, tom 4, par. 347. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 797-806, 812-818.

⁵¹⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 348.

⁵¹⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 349.

⁵¹⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 344, gdje se upućuje na dokazni predmet P04238, 44:22-44:52. Žalbeno vijeće upućuje na video-insert koji odgovara dokaznom predmetu P04238, 43:22-44:33, kao na video BBC-a. Valja primijetiti da se pod istim brojem dokaznog predmeta, P04238, nalazi djelimični transkript ovog video-inserta. V. dokazni predmet P04238, str. 3.

⁵¹⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 346.

⁵¹⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 345-346.

⁵¹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 348.

⁵¹⁸⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 276, 279. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 274.

⁵¹⁸⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 276.

⁵¹⁸⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 277. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 275. Stojić tvrdi da te riječi nisu mogle ići u prilog zaključku da je on znao za plan snaga. Stojićev žalbeni podnesak, par. 277.

obzirom na to da je sukob trajao mjesecima,⁵¹⁸⁹ i (3) Pretresno vijeće nije uzelo u obzir kontekst relevantne izjave, koja je bila samo mali isječak intervjua i nije govorila o napadu od 9. maja 1993. ni o operacijama deložiranja.⁵¹⁹⁰ Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo mogućnost postojanja drugih zaključaka, na primjer, da li je "neko možda htio da pokaže da ima snagu ili kontrolu, što nije odgovaralo situaciji na terenu".⁵¹⁹¹

1600. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Stojićev komentar na videu BBC-a⁵¹⁹² i da je to što je intervju snimljen nakon 9. maja 1993. nebitno.⁵¹⁹³ Tužilaštvo takođe tvrdi da Stojić ne daje osnovu za dovođenje u pitanje tačnosti riječi koje mu se pripisuju.⁵¹⁹⁴ Tužilaštvo tvrdi da je Stojićev komentar u vezi s čišćenjem Mostara u roku od pet sati pokazao da je on znao za planove svojih snaga i njihovu mogućnost da ih izvrše, te da je taj komentar bio u skladu s izvođenjem operacija HVO-a.⁵¹⁹⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da je to što Stojić nije konkretno govorio o napadu od 9. maja 1993. ili o deložacijama irelevantno, budući da su njegovi komentari bili izneseni usred operacija HVO-a u maju 1993.⁵¹⁹⁶

1601. Što se tiče Stojićevog prvog argumenta, Žalbno vijeće konstatuje da on ne objašnjava zašto se Pretresno vijeće nije moglo osloniti na video BBC-a kako bi izvelo zaključak o njegovom učešću u operacijama samo zato što je intervju snimljen nakon što je napad od 9. maja 1993. započeo.⁵¹⁹⁷ Žalbno vijeće napominje da ne postoji uslov da takvi dokazi moraju upućivati na ponašanje koje se događalo istovremeno s vojnim operacijama ili prije njih. U svakom slučaju, iz konteksta je jasno da je taj intervju snimljen u vrijeme kada su se odvijali događaji u gradu Mostaru u maju 1993.⁵¹⁹⁸ Što se tiče Stojićeve tvrdnje da je novinar govorio u *offu* preko relevantne izjave na videu BBC-a, Žalbno vijeće napominje da on samo ponavlja svoj argument sa suđenja a da ne pokazuje kako to što ga je Pretresno vijeće odbacilo predstavlja grešku.⁵¹⁹⁹ Bez obzira na to, Stojić ne uspijeva pokazati kako je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na

⁵¹⁸⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 277, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1184, 1196. Stojić tvrdi da te riječi nisu išle u prilog zaključku da je on znao za mogućnosti snaga. Stojićev žalbeni podnesak, par. 277.

⁵¹⁹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 278.

⁵¹⁹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 278.

⁵¹⁹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 238. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 237. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je način na koji se Stojić predstavio na videu BBC-a bio u skladu s njegovom stvarnom ulogom. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 242, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 346. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 330-331 (21. mart 2017.).

⁵¹⁹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 239.

⁵¹⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 240.

⁵¹⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 240, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 805, 812-815, 826-828, tom 4, par. 347-348.

⁵¹⁹⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 241.

⁵¹⁹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 344.

⁵¹⁹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 344-347.

⁵¹⁹⁹ Uporedi Stojićev žalbeni podnesak, par. 277, sa Stojićevom završnom riječi, T. 52380 (16. februar 2011.). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 344-346.

novinarov prikaz njegovih riječi, s obzirom na to da je imalo diskreciono ovlaštenje da se osloni na dokaze iz druge ruke.⁵²⁰⁰ Stojićevi argumenti se stoga odbacuju.

1602. Što se pak tiče Stojićevog argumenta da se na videu BBC-a ne pominje nikakav plan, Žalbeno vijeće smatra da izjava koja se pripisuje Stojiću – da su snage HVO-a uspjele očistiti svoj dio Mostara – jasno ukazuje na njegovo znanje o događajima na terenu i stoga o izvršavanju plana.⁵²⁰¹ Pored toga, ta izjava je u skladu s dejstvima snaga koja su bila u toku, a radilo se o "kampanj[i] u cilju deložiranja Muslimana iz zapadnog Mostara iz njihovih stanova", nedugo nakon napada od 9. maja 1993.⁵²⁰² Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da su ove operacije izvođene u "talasima, u sklopu kampanje", što je uključivalo ponavljanje djela nasilja koje je ukazivalo na to da su ta djela bila dio "unaprijed smišljenog plana".⁵²⁰³ Osim toga, Pretresno vijeće je takođe smatralo da je Stojić znao da HVO provodi plan čiji cilj je bio jačanje kontrole nad gradom Mostarom tako što je stavljao snage HVO-a, uključujući i Vojnu policiju, u stanje pripravnosti od 14. aprila 1993., što dodatno potkrepljuje zaključak da je on znao za plan u vezi s Mostarom.⁵²⁰⁴ Stojić stoga ne uspijeva pokazati da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on "znao za planove tih snaga" samo zbog toga što se na videu BBC-a ne pominje nikakav plan.⁵²⁰⁵

1603. Nadalje, Stojić ne uspijeva pokazati kako je procjena data na videu BBC-a da se to "čišćenje" moglo obaviti za pet sati u neskladu sa zaključkom da je on znao za mogućnosti snaga.⁵²⁰⁶ Stojić iznosi argument da ta procjena "nimalo ne odražava stvarnost" i tvrdi da je "sukob u Mostaru trajao mjesecima, a ne satima".⁵²⁰⁷ U prilog tvrdnji da je sukob trajao mjesecima, Stojić upućuje na zaključke koji se odnose na kampanju snajperskog djelovanja i opsadu istočnog Mostara, koje su počele u junu 1993., a ne na zaključke o operacijama u zapadnom Mostaru u maju 1993. o kojima se govori na videu BBC-a.⁵²⁰⁸ Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da su prve operacije deložiranja u zapadnom Mostaru, u stvari,

⁵²⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 510; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1276, 1307; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 846.

⁵²⁰¹ Žalbeno vijeće napominje da u transkriptu videa BBC-a stoji sljedeće: "Ministar kaže da su njegove snage svoj dio grada uspjele očistiti za pet sati". Dokazni predmet P04238, str. 3. Međutim, na videu BBC-a su stvarno izgovorene riječi bile: "Ministar kaže da su njegove snage svoju *polovinu* grada uspjele očistiti za pet sati." (kurziv dodat). Dokazni predmet P04238, 43:58-44:03.

⁵²⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 347. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 797-806, 812-818, 822-824, 826-827, 1494-1498.

⁵²⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 347.

⁵²⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 344, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01868.

⁵²⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 348.

⁵²⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 348.

⁵²⁰⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 277.

⁵²⁰⁸ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 277, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1184, 1196.

izvršene u periodu od 9. do 11. maja 1993.,⁵²⁰⁹ što je relativno u skladu s procjenom datom na videu BBC-a. Stojićevi argumenti da izjava koja mu se pripisuje nije bila dovoljno jasna da bi išla u prilog zaključku da je on učestvovao u planiranju operacija u Mostaru⁵²¹⁰ stoga se odbacuju.

1604. Žalbeno vijeće dalje smatra da zaključci Pretresnog vijeća nisu dovedeni u pitanje zbog nepostojanja izričitih referenci na napad od 9. maja 1993. ili na operacije deložiranja na videu BBC-a, naročito u svjetlu gore iznesene analize.⁵²¹¹ Stojić ne uspijeva pokazati da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do zaključaka do kojih je došlo Pretresno vijeće u svjetlu dokaza koje je razmatralo.⁵²¹² Što se tiče Stojićevog argumenta da Pretresno vijeće nije razmotrilo druge zaključke koji su se mogli izvesti iz videa BBC-a, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće smatralo da video BBC-a "govori sam za sebe";⁵²¹³ odnosno, da se "Stojić na njemu predstavio kao vojni rukovodilac HVO-a koji je u maju 1993. godine kontrolisao zapadni Mostar".⁵²¹⁴ Stojić ne navodi dokaznu osnovu za alternativni zaključak da je on "možda" pokušavao da "pokaže da ima snagu ili kontrolu, što nije odgovaralo situaciji na terenu,"⁵²¹⁵ i ne pokazuje kako bi taj zaključak uticao na osporeni zaključak, koji se zasniva na više drugih faktora.⁵²¹⁶ Njegovi argumenti se stoga odbacuju.

1605. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić u svojoj žalbenoj podosnovi 31.1 nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na video BBC-a kako bi zaključilo da je on učestvovao u pripremanju snaga i planiranju vojnih operacija u Mostaru. Njegova žalbena podosnova 31.1 se odbija.

(ii) Navodne greške u ocjeni svjedočenja svjedoka vještaka Davora Marijana i oslanjanju na to svjedočenje (Stojićeva podosnova 31.2)

1606. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo jer je odbacilo određene aspekte svjedočenja svjedoka Marijana, a oslonilo se na druge dijelove.⁵²¹⁷ Stojić tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je Marijan bio pristrasan u njegovu korist i u korist HVO-a u neskladu s tim što se Pretresno vijeće oslonilo na Marijanovo svjedočenje, koje je "rutinski prihvatilo" u cijeloj

⁵²⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 805 (hapšenje i zatočenje muslimanskih stanovnika zapadnog Mostara u periodu od 9. do 11. maja 1993.), 812-815 (u drugoj polovini maja 1993., Muslimani su istjerani iz svojih domova i primorani da prijeđu liniju fronte prema istočnom Mostaru ili su odvedeni na Heliodrom), 816-818 (najmanje 300 Muslimana raseljeno je iz zapadnog Mostara u istočni Mostar 26. maja 1993.).

⁵²¹⁰ V. gore, par. 1599.

⁵²¹¹ V. gore, par. 657, 1601-1602, fusnota 5197.

⁵²¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 344, 346-349 i dokazi koji se tamo navode.

⁵²¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 346.

⁵²¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 346.

⁵²¹⁵ V. gore, par. 1599.

⁵²¹⁶ V. gore, par. 1598.

⁵²¹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 281.

Prvostepenoj presudi, uključujući i to da on nije izdavao nikakve "zapovijedi u vezi s borbenim aktivnostima".⁵²¹⁸ On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je odbacilo Marijanovo svjedočenje na osnovu toga što je on "iznio samo hipoteze",⁵²¹⁹ budući da je Marijan, kao svjedok vještak, imao pravo da ponudi mišljenja u okviru svog stručnog znanja, koja nisu morala biti zasnovana na znanju iz prve ruke.⁵²²⁰ Stojić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije dalo dovoljne razloge za odbacivanje Marijanovih zaključaka i tvrdi da Vijeće nije uzelo u obzir sljedeće: (1) da li su mape i kancelarija prikazani na videu BBC-a bili vojne prirode; (2) nepostojanje dokumentarnih dokaza da je on rukovodio vojnim operacijama u Mostaru; i (3) potkrepljujuće svjedočenje svjedoka Slobodana Božića da su u to vrijeme svi nosili uniforme.⁵²²¹ Stojić tvrdi da Pretresno vijeće, da je uzelo u obzir Marijanovo svjedočenje, ne bi iz videa BBC-a moglo izvesti zaključak da je on učestvovao u planiranju vojnih operacija u Mostaru.⁵²²²

1607. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno odbacilo Marijanovo svjedočenje u vezi s videom BBC-a i da je odluka Vijeća bila obrazložena.⁵²²³ Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije bilo nedosljedno u svom pristupu u vezi s Marijanovim svjedočenjem i da se na njega oslonilo samo kada je bilo nekontroverzno i potkrijepljeno.⁵²²⁴ Tužilaštvo tvrdi da Stojić pogrešno prikazuje pristup Pretresnog vijeća cijelom Marijanovom svjedočenju ili da ga pogrešno shvata.⁵²²⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće odbacilo Marijanovo svjedočenje u vezi s videom BBC-a jer je konstatovano da je ono neuvjerljivo.⁵²²⁶ Tužilaštvo dalje tvrdi da Stojić ne uspijeva pokazati kako Božićevo svjedočenje – čija je vjerodostojnost bila "izuzetno mala"⁵²²⁷ – dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća.⁵²²⁸

1608. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo, nakon što je saslušalo cijelo Marijanovo svjedočenje, da je on "bio na strani Brune Stojića i HVO-a".⁵²²⁹ Pretresno vijeće je

⁵²¹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 281, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 559, 565.

⁵²¹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 282, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 346.

⁵²²⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 282, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-AR73.2, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane u vezi sa statusom Richarda Butlera kao svjedoka vještaka, 30. januar 2008., par. 27 (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 30. januara 2008.), Drugostepenu presudu u predmetu *Semanza*, par. 303.

⁵²²¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 283, gdje se upućuje na Slobodana Božića, T. 36315 (djelimično zatvorena sjednica) (3. februar 2009.).

⁵²²² Stojićev žalbeni podnesak, par. 284.

⁵²²³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 243.

⁵²²⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 244. Tužilaštvo tvrdi da Stojić zanemaruje slučajeve u kojima je Pretresno vijeće primijetilo nedosljednosti u Marijanovom svjedočenju ili pak nedosljednosti u odnosu na druge dokaze. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 244, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 561, 867.

⁵²²⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 244-245, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 559, 565, tom 4, par. 312.

⁵²²⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 246.

⁵²²⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 247, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 551.

⁵²²⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 247.

⁵²²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 346.

smatralo da je Marijan bivši vojnik HVO-a i da je, u cijelom svom iskazu i izvještaju vještaka, nastojao da skine krivicu sa Stojića, a ne da kao vještak daje objektivne odgovore.⁵²³⁰ U vezi sa Stojićevim argumentom da je Pretresno vijeće bilo nedosljedno u pristupu Marijanovom svjedočenju, Žalbeno vijeće prvo podsjeća da je "na Pretresnom veću da prihvati ili odbaci, u celini ili delimično, prilog veštaka".⁵²³¹ Žalbeno vijeće dalje primjećuje da je Pretresno vijeće, u vezi s videom BBC-a, dalo konkretne razloge za odbacivanje Marijanovog zaključka, to jest da je konstatovalo da su njegovi odgovori neuvjerljivi, da on nije bio u kancelariji u vrijeme intervjua i da njegove hipoteze "nisu potkrijepljene dokazima".⁵²³² U drugim dijelovima Prvostepene presude, gdje je Marijanovo svjedočenje prihvaćeno, Žalbeno vijeće primjećuje da je ono generalno bilo potkrijepljeno drugim dokazima.⁵²³³ Nadalje, Pretresno vijeće nije "rutinski" prihvatilo Marijanovo svjedočenje i valja primijetiti da je konstatovalo da je Stojić izdavao operativne zapovijedi direktno HVO-u,⁵²³⁴ što je u suprotnosti s Marijanovim svjedočenjem da predstojnik Odjela obrane nije izdavao zapovijedi u vezi s borbenim aktivnostima.⁵²³⁵ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stojić nije pokazao da je oslanjanje Pretresnog vijeća na Marijanovo svjedočenje u cijeloj Prvostepenoj presudi bilo nedosljedno niti je pokazao primjetnu grešku.⁵²³⁶ Njegovi argumenti se odbacuju.

1609. Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno odbacilo Marijanovo svjedočenje zato što je on nudio hipoteze, Žalbeno vijeće napominje da mišljenja svjedoka vještaka ne moraju biti zasnovana na znanju ili na iskustvu iz prve ruke.⁵²³⁷ Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća na to da, kao i kod svih drugih predočenih dokaza, pretresna vijeća imaju diskreciono ovlaštenje da ocjenjuju pouzdanost i dokaznu vrijednost izvještaja i svjedočenja vještaka.⁵²³⁸ Imajući na umu razloge koje je Pretresno vijeće dalo za odbijanje Marijanovog svjedočenja,⁵²³⁹ i budući da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće odbacilo Marijanovo svjedočenje samo na osnovu toga što je on nudio hipoteze ili iznio dokaze koju nisu dokazi iz prve ruke, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument.

⁵²³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 346.

⁵²³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 58. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 132 ("[P]retresno vijeće može razumno određene dijelove svjedočenja nekog svjedoka prihvatiti, a druge odbaciti.").

⁵²³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 346.

⁵²³³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 495, 505, 544, 600, 640, 676, 679, 694, 702, 767, 772, 855, 924, 946. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u jednom slučaju odbacilo Marijanovo svjedočenje zato što je bilo protivrječno. Prvostepena presuda, tom 1, par. 561.

⁵²³⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 565. V. gore, par. 1427-1435.

⁵²³⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 559, gdje se upućuje, između ostalog, na Davora Marijana, T(f). 35693 (20. januar 2009.), 36073-36074 (27. januar 2009.), dokazni predmet 2D02000, par. 86.

⁵²³⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131.

⁵²³⁷ Odluka u predmetu *Popović i drugi* od 30. januara 2008., par. 27, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 198, Drugostepenu presudu u predmetu *Semanza*, par. 303.

1610. Što se pak tiče Stojićevog argumenta da Pretresno vijeće nije dalo dovoljne razloge za odbacivanje Marijanovog zaključka, Žalbena vijeće podsjeća na to da pretresno vijeće nije "dužno da posebno izloži zbog čega je prihvatilo ili odbacilo neki konkretni iskaz svjedoka".⁵²⁴⁰ S tim u vezi, Žalbena vijeće se nije uvjerilo da nedostaci u vezi s mapama, kancelarijom ili nepostojanjem dokumentarnih dokaza, koje navodi Stojić, dovode u pitanje rezonovanje Pretresnog vijeća, posebno zato što je Pretresno vijeće izričito govorilo o tim pitanjima.⁵²⁴¹ U vezi sa svjedočenjem svjedoka Božića, Žalbena vijeće smatra da nema naznaka da se Pretresno vijeće oslonilo samo na to što je Stojić nosio uniformu na videu BBC-a kako bi došlo do svojih zaključaka, jer je takođe uzelo u obzir njegovo ponašanje i riječi prilikom donošenja zaključka da se on predstavio kao vojni rukovodilac HVO-a koji je kontrolisao zapadni Mostar u maju 1993.⁵²⁴² Stoga Stojić nije pokazao da bi eventualno zanemarivanje tih dokaza imalo uticaja na zaključke Pretresnog vijeća. Stojićevi argumenti se odbacuju.

1611. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je odbacilo Marijanovo svjedočenje u vezi s videom BBC-a i što je zato iz tog video-snimka izvelo zaključak da je on učestvovao u planiranju operacija u Mostaru. Stojićeva žalbena podosnova 31.2 se odbija.

(iii) Stojićevo učešće u planiranju djela nasilja koja su pratila operacije HVO-a u Mostaru (Stojićeva podosnova 31.3)

1612. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak, iz njegovog učešća u planiranju vojnih operacija u Mostaru, da je on učestvovao u planiranju djela nasilja i da nije dalo objašnjenje za taj zaključak.⁵²⁴³ Konkretno, on tvrdi da nije učestvovao u planiranju vojnih operacija i da, čak i da jeste, iz toga ne proizlazi da je učestvovao u planiranju djela nasilja, s obzirom na to da postoje drugi razumni zaključci na osnovu dokaza. Stojić takođe tvrdi da nije bilo dokaza da je on učestvovao u planiranju detalja o tome kako će se operacije izvoditi.⁵²⁴⁴

⁵²³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 69. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131-132.

⁵²³⁹ V. gore, par. 1608.

⁵²⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 139.

⁵²⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 345.

⁵²⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 344, 346. V. dolje, par. 1621.

⁵²⁴³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 285. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 286; Stojićeva replika, par. 70-71.

⁵²⁴⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 285.

1613. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman.⁵²⁴⁵ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće nije samo oslonilo na svoj zaključak da je Stojić planirao operacije, već je konstatovalo da su djela nasilja bila sastavni dio tih operacija.⁵²⁴⁶

1614. Žalbeno vijeće napominje da je odbacilo Stojićeve argumente kojima on osporava svoje učešće u planiranju gore opisanih vojnih operacija u Mostaru.⁵²⁴⁷ Što se tiče Stojićevog argumenta da Pretresno vijeće nije dalo objašnjenje za izvođenje zaključka da je on učestvovao u planiranju djela nasilja, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić, budući da je učestvovao u, između ostalog, planiranju operacija HVO-a u Mostaru 9. maja 1993. i da je nastavio vršiti kontrolu nad HVO-om i Vojnom policijom iako je znao da oni čine zločine u drugim opštinama, posjedovao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁵²⁴⁸ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je HVO, u danima nakon napada od 9. maja 1993., krenuo u kampanju s ciljem deložiranja Muslimana iz zapadnog Mostara iz njihovih stanova i da je na koordinisan način zatočio 1.500 do 2.500 Muslimana.⁵²⁴⁹ Ta koordinisana kampanja bila je praćena djelima nasilja čije razmjere ukazuju na to da su ti zločini "bil[i] dio unaprijed smišljenog plana, a ni u kom slučaju djelo nekolicine nedisciplinovanih pojedinaca".⁵²⁵⁰ Žalbeno vijeće stoga smatra da nije bilo potrebno da Pretresno vijeće daje dalje razloge nakon što je već zaključilo sljedeće: (1) da su zločini i djela nasilja koji su bili počinjeni tokom operacija izvršeni u okviru ostvarivanja "koordinisanog i organizovanog plana";⁵²⁵¹ i (2) da je Stojić učestvovao u planiranju tih operacija.⁵²⁵² Stojić ne potkrepljuje svoju tvrdnju da zaključak da je on učestvovao u planiranju djela nasilja ne proizlazi iz tih ranijih zaključaka. Isto tako, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić ne pokazuje da je to zaključak koji nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao izvesti, posebno zato što on ne nudi nijedan drugi razuman zaključak. Njegovi argumenti se odbacuju.

⁵²⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 248.

⁵²⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 249, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 349. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 250. Tužilaštvo takođe tvrdi da zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da je HVO "sistematski i nasilno deložirao Muslimane". Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 249, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 356.

⁵²⁴⁷ V. gore, par. 1601-1605, 1611.

⁵²⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 426.

⁵²⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 347. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 823, 827, 866, 868, 872, 876, 924, 928, 930-931, 934, 937, 980-987, tom 4, par. 356.

⁵²⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 347. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 823, 827, 866, 868, 872, 876, 924, 928, 930-931, 934, 937, 980-987, tom 4, par. 356. U mjeri u kojoj je "unaprijed smišljeni" plan uključivao obrazac ponašanja u vezi s ubistvom i hotimičnim lišavanjem života, Žalbeno vijeće podsjeća da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. zbog poništenja zaključka u vezi sa selom Duša i nepostojanja bilo kakvog obrasca ubistava koja su činila dio ZZP-a. V. gore, par. 882.

⁵²⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 349. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 797-806, 812-818, 822-824, 826-827, 1494-1498, tom 4, par. 347.

⁵²⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 344, 346, 348-349, 426.

1615. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on učestvovao u planiranju djela nasilja koja su pratila vojne operacije u Mostaru. Njegova žalbena podosnova 31.3 se odbija.

(iv) Zaključak

1616. Ukratko, Stojićeva žalbena osnova 31 se odbija.

(a) Deložacije muslimanskog stanovništva iz zapadnog Mostara (Stojićeve osnove 32 i 33)

1617. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO, počevši od juna 1993., protjerao mnoge Muslimane iz zapadnog Mostara, deložirajući ih iz njihovih domova i čineći nad njima zločine.⁵²⁵³ Vijeće je zaključilo da Stojić nije bio samo obaviješten o deložacijama, nego je i "aktivno učestvovao u organizaciji i sprovođenju tih kampanja deložacije",⁵²⁵⁴ i namjeravao da djela nasilja povezana s kampanjama deložacije budu počinjena.⁵²⁵⁵ U vezi s tim, Pretresno vijeće je uzelo u obzir sljedeće: (1) to što je Stojić primio izvještaj od Dragana Ćurčića od 2. juna 1993. (dalje u tekstu: Ćurčićev izvještaj od 2. juna 1993.),⁵²⁵⁶ u kojem ga ovaj obavještava o useljavanju pripadnika HVO-a u prazne stanove koji su im dodijeljeni u Čapljini i Mostaru; (2) izvještaj Glavnog stožera od 14. juna 1993. (dalje u tekstu: Izvještaj CED-a), kojim ga se obavještava o deložacijama Muslimana iz zapadnog Mostara;⁵²⁵⁷ i (3) izvještaj Stojana Vrlića od 5. jula 1993. (dalje u tekstu: Vrlićev izvještaj od 5. jula 1993.), koji je sadržavao spisak muslimanskih domova u kojima će biti izvršena racija to večer.⁵²⁵⁸ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir sljedeće: (1) 16. juna 1993., predstavnici međunarodne zajednice obavijestili su, pored ostalih, Stojića o protjerivanju Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar, na osnovu, između ostalog, dokaznih predmeta P03804 i P09712;⁵²⁵⁹ (2) Stojić je rekao predstavnicima međunarodne zajednice na večeri 17. jula 1993. da je "gubitak teritorija u nekim regijama smišljena strategija HVO-a, čiji je cilj da se izvrši maksimalan pritisak na južni dio grada Mostara", izrazio je "zabrinutost" za sudbinu muslimanskih civila, stanovnika zona pod kontrolom ABiH u istočnom Mostaru, predložio evakuaciju što većeg broja tih civila i ponudio pomoć, te je procijenio da će sukob između

⁵²⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 876, 900, 914, 920, 934-935, tom 4, par. 57, 356.

⁵²⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 355.

⁵²⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 357.

⁵²⁵⁶ Dokazni predmet P02608. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 351, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02608.

⁵²⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 351, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02770.

⁵²⁵⁸ Dokazni predmet P03181. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 352, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03181.

⁵²⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 350, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P02806 (povjerljivo), P03804 (povjerljivo), P09712 (povjerljivo).

Muslimana i Hrvata u Mostaru biti razriješen u roku od 20 dana;⁵²⁶⁰ i (3) svjedoku DZ je rečeno da je Stojić osoba zadužena za provođenje plana o čišćenju Mostara, i čuo je kako pripadnici HVO-a govore da je Stojić naredio deložacije i uništavanje domova.⁵²⁶¹

(i) Da li je Stojić primao izvještaje u vezi s deložacijama Muslimana i zločinima počinjenim nad njima i da li je učestvovao u organizaciji i provođenju kampanja deložacije (Stojićeva podosnova 33.1)

1618. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zanemarilo očigledno relevantne dokaze prilikom donošenja svojih zaključaka.⁵²⁶² Upućujući na svoje argumente iznesene na suđenju, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo svjedočenje svjedoka Slobodana Božića,⁵²⁶³ koji je izjavio da bi na sve dokumente koje bi primio Odjel obrane bio stavljen žig, da su bili zavedeni i da bi ih Stojić potpisao.⁵²⁶⁴ Budući da na Izvještaju CED-a i na Vrličevom izvještaju od 5. jula 1993. nije bilo ni žiga ni njegovog potpisa, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da su oni bili primljeni.⁵²⁶⁵ On tvrdi da drugdje Pretresno vijeće nije uzelo u obzir jedan drugi dokument jer na njemu nije bilo potpisa, žiga ni pečata.⁵²⁶⁶ Stojić tvrdi da dostavna knjiga, u kojoj je navedeno da li su dokumenti primljeni, nije uvrštena u spis.⁵²⁶⁷ On takođe tvrdi da Ćurčićev izvještaj od 2. juna 1993. nije relevantan jer on nije imao ulogu u dodjeljivanju stanova⁵²⁶⁸ i da se dokazni predmeti P03804 i P09712 ne odnose na njega.⁵²⁶⁹ Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao, na osnovu samo jednog izvještaja o tome da su ga predstavnici međunarodne zajednice 16. juna 1993. upozorili na deložacije, konstatovati da je jedini razuman zaključak taj da je on aktivno učestvovao u organizaciji i provođenju deložacija.⁵²⁷⁰

1619. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić znao za deložacije Muslimana iz zapadnog Mostara, budući da je primio relevantne izvještaje.⁵²⁷¹

⁵²⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 353.

⁵²⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 354.

⁵²⁶² Stojićev žalbeni podnesak, par. 295.

⁵²⁶³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 295, gdje se upućuje na Stojićev završni podnesak, par. 482, Stojićevu završnu riječ, T. 52399 (16. februar 2011.).

⁵²⁶⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 295, gdje se upućuje na Slobodana Božića, T. 36246-36247 (3. februar 2009.).

⁵²⁶⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 295. Stojić tvrdi da rukom napisano ime "Bruno" na Izvještaju CED-a (dokazni predmet P02770) dodatno dovodi u sumnju to da ga je on vidio, a da je na Vrličevom izvještaju od 5. jula 1993. (dokazni predmet P03181) pečat Vojne policije, koji pokazuje da ga je ona primila. Stojićev žalbeni podnesak, par. 295.

⁵²⁶⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 295, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 117.

⁵²⁶⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 295, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D01399.

⁵²⁶⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 295, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 730-733.

⁵²⁶⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 295.

⁵²⁷⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 296.

⁵²⁷¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 257, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 351-352, 355. Tužilaštvo konkretno navodi da Stojić: (1) ignoriše činjenicu da je Vrličev izvještaj od 5. jula 1993. (dokazni predmet P03181) bio naslovljen na njega lično i da su na njemu bili pečati Odjela obrane; (2) netačno o pečatu govori kao o pečatu Vojne policije jer se radi o pečatu Odjela obrane na kojem je skraćenica za Vojnu policiju "VP"; i

Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće smatralo da je vjerodostojnost Slobodana Božića "izuzetno mala"⁵²⁷² i da je to što Stojić nije bio uključen u dodjeljivanje stanova irelevantno za pitanje da li mu je bio poznat sadržaj Čurčićevog izvještaja od 2. juna 1993.⁵²⁷³ Tužilaštvo takođe tvrdi da dokazni predmeti P03804 i P09712 pokazuju da su Stojić i drugi članovi UZP-a djelovali zajedno u provođenju kampanje protjerivanja, i da je bilo razumno da se Pretresno vijeće na njih osloni.⁵²⁷⁴ Tužilaštvo nadalje tvrdi da je "nemoguće" da Stojić, koji se nalazio u zapadnom Mostaru u vrijeme počinjenja zločina, nije znao da se to dešavalo.⁵²⁷⁵

1620. Stojić replicira da to što je pokazano da je neki dokument bio poslan, generalno, Odjelu obrane ne dokazuje van svake razumne sumnje da ga je on vidio.⁵²⁷⁶

1621. Žalbeno vijeće podsjeća da treba početi od pretpostavke da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki dokaz koji je očigledno relevantan.⁵²⁷⁷ Što se tiče iskaza Slobodana Božića, Žalbeno vijeće primjećuje da je taj svjedok opisao "način na koji su dokumenti zaprimani i dalje se slali u procedure" od strane Odjela obrane, tj. da bi po prijemu na njih bio stavljen žig, a Stojić bi ih potpisao i naveo kome ih treba prosljediti radi dalje obrade.⁵²⁷⁸ Pretresno vijeće nije izričito uzelo u obzir svjedočenje ovog svjedoka kad je donosilo zaključke o izvještajima koje je Stojić primao u vezi sa zapadnim Mostarom.⁵²⁷⁹ Međutim, Žalbeno vijeće takođe napominje da je, prije toga u Prvostepenoj presudi, Pretresno vijeće konstatovalo da je "saslušalo i analiziralo iskaz [Slobodana Božića] u cijelosti", ali da je smatralo da je njegova vjerodostojnost "izuzetno mala" u vezi s jednim pitanjem,⁵²⁸⁰ te je podsjetilo da "svjedočenje [Slobodana Božića] ne smatra odviše vjerodostojnim"⁵²⁸¹ i zaključilo da je, "[t]okom cijelog svjedočenja, Slobodan Božić [...] krajnje neodređeno odgovarao na sva pitanja u vezi s eventualnom odgovornošću optuženog Stojića".⁵²⁸² Žalbeno vijeće se stoga uvjerilo da Pretresno vijeće nije zanemarilo svjedočenje Slobodana Božića

(3) priznaje da se njegovo ime "Bruno" nalazi na Izvještaju CED-a (dokazni predmet P02770), ali je njegov argument nelogičan. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 258. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 330-332, 336-337 (21. mart 2017.). Osim toga, kad je riječ o Izvještaju CED-a, tužilaštvo tvrdi da su svjedoci "potvrdili da je Stojić primio izvještaje koji su nastali u Centru za elektroničko djelovanje Glavnog stožera HVO-a, CED-u". Žalbeni pretres, ŽT. 336 (21. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 736, tom 2, par. 870.

⁵²⁷² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 258, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 551.

⁵²⁷³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 259.

⁵²⁷⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 260.

⁵²⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 261.

⁵²⁷⁶ Stojićeva replika, par. 70.

⁵²⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁵²⁷⁸ Slobodan Božić, T. 36246-36247 (3. februar 2009.).

⁵²⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 351-352, 355.

⁵²⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 551 (gdje se govori o ovlaštenjima Kolegija Odjela obrane).

⁵²⁸¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 573.

⁵²⁸² Prvostepena presuda, tom 1, par. 551.

u vezi s prijemom izvještaja od strane Odjela obrane, nego da je njegovo svjedočenje razmotrilo s oprezom, tako da se generalno na njegovo svjedočenje oslanjalo onda kada je bilo potkrijepljeno drugim dokazima.⁵²⁸³ S obzirom na to da pretresno vijeće može razumno određene dijelove svjedočenja nekog svjedoka prihvatiti, a druge odbaciti,⁵²⁸⁴ Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije izričito uzelo u obzir svjedočenje Slobodana Božića u svojoj diskusiji o izvještajima u vezi s deložacijama Muslimana u zapadnom Mostaru. Ovaj argument se stoga odbacuje.

1622. Što se tiče samih dokaznih predmeta, Žalbeno vijeće napominje da je na Izvještaju CED-a rukom napisano ime "Bruno", a da su Ćurčićev izvještaj od 2. juna 1993. i Vrlićev izvještaj od 5. jula 1993. oba naslovljena lično na Stojića, iz čega je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da su mu oni zaista bili predati.⁵²⁸⁵ Žalbeno vijeće takođe odbacuje tvrdnju da je Pretresno vijeće zanemarilo jedan drugi dokaz iz drugog odjela zbog toga što na njemu nije bilo ni pečata ni potpisa jer je Vijeće u autentičnost tog dokumenta posumnjalo po drugim osnovama.⁵²⁸⁶ Kad je riječ o dostavnoj knjizi, kao što Stojić i sam kaže,⁵²⁸⁷ taj dokument nije uvršten u spis.⁵²⁸⁸ Prema tome, nije se moglo očekivati da Pretresno vijeće uzme u obzir dostavnu knjigu u svom razmatranju. Što se tiče dokaznih predmeta P03804 i P09712, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće nije oslonilo na te dokumente na osnovu toga što ih je Stojić primio i bio upoznat s njihovim sadržajem.⁵²⁸⁹ U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je uzelo u obzir Ćurčićev izvještaj od 2. juna 1993., Vrlićev izvještaj od 5. jula 1993. i Izvještaj CED-a na osnovu toga što ih on nije primio.⁵²⁹⁰

1623. U vezi s Ćurčićevim izvještajem od 2. juna 1993., Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na to što je Stojić znao za napuštene stanove, uz druge dokaze, kako bi pokazalo da je on bio svjestan da se deložacije dešavaju, a ne kako bi konstatovalo da je on imao ulogu u

⁵²⁸³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 472, 495, 556, 573 (Pretresno vijeće je objasnilo da su, iako je pridalo vrlo malu vjerodostojnost Slobodanu Božiću, drugi dokazi ipak išli u prilog njegovom svjedočenju u vezi s ovlaštenjima za imenovanja predsjednika HZ HB i predstojnika Odjela obrane), 583, 675, 834, tom 2, par. 765, 768, 784, 1231, 1455, 1496, tom 3, par. 16, 57, tom 4, par. 82, 293, 300, 325 (Pretresno vijeće je konstatovalo da Stojić od 15. novembra 1993. više nije imao nikakvu kontrolu nad oružanim snagama i Vojnom policijom, imajući u vidu: (1) izjavu Slobodana Božića da poslije novembra 1993. Stojić više nikad nije došao u Odjel obrane; i (2) odsustvo drugih dokaza).

⁵²⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 132.

⁵²⁸⁵ Dokazni predmet P02770, str. 1; dokazni predmet P02608, str. 2; dokazni predmet P03181, str. 2. Žalbeno vijeće takođe smatra da Stojić ne objašnjava zašto dokazni predmet P03181 treba zanemariti, budući da on nosi pečat koji pokazuje da ga je Odjel obrane primio. V. dokazni predmet P03181, str. 2.

⁵²⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 116-117.

⁵²⁸⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 295.

⁵²⁸⁸ V. dokazni predmet 2D01399 (pismo hrvatskog Ministarstva pravosuđa u kojem se navodi da ne posjeduje arhivski materijal iz Odjela obrane).

⁵²⁸⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 350. V. takođe gore, par. 1617.

⁵²⁹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 351-352.

dodjeljivanju stanova.⁵²⁹¹ Stoga se Stojićev argument u vezi s tim odbacuje. Kad je riječ o dokaznim predmetima P03804 i P09712, mada se u njima ne pominje konkretno Stojić, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na druge dokaze u kojima se izričito navodi da je on predstavnicima međunarodne zajednice 16. juna 1993. rekao da deložacije vrše kriminalci koji nisu pod kontrolom HVO-a.⁵²⁹² Prema tome, Stojić ne pokazuje da taj zaključak ne stoji na osnovu preostalih dokaza. U tom pogledu, Stojić takođe ne potkrepljuje svoj argument da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti zaključak koji je donijelo Vijeće na osnovu izvještaja od 16. juna 1993., naročito s obzirom na to da ne nudi nikakav drugi razuman zaključak. Stojićevi argumenti se odbacuju.

1624. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on primao izvještaje u vezi s deložacijom Muslimana i zločinima koji su nad njima počinjeni u Mostaru počevši od juna 1993., i da je takođe aktivno učestvovao u organizovanju i provođenju kampanja deložacije. Njegova žalbena podosnova 33.1 se odbija.

(ii) Da li su Stojić i vlasti HVO-a zaista namjeravali da kazne počinioce zločina nad Muslimanima u Mostaru (Stojićeva podosnova 33.2)

1625. Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze o tome da je Stojić 2. juna 1993. obavijestio HVO o mjerama preduzetim radi sprečavanja krađa u stanovima,⁵²⁹³ zajedno s daljim dokazima o tome da su Ćorić, Pušić, Stojić i Prlić, kada su ih 16. juna 1993. predstavnici međunarodne zajednice informisali o tome da se vrše deložacije, odgovorili da deložacije vrše "kriminalci nad kojima HVO nema kontrolu".⁵²⁹⁴ Pretresno vijeće je stoga zaključilo da vlasti HVO-a nisu zaista namjeravale da spriječe zločine nad Muslimanima.⁵²⁹⁵ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da, u svjetlu tih dokaza, kao i činjenice da je HVO nastavio da čini zločine tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica i da je Stojić ohrabrivao činjenje zločina od strane Naletilićevih vojnika, on nije namjeravao da spriječi ili kazni ove zločine koje je počinio HVO, uključujući Vojnu policiju, uprkos tome što je imao *de facto* moć da to učini.⁵²⁹⁶

1626. Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da on nije namjeravao da kazni počinioce zločina nad

⁵²⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 351, 355.

⁵²⁹² Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 788, gdje se upućuje na Antoona van der Grintena, T(f). 21046, 21048 (10. juli 2007.), dokazni predmet P02806 (povjerljivo), str. 2. V. Antoon van der Grinten, T. 21046-21050 (10. juli 2007.).

⁵²⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 422.

⁵²⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 422. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 350.

⁵²⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 422.

Muslimanima.⁵²⁹⁷ On tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) zanemarilo dokaze o zapisniku sa sastanka HZ(R) HB 31. maja 1993. (dalje u tekstu: Zapisnik od 31. maja 1993.),⁵²⁹⁸ u kojem se traži da se preduzmu odgovarajuće mjere za sprečavanje zločina u Mostaru;⁵²⁹⁹ (2) propustilo da adekvatno razmotri njegovu zapovijed izdatu istog dana (dalje u tekstu: Stojićeva zapovijed od 31. maja 1993.),⁵³⁰⁰ kojom se naređuju policijski sat, pregled vozila i hapšenja;⁵³⁰¹ i (3) ignorisalo druge dokaze koji pokazuju koji koraci su preduzeti da se suzbije kriminal u Mostaru.⁵³⁰² Stojić tvrdi da njegova izjava predstavnicima međunarodne zajednice da deložacije vrše "kriminalci nad kojima HVO nema kontrolu" ide u prilog zaključku da je on preduzeo korake da se spriječe zločini.⁵³⁰³

1627. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman i da ga ne dovodi u pitanje Stojićeva zapovijed od 31. maja 1993., kao ni drugi dokazi na koje se on poziva.⁵³⁰⁴

1628. U vezi s mjerama za suzbijanje kriminaliteta preduzetim 31. maja 1993., Žalbeno vijeće napominje da se u Zapisniku od 31. maja 1993. navodi da, između ostalog, treba "preduzeti sve raspoložive mjere za suzbijanje kriminala, osobito pljačke privatne imovine iz stanova, na području opštine Mostar",⁵³⁰⁵ dok se u Stojićevoj zapovijedi od 31. maja 1993. naređuje svim pripadnicima vojne i civilne policije na kontrolnim punktovima oko Mostara provođenje policijskog sata i obaveznog pregleda vozila, kao i hapšenje osoba sa robom nepoznatog porijekla u Mostaru.⁵³⁰⁶ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije izričito uzelo u obzir Zapisnik od 31. maja 1993., ali da je pažljivo ocijenilo Stojićevu zapovijed od 31. maja 1993., i posebno uzelo u obzir činjenicu da su Stojić i Branko Kvesić, predstojnik Odjela za unutarnje poslove, tu zapovijed izdali radi suzbijanja krađa.⁵³⁰⁷

1629. Osim toga, Žalbeno vijeće podsjeća da je zaključak da Stojić nije namjeravao da spriječi ili kazni zločine bio zasnovan i na drugim zaključcima i faktorima,⁵³⁰⁸ uključujući i sljedeće: (1) HVO

⁵²⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 320.

⁵²⁹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 297-298, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 422-423.

⁵²⁹⁸ Dokazni predmet P02575. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 298, gdje se upućuje na dokazni predmet P02575.

⁵²⁹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 298, gdje se upućuje na dokazni predmet P02575, str. 1-2.

⁵³⁰⁰ Dokazni predmet P02578. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 298, gdje se upućuje na dokazni predmet P02578.

⁵³⁰¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 298, gdje se upućuje na dokazni predmet P02578, str. 1.

⁵³⁰² Stojićev žalbeni podnesak, par. 298, gdje se upućuje na dokazne predmete P04111, 2D00854, P06730, P07035.

⁵³⁰³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 298, gdje se upućuje na dokazni predmet P02806 (povjerljivo).

⁵³⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 262. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 256. Tužilaštvo nadalje ukazuje na kampanju masovnih i sistematskih zločina HVO-a nad Muslimanima koja je tada bila u toku i ističe zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevim propustom da spriječi i kazni te zločine. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 263, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 415, 423, 427, dokazni predmet P07035, str. 4, 6, 11.

⁵³⁰⁵ Dokazni predmet P02575, str. 2 (kurziv izostavljen).

⁵³⁰⁶ Dokazni predmet P02578, str. 1.

⁵³⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 446, gdje se upućuje na dokazni predmet P02578.

⁵³⁰⁸ V. gore, par. 1491-1492, 1494-1495.

je nastavio da čini zločine tokom čitavog relevantnog perioda;⁵³⁰⁹ (2) Stojić je učestvovao u vojnim operacijama HVO-a ili ih planirao tokom cijelog tog perioda, znao je za počinjenje zločina, te je stoga namjeravao da ti zločini budu počinjeni;⁵³¹⁰ i (3) podsticao je počinjenje zločina od strane Naletilićevih vojnika tako što ih je u više navrata pohvalio znajući da čine zločine.⁵³¹¹ U svjetlu navedenog, Žalbeno vijeće smatra da dokazi na koje se poziva Stojić – koji dodatno potvrđuju da je on znao da se čine zločini, a da je propustio da preduzme adekvatne mjere kako bi to prestalo – ne pokazuju nijednu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće takođe odbacuje, iz istih razloga, tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zanemarilo druge dokaze koji pokazuju Stojićevu uključenost u suzbijanje zločina, od kojih su neki počinjeni nakon što je on prestao biti član UZP-a u novembru 1993.,⁵³¹² ili u ocjeni njegove izjave predstavnicima međunarodne zajednice. Stojić nije pokazao kako bi ti dokazi mogli dovesti u pitanje zaključak Pretresnog vijeća u vezi s tim. Ti argumenti se odbacuju.

1630. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da on i vlasti HVO-a nisu zaista namjeravali da kazne počinioce zločina nad Muslimanima. Njegova žalbena podosnova 33.2 se odbija.

(iii) Navodne greške u ocjeni Stojićevih komentara iznesenih 17. jula 1993. (Stojićeva podosnova 33.3)

1631. Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti, na osnovu njegovih izjava na večeri 17. jula 1993., da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on aktivno učestvovao u organizovanju i provođenju kampanja deložacije u Mostaru.⁵³¹³ Stojić, konkretno, tvrdi: (1) da se te izjave odnose na vojni pritisak na ABiH, a ne na deložacije civila;⁵³¹⁴ (2) da nijedan od komentara koji mu se pripisuju ne "odgovara načinu na koji su se događaji kasnije odvijali",⁵³¹⁵ budući da sukob u Mostaru nije bio razriješen u roku od 20 dana i da je do sljedećeg napada HVO-a došlo 24. avgusta 1993.;⁵³¹⁶ (3) da je on izrazio zabrinutost za civile i ponudio

⁵³⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423.

⁵³¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 426. V. gore, par. 1494.

⁵³¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 420, 423. V. gore, par. 1498-1499.

⁵³¹² V. dokazne predmete P04111 (zapisnik sa sastanka HZ(R) HB 11. avgusta 1993. u kojem se generalno poziva na uvođenje mjera prevencije kriminala), 2D00854 (zapisnik sa sastanka 17. septembra 1993. na kojem se raspravljalo o koracima za uspostavljanje sudskog sistema i suzbijanje kriminala), P06730 (policijski izvještaj od 18. novembra 1993. s detaljnim prikazom krivične istrage u vezi s deložacijama), P07035 (izvještaj od 4. decembra 1993. hrvatskoj sigurnosno-informativnoj službi u kojem se daje detaljan prikaz utvrđenih činjenica o zločinima).

⁵³¹³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 306. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 299-300.

⁵³¹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 301, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03545 (povjerljivo), str. 9, P03547, str. 3.

⁵³¹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 302.

⁵³¹⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 302, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 945-972, dokazne predmete P10217 (povjerljivo), par. 125, P03530 (povjerljivo), par. 3.

pomoć za njihovu evakuaciju, što je u neskladu sa zaključkom Pretresnog vijeća;⁵³¹⁷ (4) da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je "malo vjerovatno" da bi on dao inkriminirajuće izjave na neformalnoj večeri s predstavnicima međunarodne zajednice;⁵³¹⁸ i (5) da je Pretresno vijeće zanemarilo alternativni razuman zaključak da je on pokušavao da iznese čvrst i snažan stav pred međunarodnim posmatračima u teškoj vojnoj situaciji.⁵³¹⁹

1632. Tužilaštvo je u odgovoru iznijelo sljedeće: (1) Stojić ignoriše činjenicu da su predstavnici međunarodne zajednice iz njegovih komentara shvatili da će vojni pritisak HVO-a istjerati muslimanske civile iz istočnog Mostara;⁵³²⁰ (2) istočni Mostar je bio izložen dugotrajnom vojnom napadu HVO-a;⁵³²¹ (3) Pretresno vijeće je ispravno odlučilo da ne prihvati njegovu navodnu zabrinutost za civile kao iskrenu;⁵³²² (4) Stojićev argument da nije vjerovatno da bi on rekao bilo što inkriminirajuće ne pokazuje grešku;⁵³²³ i (5) čak i da on jeste nastojao da iznese čvrst i snažan stav, to ne pokazuje da je nerazumno to što se Pretresno vijeće oslonilo na njegove komentare.⁵³²⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da razuman zaključak Pretresnog vijeća dodatno podupiru drugi dokazi o Stojićevoj ulozi i uključenosti u događaje u Mostaru.⁵³²⁵

1633. Preliminarno, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije donijelo zaključak da je Stojić aktivno učestvovao u kampanjama deložacije u Mostaru samo na osnovu njegovih izjava na večeri 17. jula 1993., nego i na osnovu drugih dokaza i zaključaka.⁵³²⁶ U mjeri u kojoj Stojić tvrdi suprotno,⁵³²⁷ ta tvrdnja se odbacuje.

1634. Što se tiče Stojićevog argumenta da se komentari koji su mu pripisani nisu odnosili na deložacije civila, nego na primjenu vojnog pritiska na ABiH, Žalbeno vijeće napominje da je, u odjeljku u kojem se govori o njegovom znanju o zločinima u istočnom Mostaru, Pretresno vijeće primijetilo da je Stojić rekao da je strategija HVO-a bila da izvrši "maksimalni pritisak na ABiH s

⁵³¹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 303. Nadalje, Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo "značajnu nedosljednost" između izjave svjedoka DZ i njegovog usmenog svjedočenja. Stojićev žalbeni podnesak, par. 303, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T. 26791 (zatvorena sjednica) (24. januar 2008.); dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 34.

⁵³¹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 304, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 87.

⁵³¹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 305, gdje se upućuje na dokazne predmete P03545 (povjerljivo), str. 8, P03530 (povjerljivo), str. 5.

⁵³²⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 265, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 361.

⁵³²¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 265, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1018, 1378.

⁵³²² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 265.

⁵³²³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 265.

⁵³²⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 265. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 330-331 (21. mart 2017.).

⁵³²⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 264 i dokazi koji se tamo navode.

⁵³²⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 350-352, 354. V. gore, par. 1617.

⁵³²⁷ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 299.

juga Mostara, a [...] da se ostavi otvoren put [...] kojim se snage ABiH mogu izvući".⁵³²⁸ Vijeće je takođe uzelo u obzir činjenicu da je analiza situacije od strane pripadnika međunarodnih organizacija ukazivala na sljedeće: (1) Stojić je, po svemu sudeći, bio uvjeren u sposobnost svojih snaga da postignu definitivno vojno rješenje "problema Muslimana" u Mostaru;⁵³²⁹ i (2) vojni pritisak HVO-a, u kombinaciji s granatiranjem i izolacijom istočnog Mostara, doveo bi do nestašice hrane i vode, što bi zatim dovelo do odlaska civila.⁵³³⁰ Prema tome, Žalbena vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir Stojićevu izjavu o vojnoj strategiji HVO-a u vezi s ABiH. Međutim, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir efekt koji bi takva strategija imala na civilno stanovništvo i zaključilo da je "plan djelovanja o kojem je govorio Bruno Stojić nužno [...] bio usmjeren protiv stanovništva istočnog Mostara, a ne samo na snage ABiH".⁵³³¹ Stojić ne tvrdi, a još manje pokazuje, da se ti ciljevi strategije HVO-a međusobno isključuju. Osim toga, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić znao za granatiranje istočnog Mostara, za napade na predstavnike međunarodnih organizacija u tom dijelu grada, kao i za nestašicu hrane i vode kojoj je bilo izloženo muslimansko stanovništvo.⁵³³² Žalbena vijeće stoga konstatuje da Stojić samo iznosi jedno tumačenje svojih izjava, koje je Pretresno vijeće primilo na znanje. U svjetlu navedenog, Žalbena vijeće zaključuje da Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u razmatranju njegovih izjava na osnovu toga što se njegov komentar odnosio na primjenu pritiska na ABiH. Stojićev argument se odbacuje.

1635. Kad je riječ o Stojićevom argumentu da se njegovi komentari ne podudaraju s činjenicom da nije bilo napada HVO-a sve do 24. avgusta 1993., Žalbena vijeće smatra da Stojić iskrivljeno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće jeste zaključilo da je u Mostaru došlo do napada HVO-a koji je počeo 23. avgusta 1993., u odjeljku Prvostepene presude na koji ukazuje Stojić,⁵³³³ ali je takođe konstatovalo da su, "sredinom jula 1993., snage HVO-a provele još jedan krug deložacija, protjeravši [iz zapadnog Mostara] Muslimane, uključujući žene, djecu i starce", i da su se te operacije "nastavile tokom cijele druge polovine jula i u avgustu 1993. godine".⁵³³⁴ Do tih napada je došlo u vrijeme kad je Stojić iznio svoje komentare, i stoga se njegov argument kojim tvrdi suprotno odbacuje. Što se tiče Stojićevog argumenta o njegovoj procjeni trajanja sukoba,

⁵³²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 361, gdje se upućuje na dokazni predmet P03545 (povjerljivo), str. 8. V. takođe dokazni predmet P03547, str. 3; Prvostepena presuda, tom 4, par. 353.

⁵³²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 361, gdje se upućuje na dokazni predmet P03545 (povjerljivo), str. 9. V. takođe dokazni predmet P03547, str. 3.

⁵³³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 361-362.

⁵³³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 362 (kurziv dodat).

⁵³³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 362.

⁵³³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 947-972.

⁵³³⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 920. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 919, gdje se upućuje na dokazni predmet P10038, par. 24 ("22. jula 1993., šest vojnika HVO-a došlo je u stan *Jasmine Čišić*, koju su, zajedno s porodicom,

Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je njegova izjava da će se sukob razriješiti u roku od 20 dana nužno u neskladu s njegovom ocjenom situacije 17. jula 1993. Stojić stoga nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na te dokaze. I bez obzira na to, Stojić nije pokazao kako bi se ta navodna nepodudarnost mogla odraziti na osporeni zaključak koji se temelji na raznim drugim faktorima.⁵³³⁵ Taj argument se odbacuje.

1636. U vezi sa Stojićevim argumentom da oslanjanje Pretresnog vijeća na te izjave nije u skladu s njegovom zabrinutošću i nuđenjem pomoći civilnom stanovništvu, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir dokaze da je Stojić "izrazio 'zabrinutost'" i "predložio [...] evakuaciju što većeg broja tih civila i ponudio pomoć".⁵³³⁶ Bez obzira na to, Pretresno vijeće je zaključilo, na osnovu sveukupnih dokaza, da je Stojić učestvovao u organizovanju i provođenju kampanja deložacije.⁵³³⁷ Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće Stojićevoj zabrinutosti i nuđenju pomoći pridalo malu težinu ili im nije uopšte pridalo težinu i da nije te izjave prihvatilo kao iskrene. Stojić naprosto pokušava tumačenje dokaza koje je dalo Pretresno vijeće zamijeniti svojim tumačenjem, i ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do tog zaključka. Njegov argument se odbacuje.⁵³³⁸ Nadalje, Žalbeno vijeće odbacuje kao neuvjerljiv Stojićev argument da je "malo vjerovatno" da bi on iznio inkriminirajuće izjave na večeri.⁵³³⁹ Što se tiče Stojićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir mogućnost drugog razumnog zaključka, tj. da je on naprosto pokušavao da iznese čvrst i snažan stav, Pretresno vijeće je dokaze na koje se on sada poziva razmotrilo u svojoj diskusiji u vezi s njegovim učešćem u događajima.⁵³⁴⁰ Osim toga, Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije pokazao kako je taj mogući zaključak u neskladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on bio aktivno uključen u organizovanje i provođenje kampanja deložacije u Mostaru. Stojićev argument se odbacuje.

odveli u Semovac, u sjevernom dijelu Mostara; [k]ada su tamo stigli, vojnici su im saopštili da 'smij[u] napustiti zapadno područje"'.) (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

⁵³³⁵ V. gore, par. 1617, 1633.

⁵³³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 353, gdje se upućuje na svjedoka DV, T(f). 22895-22896 (djelimično zatvorena sjednica) (1. oktobar 2007.), dokazne predmete P10217 (povjerljivo), par. 124, P03545 (povjerljivo), str. 9. V. također Prvostepena presuda, tom 4, par. 361, gdje se upućuje na dokazni predmet P03545 (povjerljivo), str. 9.

⁵³³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 355. V. gore, par. 1598, 1601-1604, 1610-1611, 1614-1615, 1617, 1621-1624.

⁵³³⁸ Žalbeno vijeće također odbacuje Stojićev argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri nedosljednost između izjave svjedoka DZ i njegovog iskaza, s obzirom na to da je Pretresno vijeće razmotrilo sadržaj njegovog iskaza. Prema tome, Stojić ne pokazuje da su dokazi slične prirode mogli imati uticaja na zaključke Pretresnog vijeća. Prvostepena presuda, tom 4, par. 353, 355. V. svjedok DZ, T. 26791 (zatvorena sjednica) (24. januar 2008.); dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 34. V. dolje, par. 1641-1643.

⁵³³⁹ Žalbeno vijeće smatra da sudska praksa koju Stojić navodi u prilog svojim argumentima ni u činjeničnom ni u pravnom smislu nije relevantna za njegov slučaj. V. Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 87 (Žalbeno vijeće je smatralo da prisustvo Radislava Krstića na tri sastanka ne pokazuje da je on bio svjestan genocidne namjere Ratka Mladića jer je malo vjerovatno da bi Mladić o tome govorio pred rukovodiocima iz UNPROFOR-a ili pred stranim medijima).

⁵³⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, fusnote 796 (gdje se upućuje na dokazni predmet P03545), 797 (gdje se upućuje na dokazne predmete P03545 i P03530).

1637. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na izjave na večeri 17. jula 1993., koje se njemu pripisuju, u prilog svom zaključku da je on bio aktivno uključen u organizovanje i provođenje kampanja deložacije. Njegova žalbena podosnova 33.3 se odbija.

(iv) Navodne greške u vezi s vjerodostojnošću i svjedočenjem svjedoka DZ (Stojićeve osnove 32 i 33.4)

1638. Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenje svjedoka DZ u više navrata prilikom razmatranja Stojićeve odgovornosti. Konkretno, svjedočenje svjedoka DZ je korišteno, zajedno s drugim dokazima, za zaključak da je Stojić predstavljao HVO na mirovnim pregovorima.⁵³⁴¹ Nadalje, prilikom donošenja zaključka da je Stojić učestvovao u planiranju operacija deložacije Muslimana iz zapadnog Mostara i, stoga, namjeravao djela nasilja povezana s tim operacijama,⁵³⁴² Pretresno vijeće je uzelo u obzir, između ostalog, to da je svjedok DZ: (1) čuo od Vladislava Pogarčića da je Stojić zadužen za provođenje plana čišćenja Mostara; i (2) čuo kako pripadnici HVO-a govore da je Stojić naredio deložacije ljudi iz njihovih domova i da se njihove kuće u Mostaru spale.⁵³⁴³ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir svjedočenje svjedoka DZ, kao i druge dokaze, da bi zaključilo kako je Stojić znao za zločine u istočnom Mostaru, kao što su granatiranje i napadi na predstavnike međunarodne zajednice.⁵³⁴⁴

a. Navodne greške u vezi s vjerodostojnošću svjedoka DZ (Stojićeva osnova 32)

1639. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i/ili utvrđivanju činjeničnog stanja time što nije dalo ocjenu i/ili donijelo "obrazloženu odluku" u vezi s pouzdanošću i vjerodostojnošću svjedoka DZ.⁵³⁴⁵ Konkretno, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava time što je zanemarilo tvrdnju odbrane da taj svjedok nije vjerodostojan, što nije donijelo eksplicitne zaključke u vezi s njegovom vjerodostojnošću, što nije razmotrilo nedosljednosti u njegovom svjedočenju i što se oslonilo na njegove pismene, a zanemarilo usmene dokaze.⁵³⁴⁶ Stojić tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo svjedoka DZ smatrati vjerodostojnim i osloniti se na njegovo svjedočenje, s obzirom na sljedeće: (1) on nije objasnio i

⁵³⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 323, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T(f). 26546 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.), dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 58.

⁵³⁴² V. gore, par. 1617.

⁵³⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 354, gdje se upućuje na dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 33, 69. Pretresno vijeće se takođe oslonilo na svjedočenje svjedoka DZ, u kombinaciji s drugim dokazima, kako bi zaključilo da je Stojić procijenio da bi se sukob između Muslimana i Hrvata u Mostaru mogao razriješiti u roku od 20 dana. Prvostepena presuda, tom 4, par. 353 i fusnota 797. V. gore, par. 1631-1636, fusnota 5338.

⁵³⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 359 i fusnota 801.

⁵³⁴⁵ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 287, par. 288-289. V. Stojićeva replika, par. 67-68, 70-71.

⁵³⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 287, par. 288.

izbjegavao je da objasni zašto nijedan od njegovih izvještaja iz vremena događaja nije sadržavao optužbe koje je protiv Stojića iznio na suđenju; (2) iskrivljavao je činjenice na suđenju, namjerno prikazujući Stojića u lošem svjetlu, čime je pokazao svoju pristrasnost; (3) njegovi odnosi sa saradnicima konstantno su bili loši; i (4) nije imao znanje o kontekstu događaja.⁵³⁴⁷ Stojić zaključuje da to dovodi u pitanje zaključke da je on učestvovao u planiranju operacija deložacije u zapadnom Mostaru i da je znao za napade na međunarodne organizacije u istočnom Mostaru, budući da se oni zasnivaju prvenstveno na svjedočenju svjedoka DZ, zbog čega traži da se ponište njegove osuđujuće presude po tačkama 1-3, 6-11, 15-17, 20 i 22-25 Optužnice.⁵³⁴⁸

1640. Tužilaštvo odgovara da Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom ocjene vjerodostojnosti svjedoka DZ.⁵³⁴⁹ Tužilaštvo tvrdi da pravo na obrazloženje ne zahtijeva eksplicitnu analizu vjerodostojnosti svjedoka DZ i da su veliki dijelovi njegovog svjedočenja valjano potkrijepljeni.⁵³⁵⁰ Što se tiče Stojićevih činjeničnih navoda, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) izvještaji svjedoka DZ nisu svi bili dostupni i ne pokrivaju sve teme; (2) svjedok nije bio pristrasan kad je riječ o Stojiću i nije iskrivljavao činjenice; (3) Stojić nije pokazao kako to što svjedok nije bio omiljen među kolegama utiče na njegovu vjerodostojnost; i (4) navodni nedostatak znanja o kontekstu događaja nije relevantan za ocjenu njegove vjerodostojnosti.⁵³⁵¹

1641. Žalbena vijeće će najprije razmotriti Stojićevu tvrdnju da su osporeni zaključci zasnovani "prvenstveno" na svjedočenju svjedoka DZ. Žalbena vijeće napominje da je zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić "aktivno učestvovao u organizaciji i sprovođenju tih kampanja deložacije" usmjerenih protiv Muslimana iz zapadnog Mostara zasnovan na više drugih svjedočenja i dokumentarnih dokaza.⁵³⁵² Isto tako, zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevim znanjem o tome da je HVO uzimao na metu međunarodne organizacije zasniva se na brojnim drugim dokazima.⁵³⁵³ Prema tome, Stojić nije pokazao da su osporeni zaključci "prvenstveno" zasnovani na svjedočenju svjedoka DZ ili da je to bio glavni dokaz na koji se Pretresno vijeće oslonilo da bi ga osudilo.⁵³⁵⁴ Osim toga, Žalbena vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima široka diskreciona

⁵³⁴⁷ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 287, par. 289-293.

⁵³⁴⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 287-288, 293.

⁵³⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 252, 255.

⁵³⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 252-254.

⁵³⁵¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 254.

⁵³⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 355. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 352-353, gdje se upućuje, između ostalog, na Antoona van der Grintena, T(f). 21079-21080 (10. juli 2007.), svjedoka DV, T(f). 22895-22896, 22899 (zatvorena sjednica) (1. oktobar 2007.), dokazni predmet P03181, dokazni predmet P03547, str. 3, dokazni predmet P10217 (povjerljivo), par. 122-125.

⁵³⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 359, 362, 367, gdje se upućuje, između ostalog, na Antoona van der Grintena, T(f). 21046, 21076-21078 (10. juli 2007.), 21186-21187 (11. juli 2007.), svjedoka DW, T(f). 23087 (3. oktobar 2007.), dokazni predmet P02806 (povjerljivo), dokazni predmet P03162 (povjerljivo), str. 1, dokazni predmet P03184 (povjerljivo), str. 2, dokazni predmet P10287 (povjerljivo), par. 30.

⁵³⁵⁴ V. gore, par. 1639.

ovlaštenja prilikom odmjeravanja primjerene težine i vjerodostojnosti koje treba pridati svjedočenju nekog svjedoka,⁵³⁵⁵ i Stojić stoga mora pokazati primjetnu grešku.⁵³⁵⁶

1642. Iako se Pretresno vijeće nije eksplicitno bavilo Stojićevim argumentima iznesenim na suđenju kojima je on osporio vjerodostojnost svjedoka DZ, konstatovalo je da je, "[k]ako bi donijelo odluku o činjenicama koje se navode u Optužnici [za opštinu Mostar], Vijeće [...] analiziralo sveukupne dokaze", uključujući i svjedočenje svjedoka DZ.⁵³⁵⁷ Pretresno vijeće se zatim u više navrata oslonilo i na svjedočenje *viva voce* svjedoka DZ i na njegovu/njenu izjavu svjedoka, kao i na druge dokaze, kako bi utvrdilo činjenični tok događaja u Mostaru.⁵³⁵⁸ Prema tome, jasno je da je Pretresno vijeće svjedoka DZ smatralo vjerodostojnim uprkos tome što je Stojić na suđenju tvrdio suprotno. U vezi s tim, Pretresno vijeće podsjeća da "pravo optuženog na obrazloženje po pravilu ne podrazumijeva detaljnu analizu vjerodostojnosti nekog konkretnog svjedoka",⁵³⁵⁹ ali da pretresno vijeće mora dati razloge za to što je prihvatilo neko svjedočenje uprkos navodnim ili stvarnim nedosljednostima, kada je riječ o glavnom dokazu na koji se oslanja da bi osudilo optuženog.⁵³⁶⁰ Nakon što je utvrdilo da svjedočenje svjedoka DZ nije bilo glavni dokaz na osnovu kojeg je Stojić osuđen za događaje u Mostaru, Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije identifikovao nijednu suštinsku nedosljednost u svjedočenju svjedoka DZ koju je Pretresno vijeće bilo dužno razmotriti.⁵³⁶¹ Prema tome, Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku time što nije iznijelo eksplicitnu analizu vjerodostojnosti svjedoka DZ.

1643. Osim toga, tvrdeći da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je svjedok DZ vjerodostojan i osloniti se na njegovo svjedočenje, Stojić ponavlja argumente koji nisu prihvaćeni na suđenju,⁵³⁶² a pritom ne pokazuje da je njihovo odbacivanje predstavljalo primjetnu grešku. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija njegovu žalbenu osnovu 32.

⁵³⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 781, 797, 819; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 86, 235, 363, 375.

⁵³⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131 ("U takvim slučajevima Žalbeno vijeće može procijeniti da dokaze na koje se oslonilo pretresno vijeće ne bi prihvatio nijedan razuman presuditelj o činjenicama ili da su dokazi ocijenjeni 'potpuno pogrešno', i potom zaključak pretresnog vijeća zamijeniti svojim.").

⁵³⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 667.

⁵³⁵⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1228, 1235, 1239, 1259-1260, 1263, 1266.

⁵³⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 60.

⁵³⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129, 134, 252; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 135, 202.

⁵³⁶¹ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 288-290 (gdje se tvrdi da u izvještajima svjedoka DZ iz vremena događaja nije bilo nikakvih optužbi protiv njega i gdje se upućuje na dokaze o oslobađanju prevodilaca UN-a – što nije razmotreno u Prvostepenoj presudi).

⁵³⁶² Uporedi Stojićevu završnu riječ, T. 52322-52337 (15. februar 2011.), sa Stojićevim žalbenim podneskom, par. 288-292.

b. Navodne greške u vezi s dokazima svjedoka DZ iz druge ruke (Stojićeva podosnova 33.4)

1644. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je pridalo ikakvu težinu dokazima svjedoka DZ iz druge ruke.⁵³⁶³ Konkretno, on tvrdi sljedeće: (1) svjedočenje svjedoka DZ je nepotkrijepljeno;⁵³⁶⁴ (2) jedna od izjava sadrži "više dokaza iz druge ruke" koji su dobiveni od neidentifikovanih vojnika HVO-a u nepoznatim okolnostima i koje je preveo neidentifikovani prevodilac;⁵³⁶⁵ (3) Pretresno vijeće je zanemarilo to što svjedok DZ nije zabilježio "važne" izjave ni u jednom izvještaju iz vremena događaja;⁵³⁶⁶ i (4) svjedok DZ nije se sjećao datuma razgovora, niti se sjećao ko je njemu te razgovore prevodio.⁵³⁶⁷

1645. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće s pravom oslonilo na svjedočenje svjedoka DZ,⁵³⁶⁸ budući da je ono: (1) potkrijepljeno;⁵³⁶⁹ (2) da se zasnivalo na onome što mu je direktno rekao Pogarčić na engleskom;⁵³⁷⁰ i (3) da su njegovi izvještaji iz vremena događaja bili samo sažetak, tako da dijelovi koji su u spisu ne predstavljaju njegovu cijelu komunikaciju s Pogarčićem.⁵³⁷¹

1646. Žalbeno vijeće podsjeća da se pretresno vijeće može osloniti na dokaze, uključujući i dokaze iz druge ruke, pod uslovom da su oni pouzdani i vjerodostojni.⁵³⁷² Žalbeno vijeće takođe podsjeća da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja kad je riječ o ocjeni težine i dokazne vrijednosti dokaza iz druge ruke, ali da prilikom ocjene takvih dokaza mora postupati s oprezom.⁵³⁷³

⁵³⁶³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 309, 311. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 307-308.

⁵³⁶⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 309.

⁵³⁶⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 309, gdje se upućuje na dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 33.

⁵³⁶⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 310, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T. 26781-26782 (zatvorena sjednica) (24. januar 2008.), dokazni predmet P02930.

⁵³⁶⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 310, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T. 26778 (zatvorena sjednica) (24. januar 2008.).

⁵³⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 266. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 332-333 (21. mart 2017.).

⁵³⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 266, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 350, Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 237-242, 257-259, 264-265. Tužilaštvo takođe tvrdi da Stojić ignoriše činjenicu da je svjedočenje svjedoka DZ kompatibilno s drugim pouzdanim dokazima. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 269. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 267.

⁵³⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 268, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T. 26554, 26572-26573 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.), dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 25-26, 69.

⁵³⁷¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 269, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T. 26763-26764, 26864 (zatvorena sjednica) (24. januar 2008.).

⁵³⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1276. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 846.

⁵³⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 577. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1307 ("Prihvaćeno je da težina i dokazna vrijednost koje treba pridati dokazima iz druge ruke konačno zavise od 'bezbroj promjenjivih okolnosti vezanih za dokaze iz druge ruke'.").

1647. Što se tiče Stojićevog argumenta da su dokazi iz druge ruke svjedoka DZ nepotkrijepljeni, Žalbena vijeće podsjeća da su dva *prima facie* vjerodostojna dokaza potkrepljujuća kad se međusobno podudaraju u odnosu na istu činjenicu ili niz povezanih činjenica.⁵³⁷⁴ U vezi s tim, Žalbena vijeće smatra da svjedočenje svjedoka DZ u vezi sa Stojićevom ulogom u provođenju deložacija potkrepljuju dokazi koji pokazuju da se Stojić: (1) predstavljao kao "vojni rukovodilac HVO-a koji je u maju 1993. kontrolisao zapadni Mostar";⁵³⁷⁵ (2) da je dobivao izvještaje od rukovodilaca HVO-a u vezi s događajima u toku kampanja deložacije;⁵³⁷⁶ i (3) da je u svojoj kući organizovao večeru za predstavnike međunarodnih organizacija, tokom koje ih je informisao o strategijama i ciljevima HVO-a u vezi s Mostarom.⁵³⁷⁷ U vezi sa svjedočenjem svjedoka DZ da je Stojić naredio palež kuća, Žalbena vijeće napominje da ti dokazi nisu poslužili kao osnova za utvrđivanje njegove odgovornosti za palež kuća, nego za zaključak da je Stojić bio aktivno uključen u organizovanje i provođenje kampanje deložacije,⁵³⁷⁸ što je, kako je gore rečeno, u određenoj mjeri potkrijepljeno drugim dokazima. Prema tome, Stojićev argument o nedostatku potkrepe za svjedočenje svjedoka DZ se odbacuje.

1648. Što se tiče tvrdnje da se izjave svjedoka DZ temelje na dokazima iz druge ruke dobivenim od neidentifikovanih vojnika HVO-a u nepoznatim okolnostima, u prijevodu neidentifikovanog prevodioca,⁵³⁷⁹ Žalbena vijeće napominje da je izvor informacija jedan od faktora koje treba uzeti u obzir prilikom ocjene težine i dokazne vrijednosti dokaza iz druge ruke.⁵³⁸⁰ U ovom slučaju, izvor informacija je identifikovan kao vojnici HVO-a čije razgovore je svjedok DZ čuo i razumio.⁵³⁸¹ Žalbena vijeće smatra da konkretnija identifikacija izvora informacija nije bila potrebna u ovim okolnostima i konstatuje da Stojić nije pokazao grešku u odluci Pretresnog vijeća da dokaze svjedoka DZ proglasi pouzdanim, kada se uzmu u obzir cjelokupni dokazi. Konačno, kad je riječ o Stojićevom argumentu da se svjedočenje svjedoka DZ trebalo smatrati manje pouzdanim zbog toga što svjedok nije te dokaze zabilježio u izvještajima iz vremena događaja, Žalbena vijeće smatra da ne postoji uslov da svjedok to učini kako bi se pretresno vijeće moglo osloniti na njegovo svjedočenje. Ovaj argument se odbacuje.

⁵³⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 125; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 428. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 243 ("pretresno vijeće može po svom diskrecionom ovlaštenju da u zavisnosti od okolnosti svakog slučaja odluči da li je potkrepa neophodna, ili može da se osloni na nepotkrijepljen, ali inače vjerodostojan iskaz svjedoka"), 1264; Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 215.

⁵³⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 346. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 344, gdje se upućuje na dokazni predmet P04238. V. takođe gore, par. 1598, 1601-1604, 1610-1611, 1614-1615, 1617, 1621-1624.

⁵³⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 351-352, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P02608, P02770, P03181. V. gore, par. 1617, 1621-1624.

⁵³⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 353 s referencama koje se tamo navode. V. gore, par. 1617.

⁵³⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 355.

⁵³⁷⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 309, gdje se upućuje na dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 33.

1649. Ukratko, Žalbeno konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na svjedočenje svjedoka DZ kako bi utvrdilo da je on bio aktivno uključen u organizovanje i provođenje kampanja deložacije. Stojićeva žalbena podosnova 33.4 se odbija.

(v) Stojićeva namjera da tokom kampanja deložacije budu počinjena djela zlostavljanja nad Muslimanima (Stojićeva podosnova 33.5)

1650. Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao izvesti zaključak, kao jedini razuman, da je on namjeravao da budu počinjena djela zlostavljanja povezana s kampanjama deložacije.⁵³⁸² On konkretno tvrdi da taj zaključak nije zasnovan ni na jednom dokazu i da nije u skladu s dokazima da je on izrazio zabrinutost za civile i da je tražio evakuaciju djece.⁵³⁸³ Stojić takođe tvrdi da nema dokaza da je on namjeravao da budu počinjena djela nasilja.⁵³⁸⁴

1651. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić namjeravao da tokom kampanje protjerivanja budu počinjena djela nasilja.⁵³⁸⁵ Tužilaštvo tvrdi da postoje dokazi da su djela nasilja činjena sistematski kako bi se protjerali Muslimani,⁵³⁸⁶ i da je Pretresno vijeće "imalo pravo kad nije prihvatilo to da je Stojić bio iskreno zabrinut za civile u istočnom Mostaru".⁵³⁸⁷

1652. Kad je riječ o Stojićevom argumentu da Pretresno vijeće nije objasnilo dokaznu osnovu za svoj zaključak da je on namjeravao da budu počinjena djela nasilja, Žalbeno vijeće napominje da se u paragrafu Prvostepene presude na koji upućuje Stojić ne navode dokazi.⁵³⁸⁸ Međutim, Žalbeno vijeće ne nalazi grešku u vezi s tim, budući da osporeni paragraf očigledno sadrži zaključak, u kojem se rezimiraju zaključci doneseni ranije u tom odjeljku.⁵³⁸⁹ Žalbeno vijeće drugdje odbacuje njegove prigovore na te zaključke – uključujući i prigovore na osnovu Stojićeve izražene zabrinutosti za civile.⁵³⁹⁰ Ovaj prigovor se takođe odbacuje. U vezi s navodnim nedostatkom dokaza o njegovoj namjeri, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće svoj zaključak zasnovalo ne na neposrednim dokazima, nego na svojim drugim zaključcima da su djela nasilja bila dio unaprijed smišljenog plana i da je Stojić učestvovao u planiranju operacija koje su dovele do tih djela nasilja,

⁵³⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 577.

⁵³⁸¹ Dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 33.

⁵³⁸² Stojićev žalbeni podnesak, par. 312-313, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 357.

⁵³⁸³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 313.

⁵³⁸⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 313. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 314.

⁵³⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 270.

⁵³⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 271, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 827, 866, 868, 872, 876, 924, 928, 930, 934, 981-987, tom 4, par. 356-357.

⁵³⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 272.

⁵³⁸⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 313, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 357.

⁵³⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 350-356.

⁵³⁹⁰ V. gore, par. 1621-1624, 1628-1630, 1633-1637, 1646-1649.

što je dopušteno.⁵³⁹¹ Stojić samo iznosi tvrdnju, a pritom ne upućuje ni jedan drugi razuman zaključak koji bi se mogao izvesti na osnovu dokaza. Prema tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je izvelo zaključak, kao jedini razuman, da je on namjeravao da Muslimani budu zlostavljani tokom kampanja deložacije koje su započele u Mostaru u junu 1993. godine. Njegova žalbena podosnova 33.5 se odbija.

(vi) Zaključak

1653. Ukratko, Stojićeve žalbene osnove 32 i 33 se odbijaju.

(b) Opsada istočnog Mostara (Stojićeva osnova 34)

1654. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, u periodu od juna 1993. do aprila 1994., HVO držao istočni Mostar pod opsadom i činio zločine.⁵³⁹² Vijeće je konstatovalo, između ostalog, sljedeće: (1) grad je bio izložen dugotrajnom vojnom napadu HVO-a, koji je uključivao stalno i intenzivno granatiranje i drugo vatreno djelovanje, uključujući i snajpersku vatru, uslijed čega su mnogi stanovnici bili ranjeni ili su poginuli; (2) stanovništvo nije moglo otići iz istočnog Mostara po sopstvenom nahođenju i bilo je primorano da živi u izuzetno teškim uslovima, bez hrane, vode, električne energije i odgovarajuće ljekarske njege; i (3) HVO je sprečavao i povremeno potpuno blokirao dostavljanje humanitarne pomoći i hotimično otvarao vatru na pripadnike međunarodnih organizacija, pri čemu je jedan broj njih ubio i ranio.⁵³⁹³

1655. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić znao da je HVO imao plan djelovanja da se izvrši pritisak na istočni Mostar kako bi prisilio ABiH da napusti to područje, kao i za posljedice koje je to imalo po civile.⁵³⁹⁴ Vijeće je zaključilo da je on, budući da je nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u/Vladi HR HB, "prihvatio krivična djela direktno povezana s vojnim operacijama HVO-a protiv istočnog Mostara, odnosno djela lišavanja života i uništavanja imovine, uključujući džamije, povezana s granatiranjem i teškim životnim uslovima koje je zbog oskudice vode i hrane trpjelo stanovništvo tog dijela grada".⁵³⁹⁵ Prilikom donošenja tog zaključka, Vijeće se oslonilo,

⁵³⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 357.

⁵³⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 1378. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 992-1377; tom 4, par. 59.

⁵³⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1378. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 992-1377; tom 4, par. 59.

⁵³⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 361-362.

⁵³⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo sljedeće: (1) Stojić od 15. novembra 1993. nije više bio član UZP-a (v. gore, par. 1401, 1516; Prvostepena presuda, tom 4, par. 1227); i (2) snajperski incidenti 13 i 14 dogodili su se 1994. godine (v. dolje, par. 1995). Osim toga, Žalbeno vijeće konstatuje da za sedam od deset uništenih ili teško oštećenih džamija u Mostaru "nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao van svake razumne sumnje zaključiti da su one bile teško oštećene ili uništene prije 9. novembra 1993., odnosno prije nego što je Praljkovo članstvo u UZP-u okončano". V. dolje, par. 2002. Na osnovu istog rezonovanja koje je detaljno izloženo u odjeljku u vezi s Praljkom dolje u tekstu (v. dolje, par. 1984-1985, 2000-2003), Žalbeno vijeće *proprio motu* konstatuje da se – u mjeri u kojoj je Pretresno vijeće donijelo takve zaključke – Stojić ne može smatrati odgovornim za krivična djela počinjena nakon 15. novembra 1993., uključujući i snajperske incidente 13 i 14, kao i

između ostalog, na: (1) svoj raniji zaključak da su Stojića predstavnici međunarodne zajednice informisali o zločinima koje su počinili pripadnici HVO-a u Mostaru, na primjer o granatiranju i incidentima u kojima je HVO otvarao vatru na predstavnike međunarodne zajednice,⁵³⁹⁶ (2) to što je Stojić bio informisan putem izvještaja od 21. avgusta 1993. o nestašici hrane, vode i električne energije u istočnom Mostaru;⁵³⁹⁷ i (3) Stojićevu izjavu predstavnicima međunarodne zajednice 17. jula 1993. da je plan djelovanja HVO-a bio da se izvrši pritisak na istočni Mostar kako bi se ABiH prisilila da napusti to područje, što je, kako je zaključilo Pretresno vijeće, nužno bilo usmjereno protiv sveg stanovništva istočnog Mostara, a ne samo protiv ABiH.⁵³⁹⁸ Što se tiče kampanje snajperskog djelovanja, Pretresno vijeće je uzelo u obzir, između ostalog, to što je Stojić rekao svjedoku Antoonu van der Grintenu da su neki snajperisti pod njegovom kontrolom,⁵³⁹⁹ te je zaključilo da je Stojić morao imati kontrolu nad svim snajperistima HVO-a u zapadnom Mostaru jer je njihovo djelovanje uvijek slijedilo isti *modus operandi*.⁵⁴⁰⁰ Pretresno vijeće je zaključilo, na osnovu te konstatacije i drugih faktora, uključujući i svjedočenje svjedoka DZ, da je Stojić morao znati da snajperisti iz zapadnog Mostara otvaraju vatru na civile i pripadnike međunarodnih organizacija u istočnom Mostaru.⁵⁴⁰¹ Vijeće je takođe zaključilo da je Stojić, budući da nije učinio ništa kako bi otklonio problem ometanja pristupa humanitarne pomoći, iako je imao ovlaštenja i obavezu da to učini, to ometanje zapravo omogućio.⁵⁴⁰²

(i) Stojićevo znanje o teškim životnim uslovima stanovništva u istočnom Mostaru i prihvatanje tih uslova (Stojićeva podosnova 34.1)

1656. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on znao za teške životne uslove stanovništva istočnog Mostara i da je to prihvatio.⁵⁴⁰³ On tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo očigledno relevantne dokaze koji pokazuju da je Odjel obrane preduzeo korake da se

uništavanje ili teško oštećivanje sedam džamija u Mostaru, u dijelu u kojem se to odnosi na tačku 21 Optužnice. O eventualnom uticaju ovog zaključka na kaznu biće riječi dolje u tekstu. V. dolje, par. 3361.

⁵³⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 359, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka DZ, T(f). 26472-26473, 26484-26485 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.). V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1266, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka DZ, T(f). 26484-26485, 26489-26490 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.).

⁵³⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 360, gdje se upućuje na dokazni predmet P04403.

⁵³⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 362. V. gore, par. 1633-1637.

⁵³⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 365, gdje se upućuje na Antoona van der Grintena, T(f). 21046-21048, 21051, 21248 (10. juli 2007.), dokazni predmet P02806 (povjerljivo), str. 2.

⁵⁴⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 368-369.

⁵⁴⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 369. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1266 (gdje se upućuje na svjedoka DZ, T(f). 26484-26485, 26489-26490 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.), dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 21), tom 4, par. 359 (s referencama koje se tamo navode), 364-365 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 2D00116, 2D00117).

⁵⁴⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 372. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1244.

⁵⁴⁰³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 315-316, 319. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 331; Stojićeva replika, par. 71.

muslimanskim civilima i ABiH dostave lijekovi i medicinska oprema,⁵⁴⁰⁴ i to sljedeće: (1) svjedočenje svjedoka Ivana Bagarića,⁵⁴⁰⁵ (2) dokaze da je HVO ponudio bezuslovnu pomoć u pogledu obezbjeđivanja medicinske pomoći, koju je omogućavao UNPROFOR,⁵⁴⁰⁶ (3) dokaze da je HVO muslimanskim civilima i vojnicima ABiH ponudio smještaj u bolnicama, uz jednak tretman,⁵⁴⁰⁷ i (4) dokaze da su muslimanski civili bili evakuisani radi pružanja medicinske pomoći.⁵⁴⁰⁸ Nadalje, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on prihvatio nestašicu hrane i vode, a da pritom nije konstatovalo da je imao moć da poboljša situaciju, te da nije bilo dokaza da je on imao takvu kontrolu.⁵⁴⁰⁹ On takođe tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je HVO "pokušavao da riješi probleme u snabdijevanju vodom i električnom energijom" u neskladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on prihvatio teške životne uslove.⁵⁴¹⁰ Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće izvelo nerazumne zaključke iz njegovih izjava na večeri 17. jula 1993., s obzirom na to da se "nijedan plan [koji je on pomenuo] na tom sastanku nije ostvario".⁵⁴¹¹

1657. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman⁵⁴¹² i da je Stojić znao za granatiranje i snajpersko djelovanje, kao i da se čini da je bio "dobro informisan" o događajima.⁵⁴¹³ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće uzelo u obzir sporadičnu pomoć HVO-a, ali da je razumno zaključilo da ta pomoć ne dovodi u pitanje zaključak Vijeća.⁵⁴¹⁴ Tužilaštvo tvrdi da je nebitno to što Pretresno vijeće nije izričito zaključilo da je Stojić imao moć da popravi situaciju u Mostaru, s obzirom na to da je on tu situaciju pogoršao.⁵⁴¹⁵ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Stojićevi

⁵⁴⁰⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 316, gdje se upućuje na Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 92. Stojić takođe tvrdi da taj zaključak Pretresnog vijeća nije u skladu sa zaključkom da je, u periodu od juna do septembra 1993., HVO ukazivao humanitarnu pomoć istočnom Mostaru. Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 782, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1243.

⁵⁴⁰⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 316, gdje se upućuje na Ivana Bagarića, T. 38880, 38937, 38946-38948, 38962 (20. april 2009.).

⁵⁴⁰⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 316, gdje se upućuje na Antoona van der Grintena, T. 21164 (11. juli 2007.), dokazne predmete P02731 (povjerljivo), P02782 (povjerljivo), 2D00119, 2D00321, 2D00504.

⁵⁴⁰⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 316, gdje se upućuje na dokazne predmete P02923 (povjerljivo), 2D00123, 2D00455.

⁵⁴⁰⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 316, gdje se upućuje na dokazne predmete 3D00615, 3D01034.

⁵⁴⁰⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 317.

⁵⁴¹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 317, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1218.

⁵⁴¹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 318, gdje se upućuje na Stojićev žalbeni podnesak, par. 302 (Stojićeva osnova 33.3).

⁵⁴¹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 275. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 274.

⁵⁴¹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 276, gdje se upućuje, između ostalog, na Antoona van der Grintena, T. 21076 (10. juli 2007.). Tužilaštvo tvrdi da je Stojić znao za tešku situaciju s kojom su se suočavali civili Muslimani, s obzirom na njegovu "lažnu brigu" i ponudu da evakuise civile iz istočnog Mostara. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 276.

⁵⁴¹⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 278. Tužilaštvo tvrdi da ti dokazi pokazuju, u najboljem slučaju, da je HVO dostavio samo ograničene medicinske potrebštine u tri navrata. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 278.

⁵⁴¹⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 279. Tužilaštvo tvrdi da svaki pokušaj HVO-a da riješi situaciju s vodom i strujom dovode u pitanje njegovi zločini. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 279.

komentari 17. jula 1993. potvrđuju da je on znao za plan HVO-a za istočni Mostar i da je u njemu učestvovao.⁵⁴¹⁶

1658. Žalbeno vijeće najprije napominje da Stojić, osporavajući zaključak Pretresnog vijeća da je prihvatio oskudicu hrane i vode koju je trpjelo muslimansko stanovništvo istočnog Mostara,⁵⁴¹⁷ nije eksplicitno doveo u pitanje zaključak da je on znao za tu oskudicu.⁵⁴¹⁸ Osim toga, Stojićev argument u vezi s njegovim izjavama na večeri 17. jula 1993. potkrijepljen je samo upućivanjem na argumente koje je on iznio drugdje, a koji su već razmotreni i odbačeni.⁵⁴¹⁹ I ovaj argument se stoga odbacuje.

1659. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze da je HVO obezbjeđivao medicinsku pomoć muslimanskim civilima i ABiH. Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da je zaključak Pretresnog vijeća koji Stojić osporava bio ograničen na njegovo prihvatanje "krivičn[ih] djela direktno povezan[ih] s vojnim operacijama HVO-a protiv istočnog Mostara, odnosno djela lišavanja života i uništavanja imovine, uključujući džamije, povezan[ih] s granatiranjem i teškim životnim uslovima koje je zbog oskudice vode i hrane trpjelo stanovništvo [...]".⁵⁴²⁰ Stoga se Žalbeno vijeće nije uvjerilo da bi bilo koji dokaz o obezbjeđivanju medicinske pomoći uticao na zaključak Pretresnog vijeća koji se osporava u okviru ove žalbene podosnove. Ipak, Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće donijelo činjenične zaključke u vezi s ovim pitanjem, u prilog čemu je izričito razmotrilo i oslonilo se na, između ostalog, neke od dokaza koje Stojić navodi. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, u periodu od juna do septembra 1993., HVO obezbjeđivao sporadičnu humanitarnu pomoć istočnom Mostaru, koja je bila uslovljena određenim dobicima za HVO, što nije dovelo u pitanje zaključak da je HVO ometao dostavu humanitarne pomoći.⁵⁴²¹ Stojić stoga ne pokazuje da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze i ne pokazuje kako bi ti dokazi mogli dovesti u pitanje zaključak da je on prihvatio zločine u istočnom Mostaru. Njegov argument se odbacuje.

1660. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stojićev argument da je Pretresno vijeće bilo nedosljedno kada je zaključilo da je HVO pokušao da riješi probleme s vodom i strujom u istočnom Mostaru i da je on prihvatio teške životne uslove koji su tamo vladali. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je HVO ometao popravke sistema vodosnabdijevanja predviđene

⁵⁴¹⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 277 i dokazi koji se tamo navode.

⁵⁴¹⁷ V. gore, par. 1656.

⁵⁴¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 362.

⁵⁴¹⁹ V. gore, par. 1634-1637.

⁵⁴²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363 (kurziv dodat). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 362.

za juni 1993., ali je takođe zaključilo da HVO – tj. njegov opštinski ured za obnovu u Mostaru⁵⁴²² – jeste pokušao da riješi problem nestašice vode i struje u periodu od jula 1993. do barem novembra 1993. tako što je obavio potrebne popravke, pa prema tome nije moglo konstatovati da je HVO hotimično izbjegavao da popravi sistem vodosnabdijevanja.⁵⁴²³ Žalbeno vijeće stoga smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je uzelo u obzir, kao dio Stojićeve odgovornosti, to da je on prihvatio nestašicu vode kao komponentu teških životnih uslova kojima su bili izloženi stanovnici istočnog Mostara.⁵⁴²⁴ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da ta greška ne utiče na Stojićevu osuđujuću presudu, budući da je Pretresno vijeće svoj zaključak takođe donijelo na osnovu toga što je on znao za nestašicu hrane kojoj je bilo izloženo muslimansko stanovništvo i što je to prihvatio.⁵⁴²⁵ Mada Stojić osporava i taj aspekt zaključka tvrdeći da on nije imao kontrolu nad snabdijevanjem hranom, Žalbeno vijeće upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da su razlozi za nestašicu hrane bili velik broj ljudi u istočnom Mostaru, izolacija tog dijela grada i ometanje dostave humanitarne pomoći,⁵⁴²⁶ a svi ti uzroci pripisuju se HVO-u.⁵⁴²⁷ Uzimajući u obzir zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevim doprinosom užasnim uslovima života muslimanskih stanovnika istočnog Mostara, i to posebno zbog ometanja redovne dostave humanitarne pomoći koja je uključivala konvoje s hranom,⁵⁴²⁸ Žalbeno vijeće smatra da on ne pokazuje da je zaključak Pretresnog vijeća da je on znao za nestašicu hrane kojoj je bilo izloženo muslimansko stanovništvo i da je to prihvatio doveden u pitanje eventualnim nedostatkom dokaza u vezi s njegovom kontrolom nad snabdijevanjem hranom.⁵⁴²⁹ Ovaj argument se odbacuje.

1661. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on prihvatio teške životne uslove stanovništva istočnog Mostara do kojih je dovela nestašica hrane. Stojićeva žalbena podosnova 34.1 se odbija.

(ii) Stojićeva kontrola nad snajperistima HVO-a u zapadnom Mostaru i znanje o snajperskim napadima na istočni Mostar (Stojićeve podosnove 34.2, 34.3 i 34.4)

⁵⁴²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1243 i fusnote 3100-3101, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 2D00119, 2D00504, 2D00321, 2D00123, 2D00455, P02782 (povjerljivo), Antoona van der Grintena, T. 21164 (11. juli 2007.). V. gore, fusnote 5406-5407. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 372.

⁵⁴²² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1215.

⁵⁴²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1218. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1212-1215.

⁵⁴²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 362-363.

⁵⁴²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 362-363.

⁵⁴²⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1202.

⁵⁴²⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1198-1200, 1244, 1255.

⁵⁴²⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1202, tom 4, par. 361-363, 372. V. dolje, par. 1670-1674.

⁵⁴²⁹ V. dolje, par. 1670-1672.

1662. Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on imao kontrolu nad svim snajperistima HVO-a u Mostaru,⁵⁴³⁰ budući da je svjedok Van der Grinten u svom svjedočenju pojasnio da to što je rekao da je Stojić imao kontrolu nad svim snajperistima znači da su oni bili "pod kontrolom HVO-a".⁵⁴³¹ On tvrdi da je to tumačenje u skladu s dokaznim predmetom P02806 i sa zaključcima o njegovim ograničenim ovlaštenjima, budući da on nije bio u vojnom lancu komandovanja.⁵⁴³² Nadalje, Stojić tvrdi da nema dokazne osnove za zaključak Pretresnog vijeća da je on znao za napade HVO-a na međunarodne organizacije,⁵⁴³³ i da: (1) svjedok DZ, koji je generalno nepouzdan,⁵⁴³⁴ nije bio siguran da li je Stojiću postavio pitanje o snajperskim napadima ili nije mogao potvrditi da je od Stojića dobio odgovor;⁵⁴³⁵ kao i da je (2) istraga HVO-a u vezi s pogibijom jednog poručnika Španskog bataljona, kojom je utvrđeno da HVO nije odgovoran, bila zasnovana na netačnim informacijama dobivenim od tog bataljona.⁵⁴³⁶ Osim toga, Stojić iznosi argument da je zaključak Pretresnog vijeća da je on morao znati da snajperisti HVO-a otvaraju vatru na civile i pripadnike međunarodnih organizacija neodrživ, budući da se temelji na osporenom zaključku da je on imao kontrolu nad svim snajperistima HVO-a.⁵⁴³⁷

1663. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Stojić imao kontrolu nad svim snajperistima HVO-a u zapadnom Mostaru i da je znao za napade HVO-a na pripadnike međunarodnih organizacija i muslimanske civile u istočnom Mostaru.⁵⁴³⁸ Tužilaštvo tvrdi da su svi snajperisti HVO-a slijedili isti *modus operandi* kao i snajperisti za koje je Stojić priznao da su bili pod njegovom kontrolom, i da je on vršio komandu i imao "efektivnu kontrolu" nad oružanim snagama.⁵⁴³⁹ Tužilaštvo dalje tvrdi da svjedočenje svjedoka Van der Grintena pokazuje da je on smatrao da kontrola HVO-a nad snajperistima znači isto što i Stojićeva kontrola, što je u skladu s

⁵⁴³⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 320-323. Stojić takođe tvrdi da zaključak da je on imao kontrolu nad svim snajperistima HVO-a u zapadnom Mostaru izlazi iz okvira navoda u Optužnici. V. Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 322. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 331; Stojićeva replika, par. 71.

⁵⁴³¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 323, gdje se upućuje na Antoona van der Grintena, T. 21050-21051 (10. juli 2007.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 359-360 (21. mart 2017.).

⁵⁴³² Stojićev žalbeni podnesak, par. 323, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 565, 708, 796, dokazni predmet P02806 (povjerljivo), par. 5.

⁵⁴³³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 320-321.

⁵⁴³⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 321, gdje se upućuje na Stojićevu žalbenu osnovu 32.

⁵⁴³⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 321, gdje se upućuje na svjedoka DZ, T. 26486-26487, 26497-26498 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.), dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 21.

⁵⁴³⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 321, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 364, 369, dokazne predmete 2D00116, 2D00117.

⁵⁴³⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 324.

⁵⁴³⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 280, 283. Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključaka o Stojićevom znanju o zločinima u istočnom Mostaru takođe oslonilo na njegovo znanje o planu HVO-a za istočni Mostar i na dosljedna svjedočenja svjedoka. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 280 i dokazi koji se tamo navode. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 335 (21. mart 2017.).

⁵⁴³⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 283. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 284.

dokazima.⁵⁴⁴⁰ Što se tiče otvaranja vatre na pripadnike međunarodnih organizacija i civile, tužilaštvo tvrdi da svjedočenje svjedoka DZ i netačne informacije koje je Stojić primio u vezi s pogibijom poručnika Španskog bataljona ne pokazuju grešku u zaključku Pretresnog vijeća.⁵⁴⁴¹

1664. Prije svega, kad je riječ o Stojićevom argumentu u vezi s njegovom kontrolom nad svim snajperistima HVO-a u zapadnom Mostaru, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće do svog zaključka došlo nakon što je razmotrilo sljedeće: (1) svjedočenje svjedoka Van der Grintena da je Stojić priznao da je imao kontrolu nad snajperistima na dvije lokacije, što potvrđuju i dokumentarni dokazi,⁵⁴⁴² (2) da su svi snajperisti u zapadnom Mostaru imali iste ciljeve i slijedili isti *modus operandi*;⁵⁴⁴³ i (3) da je Stojić kontrolisao veći dio HVO-a.⁵⁴⁴⁴ Budući da je već odbacilo Stojićeve prigovore u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on komandovao HVO-om,⁵⁴⁴⁵ Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da navodno pojašnjenje svjedoka Van der Grintena dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća.⁵⁴⁴⁶ Stojić samo pokušava da tumačenje Pretresnog vijeće zamijeni svojim tumačenjem dokaza ne pokazujući da je ocjena Pretresnog vijeća pogrešna.⁵⁴⁴⁷ Njegov argument se odbacuje.⁵⁴⁴⁸

1665. Što se tiče Stojićevog argumenta da nije bilo dokazne osnove za zaključak Pretresnog vijeća da je on znao za napade HVO-a na međunarodne organizacije, Žalbeno vijeće podsjeća da je odbacilo Stojićeve argumente u vezi s pouzdanošću svjedoka DZ generalno.⁵⁴⁴⁹ Takođe, Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedok DZ, u dijelovima svog svjedočenja koje strane ističu, rekao da je on Stojića obavijestio o granatiranju i snajperskom djelovanju usmjerenom na međunarodne organizacije,⁵⁴⁵⁰ a kasnije je izjavio da od Stojića nije dobio "konkretan odgovor" i da je to pitanje ostalo "visjeti u zraku".⁵⁴⁵¹ Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na ovo svjedočenje u donošenju zaključka da je on

⁵⁴⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 284, gdje se upućuje na Antoona van der Grintena, T. 21051 (10. juli 2007.), dokazni predmet P02806 (povjerljivo), str. 2.

⁵⁴⁴¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 281-282.

⁵⁴⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 365, 368.

⁵⁴⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 368.

⁵⁴⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 368.

⁵⁴⁴⁵ V. gore, par. 1457.

⁵⁴⁴⁶ V. Antoon van der Grinten, T. 21050-21051 (10. juli 2007.) (gdje je svjedok izjavio da je Stojić rekao da je "on sve snajperiste imao pod kontrolom" i, na pitanje Vijeća, složio se s tim da su snajperisti bili pod kontrolom HVO-a).

⁵⁴⁴⁷ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 323.

⁵⁴⁴⁸ U vezi sa Stojićevim argumentom da zaključak Pretresnog vijeća da je on kontrolisao sve snajperiste HVO-a u zapadnom Mostaru izlazi iz okvira navoda u Optužnici, Žalbeno vijeće konstatuje da se taj argument odbacuje, budući da ga on nije razradio niti ga je potkrijepio. V. gore, fusnota 5430.

⁵⁴⁴⁹ V. gore, par. 1641-1643.

⁵⁴⁵⁰ Svjedok DZ, T. 26486-26487 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1266, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P10367 (povjerljivo), par. 21.

⁵⁴⁵¹ Svjedok DZ, T. 26497-26498 (zatvorena sjednica) (22. januar 2008.).

bio obaviješten o tim zločinima.⁵⁴⁵² Osim toga, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće, donoseći ovaj zaključak, oslonilo i na druge dokaze kako bi zaključilo da je Stojić znao da HVO otvara vatru na međunarodne organizacije.⁵⁴⁵³ Kad je riječ o Stojićevom argumentu da je istragom HVO-a utvrđeno da HVO nije odgovoran za pogibiju poručnika Španskog bataljona, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na to da je Stojić imao kontrolu nad snajperistima u zapadnom Mostaru i na njegovu izjavu da snajperisti nisu otvarali vatru na dan kad je taj poručnik poginuo – a ne na zaključke istrage HVO-a ili njegovu uključenost u to – kako bi zaključilo da je on znao da snajperisti otvaraju vatru na civile i pripadnike međunarodnih organizacija.⁵⁴⁵⁴ Prema tome, Stojić ne pokazuje na koji način su netačne informacije koje je dao Španski bataljon, i koje je Pretresno vijeće primilo na znanje,⁵⁴⁵⁵ imale uticaja na relevantne zaključke.

1666. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stojićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on morao znati da snajperisti HVO-a otvaraju vatru na civile i pripadnike međunarodnih organizacija, za što on tvrdi da je neodrživo samo zato što je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je on imao kontrolu nad svim snajperistima u Mostaru.⁵⁴⁵⁶ Međutim, Žalbeno vijeće upućuje na zaključak da je on znao za napade HVO-a na međunarodne organizacije, i posebno na svjedočenje svjedoka DZ.⁵⁴⁵⁷ Konkretno u vezi s gađanjem civila, Pretresno vijeće je izvelo zaključak da "nije moguće da Stojić nije znao" za to snajpersko djelovanje, budući da je: (1) Stojić imao kontrolu nad svim snajperistima u zapadnom Mostaru; (2) da su svi snajperisti slijedili isti obrazac djelovanja; i (3) da su snajperisti redovno otvarali vatru na civile.⁵⁴⁵⁸ Nakon što je gore odbacilo Stojićeve argumente protiv zaključka da je on imao kontrolu nad snajperistima,⁵⁴⁵⁹ Žalbeno vijeće takođe odbacuje njegov prigovor u vezi sa zaključkom da nije moguće da on nije znao da snajperisti HVO-a otvaraju vatru na civile i pripadnike međunarodnih organizacija, budući da on nije iznio dodatnu argumentaciju da potkrijepi svoj prigovor.⁵⁴⁶⁰ Konkretno, Stojić nije pokazao da zaključak Pretresnog vijeća nije bio jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti na osnovu faktora i dokaza koje je ono razmotrilo.

⁵⁴⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 1266, tom 4, par. 359, 362, 367, 369.

⁵⁴⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 359, 362, 367, gdje se upućuje, između ostalog, na Antoona van der Grintena, T(f). 21046, 21076-21078 (10. juli 2007.), 21186-21187 (11. juli 2007.), svjedoka DW, T(f). 23087 (3. oktobar 2007.), dokazne predmete P02806 (povjerljivo), P03162 (povjerljivo), str. 1, P03184 (povjerljivo), str. 2, P10287 (povjerljivo), par. 30. V. gore, par. 1641-1643.

⁵⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 365, 369. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 364.

⁵⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 364.

⁵⁴⁵⁶ V. gore, par. 1662.

⁵⁴⁵⁷ V. gore, par. 1665.

⁵⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 366, 369.

⁵⁴⁵⁹ V. gore, par. 1664.

⁵⁴⁶⁰ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 324; gore, par. 1662.

1667. Ukratko, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on imao kontrolu nad svim snajperistima HVO-a u zapadnom Mostaru i da je bio svjestan toga da HVO otvara vatru na civile i pripadnike međunarodnih organizacija u istočnom Mostaru. Stojićeve žalbene podosnove 34.2, 34.3 i 34.4 se odbijaju.

(iii) Da li je Stojić omogućio ometanje dostave humanitarne pomoći (Stojićeva podosnova 34.5)

a. Argumenti strana u postupku

1668. Stojić tvrdi: (1) da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on omogućio ometanje dostave humanitarne pomoći Mostaru ili da je njegov doprinos u tom pogledu bio značajan,⁵⁴⁶¹ i (2) da Pretresno vijeće nije dovoljno objasnilo svoj zaključak, budući da nije navelo dokaze na koje se oslonilo.⁵⁴⁶² Stojić tvrdi da se njegova ovlaštenja za odobravanje pristupa ne mogu utvrditi na osnovu dokaznog predmeta P03900, budući da taj dokument ukazuje na to da je HVO – a ne on lično – odobravao pristup, i da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da nema dokaza da je Prlić s njim o tome razgovarao.⁵⁴⁶³ Nadalje, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo očigledno relevantne dokaze i argumente o tome da su se pitanjima pristupa humanitarnih organizacija obično bavili Prlić, Ured za izbjeglice ili Glavni stožer.⁵⁴⁶⁴ Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da su predstavnici međunarodnih organizacija odbacili bezbjednosne razloge kao opravdanje za odbijanje pristupa Mostaru, budući da se jedini svjedok na čije se svjedočenje oslonilo, svjedok Klaus Johann Nissen, složio s opravdanjem u vezi s bezbjednosnim razlozima.⁵⁴⁶⁵

1669. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić opstruisao dostavu humanitarne pomoći istočnom Mostaru.⁵⁴⁶⁶ Tužilaštvo tvrdi da dokazni predmet P03900 pokazuje da je Stojić imao ovlaštenja da odobri međunarodnim organizacijama pristup istočnom Mostaru,⁵⁴⁶⁷ što se podudara s drugim dokazima koji potvrđuju Stojićeva ovlaštenja da reguliše

⁵⁴⁶¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 330.

⁵⁴⁶² Stojićev žalbeni podnesak, par. 326. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 331; Stojićeva replika, par. 71.

⁵⁴⁶³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 327.

⁵⁴⁶⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 328, gdje se upućuje na Stojićev završni podnesak, par. 447-459, Martina Raguža, T. 31353-31354 (26. avgust 2008.), dokazne predmete P03346 (povjerljivo), P03895, P04027 (povjerljivo), P04358, P05138, P09846 (povjerljivo).

⁵⁴⁶⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 329, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1236, Klauša Johanna Nissena, T. 20456-20457 (25. juni 2007.).

⁵⁴⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 285.

⁵⁴⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 286-288, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1231, dokazni predmet P03900 (povjerljivo).

dostavu humanitarne pomoći.⁵⁴⁶⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da su međunarodni posmatrači odbacili bezbjednosne razloge kojima je Stojić opravdao blokadu i da je svjedok Nissen to opravdanje prihvatio samo u diplomatskom smislu.⁵⁴⁶⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije ignorisalo Stojićevu tvrdnju da su drugi kontrolisali prolaz humanitarne pomoći.⁵⁴⁷⁰

b. Analiza

1670. Kad je riječ o Stojićevom argumentu da Pretresno vijeće nije navelo dokaze u prilog svom zaključku da je on ometao dostavu humanitarne pomoći istočnom Mostaru, Žalbeno vijeće napominje da je, u relevantnom paragrafu, Pretresno vijeće uputilo na svoje ranije zaključke u Prvostepenoj presudi.⁵⁴⁷¹ Ti raniji zaključci, koje podupiru brojni dokazi, uključuju sljedeće: (1) Odjel obrane je imao ovlaštenja i nadležnost za raspodjelu humanitarne pomoći i Stojić je konkretno bio ovlašten za izdavanje propusnica lokalnim humanitarnim organizacijama;⁵⁴⁷² (2) predstojnik Odjela obrane mogao je da izdaje naređenja načelniku Uprave Vojne policije u vezi sa slobodnim kretanjem konvoja (između ostalog, humanitarnih konvoja);⁵⁴⁷³ (3) Stojić je imao ovlaštenje za izdavanje dozvola za prolaz humanitarnih konvoja i izdavao je zapovijedi za prolaz konvoja UNPROFOR-a;⁵⁴⁷⁴ (4) odluku da se odobri pristup međunarodnim organizacijama mogao je donijeti, između ostalih, Stojić;⁵⁴⁷⁵ i (5) HVO je ometao redovno upućivanje humanitarne pomoći u istočni Mostar u periodu od juna do decembra 1993., između ostalog, putem administrativnih ograničenja i potpunog blokiranja pristupa humanitarnim konvojima tokom dva mjeseca u ljeto 1993. i u decembru 1993.⁵⁴⁷⁶ Stojićev argument da Pretresno vijeće nije navelo dokaze u prilog svom zaključku stoga ne stoji.

1671. Što se tiče prigovora na to što se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P03900, Žalbeno vijeće primjećuje da taj dokazni predmet podupire zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić

⁵⁴⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 286, 288, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P02291, P02419 (povjerljivo), str. 1, svjedoka DV, T. 22903-22904 (1. oktobar 2007.), Prvostepenu presudu, tom 4, par. 372, 753.

⁵⁴⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 286, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1236, tom 4, par. 372, dokazni predmet P03196, Klausu Johanna Nissena, T. 20455-20457 (25. juni 2007.).

⁵⁴⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 289.

⁵⁴⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 372 i fusnota 819.

⁵⁴⁷² Prvostepena presuda, tom 1, par. 554, gdje se upućuje na dokazne predmete 1D01609, str. 1-2, 2D00552, 2D00553, 2D00555, 2D00556, 2D00557, 2D00986.

⁵⁴⁷³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 862, tom 4, par. 314, gdje se upućuje na dokazne predmete P01316, P00864. Žalbeno vijeće takođe ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je Vojna policija imala zadatak da spriječi pristup neovlaštenim osobama, uključujući i neovlaštene konvoje, područjima borbenih dejstava. Prvostepena presuda, tom 1, par. 928, 930-937.

⁵⁴⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 562, 635, 795.

⁵⁴⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1231, gdje se upućuje na dokazni predmet P03900 (povjerljivo), str. 2.

⁵⁴⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1244. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1227-1243 i dokazi koji se tamo navode. Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da pomoć koju je HVO sporadično ukazivao, a koja je

imao ovlaštenja da međunarodnim organizacijama odobri pristup istočnom Mostaru.⁵⁴⁷⁷ U svakom slučaju, Stojić ignoriše činjenicu da se Pretresno vijeće prilikom donošenja ovog zaključka oslonilo i na druge dokaze.⁵⁴⁷⁸ Pretresno vijeće se konkretno takođe oslonilo na dokaze da je Stojić izdavao propusnice pripadnicima humanitarnih organizacija kojima im se daje sloboda kretanja i transporta na teritoriji HZ HB,⁵⁴⁷⁹ i konstatovalo je da je Stojić direktno HVO-u izdavao zapovijedi u vezi sa slobodom kretanja za humanitarne i međunarodne organizacije.⁵⁴⁸⁰ Žalbena vijeće smatra da Stojić nije objasnio zašto taj zaključak ne stoji na osnovu tih drugih dokaza. Njegov argument se odbacuje.

1672. Što se tiče Stojićevog argumenta da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne argumente, Žalbena vijeće podsjeća da pretresno vijeće "nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu".⁵⁴⁸¹ Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je eksplicitno uputilo samo na dio njegove argumentacije na suđenju. Žalbena vijeće takođe nije uvjerio Stojićev argument da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze da su se pristupom humanitarnih organizacija obično bavili drugi, i napominje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir većinu dokaza na koje Stojić upućuje kada je zaključilo da su, između ostalih, Prlić,⁵⁴⁸² Ured za izbjeglice⁵⁴⁸³ i Glavni stožer,⁵⁴⁸⁴ mogli odobriti takav pristup. Žalbena vijeće smatra da se ostalim dokazima na koje Stojić upućuje, a koji nisu izričito razmotreni, u značajnoj mjeri bave zaključci Pretresnog vijeća pomenuti gore u tekstu.⁵⁴⁸⁵ Stojićev argument da je Pretresno vijeće zanemarilo relevantne dokaze stoga ne stoji. Osim toga, on ne pokazuje na koji način uključenost drugih isključuje mogućnost njegove nadležnosti i mogućnosti da odobri pristup. Njegovi argumenti se odbacuju.

1673. Kad je riječ o Stojićevom argumentu kojim osporava zaključak da su predstavnici međunarodnih organizacija odbacili bezbjednosna pitanja koja je on pokrenuo, Žalbena vijeće ima u vidu da se Pretresno vijeće oslonilo, između ostalog, na svjedočenje svjedoka Nissena u vezi s tim

bila uslovljavana ostvarivanjem određene koristi, nije dovela u pitanje zaključak da HVO jeste ometao upućivanje humanitarne pomoći u istočni Mostar. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1244.

⁵⁴⁷⁷ Dokazni predmet P03900 (povjerljivo), str. 2. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 372.

⁵⁴⁷⁸ V. gore, par. 1670.

⁵⁴⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 554, 562, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 2D00552, 2D00553, 2D00555, 2D00556, 2D00557, 2D00986.

⁵⁴⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 565, tom 4, par. 306.

⁵⁴⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁵⁴⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 1437 i fusnota 3595, tom 4, par. 116-118 i fusnota 345. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1231, tom 4, par. 183, 185. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 328, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P04027 (povjerljivo), P04358, P09846 (povjerljivo).

⁵⁴⁸³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 635-636 i fusnota 1504, tom 2, par. 1230. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 328.

⁵⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 752 i fusnota 1758. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 936. Upor. Stojićev žalbeni podnesak, par. 328, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03895.

⁵⁴⁸⁵ V. gore, fusnote 5482-5484.

pitanjem.⁵⁴⁸⁶ Mada je taj svjedok izjavio da Stojićevo opravdanje da se ne može garantovati bezbjednost PMEZ-a jeste tačno "diplomatski",⁵⁴⁸⁷ svjedok je takođe izjavio da je njegov pokušaj da uvjeri Stojića da im odobri pristup oklopnim vozilom bio "bezuspješan".⁵⁴⁸⁸ Žalbeno vijeće ne nalazi grešku u ocjeni Pretresnog vijeća da su predstavnici međunarodnih organizacija odbacili bezbjednosna pitanja koja je pokrenuo Stojić,⁵⁴⁸⁹ budući da je taj svjedok svoj pokušaj da pregovara o pristupu sa Stojićem smatrao neuspješnim. Stojić naprosto pokušava da ponudi svoje tumačenje dokaza a pritom nije pokazao grešku. Njegov argument se odbacuje.

1674. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on imao ovlaštenja da međunarodnim organizacijama odobri pristup istočnom Mostaru, i da nije učinio ništa da otkloni problem ometanja pristupa humanitarne pomoći, te da je to ometanje zapravo omogućio. Stojićeva žalbena podosnova 34.5 se odbija.

(iv) Zaključak

1675. Ukratko, Stojićeva žalbena osnova 34 se odbija.

(c) Opština Čapljina (Stojićeva osnova 35)

1676. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, u julu 1993., Stojić znao za zatočenje muškaraca koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Čapljini i da je to zatočenje omogućio.⁵⁴⁹⁰ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je uputilo na dokazni predmet 4D00461 – Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993. – kojom se "svi zadaci u vezi sa zatočenim vojno sposobnim muškarcima Muslimanima u opštini Čapljina sa 1. brigade 'Knez Domagoj' prenose na lokalni HVO" (dalje u tekstu: Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993.).⁵⁴⁹¹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić bio obaviješten o dojavama u vezi s deložacijama u Čapljini barem od 20. jula 1993.⁵⁴⁹² U vezi s tim, Pretresno vijeće je uputilo na dokazni predmet P03573, to jest na zapisnik sa 47. sjednice Vlade održane 20. jula 1993., kojoj je Stojić prisustvovao (dalje u tekstu: Zapisnik sa 47. sjednice Vlade).⁵⁴⁹³ Pretresno vijeće je konstatovalo da je tokom sjednice Vlade rečeno da je radna grupa u posjeti opštini Čapljina utvrdila da medijski izvještaji u vezi s navodima o protjerivanju Muslimana

⁵⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1236, gdje se upućuje, između ostalog, na Klausu Johanna Nissena, T(f). 20453-20455, 20457 (25. juni 2007.), dokazni predmet P03196 (povjerljivo), str. 1.

⁵⁴⁸⁷ Klaus Johann Nissen, T. 20456-20457 (25. juni 2007.).

⁵⁴⁸⁸ Klaus Johann Nissen, T. 20456-20457 (25. juni 2007.).

⁵⁴⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1236.

⁵⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 375.

⁵⁴⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 373. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 2081, fusnota 5087.

⁵⁴⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 378.

⁵⁴⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 376.

iz te opštine nisu tačni.⁵⁴⁹⁴ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su operacije izvođene prema unaprijed smišljenom planu i zaključilo da, budući da je Stojić imao "efektivnu kontrolu" nad glavninom snaga HVO-a i Vojne policije koje su vršile deložacije u Čapljini i budući da je on "lično doprinio planiranju deložacija po istom planu kao u zapadnom Mostaru, [ono] može jedino zaključiti da je on bio informisan i o deložacijama u Čapljini i načinu na koji su one izvođene."⁵⁴⁹⁵ Pretresno vijeće je potom zaključilo da je jedini razuman zaključak koji može izvesti taj da je Stojić takođe namjeravao da se uništi imovina Muslimana.⁵⁴⁹⁶

1677. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo više grešaka koje "čine neosnovanim zaključak da je [on] značajno doprinio počinjenju zločina u Čapljini i namjeravao da se imovina Muslimana uništi."⁵⁴⁹⁷ Tužilaštvo odgovara da je Stojićeva uloga u operacijama u Čapljini omogućila ostvarivanje ZZP-a.⁵⁴⁹⁸

(i) Da li je Stojić znao za zatočenje muškaraca koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama i to omogućio (Stojićeva podosnova 35.1)

a. Argumenti strana u postupku

1678. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije primjereno ocijenilo težinu koju treba pridati Stojićevoj zapovijedi od 3. jula 1993. – jedinom dokazu koji je naveden kao osnova za zaključak da je on znao za zatočenja u Čapljini i to omogućio. Prema Stojićevom mišljenju, budući da je on na suđenju osporio autentičnost ove zapovijedi, Pretresno vijeće je bilo dužno da iznese obrazloženu ocjenu težine tog dokaza, između ostalog, i njegove autentičnosti.⁵⁴⁹⁹ Stojić tvrdi da Pretresno vijeće to nije učinilo i da se umjesto toga: (1) oslonilo na svoju raniju ocjenu da je Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993. bila dovoljno pouzdana da se uvrsti u spis, pri čemu je pobrkalo test prihvatljivosti s težinom;⁵⁵⁰⁰ (2) da je razmotrilo samo tri argumenta odbrane u vezi s pouzdanošću te zapovijedi i ignorisalo ostale argumente;⁵⁵⁰¹ i (3) da je dalo nedovoljne razloge za oslanjanje na Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993., na primjer uzelo u obzir svjedočenje svjedoka

⁵⁴⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 376.

⁵⁴⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 378. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 377.

⁵⁴⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 378.

⁵⁴⁹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 345. V. Stojićeva replika, par. 71. Stojić stoga tvrdi da Žalbeno vijeće treba poništiti njegove osuđujuće presude po tačkama 1, 6-11 i 19-21 Optužnice. Stojićev žalbeni podnesak, par. 345.

⁵⁴⁹⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 291. Tužilaštvo odgovara da je Stojićeva tvrdnja da se njegove osuđujuće presude po tačkama 1, 6-11 i 19-21 Optužnice trebaju poništiti ako se utvrdi greška pravno netačna. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 302 i fusnota 1262.

⁵⁴⁹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 333.

⁵⁵⁰⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 334, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 2081, fusnota 5087.

⁵⁵⁰¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 335, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 2081, fusnota 5087, Stojićev završni podnesak, par. 545-547.

CG – koji nije mogao ništa reći o autentičnosti – i samo konstatovalo da je ta zapovijed slična drugima.⁵⁵⁰²

1679. Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da: (1) ocijeni Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993. u svjetlu cijelog spisa prvostepenog postupka, koji pokazuje da je 1. brigada "Knez Domagoj" i dalje bila zadužena za zatočenike, suprotno Stojićevoj zapovijedi od 3. jula 1993., i da nije bilo razloga da on izda tu zapovijed, budući da nije bio član radne grupe koja se bavila tim osobama niti je bio zadužen za relevantne zatočeničke centre;⁵⁵⁰³ i (2) prouči Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993. "s posebnom pažnjom", budući da je to bio jedini dokument na koji se oslonilo da bi utvrdilo da je on omogućio zatočenje civila u Čapljini.⁵⁵⁰⁴ Osim toga, Stojić tvrdi da se po Stojićevoj zapovijedi od 3. jula 1993., čak i da je autentična, nije postupilo, i da ona stoga nije imala uzročno-posljedični efekt na zatočenja.⁵⁵⁰⁵

1680. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće iznijelo obrazloženu ocjenu u vezi s tim što se oslonilo na Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993. i da nije zanemarilo Stojićeve argumente na suđenju.⁵⁵⁰⁶ Tužilaštvo takođe tvrdi sljedeće: (1) Pretresno vijeće je razumno primijetilo da je svjedok CG potvrdio zatočenja u Čapljini; (2) to što Pretresnom vijeću nisu predloženi nikakvi dokazi o provođenju Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993. je nebitno; i (3) Pretresno vijeće se razumno oslonilo na formu i izgled te zapovijedi kad je zaključilo da je ona slična Stojićevim drugim zapovijedima.⁵⁵⁰⁷ Nadalje, po mišljenju tužilaštva, nije potrebno pokazati uzročno-posljedičnu vezu između Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993. i protivpravnog zatočenja jer odgovornost na osnovu UZP-a zahtijeva značajan doprinos zajedničkom zločinačkom cilju, a ne pojedinim zločinima.⁵⁵⁰⁸ Tužilaštvo tvrdi da Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993. u svakom slučaju nije jedini dokaz koji pokazuje Stojićevo znanje o zatočenju muškaraca Muslimana u Čapljini i njegovu ulogu u tome.⁵⁵⁰⁹ Tužilaštvo takođe odgovara da Stojić ignoriše zaključke Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima nad relevantnim zatočeničkim centrima i tvrdi da je nebitno to što Stojić nije bio član radne grupe koja je ocijenila uslove u tim centrima.⁵⁵¹⁰

b. Analiza

⁵⁵⁰² Stojićev žalbeni podnesak, par. 336, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 2081, fusnota 5087, svjedoka CG, T. 10843-10844 (28. novembar 2006.).

⁵⁵⁰³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 337, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03197, P03216, P03442, P03573, P05133.

⁵⁵⁰⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 338.

⁵⁵⁰⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 339.

⁵⁵⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 292.

⁵⁵⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 293-294.

⁵⁵⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 295.

1681. Što se tiče, najprije, Stojićevih tvrdnji u vezi s ocjenom Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993. od strane Pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće podsjeća, prije svega, da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja prilikom odlučivanja o težini koju treba pridati nekom dokaznom predmetu.⁵⁵¹¹ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće zapravo jeste iznijelo obrazloženu ocjenu pouzdanosti i težine Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993. Suprotno Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije ignorisalo njegove argumente u vezi s autentičnošću te zapovijedi, što pokazuje činjenica da je navelo sve relevantne prigovore koje je on iznio u svom Završnom podnesku.⁵⁵¹² Mada je Pretresno vijeće tada odlučilo da se osvrne na tri od tih prigovora u Prvostepenoj presudi,⁵⁵¹³ Žalbeno vijeće smatra da su Stojićevi ostali prigovori u vezi s tim pitanjem tijesno povezani s ta tri prigovora i, zapravo, njima obuhvaćeni, tako da nije bilo potrebno da se i oni eksplicitno razmotre.⁵⁵¹⁴ Stojić ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo.

1682. Nadalje, analizirajući *autentičnost* Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993., Pretresno vijeće je podsjetilo na svoj raniji zaključak da postoji "*dovoljno indicija da se taj dokument uvrsti u spis kao dokument koji je vjerodostojan, relevantan i ima dokaznu vrijednost.*"⁵⁵¹⁵ Prema tome, suprotno Stojićevom argumentu, jasno je da je Pretresno vijeće vodilo računa o činjenici da je ranija ocjena Vijeća donesena u svrhu uvrštavanja Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993. u spis. Stojić ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pobrkalo test prihvatljivosti dokaza i težinu koju treba pridati tim dokazima nakon što su prihvaćeni. Isto tako, iz načina na koji je Pretresno vijeće strukturisalo svoju analizu takođe je jasno da je to bio samo jedan od faktora navedenih u prilog zaključku da je Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993. autentična i pouzdana.⁵⁵¹⁶

1683. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije dovoljno obrazložilo to što se oslonilo na Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993., Žalbeno vijeće napominje da je svjedok CG djelimično potvrdio sadržaj te zapovijedi, to jest, da muškarci Muslimani koji se u njoj pominju jesu bili zatočeni u Čapljini.⁵⁵¹⁷ Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da nije nerazumno to što je Pretresno

⁵⁵⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 295, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 154.

⁵⁵¹⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 296-297.

⁵⁵¹¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131 (pretresna vijeća "raspoložu širokim diskrecionim ovlaštenjima kada ocjenjuju koju težinu i koliko vjerodostojnosti treba pridati svjedočenju nekog svjedoka"); Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁵⁵¹² Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 5087, gdje se upućuje na Stojićev završni podnesak, par. 544-547.

⁵⁵¹³ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 5087.

⁵⁵¹⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23 ("pretresno vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu").

⁵⁵¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 5087 (kurziv dodat).

⁵⁵¹⁶ Drugi faktori koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir su sljedeći: (1) to što je odbilo da uvrsti u spis dokazni predmet 2D0388, koji je ponudio Stojić da bi doveo u pitanje Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993.; (2) svjedočenje svjedoka CG kad mu je pokazana Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993.; i (3) činjenica da je Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993. bila slična drugim zapovijedima koje je izdao Stojić. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 5087.

⁵⁵¹⁷ Svjedok CG, T. 10843-10844 (28. novembar 2006.).

vijeće upotrijebilo taj dokaz kako bi izvelo zaključak o autentičnosti Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993., pogotovo s obzirom na to da su mu u prilog išli i drugi faktori.⁵⁵¹⁸ Doista, Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993. slična drugim zapovijedima koje je potpisao Stojić i koje su uvrštene u spis tokom suđenja.⁵⁵¹⁹ Mada Pretresno vijeće nije tom prilikom dalo spisak tih zapovijedi, samo nekoliko stranica prije Pretresno vijeće je govorilo o Stojićevoj mogućnosti da izdaje zapovijedi HVO-u, uključujući i zapovijedi u vezi sa zatočeničkim centrima, te je navelo više njegovih zapovijedi tome u prilog, od kojih se jedna odnosila na Čapljinu i bila je slična Stojićevoj zapovijedi od 3. jula 1993. po formi i po izgledu.⁵⁵²⁰ Prema tome, Stojić ne pokazuje grešku Pretresnog vijeća u vezi s tim pitanjima.

1684. Osim toga, to što je Pretresno vijeće uputilo na slične zapovijedi takođe pokazuje da je razmotrilo Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993. u svjetlu cjelokupnih dokaza u ovom predmetu, suprotno onome što tvrdi Stojić. Činjenica da Stojić nije bio član radne grupe koja se bavila uslovima zatočenja u Čapljini ili da on možda nije bio zadužen za relevantne zatočeničke centre u Čapljini, odnosno za Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli, ni na koji način ne utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je on bio u mogućnosti da izdaje zapovijedi kao što je Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993., naročito ako se imaju na umu njegov položaj i njegova ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom.⁵⁵²¹ Nadalje, Stojić ignoriše eksplicitne zaključke Pretresnog vijeća koji pokazuju da su Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli "bili u [njegovoj] nadležnosti" i da je on bio u mogućnosti da izdaje zapovijedi relevantne za muškarce Muslimane koji su tamo bili zatočeni.⁵⁵²² I konačno, ni činjenica da je Pretresno vijeće napomenulo da mu nisu predočeni dokazi da se po Stojićevoj zapovijedi od 3. jula 1993. ikad postupilo⁵⁵²³ ne dovodi u pitanje njenu autentičnost ili rezonovanje koje stoji iza izdavanja takve zapovijedi. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićeve argumente u vezi s autentičnošću Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993. i ocjenom njene težine od strane Pretresnog vijeća.⁵⁵²⁴

1685. Kad je riječ o tome da je Pretresno vijeće koristilo Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993., Žalbeno vijeće napominje da se, suprotno Stojićevoj tvrdnji, zaključak Pretresnog vijeća da je on

⁵⁵¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 5087.

⁵⁵¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 5087. V. takođe gore, fusnota 5516.

⁵⁵²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 304-306, 312, fusnota 725 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P05232). V. gore, par. 1429. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 562-565. Takođe, tužilaštvo je navelo više zapovijedi sličnog izgleda, odnosno dokazne predmete 2D00985, P03146, P03163, na koje se Pretresno vijeće takođe oslonilo. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 294 i fusnota 1227; Prvostepena presuda, tom 1, par. 795, 965, fusnota 1383.

⁵⁵²¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 397-407. U vezi sa Stojićevim prigovorima na zaključke Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima nad Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli, v. dolje, par. 1736-1748.

⁵⁵²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 399, 406-407. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 306, 312, 320.

⁵⁵²³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 2081.

znao za zatočenje muškaraca Muslimana koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Čapljini, i da je to omogućio, nije se zasnivao samo na Stojićevoj zapovijedi od 3. jula 1993. U vezi s tim, Pretresno vijeće je takođe podsjetilo na svoje ranije zaključke da su hapšenja muškaraca Muslimana u Čapljini u periodu od 30. juna 1993. do sredine jula 1993. vršili 1. brigada "Knez Domagoj", 3. satnija 3. bojne Vojne policije i pripadnici MUP-a Čapljina, kao i pripadnici HVO-a.⁵⁵²⁵ Kako je ranije napomenuto, utvrđeno je da je Stojić vršio "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom,⁵⁵²⁶ kao i da je imao dužnost da izvještava Vladu u vezi s vojnim pitanjima.⁵⁵²⁷ Pretresno vijeće je zatim uputilo na činjenicu da je Stojić nastavio da obavlja svoje funkcije "u HVO-u/Vladi HR HB" i stoga je izvelo zaključak da je on prihvatio zatočenje muškaraca Muslimana koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama.⁵⁵²⁸ Nadalje, Pretresno vijeće je bilo svjesno postojanja Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993. u kojem su Stojić i Prlić pozvali sve Hrvate u BiH na oružje protiv Muslimana i koji je, kako je Pretresno vijeće konstatovalo, bio katalizator za hapšenja muškaraca Muslimana u Čapljini i drugim opštinama.⁵⁵²⁹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da "vojni organi nisu mogli krenuti s hapšenjem bez odobrenja civilne vlasti".⁵⁵³⁰

1686. Žalbeno vijeće ima u vidu da Pretresno vijeće nije eksplicitno uputilo na Zajednički proglas od 30. juna 1993. u dijelu Prvostepene presude koji se bavi Stojićevom odgovornošću za hapšenja u Čapljini,⁵⁵³¹ kao ni u činjeničnom prikazu u kojem se opisuju ta hapšenja.⁵⁵³² Međutim, Pretresno vijeće se osvrnulo na ovaj proglas u odjeljku koji se bavi Stojićevom kontrolom nad HVO-om, samo nekoliko stranica prije diskusije o njegovoj odgovornosti u vezi s događajima u Čapljini.⁵⁵³³ Nadalje, Pretresno vijeće je govorilo o Zajedničkom proglasu od 30. juna 1993. u više drugih dijelova Prvostepene presude, uključujući odjeljke u vezi sa: (1) prikazom činjenica povezanih s napadom na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić" 30. juna 1993.;⁵⁵³⁴ (2) Prlićevom odgovornošću, budući da je Prlić bio sapotpisnik proglasa;⁵⁵³⁵ i (3) Ćorićevom odgovornošću, je 1. jula 1993. Radoslav Lavrić, u Ćorićevo ime, izdao zapovijed koja se poziva na Zajednički proglas od 30. juna 1993. i u kojoj se traži da se privedu "'svi vojni obveznici' koji nisu regulisali svoj vojni status".⁵⁵³⁶

⁵⁵²⁴ Prema tome, Stojićev argument da je Pretresno vijeće bilo dužno da Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993. prouči "s posebnom pažnjom" se stoga odbacuje kao bespredmetan.

⁵⁵²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 373-374.

⁵⁵²⁶ V. gore, par. 1405, 1457-1458, 1479-1480, 1485-1491.

⁵⁵²⁷ V. gore, par. 1418-1419, 1476, 1572.

⁵⁵²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 375.

⁵⁵²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 151-154, 305. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 953, 973, 984, 996, 1220. V. takođe gore, par. 1422.

⁵⁵³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 154.

⁵⁵³¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 373-378.

⁵⁵³² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 2078-2083.

⁵⁵³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 305.

⁵⁵³⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 884.

⁵⁵³⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 151.

⁵⁵³⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 953; dokazni predmet P03077.

Žalbeno vijeće se stoga uvjerilo da je Pretresno vijeće, razmatrajući Stojićevu odgovornost, bilo potpuno svjesno postojanja Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993. i njegovog značaja kao katalizatora za hapšenja muškaraca Muslimana u Čapljini. Osim toga, kao što će postati jasno iz analize dolje u tekstu,⁵⁵³⁷ Pretresno vijeće je takođe bilo svjesno Stojićevih ovlaštenja i položaja u Vladi, kad je u pitanju zatočenje muškaraca Muslimana u zatočeničkim centrima u Čapljini.

1687. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava kad je zaključilo da je on omogućio ili značajno doprinio počinjenju zločina budući da se po Stojićevoj zapovijedi od 3. jula 1993. nije postupilo, Žalbeno vijeće napominje da taj argument polazi od pretpostavke da je ta zapovijed bila jedini dokaz na koji se Pretresno vijeće oslonilo. Međutim, kao što je objašnjeno u prethodnim paragrafima,⁵⁵³⁸ to nije bio slučaj. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, čak i ako Stojićeva zapovijed od 3. jula 1993. na kraju nije provedena,⁵⁵³⁹ u odjeljku koji se bavi Prlićevom odgovornošću, uputilo na Zajednički proglas od 30. juna 1993., napomenulo da je za njim uslijedila Lavrićeva zapovijed od 1. jula 1993. i potom konstatovalo da je nakon Zajedničkog proglasa od 30. juna 1993. "stavljen u pogon lanac komandovanja kako bi se [...] vršila hapšenja Muslimana" u opštinama Mostar, Stolac, Čapljina i Prozor.⁵⁵⁴⁰ Žalbeno vijeće stoga smatra da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Stojić i omogućio hapšenja u Čapljini i znao za njih. Drugim riječima, na ovaj zaključak Pretresnog vijeća ne utiče izjava Pretresnog vijeća da mu nisu predočeni dokazi o provođenju Stojićeve zapovijedi od 3. jula 1993. na terenu.

1688. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije pokazao da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na Stojićevu zapovijed od 3. jula 1993. ili zaključiti da je on znao za zatočenje muškaraca Muslimana koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Čapljini i omogućio ga. Stojićeva žalbena podosnova 35.1 se stoga odbija.

(ii) Da li je Stojić bio obaviješten o deložacijama u Čapljini i načinu na koji su one izvršene (Stojićeve podosnove 35.2 i 35.3)

1689. Stojić tvrdi da nijedno razumno vijeće ne bi moglo zaključiti da je on bio obaviješten o deložacijama u Čapljini na osnovu Zapisnika sa 47. sjednice Vlade, budući da je tokom te sjednice

⁵⁵³⁷ V. dolje, par. 1692.

⁵⁵³⁸ V. gore, par. 1685-1686.

⁵⁵³⁹ Pretresno vijeće zapravo nije u vezi s dokaznim predmetom 4D00461 zaključilo da se po njemu nije postupilo, nego je napomenulo da mu nisu predočeni dokazi da se lokalni HVO bavio zatočenjem muškaraca Muslimana. Prvostepena presuda, tom 2, par. 2081. V. gore, par. 1434, 1486.

⁵⁵⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 151-154. V. takođe gore, par. 1422.

rečeno da navodi o protjerivanju nisu tačni.⁵⁵⁴¹ Stojić nadalje tvrdi da je zaključak u vezi s njegovim doprinosom planiranju deložacija dvosmislen jer nije jasno da li je on planirao deložacije u Čapljini koje su provođene po istom planu kao i one u zapadnom Mostaru ili je on o deložacijama u Čapljini bio obaviješten zbog toga što je planirao slične deložacije u zapadnom Mostaru.⁵⁵⁴² Prema Stojićevom mišljenju, nijedno od tih tumačenja ne stoji jer: (1) nema dokaza da je on planirao deložacije u Čapljini, posebno s obzirom na to da je Pretresno vijeće kasnije izjavilo da je on saznao za deložacije tek nakon što su one izvršene;⁵⁵⁴³ i (2) nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo zaključiti da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz ranijeg zaključka da je on planirao deložacije u zapadnom Mostaru taj da je bio obaviješten i o operacijama u Čapljini.⁵⁵⁴⁴

1690. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Zapisnik sa 47. sjednice Vlade budući da je Stojić morao znati, s obzirom na: (1) ulogu koju je imao u planiranju protjerivanja u Čapljini i drugim opštinama; (2) ovlaštenja koja je imao nad počiniocima; i (3) znanje koje je imao o zločinima HVO-a u cijeloj BiH, da su dojave o kojima se diskutovalo na toj sjednici bile utemeljene.⁵⁵⁴⁵ Tužilaštvo takođe odgovara da zaključak da je Stojić planirao deložacije u opštini Čapljina nije ni dvosmislen ni nerazuman kada se uzme u obzir njegova uloga u neselektivnim hapšenjima muškaraca Muslimana, posebno onih u zapadnom Mostaru.⁵⁵⁴⁶ Tužilaštvo nadalje tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća – donesen u kontekstu odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a – da je Stojić saznao za deložacije u Čapljini nakon što su one izvršene nije nespojiv s njegovom ulogom u njihovom planiranju.⁵⁵⁴⁷

1691. Žalbeno vijeće napominje da je zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevom odgovornošću za deložacije u Čapljini zasnovan na četiri različita, ali povezana zaključka, naime: (1) da je Stojić bio obaviješten o dojavama o deložacijama barem od 20. jula 1993., kao što pokazuje Zapisnik sa 47. sjednice Vlade;⁵⁵⁴⁸ (2) da priroda deložacija u Čapljini koje je izvršio HVO, i koje su izvršene u skladu s *modus operandi* korištenim u drugim opštinama, pokazuje da

⁵⁵⁴¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 344. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 343.

⁵⁵⁴² Stojićev žalbeni podnesak, par. 341. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 340, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 378.

⁵⁵⁴³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 342, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 448.

⁵⁵⁴⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 342. V. takođe Stojićeva replika, par. 70. Stojić tvrdi da to što je neka osoba planirala jednu konkretnu operaciju ne može biti osnova za zaključak da je ona bila obaviještena o nekoj potpuno odvojenoj operaciji. Stojićev žalbeni podnesak, par. 342.

⁵⁵⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 301.

⁵⁵⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 298-299. Tužilaštvo tvrdi da zaključci u vezi s operacijama hapšenja i deložacije pokazuju da su se hapšenja muškaraca Muslimana odvijala u povezanosti s deložacijama žena, djece i starijih osoba Muslimana, i da je Stojićeva uključenost u planiranje i njegovo podržavanje ovog prvog razumna osnova za zaključak da je on takođe planirao ovo potonje. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 298.

⁵⁵⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 300.

⁵⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 376, 378.

se slijedio unaprijed smišljen plan da se deložiraju Muslimani;⁵⁵⁴⁹ (3) da je Stojić imao "efektivnu kontrolu" nad glavninom HVO-a i Vojne policije;⁵⁵⁵⁰ i (4) da je Stojić, zapravo, lično doprinio planiranju deložacija.⁵⁵⁵¹

1692. Što se tiče Stojićevog argumenta da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na Zapisnik sa 47. sjednice Vlade kako bi utvrdio da je on bio obaviješten o deložacijama, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić iz tog dokaznog predmeta saznao za *dojave* o takvim deložacijama, a ne za same deložacije.⁵⁵⁵² Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je bilo potpuno svjesno da je radna grupa izvijestila Stojića i druge da te dojave nisu tačne, ali to nije uticalo na zaključak da je on bio svjestan tih dojava.⁵⁵⁵³ U vezi s tim, Zapisnik sa 47. sjednice Vlade pokazuje da radna grupa nije negirala da se u to vrijeme odvijalo protjerivanje u Čapljini, nego je negirala da su *svi* Muslimani u Čapljini bili protjerani.⁵⁵⁵⁴ Zapisnik također pokazuje da su se, nakon debate o izvještaju radne grupe, uključujući i informaciju da je najmanje 2.000 Muslimana bilo smješteno na raznim lokacijama u Čapljini, Stojić i drugi složili da treba: (1) podržati otvaranje "tranzitnog centra" u Ljubuškom za one koji "žele napustiti ratom ugrožena područja i otići u treće zemlje"; i (2) zadužiti određene osobe, uključujući i samog Prlića, koje trebaju "vidjeti [...] mogućnosti" za smještaj određenog broja "zatočenih osoba" van Čapljine kako bi se "u Čapljini stvorili uvjeti za smještaj prema normama propisanim međunarodnom konvencijom".⁵⁵⁵⁵

1693. Prije nego što je donijelo konačni zaključak da Stojić jeste bio svjestan protjerivanja, Pretresno vijeće je, kao što je gore pomenuto, uputilo i na Stojićeva ovlaštenja nad glavninom HVO-a i Vojne policije, kao i na činjenicu da je HVO provodio kampanju deložacije u Čapljini na osnovu unaprijed smišljenog plana.⁵⁵⁵⁶ Nadalje, Pretresno vijeće je donijelo više zaključaka u vezi sa Stojićevom ulogom u planiranju protjerivanja u zapadnom Mostaru i drugim opštinama⁵⁵⁵⁷ i njegovim znanjem o tome da je HVO provodio deložacije u cijeloj BiH.⁵⁵⁵⁸ Žalbeno vijeće stoga smatra da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Zapisnik sa 47. sjednice Vlade kako bi zaključilo

⁵⁵⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 377-378.

⁵⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 378.

⁵⁵⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 378.

⁵⁵⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 378. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 376.

⁵⁵⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 376.

⁵⁵⁵⁴ Dokazni predmet P03573, str. 1-2 ("Radna grupa je utvrdila da su netočna izvješća pojedinih medija o navodnom progonu svih muslimana sa područja općine Čapljina. Naime, utvrđeno je da je u Đačkom domu u Čapljini i vikend naseljima Počitelj polje, Ševač polje, Bivolje brdo, te Višićima smješteno preko dvije tisuće muslimana uglavnom iz istočne Hercegovine.").

⁵⁵⁵⁵ Dokazni predmet P03573, str. 2.

⁵⁵⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 378.

⁵⁵⁵⁷ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 335-337, 347-349, 355. V. također Prvostepena presuda, tom 4, par. 1220.

⁵⁵⁵⁸ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 331-335, 350-352, 355, 357, 416-417. V. također gore, par. 1561, 1575, 1580, 1617, 1653.

da je Stojić znao za dojave o protjerivanju – i da je njegovo znanje bilo jedan od nekoliko faktora na osnovu kojih je izvelo zaključak da on jeste bio obaviješten o deložacijama u Čapljini. Prema tome, Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku kad se oslonilo na Zapisnik sa 47. sjednice Vlade.

1694. U vezi sa Stojićevim argumentom da je zaključak Pretresnog vijeća da, budući da je on "doprinio planiranju deložacija po istom planu kao u zapadnom Mostaru, [ono] može jedino zaključiti da je on bio informisan i o deložacijama u Čapljini" dvosmislen, Žalbeno vijeće prihvata da iz formulacije Pretresnog vijeća nije odmah jasno da li je ono mislilo konkretno na planiranje deložacija u Čapljini.⁵⁵⁵⁹ Međutim, to je u konačnici nebitno, budući da Žalbeno vijeće smatra da nije bilo nerazumno to što se Pretresno vijeće oslonilo na Stojićevu ulogu u planiranju deložacija u zapadnom Mostaru kao na jedan od više faktora relevantnih za zaključak da je on bio obaviješten o deložacijama u Čapljini, naročito s obzirom na to da su te operacije izvršene po "istom planu" i da su započele u vremenskom razmaku od ne više od mjesec dana.⁵⁵⁶⁰ Odgovor na pitanje da li se može zaključiti da to što je neka osoba planirala jednu konkretnu operaciju može biti osnova za zaključak da je ona bila obaviještena o nekoj drugoj operaciji u konačnici će zavisi od konteksta, uključujući i sličnosti između operacija, kao i položaj osobe o kojoj je riječ. U ovom konkretnom slučaju, Pretresno vijeće je konstatovalo da su operacije bile slične i da je Stojić imao "efektivnu kontrolu" nad glavninom HVO-a i Vojne policije koji su izvršili obje operacije.⁵⁵⁶¹

1695. Osim toga, kako je gore navedeno, sličnost između kampanja deložacije u zapadnom Mostaru i Čapljini bila je samo jedan od faktora koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir prilikom donošenja zaključka da je Stojić bio obaviješten o deložacijama u Čapljini – pri čemu su drugi faktori bili sljedeći: (1) Zapisnik sa 47. sjednice Vlade; (2) činjenica da su se deložacije koje je izvršio HVO odvijale po unaprijed smišljenom planu; i (3) zaključci u vezi sa Stojićevom "efektivnom kontrolom" nad glavninom HVO-a i Vojne policije. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti taj da je on bio obaviješten o deložacijama u Čapljini nakon što je uzelo u obzir kombinaciju ovih faktora.⁵⁵⁶²

⁵⁵⁵⁹ Žalbeno vijeće napominje da analiza Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevom odgovornošću za krađe po trećoj kategoriji UZP-a sugerise da ono nije zaključilo da je Stojić planirao deložacije u Čapljini *per se* nego samo da je bio obaviješten o njima najkasnije od 20. jula 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 448 (Stojić je "za akcije deložiranja Muslimana u opštini Čapljina saznao 20. jula 1993. ili nakon što su bile izvedene").

⁵⁵⁶⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 355-357, 377-378.

⁵⁵⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 378.

⁵⁵⁶² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 423, 426-427.

1696. Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on znao za deložacije u Čapljini i za način na koji su one izvršene. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija Stojićeve žalbene podosnove 35.2 i 35.3.

(iii) Zaključak

1697. Ukratko, Žalbeno vijeće odbija Stojićevu žalbenu osnovu 35.⁵⁵⁶³

(d) Opština Vareš (Stojićeva osnova 36)

1698. Pretresno vijeće je konstatovalo da su vojne operacije HVO-a u opštini Vareš, započete u oktobru 1993., imale za posljedicu počinjenje zločina.⁵⁵⁶⁴ Konkretno, te operacije su uključivale: (1) hapšenja, zatočenje i zlostavljanje civila Muslimana i pripadnika ABiH u gradu Varešu u periodu od 23. oktobra 1993. do 3.-4. novembra 1993.;⁵⁵⁶⁵ i (2) napad na selo Stupni Do, 23. oktobra 1993., koji je doveo do pogibija i uništavanja imovine.⁵⁵⁶⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je: (1) "imajući u vidu činjenicu" da su službenici Vlade, Boban i Prlić, kao i "najviši rukovodioci Glavnog stožera", Petković i Praljak, znali za ubistva i uništavanje koje su počinile Rajićeve jedinice u Stupnom Dolu; (2) da je Stojić bio član Vlade nadležan za HVO, da je omogućio vojne operacije HVO-a u Varešu u oktobru 1993., te da je smatrao da su one izvršene na zadovoljavajući način, jedini razuman zaključak koji može izvesti taj da je Stojić takođe bio obaviješten o ubijanju Muslimana, kako pripadnika ABiH, tako i onih koji to nisu bili, i o uništavanju njihove imovine, od 4. novembra 1993.⁵⁵⁶⁷ Vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić, time što je nastavio da obavlja svoje funkcije znajući za zločine i time što je postigao da Ivica Rajić bude unaprijeđen, prihvatio ta ubistva i uništavanje imovine.⁵⁵⁶⁸

(i) Da li je Stojić omogućio vojne operacije u Varešu (Stojićeva podosnova 36.2)

1699. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on omogućio vojne operacije u Varešu na osnovu komunikacija između njega i Rajića.⁵⁵⁶⁹ Stojić tvrdi da je Pretresno

⁵⁵⁶³ Prema tome, Stojićeva tvrdnja da se njegove osuđujuće presude po tačkama 1, 6-11 i 19-21 Optužnice trebaju poništiti takođe se odbacuje.

⁵⁵⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 303-508.

⁵⁵⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 339-340, 342-348, 352-399. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su tokom operacija u gradu Varešu izvršene krađe i seksualno zlostavljanje. Prvostepena presuda, tom 3, par. 401-404.

⁵⁵⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 417, 421-422, 464, 466-467. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su tokom operacija u Stupnom Dolu izvršene krađe i seksualno zlostavljanje. Prvostepena presuda, tom 3, par. 429, 465, 467.

⁵⁵⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 380-382. V. gore, par. 820.

⁵⁵⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 380-382.

⁵⁵⁶⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 349, 353. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 355.

vijeće pogrešno shvatilo te komunikacije⁵⁵⁷⁰ i da se "ne može smatrati" da je njegov kontakt s Rajićem 30. oktobra 1993. bio odgovor na Rajićev zahtjev od 29. oktobra 1993.⁵⁵⁷¹ Stojić tvrdi da se te komunikacije ne mogu razumno povezati sa zločinima u Varešu iz sljedećih razloga: (1) one se odnose na kretanje jedinica HVO-a pravcem Berkovići-Konjic, koji nije povezan s Varešom, jer su konvoji HVO-a trebali ovaj pravac kako bi mogli doći do enklave HVO-a kod Konjica;⁵⁵⁷² (2) budući da je napad na Stupni Do završio 26. oktobra 1993., te komunikacije su se odvijale poslije operacija;⁵⁵⁷³ i (3) uobičajeni vojni lanac komandovanja – koji nije uključivao Stojića – funkcionisao je tokom operacija, i relevantne zapovijedi izdane su preko Glavnog stožera Rajiću i HVO-u.⁵⁵⁷⁴

1700. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Stojićeve komunikacije s Rajićem kako bi zaključilo da je Stojić omogućio vojne operacije u Varešu.⁵⁵⁷⁵

1701. Prilikom ocjene dokaza, Pretresno vijeće je uzelo u obzir sljedeće: (1) da je 29. oktobra 1993. Rajić obavijestio Stojića, Praljka i Petkovića da VRS ne dozvoljava njegovim jedinicama da prođu do Vareša, što je suprotno dogovoru;⁵⁵⁷⁶ (2) da je narednog dana Stojić obavijestio Rajića da je sa VRS-om postignut dogovor da se jednom konvoju HVO-a dozvoli prolazak pravcem Berkovići-Nevesinje-Borci-Konjic i naložio mu da pošalje relevantne akte "ministru Kovačeviću";⁵⁵⁷⁷ i (3) da je 31. oktobra 1993. Rajić potvrdio Stojiću da VRS provodi prvobitni dogovor.⁵⁵⁷⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da te komunikacije pokazuju da je Stojić omogućio vojne operacije u Varešu u oktobru 1993.⁵⁵⁷⁹ Nakon što je razmotrilo dokaze koje je iznio Stojić, a to su isti oni dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće,⁵⁵⁸⁰ Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće "pogrešno shvatilo" te komunikacije. U vezi s tim: (1) u dokaznom

⁵⁵⁷⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 349. Stojić tvrdi da je 29. oktobra 1993. godine Rajić od njega tražio da uspostavi kontakt s "Kovačevićem" u vezi s kretanjem ljudstva u Vareš i iz Vareša, a da je, zatim, 30. oktobra 1993., on kontaktirao Rajića s uputstvima u vezi s kretanjem jednog konvoja "pravcem Berkovići-Nevesinje-Borci-Konjic". Stojićev žalbeni podnesak, par. 349, gdje se upućuje na dokazne predmete P06219, P06267.

⁵⁵⁷¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 349. Stojić tvrdi da je u kasnijoj komunikaciji tražio od Rajića da izda odobrenje koje treba biti poslano "Kovačeviću", a da je Rajić tražio da on kontaktira "Kovačevića". Stojićev žalbeni podnesak, par. 349.

⁵⁵⁷² Stojićev žalbeni podnesak, par. 350, gdje se upućuje na dokazne predmete P07622 (povjerljivo), par. 1.1, P09276, Dragana Jurića, T. 39331-39332 (27. april 2009.). Stojić tvrdi da je Vareš udaljen 100 km od Konjica. Stojićev žalbeni podnesak, par. 350, gdje se upućuje na dokazni predmet P09276.

⁵⁵⁷³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 351.

⁵⁵⁷⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 352, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 313-330. Stojić tvrdi da on nije pomenut ni u jednoj od relevantnih zapovijedi u vezi s operacijama u Varešu. Stojićev žalbeni podnesak, par. 352.

⁵⁵⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 306. Tužilaštvo tvrdi da su operacije u Varešu bile u toku u vrijeme kad je Stojić omogućio kretanje Rajićevih jedinica i da se HVO povukao iz opštine Vareš oko 3. novembra 1993. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 307.

⁵⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 380, gdje se upućuje na dokazni predmet P06219.

⁵⁵⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 380, gdje se upućuje na dokazni predmet P06267.

⁵⁵⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 380, gdje se upućuje na dokazni predmet P06307.

⁵⁵⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 380. V. gore, par. 820.

⁵⁵⁸⁰ Uporedi Stojićev žalbeni podnesak, par. 349, sa Prvostepenom presudom, tom 4, par. 380 i fusnote 830-832.

predmetu P06219, Rajićevoj komunikaciji upućenoj Stojiću i drugima od 29. oktobra 1993., navodi se da strana "XY" ne provodi dogovor i da je "hitno potrebno kontakt između gospodina STOJIĆA i gospodina KOVAČEVIĆA da bi to krenulo kako bi se Varešu moglo pomoći",⁵⁵⁸¹ (2) u dokaznom predmetu P06267, Stojićevoj komunikaciji upućenoj Rajiću od 30. oktobra 1993., navodi se da, na osnovu sklopljenih sporazuma, Rajić treba poslati odobrenje za prolaz konvoja ministru Kovačeviću;⁵⁵⁸² i (3) u dokaznom predmetu P06307, Rajićevoj komunikaciji upućenoj Stojiću od 31. oktobra 1993., stoji da je "u toku realizacija dogovora generala PETKOVIĆA i MILOVANOVIĆA".⁵⁵⁸³ Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da su ti dokazi u skladu sa zaključcima Pretresnog vijeća navedenim gore u tekstu na kojima je ono utemeljilo ovaj zaključak⁵⁵⁸⁴ i da je razumno zaključiti da idu u prilog zaključku da je Stojić omogućio vojne operacije u Varešu u oktobru 1993. Nadalje, Stojić samo tvrdi da se "ne može smatrati" da su te komunikacije povezane i time samo nudi svoje tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje grešku. Njegov argument u vezi s tumačenjem dokaza od strane Pretresnog vijeća se odbacuje.

1702. Što se tiče Stojićevog argumenta kojim se osporava povezanost tih komunikacija i zločina koji su počinjeni tokom vojnih operacija u opštini Vareš, Žalbeno vijeće prije svega odbacuje njegov argument da je do tih komunikacija došlo poslije napada na Stupni Do.⁵⁵⁸⁵ U vezi s tim pitanjem, Žalbeno vijeće smatra da zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić omogućio vojne operacije u Varešu, tokom kojih su počinjeni zločini, nije ograničen na napad na Stupni Do, nego da obuhvata i događaje u opštini Vareš, i konkretnije, operacije u gradu Varešu.⁵⁵⁸⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da su operacije u gradu Varešu počele 23. oktobra 1993. i da su završile oko 3. ili 4. novembra 1993.⁵⁵⁸⁷ Što se tiče Stojićeve pozicije u vojnom lancu komandovanja, Žalbeno vijeće podsjeća da je tačno konstatovano da je on imao *de facto* vlast nad glavninom HVO-a i Vojne policije.⁵⁵⁸⁸ Osim toga, čak i ako se Stojić ne pominje ni u jednoj od zapovijedi u periodu prije ili na početku operacija u Varešu, ili ako mu nijedna od tih zapovijedi nije poslana,⁵⁵⁸⁹ Žalbeno vijeće se uvjerilo da to nema uticaja na zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić omogućio te operacije, posebno s obzirom na to da Pretresno vijeće nije zaključilo da je on planirao ili vodio te

⁵⁵⁸¹ Dokazni predmet P06219, str. 2.

⁵⁵⁸² Dokazni predmet P06267.

⁵⁵⁸³ Dokazni predmet P06307.

⁵⁵⁸⁴ V. gore, par. 1701.

⁵⁵⁸⁵ Žalbeno vijeće napominje da se, za razliku od onoga što tvrdi Stojić, napad na Stupni Do dešavao samo 23. oktobra 1993. Prvostepena presuda, tom 3, par. 417-422, 465-466.

⁵⁵⁸⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 380. V. takođe gore, par. 820.

⁵⁵⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 3, par. 339-340, 342-348, 352-399.

⁵⁵⁸⁸ V. gore, par. 1457, 1479, 1491.

⁵⁵⁸⁹ Žalbeno vijeće napominje da Stojić upućuje samo na paragrafe 313 do 330 toma 3 Prvostepene presude, u kojima se govori o događajima u periodu od 22. do 26. oktobra 1993., a ne konkretno o napadu na grad Vareš i na Stupni Do. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 352.

operacije.⁵⁵⁹⁰ Stojić takođe tvrdi da kretanje jedinica o kojem se govori u komunikacijama nije bilo povezano s događajima u Varešu. Međutim, dokazi koje on navodi ne dovode u pitanje ocjenu ovog pitanja od strane Pretresnog vijeća.⁵⁵⁹¹ Konkretno, u dokaznom predmetu P06219, komunikaciji od 29. oktobra 1993., Rajić je rekao da mu, zbog toga što VRS ne provodi dogovor, "već dva dana ne dozvoljavaju da prebaci[...] ljudstvo u Vareš, a da vrati[...] dio koji je tamo već sedam dana", i da Stojić treba da hitno kontaktira Kovačevića "da bi to krenulo kako bi se Varešu moglo pomoći".⁵⁵⁹² Prema tome, Stojić nije pokazao da kretanje jedinica o kojem se govori u komunikacijama nije bilo povezano s događajima u Varešu. Stojićevi argumenti se odbacuju.

1703. Ukratko, Žalbeno vijeće zaključuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on omogućio vojne operacije u Varešu u oktobru 1993. Stojićeva žalbena podosnova 36.2 se stoga odbija.

(ii) Stojićevo znanje o zločinima u opštini Vareš i prihvatanje tih zločina (Stojićeve podosnove 36.1 i 36.3)

a. Argumenti strana u postupku

1704. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak da je on znao za ubistva i uništavanje imovine u Varešu budući da nema dokazne osnove za takav zaključak.⁵⁵⁹³ On, konkretno, tvrdi sljedeće: (1) nema dokaza da je njemu poslan ijedan izvještaj o zločinima ili da je takav izvještaj cirkulisao unutar Odjela obrane;⁵⁵⁹⁴ (2) on nije prisustvovao sastanku 4. novembra 1993. tokom kojeg se govorilo o zločinima;⁵⁵⁹⁵ i (3) nijedan svjedok nije svjedočio o tome da je on bio svjestan zločina.⁵⁵⁹⁶ Stojić takođe tvrdi da, čak i da je znao za zločine, nije bilo osnove za zaključak da ih je prihvatio. On tvrdi da on, budući da je bio postavljen na drugi položaj, od 10. novembra 1993., "nije više bio na svojoj funkciji",⁵⁵⁹⁷ i da "nije postigao da Rajić bude unaprijeđen *nakon* što je navodno saznao za njegove zločine".⁵⁵⁹⁸ U vezi s ovim potonjim pitanjem, Stojić tvrdi da je on tražio unapređenje za Rajića 1. novembra 1993., ali da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on znao za zločine od 4. novembra 1993. On tvrdi da je Pretresno vijeće, budući

⁵⁵⁹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 380-381, 383.

⁵⁵⁹¹ V. dokazni predmet P07622 (povjerljivo), par. 1.1.

⁵⁵⁹² Dokazni predmet P06219, str. 2.

⁵⁵⁹³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 347. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 346, 355. Stojić sugerise da je zaključak Pretresnog vijeća o njegovom znanju bio zasnovan samo na njegovoj službenoj ulozi. Stojićev žalbeni podnesak, par. 347.

⁵⁵⁹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 347.

⁵⁵⁹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 347, gdje se upućuje na dokazni predmet P06454. V. dolje, fusnote 5608-5609 (gdje se pojašnjava da je relevantni sastanak održan 5. novembra 1993.).

⁵⁵⁹⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 347.

⁵⁵⁹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 348, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1227.

⁵⁵⁹⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 348 (kurziv u originalu).

da nije utvrdilo da je on znao za zločine prije nego što je zatražio to unapređenje, pogriješilo kad je zaključilo da je on odobravao ili prihvatio te zločine.⁵⁵⁹⁹

1705. Tužilaštvo odgovara da je Stojić "morao znati" da su Rajićeve jedinice počinile zločine u Varešu najkasnije do kraja oktobra 1993.⁵⁶⁰⁰ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da se Stojićevo znanje zasnivalo na izvještajima koje su primali njegovi pretpostavljeni, njegovi neposredni potčinjeni i lokalni rukovodioci HVO-a.⁵⁶⁰¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da, čak i ako je Stojić saznao za zločine tek 4. novembra 1993., on nije ništa učinio da se to unapređenje poništi ili da se Rajić kazni, što pokazuje da je on prihvatio zločine.⁵⁶⁰²

1706. Stojić replicira da tužilaštvo: (1) tvrdi da je on znao za zločine prije 4. novembra 1993., a nije uložilo žalbu na zaključak Pretresnog vijeća;⁵⁶⁰³ i (2) ignoriše činjenicu da je istraga u vezi sa Stupnim Dolom, po svemu sudeći, bila pokrenuta i, uz to, ne navodi koja ovlaštenja je on imao da poništi unapređenje.⁵⁶⁰⁴

b. Analiza

1707. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti prigovore u vezi sa Stojićevim znanjem o zločinima u Varešu prije 4. novembra 1993. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo da je Stojić tražio i dobio unapređenje za Rajića iako je znao da je Rajić počinio zločine.⁵⁶⁰⁵ Zaključak Pretresnog vijeća temelji se na zaključcima da je Stojić: (1) komunicirao s Rajićem u periodu od 29. do 31. oktobra 1993. u vezi s vojnim operacijama u Varešu i da je omogućio te operacije, za koje je smatrao da su izvedene na zadovoljavajući način;⁵⁶⁰⁶ (2) zatražio unapređenje za Rajića 1. novembra 1993.;⁵⁶⁰⁷ i (3) informisao Vladu o vojnoj situaciji na području Vareša tokom sastanka 4. novembra 1993.⁵⁶⁰⁸ Međutim, zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Stojićevim znanjem o zločinima počevši od 4. novembra 1993. konkretno se odnosio na zločine počinjene u Stupnom Dolu.⁵⁶⁰⁹ Treba primijetiti da je u osporenom zaključku Pretresno vijeće uputilo na to da je Stojić

⁵⁵⁹⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 354.

⁵⁶⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 304-305, 309.

⁵⁶⁰¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 304-305.

⁵⁶⁰² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 309. Tužilaštvo tvrdi da je Stojić time što je tražio i dobio unapređenje za Rajića pokazao da je s drugima dijelio ZZP. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 303, 308.

⁵⁶⁰³ Stojićeva replika, par. 70.

⁵⁶⁰⁴ Stojićeva replika, par. 70, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 487-491, 494-495, tom 4, par. 381.

⁵⁶⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383, 427.

⁵⁶⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 380-381.

⁵⁶⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 381.

⁵⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 300, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D02179. Treba napomenuti da je dokazni predmet 1D02179 zapisnik sa sastanka Vlade od 4. novembra 1993., kojem su prisustvovali Prlić, Stojić i drugi, na kojem se govorilo o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na području Vareša. Dokazni predmet 1D02179.

⁵⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383, 443. Pretresno vijeće je, po svemu sudeći, svoj zaključak da je Stojić znao za ubijanje i uništavanje imovine zasnovalo na svom ranijem zaključku da su, 4. novembra 1993., ključni članovi Vlade,

bio obaviješten o "ubijanju" i "uništavanju imovine" počevši od 4. novembra 1993.⁵⁶¹⁰ Ti zločini počinjeni su u Stupnom Dolu.⁵⁶¹¹ Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće zaključilo da je Stojić: (1) omogućio vojne operacije Rajićevih jedinica u Varešu u oktobru 1993., i da je smatrao da su te operacije bile izvedene na zadovoljavajući način, čime je opravdano Rajićevo unapređenje; i (2) bio informisan o zločinima u Stupnom Dolu počevši od 4. ili 5. novembra 1993.⁵⁶¹²

1708. U svjetlu gore navedenog, Stojićeva uključenost u Rajićevo unapređenje stoga prethodi njegovom znanju za zločine u Stupnom Dolu. Treba napomenuti da je Rajićevo unapređenje odobrio Boban istoga dana kad ga je Stojić zatražio, tj. 1. novembra 1993.⁵⁶¹³ Žalbeno vijeće takođe napominje da ni Pretresno vijeće ni strane u postupku ne upućuju ni na jedan dokaz u vezi s tim da je Stojić imao mogućnost da poništi unapređenje koje je odobrio Boban. Žalbeno vijeće konstatuje da je, u mjeri u kojoj se oslonilo na Stojićevu ulogu u Rajićevom unapređenju za zaključak da je on prihvatio ubistva i uništavanje imovine u Stupnom Dolu,⁵⁶¹⁴ Pretresno vijeće pogriješilo. Eventualni učinak te greške biće razmotren dolje u tekstu.⁵⁶¹⁵ Međutim, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Stojićeva uloga u Rajićevom unapređenju razumno ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je Stojić omogućio vojne operacije u Varešu koje su izvele Rajićeve jedinice i da je smatrao da su te operacije izvedene na zadovoljavajući način.⁵⁶¹⁶

1709. Stojić nadalje osporava zaključak Pretresnog vijeća da je on bio obaviješten o ubistvima i uništavanju imovine u Stupnom Dolu počevši od 4. novembra 1993. pozivajući se na nedostatak dokaza. Žalbeno vijeće ponavlja da se pretresno vijeće može osloniti bilo na neposredne bilo na

uključujući Prlića, Praljka i Bobana, prisustvovali sastanku na kojem su analizirane posljedice događaja u Stupnom Dolu, kao i djelovanje Rajića i njegovih jedinica na tom području, koje je bilo opšte poznato. Prvostepena presuda, tom 4, par. 382-383, gdje se upućuje na dokazni predmet P06454, str. 57-60, 72-73. Treba napomenuti da zapisnik s tog sastanka nosi datum 5. novembar 1993. (v. dokazni predmet P06454, str. 1) i da Pretresno vijeće drugdje, kada govori o tom sastanku, navodi da je on održan 5. novembra 1993. (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 203, 595). Stoga Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogrešno navelo da je taj sastanak održan 4. novembra 1993. u paragrafima 382 i 761 Prvostepene presude. Međutim, na to da li je Stojić posjedovao relevantno znanje od 4. ili od 5. novembra 1993., a s obzirom na činjenicu da je Stojić zapravo prisustvovao još jednom sastanku Vlade 4. novembra 1993., na kojem je izvijestio prisutne o situaciji u Varešu, greška Pretresnog vijeća nije imala nikakvog učinka. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 203, 300.

⁵⁶¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383.

⁵⁶¹¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 699-703, 752-756, 1554-1556, 1596-1599. V. gore, par. 1698. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 763, 767.

⁵⁶¹² V. gore, fusnota 5609.

⁵⁶¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 381, gdje se upućuje na dokazne predmete P06328, P06339, P06362. Žalbeno vijeće napominje da je dokazni predmet P06362 dokument koji je Stojić izdao 2. novembra 1993. u kojem stoji da je Rajić unaprijeđen na temelju Bobanove uredbe. Dokazni predmet P06362.

⁵⁶¹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 383 ("Pored toga, budući da je [...] tražio i dobio unapređenje za Ivicu Rajića, [Pretresno] vijeće ocjenjuje da je jedini razuman zaključak koji može da se izvede taj da je Bruno Stojić prihvatio ta djela lišavanja života i uništavanja imovine.").

⁵⁶¹⁵ V. dolje, par. 1710-1712.

⁵⁶¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 380-381, 383.

posredne dokaze prilikom donošenja svojih zaključaka.⁵⁶¹⁷ Konkretno, pretresno vijeće može izvesti zaključke, da bi utvrdilo neku činjenicu na kojoj se zasniva osuđujuća presuda, na osnovu posrednih dokaza sve dok su to jedini razumni zaključci koji se mogu izvesti iz predloženih dokaza.⁵⁶¹⁸ U vezi s pitanjem da li je Stojić bio svjestan tih zločina, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (1) čelnici Vlade – Boban i Prlić – kao i rukovodioci Glavnog stožera – Praljak i Petković – znali su za zločine u Stupnom Dolu, koji su postali opšte poznata činjenica i o kojima se raspravljalo na sastanku 5. novembra 1993.;⁵⁶¹⁹ (2) Stojić je bio član Vlade nadležan za oružane snage; i (3) Stojić je omogućio vojne operacije u Varešu i ocijenio ih je kao zadovoljavajuće.⁵⁶²⁰ Treba napomenuti da Stojić nije osporio prvu od ovih konstatacija, a Žalbeno vijeće je drugdje odbacilo njegove argumente kojima osporava da je imao kontrolu nad HVO-om i Vojnom policijom⁵⁶²¹ i da je omogućio vojne operacije u Varešu.⁵⁶²² Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić izvijestio Vladu HZ(R) HB o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na području Vareša na jednom drugom sastanku, održanom 4. novembra 1993.⁵⁶²³ Stoga, bez obzira na nedostatak neposrednih dokaza da je on bio obaviješten o zločinima u Stupnom Dolu,⁵⁶²⁴ Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka Pretresnog vijeća da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on počevši od 4. novembra 1993.⁵⁶²⁵ bio o tome obaviješten. Stojićev argument se stoga odbacuje.

1710. Osim što je razmotrilo Stojićevu ulogu u Rajićevom unapređenju, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i to što je on nastavio da obavlja svoje funkcije znajući za zločine kad je zaključilo da je on prihvatio te zločine.⁵⁶²⁶ Treba napomenuti da je Pretresno vijeće zaključilo da je HVO informisao međunarodnu zajednicu da su pokrenute istrage u vezi sa zločinima u Stupnom Dolu, ali da je svrha toga bila da se međunarodna zajednica zavara.⁵⁶²⁷ Žalbeno vijeće u vezi s tim napominje da Pretresno vijeće nije donijelo nijedan zaključak o tom pitanju u mjeri u kojoj se to tiče Stojića, a da

⁵⁶¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 172; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 971; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219.

⁵⁶¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 375; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1278; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219.

⁵⁶¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 382-383, gdje se upućuje na dokazni predmet P06454, str. 57-60, 72-73. V. gore, fusnota 5608 (gdje se pojašnjava da je relevantni sastanak održan 5. novembra 1993.).

⁵⁶²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 380-382. Pretresno vijeće je takođe drugdje konstatovalo da je Stojić izvijestio Vladu HZ(R) HB o vojnoj i bezbjednosnoj situaciji na području Vareša na jednom drugom sastanku, održanom 4. novembra 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 203, 300, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D02179.

⁵⁶²¹ V. gore, par. 1457, 1479, 1491.

⁵⁶²² V. gore, par. 1703. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Stojićevu tvrdnju da se Pretresno vijeće oslonilo samo na njegovu službenu ulogu kako bi zaključilo da je on posjedovao znanje o zločinima. V. gore, fusnota 5593.

⁵⁶²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 203, 300, gdje se upućuje na dokazni predmet 1D02179.

⁵⁶²⁴ V. gore, par. 1704.

⁵⁶²⁵ V. gore, fusnota 5609.

⁵⁶²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383.

⁵⁶²⁷ Prvostepena presuda, tom 3, par. 480, 484, 488-492.

Stojić ne upućuje ni na jedan dokaz da je on bio informisan o nekoj istrazi u vezi s tim zločinima. Prema tome, Stojićeva tvrdnja da su istrage u vezi sa Stupnim Dolom "po svemu sudeći, bile pokrenute" ne utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je on prihvatio te zločine. U vezi s tim, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić vršio svoje funkcije predstojnika Odjela obrane do 15. novembra 1993.,⁵⁶²⁸ pa je stoga imao oko deset dana u toku kojih je mogao preduzeti korake nakon što je saznao za zločine u Stupnom Dolu.⁵⁶²⁹ Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da Stojić, bez obzira na to što je imao nadležnost i ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom,⁵⁶³⁰ nije učinio ozbiljne napore kako bi prestali zločini koje su činili njihovi pripadnici.⁵⁶³¹ Budući da to nije učinio, bez obzira na kratko vrijeme koje mu je bilo na raspolaganju,⁵⁶³² Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće donijelo razuman zaključak, kao jedini moguć na osnovu dokaza, da je Stojić prihvatio ubistva i uništavanje imovine. Stojićevi argumenti u vezi s tim se odbacuju.

1711. Osim toga, na osnovu gore navedenog,⁵⁶³³ Žalbeno vijeće konstatuje da to što je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na Rajićevo unapređenje kako bi zaključilo da je Stojić prihvatio ubistva i uništavanje imovine u Stupnom Dolu ne utiče na opšti zaključak o njegovom prihvatanju tih zločina. Nadalje, to što je Stojić i dalje učestvovao u UZP-u nakon što je postao svjestan događaja u opštini Vareš – pa čak i na kratko vrijeme – takođe je razumna osnova za zaključak da je s drugima dijelio namjeru. Stojićeve žalbene podosnove 36.1 i 36.3 se odbijaju.

(iii) Zaključak

1712. Ukratko, Stojićeva žalbena osnova 36 se odbija, budući da on nije pokazao grešku Pretresnog vijeća koja bi uticala na razmatranje od strane Pretresnog vijeća njegovog učešća u UZP-u na osnovu njegove umiješanosti u vojne operacije u opštini Vareš.

⁵⁶²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 293. V. gore, par. 1516.

⁵⁶²⁹ V. gore, par. 1490.

⁵⁶³⁰ V. gore, par. 1405, 1457-1458, 1479-1480, 1500.

⁵⁶³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 427.

⁵⁶³² Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1898 i fusnota 5324 (gdje se konstatuje da je Vinko Pandurević imao oko 30 sati da spriječi svoje potčinjene da počine zločine i zaključuje da, mada on "jeste morao djelovati brzo, izdavanje naređenja zahtijeva malo vremena, a odgovornost za to mogla se, po potrebi, i delegirati"); par. 1914 (gdje se zaključuje da je Pandurević imao nekoliko sati tokom kojih je mogao da se raspita o relevantnim stvarima ili da izda naređenja u vezi sa sprečavanjem činjenja zločina od strane svojih potčinjenih), 1915 (gdje se zaključuje da je Pandurević imao manje od 24 sata, ali da je imao dovoljno vremena i mogućnosti da preduzme mjere kako bi svoje podređene sprečio da učestvuju u progonu).

⁵⁶³³ V. gore, par. 1710.

(e) Zatočenički centri (Stojićeva osnova 37)(i) Da li je Stojić bio odgovoran za zatočeničke centre (Stojićeva podosnova 37.1, djelimično)

1713. Prilikom razmatranja Stojićeve odgovornosti za zatočeničke centre, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić 6. avgusta 1993. izdao naređenje "za poboljšanje organizacije ispitivanja zatočenika i njihovog puštanja iz zatočeničkih centara u HZ HB".⁵⁶³⁴ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je tokom sastanka 6. septembra 1993., kojem je Stojić prisustvovao, Vlada donijela odluke s ciljem da zatočeničke centre za "ratne zarobljenike" prilagodi standardima međunarodnog prava i zadužila je OPOU, kao i Odjel obrane, za nadzor provođenja tih odluka.⁵⁶³⁵ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Boban naredio Odjelu obrane i Glavnom stožeru da se pridržavaju međunarodnog prava u pogledu postupanja s ratnim zarobljenicima.⁵⁶³⁶ Ono je istaklo da su propisi za postupanje s ratnim zarobljenicima u zatočeničkim centrima, koje je izdao Stojić 11. februara 1993., još uvijek bili na snazi u novembru 1993. i da su u njima postojale odredbe o, između ostalog, zdravstveno-higijenskim, prehrambenim i radnim uslovima.⁵⁶³⁷ Pretresno vijeće je iz tih dokaza izvelo zaključak da je Stojić bio obaviješten o zatočenju Muslimana i da to zatočenje nije bilo u skladu s međunarodnim pravom.⁵⁶³⁸ Ono je takođe zaključilo da su se, čak i da Stojić "jeste pokušao da provede poboljšanja u pogledu uslova zatočenja i postupanja sa zatočenicima, kako je [Pretresno] [v]ijeće zaključilo u dijelovima koji se odnose na razne zatočeničke centre, ti [loši] uslovi i način postupanja održali [...] do zatvaranja tih centara".⁵⁶³⁹

a. Argumenti strana u postupku

1714. Prema Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće je pogriješilo kad je izvelo zaključak da je on bio odgovoran za uslove u zatočeničkim centrima na osnovu mjera koje su donesene da se poboljšaju ti uslovi i koje u konačnici nisu bile uspješne.⁵⁶⁴⁰ Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo osnovu za zaključak da je on bio odgovoran za zatočene civile, budući da su oni bili pod nadležnošću Ureda

⁵⁶³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 384, gdje se upućuje na dokazni predmet P04002, str. 1.

⁵⁶³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 385, gdje se upućuje na dokazni predmet P04841.

⁵⁶³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 385, gdje se upućuje na dokazni predmet P05104.

⁵⁶³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 386.

⁵⁶³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 387.

⁵⁶³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 387.

⁵⁶⁴⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 366, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 384-386, 395, 407. Stojić upućuje na Komisiju za zatvore koju je pokušao osnovati u avgustu 1993. radi poboljšanja uslova u zatvorima i napominje da Pretresno vijeće nije konstatovalo da postoje dokazi da je ona vršila svoje funkcije. Stojićev žalbeni podnesak, par. 366, gdje se upućuje na dokazni predmet P03995, Prvostepenu presudu, tom 1, par. 625. Stojić replicira da zaključak da je on prihvatio protivpravno zatočenje nije jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz činjenice da zatočenici u Zatvoru u Gabeli nisu bili kategorizovani. Stojićeva replika, par. 69.

za izbjeglice ili OPOU-a.⁵⁶⁴¹ On tvrdi da je Ured za izbjeglice bio taj koji je na sastanku Vlade 6. septembra 1993. zadužen za poboljšanje uslova u vezi sa smještajem i prehranom⁵⁶⁴² i da dokazni predmeti P04841, zapisnik s radnog sastanka Vlade od 6. septembra 1993., i P05104, Bobanova zapovijed koja je uslijedila 15. septembra 1993., nisu dali Odjelu obrane nikakve dodatne nadležnosti.⁵⁶⁴³ Takođe, Stojić tvrdi da se zapovijed koju je Boban izdao nakon tog sastanka Vlade odnosila samo na ono što je trebao provesti Glavni stožer.⁵⁶⁴⁴ Isto tako, Stojić tvrdi da to što zahtjevi Sektora Odjela obrane za zdravstvo za poboljšanje uslova nisu bili ispunjeni ne znači da je on prihvatio ili da je bio odgovoran za te loše uslove. Stojić tvrdi da je moguć i zaključak da je on propustio da poboljša uslove zato što nije imao ovlaštenja da to učini,⁵⁶⁴⁵ i u vezi s tim iznosi argument da nema dokaza da je Sektor za zdravstvo imao *de jure* ovlaštenja da naredi ta poboljšanja.⁵⁶⁴⁶ On takođe tvrdi da nema dokaza da se po propisima koje je on izdao u februaru 1993., prije nego što su ratni zarobljenici bili zatočeni, postupilo, te tvrdi da je Heliostrom radio prema propisima koje je izdao Ćorić u septembru 1992.⁵⁶⁴⁷

1715. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić bio nadležan za Heliostrom, Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli i da je imao ovlaštenja da poboljša uslove zatočenja.⁵⁶⁴⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da Stojić ignoriše ulogu koju su on i organi vlasti pod njegovom kontrolom imali u rukovođenju tim zatočeničkim centrima.⁵⁶⁴⁹ Po mišljenju tužilaštva, dokazi na koje se Stojić poziva ne pokazuju da su ovlaštenja Ureda za izbjeglice ili OPOU-a otklonila njegova ovlaštenja nad zatočenim civilima.⁵⁶⁵⁰ Ono nadalje tvrdi da se Pretresno vijeće

⁵⁶⁴¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 359, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03995, 1D01666, 5D01004, 4D01105, P02925, P02915.

⁵⁶⁴² Stojićev žalbeni podnesak, par. 359, gdje se upućuje na dokazni predmet P04841.

⁵⁶⁴³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 359.

⁵⁶⁴⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 359, gdje se upućuje na dokazne predmete P05104, P05199, P05188.

⁵⁶⁴⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 366, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P04145, 2D00412, P05503, 2D02000, par. 70, 2D00717, Prvostepenu presudu, tom 4, par. 405.

⁵⁶⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 366, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 619.

⁵⁶⁴⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 366, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1407, 1415, 1458, tom 4, par. 386, dokazne predmete P01474, P00352, str. 14. Žalbeno vijeće napominje da Stojić pogrešno kao datum izdavanja Ćorićevih uputstava navodi septembar 1993. i smatra da je to tipografska greška.

⁵⁶⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 313 (gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 312, 320, 384-386, 388, 390-395, 398-407, 423, 427, dokazni predmet P03995), 332. Prema tvrdnji tužilaštva, uredbom od 3. jula 1992. u vezi s postupanjem s osobama zarobljenim u borbi u HZ HB, koju je potpisao Mate Boban, za zatočeničke centre HVO-a zadužen je Odjel obrane. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 313, gdje se upućuje na dokazni predmet P00292. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 648.

⁵⁶⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 328. Tužilaštvo tvrdi da je Stojić prihvatio svoju odgovornost za zatočene civile budući da je formirao Komisiju za zatvore i da je prihvatio protivpravno zatočenje jer ništa nije učinjeno da se zatočeni u Zatvoru u Gabeli kategorizuju. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 329, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 202-204, tom 4, par. 407, dokazni predmet P03995.

⁵⁶⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 330. Tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) Stojić se oslanja na sastanak od 6. septembra 1993., ali ignoriše činjenicu da je na tom sastanku Odjel obrane zadužen za poboljšanje uslova zatočenja; i (2) Stojić se poziva na dokaze koji pokazuju da je Vojna policija – za koju je utvrđeno da je bila pod njegovom komandom i efektivnom kontrolom – dozvolila da se zatočeni s Heliostroma odvedu na rad. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 330, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 320, dokazne predmete P02915, P04841, str. 1-3.

razumno oslonilo na Stojićeva uputstva od 11. februara 1993. kojima se reguliše postupanje s ratnim zarobljenicima i da činjenica da se po tim uputstvima nije postupalo pokazuje da on nije preduzeo korake da obezbijedi poštovanje tih uputstava.⁵⁶⁵¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Sektor Odjela obrane za zdravstvo mogao izdavati naloge u vezi s pružanjem zdravstvene zaštite u Zatvoru u Dretelju, Zatvoru u Gabeli i na Heliodromu, a da takva zaštita ipak nije pružena u prva dva zatočenička centra, dok na Heliodromu neki zatočeniци nisu dobili njegu.⁵⁶⁵² U vezi s tim, tužilaštvo iznosi argument da Stojić iskrivljeno prikazuje Prvostepenu presudu kada tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da nema dokaza da je Sektor za zdravstvo imao *de jure* ovlaštenja da naloži poboljšanje uslova.⁵⁶⁵³

b. Analiza

1716. Žalbeno vijeće podsjeća da se prvostepena presuda treba sagledati kao cjelina⁵⁶⁵⁴ i da se pododjeljak koji se bavi Stojićevom nadležnošću za zatočeničke centre treba čitati zajedno s drugim dijelovima Prvostepene presude. Imajući to u vidu, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće, kada je izvelo zaključak da je Stojić bio odgovoran za uslove u zatočeničkim centrima, nije pogriješilo na osnovu toga što donesene mjere nisu bile uspješne, kao što tvrdi Stojić.⁵⁶⁵⁵ Stojićeva tvrdnja implicira da se Pretresno vijeće oslonilo samo na te neuspješne mjere kako bi izvelo zaključak o njegovoj odgovornosti za te uslove, što nije bio slučaj. Treba napomenuti da je Pretresno vijeće donijelo zaključke o identitetu osoblja koje je vodilo te zatočeničke centre, uključujući i oružane snage raspoređene u tim centrima,⁵⁶⁵⁶ i da je zaključilo da je Stojić imao komandu i "efektivnu kontrolu" nad glavninom tih oružanih snaga i da je hijerarhijski bio nadređen Ćoriću.⁵⁶⁵⁷ Osim toga, Pretresno vijeće je zaključilo da je Stojić mogao izdavati zapovijedi direktno HVO-u u vezi sa zatočeničkim centrima i Ćoriću u vezi s oslobađanjem zatočenika.⁵⁶⁵⁸ Pretresno vijeće je takođe donijelo zaključke u vezi sa Stojićevom ličnom umiješanošću kad je riječ o organizaciji

⁵⁶⁵¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 331, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1431, tom 4, par. 386, 395, 397-399.

⁵⁶⁵² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 332, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1461-1463, tom 3, par. 30, 177, 180.

⁵⁶⁵³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 332, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 619.

⁵⁶⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 376, 705; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

⁵⁶⁵⁵ V. gore, par. 1714.

⁵⁶⁵⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1400-1405, 1407-1412, 1415-1416, 1428, 1441, 1452, 1456, 1464, 1472-1473, 1476, 1492 (Heliodrom), tom 3, par. 17-21, 25-28, 30, 32-36 (Zatvor u Dretelju), 165, 168-169, 171, 173-175, 180, 187-192 (Zatvor u Gabeli), tom 4, par. 955, 959, 964, 968, 988, 991 (Ćorićeva uloga u vezi sa zatočeničkim centrima).

⁵⁶⁵⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 302, 312, 314, 320, 326.

⁵⁶⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306, 314. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 915.

obezbjedenja na Heliodromu, pristupu međunarodnih organizacija i novinara i oslobađanju zatočenika.⁵⁶⁵⁹

1717. Nadalje, u uvodnim paragrafima pododjeljka pod naslovom "Zatočenički centri", Pretresno vijeće je, prilikom donošenja zaključka u vezi sa Stojićevim znanjem o uslovima zatočenja u zatočeničkim centrima, razmotrilo nivo ovlaštenja koja je Stojić imao kad je riječ o tim uslovima, na osnovu zadataka izdatih Odjelu obrane u vezi s tim i na osnovu nekih koraka koje je Stojić preduzeo 1993. godine, u skladu s tim ovlaštenjima.⁵⁶⁶⁰ Shodno tome, Pretresno vijeće je konstatovalo da su Vlada i Boban zadužili Odjel obrane da obezbijedi poštovanje standarda međunarodnog prava u vezi sa zatočeničkim centrima i postupanjem sa zarobljenicima.⁵⁶⁶¹ Kad je riječ o dokaznom predmetu P05104, tj. Bobanovoj zapovijedi od 15. septembra 1993. da se poboljšaju uslovi zatočenja i postupanje s ratnim zarobljenicima u skladu sa Ženevskim konvencijama, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument da se Bobanova zapovijed ticala samo onoga što je trebao provesti Glavni stožer, budući da je ta zapovijed očigledno bila upućena i Glavnom stožeru i Odjelu obrane.⁵⁶⁶² Po mišljenju Žalbenog vijeća, razuman presuditelj o činjenicama mogao je činjenicu da je zapovijed poslana i jednom i drugom organu protumačiti tako da to pokazuje da je Odjel obrane trebao obezbijediti da se Glavni stožer i HVO pridržavaju te zapovijedi i da je provedu na terenu.⁵⁶⁶³ Stoga ne postoji kontradikcija u odnosu na zaključak Pretresnog vijeća da je Boban naredio i Odjelu obrane i Glavnom stožeru da obezbijede poštovanje međunarodnog prava u borbi i u postupanju sa zarobljenicima.⁵⁶⁶⁴ Prema tome, Stojić nije pokazao da se Pretresno vijeće nije moglo osloniti na dokazni predmet P05104 prilikom donošenja svojih zaključaka.

1718. Osim toga, po mišljenju Žalbenog vijeća, činjenica da neki dokumenti pokazuju da su se Ured za izbjeglice ili OPOU bavili civilima zatočenim u zatočeničkim centrima⁵⁶⁶⁵ ne utiče na činjenicu da je Odjel obrane bio zadužen za poboljšanje uslova zatočenja. U vezi s tim, Stojić nije pokazao da su ga eventualna ovlaštenja Ureda za izbjeglice ili OPOU-a sprečavala da i on vrši ovlaštenja nad zatočeničkim centrima. Suprotno onome što tvrdi Stojić, zapisnik sa sastanka radne

⁵⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1410, 1429, 1431-1432, 1441, 1450, 1452.

⁵⁶⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 384-386. Stojićeve druge radnje i propusti razmotreni su u odjeljcima u vezi s konkretnim zatočeničkim centrima. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 388-395, 397-407.

⁵⁶⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 385; gore, par. 1713.

⁵⁶⁶² V. dokazni predmet P05104.

⁵⁶⁶³ U vezi s tim, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Glavni stožer odgovarao Odjelu obrane u vezi s raznim pitanjima i da su zapovjednici brigada HVO-a bili podređeni, između ostalog, predstojniku Odjela obrane. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 564. V. takođe gore, par. 1409-1410, 1422-1423, 1427-1435.

⁵⁶⁶⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 385.

⁵⁶⁶⁵ V. dokazni predmeti 1D01666, 5D01004, P02925. Mada se Stojić oslanja i na dokazni predmet P02915 da pokaže da je OPOU imao ovlaštenja u vezi sa zatočenim civilima na Heliodromu, Žalbeno vijeće napominje da se u tom

grupe Vlade od 6. septembra 1993. jasno pokazuje da je Odjel obrane bio zadužen, između ostalog, da poboljša uslove u zatočeničkim centrima i da je za to imao rok od 15 dana.⁵⁶⁶⁶ Stojić ne pokazuje kako to što se od Ureda za izbjeglice tražilo da poboljša uslove smještaja i prehrane zatočenika ili to što je OPOU bio zadužen, zajedno da Odjelom obrane, da usvoji propise u vezi s postupcima koji su se trebali primjenjivati u odnosu na zatočene osobe utiče na zaključak Pretresnog vijeća. Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da je razumno to što se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P04841 prilikom donošenja svojih zaključaka. Isto tako, Žalbeno vijeće smatra da je Stojićeva tvrdnja da se po njegovim propisima od 11. februara 1993. nije postupalo neuvjerljiva i da on ne pokazuje kako to utiče na zaključke Pretresnog vijeća. Po mišljenju Žalbenog vijeća, razuman presuditelj o činjenicama mogao se osloniti na te propise kako bi donio zaključke koje je Pretresno vijeće donijelo u vezi sa Stojićevim znanjem i stoga ih smatra relevantnim faktorom za utvrđivanje njegovih ovlaštenja i nadležnosti za zatočene civile.⁵⁶⁶⁷

1719. Stojić takođe osporava način na koji je Pretresno vijeće razmotrilo informacije koje je on dobio da preventivne mjere koje je predložio Sektor Odjela obrane za zdravstvo za Zatvor u Gabeli nisu provedene.⁵⁶⁶⁸ Na činjenicu da te preporuke u konačnici nisu provedene, uprkos konkretnim dužnostima Odjela obrane u vezi s uslovima zatočenja, Pretresno vijeće je uputilo u svom zaključku da su se, čak i da Stojić "jeste pokušao da provede poboljšanja u pogledu uslova zatočenja i postupanja sa zatočenicima, kako je [Pretresno] [v]ijeće zaključilo u dijelovima koji se odnose na razne zatočeničke centre, ti [loši] uslovi i način postupanja održali [...] do zatvaranja tih centara".⁵⁶⁶⁹ Na to je Pretresno vijeće uputilo i kasnije u diskusiji o Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli, kada je konstatovalo da Stojić – iako je bio obaviješten o konstantno lošim uslovima i nepoštovanju preporuka Sektora za zdravstvo – nije ništa učinio, što navodi na zaključak da je on "prihvatio krajnje loše uslove i zlostavljanje u zatvorima u Dretelju i Gabeli".⁵⁶⁷⁰

1720. Tvrdeći da nema dokaza da je Sektor za zdravstvo imao *de jure* ovlaštenja da zatraži poboljšanje uslova, Stojić se oslanja na zaključak Pretresnog vijeća da ne raspolaže dokazima o "[punim] nadležnostima" datim Sektoru za zdravstvo.⁵⁶⁷¹ Međutim, on ignoriše zaključak Pretresnog vijeća, samo dva paragrafa dalje, da je Sektor za zdravstvo bio zadužen da obilazi

dokaznom predmetu ne pominje OPOU, nego da on pokazuje da je Vojnoj policiji bilo dozvoljeno da odvodi zatočenike s Heliodroma na rad. Osim toga, taj dokazni predmet takođe nosi pečat Odjela obrane. Dokazni predmet P02915.

⁵⁶⁶⁶ Dokazni predmet P04841, str. 2-3.

⁵⁶⁶⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 386-387.

⁵⁶⁶⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 405.

⁵⁶⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 387.

⁵⁶⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 407. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 405-406.

⁵⁶⁷¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 619. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 366.

zatočeničke centre HVO-a, o čemu je obavještavao Stojića.⁵⁶⁷² Pretresno vijeće je zatim dalje u Prvostepenoj presudi konstatovalo da je Sektor za zdravstvo bio direktno uključen u pružanje medicinske njege na Heliodromu, u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli.⁵⁶⁷³ Stoga se Stojićev argument, u mjeri u kojoj se odnosi na nedostatak ovlaštenja Sektora za zdravstvo, odbacuje. Osim toga, Stojić ignoriše činjenicu da zaključak da je on prihvatio loše uslove zatočenja nije bio zasnovan samo na neprovođenju preporuka Sektora za zdravstvo.⁵⁶⁷⁴

1721. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir samo neuspješne donesene mjere, nego i mnoge druge faktore, od kojih su najvažniji uloga koju su Stojić, i organi koje je on kontrolisao, imali u rukovođenju tim zatočeničkim centrima, njihovoj evaluaciji i njihovom poboljšanju, kao i njegovo znanje o uslovima u njima. Prema tome, Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u pogledu njegovih ovlaštenja nad zatočeničkim centrima i njegove odgovornosti za uslove u njima. Osim toga, Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je neuspješne mjere preduzete da se poboljšaju uslovi zatočenja uzelo u obzir kao faktor u ocjenjivanju Stojićeve odgovornosti. Njegovi argumenti kojima tvrdi suprotno odbacuju se.

(ii) Stojićeva uloga u pogledu Heliodroma i svijest o uslovima zatočenja (Stojićeve podosnove 37.1 djelimično i 37.2)

1722. Nakon što je donijelo zaključak o Stojićevom znanju o uslovima zatočenja u zatočeničkim centrima generalno,⁵⁶⁷⁵ Pretresno vijeće je razmotrilo Stojićevu ulogu u pogledu Heliodroma. Pretresno vijeće je najprije podsjetilo na svoje zaključke o teškim uslovima zatočenja u tom centru.⁵⁶⁷⁶ Ono je takođe konstatovalo da su razni službenici, uključujući ravnatelje Heliodroma, u nekoliko navrata obavijestili Stojića o uslovima zatočenja u tom centru i o tome da se zatočenici odvođe na rad na liniju fronte, što je dovelo do pogibije i ranjavanja nekih zatočenika.⁵⁶⁷⁷ Pretresno vijeće je utvrdilo da Stojić nije preduzeo mjere da poboljša te uslove i konstatovalo je da je, "[b]udući da je nastavio da obavlja svoje funkcije u [Vladi], [...] Stojić prihvatio loše uslove zatočenja na Heliodromu".⁵⁶⁷⁸

⁵⁶⁷² Prvostepena presuda, tom 1, par. 621.

⁵⁶⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1461-1464, tom 3, par. 30, 177-180. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 392, 404-405.

⁵⁶⁷⁴ Žalbeno vijeće takođe ne vidi kako Stojiću ide u prilog njegov argument u vezi s tim što Komisija za zatvore nije vršila svoje funkcije. To, naprotiv, potvrđuje konstataciju Pretresnog vijeća da on nije preduzeo stvarne napore da poboljša situaciju u zatočeničkim centrima. Njegov argument se odbacuje.

⁵⁶⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 384-387.

⁵⁶⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 394, gdje se podsjeća na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1517-1545, 1552-1565, 1594-1605.

⁵⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 388-392, 395, gdje se oslanja na dokazne predmete P04186, P04352, P05812, P05503.

⁵⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 395.

a. Da li je Stojić bio odgovoran za zločine počinjene na Heliodromu (Stojićeva podosnova 37.1, djelimično)

i. Argumenti strana u postupku

1723. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da on nije poboljšao uslove zatočenja na Heliodromu, a da pritom nije donijelo "jednoznačan preliminarni zaključak da je imao ovlaštenja da to učini",⁵⁶⁷⁹ što je, kako on tvrdi, nedosljedno pristupu koji je Pretresno vijeće primijenilo u vezi s drugim zatočeničkim centrima.⁵⁶⁸⁰ Stojić takođe tvrdi da nijedno razumno vijeće ne bi moglo zaključiti da je on bio odgovoran za uslove na Heliodromu, budući da: (1) nije utvrđeno da je on imao bilo kakvu ulogu u njegovom osnivanju; (2) da je on samo formalizovao imenovanje Mile Pušića za ravnatelja Heliodroma, po nalogu Ćorića; (3) da je logistiku, pristup Heliodromu i oslobađanje zatočenika kontrolisao vojni lanac komandovanja; i (4) da nema dokaza da je on izdavao naređenja ravnateljima Heliodroma ili da je bio uključen u njegove dnevne aktivnosti.⁵⁶⁸¹ Stojić tvrdi da je on bio samo jedna od nekoliko osoba koje su primale izvještaje o uslovima zatočenja – većinu kojih nije primio – i da jedini preostali izvještaj koji je primio od Sektora za zdravstvo, tj. dokazni predmet P05503, ne potvrđuje da je on bio odgovoran za medicinsku njegu i bezbjednost na Heliodromu.⁵⁶⁸²

1724. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić imao ovlaštenja u pogledu Heliodroma i uslova zatočenja u njemu⁵⁶⁸³ i tvrdi da to što eventualno nema zaključaka u vezi s drugim zatočeničkim centrima nije relevantno.⁵⁶⁸⁴ Konkretno, što se tiče Heliodroma, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) osnovao ga je Ćorić, koji je bio pod Stojićevom kontrolom;⁵⁶⁸⁵ (2) Pretresno vijeće je primilo na znanje Stojićevu odluku od 3. septembra 1992. da se osnuje centralni

⁵⁶⁷⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 357. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 356.

⁵⁶⁸⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 357 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1379-1663, tom 4, par. 388-395), 367. Prema Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije donijelo zaključke da je on bio nadležan za Zatočenički centar Vojno, Zatvor u Ljubuškom i Logor Vitina-Otok, te stoga nije donijelo zaključke da je propustio da poboljša uslove u njima. Stojićev žalbeni podnesak, par. 357, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1675-1686, 1789-1799, 1852-1857.

⁵⁶⁸¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 358, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1395, 1416, 1428, 1445-1456, dokazne predmete P00452, str. 1, P00352, str. 12-13. Stojić tvrdi da je zapovijed za zatočenje Muslimana iz HVO-a na Heliodromu došla od Petkovića i da je zatim proslijeđena vojnim lancem komandovanja. Stojićev žalbeni podnesak, par. 359, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03019, P04745.

⁵⁶⁸² Stojićev žalbeni podnesak, par. 360, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1408, 1460, dokazni predmet P05503. V. dolje, par. 1732. Stojić tvrdi da je dokazni predmet P05503 nastao kao odgovor na Bobanovu zapovijed Glavnom stožeru da se uslovi poboljšaju. Stojićev žalbeni podnesak, par. 360, gdje se upućuje na dokazni predmet P05104.

⁵⁶⁸³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 313, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 390-392, 395, 399-407, 423, 427. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 334-335 (21. mart 2017.).

⁵⁶⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 314.

⁵⁶⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 315, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1395, tom 4, par. 320.

vojni zatvor na toj lokaciji, kao i njegovo imenovanje Mile Pušića toga dana;⁵⁶⁸⁶ i (3) Stojić nije bio uključen u vođenje Heliodroma naprosto zato što nije želio biti uključen.⁵⁶⁸⁷ Što se tiče izvještaja Sektora za zdravstvo, tužilaštvo odgovara da je u konačnici Boban svoju zapovijed uputio i Glavnom stožeru i Odjelu obrane.⁵⁶⁸⁸ Ono takođe tvrdi da Stojić iskrivljeno prikazuje Prvostepenu presudu kad tvrdi da on nije bio odgovoran za medicinsku njegu i bezbjednost na Heliodromu, budući da je on imao kontrolu nad: (1) Vojnom policijom koja je obezbjeđivala Heliodrom i jedinicama oružanih snaga koje su vršile snabdijevanje medicinskim materijalom i nadgledale pružanje medicinske njege;⁵⁶⁸⁹ i (2) osobljem iz HVO-a, Vojne policije i SIS-a koje se bavilo logistikom, pristupom zatvoru i oslobađanjem zarobljenika.⁵⁶⁹⁰

1725. Stojić replicira da tužilaštvo priznaje da nisu doneseni eksplicitni zaključci u vezi s njegovim ovlaštenjima nad Heliodromom. On tvrdi da "[o]brazložena odluka zahtijeva eksplicitan zaključak kad je riječ o tako bitnom pitanju" i da je svaki implicitni zaključak neodrživ s obzirom na nedostatak dokaza.⁵⁶⁹¹

ii. Analiza

1726. Pretresno vijeće je konstatovalo da Stojić nije preduzeo mjere da se poboljšaju uslovi zatočenja na Heliodromu i zaključilo da je, "[b]udući da je nastavio da obavlja svoje funkcije u [Vladi], [...] Stojić prihvatio loše uslove zatočenja na Heliodromu, kao i korištenje zatočenika za rad na liniji fronta".⁵⁶⁹² Što se tiče Stojićevog argumenta da Pretresno vijeće nije donijelo jednoznačan zaključak da je on imao ovlaštenja da poboljša uslove na Heliodromu, Žalbena vijeće se slaže da bi bilo bolje da je Pretresno vijeće izričito donijelo zaključak da je Stojić imao

⁵⁶⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 315, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1391, 1395. Tužilaštvo takođe tvrdi sljedeće: (1) Ćorić je potvrdio da je Stojićeva odluka od 3. septembra 1992. donesena po zahtjevu Uprave Vojne policije; i (2) Ćorićeva zapovijed u vezi s imenovanjem Mile Pušića koja je uslijedila pokazuje da je Stojić imao kontrolu nad Ćorićem. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 315, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1394.

⁵⁶⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 316. Tužilaštvo takođe tvrdi da, mada su nadležni organi Stojića izvijestili o problemima na Heliodromu i zatražili da ih on riješi, on nije ništa učinio. Ono nadalje tvrdi da se ne bi od Stojića tražilo da interveniše da je on bio nemoćan. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 316 (gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 393, 395, 423, 427, Josipa Praljka, T. 14734 (27. februar 2007.), dokazne predmete P03209, P04186, P04352, P05812), 319.

⁵⁶⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 317, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 385.

⁵⁶⁸⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 318, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1405, 1407-1409, 1412, 1464, tom 4, par. 312, 320. Tužilaštvo tvrdi da je snabdijevanje medicinskim materijalom prvobitno bila odgovornost Odjela obrane i da je Sektor za zdravstvo bio direktno uključen u pružanje medicinske njege na Heliodromu. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 318.

⁵⁶⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 319, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1416, 1428, 1441, 1452, 1456, tom 4, par. 302, 312, 320. Tužilaštvo nadalje tvrdi da nije relevantno to što su muslimanski pripadnici HVO-a bili zatočeni na Heliodromu na osnovu Petkovićeve zapovijedi. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 320.

⁵⁶⁹¹ Stojićeva replika, par. 69, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 128, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 139.

⁵⁶⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 395.

ovlaštenja nad Heliodromom, kao što je učinilo u vezi sa Zatvorom u Gabeli i Zatvorom u Dretelju, i da je, ne učinivši to, Pretresno vijeće propustilo da iznese obrazloženje. Međutim, kao što je gore napomenuto,⁵⁶⁹³ Pretresno vijeće jeste konstatovalo da je Odjel obrane bio zadužen da poboljša uslove zatočenja ratnih zarobljenika i da je Stojić imao "efektivnu kontrolu" nad glavninom HVO-a i Vojne policije koji su bili raspoređeni u zatočeničkim centrima, uključujući i Heliodrom. Prema tome, jasno je da je Pretresno vijeće upotrijebilo dokaze iznesene u uvodnim paragrafima kako bi pokazalo da je Stojić imao zadatak da poboljša uslove zatočenja u zatočeničkim centrima generalno, pa tako i na Heliodromu.

1727. Osim toga, Pretresno vijeće je: (1) saslušalo svjedočenja da je Stojić bio nadležan za rješavanje problema koji su se mogli javiti u zatočeničkim centrima i da je mogao donijeti odluku da se ti centri zatvore;⁵⁶⁹⁴ (2) konstatovalo da je Stojić bio nadležan za oslobađanje zatočenika;⁵⁶⁹⁵ (3) konstatovalo da je Stojić učestvovao u sastancima Vlade i da je donosio odluke u vezi sa situacijom u zatočeničkim centrima;⁵⁶⁹⁶ i (4) primijetilo da je Stojić izdavao zapovijedi u vezi sa zatočeničkim centrima.⁵⁶⁹⁷ Kao što je gore navedeno, Pretresno vijeće je takođe donijelo zaključke u vezi sa Stojićevom ličnom ulogom kad je riječ o organizaciji obezbjeđenja na Heliodromu, pristupu međunarodnih organizacija i novinara, i oslobađanju zatočenika.⁵⁶⁹⁸ Žalbeno vijeće napominje da Stojić nije osporio većinu tih zaključaka.⁵⁶⁹⁹ S obzirom na sve to, Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće donijelo dovoljne činjenične zaključke da pokaže da je Stojić imao ovlaštenja u pogledu Heliodroma. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Stojić imao ovlaštenja nad zatočeničkim centrima, uključujući i Heliodrom, i da je stoga mogao preduzeti mjere da se poboljšaju uslovi zatočenja.⁵⁷⁰⁰

⁵⁶⁹³ V. gore, par. 1713, 1716-1718.

⁵⁶⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 542.

⁵⁶⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 862, 915.

⁵⁶⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 297.

⁵⁶⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306.

⁵⁶⁹⁸ V. gore, par. 1716.

⁵⁶⁹⁹ Stojić osporava zaključak da je on imao ovlaštenja u pogledu oslobađanja zatočenika i da je mogao izdavati zapovijedi ravnateljima Heliodroma, ali Žalbeno vijeće je drugdje odbacilo ovaj prigovor. V. gore, par. 1723, dolje, par. 1728.

⁵⁷⁰⁰ Osim toga, Žalbeno vijeće smatra da su Stojićevi argumenti u vezi sa Zatočeničkim centrom Vojno, Zatvorom u Ljubuškom i Logorom Vitina-Otok spekulativni i odbacuje ih kao takve. Žalbeno vijeće napominje da Stojić samo spekulira da Pretresno vijeće nije govorilo o Zatočeničkom centru Vojno i Logoru Vitina-Otok u vezi s njegovom odgovornošću po osnovi UZP-a zbog toga što on nije imao ovlaštenja u pogledu njih, ali ne iznosi uvjerljive argumente i ne govori o nedostatku dokaza u vezi s njegovom direktnom umiješanošću kad je riječ o tim centrima. Što se tiče Zatvora u Ljubuškom, mada je tačno da Pretresno vijeće nije zaključilo da je Stojić propustio da poboljša uslove u Ljubuškom i nije donijelo eksplicitne zaključke u vezi s njegovim ovlaštenjima u pogledu tog zatvora, on je ipak osuđen za zločine koji su tamo počinjeni na osnovu toga što je bio obaviješten o njima i što ih je prihvatio. Prvostepena presuda, tom 4, par. 396. V. gore, par. 1560 (gdje se poništavaju zaključci u vezi sa Stojićevim znanjem i prihvatanjem zatočenja muškaraca Muslimana koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Zatvoru u Ljubuškom).

1728. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stojićeve konkretnije argumente. Prvo, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, kada je donosilo zaključak da je Stojić konstantno primao izvještaje o Heliodromu,⁵⁷⁰¹ uzelo u obzir izvještaj Stanka Božića, ravnatelja Heliodroma, o logističkim problemima u vezi sa manjkom hrane i prostora na Heliodromu, u kojem on Stojiću upućuje zahtjev da pronade rješenje.⁵⁷⁰² Vijeće je takođe uzelo u obzir to što su razni službenici, uključujući i ravnatelje Heliodroma, obavijestili Stojića u više navrata o uslovima zatočenja i o radu zatočenika na liniji fronte, što je dovelo do pogibije i ranjavanja nekih zatočenika.⁵⁷⁰³ Žalbeno vijeće se uvjerilo da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da izvještaji koje su Stojiću upućivali ravnatelji Heliodroma pokazuju da su njega smatrali osobom koja može poboljšati uslove zatočenja. Stojićeva tvrdnja da je on bio samo jedan od mnogih koji su primali te izvještaje nije dovoljna da pokaže grešku.

1729. Osim toga, Pretresno se razumno oslonilo na te izvještaje kako bi zaključilo da je Stojić bio upoznat s uslovima zatočenja.⁵⁷⁰⁴ Osim što iznosi prigovor u vezi s tim da je primao te izvještaje, Stojić tvrdi da dokazni predmet P05503, tj. izvještaj Sektora za zdravstvo koji je bio upućen njemu lično, ne pokazuje njegovu nadležnost za medicinsku njegu i bezbjednost. U vezi s tim, Pretresno vijeće je taj izvještaj – u kojem su opisani razni problemi na Heliodromu, kao što su nedostatak stražara, pretrpanost i katastrofalni higijenski uslovi – smatralo dokazom da je Stojić bio obaviješten o uslovima zatočenja.⁵⁷⁰⁵ Stojić stoga pogrešno tumači oslanjanje Pretresnog vijeća na taj izvještaj Sektora za zdravstvo. Osim toga, kako je već napomenuto, Pretresno je takođe donijelo zaključke u vezi sa Stojićevom ličnom umiješanošću kad je riječ o organizaciji obezbjeđenja na Heliodromu i oslobađanju zatočenika, kao i o osoblju koje je radilo na Heliodromu, za koje je utvrđeno da je svo bilo pod Stojićevom kontrolom.⁵⁷⁰⁶ Prema tome, Stojićev argument da dokazni predmet P05503 ne pokazuje njegovu odgovornost odbacuje se kao neuvjerljiv.

1730. Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićeve ostale argumente u vezi s njegovom navodnom neuključenošću u osnivanje Heliodroma i dnevne aktivnosti u njemu, kao i u kontrolu vršenu putem

⁵⁷⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 395.

⁵⁷⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 388, gdje se upućuje na dokazni predmet P04186.

⁵⁷⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 388-391, gdje se upućuje na dokazne predmete P04352 (gdje se napominje da se jedan predstavnik MKCK-a koji je posjetio Heliodrom žalio da uslovi zatočenja, posebno neadekvatna hrana, korištenje zatočenika za rad i ćelije za izolaciju, krše Ženevske konvencije i gdje se Stojića obavještava da se broj ranjenih i poginulih zatočenika svakim danom povećava), P05812 (gdje se Stojića obavještava, između ostalog, o tome da zatočenike tuku tokom rada i izražava zabrinutost zbog velikog broja teško ranjenih zatočenika i patnji kojima su izloženi).

⁵⁷⁰⁴ Žalbeno vijeće drugdje odbacuje Stojićeve prigovore u vezi s prijemom tih izvještaja. V. dolje, par. 1734.

⁵⁷⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 392, 395.

⁵⁷⁰⁶ V. gore, par. 1716, fusnote 5656 i 5657. Žalbeno vijeće takođe konstatuje da se odjelci Prvostepene presude na koje se Stojić poziva u prilog svojoj tvrdnji da je izričito konstatovano da on nije bio nadležan za medicinsku njegu i bezbjednost na Heliodromu (v. Stojićev žalbeni podnesak, par. 360 i fusnota 885) zapravo ne odnose na Stojića niti sadrže takav zaključak. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1408, 1460.

vojnog komandnog lanca. U svjetlu gore navedenih faktora, kao i njegove "efektivne kontrole" nad glavnom HVO-a i Vojne policije koji su bili raspoređeni u zatočeničkim centrima,⁵⁷⁰⁷ Stojić nije pokazao kako bi ti argumenti mogli dovesti u pitanje zaključke Pretresnog vijeća. Treba napomenuti da se Pretresno vijeće, mada je smatralo da ne može izvesti nikakve zaključke u vezi s "tačnom ulogom" koju je Stojić odigrao u osnivanju Heliograma, u konačnici uvjerilo da je Ćorić, za kojeg je zaključilo da je bio pod Stojićevom kontrolom u pogledu nekih aspekata, naredio njegovo osnivanje.⁵⁷⁰⁸

1731. Stoga, na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da on nije preduzeo mjere da se poboljšaju loši uslovi zatočenja na Heliogramu.

b. Da li je Stojić bio svjestan uslova na Heliogramu (Stojićeva podosnova 37.2)

1732. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on znao za uslove na Heliogramu putem izvještaja i pisama jer nema dokaza da je on zaista primio ili pročitao bilo koji od tih izvještaja.⁵⁷⁰⁹ Stojić tvrdi da je na izvještaje koje je primao Odjel obrane stavljan "prijemni žig", nakon čega su uvođeni u dostavnu knjigu, a zatim bi ih on potpisao.⁵⁷¹⁰ On tvrdi da ni na jedan od tih dokumenata nije stavio žig niti ga je potpisao,⁵⁷¹¹ i da dostavna knjiga nije uvrštena u spis.⁵⁷¹² Stojić takođe navodi da Stanko Božić, koji je napisao nekoliko od tih izvještaja, "nije svjedočio".⁵⁷¹³ Stojić takođe tvrdi da činjenica da nije obišao Heliogram pokazuje da on nije bio svjestan uslova koji su tamo vladali.⁵⁷¹⁴ On tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on propustio da poboljša uslove na Heliogramu uslovljen njegovim znanjem o tim uslovima.⁵⁷¹⁵

1733. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Stojić bio svjestan uslova na Heliogramu,⁵⁷¹⁶ i da se razumno oslonilo na izvještaje Stanka Božića.⁵⁷¹⁷ Ono takođe

⁵⁷⁰⁷ V. gore, par. 1716, 1726-1728.

⁵⁷⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1395. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 314, 320. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće takođe upućuje na Stojićevu odluku od 3. septembra 1992. da se osnuje centralni vojni zatvor na Heliogramu i da se Mile Pušić imenuje za ravnatelja. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1391, gdje se upućuje na dokazni predmet P00452, str. 1.

⁵⁷⁰⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 388-392. V. Stojićeva replika, par. 70.

⁵⁷¹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na Slobodana Božića, T. 36246-36247 (3. februar 2009.).

⁵⁷¹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na dokazne predmete P04352, P05812, P04186.

⁵⁷¹² Stojićev žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D01399.

⁵⁷¹³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 388, 390-391.

⁵⁷¹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 393. V. Stojićeva replika, par. 69.

⁵⁷¹⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 369.

⁵⁷¹⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 333, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1566, tom 4, par. 395, Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 316-317. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 334-335 (21. mart 2017.).

odgovara da je Stojić primio druge informacije u vezi s uslovima zatočenja na Heliodromu.⁵⁷¹⁸ Prema tvrdnji tužilaštva, to što Stojić nije obišao Heliodrom ne pokazuje da on nije posjedovao znanje o situaciji u tom zatočeničkom centru, nego da je prihvatio zločine.⁵⁷¹⁹

1734. Što se tiče Stojićevog argumenta da nema dokaza da je on zaista primio i pročitao izvještaje u vezi s uslovima na Heliodromu,⁵⁷²⁰ Žalbeno vijeće napominje da on taj argument zasniva isključivo na svjedočenju Slobodana Božića i na dostavnoj knjizi. Budući da je Žalbeno vijeće drugdje odbacilo te iste argumente u vezi s tim svjedočenjem i dokumentom, Stojićev argument po ovoj žalbenoj osnovi se takođe odbacuje.⁵⁷²¹ Osim toga, činjenica da autor nekoliko od ovih izvještaja, Stanko Božić, nije svjedočio ne umanjuje činjenicu da su oni bili napisani i poslani Odjelu obrane, te da su bili upućeni Stojiću lično.⁵⁷²² Budući da su bili upućeni lično Stojiću, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije iznio nijedan argument kojim bi pokazao da je tok informacija bio prekinut u tim prilikama i da je to onemogućilo da on primi te izvještaje. Takođe, Žalbeno vijeće napominje da je Stojić prihvatio da je primio izvještaj od 30. septembra 1993. od Sektora za zdravstvo, koji se bavi uslovima na Heliodromu i koji je Pretresno vijeće uzelo u obzir kad je utvrdilo da je on znao za uslove zatočenja.⁵⁷²³ Žalbeno vijeće takođe smatra da Stojićev argument da to što nije obišao Heliodrom pokazuje da on nije bio svjestan situacije nije uvjerljiv, naročito zato što je to samo njegovo tumačenje dokaza. U vezi s tim, Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir to što Stojić nije obišao Heliodrom kad je razmatralo njegov propust da preduzme mjere da se poboljšaju uslovi zatočenja na toj lokaciji.⁵⁷²⁴

1735. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on znao za uslove zatočenja na Heliodromu i da je propustio da ih poboljša, čime je prihvatio zločine. Stojićeva žalbena podosnova 37.2 se odbija.

(iii) Stojićeva uloga u vezi sa Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli (Stojićeva podosnova 37.1, djelimično)

⁵⁷¹⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 333, gdje se upućuje na dokazne predmete P04186, P04352, P05812. Tužilaštvo tvrdi da se Stojićevi argumenti zasnivaju na tome što je nedostajala dostavna knjiga, koja nije mogla biti pronađena, i na svjedočenju Slobodana Božića, za čiju vjerodostojnost je Pretresno vijeće smatralo da je "izuzetno mala". Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 333, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 551. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 334-335 (21. mart 2017.).

⁵⁷¹⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 334, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P04841, str. 1-2, P06167, str. 2, P05503.

⁵⁷¹⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 335.

⁵⁷²⁰ Treba napomenuti da Stojić identifikuje samo tri izvještaja za koje tvrdi da nema dokaza da ih je primio. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na dokazne predmete P04352, P05812, P04186.

⁵⁷²¹ V. gore, par. 1618, 1621. V. takođe gore, par. 1622.

⁵⁷²² V. dokazni predmet P04352; dokazni predmet P05812; dokazni predmet P04186.

⁵⁷²³ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 360; Prvostepena presuda, tom 4, par. 392, gdje se upućuje na dokazni predmet P05503.

⁵⁷²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 393, 395.

1736. Pretresno vijeće je konstatovalo da su Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli potpadali pod OZ Jugoistočna Hercegovina, da su zapravo bili vojni zatvori i da su bili u Stojićevoj nadležnosti.⁵⁷²⁵ Prilikom donošenja tih zaključaka, Pretresno vijeće se oslonilo na: (1) Petkovićevu zapovijed za OZ Jugoistočna Hercegovina, od 30. juna 1993., prema kojoj su vojne vlasti trebale izolovati vojno sposobne muškarce Muslimane u selima u njihovoj zoni odgovornosti;⁵⁷²⁶ i (2) svoj raniji zaključak da su vojno sposobni muškarci Muslimani doista bili zatočeni u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli.⁵⁷²⁷ Po mišljenju Pretresnog vijeća, to je značilo da su to zapravo bili vojni zatvori, uprkos Stojićevoj izjavi u kojoj je on tvrdio suprotno na sastanku Odjela obrane 2. septembra 1993.⁵⁷²⁸ Nadalje, razmatrajući Stojićevu nadležnost za te zatvore, Pretresno vijeće je imalo u vidu činjenicu da je na tom sastanku Odjela obrane 2. septembra 1993. odlučeno da će SIS, Uprava Vojne policije i Sektor za zdravstvo dostaviti Stojiću izvještaje u vezi sa Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli do 8. septembra 1993.⁵⁷²⁹

1737. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Stojić znao za "krajnje bijedne uslove" u kojima su Muslimani, od kojih neki nisu bili pripadnici ABiH, bili zatočeni u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli, i da ih je prihvatio.⁵⁷³⁰ Ono je uzelo u obzir više sastanaka kojima je Stojić prisustvovao, tj.: (1) sjednicu Vlade 20. jula 1993., na kojoj je radna grupa koja je obišla Čaplinu iznijela prijedlog da se riješe problemi prenapučenosti u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli;⁵⁷³¹ (2) sastanak Vlade od 6. septembra 1993., na kojem se diskusija ticala loših uslova zatočenja u raznim zatvorima koji "bi mogli da naštetu interesima HR HB";⁵⁷³² i (3) sastanak koji su Stojić, Prlić, Pušić i drugi 20. septembra 1993. održali s jednim predstavnikom MKCK-a, koji je rekao da je vidio oko 20 zatočenika u Dretelju koji su pokazivali znakove pothranjenosti.⁵⁷³³ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je Stojić primio izvještaj od 29. septembra 1993. od šefa infektološke

⁵⁷²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 397, 399.

⁵⁷²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 397, gdje se upućuje na dokazni predmet P03019, Andrewa Pringlea, T(f). 24144-24145 (6. novembar 2007.). V. Andrew Pringle, T. 24141-24143 (6. novembar 2007.).

⁵⁷²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 397.

⁵⁷²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 397; dokazni predmet P04756, str. 4 ("Ja smatram da mi imamo samo 2 vojna zatvora i to *Heliodrom* i vojni zatvor u Ljubuškom. Za druga mjesta gdje se drže zatvorenici (Gabela i Dretelj) smatram da nisu vojna i ne stojim iza rada u tim ustanovama.").

⁵⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 398.

⁵⁷³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 400, 406-407.

⁵⁷³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 401, gdje se upućuje na dokazni predmet P03573, Zorana Buntića, T(f). 30585 (10. juli 2008.).

⁵⁷³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 402, gdje se upućuje na dokazni predmet P04841, str. 1-2 (gdje se u vezi s uslovima zatočenja napominje da "stanje nije zadovoljavajuće što šteti ugledu i interesima Hrvatske Republike Herceg-Bosne" i donose razni zaključci u vezi s poboljšavanjem situacije u zatočeničkim centrima), Andrewa Pringlea, T(f). 24145-24151, 24155 (6. novembar 2007.). Pretresno vijeće dalje napominje da u zapisniku s tog sastanka stoji da je "ocijenjeno da odgovornost za to stanje ne snosi Vlada". Prvostepena presuda, tom 4, par. 402.

⁵⁷³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 403, gdje se upućuje na dokazni predmet P05219 (povjerljivo).

službe Odjela obrane u kojem stoji da broj zatočenika u Zatvoru u Gabeli značajno nadmašuje kapacitete zatvora, što povećava rizik od epidemije, i da je nekoliko zatočenika pothranjeno.⁵⁷³⁴

i. Argumenti strana u postupku

1738. Stojić tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on bio nadležan za Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli "očigledno u neskladu s ranijim činjeničnim zaključcima" zbog toga: (1) što nije donesen zaključak da je on imao ulogu u osnivanju ta dva zatvora; i (2) što je uslove zatočenja u oba zatvora kontrolisao "potpuno i isključivo" zapovjednik 1. brigade "Knez Domagoj" pukovnik Nedjeljko Obradović, dok su ravnatelje postavljali Boban i Prlić.⁵⁷³⁵ Stojić tvrdi da je zaključak da je on bio nadležan za Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli zato što su oni potpadali pod OZ Jugoistočna Hercegovina i zato što su izvještaji o uslovima u tim zatvorima trebali biti dostavljeni njemu nerazuman jer je Glavni stožer bio taj koji je zapovijedao OZ Jugoistočna Hercegovina, dok on nije bio dio "klasičnog vojnog komandnog lanca".⁵⁷³⁶

1739. Stojić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni sastanka od 2. septembra 1993. jer nije uzelo u obzir da njegovu izjavu u vezi sa statusom ta dva zatvora niko od prisutnih nije doveo u pitanje.⁵⁷³⁷ Prema Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće je zanemarilo sljedeće dokaze: (1) da je Zatvor u Dretelju bio opštinski zatvor koji je potpadao pod opštinu Čapljina i da je Odjel obrane morao tražiti odobrenje da bi ga mogao obići;⁵⁷³⁸ (2) da nijedan predstavnik Odjela obrane nije bio raspoređen u radnu grupu uspostavljenu 29. jula 1993. radi premještanja zatočenika iz Dretelja i Gabele;⁵⁷³⁹ (3) da je on sa sastanka od 20. septembra 1993. s MKCK-om otišao odmah nakon što je započeo;⁵⁷⁴⁰ i (4) da izvještaji o dva zatočenička centra koji su trebali biti dostavljeni do 8. septembra 1993. nisu bili poslani njemu, nego direktno Bobanu.⁵⁷⁴¹

⁵⁷³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 404, gdje se upućuje na dokazni predmet P05485, str. 2-3. Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je, 27. oktobra 1993., Sektor za zdravstvo obavijestio Stojića da mjere koje je predložio za Zatvor u Gabeli nisu još provedene. Prvostepena presuda, tom 4, par. 405, gdje se upućuje na dokazni predmet P06167, str. 2.

⁵⁷³⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 361, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 16, 25-35, 156-157, 169-192, dokazne predmete P07341, P05133, 5D01064, P03462, P03197, P03161.

⁵⁷³⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 362, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 595, 708, 747, 755, 781, 791, 795-796, tom 4, par. 306.

⁵⁷³⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 363, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 397, dokazni predmet P04756, str. 4.

⁵⁷³⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 364, gdje se upućuje na Zorana Buntića, T. 30578, 30580 (10. juli 2008.), dokazni predmet P05133.

⁵⁷³⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 364, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 401, dokazni predmet P03573.

⁵⁷⁴⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 364, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 403, dokazni predmet P05219 (povjerljivo), str. 2.

⁵⁷⁴¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 365, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 398, dokazne predmete 2D00926, P05222, P05225, Slobodana Božića, T. 36283-36284 (3. februar 2009.).

1740. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić imao ovlaštenja nad Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli i da je mogao poboljšati uslove zatočenja u tim zatvorima.⁵⁷⁴² Tužilaštvo tvrdi da su Stojićevi argumenti kontradiktorni i nejasni jer on najprije tvrdi da je Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli kontrolisao Obradović, ali zatim tvrdi da to nisu bili vojni zatvori, što pokazuje njegovo odbijanje da ih prihvati kao takve tokom sastanka 2. septembra 1993.⁵⁷⁴³ Tužilaštvo dalje tvrdi da eventualna kontrola koju je imao Obradović ne dovodi u pitanje Stojićeva ovlaštenja, budući da je on komandovao i imao "efektivnu kontrolu" nad oružanim snagama, uključujući i 1. brigadu "Knez Domagoj", kao i Vojnu policiju i SIS, koji su takođe imali ulogu u upravljanju tim zatvorima.⁵⁷⁴⁴

1741. Tužilaštvo nadalje tvrdi da činjenica da su Prlić i Boban postavljali ravnatelje i da je Zatvor u Dretelju bio pod opštinskom kontrolom ne pokazuje grešku u načinu na koji je Pretresno vijeće utvrdilo Stojićevu nadležnost i ovlaštenja.⁵⁷⁴⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da dokazi na koje se poziva Stojić pokazuju da je Odjel obrane imao ulogu u vođenju Zatvora u Dretelju i Zatvora u Gabeli,⁵⁷⁴⁶ i da je, s obzirom na tu ulogu, nebitno to što nijedan njegov član nije bio raspoređen da istraži mogućnosti premještanja zatočenika ili to što je Stojić otišao sa sastanka od 20. septembra 1993.⁵⁷⁴⁷ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na sastanak od 2. septembra 1993. i da Stojićev argument da izvještaji nisu bili poslani njemu, nego direktno Bobanu, nema osnove.⁵⁷⁴⁸

1742. Stojić replicira da njegova tvrdnja da zaključci Pretresnog vijeća ne "dokazuju" njegovu nadležnost za Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli nije u neskladu s njegovom tvrdnjom da to nisu bili vojni zatvori.⁵⁷⁴⁹

ii. Analiza

⁵⁷⁴² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 313, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 390-392, 395, 399-407, 423, 427.

⁵⁷⁴³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 321, 323-324.

⁵⁷⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 323, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 20, 25-28, 36, 192, tom 4, par. 302, 306, 312, 320.

⁵⁷⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 322, 324.

⁵⁷⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 325, gdje se upućuje na dokazni predmet P05133. Tužilaštvo tvrdi da su pripadnici SIS-a imali važnu ulogu u ispitivanju zatočenika. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 325, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 33, 36, 190, 192, dokazni predmet P05647, str. 3.

⁵⁷⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 326.

⁵⁷⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 327. Prema tvrdnji tužilaštva, mada je Stojićev neposredno podređeni Ivica Lučić izvještaje poslao Bobanu, iskaz Slobodana Božića ne isključuje mogućnost da je Stojić primio te izvještaje i smatralo se da je njegova vjerodostojnost "izuzetno mala". Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 327, gdje se upućuje, između ostalog, na Slobodana Božića, T. 36283 (3. februar 2009.), Prvostepenu presudu, tom 1, par. 551.

⁵⁷⁴⁹ Stojićeva replika, par. 69.

1743. Prvo, u svjetlu gore navedene diskusije, Žalbeno vijeće smatra da pitanje da li su Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli bili u strogom smislu riječi vojni objekti i stoga, po toj osnovi, u Stojićevoj nadležnosti ne utiče u konačnici na zaključke Pretresnog vijeća da je on ipak nad njima imao određena ovlaštenja. Kako je ranije napomenuto, Stojić je bio zadužen za poboljšanje uslova zatočenja u zatočeničkim centrima u kojima su bili "ratni zarobljenici", za razliku od ustanova u kojima su bile osobe koje su podlijegale krivičnom gonjenju.⁵⁷⁵⁰ S obzirom na to da je Pretresno vijeće zaključilo da su vojno sposobni muškarci Muslimani u opštini Čapljina bili izolovani i pritvoreni od strane "vojnih organa" i potom zatočeni u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su to zapravo bili vojni zatvori.⁵⁷⁵¹

1744. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da činjenica da je te zatvore vodio pukovnik Obradović, zapovjednik u HVO-u, pokazuje da su to bili vojni objekti i prema tome, takođe, u Stojićevoj nadležnosti.⁵⁷⁵² Nadalje, Pretresno vijeće je valjano razmotrilo i odbacilo izjavu samog Stojića na sastanku 2. septembra 1993. u vezi sa statusom ta dva zatvora.⁵⁷⁵³ Žalbeno vijeće zaključuje da činjenica da Pretresno vijeće nije eksplicitno uputilo na to što nije bilo prigovora na Stojićevu izjavu ne znači da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir reakcije prisutnih na tom sastanku. Prema tome, Stojić nije pokazao kako je to što nije bilo prigovora moglo uticati na zaključak Pretresnog vijeća.⁵⁷⁵⁴ Osim toga, Stojićev prigovor u vezi s uzimanjem u obzir od strane Pretresnog vijeća činjenice da su Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli potpadali pod OZ Jugoistočna Hercegovina, zasnovan na tvrdnji da je tu operativnu zonu kontrolisao Glavni stožer, potpuno je neuvjerljiv. U vezi s tim, Žalbeno vijeće podsjeća da je konstatovano da je Stojić imao "efektivnu kontrolu" nad glavninom HVO-a i Vojne policije koji su bili raspoređeni u zatočeničkim centrima iako on nije bio *de jure* dio vojnog komandnog lanca.⁵⁷⁵⁵ Prema tome, Stojić nije pokazao da je zaključak Pretresnog vijeća u vezi s tim nerazuman.⁵⁷⁵⁶

⁵⁷⁵⁰ V. gore, par. 1713, 1716-1717.

⁵⁷⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 397.

⁵⁷⁵² U vezi s jednim pitanjem koje je s tim povezano, kontrola koju je Obradović imao nad Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli ne dovodi, po mišljenju Žalbenog vijeća, u pitanje Stojićeva ovlaštenja nad tim zatvorima jer je on komandovao i imao "efektivnu kontrolu" nad glavninom oružanih snaga, uključujući i 1. brigadu "Knez Domagoj" i Vojnu policiju, i imao je ovlaštenja nad SIS-om, a svi oni su imali ulogu u upravljanju tim zatvorima. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1892 ("činjenica da jedan komandant vrši efektivnu kontrolu ne isključuje nužno mogućnost da efektivnu kontrolu vrši i neki drugi komandant"). V. Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 201. V. takođe gore, par. 1716 i fusnote 5656-5657.

⁵⁷⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 397-399, 406.

⁵⁷⁵⁴ Doista, Žalbeno vijeće napominje da, suprotno onome što tvrdi Stojić, zapisnik s tog sastanka pokazuje da je Ivica Lučić odgovorio Stojiću, rekavši da "ne možemo tako prelaziti preko problema zatvora u Gabeli i Dretelju" jer "nam to može puno naškoditi". Dokazni predmet P04756, str. 5.

⁵⁷⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 306, 312, 320.

⁵⁷⁵⁶ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 362.

1745. Osim toga, drugi zaključci koje je donijelo Pretresno vijeće, na primjer: (1) da je Stojić imao komandna ovlaštenja nad snagama uključenim u upravljanje tim zatvorima i mogućnost da izdaje zapovijedi direktno HVO-u u vezi sa zatočeničkim centrima; i (2) da je na sastanku 2. septembra 1993. dogovoreno da će Stojiću biti dostavljeni izvještaji o uslovima zatočenja u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli do 8. septembra 1993., između ostalog, od osoblja koje vodilo ta dva zatvora,⁵⁷⁵⁷ idu u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je Stojić imao određena ovlaštenja nad Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli.⁵⁷⁵⁸ Žalbeno vijeće stoga smatra da se Pretresno vijeće moglo osloniti na te faktore da zaključi da je Stojić imao ovlaštenja nad Zatvorom u Dretelju i Zatvorom u Gabeli, konkretno u pogledu uslova zatočenja koji su vladali u njima. Shodno tome, činjenica da Stojić nije učestvovao u osnivanju Zatvora u Dretelju i Zatvora u Gabeli, da su Prlić i Boban postavljali ravnatelje tih zatvora i da nijedan predstavnik Odjela obrane nije imenovan u radnu grupu osnovanu 29. jula 1993. ne dovodi u pitanje zaključke Pretresnog vijeća da je Stojić imao ovlaštenja nad ta dva zatvora, uključujući i ovlaštenja u pogledu uslova zatočenja koji su u njima vladali.

1746. Isto tako, to što je Zatvor u Dretelju možda potpadao pod nadležnost Opštine Čapljina ne utiče na zaključak da su Stojić i Odjel obrane nad njim imali ovlaštenja, s obzirom na dokaze koje je razmotrilo Pretresno vijeće. Konkretno, Žalbeno vijeće smatra da dokazi na koje se poziva Stojić ne dovode u pitanje zaključak Pretresnog vijeća. Svjedok Zoran Buntić je u svom svjedočenju rekao da je Zatvor u Dretelju osnovan kao opštinski zatvor odlukom opštinskog vijeća Čapljine i da je potpadao pod nadležnost Opštine.⁵⁷⁵⁹ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da, u vezi s tim pitanjem, Stojić ponavlja svoj argument sa suđenja i navodi iste dokaze na koje se pozivao na suđenju, koje je Pretresno vijeće eksplicitno primilo na znanje,⁵⁷⁶⁰ ali je bez obzira na to zaključilo da je Zatvor u Dretelju potpadao pod Stojićevu nadležnost.⁵⁷⁶¹ Time što naprosto ponavlja svoj argument, Stojić ne uspijeva pokazati grešku u razmatranju tih dokaza od strane Pretresnog vijeća i konačnom zaključku Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima. Osim toga, dokazni predmet P05133 ne pomaže Stojiću. Taj dokazni predmet pokazuje da je Odjel obrane zatražio pristup Zatvoru u Dretelju za operativce SIS-a, ali to ne znači nužno da Stojić nije imao ovlaštenja. Pretresno vijeće je jasno ocijenilo taj dokazni predmet i uputilo na njega napomenuvši da su "djelatnici SIS-a [...]"

⁵⁷⁵⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 398. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije utvrdilo da li je Stojić u konačnici primio te izvještaje pa stoga to nije upotrijebilo u svojoj diskusiji u vezi s njegovom obaviještenošću o uslovima zatočenja u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli. Prema tome, Stojićev argument u vezi s primanjem tih izvještaja je irelevantan. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 398-407.

⁵⁷⁵⁸ V. gore, par. 1716 s referencama koje se tamo navode.

⁵⁷⁵⁹ Zoran Buntić, T. 30575-30580 (10. juli 2008.). V. dokazni predmet P03573.

⁵⁷⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 38, gdje se upućuje na Stojićev završni podnesak, par. 512 (gdje se poziva na Zorana Buntića, T. 30578, 30580 (10. juli 2008.)).

⁵⁷⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 399.

mogli tražiti dozvolu za ulazak u sabirne centre ili u zatvore [...] da bi prikupili informacije".⁵⁷⁶² Treba napomenuti da je Pretresno vijeće zaključilo da su djelatnici SIS-a učestvovali u ispitivanju i oslobađanju zatočenika u Zatvoru u Dretelju.⁵⁷⁶³ Prema tome, Stojićevi argumenti kojima osporava da su Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli bili u njegovoj nadležnosti se odbacuju.

1747. Nakon što je razmotrilo da li je Stojić bio obaviješten o teškim uslovima zatočenja i zlostavljanju zatočenika, Pretresno vijeće je zaključilo da je on prihvatio te uslove i zlostavljanje, kao i činjenicu da su na tim lokacijama bili zatočeni Muslimani koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga.⁵⁷⁶⁴ Pretresno vijeće se pritom oslonilo, između ostalog, na izvještaj sa sastanka s predstavnikom MKCK-a 20. septembra 1993., na kojem je bilo riječi o uslovima u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli.⁵⁷⁶⁵ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je zabilježeno da je Stojić otišao prije nego što je sastanak počeo.⁵⁷⁶⁶ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na taj izvještaj. Međutim, s obzirom na druge dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi zaključilo da je Stojić bio obaviješten o uslovima zatočenja u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli, naročito sastanak od 6. septembra 1993., na kojem je napomenuto da bi situacija u zatočeničkim centrima mogla štetiti interesima Vlade,⁵⁷⁶⁷ Žalbeno vijeće smatra da je zaključak Pretresnog vijeća dovoljno utemeljen i da stoga ova greška ne utiče na njegov konačni zaključak.

(iv) Zaključak

1748. Ukratko, Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće, kada je donosilo zaključke o Stojićevoj nadležnosti za zatočeničke centre, bilo svjesno ne samo njegovih konkretnih radnji i propusta u vezi s tim, nego i: (1) nivoa ovlaštenja koja je imao u vezi s tim zatočeničkim centrima, uključujući i u vezi s osobljem koje je tamo radilo; i (2) njegovih zaduženja u vezi s poboljšanjem uslova zatočenja. Stojić nije pokazao da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s njegovom nadležnošću i ovlaštenjima, ili njegovim znanjem, kad je riječ o uslovima zatočenja na Heliodromu, u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli, bili pogrešni. Stojić stoga nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on prihvatio zločine koji su počinjeni na Heliodromu, u Zatvoru u Dretelju i u Zatvoru u Gabeli. Stojićeva žalbena osnova 37 se stoga odbija.

⁵⁷⁶² Prvostepena presuda, tom 1, par. 614, gdje se upućuje, između ostalog, na Ivana Bandića, T(f). 38084-38085, 38091 (17. mart 2009.), 38248-38251 (18. mart 2009.), dokazni predmet P05133.

⁵⁷⁶³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 26 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P05133), 33, 36.

⁵⁷⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 407.

⁵⁷⁶⁵ V. gore, par. 1737.

9. Navodne greške u pogledu Stojićeve *mens rea* i prigovori u vezi s tim

(a) Navodne greške u zaključku da su Tuđman i drugi direktno sarađivali s drugima u UZP-u i dijelili s njima namjeru za UZP (Stojićeve osnove 6 i 14)

1749. U svojoj žalbenoj osnovi 14, Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da su Tuđman, Šušak i Bobetko direktno sarađivali s rukovodiocima i vlastima HVO-a radi ostvarivanja UZP-a.⁵⁷⁶⁸ On tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze koji "pokazuju samo opšte diskusije [...] ali ne i direktnu saradnju bilo u pogledu UZP-a bilo počinjenja zločina",⁵⁷⁶⁹ i da je zanemarilo dokaze.⁵⁷⁷⁰ On tvrdi da Pretresno vijeće bez zaključka da su Tuđman i drugi direktno sarađivali u UZP-u ne bi moglo zaključiti da su Tuđman, Šušak i Bobetko bili članovi UZP-a i da bi njegovi zaključci o UZP-u u tom slučaju "bili nevažeci".⁵⁷⁷¹ Stojić dalje tvrdi, u svojoj žalbenoj osnovi 6, da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da su Tuđman, Šušak, Bobetko, Boban i drugi, neimenovani, članovi UZP-a dijelili namjeru za UZP, pri čemu nije donijelo potrebne zaključke da su oni namjeravali počinjenje konkretnih krivičnih djela, i da dokazi ne bi poduprli takve zaključke.⁵⁷⁷² On tvrdi da je, "da bi se donio zaključak o postojanju UZP-a, nužno zaključiti da su svi učesnici namjeravali da budu počinjeni zločini za koje se tereti u Optužnici"⁵⁷⁷³ i da stoga neadekvatni zaključci o zajedničkoj namjeri svih učesnika obesnažuju zaključak da je postojao UZP.⁵⁷⁷⁴

1750. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su Tuđman, Šušak i Bobetko sarađivali s rukovodiocima HVO-a radi ostvarivanja ZZZP-a⁵⁷⁷⁵ i oslonilo se na to kako bi

⁵⁷⁶⁶ Dokazni predmet P05219 (povjerljivo), str. R020-9291 (paginacija Sekretarijata) (gdje se napominje da je Stojić "otišao odmah [nakon] što je sastanak započeo – vjerovatno je bio pozvan nekim hitnim poslom").

⁵⁷⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 401-402, 404-405. V. gore, par. 1737.

⁵⁷⁶⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 117, 121, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1222-1223.

⁵⁷⁶⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 121. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 117. Stojić tvrdi da Pretresno vijeće: (1) nije utvrdilo vezu između diskusija dokumentovanih u dokazima na koje se poziva i UZP-a, odnosno počinjenja zločina; i (2) da se nerazumno oslonilo na transkripte sastanaka o Stupnom Dolu i Starom Mostu u Mostaru kao na dokaze o direktnoj saradnji, dok oni "zapravo pokazuju odsustvo bilo kakve zajedničke namjere". Stojićev žalbeni podnesak, par. 118-119.

⁵⁷⁷⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 120.

⁵⁷⁷¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 121. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 294 (21. mart 2017.).

⁵⁷⁷² Stojićev žalbeni podnesak, par. 70-75. Stojić tvrdi: (1) da je zaključak da su Tuđman, Šušak, Bobetko i Boban "osmisli[i] i ostvar[i]li" zajednički cilj ili da je njihov krajnji cilj bio da se obnove granice Banovine nedovoljan" (Stojićev žalbeni podnesak, par. 72, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1231); (2) da Pretresno vijeće nije navelo nijedan dokaz o namjeri Šuška ili Bobetka (Stojićev žalbeni podnesak, par. 73); i (3) da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja time što je zaključilo da je Tuđman namjeravao da krivična djela iz Optužnice budu počinjena (Stojićev žalbeni podnesak, par. 74). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 275, 284, 294-295, 297-298 (21. mart 2017.).

⁵⁷⁷³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 71 (kurziv u originalu).

⁵⁷⁷⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 75. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 74; žalbeni pretres, ŽT. 294-295 (21. mart 2017.).

⁵⁷⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 48, 50-52. V. žalbeni pretres, ŽT. 349 (21. mart 2017.). Tužilaštvo, između ostalog, tvrdi sljedeće: (1) Tuđman, Šušak i Bobetko pružali su HVO-u vojnu podršku i učestvovali su u planiranju vojnih operacija HVO-a s ciljem ostvarivanja ZZZP-a; (2) u novembru 1993., Prlić se savjetovao s Tuđmanom

pokazalo da su dijelili namjeru.⁵⁷⁷⁶ Tužilaštvo tvrdi da se zločini u okviru UZP-a mogu pripisati Stojiću bilo direktno bilo putem drugih žalilaca i da zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa UZP-om ne zavise od njegovih zaključaka u vezi s Tuđmanom, Šuškom, Bobetkom, Bobanom ili neimenovanim članovima UZP-a.⁵⁷⁷⁷

1751. Stojić osporava zaključak Pretresnog vijeća da "[d]okazi [...] pokazuju da su hrvatski rukovodioci Franjo Tuđman, Gojko Šušak i Janko Bobetko tijesno sarađivali s rukovodiocima i vlastima HVO-a u ostvarivanju UZP-a."⁵⁷⁷⁸ Stojić tvrdi da bi poništenje tog zaključka opovrglo zaključak Pretresnog vijeća da su te tri osobe bile članovi UZP-a, ali on ne pokazuje da bi to opovrglo i zaključak da su ostali članovi UZP-a, uključujući njega i druge žalioce, činili pluralitet osoba koje su se dogovorile da osmisle i ostvare ZZP.⁵⁷⁷⁹ U tom pogledu, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće dalo detaljnu analizu o tome kako su Stojić i drugi žalioци međusobno sarađivali radi ostvarenja ZZP-a, nezavisno od umiješanosti Tuđmana, Šuška i Bobetka.⁵⁷⁸⁰ Nadalje, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićevu tvrdnju da navodna neadekvatnost u zaključcima o zajedničkoj namjeri Tuđmana, Šuška, Bobetka, Bobana i neimenovanih članova UZP-a obesnažuje zaključak Pretresnog vijeća da je postojao UZP. Naprotiv, Žalbeno vijeće podsjeća da nije nužno, formalno pravno, da pretresno vijeće donosi zaseban zaključak o namjeri svakog člana UZP-a.⁵⁷⁸¹ Nakon iscrpne diskusije,⁵⁷⁸² Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić dijelio namjeru s drugim članovima UZP-a: (1) da se protjera muslimansko stanovništvo s teritorija HZ(R) HB;⁵⁷⁸³ i (2) da se počine krivična djela iz prve kategorije UZP-a s ciljem ostvarenja ZZP-a.⁵⁷⁸⁴ Prema tome, nije bilo potrebno ispitivati svaku pojedinu radnju ili analizirati namjeru svakog člana UZP-a koji nije bio optuženi u ovom predmetu.

o planu da se Hrvati iz BiH presele na prostore u HZ(R) HB za koje su smatrali da "mogu postati i ostati hrvatski"; i (3) Tuđman, Šušak i Bobetko su održavali privilegovanu i trajnu vezu s Praljkom u vezi s pitanjima vezanim za BiH i raspravljali su o politici Hrvatske u BiH "s ciljem ostvarivanja zajedničkog zločinačkog cilja ". Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 50.

⁵⁷⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 48, 50, 53. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 54. Tužilaštvo takođe tvrdi da dokazi podupiru zaključak Pretresnog vijeća da su Tuđman, Šušak i Bobetko namjeravali zločine. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 51-52; žalbeni pretres, ŽT. 349-356 (21. mart 2017.).

⁵⁷⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 55. V. žalbeni pretres, ŽT. 349 (21. mart 2017.).

⁵⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1222.

⁵⁷⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁵⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1219-1221.

⁵⁷⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 141 ("[O]d pretresnog veća [se] traži da identifikuje više osoba koje su pripadale udruženom zločinačkom poduhvatu i da utvrdi da su one delile zajednički zločinački cilj pre nego što dođe do zaključka da su osobe koje su identifikovane kao učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu delovale u cilju sprovođenja tog udruženog zločinačkog poduhvata" i "formalnopravno nije potrebno da pretresno veće donese zaseban zaključak o svim pojedinačnim postupcima i pomno razmotri nameru svakog pojedinog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da bi utvrdilo da je više osoba delovalo zajedno u sprovođenju zajedničkog cilja.").

⁵⁷⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 43-68.

⁵⁷⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428. V. dolje, par. 1759-1760.

⁵⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 67-68, 426. V. dolje, par. 1770, 1773.

1752. Shodno tome, takođe i s obzirom na to da nijedan od zločina počinjenih radi ostvarivanja ZZP-a nije pripisan UZP-u putem Tuđmana, Šuška, Bobetka, Bobana ili neimenovanih članova UZP-a,⁵⁷⁸⁵ Stojić ne pokazuje da bi ijedna navodna greška Pretresnog vijeća prilikom donošenja zaključka da su oni direktno saradivali sa rukovodiocima i vlastima HVO-a radi ostvarivanja UZP-a i da su dijelili zajedničku zločinačku namjeru uticala na njegove osuđujuće presude. Stojićeve žalbene osnove 6 i 14 se stoga odbijaju.

(b) Navodne greške u vezi sa Stojićevim znanjem o UZP-u i njegovom zajedničkom zločinačkom cilju (Stojićeva osnova 15)

1753. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on bio član UZP-a, budući da nije donijelo zaključak da je znao za UZP i njegov ZZP.⁵⁷⁸⁶ Prema Stojićevoj tvrdnji, u onoj mjeri u kojoj je Pretresno vijeće eventualno donijelo takav zaključak, ono je propustilo da iznese obrazloženje.⁵⁷⁸⁷ On tvrdi da je, u cijeloj svojoj diskusiji o ZZP-u, Pretresno vijeće koristilo generički izraz "rukovodioci HZ(R) HB", što njega nužno ne uključuje.⁵⁷⁸⁸ Stojić nadalje tvrdi da je jedini relevantan zaključak onaj o njegovom znanju u oktobru 1992., ali budući da je UZP osnovan tek sredinom januara 1993., ovaj zaključak se može odnositi samo na njegovo znanje o dugoročnom političkom cilju.⁵⁷⁸⁹ Stojić takođe tvrdi da se zaključak o njegovom znanju nije mogao izvesti naprosto iz njegovog položaja i iznosi argument da se mnogi bitni zaključci odnose na period prije njegovog imenovanja na položaj predstojnika Odjela obrane, te da on nije prisustvovao nijednom sastanku u Predsjedničkim dvorima s Tuđmanom.⁵⁷⁹⁰

1754. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo, na osnovu iscrpne analize, da je Stojić bio član UZP-a od sredine januara 1993. do 15. novembra 1993.⁵⁷⁹¹ Ono tvrdi da "zaključak [Pretresnog] vijeća o zajedničkoj namjeri podrazumijeva da je Stojić bio svjestan zajedničkog zločinačkog cilja"⁵⁷⁹² i da je stoga eksplicitan zaključak o tome bio nepotreban.⁵⁷⁹³

⁵⁷⁸⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232.

⁵⁷⁸⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 122-124, 126. Stojić tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je on bio član UZP-a treba biti poništen. Stojićev žalbeni podnesak, par. 126.

⁵⁷⁸⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 122, 124.

⁵⁷⁸⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 123, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 24, 43.

⁵⁷⁸⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 124, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 43-44.

⁵⁷⁹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 125. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 360-361 (21. mart 2017.). Stojić tvrdi da on nije bio uključen u stvaranje HZ HB i da se njegov glavni doprinos sastancima 5. i 26. oktobra 1992. ticao oslobađanja zarobljenika. Stojićev žalbeni podnesak, par. 125, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 14-15, 18, 24, dokazni predmet P11380, str. 3.

⁵⁷⁹¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 91.

⁵⁷⁹² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 92. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 91.

⁵⁷⁹³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 92, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 468, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 706-707.

1755. Pretresno vijeće je konstatovalo da je "jedini razuman zaključak koji se [mogao] izvesti [na osnovu svih dokaza] taj da je Bruno Stojić imao namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera iz HZ(R) HB" i da je dijelio tu namjeru s drugim članovima UZP-a.⁵⁷⁹⁴ Vijeće je takođe zaključilo sljedeće: (1) da je "Stojić znao da se ta krivična djela nad Muslimanima čine isključivo u cilju da se oni prisile da napuste teritoriju BiH";⁵⁷⁹⁵ (2) da je postojao pluralitet osoba, uključujući Stojića, koje su se dogovorile da osmisle i ostvare ZZP;⁵⁷⁹⁶ i (3) da su Stojić i drugi članovi UZP-a koristili HVO i Vojnu policiju da počine zločine koji su bili dio ZZP-a.⁵⁷⁹⁷ Žalbeno vijeće smatra da Stojić ignoriše te relevantne zaključke i da se fokusira samo na zaključke donesene u opštem odjeljku u kojem se raspravlja o osnivanju UZP-a i njegovom ZZP-u. U tom smislu, Žalbeno vijeće podsjeća da "tražena *mens rea* za odgovornost prema prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata podrazumeva da optuženi s ostalim učesnicima deli nameru da se izvrše zločini koji čine deo zajedničkog plana".⁵⁷⁹⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da je Stojić dijelio traženu namjeru i stoga je očigledno da je on znao za zajednički zločinački cilj UZP-a.⁵⁷⁹⁹ Stojićev argument da Pretresno vijeće nije donijelo zaključak da je on znao za UZP i njegov zajednički zločinački cilj nema merituma i stoga se odbacuje. Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje.⁵⁸⁰⁰

1756. U mjeri u kojoj Stojić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on znao za ZZP i krajnji cilj UZP-a, Žalbeno vijeće napominje da se Stojić opet ne bavi detaljnom diskusijom Pretresnog vijeća o njegovoj uključenosti u relevantne događaje,⁵⁸⁰¹ koja je dovela do zaključka da je on znao za zločine i namjeravao da oni budu počinjeni i da je dijelio nužnu namjeru. Konkretno, Pretresno vijeće je, između ostalog, konstatovalo sljedeće: (1) na sastancima u periodu od septembra 1992. do novembra 1993. Stojić je diskutovao i donosio odluke o vojnoj situaciji na terenu, mobilizaciji snaga HVO-a i stanju u zatočeničkim centrima HVO-a;⁵⁸⁰² (2) Stojić je bio obaviješten o vojnim operacijama HVO-a;⁵⁸⁰³ (3) Stojić je omogućio i izbliza pratio odvijanje svih dejstava HVO-a u Gornjem Vakufu;⁵⁸⁰⁴ (4) Stojić je učestvovao u planiranju vojnih

⁵⁷⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428. V. dolje, par. 1759-1760.

⁵⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁵⁷⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁵⁷⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232.

⁵⁷⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 220, 228, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 707. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1652.

⁵⁷⁹⁹ V. dolje, par. 1759-1760.

⁵⁸⁰⁰ V. gore, par. 19.

⁵⁸⁰¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 297-430, 1220-1221, 1227, 1230-1232.

⁵⁸⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 297-298. V. gore, par. 1509-1513.

⁵⁸⁰³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 312.

⁵⁸⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 335, 337. V. gore, par. 1578-1579.

operacija HVO-a u Mostaru, koje su započele 9. maja 1993., i djela nasilja koja su ih pratila;⁵⁸⁰⁵ (4) Stojić nije bio samo obaviješten o deložacijama Muslimana iz zapadnog Mostara od juna 1993. nadalje, nego je, štaviše, aktivno učestvovao u organizaciji i provođenju tih kampanja deložacije;⁵⁸⁰⁶ i (5) Stojić je znao za plan djelovanja HVO-a u istočnom Mostaru, i za njegove posljedice za civilno stanovništvo, i prihvatio je zločine direktno povezane s tom vojnom operacijom.⁵⁸⁰⁷ Žalbeno vijeće stoga smatra da Stojić pogrešno shvata osnovu za zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim znanjem kada tvrdi da se zaključak o njegovom znanju ne može izvesti "naprosto" iz njegovog položaja. Taj argument se odbacuje. Nadalje, podsjećajući na uslov *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a,⁵⁸⁰⁸ Stojićeve tvrdnje da se mnogi od zaključaka u vezi s formiranjem HZ HB i krajnjim ciljem da se uspostavi hrvatski entitet odnose na period prije njegove umiješanosti⁵⁸⁰⁹ su irelevantne i on nije pokazao kako bi bilo koja od navodnih grešaka mogla uticati na njegovo članstvo u UZP-u. Te tvrdnje i Stojićeva žalbena osnova 15 se odbijaju.

(c) Navodne greške u zaključku da je Stojić imao zajedničku namjeru za UZP (Stojićeva podosnova 25.1)

1757. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava time što je zaključilo da je on posjedovao zajedničku namjeru za UZP.⁵⁸¹⁰ Konkretno, Stojić tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća o njegovoj namjeri "ne odražava" i da je uži od zaključka o "zajedničkom zločinačkom cilju".⁵⁸¹¹ U vezi s tim, on upoređuje zaključak da je on namjeravao da protjera muslimansko stanovništvo s teritorije HZ(R) HB⁵⁸¹² sa zaključkom da je ZZP udruženog zločinačkog poduhvata bio dominacija Hrvata HR HB putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva.⁵⁸¹³ Stojić tvrdi da ponašanje kao što je ubistvo i uništavanje imovine, obuhvaćeno ZZP-om, ne potpada "nužno" pod namjeru da se protjera muslimansko stanovništvo.⁵⁸¹⁴

⁵⁸⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 348-349. V. gore, par. 1601-1605, 1608-1611, 1614-1615.

⁵⁸⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 355. V. gore, par. 1621-1624, 1633-1637, 1646-1649, 1652.

⁵⁸⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. V. gore, par. 1658-1661, 1664-1667, 1670-1674.

⁵⁸⁰⁸ V. gore, par. 1755.

⁵⁸⁰⁹ V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 125, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 14-15, 18, 24.

⁵⁸¹⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 202. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 200-201. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 282-283 (21. mart 2017.). Stojić tvrdi da ta pravna greška Pretresnog vijeća obesnažuje Prvostepenu presudu i da sve njegove osuđujuće presude trebaju biti poništene. Stojićev žalbeni podnesak, par. 202.

⁵⁸¹¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 202. V. Stojićeva replika, par. 61, 63.

⁵⁸¹² Stojićev žalbeni podnesak, par. 200, 202, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 428.

⁵⁸¹³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 200, 202, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41.

⁵⁸¹⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 202. V. Stojićeva replika, par. 62.

1758. Tužilaštvo odgovara da zaključci Pretresnog vijeća nisu nedosljedni i da Stojić zaključak o njegovoj namjeri ne čita zajedno s ranijim zaključkom u kojem se konkretno navode vrste krivičnih djela putem kojih je ostvaren ZZP.⁵⁸¹⁵

1759. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo da je Stojić namjeravao da protjera muslimansko stanovništvo s područja HZ(R) HB i da je dijelio tu namjeru s drugim članovima UZP-a.⁵⁸¹⁶ Ranije u Prvostepenoj presudi, Pretresno vijeće je konstatovalo da je ZZP bio dominacija Hrvata HR HB putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva i da su u ostvarivanju tog cilja članovi UZP-a, uključujući i žalioc, koristili politički i vojni aparat HZ(R) HB.⁵⁸¹⁷ U tom pogledu, Pretresno vijeće je konstatovalo da su članovi UZP-a "stavili u pogon čitav sistem deportacije muslimanskog stanovništva HR HB" koji se sastojao u raseljavanju i zatočenju civila; u ubistvima i uništavanju imovine tokom napada; u zlostavljanju i razaranju prilikom akcija deložacije; u zlostavljanju i lošim uslovima zatočenja, u rasprostranjenom korištenju zatočenika za fizički rad na liniji fronte ili za živi štit, kao i u ubistvima i zlostavljanju povezanim s tim prisilnim radom i živim štitovima; te u raseljavanju zatočenika i njihovih porodica van teritorije BiH nakon njihovog oslobađanja.⁵⁸¹⁸ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su Stojić i drugi žalioци, kao članovi UZP-a, namjeravali da krivična djela o kojima je riječ budu počinjena radi ostvarivanja ZZP-a.⁵⁸¹⁹

1760. Stoga Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, zaključujući da je "Stojić imao namjeru protjerivanja muslimanskog stanovništva" i da je "ta namjera bila [...] zajednička [njemu] i drugim učesnicima u UZP-u",⁵⁸²⁰ govorilo o zajedničkoj namjeri da se UZP – za koji je ranije u Prvostepenoj presudi utvrdilo da je postojao – i dalje provodi. Čitajući Prvostepenu presudu kao cjelinu,⁵⁸²¹ Žalbeno vijeće smatra da se zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić dijelio namjeru da protjera muslimansko stanovništvo s teritorije HZ(R) HB ne može razlikovati od zaključka da je on imao namjeru etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva koristeći "čitav sistem deportacije

⁵⁸¹⁵ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 182, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 67-68. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 181.

⁵⁸¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428.

⁵⁸¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 43-44. V. gore, par. 786, 789-790; Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232.

⁵⁸¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 66. Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 882. Mada to znači da Stojić nije imao namjeru za ubistvo i hotimično lišavanje života od januara 1993. do juna 1993., to ne utiče na ostale zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosima i namjerom za razna krivična djela – uključujući i ubistvo i hotimično lišavanje života od juna 1993. – posebno budući da je samo za nekoliko ubistava koja su činila dio ZZP-a bilo zaključeno da su počinjena prije juna 1993. V. gore, par. 876.

⁵⁸¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 67, 426, 429. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 66, 68.

⁵⁸²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428.

⁵⁸²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 376, 705; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

muslimanskog stanovništva HR HB", izvršene putem raznih krivičnih djela iz Statuta.⁵⁸²² U tom pogledu, Stojić nije pokazao da je zaključak o njegovoj zajedničkoj namjeri "uži" od zaključka o cilju UZP-a. Osim toga, jasno je da ponašanje kao što je ubistvo i uništavanje imovine⁵⁸²³ – za koje je utvrđeno da je bilo dio sistema deportacije muslimanskog stanovništva – potpada pod zaključke Pretresnog vijeća da je Stojić namjeravao da protjera muslimansko stanovništvo i da je namjeravao da krivična djela o kojima je riječ budu počinjena. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo pravnu grešku kad je utvrdilo njegovu namjeru, koju je dijelio s drugima, da se UZP i dalje provodi i da se ostvari njegov ZZP. Stojićeva žalbena podosnova 25.1 se stoga odbija.

(d) Navodna greška u primjeni prava zbog propusta da se donese konkretan zaključak o Stojićevoj namjeri da učestvuje u UZP-u (Stojićeva podosnova 25.2)

1761. Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije donijelo eksplicitan zaključak u vezi s njegovom namjerom da učestvuje u UZP-u.⁵⁸²⁴ On tvrdi da se taj propust ne može ispraviti izvođenjem zaključka o njegovoj namjeri iz drugih zaključaka, s obzirom na sljedeće: (1) "propust [Pretresnog vijeća] da razmotri neki element krivičnog djela previše je ozbiljan da bi se mogao lako ispraviti";⁵⁸²⁵ i (2) postojeći zaključci u vezi s njegovom namjerom "ne vode *nužno* ka zaključku da je [on] namjeravao da učestvuje u UZP-u".⁵⁸²⁶

1762. Tužilaštvo odgovara da nije bilo potrebno da Pretresno vijeće posebno donosi zaključak da je Stojić namjeravao da učestvuje u UZP-u budući da to sadržano u zaključku Vijeća o namjeri koju je dijelio s drugima.⁵⁸²⁷

1763. Žalbeno vijeće napominje da Prvostepena presuda ne sadrži zaključak u kojem se eksplicitno kaže da je Stojić "namjeravao da učestvuje u UZP-u". Međutim, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće zaključilo da je Stojić imao namjeru, koju je dijelio s drugim članovima UZP-a, da se protjera muslimansko stanovništvo s teritorije HZ(R) HB⁵⁸²⁸ i da je namjeravao da

⁵⁸²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 66.

⁵⁸²³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 70 (gdje se ubistva počinjena tokom kampanja protjerivanja u nekim opštinama i u zatočeničkim centrima isključuju iz ZZP-a).

⁵⁸²⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 204, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 425-431. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 203, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brdanin*, par. 365, 429, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 685. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 282 (21. mart 2017.).

⁵⁸²⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 205.

⁵⁸²⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 205 (kurziv u originalu), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 337, 357, 428-429. Nadalje, Stojić tvrdi da je namjera učešća u UZP-u "zasebno pitanje koje povezuje namjeru počinjenja konkretnih zločina s doprinosom zajedničkom cilju". Stojićev žalbeni podnesak, par. 205.

⁵⁸²⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 183, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369, 1652, 1654, Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 468, Drugostepenu presudu u predmetu *Brdanin*, par. 364-365, Prvostepenu presudu, tom 4, par. 428.

⁵⁸²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428. V. gore, par. 1759-1760.

budu počinjeni zločini radi ostvarivanja ZZZP-a.⁵⁸²⁹ Žalbno vijeće primjećuje da je uslov za *mens rea* u jurisprudenciji Međunarodnog suda ponekad bio drugačije formulisan, na primjer: (1) "tražena *mens rea* za odgovornost prema prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata podrazumeva da optuženi s ostalim učesnicima deli nameru da se izvrše zločini koji čine deo zajedničkog plana";⁵⁸³⁰ i (2) "optuženi mora dijeliti kako namjeru da počinu krivična djela koja su dio zajedničkog cilja UZZP-a, tako i namjeru da učestvuju u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih djela".⁵⁸³¹ Uprkos tim razlikama, ove formulacije su u suštini konsistentne. Mada Pretresno vijeće nije upotrijebilo formulaciju "namjeravao da učestvuje u UZZP-u", njegovi zaključci su dosljedni gore navedenoj jurisprudenciji.

1764. Prema tome, Žalbno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće – nakon što je utvrdilo da je Stojić posjedovao traženu zajedničku namjeru⁵⁸³² – nije trebalo donijeti i zaključak da je on namjeravao da učestvuje u UZZP-u. Osim toga, Stojićeva namjera da učestvuje u UZZP-u, kao jedini razuman zaključak, jasno je vidljiva iz zaključka da je on dijelio namjeru za UZZP i namjeru da se počine krivična djela iz prve kategorije UZZP-a, te da je značajno doprinio UZZP-u.⁵⁸³³ Tvrdeći naprosto da zaključci Pretresnog vijeća ne vode "nužno" ka tom zaključku, kada zapravo nije tako, Stojić ne iznosi nijedan uvjerljiv argument koji bi upućivao na suprotno. Stojićeva žalbena podosnova 25.2 se odbija.

(e) Navodne greške zbog izvođenja zaključka o Stojićevoj namjeri iz njegove opšte logističke podrške (Stojićeva podosnova 25.3)

1765. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo utoliko što je izvelo zaključak o njegovoj namjeri da počinu zločine o kojima je riječ iz opšte logističke podrške koju je pružao vojnim operacijama, uključujući i finansiranje oružanih snaga.⁵⁸³⁴ On tvrdi da "nema nužne povezanosti između [njegovih] opštih logističkih postupaka, koji su sami po sebi zakoniti, i počinjenja zločina".⁵⁸³⁵ Stojić takođe tvrdi da je izjava Pretresnog vijeća da se njegova namjera zasniva na

⁵⁸²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 67-68. V. dolje, par. 1770, 1772, 1800-1804.

⁵⁸³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 220, 228, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 707. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 77 ("*Mens rea* za odgovornost na osnovu prve kategorije UZZP-a jeste namjera da se izvrši određeno krivično delo (a to je zajednička namjera svih saizvršilaca)."); Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 996 ("Pretresno veće je ispravno formulisalo traženu *mens rea* za prvu kategoriju UZZP-a, objasnivši da treba da se dokaže 'da je optuženi s drugim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu delio nameru da počinu zločin ili krivično delo u osnovi.'"), 1286, 1470.

⁵⁸³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369, 1652; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 915, 917.

⁵⁸³² V. gore, par. 1759-1760.

⁵⁸³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 426, 428-429.

⁵⁸³⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 207, naslov ispred par. 206. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 206.

⁵⁸³⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 207. Stojić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir to da nema dokaza da je on naredio počinjenje bilo kojeg zločina. Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 206.

"sv[im] ovdje razmotren[im] dokaz[ima]" "onemogućila" da se shvati na koje dokaze se ono oslonilo.⁵⁸³⁶

1766. Tužilaštvo odgovara da analiza Stojićeve namjere od strane Pretresnog vijeća niti je nejasna niti je zasnovana na njegovoj opštoj logističkoj podršci oružanim snagama.⁵⁸³⁷

1767. Pretresno vijeće je zaključilo da je, "[u]zimajući u obzir sve ovdje razmotrene dokaze, [...] jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Bruno Stojić imao namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera iz HZ(R) HB."⁵⁸³⁸ Ovaj zaključak je donesen u završnom dijelu odjeljka Prvostepene presude u kojem se razmatra Stojićeva odgovornost, nakon što je Pretresno vijeće rezimiralo svoje zaključke, donesene u prethodnim pododjeljcima, u vezi sa Stojićevim doprinosom UZP-u i s njegovom namjerom.⁵⁸³⁹ Žalbena vijeće smatra da, mada bi bilo bolje da je Pretresno vijeće uputilo na dokaze i zaključke na koje se oslonilo, Stojiću nije bilo "onemogućeno" da utvrdi na osnovu čega je Pretresno vijeće izvelo zaključak o njegovoj namjeri. Što se tiče njegovog konkretnijeg argumenta, Žalbena vijeće konstatuje da je očigledno da se Pretresno vijeće nije oslonilo na Stojićevu administrativnu ili logističku podršku oružanim snagama i vojnim operacijama kako bi izvelo zaključak o njegovoj namjeri. Žalbena vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće eksplicitno razmotrilo tu podršku kad je utvrđivalo Stojićeva komandna ovlaštenja i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om i Vojnom policijom,⁵⁸⁴⁰ kao i njegov značajan doprinos UZP-u.⁵⁸⁴¹ Stoga se Stojićevi argumenti i žalbena podosnova 25.3 odbijaju.⁵⁸⁴²

(f) Navodne greške u vezi sa Stojićevom namjerom da počini određena krivična djela (Stojićeva podosnova 25.4)

(i) Argumenti strana u postupku

1768. Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije donijelo jasne i obrazložene zaključke da je on imao traženu namjeru za određena krivična djela.⁵⁸⁴³ Mada su u predmetu *Dorđević* osuđujuće presude potvrđene uprkos tome što nisu doneseni precizni zaključci o namjeri za svako krivično djelo, Stojić

⁵⁸³⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 206-207, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 428.

⁵⁸³⁷ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 187.

⁵⁸³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428.

⁵⁸³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425-427. V. dolje, par. 1792.

⁵⁸⁴⁰ V. gore, par. 1409-1412, 1441-1453, 1470-1472.

⁵⁸⁴¹ V. gore, par. 1534-1537.

⁵⁸⁴² Žalbena vijeće takođe odbacuje Stojićevu tvrdnju – koja se iznosi samo u naslovu – u vezi s navodnim nepostojanjem njegovih naređenja budući da on nije razradio taj argument ni objasnio kako je za zaključak o namjeri potreban dokaz o naređenju.

⁵⁸⁴³ Stojićev žalbeni podnesak, naslov ispred par. 208, par. 210, 215. V. Stojićev žalbeni podnesak, par. 208; Stojićeva replika, par. 61, 64, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 365, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 200. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 282-284 (21. mart 2017.).

tvrdi da su krivična djela u ovom predmetu manje povezana sa ZZP-om i kompleksnija, zbog čega je Pretresno vijeće trebalo donijeti pojedinačne zaključke o namjeri.⁵⁸⁴⁴ U vezi s tim, on tvrdi da Pretresno vijeće nije zaključilo da je on namjeravao: (1) da prouzrokuje smrt ili tešku tjelesnu povredu žrtava (tačke 2 i 3 Optužnice) u bilo kojoj od opština;⁵⁸⁴⁵ (2) da uništi imovinu ili da je pokazao bezobzirni nemar za vjerovatnost njenog uništenja (tačke 19 i 20 Optužnice) u Jablanici, Mostaru ili Varešu;⁵⁸⁴⁶ (3) da uništi zaštićenu imovinu (tačka 21 Optužnice) u Mostaru;⁵⁸⁴⁷ ili (4) da provodi teror među civilnim stanovništvom (tačka 25 Optužnice).⁵⁸⁴⁸ Nadalje, Stojić tvrdi da je svaki zaključak da je on namjeravao ubistva u Mostaru u neskladu s ranijim zaključkom da ta ubistva ne potpadaju pod ZZP jer "nije bilo zajedničke namjere".⁵⁸⁴⁹ On takođe tvrdi da je pristup Pretresnog vijeća nedosljedan, jer je donijelo konkretne zaključke o njegovoj namjeri u vezi sa zločinima u nekim opštinama, a to nije učinilo kad je riječ o drugim.⁵⁸⁵⁰

1769. Tužilaštvo odgovara da je bilo dovoljno da Pretresno vijeće jasno navede vrste krivičnih djela u okviru ZZP-a i da utvrdi da je Stojić dijelio namjeru s drugim članovima UZP-a da ta krivična djela budu počinjena.⁵⁸⁵¹ Tužilaštvo tvrdi da je, u svakom slučaju, Pretresno vijeće donijelo nedvosmislene zaključke da je Stojić namjeravao počinjenje konkretnih zločina na konkretnim lokacijama, uključujući uništavanje imovine i džamija.⁵⁸⁵² Prema tvrdnji tužilaštva, zaključci Pretresnog vijeća su dosljedni, budući da su krivična djela za koja je Pretresno vijeće zaključilo da ne pripadaju prvoj kategoriji UZP-a zapravo ubistva počinjena tokom deložacija i u zatočeničkim centrima.⁵⁸⁵³

⁵⁸⁴⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 209 (gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 930); Stojićeva replika, par. 62-63 (gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 468, 470); žalbeni pretres, ŽT. 283-284 (21. mart 2017.). Stojić replicira da je Pretresno vijeće, budući da je zaključilo samo da je on namjeravao da protjera muslimansko stanovništvo, trebalo donijeti zasebne zaključke o njegovoj namjeri za svako pojedino krivično djelo i da je to od ključne važnosti. Stojićeva replika, par. 62-63; žalbeni pretres, ŽT. 284 (21. mart 2017.).

⁵⁸⁴⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 211, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 330-337, 343-372, 379-383, 388-395, Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 259, Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 36-38.

⁵⁸⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 212, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 342, 363, 370, 383, Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 74. Stojić takođe tvrdi da je nejasan zaključak da je on namjeravao da počin "te zločine" u Gornjem Vakufu, pri čemu Pretresno vijeće ne navodi konkretno koje zločine niti koji standard *mens rea* je primijenilo. Stojićev žalbeni podnesak, par. 212, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 337.

⁵⁸⁴⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 213, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 176, tom 4, par. 363.

⁵⁸⁴⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 214, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 197, tom 4, par. 343-372, Drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, par. 104.

⁵⁸⁴⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 211, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 70.

⁵⁸⁵⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 199, 213; Stojićeva replika, par. 61.

⁵⁸⁵¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 184, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 67-68, 428, Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 468, 470. V. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 181, 183.

⁵⁸⁵² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 185, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 336-337, 349, 355-357, 378.

⁵⁸⁵³ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 186, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 65-66, 70.

(ii) Analizaa. Navodne greške u vezi sa Stojićevom namjerom da počini krivična djela iz tačaka 2, 3, 19, 20 i 21 Optužnice

1770. Žalbeno vijeće podsjeća na zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić dijelio namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera s teritorije HZ(R) HB i na to da se taj zaključak ne može razlikovati od zaključka Pretresnog vijeća da je Stojić imao namjeru da etnički očisti muslimansko stanovništvo koristeći "čitav sistem deportacije muslimanskog stanovništva HR HB", izvršene putem više krivičnih djela iz Statuta.⁵⁸⁵⁴ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su Stojić i drugi žalioci, kao članovi UZP-a, namjeravali da krivična djela o kojima je riječ budu počinjena radi ostvarivanja ZZP-a, a potom je navelo spisak tih krivičnih djela.⁵⁸⁵⁵ Treba primijetiti da krivična djela koja je nabrojalo Pretresno vijeće kao djela koja potpadaju pod ZZP uključuju ubistvo (tačka 2 Optužnice),⁵⁸⁵⁶ hotimično lišavanje života (tačka 3 Optužnice), uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno (tačka 19 Optužnice), bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom (tačka 20 Optužnice), uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju (tačka 21 Optužnice) i protivpravno terorisanje civila u Mostaru (tačka 25 Optužnice).⁵⁸⁵⁷ Pretresno vijeće je dodatno razradilo te zaključke tako što je utvrdilo da je Stojić planirao, namjeravao i prihvatio zločine razmotrene u vezi s više opština,⁵⁸⁵⁸ i zaključilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on namjeravao da se ti zločini počine.⁵⁸⁵⁹ Osim toga, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće eksplicitno zaključilo da je Stojić podsticao počinjenje zločina i da nije imao namjeru da spriječi zločine koje su počinili HVO i Vojna policija, odnosno da kazni počinioce, što je Vijeće kasnije uzelo u obzir kad je izvodilo zaključak o njegovoj namjeri.⁵⁸⁶⁰ Prije nego što analizira da li su ti zaključci bili dovoljni,

⁵⁸⁵⁴ V. gore, par. 1759-1760.

⁵⁸⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 67-68, 426. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 66.

⁵⁸⁵⁶ V. dolje, par. 1773. Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 882. Mada to znači da Stojić nije imao namjeru za ubistvo i hotimično lišavanje života od januara 1993. do juna 1993., to ne utiče na ostale zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom i namjerom za razne zločine – uključujući ubistvo i hotimično lišavanje života od juna 1993. – naročito zbog toga što je za samo mali broj ubistava koja čine dio ZZP-a utvrđeno da su počinjena prije juna 1993. V. gore, par. 876.

⁵⁸⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 68. V. gore, fusnota 5856.

⁵⁸⁵⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 337, 342, 349, 357, 363, 370, 378, 383, 389, 395, 407. V. dolje, par. 1800-1804. Žalbeno vijeće ovdje podsjeća na svoj zaključak kojim se poništavaju Stojićeve osuđujuće presude za ubistvo i hotimično lišavanje života u vezi s pogibijom civila u Duši, u opštini Gornji Vakuf, i u vezi s dva slučaja ubijanja u Tošćanici, u opštini Prozor. V. gore, par. 441-443, 880-882.

⁵⁸⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 426.

⁵⁸⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 423, 427.

Žalbeno vijeće će najprije razmotriti Stojićeve argumente u vezi s tim što je Pretresno vijeće bilo obavezno da zaključi u vezi s njegovom namjerom.

1771. Stojić tvrdi da je Pretresno vijeće bilo obavezno da donese zaključke o elementima *mens rea* u vezi sa svakim krivičnim djelom, kao što je – u slučaju ubistva i hotimičnog lišavanja života – namjera da se prouzrokuje smrt ili teška tjelesna povreda za koju je on razumno morao znati da bi mogla dovesti do smrti.⁵⁸⁶¹ Žalbeno vijeće, međutim, napominje da nijedan od izvora koje Stojić navodi ne podupire tu tvrdnju i da njegov pokušaj da pokaže da je Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević* drugačiji slučaj nije uvjerljiv. U predmetu *Dorđević*, Žalbeno vijeće nije utvrdilo grešku u pristupu u kojem su identifikovana krivična djela koja su činila dio UZP-a u tom predmetu, nakon čega je donesen zaključak da je Vlastimir Đorđević "delio traženu nameru za te zločine".⁵⁸⁶² Mada ZZZP u ovom predmetu uključuje razne vrste krivičnih djela, Pretresno vijeće je jasno identifikovalo krivična djela za koja je zaključilo da su za njih svi žalioци dijelili namjeru počinjenja.⁵⁸⁶³ Osim toga, razmatrajući posebnu namjeru koja se zahtijeva za progon na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, u Drugostepenoj presudi u predmetu *Dorđević* konstatovano je da bi bilo bolje da pretresno vijeće donese "zasebne zaključke o [...] nameri [optuženog] u odnosu na svaki pojedini zločin u sklopu UZP-a", ali ipak nije utvrđena greška jer je suština UZP-a bila očigledno diskriminatorna.⁵⁸⁶⁴

1772. Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće donijelo nužne zaključke u vezi sa zločinima koje Stojić osporava. Treba posebno napomenuti činjenicu da je Pretresno vijeće ispravno iznijelo mjerodavno pravo u vezi s raznim krivičnim djelima i odgovornošću po osnovu UZP-a.⁵⁸⁶⁵ Važno je naglasiti i da je Pretresno vijeće takođe donijelo opširne zaključke u vezi s traženim *actus reus* i *mens rea* fizičkih počinilaca za sva krivična djela za koja je zaključilo da je putem njih ostvaren ZZZP.⁵⁸⁶⁶ Konkretno, za krivična djela ubistva i hotimičnog lišavanja života,⁵⁸⁶⁷ Žalbeno vijeće ima u vidu zaključke Pretresnog vijeća da je Stojić znao za, prihvatio i

⁵⁸⁶¹ V. gore, par. 1768.

⁵⁸⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 996 (Žalbeno vijeće je konstatovalo da nema greške u pristupu Pretresnog vijeća kad je riječ o *mens rea*, konstatujući da je zajednički cilj UZP-a trebalo da bude postignut putem prisilnog raseljavanja stanovništva kosovskih Albanaca, i zatim zaključujući da je Šainović "delio nameru da prisilno raseli deo albanskog stanovništva Kosova"); Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 137, 154 (pretresno vijeće nije pogriješilo u zaključku da je optuženi djelovao s traženom *mens rea* time što je smatralo da su članovi UZP-a djelovali s namjerom da unište stanovništvo, Tutsije, nakon što je izričito uzelo u obzir masovne razmjere ubijanja, pri čemu su sistematski i javno uzimani na metu civili Tutsiji).

⁵⁸⁶³ V. gore, par. 1759-1760, 1770.

⁵⁸⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 470.

⁵⁸⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 31-221.

⁵⁸⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 509-1741, tom 4, par. 68.

⁵⁸⁶⁷ Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 882.

namjeravao: (1) ubistva i ranjavanje civila Muslimana u istočnom Mostaru tokom opsade tog dijela grada;⁵⁸⁶⁸ (2) ubistva u Stupnom Dolu;⁵⁸⁶⁹ i (3) ranjavanje i pogibiju nekih od zatočenika na Heliodromu koji su korišteni za rad na liniji fronte.⁵⁸⁷⁰ U vezi sa krivičnim djelima uništavanja imovine širokih razmjera i bezobzirnog razaranja ili pustošenja gradova, naselja ili sela u opštinama Jablanica, Mostar i Vareš, te uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju u Mostaru, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić znao za, prihvatio i namjeravao: (1) uništavanje imovine, uključujući džamije, u Jablanici;⁵⁸⁷¹ (2) uništavanje imovine, uključujući džamije, povezano s granatiranjem i teškim životnim uslovima stanovništva istočnog Mostara;⁵⁸⁷² i (3) uništavanje imovine u Stupnom Dolu.⁵⁸⁷³ U svjetlu tih zaključaka, Žalbena vijeće smatra da je Pretresno vijeće donijelo zasebne zaključke u vezi sa Stojićevom namjerom za svako od krivičnih djela, kao što je bilo obavezno učiniti. Prema tome, Stojić ne pokazuje da obavezni zaključci o namjeri nisu doneseni ili da su bili nejasni. Njegovi gore izneseni argumenti se odbacuju.

1773. Žalbena vijeće sada prelazi na Stojićev argument da je Pretresno vijeće bilo nedosljedno u svojim zaključcima koji se odnose na ubistva u Mostaru. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće isključilo neka ubistva u Mostaru iz ZZP-a, utoliko što su počinjena konkretno "tokom HVO-ovih kampanja protjerivanja Muslimana ili prilikom njihovog zatočenja".⁵⁸⁷⁴ Stoga je primjereno to što Pretresno vijeće nije donijelo zaključke o Stojićevoj namjeri ni za jedno ubistvo u zapadnom Mostaru,⁵⁸⁷⁵ mada jeste zaključilo da je on namjeravao ubistva u istočnom Mostaru kad je riječ o krivičnim djelima povezanim s opsadom tog dijela grada.⁵⁸⁷⁶ Prema tome, Žalbena vijeće smatra da su zaključci Pretresnog vijeća dosljedni u tom pogledu. Što se tiče Stojićevog argumenta da je pristup Pretresnog vijeća bio nedosljedan zbog toga što je zaključilo da je on namjeravao krivična djela u određenim opštinama, a nije donijelo takve zaključke za druge opštine, Žalbena vijeće smatra da on pogrešno tumači zaključke Pretresnog vijeća. Žalbena vijeće podsjeća da se zaključak o namjeri za prvu kategoriju UZP-a može izvesti iz posrednih dokaza, kao što je znanje osobe za zajednički zločinački cilj i krivično djelo ili djela koja su u okviru njega počinjena, u kombinaciji s njegovim daljim učešćem u tim krivičnim djelima ili u provođenju tog zajedničkog zločinačkog

⁵⁸⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 369-370. V. dolje, par. 1773, 1800-1804.

⁵⁸⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383.

⁵⁸⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 395. V. dolje, par. 1773, 1800-1804.

⁵⁸⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 342. V. dolje, par. 1773, 1800-1804. Pretresno vijeće je uništavanje džamija počinjeno u Jablanici iz tačke 21 Optužnice razmotrilo u okviru treće kategorije UZP-a. Prvostepena presuda, tom 4, par. 342.

⁵⁸⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. V. dolje, par. 1773, 1800-1804.

⁵⁸⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 383.

⁵⁸⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 70. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 56-58, 348-349, 357.

⁵⁸⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 347-349, 357.

⁵⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363, 369-370.

cilja, ako je to jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza.⁵⁸⁷⁷ U paragrafima za koje Stojić tvrdi da u njima nije donesen zaključak o namjeri,⁵⁸⁷⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da je on: (1) učestvovao u planiranju zločina,⁵⁸⁷⁹ ili (2) znao za zločine o kojim je riječ, ali je nastavio da učestvuje u UZP-u i time "prihvatio" te zločine.⁵⁸⁸⁰ Pretresno vijeće je zatim zaključilo da je jedini zaključak koji se može razumno izvesti taj da je on namjeravao da ti zločini budu počinjeni.⁵⁸⁸¹ Žalbeno vijeće smatra da Stojić nije pokazao nijednu grešku ili nedosljednost u pristupu Pretresnog vijeća. Stojićevi argumenti u vezi s nedosljednostima se odbacuju.

b. Navodne greške u vezi sa Stojićevom posebnom namjerom da počini krivično djelo protivpravnog terorisanja civila

1774. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Stojićev argument da Pretresno vijeće nije zaključilo da je on posjedovao namjeru koja se zahtijeva za krivično djelo protivpravnog terorisanja civila, na osnovu člana 3 Statuta. Žalbeno vijeće podsjeća da se *mens rea* za to krivično djelo sastoji od opšte namjere da se civilno stanovništvo ili civilne osobe koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima uzmu za cilj djela nasilja ili prijetnji nasiljem, kao i od "posebne namjere širenja terora među civilnim stanovništvom".⁵⁸⁸² Širenje terora mora biti primarni cilj djela nasilja ili prijetnji nasiljem, ali ne mora biti jedini, i zaključak o tome može se izvesti iz "karaktera, načina, vremena i trajanja" djela ili prijetnji.⁵⁸⁸³

1775. Odgovarajući na Stojićev argument da Pretresno vijeće nije zaključilo da je on namjeravao da širi teror među civilnim stanovništvom,⁵⁸⁸⁴ tužilaštvo prihvata da Pretresno vijeće nije donijelo eksplicitan zaključak u vezi sa Stojićevom posebnom namjerom da počini terorisanje.⁵⁸⁸⁵ Bez obzira na to, tužilaštvo tvrdi da je jedino razumno čitanje Prvostepene presude kao cjeline to koje vodi ka nužnom zaključku da je Stojić posjedovao posebnu namjeru da počini terorisanje.⁵⁸⁸⁶ Tužilaštvo tvrdi da taj zaključak nužno proizlazi iz zaključaka Pretresnog vijeća o Stojićevoj

⁵⁸⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369, 1652. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 393.

⁵⁸⁷⁸ Stojićev žalbeni podnesak, fusnota 541.

⁵⁸⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 349.

⁵⁸⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 342, 363, 369-370, 383. V. dolje, par. 1800-1804.

⁵⁸⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 426.

⁵⁸⁸² Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 104. *Actus reus* krivičnog djela terorisanja čine "[d]jela nasilja ili prijetnje nasiljem usmjerena protiv civilnog stanovništva ili civilnih osoba koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima, koja uzrokuju smrt ili teške povrede tijela ili zdravlja među civilnim stanovništvom". Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 31. V. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 100.

⁵⁸⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 104. V. dolje, par. 2017.

⁵⁸⁸⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 214, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 197, tom 4, par. 343-372, Drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, par. 104. V. gore, par. 1768.

⁵⁸⁸⁵ Žalbeni pretres, ŽT. 339-340 (21. mart 2017.).

značajnoj umiješanosti u operacije u Mostaru, njegovom znanju o tome i namjeri za ZZP koju je dijelio s drugima.⁵⁸⁸⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da je, "kad je [Pretresno] vijeće zaključilo da je HVO posjedovao posebnu namjeru širenja terora [...], jedna od osoba u HVO-u na koje je [Pretresno] vijeće upućivalo morao biti Stojić".⁵⁸⁸⁸ Tužilaštvo zaključuje da se Pretresno vijeće "očigledno uvjerilo da je Stojić posjedovao posebnu namjeru da širi teror".⁵⁸⁸⁹ Tužilaštvo takođe odgovara da, ako je i došlo do propusta da se iznese obrazloženje u vezi s ovim pitanjem, zaključci i dokazi vode ka "istom neizbježnom zaključku".⁵⁸⁹⁰

1776. Stojić replicira da su dokazi u neskladu sa zaključkom da je on namjeravao da širi teror, i upućuje na: (1) svoje izjave na večeri 17. jula 1993. koje pokazuju da je primarni cilj HVO-a u istočnom Mostaru bio da se ostvari vojna prednost i da je on ponudio pomoć u evakuacijama;⁵⁸⁹¹ (2) dokaze da je on obezbjedio medicinski materijal za muslimanske civile i ABiH u Mostaru;⁵⁸⁹² i (3) zaključak Pretresnog vijeća da je, u periodu od jula do novembra 1993., HVO pokušavao da riješi probleme sa snabdijevanjem Mostara vodom i strujom.⁵⁸⁹³ Stojić takođe tvrdi da je zaključak o njegovoj posebnoj namjeri da počini terorisanje toliko fundamentalan i bitan zaključak da bi njegovo nepostojanje u Prvostepenoj presudi svakako dovelo do poništenja njegove osude, pogotovo s obzirom na to da se odnosi na krivično djelo proširenog UZP-a i zahtijeva spekulaciju.⁵⁸⁹⁴

1777. Žalbeno vijeće podsjeća da je, u odjeljku o Stojićevoj individualnoj odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a, Pretresno vijeće zaključilo da je on "prihvatio krivična djela direktno povezana s vojnim operacijama HVO-a protiv istočnog Mostara, odnosno djela lišavanja života i uništavanja imovine, uključujući džamije, povezana s granatiranjem i teškim životnim uslovima koje je zbog oskudice vode i hrane trpjelo stanovništvo tog dijela grada".⁵⁸⁹⁵ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da "nije moguće da [Stojić] nije znao da snajperisti iz zapadnog Mostara otvaraju vatru na civile i pripadnike međunarodnih organizacija u istočnom Mostaru"⁵⁸⁹⁶ i da je on "prihvatio ubijanje i ranjavanje muslimanskih civila u istočnom Mostaru za vrijeme opsade tog

⁵⁸⁸⁶ Žalbeni pretres, ŽT. 340, 342-343 (21. mart 2017.).

⁵⁸⁸⁷ Žalbeni pretres, ŽT. 340-342 (21. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1231, 1246, tom 4, par. 359, 362, 372.

⁵⁸⁸⁸ Žalbeni pretres, ŽT. 340 (21. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 1692. V. žalbeni pretres, ŽT. 341-342 (21. mart 2017.).

⁵⁸⁸⁹ Žalbeni pretres, ŽT. 340 (21. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 428, 431.

⁵⁸⁹⁰ Žalbeni pretres, ŽT. 342 (21. mart 2017.). V. žalbeni pretres, ŽT. 343-344 (21. mart 2017.).

⁵⁸⁹¹ Žalbeni pretres, ŽT. 362-363 (21. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 361.

⁵⁸⁹² Žalbeni pretres, ŽT. 363 (21. mart 2017.), gdje se upućuje na Stojićev žalbeni podnesak, par. 316.

⁵⁸⁹³ Žalbeni pretres, ŽT. 362-363 (21. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1218.

⁵⁸⁹⁴ Žalbeni pretres, ŽT. 362-363 (21. mart 2017.).

⁵⁸⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. V. gore, par. 1661, fusnota 5395.

⁵⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 369. V. gore, par. 1667.

dijela grada".⁵⁸⁹⁷ Vijeće je takođe zaključilo da je on omogućio ometanje pristupa humanitarne pomoći istočnom Mostaru.⁵⁸⁹⁸ Osim toga, Pretresno vijeće je zaključilo da je Stojić namjeravao da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB i da je dijelio tu namjeru s drugim članovima UZP-a.⁵⁸⁹⁹ Pretresno vijeće je potom zaključilo da je Stojić odgovoran za počinjenje krivičnog djela protivpravnog terorisanja civila u opštini Mostar.⁵⁹⁰⁰

1778. Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće, donoseći gore pomenute zaključke o namjeri⁵⁹⁰¹ i smatrajući Stojića odgovornim za krivično djelo protivpravnog terorisanja civila, ocijenilo da je on imao traženu *mens rea* za to krivično djelo. Međutim, Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće, u pristupu koji je primijenilo, nije ispunilo svoju obavezu iz člana 23(2) Statuta, prenesenu u pravilo 98 *ter*(C) Pravilnika, da iznese pismeno obrazloženje, to jest da "pretresno vijeće mora razmotriti sve elemente koji čine neko krivično djelo i ocijeniti potkrepljujuće dokaze".⁵⁹⁰² Mada Žalbeno vijeće smatra da zaključci o namjeri za Stojića koje je donijelo Pretresno vijeće zadovoljavaju uslove za opštu namjeru, naime, da je on namjeravao da se civilno stanovništvo ili civilne osobe koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima uzmu za cilj djela nasilja, oni ne zadovoljavaju zahtjev za posebnu namjeru, to jest, da je on počinio dato krivično djelo s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom.⁵⁹⁰³ U vezi s tim, Žalbeno vijeće napominje da je, u odjeljku u kojem se navode pravni zaključci, Pretresno vijeće izričito zaključilo da je HVO imao "[posebnu] namjeru da terorise civilno stanovništvo istočnog Mostara"⁵⁹⁰⁴ i "počinio djela nasilja čiji je glavni cilj bio terorisanje stanovništva".⁵⁹⁰⁵ Međutim, u odjeljku o individualnoj krivičnoj odgovornosti nisu doneseni slični zaključci kako bi se razjasnilo da li je Stojić dijelio tu posebnu namjeru.⁵⁹⁰⁶

1779. S obzirom na to, Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje jer nije na nedvosmislen i jasan način iznijelo činjenične i pravne zaključke u vezi s *mens rea* na osnovu kojih je donijelo odluku da osudi Stojića za krivično djelo protivpravnog terorisanja.⁵⁹⁰⁷ Žalbeno vijeće će stoga utvrditi da li ta greška u primjeni prava obesnažuje odluku Pretresnog vijeća da se Stojić osudi za to krivično djelo. Čineći to, Žalbeno vijeće će ocijeniti, na osnovu zaključaka

⁵⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 370.

⁵⁸⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 372. V. gore, par. 1674.

⁵⁸⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 429. V. takođe gore, par. 1760.

⁵⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 431. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689-1692.

⁵⁹⁰¹ V. gore, par. 1777.

⁵⁹⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 385.

⁵⁹⁰³ V. gore, par. 1774.

⁵⁹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691. V. gore, par. 546-565.

⁵⁹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1692. V. gore, par. 546-565.

⁵⁹⁰⁶ V. dolje, par. 2019.

Pretnosnog vijeća, kao i dokaza na koje je uputilo Pretresno vijeće, da li bi se razuman presuditelj o činjenicama mogao uvjeriti van svake razumne sumnje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Stojić namjeravao da se počine djela nasilja s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom.⁵⁹⁰⁸

1780. Žalbeno vijeće napominje da je, u dijelu Prvostepene presude u vezi s pravnim zaključcima o krivičnom djelu protivpravnog terorisanja, Pretresno vijeće, opisujući "užasne životne uslove" u istočnom Mostaru, konstatovalo sljedeće:

[Pretresno] vijeće se uvjerilo da je takvo hotimično držanje stanovništva u višemjesečnoj izolaciji na skućenom prostoru kakav je bio istočni Mostar – i to nakon što je veliki dio stanovništva tamo prisilno premješten – čime su se nevolje stanovništva povećale i pogoršali životni uslovi, slijedilo ustaljeni obrazac i ukazivalo na to da je HVO zaista imao [posebnu] namjeru da terorise civilno stanovništvo istočnog Mostara.⁵⁹⁰⁹

1781. Pretresno vijeće je donijelo ovaj zaključak nakon što je uzelo u obzir, između ostalog, sljedeće: (1) da je u periodu od juna 1993. do marta 1994. HVO izlagao civilno stanovništvo istočnog Mostara intenzivnom, svakodnevnom i učestalom granatiranju i otvaranju vatre iz drugog naoružanja, što je dovelo do pogibije i ranjavanja velikog broja civila Muslimana;⁵⁹¹⁰ (2) da su ti napadi bili neselektivni, prije svega zbog toga što su bili intenzivni i konstantni u periodu od devet mjeseci i što nisu bili ograničeni na konkretne ciljeve;⁵⁹¹¹ (3) da su stanovnici istočnog Mostara civili bili izloženi kampanji snajperskih dejstava od strane HVO-a, pri čemu je otvarana vatra na žene, djecu i starije osobe, dok su oni obavljali svakodnevne poslove, kao i na vatrogasce koji su pokušavali da pruže pomoć stanovništvu;⁵⁹¹² (4) da je stalno i intenzivno granatiranje i otvaranje vatre iz drugog naoružanja – uključujući i snajpersko – imalo za posljedicu terorisanje stanovništva istočnog Mostara;⁵⁹¹³ (5) da je u periodu od juna do decembra 1993. HVO hotimično uništio deset džamija u istočnom Mostaru, koje nisu imale nikakav vojni značaj, kao i Stari most u Mostaru 8. novembra 1993., čije je uništavanje imalo znatne psihološke posljedice po moral stanovništva, i da HVO nije mogao da ne bude svjestan tih posljedica, s obzirom na veliku simboličku, kulturnu i

⁵⁹⁰⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 18, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 13.

⁵⁹⁰⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 356, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383-388, Drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 977, Drugostepenu presudu u predmetu *Bizimungu*, par. 23, Drugostepenu presudu u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293. V. takođe gore, par. 20; dolje, par. 2020.

⁵⁹⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691. V. takođe dolje, par. 2021.

⁵⁹¹⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. gore, par. 546-565.

⁵⁹¹¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. gore, par. 546-565.

⁵⁹¹² Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. gore, par. 540-545.

⁵⁹¹³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. gore, par. 546-565.

istorijsku vrijednost tih džamija i Starog mosta;⁵⁹¹⁴ i (6) da je HVO pogoršavao užasne životne uslove kojima su muslimanski stanovnici istočnog Mostara bili podvrgnuti time što je blokirao ili onemogućavao redovno dopremanje humanitarne pomoći, kao i pristup međunarodnim organizacijama u istočni Mostar, između ostalog, hotimično napadajući pripadnike međunarodnih organizacija i hotimično držeći civilno stanovništvo u obruču u skućenoj i prenaseljenoj enklavi kakav je bio istočni Mostar od juna 1993. do aprila 1994.⁵⁹¹⁵ Žalbena vijeće podsjeća u vezi s tim da su prigovori na zaključak Pretresnog vijeća da je HVO počinio krivično djelo protivpravnog terorisanja stanovništva istočnog Mostara bili razmotreni i odbačeni, s izuzetkom prigovora vezanih za Stari most. Konkretno, Žalbena vijeće podsjeća da je konstatovalo da je zaključak Pretresnog vijeća da je uništavanje Starog mosta bilo protivpravno pogrešan.⁵⁹¹⁶ Prema tome, zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa Starim mostom neće biti uzeti u obzir prilikom utvrđivanja da li je Stojić imao posebnu namjeru terorisanja.

1782. Žalbena vijeće smatra da je, utoliko što je Stojić znao za užasne životne uslove u istočnom Mostaru koje je prouzrokovao HVO i što im je doprinio, gore izneseno rezonovanje Pretresnog vijeća relevantno za ocjenu posebne namjere samog Stojića za krivično djelo protivpravnog terorisanja. Stoga, u vezi s njegovom umiješanošću u te zločine, Žalbena vijeće podsjeća na zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić "imao komandu i efektivnu kontrolu nad oružanim snagama HVO-a" od 3. jula 1992. do 15. novembra 1993.⁵⁹¹⁷ Pretresno vijeće je, konkretno, zaključilo da je Stojić bio nadležan za "prosljeđivanje odluka Vlade o vojnim pitanjima vojnoj komandnoj strukturi i da je tu nadležnost i koristio [i] da je bio nadležan za izdavanje direktnih naređenja oružanim snagama i za njihovo izvršenje, te da je tu nadležnost i koristio".⁵⁹¹⁸

1783. U vezi s tim kako je Stojić vršio svoje nadležnosti u opštini Mostar, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće primilo na znanje Stojićevo priznanje da je kontrolisao snajperiste koji su imali položaje u zgradi Staklene banke i u mostarskoj gimnaziji.⁵⁹¹⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je, budući da je Stojić imao kontrolu nad glavnom oružanim snagama HVO-a i da je sva snajperska vatra iz zapadnog Mostara imala iste ciljeve i slijedila isti *modus operandi*, jedini zaključak koji se može izvesti taj da je Stojić imao kontrolu nad svim snajperistima u zapadnom

⁵⁹¹⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1690. V. gore, par. 405-426.

⁵⁹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691. V. gore, par. 536-539.

⁵⁹¹⁶ Žalbena vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je uništavanje Starog mosta predstavljalo bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom, kao kršenje zakona i običaja ratovanja. Žalbena vijeće je takođe poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je uništavanje Starog mosta predstavljalo progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1 Optužnice) i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 25 Optužnice) pa je, shodno tome, oslobodilo žalioce ovih optužbi u mjeri u kojoj se odnose na Stari most. V. gore, par. 411-414, 426, 548-565. V. takođe dolje, par. 2021.

⁵⁹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312. V. gore, par. 1405, 1457-1458, 1479.

⁵⁹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 312. V. gore, par. 1422-1423, 1435, 1457.

Mostaru.⁵⁹²⁰ Žalbeno vijeće ovdje prima na znanje zaključke Pretresnog vijeća da su stanovnici istočnog Mostara civili bili izloženi snajperskoj kampanji od strane snajperista HVO-a u zapadnom Mostaru, u kojoj su ti snajperisti otvarali vatru na žene, djecu i starije osobe, dok su oni obavljali svakodnevne poslove, kao i na vatrogasce koji su pokušavali da pruže pomoć stanovništvu,⁵⁹²¹ i da je ta snajperska vatra imala za posljedicu terorisanje stanovništva istočnog Mostara.⁵⁹²² Žalbeno vijeće takođe podsjeća na zaključke Pretresnog vijeća da je Stojić znao da snajperisti u zapadnom Mostaru otvaraju vatru na civile i pripadnike međunarodnih organizacija i da je prema tome prihvatio ubistva i ranjavanje muslimanskih civila u istočnom Mostaru za vrijeme opsade.⁵⁹²³

1784. Žalbeno vijeće nadalje napominje da je Pretresno vijeće donijelo zaključke u vezi sa Stojićevom ulogom u granatiranju istočnog Mostara i teškim životnim uslovima koje je trpjelo stanovništvo tog dijela grada. U tom pogledu, Pretresno vijeće je primilo na znanje dokaze da je 17. jula 1993. Stojić rekao pripadnicima međunarodnih organizacija da je plan djelovanja HVO-a bio da se izvrši pritisak na istočni Mostar kako bi se ABiH prisilila da napusti taj sektor, za što je Pretresno vijeće smatralo da je bilo nužno usmjereno protiv cijelokupnog stanovništva istočnog Mostara, a ne samo protiv ABiH.⁵⁹²⁴ U tom pogledu, Žalbeno vijeće je drugdje odbacilo Stojićeve argumente u vezi s njegovim izjavama od 17. jula 1993.⁵⁹²⁵

1785. Uz to, Pretresno vijeće je uzelo u obzir sljedeće dokaze: (1) da su predstavnici međunarodne zajednice Stojića stalno informisali o zločinima koje pripadnici HVO-a čine u Mostaru, npr. o granatiranju i incidentima otvaranja vatre na predstavnike međunarodne zajednice od strane HVO-a;⁵⁹²⁶ i (2) da je Branko Kvesić, predstojnik Odjela unutarnjih poslova HZ HB, Stojića informisao o činjenici da u istočnom Mostaru nema vode i struje, a da hrane i medicinske opreme ima sve manje.⁵⁹²⁷ Pretresno vijeće je zaključilo, u svjetlu tih dokaza, da je Stojić znao za granatiranje istočnog Mostara, napade na predstavnike međunarodnih organizacija i nestašicu hrane i vode koju je trpjelo muslimansko stanovništvo.⁵⁹²⁸ S tim u vezi, Žalbeno vijeće je drugdje odbacilo Stojićeve argumente u vezi s medicinskom pomoći koju je pružio HVO.⁵⁹²⁹ Međutim, Žalbeno vijeće je prihvatilo Stojićeve tvrdnje u vezi s pokušajima HVO-a da riješi snabdijevanje vodom i zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je konstatovalo da je on prihvatio nestašicu

⁵⁹¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 368.

⁵⁹²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 368. V. gore, par. 1667.

⁵⁹²¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689, tom 4, par. 369-370. V. gore, par. 540-545.

⁵⁹²² Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1015.

⁵⁹²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 369-370. V. gore, par. 1667.

⁵⁹²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 361-362. V. gore, par. 1658.

⁵⁹²⁵ V. gore, par. 1631, 1634, 1636.

⁵⁹²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 359.

⁵⁹²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 360. V. gore, par. 1658-1660.

⁵⁹²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 362. V. gore, par. 1658.

vode kao komponentu teških životnih uslova koje je trpjelo civilno stanovništvo.⁵⁹³⁰ Međutim, zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić prihvatio teške životne uslove prouzrokovane nestašicom hrane se potvrđuje, tako da eventualna greška u vezi s nestašicom vode ne bi uticala na Stojićevo znanje i namjeru, naročito u svjetlu raznih drugih zaključaka koji podupiru zaključak da je on znao za teške životne uslove i da ih je prihvatio.

1786. Žalbeno vijeće takođe podsjeća na zaključke Pretresnog vijeća da je granatiranje bilo neselektivno,⁵⁹³¹ i takođe, da je imalo za posljedicu terorisanje stanovništva.⁵⁹³² Pretresno vijeće je zaključilo da je Stojiću bio poznat plan djelovanja HVO-a, kao i njegove posljedice za civilno stanovništvo istočnog Mostara, te da je on, budući da je nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u/Vladi HR HB, "prihvatio krivična djela direktno povezana s vojnim operacijama HVO-a protiv istočnog Mostara, odnosno djela lišavanja života i uništavanja imovine, uključujući džamije, povezana s granatiranjem i teškim životnim uslovima koje je zbog oskudice [...] hrane trpjelo stanovništvo tog dijela grada".⁵⁹³³

1787. Žalbeno vijeće takođe podsjeća na zaključak Pretresnog vijeća da je HVO morao biti svjestan znatnih psiholoških posljedica koje je uništavanje džamija, koje nisu imale nikakav vojni značaj, imalo po moral stanovništva.⁵⁹³⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da je Stojić prihvatio uništavanje džamija povezano s granatiranjem istočnog Mostara.⁵⁹³⁵ U tom pogledu, Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Stojić morao biti svjestan da će uništavanje džamija imati psihološke posljedice po moral stanovništva.⁵⁹³⁶ Osim toga, Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić, budući da nije učinio ništa kako bi otklonio problem ometanja pristupa humanitarne pomoći istočnom Mostaru, iako je imao ovlaštenja i obavezu da to učini, to ometanje zapravo omogućio.⁵⁹³⁷

1788. U svjetlu svega gore navedenog, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, uprkos tome što nije izričito zaključilo da je Stojić imao posebnu namjeru da širi teror, smatralo da je Stojić u velikoj mjeri znao za djela u osnovi za koja je Pretresno vijeće prethodno ocijenilo da pokazuju posebnu namjeru HVO-a da širi teror i da je gotovo sva ta djela prihvatio.⁵⁹³⁸ Prema tome, Žalbeno

⁵⁹²⁹ V. gore, par. 1656, 1658.

⁵⁹³⁰ V. gore, par. 1656, 1660.

⁵⁹³¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1008; gore, par. 546-565.

⁵⁹³² Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1015; gore, par. 546-565.

⁵⁹³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 362. V. takođe gore, par. 1661.

⁵⁹³⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1690.

⁵⁹³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 363. V. gore, fusnota 5395.

⁵⁹³⁶ Žalbeno vijeće je mišljenja da zaključak da je Stojić odgovoran za uništavanje samo tri od deset džamija nema uticaja na ovaj zaključak. V. gore, fusnota 5395. V. takođe dolje, par. 2023 i fusnota 6911.

⁵⁹³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 372. V. gore, par. 1674.

⁵⁹³⁸ V. gore, par. 1780-1781.

vijeće zaključuje da se, u konkretnim okolnostima ovog predmeta i s obzirom na Stojićeva komandna ovlaštenja nad HVO-om,⁵⁹³⁹ razuman presuditelj o činjenicama mogao uvjeriti van svake razumne sumnje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Stojić namjeravao da ta djela nasilja budu počinjena s primarnom svrhom širenja terora među civilnim stanovništvom. Prema tome, Stojić nije pokazao da propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje obesnažuje njegovu osudu za krivična djela protivpravnog terorisanja civila. Stojićev argument se odbacuje.⁵⁹⁴⁰

(iii) Zaključak

1789. Ukratko, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo da iznese obrazloženje u vezi sa Stojićevom namjerom za krivično djelo protivpravnog terorisanja civila iz člana 3 Statuta, ali zaključuje da Stojić nije pokazao kako ta greška obesnažuje njegovu osuđujuću presudu za to krivično djelo. Uz to, Stojić nije pokazao nijednu drugu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom namjerom da počini krivična djela iz prve kategorije UZP-a. Prema tome, Stojićeva žalbena podosnova 25.4 se odbija.

(g) Navodne greške u vezi sa Stojićevom posebnom namjerom da diskriminiše muslimansko stanovništvo (Stojićeva podosnova 25.5)

1790. Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije donijelo obrazloženu "odluku" kad je zaključilo, na osnovu "svih gore razmotrenih dokaza", da je on znao da se nad Muslimanima čine zločini isključivo u cilju da se oni prisile da napuste teritoriju BiH.⁵⁹⁴¹ Prema Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije dovoljno objasnilo osnovu za svoj zaključak da su zločini počinjeni isključivo s tim ciljem, ili da je on znao da se zločini čine isključivo s tim ciljem.⁵⁹⁴² Nadalje, Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije identifikovalo dokaze na koje se oslonilo i da mu uopšteno upućivanje na "sve gore razmotrene dokaze" onemogućava da razumije taj zaključak i sprečava ga da ga ospori u žalbenom postupku.⁵⁹⁴³ On takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije objasnilo svoj zaključak da je samo učešće u UZP-u dovoljno za zaključak da je on imao posebnu namjeru da diskriminiše.⁵⁹⁴⁴ Stojić tvrdi da je zaključkom da je on imao diskriminatornu namjeru Pretresno vijeće zanemarilo očigledno relevantne dokaze o njegovom opštem stavu prema Muslimanima,⁵⁹⁴⁵ na primjer: (1)

⁵⁹³⁹ V. gore, par. 1457, 1782.

⁵⁹⁴⁰ V. dolje, par. 2024.

⁵⁹⁴¹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 216, 218, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 429.

⁵⁹⁴² Stojićev žalbeni podnesak, par. 218.

⁵⁹⁴³ Stojićev žalbeni podnesak, par. 218.

⁵⁹⁴⁴ Stojićev žalbeni podnesak, par. 218.

⁵⁹⁴⁵ Stojićev žalbeni podnesak, par. 219. Stojić replicira da nigdje u odjeljku Prvostepene presude o njegovoj odgovornosti nije raspravljano o dokazima koji upućuju na to da on nije namjeravao zločine ili da nije dijelio ZZP. Stojićeva replika, par. 65, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 425-431.

izjave svjedoka da je on pomagao Muslimanima i da nije ispoljavao nikakve predrasude,⁵⁹⁴⁶ i (2) svoje sopstvene zaključke da je on sam obezbjeđivao materijalno-tehnička sredstva za ABiH i da je Odjel obrane obezbjeđivao humanitarnu pomoć za istočni Mostar.⁵⁹⁴⁷ Stojić tvrdi da Žalbeno vijeće, budući da Pretresno vijeće nije donijelo obrazloženu "odluku" o jednom od elemenata koji se zahtijevaju za krivično djelo progona, treba poništiti zaključak da je on namjeravao da diskriminiše Muslimane i poništiti njegovu osuđujuću presudu po tački 1 Optužnice.⁵⁹⁴⁸

1791. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Stojić posjedovao diskriminatornu namjeru budući da je ZZP koji je dijelio s drugima podrazumijevao etničko čišćenje Muslimana pa je, stoga, bio očigledno diskriminatoran.⁵⁹⁴⁹ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na svoje činjenične zaključke u vezi sa Stojićevim učešćem u UZP-u u tom pogledu⁵⁹⁵⁰ i da nije zanemarilo dokaze koji idu njemu u prilog.⁵⁹⁵¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Stojić nije bio spriječen u osporavanju tog zaključka zbog toga što nije izneseno obrazloženje.⁵⁹⁵²

1792. Žalbeno vijeće napominje da je, donoseći zaključke u vezi sa Stojićevom odgovornošću po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić imao *de facto* i *de jure* ovlaštenja nad većinom komponenata HVO-a i nad Vojnom policijom, da je bio spona između Vlade i HVO-a,⁵⁹⁵³ te da nije uložio ozbiljnije napore kako bi spriječio činjenje zločina.⁵⁹⁵⁴ Treba napomenuti da je Pretresno vijeće donijelo brojne zaključke u vezi sa Stojićevim znanjem ili učešćem u planiranju zločina u, između ostalog, Gornjem Vakufu, Mostaru i Čapljini, čija meta je bilo muslimansko stanovništvo.⁵⁹⁵⁵ Nakon što je konstatovalo da je on dijelio namjeru da se protjera

⁵⁹⁴⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 219, gdje se upućuje na Hamida Bahtu, T. 37937 (11. mart 2009.), Nedžada Čengića, T. 37943-37944 (11. mart 2009.), Antoona van der Grintena, T. 21023-21024 (10. juli 2007.), Davora Koraća, T. 38827, 38829-38330 (7. april 2009.), Tomislava Krešića, T. 38736 (2. april 2009.), Stipu Buljana, T. 36751-36752, 36766, 36768 (11. februar 2009.), Ivana Bagarića, T. 38879-38880, 38947-38948 (20. april 2009.).

⁵⁹⁴⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 219, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1243, tom 4, par. 308. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 217. Stojić takođe tvrdi da na činjenicu da je Pretresno vijeće pogrešno shvatilo ove dokaze ukazuje to što su oni korišteni samo u kontekstu olakšavajućih okolnosti, a on je tvrdio da se ti dokazi tiču njegove namjere. Stojićev žalbeni podnesak, par. 219, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1334, Stojićevu završnu riječ, T. 52302-52303 (15. februar 2011.).

⁵⁹⁴⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 220.

⁵⁹⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 188, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41, 65, 429, 1232.

⁵⁹⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 188, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 470.

⁵⁹⁵¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 188, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 139, 141, Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24.

⁵⁹⁵² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 188, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 128, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 139, Drugostepenu presudu u predmetu *Limaj i drugi*, par. 81.

⁵⁹⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425.

⁵⁹⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 427. V. takođe gore, par. 1494-1495.

⁵⁹⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 336 (Stojić je bio svjestan uništavanja kuća Muslimana i zatočenja Muslimana u Gornjem Vakufu), 349 (Stojić je učestvovao u planiranju operacija i djela nasilja usmjerenih protiv Muslimana u Mostaru tokom kampanja deložacije u zapadnom Mostaru), 362-363 (Stojić je znao za plan djelovanja HVO-a za opsadu istočnog Mostara i znao je za oskudicu hrane i vode koju je trpjelo muslimansko stanovništvo), 378 (Stojić je

muslimansko stanovništvo s teritorije HZ(R) HB,⁵⁹⁵⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da "svi gore navedeni dokazi" pokazuju da je Stojić znao da se čine zločini s isključivim ciljem da se Muslimani prisile da napuste teritoriju BiH i da je Stojić, po osnovu učešća u UZP-u, imao namjeru da se diskriminišu Muslimani kako bi se stvorili uslovi za njihovo protjerivanje s teritorije BiH.⁵⁹⁵⁷

1793. Žalbeno vijeće ne vidi ništa sporno u analizi Pretresnog vijeća. Kao što je Pretresno vijeće konstatovalo: (1) ZZP je bio etničko čišćenje muslimanskog stanovništva, koje je podrazumijevalo protjerivanje muslimanskog stanovništva s teritorije HZ(R) HB putem počinjenja niza krivičnih djela iz Statuta;⁵⁹⁵⁸ (2) proveli su ga u djelo članovi UZP-a, među njima i Stojić, koji su se "služili [...] političkim i vojnim aparatom HZ(R) HB";⁵⁹⁵⁹ i (3) Stojić ga je namjeravao, dijeleći tu namjeru s drugim članovima UZP-a.⁵⁹⁶⁰ Uz to, kao što je gore navedeno, Pretresno vijeće je donijelo brojne zaključke o Stojićevom znanju i učešću u planiranju zločina nad Muslimanima.⁵⁹⁶¹ Nadalje, Pretresno vijeće je zaključilo da je Stojić znao da se nad bosanskim Muslimanima čine zločini, a nastavio je da učestvuje u UZP-u do novembra 1993.⁵⁹⁶² Imajući na umu, osim toga, da je suština UZP-a bila nužno diskriminatorna, budući da se on sastojao u protjerivanju muslimanskog stanovništva s teritorije HZ(R) HB putem niza krivičnih djela iz Statuta, Žalbeno vijeće je mišljenja da Pretresno vijeće nije pogriješilo u svom pristupu kad je zaključilo da je Stojić posjedovao posebnu namjeru da diskriminiše muslimansko stanovništvo.

znao za deložacije muslimanskog stanovništva u Čapljini i način na koji su one izvršene), 406-407 (Stojić je znao za zatočenje Muslimana u izuzetno lošim uslovima u Zatvoru u Dretelju i Zatvoru u Gabeli i za njihovo zlostavljanje), 426. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1694-1741 (zaključci o raznim zločinima HVO-a koji su bili konkretno usmjereni protiv Muslimana i koji time predstavljaju krivična djela u osnovi progona iz tačke 1 Optužnice).

⁵⁹⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428. Pretresno vijeće je definisalo ZZP kao dominaciju Hrvata HR HB putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva. Prvostepena presuda, tom 4, par. 41. Kao što je gore navedeno, Žalbeno vijeće je mišljenja da je zaključak Pretresnog vijeća da je Stojić dijelio namjeru da se protjera muslimansko stanovništvo s teritorije HZ(R) HB isto što i zaključak da je on imao namjeru da se etnički očisti muslimansko stanovništvo putem "sistema deportacije muslimanskog stanovništva HR HB". V. gore, par. 1759-1760.

⁵⁹⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁵⁹⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 66, 428.

⁵⁹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41. V. gore, par. 786, 789-790.

⁵⁹⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428. V. gore, par. 1755-1756, 1759-1760.

⁵⁹⁶¹ V. gore, par. 1792. Žalbeno vijeće ima u vidu sljedeće: (1) Pretresno vijeće je zaključilo da su ponavljanje i razmjere djela nasilja počinjenih nad Muslimanima tokom kampanje deložacije u Mostaru nakon napada 9. maja 1993. i tokom ljeta 1993. bili dio unaprijed smišljenog plana, kao i da je Stojić učestvovao u planiranju tih djela nasilja nakon napada 9. maja 1993. i da je namjeravao ta djela tokom ljeta 1993. (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 347, 349, 357; gore, par. 1598, 1612-1615, 1617, 1652); (2) u svom prikazu činjenica u vezi s protjerivanjem muslimanskih porodica iz zapadnog Mostara nakon napada na kasarnu HVO-a "Tihomir Mišić", Pretresno vijeće je razmotrilo Vrličev izvještaj od 5. jula 1993., koji je poslan lično Stojiću i koji je sadržavao spisak muslimanskih porodica čiji članovi su bili pripadnici jedinica ABiH – koje je Vrlič nazvao "postrojbama balija" – kao i adrese svih pomenutih porodica, s napomenom da će tokom večeri biti izvršena racija (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 897, tom 4, par. 352, gdje se upućuje na dokazni predmet P03181; gore, par. 1617, 1622); i (3) Stojićevu izjavu međunarodnim predstavnicima 17. jula 1993. da je plan djelovanja HVO-a bio da se izvrši pritisak na istočni Mostar kako bi se ABiH prisilila da napusti taj sektor, što je, kako je zaključilo Pretresno vijeće, bilo nužno usmjereno protiv cjelokupnog stanovništva istočnog Mostara, a ne samo protiv ABiH (prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir izjave pripadnika međunarodnih organizacija da se činilo kako je Stojić uvjeren da su njegove jedinice sposobne da postignu vojno

1794. Žalbeno vijeće takođe konstatuje da Stojić ne pokazuje grešku u vezi s tim što je Pretresno vijeće uputilo na "sve gore razmotrene dokaze". Iz strukture analize Pretresnog vijeća je jasno na koje dokaze se ono oslonilo kako bi utvrdilo da je Stojić znao da se čine zločini nad Muslimanima s isključivim ciljem da ih se prisili da napuste BiH. Doista, u odjeljku pod naslovom "Odgovornost Brune Stojića po osnovu prvog vida UZP-a", Pretresno vijeće je sistematski navodilo, u više pododjeljaka, dokaze koji pokazuju da je Stojić znao za zločine počinjene nad Muslimanima u opštinama i zatočeničkim centrima, uključujući i to da je znao za deložacije Muslimana, i u vezi s tim je donijelo zaključke.⁵⁹⁶³ Nakon te analize, Pretresno vijeće je donijelo niz zaključaka, uključujući i zaključak o Stojićevom znanju, te je dosljedno upućivalo na dokaze koje je navodilo kroz cijeli odjeljak.⁵⁹⁶⁴ Stojićev argument da mu je nanesena šteta time što je Pretresno vijeće uputilo na "sve gore razmotrene dokaze" stoga nije uvjerljiv.⁵⁹⁶⁵

1795. Što se tiče Stojićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze koji mu idu u prilog kada je razmatralo njegovu diskriminatornu namjeru, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije uputilo na te dokaze kad je donosilo zaključak o Stojićevoj diskriminatornoj namjeri.⁵⁹⁶⁶ Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora uputiti na svjedočenje svakog svjedoka i da treba pretpostaviti da je ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni, osim ako ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo dokaze koji su očigledno relevantni.⁵⁹⁶⁷ Pretresno vijeće takođe ne mora detaljno objasniti zašto je prihvatilo ili odbacilo neko svjedočenje.⁵⁹⁶⁸ Međutim, pretresno vijeće mora da navede razloge zbog kojih je prihvatilo neko svjedočenje uprkos navodnim ili suštinskim nedosljednostima u slučajevima u kojima je to svjedočenje glavni dokaz na kom se zasniva osuđujuća presuda izrečena optuženom.⁵⁹⁶⁹ Osim toga, Žalbeno vijeće podsjeća da, ako pretresno vijeće nije uputilo na iskaz nekog svjedoka, čak i ako je

rješenje "problema Muslimana", kako je to nazivao HVO, u Mostaru (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1246, tom 4, par. 361-362, gdje se upućuje na dokazni predmet P03545; gore, par. 1634-1637, 1655, 1658).

⁵⁹⁶² V. gore, fusnota 5955.

⁵⁹⁶³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 326-424. V. takođe gore, par. 1792 i fusnota 5955. Na primjer, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Stojić znao za deložacije Muslimana u Čapljini i da je učestvovao u organizovanju deložacija Muslimana u zapadnom Mostaru. Prvostepena presuda, tom 4, par. 350-357, 373-378. Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je on znao za teške uslove koje su trpjeli muslimanski zatočeniči na Heliodromu, u Zatvoru u Dretelju i u Zatvoru u Gabeli. Prvostepena presuda, tom 4, par. 384-395, 397-407.

⁵⁹⁶⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 426 ("Kao što je već gore utvrdilo"), 428 ("Uzimajući u obzir sve ovdje razmotrene dokaze"), 429 ("svi gore razmotreni dokazi").

⁵⁹⁶⁵ V. gore, par. 1767.

⁵⁹⁶⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁵⁹⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁵⁹⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 139.

⁵⁹⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129, 134, 252; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 135, 202.

taj iskaz u suprotnosti sa zaključkom pretresnog vijeća, treba pretpostaviti da pretresno vijeće jeste ocijenilo i odvagulo taj iskaz, ali je zaključilo da ga on ne sprečava da izvede dati zaključak.⁵⁹⁷⁰

1796. Žalbeno vijeće napominje da je, u kontekstu njegove kontrole nad HVO-om i prilikom odmjeravanja kazne, Pretresno vijeće diskutovalo o nekim od dokaza na koje se Stojić ovdje oslanja u vezi s njegovim odnosom s muslimanskom stranom i njegovim dobrim karakterom,⁵⁹⁷¹ što znači da je bilo svjesno tih dokaza i da ih je ocijenilo, ali je zaključilo da ga oni ne sprečavaju da donese zaključke o njegovoj diskriminatornoj namjeri. U vezi s drugim dokazima na koje se Stojić poziva,⁵⁹⁷² Žalbeno vijeće, pošto je analiziralo te dokaze,⁵⁹⁷³ konstatuje da Stojić nije pokazao da oni dovode u pitanje zaključke Pretresnog vijeća, posebno s obzirom na to da je on znao za zločine nad Muslimanima i nastavio je da učestvuje u UZP-u. Prema tome, bilo je razumno to što Pretresno vijeće nije uputilo na te dokaze kada je diskutovalo o Stojićevoj diskriminatornoj namjeri. Isto tako, to što je Pretresno vijeće konstatovalo da je Stojić obezbjeđivao materijalno-tehnička sredstva za ABiH i da je Odjel obrane pružao humanitarnu pomoć istočnom Mostaru, pokazuje da Pretresno vijeće nije te činjenice, mada ih je bilo svjesno, smatralo dovoljno važnima da bi uticale na zaključak o Stojićevoj diskriminatornoj namjeri. Doista, kad je riječ o dostavljanju humanitarne pomoći istočnom Mostaru, Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je ono bilo sporadično i uslovljeno "dobicima" u pregovorima s ABiH.⁵⁹⁷⁴ U svakom slučaju, čak i ako se ti zaključci smatraju povoljnim za Stojića, dokazi o ograničenoj i selektivnoj pomoći nekolicini pojedinaca ne sprečavaju presuditelja o činjenicama da razumno zaključi da je postojala tražena namjera da se diskriminiše.⁵⁹⁷⁵

⁵⁹⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁵⁹⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 308, 1334 i fusnote 732, 2481, gdje se upućuje na Hamida Bahtu, T(f). 37900 (11. mart 2009.), Nedžada Čengića, T(f). 37943-37945, 37951 (11. mart 2009.). Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće primilo na znanje da su svjedok Nedžad Čengić i Stojić bili prijatelji. Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 2481.

⁵⁹⁷² Stojićev žalbeni podnesak, par. 219 (gdje se upućuje na svjedočenje svjedoka Antoona van der Grintena, Davora Koraća, Tomislava Krešića, Stipe Buljana i Ivana Bagarića).

⁵⁹⁷³ Antoon van der Grinten, T. 21023-21024 (10. juli 2007.) (koji je izjavio da se žalioci, uključujući i Stojića, nisu pogrdno izražavali o Muslimanima); Davor Korać, T. 38827, 38829-38830 (7. april 2009.) (koji je izjavio da Stojić, dok je bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova BiH prije sukoba, nije imao nikakav problem s tim što su zaposlenici u tom ministarstvu bili raznih nacionalnosti); Tomislav Krešić, T. 38736 (2. april 2009.) (koji je izjavio da su prije sukoba neki od najboljih Stojićevih prijatelja bili Muslimani i Srbi); Stipo Buljan, T. 36751-36752, 36766, 36768 (11. februar 2009.) (koji je izjavio da je Stojić nastojao da vodi brigu o svim pripadnicima HVO-a bez obzira na njihovu nacionalnost); Ivan Bagarić, T. 38879-38880, 38947-38948 (20. april 2009.) (koji je izjavio da je Sektor za zdravstvo Odjela obrane brinuo o svakome ko je trebao medicinsku pomoć, bez obzira na njihovu nacionalnost, i takođe da su se stručnjaci u njemu zapošljavali bez obzira na njihovu nacionalnost).

⁵⁹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1243. Pretresno vijeće je takođe odbacilo snabdijevanje MTS-om kao faktor koji može pokazati dobar karakter u prilog Stojiću. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1334.

⁵⁹⁷⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 195; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 537. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 233 (gdje je konstatovano da svjedočenja koja Miroslava Kvočku opisuju kao tolerantnog i politički umjerenog čovjeka, koji je imao bliske veze s muslimanskom zajednicom, ne sprečavaju da se zaključi da je on imao namjeru da učestvuje u ostvarivanju udruženog zločinačkog poduhvata čiji je cilj bio progon nesrba).

1797. Prema tome, iz svih gore navedenih razloga, Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on posjedovao diskriminatornu namjeru. Stojićeva žalbena podosnova 25.5 se stoga odbija.

(h) Navodne greške u vezi sa Stojićevom namjerom da se počine zločini u Prozoru, Jablanici, istočnom Mostaru, Čapljini i Varešu i u zatočeničkim centrima (Stojićeva podosnova 25.6)

1798. Stojić tvrdi da Pretresno vijeće nije izričito zaključilo da je on namjeravao da budu počinjeni zločini u Prozoru, Jablanici, istočnom Mostaru, Čapljini, Varešu i u zatočeničkim centrima, budući da je samo izvelo zaključak da je on "prijatio" zločine jer je znao da su počinjeni, a ipak je nastavio da vrši svoje službene funkcije.⁵⁹⁷⁶ Prema Stojićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće je napravilo grešku u primjeni prava kad je zaključak o njegovoj namjeri izvelo na taj način budući da se mora ocijeniti namjera u vrijeme počinjenja zločina, a njegova saznanja o zločinima su obično bila stečena na osnovu izvještaja, nakon što su zločini već bili počinjeni.⁵⁹⁷⁷ On nadalje tvrdi da je, donoseći zaključak o njegovoj namjeri na taj način, Pretresno vijeće izbrisalo distinkciju između prve kategorije UZP-a i treće kategorije UZP-a, budući da su znanje o zločinima i njihovo prihvatanje intrinzični elementi ovog drugog, a ne prvog.⁵⁹⁷⁸ Stojić takođe tvrdi da namjera nije jedini razuman zaključak na osnovu njegovog ostanaka na funkciji, budući da to može biti motivisano mnogim drugim faktorima, između ostalog i "opštim podržavanjem HZ HB".⁵⁹⁷⁹ I konačno, Stojić tvrdi da nijedno razumno vijeće ne bi moglo zaključiti da je on znao da su zločini bili počinjeni u tih pet opština i u zatočeničkim centrima.⁵⁹⁸⁰

1799. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Stojićevo znanje o zločinima i njegov ostanak na funkciji kada je zaključilo da je on dijelio namjeru s drugima, budući da je svojim ostanom na funkciji predstojnika Odjela obrane nastavio da doprinosi ZZP-u.⁵⁹⁸¹

⁵⁹⁷⁶ Stojićev žalbeni podnesak, par. 221, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 329, 342, 363, 370, 378, 383, 395-396, 407. V. takođe Stojićev žalbeni podnesak, par. 222. Stojić tvrdi da se njegove osuđujuće presude u vezi s tim lokacijama trebaju poništiti i da greške Pretresnog vijeća "u potpunosti dovode u pitanje" njegovu odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a. Stojićev žalbeni podnesak, par. 227.

⁵⁹⁷⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 223, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 338-339.

⁵⁹⁷⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 224, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Simatović*, tom 2, par. 2326, 2412-2415.

⁵⁹⁷⁹ Stojićev žalbeni podnesak, par. 225. Stojić takođe tvrdi da je "sama činjenica da je on ostao na funkciji nedovoljna osnova za zaključak o namjeri jer nema nekusa između ostanaka na funkciji i konkretnih zločina". Stojićev žalbeni podnesak, par. 225.

⁵⁹⁸⁰ Stojićev žalbeni podnesak, par. 226 (gdje se upućuje na njegove tvrdnje u okviru žalbenih osnova 28, 29.2, 30, 33.1, 33.3, 34.1, 34.4, 35, 36.1, 36.3, 37.2 i 40). V. takođe Stojićeva replika, par. 66.

⁵⁹⁸¹ Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 189, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 426, Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 512-513, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 697. Tužilaštvo tvrdi da Stojićev ostanak na funkciji nije bio jedini faktor na koji se Pretresno vijeće oslonilo za zaključak o tome da je on s drugima dijelio namjeru. Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 189.

Tužilaštvo takođe tvrdi da Pretresno vijeće u svom pristupu nije pobrkalo odgovornost po prvoj i po trećoj kategoriji UZP-a.⁵⁹⁸²

1800. Kako je gore navedeno, Pretresno vijeće je zaključak o Stojićevoj namjeri za zločine koji su počinjeni u opštinama i u zatočeničkim centrima izvelo iz njegovog učešća u vojnim operacijama HVO-a u Mostaru i Varešu i činjenice da je i dalje vršio kontrolu nad oružanim snagama znajući za zločine koje su one počinile u drugim opštinama.⁵⁹⁸³ Prema tome, činjenica da je konstatovano da je on znao za zločine počinjene u Prozoru, Jablanici, istočnom Mostaru, Čapljini, Varešu i u zatočeničkim centrima, i da ih je prihvatio, bila je samo jedan od faktora koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir kad je donijelo zaključak o njegovoj namjeri za sva krivična djela koja su činila dio ZZP-a. Žalbeno vijeće ovdje podsjeća da se zaključak o postojanju *mens rea* tražene za izricanje osuđujuće presude na osnovu prve kategorije UZP-a može izvesti na osnovu toga što je neka osoba bila upoznata sa zajedničkim planom, a nastavila je da učestvuje u UZP-u, ako je to jedini razuman zaključak do kojeg se može doći na osnovu dokaza.⁵⁹⁸⁴ U ovom slučaju, Pretresno vijeće je smatralo da je Stojić bio spona između Vlade i vojne komponente HVO-a i da je nastavio da vrši svoje službene funkcije uprkos tome što je znao za zločine koje je počinila ta vojna komponenta.⁵⁹⁸⁵ Vijeće je takođe zaključilo da je on dijelio namjeru da se ostvari ZZP zajedno s drugim članovima UZP-a⁵⁹⁸⁶ i da je njegov doprinos UZP-u bio značajan.⁵⁹⁸⁷ Stojić nije pokazao grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća u tom pogledu.

1801. Uz argument da se iz njegovog ostanaka na funkciji mogao izvesti i drugačiji razuman zaključak, Stojić takođe tvrdi da je, "[u] nedostatku drugih dokaza ili zaključaka, puki ostanak na funkciji" nedovoljan za izvođenje zaključka o namjeri.⁵⁹⁸⁸ Međutim, Žalbeno vijeće ponavlja da Stojićev ostanak na funkciji, i time nastavak njegove kontrole nad oružanim snagama koje su činile zločine, nije bio jedini faktor upotrijebljen za zaključak Pretresnog vijeća. Kao što je gore navedeno,⁵⁹⁸⁹ Pretresno vijeće se oslonilo i na druge faktore, kao što je činjenica da je on planirao vojne operacije HVO-a u Mostaru i da je imao ulogu u deložacijama u zapadnom Mostaru. U svjetlu tih aktivnosti, ako se one uzmu u obzir zajedno sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Stojić

⁵⁹⁸² Odgovor tužilaštva na Stojićevu žalbu, par. 189.

⁵⁹⁸³ V. gore, par. 1792.

⁵⁹⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1652, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 512, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 202, 204, 697, Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 428-429.

⁵⁹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 425-426, 429. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1227, 1230.

⁵⁹⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 428. V. takođe gore, par. 1759-1760.

⁵⁹⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 429.

⁵⁹⁸⁸ Stojićev žalbeni podnesak, par. 225.

⁵⁹⁸⁹ V. gore, par. 1792, 1800.

ostao na funkciji znajući za zločine i da je propustio da spriječi te zločine ili da kazni počinioce,⁵⁹⁹⁰ Stojić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on namjeravao te zločine.

1802. Osim toga, Žalbeno vijeće ne smatra uvjerljivim Stojićev argument da saznanja o zločinima uglavnom iz izvještaja, nakon njihovog počinjenja, ne mogu biti osnova za zaključak da je on posjedovao traženu namjeru da počini te zločine. Važno je naglasiti da je Pretresno vijeće zaključilo da je Stojić, s drugim članovima UZP-a, namjeravao krivična djela koja potpadaju pod ZZP, tj. tačke 1, 6-9, 10-20, 24-25 Optužnice,⁵⁹⁹¹ na osnovu njegovog učešća u vojnim operacijama, znanja o zločinima i njihovog prihvatanja, te njegovog propusta da djeluje, kao i nastavka njegovog učešća u UZP-u.⁵⁹⁹² Treba napomenuti da je Pretresno vijeće jasno zaključilo da je Stojić planirao, omogućio i znao za zločine počinjene u Gornjem Vakufu u januaru 1993.⁵⁹⁹³ Potom je zaključilo da je Stojić znao za zločine koji su činjeni kasnije tokom perioda trajanja UZP-a, između ostalog, u Jablanici, istočnom Mostaru, Čapljini, Varešu i u zatočeničkim centrima, a i dalje je nastavio da učestvuje u UZP-u.⁵⁹⁹⁴ U vezi s tim, Žalbeno vijeće podsjeća da nije nužno da učesnik u UZP-u zna za svaki pojedini počinjeni zločin da bi za njega bio krivično odgovoran.⁵⁹⁹⁵ Dovoljno je da član UZP-a zna da se u skladu sa zajedničkim planom čine zločini i da svjesno učestvuje u tom planu na način koji olakšava počinjenje zločina ili koji omogućava djelotvorno ili efikasno funkcionisanje zločinačkog poduhvata.⁵⁹⁹⁶ Prema tome, Pretresno vijeće nije bilo obavezno da konstatuje, kao primjer, to da je Stojić znao za konkretne deložacije u Čapljini u vrijeme kad su se one dešavale budući da je utvrđeno da je on namjeravao deložacije kao dio ZZP-a od januara 1993. Stojić stoga nije pokazao nijednu grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća, čak i ako je izvještaje o nekim od kriminalnih incidenata počinjenih na određenim lokacijama primio nakon što je do njih došlo.

1803. Nadalje, Žalbeno vijeće odbacuje Stojićev argument da je, koristeći znanje o zločinima i njihovo prihvatanje da bi izvelo zaključak o namjeri za te zločine, Pretresno vijeće izbrisalo

⁵⁹⁹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 415, 423, 427.

⁵⁹⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, 426, 428-429.

⁵⁹⁹² V. gore, par. 1800.

⁵⁹⁹³ V. gore, par. 1561, 1569, 1575, 1579.

⁵⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 342, 363, 378, 426. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke da je Stojić znao za zatočenje muškaraca koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Prozoru i u Zatvoru u Ljubuškom, i da je to prihvatio. V. gore, par. 1560, 1710, 1712.

⁵⁹⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 474; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 276. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491 (gdje je Žalbeno vijeće zaključilo da Sreten Lukić, kao učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu, nije morao znati za svaki pojedini počinjeni zločin da bi bio krivično odgovoran. Ono je zaključilo da je bilo dovoljno "da je on delio nameru za činjenje tih zločina i radio na ostvarenju zajedničkog cilja". Shodno tome, Žalbeno vijeće je konstatovalo da Lukićeva tvrdnja da nije imao konkretno znanje o zločinima počinjenim u opštini Prizren nije primjerena.)

⁵⁹⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 474. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491 ("Dovoljno je da je on delio nameru za činjenje tih zločina i radio na ostvarenju zajedničkog cilja.").

distinkciju između uslova za prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a.⁵⁹⁹⁷ Stojić i drugi članovi UZP-a imali su konkretnu namjeru za krivična djela koja čine dio ZZP-a, uključujući zločine u Prozoru, Jablanici, istočnom Mostaru, Čapljini, Varešu i u zatočeničkim centrima.⁵⁹⁹⁸ Nadalje, suprotno Stojićevoj tvrdnji, znanje o zločinima i njihovo prihvatanje putem nastavka učešća nisu "intrinzični elementi" treće kategorije UZP-a. Odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a postoji kada su počinjena krivična djela za koja je optuženi, mada nisu dio zajedničkog zločinačkog plana, mogao predvidjeti da se mogu dogoditi i on je voljno preuzeo taj rizik.⁵⁹⁹⁹ Taj vid odgovornosti, dakle, ne zahtijeva nužno znanje i/ili prihvatanje zločina koji nisu dio zajedničkog zločinačkog cilja, nego znanje da oni predstavljaju njegovu prirodnu i predvidljivu posljedicu.⁶⁰⁰⁰

1804. S obzirom na gore navedeno, Stojić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on imao namjeru da poćini krivična djela iz prve kategorije UZP-a u Prozoru, Jablanici, istočnom Mostaru, Čapljini, Varešu i u zatočeničkim centrima. Njegova žalbena podosnova 25.6 se prema tome odbija.⁶⁰⁰¹

(i) Zaključak

1805. Ukratko, Žalbeno vijeće je odbacilo sve Stojićeve prigovore u vezi s njegovom *mens rea* u okviru njegove žalbene podosnove 25.

10. Zaključak

1806. Na osnovu prethodnih odjeljaka koji se bave Stojićevim prigovorima na zaključke u vezi s njegovim doprinosom UZP-u i njegovom *mens rea*, Žalbeno vijeće zaključuje da Stojić nije pokazao nijednu grešku koja bi uticala na sljedeće zaključke Pretresnog vijeća: (1) da se više osoba, uključujući Stojića, dogovorilo da osmisle i ostvare ZZP; (2) da je Stojić kontinuirano doprinosio UZP-u u periodu od januara 1993. do 15. novembra 1993.; (3) da je Stojićev doprinos, koji je uključivao korištenje HVO-a i Vojne policije za činjenje zločina, bio značajan i omogućio

⁵⁹⁹⁷ Stojićev žalbeni podnesak, par. 224.

⁵⁹⁹⁸ Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 882. To znači da Stojić nije imao namjeru za ubistvo i hotimično lišavanje života od januara 1993. do juna 1993. U tom pogledu, Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak kojim je poništilo njegove osuđujuće presude za ubistvo i hotimično lišavanje života u vezi s ubijanjem dviju osoba u Tošćanici, u općini Prozor. V. gore, par. 880-882.

⁵⁹⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 967; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1431, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514 (gdje se zahtijeva da je "optuženi mogao razumno da predvidi" mogućnost); Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1078, 1538, 1575.

⁶⁰⁰⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kvoćka i drugi*, par. 83, 86.

⁶⁰⁰¹ Kad je rijeć o Stojićevom argumentu da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo zaključiti da je on znao da su bili poćinjani zloćini u Prozoru, Jablanici, istoćnom Mostaru, Čapljini, Varešu i u zatoćenićkim centrima, Žalbeno

ostvarivanje ZZP-a; (4) da je Stojić dijelio namjeru da se protjera muslimansko stanovništvo s teritorije Herceg-Bosne s drugim članovima UZP-a; (5) da je Stojić dijelio namjeru da se izvrše krivična djela koja čine dio ZZP-a; i (6) da je Stojić imao namjeru da se diskriminišu Muslimani kako bi se stvorili uslovi za njihovo protjerivanje s teritorije Herceg-Bosne.⁶⁰⁰² Prema tome, Žalbeno vijeće potvrđuje većinu Stojićevih osuđujućih presuda po prvoj kategoriji UZP-a za razna krivična djela koja čine dio ZZP-a i koja su počinjena prije završetka njegovog članstva u UZP-u 15. novembra 1993.

1807. Nadalje, Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke da je Stojić znao za zatočenje muškaraca koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga u Prozoru i u Zatvoru u Ljubuškom i da je to prihvatio.⁶⁰⁰³ Međutim, ono takođe podsjeća da su zločini koji su proizišli iz zatočenja civila – izuzev ubistva u opštini Prozor – bili krivična djela koja čine dio ZZP-a za koja je Stojić namjeravao da budu počinjena. Stoga poništenje zaključka da je on znao za konkretne kriminalne incidente i da ih je prihvatio ne utiče na njegovu osuđujuću presudu za ta krivična djela na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a. I na kraju, o eventualnom uticaju na odmjeravanje kazne u vezi sa zaključkom da se Stojić ne može smatrati odgovornim za zločine do kojih je došlo nakon 15. novembra 1993., uključujući i određene incidente snajperskog djelovanja i uništavanje džamija u Mostaru po tački 21 Optužnice, biće riječi dolje u tekstu.⁶⁰⁰⁴

G. Navodne greške u vezi s učestvovanjem Slobodana Praljka u UZP-u

1. Uvod

1808. Približno od marta 1992. do 15. juna 1993., Slobodan Praljak je bio pomoćnik ministra obrane Republike Hrvatske, a zatim zamjenik ministra obrane, prvo u činu brigadira, a zatim general-bojnika HV-a.⁶⁰⁰⁵ Pretresno vijeće je primijetilo da ne raspolaže dokazima da je Praljak imao zvanične funkcije u HVO-u u periodu od sredine maja do 24. jula 1993.⁶⁰⁰⁶ Od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993., Praljak je bio zapovjednik Glavnog stožera.⁶⁰⁰⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak doprinio UZP-u od januara 1993. do 9. novembra 1993.,⁶⁰⁰⁸ te da je

vijeće napominje da je odbacilo većinu njegovih prigovora u vezi s tim. Ovaj argument je stoga bespredmetan. V. gore, par. 1551-1748.

⁶⁰⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 425-430, 1220, 1227, 1230-1232.

⁶⁰⁰³ V. gore, par. 1560.

⁶⁰⁰⁴ V. gore, fusnota 5395. V. dolje, par. 3361.

⁶⁰⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 457.

⁶⁰⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 459.

⁶⁰⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 459. Pretresno vijeće je primijetilo da se Praljak, nakon što je smijenjen s dužnosti zapovjednika Glavnog stožera, vratio u Hrvatsku i bio imenovan za savjetnika ministra obrane Republike Hrvatske za ustroj arhiva Ministarstva. Prvostepena presuda, tom 4, par. 459.

⁶⁰⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1228, 1230.

njegov doprinos bio značajan.⁶⁰⁰⁹ Vijeće je zaključilo da je Praljak bio jedan od najvažnijih članova UZP-a budući da je kontrolisao HVO i Vojnu policiju, te da je bio veza između Hrvatske i HZ(R) HB.⁶⁰¹⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Praljak koristio HVO, uključujući Vojnu policiju, za počinjenje zločina koji su bili dio ZZP-a.⁶⁰¹¹ Pretresno vijeće je donijelo više zaključaka u vezi s Praljkovim doprinosima uključujući, između ostalog, to da je on: (1) imao *de facto*, a zatim i *de jure* i *de facto*, velika ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom i da je ta ovlaštenja i koristio;⁶⁰¹² (2) donosio odluke u vezi s vojnim operacijama HVO-a i provodio ih putem lanca komandovanja;⁶⁰¹³ (3) bio "posrednik između Hrvatske i vlasti HVO-a i [...] učestvovao u prosljeđivanju instrukcija i politike Hrvatske u HZ(R) HB i obrnuto, te omogućio dobijanje vojne i logističke podrške Republike Hrvatske za HVO";⁶⁰¹⁴ (4) učestvovao u planiranju nekoliko vojnih operacija HVO-a;⁶⁰¹⁵ te da, (5) iako je imao ovlaštenja, nije uložio ozbiljnije napore kako bi pripadnici HVO-a i Vojne policije prestali činiti zločine.⁶⁰¹⁶

1809. U vezi s Praljkovom *mens rea* na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće je zaključilo da je on: (1) imao namjeru da zločini budu počinjeni u više opština,⁶⁰¹⁷ povremeno izvevši zaključak o njegovoj namjeri iz toga što on nije uložio ozbiljnije napore kako bi HVO i Vojna policija prestali činiti zločine;⁶⁰¹⁸ (2) dijelio s drugim članovima UZP-a namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera sa teritorije Herceg-Bosne;⁶⁰¹⁹ te (3) imao namjeru da diskriminiše Muslimane kako bi omogućio njihovo protjerivanje sa teritorije Herceg-Bosne.⁶⁰²⁰

1810. Pretresno vijeće je Praljku izreklo osuđujuću presudu po članu 7(1) Statuta za počinjenje, na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, raznih krivičnih djela koja predstavljaju teške povrede Ženevskih konvencija, kršenje zakona ili običaja ratovanja, i/ili zločine protiv čovječnosti, po članovima 2, 3, odnosno 5 Statuta.⁶⁰²¹ Praljku je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 20 godina.⁶⁰²²

⁶⁰⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶⁰¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶⁰¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶⁰¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 624-625.

⁶⁰¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624.

⁶⁰¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624.

⁶⁰¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁰¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 626.

⁶⁰¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁰¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 626-627.

⁶⁰¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 627. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶⁰²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶⁰²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, 630, Dispozitiv, str. 430. Ta krivična djela su: progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1); ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 3); deportacija kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 7); nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti

1811. Praljak osporava ove i s njima povezane zaključke Pretresnog vijeća u pogledu njegovog doprinosa UZP-u i njegove *mens rea*.⁶⁰²³ Ovi prigovori biće razmotreni u sljedećim odjeljcima.

2. Navodne greške u vezi s vojnim lancem komandovanja (Praljkova osnova 37)

1812. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Vojna policija bila u dvostrukom lancu komandovanja, što znači da je bila pod komandom zapovjednika OZ i zapovjednika brigada HVO-a u izvršavanju redovnih dnevnih zadataka i takođe pod komandom Uprave Vojne policije u oblastima kao što su imenovanja, disciplina ili obuka njihovih pripadnika.⁶⁰²⁴ Pretresno vijeće je dalje zaključilo da "podjela odgovornosti između Uprave Vojne policije s jedne strane, i zapovjednika OZ s druge, nije bila tako jasna na terenu".⁶⁰²⁵ Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, "s obzirom na to da su brigade HVO-a bile, posredstvom OZ, podređene načelniku Glavnog stožera, on [...] imao i komandna ovlaštenja nad vodovima Vojne policije koji su bili u sastavu tih brigada",⁶⁰²⁶ te da je tako Glavni stožer imao konačnu vlast nad bojnama Vojne policije dok su one izvršavale svoje dnevne zadatke.⁶⁰²⁷ Vijeće je takođe konstatovalo da je KB potpadala pod vojni lanac komandovanja HVO-a i bila direktno odgovorna Glavnom stožeru.⁶⁰²⁸

(a) Ovlaštenja zapovjednika OZ i brigada HVO-a nad Vojnom policijom u izvršavanju njenih "dnevnih zadataka" (Praljkova podosnova 37.1)

(i) Argumenti strana u postupku

(tačka 8); protivpravno premještanje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 9); zatvaranje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 10); protivpravno zatočenje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 11); nehumana djela (uslovi zatočenja) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 12); nečovječno postupanje (uslovi zatočenja) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 13); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 15); nečovječno postupanje kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 16); protivpravni fizički rad kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 18); uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno, kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 19); uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 21); protivpravni napad na civile kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 24); te protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 25). Pretresno vijeće je konstatovalo da su sljedeća krivična djela takođe potpadala pod okvir UZP-a, što znači da je Praljak takođe za njih bio odgovoran, ali nije izreklo osuđujuće presude za njih na osnovu načela koja se odnose na kumulativne osude: okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 14); okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 17); te bezobzirno razaranje gradova, ili sela, ili razaranje koje nije opravdano vojnom nuždom (tačka 20)). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, Dispozitiv, str. 430. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1260-1266. Žalbeno vijeće razmatra Praljkove osude na osnovu treće kategorije UZP-a dolje, par. 2833-2834, 2881-2898.

⁶⁰²² Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 430.

⁶⁰²³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 358-469.

⁶⁰²⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 945, 949, 971. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 953-970.

⁶⁰²⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 971.

⁶⁰²⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 950.

⁶⁰²⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 950.

⁶⁰²⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 829.

1813. Praljka tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je Vojna policija bila pod komandom zapovjednika OZ i brigada HVO-a u izvršavanju svojih redovnih dnevnih zadataka.⁶⁰²⁹ Praljka tvrdi da je Pretresno vijeće, budući da je zaključilo da je lanac komandovanja za Vojnu policiju bio "složen, nejasan i maglovit", trebalo pažljivo razmotriti dokaze.⁶⁰³⁰ On tvrdi da je Pretresno vijeće, budući da je subordinacija Vojne policije bila važan faktor prilikom utvrđivanja njegove odgovornosti, pogrešno propustilo da navede razloge za odbacivanje izvještaja PMEZ-a u kojem se navodi da je Vojna policija bila odgovorna samo Stojiću i Mati Bobanu.⁶⁰³¹ Praljka takođe tvrdi da je Pretresno vijeće nepravilno protumačilo Privremeno uputstvo za rad jedinica Vojne policije iz aprila 1992. (dalje u tekstu: Privremeno uputstvo) jer je njegov sadržaj razmatralo u izolaciji.⁶⁰³² Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo odredbe prema kojima: (1) je Uprava Vojne policije rukovodila i komandovala svim jedinicama Vojne policije u okviru operativnih grupa, organizacionih jedinica, ili u okviru Uprave;⁶⁰³³ a (2) niže jedinice, u izvršavanju svojih aktivnosti, bile su odgovorne zapovjedniku bojne Vojne policije, koji je pak bio odgovoran Upravi Vojne policije.⁶⁰³⁴

1814. Praljka takođe tvrdi da jedinice Vojne policije nisu bile u potpunosti potčinjene zapovjednicima brigada budući da su još uvijek bile pod vrhovnom komandom Uprave Vojne policije.⁶⁰³⁵ On tvrdi da je "VP HVO-a [bila] jedinstvena i [bila] povezana s bojnama i satnijama pod komandom načelnika UVP".⁶⁰³⁶ Praljka tvrdi da je odgovornost Vojne policije nekoj brigadi prestajala kada je ona bila korištena za opšte vojne i policijske poslove, te da su njegova ovlaštenja nad Vojnom policijom bila ograničena na borbena dejstva.⁶⁰³⁷ On dalje tvrdi da su samo jedinice Vojne policije u brigadi bile potčinjene zapovjedniku brigade za svoje dnevne zadatke, budući da su sve druge jedinice obavljale cjelokupan rad Vojne policije "u OZ 1.bojne Vojne policije" koja je bila neposredno podređena Upravi Vojne policije.⁶⁰³⁸

1815. Praljka tvrdi da izgleda da je Pretresno vijeće smatralo da je Vojna policija "bila podvrgnuta samo klasičnoj vojnoj hijerarhiji", tj. preko zapovjednika operativnih zona i brigada, kada je

⁶⁰²⁹ Praljkov žalbeni podnesak, naslov ispred par. 359. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 358.

⁶⁰³⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 359, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 846, 974.

⁶⁰³¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 366, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 973, dokazni predmet P02803, str. 4, par. 16.

⁶⁰³² Praljkov žalbeni podnesak, par. 362, gdje se upućuje na dokazni predmet P00837 (pod naslovom "Uputstvo za rad postrojbi Vojne policije Hrvatskog vijeća obrane Hrvatske zajednice Herceg-Bosna").

⁶⁰³³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 362, gdje se upućuje na dokazni predmet P00837, str. 4, par. 1. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 363.

⁶⁰³⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 362, gdje se upućuje na dokazni predmet P00837, str. 5, par. 5.

⁶⁰³⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 363, gdje se upućuje na dokazni predmet P00957, str. 5.

⁶⁰³⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 363, gdje se upućuje na dokazni predmet P04922.

⁶⁰³⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 364, gdje se upućuje na dokazni predmet P04922; Praljкова replika, par. 36.

⁶⁰³⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 365, gdje se upućuje na dokazni predmet P00957, str. 5.

izvršavala svoje dnevne zadatke.⁶⁰³⁹ U vezi s tim dnevnim zadacima, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno donijelo odluku da te zadatke, kao i operativni lanac komandovanja, ocjenjuje od slučaja do slučaja, budući da se oni ne mogu precizirati na takav način.⁶⁰⁴⁰ On tvrdi da dokumenti iz Uprave Vojne policije ukazuju na to da su ti dnevni zadaci bili "samo zadaci osiguranja vojarni i zapovjedništava, vojnih transporta za brigadu, osiguranje ulaza u bojišnicu u zoni odgovornosti brigade, privođenje i pritvaranje za brigadu".⁶⁰⁴¹ Praljak tvrdi da je bilo nemoguće zaključiti da se Vojna policija podvrgavala samo klasičnoj vojnoj hijerarhiji kada je izvršavala svoje dnevne zadatke, budući da joj je Uprava Vojne policije izdala brojna naređenja koja su se odnosila ne njene dnevne zadatke, kao što je uspostavljanje kontrolnih punktova.⁶⁰⁴² Praljak takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije pravilno definisalo obim ovlaštenja vojnih zapovjednika nad Vojnom policijom budući da je propustilo da identifikuje dnevne zadatke Vojne policije.⁶⁰⁴³ Stoga on zaključuje da je Pretresno vijeće bilo spriječeno da pravilno utvrdi odgovornost za djela počinjena od strane pripadnika Vojne policije.⁶⁰⁴⁴

1816. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće: (1) razmotrilo Privremeno uputstvo kao cjelinu i u kontekstu drugih dokaza;⁶⁰⁴⁵ (2) uzelo u obzir te dokaze, koji ne dovode u pitanje njegove zaključke;⁶⁰⁴⁶ i (3) razumno odbacilo izvještaj PMEZ-a u svjetlu drugih dokaza koji pokazuju postojanje dvostrukog lanca komandovanja.⁶⁰⁴⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da ocjenjivanje lanca komandovanja od slučaja do slučaja od strane Pretresnog vijeća nije bilo pogrešno.⁶⁰⁴⁸

(ii) Analiza

1817. Pretresno vijeće je konstatovalo da su jedinice Vojne policije bile u dvostrukom lancu komandovanja.⁶⁰⁴⁹ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je primijetilo da su dva načela uređivala lanac rukovođenja i komandovanja u jedinicama Vojne policije: s jedne strane, jedinice Vojne policije HVO-a su, u izvršavanju "dnevnih zadataka" u svojim zonama odgovornosti, bile potčinjene

⁶⁰³⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 361, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 949.

⁶⁰⁴⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 364, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 947.

⁶⁰⁴¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 364, gdje se upućuje na dokazne predmete P04922, P00957, str. 5, 2D02000, str. 27, par. 49.

⁶⁰⁴² Praljkov žalbeni podnesak, par. 365, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 971.

⁶⁰⁴³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 367.

⁶⁰⁴⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 367.

⁶⁰⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 65, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 945-950, 959.

⁶⁰⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 65, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 952, dokazni predmet P04922.

⁶⁰⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 65, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 973.

⁶⁰⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 66. Tužilaštvo takođe tvrdi da to što je Uprava Vojne policije izdavala naređenja ne dovodi u pitanje zaključak da je Vojna policija bila potčinjena zapovjednicima brigada HVO-a. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 66.

⁶⁰⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 945 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 949. V. takođe gore, par. 1812.

komandantima jedinica HVO-a kojima su bili pridruženi, a s druge strane, jedinica Vojne policije, kada bi išla van svoje zone odgovornosti, bila je dužna da se za svoje "dnevne zadatke" potčini jedinici odgovornoj za to područje, odnosno zapovjedniku te OZ ili brigade.⁶⁰⁵⁰ Vijeće je dalje imalo u vidu teškoće prilikom definisanja tih "dnevnih zadataka",⁶⁰⁵¹ te je podsjetilo da su oni "svakako, kao što je izjavio svjedok NO, obuhvatali neke od 20 zadataka navedenih u [Privremenom uputstvu]".⁶⁰⁵² U vezi s ovim "dnevnim zadacima", Pretresno vijeće je navelo da će "za svaki slučaj ponaosob ocjenjivati da li su prilikom izvršavanja zadataka jedinice Vojne policije bile u lancu komandovanja Vojne policije ili zapovjednika OZ".⁶⁰⁵³

1818. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Praljkove prigovore na ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća. U vezi s izvještajem PMEZ-a, Pretresno vijeće je zaključilo da se, "što se tiče dvostrukog lanca komandovanja jedinicama Vojne policije, [ono] ne slaže [s izvještajem PMEZ-a] koji [...] navodi da je Vojna policija izvršavala jedino naređenja predstojnika Odjela obrane i Mate Bobana".⁶⁰⁵⁴ Ovaj zaključak uslijedio je nakon detaljne analize ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje koja su zapovjednici OZ i brigada HVO-a⁶⁰⁵⁵ kao i Uprava Vojne policije⁶⁰⁵⁶ imali nad Vojnom policijom, u kojoj je Pretresno vijeće razmotrilo brojne dokaze, uključujući više dokaznih predmeta, kao i svjedočenja Praljka,⁶⁰⁵⁷ Petkovića,⁶⁰⁵⁸ Ćorića,⁶⁰⁵⁹ svjedoka NO,⁶⁰⁶⁰ te svjedoka Marijana Biškića.⁶⁰⁶¹ Stoga Žalbeno vijeće smatra da iz analize i zaključaka Pretresnog vijeća u vezi s dvostrukim lancem komandovanja Vojnom policijom jasno proizlazi da je ono odbacilo relevantni dio iz izvještaja PMEZ-a zbog značajnih dokaza koji pokazuju postojanje dvostrukog lanca komandovanja. U tom pogledu, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nije dužno da detaljno izloži zbog čega je prihvatilo ili odbacilo neki konkretan iskaz svjedoka i da pravo optuženog na obrazloženje obično ne podrazumijeva detaljnu analizu vjerodostojnosti nekog konkretnog svjedoka.⁶⁰⁶² Međutim, pretresno vijeće mora da navede razloge iz kojih je prihvatilo

⁶⁰⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 949.

⁶⁰⁵¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 942-944, 946.

⁶⁰⁵² Prvostepena presuda, tom 1, par. 947, fusnota 2347. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 946 (gdje se navodi svjedočenje svjedoka NO), 952 (gdje se navode neki od dnevnih zadataka).

⁶⁰⁵³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 947.

⁶⁰⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 973, gdje se upućuje na dokazni predmet P02803. Izvještaj PMEZ-a, čiji je autor bio zamjenik načelnika PMEZ-a, a datiran je 16. juna 1993., navodi u relevantnom dijelu da "vojna policija odgovara jedino ministru odbrane HVO-a Stojiću i Mati Bobanu i ima glavnu ulogu u kontroli prometa kroz južnu i centralnu Bosnu i Hercegovinu". Dokazni predmet P02803, par. 16.

⁶⁰⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 942-952 i dokazi koji se tamo navode.

⁶⁰⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 953-972 i dokazi koji se tamo navode.

⁶⁰⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 945, 949 i fusnote 2340-2341, 2352.

⁶⁰⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 945-946 i fusnote 2343, 2345.

⁶⁰⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 945.

⁶⁰⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 946, 961 i fusnote 2344, 2346.

⁶⁰⁶¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 950.

⁶⁰⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja prilikom ocjene odgovarajuće težine i vjerodostojnosti koje treba pridati dokazima. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131.

neko svjedočenje uprkos njegovim navodnim ili suštinskim nedosljednostima onda kada je to svjedočenje glavni dokaz na koji se oslonilo da bi optuženom izreklo osuđujuću presudu.⁶⁰⁶³ Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da, ako je pretresno vijeće propustilo da uputi na svjedočenje nekog svjedoka, čak i ako je ono u suprotnosti s njegovim zaključkom, treba pretpostaviti da je pretresno vijeće ocijenilo i odvagulo taj dokaz, ali je smatralo da ga on ne sprečava da donese svoje zaključke.⁶⁰⁶⁴ Žalbeno vijeće se, stoga, uvjerilo da Pretresno vijeće nije bilo obavezno da detaljno navede zašto je odbacilo relevantni dio iz izvještaja PMEZ-a zbog značajnih dokaza koji pokazuju postojanje dvostrukog lanca komandovanja, uprkos važnosti dotične tematike. Praljkov argument se odbacuje.

1819. U vezi s Praljkovom tvrdnjom da je Pretresno vijeće ignorisalo ili nepravilno protumačilo Privremeno uputstvo, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u svojoj diskusiji o ovlaštenjima rukovođenja i komandovanja koja je vršio načelnik Uprave Vojne policije nad jedinicama Vojne policije izričito razmotrilo iste odredbe koje je naveo Praljak.⁶⁰⁶⁵ Pretresno vijeće je podsjetilo da u Privremenom uputstvu "stoji da načelnik Uprave Vojne policije rukovodi i komanduje jedinicama Vojne policije",⁶⁰⁶⁶ te da se, [i]ako su [...] zapovjednici bojni i jedinica Vojne policije u njihovom sastavu za izvršavanje "dnevni zadataka" bili potčinjeni zapovjednicima OZ i brigada u čijem su sastavu bili",⁶⁰⁶⁷ činilo da su "[sve jedinice] Vojne policije za svoj rad i izvršavanje zadataka [jednako bile odgovorne Upravi Vojne policije, preko bojni Vojne policije lociranih u svakoj OZ.]".⁶⁰⁶⁸ Pored toga, ono se oslonilo na Privremeno uputstvo kada je primijetilo da su uputstva koja su izdavana u pogledu rada Vojne policije služila kao podsjetnik da su sve potčinjene jedinice Vojne policije u okviru operativne zone činile dio bojni Vojne policije.⁶⁰⁶⁹ Uzimajući u obzir gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće "zanemarilo" ili ignorisalo odredbe koje on navodi.⁶⁰⁷⁰ U onoj mjeri u kojoj tvrdi da je Pretresno vijeće nepravilno protumačilo ove odredbe, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne objašnjava kako je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo dokaze. Njegovi argumenti se odbacuju.

⁶⁰⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129, 134, 252; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 135, 202.

⁶⁰⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁶⁰⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 959-974.

⁶⁰⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 959, gdje se upućuje na dokazne predmete P00837, str. 4 (gdje se navodi da je "[u] sklopu Hrvatskog vijeća obrane ustrojena [...] Uprava vojne policije koja rukovodi i zapovijeda svim postrojbama vojne policije koji se nalaze u sastavu operativnih grupa, organizacijskih jedinica, te pri Upravi vojne policije"), P00978.

⁶⁰⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 959.

⁶⁰⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 959, gdje se upućuje na dokazni predmet P00837, str. 5 (gdje se navodi da su "[z]apovjednici nižih postrojbi su za svoj rad i izvršavanje zadataka odgovorni zapovjedniku Vojne policije, a ovaj Upravi policije").

⁶⁰⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 864, gdje se upućuje na dokazni predmet P00837, str. 5.

⁶⁰⁷⁰ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 362.

1820. U vezi s Praljkovim tvrdnjama da jedinice Vojne policije nisu bile u potpunosti podređene zapovjednicima brigada HVO-a i da su bile povezane s bataljonima pod komandom načelnika Uprave Vojne policije, Žalbena vijeće smatra da on nije objasnio ili pokazao da te tvrdnje dovode u pitanje zaključke Pretresnog vijeća. Ako se podsjetimo na gore navedene opservacije Pretresnog vijeća⁶⁰⁷¹ i na zaključak da je Vojna policija imala dvostruki lanac komandovanja,⁶⁰⁷² Praljkove tvrdnje nisu u neskladu sa zaključcima Pretresnog vijeća.⁶⁰⁷³ Isto tako, Žalbena vijeće se nije uvjerilo u Praljkov argument da je, zbog toga što je Uprava Vojne policije izdavala naređenja Vojnoj policiji u vezi s njenim "dnevnim zadacima", bilo "nemoguće" da Pretresno vijeće dođe do svojih zaključaka.⁶⁰⁷⁴ Njegove tvrdnje se odbacuju, budući da on ne pokazuje nikakav uticaj na zaključke Pretresnog vijeća.

1821. Praljak takođe tvrdi da su njegova ovlaštenja nad Vojnom policijom bila ograničena na borbena dejstva, ali se u prilog tome oslanja samo na dokazni predmet P04922, koji je izvod iz Privremenog uputstva. Žalbena vijeće zaključuje da se Praljak konkretno oslanja na paragraf u kojem se navodi da "[b]rigadni vodovi u sklopu satnija i bojni VP-e mogu biti korišteni za općenite vojno-policijske poslove pod zapovjedništvom zapovjednika satnije, uz suglasje zapovjednika brigade, a tada prestaju njihove odgovornosti koje su imali prema brigadi".⁶⁰⁷⁵ Međutim, Žalbena vijeće napominje da dokazni predmet P04922 takođe precizira da je "brigadna Vojna policija [...] nadležna za osiguranje vojarni i zapovjedništava, vojnih transporta za brigadu, osiguranje ulaza u bojišnicu u zoni odgovornosti brigade, privođenje i pritvaranje za brigadu",⁶⁰⁷⁶ te da "[b]rigadna vojna policija nema nikakvih nadležnosti van gore navedenog i ne može obavljati teritorijalne vojno-policijske poslove *van zone odgovornosti brigade*".⁶⁰⁷⁷ Dakle, dokazni predmet P04922 ne ide u prilog tvrdnji da su zadaci jedinica Vojne policije u sastavu brigada HVO-a bili ograničeni na borbena dejstva. Nadalje, Žalbena vijeće podsjeća na zaključak Pretresnog vijeća da je Glavni stožer imao ovlaštenja nad jedinicama Vojne policije u njihovim "dnevnim zadacima",⁶⁰⁷⁸ što je obuhvatalo iste zadatke koji su navedeni u dokaznom predmetu P04922.⁶⁰⁷⁹ Praljak ne pokazuje da je dokazni predmet P04922 u neskladu s ovim zaključkom Pretresnog vijeća. Pored toga, on ne objašnjava kako njegov argument da je Vojna policija, kada je bila korištena za opšte vojne i

⁶⁰⁷¹ V. gore, par. 1819; Prvostepena presuda, tom 1, par. 950.

⁶⁰⁷² V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 864, 949, 952, 959, 971, 973-974.

⁶⁰⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 959-964. Uporedi Praljkov žalbeni podnesak, par. 363, gdje se upućuje na dokazni predmet P00957, str. 5, P04922 s Prvostepenom presudom, tom 1, par. 949, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P00957, P04922. V. takođe dokazni predmet P00957, str. 5; dokazni predmet P04922.

⁶⁰⁷⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 971 (gdje se napominje da raspodjela odgovornosti između Uprave Vojne policije i zapovjednika OZ nije bila baš tako jasno definisana na terenu).

⁶⁰⁷⁵ Dokazni predmet P04922, str. 1.

⁶⁰⁷⁶ Dokazni predmet P04922, str. 1.

⁶⁰⁷⁷ Dokazni predmet P04922, str. 1 (kurziv dodat).

⁶⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 950. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 952.

policijske poslove, prestajala da bude odgovorna brigadama HVO-a utiče na zaključak o njegovoj "efektivnoj kontroli" nad jedinicama Vojne policije u sastavu brigada HVO.⁶⁰⁸⁰ Na istoj osnovi, Žalbeno vijeće odbacuje Praljkov argument u vezi s tim da Vojna policija nije bila dodijeljena jednoj brigadi HVO-a.⁶⁰⁸¹ Praljkova tvrdnja da su njegova ovlaštenja nad Vojnom policijom bila ograničena na borbena dejstva se stoga odbacuje.⁶⁰⁸²

1822. Što se tiče Praljkovih argumenata u vezi s "dnevnim zadacima" jedinica Vojne policije, Žalbeno vijeće prvo smatra da on djelimično pogrešno tumači pristup svakom slučaju ponaosob koji je primijenilo Pretresno vijeće. U onoj mjeri u kojoj on tvrdi da je Pretresno vijeće ocjenjivalo "dnevne zadatke" za svaki slučaj ponaosob,⁶⁰⁸³ na taj način je, zapravo, ocjenjivan zaključak o tome koji je lanac komandovanja u datom slučaju funkcionisao.⁶⁰⁸⁴ U vezi sa samim "dnevnim zadacima", Pretresno vijeće jeste smatralo da su ti zadaci obuhvatali "osiguranje kasarni i komande brigade, pratnja i nadzor konvoja brigade, osiguranje ulaza na granicama zone odgovornosti brigade, hapšenje i pritvaranje u ćelije u brigadama".⁶⁰⁸⁵ Praljak tvrdi da su ovi navedeni zadaci bili *jedini* "dnevni zadaci" i, iako se poziva na dokaze – koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir⁶⁰⁸⁶ – koji bi se mogli protumačiti kao potkrepa ove tvrdnje,⁶⁰⁸⁷ Pretresno vijeće je uzelo u obzir druge dokaze koji pokazuju da su Vojnoj policiji u brigadama bili delegirani dodatni zadaci – kao što su obezbjeđivanje mjesta zločina, informisanje relevantnih vlasti o kriminalističkim istragama, provjera stanova mobilisanih osoba, konfiskovanje imovine, te patroliranje i zapisivanje nepravilno parkiranih vozila.⁶⁰⁸⁸ Praljak ne osporava to što je Pretresno vijeće razmotrilo ove druge dokaze. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Pretresno vijeće nije iscrpno nabrojalo sve "dnevne zadatke" Vojne policije.⁶⁰⁸⁹ Praljak, shodno tome, ne pokazuje grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s identifikovanim "dnevnim zadacima", te se njegov argument odbacuje. Na osnovu gore

⁶⁰⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 950. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 952.

⁶⁰⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 490 ("Isto tako, s obzirom na to da su brigade HVO-a bile, posredstvom OZ, podređene načelniku Glavnog stožera, on je imao i komandna ovlaštenja nad vodovima Vojne policije koji su bili u sastavu tih brigada"). V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 950.

⁶⁰⁸¹ V. gore, par. 1814.

⁶⁰⁸² V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 950 ("Glavni stožer [je] imao ovlaštenja nad bojnama Vojne policije kad su one izvršavale svoje 'dnevne zadatke'").

⁶⁰⁸³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 364. V. gore, par. 1815.

⁶⁰⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 947. V. gore, par. 1817.

⁶⁰⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 952, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P04922, P00957, str. 5, 2D02000, par. 49.

⁶⁰⁸⁶ V. gore, fusnote 6041, 6085.

⁶⁰⁸⁷ V. dokazni predmet P04922; dokazni predmet 2D02000, par. 49.

⁶⁰⁸⁸ V. dokazni predmet 3D03815; dokazni predmet 3D03816; Prvostepena presuda, tom 1, par. 952, fusnota 2362 i dokazi koji se tamo navode. Konkretno, u dokaznom predmetu P00957, nakon što su identifikovani isti zadaci koje su naveli Praljak i Pretresno vijeće, kaže se sljedeće: "Zapovjednici bojni VP-e pri OZ u dnevnom izvršenju zadaća neposredno su podređeni Zapovjedniku OZ-e i izvršavaju sve zapovijedi koje se odnose na izvršenje vojno-policijskih zadaća, a sukladne su ovlastima i nadležnostima VP-e". Dokazni predmet P00957, str. 5.

⁶⁰⁸⁹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 944, 947, 952, fusnote 2347, 2362.

navedenog,⁶⁰⁹⁰ Žalbena vijeće takođe smatra neuvjerljivim Praljkeve argumente da Pretresno vijeće nije valjano definisalo obim ovlaštenja koja su zapovjednici brigada HVO-a vršili nad jedinicama Vojne policije i da je ocjena operativnog lanca komandovanja za svaki slučaj ponaosob od strane Pretresnog vijeća bila pogrešna. Praljak ne iznosi dovoljnu potkrepu da bi pokazao grešku.

1823. Najzad, u vezi s tim što Praljak tvrdi da se njegova odgovornost za zločine počinjene od strane Vojne policije nije mogla utvrditi budući da njeni "dnevni zadaci" – pa tako i obim ovlaštenja koja su vojni komandanti imali nad njima – nisu bili u dovoljnoj mjeri definisani,⁶⁰⁹¹ Žalbena vijeće podsjeća da je Praljak proglašen odgovornim i osuđen za zločine počinjene na osnovu odgovornosti po prvoj i trećoj kategoriji UZP-a.⁶⁰⁹² Dakle, to da su Praljak ili vojni komandanti HVO-a imali vlast nad svim jedinicama Vojne policije koje su počinile zločine u okviru ostvarivanja UZP-a nije neophodan element.⁶⁰⁹³ Svi navodi da je Pretresno vijeće zločine koje je počinila Vojna policija pogrešno pripisalo članovima UZP-a biće razmotreni prilikom razmatranja Praljkovih prigovora s tim u vezi. Praljkov argument se odbacuje.

1824. Ukratko, Žalbena vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je Vojna policija bila pod komandom zapovjednika OZ i brigada HVO-a u izvršavanju svojih "dnevnih zadataka". Njegova žalbena podosnova 37.1 se odbacuje.

(b) Komandna ovlaštenja Glavnog stožera nad KB-om (Praljkova podosnova 37.2)

(i) Argumenti strana u postupku

1825. Praljak tvrdi da Pretresno vijeće nije pravilno analiziralo dokaze kada je zaključilo da je KB potpadao pod vojni lanac komandovanja HVO-a i bio odgovoran Glavnom stožeru i da je tako pogrešno njemu pripisalo odgovornost za zločine koje je KB počinio.⁶⁰⁹⁴ Konkretno, Praljak tvrdi da, kada je zaključilo da je Mladen Naletilić zvani Tuta bio zapovjednik KB-a,⁶⁰⁹⁵ Pretresno vijeće: (1) nije uzelo u obzir da je Ivan Andabak "[i sam] priznao i potvrdio da je on u KB-u bio naredbodavac";⁶⁰⁹⁶ i (2) "nije uložilo nikakav napor" da utvrdi Andabakove funkcije u KB-u, te tako nije ni moglo potvrditi da je Naletilić bio zapovjednik KB-a.⁶⁰⁹⁷ On takođe tvrdi da su Naletilić

⁶⁰⁹⁰ V. gore, par. 1817, 1819.

⁶⁰⁹¹ V. gore, par. 1815.

⁶⁰⁹² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 630, 644.

⁶⁰⁹³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1050; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 165, 169; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 364, 410-412; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227.

⁶⁰⁹⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 371, 375-376. Praljak tvrdi da propust Pretresnog vijeća da pruži obrazloženje zahtijeva *de novo* preispitivanje dokaza od strane Žalbenog vijeća.. Praljkov žalbeni podnesak, par. 376.

⁶⁰⁹⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 817.

⁶⁰⁹⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01356.

⁶⁰⁹⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 369; Praljkova replika, par. 37.

i Andabak bili službenici Odjela obrane.⁶⁰⁹⁸ Praljak tvrdi: (1) da je Andabak izjavio da je KB bio odgovoran isključivo Bobanu;⁶⁰⁹⁹ (2) da je Pretresno vijeće uvažilo iskaz da je KB bio pod Bobanovom vlašću, ali je "trebalo iznijeti uvjerljivije razloge" u vezi s tim zašto je pridalo veću težinu tome da nije bilo Bobanovih naređenja KB-u;⁶¹⁰⁰ i (3) da problemi s KB-om nisu bili prijavljivani Glavnom stožeru nego Bobanu direktno.⁶¹⁰¹

1826. Praljak dalje tvrdi da dokumenti na koje se oslonilo Pretresno vijeće samo pokazuju da je KB učestvovao u nekim vojnim akcijama HVO-a, a ne da je bio integrisan u vojni lanac komandovanja HVO-a.⁶¹⁰² On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo jedno naređenje koje je on izdao budući da nema dokaza da je pomenuta jedinica, "ATG TUTA", bila povezana s "Naletilićem-Tutom".⁶¹⁰³ Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće izvelo neprimjerene zaključke na osnovu činjenice da je jedna jedinica ATG-a pod komandom Glavnog stožera bila formirana od pripadnika KB-a u decembru 1993., budući da to ne ukazuje ni na kakva ovlaštenja Glavnog stožera prije tog datuma ili na to da je sam KB ikada bio komandom Glavnog stožera.⁶¹⁰⁴ Najzad, Praljak tvrdi da zaključci Pretresnog vijeća da su pripadnici KB-a i antiterorističkih grupa učestvovali u "kriminalnom" ponašanju, da su imali ozbiljnih disciplinskih problema i često bili u sukobu s jedinicama HVO-a, ukazuju na to da KB nije bio integrisan u "regularne snage HVO-a",⁶¹⁰⁵ te da Glavni stožer nije imao potpunu kontrolu nad svim jedinicama HVO-a.⁶¹⁰⁶

1827. Tužilaštvo odgovara da Praljak ponavlja argumente koji su odbačeni na suđenju i da ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su KB i njegove antiterorističke grupe bili potčinjeni Praljku i Glavnom stožeru u lancu komandovanja HVO-a.⁶¹⁰⁷

(ii) Analiza

⁶⁰⁹⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 370, gdje se upućuje na dokazni predmet P00464. Praljak tvrdi da su "svi dokumenti" koje su napisali i potpisali Naletilić i Andabak na svojim funkcijama u KB-u bili napisani na papiru sa zaglavljem Odjela obrane i da su zapovjednici KB-a prepisku upućivali direktno Odjelu obrane. Praljkov žalbeni podnesak, par. 370, gdje se upućuje na dokazne predmete P01701, P02118, P02783, P03309, P01776.

⁶⁰⁹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 370, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01356.

⁶¹⁰⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 370-371, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 825.

⁶¹⁰¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 371, gdje se upućuje na dokazni predmet P05226.

⁶¹⁰² Praljkov žalbeni podnesak, par. 372, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 829, fusnota 1948.

⁶¹⁰³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 373, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 826. Praljak tvrdi da se to što se u naređenju pominje "ATG TUTA" nije odnosilo na "Tutin ATG", i da "ATG TUTA" nije navedena kao jedinica iz sastava KB-a. Praljkov žalbeni podnesak, par. 373, gdje se upućuje na dokazne predmete P04131, P07009.

⁶¹⁰⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 374, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 827.

⁶¹⁰⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 375, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 820.

⁶¹⁰⁶ Praljkova replika, par. 37.

⁶¹⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 67. Tužilaštvo dalje tvrdi da Praljak ne objašnjava kako je to što Pretresno vijeće nije moglo da utvrdi Andabakove precizne funkcije u KB-u učinilo njegove zaključke u vezi s komandom Glavnog stožera nad KB-om nerazumnim. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 67.

1828. U odjeljku Prvostepene presude koji se bavi strukturom oružanih snaga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Mladen Naletilić zvani Tuta bio zapovjednik KB-a i njegovih antiterorističkih grupa najmanje od 22. februara 1993. do 2. decembra 1993.⁶¹⁰⁸ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su KB i njegove antiterorističke grupe, pod komandom Naletilića, "bili raspoređeni u OZ, u skladu sa zapovijedima Glavnog stožera i [...] integrisani u opšti lanac komandovanja i bili direktno odgovorni Glavnom stožeru".⁶¹⁰⁹ Pretresno vijeće se oslonilo na: (1) Praljkovo naređenje od 12. avgusta 1993. kojim je izričito naredio Glavnom stožeru da preuzme direktnu komandu nad "ATG Tuta";⁶¹¹⁰ (2) naređenje od 23. decembra 1993., koje je izdao Ante Roso, tadašnji načelnik Glavnog stožera, kojim je iz jedinica KB-a formirana jedna jedinica ATG-a i stavljena pod komandu Glavnog stožera;⁶¹¹¹ te (3) više naređenja i izvještaja koji se odnose na raspoređivanje KB-a i njegovih antiterorističkih grupa u OZ Jugoistočna Hercegovina, naročito u Mostaru, od jula 1993. do najmanje januara 1994, i da je to raspoređivanje bilo izvršeno na osnovu naređenja načelnika Glavnog stožera.⁶¹¹² U odjeljku Prvostepene presude koji se konkretno bavi Praljkovim ovlaštenjima, Pretresno vijeće je podsjetilo da je on, najmanje od 12. avgusta 1993., imao direktna komandna ovlaštenja nad KB-om i antiterorističkim grupama.⁶¹¹³

1829. Što se tiče Praljkovih prigovora na to što se Pretresno vijeće oslonilo na gore pomenute dokaze,⁶¹¹⁴ Žalbeno vijeće, prije svega, nije uvjereno u njegovu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da se jedinica "ATG Tuta" o kojoj se govori u naređenju od 12. avgusta 1993. odnosila na KB i njegove antiterorističke grupe pod komandom Naletilića zvanog Tuta.⁶¹¹⁵ Ovaj prigovor se odbacuje.⁶¹¹⁶ Isto tako, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Praljkovu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na Rosino naređenje.⁶¹¹⁷ Naprotiv, razuman presuditelj o činjenicama mogao bi zaključiti da ovo naređenje, kojim je načelnik Glavnog stožera HVO-a prerasporedio pripadnike KB-a, pokazuje da je Glavni stožer imao ovlasti nad KB-om u to vrijeme. Praljak samo nudi svoje tumačenje dokaza i stoga ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da ovo naređenje koje je izdao Roso, u kombinaciji s drugim navedenim dokazima,⁶¹¹⁸ ide u prilog zaključku da je KB potpadao pod lanac komandovanja HVO-a. Nadalje, Praljak osporava zaključke Pretresnog vijeća tvrdeći da naređenja

⁶¹⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 817-818.

⁶¹⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 829.

⁶¹¹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 826, gdje se upućuje na dokazni predmet P04131.

⁶¹¹¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 827, gdje se upućuje na dokazne predmete P07315, P07377.

⁶¹¹² Prvostepena presuda, tom 1, par. 828, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03466, str. 2, P03128, P03260, P04499.

⁶¹¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 493. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 826.

⁶¹¹⁴ V. gore, par. 1826, 1828.

⁶¹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 826, 829.

⁶¹¹⁶ V. gore, par. 25.

⁶¹¹⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 374, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 827.

o raspoređivanju u periodu od jula 1993. do najmanje januara 1994. pokazuju samo da su KB i njegove antiterorističke grupe učestvovali u vojnim akcijama HVO-a. Međutim, Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je "taj raspored bio napravljen u skladu sa zapovijedima načelnika Glavnog stožera HVO-a", te da su ove jedinice, kada su bile raspoređene, stavljene pod nadležnost zapovjednika OZ.⁶¹¹⁹ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak samo nastoji ponuditi svoje tumačenje dokaza koje je Pretresno vijeće razmotrilo, a da pritom ne pokazuje grešku. Praljкови argumenti se stoga odbacuju.

1830. U vezi s Praljkovim prigovorom na zaključak Pretresnog vijeća da je Naletilić bio zapovjednik KB-a,⁶¹²⁰ Žalbeno vijeće ima u vidu da se Pretresno vijeće oslonilo na više dokaznih predmeta⁶¹²¹ koje je potpisao Mladen Naletilić – Tuta u svojstvu zapovjednika Kažnjeničke bojne i antiterorističkih grupa, ili koji su potpisani u njegovo ime i bili datirani u periodu od februara 1993. do decembra 1993.⁶¹²² Praljak ne osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na te dokaze.⁶¹²³ Nadalje, suprotno Praljkovoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije zanemarilo dokaze da je Andabak "[i sam] priznao i potvrdio da je on u KB-u bio naredbodavac".⁶¹²⁴ Naprotiv, Pretresno vijeće je razmotrilo dokazni predmet 4D01356,⁶¹²⁵ novinski članak na koji se poziva Praljak, u kojem se Andabak citira kako kaže: "Ja sam potpisivao naredbe, a Tuta je bio političar i idejna figura u Kažnjeničkoj bojni. Njegove smo vizije svi slijedili".⁶¹²⁶ Oslanjajući se, između ostalog, na ovaj dokazni predmet, Pretresno vijeće je uvažilo da je i Andabak vršio komandne odgovornosti u KB-u.⁶¹²⁷ U svjetlu gore navedenih dokaza, Žalbeno vijeće smatra da Praljak ne pokazuje da dokazni predmet 4D01536 dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je Naletilić bio zapovjednik KB-a.⁶¹²⁸ Isto tako, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Praljkovu tvrdnju da to što Pretresno vijeće nije

⁶¹¹⁸ V. gore, par. 1828.

⁶¹¹⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 828.

⁶¹²⁰ V. gore, par. 1825.

⁶¹²¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 817 i fusnota 1924.

⁶¹²² Dokazni predmet P01531; dokazni predmet P01701; dokazni predmet P02118; dokazni predmet P02783; dokazni predmet P03309; dokazni predmet P05432; dokazni predmet P06664; dokazni predmet P07009.

⁶¹²³ Žalbeno vijeće napominje da se na neke od tih dokaznih predmeta u kojima se Naletilić ili Tuta pominje kao zapovjednik KB-a poziva i sam Praljak u prilog svojim drugim argumentima koje iznosi u ovoj žalbenoj podnosni. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 370, 373, gdje se upućuje na dokazne predmete P01776, P07009.

⁶¹²⁴ *Contra* Praljkov žalbeni podnesak, par. 368, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01356. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 817, fusnota 1925.

⁶¹²⁵ Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1925.

⁶¹²⁶ Dokazni predmet 4D01356, str. 1.

⁶¹²⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 817, fusnota 1925. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće također razmotrilo dodatne dokaze svjedoka koji su izjavili da je Andabak bio zapovjednik KB-a, kao i činjenicu o kojoj je presuđeno da su Mario Hrkać i Andabak bili pod Naletilićevom komandom. Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1925.

⁶¹²⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 817.

moglo da precizno utvrdi Andabakove funkcije u KB-u dovodi u pitanje njegove zaključke.⁶¹²⁹ Praljкови argumenti se, stoga, odbacuju.

1831. U vezi s Praljkovom tvrdnjom da su i Naletilić i Andabak bili djelatnici Odjela obrane,⁶¹³⁰ Žalbeno vijeće prvo napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo i odbacilo argumente i dokaze o tome da je KB bio u nadležnosti Odjela obrane.⁶¹³¹ Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo većinu dokaza na koje se poziva Praljak,⁶¹³² uključujući potvrdu od 10. septembra 1992. koju je potpisao Stojić, u kojoj se navodi da je Naletilić bio "djelatnik" Odjela obrane.⁶¹³³ Nadalje, Pretresno vijeće je primijetilo, iz ovog dokaza na koji se poziva, da se Naletilić u više navrata dopisivao s predstojnikom Odjela obrane,⁶¹³⁴ i iz drugih dokaza, da je Stojić dvaput čestitao KB-u na vojnim operacijama,⁶¹³⁵ prije nego što je zaključilo da su "postojale strukturne i funkcionalne veze između Brune Stojića i Mladena Naletilića i njegovih ATG".⁶¹³⁶ Međutim, Pretresno vijeće je takođe smatralo da ne raspolaže "nijednim svjedočenjem niti naređenjem predstojnika Odjela obrane upućenim Mladenu Naletiliću, KB-u ili ATG u sastavu KB-a, koje bi mu omogućilo da zaključi da je Odjel obrane imao komandna ovlaštenja nad KB-om i ATG u sastavu KB-a, stavljenim pod zapovjedništvo Mladena Naletilića".⁶¹³⁷ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da – u onoj mjeri u kojoj on tvrdi da je Odjel obrane, a ne Glavni stožer, imao komandna ovlaštenja nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama – Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do zaključaka Pretresnog vijeća u tom pogledu. Njegov argument se odbacuje.

1832. Žalbeno vijeće dalje napominje da je Pretresno vijeće takođe uzelo u obzir dokaze da je KB bio pod nadležnošću Bobana, a ne Glavnog stožera,⁶¹³⁸ uključujući iste dokaze na koje se Praljak poziva u prilog svom argumentu u vezi s tim pitanjem.⁶¹³⁹ Konkretno, Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir sljedeće: (1) dokazni predmet 4D01356, u kojem se Andabak citira kako kaže da je

⁶¹²⁹ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1892 ("činjenica da jedan komandant vrši efektivnu kontrolu ne isključuje nužno mogućnost da efektivnu kontrolu vrši i neki drugi komandant").

⁶¹³⁰ V. gore, par. 1825.

⁶¹³¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 822, 830-835.

⁶¹³² Prvostepena presuda, tom 1, par. 833-834, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00464, P02118, P02783, P01701, P01776. Žalbeno vijeće napominje da drugi dokaz na koji se poziva Praljak, dokazni predmet P03309, samo pokazuje da je "Mladen Naletilić Tuta" poslao zahtjev iz "Odjela obrane". Dokazni predmet P03309, str. 1.

⁶¹³³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 833, gdje se upućuje na dokazni predmet P00464.

⁶¹³⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 834, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P02118, P02783, P01701, P01776.

⁶¹³⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 834, gdje se upućuje na dokazne predmete P03823, P05303.

⁶¹³⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 835. Žalbeno vijeće napominje da je u engleskom prijevodu Prvostepene presude došlo do tipografske greške, budući da se u originalnoj verziji na francuskom govori o "Mladenu Naletiliću", a ne o "Mladenu Stojiću".

⁶¹³⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 835.

⁶¹³⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 825, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 4D01356, P05226.

bio odgovoran "[i]sključivo Ministarstvu obrane RH, Gojku Šušku i Mati Bobanu";⁶¹⁴⁰ te (2) dokaze koje je iznijelo nekoliko svjedoka, uključujući Petkovića.⁶¹⁴¹ Pretresno vijeće je konstatovalo, međutim, da ne raspolaže "nijednim naređenjem Mate Bobana upućenim KB-u i ATG u sastavu KB-a, niti bilo kojim drugim dokumentom HVO-a koji bi mogao potvrditi da je Mate Boban rukovodio KB-om i ATG u sastavu KB-a."⁶¹⁴² Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nije dužno da podrobno izloži zašto je prihvatilo ili odbacilo neko konkretno svjedočenje i da pravo optuženog na obrazloženje u pravilu ne podrazumijeva detaljnu analizu vjerodostojnosti konkretnih svjedoka.⁶¹⁴³ Međutim, pretresno vijeće mora da navede razloge iz kojih je prihvatilo neko svjedočenje uprkos njegovim navodnim ili suštinskim nedosljednostima u slučajevima u kojima je to svjedočenje glavni dokaz na koji se vijeće oslonilo da bi optuženom izreklo osuđujuću presudu.⁶¹⁴⁴ Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da se, onda kada pretresno vijeće nije uputilo na dokaze koje je iznio neki svjedok, čak i ako se oni kose sa zaključkom pretresnog vijeća, treba pretpostaviti da je pretresno vijeće ocijenilo i odvagulo te dokaze, ali da je zaključilo da ga oni ne sprečavaju da donese svoje zaključke.⁶¹⁴⁵ Žalbeno vijeće se stoga uvjerilo da Pretresno vijeće nije bilo dužno da iznese "uvjerljivije razloge" u vezi s tim zašto se nije oslonilo na dokaze koji upućuju na zaključak da je KB bio pod nadležnošću Bobana.⁶¹⁴⁶ Praljkov argument se stoga odbacuje, budući da on ne pokazuje grešku.

1833. U vezi s Praljkovim argumentom da zaključci Pretresnog vijeća u vezi s ponašanjem pripadnika KB-a i antiterorističkih grupa pokazuju da Glavni stožer nije imao kontrolu nad tim jedinicama,⁶¹⁴⁷ Žalbeno vijeće smatra da on te zaključke ne stavlja u odgovarajući kontekst. Konkretno, ova tvrdnja zanemaruje to da je Pretresno vijeće: (1) uzelo u obzir da su Praljak i Željko Šiljeg intervenisali i smirili situaciju kada su "Tutini ljudi" napali zgradu Vojne policije u Prozoru u junu 1993.;⁶¹⁴⁸ i (2) kasnije diskutovalo o stavljanju KB-a i antiterorističkih grupa u vojni lanac komandovanja.⁶¹⁴⁹ Pretresno vijeće je stoga bilo svjesno problema s ponašanjem i nedostatka discipline u KB-u i antiterorističkim grupama, ali je ipak konstatovalo da su ove jedinice bile

⁶¹³⁹ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 370-371, gdje se upućuje na dokazne predmete 4D01356, P05226; gore, par. 1825.

⁶¹⁴⁰ Dokazni predmet 4D01356. V. Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1945, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01356.

⁶¹⁴¹ Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1945.

⁶¹⁴² Prvostepena presuda, tom 1, par. 825.

⁶¹⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133.

⁶¹⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 133; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 129, 134, 252; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 135, 202.

⁶¹⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁶¹⁴⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 131 (gdje se podsjeća da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja prilikom ocjenjivanja odgovarajuće težine i vjerodostojnosti koje će pridati dokazima).

⁶¹⁴⁷ V. gore, par. 1826.

⁶¹⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 820. Žalbeno vijeće napominje da je Željko Šiljeg u relevantno vrijeme bio zapovjednik OZ Sjeverozapadna Hercegovina. Prvostepena presuda, tom 1, par. 783, fusnota 1839.

integrisane u sveukupan vojni lanac komandovanja i bile odgovorne direktno Glavnom stožeru.⁶¹⁵⁰ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti tako, budući da on samo iznosi svoje sopstvene zaključke. Njegov argument se odbacuje.

1834. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je KB bio u lancu komandovanja HVO-a i pod komandnim ovlaštenjima Glavnog stožera. Praljkova žalbena podosnova 37.2 se stoga odbacuje.

(c) Zaključak

1835. Ukratko, Žalbeno vijeće odbacuje Praljkovu žalbenu podosnovu 37.

3. Navodne greške u vezi s Praljkovim funkcijama i ovlaštenjima (Praljkova osnova 38)

(a) Praljkovo de facto komandovanje prije 24. jula 1993. (Praljkova podosnova 38.1)

1836. Pretresno vijeće je zaključilo da je Praljak imao *de facto* komandna ovlaštenja nad jedinicama HVO-a i Vojne policije od jeseni 1992. do 24. jula 1993. i da je ta ovlaštenja vršio.⁶¹⁵¹ Prilikom donošenja tih zaključaka, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak rukovodio HVO-om time što je: (1) komandovao nekim operacijama; (2) izdavao naređenja jedinicama i primao izvještaje od zapovjednika na terenu; (3) predstavljao HVO u nastojanjima da se osnuje zajednička komanda s ABiH; te (4) komandovao nekim jedinicama Vojne policije.⁶¹⁵² Vijeće je takođe konstatovalo da je Praljak imao ulogu posrednika u smirivanju napetosti među raznim komponentama HVO-a i u sastavljanju Ultimatumu od 15. januara 1993.⁶¹⁵³

(i) Argumenti strana u postupku

1837. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao *de facto* komandna ovlaštenja nad HVO-om⁶¹⁵⁴ i nad jedinicama Vojne policije prije 24. jula 1993.⁶¹⁵⁵ Praljak tvrdi da, suprotno opservaciji Pretresnog vijeća, on nije priznao da je imao *de facto* ovlaštenja budući da je u svom svjedočenju rekao da je imao određenu vlast u pružanju pomoći na osnovu "svoje snage

⁶¹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 822-829.

⁶¹⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 829.

⁶¹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 472, 476, 482, 624. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 459 (Pretresno vijeće je primijetilo da ne raspolaže dokazima da je Praljak imao zvanične funkcije u HVO-u u periodu od sredine maja 1992. do 24. jula 1993.).

⁶¹⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 482. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 469-477.

⁶¹⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 482. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 475, 478-481.

⁶¹⁵⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 378-390.

⁶¹⁵⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 387, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 396-401.

uvjeravanja".⁶¹⁵⁶ On tvrdi da je prije juna 1993. u BiH odlazio nakratko i da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o tome da je on tamo išao uz saglasnost Alije Izetbegovića, kako bi smirio situaciju u cilju izbjegavanja sukoba.⁶¹⁵⁷ Praljak takođe tvrdi da je njegovo komandovanje jedinicama HVO-a u maju 1992. irelevantno, budući da su u to vrijeme u sastavu HVO-a bili Muslimani i Hrvati koji su se zajedno borili protiv JNA i snaga VRS-a.⁶¹⁵⁸

1838. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo i oslonilo se na dokaze koji ne idu u prilog zaključku do kojeg je došlo o njegovom *de facto* komandovanju.⁶¹⁵⁹ Konkretno, on tvrdi da dokumenti izdati u oktobru 1992. i februaru 1993. nisu bili naređenja, da ih nije izdao on i da on, iako jeste njihov sapotpisnik, nije imao nikakvu vlast, inače bi bilo nepotrebno da ih potpisuju i izdaju Stojić i Petković.⁶¹⁶⁰ Upućujući na jedno naređenje izdato u maju 1993., Praljak tvrdi da Petković nije naredio da se jedinica HVO-a u Ljubuškom prepotčini Praljku, nego je samo naredio da komandant te jedinice izvještava Praljka. Praljak dalje tvrdi da nema dokaza koji protivrječe njegovom svjedočenju da je na području Prozora bio nakratko u maju 1993. i njegovom objašnjenju sopstvene uloge u prijemu jedinice iz Ljubuškog.⁶¹⁶¹ Praljak takođe tvrdi da mu je izvještaj Tihomira Blaškića bio samo proslijeđen, budući da je bilo logično da on bude obaviješten o njegovom sadržaju i da je, ako jeste primio taj izvještaj, to bilo od Stojića, a ne od Blaškića.⁶¹⁶² On dalje tvrdi da nema dokaza o tome da je on imao bilo kakvu komandnu ulogu u operaciji Bokševica, budući da je, iako je bio imenovan za člana operativne komande, on "tamo bio samo kao običan vojnik".⁶¹⁶³

1839. Praljak takođe tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća o njegovom *de facto* komandovanju pogrešno zasnovan na: (1) događajima u Gornjem Vakufu u januaru 1993., budući da "je nemoguće" donijeti zaključak o njegovim ovlaštenjima iz tih događaja,⁶¹⁶⁴ i na (2) njegovoj ulozi posrednika, budući da Pretresno vijeće nije navelo nijedan razlog u vezi s tim zašto je ta uloga

⁶¹⁵⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 378, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 469, Slobodan Praljka, T. 43935, 43938 (26. avgust 2009.). Praljak takođe upućuje na svoj "moralni autoritet". Praljkov žalbeni podnesak, par. 379.

⁶¹⁵⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 379, gdje se upućuje, između ostalog, na Slobodana Praljka, T. 41873-41874 (23. juni 2009.), T. 43934-43935 (26. avgust 2009.), Safeta Idrizovića, T. 9602-9605, 9616-9618, 9627 (6. novembar 2006.), T. 9630-9638 (7. novembar 2006.), T. 9833-9834 (8. novembar 2006.).

⁶¹⁵⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 380. V. Praljкова replika, par. 31.

⁶¹⁵⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 379.

⁶¹⁶⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 381, gdje se upućuje na dokazne predmete 2D01335, 2D00195. Praljka tvrdi da je dokazni predmet 2D01335 bio odobrenje koje je Stojić izdao jednoj jedinici ABiH, dok je dokazni predmet 2D00195 bio dozvola koju je izdao Petković. Praljkov žalbeni podnesak, par. 381.

⁶¹⁶¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 382, gdje se upućuje na dokazni predmet P02526, Slobodan Praljka, T. 43934-43939 (26. avgust 2009.).

⁶¹⁶² Praljkov žalbeni podnesak, par. 383, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmet P01864.

⁶¹⁶³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 385, gdje se upućuje na dokazni predmet P03246, Slobodan Praljka, T. 40773 (26. maj 2009.). V. Praljкова replika, par. 30.

relevantna za zaključak o *de facto* komandovanju.⁶¹⁶⁵ Praljak takođe tvrdi da naređenja koja je on izdao u nastojanju da se osnuje zajednička komanda HVO-a i ABiH nisu nikada izvršena, tako da zajednička komanda nije nikada profunkcionisala. On dalje tvrdi da ova naređenja ne dokazuju njegova komandna ovlaštenja, nego da samo pokazuju njegov pokušaj da stabilizuje situaciju, da omogući Muslimanima i Hrvatima da i dalje sarađuju, te da se izbjegne sukob.⁶¹⁶⁶

1840. Prema Praljkovim riječima, zaključku Pretresnog vijeća o njegovom *de facto* komandovanju protivrječe zaključci koje je ono donijelo u vezi s njegovom ulogom u događajima prije 24. jula 1993.⁶¹⁶⁷ Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava budući da je efektivna kontrola neophodna kako bi se utvrdila *de facto* komandna ovlaštenja, te da je puki uticaj nedovoljan da se dokaže i jedno i drugo.⁶¹⁶⁸ On takođe tvrdi da je pogrešan zaključak Pretresnog vijeća zasnovan na izolovanim radnjama koje su bile ograničene u vremenskom i geografskom smislu i pogrešno su protumačene.⁶¹⁶⁹

1841. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća o Praljkovom *de facto* komandovanju bio razuman i da su dokazi pokazali da je on rukovodio HVO-om prije 24. jula 1993.⁶¹⁷⁰ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće imalo u vidu i odbacilo Praljkov argument da je on bio "običan vojnik" koji je davao 'savjete' samo na osnovu svog 'moralnog' autoriteta".⁶¹⁷¹ Tužilaštvo tvrdi da su Praljkova ovlaštenja bila utemeljena na njegovim visokim položajima, tj. položaju pomoćnika/zamjenika ministra obrane u činu brigadira HV-a, a zatim u činu general-bojnika, kao i na njegovim povlaštenim i trajnim vezama s najvišim rukovodstvom Hrvatske.⁶¹⁷² Tužilaštvo takođe odgovara da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je Praljak imao efektivnu kontrolu nad HVO-om prije nego što je postavljen za zapovjednika Glavnog stožera, te da – u svakom slučaju – doprinos UZP-u ne ovisi o efektivnoj kontroli.⁶¹⁷³

⁶¹⁶⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 384, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 462-468 (Praljkova osnova 42).

⁶¹⁶⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 388.

⁶¹⁶⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 386, gdje se upućuje na, između ostalog, Slobodana Praljka, T. 40466-40475 (20. maj 2009.), T. 40672-40676 (25. maj 2009.), T. 43289-43290 (17. avgust 2009.), dokazne predmete 3D00647, 1D00507, 2D00628, 4D00410, 3D03510, 3D00561/P01739, 3D00289, P01622, P01738, 1D02432, 3D02666, 3D02233. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 414-417 (22. mart 2017.).

⁶¹⁶⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 389.

⁶¹⁶⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 390, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 197.

⁶¹⁶⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 390.

⁶¹⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 51, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete 3D00424, P03516, str. 4, Zdenko Andabak, T. 51011 (17. mart 2010.). V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 50.

⁶¹⁷¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 51. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće odbacilo Praljkove argumente da on nije imao komandna ovlaštenja i da su njegova ovlaštenja bila ograničena na savjetodavnu ulogu i pomoć. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 53.

⁶¹⁷² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 51.

⁶¹⁷³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 54.

1842. Tužilaštvo dalje tvrdi da Praljak nastoji da iznova tumači dokaze, a da pritom ne pokazuje grešku.⁶¹⁷⁴ Konkretno, tužilaštvo tvrdi: (1) da naređenja koja je Praljak izdavao zajedno s drugim visokim rukovodiocima HVO-a pokazuju da je on blisko saradivao s visokim dužnosnicima HVO-a te da je, uprkos svom nezvaničnom statusu, "bio uvažavan kao neko ko raspolaže dovoljnim ovlaštenjima da može potpisivati važna naređenja"; (2) da je to da li su u maju 1992. u sastavu HVO-a bili Muslimani i Hrvati irelevantno, budući da je Praljak pokazao svoja ovlaštenja time što je komandovao snagama HVO-a; (3) da to da li je zajednička komanda ikada bila ostvarena ne utiče na zaključke Pretresnog vijeća o Praljkovim ovlaštenjima za izdavanje naređenja; (4) da je Blaškićev izvještaj potvrdio da su Praljkova ovlaštenja u okviru HVO-a bila prihvaćena, bez obzira na to ko je dotični izvještaj proslijedio; (5) da i Petkovićevo naređenje iz maja 1993. u vezi s raspoređivanjem jedinice HVO-a u Prozoru i njegovo imenovanje Praljka u operativnu komandu operacije Bokševica pokazuju da je Petković prihvatao Praljkova ovlaštenja nad snagama HVO-a; i (6) da je Praljkova uloga posrednika potvrdila njegova *de facto* ovlaštenja, budući da su njegove intervencije "uzimane ozbiljno".⁶¹⁷⁵

1843. Praljak replicira da je njegovo *de facto* komandovanje, kao važan faktor u njegovom doprinosu UZP-u, trebalo biti pravilno utvrđeno, što je iziskivalo zaključak o njegovoj efektivnoj kontroli.⁶¹⁷⁶

(ii) Analiza

1844. Žalbeno vijeće podsjeća da se Pretresno vijeće uvjerilo van razumne sumnje da je Praljak imao *de facto* komandna ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom od jeseni 1992. do 24. jula 1993., kada je postavljen za zapovjednika Glavnog stožera.⁶¹⁷⁷ U vezi s njegovim položajima i zvaničnim funkcijama tokom ovog perioda, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak bio pomoćnik ministra obrane, a zatim zamjenik ministra obrane Hrvatske približno od marta 1992. do 15. juna 1993., najprije u činu brigadira, a zatim general-bojnika HV-a.⁶¹⁷⁸ U vezi s njegovim funkcijama u HVO-u, Vijeće je konstatovalo da je Praljak bio komandant operativne grupe Jugoistočna Hercegovina od početka aprila 1992. do sredine maja 1992. Pretresno vijeće je

⁶¹⁷⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 52. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 50.

⁶¹⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 52.

⁶¹⁷⁶ Praljkova replika, par. 32.

⁶¹⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 459, 482.

⁶¹⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 457. Praljak je bio zapovjednik Glavnog stožera od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993. Prvostepena presuda, tom 4, par. 459.

primijetilo da nema dokaza koji pokazuju da je Praljak bio na zvaničnim funkcijama u HVO-u od sredine maja 1992. do 24. jula 1993.⁶¹⁷⁹

1845. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava time što je propustilo da utvrdi njegovu efektivnu kontrolu nad HVO-om prije 24. jula 1993. Žalbeno vijeće podsjeća da "mogućnost vršenja 'efektivne kontrole' nad izvršiocima zločina nije uslov za utvrđivanje odgovornosti za činjenje putem učestvovanja u UZP-u".⁶¹⁸⁰ Nadalje, Žalbeno vijeće je konstatovalo da je Praljak imao *de facto* komandna ovlaštenja, ali nije donijelo nijedan zaključak o njegovoj "efektivnoj kontroli" za period prije 24. jula 1993.⁶¹⁸¹ Iako je Pretresno vijeće Praljkova *de facto* ovlaštenja smatralo faktorom prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u,⁶¹⁸² Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Praljkov argument da je zaključak o "efektivnoj kontroli" bio ključan za utvrđivanje njegovih *de facto* ovlaštenja. Jedan faktor koji Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir kada je zaključilo da je Praljak značajno doprinio UZP-u bio je njegovo *de facto* komandovanje HVO-om i Vojnom policijom, o kojem svjedoči njegovo rukovođenje HVO-om putem, između ostalog, komandovanja nekim operacijama i izdavanja naređenja jedinicama i primanja izvještaja od zapovjednika na terenu.⁶¹⁸³ Stoga, budući da je Pretresno vijeće konstatovalo da su Praljkove radnje u tom pogledu doprinijele provođenju ZZP-a, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je njegova *de facto* komandna ovlaštenja smatralo faktorom prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u, bez ocjenjivanja njegove "efektivne kontrole".⁶¹⁸⁴ Praljkov argument se odbacuje.

1846. Prije razmatranja njegovih komandnih ovlaštenja prije 24. jula 1993., Pretresno vijeće je, kao preliminarno pitanje, napomenulo da Praljak, iako "priznaje svoju *de facto* vlast u BiH prije nego što je imenovan za zapovjednika Glavnog stožera, tvrdi da on nije imao komandna ovlaštenja nego vlast i ovlaštenja koja su se ograničavala na savjetodavnu ulogu i pomoć".⁶¹⁸⁵ Pretresno vijeće je zatim zaključilo da je Praljak bio prisutan u BiH uz HVO u dužim periodima prije 24. jula 1993., te je s tim kao s kontekstualnom informacijom pristupilo razmatranju dokaza o njegovim

⁶¹⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 459.

⁶¹⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1368. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227-228. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 988. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520.

⁶¹⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 482. Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 506 (gdje se konstatuje da je Praljak imao ovlaštenje za rukovođenje i komandovanje i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993.).

⁶¹⁸² V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 530, 545, 624.

⁶¹⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 482. V. gore, par. 1836, 1844; dolje, par. 1846-1852.

⁶¹⁸⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1368 ("Iako ne mora svaki položaj vlasti nužno da podrazumeva odgovornost nadređenog na osnovu člana 7(3) Statuta, to ne sprečava Pretresno veće da vlast optuženog nad neposrednim izvršiocima uzme u obzir pri izvođenju zaključka da on, na osnovu člana 7(1) Statuta, snosi odgovornost za učešće u UZP-u").

⁶¹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 469.

komandnim ovlaštenjima.⁶¹⁸⁶ Praljak tvrdi da nije priznao da je imao *de facto* vlast, nego samo da je imao "određeni autoritet [u pružanju] pomoć[i]".⁶¹⁸⁷ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da, kako opservacija Pretresnog vijeća u vezi s Praljkovim priznanjem nije bila osnova za zaključak Pretresnog vijeća o Praljkovoj *de facto* vlasti, Praljak ne pokazuje kako bi eventualno navodno pogrešno tumačenje njegovog svjedočenja u vezi s tim pitanjem uticalo na zaključak Pretresnog vijeća. Isto tako, Praljak ne objašnjava kako bi njegova tvrdnja da je prije jula 1993. išao u BiH s Izetbegovićevom saglasnošću i da smiri situaciju mogla uticati na zaključak o njegovoj *de facto* vlasti. U vezi s dužinom perioda tokom kojeg je bio prisutan u BiH prije jula 1993., Praljak se samo poziva na svoje svjedočenje da je u Prozoru bio "relativno kratak period".⁶¹⁸⁸ Žalbeno vijeće se stoga nije uvjerilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je napomenulo da je Praljak bio prisutan u BiH "tokom dužih perioda" i da je "redovno bio prisutan u OZ Jugoistočna Hercegovina i u opštini Prozor u periodu od oktobra do decembra 1992".⁶¹⁸⁹ Praljkovi argumenti se odbacuju.

1847. Praljak osporava oslanjanje Pretresnog vijeća na dokaze i njegovo tumačenje dokaza, kao i njegove zaključke koji su u osnovi nalaza o njegovoj *de facto* komandi. Pretresno vijeće je prvo primijetilo da je u maju 1992. Praljak komandovao snagama HVO-a koje su bile raspoređene na liniji fronta prema srpskim snagama.⁶¹⁹⁰ Praljak tvrdi da je to irelevantno,⁶¹⁹¹ ali ne objašnjava kako je činjenica da su u sastavu jedinica HVO-a bili i Hrvati i Muslimani mogla uticati na to što je Pretresno vijeće smatralo da njegovo komandovanje tim jedinicama pokazuje njegova ovlaštenja. Drugo, Pretresno vijeće je napomenulo da je Praljak izdavao naredjenja: (1) vojnim jedinicama HVO-a u oktobru 1992. i u februaru 1993., kojima je odobravao slobodno kretanje ljudstva u zonama pod kontrolom HVO-a,⁶¹⁹² i (2) snagama HVO-a na terenu, a naročito u vezi s izvođenjem operacija HVO-a u Gornjem Vakufu u januaru 1993.⁶¹⁹³ Žalbeno vijeće napominje da je "naređenje" izdato u oktobru 1992. označeno kao odobrenje i da su ga potpisali i Stojić i Praljak,⁶¹⁹⁴ a da je "naređenje" izdato u februaru 1993. dozvola za slobodno putovanje koju su potpisali i Petković i Praljak.⁶¹⁹⁵ Bez obzira na to da li su ti dokumenti bili naredjenja, odobrenja, ili dozvole, Žalbeno vijeće smatra da to kako su označeni ne dovodi u pitanje to što ih je Pretresno vijeće

⁶¹⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 470-471.

⁶¹⁸⁷ Slobodan Praljak, T. 43935 (26. avgust 2009.). V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 378, fusnota 891. Praljak je u svom svjedočenju rekao da je imao "određeni autoritet" i "imao određenu snagu uvjeravanja". Slobodan Praljak, T. 43938 (26. avgust 2009.).

⁶¹⁸⁸ Slobodan Praljak, T. 43934-43935 (26. avgust 2009.). V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 379, fusnota 893.

⁶¹⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 470.

⁶¹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 472.

⁶¹⁹¹ V. gore, par. 1837.

⁶¹⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 472, gdje se upućuje na dokazne predmete 2D01335, 2D00195.

⁶¹⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 472, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01172, P01202, P01162, str. 3, P01277.

⁶¹⁹⁴ Dokazni predmet 2D01335 (pod naslovom: "Odobrenje za nesmetan odlazak boraca na položaj Jajce").

⁶¹⁹⁵ Dokazni predmet 2D00195.

upotrijebilo kako bi pokazalo Praljkovu umiješanost i uticaj. Iz istog razloga, Praljkov argument da je to što je on sapotpisnik tih dokumenata pokazalo da on nije imao vlast nije uvjerljiv. Žalbeno vijeće takođe smatra da je neutemeljena Praljkova tvrdnja da je "nemoguće" zaključiti na osnovu operacija u Gornjem Vakufu da je on imao *de facto* komandu, budući da on samo upućuje na jednu drugu žalbenu osnovu, a ne objašnjava kako je Pretresno vijeće pogriješilo time što je uzelo u obzir naređenja koja je on izdavao u vezi s tim operacijama.⁶¹⁹⁶ Praljkovi argumenti se odbacuju.

1848. Pretresno vijeće je takođe smatralo da je Petković 26. maja 1993. naredio raspoređivanje snaga brigade iz Ljubuškog u Prozor i njihovo potčinjavanje Praljku na licu mjesta.⁶¹⁹⁷ Dokaz u prilog tom zaključku je dokazni predmet P02526, Petkovićevo naređenje u kojem se navodi da su snage jačine jedne čete trebale biti poslone u Prozor i da je komandir te čete odgovoran Praljku. Žalbeno vijeće takođe ima u vidu Praljkovo svjedočenje u kojem je izjavio da je u Prozoru bio samo kratko, negirao da Petkovićevo naređenje upućuje na to da je imao komandna ovlaštenja i objasnio da je bio u dobrim odnosima s ljudima iz Ljubuškog i da ih je trebalo uvjeravati da pomognu u Prozoru.⁶¹⁹⁸ Na osnovu dokaza na koje se pozivaju Pretresno vijeće i Praljak, čak i ako jedinica iz Ljubuškog nije bila potčinjena Praljku, činjenica da je njenom komandiru bilo naređeno da bude odgovoran Praljku mogla se razumno smatrati faktorom koji pokazuje da je on imao određenu vlast ili uticaj. Praljak samo osporava ovaj faktor pozivajući se na vlastito svjedočenje na suđenju koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir.⁶¹⁹⁹ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Praljak nudi vlastito tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje grešku. Nadalje, bez obzira na to da li je Praljkovo objašnjenje – da je imao samo "određeni autoritet [u pogledu] pomoći"⁶²⁰⁰ kada je riječ o jedinici iz Ljubuškog raspoređenoj u Prozor – utemeljeno ili nije, Žalbeno vijeće napominje da je zaključak Pretresnog vijeća o njegovim *de facto* komandnim ovlaštenjima prije 24. jula 1993. bio zasnovan na raznim dokazima.⁶²⁰¹ Dakle, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je bilo kakva moguća greška Pretresnog vijeća u vezi s Praljkovim ovlaštenjima nad jedinicom iz Ljubuškog koja je bila raspoređena u Prozor takva da je sveukupan zaključak Pretresnog vijeća pogrešan.

⁶¹⁹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 472; dokazni predmet P01172 (naređenje od 16. januara 1993. koje je izdao Praljak u vezi sa situacijom u Gornjem Vakufu i za dostavu osam višekratnih bacača granata); dokazni predmet P01202 (naređenje od 18. januara 1993. koje je izdao Praljak u vezi sa situacijom u Gornjem Vakufu i za dostavu pet višekratnih bacača granata); dokazni predmet 01162, str. 3 (izvještaj od 16. januara 1993. gdje se napominje da je Praljak uputio poruku neprijateljskim snagama da će "da će biti pregaženi ukoliko [...] ne budu prihvaćali odluke vlade HZ HB"); gore, par. 1839.

⁶¹⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 472.

⁶¹⁹⁸ Slobodan Praljak, T. 43934-43935 (26. avgust 2009.). Praljak je u svom svjedočenju rekao da je "trebao pomoć u njihovom primitku, u objašnjenju razloga dolaska, napuštanja svoje općine, pomoć Šiljegu u inkorporiranju toga u cijeli sustav zapovijedanja. Pomoć". Slobodan Praljak, T. 43936 (26. avgust 2009.). V. Slobodan Praljak, T. 43937-43939 (26. avgust 2009.).

⁶¹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 469, 472, fusnote 935, 943, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 43933-43935 (26. avgust 2009.).

⁶²⁰⁰ Slobodan Praljak, T. 43935 (26. avgust 2009.).

⁶²⁰¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 472-481.

1849. Praljak osporava to što je Pretresno vijeće uzelo u obzir Blaškićev izvještaj od 13. aprila 1993., tvrdeći da, "iako se čini da je taj dokument upućen dvjema osobama, završetak tog izvještaja ukazuje na to da je on, zapravo, bio upućen samo jednoj osobi".⁶²⁰² Taj izvještaj bio je upućen i Praljku i Stojiću,⁶²⁰³ ali Praljak tvrdi da je, zbog toga što na posljednjoj stranici tog izvještaja stoji: "1 x a/a",⁶²⁰⁴ njemu bila proslijeđena samo kopija izvještaja. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u ovaj argument, a bez obzira na to, Pretresno vijeće nije konstatovalo da je taj izvještaj bio upućen Praljku, nego da ga je on primio.⁶²⁰⁵ Isto tako, njegov argument o tome kako je primio taj izvještaj nije relevantan za ocjenu Pretresnog vijeća. Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da se izvještaj odnosio na posjetu oficira HV-a radi inspekcije snaga HVO-a u OZ Središnja Bosna, te da se u njemu napominje, između ostalog, da su oficiri išli u obilaskе i ocjenjivali stanje u zapovjedništvima brigada i bojni na osnovu njihovog stepena borbene gotovosti.⁶²⁰⁶ Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je izvještaj u vezi s ocjenom snaga HVO-a i njihove borbene gotovost koji je on primio, bez obzira na to da li je mu taj izvještaj bio upućen ili proslijeđen, smatralo pokazateljem njegovih komandnih ovlaštenja. Njegovi argumenti se odbacuju.

1850. Praljak takođe osporava opservaciju Pretresnog vijeća da je on, kao general-bojnik, bio u sastavu operativne komande operacije Bokševica na području Prozora početkom jula 1993.⁶²⁰⁷ Pretresno vijeće se oslonilo na dokazni predmet P03246, naređenje koje je u vezi s operacijom Bokševica izdao Petković, u kojem navodi Praljka kao člana ove operativne komande.⁶²⁰⁸ Jedini dokaz koji Praljak navodi u prilog svom argumentu da je on učestvovao u operaciji Bokševica "kao običan vojnik" jeste njegovo vlastito svjedočenje.⁶²⁰⁹ Iako se to konkretno ne odnosi na operaciju Bokševica, Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir Praljkov iskaz da je on "bio običan vojnik, bez konkretnog čina, ali da je imao moralni autoritet i ovlaštenja koja su se ograničavala na savjetodavnu ulogu i pomoć".⁶²¹⁰ Ipak, zaključak Pretresnog vijeća da je Praljak imao *de facto* komandna ovlaštenja može se potkrijepiti dokaznim predmetom P03246, koji bi razuman presuditelj o činjenicama mogao protumačiti kao da pokazuje da se smatralo da Praljak ima određeni autoritet i uticaj. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da je on bio u sastavu operativne komande u Bokševici.

⁶²⁰² Praljkov žalbeni podnesak, par. 383. V. gore, par. 1838; Prvostepena presuda, tom 4, par. 473.

⁶²⁰³ Dokazni predmet P01864, str. 1.

⁶²⁰⁴ Dokazni predmet P01864, str. 3.

⁶²⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 473.

⁶²⁰⁶ Dokazni predmet P01864, str. 1-2.

⁶²⁰⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 472; gore, par. 1838.

⁶²⁰⁸ Dokazni predmet P03246, str. 1. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 472, gdje se upućuje na dokazni predmet P03246, str. 1.

1851. Žalbeno vijeće takođe konstatuje da je Praljkova tvrdnja da Pretresno vijeće nije objasnilo relevantnost njegove uloge posrednika za njegovu *de facto* vlast neuvjerljiva.⁶²¹¹ Iz diskusije Pretresnog vijeća o njegovoj ulozi posrednika, koja je bila povezana sa smirivanjem napetosti između raznih komponenata HVO-a, proizlazi da su radnje koje je on preduzimao u okviru ove uloge pokazale da je on imao dovoljan uticaj i moć za provođenje promjena.⁶²¹² Isto tako, Žalbeno vijeće nije se uvjerilo u Praljkove argumente koji se odnose na to kako je Pretresno vijeće gledalo na zajedničku komandu koju je on pokušavao da osnuje.⁶²¹³ Pretresno vijeće je napomenulo da je Praljak izdavao naređenja u ime HVO-a s ciljem osnivanja zajedničke komande HVO-a i ABiH i da je on u svom svjedočenju rekao da je preuzeo na sebe da osnuje zajedničku komandu zbog haotične situacije.⁶²¹⁴ Žalbeno vijeće prvo smatra da Praljak ne potkrepljuje svoju tvrdnju da njegova naređenja "nisu nikada bila stvarno izvršena" budući da ne navodi nijedan dokaz za to. Drugo, bez obzira na to da li je zajednička komanda postala efektivna ili na Praljkovu namjeru za njeno osnivanje, njegovo učešće u tome može razumno potkrijepiti zaključak da je on vršio određenu vlast. Stoga Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je to uzelo u obzir kao faktor. Praljkovi argumenti se odbacuju. Budući da Praljak nije identifikovao nijednu protivrječnost između zaključaka Pretresnog vijeća o njegovim *de facto* komandnim ovlaštenjima i njegovoj ulozi u događajima⁶²¹⁵ i da ne pokazuje grešku u tumačenju njegovih postupaka od strane Pretresnog vijeća,⁶²¹⁶ njegovi ostali argumenti se takođe odbacuju.

1852. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao *de facto* komandna ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom prije 24. jula 1993. Praljkova žalbena podosnova 38.1 se stoga odbacuje.

(b) Praljkova komandna ovlaštenja i "efektivna kontrola" nad HVO-om od 24. jula 1993. (Praljkova podosnova 38.2)

(i) Argumenti strana u postupku

1853. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao komandna ovlaštenja i efektivnu kontrolu nad svim komponentama HVO-a u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra

⁶²⁰⁹ Slobodan Praljak, T. 40773 (26. maj 2009.) ("Bio sam, dakle, običan vojnik tog drugog dijela šestog mjeseca 1993. i kao običan vojnik, otišao sam na Bokševicu."). Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je Praljak službeno otpušten iz aktivne vojne službe u HV-u 15. juna 1993. Prvostepena presuda, tom 1, par. 716.

⁶²¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 478.

⁶²¹¹ V. gore, par. 1839.

⁶²¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 478-482.

⁶²¹³ V. gore, par. 1839.

⁶²¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 474.

⁶²¹⁵ V. gore, par. 1840.

⁶²¹⁶ V. gore, par. 1840.

1993.⁶²¹⁷ Praljak tvrdi da njegova ovlaštenja nad vojnim operacijama HVO-a nisu značila da je on imao efektivnu kontrolu nad svim komponentama HVO-a, naročito kada one nisu bile angažovane u vojnim operacijama.⁶²¹⁸ On takođe tvrdi da se samo mogao starati za ispravno funkcionisanje lanca komandovanja i vršiti svoju vlast samo u zoni u kojoj je bio prisutan.⁶²¹⁹ Praljak tvrdi da činjenica da je neka jedinica djelovala u okviru koji je postavio Glavni stožer, sama po sebi, ne dokazuje da je on imao efektivnu kontrolu nad tom jedinicom.⁶²²⁰ Praljak tvrdi da HVO nije imao jedinstven lanac komandovanja,⁶²²¹ niti lanac koji je ispravno funkcionisao.⁶²²² On tvrdi da naređenja Glavnog stožera nisu bila provođena,⁶²²³ da su se opštinske vlasti miješale u vojna naređenja;⁶²²⁴ te da su neke jedinice i pojedinci djelovali samostalno.⁶²²⁵

1854. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće bilo razumno u svojim zaključcima i upućuje na više njegovih zaključaka.⁶²²⁶ Tužilaštvo tvrdi da su se, suprotno Praljkovoj tvrdnji u vezi s HVO-om kada nije bio angažovan u vojnim operacijama, ovlaštenja Glavnog stožera za rukovođenje i komandovanje nad operativnim zonama i brigadama protezala mimo njihovih operacija na terenu.⁶²²⁷ Ono takođe tvrdi da su Praljkova naređenja pokazala njegova široka ovlaštenja, uključujući njegovu kontrolu u pogledu discipline.⁶²²⁸ U vezi s Praljkovim argumentima o lancu komandovanja, tužilaštvo tvrdi da on pokušava ponovo otvoriti raspravu o argumentima o kojima je već raspravljano na suđenju i da se poziva na dokaze koje je Pretresno vijeće razmotrilo, ne pokazujući pritom da su sveukupni zaključci Pretresnog vijeća bili nerazumni.⁶²²⁹ Tužilaštvo takođe

⁶²¹⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 391.

⁶²¹⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 392.

⁶²¹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 393.

⁶²²⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 395, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 209. Praljak po svemu sudeći tvrdi da su *de jure* ovlaštenja sama po sebi nedovoljna da dokažu efektivnu kontrolu. Praljkov žalbeni podnesak, par. 395.

⁶²²¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 394, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T. 41220-41221 (4. juni 2009.), dokazni predmeti P05772, str. 4, par. 8, 3D00793. V. Praljkova replika, par. 33.

⁶²²² Praljkov žalbeni podnesak, par. 394.

⁶²²³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 394, gdje se upućuje na dokazne predmete P03706, P04640, P06269, 3D01098.

⁶²²⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 394, gdje se upućuje na dokazni predmet P06454, str. 51, 67.

⁶²²⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 394, gdje se upućuje na dokazne predmete P04594, str. 4-5, 3D01169, 3D01178. Praljak takođe tvrdi da neke jedinice, odnosno KB, nisu bile integrisane u lanac komandovanja. Praljkov žalbeni podnesak, par. 394, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 370-376.

⁶²²⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 56. Tužilaštvo upućuje na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s centralnom misijom Glavnog stožera da komanduje oružanim snagama i vodi vojne operacije, direktnim ovlaštenjima Glavnog stožera nad četiri OZ, Praljkovim komandnim ovlaštenjima nad vodovima Vojne policije u sastavu brigada HVO-a i Praljkovim širokim ovlaštenjima nad administracijom i kontrolom HVO-a. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 56.

⁶²²⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 57. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razmotrilo slične Praljkove argumente na suđenju i razumno zaključilo drugačije. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 57.

⁶²²⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 57.

⁶²²⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 58.

tvrdi da je Praljak, bez obzira na to gdje se nalazio, izdavao naređenja direktno operativnim zonama i brigadama.⁶²³⁰

(ii) Analiza

1855. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak, kao zapovjednik Glavnog stožera, "u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993. imao komandna ovlaštenja i efektivnu kontrolu nad svim komponentama oružanih snaga HVO-a".⁶²³¹ Pretresno vijeće je do ovog zaključka došlo nakon što je razmotrilo razne aspekte Praljkovih ovlaštenja, uključujući njegovo provođenje discipline u HVO-u, njegovu neposrednu komandu nad vojnim operacijama, te naređenja koja je izdavao.⁶²³² Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak imao "*de jure i de facto* opštu administrativnu i rukovodnu vlast nad oružanim snagama HVO-a, konkretnije, ovlaštenja u domenu opšte organizacije oružanih snaga, kontrole i discipline u oružanim snagama HVO-a, veze u oružanim snagama HVO-a – između ostalog ovlaštenje za nabavljanje sredstava veze [...] – i obuke vojnika HVO-a".⁶²³³ Pored njegove direktne komande nad vojnim operacijama, Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je Praljak naredio da jedinice HVO-a budu raspoređene na terenu i spremne za borbu, te je naredio prestanak neprijateljstava, kao i prolaz međunarodnih organizacija i humanitarnih konvoja.⁶²³⁴

1856. Upućujući na to da je Pretresno vijeće podsjetilo da je primarna misija Glavnog stožera bila da komanduje oružanim snagama i upravlja vojnim operacijama,⁶²³⁵ Praljak tvrdi da njegova ovlaštenja da komanduje vojnim operacijama nisu jednaka "efektivnoj kontroli".⁶²³⁶ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak zanemaruje to da njegova ovlaštenja da upravlja vojnim operacijama nisu predstavljala jedinu osnovu za zaključak Pretresnog vijeća o njegovim komandnim ovlaštenjima i "efektivnoj kontroli".⁶²³⁷ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Praljak ne pokazuje grešku u tome što je Pretresno vijeće smatralo da su njegova ovlaštenja da komanduje vojnim operacijama HVO-a faktor koji ukazuje na njegovu "efektivnu kontrolu". Iz istih razloga, Žalbeno vijeće smatra neuvjerljivim Praljkov argument o njegovoj "efektivnoj kontroli" nad nekom konkretnom jedinicom

⁶²³⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 59. Tužilaštvo tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća o Praljkovoj efektivnoj kontroli i prisustvu na terenu dosljedan. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 59.

⁶²³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 506. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 459, 483-484, 624-625. Konkretno, oružane snage HVO-a uključivale su Vojnu policiju; međutim, Praljkovi argumenti u vezi s njegovom "efektivnom kontrolom" nad Vojnom policijom od 24. jula 1993. biće razmotreni dolje, u njegovoj žalbenoj podosnovi 38.3.

⁶²³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 495-505.

⁶²³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 495. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 496, 503, 506.

⁶²³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 503. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 504-505.

⁶²³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 483. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 747.

⁶²³⁶ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 392.

⁶²³⁷ V. gore, par. 1855.

zbog toga što je ta jedinica djelovala u okviru Glavnog stožera.⁶²³⁸ Praljkovi argumenti se stoga odbacuju.

1857. Prilikom donošenja zaključka o Praljkovim ovlaštenjima, Pretresno vijeće je smatralo da je "Praljak bio veoma prisutan na terenu radi obezbjeđivanja dobrog funkcionisanja lanca komandovanja i afirmisanja svoje vlasti".⁶²³⁹ Praljak, međutim, tvrdi da je to mogao činiti samo u zoni u kojoj se nalazio, te da činjenica da je morao ići na teren kako bi afirmisao svoju vlast potvrđuje da nije imao "efektivnu kontrolu". Međutim, Praljak ne potkrepljuje svoju tvrdnju da je njegova vlast bila ograničena na područje na kojem se nalazio. S tim u vezi, Žalbeno vijeće uzima u obzir više prilika u kojima je Pretresno vijeće imalo u vidu dokaze o naređenjima koja je Praljak izdao svim četirima operativnim zonama.⁶²⁴⁰ Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir činjenicu da je bilo slučajeva u kojima Praljkova naređenja nisu bila izvršena i da je bilo problema sa koordinacijom, ali je zaključilo da ove operativne teškoće nisu uticale na valjano funkcionisanje vojnog lanca komandovanja.⁶²⁴¹ Dakle, Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogrešno uzelo u obzir njegovo prisustvo na terenu kao pokazatelj njegove "efektivne kontrole".

1858. U vezi s Praljkovom tvrdnjom da HVO nije imao jedinstven lanac komandovanja dok je on bio na dužnosti zapovjednika Glavnog stožera, Žalbeno vijeće uzima u obzir dokaze na koje se on poziva.⁶²⁴² Praljak upućuje na: (1) svoje sopstveno svjedočenje o tome da "nije postojala samo [njegova] linija zapovijedanja" te da zapovjednici "ne bi poštivali tu liniju";⁶²⁴³ (2) izvještaj Željka Šiljega od 9. oktobra 1993., u kojem se napominje kako se "[d]ogađa [...] da se u GS HVO dostavljaju zapovijedi brigadama, a da zapovjedništvo OZ nije upoznato sa istima",⁶²⁴⁴ te da "svako ima svoju /neovisnu/ liniju zapovijedanja";⁶²⁴⁵ i (3) zaključke sa sastanka 7. novembra 1993. između "ZGS HVO" i zapovjednika zbornih područja i brigada među kojima i zaključak da se

⁶²³⁸ V. gore, par. 1853. Žalbeno vijeće smatra da Praljkovo oslanjanje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović i Kubura* nije od pomoći, budući da je u tom predmetu Žalbeno vijeće konstatovalo da činjenica da je neki odred učestvovao u borbenim operacijama u nekom konkretnom okviru ne dokazuje nužno efektivnu kontrolu, ali je dalje napomenulo da je odred održavao značajan stepen samostalnosti u raznim pitanjima. Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 209. Žalbeno vijeće napominje da Praljak ne tvrdi jasno, u ovoj žalbenoj osnovi, da je neka konkretna komponenta HVO-a djelovala sa značajnim stepenom samostalnosti. V. dolje, par. 1860 (gdje se razmatra Praljkov opšti argument da su neke jedinice djelovale samostalno).

⁶²³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 489.

⁶²⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 718-720 (gdje se razmatraju Praljkove izjave o geografskoj podjeli zadataka, te zaključak da je on izdavao naređenja četirima OZ i brigadama), 747, 750-751, tom 4, par. 486, 488, 496.

⁶²⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 489. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 790-796.

⁶²⁴² V. gore, par. 1853 i fusnota 6221.

⁶²⁴³ Slobodan Praljak, T. 41220 (4. juni 2009.). V. Slobodan Praljak, T. 41221 (4. juni 2009.). V. gore, fusnota 6221.

⁶²⁴⁴ Dokazni predmet P05772, str. 4, par. 6. V. gore, fusnota 6221.

⁶²⁴⁵ Dokazni predmet P05772, str. 4, par. 8. V. gore, fusnota 6221.

"[u]spostavi[...] jedn[a] i samo jedn[a] linij[a] zapovijedanja".⁶²⁴⁶ Žalbeno vijeće smatra da ovi dokazi ukazuju na jedan lanac komandovanja, ali da taj lanac nije uvijek bio poštovan.

1859. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, iako nije eksplicitno uputilo na dokaze na koje se Praljak sada poziva u svojoj diskusiji o lancu komandovanja HVO-a, uzelo u obzir dokaze da je: (1) Glavni stožer povremeno izdavao direktna naređenja brigadama, pukovnijama i bojnama, ne prosljeđujući ih kroz svaki ešalon u lancu komandovanja,⁶²⁴⁷ i da (2) u periodu od 1992. do početka 1994. u HVO-u nije postojao efektivni i lanac komandovanja,⁶²⁴⁸ ali ipak zaključilo da, imajući u vidu sve dokaze, operativni problemi nisu bili takvi da bi remetili dobro funkcionisanje lanca komandovanja od Glavnog stožera prema operativnim zonama, brigadama i nižim jedinicama.⁶²⁴⁹ Pretresno vijeće je stoga bilo svjesno teškoća koje su postojale u ovom lancu komandovanja. Bez obzira na to da li je bilo više lanaca komandovanja, Praljak ne osporava svoju vlast i komandu u klasičnom lancu komandovanja koji je počinjao u Glavnom stožeru.⁶²⁵⁰ U tom pogledu, Žalbeno vijeće podsjeća da "činjenica da jedan komandant vrši efektivnu kontrolu ne isključuje nužno mogućnost da efektivnu kontrolu vrši i neki drugi komandant".⁶²⁵¹ Praljkov argument se odbacuje.

1860. Praljak takođe tvrdi da HVO nije imao lanac komandovanja koji je pravilno funkcionisao. Iako dokazi na koje se poziva Praljak ukazuju na to da naređenja Glavnog stožera nisu uvijek bila provedena,⁶²⁵² Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir to da neka naređenja koja je izdao Praljak nisu bila provedena, ali podsjeća da je ono ipak zaključilo da je postojao lanac komandovanja koji je pravilno funkcionisao od Glavnog stožera prema operativnim zonama, brigadama i nižim jedinicama.⁶²⁵³ Nadalje, jedini dokaz na koji se Praljak poziva u prilog svojoj tvrdnji da su se opštinske vlasti miješale u vojna naređenja je, sam po sebi, nedovoljan da dovede u pitanje zaključke Pretresnog vijeća o lancu komandovanja.⁶²⁵⁴ Praljak takođe generalno tvrdi da su neke jedinice i pojedinci djelovali samostalno, međutim, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da dokazi

⁶²⁴⁶ Dokazni predmet 3D00793, str. 1. V. gore, fusnota 6221. Žalbeno vijeće napominje da verzija dokaznog predmeta 3D00793 na b/h/s-u ukazuje na to da "ZGS HVO" znači zapovjednik Glavnog stožera HVO-a.

⁶²⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 793, tom 4, par. 488.

⁶²⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 790.

⁶²⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 791, 796, tom 4, par. 489.

⁶²⁵⁰ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 791, tom 4, par. 488.

⁶²⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1892 (gdje se uzima u obzir da su postojala dva paralelna lanca komandovanja, v. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1890-1891).

⁶²⁵² V. dokazni predmet P03706; dokazni predmet P04640; dokazni predmet P06269; dokazni predmet 3D01098. V. takođe gore, fusnota 6223.

⁶²⁵³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 796, tom 4, par. 489, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03706. V. gore, par. 1858.

⁶²⁵⁴ V. dokazni predmet P06454, str. 51, 67. V. takođe gore, fusnota 6224.

na koje se on poziva⁶²⁵⁵ pokazuju da su te jedinice djelovale sa značajnim stepenom samostalnosti koji bi učinio pogrešnim zaključke Pretresnog vijeća da je postojao dobro funkcionirajući lanac komandovanja i da je Praljak vršio "efektivnu kontrolu" nad HVO-om. Stoga se Praljkovi argumenti u vezi s dobrim funkcionisanjem lanca komandovanja HVO-a odbacuju.

1861. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on imao ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje i "efektivnu kontrolu" nad svim komponentama HVO-a u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993. Praljkova žalbena podosnova 38.2 se stoga odbacuje.

(c) Praljkova komandna ovlaštenja i "efektivna kontrola" nad Vojnom policijom od 24. jula 1993. (Praljkova podosnova 38.3)

(i) Argumenti strana u postupku

1862. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao komandna ovlaštenja nad jedinicama Vojne policije pridodatim brigadama HVO-a.⁶²⁵⁶ Praljak tvrdi da, s obzirom na haotičnu situaciju i neorganizovanost HVO-a, njegova komandna ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom nisu bila obezbijeđena.⁶²⁵⁷ On tvrdi da je Vojna policija imala dvostruki lanac komandovanja, pri čemu je Uprava Vojne policije imala opštu i vrhovnu kontrolu,⁶²⁵⁸ te da je čak i tokom borbenih dejstava Vojna policija bila odgovorna načelniku Uprave Vojne policije.⁶²⁵⁹ Praljak tvrdi da je ovaj dvostruki lanac komandovanja narušavao njegova ovlaštenja.⁶²⁶⁰ On takođe tvrdi da su komandanti potčinjenih jedinica morali da obezbijede funkcionalne veze između Vojne policije i njene Uprave, pri čemu je potonja bila informisana o svim značajnim događajima. Praljak dalje tvrdi da mu Vojna policija nije automatski bila potčinjena, budući da je to potčinjavanje morala zatražiti Uprava Vojne policije.⁶²⁶¹ Praljak tvrdi da nije mogao samostalno donositi nikakve odluke u vezi s Vojnom policijom, izdavati naređenja direktno njenim jedinicama, ni sankcionisati njene

⁶²⁵⁵ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 394, gdje se upućuje na dokazne predmete P04594, str. 4-5 (gdje se napominje da su ATG i druge samostalne jedinice pravile veliki nered), 3D01169 (izvještaj Žarka Tole kojim se negira umiješanost u napad na Mostar), 3D01178 (Praljkov zahtjev u vezi s tim gdje se nalazi jedan pripadnik djelatne bojne iz sastava Brigade "Petar Krešimir IV"). Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze da su se pripadnici KB-a i antiterorističkih grupa upuštali u kriminalno ponašanje, da su imali teških disciplinskih problema i da su često bili u sukobu s HVO-om, ali je ipak zaključilo da su oni bili integrisani u sveukupni lanac komandovanja i bili direktno odgovorni Glavnom stožeru. Prvostepena presuda, tom 1, par. 820, 829. Žalbeno vijeće drugdje odbacuje Praljkove argumente u vezi s KB-om. V. gore, par. 1828-1834 (Praljkova žalbena podosnova 37.2).

⁶²⁵⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 396, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 490.

⁶²⁵⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 396, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 394.

⁶²⁵⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 397, 399, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 363.

⁶²⁵⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 397, gdje se upućuje na dokazne predmete P03950, P05497, P05731, P03762, P03934, 5D04394.

⁶²⁶⁰ Praljkova replika, par. 34. V. Praljkova replika, par. 35.

⁶²⁶¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 398, gdje se upućuje na dokazne predmete P03778, P03762.

pripadnike.⁶²⁶² Pozivajući se na načelo *in dubio pro reo*, Praljak tvrdi da, budući da je lanac komandovanja Vojne policije bio "nejasan",⁶²⁶³ Pretresno vijeće nije moglo zaključiti da je on imao efektivnu kontrolu nad Vojnom policijom.⁶²⁶⁴

1863. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Praljak imao komandna ovlaštenja nad Vojnom policijom koja je bila prepotčinjena HVO-u,⁶²⁶⁵ te da Praljkova ovlaštenja nisu bila narušena dvostrukim lancem komandovanja Vojne policije.⁶²⁶⁶ Tužilaštvo tvrdi da dokazi na koje se poziva Praljak – kako bi sugerisao da nije mogao donositi odluke u vezi s Vojnom policijom niti joj izdavati naređenja – potvrđuju njegova ovlaštenja.⁶²⁶⁷

1864. Praljak replicira da je Pretresno vijeće, budući da Glavni stožer nije imao kontrolu nad svim jedinicama HVO-a,⁶²⁶⁸ trebalo utvrditi, za svaki incident, njegovu efektivnu kontrolu nad jedinicama umiješanim u kriminalne aktivnosti.⁶²⁶⁹

(ii) Analiza

1865. Žalbeno vijeće podsjeća da je utvrđeno da je Praljak imao komandna ovlaštenja i "efektivnu kontrolu" nad HVO-om, uključujući i Vojnu policiju, u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993.⁶²⁷⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, "budući da su brigade HVO-a bile potčinjene zapovjedniku Glavnog stožera posredstvom OZ, Slobodan Praljak kao zapovjednik Glavnog stožera imao i komandna ovlaštenja nad vodovima Vojne policije pridodatim brigadama".⁶²⁷¹ U tom pogledu, Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da su jedinice Vojne policije imale dvostruki lanac komandovanja – bile su potčinjene zapovjedniku OZ u kojoj su djelovale ili zapovjednicima brigada u izvršavanju svojih "dnevni zadataka", a Upravi Vojne policije u drugim oblastima kao što su disciplina ili obuka".⁶²⁷² Pretresno vijeće je

⁶²⁶² Praljkov žalbeni podnesak, par. 399-400, gdje se upućuje na dokazne predmete P05376, P03829, 3D01202, 3D01192. Praljak tvrdi da činjenica da je on izdavao naređenja Vojnoj policiji ne znači sama po sebi da je on imao efektivnu kontrolu nad njom. Praljkova replika, par. 35.

⁶²⁶³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 401. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 974.

⁶²⁶⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 401. V. Praljkova replika, par. 34.

⁶²⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 60. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 63, gdje se upućuje na dokazni predmet P04125.

⁶²⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 61.

⁶²⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 62. Tužilaštvo takođe ukazuje na druge dokaze za koje tvrdi da potvrđuju Praljkova ovlaštenja nad Vojnom policijom. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 62, gdje se upućuje na dokazne predmete P05188, par. 3-4, P05104, par. 7.

⁶²⁶⁸ Praljak upućuje na svoje prigovore u vezi s KB-om i antiterorističkim grupama. Praljkova replika, par. 37, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 368-369, 375.

⁶²⁶⁹ Praljkova replika, par. 34, 37.

⁶²⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 506. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 459, 483-484, 624-625; gore, par. 1855, fusnota 6231.

⁶²⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 490. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 950.

⁶²⁷² Prvostepena presuda, tom 1, par. 945, 949-950, 952, 959, 961, 971, 973. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 946-948, 953, 962-966, 974; gore, par. 1812, 1817-1823. Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće

dalje zaključilo da "podjela odgovornosti između Uprave Vojne policije s jedne strane, i zapovjednika OZ s druge, nije bila tako jasna na terenu".⁶²⁷³

1866. Praljak prvo tvrdi da njegova komandna ovlaštenja nad Vojnom policijom nisu bila obezbijedena, ali se oslanja samo na svoj argument – da HVO nije imao lanac komandovanja koji je pravilno funkcionisao – iznesen u njegovoj žalbenoj podosnovi 38.2.⁶²⁷⁴ Nakon što je razmotrilo i odbacilo njegov prethodni argument,⁶²⁷⁵ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da njegova ovlaštenja nad Vojnom policijom "nisu bila obezbijedena". U vezi s Praljkovim argumentom da je trebalo utvrditi njegovu "efektivnu kontrolu" nad jedinicama HVO-a koje su bile umiješane u svaki zločinački incident, Žalbeno vijeće napominje da je ovaj argument po prvi put iznesen u njegovoj replici i da ne predstavlja kontraargument ni na jedan odgovor tužilaštva. Shodno tome, budući da tužilaštvo nije imalo priliku da se očituje o tom argumentu, Žalbeno vijeće ga neće dalje razmatrati.⁶²⁷⁶ Njegovi argumenti se odbacuju.

1867. Praljak takođe tvrdi da je dvostruki lanac komandovanja Vojne policije narušavao njegova ovlaštenja. Žalbeno vijeće prvo smatra da je Pretresno vijeće, u onoj mjeri u kojoj se Praljkov argument odnosi na postojanje dvostrukog lanca komandovanja, na to da su jedinice Vojne policije bile odgovorne Ćoriću i na održavanje veza između jedinica Vojne policije i Uprave Vojne policije, razmotrilo ove faktore u svojoj diskusiji o raspodjeli ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje Vojnom policijom.⁶²⁷⁷ Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da je Praljkova tvrdnja da je Uprava Vojne policije imala "opštu i vrhovnu kontrolu" nad Vojnom policijom potkrijepljena samo unakrsnim upućivanjem na njegovu žalbenu podosnovu 37.1, koju Žalbeno vijeće odbacuje drugdje.⁶²⁷⁸ Ipak, to da li je Uprava Vojne policije vršila ovlaštenja rukovođenja i komandovanja Vojnom policijom i morala biti obaviještena o značajnim događajima, samo po sebi, ne pokazuje da su ovlaštenja Praljka, kao zapovjednika Glavnog stožera, bila narušena. Žalbeno vijeće podsjeća na relevantan zaključak Pretresnog vijeća da je, "u krajnjoj instanci, Glavni stožer imao ovlaštenja nad

zaključilo da je neka jedinica Vojne policije, kada bi išla van svoje zone odgovornosti, bila dužna da se za svoje "dnevne aktivnosti" potčini jedinici u čijoj se zoni zatekla, odnosno zapovjedniku te OZ ili brigade. Prvostepena presuda, tom 1, par. 949.

⁶²⁷³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 971.

⁶²⁷⁴ V. gore, par. 1853, 1862.

⁶²⁷⁵ V. gore, par. 1860. V. takođe gore, par. 1858.

⁶²⁷⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 314; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 229; Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, fusnota 273.

⁶²⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 953, 959-964 (ovlaštenja načelnika Uprave Vojne policije u rukovođenju i komandovanju Vojnom policijom), 971, 974 (dvostruki lanac komandovanja). Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće neke od dokaza na koje se poziva Praljak razmotrilo u svojoj analizi komandne strukture Vojne policije. Prvostepena presuda, tom 1, par. 939 (dokazni predmeti P03762, P03778), 950 (dokazni predmet 5D04394), 962 (dokazni predmet P03762), 968-969 (dokazni predmet P03778), 971 (dokazni predmet P03762), 974 (dokazni predmet 5D04394), tom 4, par. 490 (dokazni predmeti P03934, 5D04394), 492 (dokazni predmet P03778).

⁶²⁷⁸ V. gore, par. 1814, 1820.

bojnama Vojne policije kad su one izvršavale svoje 'dnevne zadatke'".⁶²⁷⁹ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da ga dokazi na koje se pozvalo kako bi pokazalo da su jedinice Vojne policije bile potčinjene zapovjedniku brigade HVO-a u izvršavanju svojih "dnevni zadataka" ne sprečavaju da primi na znanje dokaze o ovlaštenjima Uprave Vojne policije za rukovođenje i komandovanje tim jedinicama u više oblasti.⁶²⁸⁰ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da su njegova komandna ovlaštenja nad Vojnom policijom bila narušena njenim dvostrukim lancem komandovanja.⁶²⁸¹ Stoga se njegov argument odbacuje.

1868. Nadalje, Praljak osporava svoju "efektivnu kontrolu" oslanjajući se na opservaciju Pretresnog vijeća da su "jedinice Vojne policije tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica djelovale u nejasnom lancu komandovanja i izvršavale zadatke za koje pri osnivanju nisu bile predviđene".⁶²⁸² Međutim, Žalbeno vijeće smatra da se ova opservacija Pretresnog vijeća mora razmatrati u kontekstu njegove ranije diskusije u vezi s lancem komandovanja Vojne policije. Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo: (1) da su jedinice Vojne policije bile odgovorne po dvostrukom lancu komandovanja;⁶²⁸³ (2) da "podjela odgovornosti između Uprave Vojne policije s jedne strane, i zapovjednika OZ s druge, nije bila tako jasna na terenu";⁶²⁸⁴ i (3) da je dvostruki lanac komandovanja dovodio do zabune među zapovjednicima jedinica Vojne policije, ali da su dvije reforme bile uvedene u julu i decembru 1993. kako bi se razjasnio ovaj lanac komandovanja.⁶²⁸⁵ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, upućivanjem na "nejasan lanac komandovanja", samo nastojalo da istakne konfuziju u pogledu odgovornosti koje su potpadale pod svaki lanac komandovanja. Ova konfuzija u pogledu odgovornosti ne dovodi u pitanje postojanje tih lanaca komandovanja ni *de jure* ovlaštenja koja je Praljak imao u lancu komandovanja HVO-a. Uzimajući u obzir da je Pretresno vijeće utvrdilo Praljkova *de jure* ovlaštenja i detaljno objasnilo njegovu *de facto* komandu nad HVO-om i Vojnom policijom, Žalbeno vijeće konstatuje da eventualna konfuzija na terenu ne dovodi nužno u pitanje Praljkovu "efektivnu kontrolu". Nadalje, Praljak ne upućuje ni na jedan potkrepljujući dokaz ili zaključke Pretresnog vijeća koji bi ukazivali na to da je postojala nesigurnost u pogledu njegovih ovlaštenja nad Vojnom policijom ili da zbog te

⁶²⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 950. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 952. V. takođe gore, par. 1812, fusnota 6082.

⁶²⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 952. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 961.

⁶²⁸¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1892 (gdje se diskutuje o tome da li su komandna ovlaštenja Vinka Pandurevića nad brigadom poništena od strane drugih kada su postojala dva paralelna lanca komandovanja, v. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1890-1891). V. Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 201. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Praljkov argument da to što je on izdavao naredjenja Vojnoj policiji samo po sebi ne znači da je imao "efektivnu kontrolu", budući da iz zaključaka Pretresnog vijeća jasno proizlazi da to nije bila jedina osnova za zaključak o njegovim komandnim ovlaštenjima i "efektivnoj kontroli". V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 506, 624.

⁶²⁸² Prvostepena presuda, tom 1, par. 974.

⁶²⁸³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 945, 949-950, 952, 959, 961, 971, 973.

⁶²⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 971. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 959-960.

nesigurnosti nije bilo izvršeno ijedno od njegovih naređenja. Dakle, Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, čak i ako se uzme u obzir "nejasan lanac komandovanja" Vojne policije, ne bi mogao zaključiti da je on vršio "efektivnu kontrolu" nad Vojnom policijom. Njegov argument se odbacuje.

1869. Kad je riječ o Praljkovim argumentima da mu Vojna policija nije bila automatski podređena, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste izložilo proceduru za prepotčinjavanje jedinica Vojne policije. Ova procedura je okončana izdavanjem naređenja Uprave Vojne policije za prepotčinjavanje.⁶²⁸⁶ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće smatra da Praljak ne objašnjava kako bi procedura za prepotčinjavanje jedinica Vojne policije uticala na zaključak Pretresnog vijeća da je on imao komandna ovlaštenja nad ovim jedinicama *kada su one bile pridodate brigadama HVO-a*.⁶²⁸⁷ Praljak takođe tvrdi da on nije mogao samostalno donijeti nijednu odluku u vezi s Vojnom policijom niti joj je mogao direktno izdavati naređenja. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir više naređenja koja je Praljak izdao u vezi s Vojnom policijom,⁶²⁸⁸ napominjući da je Praljak, kad god je situacija na terenu bila isuviše "ozbiljna", mogao direktno prepotčiniti jedinice Vojne policije,⁶²⁸⁹ te je zaključilo da "[i]zgleda da je načelnik Glavnog stožera ponekad čak direktno izdavao naređenja vodovima [Vojne policije]".⁶²⁹⁰ Dokazi na koje se poziva Praljak ne dovode u pitanje zaključke Pretresnog vijeća, budući da, u najboljem slučaju, neki od tih dokaznih predmeta samo pokazuju da su Praljkova naređenja u vezi s Vojnom policijom bila prosljeđivana posredstvom Ćorića.⁶²⁹¹ Konkretno, Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir neke od ovih dokaza kada je zaključilo da je Glavni stožer imao

⁶²⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 974.

⁶²⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 966. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da se ova procedura "izgleda [...] nije primjenjiva[la] kad je situacija bila previše 'ozbiljna'", te je navelo primjere kao što su Praljkovo naređenje za mobilizaciju svih resursa na određenim područjima, uključujući Vojnu policiju, koja je trebala biti stavljena pod komandu zapovjednika OZ Jugoistočna Hercegovina. Prvostepena presuda, tom 1, par. 967, gdje se upućuje na dokazni predmet P04125.

⁶²⁸⁷ V. gore, par. 1865.

⁶²⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 950, 961, 963, 967, fusnote 2355, 2407, tom 4, par. 476, 490-491.

⁶²⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 967, tom 4, par. 491. V. gore, fusnota 6286.

⁶²⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 950, gdje se upućuje na dokazni predmet 5D04394. Pretresno vijeće je isto tako smatralo da su dokazi pokazali da je Petković ponekad izdavao naređenja direktno vodovima Vojne policije. Prvostepena presuda, tom 4, par. 490. Međutim, dokazi na koje se poziva Pretresno vijeće pokazuju da su ta naređenja dolazila od Praljka, a ne od Petkovića, a primjeri koje je navelo Pretresno vijeće su naređenja koja je izdao Praljak. Prvostepena presuda, tom 4, par. 490, gdje se upućuje na dokazne predmete 5D04394, P03934, P05376, Slobodan Praljak, T. 43991, 43997 (27. avgust 2009.). Dakle, Žalbeno vijeće smatra da je upućivanje Pretresnog vijeća na Petkovića bilo tipografska greška.

⁶²⁹¹ V. dokazne predmete P05376 (uputstva od 25. septembra 1993. koja je Ćorić uputio zapovjedniku 6. bojne Vojne policije da izvrši vojno-policijske zadatke i u kojima se navodi da se, prema Praljkovom naređenju, moraju ispoštovati određeni kriterijumi), P03829 (naređenje od 30. jula 1993. koje je Praljak izdao Ćoriću tražeći informacije u vezi s pripadnicima Vojne policije koji su, između ostalog, zatočili i tukli vozače humanitarne pomoći), 3D01202 (naređenje od 21. avgusta 1993. koje je Praljak izdao operativnim zonama u kojem se kaže da vojni policajci trebaju izvršiti naređenje), 3D01192 (zahtjev Praljka Stojiću i Ćoriću da se izreknu disciplinske mjere zapovjedniku jedne jedinice Vojne policije).

konačnu vlast nad Vojnom policijom u izvršavanju njenih "dnevni zadataka",⁶²⁹² te da je Praljak povremeno izdavao naređenja direktno vodovima Vojne policije.⁶²⁹³ Uzimajući gore navedeno u obzir, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on mogao izdavati naređenja direktno jedinicama Vojne policije pridodatim brigadama HVO-a ili preduzimati mjere u vezi s njima.

1870. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao komandna ovlaštenja i "efektivnu kontrolu" nad Vojnom policijom. Praljkova žalbena osnova 38.3 se stoga odbacuje.

(d) Zaključak

1871. Ukratko, Žalbeno vijeće odbacuje Praljkovu žalbenu osnovu 38.

4. Navodne greške u vezi s Praljkovim značajnim doprinosom UZP-u (Praljkova osnova 40)

1872. Kako je napomenuto gore u tekstu,⁶²⁹⁴ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak doprinio UZP-u od januara 1993. do 9. novembra 1993.,⁶²⁹⁵ te da je njegov doprinos bio značajan.⁶²⁹⁶ Vijeće je zaključilo da je Praljak bio jedan od najvažnijih članova UZP-a budući da je kontrolisao HVO i Vojnu policiju i bio veza između Hrvatske i HZ(R) HB.⁶²⁹⁷ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Praljak koristio HVO, uključujući Vojnu policiju, za činjenje zločina koji su činili dio ZPP-a.⁶²⁹⁸ Vijeće je donijelo više zaključaka u vezi s Praljkovim doprinosima uključujući, između ostalog, to: (1) da je on donosio odluke u vezi s vojnim operacijama HVO-a i provodio ih putem lanca komandovanja;⁶²⁹⁹ (2) da je bio "posrednik između Hrvatske i vlasti HVO-a [i] [n]a taj način [...] učestvovao u prosljeđivanju instrukcija i politike Hrvatske u HZ(R) HB i obrnuto, te omogućio dobijanje vojne i logističke podrške Republike Hrvatske za HVO";⁶³⁰⁰ (3) da je učestvovao u planiranju više vojnih operacija HVO-a, odnosno operacija u Prozoru i Mostaru u ljeto 1993. i u Varešu u oktobru 1993.;⁶³⁰¹ i (4) da uprkos svojim ovlaštenjima nije uložio ozbiljnije napore kako bi HVO i Vojna policija prestali činiti zločine.⁶³⁰²

⁶²⁹² Prvostepena presuda, tom 1, par. 950, fusnota 2355, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03829.

⁶²⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 490, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P05376. V. gore, fusnota 6290.

⁶²⁹⁴ V. gore, par. 1808.

⁶²⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1228, 1230.

⁶²⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶²⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶²⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶²⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624.

⁶³⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624.

⁶³⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶³⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 626.

(a) Da li je Praljkov doprinos UZP-u bio pravilno utvrđen (Praljkova podosnova 40.1 djelimično)

1873. Praljak tvrdi da Pretresno vijeće nije jasno i nedvosmisleno utvrdilo njegov doprinos UZP-u.⁶³⁰³ On tvrdi da je Pretresno vijeće bilo dužno da konkretno definiše za koje od njegovih radnji je smatralo da predstavljaju značajan doprinos.⁶³⁰⁴ Konkretno, Praljak tvrdi da se Pretresno vijeće zadovoljilo time što je reklo da je on koristio HVO i Vojnu policiju za činjenje zločina. Praljak tvrdi da je ovaj zaključak isuviše nejasan da bi ga on mogao osporiti budući da Pretresno vijeće nije uputilo ni na jedan dokaz i nije preciziralo period, geografski okvir ni zločine na koje se taj zaključak odnosi.⁶³⁰⁵ On dalje tvrdi da ovaj zaključak protivrječi drugim zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom posrednika između Hrvatske i HZ(R) HB i njegovom ulogom u tim zločinima.⁶³⁰⁶

1874. Tužilaštvo odgovara da izričiti zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da je ono jasno utvrdilo Praljkove doprinose na način koji je dobro utemeljen na dokazima.⁶³⁰⁷ Tužilaštvo tvrdi da Praljak ignoriše analizu Pretresnog vijeća⁶³⁰⁸ i da ne objašnjava svoju tvrdnju o protivrječnim zaključcima.⁶³⁰⁹

1875. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, prilikom donošenja zaključka da je Praljkov doprinos provođenju ZZP-a bio značajan,⁶³¹⁰ iznijelo detaljnu analizu o njegovim raznim ovlaštenjima, vlasti i kontroli nad HVO-om i Vojnom policijom,⁶³¹¹ prije nego što je diskutovalo o njegovoj odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a u vezi sa zločinima počinjenim u konkretnim opštinama i zatočeničkim centrima, njegovom negiranju počinjenih zločina i propustu da spriječi ili kazni zločine, kao i njegovoj ulozi posrednika između Hrvatske i HZ(R) HB.⁶³¹² Konkretno, u svojim zaključnim paragrafima o njegovoj odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak: (1) kontrolisao HVO i Vojnu policiju;⁶³¹³ (2) koristio HVO i Vojnu policiju za činjenje zločina koji su činili dio ZZP-a i da su se njihovi postupci mogli pripisati njemu;⁶³¹⁴ i (3) bio posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB, prosljeđujući uputstva i

⁶³⁰³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 419, 424. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 421-422.

⁶³⁰⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 422. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 423.

⁶³⁰⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 419, 423; Praljkova replika, par. 42.

⁶³⁰⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 420.

⁶³⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 69. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 68. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 430-438 (22. mart 2017.).

⁶³⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 68-69. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 429-431 (22. mart 2017.). Tužilaštvo takođe tvrdi da je Praljkova tvrdnja da je bio primoran da nagađa neodrživa. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 69.

⁶³⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 70.

⁶³¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶³¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 457-511.

⁶³¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 512-623.

⁶³¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624, 628. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 472-506.

⁶³¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624, 628. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1220, 1228, 1230, 1232.

politike Hrvatske u HZ(R) HB i obrnuto, te je omogućio da HVO dobije vojnu i logističku podršku od Hrvatske.⁶³¹⁵ Konkretno, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Praljak učestvovao u planiranju vojnih operacija HVO-a u opštinama Prozor, Mostar i Vareš,⁶³¹⁶ te da nije uložio ozbiljnije napore kako bi HVO i Vojna policija prestali činiti zločine.⁶³¹⁷ Stoga, Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće jasno izrazilo za koje je Praljkovo ponašanje smatralo da predstavlja značajan doprinos. Praljak ne pokazuje da su ovi zaključci bili nejasni ili dvosmisleni. Njegov argument se odbacuje.

1876. U vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Praljak koristio HVO i Vojnu policiju za počinjenje zločina, Žalbeno vijeće podsjeća da je odbacilo većinu Praljkovih prigovora – u okviru drugih žalbenih osnova – na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom kontrolom i vlašću nad pripadnicima HVO-a koji su počinili zločine u skladu sa ZZP-om,⁶³¹⁸ te u vezi s njegovim znanjem o njihovim zločinima.⁶³¹⁹ Konkretnije, Pretresno vijeće je jasno konstatovalo sljedeće: (1) da je Praljak planirao i upravljao vojnim operacijama tokom kojih su HVO i Vojna policija počinili zločine koji su bili dio ZZP-a;⁶³²⁰ (2) da su "za ostvarivanje raznih aspekata zajedničkog zločinačkog cilja bili [...] korišteni mehanizmi, strukture i pripadnici HVO-a";⁶³²¹ i (3) da je u vršenju svojih *de jure* i *de facto* ovlaštenja Praljak koristio pripadnike i strukture HVO-a za počinjenje zločina koji su bili dio ZZP-a.⁶³²² Uzimajući u obzir diskusiju Pretresnog vijeća i zaključke o zločinima počinjenim u skladu s UZP-om, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Praljkov argument da je zaključak da je "on koristio HVO i Vojnu policiju" bio "isuviše nejasan".⁶³²³ Žalbeno vijeće dalje smatra Praljkovu tvrdnju o protivrječnim zaključcima nepotkrepljenom, budući da on ne navodi konkretno nijedan nalaz koji bi pobio dotični zaključak Pretresnog vijeća, a kamoli da identifikuje protivrječnost. Pored toga, Praljak ne pokazuje da se "Pretresno vijeće zadovoljilo time što je reklo da je on koristio HVO i Vojnu policiju za činjenje zločina", budući da je zaključak da je on u značajnoj mjeri doprinio UZP-u bio zasnovan na nekoliko faktora.⁶³²⁴ Praljkovi argumenti se odbacuju i stoga se njegova žalbena podosnova 40.1 djelimično odbacuje.

⁶³¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624, 628. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 515-545.

⁶³¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 563-598, 624.

⁶³¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 617-623, 626.

⁶³¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 469-511. V. gore, par. 1824, 1834, 1852, 1861, 1870.

⁶³¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 625, 628. V. dolje, par. 1928-1929, 1933, 1954-1956, 1963-1967, 1970, 2008-2026, 2042-2047, 2050-2052, 2059-2062, 2072-2082.

⁶³²⁰ V. gore, par. 1808, 1875.

⁶³²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232.

⁶³²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232.

⁶³²³ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 419.

⁶³²⁴ V. gore, par. 1808, 1875.

(b) Da li je Praljkovo učešće u vojnim operacijama predstavljalo značajan doprinos i ostvarivalo UZP (Praljkove podosnove 40.2, 40.3 i 40.7)

1877. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je iz njegovog učešća u vojnim operacijama zaključilo da je on doprinio konkretnim zločinima.⁶³²⁵ Praljak tvrdi da je njegovo učestvovanje u vojnim operacijama u Gornjem Vakufu i Prozoru nedovoljno za zaključak da je cilj njegovog ponašanja bilo ostvarivanje ZZP-a.⁶³²⁶ Konkretno, on tvrdi da je cilj njegovih aktivnosti u Gornjem Vakufu bio smirivanje situacije i da Pretresno vijeće nije objasnilo kako su te aktivnosti povezane sa zločinima.⁶³²⁷ U vezi s Prozorom, Praljak tvrdi da je on bio zapovjednik Glavnog stožera, dakle da je "[bilo] prirodno i logično da je bio uključen u vojne operacije HVO-a".⁶³²⁸ Praljak takođe tvrdi da se Pretresno vijeće: (1) zadovoljilo njegovim funkcijama kako bi ga osudilo, a da pritom nije utvrdilo da su njegova djela u vezi s Mostarom činila značajan doprinos;⁶³²⁹ te da je (2) donijelo nejasne i protivrječne zaključke u vezi s njegovim učešćem u operacijama u Varešu.⁶³³⁰

1878. Praljak dalje tvrdi da "[n]ema nikakve sumnje da je [on] učestvovao u planiranju/rukovođenju mnogim vojnim akcijama"⁶³³¹ u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993., budući da je to bilo u okviru obavljanja njegovih funkcija.⁶³³² On tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je njegove pozitivne radnje kojima je cilj bio sprečavanje zločina smatralo doprinosom tim zločinima.⁶³³³ Praljak dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo nikakvu vezu između njegovih radnji i ZZP-a, te da stoga nije ustanovilo da je on djelovao u cilju ostvarivanja UZP-a.⁶³³⁴ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je doprinos pojedinačnim zločinima takođe predstavljao doprinos ZZP-u.⁶³³⁵

1879. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi da je Praljak dao doprinos svakom krivičnom djelu koje je činilo dio UZP-a. Tužilaštvo takođe odgovara da se Pretresno vijeće ispravno oslonilo na Praljkove doprinose zločinima počinjenim tokom operacija u Gornjem

⁶³²⁵ Praljkov žalbeni podnesak, naslovi ispred par. 425.

⁶³²⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 426-427.

⁶³²⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 426, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 462-466 (Praljkova osnova 42). V. takođe Praljkova replika, par. 44.

⁶³²⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 427.

⁶³²⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 428, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 482, 484-488 (Praljkova osnova 44.1). U replici, Praljak tvrdi da bi Pretresno vijeće "osudilo bilo koju osobu na [njegovom] položaju, bez obzira na njene konkretne individualne postupke i namjere". Praljkova replika, par. 43.

⁶³³⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 429, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 61, 524.

⁶³³¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 430.

⁶³³² Praljkov žalbeni podnesak, par. 430-431. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 394 (22. mart 2017.).

⁶³³³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 431, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 574, 600, 602, 608-609, 611-613. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 394 (22. mart 2017.).

⁶³³⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 434. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 433.

⁶³³⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 432-433. Praljak tvrdi da "doprinos konkretnim zločinima predstavlja pomaganje i podržavanje". Praljkov žalbeni podnesak, par. 433.

Vakufu, Prozoru, Mostaru i Varešu kako bi zaključilo da je on dao značajan doprinos ZZP-u.⁶³³⁶ Tužilaštvo takođe tvrdi da Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je njegovo lično učešće u tim vojnim operacijama bilo usmjereno ka ostvarivanju ZZP-a.⁶³³⁷ Ono tvrdi da Praljak nije osuđen za obavljanje svojih profesionalnih funkcija ili angažovanje u legitimnim vojnim operacijama,⁶³³⁸ te da on pogrešno tumači "takozvane 'pozitivne radnje'".⁶³³⁹

1880. U vezi s Praljkovim argumentima koji se odnose na vezu između njegovih djela i ZZP-a, Žalbeno vijeće podsjeća da *actus reus* za odgovornost na osnovu prve kategorije UZP-a jeste učestvovanje optuženog u zajedničkom zločinačkom planu koje može biti u vidu pomaganja ili davanja doprinosa realizaciji tog plana,⁶³⁴⁰ te da je taj doprinos zločinima značajan.⁶³⁴¹ U tom pogledu, nije sporno da radnje optuženog moraju biti na neki način usmjerene ka ostvarivanju zajedničkog zločinačkog plana UZP-a,⁶³⁴² što predstavlja ključni faktor prilikom utvrđivanja da li je opšti doprinos UZP-u bio značajan. U Praljkovom slučaju, Pretresno vijeće je zaključilo da "dokazi pokazuju van razumne sumnje" da je njegov doprinos provođenju ZZP-a bio značajan.⁶³⁴³ Stoga, budući da je konstatovalo da je Praljak značajnoj doprinio UZP-u, Žalbeno vijeće konstatuje da nije bilo neophodno da Pretresno vijeće izričito zaključi da je njegov doprinos ostvarivao ZZP, budući da je to, u najmanju ruku, implicitno. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da je Praljkov argument u vezi s navodnim propustom da se utvrdi da su njegova djela ostvarivala ZZP neuvjerljiv.

1881. U vezi s Praljkovom tvrdnjom da doprinos zločinima ne predstavlja automatski doprinos ZZP-u,⁶³⁴⁴ Žalbeno vijeće konstatuje da ništa nije sprečavalo Pretresno vijeće da Praljkovu umiješanost u počinjenje zločina smatra doprinosom UZP-u. Konkretno, "[o]no što se traži jeste da je [optuženi] dobrovoljno učestvovao u barem jednom aspektu" zajedničkog zločinačkog cilja.⁶³⁴⁵

⁶³³⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 79.

⁶³³⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 80.

⁶³³⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 80.

⁶³³⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 81. Tužilaštvo ističe, između ostalog, da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da Praljkovo ponašanje u vezi sa zatvorom u Gabeli i zatvorom u Dretelju nije predstavljalo istinski napor da se loši uslovi poprave. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 81.

⁶³⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1615; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 64; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227(iii).

⁶³⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 706; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

⁶³⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378, 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1445; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695 ("Dovoljno je da optuženi 'izvrši djela koja su na neki način usmjerena [ka] sprovođenju' UZP-a u smislu da pruži značajan doprinos počinjenju krivičnih djela obuhvaćenih UZP-om").

⁶³⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶³⁴⁴ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 433.

⁶³⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1510; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 119; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 196.

Tvrdeći samo da to nije automatski,⁶³⁴⁶ Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su njegova umiješanost u počinjenje zločina – i njegovo korištenje HVO-a i Vojne policije za počinjenje zločina – ostvarivali ZZP i predstavljali značajan doprinos UZP-u. Praljkovi argumenti se odbacuju.

1882. Kada je riječ o Praljkovoj umiješanosti u operacije u Prozoru, on samo tvrdi da je na osnovu njegovog položaja bilo "prirodno i logično" da je bio umiješan u njih. Žalbeno vijeće podsjeća da, pod uslovom da optuženi dijeli namjeru za ostvarivanje zajedničkog cilja kriminalnim sredstvima, "[u]češće [u UZP-u] samo za sebe ne mora da bude kriminalno, sve dok optuženi vrši djela koja na neki način doprinose realizaciji zajedničkog cilja UZP-a",⁶³⁴⁷ a "činjenica da se [...] učestvovanje [optuženog] svodilo samo na 'rutinske dužnosti' optuženog ne oslobađa krivice".⁶³⁴⁸ Stoga, bez obzira na to da li je bilo "prirodno" da Praljak bude umiješan u planiranje ili usmjeravanje vojnih operacija u Prozoru, to ga ne oslobađa krivice. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Praljak nije pokazao da njegova umiješanost u operacije u Prozoru "sama po sebi ne pokazuje njegov doprinos UZP-u",⁶³⁴⁹ te da on nije pokazao nikakvu grešku Pretresnog vijeća u tom pogledu. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da su Praljkovi argumenti u vezi s Gornjim Vakufom i Mostarom potkrijepljeni samo unakrsnim upućivanjem na njegove žalbene osnove 42 i 44, a ti se argumenti razmatraju i odbacuju dolje u tekstu.⁶³⁵⁰ Na istoj osnovi, Praljkov opšti argument da je njegovo učestvovanje u vojnim operacijama bilo u okviru obavljanja njegovih profesionalnih funkcija takođe se odbacuje. Nadalje, Žalbeno vijeće takođe odbacuje, kao nepotkrijepljen, Praljkov argument u vezi s operacijama u Varešu budući da on ne pokazuje nikakvu protivrječnost između odjeljaka Prvostepene presude na koje se poziva.⁶³⁵¹

1883. U vezi s Praljkovim argumentom da je Pretresno njegove "pozitivne radnje" pogrešno smatralo doprinosima počinjenim zločinima, Žalbeno vijeće konstatuje da on pogrešno tumači ocjenu Pretresnog vijeća o tim "pozitivnim radnjama". Pretresno vijeće je, u stvari, zaključilo da Praljak "nije uložio ozbiljnije napore kako bi [HVO i Vojna policija] prestali činiti zločine".⁶³⁵² Konkretno, Pretresno vijeće je: (1) smatralo da je Praljak 17. avgusta 1993. izdao naređenje

⁶³⁴⁶ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 433. U onoj mjeri u kojoj Praljak tvrdi da se mora utvrditi njegova namjera da ostvari ZZP, Žalbeno vijeće to odbacuje u odjeljku o njegovoj *mens rea*. V. dolje, par. 1918, 1921, 1944.

⁶³⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696.

⁶³⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1615, 1666.

⁶³⁴⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 427.

⁶³⁵⁰ V. dolje, par. 1949, 1954, 1988.

⁶³⁵¹ V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 429, upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 61, 524, Praljkov žalbeni podnesak, par. 499, 503-515 (Praljkova osnova 45.1).

⁶³⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 626.

komandnom mjestu u Prozoru u kojem se kaže da se svi zatočenici koji se koriste za rad povuku;⁶³⁵³ (2) konstatovalo da je on znao da se zatočenici koriste za rad;⁶³⁵⁴ ali je (3) zaključilo da on "prije 17. avgusta 1993. nije preduzeo nikakve mjere kako bi spriječio rad zatočenika na liniji sukoba i da je to, shodno tome, prihvatio".⁶³⁵⁵ Stoga Pretresno vijeće nije smatralo da je doprinos UZP-u predstavljalo Praljkovo naređenje od 17. avgusta 1993., nego njegov propust da preduzme mjere prije tog naređenja. Nadalje, Pretresno vijeće je razmotrilo ostatak "pozitivnih radnji" na koje se poziva Praljak i iz njih izvelo zaključak o njegovom znanju i prihvatanju uslova zatočenja u zatvoru u Gabeli i zatvoru u Dretelju,⁶³⁵⁶ te je konstatovalo da oni ne predstavljaju nikakav stvaran napor s njegove strane da poboljša te loše uslove.⁶³⁵⁷ Praljak ne pokazuje da je nerazuman zaključak Pretresnog vijeća da ove radnje nisu bile "stvarni" napori da se poboljšaju uslovi zatočenja. Stoga se Praljkov argument da su njegove "pozitivne radnje" bile pogrešno smatrane doprinosima zločinima odbacuje.

1884. Ukratko, Žalbeno vijeće odbacuje Praljkove žalbene podosnove 40.2, 40.3 i 40.7 o kojima je bilo riječi gore u tekstu.

(c) Da li je Praljkova uloga posrednika između Hrvatske i HZ(R) H-B bila u cilju ostvarivanja UZP-a (Praljkove podosnove 40.1 djelimično, 40.4, 40.5 i 40.6)

1885. Pretresno vijeće je zaključilo da je "Slobodan Praljak u okviru projekta čiji je cilj bio da se uspostavi hrvatska kontrola na teritorijama HZ(R) HB, bio posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB u cilju ostvarivanja zločinačkog cilja UZP-a";⁶³⁵⁸ što je zaključak koji je uzelo u obzir kada je utvrdilo da je njegov doprinos UZP-u bio značajan.⁶³⁵⁹ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je došlo do brojnih relevantnih nalaza, uključujući i to da je, od aprila 1992. do novembra 1993., Praljak učestvovao u sastancima s najvišim hrvatskim rukovodstvom na kojima je razmatrana i definisana hrvatska politika u BiH u vezi s ostvarivanjem ZZZP-a.⁶³⁶⁰ Vijeće je zaključilo: (1) da je tokom ovih sastanaka Praljak bio obaviješten o toj politici i zalagao se za nju i doprinosio diskusijama;⁶³⁶¹ (2) da se Praljak zalagao za hrvatske političke stavove u BiH i da je bio

⁶³⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 574. V. dolje, par. 1958, 1963-1967, 1970-1971.

⁶³⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 574. V. dolje, par. 1958, 1963-1967, 1970-1971.

⁶³⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575 (kurziv dodat). V. dolje, par. 1958, 1963-1967, 1970-1971.

⁶³⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 600, 602, 608-614. V. dolje, par. 2064, 2072-2082.

⁶³⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 611, 614. V. dolje, par. 2064, 2072-2082.

⁶³⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 545.

⁶³⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624, 628.

⁶³⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 522, 530. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 523-529. Konkretno, tokom sastanka održanog 11. septembra 1992. kojem je prisustvovao Praljak, Tuđman je podsjetio "na svoje teritorijalne aspiracije u kontekstu Banovine Hrvatske, tvrdeći da je područje koje je nekad bilo obuhvaćeno Banovinom Hrvatskom u demografskom i geopolitičkom smislu dio Hrvatske i pozvao na to da 'Hrvatsku' 'očistimo'". Prvostepena presuda, tom 4, par. 522, gdje se upućuje na dokazni predmet P00466, str. 56.

⁶³⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 522, 530. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 523-529.

uključen u njihovu primjenu na teritoriji BiH, konkretno putem obavještanja HVO-a i Vojne policije o tim smjernicama i izdavanja uputstava zapovjednicima HVO-a;⁶³⁶² i (3) da je Praljak obavještavao hrvatsko rukovodstvo o vojnoj i političkoj situaciji u BiH.⁶³⁶³

1886. Prilikom donošenja gore navedenih zaključaka, Pretresno vijeće je konkretno razmotrilo, pored ostalih dokaza, sljedeće sastanke na kojima je učestvovao Praljak: (1) više sastanaka održanih tokom 1992., odnosno 6. aprila 1992., 1. avgusta 1992., 11. septembra 1992., 26. septembra 1992., 5. oktobra 1992., te 26. oktobra 1992.;⁶³⁶⁴ (2) sastanke održane 13. januara 1993. i 18. maja 1993., na kojima je predočio i podržao hrvatski stav u vezi s HZ(R) HB na međunarodnim sastancima;⁶³⁶⁵ (3) sastanke održane 15. septembra 1993. i 5. novembra 1993., gdje je na potonjem pozvao Hrvatsku da pruži logističku pomoć HR HB;⁶³⁶⁶ (4) sastanak održan 6. novembra 1993. na kojem je Šušak uputio na Praljkovu ocjenu vojne situacije na terenu u BiH koja pokazuje Praljkov uticaj među hrvatskim rukovodiocima;⁶³⁶⁷ (5) sastanak održan 15. januara 1993., na kojem je Praljak – u svojstvu posrednika između Tuđmana i Izetbegovića – dao svoju saglasnost zapovjednicima HVO-a da zahtijevaju od ABiH da izda demanti o zločinima HVO-a prije nego što ti zapovjednici budu učestvovali u pregovorima 16. januara 1993. radi rješenja sukoba u Gornjem Vakufu;⁶³⁶⁸ te (6) sastanke održane 11. septembra 1992., 29. januara 1993. i 2. aprila 1993., koji pokazuju da je Praljak informisao HVO i Vojnu policiju o hrvatskoj politici u BiH i obavještavao hrvatske rukovodioce o situaciji u BiH.⁶³⁶⁹

1887. Pretresno vijeće je konstatovalo da je "barem u periodu od aprila 1992. do novembra 1993. godine, Slobodan Praljak [...] efektivno učestvovao u prenošenju informacija, instrukcija, naredjenja, zahtjeva i političkog programa između hrvatskih rukovodilaca i rukovodilaca HZ(R) HB, u cilju ostvarivanja zajedničkog zločinačkog cilja".⁶³⁷⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je "Praljak omogućio dobijanje vojne podrške u ljudstvu od Hrvatske za oružane snage HVO-a, direktno podstičući i doprinoseći uključivanje oficira HV-a u redove HVO-a, u periodu od proljeća 1992. do oktobra 1993. godine".⁶³⁷¹

⁶³⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 530-537.

⁶³⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 538.

⁶³⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 522-523, 525.

⁶³⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 524, 526-527.

⁶³⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 523.

⁶³⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 528.

⁶³⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 534.

⁶³⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 531-532, 538.

⁶³⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 540.

⁶³⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 544.

(i) Praljkovo ponašanje prije postojanja UZP-a

1888. Praljak tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na aktivnosti koje je on preduzeo prije nego što je postojao ZZZP, koje bi trebalo analizirati u svjetlu tadašnje situacije, tj. da su HVO i ABiH bili saveznici.⁶³⁷² U tom pogledu, Praljak ukazuje na to da je pružio hrvatskim rukovodiocima informacije o situaciji na terenu, što, kako tvrdi, nije moglo biti ostvarivanje ZZZP-a.⁶³⁷³ Konkretno, on tvrdi da sastanci koji su održani prije januara 1993. ne mogu predstavljati doprinos ZZZP-u budući da u to vrijeme takav plan nije postojao.⁶³⁷⁴

1889. Tužilaštvo odgovara da je oslanjanje na Praljkovo ponašanje prije januara 1993. bilo u okviru diskrecionih ovlaštenja Pretresnog vijeća, budući da je to bilo uzeto u obzir prilikom ocjenjivanja postojanja zajedničkog zločinačkog plana, namjere koju je dijelio da se izvrše zločini iz UZP-a, njegove diskriminatorne namjere i njegove kasnije uloge u UZP-u.⁶³⁷⁵ Tužilaštvo ističe da su Praljkova uloga posrednika i njegove veze s hrvatskim vlastima trajali tokom cijelog perioda UZP-a,⁶³⁷⁶ te da stoga, čak i ako je Pretresno vijeće smatralo da je Praljkovo ponašanje od prije januara 1993. predstavljalo doprinos, to ne bi predstavljalo pravnu grešku.⁶³⁷⁷

1890. Praljak replicira da nije uvijek slučaj da ponašanje nekog optuženog prije UZP-a, koje se nastavlja u periodu UZP-a, predstavlja ostvarivanje zajedničkog zločinačkog plana. On tvrdi da je tako u njegovom slučaju, budući da je situacija 1992. bila "sasvim različita" od one 1993. godine.⁶³⁷⁸

1891. Žalbeno vijeće napominje da je u svojoj diskusiji o tome da li je Praljak služio kao posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB, Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze o njegovom učestvovanju na sastancima i u mirovnim pregovorima održanim prije januara 1993.⁶³⁷⁹ Međutim, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir sastanke i mirovne pregovore održane poslije uspostavljanja UZP-a tokom kojih je Praljak sugerisao da Hrvatska treba intervenirati pružanjem logističke

⁶³⁷² Praljkov žalbeni podnesak, par. 442; Praljkova replika, par. 40.

⁶³⁷³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 441, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 538.

⁶³⁷⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 443. V. Praljkova replika, par. 39.

⁶³⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 71-72, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 297. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 423-428 (22. mart 2017.). Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ograničilo svoju ocjenu Praljkovog doprinosa UZP-u na period od januara 1993. do novembra 1993. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 71.

⁶³⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 72, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 528, 530, 540, 1228, 1230. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 423-428 (22. mart 2017.).

⁶³⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 73, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, fusnota 3858, Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 162, 209-218. Tužilaštvo alternativno tvrdi da eventualna greška koja bi proizašla iz toga ne bi imala nikakvog uticaja na zaključak Pretresnog vijeća da je Praljak u značajnoj mjeri doprinio UZP-u. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 74.

⁶³⁷⁸ Praljkova replika, par. 39, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1177.

⁶³⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 522-523, 525, 538.

podrške i davao druge preporuke,⁶³⁸⁰ predočavao i podržavao hrvatski stav i čak predstavljao hrvatsku delegaciju na sastanku održanom u Međugorju 18. maja 1993.,⁶³⁸¹ te informisao i davao uputstva HVO-u i Vojnoj policiji o hrvatskoj politici, kao što su značaj stvaranja hrvatske države unutar BiH i "stav Zagreba" o tome kako bi trebalo voditi vojne operacije.⁶³⁸² Podsjećajući da je Pretresno vijeće izričito navelo da je Praljko relevantno ponašanje trajalo od aprila 1992. do novembra 1993.,⁶³⁸³ Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Praljko ponašanje prije UZP-a koje je Pretresno vijeće imalo u vidu nastavljeno u periodu UZP-a. U tom pogledu, Žalbeno vijeće smatra da "određeno ponašanje nekog učesnika u UZP-u, koje je počelo pre i nastavilo se tokom perioda za koji je zaključeno da je u njemu zajednički cilj UZP-a postojao, može predstavljati delo doprinosa zajedničkom cilju zbog nastavljanja tog ponašanja".⁶³⁸⁴ Isto tako, Praljko tvrdnja u vezi s njegovim pružanjem informacija o situaciji na terenu takođe se odbacuje, budući da je Pretresno vijeće uputilo i na njegovo ponašanje prije UZP-a i na njegove postupke poslije januara 1993.⁶³⁸⁵ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Praljak ne pokazuje grešku u tome što je Pretresno vijeće uzelo u obzir njegovo ponašanje prije UZP-a. Njegovi argumenti se stoga odbacuju.

(ii) Ocjena Pretresnog vijeća o dokazima i Praljkovom učešću na sastancima

1892. Praljak tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je cilj njegove uloge posrednika između Hrvatske i HZ(R) HB bio ostvarivanje ZZZP-a.⁶³⁸⁶ Praljak tvrdi da je, kada bi išao u BiH kao izaslanik za Tuđmana i Izetbegovića, mogao prenositi samo ona uputstva o kojima su se njih dvojica dogovorili i koja su služila interesima i Hrvatske i BiH.⁶³⁸⁷ Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo ili se pogrešno oslonilo na dokaze zato što: (1) on nije objasnio, na sastanku 29. januara 1993., stav Zagreba o tome kako bi trebalo voditi neke vojne operacije, nego je objašnjavao "stav koji je donio iz Zagreba" gdje su na sastancima učestvovali

⁶³⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 523 (sastanci održani 15. septembra 1993. i 5. novembra 1993. u Uredu predsjednika Republike Hrvatske).

⁶³⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 524-526.

⁶³⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 531-532, 534-535. V. gore, fusnota 6360.

⁶³⁸³ V. gore, par. 1885.

⁶³⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, fusnota 3858, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 162, 209-218, Drugostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 117, Prvostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 445, 448. V. Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 297. Upor. Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1177.

⁶³⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 538, gdje se upućuje na dokazne predmete P06454, str. 49-57, 62, P05080, str. 18-20.

⁶³⁸⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 442. Praljak tvrdi da povremeno jeste imao posredničku ulogu, što je bilo normalno i korisno u konfliktnoj situaciji, ali da ta uloga nije nikada korištena za ostvarivanje ZZZP-a. Praljkov žalbeni podnesak, par. 435. Praljak replicira da su zaključci Pretresnog vijeća i tužiočevi argumenti u odgovoru utemeljeni na pogrešnoj premisi da su hrvatski rukovodioci bili učesnici UZP-a. Praljko tvrdnja, par. 41, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 93-99 (Praljkova osnova 5).

⁶³⁸⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 436, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 534.

hrvatski lideri, Izetbegović, Owen i Vance;⁶³⁸⁸ (2) on nije prisustvovao sastanku održanom 2. aprila 1993. ni u jednom službenom svojstvu, njegov cilj bio je da objasni prednosti Vance-Owenovog plana i, iako jeste govorio o homogenizaciji, to se odnosilo na sve grupacije stanovništva BiH;⁶³⁸⁹ (3) Izvještaj Španskog bataljona od 27. avgusta 1993. nije pomenuo njegovu misiju od 15. juna 1993. na teritoriji BiH "radi 'kontrole' političkog rukovodstva HVO-a HZ H-B s kojim se Zagreb 'ne slaže'" i nije naveo nikakve pojedinosti o tom pitanju;⁶³⁹⁰ i (4) cilj svjedočenja svjedoka Petera Galbraitha u vezi s tim da je Praljak izdavao dozvole njemačkim novinarima za pristup zatvoru u Gabeli bio je da mu se nanese šteta budući da nije bilo nijednog dokaza da je izdavanje dozvola bilo zasnovano na bilo kakvoj intervenciji.⁶³⁹¹ On dalje tvrdi da "nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je [Tuđman 5. novembra 1993.] govorio o uputstvima koja je izdao Praljku" u vezi s odbranom na raznim lokacijama budući da dokazi, u najboljem slučaju, pokazuju da su oni razgovarali o tom pitanju.⁶³⁹²

1893. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno smatralo da njegovo učestvovanje u sastancima s hrvatskim zvaničnicima predstavlja doprinos UZP-u.⁶³⁹³ Konkretno, Praljak tvrdi: (1) da svrha dva sastanka koja su održana poslije januara 1993. nije bila protivpravna i da je cilj tih sastanaka bio obnova mira;⁶³⁹⁴ (2) da nije bilo utvrđeno da je ZZP postojao u vrijeme sastanka s francuskom delegacijom koji je održan 13. januara 1993., te da je glavni cilj tog sastanka bio da se razmotri mogućnost muslimansko-hrvatske zajedničke akcije;⁶³⁹⁵ i (3) da je nejasno da li je Pretresno vijeće smatralo da njegovo prisustvo na sastanku u Međugorju 18. maja 1993. predstavlja doprinos UZP-u.⁶³⁹⁶ Praljak takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo kako je njegovo znanje o hrvatskim stavovima koje je stekao na tim sastancima ostvarivalo ZZP.⁶³⁹⁷

⁶³⁸⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 437, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 531, Slobodan Praljak, T. 41599, 41601 (17. juni 2009.).

⁶³⁸⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 438, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T. 43382-43383, 43393 (18. avgust 2009.), dokazni predmet P01788, str. 2.

⁶³⁹⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 439, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 533, dokazni predmet P04573, str. 5.

⁶³⁹¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 439, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 535, dokazni predmet P04716. Praljak tvrdi da, "čak i da je Galbraith intervenisao za izdavanje ove dozvole, što je [bilo] vrlo malo vjerovatno, nema dokaza da je njegova intervencija doprla do Praljka". Praljkov žalbeni podnesak, par. 439, gdje se upućuje na Petera Galbraitha, T. 6506-6509 (12. septembar 2006.), T. 6541 (13. septembar 2006.).

⁶³⁹² Praljkov žalbeni podnesak, par. 440, gdje se upućuje na dokazni predmet P06454, str. 54.

⁶³⁹³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 443.

⁶³⁹⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 443, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 523, Praljkov žalbeni podnesak, par. 406 (Praljkova osnova 39.1).

⁶³⁹⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 444, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 524, dokazni predmet 3D00482.

⁶³⁹⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 444, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 526. Praljak tvrdi da se njegovo prisustvo na sastanku u Međugorju ne može smatrati doprinosom. Praljkov žalbeni podnesak, par. 444.

⁶³⁹⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 445, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 530.

1894. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Praljak koristio svoju ulogu veze između Hrvatske i HZ(R) HB kako bi ostvarivao ZZP, te da se Praljak ne očituje o izričitim zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s tim pitanjem.⁶³⁹⁸ Tužilaštvo tvrdi da Praljak "samo poziva Žalbeno vijeće da ponovo razmotri dokaze, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku".⁶³⁹⁹ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da se Praljak ne slaže s tumačenjem dokaza od strane Pretresnog vijeća, pogrešno karakteriše dokaze, ili ne pokazuje grešku u vezi sa: (1) dva sastanka, održana 15. septembra 1993. i 5. novembra 1993., i Tuđmanovim komentarima na potonjem sastanku;⁶⁴⁰⁰ (2) sastankom održanim 2. aprila 1993.;⁶⁴⁰¹ (3) izvještajem Španskog bataljona od 27. avgusta 1993.;⁶⁴⁰² (4) dokazima koje je iznio Galbraith;⁶⁴⁰³ (5) sastankom održanim 13. januara 1993. s francuskom delegacijom;⁶⁴⁰⁴ (6) sastankom održanim 18. maja 1993. u Međugorju;⁶⁴⁰⁵ i (7) Praljkovim postupanjem u svojstvu izaslanika Tuđmana i Izetbegovića.⁶⁴⁰⁶

1895. Praljak osporava to što je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze koji pokazuju da su se, prije pregovora 16. januara 1993., dva predstavnika HVO-a konsultovala s njim u Prozoru i da im je on, "koji je prema vlastitim riječima bio izaslanik predsjednika Tuđmana i Alije Izetbegovića dao [...] saglasnost da od ABiH zatraže demant u vezi s krivicom HVO-a za više zločina".⁶⁴⁰⁷ U tom pogledu, Praljak ne pokazuje kako je njegova tvrdnja da je mogao prosljeđivati samo uputstva koja su služila interesima i Hrvatske i BiH mogla uticati na zaključke Pretresnog vijeća, posebno zato što je njegova tvrdnja u skladu s opštim zaključkom da je on bio posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB. Na istoj osnovi, Žalbeno vijeće takođe odbacuje Praljkov argument u vezi s njegovim objašnjenjem stava Zagreba na sastanku održanom 29. januara 1993.⁶⁴⁰⁸ Pored toga, Žalbeno vijeće

⁶³⁹⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 75, 77. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 422-423, 430-438 (22. mart 2017.).

⁶³⁹⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77.

⁶⁴⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 76-77. Tužilaštvo tvrdi da Praljak ne osporava da je tokom tih sastanaka savjetovao hrvatsko rukovodstvo u vezi sa stanjem na terenu, te da je jasno da je on učestvovao na tim sastancima kao savjetnik koji je uživao povjerenje rukovodstva. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 76. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 434-435 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁰¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77. Tužilaštvo tvrdi da dokazni predmet P01788 pokazuje da se Praljak zalagao za političke stavove Hrvatske tokom ovog sastanka. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 433-434 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁰² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77. Tužilaštvo tvrdi da je ovaj izvještaj u skladu sa zaključcima u vezi s Praljkovim učešćem u provođenju politike Hrvatske. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 436-437 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁰³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77.

⁶⁴⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo i oslonilo se na dokazni predmet 3D00482 kako bi zaključilo da je Praljak izlagao i podržavao stav Hrvatske na međunarodnim sastancima. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77.

⁶⁴⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77. Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće ispravno oslonilo na Praljkovo učestvovanje na tom sastanku kako bi zaključilo da je on predstavljao Hrvatsku na međunarodnim sastancima i da je tako znao za hrvatske političke stavove. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77.

⁶⁴⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 77. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 432 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 534.

⁶⁴⁰⁸ Upor. Prvostepenu presudu, tom 4, par. 531 ("Dana 29. januara 1993., [...] Slobodan Praljak je pripadnicima Vojne policije objasnio stavove Zagreba o stanju vojnih operacija u Gornjem Vakufu i srednjoj Bosni, kao i kako bi se ti

konstatuje da Praljak ne pokazuje kako je eventualna greška Pretresnog vijeća u razmatranju slučaja u kojem je on možda prenosio stavove koje su dijelili i Tuđman i Izetbegović⁶⁴⁰⁹ mogla uticati na opšte zaključke Vijeća.

1896. U vezi sa sastankom održanim 2. aprila 1993., Pretresno vijeće je napomenulo da je tokom tog sastanka Praljak "prisutnima govorio konkretno o potrebi formiranja hrvatske države unutar BiH i homogenizaciji hrvatskog stanovništva unutar njenih granica".⁶⁴¹⁰ Bez obzira na to da li je on prisustvovao tom sastanku u bilo kakvom službenom svojstvu, Praljkove tvrdnje u vezi s tim sastankom⁶⁴¹¹ ne pokazuju nikakvu grešku Pretresnog vijeća u razmatranju istih dokaza na koje se on poziva. Praljak samo nastoji ponuditi svoje vlastito tumačenje dokaza. Isto tako, Praljkova tvrdnja u vezi s izvještajem Španskog bataljona od 27. avgusta 1993. takođe se odbacuje.⁶⁴¹² Praljak dalje osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na Galbraithovo svjedočenje da je, nakon što je Ambasada SAD izvršila pritisak na Tuđmana, Praljak – na zahtjev Hrvatske – odobrio njemačkim novinarima snimanje u zatvoru u Gabeli.⁶⁴¹³ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da Praljak ne pokazuje nikakvu grešku u tome što je Pretresno vijeće prihvatilo dokaze koje je u vezi s ovim pitanjem iznio Galbraith. Praljak ponovo samo nudi svoje tumačenje dokaza. Nadalje, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je 5. novembra 1993. Tuđman govorio o instrukcijama koje je dao Praljku u vezi s odbranom u Novom Travniku, Vitezu i Busovači,⁶⁴¹⁴ te se pozvalo na zapisnik sa sastanka na kojem je Tuđman Praljku rekao sljedeće: "Znam to, ja sam vam rekao tu crtu Novi Travnik, Vitez, Busovača da to treba obraniti i osigurati tu ...".⁶⁴¹⁵ Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do zaključka Pretresnog vijeća na osnovu navedenih dokaza. Njegovi argumenti o kojima je raspravljano gore u tekstu se odbacuju.

stavovi morali provoditi na terenu") s Praljkovim žalbenim podneskom, par. 437 ("Praljak nije objasnio stav Zagreba, objasnio je stav koji je donio iz Zagreba gdje je imao sastanke s hrvatskim liderima, ali i s Izetbegovićem, Owenom i Vanceom i gdje je dobio mandat od Tuđmana i Izetbegovića da smiri sukob" u Gornjem Vakufu) V. Slobodan Praljak, T. 41599, 41601 (17. juni 2009.) .

⁶⁴⁰⁹ V. gore, par. 1892, 1895.

⁶⁴¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 532, gdje se upućuje na dokazni predmet P01788, str. 1-4, Slobodan Praljak, T(f). 43381-43404 (18. avgust 2009.).

⁶⁴¹¹ V. gore, par. 1892.

⁶⁴¹² Upor. Prvostepenu presudu, tom 4, par. 533 (gdje se navodi da se u izvještaju Španskog bataljona tvrdi da je jedna od Praljkovih misija na teritoriji BiH, prema stanju od 15. juna 1993., bila "kontrola" političkog rukovodstva HVO-a s kojim se Zagreb "ne slaže", ali se takođe navodi da taj izvještaj ne daje nikakve dodatne pojedinosti) s Praljkovim žalbenim podneskom, par. 439 (gdje se tvrdi da se u izvještaju Španskog bataljona ne daju pojedinosti). V. Slobodan Praljak, T. 41599, 41601 (17. juni 2009.).

⁶⁴¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 535, gdje se upućuje na Petera Galbraitha, T(f). 6538-6540 (13. septembar 2006.), dokazni predmet P04716. V. Peter Galbraith, T. 6541 (13. septembar 2006.).

⁶⁴¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 537, gdje se upućuje na dokazni predmet P06454, str. 54.

⁶⁴¹⁵ Dokazni predmet P06454, str. 54.

1897. Žalbeno vijeće sada prelazi na Praljčkove prigovore na zaključke o njegovom učestvovanju na sastancima. U vezi sa sastancima održanim 15. septembra 1993. i 5. novembra 1993., Praljak svoj argument o svrsi tih sastanaka potkrepljuje samo upućivanjem na argumente koje je iznio drugdje. Budući da Žalbeno vijeće te argumente drugdje u ovoj Presudi odbacuje,⁶⁴¹⁶ ovaj Praljkov argument je nepotkrepljen. Nadalje, Žalbeno vijeće konstatuje da je, bez obzira na to da li je glavni cilj sastanka s francuskom delegacijom 13. januara 1993. bio da se razgovara o zajedničkoj muslimansko-hrvatskoj akciji, Pretresno vijeće uzelo u obzir, između ostalog, Praljkovo učestvovanje na tom sastanku kao i na sastanku u Međugorju 18. maja 1993. kao dokaz da je on izlagao i podržavao hrvatski stav u vezi s Herceg-Bosnom na međunarodnim sastancima.⁶⁴¹⁷ Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u svom pristupu. Njegovi argumenti se odbacuju.

(iii) Praljkova nastojanja da obezbijedi logističku podršku iz Hrvatske

1898. Praljak tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je on tražio, organizovao i omogućio vojna pojačanja iz HV-a za HVO u cilju ostvarivanja UZP-a nije potkrepljen.⁶⁴¹⁸ Konkretno, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u razmatranju njegovog postavljanja pripadnika HV-a u HVO budući da: (1) su oni bili dodijeljeni podjednako HVO-u i ABiH;⁶⁴¹⁹ i (2) da mnoga od tih imenovanja, uključujući imenovanje Vladimira Primorca u aprilu 1992., nisu bila povezana s kasnijim sukobom Hrvata i Muslimana.⁶⁴²⁰ Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je, na njegov zahtjev, hrvatska Vlada nastavila isplaćivati plate vojnicima HV-a koji su se pridružili HVO-u.⁶⁴²¹ On tvrdi da je Pretresno vijeće uputilo na dokumente iz 1992., koji nisu relevantni za njegov doprinos ZZP-u, a izdati su kada se HVO borio zajedno s Muslimanima protiv JNA/VRS-a.⁶⁴²² Praljak dalje tvrdi da ovi dokumenti ne potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća nego pokazuju da je on, kao namještenik Ministarstva obrane Hrvatske, provodio utvrđenu politiku.⁶⁴²³

1899. Tužilaštvo odgovara da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće nerazumno zaključilo da je on omogućio obezbjeđivanje vojne i logističke podrške iz Hrvatske u ostvarivanju ZZP-a.

⁶⁴¹⁶ V. dolje, par. 1915.

⁶⁴¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 524-527.

⁶⁴¹⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 448.

⁶⁴¹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 446, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 542, Praljkov žalbeni podnesak, par. 18.

⁶⁴²⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 446, gdje se upućuje na dokazne predmete P00345, P00927.

⁶⁴²¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 447, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 543.

⁶⁴²² Praljkov žalbeni podnesak, par. 447, gdje se upućuje na dokazne predmete P00734, P00891.

⁶⁴²³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 447.

Tužilaštvo takođe tvrdi da postoje dokazi koji pokazuju da je Praljak tokom perioda UZP-a nastavio da organizuje vojnu podršku za HVO u obliku ljudstva HV-a, isplate plata, obuke i opreme.⁶⁴²⁴

1900. U vezi s Praljkovim prvim argumentom o raspoređivanju pripadnika HV-a u HVO, Žalbeno vijeće napominje da je razmotrilo njegov prethodni argument da je snagama HV-a bilo dozvoljeno da kao dobrovoljci idu u HVO ili u ABiH⁶⁴²⁵ i zaključilo da to nije sprečavalo HV da takođe pojačava i pomaže HVO u borbi protiv ABiH, tako da zaključak Pretresnog vijeća u vezi s ovim nije doveden u pitanje.⁶⁴²⁶ Isto tako, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da bi bilo koje moguće raspoređivanje pripadnika HV-a u ABiH uticalo na zaključak Pretresnog vijeća da je on "lično i neposredno dopriniosio raspoređivanju pripadnika HV-a u oružane snage HVO-a".⁶⁴²⁷ Praljkov argument se odbacuje.

1901. Pretresno vijeće je takođe smatralo da dokazi pokazuju da je Praljak lično i neposredno dopriniosio raspoređivanju pripadnika HV-a u HVO, uključujući imenovanje Primorca u proljeće 1992.⁶⁴²⁸ Praljak tvrdi da mnoga od tih imenovanja nisu bila povezana sa sukobom, ali se poziva samo na Primorčevo imenovanje. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze koji pokazuju da je Praljkovo učešće u postavljanju i razrješavanju dužnosti vojnika HV-a nastavljeno 1993. godine.⁶⁴²⁹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su snage HV-a bile neposredno uključene zajedno s trupama HVO-a u sukob s ABiH sve vrijeme na koje se odnosi Optužnica, uključujući period tokom 1993., nakon što je ocijenilo razne dokaze.⁶⁴³⁰ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Praljkova puka tvrdnja nije dovoljna da dovede u pitanje zaključke Pretresnog vijeća. Nadalje, u onoj mjeri u kojoj Praljak tvrdi da imenovanja prije UZP-a nisu relevantna za njegovu odgovornost, Žalbeno vijeće takođe odbacuje taj argument kao neuvjerljiv, budući da je njegovo angažovanje na obezbjeđivanju vojne podrške iz Hrvatske nastavljeno tokom 1993.⁶⁴³¹ Praljkova tvrdnja se odbacuje.

1902. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Praljkove prigovore na zaključak Pretresnog vijeća da je, na njegov zahtjev, hrvatska Vlada nastavila s isplatom plata vojnicima HV-a kojima je ta vlada

⁶⁴²⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 78, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T. 41445-41446 (15. juni 2009.), T. 43038, 43070-43071 (14. juli 2009.), dokazni predmeti P03957, 3D02082, P06157, P06009. Tužilaštvo takođe tvrdi da je to što se Pretresno vijeće oslonilo na Praljkovo ponašanje prije UZP-a bilo u okviru njegovih diskrecionih ovlaštenja. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 78.

⁶⁴²⁵ V. gore, par. 254, 270, 275.

⁶⁴²⁶ V. gore, par. 254, 270, 275.

⁶⁴²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 542.

⁶⁴²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 542. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 548.

⁶⁴²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 542, gdje se upućuje na dokazne predmete P03957, P06118.

⁶⁴³⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 775, tom 3, par. 530-544, tom 4, par. 542. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 546-552.

⁶⁴³¹ V. gore, par. 1891.

odobrila da se pridruže HVO-u.⁶⁴³² Dokazi na koje se izričito oslonilo Pretresno vijeće jasno pokazuju da je Praljak zatražio isplatu plata vojnicima HVO-a u novembru i decembru 1992.⁶⁴³³ Iako su ti zahtjevi bili podneseni prije perioda u kojem je, kako je utvrđeno, postojao UZP, Pretresno vijeće je uputilo na dokaze koji pokazuju da su plate nekih vojnika HV-a bile isplaćivane od strane hrvatske Vlade tokom 1993.⁶⁴³⁴ Žalbeno vijeće napominje da dokazi koje se poziva Pretresno vijeće u vezi s isplatom plata 1993. godine ne pokazuju eksplicitno da su te isplate vršene na Praljkov zahtjev. Stoga je Pretresno vijeće pogriješilo u onoj mjeri u kojoj se oslonilo na to da je Praljak tražio da hrvatska Vlada nastavi isplaćivati plate vojnicima HV-a koji su se pridružili HVO-u. Međutim, Praljak ne pokazuje kako ta greška utiče na sveukupan zaključak Pretresnog vijeća da je on omogućio obezbjeđivanje vojne podrške iz Hrvatske u periodu od proljeća 1992. do oktobra 1993., koji je takođe bio zasnovan na njegovom doprinosu raspoređivanju pripadnika HV-a u HVO.⁶⁴³⁵

(iv) Da li je Praljak svojom vezom sa hrvatskom Vladom ostvarivao ZZP

1903. Pored svoje opšte tvrdnje da svojom vezom sa hrvatskom Vladom nije ostvarivao UZP, Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno uzelo u obzir njegovu ulogu posrednika kao doprinos UZP-u budući da je nejasno da li je njegova uloga bila usmjerena ka ostvarivanju "projekta da se uspostavi hrvatska kontrola" nad teritorijama BiH ili ostvarivanju ZZP-a.⁶⁴³⁶ Tužilaštvo odgovara da njegova tvrdnja da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom posrednika nejasni jeste nepotkrepljena i nerazrađena.⁶⁴³⁷

1904. Nakon što nije uspio pokazati grešku u ocjeni i razmatranju, od strane Pretresnog vijeća, dokaza koji su mogli uticati na njegov opšti zaključak, Praljak samo iznosi uopštene argumente da Pretresno vijeće nije utvrdilo kako su njegova veza s hrvatskom Vladom, njegovo znanje o hrvatskoj politici, te njegovi napori da obezbijedi logističku podršku iz Hrvatske ostvarivali

⁶⁴³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 543, gdje se upućuje na dokazni predmeti P00734 (od 4. avgusta 1993.), P00891 (od 27. oktobra 1993.).

⁶⁴³³ V. dokazni predmet P00734 (zahtjev od 12. novembra 1992. u vezi s platom Željka Šiljega, pukovnika HV-a imenovanog za zapovjednika OZ Sjeverozapadna Hercegovina, v. Prvostepena presuda, tom 3, par. 548); dokazni predmet P00891 (zahtjev od 10. decembra 1992. u vezi s dnevnica za više vojnika HV-a).

⁶⁴³⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 529 (gdje se upućuje na dokazni predmet P06157, zahtjev od 27. januara 1993. za isplatu ratnih dodataka vojnicima HV-a koji su privremeno bili raspoređeni na Južno bojište po Praljkovom naređenju), 555 (gdje se upućuje na iskaz svjedoka Marijana Biškića da je on stigao u BiH 8. novembra 1993. i bio plaćen od strane hrvatske Vlade (v. Marijan Biškić, T. 15042-15044 (5. mart 2007.) i dokazni predmet P07173, naređenje od 14. decembra 1993. hrvatskog ministra obrane, Gojka Šuška, za dodjelu sredstava HR Herceg-Bosni (v. dokazni predmet P07173, str. 1-2)).

⁶⁴³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 544. V. gore, par. 1885.

⁶⁴³⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 423, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 545 ("Slobodan Praljak [je], u okviru projekta čiji je cilj bio da se uspostavi hrvatska kontrola na teritorijama HZ(R) HB, bio posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB u cilju ostvarivanja zločinačkog cilja UZP-a"). Praljak takođe tvrdi kako je nejasno da li je projekat uspostavljanja hrvatske kontrole nad teritorijama BiH bio dio ZZP-a. Praljkov žalbeni podnesak, par. 423.

ZZP.⁶⁴³⁸ Konkretno, Pretresno vijeće je izričito zaključilo da je on "bio posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB u cilju ostvarivanja zločinačkog cilja UZP-a".⁶⁴³⁹ U tom pogledu, Pretresno vijeće je, pored dokaza i zaključaka o kojima je bilo riječi gore u tekstu,⁶⁴⁴⁰ smatralo sljedeće: (1) da je Praljak primao platu od Ministarstva obrane Republike Hrvatske dok je bio u Gornjem Vakufu u januaru i februaru 1993. i nastavio da prima platu od tog ministarstva kada je bio zapovjednik Glavnog stožera;⁶⁴⁴¹ (2) da je politika Hrvatske u BiH bila razmatrana i definisana tokom relevantnih sastanaka u kojima je Praljak učestvovao "u kontekstu ostvarivanja zajedničkog zločinačkog cilja";⁶⁴⁴² (3) da je sam Praljak u svom svjedočenju rekao da je provodio "politiku Republike Hrvatske" dok je bio u BiH;⁶⁴⁴³ i (4) da se na Praljkove savjete i ocjene u pogledu sukoba u BiH oslanjalo prilikom donošenja odluka o umiješanosti Hrvatske u BiH.⁶⁴⁴⁴

1905. Uzimajući u obzir gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti, kao je što je to učinilo Pretresno vijeće, da je njegovo posredništvo između Hrvatske i HZ(R) HB bilo usmjereno ka ostvarivanju ZZP-a UZP-a, te da je, u stvari, on to i činio omogućavanjem počinjenja zločina iz okvira UZP-a.⁶⁴⁴⁵ Pored toga, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje kako je zaključak Pretresnog vijeća nejasan u vezi s tim da li je on svojim radnjama ostvarivao ZZP,⁶⁴⁴⁶ te se njegov argument odbacuje kao nerazrađen. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Praljkove žalbene podosnove 40.1 djelimično, 40.4, 40.5 i 40.6, kako je bilo riječi gore u tekstu.

(v) Zaključak

1906. Ukratko, Praljkova žalbena osnova 40 se odbacuje.

5. Praljkova mens rea i s njom povezani prigovori

1907. Kako se podsjeća gore u vezi s Praljkovom *mens rea* na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće je zaključilo da je on: (1) imao namjeru da zločini budu počinjeni u više opština,⁶⁴⁴⁷ povremeno izvodeći zaključak o njegovoj namjeri na osnovu njegovog propusta

⁶⁴³⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 70.

⁶⁴³⁸ V. gore, par. 1892-1893, 1898.

⁶⁴³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 545.

⁶⁴⁴⁰ V. gore, par. 1885, 1895-1897, 1900-1901.

⁶⁴⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 520.

⁶⁴⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 522.

⁶⁴⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 527, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 43001-43002 (13. juli 2009.).

⁶⁴⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 528.

⁶⁴⁴⁵ Prvostepena presuda. tom 4, par. 545, 624, 628.

⁶⁴⁴⁶ V. gore, par. 1903.

⁶⁴⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625. V. gore, par. 1809.

da uloži ozbiljnije napore napore da spriječi HVO i Vojnu policiju da čine zločine;⁶⁴⁴⁸ (2) dijelio s ostalim članovima UZP-a namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera sa teritorije Herceg-Bosne;⁶⁴⁴⁹ i (3) imao namjeru da diskriminiše Muslimane kako bi se omogućilo njihovo protjerivanje s teritorije Herceg-Bosne.⁶⁴⁵⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je zaključak o njegovoj namjeri izvelo na osnovu konstatacija da je Praljak bio obaviješten o zločinima koje su počinili HVO i Vojna policija "uglavnom putem internih komunikacija HVO-a",⁶⁴⁵¹ da je nastavio da vrši "efektivnu kontrolu" nad oružanim snagama sve do kraja svoje funkcije zapovjednika Glavnog stožera,⁶⁴⁵² i da nije uložio nikakve ozbiljne napore da zaustavi zločine.⁶⁴⁵³ U stvari, Pretresno vijeće je zaključilo da je Praljak negirao da su zločini bili počinjeni i omogućio da počinio ne budu krivično gonjeni.⁶⁴⁵⁴ U vezi s Praljkovim članstvom u UZP-u, Pretresno vijeće je konstatovalo da se "više osoba dogovorilo da osmisle i ostvare zajednički zločinački cilj", uključujući sve žaliocce, Tuđmana, Šuška i Bobetka.⁶⁴⁵⁵

(a) Navodne greške u zaključku da je Praljak bio član UZP-a (Praljkova osnova 39 i podosnova 5.4 djelimično)

(i) Da li su hrvatski dužnosnici učestvovali u UZP-u (Praljkova podosnova 5.4 djelimično)

1908. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da pruži obrazloženje time što se "zadovoljilo opštom konstatacijom da su neki hrvatski lideri, uključujući Tuđmana, bili članovi UZP-a".⁶⁴⁵⁶ Konkretno, on tvrdi da je trebalo utvrditi umiješanost rukovodilaca Hrvatske u ZZP,⁶⁴⁵⁷ te da je Pretresno vijeće uputilo samo na rukovodioce HVO-a/HZ(R) HB u svojoj analizi ZZP-a.⁶⁴⁵⁸ Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pomenulo Tuđmana samo dvaput, ali ne u kontekstu UZP-a, i da nije pomenulo Janka Bobetka i Šuška.⁶⁴⁵⁹ Praljak tvrdi da dokazi ne dovode rukovodioce Hrvatske u vezu sa ZZP-om,⁶⁴⁶⁰ te da oni nisu imali namjeru da počine nikakvo krivično djelo, nego da su

⁶⁴⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 626-627. V. gore, par. 1809.

⁶⁴⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 627. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 628. V. takođe gore, par. 1809.

⁶⁴⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628. V. gore, par. 1809.

⁶⁴⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁴⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁴⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 626.

⁶⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 626.

⁶⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁶⁴⁵⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 99. V. Praljkova replika, par. 22. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 385 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁵⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 95-96. V. Praljkova replika, par. 21.

⁶⁴⁵⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 96, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 43-70.

⁶⁴⁵⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 97, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 43-70. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 387-388 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁶⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 99. Praljak replicira da Pretresno vijeće nije identifikovalo nijedan ključni momenat saradnje i da je svaki kontakt između vlasti Hrvatske i HZ(R) HB smatralo doprinosom UZP-u. Praljkova replika, par.

imali legitimne političke ciljeve.⁶⁴⁶¹ On takođe tvrdi da je bilo "problematično" zaključiti da su rukovodioci Hrvatske bili članovi UZP-a budući da se nisu mogli braniti, a njihovo učešće implicira umiješanost države.⁶⁴⁶²

1909. Tužilaštvo odgovara da se Praljak selektivno poziva na Prvostepenu presudu van konteksta, da zanemaruje detaljnu analizu UZP-a, te da nudi vlastitu ocjenu o stvarima koje ne utiču na zaključke Pretresnog vijeća.⁶⁴⁶³ Tužilaštvo takođe tvrdi da se Praljкови zločini iz prve kategorije UZP-a mogu njemu pripisati direktno ili preko njegovih saoptuženih i da ne ovise o članovima UZP-a koji nisu bili optuženi.⁶⁴⁶⁴

1910. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da se "više osoba dogovorilo da osmisle i ostvare zajednički zločinački cilj", uključujući sve žalioce, Tuđmana, Šuška i Bobetka.⁶⁴⁶⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo: (1) da su "ključni momenti UZP-a postali mogući zahvaljujući postojanju dogovora rukovodilaca i vlasti HZ(R) HB, kao i dogovora s rukovodstvom Republike Hrvatske";⁶⁴⁶⁶ (2) da su hrvatski rukovodioci Tuđman, Šušak i Bobetko tijesno saradivali s vođama HVO-a i vlastima u cilju sprovođenja UZP-a;⁶⁴⁶⁷ i (3) da je postojala prioritetna i stalna veza između Praljka i hrvatskih vlasti, uključujući Tuđmana, Šuška i Bobetka u vezi s pitanjima koja su se odnosila na BiH, konkretno u vezi s angažmanom Hrvatske u BiH.⁶⁴⁶⁸

1911. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće detaljno obrazložilo Praljkov doprinos ZZZP-u i njegovu odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a.⁶⁴⁶⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da su se zločini prve kategorije UZP-a mogli pripisati Praljku, te da su on i njegovi saoptuženi koristili pripadnike i strukture HVO-a i Vojne policije za počinjenje zločina koji su činili dio ZZZP-a.⁶⁴⁷⁰ Prije nego što je donijelo taj zaključak, Pretresno vijeće je identifikovalo vezu između glavnih počinilaca svakog zločina i Praljka ili jednog od njegovih saoptuženih, za koje je sve utvrđeno da su

20. Nadalje, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće izuzelo rukovodioce Hrvatske iz ZZZP-a konstatovavši, između ostalog, da su zločini bili počinjeni na osnovu plana koji su napravile vođe HZ(R) HB. Praljkov žalbeni podnesak, par. 98, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 65.

⁶⁴⁶¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 98. V. žalbeni pretres, ŽT. 388 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁶² Praljkov žalbeni podnesak, par. 99. V. žalbeni pretres, ŽT. 389 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁶³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 34. Tužilaštvo takođe odgovara da je rukovodstvo Hrvatske saradivalo s rukovodstvom HZ(R) H-B u ključnim momentima u UZP-u i davalo podršku zločinima koji su bili dio ZZZP-a. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 33.

⁶⁴⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 35, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1232. Tužilaštvo tvrdi da ništa ne sprečava oslanjanje na dokaze koji se odnose na preminulog člana UZP-a. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 35, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1262-1264.

⁶⁴⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁶⁴⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1219.

⁶⁴⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1222.

⁶⁴⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1223.

⁶⁴⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 512-631.

⁶⁴⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

bili članovi UZP-a.⁶⁴⁷¹ U tom pogledu, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće dalo detaljnu analizu toga kako su Praljak i ostali žalioци međusobno surađivali u cilju provođenja ZZP-a, nezavisno od umiješanosti Tuđmana, Šuška i Bobetka.⁶⁴⁷² Prema tome, Praljak ne pokazuje kako bi eventualna greška u pogledu članstva u UZP-u Tuđmana, Šuška i Bobetka uticala na zaključke da su Praljak i drugi žalioци: (1) činili tih više osoba koje su surađivale u cilju provođenja ZZP-a; (2) u značajnoj mjeri doprinijeli UZP-u; (3) koristili glavne izvršioce za počinjenje zločina; i (4) dijelili namjeru da se izvrše zločini koji su činili dio zajedničkog cilja.⁶⁴⁷³ Pored toga, Praljak ne tvrdi da su glavni počinioci bili povezani samo, ili da su ikada bili povezani, s rukovodiocima Hrvatske Tuđmanom, Šuškom ili Bobetkom u počinjenju zločina kojima je ostvarivan ZZP.⁶⁴⁷⁴ Stoga Praljak ne pokazuje da njegova odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a ovisi o članstvu, doprinosu ili namjeri hrvatskih rukovodilaca, konkretno Tuđmana, Šuška i Bobetka, u UZP-u. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbacuje sve argumente koje je iznio Praljak kao irelevantne, te konstatuje da on ne pokazuje da bi ikakva navodna greška uticala na njegove osude.⁶⁴⁷⁵ Ukratko, Praljkova žalbena podosnova 5.4 se djelimično odbacuje.

(ii) Praljkova svijest o ZZP-u (Praljkova podosnova 39.1)

a. Argumenti strana u postupku

1912. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on bio svjestan ZZP-a, što je dovelo do pogrešnog zaključka da je učestvovao u UZP-u. Konkretno, on tvrdi da nema dokaza da je on znao za ZZP u januaru 1993. ili u bilo kojem drugom momentu tokom njegovog postojanja.⁶⁴⁷⁶ Praljak tvrdi da se Pretresno vijeće nije trebalo osloniti na njegovo učestvovanje na sastancima s visokim hrvatskim rukovodiocima, zato što: (1) je konstatovalo da su zločini počinjeni kao rezultat plana koji su utvrdile vođe HZ(R) HB, a ne rukovodioci Hrvatske, dok nijedan predstavnik HVO-a ni HZ(R) HB nije prisustvovao tim sastancima;⁶⁴⁷⁷ i (2) da su ciljevi dva relevantna sastanka koja su održana u septembru i novembru 1993. bili da se okončaju

⁶⁴⁷¹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 329, 558, 562, 694, 699, 711-724, 928, 1147, 1220.

⁶⁴⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1219-1221.

⁶⁴⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 275-276, 428-429, 627-628, 817-818, 1004, 1208-1209, 1231-1232. V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427, 430; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 96-97; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227-228.

⁶⁴⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 225; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 168, 172; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 413, 430.

⁶⁴⁷⁵ V. gore, par. 19, 21.

⁶⁴⁷⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 407-408. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 389-391 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁷⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 403, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 65; Praljkova replika, par. 45. V. žalbeni pretres, ŽT. 389-390 (22. mart 2017.).

borbe i da je njegovo učešće bilo ograničeno na opis situacije na terenu.⁶⁴⁷⁸ Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće iskrivilo njegov iskaz i pogriješilo oslonivši se na zaključak da je on provodio hrvatsku politiku u BiH prije nego što je preuzeo komandu nad Glavnim stožerom zbog toga što "nije moglo utvrditi nijedan zločinački element" u toj politici,⁶⁴⁷⁹ a on je u svom svjedočenju rekao da je provodio "iznad svega politiku BiH".⁶⁴⁸⁰ On tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na njegovu ulogu u pregovorima koji su prethodili UZP-u, o kojoj su dokazi prihvaćeni "kršenjem osnovnih pravila pravičnog suđenja".⁶⁴⁸¹

1913. Tužilaštvo odgovara sljedeće: (1) rukovodioci Hrvatske odigrali su ključnu ulogu u osmišljavanju i provođenju UZP-a te su stoga Praljkovo učestvovanje na njihovim sastancima i njegova uloga u provođenju hrvatske politike u BiH neposredno relevantni za utvrđivanje njegove svijesti o ZZZP-u i njegovog članstva u UZP-u;⁶⁴⁸² (2) odsustvo predstavnika HVO-a i HZ(R) HB na tim sastancima ukazuje na to koliko je Praljak bio važan kao posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB;⁶⁴⁸³ (3) Pretresno vijeće je ispravno ocijenilo Praljkovo svjedočenje u vezi s njegovom ulogom u provođenju hrvatske politike u kontekstu njegove uloge posrednika,⁶⁴⁸⁴ i (4) postoji obilje dokaza koji idu u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je Praljak dijelio ZZZP.⁶⁴⁸⁵

b. Analiza

1914. Žalbeno vijeće podsjeća da je, poslije detaljne analize dokaza, Pretresno vijeće zaključilo da je Praljak ne samo znao za politiku hrvatske Vlade u vezi s Herceg-Bosnom, nego i pokazao spremnost da provodi tu politiku, te je konstatovalo da je, "Slobodan Praljak u okviru projekta čiji je cilj bio da se uspostavi hrvatska kontrola nad teritorijama [BiH], bio posrednik između Hrvatske i HZ(R) H-B u cilju ostvarivanja [ZZP-a]".⁶⁴⁸⁶ Suprotno Praljkovoj tvrdnji da rukovodioci Hrvatske nisu učestvovali u osmišljavanju ZZZP-a, Žalbeno vijeće dalje napominje da je Pretresno vijeće

⁶⁴⁷⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 406, gdje se upućuje na dokazne predmete P05080, str. 2, 11-23, P06454, str. 3, 49-55. V. žalbeni pretres, ŽT. 389-390 (22. mart 2017.). Praljak tvrdi da su svi sastanci osim dva bili održani prije datuma koji je Pretresno vijeće utvrdilo kao datum uspostavljanja UZP-a, te da su stoga irelevantni za razmatranje njegovog učešća u UZP-u. Praljkov žalbeni podnesak, par. 403, 406, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 522-523, 538. V. žalbeni pretres, ŽT. 390 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁷⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 403-404; Praljkova replika, par. 46.

⁶⁴⁸⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 404.

⁶⁴⁸¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 405, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 525, Praljkov žalbeni podnesak, par. 547-553 (Praljkova osnova 50.1).

⁶⁴⁸² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 82-83. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 423-428 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁸³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 83.

⁶⁴⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 86.

⁶⁴⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 84-85. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresnom vijeću bilo dopušteno da se osloni na dokaze o Praljkovom učešću na sastancima i pregovorima koji vodili ka uspostavljanju UZP-a kako bi zaključilo da je, od sredine januara 1993., on bio svjestan ZZZP-a i dijelio ga s drugima, kao i da je bio svjestan svoje uloge u UZP-u. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 82, 84. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 423-428 (22. mart 2017.).

⁶⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 530, 545. V. gore, par. 1885.

konstatovalo da su hrvatske vođe poput Tuđmana, Šuška i Bobetka bile članovi UZP-a,⁶⁴⁸⁷ te je konkretno zaključilo da je na tim sastancima razgovarano o hrvatskoj politici u BiH *u cilju ostvarivanja ZZP-a*.⁶⁴⁸⁸ Praljkovi prigovori u vezi s tim zaključcima Pretresnog vijeća koji su izneseni na drugim mjestima razmotreni su i odbačeni.⁶⁴⁸⁹ Pored toga, tvrdeći da nijedan predstavnik HVO-a ni HZ(R) HB nije prisustvovao tim sastancima, Praljak zanemaruje zaključak Pretresnog vijeća da je on, prisustvovanjem tim sastancima, djelovao kao posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB u cilju ostvarivanja ZZP-a.⁶⁴⁹⁰ Stoga Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na ove sastanke kako bi ocijenilo njegovo znanje o ZZP-u i njegovo učešće u UZP-u sredinom januara 1993.

1915. Pored toga, Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo se na dokaze o dva sastanka održana 15. septembra 1993. i 5. novembra 1993. Pretresno vijeće je napomenulo da je Praljak učestvovao na tim sastancima tako što je, između ostalog: (1) preporučio da se "ne pristane na teritorijalni diskontinuitet Herceg-Bosne i na davanje Muslimanima izlaza na more – posebno s obzirom na vjerovatnu vojnu reakciju Srba koja bi u tom slučaju uslijedila";⁶⁴⁹¹ (2) apelovao na Hrvatsku da pruži logističku podršku;⁶⁴⁹² i (3) davao preporuke logističke prirode za promjene unutar civilnih i vojnih odjela HVO-a, kao što je smjena oficira u Glavnom stožeru.⁶⁴⁹³ U tom pogledu, Pretresno vijeće je smatralo da je Praljak "hrvatskim rukovodiocima davao preporuke u vezi s politikom i postupanjem Hrvatske u BiH".⁶⁴⁹⁴ Tvrdeći da su ciljevi tih sastanaka bili da se okončaju borbe i da je njegovo učešće bilo ograničeno na opis situacije na terenu, Praljak samo nudi svoje tumačenje dokaza, ne pokazujući pritom grešku Pretresnog vijeća.

1916. U vezi s Praljkovom tvrdnjom da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on provodio politiku hrvatske države dok je bio u BiH, Žalbena vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na Praljkovo svjedočenje da je on "provodio 'politiku hrvatske države' dok je bio u BiH".⁶⁴⁹⁵ Iako Žalbena vijeće ima u vidu da je Praljak u svom svjedočenju takođe rekao da je "provodio politiku Bosne i Hercegovine, prije svega",⁶⁴⁹⁶ Praljak ne objašnjava kako to protivrječi njegovoj pomenutoj izjavi ili zaključku Pretresnog vijeća da je on provodio hrvatsku politiku dok je

⁶⁴⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁶⁴⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 522.

⁶⁴⁸⁹ V. gore, par. 1904, 1910.

⁶⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 540, 545. V. gore, par. 1885, 1891.

⁶⁴⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 523.

⁶⁴⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 523.

⁶⁴⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 523.

⁶⁴⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 523.

⁶⁴⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 527, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 43001-43002 (13. juli 2009.).

⁶⁴⁹⁶ Slobodan Praljak, T. 43001-43002 (13. juli. 2009.). Praljak je u svom svjedočenju dalje rekao da je to bila "[njegova] politika koja je bila paralelna s politikom Republike Hrvatske i Franje Tuđmana i Gojka Šuška i Brune Stojića i Jadranka Prlića i drugih". Slobodan Praljak, T. 43002 (13. juli 2009.).

bio u BiH.⁶⁴⁹⁷ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su rukovodioci Hrvatske i HZ(R) HB saradivali u cilju ostvarivanja ZZP-a.⁶⁴⁹⁸ Pored toga, kako Praljak i sam kaže,⁶⁴⁹⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da su zločini počinjeni kao rezultat plana koji su sačinile vođe HZ(R) HB. Prema tome, Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je uzelo u obzir da je on provodio politiku BiH u prilog svom zaključku da je bio posrednik između Hrvatske i HZ(R) HB.

1917. U vezi s Praljkovim ponašanjem prije UZP-a, Žalbeno vijeće drugdje u ovoj Presudi odbacuje njegove prigovore u vezi sa sastancima i pregovorima koji su održani prije sredine januara 1993.,⁶⁵⁰⁰ tako da on nije pokazao da je ovo ponašanje irelevantno. Pored toga, Žalbeno vijeće je već odbacilo Praljkovu tvrdnju da su dokazi na koje se Pretresno vijeće oslonilo u tom pogledu bili prihvaćeni "kršenjem osnovnih pravila pravičnog suđenja".⁶⁵⁰¹ Stoga se Praljkovi argumenti odbacuju. Na osnovu gore navedenog, kao i zaključaka o kojima se govori na drugim mjestima, Žalbeno vijeće takođe odbacuje Praljkovu tvrdnju da nema dokaza da je on znao za ZZP.⁶⁵⁰²

1918. U zaključku, Praljak nije pokazao nikakvu grešku Pretresnog vijeća u vezi s njegovom svjješću o ZZP-u u januaru 1993. ili u bilo kojem momentu tokom njegovog postojanja. Njegova žalbena podosnova 39.1 se odbacuje.

(iii) Navodni propust da se utvrdi zločinačka namjera koju je Praljak dijelio sa svim članovima UZP-a (Praljkova podosnova 39.2)

1919. Praljak tvrdi da "izjava" Pretresnog vijeća da je on s drugim članovima UZP-a dijelio namjeru da se protjera muslimansko stanovništvo nije dovoljna za konstataciju da je on bio član UZP-a.⁶⁵⁰³ Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće bilo dužno da utvrdi ne samo da je on dijelio namjeru da poćini isti zloćin kao i drugi ćlanovi UZP-a, nego i da je dijelio njihovu namjeru ostvarivanja ZZP-a.⁶⁵⁰⁴ Konkretno, on tvrdi da je trebalo utvrditi "neku vrstu interakcije" između glavnih ćlanova UZP-a koja je bila usmjerena ka ostvarivanju ZZP-a.⁶⁵⁰⁵ Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće, zbog toga što je konstatovalo da je sastav grupe koja je ćinila UZP vremenom fluktuirao,

⁶⁴⁹⁷ V. gore, par. 1904.

⁶⁴⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1219, 1222, 1231.

⁶⁴⁹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 403.

⁶⁵⁰⁰ V. gore, par. 1891.

⁶⁵⁰¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 405, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 547-553. V. gore, par. 108-113, 119-138, fusnota 338.

⁶⁵⁰² V. dolje, par. 1921, 1928-1929, 1933, 1936-1942, 1940-1942.

⁶⁵⁰³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 412-413, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 627. Praljak dalje tvrdi da nikada nije namjeravao da protjera muslimansko stanovništvo iz BiH. Praljkov žalbeni podnesak, par. 412.

⁶⁵⁰⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 411-412.

⁶⁵⁰⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 411; Praljkova replika, par. 47.

bilo dužno da utvrdi s kim je on ušao u dogovor u januaru 1993. i s kim je ostao u tom dogovoru tokom cijelog perioda u kojem je, kako je utvrđeno, doprinio UZP-u.⁶⁵⁰⁶

1920. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije samo konstatovalo da su žalioци dijelili namjeru da počine isti zločin, nego da su namjeravali da počine niz zločina kako bi ostvarili ZZP.⁶⁵⁰⁷ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo precizne zaključke u vezi s periodom tokom kojeg su žalioци činili dio grupe, ali da "nije bilo dužno da donese izričite zaključke u vezi s tačnim periodom učestvovanja svakog člana UZP-a koji nije jedan od optuženih" ili u vezi s tačnim datumom kada su oni ušli u dogovor s Praljkom.⁶⁵⁰⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće došlo do razumnih zaključaka u vezi sa članovima UZP-a.⁶⁵⁰⁹

1921. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je, od sredine januara 1993., uspostavljen UZP sa zajedničkim zločinačkim ciljem da se etnički očisti muslimansko stanovništvo i da su, radi postizanja tog cilja, članovi UZP-a, uključujući žalioce, koristili politički i vojni aparat HZ(R) HB.⁶⁵¹⁰ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su Praljak i drugi žalioци, kao članovi UZP-a, namjeravali da relevantni zločini budu počinjeni kako bi ostvarili ZZP.⁶⁵¹¹ Pored toga, Pretresno vijeće je zaključilo da su: (1) ključni momenti UZP-a omogućeni putem saradnje rukovodstva i vlasti HZ(R) HB,⁶⁵¹² uključujući Praljka;⁶⁵¹³ (2) da se Praljak konsultovao s drugim članovima UZP-a u cilju osmišljavanja i ostvarivanja ZZP-a;⁶⁵¹⁴ i (3) da je Praljak posjedovao namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera iz BiH i tu namjeru dijelio s ostalim članovima UZP-a.⁶⁵¹⁵ Žalbeno vijeće se stoga nije uvjerilo u Praljkovu tvrdnju da je trebalo utvrditi "neku vrstu interakcije". Zaključci Pretresnog vijeća jasno pokazuju da je Praljak s Prličem, Petkovićem i Stojićem, kao i s Pušićem od aprila 1993., činio više osoba koje su dijelile ZZP od januara 1993. do novembra 1993.⁶⁵¹⁶ Pored toga, Praljak ne nudi ništa u prilog svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće bilo dužno da utvrdi s kim je on ušao u dogovor u januaru 1993. i s kim je kasnije ostao u

⁶⁵⁰⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 413. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 383 (22. mart 2017.). Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je utvrdilo samo periode tokom kojih su žalioци učestvovali u UZP-u, a da nije i preciziralo kada su učestvovali drugi članovi UZP-a, naročito Tuđman, Šušak i Bobetko. Praljkov žalbeni podnesak, par. 409-410.

⁶⁵⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 87. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 428-429 (22. mart 2017.).

⁶⁵⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 88.

⁶⁵⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 89.

⁶⁵¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 43-44. V. gore, par. 789-790. V. takođe gore, par. 1759-1760.

⁶⁵¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 67, 625. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 66, 68.

⁶⁵¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1219.

⁶⁵¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1220, 1223, 1230.

⁶⁵¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁶⁵¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 627.

⁶⁵¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1230. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 469-628 (zaključci o Praljkovoj umiješanosti u UZP, uključujući njegovu saradnju s drugim članovima UZP-a).

dogovoru.⁶⁵¹⁷ Stoga je uslov da je više osoba dijelilo ZZZP ispunjen, te Žalbeno vijeće odbacuje Praljkove argumente o kojima je bilo riječi gore u tekstu, koje je on iznio u prilog svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo da utvrdi da je on s drugim članovima UZZP-a dijelio namjeru da ostvari ZZZP. Praljkova žalbena podosnova 39.2 se odbacuje.

(iv) Navodne greške u zaključku da je Praljak dijelio zločinačku namjeru članova UZZP-a (Praljkova podosnova 39.3)

1922. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo dokaze i propustilo da primijeni standard van razumne sumnje kada je konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on dijelio namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera iz BiH.⁶⁵¹⁸ On tvrdi da: (1) ispravna analiza dokaza pokazuje da on nije imao nikakvu zločinačku namjeru;⁶⁵¹⁹ (2) da je Pretresno vijeće netačno izvelo zaključak o njegovoj namjeri na osnovu njegovog položaja u Hrvatskoj i dokaza da je on obavljao svoje funkcije iako nema dokaza o njegovoj zločinačkoj namjeri;⁶⁵²⁰ i (3) da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir druga moguća objašnjenja koja su se mogla izvesti na osnovu dokaza.⁶⁵²¹

1923. Tužilaštvo odgovara da su Praljkove tvrdnje nepotkrepljene, nerazrađene i da ih treba odbaciti bez razmatranja.⁶⁵²²

1924. Žalbeno vijeće smatra da Praljak nije potkrijepio svoje argumente u okviru ove žalbene osnove, naročito zato što zaključci Pretresnog vijeća o namjeri koju je on dijelio s drugima nisu bili zasnovani samo na obavljanju njegovih funkcija,⁶⁵²³ a on nije ponudio nijedan drugi razuman zaključak. Praljkova žalbena podosnova 39.3 se stoga odbacuje.

(b) Navodne greške u zaključku da je Praljak imao traženu *mens rea* (Praljkova osnova 41)

(i) Navodne greške u zaključku da je Praljak znao da je HVO počinio zločine (Praljkova podosnova 41.1)

1925. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on znao da vojnici HVO-a čine zločine budući da nema dokaza u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je on bio

⁶⁵¹⁷ Isto tako, Žalbeno vijeće konstatuje da pojedini članovi o članstvu Tuđmana, Šuška i Bobetka u UZZP-u nisu bile neophodne da se utvrdi namjera koju je Praljak dijelio. V. gore, par. 1910-1911.

⁶⁵¹⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 415-417.

⁶⁵¹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 415, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 458-460 (Praljkova osnova 41.4).

⁶⁵²⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 416.

⁶⁵²¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 417.

⁶⁵²² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 92.

⁶⁵²³ V. dolje, par. 1933.

obaviješten o tim zločinima putem internih kanala za komunikaciju HVO-a.⁶⁵²⁴ Praljak tvrdi: (1) da nije jasno za koje je zločine Pretresno vijeće utvrdilo da je on o njima bio obaviješten zbog toga što ono upućuje na njegovo znanje o zločinima u "drugim opštinama";⁶⁵²⁵ (2) da on nije mogao biti obaviješten putem internih kanala za komunikaciju HVO-a prije nego što je bio dio strukture HVO-a, od 24. jula 1993.;⁶⁵²⁶ i (3) da je za period poslije 24. jula 1993. trebalo utvrditi da je on bio obaviješten o zločinima, budući da je samo njegov položaj nedovoljan za pretpostavku o stvarnom ili implicitnom znanju.⁶⁵²⁷

1926. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio "potkrijepljen obiljem" dokaza i činjeničnim zaključcima u vezi s funkcionisanjem internih kanala za komunikaciju HVO-a, Praljkovom umiješanošću u vojne operacije, te Praljkovim redovnim prisustvom na terenu.⁶⁵²⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da, za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a, nije bilo neophodno da se utvrdi "tačno 'kada, kako i od koga'" je Praljak bio obaviješten o svakom zločinu.⁶⁵²⁹

1927. U replici, Praljak tvrdi da njegovo znanje o vojnoj i političkoj situaciji ne znači da je on znao za počinjene zločine.⁶⁵³⁰

1928. U zaključnom odjeljku u vezi s Praljkovom odgovornošću po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće je napomenulo da je – kako je utvrđeno u prethodnom odjeljku Prvostepene presude – Praljak "bio obaviješten o zločinima koje su počinili pripadnici oružanih snaga HZ(R) HB, uglavnom putem internih komunikacija HVO-a".⁶⁵³¹ Imajući u vidu zaključke Pretresnog vijeća donesene na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo da su interni kanali za komunikaciju HVO-a "relativno dobro funkcionisali, u svakom slučaju dovoljno dobro da bi načelnik/zapovjednik Glavnog stožera ili njegov zamjenik bili informisani o stanju na terenu".⁶⁵³² Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da je, prije nego što je Praljak postavljen za zapovjednika Glavnog stožera 24. jula 1993., Pretresno vijeće razmotrilo dokaze o tome da je u periodu od januara do juna 1993. Praljak bio prisutan u BiH, konkretno u opštinama Gornji Vakuf, Ljubuški, Prozor, Jablanica i Mostar⁶⁵³³ i da je učestvovao u

⁶⁵²⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 451; Praljkova replika, par. 50.

⁶⁵²⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 451, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 625.

⁶⁵²⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 451.

⁶⁵²⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 451-452, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Orić*, par. 319; Praljkova replika, par. 49. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 450.

⁶⁵²⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 94-97.

⁶⁵²⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 93.

⁶⁵³⁰ Praljkova replika, par. 51.

⁶⁵³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁵³² Prvostepena presuda, tom 1, par. 735. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 742 ("Glavni stožer i načelnik Glavnog stožera bili redovno informisani o stanju na terenu").

⁶⁵³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 470.

određenim operacijama,⁶⁵³⁴ te je zaključilo da je on primao izvještaje od zapovjednika na terenu.⁶⁵³⁵ U konkretnim slučajevima, Pretresno vijeće je smatralo da, zbog toga što su zločini činjeni na sistematskoj osnovi, jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza da je Praljak planirao i rukovodio vojnim operacijama HVO-a i da je bio svjestan situacije na terenu, jeste taj da je on takođe znao da se čine zločini.⁶⁵³⁶ Stoga se na osnovu ovih zaključaka Pretresnog vijeća Žalbeno vijeće uvjerilo da je zaključak da je Praljak bio obaviješten o zločinima HVO-a prvenstveno putem internih kanala za komunikaciju HVO-a u dovoljnoj mjeri potkrepljen. Praljak, time što osporava samo paragraf Pretresnog vijeća o njegovom znanju, a istovremeno zanemaruje analizu dokaza predočenu na drugim mjestima u Prvostepenoj presudi, ne pokazuje grešku.

1929. Pored toga, Žalbeno vijeće smatra da se Pretresno vijeće nije oslonilo samo na Praljkovo znanje o zločinima za koje je konstatovalo da ga je stekao putem internih kanala za komunikaciju HVO-a, nego je zaključak o njegovom znanju o zločinima izvelo na osnovu njegove uključenosti u vojne operacije u više opština. U tom pogledu, Pretresno vijeće je zaključilo: (1) za Gornji Vakuf, da je Praljak planirao, rukovodio, omogućio i dobijao informacije o vojnim operacijama HVO-a u Gornjem Vakufu izvođenim oko 18. januara 1993., te da je, budući da su se te operacije i zločini povezani s tim operacijama odvijali prema unaprijed smišljenom planu, jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Praljak imao namjeru da se počine ubistva i uništavanje imovine, kao i hapšenja i uklanjanje Muslimana s tog područja;⁶⁵³⁷ (2) za Prozor, da su zločini izvršeni na "organizovan i koordiniran način" tako da se ne mogu "smatrati nasumičnim postupcima nego postupcima koji su slijedili unaprijed smišljeni plan rukovodstva HVO-a" te da je, zbog toga što je Praljak planirao i rukovodio vojnim operacijama HVO-a u opštini Prozor od 24. jula 1993. i bio obavještavan o situaciji na terenu prije i poslije 24. jula 1993., jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on morao znati da pripadnici HVO-a čine zločine;⁶⁵³⁸ (3) za Mostar, da su zločini počinjeni "sistematski i/ili tokom dužeg vremena", što pokazuje da ih je koordiniralo rukovodstvo HVO-a i da je, budući da je Praljak rukovodio vojnim operacijama HVO-a u Mostaru u jednom dijelu tog perioda, jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on znao da će ti zločini biti počinjeni;⁶⁵³⁹ (4) za Vareš, da je Praljak saznao za zločine na sastanku vlade;⁶⁵⁴⁰ i (5) za

⁶⁵³⁴ V. dolje, par. 1929.

⁶⁵³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 482. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 473. V. takođe gore, par. 1836, 1849, 1852.

⁶⁵³⁶ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 572-573. V. takođe dolje, par. 1929.

⁶⁵³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 562. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 556, 558, 560. V. takođe dolje, par. 1954-1956. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je lišavanje života sedam civila u Duši predstavljalo ubistvo i hotimično lišavanje života, te je stoga poništilo zaključke o tim zločinima u opštini Gornji Vakuf i Praljkovu osuđujuću presudu za njih. V. gore, par. 441-443.

⁶⁵³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 572-573. V. takođe dolje, par. 1963-1965, 1970.

⁶⁵³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586. V. takođe dolje, par. 2014.

⁶⁵⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 595, 597.

zatvor u Gabeli i zatvor u Dretelju, da je Praljak znao za loše uslove zatočenja i da je prihvatao zločine počinjene na tim lokacijama.⁶⁵⁴¹

1930. Uzimajući u obzir sve zaključke Pretresnog vijeća navedene u prethodnim paragrafima, a naročito one koji se odnose na informativne kanale, Praljkovo prisustvo i učestvovanje u vojnim operacijama kao i njegov *de facto*, a kasnije i *de jure*, položaj u vojnom lancu komandovanja,⁶⁵⁴² Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće zaključilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Praljak znao za zločine koje su počinili HVO i Vojna policija. Podsjećajući da se zaključak o Praljkovom znanju o zločinima može izvesti na osnovu posrednih dokaza pod uslovom da je to jedini razuman zaključak koji je dostupan,⁶⁵⁴³ Praljak ne pokazuje grešku u tom pogledu. Stoga se Praljkova tvrdnja da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on znao za zločine koje su počinili vojnici HVO-a odbacuje. Iz istih razloga, Praljkova tvrdnja da da nije jasno utvrđeno o kojim je zločinima on bio obaviješten takođe se odbacuje. Stoga se njegova žalbena podnosnova 41.1 odbacuje.

(ii) Navodne greške u izvođenju zaključka o Praljkovoj namjeri na osnovu njegovih vojnih funkcija i aktivnosti (Praljkova podosnova 41.2)

1931. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on posjedovao traženu *mens rea* za zločine na osnovu njegovih vojnih funkcija i aktivnosti, odnosno njegovog učestvovanja u planiranju vojnih operacija HVO-a koje "same po sebi ne uključuju počinjenje zločina".⁶⁵⁴⁴

1932. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije izvelo zaključak o Praljkovoj namjeri iz njegovog pukog učestvovanja u vojnim operacijama nego iz njegovog korištenja HVO-a i Vojne policije za počinjenje zločina koji su činili dio ZZP-a.⁶⁵⁴⁵

1933. Analizirajući Praljkovu namjeru, Pretresno vijeće je smatralo da je on: (1) učestvovao u planiranju vojnih operacija u opštinama Prozor, Mostar i Vareš; (2) bio obaviješten o zločinima koje su počinili HVO i Vojna policija; i (3) nastavio da vrši "efektivnu kontrolu" nad tim snagama iako je znao da one čine zločine.⁶⁵⁴⁶ Pored toga, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoj zaključak da, uprkos tome što je imao vlast nad HVO-om i Vojnom policijom, Praljak nije uložio nikakav

⁶⁵⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 611, 614. V. takođe dolje, par. 2074-2081.

⁶⁵⁴² V. gore, par. 1928-1929.

⁶⁵⁴³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 172; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 971, 1404; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 348, 406; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 458.

⁶⁵⁴⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 453, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 957. Praljak tvrdi da "[r]ukovođenje vojnim operacijama nije isto što i učešće u zločinima" Praljkov žalbeni podnesak, par. 453.

⁶⁵⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 90, se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 624, 628, 1342.

ozbiljan napor da zaustavi počinjenje zločina.⁶⁵⁴⁷ Vijeće je zaključilo da je jedini razuman zaključak koji može izvesti taj da je Praljak namjeravao da zločini UZP-a budu počinjeni.⁶⁵⁴⁸ U svojim prethodnim diskusijama o Praljkovoj odgovornosti za događaje koji su se desili u više opština, Pretresno vijeće je dalo detaljno obrazloženje za zaključak da je Praljak planirao, rukovodio i omogućio vojne operacije, znao za zločine i stoga prihvatao i namjeravao da zločini iz UZP-a budu počinjeni.⁶⁵⁴⁹ Za zatočeničke centre, Praljak je – iako nije utvrđeno da je planirao operacije – znao za zločine, nije ništa učinio da spriječi ili kazni počinioce zločina i stoga prihvatao i namjeravao da zločini iz UZP-a budu počinjeni.⁶⁵⁵⁰ Praljak stoga osporava samo jedan faktor, odnosno svoje učestvovanje u planiranju vojnih operacija HVO-a, koje je Pretresno vijeće razmotrilo prilikom izvođenja zaključka o njegovoj *mens rea*. Bez obzira na to, Praljak ne pokazuje nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća u okviru kojeg je ono smatralo da Praljkovo obavljanje službenih funkcija ili njegovih vojnih aktivnosti u planiranju vojnih operacija predstavlja faktor koji pokazuje njegovu namjeru, posebno stoga što je taj faktor bio uzet u obzir zajedno s njegovim znanjem da su tokom ovih vojnih operacija bili počinjeni zločini.⁶⁵⁵¹ Njegova žalbena podosnova 41.2 se odbacuje.

(iii) Navodne greške u zaključku da je Praljak posjedovao diskriminatornu namjeru (Praljkova podosnova 41.3)

1934. Praljak tvrdi da Pretresno vijeće nije ispravno utvrdilo da je on posjedovao diskriminatornu namjeru koja se traži za progon.⁶⁵⁵² On tvrdi da, budući da mu je Pretresno vijeće izreklo osuđujuću presudu za progon kao zločin na osnovu prve kategorije UZP-a, "diskriminatorna namjera predstavlja preduslov za njegovo učestvovanje u UZP-u, te je stoga, sa pravnog stanovišta, nemoguće izvesti zaključak o njegovoj diskriminatornoj namjeri na osnovu njegovog učestvovanja u UZP-u".⁶⁵⁵³ Praljak takođe tvrdi da dokazi da je on pomagao Muslimanima u "brojnim prilikama" govore protiv zaključka da je imao diskriminatornu namjeru.⁶⁵⁵⁴

⁶⁵⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁵⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 626.

⁶⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁵⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 558, 560, 562 (Gornji Vakuf), 573, 575 (Prozor), 586 (Mostar), 594, 597 (Vareš). V. takođe dolje, par. 1954-1956, 1963-1965, 1970, 2014.

⁶⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 611 (Zatvor u Gabeli), 614 (Zatvor u Dretelju). V. takođe dolje, par. 2074-2081.

⁶⁵⁵¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189 (gdje se navodi da "učesće samo za sebe ne mora da bude kriminalno, sve dok optuženi vrši djela koja na neki način doprinose realizaciji zajedničkog cilja" UZP-a i podsjeća da "činjenica da se [...] učestvovanje [optuženog] svodilo samo na 'rutinske dužnosti' optuženog ne oslobađa krivice"). Upor. Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 957 (Žalbeno vijeće je konstatovalo da vođenje vojnog napada koji nije dio kampanje progona nije isto što i učesće u zločinima ili postojanje tražene *mens rea*).

⁶⁵⁵² Praljkov žalbeni podnesak, par. 454-457.

⁶⁵⁵³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 455.

⁶⁵⁵⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 456-457; Praljkova replika, par. 52-53.

1935. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Praljak posjedovao diskriminatornu namjeru na osnovu njegovog značajnog doprinosa UZP-u budući da je znao da se čine zločini protiv Muslimana.⁶⁵⁵⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da dokazi o "ograničenoj ili selektivnoj" pomoći ne sprečavaju zaključak o diskriminatornoj namjeri.⁶⁵⁵⁶

1936. Poslije detaljne analize dokaza, Pretresno vijeće je konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Praljak namjeravao protjerati muslimansko stanovništvo iz BiH.⁶⁵⁵⁷ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je Praljak znao da se protiv Muslimana čine zločini s isključivim ciljem da se oni prisile da napuste tu teritoriju, te da je tako svojim učestvovanjem u UZP-u namjeravao diskriminisati muslimansko stanovništvo kako bi se lakše provelo njihovo protjerivanje.⁶⁵⁵⁸ Ranije u svojoj analizi, Pretresno vijeće je konkretno razmotrilo dokaze da je Praljak pomagao humanitarnim konvojima da uđu u istočni Mostar u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993., te je konstatovalo da ne može utvrditi da je Praljak učestvovao u ometanju dostavljanja humanitarne pomoći u Mostar ili da je znao da vlasti HVO-a sprečavaju njeno dostavljanje.⁶⁵⁵⁹ Međutim, Pretresno vijeće je moglo slobodno da smatra da to ne pobija njegov zaključak da Praljkovo učestvovanje u UZP-u pokazuje njegovu namjeru da diskriminiše Muslimane. Žalbeno vijeće podsjeća da dokazi o ograničenoj ili selektivnoj pomoći za nekoliko pojedinaca ne sprečavaju presuditelja o činjenicama da razumno zaključi da je postojala tražena namjera da se vrši diskriminacija.⁶⁵⁶⁰ Stoga, ni Praljkova tvrdnja da je pomagao s humanitarnim konvojima, ni njegova tvrdnja da je "lično pomagao Muslimanima i više njih smjestio u svojoj kući"⁶⁵⁶¹ nisu uvjerile Žalbeno vijeće da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je on imao diskriminatornu namjeru, u svjetlu svih drugih zaključaka Pretresnog vijeća.

1937. Pored toga, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Praljkovu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je izvelo zaključak o njegovoj diskriminatornoj namjeri na osnovu njegovog učestvovanja u UZP-u.⁶⁵⁶² Kao što je konstatovalo Pretresno vijeće, ZJP je: (1) bio etničko čišćenje muslimanskog stanovništva koje je podrazumijevalo progon muslimanskog stanovništva sa teritorije HZ(R) HB putem počinjenja niza krivičnih djela navedenih u Statutu;⁶⁵⁶³ (2) ostvaren od strane članova UZP-a, uključujući Praljka, koji su se "služili [...] političkim i vojnim aparatom

⁶⁵⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 98.

⁶⁵⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 99.

⁶⁵⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 627.

⁶⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1654.

⁶⁵⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 588-590.

⁶⁵⁶⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 195; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 537. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 232-233.

⁶⁵⁶¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 456.

⁶⁵⁶² Praljkov žalbeni podnesak, par. 455.

HZ(R) HB";⁶⁵⁶⁴) i (3) bio namjeravan od strane Praljka koji je tu namjeru dijelio s drugim članovima UZP-a.⁶⁵⁶⁵ Pored toga, Pretresno vijeće je donijelo brojne zaključke o Praljkovom znanju ili učestvovanju u planiranju zločina u, između ostalog, Gornjem Vakufu, Prozoru i Mostaru, koji su bili usmjereni protiv muslimanskog stanovništva.⁶⁵⁶⁶ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Praljak tolerisao zločine nad Muslimanima u Mostaru.⁶⁵⁶⁷ Dakle, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak znao za zločine koji su počinjeni nad bosanskim Muslimanima i da je nastavio učestvovati u UZP-u do 9. novembra 1993. Imajući u vidu, međutim, da je suština UZP-a bila inherentno diskriminatorna, budući da se sastojala od protjerivanja muslimanskog stanovništva sa teritorije HZ(R) H-B počinjenjem niza krivičnih djela iz Statuta, Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo u zaključku da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Praljak takođe posjedovao posebnu namjeru da diskriminiše muslimansko stanovništvo. Praljkova žalbena podosnova 41.3 se stoga odbacuje.

(iv) Navodne greške u zaključku da je Praljak imao potrebnu namjeru za svaki zločin iz UZP-a (Praljkova podosnova 41.4)

1938. Praljak tvrdi, u svojoj žalbenoj osnovi 41.4, da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on posjedovao traženu namjeru za svaki zločin iz UZP-a.⁶⁵⁶⁸ On tvrdi da je, zbog toga što je Pretresno vijeće zaključilo samo da je on namjeravao protjerati muslimansko stanovništvo iz BiH, njegova odgovornost ograničena na "zločine koji impliciraju [protjerivanje] stanovništva".⁶⁵⁶⁹ Pored toga, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je on namjeravao protjerati muslimansko stanovništvo iz BiH zbog toga što nije ocijenilo relevantne dokaze o suprotnom.⁶⁵⁷⁰ On tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze: (1) da on nije imao ni obavezu ni mogućnost da

⁶⁵⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 43-44, 66, 428. V. gore, par. 789-790.

⁶⁵⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41. V. gore, par. 789-790.

⁶⁵⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 627. V. gore, par. 1921, 1924, 1928-1929.

⁶⁵⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 558, 562 (Praljak je omogućio operacije u Gornjem Vakufu i njima rukovodio i imao je namjeru da Muslimani budu uhapšeni i raseljeni sa tog područja, kao i da se uništavaju stambeni objekti), 570, 573 (Praljak je planirao i rukovodio operacijama u Prozoru počevši od 24. jula 1993. i nije mogao da ne zna da HVO raseljava i drži u zatočenju muslimansko stanovništvo), 575 (Praljak je znao da su radovi koje obavljaju zatočenici u Prozoru često bili na linijama fronta), 581, 586 (Praljak je učestvovao u rukovođenju i planiranju operacija u Mostaru u periodu od jula do novembra 1993. i imao je namjeru da budu počinjeni zločini, uključujući uništavanje džamija i raseljavanje žena i djece). V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1694-1741 (zaključci o raznim zločinima koje su počinili pripadnici HVO-a u kojima su konkretno ciljali Muslimane i time o zločinima u osnovi progona po tački 1).

⁶⁵⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 620.

⁶⁵⁶⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 458. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 391 (22. mart 2017.).

⁶⁵⁶⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 458, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 627. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 391 (22. mart 2017.). Praljak tvrdi da nije mogao biti osuđen za druge zločine osim deportacije i nehumanih djela (prisilno premještanje) kao zločina protiv čovječnosti ili protivpravne deportacije/premještanja kao teških povreda Ženevskih konvencija. Praljkov žalbeni podnesak, par. 458.

⁶⁵⁷⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 459-460.

pokreće krivične postupke;⁶⁵⁷¹ (2) da je on zatražio da nadležna tijela pokrenu krivične postupke kada je bio obaviješten o protivpravnom djelu, kao što pokazuje, između ostalog, dokazni predmet P05530;⁶⁵⁷² i (3) da je stalno upozoravao vojnike da se zločini ne mogu opravdati vojnom nuždom i preduzimao mjere kako bi informisao pripadnike HVO-a o međunarodnom humanitarnom pravu.⁶⁵⁷³

1939. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razmotrilo Praljkoovo ponašanje "u svjetlu ukupnih dokaza" i konstatovalo da on nije uložio nikakav ozbiljan napor da spriječi svoje podređene da čine zločine.⁶⁵⁷⁴ Tužilaštvo tvrdi: (1) da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Praljak imao ovlaštenja da disciplinski kazni HVO i Vojnu policiju;⁶⁵⁷⁵ (2) da je dokazni predmet P05530 izvještaj koji ga osuđuje zato što nije preduzeo mjere radi suzbijanja rasprostranjenog pljačkanja od strane pripadnika jedinica HVO-a i Vojne policije;⁶⁵⁷⁶ (3) da se dokazi na koje se Praljak poziva kako bi pokazao da je stalno upozoravao vojnike o počinjenju zločina odnose prvenstveno na ponašanje nevezano za ZZP;⁶⁵⁷⁷ i (4) da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze da je Praljak preduzimao mjere kako bi informisao pripadnike HVO-a o međunarodnom humanitarnom pravu, ali je zaključilo da on nije uložio stvarne napore da provodi ta pravila.⁶⁵⁷⁸

1940. Suprotno Praljkovoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije zaključilo samo da je on namjeravao protjerati muslimansko stanovništvo iz BiH. Pored toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je ZZP bio dominacija Hrvata HR HB putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva.⁶⁵⁷⁹ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su Praljak i drugi žalioci, kao članovi UZP-a, namjeravali da relevantni zločini budu počinjeni kako bi se ostvario ZZP.⁶⁵⁸⁰ U tom pogledu, Pretresno vijeće je konstatovalo da su članovi UZP-a "stavili u pogon čitav sistem deportacije muslimanskog stanovništva HR HB", što je uključivalo uklanjanje i zatočenje civila; ubistva i uništavanje imovine tokom napada; zlostavljanje i razaranje prouzrokovano tokom akcija deložacije; zlostavljanje i loše uslove zatočenja i rasprostranjeno korištenje zatočenika za rad na linijama fronta ili kao živih

⁶⁵⁷¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 459, gdje se upućuje na dokazne predmete P00449, P01760, 1D00201, P09552, 4D00861.

⁶⁵⁷² Praljkov žalbeni podnesak, par. 459, gdje se upućuje na dokazne predmete P05530, 3D03316; Praljkova replika, par. 48.

⁶⁵⁷³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 459, gdje se upućuje, između ostalog, na, dokazne predmete 3D03316, 3D01193; Praljkova replika, par. 48.

⁶⁵⁷⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 91. Tužilaštvo tvrdi da je Praljak negirao da se čine zločini, da je tolerisao i omogućio te zločine i da je aktivno doprinisao prikrivanju zločina od međunarodne zajednice. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 91.

⁶⁵⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 91, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 495-496.

⁶⁵⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 91.

⁶⁵⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 91.

⁶⁵⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 91.

⁶⁵⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41.

⁶⁵⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 67, 625. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 66, 68.

štitova, kao i ubistva i zlostavljanje povezana s tim; te raseljavanje zatočenika i njihovih porodica van teritorije BiH kada su bili pušteni na slobodu.⁶⁵⁸¹ Stoga, Žalbeno vijeće konstatuje da je, kada je zaključilo da je "Praljak posjedovao namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera" i da je on "tu namjeru [...] dijelio s ostalim članovima UZP-a",⁶⁵⁸² Pretresno vijeće uputilo na zajedničku namjeru za počinjenje zločina koji su činili dio UZP-a oslonivši se na svoje zaključke o Praljkovoj namjeri za počinjenje zločina obuhvaćenih tim UZP-om koje je izvelo u cijelom odjeljku Prvostepene presude u kojem se analiziraju dokazi u pogledu njegove individualne odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a.⁶⁵⁸³

1941. Važno je napomenuti da je, nakon što je navelo ispravno mjerodavno pravo u vezi s više zločina i odgovornošću za UZP,⁶⁵⁸⁴ Pretresno vijeće donijelo opširne zaključke u vezi s traženim *actus reusom* i *mens rea* fizičkih izvršilaca svih zločina za koje je utvrdilo da su bili sredstva kojima se ostvarivao ZZP.⁶⁵⁸⁵ Dakle, Pretresno vijeće je, primjenjujući ispravna pravna načela, konstatovalo da su utvrđena relevantna obilježja krivičnih djela. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su se zločini iz prve kategorije UZP-a mogli pripisati Praljku, te da su on i njegovi saoptuženi koristili pripadnike i strukture HVO-a i Vojne policije za počinjenje zločina koji su činili dio ZZP-a.⁶⁵⁸⁶ Pretresno vijeće je takođe izričito zaključilo da su "[s]vi optuženi, članovi UZP-a, [...] imali [...] namjeru da ta krivična djela budu počinjena radi ostvarivanja zajedničkog plana"⁶⁵⁸⁷ prije nego što je nabrojalo te zločine.⁶⁵⁸⁸ Praljak se ne bavi ovim zaključcima u ovoj žalbenoj osnovi. Shodno tome, Pretresno vijeće je jasno identifikovalo zločine koji su činili dio ZZP-a i konstatovalo da je Praljak dijelio traženu namjeru za ove zločine.⁶⁵⁸⁹ Stoga se Praljkov argument da njegova namjera za svaki zločin UZP-a nije utvrđena odbacuje, budući da on ne navodi ništa u prilog svom argumentu.⁶⁵⁹⁰

1942. Pored toga, Praljak ne pokazuje da Pretresno vijeće nije ocijenilo relevantne dokaze koji navodno protivrječe njegovom zaključku da je Praljak namjeravao protjerati muslimansko

⁶⁵⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 66. Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 882. Iako ovo znači da Praljak nije imao namjeru za ubistvo i hotimično lišavanje života od januara 1993. do juna 1993., to ne utiče na preostale zaključke Pretresnog vijeća koji se tiču njegovih doprinosa i namjere za više zločina – uključujući ubistvo i hotimično lišavanje života od juna 1993. – naročito budući da je samo za nekoliko ubistava koja su činila dio ZZP-a utvrđeno da su se desila prije juna 1993. V. gore, par. 876.

⁶⁵⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 627.

⁶⁵⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625-626, 628. V. gore, par. 1933.

⁶⁵⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 31-221.

⁶⁵⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 509-1741, tom 4, par. 68.

⁶⁵⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁶⁵⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 67.

⁶⁵⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 68.

⁶⁵⁸⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468. V. takođe gore, par. 1770-1772.

⁶⁵⁹⁰ Žalbeno vijeće će Praljkove argumente o njegovoj namjeri u pogledu zločina protivpravnog terorisanja razmotriti dolje. V. dolje, par. 2015-2024.

stanovništvo iz BiH. Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir: (1) da je Praljak nastavio da učestvuje u planiranju vojnih operacija HVO-a, iako je znao da pripadnici HVO-a čine zločine; i (2) da uprkos svojoj vlasti nad HVO-om i Vojnom policijom, Praljak nije uložio nikakav ozbiljan napor da zaustavi njihovo činjenje zločina.⁶⁵⁹¹ U vezi s potonjim zaključkom, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze da je Praljak tolerisao zločine tako što je čestitao vojnicima HVO-a angažovanim u Mostaru iako je znao za njihove zločine.⁶⁵⁹² Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak imao *de jure* i *de facto* ovlaštenja za, između ostalog, kontrolu i disciplinu HVO-a, uključujući Vojnu policiju.⁶⁵⁹³ U tom pogledu, Žalbeno vijeće ima u vidu diskusiju Pretresnog vijeća o dokazima koja pokazuje da je Praljak provodio disciplinu u HVO-u, uključujući dokaze: (1) da je u avgustu 1993. naredio zapovjedniku bojne "Klis" da mu podnese izvještaj u vezi s naređenjem Glavnog stožera kojim su vojnicima HVO-a izrečene disciplinske mjere, zbog toga što to naređenje nije izvršeno,⁶⁵⁹⁴ i (2) da je 22. septembra 1993. preduzeo mjere u cilju organizovanja vojnog pravosuđa u HVO-u radi rješavanja problema discipline.⁶⁵⁹⁵ U svjetlu zaključka da je on kontrolisao disciplinu HVO-a, uključujući i Vojnu policiju, te s obzirom na to da pokretanje krivičnog postupka predstavlja samo jednu od mjera koje nadređeni može da preduzme, Praljak ne pokazuje da njegova navodna nemogućnost da pokrene krivični postupak dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da on nije uložio nikakav ozbiljan napor da spriječi počinjenje zločina.

1943. Pored toga, dokazi na koje se poziva Praljak ne idu u prilog njegovoj tvrdnji da je od nadležnih tijela zatražio da pokrene krivični postupak, nego samo pokazuju da je on naredio da se zaustavi jedan konvoj zbog sumnje na pljačku, a da pritom ne pokazuju da su preduzete bilo kakve disciplinske mjere, te da je on izdao opšte upozorenje da se ne čine krivična djela.⁶⁵⁹⁶ Nadalje, Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir dokaze koji pokazuju da je Praljak organizovao predavanje o međunarodnom humanitarnom pravu i distribuirao brošure na tu temu pripadnicima HVO-a.⁶⁵⁹⁷ Dakle, suprotno Praljkovoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije zanemarilo te dokaze. Praljkovi argumenti se odbijaju i njegova žalbena podosnova 41.4 se odbacuje.

(c) Zaključak

⁶⁵⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625-626. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 620.

⁶⁵⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 620, gdje se upućuje na dokazni predmet P05365.

⁶⁵⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 495, gdje se upućuje na dokazne predmete P03706, P03829, P04207, P04640, 3D02756, P06224, 3D02793, P06269, 3D02772. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 482, 496, 498-501, 506, 624.

⁶⁵⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 496, gdje se upućuje na dokazni predmet P04640.

⁶⁵⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 496.

⁶⁵⁹⁶ Dokazni predmet P05530; dokazni predmet 3D03316.

⁶⁵⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 498. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 499-502.

1944. Ukratko, Praljak nije pokazao nijednu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovom zajedničkom namjerom da se ostvari ZZP ili njegovom namjerom da se počine zločini obuhvaćeni ZZP-om.⁶⁵⁹⁸ Praljkove žalbene osnove 39 i 41 se odbacuju.

6. Navodne greške u vezi s Praljkovom umiješanošću u zločine počinjene u opštinama i zatočeničkim centrima, i njegovim znanjem i namjerom u pogledu tih zločina

(a) Opština Gornji Vakuf (Praljkova osnova 42)

1945. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak aktivno učestvovao u sastavljanju Ultimatumu od 15. januara 1993., kojim se zahtijevalo da se snage ABiH u provincijama 3, 8 i 10 Vance-Owenovog plana stave pod zapovjedništvo HVO-u u roku od pet dana.⁶⁵⁹⁹ Pretresno vijeće je napomenulo da izvještaji od 16. januara 1993. dokazuju da je Praljak bio umiješan u provođenje tog ultimatumu i, shodno tome, u planiranje vojnih operacija na području Gornjeg Vakufa u januaru 1993.⁶⁶⁰⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak omogućio vojne operacije u opštini Gornji Vakuf oko 18. januara 1993. i njima rukovodio, tako što je izdao dva naređenja da se u Gornji Vakuf pošalje artiljerija.⁶⁶⁰¹ Ono je takođe konstatovalo da je Praljak bio obaviješten o stanju na terenu u januaru 1993.⁶⁶⁰² Pretresno vijeće je zaključilo da je Praljak, budući da je planirao, rukovodio, omogućio i dobijao informacije u vezi s vojnim operacijama u Gornjem Vakufu oko 18. januara 1993., te da je, budući da su se te operacije i zločini koji su s njima bili direktno povezani odvijali prema unaprijed smišljenom planu, jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on imao namjeru da se počine ubistva i uništavanje imovine, kao i hapšenja Muslimana bez obzira na njihov status, i uklanjanje Muslimana sa tog područja.⁶⁶⁰³

1946. Prilikom donošenja svojih zaključaka, Pretresno vijeće je podsjetilo na način na koji je HVO izvršio napad na grad Gornji Vakuf i sela Duša, Hrasnica, Uzričje i Ždrimci i, s obzirom na "savršenu sličnost toka operacija i na to da su u svim tim selima počinjeni zločini", konstatovalo da

⁶⁵⁹⁸ Žalbena vijeće će Praljkove prigovore u vezi s njegovom namjerom da počini krivično djelo protipravnog terorisanja civila razmotriti u odjeljku dolje, gdje se se razmatraju njegova umiješanost i namjera u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Mostar. V. dolje, par. 2015-2026.

⁶⁵⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 553.

⁶⁶⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 556, gdje se upućuje na dokazni predmeti P01162, 1D00816, Prvostepena presuda, tom 4, par. 534-537.

⁶⁶⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 558.

⁶⁶⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 560, gdje se upućuje na dokazni predmet P01293.

⁶⁶⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 562. Žalbena vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je lišavanje života sedam civila u Duši predstavljalo ubistvo i hotimično lišavanje života, te je stoga ukinulo zaključke o tim zločinima u opštini Gornji Vakuf i Praljkovu osuđujuću presudu za njih. Na istoj osnovi, Žalbena vijeće drugdje smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. Stoga će se sljedeći odjeljak usredsrediti samo na preostale zločine počinjene u Gornjem Vakufu. V. gore, par. 441-443, 882.

su ti zločini bili "u skladu s unaprijed smišljenim planom".⁶⁶⁰⁴ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su se operacije HVO-a "odvijale na potpuno isti način", naročito u ta četiri sela.⁶⁶⁰⁵ U tom pogledu, Vijeće je primijetilo da je HVO prvo izvršio napad na sela granatiranjem, pri čemu je razorio više muslimanskih kuća i ubio više osoba, a zatim ušao u sela, pohapsio cjelokupno stanovništvo koje se ondje zateklo, odvojio muškarce od žena, djece i starijih osoba, zatočio sve Muslimane iz tih sela na raznim lokacijama u opštini, te uništavao njihove kuće.⁶⁶⁰⁶

(i) Praljkova umiješanost u planiranje događaja u Gornjem Vakufu

1947. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on bio umiješan u planiranje vojnih operacija HVO-a u Gornjem Vakufu.⁶⁶⁰⁷ On tvrdi da, budući da vojne akcije HVO-a na tom području nisu bile planirane, nego isprovocirane od strane ABiH, on nije mogao učestvovati u planiranju tih akcija.⁶⁶⁰⁸ Praljak takođe tvrdi da nema dokaza koji sugerišu da je on učestvovao u bilo kakvom planu u vezi s događajima u Gornjem Vakufu.⁶⁶⁰⁹

1948. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća bili razumni i da Praljak samo ponavlja svoje argumente sa suđenja ili nudi alternativno tumačenje dokaza.⁶⁶¹⁰

1949. Kao što je navedeno ranije, Pretresno vijeće je konstatovalo da su se vojne operacije u Gornjem Vakufu, Duši, Hrasnici, Uzričju i Ždrimcima "odvijale na potpuno isti način", te da je sličnost u ovim operacijama i u počinjenim zločinima pokazala da su ti napadi odgovarali unaprijed smišljenom planu.⁶⁶¹¹ Oспорavajući zaključke Pretresnog vijeća, Praljak tvrdi da operacije u Gornjem Vakufu nisu bile planirane. Međutim, jedino što Praljak navodi u prilog toj tvrdnji jeste unakrsno upućivanje na druge predočene argumente, koje Žalbeno vijeće odbacuje drugdje.⁶⁶¹² Konkretno, Praljak ne osporava to što je Pretresno vijeće razmotrilo kako su se operacije odvijale

⁶⁶⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 561.

⁶⁶⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 561.

⁶⁶⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 561. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 343-388.

⁶⁶⁰⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 465, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 556. V. Praljkova replika, par. 59. Praljak takođe tvrdi da događaji u Gornjem Vakufu nisu bili dio ZZP-a. Praljkov žalbeni podnesak, par. 461, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 234-245 (Praljkova osnova 15).

⁶⁶⁰⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 465, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 234-245 (Praljkova osnova 15). Praljak tvrdi da činjenica da su "obje strane imale ekstremiste koji nisu poštovali [...] svoje komandante" govori u prilog teoriji da ti događaji nisu bili planirani. Praljkov žalbeni podnesak, par. 465, gdje se upućuje na dokazni predmet P01163, str. 3.

⁶⁶⁰⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 468.

⁶⁶¹⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 113, 115. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 437-438 (22. mart 2017.). Tužilaštvo takođe tvrdi da je Praljak, između ostalog: (1) aktivno učestvovao u sastavljanju Ultimatumu od 15. januara 1993.; i (2) išao u Prozor kako bi obezbijedio da se taj ultimatum provede na terenu. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 113. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116.

⁶⁶¹¹ V. gore, par. 1946.

⁶⁶¹² V. gore, par. 862-867 (gdje se odbacuju Praljkovi argumenti da je alternativni razuman zaključak bio da su se napadi HVO-a dešavali kao reakcija na vojne operacije koje je pokrenula ABiH i da događaji u Gornjem Vakufu nisu bili dio ZZP-a).

kada je zaključilo da je postojao unaprijed smišljen plan.⁶⁶¹³ Stoga je Praljkov argument da operacije u Gornjem Vakufu nisu bile planirane nepotkrepljen i on ne pokazuje grešku u tom pogledu. Praljak takođe tvrdi da nema dokaza o njegovom učestvovanju ni u kakvom planu. U tom pogledu, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze koji pokazuju da je Praljak: (1) aktivno učestvovao u sastavljanju Ultimatumu od 15. januara 1993.,⁶⁶¹⁴ (2) bio umiješan u provođenje tog ultimatumu u Gornjem Vakufu,⁶⁶¹⁵ (3) izdao naređenje artiljeriji da se uputi u Gornji Vakuf;⁶⁶¹⁶ i (4) bio obavještan o stanju na terenu.⁶⁶¹⁷ Praljkova tvrdnja je stoga neutemeljena. Njegovi argumenti o njegovoj umiješanosti u operacije u Gornjem Vakufu se odbacuju.

(ii) Praljkovo znanje o događajima u Gornjem Vakufu i njegova namjera

a. Argumenti strana u postupku

1950. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao zločinačku namjeru na osnovu Ultimatumu od 15. januara 1993.⁶⁶¹⁸ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da su samo vođe HVO-a iznijele protivpravno tumačenje Vance-Owenovog plana, a da on u to vrijeme nije bio pripadnik HVO-a.⁶⁶¹⁹ Praljak tvrdi da ispravna ocjena ultimatumu pokazuje da je on postupao s "namjerom da se implementira mirovni sporazum i smire eventualne tenzije i sukobi".⁶⁶²⁰ Konkretno, on tvrdi da je Ultimatum od 15. januara 1993. bio: (1) sastavljen u Zagrebu, u prisustvu obiju strana i međunarodnih predstavnika, uključujući Izetbegovića, Vancea i Owena; (2) u skladu s Vance-Owenovim planom; i (3) da mu je cilj bio sprečavanje sukoba i zločina koji su bili posljedica sukoba.⁶⁶²¹ Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo slovo i duh ultimatumu koji je podjednako tretirao jedinice HVO-a i jedinice ABiH, što ilustruje poziv HVO-u da svoje jedinice stavi pod komandu ABiH u provincijama 1, 5 i 9.⁶⁶²² On tvrdi da je bio poslan u opštinu

⁶⁶¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 344, 357-358, 369, 374, 381, tom 4, par. 561.

⁶⁶¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 475, 553, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 40569, 40571 (21. maj 2009.).

⁶⁶¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 556, gdje se upućuje na dokazne predmete P01162, 1D00816.

⁶⁶¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 558, gdje se upućuje na dokazne predmete P01172, P01202, P01277.

⁶⁶¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 560, gdje se upućuje na dokazni predmet P01293.

⁶⁶¹⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 464. V. takođe Praljkova replika, par. 60.

⁶⁶¹⁹ Praljkova replika, par. 58, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 44.

⁶⁶²⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 464. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 466. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 391-392 (22 mart 2017).

⁶⁶²¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 462, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01158, str. 51, P01391, str. 33. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 463. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 414 (22. mart 2017.).

⁶⁶²² Praljkov žalbeni podnesak, par. 463, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01150, P01155. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 392 (22. mart 2017.). Praljak tvrdi da je u provođenju ultimatumu bilo naređeno da se oficiri ABiH uključe u komandu HVO-a. Praljkov žalbeni podnesak, par. 463, gdje se upućuje na dokazni predmet P01139. V. Praljkova replika, par. 58.

Gornji Vakuf na osnovu zahtjeva Tuđmana i Izetbegovića kako bi smirio napetosti između HVO-a i ABiH.⁶⁶²³

1951. Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on bio obavještavan o stanju u Gornjem Vakufu.⁶⁶²⁴ On tvrdi da je Pretresno vijeće ovaj zaključak zasnovalo na dokaznom predmetu P01293, Petkovićevom naređenju kojim se upućuje Željko Šiljeg da se hitno javi "Bradi" i pošalje izvještaj o stanju u Gornjem Vakufu, kojeg je ono pogrešno protumačilo.⁶⁶²⁵ Praljak tvrdi da ovaj izvještaj ne pokazuje da je Šiljeg morao njega obavijestiti o situaciji u Gornjem Vakufu i da nije jasno da li je Šiljeg trebao taj izvještaj poslati njemu ili Petkoviću.⁶⁶²⁶ On ističe da je Pretresno vijeće uvažilo da ne raspolaže konkretnim informacijama o uputstvima koje je on mogao dati lokalnim jedinicama HVO-a.⁶⁶²⁷ Praljak dalje tvrdi da se dokazni predmet P01293 odnosio na prekid vatre, što potvrđuje njegovo sopstveno svjedočenje da mu je namjera bila da smiri situaciju.⁶⁶²⁸

1952. Tužilaštvo odgovara da Praljkovu tvrdnju da je Ultimatum od 15. januara 1993. bio pripremljen kako bi se spriječio sukob treba odbaciti, te da se on samo ne slaže s tumačenjem dokaza koje je dalo Pretresno vijeće.⁶⁶²⁹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo ultimatum, uključujući način na koji je on bio proveden u Gornjem Vakufu.⁶⁶³⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da eventualno potčinjavanje jedinica HVO-a ABiH u provincijama koje nisu bile u okviru teritorije HZ(R) H-B ne dovodi u pitanje razuman zaključak Pretresnog vijeća da se ultimatum trebao provoditi silom kako bi se konsolidovala kontrola HVO-a nad Gornjim Vakufom.⁶⁶³¹ Tužilaštvo dalje tvrdi da je, dana 29. januara 1993., dok su muslimanske žene, djeca i starije osobe bili protjerivani iz svojih domova u Gornjem Vakufu, Praljak učestvovao na jednom sastanku sa Ćorićem i zapovjednicima bojni Vojne policije raspoređenih u Gornjem Vakufu tokom kojeg su

⁶⁶²³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 465, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01739/3D00561, P00718/P00720. Praljak replicira da na sastanku od 29. januara 1993. uopšte nije bilo riječi o raseljavanju muslimanskog stanovništva i da nema nijednog dokaza da je on znao za to raseljavanje. Praljkova replika, par. 61. V. dolje, par. 1952.

⁶⁶²⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 467, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 560.

⁶⁶²⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 467, gdje se upućuje na dokazni predmet P01293.

⁶⁶²⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 467, gdje se upućuje na dokazni predmet P01293.

⁶⁶²⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 466, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 559. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 392 (22. mart 2017.).

⁶⁶²⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 467, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T. 40568-40582 (21. maj 2009.).

⁶⁶²⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116. Tužilaštvo tvrdi da dokazi na koje se Praljak poziva kako bi pokazao da je taj ultimatum bio sastavljen u skladu s "međunarodnim sporazumom" otkrivaju da je i dalje postojalo neslaganje s Vance-Owenovim planom. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116, gdje se upućuje na, između ostalog, Herberta Okuna, T. 16765-16770 (3. april 2007.).

⁶⁶³⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116. Tužilaštvo takođe ukazuje na isti obrazac zločina u Jablanici i Prozoru poslije Ultimatumu od 4. aprila 1993. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116.

⁶⁶³¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116.

razmatrane njihove aktivnosti i gdje je on objašnjavao kako "stavove Zagreba" treba provoditi na terenu.⁶⁶³²

1953. Tužilaštvo takođe odgovara da Praljak jednostavno ponavlja svoj iskaz sa suđenja u vezi s dokaznim predmetom P01293 i da samo nudi drugačije tumačenje dokaza.⁶⁶³³ Tužilaštvo takođe tvrdi da Praljak, kada iznosi tvrdnju da je prekid vatre bio zamišljen radi okončanja neprijateljstava, zanemaruje zaključak Pretresnog vijeća da je prekid vatre bio naređen tek nakon što je HVO osigurao svoju kontrolu nad tim područjem.⁶⁶³⁴ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pravilno utvrdilo namjeru koju je Praljak dijelio da se izvrše zločini na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a radi ostvarivanja ZZP-a.⁶⁶³⁵

b. Analiza

1954. Žalbno vijeće ima u vidu da je, na osnovu nalaza Pretresnog vijeća, ultimatum bio u skladu s Vance-Owenovim planom.⁶⁶³⁶ Međutim, Žalbno vijeće se nije uvjerilo da bi eventualna navodna greška u vezi sa slovom i duhom Ultimatumu od 15. januara 1993. mogla uticati na sveukupne zaključke Pretresnog vijeća, budući da Praljak pogrešno shvata oslanjanje Pretresnog vijeća na taj ultimatum. U tom pogledu, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak "bio umiješan u *provođenje* [Ultimatumu od 15. januara 1993.] u Gornjem Vakufu te, shodno tome i u planiranje vojnih operacija HVO-a u tom regionu u januaru 1993."⁶⁶³⁷ Stoga, bez obzira na navodnu namjeru iza tog ultimatumu, Žalbno vijeće smatra da se Pretresno vijeće takođe oslonilo na naknadne akcije koje su bile preduzete, naročito naređenja za upotrebu sile u svrhu njegovog provođenja, kao i napade pokrenute na opštinu Gornji Vakuf, kako bi zaključilo da su umiješani članovi UZP-a namjeravali da počine relevantne zločine u toj opštini na osnovu UZP-a.⁶⁶³⁸ Konkretno, zaključak

⁶⁶³² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 113, 116, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 477, 527. V. takođe Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 114. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da Praljkovo učešće na sastanku 29. januara 1993. predstavlja primjer njegove uloge u prenošenju politike iz Hrvatske s ciljem ostvarivanja ZZP-a. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 540.

⁶⁶³³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116, gdje se upućuje, između ostalog, na Slobodana Praljka, T. 44117-44119 (31. avgust 2009.), dokazni predmet P01293. Tužilaštvo tvrdi da je tumačenje dokaznog predmeta P01293 od strane Pretresnog vijeća u skladu sa sveukupnim dokazima u pogledu Praljkovog znanja o vojnoj situaciji na terenu s obzirom na njegovu *de facto* vlast nad HVO-om i na njegovo prisustvo na terenu. Tužilaštvo takođe tvrdi da to što je Pretresno vijeće potvrdilo da nema informacija o Praljkovim uputstvima Šiljegu i Miri Andriću ne dovodi u pitanje zaključke do kojih je ono došlo. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 51. V. žalbeni pretres, ŽT. 439 (22. mart 2017.).

⁶⁶³⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 116, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 110, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 390-395, tom 4, par. 709.

⁶⁶³⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 117.

⁶⁶³⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 448-449, 452.

⁶⁶³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 556 (kurziv dodat). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 338-341, tom 4, par. 554-555.

⁶⁶³⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 453, tom 2, par. 338-342, tom 4, par. 44-45, 125-126, 330, 334, 553, 556, 702. Žalbno vijeće dalje napominje da Praljkov argument da su samo vođe HVO-a dale protivpravno tumačenje

Pretnosnog vijeća da je Praljak namjeravao da zločini budu počinjeni bio je zasnovan na: (1) njegovoj ulozi u provođenju Ultimatumu od 15. januara 1993., te tako na njegovoj umiješanosti u planiranje vojnih operacija u Gornjem Vakufu;⁶⁶³⁹ (2) njegovoj ulozi u omogućavanju i rukovođenju vojnim operacijama u Gornjem Vakufu;⁶⁶⁴⁰ i (3) tome da je on bio obaviješten o vojnim operacijama koje su se, zajedno sa zločinima koji su bili direktno povezani s njima, odvijale prema unaprijed smišljenom planu.⁶⁶⁴¹

1955. Pored toga, Žalbeno vijeće nije se uvjerilo u Praljkov sveobuhvatni argument da je njegova namjera bila da spriječi sukob. Pretresno vijeće je imalo u vidu pokušaje da se pregovara o miru i sastanke između HVO-a i ABiH radi smirivanja situacije na terenu, kao i Praljkovu ulogu izaslanika Tuđmana i Izetbegovića,⁶⁶⁴² ali je ipak konstatovalo da je Praljak namjeravao da zločini budu počinjeni. Uzimajući u obzir Praljkove postupke, Žalbeno vijeće konstatuje da on samo nudi svoje sopstveno tumačenje dokaza, a da pritom ne pokazuje grešku u ocjeni dokaza od strane Pretresnog vijeća. Stoga Praljak, time što samo tvrdi da je postupao s namjerom da smiri napetosti na tom području, ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je on namjeravao relevantne zločine koji su počinjeni u Gornjem Vakufu.⁶⁶⁴³

1956. U vezi s Praljkovim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on bio obavještavan o vojnim operacijama u Gornjem Vakufu, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P01293 prilikom donošenja ovog zaključka.⁶⁶⁴⁴ Kako je ranije napomenuto, dokazni predmet P01293 je Petkovićevo naređenje Šiljegu da se "hitno [...] javi [...] u Mostar Bradi i hitno pošalje] izvješće o stanju u G. Vakufu".⁶⁶⁴⁵ Nadalje, Pretresno vijeće je napomenulo da je "Brada" bio Praljkov nadimak, što Praljak ne osporava.⁶⁶⁴⁶ Stoga Praljak, tvrdeći da je bilo nejasno kome je izvještaj trebalo poslati, samo nudi neuvjerljivo tumačenje ovog dokaznog predmeta, ne pokazujući da je Pretresno vijeće pogriješilo oslonivši se na

ultimatumu, a da on nije bio vođa HVO-a, zanemaruje zaključak Pretresnog vijeća da je on u to vrijeme imao *de facto* komandna ovlaštenja nad HVO-om. Prvostepena presuda, tom 4, par. 482.

⁶⁶³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 556. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 553.

⁶⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 558.

⁶⁶⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 559-560, 562. V. dolje, par. 1956. V. takođe dokazni predmet P01293.

⁶⁶⁴² Prvostepena presuda, tom 2, par. 337, tom 4, par. 475, 534, 556.

⁶⁶⁴³ Iz istih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje Praljkov poveznici argument u njegovoj žalbenoj podosnovi 40.7, odnosno da je njegovo učestvovanje u vojnim operacijama u Gornjem Vakufu i Prozoru nedovoljno za zaključak da je cilj njegovog ponašanja bio ostvarivanje ZZP-a zbog toga što su njegove aktivnosti u Gornjem Vakufu imale za cilj smirivanje situacije. V. gore, par. 1877, 1882. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je lišavanje života sedam civila u Duši predstavljalo ubistvo i hotimično lišavanje života, te je stoga poništilo zaključke o tim zločinima u opštini Gornji Vakuf i Praljkovu osuđujuću presudu za njih. Na istoj osnovi, Žalbeno vijeće drugdje smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 441-443, 882.

⁶⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 560.

⁶⁶⁴⁵ Dokazni predmet P01293, par. 3. V. gore, par. 1951.

⁶⁶⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 1113.

njega kao na dokaz da je on bio obaviješten. Konkretno, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze da se "Brada" pominje kao osoba koja je izdavala naređenja u vezi s vojnim operacijama u Gornjem Vakufu, ali je zaključilo da "nema detaljnijih saznanja o prirodi tih naređenja".⁶⁶⁴⁷ Po mišljenju Žalbenog vijeća, ovaj faktor u razumnoj mjeri ide u prilog zaključku da je Praljak bio svjestan događaja koji su se odvijali u Gornjem Vakufu. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da upućivanje na prekid vatre u dokaznom predmetu P01293 i zaključak Pretresnog vijeća da nije imalo konkretne informacije o naređenjima koja je Praljak izdavao ne dovode u pitanje zaključak da je on bio obaviješten o situaciji u Gornjem Vakufu. Imajući u vidu njegovu umiješanost u vojne operacije,⁶⁶⁴⁸ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on bio obavještavan o vojnim operacijama u Gornjem Vakufu.

c. Zaključak

1957. Ukratko, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o njegovom učestvovanju u vojnim operacijama u Gornjem Vakufu i da je on namjeravao da tokom ovih operacija budu počinjeni relevantni zločini.⁶⁶⁴⁹ Praljkova žalbena osnova 42 se odbacuje.

(b) Opština Prozor (Praljkova osnova 43)

1958. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak planirao i rukovodio operacijama u Prozoru počevši od 24. jula 1993., da je poznao situaciju na terenu čak i prije nego što je postao zapovjednik Glavnog stožera i da je poslije toga i dalje bio obavještavan o tome.⁶⁶⁵⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da hapšenja i raseljavanja u opštini Prozor, budući da su bila izvedena na organizovan način, od strane više jedinica i na više mjesta, nisu predstavljala nasumične događaje, nego su slijedila unaprijed smišljeni plan rukovodstva HVO-a.⁶⁶⁵¹ Pretresno vijeće je zaključilo da Praljak nije mogao da ne zna da pripadnici HVO-a raseljavaju i drže u zatočenju muslimansko

⁶⁶⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 559.

⁶⁶⁴⁸ V. gore, par. 1949.

⁶⁶⁴⁹ V. gore, fusnote 6603, 6643.

⁶⁶⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 573.

⁶⁶⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 572. U vezi s događajima u opštini Prozor, Pretresno vijeće je podsjetilo na više svojih zaključaka, uključujući sljedeće: (1) hapšenja muškaraca Muslimana u junu 1993., julu 1993. i avgustu 1993. od strane Vojne policije, uz pomoć Kinder-voda i vojnika SIS-a; i (2) hapšenje i raseljavanje muslimanskih žena, djece i starijih osoba krajem jula 1993. i početkom avgusta 1993. od strane HVO-a i Vojne policije. Prvostepena presuda, tom 4, par. 571.

stanovništvo iz Prozora u julu 1993. i avgustu 1993.⁶⁶⁵² Vijeće je konstatovalo da je Praljak, budući da je nastavio da obavlja svoje funkcije, prihvatao ta zatočenja i raseljavanje.⁶⁶⁵³

1959. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je, u periodu od juna 1993. do septembra 1993., HVO često koristio zatočenike za rad na liniji fronta.⁶⁶⁵⁴ Na osnovu naređenja koje je Praljak 17. avgusta 1993. izdao istaknutom zapovjednom mjestu Prozor (dalje u tekstu: Praljkova zapovijed od 17. avgusta 1993.) za povlačenje svih zatočenika koji su bili korišteni za rad,⁶⁶⁵⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je on "znao da se zatočeni Muslimani koriste za radove u zoni odgovornosti istaknutog zapovjednog mjesta Prozor".⁶⁶⁵⁶ Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, budući da je Praljak "tokom cijelog perioda u kojem su se obavljali ti radovi imao komandna ovlaštenja nad oružanim snagama HVO-a i da je bio obaviješten o vojnoj situaciji na terenu",⁶⁶⁵⁷ jedini zaključak koji je razumno moglo izvesti bio taj da je Praljak "znao da se na linijama fronta često izvode radovi koje obavljaju zatočenici".⁶⁶⁵⁸ Vijeće je zatim konstatovalo da on nije preduzeo nikakve mjere da spriječi rad zatočenika na liniji sukoba prije avgusta 1993., te da ga je stoga prihvatio.⁶⁶⁵⁹

(i) Da li je Praljak znao da se zatočenici koriste za protivpravni rad (Praljkova podosnova 43.1)

1960. Praljak tvrdi da, suprotno zaključku Pretresnog vijeća, navedeni dokazi ne pokazuju da je on imao saznanja o tome da se zatočenici koriste za protivpravni rad prije 17. avgusta 1993.⁶⁶⁶⁰ On tvrdi da je drugi razuman zaključak koji se mogao izvesti iz Praljkovog naređenja od 17. avgusta 1993. taj da je on to naređenje izdao "kada je dobio informacije o tome da su zatočenici mogli biti korišteni za protivpravni rad".⁶⁶⁶¹ Praljak tvrdi da, bez obzira na to što je bio obaviješten o vojnoj situaciji na terenu, to nije bilo direktno povezano s korištenjem zatočenika za protivpravni rad.⁶⁶⁶² Praljak dalje tvrdi da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće ne ukazuju na to da su zatočenici

⁶⁶⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 573.

⁶⁶⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 573.

⁶⁶⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 165-170, 173-177, 194-197, 207-210, 216-220.

⁶⁶⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 574, gdje se upućuje na dokazni predmet P04260.

⁶⁶⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 574.

⁶⁶⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575.

⁶⁶⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575.

⁶⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575.

⁶⁶⁶⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 471-472. Praljak tvrdi da nema dokaza koji dokazuju kada je tačno on primio informacije o tome da se zatočenici koriste za rad. Praljkov žalbeni podnesak, par. 471.

⁶⁶⁶¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 474. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 473.

⁶⁶⁶² Praljkov žalbeni podnesak, par. 475. Praljak takođe tvrdi da to što je izdao to naređenje pokazuje da se pridržavao Ženevske konvencije III. Praljkov žalbeni podnesak, par. 474.

bili korišteni za zabranjeni rad budući da "rad zarobljenika nije zabranjen *per se*".⁶⁶⁶³ On tvrdi da "nije imao nikakvog razloga da posumnja da se ratni zarobljenici koriste za protivpravni rad", budući da je HVO izdavao naređenja kojima se zahtijevalo da se prema zarobljenicima postupa u skladu sa Ženevskim konvencijama i strogo zabranjivao protivpravni rad zatočenika.⁶⁶⁶⁴

1961. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća razumni, uključujući to da je Praljak prihvatao korištenje zatočenika na liniji fronta, te da Praljak zanemaruje druge ključne zaključke.⁶⁶⁶⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno utvrdilo da je rad koji su obavljali zatočenici bio protivpravan⁶⁶⁶⁶ i povezan s vojnim operacijama.⁶⁶⁶⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća o Praljkovoj svijesti o korištenju zatočenika na liniji sukoba takođe bio zasnovan na njegovom znanju o situaciji na terenu prije i poslije 24. jula 1993.,⁶⁶⁶⁸ njegovoj ulozi u operativnoj komandi,⁶⁶⁶⁹ kao i na njegovoj umiješanosti u planiranje i rukovođenje tim operacijama.⁶⁶⁷⁰ Stoga, kako tvrdi tužilaštvo, ni odsustvo konkretnog dokumenta kojim se Praljak eksplicitno obavještava o korištenju zatočenika za protivpravni rad prije 17. avgusta 1993. ni odsustvo direktne veze između rada i vojnih operacija ne čine zaključak Pretresnog vijeća u pogledu Praljkove svijesti nerazumnim.⁶⁶⁷¹ Tužilaštvo tvrdi da Praljkovi preostali argumenti ne dovode u pitanje zaključke Pretresnog vijeća.⁶⁶⁷²

1962. Praljak replicira da je zaključak da je on prihvatio zločine u Prozoru nedovoljan za dokazivanje namjere na osnovu odgovornosti za UZP i da je njegovo "znanje i namjeru korištenja zatočenika za protivpravni rad" trebalo dokazati prije donošenja bilo kakvog zaključka o "politici UZP-a".⁶⁶⁷³

1963. Praljak u suštini tvrdi da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće ne pokazuju da je on znao da se zatočenici koriste za rad prije 17. avgusta 1993. ni da je taj rad bio protivpravan. Žalbeno

⁶⁶⁶³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 472, gdje se upućuje na Ženevsku konvenciju III, čl. 49-50. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 475. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 392-393 (22. mart 2017.).

⁶⁶⁶⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 475.

⁶⁶⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 154, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 65-68, 575.

⁶⁶⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 155, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 151-164, tom 3, par. 1500, 1502-1506.

⁶⁶⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 155, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 1503, 1505-1506. Tužilaštvo tvrdi da je korištenje zatočenika za protivpravni rad nastavljeno poslije Praljkovog naređenja od 17. avgusta 1993., kako pokazuje naređenje Željka Šiljega od 8. septembra 1993. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 155, gdje se upućuje na dokazni predmet P04877.

⁶⁶⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 156, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 566, 573.

⁶⁶⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 156, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 472.

⁶⁶⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 156, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 570, 572-573. Tužilaštvo takođe tvrdi da je "Praljkovo ponašanje imalo direktan uticaj na počinjenje zločina nad muslimanskim civilnim stanovništvom u Prozoru". Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 156.

⁶⁶⁷¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 157.

⁶⁶⁷² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 157.

vijeće prije svega napominje da je zaključak Pretresnog vijeća o Praljkovom znanju da se zatočenici koriste za rad bio zasnovan na Praljkovom naređenju od 17. avgusta 1993. i na izvještaju Ante Pavlovića od sljedećeg dana.⁶⁶⁷⁴ Žalbeno vijeće se uvjerilo da ovi dokazi jasno idu u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je Praljak "znao da se zatočeni Muslimani koriste za radove u zoni odgovornosti istaknutog zapovjednog mjesta Prozor".⁶⁶⁷⁵ Žalbeno vijeće napominje da, prilikom razmatranja ova dva dokazna predmeta, Pretresno vijeće nije izričito zaključilo da je Praljak znao da se zatočeni Muslimani koriste za rad prije 17. avgusta 1993.⁶⁶⁷⁶

1964. Nadalje, suprotno Praljkovoj tvrdnji, Pretresno vijeće se nije oslonilo samo na ova dva dokazna predmeta kako bi utvrdilo da je "on znao da se na linijama fronta često izvode radovi koje obavljaju zatočenici".⁶⁶⁷⁷ Konkretno, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir to da je HVO često koristio zatočenike iz Prozora za rad na liniji fronta u periodu od juna do septembra 1993.,⁶⁶⁷⁸ da je Praljak bio obaviješten o vojnoj situaciji na terenu,⁶⁶⁷⁹ i da je imao komandna ovlaštenja nad HVO-om.⁶⁶⁸⁰ Pretresno vijeće je takođe uputilo na svoje prethodne zaključke u vezi s korištenjem zatočenika za prisilni rad u Prozoru, uključujući sljedeće: (1) zatočenici iz Srednjoškolskog centra u Prozoru gradili su utvrđenja i kopali rovove na linijama fronta ili u blizini tih linija za HVO, za što nisu bili plaćeni,⁶⁶⁸¹ – ti su zatočenici bili uplašeni i zadobijali povrede, bili su redovno premlaćivani, seksualno zlostavljani i ranjeni ili ubijeni kada su se našli izloženi vatri ABiH, a neki se nikada nisu vratili;⁶⁶⁸² i (2) od kraja juna do jula 1993., neki pripadnici HVO-a muslimanske nacionalnosti ili pripadnici TO/ABiH koji su bili zatočeni u Vatrogasnom domu u Prozoru radili su na rovovima na liniji fronta.⁶⁶⁸³ Pretresno vijeće je konstatovalo da su ti radovi na liniji fronta "očigledno imali veze s vojnim operacijama HVO-a".⁶⁶⁸⁴

⁶⁶⁷³ Praljкова replika, par. 73. Praljak takođe replicira da nema dokaza da je on bio obaviješten o Šiljegovom naređenju koje je bilo u suprotnosti s njegovim uputstvima. Praljкова replika, par. 74.

⁶⁶⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 574, gdje se upućuje na dokazne predmete P04260, P04285. Žalbeno vijeće napominje da je Ante Pavlović u relevantno vrijeme bio zapovjednik istaknutog zapovjednog mjesta Prozor. Nadalje, iako se Pretresno vijeće pozvalo na dokazni predmet P04285 kako bi konstatovalo da je Pavlović proslijedio Praljково naređenje od 17. avgusta 1993., ovaj dokazni predmet, u stvari, predstavlja potvrdu da je Praljково naređenje bilo izvršeno. Prvostepena presuda, tom 4, par. 574; dokazni predmet P04285 ("izvješćujemo vas da su svi zatvorenici iz zone odgovornosti brigade 'Rama' povučeni u naznačenom roku").

⁶⁶⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 574.

⁶⁶⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 574.

⁶⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575.

⁶⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 164-177, 189-197, 212-222.

⁶⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 566, 573. V. takođe dolje, par. 1965.

⁶⁶⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 575.

⁶⁶⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 164-165. Žalbeno vijeće napominje da su zatočenici iz Srednjoškolskog centra u Prozoru radili za HVO izvršavajući razne radove za koje nisu bili plaćeni i da su se neki dobrovoljno javljali ako zadatak nije bio opasan. Prvostepena presuda, tom 2, par. 164, 170.

⁶⁶⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 168, 170.

⁶⁶⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 194-195, 197.

⁶⁶⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1503, 1505.

1965. Na osnovu ovih konstatacija,⁶⁶⁸⁵ Žalbeno vijeće prije svega smatra da ništa nije sprečavalo Pretresno vijeće da uzme u obzir Praljkovo poznavanje vojne situacije na terenu prilikom utvrđivanja da li je on znao da se zatočenici koriste za rad na liniji fronta, tj. za izgradnju utvrđenja i kopanje rovova. Žalbeno vijeće primjećuje da je relevantno što je Pretresno vijeće smatralo da je Praljak bio "veoma prisutan na terenu",⁶⁶⁸⁶ i "upoznat [...] sa situacijom 'do detalja'",⁶⁶⁸⁷ što je on i sam potvrdio svjedočenjem da mu je "tadašnja vojna situacija [na tom području] [...] bila dobro poznata jer je u tu zonu dolazio više puta, konkretno u okolinu Vakufa i Prozora".⁶⁶⁸⁸ Praljkova tvrdnja da nema direktne veze između korištenja zatočenika za rad i vojne situacije nije uvjerljiva i odbacuje se kao takva. Isto tako, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u Praljkovu tvrdnju da je on izdao Praljkovu zapovijed od 17. avgusta 1993. čim je postao svjestan toga da se zatočenici koriste za rad, naročito zato što je "direktno učestvovao u planiranju i rukovođenju borbenim operacijama HVO-a u periodu od jula do sredine septembra 1993".⁶⁶⁸⁹

1966. U vezi s Praljkovim argumentima o korištenju zatočenika za "zabranjeni" rad, Žalbeno vijeće podsjeća da zaključak koji je izvelo Pretresno vijeće nije bio zasnovan samo na dokaznim predmetima na koje je ono izričito uputilo.⁶⁶⁹⁰ Budući da su zatočenici bili korišteni za rad kao što je izgradnja vojnih utvrđenja i kopanje rovova na liniji sukoba, Pretresno vijeće je konstatovalo da je taj rad bio protivpravan.⁶⁶⁹¹ Praljak samo tvrdi da o tome nije bio obaviješten i da nije imao "razloga za sumnju" da je taj rad protivpravan, ali se ne bavi zaključcima o svojoj umiješanosti u vojne operacije. Uzimajući u obzir Praljkovu ulogu i znanje o događajima u Prozoru, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo, kao jedini razuman zaključak koji se može izvesti, da je on prije 17. avgusta 1993. znao da se zatočenici koriste za rad na liniji fronta za koji je konstatovano da je bio protivpravni rad kao kršenje člana 3 Statuta. Iz istog razloga, Žalbeno vijeće odbacuje Praljkov argument da on nije imao nikakvog razloga za sumnju da se ratni zarobljenici koriste za protivpravni rad s obzirom na naređenja HVO-a kojima se zahtijevalo da se sa zarobljenicima postupa u skladu sa Ženevskim konvencijama. Preostale Praljkove tvrdnje se odbacuju kao irelevantne i neuvjerljive.

⁶⁶⁸⁵ V. gore, par. 1963.

⁶⁶⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 489.

⁶⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 566, gdje se upućuje na dokazni predmet P03516, str. 4-5 (u kojem je Šiljeg 17. jula 1993. izvijestio Glavni stožer da je: (1) Praljak obišao područje "[na kojem je] boravio [...] duže [...] i upoznat je sa situacijom do detalja"; i (2) "sva izvješća o događajima, o problemima, o stanju dostavljena su svakodnevno" Odjelu obrane i Glavnom stožeru).

⁶⁶⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 566, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 43766, 43770, 43772-43773 (25. avgust 2009.).

⁶⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 570. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 566-569.

⁶⁶⁹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 574-575; gore, par. 1960, 1963.

⁶⁶⁹¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1503-1506.

1967. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao zaključiti da je on znao za korištenje zatočenika na liniji fronta u Prozoru.⁶⁶⁹² Stoga se Praljkova žalbena podosnova 43.1 odbacuje.

(ii) Da li je Praljak imao traženu namjeru za zločine počinjene u Prozoru (Praljkova podosnova 43.2)

1968. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo osudivši ga za zločine u Prozoru, budući da nije moglo utvrditi da je imao traženu namjeru.⁶⁶⁹³ On tvrdi da je Pretresno vijeće moglo samo konstatovati da je on znao za zločine i da ih je prihvatio, što je nedovoljno da bi pokazalo njegovu namjeru.⁶⁶⁹⁴

1969. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno ocijenilo Praljkovu namjeru, uključujući namjeru koju je dijelio s drugima, a koja je obuhvatala zločine u Prozoru u okviru ostvarivanja ZZZP-a.⁶⁶⁹⁵

1970. Žalbeno vijeće prvo napominje da drugdje u ovoj Presudi odbacuje Praljkove prigovore na konstataciju Pretresnog vijeća da je on dijelio namjeru s drugim članovima UZZP-a da se izvrše zločini koji su činili dio ZZZP-a – zločini koji su obuhvatali one počinjene u Prozoru u ljeto 1993.⁶⁶⁹⁶ Što se tiče Praljkovog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak o njegovoj namjeri na osnovu njegovog znanja i prihvatanja zločina, Žalbeno vijeće prije svega podsjeća da se zaključak o postojanju *mens rea* potrebne za izricanje osuđujuće presude na osnovu prve kategorije UZZP-a može izvesti na osnovu toga što je neka osoba bila upoznata sa zajedničkim planom koji uključuje počinjenje zločina, a nastavila je da u njemu učestvuje, ako je to jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza.⁶⁶⁹⁷ Stoga su konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s

⁶⁶⁹² Žalbeno vijeće će Praljkov završni argument da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak o njegovoj namjeri na osnovu njegovog znanja i prihvatanja zločina razmotriti u odjeljku dolje. V. dolje, par. 1970.

⁶⁶⁹³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 477, 479, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 67, 573. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 476. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 392 (22. mart 2017.).

⁶⁶⁹⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 477; gore, par. 1962. V. Praljkova replika, par. 75. Praljak tvrdi da "optuženi mora i namjeravati počinjenje zločina i namjeravati da učestvuje u [zajedničkom zločinačkom cilju] usmjerenom ka njegovom počinjenju". Praljkov žalbeni podnesak, par. 478.

⁶⁶⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 158. Tužilaštvo tvrdi da nije bilo neophodno utvrditi da je Praljak bio svjestan svakog kriminalnog incidenta s obzirom da se namjera koju je dijelio odnosila na "one vrste zločina" koji su počinjeni u okviru ostvarivanja ZZZP-a. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 158, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491.

⁶⁶⁹⁶ V. gore, par. 1921; Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 44-45, 65-68, 627. V. takođe gore, par. 904-908. Žalbeno vijeće podsjeća na svoju konstataciju da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 882. Shodno tome, Žalbeno vijeće takođe drugdje konstatuje da Praljkove osuđujuće presude za ubistvo i hotimično lišavanje života u vezi s lišavanjem života dviju osoba u Tošćanici, opština Prozor, treba poništiti. V. gore, par. 880-882.

⁶⁶⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1652, gdje se upućuje, između ostalog na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 512, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 202, 204, 697, Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 428-429.

Praljkovim znanjem o ZZP-u, u kombinaciji s njegovom konstatacijom da je Praljak znao za relevantne zločine u opštini Prozor i prihvatio ih, naveli Pretresno vijeće da zaključi da jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu činjenice da je on učestvovao u planiranju vojnih operacija tokom ljeta 1993., između ostalog, u Prozoru, te da je "nastavio vršiti kontrolu nad oružanim snagama iako je znao da njihovi pripadnici čine zločine u drugim opštinama [...]" jeste taj "da je [on] imao namjeru da ti zločini budu počinjeni".⁶⁶⁹⁸ Podsjećajući na to da se Prvostepena presuda mora čitati kao cjelina,⁶⁶⁹⁹ Žalbena vijeće smatra da Praljak ne predočava nijedan drugi razuman zaključak koji bi se mogao izvesti na osnovu dokaza. Pored toga, Praljak ne pokazuje grešku u primjeni prava i njegovi se argumenti stoga odbacuju.

1971. Stoga, Žalbena vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao izvesti, kao jedini razuman, zaključak da je on imao traženu namjeru za relevantne zločine koji su počinjeni u opštini Prozor. Shodno tome, Praljkova žalbena podosnova 43.2 se odbacuje.

(iii) Zaključak

1972. Na osnovu gore navedenog, Praljkova žalbena podosnova 43 se odbacuje.

(c) Opština Mostar (Praljkova osnova 44, osnova 21 djelimično, osnova 23 djelimično i podosnova 40.7 djelimično)

1973. Prilikom ocjenjivanja Praljkove odgovornosti, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoje zaključke da su vojne operacije HVO-a u opštini Mostar dovele, između ostalog, do sljedećeg: (1) vatrenog djelovanja i granatiranja istočnog Mostara u periodu od početka juna 1993. do početka marta 1994., u kojem je poginulo i bilo ranjeno mnogo njegovih stanovnika;⁶⁷⁰⁰ (2) otvaranja vatre od strane snajperista u zapadnom Mostaru na Muslimane u istočnom Mostaru u periodu od maja 1993. do februara 1994.;⁶⁷⁰¹ (3) uništavanja i oštećivanja džamija u istočnom Mostaru 1993. godine;⁶⁷⁰² (4) rušenja Starog mosta 8. novembra 1993.;⁶⁷⁰³ (5) napada na selo Raštani, hidrocentralu Mostar i kasarnu "Tihomir Mišić" između 24. i 26. avgusta 1993.;⁶⁷⁰⁴ te (6) ubijanja četiri muškarca Muslimana i fizičkog i psihičkog zlostavljanja žena i djece u selu Raštani 24.

⁶⁶⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁶⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 376, 705; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

⁶⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 582. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 996-1018.

⁶⁷⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 582. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1021-1194.

⁶⁷⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 582. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1369-1377.

⁶⁷⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 583. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1300-1318, 1345. Žalbena vijeće podsjeća da je poništilo zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa Starim mostom.

⁶⁷⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 953, tom 4, par. 584. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 948-952, 963.

avgusta 1993. i do toga da, s obzirom na "atmosferu prisile", muslimanske žene i djeca nisu imali drugog izbora nego da pobjegnu iz tog sela kako bi se domogli teritorije pod kontrolom ABiH.⁶⁷⁰⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da su ti zločini počinjeni sistematski i da "nisu bili nasumične akcije ili djela nedisciplinovanih vojnika, nego su odgovarali akciji koordiniranoj od strane rukovodstva HZ(R) HB".⁶⁷⁰⁶

1974. U vezi s Praljkovom ulogom u tim vojnim operacijama, Pretresno vijeće je zaključilo da ne raspolaže dokazima koji bi mu omogućili "da precizno utvrdi [Praljkovu] ulogu u događajima u Mostaru od 9. maja 1993., a posebno u kojoj je mjeri komandovao, odnosno učestvovao u vojnim operacijama" i da potkrijepi zaključak o "ulozi Slobodana Praljka u kriminalnim događajima u opštini Mostar u periodu od 9. maja do 24. jula 1993. godine".⁶⁷⁰⁷ Pretresno vijeće je, međutim, konstatovalo da je Praljak "učestvovao u rukovođenju i planiranju operacija HVO-a"⁶⁷⁰⁸ u opštini Mostar u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993.⁶⁷⁰⁹ Pretresno vijeće je zaključilo da je, "[b]udući da je Slobodan Praljak [u jednom dijelu perioda u kom su počinjeni zločini] rukovodio vojnim operacijama HVO-a u opštini Mostar",⁶⁷¹⁰ jedini zaključak koji razumno može izvesti taj da je on znao da će tokom operacija u Raštanima i Mostaru biti počinjeni zločini. Pretresno vijeće je stoga konstatovalo da je on "imao namjeru da se unište zgrade u istočnom Mostaru uključujući džamije i Stari most, da se hotimično gađaju civili, da se počine djela lišavanja života i ranjavanja, fizičkog i psihičkog nasilja, da se izvrši napad na pripadnike međunarodnih organizacija, kao i da se rasele žene i djeca".⁶⁷¹¹

(i) Praljkova umiješanost u događaje u Mostaru (Praljkova osnova 23, podosnove 40.7 i 44.1, sve djelimično)

a. Argumenti strana u postupku

1975. Praljak tvrdi da ga treba osloboditi od optužbi za sve zločine u Mostaru počinjene prije 24. jula 1993. i poslije 9. novembra 1993., zbog toga što Pretresno vijeće nije moglo zaključiti da je on bio umiješan u provođenje ZZP-a u Mostaru, te je konstatovalo da je on prestao biti član UZP-a 9. novembra 1993.⁶⁷¹² Za period između ova dva datuma, Praljak tvrdi da su njegova naređenja na

⁶⁷⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 584. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 968-969, 971-972.

⁶⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586.

⁶⁷⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 576-577.

⁶⁷⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 581. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 579-580, 585-586.

⁶⁷⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, 581, 625.

⁶⁷¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586.

⁶⁷¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586.

⁶⁷¹² Praljkov žalbeni podnesak, par. 481, 483, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 576-577, 1228. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 482, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 424, 427-428,

koja se poziva Pretresno vijeće bila zakonita i u vojnom smislu opravdana.⁶⁷¹³ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) "iskrivljeno prikazalo" njegovo naređenje od 12. avgusta 1993., budući da je on, zapravo, naredio eliminisanje "ubačenih terorističkih grupa MOS-a" i da civilno stanovništvo nije bilo cilj tih dejstava;⁶⁷¹⁴ i (2) "propustilo da precizira", u vezi s njegovim naređenjem izdatim 7. oktobra 1993., da su njegove upute bile da se cilja "isključivo i izričito na muslimanske oružane snage".⁶⁷¹⁵ U svojoj žalbenoj podosnovi 40.7, Praljak dalje tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na njegovu službenu funkciju, a da nije utvrdilo da su njegova djela koja su se ticala vojnih operacija u Mostaru predstavljala značajan doprinos.⁶⁷¹⁶

1976. Praljak osporava zaključak Pretresnog vijeća da se o vojnoj akciji koja je dovela do rušenja Starog mosta razgovaralo na sastanku kojem je on prisustvovao 7. novembra 1993.⁶⁷¹⁷ U svojoj žalbenoj osnovi 23, Praljak tvrdi da je nejasno kako je Pretresno vijeće uspostavilo vezu između sastanka od 7. novembra 1993. i Petkovićevog naređenja za ofanzivu HVO-a koje je bilo provedeno naređenjem Miljenka Lasića, zapovjednika ZP Mostar.⁶⁷¹⁸ Konkretno, on tvrdi da: (1) Petkovićevo naređenje nije upućivalo na taj sastanak; (2) iako se u Lasićevom naređenju pominje taj sastanak, ono upućuje samo na jedno nepoznato naređenje od 7. novembra 1993.;⁶⁷¹⁹ i (3) "zaključci" sa tog sastanka pokazuju da se nije razgovaralo ni o jednoj konkretnoj vojnoj akciji.⁶⁷²⁰

1977. Praljak takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da li je do granatiranja i snajperskog djelovanja došlo tokom njegovog komandovanja i da li ih je on naredio ili znao za njih.⁶⁷²¹ On dodaje da Pretresno vijeće nije utvrdilo incidente granatiranja s dovoljno detalja, kao ni incidente za koje ga je proglasilo odgovornim.⁶⁷²² Praljak tvrdi da se on ne može smatrati odgovornim za incidente snajperskog djelovanja 1, 2, 3, 13 i 14, budući da oni izlaze iz okvira perioda od 24. jula

Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 100. V. takođe Praljkova replika, par. 81; žalbeni pretres, ŽT. 393 (22. mart 2017.).

⁶⁷¹³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 484, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 579. V. žalbeni pretres, ŽT. 393 (22. mart 2017.).

⁶⁷¹⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 484, gdje se upućuje na dokazni predmet P04125; Praljkova replika, par. 83.

⁶⁷¹⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 484, gdje se upućuje na dokazni predmet P05692.

⁶⁷¹⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 428.

⁶⁷¹⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 485, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 281-282, 286-289 (Praljkova osnova 23.1).

⁶⁷¹⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 282. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 281, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1305, dokazni predmet P06534, str. 1-2.

⁶⁷¹⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 281, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1305, dokazne predmete P06524, P06534. Praljak, u vezi s Petkovićevim naređenjem, tvrdi: (1) da je glavni cilj tog naređenja bio odbrana hrvatskih teritorija u dolini Lašve i (2) da je njime dat zadatak ZP-u Mostar za akcije koje su trebale biti manjeg intenziteta. Praljkov žalbeni podnesak, par. 281, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06534, str. 1-2.

⁶⁷²⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 282.

⁶⁷²¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 486, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 996-1018. Praljak takođe osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi s granatiranjem i snajperskim djelovanjem po Mostaru tako što unakrsno upućuje na druge odjeljke svog žalbenog podneska. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 486, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 247-254 (Praljkova osnova 20), 256-273 (Praljkova osnova 21).

⁶⁷²² Praljkov žalbeni podnesak, par. 486, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 996-1018, tom 4, par. 582.

1993. do 9. novembra 1993.⁶⁷²³ On dalje tvrdi da se, s obzirom da je Pretresno vijeće utvrdilo samo datum uništavanja jedne džamije koje se desilo prije 24. jula 1993. i propustilo da utvrdi kada su uništene druge džamije, on ne može smatrati odgovornim.⁶⁷²⁴

1978. Tužilaštvo odgovara da je Praljak ispravno osuđen za zločine počinjene prije 24. jula 1993., budući da su oni činili dio ZZP-a i da su počinjeni tokom njegovog članstva u UZP-u.⁶⁷²⁵ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Praljak nije bio osuđen za zločine počinjene poslije 9. novembra 1993.⁶⁷²⁶ U vezi s Praljkovim naređenjima, tužilaštvo tvrdi da ona nisu bila ni zakonita ni opravdana i da su obuhvatala počinjenje zločina smišljenih da se ostvari ZZP.⁶⁷²⁷ Prema riječima tužilaštva, Praljak je ispravno proglašen odgovornim za sve zločine prve kategorije UZP-a počinjene u Mostaru u periodu od maja 1993. do 9. novembra 1993.,⁶⁷²⁸ a konkretno za: (1) zločine koji su bili posljedica kampanja granatiranja i snajperskog djelovanja od strane HVO-a, u onoj mjeri u kojoj su se oni desili tokom Praljkovog članstva u UZP-u; i (2) uništavanje džamija od strane HVO-a, za koje je Pretresno vijeće razumno zaključilo da se dešavalo u periodu od juna do decembra 1993.⁶⁷²⁹ Tužilaštvo dodaje da Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi Praljkovu odgovornost za konkretne incidente granatiranja budući da je on osuđen za kampanju granatiranja,⁶⁷³⁰ odnosno da je naredio granatiranje, s obzirom na namjeru koju je dijelio za granatiranje Mostara u cilju ostvarivanja ZZP-a.⁶⁷³¹

1979. Tužilaštvo takođe odgovara, u vezi sa sastankom od 7. novembra 1993., da je Praljak u pravu kada kaže da se u Petkovićevom naređenju taj sastanak ne pominje konkretno, ali da se on pominje u Lasićevom naređenju.⁶⁷³² Tužilaštvo tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da su najviši zapovjednici HVO-a razgovarali o ofanzivi na Mostar tokom jednog sastanka prethodne večeri nije

⁶⁷²³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 486, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1043-1070, 1152-1174.

⁶⁷²⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 487.

⁶⁷²⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 177, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1228, 1230, Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 109, 153. V. žalbeni pretres, ŽT. 441-442 (22. mart 2017.).

⁶⁷²⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 177, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1228. V. žalbeni pretres, ŽT. 441 (22. mart 2017.).

⁶⁷²⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 182, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 586. Tužilaštvo takođe tvrdi da u Prvostepenoj presudi nisu iskrivljeno prikazane ni izostavljene pojedinosti o tim naređenjima. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 183.

⁶⁷²⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 178-179, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 449, tom 4, par. 41, 43-44, 49-59, 628, 1230, 1231-1232, Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 431.

⁶⁷²⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 179. Tužilaštvo dalje tvrdi da je za Praljka ispravno utvrđeno da je odgovoran za rušenje Starog mosta i da njegovu odgovornost za rušenje Baba Beširove džamije u maju 1993. treba analizirati na osnovu treće kategorije UZP-a. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 179.

⁶⁷³⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 179, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 996, 1000, 1003-1004, 1015-1016, 1018, tom 4, par. 174, 176, 272, 936-938, Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 217-219, 221-224.

⁶⁷³¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 179, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 59, 65-68.

⁶⁷³² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 206.

doveden u pitanje time što je ono izričito uvažilo da u zaključcima s tog sastanka nije pomenut napad na Mostar.⁶⁷³³

1980. Nadalje, tužilaštvo tvrdi da je, s obzirom na stepen Praljkeve kontrole i umiješanosti u operacije u Mostaru, "nezamislivo" da bi se dugotrajna opsada i napad na istočni Mostar mogli desiti bez Praljkovog znanja i odobrenja.⁶⁷³⁴ Praljka kontrola i odgovornost za zločine u istočnom Mostaru, tvrdi tužilaštvo, potvrđena je dokazima da je, u telefonskom razgovoru sa svjedokom Galbraithom, Gojko Šušak rekao da će kontaktirati Praljka radi zaustavljanja žestokog granatiranja u istočnom Mostaru.⁶⁷³⁵

1981. Praljka u replici tvrdi da njegova osuđujuća presuda nije bila zasnovana na kampanji granatiranja, koja ne može postojati u vakuumu i mora se utvrditi u smislu konkretnih incidenata granatiranja.⁶⁷³⁶

b. Analiza

i. Praljkova odgovornost prije 24. jula i poslije 9. novembra 1993.

1982. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da ne raspolaže dokazima "na osnovu kojih bi moglo donijeti zaključak o ulozi Slobodana Praljka u kriminalnim događajima u opštini Mostar u periodu od 9. maja do 24. jula 1993. godine".⁶⁷³⁷ Što se tiče Praljkovog argumenta da ga stoga treba osloboditi od optužbi za sve zločine počinjene u opštini Mostar prije 24. jula 1993., Žalbeno vijeće podsjeća da je "[z]a zločine koji su počinjeni kao dio udruženog zločinačkog poduhvata dovoljno [...] dokazati odgovornost optuženog za ostvarivanje zajedničkog zločinačkog cilja, a ne njegovo učestvovanje u počinjenju nekog konkretnog zločina".⁶⁷³⁸ Konkretno, "[o]no što je potrebno jeste da je [optuženi] dobrovoljno učestvovao u barem jednom aspektu zajedničkog cilja".⁶⁷³⁹ U tom pogledu, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljka bio član UZP-a od januara

⁶⁷³³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 206.

⁶⁷³⁴ Žalbeni pretres, ŽT. 443-445 (22. mart 2017.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 442 (22. mart 2017.).

⁶⁷³⁵ Žalbeni pretres, ŽT. 445 (22. mart 2017.), gdje se upućuje na dokazni predmet P09506 (povjerljivo).

⁶⁷³⁶ Praljka replika, par. 82. Praljka tvrdi da je oslanjanje tužilaštva na Drugostepenu presudu u predmetu *Galić* pogrešno, budući da taj predmet "nije bio povezan s nepreciziranim incidentima, nego s incidentima koji nisu navedeni u prilogama optužnici". Praljka replika, par. 82, gdje se upućuje na Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 217-219.

⁶⁷³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 577. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 576; gore, par. 1974.

⁶⁷³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 263. V. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 109, 153. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da "doprinos UZP-u 'može imati oblik pružanja pomoći ili doprinosa izvršenju zajedničkog cilja,' i da [...] nije potrebno da optuženi fizički izvrši *actus reus* počinjenog zločina ili da u njemu učestvuje". Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene). V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 987.

⁶⁷³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1510; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 119; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 196.

1993. do 9. novembra 1993., navevši izričito da je on doprinio "[UZP-u] od januara 1993. do novembra 1993.",⁶⁷⁴⁰ ali nije pomenulo prekid njegovog članstva u UZP-u za period od 9. maja 1993. do 24. jula 1993.⁶⁷⁴¹ Prema tome, bez obzira na to što je Pretresno vijeće zaključilo da dokazi nisu mogli potkrijepiti zaključak o Praljkovoj ulozi u kriminalnim događajima u Mostaru u periodu od 9. maja 1993. do 24. jula 1993., Pretresno vijeće je konstatovalo da je on bio član koji je doprinio UZP-u sve vrijeme tokom tog perioda. Nadalje, Žalbena vijeće smatra da Praljкова odgovornost za zločine počinjene u Mostaru u periodu od 9. maja 1993. do 24. jula 1993. takođe proističe iz doprinosa drugih članova UZP-a ovim zločinima.⁶⁷⁴² Dakle, budući da je Praljak bio član UZP-a tokom ovog perioda, Pretresno vijeće nije pogriješilo time što je zaključilo da je Praljak odgovoran za zločine počinjene tokom tog perioda.

1983. Pored toga, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Praljak dao značajan doprinos provođenju ZZZP-a,⁶⁷⁴³ što je obuhvatalo njegovo učestvovanje u rukovođenju i planiranju operacija HVO-a u opštini Mostar u periodu od jula do početka novembra 1993.⁶⁷⁴⁴ Žalbena vijeće podsjeća da je odbacilo Praljkove argumente kojima se osporava da su zločini u Mostaru, za koje je osuđen,⁶⁷⁴⁵ bili počinjeni na osnovu ZZZP-a.⁶⁷⁴⁶ Nadalje, Žalbena vijeće na drugim mjestima odbacuje Praljkove argumente kojima se osporava proširenje UZP-a koje je obuhvatalo zločine u istočnom Mostaru, uključujući zločine prije 24. jula 1993.⁶⁷⁴⁷ Imajući u vidu zaključak Pretresnog vijeća da, "budući da je" Praljak učestvovao u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama u Mostaru u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993., jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti jeste taj da je on imao namjeru da zločini koji su se desili tokom operacija u Mostaru i Raštanima budu počinjeni,⁶⁷⁴⁸ Žalbena vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on odgovoran za zločine UZP-a počinjene u opštini Mostar prije 24. jula 1993. u onoj mjeri u kojoj on tvrdi da nije bio umiješan u provođenju ZZZP-a u Mostaru prije tog datuma. Njegov argument se odbacuje.

⁶⁷⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1230.

⁶⁷⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1220, 1228, 1230. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 44, 65-68.

⁶⁷⁴² V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1050 ("Žalbena vijeće ponavlja da učesnici u UZP-u mogu snositi odgovornost za zločine počinjene u realizaciji zajedničkog plana u slučajevima u kojima je glavni izvršilac zločina učesnik u UZP-u", ili "u kojima se taj zločin može pripisati najmanje jednom učesniku u UZP-u, ako je taj učesnik – kada se poslužio glavnim izvršiocima – postupao u skladu sa zajedničkim ciljem"). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256.

⁶⁷⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628, 1230.

⁶⁷⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 49-59, 63, 65-68. Pretresno vijeće je isključilo ubistva, krađe i seksualno zlostavljanje koji su se dogodili tokom kampanja deložacija i u zatočeničkim centrima. Prvostepena presuda, tom 4, par. 70, 72, 632, 636-638.

⁶⁷⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 630.

⁶⁷⁴⁶ V. gore, par. 931-934.

⁶⁷⁴⁷ V. gore, par. 792-814.

⁶⁷⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, 581, 586. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 580, 582-585. V. dolje, par. 2004-2014.

1984. U vezi s Praljkovim argumentom da ga treba osloboditi optužbi za sve zločine poslije 9. novembra 1993., Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Praljak 8. novembra 1993. "razriješen dužnosti u Glavnom stožeru HVO-a, i da ih je prestao obavljati kada je 9. novembra 1993. na dužnost stupio Ante Roso".⁶⁷⁴⁹ Vijeće je zatim konstatovalo da je "[Praljak] od trenutka kad je otišao s funkcije u Glavnom stožeru HVO-a i vratio se u Hrvatsku, gdje je postao savjetnik ministra odbrane Republike Hrvatske za organizaciju arhiva Ministarstva, prestao biti član grupe [UZP-a]".⁶⁷⁵⁰ Iako se ovaj zaključak Pretresnog vijeća može protumačiti tako da znači da Praljak nije osuđen ni za jedan zločin koji je počinjen poslije 9. novembra 1993., Žalbeno vijeće smatra da je ovo tumačenje u neskladu sa zaključkom Pretresnog vijeća na kraju odjeljka u Prvostepenoj presudi u kojem se ocjenjuje Praljkova odgovornost na osnovu prve kategorije UZP-a, odnosno s tim da je Praljak bio proglašen odgovornim "za sva krivična djela koja su bila dio zajedničkog zločinačkog plana".⁶⁷⁵¹ Budući da su zaključci Pretresnog vijeća stoga nejasni u pogledu toga da li je Praljak osuđen za bilo koji od zločina počinjenih na osnovu ZZP-a nakon što je okončano njegovo članstvo u UZP-u, Pretresno vijeće je propustilo da pruži obrazloženje u vezi s ovim pitanjem.⁶⁷⁵²

1985. U tom pogledu, Žalbeno vijeće smatra da se, na osnovu odgovornosti za UZP, optuženi ne može smatrati odgovornim za zločine počinjene u periodu kada nije bio član UZP-a.⁶⁷⁵³ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava time što je zaključilo da je Praljak odgovoran za zločine koji su činili dio ZZP-a, a koji su počinjeni poslije 9. novembra 1993., u onoj mjeri u kojoj je ono to učinilo.⁶⁷⁵⁴ Shodno tome, Žalbeno vijeće će razmotriti argumente koji su predloženi samo u onoj mjeri u kojoj se odnose na zločine počinjene u Mostaru prije 9. novembra 1993. Konkretno, Žalbeno vijeće prihvata Praljkov argument u vezi s njegovom odgovornošću za snajperske incidente 13 i 14 koji su se desili 1994.,⁶⁷⁵⁵ kao i za sve incidente granatiranja koji su se desili poslije 9. novembra 1993.⁶⁷⁵⁶

ii. Praljkova odgovornost u periodu od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993.

⁶⁷⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1228.

⁶⁷⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1228. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1230.

⁶⁷⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 631.

⁶⁷⁵² V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 356, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383-388, Drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 977, Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 23, Drugostepenu presudu u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293.

⁶⁷⁵³ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, fusnota 25 (gdje se konstatuje da se Édouard Karemera mogao smatrati odgovornim samo za zločine počinjene od datuma kada se pridružio UZP-u).

⁶⁷⁵⁴ V. dolje, par. 1995, 2000-2003.

1986. U vezi s Praljkovim prigovorima koji se odnose na period od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993., Pretresno vijeće je smatralo da je Praljak igrao značajnu ulogu u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama u opštini Mostar tokom tog perioda,⁶⁷⁵⁷ oslonivši se na dokaze da je: (1) dana 28. jula 1993., on naredio brigadama HVO-a da se pripreme za borbu;⁶⁷⁵⁸ (2) dana 6. avgusta 1993., Žarko Tole izdao naređenje u kojem se precizira da će Glavni stožer preuzeti komandovanje odbranom Mostara;⁶⁷⁵⁹ (3) dana 12. avgusta 1993., Praljak mobilizovao cjelokupno ljudstvo i materijal HVO-a kako bi se "eliminise muslimanske 'terorističke' grupe u Mostaru";⁶⁷⁶⁰ (4) dana 25. avgusta 1993., on imenovao pukovnika Milana Štampara za zapovjednika borbenih operacija u Raštanima, precizirajući da se sve jedinice moraju staviti pod Štamparovu komandu;⁶⁷⁶¹ (5) dana 1. septembra 1993., on izdao naređenje o organizovanju komandne strukture i vojnih operacija u sektoru Mostara;⁶⁷⁶² (6) dana 24. septembra 1993., on poslao poruku svim snagama HVO-a dajući im opšti pregled situacije u Mostaru i čestitajući im na njihovim akcijama;⁶⁷⁶³ (7) dana 7. oktobra 1993., on izdao naređenje odbrani područja Mostara s uputstvom da im se "nan[ese] [...] što više gubitaka";⁶⁷⁶⁴ (8) Praljak prisustvovao sastanku 7. novembra 1993. na kojem se razgovaralo o Petkovićevom naređenju da se pokrene ofanziva koja je dovela do rušenja Starog mosta;⁶⁷⁶⁵ i (9) dana 31. avgusta 1993., Gojko Šušak izjavio da će kontaktirati Praljka kako bi od njega zatražio da obustavi intenzivno granatiranje Mostara tog dana.⁶⁷⁶⁶

a- Naređenja koja je izdao Praljak

1987. Praljak osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na dva od ovih naređenja, tvrdeći da je ono iskrivljeno prikazalo njegovo naređenje od 12. avgusta 1993. i izostavilo pojedinosti iz njegovog naređenja od 7. oktobra 1993. Međutim, nakon što je razmotrilo navedene dokaze, Žalbeno vijeće smatra da nema skoro nikakve razlike između sadržaja ovih dokaznih predmeta i

⁶⁷⁵⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1160-1163, 1171-1174. V. takođe gore, par. 1976 (Praljkov argument u vezi s incidentima snajperskog djelovanja).

⁶⁷⁵⁶ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 996-1018.

⁶⁷⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 581.

⁶⁷⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, gdje se upućuje na dokazni predmet P03773.

⁶⁷⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, gdje se upućuje na dokazni predmet P03983, tačka 5, svjedok NO, T(f). 51182 (zatvorena sjednica) (22. mart 2010.). V. dolje, par. 2009.

⁶⁷⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, gdje se upućuje na dokazni predmet P04125.

⁶⁷⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579.

⁶⁷⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, gdje se upućuje na dokazni predmet P04719.

⁶⁷⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P05365.

⁶⁷⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, gdje se citira dokazni predmet P05692, str. 1.

⁶⁷⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 580, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazni predmeti P06482, 3D00793.

⁶⁷⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 585, gdje se upućuje na dokazni predmet P09506 (povjerljivo), str. 1, Peter Galbraith, T(f). 6501-6502 (12. septembar 2006).

načina na koji ih je opisalo Pretresno vijeće, te stoga Praljak nije uspio da potkrijepi svoju tvrdnju.⁶⁷⁶⁷ Njegovi argumenti se, shodno tome, odbacuju.

1988. Nadalje, Praljak tvrdi da su njegova naređenja bila zakonita, ali pogrešno tumači oslanjanje Pretresnog vijeća na ova naređenja. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće smatralo da Praljkova naređenja, pored njegovog ostalog ponašanja, pokazuju njegovo učestvovanje u rukovođenju i planiranju vojnih operacija u Mostaru. Ove operacije su bile popraćene zločinima koji su "počinjeni sistematski i/ili tokom dužeg vremena"⁶⁷⁶⁸ na osnovu ZZP-a.⁶⁷⁶⁹ Podsjećajući da "učješće samo za sebe ne mora da bude kriminalno, sve dok optuženi vrši djela koja na neki način doprinose realizaciji zajedničkog cilja UZP-a",⁶⁷⁷⁰ te pod uslovom da on dijeli namjeru ostvarivanja zajedničkog cilja protivpravnim sredstvima, Žalbeno vijeće konstatuje da to da li su ta naređenja bila zakonita ili vojno opravdana nije relevantno i odbacuje Praljkov argument. Pored toga, na osnovu Praljkovog ponašanja koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir,⁶⁷⁷¹ Žalbeno vijeće smatra da Praljak ne potkrepljuje svoju tvrdnju da se Pretresno vijeće oslonilo samo na njegovu službenu funkciju i da nije utvrdilo da su njegova djela predstavljala značajan doprinos. Njegov se argument stoga odbacuje.

b- Praljkovo prisustvo na sastanku od 7. novembra 1993.

1989. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1) i protivpravno teriranje civila kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 25), te je stoga žalioce oslobodilo od optužbi po ovim navodima u onoj mjeri u kojoj se oni odnose na Stari most.⁶⁷⁷² Stoga su, u onoj mjeri u kojoj se odnose na njegovo prisustvo sastanku od 7. novembra 1993., Praljkovi prigovori kojima se pobijaju zaključci Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom rušenju Starog mosta bespredmetni.

⁶⁷⁶⁷ Žalbeno vijeće napominje da opis Pretresnog vijeća prema kojem je naređenje od 12. avgusta 1993. bilo da se "eliminišu muslimanski 'teroristi'" predstavlja razuman sažetak tog naređenja, koje je bilo da se "beskompromisno [...] likvidira[ju] ubačen[e] terorističk[e] grup[e] [muslimanskih oružanih snaga]". Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, s dokaznim predmetom P04125. Isto tako, selektivno citiranje naređenja od 7. oktobra 1993. kao naređenja da im se "nan[ese] što više gubitaka", ne pokazuje da je Pretresno vijeće zanemarilo da to znači ciljanje muslimanskih oružanih snaga. Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 579 s dokaznim predmetom P05692, str. 1.

⁶⁷⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586.

⁶⁷⁶⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 49-51, 54-59, 65-68, 586, 625, 627-628.

⁶⁷⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 985; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695-696.

⁶⁷⁷¹ V. gore, par. 1986.

⁶⁷⁷² V. gore, par. 426. Žalbeno vijeće je takođe poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo bezobzirno uništavanje gradova, naselja i sela ili razaranja koje nije opravdano vojnom nuždom kao kršenje zakona ili običaja ratovanja. V. gore, par. 411, 414.

1990. Žalbeno vijeće napominje, međutim, da je Pretresno vijeće utvrdilo da se ovaj sastanak odnosio na ofanzivu na stari grad Mostar, a ne samo na napad na Stari most.⁶⁷⁷³ Vijeće se dalje oslonilo na Praljkovo učestvovanje na tom sastanku u prilog svom sveobuhvatnom zaključku da je on učestvovao u rukovođenju i planiranju operacija u Mostaru u periodu od jula do početka novembra 1993.⁶⁷⁷⁴ Žalbeno vijeće će u skladu s tim razmotriti Praljkove argumente u vezi s njegovim prisustvom na sastanku od 7. novembra 1993., budući da njegovo učestvovanje na tom sastanku ostaje relevantno za njegovu odgovornost na osnovu UZP-a, bez obzira na zaključke Žalbenog vijeća u vezi sa Starim mostom.

1991. Žalbeno vijeće prvo napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su se 7. novembra 1993., najviši zapovjednici oružanih snaga HVO-a, uključujući Praljka, sastali u Tomislavgradu i razgovarali o ofanzivi koja je trebala započeti narednog dana.⁶⁷⁷⁵ Vijeće je konstatovalo da je Petković 8. novembra 1993. izdao naređenje za ofanzivu HVO-a, koje je zatim provedeno putem naređenja Miljenka Lasića, zapovjednika ZP Mostar.⁶⁷⁷⁶

1992. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Praljkovu tvrdnju da je nejasno kako je Pretresno vijeće povežalo sastanak od 7. novembra 1993. i Petkovićevo naređenje od 8. novembra 1993. Iako je Praljak u pravu kada kaže da Petkovićevo naređenje nije upućivalo na taj sastanak, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir Lasićevo naređenje, kojim je Petkovićevo naređenje provedeno i koje *jeste* upućivalo na sastanak od 7. novembra 1993.⁶⁷⁷⁷ Dakle, Praljak se samo ne slaže s ocjenom dokaza od strane Pretresnog vijeća, ne pokazujući pritom da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da se o ofanzivi koju je naredio Petković 8. novembra 1993. razgovaralo prethodne večeri na sastanku najviših zapovjednika HVO-a.⁶⁷⁷⁸ Njegov se argument stoga odbacuje.

⁶⁷⁷³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1305, tom 4, par. 580. U vezi s granatiranjem starog dijela grada – za razliku od Starog mosta – Pretresno vijeće je uputilo na dokaze koji ukazuju na to da je HVO 8. novembra 1993. ispalio 52 projektila na stari grad. Nasuprot tome, ono je uputilo na svjedočenje da je samo deset granata ispaljeno na Stari most. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1312-1314. Stoga je jasno da ofanziva nije bila ograničena samo na napad na Stari most. Pored toga, ovo granatiranje potpadalo je pod vremenski okvir iz konstatacije Pretresnog vijeća da je istočni Mostar bio izložen granatiranju od juna 1993. do marta 1994., koje je direktno pogađalo tamošnje stanovništvo i na koje se ono oslonilo u svojim pravnim zaključcima o, između ostalog, počinjenju zločina protivpravnog napada na civile (tačka 24) i protivpravnog terorisanja civila (tačka 25) kao kršenja zakona ili običaja ratovanja. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1018, tom 3, par. 1684-1686, 1689, 1692.

⁶⁷⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 581.

⁶⁷⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1305. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1304.

⁶⁷⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301-1302. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1315, 1343, 1345, 1366, tom 3, par. 1581.

⁶⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301, 1311, 1315 i fusnote 3262-3263, 3295-3296, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06524. V. gore, par. 1991. Kada je napomenulo da je tačka 3 "zapovijedi od 8. novembra 1993." upućivala na taj sastanak, Pretresno vijeće se izričito pozvalo na Petkovićevo naređenje. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je izjava koju je citiralo Pretresno vijeće, u stvari, izvedena iz Lasićevog naređenja. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1304, gdje se upućuje na dokazni predmet P06534, str. 2. Upor. dokazni predmet P06524, str. 2.

⁶⁷⁷⁸ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301, 1305; gore, par. 1991.

1993. U vezi s Praljkovim povezanim argumentom da "zaključci" s tog sastanka pokazuju da se nije razgovaralo ni o kakvoj konkretnoj vojnoj akciji, Žalbeno vijeće smatra da je, nakon što je napomenulo da je Lasićevo naređenje upućivalo na sastanak, Pretresno vijeće izričito napomenulo da dokazni predmet 3D00793 pokazuje da su teme o kojima se razgovaralo bile "opšte prirode, prije svega o mobilizaciji, strukturi lanca komandovanja i opštem ustrojstvu oružanih snaga".⁶⁷⁷⁹ Pretresno vijeće se ipak uvjerilo da je na tom sastanku održanom veče prije napada takođe bilo riječi o ofanzivi od 8. novembra 1993.⁶⁷⁸⁰ Vijeće nije izričito obrazložilo ovaj zaključak. Međutim, Pretresno vijeće je donijelo niz relevantnih konstatacija koje su prethodile njegovom zaključku. Hronologija relevantnih konstatacija Pretresnog vijeća – i dokaza na koje se ono oslonilo – odvija se kako slijedi: (1) dana 7. novembra 1993. u Tomislavgradu je održan sastanak na kojem su učestvovali Praljak i glavni zapovjednici jedinica HVO-a u Hercegovini, uključujući Lasića, zapovjednika ZP Mostar,⁶⁷⁸¹ (2) nekoliko sati kasnije, 8. novembra 1993., Petković, koji je u to vrijeme bio Praljkov zamjenik,⁶⁷⁸² naredio je ofanzivu na Mostar, pri čemu je to naređenje bilo upućeno Lasiću;⁶⁷⁸³ i (3) takođe 8. novembra 1993., Lasić je kroz lanac komandovanja proslijedio Petkovićevo naređenje Sektoru Sjever, Sektoru Jug, Sektoru Obrana Mostara i 2. lakoj pješadijskoj brigadi, upućujući na naređenje koje je Praljak izdao na sastanku u Tomislavgradu 7. novembra 1993.⁶⁷⁸⁴

1994. Kada pretresno vijeće izvodi neki zaključak samo na osnovu posrednih dokaza, to mora biti jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu tih dokaza.⁶⁷⁸⁵ Žalbeno vijeće ima u vidu sticaj okolnosti koji je gore naznačen, uključujući sljedeće: (1) koncentraciju visokih vojnih oficira HVO-a na sastanku od 7. novembra 1993. u Tomislavgradu, a naročito prisustvo Praljka i Lasića; (2) činjenicu da je Petkovićevo naređenje Lasiću izdato ubrzo poslije tog sastanka; i (3) činjenicu da je Lasićevo naređenje upućivalo na naređenje koje je Praljak izdao na sastanku u Tomislavgradu. Na toj osnovi, Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je jedini razuman zaključak to da je na pomenutom sastanku moralo biti riječi o toj ofanzivi, bez obzira na činjenicu da se ofanziva ne pominje u tekstu dokaznog predmeta

⁶⁷⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1305 i fusnota 3272. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1304.

⁶⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1305.

⁶⁷⁸¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301, 1305, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 3D00793 (koji ukazuje na to da je Lasić bio prisutan i da je sastanak trajao od 18:00 do 19:00 sati.). Žalbeno vijeće napominje da je ime Miljenka Lasića u engleskoj verziji ovog dokaznog predmeta netačno napisano kao "Miljenko Lanić".

⁶⁷⁸² Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301, tom 4, par. 652.

⁶⁷⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1300-1302, 1304, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06534 (koji ukazuje na to da je Petkovićevo naređenje preneseno u 00:30 sati.).

⁶⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06524. V. gore, fusnota 6777.

⁶⁷⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 375; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1277-1278; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219.

3D00793.⁶⁷⁸⁶ Praljak stoga nije pokazao činjeničnu grešku u tom zaključku Pretresnog vijeća.⁶⁷⁸⁷ Njegov se argument stoga odbacuje.

c- Praljkova odgovornost za kampanje granatiranja i snajperskog djelovanja u istočnom Mostaru

1995. U vezi sa snajperskim djelovanjem u istočnom Mostaru, Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da se Praljak ne može smatrati odgovornim za snajperske incidente 13 i 14, koji su se desili 1994. godine, dakle nakon što je okončano njegovo članstvo u UZP-u.⁶⁷⁸⁸ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on odgovoran za zločine UZP-a počinjene u opštini Mostar prije 24. jula 1993.⁶⁷⁸⁹ Shodno tome, Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on odgovoran za snajperske incidente 1, 2 i 3.⁶⁷⁹⁰

1996. U vezi s Praljkovim argumentom da Pretresno vijeće nije dovoljno detaljno utvrdilo konkretne incidente granatiranja, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je istočni Mostar bio izložen "intenzivnom i neprekidnom" vatrenom djelovanju i granatiranju od strane HVO-a u periodu od juna 1993. do marta 1994.⁶⁷⁹¹ Pretresno vijeće je do tog zaključka došlo nakon što je razmotrilo čitav niz dokaza da je HVO granatirao istočni Mostar "svakodnevno, žestoko i učestalo",⁶⁷⁹² kao i svjedočenje svjedoka DW da je na istočni Mostar prosječno svakog dana padalo 20 do 100 projektila HVO-a.⁶⁷⁹³ Ovo granatiranje je bilo "usmjereno na cijeli istočni Mostar"⁶⁷⁹⁴ i Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze da "praktično nema zgrade ili vozila koji nisu oštećeni u granatiranju".⁶⁷⁹⁵ Pretresno vijeće je takođe smatralo da je opsada istočnog Mostara, uključujući "dugotrajni vojni napad koji se sastojao od stalnog i intenzivnog granatiranja i drugog vatrene djelovanja",⁶⁷⁹⁶ predstavljala rasprostranjeni napad.⁶⁷⁹⁷ Konkretno, prilikom utvrđivanja

⁶⁷⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1305. Žalbeno vijeće u tom pogledu takođe napominje da sam tekst tog dokaznog predmeta pokazuje da on, u stvari, predstavlja numerisani spisak "zaključaka sa sastanka ZGS HVO sa zapovjednicima ZP i brigada" te da, kako je naznačeno u mjerodavnoj verziji Prvostepene presude na francuskom jeziku, sadrži zapisnik sa tog sastanka, a ne puni transkript. Žalbeno vijeće dalje smatra da je jasno da je Pretresno vijeće smatralo da je diskusija o ofanzivi izostavljena iz tog zapisnika. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1304-1305.

⁶⁷⁸⁷ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1305; gore, par. 1991.

⁶⁷⁸⁸ V. gore, par. 1984-1985.

⁶⁷⁸⁹ V. gore, par. 1982.

⁶⁷⁹⁰ V. gore, par. 1976.

⁶⁷⁹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1018, tom 3, par. 1689. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 996, tom 3, par. 1684.

⁶⁷⁹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 1000 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene) i dokazi koji se tamo navode. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1684, 1689.

⁶⁷⁹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1000, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka DW, T(f). 23081 (djelimično zatvorena sjednica) (3. oktobar 2007.), dokazni predmet P10287 (povjerljivo), par. 78.

⁶⁷⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1004 i dokazi koji se tamo navode.

⁶⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1004, gdje se upućuje na Larrya Forbesa, T(f). 21293, 21302-21303 (16. avgust 2007.), dokazni predmet P05009, str. 2.

⁶⁷⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 642.

činjeničnog narativa granatiranja, Pretresno vijeće odbacilo dokaze i argumente prema kojima je granatiranje bilo selektivno, minimalno i usmjereno na legitimne vojne ciljeve.⁶⁷⁹⁸ Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće za gore navedena djela reklo da predstavljaju "kampanj[u] granatiranja i drugog vatrenog djelovanja koja je bila u punom jeku u istočnom Mostaru".⁶⁷⁹⁹ Stoga, Žalbena vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće jasno smatralo da je "neprekinuta", "rasprostranjena" i "svakodnevna" pojava granatiranja civila u istočnom Mostaru pokazivala obrazac ponašanja koji je bio ekvivalentan kampanji granatiranja.⁶⁸⁰⁰

1997. Žalbena vijeće napominje da Pretresno vijeće nije pogriješilo u svom pristupu oslanjanja na posredne dokaze kako bi donijelo zaključak o postojanju kampanje granatiranja.⁶⁸⁰¹ Stoga Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće bilo dužno da utvrdi konkretne incidente granatiranja, budući da je konstatovalo da je kampanja vatrenog djelovanja i granatiranja trajala od juna 1993. do vremena kada je njegovo članstvo u UZP-u okončano 9. novembra 1993. i poslije toga. Konkretno, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze kojima su identifikovani incidenti granatiranja koji su se desili najkasnije u avgustu ili septembru 1993.,⁶⁸⁰² kada je Praljak bio član UZP-a. Iako se Praljak ne može smatrati odgovornim za granatiranje koje se desilo nakon što je on prestao biti član UZP-a, to nema uticaja na njegove osuđujuće presude za zločine počinjene prije 9. novembra 1993.⁶⁸⁰³ Stoga se Praljkov argument odbacuje.

1998. U vezi s Praljkovim argumentom da nije utvrđeno da je on naredio granatiranje i snajpersko djelovanje ili da su se oni desili tokom njegovog komandovanja, Pretresno vijeće nije konstatovalo da je Praljak naredio granatiranje i snajpersko djelovanje po Mostaru. Međutim, Žalbena vijeće podsjeća da Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi da je Praljak lično doprinio ili naredio svaki zločin UZP-a ili svako djelo u osnovi.⁶⁸⁰⁴ U onoj mjeri u kojoj Praljak tvrdi da njegova veza s fizičkim izvršiocima granatiranja ili snajperskog djelovanja nije utvrđena, Žalbena vijeće podsjeća da se "učesnici u UZP-u mogu smatrati odgovornim za zločine koje su izvršili glavni izvršioc koji nisu učesnici UZP-a, pod uslovom da se dokaže da se ti zločini mogu pripisati barem jednom

⁶⁷⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 3, par. 646.

⁶⁷⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1002-1018.

⁶⁷⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 174, 176, 272, 936, 938.

⁶⁸⁰⁰ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 205.

⁶⁸⁰¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 205, 217-219, 222, 224 (Žalbena vijeće u predmetu *Galić* je zaključilo da je pretresno vijeće u predmetu *Galić* ispravno koristilo dokaze u vezi s opštom situacijom u Sarajevu, pored ostalih faktora, kako bi potkrijepilo zaključke o postojanju obrasca ponašanja, tj. kampanje granatiranja i snajperskih napada na civile). Razmotrivši predmet *Galić*, Žalbena vijeće se nije uvjerilo u Praljkov argument da taj predmet nije mjerodavan. Žalbena vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće ocijenilo dokaze u vezi s granatiranjem na određenim lokacijama kako bi utvrdilo da su vatreno djelovanje i granatiranje izvođeni u stambenim zonama i da je stanovništvo bilo direktno pogođeno. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1002-1018, tom 3, 1684, 1689.

⁶⁸⁰² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1004, 1006, 1012-1013, 1016.

⁶⁸⁰³ V. gore, fusnota 6752.

⁶⁸⁰⁴ V. gore, par. 1982.

učesniku u UZP-u i da je on, kad je koristio glavne izvršioce, delovao u skladu sa zajedničkim ciljem".⁶⁸⁰⁵ Zaključak o toj vezi može se izvesti na osnovu više faktora, uključujući "dokaze o tome da je učesnik u UZP-a od osobe koja nije učesnik UZP-a eksplicitno ili implicitno tražio da počini takvo krivično djelo ili da je tu osobu podstaknuo, naredio joj, bodrio je ili je na neki drugi način iskoristio za izvršenje krivičnog djela".⁶⁸⁰⁶ U ovom predmetu, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak lično učestvovao u rukovođenju i planiranju vojnih operacija HVO-a u opštini Mostar tokom relevantnog perioda granatiranja i snajperskog djelovanja,⁶⁸⁰⁷ te da je pritom postupao u skladu sa ZZP-om.⁶⁸⁰⁸ Stoga je konstатовano je da je do granatiranja i snajperskog djelovanja došlo tokom Praljkovog komandovanja operacijama u Mostaru. Razuman presuditelj o činjenicama je mogao zaključiti da je, učestvovanjem u rukovođenju i planiranju tih operacija, Praljak ohrabrivao ili koristio fizičke izvršioce granatiranja i snajperskog djelovanja.

1999. U svakom slučaju, Žalbno vijeće podsjeća da su zaključci Pretresnog vijeća da je Stojić kontrolisao snajpere⁶⁸⁰⁹ u zapadnom Mostaru i da je Petković naređivao i doprinisio planiranju granatiranja istočnog Mostara potvrđeni.⁶⁸¹⁰ Stoga Žalbno vijeće smatra da zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da je postojala veza između jedinica HVO-a i jedinica Vojne policije koje su učestvovala u granatiranju i snajperskom djelovanju i najmanje jednog od članova UZP-a. Žalbno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da je on odgovoran za zločine proizašle iz granatiranja i snajperskog djelovanja koji su se desili tokom njegovog članstva u UZP-u.⁶⁸¹¹

d- Praljkova odgovornost za uništavanje ili teško oštećivanje deset džamija u istočnom Mostaru

2000. U vezi s Praljkovim osuđujućim presudama za uništavanje ili teško oštećivanje deset džamija u istočnom Mostaru 1993. godine,⁶⁸¹² Žalbno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće

⁶⁸⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1520; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 225; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 168.

⁶⁸⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1050, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1257, 1259.

⁶⁸⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 581, 586. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 579-580, 585, 1232.

⁶⁸⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 66-67, 586, 625, 627-628, 631.

⁶⁸⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 368. V. gore, par. 1662-1667.

⁶⁸¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 750. V. dolje, par. 2247-2249.

⁶⁸¹¹ U vezi s Praljkovim argumentima kojima osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi s granatiranjem i snajperskim djelovanjem u kojima se unakrsno upućuje na jedan drugi odjeljak njegovog žalbenog podneska, Žalbno vijeće te argumente odbacuje drugdje. V. gore, par. 540-565.

⁶⁸¹² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1377, tom 4, par. 59, 582, 586. Žalbno vijeće podsjeća da se ovdje radi o sljedećih deset džamija: (1) Sultan Javuz Selimovoj džamiji; (2) Hadži-Mehmed-bega Karađoza džamiji; (3) Koski-Mehmed-pašinoj džamiji; (4) Nesuh-age Vučjakovića džamiji; (5) Čejvan Čehajinoj džamiji; (6) Hadži-Ahmed-age Lakišića džamiji; (7) Roznamedžije Ibrahim-efendije džamiji; (8) Čosa Jahja-hodžinoj džamiji; (9)) Hadži-Kurtinoj

konstatovalo da su te džamije bile uništene ili u značajnoj mjeri oštećene od strane HVO-a u periodu od juna do decembra 1993., ne precizirajući konkretan datum kada je svaka od tih džamija bila uništena ili u značajnoj mjeri oštećena.⁶⁸¹³ Žalbeno vijeće podsjeća, međutim, da se Praljak ne može smatrati odgovornim za zločine koji su se desili nakon što je on prestao biti član UZP-a 9. novembra 1993.⁶⁸¹⁴ Budući da zaključci Pretresnog veća ostavljaju otvorenom mogućnost da je tih deset džamija oštećeno ili uništeno nakon što je Praljkovo članstvo u UZP-u okončano 9. novembra 1993., Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženje u vezi s Praljkovom odgovornošću u vezi s tih deset džamija, što predstavlja grešku u primjeni prava. Žalbeno vijeće će stoga ocijeniti, na osnovu zaključaka Pretresnog vijeća i relevantnih dokaza na koje se oslonilo Pretresno vijeće i koje su identifikovale strane u postupku, da li nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao van svake razumne zaključiti da su te džamije bile teško oštećene ili uništene dok je Praljak još bio član UZP-a.⁶⁸¹⁵

2001. Žalbeno vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao van svake razumne sumnje zaključiti da je tri od deset džamija uništeno ili teško oštećeno prije 9. novembra 1993.⁶⁸¹⁶ Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedok Suad Ćupina u svojoj izjavi svjedoka naveo da je vidio granatiranje "džamije u Cernici, džamije na kraju Cernice, i Karadž-begove džamije", koje se desilo prije nego što je on 29. septembra 1993. napustio Mostar.⁶⁸¹⁷ On je u svom svjedočenju pojasnio da je HVO gađao "džamiju na početku Cernice", drugu džamiju u Cernici, i "Karadž-begovu džamiju" sve vrijeme tokom maja i juna 1993.,⁶⁸¹⁸ te je označio lokacije ovih džamija na mapi Mostara.⁶⁸¹⁹ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće shvatilo da svjedok upućuje na

džamiji ili Tabačici; te (10) Hadži-Memijinoj Cerničkoj džamiji. Optužnica, par. 116. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1367. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1373-1374, 1377.

⁶⁸¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1377. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1372-1376, tom 3, par. 1609-1610, 1690, tom 4, par. 582. U vezi s tvrdnjom tužilaštva da Praljkovu odgovornost za rušenje Baba Beširove džamije treba analizirati na osnovu treće kategorije UZP-a, Žalbeno vijeće ovo pitanje razmatra drugdje. V. dolje, par. 3111, 3132. V. takođe gore, par. 566-569.

⁶⁸¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1228. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1230. V. takođe gore, par. 1984.

⁶⁸¹⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 356, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383-388, Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 977, Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 23, Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293.

⁶⁸¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1369-1377 i dokazi koji se tamo navode. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 179, gdje se upućuje, između ostalog, na Suada Ćupinu, T. 4859, 4861-4864 (10. juli 2006.), T. 4890 (11. juli 2006.), dokazne predmete 1D00527, par. 25-26, IC00026. Žalbeno vijeće napominje da se: (1) Sultan Javuz Selimova džamija nalazila direktno na Starom mostu i služila kao minaret Starog mosta; i da je (2) Stari most srušen 8. novembra 1993. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1374 i fn. 3456, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P08939, str. 2. Međutim, budući da je zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo zločine po tačkama 1, 20 i 25 poništen, to uništavanje nije predstavljalo zločin. Stoga, Žalbeno vijeće odbija razmatrati da li je Sultan Javuz Selimova džamija uništena 8. novembra 1993. ili prije toga.

⁶⁸¹⁷ Dokazni predmet 1D00527, par. 25-26. V. takođe Suad Ćupina, T. 4861-4862 (10. juli 2006.).

⁶⁸¹⁸ Suad Ćupina, T. 4861-4864 (10. juli 2006.).

⁶⁸¹⁹ Dokazni predmet IC00026. V. Suad Ćupina, T. 4861-4864 (10. juli 2006.). V. takođe Prvostepena presuda, tom 5, str. 72-73.

Hadži-Ahmed age-Lakišića džamiju,⁶⁸²⁰ Hadži-Memijinu Cerničku džamiju,⁶⁸²¹ i Hadži-Mehmed-bega Karađoza džamiju.⁶⁸²² Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što ga je proglasilo odgovornim za uništavanje ili teško oštećivanje Mehmed-bega Karađoza džamije, Ahmed-age Lakišića džamije i Hadži-Memijine Cerničke džamije.⁶⁸²³

2002. U vezi s preostalim sedam džamija, Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi van razumne sumnje da su one bile teško oštećene ili uništene prije 9. novembra 1993., odnosno prije nego što je Praljkovo članstvo u UZP-u okončano. Žalbeno vijeće primjećuje da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće govore samo o tome da su relevantne džamije bile teško oštećene ili uništene u širem smislu tokom 1993. godine.⁶⁸²⁴ Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da se Praljak ne može smatrati odgovornim za uništavanje ili teško oštećivanje Sultan Javuz Selimove džamije, Koski Mehmed-Pašine džamije, Nesuh Age Vučjakovića džamije, Čejvan Čehajine džamije, Roznamedžije Ibrahim Efendijine džamije, Čosa Jahja Hodžine džamije, te Hadži Kurtine džamije ili Tabačice.

iii. Zaključak

2003. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće prihvata Praljkovu žalbenu podosnovu 44.1 djelimično, u onoj mjeri u kojoj se ona odnosi na snajperske incidente 13 i 14, kao i na uništavanje ili teško oštećivanje sedam relevantnih džamija do kojeg je došlo u opštini Mostar.⁶⁸²⁵ Ostatak Praljkove žalbene podosnove 44.1, žalbena osnova 23 djelimično i njegova žalbena podosnova 40.7, koje se razmatraju u ovom odjeljku, odbacuju se.

(ii) Praljkovo znanje o zločinima počinjenim u Mostaru (Praljkove podosnove 44.1 djelimično, 44.2)

⁶⁸²⁰ V. Prvostepena presuda, tom 5, str. 73 i fusnota 258, gdje se upućuje na Suada Ćupinu, T(f). 4861 (10. juli 2006.) (Pretresno vijeće je navelo da se konkretno pozvalo na svjedočenje u vezi s Hadži-Ahmed-age Lakišića džamijom). V. takođe dokazni predmet IC00026.

⁶⁸²¹ V. Prvostepena presuda, tom 5, str. 73 i fusnota 262, gdje se upućuje na Suada Ćupinu, T(f). 4862 (10. juli 2006.) (Pretresno vijeće je navelo da se konkretno pozvalo na svjedočenje u vezi s Hadži-Memijinom Cerničkom džamijom). V. takođe dokazni predmet IC00026.

⁶⁸²² V. Prvostepena presuda, tom 5, str. 73 i fusnota 254, gdje se upućuje na Suada Ćupinu, T(f). 4863 (10. juli 2006.) (Pretresno vijeće je navelo da se konkretno pozvalo na svjedočenje u vezi s Hadži Mehmed-bega Karađoza džamijom). V. takođe dokazni predmet IC00026.

⁶⁸²³ Pretresno vijeće je pripisalo uništavanje ili teško uništavanje tih džamija Praljku po tačkama 1, 21 i 25. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1609-1610, 1690, 1692, 1711, 1713. tom 4, str. 430. V. takođe gore, par. 399.

⁶⁸²⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1372-1377, gdje se upućuje, između ostalog, na Seida Smajkića, T(f). 2553-2554, 2558-2559 (24. maj 2006.) (u "ljetu i jesen 1993.", sve zgrade koje su pripadale Islamskoj zajednici u Mostaru, uključujući sve džamije, bile su gađane i uništene, tako da do 1994. više nije bilo džamija u kojima bi Muslimani mogli obaviti molitvu), Ratko Pejanović, T(f). 1276, 1280-1281 (4. maj 2006.) (relevantne džamije su bile uništene ili oštećene "1993."). V. takođe dokazni predmeti P08939, IC00002, IC 00020, IC00026.

⁶⁸²⁵ V. gore, par. 1984-1985, 1995, 2000-2003.

a. Argumenti strana u postupku

2004. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je konstatovalo da je on znao za zločine u Mostaru na osnovu toga što je bio uključen u vojne operacije.⁶⁸²⁶ U vezi s događajima u istočnom Mostaru, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi da je on znao za granatiranje.⁶⁸²⁷ Što se tiče događaja u Raštanima, Praljak iznosi argument da nema dokaza da je on bio obaviješten o tim događajima ili da je imao bilo kakva saznanja o njima, tvrdeći da je bio u Prozoru i Čitluku kada su se oni desili.⁶⁸²⁸ On tvrdi da je njegov akt imenovanja Štampara dan nakon što su borbe započele u Raštanima pokazao njegovo neznanje o sukobu na tom području.⁶⁸²⁹ Pored toga, on tvrdi da je HVO naredio samo defanzivne akcije u Raštanima, a ne ofanzivne.⁶⁸³⁰ Praljak takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije u dovoljnoj mjeri obrazložilo svoj zaključak da je on znao da će zločini biti počinjeni.⁶⁸³¹ On tvrdi da je Pretresno vijeće ovaj zaključak zasnovalo samo na njegovoj ulozi komandanta, bez ijednog dokaza da je on bio obaviješten o bilo kojem zločinu ili "da je stvarno znao šta se desilo".⁶⁸³²

2005. Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo standard znanja prilikom ocjenjivanja da li je on imao namjeru za zločine.⁶⁸³³ Konkretno, on tvrdi da je, budući da su znanje i namjera dva zasebna obilježja *mens rea*, puko znanje o zločinima nedovoljno za utvrđivanje tražene namjere.⁶⁸³⁴

2006. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije bilo dužno utvrditi da je on imao konkretno znanje o protivpravnom granatiranju, s obzirom da je dijelio namjeru da se tim granatiranjem ostvari ZZP.⁶⁸³⁵ Ono tvrdi da: (1) nije bitno gdje se Praljak nalazio, kao što nije bitna ni odbrambena priroda napada HVO-a u svjetlu zločina koji su ih pratili;⁶⁸³⁶ i da (2) njegova

⁶⁸²⁶ Praljkov žalbeni podnesak, naslov ispred par. 481.

⁶⁸²⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 486.

⁶⁸²⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 488, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 588, dokazni predmet 3D00366, svjedok BJ, T. 5721-5724 (29. avgust 2006.).

⁶⁸²⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 488, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P04508. U vezi s borbama koje su se nastavile tokom septembra i oktobra 1993. u Raštanima, Praljak replicira da su netačne informacije koje je primio Glavni stožer pokazale teškoće na koje je nailazio u vršenju svojih funkcija. Praljkova replika, par. 83.

⁶⁸³⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 488, gdje se upućuje na dokazni predmet P04476.

⁶⁸³¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 489, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 586. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 490.

⁶⁸³² Praljkov žalbeni podnesak, par. 489. Nadalje, Praljak tvrdi da, budući da nije bio na području Mostara tokom operacije u Raštanima, Pretresno vijeće nije pronašlo dodatne indicije kako bi utvrdilo njegovo stvarno znanje. Praljkov žalbeni podnesak, par. 489, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 248.

⁶⁸³³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 490.

⁶⁸³⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 490. Praljak tvrdi da je najviše što se može zaključiti na osnovu "pukog znanja" to da je optuženi prihvatio da će zločini biti počinjeni, ali da je to nedovoljno za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a. Praljkov žalbeni podnesak, par. 490. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 428.

⁶⁸³⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 179, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 59, 65-68.

⁶⁸³⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 184.

odgovornost ne ovisi o tome da li je on bio obaviješten o konkretnim zločinima.⁶⁸³⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Praljak dao Štamparu kontrolu nad daljnjim borbenim dejstvima,⁶⁸³⁸ te da su se borbe nastavile tokom septembra i oktobra 1993.⁶⁸³⁹ U vezi s njegovim znanjem o zločinima, tužilaštvo tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća bio valjano obrazložen, te da se ono nije oslonilo samo na Praljkov položaj.⁶⁸⁴⁰ Ono takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pravilno ocijenilo namjeru koju je Praljak dijelio, koja je obuhvatala zločine u Mostaru i Raštanima.⁶⁸⁴¹

2007. Praljak replicira da se, iako optuženi ne mora da bude svjestan svakog pojedinog incidenta, ipak mora pokazati da je on bio "upoznat s opštom linijom ponašanja" kojoj je cilj bio ostvarivanje ZZP-a.⁶⁸⁴² Praljak tvrdi da je njegovo ponašanje bilo suprotno politici HVO-a.⁶⁸⁴³

b. Analiza

2008. Žalbno vijeće podsjeća da "tražena *mens rea* za odgovornost prema prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata podrazumeva da optuženi s ostalim učesnicima deli nameru da se izvrše zločini koji čine deo zajedničkog plana".⁶⁸⁴⁴ Praljak tvrdi da je trebalo utvrditi njegovo znanje o granatiranju u istočnom Mostaru i o događajima u Raštanima, ali Žalbno vijeće primjećuje da nije potrebno da učesnik u UZP-u zna za svaki počinjeni zločin da bi bio krivično odgovoran.⁶⁸⁴⁵ Žalbno vijeće podsjeća da je dovoljno "da je on delio nameru za činjenje tih zločina i radio na ostvarenju zajedničkog cilja".⁶⁸⁴⁶ U tom pogledu, Žalbno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Praljak dijelio namjeru s drugim članovima UZP-a da se izvrše zločini koji su činili dio ZZP-a, koji su obuhvatali zločine počinjene u Mostaru i Raštanima.⁶⁸⁴⁷ Žalbno vijeće drugdje u ovoj Presudi odbacuje Praljkove argumente da on nije dijelio ovu namjeru s drugim članovima UZP-a radi izvršenja zločina koji su činili dio ZZP-a.⁶⁸⁴⁸ Isto tako, Žalbno vijeće odbacuje Praljkov argument u replici da se takođe moralo pokazati da je on bio "upoznat s

⁶⁸³⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 184, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 153, Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491, Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 112.

⁶⁸³⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 184, gdje se upućuje na dokazni predmet P04508.

⁶⁸³⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 184, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 949, dokazni predmet P05692.

⁶⁸⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 181. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo svoj zaključak na osnovu značajne uloge koju je Praljak igrao u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama HVO-a u Raštanima i Mostaru koja je potkrepljena dokazima. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 181 i dokazi koji se tamo navode.

⁶⁸⁴¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 180, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41, 44-45, 49-59, 65-68, 579-581, 586.

⁶⁸⁴² Praljkova replika, par. 80.

⁶⁸⁴³ Praljkova replika, par. 81, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 588, 590.

⁶⁸⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 220, 228, Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 707.

⁶⁸⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491.

⁶⁸⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491.

⁶⁸⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 44-45, 49-59, 65-68.

opštom linijom ponašanja" kojoj je cilj bio ostvarivanje ZZP-a, posebno zato što taj argument nije potkrijepljen nijednim pravnim izvorom, a Praljak ne obrazlaže značenje te fraze.⁶⁸⁴⁹ Nadalje, Praljak ne potkrepljuje svoj argument nijednom referencom na dokaze koji bi mogli dovesti u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on planirao i rukovodio vojnim operacijama koje su bile popraćene počinjenjem zločina.⁶⁸⁵⁰ Praljkovi argumenti se stoga odbacuju.

2009. Pored toga, Praljkova tvrdnja da činjenice pokazuju da on nije znao za događaje u Raštanima nije potkrepljena dokazima. Žalbeno vijeće napominje da je Praljak proglašen odgovornim za lišavanja života, fizičko, psihičko zlostavljanje i prisilno premještanje koje je HVO počinio u selu Raštani 24. avgusta 1993.⁶⁸⁵¹ Iako on tvrdi da je datum kada je postavio Štampara za zapovjednika, 25. avgust 1993.,⁶⁸⁵² bio dan poslije događaja u Raštanima, Pretresno vijeće je konstatovalo da se napad HVO-a na područje Raštana, uključujući napad na hidrocentralu, dogodio između 24. i 26. avgusta 1993.⁶⁸⁵³ U samom Praljkovom naređenju kaže se da je Štampar trebao "rukovoditi daljim bojnim djelovanjem i otvaranjem ispusta na brani",⁶⁸⁵⁴ što razumnom presuditelju o činjenicama omogućava da zaključi da je Praljak posjedovao svijest o događajima na terenu u to vrijeme.⁶⁸⁵⁵ Zapravo, ukazujući dalje na stepen Praljkove uključenosti i svijesti o događajima u Raštanima, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je 6. avgusta 1993., odnosno prije napada na Raštane i Praljkovog naređenja u vezi sa Štamparom, Žarko Tole izdao naređenje u kojem se precizira da će Glavni stožer preuzeti komandovanje odbranom Mostara.⁶⁸⁵⁶ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je nakon tog Tolinog naređenja uslijedilo Praljkovo naređenje od 12. avgusta 1993. za mobilizaciju cjelokupnog ljudstva HVO-a kako bi se "eliminise muslimanske 'terorističke' grupe iz Mostara."⁶⁸⁵⁷ Nadalje, u vezi s Praljkovom tvrdnjom da nije bio u Raštanima, Žalbeno vijeće podsjeća da učesnici u UZP-u ne moraju biti fizički prisutni na mjestu gdje se čine zločini u vrijeme njihovog činjenja.⁶⁸⁵⁸ Najzad, Praljak ne pokazuje da jedan dokaz na koji se on oslanja, naređenje da se obezbijedi linija odbrane duž Raštana,⁶⁸⁵⁹ ima bilo kakvog uticaja na zaključke Pretresnog vijeća da su operacije u Raštanima dovele do "situacije u kojoj je vladala

⁶⁸⁴⁸ V. gore, par. 1921. V. takođe gore, par. 792-814.

⁶⁸⁴⁹ V. gore, par. 2007.

⁶⁸⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579, 581, 586, 625.

⁶⁸⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 584, 586, 630. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 948-972.

⁶⁸⁵² Praljkov žalbeni podnesak, par. 488, gdje se upućuje na dokazni predmet P04508.

⁶⁸⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 948-949, 953.

⁶⁸⁵⁴ Dokazni predmet P04508.

⁶⁸⁵⁵ V. npr. Prvostepena presuda, tom 2, par. 949 (snage HVO-a zauzele su branu i hidroelektranu 24. avgusta 1993. ili u noći s 25. na 26. avgust 1993.).

⁶⁸⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579.

⁶⁸⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579.

⁶⁸⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 112; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 153.

⁶⁸⁵⁹ Dokazni predmet P04476.

opšta prisila⁶⁸⁶⁰ i počinjenja zločina.⁶⁸⁶¹ Na osnovu gore navedenog, Praljkovi konkretniji argumenti se odbacuju.

2010. Žalbeno vijeće sada prelazi na Praljkove opšte prigovore na zaključak da je on znao za zločine u Raštanima i Mostaru. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak znao da će tokom operacija u Raštanima i Mostaru biti počinjeni zločini.⁶⁸⁶² Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir sljedeće: (1) da su ti zločini bili počinjeni sistematski i/ili tokom dužeg vremena, tokom "akcij[a] koordiniran[ih] od strane rukovodstva HZ(R) H-B";⁶⁸⁶³ i (2) da je Praljak u jednom dijelu tog perioda rukovodio vojnim operacijama.⁶⁸⁶⁴ Praljak tvrdi da je ovaj zaključak donesen samo na osnovu njegovog položaja bez ikakvog daljnjeg obrazloženja ili dokaza. Međutim, Praljak zanemaruje relevantne zaključke Pretresnog vijeća, a naročito to da je on igrao "važnu ulogu" u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama HVO-a u opštini Mostar.⁶⁸⁶⁵ Konkretno, Pretresno vijeće se oslonilo na više dokaza, uključujući dokaze koji pokazuju da je Praljak izdavao naređenja za organizovanje komandne strukture i vojnih operacija u sektoru Mostar i da je uputio poruku svim snagama HVO-a dajući im opšti pregled situacije u Mostaru i čestitajući im na njihovim akcijama.⁶⁸⁶⁶ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze da je Gojko Šušak 31. avgusta 1993. rekao da će stupiti u kontakt s Praljkom kako bi od njega zatražio da obustavi intenzivno granatiranje Mostara tog dana.⁶⁸⁶⁷ Pored toga, postoje dokazi o Praljkovom prisustvu na sastanku od 7. novembra 1993. tokom kojeg se razgovaralo o ofanzivi HVO-a 8. novembra 1993.⁶⁸⁶⁸

2011. Žalbeno vijeće dalje napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Praljak "bio obaviješten o zločinima koje su počinili pripadnici oružanih snaga HZ(R) HB, uglavnom putem internih komunikacija HVO-a".⁶⁸⁶⁹ Ovo je potkrijepljeno zaključcima u vezi s Praljkovom vlašću nad tim oružanim snagama u svojstvu zapovjednika Glavnog stožera tokom perioda od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993.,⁶⁸⁷⁰ uključujući naročito ovlaštenja nad vezama unutar HVO-a.⁶⁸⁷¹

⁶⁸⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 858.

⁶⁸⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 971-972, tom 3, par. 858-861, 916-918.

⁶⁸⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 586.

⁶⁸⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586.

⁶⁸⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586.

⁶⁸⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579-581, 586.

⁶⁸⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579. V. gore, par. 1986.

⁶⁸⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 585, gdje se upućuje na dokazni predmet P09506 (povjerljivo), str. 1, Peter Galbraith, T(f). 6501-6502 (12. septembar 2006.).

⁶⁸⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 580. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1304-1305; gore, par. 1989-1994 (gdje se navodi da je Praljkovo prisustvo na sastanku 7. novembra 1993. i dalje relevantno za njegov doprinos UZP-u, uprkos tome što su poništeni zaključci u vezi sa Starim mostom). Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće pogrešno uputilo na datum sastanka kao na 8. novembar 1993. u paragrafu 580 toma 4 Prvostepene presude.

⁶⁸⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625. V. gore, par. 1928-1929.

⁶⁸⁷⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 483-506.

⁶⁸⁷¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 495.

Pored toga, Pretresno vijeće je donijelo detaljne zaključke u vezi s protokom informacija ka Glavnom stožeru i iz njega, te je zaključilo da su "Glavni stožer i načelnik Glavnog stožera bili redovno informisani o stanju na terenu".⁶⁸⁷² U svjetlu gore navedenog,⁶⁸⁷³ Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne potkrepljuje svoju tvrdnju da se Pretresno vijeće oslonilo samo na njegov položaj i da nije dalo dovoljna obrazloženja prilikom donošenja svog zaključka.⁶⁸⁷⁴ Stoga Praljak ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka, kao jedinog razumnog zaključka koji se može izvesti na osnovu dokaza, da je on znao da će relevantni zločini u opštini Mostar biti počinjeni.

2012. U vezi s Praljkovim završnim argumentom da je Pretresno vijeće pogrešno izvelo zaključak o njegovoj namjeri na osnovu njegovog znanja da će zločini biti počinjeni, Žalbeno vijeće podsjeća da se zaključak o traženoj *mens rea* za osuđujuću presudu prve kategorije UZP-a može izvesti na osnovu toga što je neka osoba bila upoznata sa zajedničkim planom koji je obuhvatao počinjenje zločina, a nastavila je da u njemu učestvuje, ako je to jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza.⁶⁸⁷⁵ U ovom slučaju, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak znao da će zločini u opštini Mostar biti počinjeni, na osnovu činjenice da zločini koji su pratili operacije HVO-a kojima je on rukovodio nisu bili nasumična djela ni djela nedisciplinovanih vojnika, nego su bili činjeni sistematski i tokom dužeg vremena. Žalbeno vijeće napominje da je, na toj osnovi, Pretresno vijeće konstatovalo da je Praljak stoga namjeravao da relevantni zločini u opštini Mostar budu počinjeni.⁶⁸⁷⁶

2013. Pored toga, u svom konačnom zaključku u vezi s Praljkovom sveukupnom namjerom za zločine za koje se tereti, Pretresno vijeće je zaključilo da je jedini razuman zaključak koji je moglo izvesti na osnovu činjenice da je Praljak učestvovao u planiranju vojnih operacija HVO-a u, između ostalog, Mostaru tokom ljeta 1993., te "da je nastavio vršiti kontrolu nad oružanim snagama iako je znao da njihovi pripadnici čine zločine u drugim opštinama [...], taj da je [on] imao namjeru da ti zločini budu počinjeni".⁶⁸⁷⁷ Žalbeno vijeće smatra da Praljak ne predočava nijedan drugi razuman zaključak koji bi se mogao izvesti na osnovu dokaza. Stoga Praljak ne pokazuje da je Pretresno

⁶⁸⁷² Prvostepena presuda, tom 1, par. 736-742.

⁶⁸⁷³ V. gore, par. 1986-1988.

⁶⁸⁷⁴ Žalbeno vijeće dalje smatra da je Praljkov argument da su Pretresnom vijeću bile potrebne dodatne indicije o njegovom znanju neumjesan, budući da je Pretresno vijeće u kratkim crtama iznijelo ovaj uslov u kontekstu komandne odgovornosti, a ne odgovornosti za UZP. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 248.

⁶⁸⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1652, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 512, Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202, 204, 697, Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 428-429, Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 120.

⁶⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586. Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 882.

⁶⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

vijeće pogriješilo time što je izvelo zaključak, na osnovu njegove uključenosti u vojne operacije u Mostaru od 24. jula 1993. do 9. novembra 1993. i njegovog znanja da će zločini biti počinjeni, da je on namjeravao zločine koji su bili počinjeni u Mostaru i Raštanima i da je posjedovao traženu zajedničku namjeru.⁶⁸⁷⁸ Njegov argument se odbacuje.

2014. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do zaključaka, kao jedinih koji se razumno mogu izvesti, da je on znao da će zločini u Mostaru i Raštanima biti počinjeni i da je stoga namjeravao da budu počinjeni. Praljkove žalbene podosnove 44.1, djelimično, i 44.2 se odbacuju.

(iii) Praljkova namjera za krivično djelo protivpravnog terorisanja civila po članu 3 Statuta (tačka 25) (osnova 21 (djelimično))

a. Argumenti strana u postupku

2015. Praljak tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da su žalioci imali posebnu namjeru da šire teror i da nema dokaza o takvoj namjeri, te da je stoga pogriješilo time što ga je osudilo za zločin protivpravnog terorisanja putem granatiranja stanovništva istočnog Mostara.⁶⁸⁷⁹ Na žalbenom pretresu, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da su dejstva HVO-a bila usmjerena na vojne ciljeve, te da to u dovoljnoj mjeri isključuje krivično djelo terora.⁶⁸⁸⁰ Praljak zaključuje da posljedica propusta da se utvrdi zločin ili propusta da se pruži obrazloženje jeste to da se osuđujuća presuda mora poništiti.⁶⁸⁸¹

2016. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je HVO djelovao s posebnom namjerom da širi teror među civilnim stanovništvom i da je Praljak dijelio namjeru da se počine zločini koji su činili dio UZP-a i koji su obuhvatali zločin terora.⁶⁸⁸² Na žalbenom pretresu, tužilaštvo priznaje da Pretresno vijeće nije donijelo izričit zaključak o Praljkovoj posebnoj namjeri da širi teror.⁶⁸⁸³ Ipak, tužilaštvo tvrdi da je jedino razumno tumačenje zaključaka Pretresnog vijeća to da je Praljak posjedovao ovu posebnu namjeru.⁶⁸⁸⁴ Tužilaštvo tvrdi da je: (1) Pretresno vijeće tačno navelo obilježja krivičnog djela i donijelo odgovarajuće činjenične zaključke o tome da je krivično djelo počinjeno, uključujući zaključak da je HVO namjeravao da širi teror među civilnim

⁶⁸⁷⁸ V. gore, par. 1921, 1940-1944.

⁶⁸⁷⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 277-279. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 377 (22. mart 2017.). Praljak u replici tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on dijelio namjeru da se počine zločini na osnovu UZP-a nedovoljan, budući da je trebalo utvrditi traženu namjeru za svaki zločin. Praljkova replika, par. 88.

⁶⁸⁸⁰ Žalbeni pretres, ŽT. 380-381 (22. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1003, 1009, 1013-1014.

⁶⁸⁸¹ Žalbeni pretres, ŽT. 381 (22. mart 2017.).

⁶⁸⁸² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 198.

⁶⁸⁸³ Žalbeni pretres, ŽT. 446 (22. mart 2017.).

stanovništvom;⁶⁸⁸⁵ te da (2) "ako je iko bio HVO, onda je to bio Slobodan Praljak od 24. jula do 9. novembra 1993.", budući da je on doprinosaio zločinima prve kategorije UZP-a koji su korišteni za širenje terora u istočnom Mostaru i da je namjeravao da oni budu počinjeni.⁶⁸⁸⁶ Tužilaštvo takođe odgovara da bi, da je bilo propusta da se iznese obrazloženje u vezi s ovim pitanjem, ispitivanje dokaza i činjeničnih zaključaka u osnovi od strane samog Žalbenog vijeća dovelo do istog rezultata, da je Praljak namjeravao širiti teror.⁶⁸⁸⁷

b. Analiza

2017. Žalbeno vijeće podsjeća da *mens rea* krivičnog djela protivpravnog terorisanja iziskuje opštu namjeru da se civilno stanovništvo ili pojedini civili koji ne učestvuju direktno u neprijateljstvima učine ciljem djela nasilja ili prijetnji nasiljem i "posebnu namjeru širenja terora među civilnim stanovništvom".⁶⁸⁸⁸ Iako širenje terora mora predstavljati glavni cilj djela nasilja ili prijetnji nasiljem, ono ne mora biti jedini cilj, a zaključak o njemu može se izvesti na osnovu "karaktera, načina, vremena i trajanja" djela ili prijetnji.⁶⁸⁸⁹

2018. Žalbeno vijeće podsjeća da je, u odjeljku o Praljkovoj individualnoj odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a, Pretresno vijeće konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji je moglo izvesti na osnovu Praljkovog učestvovanja u planiranju vojnih operacija u Mostaru tokom ljeta 1993. bio taj da je on namjeravao da određeni zločini budu počinjeni.⁶⁸⁹⁰ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak "imao namjeru da se unište zgrade u istočnom Mostaru uključujući džamije [...], da se hotimično gađaju civili, da se počine djela lišavanja života i ranjavanja, fizičkog i psihičkog nasilja, da se izvrši napad na pripadnike međunarodnih

⁶⁸⁸⁴ Žalbeni pretres, ŽT. 446-448 (22. mart 2017.).

⁶⁸⁸⁵ Žalbeni pretres, ŽT. 446-447 (22. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 195-197, tom 3, par. 1689-1692.

⁶⁸⁸⁶ Žalbeni pretres, ŽT. 446-448 (22. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 68, 586, 625, 630.

⁶⁸⁸⁷ Žalbeni pretres, ŽT. 448 (22. mart 2017.).

⁶⁸⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 104. V. gore, par. 1774. *Actus reus* krivičnog djela protivpravnog terora čine "[d]jela nasilja [ili prijetnje nasiljem] usmjerena protiv civilnog stanovništva ili civilnih osoba koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima, koja uzrokuju smrt ili teške povrede tijela ili zdravlja među civilnim stanovništvom". Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 31. V. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 100.

⁶⁸⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 104. V. gore, par. 1774. Žalbeno vijeće drugdje u ovoj Presudi odbacuje Praljkov argument da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je svrha granatiranja istočnog Mostara bila širenje terora i da je bilo koji pripadnik HVO-a imao posebnu namjeru da širi teror. V. gore, par. 546-565. U ovom odjeljku, Žalbeno vijeće će organizirati svoju analizu na pitanje da li je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Praljak imao traženu namjeru za krivično djelo protivpravnog terorisanja. U onoj mjeri u kojoj Praljak tvrdi da Pretresno vijeće nije donijelo relevantne zaključke u vezi s drugim žaliocima, Žalbeno vijeće smatra da on ne razrađuje svoj argument da bi pokazao kako bi to uticalo na njegovu osuđujuću presudu. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 275-279. V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 255.

⁶⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625. V. gore, par. 1809, 1921, 1933, 1940, 2012-2014.

organizacija, kao i da se rasele žene i djeca".⁶⁸⁹¹ Vijeće je dalje konstatovalo da je Praljak namjeravao da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB, te da je tu namjeru dijelio s drugim članovima UZP-a.⁶⁸⁹² Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće poslije toga proglasilo Praljka odgovornim za počinjenje krivičnog djela protivpravnog terorisanja civila u opštini Mostar.⁶⁸⁹³

2019. Žalbeno vijeće konstatuje da je, prilikom donošenja gore navedenih zaključaka o namjeri i utvrđivanja Praljkove odgovornosti za krivično djelo protivpravnog terorisanja civila, Pretresno vijeće smatralo da je on imao traženu *mens rea* za ovo krivično djelo. Međutim, Žalbeno vijeće smatra da pristup Pretresnog vijeća ne ispunjava njegovu obavezu da pruži obrazloženje u pismenom obliku.⁶⁸⁹⁴ Iako Žalbeno vijeće smatra da konstatacije o Praljkovoj namjeri koje je iznijelo Pretresno vijeće zadovoljavaju uslov za njegovu opštu namjeru da učini civilno stanovništvo ili pojedine civile koji nisu direktno učestvovali u neprijateljstvima ciljem napada i nasilja, one ne ispunjavaju uslov za posebnu namjeru, odnosno to da je on počinio krivično djelo s glavnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom.⁶⁸⁹⁵ U tom pogledu, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je HVO imao "[posebnu] namjeru da terorise civilno stanovništvo istočnog Mostara"⁶⁸⁹⁶ i da je "počinio djela nasilja čiji je glavni cilj bio terorisanje stanovništva".⁶⁸⁹⁷ Međutim, nije donesen nijedan zaključak o tome da li je Praljak dijelio ovu posebnu namjeru.

2020. U tim okolnostima, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće propustilo da pruži obrazloženje, time što je zanemarilo da na jasan i artikulisan način navede činjenične i pravne zaključke u vezi s *mens rea* na osnovu kojih je izreklo Praljku osuđujuću presudu za krivično djelo protivpravnog terorisanja.⁶⁸⁹⁸ Žalbeno vijeće će stoga utvrditi da li ova greška u primjeni prava obesnažuje odluku Pretresnog vijeća da osudi Praljka za ovo krivično djelo.⁶⁸⁹⁹

⁶⁸⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586. V. gore, par. 1974, 1982, 2012-2014. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 625; gore, par. 1809, 1921, 1933, 1940, 2012-2014. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom kao kršenje zakona i običaja ratovanja. V. gore, par. 411-414, dolje, par. 2021.

⁶⁸⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 627. V. gore, par. 1809, 1921, 1924, 1936-1797, 1940-1942.

⁶⁸⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 630. V. gore, par. 1810 i fusnota 6021.

⁶⁸⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383. V. gore, par. 1778. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 385.

⁶⁸⁹⁵ V. gore, par. 2017.

⁶⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691. V. gore, par. 546-565. V. takođe gore, par. 1778.

⁶⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1692. V. gore, par. 546-565. V. takođe gore, par. 1778.

⁶⁸⁹⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 18, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihanović i Kubura*, par. 13. V. takođe gore, par. 1779.

⁶⁸⁹⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 356, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383-388, Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 977,

2021. Žalbeno vijeće napominje da je, u dijelu Prvostepene presude koji se odnosi na pravne zaključke o zločinu protivpravnog terorisanja, Pretresno vijeće opisalo "užasne životne uslove" u istočnom Mostaru.⁶⁹⁰⁰ Ono je donijelo ovaj zaključak nakon što je uzelo u obzir, između ostalog, sljedeće: (1) da je u periodu od juna 1993. do marta 1994., HVO podvrgavao civilno stanovništvo istočnog Mostara intenzivnom, svakodnevnom i čestom granatiranju i otvaranju vatre iz drugog naoružanja, što je dovelo do pogibije i ranjavanja velikog broja civila Muslimana;⁶⁹⁰¹ (2) da su ti napadi bili neselektivni;⁶⁹⁰² (3) da je civilno stanovništvo bilo izloženo kampanji snajperskih dejstava od strane HVO-a, pri čemu su snajperisti gađali žene, djecu i starije osobe koje su obavljale svakodnevne poslove;⁶⁹⁰³ (4) da je konstantno i intenzivno granatiranje i otvaranje vatre iz drugog naoružanja – uključujući i snajpersko – imalo za posljedicu terorisanje stanovništva istočnog Mostara;⁶⁹⁰⁴ (5) da je u periodu od juna do decembra 1993., HVO hotimično uništio deset džamija, kao i Stari most, čije je uništavanje imalo znatne psihološke posljedice po moral stanovništva, a HVO nije mogao da ne bude svjestan tih posljedica;⁶⁹⁰⁵ (6) da je HVO otežavao užasne uslove života kojima su bili podvrgnuti muslimanski stanovnici istočnog Mostara, između ostalog, blokiranjem ili sprečavanjem redovnog dostavljanja humanitarne pomoći i hotimičnim držanjem civilnog stanovništva u skućenoj i prenaseljenoj enklavi od juna 1993. do aprila 1994.⁶⁹⁰⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da drugdje u ovoj Presudi odbacuje prigovore uložene na zaključak Pretresnog vijeća da je HVO počinio krivično djelo protivpravnog terorisanja stanovništva istočnog Mostara, s izuzetkom prigovora u vezi sa Starim mostom. Konkretno, Žalbeno vijeće podsjeća da je konstatovalo da je zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta bilo protivpravno pogrešan.⁶⁹⁰⁷ Stoga se zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa Starim mostom neće uzimati u obzir prilikom utvrđivanja da li je Praljak imao posebnu namjeru da teroriše.

2022. Žalbeno vijeće smatra da je, u onoj mjeri u kojoj je Praljak znao za užasne uslove života u istočnom Mostaru koje je prouzrokovao HVO i doprinomio im, gore navedeno obrazloženje Pretresnog vijeća relevantno za ocjenu Praljkove posebne namjere za krivično djelo protivpravnog terorisanja. Stoga Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Praljak

Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 23, Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293; gore, par. 20. V. takođe gore, par. 1779.

⁶⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691. V. gore, par. 1780.

⁶⁹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. gore, par. 546-565. V. takođe gore, par. 1781.

⁶⁹⁰² Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. gore, par. 546-565. V. takođe gore, par. 1781.

⁶⁹⁰³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. gore, par. 540-545. V. takođe gore, par. 1781.

⁶⁹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689. V. gore, par. 546-565. V. takođe gore, par. 1781.

⁶⁹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1690. V. gore, par. 405-426. V. takođe gore, par. 1781.

⁶⁹⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691. V. gore, par. 536-539. V. takođe gore, par. 1781.

⁶⁹⁰⁷ Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta u Mostaru predstavljalo bezobzirno razaranje koje nije opravdano vojnom nuždom. Žalbeno vijeće je takođe poništilo zaključke Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1) i protivpravno

"učestvovao u rukovođenju i planiranju operacija HVO-a u opštini Mostar u periodu od jula do početka novembra 1993. godine".⁶⁹⁰⁸ Vijeće je ovaj zaključak donijelo nakon što je uzelo u obzir da je on "imao važnu ulogu u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama u opštini Mostar" tokom tog perioda.⁶⁹⁰⁹ Konkretno, Pretresno vijeće se oslonilo na više dokaza, uključujući dokaze koji pokazuju da je Praljak izdavao naređenja za organizovanje komandne strukture i vojnih operacija u sektoru Mostar, kao i dokaze da je Glavni stožer preuzeo komandovanje odbranom Mostara, te dokaze o Praljkovom prisustvu na sastanku 7. novembra 1993. na kojem se razgovaralo o ofanzivi HVO-a 8. novembra 1993.⁶⁹¹⁰

2023. U vezi s Praljkovim znanjem i namjerom, Pretresno vijeće je zatim zaključilo da je Praljak, u onoj mjeri u kojoj je rukovodio vojnim operacijama HVO-a u Mostaru, znao za zločine počinjene u tim operacijama i "imao namjeru da se unište zgrade u istočnom Mostaru uključujući džamije [...], da se hotimično gađaju civili, da se počine djela lišavanja života i ranjavanja, fizičkog i psihičkog nasilja, da se izvrši napad na pripadnike međunarodnih organizacija, kao i da se rasele žene i djeca".⁶⁹¹¹ Nakon što je donijelo ovaj zaključak o namjeri, Pretresno vijeće je zasebno analiziralo Praljkovu umiješanost u sprečavanje dolaska humanitarne pomoći u Mostar. Međutim, Pretresno vijeće je zatim zaključilo da ne može konstatovati da je Praljak učestvovao u sprečavanju dostavljanja humanitarne pomoći u Mostar ili da je bio svjestan da HVO sprečava njeno dostavljanje.⁶⁹¹² Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće ipak utvrdilo da je Praljak namjeravao napade na pripadnike međunarodnih organizacija.⁶⁹¹³

2024. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Praljak znao za gotovo sva djela u osnovi za koja je Pretresno vijeće ranije zaključilo da pokazuju posebnu namjeru HVO-a da širi teror i da je namjeravao da ona budu počinjena. Žalbeno vijeće konkretno napominje da je Praljak učestvovao u planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u znatnom dijelu perioda od devet mjeseci u kojem je HVO podvrgavao civilno stanovništvo istočnog

terorisanje civila kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 25), te je stoga oslobodilo žalioce od ovih optužbi u onoj mjeri u kojoj se one odnose na Stari most. V. gore, par. 411-414, 426. V. takođe gore, par. 1781.

⁶⁹⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 581. V. gore, par. 1974, 1982, 1986-1988.

⁶⁹⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 579. V. gore, par. 1986, 2010.

⁶⁹¹⁰ V. gore, par. 1986, 1989-1994 (gdje se napominje da je Praljkovo prisustvo na sastanku 7. novembra 1993. i dalje relevantno za njegov doprinos UZP-u, uprkos tome što su poništeni zaključci koji se odnose na Stari most). V. takođe gore, par. 2010.

⁶⁹¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 579-585; gore, par. 1982-2003, 2008-2014. Žalbeno vijeće drugdje konstatuje da se Praljak ne može smatrati odgovornim za snajperske incidente 13 i 14, kao ni za uništavanje ili teško oštećivanje sedam džamija u istočnom Mostaru. V. gore, par. 1984-1985, 2000-2003. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da, budući da su konstatacije Pretresnog vijeća kojima je on proglašen odgovornim za preostale incidente snajperskog djelovanja, kao i za uništavanje ili teško oštećivanje druge tri džamije u istočnom Mostaru potvrđeni, ti nalazi Žalbenog vijeća nemaju uticaja na analizu Žalbenog vijeća u ovom odjeljku.

⁶⁹¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 590. V. gore, par. 1936.

⁶⁹¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586. V. gore, par. 1974, 2018, 2023.

Mostara intenzivnom, svakodnevnom i čestom granatiranjem i vatri iz drugog naoružanja,⁶⁹¹⁴ za koje je Vijeće konstatovalo da su bili neselektivni napadi,⁶⁹¹⁵ i da su oni "doveli do toga da je "među stanovništvom [istočnog Mostara] vladao veliki strah"". ⁶⁹¹⁶ Žalbena vijeće takođe ima u vidu zaključke Pretresnog vijeća da je Praljak imao namjeru da se hotimično gađaju civili i se počine fizičko i psihičko zlostavljanje, te da je imao namjeru da džamije budu uništene.⁶⁹¹⁷ U svjetlu ovih zaključaka o namjeri i zaključaka Pretresnog vijeća da je HVO morao biti svjestan psihološkog uticaja koje će uništavanje tih zgrada imati na moral stanovništva s obzirom na njihovu veliku simboličku, kulturnu i istorijsku vrijednost,⁶⁹¹⁸ Žalbena vijeće smatra da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Praljak isto tako morao biti svjestan toga.

2025. Žalbena vijeće stoga zaključuje u konkretnim okolnostima ovog predmeta, te s obzirom na Praljkov istaknut položaj u HVO-u,⁶⁹¹⁹ da se razuman presuditelj o činjenicama mogao uvjeriti van razumne sumnje – i kao jedini mogući razuman zaključak koji se može izvesti – da je Praljak imao namjeru da djela nasilja budu počinjena s primarnom svrhom širenja terora među civilnim stanovništvom. Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje obesnažuje njegovu osuđujuću presudu za zločin protivpravnog terorisanja civila. Praljkov argument se stoga odbacuje.

c. Zaključak

2026. Ukratko, Žalbena vijeće prihvata Praljkovu žalbenu osnovu 44.1 djelimično, te konstatuje da se on ne može smatrati odgovornim za snajperske incidente 13 i 14, kao ni za uništavanje ili teško oštećivanje sedam relevantnih džamija u opštini Mostar. Eventualni uticaj ovih zaključaka biće razmotren u odjeljku u odmjeravanju kazne dolje u tekstu.⁶⁹²⁰ Žalbena vijeće takođe konstatuje, u vezi s Praljkovom žalbenom osnovom 21 djelimično, da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje kada mu je izreklo osuđujuću presudu za zločin protivpravnog terorisanja civila, ali zaključuje da on nije pokazao kako ova greška obesnažuje njegovu osuđujuću presudu za to krivično djelo. Žalbena vijeće odbacuje Praljkove žalbene osnove 21, 23, žalbenu podosnovu 40.7 u relevantnim dijelovima, te ostatak Praljkove žalbene osnove 44.

⁶⁹¹⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689, tom 4, par. 581-582, 586. V. gore, par. 1974, 1982, 1986-1988, 2022.

⁶⁹¹⁵ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689, tom 4, par. 581-582, 586. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1004-1008; gore, par. 546-565.

⁶⁹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1015. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689-1692. V. takođe gore, par. 546-565.

⁶⁹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 586. V. gore, par. 1974, 1982, 2012-2014, 2018.

⁶⁹¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 1690.

⁶⁹¹⁹ V. gore, par. 1808, 1861, 1870, 1942.

⁶⁹²⁰ V. dolje, par. 3362.

(d) Opština Vareš (Praljkove osnove 45 i 54)

2027. U vezi s opštinom Vareš, Pretresno vijeće je konstatovalo da su HVO i Vojna policija: (1) hapsili, zatočavali i zlostavljali muslimanske civile i pripadnike ABiH u Varešu u periodu od 23. oktobra 1993. do 3. - 4. novembra 1993.;⁶⁹²¹ i (2) napale selo Stupni Do 23. oktobra 1993., što je za posljedicu imalo ubistva i uništavanje imovine.⁶⁹²² Prilikom ocjenjivanja Praljkove umiješanosti u događaje u opštini Vareš, Pretresno vijeće je uzelo u obzir naređenje koje je on izdao 23. oktobra 1993. (dalje u tekstu: Praljkova zapovijed od 23. oktobra 1993.) između ostalih, Petkoviću i Ivici Rajiću da srede "situaciju u Varešu bez milosti prema bilo kome" s ljudima koji su "dorasli [...] zadacima".⁶⁹²³ Pretresno vijeće je, oslanjajući se na Praljkovu zapovijed od 23. oktobra 1993. i na naređenje koju je on izdao 5. novembra 1993. u vezi s odbranom Vareša, konstatovalo da je Praljak učestvovao u planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u Varešu u oktobru 1993.⁶⁹²⁴ U tom pogledu, Vijeće je zaključilo da je Praljkova zapovijed od 23. oktobra 1993. procurila među pripadnike HVO-a koji su je protumačili kao dozvolu za okrutno postupanje.⁶⁹²⁵ Prilikom donošenja potonjeg zaključka, Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenje svjedoka EA.⁶⁹²⁶

2028. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Praljak, najkasnije 5. novembra 1993., bio obaviješten o ubistvima i uništavanju imovine počinjenim u Stupnom Dolu, budući da je tada prisustvovao sastanku: (1) na kojem su analizirane moguće posljedice događaja u Stupnom Dolu, uključujući i ulogu Rajića i njegovih snaga; i (2) na kojem je Petković zatražio da se provede istraga.⁶⁹²⁷ Nadalje, Pretresno vijeće je zaključilo da je Praljak doprinio nastojanjima HVO-a da prikrije svoju odgovornost za zločine u Stupnom Dolu potpisivanjem naređenja od 8. novembra 1993.⁶⁹²⁸ Podsjećajući na svoje zaključke da je Praljak doprinio planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u Varešu, da je kasnije bio obaviješten o počinjenju ubistava i uništavanju imovine, te da je doprinio nastojanjima HVO-a da prikrije ove zločine, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak doprinio ubistvima i uništavanju imovine u Stupnom Dolu omogućavanjem tih zločina.⁶⁹²⁹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji je moglo izvesti na osnovu toga što je: (1) Praljak učestvovao u planiranju vojnih

⁶⁹²¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 339-340, 342-348, 352-399. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su se tokom događaja u Varešu dešavale krađe i seksualna zlostavljanja. Prvostepena presuda, tom 3, par. 401-404.

⁶⁹²² Prvostepena presuda, tom 3, par. 417, 421-422, 464, 466-467. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su se tokom napada na Stupni Do dešavale krađe i seksualna zlostavljanja. Prvostepena presuda, tom 3, par. 429, 465, 467.

⁶⁹²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 591, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06028.

⁶⁹²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 591-594, 597. V. gore, par. 820.

⁶⁹²⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 318, 325, tom 4, par. 591.

⁶⁹²⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 326. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 325.

⁶⁹²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 595, 597. Pretresno vijeće je takođe zaključilo da ne raspolaže dokazima u prilog zaključku da je Praljak bio obaviješten o zločinima poput zlostavljanja koji su bili počinjeni u Varešu. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 598.

⁶⁹²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 596-597.

operacija u, između ostalog, Varešu; te (2) nastavio vršiti kontrolu nad HVO-om i Vojnom policijom iako je znao za njihove zločine, taj da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁶⁹³⁰

(i) Navodne greške u vezi s vjerodostojnošću svjedoka EA (Praljkova osnova 54)

a. Argumenti strana u postupku

2029. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što nije ispravno ocijenilo svjedočenje svjedoka EA i što nije dalo obrazloženje o tome zašto ga je smatralo vjerodostojnim, uzimajući u obzir da je on bio svjedok saučesnik.⁶⁹³¹ Konkretno, Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) propustilo da iskaz svjedoka EA o Praljkovoj zapovijedi od 23. oktobra 1993. da se sredi "situacij[a] u Varešu bez milosti prema bilo kome"⁶⁹³² ocijeni u kontekstu sveukupnih dokaza; (2) zanemarilo protivrječnosti u iskazu svjedoka EA, kao i njegove moguće motive [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]; i (3) pogrešno se oslonilo na njegov iskaz kako bi izvelo zaključke u vezi s Praljkovim namjerama u pogledu pristupa UNPROFOR-a Stupnom Dolu.⁶⁹³³ Praljak zaključuje da je, uslijed toga, Pretresno vijeće donijelo pogrešne zaključke u vezi s njegovom odgovornošću za događaje u Varešu i traži da se ponište njegove osuđujuće presude po optužbama koje se odnose na Vareš u tačkama 1-3, 10-13, 15-16 i 19.⁶⁹³⁴

2030. Tužilaštvo odgovara da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni i obrazloženju svoje ocjene iskaza svjedoka EA.⁶⁹³⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće "adekvatno obrazložilo" svoje ocjene vjerodostojnosti svjedoka u cijeloj Presudi, što ukazuje na njegov naročito obazriv pristup dokazima koji bi mogli biti nepouzdana.⁶⁹³⁶ Tužilaštvo dalje tvrdi: (1) da Pretresno vijeće jeste ocijenilo svjedočenje svjedoka EA u svjetlu sveukupnih dokaza; (2) da Praljak ne pokazuje da je svjedok EA sam sebi protivrječio ili da je imao bilo kakav motiv da laže; i (3) da je Pretresno vijeće pažljivo ocijenilo njegovo svjedočenje u vezi s Praljkovom zapovijedi od 23. oktobra 1993. za sređivanje situacije u Varešu.⁶⁹³⁷ Najzad, tužilaštvo osporava da je Pretresno vijeće donijelo bilo kakav nerazuman činjenični zaključak na osnovu svjedočenja svjedoka EA.⁶⁹³⁸

⁶⁹²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 597. V. gore, par. 820.

⁶⁹³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625.

⁶⁹³¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 586-591; Praljkova replika, par. 122-123.

⁶⁹³² V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 588 i fusnota 1331, gdje se upućuje na dokazni predmet 3D00823, str. 8.

⁶⁹³³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 587-590, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 3D00823, str. 8. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće smatralo da su se namjere svjedoka EA mogle pripisati Praljku. Praljkov žalbeni podnesak, par. 590.

⁶⁹³⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 591.

⁶⁹³⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 324-325, 327. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 326.

⁶⁹³⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 325.

⁶⁹³⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 327-328, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 318.

⁶⁹³⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 324.

b. Analiza

2031. Žalbeno vijeće je ranije konstatovalo da je: [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak].⁶⁹³⁹

2032. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Praljkov argument da je Pretresno vijeće propustilo da svjedočenje svjedoka EA u vezi s Praljkovom zapovijedi od 23. oktobra 1993. da se stanje u Varešu sredi bez milosti prema bilo kome ocijeni u kontekstu sveukupnih dokaza. Žalbeno vijeće napominje da Praljak daje samo jedan primjer u prilog svojoj tvrdnji, odnosno to da je svjedok EA ispoljio određeno oklijevanje u vezi sa značenjem tog Praljkovog naređenja.⁶⁹⁴⁰ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da njegovo svjedočenje o nedovoljnoj jasnoći tog naređenja nije u neskladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da su ga snage HVO-a protumačile kao dozvolu za nasilno postupanje.⁶⁹⁴¹ Stoga Žalbeno vijeće odbacuje Praljkov argument.

2033. Žalbeno vijeće zatim prelazi na Praljkov argument da je Pretresno vijeće zanemarilo protivrječnosti u svjedočenju svjedoka EA. Praljak predočava samo jednu navodnu protivrječnost, a to je da je svjedok EA u sudnici izjavio da je sadržaj Praljkovog naređenja procurio među vojnicima HVO-a, dok je svjedok u svojoj pismenoj izjavi samo rekao da je naređenje bilo poznato vojnicima.⁶⁹⁴² Žalbeno vijeće ne vidi protivrječnost između te dvije izjave, koje u najgorem slučaju sadrže neznatnu nepodudarnost.⁶⁹⁴³ Praljkov argument se stoga odbacuje.

2034. Žalbeno vijeće će sada ispitati Praljkovu tvrdnju da je Pretresno vijeće zanemarilo moguće motive svjedoka EA [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]. U svojoj opštoj ocjeni *viva voce* svjedoka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir, između ostalog, "njihov[u] eventualn[u] uključenost u događaje o kojima su govorili, njihov strah od samoinkriminacije, odnos svjedoka s optuženima i eventualno postojanje nekog motiva koji je mogao dovesti u pitanje pouzdanost svjedočenja".⁶⁹⁴⁴ Pretresno vijeće nije izričito ni konkretno ocjenjivalo svjedoka EA prema tom standardu. [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak] činjenica da ono konkretno ne upućuje na motive ili poticaje ne znači da je propustilo da ih uzme u obzir.⁶⁹⁴⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je, u vrijeme svjedočenja svjedoka EA u ovom predmetu, tokom kojeg je on bio detaljno unakrsno

⁶⁹³⁹ [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]

⁶⁹⁴⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 588, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka EA, T. 24433 (zatvorena sjednica) (13. novembar 2007.).

⁶⁹⁴¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 326. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 325.

⁶⁹⁴² Praljkov žalbeni podnesak, par. 589, gdje se upućuje na dokazni predmet P10329 (povjerljivo), str. 21, par. 16, svjedoka EA, T. 24433 (zatvorena sjednica) (13. novembar 2007.).

⁶⁹⁴³ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 285 ("Generalno, Vijeće nije smatralo da manja odstupanja između svjedočenja svjedoka na suđenju u odnosu na ranije izjave mogu umanjiti vjerodostojnost njihovih iskaza u sudnici ili pouzdanost njihovih izjava."), gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 496-498.

⁶⁹⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 284.

ispitan,⁶⁹⁴⁶ [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak].⁶⁹⁴⁷ Žalbeno vijeće nije se uvjerilo da je Pretresno vijeće zanemarilo eventualni mogući motiv ili poticaj svjedoka EA, ali smatra da se, budući da je taj svjedok [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak], Pretresno vijeće uvjerilo da se ipak može osloniti na dokaze koje je iznio svjedok EA.⁶⁹⁴⁸ U tim okolnostima, Žalbeno vijeće smatra da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo moguće motive svjedoka EA [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]. Njegov argument se stoga odbacuje.

2035. Žalbeno vijeće na kraju prelazi na Praljkov argument da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na svjedočenje svjedoka EA kako bi izvelo zaključke o Praljkovim namjerama u vezi s pristupom UNPROFOR-a Stupnom Dolu. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na razne izvore dokaza, uključujući svjedočenje svjedoka EA, prilikom donošenja zaključka da je Praljak nastojao da spriječi UNPROFOR da otkrije posljedice operacija HVO-a u Stupnom Dolu.⁶⁹⁴⁹ Dokazi na koje se ono oslonilo odražavaju napore HVO-a da spriječi UNPROFOR da dobije pristup Stupnom Dolu.⁶⁹⁵⁰ Žalbeno vijeće podsjeća da se "zaključak o namjeri uobičajeno može izvesti na osnovu relevantnih činjenica i okolnosti",⁶⁹⁵¹ te smatra da je Pretresno vijeće upravo tako postupilo u ovom slučaju. Stoga Žalbeno vijeće ne vidi grešku u pristupu Pretresnog vijeća svjedočenju svjedoka EA te, shodno tome, odbacuje Praljkov argument.⁶⁹⁵² Međutim, Praljkovi argumenti da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o njegovom znanju i namjeri u vezi s nastojanjima da spriječi pristup UNPROFOR-a Stupnom Dolu biće razmotreni dolje u tekstu.⁶⁹⁵³

2036. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo tako što je propustilo da ispravno ocijeni svjedočenje svjedoka EA ili da pruži obrazloženje za svoju konstataciju da je on vjerodostojan svjedok. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Praljkovu žalbenu osnovu 54.

⁶⁹⁴⁵ [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]

⁶⁹⁴⁶ Svjedok EA, T. 24302-24996 (zatvorena sjednica) (12.-21. novembar 2007.).

⁶⁹⁴⁷ [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak] V. takođe Praljkov žalbeni podnesak, par. 587.

⁶⁹⁴⁸ [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak]

⁶⁹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 621 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 596, 623.

⁶⁹⁵⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 621. U relevantno vrijeme, u oktobru 1993., Praljak je bio zapovjednik Glavnog stožera. Prvostepena presuda, tom 4, par. 459.

⁶⁹⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 159.

⁶⁹⁵² Žalbeno vijeće ne vidi ništa što ukazuje na to da je Pretresno vijeće smatralo da bi se namjere svjedoka EA mogle pripisati Praljku. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 596, 621, 623.

⁶⁹⁵³ V. dolje, par. 2055-2059.

(ii) Da li je Praljak planirao i/ili rukovodio operacijama u Varešu (Praljkova podosnova 45.1)

a. Argumenti strana u postupku

2037. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on učestvovao u planiranju ili rukovođenju vojnim operacijama u Varešu u oktobru 1993.⁶⁹⁵⁴ On tvrdi da je nejasno koje operacije je on planirao ili im rukovodio,⁶⁹⁵⁵ te da nema dokaza da je on to činio u vezi s napadom na Stupni Do.⁶⁹⁵⁶

2038. Praljak takođe osporava klasifikaciju Praljkove zapovijedi od 23. oktobra 1993. od strane Pretresnog vijeća, budući da ona nije bila naređenje, nije bila upućena vojnicima HVO-a i nije bila namijenjena distribuciji.⁶⁹⁵⁷ On dalje tvrdi da je tumačenje Praljkove zapovijedi od 23. oktobra 1993. od strane Pretresnog vijeća bilo pogrešno i bez dokazne osnove⁶⁹⁵⁸ budući da je: (1) u to vrijeme HVO uglavnom bio zaokupljen unutarnjim haosom, a njegovo "uputstvo" je bilo usmjereno ka obnovi reda u HVO-u,⁶⁹⁵⁹ i da je (2) HVO nastojao da "stavi situaciju pod kontrolu" nakon što je primio informacije da je možda došlo do etničkog čišćenja.⁶⁹⁶⁰ Praljak takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni njegovog i Petkovićevog saglasnog svjedočenja.⁶⁹⁶¹ U tom pogledu, on tvrdi da je njegovo svjedočenje kojim je objasnio to "uputstvo" bilo dosljedno, a ne protivrječno, kako je to konstatovalo Pretresno vijeće,⁶⁹⁶² te da je Petkovićevo svjedočenje u suštini potvrdilo njegovo svjedočenje.⁶⁹⁶³ Praljak dalje tvrdi da se krivična odgovornost ne može utvrditi na osnovu tumačenja njegovih namjera od strane pripadnika HVO-a, naročito u svjetlu direktnih

⁶⁹⁵⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 502. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 393-394 (22. mart 2017.).

⁶⁹⁵⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 492.

⁶⁹⁵⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 493, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 61 (gdje se konstatuje da Praljak nije učestvovao u donošenju odluke o napadu na Stupni Do).

⁶⁹⁵⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 498, gdje se upućuje na dokazni predmet 3D00823, str. 8, Slobodan Praljak, T. 43727 (24. avgust 2009.). Praljak tvrdi da činjenica da je taj dokument procurio pokazuje nedostatak discipline u lokalnoj brigadi HVO-a. Praljkov žalbeni podnesak, par. 498.

⁶⁹⁵⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 494, 497, gdje se upućuje na Praljkov žalbeni podnesak, par. 586-591 (gdje se osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje svjedoka EA) (Praljkova osnova 54). V. Praljkova replika, par. 101.

⁶⁹⁵⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 494, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P06291, P06069, 3D00808, Slobodan Praljak, T. 41904 (24. juni 2009.).

⁶⁹⁶⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 494, gdje se upućuje na dokazni predmet P06022.

⁶⁹⁶¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 497, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 324. V. Praljkova replika, par. 100. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 393-394 (22. mart 2017.).

⁶⁹⁶² Praljkov žalbeni podnesak, par. 495, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 322, Slobodana Praljka, T. 41902-41903 (24. juni 2009.), T. 43727-43730 (24. avgust 2009.), dokazne predmete 3D00823, str. 8, P06291, str. 3. Praljak tvrdi da "nikada nije rekao da su se riječi 'bez milosti prema bilo kome' odnosile na tri vojnika HVO-a koji su bili odgovorni za probleme u Stupnom Dolu", nego da je "u svom svjedočenju rekao da su se ove riječi odnosile na tri osobe u izolaciji". Praljkov žalbeni podnesak, par. 495. Praljak dalje tvrdi da je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da je uputstvo napisao nakon što je primio izvještaje o krijumčarenju i da se to odnosilo samo na Hrvate. Praljkov žalbeni podnesak, par. 495.

⁶⁹⁶³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 496, gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49615-49616 (zatvorena sjednica) (17. februar 2010.), Prvostepena presuda, tom 3, par. 323.

dokaza – Petkovićevog i njegovog svjedočenja – u vezi sa značenjem njegovog ponašanja.⁶⁹⁶⁴ Praljak dodaje da su zaključci Pretresnog vijeća u suprotnosti s njegovim konstatacijama da su "nasilni i surovi akti uglavnom bili počinjeni" 23. oktobra 1993., prije nego što je Praljkovo "uputstvo" došlo do vojnika HVO-a na terenu u Varešu.⁶⁹⁶⁵ Pored toga, budući da su kontrolni punktovi u Varešu postojali prije naređenja Ivica Rajića od 25. oktobra 1993., Praljak tvrdi da ti kontrolni punktovi nisu bili postavljeni na osnovu njegovog "uputstva".⁶⁹⁶⁶

2039. Praljak takođe tvrdi da je njegovo naređenje od 5. novembra 1993.: (1) izdato nakon što je ABiH izvela napad na Vareš, tako da je "bilo logično da zapovjednik [Glavnog stožera] izda zapovijed da se pruži otpor";⁶⁹⁶⁷ i da je (2) ono bilo redovno vojno naređenje sasvim nevezano za događaje u Varešu u oktobru 1993.⁶⁹⁶⁸

2040. Tužilaštvo odgovara da Praljak ponavlja argumente koji su na suđenju odbačeni u vezi s klasifikacijom Praljkove zapovijedi od 23. oktobra 1993., haotičnoj situaciji, internim problemima HVO-a i počinjenju zločina prije nego što je ovo naređenje bilo primljeno.⁶⁹⁶⁹ Ono takođe tvrdi da Praljak pogrešno tumači dokaze i zaključke Pretresnog vijeća o Praljkovoj zapovijedi od 23. oktobra 1993. budući da: (1) Pretresno vijeće nije donijelo zaključke u vezi s namjeranim značenjem ovog naređenja, nego se, zapravo, usredsredilo na njegove posljedice, tako da Praljkovo i Petkovićevo svjedočenje ne bi imali nikakvog uticaja;⁶⁹⁷⁰ (2) njegovu tvrdnju da naređenje nije bilo namijenjeno vojnicima HVO-a dovode u pitanje događaji od 23. - 24. oktobra 1993.;⁶⁹⁷¹ i da su (3) zločini činjeni i nakon što je ovo naređenje bilo primljeno.⁶⁹⁷²

2041. U vezi s Praljkovom zapovijedi od 5. novembra 1993., tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno uzelo u obzir to naređenje budući da je ono bilo neposredno vezano za Petkovićevu

⁶⁹⁶⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 498, gdje se upućuje, između ostalog, na Slobodana Praljka, T. 41902-41903 (24. juni 2009.), T. 43727-43730 (24. avgust 2009.), Milivoja Petkovića, T. 49615-49616 (zatvorena sjednica) (17. februar 2010.).

⁶⁹⁶⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 499, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 333-348.

⁶⁹⁶⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 500, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 592, dokazni predmet 3D00803.

⁶⁹⁶⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 501, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 507, dokazni predmet P06440.

⁶⁹⁶⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 501. Praljak replicira da bi "bilo dosljedno smatrati da se operacije HVO-a u oktobru ne mogu odvojiti od ofanzive ABiH na koju su one odgovorile". Praljkova replika, par. 102.

⁶⁹⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 243. V. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 242.

⁶⁹⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 243.

⁶⁹⁷¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 243. Tužilaštvo tvrdi da sljedeći događaji od 23. - 24. oktobra 1993. dovode u pitanje argument da Praljkova zapovijed od 23. oktobra 1993. nije bila namijenjena vojnicima HVO-a: (1) Praljkovo prvobitno rukom pisano naređenje bilo je otipkano i distribuirano paketnom vezom petorici ljudi, među kojima je bio Rajić; i (2) Praljkov apel "bez milosti prema bilo kome" ponovljen je u dvije daljnje komunikacije prosljeđene paketnom vezom; i (3) Praljkove riječi proširile su se do jutra 24. oktobra 1993. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 243, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 318, dokazni predmeti P06028, P06026, str. 3, P06051, P09813. V. žalbeni pretres, ŽT. 460-461 (22. mart 2017.).

⁶⁹⁷² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 243.

zapovijed od 22. oktobra 1993. za upućivanje Rajića u Vareš da utvrdi liniju odbrane i da je bilo blisko povezano s nastojanjima HVO-a od juna 1993. da premjesti hrvatsko stanovništvo iz Vareša.⁶⁹⁷³ Ono tvrdi da se ovo naređenje "ne može odvojiti od operacija HVO-a tokom oktobra 1993." i da nije relevantno to što iz njega nisu proizašla krivična djela.⁶⁹⁷⁴

b. Analiza

2042. Žalbeno vijeće prije svega odbacuje Praljkovu tvrdnju da je nejasno koje je operacije HVO-a on planirao i njima rukovodio. U tom pogledu, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak učestvovao u planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u Varešu u oktobru 1993.⁶⁹⁷⁵ Na osnovu konteksta zaključka Pretresnog vijeća,⁶⁹⁷⁶ Žalbeno vijeće se uvjerilo da se pobijani zaključak odnosi na opštinu Vareš.⁶⁹⁷⁷ Zaključak Žalbenog vijeća da rukovodioci HVO-a nisu naredili napad na Stupni Do⁶⁹⁷⁸ nije u suprotnosti s Praljkovim doprinosom planiranju i rukovođenju vojnim operacijama u opštini Vareš generalno. Naime, zaključak Pretresnog vijeća u vezi s konkretnom umiješanošću Praljka u vezi s napadom na Stupni Do bio je ograničen na njegovo omogućavanje zločina doprinošenjem naporima da se ti zločini prikriju i na planiranje i rukovođenje vojnim operacijama HVO-a u opštini Vareš generalno.⁶⁹⁷⁹ Stoga se Praljkov argument o nedostatku dokaza o njegovom planiranju ili rukovođenju napadom na Stupni Do odbacuje.

2043. U vezi s Praljkovom zapovijedi od 23. oktobra 1993., Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće to naređenje saželo tako da se u njemu kaže da su Petković i Rajić, između ostalih, trebali da "'srede situaciju u Varešu bez milosti prema bilo kome' s ljudima koji su 'dorasli [...] zadacima'".⁶⁹⁸⁰ Nakon što je razmotrilo s tim povezane argumente sa suđenja,⁶⁹⁸¹ Pretresno vijeće je odbacilo Praljkovo i Petkovićevo svjedočenje – da su riječi "bez milosti prema bilo kome" bile usmjerene na Hrvate, a ne Muslimane – kao protivrječno.⁶⁹⁸² Nakon što je preispitalo svjedočenja i

⁶⁹⁷³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 244, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06440.

⁶⁹⁷⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 244.

⁶⁹⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 594, 597.

⁶⁹⁷⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 591 (gdje se konstatuje da su pripadnici HVO-a koji su bili prisutni u "opštini Vareš" protumačili Praljkovu zapovijed od 23. oktobra 1993. tako da im ona omogućava da postupaju brutalno), 592 (gdje se govori o kontroli nad kontrolnim punktovima u Varešu, kao i ometanju pristupa UNPROFOR-a Stupnom Dolu), 593 (gdje se upućuje na Praljkovo naređenje od 5. novembra 1993. za odbranu Vareša), 594 (gdje se konstatuje da je Praljak učestvovao u planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u Varešu).

⁶⁹⁷⁷ V. gore, par. 820.

⁶⁹⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

⁶⁹⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61, 596-597.

⁶⁹⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 318, tom 4, par. 591. V. gore, par. 2027. Konkretno, u Praljkovoj zapovijedi od 23. oktobra 1993. navodi se da treba "[s]rediti situaciju u Varešu bez milosti prema bilo kome" i "[p]ronaći ljude koji su dorasli i vremenu i zadacima". Dokazni predmet P06028.

⁶⁹⁸¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 319-321.

⁶⁹⁸² Prvostepena presuda, tom 3, par. 322-324.

sažetak Pretresnog vijeća u vezi s njima,⁶⁹⁸³ Žalbeno vijeće smatra da su, suprotno zaključku Pretresnog vijeća, ova svjedočenja saglasna u vezi s tim da Muslimani nisu bili cilj tog naređenja.⁶⁹⁸⁴ Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da su Praljkovo i Petkovićevo svjedočenje u vezi s ciljem Praljkove zapovijedi od 23. oktobra 1993. bili protivrječni. Međutim, Žalbeno vijeće ima u vidu da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo opštu vjerodostojnost i Praljkovog i Petkovićevog svjedočenja prije nego što je zaključilo da su ona "manje vjerodostojna" kada su oni "svjedočili s ciljem da umanje svoju odgovornost u vezi s nekim navodima".⁶⁹⁸⁵ Budući da je Pretresno vijeće zaključilo da neće prihvatiti njihova svjedočenja u tim prilikama, Žalbeno vijeće smatra da bi Pretresno vijeće pridalo malu ili nikakvu težinu Praljkovom i Petkovićevom svjedočenju, bez obzira na to što su ta svjedočenja bila kompatibilna. Pored toga, Praljak nije pokazao grešku u ocjeni Pretresnog vijeća o njegovoj vjerodostojnosti.⁶⁹⁸⁶ Stoga pogrešan zaključak Pretresnog vijeća da su Praljkovo i Petkovićevo svjedočenje bili protivrječni nema uticaja na konačne zaključke Pretresnog vijeća.

2044. Ipak, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije donijelo nijedan zaključak u vezi s razlogom za izdavanje tog naređenja ili ciljem koji se njime želio postići. Naime, kada je zaključilo da je on doprinio planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a, Pretresno vijeće je smatralo da je Praljak izdao ovo naređenje i da su ga vojnici HVO-a protumačili kao da im ono odobrava da postupaju brutalno.⁶⁹⁸⁷ Dakle, u mjeri u kojoj Praljak tvrdi da Praljkova zapovijed od 23. oktobra 1993. nije bila usmjerena protiv Muslimana, on pogrešno shvata oslanjanje Pretresnog vijeća na to naređenje i nema merituma u njegovoj tvrdnji da ga je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Praljkove tvrdnje.

2045. U vezi s tim što je Pretresno vijeće upotrijebilo Praljkovu zapovijed od 23. oktobra 1993. da bi utvrdilo njegovu umiješanost u operacije u Varešu, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće klasifikovalo ovaj dokument kao naređenje⁶⁹⁸⁸ nakon što je razmotrilo Praljkove argumente

⁶⁹⁸³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 322 (Praljak je u svom svjedočenju rekao da se njegovo naređenje odnosilo na vojnike HVO-a koji su se bavili kriminalnim aktivnostima, kao što je krijumčarenje), 323 (Petković je u svom svjedočenju rekao da se naređenje odnosilo na ljude u zapovjedništvu i one oko zapovjedništva koji su se sukobili sa zapovjedništvom, a ne na Muslimane); Slobodan Praljak, T. 43727-43731 (24. avgust 2009.); Milivoj Petković, T. 49614 (17. februar 2010.).

⁶⁹⁸⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 125 ("dva svjedočenja potkrepljuju jedno drugo onda kada je jedno *prima facie* vjerodostojno svjedočenje kompatibilno s drugim *prima facie* vjerodostojnim svjedočenjem u vezi s istom činjenicom ili nizom povezanih činjenica"); Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 428.

⁶⁹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

⁶⁹⁸⁶ V. gore, par. 2031-2036.

⁶⁹⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 3, par. 325-326, tom 4, par. 591, 594. V. svjedok EA, T. 24433 (zatvorena sjednica) (13. novembar 2007.). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 642 (gdje je Pretresno vijeće uputilo na "neodređenost" Praljkove zapovijedi od 23. oktobra 1993. prilikom ocjenjivanja njegove odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a).

⁶⁹⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 3, par. 318, 325-326, tom 4, par. 591-592.

sa suđenja da je to, u stvari, bio "običan savjet",⁶⁹⁸⁹ a ne naređenje.⁶⁹⁹⁰ Čak i da nije bila namjera da se taj dokument distribuira vojnicima HVO-a, on je jasno bio naslovljen na zapovjednike HVO-a na tom području, stoga Praljkovi argumenti s tim u vezi ne dovode u pitanje njegovu klasifikaciju od strane Pretresnog vijeća kao naređenja i ne pokazuju grešku.⁶⁹⁹¹ Što se tiče tumačenja tog naređenja od strane vojnika HVO-a tako da postupaju brutalno i Praljkovog argumenta da su njihove nasilne radnje započele prije nego što je naređenje procurilo,⁶⁹⁹² Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće zaključilo da su događaji nakon što je naređenje procurilo pokazali uticaj koji je to naređenje imalo na operacije u Varešu. Konkretno, Pretresno vijeće je zaključilo da je agresivnost vojnika HVO-a prema bosanskim Muslimanima pojačana i da su oni to naređenje smatrali odobrenjem da postupaju nasilno, barem od trenutka kada je naređenje procurilo, oko 02:00 ili 03:00 sati 24. oktobra 1993.⁶⁹⁹³ Praljkova tvrdnja da su nasilna djela "najvećim dijelom počinjena" 23. oktobra 1993. nedovoljna je da dovede u pitanje zaključak Pretresnog vijeća, naročito zato što su se vojne operacije u Varešu nastavile do 3.- 4. novembra 1993.⁶⁹⁹⁴

2046. U vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Rajić naredio Brigadi "Bobovac" da kontroliše kontrolne punktove u izvršenju Praljkove zapovijedi od 23. oktobra 1993.,⁶⁹⁹⁵ Žalbeno vijeće napominje da Praljak ne osporava dokaze na koje se pozvalo Pretresno vijeće.⁶⁹⁹⁶ On, zapravo, tvrdi da su ovi kontrolni punktovi postojali prije njegovog naređenja, što opet ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Rajićevim naređenjem Brigadi "Bobovac" da preuzme kontrolu nad kontrolnim punktovima. Stoga Žalbeno vijeće odbacuje Praljkove argumente u vezi s ovim pitanjima. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće napravilo grešku u pristupu time što je smatralo da je on izdao naređenje u vezi s operacijama u Varešu i da je to naređenje imalo uticaja na kasnije događaje, kako bi utvrdilo da li je on planirao i rukovodio operacijama u opštini Vareš.

⁶⁹⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 320.

⁶⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 320. V. Praljkov završni podnesak, par. 406 (Praljak je na suđenju tvrdio da je poslao "poruku Petkoviću savjetujući ga da sredi situaciju u Varešu" i da je samo ponudio savjet).

⁶⁹⁹¹ V. dokazni predmet P06028, str. 1 (upućen zamjeniku zapovjednika Glavnog stožera HVO-a (Petkoviću), zapovjedniku brigade "Ban Josip Jelačić", zapovjedniku Operativne grupe-2 (Rajiću), potpredsjedniku HR H-B i zapovjedniku Operativne zone Srednja Bosna).

⁶⁹⁹² V. gore, par. 2037.

⁶⁹⁹³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 325-326, tom 4, par. 591, gdje se upućuje na svjedoka EA, T(f). 24428, 24432-24434 (zatvorena sjednica) (14. novembar 2007.), dokazni predmet P10330 (povjerljivo), par. 16.

⁶⁹⁹⁴ V. gore, par. 2027.

⁶⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 592, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka EA, T(f). 24577-24578 (zatvorena sjednica) (14. novembar 2007.), T(f). 24608-24610 (zatvorena sjednica) (15. novembar 2007.), dokazni predmet P06114.

⁶⁹⁹⁶ Svjedok EA, T(f). 24608-24609 (zatvorena sjednica) (15. novembar 2007.), dokazni predmet P06114. Žalbeno vijeće drugdje odbacuje Praljkove prigovore na svjedočenje svjedoka EA. V. gore, par. 2031-2036.

2047. U vezi s Praljkovom zapovijedi od 5. novembra 1993., Pretresno vijeće je smatralo da je svrha ovog naređenja bila da se organizuje odbrana Vareša.⁶⁹⁹⁷ Praljak tvrdi da ovo naređenje nije nikada bila povezano s operacijama u Varešu koje su dovele do relevantnih zločina. Konkretno, kako je konstatovalo Pretresno vijeće, zatočenici u Varešu su bili oslobođeni, pobjegli ili su pušteni na slobodu između 2. i 4. novembra 1993.,⁶⁹⁹⁸ a svi vojnici HVO-a su se povukli iz Vareša 2. novembra 1993.⁶⁹⁹⁹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je grad Vareš bio napadnut od strane ABiH 2. novembra 1993., da je opkoljen od strane tih snaga 4. novembra 1993. i da je pao u ruke ABiH 5. novembra 1993.⁷⁰⁰⁰ Na osnovu ovih događaja, Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da se Praljkova zapovijed od 5. novembra 1993. odnosila direktno na vojne operacije HVO-a koje su dovele do počinjenja zločina nad muslimanskim stanovništvom u Varešu. Ipak, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće razumno uputilo na Praljkovu zapovijed od 5. novembra 1993. kako bi pokazalo da je on bio uključen u rukovođenje akcijama HVO-a u opštini Vareš. Shodno tome, uzimajući u obzir to njegovo naređenje zajedno s Praljkovom zapovijedi od 23. oktobra 1993., Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on učestvovao u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama u opštini Vareš u oktobru 1993. Praljkovi argumenti se odbacuju i njegova žalbena podosnova 45.1 se stoga odbija.

(iii) Praljkova uloga u zločinima počinjenim u Stupnom Dolu i znanje o njima (Praljkova podosnova 45.2 i 45.3)

2048. Praljak tvrdi da je očigledno da on nije znao za zločine u Stupnom Dolu prije nego što su oni počinjeni,⁷⁰⁰¹ te stoga nije ni mogao imati namjeru za njih.⁷⁰⁰² Praljak tvrdi da je konstатовano da je on prikrivao zločine, što je nedovoljno, budući da njegov doprinos "mora predstavljati kariku u lancu uzročnosti" i da je on morao namjeravati da te zločine prikrije prije nego što su oni bili počinjeni.⁷⁰⁰³ On tvrdi da Pretresno vijeće nije moglo pronaći vezu između njegovih djela i zločina u Stupnom Dolu, tako da nije valjano utvrdilo njegov doprinos i *mens rea*.⁷⁰⁰⁴

⁶⁹⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 593.

⁶⁹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 3, par. 397-399.

⁶⁹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 397, 399.

⁷⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 397, 504, 507.

⁷⁰⁰¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 503-504, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 61, 595, 597. Praljak u replici tvrdi da se tužilaštvo nije žalilo na zaključke Pretresnog vijeća o tome kada je on postao svjestan tih zločina. Praljkova replika, par. 103.

⁷⁰⁰² Praljkov žalbeni podnesak, par. 504, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 365.

⁷⁰⁰³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 505, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 1, par. 105.

⁷⁰⁰⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 505.

2049. Tužilaštvo odgovara da je namjera koju je Praljak dijelio obuhvatala zločine počinjene u Stupnom Dolu, da je to što je on za te zločine saznao nakon što su oni bili počinjeni irelevantno i da ukazuje na njegove napore da ih prikrije.⁷⁰⁰⁵ Tužilaštvo takođe odgovara: (1) da nije potrebno konstatovati da je Praljkovo ponašanje predstavljalo "kariku u lancu uzročnosti" u vezi sa svakim krivičnim djelom,⁷⁰⁰⁶ i (2) da Praljak ne potkrepljuje svoju "novu tvrdnju" da prikrivanje zločina može predstavljati doprinos UZP-u samo ukoliko je optuženi namjeravao da ih prikriva prije nego što su oni bili počinjeni.⁷⁰⁰⁷

2050. Razmatrajući prvo Praljkove argumente koji se odnose na njegovu namjeru, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on bio obaviješten o nekim od zločina počinjenih u Stupnom Dolu, odnosno o ubistvima i uništavanju imovine, najkasnije 5. novembra 1993.⁷⁰⁰⁸ U svojoj diskusiji o njegovoj odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a za krađe i seksualno zlostavljanje koji su počinjeni tokom operacija u Varešu, Pretresno vijeće je zaključilo da, zbog toga što su "formulacije u [Praljkovoj zapovijedi od 23. oktobra 1993.] neodređene i pošto [Praljak] nije imao saznanja o zločinima počinjenim u Varešu i Stupnom Dolu onoga dana kada su počinjene krađe i seksualno zlostavljanje", nije moguće utvrditi da je Praljak "znao za atmosferu nasilja u Varešu i Stupnom Dolu".⁷⁰⁰⁹ Stoga Žalbeno vijeće zaključuje da, iako to Pretresno vijeće nije izričito navelo, zaključci Pretresnog vijeća ukazuju na to da je ono smatralo da Praljak nije bio svjestan konkretnih kriminalnih incidenata počinjenih u Stupnom Dolu prije nego što su se oni desili ili u vrijeme kada su se desili.

2051. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije diskutovalo o Praljkovoj namjeri za činjene zločina u Stupnom Dolu prije ili u vrijeme njihovog počinjenja, nego da je svoju analizu o njegovoj odgovornosti ograničilo na to što je on omogućio zločine svojim doprinosom naporima HVO-a da ih prikrije, kao i na njegovu uključenost u planiranje i rukovođenje operacijama u Varešu.⁷⁰¹⁰ U tom pogledu, Žalbeno vijeće smatra da Praljak pogrešno tumači zaključke, budući da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je on imao namjeru za konkretne incidente u Stupnom Dolu koji su doveli do ubistava i uništavanja imovine. Zapravo, Pretresno

⁷⁰⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 245. Tužilaštvo takođe tvrdi da dokazi pokazuju da je Praljak bio svjestan zločina i u Varešu i u Stupnom Dolu naveče 23. oktobra 1993. i tvrdi da su, u narednim danima, pojedini o tim zločinima doprle do drugih članova UZP-a i javnosti. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 246-248.

⁷⁰⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 258, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 109, 153. Tužilaštvo tvrdi da je Praljak u svakom slučaju omogućio zločine u Stupnom Dolu. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 258.

⁷⁰⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 259. Tužilaštvo tvrdi da nalazi Pretresnog vijeća pokazuju da je kod Praljka već otprije postojala namjera da prikrije zločine. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 259, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 620, 625-626.

⁷⁰⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 595, 597, 641.

⁷⁰⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 642.

⁷⁰¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 595-597.

vijeće je smatralo da je on imao namjeru da UZP bude ostvaren putem činjenja, između ostalog, ubistava koja su počinjena tokom napada na sela i gradove i uništavanja imovine u više opština.⁷⁰¹¹ Žalbena vijeće podsjeća da "tražena *mens rea* za odgovornost prema prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata podrazumeva da optuženi s ostalim učesnicima deli nameru da se izvrše zločini koji čine deo zajedničkog plana".⁷⁰¹² Budući da su zločini koji su činili dio ZZP-a obuhvatali ubistva počinjena tokom napada i uništavanja imovine,⁷⁰¹³ te da je on dijelio namjeru s drugim članovima UZP-a da se izvrše zločini koji su činili dio ZZP-a,⁷⁰¹⁴ Praljak ne pokazuje grešku u pogledu njegove *mens rea* kada je riječ o zločinima u Stupnom Dolu.

2052. Što se tiče Praljkovih pravnih argumenata koji se odnose na njegov doprinos zločinima, Žalbena vijeće odbacuje tvrdnju da Praljkov doprinos "mora predstavljati kariku u lancu uzročnosti" u onoj mjeri u kojoj on tvrdi da mora postojati veza između njegovog ponašanja i konkretnih krivičnih djela ubistva i uništavanja imovine počinjenih u Stupnom Dolu. Iako sudska praksa na koju se Praljak poziva u prilog toj tvrdnji zaista kaže da "činjenje ili nečinjenje optuženog 'mora[ju] predstavljati kariku u lancu uzročnosti' i [da je] značaj njegovog doprinosa [...] relevantan za utvrđivanje da li oni jesu bili takva karika",⁷⁰¹⁵ ovo je pojašnjeno prethodnom konstatacijom da "[t]o znači da tužilac mora dokazati barem da je optuženi djelovao u cilju provođenja zločinačkog plana".⁷⁰¹⁶ U tom pogledu, Žalbena vijeće podsjeća da je za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a "dovoljno [...] da učesnik izvrši djela koja su na neki način usmjerena sprovođenju" zajedničkog plana ili nakane.⁷⁰¹⁷ Stoga, s obzirom na to da je Pretresno vijeće smatralo da je Praljkov doprinos prikrivanju zločina u Stupnom Dolu – time što je – "omogućio da se počiniooci tih zločina [u

⁷⁰¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 66-67, 625. V. Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 474 ("Žalbena vijeće podsjeća da neki učesnik u UZP-u ne mora da zna za svako počinjeno krivično djelo da bi snosio krivičnu odgovornost"); Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491.

⁷⁰¹² Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 468, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 220, 228, Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 707. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491 ("Dovoljno je da je on delio nameru za činjenje tih zločina i radio na ostvarenju zajedničkog cilja").

⁷⁰¹³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 70 (gdje se ubistva počinjena u opštinama Čapljina, Mostar, Stolac i Prozor izuzimaju iz ZZP-a). V. takođe gore, par. 824.

⁷⁰¹⁴ V. gore, par. 1918, 1921.

⁷⁰¹⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 1, par. 105, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 702 (gdje se poziva na Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 263).

⁷⁰¹⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 263.

⁷⁰¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378, 1653; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1445; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695 ("Dovoljno je da optuženi 'izvrši djela koja su na neki način usmjerena [ka] sprovođenju' UZP-a u smislu da pruži značajan doprinos počinjenju krivičnih djela obuhvaćenih UZP-om"). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 109 ("Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi da je on lično doprinio bilo kojem krivičnom djelu, nego da je dao značajan doprinos zajedničkom cilju i da je svako od krivičnih djela za koje je proglašen odgovornim činilo dio tog cilja"), 153.

Stupnom Dolu] ne gone"⁷⁰¹⁸ – bio usmjeren na ostvarivanje ZZP-a, Praljak ne pokazuje nikakvu grešku.

2053. Međutim, što se tiče zaključka Pretresnog vijeća da je Praljak omogućio zločine u Stupnom Dolu *nakon* što su oni bili počinjeni tako što je pokušao da ih prikrije, Žalbena vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo. U tom pogledu, Žalbena vijeće napominje da, prije događaja u Stupnom Dolu, u Prvostepenoj presudi nema nikakve diskusije ni konstatacije koji govore o tome da je ZZP obuhvatao plan da se prikriju zločini ili da je Praljak ranije bio umiješan u pokušaje da se prikriju zločini tokom UZP-a.⁷⁰¹⁹

2054. Žalbena vijeće takođe smatra da zaključak Pretresnog vijeća da je Praljak omogućio ubistva i uništavanje imovine u Stupnom Dolu nije bio zasnovan samo na njegovom prikrivanju zločina nego i na njegovom doprinosu planiranju i rukovođenju vojnim operacijama u opštini Vareš generalno.⁷⁰²⁰ Međutim, Žalbena vijeće napominje da Praljak nije učestvovao u donošenju odluke da se napadne Stupni Do,⁷⁰²¹ te da su svi dokazi o njegovom učestvovanju u planiranju i rukovođenju operacijama u Varešu nastali nakon napada na Stupni Do. Stoga se Žalbena vijeće, u ovim okolnostima, nije uvjerilo da je razumni presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Praljak doprinio počinjenju zločina u Stupnom Dolu ili ih omogućio. Ipak, u mjeri u kojoj je Pretresno vijeće konstatovalo da je Praljak bio obaviješten o ubistvima i uništavanju imovine u Stupnom Dolu, da je nastavio da vrši kontrolu nad oružanim snagama, te da je "omogućio da se počinioci tih zločina ne gone",⁷⁰²² Praljkovi argumenti se odbacuju. Stoga se Praljkove žalbene podosnove 45.2 i 45.3 odbacuju.

(iv) Praljkovo učešće u prikrivanju zločina počinjenih u Stupnom Dolu (Praljkova podosnova 45.4)

2055. Prilikom donošenja zaključka da je Praljak doprinio naporima HVO-a da prikrije svoju odgovornost za zločine u Stupnom Dolu, Pretresno vijeće je smatralo da je Praljak: (1) opstruirao pokušaje UNPROFOR-a da uđe u Stupni Do u periodu od 23. do 25. oktobra 1993. kako bi istražio zločine; (2) poslao pismo komandantu UNPROFOR-a 6. novembra 1993. objašnjavajući da će

⁷⁰¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 626.

⁷⁰¹⁹ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 372-384 (Žalbena vijeće je odbacilo argument Vlastimira Đorđevića da se njegova uloga u prikrivanju leševa nije mogla smatrati doprinosom udruženom zločinačkom poduhvatu budući da je to bilo učinjeno *ex post facto*. Prilikom odbacivanja ovog argumenta, Žalbena vijeće je smatralo, između ostalog, da je: (1) postojao plan za prikrivanje zločina prije nego što su se ti zločini desili; (2) da je postojao zajednički cilj članova UZP-a da se počine zločini i prikriju dokazi o njima; (3) da propust da se provede istraga o zločinima ukazuje na postojanje plana da se ubijanje prikrije; i (4) da se Đorđevićeva umiješanost u prikrivanje zločina dešavala istovremeno sa ili prije činjenja zločina o kojima je riječ.).

⁷⁰²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 597. V. gore, par. 2047.

⁷⁰²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 61.

HVO učiniti sve u svojoj moći da identifikuje izvršioce zločina u Stupnom Dolu, ali da je to teško; i (3) potpisao naređenje od 8. novembra 1993.⁷⁰²³ kojim je tražio izvještaje o istrazi HVO-a o tim događajima – istrazi za koju je Pretresno vijeće konstatovalo da je bila obmana na osnovu, između ostalog, svjedočenja svjedoka EA da je jedina svrha tih izvještaja bila da međunarodna zajednica povjeruje da HVO istražuje zločine u Stupnom Dolu.⁷⁰²⁴

a. Argumenti strana u postupku

2056. Praljak tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on opstruirao pristup UNPROFOR-a Stupnom Dolu "nelogičan" budući da on u relevantno vrijeme nije znao za događaje u Stupnom Dolu.⁷⁰²⁵ Praljak takođe tvrdi da je to što se Pretresno vijeće oslonilo na Praljkovu zapovijed od 23. oktobra 1993. kako bi zaključilo da je on nastojao da spriječi pristup UNPROFOR-a neodrživo.⁷⁰²⁶ On tvrdi da Pretresno vijeće nije ispravno ocijenilo dokaze budući da se dokazni predmeti P06066, P06067 i P06114 ne odnose na pristup Stupnom Dolu ni na UNPROFOR.⁷⁰²⁷ Praljak dalje tvrdi da nema dokaza o tome da zahtjev HVO-a za dostavljanje izvještaja kako bi se pokrenula istraga nije bio iskren ili da on nije imao stvarnu volju da pokrene istragu.⁷⁰²⁸ Praljak tvrdi da je Rajić "možda" napisao svoje izvještaje s ciljem prikrivanja svoje odgovornosti, ali da to ne znači da su on ili HVO nastojali da prikriju svoju odgovornost.⁷⁰²⁹ Praljak takođe tvrdi sljedeće: (1) da je o zločinima u Stupnom Dolu bio obaviješten 5. novembra 1993.;⁷⁰³⁰ (2) da nije imao razloga da smatra da istrage neće biti pravilno vođene;⁷⁰³¹ i (3) da nema dokaza da je on znao za daljnje provođenje istraga budući da je "napustio UZP" nekoliko dana nakon što je bio obaviješten o zločinima u Stupnom

⁷⁰²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 626. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 597, 621-623, 625.

⁷⁰²³ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće pogrešno uputilo na to da je Petković potpisao naređenje od 8. novembra 1993. u paragrafu 596 toma 4 Prvostepene presude, a da je u drugim dijelovima ispravno uputilo na to da je to naređenje potpisao Praljak. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 489, tom 4, par. 623, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00834.

⁷⁰²⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 480-484, 489, 492, tom 4, par. 596-597, 621-623.

⁷⁰²⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 507. V. Praljkova replika, par. 104. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 406 (zatvorena sjednica), 409 (22. mart 2017.).

⁷⁰²⁶ Žalbeni pretres, ŽT. 406 (zatvorena sjednica) (22. mart 2017.).

⁷⁰²⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 508, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 471, tom 4, par. 621, svjedok EA, T. 24500-24501 (zatvorena sjednica) (14. novembar 2007.). V. žalbeni pretres, ŽT. 406 (zatvorena sjednica) (22. mart 2017.). Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće prihvatilo tužiočevo tumačenje navedenih dokaza, a da ih pritom nije valjano ocijenilo. Praljkov žalbeni podnesak, par. 508, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, fusnota 1018. V. Praljkova replika, par. 105. Praljak takođe tvrdi da pripadnici lokalnog HVO-a jesu opstruirali pristup UNPROFOR-a Stupnom Dolu, ali da se to ne može pripisati njemu ni Glavnom stožeru, budući da "oni nisu poštovali zapovjedništvo [Glavnog stožera]". Praljkov žalbeni podnesak, par. 509, gdje se upućuje na dokazni predmeti P06144, str. 1, P06140, str. 4.

⁷⁰²⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 512. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 510-511.

⁷⁰²⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 512.

⁷⁰³⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 513, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00834. V. Praljkova replika, par. 104. Praljak takođe tvrdi da je sastanku 5. novembra 1993. prisustvovao kao zapovjednik Glavnog stožera, a ne kao član Vlade. Praljkov žalbeni podnesak, par. 513.

⁷⁰³¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 513.

Dolu.⁷⁰³² Praljak zaključuje da nema dokaza da je on prikrivao zločine u Stupnom Dolu ili da je imao bilo kakvu namjeru to da učini.⁷⁰³³

2057. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća bili razumni.⁷⁰³⁴ Ono tvrdi da su dokazi pokazali da je Praljak omogućio Rajićeve napore da spriječi pristup UNPROFOR-a Stupnom Dolu,⁷⁰³⁵ te da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Praljak znao da UNPROFOR traži pristup poslije navoda o zločinima, a ne da je znao za zločine u to vrijeme.⁷⁰³⁶ Konkretno, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) da je Rajić 24. oktobra 1993. poslao izvještaj Glavnom stožeru naslovljen na Praljka u kojem je tražio da se UNPROFOR upozori da se povuče;⁷⁰³⁷ i (2) da je Praljak uputio Petkovića da "učini sve" da prikrije činjenicu da su Rajićeve snage istjerale UNPROFOR iz Vareša.⁷⁰³⁸ Tužilaštvo tvrdi da Praljak zanemaruje detaljnu analizu Pretresnog vijeća kada tvrdi da nema dokaza o tome da koraci koji su preduzeti u cilju istrage nisu bili iskreni.⁷⁰³⁹ Ono tvrdi da se Pretresno vijeće ispravno oslonilo na dokaze svjedoka EA koji su potkrijepljeni drugim dokazima.⁷⁰⁴⁰ U vezi s istragama, tužilaštvo takođe tvrdi: (1) da Praljkova uloga u planiranju i rukovođenju operacijama u Varešu u oktobru 1993. i u sprečavanju pristupa UNPROFOR-a Stupnom dolu daje kontekst za zaključak da je on doprinio prikrivanju zločina u Stupnom Dolu;⁷⁰⁴¹ i (2) da Praljka njegov kraj članstva u UZP-u 9. novembra 1993. ne oslobađa od odgovornosti za prikrivanje zločina počinjenih u periodu od 23. oktobra 1993. do 8. novembra 1993.⁷⁰⁴²

⁷⁰³² Praljkov žalbeni podnesak, par. 514, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 497, 1228.

⁷⁰³³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 515.

⁷⁰³⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 249, 253. Tužilaštvo tvrdi da je Preresno vijeće imalo pravo da prihvati stav jedne strane u postupku, s obzirom na to da je taj stav bio potkrijepljen dokazima. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 252.

⁷⁰³⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 250. Tužilaštvo tvrdi da je Praljak: (1) dopustio Rajiću da i dalje komanduje u Varešu uprkos tome što je znao za zločine; (2) signalizirao da odobrava operacije u Varešu time što je izdao Praljkovu zapovijed od 23. oktobra 1993. i (3) sankcionisao, posredstvom Žarka Tole, upotrebu sile, ukoliko bude potrebna, od strane Rajića protiv UNPROFOR-a 24. oktobra 1993. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 250, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P06026, P06028, P06066, P06067 (povjerljivo). V. žalbeni pretres, ŽT. 456-462 (22. mart 2017.). Tužilaštvo tvrdi da je "nezamislivo" da bi Tole, Praljkov načelnik stožera, izdao naređenje za upotrebu sile protiv UNPROFOR-a (dokazni predmet P06066) bez Praljkovog odobrenja. Žalbeni pretres, ŽT. 454-460 (22. mart 2017.).

⁷⁰³⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 251, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 621. V. žalbeni pretres, ŽT. 457 (22. mart 2017.). Tužilaštvo tvrdi da je, u svakom slučaju, Praljak znao za te zločine od 23. oktobra 1993. naveče i da je Praljak priznao da je primio dokazni predmet P06026 u noći 23. oktobra 1993. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 246, 251; žalbeni pretres, ŽT. 457, 460 (22. mart 2017.), gdje se upućuje na dokazni predmet P06026, Slobodan Praljak, T. 41900 (24. juni 2009.).

⁷⁰³⁷ Žalbeni pretres, ŽT. 459 (22. mart 2017.), gdje se upućuje na dokazni predmet P06067. V. gore, fusnota 7035.

⁷⁰³⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 250, gdje se upućuje na dokazni predmeti P06068, P06073, str. 2, svjedok EA, T. 24572 (zatvorena sjednica) (14. novembar 2007.); žalbeni pretres, ŽT. 459-460 (22. mart 2017.).

⁷⁰³⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 253.

⁷⁰⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 254-255.

⁷⁰⁴¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 256.

⁷⁰⁴² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 257. Tužilaštvo takođe odgovara da Praljkovi argumenti u vezi s njegovim prisustvom na sastanku od 5. novembra 1993. nemaju nikakvog uticaja i da on zanemaruje to da su vođe HVO-a osigurale da istraga ne dovede ni do čega. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 257.

2058. Praljak tvrdi da je iz dokaznog predmeta P06073 – od 25. oktobra 1993. – saznao samo to da UN traži prebacivanje eksploziva, a ne da UNPROFOR traži pristup Stupnom Dolu.⁷⁰⁴³ On takođe tvrdi da se u dokaznim predmetima P06073 i P06068 ne pominje Stupni Do ni da je UNPROFOR tražio pristup Stupnom Dolu.⁷⁰⁴⁴ Praljak takođe tvrdi da je on "očigledno odobrio Petkovićeve akcije čiji cilj je bio da se ispravi situacija u vezi s UNPROFOR-om", upućujući na dokazni predmet P06063, naređenje od 24. oktobra 1993. da se UNPROFOR-u omogući nesmetan pristup i kretanje.⁷⁰⁴⁵

b. Analiza

i. Navodne greške u zaključku da je Praljak nastojao da UNPROFOR-u onemogući pristup Stupnom Dolu

2059. U vezi s Praljkovim doprinosom prikrivanju zločina u Stupnom Dolu, Pretresno vijeće je, u odjeljku u kojem se raspravlja o Praljkovom propustu da spriječi ili kazni zločine, podsjetilo da je HVO sprečavao UNPROFOR da uđe u Stupni Do u periodu od 23. do 25. oktobra 1993. i konstatovalo "da je Slobodan Praljak, iako je znao da UNPROFOR traži pristup u Stupni Do zbog navoda o zločinima, izdao naređenje da se pristup onemogući".⁷⁰⁴⁶ Pretresno vijeće se oslonilo na više dokaza koji pokazuju da je UNPROFOR-u bio onemogućen pristup Stupnom Dolu,⁷⁰⁴⁷ ali je na Praljkovu umiješanost uputilo samo tako što je navelo da je "da je Ivica Rajić, izvršavajući naređenje Slobodana Praljka raznim oficirima HVO-a u Kiseljaku i Vitezu od 23. oktobra 1993., naredio Brigadi "Bobovac" 25. oktobra 1993. da kontroliše ulazne i izlazne punktove u Varešu u svojim zonama odgovornosti".⁷⁰⁴⁸ Pretresno vijeće je uzelo u obzir: (1) dokazni predmet P06114 –

⁷⁰⁴³ Žalbeni pretres, ŽT. 408 (22. mart 2017.). Praljak takođe tvrdi da je dokazni predmet P06078, naređenje od 25. oktobra 1993. koje je Petković uputio Rajiću tražeći informacije o događajima u Stupnom Dolu, pokazuje da on nije znao za događaje u Stupnom Dolu ni za to da UNPROFOR traži pristup Stupnom Dolu. Žalbeni pretres, ŽT. 409 (22. mart 2017.).

⁷⁰⁴⁴ Žalbeni pretres, ŽT. 408-409 (22. mart 2017.).

⁷⁰⁴⁵ Žalbeni pretres, ŽT. 409 (22. mart 2017.). Praljak tvrdi da dokazni predmet P06063 pokazuje da "nema nikakve mogućnosti ovdje, da bilo Praljak bilo Petković ograniče kretanje UNPROFOR". Žalbeni pretres, ŽT. 409 (22. mart 2017.).

⁷⁰⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 621. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 470-475.

⁷⁰⁴⁷ V. Prvostepena presuda, tom 3, fusnote 1013-1021, tom 4, fusnote 1216-1219.

⁷⁰⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 621, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P06114 (povjerljivo), P06028. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 472. U svojoj diskusiji, Pretresno vijeće je napomenulo da je, poslije izvještaja koji je Rajić 24. oktobra 1993. naveče poslao Glavnom stožeru, u kojem kaže da će, ako se UNPROFOR ne povuče, njegove snage intervenisati, "Žarko Tole, načelnik Glavnog stožera [Rajiću...] odgovorio naređenjem da razmjesti protivoklopno naoružanje HVO-a oko vozila UNPROFOR-a i da upozori UNPROFOR" da će ih uništiti ako ugroze dejstva HVO-a protiv ABiH. Prvostepena presuda, tom 4, par. 621, gdje se upućuje na Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 214.1 (gdje se upućuje na dokazni predmet P06067 (povjerljivo)). V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 471, gdje se upućuje na Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 214. (gdje se upućuje na dokazne predmete P06067 (povjerljivo), P06066). Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je dokazni predmet P06067 izvještaj od 24. oktobra 1993. koji je Rajić uputio Glavnom stožeru i na ruke Praljku u kojem se navodi da je UNPROFOR lociran u Varešu razmjestio "oklopne transportere sa posadama [...] sa vjerovatnom namjerom da [...] onemogućće komuniciranje između [Brigade "Bobovac"] i osiguranja logističke potpore postrojbama u slučaju otpočinjanja napadnih borbenih

Rajićevo naređenje Brigadi "Bobovac" – koje je izdato na osnovu Praljkove zapovijedi od 23. oktobra 1993.;⁷⁰⁴⁹ i (2) svjedočenje svjedoka EA [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak].⁷⁰⁵⁰ Međutim, imajući na umu da se Pretresno vijeće oslonilo na Praljkovu zapovijed od 23. oktobra 1993. samo zbog njenog uticaja i načina na koji su je protumačile trupe HVO-a, te da je tu zapovijed smatralo nejasnom,⁷⁰⁵¹ Žalbeno vijeće konstatuje da dokazi na koje se pozvalo Pretresno vijeće ne idu u prilog zaključku da je Praljak znao da UNPROFOR traži pristup Stupnom Dolu i da je on sprečavao taj pristup. Ovi dokazi takođe razumno ne idu u prilog zaključku da je Praljak znao za navode u vezi sa zločinima u Stupnom Dolu prije sastanka kojem je prisustvovao 5. novembra 1993. Stoga Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo, budući da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao doći do zaključka Pretresnog vijeća na osnovu dokaza na koje se ono pozvalo.

ii. Navodne greške u zaključku da je Praljak namjeravao da prikrije zločine u Stupnom Dolu potpisivanjem naređenja od 8. novembra 1993.

2060. Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da se u zaključku da je Praljak doprinio naporima HVO-a da prikrije svoju odgovornost za zločine u Stupnom Dolu, Pretresno vijeće prvenstveno oslonilo na naređenje koje je Praljak potpisao 8. novembra 1993.⁷⁰⁵² Na osnovu ovog naređenja, koje je Praljak potpisao u ime Petkovića,⁷⁰⁵³ Rajić je podnio dva izvještaja koja su, prema riječima svjedoka EA, imala za svrhu samo to da međunarodna zajednica povjeruje u to da HVO istražuje zločine u Stupnom Dolu.⁷⁰⁵⁴ U tom pogledu, Žalbeno vijeće smatra da je Praljkov argument da je Rajić možda svoje izvještaje napisao kako bi prikrrio svoju odgovornost spekulativan i neuvjerljiv; naročito zato što [Redigovano, v. Dodatak C – Povjerljivi dodatak].⁷⁰⁵⁵ U vezi s Praljkovim argumentima o njegovom znanju o istragama, Žalbeno vijeće napominje da je Praljak, u vrijeme

djelovanja prema HVO Vareša od strane Armije BiH" i da treba upozoriti UNPROFOR da se povuče. Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao samo na osnovu ovog dokaznog predmeta izvesti zaključak da je UNPROFOR tražio pristup Stupnom Dolu kako bi istražio zločine. Pored toga, Pretresno vijeće se nije direktno pozvalo na dotične dokazne predmete nego na Pretresni podnesak tužilaštva kako bi zaključilo da je HVO sprečavao UNPROFOR da uđe u Stupni Do. Konkretno, Pretresno vijeće nije donijelo zaključak o tome da li je Praljak znao za Tolino naređenje Rajiću (dokazni predmet P06066) ili za Rajićev izvještaj (dokazni predmet P06067 (povjerljivo)). Prvostepena presuda, tom 3, par. 471, tom 4, par. 621.

⁷⁰⁴⁹ Dokazni predmet P06114, str. 1. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 472 i fusnota 1019, tom 4, par. 621 i fusnota 1219.

⁷⁰⁵⁰ Svjedok EA, T. 24609-24610 (zatvorena sjednica) (15. novembar 2007.). V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 472 i fusnota 1019, tom 4, par. 621 i fusnota 1219.

⁷⁰⁵¹ V. gore, par. 2043-2045, 2050.

⁷⁰⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 596-597, 623, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00834, Slobodan Praljak, T(f). 42211 (30. juni 2009.). Žalbeno vijeće napominje da se u naređenju od 8. novembra 1993. kaže "[ž]urno mi dostaviti sažeto izvješće za Stupni Do" i "[d]ostaviti imena dvojice za pokretanje izviđajnog postupka ". Dokazni predmet 4D00834.

⁷⁰⁵³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 489, tom 4, par. 596-597, 623, gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00834.

⁷⁰⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 489, tom 4, par. 596-597, 623, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmeti P06519, P06671.

kad je potpisao naređenje od 8. novembra 1993., znao za zločine počinjene u Stupnom Dolu,⁷⁰⁵⁶ da je poslao pismo UNPROFOR-u 6. novembra 1993. objašnjavajući da će HVO učiniti sve u svojoj moći da identifikuje izvršioce,⁷⁰⁵⁷ te da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Petković započeo s prikrivanjem tih zločina.⁷⁰⁵⁸

2061. Međutim, budući da nalazi Pretresnog vijeća ne govore izričito u prilog Praljkovom znanju da su te istrage predstavljale obmanu ili da im je namjera bila da dovedu u zabludu međunarodnu zajednicu,⁷⁰⁵⁹ te imajući u vidu da je Praljkovo članstvo u UZP-u okončano 9. novembra 1993., Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do zaključka – kao jedinog razumnog – da je Praljak namjeravao da prikrije zločine u Stupnom Dolu potpisivanjem naređenja od 8. novembra 1993. Prema tome, Pretresno vijeće je pogriješilo u zaključku da je Praljak doprinio naporima HVO-a da prikrije zločine počinjene u Stupnom Dolu.

iii. Zaključak

2062. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Praljak omogućio zločine počinjene u Stupnom Dolu 23. oktobra 1993.: (1) time što je doprinio njihovom prikrivanju; i (2) zato što je učestvovao u planiranju i rukovođenju operacijama u opštini Vareš. Dakle, Praljkova žalbena podosnova 45.4 se prihvata, a eventualni uticaj ove greške biće razmotren u odjeljku o odmjeravanju kazne dolje u tekstu.⁷⁰⁶⁰ Stoga nije neophodno razmatrati preostale Praljkove argumente u vezi s ovim pitanjem. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da Praljak nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on učestvovao u planiranju i rukovođenju operacijama u opštini Vareš u oktobru 1993. Prema tome, Praljkov doprinos ostvarivanju ZZP-a putem njegove uključenosti u opšte operacije u opštini Vareš se potvrđuje.⁷⁰⁶¹

(v) Zaključak

2063. U svjetlu gore navedenog, Praljkova žalbena osnova 45 se prihvata u onoj mjeri u kojoj se odnosi na njegov doprinos prikrivanju i omogućavanju zločina u Stupnom Dolu; preostali dio njegove žalbene osnove 45, kao i žalbena osnova 54, se odbacuju.

⁷⁰⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 489, tom 4, par. 596. V. gore, fusnota 6996. V. takođe gore, par. 2031-2036.

⁷⁰⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 595.

⁷⁰⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 622, gdje se upućuje na dokazni predmet P06481.

⁷⁰⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 3, par. 480, 484, tom 4, par. 769-777.

⁷⁰⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 480-498, tom 4, par. 596-597. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 769-777.

⁷⁰⁶⁰ V. dolje, par. 3362.

⁷⁰⁶¹ V. gore, par. 820.

(e) Zatvor u Dretelju i Zatvor u Gabeli (Praljkova osnova 46)

2064. Pretresno vijeće je konstatovalo da Praljak, najkasnije od septembra 1993., "nije mogao da ne zna" da su uslovi zatočenja u zatvoru u Gabeli bili "dovoljno problematični da izazovu reakciju međunarodne zajednice i direktnu intervenciju Franje Tuđmana".⁷⁰⁶² Vijeće je dalje konstatovalo da je Praljak "znao barem da" su uslovi u zatvoru u Dretelju bili loši.⁷⁰⁶³ Prilikom donošenja ovih zaključaka Pretresno vijeće se oslonilo na činjenicu da je i sam Praljak priznao, u intervjuu koji je dao jednom hrvatskom listu 1997. godine, da je, kada se pridružio komandi Glavnog stožera HVO-a, znao da postoje zatočenički centri HVO-a i da uslovi zatočenja u tim zatočeničkim centrima nisu bili u skladu s međunarodnim standardima.⁷⁰⁶⁴ Pretresno vijeće se takođe oslonilo na činjenicu da je Praljak 19. septembra 1993. proslijedio Bobanovo naređenje od 15. septembra 1993., upućeno "svim komponentama oružanih snaga HZ HB [...] da se u zatvorima i zatočeničkim centrima HVO-a moraju poštivati Ženevske konvencije" i da se MKCK-u mora dozvoliti pristup u centre za ratne zarobljenike.⁷⁰⁶⁵

2065. Konkretno u vezi sa zatvorom u Gabeli, Pretresno vijeće je uputilo na intervju s Praljkom u nedatiranom dokumentarnom filmu "Smrt Jugoslavije" u kojem je on, u kontekstu opšteg razgovora o zatočeničkim centrima, izjavio da je lično izdao naređenja za reorganizaciju zatvora u Gabeli kako bi zatočenici dobili vodu, hranu, madrace i kako bi mogli da se kupaju.⁷⁰⁶⁶ Pretresno vijeće se takođe oslonilo na dokaze u vezi s Praljkovom umiješanošću u zatvor u Gabeli, počevši od početka septembra 1993., uključujući to da je on odobravao pristup novinarima za posjete zatvoru, kasnije objavljivanje fotografija izgladnjelih zatočenika iz zatvora u Gabeli koje su izazvale međunarodnu osudu, te Tuđmanovo otvoreno pismo Bobanu u vezi s primjenom međunarodnog prava i Ženevskih konvencija u logorima.⁷⁰⁶⁷ Pretresno vijeće je napomenulo da su ti događaji doveli do Bobanovog naređenja od 15. septembra 1993.⁷⁰⁶⁸ U vezi sa zatvorom u Dretelju, Pretresno vijeće je svoje zaključke o Praljkovoj odgovornosti za tamošnje uslove potkrijepilo činjenicom da je on 24. septembra 1993. rekao PMEZ-u da mu je poznato da je taj zatvor "loša stvar".⁷⁰⁶⁹ Pretresno vijeće

⁷⁰⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 609.

⁷⁰⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 614.

⁷⁰⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 599, gdje se upućuje na dokazni predmet P08765, str. 9 (gdje je Praljak izjavio da "logori svakako nisu nešto što nam služi na čast" i da "[u]vjeti u tim logorima nisu bili onakvi kako to propisuje međunarodna zajednica, ali mislim da ubojstava, osim jednoga, nije bilo.").

⁷⁰⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 600, gdje se upućuje na dokazne predmete 3D00915, str. 3-5, P05188.

⁷⁰⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 602, gdje se upućuje na dokazni predmet P09470 (gdje se Praljak takođe prisjeća da je Stojić obećao da će, kada je riječ o Heliodromu, učiniti sve kako bi se "izbjegle sve ružne stvari", ali da je uprkos Stojićevom obećanju "bilo jasno da će biti ružnih stvari"), Slobodan Praljak, T(f). 44337 (3. septembar 2009.).

⁷⁰⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 603-608, 611, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P09507 (povjerljivo), Slobodan Praljak, T(f). 40917-40919 (28. maj 2009.), T(f). 44327-44333 (3. septembar 2009.).

⁷⁰⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 607-608.

⁷⁰⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 613, gdje se upućuje na dokazni predmet P05356 (povjerljivo), str. 3.

se takođe oslonilo na Praljково svjedočenje da je on u septembru 1993. zatražio da se u zatvor u Dretelju pošalju madraci kada je pročitao da zatočenici spavaju na podu.⁷⁰⁷⁰

2066. Nakon što je utvrdilo Praljково znanje o uslovima zatočenja u zatvoru u Gabeli i zatvoru u Dretelju, Pretresno vijeće je zaključilo da njegovi postupci, odnosno omogućavanje pristupa zatvoru u Gabeli za novinare i činjenica da je on proslijedio Bobanovo naređenje od 15. septembra 1993., nisu predstavljali "značajnije napore" da se poboljšaju loši uslovi u tim zatvorima, budući da su oni i dalje postojali.⁷⁰⁷¹ Vijeće je takođe zaključilo da činjenica da je on nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u znajući za te loše uslove pokazuje da je on prihvatao ove zločine.⁷⁰⁷² U tom pogledu, Pretresno vijeće je uputilo na Praljково sopstveno svjedočenje da nije učinio ništa da provede Bobanovo naređenje zato što je njegovo provođenje potpadalo pod nadležnost drugih organa i zato što nije imao načina da djeluje.⁷⁰⁷³

(i) Argumenti strana u postupku

2067. Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključilo da on nije uložio nikakav stvaran napor da poboljša uslove zatočenja.⁷⁰⁷⁴ Praljak tvrdi da je preduzeo više koraka da poboljša uslove zatočenja, budući da je: (1) odobrio pristup zatvoru u Gabeli i zatvoru u Dretelju, ali da ta naređenja nisu uvijek bila poštovana;⁷⁰⁷⁵ (2) naredio da se madraci pošalju u zatvor u Dretelju;⁷⁰⁷⁶ (3) naredio da se zatvor u Gabeli reorganizuje u skladu sa zakonima ratovanja;⁷⁰⁷⁷ (4) proslijedio naređenja kojima se zahtijeva da se poštuju Ženevske konvencije;⁷⁰⁷⁸ i (5) organizovao najmanje jednu konferenciju o međunarodnom humanitarnom pravu i distribuirao brošure HVO-u.⁷⁰⁷⁹

2068. Praljak dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije pokušalo da utvrdi da li je on imao pravnu obavezu da djeluje, te naglašava da se "krivična odgovornost može utvrditi samo ako nečinjenje predstavlja [hotimičan] propust da se izvrši takva obaveza".⁷⁰⁸⁰ Praljak takođe tvrdi da *mens rea* koju mu je pripisalo Pretresno vijeće nije dovoljna za osuđujuću presudu na osnovu prve kategorije

⁷⁰⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 613, gdje se upućuje na Slobodana Praljaka, T(f). 40920 (28. maj 2009.).

⁷⁰⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 611, 614.

⁷⁰⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 611, 614.

⁷⁰⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 606, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 44330 (3. septembar 2009.).

⁷⁰⁷⁴ Praljkov žalbeni podnesak, par. 517. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 394 (22. mart 2017.).

⁷⁰⁷⁵ Praljkov žalbeni podnesak, par. 516, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 603, 611-612.

⁷⁰⁷⁶ Praljkov žalbeni podnesak, par. 516.

⁷⁰⁷⁷ Praljkov žalbeni podnesak, par. 516, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 602.

⁷⁰⁷⁸ Praljkov žalbeni podnesak, par. 516, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 607-608.

⁷⁰⁷⁹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 516, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 498.

⁷⁰⁸⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 518-519, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, par. 175, Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 663, Drugostepenu presudu u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 334.

UZP-a.⁷⁰⁸¹ On tvrdi da Pretresno vijeće nije moglo konstatovati da je on imao traženu *mens rea* za zločine u zatočeničkim centrima budući da je moglo zaključiti samo da on "nije mogao da ne zna" za uslove u zatvoru u Gabeli i zatvoru u Dretelju i da je stoga prihvatio te zločine.⁷⁰⁸² Praljak tvrdi da riječi "loši" i "problematični" ne ukazuju na to da su bili počinjeni zločini i da Pretresno vijeće, budući da je propustilo da utvrdi da li je on bio svjestan tih zločina, nije utvrdilo njegovu namjeru.⁷⁰⁸³

2069. U vezi s Praljkovom tvrdnjom da je pokušao da poboljša uslove zatočenja i primijeni Ženevske konvencije, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće pažljivo analiziralo i odbacilo ove argumente.⁷⁰⁸⁴ Tužilaštvo dalje odgovara da je Praljak posjedovao zajedničku namjeru koja je uključivala namjeru da se u zatočeničkim centrima počine zločini, u okviru sprovođenja ZZP-a.⁷⁰⁸⁵ Ono tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Praljak "'prihvatao' zločine u vezi sa zatočenjima" što potvrđuje nalaze Pretresnog vijeća u vezi s njegovom zajedničkom namjerom.⁷⁰⁸⁶

2070. Tužilaštvo takođe odgovara da je Praljak izašao iz okvira svoje Najave žalbe u svom argumentu u vezi s njegovim propustima kao doprinosima ZZP-u.⁷⁰⁸⁷ Ono tvrdi da je Praljak ispravno osuđen za zločine prve kategorije UZP-a počinjene u zatočeničkim centrima, uključujući zatvor u Gabeli i zatvor u Dretelju,⁷⁰⁸⁸ te da to nije bilo zasnovano samo na njegovim propustima nego i na njegovom "aktivnom" značajnom doprinosu ZZP-u.⁷⁰⁸⁹ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Praljak imao kontrolu nad pripadnicima HVO-a raspoređenim u zatočeničkim centrima,⁷⁰⁹⁰ što pokazuje činjenica da je on izdavao naređenja u vezi sa zatvorom u Gabeli i zatvorom u Dretelju.⁷⁰⁹¹ Ono tvrdi da "Praljak nije samo propustio da poboljša uslove u zatočeničkim centrima" nego je koristio

⁷⁰⁸¹ Praljkov žalbeni podnesak, par. 520, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 609, 611, 614.

⁷⁰⁸² Praljkov žalbeni podnesak, par. 520-521, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 609, 611, 614.

⁷⁰⁸³ Praljkov žalbeni podnesak, par. 520. V. Praljkov žalbeni podnesak, par. 521. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 411 (22. mart 2017.).

⁷⁰⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 267, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 602-606. Tužilaštvo tvrdi da Praljak nije uložio nikakav ozbiljan napor da poboljša uslove zatočenja. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 269, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 604, 606-611, 613-614. V. žalbeni pretres, ŽT. 470 (22. mart 2017.).

⁷⁰⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 270, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41, 43-45, 48, 57, 64-68, 1219-1221.

⁷⁰⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 270, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 609, 611, 614. V. žalbeni pretres, ŽT. 462-470 (22. mart 2017.).

⁷⁰⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 263.

⁷⁰⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 261.

⁷⁰⁸⁹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 264-265, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 628, 1232, 1342.

⁷⁰⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 266, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 15-36, 163-192, tom 4, par. 397, 484, 495-496, 502, 506, 624-626.

⁷⁰⁹¹ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 266. Tužilaštvo naglašava da je Praljak naredio da zatvor Gabela bude "propisno organiziran", da nekoliko novinara dobije pristup zatvoru u Gabeli i zatvoru u Dretelju, da se zatvor u Dretelju pretvori u vojni zatvor za HVO i da je, takođe, proslijedio Bobanovo naređenje od 15. septembra 1993. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 266.

svoje resurse za održavanje zatočeničkih centara, što je bilo ključno za sistem deportacije.⁷⁰⁹² Tužilaštvo takođe tvrdi da, čak i da Pretresno vijeće jeste zasnovalo svoj zaključak samo na Praljkovim propustima, to ne bi predstavljalo pravnu grešku budući da je Praljak imao dužnost da spriječi i kazni zločine svojih podređenih, kao i da zaštiti ljude koji su bili pod kontrolom njegovih podređenih.⁷⁰⁹³ Prema riječima tužilaštva, Praljak je bio u poziciji da ispuni ove dužnosti budući da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on imao "široka ovlaštenja" nad HVO-om, uključujući disciplinu, koja su se protezala i na zatočeničke centre.⁷⁰⁹⁴

2071. Praljak replicira da nije utvrđena veza između njegovog doprinosa i događaja u zatočeničkim centrima i da Pretresno vijeće nije pravilno utvrdilo da je on imao bilo kakva saznanja o tome da su zločini počinjeni u zatočeničkim centrima bili dio ZZP-a.⁷⁰⁹⁵ On dalje tvrdi da je argument u vezi s "propustima" blisko povezan s njegovom *mens rea* budući da je Pretresno vijeće izvelo zaključke o njegovoj namjeri na osnovu tih propusta.⁷⁰⁹⁶

(ii) Analiza

2072. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo iste radnje koje je Praljak preduzeo, a za koje on sada tvrdi da predstavljaju dokaze o njegovim nastojanjima da poboljša uslove u zatočeničkim centrima,⁷⁰⁹⁷ ali da je zaključilo da on nije uložio nikakav stvaran napor da poboljša te uslove.⁷⁰⁹⁸ Konkretno, Pretresno vijeće je primijetilo da su, u zatvoru u Gabeli, ti uslovi i dalje postojali.⁷⁰⁹⁹

2073. Iako Praljak tvrdi da je Pretresno vijeće priznalo da njegova naređenja o odobrenju pristupa novinara zatočeničkim centrima "nisu uvijek bila poštovana",⁷¹⁰⁰ on se oslanja na nalaz Pretresnog

⁷⁰⁹² Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 266. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da su članovi UZP-a implementirali sistem za deportaciju muslimanskog stanovništva, između ostalog, putem zatočenja u teškim uslovima i korištenja zatočenika na linijama fronta. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 262, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 64, 66, 999.

⁷⁰⁹³ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 268, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 663, Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 150.

⁷⁰⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 269, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 495-496, Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 154. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Glavni stožer bio odgovoran za provođenje Bobanovog naređenja od 15. septembra 1993. Odgovor tužilaštva na Praljkovu žalbu, par. 268, gdje se upućuje na dokazni predmet P05104, par. 3, 7.

⁷⁰⁹⁵ Praljkova replika, par. 107, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 631. V. Praljkova replika, par. 110, gdje se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 228, Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 365.

⁷⁰⁹⁶ Praljkova replika, par. 109, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 611, 614.

⁷⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 600, 602-603, 607-609, 612-613. Pretresno vijeće je takođe smatralo da, iako je Praljak organizovao najmanje jedno predavanje o međunarodnom humanitarnom pravu i distribuirao brošure, ono ne može zaključiti da je postojala ikakva institucionalizirana obuka HVO-a na tu temu. Prvostepena presuda, tom 4, par. 498.

⁷⁰⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 611, 614.

⁷⁰⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 610-611.

⁷¹⁰⁰ Praljkov žalbeni podnesak, par. 516.

vijeća u vezi s jednim takvim odobrenjem. Konkretno, Pretresno vijeće je podsjetilo da jednog hrvatskog novinara lista "Globus", nakon što mu je Praljak odobrio da posjeti Zatvor u Gabeli, stražari nisu pustili unutra.⁷¹⁰¹ On je na kraju dobio pristup, nakon što se vratio u Glavni stožer i dobio propusnicu od Žarka Tole, načelnika Glavnog stožera.⁷¹⁰² Stoga činjenica da jedno od Praljkovih dvaju naređenja, kojim je odobren pristup jednom novinaru, nije bilo smjesta izvršeno ne umanjuje njegovu ulogu ili sposobnost da uloži veće napore za poboljšanje uslova zatočenja, naročito s obzirom na to da je on bio zapovjednik Glavnog stožera u to vrijeme i da je, prema vlastitom priznanju, mogao izdavati naređenja za reorganizaciju Zatvora u Gabeli i obezbjeđivanje hrane, vode i madraca za njegove zatočenike.⁷¹⁰³ Žalbena vijeće stoga smatra da Praljak samo ponavlja zaključke Pretresnog vijeća o njegovim postupcima, a da pritom ne pokazuje kako je ono pogriješilo u zaključku da on nije uložio nikakav stvaran napor da poboljša uslove zatočenja. Zapravo, kako je već napomenuto, u pogledu njegovog nečinjenja, Pretresno vijeće se takođe oslonilo na Praljkovo sopstveno svjedočenje da nije učinio ništa da provede Bobanovo naređenje od 15. septembra 1993. kada je konstatovalo da on nije uložio nikakav stvaran napor da poboljša uslove zatočenja.⁷¹⁰⁴ Budući da Praljak samo nudi vlastito tumačenje dokaza i svojih postupaka, njegov argument se odbacuje.

2074. U vezi s Praljkovim argumentom da njegovo znanje o zločinima počinjenim u zatočeničkim centrima nije bilo pravilno utvrđeno, Žalbena vijeće podsjeća na zaključke Pretresnog vijeća da Praljak "nije mogao da ne zna" i da je "znao barem" da su uslovi zatočenja u zatvoru u Gabeli i u zatvoru u Dretelju bili problematični, loši i bijedni.⁷¹⁰⁵ Konkretno, Praljak ne osporava ove zaključke ni to da su zločini bili počinjeni, ali tvrdi da ti zaključci ne pokazuju da je on znao za bilo koji počinjeni zločin ili da je za te zločine utvrđeno da su bili dio ZZP-a. Iako je Pretresno vijeće moglo biti eksplicitnije u pogledu konkretnih zločina u svojoj analizi, to ne pokazuje grešku,⁷¹⁰⁶ a Žalbena vijeće se nije uvjerilo u Praljkovu tvrdnju da njegovo znanje o zločinima nije u dovoljnoj mjeri utvrđeno.

2075. U vezi s Praljkovim prvim argumentom, odnosno tvrdnjom da zaključci Pretresnog vijeća ne pokazuju njegovo znanje o zločinima, Žalbena vijeće napominje da, u odjeljku Prvostepene

⁷¹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 603. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je to bilo Praljkovo drugo odobrenje budući da je ranije odobrio isti pristup televizijskoj ekipi ZDF-a, što je valjano provedeno. Upravo je snimak ZDF-a "izazvao pravi skandal" i doveo do toga da su i "drugi predstavnici međunarodne zajednice" tražili pristup zatočeničkim centrima na teritoriji HR-HB. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 603-604.

⁷¹⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 603.

⁷¹⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 602, gdje se upućuje na dokazni predmet P09470, str. 2.

⁷¹⁰⁴ V. gore, par. 2066.

⁷¹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 609, 611, 614. V. gore, par. 2064.

presude u kojem se razmatra njegova odgovornost za zatočeničke centre, Pretresno vijeće nije izričito navelo konkretne zločine za koje je utvrdilo da ih je Praljak bio svjestan.⁷¹⁰⁷ Međutim, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze da je Praljak: (1) znao da uslovi zatočenja "nisu bili u skladu s međunarodnim normama";⁷¹⁰⁸ (2) izjavio da je izdao naređenja da se zatvor u Gabeli reorganizuje kako bi se omogućilo "da se zatočenicima dijele voda i hrana, da im se daju madraci i omogući im se kupanje, u skladu s ratnim pravom";⁷¹⁰⁹ (3) znao da su uslovi zatočenja bili "dovoljno loši da bi izazvali snažnu reakciju međunarodne zajednice i direktnu intervenciju Franje Tuđmana";⁷¹¹⁰ (4) znao za Bobanovo naređenje od 15. septembra 1993. kojim se zahtijeva da snage HVO-a poštuju međunarodno humanitarno pravo u zatočeničkim centrima;⁷¹¹¹ i (5) rekao PMEZ-u 24. septembra 1993. da mu je poznato da je zatvor Zatvor u Dretelju "loša stvar".⁷¹¹²

2076. Pored toga, Pretresno vijeće je imalo u vidu Praljkovo sopstveno svjedočenje da je u septembru 1993., nakon što je odobrio "Globusovom" novinaru posjetu zatvoru u Gabeli, vidio fotografije mršavih zatočenika zatvora u Gabeli koji su znatno izgubili na težini i koje su objavljene u medijima; međutim, on je u svom svjedočenju rekao da ovu situaciju nije smatrao "dramatičnom".⁷¹¹³ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je Praljak tokom svog svjedočenja priznao da je snimak ekipe ZDF-a "izazvao pravi skandal", tako da je Tuđman morao poslati Matu Granića u BiH da organizuje sastanke u vezi s tom situacijom.⁷¹¹⁴ Čitajući Prvostepenu presudu kao cjelinu,⁷¹¹⁵ Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće – zaključivši da je Praljak znao za loše uslove zatočenja, uključujući konkretno: (1) nedostatak hrane i vode, kao što je objavljeno uznemirujućim slikama u medijima; (2) najmanje jedno ubistvo, kako je priznao Praljak u naknadnom intervjuu; i (3) to da su uslovi zatočenja u logorima u načelu kršili međunarodno

⁷¹⁰⁶ Žalbeno vijeće smatra da član UZP-a ne mora znati za konkretne incidente ili zločin, ili imati namjeru za njih, sve dok dijeli namjeru da se počine zločini prve kategorije UZP-a. Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 917; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 474.

⁷¹⁰⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 599-614.

⁷¹⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 599. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 600, 606-607, 609. V. takođe gore, par. 2064 i fusnota 7064. Žalbeno vijeće napominje da Praljak ne osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na njegov intervju iz 1997., kao ni to što je konstatovalo da je on znao, kada je preuzeo komandovanje Glavnim stožerom HVO-a, da uslovi zatočenja nisu u skladu s međunarodnim standardima. Žalbeno vijeće takođe napominje da je Praljak, iako Pretresno vijeće to nije konkretno pomenulo u svom zaključku, tokom istog intervjua takođe potvrdio najmanje jedno ubistvo u zatočeničkim centrima. V. gore, par. 2064 i fusnota 7064.

⁷¹⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 602.

⁷¹¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 611. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 609.

⁷¹¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 600, 607-608.

⁷¹¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 613, gdje se upućuje na dokazni predmet P05356 (povjerljivo), str. 3.

⁷¹¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 603, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 40919 (28. maj 2009.).

⁷¹¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 604, gdje se upućuje na Slobodana Praljka, T(f). 443327-44333 (3. septembar 2009.), Peter Galbraith, T(f). 6537-6540 (13. septembar 2006.) (gdje je u svom svjedočenju izjavio da to što je Praljak odobrio ekipi ZDF-a da uđe u zatvor u Gabeli 1. septembra 1993. nije bilo iznenađenje s obzirom na ogroman pritisak koji su na Tuđmana, Granića i Šuška vršili Galbraith i drugi članovi međunarodne zajednice da predstavnicima međunarodne zajednice omoguće pristup zatočeničkim centrima).

⁷¹¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 379.

humanitarno pravo u tolikoj mjeri da su na kraju iziskivali intervenciju međunarodne zajednice i Tuđmana – konstatovalo da je Praljak znao za zločine počinjene u zatvoru u Dretelju i zatvoru u Gabeli.

2077. U vezi s Praljkovim znanjem da su zločini počinjeni u zatočeničkim centrima činili dio ZZP-a, Žalbena vijeće prvo napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su zatočenički centri bili sastavni dio sistema koji su uspostavili članovi UZP-a radi ostvarivanja ZZP-a.⁷¹¹⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da su zatočenički centri bili sastavni dio cijelog sistema za deportaciju muslimanskog stanovništva iz HR HB koji su uspostavili članovi UZP-a i koji se sastojao, između ostalog, od smještanja civila u zatočeničke centre i zlostavljanja i loših uslova zatočenja.⁷¹¹⁷ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Praljak: (1) bio jedan od najvažnijih članova UZP-a;⁷¹¹⁸ (2) imao "efektivnu kontrolu" i komandna ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom;⁷¹¹⁹ i (3) dijelio namjeru za ZZP s drugim članovima UZP-a.⁷¹²⁰ U svjetlu ovih zaključaka, Praljak nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on "znao da se [zločini koje su počinili HVO i Vojna policija, uključujući zločine počinjene u zatvorima u Gabeli i Dretelju] čine isključivo nad Muslimanima, kako bi ih se prisililo da odu s teritorije Herceg-Bosne".⁷¹²¹ Time što samo tvrdi da njegovo zanje nije utvrđeno, Praljak ne potkrepljuje svoj argument, koji se stoga odbacuje.

2078. Pored toga, Žalbena vijeće podsjeća da "tražena *mens rea* za odgovornost prema prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata podrazumeva da optuženi s ostalim učesnicima deli nameru da se izvrše zločini koji čine deo zajedničkog plana".⁷¹²² Žalbena vijeće takođe podsjeća da se zaključak o traženoj *mens rea* može izvesti na osnovu toga što je neka osoba bila upoznata sa zajedničkim planom povezanim s počinjenjem zločina, a nastavila je da u njemu učestvuje, ako je to jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza.⁷¹²³ U tom pogledu, Žalbena vijeće podsjeća da je Praljak: (1) znao za ZZP koji je obuhvatao zločine povezane sa zatočeničkim centrima;⁷¹²⁴ (2) znao barem od septembra 1993. da su u zatvoru u Dretelju i zatvoru u Gabeli bili

⁷¹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 64, 66. V. takođe gore, par. 817-818, 952, 958.

⁷¹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 64, 66. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 69-73 (gdje se navode zločini koji nisu potpadali pod ZZP-a zbog toga što nisu bili sistematskog ili rasprostranjenog karaktera ili im je nedostajala zajednička namjera svih žalilaca).

⁷¹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁷¹¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 482, 506, 624. V. gore, par. 1853-1870.

⁷¹²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 627. V. gore, par. 1921.

⁷¹²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 628.

⁷¹²² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1652, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 512, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 202, 204, 697, Drugostepenu presudu u predmetu *Brdanin*, par. 428-429, Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 120.

⁷¹²³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1652, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 512, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 202, 204, 697, Drugostepenu presudu u predmetu *Brdanin*, par. 428-429, Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 120.

⁷¹²⁴ V. gore, par. 1918, 1940, 2077.

počinjeni zločini u okviru ostvarivanja ZZP-a;⁷¹²⁵ (3) nastavio da obavlja svoje funkcije, prihvatajući tako zločine počinjene u zatvoru u Dretelju i zatvoru u Gabeli;⁷¹²⁶ i (4) kontinuirano doprinio provođenju ZZP-a od januara 1993. do novembra 1993.⁷¹²⁷ Stoga Praljak ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao traženu *mens rea*.

2079. U vezi s Praljkovim argumentom koji se odnosi na "propuste", Žalbeno vijeće ima u vidu da tužilaštvo osporava dopustivost ovog argumenta. Iako pitanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo u pogledu svog razmatranja Praljkovog propusta da djeluje kako bi se poboljšali uslovi zatočenja jeste relevantno za njegov doprinos zločinima, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključak o Praljkovoj namjeri izvelo i iz njegovog propusta da djeluje, među ostalim faktorima.⁷¹²⁸ U svojoj Najavi žalbe, Praljak navodi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava time što ga je osudilo za relevantne zločine "a da nije utvrdilo da je on imao traženu namjeru" u vezi s njegovom žalbenom osnovom 46.⁷¹²⁹ Stoga se Žalbeno vijeće nije uvjerilo da je Praljak izašao iz okvira svoje Najave žalbe. Pored toga, tužilaštvu neće biti nanesena nikakva šteta razmatranjem merituma Praljkovog argumenta, budući da je ono odgovorilo na ovaj argument i da je stvar u potpunosti raspravljena u podnescima.⁷¹³⁰

2080. Žalbeno vijeće napominje, u vezi s Praljkovim argumentom o njegovoj zakonskoj obavezi da djeluje, da je on imao komandna ovlaštenja i "efektivnu kontrolu" nad vojnicima HVO-a, kao i nad pripadnicima Vojne policije, koji su bili raspoređeni u zatvoru u Dretelju i zatvoru u Gabeli.⁷¹³¹ Konkretno, Žalbeno vijeće podsjeća da, "kada se učešće optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu utvrđuje putem njegovog nečinjenja, nije neophodno postojanje zakonske obaveze da se djeluje koja proističe iz odredbi krivičnog zakona".⁷¹³² Priroda obaveze optuženog je, zapravo, pitanje dokazivanja i nije odlučujuća za utvrđivanje odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat.⁷¹³³ Praljkov argument se odbacuje u onoj mjeri u kojoj se odnosi na njegov doprinos.

⁷¹²⁵ V. gore, par. 2077. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 609-611, 612-614.

⁷¹²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 611, 614.

⁷¹²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1230.

⁷¹²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625-627.

⁷¹²⁹ Praljkova najava žalbe, par. 265.

⁷¹³⁰ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 489; Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 352-354. Žalbeno vijeće podsjeća da nije neophodno da se u najavi žalbe detaljno navode argumenti koje strane u postupku namjeravaju koristiti u prilog žalbenim osnovama, nego da je svrha navođenja svih žalbenih osnova da respondent usmjeri pažnju na argumente koji će kasnije biti razrađeni u žalbenom podnesku. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 500, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 246.

⁷¹³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 482, 490, 506, 608, 624, 626. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 619-623.

⁷¹³² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110 (kurziv dodat). V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 111.

⁷¹³³ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110 s referencama koje se tamo navode.

2081. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo da je Praljak, budući da je nastavio da obavlja svoje funkcije ne ulažući nikakav stvaran napor da poboljša uslove zatočenja, prihvatio zločine počinjene zatvoru u Dretelju i zatvoru u Gabeli.⁷¹³⁴ Shodno tome, u svojim konstatacijama o Praljkovoj odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće je po više osnova zaključilo da je on namjeravao da nad muslimanskim stanovništvom budu počinjeni zločini, uključujući njegov propust da uloži ikakav ozbiljan napor da spriječi HVO i Vojnu policiju da čine zločine.⁷¹³⁵ Stoga je Praljkov propust da djeluje u tom pogledu takođe bio razmotren prilikom utvrđivanja njegove *mens rea*. U tim okolnostima, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije bilo dužno da dodatno utvrdi da je Praljak imao pravo ili obavezu da spriječi ili kazni zločine, budući da on nije osuđen kao nadređeni po članu 7(3) Statuta.⁷¹³⁶ Za potrebe utvrđivanja obilježja *mens rea* počinjenja putem učestvovanja u UZP-u na osnovu člana 7(1) Statuta, u okviru diskrecionog ovlaštenja Pretresnog vijeća bilo je da razmotri, među ostalim faktorima, to da li je Praljak koristio svoja komandna ovlaštenja da preduzme mjere kojima se moglo spriječiti ili kazniti počinjenje zločina.⁷¹³⁷ Stoga, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u tom pogledu. Praljkov argument se odbacuje u onoj mjeri u kojoj se odnosi na njegovu *mens rea*.

2082. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Praljak nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju njegove odgovornosti za zločine počinjene u zatvoru u Dretelju i zatvoru u Gabeli. Praljkova žalbena osnova 46 se stoga odbacuje.

7. Zaključak

2083. Na osnovu odjeljaka gore u tekstu u kojima se razmatraju Praljkovi prigovori na zaključke o njegovom doprinosu UZP-u i *mens rea*, Žalbeno vijeće zaključuje da on nije pokazao nijednu grešku koja ima uticaj na sljedeće konstatacije Pretresnog vijeća: (1) da se više osoba, uključujući Praljka, međusobno konsultovalo kako bi se osmislio i proveo ZZP; (2) da je Praljak kontinuirano doprinio UZP-u u periodu od januara 1993. do 9. novembra 1993.; (3) da je Praljkov doprinos, koji je uključivao korištenje HVO-a i Vojne policije za počinjenje zločina, bio značajan i da je ostvarivao ZZP; (4) da je Praljak sa drugim članovima UZP-a dijelio namjeru da se protjera muslimansko stanovništvo sa teritorije Herceg-Bosne; (5) da je Praljak dijelio namjeru da se izvrše zločini koji su činili dio ZZP-a; i (6) da je Praljak namjeravao da diskriminiše Muslimane kako bi

⁷¹³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 611, 614.

⁷¹³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 625-627.

⁷¹³⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1045. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1368-1369.

⁷¹³⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1045.

se omogućilo njihovo protjerivanje s teritorije Herceg-Bosne.⁷¹³⁸ Stoga, Žalbeno vijeće potvrđuje većinu Praljkovih osuđujućih presuda na osnovu prve kategorije UZP-a za više zločina koji su činili dio ZZP-a i koji su počinjeni prije nego što je okončano njegovo članstvo u UZP-u 9. novembra 1993.

2084. Pored toga, Žalbeno vijeće podsjeća da je: (1) konstatovalo da se Praljak ne može smatrati odgovornim za zločine koji su se desili prije 15. novembra 1993., uključujući određene incidente snajperskog djelovanja i uništavanja džamija u opštini Mostar;⁷¹³⁹ i (2) poništilo zaključke koji se odnose na Praljkov doprinos prikrivanju i omogućavanju zločina počinjenih u Stupnom Dolu.⁷¹⁴⁰ Stoga će Žalbeno vijeće razmotriti eventualni uticaj koji ovi zaključci i poništenja mogu imati na njegovu kaznu, u relevantnom odjeljku dolje u tekstu.⁷¹⁴¹

H. Navodne greške u vezi s učešćem Milivoja Petkovića u UZP-u⁷¹⁴²

1. Uvod

2085. Milivoj Petković je 14. aprila 1992. imenovan za načelnika Glavnog stožera HVO-a i na tom položaju je ostao do 24. jula 1993., kada je postao zamjenik zapovjednika Glavnog stožera, Slobodana Praljka.⁷¹⁴³ Na dužnosti Praljkovog zamjenika bio je do 8. novembra 1993., a zatim je bio zamjenik Ante Rose do 26. aprila 1994., kada je ponovo imenovan za načelnika Glavnog stožera HVO-a i na tom položaju je ostao do avgusta 1994.⁷¹⁴⁴ Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković doprinosio UZP-u od januara 1993. do aprila 1994.⁷¹⁴⁵ i zaključilo da je taj doprinos bio značajan.⁷¹⁴⁶ Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković bio jedan od najvažnijih učesnika UZP-a,

⁷¹³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 624-628, 1220, 1228, 1230-1232.

⁷¹³⁹ V. gore, par. 1973, 2003, 2026.

⁷¹⁴⁰ V. gore, par. 2062-2063.

⁷¹⁴¹ V. dolje, par. 3362.

⁷¹⁴² Žalbeno vijeće podsjeća da Petković koristi rimske brojeve da označi svoje žalbene osnove, a arapske brojeve da označi podnaslove koji se na njih odnose. V. gore, fusnota 55. Radi lakšeg snalaženja, Žalbeno vijeće će slijediti brojeve podnaslova u cijelom ovom dijelu Presude.

⁷¹⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 651-652, 814. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 715-717, 727-728.

⁷¹⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 652.

⁷¹⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1225.

⁷¹⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 818.

budući da je rukovodio i vršio kontrolu nad snagama HVO-a, pregovarao s organima ABiH i na terenu provodio politiku i odluke HVO-a/Vlade HZ(R) HB.⁷¹⁴⁷ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je Petković koristio HVO za činjenje zločina koji su bili dio ZZP-a i da mu se mogu pripisati djela pripadnika HVO-a i Vojne policije.⁷¹⁴⁸ Pretresno vijeće je došlo do nekoliko zaključaka u vezi s Petkovićevim doprinosom, uključujući, između ostalog, sljedeće: (1) imao je komandna ovlaštenja nad HVO-om i ta je ovlaštenja provodio;⁷¹⁴⁹ (2) donosio je odluke o vojnim operacijama i upućivao ih na izvršenje oružanim snagama HVO-a;⁷¹⁵⁰ (3) prosljeđivao je odluke "vlasti HVO-a" oružanim snagama HVO-a i starao se za njihovu primjenu;⁷¹⁵¹ (4) učestvovao je u rukovođenju, planiranju i omogućavanju nekoliko vojnih operacija snaga HVO-a;⁷¹⁵² i (5) uprkos tome što je imao ovlaštenja nad HVO-om i Vojnom policijom, nije uložio ozbiljnije napore da njihovi pripadnici prestanu činiti zločine.⁷¹⁵³

2086. Što se tiče Petkovićeve *mens rea* shodno odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće je zaključilo da je on: (1) imao namjeru da se zločini počine u raznim opštinama,⁷¹⁵⁴ pri čemu je zaključak o ovoj njegovoj namjeri ponekad izvodilo iz njegovog propusta da uloži ozbiljnije napore da pripadnici HVO-a prestanu činiti zločine;⁷¹⁵⁵ (2) dijelio namjeru s drugim učesnicima UZP-a da se muslimansko stanovništvo protjera s teritorije Herceg-Bosne;⁷¹⁵⁶ i (3) imao namjeru da diskriminiše Muslimane kako bi se stvorili uslovi za njihovo protjerivanje s teritorije Herceg-Bosne.⁷¹⁵⁷

2087. Pretresno vijeće je, stoga, Petkoviću izreklo osuđujuću presudu na osnovu člana 7(1) Statuta za činjenje, na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, raznih zločina koji predstavljaju teške povrede Ženevskih konvencija, kršenja zakona i običaja ratovanja i/ili zločine

⁷¹⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 818.

⁷¹⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 818. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je sedam lišavanja života u selu Duša predstavljalo ubistvo i hotimično lišavanje života. V. gore, par. 441-443. Shodno tome, Žalbeno vijeće je konstatovalo da ubistvo i hotimično lišavanje života nisu bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993., a o posljedicama tog zaključka će, gdje to bude relevantno, biti riječi u drugim dijelovima ovog poglavlja. V. gore, par. 882, 886.

⁷¹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 653-679, 803, 814. Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su jedinice Vojne policije bile potčinjene Petkoviću. Prvostepena presuda, tom 4, par. 661-663, 816.

⁷¹⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 814.

⁷¹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 814.

⁷¹⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷¹⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815-816.

⁷¹⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷¹⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815-817.

⁷¹⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 817. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 818.

⁷¹⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 818.

protiv čovječnosti na osnovu člana 2, 3, odnosno 5 Statuta.⁷¹⁵⁸ Petković je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.⁷¹⁵⁹

2088. Petković osporava zaključke Pretresnog vijeća koji se odnose na: (1) njegove funkcije i ovlaštenja; (2) njegov doprinos UZP-u; (3) njegovu *mens rea*; i (4) njegovo učešće u ZZP-u.⁷¹⁶⁰ Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je postojalo više osoba, uključujući njega, koje su dijelile ZZP.⁷¹⁶¹ O tim prigovorima biće riječi u nastavku.

2. Navodne greške u vezi s Petkovićevim ovlaštenjima i funkcijama (podosnove 5.1 i 5.2, obje djelimično)

2089. Prilikom ocjenjivanja Petkovićeve *de jure* i *de facto* komandne nadležnosti nad snagama HVO-a, Pretresno vijeće je zaključilo da je on, na dužnosti načelnika Glavnog stožera, a kasnije na dužnosti zamjenika zapovjednika i zamjenika načelnika Glavnog stožera, komandovao i imao efektivnu kontrolu nad snagama HVO-a.⁷¹⁶²

2090. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo greške prilikom ocjenjivanja njegovih ovlaštenja i funkcija u odnosu na HVO i da je donijelo pogrešne zaključke u vezi s tim ovlaštenjima.⁷¹⁶³ Žalbeno vijeće će redom razmotriti te prigovore.

⁷¹⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, 820-821, Dispozitiv, str. 431. Ti zločini su: progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1); ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 3); deportacija kao zločin protiv čovječnosti (tačka 6); protivpravna deportacija civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 7); nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8); protivpravno premještanje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 9); zatvaranje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 10); protivpravno zatočenje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 11); nehumana djela (uslovi zatočenja) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 12); nečovječno postupanje (uslovi zatočenja) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 13); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 15); nečovječno postupanje kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 16); protivpravni fizički rad kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 18); uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 19); uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 21); protivpravni napad na civile kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 24) i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 25). Pretresno vijeće je zaključilo da sljedeći zločini takođe ulaze u okvir UZP-a, što znači da je Petković bio odgovoran i za njih, ali mu za njih nije izreklo osuđujuće presude na osnovu načela koja se odnose na kumulativne osuđujuće presude: okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 14); okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 17) i bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom (tačka 20). V. takođe dolje, par. 2443-2455.

⁷¹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 431.

⁷¹⁶⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 86-123, 128-133, 137-171, 214-217, 219-251, 256-268, 270-276, 279-284, 287-346, 348-361, 363-364.

⁷¹⁶¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362.

⁷¹⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 653-679, 803, 814.

⁷¹⁶³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 140-160, 171, 332.

(a) Navodne greške u vezi s Petkovićevom *de jure* komandnom nadležnošću nad HVO-om

2091. Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković bio na dužnosti "načelnika Glavnog stožera [HVO-a]" od 14. aprila 1992. do 24. jula 1993., kada ga je zamijenio Praljak, tako što je imenovan za "zapovjednika Glavnog stožera" tokom reorganizacije najviših nivoa Glavnog stožera, koja je obuhvatala promjenu naziva funkcije na čelu tog organa.⁷¹⁶⁴ Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković bio na dužnosti dozapovjednika Praljku od 24. jula 1993. do 8. novembra 1993. a kasnije na dužnosti zamjenika zapovjednika, te potom zamjenika načelnika, Anti Rosi do 26. aprila 1994.⁷¹⁶⁵ Pretresno vijeće je, nadalje, utvrdilo da je Glavni stožer bio potčinjen vrhovnom zapovjedniku HVO-a, Mati Bobanu, koji je imao ovlaštenja u pogledu, između ostalog, imenovanja zapovjednika i opšte organizacije HVO-a.⁷¹⁶⁶ Ono je takođe zaključilo da je Glavni stožer, koji je imao direktne ovlasti nad četiri operativne zone, izvodio vojne operacije i komandovao HVO-om, uključujući KB i njene antiterorističke grupe.⁷¹⁶⁷ Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković, na dužnosti načelnika i zamjenika zapovjednika/načelnika Glavnog stožera, imao *de jure* nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om, uključujući njegove profesionalne jedinice.⁷¹⁶⁸

2092. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je: (1) zaključilo da je on imao *de jure* nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om kao zamjenik zapovjednika/načelnik Glavnog stožera;⁷¹⁶⁹ (2) izvelo zaključak o njegovim nadležnostima u svojstvu načelnika Glavnog stožera na osnovu nadležnosti zapovjednika;⁷¹⁷⁰ (3) utvrdilo da je na čelu HVO-a bio načelnik Glavnog stožera, a ne vrhovni zapovjednik;⁷¹⁷¹ i (4) zaključilo da je on imao *de jure* nadležnost za rukovođenje i komandovanje KB-om i njegovim antiterorističkim grupama u svojstvu zamjenika zapovjednika/načelnika Glavnog stožera.⁷¹⁷² Žalbeno vijeće će u nastavku razmotriti te tvrdnje.

(i) Navodne greške u vezi s *de jure* rukovođenjem i komandovanjem (Petkovićeva podosnova5.1.1.1)

⁷¹⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 715-717, tom 4, par. 651-652.

⁷¹⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 716-717, 724-727, tom 4, par. 652. S tim u vezi, Pretresno vijeće je konkretno navelo da je 9. decembra 1993. Boban "ukinuo funkciju zapovjednika i dozapovjednika Glavnog stožera" i da je, nakon toga, Petković postao "zamjenik načelnika". Prvostepena presuda, tom 1, par. 726-727. Žalbeno vijeće ima u vidu da je Pretresno vijeće utvrdilo da je Petković ponovo imenovan za načelnika Glavnog stožera HVO-a od 26. aprila 1994. do 5. avgusta 1994. Prvostepena presuda, tom 1, par. 728, tom 4, par. 652.

⁷¹⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 694-695, 747, 790. V. generalno Prvostepena presuda, tom 1, par. 701-708.

⁷¹⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 747, 791, 829. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 709.

⁷¹⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 755, tom 4, par. 655-657, 663, 679.

⁷¹⁶⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 142-146.

⁷¹⁷⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 147-148.

⁷¹⁷¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 149-151.

⁷¹⁷² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 152-153.

2093. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je on "u svojstvu [z]amjenika zapovjednika/načelnika Glavnog stožera HVO-a", imao *de jure* komandnu nadležnost nad HVO-om i da su jedinice HVO-a bile potčinjene njegovoj komandi.⁷¹⁷³ U vezi s tim, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi da je on izgubio *de jure* komandnu nadležnost i položaj u direktnom komandnom lancu kada je uklonjen s dužnosti načelnika i imenovan na dužnost dozapovjednika.⁷¹⁷⁴ Štaviše, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je ustvrdilo da je Glavni stožer "kao neka vrsta [...] kolektivnog organa" rukovodio, komandovao ili izdavao naređenja, što podrazumijeva da načelnik ili zapovjednik Glavnog stožera nije bio jedini koji je imao takvu *de jure* nadležnost.⁷¹⁷⁵

2094. Tužilaštvo odgovara da je, i nakon što je Praljak preuzeo komandu nad Glavnim stožerom, Petković nastavio da izdaje naređenja direktno operativnim zonama, kao i da pregovara u ime HVO-a i vrši efektivnu kontrolu nad njim.⁷¹⁷⁶ Tužilaštvo nadalje tvrdi da Petković nije objasnio kako razlika između naređenja Glavnog stožera kao "kolektivnog organa" i osobe koja mu je bila na čelu ima bilo kakav uticaj na analizu Pretresnog vijeća.⁷¹⁷⁷

2095. Iznoseći argument da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi da je on izgubio *de jure* komandnu nadležnost i položaj u direktnom komandnom lancu kada je uklonjen s položaja načelnika i imenovan za dozapovjednika, Petković nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on "prešao" sa dužnosti načelnika na dužnost zamjenika zapovjednika/načelnika.⁷¹⁷⁸ Žalbeno vijeće smatra da je taj izraz pogrešan prijevod mjerodavne francuske verzije Prvostepene presude.⁷¹⁷⁹ Zapravo, francuska verzija je u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da je zamjenik načelnika/zapovjednika bio potčinjen načelniku/zapovjedniku.⁷¹⁸⁰ Žalbeno vijeće, u svakom slučaju, smatra da je Pretresno vijeće izričito utvrdilo da je Petković, na dužnosti zamjenika zapovjednika zadržao nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om⁷¹⁸¹ i da je, u vršenju te svoje nadležnosti, izdavao

⁷¹⁷³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 144 (kurziv u originalu). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 146.

⁷¹⁷⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 145. V. takođe Petkovićeva replika, par. 27.

⁷¹⁷⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 143. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 142.

⁷¹⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 108.

⁷¹⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 111. Tužilaštvo iznosi argument da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je naređenja koja je izdao zamjenik ili načelnik/zapovjednik Glavnog stožera okarakterisalo kao naređenja koja je izdao "Glavni stožer". Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 111.

⁷¹⁷⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, fusnota 184, gdje se upućuje na Prvostepena presuda, tom 1, par. 748.

⁷¹⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 748 ("*La Chambre relève en outre que lorsque Milivoj Petković est passé du rang de chef de l'État-major principal à celui de commandant adjoint de l'État-major principal [...]*") (kurziv dodat).

⁷¹⁸⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 713, 717, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka EA, T(f). 24741 (zatvorena sjednica) (19. novembar 2007.) (gdje se konstatuje da je načelnik/zapovjednik bio na čelu Glavnog stožera i da mu je pomagao zamjenik i gdje se razmatraju dokazi da je Petkovićev položaj bio neposredno potčinjen Praljkovom).

⁷¹⁸¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 748, 755, tom 4, par. 655-663.

naređenja operativnim zonama i zapovjednicima brigada.⁷¹⁸² Žalbena vijeće odbacuje Petkovićevu nepotkrijepljenu tvrdnju da je izgubio *de jure* komandnu nadležnost i položaj u direktnom komandnom lancu, budući da nije pokazao nikakvu grešku u tom zaključku Pretresnog vijeća. Što se tiče njegove tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je ustvrdilo da je Glavni stožer kao kolektivni organ rukovodio, komandovao ili izdavao naređenja, što podrazumijeva da načelnik ili zapovjednik Glavnog stožera nije bio jedini koji je imao takvu *de jure* nadležnost, Žalbena vijeće napominje da je, prilikom ispitivanja "zapovjedi Glavnog stožera"⁷¹⁸³, Pretresno vijeće izričito razmotrilo i/ili se oslonilo na naređenja koja su, svaki u okviru svoje sopstvene uloge, izdali Praljak ili Petković.⁷¹⁸⁴ Žalbena vijeće odbacuje Petkovićev argument s obzirom na to da on nije pokazao grešku u pristupu Pretresnog vijeća. Petkovićeva žalbena podosnova 5.1.1.1 se odbija.

(ii) Navodne greške u vezi s promjenom nadležnosti zapovjednika Glavnog stožera (Petkovićeva podosnova 5.1.1.2)

2096. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključke o njegovim nadležnostima u svojstvu načelnika Glavnog stožera izvelo na osnovu dokaza u vezi s nadležnostima koja je imao zapovjednik u avgustu 1993. ili načelnik u decembru 1993.⁷¹⁸⁵ Konkretno, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće uvažilo da su nadležnosti zapovjednika proširene u avgustu 1993., ali da je pogriješilo zbog toga što nije logično zaključilo da su nadležnosti zapovjednika/načelnika ranije bile uže.⁷¹⁸⁶

2097. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće prilikom utvrđivanja Petkovićevih nadležnosti razumno ispitalo funkcionisanje Glavnog stožera tokom cijelog perioda UZP-a.⁷¹⁸⁷

2098. Iznoseći tvrdnju da je Pretresno vijeće uvažilo da su nadležnosti zapovjednika proširene u avgustu 1993., Petković ukazuje na zaključke Pretresnog vijeća i na to da je ono razmotrilo dokaze koji pokazuju da su četiri konkretne jedinice, koje su bile zadužene za pružanje podrške HVO-u, bile stavljene pod direktnu komandu Glavnog stožera na osnovu naređenja izdatih u

⁷¹⁸² Prvostepena presuda, tom 1, par. 755, tom 4, par. 664-679. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 720 i fusnota 1693, par. 741.

⁷¹⁸³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 751. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 750, 752.

⁷¹⁸⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 750-755.

⁷¹⁸⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 147; Petkovićeva replika, par. 23-24. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 148. Petković, navodeći primjer, iznosi argument da je zaključak Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima za organizovanje HVO-a zasnovan na naređenjima koja je u septembru 1993. izdao zapovjednik. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 147, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 695 i fusnota 1624, par. 750.

⁷¹⁸⁶ Petkovićeva replika, par. 23. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 147.

⁷¹⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 108. V. žalbeni pretres, ŽT. 528 (23. mart 2017.).

avgustu 1993. ili nakon toga.⁷¹⁸⁸ Žalbeno vijeće smatra da Petković nije pokazao kako stavljanje tih jedinica pod direktnu komandu Glavnog stožera nakon što ga je Praljak zamijenio na dužnosti zapovjednika utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je Petković, kao načelnik Glavnog stožera, imao nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om.⁷¹⁸⁹ Nadalje, u pogledu argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključke o njegovim nadležnostima u svojstvu načelnika Glavnog stožera izvelo na osnovu dokaza koji se odnose na nadležnosti zapovjednika u avgustu 1993. ili načelnika u decembru 1993., Žalbeno vijeće napominje da Petković zanemaruje to da se Pretresno vijeće izričito oslonilo na naređenja koja je on izdao prije avgusta 1993. kada je utvrdilo da je on imao nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om.⁷¹⁹⁰ Shodno tome, Petkovićeva žalbena podosnova 5.1.1.2 se odbija.

(iii) Navodne greške u vezi s ulogom vrhovnog zapovjednika HVO-a (Petkovićeva podosnova 5.1.1.3)

a. Argumenti strana u postupku

2099. Petković tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi došao do zaključka da je na čelu HVO-a bio načelnik Glavnog stožera, a ne vrhovni zapovjednik.⁷¹⁹¹ S tim u vezi, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije utvrdilo sljedeće: (1) da je vrhovni zapovjednik, a ne načelnik Glavnog stožera, vodio HVO i komandovao njime – prema Uredbi o oružanim snagama od 3. jula 1992. – i imao disciplinska ovlaštenja;⁷¹⁹² (2) da je Glavni stožer bio organizovan tako da vrhovnom zapovjedniku osigura štabno osoblje i druge specijalizovane službe;⁷¹⁹³ (3) da načelnik Glavnog stožera nije imao "izvorna ovlaštenja i nadležnosti", nego je

⁷¹⁸⁸ Petkovićeva replika, fusnota 34, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 801, 805-806 (raketno-artiljerijska pukovnija sa sjedištem u Širokom Brijegu i "zrakoplovna grupa"), 826-827 ("ATG Tuta " i jedinica ATG formirana od jedinica KB-a). V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 797.

⁷¹⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 755. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 655, 657, 663. Štaviše, Petković ne pokazuje da se Pretresno vijeće, kada je utvrdilo da je on imao nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om, oslonilo na naređenja koja se odnose konkretno na te tri jedinice. Nadalje, Žalbeno vijeće ima u vidu da je Pretresno vijeće konstatovalo da su artiljerijske jedinice, kada nisu bile pod direktnom komandom Glavnog stožera, bile u najmanju ruku pod indirektnom komandom Glavnog stožera shodno tome što je Glavni stožer vršio direktno komandovanje nad operativnim zonama. Prvostepena presuda, tom 1, par. 805, tom 4, par. 659.

⁷¹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 752-755, tom 4, par. 657, 663. Štaviše, Žalbeno vijeće napominje da se, u vezi s argumentom koji je iznio u replici da je Pretresno vijeće zaključke o njegovim nadležnostima u svojstvu načelnika izvelo na osnovu nadležnosti koje je imao Roso u decembru 1993., Petković ne poziva ni na jedan dio Prvostepene presude koji pokazuje da je Pretresno vijeće došlo do takvih zaključaka. V. Petkovićeva replika, par. 23 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 147 s referencama koje se tamo navode.

⁷¹⁹¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 151. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 149. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo njegovo svjedočenje kada je zaključilo da je on rekao da je komandovanje vojnim operacijama bilo "isključivo" u nadležnosti Glavnog stožera HVO. Petkovićev žalbeni podnesak, fusnota 189, gdje se upućuje na Prvostepena presuda, tom 1, par. 747, tom 4, par. 654, Milivoj Petković, T. 49768-49771 (22. februar 2010.).

⁷¹⁹² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(i) (gdje se upućuje na dokazni predmeti P00289, čl. 29, P00588, čl. 29 (pročišćeni tekst)), 150(vii); Petkovićeva replika, par. 26.

⁷¹⁹³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(ii).

nadležnosti nadređenog vršio na osnovu Odluke o osnovama ustrojstva Odjela obrane "u djelokrugu načelnih i konkretnih ovlasti od predsjednika";⁷¹⁹⁴ (4) načelnik Glavnog stožera nije imao ovlaštenja da dodjeljuje činove ni da imenuje zapovjednike i/ili ih razrješava dužnosti;⁷¹⁹⁵ i (5) Petkovićeve naredjenja o prekidu vatre izdata su na osnovu odluke, naredjenja i/ili odobrenja vrhovnog zapovjednika ili predsjednika.⁷¹⁹⁶

2100. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno okarakterisalo ulogu Glavnog stožera i Petkovića, kao njegovog načelnika, u odnosu na ulogu predsjednika i vrhovnog zapovjednika.⁷¹⁹⁷ Tužilaštvo tvrdi da su, suprotno Petkovićevoj tvrdnji, on i Glavni stožer vršili direktnu kontrolu nad HVO-om na terenu i imali nadležnost da izriču disciplinske mjere vojnicima i imenuju zapovjednike.⁷¹⁹⁸ Tužilaštvo tvrdi da su ti zaključci razumni s obzirom na Odluku o osnovama ustrojstva Odjela obrane.⁷¹⁹⁹ Napokon, tužilaštvo tvrdi da činjenica da je Boban možda imao i druga ovlaštenja koja nije dijelio sa Glavnim stožerom ne umanjuje: (1) to da je Glavni stožer imao direktnu nadležnost nad operacijama na terenu; ili (2) Petkovićeve odgovornost za počinjene zločine.⁷²⁰⁰

b. Analiza

2101. Prije svega, Žalbeno vijeće smatra da Petković ne pokazuje kako ovlaštenja koja je isključivo imao i/ili dijelio vrhovni zapovjednik, od kojih je neke, kako je navedeno u nastavku, Pretresno vijeće izričito razmotrilo, obesnažuju zaključak Pretresnog vijeća da je načelnik Glavnog stožera, kao potčinjeni vrhovnom zapovjedniku,⁷²⁰¹ ipak rukovodio i komandovao HVO-om.⁷²⁰² S tim u vezi, Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da su zapovjednici, u zavisnosti od svog položaja u hijerarhiji HVO-a, imali ovlaštenja da vode, koordiniraju i

⁷¹⁹⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(iii), gdje se poziva na dokazni predmet P00586, odjeljak (B)(IX) (kurziv izostavljen).

⁷¹⁹⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(iv)-150(v). V. takođe Petkovićeve replika, par. 26. Petković iznosi argument da je nadležnost za imenovanje i dodjeljivanje činova imao predsjednik/vrhovni zapovjednik ili zapovjednik jedinica. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(iv)-150(v).

⁷¹⁹⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(vi).

⁷¹⁹⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 109 i fusnote 436, 440, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150-151. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 527 (23. mart 2017.). Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na Petkovićevo svjedočenje u prilog zaključku da je on imao nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 110, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 149 i fusnota 189.

⁷¹⁹⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 109. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 104, 106.

⁷¹⁹⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 109.

⁷²⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 109.

⁷²⁰¹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 747, 790.

⁷²⁰² V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 755, tom 4, par. 655-657, 663, 679. Iz istog razloga, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo njegovo svjedočenje kada je zaključilo da je on rekao da je komandovanje vojnim operacijama bilo "isključivo" u nadležnosti Glavnog stožera HVO.

komanduju jedinicama za koje su bili zaduženi.⁷²⁰³ Što se konkretno tiče Petkovićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi da je vrhovni zapovjednik, a ne načelnik Glavnog stožera, vodio HVO i komandovao njime, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće pozvalo na član 29 Uredbe o oružanim snagama od 3. jula 1992., na koju se Petković poziva u prilog svom argumentu, kada je utvrđivalo ovlaštenja vrhovnog zapovjednika⁷²⁰⁴ i njegovu ulogu u rukovođenju snagama HVO-a kako bi bolje razumjelo podjelu ovlaštenja između njega i načelnika Glavnog stožera.⁷²⁰⁵ Tom prilikom je utvrdilo, između ostalog, da određena ovlaštenja nisu bila povjerena isključivo vrhovnom zapovjedniku⁷²⁰⁶ i da su zapovjednici OZ-a i dalje bili bili potčinjeni načelniku Glavnog stožera.⁷²⁰⁷ Budući da se Petković naprosto ne slaže sa zaključkom Pretresnog vijeća, a pritom ne pokazuje nikakvu grešku, njegov argument se odbacuje.

2102. Nadalje, u prilog svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je propustilo da utvrdi da je vrhovni zapovjednik, a ne načelnik Glavnog stožera, imao ovlaštenja za određivanje disciplinskih mjera, Petković se poziva na jedan dokazni predmet čiji sadržaj ne potkrepljuje njegovu tvrdnju.⁷²⁰⁸ U svakom slučaju, Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković, i u svojstvu načelnika i u svojstvu dozapovjednika Glavnog stožera: (1) imao ovlaštenja da naloži provođenje istraga o ponašanju pripadnika HVO-a;⁷²⁰⁹ i (2) ponekad naređivao hapšenje pripadnika HVO-a ili povlačio odluke o njihovoj suspenziji.⁷²¹⁰ Petković ne pokazuje kako ti zaključci nisu u skladu sa zaključkom da je on imao nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om. Njegov argument se odbacuje.

2103. U prilog svom argumentu da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije utvrdilo da je Glavni stožer bio organizovan tako da vrhovnom zapovjedniku osigura štabno osoblje i druge specijalizovane službe, Petković tvrdi da se u Uredbi o oružanim snagama od 3. jula 1992. pravi razlika između "komande" i "štaba".⁷²¹¹ Žalbeno vijeće smatra da Petković pogrešno prikazuje taj dokazni predmet, a naročito to kako se u njemu ti izrazi koriste u opštem smislu,⁷²¹² i ne pokazuje

⁷²⁰³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 790. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 791.

⁷²⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 691, 695. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 690.

⁷²⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 704 i fusnota 1651. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 690.

⁷²⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 695.

⁷²⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 704.

⁷²⁰⁸ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(vii), gdje se upućuje na dokazni predmet P00425, čl. 67(1) (gdje "zapovjednik oružanih snaga" ima nadležnost da počinitelja – samo određenog čina – privede pred vojnodisciplinski sud).

⁷²⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 664, 675-679.

⁷²¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 664, 676-677.

⁷²¹¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(ii), gdje se upućuje na dokazne predmete P00289, čl. 17, P00588, čl. 17 (pročišćeni tekst).

⁷²¹² V. dokazni predmet P00289, čl. 17 ("Borbenu spremnost komandi, štabova, jedinica i ustanova oružanih snaga, kontroliraju i ocjenjuju Odjel obrane i ovlaštene komande i štabovi oružanih snaga", i "[p]redstojnik Odjela obrane određuje komande i štabove oružanih snaga [...]"). V. takođe dokazni predmet P00588, čl. 17 (pročišćeni tekst).

kako njegova tvrdnja utiče na zaključke Pretresnog vijeća. Što se tiče njegovog argumenta da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi da načelnik Glavnog stožera nije imao "izvorna ovlaštenja i nadležnosti", nego da je nadležnost nadređenog vršio "u djelokrugu načelnih i konkretnih ovlasti od predsjednika",⁷²¹³ Petković naprosto ponavlja argumente koji su izneseni i odbačeni na suđenju, a da pritom ne pokazuje grešku u zaključcima Pretresnog vijeća.⁷²¹⁴ Njegovi argumenti se, stoga, odbacuju.

2104. Što se tiče Petkovićevog argumenta da načelnik Glavnog stožera nije imao ovlaštenja za imenovanja, Žalbena vijeće smatra da je Pretresno vijeće izričito uvažilo da su imenovanja predstavljala jedno od navedenih ovlaštenja kojima je direktno raspolagao Boban, ali nije moglo na osnovu toga zaključiti da je on redovno i kad god mu je to odgovaralo "zaobilazio" Glavni stožer; naprotiv, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Glavni stožer bio centralna karika u lancu komandovanja.⁷²¹⁵ Petković ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada je donijelo taj zaključak. Nadalje, on ne pokazuje kako nedostatak nadležnosti za razrješavanje zapovjednika dužnosti ili za dodjeljivanje činova obesnažuje zaključak Pretresnog vijeća da je načelnik Glavnog stožera zadržao nadležnost za rukovođenje i komandovanje HVO-om.⁷²¹⁶ Njegovi argumenti se, stoga, odbacuju. Naposljetku, Žalbena vijeće odbacuje Petkovićev argument da je on svoja naređenja za prekid vatre izdavao na osnovu neke odluke, naređenja i/ili odobrenja vrhovnog zapovjednika ili predsjednika, budući da on ne ukazuje ni na jedan zaključak ili dokaz u prilog toj tvrdnji.

2105. Petkovićeva žalbena podosnova 5.1.1.3 se odbija.

(iv) Navodne greške u vezi s Petkovićevim de jure komandnim nadležnostima nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama u svojstvu načelnika i dozapovjednika Glavnog stožera HVO-a (Petkovićeva podosnova 5.1.1.4)

a. Argumenti strana u postupku

2106. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on *de jure* vršio rukovođenje i komandovanje KB-om i njegovim antiterorističkim grupama.⁷²¹⁷ Konkretno, on iznosi argument da je Pretresno vijeće, kada je uputilo samo na

⁷²¹³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150(iii), gdje se poziva na dokazni predmet P00586, odjeljak (B)(IX) (kurziv izostavljen).

⁷²¹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 745-746.

⁷²¹⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 704, 708. V. također Prvostepena presuda, tom 1, par. 694, 788 (gdje se navodi da je ovlaštenja i nadležnost za imenovanje zapovjednika brigada imao Mate Boban).

⁷²¹⁶ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 755, tom 4, par. 655, 657, 663.

⁷²¹⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 153. V. također Petkovićev žalbeni podnesak, par. 152.

naređenja koja su izdali Praljak i Roso prilikom utvrđivanja da li su KB i njegove antiterorističke grupe bile integrisane u ukupni lanac komandovanja Glavnog stožera, zapravo priznalo da Petković nije izdavao naređenja KB-u i njegovim antiterorističkim grupama.⁷²¹⁸ Štaviše, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće zaključilo da vrhovni zapovjednik HVO-a nije vršio direktno rukovođenje i komandovanje KB-om i njegovim antiterorističkim grupama na osnovu toga što ne postoji nijedno njegovo pismeno naređenje koje to dokazuje; međutim, uprkos činjenici da Petković, kao načelnik, takođe nije izdavao naređenja KB-u i njegovim antiterorističkim grupama, Pretresno vijeće je ipak zaključilo da je on *de jure* vršio rukovođenje i komandovanje.⁷²¹⁹ Petković dalje tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) propustilo da utvrdi da je on, kao dozapovjednik/načelnik Glavnog stožera, bio u direktnom lancu komandovanja i da je mogao *de jure* vršiti rukovođenje i komandovanje bilo kojom jedinicom;⁷²²⁰ i (2) propustilo da ocijeni dokaze koji pokazuju da načelnik nije bio nadređen zapovjednicima KB-a i/ili njegovim antiterorističkim grupama.⁷²²¹ Napokon, Petković tvrdi da je jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti iz Rosinog naređenja da se formira jedna jedinica ATG iz KB-a i stavi pod komandu Glavnog stožera bio taj da 23. decembra 1993. KB još uvijek nije bio, ali je upravo trebao biti, stavljen pod komandu načelnika Glavnog stožera.⁷²²²

2107. Tužilaštvo odgovara da su Petkovićeви argumenti već bili izneseni i odbačeni na suđenju i da on ne pokazuje nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća.⁷²²³ Tužilaštvo, suprotno Petkovićevim tvrdnjama, navodi sljedeće: (1) Pretresno vijeće se pozvalo na naređenja koja su se odnosila na KB, a koja je on izdao i u svojstvu načelnika i u svojstvu dozapovjednika;⁷²²⁴ (2) kada je postao dozapovjednik, zadržao je značajne nadležnosti nad HVO-om, uključujući KB;⁷²²⁵ (3) Pretresno vijeće je izričito razmotrilo njegove argumente i dokaze, ali je došlo do drugačijeg zaključka u odnosu na to da li je načelnik Glavnog stožera HVO-a bio nadređen zapovjednicima KB-a i/ili njegovim antiterorističkim grupama;⁷²²⁶ i (4) Rosino naređenje od 23. decembra 1993.

⁷²¹⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 153(ii). V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 152(ii)-152(iii), gdje se upućuje na Prvostepena presuda, tom 1, par. 826-827; Petkovićeva replika, par. 24, 31. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 829.

⁷²¹⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 153(i). V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 152(i).

⁷²²⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 153(iii). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 574 (23. mart 2017.).

⁷²²¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 153(iv).

⁷²²² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 152(iii), 153(v) (gdje se poziva na dokazni predmet P07315, str. 1).

⁷²²³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 124, 126. Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Petković, budući da je svoje argumente usredotočio na te izolovane jedinice, ne uviđa puni djelokrug svojih nadležnosti nad "svojim brojnim drugim vojnicima". Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 124.

⁷²²⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 126(i). V. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 125; žalbeni pretres, ŽT. 545-546 (23. mart 2017.).

⁷²²⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 126(ii).

⁷²²⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 126(iii), gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 153(iv).

potkrepljuje činjenicu da je Glavni stožer imao kontrolu nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama.⁷²²⁷

b. Analiza

2108. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće prilikom utvrđivanja da li su KB i njegove antiterorističke grupe bili integrisani u opšti lanac komandovanja Glavnog stožera uputilo samo na naređenja koja su izdali Praljak i Roso, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, zapravo, priznalo da Petković nije izdavao naređenja tim jedinicama. Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće razmotrilo nekoliko naređenja i izvještaja koji se odnose na raspoređivanje KB-a i njegovih antiterorističkih grupa, uključujući i ona koja je izdao Petković kao načelnik Glavnog stožera.⁷²²⁸ Petković svoj argument potkrepljuje navodom da je njegovo jedino naređenje supotpisao Stojić kao načelnik Odjela obrane zato što se ono odnosilo na jedinice koje nisu bile potčinjene načelniku Glavnog stožera i, dodatno se u prilog tome poziva na svjedočenje u vezi s tim da li je “ATG Tuta” bio potčinjen Glavnom stožeru.⁷²²⁹ Žalbena vijeće odbacuje ovaj argument, budući da je Pretresno vijeće ocijenilo da to svjedočenje nije odviše vjerodostojno, a Petković u vezi s tim ne navodi nikakvu grešku.⁷²³⁰ S obzirom na naređenja u vezi s raspoređivanjem KB-a i njegovih antiterorističkih grupa koje je izdao Petković i činjenicu da se Pretresno vijeće na njih oslonilo, njegov argument – da je uprkos tome što on, kao načelnik, nije izdavao naređenja KB-u i njegovim antiterorističkim grupama, Pretresno vijeće ipak zaključilo da je on *de jure* vršio rukovođenje i komandovanje – mora nužno biti odbačen. Žalbena vijeće, u svakom slučaju, napominje da je, u onoj mjeri u kojoj su KB i njegove antiterorističke grupe bile integrisane u opšti lanac komandovanja i bile neposredno odgovorne Glavnom stožeru,⁷²³¹ Petković imao nadležnost da njima rukovodi i komanduje na osnovu svog položaja u direktnom lancu komandovanja, bez obzira na to da li im je izdavao naređenja. Njegov argument se, stoga, odbacuje.

2109. Žalbena vijeće odbacuje Petkovićevu s tim povezanu tvrdnju da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi da on, kao dozapovjednik/načelnik Glavnog stožera, nije bio u direktnom

⁷²²⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 126(iv), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P07315. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 125.

⁷²²⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 828 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03128, P03466), 829. Žalbena vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je ispitivalo kako je Petković vršio svoje komandne nadležnosti, uzelo u obzir jedno naređenje koje se odnosilo, između ostalog, na KB i njegove antiterorističke grupe. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 666 i fusnota 1270, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01787.

⁷²²⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, fusnota 200, gdje se upućuje na dokazni predmet P03128, svjedoka 4D-AA, T. 49237-49238 (zatvorena sjednica) (9. februar 2010.). V. takođe Petkovićeva replika, fusnota 56.

⁷²³⁰ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 284 (gdje se zaključuje da iskazu, između ostalih, svjedoka odbrane 4D-AA, nedostaje vjerodostojnost zbog svjedokove povezanosti s događajima ili s jednim od optuženih, te je, shodno tome, njegovom svjedočenju pridalo ograničenu težinu). V. takođe dolje, fusnota 7233.

komandnom lancu i da nije mogao *de jure* rukovoditi i komandovati nijednom jedinicom, budući da je taj argument već odbačen gore.⁷²³² Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićev argument da je Pretresno vijeće propustilo da ocijeni dokaze koji pokazuju da načelnik nije bio nadređen zapovjednicima KB-a i/ili njegovim antiterorističkim grupama, s obzirom na to da on naprosto upućuje na dokaze koje Pretresno vijeće, zapravo, jeste razmotrilo kada je došlo do suprotnog zaključka.⁷²³³ Što se tiče Petkovićevog argumenta da je jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti iz naređenja koje je izdao Roso taj da 23. decembra 1993. KB još uvijek nije bio, ali je upravo trebao biti, stavljen pod komandu načelnika Glavnog stožera, on konkretno tvrdi da se u tom naređenju navodi da će se "od postrojbi 'Kažnjeničke bojne' [...] ustrojiti [...] postrojba ATG [...] pod zapovjedništvom GS HVO".⁷²³⁴ Žalbeno vijeće smatra da Petković naprosto tvrdi da Pretresno vijeće nije protumačilo dokaze na jedan određeni način i zanemaruje zaključak Pretresnog vijeća da je već 15. jula 1993. bilo nekoliko naređenja i izvještaja Glavnog stožera u vezi s razmještajem KB-a i njegovih antiterorističkih grupa.⁷²³⁵

2110. Iz gore navedenih razloga, Petkovićeva žalbena podosnova 5.1.1.4 se odbija.

(v) Zaključak

2111. Ukratko, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća o njegovoj *de jure* komandnoj nadležnosti nad HVO-om u svojstvu načelnika i dozapovjednika Glavnog stožera HVO-a.

(b) Navodne greške u vezi s Petkovićevim ovlaštenjima unutar komande HVO-a (Petkovićeve podosnove 5.1.1.6, 5.2.3.1 djelimično i 5.1.1.5)

2112. Pretresno vijeće je, dok je ocjenjivalo Petkovićeva ovlaštenja unutar komande HVO-a, uzelo u obzir naređenja koja je on izdao jedinicama HVO-a kao načelnik ili dozapovjednik Glavnog stožera.⁷²³⁶ S tim u vezi, Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković imao "ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje, kao i efektivnu kontrolu" nad HVO-om, koja su obuhvatala KB i njegove antiterorističke grupe, kao i pukovniju "Bruno Bušić", u pogledu njihove organizacije,

⁷²³¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 829.

⁷²³² V. gore, par. 2095.

⁷²³³ Petkovićev žalbeni podnesak, fusnota 201 s referencama koje se tamo navode. Upor. Prvostepena presuda, tom 1, par. 825 i fusnota 1945. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, fusnota 201, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev završni podnesak, fusnota 991. Upor. Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1943. Žalbeno vijeće smatra da Petković takođe upućuje na svjedočenje za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da nije odviše vjerodostojno. Petkovićev žalbeni podnesak, fusnota 201, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka 4D-AA, T. 49096-49097 (zatvorena sjednica) (8. februar 2010.). Upor. Prvostepena presuda, tom 1, par. 284. V. takođe gore, par. 2108.

⁷²³⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 153(v) (kurziv u originalu), gdje se poziva na dokazni predmet P07315, str. 1.

⁷²³⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 828-829, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03466.

⁷²³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 664-679. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 655-656.

raspoređivanja, stanja borbene gotovosti i ofanzivnih operacija.⁷²³⁷ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je Petković svoja ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje HVO-om provodio tako što je svojim jedinicama zabranjivao napade na međunarodne snage i organizacije, kao i tražio od njih da tim snagama i organizacijama, uključujući i humanitarne konvoje, omoguće nesmetano kretanje.⁷²³⁸ Prema mišljenju Pretresnog vijeća, sva naređenja koja je Petković izdao u najmanju ruku pokazuju da je on imao *de facto* ovlaštenja da jedinicama HVO-a naredi da postupaju u skladu s međunarodnim konvencijama i načelima međunarodnog humanitarnog prava.⁷²³⁹ Štaviše, Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković imao ovlaštenja da naredi provođenje istrage o ponašanju pripadnika HVO-a.⁷²⁴⁰

2113. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo: (1) da je on imao ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje i efektivnu kontrolu nad snagama HVO-a,⁷²⁴¹ (2) da je imao efektivnu kontrolu nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama, kao i nad pukovnijom "Bruno Bušić",⁷²⁴² i (3) da je izdavao naređenja za pokretanje ofanzivnih operacija.⁷²⁴³ Žalbeno vijeće će redom razmotriti ove tvrdnje.

(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevim "ovlaštenjem za rukovođenje i komandovanje i efektivnu kontrolu" nad HVO-om (Petkovićevo podosnova 5.1.1.6)

a. Argumenti strana u postupku

2114. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, prilikom ocjenjivanja njegovog doprinosa UZP-u, utvrdilo da je on imao efektivnu kontrolu nad HVO-om.⁷²⁴⁴ On iznosi sljedeće argumente: (1) pojam "'efektivna kontrola' je nedopustiva posuđenica iz prava koje se odnosi na 'komandnu odgovornost'",⁷²⁴⁵ i (2) Pretresno vijeće je pogrešno primijenilo koncept efektivne kontrole, "koji se tumači kao stvarna mogućnost da se spriječi [i] kazni", budući da je za taj pojam potrebno da je u vrijeme zločina postojala veza s počiniocima, a ne s HVO-om u cjelini.⁷²⁴⁶

⁷²³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 679, 803.

⁷²³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 679.

⁷²³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 679.

⁷²⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 679.

⁷²⁴¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 158-160.

⁷²⁴² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 331-332, 339-340.

⁷²⁴³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 154, 157.

⁷²⁴⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 158-160. Konkretno, Petković iznosi argument da se "[z]aključkom o efektivnoj kontroli želi sugerisati da je [on] mogao kontrolisati te vojnike i da je mogao, na primjer, spriječiti te zločine i vojnike kazniti za njih, te da je on krivično odgovoran zbog toga što to nije uradio". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 159. V. takođe Petkovićeva replika, par. 28.

⁷²⁴⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 159(i).

⁷²⁴⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 159(iii). Žalbeno vijeće takođe smatra da Petković iznosi argument da on nije obaviješten o tom navodu budući da on nije bio dio Optužnice. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 159(ii) ("Takav navod nije činio mjerodavni dio teze tužilaštva protiv Petkovića u vezi s *UZP-om*." (kurziv u originalu).

Petković dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on u vrijeme počinjenja zločina imao stvarnu mogućnost da spriječi i kazni počinioca.⁷²⁴⁷ Štaviše, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, na osnovu naređenja koja je izdao, zaključilo da je on imao efektivnu kontrolu, iznoseći argument da dokazi koji pokazuju postojanje *de jure* nadležnosti za izdavanje naređenja ili njihovo izdavanje nisu dovoljni da se utvrdi da je nadređeni imao efektivnu kontrolu nad podređenim.⁷²⁴⁸

2115. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Petković imao efektivnu kontrolu nad HVO-om i da je tu nadležnost koristio kako bi doprinio UZP-u.⁷²⁴⁹ S tim u vezi, tužilaštvo iznosi argument da korištenje potčinjenih od strane nekog komandanta, kao i njegov propust da ih kazni za njihove zločine, predstavlja "poznati" način doprinosa UZP-u.⁷²⁵⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno utvrdilo da je Petković imao kontrolu nad počiniocima zločina prije, za vrijeme i nakon što su počinili te zločine.⁷²⁵¹

b. Analiza

2116. Prije svega, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković ograničava svoje prigovore na zaključak Pretresnog vijeća da je on imao "ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje, kao i efektivnu kontrolu nad oružanim snagama" u pitanjima organizacije, raspoređivanja i stanja borbene gotovosti jedinica HVO-a, ali da to nije jedini faktor koji je Pretresno vijeće uzelo u obzir kada je ocjenjivalo obim njegovih ovlaštenja nad snagama HVO-a. Zapravo, u analizi Petkovićevih *de facto* komandnih nadležnosti Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir sljedeće: (1) Petkovićeva ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje, koja je koristio tako što je jedinicama HVO-a zabranjivao napade na međunarodne snage i organizacije, i tražio od njih da humanitarnim konvojima omoguće nesmetano kretanje; (2) njegova *de facto* ovlaštenja da jedinicama HVO-a naredi da djeluju u skladu s međunarodnim konvencijama i principima međunarodnog

⁷²⁴⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 159(iv). Petković takođe tvrdi da, prema mišljenju sudije Antonettija, on nikad nije imao stvarnu kontrolu nad vojnicima. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 159(iv), gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 251, 439-444.

⁷²⁴⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 159(v).

⁷²⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 105.

⁷²⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 105, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1226-1227, 1240, Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 355, 457. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Petković u Optužnici obaviješten o tome da je doprinio UZP-u koristeći HVO. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 105, gdje se upućuje na Optužnicu, par. 17.4(a), 17.4(n).

⁷²⁵¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 106. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 527 (23. mart 2017.). Tužilaštvo takođe tvrdi da je to što Petković upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija neumjesno, budući da je sudija Antonetti zapravo uvidio da je Petković imao komandna ovlaštenja. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 106, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 251, 439-444, 453.

humanitarnog prava; i (3) njegova ovlaštenja da naredi provođenje istrage o ponašanju pripadnika HVO-a.⁷²⁵² Žalbena vijeće primjećuje da Petković ne osporava ove zaključke.

2117. Što se tiče osnovanosti Petkovićevog argumenta, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je donosilo osporeni zaključak, uzelo u obzir razne vrste naređenja koja je izdao Petković, uključujući sljedeće: (1) naređenja Glavnog stožera u vezi s opštom organizacijom HVO-a;⁷²⁵³ (2) naređenja za inspekciju, gdje je kao primjer navelo Petkovićeva naređenja OZ Jugoistočna Hercegovina, OZ Sjeverozapadna Hercegovina i OZ-u Središnja Bosna da ocijene svoju borbenu gotovost;⁷²⁵⁴ i (3) Petkovićeva naređenja u vezi s razmještajem i borbenom gotovošću, koja su bila upućena operativnim zonama i brigadama, profesionalnim jedinicama i Vojnoj policiji.⁷²⁵⁵ U ovom konkretnom kontekstu, Pretresno vijeće je neposredno uputilo na Petkovićevo naređenje od 15. januara 1993. svim jedinicama HVO-a da se stave u stanje pune borbene gotovosti i OZ Sjeverozapadna Hercegovina da uputi 500 do 600 ljudi i dva ili tri tenka prema opštinama Prozor i Gornji Vakuf.⁷²⁵⁶ Naposljetku, Pretresno vijeće se takođe oslonilo na Petkovićeva naređenja za pokretanje ofanzivnih dejstava, navevši kao primjer njegovu Zapovijed ZP-u Mostar od 8. novembra 1993. za početak ofanzivnih operacija u mjestima Bijelo Polje, Blagaj i Mostar, s tim da se potonji granatira "selektivno [...] u različitim vremenskim razmacima".⁷²⁵⁷

2118. S obzirom na analizu Pretresnog vijeća i konkretan karakter tih naređenja, Žalbena vijeće se nije uvjerilo da to što je Pretresno vijeće navelo izraz "efektivna kontrola" predstavlja "nedopustivu posuđenicu iz prava koje se odnosi na 'komandnu odgovornost'".⁷²⁵⁸ Naprotiv, to što je Pretresno vijeće konkretno razmotrilo naređenja u vezi s organizacijom, razmještajem snaga, borbenom gotovosti i ofanzivnim operacijama HVO-a ukazuje na to da je ono frazu "ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje, kao i efektivna kontrola" nad snagama HVO-a upotrijebilo kako bi uputilo na Petkovićeva ovlaštenja, putem naređenja koja je izdavao, za

⁷²⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 679.

⁷²⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 665.

⁷²⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 666, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01787, P01807, P01864.

⁷²⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 667 i fusnota 1271, gdje se upućuje na dokazne predmete P00602, P00622, 4D01553, P01087, 4D00416, P01135, str. 2, P01292, 4D01048, P01487, P01736, 4D00874, P02040, P02209, P02526, P02599, 4D00948, P02911, P03019, P03082, P03128, P03384, 3D02582, P02209, 4D00623, P01064, P01896, 4D00923, P00377.

⁷²⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 667, gdje se upućuje na dokazni predmet P01135, str. 2.

⁷²⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 668, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06534.

⁷²⁵⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 159(i).

rukovođenje i korištenje pripadnika HVO-a, a ne da bi pokazalo njegovu stvarnu mogućnost da spriječi ili kazni njihovo ponašanje u smislu člana 7(3) Statuta.⁷²⁵⁹

2119. Shodno tome, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku u tome što je Pretresno vijeće razmotrilo Petkovićeve naredjenja izdata raznim jedinicama HVO-a prilikom ocjenjivanja njegove veze s onima koji nisu bili učesnici UZP-a, da bi na kraju zaključilo da se njihovo ponašanje može pripisati njemu. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da se učesnici UZP-a mogu smatrati odgovornim za zločine koje su počinili glavni počiniooci koji nisu bili učesnici UZP-a, pod uslovom da se pokaže da se ti zločini mogu pripisati barem jednom članu UZP-a i da je taj član djelovao u skladu sa zajedničkim ciljem kada je koristio glavne počinioce.⁷²⁶⁰ Postojanje te veze između predmetnih zločina i nekog člana UZP-a pitanje je koje treba rješavati od slučaja do slučaja.⁷²⁶¹

2120. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićeve prigovore na to što je Pretresno vijeće upotrijebilo frazu "efektivna kontrola", budući da njegovi argumenti počivaju na iskrivljenom prikazivanju osporenog zaključka, to jest na tome da je Pretresno vijeće upotrijebilo tu frazu kako bi uputilo na Petkovićevu stvarnu mogućnost da spriječi i kazni ponašanje pripadnika HVO-a.⁷²⁶²

2121. Stoga, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovim "ovlaštenjem za rukovođenje i komandovanje i efektivnu kontrolu" nad HVO-om, i odbija njegovu žalbenu podosnovu 5.1.1.6.

(ii) Navodne greške u vezi s Petkovićeovom efektivnom kontrolom nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama, kao i pukovnijom "Bruno Bušić" (Petkovićeva podosnova 5.2.3.1 djelimično)

2122. Prilikom ocjenjivanja Petkovićeovog doprinosa UZP-u putem ponašanja KB-a i njegovih antiterorističkih grupa, kao i pukovnije "Bruno Bušić", Pretresno vijeće je podsjetilo da je on, kao

⁷²⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 679. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 673-678. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićeov argument da mu u Optužnici nije pružena nikakva obavijest o tom navodu. Doslovno tumačenje Optužnice pokazuje da se u njoj nedvosmisleno navodi da je Petković učestvovao u UZP-u tako što je *de facto* vršio rukovođenje i komandovanje "oružanim snagama Herceg-Bosne/HVO-a". V. Optužnica, par. 17.4(a). Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

⁷²⁶⁰ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256.

⁷²⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 432; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1053; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226.

⁷²⁶² Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da je to što se Petković oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija neosnovano, budući da puko postojanje nekog suprotnog mišljenja ne čini zaključak većine nerazumnim. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 226.

načelnik Glavnog stožera i kasnije dozapovjednik Glavnog stožera, komandovao i imao efektivnu kontrolu na tim jedinicama.⁷²⁶³

a. Argumenti strana u postupku

2123. Petković tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje u vezi s tim da je on komandovao i imao efektivnu kontrolu nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama, kao i pukovnijom “Bruno Bušić”.⁷²⁶⁴ Prema Petkovićevim navodima, Pretresno vijeće nije uputilo ni na jedan dokaz u prilog tom zaključku.⁷²⁶⁵

2124. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da je Petković imao efektivnu kontrolu nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama ili pukovnijom “Bruno Bušić”.⁷²⁶⁶ Štaviše, što se tiče Petkovićeve tvrdnje u vezi s pukovnijom “Bruno Bušić”, tužilaštvo upućuje na zaključke Pretresnog vijeća da je ta jedinica, nakon što bi bila angažovana, potčinjavana zapovjedniku odgovarajućeg OZ-a, koji je, s druge strane, naređenja primao od Glavnog stožera.⁷²⁶⁷ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da je Petković zadržao nadležnost nad HVO-om, pa tako i nad pukovnijom “Bruno Bušić”, nakon što je bio imenovan za dozapovjednika.⁷²⁶⁸

b. Analiza

2125. Žalbeno vijeće smatra da Petković pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu kada tvrdi da u njoj nije izneseno obrazloženje o Petkovićevoj efektivnoj kontroli nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama, kao i nad pukovnijom “Bruno Bušić”. S tim u vezi, čini se da njegov argument počiva na pretpostavci da je Pretresno vijeće o Petkovićevim vezama s KB-om i njegovim antiterorističkim grupama, kao i s pukovnijom “Bruno Bušić”, govorilo isključivo u konkretnom zaključku koji on osporava.⁷²⁶⁹ Nasuprot tome, Žalbeno vijeće primjećuje da ta rečenica samo služi da podsjeti na ranije zaključke Pretresnog vijeća: (1) da su KB i njegove

⁷²⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 803, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 811-814, 822-825, 829.

⁷²⁶⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 331-332, 339-340.

⁷²⁶⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 332, 339-340. Što se tiče, konkretno, pukovnije “Bruno Bušić”, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće, prilikom donošenja takvog zaključka, samo uputilo na svoje ranije zaključke u kojima nije analiziralo efektivnu kontrolu, već samo utvrdilo da je pukovnja “Bruno Bušić” bila pod *de jure* komandom Glavnog stožera i da je, nakon što bi bila angažovana, potčinjavana zapovjedniku nadležnog OZ-a. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 339, fusnota 450.

⁷²⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 125, 132.

⁷²⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 132, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 791, 814, 828.

⁷²⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 132, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 108.

⁷²⁶⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 803.

antiterorističke grupe, kao i pukovnija "Bruno Bušić", bili u sastavu HVO-a,⁷²⁷⁰ i (2) da je Petković "komandova[o] i [imao] efektivnu kontrolu" nad HVO-om.⁷²⁷¹

2126. Konkretno, Petković zanemaruje da je Pretresno vijeće ranije u svojoj analizi njegovih ovlaštenja, u dijelu Prvostepene presude pod naslovom "Ovlaštenja Milivoja Petkovića za komandovanje oružanim snagama", razmotrilo dokaze o njegovoj kontroli nad tim jedinicama.⁷²⁷² Na primjer, u vezi sa KB-om i njegovim antiterorističkim grupama, Pretresno vijeće je uputilo na dva zasebna naređenja koja je Petković izdao toj jedinici, i to: (1) naređenje o obilasku i kontroli od 2. aprila 1993.;⁷²⁷³ i (2) naređenje o potčinjavanju od 2. jula 1993.⁷²⁷⁴ Što se tiče pukovnije "Bruno Bušić", Pretresno vijeće se oslonilo na Petkovićevu zapovijed u vezi s borbenom gotovosti od 6. januara 1993. (dalje u tekstu: Zapovijed od 6. januara 1993.),⁷²⁷⁵ kao i naređenje o obilasku i kontroli od 2. aprila 1993.⁷²⁷⁶ Žalbeno vijeće smatra da to što se Pretresno vijeće neposredno oslonilo na ta naređenja, što Petković ne osporava, pokazuje da je zaključak Pretresnog vijeća da je Petković imao "ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje, kao i efektivnu kontrolu" nad HVO-om obuhvatao i profesionalne jedinice koje su bile u njegovom sastavu, kao što su KB, njegove antiterorističke grupe i pukovnija "Bruno Bušić".⁷²⁷⁷ Shodno tome, Petkovićev argument se odbacuje.

2127. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje ili da nije uputilo ni na jedan dokaz u prilog svom zaključku da je Petković imao ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje, kao i efektivnu kontrolu nad KB-om i njegovim antiterorističkim grupama i pukovnijom "Bruno Bušić". Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.3.1 djelimično.

⁷²⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 811-814, 822-829, tom 4, par. 667, 803.

⁷²⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 664-679, 803.

⁷²⁷² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 664-679.

⁷²⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 666, fusnota 1270, gdje se upućuje na dokazni predmet P01787. Žalbeno vijeće napominje da se u dokaznomi predmetu P01787 KB navodi kao "Kažnjenička bojna". Dokazni predmet P01787, str. 2. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 808.

⁷²⁷⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 667, fusnota 1271, gdje se upućuje na dokazni predmet P03128.

⁷²⁷⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 667, fusnota 1271, gdje se upućuje na dokazni predmet P01064.

⁷²⁷⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 666, fusnota 1270, gdje se upućuje na dokazni predmet P01787.

⁷²⁷⁷ Što se tiče Petkovićevog argumenta da je u vezi s pukovnijom "Bruno Bušić" Pretresno vijeće samo podsjetilo na svoj raniji zaključak da je ta jedinica bila pod *de jure* komandom Glavnog stožera i da je, nakon što bi bila angažovana, potčinjavana zapovjedniku odgovarajuće OZ, Žalbeno vijeće primjećuje da, kako se čini, ova tvrdnja počiva na činjenici da je u prilog osporenog zaključku navedena samo fusnota koja upućuje na odjeljak u tomu 1 Prvostepene presude koji se odnosi na formalno stavljanje te jedinice u sastav HVO-a. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 803, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 811-814. Međutim, Žalbeno vijeće ponavlja da je relevantna analiza Petkovićeve kontrole nad tom jedinicom navedena ranije, u analizi njegovih ovlaštenja u dijelu Prvostepene presude pod naslovom "Ovlaštenja Milivoja Petkovića za komandovanje oružanim snagama". V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 666, fusnota 1270, gdje se upućuje na dokazni predmet P01787.

(iii) Navodne greške u vezi s Petkovićevim korištenjem HVO-a u vojnim operacijama za činjnje zločina (Petkovićeva podosnova 5.1.1.5)

2128. Prilikom ocjenjivanja Petkovićevih ovlaštenja unutar komande HVO-a, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković izdavao naređenja zapovjednicima ZP-a u vezi s izvođenjem ofanzivnih operacija.⁷²⁷⁸ S tim u vezi, Pretresno vijeće je uočilo da je Petković 8. novembra 1993. naredio ZP-u Mostar da započne ofanzivne operacije u mjestima Bijelo Polje, Blagaj i Mostar i da granatira Mostar (dalje u tekstu: Zapovijed od 8. novembra 1993.).⁷²⁷⁹ Nadalje, Pretresno vijeće je uputilo na jednu drugu zapovijed koju je Petković izdao 6. novembra 1992. (dalje u tekstu: Zapovijed od 6. novembra 1992.) u vezi s pokretanjem ofanzivne operacije na području Podveležja.⁷²⁸⁰

a. Argumenti strana u postupku

2129. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on koristio snage HVO-a da bi počinio zločine budući da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu Zapovijedi od 6. novembra 1992., odnosno Zapovijedi od 8. novembra 1993., ne bi mogao zaključiti da je on izdavao naređenja za pokretanje ofanzivnih operacija.⁷²⁸¹ Petković tvrdi da se Zapovijed od 6. novembra 1992. "odnosila na združena borbena dejstva HVO-a i ABiH protiv VRS-a", što ne ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je on koristio snage HVO-a da bi počinio zločine protiv muslimanskog stanovništva.⁷²⁸² Što se tiče Zapovijedi od 8. novembra 1993., on tvrdi da taj dokument nije potpisan i da ga on nije izdao.⁷²⁸³ Prema Petkovićevim navodima, ta navodna greška Pretresnog vijeća dovela je do neostvarenja pravde, budući da je zaključak Pretresnog vijeća da je on znatno doprinio UZP-u zasnovan na pretpostavci da je on izdao naređenja za pokretanje ofanzivnih operacija protiv ABiH i da je koristio HVO za činjnje zločina.⁷²⁸⁴

2130. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Petković naredio zapovjednicima HVO-a da pokrenu ofanzivne operacije i da su ta naređenja bila odraz njegovih ovlaštenja nad HVO-om.⁷²⁸⁵ Tužilaštvo tvrdi da Petković u svojim prigovorima u vezi sa Zapovijedi od 6. novembra 1992. i Zapovijedi od 8. novembra 1993. zanemaruje druge dokaze

⁷²⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 668.

⁷²⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 668, gdje se upućuje na dokazni predmet P06534.

⁷²⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 668, gdje se upućuje na dokazni predmet 2D03057.

⁷²⁸¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 154, 157, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 668, 818, dokazni predmeti 2D03057, P06534. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 574-575 (23. mart 2017.).

⁷²⁸² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 155.

⁷²⁸³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 156, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279-280.

⁷²⁸⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 157.

koji pokazuju da je on redovno rukovodio napadima HVO-a.⁷²⁸⁶ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće opravdano oslonilo na Zapovijed od 6. novembra 1992. i Zapovijed od 8. novembra 1993. u prilog svom zaključku da je Petković imao ovlaštenja da naredi HVO-u da pokrene ofanzivne operacije.⁷²⁸⁷

b. Analiza

2131. Prije svega, Žalbeno vijeće konstatuje da se Pretresno vijeće, suprotno Petkovićevim argumentima, nije oslonilo na Zapovijed od 6. novembra 1992. da bi ocijenilo njegov doprinos UZP-u, već da bi analiziralo njegova ovlaštenja unutar komande HVO-a.⁷²⁸⁸ Konkretno, Pretresno vijeće se oslonilo na Zapovijed od 6. novembra 1992. kada je došlo do zaključka da je Petković imao "ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje, kao i efektivnu kontrolu" nad HVO-om, koja je koristio u poslovima vezanim za organizaciju, raspoređivanje i stanje borbene gotovosti.⁷²⁸⁹ To je u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da je UZP, čiji je Petković bio učesnik, uspostavljen tek sredinom januara 1993.;⁷²⁹⁰ drugim riječima, Zapovijed od 6. novembra 1992. nije spadala u vremenski okvir UZP-a.

2132. Žalbeno vijeće primjećuje da je zaključak Pretresnog vijeća da je Petković koristio snage HVO-a za činjenje zločina potkrijepljen raznim konstatacijama, konkretno da je Petković: (1) naređivao, planirao, omogućavao, podsticao i prikrivao zločine koje je HVO počinio na brojnim lokacijama; i (2) propustio da preduzme mjere da spriječi počinjenje novih zločina, te time podsticao takve zločine.⁷²⁹¹ Shodno tome, u onoj mjeri u kojoj Petkovićevi argumenti u vezi sa Zapovijedi od 6. novembra 1992. i Zapovijedi od 8. novembra 1993. osporavaju zaključak Pretresnog vijeća da je on koristio snage HVO-a za činjenje zločina, oni ne pokazuju nikakvu grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća koje je s tim u vezi primijenjeno u Prvostepenoj presudi.

2133. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku u ocjeni Zapovijedi od 6. novembra 1992. i Zapovijedi od 8. novembra 1993. od strane Pretresnog vijeća. Konkretno, Petković u svojoj tvrdnji da Zapovijed od 6. novembra 1992. ne ide u prilog zaključku da je on koristio HVO za činjenje zločina ne uvažava to da se Pretresno vijeće oslonilo na taj dokaz samo kako bi ocijenilo njegova ovlaštenja nad HVO-om i da li je on mogao pokretati ofanzivne

⁷²⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 112.

⁷²⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 112.

⁷²⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 113-114.

⁷²⁸⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 668 i fusnota 1274. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 655-656, 664-667, 669-679.

⁷²⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 679.

⁷²⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44-45, 65, 815, 1218-1220, 1225, 1230-1232.

⁷²⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815-816. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 687-813.

operacije.⁷²⁹² Osim toga, Žalbeno vijeće ne vidi kako bi činjenica da ovaj dokaz ukazuje na to da se Petkovićevo naređenje odnosilo na "združena borbena dejstva HVO-a i ABiH protiv VRS-a" mogla uticati na konstataciju Pretresnog vijeća u osporenom zaključku. Što se tiče Petkovićevog prigovora u vezi sa Zapovijedi od 8. novembra 1993., Žalbeno vijeće primjećuje da ju Pretresno vijeće jeste smatralo doprinosom⁷²⁹³, i drugdje u ovoj Presudi razmatra i odbacuje njegove argumente da on nije izdao to naređenje.⁷²⁹⁴ Shodno tome, ti argumenti se odbacuju.

2134. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija Petkovićevo žalbeno podosnovu 5.1.1.5.

(c) Zaključak

2135. Iz gore navedenih razloga, Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima i funkcijama.

3. Navodne greške u vezi s Petkovićeovim učešćem, znanjem i namjerom u odnosu na zločine počinjene u opštinama i zatočeničkim centrima (Petkovićevo podosnova 5.2.2 djelimično)

2136. Pretresno vijeće je analiziralo dokaze u vezi s Petkovićeovim doprinosom zločinima koje je HVO počinio u opštinama Prozor, Gornji Vakuf, Jablanica, Mostar, Stolac, Čapljina i Vareš, kao i u zatočeničkim centrima HVO-a.⁷²⁹⁵ Ono je utvrdilo da je on naređivao, planirao, omogućavao, podsticao i prikrivao zločine koje su počinili pripadnici HVO-a.⁷²⁹⁶ Osim toga, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković bio obaviješten o počinjenim zločinima i da je, uprkos tome što je znao za njih, nastavio da vrši efektivnu kontrolu nad HVO-om do aprila 1994.⁷²⁹⁷ Pretresno vijeće je zaključilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz činjenice da je Petković učestvovao u vojnim operacijama u opštinama Prozor, Gornji Vakuf, Jablanica, Mostar, Stolac, Čapljina i Vareš; da je naredio i odobrio upućivanje zatočenika s Heliudromma i iz Logora Vitina-Otok na rad na liniji fronta; i da je nastavio vršiti kontrolu nad HVO-om iako je znao da su njegovi pripadnici počinili i čine zločine, taj da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷²⁹⁸

⁷²⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 668.

⁷²⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 746-747, 756, 815. V. dolje, par. 2228-2229.

⁷²⁹⁴ V. dolje, par. 2242.

⁷²⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 688, 691-802.

⁷²⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷²⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷²⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

2137. Petković osporava zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za zločine počinjene na gore pomenutim lokacijama.⁷²⁹⁹

(a) Opština Prozor (Petkovićeve podosnova 5.2.2.1 djelimično)

2138. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, s obzirom na to da je rukovodio vojnim operacijama u opštini Prozor u aprilu i junu 1993. i da je planirao operacije u julu i avgustu 1993., imao namjeru da ti zločini – konkretno, uništavanje muslimanske imovine i zatočenje civila – budu počinjeni.⁷³⁰⁰

2139. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava zbog toga što nije iznijelo obrazloženje o njegovoj krivičnoj odgovornosti za zločine pod tačkama 15, 16 i 17 za koje je utvrdilo da su počinjeni u opštini Prozor do sredine jula 1993.⁷³⁰¹ U prilog toj tvrdnji, Petković iznosi argument da Pretresno vijeće, prilikom analize njegove odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a, nije uputilo na, između ostalog, njegov navodni doprinos činjenju zločina i na dokaze koji se na to odnose.⁷³⁰² Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on doprinio zločinima uništavanja imovine i zatočenja time što je planirao određene vojne aktivnosti.⁷³⁰³

(i) Navodne greške u vezi sa zločinima počinjenim u aprilu 1993.

2140. Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković rukovodio vojnim operacijama u selima Parcani, Lizoperci i Tošćanica u aprilu 1993. i da jedini zaključak koji razumno može izvesti jeste taj da je Petković imao namjeru da dotični zločini – konkretno, uništavanje muslimanske imovine – budu počinjeni.⁷³⁰⁴ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, na osnovu toga što je 18. aprila 1993. izdao naređenje za hitno ojačanje snaga i poslao jedan zbirni izvještaj, rukovodio operacijama u Parcanima.⁷³⁰⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da su operacije HVO-a u ta tri sela,

⁷²⁹⁹ V. generalno Petkovićev žalbeni podnesak, par. 214-326. Što se tiče opština Stolac i Čapljina, Petković samo tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo brojne činjenične greške i greške u primjeni prava kada je zaključilo da je on 30. juna 1993. naredio da se zatoče civili koji su bili zaštićeni Ženevskom konvencijom IV. Žalbeno vijeće napominje da on u prilog toj tvrdnji samo upućuje na svoju žalbenu podosnovu 5.2.1, koja je odbijena drugdje u ovoj Presudi. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 283; gore, par. 382.

⁷³⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 691, 693-695, 697, 699, 815.

⁷³⁰¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 214, 227. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 229. Žalbeno vijeće se drugdje u ovoj Presudi bavi Petkovićevim argumentima u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Prozor u maju 1993. V. gore, par. 68.

⁷³⁰² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 214, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 691-699, 820.

⁷³⁰³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 228. Petković u replici tvrdi da, ako se UZP, čiji je ZZP bio "etničko čišćenje", može protumačiti kao zločinački plan za protjerivanje/premještanje muslimanskog stanovništva, a njemu je za te zločine izrečena oslobađajuća presuda, nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo zaključiti da je on znatno doprinio činjenju drugih zločina u cilju ostvarenja UZP-a. Petkovićeve replika, par. 45.

⁷³⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 693.

⁷³⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 691. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 694.

budući da su, između ostalog, izvedene na potpuno identičan način, bile dio ranije smišljenog plana koji je uključivao uništavanje muslimanskih kuća.⁷³⁰⁶

a. Argumenti strana u postupku

2141. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je rukovodio operacijama HVO-a u selima Parcani, Lizoperci i Tošćanica u aprilu 1993.⁷³⁰⁷ On tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) na osnovu jednog dokaznog predmeta, njegove Zapovijedi od 18. aprila 1993. upućene Željku Šiljegu da krene u napad prema Klisu,⁷³⁰⁸ zaključilo da je on "rukovodio napadnim dejstvima HVO-a na selo Parcani ";⁷³⁰⁹ i (2) potom konstatovalo, bez ikakvih dodatnih dokaza, da je on "rukovodio operacijama u selima Parcani, Lizoperci i Tošćanica u aprilu 1993."⁷³¹⁰ Petković tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do takvog zaključka, kao jedinog razumnog, s obzirom na sljedeće: (1) nemoguće je da je napad na selo Parcani 17. aprila 1993. mogao biti izvršen na osnovu Petkovićevog naređenja jer je ono bilo izdato sljedećeg dana; i (2) nema nikakvih dokaza da se ta tri sela nalaze "prema Klisu", već se u tom naređenju pominju tri druga sela: Here, Kute i Šćipe.⁷³¹¹

2142. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da je Petković rukovodio operacijama HVO-a u aprilu 1993. u selima Parcani, Lizoperci i Tošćanica.⁷³¹² Ono tvrdi da su Petkovićevi argumenti da on nije doprinio tim napadima prije svega utemeljeni na pogrešnom tumačenju Prvostepene presude.⁷³¹³ U vezi s tim, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) zaključak Pretresnog vijeća da je Petković rukovodio tim operacijama nije zasnovan isključivo na njegovoj zapovijedi Šiljegu od 18. aprila 1993. o ojačanju snaga;⁷³¹⁴ i (2) Pretresno vijeće se razumno oslonilo na to naređenje kako bi pokazalo da je on vršio kontrolu tokom višednevnih operacija u Prozoru.⁷³¹⁵

⁷³⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 692.

⁷³⁰⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 217.

⁷³⁰⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 215, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01949.

⁷³⁰⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 215, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 691.

⁷³¹⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 215, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 693.

⁷³¹¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 216.

⁷³¹² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 155. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 529-530 (23. mart 2017.).

⁷³¹³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 156. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 154, 163.

⁷³¹⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 156. Tužilaštvo tvrdi da se zaključak Pretresnog vijeća takođe temelji na nekoliko izvještaja koji su bili upućeni Glavnom stožeru i koje je uputio Glavni stožer, kao i na dokazima o činjenici da su ti napadi slijedili jedan očigledan, unaprijed smišljen obrazac. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 156. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 155.

⁷³¹⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 156.

b. Analiza

2143. Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument da je Pretresno vijeće na osnovu jednog dokaznog predmeta zaključilo da je on rukovodio napadima snaga HVO-a u selu Parcani. Osim Zapovijedi od 18. aprila 1993. upućene Šiljegu, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i to da je Petković 17. aprila 1993. poslao zbirni izvještaj o aktivnostima HVO-a u kojem je opisao operacije koje su se tada odvijale u opštini Prozor.⁷³¹⁶ Što se tiče Petkovićevog argumenta da je nemoguće da je napad na selo Parcani 17. aprila 1993. mogao biti izveden na osnovu njegovog naređenja koje je izdato sljedećeg dana, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Petković naredio da se "hitno ojačaju" snage zadužene za izvođenje ofanzivnih dejstava.⁷³¹⁷ Petkovićev argument pogrešno prikazuje dokaze. Stoga se taj argument odbacuje.

2144. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Petkovićeve argumente da nema dokaza da se sela Parcani, Lizoperci i Tošćanica nalaze "prema Klisu" – već da se u njegovoj Zapovijedi od 18. aprila 1993. pominju sela Here, Kute i Šćipe – i da je Pretresno vijeće konstatovalo, bez ikakvih dodatnih dokaza, da je on rukovodio operacijama u ta tri sela.⁷³¹⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo: (1) da su, prema Šiljegovom izvještaju, napadi na ta sela izvršeni prema planu; i (2) da su operacije HVO-a izvedene na identičan način u sva tri sela.⁷³¹⁹ Žalbeno vijeće smatra da su, uprkos Petkovićevom argumentu, sela Here, Kute i Šćipe u njegovoj Zapovijedi od 18. aprila 1993. pomenuta u zasebnom kontekstu i da, stoga, to nije relevantno za zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa selima Parcani, Lizoperci i Tošćanica. Konkretno, iz dokaznog predmeta P01949 vidi se da je Petković naredio da se ojačaju snage koje izvode ofanzivna dejstva prema Klisu, a potom je zasebno naredio da se ocijeni da li su snage raspoložive za napad na sela Here, Kute i Šćipe. S obzirom na zaključke Pretresnog vijeća i na to da je ono razmotrilo Petkovićeva naređenja za ojačanje snaga u Prozoru u aprilu 1993.,⁷³²⁰ Žalbeno vijeće smatra da Petković ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je on rukovodio operacijama u selima Parcani, Lizoperci i Tošćanica. Njegovi se argumenti odbacuju.

(ii) Navodne greške u vezi sa zločinima počinjenim u junu 1993.

2145. Pretresno vijeće je konstatovalo da, budući da su vojnici HVO-a sistematski uništavali imovinu Muslimana tokom napada HVO-a na selo Skrobućani u maju ili junu 1993. i na selo Lug

⁷³¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 691, gdje se upućuje na dokazni predmet P01954, str. 6.

⁷³¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 691, gdje se upućuje na dokazni predmet P01949 (kurziv dodat).

⁷³¹⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 216.

⁷³¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 692 i fusnota 1333 s referencama koje se tamo navode. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 84, tom 4, par. 142, 146, 1220.

⁷³²⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 691, 694.

krajem juna 1993., to uništavanje jeste bilo dio unaprijed smišljenog plana.⁷³²¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, u periodu od 23. aprila do 22. juna 1993., izdavao naređenja za ojačanje snaga u Prozoru i za angažovanje tenkova, i tako učestvovao u rukovođenju vojnim operacijama na području Prozora u tom periodu.⁷³²² Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković imao namjeru da imovina u ta dva sela bude uništena.⁷³²³

a. Argumenti strana u postupku

2146. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo činjeničnu grešku kada je zaključilo da su zločini u selima Skrobućani i Lug počinjeni u junu 1993. tokom operacija HVO-a i da je on učestvovao u rukovođenju tim operacijama.⁷³²⁴ On tvrdi da dokazi "jasno dokazuju" – i da je Pretresno vijeće to utvrdilo drugdje u Prvostepenoj presudi – da su ti zločini bili krivična djela određenih vojnika i/ili individualni zločinački incidenti nepovezani s planiranim vojnim operacijama HVO-a.⁷³²⁵ Prema Petkovićevim navodima, njegova naređenja izdata u periodu od 23. aprila do 22. juna 1993. za ojačanje snaga i angažovanje tenkova nisu bila povezana s tim zločinačkim incidentima i ne mogu da potkrijupe "tezu" Pretresnog vijeća da je on učestvovao u rukovođenju operacijama u tim selima.⁷³²⁶ Petković tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe zaključka, kao jedinog razumnog, da je on imao ikakve veze s počinjenim zločinima.⁷³²⁷

2147. Tužilaštvo odgovara da su zaključci Pretresnog vijeća bili razumni, između ostalog, s obzirom na sistematski način na koji su Petkovićeve snage uništavale imovinu Muslimana u tim selima,⁷³²⁸ što je Pretresno vijeće navelo na zaključak da je to uništavanje bilo u skladu s planom koji je Petković unaprijed smislio i kojim je rukovodio.⁷³²⁹ Tužilaštvo tvrdi da je, tokom cijelog tog perioda, Petković angažovao tenkove, izdavao naređenja za ojačanje i smjenu snaga i na drugi način kontrolisao operacije u Prozoru.⁷³³⁰

⁷³²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 695.

⁷³²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 694.

⁷³²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 695.

⁷³²⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 219, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 695.

⁷³²⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 219, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 96-102.

⁷³²⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 220, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 694, dokazni predmeti P02040, P02055, P02526, P02911.

⁷³²⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 221.

⁷³²⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 157. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 154; žalbeni pretres, ŽT. 529-530 (23. mart 2017.).

⁷³²⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 158.

⁷³³⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 158, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, fusnota 1334 i u njoj navedena naređenja. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 157.

b. Analiza

2148. Uprkos Petkovićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije konstatovalo da su ti zločini bili krivična djela određenih vojnika i/ili individualni zločinački incidenti nepovezani s planiranim vojnim operacijama HVO-a. Naprotiv, Pretresno vijeće je prvo uputilo na svjedočenje jednog svjedoka kada je konstatovalo da su imovinu u selu Skrobućani spalili pripadnici HVO-a.⁷³³¹ Što se tiče sela Lug, Pretresno vijeće je potom uputilo na jedan izvještaj SIS-a, za koji je konstatovalo da ukazuje na to da su vatru podmetnuli "vojnici HVO-a i domaći izgrednici", da bi zaključilo da su tu štetu "doista prouzrokovali vojnici HVO-a".⁷³³² Prilikom ocjenjivanja Petkovićeve odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a u odnosu na zločine počinjene u selima Skrobućani i Lug u maju ili junu 1993., Pretresno vijeće je konstatovalo da, budući da su vojnici HVO-a sistematski uništavali imovinu u vlasništvu Muslimana, smatra da su ta djela uništavanja bila dio unaprijed smišljenog plana i da "nisu bila djelo nekolicine nedisciplinovanih vojnika".⁷³³³ Petkovićev argument se, stoga, odbacuje. Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićev s tim povezani argument – da dokazi "jasno dokazuju" da su ti zločini bili krivična djela određenih vojnika i/ili individualni zločinački incidenti nepovezani s planiranim vojnim operacijama HVO-a – budući da on samo iznosi tvrdnju da Pretresno vijeće nije protumačilo dokaze na neki određeni način, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku.⁷³³⁴

2149. Naposljetku, Žalbeno vijeće smatra da su Petkovićeve tvrdnje – da njegova naređenja izdata u periodu od 23. aprila do 22. juna 1993. o ojačanju snaga i angažovanju tenkova nisu bila povezana sa zločinačkim incidentima u selima Skrobućani i Lug u junu 1993. i da, stoga, ne idu u prilog "tezi" Pretresnog vijeća da je on učestvovao u rukovođenju operacijama u ta tri sela – i spekulativne i irelevantne. Pretresno vijeće se, zapravo, oslonilo na ta dva naređenja kako bi zaključilo da je Petković i dalje učestvovao u rukovođenju vojnim operacijama HVO-a na području Prozora u periodu od 23. aprila do 22. juna 1993.⁷³³⁵ Prilikom razmatranja napada u, konkretno, selima Skrobućani i Lug, Pretresno vijeće je utvrdilo da je uništavanje u ta dva sela bilo dio unaprijed smišljenog plana i da je, time što je rukovodio operacijama HVO-a u opštini Prozor, Petković imao namjeru da ta imovina bude uništena.⁷³³⁶ Petković nije uspio da pokaže grešku u pristupu Pretresnog vijeća. Stoga, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da su zločini u

⁷³³¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 96-97.

⁷³³² Prvostepena presuda, tom 2, par. 102.

⁷³³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 695.

⁷³³⁴ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 96-97, 102 s referencama koje se tamo navode.

⁷³³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 694 i fusnota 1334.

⁷³³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 695. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 694 i fusnota 1334.

selima Skrobućani i Lug bili počinjeni u junu 1993., tokom operacija HVO-a, i da je on učestvovao u rukovođenju tim operacijama.

(iii) Navodne greške u vezi sa zločinima počinjenim u julu 1993.

2150. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, u julu i avgustu 1993., naredio da se organizuju borbena dejstva u opštini Prozor i da je planirao te operacije.⁷³³⁷ Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković bio obaviješten o tome da su u julu 1993. na području Prozora pripadnici “Kinder-voda” bez opravdanja lišavali slobode Muslimane.⁷³³⁸ Ono je, na osnovu gore navedenog, zaključilo da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷³³⁹ Nadalje, Pretresno vijeće se oslonilo na Šiljegov izvještaj od 13. jula 1993. kako bi utvrdilo da je Petković bio obaviješten o tome da su muškarci koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga u julu 1993. bili zatočeni u Srednjoškolskom centru u Prozoru i da je Petković, budući da je nastavio da obavlja svoje dužnosti, prihvatio ta zatočenja.⁷³⁴⁰

a. Argumenti strana u postupku

2151. Petković prvo tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća o njegovom naređivanju i planiranju vojnih operacija koje se odnose na zatočenje civila Muslimana od strane “Kinder-voda” u opštini Prozor bio zasnovan na tri dokazna predmeta, od kojih se nijedan nije odnosio niti imao ikakvog uticaja na zatočenje maloljetnih, starijih i bolesnih muškaraca Muslimana 11. jula 1993.⁷³⁴¹ Petković iznosi argument da, na osnovu tih dokaza, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe zaključka Pretresnog vijeća, kao jedinog razumnog, da je on planirao operacije u vezi sa zatočenjem civila Muslimana od strane “Kinder-voda”.⁷³⁴² Drugo, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo Šiljegov izvještaj od 13. jula 1993., kojim je, kako je zaključilo, Petković obaviješten o tome da su muškarci koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga bili u julu 1993. zatočeni u Srednjoškolskom centru u Prozoru.⁷³⁴³

2152. Tužilaštvo odgovara da činjenica da su hapšenja i odvođenja u raznim mjestima u opštini Prozor slijedila unaprijed smišljeni plan i da su ih izvršili pripadnici više komponenata HVO-a

⁷³³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 696.

⁷³³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 696-697.

⁷³³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 697.

⁷³⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 698.

⁷³⁴¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 223-224, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, fusnota 1336, dokazni predmeti P03246, P03384, 3D02582.

⁷³⁴² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 224. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 222.

⁷³⁴³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 225-226, gdje se upućuje na dokazni predmet P03418, str. 4.

potkrepljuje zaključak da je Petković planirao te operacije i rukovodio njima.⁷³⁴⁴ Tužilaštvo nadalje tvrdi da Petkovićev argument da on nije konkretno naredio zločine koje su 11. jula 1993. počinili pripadnici "Kinder-voda" ne utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni, budući da je nastavio da koristi "Kinder-vod".⁷³⁴⁵ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da muškarci o kojima se govori u Šiljegovom izvještaju od 13. jula 1993. nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga, s obzirom na to da se u jednom drugom izvještaju Glavni stožer izričito obavještava o tome da ti uhapšeni muškarci nisu "ratni zarobljenici".⁷³⁴⁶

b. Analiza

2153. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je zaključak Pretresnog vijeća o njegovom naređivanju i planiranju vojnih operacija u odnosu na zatočenje civila Muslimana od strane "Kinder -voda" u opštini Prozor bio zasnovan na tri dokazna predmeta, od kojih se nijedan nije odnosio niti imao ikakvog uticaja na zatočenje maloljetnih, starijih i bolesnih muškaraca Muslimana, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće, zapravo, oslonilo na taj dokaz kako bi generalno zaključilo da je on planirao i naređivao organizovanje borbenih dejstava u opštini Prozor u julu i avgustu 1993.⁷³⁴⁷ Pretresno vijeće je zatim konstatovalo da je SIS izdao jedan dokument, koji je trebao biti uručen Petkoviću, a u kojem se izvještava o činjenici da su pripadnici "Kinder-voda" hapsili muškarce Muslimane.⁷³⁴⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković, time što je planirao operacije HVO-a u opštini Prozor u tom periodu, znajući da su vojnici "Kinder-voda" bez ikakvog opravdanja lišavali slobode Muslimane, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷³⁴⁹ Petković, stoga, pogrešno tumači zaključke Pretresnog vijeća i pritom ne pokazuje nikakve greške u njegovom pristupu. Njegov argument – da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka Pretresnog vijeća, kao jedinog razumnog zaključka i na osnovu tih dokaza, da je on planirao operacije u vezi sa zatočenjem civila Muslimana od strane pripadnika "Kinder-voda" – se odbacuje.

⁷³⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 158. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 154, 157, 161; žalbeni pretres, ŽT. 529-530 (23. mart 2017.).

⁷³⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 161. Tužilaštvo tvrdi da je Petković znao da se operacije HVO-a u Prozoru vode na zločinački način i posebno upućuje na jedan izvještaj SIS-a u kojem se, prema tvrdnjama tužilaštva, navodi da su 11. jula 1993. vojnici HVO-a, moguće iz "Kinder-voda", zatočili Muslimane i javno ih proveli kroz Prozor dok su ih usput tukli. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 160, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 125-132, tom 4, par. 696.

⁷³⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 159, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 148.

⁷³⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 696.

⁷³⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 696.

⁷³⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 697.

2154. Iznoseći argument da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo Šiljegov izvještaj od 13. jula 1993., kojim je, kako je zaključilo, Petković bio obaviješten o tome da su muškarci koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga bili u julu 1993. zatočeni u Srednjoškolskom centru u Prozoru, Petković tvrdi da taj izvještaj ne sadrži nikakve naznake o zatočenjima civila i/ili protivpravnim hapšenjima; naprotiv, Petković tvrdi da je Šiljeg izvijestio o premještanju Muslimana koji su podliježali vojnoj obavezi, koje su vlasti HVO-a smatrale neborbenim pripadnicima ABiH.⁷³⁵⁰ Žalbena vijeće primjećuje da je, prilikom ocjenjivanja Petkovićevog doprinosa zločinima počinjenim u opštini Prozor, Pretresno vijeće uočilo da je Šiljeg obavijestio Petkovića i Stojića da je počeo odvoditi "uglavnom ratne zarobljenike, ali i nekoliko civila" iz Srednjoškolskog centra u Prozoru u Zatvor u Ljubuškom.⁷³⁵¹ Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković bio obaviješten o tome da su muškarci koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga u julu 1993. bili zatočeni u toj školi i da je, stoga, prihvatio ta zatočenja budući da je nastavio da obavlja svoje dužnosti.⁷³⁵² Međutim, nasuprot tome, kada je kasnije ocjenjivalo Petkovićev doprinos zločinima počinjenim u zatočeničkim centrima, Pretresno vijeće se ponovo oslonilo isključivo na Šiljegov izvještaj od 13. jula 1993. u vezi s odvođenjem zatočenika iz Srednjoškolskog centra u Prozoru u Zatvor u Ljubuškom kako bi zaključilo da Petković nije bio obaviješten o tome da su muškarci koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama držani u Zatvoru u Ljubuškom "[b]udući da se u izvještaju [...] pominju samo muškarci u dobi od 18 do 60 godina".⁷³⁵³ Žalbena vijeće smatra da se Šiljegov izvještaj od 13. jula 1993. odnosi samo na premještanje Muslimana koji "podliježu vojnoj obavezi" i da nema nikakvih izričitih naznaka o tome da su neki ili svi ti Muslimani bili civili.⁷³⁵⁴ Štaviše, prilikom donošenja činjeničnih zaključaka o dolasku, premještanju i otpuštanju zatočenika iz Srednjoškolskog centra u Prozoru i Zatvora u Ljubuškom, Pretresno vijeće nije uputilo na dokaze koji ukazuju na to da je Petković bio obaviješten da su civili zatočeni.⁷³⁵⁵

2155. Žalbena vijeće ima u vidu Petkovićevu ulogu u planiranju i naređivanju organizovanja borbenih operacija u opštini Prozor u julu 1993.,⁷³⁵⁶ kao i njegov položaj i ovlaštenja u Glavnom

⁷³⁵⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 226.

⁷³⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 698.

⁷³⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 698.

⁷³⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 799.

⁷³⁵⁴ V. dokazni predmet P03418, str. 4. Nadalje, Petkovićev odgovor na Šiljegov izvještaj i *ex post facto* odobrenje premještanja Muslimana takođe izričito ne ukazuju na to da je on bio obaviješten o tome da su neki ili svi ti Muslimani bili civili. V. dokazni predmet P03455, str. 2, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 149.

⁷³⁵⁵ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 145-156, 1813 s referencama koje se tamo navode. Žalbena vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće pozvalo na izvještaj Luke Markešića od 11. jula 1993. u kojem se navodi da određeni zatočenici "nisu ratni zarobljenici" već da su pritvoreni iz sigurnosnih razloga. Prvostepena presuda, tom 2, par. 148 i fusnota 357, par. 1813 i fusnota 4508, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03380. Međutim, Žalbena vijeće napominje da nema konkretnih naznaka da je ovaj izvještaj bio upućen Petkoviću ili da ga je on primio.

⁷³⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 696.

stožeru.⁷³⁵⁷ Uprkos tome, Žalbena vijeće se nije uvjerilo da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao doći do zaključka, kao jedinog razumnog, da je Petković znao da su muškarci koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama bili zatočeni u Srednjoškolskom centru u Prozoru i da su u julu 1993. premješteni u Zatvor u Ljubuškom. Stoga, Žalbena vijeće poništava zaključak Pretresnog vijeća da je "Petković [...] bio obaviješten o tome da su u Srednjoj školi u Prozoru u julu 1993. bili zatočeni muškarci koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga" i da, "[b]udući da je nastavio da obavlja svoje dužnosti u oružanim snagama HZ(R) HB, Vijeće zaključuje da je Milivoj Petković prihvatio ta zatočenja".⁷³⁵⁸ Međutim, Žalbena vijeće smatra da ova greška ne utiče na zaključke Pretresnog vijeća da je Petković planirao operacije u opštini Prozor u julu i avgustu 1993., mada je znao da su vojnici "Kinder-voda" bez ikakvog opravdanja zatočili Muslimane ili da je imao namjeru da ti zločini budu počinjeni, budući da se ono prilikom donošenja tih zaključaka oslonilo na druge dokaze.⁷³⁵⁹

(iv) Zaključak

2156. Razmotrivši zaključke na koje se podsjeća gore,⁷³⁶⁰ Žalbena vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće propustilo da iznese obrazloženje o njegovoj krivičnoj odgovornosti za zločine pod tačkama 15, 16 i 17.⁷³⁶¹ S obzirom na gore iznesenu analizu, Žalbena vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za zločine u opštini Prozor. Njegova žalbena podosnova 5.2.2.1 djelimično se odbija.

(b) Opština Gornji Vakuf (Petkovićeva podosnova 5.2.2.2 djelimično)

2157. Pretresno vijeće je podsjetilo da je 18. januara 1993., HVO, uključujući i pukovnicu "Bruno Bušić", krenuo u napad na grad Gornji Vakuf i sela Duša, Hrasnica, Uzričje i Ždrimci.⁷³⁶² Ono je konstatovalo da je Petković, budući da je rasporedio pukovnicu "Bruno Bušić", primao i

⁷³⁵⁷ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 715-717, 727, 755, tom 4, par. 651-652, 655-657, 663, 679.

⁷³⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 698.

⁷³⁵⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 696-697.

⁷³⁶⁰ V. gore, par. 2140, 2143-2145, 2148-2150, 2153-2155. Mada je Žalbena vijeće utvrdilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Petković prihvatio zatočenja muškaraca koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Srednjoškolskom centru u Prozoru u julu 1993., ono je smatralo da ta greška ni na koji način ne utiče na zaključke Pretresnog vijeća da je Petković planirao operacije u opštini Prozor u julu i avgustu 1993., iako je znao da su vojnici "Kinder-voda" bez ikakvog opravdanja zatočili Muslimane ili da je imao namjeru da ti zločini budu počinjeni, budući da se Pretresno vijeće prilikom donošenja tih zaključaka oslonilo na druge dokaze. V. gore, par. 2155.

⁷³⁶¹ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 214, 227. Što se tiče Petkovićevog argumenta u replici – da, ako se UZP "etničkog čišćenja" može protumačiti kao zločinački plan za protjerivanje/premještanje muslimanskog stanovništva, a njemu je za te zločine izrečena oslobađajuća presuda, nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo zaključiti da je on znatno doprinio činjenju drugih zločina u cilju ostvarivanja UZP-a – Žalbena vijeće napominje da on ponavlja argumente koje je iznio u svojoj žalbenoj podosnovi 3.2.2, koja je odbijena drugdje u ovoj Presudi. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 52-53; gore, par. 903. V. takođe dolje, fusnota 7423.

slao izvještaje o operacijama HVO-a na tom području i izdao naređenje o prekidu borbenih operacija, planirao i omogućio operacije HVO-a u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993.⁷³⁶³ Isto tako, ono je konstatovalo da su počinjeni zločini bili dio unaprijed smišljenog plana za koji je Petković znao budući da je učestvovao u planiranju i omogućavanju tih operacija.⁷³⁶⁴ Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo da Petković nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce i da stane na kraj zločinima.⁷³⁶⁵ Ono je zaključilo da je, zbog toga što je planirao i omogućio vojne operacije, iako je znao da se tokom tih vojnih operacija uništava imovina u vlasništvu Muslimana, da se ubijaju Muslimani koji nisu učestvovali u borbama i koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga, a da se lokalno stanovništvo hapsi i raseljava, Petković imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷³⁶⁶

2158. Petković tvrdi da su njegove osuđujuće presude za zločine počinjene u opštini Gornji Vakuf zasnovane na pogrešnim i nerazumnim zaključcima: (1) da je planirao i omogućio vojne operacije HVO-a u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993.; (2) da je znao da su zločini dio unaprijed smišljenog plana; i (3) da nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce i stane na kraj zločinima nad Muslimanima i da je, prema tome, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷³⁶⁷ On tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka, kao jedinog razumnog, da je on, između ostalog, dao kažnjiv i namjeran doprinos tim zločinima ili ostvarivanju UZP-a.⁷³⁶⁸ Petković tvrdi da bi, stoga, Žalbeno vijeće trebalo poništiti njegove osuđujuće presude i osloboditi ga krivice u odnosu na zločine u opštini Gornji Vakuf za koje se tereti.⁷³⁶⁹

(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevim učešćem u operacijama HVO-a

2159. Kada je konstatovalo da je Petković planirao i omogućio operacije HVO-a u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993., Pretresno vijeće se oslonilo na više dokaza, uključujući sljedeće: (1) Petkovićevu Zapovijed od 6. januara 1993. upućenu pukovnici "Bruno Bušić" u vezi s punom borbenom gotovosti;⁷³⁷⁰ (2) Petkovićev dopis od 18. januara 1993. opštinskim HVO-ima Bugojna, Travnika, Viteza i Novog Travnika u kojem od njih traži da apeluju na ABiH u smislu smirivanja

⁷³⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 704.

⁷³⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 708.

⁷³⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 708.

⁷³⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709.

⁷³⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 710.

⁷³⁶⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 230.

⁷³⁶⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 235. Petković u replici tvrdi da se, budući da je Pretresno vijeće konstatovalo da je "etničko čišćenje" muslimanskog stanovništva bilo "jedini i jedinstveni zajednički zločinački cilj", za zločine počinjene u Gornjem Vakufu koji za posljedicu nisu imali "etničko čišćenje" ne može ispravno i razumno smatrati da su bili počinjeni s namjerom ostvarivanja UZP-a. Petkovićeva replika, par. 47. V. Petkovićeva replika, par. 46.

⁷³⁶⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 236.

situacije u opštini Gornji Vakuf;⁷³⁷¹ i (3) Petkovićeve zbirne izvještaje od 18. i 19. januara 1993. u vezi sa situacijom u opštini Gornji Vakuf.⁷³⁷² Nadalje, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković primao izvještaje o odvijanju operacija HVO-a, uključujući sljedeće:⁷³⁷³ (1) izvještaj Željka Šiljega od 21. januara 1993. u kojem se govori o "čišćenju" sela i njegov izvještaj od 29. januara 1993. u kojem se pominje smrt civila u selu Duša;⁷³⁷⁴ i (2) izvještaj VOS-a od 24. januara 1993. u kojem se navodi da je opština Gornji Vakuf pod kontrolom HVO-a.⁷³⁷⁵ Naposljetku, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković izdao naređenje za prekid borbi tek nakon što je HVO preuzeo kontrolu nad tim područjem.⁷³⁷⁶

a. Argumenti strana u postupku

2160. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je na osnovu dokaza zaključilo: (1) da je on planirao i omogućio operacije HVO-a 18. januara 1993. u opštini Gornji Vakuf ; i (2) da je činjenje tih zločina bilo planirano.⁷³⁷⁷ Prema Petkovićevim navodima, Pretresno vijeće je, stoga, pogrešno zaključilo da je on znao za plan koji je obuhvatao zločine.⁷³⁷⁸ Konkretno, Petković tvrdi sljedeće: (1) Zapovijed od 6. januara 1993. upućena pukovnici "Bruno Bušić" ne može se posmatrati kao njegov doprinos UZP-u zbog toga što je izdata prije uspostavljanja UZP-a i što nije imala nikakve veze s borbenim dejstvima koja su u opštini Gornji Vakuf počela 18. januara 1993.;⁷³⁷⁹ (2) njegov dopis od 18. januara 1993. takođe se nije odnosio na napad koji je izveden istog dana;⁷³⁸⁰ i (3) uprkos tome što je uvažilo da Petković nije pisao i/ili izdavao zbirne izvještaje, Pretresno vijeće je ipak njemu pripisalo sastavljanje izvještaja od 18. i 19. januara 1993. i, stoga, konstatovalo da je on znao za određene događaje i da ih je potvrdio.⁷³⁸¹ Petković nadalje osporava način na koji je Pretresno vijeće ocijenilo Šiljegove izvještaje od 21. i 29. januara 1993. i izvještaj VOS-a od 24. januara 1993.⁷³⁸² Konkretno, on tvrdi da se u Šiljevom izvještaju od 21. januara

⁷³⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 701.

⁷³⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 703.

⁷³⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 704-705.

⁷³⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 708.

⁷³⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 705. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u dijelu Prvostepene presude koji se odnosi na Petkovićevu odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a kao datum izdavanja tog izvještaja navelo 28. januar 1993., ali da je u drugim dijelovima Prvostepene presude usvojilo datum od 29. januara 1993. Budući da je taj datum povoljniji za žalioce i da ga strane u postupku ne osporavaju, Žalbeno vijeće će takođe usvojiti 29. januar 1993. V. gore, fusnota 3703.

⁷³⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 706.

⁷³⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709.

⁷³⁷⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231-232. V. takođe Petkovićeve replika, fusnota 70.

⁷³⁷⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 232.

⁷³⁷⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(i), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01064.

⁷³⁸⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(ii), gdje se upućuje na dokazni predmet P01190.

⁷³⁸¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(iii), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01193, P01220, Prvostepena presuda, tom 1, par. 740.

⁷³⁸² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(iv)-(vi), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01249, P01351, 3D02530. Mada Petković navodi da je datum Šiljevog izvještaja (dokazni predmet P01351) 28. januar

1993. ne navodi da su sela bila "čišćena" u smislu etničkog čišćenja, već da su sela bila "čišćena u vojnom smislu",⁷³⁸³ a da se u Šiljegovom izvještaju od 29. januara 1993. govori o civilima "koji su poginuli u granatiranju" [...], a ne o ubijanju civila, kako je sugerisalo Pretresno vijeće".⁷³⁸⁴ Što se tiče izvještaja VOS-a od 24. januara 1993., Petković tvrdi da se u njemu navodi da je grad Gornji Vakuf došao pod kontrolu HVO-a "u smislu komunikacije", a ne da je HVO zauzeo grad.⁷³⁸⁵

2161. Naposljetku, Petković iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on naredio prekid borbi "tek nakon što je HVO stavio to područje pod svoju kontrolu" 24. januara 1993., budući da "je propustilo da uoči" sljedeće:⁷³⁸⁶ (1) da je 19. januara 1993. Boban izdao naređenje o prekidu vatre na osnovu kojeg je Petković sklopio sporazum o prekidu vatre s ABiH i sljedećeg dana izdao naređenje;⁷³⁸⁷ i (2) Boban i Petković su, dok su bili u Ženevi od 22. do 26. januara 1993., obaviješteni o tome da borbe u opštini Gornji Vakuf nisu prestale, što je Petkovića navelo da izda dodatno naređenje o prekidu vatre.⁷³⁸⁸ Petković tvrdi da je Pretresno vijeće "propustilo da utvrdi" da borbe nisu tada prestale, već tek nakon što je Šiljeg 25. januara 1993. izdao naređenje o prekidu vatre.⁷³⁸⁹

2162. Tužilaštvo odgovara da Petkovićevi argumenti nisu ništa više do neslaganje s tumačenjem dokaza od strane Pretresnog vijeća i da ne pokazuju nikakvu grešku.⁷³⁹⁰ Tužilaštvo tvrdi da se u Zapovijedi od 6. januara 1993. upućenoj pukovnici "Bruno Bušić" ne pominje konkretno opština Gornji Vakuf poimence, ali da se u njemu toj pukovnici nalaže da čeka daljnja uputstva, nakon kojih je ona napala tu opštinu.⁷³⁹¹ Nadalje, tužilaštvo se oslanja na Petkovićev dopis od 18. januara 1993. kako bi iznijelo argument da je on, suprotno njegovoj tvrdnji, omogućio operacije u opštini Gornji Vakuf na dan napada.⁷³⁹² Osim toga, tužilaštvo tvrdi da Petkovićev argument u vezi s izvještajem od 18. januara 1993. odražava samo puki pokušaj prebacivanja odgovornosti, budući

1993., iz razloga navedenih drugdje u ovoj Presudi, Žalbeno vijeće smatra da je taj izvještaj izdat 29. januara 1993. V. gore, fusnota 3703.

⁷³⁸³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(iv).

⁷³⁸⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(v) (kurziv izostavljen).

⁷³⁸⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(vi) (kurziv izostavljen).

⁷³⁸⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(vii), gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 709.

⁷³⁸⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(vii)(a)-(c), 235; žalbeni pretres, ŽT. 523 (23. mart 2017.).

⁷³⁸⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(vii)(d) i fusnota 307; žalbeni pretres, ŽT. 523-524 (23. mart 2017.).

⁷³⁸⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(vii)(d), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01300; žalbeni pretres, ŽT. 524 (23. mart 2017.). On nadalje tvrdi da činjenica da naređenja o prekidu vatre nisu poštovana "jasno dokazuje" da on nije imao efektivnu kontrolu nad jedinicama HVO-a u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 232.

⁷³⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 166, 172. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 164-165, 179; žalbeni pretres, ŽT. 529-530, 544 (23. mart 2017.).

⁷³⁹¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 167. Tužilaštvo tvrdi da, suprotno Petkovićevoj tvrdnji, Pretresno vijeće nije smatralo da ovo naređenje, izdato "prije UZP-a", predstavlja "doprinos" UZP-u. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 167.

da je taj "izvještaj upućen s Petkovićevim imenom i funkcijom ispod teksta".⁷³⁹³ Nadalje, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) Petkovići neuvjerljivi i semantički prigovori na Šiljegove izvještaje nisu razrađeni i treba ih odbaciti bez razmatranja;⁷³⁹⁴ i (2) izvještaj VOS-a ne odnosi se, kako to Petković "neuvjerljivo tvrdi", na kontrolu nad komunikacijama.⁷³⁹⁵

2163. Napokon, tužilaštvo tvrdi da Petkovićev argument da su borbene operacije prestale nakon što je on 24. januara 1993. izdao naređenje o prekidu vatre jeste u skladu sa zaključcima Pretresnog vijeća i tvrdi da on ne identifikuje nikakvu grešku.⁷³⁹⁶

b. Analiza

2164. Prije svega, Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak da lišavanja života civila u selu Duša predstavljaju zločin ubistva i hotimičnog lišavanja života,⁷³⁹⁷ i time poništilo osuđujuće presude koje su Petkoviću izrečene za zločine ubistva i hotimičnog lišavanja života u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993.⁷³⁹⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće je utvrdilo da ubistvo i hotimično lišavanje života nisu bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993.⁷³⁹⁹ Zbog toga, sljedeća analiza biće usredotočena na preostale zločine.⁷⁴⁰⁰

2165. Što se tiče Petkovićevog argumenta da se Zapovijed od 6. januara 1993. upućena pukovnji "Bruno Bušić" ne može posmatrati kao njegov doprinos UZP-u, budući da je izdata prije uspostavljanja UZP-a, Žalbeno vijeće ima u vidu da je Pretresno vijeće doista utvrdilo da je UZP uspostavljen "najkasnije sredinom januara 1993."⁷⁴⁰¹ Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo utoliko što se oslonilo na Zapovijed od 6. januara 1993. kada je konstatovalo da je Petković planirao i omogućio operacije HVO-a u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993. i smatralo da ona podupire njegov doprinos ostvarivanju UZP-a.⁷⁴⁰² Međutim, Petković ne pokazuje

⁷³⁹² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 168, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01190.

⁷³⁹³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 169, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(iii).

⁷³⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 173. Tužilaštvo tvrdi da se, u svakom slučaju, Pretresno vijeće, osim na Šiljegove izvještaje, razumno oslonilo na druge dokaze kako bi pokazalo da je Petković znao da su zločini bili počinjeni. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 173.

⁷³⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 174.

⁷³⁹⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 170. Tužilaštvo iznosi argument da Petkovićevu široku nadležnost nad HVO-om ne podriva to što neki vojnik nije poštovao prekid vatre. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 171, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 232.

⁷³⁹⁷ V. gore, par. 441-443.

⁷³⁹⁸ V. gore, par. 443.

⁷³⁹⁹ V. gore, par. 882, 886.

⁷⁴⁰⁰ S tim u vezi, Žalbeno vijeće odbacuje kao bespredmetan Petkovićev argument u vezi s tim kako je Pretresno vijeće protumačilo Šiljevov izvještaj od 29. januara 1993.

⁷⁴⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44.

⁷⁴⁰² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 701 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01064), 708 ("[u] svjetlu gore navedenih dokaza, Vijeće zaključuje da je, time što je izdao naređenje za raspoređivanje pukovnije 'Bruno Bušić', [...] Milivoj Petković planirao i omogućio operacije HVO-a u Gornjem Vakufu u januaru 1993. godine."), 815,

kako takva greška utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je on planirao i omogućio operacije HVO-a budući da se Pretresno vijeće, prilikom donošenja tog zaključka, oslonilo i na druge Petkovićeve postupke.⁷⁴⁰³ Njegov argument se, stoga, odbacuje. S obzirom na gore navedeno, Petkovićev daljnji argument da Zapovijed od 6. januara 1993. nije imala nikakve veze s borbama u opštini Gornji Vakuf koje su počele 18. januara 1993. jeste bespredmetan.

2166. U prilog svom argumentu da se njegov dopis od 18. januara 1993. nije odnosio na napad izveden istog dana, Petković tvrdi da on nije bio upućen opštinskom HVO-u Gornji Vakuf, već HVO-u u opštinama koje su, prema Vance-Owenovom planu, dodijeljene Muslimanima.⁷⁴⁰⁴ Međutim, dopis je, kako je uočilo Pretresno vijeće, upućen HVO-ima u Bugojnu, Travniku, Vitezu i Novom Travniku,⁷⁴⁰⁵ koji su, kako primjećuje Žalbena vijeće, prema Vance-Owenovom planu, dodijeljeni Hrvatima.⁷⁴⁰⁶ Pretresno vijeće je takođe zapazilo da je Petković u tom dopisu zatražio, između ostalog, da jedinice HVO-a u tim opštinama apeluju na ABiH da smiri situaciju u opštini Gornji Vakuf.⁷⁴⁰⁷ S tim u vezi, Žalbena vijeće smatra da Petković pogrešno prikazuje dokaze. Žalbena vijeće, stoga, odbacuje njegov argument.

2167. Što se tiče Petkovićevog argumenta da mu je Pretresno vijeće, uprkos tome što je uvažilo da on nije napisao i/ili izdao zbirne izvještaje, ipak pripisalo sastavljanje izvještaja od 18. i 19. januara 1993. i, stoga, utvrdilo da je on znao za određene događaje i da ih je potvrdio, Petković nadalje tvrdi da njegovo ime jeste navedeno u tim izvještajima, ali da su oni samo zbirka dnevnih izvještaja iz operativnih zona.⁷⁴⁰⁸ Žalbena vijeće ima u vidu opasku Pretresnog vijeća da je Glavni stožer redovno primao izvještaje od zapovjednika OZ-ova i brigada, na osnovu kojih je sekretar načelnika Glavnog stožera sastavljao objedinjene izvještaje i prosljeđivao ih načelniku Glavnog stožera, i da ih je ovaj primao i "svakodnevno *sastavljao* [...] 'objedinjena izvješća' ili 'zbirna

818. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 814 i fusnota 1917, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01064 – Zapovijed od 6. januara 1993. – kada se govori o raspoređivanju jedinica. S tim u vezi, Žalbena vijeće smatra da se to što je Pretresno vijeće smatralo da naređenje o raspoređivanju, koje predstavlja zaseban i nekontinuiran postupak, predstavlja doprinos ZZP-u, razlikuje od toga kako je Pretresno vijeće razmatralo druge postupke koji potiču iz perioda prije uspostavljanja UZP-a i koji, za razliku od ovog, pokazuju zvanične odgovornosti optuženog. V. gore, par. 1441.

⁷⁴⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 708.

⁷⁴⁰⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(ii).

⁷⁴⁰⁵ Dokazni predmet P01190, na koji se upućuje u Prvostepenoj presudi, tom 4, par. 703. Žalbena vijeće napominje da Petković miješa lokaciju primalaca dopisa sa zahtjevom koji je naveden u njemu da oni obavijeste ABiH da se značajne snage HVO-a nalaze "u provincijama dodijeljenim muslimanskom narodu" i da te snage neće biti povučene. Dokazni predmet P01190, na koji se upućuje u Prvostepenoj presudi, tom 4, par. 703.

⁷⁴⁰⁶ V. dokazni predmet P09276, str. 12, na koji se upućuje u Prvostepenoj presudi, tom 1, par. 447.

⁷⁴⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 703, gdje se upućuje na dokazni predmet P01190.

⁷⁴⁰⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(iii).

izvješća".⁷⁴⁰⁹ S tim u vezi, Žalbena vijeće smatra da Petković, time što sugerira da je Pretresno vijeće uvažilo da on nije napisao i/ili izdavao objedinjene izvještaje, pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu. Njegov argument se, stoga, odbacuje.

2168. Žalbena vijeće će sada razmotriti Petkovićeve prigovore na Šiljegove izvještaje od 21. i 29. januara 1993., kao i na izvještaj VOS-a od 24. januara 1993. Što se tiče Šiljegovog izvještaja od 21. januara 1993., Žalbena vijeće primjećuje da se čini da Petkovićeva tvrdnja počiva na pretpostavci da je Pretresno vijeće navod o "čišćenju" sela iz tog izvještaja protumačilo kao da se njime misli na etničko čišćenje.⁷⁴¹⁰ Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće citiralo Šiljevog izvještaj od 21. januara 1993., u kojem je izraz "čišćenje" upotrijebljen prilikom izvještavanja o vojnim operacijama u opštini Gornji Vakuf.⁷⁴¹¹ Štaviše, kada je dolazilo do zaključka da je Petković bio obaviješten o iseljavanju stanovništva iz Gornjeg Vakufa, Pretresno vijeće je taj izvještaj uzelo u obzir zajedno s nizom drugih izvještaja.⁷⁴¹² S tim u vezi, u svojoj analizi posljedica tih operacija Pretresno vijeće je uputilo na Šiljevog izvještaj od 30. januara 1993., u kojem je on izvijestio da je cjelokupno muslimansko civilno stanovništvo sela Gornja i Donja Hrasnica otišlo, dok je dio stanovništva zatočen u Trnovači.⁷⁴¹³ Pretresno vijeće je takođe uputilo na Šiljevog izvještaj od 8. februara 1993. u kojem je on opisao, između ostalog, uništavanje imovine u selima Uzričje, Ždrimci i Duša i odmazdu nad pojedincima koju je vršio HVO.⁷⁴¹⁴ Pretresno vijeće je na kraju zaključilo, oslonivši se na sve izvještaje koji su mu predočeni, kao i na druge dokaze, da je Petković planirao i omogućio operacije u Gornjem Vakufu, da je znao da su pripadnici HVO-a vršili uništavanje imovine, te hapsili i raseljavali muslimansko stanovništvo u Gornjem Vakufu i da je on, stoga, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷⁴¹⁵ Shodno tome, Žalbena vijeće odbacuje Petkovićevu tvrdnju u vezi s izvještajem od 21. januara 1993.

2169. Što se tiče njegovog argumenta da je Pretresno vijeće izvelo pogrešan zaključak iz izvještaja VOS-a od 24. januara 1993., Petković tvrdi da se u tom izvještaju navodi da je grad Gornji Vakuf došao pod kontrolu HVO-a "u smislu komunikacija", a ne da je HVO zauzeo

⁷⁴⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 740 (kurziv dodat). Kada je to konstatovalo, Pretresno vijeće je uputilo na, između ostalog, osporene izvještaje od 18. i 19. januara 1993. Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1740, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01193, P01220.

⁷⁴¹⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(iv).

⁷⁴¹¹ V. dokazni predmet P01249.

⁷⁴¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 707-708, 710.

⁷⁴¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 707. Pretresno vijeće je konkretno konstatovalo da je Petković primio Šiljevog izvještaj od 30. januara 1993. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 707.

⁷⁴¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 707.

⁷⁴¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 708, 710.

grad.⁷⁴¹⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće utvrdilo da je "zbog poteškoća u komunikaciji [...] i stalnih djelovanja snajperista ABiH-a", HVO zauzeo uzvisine iznad Gornjeg Vakufa i da je grad pao pod njegovu kontrolu.⁷⁴¹⁷ Žalbeno vijeće smatra da Petković zanemaruje zaključak Pretresnog vijeća s tim u vezi i da pogrešno prikazuje dokaze kada tvrdi da je grad pao pod kontrolu HVO-a u smislu komunikacija.⁷⁴¹⁸ Njegov argument se odbacuje.

2170. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on naredio obustavljanje borbenih dejstava "tek nakon što je HVO stavio to područje pod svoju kontrolu", Žalbeno vijeće smatra da Petković zanemaruje brojne zaključke Pretresnog vijeća. Kada iznosi argument da je ono "propustilo da uoči" da je 19. januara 1993. Boban izdao naređenje o prekidu vatre na osnovu kojeg je Petković sklopio sporazum s ABiH o prekidu vatre i sljedeći dan izdao naređenje, Petković zanemaruje to da je Pretresno vijeće ocijenilo pokušaje da se postigne prekid vatre u danima neposredno nakon napada, uzimajući u obzir ta naređenja, kao i dokaze u vezi s njegovim sporazumom s ABiH.⁷⁴¹⁹ Što se tiče njegovog argumenta da je Pretresno vijeće "propustilo da uoči" da su Boban i Petković, dok su bili u Ženevi od 22. do 26. januara 1993., obaviješteni o tome da borbe u opštini Gornji Vakuf nisu prestale, što je Petkovića navelo da izda dodatno naređenje o prekidu vatre, Petković zanemaruje to da je Pretresno vijeće utvrdilo da je HVO 22. januara 1993. odlučio da zauzme uzvisine iznad grada Gornjeg Vakufa, što znači da je Petković Šiljegu uputio drugo naređenje o prekidu vatre iz Ženeve, nakon što je grad 24. januara 1993. pao pod kontrolu HVO-a.⁷⁴²⁰ Nadalje, Petković je pogrešno okarakterisao Prvostepenu presudu kada je naveo da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi da borbe nisu tada prestale, već tek nakon što je Šiljeg 25. januara 1993. izdao naređenje o prekidu vatre, budući da je Pretresno vijeće jasno utvrdilo da su Šiljegovim naređenjem u djelo provedena oba Petkovićeva naređenja, i ono od 20. i ono od 24. januara

⁷⁴¹⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231(vi) (kurziv izostavljen).

⁷⁴¹⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 392 (kurziv dodat). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 393.

⁷⁴¹⁸ V. dokazni predmet 3D02530, str. 2 ("Postrojbe ABiH su razbijene i demoralizirane"; "nuđeno je da se povuku iz grada sa naoružanjem"), na koji se upućuje u Prvostepenoj presudi, tom 2, par. 393, tom 4, par. 706; Prvostepenoj presudi, tom 2, fusnota 951 (gdje se smatra da se u jednom izvještaju potvrđuje da su grad opkolile snage, tenkovi i artiljerija HVO-a i da su okolna sela granatirana).

⁷⁴¹⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 390 i fusnote 944-945, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01205, P01211, P01215, P01238/1D00819. V. generalno Prvostepena presuda, tom 2, par. 389-395, na što se upućuje u Prvostepenoj presudi, tom 4, par. 706. Žalbeno vijeće napominje da je HVO preuzeo kontrolu nad četiri sela u opštini Gornji Vakuf u danima nakon napada. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 365 (predaja sela Duša), 369 (predaja sela Hrasnica), 374, 378 (predaja sela Uzričje), 384-386 (predaja sela Ždrimci).

⁷⁴²⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 392-393.

1993.⁷⁴²¹ Žalbeno vijeće, stoga, odbacuje Petkovićev prigovor na zaključak Pretresnog vijeća da je on naredio prekid borbi tek nakon što je HVO stavio to područje pod svoju kontrolu.⁷⁴²²

2171. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićeve argumente da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo sljedeće: (1) da je on planirao i omogućio operacije HVO-a 18. januara 1993. u opštini Gornji Vakuf; (2) da su relevantni zločini koji su počinjeni bili dio unaprijed smišljenog plana za koji je on znao.⁷⁴²³

(ii) Navodne greške u vezi sa zaključkom da Petković nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce zločina

2172. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković "zapravo tek 24. januara 1993." izdao naređenje da se uhapsu "ekstremisti" iz HVO-a i zatražio da se vojnici HVO-a "oštro upozore" da ne čine nove zločine.⁷⁴²⁴ Štaviše, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (1) iako je imao komandna ovlaštenja i efektivnu kontrolu nad HVO-om, Petković je od Šiljega zatražio samo da se pripadnici HVO-a "oštro upozore" da ne čine novu štetu; i (2) pukovnija "Bruno Bušić" bila je i poslije januara 1993. u više navrata razmješšana na razna druga mjesta i ponovo činila zločine.⁷⁴²⁵ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da, "kada je izdao svoje naređenje od 24. januara 1993.", Petković nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce i da stane na kraj zločinima nad Muslimanima.⁷⁴²⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da je on, zbog toga što je planirao i omogućio vojne operacije u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993., iako je znao da se tokom tih vojnih operacija čine zločini, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷⁴²⁷

a. Argumenti strana u postupku

2173. Petković tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na pogrešne pretpostavke kada je zaključilo da on nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce i da stane na kraj zločinima nad Muslimanima.⁷⁴²⁸ On prvo tvrdi da naređenje na kojem je Pretresno vijeće utemeljilo svoj zaključak – da je on "zapravo tek 24. januara 1993." izdao naređenje da se uhapsu "ekstremisti" iz

⁷⁴²¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 393-394.

⁷⁴²² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 709. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićev argument da činjenica da njegova naređenja o prekidu vatre nisu poštovana "jasno dokazuje" da on nije imao efektivnu kontrolu nad jedinicama HVO-a u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993.

⁷⁴²³ Kada u replici tvrdi da se, budući da je Pretresno vijeće utvrdilo da je "etničko čišćenje" muslimanskog stanovništva bilo "jedini i jedinstveni zajednički zločinački cilj", za zločine počinjene u Gornjem Vakufu koji za posljedicu nisu imali "etničko čišćenje" ne može ispravno i razumno smatrati da su bili počinjeni s namjerom ostvarivanja UZP-a, Petković upućuje na svoju repliku koja se odnosi na njegovu žalbenu podosnovu 3.2. Žalbeno vijeće ovaj argument odbacuje s obzirom na to da je on odbačen drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 873.

⁷⁴²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 706.

⁷⁴²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709.

⁷⁴²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709.

⁷⁴²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 710.

HVO-a – on nije izdao 24. januara 1993., nego 29. januara 1993., kada mu je prvi put ukazano na to da se čine zločini.⁷⁴²⁹ Štaviše, Petković tvrdi da je on, suprotno zaključku Pretresnog vijeća da se u tom naređenju "ograničio na to da od Šiljega zatraži da se pripadnici HVO-a 'oštro upozore' da ne rade novu štetu",⁷⁴³⁰ u stvari naredio da se uhapsu i zatvore "sv[i] naš[i] ekstremist[i]".⁷⁴³¹ Napokon, što se tiče zaključka Pretresnog vijeća da je pukovnija "Bruno Bušić" bila i poslije januara 1993. u više navrata razmješšana na razna druga mjesta iako su njeni pripadnici činili zločine, Petković tvrdi da nema nikakvih dokaza da je on bio obaviješten o tome da su pripadnici pukovnije u januaru 1993. počinili zločine u opštini Gornji Vakuf.⁷⁴³²

2174. Tužilaštvo odgovara da Petković iznosi netačan argument da do 29. januara 1993. nije bio upoznat sa zločinima koje su počinile njegove snage u opštini Gornji Vakuf i da time zanemaruje zaključak Pretresnog vijeća da su zločini bili unaprijed isplanirani i da nisu bili djela nedisciplinovanih vojnika.⁷⁴³³ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno navelo da je Petkovićevo naređenje od 29. januara 1993. izdato 24. januara 1993.,⁷⁴³⁴ ali da to ni na koji način ne utiče na Prvostepenu presudu, budući da je u više navrata u drugim dijelovima Presude potvrđeno da je to naređenje izdato 29. januara.⁷⁴³⁵ Tužilaštvo nadalje tvrdi da bi se iskrenost naređenja od 29. januara 1993. trebala razmatrati u svjetlu drugih naređenja koja su izgledala kao protivpravna, a koja je Petković kasnije izdao.⁷⁴³⁶ Naposljetku, ono tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Petković znao za zločine koje je počinila pukovnija "Bruno Bušić" u opštini Gornji Vakuf.⁷⁴³⁷

⁷⁴²⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 233-234. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 235.

⁷⁴²⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 233(i). Petkovićev žalbeni podnesak, par. 234(i), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01344.

⁷⁴³⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 233, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 709.

⁷⁴³¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 234(i), gdje se poziva na dokazni predmet P01344; žalbeni pretres, ŽT. 523-524 (23. mart 2017.).

⁷⁴³² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 233(iii), 234(ii). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 573 (23. mart 2017.). Štaviše, Petković osporava zaključke Pretresnog vijeća da je pukovnija "Bruno Bušić" počinila zločine u opštini Gornji Vakuf. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 234(iii). Žalbno vijeće je te argumente razmotrilo i odbacilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 501.

⁷⁴³³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 176. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 164-165, 175. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Petković u više navrata prije 29. januara 1993. bio obaviješten o zločinima koje je počinio HVO. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 176.

⁷⁴³⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, fusnota 695, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 709.

⁷⁴³⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, fusnota 695, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 706, 709.

⁷⁴³⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 176. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 177.

⁷⁴³⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 178. S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi, između ostalog, da je ta pukovnija bila pod njegovom neposrednom komandom, da ju je on lično rasporedio u opštinu Gornji Vakuf i da je bio obaviješten o tome da je HVO u cjelini – uključujući tu pukovnicu – počinio zločine u opštini Gornji Vakuf. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 178.

b. Analiza

2175. Što se tiče Petkovićevog argumenta da naređenje na kojem se temelji zaključak Pretresnog vijeća – da je "zapravo tek 24. januara 1993." izdao naređenje da se uhapsu "ekstremisti" iz HVO-a – nije izdao 24. januara 1993., nego 29. januara 1993.,⁷⁴³⁸ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće doista uputilo na netačan datum prilikom donošenja tog zaključka, kao i zaključka da, "kada je izdao svoje naređenje od 24. januara 1993., [on] nije imao stvarnu namjeru da kazni počiniocima i da stane na kraj zločinima nad Muslimanima".⁷⁴³⁹ Međutim, budući da to što je Petković izdao to naređenje pet dana kasnije zapravo ide u prilog osporenom zaključku, njegov argument se odbacuje.⁷⁴⁴⁰ S tim u vezi, kada je ustvrdio da mu je 29. januara 1993. prvi put ukazano na to da su počinjeni zločini, Petković nije konkretno pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća, a Žalbeno vijeće, u svakom slučaju, ima u vidu da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokaze koji potiču još od 18. januara 1993. kada je izvelo zaključak, kao jedini razuman na osnovu dokaza, da je Petković znao da su počinjeni zločini bili dio unaprijed smišljenog plana.⁷⁴⁴¹ Što se tiče Petkovićevog argumenta da je on, suprotno zaključku Pretresnog vijeća da se u tom naređenju od 29. januara 1993. "ograničio na to da od Željka Šiljega zatraži da se pripadnici HVO-a 'oštro upozore' da ne rade novu štetu",⁷⁴⁴² njime zapravo naredio da se uhapsu i zatvore "sv[i] naš[i] ekstremist[i] ",⁷⁴⁴³ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće takođe u više navrata i izričito, između ostalog, uzelo u obzir to da je on naredio da se uhapsu ekstremisti HVO-a.⁷⁴⁴⁴ Štaviše, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir činjenice da Petković to naređenje nije izdao do 29. januara,⁷⁴⁴⁵ nakon što je HVO preuzeo kontrolu nad tim područjem, i da je od Šiljega samo zatražio da se preostali pripadnici HVO-a "oštro upozore" da "ne rade novu štetu".⁷⁴⁴⁶ S obzirom na te dodatne faktore, Žalbeno vijeće smatra da Petković nije pokazao da je ocjena Pretresnog vijeća bila nerazumna. Njegovi gore navedeni argumenti se odbacuju.

⁷⁴³⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 233(i). Petkovićev žalbeni podnesak, par. 234(i), gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01344.

⁷⁴³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709. Upor. dokazni predmet P01344, od 29. januara 1993.

⁷⁴⁴⁰ Žalbeno vijeće, nadalje, napominje da je Pretresno vijeće takođe u više navrata navelo da je to naređenje izdato 29. januara 1993., kada je razmatralo Petkovićev doprinos zločinima počinjenim u opštini Gornji Vakuf. Prvostepena presuda, tom 4, par. 706, 709 ("Pored toga, u svom naređenju od 29. januara 1993., iako je imao komandna ovlaštenja i efektivnu kontrolu nad oružanim snagama HVO-a, Milivoj Petković se ograničio na to da od Željka Šiljega zatraži da se pripadnici HVO-a "oštro upozore" da ne rade novu štetu.").

⁷⁴⁴¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 703-704; gore, par. 2168. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 701 (gdje se navodi Petkovićeva Zapovijed od 6. januara 1993. upućena pukovnici "Bruno Bušić").

⁷⁴⁴² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 233, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 709.

⁷⁴⁴³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 234(i), gdje se poziva na dokazni predmet P01344.

⁷⁴⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 706 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01344, naređenje od 29. januara 1993.), 709. Mada je u jednom od tih navrata Pretresno vijeće navelo da je Petković naredio hapšenje ekstremista 24. januara 1993., a ne 29. januara 1993., Žalbeno vijeće smatra da taj pogrešan navod ne utiče na zaključke Pretresnog vijeća. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 709.

⁷⁴⁴⁵ V. gore, fusnota 7444 (gdje se podsjeća na to da je ovo naređenje izdato 29. januara 1993.).

⁷⁴⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709.

2176. Naposljetku, što se tiče Petkovićeve tvrdnje da nema nikakvih dokaza da je on bio obaviješten o tome da su pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" počinili zločine u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993., Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je, uprkos tome što je Petković znao za to da je pukovnija "Bruno Bušić" počinila zločine u opštini Gornji Vakuf, ta jedinica u više navrata bila razmješšana na druga mjesta nakon januara 1993. i da je ponovo činila zločine.⁷⁴⁴⁷ Pretresno vijeće se, između ostalog, oslonilo na to razmješšanje snaga kada je utvrdilo da on nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce i da stane na kraj zločinima nad Muslimanima.⁷⁴⁴⁸ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Petković znao da je, konkretno, pukovnija "Bruno Bušić" u januaru 1993. počinila zločine u opštini Gornji Vakuf, a da pritom u prilog tom zaključku nije uputilo ni na kakve dokaze.⁷⁴⁴⁹ Međutim, Petković nije pokazao kako osporeni zaključak da on nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce i da stane na kraj zločinima nad Muslimanima utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je on imao namjeru da zločini u opštini Gornji Vakuf budu počinjeni, budući da je Pretresno vijeće do tog zaključka došlo oslonivši se na svoju konstataciju da je on planirao i omogućio vojne operacije, iako je znao da se u toku tih operacija čine zločini.⁷⁴⁵⁰ Njegov argument se odbacuje.

(iii) Zaključak

2177. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće zaključuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovim učešćem u operacijama HVO-a u opštini Gornji Vakuf, kao i u vezi s tim da nije imao stvarnu namjeru da kazni počinioce za zločine koji su tamo počinjeni. Shodno tome, Petkovićeve žalbene podosnova 5.2.2.2 djelimično, se odbija.

(c) Opština Jablanica (Petkovićeve podosnove 4.3.1 djelimično, 4.3.2.2 i 5.2.2.3)

2178. Pretresno vijeće je konstatovalo da su vojne operacije HVO-a u opštini Jablanica, odnosno napad na sela Sovići i Doljani 17. aprila 1993. i kasnije uništavanje muslimanskih kuća i hapšenje muslimanskih civila u tim selima, bile dio dobro organizovanog i koordinisanog plana rukovodstva HVO-a i da su počinjeni zločini bili sastavni dio tog plana.⁷⁴⁵¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković doprinio planiranju tih operacija i rukovođenju njima, i da je, stoga, znao da su zločini sastavni dio tog plana.⁷⁴⁵² Pretresno vijeće je konstatovalo da je, nakon napada,

⁷⁴⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709, 809.

⁷⁴⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 709. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 809-810, 813.

⁷⁴⁴⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 700-710, 809-810, 813.

⁷⁴⁵⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 710.

⁷⁴⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 717. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 714, 718, 721, 723.

⁷⁴⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 716-717.

Petković onemogućavao prolaz nekim međunarodnim posmatračima i konvojima mirovnih snaga i orkestrirao raseljavanje Muslimana koji su ostali u selima Sovići i Doljani.⁷⁴⁵³ Pretresno vijeće je zaključilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz toga što je Petković, između ostalog, planirao vojne operacije u opštini Jablanica i rukovodio njima, dok je nastavio vršiti kontrolu nad HVO-om, iako je znao da njegovi pripadnici čine zločine, bio taj da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷⁴⁵⁴

2179. Petković tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je jedini razuman zaključak taj da je on učestvovao u činjenju zločina u selima Sovići i Doljani u aprilu i maju 1993. ili da je njegov doprinos zločinima za koje je proglašen odgovornim bio značajan.⁷⁴⁵⁵ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da donese obrazložen zaključak u vezi s njegovom namjerom da počini određene zločine.⁷⁴⁵⁶ Petković tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo činjenične greške i greške u primjeni prava koje su dovele do neostvarenja pravde i koje obesnažuju presudu i da bi, stoga, Žalbeno vijeće trebalo poništiti njegove osuđujuće presude i izreći mu oslobađajuće presude za zločine za koje se tereti na toj lokaciji.⁷⁴⁵⁷

(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevim doprinosom planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a

2180. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković doprinio planiranju i rukovođenju vojnim operacijama u gradu Jablanici i selima Sovići i Doljani u opštini Jablanica u aprilu 1993.⁷⁴⁵⁸ Prilikom donošenja tog zaključka, oslonilo se na sljedeće: (1) činjenicu da je Petković 15. aprila 1993. izdao naređenje pukovnici "Bruno Bušić" i Postrojbi za posebne namjene "Ludvig Pavlović" (dalje u tekstu: PPN) za podizanje borbene gotovosti, a 22. aprila 1993. naređenje za prekid vatre;⁷⁴⁵⁹ i (2) činjenicu da je primao i izdavao izvještaje o vojnim operacijama.⁷⁴⁶⁰

⁷⁴⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 721-723.

⁷⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815. Međutim, kada je donosilo taj zaključak, Pretresno vijeće je konkretno navelo da, u svjetlu činjenice da je Petković orkestrirao raseljavanje zatočenika iz škole u Sovićima 5. maja 1993., ono nije moglo da zaključi da je on prihvatio te loše uslove zatočenja. Prvostepena presuda, tom 4, par. 724. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. Budući da je Pretresno vijeće konstatovalo da nijedno ubistvo u Jablanici zapravo nije bilo dio ZZP-a, Žalbeno vijeće ne smatra da promjena obima ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. na bilo koji način utiče na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s Petkovićevom odgovornošću u opštini Jablanica. V. gore, par. 895 i fusnota 2854.

⁷⁴⁵⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 250. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 237. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 714.

⁷⁴⁵⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iii), 127.

⁷⁴⁵⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112, 127, 250. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 237.

⁷⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 713, 716-717.

⁷⁴⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 712, 715.

⁷⁴⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 714.

a. Argumenti strana u postupku

2181. Petković tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze koji ne idu u prilog njegovom zaključku da je on doprinio planiranju i rukovođenju napadima HVO-a na sela Sovići i Doljani.⁷⁴⁶¹ Konkretno, on iznosi sljedeće argumente: (1) njegovo opšte naređenje od 15. aprila 1993. upućeno pukovnji "Bruno Bušić" i PPN-u "Ludvig Pavlović" za podizanje borbene gotovosti nije se odnosilo na sela Sovići i Doljani;⁷⁴⁶² (2) izvještaji koje su operativne zone redovno slale Glavnom stožeru HVO-a ne pokazuju da je Petković učestvovao u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama o kojima se u njima govori;⁷⁴⁶³ i (3) Petković nije imao efektivnu kontrolu nad jedinicama HVO-a na terenu, što dokazuje činjenica da se u njegovom naređenju za prekid vatre od 22. aprila 1993. ponavlja njegovo naređenje za prekid vatre od 20. aprila 1993., koje, kako tvrdi, nije bilo poštovano.⁷⁴⁶⁴ Petković tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi na osnovu tih dokaza mogao da dođe do zaključka, kao jedinog razumnog, do kojeg je došlo Pretresno vijeće.⁷⁴⁶⁵

2182. Tužilaštvo odgovara da Petković pogrešno navodi da su zaključci da je on planirao i rukovodio operacijama u opštini Jablanica zasnovani isključivo na ta dva naređenja i činjenici da je on primao izvještaje.⁷⁴⁶⁶ Tužilaštvo tvrdi da su ti zaključci zasnovani na "mnogo više dokaza" i da je, u svakom slučaju, Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je on, između ostalog, i zbog toga što je primao izvještaje, bio obavještavan o napredovanju operacija.⁷⁴⁶⁷ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da Petkovićevo naređenje od 15. aprila 1993. upućeno pukovnji "Bruno Bušić" pokazuje njegov doprinos planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u opštini Jablanica, budući da je to naređenje neposredno prethodilo napadima HVO-a i da su pripadnici pukovnije nekoliko dana kasnije počinili zločine u selu Doljani.⁷⁴⁶⁸ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da je, suprotno Petkovićevoj tvrdnji da snage HVO-a nisu poštovale naređenje koje je on izdao 20. aprila 1993., dokument na

⁷⁴⁶¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 239. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 238.

⁷⁴⁶² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 239(i), gdje se upućuje na dokazni predmet P01896. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 238(i), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 712.

⁷⁴⁶³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 239(ii). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 238(ii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 714.

⁷⁴⁶⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 239(iii), gdje se upućuje na dokazne predmete P01988, P02037. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 238(iii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 715.

⁷⁴⁶⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 240.

⁷⁴⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 183. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 191.

⁷⁴⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 183, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 714. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 529-530 (23. mart 2017.).

⁷⁴⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 181.

koji Petković ukazuje zapravo bio preliminarni sporazum s ABiH o prekidu vatre, dok je stvarno naređenje kojim se taj sporazum primjenjuje izdato dva dana kasnije.⁷⁴⁶⁹

b. Analiza

2183. Što se tiče Petkovićevog argumenta da se njegovo opšte naređenje od 15. aprila 1993. upućeno pukovniji "Bruno Bušić" i PPN-u "Ludvig Pavlović" za podizanje borbene gotovosti ne odnosi na sela Sovići i Doljani, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo, a da se u tom naređenju konkretno navodi, da je ono izdato u cilju pojačanja linija odbrane HVO-a u rejonima Konjic i Jablanica; Pretresno vijeće je takođe navelo da je u tom naređenju Petković konkretno naveo da će on kasnije odrediti vrijeme odlaska i odredište jedinica i da će naredna naređenja biti izdata telefonom.⁷⁴⁷⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo da je tog dana HVO počeo granatirati grad Jablanicu, a sela Sovići i Doljani dva dana kasnije,⁷⁴⁷¹ te da je tokom tog perioda i nakon njega Petković primao i izdavao izvještaje o napredovanju operacija.⁷⁴⁷² Žalbeno vijeće smatra da Petković nije uspio da pokaže nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća niti u tome što se ono oslonilo na to naređenje kada je utvrdilo da je on planirao i rukovodio operacijama u opštini Jablanica koje su bile dio koordinisanog plana koji je uključivao zločine počinjene u selima Sovići i Doljani.⁷⁴⁷³ Shodno tome, njegov se argument odbacuje.

2184. Što se tiče Petkovićevog argumenta da izvještaji koje su operativne zone redovno slale Glavnom stožeru HVO-a ne pokazuju da je on učestvovao u planiranju i rukovođenju vojnim operacijama o kojima se u njima govori, Žalbeno vijeće smatra da se Pretresno vijeće oslonilo na te izvještaje kada je konstatovalo da su napadi bili unaprijed planirani i da je Petković bio obavještavan o napredovanju operacija.⁷⁴⁷⁴ Pretresno vijeće je, kada je konstatovalo da je on doprinio planiranju i rukovođenju vojnim operacijama, uzelo u obzir to da je on primao te izvještaje, kao i da je izdao naređenja i jedan izvještaj.⁷⁴⁷⁵ Činjenica da se u izvještajima koje je Petković primao ne navodi izričito da je on planirao ili rukovodio konkretnim operacijama o kojima se u njima govori ne utiče na ovaj zaključak. Njegov argument se odbacuje.

⁷⁴⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 184 s referencama koje se tamo navode. Tužilaštvo nadalje tvrdi da čak da se vojnici i nisu smjesta povinovali naređenju za prekid vatre, "izolovani incidenti samovolje ne pretežu nad masom dokaza koji pokazuju Petkovićevu široku nadležnost nad HVO-om". Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 184.

⁷⁴⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 712, gdje se upućuje na dokazni predmet P01896. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 527.

⁷⁴⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 713, 717. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 528.

⁷⁴⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 714.

⁷⁴⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 716-717.

⁷⁴⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 714.

⁷⁴⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 712, 714 i fusnota 1370, par. 716-717. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 718-723.

2185. Na kraju, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu tvrdnju da nije imao efektivnu kontrolu nad jedinicama HVO-a na terenu, zasnovanu na tome što se u njegovom naređenju o prekidu vatre od 22. aprila 1993. ponavlja navedeno naređenje koje je on izdao 20. aprila 1993., koje, kako tvrdi, nije poštovano. Žalbeno vijeće primjećuje da, suprotno Petkovićevoj tvrdnji, dokument od 20. aprila 1993. nije bio naređenje o prekidu vatre već sporazum između Petkovića i Sefera Halilovića da "provedu potpuni i momentalni prekid vatre".⁷⁴⁷⁶ Stoga, Petkovićeva tvrdnja da se u naređenju od 22. aprila 1993. ponavlja prethodno naređenje o prekidu vatre nije tačna.⁷⁴⁷⁷ Njegov argument se odbacuje.

2186. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, na osnovu tih dokaza, mogao da dođe do zaključka, kao jedinog razumnog, do kojeg je došlo Pretresno vijeće, da je on učestvovao u planiranju i rukovođenju napadom HVO-a na sela Sovići i Doljani.

(ii) Navodne greške u vezi s uništavanjem muslimanskih kuća i džamija

2187. Pretresno vijeće je konstatovalo da je najveći dio borbi između HVO-a i ABiH u selima Sovići i Doljani okončan do jutra 18. aprila 1993.⁷⁴⁷⁸ Ono je konstatovalo da je HVO, nakon napada, zapalio sve muslimanske kuće i dvije džamije po naređenju "viših zapovjednika".⁷⁴⁷⁹ Napokon, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, budući da su operacije HVO-a bile dio plana rukovodstva HVO-a, to uništavanje bilo sastavni dio tog plana, s kojim je Petković bio upoznat.⁷⁴⁸⁰

a. Argumenti strana u postupku

2188. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće, s jedne strane, zaključilo da je on, "budući da je planirao i rukovodio vojnim operacijama", znao da je uništavanje muslimanskih kuća i dviju džamija u selima Sovići i Doljani bilo sastavni dio tog plana.⁷⁴⁸¹ Međutim, on tvrdi da je Pretresno vijeće takođe konstatovalo da su muslimanske kuće zapaljane "nakon što [su završene sve ili] većina borbi" – tačnije, nakon smrti jednog zapovjednika KB-a – što dokazuje da ti zločini nisu

⁷⁴⁷⁶ Dokazni predmet P01988. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 239(iii) ("Petković i Halilović su, shodno tome, 20. aprila 1993. potpisali sporazum da provedu potpuni i momentalni prekid vatre".).

⁷⁴⁷⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 715, gdje se upućuje na dokazni predmet P02037, str. 1.

⁷⁴⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 640.

⁷⁴⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 717. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 641, 643.

⁷⁴⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 717.

⁷⁴⁸¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 241, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 717. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iii)(a).

bili dio planirane vojne akcije.⁷⁴⁸² Petković nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno utvrdilo da su muslimanske kuće zapaljane po naređenju "viših zapovjednika", ali da ono "nije utvrdilo" da je on bio jedan od konkretnih viših zapovjednika koji su naredili to uništavanje i da, osim toga, nije bilo nikakvih dokaza na osnovu kojih bi se on mogao razumno dovesti u vezu s tim uništavanjem.⁷⁴⁸³

2189. Tužilaštvo odgovara da činjenica da su snage HVO-a nastavile da uništavaju kuće Muslimana neposredno nakon pogibije jednog zapovjednika KB-a ne dokazuje da to uništavanje nije bilo unaprijed planirano.⁷⁴⁸⁴ Tužilaštvo, nadalje, iznosi argument da, u onoj mjeri u kojoj on tvrdi da je to uništavanje bilo spontani osvetnički čin, taj Petkovićev argument podriva činjenica da je HVO uništavao imovinu po "naređenju viših zapovjednika".⁷⁴⁸⁵ Tužilaštvo tvrdi da vezu između Petkovića i tih zločina pokazuje činjenica da su napadi HVO-a na sela Sovići i Doljani slijedili isti obrazac prema kojem je muslimanska imovina uništavana u ranijim operacijama kojima je on rukovodio.⁷⁴⁸⁶

2190. Petković replicira da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi na osnovu nekog navodnog "obrasca" moglo zaključiti da je on bio jedan od viših zapovjednika koji su naredili da se ti zločini počine.⁷⁴⁸⁷

b. Analiza

2191. Žalbeno vijeće konstatuje da Petković ne pokazuje kako zaključci Pretresnog vijeća da je najveći dio borbi u selima Sovići i Doljani okončan u jutarnjim satima 18. aprila 1993. i da su vojnici zapalili muslimanske kuće 21. aprila 1993. nakon smrti "Čikote", jednog zapovjednika

⁷⁴⁸² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 242, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 638. V. također Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iii)(a) i fusnote 144, 327.

⁷⁴⁸³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 241, 243, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 717, dokazni predmet P02063; Petkovićeva replika, par. 51. Petković tvrdi da je u predmetu *Naletilić i Martinović* konstatovano da je Mladen Naletilić naredio uništavanje kuća u Doljanima. Petkovićev žalbeni podnesak, fusnota 328, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 596, *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih.*, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevima tužilaštva od 14. i 23. juna 2006. za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 7. septembar 2006. (originalna verzija na francuskom 7. septembar 2006.), činjenica o kojoj je presuđeno br. 68.

⁷⁴⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 186. V. također Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 185. Tužilaštvo tvrdi da Petković pogrešno citira Prvostepenu presudu kao da je u njoj "zaključeno" da su muslimanske kuće zapaljane po okončanju borbi, dok je u stvari ta rečenica naprosto upućivala na Optužnicu. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, fusnota 745, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 638, Petkovićev žalbeni podnesak, fusnota 326.

⁷⁴⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 186, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 717.

⁷⁴⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 185, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 243. V. također Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 186. Tužilaštvo tvrdi da je Mladen Naletilić bio barem jedan od viših zapovjednika koji su naredili da se objekti Muslimana spale. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 185, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 829.

⁷⁴⁸⁷ Petkovićeva replika, par. 51.

KB-a,⁷⁴⁸⁸ utiču na zaključak Pretresnog vijeća da je to uništavanje bilo dio dobro organizovanog i koordinisanog plana rukovodstva HVO-a s kojim je Petković bio upoznat budući da je planirao i rukovodio vojnim operacijama.⁷⁴⁸⁹ Što se tiče njegove sugestije da je paljenje muslimanske imovine bilo spontana reakcija na smrt jednog zapovjednika KB-a, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su se kriminalni događaji u Jablanici odigrali u sklopu kampanja koje su slijedile sistematski tok djelovanja i da "može biti posrijedi samo unaprijed smišljen plan HVO-a".⁷⁴⁹⁰ Nadalje, Pretresno vijeće je zaključilo da su ti zločini činili dio "jasnog obrasca djelovanja".⁷⁴⁹¹ Budući da Petković ne pokazuje nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća, njegov argument se odbacuje.⁷⁴⁹²

2192. Osim toga, s obzirom na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s obrascem ponašanja i na to da je ono utvrdilo da je uništavanje u selima Sovići i Doljani bilo dio plana za koji je Petković znao budući da je planirao i rukovodio vojnim operacijama u Jablanici,⁷⁴⁹³ Žalbeno vijeće odbacuje njegov argument da Pretresno vijeće "nije utvrdilo" da je on bio jedan od viših zapovjednika koji su konkretno naredili ovo uništavanje i, nadalje, da nije bilo nikakvih dokaza na osnovu kojih bi se on mogao razumno dovesti u vezu s tim uništavanjem.⁷⁴⁹⁴ Što se tiče Petkovićeve dodatne tvrdnje, iznesene u replici, da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi na osnovu nekog navodnog "obrasca" moglo da zaključi da je on bio jedan od viših zapovjednika koji su naredili da se zločini počine, Žalbeno vijeće smatra da on ne pokazuje nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća. Njegov argument se odbacuje.

⁷⁴⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 640-643, tom 4, par. 717. Što se tiče datuma kada je izvršeno to uništavanje, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće jeste navelo da su vojnici KB-a zapalili kuće 21. aprila 1993. ili približno tog datuma, ali da je ono takođe smatralo da dosta dokaza ukazuje na to da su vojnici HVO-a, uključujući pripadnike KB-a, uništavali muslimanske kuće još 18. aprila 1993. i da su kuće spaljene čim je sukob okončao. Prvostepena presuda, tom 2, par. 641, 643, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02063.

⁷⁴⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 716-717. Iako Petković nakratko pominje uništavanje dvaju džamija, Žalbeno vijeće primjećuje da on zapravo ne osporava to što je ovo uništavanje uključeno u ZZP. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 241-242. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da uništavanje džamija nije bilo dio ZZP-a u aprilu 1993. i da je o tome bilo riječi u kontekstu odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a. V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 148, 718.

⁷⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 146. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 717.

⁷⁴⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 65. V. takođe npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 47-48, 693, 704, 710 (gdje se zaključuje da su operacije HVO-a u opštinama Prozor i Gornji Vakuf takođe obuhvatale paljenje muslimanskih kuća nakon napada).

⁷⁴⁹² Žalbeno vijeće, nadalje, ima u vidu da Petković iznosi sličan argument u svojoj žalbenoj podosnovi 3.2.2.4, koju je Žalbeno vijeće odbilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 998-1005.

⁷⁴⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 717.

⁷⁴⁹⁴ Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da je utvrđeno da je konkretno Naletilić naredio uništavanje kuća u Doljanima, Žalbeno vijeće ima u vidu zaključke Pretresnog vijeća da su KB i antiterorističke grupe u njegovom sastavu, koje su bile pod komandom Mladena Naletilića, bile raspoređene u operativne zone u skladu s naređenjima Glavnog stožera, i da su, nakon što bi bile raspoređene, bile potčinjene zapovjedniku OZ-a. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 829. Štaviše, Pretresno vijeće je zaključilo da su KB i antiterorističke grupe u njegovom sastavu učestvovala u brojnim zločinima počinjenim u opštini Jablanica u aprilu i maju 1993. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 718.

(iii) Navodne greške u vezi s onemogućavanjem prolaza međunarodnih posmatrača

2193. Pretresno vijeće je konstatovalo da su, nakon napada HVO-a na sela Sovići i Doljani, vojnici HVO-a onemogućavali prolaz nekim međunarodnim posmatračima i konvojima mirovnih snaga.⁷⁴⁹⁵ Ono je konstatovalo da je izvještaj od 24. aprila 1993. pokazao da je Glavni stožer izdao usmeno naređenje kojim je zabranio konvojima UNPROFOR-a prolaz kroz Jablanicu.⁷⁴⁹⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da, s obzirom na to da je Petković bio načelnik Glavnog stožera i da je lično učestvovao u planiranju i rukovođenju operacijama u opštini Jablanica u aprilu 1993., može razumno zaključiti da je to naređenje poteklo od njega.⁷⁴⁹⁷ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da, budući da je on bio obaviješten o zločinima počinjenim u selima Sovići i Doljani, ono može razumno zaključiti da je izdao to naređenje s namjerom da prikrije te zločine.⁷⁴⁹⁸

a. Argumenti strana u postupku

2194. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on onemogućavao prolaz određenih međunarodnih posmatrača i konvoja mirovnih snaga s ciljem prikrivanja zločina počinjenih u selima Sovići i Doljani.⁷⁴⁹⁹ Petković tvrdi da je taj zaključak izveden isključivo na osnovu izvještaja Šiljegovog zamjenika od 24. aprila 1993., u kojem se pominje "usmeno naređenje" Glavnog stožera da se spriječi prolaz konvoja kroz opštinu Jablanica.⁷⁵⁰⁰ On tvrdi da Pretresno vijeće, kada je zaključilo da je to usmeno naređenje izdao upravo Petković, nije utvrdilo da je on bio ona osoba "iz Glavnog stožera" koja je izdala usmeno naređenje s obzirom na sljedeće: (1) on je tog dana bio na sastanku u Zagrebu, dok je sjedište Glavnog stožera bilo u Mostaru; i (2) da je on, kao načelnik Glavnog stožera, izdao to naređenje, o njemu se ne bi govorilo kao o "naređenju primljenom iz Glavnog stožera".⁷⁵⁰¹ Petković tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je on spriječio pristup tom konvoju kako bi prikrivio zločine.⁷⁵⁰²

2195. Tužilaštvo odgovara da razni dokazi na koje se pozvalo Pretresno vijeće pobijaju Petkovićevu tvrdnju da je zaključak da je on uskraćivao prolaz konvojima pomoći zasnovan na jednom jedinom dokaznom predmetu.⁷⁵⁰³ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da, iznoseći argument da on nije mogao izdati to usmeno naređenje zato što je u to vrijeme bio u Zagrebu, Petković propušta

⁷⁴⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 721.

⁷⁴⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 721.

⁷⁴⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 721.

⁷⁴⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 721.

⁷⁴⁹⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 244, 246 i fusnota 329, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 721.

⁷⁵⁰⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 244, gdje se upućuje na dokazni predmet P02066.

⁷⁵⁰¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 244-245 (kurziv izostavljen).

⁷⁵⁰² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 246.

da prizna da su u HVO-u postojala sredstva veze.⁷⁵⁰⁴ Naposlijetku, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je zaključilo da se Petkovićevo naređenje moglo jednostavno opisati kao direktiva "Glavnog stožera".⁷⁵⁰⁵

b. Analiza

2196. Što se tiče Petkovićeovog argumenta da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on mogao biti ona osoba "iz Glavnog stožera" koja je izdala to usmeno naređenje budući da je tog dana bio na sastanku u Zagrebu, dok je sjedište Glavnog stožera bilo u Mostaru, Žalbeno vijeće smatra da Petković zanemaruje zaključke Pretresnog vijeća o tome da su postojala sredstva veze između Glavnog stožera i njegovog načelnika i zapovjednika OZ-ova.⁷⁵⁰⁶ Budući da ništa u Prvostepenoj presudi ne ukazuje na to da je ta veza bila prekinuta ili ometana, njegov argument se odbacuje. Nadalje, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakav meritum u Petkovićevoj nepotkrijepljenoj tvrdnji da se o tom naređenju, da ga je izdao on, kao načelnik Glavnog stožera, ne bi govorilo kao o "naređenju primljenom iz Glavnog stožera". Pretresno vijeće je postupilo razumno kada je utvrdilo da bi se naređenje koje je izdao načelnik Glavnog stožera smatralo naređenjem iz Glavnog stožera.⁷⁵⁰⁷

2197. Što se tiče Petkovićeovog argumenta da se Pretresno vijeće oslonilo isključivo na izvještaj Šiljegovog zamjenika od 24. aprila 1993., u kojem se pominje "usmeno naređenje" koje je primljeno iz Glavnog stožera, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće ovaj izvještaj razmatralo u svjetlu Petkovićeve uloge načelnika Glavnog stožera i njegovog ličnog učešća u planiranju i rukovođenju operacijama HVO-a u Jablanici u aprilu 1993.⁷⁵⁰⁸ Na osnovu toga, ono je zaključilo da je naređenje kojim se onemogućava pristup konvoju došlo od Petkovića.⁷⁵⁰⁹ Pretresno vijeće je nadalje utvrdilo da je Petković, budući da je bio obaviješten o uništavanju muslimanskih kuća i dviju džamija, kao i o zatočenju civila Muslimana u selima Sovići i Doljani, onemogućio pristup konvoja s ciljem prikrivanja tih zločina.⁷⁵¹⁰ Petković nije pokazao nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća prilikom donošenja bilo kojeg od tih zaključaka. Shodno tome, njegov se argument odbacuje.

⁷⁵⁰³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 187. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 542-543 (23. mart 2017.).

⁷⁵⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 188; žalbeni pretres, ŽT. 543 (23. mart 2017.).

⁷⁵⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 188.

⁷⁵⁰⁶ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 733-735. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 736-742.

⁷⁵⁰⁷ V. npr. Prvostepena presuda, tom 1, par. 750-755. V. takođe gore, par. 2095.

⁷⁵⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 721.

⁷⁵⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 721.

⁷⁵¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 721. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 714, 717 (gdje se zaključuje da je Petković redovno primao izvještaje o borbenim operacijama u Jablanici i da je, zato što je planirao i rukovodio vojnim operacijama, bio svjestan da su uništavanje muslimanskih kuća i džamija, kao i zatočenje civila Muslimana u selima Sovići i Doljani, bili sastavni dio tog plana).

2198. Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da utvrdi da je zaključak da je on onemogućavao prolaz određenih međunarodnih posmatrača i konvoja mirovnih snaga s namjerom prikrivanja zločina počinjenih u selima Sovići i Doljani bio jedini razuman zaključak.

(iv) Navodne greške u vezi sa zatočenjem i premještanjem Muslimana iz sela Sovići i Doljani

2199. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO, nakon napada na opštinu Jablanica 17. aprila 1993., zatočio civile i borce Muslimane u selima Sovići i Doljani.⁷⁵¹¹ Ono je konstatovalo da je delegacija HVO-a i ABiH, u kojoj su, pored ostalih, bili Petković i Halilović, posjetila školu u Sovićima 4. maja 1993., nakon čega su njih dvojica odlučila da će zatočenike iz nje sljedećeg dana autobusom odvesti u Jablanicu.⁷⁵¹² Pretresno vijeće je konstatovalo da su 5. maja 1993., približno 450 žena, djece i starijih ljudi koji su bili zatočeni u školi u Sovićima i u kućama u zaseoku Junuzovići vojnici HVO-a odveli u pravcu Gornjeg Vakufa, a ne Jablanice.⁷⁵¹³ Nadalje, ono je zaključilo da ne raspolaže s dovoljno dokaza da bi utvrdilo šta se potom s njima desilo tokom tog raseljavanja.⁷⁵¹⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković organizovao to raseljavanje.⁷⁵¹⁵ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće se oslonilo na posjetu pomenute delegacije, kao i na dva naređenja: jedno koje je izdao Glavni stožer i drugo koje je izdao lično Petković.⁷⁵¹⁶

a. Argumenti strana u postupku

2200. Petković tvrdi da to što je Pretresno vijeće "sugerisalo" da je on organizovao raseljavanje civila Muslimana iz sela Sovići i Doljani u Gornji Vakuf i na taj način dao kašnjeni doprinos zločinu, jeste nerazumno i obmanjujuće.⁷⁵¹⁷ On tvrdi da se njegov "jedini doprinos" raseljavanju sastojao u tome što je: (1) predložio da on i Halilović odu u selo Doljani i pokušaju riješiti situaciju sa zarobljenim civilima; i (2) prihvatio Halilovićev zahtjev za pomoć u evakuaciji civila koji su živjeli u lošim uslovima.⁷⁵¹⁸ Petković tvrdi da se njegova odluka da prihvati zahtjev ABiH

⁷⁵¹¹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 717.

⁷⁵¹² Prvostepena presuda, tom 2, par. 605-606.

⁷⁵¹³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 609.

⁷⁵¹⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 613.

⁷⁵¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 608, tom 4, par. 723.

⁷⁵¹⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 607-608.

⁷⁵¹⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 248, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 723. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 247. Petković takođe tvrdi da to pokazuje da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir sve relevantne dokaze. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 248; Petkovićeva replika, par. 50.

⁷⁵¹⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 248 i fusnote 333-335 s referencama koje se tamo navode. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 496, 576 (23. mart 2017.). Petković nadalje tvrdi da je njegovo sopstveno svjedočenje o tom pitanju uredno potvrdio svjedok Filip Filipović. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 248, gdje se upućuje, između ostalog, na Filipa Filipovića, T. 47523 (1. decembar 2009.).

za pomoć u tom premještanju pod pokroviteljstvom UNPROFOR-a ne može razumno smatrati kažnjivim doprinosom UZP-u.⁷⁵¹⁹ Osim toga, Petković tvrdi sljedeće: (1) Pretresno vijeće je propustilo da utvrdi da su civili prebačeni u Gornji Vakuf, a ne u Jablanicu, zbog zapreka na putu; i (2) da je nacionalni sastav stanovništva opštine Jablanica ostao nepromijenjen, budući da su ti isti civili ponovo prebačeni nazad u Jablanicu u junu 1993., sa čime su se oni složili.⁷⁵²⁰

2201. Petković takođe iznosi zasebne, ali povezane i konkretne argumente u vezi s njegovom *mens rea* za činjenje zločina prisilnog i protivpravnog premještanja civila.⁷⁵²¹ On konkretno tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazložen zaključak u vezi s njegovom namjerom da počini te zločine.⁷⁵²² Štaviše, on tvrdi da bi, ako je "pogriješio u primjeni prava u odnosu na [one] aspekte raseljavanja civila iz Sovića" koji su relevantni za njegovu *mens rea* za činjenje zločina prisilnog i protivpravnog premještanja, ta greška, ukoliko je opravdana, pobila postojanje elementa svijesti koji se zahtijeva za te zločine.⁷⁵²³ Petković ponavlja da su se "svi prisutni složili" s tim da se civili premjeste kako bi bili manje izloženi opasnosti za vrijeme vojnih aktivnosti koje su bile u toku i da niko nije smatrao da je to zločin.⁷⁵²⁴

2202. Naposljetku, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije donijelo zaključak u vezi s njegovom *mens rea* za činjenje zločina zatvaranja i protivpravnog zatočenja.⁷⁵²⁵

2203. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Petković naredio HVO-u da pošalje autobuse u Soviće da presele muslimansko stanovništvo, odbacivši suprotne argumente koje je on iznio u prvostepenom postupku.⁷⁵²⁶ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Petković pokušava ponovo iznijeti ista pitanja u žalbenom postupku, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku, s obzirom na to da je Pretresno vijeće već odbacilo njegove argumente da ga je loše stanje puteva spriječilo da civile preveze u Jablanicu kako je namjeravao i da je samo pomagao civilima

⁷⁵¹⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 247, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 54-58.

⁷⁵²⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 249; Petkovićeva replika, par. 48-50; žalbeni pretres, ŽT. 496-497 (23. mart 2017.). Petković u replici nadalje tvrdi da se, budući da je Pretresno vijeće utvrdilo da je "etničko čišćenje" bilo "jedini i jedinstveni zajednički zločinački cilj", za zločine počinjene u Jablanici koji za posljedicu nisu imali "etničko čišćenje" ne može ispravno i razumno smatrati da su bili počinjeni s namjerom ostvarivanja UZP-a. Petkovićeva replika, par. 52, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 41. V. takođe Petkovićeva replika, par. 48-50.

⁷⁵²¹ V. generalno Petkovićev žalbeni podnesak, par. 124-127.

⁷⁵²² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 124, 127. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iii)(b).

⁷⁵²³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 125. Prema Petkovićevim navodima, ti aspekti raseljavanja civila koji su relevantni za njegovu *mens rea* obuhvataju sljedeće: (1) znanje o zakonitosti evakuacije; (2) "mišljenje" o svrsi prebacivanja civila iz Sovića; (3) doprinos dobrobiti civila Muslimana; i (4) namjera da se civili protivpravno premjeste iz ta dva sela. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 125.

⁷⁵²⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 126. V. takođe Petkovićeva replika, par. 19(ii). Petković nadalje tvrdi da su neki htjeli dobrovoljno otići iz Sovića i da je on "učinio sve što je mogao kako bi pomogao da se oni zaštite". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 126.

⁷⁵²⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iii)(c).

⁷⁵²⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 189, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 607, tom 4, par. 722. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 182.

na Halilovićev zahtjev.⁷⁵²⁷ Tužilaštvo tvrdi da su Petkovićeви argumenti zasnovani na navodnim humanitarnim razlozima i na nacionalnom sastavu stanovništva opštine Jablanica već izneseni u drugim žalbenim osnovama.⁷⁵²⁸

2204. Prema navodima tužilaštva, Pretresno vijeće zapravo jeste konstatovalo da je Petković imao namjeru da se počini prisilno raseljavanje.⁷⁵²⁹ Tužilaštvo iznosi argument da je Petković bio svjestan nezakovitosti svog naređenja da se muslimanski civili prisilno rasele iz sela Sovići i Doljani s obzirom na to da je znao za obrazac zločina u drugim opštinama i na činjenicu da je i sam bio očevidac teške situacije u Sovićima.⁷⁵³⁰ Tužilaštvo tvrdi da Petković zanemaruje relevantan kontekst, iz čega proizlazi njegova neuvjerljiva tvrdnja da je svrha njegovog naređenja bila da spriječi opasnost od stradanja.⁷⁵³¹

⁷⁵²⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 190, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 609 i fusnote 1383, 1386, tom 4, fusnote 1387-1388.

⁷⁵²⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 190. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 531-532 (23. mart 2017.).

⁷⁵²⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 67, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 723, 815. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 88.

⁷⁵³⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 84-86, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 676, 705, 707-708, 710.

⁷⁵³¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 87. Tužilaštvo takođe tvrdi da, u svakom slučaju, sklanjanje seljana od humanitarne krize koja je bila posljedica Petkovićevog vlastitog kriminalnog ponašanja ne opravdava to njegovo naređenje. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 87. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, fusnota 765.

b. Analiza

2205. Prije svega, što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi da su muslimanski civili zbog zapreka na putu bili prebačeni u Gornji Vakuf, a ne u Jablanicu, Žalbeno vijeće smatra da on ne pokazuje kako ta tvrdnja utiče na zaključak Pretresnog vijeća da su te osobe bile prisilno i protivpravno premještene, budući da su tim premještanjem, između ostalog, ipak bile lišene svog prava na normalan društveni, porodični i kulturni život.⁷⁵³² Što se tiče njegovog povezanog argumenta da je nacionalni sastav stanovništva opštine Jablanica ostao nepromijenjen budući da su ti isti civili u junu 1993. vraćeni u Jablanicu, sa čime su se oni složili, Petković ponavlja argumente koje je naveo u svojoj žalbenoj osnovi 3.2.2.1, a koji su odbačeni drugdje u ovoj Presudi.⁷⁵³³

2206. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo sljedeće argumente koje je Petković iznio na suđenju: (1) sve okolnosti evakuacije civila iz sektora Doljani-Sovići navele su ga na zaključak da se radi o "legalnoj operaciji, u skladu s voljom i dobrobiti tih civila, organizovanoj od strane samih tih civila i zapovjednika ABiH"; i (2) on nije izdao naređenje kojim se tražilo puštanje na slobodu svih zatočenih civila iz sela Sovići.⁷⁵³⁴ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće implicitno odbacilo te argumente budući da je kasnije zaključilo sljedeće: (1) da je on "organizovao" raseljavanje ljudi zatočenih u školi u Sovićima u Gornji Vakuf;⁷⁵³⁵ i (2) da je, između ostalog, time što je planirao i omogućavao vojne operacije, kao i rukovodio njima, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni od strane pripadnika HVO-a.⁷⁵³⁶ Žalbeno vijeće s tim u vezi takođe napominje da je Pretresno vijeće kasnije zaključilo da je Petković, putem svog učesća u UZP-u, krivično odgovoran za protivpravno premještanje i nehumana djela (prisilno premještanje) na osnovu člana 2, odnosno 5 Statuta, u opštini Jablanica.⁷⁵³⁷ Sagledavši Prvostepenu presudu u cjelini, Žalbeno vijeće smatra da zaključci Pretresnog vijeća odražavaju to da se ono uvjerilo van razumne sumnje da je Petković imao

⁷⁵³² Prvostepena presuda, tom 3, par. 850, 852, 908, 910. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 153, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 218 (gdje se, u kontekstu djela prisilnog raseljavanja u osnovi progona kao zločina protiv čovječnosti, zaključuje da "[k]rivična odgovornost onoga ko je počinio raseljavanje i prisilno iskorjenjivanje stanovnika s neke teritorije, proizlazi iz njihovog prisilnog karaktera, a ne odredišta na koje su stanovnici upućeni."); Prvostepena presuda, tom 4, par. 1103.

⁷⁵³³ Štaviše, Petković upućuje na iste dokaze na koje je uputio u svojoj žalbenoj osnovi 3. V. gore, par. 891, 894, 896. Upor. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 247 (gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 54-58), 249; Petkovićeva replika, par. 48, 50 (gdje se upućuje na dokazni predmet P02825, Nihad Kovač, T. 10311 (16. novembar 2006.), svjedoka CA, T. 10042 (13. novembar 2006.)). Iz istog razloga, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument koji je iznio u replici da se, budući da je Pretresno vijeće utvrdilo da je "etničko čišćenje" bilo "jedini i jedinstveni zajednički zločinački cilj", za zločine počinjene u Jablanici koji za posljedicu nisu imali "etničko čišćenje" ne može ispravno i razumno smatrati da su bili počinjeni s namjerom ostvarivanja UZP-a.

⁷⁵³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 722.

⁷⁵³⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 608, tom 4, par. 722-723. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 607.

⁷⁵³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷⁵³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 820.

namjeru da počini zločine nehumanih djela (prisilno premještanje) i protivpravnog premještanja civila zatočenih u opštini Jablanica. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je, kada je donosilo zaključke da Petković ili nije doprinio određenim drugim zločinima ili nije posjedovao potrebnu *mens rea* da ih počini, Pretresno vijeće to činilo izričito.⁷⁵³⁸ Žalbeno vijeće, stoga, odbacuje Petkovićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije iznijelo obrazložen zaključak u vezi s njegovom namjerom da počini te zločine.

2207. Štaviše, iznoseći argument da je tom raseljavanju doprinio jedino time što je predložio da on i Halilović odu u Doljane i što je odlučio da prihvati zahtjev ABiH za pomoć u tom premještanju, te da se to ne može razumno smatrati kažnjivim doprinosom UZP-u, Petković ponavlja argumente koji su već bili razmotreni i odbačeni na suđenju, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku.⁷⁵³⁹ Iz istih razloga, Žalbeno vijeće takođe odbacuje njegov argument – koji je prethodno već bio iznesen i odbačen na suđenju – da bi, ako je on opravdano pogriješio u vezi s aspektima raseljavanja civila koji su relevantni za njegovu *mens rea* za činjenje zločina prisilnog i protivpravnog premještanja, ta greška pobila postojanje elementa svijesti koji se zahtijeva za te zločine.

2208. Što se tiče njegove tvrdnje da su se svi prisutni složili s tim da se civili premjeste kako bi bili manje izloženi opasnosti od stradanja za vrijeme vojnih aktivnosti koje su bile u toku i da niko nije smatrao da je to zločin, Žalbeno vijeće napominje da Petković ne iznosi nikakav argument u prilog toj tvrdnji i da, u svakom slučaju, zanemaruje to što je Pretresno vijeće: (1) izričito razmotrilo okolnosti koje su dovele do tog raseljavanja;⁷⁵⁴⁰ i (2) utvrdilo da to premještanje nikako nije bilo evakuacija izvedena iz bezbjednosnih razloga, niti je bilo opravdano imperativnim vojnim razlozima.⁷⁵⁴¹ Petković se naprosto ne slaže sa zaključkom Pretresnog vijeća u vezi s njegovom *mens rea* za nehumana djela (prisilno premještanje) i protivpravno premještanje, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku.⁷⁵⁴²

⁷⁵³⁸ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 724, 770, 787, 799.

⁷⁵³⁹ V. gore, par. 2206; Prvostepena presuda, tom 4, par. 722-723. Kada upućuje na dodatne dokaze u prilog svom argumentu, on samo iznosi puku tvrdnju da je Pretresno vijeće sigurno propustilo da uzme u obzir relevantne dokaze, ali pritom ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu tih dokaza, ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 248, gdje se upućuje na dokazni predmet P02187, Filipa Filipovića, T. 47523 (1. decembar 2009.), Milivoja Petkovića, T. 49487-49489 (16. februar 2010.), 49821-49822 (22. februar 2010.), 49909 (23. februar 2010.). Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, u svakom slučaju, izričito uzelo u obzir dokazni predmet P02187 i razmotrilo Petkovićevu i Filipovićevu svjedočenje generalno, u kontekstu raseljavanja mještana iz škole u Sovićima u Gornji Vakuf. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 605-606 i fusnote 1379, 1381, 1383, 1386, 1388, 1390 s referencama koje se tamo navode.

⁷⁵⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 605-606, 608. V. takođe gore, par. 2199; Prvostepena presuda, tom 4, par. 722.

⁷⁵⁴¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 849, 907.

⁷⁵⁴² V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 849, 907. U prilog svom argumentu da su neki mještani dobrovoljno željeli otići iz Sovića i da je on učinio sve što je mogao kako bi pomogao da se oni zaštite, Petković upućuje na svoje svjedočenje. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 126, gdje se upućuje, između ostalog, na Milivoja Petkovića, T.

2209. Naposljetku, što se tiče Petkovićeovog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što nije izvelo nikakav zaključak o njegovoj *mens rea* za činjenje zločina zatvaranja i protivpravnog zatočenja, Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je Petković, budući da je planirao i rukovodio vojnim operacijama, znao da su hapšenja civila i boraca Muslimana u selima Sovići i Doljani bila sastavni dio plana rukovodstva HVO-a.⁷⁵⁴³ Pretresno vijeće je kasnije zaključilo da je Petković, budući da je planirao i rukovodio vojnim operacijama u Jablanici u aprilu 1993. i nastavio da vrši kontrolu nad snagama HVO-a uprkos tome što je znao da su njegovi pripadnici počinili zločine, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷⁵⁴⁴ Petković ne identifikuje nikakvu konkretnu grešku u pristupu Pretresnog vijeća, zbog čega je odbacivanje njegovog argumenta opravdano.

(v) Zaključak

2210. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća da je on: (1) učestvovao u planiranju i rukovođenju napadom HVO-a na sela Sovići i Doljani; (2) znao da je uništavanje muslimanskih kuća i dviju džamija u Sovićima i Doljanima bilo sastavni dio plana; (3) onemogućavao prolaz međunarodnih posmatrača i konvoja mirovnih snaga s ciljem prikrivanja zločina počinjenih u selima Sovići i Doljani; i (4) organizovao raseljavanje civila Muslima iz sela Sovići i Doljani u Gornji Vakuf, čime je dao kašnjeni doprinos činjenju zločina. Nadalje, Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on imao potrebnu *mens rea* za zločine nehumanih djela (prisilno premještanje) i protivpravnog premještanja civila, kao i zatvaranja i protivpravnog zatočenja. Shodno tome, odbijaju se Petkovićeve žalbene podosnove 4.3.1 djelimično, 4.3.2.2 i 5.2.2.3.

(d) Opština Mostar (Petkovićeve podosnove 5.2.2.4)

2211. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković doprinio zločinima koje su počinile snage HVO-a u opštini Mostar, uključujući i zločine koji su povezani sa: (1) deložacijama i

49487-49489 (16. februar 2010.). Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće razmotrilo njegovo svjedočenje u vezi s okolnostima koje su dovele do tog raseljavanja. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnote 1379, 1381. Štaviše, Pretresno vijeće je drugdje u Prvostepenoj presudi objasnilo da se u nekim slučajevima jeste oslonilo na njegovo svjedočenje, ali da je smatralo da ono teško može biti uvjerljivo zbog toga što je Petković nastojao da umanjí svoju krivičnu odgovornost. Prvostepena presuda, tom 1, par. 399. Žalbeno vijeće napominje da, u svakom slučaju, čak i da Pretresno vijeće jeste prihvatilo njegovo svjedočenje da su neki od okupljenih u školi u Sovićima htjeli da dobrovoljno odu, to ne bi obesnažilo zaključak Pretresnog vijeća da su drugi civilni Muslimani bili prisilno raseljeni.

⁷⁵⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 717.

⁷⁵⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

raseljavanjem muslimanskog stanovništva zapadnog Mostara od druge polovine maja 1993.; i (2) opsadom istočnog Mostara.⁷⁵⁴⁵

2212. Petković osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa svojim doprinosom, znanjem i namjerom da ti zločini budu počinjeni.⁷⁵⁴⁶ Žalbeno vijeće će te prigovore razmotriti redom.

(i) Navodne greške u vezi s deložacijama i raseljavanjem muslimanskog stanovništva zapadnog Mostara

2213. Što se tiče Petkovićevog doprinosa zločinima koji su povezani s deložacijama i raseljavanjem muslimanskog stanovništva iz zapadnog Mostara od maja 1993. do februara 1994., Pretresno vijeće je konstatovalo da je 14. juna 1993. Vojna policija izvijestila Glavni stožer da su ATG "Vinko Škrobo", kao i 4. bojna 3. brigade HVO-a (dalje u tekstu: bojna "Tihomir Mišić") prevozile Muslimane na istočnu obalu rijeke i da je to predstavljalo "bespravno [...] etničko čišćenje".⁷⁵⁴⁷ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da su, istog dana, Petković, Stojić i Žarko Keza, načelnik VOS-a, primili Izvještaj CED-a u kojem se pominje sljedeće: (1) tokom akcije deložacije koja je izvršena 13. juna 1993., pripadnici 4. bojne "Tihomir Mišić", kao i Vinko Martinović i pripadnici njegove ATG "Vinko Škrobo" silovali su pred očevicima više žena i pretukli veći broj osoba; i (2) ima "indicija" da su tokom tih operacija vršena ubistva civila.⁷⁵⁴⁸

2214. U ovom kontekstu, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoje ranije zaključke da su, tokom akcija deložacije Muslimana iz zapadnog Mostara od maja 1993. do februara 1994., vojnici HVO-a, uključujući pripadnike ATG "Benko Penavić" u maju 1993., bojne "Tihomir Mišić" i pripadnike KB-a u junu 1993., kao i pripadnike ATG "Vinko Škrobo" i ATG "Benko Penavić" u septembru

⁷⁵⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 725-756, 815, 818, 820.

⁷⁵⁴⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 251, 256-268, 270-277, 279-282.

⁷⁵⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 732. Žalbeno vijeće napominje da se u engleskom prijevodu Prvostepene presude navodi da je Vojna policija obavijestila Glavni stožer da su ATG "Vinko Škrobo" i pripadnici 4. bojne 3. brigade HVO-a "učestvoval[i] u prijevozu Muslimana s istočne obale rijeke". Prvostepena presuda, tom 4, par. 732 (kurziv dodat), gdje se upućuje na dokazni predmet P02749, str. 2. Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da original na francuskom odražava zaključak Pretresnog vijeća da je Pretresno vijeće smatralo da su Muslimani bili prevezeni na istočnu obalu rijeke. Prvostepena presuda, tom 4, par. 732 ("*Le 14 juin 1993, l'État-major principal a été informé par la Police militaire du fait que l'ATG Vinko Škrobo ainsi que le 4e bataillon dit «Tihomir Mišić» de la 3e brigade du HVO, étaient impliqués dans le transport des Musulmans du côté est de la rivière et que cela constituait un «nettoyage ethnique illégal.»*") (kurziv dodat), gdje se upućuje na dokazni predmet P02749, str. 2. Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P02749 u prilog svom činjeničnom zaključku da su vojnici HVO-a prisilili Muslimane iz zapadnog Mostara da pređu liniju fronta u pravcu Donje Mahale, to jest u istočni Mostar. V. Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 2033, gdje se upućuje na dokazni predmet P02749.

⁷⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 732, gdje se upućuje na dokazni predmet P02770.

1993., prijetili i tukli Muslimane koje su deložirali i oduzimali im sve vrijedne stvari koje su imali sa sobom i otuđivali imovinu iz njihovih stanova.⁷⁵⁴⁹

2215. Na osnovu tih faktora, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković bio direktno obaviješten o akcijama deložacije Muslimana u junu 1993. koje su vršili njegovi potčinjeni, kao i o "atmosferi nasilja u kojoj su se te akcije odvijale, te da je on u najmanju ruku to tolerisao, budući da su te iste jedinice, u istoj atmosferi, nastavile da vrše deložacije i raseljavanje stanovništva zapadnog Mostara sve do februara 1994. godine".⁷⁵⁵⁰ Štaviše, Pretresno vijeće je konstatovalo da jedini razuman zaključak koji se može izvesti jeste taj da je, time što nije preduzeo nikakve mjere kako bi stao na kraj deložacijama ili kaznio njihove počinioce i što je nastavio da obavlja svoje dužnosti u HVO-u, "Petković [...] prihvatio deložacije, kao i djela nasilja koja su ih pratila".⁷⁵⁵¹

a. Argumenti strana u postupku

2216. Petković tvrdi je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on značajno doprinio vršenju deložacija iz zapadnog Mostara.⁷⁵⁵² On iznosi argument da dokazi pokazuju da on 14. juna 1993. jeste dobio informacije o deložacijama Muslimana koje su izvršene prethodnog dana, ali da je Pretresno vijeće je pogrešno zaključilo da je on bio obaviješten o drugim "akcijama" deložacije iz zapadnog Mostara.⁷⁵⁵³

2217. Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on dopustio da dođe do deložacija.⁷⁵⁵⁴ On tvrdi da u spisu nema nijednog dokaza koji pokazuje da je on imao ikakvih indikacija da će akcije deložacija početi 13. juna 1993., te da stoga nije bio u poziciji ni da

⁷⁵⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 733, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 782-785, 811-815, 853-862, 911-919, 1632-1641, 1664-1668.

⁷⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 734. Žalbeno vijeće primjećuje da engleski prijevod ne odražava u potpunosti originalnu verziju Presude na francuskom; Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković bio direktno obaviješten "*du climat de violence entourant ces opérations et qu'il a à tout le moins laisser faire, dans la mesure où ces mêmes unités ont continué à procéder dans le même climat de violence à des évictions et déplacements de la population de Mostar-ouest jusqu'en février 1994.*" Prvostepena presuda, tom 4, par. 734 (originalna verzija na francuskom) (kurziv dodat).

⁷⁵⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 735.

⁷⁵⁵² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 264. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 256-263; Petkovićeva replika, par. 55-58.

⁷⁵⁵³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 257, gdje se upućuje na dokazni predmet P02770. Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Vinko Martinović i njegove antiterorističke grupe bili potčinjeni njemu budući da su oni bili neposredno potčinjeni vrhovnom zapovjedniku, a ne načelniku Glavnog stožera. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 258, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 152-153 (Petkovićeva žalbena podosnova 5.1.1.4).

⁷⁵⁵⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 259.

dopusti ni da spriječi tu akciju.⁷⁵⁵⁵ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće zaključilo da su "iste jedinice" nastavile da raseljavaju muslimansko stanovništvo, a da pritom nije iznijelo obrazloženje o njegovom doprinosu činjenju tih zločina.⁷⁵⁵⁶

2218. Petković nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da on nije preduzeo nikakve mjere da zaustavi deložacije ili kazni počiniocima.⁷⁵⁵⁷ S tim u vezi, Petković tvrdi da nije mogao zaustaviti deložacije 13. juna 1993. budući da o njima nije bio unaprijed obaviješten.⁷⁵⁵⁸ Isto tako, on tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje u vezi s njegovim propustom da spriječi deložacije koje su vršene nakon 13. juna 1993.⁷⁵⁵⁹ On, konkretno, tvrdi sljedeće: (1) kao načelnik Glavnog stožera, on nije imao nadležnost da kazni zapovjednike i vojnike jedinica HVO-a;⁷⁵⁶⁰ i (2) nakon što je 24. jula 1993. smijenjen s položaja načelnika Glavnog stožera, na dužnosti zamjenika načelnika Glavnog stožera ili dozapovjednika nije bio u "direktnom komandnom lancu".⁷⁵⁶¹

2219. Tužilaštvo odgovara da Petković ne pokazuje nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u nasilnim deložacijama muslimanskog stanovništva koje su u zapadnom Mostaru vršene od maja 1993. do februara 1994.⁷⁵⁶² Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio obaviješten o deložacijama u zapadnom Mostaru, tužilaštvo tvrdi da je Petković: (1) znao za te zločine budući da je bio u zapadnom Mostaru od maja do najranije 18. jula 1993.;⁷⁵⁶³ i (2) bio u više navrata obavještavan o tome da se zločini čine.⁷⁵⁶⁴ Štaviše, tužilaštvo ukazuje na zaključke Pretresnog vijeća koji, kako tužilaštvo tvrdi, pokazuju da je Petković bio obaviješten o nasilnim deložacijama koje su u Mostaru izvršene prije 14. juna 1993.;⁷⁵⁶⁵ i iznosi argument da je on kasnije primio

⁷⁵⁵⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 260. Konkretno, on tvrdi da se činjenica da je bio obaviješten o deložacijama tek dan kasnije ne može smatrati dozvolom za činjenje tih zločina. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 260.

⁷⁵⁵⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 261.

⁷⁵⁵⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 262-263.

⁷⁵⁵⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 262.

⁷⁵⁵⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 262.

⁷⁵⁶⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 263(i), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 150 (Petkovićeva žalbena podosnova 5.1.1.3).

⁷⁵⁶¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 263(iii). Petković takođe ponavlja da nije bio nadređen Vinku Martinoviću ili njegovom ATG, kao ni KB-u ili drugim antiterorističkim grupama. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 263(ii).

⁷⁵⁶² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 194, 196-199. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 192-193.

⁷⁵⁶³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 196, gdje se upućuje na Božu Perića, T. 47872-47873, 47882 (8. decembar 2009.), Raymond Lane, T. 23712-23713 (15. oktobar 2007.).

⁷⁵⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 196, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 58, 676, 727, 732, 734, 788-789, 807, 828, 843.

⁷⁵⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 197, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 727, 788-789, 805, 812-818, 864-876, 1429, tom 4, par. 56-58, 676.

Izvještaj CED-a o nasilnim deložacijama koje su izvršili Vinko Martinović i drugi pripadnici HVO-a, ali da nije učinio ništa da zaustavi te zločine.⁷⁵⁶⁶

2220. Tužilaštvo nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Petković svojim propustom da preduzme mjere kako bi zaustavio deložacije ili kaznio počinioce doprinio tim zločinima.⁷⁵⁶⁷ Tužilaštvo tvrdi da je on imao efektivnu kontrolu nad snagama HVO-a, uključujući KB i njegove antiterorističke grupe, koju je nastavio vršiti i kad je postao dozapovjednik, te da je stoga imao mogućnost da interveniše i zaustavi te zločine.⁷⁵⁶⁸ Prema navodima tužilaštva, Petković u svojim argumentima ne uvažava zaključak Pretresnog vijeća da je KB, uključujući pripadnike ATG "Vinko Škrobo", učestvovao u kasnijim deložacijama u Mostaru.⁷⁵⁶⁹ U tom kontekstu, tužilaštvo tvrdi da činjenica da Petković nije bio dodatno obaviješten o učešću KB-a u daljnjim deložacijama ne opravdava njegov propust da "preduzme mjere kao reakciju na [Izvještaj CED-a]".⁷⁵⁷⁰

b. Analiza

2221. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio obaviješten i o drugim "akcijama" deložacije osim one koja je izvršena 13. juna 1993., Žalbena vijeće smatra da on pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu. Pretresno vijeće je utvrdilo da je on bio direktno obaviješten "o akcijama deložacije Muslimana u zapadnom Mostaru u *junu* 1993. koje su vršile jedinice HVO-a".⁷⁵⁷¹ Međutim, Petković zanemaruje to da je Pretresno vijeće konstatovalo da akcije deložacije jesu trajale od maja 1993. do februara 1994.,⁷⁵⁷² ali da je jedina akcija "u junu 1993." bila ona koja je izvršena 13. juna 1993.⁷⁵⁷³ Nakon što je Prvostepenu presudu sagledalo u cjelini, Žalbena vijeće smatra da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Petković obaviješten samo o akciji koja je izvršena 13. juna 1993., a ne da je bio obaviješten o drugim akcijama deložacije koje su izvršene u zapadnom Mostaru. Shodno tome, Petkovićevi argumenti se odbacuju.⁷⁵⁷⁴

⁷⁵⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 197.

⁷⁵⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 198.

⁷⁵⁶⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 198.

⁷⁵⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 199.

⁷⁵⁷⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 199.

⁷⁵⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 734 (kurziv dodat).

⁷⁵⁷² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 805, 815, 818, 827-828, 864, 876, 900, 920, 985-987.

⁷⁵⁷³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 860-864, 876, tom 3, par. 782, 811, 853, 911.

⁷⁵⁷⁴ Žalbena vijeće takođe napominje da je Petkovićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da su Vinko Martinović i njegove antiterorističke grupe bili potčinjeni njemu zato što su bili neposredno potčinjeni vrhovnom zapovjedniku, a ne načelniku Glavnog stožera, u cijelosti zasnovan na tome što on upućuje na svoju žalbenu podosnovu 5.1.1.4, koju je Žalbena vijeće odbacilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 2108-2110.

2222. Žalbeno vijeće takođe smatra da je Petkovićev argument da on nije mogao doprinijeti akciji deložacije koja je izvršena 13. juna 1993. ponovo zasnovan na pogrešnom prikazu zaključaka Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković, budući da je bio obaviješten o nasilnim akcijama deložacije izvršenim 13. juna 1993., dopustio da se takve akcije izvrše "budući da su te [iste] jedinice, u istoj atmosferi, nastavile da vrše deložacije i raseljavanje stanovništva zapadnog Mostara sve do februara 1994. godine".⁷⁵⁷⁵ Po mišljenju Žalbenog vijeća, doslovno tumačenje Prvostepene presude jasno pokazuje da je Pretresno vijeće, na osnovu toga što je Petković znao da je nasilna deložacija muslimanskog stanovništva izvršena 13. juna 1993., kao i toga što je propustio da kazni direktne počiniocce, utvrdilo da je on doprinio kasnijim nasilnim akcijama deložacije. Štaviše, prilikom donošenja zaključka u vezi s Petkovićevim doprinosom kasnijim akcijama deložacija, Pretresno vijeće je izričito podsjetilo na svoje prethodne činjenične zaključke i dokaze na kojima se oni zasnivaju da su pripadnici KB-a, njegove antiterorističke grupe i bojna "Tihomir Mišić" izvršili te akcije deložacije u različitim periodima od maja 1993. do februara 1994.⁷⁵⁷⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da su ATG "Benko Penavić" i ATG "Vinko Škrobo" u više navrata deložirali Muslimane iz zapadnog Mostara u maju i septembru 1993., odnosno u junu i septembru 1993.⁷⁵⁷⁷ Shodno tome, Petković ne pokazuje nikakvu grešku u obrazloženju Pretresnog vijeća i njegovi argumenti da Pretresno vijeće nije uputilo ni na kakve dokaze niti iznijelo obrazloženo mišljenje se odbacuju.

2223. Što se tiče Petkovićevog prigovora da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je on propustio da zaustavi počiniocce akcija deložacije u zapadnom Mostaru, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu u njegovom argumentu da nije mogao zaustaviti akciju deložacije izvršenu 13. juna 1993. S tim u vezi, Žalbeno vijeće ponavlja da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Petković doprinio akcijama deložacije *nakon* one koja je izvršena 13. juna 1993.⁷⁵⁷⁸ Nadalje, Petkovićevom nepotkrijepljenom argumentu da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje o deložacijama izvršenim nakon 13. juna 1993. direktno protivrjeći izričit zaključak da je on svojim propustom da preduzme bilo kakve mjere protiv počinitelaca deložacija doprinio ponovnom činjenju tih zločina do februara 1994.⁷⁵⁷⁹ Na osnovu tih faktora, Žalbeno vijeće smatra da Petković, iznošenjem ove nerazrađene tvrdnje, ne artikuliše nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom tim kasnijim akcijama.

⁷⁵⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 734 (kurziv dodat).

⁷⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 733.

⁷⁵⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 733.

⁷⁵⁷⁸ V. gore, par. 2222.

⁷⁵⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 734-735.

2224. Što se tiče njegovih tvrdnji da, kao načelnik Glavnog stožera, i kasnije kao zamjenik načelnika Glavnog stožera i dozapovjednik, nije imao mogućnost da kazni počinioce tih zločina, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković ponavlja argumente iz drugih žalbenih osnova, koje je Žalbeno vijeće odbacilo drugdje u ovoj Presudi.⁷⁵⁸⁰

2225. Shodno tome, Petkovićevi prigovori u vezi s njegovom odgovornošću za akcije deložacije Muslimana iz zapadnog Mostara koje su izvršene u periodu od juna 1993. do februara 1994. se odbacuju.

(ii) Navodne greške u vezi s opsadom istočnog Mostara

2226. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, tokom opsade istočnog Mostara od juna 1993. do aprila 1994., Petković doprinio nizu zločina, uključujući, između ostalog, one koji su bili posljedica: (1) granatiranja istočnog Mostara; i (2) blokiranja pristupa humanitarnoj pomoći i međunarodnim organizacijama istočnom Mostaru.⁷⁵⁸¹

2227. Petković iznosi prigovore na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom tim zločinima.⁷⁵⁸² Žalbeno vijeće će ove prigovore razmotriti redom.

a. Granatiranje istočnog Mostara

2228. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković doprinio zločinima koji su bili posljedica granatiranja istočnog Mostara.⁷⁵⁸³ Konkretno, Pretresno vijeće se oslonilo na sljedeće: (1) činjenicu da je artiljerija HVO-a bila pod kontrolom Glavnog stožera, uključujući i to da je artiljerijska pukovnija iz Širokog Brijega u periodu od 12. avgusta 1993. do 1. decembra 1993. bila neposredno potčinjena Glavnom stožeru,⁷⁵⁸⁴ i (2) Zapovijed koju je Petković izdao 27. marta 1993., odnosno 8. novembra 1993.⁷⁵⁸⁵ Što se tiče Zapovijedi od 8. novembra 1993., kojim je naređen početak ofanzivnih operacija u Bijelom Polju, Blagaju i Mostaru, kao i granatiranja

⁷⁵⁸⁰ V. gore, par. 2108-2109. S tim u vezi, Žalbeno vijeće ponavlja da je odbacilo Petkovićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Vinko Martinović i njegove ATG bili potčinjeni njemu, a ne vrhovnom zapovjedniku. V. gore, par. 2108-2110.

⁷⁵⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 739-755. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Petković doprinio uništavanju Baba Beširove džamije i hapšenju muškaraca Muslimana počev od 30. juna 1993. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 728-730, 737-738. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 820.

⁷⁵⁸² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 266-268, 270-277, 279-280. Petković takođe osporava svoje osuđujuće presude za hapšenje muškaraca Muslimana počev od 30. juna 1993. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 265, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 174-213. Žalbeno vijeće napominje da, u ovom kontekstu, Petković upućuje na argumente u svojoj žalbenoj podosnovi 5.2.1, koju je Žalbeno vijeće odbacilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 382.

⁷⁵⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 747, 815.

⁷⁵⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 744, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 798-806.

⁷⁵⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 745-746.

Mostara,⁷⁵⁸⁶ Pretresno vijeće je razmotrilo i odbacilo Petkovićeve argumente da on nije potpisao ili izdao tu zapovijed.⁷⁵⁸⁷

2229. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće nerazumno zaključilo da je on doprinio granatiranju istočnog Mostara, s obzirom na dokaze uvrštene u spis.⁷⁵⁸⁸ U prilog toj tvrdnji, Petković takođe navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbacilo njegove argumente da on nije izdao Zapovijed od 8. novembra 1993.⁷⁵⁸⁹ Žalbena vijeće će se prvo pozabaviti Petkovićevim argumentima u vezi sa Zapovijedi od 8. novembra 1993., prije nego razmotri njegove tvrdnje u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o njegovom doprinosu granatiranju istočnog Mostara.

i. Izdavanje Zapovijedi od 8. novembra 1993. od strane Petkovića

2230. Kada je odbacilo Petkovićevu tvrdnju da nije izdao Zapovijed od 8. novembra 1993., Pretresno vijeće je primijetilo sljedeće: (1) činjenica da on nije bio u Čitluku nije ga spriječavala da izda ovu zapovijed s udaljenosti; (2) na osnovu dokaza uvrštenih u spis ne može se utvrditi da Petković nije izdao tu zapovijed; i (3) ta zapovijed je bila prosljeđena komandnim lancem.⁷⁵⁹⁰

e- Argumenti strana u postupku

2231. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je on izdao Zapovijed od 8. novembra 1993.⁷⁵⁹¹ Konkretno, Petković iznosi argument da ta zapovijed ne sadrži njegov potpis niti "neki drugi dokaz da ju je [on] izdao".⁷⁵⁹²

2232. Štaviše, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on izdao Zapovijed od 8. novembra 1993. na osnovu "nedostatka dokaza da [on] nije izdao to naređenje 's udaljenosti'".⁷⁵⁹³ U prilog tom argumentu, Petković ističe da je Pretresno vijeće svoj zaključak izvelo na osnovu sljedećih faktora: (1) uprkos činjenici da nije bio u Čitluku, gdje je 8. novembra

⁷⁵⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 668, 746, gdje se upućuje na dokazni predmet P06534.

⁷⁵⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301.

⁷⁵⁸⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 268, 270-271, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279.

⁷⁵⁸⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279.

⁷⁵⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301.

⁷⁵⁹¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 270(ii), 279(i), 279(iii)-(v), 280, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1301. V. takođe Petkovićeva replika, par. 62-63. Prema Petkovićevim navodima, tužilaštvo je po prvi put u svom završnom podnesku iznijelo navod da je on naredio rušenje Starog mosta. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279(ii), gdje se upućuje na Završni podnesak tužilaštva, par. 825-826, 831, 953.

⁷⁵⁹² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279(i). V. takođe Petkovićeva replika, par. 62-63.

⁷⁵⁹³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279(iii).

1993. to naređenje bilo izdato, ništa ga nije spriječavalo da naređenje izda s udaljenosti; i (2) nema nikakvih dokaza da on nije izdao to naređenje.⁷⁵⁹⁴

2233. Petković takođe tvrdi da nema dokaza da je on to naređenje potpisao s udaljenosti.⁷⁵⁹⁵ Zapravo, on ukazuje na dokaze koji pokazuju da se na jednom drugom naređenju, izdatom istog dana, navodi Petkovićevo ime, uprkos tome što ga je potpisao Praljak.⁷⁵⁹⁶ Prema Petkoviću, dokazi "pokazuju da [on] nije bio u Čitluku 8. novembra 1993. i da je Praljak potpisao t[o] naređenje".⁷⁵⁹⁷

2234. Naposljetku, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je utvrdilo da je Stari most bio granatiran cijeli dan 8. novembra 1993. na osnovu njegovog naređenja, koje je u djelo provedeno naređenjema koje je izdao Miljenko Lasić.⁷⁵⁹⁸ Petković iznosi argument da je to nemoguće, budući da je artiljerijski divizion u Čitluku primio Lasićevo naređenje tek u 17:00 sati tog dana i da su ga svi primaoci dobili u isto vrijeme budući da je bilo upućeno "paket radio-vezom".⁷⁵⁹⁹

2235. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je on izdao Zapovijed od 8. novembra 1993.⁷⁶⁰⁰ Ono tvrdi da to što na Zapovijedi od 8. novembra 1993. nema Petkovićevo potpisa odražava činjenicu da je ona bila poslata paket radio-vezom.⁷⁶⁰¹ S tim u vezi, tužilaštvo upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da na dokumentima koji su proslijeđeni paket radio-vezom "po prirodi stvari, nije bilo potpisa pošiljaoca".⁷⁶⁰² Tužilaštvo takođe upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da je Glavni stožer ranije izdao jedno naređenje u Petkovićevo ime

⁷⁵⁹⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279(iii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1301. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 571 (23. mart 2017.).

⁷⁵⁹⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279(v).

⁷⁵⁹⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279(iv), gdje se upućuje na dokazni predmet 4D00834, Slobodan Praljak, T. 41270 (8. juni 2009.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 570-571 (23. mart 2017.).

⁷⁵⁹⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 279(iv).

⁷⁵⁹⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 278(iv).

⁷⁵⁹⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 278(iv).

⁷⁶⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 206-208; žalbeni pretres, ŽT. 538 (23. mart 2017.). Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da on Optužnicom nije obaviješten o tome da je naredio rušenje Starog mosta, tužilaštvo odgovara da je Petkovićevo odgovornost za uništavanje Starog mosta u dovoljnoj mjeri opisana u Optužnici. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 216-217, gdje se upućuje na Optužnicu, par. 17.4(a), (c), (d), (h), 39(c), 116, 118, 229, Prvostepenu presudu, tom 3, par. 1587, 1684-1692. Osim toga, tužilaštvo tvrdi da je tokom suđenja Petković bio obaviješten o namjeri tužilaštva da se pozove na Zapovijed od 8. novembra 1993. i da on nije iznio nikakav prigovor u vezi sa svojom sposobnošću da pripremi svoju tezu. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 218.

⁷⁶⁰¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 207; žalbeni pretres, ŽT. 538 (23. mart 2017.).

⁷⁶⁰² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 207, gdje se upućuje na Slobodana Praljka T. 44461 (7. septembar 2009.), Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1712; žalbeni pretres, ŽT. 538 (23. mart 2017.).

kada on nije bio fizički prisutan i da su oni koji su bili potčinjeni načelniku Glavnog stožera ili zamjeniku načelnika mogli lako da stupe u kontakt s njima.⁷⁶⁰³

2236. Štaviše, tužilaštvo ističe da je zaključak Pretresnog vijeća da je Petković izdao Zapovijed od 8. novembra 1993. potkrijepljen i njegovim zaključkom da je to naređenje proslijeđeno niz komandni lanac i provedeno u djelo.⁷⁶⁰⁴ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da činjenica da je drugo naređenje od 8. novembra 1993., koje je potpisao Praljak, provedeno u djelo potvrđuje zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Zapovijedi od 8. novembra.⁷⁶⁰⁵

2237. Tužilaštvo odgovara da Petković ne pokazuje nikakvu grešku i da zanemaruje relevantne zaključke koji pokazuju da su njegovo i Lasićevo naređenje provedeni u djelo počev od ranog jutra 8. novembra 1993.⁷⁶⁰⁶ Tužilaštvo nadalje tvrdi da Petković stavlja naglasak na jedinu dostupnu verziju Lasićevog naređenja – onu koju je primio artiljerijski divizion u 17:00 sati – i da je njegov argument da je to naređenje bilo istovremeno upućeno svim primaocima putem paket-veze spekulativan.⁷⁶⁰⁷

f- Analiza

2238. Što se tiče Petkovićevog argumenta da naređenje ne sadrži njegov potpis ili bilo kakav drugi dokaz o tome da ga je on izdao, Žalbeno vijeće primjećuje da se u tom naređenju navodi njegovo ime, ali da nema potpisa,⁷⁶⁰⁸ i da je Pretresno vijeće, u drugom dijelu Prvostepene presude, izričito uzelo u obzir da dokumenti proslijeđeni paket-vezom, kao što je Zapovijed od 8. novembra 1993.,⁷⁶⁰⁹ po prirodi stvari ne sadrže potpis pošiljaoca.⁷⁶¹⁰ Sagledavajući Prvostepenu presudu u cjelini, Žalbeno vijeće konstatuje da je Petkovićev nepotkrijepljeni prigovor naprosto njegov pokušaj da ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojom ocjenom.

2239. Nadalje, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće do zaključka da je on izdao Zapovijed od 8. novembra 1993. došlo na osnovu nedostatka suprotnih dokaza. Petković ne uzima u obzir da je Pretresno vijeće do svog zaključka u vezi s tim došlo i na osnovu

⁷⁶⁰³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 208, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 733-735, tom 2, par. 607.

⁷⁶⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 208, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1301; žalbeni pretres, ŽT. 538 (23. mart 2017.).

⁷⁶⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 208; žalbeni pretres, ŽT. 538 (23. mart 2017.).

⁷⁶⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 209-210. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 538 (23. mart 2017.).

⁷⁶⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 210.

⁷⁶⁰⁸ Dokazni predmet P06534.

⁷⁶⁰⁹ Slobodan Praljak, T. 44461 (7. septembar 2009.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1301 i fusnota 3259.

⁷⁶¹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 1712.

toga što je to naređenje bilo upućeno paket-vezom, kao i komandnim lancem.⁷⁶¹¹ Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

2240. Isto tako, Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićev nerazrađeni argument da nema nikakvih dokaza da je on to naređenje potpisao s udaljenosti budući da on samo izražava svoje neslaganje s ocjenom dokaza od strane Pretresnog vijeća.⁷⁶¹² Štaviše, on ne pokazuje kako bi dokazi koji ukazuju na to da je istog dana bilo izdato jedno naređenje koje nosi Petkovićevo ime, a koje je potpisao Praljak, mogli da dovedu u pitanje osporeni zaključak.

2241. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Petkovićev argument da je nemoguće da je Stari most bio granatiran cijelog dana 8. novembra 1993. na osnovu njegovog naređenja, koje je u djelo provedeno putem naređenja koje je izdao Lasić. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1) i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 25) i da je, shodno tome, oslobodilo žalioce tih optužbi u onoj mjeri u kojoj su se one odnosile na Stari most.⁷⁶¹³ Uprkos tome, budući da bi Petkovićev argument u vezi s hronologijom događaja isto tako mogao osporiti zaključak Pretresnog vijeća da je prvo on izdao Zapovijed od 8. novembra 1993, Žalbeno vijeće će razmotriti njegov meritum. Lasićevo naređenje je zaista označeno kao da ga je laki artiljerijski divizion u Čitluku primio 8. novembra 1993. u 17:00 sati.⁷⁶¹⁴ Međutim, Petkovićev argument da su to naređenje dobili svi primaoci u isto vrijeme zasnovan je na njegovoj nepotkrijepljenoj tvrdnji da je Lasićevo naređenje bilo isključivo preneseno "paket radio-vezom". Žalbeno vijeće s tim u vezi podsjeća da je Pretresno vijeće takođe zaključilo da je o tom napadu moralo biti riječi na sastanku održanom 7. novembra 1993., na kojem je Lasić bio prisutan.⁷⁶¹⁵ Na tim osnovama, Žalbeno vijeće konstatuje da Petkovićev argument ne pokazuje grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je dovela do neostvarenja pravde. Ovaj argument se odbacuje.

⁷⁶¹¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P06534, P06524, Slobodana Praljka, T(f). 44461-44463 (7. septembar 2009.). Žalbeno vijeće s tim u vezi napominje da je na suđenju Petkovićeva odbrana priznala da je taj dokument bio proslijeđen paket-vezom. V. T. 44461 (7. septembar 2009.).

⁷⁶¹² Žalbeno vijeće podsjeća na svoj gore navedeni zaključak da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je rušenje Starog mosta predstavljalo zločin po tačkama 1, 20 i 25. V. gore, par. 414, 426. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje, kao bespredmetan, Petkovićev argument da u Optužnici nije navedeno da se on tereti za to da je naredio rušenje Starog mosta.

⁷⁶¹³ V. gore, par. 426. Žalbeno vijeće je takođe poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom kao kršenje zakona i običaja ratovanja. V. gore, par. 414.

⁷⁶¹⁴ Dokazni predmet P06524.

⁷⁶¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1301-1305, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 3D00793 (gdje se navodi da je Lasić bio prisutan i da je taj sastanak održan od 18:00 do 19:00 sati). Žalbeno vijeće napominje da je ime Miljenka Lasića u engleskoj verziji ovog dokaznog predmeta pogrešno napisano kao "Miljenko Lanić". V. gore, par. 1993 i fusnota 6781.

2242. Shodno tome, odbacuju se Petkovićevi prigovori u vezi s tim da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je on izdao Zapovijed od 8. novembra 1993. Stoga, Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je on izdao Zapovijed od 8. novembra 1993.

ii. Petkovićevo planiranje granatiranja istočnog Mostara

2243. Što se tiče granatiranja istočnog Mostara, Pretresno vijeće je podsjetilo na sljedeće: (1) od juna 1993. do marta 1994., istočni Mostar je bio izložen stalnim intenzivnim vatrenim dejstvima i granatiranju od strane HVO-a, koji su vršeni i po stambenim područjima, tako da je stanovništvo trpjelo njihove direktne posljedice;⁷⁶¹⁶ i (2) artiljerijska pukovnija iz Širokog brijega stacionirana u OZ Jugoistočna Hercegovina bila je pod direktnom komandom Glavnog stožera od 12. avgusta do 1. decembra 1993.⁷⁶¹⁷

2244. Što se tiče Petkovićeovog doprinosa granatiranju istočnog Mostara, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on "već 27. marta 1993." Miljenku Lasiću, zapovjedniku OZ Jugoistočna Hercegovina, uputio naređenje u kojem se nalaže da je "[z]a djelovanje po naseljenim mjestima obvezno zatražiti suglasnost Glavnog stožera" (dalje u tekstu: Zapovijed od 27. marta 1993.).⁷⁶¹⁸ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je Lasić zatim to naređenje proslijedio jedinicama pod svojom komandom.⁷⁶¹⁹ Isto tako, Pretresno vijeće je utvrdilo da je u Zapovijedi od 8. novembra 1993., Petković naredio ZP-u Mostar da krene u ofanzivna dejstva u mjestima Bijelo Polje, Blagaj i Mostar, konkretno naredivši jedinicama da se "[g]rad Mostar selektivno granatir[a] u različitim vremenskim razmacima [...]" i naglasio da će "[G]lavni stožer HVO poduzeti [...] najoštrije mjere prema svim nivoima zapovijedanja koji ne ispoštuju ovu zapovijed".⁷⁶²⁰ Shodno tome, Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković planirao granatiranje tokom opsade istočnog Mostara.⁷⁶²¹ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da je Petković, time što je naredio i doprinio planiranju tog granatiranja, iako je znao da će ono dovesti do ubistva, ranjavanja i uništavanja objekata, uključujući džamije, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷⁶²²

⁷⁶¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 743, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 994-1018.

⁷⁶¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 744, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 798-806.

⁷⁶¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 745, gdje se upućuje na dokazni predmet P01736.

⁷⁶¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 745, gdje se upućuje na dokazni predmet P01736.

⁷⁶²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 746, gdje se poziva na dokazni predmet P06534.

⁷⁶²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 747.

⁷⁶²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 750.

a- Argumenti strana u postupku

2245. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on planirao granatiranje tokom opsade istočnog Mostara i namjerno doprinio "činjenju ubistava, ranjavanju civila i protivpravnom uništavanju imovine".⁷⁶²³ Konkretno, on tvrdi da Zapovijed od 27. marta 1993. nije bila izdata tokom opsade istočnog Mostara.⁷⁶²⁴ Nadalje, on ponavlja da nije izdao Zapovijed od 8. novembra 1993.⁷⁶²⁵ Petković, alternativno, tvrdi da Zapovijed od 8. novembra 1993. ne pokazuje da je on rukovodio granatiranjem prije izdavanja te zapovijedi.⁷⁶²⁶

2246. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Petković planirao i naredio protivpravno granatiranje istočnog Mostara i da bi Petkovićeve argumente trebalo odbaciti.⁷⁶²⁷ Konkretno, tužilaštvo ističe zaključke Pretresnog vijeća da je Petković imao komandu nad artiljerijom HVO-a i vojnim operacijama HVO-a u Mostaru tokom granatiranja istočnog Mostara i da je svoju nadležnost vršio tako što je rukovodio artiljerijom HVO-a, kao što se vidi iz Zapovijedi od 27. marta 1993. i Zapovijedi od 8. novembra 1993.⁷⁶²⁸

b- Analiza

2247. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće nerazumno izvelo zaključak da je on planirao granatiranje tokom opsade istočnog Mostara, Žalbeno vijeće podsjeća da se pretresno vijeće može osloniti na posredne ili na neposredne dokaze kako bi potkrijepilo svoje zaključke.⁷⁶²⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da Petković ne pokazuje kako se to Pretresno vijeće nerazumno oslonilo na Zapovijed od 27. marta 1993. upućenu zapovjedniku OZ Jugoistočna Hercegovina, budući da sama činjenica da je to naređenje izdato prije početka granatiranja ne dokazuje da je bilo nerazumno smatrati da taj dokument pokazuje postojanje veze između Petkovića i artiljerije HVO-a. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno

⁷⁶²³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 271. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 270. Petković takođe tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća u vezi s kontrolom Glavnog stožera nad artiljerijom HVO-a, kao i nad artiljerijskom pukovnijom iz Širokog brijega, pravno i činjenično pogrešan. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 268, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 147-148. V. takođe Petkovićeva replika, par. 61.

⁷⁶²⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 270(i).

⁷⁶²⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 270(ii).

⁷⁶²⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 270(ii).

⁷⁶²⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 194, 203-204. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 529-530, 537 (23. mart 2017.).

⁷⁶²⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 204, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 799-805, tom 2, par. 703-705, tom 4, par. 579, 659, 744-747; žalbeni pretres, ŽT. 537-538 (23. mart 2017.).

⁷⁶²⁹ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 971; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 348. Što se tiče posrednih dokaza, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće može izvesti zaključak kako bi utvrdilo činjenicu na kojoj počiva osuđujuća presuda samo ako je to jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz

vijeće, u prilog svom zaključku, takođe podsjetilo na svoje ranije činjenične zaključke da je artiljerijska pukovnija iz Širokog brijega, koja je bila stacionirana u OZ Jugoistočna Hercegovina, bila pod direktnom komandom Glavnog stožera u periodu od 12. avgusta do 1. decembra 1993.⁷⁶³⁰ Ovaj argument je, shodno tome, neosnovan.

2248. Prije svega, što se tiče Zapovijedi od 8. novembra 1993., Žalbeno vijeće ponavlja svoj raniji zaključak da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on izdao tu zapovijed.⁷⁶³¹ Štaviše, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu u Petkovićevom argumentu da se Pretresno vijeće nerazumno oslonilo na taj dokaz kako bi zaključilo da je on planirao granatiranje istočnog Mostara u periodu od juna 1993. do marta 1994. Konkretno, on tvrdi da Zapovijed od 8. novembra 1993. ne može pokazati da je naredio granatiranje istočnog Mostara prije tog datuma, ali pritom ne uzima u obzir da se Pretresno vijeće na Zapovijed od 8. novembra 1993. oslonilo zajedno s drugim relevantnim dokazima u spisu kako bi izvelo zaključak da je on planirao granatiranje tokom opsade.⁷⁶³² Konkretno, prilikom donošenja svog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i sljedeće: (1) da je artiljerijska pukovnija iz Širokog brijega, stacionirana u OZ Jugoistočna Hercegovina, bila pod direktnom komandom Glavnog stožera od 12. avgusta do 1. decembra 1993.; i (2) da je Petković zapovjedniku OZ Jugoistočna Hercegovina, Miljenku Lasiću uputio naređenje u kojem se nalaže da je "za djelovanje po naseljenim mjestima obvezno zatražiti suglasnost GS".⁷⁶³³ U tom kontekstu, Petković ne objašnjava kako je to Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na te faktore kao posredne dokaze u prilog svom zaključku, te se njegov argument odbacuje.

2249. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković ne pokazuje da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je na osnovu posrednih dokaza zaključilo da je on planirao granatiranje istočnog Mostara u periodu od juna 1993. do marta 1994.

b. Blokiranje pristupa u istočni Mostar humanitarnoj pomoći i međunarodnim organizacijama

2250. Kada je zaključilo da je Petković doprinio održavanju teških životnih uslova muslimanskog stanovništva istočnog Mostara, Pretresno vijeće je primijetilo da je on imao

predočenih dokaza. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 375; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1277-1278; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219.

⁷⁶³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 744, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 798-806.

⁷⁶³¹ V. gore, par. 2242.

⁷⁶³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 743-747 i dokazi koji se tamo navode. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Zapovijed od 8. novembra 1993. za posljedicu imala granatiranje naselja Stari grad. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1312-1313, 1315. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 996 i fusnota 2282 (gdje se upućuje na Zapovijed od 8. novembra 1993.).

ovlaštenja da omogući pristup humanitarnim konvojima i međunarodnim organizacijama u istočni Mostar.⁷⁶³⁴ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu da je, nakon sastanka kojem su prisustvovali Petković i Stojić, 21. avgusta 1993. organizovan humanitarni konvoj za istočni Mostar i da je Petković bio zadužen za organizaciju tehničkih aspekata kako bi se omogućilo neometano kretanje tog konvoja.⁷⁶³⁵ Štaviše, Pretresno vijeće je utvrdilo sljedeće: (1) međunarodne organizacije su Petkovića redovno obavještavale o humanitarnoj situaciji u istočnom Mostaru; i (2) dana 18. maja 1993., na sastanku kojem su prisustvovali Mate Boban, Alija Izetbegović, Franjo Tuđman, Sefer Halilović i Petković, Halilović je insistirao na potrebi da se riješi "problem propuštanja humanitarnih konvoja kroz BiH".⁷⁶³⁶ Podsjećajući da je Petković imao ovlaštenja za odobravanje kretanja humanitarnih konvoja i njihovog pristupa u istočni Mostar, te da je ponekad omogućavao pristup tih humanitarnih konvoja u Mostar, Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković, kada nije odobrio takav pristup, "imao namjeru da onemogući pristup humanitarnih konvoja muslimanskom stanovništvu istočnog Mostara i da je time učestvovao u održavanju teških životnih uslova muslimanskog stanovništva istočnog Mostara".⁷⁶³⁷

i. Argumenti strana u postupku

2251. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće nerazumno zaključilo da on, "(namjerno i) na kažnjiv način", nije dozvoljavao pristup humanitarnim konvojima u istočni Mostar.⁷⁶³⁸ Što se tiče zaključka Pretresnog vijeća da je imao ovlaštenja za odobravanje pristupa humanitarnim konvojima, Petković tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze koji pokazuju da on nije imao nadležnost da odobri odlazak humanitarnih konvoja, već samo nadležnost da naredi zapovjednicima HVO-a da omoguće slobodan prolaz tim konvojima u slučaju borbi na područjima koja su bila pod kontrolom tih zapovjednika.⁷⁶³⁹ Štaviše, on tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da navede konkretne incidente kada je on onemogućio prolaz humanitarnim konvojima i da, stoga, nije iznijelo obrazloženje s tim u vezi.⁷⁶⁴⁰ Naposljetku, Petković ističe da nijedan dokaz u spisu ne pokazuje da on nije postupio u skladu s nekim zahtjevom za pristup

⁷⁶³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 743-745.

⁷⁶³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 752 (gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 653-686), 755.

⁷⁶³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 753. Pretresno vijeće je takođe navelo da je taj konkretni humanitarni konvoj bio prvi kojem je omogućen pristup istočnom Mostaru u dva mjeseca. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 753, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1224-1244.

⁷⁶³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 754.

⁷⁶³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 755.

⁷⁶³⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 276. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 272-275.

⁷⁶³⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 273.

⁷⁶⁴⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 274.

humanitarne pomoći ili međunarodnih organizacija istočnom Mostaru ili da je odbio takav pristup u situacijama kada su ga bezbjednosni uslovi omogućavali.⁷⁶⁴¹

2252. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da je Petković doprinio blokiranju pristupa humanitarne pomoći.⁷⁶⁴² Konkretno, tužilaštvo tvrdi da Petković zanemaruje zaključke Pretresnog vijeća da je, od juna do decembra 1993., HVO onemogućavao dostavu humanitarne pomoći u istočni Mostar i da je Petković imao ovlaštenja da odobri prolaz takvih konvoja, ali da je odbijao da im odobri pristup uprkos tome što je znao da su bili potrebni u istočnom Mostaru.⁷⁶⁴³ Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da nije imao nadležnost da odobri pristup konvojima, tužilaštvo tvrdi da dokazi na koje se oslonilo Pretresno vijeće ukazuju na to da su konvoji koji su odlazili za Mostar unaprijed tražili Petkovićevo odobrenje i da je Petković izdavao naređenja HVO-u da reguliše prolaz humanitarne pomoći i međunarodnih organizacija.⁷⁶⁴⁴

2253. U svojoj replici, Petković ostaje pri tvrdnji da u spisu nema dokaza da je Petković blokirao pristup bilo kojem konvoju humanitarne pomoći u istočni Mostar.⁷⁶⁴⁵

ii. Analiza

2254. Što se tiče Petkovićeovog prigovora da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao ovlaštenja da humanitarnim konvojima i međunarodnim organizacijama odobri pristup u istočni Mostar, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, u prilog svom zaključku, uputilo na dokaze da je on učestvovao u regulisanju i odobravanju prolaza humanitarnih konvoja u periodu od maja 1993. do februara 1994.⁷⁶⁴⁶ Na primjer, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze koji pokazuju: (1) da je on osigurao bezbjednost humanitarnih konvoja u Mostaru u maju 1993.;⁷⁶⁴⁷ (2) da je naredio da Zborno područje Mostar bude odgovorno za prolaz jednog humanitarnog konvoja na to područje u novembru 1993.;⁷⁶⁴⁸ (3) da je primao zahtjeve od međunarodnih organizacija u junu 1993. da izda garancije za prolaz humanitarne pomoći koja je

⁷⁶⁴¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 275.

⁷⁶⁴² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 201.

⁷⁶⁴³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 201, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1233, 1244, tom 4, par. 752-755, 815.

⁷⁶⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 202, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 752-753, fusnota 1437, dokazne predmete P02421, P03923, P02746, svjedoka BA, T. 7168, 7198-7199 (zatvorena sjednica) (25. septembar 2006.). Tužilaštvo takođe tvrdi da bi Petkovićevu tvrdnju trebalo bez razmatranja odbaciti budući da on ponavlja argument koji je već iznio na suđenju. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 202.

⁷⁶⁴⁵ Petkovićeva replika, par. 60. Žalbeno vijeće takođe smatra da Petković u svojoj replici iznosi novi argument da se on u Optužnici ne tereti za kontrolisanje, regulisanje i omogućavanje kretanja humanitarne pomoći, kao i pristupa humanitarnoj pomoći. Petkovićeva replika, par. 60, gdje se upućuje na Optužnicu, par. 17.1(t), 17.2(o), 17.3(i), 17.5(l).

⁷⁶⁴⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 752 i fusnota 1437, gdje se upućuje na dokazne predmete P02421, str. 1, P03923, P06825, P02746, P10013, str. 1, P07915, str. 1, svjedoka BD, T(f). 20691 (zatvorena sjednica) (3. juli 2007.), svjedoka BA, T(f). 7166-7168, 7199-7200 (zatvorena sjednica) (25. septembar 2006.).

⁷⁶⁴⁷ Dokazni predmet P02421. V. svjedok BD, T. 20691 (zatvorena sjednica) (3. juli 2007.).

bila blokirana na jednom kontrolnom punktu;⁷⁶⁴⁹ (4) da nije izdao garancije za prolaz humanitarne pomoći iz BiH za Split u julu 1993.;⁷⁶⁵⁰ i (5) da je regulisao pristup istočnom Mostaru za pripadnike međunarodnih organizacija.⁷⁶⁵¹ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo niz Petkovićevih naređenja upućenih operativnim zonama ili brigadama kojima zabranjuje napade na međunarodne snage ili humanitarne konvoje i zahtijeva da im se omogući nesmetan pristup.⁷⁶⁵² Prema mišljenju Žalbenog vijeća, pregled ovih dokaza jasno pokazuje da je Petković bio u mogućnosti da kontroliše pristup humanitarnih konvoja i međunarodnih organizacija područjima pod kontrolom HVO-a. S tim u vezi, Žalbeno vijeće ne vidi kako Petkovićeva tvrdnja da on nije imao nadležnost da odobri odlazak konvoja, već da naredi HVO-u da omogući slobodan prolaz humanitarne pomoći za vrijeme borbi protivrječi osporenom zaključku. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, na osnovu ovih dokaza, mogao da zaključi da je on imao ovlaštenja da humanitarnim konvojima i međunarodnim organizacijama odobri pristup u istočni Mostar.

2255. Žalbeno vijeće će sad razmotriti Petkovićeve argumente da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje kada je zaključilo da je on doprinio blokiranju prolaza humanitarnim konvojima u istočni Mostar. S tim u vezi, Petković tvrdi da Pretresno vijeće nije uputilo ni na jedan konkretan incident u kojem Petković zaista nije odobrio pristup humanitarnim konvojima u Mostar. Nasuprot tome, Petković ne uvažava da se Pretresno vijeće nije oslonilo na neposredne dokaze o konkretnim incidentima, nego je svoj zaključak o njegovom doprinosu izvelo na osnovu niza faktora, to jest na tome da je on: (1) imao ovlaštenja da dozvoli humanitarnim konvojima pristup u istočni Mostar;⁷⁶⁵³ (2) bio zadužen da 21. avgusta 1993., po prvi put u dva mjeseca, organizuje neometan prolaz prvog humanitarnog konvoja u istočni Mostar;⁷⁶⁵⁴ (3) bio redovno obavještavan od strane međunarodnih organizacija o situaciji u istočnom Mostaru;⁷⁶⁵⁵ i (4) bio učesnik na sastanku s Bobanom, Izetbegovićem, Tuđmanom i Halilovićem, na kojem je potonji insistirao da se riješi problem pristupa konvoja humanitarne pomoći.⁷⁶⁵⁶ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je uputilo na dokaze koji pokazuju da je Petković neposredno učestvovao u pregovorima 20. avgusta 1993.,⁷⁶⁵⁷ koji su doveli do toga da je konvoju UNPROFOR-a koji je prevezio sanitetski materijal

⁷⁶⁴⁸ Dokazni predmet P06825.

⁷⁶⁴⁹ Dokazni predmet P02746. V. svjedok BA, T. 7199-7200 (zatvorena sjednica) (25. septembar 2006.).

⁷⁶⁵⁰ Dokazni predmet P03923. V. svjedok BA, T. 7168 (zatvorena sjednica) (25. septembar 2006.).

⁷⁶⁵¹ V. dokazni predmet P10013. V. takođe dokazni predmet P07915.

⁷⁶⁵² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 669 i fusnote 1276-1279.

⁷⁶⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 752.

⁷⁶⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 753, gdje se upućuje na dokazne predmete P02590, P03858, P09495, svjedok DZ, T. 26598-26600 (zatvorena sjednica) (23. januar 2008.).

⁷⁶⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 754.

⁷⁶⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 754.

⁷⁶⁵⁷ Dokazni predmet P03858, str. 14; dokazni predmet P09495.

odobreno da 21. avgusta 1993. uđe u istočni Mostar.⁷⁶⁵⁸ Nadalje, Pretresno vijeće je u svojim činjeničnim zaključcima u vezi s blokiranjem pristupa međunarodnim organizacijama i humanitarnoj pomoći u istočni Mostar utvrdilo da je, pored ostalih, Petković mogao da donosi odluke o tome da li će se međunarodnim organizacijama odobriti pristup.⁷⁶⁵⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u to da Pretresno vijeće bilo dužno u da u svom obrazloženju navede konkretne incidente u vezi s blokiranjem prolaza konvoja.

2256. Nadalje, Petković tvrdi da nema nikakvih dokaza da je on primio neki zahtjev za prolaz humanitarne pomoći na koji se oglašio.⁷⁶⁶⁰ Međutim, on ne objašnjava zašto je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je svoj zaključak izvelo na osnovu svoje konstatacije da humanitarni konvoji nisu mogli ući u istočni Mostar, kao i dokaza da je Petković u drugim prilikama neposredno učestvovao u izdavanju odobrenja za prolaz.⁷⁶⁶¹ Shodno tome, podsjećajući da se pretresno vijeće može osloniti na posredne dokaze kako bi potkrijepilo svoj zaključak, pod uslovom da je to jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti iz predočenih dokaza,⁷⁶⁶² Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na pomenute faktore ili da zaključak Pretresnog vijeća nije bio jedini razuman zaključak koji se mogao izvesti. Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

2257. Stoga, Petkovićevi prigovori u vezi s njegovim doprinosom blokiranju pristupa humanitarne pomoći i međunarodnih organizacija istočnom Mostaru nisu osnovani.⁷⁶⁶³

c. Zaključak

2258. Žalbeno vijeće konstatuje da Petkovićevi prigovori ne pokazuju nikakvu grešku koja bi uticala na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom zločinima povezanim s opsadom istočnog Mostara. Njegovi argumenti se, stoga, odbacuju.

⁷⁶⁵⁸ P03858, str. 6; svjedok DZ, T. 26598-26600 (23. januar 2008.); dokazni predmet P02590. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 753, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 1224-1244. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 1231, 1233, 1239-1241.

⁷⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1231.

⁷⁶⁶⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 275.

⁷⁶⁶¹ V. gore, par. 2255.

⁷⁶⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 375; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1277-1278; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 219.

⁷⁶⁶³ Štaviše, što se tiče argumenata koje Petković iznosi u vezi s tim da nije bio valjano obaviješten, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković u svom žalbenom podnesku nije naveo nikakve manjkavosti u Optužnici u vezi s blokiranjem pristupa humanitarnoj pomoći i međunarodnim organizacijama. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 272-276. Podsjećajući da se replika na podnesak respondenta mora "ograničiti na argumente kojima odgovara na podnesak respondenta" i da, stoga, ne bi trebala da sadrži nove navode o greškama, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu tvrdnju s tim u vezi. V. Uputstvo o formalnim uslovima, par. 6; *Tužilac protiv Miroslava Brale*, predmet br. IT-95-17-A, Odluka po Zahtjevu tužilaštva za odbacivanje i po Zahtjevu žalioaca za dozvolu da podnese odgovor na usmenu argumentaciju tužilaštva, 5. mart 2007. godine, par. 13 s referencama koje se tamo navode.

(iii) Propust da se iznese obrazloženje u odnosu na Petkovićeve osuđujuće presude po tačkama 2 i 3

2259. Na osnovu svojih zaključaka u vezi sa zločinima počinjenim u opštini Mostar, Pretresno vijeće je proglasilo Petkovića odgovornim za nekoliko zločina, uključujući ubistvo kao zločin protiv čovječnosti na osnovu člana 5 Statuta, za koji se tereti po tački 2, i hotimično lišavanje života kao tešku povredu Ženevskih konvencija na osnovu člana 2 Statuta, za koje se tereti po tački 3.⁷⁶⁶⁴

a. Argumenti strana u postupku

2260. Petković tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje o tome "kojim zločinima ili ubistvu/hotimičnom lišavanju života je Petković, prema navodima, dao kažnjivi doprinos i za koje je proglašen krivim".⁷⁶⁶⁵

2261. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće konkretno navelo lišavanja života za koja je Petkoviću izreklo osuđujuću presudu u odnosu na opštinu Mostar, uključujući i ona koja su bila posljedica snajperskog djelovanja i napada na selo Raštani.⁷⁶⁶⁶ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da je Petkoviću izrečena osuđujuća presuda za sve zločine na osnovu prve kategorije UZP-a.⁷⁶⁶⁷

2262. Petković replicira da ne tvrdi da Pretresno vijeće nije izvelo "činjenične zaključke" u odnosu na ubistva u Mostaru, već da nije "iznijelo obrazloženje o tome za koje zločine ubistva/hotimičnog lišavanja života je on proglašen krivim".⁷⁶⁶⁸ Petković takođe tvrdi da je netačna tvrdnja tužilaštva da mu je izrečena osuđujuća presuda za sve zločine na osnovu prve kategorije UZP-a.⁷⁶⁶⁹

b. Analiza

2263. Što se tiče Petkovićevog argumenta da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje u vezi s njegovim osuđujućim presudama po tačkama 2 i 3 u opštini Mostar, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće, kada je Petkoviću izreklo osuđujuću presudu za ubistvo kao zločin protiv

⁷⁶⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 820.

⁷⁶⁶⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 281.

⁷⁶⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 219-220, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 963, 1070, 1163, 1171, 1174, tom 3, par. 671-673, 720-722.

⁷⁶⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 219, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 820 -821.

⁷⁶⁶⁸ Petkovićeva replika, par. 69 (kurziv izostavljen).

⁷⁶⁶⁹ Petkovićeva replika, par. 68, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 820.

čovječnosti po tački 2 i za hotimično lišavanje života kao tešku povredu Ženevskih konvencija po tački 3, jeste izričito razmotrilo zločine za koje je imao namjeru i kojima je doprinio.⁷⁶⁷⁰

2264. U tom kontekstu, Žalbeno vijeće primjećuje da su jedini incidenti za koje je Petkoviću, na osnovu prve kategorije UZP-a, izrečena osuđujuća presuda po tačkama 2 i 3 u opštini Mostar sljedeći: (1) lišavanje života civila, Muslimana, u vezi s kampanjom snajperskog djelovanja u periodu od juna 1993. do marta 1994. u istočnom Mostaru;⁷⁶⁷¹ i (2) lišavanje života četiri muškarca, Muslimana, od strane vojnika HVO-a 24. avgusta 1993. u selu Raštani.⁷⁶⁷² Što se tiče kampanje granatiranja u istočnom Mostaru, Žalbeno vijeće primjećuje da ta lišavanja života nisu bila uzeta u obzir po tačkama 2 ili 3,⁷⁶⁷³ nego su uzeta u obzir samo po tačkama 24 i 25 kao protivpravni napad na civile i protivpravno terorisanje civila putem lišavanja života kao teška povreda Ženevskih konvencija na osnovu člana 3 Statuta.⁷⁶⁷⁴ Ostali incidenti za koje je Pretresno vijeće utvrdilo da predstavljaju tačke 2 i 3 u opštini Mostar, ako su uopšte i bili uzeti u obzir, smatrani su zločinima iz treće kategorije UZP-a.⁷⁶⁷⁵

2265. Što se tiče Petkovićevih osuđujućih presuda na osnovu prve kategorije UZP-a, po tačkama 2 i 3 u opštini Mostar, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće utvrdilo da je on doprinio tim lišavanjima života i imao namjeru da ona budu počinjena.⁷⁶⁷⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković bio obaviješten o tome da su snajperisti HVO-a gađali pripadnike Španskog bataljona i civilne objekte⁷⁶⁷⁷ i da je znao da su snage HVO-a vršile "vatreno djelovanje

⁷⁶⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 749-750.

⁷⁶⁷¹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 672-673, 721-722.

⁷⁶⁷² V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 671, 720.

⁷⁶⁷³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 672-673, 721-722.

⁷⁶⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1684, 1688-1689, 1692.

⁷⁶⁷⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da sljedeći incidenti predstavljaju ubistvo po tački 2 i hotimično lišavanje života po tački 3: (1) lišavanje života deset pripadnika ABiH koje je HVO držao zatočene na Mašinskom fakultetu u noći 10. maja 1993. (v. Prvostepena presuda, tom 3, par. 668, 717); (2) smrt dvojice muškaraca Muslimana zatočenih na Mašinskom fakultetu koji su preminuli od posljedica teškog premlaćivanja tokom ispitivanja koja su vršili vojnici HVO-a u periodu od 8. do 11. jula 1993. (v. Prvostepena presuda, tom 3, par. 669, 718); i (3) smrt jednog od dva civila, Muslimana, koje je ustrijelila Vojna policija 14. jula 1993. u Buni (v. Prvostepena presuda, tom 3, par. 670, 719. Mada Petkoviću nije izreklo osuđujuću presudu za ta lišavanja života na osnovu prve kategorije UZP-a, Pretresno vijeće je konstatovalo da ubistva i hotimična lišavanja života počinjena za vrijeme deložacija (ili blisko povezana s deložacijama) ili koja su bila posljedica zlostavljanja ili loših uslova zatočenja – kao što su bila ta lišavanja života – nisu bila dio ZZP-a, te je izjavilo da će ih uzeti u obzir u odnosu na odgovornost žalilaca na osnovu treće kategorije UZP-a. Prvostepena presuda, tom 4, par. 70, 72, 281, 433, 632, 822, 1008, 1213. V. takođe dolje, par. 3097. Osim toga, Žalbeno vijeće napominje da je, u vezi s deložacijom muslimanskog stanovništva zapadnog Mostara, Pretresno vijeće navelo da će ubistva počinjena tokom akcija deložacije izvršenih 13. juna 1993. u zapadnom Mostaru uzeti u obzir samo u odnosu na Petkovićevu odgovornost na osnovu treće kategorije UZP-a. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 732, 736. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da se ta ubistva uopšte ne pominju u pravnim zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s ubistvom po tački 2 ili hotimičnim lišavanjem života po tački 3, niti u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s Petkovićevom odgovornošću na osnovu treće kategorije UZP-a. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 669-673, 717-722, tom 4, par. 823-825.

⁷⁶⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 749-750.

⁷⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 749.

po istočnom Mostaru [...] što je dovelo do smrti".⁷⁶⁷⁸ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo, kao jedini razuman zaključak koji se može izvesti, da je, zbog toga što je Petković "naredio i doprinio planiranju tih granatiranja iako je znao da će njihova posljedica biti ubijanje [...] Petković imao namjeru da ti zločini budu počinjeni".⁷⁶⁷⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće propustilo da iznese obrazloženje o tome "kojim zločinima ili ubistvu/hotimičnom lišavanju života je Petković, prema navodima, dao kažnjivi doprinos i za koje je proglašen krivim", te se stoga njegovi argumenti odbacuju.

(iv) Zaključci

2266. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.2.4 djelimično.

(e) Opština Vareš (Petkovićeva podosnova 5.2.2.6 djelimično)

2267. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković: (1) bio direktno umiješan u planiranje vojnih operacija HVO-a u opštini Vareš i da je dobio informacije o zločinima počinjenim u gradu Varešu i u Stupnom Dolu, mada nije učestvovao u donošenju odluke o napadu na to selo;⁷⁶⁸⁰ i (2) učestvovao u pokretanju simulirane istrage u vezi s događajima u Stupnom Dolu kako bi se zavarala međunarodna zajednica.⁷⁶⁸¹ Pretresno vijeće je također konstatovalo da je Petković bio obaviješten o: (1) akcijama hapšenja i zatočenja Muslimana koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga u Varešu i o tome da su vojnici HVO-a, tokom tih hapšenja, zlostavljali Muslimane i krali novac i drugu imovinu Muslimana; i (2) uništavanju imovine i smrti osoba koje nisu bile pripadnici nijednih oružanih snaga u Stupnom Dolu.⁷⁶⁸²

2268. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković, "budući da je znao za te zločine i da nije preduzeo nikakve mjere protiv njihovih počinitelja, te budući da je prikrivao zločine u Stupnom Dolu tako što je doprinio lažnoj istrazi i promjeni identiteta Ivice Rajića, prihvatio te zločine".⁷⁶⁸³

2269. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on: (1) doprinio zločinima počinjenim u Varešu i Stupnom Dolu;⁷⁶⁸⁴ (2) učestvovao u pokretanju simulirane

⁷⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 750.

⁷⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 750.

⁷⁶⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 761-767.

⁷⁶⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 772, 775-776.

⁷⁶⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 776.

⁷⁶⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 777.

⁷⁶⁸⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 287-289, 293-294.

istrage o zločinima počinjenim u Stupnom Dolu;⁷⁶⁸⁵ i (3) bio obaviješten o tim zločinima.⁷⁶⁸⁶ Žalbena vijeće će ove prigovore razmotriti redom.

(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevim doprinosom zločinima povezanim s operacijama u opštini Vareš i njegovim znanjem o tim zločinima

2270. Što se tiče zločina koje je HVO počinio u opštini Vareš, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković planirao te vojne operacije i da je, čak i ako nije učestvovao u donošenju odluke da se napadne selo Stupni Do, kasnije, 23. oktobra 1993., bio obaviješten o tome, kao i o zločinima koje je tamo počinio HVO-a pod zapovjedništvom Ivice Rajića.⁷⁶⁸⁷ Prilikom izvođenja tog zaključka, Pretresno vijeće je podsjetilo da je Petković 22. oktobra 1993. uputio Rajića na zadatak "u Vareš" s vojnicima jedinica "Maturice" i "Apostoli", kao i vojnicima brigade "Ban Josip Jelačić", kako bi odgovorili na napad ABiH na selo Kopjari koji je izvršen dan ranije.⁷⁶⁸⁸ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir to da je u izvještaju upućenom Bobanu 31. oktobra 1993. (dalje u tekstu: Izvještaj od 31. oktobra 1993.) Rajić naveo da su sve radnje i aktivnosti koje su provođene "u Varešu" bile u skladu s instrukcijama Tihomira Blaškića, Petkovića i Praljka.⁷⁶⁸⁹

2271. Kada je zaključilo da je Petković bio obaviješten o hapšenjima, zatočenjima, zlostavljanju i krađama počinjenim u gradu Varešu, Pretresno vijeće se oslonilo na izvještaj koji je Ivica Rajić poslao Petkoviću 23. oktobra 1993. (dalje u tekstu: Rajićev izvještaj), kao i na dokaze koje je iznio svjedok EA.⁷⁶⁹⁰ Što se tiče primljenih informacija u vezi sa zločinima počinjenim u Stupnom Dolu, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Rajićevim izvještajem Petković obaviješten o Rajićevoj odluci da napadne Stupni Do i da su u toj operaciji ubijeni neki civili.⁷⁶⁹¹ Pretresno vijeće je odbacilo Petkovićevu tvrdnju da on nije mogao primiti taj izvještaj jer je bio u Kiseljaku.⁷⁶⁹²

a. Argumenti strana u postupku

2272. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on planirao operacije u opštini Vareš, iznoseći argument da, nasuprot tome, dokazi pokazuju da on nije učestvovao u planiranju nikakvih operacija HVO-a u toj opštini.⁷⁶⁹³ S tim u vezi, Petković se

⁷⁶⁸⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 290-294.

⁷⁶⁸⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 289, gdje se upućuje na dokazni predmet P06026.

⁷⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 767. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 761, 763-765.

⁷⁶⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 764.

⁷⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 765, gdje se upućuje na dokazni predmet P06291, str. 4.

⁷⁶⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 340-342, 348, tom 4, par. 762-763, gdje se upućuje na dokazni predmet P06026, str. 3, svjedoka EA, T(f). 24422-24423 (zatvorena sjednica) (13. novembar 2007.), 24731-24732 (zatvorena sjednica) (19. novembar 2007.), 24963 (zatvorena sjednica) (21. novembar 2007.).

⁷⁶⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 765, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P06026, str. 2.

⁷⁶⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 761.

⁷⁶⁹³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 288. V. takođe Petkovićeva replika, par. 71.

poziva na zaključak Pretresnog vijeća da Rajić od njega nije primio nikakva konkretna naređenja u vezi s operacijama koje su trebale biti izvedene u Varešu, osim da u Varešu utvrdi liniju odbrane.⁷⁶⁹⁴ Prema Petkoviću, budući da dokazi pokazuju da je Rajić postupao samostalno u odnosu na operacije izvedene u gradu Varešu i u selu Stupni Do, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka da je on, planiranjem bilo kakve akcije HVO-a, značajno doprinio činjenju zločina u opštini Vareš.⁷⁶⁹⁵

2273. Osim toga, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je on putem Rajićevog izvještaja bio obaviješten o zločinima i djelima nasilja.⁷⁶⁹⁶ Konkretno, Petković osporava zaključak Pretresnog vijeća da mu je, dok je bio u Kiseljaku, dežurni oficir u Glavnom stožeru u Mostaru mogao proslijediti taj izvještaj, iznoseći argument da nijedan dokaz ne potkrepljuje taj zaključak.⁷⁶⁹⁷

2274. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Petković planirao operacije u Varešu i da je bio smjesta obaviješten o zločinima počinjenim u gradu Varešu i Stupnom Dolu 23. oktobra 1993.⁷⁶⁹⁸ U prilog svojoj tvrdnji, tužilaštvo ukazuje na sljedeće zaključke Pretresnog vijeća: (1) dana 22. oktobra 1993., Petković je naredio Rajiću da u Vareš pošalje približno 200 vojnika HVO-a;⁷⁶⁹⁹ (2) kasnije, ti vojnici pod Rajićevom komandom počinili su zločine u Stupnom Dolu;⁷⁷⁰⁰ i (3) u Izvještaju od 31. oktobra 1993., Rajić je potvrdio da su operacije u opštini Vareš izvedene u skladu s Petkovićevim i Praljkovim instrukcijama.⁷⁷⁰¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da su Petkovićevi argumenti da nije bio obaviješten o zločinima u Stupnom Dolu zasnovani na tvrdnjama koje su već bile iznesene na suđenju.⁷⁷⁰²

b. Analiza

i. Doprinos zločinima u opštini Vareš

2275. Što se tiče Petkovićevog prigovora da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on doprinio činjenju zločina u opštini Vareš planiranjem vojnih operacija, Žalbeno vijeće

⁷⁶⁹⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 288, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 314-316.

⁷⁶⁹⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 288.

⁷⁶⁹⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 289, gdje se upućuje na dokazni predmet P06026.

⁷⁶⁹⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 289, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 341.

⁷⁶⁹⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 223-224. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 222; žalbeni pretres, ŽT. 529-530 (23. mart 2017.).

⁷⁶⁹⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 223, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 313.

⁷⁷⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 223, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 411-412, 423-424, 494.

⁷⁷⁰¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 223, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 765.

⁷⁷⁰² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 224.

primjećuje da Pretresno vijeće jeste jasno utvrdilo da je Petković naredio Rajiću i vojnicima HVO-a da odu na zadatak u Vareš,⁷⁷⁰³ ali da Prvostepena presuda sadrži niz nedosljednosti u odnosu na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s Petkovićevim učešćem u zločinima počinjenim u Varešu i Stupnom Dolu. Na primjer, u jednom dijelu Prvostepene presude, pozivajući se na Izvještaj od 31. oktobra 1993., Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće:

Milivoj Petković [je] bio direktno umiješan u planiranje vojnih operacija HVO-a u *Varešu* u oktobru 1993. Uprkos tome [Pretresno] Vijeće je takođe utvrdilo da je Ivica Rajić obavijestio Milivoja Petkovića o napadu na Stupni Do tek nakon što je napad izveden i da, shodno tome, Milivoj Petković nije učestvovao u donošenju odluke o izvođenju napada na to selo. Milivoj Petković je, međutim, bio obaviješten o odluci Ivica Rajića, i to izvještajem koji mu je potonji dostavio na sam dan napada, 23. oktobra 1993.⁷⁷⁰⁴

U jednom drugom dijelu Prvostepene presude Pretresno vijeće je zaključilo da je:

Milivoj Petković planirao operacije u *opštini Vareš* i da je, iako nije učestvovao u donošenju odluke o napadu na selo Stupni Do, bio obaviješten o zločinima koje su ljudi pod komandom Ivica Rajića počinili 23. oktobra 1993., odnosno o ubistvima Muslimana i uništavanju njihove imovine.⁷⁷⁰⁵

Na kraju svoje analize u vezi s Petkovićevim doprinosom zločinima počinjenim u opštini Vareš, Pretresno vijeće je navelo sljedeće:

Milivoj Petković je planirao slanje Ivica Rajića i njegovih snaga u *Vareš* 22. oktobra 1993.; da je bio obaviješten o akcijama hapšenja i zatočenja Muslimana koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga u Varešu i činjenici da su vojnici HVO-a, među kojima su bili i pripadnici specijalne jedinice "Maturice", vrijeđali, prijetili i tukli uhapšene muškarce Muslimane i krali novac i drugu imovinu u vlasništvu Muslimana iz Vareša; da je on, iako nije učestvovao u donošenju odluke o napadu na selo Stupni Do, bio o njemu obaviješten već 23. oktobra 1993. godine; da je 25. oktobra 1993. obaviješten i o uništavanju imovine i smrti osoba koje nisu bile pripadnici nijednih oružanih snaga poslije napada [...].⁷⁷⁰⁶

Naposlijetku, u svom sažetku zaključaka u vezi s Petkovićevim doprinosom UZP-u, Pretresno vijeće je smatralo da je Petković "planirao vojne operacije protiv *grada Vareša* i učestvovao u pokretanju lažne istrage o događajima u Stupnom Dolu i fingiranim sankcijama protiv Ivica Rajića".⁷⁷⁰⁷

2276. S obzirom na te nedosljednosti, Žalbeno vijeće smatra da su zaključci Pretresnog vijeća nejasni u odnosu na preciznu činjeničnu osnovu na kojoj se temelji Petkovićev doprinos tom zločinu, u smislu obima i geografskog raspona Petkovićevog "planiranja". Pretresno vijeće nije

⁷⁷⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 764.

⁷⁷⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 765 (kurziv dodat), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 409-467.

⁷⁷⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 767 (kurziv dodat).

⁷⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 776 (kurziv dodat).

objasnilo da li je izraz "planiranje" koristilo samo da označi raspoređivanje jedinica HVO-a u opštinu Vareš ili kao izraz koji takođe obuhvata osmišljavanje konkretnih operacija izvedenih na terenu.⁷⁷⁰⁸ U vezi s potonjom mogućnošću, iz Prvostepene presude nije jasno da li se zaključak Pretresnog vijeća odnosio na operacije u gradu Varešu i Stupnom Dolu, izuzimajući, izričito, konkretnu odluku o napadu na to selo, ili je bio ograničen samo na hapšenja muškaraca Muslimana u gradu Varešu.⁷⁷⁰⁹

2277. U tom kontekstu, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, u činjeničnim zaključcima o zločinima u opštini Vareš, zaključilo da je Petković naredio Rajiću "da sa oko 210 vojnika HVO-a ode u Vareš, sa zadatkom organizovanja linija odbrane grada Vareša od napredovanja snaga ABiH".⁷⁷¹⁰ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je imalo u vidu neposredne dokaze svjedoka EA o tome da Rajić nije od Petkovića primio nikakvo pismeno naređenje ili instrukcije u vezi s akcijama koje treba izvesti i da je Rajić imao znatan manevarski prostor u pogledu konkretnih akcija koje će izvesti na terenu.⁷⁷¹¹ Podsjećajući da Prvostepenu presudu treba čitati kao cjelinu,⁷⁷¹² Žalbeno vijeće smatra da zaključak Pretresnog vijeća da je Petković direktno učestvovao u planiranju vojnih operacija HVO-a ne obuhvata hapšenja muškaraca Muslimana u gradu Varešu ili napad na Stupni Do, nego da se odnosi na njegovo naređenje za raspoređivanje vojnika i uspostavljanje linije odbrane grada Vareša. S tim u vezi, Žalbeno vijeće ima u vidu da se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da je "Petković bio direktno umiješan u planiranje vojnih operacija HVO-a u Varešu u oktobru 1993." oslonilo na Izvještaj od 31. oktobra 1993. u kojem je Rajić naveo da su "[s]ve radnje i aktivnosti koje su provedene u Varešu [bile] u suglasnosti sa instrukcijama [...] Petkovića".⁷⁷¹³ Međutim, s obzirom na to da je Pretresno vijeće u činjeničnim zaključcima o opštini Vareš utvrdilo da se, na osnovu dokaza svjedoka EA,⁷⁷¹⁴ Petkovićevo naređenje Rajiću odnosilo na uspostavljanje linije odbrane, Žalbeno vijeće smatra da taj zaključak Pretresnog vijeća, zasnovan na Izvještaju od 31. oktobra 1993., nije nespojiv s njegovim ranijim zaključkom sadržanim u činjeničnim zaključcima o opštini Vareš.

⁷⁷⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815 (kurziv dodat).

⁷⁷⁰⁸ Uporedi Prvostepena presuda, tom 4, par. 776 s Prvostepenom presudom, tom 4, par. 765, 767, 815.

⁷⁷⁰⁹ Uporedi Prvostepena presuda, tom 4, par. 765 gdje se upućuje samo na "Vareš") sa Prvostepenom presudom, tom 4, par. 767 (gdje se upućuje na opštinu Vareš), 815 (gdje se upućuje na grad Vareš).

⁷⁷¹⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 316. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 314-315.

⁷⁷¹¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 314-315, gdje se upućuje na svjedoka EA, T(f). 24385-24389 (13. novembar 2007.) (zatvorena sjednica). Žalbeno vijeće primjećuje da dio transkripta na francuskom jeziku na koji upućuje Pretresno vijeće odgovara, na engleskom jeziku, svjedoku EA, T. 24385-24390 (13. novembar 2007.) (zatvorena sjednica).

⁷⁷¹² Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 202; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321.

⁷⁷¹³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 765, gdje se upućuje na dokazni predmet P06291, str. 4.

⁷⁷¹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 314, 316.

2278. Shodno tome, pitanje koje je pred Žalbenim vijećem je da li bi, s obzirom na ovaj zaključak, razuman presuditelj o činjenicama mogao da zaključi da je Petković doprinio zločinima u gradu Varešu i Stupnom Dolu. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Petkovićev doprinos UZP-u poticao iz njegovog korištenja HVO-a za činjenje zločina koji su bili dio UZP-a.⁷⁷¹⁵ Međutim, puka činjenica da je Petković naredio Rajiću da uspostavi liniju odbrane u gradu Varešu⁷⁷¹⁶ ne ide u prilog zaključku da je on koristio snage HVO-a za činjenje zločina koji su izvršeni u tom gradu i u Stupnom Dolu.⁷⁷¹⁷ U tim okolnostima, Žalbeno vijeće primjećuje da dokazi koji pokazuju da je Petković primao pravovremene informacije o hapšenjima u gradu Varešu, kao i o ubistvima i uništavanju u Stupnom Dolu ili da je kasnije pokrenuo lažnu istragu ne mogu, sami po sebi, pokazati da je on doprinio činjenju tih zločina.⁷⁷¹⁸ Prema mišljenju Žalbenog vijeća, u nedostatku bilo kakvih dokaza koji bi pokazali da je Petkovićevo ponašanje uticalo na činjenje tih zločina, Pretresno vijeće je postupilo nerazumno kada je zaključilo da im je on doprinio.

2279. Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu u argumentu tužilaštva da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Petković planirao operacije u Varešu. Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da tužilaštvo, u prilog svojim argumentima, naprosto ukazuje na dijelove Prvostepene presude u vezi s činjeničnim zaključcima Pretresnog vijeća o zločinima u opštini Vareš i njegovom analizom Petkovićeve odgovornosti, a da pritom ni na koji način ne objašnjava kako bi ti zaključci mogli da pokažu da je on koristio HVO za činjenje zločina u gradu Varešu i u Stupnom Dolu.

2280. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Petković neposredno doprinio zločinima povezanim s hapšenjima muškaraca Muslimana u gradu Varešu i napadom na selo Stupni Do 23. oktobra 1993. Žalbeno vijeće će analizirati eventualne posljedice te greške u odgovarajućem odjeljku dolje.⁷⁷¹⁹

ii. Znanje o zločinima počinjenim tokom operacija u opštini Vareš

2281. U vezi s Petkovićevim znanjem o događajima i počinjenim zločinima, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na, između ostalog, Rajićev izvještaj kada je utvrdilo da je on bio obaviješten o zločinima počinjenim u gradu Varešu i u Stupnom Dolu.⁷⁷²⁰ Međutim,

⁷⁷¹⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 818.

⁷⁷¹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 316, tom 4, par. 815.

⁷⁷¹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 818.

⁷⁷¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 762, 765-767, 771-777.

⁷⁷¹⁹ V. dolje, par. 2468, 3363.

⁷⁷²⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 340-342, 348, 485-486, tom 4, par. 761-763, 765.

mada Petković nije jasno artikulirao da li osporava zaključke o svom znanju u odnosu na obje lokacije na osnovu Rajićevog izvještaja, Žalbeno vijeće napominje da on ne osporava informacije sadržane u tom izvještaju, već to da je on taj izvještaj primio.⁷⁷²¹

2282. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Petkovićev prigovor da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on primio Rajićev izvještaj kojim ga on obavještava o razvoju vojnih operacija u opštini Vareš, kao i o počinjenim zločinima. S tim u vezi, pregled relevantnog dijela Prvostepene presude pokazuje da je Pretresno vijeće, prilikom donošenja ovog zaključka, izričito razmotrilo Petkovićev argument da on nije mogao primiti Rajićev izvještaj ili drugi izvještaj koji je Rajić poslao istog dana, zato što je bio u Kiseljaku, dok su ti izvještaji bili upućeni u Glavni stožer u Mostar/Čitluk.⁷⁷²² Pretresno vijeće je uvažilo da je Petković tog dana bio u Kiseljaku,⁷⁷²³ ali se oslonilo na svoje ranije zaključke da su sredstva veze u HVO-u "funkcionisala [...] relativno dobro, u svakom slučaju dovoljno dobro da načelnik/zapovjednik Glavnog stožera ili njegov zamjenik budu informisani o situaciji na terenu".⁷⁷²⁴ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir korpus dokaza, uključujući one koje su iznijeli Petković i svjedok tužilaštva EA, koji ukazuju na sljedeće: (1) u Glavnom stožeru postojao je Odjel za veze u kojem su radili referenti zaduženi za prosljeđivanje informacija paketnim sistemom veze; (2) od maja do novembra 1993., paket-veza između Kiseljaka i Glavnog stožera "uglavnom" je funkcionisala; (3) zapovjednici HVO-a mogli su stupiti telefonom u vezu s načelnikom Glavnog stožera ili njegovim zamjenikom; i (4) načelnik Glavnog stožera mogao je biti kontaktiran od strane Glavnog stožera u svakom trenutku, čak i u slučaju kada je bio fizički odsutan.⁷⁷²⁵ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Rajićev izvještaj bio naslovljen direktno na Petkovića.⁷⁷²⁶

2283. S obzirom na gore navedeno,⁷⁷²⁷ Pretresno vijeće je na suđenju odbacilo Petkovićev argument da nije primio Rajićev izvještaj zato što paketni sistem veze nije omogućavao da se izvještaj dostavi na bilo koje drugo odredište osim onog na koje je bio upućen, to jest Mostar.⁷⁷²⁸ Petković ne iznosi nikakav novi argument s tim u vezi i samo navodi da je Pretresno vijeće ustvrdilo da mu je Rajićev izvještaj "mogao" biti prosljeđen. Međutim, Petković zanemaruje činjenicu da je tvrdnju da mu je taj izvještaj "mogao" biti prosljeđen iznijelo tužilaštvo,⁷⁷²⁹ dok je Pretresno vijeće zaključilo da su telefonske i paket-veze funkcionisale "dovoljno dobro da

⁷⁷²¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 289, gdje se upućuje na dokazni predmet P06026. V. gore, par. 2273.

⁷⁷²² Prvostepena presuda, tom 3, par. 340-342, tom 4, par. 761.

⁷⁷²³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 340-341, tom 4, par. 761.

⁷⁷²⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 342, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 732-735.

⁷⁷²⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 732-734.

⁷⁷²⁶ V. dokazni predmet P06026.

⁷⁷²⁷ V. gore, par. 2282.

⁷⁷²⁸ Prvostepena presuda, tom 3, par. 341, tom 4, par. 761.

načelnik/zapovjednik Glavnog stožera ili njegov zamjenik budu informisani o situaciji na terenu".⁷⁷³⁰ U tom kontekstu, Petković svojom tvrdnjom da dokazi u spisu ne pokazuju da je dežurni oficir proslijedio taj izvještaj iz Mostara u Kiseljak samo ponavlja argumente koje je već iznio na suđenju, a pritom ne pokazuje zašto su dokazi koje je Pretresno vijeće ocijenilo nedovoljni da bi potkrijepili zaključak do kojeg je ono došlo.⁷⁷³¹ Stoga, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković ne pokazuje nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on bio obaviješten o hapšenjima i zatočenjima počinjenim u gradu Varešu.⁷⁷³²

2284. S obzirom na gore navedeno,⁷⁷³³ Žalbeno vijeće konstatuje da Petković ne pokazuje nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on bio obaviješten o ubistvima i uništavanju imovine u Stupnom Dolu.⁷⁷³⁴ Štaviše, Petković zanemaruje da je Pretresno vijeće takođe uzelo u obzir sljedeće: (1) da je dana 24. oktobra 1993. Rajić poslao izvještaj Glavnom stožeru u kojem je naveo da HVO ima punu kontrolu nad selom Stupni Do;⁷⁷³⁵ (2) da je Petković u svom svjedočenju izjavio da je bio obaviješten o napadu HVO-a na Stupni Do nakon što je 23. oktobra 1993. razgovarao sa Žarkom Tolom;⁷⁷³⁶ i (3) da je Petković, na sastanku održanom 4. novembra 1993. s Prlićem, Praljkom, Bobanom i Tuđmanom, rekao da je 25. oktobra 1993. primio izvještaj HVO-a u kojem su detaljno navedeni zločini počinjeni u Stupnom Dolu 23. oktobra 1993.⁷⁷³⁷ Pretresno vijeće je onda smatralo da je Petković o događajima u vezi s napadom na Stupni Do bio obaviješten negdje u večernjim satima 23. oktobra 1993. ili najkasnije 25. oktobra 1993.⁷⁷³⁸ Petkovićevi argumenti o njegovom znanju o zločinima u Stupnom Dolu se, stoga, odbacuju.

(ii) Navodne greške u vezi s Petkovićevim doprinosom pokretanju lažne istrage o zločinima u Stupnom Dolu

2285. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković učestvovao u pokretanju lažne istrage o zločinima počinjenim za vrijeme napada na Stupni Do samo zato da bi naveo međunarodnu zajednicu da povjeruje da HVO provodi istragu.⁷⁷³⁹ Konkretno, Pretresno vijeće je podsjetilo na

⁷⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 341, gdje se upućuje na Završni podnesak tužilaštva, par. 900.

⁷⁷³⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 342.

⁷⁷³¹ Uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, par. 289 s Petkovićevim završnim podneskom, par. 425.

⁷⁷³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 762-763. Žalbeno vijeće napominje da je drugdje u ovoj Presudi utvrdilo da u Rajićevom izvještaju nisu navedene informacije da su vojnici HVO-a vrijeđali uhapšene muškarce Muslimane, prijetili im i tukli ih, i da su od muslimanskih stanovnika Vareša krali imovinu i novac. V. dolje, par. 2924-2925.

⁷⁷³³ V. gore, par. 2282-2283.

⁷⁷³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 761, 767.

⁷⁷³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 765, gdje se upućuje na dokazni predmet P06047.

⁷⁷³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 761, gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T(f). 50577-50578 (8. mart 2010.).

⁷⁷³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 761, gdje se upućuje na dokazni predmet P06454, str. 59-60.

⁷⁷³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 761.

⁷⁷³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 771-777. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je HVO, od 23. do 25. oktobra 1993., onemogućavao UNPROFOR-u pristup u Stupni Do. Prvostepena presuda, tom 4, par. 768-770. Međutim, Pretresno vijeće nije utvrdilo da je Petković učestvovao u blokiranju tog pristupa. Prvostepena presuda, tom 4, par. 770.

svoje ranije zaključke: (1) da je Petković, kada mu je naredio da pokrene istragu, poslao Rajiću jednu rukom pisanu poruku – potvrđenu u telefonskom razgovoru – u kojoj se kaže da se to naređenje ne izvršava, budući da je njegova svrha bila da se zavara UNPROFOR;⁷⁷⁴⁰ (2) da su mu izvještaji koje je Rajić potpisao 8. i 15. novembra 1993. bili, zapravo, podnijeti na potpis samo da bi se pretvarali kako HVO provodi istragu;⁷⁷⁴¹ i (3) da je Petković znao da Rajić nikad nije bio predmet istrage niti je bio kažnjen za učesće u zločinima u Stupnom Dolu i da je nastavio obavljati svoje dužnosti u HVO-u pod pseudonimom Viktor Andrić.⁷⁷⁴² Na osnovu tih faktora, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković, "budući da je prikrivao zločine u Stupnom Dolu tako što je doprinio lažnoj istrazi i promjeni identiteta Ivice Rajića, prihvatio te zločine".⁷⁷⁴³

a. Argumenti strana u postupku

2286. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on učestvovao u lažnoj istrazi o zločinima počinjenim tokom napada na Stupni Do i u izricanju lažnih sankcija Rajiću.⁷⁷⁴⁴ Petković tvrdi sljedeće: (1) on nije mogao spriječiti ili ometati nikakvu istragu o zločinima HVO-a budući da su, čim su predstavnici međunarodne zajednice dobili pristup Stupnom Dolu, UNPROFOR, Vojni posmatrači UN-a i, kasnije, ABiH preuzeli sve dokaze u vezi s tim zločinima;⁷⁷⁴⁵ (2) kao dozapovjednik Glavnog stožera HVO-a i, kasnije, zamjenik načelnika, on nije imao ni nadležnost ni ovlaštenje da suspenduje, kazni ili izrekne sankcije zapovjednicima HVO-a ili da nezavisno pokrene istragu o njihovom ponašanju;⁷⁷⁴⁶ (3) dokazi u spisu pokazuju da je istragu pokrenuo vojni tužilac i da su u tome učestvovali Boban i ministar odbrane, te da, stoga, nije bilo potrebe da on učestvuje u tome;⁷⁷⁴⁷ (4) on je obavijestio Praljka o svemu što je znao o zločinima počinjenim u Stupnom Dolu, čime je "ispunio obavezu da obavijesti svog pretpostavljenog";⁷⁷⁴⁸ i (5) da je SIS učestvovao u istrazi, a on nije imao ni nadležnost ni mogućnost da se miješa u njihov rad, niti je za to imao razloga.⁷⁷⁴⁹

⁷⁷⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 772, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 480-492.

⁷⁷⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 772, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 480-492.

⁷⁷⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 774, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 493-498. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 773.

⁷⁷⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 777. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 775-776.

⁷⁷⁴⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 290-292.

⁷⁷⁴⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(ii). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 571-572 (23. mart 2017.).

⁷⁷⁴⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(iii). V. Petkovićeva replika, par. 73-74.

⁷⁷⁴⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(iv); žalbeni pretres, ŽT. 572 (23. mart 2017.). Osim toga, Petković tvrdi da on nije mogao ništa učiniti u vezi s tim što njegovi pretpostavljeni nisu prihvatili da kazne Rajića ili što su odbili da to učine. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 292.

⁷⁷⁴⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(v). V. Petkovićeva replika, par. 71.

⁷⁷⁴⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vi). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 572 (23. mart 2017.).

2287. Naposljetku, Petković osporava zaključak Pretresnog vijeća da je rukom napisana poruka koju je primio Rajić bila autentičan dokument koji je on napisao.⁷⁷⁵⁰ U tom kontekstu, Petković tvrdi sljedeće: (1) svjedok EA, koji je u svom svjedočenju izjavio da je Petković izdiktirao tu poruku Vinku Lučiću, nije bio očevidac i tokom unakrsnog ispitivanja nije mogao reći ko je Rajića obavijestio o rukom napisanoj poruci;⁷⁷⁵¹ (2) datum dokumenta, "oko 25. oktobra 1993.", dodao je Rajić 2002. godine i na njemu nema pečata arhive;⁷⁷⁵² (3) tužilaštvo nije pozvalo Vinka Lučića da svjedoči iako je "s njim obavilo razgovor tokom suđenja";⁷⁷⁵³ (4) tokom svog svjedočenja, on, Petković, porekao je da je izdiktirao taj dokument;⁷⁷⁵⁴ (5) Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje o tome zašto je prihvatilo svjedočenje svjedoka EA umjesto njegovih dokaza;⁷⁷⁵⁵ i (6) Rajić je poslao tri izvještaja o zločinima počinjenim u Stupnom Dolu, što pokazuje da se od naređenja za provođenje istrage nije odstupilo zbog te "pismene poruke".⁷⁷⁵⁶

2288. Tužilaštvo odgovara da bi Petkovićeve argumente trebalo odbaciti.⁷⁷⁵⁷ Što se tiče zaključaka Pretresnog vijeća u vezi s Petkovićevim učešćem u lažnoj istrazi o zločinima u Stupnom Dolu, tužilaštvo tvrdi da su Petkovićevi prigovori neosnovani, da predstavljaju ponavljanje argumenata koji su već bili izneseni na suđenju, te da se u njima zanemaruju zaključci Pretresnog vijeća.⁷⁷⁵⁸ Što se tiče prigovora u vezi s rukom napisanom porukom koju je primio Rajić, tužilaštvo tvrdi da Petković ponavlja argumente koje je već iznio na suđenju i da je Pretresno vijeće razumno ocijenilo taj dokaz.⁷⁷⁵⁹

⁷⁷⁵⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 480-484.

⁷⁷⁵¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(a)-(b).

⁷⁷⁵² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(c)-(d).

⁷⁷⁵³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(e).

⁷⁷⁵⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(f). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 541-542 (23. mart 2017.).

⁷⁷⁵⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(g).

⁷⁷⁵⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(h). Nadalje, Petković tvrdi da nije znao za naređenja Tola i Blaškića da se UNPROFOR-u blokira pristup u Stupni Do. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(i).

⁷⁷⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 223-229.

⁷⁷⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 228. Nadalje, tužilaštvo tvrdi da Petkovićeva tvrdnja da nije znao da je HVO blokirao pristup UNPROFOR-u u Stupni Do ne utiče na zaključak Pretresnog vijeća da je on učestvovao u lažnoj istrazi. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 228.

⁷⁷⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 227.

b. Analiza

2289. Što se tiče zaključka Pretresnog vijeća da je Petković učestvovao u lažnoj istrazi o zločinima koji su se desili za vrijeme napada na Stupni Do i u izricanju lažnih sankcija Rajiću, Žalbeno vijeće primjećuje da se Petković samo poziva na konkretne dokazne predmete u sudskom spisu u pokušaju da njihovu ocjenu od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojom. Petković ne artikuliše nikakvu grešku u odnosu na ovaj zaključak Pretresnog vijeća.

2290. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Petkovićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je rukom napisana poruka koju je primio Rajić bila autentičan dokument koji je potekao od Petkovića. Konkretno, Petković dovodi u pitanje jedan od činjeničnih zaključaka Pretresnog vijeća da je Petković napisao tu poruku, s obzirom na dokaze koje je iznio svjedok EA,⁷⁷⁶⁰ koji je u svom svjedočenju izjavio da Rajić, nakon što je s Petkovićem razgovarao o sadržaju te poruke, nije imao nikakve sumnje da je taj dokument potekao od njega.⁷⁷⁶¹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković u većini svojih navoda o grešci samo ponavlja argumente koji su već bili izneseni na suđenju, a da pritom ne pokazuje da to što su oni bili odbačeni predstavlja grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog vijeća.⁷⁷⁶² Shodno tome, te tvrdnje se odbacuju.

2291. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje o tome zašto je prednost dalo svjedočenju svjedoka EA, a ne dokazima koje je on iznio, Žalbeno vijeće napominje da je Petkovićevo svjedočenje da on nikad nije vidio tu rukom napisanu poruku Pretresno vijeće izričito razmotrilo u svjetlu suprotnog svjedočenja svjedoka EA.⁷⁷⁶³ Osim toga, u jednom drugom dijelu Prvostepene presude, Pretresno vijeće je izričito utvrdilo da je Petkovićevo svjedočenje bilo "manje vjerodostojn[o]", posebno kada je pokušao da umanjí svoju odgovornost u vezi s nekim navodima.⁷⁷⁶⁴ S obzirom na te faktore i podsjećajući da pretresno vijeće nije obavezno da objasni svaku fazu svog rasuđivanja, pod uslovom da je jasno navelo činjenične i pravne zaključke na osnovu kojih je došlo do odluke da nekom pojedincu izrekne osuđujuću ili

⁷⁷⁶⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 480-484.

⁷⁷⁶¹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 483-484. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 480-482, gdje se upućuje, između ostalog, na svjedoka EA, T(f). 24470-24473 (zatvorena sjednica) (13. novembar 2007.).

⁷⁷⁶² Uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(a) s Petkovićevim završnim podneskom, par. 491; uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(b) s Petkovićevim završnim podneskom, fusnota 903; uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(c)-(d) s Petkovićevim završnim podneskom, par. 495; uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(e) s Petkovićevim završnim podneskom, par. 493; uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291(vii)(f) s Petkovićevim završnim podneskom, par. 493.

⁷⁷⁶³ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 482-484.

⁷⁷⁶⁴ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

oslobađajuću presudu,⁷⁷⁶⁵ Žalbena vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća. Shodno tome, njegova tvrdnja se odbacuje.

2292. Napokon, Žalbena vijeće ne vidi nikakvu osnovu u Petkovićevoj tvrdnji da činjenica da je Rajić poslao tri izvještaja o istrazi o Stupnom Dolu pokazuje da se od naređenja za provođenje istrage nije odstupilo zbog te "pismene poruke". Petković naprosto upućuje na konkretne dokazne predmete u sudskom spisu, a da pritom ne pokazuje kako je propust da se ti elementi uzmu u obzir doveo do neostvarenja pravde. Shodno tome, ovaj se argument odbacuje bez razmatranja.

2293. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće odbacuje Petkovićeve navode o greškama u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on učestvovao u pokretanju lažne istrage o zločinima počinjenim za vrijeme napada na Stupni Do kako bi zavarao međunarodnu zajednicu.

(iii) Zaključak

2294. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće djelimično odobrava relevantni dio Petkovićeve žalbene podosnove 5.2.2.6 u onoj mjeri u kojoj se ona odnosi na njegov doprinos zločinima koji su povezani s hapšenjima muškaraca Muslimana u gradu Varešu i napadom na selo Stupni Do. Međutim, sljedeći zaključci Pretresnog vijeća ostaju nepromijenjeni: (1) da je Petković bio obaviješten o akcijama hapšenja i zatočenja Muslimana u gradu Varešu i da je propustio da preduzme mjere protiv počinitelaca, te da je time prihvatio te zločine; i (2) da je Petković bio obaviješten o ubistvima i uništavanju imovine počinjenim u Stupnom Dolu, da je propustio da preduzme mjere protiv počinitelaca i da je prikrivao zločine u Stupnom Dolu svojim doprinosom lažnoj istrazi i promjeni identiteta Ivice Rajića, te da je time prihvatio te zločine.⁷⁷⁶⁶

(f) Zatvor u Gabeli (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.1)

2295. Pretresno vijeće je konstatovalo, kao jedini mogući zaključak, da je Petković, najkasnije od septembra 1993., znao da su uslovi zatočenja u Zatvoru u Gabeli od aprila do decembra 1993. bili izuzetno teški.⁷⁷⁶⁷ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je uzelo u obzir sljedeće: (1) Glavni stožer je primio dva izvještaja od Odjela obrane, jedan od 29. septembra, a drugi od 19. oktobra 1993., u kojima su opisani ti teški uslovi;⁷⁷⁶⁸ (2) Petković je bio upozoren na te uslove

⁷⁷⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 137, 378, 1063; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 972, 1906; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 325, 378, 392, 461, 490; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 398; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 78; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 13. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23 Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 105.

⁷⁷⁶⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 767-777.

⁷⁷⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 779, 782.

⁷⁷⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 778, 782.

kada je bio u obilasku sela Sovići i Doljani u maju 1993.,⁷⁷⁶⁹ i (3) za te loše uslove u javnosti se saznalo najkasnije u septembru 1993.⁷⁷⁷⁰ Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković, time što je nastavio da obavlja svoje dužnosti u Glavnom stožeru, uprkos tome što je to znao, prihvatio te uslove.⁷⁷⁷¹

(i) Argumenti strana u postupku

2296. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada mu je izreklo osuđujuću presudu za zločine koji su povezani s uslovima zatočenja u Zatvoru u Gabeli.⁷⁷⁷² Kao prvo, on tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka da je on znao za uslove u Zatvoru u Gabeli.⁷⁷⁷³ S tim u vezi, on iznosi argument da Pretresno vijeće: (1) nije utvrdilo kada se u javnosti saznalo za teške uslove i propustilo je da uputi na dokaze koji dokazuju da li je on i kada saznao za tu činjenicu;⁷⁷⁷⁴ i (2) nije utvrdilo da su izvještaji od 29. septembra i 19. oktobra 1993. bili upućeni njemu ili da ih je on primio ili da postoje dokazi o tome da je on bio obaviješten o tim uslovima.⁷⁷⁷⁵ Drugo, Petković tvrdi da se, budući da ni on ni bilo koji drugi član Glavnog stožera nisu imali nadležnost nad Zatvorom u Gabeli, ne može razumno smatrati da to što je on nastavio obavljati svoje dužnosti predstavlja doprinos činjenju zločina u tom zatvoru.⁷⁷⁷⁶ Stoga, on tvrdi da nema dokaza da je on doprinio činjenju tih zločina.⁷⁷⁷⁷ Petković traži od Žalbenog vijeća da poništi njegove osuđujuće presude i da ga oslobodi optužbi za te zločine.⁷⁷⁷⁸

2297. Tužilaštvo odgovara da je Petkovićev nesistematski pristup prilikom iznošenja argumenata da nije znao za konkretne zločine pravno i činjenično manjkav i da se u njemu zanemaruje objedinjeni sistem zatočeničkih centara u kojima su osoblje činili njegovi potčinjeni, kao i to da je on bio svjestan zločina počinjenih u mreži tih centara.⁷⁷⁷⁹ Tužilaštvo tvrdi da Petković ne pokazuje nikakvu grešku s obzirom na činjenicu da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je zaključilo da je on: (1) znao za izuzetno teške uslove u Zatvoru u Gabeli najkasnije u septembru 1993., kada se za te uslove saznalo u javnosti; i da je (2) na dužnosti dozapovjednika, primio izvještaje od 29.

⁷⁷⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 780, 782.

⁷⁷⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 781-782.

⁷⁷⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 782.

⁷⁷⁷² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 300. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 295.

⁷⁷⁷³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 298.

⁷⁷⁷⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 297.

⁷⁷⁷⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 296.

⁷⁷⁷⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 299. V. Petkovićeva replika, par. 78.

⁷⁷⁷⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 295.

⁷⁷⁷⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 300.

⁷⁷⁷⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 230-231. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 232-233. Tužilaštvo iznosi argument da je Petković, bez obzira na to da li je bio obaviješten o nekom konkretnom zločinačkom incidentu, krivično odgovoran za zločine za koje je imao namjeru da budu počinjeni u ostvarivanju ZZP-a, a koji su se mogli pripisati njemu ili nekom drugom učesniku UZP-a. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 231.

septembra i 19. oktobra 1993., budući da su oni bili upućeni Glavnom stožeru.⁷⁷⁸⁰ Napokon, tužilaštvo tvrdi da Petković dokazuje sagledava iz jedne umjetno uske perspektive i da neprimjereno umanjuje svoju ulogu u mreži zatočeničkih objekata time što pogrešno tvrdi da nad tom mrežom nije imao ovlaštenja i da se nije mogao baviti zločinima koji su u tim objektima počinjeni.⁷⁷⁸¹

2298. U svojoj replici, Petković ostaje pri tvrdnji da je Pretresno vijeće trebalo ispravno utvrditi da li je on bio obaviješten o lošim uslovima zatočenja i da li je imao nadležnost da interveniše.⁷⁷⁸²

(ii) Analiza

2299. Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument da Pretresno vijeće nije utvrdilo kada se u javnosti saznalo za loše uslove zatočenja i da nije uputilo na dokaze koji dokazuju da li je i kada saznao za tu činjenicu. Pretresno vijeće je izričito utvrdilo da se u javnosti za te uslove zatočenja saznalo u septembru 1993.⁷⁷⁸³ Štaviše, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je na osnovu, između ostalog, činjenice da se u javnosti saznalo za te uslove, zaključilo da je Petković bio obaviješten o tim uslovima. S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir Praljkovu izjavu da je emitovanje materijala snimljenog u Zatvoru u Gabeli u međunarodnim medijima izazvalo skandal i dovelo do toga da predstavnici međunarodne zajednice zatraže da im se dozvoli pristup zatočeničkim centrima, kao i do intervencije od strane Franje Tuđmana.⁷⁷⁸⁴ Petkovićev argument se, stoga, odbacuje.

2300. Iznoseći argument da Pretresno vijeće nije "ustvrdilo" da su izvještaji od 29. septembra i 19. oktobra 1993. bili upućeni njemu ili da ih je on primio ili da postoje dokazi da je on bio obaviješten o uslovima zatočenja, Petković tvrdi da je "zaključak" da je on znao za te uslove zasnovan na pogrešnoj pretpostavci da je on, kao dozapovjednik, bio obaviješten o svim izvještajima upućenim Glavnom stožeru.⁷⁷⁸⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je, kao što je navelo

⁷⁷⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 236, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 778, 781-782. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 235.

⁷⁷⁸¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 237. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 536-537 (23. mart 2017.).

⁷⁷⁸² Petkovićeva replika, par. 76-77, 79. Konkretno, Petković tvrdi da je, suprotno stavu tužilaštva da je on, bez obzira na to da li je bio obaviješten o nekom konkretnom incidentu, bio krivično odgovoran za zločine koji su se mogli pripisati njemu ili nekom drugom učesniku UZP-a, Pretresno vijeće konstatovalo da traženi element za prvu kategoriju UZP-a jeste namjera da se počini konkretni zločin, pri čemu tu namjeru moraju da dijele svi učesnici; on iznosi argument da je Pretresno vijeće ispravno smatralo da je lično znanje o sistemu zlostavljanja relevantan element *mens rea* za odgovornost na osnovu UZP-a. Petkovićeva replika, par. 76, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 231, Prvostepena presuda, tom 1, par. 214-215.

⁷⁷⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 781-782.

⁷⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 781-782. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 562-563 i dokazi koji se tamo navode (gdje se navodi da su ti događaji izazvali reakciju Savjeta bezbjednosti UN-a i Generalne skupštine), tom 4, par. 607, 609.

⁷⁷⁸⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 296.

Pretno vijeće, jedan od tih izvještaja bio naslovljen na Glavni stožer i Žarka Tolu, a drugi na načelnika Glavnog stožera.⁷⁷⁸⁶ Žalbeno vijeće smatra da u Prvostepenoj presudi nema naznaka da je protok informacija bio prekinut, što bi Petkovića spriječilo da primi izvještaje.⁷⁷⁸⁷ U svakom slučaju, kao što se navodi gore, Pretno vijeće se, u prilog svom zaključku da je Petković bio obaviješten o lošim uslovima zatočenja u Zatvoru u Gabeli, takođe oslonilo na činjenicu da se u javnosti za te uslove saznalo u septembru 1993.⁷⁷⁸⁸ U tom kontekstu, Petković ne pokazuje da bi njegov navod o grešci u vezi s tim što se Pretno vijeće oslonilo na te izvještaje mogao da utiče na osporeni zaključak.⁷⁷⁸⁹

2301. Nadalje, Petković pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu kada navodi da Pretno vijeće nije "ustvrdilo" da postoje dokazi o tome da je on bio obaviješten o uslovima zatočenja. Pretno vijeće se izričito oslonilo na činjenicu da se u javnosti za te uslove saznalo najkasnije od septembra 1993., na to da su gore pomenuti izvještaji bili izdati i na to da je on znao da je HVO držao Muslimane zatočene u lošim uslovima u Jablanici u aprilu 1993.⁷⁷⁹⁰ On nije uspio da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, u svjetlu tih dokaza, mogao da dođe do zaključka da je on znao za izuzetno teške uslove u Zatvoru u Gabeli. Njegov argument se odbacuje.⁷⁷⁹¹

2302. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da se, budući da ni on ni bilo koji drugi pripadnik Glavnog stožera nisu imali nadležnost nad Zatvorom u Gabeli, to što je on nastavio obavljati svoje dužnosti ne može razumno smatrati bilo kakvim doprinosom činjenju zločina u tom zatvoru, Žalbeno vijeće smatra da Petković zanemaruje niz zaključaka. Pretno vijeće je utvrdilo da je Zatvor u Gabeli praktično bio vojni zatvor⁷⁷⁹² i da je nekoliko jedinica HVO-a, kao i Vojna policija, imalo uloge u njegovom funkcionisanju.⁷⁷⁹³ Shodno tome, ono je konstatovalo da je te teške uslove zatočenja

⁷⁷⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 778 i fusnota 1487 (gdje se upućuje na dokazne predmete P05485, P05948), 782. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 717.

⁷⁷⁸⁷ V. generalno Prvostepena presuda, tom 1, par. 735-737, 742.

⁷⁷⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 781-782.

⁷⁷⁸⁹ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 717 (gdje se razmatraju dokazi koji objašnjavaju da je na čelu Glavnog stožera, "Slobodan Praljak bio broj 1, Milivoj Petković broj 2, a Žarko Tole broj 3"), 727, tom 4, par. 652 (gdje se konstatuje da je Petković obavljao funkciju zamjenika zapovjednika Glavnog stožera od 24. jula do 8. novembra 1993.).

⁷⁷⁹⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 782.

⁷⁷⁹¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje kao bespredmetan argument koji je Petković naveo u svojoj replici da je, suprotno stavu tužilaštva da je Petković, bez obzira na to da li je bio obaviješten o nekom konkretnom incidentu, krivično odgovoran za zločine koji su se mogli pripisati njemu ili nekom drugom učesniku UZP-a, Pretno vijeće konstatovalo da traženi element za prvu kategoriju UZP-a jeste namjera da se poćini konkretni zločin i da je ono ispravno smatralo da je lično znanje o sistemu zlostavljanja relevantan element *mens rea* za odgovornost na osnovu UZP-a.

⁷⁷⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 397. V. gore, par. 1744.

⁷⁷⁹³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 167, 173-175 (gdje se zaključuje da su jedinice HVO-a, konkretno domobranska jedinica i možda "Bojna Klis", vršili obezbjeđenje zatvora), 184, 192. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 168-171, 180, 189-190, 1097, 1149, 1201.

nametnuo HVO.⁷⁷⁹⁴ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće konstatovalo da su te jedinice bile u sastavu Glavnog stožera i njegovog lanca komandovanja i da je Petković imao ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje i efektivnu kontrolu nad njima.⁷⁷⁹⁵ Budući da Petković ne pokazuje nikakvu grešku u ovim zaključcima ili u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na činjenicu da je on nastavio obavljati svoje dužnosti,⁷⁷⁹⁶ njegov argument se odbacuje.

2303. S obzirom na gore navedeno, njegova žalbena podosnova 5.2.2.7.1 se odbija.

(g) Zatvor u Dretelju (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.2)

2304. Pretresno vijeće je utvrdilo da je Petković znao za teške uslove zatočenja u Zatvoru u Dretelju najkasnije od januara 1994.⁷⁷⁹⁷ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, time što je nastavio obavljati funkciju "zamjenika načelnika" Glavnog stožera i što nije preduzeo mjere protiv počinitelja tih zločina, prihvatio zlostavljanje zatočenika i teške uslove zatočenja.⁷⁷⁹⁸

(i) Argumenti strana u postupku

2305. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo odgovornim za zločine koji su bili posljedica uslova zatočenja i zlostavljanja zatočenika u Zatvoru u Dretelju u ljeto 1993.⁷⁷⁹⁹ Konkretno, on tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je on doprinio činjenju tih zločina na osnovu toga što je o njima bio obaviješten u januaru 1994., šest mjeseci nakon što su oni počinjeni i tri mjeseca nakon što je taj zatvor zatvoren.⁷⁸⁰⁰

2306. U svom odgovoru, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Petković, u ostvarivanju UZP-a, doprinio zločinima povezanim sa zatočenjem širom mreže

⁷⁷⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1097-1098, 1149-1150, 1201-1202.

⁷⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 842-843 (gdje se konstatuje da su domobranske jedinice bile u sastavu Glavnog stožera), tom 2, par. 2055-2056, tom 3, par. 173 (gdje se konstatuje da je 1. brigada "Knez Domagoj" bila jedinica u sastavu HVO-a), 175 (da je "Bojna Klis" bila dio snaga HVO-a), tom 4, par. 657, 661-662 (gdje se zaključuje da je Petković imao nadležnost nad Vojnom policijom), 663, 679. Što se tiče Petkovićeve nadležnosti nad zatočeničkim centrima generalno, v. npr. Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1449 (gdje se odbacuje Petkovićeva tvrdnja da nije imao ovlaštenja u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu), 1473-1474, 1866, tom 4, par. 670-671 (gdje se navodi da je Petković izdao naređenja u vezi s postupanjem prema zatočenicima), 791-793, 796, 801-802 (gdje se konstatuje da je Petković izdao naređenja u vezi s korištenjem zatočenika za prisilni rad). V. takođe gore, par. 2121.

⁷⁷⁹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 782, 815, 1225.

⁷⁷⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 785.

⁷⁷⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 783, 785. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 651-652.

⁷⁷⁹⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 303.

⁷⁸⁰⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 302, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 137, tom 4, par. 785.

zatočeničkih centara HVO-a.⁷⁸⁰¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Petković, formalnopravno, i bez obzira na njegovo znanje o konkretnim zločinima, i dalje krivično odgovoran za zločine za koje je imao namjeru da budu počinjeni u ostvarivanju UZP-a i koji se mogu pripisati njemu ili bilo kojem učesniku UZP-a.⁷⁸⁰² Tužilaštvo takođe iznosi argument da Petkovićeva konkretna naređenja u vezi s prisilnim radom u dovoljnoj mjeri dokazuju njegovu namjeru.⁷⁸⁰³ Tužilaštvo tvrdi da Petković, primijenivši svoj "nesistematski pristup", zanemaruje objedinjeni sistem zatočeničkih centara u kojima su radili potčinjeni pripadnici HVO-a pod njegovom nadležnošću.⁷⁸⁰⁴ Tužilaštvo tvrdi da je Petković doprinio zločinima povezanim sa zatočenjem tako što je koristio svoja ovlaštenja načelnika ili dozapovjednika Glavnog stožera HVO-a i što je resurse HVO-a posvetio provođenju tih zločina u djelo.⁷⁸⁰⁵

2307. Petković replicira da je, suprotno argumentu tužilaštva, Pretresno vijeće imalo pravnu obavezu da utvrdi da su učesnici UZP-a dijelili namjeru "da počine konkretno krivično djelo".⁷⁸⁰⁶

(ii) Analiza

2308. Žalbeno vijeće konstatuje da Petkovićevi prigovori počivaju na pogrešnoj pretpostavci da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on neposredno doprinio zločinima povezanim sa zlostavljanjem zatočenika u Zatvoru u Dretelju. Suprotno tome, doslovan tekst Prvostepene presude pokazuje da se zaključak Pretresnog vijeća u vezi sa Zatvorom u Dretelju odnosio samo na to da je ono utvrdilo da je Petković "prihvatio" uslove kojima su zatočenici bili podvrgnuti.⁷⁸⁰⁷ Vrijedi primijetiti da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je on doprinio relevantnim zločinima, nego se oslonilo na protestnu notu MKCK-a od 20. januara 1994. upućenu Marijanu Biškiću, Petkoviću, Prliću i Vladislavu Pogarčiću o zlostavljanju zatočenika (dalje u tekstu: Dopis MKCK-a), na Petkovićev propust da preduzme mjere protiv počinitelaca, te na činjenicu da je on nastavio obavljati svoje dužnosti zamjenika zapovjednika Glavnog stožera samo da bi zaključilo da je on bio svjestan teških uslova zatočenja "najmanje od januara 1994." i da ih je prihvatio.⁷⁸⁰⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da zaključak Pretresnog vijeća samo ilustruje Petkovićevu *mens rea* u

⁷⁸⁰¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 230, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 782-783, 785, 789, 793, 796, 798, 801-802, 980, 982, 1209. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 232-233.

⁷⁸⁰² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 231, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 109, 153. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 101.

⁷⁸⁰³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 231. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 234-236 s referencama koje se tamo navode.

⁷⁸⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 231. Tužilaštvo nadalje tvrdi da je Petković, kada je postao svjestan zločina u jednom zatočeničkom objektu, bio upozoren da bi te iste snage mogle počinuti slične zločine negdje drugdje u mreži HVO-a. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 231-233.

⁷⁸⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 231.

⁷⁸⁰⁶ Petkovićeva replika, par. 76 (kurziv izostavljen).

⁷⁸⁰⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 783-785.

⁷⁸⁰⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 783-785.

odnosu na relevantne zločine, kao i ZZP.⁷⁸⁰⁹ S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće odbacuje ove argumente.

2309. Isto tako, Žalbena vijeće odbacuje Petkovićevu daljnju tvrdnju da je Pretresno vijeće imalo pravnu obavezu da utvrdi da su učesnici UZP-a dijelili namjeru "da počine konkretno krivično djelo".⁷⁸¹⁰ S tim u vezi, Žalbena vijeće podsjeća da učesnik UZP-a ne mora znati za konkretne incidente ili imati namjeru za njih, sve dok dijeli namjeru da se počine zločini iz prve kategorije UZP-a.⁷⁸¹¹ Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

2310. S obzirom na gore navedeno, Petkovićeva žalbena podosnova 5.2.2.7.2 se odbija.

(h) Heliodrom (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.3 djelimično)

2311. Pretresno vijeće je zaključilo da je "Milivoj Petković, time što je naredio i odobrio rad zatočenika s Heliodroma na liniji fronta, naredio i omogućio počinjenje ovog zločina".⁷⁸¹² Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je primijetilo sljedeće: (1) Petković je znao da su civili držani u zatočenju na Heliodromu od maja 1993.;⁷⁸¹³ (2) dana 15. i 20. jula 1993., naredio je svim zapovjednicima brigada, pukovniji "Bruno Bušić" i PPN-u "Ludvig Pavlović" da koriste zatočenike za utvrđivanje linija odbrane;⁷⁸¹⁴ i (3) od 14. oktobra 1993. je u nekoliko navrata odobrio korištenje zatočenika za fizički rad.⁷⁸¹⁵

2312. Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Petković prihvatio smrt i ranjavanje zatočenika koji su korišteni za rad na liniji fronta.⁷⁸¹⁶ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je podsjetilo da su zatočenici koji su korišteni za prisilni rad redovno ginuli i bivali ranjavani i da je Dopisom MKCK-a, MKCK 20. januara 1994. obavijestio, među ostalima, i Petkovića, da je nekoliko zatočenika poginulo nakon što su ih odveli na liniju fronta u vojnim uniformama i dali im da nose drvene puške.⁷⁸¹⁷ Shodno tome, Pretresno vijeće je zaključilo da on, zbog toga što je naredio i omogućio slanje zatočenika s Heliodroma na rad na liniji fronta, "iako je bio obaviješten

⁷⁸⁰⁹ Te faktore dodatno potkrepljuje činjenica da Pretresno vijeće u svom zaključku u vezi s Petkovićevom odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a ne pominje Petkovićevu učešće u zločinima koji su se desili u Zatvoru u Dretelju. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷⁸¹⁰ Petkovićeva replika, par. 76.

⁷⁸¹¹ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 917; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 474.

⁷⁸¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 793.

⁷⁸¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 789. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 787-788.

⁷⁸¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 790.

⁷⁸¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 791-792.

⁷⁸¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 796.

⁷⁸¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 794-795.

o najmanje jednom incidentu kada je HVO te zatočenike koristio kao živi štit, nije mogao da ne zna da će mnogi od njih tokom tih aktivnosti zacijelo poginuti ili biti ranjeni".⁷⁸¹⁸

(i) Argumenti strana u postupku

2313. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je propustilo da "utvrdi, iznošenjem obrazloženja, da su ostvareni elementi odgovornosti za 'naređivanje'".⁷⁸¹⁹ Žalbeno vijeće smatra da Petković, nadalje, iznosi argument da je on izdavao puka odobrenja, a ne naređenja, dok su vlasti koje su držale zatočenike imale ovlaštenja da odlučuju kada će koristiti te zatočenike i da primjenjuju mjere za njihovu zaštitu prilikom provođenja takvih odobrenja.⁷⁸²⁰ Po njegovom mišljenju, dokazi u spisu ne pokazuju da je on naređivao obavljanje protivpravnog rada.⁷⁸²¹ On takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da su zatočenici, na osnovu njegovih naređenja, bili korišteni za rad na opasnim lokacijama i da je on znao za to.⁷⁸²² On smatra da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da njegova naređenja nisu bila izvršavana.⁷⁸²³ Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je korištenje zatočenika za prisilni rad doprinijelo UZP-u ili da je na neki način bilo povezano s UZP-om i pritom iznosi sljedeće argumente: (1) dokazi u spisu ne pokazuju da je taj zločin doprinio ostvarenju UZP-a; i (2) Pretresno vijeće nije s tim u vezi iznijelo obrazloženje.⁷⁸²⁴

2314. Nadalje, Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on prihvatio ubistva i ranjavanje zatočenika korištenih za prisilni rad.⁷⁸²⁵ Konkretno, Žalbeno vijeće smatra da Petković iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on ovlastio HVO da zatočenike koristi za prisilni rad budući da je taj zaključak zasnovan na dokazima među kojima je jedan "izvještaj" koji nije bio upućen njemu.⁷⁸²⁶ Isto tako, on tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na Dopis MKCK-a, iznoseći argument da,

⁷⁸¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 796.

⁷⁸¹⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 307. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 306, 308-309. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 304, 315-316. Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je osudilo "za zločine zatočenja počinjene zatočenjem 'ljudi koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga'". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 305, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 174-213 (Petkovićeva žalbena podosnova 5.2.1).

⁷⁸²⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 307. Žalbeno vijeće takođe smatra da Petković tvrdi da on nije bio svjestan toga da je izvršavanje njegovih naređenja obuhvatalo činjenje zločina. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 307.

⁷⁸²¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 307.

⁷⁸²² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 308-309. Petković takođe iznosi nejasne prigovore da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su njegova naređenja bila protivpravna i da mu nije izrečena osuđujuća presuda za izdavanje protivpravnih naređenja, već za izdavanje naređenja koja su za posljedicu imala protivpravni prisilni rad. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 308.

⁷⁸²³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 308, gdje se upućuje na dokazne predmete P03474, P03592, Petkovićev završni podnesak, par. 369-370.

⁷⁸²⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 310.

⁷⁸²⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 311-315.

⁷⁸²⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 313, gdje se upućuje na dokazni predmet P06133.

budući da se taj dopis odnosi na situaciju u avgustu i septembru 1993., on "iz njega nije mogao *retroaktivno* saznati za nešto za što nije znao" u vrijeme kada su ti zločini počinjeni.⁷⁸²⁷

2315. Tužilaštvo odgovara da Petkovićeve argumenti nisu potkrijepljeni dokazima, da su nebitni u odnosu na zaključak Pretresnog vijeća i da su zasnovani na pogrešnom prikazivanju Prvostepene presude.⁷⁸²⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je on, time što je naređivao i omogućavao da se zatočenici koriste za prisilni rad, doprinio UZP-u.⁷⁸²⁹

(ii) Analiza

2316. Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu u Petkovićevom argumentu da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje u vezi s "elementima odgovornosti za 'naređivanje'", budući da su, podsjeća Žalbeno vijeće, Petkovićeve osuđujuće presude zasnovane na njegovom doprinosu UZP-u, a ne na naređivanju, na osnovu člana 7(1) Statuta.⁷⁸³⁰ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj argument. Štaviše, Petković svojim argumentom da je on samo izdavao odobrenja, a ne naređenja, dok su vlasti koje su držale zatočenike imale ovlaštenja da odlučuju kada i kako će koristiti te zatočenike, ponavlja argumente koji su već bili iznijeti na suđenju i izražava puko neslaganje u vezi s ocjenom dokaza od strane Pretresnog vijeća, te, stoga, nije uspio da artikuliše nikakvu grešku s tim u vezi.⁷⁸³¹

2317. Isto tako, argumentom da Pretresno vijeće nije moglo utvrditi da su zatočenici, na osnovu njegovih naređenja, bili korišteni za prisilni rad na opasnim lokacijama i da je on znao za to, Petković ne uvažava da se Pretresno vijeće oslonilo na brojne dokaze, uključujući i njegova naređenja za korištenje zarobljenika i zatočenika za utvrđivanje linija odbrane u periodu od jula do

⁷⁸²⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 314 (kurziv u originalu), gdje se upućuje na dokazni predmet P07636. Petković takođe ističe da su taj dopis vlasti HVO-a primile 9. februara 1994. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 314.

⁷⁸²⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 242-247, 250-251. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 237, 240, 248-249; žalbeni pretres, ŽT. 539-540 (23. mart 2017.).

⁷⁸²⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 247.

⁷⁸³⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 820. Žalbeno vijeće takođe napominje da u svom argumentu da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je osudilo za "za zločine zatočenja počinjene zatočenjem 'ljudi koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga'", Petković upućuje na svoj argument u žalbenoj osnovi 5.2.1, koju je Žalbeno vijeće odbacilo drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 382.

⁷⁸³¹ Petkovićev završni podnesak, par. 373-375. Isto tako, Žalbeno vijeće konstatuje da Petkovićeve nepotkrijepljena tvrdnja da on nije bio svjestan da je izvršavanje tih naređenja dovelo do zločina odražava puki pokušaj da zaključak Pretresnog vijeća zamijeni alternativnim zaključkom.

oktobra 1993.⁷⁸³² Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje njegov argument da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da Petkovićeve naredjenja nisu bila izvršavana.⁷⁸³³

2318. Što se tiče njegove tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je korištenje zatočenika za prisilni rad predstavljalo doprinos UZP-u, Žalbeno vijeće smatra da nema nikakve osnove u Petkovićevoj uopštenoj tvrdnji da dokazi u spisu ne pokazuju da je taj zločin doprinio provođenju UZP-a. Štaviše, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da je korištenje zatočenika na liniji fronta ili kao živi štit bilo dio "čitav[og] sistem[a] deportacije muslimanskog stanovništva HR HB".⁷⁸³⁴ Shodno tome, njegov argument u vezi s nedostatkom obrazloženja je je neosnovan.

2319. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Petkovićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on prihvatio ubistva i ranjavanje zatočenika koji su bili korišteni za prisilni rad. S tim u vezi, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu za Petkovićevu tvrdnju da je taj zaključak Pretresnog vijeća zasnovan na jednom "izvještaju" koji nije bio upućen njemu, budući da on samo upućuje na dokaze u spisu, a pritom ne objašnjava kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada je došlo do tog zaključka.⁷⁸³⁵

2320. Što se tiče Petkovićevih argumenata u vezi s Dopisom MKCK-a od 20. januara 1994. o zlostavljanju zatočenika, koji je bio upućen, među ostalima, Petkoviću, Žalbeno vijeće smatra da Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što je ovaj dokaz uzelo u obzir prilikom utvrđivanja njegove odgovornosti, retroaktivno, za zločine za koje nije znao u vrijeme kada su oni počinjeni.⁷⁸³⁶ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je, kako se čini, oslanjanje Pretresnog vijeća na ovaj dokazni predmet bilo ograničeno na Petkovićeve osuđujuće presude u vezi sa smrću i ranjavanjem zatočenika s Heliograma koji su korišteni za prisilni rad.⁷⁸³⁷ Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće u svojim pravnim zaključcima podsjetilo da su zatočenici

⁷⁸³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 790-792. Žalbeno vijeće takođe odbacuje sljedeće Petkovićeve nejasne i nerazumljive prigovore: (1) Pretresno vijeće je pogriješilo kada je zaključilo da su njegova naredjenja bila protivpravna; i (2) on nije osuđen za izdavanje protivpravnih naredjenja, već za izdavanje naredjenja koja su za posljedicu imala protivpravni prisilni rad.

⁷⁸³³ Žalbeno vijeće takođe napominje da Petković u prilog svojoj tvrdnji samo ponavlja argumente koji su već bez uspjeha bili izneseni na suđenju, a da pritom ne pokazuje da je njihovo odbacivanje predstavljalo grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog vijeća. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 308, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev završni podnesak, par. 369-370.

⁷⁸³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 66.

⁷⁸³⁵ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 313, gdje se upućuje na dokazni predmet P06133.

⁷⁸³⁶ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 314.

⁷⁸³⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 820 (gdje se navode tačke 2, 3, 15, 16 i 17 u odnosu na Heliogram). V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 674, 676 (u vezi s tačkom 2), 724, 726 (u vezi s tačkom 3), 1259-1261 (u vezi s tačkom 15), 1354-1355 (u vezi s tačkom 16), 1457-1458 (u vezi s tačkom 17).

s Heliodroma koji su radili na liniji fronta poginuli u periodu od maja 1993. do marta 1994.⁷⁸³⁸ Shodno tome, sagledavši Prvostepenu presudu u cjelini, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, kada je zaključilo da je Petković "prihvatio" ubistva i ranjavanja zatočenika s Heliodroma, budući da je, između ostalog, znao za jedan incident u kojem su zatočenici korišteni kao živi štitovi, uputilo samo na smrt i ranjavanja do kojih je došlo nakon prijema Dopisa MKCK-a, to jest u februaru i martu 1994., a ne na konkretne incidente koji se u njemu pominju. Shodno tome, Petkovićev argument se odbacuje.

2321. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.2.7.3 u relevantnom dijelu.

(i) Zatočenički centar Vojno (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.4 djelimično)

2322. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, Dopisom MKCK-a od 20. januara 1994. i jednim drugim dopisom MKCK-a od 24. januara 1994. (dalje u tekstu: Dopis od 24. januara 1994.), Petković bio obaviješten o tome da su zatočenici u "Mostaru, Vojnom i Vrdima" bili zlostavljani i prisiljavani da rade na liniji fronta, i da su bili ranjavani ili da su ginuli od granatiranja ili puščane vatre dok su radili na liniji fronta.⁷⁸³⁹ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, u januaru 1994., Petković znao da su zatočenici iz Zatočeničkog centra Vojno bili prisiljavani da rade na liniji fronta, gdje su neki bili ranjeni ili čak poginuli, i zaključilo da je Petković, budući da je nastavio obavljati svoje funkcije i da je propustio da preduzme mjere da spriječi te zločine, prihvatio protivpravno korištenje zatočenika na liniji fronta, kao i smrt i ranjavanje koji su bili posljedica toga.⁷⁸⁴⁰

(i) Argumenti strana u postupku

2323. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on doprinio zločinima počinjenim u Zatočeničkom centru Vojno.⁷⁸⁴¹ Petković iznosi argument da je, s obzirom na zaključak Pretresnog vijeća da Zatočenički centar Vojno nije "funkcionisao [...] nakon januara 1994.",⁷⁸⁴² bilo nerazumno što je on proglašen odgovornim za propust da preduzme mjere da spriječi zločine koji su tamo počinjeni, kada je Pretresno vijeće takođe utvrdilo da je Petković o tim zločinima obaviješten tek Dopisom MKCK-a, za koji tvrdi da ga je primio u februaru

⁷⁸³⁸ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 674, 676, 724, 726, 1515. V. takođe Prvostepena presuda, tom 3, par. 1259-1260, 1354-1355. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da su zatočenici s Heliodroma poginuli u maju 1993. V. gore, par. 876.

⁷⁸³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 797, gdje se upućuje na dokazni predmeti P07636, str. 1, P07660, str. 1. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1685.

⁷⁸⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 798.

⁷⁸⁴¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 322.

1994.⁷⁸⁴³ Petković nadalje tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje o tome zašto ga je, kao dozapovjednika Glavnog stožera, smatralo nadležnim i odgovornim za preduzimanje takvih mjera.⁷⁸⁴⁴

2324. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Petković znao za uslove u Zatočeničkom centru Vojno prije januara 1994., čak i ako ga je MKCK o tome tek tada službeno obavijestio.⁷⁸⁴⁵ Tužilaštvo iznosi argument da to što je Petković, na osnovu toga što je znao za zločine počinjene u drugim zatočeničkim objektima HVO-a, kao i što je lično vidio strašne uslove u školi u Sovićima, bio upozoren u vezi sa zločinima počinjenim u Zatočeničkom centru Vojno.⁷⁸⁴⁶ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da su zatočeničke objekte HVO-a vodile jedinice HVO-a potčinjene Petkoviću i da njegova naređenja u vezi sa zatočenicima pokazuju da je on imao nadležnost nad njima.⁷⁸⁴⁷

(ii) Analiza

2325. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće analiziralo Petkovićevo učešće u zločinima povezanim sa zatočenjem na svakoj lokaciji zasebno.⁷⁸⁴⁸ Što se tiče Petkovićevog argumenta da, kao dozapovjednik Glavnog stožera, nije imao nadležnost nad zatočeničkim centrima i da se, stoga, ne može opravdano smatrati da je doprinio činjenju zločina u, konkretno, Zatočeničkom centru Vojno, Petković zanemaruje brojne zaključke Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Zatočenički centar Vojno bio u nadležnosti 2. brigade HVO-a.⁷⁸⁴⁹ Ono je takođe utvrdilo da je 2. brigada HVO-a bila dio komandnog lanca koji je poticao iz Glavnog

⁷⁸⁴² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 319, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1669.

⁷⁸⁴³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 319 i fusnota 431.

⁷⁸⁴⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 320. Petković takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije obrazložilo svoje zaključke u vezi s elementima odgovornosti za nečinjenje. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 320.

⁷⁸⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 236, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 797 -798. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 230, 233, 241; žalbeni pretres, ŽT. 539-540 (23. mart 2017.). Tužilaštvo nadalje tvrdi da je već u junu 1993. Petković bio obaviješten o zločinima povezanim sa zatočenjem, budući da je redovno primao dopise MKCK-a u kojima su opisani razni zločini povezani sa zatočenjem. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 233, gdje se upućuje na dokazne predmete P02950, P05308, P05967.

⁷⁸⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 232-234 s referencama koje se tamo navode.

⁷⁸⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 234, 237, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1677-1686, tom 4, par. 661-662, 670-671, 679. Tužilaštvo tvrdi da je Petković, s obzirom na svoja ovlaštenja i nadležnost na dužnosti dozapovjednika, bio dužan, na osnovu međunarodnog humanitarnog prava, da spriječi zločine u zatočeničkim centrima HVO-a i kazni njihove počinioce. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 238. Prema navodima tužilaštva, Pretresno vijeće je donijelo relevantne zaključke u vezi s Petkovićevom mogućnošću činjenja, propustom da preduzme mjere i nekusom između njegovih propusta i činjenja krivičnih djela. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 238. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 232.

⁷⁸⁴⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 778-802.

⁷⁸⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1682.

stožera, nad kojim je Petković imao ovlaštenje za rukovođenje i komandovanje, kao i efektivnu kontrolu.⁷⁸⁵⁰ Petkovićev prigovor se, stoga, odbija.

2326. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da je nerazumno da on bude proglašen odgovornim za propust da preduzme mjere da spriječi zločine u Zatočeničkom centru Vojno kada je Pretresno vijeće takođe utvrdilo da je on o tim zločinima bio obaviješten tek Dopisom MKCK-a od 20. januara 1994. u vezi sa zlostavljanjem zatočenika, Žalbeno vijeće smatra Petkovićev argument da je taj dopis primio tek u februaru 1994. predstavlja puku tvrdnju koja nije potkrijepljena nikakvim dokazima. Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da je, prilikom donošenja zaključka da je Petković "januara 1994." saznao da se zatočeniци koriste za rad na liniji fronta, Pretresno vijeće takođe uzelo u obzir da je Petković primio Dopis od 24. januara 1994.⁷⁸⁵¹ Štaviše, Pretresno vijeće je konstatovalo da su se zločini počinjeni u Zatočeničkom centru Vojno nastavili "do kraja januara 1994. godine".⁷⁸⁵² Petković, stoga, ne pokazuje kako nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka da je on bio obaviješten o zločinima počinjenim u Zatočeničkom centru Vojno u januaru 1994.⁷⁸⁵³

2327. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.2.7.4 djelimično.

(j) Zatvor u Ljubuškom i Logor Vitina-Otok (Petkovićeva podosnova 5.2.2.7.5)

2328. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković 8. avgusta 1993. naredio zapovjednicima brigada HVO-a iz Posušja, Širokog Brijega i Gruda da pribave odobrenje Uprave Vojne policije da bi utvrdili linije fronta u Ljubuškom korištenjem "zarobljenik[a] i pritvoren[ih] Musliman[a]".⁷⁸⁵⁴ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je, istog dana, zapovjednik Brigade "Posušje" zatražio od Ćorića da mu pošalje 100 zatočenih Muslimana, pozvavši se izričito na

⁷⁸⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 779 (Glavni stožer je komandovao operativnim zonama HVO-a, koje su, potom komandovale brigadama), 783 (2. brigada je bila u sastavu OZ Jugoistočna Hercegovina), tom 4, par. 657, 663, 679. Što se tiče Petkovićeve nadležnosti nad zatočeničkim centrima generalno, v. gore, fusnota 7795. Nadalje, kada je vršilo analizu i na kraju zaključilo da je on imao komandnu nadležnost i efektivnu kontrolu nad HVO-om, Pretresno vijeće je izričito razmotrilo odobrenje koje je Petković izdao direktno 2. brigadi HVO-a. Prvostepena presuda, tom 4, par. 672, 679.

⁷⁸⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 797-798.

⁷⁸⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 238. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1757 (gdje se zaključuje da su "zatočeniци s Heliostrova i iz Vojnog, izgubili [...] život [...] od 2. septembra 1993. do 31. januara 1994. dok su obavljali radove na području Vojnog"), tom 4, par. 237.

⁷⁸⁵³ Što se tiče Petkovićeve tvrdnje u vezi s navodnim propustom Pretresnog vijeća da navede elemente odgovornosti za nečinjenje, Žalbeno vijeće podsjeća da je neophodno da žalilac koji tvrdi da je napravljena greška u primjeni prava zbog toga što nije iznijeto obrazloženje navede konkretna pitanja, činjenične zaključke ili argumente za koje tvrdi da ih je pretresno vijeće propustilo razmotriti, te da objasni zbog čega taj propust obesnažuje odluku. V. gore, par. 19. S tim u vezi, osim što tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje u vezi s elementima za nečinjenje na osnovu doktrine UZP-a, Petković ne objašnjava kako ta navodna greška utiče na osuđujuću presudu koja mu je izrečena na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a.

naređenje Milivoja Petkovića, i da je 10. ili 11. avgusta 1993., 100 zatočenika iz Logora Vitina-Otok premješteno u jednu školu u opštini Posušje, gdje je odgovornost nad njima preuzeo vod Vojne policije Brigade "Posušje".⁷⁸⁵⁵ Pretresno vijeće je, stoga, zaključilo da je Petković 8. avgusta 1993. naredio da se muslimanski zatočenici iz Logora Vitina-Otok upotrijebe za rad na liniji fronta i da je Ćorić to naređenje izvršio.⁷⁸⁵⁶

(i) Argumenti strana u postupku

2329. Petković prvo iznosi argument da je HVO pravio razliku između "zarobljenika" i "prитvorenika"; čini se da on tvrdi da se prvi izraz odnosi na ratne zarobljenike, koji su držani u pozadini, a da je potonji izraz označavao prитvorene vojnike HVO-a, koji su mogli biti upućivani na rad i na liniji fronta i u pozadini.⁷⁸⁵⁷ Petković tvrdi da se njegovo naređenje od 8. avgusta 1993. jeste odnosilo i na "zarobljenike" i na "prитvorenike", ali da su zapovjednici zaduženi za izvršavanje njegovih naređenja znali, ili su trebali znati, razliku između te dvije kategorije osoba i pravila koja se na njih odnose.⁷⁸⁵⁸ Petković tvrdi da ga je Pretresno vijeće nerazumno proglasilo odgovornim za doprinos krivičnim djelima protivpravnog fizičkog rada i progona zarobljenika u Logoru Vitina-Otok budući da nema nikakvih dokaza da su zarobljenici odvođeni i prisiljavani da rade na liniji fronta na osnovu njegovog naređenja od 8. avgusta 1993.⁷⁸⁵⁹

2330. Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća bio razuman, budući da je Petković u više navrata naredio i odobrio prisilni rad.⁷⁸⁶⁰ Tužilaštvo takođe ističe da Petkovićevoj tvrdnji koja se odnosi na razliku između "zarobljenika" i "prитvorenika" protivrječi tekst samog naređenja, u kojoj se obje riječi koriste bez razlike.⁷⁸⁶¹ Štaviše, tužilaštvo tvrdi da Petković, ustvrdivši da je njegovo naređenje zahtijevalo da se na liniji fronta koriste samo prитvoreni vojnici HVO-a i da nije dovelo do toga da zarobljenici budu prisiljeni da tamo rade, samo ponavlja argumente koji su već izneseni na suđenju, a da pritom ne pokazuje grešku.⁷⁸⁶² Naposljetku, tužilaštvo iznosi argument

⁷⁸⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 800, gdje se upućuje na dokazni predmet P04020.

⁷⁸⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1860, 1866, tom 4, par. 800.

⁷⁸⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 801-802. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 908 (gdje se upućuje na dokazni predmet P04030, str. 1) (gdje se zaključuje da je Petkovićevo naređenje od 8. avgusta 1993. bilo izvršeno), 977.

⁷⁸⁵⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 324, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev završni podnesak, par. 373. Petković takođe tvrdi da tu razliku odražavaju drugi dokumenti HVO-a. Petkovićeva replika, par. 79.

⁷⁸⁵⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 324.

⁷⁸⁵⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 325-326.

⁷⁸⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 239, 252, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1866. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 234; žalbeni pretres, ŽT. 539-540 (23. mart 2017.).

⁷⁸⁶¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 254, gdje se upućuje na dokazni predmet P04020, str. 1. Tužilaštvo takođe ukazuje na to da je Pretresno vijeće konkretno utvrdilo da HVO nije ispravno klasifikovao zarobljenike i prитvorenike u odnosu na njihov status. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 254, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1509, tom 4, par. 1134.

⁷⁸⁶² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 253 i fusnota 1047, 254 i fusnota 1051.

da nagađanjem da su njegovi potčinjeni trebali znati razliku između vrsta prisilnog rada koji su "zarobljenici" ili "prитvorenici" mogli obavljati, Petković samo pokušava da naknadno racionalizira tekst svog naređenja od 8. avgusta 1993.⁷⁸⁶³ Tužilaštvo i ovdje tvrdi da Petković naprosto ponavlja argument koji je već iznio na suđenju, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku Pretresnog vijeća.⁷⁸⁶⁴

(ii) Analiza

2331. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da je HVO pravio razliku između Muslimana ratnih "zarobljenika" i "prитvorenika" koji su bili vojnici HVO-a, Žalbeno vijeće je već istaklo zaključak Pretresnog vijeća da HVO nije vršio individualiziranu procjenu rizika koja je bila zakonski propisana i konstatovalo da Petković nije pokazao da je taj zaključak pogrešan.⁷⁸⁶⁵ Njegov argument s tim u vezi je, stoga, bez osnova.

2332. Što se tiče Petkovićevog argumenta da se njegovo naređenje od 8. avgusta 1993. odnosilo i na "zarobljenike" i na "prитvorenike" i da su zapovjednici koji su ga primili znali ili trebali znati razliku u pristupu koji će primijeniti na te dvije kategorije osoba, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković samo iznosi svoje neslaganje s tumačenjem dokaza od strane Pretresnog vijeća, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku s tim u vezi. To opravdava odbacivanje tog argumenta.

2333. Što se tiče Petkovićevog argumenta da nema dokaza da je njegovo naređenje stvarno bilo izvršeno, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo ovo pitanje i konstatovalo da je, suprotno Petkovićevom argumentu, njegovo naređenje od 8. avgusta 1993. u vezi s korištenjem zatočenih Muslimana za utvrđivanje linije fronta zapravo izvršio Ćorić i da se tu radilo o prisilnom radu.⁷⁸⁶⁶ U tom smislu, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković samo ponavlja neprihvaćene argumente iznesene na suđenju, a da pritom ne pokazuje da to što ih je Pretresno vijeće odbacilo predstavlja grešku koja zahtijeva intervenciju Žalbenog vijeća.⁷⁸⁶⁷

2334. Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća i stoga odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.2.7.5.

⁷⁸⁶³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 254.

⁷⁸⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 254 i fusnota 1051.

⁷⁸⁶⁵ V. gore, par. 379, 382.

⁷⁸⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 801, gdje se upućuje na Petkovićev završni podnesak, par. 503-504, Petkovićeva završna riječ, T(f). 52614-52615 (22. februar 2011.).

⁷⁸⁶⁷ Uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, par. 325 s Petkovićevim završnim podneskom, par. 504.

(k) Zaključak

2335. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom odgovornošću u odnosu na zločine koje je HVO počinio u opštinama Prozor, Gornji Vakuf, Jablanica i Mostar, kao i u zatvorima u Gabeli i Dretelju, Heliodromu, Zatočeničkom centru Vojno, Zatvoru u Ljubuškom i Logoru Vitina-Otok. Žalbeno vijeće prihvata Petkovićeve argumente u vezi s opštinom Vareš i ocijeniće eventualne posljedice relevantnih grešaka u odgovarajućem odjeljku dolje.⁷⁸⁶⁸

4. Navodne greške u vezi s Petkovićevom odgovornošću za zločine koje su počinili KB, njegove antiterorističke grupe i pukovnija "Bruno Bušić"

2336. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, uprkos tome što je bio obaviješten o zločinima koje su počinili KB, njegove antiterorističke grupe i pukovnija "Bruno Bušić", nastavio da šalje te jedinice na ratište, gdje su one nastavile činiti zločine.⁷⁸⁶⁹ Shodno tome, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, nastavivši da koristi te jedinice, propustio da kazni ili spriječi zločine koje su one počinile i da, stoga, snosi odgovornost za te zločine.⁷⁸⁷⁰ Nadalje, Pretresno vijeće je zaključilo da je on, time što je nastavio da šalje te jedinice na ratište ili što je, u najmanju ruku, propustio da preduzme bilo kakve mjere da spriječi činjenje novih zločina, podsticao činjenje kasnijih zločina.⁷⁸⁷¹

2337. Petković iznosi prigovore na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom odgovornošću za zločine koje su počinile te jedinice.⁷⁸⁷²

(a) Navodne greške u vezi s Petkovićevim propustom da kazni počinioce ili spriječi zločine KB-a i njegovih antiterorističkih grupa (Petkovićeva podosnova 5.2.3.1 djelimično)

2338. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, uprkos tome što je od aprila 1993. bio obaviješten o zločinima koje su počinili KB i njegove antiterorističke grupe, nastavio da te jedinice "šalje na ratište gdje je djelovao HVO i da su te jedinice opet počinile mnoge zločine".⁷⁸⁷³ Shodno tome, Pretresno vijeće je konstatovalo da je "Milivoj Petković, time što je uporno i dalje angažovao te jedinice, propustio da spriječi zločine nad Muslimanima ili da kazni počinitelje".⁷⁸⁷⁴

⁷⁸⁶⁸ V. dolje, par. 2468, 3363.

⁷⁸⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 804-813.

⁷⁸⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 808, 813.

⁷⁸⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 816.

⁷⁸⁷² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 327-331, 333-351.

⁷⁸⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 808. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 816.

⁷⁸⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 808. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 816.

2339. U prilog svom zaključku, Pretresno vijeće je primijetilo da je Petković, nakon što su ATG "Vinko Škrobo" i ATG "Benko Penavić" počinili zločine u opštini Jablanica u aprilu 1993., razgovarao s Bobanom o mogućnosti preduzimanja mjera protiv njihovih zapovjednika, Mladena Naletilića i Ivana Andabaka.⁷⁸⁷⁵ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je utvrdilo da ne samo da protiv pripadnika tih jedinica nisu bile preduzete nikakve mjere, nego da su one, zapravo, učestvovala u brojnim vojnim operacijama u kojima je "počinjen velik broj zločina".⁷⁸⁷⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je navelo da su, poslije aprila 1993., pripadnici KB-a i njegovih antiterorističkih grupa počinili veliki broj zločina, konkretno u zapadnom Mostaru, gdje su: (1) fizički zlostavljali Muslimane u septembru 1993., (2) učestvovali u akcijama hapšenja Muslimana u junu 1993.; i (3) vršili deložacije Muslimana iz njihovih kuća u periodu od juna 1993. do februara 1994., i pritom ih silovali i zlostavljali.⁷⁸⁷⁷ Pretresno vijeće je nadalje primijetilo da su pripadnici KB-a i njegovih antiterorističkih grupa takođe fizički zlostavljali zatočenike na Heliodromu koji su bili na prisilnom radu.⁷⁸⁷⁸

(i) Argumenti strana u postupku

2340. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je utvrdilo da je on odgovoran za zločine koje su počinili pripadnici KB-a i njegovih antiterorističkih grupa, nerazumno zaključivši da je on: (1) od januara 1993. znao za zločine koje su te jedinice činile; i (2) doprinio njihovim zločinima time što je nastavio da ih angažuje u vojnim operacijama.⁷⁸⁷⁹

2341. Što se tiče toga da je znao za zločine, Petković iznosi argument da je Pretresno vijeće došlo do protivrječnih zaključaka u vezi s datumom kada je on obaviješten o zločinima koje su počinile te jedinice.⁷⁸⁸⁰ On ističe da je u nekim dijelovima Prvostepene presude Pretresno vijeće utvrdilo da je on te informacije primio u aprilu 1993.,⁷⁸⁸¹ dok je u nekim drugim dijelovima utvrdilo da je već u januaru 1993. znao za te zločine, ali da u prilog tome nije uputilo ni na kakve dokaze.⁷⁸⁸²

⁷⁸⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 806.

⁷⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 806.

⁷⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 807.

⁷⁸⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 807.

⁷⁸⁷⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 331, 333-338. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 327, 329-330, 351.

⁷⁸⁸⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 334-335. Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su sve antiterorističke grupe imale problema s disciplinom. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 333. U prilog ovoj tvrdnji, on ističe da je Pretresno vijeće utvrdilo da je, od deset jedinica ATG, samo za njih tri izviješteno da su počinile zločine, i to za jedinice "Benko Penavić", "Vinko Škrobo" i "Baja Kraljević". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 333, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 818-819, dokazni predmeti P07009, P01531.

⁷⁸⁸¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 334, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 808.

⁷⁸⁸² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 334, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 804.

2342. Petković takođe iznosi argument da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje kada je zaključilo da je on nastavio da šalje KB i njegove antiterorističke grupe na ratište zato što nije navelo konkretne slučajeve kad je on to zaista i učinio.⁷⁸⁸³ Nadalje, Petković iznosi prigovor na zaključak Pretresnog vijeća da su KB i njegove antiterorističke grupe počinili zločine za vrijeme deložacija muslimanskog stanovništva iz zapadnog Mostara u periodu od juna 1993. do februara 1994., kao i na Heliodromu.⁷⁸⁸⁴ U vezi s tim, on tvrdi sljedeće : (1) ti zločini nisu počinjeni za vrijeme vojnih operacija na ratištu; i (2) nijedan dokaz ne govori u prilog zaključku da je on bio obaviješten o kriminalnom ponašanju pripadnika KB-a i njegovih antiterorističkih grupa ili da mu je doprinio.⁷⁸⁸⁵

2343. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da je Petković doprinio zločinima koje su počinili KB i njegove antiterorističke grupe, kao i UZP-u, te da bi njegovi argumenti trebali biti odbačeni.⁷⁸⁸⁶ Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće iznijelo protivrječne zaključke u vezi s datumom kada je on obaviješten o zločinima KB-a i njegovih antiterorističkih grupa, tužilaštvo tvrdi da to što je Pretresno vijeće jednom "pogrešno navelo" da je on bio obaviješten u januaru, a ne u aprilu 1993., ne predstavlja neostvarenje pravde.⁷⁸⁸⁷ Isto tako, tužilaštvo tvrdi da Petković ne pokazuje relevantnost svog argumenta da se zločini koje su KB i njegove antiterorističke grupe počinili u zapadnom Mostaru ili na Heliodromu nisu desili na ratištu.⁷⁸⁸⁸

2344. Petković replicira da tužilaštvo ne ukazuje ni na jedan dokaz koji pokazuje da je on naredio angažovanje KB-a i njegovih antiterorističkih grupa ili iz kojeg se vidi da je on "koristio" te jedinice.⁷⁸⁸⁹

(ii) Analiza

⁷⁸⁸³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 336, 338.

⁷⁸⁸⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 337.

⁷⁸⁸⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 337. Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće, budući da je u svojoj analizi govorilo samo o zločinima KB-a, njegovih antiterorističkih grupa i pukovnije "Bruno Bušić", "propustilo da iznese obrazloženje o Petkovićevim navodnim kažnjivim djelima i/ili propustima u vezi sa zločinima koje su počinile druge jedinice HVO-a". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 328.

⁷⁸⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 127-131. V. žalbeni pretres, ŽT. 545-546 (23. mart 2017.).

⁷⁸⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 131. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da su sve antiterorističke grupe imale ozbiljnih problema s disciplinom, tužilaštvo tvrdi da Petković nije identifikovao osporeni zaključak i da nije pokazao kako ovaj navod o grešci utiče na presudu. V. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 131.

⁷⁸⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 131.

⁷⁸⁸⁹ Petkovićeva replika, par. 32. Petković takođe tvrdi da je činjenica da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je on znao za zločine koje su počinili KB i njegove antiterorističke grupe relevantna, budući da je činila osnovu za zaključak Pretresnog vijeća da je on doprinio njihovim zločinima. Petkovićeva replika, par. 33, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 804.

2345. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on već u januaru 1993. znao za zločine koje su počinili KB i njegove antiterorističke grupe, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće dosljedno konstatovalo da je Petković za zločine tih jedinica znao od aprila 1993.⁷⁸⁹⁰ Štaviše, pregled tog konkretnog dijela Prvostepene presude pokazuje da je Pretresno vijeće Petkovićevu odgovornost izričito stavilo u okvir zločina koje su KB i njegove antiterorističke grupe počinili nakon aprila 1993., to jest u periodu od juna 1993. do februara 1994. u zapadnom Mostaru i na Heliodromu.⁷⁸⁹¹ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće konstatuje da činjenica da je Pretresno vijeće, samo u jednom jedinom slučaju,⁷⁸⁹² navelo da je Petković znao za zločine koje su počinili KB i njegove antiterorističke grupe već u januaru 1993., a ne u aprilu 1993., predstavlja manju nedosljednost koja nema nikakvog uticaja na njegovu osuđujuću presudu.⁷⁸⁹³ Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

2346. Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje kada je zaključilo da je on nastavio da angažuje KB i njegove antiterorističke grupe,⁷⁸⁹⁴ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće zaista nije izričito navelo konkretne situacije u kojima je on stvarno angažovao te jedinice. Međutim, u drugim dijelovima Prvostepene presude, Pretresno vijeće je razmotrilo brojne primjere situacija u kojima je Petković angažovao KB i njegove antiterorističke grupe u Mostaru.⁷⁸⁹⁵ Konkretno, ono je uputilo na Petkovićevo naređenje od 2. jula 1993. upućeno ATG Mostar, u čijem sastavu su bili pripadnici KB-a, kojim se ta ATG raspoređuje i stavlja pod zapovjedništvo OZ Jugoistočna Hercegovina.⁷⁸⁹⁶ Pretresno vijeće se takođe oslonilo na niz dokaza koji pokazuju da su KB i njegove antiterorističke grupe ostale raspoređene na terenu i, konkretno, u Mostaru.⁷⁸⁹⁷ Ti dokazi odražavaju činjenicu da je Petković nastavio da koristi te jedinice.⁷⁸⁹⁸ Shodno tome, mada bi bilo poželjno da je Pretresno vijeće uputilo na konkretne primjere u ovom

⁷⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 714, 718-719, 806, 808. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 829.

⁷⁸⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 807.

⁷⁸⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 804.

⁷⁸⁹³ Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićeve nerazrađene argumente da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da su sve antiterorističke grupe imale ozbiljnih problema s disciplinom. Konkretno, Petković ne pokazuje kako činjenica da je za samo tri jedinice izviješteno da su počinile zločine utiče na zaključak Pretresnog vijeća u odnosu na njegovu osuđujuću presudu.

⁷⁸⁹⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 336, 338.

⁷⁸⁹⁵ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 828 i fusnota 1948, tom 4, par. 667 i fusnota 1271.

⁷⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 828 i fusnota 1948 (gdje se upućuje na dokazni predmet P03128), tom 4, par. 667 i fusnota 1271 (gdje se upućuje na dokazni predmet P03128). S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su KB i njegove antiterorističke grupe bili pod neposrednom komandom načelnika Glavnog stožera i da su, kada su bili raspoređeni na terenu, prepotčinjavani zapovjedniku OZ-a u koji su bili raspoređeni. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 814.

⁷⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 828, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P03466, str. 2, P03260, P04401 (povjerljivo), str. 4, P04498.

⁷⁸⁹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 782-785, 811-815, 853-862, 911-919, 1243-1256, 1335-1350; Prvostepena presuda, tom 4, par. 807-808.

dijelu, Žalbeno vijeće, sagledavajući Prvostepenu presudu u cjelini, smatra da Petković nije pokazao da Pretresno vijeće nije s tim u vezi iznijelo obrazloženje.

2347. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Petkovićevu tvrdnju da zločini koji su proistekli iz hapšenja, deložacija i zlostavljanja Muslimana u zapadnom Mostaru, kao i prisilnog rada zatočenika s Heliodroma, nisu bili počinjeni tokom neke "vojne operacije na ratištu".⁷⁸⁹⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće ima u vidu da je Pretresno vijeće, prilikom donošenja osporenog zaključka: (1) prvo uzelo u obzir da su KB i njegove antiterorističke grupe učestvovala u brojnim vojnim operacijama HVO-a tokom kojih je počinjen veliki broj zločina;⁷⁹⁰⁰ (2) potom u svojim zaključcima navelo da su te jedinice činile zločine "i nakon aprila 1993." i da su ti zločini bili posljedica zlostavljanja, hapšenja i deložacija Muslimana u zapadnom Mostaru u periodu od juna 1993. do februara 1994., kao i prisilnog rada zatočenika s Heliodroma;⁷⁹⁰¹ i (3) zaključilo da je Petković nastavio da šalje KB i njegove antiterorističke grupe "na ratište gdje je djelovao HVO i da su te jedinice opet počinile mnoge zločine".⁷⁹⁰² Treba primijetiti da je Pretresno vijeće i drugdje zaključilo da su zatočenici s Heliodroma bili korišteni za prisilni rad na liniji fronta.⁷⁹⁰³ Stoga, Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće smatralo da su relevantni zločini počinjeni za vrijeme vojnih operacija.⁷⁹⁰⁴ U vezi s ovim pitanjem, Petković ne potkrepljuje svoju tvrdnju da ti zločini nisu bili počinjeni za vrijeme vojnih operacija, budući da ne iznosi nikakve daljnje argumente niti se poziva na ikakve dokaze.⁷⁹⁰⁵ Stoga, Petković ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo i njegova se tvrdnja odbacuje.

2348. Naposljetku, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković, iznoseći argument da nijedan dokaz ne govori u prilog zaključku da je on bio obaviješten o sveukupnom kriminalnom ponašanju pripadnika KB-a i njegovih antiterorističkih grupa u zapadnom Mostaru ili da mu je doprinio, pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu. Konkretno, kada je zaključilo da je Petković, uprkos primljenim informacijama, te jedinice koristio na terenu, Pretresno vijeće se prvenstveno oslonilo na dokaze koji pokazuju da je Petković za zločine koje su počinili pripadnici KB-a i njegovih antiterorističkih grupa u opštini Jablanica saznao u aprilu 1993.⁷⁹⁰⁶ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće bilo dužno da utvrdi da je Petković bio obaviješten o *svim* zločinima koje su počinili KB i njegove antiterorističke grupe kako bi ga

⁷⁸⁹⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 337. V. gore, par. 2342.

⁷⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 806.

⁷⁹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 807.

⁷⁹⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 808.

⁷⁹⁰³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1596, 1598-1600, tom 4, par. 793, 796.

⁷⁹⁰⁴ V. takođe gore, par. 1001 i fusnota 3223.

⁷⁹⁰⁵ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 336-338.

⁷⁹⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 806, 808.

proglasilo odgovornim za njihove zločine.⁷⁹⁰⁷ Osim toga, iznoseći opštu tvrdnju da nijedan dokaz u spisu ne pokazuje da je on doprinio tim zločinima, Petković ne uzima u obzir da se Pretresno vijeće, u prilog svom zaključku da je on doprinio kriminalnom ponašanju KB-a i njegovih antiterorističkih grupa, oslonilo na to da je on koristio te jedinice, kao i da je znao za zločine koje su one počinile.⁷⁹⁰⁸ Stoga, Žalbeno vijeće odbacuje ove argumente.⁷⁹⁰⁹

2349. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovom odgovornošću za zločine koje su počinili pripadnici KB-a i njegovih antiterorističkih grupa i, stoga, odbija njegovu žalbenu podosnovu 5.2.3.1 djelimično.

(b) Navodne greške u vezi s tim što je Petković angažovao i koristio pukovnju "Bruno Bušić" (Petkovićeva podosnova 5.2.3.1 djelimično)

2350. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković, mada je od januara 1993. primao informacije o zločinima koje su počinili pripadnici pukovnije "Bruno Bušić", nastavio da angažuje te jedinice u vojnim operacijama u kojima su one nastavile činiti zločine i izdavao im naređenja da čine zločine kao što je korištenje zatočenika za utvrđivanje linija odbrane.⁷⁹¹⁰ Shodno tome, Pretresno vijeće je konstatovalo da je "Milivoj Petković, time što je uporno i dalje angažovao te jedinice iako je znao za njihovo kriminalno ponašanje i time što im je lično naredio da muslimanske zatočenike koriste na liniji fronta, propustio da spriječi zločine koje je nad Muslimanima počinila ta pukovnja ili da kazni počinitelje".⁷⁹¹¹

2351. U prilog svom zaključku, Pretresno vijeće se oslonilo na svoje ranije zaključke u vezi sa zločinima koje su pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" počinili: (1) u opštini Gornji Vakuf;⁷⁹¹² (2) u opštini Jablanica, između ostalog i na Ribnjaku;⁷⁹¹³ i (3) na Heliodromu.⁷⁹¹⁴

⁷⁹⁰⁷ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće primjećuje da je u drugom dijelu Prvostepene presude Pretresno vijeće konkretno konstatovalo da je Petković 14. juna 1993. bio obaviješten o sljedećem: (1) da su prethodnog dana, pripadnici HVO-a, među kojima su bili Vinko Martinović i pripadnici ATG "Vinko Škrobo", izveli akcije deložacija Muslimana iz zapadnog Mostara i time "bespravno vrš[ili] etničko čišćenje"; (2) da su tokom tih akcija, Vinko Martinović i pripadnici ATG "Vinko Škrobo" silovali više žena i pretukli veliki broj ljudi; i (3) da ima informacija o ubistvu civila. Prvostepena presuda, tom 4, par. 732, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P02749, P02770.

⁷⁹⁰⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 806-808. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 816.

⁷⁹⁰⁹ Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće, budući da je govorilo samo o zločinima KB-a, njegovih antiterorističkih grupa i pukovnije "Bruno Bušić", propustilo da iznese obrazloženo mišljenje o zločinima koje su počinile druge jedinice HVO-a, s obzirom na to da se o Petkovićevoj odgovornosti za zločine potonjih naširoko govori u cijeloj analizi Pretresnog vijeća o njegovom doprinosu UZP-u. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 691-802.

⁷⁹¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 813. Pretresno vijeće je takođe primijetilo da su pripadnici pukovnije "Bruno Bušić", kada su bili raspoređeni na terenu, ponovo činili zločine. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 813, 816.

⁷⁹¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 813. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 816.

⁷⁹¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 809.

2352. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo odgovornim za zločine koje su počinili pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” na te tri lokacije.⁷⁹¹⁵ Žalbeno vijeće će te tvrdnje razmotriti redom.

(i) Zločini koje su pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” počinili u opštini Gornji Vakuf

2353. Pretresno vijeće je podsjetilo na svoje prethodne zaključke da je Petković, u januaru 1993., nakon što je lično naredio pukovniji “Bruno Bušić” da se razmjesti u Gornji Vakuf, bio obaviješten da su pripadnici te jedinice počinili niz zločina koji su imali za posljedicu uništavanje, kao i hapšenje, zatočenje i ubistvo Muslimana.⁷⁹¹⁶

a. Argumenti strana u postupku

2354. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na Zapovijed od 6. januara 1993. kada je zaključilo da je on naredio pukovniji “Bruno Bušić” da se razmjesti u Gornji Vakuf u vezi s napadom izvedenim 18. januara 1993.⁷⁹¹⁷ On takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije uputilo ni na jedan dokaz koji pokazuje da je on već od januara 1993. znao za kriminalno ponašanje pripadnika pukovnije “Bruno Bušić” u Gornjem Vakufu.⁷⁹¹⁸

2355. Tužilaštvo odgovara da bi Petkovićeve argumente trebalo odbaciti, budući da je on lično angažovao tu pukovniju i da je saznao za zločine koje su počinili njeni pripadnici.⁷⁹¹⁹ Konkretno, tužilaštvo ističe zaključak Pretresnog vijeća da je Petković poslao pukovniju “Bruno Bušić” u Gornji Vakuf i da je bio obaviješten da su njeni pripadnici tamo počinili zločine.⁷⁹²⁰

b. Analiza

2356. Žalbeno vijeće primjećuje da zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Petkovićevom odgovornošću za zločine koje su počinili pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” nije zasnovan na tome što je on tu pukovniju rasporedio u Gornji Vakuf, već na činjenici da je on, iako je od

⁷⁹¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 810, 812. To se odnosi na ribnjak u blizini Doljana u opštini Jablanica (dalje u tekstu: Ribnjak).

⁷⁹¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 812. S tim u vezi, Pretresno vijeće je podsjetilo da je Petković 15. jula 1993. poslao naređenje svim zapovjednicima brigada i pukovniji “Bruno Bušić” da, između ostalog, koriste zarobljenike i pritvorenike da bi utvrdili linije odbrane. Prvostepena presuda, tom 4, par. 811.

⁷⁹¹⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 341-350. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 327, 329-330, 351.

⁷⁹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 809.

⁷⁹¹⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 341(i).

⁷⁹¹⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 341(ii)-344; žalbeni pretres, ŽT. 573 (23. mart 2017.).

⁷⁹¹⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 133-134. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 177-178; žalbeni pretres, ŽT. 543-544 (23. mart 2017.).

⁷⁹²⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 134, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 741-742, tom 4, par. 709, 809.

januara 1993. znao za zločine koji su tamo počinjeni, nastavio da koristi tu jedinicu.⁷⁹²¹ Shodno tome, u svom argumentu da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on rasporedio pukovnicu "Bruno Bušić" u Gornji Vakuf, Petković ne pokazuje kako je ta navodna greška mogla poremetiti zaključak Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti s tim u vezi.

2357. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio obaviješten o tome da su pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" počinili zločine u Gornjem Vakufu, Žalbeno vijeće podsjeća na svoje ranije zaključke da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Petković znao da je, konkretno, pukovnica "Bruno Bušić" u januaru 1993. počinila zločine u opštini Gornji Vakuf.⁷⁹²²

(ii) Zločini koje su pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" počinili u opštini Jablanica

2358. Pretresno vijeće je utvrdilo sljedeće:

Uprkos tome što je još od januara 1993. bio obaviješten o njihovom kriminalnom ponašanju, Milivoj Petković je 15. aprila 1993. ponovo naredio angažovanje pukovnije "Bruno Bušić" u opštini Jablanica, nakon čega je ponovo dobio informacije o tome da su pripadnici te pukovnije 23. aprila 1993. uništavali stambene objekte Muslimana u selima Sovići i Doljani i zatočili Muslimane.⁷⁹²³

Pretresno vijeće je takođe navelo da su 20. aprila 1993. pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" na Ribnjaku zatočili pripadnike ABiH, koje su tukli vojnici HVO-a, između ostalih i Mladen Naletilić.⁷⁹²⁴

a. Argumenti strana u postupku

2359. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo odgovornim za izdavanje naređenja za raspoređivanje pukovnije "Bruno Bušić" u opštinu Jablanica na osnovu činjenice da je on znao za zločine koje je ta jedinica počinila u januaru 1993.⁷⁹²⁵ Petković ponavlja da dokazi u spisu ne pokazuju da je pukovnica "Bruno Bušić" učestvovala u zločinima u januaru 1993. ili da je on o tome dobio bilo kakve informacije.⁷⁹²⁶ Petković takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je pukovnica "Bruno Bušić" bila umiješana u bilo koji zločin u selima Sovići ili Doljani.⁷⁹²⁷ Isto tako, on tvrdi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da su pripadnici te

⁷⁹²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 809-813.

⁷⁹²² V. gore, par. 2176.

⁷⁹²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 810.

⁷⁹²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 812.

⁷⁹²⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 345.

⁷⁹²⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 345.

⁷⁹²⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 346.

jedinice učestvovali u zlostavljanju zatočenika na Ribnjaku ili da je on o tim zločinima bio obaviješten.⁷⁹²⁸

2360. Tužilaštvo odgovara da bi Petkovićeve argumente trebalo odbaciti.⁷⁹²⁹ Konkretno, ono ukazuje na zaključke Pretresnog vijeća i relevantne dokaze o sljedećem: (1) u aprilu 1993., Petković je podsticao daljnje zločine tako što je lično rasporedio pukovnicu “Bruno Bušić” u opštinu Jablanica,⁷⁹³⁰ i (2) jednu sedmicu nakon što su tamo raspoređeni, pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” pomogli su da se opkoli jedna manja grupa zatočenih pripadnika ABiH na Ribnjaku i nisu učinili ništa dok su vojnici HVO-a, među kojima je bio i Naletilić, surovo tukli zatočenike.⁷⁹³¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Petković odgovoran za zločine počinjene na Ribnjaku i da je nebitno da li je on za te zločine saznao ili ne.⁷⁹³²

b. Analiza

2361. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on odgovoran za zločine koje su počinili pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” u opštini Jablanica, Žalbeno vijeće ponavlja da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Petković znao da je ta konkretna jedinica počinila zločine u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993.⁷⁹³³ Shodno tome, u onoj mjeri u kojoj je utvrdilo da je Petković doprinio zločinima koje je počinila pukovnica “Bruno Bušić” u opštini Jablanica na osnovu činjenice da je on tamo rasporedio tu pukovnicu iako je bio svjestan prethodnog kriminalnog ponašanja njenih pripadnika, Pretresno vijeće je počinilo grešku. Isto načelo važi i za Petkovićev doprinos zločinima koje su pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” počinili na Ribnjaku 20. aprila 1993., tri dana nakon napada na sela Sovići i Doljani u opštini Jablanica.⁷⁹³⁴ Žalbeno vijeće, stoga, prihvata njegov argument i odbija da razmotri ostale Petkovićeve prigovore.

(iii) Zločini koje su pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” počinili na Heliodromu

⁷⁹²⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 346. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 573-574 (23. mart 2017.).

⁷⁹²⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 135, 138. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 133; žalbeni pretres, ŽT. 543-544 (23. mart 2017.).

⁷⁹³⁰ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 135, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 527, tom 4, par. 712.

⁷⁹³¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 135, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 626, tom 3, par. 1238, 1330, 1432, tom 4, par. 812, dokazni predmet P09872 (povjerljivo).

⁷⁹³² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 135, 138.

⁷⁹³³ V. gore, par. 2176.

⁷⁹³⁴ Što se tiče zločina počinjenih na Ribnjaku, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da su, u vezi s napadom na Sovići i Doljane 17. aprila 1993., pripadnici HVO-a učestvovali u nizu zločina. Prvostepena presuda, tom 2, par. 566-655. S tim u vezi, Pretresno vijeće je konstatovalo da su pripadnici pukovnije “Bruno Bušić” zatočili vojnike ABiH, koje su 20. aprila 1993. tukli vojnici HVO-a na Ribnjaku. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 616-627.

2362. Pretresno vijeće je konstatovalo da su pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" premlaćivali zatočenike na Heliodromu nakon januara 1993.⁷⁹³⁵ Ono je takođe konstatovalo da je Petković 15. jula 1993. poslao naređenje svim zapovjednicima brigada i pukovniji "Bruno Bušić" da, između ostalog, utvrde linije odbrane i da za to koriste zarobljenike i pritvorenike.⁷⁹³⁶

a. Argumenti strana u postupku

2363. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo odgovornim za zločine koje su na Heliodromu počinili pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" i iznosi argument da ono "nije zaključilo da je [on] bio obaviješten o premlaćivanju i zlostavljanju osoba zatočenih na Heliodromu".⁷⁹³⁷ Petković tvrdi da Pretresno vijeće nije razumno ocijenilo njegovo naređenje u vezi s korištenjem zarobljenika i pritvorenika za utvrđivanje linija odbrane.⁷⁹³⁸ Prema njegovom mišljenju, to naređenje pokazuje da su pritvorenici, odnosno pritvoreni pripadnici HVO-a, trebali raditi na liniji odbrane, dok su zarobljenici, odnosno aktivni pripadnici rezervnog sastava ABiH, trebali biti raspoređeni u pozadinu.⁷⁹³⁹ Nadalje, Petković tvrdi da nije imao razloga da pretpostavi da njegovo naređenje neće biti izvršeno "na zakonit način" i da će sigurnost pritvorenika i zarobljenika koji su tamo radili biti ugrožena.⁷⁹⁴⁰

2364. Tužilaštvo odgovara da to da li je Petković bio obaviješten o konkretnim zločinima koje su na Heliodromu počinili pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" nije relevantno, budući da je on te zločine podsticao na sljedeći način: (1) propustom da preduzme mjere u vezi sa zločinima koje je ta jedinica ranije počinila; i (2) naređivanjem i odobravanjem nastavka angažovanja pukovnije "Bruno Bušić".⁷⁹⁴¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da bi se Petkovićeve argumenti u vezi s korištenjem zarobljenika i pritvorenika za prisilni rad trebali odbaciti, iznoseći argument da: (1) on ne samo da je podsticao zločine, već ih je izričito naređivao;⁷⁹⁴² i (2) ta naređenja su bila sama po sebi nezakonita.⁷⁹⁴³

b. Analiza

⁷⁹³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 812.

⁷⁹³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 811.

⁷⁹³⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 348.

⁷⁹³⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 349, gdje se upućuje na dokazni predmet P03474.

⁷⁹³⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 349.

⁷⁹⁴⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 349.

⁷⁹⁴¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 138.

⁷⁹⁴² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 137, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 241-247. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 133; žalbeni pretres, ŽT. 543-544 (23. mart 2017.).

⁷⁹⁴³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 243, gdje se upućuje na Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 137.

2365. Što se tiče Petkovićevog argumenta da Pretresno vijeće "nije zaključilo da je [on] bio obaviješten o premlaćivanju i zlostavljanju osoba zatočenih na Heliodromu", Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće utvrdilo da je Petković odgovoran za nastavak angažovanja pukovnije "Bruno Bušić" uprkos tome što je znao za njeno ranije kriminalno ponašanje.⁷⁹⁴⁴ Shodno tome, u vezi s Petkovićevim znanjem o tim zločinima, pitanje nije da li je on bio obaviješten o zločinima koje su pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" počinili na Heliodromu, već da li je Petković, *u vrijeme kad su ti zločini počinjeni*, već bio upoznat s njihovim ranijim kriminalnim ponašanjem. U tom kontekstu, Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je Petkovića proglasilo odgovornim za zločine pukovnije "Bruno Bušić" na osnovu činjenice da je on tu pukovniju rasporedio u Jablanicu, iako je znao za ranije kriminalno ponašanje njenih pripadnika već u januaru 1993.⁷⁹⁴⁵ Međutim, Žalbeno vijeće ističe povezani zaključak Pretresnog vijeća da je Petković, *nakon* što je 15. aprila 1993. angažovao pukovniju "Bruno Bušić", "*ponovo* dobio informacije o tome da su pripadnici te pukovnije 23. aprila 1993. uništavali stambene objekte Muslimana u selima Sovići i Doljani i zatočili Muslimane",⁷⁹⁴⁶ što znači da je Petković, zapravo, znao za ranije kriminalno ponašanje pukovnije "Bruno Bušić", prije nego što su zločini počinjeni na Heliodromu. Iz tih razloga, Petkovićev argument da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on bio obaviješten o konkretnim zločinima koji su počinjeni na Heliodromu ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u svom rezonovanju.

2366. Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni njegovih naređenja o korištenju zarobljenika i pritvorenika za utvrđivanje linija odbrane. Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da, iznoseći argument da ta naređenja odražavaju Petkovićevu namjeru da su pritvorenici trebali raditi na liniji odbrane, a zarobljenici trebali biti raspoređeni u pozadini, Petković samo iznosi neslaganje s tumačenjem dokaza od strane Pretresnog vijeća, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku s tim u vezi. Shodno tome, ova tvrdnja se odbacuje.

(iv) Zaključak

2367. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Petković doprinio činjenju zločina koje je pukovnija "Bruno Bušić" počinila u opštini Jablanica, uključujući i one na Ribnjaku, u onoj mjeri u kojoj je utvrdilo da je Petković, iako je od januara 1993. znao za kriminalno ponašanje njenih pripadnika, angažovao tu jedinicu u opštini Jablanica u aprilu 1993. Uprkos tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije

⁷⁹⁴⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 812-813.

⁷⁹⁴⁵ V. gore, par. 2361.

pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća u odnosu na njegovu odgovornost za zločine koje su pripadnici pukovnije "Bruno Bušić" počinili na Heliodromu. Shodno tome, Žalbeno vijeće prihvata Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.3.1 djelimično. Žalbeno vijeće će eventualne posljedice te greške razmotriti u odgovarajućem odjeljku dolje.

(c) Zaključak

2368. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbija one dijelove Petkovićeve žalbene podosnove 5.2.3.1 koji se odnose na njegovu odgovornost za zločine KB-a i njegovih antiterorističkih grupa, kao i zločine pukovnije "Bruno Bušić" na Heliodromu. Žalbeno vijeće prihvata Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.3.1 u dijelu koji se odnosi na njegovu odgovornost za zločine pukovnije "Bruno Bušić" na Ribnjaku u opštini Jablanica. Žalbeno vijeće će eventualne posljedice te greške razmotriti u odgovarajućem odjeljku dolje.⁷⁹⁴⁷

5. Opšti prigovori u vezi s mens rea

2369. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) neprimjereno primijenilo standard *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a; (2) propustilo da razmotri njegove argumente u vezi s pravnom zabudom; i (3) propustilo da ocijeni uslove za *mens rea* koja se traži za određene zločine.⁷⁹⁴⁸ Ovi prigovori će biti razmotreni dolje.

(a) Navodne greške u vezi s primjenom standarda mens rea (Petkovićeva podosnova 4.3.1)

(i) Argumenti strana u postupku

2370. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je njegovu *mens rea* utvrdilo primijenivši "niži, pravno pogrešan i, u konačnici, irelevantan standard".⁷⁹⁴⁹ U prilog svojoj tvrdnji, Petković iznosi argument da se Pretresno vijeće, u odnosu na zločine za koje je proglašen odgovornim, oslonilo na pojmove "prihvatanja",⁷⁹⁵⁰ "znanja",⁷⁹⁵¹ ili "namjere da zloči[n] bude

⁷⁹⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 810 (kurziv dodat).

⁷⁹⁴⁷ V. dolje, par. 2468, 3363.

⁷⁹⁴⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 86-123, 128-133, 137-139.

⁷⁹⁴⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 88.

⁷⁹⁵⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112 (kurziv izostavljen). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(i)(b), (iv)-(v), (vii)-(ix). Konkretno, Petković upućuje na zaključke Pretresnog vijeća o zločinima povezanim sa: (1) zatočenjem muškaraca koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga u Prozoru (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(i)(b), gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 698); (2) uništavanjem Baba-Beširove džamije (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iv)(a), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 730); (3) deložacijama muškaraca Muslimana u zapadnom Mostaru u junu 1993. (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iv)(b), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 735); (4) hapšenjima muškaraca Muslimana u opštini Vareš (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(v), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 777); (5) uslovima zatočenja u zatvorima u Gabeli i Dretelju, kao i zlostavljanju u potonjem (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(vii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 782-783, 785); (6) ubistvima i ranjavanjima zatočenika na

počinje[n]",⁷⁹⁵² koji, prema njegovom mišljenju, nisu dovoljni da pokažu da je on imao namjeru za činjenje relevantnih zločina.⁷⁹⁵³ Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi, "obrazloženim mišljenjem i van razumne sumnje", da je on imao namjeru za činjenje tih zločina.⁷⁹⁵⁴

2371. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo pravi standard za *mens rea* koja se traži za prvu kategoriju UZP-a i da se razumno oslonilo na Petkovićevu "prihvatanje", "odobravanje", "znanje" ili "svijest" o zločinima počinjenim na konkretnim lokacijama kako bi izvelo zaključak da je on "dijelio namjeru".⁷⁹⁵⁵ Tužilaštvo nadalje tvrdi da se zaključak o "dijeljenju namjere" može izvesti iz znanja optuženog za zločine, zajedno s nastavkom učešća u UZP-u, i da se Pretresno vijeće u ovom predmetu razumno oslonilo na te konstatacije kada je zaključilo da je Petković imao namjeru za činjenje zločina u okviru provođenja ZZP-a.⁷⁹⁵⁶ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije zaključilo da je Petkovićeva namjera ostvarena nakon činjenja tih zločina.⁷⁹⁵⁷

(ii) Analiza

2372. Što se tiče standarda *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a, Žalbeno vijeće podsjeća da optuženi mora dijeliti namjeru da počini krivična djela koja čine dio zajedničkog cilja, kao i

Heliodromu (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(viii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 796); i (7) prisilnim radom zatočenika iz Zatočeničkog centra Vojno i pogibijama i ranjavanju koji su bili posljedica tog prisilnog rada (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(ix), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 798).

⁷⁹⁵¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112 (kurziv izostavljen). Konkretno, Petković upućuje na zaključke Pretresnog vijeća o zločinima počinjenim u selima Sovići i Doljani. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iii)(a). Petković, kako se čini, takođe osporava koncept "svijesti" na koji Pretresno vijeće upućuje. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112 (iv)(c),(x) gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 750 (gdje je zauzet stav da je Petković morao biti svjestan situacije straha u kom je živjelo stanovništvo u Mostaru).

⁷⁹⁵² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112 (kurziv izostavljen). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(i)-(ii), (iv)(d). Konkretno, Petković upućuje na zaključke Pretresnog vijeća o zločinima počinjenim: (1) u opštini Prozor (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(i), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 693, 695, 697-699); (2) u Gornjem Vakufu (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(ii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 710); i (3) za vrijeme granatiranja istočnog Mostara (Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iv)(d), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 750).

⁷⁹⁵³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 88, 112. Petković takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na pojam "odobravanja" kako bi utvrdilo njegovu *mens rea* za određene zločine. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112 (kurziv izostavljen). Štaviše, Petković iznosi argument da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on naredio hapšenje "muškaraca koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga", ali da nije uzelo u obzir "kognitivne i voljne komponente namjere" u odnosu na status osoba koje su trebale biti uhapšene na osnovu njegovih naređenja. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(vi).

⁷⁹⁵⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 88. Petković nadalje tvrdi da se mora pokazati da je namjera za činjenje zločina u okviru UZP-a postojala prije nego što su ti zločini stvarno počinjeni. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 88.

⁷⁹⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 65, 69. V. Odgovor tužilaštva, par. 66-67. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 529-531 (23. mart 2017.).

⁷⁹⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 69, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, par. 512-513, Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 697.

⁷⁹⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 69.

namjeru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih djela.⁷⁹⁵⁸ S tim u vezi, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, kada je podsjetilo na pravo koje je mjerodavno za različite oblike UZP-a, ispravno definisalo taj standard, navevši: "Za prvi vid UZP-a, zahtijevani element je namjera da se počini konkretno krivično djelo, pri čemu je ta namjera zajednička svim učesnicima".⁷⁹⁵⁹

2373. Što se pak tiče primjene tog standarda na predmetne činjenice od strane Pretresnog vijeća, Žalbena vijeće smatra da Petkovićev navod o grešci u vezi s tim što je Pretresno vijeće upotrijebilo izraz "namjera da zločin bude počinjen" ne pokazuje kako se to može protumačiti kao odstupanje od valjanog standarda *mens rea*, na koji je Pretresno vijeće ispravno podsjetilo.⁷⁹⁶⁰ Shodno tome, Žalbena vijeće odbacuje ovaj argument.

2374. Što se tiče navodnog oslanjanja Pretresnog vijeća na pojam "prihvatanja", Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće doista konstatovalo da je Petković "prihvatio" zločine koje su počinile snage HVO-a, i to u kontekstu: (1) zatočenja muškaraca u opštini Prozor; (2) deložacija u Mostaru u junu 1993.; (3) zločina počinjenih u Varešu i Stupnom Dolu; (4) uslova zatočenja u Zatvoru u Dretelju; (5) uslova zatočenja u Zatvoru u Gabeli; (6) ubistava i ranjavanja zatočenika na Heliodromu; i (7) prisilnog rada zatočenika iz Zatočeničkog centra Vojno, kao i pogibija i ranjavanja koji su bili posljedica tog rada.⁷⁹⁶¹ Međutim, u svojim zaključcima u vezi s Petkovićevom odgovornošću po prvoj kategoriji UZP-a,⁷⁹⁶² Pretresno vijeće je jasno podsjetilo da je Petković naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine koje su počinili pripadnici HVO-a o kojima je bilo riječi u prethodnoj analizi i konstatovalo da je on "imao namjeru da ti zločini budu počinjeni".⁷⁹⁶³ Shodno tome, sagledavajući Prvostepenu presudu u cjelini, Žalbena vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće primijenilo blaži standard *mens rea*

⁷⁹⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 82.

⁷⁹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 214, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 101, Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 196, 228.

⁷⁹⁶⁰ V. gore, par. 2372. S tim u vezi, Žalbena vijeće primjećuje da, s obzirom na konkretne okolnosti ovog predmeta, naime to da je utvrđeno da je Petković koristio HVO za činjenje zločina u okviru UZP-a, izraz "namjera da zločin bude počinjen" praktično odražava zaključak Pretresnog vijeća da je Petković namjeravao da počini zločin. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 815, 818. S tim u vezi, Žalbena vijeće primjećuje da je u relevantnom dijelu originalne verzije Prvostepene presude na francuskom, Pretresno vijeće navelo da "*Petković avait l'intention de faire commettre ces crimes*" što jednostavno ukazuje na to da je Petković namjeravao da HVO počini relevantne zločine. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 693, 695, 697, 699, 710, 750. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 695 ("*Petković avait l'intention de faire détruire ces biens*"), 699 ("*Petković [...] avait l'intention de faire commettre les destructions dans les villages de la municipalité de Prozor*").

⁷⁹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 698, 735, 776-777, 782, 785, 789, 796, 798. Žalbena vijeće takođe primjećuje da Petković upućuje na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s uništavanjem Baba-Beširove džamije. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iv)(a), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 730. Međutim, Žalbena vijeće će Petkovićeve argumente u vezi s Baba-Beširovom džamijom razmotriti dolje. V. dolje, par. 2443-2450.

⁷⁹⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 814-821.

⁷⁹⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 687-814.

prilikom ocjenjivanja Petkovićeve odgovornosti za zločine počinjene u opštini Prozor, opštini Vareš, kao i u Zatoru u Dretelju, Zatoru u Gabeli, na Heliodromu i u Zatočeničkom centru Vojno.⁷⁹⁶⁴

2375. Na kraju, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu tvrdnju da se Pretresno vijeće neprimjereno oslonilo na pojam "znanja" prilikom utvrđivanja njegove *mens rea*, budući da on pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu. Petković upućuje na zaključke Pretresnog vijeća da su uništavanje i hapšenja koje su pripadnici HVO-a izvršili 17. aprila 1993. tokom napada u opštini Jablanica bili sastavni dio dobro organizovanog i koordinisanog plana i da je Petković, s obzirom da je planirao taj napad i rukovodio vojnim operacijama, znao da su ti zločini bili dio tog napada.⁷⁹⁶⁵ Međutim, kao što je Žalbeno vijeće gore navelo,⁷⁹⁶⁶ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Petković, time što je planirao i rukovodio vojnim operacijama u opštini Jablanica u aprilu 1993. i nastavio vršiti kontrolu nad HVO-om, mada je znao da su njegovi pripadnici počinili i da čine zločine, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁷⁹⁶⁷ Na osnovu ovog faktora, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća.⁷⁹⁶⁸

2376. Naposljetku, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev nepotkrijepljeni argument da je Pretresno vijeće propustilo da iznese obrazloženje i da konstatuje van razumne sumnje da je on imao namjeru da zločini za koje je proglašen odgovornim budu počinjeni.⁷⁹⁶⁹ Suprotno tome, Pretresno vijeće je izričito navelo da je Petković imao namjeru za zločine koje su počinili pripadnici HVO-a, oslonivši se na njegov doprinos i činjenicu da je nastavio vršiti kontrolu nad

⁷⁹⁶⁴ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće, prilikom izvođenja zaključka da je Petković imao namjeru za zločine koje su počinili pripadnici HVO-a, nije izričito uputilo na njegov doprinos zločinima u zatvorima u Gabeli i u Dretelju, ali da se zaključak koji je izvelo u vezi s njegovom *mens rea* ipak odnosio na takve zločine, budući da je uputilo na "zločine koje su pripadnici oružanih snaga HZ(R) HB počinili na gore opisani način". V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷⁹⁶⁵ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112(iii)(a).

⁷⁹⁶⁶ V. gore, par. 2374.

⁷⁹⁶⁷ V. gore, par. 2206. Što se tiče Petkovićevog argumenta u vezi s tim što je Pretresno vijeće uputilo na koncept "svijesti", Žalbeno vijeće primjećuje da on upućuje na zaključke Pretresnog vijeća o *mens rea* u vezi s granatiranjem istočnog Mostara, gdje je ono smatralo da je Petković morao biti svjestan stanja straha u kojem je živjelo muslimansko stanovništvo. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112 (iv)(d), (x) gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 750. Međutim, Žalbeno vijeće smatra da ova konstatacija ne pokazuje odstupanje od traženog pravnog standarda, budući da ne odražava zaključak Pretresnog vijeća o Petkovićevoj *mens rea* u vezi sa zločinom terorisanja. V. dolje, par. 2401. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj argument.

⁷⁹⁶⁸ Žalbeno vijeće takođe napominje da, iznoseći argument da je to što se Pretresno vijeće oslonilo na pojam "odobravanja" neumjesno, Petković ne upućuje ni na koji dio Prvostepene presude. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112. Njegov argument se, stoga, odbacuje. Nadalje, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu nerazumljivu tvrdnju da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on naredio hapšenje "muškaraca koji nisu bili pripadnici nijedih oružanih snaga", ali da je propustilo da razmotri "kognitivne i voljne komponente namjere", budući da on ne artikuliše nikakvu grešku u rezonovanju Pretresnog vijeća. V. gore, fusnota 7953.

⁷⁹⁶⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 88.

snagama HVO-a uprkos tome što je bio svjestan tih zločina.⁷⁹⁷⁰ Isto tako, Petković ne iznosi nikakav argument u prilog svojoj tvrdnji da taj zaključak Pretresnog vijeća nije u skladu sa standardom van razumne sumnje.⁷⁹⁷¹ Shodno tome, ti argumenti se odbacuju.

2377. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće nepravilno primijenilo standard *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a ili da nije iznijelo obrazloženje s tim u vezi, i odbija njegovu žalbenu podosnovu 4.3.1.

(b) Navodne greške u vezi s Petkovićevom navodnom pravnom zabludom (Petkovićeve podosnove 4.3.2.1 i 4.3.2.3)

2378. Kada je zaključilo da je Petković naredio hapšenje "muškaraca koji nisu bili pripadnici nikakvih oružanih snaga"⁷⁹⁷² Pretresno vijeće se oslonilo na njegovu Zapovijed od 30. juna 1993. upućenu OZ Jugoistočna Hercegovina da se trebaju "izolovati" svi muškarci Muslimani, pripadnici HVO-a, kao i vojno sposobni muškarci Muslimani u zoni odgovornosti te jedinice.⁷⁹⁷³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Petković naredio i odobrio korištenje zatočenika s Heliograma i iz Logora Vitina-Otok za prisilni rad na liniji fronta.⁷⁹⁷⁴ Pretresno vijeće se oslonilo na obje te konstatacije kada je zaključilo da je Petković imao namjeru za te zločine koje su počinili pripadnici HVO-a.⁷⁹⁷⁵

(i) Argumenti strana u postupku

2379. Petković tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na Zapovijed od 30. juna 1993. i njegova naređenja o prisilnom radu kada je izvelo zaključak u vezi s njegovom *mens rea* i osudilo ga za zločine u vezi s tim naređenjima, budući da je propustilo da razmotri da li je on bio u pravnoj zabludi u odnosu na zakonitost tih naređenja.⁷⁹⁷⁶ Što se tiče Zapovijedi od 30. juna 1993., Petković tvrdi da dokazi u spisu dokazuju da ju je on smatrao "zakonitom i opravdanom", budući da vlasti HVO-a nisu smatrale da su pripadnici HVO-a muslimanske nacionalnosti ili vojno sposobni Muslimani bili "muškarci koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga".⁷⁹⁷⁷ Petković

⁷⁹⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷⁹⁷¹ Žalbeno vijeće takođe odbacuje Petkovićevu tvrdnju da se mora pokazati da je namjera za činjenje zločina iz okvira UZP-a postojala prije nego što su ti zločini stvarno počinjeni, budući da on ne artikuliše nikakvu grešku u pristupu Pretresnog vijeća.

⁷⁹⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 738 (opština Mostar). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 757-758 (opština Stolac), 759 (opština Čapljina), 815.

⁷⁹⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 737, gdje se upućuje na dokazni predmet P03019.

⁷⁹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 793, 802.

⁷⁹⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁷⁹⁷⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 114-123, 128-133. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 113.

⁷⁹⁷⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 116. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 518 (23. mart 2017.). Petković iznosi argument da je na suđenju "podrobno objasnio" okolnosti pod kojima je izdao Zapovijed od 30. juna 1993., kao i to kako ju je on shvatao. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 116, gdje se upućuje na Petkovićev završni podnesak, par.

dodaje da je Zapovijed od 30. juna 1993. izdao na osnovu jednog naređenja Mate Bobana i da nije imao razloga da smatra da postupa nezakonito izvršavajući ga, budući da je Bobanovo naređenje bilo u skladu s relevantnim nacionalnim zakonima i da nije bilo očigledno protivpravno.⁷⁹⁷⁸

2380. U vezi s naređenjima za prisilni rad, Petković ukazuje na svoje sopstveno svjedočenje na suđenju, koje, kako tvrdi, pokazuje da ih je on smatrao zakonitim.⁷⁹⁷⁹ On takođe ističe da nije imao nikakvih informacija o tome: (1) da je izvršavanje tih naređenja uzrokovalo štetu ili povredu bilo kojoj osobi; (2) da nisu preduzete nikakve mjere predostrožnosti kako bi se prilikom izvršenja njegovih naređenja zaštitili radnici.⁷⁹⁸⁰

2381. Tužilaštvo odgovara da, pored toga što predstavljaju ponavljanje njegovih argumenata sa suđenja, Petkovićeve tvrdnje da su njegova naređenja bila opravdana zbog moguće pravne zablude ili zato što je postupao u skladu sa naređenjima nadređenog, jesu ne samo pravno neutemeljene, već i činjenično netačne.⁷⁹⁸¹ Prema mišljenju tužilaštva, nedvosmislena formulacija njegovih naređenja, kao i njihov kontekst i njegov status profesionalnog vojnika i bivšeg oficira JNA, sve to protivrječi Petkovićevoj tvrdnji da nije znao da su ta naređenja bila nezakonita.⁷⁹⁸² Na kraju, tužilaštvo tvrdi da ni pravna zabluda ni uvjerenje da je postupio u skladu sa zakonitim naređenjem nadređenog ne bi opovrgnuli Petkovićevu krivičnu odgovornost i da, u svakom slučaju, on nije uspio da dokaže ni jedno ni drugo.⁷⁹⁸³

2382. Petković u svojoj replici, u vezi sa Zapovijedi od 30. juna 1993., odgovara da "njegova odbrana nije bila, niti je, 'pravna zabluda' i 'postupanje u skladu s naređenjima nadređenih'".⁷⁹⁸⁴ Kako navodi Petković, Pretresno vijeće je, prilikom ocjenjivanja njegove *mens rea*, bilo dužno uzeti u obzir dokaze za koje on tvrdi da odražavaju pravnu zabludu i s tim u vezi iznijeti

241-297; žalbeni pretres, ŽT. 518 (23. mart 2017.). Nadalje, on tvrdi da je dao uputstva da se ženama i djeci, Muslimanima, odobri da ostanu u svojim kućama i da to pokazuje da je on naredio izolovanje samo onih muškaraca za koje je smatrao da su pripadnici oružanih snaga. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 117; žalbeni pretres, ŽT. 518 (23. mart 2017.).

⁷⁹⁷⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 120-121; žalbeni pretres, ŽT. 518-519 (23. mart 2017.). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 119.

⁷⁹⁷⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 129. Petković takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su naređenja za prisilni rad bila protivpravna. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 129. Prema Petkovićevim navodima, njegova naređenja za fizički rad "nisu bila takva da ih razuman komandant ne bi mogao smatrati – ispravno ili pogrešno – zakonitim u datim okolnostima". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 130. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 131.

⁷⁹⁸⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 131.

⁷⁹⁸¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 79. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 534, 539 (23. mart 2017.).

⁷⁹⁸² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 78-80, 83, 89-91. V. takođe Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 81-82; žalbeni pretres, ŽT. 536, 539 (23. mart 2017.). Tužilaštvo nadalje tvrdi da su sama ta naređenja zaista bila protivpravna. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 78, 91.

⁷⁹⁸³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 92-95.

⁷⁹⁸⁴ Petkovićeva replika, par. 20. V. takođe Petkovićeva replika, par. 19.

obrazloženje.⁷⁹⁸⁵ Nadalje, Petković objašnjava da nije vodio odbranu zasnovanu na "naređenju nadređenog", već tvrdi da je, zapravo, Bobanovo naređenje pojačalo njegovo uvjerenje da postupaju zakonito.⁷⁹⁸⁶

(ii) Analiza

2383. Prije svega, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković u svojoj žalbi i replici, kad se one posmatraju zajedno, nije jasan u pogledu tvrdnje u vezi s pravnim učinkom svoje navodne pravne zablude. Žalbeno vijeće njegove argumente tumači kao iznošenje tvrdnje da njegovo subjektivno uvjerenje u zakonitost njegovih naređenja poništava njegovu *mens rea*. Za potrebe ove žalbene osnove, Žalbeno vijeće ne smatra da je neophodno da razmotri pravni učinak pravne zablude,⁷⁹⁸⁷ budući da, kako će biti razjašnjeno u nastavku, dokazi na koje Petković ukazuje ne dokazuju njegovu tvrdnju.

2384. U vezi s Petkovićevom tvrdnjom da Pretresno vijeće nije razmotrilo argumente koje je iznio na suđenju, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće jeste uputilo na dokaze koje je Petković iznio u vezi sa Zapovijedi od 30. juna 1993., uključujući i dijelove svjedočenja u kojima je izjavio da je smatrao da je to naređenje bilo zakonito.⁷⁹⁸⁸ Nadalje, Pretresno vijeće je izričito razmotrilo i odbacilo Petkovićev argument – u kojem upućuje na neke od dokaza koje je predočio u prilog ovoj žalbenoj osnovi – da su zatočenja izvršena 30. juna 1993. bila zakonita zbog statusa zatočenih muškaraca.⁷⁹⁸⁹ Stoga je Pretresno vijeće bilo svjesno argumenata koje je Petković iznio i u vezi sa zakonitošću zatočenja i u vezi s njegovim ličnim mišljenjem o zakonitosti svojih naređenja. Međutim, ono nije izričito govorilo o ovom svjedočenju i Petkovićevim argumentima u vezi s njegovom navodnom pravnom zabludom kada je raspravljalo o njegovoj *mens rea* za relevantne zločine.⁷⁹⁹⁰ Bez obzira na to, Žalbeno vijeće smatra, s obzirom na prirodu dokaza koje je Petković predočio u prilog svom argumentu, da ovaj propust ne obesnažuje odluku Pretresnog vijeća.

⁷⁹⁸⁵ Petkovićeva replika, par. 20.

⁷⁹⁸⁶ Petkovićeva replika, par. 21.

⁷⁹⁸⁷ Upor. Odluka u predmetu *Karadžić* u vezi s uzimanjem talaca, par. 22.

⁷⁹⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 890, 894 i fusnote 2079, 2093, gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T(f). 49574-49581 (17. februar 2010.), T(f). 50747 (10. mart 2010.), tom 3, par. 609 i fusnota 1218, gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T(f). 49574-49580 (17. februar 2010.).

⁷⁹⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 3, par. 591-621 i fusnote 1218, 1221, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 4D01731, par. 138, Milana Gorjanca, T(f). 46118-46119 (27. oktobar 2009.), T(f). 46126, 46132 (28. oktobar 2009.).

⁷⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 738, 758-759, 793, 802, 815. Upor. Prvostepena presuda, tom 4, par. 722, 801.

2385. S tim u vezi, Petković ukazuje na niz dokaza, uključujući svjedočenja dva vještaka i njihove izvještaje.⁷⁹⁹¹ Kako navodi Petković, ti dokazi ukazuju na to da su "vlasti HVO-a na muslimanske vojnike gledale kao na sve druge vojnike HVO-a, a na vojne obaveznike ABiH kao na pripadnike ABiH koji nisu bili u borbenom stroju"⁷⁹⁹² i da Bobanovo naređenje nije na prvi pogled bilo protivpravno.⁷⁹⁹³ Međutim, ovaj tip dokaza odnosi se na razumnost ocjene HVO-a u vezi s tim da su vojno sposobni muškarci Muslimani i pripadnici HVO-a muslimanske nacionalnosti navodno predstavljali bezbjednosnu prijetnju, a ne na Petkovićevu sopstvenu *mens rea* za relevantni zločin.⁷⁹⁹⁴ Shodno tome, Petković nije uspio da objasni zašto bi ovaj dokaz – koji ukazuje na pravne okolnosti za držanje u zatočenju vojno sposobnih muškaraca Muslimana i pripadnika HVO-a muslimanske nacionalnosti, od kojih je Pretresno vijeće neke razmotrilo u tom kontekstu – mogao da ima dokaznu vrijednost za utvrđivanje njegovog stanja svijesti i zašto je, stoga, trebao biti izričito razmotren prilikom analize njegove *mens rea* za relevantni zločin.⁷⁹⁹⁵ Ovaj argument se, stoga, odbacuje.

2386. Petković se takođe oslanja na svoje sopstveno svjedočenje u prilog svom argumentu da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir njegovu pravnu zabludu prilikom razmatranja njegove *mens rea*.⁷⁹⁹⁶ Kao što se navodi gore, Pretresno vijeće je bilo svjesno Petkovićevog svjedočenja o tome da je on bio uvjeren da je Zapovijed od 30. juna 1993. zakonita.⁷⁹⁹⁷ Međutim, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće objasnilo da je, iako je konstatovalo da je Petković bio vjerodostojan u pogledu određenih pitanja, smatralo da je on bio "manje vjerodostoj[an] u vezi s drugim pitanjima", naročito kada je svjedočio "s ciljem da umanj[i] svoju odgovornost u vezi s

⁷⁹⁹¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 116 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 4D01731, par. 53-62, 4D01470), 120 (gdje se upućuje na, između ostalog, Milana Gorjanca, T. 46118 (27. oktobar 2009.), T. 46127, 46132-46133 (28. oktobar 2009.ž.), Andrewa Pringlea, T. 24265 (7. novembar 2007.), dokazni predmeti 4D01731, par. 138, P09549, par. 78). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 518 (23. mart 2017.) (gdje se upućuje na svjedočenja Gorjanca i Pringlea).

⁷⁹⁹² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 116 (kurziv u originalu).

⁷⁹⁹³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 120.

⁷⁹⁹⁴ V. dokazni predmet 4D01470 (koji sadrži Zakon o opštenarodnoj odbrani SFRJ); dokazni predmet 4D01731, par. 53-62 (gdje se objašnjava doktrina "opštenarodne obrane"), 138 (gdje se analiziraju razumnost HVO-ove percepcije svojih pripadnika muslimanske nacionalnosti kao bezbjednosne prijetnje, i dopustivi koraci u cilju ublažavanja te prijetnje); Milan Gorjanc, T. 46118 (27. oktobar 2009.), T. 46127, 46132-46133 (28. oktobar 2009.) (isto); dokazni predmet P09549, par. 78 (gdje se objašnjava razumnost zatočenja civila za koje se smatralo da predstavljaju bezbjednosnu prijetnju). V. takođe Andrew Pringle, T. 24265 (7. novembar 2007.) (gdje se sugerije da bi zapovjednik HVO-a smatrao pripadnike HVO-a muslimanske nacionalnosti bezbjednosnom prijetnjom).

⁷⁹⁹⁵ Žalbena vijeće takođe odbacuje Petkovićev argument da je "podrobno objasnio" okolnosti pod kojima je izdao Zapovijed od 30. juna 1993., kao i to kako ju je on shvatao. Žalbena vijeće primjećuje da se on oslanja na dio svog završnog podneska u kojem se uglavnom govori o objektivnoj zakonitosti ovog naređenja. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 116, gdje se upućuje na Petkovićev završni podnesak, par. 241-297. Isto tako, Žalbena vijeće ne nalazi nikakvu osnovu u njegovom argumentu da je izdao uputstvo da se ženama i djeci, Muslimanima, dopusti da ostanu u svojim domovima, budući da on nije artikulisao nikakvu grešku koja bi opravdala intervenciju Žalbenog vijeća. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 117.

⁷⁹⁹⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 116 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49594 (17. februar 2010.)), 120 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49577, 49594-49596 (17. februar 2010.)).

⁷⁹⁹⁷ V. gore, par. 2383.

nekim navodima".⁷⁹⁹⁸ Pretresno vijeće je izjavilo da nije prihvatilo njegovo svjedočenje u tim potonjim situacijama.⁷⁹⁹⁹ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nije dužno da pomene svako svjedočenje svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu i da se pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki dokaz koji je očigledno relevantan.⁸⁰⁰⁰ Stoga, kao što je navedeno ranije u Prvostepenoj presudi, Pretresno vijeće jednostavno nije prihvatilo Petkovićevo svjedočenje u vezi s njegovim stanjem svijesti u odnosu na njegovu Zapovijed od 30. juna 1993. Budući da Petković ne pokazuje nikakvu grešku u ovom pristupu, odbacuje se njegov argument s tim u vezi.

2387. Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevo tvrdnju u vezi s njegovim stanjem svijesti u odnosu na njegova naređenja za prisilni rad, koja se u potpunosti oslanja na njegovo svjedočenje na suđenju.⁸⁰⁰¹ Štaviše, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu osnovu u Petkovićevim nepotkrijepljenim argumentima da nije imao nikakve informacije o tome da su ta naređenja uzrokovala štetu i da nisu bile preduzete nikakve mjere predostrožnosti da se radnici zaštite, budući da nije artikulirao nijednu grešku koja bi opravdala intervenciju Žalbenog vijeća.⁸⁰⁰²

2388. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije ukazao na dokaze ili činjenične zaključke koje je Pretresno vijeće propustilo da izričito razmotri, a koji bi obesnažili njegovu odluku. Žalbeno vijeće, stoga, odbacuje Petkovićevo tvrdnju da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje.

2389. Shodno tome, odbijaju se Petkovićeve žalbene podosnove 4.3.2.1 i 4.3.2.3.

⁷⁹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

⁷⁹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 399.

⁸⁰⁰⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53, 161, 299; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017.

⁸⁰⁰¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 129, gdje se upućuje na Milivoj Petković, T. 49817-49818 (22. februar 2010.), T. 50678 (9. mart 2010.). V. također Petkovićev žalbeni podnesak, par. 128, 130-133. Mada Petković konkretno identifikuje samo jedno naređenje za prisilni rad, dokazni predmet P04020, on, kako se čini, osporava zaključak do kojeg je Pretresno vijeće došlo na osnovu većeg broja "naređenja za prisilni rad". V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 129-132.

⁸⁰⁰² Što se tiče Petkovićeve tvrdnje da su njegova naređenja za prisilni rad bila, zapravo, zakonita, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito odbacilo Petkovićevo tvrdnju u vezi sa dokaznim predmetom P04020. Prvostepena presuda, tom 4, par. 801. S tim u vezi, on samo ponavlja svoj neprihvaćeni argument, a da pritom ne pokazuje grešku. U onoj mjeri u kojoj Petković također iznosi prigovore u vezi sa zakonitošću drugih naređenja za prisilni rad, koja je propustio da konkretno identifikuje, Žalbeno vijeće odbacuje tu nepotkrijepljenu tvrdnju. Isto tako, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev opšti argument da njegova naređenja za prisilni rad "nisu bila takva da ih razuman komandant ne bi mogao smatrati – ispravno ili pogrešno – zakonitim u datim okolnostima". V. gore, fusnota 7979.

(c) Navodne greške u vezi s tim da je Petković znao za međunarodni oružani sukob (Petkovićeva podosnova 7.1.6)

(i) Argumenti strana u postupku

2390. Petković tvrdi da tužilaštvo, da bi se utvrdila odgovornost na osnovu člana 2 Statuta, mora dokazati van razumne sumnje da je optuženi znao sve činjenične okolnosti koje dotični sukob čine međunarodnim.⁸⁰⁰³ Petković tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava i grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog toga što je propustilo da utvrdi van razumne sumnje da je on znao da je sukob između ABiH i HVO-a bio međunarodnog karaktera.⁸⁰⁰⁴ Kako navodi Petković, uprkos zaključcima da je znao za učešće Hrvatske i HV-a u sukobu između HVO-a i ABiH i da ga je omogućavao, Pretresno vijeće je propustilo da utvrdi da je on bio upoznat sa svim činjenicama koje dokazuju da je HV imao ukupnu kontrolu nad HVO-om, a posebno sa činjenicama koje se ne odnose na pružanje finansijske i logističke podrške.⁸⁰⁰⁵

2391. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Petković bio svjestan međunarodnog karaktera sukoba budući da je on bio taj koji je omogućavao učešće Hrvatske u tom sukobu.⁸⁰⁰⁶

(ii) Analiza

2392. Žalbena vijeće podsjeća da za utvrđivanje odgovornosti na osnovu člana 2 Statuta, "načelo individualne krivice nalaže da tužilac dokaže svijest optuženog o činjeničnim okolnostima koje konstituiraju međunarodni karakter oružanog sukoba".⁸⁰⁰⁷ Uslov *mens rea* može biti ispunjen čak i ako optuženi nije bio upoznat s pravnim značajem postojećih činjeničnih okolnosti.⁸⁰⁰⁸ Kako je zaključilo Žalbena vijeće u predmetu *Naletilić i Martinović*, optuženi mora biti svjestan činjeničnih okolnosti koje sukob kvalifikuju kao međunarodni, ali uslov *mens rea* ne zahtijeva da optuženi ispravno primijeni konkretnu pravnu kvalifikaciju na poznate činjenice.⁸⁰⁰⁹ Potrebno je

⁸⁰⁰³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 430, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 121; Petkovićeva replika, par. 84.

⁸⁰⁰⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 430-431.

⁸⁰⁰⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 430-431. U svojoj replici, Petković isto tako tvrdi da tužilaštvo nije dokazalo da je on bio upoznat sa činjeničnim okolnostima koje su sukob između HVO-a i ABiH činile međunarodnim. V. Petkovićeva replika, par. 84.

⁸⁰⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 294.

⁸⁰⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 121.

⁸⁰⁰⁸ Odluka u predmetu *Karadžić* u vezi s uzimanjem talaca, par. 22.

⁸⁰⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 116-121.

samo to da optuženi bude svjestan činjeničnih okolnosti na osnovu kojih se sukob može pravno okarakterisati kao međunarodni.⁸⁰¹⁰

2393. U ovom predmetu, Žalbena vijeće primjećuje da je, prema zaključcima Pretresnog vijeća, Petković bez sumnje bio svjestan svoje uloge posrednika u uspostavljanju bliskih odnosa između HV-a i HVO-a i učešću Hrvatske u sukobu u Bosni.⁸⁰¹¹ Razuman presuditelj o činjenicama bi, stoga, zaključio da je Petković bio svjestan međunarodnog karaktera tog sukoba, s obzirom na to da su njegove aktivnosti, kao i aktivnosti, između ostalog, drugih žalilaca bile te koje su doprinijele kontroli Hrvatske nad HVO-om i, stoga, učinile taj sukob međunarodnim.⁸⁰¹² Zapravo, kao što Petković priznaje, on je istovremeno i svjesno bio na položajima i u HV-u i HVO-u.⁸⁰¹³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Hrvatska isplaćivala plate oficirima HVO-a, uključujući Petkovića, koji su u isto vrijeme bili oficiri u HV-u.⁸⁰¹⁴ Na osnovu dokaza u spisu, razuman presuditelj o činjenicama bi zaista mogao da zaključi da je Petković bio upoznat s činjeničnim okolnostima koje su ravne postojanju međunarodnog oružanog sukoba. To je upravo ono što je Pretresno vijeće konstatovalo, uprkos tome što svoj zaključak nije izričito artikulisalo, s obzirom na to da je Petković očito bio svjestan sopstvene uloge u omogućavanju Hrvatskoj da učestvuje u sukobu između HVO-a i ABiH.

2394. Na osnovu gore navedenog, Žalbena vijeće odbija Petkovićevu žalbenu podosnovu 7.1.6.

(d) Navodne greške u vezi s Petkovićevom *mens rea* u odnosu na određene zločine (Petkovićeve podosnove 4.1 i 4.4, obje djelimično)

2395. Pretresno vijeće je osudilo Petkovića za teške povrede Ženevskih konvencija na osnovu člana 2 Statuta, uključujući, između ostalog: (1) hotimično lišavanje života; (2) protivpravnu deportaciju civila; (3) protivpravno premještanje civila; (4) protivpravno zatočenje civila; (5) uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno; i (6) oduzimanje imovine koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno.⁸⁰¹⁵ Pretresno vijeće ga je takođe proglasilo odgovornim za kršenja zakona i običaja ratovanja na osnovu člana 3 Statuta, uključujući, između ostalog: (1) protivpravni fizički rad; (2) bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom; (3) uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama

⁸⁰¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 118.

⁸⁰¹¹ V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 547, 564.

⁸⁰¹² Prvostepena presuda, tom 3, par. 547.

⁸⁰¹³ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 425.

⁸⁰¹⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 546-548, 555.

⁸⁰¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 820-821, Dispozitiv, str. 431.

namijenjenim religiji ili obrazovanju; (4) protivpravni napad na civile; i (5) protivpravno terorisanje civila.⁸⁰¹⁶

2396. Petković tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje u vezi s elementima *mens rea* zločina terorisanja, kao i zločina čiji elementi obuhvataju pojmove "hotimično, protivpravno, bezobzirno", i da je pogriješilo kada ga je osudilo za te zločine.⁸⁰¹⁷ Žalbena vijeće će ove tvrdnje razmotriti redom.

(i) Protivpravno terorisanje civila na osnovu člana 3 Statuta (tačka 25)

2397. U vezi s granatiranjem istočnog Mostara, Pretresno vijeće je Petkoviću izreklo osuđujuću presudu za, između ostalog, zločin terorisanja.⁸⁰¹⁸ Zaključivši da je Petković imao relevantnu *mens rea* za zločine koji su bili povezani s granatiranjem istočnog Mostara, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće:

Milivoj Petković je znao za granatiranje i drugo vatreno djelovanje po istočnom Mostaru, gusto naseljenom gradskom području, od strane HVO-a što je dovelo do smrti i ranjavanja, kao i uništavanja dobara uključujući i džamije. Takođe je znao da od granatiranja HVO-a stradavaju i pripadnici međunarodnih organizacija. Pored toga, s obzirom na te okolnosti i uzimajući u obzir dužinu perioda tokom kojeg je istočni Mostar redovno bio meta vatrenih dejstava HVO-a, Milivoj Petković nije mogao da ne zna za strah u kojem živi muslimansko stanovništvo istočnog Mostara. Budući da je naredio i doprinio planiranju tih granatiranja iako je znao da će njihova posljedica biti ubijanje i ranjavanje ljudi, te uništavanje dobara uključujući džamije, Vijeće zaključuje da je Milivoj Petković imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁸⁰¹⁹

2398. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da iznese obrazloženje o njegovoj posebnoj namjeri da širi teror među civilnim stanovništvom, iznoseći argument da je Pretresno vijeće samo navelo da on "nije mogao da ne zna za strah u kojem živi muslimansko stanovništvo istočnog Mostara".⁸⁰²⁰

2399. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće iznijelo obrazloženje u odnosu na Petkovićevu *mens rea* u vezi s tim zločinom.⁸⁰²¹ Kako navodi tužilaštvo, Pretresno vijeće se, u svakom slučaju,

⁸⁰¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 820-821, Dispozitiv, str. 431.

⁸⁰¹⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 87, 90(i), 137-138.

⁸⁰¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 743-750, 820.

⁸⁰¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 750.

⁸⁰²⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 137, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 750. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 87, 90(i); žalbeni pretres, ŽT. 525 (23. mart 2017.).

⁸⁰²¹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 68. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 560-562, 566 (23. mart 2017), gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 3, par. 1691-1692, tom 4, par. 820.

uvjerilo van razumne sumnje da je Petković imao posebnu namjeru da provodi teror nad civilima.⁸⁰²²

2400. Žalbeno vijeće podsjeća da se *mens rea* zločina terorisanja sastoji od namjere da se civilno stanovništvo ili civilne osobe koje ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima uzmu za cilj djela nasilja ili prijetnji nasiljem, kao i od posebne namjere širenja terora među civilnim stanovništvom.⁸⁰²³ Širenje terora mora da bude cilj djela nasilja ili prijetnji nasiljem, ali ne mora da bude i jedini, a zaključak o postojanju takve namjere može se izvesti iz "karaktera, načina, vremena i trajanja" djela ili prijetnji.⁸⁰²⁴

2401. U vezi s meritumom Petkovićevog prigovora, Žalbeno vijeće primjećuje da doslovno tumačenje Prvostepene presude otkriva određenu dozu dvosmislenosti u vezi s obimom zaključaka Pretresnog vijeća o Petkovićevoj *mens rea* za ovaj zločin. Konkretno, Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković, budući da je naredio i doprinio planiranju granatiranja istočnog Mostara, imao namjeru da ubistva, ranjavanje i uništavanje imovine budu počinjeni.⁸⁰²⁵ Međutim, Pretresno vijeće nije konkretno navelo da li je glavni cilj u osnovi njegovog ponašanja bila posebna namjera da širi teror među civilnim stanovništvom. Čini se da se na tu namjeru upućuje samo u vidu opšteg mišljenja da Petković nije mogao da ne zna za stanje straha kojem je bilo izloženo muslimansko stanovništvo istočnog Mostara.⁸⁰²⁶ Uprkos tome, ovaj zaključak sam po sebi ne objašnjava rezonovanje Pretresnog vijeća na kojem je zasnovan njegov zaključak da je Petković posjedovao *mens rea* potrebnu za takvo krivično djelo.⁸⁰²⁷

2402. Žalbeno vijeće napominje da je u dijelu Prvostepene presude koji se odnosi na pravne zaključke o zločinima Pretresno vijeće zaključilo da je "HVO" imao posebnu namjeru da širi teror među civilnim stanovništvom istočnog Mostara.⁸⁰²⁸ Međutim, s obzirom da ono nije konkretno razmotrilo da li je glavni cilj u osnovi Petkovićevog ponašanja bio širenje terora među civilnim stanovništvom, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće propustilo da iznese obrazloženje u vezi s Petkovićevom osuđujućom presudom za ovo krivično djelo. Žalbeno vijeće će ocijeniti, na osnovu zaključaka Pretresnog vijeća, kao i dokaza na koje je Pretresno vijeće uputilo i/ili koji su sadržani u sudskom spisu i koje su identifikovale strane u postupku, da li nijedan razuman

⁸⁰²² Žalbeni pretres, ŽT. 560-566 (23. mart 2017.), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1000, 1005-1006, 1015, 1060, 1154, 1163, 1199-1200, tom 3, par. 1689-1692, tom 4, par. 745-756, 814-816, 820.

⁸⁰²³ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 104.

⁸⁰²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 104.

⁸⁰²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 750.

⁸⁰²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 750.

⁸⁰²⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da je u drugom dijelu Prvostepene presude Pretresno vijeće utvrdilo da je Petković imao namjeru za zločine koje je HVO počinio u periodu od januara 1993. do aprila 1994., ali da nije konkretno navelo da li je posjedovao relevantnu *mens rea* za zločin terorisanja. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće.⁸⁰²⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da značaj i obim materijalnog doprinosa nekog pojedinca UZP-u mogu biti relevantni prilikom utvrđivanja da li je taj pojedinac imao potrebnu *mens rea*.⁸⁰³⁰ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Petković neposredno učestvovao u tim radnjama time što je naredio i planirao granatiranje istočnog Mostara i što je onemogućavao pristup konvojima s humanitarnom pomoći u taj dio grada.⁸⁰³¹ Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da bi dio Prvostepene presude koji se odnosi na pravne zaključke o zločinu terorisanja mogao biti relevantan za ocjenu Petkovićeve *mens rea* za taj zločin.⁸⁰³² Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da:

[j]e takvo hotimično držanje stanovništva u višemjesečnoj izolaciji na skućenom prostoru kakav je bio istočni Mostar – i to nakon što je veliki dio stanovništva tamo prisilno premješten – čime su se nevolje stanovništva povećale i pogoršali životni uslovi, slijedilo ustaljeni obrazac i ukazivalo na to da je HVO-a zaista imao namjeru da teroriše civilno stanovništvo istočnog Mostara.⁸⁰³³

Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je smatralo, između ostalog, da je: (1) granatiranje, uključujući snajpersko djelovanje, imalo za posljedicu terorisanje stanovništva istočnog Mostara;⁸⁰³⁴ (2) uništavanje deset džamija i Starog mosta koje je imalo velike psihološke posljedice po moral stanovništva – čega je HVO morao biti svjestan;⁸⁰³⁵ i (3) blokiranje ili onemogućavanje humanitarne pomoći ili pristupa međunarodnih organizacija istočnom Mostaru "pogoršava[]o i dodatno otežava[]o užasne životne uslove kojima su muslimanski stanovnici istočnog Mostara bili podvrgnuti".⁸⁰³⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo ijedan od zločina za koje se teretilo u ovom predmetu, i da je, stoga, žalioce oslobodilo optužbi po tačkama 1 i 25, budući da se one odnose na rušenje Starog mosta.⁸⁰³⁷ Shodno tome, Žalbeno vijeće je zanemarilo gore navedeni zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Petkovićevim doprinosom rušenju Starog mosta prilikom odlučivanja po ovoj žalbenoj osnovi. Iako je tako postupilo, Žalbeno vijeće ipak smatra da bi sagledavanje

⁸⁰²⁸ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691.

⁸⁰²⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 142, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 383-388, Drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 977, Drugostepenu presudu u predmetu *Bizimungu*, par. 23, Drugostepenu presudu u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 293.

⁸⁰³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 97, 188. Žalbeno vijeće smatra da gore navedeni zaključak nije donesen u kontekstu posebne namjere da se počini terorisanje, ali da je ipak primjenjiv po analogiji.

⁸⁰³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 743-756.

⁸⁰³² Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689-1691.

⁸⁰³³ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691.

⁸⁰³⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689.

⁸⁰³⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1690.

⁸⁰³⁶ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691.

Prvostepene presude u cjelini, a posebno pravnih zaključaka zajedno sa zaključkom Pretresnog vijeća u vezi s Petkovićevim preostalim doprinosom zločinima tokom opsade istočnog Mostara, moglo navesti razumnog presuditelja o činjenicama na zaključak da je on posjedovao *mens rea* potrebnu za zločin terorisanja. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da je propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje doveo do greške koja obesnažuje presudu, te odbacuje njegovu tvrdnju.

(ii) Zločini koji obuhvataju pojmove "hotimično, protivpravno i bezobzirno"

2403. Petković tvrdi da Pretresno vijeće nije donijelo nikakve zaključke u vezi s uslovima *mens rea* "za zločine čiji su elementi hotimično, protivpravno, [ili] bezobzirno i koji, stoga, zahtijevaju oštriju subjektivnu gradaciju od 'obične' namjere".⁸⁰³⁸

2404. Tužilaštvo nije odgovorilo na ovaj argument.

2405. Žalbeno vijeće napominje da Petković u svom izuzetno opširnom argumentu ne upućuje ni na Prvostepenu presudu niti na tačne osuđujuće presude koje osporava.⁸⁰³⁹ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće smatra da on ne objašnjava zašto pojmovi hotimično, protivpravno ili bezobzirno odražavaju stroži uslov *mens rea* od "obične" namjere. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj nepotkrijepljeni argument.

(iii) Zaključak

2406. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument u vezi sa zločinom terorisanja, s obzirom da on nije pokazao da propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje obesnažuje njegovu odluku u tom smislu. Žalbeno vijeće nadalje odbacuje preostale prigovore u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o Petkovićevoj *mens rea* za zločine koji obuhvataju pojmove "hotimično, protivpravno i bezobzirno". Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje relevantne dijelove Petkovićevih žalbenih podosnova 4.1 i 4.4.

(e) Zaključak

2407. Iz gore navedenih razloga, Petković nije uspio da pokaže nikakve greške u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s primjenom standarda *mens rea* za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-

⁸⁰³⁷ V. gore, par. 426. Žalbeno vijeće je takođe poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je rušenje Starog mosta predstavljalo bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom kao kršenje zakona i običaja ratovanja. V. gore, par. 414.

⁸⁰³⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 137 (kurziv izostavljen). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 87, 90(i).

⁸⁰³⁹ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 137 (kurziv izostavljen). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 87, 90(i).

a. Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće bilo dužno da izričito razmotri navode u vezi s pravnom zabudom ili da je to što je propustilo da iznese obrazloženje obesnažilo presudu u vezi s elementima *mens rea* za zločine za koje mu je izrečena osuđujuća presuda.

6. Navodne greške u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o Petkovićevoj odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a (Petkovićeve podosnove 4.1.2, 4.2, 5.1.2, 5.1.3 i 5.2.3.2)

2408. Kada je Petkovića proglasilo odgovornim za zločine u sklopu UZP-a,⁸⁰⁴⁰ Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (1) da je on imao efektivnu kontrolu nad HVO-om od 14. aprila 1992. do 26. aprila 1994., prvo kao načelnik, a kasnije kao dozapovjednik/zamjenik načelnika Glavnog stožera;⁸⁰⁴¹ (2) da je naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine koje su počinili pripadnici HVO-a;⁸⁰⁴² i (3) da je imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁸⁰⁴³ S obzirom na ove faktore, Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković imao namjeru za ZZP, to jest da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB i da je značajno doprinio UZP-u.⁸⁰⁴⁴

2409. Petković osporava zaključke Pretresnog vijeća da je on: (1) naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine koje su počinili pripadnici HVO-a; (2) imao namjeru da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB; i (3) značajno doprinio UZP-u.⁸⁰⁴⁵

(a) Petkovićev neposredni doprinos zločinima koje je počinio HVO

2410. Pretresno vijeće je zaključilo da je Petković naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine koje su počinili pripadnici HVO-a.⁸⁰⁴⁶ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da Petković, uprkos tome što je imao ovlaštenja nad HVO-om, nije uložio "ozbiljnije napore" da

⁸⁰⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 820-821.

⁸⁰⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 814.

⁸⁰⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 815-816.

⁸⁰⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815.

⁸⁰⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 817-818.

⁸⁰⁴⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 91-111, 140, 161-171, 353-356, 358-360. Petković takođe ponavlja argumente iz prethodnih žalbenih podosnova, tvrdeći da je Pretresno vijeće: (1) pogriješilo kada je zaključilo da je on imao efektivnu kontrolu nad HVO-om; i (2) da nije uzelo u obzir to da je on 24. jula 1993. bio razriješen dužnosti načelnika Glavnog stožera i da, kao dozapovjednik i zamjenik načelnika Glavnog stožera, nije imao "*de jure* i efektivnu kontrolu" nad HVO-om. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 352, 357. Žalbeno vijeće napominje da su ti argumenti razmotreni i odbačeni drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 2095, 2121 2121. Petković nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio svjestan međunarodnog karaktera sukoba između HVO-a i ABiH. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 361, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 410-444. Žalbeno vijeće primjećuje da on u prilog svojoj tvrdnji u potpunosti upućuje na jednu drugu žalbenu osnovu koja je razmotrena i odbijena drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 249.

⁸⁰⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815-816.

stane na kraj njegovom činjenju zločina, već je, zapravo, prikrivao odgovornost vlasti HVO-a pred predstavnicima međunarodne zajednice.⁸⁰⁴⁷

2411. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine koje su počinili pripadnici HVO-a tako što je: (1) imao komandna ovlaštenja i efektivnu kontrolu nad HVO-om; (2) "donosio odluk[e] o vojnim operacijama"; i (3) prosljeđivao odluke vlade HVO-u i provodio ih u djelo.⁸⁰⁴⁸ Prema Petkovićevim navodima, Pretresno vijeće je "nedopustivo izjednačilo" prava i dužnosti vojnog komandanta sa kriminalnim ponašanjem.⁸⁰⁴⁹

2412. Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je iznijelo "opštu tvrdnju" da je on naređivao i planirao zločine koje je počinio HVO.⁸⁰⁵⁰ On ističe da, izuzev u odnosu na protivpravni fizički rad pod tačkom 18, Pretresno vijeće nije zaključilo da je on naredio ili planirao nijedno konkretno krivično djelo.⁸⁰⁵¹ Naposljetku, što se tiče zaključka Pretresnog vijeća da on nije uložio "ozbiljnije napore" da stane na kraj činjenju zločina od strane HVO-a, Petković tvrdi da ono "nije objasnilo da li je Petkovićeve napore ocijenilo na osnovu njegove namjere ili rezultata njegovih napora".⁸⁰⁵² S tim u vezi, on tvrdi da ne osporava da rezultati njegovih napora nisu bili "dovoljno plodonosni", ali da osporava zaključak da nije imao ozbiljnu namjeru da okonča činjenje tih zločina.⁸⁰⁵³

2413. Tužilaštvo odgovara da bi Petkovićeve argumente trebalo odbaciti.⁸⁰⁵⁴

2414. Žalbeno vijeće smatra da je Petkovićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, na osnovu njegovih prava i dužnosti vojnog komandanta, zaključilo da je on naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine koje su počinili pripadnici HVO-a, zasnovan na pogrešnom prikazu Prvostepene presude. Žalbeno vijeće primjećuje da je, prilikom donošenja zaključka da je Petković odgovoran za zločine u okviru UZP-a, Pretresno vijeće prvo podsjetilo na njegove funkcije i dužnosti u relevantno vrijeme,⁸⁰⁵⁵ a zatim zaključilo da je on, "s obzirom na sve prethodno izneseno", naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine koje su počinili

⁸⁰⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 816.

⁸⁰⁴⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 353.

⁸⁰⁴⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 353.

⁸⁰⁵⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 354-355.

⁸⁰⁵¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 354-355.

⁸⁰⁵² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 356 (kurziv izostavljen).

⁸⁰⁵³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 356.

⁸⁰⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 97, 107. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 540 (23. mart 2017.).

⁸⁰⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 814.

pripadnici HVO-a.⁸⁰⁵⁶ Međutim, Žalbena vijeće nije uvjereni da se Pretresno vijeće oslonilo isključivo na Petkovićeve dužnosti i funkcije kako bi potkrijepilo svoj zaključak da je on doprinio tim zločinima. Naprotiv, čitanje Prvostepene presude kao cjeline ukazuje na to da se izraz "s obzirom na sve prethodno izneseno" odnosi ne samo na prethodni odlomak, već i na zaključke do kojih je Pretresno vijeće došlo u svim ranijim dijelovima u kojima se opisuje Petkovićev doprinos zločinima HVO-a na lokacijama na kojima je ono izričito utvrdilo da je Petković naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine.⁸⁰⁵⁷ Ovaj faktor dodatno potkrepljuje činjenica da je Pretresno vijeće, prilikom donošenja ovog zaključka, uputilo na zločine HVO-a koji su opisani u prethodnim odlomcima.⁸⁰⁵⁸ Shodno tome, ova tvrdnja se odbacuje.

2415. Žalbena vijeće takođe ne nalazi nikakvu osnovu u Petkovićevom prigovoru na to da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je iznijelo "opštu tvrdnju" da je on naređivao i planirao zločine HVO-a, budući da on ne pokazuje kako bi ova navodna greška uticala na zaključak Pretresnog vijeća. U svakom slučaju, suprotno Petkovićevom argumentu, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, osim što je zaključilo da je on naredio protivpravni fizički rad, zapravo konstatovalo da je Petković u relevantnom periodu u više navrata naredio i planirao druge zločine koje je počinio HVO.⁸⁰⁵⁹ Shodno tome, ta tvrdnja je bez osnova.

⁸⁰⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815. Žalbena vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. Međutim, iz razloga o kojima se detaljnije govori dolje, Žalbena vijeće primjećuje da ta promjena obima ZZP-a ne utiče na prigovore o kojima se ovdje raspravlja, posebno u svjetlu činjenice da je Žalbena vijeće poništilo Petkovićeve osuđujuće presude za dva ubistva u Tošcanici, opština Prozor. V. dolje, par. 2415-2416, fusnota 8057. V. takođe gore, par. 886.

⁸⁰⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 692-693 (gdje se zaključuje da su zločini koji su se desili tokom vojnih operacija u opštini Prozor bili dio "plana napada" i da je Petković rukovodio tim operacijama), 708 (gdje se zaključuje da su zločini počinjeni tokom vojnih operacija u opštini Gornji Vakuf 18. januara 1993. bili dio unaprijed smišljenog plana i da je Petković učestvovao u planiranju tih operacija i omogućio ih), 714-717 (gdje se zaključuje da su zločini koji su se desili tokom vojnih operacija u Sovićima i Doljanima bili "sastavni dio" dobro organizovanog i koordinisanog plana koji je predviđao tamošnje operacije HVO-a, a koje je Petković planirao i rukovodio njima), 723 (gdje se zaključuje da je Petković "orkestrirao" raseljavanje u Gornji Vakuf približno 450 žena, djece i starijih osoba zatočenih u školi u Sovićima i u kućama u zaseoku Junuzovići 5. maja 1993.), 738 (gdje se zaključuje da je Petković, 30. juna 1993., naredio hapšenje Muslimana koji nisu bili pripadnici nijednih oružanih snaga), 747 (gdje se zaključuje da je Petković naredio granatiranje tokom opsade istočnog Mostara), 755 (gdje se zaključuje da je Petković onemogućavao pristup humanitarnih konvoja muslimanskom stanovništvu istočnog Mostara), 756 (gdje se zaključuje da je Petković, 8. novembra 1993., naredio i planirao napad na Mostar i da je u okviru tog napada srušen Stari most), 758 (gdje se zaključuje da je Petković naredio zatočenje osoba koje nisu bile pripadnici nijednih oružanih snaga u opštini Stolac nakon 30. juna 1993.), 759 (gdje se zaključuje da je Petković naredio zatočenje osoba koje nisu bile pripadnici nijednih oružanih snaga u opštini Čapljina nakon 30. juna 1993.), 793 (gdje se zaključuje da je Petković naredio i odobrio rad zatočenika s Heliudroma na liniji fronta), 802 (gdje se zaključuje da je Petković naredio korištenje zatočenika iz Logora Vitina-Otok za prisilni rad). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 808, 813, 816 (gdje se zaključuje da je Petković podsticao zločine koje su činili KB, njegove antiterorističke grupe i pukovnija "Bruno Bušić", budući da je nastavio da ih angažuje, uprkos tome što je bio obaviješten o zločinima koje su pripadnici tih jedinica već počinili).

⁸⁰⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 815 ("[Pretresno] [v]ijeće zaključuje da je Milivoj Petković naređivao, planirao, omogućio, podsticao i prikrivao zločine koje su pripadnici oružanih snaga HZ(R) HB počinili *na gore opisani način.*") (kurziv dodat).

⁸⁰⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 692-693, 708, 716-717, 723, 738, 747, 756, 758-759, 793, 802.

2416. Napokon, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu uopštenu tvrdnju u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da nije uložio "ozbiljniji napor" da stane na kraj činjenju zločina od strane HVO-a. Konkretno, osim što iznosi opštu tvrdnju da osporava zaključak Pretresnog vijeća da nije ozbiljno namjeravao da okonča činjenje tih zločina, Petković ne objašnjava niti potkrepljuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo kada je došlo do ovog zaključka. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj argument.

(b) Petkovićeva namjera da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB

2417. Pretresno vijeće je utvrdilo sljedeće:

S obzirom na sve gore razmotrene dokaze, Vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Milivoj Petković imao namjeru da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB. Kako će biti detaljnije razmotreno u nastavku, Milivoj Petković je tu namjeru dijelio s ostalim članovima UZP-a, konkretno, s članovima HVO-a/Vlade HZ(R) HB i zapovjedništvom Glavnog stožera HVO-a.⁸⁰⁶⁰

2418. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće: (1) nerazumno zaključilo da je on imao namjeru da protjera muslimansko stanovništvo budući da mu nije izreklo osuđujuću presudu za protjerivanje tog stanovništva na raznim lokacijama u HZ(R) HB; (2) propustilo da iznese obrazloženje u prilog svom zaključku; i (3) propustilo da razmotri oslobađajuće dokaze.⁸⁰⁶¹ Žalbeno vijeće će ove tvrdnje razmotriti redom.

(i) Navodni nerazumni zaključak Pretresnog vijeća

2419. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao namjeru da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB budući da mu nije izreklo osuđujuću presudu za protjerivanje Muslimana iz opština Prozor, Stolac ili Čapljina ili iz zatvora na Heliodromu, u Dretelju ili Gabeli.⁸⁰⁶²

2420. Tužilaštvo odgovara da bi Petkovićeve argumente trebalo odbaciti.⁸⁰⁶³

2421. Prije svega, Žalbeno vijeće primjećuje da Petkovićev argument počiva na pogrešnoj pretpostavci da je on osuđen samo za zločine kojima je neposredno doprinio. Suprotno tome, Žalbeno vijeće ponavlja da je Pretresno vijeće Petkovića proglasilo krivim ne samo za te zločine,

⁸⁰⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 817. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 43, 44, 67, 1217-1232.

⁸⁰⁶¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 91-111, 359. V. takođe Petkovićeva replika, par. 17-18; žalbeni pretres, ŽT. 512-517 (23. mart 2017.).

⁸⁰⁶² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 359. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 521-522 (23. mart 2017.).

⁸⁰⁶³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 97, fusnota 1065. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 531-532, 546 (23. mart 2017.).

već i za zločine koji su činili dio UZP-a, a koji se pripisuju drugim učesnicima UZP-a.⁸⁰⁶⁴ S tim u vezi, Žalbeno vijeće ponavlja da je Pretresno vijeće Petkovića osudilo za zločine u vezi s protjerivanjem Muslimana, odnosno za deportaciju po tački 6; protivpravnu deportaciju civila po tački 7; prisilno premještanje kao nehumano djelo po tački 8; protivpravno premještanje civila po tački 9, koje je izvršeno u opštinama Prozor, Ljubuški i Čapljina, zatvorima na Heliodromu, u Dretelju, Gabeli i Ljubuškom i u Logoru Vitina-Otok, budući da su ti zločini pripisani Prliću,⁸⁰⁶⁵ Praljku,⁸⁰⁶⁶ Stojiću,⁸⁰⁶⁷ Ćoriću,⁸⁰⁶⁸ i Pušiću,⁸⁰⁶⁹ s obzirom na njihove pojedinačne doprinose. Žalbeno vijeće, nadalje, napominje da je Petković, s obzirom na svoj doprinos, takođe proglašen odgovornim po tačkama 8 i 9 u odnosu na opštine Gornji Vakuf i Jablanica, kao i po tačkama od 6 do 9 u odnosu na opštinu Mostar.⁸⁰⁷⁰

2422. Što se tiče osnovanosti Petkovićeve tvrdnje, Žalbeno vijeće podsjeća da je, u vezi s uslovom *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a, "optuženi [...] morao imati kako namjeru da počini krivično djelo, tako i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tog djela".⁸⁰⁷¹ Nadalje, prema dosljednoj praksi Međunarodnog suda, *mens rea* koja se traži za osuđujuću presudu na osnovu prve kategorije UZP-a može se izvesti na osnovu toga što je neka osoba bila upoznata sa zajedničkim planom koji je obuhvatao činjenje zločina i što je nastavila da u njemu učestvuje.⁸⁰⁷² Shodno time, budući da je Pretresno vijeće konkretno utvrdilo da je Petković znao za ZPP i da mu je značajno doprinio,⁸⁰⁷³ Žalbeno vijeće ne vidi kako bi puka činjenica da on nije neposredno učestvovao u protjerivanju Muslimana iz konkretnih opština Prozor, Stolac i Čapljina ili zatvora na Heliodromu, u Dretelju ili Gabeli mogla da poremeti zaključak Pretresnog vijeća da je on dijelio namjeru da se provede ZPP. Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

⁸⁰⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 821.

⁸⁰⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 278 (gdje je Prlić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na Heliodrom; gdje je Prlić proglašen odgovornim po tačkama 6 i 7 u odnosu na Zatvor u Dretelju).

⁸⁰⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 630 (gdje je Praljak proglašen odgovornim po tačkama 8 i 9 u odnosu na opštinu Prozor).

⁸⁰⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 431 (gdje je Stojić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na opštinu Čapljina).

⁸⁰⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1006 (gdje je Ćorić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na opštinu Ljubuški; gdje je Ćorić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na Heliodrom; gdje je Ćorić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na Zatvor u Ljubuškom i Logor Vitina-Otok).

⁸⁰⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1211 (gdje je Pušić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na opštinu Čapljina; gdje je Pušić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na Heliodrom; gdje je Pušić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na Zatvor u Gabeli; gdje je Pušić proglašen odgovornim po tačkama 6-9 u odnosu na opštinu Ljubuški).

⁸⁰⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 820. Nadalje, Žalbeno vijeće podsjeća da je već razmotrilo i odbacilo Petkovićeve prigovore u vezi s tim osuđujućim presudama. V. gore, par. 2177, 2210.

⁸⁰⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1652, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Brdanin*, par. 365. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 82.

(ii) Navodni propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje

2423. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je "implicitno" zaključilo da je on dijelio cilj ZZP-a, konkretno da etnički očisti Herceg-Bosnu od Muslimana,⁸⁰⁷⁴ i iznosi argument da je Pretresno vijeće propustilo da iznese obrazloženje u vezi s okolnostima u kojima je Petković saznao za taj zločinački plan i počeo ga dijeliti.⁸⁰⁷⁵

2424. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće iznijelo obrazloženje kada je zaključilo da je Petković bio učesnik UZP-a od sredine januara 1993.⁸⁰⁷⁶ Konkretno, tužilaštvo ukazuje na sljedeće zaključke Pretresnog vijeća: (1) u oktobru 1992., Petković se sastao s Mladićem kako bi razgovarali o podjeli BiH i uspostavljanju Banovine; (2) od oktobra 1992., Petković je znao da je za ostvarivanje krajnjeg cilja UZP-a potrebno premjestiti muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB; (3) od sredine januara 1993., nakon što je Mate Boban potpisao Vance-Owenov mirovni plan, učesnici UZP-a preduzeli su korake da učvrste kontrolu nad provincijama koje su, prema tom planu, definisane kao hrvatske; i (4) Petković je, s drugim učesnicima UZP-a, koristio HVO za provođenje Ultimatumu od 15. januara 1993.⁸⁰⁷⁷

2425. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće "implicitno" zaključilo da je Petković dijelio namjeru za ostvarenje ZZP-a. Naprotiv, Žalbeno vijeće napominje da je u dijelu Prvostepene presude posvećenom ZZP-u Pretresno vijeće konkretno konstatovalo da je Petković, do oktobra 1992., znao da će ostvarivanje krajnjeg cilja UZP-a obuhvatati premještanje muslimanskog stanovništva van teritorije HZ HB.⁸⁰⁷⁸ U istom dijelu, Pretresno vijeće je zaključilo da su, od sredine januara 1993., rukovodioci HVO-a imali cilj da, između ostalog, izvrše etničko čišćenje muslimanskog stanovništva u provincijama koje su Hrvatima iz BiH dodijeljene Vance-Owenovim mirovnim planom, uputivši konkretno na svoj raniji zaključak da je Petković 15. januara 1993. izdao 1. mostarskoj brigadi naređenje o potčinjavanju.⁸⁰⁷⁹ Osim toga, doslovno tumačenje Prvostepene pokazuje da je Pretresno vijeće, kada je zaključilo da je Petković dijelio namjeru za ostvarivanje ZZP-a, podsjetilo na dokaze u vezi s Petkovićevim doprinosom činjenju

⁸⁰⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1652; Drugostepena presuda u predmetu *Dordević*, par. 512; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 202, 204, 697.

⁸⁰⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 43-44, 69, 815-818.

⁸⁰⁷⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 92. V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 91, 110-111.

⁸⁰⁷⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 91-92. Konkretno, Petković tvrdi da je propust Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje u vezi s okolnostima u kojima je Petković dijelio ZZP "utoliko ozbiljniji" zbog toga što ono s tim u vezi nije prihvatilo tezu tužilaštva i da ju je "u potpunosti iskrivilo i preoblikovalo". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 91.

⁸⁰⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 73. Tužilaštvo takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije "iskrivilo" tezu tužilaštva. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 73.

⁸⁰⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 73, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 18, 43-44, 65, fusnota 122.

⁸⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 43.

⁸⁰⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 44 (gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 454.

konkretnih zločina u okviru tog plana,⁸⁰⁸⁰ i naglasilo da je on dijelio taj cilj s drugim učesnicima UZP-a.⁸⁰⁸¹

2426. Na osnovu tih faktora, Žalbeno vijeće konstatuje da čitanje Prvostepene presude kao cjeline pokazuje da je Pretresno vijeće u velikoj mjeri obrazložilo svoj zaključak da je Petković dijelio namjeru za ostvarivanje ZZP-a. U tom kontekstu, Žalbeno vijeće smatra da Petković nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće bilo dužno da se izričito očituje o okolnostima u kojima je on saznao za taj zločinački plan i počeo ga dijeliti.⁸⁰⁸² Shodno tome, taj argument je neosnovan.

⁸⁰⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 817 ("S obzirom na sve gore razmotrene dokaze, Vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Milivoj Petković imao namjeru da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB.").

⁸⁰⁸¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 817 ("Kako će biti detaljnije razmotreno u nastavku, Milivoj Petković je tu namjeru dijelio s ostalim članovima UZP-a."). V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1217-1232.

⁸⁰⁸² S tim u vezi, Žalbeno vijeće ne vidi kako bi puka činjenica da Pretresno vijeće nije prihvatilo dio teze tužilaštva nametnula bilo kakav strožiji zahtjev u odnosu na obavezu Pretresnog vijeća da iznese obrazloženje. V. gore, fusnota 8075.

(iii) Navodni propust Pretresnog vijeća da razmotri oslobađajuće dokaze

2427. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri oslobađajuće dokaze koji nisu u skladu s njegovim zaključkom da je Petković dijelio ZZP.⁸⁰⁸³ Konkretno, on ukazuje na dokaze koji, po njegovom mišljenju, pokazuju: (1) da on nije dijelio krajnji cilj UZP-a,⁸⁰⁸⁴ (2) da je prednost davao mirovnim pregovorima, a ne ratovanju;⁸⁰⁸⁵ (3) da je pokušavao zaštititi civile bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost;⁸⁰⁸⁶ i (4) da nije imao namjeru da Muslimane protjera iz HZ(R) HB niti namjeru da ih diskriminiše.⁸⁰⁸⁷

2428. Tužilaštvo odgovara da bi Petkovićeve argumente trebalo odbaciti zato što je Pretresno vijeće izričito razmotrilo i razumno odbacilo oslobađajuće dokaze na koje je Petković uputio u prilog svojoj tezi.⁸⁰⁸⁸

2429. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nije dužno da pomene svako svjedočenje svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu i da se pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predočeni, osim ako ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo neki dokaz koji je nesumnjivo relevantan.⁸⁰⁸⁹

2430. Što se tiče Petkovićevog argumenta da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o tome da on nije dijelio krajnji cilj UZP-a, Žalbeno vijeće primjećuje da on upućuje isključivo na dijelove svog

⁸⁰⁸³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 93-109. V. također Petkovićev žalbeni podnesak, par. 110-111; žalbeni pretres, ŽT. 512-517 (23. mart 2017.).

⁸⁰⁸⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 95 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49687 (18. februar 2010.), T. 49746-49747 (22. februar 2010.), T. 50439, 50458-50459 (4. mart 2010.), dokazni predmet P02019), 96 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49748-49749, 49751, 49764, 49782-49783, 49790-49791, 49799-49800, 49803 (22. februar 2010.), T. 49836-49839 (23. februar 2010.)). V. također Petkovićev žalbeni podnesak, par. 97-98; žalbeni pretres, ŽT. 517 (23. mart 2017.) (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49414, 49458 (15. februar 2010.)). Štaviše, Petković tvrdi da tužilaštvo nije osporilo taj dio njegovog svjedočenja. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 95, 97.

⁸⁰⁸⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 100, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, dodaci 2, 4, Milivoj Petković, T. 49416 (15. februar 2010.). V. također žalbeni pretres, ŽT. 513-517 (23. mart 2017.) (gdje se upućuje na dokazne predmete P01322, P02002, P02091).

⁸⁰⁸⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 99, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, Dodatak 3, Milivoj Petković, T. 49579-49580 (17. februar 2010.). V. također Petkovićev žalbeni podnesak, par. 108-109.

⁸⁰⁸⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 101 (gdje se upućuje na dokazne predmete P01959, P01445, P02344, P03584, P02036, P02089, 4D01078), 102 (gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, Dodatak 2), 105 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49337 (11. februar 2010.)), 106 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49369-49370 (11. februar 2010.), T. 49417-49418 (15. februar 2010.)), 107 (gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, Dodatak 2). V. također Petkovićev žalbeni podnesak, par. 103-104. Petković ističe da se "teorija Pretresnog vijeća u vezi s UZP-om" temelji na "postavci" da je Petković imao "diskriminatornu/persekutornu *mens rea*". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 104.

⁸⁰⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 74-77. Tužilaštvo također odgovara da, zapravo, ono jeste osporilo Petkovićeve dokaze u odnosu na ovo pitanje. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 75.

⁸⁰⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53, 161, 299; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017.

svjedočenja u prvostepenom postupku.⁸⁰⁹⁰ S tim u vezi, Žalbeno vijeće ponavlja da je Pretresno vijeće izričito objasnilo svoj pristup Petkovićevom svjedočenju, to jest da nije prihvatilo one njegove dijelove u kojima je pokušao umanjiti svoju odgovornost.⁸⁰⁹¹ Štaviše, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uputilo na Petkovićevo svjedočenje kada je analiziralo krajnji cilj UZP-i i u velikoj mjeri ga uvažilo prilikom razmatranja njegove odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a.⁸⁰⁹² Žalbeno vijeće, stoga, nije uvjereno da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir Petkovićevo svjedočenje o tome da nije dijelio krajnji cilj UZP-a. Zapravo, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, s obzirom da je njegovo svjedočenje služilo njegovim interesima, konstatovalo da ga ti dokazi ne sprečavaju da dođe do zaključka da je Petković dijelio ZZP.⁸⁰⁹³

2431. Isto tako, Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvih naznaka da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o tome da je Petković davao prednost mirovnim pregovorima nad ratovanjem. U prilog toj tvrdnji, Petković se oslanja na dokaze u vezi s nekolicinom naređenja koja je izdao, a koja su se odnosila na saradnju s ABiH,⁸⁰⁹⁴ kao i na prekide vatre.⁸⁰⁹⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo njegove argumente na suđenju da je nastojao da pregovara i saraduje s vlastima ABiH kada je analiziralo njegovu odgovornost na osnovu prve kategorije UZP-a, kao i prilikom odmjeravanja njegove kazne.⁸⁰⁹⁶ Štaviše, Pretresno vijeće je izričito razmotrilo niz dokaznih predmeta na koje je Petković uputio kada je ocjenjivalo: (1) njegova *de facto* ovlaštenja nad HVO-om;⁸⁰⁹⁷ (2) njegova ovlaštenja da pregovara s ABiH i izdaje naređenja za prekid vatre;⁸⁰⁹⁸ i (3) zločine koje je HVO počinio u opštinama Gornji Vakuf i Jablanica.⁸⁰⁹⁹

⁸⁰⁹⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 95 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49687 (18. februar 2010.), T. 49746-49747 (22. februar 2010.), T. 50439, 50458-50459 (4. mart 2010.), dokazni predmet P02019), 96 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49748-49749, 49751, 49764, 49782-49783, 49790-49791, 49799-49800, 49803 (22. februar 2010.), T. 49836-49839 (23. februar 2010.)). V. takođe Petkovićev žalbeni podnesak, par. 97-98; žalbeni pretres, ŽT. 517 (23. mart 2017.) (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49414, 49458 (15. februar 2010.)).

⁸⁰⁹¹ V. gore, par. 2386.

⁸⁰⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 15, 21, 650-652, 654, 680-681, 700, 711, 718, 720, 726, 737, 761, 806.

⁸⁰⁹³ S tim u vezi, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument da tužilaštvo nije osporilo njegovo svjedočenje. Zapravo, puka činjenica da suprotna strana nije osporila neki konkretni dokaz ne utiče na njegovu pouzdanost.

⁸⁰⁹⁴ V. Petkovićev žalbeni podnesak, Dodatak 2, gdje se poziva na dokazne predmete 4D00397, 4D00901, 4D00399, 4D00389, 4D00354, P01115, P01190, 4D00433, 4D00019, 4D01048, 4D00075, P01709, P01959, P02599. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 514-517 (23. mart 2017.) (gdje se upućuje na dokazne predmete P01322, P02002, P02091).

⁸⁰⁹⁵ V. Petkovićev žalbeni podnesak, Dodatak 4, gdje se poziva na dokazne predmete P00625, P00644, P01059, P01238, P01286, P01467, P01959, P02037, P02084, P11213, P02577, P03584, P05138, P08188.

⁸⁰⁹⁶ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 647 gdje se upućuje na Petkovićev završni podnesak, par. 537(iv)-537(ix)), 1361 (gdje se upućuje na Petkovićev završni podnesak, par. 672 (ix), 672 (xii)).

⁸⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 667 (gdje se upućuje na dokazni predmet 4D01048), 675 (gdje se upućuje na dokazne predmete 4D00901, P01959), 678 (gdje se upućuje na dokazne predmete P00625, P11213), 680 (gdje se upućuje na dokazni predmet P02084).

⁸⁰⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 680 (gdje se upućuje na dokazni predmet P05138), 681 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01286), 682 (gdje se upućuje na dokazne predmete P02599, P00644, P01059, P01286, P01959, P02037, P02577, P01959, P00625), 683 (gdje se upućuje na dokazne predmete P01322, P02002, P02084, P02091).

⁸⁰⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 703 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01190), 715 (gdje se upućuje na dokazni predmet P02037).

Stoga, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da Pretresno vijeće nije razmotrilo te dokaze.

2432. Što se tiče ostalih dokaza na koje se Petković oslonio, Žalbeno vijeće smatra da se radi o dokazima koji su slični onima koje je pomenulo Pretresno vijeće.⁸¹⁰⁰ Shodno tome, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće zanemarilo te dokaze, već, naprotiv, smatra da ih je Pretresno vijeće ocijenilo i zaključilo da ga oni ne sprečavaju da dođe do svog zaključka. Petkovićevi argumenti u vezi s tim se odbacuju.

2433. Žalbeno vijeće će sada razmotriti Petkovićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri dokaze koji pokazuju da je on pokušao zaštititi civile bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost. Konkretno, Petković uglavnom upućuje na dokaze koji odražavaju naređenja koja je izdao HVO-u u vezi s postupanjem u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom i omogućavanjem rada međunarodnim organizacijama.⁸¹⁰¹ Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, u kontekstu analize Petkovićeve odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a, zapravo uputilo na Petkovićeve argumente na suđenju da je on koristio svoja ovlaštenja da podsjeti vojnike da su dužni postupati u skladu s ratnim pravom i štititi civile.⁸¹⁰² Zapravo, Pretresno vijeće je pomenulo konkretne odlomke Petkovićevog završnog podneska koji pak upućuju na iste dokaze za koje Petković tvrdi da ih je Pretresno vijeće zanemarilo, uključujući naređenja kojima se omogućavao rad međunarodnim organizacijama.⁸¹⁰³ Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da Pretresno vijeće nije te dokaze uzelo u obzir.

⁸¹⁰⁰ Dokazni predmeti 4D00397 (dokument HVO-a od 20. juna 1992. koji je izdao Petković, u kojem apeluje na saradnju s ABiH), 4D00399 (naređenje HVO-a od 16. novembra u kojem Petković apeluje na saradnju s ABiH), 4D00389 (naređenje HVO-a od 16. decembra 1992. kojim Petković apeluje na saradnju s ABiH), 4D00354 (naređenje HVO-a od 11. januara 1993. u kojem Petković traži izvještaj o situaciji u Gornjem Vakufu i informacije o raspoređivanju jedinica ABiH na tom području), P01115 (naređenje HVO-a od 13. januara 1993. u kojem Petković apeluje na saradnju s ABiH), 4D00433 (naređenje HVO-a od 20. januara 1993. u kojem Petković apeluje na saradnju s ABiH), 4D00019 (naređenje HVO-a od 27. januara 1993. kojim Petković zabranjuje jedinicama HVO izvođenje ofanzivnih dejstava protiv ABiH i naređuje da se sukob s ABiH riješi pregovorima), P01709 (sporazum o prekidu vatre od 20. marta 1993. koji su potpisali Petković i, u ime ABiH, Pašalić), P01238, P01709 (sporazum o prekidu vatre od 20. januara 1993. koji su potpisali Petković i, u ime ABiH, Pašalić), P03584 (odluka Alije Izetbegovića od 20. jula 1993. u kojoj je navedena Petkovićeva napomena da se ono stavi "svim postrojbama na znanje", i kojom se traži redovno dostavljanje izvještaja o ponašanju jedinica ABiH i nalaže puna borbena gotovost HVO-a), P08188 (Petkovićevo naređenje od 12. aprila 1994. u vezi s povlačenjem vojnih jedinica u ZP Mostar), 4D00075 (dopis od 9. februara 1993. koji je Petković uputio Seferu Haliloviću u vezi s pregovorima s ABiH).

⁸¹⁰¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 99, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, Dodatak 3. Žalbeno vijeće primjećuje da Petković takođe ukazuje na dijelove svog sopstvenog svjedočenja. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 99, gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49579-49580 (17. februar 2010.). S tim u vezi, kao što se navodi gore, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir Petkovićevo svjedočenje, već da, zapravo, te dokaze nije prihvatilo. V. gore, par. 2386.

⁸¹⁰² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 647, gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev završni podnesak, par. 537(vi), (viii), (ix).

⁸¹⁰³ Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da paragraf 537(viii) Petkovićevog završnog podneska upućuje na Dodatak 7 tog podneska, koji je identičan Dodatku 3 njegovog žalbenog podneska. V. Petkovićev završni podnesak, par. 537(viii),

2434. Što se tiče Petkovićeve namjere da protjera Muslimane iz HZ(R) HB i da ih diskriminiše, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće do tih zaključaka došlo na osnovu brojnih dokaza koji dokazuju njegov namjerni doprinos zločinima u okviru UZP-a.⁸¹⁰⁴ Pretresno vijeće je takođe izričito razmotrilo argumente koje je Petković iznio na suđenju da nije posjedovao relevantnu *mens rea*.⁸¹⁰⁵ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće primjećuje da Petković samo iznosi puku tvrdnju da dokazi na koje on upućuje nisu u skladu sa zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom *mens rea*, ali ne pokazuje zašto nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, na osnovu ovih dokaza, mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće.⁸¹⁰⁶ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj argument.

(iv) Zaključak

2435. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao namjeru da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB.

(c) Petkovićev značajan doprinos UZP-u

2436. Pretresno vijeće je utvrdilo sljedeće:

Što se tiče njegovog doprinosa ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja, Vijeće smatra da dokazi pokazuju van razumne sumnje da je on bio značajan. Naime, Milivoj Petković je, rukovodeći i vršeći kontrolu nad oružanim snagama HVO-a, učestvujući na pregovorima s organima ABiH i provodeći na terenu politiku i odluke vlasti, bio jedan od najvažnijih članova UZP-a. Kao član navedenog UZP-a, on je koristio oružane snage HZ(R) HB za počinjenje zločina koji su bili dio zajedničkog zločinačkog cilja, tako da se on može smatrati odgovornim za djela pripadnika oružanih snaga i Vojne policije.⁸¹⁰⁷

gdje se upućuje na Dodatak 7. Uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, Dodatak 3, s Petkovićevim završnim podneskom, Dodatak 7.

⁸¹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 817 ("*S obzirom na sve gore razmotrene dokaze, [Pretresno] vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Milivoj Petković imao namjeru da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB.*") (kurziv dodat), 818 ("*Vijeće smatra da je Milivoj Petković, time što je učestvovao u UZP-u, imao namjeru da diskriminiše Muslimane kako bi se stvorili uslovi za njihovo protjerivanje s tih teritorija.*").

⁸¹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 647.

⁸¹⁰⁶ Štaviše, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće, zapravo jeste izričito razmotrilo brojne dokaze na koje se Petković oslanja. Uporedi Petkovićev žalbeni podnesak, par. 101 (gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01959, P01445, P02036) s Prvostepenom presudom, tom 4, par. 669 (gdje se upućuje na dokazni predmet P02036), 676 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01445), 682 (gdje se upućuje na dokazni predmet P01959). Petković takođe ukazuje na svoje sopstveno svjedočenje u prvostepenom postupku. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 105 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49337 (11. februar 2010.)), 106 (gdje se upućuje na Milivoja Petkovića, T. 49369-49370 (11. februar 2010.), T. 49417-49418 (15. februar 2010.)). Kao što se navodi gore, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Pretresno vijeće zanemarilo ovaj dokaz. V. gore, par. 2386.

⁸¹⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 818.

2437. Petković iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, na osnovu njegovog položaja i dužnosti, zaključilo da je on značajno doprinio UZP-u, umjesto da se oslonilo na njegove radnje i propuste.⁸¹⁰⁸ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on doprinio UZP-u zbog svog položaja i činjenice da je učestvovao u pregovorima i izdavao naređenja za prekid vatre, kao i zbog toga što je provodio vladine odluke i politiku.⁸¹⁰⁹ On tvrdi da nema dokaza u spisu koji pokazuju da je njegovo učešće u tim zadacima predstavljalo doprinos UZP-u.⁸¹¹⁰ Nadalje, Petković dodaje da, budući da nije proglašen odgovornim za zločine u vezi s deportacijom ili premještanjem Muslimana "u većini opština i lokacija", dokazi u spisu ne pokazuju da je on doprinio etničkom čišćenju na tim područjima.⁸¹¹¹

2438. Tužilaštvo odgovara da bi Petkovićeve argumente trebalo odbaciti.⁸¹¹² Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Petković doprinio UZP-u putem pregovora s ABiH, kao i provođenjem vladinih odluka i politike.⁸¹¹³

2439. Žalbeno vijeće smatra da su Petkovićevi argumenti zasnovani na pogrešnom prikazu zaključaka Pretresnog vijeća.⁸¹¹⁴ Mada se Petkovićeva kontrola nad snagama HVO-a i njegovo učešće u pregovorima s ABiH, kao i provođenje vladine politike i odluka, pominju u istom dijelu analize koja se odnosi na njegov doprinos UZP-u, pažljivi pregled Prvostepene presude pokazuje

⁸¹⁰⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 360. Petković takođe iznosi prigovor na zaključak Pretresnog vijeća da je koristio snage HVO-a za činjenje zločina, iznoseći argument da "[o]vaj zaključak podrazumijeva da je [on] aktivno učestvovao u činjenju zločina time što je koristio oružane snage i neposredno (*dolus directus*) namjeravao da počini zločine. Međutim, [Pretresno] vijeće nije utvrdilo Petkovićev *dolus directus* u odnosu na konkretne zločine." Petkovićev žalbeni podnesak, par. 358 (kurziv u originalu), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112.

⁸¹⁰⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 140, 162-165, 167-170, 360. Petković takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da je to što je on provodio vladinu politiku "ukazivalo" na to da je bio član UZP-a. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 167. Nadalje, Petković tvrdi da nije bio na odgovarajući način i blagovremeno obaviješten o navodima da je doprinio UZP-u time što je učestvovao u pregovorima s ABiH i na terenu provodio vladinu politiku. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 161, 166.

⁸¹¹⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 162-163. Konkretno, Petković tvrdi sljedeće: (1) Pretresno vijeće je uvažilo da su ti pregovori vođeni u dobroj vjeri; i (2) njegovo učešće u pregovorima i izdavanju naređenja u vezi s prekidom vatre bili su dio njegovih zakonitih dužnosti i Pretresno vijeće je bilo dužno da utvrdi da ih je on izvršavao s namjerom ostvarivanja UZP-a, što ono nije učinilo. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 162(i), 164. Isto tako, što se tiče njegove uloge u provođenju vladinih odluka i politike, Petković tvrdi sljedeće: (1) kao vojni komandant imao je dužnost da postupi u skladu s direktivama nadležnih civilnih vlasti i da to, formalnopravno, može da povlači krivičnu odgovornost jedino ako su ta naređenja bila očigledno protivpravna; (2) ništa od vladine politike na koju je uputilo Pretresno vijeće nije bilo očigledno protivpravno; i (3) ni za jedan od njegovih postupaka u provođenju te politike nije pokazano da je predstavljao rezultat njegove namjere da ostvari UZP ili da mu je doprinio. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 167-169.

⁸¹¹¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 360.

⁸¹¹² Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 97, 107, fusnota 1065. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 526 (23. mart 2017.).

⁸¹¹³ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 115-123.

⁸¹¹⁴ Što se tiče Petkovićevog osporavanja zaključka Pretresnog vijeća da je koristio snage HVO-a za činjenje zločina, Žalbeno vijeće primjećuje da on u prilog svojoj tvrdnji izričito upućuje na svoju žalbenu podosnovu 4.3.1, koja je odbijena drugdje u ovoj Presudi. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 358 (kurziv u originalu), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 112. V. gore, par. 2210.

da ti faktori nisu sami po sebi činili osnovu za zaključak Pretresnog vijeća s tim u vezi.⁸¹¹⁵ Konkretno, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće svoje zaključke u vezi s Petkovićevim doprinosom UZP-u zasnovalo na tome što je on koristio HVO za činjenje zločina koji su bili dio ZZP-a.⁸¹¹⁶ U tom smislu, Pretresno vijeće se jednostavno oslonilo na to da je Petković imao kontrolu nad snagama HVO-a, kao i na njegovo učešće u pregovorima s ABiH i provođenje vladine politike i odluka kako bi utvrdilo da je "Petković [bio] jedan od najvažnijih članova UZP-a".⁸¹¹⁷

2440. U prilog tim faktorima dodatno govori činjenica da se, kako se čini, u osporenom zaključku podsjeća na uvod onog dijela Prvostepene presude koji se odnosi na Petkovićevu odgovornost, a koji je posvećen ispitivanju njegovih funkcija i ovlaštenja.⁸¹¹⁸ U tom dijelu opisuju se njegovo komandovanje HVO-om, njegova uloga u predstavljanju HVO-a na pregovorima i njegova ovlaštenja da odluke vlade HZ(R) HB prosljeđuje HVO-u.⁸¹¹⁹ Zapravo, u tom dijelu se Petkovićeva kontrola nad HVO-om, njegovo učešće u pregovorima s ABiH ili njegovo provođenje vladinih odluka na terenu, sami po sebi, ne prikazuju kao oblici doprinosa UZP-u.⁸¹²⁰ Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićevu tvrdnju da je osuđen samo na osnovu svojih ovlaštenja i funkcija.⁸¹²¹

2441. Što se tiče Petkovićevog argumenta da dokazi u spisu ne pokazuju da je on doprinio etničkom čišćenju na većini lokacija, Žalbeno vijeće ponavlja da je Pretresno vijeće Petkovića proglasilo odgovornim za sve zločine koji su činili dio UZP-a, uključujući deportaciju i prisilno premještanje Muslimana koji su pripisani drugim učesnicima UZP-a na osnovu njihovog doprinosa UZP-u.⁸¹²² U svakom slučaju, suprotno Petkovićevoj tvrdnji, nije bilo neophodno da Pretresno vijeće konstatuje da je on bio neposredno umiješan u svaki incident deportacije ili

⁸¹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 818. Štaviše, Žalbeno vijeće konstatuje da, kada iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da je to što je on provodio vladinu politiku "ukazivalo" na to da je bio član UZP-a, Petković pogrešno prikazuje osporenu konstataciju, budući da ona ne odražava takav zaključak. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 818. Shodno tome, ova tvrdnja se odbacuje.

⁸¹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 818.

⁸¹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 818. Žalbeno vijeće, nadalje, napominje da se ovaj zaključak ne odnosi na Petkovićevo ovlaštenje za izdavanje naređenja u vezi s prekidom vatre. Prvostepena presuda, tom 4, par. 818. Shodno tome, u onoj mjeri u kojoj se Petkovićevi prigovori u vezi s tim naređenjima odnose na ovaj zaključak, oni se odbacuju. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 140, 162-165.

⁸¹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 650-686.

⁸¹¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 653-684.

⁸¹²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 653-686.

⁸¹²¹ S obzirom na te faktore, Petkovićeva tvrdnja da nije bio na odgovarajući način i blagovremeno obaviješten o navodima da je doprinio UZP-u time što je učestvovao u pregovorima s ABiH i na terenu provodio vladinu politiku je bespredmetna.

⁸¹²² V. gore, par. 2263.

prisilnog premještanja u okviru UZP-a da bi zaključilo da mu je značajno doprinio.⁸¹²³ Shodno tome, ova tvrdnja se odbacuje.⁸¹²⁴

(d) Zaključak

2442. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Petković nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom odgovornošću na osnovu prve kategorije UZP-a i, stoga odbija njegove žalbene podosnove 4.1.2, 4.2, 5.1.2, 5.1.3 i 5.2.3.2.

7. Navodne greške u vezi s Petkovićevom odgovornošću za uništavanje džamija (Petkovićeva podosnova 5.2.2.4 djelimično i osnova tužilaštva 1 djelimično)

2443. Prilikom ocjenjivanja Petkovićevog doprinosa uništavanju Baba-Beširove džamije u zapadnom Mostaru, Pretresno vijeće je podsjetilo na svoje ranije zaključke da je HVO, 10. maja 1993. ili približno tog datuma, na osnovu naređenja Miljenka Lasića, uništio Baba-Beširovu džamiju.⁸¹²⁵ Pretresno vijeće je nadalje konstatovalo da je Petković, budući da je propustio da kazni Lasića, prihvatio njeno uništavanje.⁸¹²⁶

(a) Argumenti strana u postupku

2444. Petković tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on "propustio da kazni Lasića i da je, stoga, doprinio činjenju tog zločina".⁸¹²⁷ Shodno tome, Petković tvrdi da bi trebalo poništiti osuđujuću presudu koja mu je izrečena za uništavanje Baba-Beširove džamije.⁸¹²⁸

⁸¹²³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1510; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 119; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 196, 227.

⁸¹²⁴ Žalbeno vijeće takođe napominje da je ono: (1) poništilo Petkovićevu osuđujuću presudu za ubistvo i hotimično lišavanje života u opštini Gornji Vakuf, i (2) poništilo zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim neposrednim doprinosom zločinima počinjenim u opštini Vareš. V. gore, par. 443, 2280. Međutim, s obzirom na nepromijenjene zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom zločinima u opštinama Prozor, Gornji Vakuf, Jablanica, Mostar, Stolac i Čapljina, kao i u Zatvoru u Gabeli, Zatočeničkom centru Vojno, na Heliodromu, u Zatvoru u Ljubuškom i Logoru Vitina-Otok, Žalbeno vijeće smatra da te greške ne utiču na zaključak Pretresnog vijeća da je Petkovićev doprinos UZP-u bio značajan.

⁸¹²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 729, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 791-792. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 789, tom 3, par. 1608.

⁸¹²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 729-730, 820.

⁸¹²⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 255. S tim u vezi, Petković tvrdi da nema dokaza da je on bio obaviješten o Lasićevom naređenju da se uništi Baba-Beširova džamija ili da je bio upoznat s tim ko je počinio taj zločin. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 252-255, gdje se upućuje na dokazni predmet P02264, dokazni predmet P08287. Konkretno, Petković tvrdi da, budući da nije znao da je Lasić naredio uništavanje te džamije, nema dokaza u prilog zaključku da je on "propustio da preduzme bilo kakve mjere protiv počinioaca tog krivičnog djela". Petkovićev žalbeni podnesak, par. 252.

⁸¹²⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 255.

2445. Tužilaštvo odgovara da bi Petkovićevu osuđujuću presudu za uništavanje Baba-Beširove džamije, na osnovu prve kategorije UZP-a, trebalo "zamijeniti" s osuđujućom presudom na osnovu treće kategorije UZP-a, budući da je uništavanje džamija postalo zločin na osnovu prve kategorije UZP-a tek u junu 1993.⁸¹²⁹

2446. Petković replicira da se slaže s tužilaštvom da ga Žalbeno vijeće treba osloboditi optužbi za uništavanje Baba-Beširove džamije na osnovu prve kategorije UZP-a.⁸¹³⁰

(b) Analiza

(i) Navodne greške u vezi s Petkovićevom odgovornošću po prvoj kategoriji UZP-a za uništavanje Baba-Beširove džamije i džamije u Skrobućanima

2447. Prije svega, Žalbeno vijeće napominje da zaključak Pretresnog vijeća da je Petković prihvatio uništavanje Baba-Beširove džamije, koji je utemeljen na njegovim zaključcima da je Petković, uprkos tome što je o uništavanju te džamije bio obaviješten istog dana kad je ona i uništena, propustio da preduzme bilo kakve mjere protiv Lasića, čini dio Prvostepene presude koji se odnosi na Petkovićevu odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a i, konkretnije, njegov doprinos zločinima u opštini Mostar.⁸¹³¹ Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije ni izričito izostavilo uništavanje Baba-Beširove džamije iz svojih zaključaka u pogledu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a,⁸¹³² niti je taj zločin pomenulo u dijelu koji se odnosi na Petkovićevu odgovornost po trećoj kategoriji UZP-a.⁸¹³³ S obzirom na sve te faktore,⁸¹³⁴ Žalbeno vijeće smatra

⁸¹²⁹ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 195. U tom kontekstu, tužilaštvo iznosi argument da zaključak Pretresnog vijeća da je Petković imao namjeru da ta džamija bude uništena uključuje zaključak da je Petković to mogao predvidjeti i da je svjesno prihvatio taj rizik. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 195. Žalbeno vijeće napominje da tužilaštvo iznosi slične argumente u svom žalbenom podnesku, i da se o njima raspravlja dolje. V. dolje, par. 2452, 2453-2454.

⁸¹³⁰ Petkovićeva replika, par. 54. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 823-824 (28. mart 2017.).

⁸¹³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 725, 729-730. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 688 (gdje se navodi da će u dijelu presude pod naslovom "Odgovornost Milivoja Petkovića po osnovu prvog vida UZP-a" Pretresno vijeće analizirati u kojoj mjeri je Petković doprinio zločinima koje je počinio HVO prilikom ostvarivanja ZZP-a).

⁸¹³² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 710 (gdje se iz razmatranja Petkovićeve odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a izričito isključuju krađe u Gornjem Vakufu), 718 (gdje se iz razmatranja Petkovićeve odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a izričito isključuje uništavanje džamija u Jablanici), 736 (gdje se iz razmatranja Petkovićeve odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a izričito isključuju ubistva, seksualno zlostavljanje i krađe počinjene u periodu od juna 1993. u zapadnom Mostaru), 763 (gdje se iz razmatranja Petkovićeve odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a izričito isključuju krađe u gradu Varešu), 783 (gdje se iz razmatranja Petkovićeve odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a izričito isključuju ubistva u Zatvoru u Dretelju).

⁸¹³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 822-853.

⁸¹³⁴ Prema mišljenju Žalbenog vijeća, uključivanje zločina uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju (tačka 21) pod naslov "Opština Mostar" u paragrafu 820 toma 4 Prvostepene presude nije nužno odlučujuće u ovom slučaju, koji se odnosi na uništavanje Baba-Beširove džamije u zapadnom Mostaru, budući da je Pretresno vijeće takođe konstatovalo sljedeće: (1) u granatiranju istočnog Mostara, HVO je uništio ili teško oštetio deset džamija; i (2) Petković je planirao granatiranje istočnog Mostara tokom njegove opsade. Prvostepena presuda, tom 4, par. 59 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1367-1377), 730, 747, 750.

da je Petković zaista proglašen odgovornim za uništavanje Baba-Beširove džamije, na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a.

2448. Međutim, Žalbena vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće nedvosmisleno utvrdilo da zločin uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 21), nije bio dio ZZP-a prije juna 1993.⁸¹³⁵ Žalbena vijeće takođe podsjeća da ono što je važno za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a jeste to "da li je dotični zločin dio zajedničkog cilja",⁸¹³⁶ dok na osnovu odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a optuženi može biti osuđen za krivično djelo koje izlazi iz okvira zajedničkog zločinačkog cilja.⁸¹³⁷ Shodno tome, Žalbena vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je Petkovića proglasilo odgovornim na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a za uništavanje Baba-Beširove džamije, budući da je taj zločin izvršen 10. maja 1993. ili približno tog datuma, prije datuma na koji je, kako je Pretresno vijeće konstatovalo, taj zločin postao dio ZZP-a.⁸¹³⁸ S obzirom na to, Žalbena vijeće, kao bespredmetne, odbacuje preostale navodne činjenične greške koje iznosi Petković.⁸¹³⁹

2449. Žalbena vijeće nadalje primjećuje da je Pretresno vijeće Petkovića proglasilo odgovornim i za uništavanje džamije u Skrobućanima, po prvoj kategoriji UZP-a, suprotno svom nedvosmislenom zaključku da tačka 21 nije bila dio ZZP-a prije juna 1993.⁸¹⁴⁰ Konkretno,

⁸¹³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 342, 433, 1213. V. takođe gore, par. 799.

⁸¹³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 410. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 418-419.

⁸¹³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 411. Po trećoj kategoriji UZP-a, odgovornost za neki zločin koji izlazi iz okvira zajedničkog zločinačkog cilja može se pripisati optuženom ako je, u zavisnosti od okolnosti predmeta: (1) optuženi mogao da predvidi da takav zločin može biti počinjen od strane jedne ili više osoba koje optuženi (ili bilo koji drugi učesnik u UZP-u) koristi kako bi ostvario *actus reus* zločina koji su dio zajedničkog zločinačkog cilja; i (2) optuženi svjesno preuzeo rizik da taj zločin može biti počinjen time što se pridružio ili nastavio da učestvuje u poduhvatu. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 595, 614; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1061, 1272, 1525, 1557. V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1431; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 906; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365, 411. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228. Žalbena vijeće takođe podsjeća da se, po trećoj kategoriji UZP-a, optuženom može pripisati krivična odgovornost za zločine koje su izvršile osobe koje nisu učesnici UZP-a "ukoliko se dokaže da se ti zločini mogu pripisati bar jednom učesniku u UZP i da je on, posluživši se glavnim izvršiocom, postupao u skladu sa zajedničkim planom". Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 994; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1679; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 911; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 413, 430.

⁸¹³⁸ Što se tiče argumenata tužilaštva da bi ovu osuđujuću presudu, na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, trebalo zamijeniti osuđujućom presudom na osnovu odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a, oni će biti razmotreni dolje. V. dolje, par. 2452-2454.

⁸¹³⁹ Konkretno, Žalbena vijeće primjećuje da se nijedan od zaključaka Pretresnog vijeća koje je Petković osporio – to jest: (1) da je bio obaviješten o uništavanju Baba-Beširove džamije; (2) da je propustio da preduzme bilo kakve mjere protiv Lasića, nakon što je ta džamija uništena; i (3) da je time prihvatio uništavanje te džamije – ne može smatrati pokazateljem da je Petković mogao predvidjeti ovaj incident i da je svjesno preuzeo taj rizik, prije nego što je došlo do tog rušenja, što će biti dalje analizirano dolje. Prvostepena presuda, tom 4, par. 729-730, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02264. V. dolje, par. 2452-2454.

⁸¹⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 342, 433, 695, 699, 820, 1213. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 431. V. takođe gore, par. 799.

Pretno vijeće je konstatovalo da je Petković imao namjeru da džamija u Skrobućanima u opštini Prozor bude uništena, što se, kako je Pretresno vijeće utvrdilo, desilo u "maju ili junu 1993."⁸¹⁴¹ S obzirom na gore navedenu grešku,⁸¹⁴² Žalbeno vijeće isto tako smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je Petkovića proglasilo odgovornim na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a za uništavanje džamije u Skrobućanima.⁸¹⁴³

2450. Nakon što je identifikovalo te dvije greške, Žalbeno vijeće će dolje razmotriti posljedice tih grešaka.

(ii) Alternativni vidovi odgovornosti

2451. S obzirom na gore navedenu analizu, pitanje koje je sada pred Žalbenim vijećem jeste da li se, na osnovu zaključaka Pretresnog vijeća, Petkovićeve osuđujuće presude za gore pomenute incidente mogu potvrditi po nekom alternativnom vidu odgovornosti. S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da bi, s obzirom da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Petković: (1) mogao predvidjeti uništavanje džamija u Sovićima i Doljanima u aprilu 1993.; i (2) imao namjeru da uništavanje džamije u Skrobućanima i Baba-Beširove džamije bude počinjeno, Žalbeno vijeće trebalo preinačiti Petkovićeve povezane osuđujuće presude i umjesto toga ga proglasiti odgovornim za potonja dva incidenta na osnovu odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a.⁸¹⁴⁴ Petković odgovara da bi mu, mada ga je Pretresno vijeće pogrešno osudilo za te zločine po prvoj kategoriji UZP-a, trebalo izreći oslobađajuću presudu zato što zaključci Pretresnog vijeća "ne sadrže dovoljno elemenata" za osuđujuću presudu na osnovu odgovornosti po trećoj kategoriji UZP-a.⁸¹⁴⁵

2452. Žalbeno vijeće podsjeća da se uslovi *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a razlikuju.⁸¹⁴⁶ Konkretno, *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a traži da optuženi dijeli namjeru da počinio zločine koji su dio zajedničkog cilja, kao i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih zločina.⁸¹⁴⁷ S druge strane, *mens rea* za treću kategoriju UZP-a traži da je:

u zavisnosti od okolnosti predmeta, (i) bilo predvidljivo da bi F...g [jedna ili više osoba kojima se on (ili neki drugi učesnik UZP-a) poslužio za izvršenje actus reus-a krivičnih djela koja su dio zajedničkog cilja] mogli izvršiti takvo

⁸¹⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 95-96, tom 4, par. 695, 699, 820.

⁸¹⁴² V. gore, par. 2448.

⁸¹⁴³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 196-197, gdje tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je Petkovića za te zločine osudilo na osnovu prve kategorije UZP-a.

⁸¹⁴⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 196-197.

⁸¹⁴⁵ Petkovićev odgovor, par. 94. V. takođe Petkovićev odgovor, par. 92-93.

⁸¹⁴⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 228; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 82-86.

⁸¹⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 386; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365. V. gore, par. 2372.

krivično djelo i (ii) ako je optuženi svojevolumno prihvatio tu mogućnost (dokus eventualis). Mora se dokazati da je upravo optuženi mogao predvidjeti počinjenje krivičnog djela.⁸¹⁴⁸

2453. Što se tiče toga da li je Petković mogao da predvidi i uništavanje Baba-Beširove džamije i uništavanje džamije u Skrobućanima, Žalbeno vijeće podsjeća na zaključak Pretresnog vijeća da je Petković mogao da predvidi uništavanje džamija u Sovićima i Doljanima već u aprilu 1993. i da je svjesno preuzeo rizik da bi ti zločini mogli biti počinjeni.⁸¹⁴⁹ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je imalo u vidu da je HVO zapalio sve muslimanske kuće i dvije džamije po naređenjima "viših zapovjednika" i da je Petković bio redovno obavještavan o borbenim operacijama koje su vođene u opštini Jablanica 16. i 17. aprila 1993.⁸¹⁵⁰ Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Petković imao namjeru da bude počinjeno uništavanje imovine u vlasništvu Muslimana u opštinama Gornji Vakuf i Jablanica u periodu od januara do maja 1993.⁸¹⁵¹ Osim toga, što se tiče džamije u Skrobućanima, Žalbeno vijeće podsjeća na sljedeće zaključke Pretresnog vijeća: (1) u aprilu 1993., nakon napada HVO-a, imovina u vlasništvu Muslimana je uništena u još dva sela u opštini Prozor i, s obzirom na sličnosti između operacija vođenih u tim selima, uništavanje muslimanske imovine bilo je dio plana;⁸¹⁵² (2) Petković je rukovodio operacijama u Prozoru od aprila do 22. juna 1993. i u julu i avgustu 1993.;⁸¹⁵³ i (3) on je imao namjeru da džamija u Skrobućanima bude uništena.⁸¹⁵⁴ Žalbeno vijeće napominje da je ovaj zaključak o Petkovićevoj namjeri ostao nepromijenjen u žalbenom postupku.⁸¹⁵⁵ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo da je, za vrijeme napada na selo Skrobućani, HVO uništio imovinu u vlasništvu Muslimana i "da su ta djela uništavanja bila dio unaprijed smišljenog plana" koji je uključivao i uništavanje džamije u Skrobućanima.⁸¹⁵⁶ S obzirom na te zaključke Pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće smatra da je jedini razuman zaključak taj da je Petković mogao predvidjeti da bi i džamija u Skrobućanima i Baba-Beširova džamija mogle biti uništene i da je svjesno preuzeo taj rizik.⁸¹⁵⁷

⁸¹⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1431, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 595, 614, 688, 958, 1055. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 514 (gdje se podsjeća da se traži "da je optuženi mogao razumno da predvidi" mogućnost da će biti počinjen neki zločin). V. također dolje, par. 2836.

⁸¹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 852. Žalbeno vijeće, nadalje, napominje da je ova osuđujuća presuda dolje potvrđena u žalbenom postupku. V. dolje, par. 2966.

⁸¹⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 850. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 851, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 565, 641, 643, 646-650, dokazni predmet P02063.

⁸¹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 704, 707-708, 710, 716-718. V. gore, par. 2191.

⁸¹⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 692.

⁸¹⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 691-694, 696-697.

⁸¹⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 695, 699.

⁸¹⁵⁵ V. gore, par. 2449.

⁸¹⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 695.

⁸¹⁵⁷ S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da "[z]nanje o faktorima kao što su priroda sukoba, sredstva kojima se želi provesti udruženi zločinački poduhvat i način na koji se udruženi zločinački poduhvat ostvaruje na terenu čine

2454. Žalbeno vijeće konstatuje da bi, na osnovu zaključaka Pretresnog vijeća, razuman presuditelj o činjenicama bio uvjeren van razumne sumnje da je Petković odgovoran za uništavanje te tri džamije po trećoj kategoriji UZP-a. Shodno tome, Žalbeno vijeće poništava zaključak Pretresnog vijeća da je Petković odgovoran za te incidente po prvoj kategoriji UZP-a, i proglašava ga odgovornim za njih po trećoj kategoriji UZP-a.

(c) Zaključak

2455. Na osnovu gore navedenog, Žalbeno vijeće prihvata Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.2.4 djelimično i prihvata žalbenu osnovu 1 tužilaštva djelimično. Žalbeno vijeće ga takođe proglašava odgovornim, po trećoj kategoriji UZP-a, za zločine uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju u odnosu na uništavanje Baba-Beširove džamije i džamije u Skrobućanima. Žalbeno vijeće će razmotriti eventualne posljedice tih zaključaka u odgovarajućem dijelu dolje.⁸¹⁵⁸

8. Navodne greške u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o tome da je više osoba dijelilo ZZP
(Petkovićeva podosnova 5.2.3.3)

2456. Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće zaključilo da se više osoba, među kojima i Petković, međusobno dogovorilo da osmisle i ostvare ZZP.⁸¹⁵⁹ U tom zaključku, Pretresno vijeće je konstatovalo da su Petković i drugi učesnici UZP-a: (1) učestvovali u planiranju i/ili izvođenju vojnih operacija u opštini Gornji Vakuf; (2) planirali napade na sela u opštinama Prozor i Jablanica u aprilu 1993. u skladu s Ultimatumom od 4. aprila 1993.; (3) planirali kampanju hapšenja i masovnog zatočenja Muslimana koji nisu bili pripadnici nikakvih oružanih snaga; i (4) planirali i/ili omogućili vojne operacije u opštini Vareš u oktobru 1993. i pokušali prikriti zločine počinjene tokom napada na Stupni Do.⁸¹⁶⁰ Nadalje, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (1) Prlić, Ćorić i Pušić doprinijeli su prisilnom odlasku zatočenih Muslimana u treće zemlje;⁸¹⁶¹ i (2) Prlić, Praljak, Petković i Mate Boban prisustvovali su nekolicini sastanaka kod predsjednika Republike Hrvatske u periodu od septembra 1992. do marta 1994.⁸¹⁶² Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da su Prlić, Petković i Ćorić, time što je svaki od njih obavljao svoje funkcije u periodu od januara 1993. do aprila 1994., kontinuirano doprinisili UZP-u.⁸¹⁶³ Pretresno vijeće je

mogućnost da takav zločin bude počinjen dovoljno stvarnom da je učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu mogu predvidjeti". Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 627.

⁸¹⁵⁸ V. dolje, par. 2468, 3363.

⁸¹⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁸¹⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1220.

⁸¹⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1220-1221.

⁸¹⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1223.

⁸¹⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1225. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1230.

zaključilo da se, zbog toga što su učesnici UZP-a koristili pripadnike i strukture HVO-a za činjenje zločina koji su bili dio ZZP-a, zločini HVO-a mogu pripisati tim učesnicima UZP-a, uključujući Petkovića.⁸¹⁶⁴

(a) Argumenti strana u postupku

2457. Petković tvrdi da se Pretresno vijeće, prilikom donošenja zaključka da se više osoba, među kojima je bio i on, međusobno dogovorilo da osmisle i ostvare ZZP, oslonilo na niz pogrešnih tvrdnji.⁸¹⁶⁵ U vezi s tim, Petković tvrdi sljedeće: (1) on nije učestvovao u planiranju ili rukovođenju vojnim operacijama koje su 18. januara 1993. pokrenute u opštini Gornji Vakuf;⁸¹⁶⁶ (2) nema dokaza da je on planirao napade u opštinama Prozor i Jablanica;⁸¹⁶⁷ (3) HVO nije zatočio Muslimane "koji nisu bili pripadnici nikakvih vojnih snaga";⁸¹⁶⁸ (4) zaključak Pretresnog vijeća da je Ivica Rajić donosio odluke o vojnim dejstvima u Varešu i Stupnom Dolu "pobija tezu" da je Petković planirao ili omogućio te operacije;⁸¹⁶⁹ (5) zaključak Pretresnog vijeća da je Petković pokušao prikriti zločine je pogrešan i nerazuman;⁸¹⁷⁰ i (6) zaključak Pretresnog vijeća da je on koristio pripadnike HVO-a za činjenje krivičnih djela koja su bila dio ZZP-a "podrazumijeva" direktnu namjeru za činjenje tih zločina – a taj zaključak, prema njegovoj tvrdnji, nije potkrijepljen dokazima.⁸¹⁷¹

2458. Osim toga, Petković tvrdi sljedeće: (1) nema nikakve osnove za zaključak Pretresnog vijeća da je on "bio član grupe učesnika UZP-a koja je doprinijela" prisilnom odlasku zatočenih Muslimana u treće zemlje, budući da ono nije ni utvrdilo da je on doprinio tim zločinima deportacije, niti ga je za njih osudilo;⁸¹⁷² (2) dokazi "jasno dokazuju" da je Petković prisustvovao

⁸¹⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232.

⁸¹⁶⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362.

⁸¹⁶⁶ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(i).

⁸¹⁶⁷ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(ii). Petković nadalje tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje kada je konstatovalo da je on planirao vojne operacije u skladu s Ultimatumom od 4. aprila 1993. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(ii).

⁸¹⁶⁸ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(iii).

⁸¹⁶⁹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(iv)(a), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 288. V. Prvostepena presuda, tom 3, par. 314-316, gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 288. Osim toga, Petković: (1) osporava zaključak da su Stojić i Praljak takođe planirali i omogućili te operacije; i (2) tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje o tome kako su te vojne operacije mogle doprinijeti UZP-u. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(iv).

⁸¹⁷⁰ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(v). Petković takođe osporava zaključak da je Praljak pokušao prikriti zločine tokom napada na Stupni Do u oktobru 1993. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(v).

⁸¹⁷¹ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(ix).

⁸¹⁷² Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(vi), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1221.

samo jednom sastanku s predsjednikom, a ne na "više" njih;⁸¹⁷³ i (3) Pretresno vijeće je pogrešno primijenilo pravo kada je "ustvrdilo da je obavljanje funkcije samo po sebi doprinos" UZP-u.⁸¹⁷⁴

2459. Tužilaštvo odgovara da Petković u svom prigovoru na razuman zaključak da je planirao napade na opštine Prozor i Jablanica u skladu s Ultimatumom od 4. aprila 1993. zanemaruje relevantne zaključke.⁸¹⁷⁵ Ono takođe iznosi argument da Petković pogrešno tvrdi da je prisustvovao samo jednom sastanku s predsjednikom, kada je, u stvari, bio prisutan na bar dva.⁸¹⁷⁶ Kako navodi tužilaštvo, zaključak Pretresnog vijeća da je ZZP provodilo više osoba, između ostalih i Petković, bio je razuman s obzirom na dokaze.⁸¹⁷⁷

2460. Petković u replici odgovara da jedan od sastanaka na koji tužilaštvo ukazuje nije bio sastanak kod "predsjednika".⁸¹⁷⁸

(b) Analiza

2461. Žalbeno vijeće, prije svega, odbacuje niz Petkovićevih argumenata u vezi s činjenjem zločina u raznim opštinama i njegovim doprinosom tom činjenju, budući da se on izričito oslanja na argumente koje je iznio u drugim žalbenim osnovama i koje sad ponavlja, a koji su odbačeni drugdje u ovoj Presudi.⁸¹⁷⁹

2462. Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument da nema dokaza koji potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća da je on planirao vojne operacije u opštinama Prozor i Jablanica u skladu s Ultimatumom od 4. aprila 1993. S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da on zanemaruje dokaze na koje se Pretresno vijeće izričito oslonilo kada je došlo do svog zaključka da su operacije HVO-a u tim opštinama bile posljedica unaprijed smišljenog plana da se provede Ultimatum od 4. aprila

⁸¹⁷³ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(vii), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1223, dokazni predmet P06454.

⁸¹⁷⁴ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(viii).

⁸¹⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 257.

⁸¹⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 258 i fusnota 1062, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 52, 191, 761.

⁸¹⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 256; žalbeni pretres, ŽT. 529, 545 (23. mart 2017.). Tužilaštvo tvrdi da Petković u ostalim prigovorima ponavlja argumente koje je iznio u drugim dijelovima svog žalbenog podneska. Odgovor tužilaštva na Petkovićevu žalbu, par. 259 i fusnota 1065 s referencama koje se tamo navode.

⁸¹⁷⁸ Petkovićeva replika, par. 80, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 52, dokazni predmet P02059.

⁸¹⁷⁹ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(i), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 231. Upor. gore, par. 2171. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(ii), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 215-217, 238-240. Upor. gore, par. 2143-2144, 2186. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(iii), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 174-213. Upor. gore, par. 382. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(v), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 291. Upor. gore, par. 2293. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(ix), gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 215-221, 231-232, 238-240, 270, 277-280. Upor. gore, par. 2144, 2149, 2171, 2186, 2242, 2249, 2258. Što se tiče Petkovićevog prigovora na zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Praljkovom odgovornošću za prikrivanje zločina tokom napada na Stupni Do u oktobru 1993., Žalbeno vijeće podsjeća da je drugdje u ovoj Presudi poništilo taj zaključak. V. gore, par. 2059-2062. Njegov argument se, stoga, odbacuje kao bespredmetan.

1993.,⁸¹⁸⁰ i da je on učestvovao u planiranju i rukovođenju operacijama u Prozoru i Jablanici.⁸¹⁸¹ Na primjer, Pretresno vijeće je razmotrilo: (1) sjednicu koju je HVO HZ HB održao 3. aprila 1993., kojoj su, pored ostalih, prisustvovali Prlić i Stojić, a na kojoj je odlučeno da će HVO, ako muslimanske snage do 15. aprila 1993. odbiju da potpišu izjavu kojom se ABiH stavlja pod komandu HVO-a u provincijama 3, 8 i 10, to provesti jednostrano i vojnim sredstvima;⁸¹⁸² (2) činjenicu da je HVO 15. aprila 1993. počeo granatirati grad Jablanicu, a 17. aprila 1993. krenuo u napad na jablaničku dolinu, uključujući sela Sovići i Doljani, nakon kojeg su muslimanske kuće zapaljene, a stanovništvo uhapšeno;⁸¹⁸³ (3) činjenicu da je Šiljeg 16. aprila 1993. razradio plan napada na nekoliko sela u opštini Prozor i poslao ga Glavnom stožeru, nakon čega je 17. aprila 1993. uslijedio napad na ta sela, u kojem su muslimanske kuće zapaljene;⁸¹⁸⁴ i (4) veliki broj dokumenata koji su ga naveli na zaključak da je Petković planirao operacije u Prozoru i Jablanici i rukovodio njima.⁸¹⁸⁵

2463. Žalbeno vijeće takođe smatra da se Petković, u svom argumentu da zaključak Pretresnog vijeća da je Rajić donosio odluke o vojnim dejstvima u Varešu i Stupnom Dolu "pobija tezu" da je on planirao ili omogućio te operacije, izričito oslanja na slične argumente koje je Žalbeno vijeće, zapravo, prihvatilo drugdje u ovoj Presudi.⁸¹⁸⁶ Međutim, on nije uspio da pokaže kako to utiče na osporeni zaključak da se više osoba, uključujući Petkovića, međusobno dogovorilo da osmisle i ostvare ZZZ.⁸¹⁸⁷ Konkretno, taj zaključak potkrepljuje niz drugih faktora.⁸¹⁸⁸ Stoga se njegov argument odbacuje.⁸¹⁸⁹

2464. Kada tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je on koristio pripadnike HVO-a za činjenje zločina "podrazumijeva" direktnu namjeru da ti zločini budu počinjeni, koja nije potkrijepljena dokazima, Petković ponovo upućuje, između ostalog, na svoje argumente u vezi s njegovim doprinosom zločinima počinjenim u Varešu i Stupnom Dolu koji su prihvaćeni drugdje u ovoj

⁸¹⁸⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 138-146, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1220 i fusnota 2282. V. takođe gore, fusnota 3762. Što s tiče Petkovićevog zasebnog argumenta da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje kada je došlo do ovog zaključka, Žalbeno vijeće ga odbacuje kao nerazrađenu tvrdnju.

⁸¹⁸¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 691-697, 699, 712-716, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1220 i fusnota 2281.

⁸¹⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 138.

⁸¹⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 143-144.

⁸¹⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 141.

⁸¹⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 691-697, 712, 714-715 s referencama koje se tamo navode.

⁸¹⁸⁶ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(iv)(a), gdje se upućuje na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 288. Upor. gore, par. 2275-2280. Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev argument da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženje o tome kako su te vojne operacije mogle doprinijeti zajedničkom zločinačkom cilju, budući da on ponavlja argumente koji su odbačeni drugdje u ovoj Presudi. V. gore, par. 972.

⁸¹⁸⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1231.

⁸¹⁸⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1220-1223. V. gore, par. 2461 i fusnota 8179 (gdje se odbacuju Petkovićevi prigovori na neke od ovih faktora).

Presudi.⁸¹⁹⁰ Međutim, on, u ovom slučaju, ne pokazuje kako greška u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća o njegovom doprinosu zločinima počinjenim na toj lokaciji utiče na zaključak da je Petković koristio pripadnike i strukture HVO-a za činjenje zločina koji su bili dio ZZP-a s obzirom na brojne druge faktore na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja tog zaključka.⁸¹⁹¹ Njegov argument se odbacuje.

2465. Žalbena vijeće takođe primjećuje da u svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on "bio član grupe učesnika UZP-a koja je doprinijela" prisilnom odlasku zatočenih Muslimana u treće zemlje, Petković ponovo ne uvažava to da je osuđen za sve zločine koji su činili dio UZP-a, a ne samo za one kojima je neposredno doprinio.⁸¹⁹² U svakom slučaju, Žalbena vijeće podsjeća da Pretresno vijeće nije bilo dužno da utvrdi da je Petković doprinio svakom incidentu da bi zaključilo da je on bio učesnik UZP-a.⁸¹⁹³ Shodno tome, Žalbena vijeće odbacuje Petkovićev nerazumljivi i nepotkrijepljeni argument da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on "bio član grupe učesnika UZP-a koja je doprinijela" zločinima prisilne deportacije. On takođe ne pokazuje kako njegov argument da dokazi "jasno pokazuju" da je on prisustvovao samo jednom sastanku kod predsjednika, a ne na "više" njih, utiče na osporeni zaključak.⁸¹⁹⁴ Shodno tome, njegovi argumenti se odbacuju.

2466. Žalbena vijeće takođe konstatuje da Petković pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu kada tvrdi da je Pretresno vijeće "ustvrdilo da je obavljanje funkcije samo po sebi doprinos" UZP-u.⁸¹⁹⁵ Doslovno tumačenje ovog dijela Prvostepene presude pokazuje da se Pretresno vijeće nije oslonilo na Prlićeve, Petkovićeve i Čorićeve funkcije u apstraktnom smislu, već na zločinački

⁸¹⁸⁹ Budući da Petković iznosi slične argumente u odnosu na Stojićevu i Praljkovu odgovornost za zločine počinjene u Varešu i Stupnom Dolu, Žalbena vijeće odbacuje te argumente iz istog razloga.

⁸¹⁹⁰ V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(ix), gdje se upućuje, između ostalog, na Petkovićev žalbeni podnesak, par. 287-289. Upor. gore, par. 2275-2280. Žalbena vijeće napominje da Petković takođe ukazuje na svoje argumente u vezi sa zločinima počinjenim na drugim lokacijama, koji su odbačeni drugdje u ovoj Presudi. V. Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(ix); gore, par. 2461 i fusnota 8179.

⁸¹⁹¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 2303, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 687-819 (Petkovićeva odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a). V. takođe gore, par. 2461 i fusnota 8179 (gdje se odbacuju Petkovićevi prigovori na neke od ovih faktora).

⁸¹⁹² Konkretno, Petkoviću je izrečena osuđujuća presuda za sve incidente u vezi s deportacijom koji su činili dio ZZP-a, budući da je on značajno doprinio UZP-u. Prvostepena presuda, tom 4, par. 820-821.

⁸¹⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1510; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 119; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 196, 227.

⁸¹⁹⁴ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1222-1223, 1231. U svakom slučaju, Žalbena vijeće napominje da Petkovićev argument, koji je naveo u replici, da jedan od sastanaka na koje tužilaštvo ukazuje nije bio sastanak kod "predsjednika" nije tačan. V. Petkovićeva replika, par. 80, gdje se upućuje na, između ostalog, Prvostepenu presudu, tom 4, par. 52, dokazni predmet P02059.

⁸¹⁹⁵ Petkovićev žalbeni podnesak, par. 362(viii).

način na koji su te funkcije bile konkretno obavljane.⁸¹⁹⁶ Žalbeno vijeće, stoga, odbacuje Petkovićev argument.

2467. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbacuje Petkovićev prigovor na zaključak da se više osoba, među kojima je bio i on, međusobno dogovorilo da osmisli i ostvari ZZP. Njegova žalbena podosnova 5.2.3.3 se, stoga, odbija.

9. Zaključak

2468. Žalbeno vijeće je prihvatilo Petkovićeve žalbene podosnove 5.2.2.6 i 5.2.2.7.2, obje djelimično, i konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on direktno doprinio zločinima počinjenim u gradu Varešu i Stupnom Dolu. Žalbeno vijeće je takođe prihvatilo Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.2.4 i žalbenu osnovu 1 tužilaštva djelimično i konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je Petkovića proglasilo odgovornim, na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, za uništavanje Baba-Beširove džamije i džamije u Skrobućanima. Međutim, Žalbeno vijeće je Petkovića proglasilo odgovornim po trećoj kategoriji UZP-a za zločine uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju, u vezi s uništavanjem Baba-Beširove džamije i džamije u Skrobućanima. Žalbeno vijeće je takođe prihvatilo Petkovićevu žalbenu podosnovu 5.2.3.1 djelimično i konstatovalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Petković doprinio činjenju zločina koje je pukovnija "Bruno Bušić" počinila u opštini Jablanica, između ostalog i na Ribnjaku, s obzirom na to da je konstatovalo da je Petković, iako je od januara 1993. znao za kriminalno ponašanje njenih pripadnika, angažovao tu jedinicu u opštini Jablanica u aprilu 1993. Međutim, s obzirom na preostale zaključke koji su potvrđeni, Žalbeno vijeće smatra da Petković nije pokazao nikakvu grešku koja bi obesnažila presudu ili dovela do neostvarenja pravde u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o njegovom doprinosu UZP-u i o njegovoj *mens rea* za UZP. O posljedicama ovih zaključaka Žalbenog vijeća, uključujući one koji se odnose na pogrešne zaključke Pretresnog vijeća, raspravlja se dolje, u dijelu koji se odnosi na odmjeravanje kazne.⁸¹⁹⁷

⁸¹⁹⁶ S tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da je, prilikom donošenja svog zaključka, Pretresno vijeće izričito uputilo na dijelove Prvostepene presude koji se odnose na Prlićev, Petkovićev, odnosno Čorićev doprinos UZP-u. V. Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 2293, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 122-279, 687-821, 1094-1212. Nadalje, Žalbeno vijeće podsjeća da "pravo ne predviđa konkretne tipove ponašanja koji se sami po sebi ne bi mogli smatrati doprinosom zajedničkom cilju". Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 695.

⁸¹⁹⁷ V. dolje, par. 3363.

I. Navodne greške u vezi s učešćem Valentina Ćorića u UZP-u

1. Uvod

2469. Pretresno vijeće je zaključilo da je Valentin Ćorić 1991. i početkom 1992. godine bio na nekoliko funkcija u HVO-u i Vojnoj policiji i da je najkasnije 24. juna 1992. preuzeo položaj načelnika Uprave Vojne policije, na kojem je ostao do 10. novembra 1993., kada je imenovan za ministra unutrašnjih poslova HR HB.⁸¹⁹⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić doprinio UZP-u od januara 1993. do aprila 1994.⁸¹⁹⁹ i da je njegov doprinos bio značajan.⁸²⁰⁰

2470. Pretresno vijeće je donijelo nekoliko zaključaka u vezi s Ćorićevim doprinosom, uključujući, između ostalog, sljedeće: (1) u periodu od januara do 10. novembra 1993., Ćorić je, kao načelnik Uprave Vojne policije HVO-a, bio ovlašten da rukovodi i komanduje jedinicama Vojne policije, što je uključivalo i ovlaštenje za prepotčinjavanje tih jedinica operativnim zonama HVO-a;⁸²⁰¹ (2) on je svjesno angažovao jedinice Vojne policije u akcijama deložacija provedenim u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993., u opštinama Stolac i Čapljina u ljeto 1993., te u opštini Mostar, u periodu od 9. maja do najranije oktobra 1993., tokom kojih su počinjeni zločini koji su bili dio ZZP-a;⁸²⁰² (3) on je lično učestvovao u planiranju akcija deložacija Muslimana koje su u Mostaru izvedene 9. maja 1993. i to tako što je tokom narednih dana organizovao zatočenje Muslimana i njihovo zadržavanje u zatočeništvu;⁸²⁰³ (4) u ljeto 1993., iako je imao dužnost da suzbija kriminalitet na teritoriji HZ(R) HB, on je svjesno zatvarao oči pred zločinima koje su pripadnici HVO-a tokom akcija deložacija počinili nad Muslimanima u zapadnom Mostaru;⁸²⁰⁴ (5) time što je imao ključnu ulogu u funkcionisanju mreže zatočeničkih centara HVO-a do 10. novembra 1993., doprinio je hapšenju i zatočenju hiljada Muslimana u teškim uslovima, u kojima su oni bili maltretirani, premlaćivani i zlostavljani, koristio ih je, odnosno dozvoljavao da se koriste za rad na liniji fronta, premještao ih iz jednog zatočeničkog centra u drugi, te ih puštao na slobodu pod uslovom da oni i njihove porodice odu s teritorije HZ(R) HB.⁸²⁰⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Ćorić, kao načelnik Uprave Vojne policije, a kasnije ministar unutrašnjih poslova: (1) imao ovlaštenje za kontrolu slobode kretanja ljudi i roba na teritoriji HZ(R) HB, uključujući i kretanje humanitarnih konvoja, sve do aprila 1994., i to konkretno putem kontrolnih

⁸¹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 861.

⁸¹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1225-1226, 1230.

⁸²⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1004.

⁸²⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸²⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸²⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸²⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸²⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001.

punktova HVO-a;⁸²⁰⁶ i (2) ostvario jedan dio ZZP-a blokadom muslimanskog stanovništva istočnog Mostara, kao i blokadom humanitarne pomoći.⁸²⁰⁷

2471. Što se tiče Čorićeve *mens rea* za odgovornost po prvoj kategoriji UZP-a, Pretresno vijeće je zaključilo da je on: (1) imao namjeru da budu počinjeni svi zločini koji su bili dio ZZP-a;⁸²⁰⁸ (2) dijelio namjeru s ostalim učesnicima UZP-a da muslimansko stanovništvo protjera iz HZ(R) HB;⁸²⁰⁹ i (3) imao namjeru da diskriminiše i progoni muslimansko stanovništvo.⁸²¹⁰

2472. Pretresno vijeće je Čorića osudilo po članu 7(1) Statuta za počinjenje, na osnovu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, više zločina koji predstavljaju teške povrede Ženevskih konvencija, kršenja zakona i običaja ratovanja i/ili zločine protiv čovječnosti na osnovu članova 2, 3, odnosno 5 Statuta.⁸²¹¹ Čoriću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 16 godina.⁸²¹²

2473. Čorić osporava ove i s njima povezane zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa svojim doprinosom UZP-u i svojom *mens rea*.⁸²¹³ Ti prigovori se razmatraju u narednim odjeljcima presude. S tim u vezi, Žalbena vijeće podsjeća na svoje ranije zaključke da tužilaštvo nije uspjelo da pokaže da Čorićeva odbrana nije bila materijalno narušena u odnosu na njegovu ulogu u UZP-u u svojstvu ministra unutrašnjih poslova i da, stoga, nije ispunilo svoju obavezu dokazivanja u

⁸²⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1003.

⁸²⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1003.

⁸²⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1004.

⁸²⁰⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1004.

⁸²¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1004.

⁸²¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1006, Dispozitiv, str. 431. Ta krivična djela su sljedeća: progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1 Optužnice); ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2 Optužnice); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 3 Optužnice); deportacija kao zločin protiv čovječnosti (tačka 6 Optužnice); protivpravna deportacija civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 7 Optužnice); nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8 Optužnice); protivpravno premještanje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 9 Optužnice); zatvaranje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 10 Optužnice); protivpravno zatočenje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 11 Optužnice); nehumana djela (uslovi zatočenja) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 12 Optužnice); nečovječno postupanje (uslovi zatočenja) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 13 Optužnice); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 15 Optužnice); nečovječno postupanje kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 16 Optužnice); protivpravni fizički rad kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 18 Optužnice); uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 19 Optužnice); uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 21 Optužnice); protivpravni napad na civile kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 24 Optužnice) i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 25 Optužnice). Pretresno vijeće je konstatovalo da sljedeća krivična djela takođe ulaze u okvir UZP-a, što znači da je Čorić bio odgovoran i za njih, ali mu za njih nije izreklo osuđujuće presude na osnovu načela u vezi s kumulativnim osudama: okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 14 Optužnice); okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 17 Optužnice) i bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 20 Optužnice). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, Dispozitiv, str. 431. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1260-1266.

⁸²¹² Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 431.

⁸²¹³ Čorićev žalbeni podnesak, žalbene osnove 2, 6-7, 10-11 djelimično, 13-14. V. takođe Čorićev žalbeni podnesak, par. 30-32.

žalbenom postupku.⁸²¹⁴ Žalbeno vijeće je, shodno tome, prihvatilo Ćorićevu žalbenu osnovu 11 djelimično i poništilo zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj ulozi u UZP-u u svojstvu ministra unutrašnjih poslova od 10. novembra, kao i njegove osuđujuće presude u vezi s tom ulogom.⁸²¹⁵ S obzirom na to, Žalbeno vijeće ne mora razmatrati Ćorićeve argumente u vezi s njegovom ulogom u UZP-u u svojstvu ministra unutrašnjih poslova i odbacuje ih kao bespredmetne.⁸²¹⁶

2. Preliminarna pitanja

2474. Prije svega, Žalbeno vijeće podsjeća da posjeduje inherentna diskreciona ovlaštenja da utvrdi koji argumenti strana zaslužuju obrazloženje u pismenoj formi, kao i da bez detaljnog obrazloženja može odbaciti argumente koji su očigledno neosnovani.⁸²¹⁷ Da bi Žalbeno vijeće ocijenilo argumente strane u žalbenom postupku, od te strane se očekuje da svoje argumente izloži jasno, logično i iscrpno.⁸²¹⁸ Prema standardu preispitivanja u žalbenom postupku, postoje konkretne vrste nedostataka u argumentima u žalbenom postupku koje dovode do toga da ih Žalbeno vijeće odbacuje bez razmatranja.⁸²¹⁹

2475. Žalbeno vijeće primjećuje da Ćorić u svom žalbenom podnesku flagrantno i upadljivo redovno odstupa od obaveza koje, na osnovu standarda preispitivanja u žalbenom postupku, ima kao žalilac. Najistaknutiji od tih nedostataka je taj da, u cijelom svom žalbenom podnesku, Ćorić ponavlja argumente koji nisu bili prihvaćeni u prvostepenom postupku, a da pritom ne pokazuje da to što ih je Pretresno vijeće odbacilo predstavlja grešku koja iziskuje intervenciju od strane Žalbenog vijeća. Ćorić tako preuzima odjeljke i fusnote iz svog završnog podneska - u mnogo slučajeva, od riječi do riječi.⁸²²⁰ Žalbeno vijeće s tim u vezi podsjeća da je Žalbeno vijeće u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin* navelo sljedeće:

Ovakva praksa je neprihvatljiva; žalba nije prilika za strane u postupku da ponovo iznose svoju argumentaciju ili “da Žalbeno vijeće ponovno razmatra dokaze i okolnosti [koji su] predočeni Pretresnom vijeću”. Žalbeno veće naglašava da se podnosilac žalbe ne može nadati da će njegova žalba biti usvojena samo na osnovu ponavljanja ili upućivanja na tvrdnje koje nisu prihvaćene na suđenju, osim ako nije u stanju da pokaže da je njihovo odbacivanje od strane Pretresnog veća predstavljalo grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog veća.⁸²²¹

⁸²¹⁴ V. gore, par. 105.

⁸²¹⁵ V. gore, par. 105.

⁸²¹⁶ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 251, 259, 277.

⁸²¹⁷ V. gore, par. 24.

⁸²¹⁸ V. gore, par. 24. V. također Uputstvo o formalnim uslovima, par. 4.

⁸²¹⁹ V. gore, par. 25.

⁸²²⁰ V. dolje, par. 2501, 2562, 2594.

⁸²²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 214 (fusnote izostavljene).

2476. Dodatni nedostatak koji prožima njegov žalbeni podnesak i koji je povezan s njegovom odlukom da argumente iz prvostepenog postupka iznese u žalbenom postupku jeste taj da Ćorić redovno izbjegava da se pozove na Prvostepenu presudu. Postupajući tako, on propušta da konkretno identifikuje zaključke koje namjerava da ospori. Drugi uobičajeni nedostaci u njegovim argumentima koji su kao takvi formalno utvrđeni prema standardu preispitivanja u žalbenom postupku, obuhvataju sljedeće: (1) iskrivljeno prikazivanje osporenih činjeničnih zaključaka; (2) propust da se identifikuje greška; i (3) ti argumenti su nerazrađeni, irelevantni ili nerazumljivi.⁸²²² Ti nedostaci se često pojavljuju zajedno u vezi s istim argumentom.⁸²²³

2477. S obzirom na te prevladavajuće nedostatke u argumentaciji u Ćorićevom žalbenom podnesku, Žalbeno vijeće je razmotrilo samo one njegove argumente koji su, prema mišljenju Žalbenog vijeća, u skladu sa standardom preispitivanja u žalbenom postupku. Žalbeno vijeće je, bez detaljne analize, odbacilo argumente koji sadrže gore navedene ili druge formalno utvrđene nedostatke, u odjeljcima pod naslovom "argumenti odbačeni bez razmatranja".⁸²²⁴

3. Navodne greške u vezi s Ćorićevim komandnim ovlaštenjima nad Vojnom policijom, njegovim znanjem o zločinima iz okvira ZZP-a koje su počinile jedinice Vojne policije i njegovim ovlaštenjima za suzbijanje kriminaliteta (Ćorićeve osnove 2, 7, 10, 11, 13 i 14, sve djelimično)

(a) Ćorićeva ovlaštenja nad Vojnom policijom

2478. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić imao ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje jedinicama Vojne policije, uključujući i ovlaštenja za prepotčinjavanje tih jedinica,⁸²²⁵ kao i ovlaštenja u pogledu organizacije Vojne policije i definisanja propisa kojima je regulisan njen rad, što uključuje nadležnost za odabir, obrazovanje i obuku pripadnika Vojne policije HVO-a.⁸²²⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da su jedinice Vojne policije bile pod dvojnog komandom, što znači da su morale postupati po naređenjima ne samo zapovjednika HVO-a na terenu, već, povremeno, i po naređenjima Uprave Vojne policije.⁸²²⁷ Konkretno, Pretresno vijeće je konstatovalo sljedeće: (1) u periodu od najkasnije aprila 1992. do jula 1993., jedinice Vojne policije su za izvršavanje svojih "redovnih zadaća" bile potčinjene zapovjedniku jedinice HVO-a kojoj su bile pridodate, ali je Ćorić u tom periodu ipak zadržao neka komandna ovlaštenja;⁸²²⁸ (2) od druge polovine 1992. do približno jula 1993., Uprava Vojne policije je direktno komandovala jedinicama

⁸²²² V. dolje, par. 2501, 2562, 2594.

⁸²²³ V. dolje, par. 2501, 2562, 2594.

⁸²²⁴ V. dolje, par. 2501, 2562, 2594.

⁸²²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 915.

⁸²²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 915.

⁸²²⁷ Prvostepena presuda, tom 1, par. 945, 961, 971.

Vojne policije, ali su od jula 1993. ta ovlaštenja oslabila i svela se na definisanje procedure koju je Vojna policija trebala slijediti i politike angažovanja tih policijskih snaga;⁸²²⁹ i (3) u periodu od barem jula do oktobra 1993., Čorić je imao ovlaštenja za prepotčinjavanje jedinica Vojne policije, a svoja komandna ovlaštenja nije u potpunosti izgubio čak ni nakon što bi prepotčinjavanja bila izvršena.⁸²³⁰ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su Uprava vojne policije generalno, a Čorić konkretno, bili nadležni za odabir, osnovnu i stručnu obuku pripadnika Vojne policije HVO-a, što je obuhvatalo nastavu iz oblasti međunarodnog ratnog prava i humanitarnog prava.⁸²³¹

(i) Argumenti strana u postupku

2479. Čorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Uprava Vojne policije imala komandna ovlaštenja nad jedinicama Vojne policije.⁸²³² Konkretno, on, kao prvo, iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je postojao dvostruki komandni lanac,⁸²³³ budući da: (1) u svojoj analizi nije valjano razmotrilo jedinice Vojne policije u sastavu brigada;⁸²³⁴ i da je (2) donijelo zaključke na osnovu Čorićevih naređenja, ne razmotrivši njihov sadržaj ili to da li su ona zaista bila izvršena, te zanemariivši dokaze svjedoka Zvonimira Skendera.⁸²³⁵ Kao drugo, u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o reformama komandne strukture Vojne policije u julu i decembru 1993., Čorić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo činjenicu da "ako se tvrdi da je poslije tih novih promjena jedinicama [Vojne policije] komandovala [Uprava Vojne policije], onda to znači da im ona nije komandovala prije tih promjena".⁸²³⁶ On iznosi argument da je Pretresno vijeće "priznalo" da je od 28. jula 1993. Uprava Vojne policije prestala obavljati čak i "ograničeni administrativni logistički zadatak upućivanja jedinica [Vojne policije] na teren", ali da je ipak pogrešno utvrdilo, na osnovu dva dokumenta (dokazni predmeti P05478 i P04947), da je on i dalje zadržao komandu nad bojnama Vojne policije, a da pritom nije ispitalo da li su ti dokumenti uopšte bili dostavljeni primaocima ili provedeni u djelo.⁸²³⁷

⁸²²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 867. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 959-961.

⁸²²⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 962-963; Prvostepena presuda, tom 4, par. 868. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 964.

⁸²³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 869-871. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 966-970.

⁸²³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 875-876.

⁸²³² Čorićev žalbeni podnesak, par. 40, 229. V. takođe Čorićev žalbeni podnesak, par. 58, 144. Čorić iznosi argument da je Pretresno vijeće postupilo "suprotno upozorenju iz sudske prakse da se službenik policije ne proglašava [odgovornim] za bilo koji zločin iz njegove nadležnosti". Čorićev žalbeni podnesak, par. 41. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2501.

⁸²³³ Čorićev žalbeni podnesak, par. 50, 53-54, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 974.

⁸²³⁴ Čorićev žalbeni podnesak, par. 43, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 961.

⁸²³⁵ Čorićev žalbeni podnesak, par. 45, 50, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 971, 973.

⁸²³⁶ Čorićev žalbeni podnesak, par. 57. V. takođe Čorićev žalbeni podnesak, par. 289.

⁸²³⁷ Čorićev žalbeni podnesak, par. 58.

2480. Kao treće, Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je dvostruki komandni lanac dovodio do konfuzije među zapovjednicima jedinica Vojne policije, čime je, između ostalog, zanemarilo dokaze svjedoka NO.⁸²³⁸ Ćorić nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je cilj reformi Vojne policije u julu i decembru 1993. bio da se pojasni lanac komandovanja, što je u suprotnosti s njegovim ranijim zaključkom da je svrha tih reformi bila da se aktivnosti Vojne policije preusmjere na obavljanje njenog prvobitnog zadatka, nakon što su jedinice Vojne policije bile povučene s linija fronta.⁸²³⁹ Kao četvrto, Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće navelo da je on bio nadležan za popunu i imenovanja, ali da nije utvrdilo kako su te nadležnosti predstavljale značajan doprinos UZP-u.⁸²⁴⁰

2481. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da su jedinice Vojne policije djelovale u dvostrukom lancu komandovanja i tvrdi da Ćorić naprosto pokušava da nametne svoje sopstveno viđenje komandnog lanca.⁸²⁴¹ Konkretno, tužilaštvo u odgovoru navodi sljedeće: (1) Pretresno vijeće je izvršilo izričitu analizu komandnog lanca u vezi s jedinicama Vojne policije u sastavu brigada;⁸²⁴² i (2) Pretresno vijeće jeste razmotrilo Skenderovo svjedočenje, a argument da se ono oslonilo na preporuke i naređenja, a da pritom nije utvrdilo da li su oni provedeni u djelo, nije potkrijepljen.⁸²⁴³

2482. Nadalje, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće zaključilo, na osnovu ukupnih dokaza, da je Ćorić u svakoj reorganizaciji zadržao određeni stepen ovlaštenja nad Vojnom policijom.⁸²⁴⁴ Što se tiče Ćorićevih prigovora na zaključak da je dvostruki lanac komandovanja dovodio do konfuzije, tužilaštvo odgovara da Ćorić nije uspio da pokaže da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno zato što se nije oslonilo na svjedoka NO.⁸²⁴⁵ Ono takođe tvrdi da Ćorić ne pokazuje nikakve protivrječnosti u konstatacijama Pretresnog vijeća u vezi sa zaključkom da je cilj reformi Vojne policije bio da se pojasni lanac komandovanja.⁸²⁴⁶

⁸²³⁸ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 44, 50. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 306.

⁸²³⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 55-56, 288-289, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 885, 974.

⁸²⁴⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 59, 273.

⁸²⁴¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 45, 50; žalbeni pretres, ŽT. 632-633 (24. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 44.

⁸²⁴² Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 48; žalbeni pretres, ŽT. 633-635 (24. mart 2017.).

⁸²⁴³ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 50-51.

⁸²⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 53.

⁸²⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 51.

⁸²⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 52, 321. V. takođe Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 322.

2483. Tužilaštvo, naposljetku, odgovara da je Pretresno vijeće uzelo u obzir Ćorićevu nadležnost za popunu i imenovanja da bi utvrdilo okvire njegovih ovlaštenja nad Vojnom policijom, a ne da bi utvrdilo njegov doprinos UZP-u.⁸²⁴⁷

(ii) Analiza

2484. Žalbeno vijeće primjećuje da Ćorić osporava, na nesistematskoj osnovi, niz zaključaka do kojih je Pretresno vijeće došlo tokom svoje analize nadležnosti koje je Uprava Vojne policije imala nad jedinicama Vojne policije,⁸²⁴⁸ a da se pritom izričito ne bavi pitanjem kako njegovi argumenti dovode u pitanje zaključak na kojem se temelji njegova osuđujuća presuda. U vezi s tim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno veće zaključilo sljedeće: (1) kao načelnik Uprave Vojne policije, Ćorić je bio ovlašten da rukovodi i komanduje jedinicama Vojne policije, što je uključivalo i ovlaštenje za prepotčinjavanje tih jedinica operativnim zonama;⁸²⁴⁹ i (2) Ćorićev doprinos UZP-u i njegova *mens rea* počivaju na, između ostalog, kriminalnim aktivnostima jedinica Vojne policije.⁸²⁵⁰ Žalbeno vijeće smatra da se Ćorićeve tvrdnje, kad se sagledaju u cjelini, svode na argument da Ćorić, kao načelnik Uprave Vojne policije, nije vršio rukovođenje i komandovanje jedinicama Vojne policije i da on, stoga, lično ne snosi nikakvu odgovornost za zločine koje su te jedinice počinile. Žalbeno vijeće će, shodno tome, u tu svrhu razmotriti utemeljenost njegovih argumenata.

2485. Što se tiče Ćorićeve tvrdnje da Pretresno vijeće u svojoj analizi dvostrukog komandnog lanca nije adekvatno uzelo u obzir jedinice Vojne policije u sastavu brigada, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće u zaključku na koji ukazuje Ćorić izričito razmotrilo funkcionisanje komandnog lanca u odnosu na jedinice u sastavu brigada i zaključilo da su "vodovi Vojne policije u brigadama bili dužni izvršavati naređenja zapovjednika brigade, a povremeno i naređenja Uprave Vojne policije".⁸²⁵¹ Nadalje, Pretresno vijeće je razmotrilo sadržaj Ćorićevih naređenja.⁸²⁵² Osim toga, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije zanemarilo Skenderove dokaze o tome da su pripadnici Vojne policije bili administrativno podređeni Upravi Vojne policije, a "operativno" zapovjednicima HVO-a.⁸²⁵³ Pretresno vijeće je zatim navelo da se, "generalno, [...] slaže s ovom analizom", ali da je Skenderove dokaze "potrebno iznijansirati" u odnosu na druge

⁸²⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 40. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 634-635 (24. mart 2017.). Tužilaštvo takođe iznosi argument da su Ćorićeva ovlaštenja za imenovanje dužnosnika Vojne policije bila jasan pokazatelj njegovih nadležnosti nad Vojnom policijom. Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 306.

⁸²⁴⁸ V. generalno Prvostepena presuda, tom 1, par. 959-974, tom 4, par. 867-876.

⁸²⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸²⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000-1004. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 919-999.

⁸²⁵¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 961.

⁸²⁵² Prvostepena presuda, tom 1, par. 970.

⁸²⁵³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 973.

dokaze koji pokazuju da je Uprava Vojne policije izdavala naređenja čiji sadržaj nije bio puke administrativne prirode.⁸²⁵⁴ Žalbena vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo, te se njegovi argumenti s tim u vezi odbacuju.

2486. Što se tiče Ćorićevih prigovora na zaključak da je Uprava Vojne policije zadržala nadležnost nad bojnama Vojne policije, Žalbena vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće "sl[ožilo] s tumačenjem Ćorićeve odbrane, koja tvrdi da je Uprava Vojne policije imala sve manju komandnu vlast nad jedinicama Vojne policije kako je sukob odnio, u periodu od 1992. do 1994."⁸²⁵⁵ Pretresno vijeće je zaključilo da "to ne znači da je u potpunosti odustala od svojih prerogativa u oblasti komandovanja jedinicama Vojne policije".⁸²⁵⁶ Žalbena vijeće napominje da je prilikom donošenja ovih zaključaka Pretresno vijeće uzelo u obzir, između ostalog, dokazni predmet P05478, Ćorićevo naređenje od 13. avgusta 1993. da se pripadnici 4. lakojurišne bojne upute u Mostar radi ispomoći jedinicama HVO-a u borbama koje su tamo vođene, kao i dokazni predmet P04947 – dokument od 11. septembra 1993. koji je potpisao Ćorić i u kojem se izvještava o redovnom mjesečnom sastanku predstavnika Uprave Vojne policije i zapovjednika bojni Vojne policije – koji ukazuje na to da su jedinice Vojne policije, u slučaju da dobiju protivrječna naređenja od strane Odjela obrane, Glavnog stožera ili zapovjedništva OZ, dužne da prekinu izvršenje tih naređenja i izvijeste Ćorića lično.⁸²⁵⁷ Žalbena vijeće smatra da Ćorić nije potkrijepio svoju tvrdnju da naređenja koja je Pretresno vijeće razmotrilo prilikom donošenja svojih zaključaka nisu bila izvršena niti je na neki drugi način objasnio zašto je Pretresno vijeće pogriješilo. Ti argumenti se, stoga, odbacuju.

2487. U vezi s Ćorićevim prigovorima na zaključak Pretresnog vijeća da je sistem dvostrukog komandovanja dovodio do konfuzije među zapovjednicima jedinica Vojne policije, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće, suprotno Ćorićevoj tvrdnji, do ovog zaključka došlo nakon što je razmotrilo niz dokaza, uključujući i dokaze svjedoka NO.⁸²⁵⁸ Međutim, Pretresno vijeće je konstatovalo da ne dijeli mišljenje svjedoka NO da zapovjednik obrane Mostara nije dobijao pritužbe da je "lanac komandovanja jedinicama Vojne policije nejasan, i time ukazao na to da u

⁸²⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 973.

⁸²⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 964. Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je od druge polovine 1992. do približno jula 1993., Uprava Vojne policije vršila direktno komandovanje jedinicama Vojne policije, ali je "vremenom odustala od direktne komandne vlasti nad jedinicama Vojne policije". Prvostepena presuda, tom 1, par. 963. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 962-963.

⁸²⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 964.

⁸²⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 869-870 i fusnote 1617-1618, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P05478, P04947. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 970.

⁸²⁵⁸ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 961, gdje se upućuje na svjedoka E, T(f). 22160 (zatvorena sjednica) (12. septembar 2007.), svjedoka C, T(f). 22323 (zatvorena sjednica) (17. septembar 2007.), dokazne predmete P02886, 5D05110 (povjerljivo). V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 961 i fusnota 2401, gdje se upućuje na dokazni predmet 5D05110.

vezi s tim nije bilo nikakvih problema".⁸²⁵⁹ Žalbena vijeće, stoga, odbacuje Ćorićeve argumente s tim u vezi.

2488. Što se pak tiče Ćorićevih prigovora na zaključak Pretresnog vijeća o svrsi reformi Vojne policije, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće utvrdilo da su razlozi za reforme bili da se pojasni lanac komandovanja,⁸²⁶⁰ budući da je struktura kontrole Vojne policije "smatrana neefikasnom i nefunkcionalnom, a sistem komandovanja je onemogućavao jedinicama Vojne policije da djelotvorno izvršavaju zadatke".⁸²⁶¹ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je svrha reforme pokrenute u decembru 1993. "bila da se aktivnosti Vojne policije definitivno preusmjere na obavljanje prvobitnog zadatka vojne policije".⁸²⁶² Žalbena vijeće smatra da nema nikakvih protivrječnosti u tim zaključcima, budući da je objašnjenje lanca komandovanja jednostavno činilo dio procesa preusmjerenja aktivnosti Vojne policije. Ti argumenti se, stoga, odbacuju.

2489. U vezi s Ćorićevim prigovorima na zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj nadležnosti za vršenje popune, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće analiziralo Ćorićevu nadležnost za vršenje popune u sklopu svog ocjenjivanja njegove uloge načelnika Uprave Vojne policije.⁸²⁶³ Međutim, Pretresno vijeće je svoje zaključke u vezi s njegovom krivičnom odgovornošću zasnovalo na činjenici da je on u toj ulozi doprinio nizu konkretnih zločinačkih incidenata i/ili da ih je namjeravao,⁸²⁶⁴ a ne na činjenici, samoj za sebe, da je on imao te nadležnosti. Odbacuje se Ćorićev argument kojim se tvrdi suprotno.

2490. U zaključku, Žalbena vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je on vršio ovlaštenja rukovođenja i komandovanja jedinicama Vojne policije tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica. Ćorićeve žalbene osnove 2, 7, 10, 11, 13 i 14 se, stoga, odbijaju u relevantnom dijelu.

(b) Ćorićevo znanje o zločinima iz okvira ZZP-a koje su počinile jedinice Vojne policije

2491. Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio obaviješten o zločinima koje su počinili pripadnici Vojne policije ili da je za njih morao znati.⁸²⁶⁵ On tvrdi da je

⁸²⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 974, fusnota 2452, grđe se upućuje na svjedoka NO, T(f). 51327 (zatvorena sjednica) (23. mart 2010.). Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ovaj stav zauzelo tako što se konkretno oslonilo na dokumentarne dokaze. Prvostepena presuda, tom 1, par. 974, fusnota 2452, gdje se upućuje na dokazne predmete 3D00796, 3D00793.

⁸²⁶⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 974. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 879.

⁸²⁶¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 879.

⁸²⁶² Prvostepena presuda, tom 1, par. 885.

⁸²⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 874-876.

⁸²⁶⁴ V. generalno Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000-1004.

⁸²⁶⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 61, 160. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 228; Ćorićeva replika, par. 18-20, 64.

Pretno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na njegov položaj vlasti da bi "automatski pretpostavilo" da je znao za te zločine.⁸²⁶⁶

2492. Tužilaštvo odgovara da Ćorić zanemaruje to da je Pretno vijeće detaljno navelo dokazne osnove za svoje zaključke o njegovom znanju o zločinima.⁸²⁶⁷

2493. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretno vijeće konstatovalo da je Ćorić u periodu od januara 1993. do 10. novembra 1993. imao ovlaštenja za rukovođenje i komandovanje jedinicama Vojne policije.⁸²⁶⁸ Potom je svoj zaključak da je Ćorić znao za počinjene zločine⁸²⁶⁹ zasnovalo na činjenici da je on, između ostalog: (1) svjesno angažovao jedinice Vojne policije u akcijama deložacija izvedenim u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993. i da je znao ili da nije mogao da ne zna za počinjene zločine koji su bili posljedica tih vojnih akcija;⁸²⁷⁰ (2) doprinio planiranju kampanja hapšenja u zapadnom Mostaru i da je, prema tome, imao neposredna saznanja o zločinima koji su tamo počinjeni;⁸²⁷¹ (3) znao za kampanju granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po stanovništvu istočnog Mostara, budući da je uputio jedinice Vojne policije kao pomoć u borbama u istočnom Mostaru i proveo istragu u vezi s pogibijom jednog civila;⁸²⁷² (4) bio odgovoran za obezbjeđenje zatočenika u Zatvoru na Heliodromu i Zatvoru u Dretelju i da je imao razloga da smatra da su zatočenici bili zlostavljani, uključujući i to da je u nekim slučajevima bio izviješten o tome;⁸²⁷³ i (5) bio redovno obavještavan o tome da su zatočenici na Heliodromu bili zlostavljani, ranjavani ili da su ginuli dok su radili na liniji fronta i da nije učinio ništa kako bi tu praksu spriječio, tako da je imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁸²⁷⁴ Jasno je da je Pretno vijeće svoje zaključke zasnovalo na konkretnim okolnostima u kojima se Ćorić nalazio, a ne na njegovom položaju.⁸²⁷⁵ S obzirom na to da Ćorić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretnog vijeća u vezi s njegovim znanjem, Žalbeno vijeće odbacuje njegov argument da je Pretno vijeće "automatski pretpostavilo" da je on znao za zločine.

⁸²⁶⁶ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 61. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2501.

⁸²⁶⁷ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 55. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 636-640 (24. mart 2017.).

⁸²⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸²⁶⁹ Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretnog vijeća da je smrt sedam civila u selu Duša u januaru 1993. predstavljala ubistvo i hotimično lišavanje života i, s tim u skladu, i osuđujuće presude koje su Ćoriću bile izrečene u vezi s tim smrtnim slučajevima. V. gore, par. 441-443. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je utvrdilo da ubijanja selu Duša nisu bila dio ZZP-a i da ubistvo i hotimično lišavanje života nisu bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993. V. gore, par. 866, 880-882. V. takođe dolje, par. 2592.

⁸²⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 921, 923, 1000.

⁸²⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 930-934, 1000.

⁸²⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 936-938.

⁸²⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 955-957, 971, 988, 990, 994, 1001.

⁸²⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 966, 971, 1001. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 977, 999.

⁸²⁷⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 883, 886-887, 917, 1002-1003.

2494. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on, osim o ubistvu i hotimičnom lišavanju života u opštini Gornji Vakuf, bio obaviješten o zločinima koje su počinili pripadnici Vojne policije ili da je morao znati za njih.⁸²⁷⁶ Ćorićeve žalbene osnove 2 i 7 odbijaju se u relevantnom dijelu.

(c) Ovlaštenja Valentina Ćorića u pogledu suzbijanja kriminaliteta

2495. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o njegovim opštim aktivnostima na održavanju reda, koji pokazuju da nije imao zločinačku namjeru u odnosu na zločine koji su bili u sklopu ZZP-a.⁸²⁷⁷ S tim u vezi, Ćorić iznosi konkretan argument da je Pretresno vijeće utvrdilo da je slaba koordinacija između Vojne policije i civilne policije dovela do nekažnjavanja, ali da je propustilo da konkretno navede da li je on bio odgovoran za tu situaciju,⁸²⁷⁸ te da je zanemarilo dokaze o tome da je on podsticao na bolju saradnju.⁸²⁷⁹ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo svjedočenje svjedoka Zvonka Vidovića da je zadatak Vojne policije završavao onda kada bi ona svoje izvještaje predala tužilaštvu, te da su Odjelu za suzbijanje kriminaliteta nedostajali resursi i da je on zavisio od civilne policije.⁸²⁸⁰

2496. Tužilaštvo odgovara da Ćorić nije uspio da pokaže nikakvu grešku.⁸²⁸¹ Ono iznosi argument da je Pretresno vijeće konstatovalo da je saradnja između Vojne policije i civilne policije u suzbijanju kriminaliteta bila slaba⁸²⁸² i da Vidovićevo svjedočenje ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je Ćorić imao mogućnost da učestvuje u suzbijanju kriminaliteta.⁸²⁸³

2497. Mada Ćorić u svojoj argumentaciji ne ukazuje ni na jedan konkretan zaključak, Žalbeno vijeće smatra da on osporava zaključak Pretresnog vijeća da je Vojna policija bila prisiljena da glavninu svojih snaga i sredstava posveti borbenim operacijama i da se kriminalitet u redovima oružanih snaga HVO-a, uključujući Vojnu policiju, nije mogao efikasno suzbiti, tim više što snage civilne policije i vojni sudovi nisu funkcionisali na zadovoljavajući način.⁸²⁸⁴ Žalbeno vijeće smatra da se ovaj zaključak treba tumačiti u kontekstu. Pretresno vijeće je uzelo u obzir konkretne mjere koje potvrđuju da su istražne radnje bile u sklopu Ćorićevih nadležnosti, uključujući: (1) uputstva

⁸²⁷⁶ V. dolje, par. 2593.

⁸²⁷⁷ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 35-36; žalbeni pretres, ŽT. 588-590 (24. mart 2017.). Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2501.

⁸²⁷⁸ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 279.

⁸²⁷⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 35, gdje se upućuje na dokazni predmet P07419; žalbeni pretres, ŽT. 589-590 (24. mart 2017.).

⁸²⁸⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 307-308. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 589, 620 (24. mart 2017.).

⁸²⁸¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 31, gdje se upućuje na Ćorićev završni podnesak, par. 206. V. takođe Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 33, 314.

⁸²⁸² Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 31.

⁸²⁸³ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 342.

⁸²⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 881, 930, 933, 972.

zapovjednicima bojni Vojne policije u vezi s disciplinom u njihovim jedinicama; (2) izdavanje naloga za hapšenje jednog vojnika osumnjičenog za krađu; i (3) naređenje za provođenje istrage o kriminalnim događajima u Zatvoru u Ljubuškom.⁸²⁸⁵ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Ćorić imao konkretna saznanja o nasilničkom ponašanju Mladena Naletilića i njegovih ljudi u zapadnom Mostaru⁸²⁸⁶ i da je Vidoviću izdao naređenje da ne provodi istragu o određenim zločinima u avgustu 1993.⁸²⁸⁷

2498. Žalbeno vijeće smatra da je jasno da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Ćorić mogao preduzeti određene mjere u cilju efektivnog održavanja reda, ali da to nije uradio. Ćorić ne pokazuje kako dokazi na koje se on poziva, a koji samo ukazuju na to da je on bio upoznat s organizacionim nedostacima, kao i sa počinjenjem zločina,⁸²⁸⁸ pokazuju bilo kakvu grešku u ovom zaključku. Žalbeno vijeće takođe smatra da Ćorić pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu kada tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je propustilo da utvrdi da je Ćorić odgovoran za probleme u saradnji. Ti argumenti se, stoga, odbacuju.

2499. Naposljetku, Žalbeno vijeće takođe odbacuje Ćorićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je zanemarilo Vidovićevo svjedočenje prilikom donošenja svojih zaključaka u vezi sa saradnjom između Vojne policije i civilne policije. U skladu s dokazima koje je iznio taj svjedok, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Ćorićeva uloga bila ograničena na istrage o zločinima⁸²⁸⁹ i da je bilo određenih teškoća u saradnji.⁸²⁹⁰

2500. Žalbeno vijeće, stoga, konstatuje da Ćorić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima za suzbijanje kriminaliteta. Ćorićeve žalbene osnove 2, 13 i 14 se odbijaju u relevantnom dijelu.

(d) Argumenti odbačeni bez razmatranja

2501. Žalbeno vijeće napominje da Ćorić, u nizu argumenata pod raznim žalbenim osnovama, kojima osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima za komandovanje Vojnom policijom, suzbijanje kriminaliteta i slobodu kretanja ljudi i robe, kao i u vezi s njegovim znanjem o zločinima iz okvira ZZP-a koje su počinili pripadnici Vojne policije: (1) samo ponavlja argumente koje je iznio u prvostepenom postupku, a da pritom ni na koji način ne pokazuje da to

⁸²⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 881.

⁸²⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 930.

⁸²⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 933.

⁸²⁸⁸ V. dokazni predmeti 5D04110, P07419, 2D00138, 1D02577.

⁸²⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 882.

⁸²⁹⁰ V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 972; Zvonko Vidović, T. 51462, 51469-51470 (29. mart 2010.).

što ih je Pretresno vijeće odbacilo predstavlja grešku koja iziskuje intervenciju Žalbenog vijeća;⁸²⁹¹ (2) ne identifikuje osporene činjenične zaključke;⁸²⁹² (3) pogrešno prikazuje osporene činjenične zaključke;⁸²⁹³ ili (4) navodi argumente koji nisu razrađeni.⁸²⁹⁴ Shodno tome, ti argumenti se odbacuju bez razmatranja.

⁸²⁹¹ (1) Čorićev žalbeni podnesak, par. 50, 302-303, 305, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze da su bojne koje su bile raspoređene u operativne zone bile isključivo potčinjene operativnoj komandi dotične OZ i zapovjednicima brigada. Upor. Čorićev završni podnesak, par. 80, 92, 103, 105, 109, 122, 248, 289; (2) Čorićev žalbeni podnesak, par. 44, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, oslonivši se na jednog svjedoka tužilaštva, zaključilo da je dvostruki komandni lanac dovodio do konfuzije među zapovjednicima jedinica Vojne policije. V. takođe Čorićev žalbeni podnesak, par. 43, 53; (3) Čorićev žalbeni podnesak, par. 33, 59, 273, gdje se iznosi argument da on nije imao diskriminatornu namjeru niti je svoja ovlaštenja koristio kako bi doprinio UZP-u, budući da dokazi pokazuju da on ne samo da nije diskriminisao Muslimane, već da ih je regrutovao u Vojnoj policiju. Upor. Čorićev završni podnesak, par. 189; (4) Čorićev žalbeni podnesak, par. 33-34, 274, gdje se iznosi argument da je on uveo obuku za pripadnike Vojne policije kako bi osigurao da oni postupaju u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, a nastava istog sadržaja održana je i za zapovjedništva bojni i pojedinačne satnije. Upor. Čorićev završni podnesak, par. 190-196. V. takođe Čorićev završni podnesak, par. 221-227; Prvostepena presuda, tom 4, par. 875, gdje se upućuje na Čorićev završni podnesak, par. 190-195, 221-227; (5) Čorićev žalbeni podnesak, par. 51, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće usvojilo pogrešno tumačenje dokaza svjedoka C. Upor. Čorićev završni podnesak, par. 83; (6) Čorićev žalbeni podnesak, par. 62-63, gdje se iznosi argument da je većina izvještaja koje je Uprava Vojne policije primila od Vojne policije bila benigne prirode i ukazivala na to da jedinice Vojne policije primjereno obavljaju posao u smislu održavanja reda. Upor. Čorićev završni podnesak, par. 44-45; (7) Čorićev žalbeni podnesak, par. 35-37, 60-61, 253, 229, 278-280, 294, 305, 307-309, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze o njegovim opštim aktivnostima na održavanju reda, koji pokazuju da on nije imao zločinačku namjeru potrebnu za počinjenje zločina koji su dio ZZP-a (v. takođe Čorićev žalbeni podnesak, par. 64). Upor. Čorićev završni podnesak, par. 103, 105, 206-212, 239, 246. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 620-621 (24. mart 2017.); (8) Čorićev žalbeni podnesak, par. 307-308, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće zanemarilo svjedočenje Zvonka Vidovića da je zadatak Vojne policije završavao onda kada bi ona svoje izvještaje predala tužilaštvu, te da su Odjelu za suzbijanje kriminaliteta nedostajali resursi i da je on zavisio od civilne policije. Upor. Čorićev završni podnesak, par. 159, 283; i (9) Čorićev žalbeni podnesak, par. 65, 275-276, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo: (i) da je on imao ovlaštenja da kontroliše kretanje ljudi i roba; i (ii) da je Uprava Vojne policije igrala bitnu ulogu u raspodjeli humanitarne pomoći, mada je zaključilo da nema dokaza koji ukazuju na to da je ta Uprava imala ovlaštenja za izdavanje dozvola za prolaz humanitarnim konvojima. Upor. Čorićev završni podnesak, par. 199-202.

⁸²⁹² Čorićev žalbeni podnesak, par. 39, 102, 272, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće svoje zaključke u vezi s njegovom krivičnom odgovornošću zasnovalo na njegovim *de jure*, a ne *de facto* ovlaštenjima u svojstvu načelnika Uprave Vojne policije. V. žalbeni pretres, ŽT. 621 (24. mart 2017.).

⁸²⁹³ (1) Čorićev žalbeni podnesak, par. 40, 42, 52, 58, 229, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao efektivnu kontrolu nad Vojnom policijom nakon njenog prepotčinjavanja, budući da postoji "samo jedan zapovjednik u borbenoj situaciji" i da je Pretresno vijeće svoje zaključke o situaciji nakon prepotčinjavanja donijelo "na osnovu naredjenja i zapisnika sa sastanaka, a da pritom nije ispitalo i analiziralo činjenične okolnosti". Žalbeno vijeće primjećuje da je paragraf 871 toma 4 Prvostepene presude, na koji Čorić upućuje u paragrafu 52 svog žalbenog podneska, zaključni paragraf, kojem prethode zaključci koji upućuju na druge dijelove Prvostepene presude, u kojima Pretresno vijeće navodi široki niz dokaza. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 871, tom 4, par. 869, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 966-974. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 621-622 (24. mart 2017.); i (2) Čorićev žalbeni podnesak, par. 61, gdje se iznosi argument da je greška u zaključku Pretresnog vijeća da je on bio obaviješten o zločinima Vojne policije ili je morao znati za njih "uvećana" time što je Pretresno vijeće priznalo da nije u mogućnosti da zaključi da su svi izvještaji koji su se odnosili na zločine počinjene nad Muslimanima bili stavljeni Čoriću na uvid. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da su se "važni" ili "interesantni" dijelovi izvještaja koje je primala Uprava Vojne policije, prikupljali i zatim dostavljali direktno Valentinu Čoriću, ali da bez daljnjih informacija o tome šta se smatralo "važnim" ili "interesantnim" nije "u mogućnosti da zaključi da je baš svaki izvještaj dostavljen Upravi Vojne policije, koji se odnosio na zločine počinjene nad Muslimanima, bio dostavljen Valentinu Čoriću". Pretresno vijeće je tada zaključilo da je, uprkos tome, Čorić "ponekad bio direktno obavještavan o djelovanju Vojne policije", budući da je primao izvještaje, na primjer, od juna do oktobra 1993., o okolnostima u kojima su se nalazili zatočnici u zatvorima u Ljubuškom i Dretelju, te na Heliodromu. Prvostepena presuda, tom 4, par. 878.

⁸²⁹⁴ (1) Čorićev žalbeni podnesak, par. 58, gdje se iznosi argument da je bilo "nedopustivo/nelogično" što je Pretresno vijeće zaključilo da smanjenje komandnih ovlaštenja Uprave vojne policije nad jedinicama Vojne policije "nije dovelo

4. Navodne greške u vezi s Ćorićevim učešćem u mreži zatočeničkih centara HVO-a (Ćorićeve osnove 6, 7, 10 i 14, sve djelimično)

2502. Pretresno vijeće je konstatovalo da se van razumne sumnje uvjerilo da je Ćorić, kao načelnik Uprave Vojne policije, svojim djelima i propustima, imao ključnu ulogu u funkcionisanju mreže zatočeničkih centara HVO-a do 10. novembra 1993.⁸²⁹⁵ Pretresno vijeće je zaključilo da je Ćorić, svojim djelima i propustima u vezi s ovim zatočeničkim centrima, dao značajan doprinos UZP-u.⁸²⁹⁶

(a) Učešće Uprave Vojne policije i Ćorića u upućivanju zatočenika na fizički rad van zatočeničkih centara

2503. Pretresno vijeće je utvrdilo da je Ćorić koristio zatočenike, odnosno dozvoljavao da se oni koriste, za radove na liniji fronta⁸²⁹⁷ i da je na taj način, između ostalih djela i propusta, dao značajan doprinos UZP-u.⁸²⁹⁸ Ćorić iznosi niz argumenata kojima želi osporiti zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa svojim učešćem u fizičkom radu zatočenika van zatočeničkih centara.

(i) Uloga Uprave Vojne policije u odobravanju fizičkog rada zatočenika s Heliodroma

2504. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Uprava Vojne policije imala ovlaštenja za odobravanje fizičkog rada zatočenika van Heliodroma.⁸²⁹⁹ U prilog tome iznosi dva argumenta. Prvo, Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da uzme u obzir dio Vidovićevog svjedočenja o tome da je on samo u ograničenim okolnostima imao dužnost da provede istragu o slučajevima u kojima su zatočenici ranjeni ili ubijeni nakon što su s Heliodroma bili odvedeni na rad.⁸³⁰⁰ Drugo, Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na dokazne predmete P04020 i P04039, dokumente za koje on tvrdi da su protivrječni i da se ne mogu smatrati dokazom da je Uprava Vojne policije imala ovlaštenja u vezi s fizičkim radom zatočenika u avgustu 1993.⁸³⁰¹

do toga da je ona u potpunosti odustala od svojih prerogativa u oblasti komandovanja"; i (2) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 50, gdje se iznosi argument da je Pretresno vijeće usvojilo pogrešno tumačenje dokaza koje je iznio Marijan Biškić.

⁸²⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001.

⁸²⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001, 1004.

⁸²⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001.

⁸²⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000-1004.

⁸²⁹⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 132. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 135.

⁸³⁰⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 132. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 136.

⁸³⁰¹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 133; Ćorićeva replika, par. 35. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 129, 170. Konkretno, Ćorić tvrdi da je u prvom dokumentu naznačeno da se zatočenici mogu koristiti za utvrđivanje linija po odobrenju Uprave Vojne policije, a da se u potonjem pominje Odjel Vojne policije. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 133.

2505. Tužilaštvo odgovara da Ćorić ne objašnjava relevantnost Vidovićevog svjedočenja.⁸³⁰² Ono takođe tvrdi da je njegov argument u vezi s navodnom protivrječnošću između dokaznih predmeta P04020 i P04039 bez osnove, budući da je nepodudarnost između ta dva dokumenta, koji su kopije istog naređenja, rezultat razlike u njihovim prijevodima na engleski.⁸³⁰³

2506. Što se tiče Ćorićevog argumenta da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dio Vidovićevog svjedočenja kada je razmatralo ulogu Uprave Vojne policije u odobravanju fizičkog rada zatočenika van Heliodroma,⁸³⁰⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da se konkretan zaključak Pretresnog vijeća na koji Ćorić upućuje odnosi na to da je Uprava Vojne policije znala za zlostavljanje zatočenika i na obim njenih istražnih nadležnosti.⁸³⁰⁵ Ćorić nije pokušao da objasni kako taj dio Vidovićevog svjedočenja dovodi u pitanje zaključke Pretresnog vijeća u vezi s ulogom Uprave Vojne policije u izdavanju odobrenja za fizički rad zatočenika s Heliodroma. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj argument.

2507. Što se tiče navodne greške Pretresnog vijeća zbog oslanjanja na dokazne predmete P04020 i P04039, za koje Ćorić tvrdi da su protivrječni, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće na osnovu tih dokaznih predmeta konstatovalo da je Ćorić, kao načelnik Uprave Vojne policije, u avgustu 1993. i dalje imao ovlaštenja da odobrava upotrebu zatočenika za rad.⁸³⁰⁶ Ti dokazni predmeti su dvije verzije istog naređenja od 8. avgusta 1993. koje je Milivoj Petković sa IZM-a /istaknuto zapovjedno mjesto/ HVO-a u Čitluku, uputio, između ostalih, zapovjedniku Brigade "Posušje", i u kojem je naveo da se zatočenici mogu koristiti za utvrđivanje linije fronta uz neophodno odobrenje.⁸³⁰⁷ Pretresno vijeće je, ukazujući na neznatnu razliku u dva prijevoda ovog dokumenta na engleski jezik (čiji je original na b/h/s-u), imalo u vidu da je u dokaznom predmetu P04020 naznačeno da odobrenje za korištenje zatočenika na liniji fronta treba tražiti preko "Military Police Administration", dok je u dokaznom predmetu P04039 naznačeno da takvo

⁸³⁰² Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 128.

⁸³⁰³ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 130.

⁸³⁰⁴ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 132.

⁸³⁰⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 132, gdje se upućuje na Zvonka Vidovića, T. 51664-51665 (31. mart 2010.). Zaključak Pretresnog vijeća na koji upućuje Ćorić je taj da su "[V]ojna policija i Uprava Vojne policije takođe bile nadležne za odobravanje rada zatočenika izvan zatočeničkih centara i bile su obavještavane o slučajevima ranjavanja ili smrti zatvorenika na radu". V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 132, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 909.

⁸³⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 1, par. 910 i fusnota 2228, gdje se upućuje na dokazni predmet P04020/P04039. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 908.

⁸³⁰⁷ Dokazni predmeti P04020, str. 1, P04039, str. 1. Pretresno vijeće je, ukazujući na neznatnu razliku u dva prijevoda ovog dokumenta na engleski jezik (čiji je original na b/h/s-u), napomenulo da dokazni predmet P04020 ukazuje na to da odobrenje za korištenje zatočenika na liniji fronta treba tražiti preko "Military Police Administration", dok dokazni predmet P04039 ukazuje na to da takvo odobrenje treba tražiti preko "Military Police Department". Žalbeno vijeće primjećuje da je, naoko, jedina razlika između njih to što dokazni predmet P04020 ima pečat i nekoliko rukom pisanih bilježaka, a dokazni predmet P04039 nema, dok su u svakom drugom pogledu originali na b/h/s-u potpuno identični.

odobrenje treba tražiti preko "Military Police Department".⁸³⁰⁸ Žalbeno vijeće napominje da se u originalnim verzijama ta dva dokazna predmeta na b/h/s-u koristi izraz "Uprava Vojne policije", za koji je "Military Police Administration" zvanično prihvaćen prijevod.⁸³⁰⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić nije pokazao da postoji protivrječnost i, stoga, odbacuje ovaj argument.

2508. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbacuje Ćorićeve argumente da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima u vezi s ulogom Uprave Vojne policije u izdavanju odobrenja za fizički rad zatočenika s Heliodroma. Ćorićeve žalbene osnove 6 i 7 se, stoga, odbijaju u relevantnom dijelu.

(ii) Ćorićeva ovlaštenja za izdavanje odobrenja za fizički rad zatočenika s Heliodroma

2509. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao ovlaštenja da odobri korištenje zatočenika s Heliodroma za fizički rad od septembra 1992. do oktobra 1993.⁸³¹⁰ On, kao prvo, tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo činjenicu da je dokazni predmet P00514, to jest uputstvo koje je izdao 22. septembra 1992. u vezi s radom Centralnog vojnog zatvora u Mostaru, bio poništen dokaznim predmetom P01474, to jest kućnim redom koji je 11. februara 1993. izdao Bruno Stojić, predstojnik Odjela obrane i da, stoga, prethodno uputstvo nije bilo na snazi u vrijeme kad su se desili incidenti sa zatočenicima koji su bili korišteni za fizički rad.⁸³¹¹ Drugo, Ćorić tvrdi da nije "naredio/omogućio" fizički rad zatočenika s Heliodroma, iznoseći sljedeće argumente: (1) dokazni predmet P00514 ne pokazuje da je on odobrio fizički rad konkretnih zatočenika s Heliodroma;⁸³¹² (2) Pretresno vijeće je prihvatilo da, počev od oktobra 1992., nije bilo dokaza o tome da su zatočnici s Heliodroma bili upućeni na fizički rad uz njegovo odobrenje;⁸³¹³ (3) Pretresno vijeće je pogriješilo u svom razmatranju uputstva koje je u avgustu

⁸³⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 1, fusnota 2228. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da se, u različitim prilikama, Pretresno vijeće pozvalo na ta dva dokazna predmeta zajedno ili odvojeno: (1) u svojim činjeničnim zaključcima u vezi sa zločinima počinjenim u Logoru Vitina-Otok, Pretresno vijeće, pozivajući se isključivo na dokazni predmet P04039, navodi da je u tom naređenju od 8. avgusta 1993. Petković odobrio korištenje zatočenika Muslimana za utvrđivanje linije fronta pod uslovom da brigade dobiju saglasnost "Uprave Vojne policije". V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1866 i fusnota 4679; (2) u kontekstu Petkovićeve odgovornosti, Pretresno vijeće upućuje na isto naređenje i "Upravu Vojne policije", ali se poziva samo na dokazni predmet P04020. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 800 i fusnota 1516; i (3) prilikom razmatranja Ćorićeve odgovornosti, Pretresno vijeće upućuje na isto naređenje od 8. avgusta 1993. i "Upravu Vojne policije" i poziva se na dokazne predmete P04020 i P04039. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 908 i fusnota 1710.

⁸³⁰⁹ Žalbeno vijeće ima u vidu da se u verziji Optužnice na b/h/s-u upućuje na "Upravu Vojne policije", što je u verziji Optužnice na engleski jezik prevedeno kao "Military Police Administration". V. Optužnica, par. 11, 17.5, u kojoj se za Ćorića kaže da je bio načelnik "Military Police Administration" odnosno "Uprave Vojne policije".

⁸³¹⁰ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 103, 129, 132 (gdje se upućuje na dokazne predmete P00514, P01474), 165 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 964). V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 136.

⁸³¹¹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 132, 165.

⁸³¹² Ćorićev žalbeni podnesak, par. 165.

⁸³¹³ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 165. V. takođe Ćorićeva replika, par. 35.

1993. izdao Josip Praljak, koji je bio *de facto* ravnatelj Heliodroma;⁸³¹⁴ i (4) Ćorić nije bio jedan od ljudi za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da su odobravali fizički rad zatočenika s Heliodroma u periodu od juna i decembra 1993. i u periodu od decembra 1993. do marta 1994.⁸³¹⁵

2510. Tužilaštvo odgovara da nema osnova za Ćorićevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo dokazne predmete P00514 i P01474 zato što je potonji poništio prvi ili što je prvi razriješio Ćorića od odgovornosti za bezbjednost zatočenika na Heliodromu.⁸³¹⁶ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada se oslonilo na dokazni predmet P00514 da bi utvrdilo da je on imao ovlaštenja za upućivanje zatočenika s Heliodroma na rad na liniju fronta.⁸³¹⁷ Što se tiče Ćorićevih argumenata da nije "naredio/omogućio" korištenje zatočenika s Heliodroma za rad, tužilaštvo odgovara da se činjenica da Ćorić možda nije lično koristio ovlaštenja za izdavanje odobrenja u vezi sa zatočenicima s Heliodroma ne kosi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on imao takva ovlaštenja.⁸³¹⁸ Prema mišljenju tužilaštva, to se takođe ne kosi s konačnim zaključkom Pretresnog vijeća o njegovom doprinosu UZP-u.⁸³¹⁹

2511. Što se tiče Ćorićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokazni predmet P00514 budući da ga je poništio dokazni predmet P01474, Žalbeno vijeće napominje da se u dokaznom predmetu P00514, koji je sastavio Ćorić i koji se konkretno odnosi na Heliodrom, navodi da se "[ratni zarobljenici] ili vojni zatvorenici tijekom dana [...] mogu angažirati na radovima sukladno potrebama".⁸³²⁰ Osim ovog opšteg odobrenja, u dokaznom predmetu P00514 se ne identifikuje nijedna osoba koja je konkretno ovlaštena da odobrava korištenje zatočenika s Heliodroma za rad. Dokazni predmet P01474, kućni red za sve zatočenike, a ne konkretno za zatočenike s Heliodroma, sastavio je Stojić, i u njemu se navodi da ratni zarobljenici mogu biti raspoređeni na obavljanje raznih poslova.⁸³²¹ Pretresno vijeće je napomenulo da se u tom kućnom redu ne navodi konkretno na osnovu čijeg se odobrenja zarobljenici mogu koristiti za rad.⁸³²² Osim toga, ni u jednom od ta dva dokumenta se ne navodi da kućni red poništava Ćorićevo uputstvo. Žalbeno vijeće smatra da Ćorić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka, na osnovu dokaznog predmeta P00514, da je Ćorić imao ovlaštenje da

⁸³¹⁴ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 166, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1468, gdje se upućuje na dokazne predmete P04367, str. 2, P05457, str. 3.

⁸³¹⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 166.

⁸³¹⁶ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 107, 129. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 643 (24. mart 2017.).

⁸³¹⁷ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 126, 129. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 642, 645 (24. mart 2017.).

⁸³¹⁸ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 175. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 641-642 (24. mart 2017.).

⁸³¹⁹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 175; žalbeni pretres, ŽT. 642-645 (24. mart 2017.).

⁸³²⁰ Dokazni predmet P00514, str. 8. V. Prvostepena presuda, tom 1, par. 910, tom 2, par. 1469.

⁸³²¹ Dokazni predmet P01474, str. 7. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1469 i fusnota 3701.

⁸³²² Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 3701.

odobri upućivanje na rad zatočenika s Heliodroma u periodu od septembra 1992. do oktobra 1993.⁸³²³ Njegov argument se, stoga, odbacuje u tom pogledu.

2512. Što se tiče Ćorićevog argumenta da nije "naredio" da se zatočenici s Heliodroma upute na fizički rad, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće utvrdilo da mu, osim službene bilješke Centra SIS-a Mostar u kojoj se navodi da je Ćorić 27. oktobra 1992. ili približno tog datuma odlučio da više nijedna jedinica bez njegovog potpisa ne može koristiti zatočenike s Heliodroma za rad, nije predložen nijedan drugi dokaz da su zatočenici s Heliodroma bili upućivani na prisilni rad uz Ćorićevo odobrenje.⁸³²⁴ Ćorić je propustio da ukaže na zaključak Pretresnog vijeća o tome da je on "naredio" da zatočenici s Heliodroma budu upućeni na rad. Shodno tome, ovaj aspekt njegovog argumenta se odbacuje.

2513. Što se tiče njegovog argumenta da nije "omogućio" da zatočenici s Heliodroma budu upućeni na rad, Žalbeno vijeće primjećuje da je konačni zaključak Pretresnog vijeća, koji se odnosi na Ćorićevo učešće u upućivanju zatočenika s Heliodroma na rad kao doprinos UZP-u, taj da je on, time što nije učinio ništa da bi spriječio fizički rad zatočenika s Heliodroma uprkos tome što je bio obaviješten o tome da su oni bili zlostavljani na liniji fronta, omogućio upućivanje zatočenika na rad na linijama fronta.⁸³²⁵ Ćorićevi ostali argumenti odnose se na to da li je on odobravao korištenje zatočenika za rad i on nije pokušao da pokaže vezu između tih argumenata i zaključka Pretresnog vijeća da je omogućio upućivanje zatočenika na rad na linije fronta. Shodno tome, preostali Ćorićevi argumenti se odbacuju.

2514. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbacuje Ćorićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on od septembra 1992. do oktobra 1993. imao ovlaštenja da izdaje odobrenja za upućivanje zatočenika s Heliodroma na rad. Ćorićeve žalbene osnove 6 i 7 se, stoga, odbijaju u relevantnom dijelu.

(iii) Ćorićeva uloga u radu zatočenika iz Logora Vitina-Otok

2515. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on "učestvovao" u korištenju zatočenika iz Logora Vitina-Otok za rad.⁸³²⁶ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće svoj zaključak pogrešno zasnovalo na dokaznom predmetu P04030.⁸³²⁷ On tvrdi da Pretresno vijeće nije trebalo ni tom, a ni dokaznom predmetu P04068, pridati nikakvu težinu zbog

⁸³²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 964 i fusnota 1812, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 907-910 (pod naslovom: "Radovi koje su izvodili zatočenici").

⁸³²⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1470.

⁸³²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 966.

problema s pouzdanošću kod potonjeg.⁸³²⁸ Tvrdi da je Vidovićevo svjedočenje dovelo u pitanje pouzdanost dokaznog predmeta P04068.⁸³²⁹

2516. Tužilaštvo odgovara da Ćorić nije identifikovao zaključak koji osporava i da se, u prilog svom prigovoru, poziva na irelevantan dio Vidovićeovog svjedočenja.⁸³³⁰ Tužilaštvo tvrdi da su Ćorićevi argumenti nepotkrijepljeni i da ih treba odbaciti.⁸³³¹

2517. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je "Ćorić 8. avgusta 1993. odobrio upotrebu zatočenika iz Logora Vitina-Otok za izvođenje radova na liniji fronta".⁸³³² Žalbeno vijeće napominje da je dokazni predmet P04030 "zahtjev za radnu snagu" koji je 8. avgusta 1993. Ćoriću dostavila Brigada "Posušje",⁸³³³ a dokazni predmet P04068 izvještaj koji je 11. avgusta 1993. Vojna policija Brigade "Posušje" uputila zapovjedniku brigade, u kojem se navodi da je 100 zatvorenika iz Logora Vitina-Otok 10. avgusta 1993. doveo i "predao Krešo Tolj".⁸³³⁴ Ćorić tvrdi da Vidovićevo svjedočenje da je Tolj radio u Ljubuškom protivrječi dokaznom predmetu P04068, budući da Vidovićevo svjedočenje pokazuje da Tolj nije bio povezan s logorom Vitina-Otok i da, stoga, nije bio nadležan za predaju zatočenika koji su bili zatočeni na toj lokaciji, kao što se sugerije u dokaznom predmetu P04068.⁸³³⁵ Žalbeno vijeće smatra da Ćorić nije pokazao da je, čak i da Tolj jeste radio u Ljubuškom, Pretresno vijeće pogrešno primijenilo svoje diskreciono ovlaštenje kada se oslonilo na dokazni predmet P04030 u svom zaključku da je Ćorić 8. avgusta 1993. odobrio korištenje zatočenika iz Logora Vitina-Otok za radove na liniji fronta. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj aspekt njegovog argumenta.

2518. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Ćorić 8. avgusta 1993. odobrio korištenje zatočenika iz Logora Vitina-Otok za radove na liniji fronta. Ćorićeve žalbene osnove 6 i 7 se, stoga, odbijaju u relevantnom dijelu.

⁸³²⁶ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 103, 170. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 134.

⁸³²⁷ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 170.

⁸³²⁸ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 170-171. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 134.

⁸³²⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 171.

⁸³³⁰ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 131.

⁸³³¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 131.

⁸³³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 977, gdje se upućuje na dokazne predmete P04020/P04039, P04030, P04068. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1866.

⁸³³³ Dokazni predmet P04030. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 977.

⁸³³⁴ Dokazni predmet P04068. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 977.

⁸³³⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 171.

(b) Ćorićeva nadležnost u vezi s obezbjeđenjem zatočenika u Zatvoru u Dretelju⁸³³⁶

2519. Osporavajući zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa svojom odgovornošću za obezbjeđenje zatočenika u Zatvoru u Dretelju,⁸³³⁷ Ćorić iznosi sljedeće argumente: (1) Pretresno vijeće je pogrešno protumačilo dokazni predmet P03377 s obzirom na dokaze koje je iznio Svjedok C, koji ukazuju na to da je pomoćnik načelnika Uprave Vojne policije za bezbjednost Branimir Tucak bio dvaput upućen u Zatvor u Dretelju kako bi izvršio inspekciju tamošnjeg stanja; i (2) ovaj dokaz ne pokazuje da je Uprava Vojne policije imala ukupnu nadležnost za bezbjednost zatočenika u tom logoru.⁸³³⁸

2520. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Ćorić imao ovlaštenja u pogledu obezbjeđenja zatočenika u Zatvoru u Dretelju.⁸³³⁹ Ono tvrdi da Ćorić samo pokušava ocjenu dokaznog predmeta P03377 od strane Pretresnog vijeća zamijeniti svojom ocjenom, a da pritom ne pokazuje nikakvu grešku.⁸³⁴⁰

2521. Mada Ćorić ne identifikuje konkretan zaključak koji osporava, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić osporava zaključak Pretresnog vijeća da je "[on] imao ovlaštenja u pogledu obezbjeđenja zatočenika u Zatvoru u Dretelju".⁸³⁴¹ Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze koji su pokazali sljedeće: (1) domobranska jedinica u sastavu HVO-a (dalje u tekstu: domobrani),⁸³⁴² kao i 3. satnija 3. bojne (kasnije 5. bojne) Vojne policije bile su zadužene za obezbjeđenje zatočenika u Zatvoru u Dretelju; (2) nadležni zapovjednici 3. i 5. bojne Vojne policije su, u periodu od jula do avgusta 1993., Upravi Vojne policije svakodnevno slali izvještaje o stanju u Zatvoru u Dretelju; i (3) poslije izvršene inspekcije Zatvora u Dretelju, Tucak je Ćoriću naznačio da bi se hitno trebao povećati broj vojnih policajaca na tamošnjem obezbjeđenju.⁸³⁴³

2522. Žalbeno vijeće smatra da Ćorić, kada iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokazni predmet P03377, izvještaj o Tucakovom obilasku zatvora,⁸³⁴⁴ na osnovu dokaza Svjedoka C da je taj obilazak bio *ad hoc* prirode, ne uspijeva da pokaže, s obzirom na gore navedene zaključke, kako bi *ad hoc* priroda tog obilaska, čak i da je dokazana, dovela u pitanje

⁸³³⁶ Žalbeno vijeće napominje da Ćorić takođe osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u obezbjeđenju zatočenika na Heliodromu i Zatvoru u Ljubuškom. Ti argumenti su odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2562.

⁸³³⁷ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 117-118, 125.

⁸³³⁸ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 117.

⁸³³⁹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 111; žalbeni pretres, ŽT. 641 (24. mart 2017.).

⁸³⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 112.

⁸³⁴¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 897.

⁸³⁴² V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1983 i fusnota 4873.

⁸³⁴³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 897.

⁸³⁴⁴ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 117. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 897 i fusnota 1693, gdje se upućuje na dokazne predmete P03377, str. 1, P03794.

zaključak Pretresnog vijeća da je on imao ovlaštenja u pogledu obezbjeđenja zatočenika u Zatvoru u Dretelju. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao ovlaštenja u pogledu obezbjeđenja zatočenika u Zatvoru u Dretelju.⁸³⁴⁵ Ćorićeva žalbena osnova 6 se, stoga, odbija u relevantnom dijelu.

(c) Ćorićeva ovlaštenja da predstavnicima međunarodnih organizacija i HVO-u odobri pristup zatočeničkim centrima

2523. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao ovlaštenja da predstavnicima međunarodnih organizacija odobri pristup zatočeničkim centrima.⁸³⁴⁶ On tvrdi sljedeće: (1) Pretresno vijeće nije raspolagalo dokazima koji dokazuju da je on imao ovlaštenje za odobravanje pristupa; i (2) raspoloživi dokazi pokazuju da on nije ograničavao pristup kada je isti od njega bio zatražen.⁸³⁴⁷

2524. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Ćorić imao ovlaštenja da predstavnicima međunarodnih organizacija odobri pristup zatočeničkim centrima.⁸³⁴⁸

2525. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće utvrdilo da je Ćorić: (1) doprinio hapšenju i zatočenju hiljada Muslimana; (2) svjesno doprinio držanju zatočenika u teškim uslovima; (3) koristio zatočenike, odnosno dozvoljavao da se oni koriste, za radove na liniji fronta; i (4) premještao zatočenike iz jednog zatočeničkog centra u drugi, te ih puštao na slobodu pod uslovom da oni i njihove porodice odu s teritorije HZ(R) HB.⁸³⁴⁹ Mada je Pretresno vijeće utvrdilo da je Ćorić imao ovlaštenja da predstavnicima međunarodnih organizacija odobri pristup Heliodromu,⁸³⁵⁰ ono je takođe navelo da nije moglo utvrditi da je Ćorić onemogućavao pristup Heliodromu.⁸³⁵¹ Žalbeno vijeće smatra da Ćorić nije uspio da pokaže da su njegova ovlaštenja za odobravanje pristupa Heliodromu bila osnova za zaključak Pretresnog vijeća da je on značajno doprinio UZP-u. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj argument.

2526. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao ovlaštenja da predstavnicima međunarodnih organizacija odobri pristup zatočeničkim centrima. Ćorićeva žalbena osnova 6 se, stoga, odbija u relevantnom dijelu.

⁸³⁴⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 897.

⁸³⁴⁶ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 103; Ćorićeva replika, par. 35.

⁸³⁴⁷ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 126.

⁸³⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 122-125.

⁸³⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001.

⁸³⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 959. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1441, tom 4, par. 905.

⁸³⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 961. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 959-960.

(d) Ćorićevo znanje o zlostavljanju zatočenika i lošim uslovima na Heliodromu

2527. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić svjesno doprinio držanju zatočenika u teškim uslovima u zatočeničkim centrima HVO-a, gdje su oni bili maltretirani, premlaćivani i zlostavljani.⁸³⁵²

2528. Osporavajući zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim znanjem o zlostavljanju zatočenika i uslovima zatočenja unutar Heliodroma,⁸³⁵³ Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokazni predmet P04186 i zaključilo da je on bio obaviješten o lošim uslovima zatočenja na Heliodromu i da nije mogao da ne zna za njih.⁸³⁵⁴ On tvrdi da je taj dokazni predmet bio upućen predstojniku Odjela odbrane, a ne njemu.⁸³⁵⁵

2529. Ćorić takođe osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim znanjem o zlostavljanju zatočenika s Heliodroma koji su radili na liniji fronta.⁸³⁵⁶ U vezi s tim, on upućuje na niz izvještaja koje je ravnatelj Heliodroma Stanko Božić uputio Ćoriću i tvrdi da se na te izvještaje nije trebalo osloniti budući da je u jednom od tih izvještaja, dokaznom predmetu P06552, naznačeno da je isti bio upućen Ćoriću nakon što je on napustio Upravu Vojne policije.⁸³⁵⁷

2530. Tužilaštvo odgovara da u svom pokušaju da ospori zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim znanjem o zlostavljanju zatočenika i lošim uslovima zatočenja, Ćorić iskrivljeno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća i dokaze i ne uspijeva da pokaže da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno.⁸³⁵⁸ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće oslonilo na brojne dokumente kada je utvrdilo da je Ćorić bio obaviješten o problemima s obezbjeđenjem zatočenika unutar Heliodroma.⁸³⁵⁹ Nadalje, ono tvrdi da je dokazni predmet P04186 bio upućen Ćoriću.⁸³⁶⁰

2531. Što se tiče Ćorićevih argumenata koji se odnose na zaključak Pretresnog vijeća o njegovom znanju o zlostavljanju zatočenika sa Heliodroma koji su radili na liniji fronta, tužilaštvo odgovara da njegov argument da je jedan izvještaj, dokazni predmet P06552, bio upućen nakon što je on

⁸³⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 962.

⁸³⁵³ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 161-164, 169. V. takođe Ćorićeva replika, par. 35, 43. Žalbeno vijeće napominje da se Ćorić dotiče argumenata koje je iznio drugdje u svom žalbenom podnesku, ali da im ništa ne dodaje. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 161-163. Ti argumenti su odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2562.

⁸³⁵⁴ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 163-164, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 962. Žalbeno vijeće napominje da Ćorić takođe osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P05563. Ovaj argument je odbačen bez razmatranja. V. dolje, par. 2562.

⁸³⁵⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 163.

⁸³⁵⁶ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 167-169.

⁸³⁵⁷ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 168. Žalbeno vijeće napominje da su njegovi drugi argumenti s tim u vezi odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2562.

⁸³⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 170-171; žalbeni pretres, ŽT. 631 (24. mart 2017.).

⁸³⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 171; žalbeni pretres, ŽT. 631 (24. mart 2017.).

⁸³⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 171.

napustio Upravu Vojne policije, treba odbaciti s obzirom na to da je Ćorić bio načelnik Uprave Vojne policije do 10. novembra 1993.⁸³⁶¹

2532. Žalbeno vijeće smatra da Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da on "nije mogao da ne zna za loše uslove zatočenja na Heliodromu" na osnovu toga što se nije trebalo osloniti na dokazni predmet P04186,⁸³⁶² zato što je taj dokument bio upućen Stojiću, predstojniku Odjela obrane, a ne njemu. Žalbeno vijeće primjećuje da je taj dokazni predmet Božićev izvještaj od 14. avgusta 1993., kojim primaoca obavještava o problemima s dostavom hrane za zatočenike na Heliodromu, kojih je u to vrijeme bilo 2.100.⁸³⁶³ Ćorić je naveden kao jedan od primalaca ovog izvještaja.⁸³⁶⁴ Imajući tu činjenicu na umu, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić nije pokazao zašto je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo, djelimično na osnovu ovog dokaznog predmeta, da je on znao za loše uslove zatočenja na Heliodromu. Ovaj argument se, stoga, odbacuje.

2533. Što se tiče Ćorićevih argumenata u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o njegovom znanju o zlostavljanju zatočenika s Heliodroma koji su radili na liniji fronta, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić osporava zaključak Pretresnog vijeća da je "barem u periodu od jula 1993. do oktobra 1993., Valentin Ćorić bio redovno obavještavan o tome da su zatočenici s Heliodroma bili zlostavljani, ranjeni, ili da su poginuli na radu na liniji fronta".⁸³⁶⁵ Što se tiče njegovog argumenta da se nije trebalo osloniti na dokazni predmet P06552, jedan od tih Božićevih izvještaja, zato što je isti bio upućen Ćoriću nakon što je on napustio Upravu Vojne policije, Žalbeno vijeće primjećuje da je datum na tom izvještaju 9. novembar 1993.⁸³⁶⁶ Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Ćorić ostao na položaju načelnika Uprave Vojne policije do 10. novembra 1993.⁸³⁶⁷ Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće do osporavanog zaključka došlo na osnovu drugih izvještaja, a ne samo na osnovu dokaznog predmeta P06552.⁸³⁶⁸ Žalbeno vijeće, stoga, konstatuje Ćorić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do tog osporenog zaključka.

2534. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima u vezi s njegovim znanjem o uslovima zatočenja i

⁸³⁶¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 176.

⁸³⁶² Prvostepena presuda, tom 4, par. 962. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 163-164.

⁸³⁶³ Dokazni predmet P04186, str. 1-2.

⁸³⁶⁴ Dokazni predmet P04186, str. 2.

⁸³⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 955. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 167.

⁸³⁶⁶ V. dokazni predmet P06552, str. 1.

⁸³⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 861.

⁸³⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 955 i fusnota 1795, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1480-1492.

zlostavljanju zatočenika na Heliodromu ili u vezi s njegovim znanjem o zlostavljanju zatočenika s Heliodroma koji su radili na liniji fronta. Ćorićeva žalbena osnova 7 se, stoga, odbija u relevantnom dijelu.

(e) Ćorićeva uloga u puštanju zatočenika na slobodu

2535. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić puštao zatočenike na slobodu pod uslovom da oni i njihove porodice odu s teritorije HZ(R) HB.⁸³⁶⁹

(i) Ćorićevo naređenje da se na slobodu puste Muslimani koji su držani u zatočeništvu u opštini Ljubuški

a. Argumenti strana u postupku

2536. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on u avgustu 1993. naredio da se iz zatočeničkih centara HVO-a u opštini Ljubuški na slobodu puste svi Muslimani koji imaju garantna pisma i tranzitne vize, kako bi oni i njihove porodice napustili BiH i preko Hrvatske otišli u treće zemlje.⁸³⁷⁰ Prvo, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na izvještaje iz avgusta 1993. kada je zaključilo da je Vojna policija "pridodat[a] 4. brigadi" u avgustu 1993. sastavila brojne izvještaje koji potvrđuju ovaj postupak puštanja zatočenika na slobodu.⁸³⁷¹ U prilog svom argumentu, on upućuje na tri dokazna predmeta i tvrdi da je, kada je Pretresno vijeće upotrijebilo frazu "pridodata 4. brigadi", to, prema njegovom mišljenju, značilo "prepotičinjena/isključena iz komandnog lanca unutar [Uprave Vojne policije]".⁸³⁷² Stoga je, prema Ćorićevom mišljenju, brigada, a ne Vojna policija, bila ta koja se bavila aspektom garantnih pisama u sklopu procedure puštanja zarobljenika na slobodu i Ćorić nije mogao izdavati naređenja s tim u vezi nikome ko nije bio pripadnik Vojne policije.⁸³⁷³

2537. Drugo, u svom argumentu da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo naređenje iz avgusta 1993. koje je on navodno izdao dozapovjedniku brigade Vojne policije, Juri Hercegu, u vezi s puštanjem na slobodu zatočenika u opštini Ljubuški koji su bili u posjedu garantnog pisma,⁸³⁷⁴ Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo svjedočenje svjedoka E u vezi s tim

⁸³⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001.

⁸³⁷⁰ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 177 (gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 946, 948, 971), 183, 185. V. takođe Ćorićeva replika, par. 35.

⁸³⁷¹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 178 i fusnota 459, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1872-1873. Žalbeno vijeće napominje da Ćorić pogrešno upućuje na tom 4 Prvostepene presude, dok se zaključak na koji upućuje navodi u tomu 2 Prvostepene presude.

⁸³⁷² Ćorićev žalbeni podnesak, par. 178, gdje se upućuje na dokazne predmete P04752, P04262, P00990.

⁸³⁷³ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 178.

⁸³⁷⁴ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 179.

naređenjem.⁸³⁷⁵ On iznosi argument da bi Pretresno vijeće, da je ispravno protumačilo svjedočenje svjedoka E, zaključilo da onaj ko je izdao naređenje da se Muslimani protjeraju u roku od 24 sata nije bio Ćorić, već načelnik SIS-a Petar Majić.⁸³⁷⁶

2538. Tužilaštvo odgovara da Ćorićev argument da je Vojna policija 4. brigade bila prepotčinjena 4. brigadi ne pokazuje da se Pretresno vijeće nerazumno oslonilo na dokaze o Ćorićevim naređenjima, koje je provela Vojna policija 4. brigade, u vezi s procesom puštanja zatočenika na slobodu i njihovog upućivanja u treće zemlje.⁸³⁷⁷ Tužilaštvo tvrdi da nijedan dokument na koji Ćorić upućuje ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo.⁸³⁷⁸ Nadalje, ono odgovara da Ćorić ne pokazuje kako to što se Pretresno vijeće oslonilo na naređenje načelnika SIS-a Majića kojim su zatočenicima data 24 sata da napuste opštinu Ljubuški nije u skladu sa zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s Ćorićevim naređenjima ili ih na drugi način dovodi u pitanje.⁸³⁷⁹ U vezi s Ćorićevim prigovorima u pogledu svjedočenja svjedoka E, tužilaštvo odgovara da on iskrivljuje svjedočenje svjedoka E, koje ukazuje na to da je primljeno jedno Ćorićevo naređenje na osnovu kojeg su svi zatočenicima koji su imali garantno pismo mogli biti pušteni na slobodu.⁸³⁸⁰

b. Analiza

2539. Što se tiče Ćorićevog prvog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na određene izvještaje Vojne policije 4. brigade iz avgusta 1993., Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće nije oslonilo na dokazne predmete na koje upućuje Ćorić kada je zaključilo da je Vojna policija koja je bila pridodata 4. brigadi u avgustu 1993. sastavila brojne izvještaje koji potvrđuju proceduru puštanja na slobodu zatočenih Muslimana u opštini Ljubuški.⁸³⁸¹ Isto tako, ti dokazni predmeti se ne odnose na tu proceduru puštanja zatočenika na slobodu. Uprkos tome, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić osporava to što je Pretresno vijeće koristilo dokazne predmete P04299 i P04443, izvještaje Vojne policije 4. brigade od 19., odnosno 23. avgusta 1993., koji ukazuju na to da je određeni broj zatočenika koji su posjedovali garantna pisma pušteni na slobodu, zajedno sa svojim porodicama, i da je otišao iz opštine Ljubuški.⁸³⁸² Što se tiče Ćorićeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na te izvještaje zato što Vojna policija nije bila potčinjena Upravi Vojne policije, već 4. brigadi, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno

⁸³⁷⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 179.

⁸³⁷⁶ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 179. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2562.

⁸³⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 188.

⁸³⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 188.

⁸³⁷⁹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 187.

⁸³⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 187.

⁸³⁸¹ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 178 i fusnota 460, gdje se upućuje na dokazne predmete P04752, P04262, P00990; Prvostepena presuda, tom 2, par. 1873.

vijeće konstatovalo da je "Uprava Vojne policije imala nadležnost da naloži puštanje na slobodu osoba koje je zatočio HVO, pri čemu je naglasilo da su i drugi organi HVO-a također imali ovlaštenja da nalože puštanje na slobodu zatočenika".⁸³⁸³ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da, čak i da Ćorić jeste pokazao da je Vojna policija, u konkretnim slučajevima koji se pominju u gore navedenim izvještajima, postupala po naređenjima HVO-a, to ne bi bilo u neskladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da su i HVO i Uprava Vojne policije imali ovlaštenja da nalože puštanje zatočenika na slobodu.

2540. Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić nije pokazao kako bi činjenica da je Vojna policija u konkretnim slučajevima izvršavala naređenja HVO-a, kad bi ta činjenica bila utvrđena, dovela u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on naredio da se iz opštine Ljubuški u treće zemlje rasele zatočeni Muslimani koji su imali garantna pisma i tranzitne vize. Osim toga, Ćorić ni u ostalim argumentima koji se odnose na ovu temu ne govori o ovom pitanju.⁸³⁸⁴ Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

2541. Što se tiče Ćorićevog drugog argumenta, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić osporava zaključak Pretresnog vijeća koji je djelimično zasnovan na svjedočenju svjedoka E, da je "sredinom avgusta 1993. [...] Jure Herceg, dozapovjednik Zatvora u Ljubuškom [...] dobio zapovijed Valentina Ćorića na osnovu koje su sve osobe u posjedu garantnog pisma trebale biti oslobođene i u najkraćem roku sa svojim porodicama napustiti područje opštine Ljubuški".⁸³⁸⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedok E napravio jasnu razliku između naređenja koje je Herceg dobio od Ćorića za puštanje na slobodu zatočenika s garantnim pismima i naređenja koje je Hercegu izdao načelnik SIS-a, Majić.⁸³⁸⁶ Svjedok E je pojasnio da je, nakon što je Ćorićevo naređenje bilo izvršeno, na snagu stupilo Majićevo naređenje tako da su zatočeni, nakon što su pušteni iz zatočeništva, morali u roku od 24 sata napustiti područje opštine Ljubuški.⁸³⁸⁷ Na osnovu toga, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao kako je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo svjedočenje svjedoka E u vezi s naređenjem iz avgusta 1993. Ćorićev argument u vezi s tim se odbacuje.

2542. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće smatra da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on u avgustu 1993. naložio puštanje na slobodu svih

⁸³⁸² Dokazni predmeti P04299, P04443.

⁸³⁸³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1445, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 1, par. 912-915.

⁸³⁸⁴ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 178 i fusnote 460-461.

⁸³⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1870 i fusnota 4691.

⁸³⁸⁶ Svjedok E, T. 22091-22092 (zatvorena sjednica) (11. septembar 2007.). V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1870 i fusnota 4691. Žalbeno vijeće napominje da se u fusnotama Pretresnog vijeća ne upućuje na T. 22902, ali da je jasno da se svjedočenje svjedoka E u vezi s Ćorićevim naređenjem nastavlja na ovoj stranici i da je namjera Pretresnog vijeća bila da uputi na ovaj dio njegovog svjedočenja.

⁸³⁸⁷ Svjedok E, T. 22092 (zatvorena sjednica) (11. septembar 2007.).

Muslimana iz opštine Ljubuški koji su držani u zatočeničkim centrima HVO-a i koji su imali garantna pisma i tranzitne vize da bi s porodicama mogli, preko Hrvatske, otići iz BiH u treće zemlje. Ćorićeva žalbena osnova 7 se, stoga, odbija u relevantnom dijelu.

(ii) Ćorićevo planiranje i omogućavanje prisilnog odlaska Muslimana s teritorije BiH, putem njegovog učešća u uspostavljanju procedure puštanja na slobodu zatočenika s Heliodroma

2543. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on planirao i omogućio prisilni odlazak Muslimana s teritorije BiH tako što je, u julu 1993., učestvovao u uspostavljanju procedure puštanja na slobodu zatočenika s Heliodroma.⁸³⁸⁸ Konkretno, on tvrdi da je ovaj zaključak pogrešno zasnovan na dokaznom predmetu P03411, uputstvu Odjela za kriminalističke istrage, na koje se Pretresno vijeće oslonilo, a koje se odnosi na proceduru puštanja na slobodu zatočenika s Heliodroma, pogrešno pripisanu njemu.⁸³⁸⁹ Ćorić tvrdi da ovaj zaključak Pretresnog vijeća "nikako nije zasnovan na čvrstim dokazima" i da Vidovićovo svjedočenje jasno pokazuje da je Odjel za kriminalističke istrage imao samo administrativne funkcije u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu.⁸³⁹⁰

2544. Tužilaštvo odgovara da Ćorić ne pokazuje da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada mu je pripisalo uputstva sadržana u dokaznom predmetu P03411.⁸³⁹¹

2545. Pretresno vijeće je konstatovalo da je "[d]ana 12. jula 1993., Zvonko Vidović [...] Stanku Božiću i Josipu Praljku proslijedio uputstva Valentina Ćorića u kojima je navedeno da svaki slučaj puštanja na slobodu s Heliodroma ubuduće mora odobriti on ili njegov pomoćnik, Radoslav Lavrić".⁸³⁹² Ovaj zaključak je zasnovan na dokaznom predmetu P03411, uputstvu koje je Vidović 12. jula 1993. uputio ravnatelju i doravnatelju Heliodroma, u kojem se navodi da se zabranjuje svaki slučaj puštanja na zatočenika na slobodu, osim uz odobrenje Ćorića ili njegovog pomoćnika.⁸³⁹³

2546. Ćorić tvrdi da to što je Pretresno vijeće to uputstvo pripisalo njemu, tako što je izvelo zaključak da se riječ "mi" u tom dokumentu odnosi na njega, "nikako nije zasnovano na čvrstim dokazima".⁸³⁹⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće, prilikom ocjenjivanja riječi "mi",

⁸³⁸⁸ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 177 (gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 970), 181, 185.

⁸³⁸⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 182, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 969.

⁸³⁹⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 182. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2562.

⁸³⁹¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 195.

⁸³⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 968.

⁸³⁹³ Dokazni predmet P03411.

⁸³⁹⁴ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 182.

smatralo da, "[i]majući u vidu odnos subordinacije između Zvonka Vidovića i Valentina Ćorića, [...] nema nikakve sumnje o tome da ta uputstva potiču od Valentina Ćorića".⁸³⁹⁵ Žalbena vijeće nadalje primjećuje da dio Vidovićevog svjedočenja na koji Ćorić upućuje kada tvrdi da je Pretresno vijeće došlo do pogrešnog zaključka u vezi s dokaznim predmetom P03411 pokazuje da je Vidoviću bilo postavljeno pitanje o drugim dokumentima, a ne o dokaznom predmetu P03411.⁸³⁹⁶ Žalbena vijeće stoga konstatuje da Ćorić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi, djelimično na osnovu dokaznog predmeta P03411, da je Ćorić, u julu 1993., učestvovao u uspostavljanju procedure puštanja na slobodu zatočenika s Heliodroma.⁸³⁹⁷ Shodno tome, njegov argument u vezi s tim se odbacuje.

2547. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Ćorić planirao i omogućio prisilni odlazak Muslimana s teritorije BiH tako što je, u julu 1993., uspostavio proceduru za puštanje na slobodu zatočenika s Heliodroma.⁸³⁹⁸ Ćorićeva žalbena osnova 7 se stoga odbija u relevantnom dijelu.

(iii) Kršenje načela *non bis in idem* u vezi sa zaključcima o Ćorićevom učešću u puštanju zatočenika na slobodu

2548. Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je "proglasilo krivim dvaput za isto djelo, po istom vidu odgovornosti" i, stoga, prekršilo načelo *non bis in idem*.⁸³⁹⁹ S tim u vezi, Ćorić osporava zaključke da je: (1) u julu 1993. učestvovao u uspostavljanju procedure puštanja na slobodu zatočenika s Heliodroma; i (2) naredio da se puste na slobodu svi Muslimani iz opštine Ljubuški zatočeni u zatočeničkim centrima HVO-a, kako bi otišli u treće zemlje.⁸⁴⁰⁰

2549. Tužilaštvo odgovara da Ćorić ne objašnjava svoju tvrdnju da ga je Pretresno vijeće dvaput proglasilo krivim za isto djelo i da je time prekršilo načelo *non bis in idem*.⁸⁴⁰¹

2550. Prije svega, Žalbena vijeće primjećuje da se zaključci Pretresnog vijeća na koje Ćorić upućuje ne odnose na ista "djela". Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić na dva načina

⁸³⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 1822.

⁸³⁹⁶ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 182 i fusnota 468, gdje se upućuje na Zvonka Vidovića, T. 51523-51524 (30. mart 2010.).

⁸³⁹⁷ Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće do osporenog zaključka takođe došlo na osnovu svog podzaključka da je 3. jula 1993., ravnatelj Heliodroma obavijestio *de facto* doravnatelja da mu je Ćorić rekao da "šef" "Odjela za kriminalističke istrage" Vidović može, uz saglasnost SIS-a, puštati zatočenike na slobodu. Prvostepena presuda, tom 4, par. 968.

⁸³⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 970.

⁸³⁹⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 177.

⁸⁴⁰⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 177, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 946-948, 969-971.

⁸⁴⁰¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 193.

planirao i omogućio prisilni odlazak Muslimana s teritorije BiH.⁸⁴⁰² Prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće je prvo utvrdilo da je on učestvovao u uspostavljanju procedure puštanja na slobodu zatočenika s Heliodroma. S tim u vezi, Pretresno vijeće je raspravljalo o Ćorićevom učešću u julu 1993. kada je utvrđivalo ko je bio ovlašten da pušta zatočenike na slobodu.⁸⁴⁰³ Drugo, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić, u avgustu 1993., izdao naređenje na osnovu kojeg su pod određenim uslovima na slobodu pušteni svi Muslimani iz opštine Ljubuški koji su bili zatočeni na Heliodromu.⁸⁴⁰⁴ Prvi zaključak se odnosi na Ćorićevu ulogu u uspostavljanju procedure, a potonji zaključak se odnosi na njegovo izdavanje naređenja – a oba se odnose na puštanje na slobodu zatočenika iz opštine Ljubuški koji su imali potrebne dokumente da odu u treće zemlje.⁸⁴⁰⁵

2551. Nadalje, te konstatacije su među onima koje u konačnici potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća da je Ćorić, svojom ključnom ulogom u funkcionisanju mreže zatočeničkih centara HVO-a do 10. novembra 1993, značajno doprinio UZP-u.⁸⁴⁰⁶ To jest, zaključci da je Ćorić učestvovao u uspostavljanju procedure puštanja na slobodu zatočenika s Heliodroma i da je naredio da se na slobodu puste zatočeni Muslimani iz opštine Ljubuški koji su imali potrebne dokumente, jesu zaključci o njegovom učešću, kao elementu odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a, a ne, shodno tome, zaključci o njegovoj krivici za zločine. Žalbeno vijeće smatra da Ćorić pogrešno shvata načelo *non bis in idem*. Shodno tome, njegov se argument odbacuje.

2552. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće prekršilo načelo *non bis in idem* u vezi sa zaključcima o njegovom učešću u puštanju zatočenika na slobodu. Ćorićeva žalbena osnova 7 se stoga odbija u relevantnom dijelu.

(f) Navodne greške u vezi s Ćorićevom *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a u vezi s njegovom ulogom u zatočeničkim centrima HVO-a

2553. Pretresno vijeće je konstatovalo da je "u okviru obavljanja svojih funkcija Valentin Ćorić bio obaviješten o više zločina koje su počinili pripadnici oružanih snaga HZ(R) HB, uključujući i pripadnike Vojne policije, odnosno, s obzirom na njegov hijerarhijski položaj, nije mogao da za njih ne zna".⁸⁴⁰⁷ Nakon što je takođe konstatovalo da je Ćorić doprinio UZP-u tako što je, između ostalog, imao ključnu ulogu u funkcionisanju mreže zatočeničkih centara HVO-a do 10.

⁸⁴⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 971. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 968-969.

⁸⁴⁰³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 968.

⁸⁴⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 969, 971.

⁸⁴⁰⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 946-948, 968-971.

⁸⁴⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001.

⁸⁴⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1002.

novembra 1993., Pretresno vijeće je zaključilo da je on imao namjeru da budu počinjeni zločini iz okvira ZZP-a.⁸⁴⁰⁸

(i) Ćorićeva mens rea koja proističe iz grešaka u zaključcima u vezi s uslovima zatočenja

2554. Iznoseći argumente kojima je svrha da ospore konstatacije Pretresnog vijeća u vezi s *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a, Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim konstatacijama o njegovom propustu da interveniše u cilju rješavanja problema loših uslova života u zatočeničkim objektima.⁸⁴⁰⁹ On tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što je zanemarilo svoju konstataciju da se on nije bavio zdravstvenim pitanjima, "uključujući i svoju sopstvenu konstataciju da [on] nije imao bilo kakvu ulogu u logistici za zatvore".⁸⁴¹⁰

2555. Tužilaštvo odgovara da Ćorić nije pokazao da je zaključak Pretresnog vijeća da je on dijelio namjeru u odnosu na zločine povezane sa zatočenjem bio nerazuman.⁸⁴¹¹

2556. Žalbeno vijeće primjećuje da Ćorić upućuje na izjavu Pretresnog vijeća da ono "ne može zaključiti da su logistički aspekti uslova zatočenja u zatočeničkim centrima HVO-a bili u nadležnosti Valentina Ćorića".⁸⁴¹² Ćorić nije iznio nijedan argument koji pokazuje da, na osnovu ove izjave, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključaka do kojih je došlo Pretresno vijeće u vezi s njegovom namjerom za počinjenje zločina koji ulaze u okvir ZZP-a.⁸⁴¹³ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Ćorić nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog vijeća u vezi s njegovom *mens rea* u odnosu na uslove zatočeništva. Ćorićeva žalbena osnova 10 se odbija u relevantnom dijelu.

(ii) Ćorićeva mens rea koja proističe iz grešaka u zaključcima u vezi sa zlostavljanjem zatočenika u zatočeništvu

2557. Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on propustio da interveniše kako bi riješio problem zlostavljanja u zatočeničkim objektima. On tvrdi da se to kosi s prethodnim zaključkom Pretresnog vijeća da ono ne može utvrditi da je Ćorić hotimično izbjegavao da interveniše kako bi se prekinulo zlostavljanje u Zatvoru u Ljubuškom zato što ne raspolaže

⁸⁴⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1001-1004.

⁸⁴⁰⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 242. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 239.

⁸⁴¹⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 242. V. takođe Ćorićeva replika, par. 35. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2562.

⁸⁴¹¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 264.

⁸⁴¹² Ćorićev žalbeni podnesak, par. 242, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 904.

⁸⁴¹³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1004.

dokazima da je on o tome bio obaviješten.⁸⁴¹⁴ Nadalje, Ćorić tvrdi da se ne može reći da je on imao traženu namjeru da budu počinjeni zločini o kojima nije imao nikakvih saznanja.⁸⁴¹⁵

2558. Tužilaštvo tvrdi da, s obzirom na to da Ćorićeva osuđujuća presuda nije zasnovana na onome što je saznao o zlostavljanju u Zatvoru u Ljubuškom, njegov argument da je Pretresno vijeće donijelo pogrešan zaključak o *mens rea* treba odbaciti.⁸⁴¹⁶ Tužilaštvo takođe odgovara da je Ćorićeva postavka da se ne može utvrditi da je on imao traženu namjeru da budu počinjeni zločini za koje nije znao pogrešna s pravnog stanovišta, budući da je dovoljno da je učesnik u UZP-u dijelio namjeru za počinjenje zločina iz okvira UZP-a i djelovao u cilju ostvarivanja ZZP-a.⁸⁴¹⁷

2559. Što se tiče Ćorićevog prvog argumenta, da je Pretresno vijeće zanemarilo sopstvenu konstataciju da ne može zaključiti da je on hotimično izbjegavao da interveniše u vezi sa zlostavljanjem zatočenika u Zatvoru u Ljubuškom, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće jeste došlo do te konstatacije,⁸⁴¹⁸ ali da Ćorić nije pokušao da pokaže kako, na osnovu te konstatacije, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka Pretresnog vijeća da je on imao namjeru da budu počinjeni zločini koji su u okviru ZZP-a.⁸⁴¹⁹ Ovaj argument se, stoga, odbacuje.

2560. Što se tiče Ćorićevog drugog argumenta, Žalbeno vijeće konstatuje da, iznoseći argument da se ne može utvrditi da je on imao namjeru da budu počinjeni zločini za koje nije znao, Ćorić pogrešno shvata mjerodavno pravo. Žalbeno vijeće je zauzelo stav da pretpostavka za pripisivanje krivične odgovornosti na osnovu prve kategorije UZP-a nije to da optuženi zna za svaki konkretni zločin i da je dovoljno da je optuženi dijelio namjeru za počinjenje tih zločina i djelovao u cilju ostvarivanja ZZP-a.⁸⁴²⁰ Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

2561. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom *mens rea* u vezi sa zlostavljanjem zatočenika u zatočeničkim centrima. Ćorićeva žalbena osnova 10 se, stoga, odbija u relevantnom dijelu.

⁸⁴¹⁴ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 242.

⁸⁴¹⁵ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 242. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2562.

⁸⁴¹⁶ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 263.

⁸⁴¹⁷ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 267.

⁸⁴¹⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 974.

⁸⁴¹⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1004.

⁸⁴²⁰ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491.

(g) Argumenti odbačeni bez razmatranja

2562. Žalbeno vijeće napominje da se u nekoliko argumenata kojima Ćorić osporava zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj ulozi u zatočeničkim centrima HVO-a i njegovoj *mens rea* u vezi s tim: (1) samo ponavljaju argumenti izneseni u prvostepenom postupku, a da se pritom ne pokazuje da njihovo odbacivanje od strane Pretresnog vijeća predstavlja grešku koja iziskuje intervenciju Žalbenog vijeća;⁸⁴²¹ (2) iznosi puka tvrdnja da je Pretresno vijeće bez sumnje propustilo da uzme u

⁸⁴²¹ (1) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 103-105, 107-110, gdje se tvrdi da: (i) dokazni predmet P00452 pokazuje da je Heliostrom uspostavljen na osnovu Stojčićevog naređenja, što potkopava postavku da je on bio uspostavljen na osnovu dokaznog predmeta P00513, naređenja koje je izdao Ćorić; i (ii) Pretresno vijeće nije trebalo pridati nikakvu težinu dokaznom predmetu P00352. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 432, 435-438, 731, 734. Ćorić ponavlja iste argumente u vezi s pouzdanošću dokaznog predmeta P00352 kada osporava druge zaključke Pretresnog vijeća. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 116, 127 (gdje se upućuje na Ćorićev žalbeni podnesak, par. 105, 112, 116), 135, 177, 181, 185; (2) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 109, gdje se tvrdi da je od oktobra 1992. Zatvor u Ljubuškom bio korišten isključivo kao vojni zatvor kojim je "upravljala nadležna brigada", te da on, stoga, nije učestvovao ni u njegovom uspostavljanju, niti upravljanju. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 440, 524; (3) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 108, 122, gdje se tvrdi da je jedina namjena Zatvora u Ljubuškom bila vojni pritvor. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 342, 524; (4) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 113, 168, gdje se tvrdi da nepostojanje odnosa subordinacije između ravnatelja Heliostroma i Uprave Vojne policije ili Ćorića pokazuje činjenica da su izvještaji koje su sastavili upravni Josip Praljak odnosno Stanko Božić bili označeni drugačijim registracionim brojevima od onih koje je sastavila Vojna policija. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 434, 504. Žalbeno vijeće napominje da, prilikom osporavanja zaključaka Pretresnog vijeća u vezi s njegovim znanjem o zlostavljanju zatočenika s Heliostroma koji su radili na liniji fronta (Ćorićev žalbeni podnesak, par. 167-169), Ćorić iznosi slične argumente bez navođenja dodatnih tvrdnji; (5) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 112, gdje se tvrdi da je u nedostatku bilo kakvih neposrednih i vjerodostojnih dokaza da je "Ćorić imenovao ravnatelja nekog zatočeničkog centra", Pretresno vijeće zasnovalo "svoj zaključak" na Praljkovom dnevniku, kao i na izjavama svjedoka Josipa Praljka, čiju vjerodostojnost Ćorić osporava. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 433-437, 724-734; (6) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 131, gdje se diskutuje o nadležnosti vojnog suda zbornog područja u pitanjima nadzora i praćenja rada zatvora, uključujući i imenovanja ravnatelja zatvora. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 348-349; (7) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 247, gdje se nastoje osporiti zaključci Pretresnog vijeća o njegovoj odgovornosti za zločine počinjene u "zatvoru u Prozoru". Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 398, 407-408, 415-417, 420, 431; (8) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 114, 304, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da je između njega i ravnatelja Zatvora u Ljubuškom postojao odnos subordinacije na osnovu dnevnih izvještaja koje je sastavio svjedok tužilaštva čiju vjerodostojnost i pouzdanost on osporava. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 712-723. Ćorić ponavlja svoju tvrdnju u vezi s vjerodostojnošću ovog svjedoka, ali ne iznosi nikakvu dodatnu argumentaciju kada navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što se oslonilo na naređenja i spisak zatočenika koje je sastavio Ante Prlić, ravnatelj Zatvora u Ljubuškom (Ćorićev žalbeni podnesak, par. 183); (9) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 135, 166, gdje se tvrdi da dokazi pokazuju sljedeće: (i) Glavni stožer je imao ovlaštenja da odobri rad zatočenika izvan Heliostroma; i (ii) zatočenici su odvođeni na rad na osnovu naređenja nadležnih zapovjednika HVO-a po ovlaštenju zapovjednika OZ kojoj su bili potčinjeni. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 476; (10) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 135, gdje se tvrdi da dokazi ukazuju na to da Uprava Vojne policije nije imala nikakvu ulogu u odvođenju zatočenika na rad izvan Heliostroma. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 494; (11) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 304, gdje se osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P03613 u vezi sa zaključcima o njegovom doprinosu UZP-u kroz ulogu koju je imao u Logoru Vitina-Otok. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 527; (12) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 123, 139-142, gdje se iznose argumenti u vezi s njegovom ulogom u obezbjeđenju u zatočeničkim centrima. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 344, 382-383, 385-387, 389. Ćorić iznosi slične argumente u drugim dijelovima svog žalbenog podneska, ali ne iznosi nijedan argument za koji se može uočiti da se odnosi na konkretne zaključke Pretresnog vijeća. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 119-120, 122-124; (13) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 119, gdje se tvrdi da veliki broj dokaza dokazuje da je ravnatelj zatvora u Ljubuškom bio potčinjen 4. brigadi "Stjepan Radić". Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 529-531; (14) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 115, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokazni predmet P00514. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 463-464; (15) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 116, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o njegovom učešću u obezbjeđenju na Heliostromu, budući da je komandovanje Vojnom policijom koja je vršila obezbjeđenje i krivične istrage u tom zatvoru bila u rukama ravnatelja zatvora ili zapovjedništva OZ HVO. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 453, 457; (16) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 118, gdje se tvrdi da kućni red koji je zapovjednik brigade HVO-a Nedjeljko Obradović izdao za Zatvor u Dretelju pokazuje da je 1. brigada "Knez Domagoj" imala sveobuhvatnu nadležnost nad Zatvorom u Dretelju. Upor. Ćorićev završni podnesak,

obzir relevantne dokaze, a ne pokazuje se da nijedan razuman presuditelj o činjenicama, na osnovu tih dokaza, ne bi mogao da dođe do istog zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće;⁸⁴²² (3) ne identifikuju relevantni zaključci Pretresnog vijeća;⁸⁴²³ (4) pogrešno prikazuju osporeni činjenični

par. 564, 566; (17) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 128, gdje se tvrdi da veliki broj dokaza dokazuje da su odobrenja za obilazak Heliodroma, generalno, izdavali nadležni zapovjednici OZ HVO-a. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 460, 466, 533, 575; (18) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 162, gdje se tvrdi da se Pretresno vijeće nije trebalo osloniti na izvještaje ravnatelja Heliodroma Božića budući da nema dokaza o tome da je Ćorić primio te izvještaje. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 499. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 640-642 (24. mart 2017.). Žalbeno vijeće napominje da Ćorić naprosto ponavlja slične argumente i upućuje na argumente koje je iznio u drugim dijelovima svog žalbenog podneska kada osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim znanjem o zlostavljanju zatočenika s Heliodroma koji su radili na liniji fronta. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 167-169; (19) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 168, gdje se tvrdi da je jedan od njegovih podređenih u Upravi Vojne policije smjestio riješio jedine potvrđene pritužbe na zlostavljanje zatočenika koje su potencijalno mogle doći do njega, što upućuje na to da ni on ni Uprava Vojne policije nisu odobravlali zlostavljanje zatočenika. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 502; (20) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 164, gdje se tvrdi da se Pretresno vijeće nije trebalo osloniti na dokazni predmet P05563 zato što nema nikakvih naznaka o tome da ga je Ćorić primio i što taj dokazni predmet nije bio predložen nijednom svjedoku tokom suđenja. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 520; (21) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 172, gdje se tvrdi da se Pretresno vijeće nije trebalo osloniti na dokazni predmet P03960 na osnovu toga što veliki broj dokaza dokazuje da Uprava Vojne policije i Ćorić nisu imali nadležnost nad Zatvorom u Dretelju i da je taj dokazni predmet primjer pokušaja da se krivica prebaci na Vojnu policiju. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 592. Osim toga, Ćorić u prilog ovoj postavci samo upućuje na svoju žalbenu osnovu 6; (22) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 130, gdje se iznosi argument u vezi s njegovim učešćem u premještanju zatočenika. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 384; (23) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 244-246, gdje se iznose argumenti koji se odnose na zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa zatvorima Gabela i Dretelj i "greškama u vezi s prisilnim radom" u tim zaključcima. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 549, 560-561, 581-583. U vezi s ovim potonjim, Ćorić samo upućuje na svoju žalbenu osnovu 6, a da pritom ne iznosi nikakve zasebne argumente; (24) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 183, gdje se tvrdi da se Pretresno vijeće nije trebalo osloniti na dokumente koji upućuju na zahtjev za puštanje na slobodu nekoliko zatočenika koji je, navodno, on podnio. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 470; (25) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 174-176, 184, gdje se navodi, u vezi s njegovom ulogom u prisilnom odlasku zatočenika iz zatvora Ljubuški, Dretelj i Gabela, kao i Logora Vitina-Otok, da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokaze, uključujući dokazni predmet P03220/P03216, čiju autentičnost Ćorić osporava. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 471, 699-702, 717. Ćorić ponavlja svoju tvrdnju u vezi s autentičnošću dokaznog predmeta P03220/P03216 kada osporava zaključak Pretresnog vijeća da je on naložio puštanje na slobodu Muslimana koji su držani u zatočeništvu u opštini Ljubuški. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 175, 262-267, 296-297. Ovaj argument, koji je iznesen pod njegovom žalbenom osnovom 12, već je ranije odbaćen. V. gore, par. 160-163; (26) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 242, gdje se iznose argumenti u vezi s tim ko je bio nadležan za medicinsku njegu i kome su upućivani izvještaji koji su se odnosili na medicinsku njegu. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 465; i (27) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 243, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze da su civili bili evakuisani na Heliodrom radi njihove vlastite bezbjednosti. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 444-448. Ćorić iznosi isti argument kada osporava zaključak Pretresnog vijeća da je imao namjeru da se uhapsu Muslimani u maju 1993. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 152. Postupivši tako, on samo ponavlja argumente koji su bili izneseni na suđenju. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 380, 446-447.

⁸⁴²² Ćorićev žalbeni podnesak, par. 104, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokazni predmet P00292, koji ukazuje na to da je predstojnik Odjela za pravosuđe i upravu, zajedno s predstojnikom Odjela za obranu i predstojnikom Odjela za unutarnje poslove, određivao lokacije na kojima će zatočenici biti smješteni. Mada Pretresno vijeće nije uputilo na dokazni predmet P00292 u svojoj diskusiji o osnivanju Heliodroma, ono jeste uputilo na ovaj dokazni predmet u svojoj diskusiji o funkcijama Odjela za pravosuđe i upravu i konstatovalo da "predstojnik Odjela za pravosuđe i upravu, u saradnji s predstojnikom Odjela za obranu i predstojnikom Odjela za unutarnje poslove određuje lokacije na kojima su smještene osobe zarobljene u borbama". Prvostepena presuda, tom 1, par. 648 i fusnota 1532. Ćorić nije pokušao pokazati da se sadržaj dokaznog predmeta P00292 kosi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je on, u svom službenom svojstvu, izdao naređenje za osnivanje Heliodroma ni da isključuje taj zaključak.

⁸⁴²³ (1) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 103, 138, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio nadležan za izdavanje naređenja za premještanje zatočenika i iznosi niz argumenata u tom smislu. Mada Ćorić u vezi s tim upućuje na paragrafe 907-908 toma 1 Prvostepene presude, on ne identifikuje konkretne činjenične zaključke u vezi s kojima bi Žalbeno vijeće moglo smisljeno razmotriti njegove argumente. Osim toga, on u opštim crtama ponavlja argumente koji su već bili izneseni na suđenju. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 540-541, 544; i (2) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 243, gdje se tvrdi da "[š]to se tiče Stoca/Ljubuškog, o zatočenju pripadnika HVO-a muslimanske nacionalnosti nakon što su pomogli ABiH u napadu i zatočenju rezervnih pripadnika oružanih snaga ABiH nakon napada ABiH govori se drugdje u ovom podnesku". Osim toga, Ćorić samo upućuje na argumente koje je iznio pod svojom žalbenom osnovom 7, a da pritom ne iznosi nikakvu zasebnu argumentaciju.

zaključci ili dokazi;⁸⁴²⁴ (5) ne artikuliše nikakva greška;⁸⁴²⁵ (6) ne objašnjava kako su navodne greške uticale na zaključke Pretresnog vijeća;⁸⁴²⁶ (7) zanemaruju drugi relevantni zaključci;⁸⁴²⁷ (8)

⁸⁴²⁴ (1) Čorićev žalbeni podnesak, par. 108-109, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo samo na dva dokumenta (dokazni predmet P00128 i P00956) koji pokazuju da je Zatvor u Ljubuškom bio korišten isključivo kao vojni zatvor i da je njime "upravljala brigada". Zaključak Pretresnog vijeća da je Uprava Vojne policije igrala ključnu ulogu u "osnivanju, uspostavljanju i upravljanju" Zatvorom u Ljubuškom nije zasnovan samo na ta dva dokumenta, već i na drugim dokazima. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1791 i fusnota 4458. Osim toga, Čorićev argument da ta dva dokumenta pokazuju da je zatvor "služio isključivo kao vojni pritvor" nije razrađen, budući da nijedan od ta dva dokaza ne podupire tu tvrdnju. Zapravo, oba dokumenta uglavnom govore u prilog zaključcima Pretresnog vijeća; (2) Čorićev žalbeni podnesak, par. 119, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo da je on "igrao značajnu ulogu u održavanju bezbjednosti" u Zatvoru u Ljubuškom, i to isključivo na osnovu pogrešnog zaključka da je ravnatelj tog zatvora bio potčinjen njemu. Žalbeno vijeće smatra da Čorić osporava zaključak Pretresnog vijeća da je "od osnivanja Zatvora u Ljubuškom u junu 1992. i do 10. novembra 1993., krajnja instanca nadležna za obezbjeđenje zatočenika u tom zatvoru bio Valentin Čorić." (Prvostepena presuda, tom 4, par. 899). S tim u vezi, Pretresno vijeće nije do ovog zaključka došlo isključivo na osnovu svog ranijeg zaključka da je ravnatelj Zatvora u Ljubuškom bio potčinjen Čoriću. Ono se takođe oslonilo na svoj zaključak da "je, najmanje u periodu od maja do avgusta 1993., ravnatelj Zatvora u Ljubuškom svakodnevno podnosio izvještaje o aktivnostima vođa Vojne policije koji je bio prisutan u Zatvoru u Ljubuškom". Prvostepena presuda, tom 4, par. 899, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1797. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1791-1796, 1798-1799; (3) Čorićev žalbeni podnesak, par. 117, gdje se tvrdi da dokazi pokazuju da je domobranska jedinica, a ne Uprava Vojne policije, bila nadležna za obezbjeđenje u Zatvoru u Dretelju. Čorić pogrešno prikazuje dokaze utoliko što navodi da su i Vojna policija i domobranska jedinica bili razmješteni u Zatvoru u Dretelju u svrhu obezbjeđenja. V. Svjedok C, T. 22369 (zavorena sjednica) (17. septembar 2007.); (4) Čorićev žalbeni podnesak, par. 162, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo samo na dokazni predmet P03209, izvještaj o incidentu zlostavljanja na Heliodromu. Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće, kada je zaključilo da Čorić imao razloga da smatra da su neki zatočenici na Heliodromu bili zlostavljani, oslonilo na još nekoliko dokaznih predmeta osim dokaznog predmeta P03209. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 955-957, gdje se upućuje na, između ostalog, dokazne predmete P00285, str. 99, P03942, str. 2, P05008, str. 1, Josipa Praljka, T(f). 14732-14735 (27. februar 2007.); (5) Čorićev žalbeni podnesak, par. 172-173, gdje se tvrdi: (i) da se Pretresno vijeće nije trebalo osloniti na dokazni predmet P03794, izvještaj pomoćnika načelnika za sigurnost Uprave Vojne policije, Branimira Tucaka, o obilasku Zatvora u Dretelju, budući da se u njemu samo pozitivno govori o uslovima zatočenja, i (ii) da dokazi ukazuju na to da je obilazak zatvoru opisan u tom izvještaju bio *ad hoc* prirode. Čorić pogrešno prikazuje sadržaj ovog izvještaja. Mada se u njemu pominje da su prostorije provjetravane svaka dva sata i da su zatočenici dobivali određene količine hrane i vode, u njemu se takođe navodi da "ima pojave šuge i ušiju" te da je "potrebno što prije izvršiti dezinfekciju prostorija". V. dokazni predmet P03794. Osim toga, taj dokaz na koji Čorić upućuje ne govori adekvatno u prilog njegovom argumentu, budući da se u njemu samo navodi da je predstavnik Uprave Vojne policije koji je bio u obilasku Zatvora u Dretelju bio na dužnosti pomoćnika načelnika za sigurnost Uprave Vojne policije. V. Svjedok C, T. 22405 (zavorena sjednica) (18. septembar 2007.); (6) Čorićev žalbeni podnesak, par. 179, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo naređenje iz avgusta 1993. koje je, navodno, on izdao dozapovjedniku brigade Vojne policije, Juri Hercegu, o puštanju na slobodu zatočenika iz opštine Ljubuški koji su bili u posjedu garantnog pisma, budući da se Pretresno vijeće oslonilo samo na iskaz svjedoka E u vezi s tim naređenjem. Suprotno Čorićevoj tvrdnji, zaključak koji osporava (v. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1870 i fusnota 4691) nije zasnovan samo na iskazu svjedoka E već, između ostalog, na izvještajima zapovjednika 4. brigade Vojne policije iz avgusta 1993. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1870 i fusnota 4691, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P10175, P04263, P04404, P10190; i (7) Čorićev žalbeni podnesak, par. 242, gdje se tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da on nije imao pristup izvještajima o uslovima zatočenja pokazuje da nije imao traženu *mens rea*. Paragrafi Prvostepene presude na koje Čorić upućuje ne sadrže takav zaključak. V. Čorićev žalbeni podnesak, par. 242 i fusnota 628, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 962, 985.

⁸⁴²⁵ Čorićev žalbeni podnesak, par. 112, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće bilo u posjedu dokaza koji dokazuju da je Mile Pušić, prvi ravnatelj Heliodroma, na dužnost imenovan od strane predstojnika Odjela obrane, Brune Stojića.

⁸⁴²⁶ Čorićev žalbeni podnesak, par. 121, gdje se tvrdi da Pretresno vijeće nije konkretno navelo dokumente na osnovu kojih je došlo do zaključka da pravila koja su bila na snazi u Zatvoru u Ljubuškom pokazuju da su nadležnost za unutrašnje obezbjeđenje imali Vojna policija i Uprava Vojne policije. Mada Pretresno vijeće nije identifikovalo pravila na koja je uputilo (v. Prvostepena presuda, tom 1, par. 901), Čorić ne objašnjava kako taj propust utiče na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u obezbjeđenju u Zatvoru u Ljubuškom.

⁸⁴²⁷ Čorićev žalbeni podnesak, par. 242, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o njegovom propustu da interveniše kako bi riješio problem zlostavljanja u zatočeničkim objektima, uprkos tome što je ranije zaključilo da on nije imao razloga da smatra da su zatočenici na Heliodromu bili zlostavljani. Pretresno vijeće je utvrdilo da mu nije predočen nijedan dokaz o tome da je Čorić bio obaviješten o incidentima u kojima su pripadnici

iznose nerazrađeni argumenti;⁸⁴²⁸ (9) iznose argumenti koji nisu relevantni,⁸⁴²⁹ ili (10) iznose argumenti koji nisu potkrijepljeni.⁸⁴³⁰ Shodno tome, ti argumenti su odbačeni bez razmatranja.

5. Navodne greške u vezi s Ćorićevim učešćem u zločinima u opštinama (Ćorićeve osnove 2, 7, 10, 11, 13 i 14, sve djelimično)

(a) Opština Mostar

(i) Ćorićevo učešće u vojnim operacijama HVO-a u istočnom Mostaru

2563. Pretresno vijeće je zaključilo da je Ćorić pomagao u kampanji granatiranja i drugog vatrenog djelovanja snaga HVO-a po istočnom Mostaru, i to tako što je: (1) prepotčinio jedinice

Vojne policije i HVO-a zlostavljali zatočenike na Heliodromu u periodu od maja 1993. do sredine aprila 1994. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 955. Međutim, kada je na kraju zaključilo da je, od jula 1993., Ćorić imao razloga da zna da su zatočenici zlostavljani (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 957), Pretresno vijeće je uzelo u obzir ranije zaključke da je on imao razloga da smatra da su zatočenici bili zlostavljani, i da je barem u julu, avgustu i septembru 1993., ravnatelj Heliodroma Stanko Božić obavijestio Ćorića o problemima s obezbjeđenjem zatočenika. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 955.

⁸⁴²⁸ (1) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 106-107, gdje se tvrdi da nije postojao plan da se na Heliodromu zatoči veliki broj zatočenika i da je Heliodrom osnovan kako bi služio kao vojni pritvor. Osim toga, Ćorić ponavlja argumente koje je iznio na suđenju. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 340, 439-442; (2) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 304, gdje se tvrdi da je on pogrešno proglašen krivim za krivična djela jedne jedinice brigade Vojne policije u Logoru Vitina-Otok; (3) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 115, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokazni predmet P00514, Uputstvo o radu Heliodroma koje je Ćorić izdao 22. septembra 1992., zato što je propustilo da valjano ocijeni dokazni predmet P01474, kućni red u centrima za vojne zarobljenike koji je Stojić izdao 11. februara 1993. Ćorić implicira da ovaj potonji dokazni predmet, za razliku od prvog, pruža čvršću osnovu za zaključak o tome ko je imao konačnu odgovornost za obezbjeđenje zatočenika na Heliodromu, ali Žalbeno vijeće smatra da ovaj argument nije razrađen. Ćorić nije pokušao pokazati ni kako je Pretresno vijeće propustilo da valjano ocijeni dokazni predmet P01474, niti kako taj dokazni predmet pruža čvršću osnovu od dokaznog predmeta P00514 za zaključke o tome ko je imao nadležnost nad obezbjeđenjem na Heliodromu; (4) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 137, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su "[Vojna policija] i [Uprava Vojne policije] bili odgovorni za razmjenu zarobljenika, barem u periodu od aprila 1992. do aprila 1993." U prilog tome, on samo navodi da nije bilo zlostavljanja u zatvorima za koje je on proglašen odgovornim u periodu od aprila 1992. do aprila 1993.; (5) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 178, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno konstatovalo da su Muslimani iz opštine Ljubuški koji su bili držani u zatočeničkim centrima HVO-a imali, na osnovu naredenja Petra Majića, načelnika SIS-a, 24 sata da sa svojim porodicama napuste područje te opštine. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1872. Ćorić tvrdi da je SIS bio "izvan kontrole [Uprave Vojne policije]", ali ne razrađuje dalje svoju tvrdnju; i (6) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 239-240, gdje se osporavaju zaključci Pretresnog vijeća u vezi s *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a na osnovu toga da je ono protivrječilo svojim ranijim zaključcima o njegovoj ulozi u zatočeničkim centrima HVO-a ili da je te zaključke zanemarilo. Ćorić se nije udubio u Prvostepenu presudu tako da identifikuje protivrječnost ili pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do konačnog zaključka Pretresnog vijeća u vezi s *mens rea* na osnovu zaključaka koje je ono donijelo u vezi s njegovom ulogom u zatočeničkim centrima HVO-a.

⁸⁴²⁹ (1) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 108, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće odlučilo da se ne osloni na jedini dokument koji je tužilaštvo predložilo u prilog svojoj tvrdnji da je Ćorić učestvovao u osnivanju Zatvora u Ljubuškom. Žalbeno vijeće smatra da on osporava zaključak Pretresnog vijeća da je "[u]prava Vojne policije, pod rukovodstvom Valentina Ćorića, osnovala u junu 1992. i Zatvor u Ljubuškom". Prvostepena presuda, tom 4, par. 894. U prilog ovom zaključku upućuje se na jedan raniji zaključak (v. Prvostepena presuda, tom 4, par. 894, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1789-1799), koji je, pak, potkrijepljen dokazima brojnih svjedoka i dokumentarnim dokazima. Imajući na umu dokaznu osnovu za zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Ćorićevom ulogom u osnivanju Zatvora u Ljubuškom, Žalbeno vijeće smatra da Ćorićev argument nije relevantan; i (2) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 180, gdje se tvrdi da se Pretresno vijeće pogrešno oslonilo na dokazni predmet P04620. Ćorić nije pokušao pokazati kako to što se Pretresno vijeće oslonilo na dokazni predmet P04620 na bilo koji način utiče na njegov zaključak da je on naredio raseljavanje zatočenih Muslimana iz opštine Ljubuški.

Vojne policije, uključujući lakojurišne bojne, komandi Glavnog stožera i/ili zapovjednicima operativnih zona u periodu od jula do najranije oktobra 1993.; (2) dana 13. avgusta 1993., uputio dio 4. lakojurišne bojne u Mostar; i (3) dana 5. oktobra 1993., potčinio 100 pripadnika Vojne policije zapovjedniku Sektora Obrana Mostara.⁸⁴³¹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da Ćorić, s obzirom na njegovo učešće u ratnom naporu i na dugotrajni i sistematski karakter vojnih operacija, nije mogao da ne zna za kampanju granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru.⁸⁴³² Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je, s obzirom na sistematski karakter snajperske kampanje HVO-a po civilima iz istočnog Mostara u periodu od maja 1993. do februara 1994., kao i na to da je lično učestvovao u istrazi u vezi s pogibijom Francisca Aguilara Fernández, poručnika u španskoj vojci i pripadnika Španskog bataljona, Ćorić morao biti svjestan toga da su snajperisti HVO-a iz zapadnog Mostara gađali istočni Mostar.⁸⁴³³ Imajući na umu te zaključke, Pretresno vijeće se uvjerilo da je Ćorić znao za kampanju granatiranja i drugog vatrenog djelovanja HVO-a po istočnom Mostaru, kao i za zločine koji su počinjeni tokom te kampanje.⁸⁴³⁴ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Ćorić, budući da je pružao podršku toj kampanji, imao namjeru da omogući zločine koji su neposredno povezani s vojnim dejstvima HVO-a u istočnom Mostaru, to jest ubistva i uništavanje imovine, uključujući i džamije, koji su bili posljedica granatiranja.⁸⁴³⁵

a. Argumenti strana u postupku

2564. Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao namjeru da omogući zločine povezane s kampanjama HVO-a u istočnom Mostaru i da je zanemarilo dokaze kada je zaključilo da je morao znati za te kampanje.⁸⁴³⁶ On tvrdi da su lakojurišne bojne Vojne policije bile prepotčinjene prije nego što su ti zločini počinjeni i da on, nakon prepotčinjavanja, nije bio upoznat s dnevnim zadacima jedinica Vojne policije.⁸⁴³⁷ On dalje tvrdi da Pretresno vijeće jeste utvrdilo da je Ćorić znao da je HVO uzrokovao Fernándezovu pogibiju, ali da nije utvrdilo van razumne sumnje da je HVO ubio Fernández, suprotno načelu *in dubio pro reo*.⁸⁴³⁸

⁸⁴³⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 242, gdje se tvrdi da mu se ne može pripisati znanje o uslovima zatočenja, budući da se niko ko je imao namjeru da postigne takav ishod ne bi žalio na nedostatak sredstava da ga spriječi.

⁸⁴³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 936.

⁸⁴³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 938.

⁸⁴³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 938.

⁸⁴³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 938.

⁸⁴³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 938. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 945.

⁸⁴³⁶ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 154-156; žalbeni pretres, ŽT. 597 (24. mart 2017.).

⁸⁴³⁷ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 156; žalbeni pretres, ŽT. 597-598 (24. mart 2017.).

⁸⁴³⁸ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 156, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 1275. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 30. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2594.

2565. U svom odgovoru, tužilaštvo tvrdi da Ćorić u svom argumentu u vezi s prepotčinjenjem Vojne policije pogrešno prikazuje Prvostepenu presudu, budući da on lakojurišne bojne Vojne policije nije prepotčinio prije nego što su počinjeni zločini u istočnom Mostaru, nego je naređenje za prepotčinjavanje izdao u avgustu 1993.⁸⁴³⁹ Tužilaštvo takođe tvrdi da Ćorić u svojim argumentima u vezi s Fernándezovom pogibijom pogrešno prikazuje zaključke i dokaze, te da je Pretresno vijeće razumno zaključilo, na osnovu dokaza u cjelini, da je snajperista HVO-a hotimično gađao i ubio Fernández.⁸⁴⁴⁰

b. Analiza

2566. Što se tiče Ćorićevog argumenta da nije imao nadležnost nad prepotčinjenim lakojuršnim bojnama Vojne policije, Žalbeno vijeće napominje da zaključak da je Ćorić pomagao u kampanji u istočnom Mostaru nije zasnovan na njegovom znanju o njihovim svakodnevnim operacijama, već na činjenici da je on izvršio prepotčinjavanje tih jedinica.⁸⁴⁴¹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić 28. jula 1993. naredio da se lakojurišne bojne Vojne policije prepotčine zapovjedniku Glavnog stožera i/ili zapovjednicima OZ.⁸⁴⁴² Ono je takođe konstatovalo da je tog dana čak i 1. lakojurišna bojna "stavljena pod komandu Slobodana Praljka i/ili zapovjednika OZ".⁸⁴⁴³ Međutim, Pretresno vijeće je takođe smatralo, na osnovu dva daljnja naređenja koja je Ćorić izdao 7. i 13. avgusta 1993., kojima se konkretnim jedinicama lakojurišnih bojni Vojne policije naređuje da odu u Mostar, da Ćorić "nije u potpunosti izgubio komandna ovlaštenja nad lakojuršnim bojnama".⁸⁴⁴⁴ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da je bez razmatranja odbacilo ostale Ćorićeve argumente u vezi s posljedicama prepotčinjavanja na kontrolu koju je Uprava Vojne policije vršila nad tim jedinicama.⁸⁴⁴⁵ U mjeri u kojoj Ćorićevi argumenti predstavljaju prigovor na zaključke Pretresnog vijeća o tome da je nastavio vršiti kontrolu nad jedinicama Vojne policije u istočnom Mostaru poslije prepotčinjavanja, ti argumenti se odbacuju.

2567. Što se, pak, tiče Ćorićevih argumenata u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o Fernándezovoj pogibiji, Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da se Fernández u večernjim satima 11. juna 1993. nalazio u jednom od oklopnih vozila koja su pratila medicinski

⁸⁴³⁹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 165. V. takođe Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 164. Tužilaštvo takođe navodi da je Ćorićeva tvrdnja da nije bio upoznat s dnevnim aktivnostima prepotčinjenih jedinica irelevantna, s obzirom na to da Pretresno vijeće svoje zaključke nije zasnovalo na informacijama primljenim direktno od tih jedinica. Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 165.

⁸⁴⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 167.

⁸⁴⁴¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 936.

⁸⁴⁴² Prvostepena presuda, tom 1, par. 968.

⁸⁴⁴³ Prvostepena presuda, tom 1, par. 968.

⁸⁴⁴⁴ Prvostepena presuda, tom 1, par. 970.

⁸⁴⁴⁵ V. gore, par. 2501.

konvoj iz zapadnog u istočni Mostar kada je ubijen jednim jedinim metkom.⁸⁴⁴⁶ Pretresno vijeće je utvrdilo da je, u vrijeme tih događaja, provedeno više istraga u saradnji s HVO-om, konkretno sa Stojićem.⁸⁴⁴⁷ S tim u vezi, Pretresno vijeće je imalo u vidu: (1) istrage koje su proveli UNPROFOR i Civilna policija Ujedinjenih nacija (dalje u tekstu: UNCIVPOL), u kojima se pokazalo da su hici ispaljeni s nekog mjesta na uzvisini u zapadnom Mostaru, vjerovatno s krova "Staklene banke", poznate i pod nazivom Plava banka, u Ulici Maršala Tita u zapadnom Mostaru (dalje u tekstu: Staklena banka), najviše zgrade u Mostaru, u kojoj su bili snajperisti HVO-a,⁸⁴⁴⁸ ali u kojima se zaključilo da nema materijalnih dokaza za potvrdu ove hipoteze;⁸⁴⁴⁹ (2) dokaze koji pokazuju da su hici ispaljeni iz zapadnog dijela grada i da su čahure ispaljenih metaka koje su 13. juna 1993. pronađene na krovu Staklene banke bile identične metku pronađenom u Fernándezovom tijelu;⁸⁴⁵⁰ (3) činjenicu da je Stojić 14. juna 1993. uputio pismo španskom ministru odbrane u kojem je naveo da je tokom istrage HVO-a ustanovljeno da je Fernández ubila ABiH i da je HVO kasnije zaključio da su za to bile odgovorne snage ABiH;⁸⁴⁵¹ (4) dokaze koje je iznio Larry Forbes, policajac koji je učestvovao u istrazi UNCIVPOL-a, koji je izjavio da je izvještaj HVO-a netačan;⁸⁴⁵² i (5) da se nije uvjerilo u argument Petkovićeve odbrane da je HVO slučajno ispalio taj hitac, s obzirom na to da nema dokaza da je u tom trenutku bilo ikakve razmjene vatre između HVO-a i ABiH.⁸⁴⁵³ Sve u svemu, Pretresno vijeće je zaključilo da se, "[u] nedostatku dodatnih dokaza da je vatru otvorila ABiH, koji bi poticali iz nekog drugog izvora, a ne od HVO-a", uvjerilo da je hitac ispaljen iz zapadnog Mostara, iz zone pod kontrolom HVO-a, i to konkretno iz zgrade Staklene banke.⁸⁴⁵⁴

2568. Žalbeno vijeće smatra da Ćorić, time što ukazuje na taj opšti zaključak, pogrešno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj krivičnoj odgovornosti. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da je Ćorić, s obzirom na sistematski karakter snajperske kampanje HVO-a protiv civila u istočnom Mostaru u periodu od maja 1993. do februara 1994. i na njegovo lično učešće u istrazi u vezi s Fernándezovoj pogibijom, morao znati za snajperiste HVO-a u zapadnom Mostaru koji su gađali istočni Mostar.⁸⁴⁵⁵ Pretresno vijeće nije konkretno zaključilo da je Ćorić znao da je HVO ubio Fernández. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svom pristupu kada je zaključilo da je hitac koji je ubio

⁸⁴⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1273.

⁸⁴⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1272.

⁸⁴⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1274.

⁸⁴⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1275.

⁸⁴⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1276.

⁸⁴⁵¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1277.

⁸⁴⁵² Prvostepena presuda, tom 2, par. 1277.

⁸⁴⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1279.

⁸⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1278.

⁸⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 938.

Fernández ispaljen iz zapadnog Mostara, zone pod kontrolom HVO-a. S tim u vezi, Žalbeno vijeće posebno ima u vidu činjenicu da je Pretresno vijeće odvagulo dosljedne dokaze koji su upućivali na to da je taj hitac ispaljen s teritorije pod kontrolom HVO-a, što objašnjava zbog čega se nije uvjerilo u dokaze HVO-a u vezi s alternativnim zaključkom da je taj hitac bio ispaljen u sklopu napada snaga ABiH. Ćorićev argument se, stoga, odbacuje.

2569. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojim zaključcima o Ćorićevom učešću u vojnim operacijama HVO-a u istočnom Mostaru. Ćorićeva žalbena osnova 7 se, stoga, odbija u relevantnom dijelu.

(ii) Ćorićeva odgovornost za incident lišavanja života u Buni (južno od Mostara)

2570. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić svjesno angažovao jedinice Vojne policije u akcijama deložacija provedenim, između ostalog, u Mostaru, u periodu od 9. maja do najranije oktobra 1993., tokom kojih su počinjeni zločini iz okvira ZZP-a.⁸⁴⁵⁶ Osim toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da jedini zaključak koji može razumno izvesti iz činjenice da je Ćorić lično učestvovao u planiranju akcija deložacija Muslimana u Mostaru – uključujući tako što je zatočio Muslimane i što je svjesno zatvarao oči pred zločinima koje su nad Muslimanima počinili pripadnici HVO-a u ljeto 1993. iako je imao dužnost da suzbija kriminalitet na teritoriji HZ(R) HB – jeste taj da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁸⁴⁵⁷ Među zločinima za koje je Ćorić proglašen krivim su ubistvo, hotimično lišavanje života, nehumana djela, nečovječno postupanje i okrutno postupanje u vezi s događajem od 14. jula 1993. u Buni (južno od Mostara), kada su pripadnici Vojne policije zatočili dva Muslimana i kasnije pucali na njih s namjerom da ih ubiju, i ubili, na kraju jednog od njih.⁸⁴⁵⁸

2571. Ćorić osporava, prije svega, osnovu na kojoj je Pretresno vijeće zaključilo da je Vojna policija bila odgovorna za ubijanje u Buni,⁸⁴⁵⁹ tvrdeći, naime, da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je svjedok CY ukazao na to da nikad ranije nije vidio te konkretne pripadnike Vojne policije koji su bili umiješani u ovaj incident.⁸⁴⁶⁰ Ćorić takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo

⁸⁴⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸⁴⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 3, par. 670, 719, 1247-1248, 1341-1342, 1444-1445, tom 4, par. 1006. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 940-944, tom 4, par. 1000-1004.

⁸⁴⁵⁹ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 309-310.

⁸⁴⁶⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 310, gdje se upućuje na svjedoka CY, T. 13056 (29. januar 2007.).

kada ga je proglasilo odgovornim za ubistvo u Buni, budući da nije bilo nikakvih dokaza da su on ili neki starješina Vojne policije znali ili mogli znati šta se desilo.⁸⁴⁶¹

2572. Što se tiče prvog Ćorićevog prigovora, tužilaštvo odgovara da činjenica da svjedok CY nije prepoznao konkretne počinioce nije relevantna, budući da on jeste identifikovao počinioce kao pripadnike Vojne policije.⁸⁴⁶² Tužilaštvo takođe tvrdi da je Ćorić mogao "predvidjeti" taj incident prilikom provođenja ZZP-a, da njegova veza s tim zločinom proizlazi iz njegovog učešća u UZP-u i da nije bitno da li je kasnije saznao za taj zločin.⁸⁴⁶³

2573. Ćorić u svojoj replici odgovara da je, suprotno argumentu tužilaštva, uslov za pripisivanje nekog zločina optuženom taj da dotični zločin "mora biti prirodna i predvidljiva posljedica, a da ne može imati ta obilježja ako se nije ranije desio".⁸⁴⁶⁴

2574. Žalbeno vijeće smatra nebitnom činjenicu da svjedok CY nije tačno identifikovao konkretne pripadnike Vojne policije koji su učestvovali u tom lišavanju života u Buni u odnosu na zaključak Pretresnog vijeća da su počinioci ovog incidenta bili pripadnici Vojne policije. Ćorićev argument s tim u vezi se odbacuje.

2575. Što se tiče Ćorićevog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je Ćorića proglasilo odgovornim za lišavanje života u Buni zbog nedostatka dokaza o tome da je on znao za ovaj incident, Žalbeno vijeće podsjeća da nije potrebno da učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu zna za svaki počinjeni zločin da bi snosio krivičnu odgovornost i da je dovoljno da je dijelio namjeru za počinjenje tih zločina i da je djelovao u cilju ostvarivanja ZZP-a.⁸⁴⁶⁵ Ćorićeva krivična odgovornost, stoga, ne zavisi od toga da li on jeste ili nije znao za neki konkretan incident. U ovom predmetu, Pretresno vijeće je na osnovu dokaza zaključilo da je Ćorić, u ljeto 1993., iako je imao dužnost da suzbija kriminalitet, svjesno zatvarao oči pred zločinima koje su prilikom akcija deložiranja pripadnici HVO-a počinili u zapadnom Mostaru i da je to radio znajući da će iz njihovog ponašanja proisteći krivična djela.⁸⁴⁶⁶ Na osnovu toga, Pretresno vijeće je zaključilo da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni, uključujući lišavanje života u Buni.⁸⁴⁶⁷ Ćorić u svom argumentu da nema dokaza da je znao za lišavanje života u Buni jednostavno zanemaruje obrazloženje Pretresnog vijeća. Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

⁸⁴⁶¹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 310. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2594.

⁸⁴⁶² Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 344.

⁸⁴⁶³ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 345.

⁸⁴⁶⁴ Ćorićeva replika, par. 71.

⁸⁴⁶⁵ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1491.

⁸⁴⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 934, 945.

⁸⁴⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

2576. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo krivično odgovornim za lišavanje života u Buni. Ćorićeva žalbena osnova 14 se, stoga, odbija u relevantnom dijelu.

(iii) Ćorićevo učešće u izolovanju stanovništva istočnog Mostara i blokiranju humanitarne pomoći

2577. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić u ljeto 1993. učestvovao u blokadi muslimanskog stanovništva u istočnom Mostaru i u onemogućavanju dostavljanja humanitarne pomoći za istočni Mostar, čime je stanovništvo bilo lišeno osnovnih potrepština, te da je na taj način svjesno doprinio opsadi tog dijela grada Mostara i stvaranju nepodnošljivih životnih uslova za stanovnike istočnog Mostara.⁸⁴⁶⁸

a. Ćorićevo učešće u blokadi muslimanskog stanovništva istočnog Mostara i ometanju dostave humanitarne pomoći

2578. Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on učestvovao u blokadi muslimanskog stanovništva u istočnom Mostaru i blokiranju dostave humanitarne pomoći u taj dio grada.⁸⁴⁶⁹ Ćorić tvrdi da ti zaključci nisu zasnovani na činjenicama i dokazima.⁸⁴⁷⁰

2579. U svom odgovoru, tužilaštvo tvrdi da Ćorić ne pokazuje da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo da je on učestvovao u UZP-u na osnovu blokade muslimanskog stanovništva istočnog Mostara i ometanja dostave humanitarne pomoći u istočni Mostar.⁸⁴⁷¹

2580. Žalbeno vijeće smatra da Ćorić u svom argumentu da zaključci Pretresnog vijeća u vezi s blokadom i kontrolnim punktovima u Mostaru nisu zasnovani na činjenicama i dokazima, zanemaruje to da je Pretresno vijeće razmotrilo dokaze o, između ostalog, sljedećem: (1) dana 1. juna 1993., Ćorić je znao u kakvoj se humanitarnoj situaciji nalazi muslimansko stanovništvo istočnog Mostara, konkretno da su se pogoršali sanitarni uslovi i da postoje problemi u snabdijevanju hranom;⁸⁴⁷² (2) dana 10. juna 1993., on je zabranio prijevoz i distribuciju humanitarne pomoći na teritoriji HZ HB bez dokumentacije ovjerene od strane Ureda za

⁸⁴⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 944-945.

⁸⁴⁶⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 65, 157. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 151, 235.

⁸⁴⁷⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 286.

⁸⁴⁷¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 168, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 939-944. V. takođe Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 169.

⁸⁴⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 940, gdje se upućuje na dokazni predmet P02601.

izbjeglice;⁸⁴⁷³ (3) dana 13. avgusta 1993., na osnovu naređenja Glavnog stožera, Ćorić je zapovjedniku 5. bojne Vojne policije naredio da se, sve dok se ne naredi drugačije, svim osobama, osim pripadnicima HVO-a, zabranjuje ulazak u Mostar, uključujući strane novinare i televizijske ekipe;⁸⁴⁷⁴ i (4) dana 26. avgusta 1993., na osnovu zajedničkog naređenja Odjela obrane i Glavnog stožera, Ćorić je zapovjednicima 5. i 6. bojne Vojne policije naredio da stranim novinarima i osoblju humanitarnih organizacija dozvole slobodno kretanje na teritoriji HZ HB samo uz posebna odobrenja koja su mogli da potpišu, između ostalih, Stojić, Praljak ili Petković.⁸⁴⁷⁵ Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao nikakvu grešku i odbacuje ovaj argument.

2581. U zaključku, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on učestvovao u blokadi muslimanskog stanovništva istočnog Mostara i da je ometao dostavu humanitarne pomoći u istočni Mostar u ljeto 1993., čime je stanovništvo bilo lišeno osnovnih potreština. Ćorićeve žalbene osnove 2, 7, 10 i 13 odbijaju se u relevantnom dijelu.

b. Ćorićevo učešće u suzbijanju kriminaliteta u Mostaru

2582. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić, u ljeto 1993., kada je imao dužnost da suzbija kriminalitet, svjesno zatvarao oči pred zločinima koje su pripadnici HVO-a tokom akcija deložiranja počinili nad Muslimanima u zapadnom Mostaru i da je to radio znajući da će njihovo ponašanje dovesti do krivičnih djela, koja su se nekažnjeno nastavila do septembra 1993., te da je, shodno tome, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁸⁴⁷⁶ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir Ćorićev argument da je akcija suzbijanja kriminaliteta poznata pod nazivom akcija "Pauk" započela naređenjem koje je Ćorić izdao u avgustu 1993. da se prikupe informacije o zločinima koje su u Mostaru počinili vojnici ATG "Vinko Škrobo" i ATG "Benko Penavić".⁸⁴⁷⁷ Međutim, Pretresno vijeće je utvrdilo da je akcija "Pauk" započela tek 21. juna 1994., naređenjem Jadranka Prlića da se krivično gone sve osobe osumnjičene da su tokom ili poslije sukoba počinile krivična djela,

⁸⁴⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 941, gdje se upućuje na dokazni predmet P02706. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, fusnota 1658.

⁸⁴⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 942, gdje se upućuje na dokazni predmet P04174. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1234.

⁸⁴⁷⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 943, gdje se upućuje na dokazni predmet P04529, str. 1. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 635, gdje se upućuje na dokazni predmet P04529. Osim toga, Ćorić samo nastoji da ponudi svoje sopstveno tumačenje dokaza, a da pritom nije pokazao da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u istočnom Mostaru bili nerazumni. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 158, fusnote 392-397, gdje se upućuje na dokazne predmete P04529, P00708, P02801, P00581, P01238, P01300, P01487, P01876, 5D02009, P02527, P03835, 3D00967, 4D00399, P04792, P00602, P01153, P02249, P03300, 5D04392, P03327 (povjerljivo), P04527, P06332 (povjerljivo), 2D01365, Slobodana Praljka, T. 40766 (26. maj 2009.), T. 42745 (8. juli 2009.), T. 44020 (27. avgust 2009.), svjedoka DV, T. 22907-22908 (1. oktobar 2007.), Granta Finlaysona, T. 18021 (7. maj 2007.), svjedoka BC, T. 18538 (zatvorena sjednica) (16. maj 2007.).

⁸⁴⁷⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1004.

⁸⁴⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 931-932.

uključujući i pripadnike HVO-a, da se protiv njih pokrenu krivične istrage i krivični postupci, te da se ponovo uspostavi javni red i mir, kao i da je ona okupila glavne aktere iz pravosuđa.⁸⁴⁷⁸

2583. Ćorić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao namjeru na osnovu toga što je znao za zločine počinjene u Mostaru i da je doprinio tome da se tamo stvori atmosfera nekažnjivosti.⁸⁴⁷⁹ Konkretno, on tvrdi da ovlaštenja nad jedinicama KB-a nisu bila navedena u Optužnici i da je, prema tome, neprimjereno to što je Pretresno vijeće izvodilo zaključke na osnovu njihovih aktivnosti.⁸⁴⁸⁰

2584. Tužilaštvo odgovara da je Ćoriću izrečena osuđujuća presuda zbog toga što je propustio da pokrene istragu o zločinima koje su počinile jedinice KB-a, a ne na osnovu toga da je on imao kontrolu nad tim jedinicama.⁸⁴⁸¹

2585. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su zločine u zapadnom Mostaru približno sredinom juna 1993. počinili pripadnici KB-a pod komandom Mladena Naletilića.⁸⁴⁸² Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da neće razmatrati argument tužilaštva da je Ćorić imao vlast nad tim jedinicama, budući da se takva komandna ovlaštenja ne navode u Optužnici.⁸⁴⁸³ Stoga, suprotno Ćorićevom argumentu, Pretresno vijeće do svojih zaključaka u vezi s njegovom krivičnom odgovornošću u vezi sa zločinima koje su počinili pripadnici KB-a u Mostaru nije došlo na osnovu činjenice da je on imao nadležnost ili kontrolu nad jedinicama KB-a, već na činjenici da je u ljeto 1993., kada je imao dužnost da suzbija kriminalitet, svjesno zatvarao oči pred zločinima koje su tokom akcija deložiranja pripadnici HVO-a počinili nad Muslimanima u zapadnom Mostaru i da je na taj način doprinio stvaranju atmosfere nekažnjivosti, koja je bez sumnje išla na ruku počinjenju drugih zločina i podsticala ih.⁸⁴⁸⁴ Budući da je Ćorić pogrešno okarakterisao razloge zbog kojih mu je izrečena osuđujuća presuda, ovaj argument se odbacuje.

2586. Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovim učešćem u suzbijanju kriminaliteta u Mostaru. Ćorićeve žalbene osnove 7 i 10 se odbijaju u relevantnom dijelu.

⁸⁴⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 932. Žalbeno vijeće napominje da je, prema Pretresnom vijeću, među "glavn[im] akter[ima] iz pravosuđa" bio Ćorić, kao ministar unutrašnjih poslova. Prvostepena presuda, tom 4, par. 932. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u UZP-u u svojstvu ministra unutrašnjih poslova. V. gore, par. 105.

⁸⁴⁷⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 153. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 151, 230.

⁸⁴⁸⁰ V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 231. Žalbeno vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2594.

⁸⁴⁸¹ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, fusnota 942.

⁸⁴⁸² Prvostepena presuda, tom 4, par. 929-930.

⁸⁴⁸³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 914. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 913.

⁸⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 933, 1000.

(b) Opština Gornji Vakuf

2587. Pretresno vijeće je smatralo da dokazi pokazuju da je Ćorić omogućio operacije HVO-a u Gornjem Vakufu u januaru 1993., tako što je poslao jedinice Vojne policije da učestvuju u njima.⁸⁴⁸⁵ Pretresno vijeće je zatim konstatovalo da je Ćorić, budući da je u svojim izvještajima i sam govorio o tom učešću, znao za tok operacija HVO-a u Gornjem Vakufu u januaru 1993. i da je morao biti svjestan zločina iz okvira ZZP-a koji su bili posljedica tih operacija.⁸⁴⁸⁶ Pretresno vijeće je izvelo zaključak da je Ćorić, time što je omogućio operacije u Gornjem Vakufu, imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁸⁴⁸⁷ Shodno tome, Pretresno vijeće je zaključilo da je Ćorić svjesno angažovao jedinice Vojne policije u akcijama deložacija provedenim u opštini Gornji Vakuf u januaru 1993.⁸⁴⁸⁸

2588. Ćorić osporava gore pomenute zaključke Pretresnog vijeća, iznoseći argument da ga je Pretresno vijeće pogrešno proglasilo odgovornim shodno prvoj kategoriji UZP-a na osnovu "oskudnih" dokaza, budući da nije objasnilo zaključak da je "omogućavanje legitimnih vojnih operacija automatski istovjetno znanju o ubistvima i drugim zločinima i zajedničkoj namjeri za njih".⁸⁴⁸⁹ On takođe osporava to što se Pretresno vijeće oslonilo na dva izvještaja, dokazne predmete P01635 i P03090, koje je on poslao nakon borbi u Gornjem Vakufu, da bi došlo do zaključka da on, s obzirom da je u tim izvještajima govorio o učešću Vojne policije u operacijama u Gornjem Vakufu, nije mogao da ne zna za zločine koji su bili posljedica tih operacija.⁸⁴⁹⁰ Kako navodi Ćorić, u ta dva izvještaja se ne pominju zločini ni napadi na civile, već samo prisustvo jedinica Vojne policije u Uzričju, broj poginulih i ranjenih vojnih policajaca u Gornjem Vakufu, kao i borbe protiv ABiH.⁸⁴⁹¹

2589. Tužilaštvo odgovara da Ćorić nije pokazao da su zaključci Pretresnog vijeća o njegovom doprinosu UZP-u u vezi s Gornjim Vakufom nerazumni i da on zanemaruje analizu Pretresnog vijeća o zločinačkim aspektima operacija u Gornjem Vakufu.⁸⁴⁹² Tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) Ćorićev argument da ta dva izvještaja pokazuju legitimnost operacija je obmanjujući; (2) činjenica da su borbe dovele do pogibije nekih pripadnika HVO-a ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da su te operacije obuhvatale zločine koji su bili usmjereni protiv civilnog

⁸⁴⁸⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 921.

⁸⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 921. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 923.

⁸⁴⁸⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 923. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 922.

⁸⁴⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1000.

⁸⁴⁸⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 147, 150. V. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 144-145, 150; žalbeni pretres, ŽT. 590 (24. mart 2017.).

⁸⁴⁹⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 146, 149.

⁸⁴⁹¹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 149. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 588 (24. mart 2017.). Žalbena vijeće napominje da su drugi relevantni argumenti odbačeni bez razmatranja. V. dolje, par. 2594.

muslimanskog stanovništva i koji su nastavljeni čak i po okončanju borbi;⁸⁴⁹³ i (3) činjenica da Ćorić nije izvijestio ni o jednom zločinu koji su počinile jedinice Vojne policije ne pobija dokaze na osnovu kojih je Pretresno vijeće razumno utvrdilo da su ti zločini bili dio "unaprijed smišljenog plana" operacija.⁸⁴⁹⁴

2590. Što se tiče Ćorićeve tvrdnje da ga je Pretresno vijeće proglasilo odgovornim za zločine u Gornjem Vakufu shodno prvoj kategoriji UZP-a na osnovu "oskudnih" dokaza, budući da nije objasnio kako je došlo do zaključka da je "omogućavanje legitimnih vojnih operacija automatski istovjetno znanju o ubistvima i drugim zločinima i zajedničkoj namjeri za njih",⁸⁴⁹⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je, u vezi s njegovim učešćem, Pretresno vijeće konstatovalo sljedeće: (1) Stojić je naredio Glavnom stožeru HVO-a i Upravi vojne policije, kojom je rukovodio Ćorić, da provedu Ultimatum od 15. januara 1993. istog dana;⁸⁴⁹⁶ (2) dana 5. januara 1993., Ćorić je izvijestio Stojića da su 1. djelatna bojna, koja je bila pod Ćorićeviom direktnom komandom, i jedinice 2. bojne Vojne policije, upućene u Gornji Vakuf kao pojačanje;⁸⁴⁹⁷ (3) u dva Ćorićeva izvještaja – jednom od 9. marta 1993. i drugom iz jula 1993. – naznačeno je da su te jedinice, od 11. do 22. januara 1993., učestvovalе u borbenim zadacima u opštini Gornji Vakuf i, konkretno, u zauzimanju nekoliko sela, uključujući Uzričje, dana 18. januara 1993.;⁸⁴⁹⁸ i (4) Vojna policija je bila prisutna u napadu na Uzričje.⁸⁴⁹⁹ U vezi s njegovim znanjem, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Ćorić, na osnovu svog učešća u operacijama i znanja o toku operacija u Gornjem Vakufu, znao da su zločini do kojih je došlo činili dio vojnih operacija.⁸⁵⁰⁰ Na osnovu tih konstatacija, Pretresno vijeće je izvelo zaključak da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁸⁵⁰¹ Žalbeno vijeće podsjeća da se zaključak o *mens rea* za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu može izvesti na osnovu znanja u kombinaciji s nastavkom učešća u UZP-u.⁸⁵⁰² Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do zaključka da je on odgovoran za zločine u Gornjem Vakufu na osnovu prve kategorije UZP-a. Ovaj argument se stoga odbacuje.

⁸⁴⁹² Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 146. V. takođe Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 141-145.

⁸⁴⁹³ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 147, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 2, par. 396-468, tom 4, par. 45, 923, 1000.

⁸⁴⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Ćorićevu žalbu, par. 147, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 922.

⁸⁴⁹⁵ Žalbeno vijeće napominje da je njegov argument o "legitimnim" vojnim operacijama odbačen bez razmatranja. V. dolje, fusnota 8508.

⁸⁴⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 919.

⁸⁴⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 920, gdje se upućuje na dokazne predmete P01053, P01635, str. 1, P03090, str. 6. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 322.

⁸⁴⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 920, gdje se upućuje na dokazne predmete P01635, str. 1, P03090, str. 6-7.

⁸⁴⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 920.

⁸⁵⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 920-921, 923,

⁸⁵⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 923. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1004.

⁸⁵⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 697; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 512-513.

2591. Što se tiče Ćorićevih prigovora na to što se Pretresno vijeće oslonilo na njegova dva izvještaja, Žalbeno vijeće smatra da činjenica da se u njima ne govori o učešću Vojne policije u zločinima ili napadima na nenaoružane civile ne baca sumnju na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom ZZP-u i traženom namjerom. Ovaj argument se stoga odbacuje.

2592. Žalbeno vijeće podsjeća da je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je pogibija sedmoro civila u selu Duša predstavljala ubistvo i hotimično lišavanje života kao i, shodno tome, osuđujuće presude koje su Ćoriću izrečene u vezi s tim pogibijama.⁸⁵⁰³ Ono takođe podsjeća da je utvrdilo sljedeće: (1) lišavanja života u selu Duša nisu bila dio ZZP-a;⁸⁵⁰⁴ i (2) ubistvo i hotimično lišavanje života nisu bili dio ZZP-a u periodu od januara 1993. do juna 1993.⁸⁵⁰⁵ Međutim, ti zaključci nemaju uticaja na nalaze Pretresnog vijeća o Ćorićevoj odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a za preostale zločine u Gornjem Vakufu.

2593. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Ćorić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on omogućio operacije HVO-a u Gornjem Vakufu u januaru 1993. i da je imao namjeru da ti zločini, osim ubistva i hotimičnog lišavanja života, budu počinjeni tokom tih operacija. Ćorićeva žalbena osnova 7 se, stoga, odbija u relevantnom dijelu.

(c) Argumenti odbačeni bez razmatranja

2594. Žalbeno vijeće napominje da se u nekoliko argumenata kojima Ćorić osporava zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj umiješanosti u zločine u opštinama Mostar i Gornji Vakuf: (1) samo ponavljaju argumenti izneseni u prvostepenom postupku, a da se pritom ni na koji način ne pokazuje da je Pretresno vijeće, time što ih je odbacilo, napravilo grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog vijeća;⁸⁵⁰⁶ (2) ne protivrječi zaključcima Pretresnog vijeća;⁸⁵⁰⁷ (3) pogrešno

⁸⁵⁰³ V. gore, par. 441-443.

⁸⁵⁰⁴ V. gore, par. 866.

⁸⁵⁰⁵ V. gore, par. 880-882.

⁸⁵⁰⁶ (1) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 65, 157-158, 286, gdje se, između ostalog, tvrdi: (i) da je on mogao izdavati samo naređenja kojima se provode odluke koje su donijele "vlasti na višem nivou" i da naređenja u vezi s kontrolnim punktovima nisu mogli izdavati ni Uprava Vojne policije ni on, nego "viša vojna struktura ili političke vlasti, uglavnom lokalne"; (ii) da je zapovjednik OZ Miljenko Lasić raspolagao stvarnim sredstvima za kontrolu kretanja ljudi i ovlaštenja za neposredno komandovanje Vojnom policijom u smislu njenog angažovanja; (iii) da dokazni predmet P01868 (plan pojačanja kontrole grada Mostara izdat 14. aprila 1993.) pokazuje da Ćorić nije bio "ključna figura za kontrolne punktove" u Mostaru, budući da je bio isključen iz formulisanja tog plana i da nije bio uključen ni u spisak njegovih primalaca niti naveden među onima koji su imali ovlaštenje da taj plan provedu; i (iv) da je Ćorić preduzeo sve mjere da obezbijedi da Vojna policija na kontrolnim punktovima propisno obavlja svoj posao. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 303-304, 310, 313-314, 316-317, 322, 326-328, 642-643. Žalbeno vijeće takođe napominje da Ćorić drugdje u svom žalbenom podnesku ponavlja iste argumente da su kontrolni punktovi funkcionisali na osnovu naređenja vojnih zapovjednika, a ne Uprave Vojne policije i da je on, kao načelnik Uprave Vojne policije, imao ograničena ovlaštenja nad kontrolnim punktovima. V. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 158. V. gore, par. 2501; (2) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 310, gdje se tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir svjedočenje svjedoka tužilaštva da taj svjedok o ubistvu koje je 14. jula 1993. izvršeno u Buni nije izvijestio do 1996. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 652; (3) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 235-238, gdje se osporavaju zaključci Pretresnog vijeća o njegovim

prikazuju osporeni činjenični zaključci;⁸⁵⁰⁸ (4) nastoji tumačenje dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeniti Ćorićevim tumačenjem, a da se pritom ne pokazuje greška;⁸⁵⁰⁹ (5) iznose argumenti koji nisu relevantni;⁸⁵¹⁰ (6) iznose argumenti koji su nerazumljivi;⁸⁵¹¹ ili (7) iznose argumenti koji nisu razrađeni.⁸⁵¹² Shodno tome, ti argumenti se odbacuju bez razmatranja.

6. Zaključak

ovlaštenjima za nadzor slobode kretanja i funkcionisanje kontrolnih punktova. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 333-335, 642; (4) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 38, 234, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni naređenja koje je Ćorić izdao u avgustu 1993., time što je: (i) zanemarilo to naređenje kada je zaključilo da je akcija "Pauk" izvedena tek u junu 1994.; (ii) iskrivljeno prikazalo Vidovićevu svjedočenje; i (iii) zanemarilo dokaze o tome da je bilo potrebno dosta vremena da se obezbijede ljudstvo i sredstva za početak akcije, kao i posljedice angažovanja vojnika na linijama fronta. Upor. Ćorićev završni podnesak, par. 286. Osim toga, Pretresno vijeće je uputilo na argumente koje je Ćorić iznio na suđenju u vezi s tumačenjem Vidovićevog svjedočenja s tim u vezi. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 931-932 i fusnota 1748, gdje se upućuje na Ćorićev završni podnesak, par. 286, Ćorićeva završna riječ, T. 52676-52677 (22. februar 2011.); i (5) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 153, 232-233, 294, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo "glavninu dokaza" o provođenju akcije "Pauk" i ukazuje na niz dokaznih predmeta koji navodno pokazuju da je on pokrenuo krivične istrage/postupke protiv pripadnika HVO-a u Mostaru. Osim što ponavlja svoje argumente o dokazima, koje je, gotovo doslovno, prepisao iz svog pretresnog podneska (v. Ćorićev završni podnesak, par. 185, 217, 242, 249, 500, 644, 646-647), Ćorić nije uspio da pokaže kako preostali dokazi, kao što je evidencija vojnog suda u Mostaru, pokazuju bilo kakvu grešku u relevantnim zaključcima.

⁸⁵⁰⁷ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 156, gdje se tvrdi da su sve žrtve snajperskih incidenata bile na muslimanskoj strani Mostara. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1188, 1194, tom 3, par. 672, 721, 1711.

⁸⁵⁰⁸ (1) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 147-148, 300, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće: (i) zaključilo da je Ćorić omogućio "legitimne vojne operacije" u Gornjem Vakufu; (ii) pogrešno zaključilo da su vojne operacije HVO-a "automatski uključivale zločine" i propustilo da uzme u obzir borbe između ABiH i HVO-a u tom kontekstu; i (iii) "prenaglasilo" njegov doprinos operacijama, budući da dokazi ne pokazuju da je on učestvovao u planiranju tih operacija, već da u relevantno vrijeme nije bio u BiH. Ćorić pogrešno prikazuje relevantne zaključke o njegovoj odgovornosti po prvoj kategoriji UZP-a za zločine u Gornjem Vakufu. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 345, 348, 352, 359-364, 371, 377, 382, 385, 390, 392-394, 414, tom 4, par. 919-923, 1001.

⁸⁵⁰⁹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 148, gdje se tvrdi da je on 5. januara 1993., po uputstvima svog nadređenog rasporedio jedinice Vojne policije u Gornji Vakuf iz razloga bezbjednosti i da se u njegovom izvještaju upućenom Stojiću 5. januara 1993. (dokazni predmet P01053) ne pominje da su pripadnici Vojne policije bili umiješani u zločine, mada su jedinice Vojne policije bile u sastavu oružanih snaga HVO-a u borbama u selima Uzričje i Ždrimci. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 322, tom 4, par. 920, gdje se upućuje na dokazne predmete P01053, P01635, P03090.

⁸⁵¹⁰ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 156, gdje se tvrdi da: (1) Pretresno vijeće nije konstatovalo da je prepotčinjena Vojna policija počinila zločine, nego da se nalazila u Mostaru, gdje su zločini bili činjeni na svim stranama; i (2) mada je Pretresno vijeće konstatovalo da je Ćorić znao za snajperiste HVO-a, snajperi nisu protivzakonito oružje. Žalbeno vijeće takođe napominje, u vezi s Ćorićevim argumentom da su zločini činjeni na svim stranama, da je Pretresno vijeće zaključilo da su zločine počinile snage HVO-a u sklopu opsade istočnog Mostara. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1378, tom 4, par. 937. Pretresno vijeće je izričito razmotrilo dokaze koje je istakao Ćorić i koji pokazuju da su međunarodne organizacije povremeno bile meta napada ABiH i oni ne utiču na zaključke da je HVO počinio zločine u sklopu ZZP-a. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1262.

⁸⁵¹¹ Ćorićev žalbeni podnesak, par. 156, gdje se tvrdi da je činjenica da su sve žrtve snajperskih incidenata bile na muslimanskoj strani Mostara značila da su one nisu bile "dostupne [Vojnoj policiji]/Ćoriću").

⁸⁵¹² (1) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 151, gdje se iznose opšti argumenti kojima se pokušavaju osporiti zaključci u vezi s njegovim doprinosom UZP-u putem učešća u kampanji hapšenja Muslimana u zapadnom Mostaru u maju 1993. i njihovog kasnijeg zatočenja, kao i zaključci o njegovom učešću u opsadi istočnog Mostara u ljeto 1993.; (2) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 151, 157, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on svjesno doprinio stvaranju neodrživih životnih uslova za stanovništvo istočnog Mostara (v. takođe Ćorićev žalbeni podnesak, par. 235, 237); (3) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 236, gdje se tvrdi da njegovi postupci u istočnom Mostaru na koje se Pretresno vijeće oslonilo "ne mogu objektivno navesti na zaključak da je [on] imao zločinačku namjeru [...], nego, zapravo, pokazuju uobičajene i normalne napore uložene u zakonite aktivnosti"; i (4) Ćorićev žalbeni podnesak, par. 306, gdje se tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo dokaze svjedoka NO i došlo do zaključaka koji su suprotni tim dokazima u vezi s Gornjim Vakufom. Žalbeno vijeće takođe napominje da Ćorić iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on svjesno angažovao Vojnu policiju u akcijama deložacija u Stocu i Čapljini u ljeto 1993. Ćorićev žalbeni podnesak, par. 144. Ćorić nije ničim potkrijepio tu tvrdnju.

2595. S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće odbacuje sve prigovore na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s Ćorićevim doprinosom UZP-u i njegovom *mens rea* za UZP.

J. Navodne greške u vezi s učešćem Berislava Pušića u UZP-u

1. Uvod

2596. Berislav Pušić je bio na raznim funkcijama u Vojnoj policiji HVO-a u periodu od februara do jula 1993., uključujući položaj "časnika za kontrolu" u Odjelu za kriminalističke istrage Uprave Vojne policije barem od februara do 3. jula 1993.⁸⁵¹³ Poslije toga, 5. jula 1993., imenovan je za načelnika Službe za razmjenu, a 6. avgusta 1993. za predsjednika Komisije za zatvore.⁸⁵¹⁴ Pretresno vijeće je konstatovalo da su Službi za razmjene bili povjereni sljedeći zadaci: (1) stvaranje baze podataka o zarobljenicima i drugim osobama u vezi s razmjenom zarobljenika; (2) uspostavljanje odnosa s "drugim stranama" u vezi s razmjenom zarobljenika; i (3) priprema metoda za razmjenu i saradnju s međunarodnim organizacijama i drugim organima HZ HB čije su se funkcije ticale razmjene zarobljenika.⁸⁵¹⁵ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Komisija za zatvore bila zadužena: (1) za rješavanje problema vezanih za zatočeničke centre i zatvore u kojima su bili držani "ratni zarobljenici"; (2) za pravljenje spiskova svih zatočenika; te (3) za to da se bavi pitanjima oslobađanja i razmjene zarobljenika.⁸⁵¹⁶ Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić imao razna ovlaštenja da postupa u ime HVO-a u ovim i drugim oblastima, kao što će dalje biti riječi, naročito u vezi s radom mreže zatočeničkih centara.⁸⁵¹⁷ Ono je dalje konstatovalo da je on dijelio – s drugim učesnicima UZP-a – namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera iz HZ(R) HB⁸⁵¹⁸ i namjeru da budu počinjeni zločini povezani s tim protjerivanjem,⁸⁵¹⁹ te da je s tim ciljem u značajnoj mjeri doprinio ZZP-u.⁸⁵²⁰

⁸⁵¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1028-1029, 1060. Osim njegovih funkcija u Odjelu za kriminalističke istrage, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić predstavljao Upravu Vojne policije ili HVO u pregovorima za razmjenu zarobljenika ili leševa i da je, od oktobra 1992., prije nego što je 5. jula 1993. formirana Služba za razmjenu, učestvovao u organizovanju nekoliko razmjena.

⁸⁵¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1030-1031, 1202.

⁸⁵¹⁵ Prvostepena presuda, tom 1, par. 659.

⁸⁵¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 622. Pretresno vijeće je, međutim, napomenulo da nije izveden nijedan dokaz koji pokazuje da je Komisija izvršavala dužnosti koje su joj bile dodijeljene. Prvostepena presuda, tom 1, par. 625.

⁸⁵¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1033-1093, 1202-1207.

⁸⁵¹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1208.

⁸⁵¹⁹ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203-1206.

⁸⁵²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

2597. Pretresno vijeće je osudilo Pušića na osnovu člana 7(1) Statuta za počinjenje, putem učešća u UZP-u, krivičnih djela za koje se tereti po tačkama 1 do 3, 6 do 13, 15, 16, 18, 19, 21, 24 i 25 Optužnice.⁸⁵²¹ Izrečena mu je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od deset godina.⁸⁵²²

2598. U vezi s Pušićevim učešćem u UZP-u, Pretresno vijeće je konstatovalo, u svjetlu njegovog doprinosa i interakcije s drugim učesnicima UZP-a, da se Pušić pridružio UZP-u tek u aprilu 1993. i da je u njemu ostao do aprila 1994.⁸⁵²³ Pušić u svojim žalbenim osnovama 1 i 6 osporava zaključke Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima da postupa u ime HVO-a i njegovom doprinosu, u periodu od aprila 1993. do aprila 1994.,⁸⁵²⁴ zločinima počinjenim na osnovu UZP-a u mreži zatočeničkih centara HVO-a i u opštinama Jablanica, Prozor, Čapljina i Mostar.⁸⁵²⁵ U njegovoj žalbenoj osnovi 5 osporava se zaključak Pretresnog vijeća da je on posjedovao traženu *mens rea* za odgovornost na osnovu UZP-a.⁸⁵²⁶ U svojoj žalbenoj osnovi 4, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on bio učesnik UZP-a budući da je "preširoko primijenilo teoriju UZP-a" u ovom predmetu.⁸⁵²⁷ Žalbeno vijeće će razmotriti svaki od ovih prigovora, počevši sa svojom analizom u vezi sa žalbenim osnovama 1 i 6.

⁸⁵²¹ Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 431. Ta krivična djela su bila: progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 1 Optužnice); ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 2 Optužnice); hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 3 Optužnice); deportacija kao zločin protiv čovječnosti (tačka 6 Optužnice); protivpravna deportacija civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 7 Optužnice); nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8 Optužnice); protivpravno premještanje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 9 Optužnice); zatvaranje kao zločin protiv čovječnosti (tačka 10 Optužnice); protivpravno zatočenje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 11 Optužnice); nehumana djela (uslovi zatočenja) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 12 Optužnice); nečovječno postupanje (uslovi zatočenja Optužnice) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 13 Optužnice); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 15 Optužnice); nečovječno postupanje kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 16 Optužnice); protivpravni fizički rad kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 18 Optužnice); uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 19 Optužnice); uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 21 Optužnice); protivpravni napad na civile kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 24 Optužnice); i protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 25 Optužnice). Pretresno vijeće je konstatovalo da su sljedeća krivična djela takođe potpadala pod okvir UZP-a, što znači da je Pušić i za njih odgovoran, ali mu nije izreklo osuđujuće presude za njih na osnovu načela vezanih za kumulativne osude: okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 14 Optužnice); okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 17 Optužnice); te bezobzirno razaranje gradova, naselja i sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 20 Optužnice). V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 68, Dispozitiv, str. 431. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1260-1266.

⁸⁵²² Prvostepena presuda, tom 4, Dispozitiv, str. 431.

⁸⁵²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1229.

⁸⁵²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1202.

⁸⁵²⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 10-64, 141-227.

⁸⁵²⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 112-140.

⁸⁵²⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 110.

2. Ovlaštenja i doprinos UZP-u (Pušićeve osnove 1 i 6)

(a) Pregled argumenata strana u postupku

2599. U žalbenoj osnovi 1, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja prilikom ocjenjivanja njegovih ovlaštenja u HVO-u.⁸⁵²⁸ Konkretno, on tvrdi da su zaključci Pretresnog vijeća o njegovom učešću u UZP-u zasnovani na tim greškama, te da su te greške stoga dovele do neostvarenja pravde koje iziskuje poništenje njegove osuđujuće presude.⁸⁵²⁹ On tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo donijeti zaključak da je on imao ikakva "značajna" ili "bitna" ovlaštenja nad bilo kojim aspektom djelovanja HVO-a ili njegovim ljudstvom.⁸⁵³⁰

2600. U žalbenoj osnovi 6, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da su njegove radnje, posmatrane bilo individualno bilo kumulativno, predstavljale značajan doprinos UZP-u.⁸⁵³¹ On dalje tvrdi da faktori koje je Pretresno vijeće navelo kao dokaz o njegovom učešću nisu bili povezani sa ZZP-om i da, zapravo odražavaju pogrešnu premisu da je on imao "efektivnu kontrolu" nad izvršiocima zločina, što je zaključak za koji on tvrdi da ga ne bi moglo donijeti nijedno razumno pretresno vijeće.⁸⁵³² Pored toga, on tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir "uobičajene kriterijume" za odgovornost za nečinjenje ni to da li je između njega i fizičkih izvršilaca postojala obaveza sprečavanja ili kažnjavanja.⁸⁵³³ Na toj osnovi, on tvrdi da njegovu osuđujuću presudu treba poništiti.⁸⁵³⁴

2601. Takođe u žalbenoj osnovi 6, ali oslanjajući se na žalbenu osnovu 1, Pušić u u vezi sa svojim učešćem u radu mreže zatočeničkih centara HVO-a iznosi argument da, uzimajući u obzir pogrešne zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima i stepenom uticaja, on svojim ponašanjem nije mogao dati značajan doprinos UZP-u u vezi s: (1) provođenjem odluke Mate Bobana, izdate 10. decembra 1993., kojom je naređeno zatvaranje zatočeničkih objekata na teritoriji HR HB najkasnije do 17. decembra 1993. (dalje u tekstu: Odluka od 10. decembra 1993.),⁸⁵³⁵ (2) popisivanjem i kategorizacijom zatočenika i stvaranjem baze podataka o njima;⁸⁵³⁶

⁸⁵²⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 10, 64.

⁸⁵²⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 10-11.

⁸⁵³⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 11. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 697-698 (27. mart 2017.).

⁸⁵³¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 141. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 697-699 (27. mart 2017.).

⁸⁵³² Pušićev žalbeni podnesak, par. 142.

⁸⁵³³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁸⁵³⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 142.

⁸⁵³⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 173 (gdje se tvrdi da je on imao manju administrativnu ulogu u njenom provođenju), 195(f)-(g). V. dokazni predmet P07096. V. takođe Žalbeni pretres, ŽT. 694 (27. mart 2017.).

(3) sveukupnom politikom HVO-a u vezi sa zatočenjem i puštanjem na slobodu;⁸⁵³⁷ (4) premještanjem zatočenika iz jednog zatočeničkog centra u drugi;⁸⁵³⁸ (5) uslovima zatočenja u objektima HVO-a;⁸⁵³⁹ (6) svojim propustom da osudi ili prijavi zločine i uslove zatočenja;⁸⁵⁴⁰ (7) upućivanjem na prisilni rad;⁸⁵⁴¹ (8) puštanjem zatočenika na slobodu;⁸⁵⁴² i (9) međunarodnim pregovorima, uključujući onima o razmjeni zarobljenika.⁸⁵⁴³ Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on dao značajan doprinos bilo kojem zločinu počinjenom u zatvoru na Heliodromu ili zatvorima u Dretelju, Gabeli ili Ljubuškom na osnovu UZP-a.⁸⁵⁴⁴ Pušić dalje tvrdi da, čak i ako se dokazima na koje se Pretresno vijeće oslonilo u pogledu tih pitanja "pripíše najveća težina", njegovo ponašanje ne doseže kriterijume za učešće u UZP-u.⁸⁵⁴⁵

2602. U vezi s Pušićevom žalbenom osnovom 1, tužilaštvo odgovara da Pušić ne pokazuje nikakve pravne ni činjenične greške u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima i funkcijama.⁸⁵⁴⁶ Ono tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić imao sve veća ovlaštenja nad zatočenicima HVO-a u periodu od aprila 1993. do aprila 1994. zasnovan na širokom spektru dokaza.⁸⁵⁴⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da Pušić pogrešno shvata analizu Pretresnog vijeća i pravne standarde koje je ono primijenilo kako bi ocijenilo njegovu odgovornost.⁸⁵⁴⁸

⁸⁵³⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 177, 179, 212-213 (u vezi sa zatvorom u Gabeli), 217 (u vezi sa zatvorom u Ljubuškom).

⁸⁵³⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 178 (gdje se navodi da on nije imao udjela u oblikovanju opšteg okvira politike HVO-a u vezi sa zatočenjem i puštanjem na slobodu). V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 195(c), 201.

⁸⁵³⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 184, 208-209 (u vezi sa zatvorom u Dretelju), 215 (u vezi sa zatvorom u Gabeli), 219 (u vezi sa zatvorom u Ljubuškom). V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 180(f).

⁸⁵³⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 181, 186, 215 (u vezi sa zatvorom u Gabeli). V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 180(a)-(d).

⁸⁵⁴⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 180(g), 186, 210 (u vezi sa zatvorom u Dretelju). V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 167 (u vezi sa zločinima u opštini Mostar). V. takođe dolje, par. 2745, 2752.

⁸⁵⁴¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 189.

⁸⁵⁴² Pušićev žalbeni podnesak, par. 199-200 (u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu od jula do 10. decembra 1993.). Konkretno, Pušić navodi da nije imao ovlaštenja za puštanje zatočenika bez prethodnog odobrenja svojih pretpostavljenih. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 195(a)-(c).

⁸⁵⁴³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 203. Pušić precizira da nije imao jednostrana ovlaštenja da predstavlja HVO na međunarodnim pregovorima o razmjenama zarobljenika. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 195(h)-(i)

⁸⁵⁴⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 180(e), 188, 192, 195(j), 205, 211, 216.

⁸⁵⁴⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 178-179 (u kontekstu zaključka Pretresnog vijeća da je on prihvatio protivpravno zatočenje Muslimana na osnovu njegovih ovlaštenja da sastavlja spiskove osoba koje je zatočio HVO), 186-187 (u kontekstu uslova zatočenja i propusta da osudi zločine), 190 (u kontekstu upućivanja na prisilni rad), 194 (u kontekstu navoda da je on opstruirao nastojanja predstavnika međunarodne zajednice da posjete zatočeničke centre), 201 (u kontekstu puštanja na slobodu i razmjene zatočenika), 204 (u kontekstu međunarodnih pregovora, uključujući one o razmjenama zarobljenika).

⁸⁵⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 8, 9, 55.

⁸⁵⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 8. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 701-703 (27. mart 2017.).

⁸⁵⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 9.

2603. U vezi s Pušićevom žalbenom osnovom 6, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće pravilno zaključilo da je Pušić dao značajan doprinos ZZP-u⁸⁵⁴⁹ i da više njegovih argumenata treba odbaciti bez razmatranja.⁸⁵⁵⁰ Ono dalje tvrdi da se Pušić u osporavanju zaključaka Pretresnog vijeća opredjeljuje za nesistematski pristup kojim se pogrešno shvataju ovi zaključci i mjerodavno pravo, na osnovu kojih je Pretresno vijeće zaključilo da su, zajedno uzevši, njegovi doprinosi UZP-u bili značajni.⁸⁵⁵¹ Tužilaštvo tvrdi da Pušićevi činjenični prigovori u vezi s njegovim doprinosom zločinima na raznim lokacijama otkrivaju njegovo neshvatanje zaključaka Pretresnog vijeća.⁸⁵⁵² Ono tvrdi da, suprotno Pušićevim tvrdnjama, Pretresno vijeće nije konstatovalo i nije ni trebalo da konstataje da je njegov doprinos zločinima počinjenim na svakoj lokaciji predstavljao značajan doprinos.⁸⁵⁵³ Tužilaštvo dalje odgovara da je Pretresno vijeće pravilno konstatovalo, na osnovu širokog spektra činjeničnih zaključaka, da je Pušić doprinosio ZZP-u vršenjem svojih ovlaštenja ili propustom da ih vrši, u vezi sa: (1) provođenjem Odluke od 10. decembra 1993.;⁸⁵⁵⁴ (2) popisivanjem i kategorizacijom zatočenika;⁸⁵⁵⁵ (3) premještanjem zatočenika iz jednog zatočeničkog centra u drugi;⁸⁵⁵⁶ (4) uslovima zatočenja u zatvorskim objektima HVO-a;⁸⁵⁵⁷ (5) upućivanjem na prisilni rad;⁸⁵⁵⁸ i (6) puštanjem na slobodu i razmjenom zarobljenika, uključujući međunarodne pregovore o tome.⁸⁵⁵⁹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pravilno konstatovalo da je Pušić doprinosio zločinima počinjenim u zatvoru na Heliodromu⁸⁵⁶⁰ i u zatvorima u Dretelju,⁸⁵⁶¹ Gabeli,⁸⁵⁶² i Ljubuškom.⁸⁵⁶³

⁸⁵⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 140-142, 144, 176. V. žalbeni pretres, ŽT. 701-703, 725 (27. mart 2017.).

⁸⁵⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 177-178, 189 (u vezi s Pušićevim argumentom u pogledu propusta da osudi zločine, gdje se tvrdi da se paragrafi Prvostepene presude koje Pušić osporava, u stvari, odnose na pokušaje da se prikriju zločini HVO-a), 192 (u vezi s Pušićevim argumentom u pogledu njegove uloge u odobravanju ili blokiranju pristupa na Heliodrom međunarodnim organizacijama, gdje se tvrdi da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je on sprečavao pristup Heliodromu), 196 (u vezi s Pušićevom tvrdnjom da su njegove interakcije s drugim učesnicima UZP-a preuveličane, gdje se tvrdi da Pušić ne povezuje ovaj argument s pregovorima o razmjeni niti potkrepljuje svoj argument preciznim upućivanjem na Prvostepenu presudu), 200 (u vezi s Pušićevim argumentom u pogledu propusta da osudi zločine, gdje se tvrdi da Pušić ne iznosi argumentaciju niti identifikuje bilo koji osporeni činjenični zaključak).

⁸⁵⁵¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 143, 152.

⁸⁵⁵² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 152. V. takođe Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 140.

⁸⁵⁵³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 152.

⁸⁵⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, naslov ispred par. 179, par. 176, 179 (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1). V. žalbeni pretres, ŽT. 702, 708, 711-712, 714-720 (27. mart 2017.).

⁸⁵⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, naslov ispred par. 182, par. 176, 182, (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1).

⁸⁵⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, naslov ispred par. 187, par. 176, 187 (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1), 188.

⁸⁵⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, naslov ispred par. 185, par. 10, 176, 185 (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1).

⁸⁵⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, naslov ispred par. 190, par. 10, 176, 190 (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1). V. žalbeni pretres, ŽT. 703, 711-714 (27. mart 2017.).

⁸⁵⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, naslov ispred par. 193, par. 10, 193 (u vezi s Heliodromom), naslov ispred par. 194, par. 194 (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1), naslov ispred par. 195, par. 195 (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 701-703, 711-712 (27. mart 2017.).

⁸⁵⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 180-181.

(b) Preliminarna pitanja

2604. Prije svega, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće oslonilo na svoje zaključke o Pušićevim ovlaštenjima prvenstveno u svrhu pružanja neophodnog konteksta unutar kojeg je ocjenjivalo njegov doprinos UZP-u.⁸⁵⁶⁴ Iako je Pretresno vijeće donijelo više zaključaka u vezi s Pušićevom umiješanošću u široki niz zločina, ono je na kraju zaključilo:

Što se tiče njegovog doprinosa ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja, Vijeće smatra da dokazi pokazuju van razumne sumnje da je on bio značajan. Naime, Berislav Pušić je, po prirodi funkcija koje je obavljao u mreži zatočeničkih centara HVO-a, metodično organizovao puštanje na slobodu HVO-ovih muslimanskih zatočenika i obezbjeđivao da oni odu na teritorije pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje. Time što je redovno izvještavao visoke funkcionere u vlasti HVO-a o napredovanju provođenja Odluke Mate Bobana od 10. decembra 1993., Berislav Pušić je bio veza između komponenata mreže zatočeničkih centara HVO-a i najvažnijih članova UZP-a.⁸⁵⁶⁵

Žalbeno vijeće napominje da neki od zaključaka koje Pušić osporava u osnovama 1 i 6 svoje žalbe, uključujući, na primjer, zaključke u vezi s njegovom umiješanošću u prisilni rad, širenje lažnih informacija, te u zločine počinjene u opštinama (kao zasebne u odnosu na one počinjene u mreži zatočeničkih centara), ne potpadaju strogo pod dvije gore pomenute kategorije doprinosa koje je navelo Pretresno vijeće. Bez obzira na ovo i podsjećajući da se prvostepena presuda mora čitati kao cjelina,⁸⁵⁶⁶ Žalbeno vijeće smatra da je zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić pružio značajan doprinos UZP-u bio zasnovan ne samo na ova dva navedena faktora, nego, zapravo, na njegovim ukupnim zaključcima pod naslovom "Odgovornost Berislava Pušića po osnovu prvog vida UZP-a".⁸⁵⁶⁷ Žalbeno vijeće će, s tim u skladu, sve Pušićeve prigovore na zaključke Pretresnog vijeća u ovim žalbenim osnovama ocijeniti na toj osnovi.

2605. Žalbeno vijeće takođe ima u vidu Pušićev argument da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava i grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da su njegove radnje, posmatrane bilo individualno bilo kumulativno, predstavljale značajan doprinos UZP-u.

⁸⁵⁶¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 197-199 (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1).

⁸⁵⁶² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 201-202 (gdje se upućuje na odgovor tužilaštva na žalbenu osnovu 1).

⁸⁵⁶³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 204-205.

⁸⁵⁶⁴ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1040-1041, 1093-1094, 1202. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1023, 1036.

⁸⁵⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁸⁵⁶⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 202, 376, 705, 1107, 1115, 1148, 1155, 1162, 1181; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321.

⁸⁵⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1094-1212. V. konkretno Prvostepena presuda, tom 4, par. 1124-1125. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1379-1380. Žalbeno vijeće napominje da se ovaj odjeljak Prvostepene presude mora čitati zajedno sa, konkretno, odjeljcima naslovljenim "Funkcije Berislava Pušića" i "Ovlaštenja Berislava Pušića". Prvostepena presuda, tom 4, par. 1027-1093.

Njegovi argumenti u vezi s tim da li pojedinačne radnje mogu predstavljati značajan doprinos razmatraju se dolje, zajedno s njegovim pravnim argumentima u vezi sa značajnim doprinosom.⁸⁵⁶⁸

2606. U vezi s Pušićevom tvrdnjom da Pretresno vijeće nije razmotrilo "uobičajene kriterijume" za odgovornost za nečinjenje, Žalbeno vijeće prvo smatra da se ovaj argument najbolje može protumačiti kao navod o pogrešnoj primjeni prava na osnovu nedostatka obrazloženja.⁸⁵⁶⁹ Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da je Pretresno vijeće u brojnim prilikama uputilo na Pušićev propust da preduzme mjere u vezi s određenim zločinima.⁸⁵⁷⁰ Iako su ovi zaključci generalno doneseni u okviru vezanom za Pušićevu *mens rea*, Žalbeno vijeće podsjeća da propusti mogu činiti dio doprinosa nekog optuženog UZP-u,⁸⁵⁷¹ te napominje da je Pretresno vijeće očigledno razmotrilo Pušićeve propuste u kontekstu njegovog učešća u počinjenju zločina.⁸⁵⁷²

2607. Žalbeno vijeće podsjeća, međutim, da je neophodno da žalilac koji tvrdi da je napravljena greška u primjeni prava na osnovu nedostatka obrazloženja identifikuje konkretna pitanja, činjenične zaključke ili argumente za koje žalilac tvrdi da ih je pretresno vijeće propustilo razmotriti, te da objasni zašto taj propust obesnažuje odluku.⁸⁵⁷³ Pušić upućuje samo na pitanje da li je obaveza sprečavanja ili kažnjavanja postojala između njega i fizičkih izvršilaca; to jest, on upućuje samo na obaveze propisane doktrinom odgovornosti nadređenog.⁸⁵⁷⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da se, prilikom utvrđivanja učešća nekog optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu putem njegovog propusta da djeluje, ne traži postojanje pravne obaveze djelovanja koja proističe iz nekog pravila krivičnog prava.⁸⁵⁷⁵ Priroda obaveze optuženog, zapravo, jeste pitanje dokaza i nije odlučujuća za odgovornost na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.⁸⁵⁷⁶ U ovom slučaju, Pretresno vijeće, u stvari, jeste uputilo na Pušićeve odgovornosti u njegovim raznim svojstvima: kao oficira u Upravi Vojne policije,⁸⁵⁷⁷ kao načelnika Službe za razmjenu,⁸⁵⁷⁸ te kao

⁸⁵⁶⁸ V. dolje, par. 2769.

⁸⁵⁶⁹ Žalbeno vijeće s tim u vezi napominje da Pušić u suštini iznosi argument da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri da li je obaveza sprečavanja i kažnjavanja postojala između njega i fizičkih izvršilaca ovog zločina, tvrdeći da je ta veza isuviše slaba da bi dovela do odgovornosti na osnovu UZP-a u ovom slučaju. Pušićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁸⁵⁷⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1143, 1145, 1176, 1203, 1207.

⁸⁵⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 187.

⁸⁵⁷² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1202-1203, 1207, 1379-1380.

⁸⁵⁷³ V. gore, par. 19.

⁸⁵⁷⁴ V. takođe dolje, par. 2618.

⁸⁵⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110.

⁸⁵⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110 s referencama koje se tamo navode. Žalbeno vijeće napominje da je, u mjeri u kojoj bi se Pušićev argument mogao protumačiti kao tvrdnja o pogrešnoj primjeni prava putem primjene pogrešnog pravnog standarda, taj argument zasnovan na pogrešnom shvatanju da dotična obaveza mora biti obaveza nametnuta doktrinom odgovornosti nadređenog.

⁸⁵⁷⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1029, 1081, 1204.

predsjednika Komisije za zatvore.⁸⁵⁷⁹ Žalbeno vijeće, u skladu s tim, smatra da Pušić nije pokazao nikakav previd Pretresnog vijeća koji bi mogao da obesnaži odluku koju je ono donijelo. Njegov argument da Pretresno vijeće nije razmotrilo "uobičajene kriterijume" za odgovornost za propust se stoga odbacuje.

2608. Žalbeno vijeće će dalje: (1) ocijeniti Pušićeve prigovore na zaključke Pretresnog vijeća o njegovoj umiješanosti, koji obuhvataju i njegova ovlaštenja i doprinos, u okviru mreže zatočeničkih centara HVO-a i u razmjenama zarobljenika; (2) ocijeniti Pušićeve prigovore na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim doprinosom zločinima u opštinama; (3) ocijeniti Pušićeve prigovore na zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim širenjem lažnih informacija u vezi sa zločinima HVO-a; (4) razmotriti Pušićeve tvrdnje u vezi s pravnim standardom za utvrđivanje šta predstavlja "značajan doprinos"; te (5) primijeniti ovaj standard na Pušićevo ponašanje u svjetlu ishoda njegovih prethodnih prigovora, kako bi utvrdilo da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on pružio značajan doprinos UZP-u.

(c) Mreža zatočeničkih centara HVO-a

(i) Sveukupna ovlaštenja za donošenje odluka

a. Argumenti strana u postupku

2609. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo protivrječne zaključke u vezi s njegovim ovlaštenjima za donošenje odluka.⁸⁵⁸⁰ On precizira da je u jednom odjeljku Prvostepene presude, koji se odnosi na njegovu ulogu u pregovorima s ABiH i međunarodnim akterima, Pretresno vijeće konstatovalo da je on ovisio o svojim nadređenima i da stoga nije imao "ovlaštenja za samostalno" donošenje odluka, dok je u drugom odjeljku, koji se bavio njegovom kontrolom nad zatočeničkim centrima, konstatovalo da je on imao ovlaštenja za samostalno donošenje odluka.⁸⁵⁸¹ Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo razliku između te dvije kategorije, pri čemu je na prvu upućivalo kao na "velika" ovlaštenja, dok je na potonju upućivalo kao na "znatna" ovlaštenja.⁸⁵⁸² On ovu distinkciju opisuje kao vještačku i kao način da Pretresno vijeće izbjegne povezivanje dokaza svjedoka iz međunarodne zajednice s dokazima svjedoka Marijana Biškića u vezi s

⁸⁵⁷⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1061-1063, 1081, 1196, 1203. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 658-661.

⁸⁵⁷⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1031, 1039, 1207. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 622.

⁸⁵⁸⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 22, 24.

⁸⁵⁸¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 22-24.

⁸⁵⁸² Pušićev žalbeni podnesak, par. 24; žalbeni pretres, ŽT. 684, 698, 735-736 (27. mart 2017.). V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 10(d)-(e).

pitanjem Pušićeve umiješanosti u "operacije unutrašnjih, a ne vanjskih komunikacija HVO-a".⁸⁵⁸³ Pušić tvrdi da je, propustivši da razmotri ovu "zagonetku" u pogledu njegovih ovlaštenja za donošenje odluka, Pretresno vijeće izvelo zaključke koji su u neskladu ili u direktnoj protivrječnosti s drugim zaključcima.⁸⁵⁸⁴ Pored ovog argumenta, Pušić stavlja zaključak Pretresnog vijeća da je on bio "dužnosnik HVO-a srednjeg ranga" koji je djelovao kao veza između zatočeničkih centara HVO-a i rukovodstva HVO-a zbog njegovih značajnih ovlaštenja u vezi s tim centrima u kontrast s drugim zaključcima Pretresnog vijeća: (1) da je on samo povremeno bio u neposrednoj vezi s rukovodiocima HVO-a; (2) da je najveći dio komunikacija s tim rukovodiocima vršen putem njegovih pismenih izvještaja; i (3) da ima malo referenci na uputstva, naređenja, ili zapovijesti rukovodilaca HVO-a upućene Pušiću, u odnosu na ono što bi se moglo očekivati da je on bio značajan i uticajan dužnosnik HVO-a.⁸⁵⁸⁵

2610. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije moralo utvrditi da je Pušić imao ovlaštenja za kreiranje politike ili donošenje odluka budući da nivo vlasti nekog optuženog nije, sam po sebi, odlučujući za pitanje da li je on dao značajan doprinos UZP-u.⁸⁵⁸⁶ Ono dalje tvrdi da distinkcija između "velikih" i "znatnih" ovlaštenja koju ističe Pušić nije pravno relevantna, budući da: (1) mjerodavna verzija Prvostepene presude na francuskom jeziku dosljedno govori da su njegova ovlaštenja "*important*"; i (2) Pretresno vijeće nije bilo obavezno da utvrdi da su njegova ovlaštenja bila "velika" ili "znatna" kako bi zaključilo da je on u značajnoj mjeri doprinio UZP-u.⁸⁵⁸⁷ Tužilaštvo tvrdi da to nije bilo potrebno zato što je Pretresno vijeće zaključilo da je Pušić bio veza između zatočeničkih centara i najvažnijih učesnika UZP-a, što je zaključak koji nije ovisio o njegovom posjedovanju značajnih ovlaštenja.⁸⁵⁸⁸ Tužilaštvo tvrdi da je Pušić ovu ulogu ispunjavao tako što je redovno informisao rukovodioce HVO-a o provođenju Odluke od 10. decembra 1993.⁸⁵⁸⁹

b. Analiza

2611. U vezi s Pušićevom tvrdnjom da je Pretresno vijeće napravilo vještačku razliku između "velikih" i "znatnih" ovlaštenja, Žalbeno vijeće napominje da se Pušić oslanja na paragrafe koji, u mjerodavnom originalu Prvostepene presude na francuskom jeziku, dosljedno govore da su

⁸⁵⁸³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 24.

⁸⁵⁸⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 27.

⁸⁵⁸⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 27(a). V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 62.

⁸⁵⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 16. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 710-711 (27. mart 2017.).

⁸⁵⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 17, 41.

⁸⁵⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 18. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 702-703, 711-712, 718 (27. mart 2017.).

⁸⁵⁸⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 18.

njegova ovlaštenja i uloge "*important*".⁸⁵⁹⁰ To što su u prijevodu Prvostepene presude na engleski jezik nedosljedno korišteni izrazi "velika" i "znatna" nije pravno relevantno. Pušićev argument s tim u vezi se, stoga, odbacuje. Njegova tvrdnja da je ova razlika predstavljala način da Pretresno vijeće izbjegne povezivanje dokaza svjedoka iz međunarodne zajednice s Biškićevim dokazima je, shodno tome, bespredmetna. U mjeri u kojoj se taj argument može analizirati u njegovom doslovnom smislu, odnosno, u mjeri u kojoj Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo da poveže ta svjedočenja kako bi došlo do njegovog favorizovanog zaključka da su njegova ovlaštenja nad internim operacijama HVO-a bila iste "neautonodne prirode" kao i njegova umiješanost u eksterne komunikacije HVO-a, Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće oslonilo na široki spektar dokaza kada je došlo do svojih zaključaka u vezi s njegovim ovlaštenjima u raznim oblastima.⁸⁵⁹¹ Pušić jednostavno nastoji da ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni svojom sopstvenom ocjenom, ne pokazujući pritom da je Pretresno vijeće pogriješilo. U svakom slučaju, ne postoji pravna obaveza da neka osoba posjeduje ovlaštenja za "samostalno" donošenje odluka kako bi dala značajan doprinos UZP-u, a iz Pušićevog argumenta nije jasno kako bi greška u tom pogledu mogla dovesti do neostvarenja pravde. Ovaj argument se odbacuje.

2612. Što se tiče Pušićevog argumenta da je Pretresno vijeće donijelo generalno protivrječne zaključke o njegovim ovlaštenjima za donošenje odluka, Žalbeno vijeće smatra da nema ničeg što je samo po sebi protivrječno u zaključcima da je on bio na raznim nivoima vlasti u raznim oblastima. Konstatacija Pretresnog vijeća da je Pušić bio u povremenom neposrednom kontaktu s rukovodiocima HVO-a⁸⁵⁹² ne dovodi u pitanje njegov naknadni zaključak da je Pušić djelovao kao veza između rada mreže zatočeničkih centara HVO-a i najznačajnijih učesnika UZP-a.⁸⁵⁹³ Ova karakterizacija Pušićeve uloge jasno je potkrijepljena zaključkom Pretresnog vijeća da je postojala redovna interakcija između Pušića i određenih rukovodilaca HVO-a, uključujući Jadranka Prlića, Pericu Jukića i Valentina Ćorića, kao i povremena interakcija s drugim rukovodiocima HVO-a i Hrvatske, uključujući Biškića i Matu Granića.⁸⁵⁹⁴ Činjenica da su se ovi kontakti uglavnom odvijali u pismenom obliku je irelevantna; oblik komunikacija između Pušića i najznačajnijih učesnika UZP-a ne može pokazati da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do osporenog zaključka.⁸⁵⁹⁵

⁸⁵⁹⁰ Prvostepena presuda (F), tom 4, par. 1056, 1202-1203.

⁸⁵⁹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1044-1046, 1049-1050, 1052, 1054, 1056, 1059-1063, 1065-1067, 1070-1081, 1084-1093 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁵⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1086. V. također Prvostepena presuda, tom 4, par. 1087, 1089.

⁸⁵⁹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁸⁵⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1093.

⁸⁵⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1089.

2613. U vezi s Pušićevim argumentom da ima malo referenci na uputstva, naređenja ili zapovijesti rukovodilaca HVO-a upućene Pušiću, koji bi se mogli očekivati da on jeste bio značajan i uticajan dužnosnik HVO-a, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće donijelo svoje zaključke u vezi s njegovim interakcijama s rukovodstvom HVO-a na osnovu širokog spektra dokaza, uključujući njegova imenovanja, zadatke koji su mu dodijeljeni, njegove kontakte s članovima rukovodstva HVO-a, te njegovu interakciju s predstavnicima međunarodnih organizacija.⁸⁵⁹⁶ Pušićeva hipotetična tvrdnja je spekulativnog karaktera i zanemaruje relevantne činjenične zaključke Pretresnog vijeća. Ona se na toj osnovi odbija. Imajući u vidu gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovim sveukupnim ovlaštenjima za donošenje odluka.

(ii) Identifikacija podređenih

a. Argumenti strana u postupku

2614. Pušić tvrdi da je "u predmetu protiv članova rukovodstva" kao što je ovaj, od suštinskog značaja bilo da Pretresno vijeće identifikuje: (1) njegove podređene; (2) njegov odnos s komandnom strukturom HVO-a u pogledu tih podređenih; i (3) da li je on imao "efektivnu kontrolu" nad aktivnostima tih podređenih.⁸⁵⁹⁷ On dodaje da je Pretresno vijeće propustilo da identifikuje njegove podređene u vezi sa sva tri položaja na kojima je bio tokom perioda na koji se odnosi Optužnica: zaposlenik Vojne policije, načelnik Službe za razmjenu, te predsjednik Komisije za zatvore.⁸⁵⁹⁸ On tvrdi da uslijed ovog propusta Pretresno vijeće nije moglo objasniti njegov položaj u okviru komandnog lanca HVO-a.⁸⁵⁹⁹ Pušić dalje tvrdi da se on ne može ni na koji način odnosom nadređeni-podređeni dovesti u vezu s neposrednim izvršiocima relevantnih zločina kroz bilo koji od ovih položaja, naročito uzimajući u obzir da nema jasnih dokaza o tome da su prva dva položaja povlačila bilo kakva *de jure* ovlaštenja nad pitanjima kao što su puštanje zatočenika na slobodu, uslovi zatočenja, prisilni rad ili pregovori o razmjenama.⁸⁶⁰⁰ Prema Pušiću, Komisija za zatvore, iako je imala određena *de jure* ovlaštenja nad ovim pitanjima, u stvari je bila potpuno neefikasna.⁸⁶⁰¹

⁸⁵⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1084-1093 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁵⁹⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 17-18. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 16.

⁸⁵⁹⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 18. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 740-741 (27. mart 2017.).

⁸⁵⁹⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 20. Pušić dodaje da je Služba za razmjenu bila odgovorna "HVO-u i HZ(R) H-B", što je činjenica koja, po njegovom mišljenju, "ne objašnjava" kako je on imao ovlaštenja za izdavanje naređenja osoblju na Heliodromu ili pripadnicima vojske u Mostaru.

⁸⁶⁰⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 19. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 685-686, 691 (27. mart 2017.).

⁸⁶⁰¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 19.

2615. Pušić stoga tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da utvrdi njegov odnos s "ključnim osobama koje su izvršile zločine za koje je on osuđen" u ključnim oblastima u kojima je utvrđeno da je on vršio "velika" ili "znatna" ovlaštenja, uključujući njegov odnos sa: (1) zatvorskim upravnicima i njihovim osobljem; (2) pripadnicima vojske koji su odvodili zatvorenike na prisilni rad; (3) pripadnicima vojske koji su bili na kontrolnim punktovima i kontrolisali kretanje humanitarne pomoći i ljudi; te (4) pripadnicima vojske koji su počinili zločine.⁸⁶⁰² On tvrdi da propust da se identifikuju njegovi podređeni ili njegovo tačno mjesto u hijerarhiji HVO-a pokreće pitanje kako je on mogao vršiti velika ili znatna ovlaštenja nad bilo kojim aspektom HVO-a.⁸⁶⁰³

2616. Tužilaštvo odgovara da nije bilo potrebno da Pretresno vijeće utvrdi da je Pušić imao vlast nadređenog nad neposrednim izvršiocima zločina i da Pušić poistovjećuje pravne uslove za odgovornost po članu 7(1) i 7(3) Statuta.⁸⁶⁰⁴ Ono dodaje da nijedan od Pušićevih doprinosa UZP-u nije zasnovan na njegovom položaju u komandnom lancu HVO-a ni na njegovoj efektivnoj kontroli nad fizičkim izvršiocima.⁸⁶⁰⁵ Prema tužilaštvu, Pušićevo ostvarivanje UZP-a utvrđeno je na osnovu toga što je vršio ovlaštenja nad zatočenicima HVO-a.⁸⁶⁰⁶ Ono dodaje da je on imao dovoljnu moć i uticaj nad pripadnicima i strukturama HVO-a da bi dao značajan doprinos provođenju UZP-a.⁸⁶⁰⁷

2617. Pušić u replici tvrdi da ne poistovjećuje elemente odgovornosti na osnovu doktrine komandne odgovornosti s odgovornošću na osnovu UZP-a, te tvrdi da propust da se identifikuju njegovi podređeni pokazuje da on nije mogao vršiti nijedno od ovlaštenja koja mu je pripisalo Pretresno vijeće.⁸⁶⁰⁸

b. Analiza

2618. Žalbeno vijeće prvo napominje da se Pretresno vijeće nije upustilo u eksplicitan proces identifikovanja bilo kojeg od Pušićevih podređenih u vezi s njegovim raznim položajima tokom relevantnog perioda. Ono, međutim, smatra da Pretresno vijeće nije bilo obavezno to da učini.

⁸⁶⁰² Pušićev žalbeni podnesak, par. 20-21.

⁸⁶⁰³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 25-26.

⁸⁶⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 9, 14, 28; žalbeni pretres, ŽT. 710 (27. mart 2017.). V. takođe Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 148 (gdje se iznosi argument da učesnici UZP-a nisu morali da imaju "efektivnu kontrolu" nad neposrednim izvršiocima umiješanim u počinjenje zločina i da Pretresno vijeće nije ni donijelo niti je bilo dužno donijeti zaključke o njegovoj efektivnoj kontroli).

⁸⁶⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 14-15.

⁸⁶⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 15. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 710.

⁸⁶⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 15.

⁸⁶⁰⁸ Pušićeva replika, par. 7, 10.

Pušić u svom argumentu neprimjereno upućuje na "efektivnu kontrolu" nad aktivnostima podređenih, što je uslov za odgovornost po članu 7(3), a ne po članu 7(1) Statuta.⁸⁶⁰⁹

2619. U vezi s njegovim argumentom u replici da propust da se identifikuju njegovi podređeni pokazuje da on nije mogao vršiti ovlaštenja koja mu je pripisalo Pretresno vijeće, Žalbeno vijeće prvo smatra da posjedovanje *de facto* ovlaštenja ne mora nužno biti ovisno o postojanju formalno identifikovanih podređenih u okviru neke hijerarhijske strukture. U ovom slučaju, na primjer, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić bio imenovan za načelnika Službe za razmjenu od strane HVO-a odlukom koju je potpisao Prlić, a za predsjednika Komisije za zatvore od strane Stojića u njegovom svojstvu načelnika Odjela obrane.⁸⁶¹⁰ Ono je dalje konstatovalo da je Komisija za zatvore potpadala pod nadležnost Odjela obrane, dok je Služba za razmjenu bila odgovorna HVO-u HZ HB.⁸⁶¹¹ Pušić nije uspio da pokaže da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na, između ostalog, te mandate koje mu je povjerilo rukovodstvo HVO-a kako bi utvrdio da je on imao navedena ovlaštenja, bez obzira na to da li su ta ovlaštenja bila vršena putem formalnog odnosa nadređeni-podređeni. Pristupu Pretresnog vijeća dodatno ide u prilog to što se ono oslonilo na široki spektar dokaza prilikom donošenja svojih zaključaka u vezi s njegovim ovlaštenjima u raznim oblastima.⁸⁶¹² U zaključcima Pretresnog vijeća takođe se upućuje na "naređenja" koja je Pušić izdao u brojnim prilikama,⁸⁶¹³ koja potkrepljuju zaključke do kojih je ono došlo u vezi s njegovim ovlaštenjima u raznim oblastima. Pušićev argument je zasnovan na pogrešnoj pretpostavci i zanemaruje ove relevantne činjenične nalaze, te se stoga odbacuje.⁸⁶¹⁴

2620. Najzad, Pušićev argument da je Pretresno vijeće stoga propustilo da utvrdi njegovu vezu s "ključnim osobama koje su izvršile zločine za koje je on osuđen" takođe se odbacuje, budući da u potpunosti ovisi o njegovom prethodnom argumentu u vezi s navodnim propustom Pretresnog vijeća da identifikuje njegove podređene. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće podsjeća da bliska saradnja između glavnog izvršioca i učesnika UZP-a predstavlja samo jedan od više faktora na

⁸⁶⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 104.

⁸⁶¹⁰ Prvostepena presuda, tom 1, par. 622, 658, tom 4, par. 1030-1031.

⁸⁶¹¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 622, 665.

⁸⁶¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1044-1046, 1049-1050, 1052, 1054, 1056, 1059-1063, 1065-1067, 1070-1081, 1084-1093 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁶¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1056, 1088, 1109-1110, 1130, 1147, 1151, 1156-1157, 1163, 1178-1179, 1182.

⁸⁶¹⁴ Isti je slučaj i s njegovim argumentom, kako ga je shvatilo Žalbeno vijeće, da je Pretresno vijeće protivrječilo samo sebi, zaključivši s jedne strane da je Služba za razmjene bila odgovorna "HVO-u HZ(R) HB", a s druge strane da je Pušić imao ovlaštenje da izdaje naređenja osoblju na Heliodromu ili pripadnicima vojske u Mostaru. Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu nepomirljivu protivrječnost između zaključka da je Služba za razmjenu u konačnici bila odgovorna "HVO-u HZ(R) H-B" i zaključka da je Pušić imao ovlaštenje da izdaje naređenja osoblju na Heliodromu ili pripadnicima vojske u Mostaru.

osnovu kojih pretresno vijeće može zaključiti da je neki zločin činio dio zajedničkog cilja i da se stoga može pripisati članovima UZP-a.⁸⁶¹⁵

(iii) Svjedočenje svjedoka Marijana Biškića

a. Argumenti strana u postupku

2621. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da razmotri "jasnu i očiglednu upadljivu protivrječnost" između svjedočenja svjedoka Marijana Biškića, pomoćnika ministra odbrane za bezbjednost u Odjelu obrane HVO-a, i svojih sopstvenih zaključaka u vezi s Pušićevim ovlaštenjima, te je tako napravilo grešku u primjeni prava propustivši da "u dovoljnoj mjeri obrazloži" te zaključke.⁸⁶¹⁶ On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće, kada je donijelo zaključke u vezi s njegovim ovlaštenjima, napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja zanemariivši Biškićeve oslobođajuće dokaze.⁸⁶¹⁷ Konkretno, Pušić tvrdi da su Biškićevi dokazi u vezi s Pušićem, uključujući njegov izvještaj o radu Vojne policije, SIS-a, te o radu i upravljanju zatočeničkim centrima HVO-a, potvrdili da Pušić nije imao nikakva ovlaštenja nad bilo kojim aspektom aktivnosti HVO-a.⁸⁶¹⁸ Prema Pušiću, Biškić je bio u najboljem položaju da dođe do ovog zaključka budući da je bio na daleko uticajnijem položaju u HVO-u od Pušića i da je bio jedan od nadređenih kojima se Pušić morao obratiti kada bi imao bilo kakav zahtjev.⁸⁶¹⁹ On dodaje da ne bi davao prijedloge i sugestije, nego izdavao naređenja, da je "stvarno" imao ovlaštenja za donošenje odluka.⁸⁶²⁰

2622. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pravilno razmotrilo Biškićevo svjedočenje i da dokazi koje je on iznio ne dovode u pitanje zaključke o Pušićevim ovlaštenjima.⁸⁶²¹ Ono dodaje da se Pretresno vijeće izričito pozvalo na Biškićeve dokaze kada je raspravljalo o Pušićevoj ulozi u provođenju Odluke od 10. decembra 1993., te da, u slučajevima u kojima se nije izričito pozvalo na njih, ti dokazi nisu bili povezani s relevantnim zaključcima ili su samo potkrepljivali druge dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo.⁸⁶²² Tužilaštvo tvrdi da činjenica da Pretresno vijeće

⁸⁶¹⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1257; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 410.

⁸⁶¹⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 13-15, gdje se upućuje, između ostalog, na Marijana Biškića, T. 15326 (8. mart 2007.). V. takođe Pušićeva replika, par. 4, gdje Pušić tvrdi da su dokazi koje je iznio Biškić o njegovom uticaju u januaru 1994. u "potpunoj suprotnosti" sa zaključcima Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima. Pušić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo da objasni zašto je Biškićevo svjedočenje u vezi s njegovim ovlaštenjima bilo nepouzđano, te da jedina referenca Pretresnog vijeća na njegovo svjedočenje, u stvari, pokazuje da je Pušić imao ograničena ovlaštenja. Pušićev žalbeni podnesak, par. 13.

⁸⁶¹⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 12, 14.

⁸⁶¹⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 12. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 741 (27. mart 2017.).

⁸⁶¹⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 13; Pušićeva replika, par. 5.

⁸⁶²⁰ Pušićeva replika, par. 4. V. takođe Pušićeva replika, par. 10.

⁸⁶²¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 11. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 714 (27. mart 2017.).

⁸⁶²² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 12.

nije uputilo na neke Biškićeve dokaze ne znači da ih je zanemarilo, budući da se pretpostavlja da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze, osim ukoliko se pokaže da je potpuno zanemarilo neki dokaz koji je očigledno relevantan za zaključke do kojih je došlo.⁸⁶²³ Tužilaštvo dalje tvrdi da su Biškićevi dokazi ograničeni na Pušićevu ulogu u raspuštanju zatočeničkih centara HVO-a, te da je Biškić imao samo ograničena saznanja o Pušićevim aktivnostima prije 8. novembra 1993., kada je Biškić stigao u BiH.⁸⁶²⁴ Tužilaštvo dalje tvrdi da Pušić iskrivljeno prikazuje Biškićevu izjavu da Pušić nije mogao izdavati naređenja Biškiću niti bilo kom drugom, budući da je ta izjava data u konkretnom kontekstu koji ide u prilog zaključku Pretresnog vijeća da je Pušić imao mogućnost da predlaže premještanje zatočenika s Heliograma.⁸⁶²⁵

2623. Pušić replicira da tužilaštvo "iskrivljuje stvarni značaj" Biškićevih dokaza i ističe da su se oni ticali Pušićevih opštih ovlaštenja.⁸⁶²⁶ On tvrdi da tužilaštvo nije stavilo Biškićevo svjedočenje u odgovarajući kontekst i na toj osnovi osporava zaključak Pretresnog vijeća da je on bio "ključni akter" u zatvaranju zatočeničkih centara HVO-a.⁸⁶²⁷ Pored toga, Pušić tvrdi da činjenica da je Biškić saznao za Pušića tek približno u vrijeme donošenja Odluke od 10. decembra 1993., kada je već bio upoznat s djelovanjem zatočeničkih centara HVO-a od novembra 1993., pokazuje da zaključci Pretresnog vijeća u vezi sa sve većim Pušićevim ovlaštenjima u tom periodu nisu u skladu s Biškićevim dokazima.⁸⁶²⁸

b. Analiza

2624. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava zbog toga što je propustilo da razmotri "jasnu i očiglednu upadljivu protivrječnost" između Biškićevog svjedočenja i sopstvenih zaključaka u vezi s Pušićevim ovlaštenjima, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije uputilo na dio Biškićevog svjedočenja na koji se Pušić oslanja u svojoj žalbi. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora uputiti na svako svjedočenje svjedoka ili na svaki dokaz u sudskom spisu i da postoji pretpostavka da je pretresno vijeće ocijenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je pretresno vijeće potpuno zanemarilo dokaze koji su očigledno relevantni.⁸⁶²⁹ U ovom slučaju, Žalbeno vijeće

⁸⁶²³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 12, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 19, Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁸⁶²⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 13.

⁸⁶²⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 13.

⁸⁶²⁶ Pušićeva replika, par. 3, gdje se upućuje na Marijana Biškića, T. 15326 (8. mart 2007.).

⁸⁶²⁷ Pušićeva replika, par. 4. Pušić takođe upućuje na činjenicu da Pretresno vijeće nije moglo da pronađe nijedan dokaz o tome da se postupilo u skladu s njegovim prijedlogom Biškiću da se zatočeniци s Heliograma premjeste u Zatvor u Gabeli. Pušićeva replika, par. 3-4.

⁸⁶²⁸ Pušićeva replika, par. 5-6.

⁸⁶²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23-24. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53, 161, 299; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 925, 1017.

smatra da je Biškićevo svjedočenje očigledno relevantno za Pušićeva ovlaštenja. Međutim, propust pretresnog vijeća da izričito uputi na neki konkretan dokaz u sudskom spisu često neće predstavljati grešku u primjeni prava, naročito kada u spisu postoje značajni suprotni dokazi.⁸⁶³⁰

2625. U tom svjedočenju, Pušićev branilac je Biškiću iznio tvrdnju da je Pušić njemu mogao uputiti samo prijedlog, a ne naređenje, na šta je Biškić odgovorio: "Apsolutno da meni nije mogao zapovjediti, a vjerujem da nije mogao zapovjediti ni nekom drugom".⁸⁶³¹ Ova izjava, o kojoj se nije dalje govorilo, uslijedila je poslije Biškićevog objašnjenja da je odbio Pušićev prijedlog za premještanje zatočenika s Heliodroma u Zatvor u Gabeli, u skladu s politikom prema kojoj su zatočenici trebali biti i dalje držani na Heliodromu ili, ako ih je trebalo premjestiti, premješteni u Zatvor u Ljubuškom.⁸⁶³² Nakon što je ispitalo relevantne transkripte, Žalbenom vijeću je nejasno da li je ta Biškićeva izjava bila ograničena na konkretan kontekst u kojem je vršena razmjena ili ju je on dao kao opštu izjavu o Pušićevim ovlaštenjima, iako deklarativni izrazi u toj izjavi više idu u prilog potonjem tumačenju. Jasno je, međutim, da je Biškićevo znanje o Pušićevoj ulozi bilo ograničeno činjenicom da je njegov prvi kontakt s njim uslijedio poslije donošenja Odluke od 10. decembra 1993.⁸⁶³³ Stoga je Pušićeva tvrdnja da je Biškić bio u najboljem položaju da dođe do zaključka u vezi s njegovim ovlaštenjima očigledno netačna, bez obzira na njegov položaj ili na njegove izvještajne aktivnosti. Žalbeno vijeće dalje ima u vidu brojne druge dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja zaključaka o Pušićevim ovlaštenjima, a koje Pušić ponovo zanemaruje,⁸⁶³⁴ uključujući brojne primjere Pušićevog izdavanja ili supotpisivanja naređenja.⁸⁶³⁵ S tim u vezi, Žalbeno vijeće smatra da, iako su ti dokazi očigledno relevantni, nije uvjereno da bi čak i ono tumačenje Biškićeve izjave koje Pušiću najviše odgovara moglo pokazati grešku u primjeni prava koja obesnažuje Prvostepenu presudu u dijelu koji se odnosi na Pušićeva ovlaštenja, uključujući zaključke u vezi s njegovim sve većim ovlaštenjima u periodu pomenutom u njegovoj replici. Žalbeno vijeće, stoga, odbacuje ove argumente.

2626. Žalbeno vijeće smatra spekulativnim Pušićev argument da ne bi davao prijedloge i sugestije, nego bi izdavao naređenja, da je "stvarno" imao ovlaštenja za donošenje odluka. Kao takav, taj argument predstavlja pokušaj da tumačenje dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeni

⁸⁶³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 537; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 53; Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*, par. 95.

⁸⁶³¹ Marijan Biškić, T. 15326 (8. mart 2007.).

⁸⁶³² Marijan Biškić, T(f). 15326 (8. mart 2007.). U verziji transkripta na engleskom jeziku greškom je izostavljeno pominjanje zatvora u Ljubuškom. Marijan Biškić, T. 15326 (8. mart 2007.).

⁸⁶³³ Marijan Biškić, T. 15317-15318 (8. mart 2007.).

⁸⁶³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1044-1046, 1049-1050, 1052, 1054, 1056, 1059-1063, 1065-1067, 1070-1081, 1084-1093 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁶³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1109, 1130, 1147, 1151, 1156-1157, 1163, 1178-1179, 1182 s referencama koje se tamo navode.

svojim tumačenjem, a da pritom ne pokazuje grešku u ocjeni Pretresnog vijeća. U svakom slučaju, kako je Žalbeno vijeće već napomenulo, Pretresno vijeće jeste uputilo na Pušićevo izdavanje ili supotpisivanje naređenja u brojnim prilikama.⁸⁶³⁶ Ovaj argument se odbacuje.

2627. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku Pretresnog vijeća u njegovom razmatranju svjedočenja Marijana Biškića.

(iv) Uloga predstavnika HVO-a pred međunarodnom zajednicom, uključujući u vezi s razmjenom i puštanjem na slobodu zarobljenika

2628. Pretresno vijeće je konstatovalo, u vezi s pitanjem u kojoj mjeri je Pušić imao ovlaštenja da postupa neposredno u ime HVO-a, da su dokazi pokazali da je on ovisio o svojim nadređenima, s kojima se konsultovao i izvještavao ih prilikom donošenja odluka.⁸⁶³⁷ Međutim, ono je zatim napomenulo da je više dokaza koji su se odnosili na razmjenu i puštanje na slobodu zarobljenika ukazivalo na to da je unutar HVO-a on imao značajna ovlaštenja, pa čak i ovlaštenja za donošenje odluka, u kontaktima s međunarodnom zajednicom.⁸⁶³⁸ Na toj osnovi, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić imao ovlaštenja da zastupa HVO pred međunarodnom zajednicom u vezi s pitanjima koja su se odnosila na razmjenu i puštanje na slobodu muslimanskih zatočenika koji su bili držani u zatvorima HVO-a.⁸⁶³⁹ Ono je dalje konstatovalo da je on sporadično bio opunomoćen za rješavanje drugih pitanja koja nisu bila vezana za razmjenu zarobljenika, kao što su humanitarne evakuacije, te da je on to činio u prisustvu međunarodne zajednice.⁸⁶⁴⁰ U tim slučajevima, Pretresno vijeće je smatralo da je Pušić imao "široka ovlaštenja" kao predstavnik HVO-a pred međunarodnom zajednicom, ali ne i "ovlaštenje za samostalno donošenje odluka".⁸⁶⁴¹

a. Argumenti strana u postupku

2629. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da je on imao "znatna" ovlaštenja da predstavlja HVO u bilo kojem svojstvu.⁸⁶⁴² On dodaje da su najveći dio sastanaka kojima je prisustvovao bili neposredni pregovori na nižem nivou s "BiH" gdje je on bio u sastavu šire delegacije HVO-a, dok su rukovodioci HVO-a

⁸⁶³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1109, 1130, 1147, 1151, 1156-1157, 1163, 1178-1179, 1182 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁶³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1079.

⁸⁶³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1080.

⁸⁶³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081. Ova ovlaštenja su bila *de facto* prije 5. jula 1993., a *de jure* poslije tog datuma i njegovog imenovanja na položaj načelnika Službe za razmjenu. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081.

⁸⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081.

⁸⁶⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081.

⁸⁶⁴² Pušićev žalbeni podnesak, par. 44. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 63.

prisustvovali sastancima na višem nivou.⁸⁶⁴³ On naglašava da je Pretresno vijeće konstatovalo da ima malo informacija o njegovom učešću na sastancima na višem nivou.⁸⁶⁴⁴

2630. Pušić tvrdi da su zaključci Pretresnog vijeća o njegovim kontaktima s međunarodnom zajednicom takođe nedopustivo nejasni.⁸⁶⁴⁵ Pušić tvrdi da je, u svjetlu zaključaka Pretresnog vijeća da on u tom pogledu nije imao nikakva ovlaštenja za samostalno donošenje odluka, logično zaključiti da je on postupao samo kao glasnik ili portparol rukovodstva HVO-a.⁸⁶⁴⁶ Pored toga, on tvrdi da se zaključci Pretresnog vijeća u vezi s tim da on nije imao ovlaštenja za samostalno odlučivanje u kontaktima s predstavnicima međunarodne zajednice ne mogu pomiriti sa zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u blokiranju humanitarne pomoći u Mostaru.⁸⁶⁴⁷ S tim u vezi, Pušić tvrdi da je, kad god je davao izjave koje bi upućivale na zaključak da je imao ovlaštenja za donošenje odluka, prikazivao svoj uticaj većim nego što je on bio.⁸⁶⁴⁸ Isto tako, Pušić iznosi argument da je, kada je potpisivao ili odobravao sporazume u prisustvu predstavnika međunarodne zajednice, "pravično zaključiti da to nije odražavalo primjenu nikakvih ovlaštenja za samostalno odlučivanje s njegove strane".⁸⁶⁴⁹

2631. Pušić tvrdi da je njegova interakcija s rukovodstvom HVO-a u vezi s napredovanjem inicijativa za razmjenu bila u velikoj mjeri jednostrana i da se odvijala u vidu podnošenja pismenih izvještaja, pri čemu ima malo dokaza da je dobijao odgovore na te izvještaje.⁸⁶⁵⁰ U vezi sa zaključkom da je Pušić imao povremene ili redovne kontakte s rukovodstvom HVO-a, Pušić upućuje na izjavu svjedoka vještaka Williama Tomljanovicha koja ukazuje na to da je on prisustvovao samo jednoj sjednici HVO-a HZ-HB.⁸⁶⁵¹ On tvrdi da je značaj ovog ponašanja preuveličan i da ne zadovoljava kriterijume za učešće u UZP-u, budući da ono nije imalo značajan uticaj na njegovo provođenje.⁸⁶⁵² Pored toga, kako on navodi, ništa u zaključcima Pretresnog vijeća ne upućuje na to da bi oficir njegovog ranga mogao uticati na politiku HVO-a u vezi s

⁸⁶⁴³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 44; Pušićeva replika, par. 17.

⁸⁶⁴⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 44; Pušićeva replika, par. 17.

⁸⁶⁴⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 27(b), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1081.

⁸⁶⁴⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 44. U vezi s ovim pitanjem, on takođe navodi zaključak Pretresnog vijeća da bi se on, "prije davanja bilo kakvih izjava", morao konsultovati s rukovodiocima HVO-a i izvijestiti ih o tome.

⁸⁶⁴⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 27(c); Pušićeva replika, par. 18.

⁸⁶⁴⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 45.

⁸⁶⁴⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 45.

⁸⁶⁵⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 202.

⁸⁶⁵¹ Pušićeva replika, par. 9, gdje se upućuje na Williama Tomljanovicha, T. 6402-6403 (11. septembar 2006.).

⁸⁶⁵² Pušićev žalbeni podnesak, par. 202. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 195(d). Konkretno, Pušić tvrdi da činjenica da su njegovi postupci u vezi s razmjenama zarobljenika iziskivali prethodno odobrenje rukovodstva HVO-a ukazuje na to da je njegova uloga bila ograničena. Pušićev žalbeni podnesak, par. 48.

razmjenama zarobljenika, ili da je on imao bilo kakvu ulogu u formulisanju Odluke od 10. decembra 1993.⁸⁶⁵³

2632. Pušić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešan standard dokazivanja kada je zaključilo da je on "sporadično možda imao 'ovlaštenja za donošenje odluka prilikom zastupanja' ili značajna ovlaštenja zastupanja i da je, stoga, bio jedan od važnijih aktera" u pregovorima o razmjeni zarobljenika.⁸⁶⁵⁴ On dodaje da su ovi zaključci nedopustivo nejasni i neprecizni.⁸⁶⁵⁵ On dalje tvrdi da je, s obzirom na ovu nedosljednost i nepreciznost, Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo da donese valjano obrazloženu odluku.⁸⁶⁵⁶

2633. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je u periodu od oktobra 1992. do aprila 1994., Pušić imao ovlaštenje da bira koji će zatočenici biti razmijenjeni, te da predlaže, pregovara i organizuje razmjene.⁸⁶⁵⁷ Ono dalje tvrdi da je njegova uloga u tom domenu bila ključna, budući da je on bio predstavnik HVO-a pred međunarodnom zajednicom i u interakcijama s predstavnicima BiH i Hrvatske.⁸⁶⁵⁸ Prema tužilaštvu, zaključci Pretresnog vijeća s tim u vezi zasnovani su na velikom broju dokaza koji pokazuju: (1) da je Pušić vršio *de facto* ovlaštenja u vezi s razmjenama zarobljenika već od oktobra 1992. kao pripadnik Vojne policije, a da je od 1. aprila 1993. bio oficir Vojne policije zadužen za saradnju s "drugom stranom" u vezi s razmjenama zarobljenika; (2) da je, od 22. aprila 1993., Ćorić zadužio Pušića da u ime Vojne policije učestvuje u razmjenama svih zarobljenika u Mostaru; (3) da je Pušić u maju 1993., kao predstavnik HVO-a za razmjenu zarobljenika, "aktivno učestvovao" u pregovorima s ABiH pod pokroviteljstvom međunarodne zajednice; (4) da su se od maja 1993., predstavnici međunarodnih organizacija neposredno obraćali Pušiću u vezi s pitanjima vezanim za razmjenu zarobljenika; (5) da je Pušić, nakon što je imenovan za načelnika Službe za razmjenu, imao *de facto* ovlaštenja za razmjene i da je imao ulogu u njima do 21. aprila 1994.; i (6) da se zalagao za puštanje na slobodu svih zarobljenika na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje i potpisao sporazum sa svojim pandanom iz RBiH o puštanju na slobodu svih zatočenika po principu razmjene "svi za sve".⁸⁶⁵⁹

2634. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Pušić imao ovlaštenja za donošenje odluka kao predstavnik HVO-a pred međunarodnom zajednicom o stvarima vezanim za

⁸⁶⁵³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 48.

⁸⁶⁵⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 46.

⁸⁶⁵⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 46.

⁸⁶⁵⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 47.

⁸⁶⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 40.

⁸⁶⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 40.

⁸⁶⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 40.

razmjenu i puštanje na slobodu zarobljenika, ali da nije imao ovlaštenja za samostalno donošenje odluka u vezi s humanitarnim evakuacijama.⁸⁶⁶⁰ Ipak, ono tvrdi da je Pušić ometao humanitarne evakuacije iz Mostara time što je odobravanje zahtjeva za evakuaciju povremeno uslovljavao evakuacijom ekvivalentnog broja Hrvata iz enklave pod opsadom.⁸⁶⁶¹ Tužilaštvo tvrdi da zaključak u vezi s tim da on nije imao ovlaštenja za samostalno donošenje odluka nema uticaja na zaključak da je on ometao evakuacije.⁸⁶⁶² Ono dodaje da Pušićeve tvrdnje u vezi s tim da su zaključci Pretresnog vijeća nedopustivo nejasni treba odbaciti bez razmatranja zato što je on previdio detaljne zaključke.⁸⁶⁶³

2635. Pušić replicira da se argumenti tužilaštva u vezi s periodom prije aprila 1993. trebaju zanemariti budući da je Pretresno vijeće utvrdilo da se on pridružio UZP-u tek tog mjeseca.⁸⁶⁶⁴

b. Analiza

2636. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da je on imao "značajna" ovlaštenja da predstavlja HVO u bilo kom svojstvu na osnovu toga što su najveći dio sastanaka kojima je prisustvovao bili pregovori s "BiH" na nižem nivou, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, u stvari, utvrdilo da je on učestvovao na "međunarodnim sastancima na visokom nivou, konkretno u periodu od avgusta do novembra 1993."⁸⁶⁶⁵ Ovi sastanci su se održavali u prisustvu rukovodilaca HVO-a, uključujući Prlića, predstavnika hrvatske Vlade, uključujući ministra vanjskih poslova Matu Granića, te predstavnika međunarodne zajednice.⁸⁶⁶⁶ Premda je navelo da ima malo informacija o prirodi njegovog učešća i stepenu njegovog doprinosa tokom ovih sastanaka, Pretresno vijeće je ipak konstatovalo da je on bio predstavnik HVO-a zadužen za pokretanje pitanja razmjene i puštanja na slobodu zarobljenika.⁸⁶⁶⁷ Ono je takođe konstatovalo da je tokom jednog takvog sastanka, dana 20. septembra 1993., on izrazio svoje neslaganje sa svakom jednostranom akcijom HVO-a u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu, rekavši da se nakon zatvaranja Zatvora u Dretelju moraju pustiti na slobodu hrvatski zatočenici, konkretno u Konjicu i Zenici.⁸⁶⁶⁸ Pušić u svom argumentu da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je konstatovalo da je on imao "značajna" ovlaštenja da predstavlja HVO u

⁸⁶⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 41.

⁸⁶⁶¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 42.

⁸⁶⁶² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 42.

⁸⁶⁶³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 43.

⁸⁶⁶⁴ Pušićeva replika, par. 16.

⁸⁶⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1073.

⁸⁶⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1073.

⁸⁶⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1073.

⁸⁶⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1073.

bilo kom svojstvu na osnovu toga što su najveći dio sastanaka kojima je prisustvovao bili pregovori s "BiH" na nižem nivou iskrivljeno prikazuje i zanemaruje relevantne zaključke Pretresnog vijeća, tako da se taj argument odbacuje.

2637. Pretresno vijeće nije, kao što sugerise Pušić, kategorički konstatovalo da on nije imao ovlaštenja za samostalno donošenje odluka u vezi s njegovim kontaktima s međunarodnom zajednicom. Premda je generalno potvrdilo da su dokazi ukazivali na to da je on ovisio o svojim pretpostavljenima, s kojima se konsultovao i izvještavao ih prilikom donošenja neke odluke,⁸⁶⁶⁹ ono je imalo u vidu nekoliko dokaza vezanih za razmjenu i puštanje na slobodu zarobljenika koji su ukazivali na to da je on imao ovlaštenja za donošenje odluka prilikom predavljanja HVO-a u kontaktima s međunarodnom zajednicom.⁸⁶⁷⁰ Ono je konkretno uputilo na: (1) izvještaj Španskog bataljona koji ukazuje na to da je on odobrio sporazum o razmjenama zarobljenika; (2) pismo Graniću kojim ga obavještava o odbijanju HVO-a da odobri zahtjev MKCK-a za puštanje na slobodu 750 zatočenika iz Zatvora u Gabeli u razmjenu za 350 Hrvata iz Konjica; (3) njegovu vlastitu izjavu da je Služba za razmjenu imala "sve ovlasti da donosi odluke" u kontekstu pregovora sa svojim pandanima u ABiH; i (4) njegovo potpisivanje u ime HVO-a sporazuma o puštanju na slobodu zatočenika s Heliograma 17. marta 1994., poslije pregovora održanih pod pokroviteljstvom međunarodnih organizacija.⁸⁶⁷¹ Pretresno vijeće se oslonilo na ovaj dokaz kada je zaključilo da je Pušić bio ovlašten da predavlja HVO pred međunarodnom zajednicom u stvarima vezanim za razmjenu i puštanje zatočenika na slobodu.⁸⁶⁷² Ono je zatim napomenulo da je on sporadično bio opunomoćen za rješavanje drugih pitanja, uključujući humanitarne evakuacije, ali da nije imao ovlaštenja za samostalno donošenje odluka u tom pogledu, konstatovavši umjesto toga da je on imao "široka ovlaštenja" u tim oblastima.⁸⁶⁷³

2638. Ti zaključci protivrječe Pušićevom argumentu da je bilo logično zaključiti da je on postupao samo kao glasnik ili portparol. Konkretno u vezi s njegovom izjavom da je Služba za razmjenu imala "sve ovlasti da donosi odluke", Žalbeno vijeće smatra da Pušićev argument da je on svoj uticaj prikazivao većim nego što je on zaista bio predavlja samo alternativno tumačenje dokaza u odnosu na tumačenje od strane Pretresnog vijeća. Isto važi za njegovu tvrdnju da je, kada je potpisivao ili odobravao sporazume u prisustvu predavljanika međunarodne zajednice,

⁸⁶⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1079. Pretresno vijeće nije konstatovalo da bi se on prije davanja "bilo kakvih izjava" morao konsultovati s rukovodiocima HVO-a i podnositi im izvještaje, niti je konstatovalo da su njegovi postupci u vezi s razmjenama zarobljenika iziskivali prethodno odobrenje rukovodstva HVO-a. V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 44, 48.

⁸⁶⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1080.

⁸⁶⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1080.

⁸⁶⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081.

⁸⁶⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081.

"pravično zaključiti da to nije odražavalo primjenu nikakvih ovlaštenja za samostalno odlučivanje s njegove strane". Čak i u onim oblastima izuzev razmjene zarobljenika i puštanja na slobodu u vezi s kojima je Pretresno vijeće zaključilo da Pušić nije imao ovlaštenja za samostalno donošenje odluka, njegov argument da je on stoga bio samo glasnik ili portparol izostavlja sve ostale nivoe ovlaštenja i doprinosa, što je Pretresno vijeće očigledno imalo u vidu kada je govorilo o njegovim "širokim ovlaštenjima".⁸⁶⁷⁴ Ovi argumenti se odbacuju, kao što se odbacuje i s tim povezani argument da on nije mogao dati značajan doprinos UZP-u svojim ponašanjem u vezi s međunarodnim pregovorima, uključujući one o razmjenama zarobljenika, zbog pogrešnih zaključaka Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima i nivoima uticaja.⁸⁶⁷⁵

2639. U vezi s Pušićevim argumentom da je njegova interakcija s rukovodstvom HVO-a u vezi s napredovanjem inicijativa za razmjenu bila u velikoj mjeri jednostrana i da se odvijala u vidu podnošenja pismenih izvještaja, Žalbeno vijeće podsjeća da je taj argument već odbacilo gore kao irelevantan.⁸⁶⁷⁶ Pušićeva tvrdnja da je bilo malo dokaza o tome da je on dobijao odgovore na te izvještaje i da Tomljanovičevo svjedočenje ukazuje na to da je on prisustvovao samo jednoj sjednici HVO-a HZ-HB ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je on bio veza između rada mreže zatočeničkih centara HVO-a i najvažnijih učesnika UZP-a,⁸⁶⁷⁷ što je zaključak koji, prema shvatanju Žalbenog vijeća, Pušić svojim argumentom pokušava pobiti.⁸⁶⁷⁸

2640. Žalbeno vijeće ima u vidu Pušićev argument da se zaključci Pretresnog vijeća o tome da on nije imao ovlaštenja da samostalno djeluje u kontaktima s predstavnicima međunarodne zajednice ne mogu pomiriti sa zaključcima do kojih je ono došlo u vezi s njegovom ulogom u blokiranju humanitarne pomoći u Mostaru. Vijeće smatra, međutim, da nema nikakve očigledne protivrječnosti između ovih zaključaka te napominje da Pušić ne objašnjava šta, po njegovoj sugestiji, čini tu protivrječnost. Ovaj argument se, shodno tome, odbacuje kao nerazrađena tvrdnja.

2641. Pušić tačno navodi da Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on imao bilo kakvu ulogu u formulisanju Odluke od 10. decembra 1993. Ono je, naime, konstatovalo da je on organizovao i aktivno učestvovao u provođenju ove odluke, odigravši tako ulogu u uklanjanju muslimanskih

⁸⁶⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081 (gdje se napominje da mu je bila povjerena odgovornost za bavljenje pitanjima koja nisu imala veze s razmjenama i puštanjem na slobodu zatočenika, kao što su humanitarne evakuacije, te da je on to činio u prisustvu predstavnika međunarodne zajednice).

⁸⁶⁷⁵ V. gore, par. 2601.

⁸⁶⁷⁶ V. gore, par. 2612.

⁸⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁸⁶⁷⁸ V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 27(a); Pušićeva replika, par. 9.

zatočenika na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje.⁸⁶⁷⁹ U vezi s njegovom tvrdnjom da ništa ne upućuje na to da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on uticao na politiku HVO-a u vezi s razmjenom zarobljenika, Žalbena vijeće podsjeća da se Pretresno vijeće prvenstveno oslonilo na njegovu ulogu "jednog od važnijih aktera" u pregovorima o razmjenama i kretanju ljudi i "veze između komponenata mreže zatočeničkih centara HVO-a i najvažnijih članova UZP-a" kako bi ocijenilo njegovu odgovornost na osnovu prve kategorije UZP-a.⁸⁶⁸⁰ Stoga pitanje koliko je on uticaja imao na šire okvire politike HVO-a nije od odlučujućeg značaja za ocjenjivanje njegove odgovornosti. Pušić u svojim argumentima ne artikuliše nikakvu grešku Pretresnog vijeća i oni se odbacuju na toj osnovi. Takođe se odbacuje njegov argument da nije mogao dati značajan doprinos UZP-u svojim ponašanjem u odnosu na sveukupnu politiku HVO-a u vezi sa zatočenjem i puštanjem na slobodu zbog pogrešnih zaključaka Pretresnog vijeća u vezi s njegovima ovlaštenjima i stepenom uticaja.⁸⁶⁸¹

2642. Najzad, Žalbena vijeće napominje da Pušić u svom argumentu da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom predstavnika HVO-a, uključujući onu pred međunarodnim akterima, nedopustivo nejasni i neprecizni, kako se čini, osporava isključivo formulaciju određenih zaključaka Pretresnog vijeća, a ne proces kojim je ono ocijenilo dokaze. Pušić ne navodi kakva nejasnoća proizlazi iz odjeljaka Prvostepene presude na koje upućuje,⁸⁶⁸² niti potkrepljuje svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće primijenilo pogrešan standard dokazivanja. U svjetlu činjenice da je Žalbena vijeće već potvrdilo osporene konstatacije na kojima se zasnivaju sveukupni zaključci Pretresnog vijeća u vezi s Pušićevim ovlaštenjima da postupa u ime HVO-a,⁸⁶⁸³ Žalbena vijeće odbacuje ovaj argument i njegov naknadni argument da je Pretresno vijeće stoga pogriješilo kada je propustilo da donese pravilno obrazloženu odluku kao neargumentovane tvrdnje.

2643. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom predstavnika HVO-a pred

⁸⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1127-1133.

⁸⁶⁸⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1202, 1209.

⁸⁶⁸¹ V. gore, par. 2601.

⁸⁶⁸² Pušić konkretno navodi paragraf Prvostepene presude u kojem je Pretresno vijeće konstatovalo da je on imao "velika ovlaštenja u predstavljanju HVO-a [...], zbog čega je bio jedan od važnijih aktera u pregovorima u vezi s razmjenom i kretanjem ljudi". Pušićev žalbeni podnesak, fusnota 89, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1202. Ova konstatacija je dio zaključka Pretresnog vijeća i njegove sveukupne ocjene Pušićeve odgovornosti u svjetlu konkretnijih zaključaka donesenih u prethodnim odjeljcima Prvostepene presude. Žalbena vijeće ipak smatra da je iz konteksta jasno da Pušić takođe upućuje na odjeljke Prvostepene presude koji se odnose na njegova ovlaštenja da zastupa HVO pred međunarodnom zajednicom, konkretno paragrafe koji se bave njegovim ovlaštenjima za "direktno angažovanje [u ime] HVO-a". Prvostepena presuda, tom 4, par. 1079-1081.

⁸⁶⁸³ V. gore, par. 2636-2641.

međunarodnom zajednicom, uključujući ulogu u vezi s razmjenom i puštanjem na slobodu zatočenika.

(v) Uloga predsjednika Komisije za zatvore

a. Argumenti strana u postupku

2644. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je uopšte pridalo težinu svom zaključku da je on imao određena *de jure* ili *de facto* ovlaštenja koja su proistekla iz njegovog imenovanja za predsjednika Komisije za zatvore 6. avgusta 1993.⁸⁶⁸⁴ On dalje tvrdi da je ovaj položaj bio jedan od najznačajnijih faktora koje je Pretresno vijeće navelo kao razlog za njegovu osuđujuću presudu,⁸⁶⁸⁵ uprkos tome što je zaključilo da nema dokaza o tome da se Komisija za zatvore ikada sastala ili ostvarila ijedan zadatak, te da je njena djelotvornost bila ograničena.⁸⁶⁸⁶ Pušić takođe napominje da se u njegovim komunikacijama s rukovodstvom HVO-a gotovo nigdje ne pominje Komisija za zatvore i da se on često pominje kao načelnik Službe za razmjenu.⁸⁶⁸⁷ On tvrdi da je, u svjetlu ovih zaključaka, Pretresno vijeće pogrešno stavilo prevelik akcenat na dokument označen kao "odluka" od 12. avgusta 1993., koji nije nikada proveden u djelo, te na plan koji je on pripremio u skladu s Odlukom od 10. decembra 1993.⁸⁶⁸⁸ Prema Pušiću, Pretresno vijeće je pogriješilo time što se makar i djelimično oslonilo na dokaze u vezi s ulogom Komisije za zatvore kako bi potkrijepilo svoj zaključak da je on imao dovoljnu moć i uticaj da pruži doprinos UZP-u.⁸⁶⁸⁹

2645. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na dokaze u vezi s Komisijom za zatvore kako bi utvrdilo Pušićeva ovlaštenja kao njenog predsjednika.⁸⁶⁹⁰ Ono podsjeća na naređenje koju je izdao Stojić 6. avgusta 1993., u kojoj su nabrojana Pušićeva

⁸⁶⁸⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 28, 30. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće, na osnovu dokaza vezanih za rad Komisije za zatvore koje je ispitalo, pogrešno zaključilo da je Pušić u svojstvu predsjednika: (1) imao ulogu u sastavljanju spiska svih zatočenika HVO-a i njihovoj kategorizaciji; (2) imao ovlaštenje da organizuje popisivanje i kategorizaciju zatočenika HVO-a; (3) regulisao i imao ključnu ulogu u puštanju na slobodu zatočenika; (4) učestvovao u funkcionisanju i bezbjednosti zatočeničkih centara i zatvora; i (5) uspostavio proceduru za puštanje zatočenika na slobodu. Prema Pušiću, Pretresno vijeće je dalje pogriješilo kada je propustilo da precizira da li su ovi zaključci proizašli iz njegovih *de jure* ili *de facto* ovlaštenja. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 686-687 (27. mart 2017.).

⁸⁶⁸⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 28, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1202.

⁸⁶⁸⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 29-31. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 686-687 (27. mart 2017.).

⁸⁶⁸⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 29.

⁸⁶⁸⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 34, gdje se upućuje na dokazni predmet P04141; Pušićeva replika, par. 11. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće trebalo pristupiti odluci od 12. avgusta 1993. s "krajnjim oprezom" u svjetlu činjenice da njegovi podređeni nisu mogli biti identifikovani, da je njegov položaj u komandnom lancu HVO-a bio nejasan, te da su druge više ličnosti u HVO-u, uključujući Marijana Biškića, smatrale da Pušić nije imao ovlaštenja za izdavanje naređenja.

⁸⁶⁸⁹ Pušićeva replika, par. 10.

⁸⁶⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 20. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće sa pravnog stanovišta nije bilo obavezno da razjasni da li su Pušićeva ovlaštenja u okviru HVO-a bila *de jure* ili *de facto*, ali da je ipak izričito

ovlaštenja kao predsjednika Komisije za zatvore.⁸⁶⁹¹ Tužilaštvo dodaje da je Pretresno vijeće izričito odbacilo Pušićev argument da je Komisija za zatvore postojala samo na papiru, zaključivši da su dokazi potvrdili da je Pušić postupao u vezi s pitanjima koja su se ticala zatočeničkih centara HVO-a i tako koristio ovlaštenja koje su mu bila povjerena kao predsjedniku Komisije.⁸⁶⁹² Tužilaštvo dalje upućuje na Pušićevu odluku od 12. avgusta 1993. kojom je naredio da se poboljšaju bezbjednost i upravljanje zatvorima, organizovao rad Komisije za zatvore i regulisao procedure za popisivanje, kategorizaciju i puštanje zatočenika na slobodu (pri čemu je za ovo potonje bilo potrebno njegovo odobrenje).⁸⁶⁹³ Tužilaštvo dalje tvrdi da zaključke Pretresnog vijeća ne dovodi u pitanje činjenica da se u Pušićevoj korespondenciji s rukovodstvom HVO-a gotovo uopšte ne pominje Komisija za zatvore i da se on pominje kao načelnik Službe za razmjenu, budući da je u on to vrijeme postupao u dvostrukom svojstvu, te budući da nijedan od tih zaključaka nije zasnovan isključivo na dokazima vezanim za Komisiju za zatvore.⁸⁶⁹⁴

b. Analiza

2646. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće navelo da mu nije poznat nijedan dokaz koji pokazuje da je Komisija za zatvore ostvarila zadatke koji su joj bili povjereni.⁸⁶⁹⁵ Pretresno vijeće je zatim navelo da, međutim, raspolaže s nekoliko dokaza iz kojih se vidi da je Pušić postupao u vezi s pitanjima koja su se ticala zatočeničkih centara HVO-a i koji pokazuju da je on imao i vršio ovlaštenja koja su mu bila povjerena na osnovu njegovog položaja predsjednika Komisije za zatvore, konkretno u vezi sa: (1) popisivanjem i kategorizacijom zatočenika; (2) puštanjem na slobodu zatočenika; (3) pristupom zatočeničkim centrima; (4) prisilnim radom; i (5) postupanjem prema zatočenicima.⁸⁶⁹⁶ Drugim riječima, Pretresno vijeće se oslonilo na Pušićev položaj prvenstveno kao na kontekstualnu informaciju, prije nego što je prešlo na konkretniju analizu svake od pobrojanih oblasti njegovih ovlaštenja. U svakoj od tih oblasti, Pretresno vijeće se prilikom utvrđivanja njegovih ovlaštenja prije svega oslonilo na Pušićev položaj predsjednika Komisije za zatvore, ali, što je ključno, i na druge dokaze u vezi s njegovim individualnim postupcima.⁸⁶⁹⁷ Pušićevi argumenti ne pokazuju da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne

potvrdilo da je on, kao predsjednik Komisije za zatvore, posjedovao i vršio ovlaštenja u vezi sa zatočeničkim centrima. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 23.

⁸⁶⁹¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 20, gdje se upućuje na dokazni predmet P03995.

⁸⁶⁹² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 21.

⁸⁶⁹³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 22, gdje se upućuje na dokazni predmet P04141.

⁸⁶⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 24.

⁸⁶⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1039.

⁸⁶⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1040-1041.

⁸⁶⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1044-1046 (popisivanje i kategorizacija zatočenika), 1049 (puštanje zatočenika na slobodu), 1052 (pristup zatočeničkim centrima), 1054 (prisilni rad), 1056, 1143, 1170 (postupanje prema zatočenicima), s referencama koje se tamo navode. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije imalo obavezu da precizira da li su njegova ovlaštenja bile *de jure* ili *de facto*. Pušićev argument u tom pogledu se odbacuje.

bi mogao zauzeti ovakav pristup dokazima, bez obzira na to što se u njegovoj korespondenciji s rukovodstvom HVO-a upućuje na njegovu ulogu u svojstvu načelnika Službe za razmjenu, a ne predsjednika Komisije za zatvore. Najzad, Žalbeno vijeće smatra da je Pušićev argument da je Pretresno vijeće pogrešno stavilo isuviše velik akcenat na "odluku" od 12. avgusta 1993. i plan koji je on pripremio u skladu s Odlukom od 10. decembra 1993. neargumentovana tvrdnja da je Pretresno vijeće propustilo protumačiti dokaze na određeni način. Stoga se taj argument odbacuje.⁸⁶⁹⁸ S obzirom na gore navedeno, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na njegovu ulogu predsjednika Komisije za zatvore.

(vi) Popisivanje i kategorizacija zatočenika

2647. Prilikom razmatranja Pušićeve uloge u popisivanju i kategorizaciji zatočenika, Pretresno vijeće je podsjetilo da je Služba za razmjenu, na čijem čelu je bio, imala zadatak da kreira bazu podataka zatočenika i drugih osoba, te da je Komisija za zatvore, čiji je Pušić bio predsjednik, imala ulogu u sastavljanju spiska svih zatočenika HVO-a i njihovom svrstavanju u kategorije.⁸⁶⁹⁹ Ono je imalo u vidu odluku koju je Pušić donio 12. avgusta 1993. i to da je on redovno primao spiskove Muslimana zatočenih u raznim zatočeničkim centrima HVO-a, u nekima od kojih se pominju kategorije zatočenika, uključujući "ratne zarobljenike", "civile", "žene" i "osobe do 1933. godišta".⁸⁷⁰⁰ Na toj osnovi, ono je konstatovalo da je on imao ovlaštenje i odgovornost za organizovanje popisivanja i kategorizacije zatočenika, te da je to ovlaštenje vršio u periodu od avgusta 1993. do aprila 1994.⁸⁷⁰¹ Vijeće je dalje konstatovalo da je on to ovlaštenje vršio samo kad je to bilo korisno za planove HVO-a, konkretno prilikom zatvaranja zatočeničkih centara ili obavljanja razmjena zarobljenika.⁸⁷⁰²

a. Argumenti strana u postupku

2648. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao ovlaštenje i odgovornost za popisivanje i kategorizaciju zatočenika.⁸⁷⁰³ On tvrdi da njegovi položaji u Vojnoj

⁸⁶⁹⁸ Pušićev povezani argument da je Pretresno vijeće trebalo pristupiti odluci od 12. avgusta 1993. s "krajnjim oprezom" ovisi o argumentima koje je Žalbeno vijeće već odbacilo. V. gore, par. 2618, 2625.

⁸⁶⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1045.

⁸⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1045-1046.

⁸⁷⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1046, 1203.

⁸⁷⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203.

⁸⁷⁰³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 32, 35.

policiji i u Službi za razmjenu nisu obuhvatali takvo ovlaštenje, iako je ovaj potonji položaj obuhvatao obavezu vođenja baze podataka osoba koje su držane u zatočeništvu.⁸⁷⁰⁴

2649. Prema Pušiću, dokazi pokazuju samo to da je on ulagao "sporadično uspješne" napore da sastavi spiskove zatočenika u raznim zatočeničkim objektima.⁸⁷⁰⁵ Međutim, Pušić naglašava da prilikom sastavljanja tih spiskova nije posjećivao zatočeničke objekte, nego da su mu informacije slali relevantni dužnosnici HVO-a, koji nisu bili njegovi podređeni.⁸⁷⁰⁶ Pušić navodi da nikad nije bila vođena tačna evidencija u kojoj su civili bili razlikovani od pripadnika ABiH.⁸⁷⁰⁷ On dodaje da su spiskovi koje je primao bili nepotpuni i da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da HVO nije nikada u potpunosti dovršio posao kategorizacije i razdvajanja zatočenika prema njihovom statusu.⁸⁷⁰⁸

2650. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je zaključilo da je on dao značajan doprinos UZP-u na osnovu bilo koje odgovornosti ili ovlaštenja koje je imao za popisivanje i kategorizaciju zatočenika i kreiranje baze podataka o njima.⁸⁷⁰⁹ Konkretno, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je na toj osnovi konstatovalo da je on prihvatio protivpravno zatočenje muslimanskih civila i tako doprinio UZP-u.⁸⁷¹⁰ On dalje tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je njegov "kažnjivi propust", odnosno, njegovo prihvatanje ovih protivpravnih zatočenja, činio značajan doprinos predstavlja grešku u primjeni prava, budući da taj propust nije doprinio "jedinostvenom zločinačkom cilju" etničkog čišćenja.⁸⁷¹¹

2651. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Pušić imao ovlaštenje i odgovornost da organizuje popisivanje i kategorizaciju zatočenika HVO-a i da je to ovlaštenje vršio u periodu od avgusta 1993. do aprila 1994.⁸⁷¹² Ono dalje tvrdi da je taj zaključak zasnovan na dokazima o tome da je: (1) kao načelnik Službe za razmjenu, Pušić bio zadužen za centralizovanje podataka o broju zatočenika u svakom od zatočeničkih centara HVO-a; (2) Služba za razmjenu bila zadužena za sastavljanje baze podataka zatočenika koja je bila relevantna za razmjene; (3) Komisija za zatvore imala zadatak da sastavi spisak svih zatočenika i da ih kategorizira; (4) kao predsjednik Komisije za zatvore, Pušić regulisao procedure za popisivanje i

⁸⁷⁰⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 33.

⁸⁷⁰⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 32, 35.

⁸⁷⁰⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 35, 177, 179; Pušićeva replika, par. 12.

⁸⁷⁰⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 178.

⁸⁷⁰⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 35, 177; Pušićeva replika, par. 12.

⁸⁷⁰⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 174-175, 177, 179, 212-213 (u vezi sa Zatvorom u Gabeli), 217 (u vezi sa Zatvorom u Ljubuškom).

⁸⁷¹⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 176, 179.

⁸⁷¹¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 178.

kategorizaciju zatočenika; (5) Pušić redovno sastavljao ili primao spiskove zatočenika u raznim zatočeničkim centrima, od kojih je u nekima bio naznačen status zatočenika; i (6) da je Pušić je proveo odluku od 10. decembra 1993.⁸⁷¹³

2652. Tužilaštvo tvrdi da je Pušić ostvarivao ZZP time što je propustio da popiše i kategorizuje zatočenike ili što je to činio nedosljedno, omogućavajući tako HVO-u da i dalje drži u zatočeništvu muslimanske civile za potrebe razmjena ili puštanja na slobodu u svrhu provođenja cilja etničkog čišćenja.⁸⁷¹⁴ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je, uslijed svog nedosljednog popisivanja zatočenika, Pušić bio svjestan da HVO drži civile na Heliodromu i u zatvorima u Gabeli i Ljubuškom, te da je doprinio krivičnim djelima zatočenja i protivpravnog zatvaranja time što nije preduzeo nikakve ili adekvatne mjere za otklanjanje ovog problema.⁸⁷¹⁵ Tužilaštvo tvrdi da je, kao agent sile koja je držala zatočenike – konkretno kao načelnik Službe za razmjenu i predsjednik Komisije za zatvore – Pušić na osnovu Ženevskih konvencija bio dužan da pusti na slobodu zatočenike za koje je znao da ne predstavljaju rizik po bezbjednost ili one kojima nisu bila pružena procesna jamstva da budu kategorizirani na takav način.⁸⁷¹⁶ Ono tvrdi da se Pušić ne može osloboditi odgovornosti tvrdnjama da nikada nije vođena evidencija budući da vođenje evidencije jeste bila njegova dužnost kao agenta HZ(R) HB.⁸⁷¹⁷ On je, tvrdi tužilaštvo, dalje doprinio krivičnim djelima raseljavanja time što je primao ili sastavljao spiskove u svrhu puštanja zatočenika na slobodu na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje.⁸⁷¹⁸

b. Analiza

2653. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao ovlaštenje i odgovornost za popisivanje i kategorizaciju zatočenika, Žalbeno vijeće napominje da se, prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće oslonilo na: (1) Pušićev mandat da, kao načelnik Službe za razmjenu, kreira bazu podataka zatočenika; i (2) Pušićev mandat kao predsjednika Komisije za zatvore da sastavi spisak svih zatočenika i svrsta ih u kategorije.⁸⁷¹⁹ Ono je imalo u vidu njegovo praktično provođenje ovih mandata tako što je: (1) uputilo na njegovu odluku od 12. avgusta 1993., kojom je zatraženo da se puštanje na slobodu

⁸⁷¹² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 25-26; žalbeni pretres, ŽT. 721 (27. mart 2017.).

⁸⁷¹³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 26.

⁸⁷¹⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 180 (u vezi s Heliodromom), 184, 201-202 (u vezi sa zatvorom u Gabeli), 204 (u vezi sa zatvorom u Ljubuškom).

⁸⁷¹⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 184, 202, 204.

⁸⁷¹⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 183, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, fusnota 1385, Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 327, 378-379, članove 42 i 43 Ženevske konvencije IV.

⁸⁷¹⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 183.

⁸⁷¹⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 184, 202, 204.

zatočenika iz zatvora Dretelj i Gabela odgodi dok zatočenici ne budu pravilno popisani i kategorisani; i (2) napomenulo u opštim crtama da je primao ili sastavljao spiskove Muslimana zatočenih u raznim zatočeničkom centrima HVO-a u periodu od avgusta 1993. do aprila 1994.⁸⁷²⁰ Ono je, nadalje, imalo u vidu njegovu ulogu u popisivanju i kategorizovanju zatočenika tako što je konkretno uputilo na dokaze koji ukazuju na njegovu uključenost u taj proces u brojnim zatočeničkim centrima, odnosno Heliodromu,⁸⁷²¹ Zatvoru u Dretelju,⁸⁷²² Zatvoru u Gabeli⁸⁷²³ i Zatvoru u Ljubuškom.⁸⁷²⁴ Pušić zanemaruje ove obimne dokaze na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom donošenja zaključka da je on imao ovlaštenje i odgovornost za popisivanje i kategorizaciju zatočenika. U vezi s njegovim argumentom da dužnosnici HVO-a od kojih je primao spiskove nisu bili njegovi podređeni, Žalbeno vijeće podsjeća da svoj raniji zaključak da posjedovanje *de facto* ovlaštenja nije nužno ovisno o tome da li je on imao formalno identifikovane podređene u okviru hijerarhijske strukture.⁸⁷²⁵ Shodno tome, Pušićevi argumenti da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao ovlaštenje i odgovornost za popisivanje i kategorizaciju zatočenika i da dužnosnici HVO-a od kojih je on primao spiskove nisu bili njegovi podređeni se odbacuju, a odbacuje se i s tim povezani argument da on nije mogao dati značajan doprinos UZP-u na osnovu svog ponašanja u vezi s popisivanjem i kategorizacijom zatočenika zato što je Pretresno vijeće donijelo pogrešne zaključke u pogledu njegove moći i stepena uticaja.⁸⁷²⁶

2654. Pretresno vijeće je konstatovalo da vlasti nisu kategorizovale i razdvojile zatočenike na osnovu njihovog statusa u Zatvoru u Gabeli,⁸⁷²⁷ odnosno da to nisu pravilno učinile na Heliodromu.⁸⁷²⁸ Pušićeve tvrdnje da su njegovi naponi bili samo "sporadično uspješni", da nikad nije vođena tačna evidencija u kojoj se radila razlika između civila i pripadnika ABiH, da su ti spiskovi bili nepotpuni, te da on nije lično posjećivao zatočeničke objekte, shodno tome, nisu relevantne budući da ne protivrječe zaključcima Pretresnog vijeća, uključujući zaključak da su popisivanje i kategorizacija zatočenika bili njegova odgovornost.

⁸⁷¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1045. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 659 s referencama koje se tamo navode, tom 4, par. 1128 (gdje se napominje da je transkript sastanka održanog 11. decembra 1993. pokazao da je Pušić bio zadužen za centralizovanje podataka u vezi s brojem zatočenika u svakom od zatočeničkih centara HVO-a).

⁸⁷²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1045-1046 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁷²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1134-1135 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁷²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1168 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁷²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1171-1172 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁷²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1181 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁷²⁵ V. gore, par. 2618.

⁸⁷²⁶ V. gore, par. 2601.

⁸⁷²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1171.

⁸⁷²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1134.

2655. Pretresno vijeće je zaključilo da je Pušić prihvatio to da su Muslimani koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama bili zatočeni od strane HVO-a, s obzirom na to da je znao za njihovo zatočenje, a ipak nastavio da obavlja funkcije u HVO-u.⁸⁷²⁹ Pušićev argument da njegov "kažnjivi propust" nije doprinio "jedinostvenom zajedničkom cilju" etničkog čišćenja je nepotkrijepljen i njime se zanemaruje zaključak Pretresnog vijeća da je on popisivao zatočenike ili vršio njihovu kategorizaciju samo kada bi to bilo korisno za planove HVO-a, konkretno prilikom zatvaranja zatočeničkih centara ili provođenja razmjena.⁸⁷³⁰ Ovaj argument se odbacuje.

2656. S obzirom na gore navedeno, Žalbena vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u popisivanju i kategorizaciji zatočenika.

(vii) Pristup zatočeničkim centrima

2657. U svojim zaključcima o Pušićevim ovlaštenjima u pogledu pristupa zatočeničkim centrima, Pretresno vijeće je podsjetilo da je Služba za razmjenu, s Pušićem na čelu, bila zadužena za saradnju s međunarodnim organizacijama u vezi sa svim pitanjima vezanim za razmjenu zarobljenika.⁸⁷³¹ Ono je napomenulo da je, koristeći svoja ovlaštenja kao predsjednik Komisije za zatvore, Pušić učestvovao u funkcionisanju i obezbjeđivanju zatočeničkih centara HVO-a.⁸⁷³² Ono je napomenulo, nadalje, da je on od maja 1993. godine imao ovlaštenje da odobri ili da spriječi posjete zatočeničkim centrima i da je odobrio brojne posjete Heliodromu od strane članova međunarodnih organizacija i članova porodica zatočenika do februara 1994.⁸⁷³³ Pretresno vijeće je zaključilo da je on imao kontrolu nad pristupom zatočeničkim centrima HVO-a i da je, u periodu od maja 1993. do januara 1994., koristio ta ovlaštenja da spriječi ili odobri posjete tim centrima.⁸⁷³⁴ U raspravi o pojedinim zatočeničkim centrima, Pretresno vijeće je napomenulo da mu dokazi ne omogućavaju da utvrdi da je on međunarodnim organizacijama uskraćivao pristup Heliodromu.⁸⁷³⁵ Međutim, ono jeste konstatovalo da je on pozvao Željka Šiljega zatraživši od njega da ne odobri MKCK-u da posjeti "zatvor" i muslimanska sela u opštini Prozor.⁸⁷³⁶

a. Argumenti strana u postupku

⁸⁷²⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1136 (u vezi s Heliodromom), 1173 (u vezi sa Zatvorom u Gabeli).

⁸⁷³⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1127 (gdje se pominje plan rada Službe za razmjenu u kojem je Pušić naveo da je jedini interes te Službe za zatočenike taj da ih koristi za razmjene).

⁸⁷³¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1052.

⁸⁷³² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1052.

⁸⁷³³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1052 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁷³⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1052.

⁸⁷³⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1155.

⁸⁷³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1097. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1098.

2658. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao "jednostrana ovlaštenja" da odobri pristup zatočeničkim centrima.⁸⁷³⁷ On tvrdi da ovo nije bio razuman zaključak budući da na suđenju nije predložen nijedan dokaz o unutrašnjim procedurama HZ(R) HB u vezi s ovim pitanjem, te budući da drugi dokazi upućuju na to da je on imao samo ograničena ovlaštenja u toj oblasti.⁸⁷³⁸ Pušić dodaje da je njegov argument potkrijepljen protivrječnim zaključkom da je povremeno, kada je Pušić bio nesiguran u pogledu procedure koju treba slijediti radi pribavljanja dozvola za posjete od strane MKCK-a određenim zatočeničkim objektima, on tražio informacije od viših dužnosnika HVO-a.⁸⁷³⁹ Po njegovom mišljenju, jedini razuman zaključak je taj da je on "samo pribavljao potrebne dozvole i dokumentaciju od hijerarhije HVO-a radi odobravanja posjeta vanjskih predstavnika, a nije vršio nikakva jednostrana ovlaštenja".⁸⁷⁴⁰

2659. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava kada je zaključilo da je on dao značajan doprinos UZP-u time što je dozvoljavao predstavnicima međunarodne zajednice da posjete i izvrše inspekciju zatočeničkih centara HVO-a ili ih sprečavao u tome.⁸⁷⁴¹ On tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on, generalno, sarađivao s međunarodnim organizacijama na pribavljanju odobrenja za njih da posjete zatočeničke centre, uključujući tako što je odobrio posjete Heliodromu u malobrojnim prilikama u periodu od maja 1993. do januara 1994.⁸⁷⁴² On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da nije bilo dokaza da je on uskraćivao međunarodnim organizacijama pristup Heliodromu ili da je od njih sakrivao zatočenike.⁸⁷⁴³

2660. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je, od maja 1993. do januara ili februara 1994., Pušić imao ovlaštenje da odobri ili spriječi pristup zatočeničkim centrima HVO-a.⁸⁷⁴⁴ Tužilaštvo upućuje na dokaze na koje se oslonilo Pretresno vijeće koji, kako tvrdi, pokazuju da je: (1) od maja 1993. Pušić vršio to ovlaštenje, naročito u vezi s Heliodromom; (2) na osnovu položaja načelnika Službe za razmjenu i predsjednika Komisije za zatvore, Pušiću bila povjerena kontrola nad pristupom zatočeničkim centrima HVO-a i kontaktima s međunarodnom zajednicom u vezi s razmjenom zarobljenika; (3) Stanko Božić potvrdio da je Pušić bio jedan od ljudi koji su odobravalu posjete Heliodromu u oktobru 1993.; i (4) on spriječio posjetu MKCK-a zatvoru u Prozoru u avgustu 1993. i odobrio posjetu MKCK-a Heliodromu u

⁸⁷³⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 36.

⁸⁷³⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 36.

⁸⁷³⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 36.

⁸⁷⁴⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 37.

⁸⁷⁴¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 192-194.

⁸⁷⁴² Pušićev žalbeni podnesak, par. 193

⁸⁷⁴³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 193.

januaru 1994.⁸⁷⁴⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije nikada uputilo na njegovo ovlaštenje za odobravanje pristupa kao na "jednostrano" i iznosi argument da zaključak koji je ono donijelo u vezi s ovim pitanjem ne dovodi u pitanje činjenica da se Pušić jednom prilikom konsultovao s Marijanom Biškićem i Radoslavom Lavrićem u vezi s procedurom odobravanja pristupa MKCK-u da posjeti zatočeničke centre HVO-a, smatrajući da to, zapravo, potvrđuje da je Pušić bio taj koji je odobravao pristup.⁸⁷⁴⁶

b. Analiza

2661. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava kada je zaključilo da je on dao značajan doprinos UZP-u time što je članovima međunarodne zajednice dozvoljavao ili ih sprečavao da posjete zatočeničke centre HVO-a i izvrše njihovu inspekciju, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Pušić međunarodnim organizacijama spriječio pristup zatočeničkim centrima samo jednom prilikom, u opštini Prozor u avgustu 1993.⁸⁷⁴⁷ Žalbeno vijeće odbacuje Pušićev konkretni argument s tim u vezi dolje, što ne ovisi o zaključcima Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima u vezi s pristupom zatočeničkim centrima.⁸⁷⁴⁸ Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je on odobrio brojne posjete zatočenicima u Heliodromu, kako od strane članova porodica zatočenika tako i od strane članova međunarodnih organizacija,⁸⁷⁴⁹ ali napominje i to da Pretresno vijeće po svemu sudeći nije smatralo da je ovo ponašanje doprinijelo provođenju ZZP-a.⁸⁷⁵⁰ Pušićevi argumenti su usmjereni na zaključak Pretresnog vijeća na kojem nije zasnovana njegova osuđujuća presuda, te se njegovi argumenti odbacuju na toj osnovi. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u pristupu zatočeničkim centrima.

⁸⁷⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 29, 180, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1052, 1152-1155.

⁸⁷⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 29 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁷⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 31, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1154 (gdje se konstatuje da se Pušić s njima konsultovao 23. decembra 1993.).

⁸⁷⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1097. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1155 (gdje se navodi da dokazi nisu omogućili zaključak da je Pušić međunarodnim organizacijama uskraćivao pristup Heliodromu ili da je sakrivao zatočeničke od međunarodne zajednice).

⁸⁷⁴⁸ Upor. dolje, par. 2726 (gdje se potvrđuje zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić nazvao Željka Šiljega prije zakazane posjete MKCK-a "zatvoru" u opštini Prozor i nekim muslimanskim selima i tražio od njega da to ne odobri, tvrdeći da MKCK nije djelotvorno učinio isto za hrvatske zatočeničke u Konjicu, Bugojnu i drugim područjima); Prvostepena presuda, tom 4, par. 1097-1098. Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da se Pretresno vijeće nije oslonilo na ovaj incident kada je utvrdilo da je Pušić imao kontrolu nad pristupom zatočeničkim centrima HVO-a. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1052.

⁸⁷⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1052, 1153-1154.

⁸⁷⁵⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1155, 1202-1209.

(viii) Puštanje zatočenika na slobodu

2662. Pretresno vijeće je konstatovalo da Pušić je od maja 1993. imao ovlaštenje da pušta zatočenike na slobodu i da je, kao predsjednik Komisije za zatvore, imao ulogu u regulisanju puštanja zatočenika na slobodu.⁸⁷⁵¹ Ono je smatralo da dokazi pokazuju da je do decembra 1993. Pušić odobrio i organizovao puštanje na slobodu brojnih zatočenika.⁸⁷⁵² Ono je konstatovalo da je to ovlaštenje prošireno u decembru 1993., kada je Pušić aktivno učestvovao u provođenju Odluke Mate Bobana od 10. januara 1993. kojom je naloženo zatvaranje svih zatočeničkih centara HVO-a.⁸⁷⁵³ Ono je u vezi s tim uputilo na dokaze o tome da je on redovno informisao rukovodstvo HVO-a o napretku u provođenju ove odluke, napominjući da je u jednom izvještaju navedeno da je Služba za razmjenu "u cijelosti bila nositelj" akcije raspuštanja mreže zatočeničkih centara.⁸⁷⁵⁴ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Pušić organizovao i aktivno učestvovao u zatvaranju zatočeničkih centara HVO-a i uklanjanju muslimanskih zatočenika na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje.⁸⁷⁵⁵ Kao što se navodi gore, Pretresno vijeće se izričito oslonilo na Pušićevo provođenje Odluke od 10. januara 1993. kada je utvrdilo da je on dao značajan doprinos UZP-u.⁸⁷⁵⁶

2663. Zasebno, u svojim zaključcima o Pušićevoj ulozi u hapšenju Muslimana u zapadnom Mostaru i njihovom zatočenju u maju 1993., Pretresno vijeće je konstatovalo da je on naredio da se neki od tih ljudi puste na slobodu, a da se drugi ne puste.⁸⁷⁵⁷ Ono je, shodno tome, konstatovalo da je on bio obaviješten o masovnim hapšenjima Muslimana u zapadnom Mostaru u periodu od 9. do 11. maja 1993. i da je u tome učestvovao.⁸⁷⁵⁸

a. Argumenti strana u postupku

2664. Prema Pušiću, Pretresno vijeće je napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on imao znatna ovlaštenja da naredi puštanje zatočenika na slobodu.⁸⁷⁵⁹ On tvrdi da je Tomljanovich opisao Pušićevu ulogu u procesu puštanja zatočenika na slobodu kao "birokratsku obradu" i da je i samo Pretresno vijeće priznalo da je njegova uloga bila uloga pomagača u određenom ograničenom obimu kako bi se utvrdilo ko će biti pušten na slobodu

⁸⁷⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1049. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1202. Međutim, Pretresno vijeće je takođe napomenulo da on nije bio jedina osoba ovlaštena da odobrava puštanje na slobodu zatočenika HVO-a. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1050.

⁸⁷⁵² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1049.

⁸⁷⁵³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1050, 1126-1127, 1203-1204, 1209.

⁸⁷⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1131.

⁸⁷⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1130, 1132-1133.

⁸⁷⁵⁶ V. gore, par. 2604; Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁸⁷⁵⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1109.

⁸⁷⁵⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1110.

nakon što se donese odluka na višem nivou.⁸⁷⁶⁰ On dalje tvrdi da je njegova uloga s tim u vezi bila toliko ograničena da ne bi opravdala pripisivanje individualne krivične odgovornosti.⁸⁷⁶¹ Pušić naglašava da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je on imao bilo kakvu ulogu u kreiranju politike HVO-a koja je puštanje zatočenika na slobodu uslovljavala garancijama da će oni otići "izvan date teritorije".⁸⁷⁶² On tvrdi da je drugi razuman zaključak koji je Pretresno vijeće moglo izvesti taj da je on samo provodio odluke rukovodstva HVO-a.⁸⁷⁶³

2665. Pušić naglašava da je Pretresno vijeće konstatovalo da on nije bio jedini dužnosnik HVO-a koji je mogao narediti puštanje na slobodu zatočenika HVO-a te da je, štaviše, za svako puštanje na slobodu koje je odobrio morao od Odjela za kriminalističke istrage i SIS-a pribaviti potvrdu da se oni ne protive tome.⁸⁷⁶⁴ Pušić dalje tvrdi da, čak i da on možda jeste imao određena diskreciona ovlaštenja u pogledu odabira zatočenika koji će biti pušteni na slobodu, dokazi ukazuju na to da je on jednostavno izdavao rješenja za puštanje na slobodu zasnovana na naređenjima koja su dolazila s više instance, kojima se diktirala politika uslovnog puštanja na slobodu.⁸⁷⁶⁵ Po njegovom mišljenju, to je u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća u pogledu njegovih interakcija s predstavnicima međunarodne zajednice u vezi s kojima je, kako tvrdi, ono konstatovalo da je Pušić samo provodio naređenja s viših političkih nivoa.⁸⁷⁶⁶

2666. Pušić tvrdi da dokazi ukazuju na to da je on samo provodio Odluku od 10. decembra 1993. na osnovu naređenja s više instance kojima je diktirana politika uslovnog puštanja na slobodu.⁸⁷⁶⁷ On dodaje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su, od tog datuma, te s obzirom na njegove napore da provede tu odluku, Pušićeva ovlaštenja proširena, uprkos činjenici da je ono takođe konstatovalo da nema dokaza da je on nastavio da odobrava puštanje zatočenika na slobodu.⁸⁷⁶⁸

2667. U vezi s puštanjem zatočenika s Heliodroma na slobodu u maju 1993., Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava kada je zaključilo da njegovo ponašanje ispunjava kriterijume učešća u UZP-u na osnovu toga što je naređenjima koja su pripisana njemu

⁸⁷⁵⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 38, 41, 43. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 741-742 (27. mart 2017.).

⁸⁷⁶⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 38, gdje se upućuje na Williama Tomljanovicha, T. 6384-6385 (11. septembar 2006.).

⁸⁷⁶¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 43.

⁸⁷⁶² Pušićev žalbeni podnesak, par. 39.

⁸⁷⁶³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 39.

⁸⁷⁶⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 40; Pušićeva replika, par. 13.

⁸⁷⁶⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 38, 41.

⁸⁷⁶⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 41.

⁸⁷⁶⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 42. Pušić takođe tvrdi u replici da Biškićevo svjedočenje protivrječi zaključku Pretresnog vijeća da je on imao ključnu ulogu u raspuštanju zatočeničkih centara. Pušićeva replika, par. 14.

⁸⁷⁶⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 42, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, "par. 1450". V. dolje, fusnota 8795. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 687 (27. mart 2017.).

bilo naloženo bezuslovno puštanje na slobodu svih zatočenika.⁸⁷⁶⁹ Pušić tvrdi da Pretresno vijeće u vezi s ovim pitanjem nije moglo donijeti odluku van razumne sumnje zbog toga što je priznalo da mu nisu bili poznati motivi za puštanje zatočenika na slobodu.⁸⁷⁷⁰ On tvrdi da se u službenoj zabilješci za koju je rečeno da ju je on napisao navodi da vlasti trebaju "pustiti te ljude, pustiti ih kući, natrag svojim domovima", što je indicija da je on, u stvari, nastojao da obezbijedi puštanje na slobodu protivpravno zatočenih civila.⁸⁷⁷¹

2668. Tužilaštvo u odgovoru iznosi argument da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je, u periodu od maja 1993. do aprila 1994., na osnovu svojih raznih funkcija, Pušić imao značajna ovlaštenja u pogledu puštanja na slobodu zatočenika HVO-a.⁸⁷⁷² Prema tužilaštvu, ovaj zaključak je zasnovan na spiskovima i naređenjima za puštanje na slobodu koje je sačinio Pušić i njegovoj ključnoj ulozi u puštanju na slobodu zatočenika s Heliograma u periodu od 10. do 15. maja 1993.⁸⁷⁷³ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je, dana 12. avgusta 1993., u svojstvu predsjednika Komisije za zatvore, Pušić utvrdio proceduru za puštanje zatočenika na slobodu, za koje je, između ostalog, bila potrebna njegova dozvola.⁸⁷⁷⁴ Ono dodaje da se potom postupalo u skladu s tom procedurom i da je Pušić takođe pustio mnogo zatočenika na slobodu bez upliva SIS-a ili Odjela za kriminalističke istrage.⁸⁷⁷⁵

2669. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Pušić imao ključnu ulogu u provođenju Odluke od 10. decembra 1993. da se zatvore svi zatočenički centri HVO-a.⁸⁷⁷⁶ Ono upućuje na zaključke Pretresnog vijeća i na dokaze o tome da je Pušić, svojim učešćem u radnoj grupi zaduženoj za provođenje ove odluke, insistirao na tome da se osigura da zatočenici budu pušteni na slobodu u treće zemlje i da je redovno informisao rukovodioce HVO-a o napretku s tim u vezi.⁸⁷⁷⁷

2670. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da su, poslije donošenja Odluke od 10. decembra 1993., Pušićeva ovlaštenja u pogledu puštanja zatočenika na slobodu bila proširena.⁸⁷⁷⁸ Prema tužilaštvu, uzimajući u obzir njegovu ulogu u provođenju Odluke od 10.

⁸⁷⁶⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 196.

⁸⁷⁷⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 197.

⁸⁷⁷¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 198, gdje se upućuje na dokazni predmet P02260.

⁸⁷⁷² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 32; žalbeni pretres, ŽT. 715-720 (27. mart 2017.).

⁸⁷⁷³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 33.

⁸⁷⁷⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 34; žalbeni pretres, ŽT. 715 (27. mart 2017.).

⁸⁷⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 34.

⁸⁷⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 179; žalbeni pretres, ŽT. 714-720 (27. mart 2017.).

⁸⁷⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 179.

⁸⁷⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 35. Tužilaštvo s tim u vezi dalje napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je, neposredno nakon donošenja Odluke od 10. decembra 1993., Pušić predložio Vladi HR H-B plan koji je sadržao proceduru za puštanje zatočenika na slobodu. Ono dodaje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Pušić insistirao na tome da sve zatočenike treba protjerati na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje. Potom je,

decembra 1993., činjenica da su njegova ovlaštenja u tom pogledu bila proširena poslije tog datuma ne dovodi u pitanje odsustvo dokaza o tome da li je on nastavio da odobrava individualne zahtjeve za puštanje na slobodu sa Heliostrova, kao što sugerise Pušić.⁸⁷⁷⁹

2671. Tužilaštvo tvrdi da Pušić iskrivljeno prikazuje Tomljanovicheve dokaze, budući da je taj svjedok upotrijebio izraz "birokratska obrada" kada je govorio o ulozi Vojne policije, SIS-a i Službe za suzbijanje kriminaliteta u obradi zatočenika za upućivanje na prisilni rad, a ne o Pušićevoj ulozi u puštanju zatočenika na slobodu.⁸⁷⁸⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da Pušić ponavlja svoje argumente sa suđenja time što svoju ulogu u puštanju na slobodu minimalizira svodeći je na ulogu "pomagača" čija su ovlaštenja za puštanje na slobodu bile diktirana odlukama i narednjima rukovodstva HVO-a, iako su ona očigledno bila veća od toga.⁸⁷⁸¹ Ono s tim u vezi iznosi argument da Pušić, čak i ako možda nije bio učestvovao u kreiranju politike u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu, jeste učestvovao u njenom oblikovanju time što je insistirao da zatočenici budu puštani na slobodu samo na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje.⁸⁷⁸²

2672. U vezi s puštanjima na slobodu zatočenika s Heliostrova u maju 1993., Tužilaštvo tvrdi da ta puštanja na slobodu, bez obzira na to da li su sama po sebi pospješila ZZP, pokazuju u kojoj je mjeri Pušić bio umiješan i kolika je ovlaštenja imao u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu.⁸⁷⁸³ Ono u tom pogledu upućuje na činjenicu da je više stotina Muslimana ostalo zatočeno na Heliostrovu poslije tih puštanja, što je činjenica za koju smatra da je u skladu sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Pušić doprinio ZZP-u puštanjem na slobodu, ali i zadržavanjem zatočenika, uključujući njihovo korištenje za prevagu u pregovorima.⁸⁷⁸⁴

b. Analiza

2673. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on imao značajna ovlaštenja da naredi puštanje zatočenika na slobodu, Žalbeno vijeće prvo napominje da se Tomljanovicheva izjava na koju se

nastavlja tužilaštvo, Pretresno vijeće konstatovalo da je Pušić bio umiješan u ta puštanja zatočenika na slobodu, da je informisao o njima rukovodstvo HVO-a, kao i da je zadržao više ljudi u zatočeništvu za buduće razmjene zarobljenika. Tužilaštvo ukazuje na izvještaj od 31. decembra 1993. koji je napisao Pušić, a na koji se oslonilo Pretresno vijeće, u kojem je on istakao da je Služba za razmjene u cijelosti bila nosilac akcije raspuštanja zatočeničkih centara i da je do tog datuma bilo pušteno na slobodu 3.000 osoba. Ono takođe navodi sporazum koji je Pušić potpisao sa svojim pandanom iz RBiH 10. februara 1994., na koji je uputilo Pretresno vijeće, na osnovu kojeg su pušteni na slobodu svi zatočenici. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 35, gdje se upućuje na dokazne predmete P07411, 6D00499.

⁸⁷⁷⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 38.

⁸⁷⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 36.

⁸⁷⁸¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 36-37.

⁸⁷⁸² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 37.

⁸⁷⁸³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 194.

⁸⁷⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 194.

oslanja Pušić odnosi na opštu ulogu Vojne policije, SIS-a, te "službe za suzbijanje kriminaliteta".⁸⁷⁸⁵ Ni na jednom mjestu u navedenom pasusu Tomljanovich ne govori direktno o Pušiću.⁸⁷⁸⁶ Nadalje, iz Tomljanovichevog iskaza je jasno da njemu nije bilo jasno šta je tačno podrazumijevala dotična "birokratska obrada".⁸⁷⁸⁷ Pušićevo oslanjanje na taj izraz je stoga neumjesno. Konstatcija Pretresnog vijeća za koju Pušić tvrdi da predstavlja priznanje da je njegova uloga bila uloga "pomagača" u stvari je rekapitulacija prethodnih zaključaka koji ukazuju na to da je on imao ključnu ulogu u omogućavanju da zatočenici napuste teritoriju HR H-B,⁸⁷⁸⁸ za šta je Pretresno vijeće izričito smatralo da predstavlja pokazatelj o njegovom značajnom doprinosu UZP-u.⁸⁷⁸⁹ Njegovi argumenti iskrivljeno prikazuju činjenične zaključke Pretresnog vijeća i dokaze na koje se ono oslonilo, te se na toj osnovi odbacuju.

2674. Pušić iznosi više povezanih argumenata da nije imao nikakvu ulogu u kreiranju politike HVO-a, da je samo provodio odluke rukovodstva HVO-a, te da je jednostavno izdavao rješenja o puštanju na slobodu zasnovana na naređenjima s više instance, na što, kako tvrdi, ukazuje to što je za svako puštanje na slobodu koje je odobrio morao pribaviti potvrdu da se Odjel za kriminalističke istrage i SIS ne protive tome.⁸⁷⁹⁰ Žalbeno vijeće podsjeća da pitanje koliko je on uticaja imao na šire okvire politike HVO-a nije bilo od odlučujućeg značaja za ocjenjivanje njegove odgovornosti.⁸⁷⁹¹ U ovom konkretnom slučaju, Žalbeno vijeće dalje ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je on kao načelnik Službe za razmjenu učestvovao u sastancima radne grupe zadužene za provođenje Odluke od 10. decembra 1993., na kojima je isticao da muslimanski zatočenici trebaju biti upućeni u treće zemlje.⁸⁷⁹² Žalbeno vijeće smatra da zaključci Pretresnog vijeća u vezi s njegovim članstvom u ovoj radnoj grupi i njegovim ponašanjem u njoj upućuju na to da je Pretresno vijeće smatralo da je on imao određeni uticaj na politiku HVO-a u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu. Njegovo mišljenje da je ta uloga u skladu sa zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovim interakcijama s predstavnicima međunarodne zajednice⁸⁷⁹³ nije relevantno. Ovi povezani argumenti se stoga odbacuju na osnovu toga što nije artikulisao nikakvu grešku. Žalbeno vijeće dalje odbacuje Pušićev argument da nije mogao dati značajan doprinos UZP-u svojim ponašanjem u vezi s provođenjem Odluke od 10. decembra 1993. s

⁸⁷⁸⁵ William Tomljanovich, T. 6384-6385 (11. septembar 2006.).

⁸⁷⁸⁶ William Tomljanovich, T. 6384-6385 (11. septembar 2006.).

⁸⁷⁸⁷ William Tomljanovich, T. 6385 (11. septembar 2006.).

⁸⁷⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1166.

⁸⁷⁸⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁸⁷⁹⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 38-41.

⁸⁷⁹¹ V. gore, par. 2641.

⁸⁷⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1128.

⁸⁷⁹³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 41.

obzirom na navodno pogrešne zaključke Pretresnog vijeća u pogledu njegove moći i stepena uticaja.⁸⁷⁹⁴

2675. Žalbena vijeće će sada razmotriti Pušićevo upućivanje na zaključak Pretresnog vijeća da nije bilo dokaza o tome da je on nastavio da odobrava puštanje zatočenika na slobodu poslije 10. decembra 1993. Žalbena vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da nije raspolagalo dokazima da je Pušić nastavio da odobrava puštanje zatočenika na slobodu poslije Odluke od 10. decembra 1993., koji je donesen u tomu 2 Prvostepene presude, u kojem je Pretresno vijeće donijelo činjenične zaključke u vezi s krivičnim djelima u osnovi.⁸⁷⁹⁵ U tomu 4 Prvostepene presude, međutim, Pretresno vijeće identifikuje više puštanja zatočenika na slobodu na teritoriju pod kontrolom ABiH i u treće zemlje poslije tog datuma, u kojima je Pušić imao aktivnu ulogu.⁸⁷⁹⁶ Uprkos ovoj prividnoj protivrječnosti, Žalbena vijeće smatra da su činjenični zaključci Pretresnog vijeća u vezi s ovim pitanjem bili izneseni u tomu 4 Prvostepene presude. To je odjeljak u kojem se Pretresno vijeće usredsredilo na individualnu krivičnu odgovornost, detaljnije analizirajući uloge optuženih, uključujući reference na obimne dokumentarne dokaze,⁸⁷⁹⁷ te donijevši konkretne zaključke u vezi s Pušićevom ulogom u provođenju Odluke od 10. decembra 1993.⁸⁷⁹⁸ Stoga je Pušićeva tvrdnja da je Pretresno vijeće konstatovalo da nema dokaza o tome da je on nastavio da odobrava puštanje zatočenika na slobodu poslije 10. decembra 1993. zasnovana na pogrešnom čitanju Prvostepene presude i ne pokazuje grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je dovela do neostvarenja pravde.

2676. U svjetlu gore navedenog, Žalbena vijeće takođe odbacuje Pušićev argument da on nije mogao pružiti značajan doprinos UZP-u svojim ponašanjem u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu s obzirom na pogrešne zaključke Pretresnog vijeća u pogledu njegove moći i stepena uticaja.⁸⁷⁹⁹

2677. Najzad, u vezi s puštanjima zatočenika s Heliodroma na slobodu u maju 1993., Žalbena vijeće napominje da se Pretresno vijeće na ove događaje oslonilo prvenstveno u svojoj ocjeni Pušićevog učešća u kampanjama hapšenja u Mostaru u maju 1993.⁸⁸⁰⁰ Pušićevi argumenti s tim u

⁸⁷⁹⁴ V. gore, par. 2601. U vezi s Pušićevim navodom u vezi s Biškićevim svjedočenjem, Žalbena vijeće podsjeća da ga je razmotrilo i odbilo gore. V. gore, par. 2625.

⁸⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1451. Paragraf na koji upućuje Pušić ne postoji. V. gore, fusnota 8768; Pušićev žalbeni podnesak, fusnota 80.

⁸⁷⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1160, 1162-1165.

⁸⁷⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1160, 1162-1165 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁷⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1050, 1126-1133.

⁸⁷⁹⁹ V. gore, par. 2601.

⁸⁸⁰⁰ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1109-1112.

vezi se odbacuju dolje.⁸⁸⁰¹ U vezi s Pušićevim argumentom da ta puštanja na slobodu nisu mogla doprinijeti protjerivanju Muslimana s teritorije pod kontrolom HVO-a na osnovu toga što su naređenja koje se pripisuju njemu nalagala bezuslovno puštanje na slobodu svih zatočenika,⁸⁸⁰² Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije donijelo nijedan zaključak u vezi s konačnim odredištem zatočenika koje je Pušić pustio na slobodu u Mostaru u maju 1993.⁸⁸⁰³ Shodno tome, Pretresno vijeće po svemu sudeći nije smatralo da je ovo ponašanje činilo dio Pušićevog doprinosa protjerivanju, odnosno, konkretnim krivičnim djelima deportacije i prisilnog premještanja u sklopu ZZP-a.

2678. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u puštanju zatočenika na slobodu.

(ix) Prisilni rad

2679. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić imao ovlaštenje da koristi zatočenike za fizički rad na osnovu: (1) njegove uloge predsjednika Komisije za zatvore; i (2) svog ranijeg zaključka da je, u periodu od juna do decembra 1993., Pušić bio jedna od osoba ovlaštenih da odobre upućivanje zatočenika s Heliodroma na obavljanje fizičkih radova.⁸⁸⁰⁴ Pretresno vijeće je na drugim mjestima konstatovalo da je Pušić "odobrio" ili "izdao usmenu zapovijed" da se zatočenici s Heliodroma šalju na prisilni rad u najmanje 30 slučajeva u periodu od 17. februara do 24. jula 1993., te da se u dva dokumenta u dokazima pominje da su zatočenici upućivani na prisilni rad na osnovu Pušićeve "opšte zapovijedi" od 20. i 22. jula 1993.⁸⁸⁰⁵ Pretresno vijeće se za ovaj zaključak oslonilo, između ostalog, na djelovodnike Vojne policije o odobrenjima za slanje zatočenika na fizički rad, zajedno sa svjedočenjem svjedoka Josipa Praljka, doravnatelja na Heliodromu, o tome da mu Pušić nije nikada izdao pismeno naređenje kojim se odobrava korištenje prisilnog rada te da su, najvećim dijelom, njegova naređenja i odobrenja bila izdavana preko telefona.⁸⁸⁰⁶ Pretresno vijeće je napomenulo da su vlasti HVO-a, već u avgustu i novembru 1993., kao i MKCK, u avgustu 1993. i januaru 1994., obavijestile Pušića da su zatočenici na Heliodromu bili uzimani za rad na liniji fronta.⁸⁸⁰⁷ Ono je zaključilo da je on, u periodu od maja

⁸⁸⁰¹ V. dolje, par. 2738.

⁸⁸⁰² Pušićev žalbeni podnesak, par. 196.

⁸⁸⁰³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1109, 1156.

⁸⁸⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1054. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1202.

⁸⁸⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1472 i fusnota 3711, tom 4, par. 1147, gdje se upućuje na dokazne predmete P03583, P03633.

⁸⁸⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1147 i fusnota 2142, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P08043, P01765, Josip Praljak, T. 14750 (27. februar 2007.), T(f). 14978-14979 (1. mart 2007.).

⁸⁸⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1148.

1993. do januara 1994., odobravao i naređivao da se zatočenici s Heliodroma šalju na fizički rad na liniji fronta.⁸⁸⁰⁸

a. Argumenti strana u postupku

2680. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je on imao bilo kakva ovlaštenja u vezi s korištenjem zatočenika za prisilni rad.⁸⁸⁰⁹ On tvrdi da mu nijedan od položaja na kojima je bio u relevantno vrijeme nije davao *de jure* ovlaštenja u toj oblasti.⁸⁸¹⁰ On iznosi argument da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što se oslonilo na dokaze Josipa Praljka kako bi konstatovalo da je on imao *de jure* ovlaštenja s tim u vezi.⁸⁸¹¹ Prema Pušiću, bilo je "nelogično" zaključiti da je on imao takva ovlaštenja kada nije bio neposredno nadređen oficirima koji su komandovali i vojnicima koji su pratili zatočenike na zadatke prisilnog rada.⁸⁸¹² Pušić tvrdi da je hijerarhijski odnos između njega i ravnatelja Heliodroma Stanka Božića i Josipa Praljka bio nejasan.⁸⁸¹³ To, tvrdi on, baca sumnju na to da li je postojala veza između njega i zločina.⁸⁸¹⁴

2681. Konkretno u vezi s kredibilitetom Josipa Praljka, Pušić ističe da je Pretresno vijeće zaključilo da on nije bio vjerodostojan u svojoj tvrdnji da nije znao za zlostavljanje zatočenika pod njegovim nadzorom na Heliodromu.⁸⁸¹⁵ On tvrdi da je Pretresno vijeće trebalo s istom skepsom pristupiti Praljkovim dokazima o Pušićevoj ulozi u odobravanju upućivanja na prisilni rad, zato što je očito da ga je Praljak upotrijebio kao žrtvenog jarca kako bi izbjegao svoju sopstvenu odgovornost za to upućivanje.⁸⁸¹⁶ U vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da Pušić nije preduzeo korake da zaustavi ili spriječi korištenje zatočenika za prisilni rad, Pušić tvrdi da nije imao ovlaštenja da to učini i da je to potkrijepljeno izvještajem koji je on poslao Marijanu Biškiću 29.

⁸⁸⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1151. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203-1204; dolje, par. 2791-2792.

⁸⁸⁰⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 49. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 687-690, 697 (27. mart 2017.).

⁸⁸¹⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 49. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 686 (27. mart 2017.).

⁸⁸¹¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 50.

⁸⁸¹² Pušićev žalbeni podnesak, par. 50. Pušić takođe u replici tvrdi da je zaključak Pretresnog vijeća da je on odobravao ili izdavao potvrde za prisilni rad pogrešan budući da nijedan od njegovih podređenih nije mogao biti identifikovan. Pušićeva replika, par. 19.

⁸⁸¹³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 51. On takođe tvrdi da, iako ima određenih dokaza da je bio u kontaktu s Josipom Praljkom u svom svojstvu časnika za kontrolu Vojne policije prije 5. jula 1993., Praljak nije objasnio kako su Pušićeve odgovornosti bile proširene tako da obuhvate odobravanje upućivanja na prisilni rad nakon što je bio imenovan za načelnika Službe za razmjenu. Pušićev žalbeni podnesak, par. 51. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 685-686 (27. mart 2017.).

⁸⁸¹⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 52.

⁸⁸¹⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 55; žalbeni pretres, ŽT. 684-685 (27. mart 2017.).

⁸⁸¹⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 55.

januara 1994. u kojem je dokumentovao zlostavljanja u Vojnom u, kako je on to okarakterisao, nastojanju da ubijedi rukovodstvo HVO-a da ispravi tu situaciju.⁸⁸¹⁷

2682. Pored toga, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo oslobađajuće dokaze Biškića, koji je objasnio da je svaki zahtjev za prisilni rad bio upućivan iz Glavnog stožera HVO-a ravnatelju Heliodroma.⁸⁸¹⁸ Ovaj dokaz je važan, sugerirše Pušić, zato što Biškić nije pomenuo Pušića u vezi s relevantnom procedurom odobravanja prisilnog rada, kao i zato što nijedan drugi svjedok nije potkrijepio dokaze koje je u vezi s ovim pitanjem iznio Josip Praljka, pa tako ni dva daljnja svjedoka koja su svjedočila o prisilnom radu.⁸⁸¹⁹

2683. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je zaključilo da je on dao značajan doprinos UZP-u time što je odobravao korištenje zatočenika za prisilni rad u zatočeničkim centrima HVO-a.⁸⁸²⁰ Pušić tvrdi da jedini dokazi o tome da je on odobravao upućivanje na prisilni rad na koje se oslonilo tužilaštvo nisu naređenja koja je on potpisao, nego zabilješke upisane u Praljkov dnevnik⁸⁸²¹ na osnovu razgovora, uglavnom telefonskih, između Praljka i Pušića u kojima je Praljka tražio odobrenje.⁸⁸²² Pušić tvrdi da je davanje odobrenja za upućivanje na prisilni rad kažnjivo samo ukoliko se može pokazati da bez tog odobrenja ne bi došlo do prisilnog rada; u ovom slučaju postoji sumnja u vezi s tim da li je to bio slučaj, tako da njegovo ponašanje nije doprinijelo ZZP-u.⁸⁸²³ Pušić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on izdavao odobrenja za prisilni rad od januara 1993. i da je pogriješilo jer nije pojasnilo da ga ne smatra odgovornim ni za jedan zločin koji se desio prije aprila 1993., kada se on pridružio UZP-u.⁸⁸²⁴

2684. Prema tužilaštvu, Pretresno vijeće je razumno zaključilo da je, u periodu od najkasnije juna do decembra 1993., Pušić bio jedan od ljudi koji su imali ovlaštenje da odobre korištenje zatočenika sa Heliodroma za prisilni rad i da je on to ovlaštenje često koristio.⁸⁸²⁵ Tužilaštvo tvrdi da se, prilikom donošenja ovog zaključka, Pretresno vijeće oslonilo na dokaze kao što su dnevници, izvještaji i zahtjevi koji pokazuju da je Pušić odobrio korištenje zatočenika s Heliodroma za fizički rad najmanje 30 puta u periodu od 17. februara do 24. jula 1993., na zahtjeve koje je primio

⁸⁸¹⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 56.

⁸⁸¹⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 53; žalbeni pretres, ŽT. 689 (27. mart 2017.).

⁸⁸¹⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 53-54. V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 50. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 687-690 (27. mart 2017.).

⁸⁸²⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 188.

⁸⁸²¹ Dokazni predmet P00352, dnevnik Josipa Praljka, *de facto* ravnatelja (od 21. septembra do 10. decembra 1993.), a zatim doravnatelja (od 10. decembra 1993. do 1. jula 1994.) zatočeničkog objekta Heliodrom.

⁸⁸²² Pušićev žalbeni podnesak, par. 51. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 687-690, 737-739 (27. mart 2017.).

⁸⁸²³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 52, 190.

⁸⁸²⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 191.

⁸⁸²⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 44, 46; žalbeni pretres, ŽT. 712 (27. mart 2017.).

od Vojne policije i HVO-a.⁸⁸²⁶ Tužilaštvo dalje upućuje na svjedočenje Josipa Praljka, koji je izjavio da mu je Pušić tražena odobrenja za korištenje zatočenika za obavljanje fizičkog rada često izdavao preko telefona.⁸⁸²⁷

2685. Tužilaštvo tvrdi da, osporavajući svjedočenje Josipa Praljka, Pušić zanemaruje veliki broj potkrepljujućih dokumentarnih dokaza.⁸⁸²⁸ U vezi s Pušićevim argumentima koji se tiču Biškićevog svjedočenja, tužilaštvo tvrdi da ono ne protivrječi Praljkovom iskazu niti dovodi u pitanje zaključke Pretresnog vijeća o Pušićevim ovlaštenjima vezanim za prisilni rad.⁸⁸²⁹ Pored toga, ono dodaje da se Biškićevo svjedočenje odnosilo na različit vremenski period od onog u kojem je Pušić odobravao ili dopuštao korištenje zatočenika s Heliodroma.⁸⁸³⁰ U vezi s činjenicom da je Pušić 29. januara 1994. obavijestio Biškića o zlostavljanjima zatočenika s Heliodroma tokom fizičkog rada, tužilaštvo tvrdi da ovo, zapravo, pokazuje da je Pušić imao mogućnost da dužnosnicima HVO-a iznosi pitanja vezana za zatočeničke centre.⁸⁸³¹

2686. Tužilaštvo tvrdi da zaključci Pretresnog vijeća u vezi s Pušićevim ovlaštenjima za korištenje zatočenika sa Heliodroma za prisilni rad nisu dovedeni u pitanje činjenicom da Pušić nije bio nadređeni s efektivnom kontrolom nad osobljem koje je odvodilo zatočenike na prisilni rad.⁸⁸³² Pušićeva uloga je bila da odobrava zahtjeve za prisilni rad, a ne da naređuje neposrednim izvršiocima da odvede zatočenike.⁸⁸³³ Tužilaštvo dalje tvrdi da za utvrđivanje krivične odgovornosti na osnovu UZP-a nije potrebno utvrditi da se zločini ne bi desili da nije bilo doprinosa optuženog.⁸⁸³⁴

2687. Tužilaštvo tvrdi da je Pušić često odobravao korištenje zatočenika s Heliodroma za prisilni rad, uključujući rad na liniji fronta, te da je tako doprinio protivpravnom radu, ubistvu i hotimičnom lišavanju života.⁸⁸³⁵ Ono dodaje da Pretresno vijeće jeste pojasnilo da Pušić nije bio proglašen odgovornim ni za jedno odobrenje za prisilni rad izdato prije aprila 1993.⁸⁸³⁶

b. Analiza

⁸⁸²⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 45; žalbeni pretres, ŽT. 713-714 (27. mart 2017.).

⁸⁸²⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 45.

⁸⁸²⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 48; žalbeni pretres, ŽT. 713 (27. mart 2017.).

⁸⁸²⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 48; žalbeni pretres, ŽT. 714 (27. mart 2017.).

⁸⁸³⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 48; žalbeni pretres, ŽT. 714 (27. mart 2017.).

⁸⁸³¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 49.

⁸⁸³² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 47.

⁸⁸³³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 47.

⁸⁸³⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 47.

⁸⁸³⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 180, 190.

⁸⁸³⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 191.

2688. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Pušić posjedovao ovlaštenja za korištenje zatočenika za prisilni rad na osnovu svog položaja predsjednika Komisije za zatvore i da je uputilo na mnoštvo dokumentarnih dokaza o tome da je on bio među onima koji su imali ovlaštenje da odobre upućivanje zatočenika s Heliodroma na prisilni rad.⁸⁸³⁷ Pušićev argument da nije imao *de jure* ovlaštenje da naredi prisilni rad, koji je već bio razmotren na suđenju,⁸⁸³⁸ nije relevantan u svjetlu ovog zaključka da on jeste posjedovao relevantna *de facto* ovlaštenja. Ovaj argument se, stoga, odbacuje. Žalbeno vijeće dalje smatra da sljedeći argumenti predstavljaju puke varijacije njegovih ranije odbačenih argumenata u vezi s tobožnjim propustom Pretresnog vijeća da identifikuje njegove podređene: (1) bilo je "nelogično" zaključiti da je on imao takva ovlaštenja kada nije imao neposrednu nadležnost nad oficirima koji su komandovali i vojnicima koji su pratili zatočenike na zadatke prisilnog rada, i (2) hijerarhijski odnos između njega i ravnatelja Heliodroma je bio nejasan.⁸⁸³⁹ Oni se odbacuju na istoj osnovi.

2689. Što se tiče Pušićevih prigovora na dokaze Josipa Praljka, Žalbeno vijeće prvo podsjeća da pretresno vijeće može određene dijelove iskaza nekog svjedoka razumno prihvatiti, a druge odbaciti.⁸⁸⁴⁰ Pretresno vijeće stoga nije pogriješilo samim tim što Praljkovim dokazima o Pušićevoj ulozi u odobravanju zadataka prisilnog rada nije pristupilo s istom skepsom s kakvom je pristupilo njegovoj tvrdnji da nije znao za zlostavljanje zatočenika pod njegovim nadzorom na Heliodromu.⁸⁸⁴¹

2690. U vezi s Pušićevim argumentom da je bilo očigledno da ga je Praljak koristio kao žrtvenog jarca kako bi izbjegao sopstvenu odgovornost za to upućivanje na prisilni rad, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima diskreciono ovlaštenje da se osloni na dokaze svjedoka saučesnika. Međutim, prilikom odvagivanja dokazne vrijednosti takvih dokaza, pretresno vijeće je dužno da pažljivo razmotri ukupne okolnosti u kojima su oni ponuđeni. Konkretno, pažnju treba posvetiti okolnostima koje pokazuju da svjedoci saučesnici možda imaju motive ili poticaje da inkriminišu optuženu osobu koja je optužena pred Međunarodnim sudom ili da lažu.⁸⁸⁴² Žalbeno vijeće takođe podsjeća da dokazi svjedoka koji bi mogli imati motive ili poticaje da inkriminišu optuženog nisu sami po sebi nepouzdana, posebno u slučajevima kad je takve svjedoke moguće detaljno unakrsno ispitati; stoga oslanjanje na takve iskaze, kao takvo, ne predstavlja grešku u primjeni prava.⁸⁸⁴³ Međutim, pretresna vijeća su dužna da obrazlože zbog čega prihvataju

⁸⁸³⁷ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1472 i fusnota 3711, tom 4, par. 1054.

⁸⁸³⁸ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1053-1054.

⁸⁸³⁹ V. gore, par. 2618.

⁸⁸⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 132 i fusnota 373.

⁸⁸⁴¹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1589.

⁸⁸⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 134 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁸⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 134 s referencama koje se tamo navode.

svjedočenje takvog svjedoka.⁸⁸⁴⁴ U ovom slučaju, Pretresno vijeće je primilo na znanje da Pušić osporava Praljkoovo svjedočenje o Pušićevoj ulozi u zatočeničkim centrima HVO-a.⁸⁸⁴⁵ Uprkos tome, ono je propustilo da navede razloge za prihvatanje njegovog svjedočenja, iznijevši umjesto toga samo razloge u vezi sa slučajevima u kojima je odbacilo njegove dokaze.⁸⁸⁴⁶ Ipak, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uputilo na mnoštvo dokumentarnih dokaza koji potkrepljuju Praljkoovo svjedočenje o Pušićevoj ulozi u odobravanju upućivanja na prisilni rad.⁸⁸⁴⁷ U svjetlu ovoga, Žalbeno vijeće ne može zaključiti da je greška Pretresnog vijeća zbog toga što je propustilo da navede razloge za prihvatanje dokaza Josipa Praljka u ovom slučaju obesnažila njegovu odluku. Pušićev argument u vezi s Praljkovom vjerodostojnošću se, stoga, odbacuje.⁸⁸⁴⁸

2691. Pušić u svom argumentu da su jedini dokazi o njegovom izdavanju odobrenja za prisilni rad zabilješke upisane u Praljkov dnevnik na osnovu razgovora između Josipa Praljka i njega zanemaruje relevantne zaključke Pretresnog vijeća. Konkretno, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uputilo na Pušićevo izdavanje "zapovijedi" u vezi s prisilnim radom u brojnim slučajevima, i to na osnovu dokumenata koji nisu Praljkov dnevnik.⁸⁸⁴⁹ Pušić u svom argumentu takođe ne artikuliše grešku, budući da su njegovi prigovori na vjerodostojnost i dokaznu vrijednost Praljkovog svjedočenja već bili odbijeni,⁸⁸⁵⁰ što je za posljedicu imalo to da je Pretresno vijeće postupilo u okviru svojih diskrecionih ovlaštenja kada se oslonilo na Praljkoovo svjedočenje u vezi sa zabilješkama koje je on upisao u Praljkov dnevnik. Taj argument se stoga odbacuje.

2692. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće zanemarilo oslobađajuće dokaze Biškića, Žalbeno vijeće napominje da to svjedočenje upućuje na Petkovićevo naređenje iz oktobra 1993., u kojem se kaže da je za zahtjev za upućivanje zatočenika na fizički rad potrebno odobrenje

⁸⁸⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 134 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁸⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1038.

⁸⁸⁴⁶ Prvostepena presuda, tom 2, fusnota 3845, par. 1589.

⁸⁸⁴⁷ Konkretno, Pretresno vijeće je smatralo da je: "u periodu od 17. februara do 24. jula 1993., Berislav Pušić najmanje 30 puta izdao "odobrenje" ili "usmenu zapovijed" za upućivanje zatočenika na rad, između ostalog i na rad na liniji fronta. Zatočenici su upućivani na fizički rad na linijama fronta i na osnovu "generalne zapovijedi" Berislava Pušića od 20. i 22. jula 1993. godine. Dokazi upućuju na to da je Berislav Pušić ta odobrenja odnosno naređenja izdavao po zahtjevima Vojne policije – između ostalog, 1. i 5. bojne – i oružanih snaga HVO-a – najčešće 2. bojne 2. brigade i ATG "Benko Penavić". Prvostepena presuda, tom 4, par. 1147." Prvostepena presuda, tom 4, par. 1147 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

⁸⁸⁴⁸ Čini se da Pušićeva tvrdnja da Praljak nije objasnio kako su Pušićeve odgovornosti, nakon njegovog imenovanja za načelnika Službe za razmjenu, proširene tako da uključe izdavanje odobrenja za prisilni rad implicira da je Praljak u svom svjedočenju morao izričito govoriti o Pušićevom mandatu koji se postepeno razvijao da bi se moglo smatrati da to svjedočenje ima dokaznu vrijednost. To nije tačno. Ovaj argument se, shodno tome, odbacuje kao nepotkrijepljen.

⁸⁸⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 2, par. 1472 i fusnota 3711, tom 4, par. 1147 i fusnota 2142 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁸⁵⁰ V. gore, par. 2690.

Glavnog stožera,⁸⁸⁵¹ a ne, kako to tvrdi Pušić, da je svaki zahtjev za prisilni rad bio upućen iz Glavnog stožera ravnatelju Heliodroma.⁸⁸⁵² Žalbeno vijeće smatra da Pušić ne pokazuje zašto bi zahtjev za odobrenje Glavnog stožera isključivao njegovo učešće u tom procesu ili uticao na zaključak Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće napominje, nadalje, da datumi dokumentarnih dokaza na koje se oslonilo Pretresno vijeće kada je zaključilo da je Pušić odobravao prisilni rad prethode Petkovićevom naređenju.⁸⁸⁵³ Pored toga, Biškić se izričito ogradio u svom svjedočenju u vezi s procedurom za davanje odobrenja za prisilni rad rekavši da "nagađa", nakon čega je dalje naveo da nije vidio dokumente koji su sačinjavali taj zahtjev.⁸⁸⁵⁴ Kao takvo, njegovo svjedočenje ne može nikako pokazati da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do relevantnog zaključka. Nadalje, puka činjenica da su Biškić i druga dva svjedoka na koje upućuje Pušić propustili da pomenu njegovu ulogu u vezi s prisilnim radom ne protivrječi direktno zaključcima Pretresnog vijeća, niti može izazvati dovoljnu sumnju da bi se utvrdilo da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti takve zaključke. Ovi se argumenti stoga odbacuju.

2693. Pušićevu tvrdnju da je dokumentovao zlostavljanje u Vojnom u nastojanju da ubijedi rukovodstvo HVO-a da ispravi tu situaciju, taj dokaz ne dokazuje. U izvještaju na koji upućuje, on navodi da "Mario Mihalj [...] zloupotrebljava svoj položaj, zlostavlja zarobljenike, ubija ih".⁸⁸⁵⁵ Iako to ide u prilog tvrdnji da je Pušić uložio napore da upozori rukovodstvo HVO-a na ponašanje Marija Mihalja opisano u izvještaju, taj izvještaj ne uspijeva da pokaže da je Pušić time nastojao ubijediti rukovodstvo HVO-a da ispravi situaciju.⁸⁸⁵⁶ Žalbeno vijeće dalje smatra da izvještaj ne pokazuje da on nije imao ovlaštenja za preduzimanje koraka u cilju zaustavljanja ili sprečavanja korištenja zatočenika za prisilni rad. Pušićev argument se stoga odbacuje.

2694. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće takođe odbacuje Pušićev argument da on nije mogao dati značajan doprinos UZP-u svojim ponašanjem u vezi s upućivanjem na prisilni rad s obzirom na pogrešne zaključke Pretresnog vijeća u vezi s njegovim ovlaštenjima i stepenom uticaja.⁸⁸⁵⁷

⁸⁸⁵¹ Marijan Biškić, T. 15245 (7. mart 2007.).

⁸⁸⁵² Pušićev žalbeni podnesak, par. 53.

⁸⁸⁵³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1472 i fusnota 3711 s referencama koje se tamo navode; Marijan Biškić, T. 15245 (7. mart 2007.).

⁸⁸⁵⁴ Marijan Biškić, T. 15245 (7. mart 2007.).

⁸⁸⁵⁵ Dokazni predmet P07722. V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 1737, tom 4, par. 1186.

⁸⁸⁵⁶ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije smatralo da su ubistva u Vojnom bila dio ZZP-a, nego da je, zapravo Pušićevu odgovornost za njih analiziralo na osnovu treće kategorije UZP-a, utvrdivši na kraju da ih on nije mogao razumno predvidjeti. Prvostepena presuda, tom 4, par. 11187, 1215.

⁸⁸⁵⁷ V. gore, par. 2601.

2695. Pušić u svom argumentu da je odobrenje za upućivanje na prisilni rad kažnjivo samo ako se može pokazati da se prisilni rad ne bi desio bez takvog odobrenja pogrešno navodi mjerodavno pravo: učešće optuženog u UZP-u ne mora biti *sine qua non*, bez kojeg zločini nisu mogli ili ne bi bili počinjeni.⁸⁸⁵⁸

2696. Najzad, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće proglasilo Pušića odgovornim, putem njegovog učešća u UZP-u, "za sva krivična djela koja su bila dio [ZZP-a]".⁸⁸⁵⁹ ZZP je obuhvatao krivična djela povezana s prisilnim radom.⁸⁸⁶⁰ Ono je dalje konstatovalo da se Pušić pridružio UZP-u od aprila 1993. i da je bio njegov učesnik do aprila 1994.⁸⁸⁶¹ Stoga Žalbeno vijeće smatra da je jasno da je Pušić proglašen krivim za zločine počinjene u sklopu ZZP-a tokom tog vremenskog perioda, uključujući krivična djela povezana s prisilnim radom.⁸⁸⁶² Pušić ne objašnjava zašto je bilo potrebno dodatno pojašnjenje u vezi s obimom njegovog učešća u UZP-u. Žalbeno vijeće stoga odbacuje Pušićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo da pojasni da ga nije proglasilo odgovornim za nijedan od zločina koji su se desili prije aprila 1993., kada se on pridružio UZP-u.

2697. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u korištenju zatočenika za prisilni rad.

(x) Uslovi zatočenja, zlostavljanje i premještanje zatočenika

2698. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić imao ovlaštenje da premješta zatočenike na osnovu, "pored ostalog", naređenja koje je Pušić izdao 13. decembra 1993., u kojem se poziva na premještanje 17 zatočenika iz Zatvora u Gabeli u Zatvor u Ljubuškom (dalje u tekstu: Zapovijed od 13. decembra 1993.) radi njihovog odlaska u neku treću zemlju, te Memoranduma od 6. januara 1994. koji je potpisao Pušić, u kojem se predlaže da zatočenici budu premješteni s Heliodroma u Zatvor u Gabeli s obzirom na prenatrpanost prvog objekta (dalje u tekstu: Memorandum od 6. januara 1994.).⁸⁸⁶³ Ono se takođe oslonilo na Pušićev položaj načelnika Službe za razmjenu i predsjednika Komisije za zatvore, napomenuvši da je on imao ovlaštenje da upućuje zatočenike na rad i da ih pušta na slobodu.⁸⁸⁶⁴ Vijeće je u skladu s tim konstatovalo da je on imao ulogu i značajna ovlaštenja u zatočeničkim centrima, konkretno ovlaštenja za

⁸⁸⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 98. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

⁸⁸⁵⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1212.

⁸⁸⁶⁰ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 66, 68.

⁸⁸⁶¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1229. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 25.

⁸⁸⁶² V. takođe gore, par. 886; dolje, par. 2791-2792.

⁸⁸⁶³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1056.

premještanje zatočenika iz jednog zatočeničkog centra u drugi radi rješavanja problema vezanih za uslove zatočenja i zlostavljanje zatočenika.⁸⁸⁶⁵

2699. U vezi s pojedinačnim zatočeničkim centrima, Pretresno vijeće se pozvalo na brojne dokaze o tome da je Pušić bio svjestan uslova zatočenja i zlostavljanja zatočenika na Heliodromu,⁸⁸⁶⁶ ali je konstatovalo da je on propustio da preduzme bilo kakve mjere u cilju poboljšanja tih uslova ili obustavljanja zlostavljanja uprkos tome što je imao ovlaštenja da to učini.⁸⁸⁶⁷ Upućujući na uslove zatočenja, Pretresno vijeće je konkretno podsjetilo na njegovo ovlaštenje za premještanje zatočenika kao potencijalnu mjeru koju je propustio preduzeti.⁸⁸⁶⁸ Vijeće je konstatovalo da je on bio svjestan loših uslova zatočenja u zatvorima Dretelj, Gabela i Ljubuški, a naročito problema prenatrpanosti, ali da je propustio da preduzme bilo kakve ili adekvatne mjere za otklanjanje tih problema u vezi s potonja dva objekta.⁸⁸⁶⁹ Najzad, Pretresno vijeće je utvrdilo da je, najkasnije u januaru 1994., Pušić znao da se zatočenici u Zatočeničkom centru Vojno prisiljavaju na rad na liniji fronta i izlažu zlostavljanju.⁸⁸⁷⁰

2700. U svojim sveobuhvatnim zaključcima u vezi s Pušićevom odgovornošću na osnovu prve kategorije UZP-a, Pretresno vijeće je navelo da je Pušić bio svjestan teških uslova zatočenja na Heliodromu i u zatvorima u Dretelju, Gabeli i Ljubuškom, kao i zlostavljanja zatočenika na Heliodromu i u Zatočeničkom centru Vojno.⁸⁸⁷¹ Ono je konstatovalo da on nije nikada preduzeo neophodne mjere za poboljšanje tih uslova niti je zaustavio zlostavljanje premještanjem zatočenika u druge zatočeničke centre ili prijavljivanjem zlostavljanja nadležnim organima.⁸⁸⁷²

a. Argumenti strana u postupku

2701. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on imao "znatna" ili "velika" ovlaštenja u pogledu uslova u zatočeničkim centrima HVO-a, budući da nema nijednog dokaza o tome da je imao bilo *de jure* bilo *de facto* hijerarhijska ovlaštenja nad osobljem u tim objektima.⁸⁸⁷³ Prema Pušiću, eventualni uticaj koji je on možda imao u premještanju zatočenika iz jednog objekta u drugi ne opravdava zaključak da je on imao ta ovlaštenja.⁸⁸⁷⁴ Premještanje zatočenika iz jednog zatočeničkog centra u drugi preduziman je "u skladu sa širim diktatima

⁸⁸⁶⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1056.

⁸⁸⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1056. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1202.

⁸⁸⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1137-1144 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁸⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1143, 1145.

⁸⁸⁶⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1143.

⁸⁸⁶⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1170, 1176, 1182.

⁸⁸⁷⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1187.

⁸⁸⁷¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203.

⁸⁸⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203.

⁸⁸⁷³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 57-59. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 697 (27. mart 2017.).

politike HVO-a" o kojima se on nije ništa pitao.⁸⁸⁷⁵ On tvrdi da je "sugestija" da je premještanjem zatočenika mogao olakšati uslove zatočenja neodrživa, budući da je svako premještanje ovisilo o odobrenju viših vlasti, kao što pokazuje Memorandum od 6. januara 1994.⁸⁸⁷⁶

2702. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u svom zaključku da je njegova uloga u određivanju zatvora Gabela i Ljubuški kao tranzitnih centara prije slanja zatočenika u inostranstvo predstavljala značajan doprinos UZP-u.⁸⁸⁷⁷ On tvrdi da ne mora svaka radnja koja omogućava neki široko definisan cilj, to jest etničko čišćenje, nužno predstavljati značajan doprinos, te da bi, kad bi to bio slučaj, krivična odgovornost potencijalno mogla proizlaziti iz svake radnje koju u okviru svojih službenih dužnosti izvrši neki državni službenik.⁸⁸⁷⁸

2703. Pušić tvrdi da je njegovo učešće u radnoj grupi koja je 19. jula 1993. bila zadužena da identifikuje nove lokacije za odvođenje zatočenika iz pretrpanih zatočeničkih centara bilo u svojstvu niže rangiranog člana, da on nije podnosio izvještaje o tome kabinetu HVO-a i da ta posjeta radne grupe nije imala nikakvog uticaja na provođenje cilja UZP-a.⁸⁸⁷⁹ On dalje tvrdi da je iz dokaza nejasno da su njegovi prijedlozi od 12. avgusta 1993. da se obustavi puštanje na slobodu ikada bili usvojeni i da njegovo ponašanje takođe ne zadovoljava kriterijume za učešće u UZP-u.⁸⁸⁸⁰ Što se tiče informacija koje je Pušić primio na sastanku s predstavnikom MKCK-a 20. septembra 1993. u vezi sa zatočenicima koji su pokazivali znake neishranjenosti u Zatvoru u Dretelju, Pušić tvrdi da nije imao ovlaštenja da jednostrano premješta zatočnike.⁸⁸⁸¹ On dodaje da, u svakom slučaju, to što je dobio tu informaciju i što je propustio da djeluje nije doprinijelo UZP-u, s obzirom na njegova ograničena ovlaštenja.⁸⁸⁸² Najzad, on tvrdi da njegove posjete Zatvoru u Ljubuškom barem u dva navrata u periodu od aprila do septembra 1993. ne zadovoljavaju kriterijume za učešće u UZP-u, budući da ne predstavljaju značajan doprinos ZZP-u, odnosno nemaju nikakvog uticaja na provođenje ZZP-a.⁸⁸⁸³

2704. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Pušić imao značajna ovlaštenja u odnosu na zatočeničke centre HVO-a i da je imao nadležnost za rješavanje problema

⁸⁸⁷⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 60.

⁸⁸⁷⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 60. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 692, 696 (27. mart 2017.).

⁸⁸⁷⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 61; Pušićeva replika, par. 21. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 692-693 (27. mart 2017.).

⁸⁸⁷⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 182-183, 185. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 694-695 (27. mart 2017.).

⁸⁸⁷⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 183.

⁸⁸⁷⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 170, 206, 214; Pušićeva replika, par. 22.

⁸⁸⁸⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 207, 212.

⁸⁸⁸¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 184, 208, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1169. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 694 (27. mart 2017.).

⁸⁸⁸² Pušićev žalbeni podnesak, par. 209.

⁸⁸⁸³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 218. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 696 (27. mart 2017.).

u pogledu postupanja sa zatočenicima i uslova njihovog zatočenja.⁸⁸⁸⁴ Ono dalje tvrdi da je Pušić imao ovlaštenje da premješta zatočenike iz jednog zatočeničkog centra u drugi, što pokazuju brojni primjeri, ali da Pušić uglavnom ta ovlaštenja nije koristio kako bi olakšao uslove zatočenja.⁸⁸⁸⁵ S druge strane, tužilaštvo tvrdi da je Pušić taj instrument koristio za rješavanje problema kao što je pretrpanost u sistemu zatočenja, ali da je on takođe propuštao da "provede premještanja zatočenika kada je to bilo potrebno", te tako doprinio ZZZP-u.⁸⁸⁸⁶ Ono dodaje da je ipak, sve vrijeme tokom sukoba, Pušić učestvovao u premještanju zatočenika iz jednog objekta u drugi, te tvrdi da je to predstavljalo proces koji je često služio kao integralni korak u uklanjanju Muslimana s teritorije HZ(R) HB, koje je bilo neposredno povezano s etničkim čišćenjem.⁸⁸⁸⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da je pored toga što je premještao zatočenike, Pušić mogao obavijestiti nadležne organe o uslovima zatočenja i zlostavljanju zatočenika.⁸⁸⁸⁸

2705. Tužilaštvo tvrdi da je na osnovu svog položaja predsjednika Komisije za zatvore, Pušić imao ovlaštenja koja su mu omogućavala da rješava probleme vezane za funkcionisanje svih zatočeničkih centara.⁸⁸⁸⁹ Ono dalje ima u vidu njegovo ranije učešće u radnoj grupi zaduženoj za inspekciju zatočeničkih lokacija u Čapljini i predlaganje mjera za poboljšanje uslova na tim lokacijama.⁸⁸⁹⁰ Tužilaštvo tvrdi da je Pušić imao ovlaštenje da saraduje s HVO-om i hrvatskim dužnosnicima i rukovodiocima u vezi s uslovima zatočenja i napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da su mu se obraćali, na isti način kao i visokim dužnosnicima HVO-a, pripadnici HVO-a i predstavnici međunarodnih organizacija u vezi s brojnim pitanjima, uključujući uslove zatočenja i pristup tih međunarodnih organizacija zatočeničkim centrima.⁸⁸⁹¹ Prema tužilaštvu, Pušić je, kao agent sile koja drži zatočenike, imao obavezu na osnovu Ženevske konvencije da štiti ratne zarobljenike i druge zaštićene osobe u zatočeništvu, uključujući civile, te da je to obuhvatalo obaveze da se sa zatočenicima postupa humano i da se oni zaštite od smrti ili ozbiljnih prijetnji po zdravlje.⁸⁸⁹²

2706. U vezi s Pušićevim učešćem u radnoj grupi koja je osnovana 19. jula 1993., tužilaštvo tvrdi da su njegove posjete zatočeničkim centrima HVO-a predstavljale jedan faktor koji je Pretresno vijeće uzelo u obzir prilikom utvrđivanja Pušićevog znanja o uslovima u zatočeničkim

⁸⁸⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 50; žalbeni pretres, ŽT. 721-723 (27. mart 2017.).

⁸⁸⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 51.

⁸⁸⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 188.

⁸⁸⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 187. V. takođe Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 202, 204.

⁸⁸⁸⁸ Žalbeni pretres, ŽT. 722-723 (27. mart 2017.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 724-725, 727-728 (27. mart 2017.).

⁸⁸⁸⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 52.

⁸⁸⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 52.

⁸⁸⁹¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 53.

centrima, a ne doprinos *per se*, te da su u stvari njegovo omogućavanje zatvorskog sistema HVO-a i njegov propust da preduzme mjere za poboljšanje uslova i obustavljanje zločina u zatočeničkim centrima predstavljali doprinos zločinima.⁸⁸⁹³ Tužilaštvo s tim u vezi takođe upućuje na sastanak u septembru 1993. s jednim predstavnikom MKCK-a koji je Pušića obavijestio o pothranjenosti zatočenika u Zatvoru u Dretelju.⁸⁸⁹⁴

2707. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pušić osuđen za zatočenje i protivpravno zatvaranje u Zatvoru u Dretelju na osnovu svog članstva u UZP-u i namjere koju je dijelio, a ne na osnovu bilo kakvog neposrednog učešća u zločinima koji su tamo počinjeni. Ono smatra da je njegov argument u vezi s njegovim prijedlogom od 12. avgusta 1993. za obustavljanje puštanja na slobodu stoga bespredmetan u odnosu na Zatvor u Dretelju.⁸⁸⁹⁵

b. Analiza

2708. U vezi s Memorandumom od 6. januara 1994.,⁸⁸⁹⁶ za koji Pušić tvrdi da pokazuje da je svako premještanje ovisilo o odobrenju od strane viših vlasti, Žalbeno vijeće napominje da je Pušićev prijedlog da zatočenici budu premješteni s Heliodroma u Zatvor u Gabeli, po svemu sudeći bio, kao što se navodi gore, odbijen od strane Marijana Biškića.⁸⁸⁹⁷ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće, kada je zaključilo da je on posjedovao ovlaštenje za premještanje zatočenika, takođe uputilo na Zapovijed od 13. decembra 1993., kojom se traži premještanje 17 zatočenika iz Zatvora u Gabeli u zatvor Ljubuškom, i njegove položaje načelnika Službe za razmjenu i predsjednika Komisije za zatvore, to jest na njegova ovlaštenja da upućuje zatočenike na rad i da ih pušta na slobodu.⁸⁸⁹⁸ Pušić u svom argumentu da nema dokaza da je on imao bilo *de jure* bilo *de facto* hijerarhijska ovlaštenja nad osobljem u zatočeničkim centrima HVO-a zanemaruje ove relevantne činjenične zaključke, te se taj argument u skladu s tim odbacuje,⁸⁸⁹⁹ kao i njegov argument da eventualni uticaj koji je možda imao u premještanju zatočenika iz jednog objekta u drugi ne opravdava zaključak da je on imao ta ovlaštenja. Shodno tome i na istoj osnovi, odbacuje se i njegov argument da nije mogao pružiti značajan doprinos

⁸⁸⁹² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 186, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 70, 150-151, Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, fusnota 1385, zajednički član 3, član 13 Ženevske konvencije III, član 27 Ženevske konvencije IV.

⁸⁸⁹³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 197 (u vezi sa Zatvorom u Dretelju), 203 (u vezi sa Zatvorom u Gabeli), 205 (u vezi sa Zatvorom u Ljubuškom).

⁸⁸⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 197.

⁸⁸⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 199 i fusnota 816.

⁸⁸⁹⁶ V. gore, par. 2698.

⁸⁸⁹⁷ V. gore, par. 2625. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1519, tom 4, par. 1142.

⁸⁸⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1056.

⁸⁸⁹⁹ U mjeri u kojoj Pušićev argument upućuje konkretno na hijerarhijske faktore, Žalbeno vijeće smatra da on predstavlja ponavljanje njegovog argumenta da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo da identifikuje njegove podređene, koji je već odbacilo. V. gore, par. 2618.

UZP-u svojim ponašanjem u vezi s premještanjem zatočenika iz jednog zatočeničkog centra u drugi s obzirom na pogrešne zaključke Pretresnog vijeća u pogledu njegovih ovlaštenja i stepena uticaja.⁸⁹⁰⁰

2709. U vezi s Pušićevim argumentom da je premještanje zatočenika bilo preduzimano "u skladu sa širim diktatima politike HVO-a" o kojima se on nije ništa pitao, Žalbeno vijeće podsjeća da pitanje koliko je on uticaja imao nad širim okvirima politike HVO-a nije od odlučujućeg značaja za ocjenjivanje njegove odgovornosti, te ga stoga takođe odbacuje.⁸⁹⁰¹

2710. Što se tiče Pušićevog argumenta da je "sugestija" da je on premještanjem zatočenika mogao da olakša uslove zatočenja neodrživa, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće postupilo u okviru svojih diskrecionih ovlaštenja kada je utvrdilo da je Pušić imao ovlaštenja za premještanje zatočenika, ali da je Pušićev prijedlog da zatočeniци budu premješteni s Heliodroma u Zatvor u Gabeli, zapravo, bio odbijen od strane Biškića.⁸⁹⁰² Ovo izaziva značajnu sumnju u vezi s pitanjem da li je Pušić imao *dovoljna* ovlaštenja da se angažuje na premještanju zatočenika u takvim razmjerama koje bi umanjilo problem pretrpanosti u zatočeničkim objektima HVO-a. Pretresno vijeće se nije bavilo analizom pitanja da li je pretrpanost mogla biti otklonjena ili ublažena premještanjima zatočenika, uprkos zaključku da su Heliodrom,⁸⁹⁰³ Zatvor u Dretelju,⁸⁹⁰⁴ Zatvor u Gabeli,⁸⁹⁰⁵ te Zatvor u Ljubuškom,⁸⁹⁰⁶ svi bili prenapučeni. Stoga je nejasno da li je Pretresno vijeće razmotrilo mogućnost da je pretrpanost bila posljedica ograničenog sveukupnog kapaciteta u zatočeničkim centrima HVO-a, što bi moglo da implicira da samo premještanje nije moglo otkloniti ili ublažiti taj problem.

2711. Međutim, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Pušić mogao obavijestiti nadležne organe o uslovima zatočenja.⁸⁹⁰⁷ Žalbeno vijeće smatra, međutim, da bi to u stvari podrazumijevalo da Pušić *nije* imao ovlaštenja da rješava probleme vezane za uslove zatočenja i da je ovisio od drugih s tim u vezi. U svakom slučaju, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće samo pomenulo ovu mogućnost kao jednu od mjera koje je Pušić mogao preduzeti u svojim

⁸⁹⁰⁰ V. gore, par. 2601.

⁸⁹⁰¹ V. gore, par. 2641.

⁸⁹⁰² V. gore, par. 2625. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 1519, tom 4, par. 1142.

⁸⁹⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1142-1143.

⁸⁹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1167, 1170.

⁸⁹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1174-1176.

⁸⁹⁰⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1182.

⁸⁹⁰⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203; žalbeni pretres, ŽT. 722-723 (27. mart 2017.). V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 724-725, 727-728 (27. mart 2017.).

zaključnim opaskama o Pušićevoj odgovornosti, ne dajući objašnjenje o tome kako bi Pušićevo informisanje "nadležnih organa" dovelo do poboljšanja uslova zatočenja.⁸⁹⁰⁸

2712. Žalbena vijeće stoga konstatuje da, čak i kada bi se uvažio način na koji je Pretresno vijeće razmotrilo Pušićeve položaje načelnika Službe za razmjenu i predsjednika Komisije za zatvore, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on imao ovlaštenje da rješava probleme vezane za uslove zatočenja. Ovaj zaključak se poništava. U svjetlu činjenice da je zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić imao ovlaštenje da rješava probleme vezane za zlostavljanje zatočenika utemeljen na istim faktorima,⁸⁹⁰⁹ Žalbena vijeće poništava i taj zaključak. Prema tome, Žalbena vijeće poništava zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić doprinio UZP-u svojim propustom da preduzme mjere kako bi poboljšao uslove zatočenja ili obustavio zlostavljanje.

2713. U vezi s Pušićevim učešćem u radnoj grupi osnovanoj 19. jula 1993. u cilju identifikovanja novih lokacija za odvođenje zatočenika iz pretrpanih zatočeničkih centara, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je ta radna grupa predložila identifikovanje novih lokacija za zatočenike kako bi se okončali problemi s prenatrpanošću Zatvora u Dretelju.⁸⁹¹⁰ Ništa ne ukazuje na to da je Pretresno vijeće smatralo da to čini dio Pušićevog doprinosa zločinima povezanim s uslovima zatočenja koji su činili dio ZZP-a. Argumenti strana u postupku u vezi s ovim pitanjem su stoga bespredmetni.⁸⁹¹¹ Isto se tako ne čini da je Pretresno vijeće smatralo da je puka činjenica da je Pušić od strane delegata MKCK-a dobio informacije o tome da zatočenici u Zatvoru u Dretelju pokazuju znake neishranjenosti⁸⁹¹² predstavljala doprinos.

2714. Najzad, u vezi s Pušićevim argumentom da je iz dokaza nejasno da li su njegovi prijedlozi od 12. avgusta 1993. za obustavljanje puštanja na slobodu iz zatvora Gabela i Dretelj kako bi se zatočenici popisali i kategorizirali ikada bili usvojeni, Žalbena vijeće napominje da Pretresno vijeće nije konstatovalo da je ova odluka bila provedena u djelo, nego je samo uputilo na njeno izdavanje prije nego što je navelo na da nije u mogućnosti da utvrdi da li su popisivanje i

⁸⁹⁰⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203.

⁸⁹⁰⁹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1056, 1202-1203. Žalbena vijeće s tim u vezi napominje da Pretresno vijeće nije objasnilo – niti je to očigledno – kako je premještanje zatočenika iz jednog centra u drugi moglo zaustaviti ili spriječiti zlostavljanje.

⁸⁹¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1167.

⁸⁹¹¹ Upor. dolje, par. 2731-2733 (gdje se poništava zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić, kroz svoje učešće u radnoj grupi, negirao protjerivanje iz opštine Čapljina).

⁸⁹¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1169.

kategorizacija bili provedeni.⁸⁹¹³ Pušić ne artikuliše nikakvu grešku u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na ove dokaze. Njegov argument se stoga odbacuje.

2715. Ukratko, Žalbena vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je Pušić imao ovlaštenje da preduzme mjere za rješavanje problema vezanih za uslove zatočenja i zlostavljanje zatočenika i da je doprinio UZP-u time što je propustio da provodi ta ovlaštenja. O eventualnom uticaju ove konstatacije na njegovu sveukupnu odgovornost biće riječi u daljnjem tekstu.⁸⁹¹⁴ Ostatak Pušićevih prigovora pod ovim naslovom se odbija.

(d) Opština Jablanica

2716. Pretresno vijeće je konstatovalo da je HVO 17. aprila 1993. napao sela Sovići i Doljani u opštini Jablanica i da su, poslije borbi, HVO i MUP uhapsili vojnike TO/ABiH i vojno sposobne muškarce Muslimane, kao i jedan broj žena, djece i starijih ljudi.⁸⁹¹⁵ Poslije tog napada, pregovori između HVO-a i ABiH kulminirali su osnivanjem zajedničke delegacije, čiji je Pušić bio član, koja je zadužena da ode u Soviće i Doljane i da "procijeni situaciju".⁸⁹¹⁶ Po mišljenju Pretresnog vijeća, nakon posjete zajedničke delegacije i u svjetlu uslova zatočenja u školi u Sovićima, dana 4. maja 1993. postignut je sporazum između Milivoja Petkovića i Sefera Halilovića da se sljedećeg dana stanovništvo iz Sovića i Doljana, uključujući zatočenike u školi u Sovićima, evakuiše u Jablanicu.⁸⁹¹⁷ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je Glavni stožer HVO-a bio taj koji je "[izdao] naređenje [...] u skladu s odlukama" donesenim poslije te posjete.⁸⁹¹⁸ Pretresno vijeće je konstatovalo da su muslimanski stanovnici Sovića i Doljana na kraju bili premješteni u pravcu Gornjeg Vakufa od strane vojnika HVO-a 5. maja 1993.⁸⁹¹⁹ U svjetlu njegovog učešća u zajedničkoj delegaciji, Pretresno vijeće je zaključilo da je Pušić bio obaviješten o tome da je 5. maja 1993. raseljeno stanovništvo sela Sovića i Doljani i da je stoga "Pušić, bez obzira na eventualnu promjenu krajnjeg odredišta, omogućio raseljavanje stanovništva Sovića i Doljana na teritoriju pod kontrolom ABiH".⁸⁹²⁰

(i) Argumenti strana u postupku

⁸⁹¹³ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1168.

⁸⁹¹⁴ V. dolje, par. 2772-2773.

⁸⁹¹⁵ Prvostepena presuda, tom 2, par. 538, 550, tom 4, par. 1100.

⁸⁹¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1100-1101. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 605-607.

⁸⁹¹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1103. V. takođe Prvostepena presuda, tom 2, par. 606.

⁸⁹¹⁸ Prvostepena presuda, tom 2, par. 607.

⁸⁹¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1103.

⁸⁹²⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1103-1104. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je, s obzirom na njegovu posjetu 4. maja 1993., Pušić bio svjestan napada HVO-a na Soviće i Doljane, da je uočio značajno razaranje u tim selima, bio u potpunosti obaviješten o hapšenju i zatočenju stanovništva ovih sela, te da je bio svjestan teških uslova zatočenja u školi u Sovićima. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1102.

2717. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je zaključilo da je on značajno doprinio ijednom od zločina počinjenih u opštini Jablanica u sklopu UZP-a.⁸⁹²¹ Isto tako, Pušić tvrdi da se njegova posjeta Jablanici 4. maja 1993. i činjenica da je poslije toga ostao na svom položaju u HVO-u, ne mogu smatrati doprinosom ijednom od zločina koji su tamo počinjeni.⁸⁹²² On tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je na osnovu njegove posjete selima Sovići i Doljani 4. maja 1993. izvelo neopravdane zaključke da je on: (1) omogućio "evakuaciju" stanovnika tih sela 5. maja 1993.; i (3) prihvatio zločine počinjene na tom području u periodu od 17. aprila do 4. maja 1993.⁸⁹²³ Pušić dodaje da, izuzev njegovog učešća u zajedničkoj delegaciji,⁸⁹²⁴ nije predocen nijedan drugi dokaz koji bi ga neposredno povezao s odlukom da se evakušu seljani, sa zločinima koji su uslijedili ili s napadom HVO-a 17. aprila 1993.⁸⁹²⁵ On zaključuje da njegovo ponašanje nije nikako moglo ostvariti ili "omogućiti" ZZP.⁸⁹²⁶

2718. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo pravo i donijelo razuman zaključak kada je konstatovalo da je Pušić doprinio zločinima počinjenim u Sovićima i Doljanima.⁸⁹²⁷ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je, svojim učešćem u pregovorima u sastavu zajedničke delegacije, Pušić "omogućio raseljavanje stanovništva Sovića i Doljana".⁸⁹²⁸ Ono tvrdi da ovaj zaključak treba razmatrati u svjetlu konstatacije Pretresnog vijeća da je Pušić imao primarnu odgovornost za razmjene zarobljenika od aprila 1993. i činjenice da je on i dalje preduzimao mjere kako bi se osiguralo da u Sovićima i Doljanima i dalje nema Muslimana, mjesecima nakon njegove prve posjete 4. maja 1993.⁸⁹²⁹

⁸⁹²¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 152.

⁸⁹²² Pušićev žalbeni podnesak, par. 152.

⁸⁹²³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 153.

⁸⁹²⁴ V. gore, par. 2716.

⁸⁹²⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 153-154. Žalbeno vijeće napominje da je, u odjeljku Pušićevog žalbenog podneska koji se odnosi na Jablanicu, Pušić iznio argument da njegov propust da preduzme mjere ili djeluje na suzbijanju zločina, za koje je saznao više od dvije sedmice nakon što su se desili, sam po sebi ne zadovoljava kriterijume za doprinos UZP-u. S tim u vezi, on dalje tvrdi da je Pretresno vijeće propustilo uzeti u obzir uobičajene kriterijume za odgovornost na osnovu propusta i da nije razmotrilo da li je između optuženog i fizičkih izvršilaca zločina postojala obaveza sprečavanja ili kažnjavanja, te da u ovom slučaju nije postojala takva obaveza. Žalbeno vijeće napominje da je taj argument odbacilo gore. V. gore, par. 2606-2607.

⁸⁹²⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 155.

⁸⁹²⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 157.

⁸⁹²⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 159. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 702 (27. mart 2017.).

⁸⁹²⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 159. Tužilaštvo tvrdi da je u julu 1993. Pušić izdao naređenja da se osigura da "osobe puštene iz zatočeništva u školi u Sovićima budu prevezene preko linije razdvajanja" i da je čak i u decembru 1993. bio odgovoran za naređivanje nastavka zatočenja osoba uhapšenih u Sovićima kako bi se one mogle iskoristiti u razmjenama radi ostvarenja cilja naseljavanja te opštine Hrvatima. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 159. S tim u vezi, ono dalje tvrdi da je na osnovu svojih funkcija u mreži zatočeničkih objekata i kao "ključni igrač" u pregovorima o razmjeni i kretanju ljudi, Pušić doprinio zločinima u Sovićima i Doljanima. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 158.

2719. Tužilaštvo iznosi argument da Pušićevu diskriminatornu namjeru i doprinos progonu pokazuju zaključci Pretresnog vijeća da je Pušić bio svjestan razaranja muslimanskih kuća velikih razmjera u Sovićima i Doljanima, dok su hrvatske kuće ostale neoštećene, te da je, uprkos tom znanju, Pušić nastavio da omogućava raseljavanje muslimanskog stanovništva ka teritoriji pod kontrolom ABiH.⁸⁹³⁰ Ono dalje tvrdi da Pušićevu diskriminatornu namjeru da osigura da u Sovićima i Doljanima i dalje ne bude Muslimana dodatno pokazuje njegovo naređenje iz jula 1993. kojim se traži da se Muslimani iz Bune koji su stigli u Soviće i Doljane i bili držani u školi u Sovićima odvedu na kontrolni punkt i puste da odu pješice u Jablanicu.⁸⁹³¹

(ii) Analiza

2720. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće izvelo neopravdane zaključke na osnovu njegove posjete Sovićima i Doljanima, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće propustilo da precizira ili obrazloži kako je Pušićevo učešće u zajedničkoj delegaciji tokom posjete Sovićima i Doljanima predstavljalo omogućavanje raseljavanja ljudi iz tih sela. Na primjer, Pretresno vijeće nije objasnilo kakvu je eventualnu vlast Pušić imao u okviru delegacije, naročito u svjetlu činjenice da su na čelu delegacije bili vojni komandanti HVO-a i ABiH, Petković odnosno Halilović.⁸⁹³² Ono je takođe propustilo da donese zaključke o tome kako je Pušić konkretno omogućio raseljavanje ljudi iz Sovića i Doljana, uzimajući u obzir da je konstatovalo da su se o tom raseljavanju 4. maja 1993. dogovorili Petković i Halilović i da je Glavni stožer HVO-a bio taj koji je izdao naređenje u skladu s odlukama donesenim poslije posjete zajedničke delegacije.⁸⁹³³

2721. U vezi s argumentom tužilaštva da je Pušić nastavio da preduzima mjere kako bi se osiguralo da u Sovićima i Doljanima i dalje ne bude Muslimana tako što je izdao naređenja u vezi sa zatočenicima iz Sovića u julu i decembru 1993.,⁸⁹³⁴ Žalbeno vijeće prvo primjećuje da se

⁸⁹³⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 160. V. takođe Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 161.

⁸⁹³¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 160.

⁸⁹³² V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1100-1103. S tim u vezi, Žalbeno vijeće podsjeća da je, prije i za vrijeme te posjete, Pušić bio na više položaja u HVO-u. V. gore, par. 2596 i fusnota 8513. Međutim, nije jasno u kojem je svojstvu Pušić učestvovao u zajedničkoj delegaciji koja je posjetila Soviće i Doljane 4. maja 1993. U odjeljku Prvostepene presude koji se bavi njegovim funkcijama u opštem smislu, Pretresno vijeće je uputilo na tu posjetu kao na primjer situacije u kojoj je Pušić predstavljao "Upravu Vojne policije odnosno HVO-a na pregovorima o razmjeni zatočenika ili tijela poginulih". U odjeljku Prvostepene presude u kojem se konkretno razmatra ova posjeta, ono je smatralo da je Pušić učestvovao kao predstavnik HVO-a i "predsjednik Komisije za razmjenu", što je položaj koji, čini se, nije postojao u vrijeme posjete zajedničke delegacije Jablanici. Međutim, Pretresno vijeće je takođe napomenulo da se HVO-ova komponenta zajedničke delegacije sastojala od dva tima i da je Pušić bio član tima na čijem je čelu bio dr Bagarić, koji je bio zadužen za pitanja ranjenika, bolesnika i mrtvih. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1029-1030. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 656-658, 660-661, tom 4, fusnota 2064.

⁸⁹³³ V. Prvostepena presuda, tom 2, par. 606-607, tom 4, par. 1103.

⁸⁹³⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 159, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1163, dokazne predmete P03652, P03665.

Pretno vijeće nije oslonilo na naređenja koja navodi tužilaštvo kada je donijelo zaključak da je Pušić omogućio raseljavanje.⁸⁹³⁵ Žalbeno vijeće, u svakom slučaju, konstatuje da tužilaštvo nije obrazložilo kako ti dokumenti pokazuju da je Pušić omogućio raseljavanje ljudi 5. maja 1993.

2722. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Pušić omogućio raseljavanje stanovništva iz Sovića i Doljana 5. maja 1993. O eventualnom uticaju ove konstatacije na njegovu sveukupnu odgovornost biće govora dolje.⁸⁹³⁶

(e) Opština Prozor

2723. Pretno vijeće je konstatovalo da je HVO u ljeto 1993. u opštini Prozor izvodio operacije deložacija velikih razmjera, poslije kojih su snage HVO-a zatočile seljane koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama u Srednjoškolskom centru u Prozoru, zgradi Unisa, Tehničkoj školi, u selima Lapsunji i Duge, te u naselju Podgrađe.⁸⁹³⁷ Ono je dalje konstatovalo da je, dana 18. avgusta 1993., Željko Šiljega, komandant OZ Sjeverozapadna Hercegovina, izvijestio Glavni stožer:

da mu se prije jedne planirane posjete MKCK-a "zatvoru" i nekim muslimanskim selima u opštini Prozor javio Berislav Pušić i tražio od njega da ne dozvoli posjetu zatvoru i selima zbog neefikasnosti MKCK-a da učini isto za Hrvate zatočene u Konjicu, Bugojnu i na drugim prostorima.⁸⁹³⁸

Na osnovu ovog izvještaja, Pretno vijeće je zaključilo da je Pušić imao "veoma oštar stav prema MKCK-u i da nije oklijevao da ga ometa u radu kada njime nije bio zadovoljan".⁸⁹³⁹ Pretno vijeće je dalje napomenulo da je Pušićev stav imao veliki uticaj na Šiljega, budući da je on prosljedio Pušićeve instrukcije lokalnim vlastima u Prozoru koje je MKCK planirao kontaktirati.⁸⁹⁴⁰ Pretno vijeće je zaključilo da, s obzirom na to da je Pušić bio svjestan zatočenja Muslimana u "zatvoru" i u selima u opštini Prozor u avgustu 1993., nema nikakve sumnje da je on znao da su tamo bili zatočeni Muslimani koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama i konstatovalo da je Pušić, "[b]udući da je, uprkos tom znanju, nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u", prihvatio ta zatočenja.⁸⁹⁴¹

(i) Argumenti strana u postupku

⁸⁹³⁵ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1100-1104 s referencama koje se tamo navode.

⁸⁹³⁶ V. dolje, par. 2772-2773.

⁸⁹³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1097.

⁸⁹³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1097, gdje se upućuje na dokazni predmet P04292, str. 3.

⁸⁹³⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1098.

⁸⁹⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1098.

⁸⁹⁴¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1099.

2724. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je konstatovalo da je on u značajnoj mjeri doprinio bilo kojem od zločina počinjenih u opštini Prozor u sklopu UZP-a time što je omeo posjetu predstavnika međunarodne zajednice tom području u avgustu 1993. i što je ostao na svom položaju u HVO-u poslije toga.⁸⁹⁴² On tvrdi da, čak i ako se dokazima na koje se pozvalo Pretresno vijeće "pripíše najveća težina", on nije mogao dati značajan doprinos UZP-u time što je omeo tu posjetu ili što je poslije toga ostao na svom položaju uprkos tome što je znao za zločine počinjene u Prozoru.⁸⁹⁴³ On tvrdi da je to "pogotovo tako s obzirom na činjenicu da je [njegov]o] znanje zasnovano na epizodi koja se desila 18. avgusta 1993., neko vrijeme nakon što su se dotični zločini desili".⁸⁹⁴⁴

2725. Tužilaštvo odgovara da Pušić nije samo "prihvatio" zatočenje muslimanskih civila, nego je, u stvari, aktivno preduzimao mjere time što je MKCK-u blokirao pristup zatočeničkim centrima i selima na tom području, dok je nastavio da omogućava funkcionisanje zatočeničke mreže HVO-a time što je ostao na svojim položajima u HVO-u uprkos svom znanju o tim zločinima.⁸⁹⁴⁵ Ono takođe tvrdi da je Pušić bio svjestan protivpravnog zatočenja Muslimana u Prozoru prije 18. avgusta 1993.⁸⁹⁴⁶ Tužilaštvo tvrdi da se do tog datuma zatočenje muslimanskih civila u Prozoru odvijalo u sklopu operacije "deložacija velikih razmjera" koja je započela u proljeće, a nastavljena u ljeto 1993.⁸⁹⁴⁷ Ono dodaje da je, s obzirom na svoju službu na raznim položajima u HVO-u koji su bili povezani sa zatočenjima i razmjenama zarobljenika, Pušić primao komunikacije o zatočenicima koji su bili uhapšeni u Prozoru, od kojih su neki bili civili.⁸⁹⁴⁸ Ono zaključuje da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Pušić dao doprinos krivičnim djelima progona, zatvaranja i protivpravnog zatočenja civila u Prozoru.⁸⁹⁴⁹

(i) Analiza

2726. Pušić ne obrazlaže zašto njegovo ometanje posjete MKCK-a zatvoru i selima u Prozoru u avgustu 1993. ne bi moglo predstavljati doprinos UZP-u. Žalbena vijeće stoga odbacuje ovaj argument kao nerazrađenu tvrdnju. U vezi s njegovim argumentom da je njegovo znanje o zločinima u Prozoru bilo zasnovano na epizodi koja se desila 18. avgusta 1993., neko vrijeme nakon što su se "dotični zločini" dogodili, Žalbena vijeće prvo napominje da on ne precizira na koje od zločina za koje je Pretresno vijeće konstatovalo da su se desili u opštini Prozor

⁸⁹⁴² Pušićev žalbeni podnesak, par. 149.

⁸⁹⁴³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 149-151.

⁸⁹⁴⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 150.

⁸⁹⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 154-155.

⁸⁹⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 155.

⁸⁹⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 155.

⁸⁹⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 155.

upućuje.⁸⁹⁵⁰ U svakom slučaju, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on znao da su Muslimani koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama bili zatočeni na tim raznim lokacijama u Prozoru, što je zaključak koji Pušić ne osporava.⁸⁹⁵¹ Drugim riječima, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić bio svjestan protivpravnog zatočenja *koje je bilo u toku* kada je opstruirao posjetu MKCK-a tom zatvoru i selima. Njegov argument ne pokazuje kako je Pretresno vijeće moglo pogriješiti zbog toga što je to smatralo doprinosom UZP-u, te se stoga odbacuje.

(f) Opština Čapljina

2727. Pretresno vijeće je konstatovalo da su, u periodu od jula do septembra 1993., žene, djeca i stariji ljudi, bosanski Muslimani, bili protjerani od strane HVO-a i MUP-a s više lokacija u opštini Čapljina i prisilno premješteni na teritoriju pod kontrolom ABiH.⁸⁹⁵² Pored toga, ono je također konstatovalo da su, u periodu od 30. juna do sredine jula 1993., muškarci Muslimani iz opštine Čapljina bili zatočeni od strane HVO-a u zatvorima u Dretelju i Gabeli i na Heliodromu.⁸⁹⁵³

2728. Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je Pušić bio član radne grupe koju je HVO HZ HB na sjednici od 19. jula 1993. zadužio da posjeti opštinu Čapljina radi inspekcije zatočeničkih lokacija i predloži mjere za poboljšanje uslova na tim lokacijama.⁸⁹⁵⁴ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je ta radna grupa, pored ostalog, utvrdila da su medijski izvještaji o navodnom "protjerivanju" Muslimana iz opštine Čapljina lažni.⁸⁹⁵⁵ Uzimajući u obzir da je konstatovalo da se raseljavanje muslimanskih civila u opštini Čapljina na teritoriju pod kontrolom ABiH odvijalo za vrijeme Pušićeve posjete toj opštini između 19. i 20. jula 1993., Pretresno vijeće je konstatovalo da je:

[...] jedini razuman zaključak koji može da se izvede taj da je Berislav Pušić bio obaviješten o protjerivanju, da je to negirao u izvještaju radne grupe u čijem je radu učestvovao, te da je shodno tome, budući da je ostao na svojoj dužnosti u HVO-u, te zločine prihvatio.⁸⁹⁵⁶

(i) Argumenti strana u postupku

⁸⁹⁴⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 156.

⁸⁹⁵⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 150.

⁸⁹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1099.

⁸⁹⁵² Prvostepena presuda, tom 3, par. 943-944. V. također Prvostepena presuda, tom 2, par. 2097, 2104 (Domanovići), 2115 (Bivolje Brdo), 2131 (Počitelj), 2152 (Višići), 2161 (grad Čapljina), 2191, tom 4, par. 1123 i fusnota 2109.

⁸⁹⁵³ Prvostepena presuda, tom 2, par. 2082-2083. Među osobama koje su bile uhapšene i držane na ovim lokacijama bili su pripadnici HVO-a i ABiH muslimanske nacionalnosti, kao i muškarci Muslimani koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama.

⁸⁹⁵⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1123, 1167, 1174, gdje se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P03560, str. 4-5, P03573.

⁸⁹⁵⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1123.

⁸⁹⁵⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1123.

2729. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je konstatovalo da je on značajno doprinio zločinima počinjenim u opštini Čapljina time što je posjetio to područje između 19. i 20. jula 1993. u sastavu "delegacije HVO-a", te što je potom ostao na svom položaju u HVO-u.⁸⁹⁵⁷ On tvrdi da se ne može smatrati da je on, time što je učestvovao u radnoj grupi koja je bila zadužena za identifikovanje novih lokacija za smještaj zatočenika iz pretrpanog Zatvora u Dretelju 19. jula 1993., dao značajan doprinos UZP-u.⁸⁹⁵⁸ On tvrdi da je bio nisko rangirani član te delegacije i da nije bio jedan od članova koji su o tome podnosili izvještaje kabinetu HVO-a.⁸⁹⁵⁹ On dodaje da ta posjeta nije imala nikakvog uticaja na provođenje UZP-a.⁸⁹⁶⁰ Pušić tvrdi da njegovo "prihvatanje" zločina počinjenih u Čapljini, kako je konstatovalo Pretresno vijeće, nije moglo predstavljati značajan doprinos UZP-u čak i kada bi se relevantnim dokazima na koje se pozvalo Pretresno "pripisala najveća težina".⁸⁹⁶¹

2730. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Pušić doprinio zločinima počinjenim u opštini Čapljina.⁸⁹⁶² Ono tvrdi da on ne samo da je prihvatio protjerivanja Muslimana iz Čapljine, nego im je doprinosio tako što ih je lažno negirao u izvještaju i što je poslije toga ostao na svom položaju u HVO-u.⁸⁹⁶³ Ono dalje tvrdi da je, u sastavu delegacije koja je bila zadužena za inspekciju zatočeničkih lokacija u opštini Čapljina u julu 1993., Pušić posjetio zatvore u Dretelju i Gabeli u kojima su držani muškarci Muslimani koji su bili uhapšeni tokom tadašnjih deložacija iz Čapljine.⁸⁹⁶⁴ Ono dodaje da je Pušić bio obaviješten o raseljavanju Muslimana iz Čapljine u julu 1993., ali da je ipak to negirao u "službenom izvještaju Vladi".⁸⁹⁶⁵ Kako tvrdi tužilaštvo, protjerivanja iz Čapljine nastavila su se i poslije tog službenog izvještaja Vladi, te je, uslijed toga, Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Pušić dao doprinos tamošnjim zločinima progona i raseljavanja.⁸⁹⁶⁶

(ii) Analiza

2731. Žalbeno vijeće podsjeća da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s Pušićevom ulogom u protjerivanjima iz opštine Čapljina zasnovani na njegovoj posjeti toj opštini u svojstvu člana radne

⁸⁹⁵⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 169.

⁸⁹⁵⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 170, 206.

⁸⁹⁵⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 170, 206.

⁸⁹⁶⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 170, 206.

⁸⁹⁶¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 171.

⁸⁹⁶² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 173.

⁸⁹⁶³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 173.

⁸⁹⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 174. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 702 (27. mart 2017.).

⁸⁹⁶⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 174, gdje se upućuje na dokazni predmet P03573.

⁸⁹⁶⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 174.

grupe 19. ili 20. jula 1993., koja je potom rezultirala negiranjem protjerivanja u izvještaju radne grupe.⁸⁹⁶⁷

2732. U vezi s Pušićevim argumentom da on nije imao nikakvu ulogu u podnošenju izvještaja radne grupe, Žalbeno vijeće prvo napominje da se izvještaj radne grupe jedino pominje u zapisniku sa sjednice HVO-a HZ HB održane 20. jula 1993.⁸⁹⁶⁸ Međutim, prema zapisniku, sjednici je prisustvovao samo jedan član radne grupe, Zoran Buntić.⁸⁹⁶⁹ U odsustvu bilo kakvih dokaza koji bi pokazali da je Pušić prisustvovao sjednici, Žalbeno vijeće konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Pušić podnio izvještaj HVO-u HZ HB. Najzad, u vezi sa samim negiranjem protjerivanja, Žalbeno vijeće napominje da se u izvještaju radne grupe, kako je zabilježeno u zapisniku, samo osporava da su svi Muslimani bili protjerani iz opštine Čapljina, a ne nužno da uopšte nije bilo protjerivanja.⁸⁹⁷⁰

2733. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Pušić, svojom posjetom opštini Čapljina 19. i 20. jula 1993. u svojstvu člana radne grupe, negirao protjerivanja iz opštine Čapljina. Eventualni uticaj toga na njegovu sveukupnu odgovornost, imajući na umu takođe da je zaključak da je on bio obaviješten o protjerivanjima u opštini Čapljina i da ih je prihvatio time što je zadržao svoj položaj u HVO-u ostao nepromijenjen, razmatra se dolje.⁸⁹⁷¹

(g) Opština Mostar

(i) Pušićeva uloga u hapšenju, zatočenju i raseljavanju Muslimana iz zapadnog Mostara

2734. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić bio obaviješten o masovnom hapšenju Muslimana u zapadnom Mostaru u periodu od 9. do 11. maja 1993. i njihovom zatočenju u zgradi MUP-a i na Heliodromu.⁸⁹⁷² Na osnovu njegovih naređenja za puštanje ili zadržavanje Muslimana u zatočeništvu, Pretresno vijeće se uvjerilo da Pušić ne samo da je bio svjestan tih hapšenja i zatočenja, nego i da je učestvovao u kampanjama hapšenja u zapadnom Mostaru u maju 1993.⁸⁹⁷³

⁸⁹⁶⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1123.

⁸⁹⁶⁸ Dokazni predmet P03573, str. 1-2.

⁸⁹⁶⁹ Dokazni predmet P03573, str. 1. Žalbeno vijeće napominje da se u tom zapisniku navode svi prisutni na sjednici, uključujući Jadranka Prlića i Brunu Stojića. U jednom drugom odjeljku Prvostepene presude, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić takođe bio prisutan na sjednici. Međutim, Pretresno vijeće nije iznijelo ništa u prilog tom zaključku, kojem jasno protivrječi zapisnik sa sjednice. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1174.

⁸⁹⁷⁰ Dokazni predmet P03573, str. 1-2. Radna grupa je utvrdila "da su netočna izvješća pojedinih medija o navodnom progonu svih muslimana sa područja općine Čapljina" pošto je konstatovala da se na raznim lokacijama u toj opštini nalazilo oko 2.000 Muslimana iz istočne Hercegovine.

⁸⁹⁷¹ V. dolje, par. 2772-2773.

⁸⁹⁷² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1110.

⁸⁹⁷³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1110. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1106-1109.

Ono je dalje konstatovalo da je Pušić učestvovao u operaciji prebacivanja Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar krajem maja 1993., kao i u sistemu koji je podsticao definitivno raseljavanje Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar od kraja maja 1993.⁸⁹⁷⁴

a. Argumenti strana u postupku

2735. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je zaključilo da je on dao značajan doprinos UZP-u time što je učestvovao u protjerivanju Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar od maja 1993. pa nadalje.⁸⁹⁷⁵ Što se tiče konkretnih incidenata, Pušić tvrdi da njegova uloga u "bezuslovnom" puštanju na slobodu Muslimanskih civila uhapšenih 11. maja 1993. nije mogla pospješiti ZZP.⁸⁹⁷⁶ U vezi s "definitivnim raseljavanjem Muslimana", Pušić tvrdi da je prebacivanje najmanje 300 Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar, kojem je očevidac bio svjedok Klaus Johann Nissen 26. maja 1993., bilo dio unaprijed organizovanog premještanja civila koje je bilo dogovoreno između HVO-a i ABiH.⁸⁹⁷⁷ Pušić dalje tvrdi da izjave koje je dao predstavnicima PMEZ-a 16. juna 1993. i komentari koje je 16. septembra 1993. iznio u prisustvu svjedoka BC nemaju nikakvog uticaja na mjere koje je usvojio HVO u ostvarivanju UZP-a.⁸⁹⁷⁸ Prema Pušiću, ništa od njegovog ponašanja u vezi s ovim događajima ne doseže traženi prag za učešće u UZP-u.⁸⁹⁷⁹

2736. Tužilaštvo odgovara da je Pušić neposredno učestvovao u protjerivanju Muslimana iz zapadnog Mostara.⁸⁹⁸⁰ Ono tvrdi da je, u noći sa 25. na 26. maj 1993., Nissen, posmatrač PMEZ-a, vidio Pušića kako nadzire ukrcavanje žena, djece i starijih ljudi muslimanske nacionalnosti u autobuse kojima su raseljeni iz zapadnog Mostara u istočni Mostar.⁸⁹⁸¹ Tužilaštvo tvrdi da ovo ponašanje, zajedno s Pušićevim pokušajima da prikrije deložacije od PMEZ-a, predstavlja njegov doprinos UZP-u u vezi s kampanjom hapšenja.⁸⁹⁸² Ono dalje tvrdi da Pušić samo ponavlja argumente koje je iznio na suđenju, da je incident koji je posmatrao Nissen bio "unaprijed

⁸⁹⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1112, 1116. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1111, 1113-1115.

⁸⁹⁷⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 156.

⁸⁹⁷⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 157, 196-198.

⁸⁹⁷⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 158. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1111-1112.

⁸⁹⁷⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 159-160, 162, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1113. On dodaje da nije jasno ko je u HVO-u bio podstaknut njegovim komentarima i šta je predstavljalo "sistem koji je podsticao definitivno raseljavanje Muslimana". Pušićev žalbeni podnesak, par. 160.

⁸⁹⁷⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 157-159.

⁸⁹⁸⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 165.

⁸⁹⁸¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 165.

⁸⁹⁸² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 165.

organizovano premještanje civila dogovoreno od strane HVO-a i ABiH", a da pritom ne pokazuje kako je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni ovog događaja.⁸⁹⁸³

2737. U vezi s Pušićevom izjavom od 16. juna 1993. u kojoj negira deložacije u Mostaru, tužilaštvo tvrdi da je takva izjava pomogla u prikrivanju zločina HVO-a, ometanju djelovanja međunarodnih organizacija i omogućavanju da se zločini nastave.⁸⁹⁸⁴ Ono tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Pušić učestvovao u "sistemu čiji je cilj bilo definitivno raseljavanje Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar" na osnovu njegovog sveukupnog doprinosa "tom sistemu".⁸⁹⁸⁵ Ono dalje tvrdi da je, u tom kontekstu, Pretresno vijeće imalo pravo da uzme u obzir i Pušićeve lažne demantije međunarodnim organizacijama.⁸⁹⁸⁶ Prema tužilaštvu, Pretresno vijeće je ispravno zaključilo da je Pušić dao doprinos zločinima raseljavanja u Mostaru.⁸⁹⁸⁷

b. Analiza

2738. U vezi s Pušićevim argumentom da njegova uloga u "bezuslovnom" puštanju na slobodu muslimanskih civila uhapšenih 11. maja 1993. nije mogla pospješiti ZZP, Žalbeno vijeće napominje da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s puštanjem na slobodu bili dio njegovog šireg zaključka da je Pušić učestvovao u kampanjama hapšenja u zapadnom Mostaru u maju 1993. Njegovo naređenje o puštanju na slobodu Muslimana uhapšenih 11. maja 1993. je stoga samo jedna komponenta njegovog učešća u tim hapšenjima. Njegova uloga u hapšenjima takođe je obuhvatala, na primjer, činjenice da je mostarski MUP 11. maja 1993. uputio Pušiću dopis zatraživši od njega da "preuzme" 19 civila koji su bili zatočeni u zgradi MUP-a u Mostaru, te da je, jednom prilikom, Pušić naredio da neki ljudi ne budu pušteni na slobodu.⁸⁹⁸⁸ U svjetlu ovih dodatnih faktora, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije objasnio kako bi njegov argument uticao na sveukupan zaključak da je on učestvovao u kampanjama hapšenja u zapadnom Mostaru u maju 1993. Ovaj argument se, stoga, odbacuje.⁸⁹⁸⁹

2739. Što se, pak, tiče zaključka da je Pušić učestvovao u raseljavanju najmanje 300 Muslimana iz zapadnog Mostara 26. maja 1993., koji je Pretresno vijeće donijelo oslanjajući se na Nissenove

⁸⁹⁸³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 166. Pored toga, dodaje tužilaštvo, irelevantno je da li je postojao sporazum između HVO-a i ABiH, budući da je Pretresno vijeće zaključilo da su premještanja civila protivpravna ukoliko nema saglasnosti onih koji se premještaju, bez obzira na sporazume vojnih i političkih vođa. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 166.

⁸⁹⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 167.

⁸⁹⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 168, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1116.

⁸⁹⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 168.

⁸⁹⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 168-169.

⁸⁹⁸⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1108-1109.

⁸⁹⁸⁹ V. takođe gore, par. 2677.

dokaze,⁸⁹⁹⁰ Žalbeno vijeće napominje da Pušić ne osporava zaključak Pretresnog vijeća ni Nissenov iskaz, nego samo ponavlja svoj argument koji je iznio na suđenju da je to premještanje bilo unaprijed organizovano i dogovoreno između HVO-a i ABiH, a da pritom tu tvrdnju ničim ne potkrepljuje.⁸⁹⁹¹

2740. U vezi s Pušićevom izjavom od 16. juna 1993., u kojoj je on, prema Pretresnom vijeću, demantovao deložacije na koje su njemu i Ćoriću pažnju skrenuli predstavnici PMEZ-a, i njegovom izjavom od 16. septembra 1993. da je jedino odgovarajuće rješenje da se "sve Muslimane u zapadnoj Hercegovini pošalje na istočnu stranu Mostara gdje im je i mjesto",⁸⁹⁹² Žalbeno vijeće napominje da Pušić ne osporava zaključak da je on dao te izjave. Pukom tvrdnjom da te izjave nisu imale uticaja na mjere koje je usvojio HVO u ostvarivanju UZP-a, Pušić ne pokazuje zašto je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, na osnovu ovih izjava, zaključilo da je on učestvovao u sistemu koji je podsticao definitivno raseljavanje Muslimana iz zapadnog Mostara u istočni Mostar od kraja maja 1993.⁸⁹⁹³

2741. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu primjetnu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u pogledu njegove uloge u hapšenju, zatočenju i raseljavanju Muslimana iz zapadnog Mostara.

(ii) Pušićeva uloga u zločinima povezanim s opsadom

2742. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić znao za teškoće s kojima su se suočavale međunarodne organizacije u dobijanju pristupa istočnom Mostaru, kao i za krajnje teške životne uslove tamošnjeg stanovništva, naročito za nestašicu vode i struje.⁸⁹⁹⁴ Vijeće je konstatovalo da je on "postavljao prepreke, štaviše, da je zaustavio rješavanje zahtjeva za humanitarne evakuacije iz istočnog Mostara", te je, stoga, smatralo da je on učestvovao u pogoršavanju životnih uslova u istočnom Mostaru time što je opstruirao humanitarne evakuacije.⁸⁹⁹⁵

a. Argumenti strana u postupku

⁸⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1111-1112, gdje se upućuje na Klausu Johanna Nissena, T(f). 20405-20407, 20429-20430 (25. juni 2007.).

⁸⁹⁹¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 158; Pušićev završni podnesak, par. 138.

⁸⁹⁹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1115.

⁸⁹⁹³ Pušićev s tim povezani argument da nije jasno ko je bio podstaknut njegovim komentarima takođe se odbacuje budući da nije usmjeren ni na jedan konkretan zaključak Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće dalje ima u vidu Pušićev argument da nije jasno šta je predstavljalo "sistem čiji je cilj bilo definitivno raseljavanje Muslimana iz zapadnog Mostara", ali smatra da je on čisto semantički, te ga, shodno tome, odbacuje. Pušićev žalbeni podnesak, par. 160.

⁸⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

⁸⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

2743. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je zaključilo da je on dao značajan doprinos UZP-u time što je međunarodnim organizacijama i humanitarnim evakuacijama blokirao ili opstruirao pristup u Mostar u maju 1993.⁸⁹⁹⁶ Konkretno u vezi s pogoršanjem životnih uslova u istočnom Mostaru, Pušić iznosi argument da, čak i ako se dokazima na koje se pozvalo Pretresno vijeće, to jest izjavama koje je on dao 16. septembra 1993., njegovim drugim izjavama koje su zabilježene u izvještaju PMEZ-a od 28. novembra 1993., te njegovom izvještaju od 24. februara 1994., "pripíše najveća težina", uslovi koji se traže za učešće u UZP-u i dalje nisu ispunjeni.⁸⁹⁹⁷ On iznosi argument da se između tih izjava i njegovog ponašanja ne može utvrditi veza koja je imala ikakav uticaj na bilo kojeg dužnosnika HVO-a ili ikakav uticaj na provođenje ZZP-a.⁸⁹⁹⁸

2744. Pušić tvrdi da je na osnovu pogrešnog zaključka Pretresnog vijeća da je on učestvovao u pogoršavanju životnih uslova u Mostaru – u kombinaciji s njegovim znanjem o zločinima počinjenim tokom opsade Mostara i činjenicom da je on nastavio obavljati svoje dužnosti u HVO-u – Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je on prihvatio sljedeća krivična djela u Mostaru: (1) uništavanje imovine, uključujući vjerske objekte; (2) ubistva civila; i (3) nametanje krajnje teških životnih uslova stanovništvu istočnog Mostara.⁸⁹⁹⁹ S tim u vezi, Pušić ponovo navodi svoj argument iz žalbene osnove 1 da nije imao jednostrana ovlaštenja da opstruira humanitarne evakuacije i da stoga nije mogao pružiti značajan doprinos UZP-u.⁹⁰⁰⁰ Međutim, on tvrdi da njegovo prihvatanje ovih zločina, čak i kada bi se materijalu na koji se oslonilo Pretresno vijeće pripisala najveća težina, ne bi predstavljalo značajan doprinos provođenju UZP-a.⁹⁰⁰¹ Pušić takođe tvrdi da je, s obzirom na odsustvo bilo kakvih, pa i slabih veza između fizičkih izvršilaca i "optuženog", odgovornost na osnovu UZP-a za bilo koji zločin u Mostaru "potpuno neprimjerena".⁹⁰⁰²

2745. Najzad, Pušić iznosi opšti argument da zaključak Pretresnog vijeća da on nije osudio ili prijavio zločine u Mostaru, ili bilo koji propust s tim u vezi, ne bi uticao na provođenje UZP-a, budući da on nije bio visoki dužnosnik HVO-a i da nije imao dovoljna ovlaštenja da utiče na druge ili da ima uticaj na događaje.⁹⁰⁰³

⁸⁹⁹⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 156.

⁸⁹⁹⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 162-163, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1121.

⁸⁹⁹⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 162. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 161.

⁸⁹⁹⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 164.

⁹⁰⁰⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 165, gdje se upućuje na Pušićev žalbeni podnesak, par. 44.

⁹⁰⁰¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 166.

⁹⁰⁰² Pušićev žalbeni podnesak, par. 168.

⁹⁰⁰³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 167.

2746. Tužilaštvo odgovara da je Pušić učestvovao u opsadi Mostara "tako što je paralisao rješavanje zahtjeva za humanitarnu evakuaciju" i što je hotimično držao civilno stanovništvo u maloj i pretrpanoj enklavi, doprinijevši time teškim životnim uslovima.⁹⁰⁰⁴ Ono dalje tvrdi da se on zalagao za restriktivne razmjene jedan za jednog, a ne po principu svi za sve, po kojem bi bilo oslobođeno daleko više Muslimana nego Hrvata, te da je koristio Muslimane kao "monetu za razmjenu".⁹⁰⁰⁵ Tužilaštvo tvrdi da Pušić zanemaruje činjenicu da je, na osnovu njegovih ovlaštenja da zastupa HVO na međunarodnim pregovorima, Pretresno vijeće smatralo njegove izjave međunarodnim organizacijama dokazom da je on ometao ili paralisao humanitarne evakuacije.⁹⁰⁰⁶ Ono dalje tvrdi da je Pušić time doprinio krivičnim djelima nehumanih djela, nečovječnog postupanja, okrutnog postupanja, protivpravnih napada, terorisanja, ubistava i hotimičnih lišavanja života.⁹⁰⁰⁷ Nadalje, ono tvrdi da je, time što je pogoršao životne uslove i praktično držao stanovništvo u klopci, on olakšao stvaranje uslova koji su omogućili da dođe do ubistava u Mostaru i da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je on aktivno doprinio tim ubistvima.⁹⁰⁰⁸ Isto tako, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Pušić doprinio uništavanju imovine u Mostaru time što je perpetuirao uslove koji su omogućavali opsadu.⁹⁰⁰⁹

2747. U vezi s Pušićevim opštim argumentom vezanim za zaključak Pretresnog vijeća da je on propustio da osudi ili prijavi zločine u Mostaru, Tužilaštvo odgovara da ga treba odbaciti zato što Pretresno vijeće nije utvrdilo da je on zločinima u Mostaru doprinio na taj način, te da on, stoga, nije identifikovao koji činjenični zaključak osporava.⁹⁰¹⁰

b. Analiza

2748. Što se tiče događaja vezanih za opsadu Mostara, Pušićevi argumenti su kombinacija prigovora koje u vezi sa svojim ovlaštenjima iznosi u okviru žalbene osnove I i tvrdnje da njegove izjave i radnje u vezi s tom opsadom ne dosežu traženi prag za učešće u UZP-u. S tim u vezi, Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Pušićev argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je konstatovalo da je on doprinio pogoršanju životnih uslova u istočnom Mostaru.⁹⁰¹¹ Ta konstatacija je bila zasnovana na zaključku da je Pušić opstruirao zahtjeve za humanitarnu evakuaciju u istočnom Mostaru iako je bio svjestan krajnje teških životnih uslova u istočnom Mostaru,

⁹⁰⁰⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 170.

⁹⁰⁰⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 170. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 707-708 (27. mart 2017.).

⁹⁰⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 171.

⁹⁰⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 171-172.

⁹⁰⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 171.

⁹⁰⁰⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 172.

⁹⁰¹⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 163.

⁹⁰¹¹ V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 163-164.

prouzrokovanih opsadom.⁹⁰¹² Pušić, međutim, ne potkrepljuje svoju tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je donijelo ovaj zaključak.

2749. U vezi s Pušićevim argumentom da nije imao jednostrano ovlaštenje da opstruira humanitarne evakuacije, Pretresno vijeće je konstatovalo da on, čak i ako nije bio jedina osoba s tom nadležnošću, jeste bio ovlašten da izdaje dozvole za humanitarnu evakuaciju ljudi iz istočnog Mostara, u skladu s HVO-ovom politikom razmjene da se jedan Musliman razmjenjuje za jednog Hrvata.⁹⁰¹³ Vijeće je s tim u vezi njegov položaj rezimiralo kao položaj s "proširenim ovlaštenjima" u svojstvu predstavnika HVO-a pred međunarodnom zajednicom, stavljajući ga u kontrast s njegovim *de jure* i *de facto* ulogama u odnosu na razmjenu i puštanje na slobodu muslimanskih zatočenika koji su bili držani u zatvorima HVO-a.⁹⁰¹⁴ Shodno tome, u mjeri u kojoj Pušić iznosi argument da nije imao "jednostrano" ovlaštenje da opstruira humanitarne evakuacije, on ne protivrječi zaključcima Pretresnog vijeća i, s tim u skladu, ne artikuliše nikakvu grešku. Ovaj argument se, u skladu s tim, odbacuje. Pored toga, Pušić samo upućuje na svoj argument, iznesen u okviru jedne druge žalbene podosnove, koji se odnosi na njegovu ulogu predstavnika HVO-a u pregovorima o razmjeni zarobljenika, a koji je odbačen gore.⁹⁰¹⁵ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Pušić nije potkrijepio argument o svom ovlaštenju da opstruira humanitarne evakuacije, te ga, na toj osnovi, odbacuje.

2750. Pored toga, Pušić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni njegovih izjava i izvještaja na koje upućuje, a na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi zaključilo da je on učestvovao u pogoršanju životnih uslova u istočnom Mostaru.⁹⁰¹⁶ U stvari, Pušić zanemaruje zaključke Pretresnog vijeća i samo tvrdi da ti dokazi, čak i ako im se "pripíše najveća težina", ne dosežu traženi prag za učešće u UZP-u, a da pritom ne potkrepljuje tu tvrdnju. Njegov argument se stoga odbacuje.

⁹⁰¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

⁹⁰¹³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1065. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1066-1067, 1076-1077.

⁹⁰¹⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1081.

⁹⁰¹⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 165, gdje se upućuje na Pušićev žalbeni podnesak, par. 44. V. gore, par. 2641 (gdje se napominje da pitanje koliko je uticaja Pušić imao nad širim okvirima politike HVO-a nije od odlučujućeg značaja za ocjenu njegove odgovornosti).

⁹⁰¹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1121-1122. Na primjer, u Prvostepenoj presudi se navodi da se tokom sastanka sa svjedokom BC 16. septembra 1993., Pušić prema Muslimanima odnosio kao prema "moneti za razmjenu" te da je tvrdio da su Muslimani koji su držani na područjima HVO-a dragocjeni za upotrebu u razmjenama za Hrvate koje su zatočile muslimanske snage u srednjoj Bosni. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1121, gdje se upućuje na svjedoka BC, T(f). 25205 (28. novembar 2007.) (zatvorena sjednica), dokazni predmet P09848 (povjerljivo), par. 1, 3. U tom kontekstu, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir izvještaj PMEZ-a od 28. novembra 1993. i izvještaj koji je Pušić napisao 24. februara 1994. V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1121, gdje se upućuje na Amora Mašovića, T(f). 25023-25024 (26. novembar 2007.), dokazni predmeti P06929 (povjerljivo), P07942, P07481.

2751. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on prihvatio ubistva civila, uništavanje imovine (uključujući vjerske objekte), te nametanje krajnje teških životnih uslova, Žalbeno vijeće smatra da se ovim argumentom primjerenije baviti u okviru Pušićeve žalbene osnove 5 u vezi s njegovim prigovorima na zaključke o njegovoj *mens rea*.⁹⁰¹⁷

2752. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je njegov propust da prijavi zločine počinjene u Mostaru ili da ih osudi uticao na sprovođenje UZP-a,⁹⁰¹⁸ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće u svojim zaključcima o Pušićevom doprinosu zločinima počinjenim u Mostaru nije uputilo na njegov propust da prijavi ili osudi te zločine.⁹⁰¹⁹ Pušić u ovom argumentu pogrešno predstavlja te zaključke, te se on stoga odbacuje. Isto tako, Pušić u svom argumentu da odsustvo veze između njega i fizičkih izvršilaca čini njegovu odgovornost za zločine UZP-a u Mostaru neprimjerenom zanemaruje mjerodavno pravo u vezi s odgovornošću na osnovu UZP-a.⁹⁰²⁰

2753. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu primjetnu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u zločinima povezanim s opsadom Mostara.

(h) Lažne informacije

2754. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić u periodu od juna 1993. do marta 1994. negirao informacije koje su mu prenosili predstavnici međunarodnih organizacija za koje je znao da su tačne, te da im je svjesno pružao nejasne ili netačne informacije.⁹⁰²¹ To je, konstatovalo je Pretresno vijeće, predstavljalo pokušaj prikrivanja odgovornosti HVO-a za zločine počinjene u zatočeničkim centrima i tokom raseljavanja Muslimana.⁹⁰²²

2755. Konkretno, Pretresno vijeće je, nakon što je podsjetilo na svoj zaključak da je deset od 12 vojnika ABiH koji su nestali nakon što su bili zarobljeni tokom pada zgrade "Vranice" koja se nalazila u zapadnom Mostaru (dalje u tekstu: zgrada Vranica) umrlo u noći sa 10. na 11. maj 1993. od posljedica premlaćivanja od strane vojnika HVO-a, konstatovalo da je Pušić davao

⁹⁰¹⁷ V. dolje, par. 2774-2826.

⁹⁰¹⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 167. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 180, 186, 210; Prvostepena presuda, tom 4, par. 1207.

⁹⁰¹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1105-1122.

⁹⁰²⁰ V. dolje, par. 2830. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je Pušić iznio sličan argument u vezi s opštinama Jablanica i Čapljina. V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 154, 172. Budući da je Žalbeno vijeće poništilo zaključke da je Pušić doprinio UZP-u: (1) time što je omogućio raseljavanje stanovništva iz Sovića i Doljana 5. maja 1993.; i (2) time što je negirao protjerivanje žena, djece i staraca iz opštine Čapljina, Žalbeno vijeće nije razmatralo ove argumente u tim odjeljcima pošto su oni postali bespredmetni. V. gore, par. 2722, 2733.

⁹⁰²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1201, 1207.

⁹⁰²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1201, 1207.

protivriječne informacije o njihovoj sudbini.⁹⁰²³ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je on nastojao da izbjegne pitanja u vezi s uslovima zatočenja na Heliodromu kada su ga o time ispitivali predstavnici PMEZ-a,⁹⁰²⁴ kao i da prikrije loše uslove zatočenja u Zatvoru u Gabeli prilikom davanja odgovora na upit MKCK-a o sudbini 98 zatočenika koji su se tamo nalazili.⁹⁰²⁵

(i) Argumenti strana u postupku

2756. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je zaključilo da je on dao značajan doprinos UZP-u time što je davao i širio lažne informacije o zločinima koje je počinio HVO i što je trivijalizirao zločine koje je počinio HVO.⁹⁰²⁶ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava time što je propustilo da poveže njegovo ponašanje s ciljevima UZP-a.⁹⁰²⁷ On kao primjer navodi svoje izjave u vezi s vojnicima ABiH za koje je rečeno da su nestali poslije napada na zgradu "Vranica" u Mostaru u maju 1993., tvrdeći da se za ove izjave ne može reći da predstavljaju učešće u UZP-u ili da odražavaju njegovu namjeru da ostvaruje UZP.⁹⁰²⁸ Pušić tvrdi da primjeri njegovog ponašanja na koje se pozvalo Pretresno vijeće ne dosežu minimalni prag uslova za učešće u UZP-u, te da su predstavnici međunarodne zajednice često sa skepsom gledali na njegove izjave.⁹⁰²⁹ U vezi s Heliodromom, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su njegove izjave u junu 1993. predstavljale učešće u UZP-u, tvrdeći da je Pretresno vijeće i samo potvrdilo da ne može utvrditi da li je Pušić znao za loše uslove na Heliodromu u vrijeme kada su date te izjave.⁹⁰³⁰ On dalje smatra da predstavnici međunarodne zajednice ne bi prihvatili njegove tvrdnje i da su te međunarodne organizacije imale vlastite informacije u vezi s uslovima zatočenja u Heliodromu na osnovu svojih posjeta, koje je često on omogućavao.⁹⁰³¹ S tim u vezi, on tvrdi da nema dokaza da se bilo koja osoba oslonila na njegove izjave, te, na osnovu svog ograničenog statusa i uticaja u HVO-u, da njegovo ponašanje nije ni na koji način doprinijelo ZZP-u.⁹⁰³² U vezi sa svojim odgovorom na zahtjev MKCK-a koji se odnosio na 98 zatočenika u Zatvoru u Gabeli, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pretpostavilo da je on imao određeni stepen vlasti u vezi s uslovima zatočenja koji on, u stvari, nije posjedovao i da on stoga nije mogao dati

⁹⁰²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1191-1192.

⁹⁰²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1193.

⁹⁰²⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1196.

⁹⁰²⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 220.

⁹⁰²⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 221.

⁹⁰²⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 221.

⁹⁰²⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 222.

⁹⁰³⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 223.

⁹⁰³¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 224.

⁹⁰³² Pušićev žalbeni podnesak, par. 224.

značajan doprinos UZP-u.⁹⁰³³ Najzad, on tvrdi da, čak i ako im se "pripíše najveća težina", navedeni dokazi ne dosežu traženi prag za učešće u UZP-u.⁹⁰³⁴

2757. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno konstatovalo da je Pušić doprinio ZZP-u time što je nastojao da prikrije odgovornost HVO-a i njegovu umiješanost u zločine povezane s hapšenjem, zatočenjem i raseljavanjem muslimanskog stanovništva.⁹⁰³⁵ Konkretno, ono tvrdi da su Pušićevi postupci ostvarivali ZZP tako što su stvorili uslove koji su omogućili lakše nastavljanje tih zločina, uključujući zločine zatočenja i raseljavanja.⁹⁰³⁶ Tužilaštvo upućuje na Pušićeve protivrječne izjave u vezi s vojnicima ABiH za koje je rečeno da su nestali poslije napada na zgradu "Vranica" u maju 1993. kao primjer njegovog opstruktivnog ponašanja.⁹⁰³⁷ Tužilaštvo takođe upućuje na izjave koje je Pušić dao PMEZ-u u junu 1993. kao odgovor na pitanja vezana za uslove na Heliodromu, te napominje da je Pretresno vijeće izričito smatralo da je on, čak i ako tada možda nije bio svjestan uslova, pokazao malo saradnje i nastojao da izbjegne pitanja.⁹⁰³⁸ Tužilaštvo dalje upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić "bio obaviješten o problemima u vezi s uslovima zatočenja na Heliodromu tokom cijelog perioda postojanja tog zatočeničkog centra".⁹⁰³⁹ U vezi s Pušićevim argumentom da se na njegove izjave niko nije oslanjao, tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije zaključilo da je on u potpunosti prikrijavao zločine počinjene od strane pripadnika HVO-a, nego da je nastojao da ih izbjegne, minimizira ili negira.⁹⁰⁴⁰ Najzad, u vezi s Pušićevim odgovorom na zahtjev MKCK-a u vezi sa sudbinom 98 zatočenika u Zatvoru u Gabeli, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno konstatovalo da je Pušić posjedovao ovlaštenja nad uslovima zatočenja i popisivanjem i kategorizacijom zatočenika, te da je, stoga, bilo razumno zaključiti da je on uskraćivao tražene informacije.⁹⁰⁴¹

(ii) Analiza

2758. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće napravilo grešku u primjeni prava time što je propustilo da njegovo davanje i širenje lažnih informacija poveže s ciljevima UZP-a, Žalbeno vijeće prvo smatra da je to činjenično, a ne pravno pitanje. Ono napominje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je on nastojao da izbjegne problematična pitanja i da je davao

⁹⁰³³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 225.

⁹⁰³⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 226.

⁹⁰³⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 206, 211.

⁹⁰³⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 206-207. Konkretno, tužilaštvo upućuje na to da je Pušić: (1) koristio svoju ulogu predstavnika HVO-a ili osobe za kontakt kako bi izbjegao pitanja, i članovima međunarodne zajednice, štampi i predstavnicima ABiH davao nejasne, protivrječne ili netačne informacije i lažno negirao zločine; te (2) preduzimao ili predlagao mjere za prikriivanje zločina u zatočeničkim centrima.

⁹⁰³⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 207.

⁹⁰³⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 207-208.

⁹⁰³⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 208, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1143.

⁹⁰⁴⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 209.

nejasne ili čak lažne informacije relevantnim sagovornicima u nastojanju da "negira ili minimizira zločine koje su [...] počinili pripadnici HVO-a ".⁹⁰⁴² Žalbena vijeće smatra da bi se razuman presuditelj o činjenicama mogao osloniti na ovaj zaključak kako bi ilustrirao vezu između Pušićevog ponašanja i ciljeva ZZZP-a, to jest njegovu namjeru za davanje ili širenje lažnih informacija u cilju ostvarivanja ZZZP-a. Njegov argument, uključujući njegovo nerazrađeno upućivanje na vojnike koji su nestali poslije napada na zgradu "Vranica" u Mostaru 1993., ne pokazuje nikakvu grešku u tom zaključku i, s tim u skladu, se odbacuje.

2759. Pretresno vijeće je konstatovalo da su predstavnici međunarodnih organizacija svjedočili o Pušićevoj tendenciji da izbjegava potpunu i otvorenu saradnju s njima.⁹⁰⁴³ Pušićeva tvrdnja da su predstavnici međunarodne zajednice često sa skepsom gledali na njegove izjave je u skladu s tim. Međutim, on nije artikulirao nikakvu grešku u načinu na koji se Pretresno vijeće oslonilo na ovaj zaključak osim što iznosi uopštenu tvrdnju da to ponašanje nije moglo dosegnuti prag za učesće u UZP-u, što je argument koji Žalbena vijeće razmatra dolje.⁹⁰⁴⁴ Pušićevi povezani argumenti da predstavnici međunarodne zajednice ne bi prihvatili njegove tvrdnje i da su u svakom slučaju imali vlastite informacije, te da nema dokaza o tome da se bilo koja osoba oslonila na njegovo ponašanje u svjetlu njegovog navodno ograničenog statusa i uticaja u HVO-u, takođe pate od istog nedostatka: to jest, Pušić ne artikulira nikakvu grešku u načinu na koji je Pretresno vijeće protumačilo svjedočenje predstavnika međunarodnih organizacija o njegovoj tendenciji da izbjegava potpunu i otvorenu saradnju s njima. Shodno tome, Žalbena vijeće odbacuje te argumente.

2760. Pušić u svojoj tvrdnji da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su njegove izjave iz juna 1993. u vezi s uslovima zatočenja na Heliodromu predstavljale učesće u UZP-u iskrivljeno prikazuje činjenične zaključke Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće je navelo da ne može utvrditi da je on u relevantno vrijeme znao za probleme u vezi s uslovima zatočenja na Heliodromu, ali je konstatovalo da je to što je davao paušalne odgovore predstavnicima PMEZ-a predstavljalo pokušaj da izbjegne njihova pitanja.⁹⁰⁴⁵ Drugim riječima, zaključak Pretresnog vijeća nije ovisio o njegovom stvarnom znanju o uslovima zatočenja na Heliodromu; zapravo, ovisio je o načinu na koji je on odgovarao na upit predstavnika međunarodne zajednice u vezi s tim uslovima. Ova tvrdnja se stoga odbija.

⁹⁰⁴¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 210.

⁹⁰⁴² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1207.

⁹⁰⁴³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1201.

⁹⁰⁴⁴ V. dolje, par. 2769.

⁹⁰⁴⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1193.

2761. Žalbeno vijeće napominje da Pušićev argument da njegov ograničeni status i uticaj u HVO-u znači da njegovo ponašanje nije ni na koji način doprinijelo ZZP-u nije popraćen referencama na Prvostepenu presudu ili na dokaze, kao ni unakrsnim referencama na njegove druge argumente. U svjetlu ovog nedostatka, ovaj argument se odbacuje kao nerazrađena tvrdnja.⁹⁰⁴⁶

2762. Najzad, u vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće pretpostavilo da je on u vezi s uslovima zatočenja imao određen stepen ovlaštenja koji zapravo nije posjedovao kada je razmatralo njegov odgovor na zahtjev MKCK-a u vezi s 98 zatočenika u Zatvoru u Gabeli, Žalbeno vijeće napominje da se taj zahtjev nije odnosio na uslove zatočenja same po sebi, nego na sudbinu tih zatočenika.⁹⁰⁴⁷ Pretresno vijeće se oslonilo na Pušićeva ovlaštenja u vezi s popisivanjem i kategorizacijom zatočenika i puštanjem na slobodu i/ili razmjenom zatočenika kako bi utvrdilo da je on svojim odgovorom namjeravao da prikrije loše uslove zatočenja u zatvoru u Gabeli,⁹⁰⁴⁸ a ne, kako to sugeriše Pušić, na njegova ovlaštenja u vezi s uslovima zatočenja. Njegov argument iskrivljeno prikazuje zaključke Pretresnog vijeća, te se odbacuje.

2763. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom ulogom u širenju lažnih informacija o zločinima HVO-a.

(i) Značajan doprinos

2764. Žalbeno vijeće podsjeća, kao što se navodi gore, da je Pretresno vijeće smatralo da je Pušić dao značajan doprinos ZZP -u na osnovu dva navedena faktora: (1) njegove uloge u organizovanju puštanja na slobodu muslimanskih zatočenika na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje; i (2) njegove uloge veze između rada mreže zatočeničkih centara HVO-a i najvažnijih učesnika UZP-a. Međutim, ono je, pored toga, smatralo da zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić dao značajan doprinos UZP-u nije bio zasnovan isključivo na ova dva navedena faktora, nego na njegovim ukupnim zaključcima pod relevantnim naslovima u Prvostepenoj presudi.⁹⁰⁴⁹

(i) Argumenti strana u postupku

⁹⁰⁴⁶ V. takođe gore, par. 2641 (gdje se napominje da pitanje koliko je uticaja Pušić imao nad širim okvirima politike HVO-a nije bilo od odlučujućeg značaja za ocjenu njegove odgovornosti).

⁹⁰⁴⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1196.

⁹⁰⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1196.

⁹⁰⁴⁹ V. gore, par. 2604.

2765. Pušić tvrdi da, u svojoj sudskoj praksi, Žalbeno vijeće nije precizno definisalo uslov za učešće u UZP-u.⁹⁰⁵⁰ On tvrdi da bi se moglo ustvrditi, na osnovu nejasnog precedentnog prava, da učešće u UZP-u iziskuje doprinos koji je "značajniji i sadržajniji" od doprinosa pomagača i podržavaoca.⁹⁰⁵¹ Na toj osnovi, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je primijenilo suviše niske kriterijume, uključujući time što je zaključilo da je njegovo ponašanje u značajnoj mjeri doprinijelo UZP-u kada on tvrdi da nema dokaza da je ono imalo bilo kakav stvarni uticaj na realizaciju ZZZP-a.⁹⁰⁵² On tvrdi da Žalbeno vijeće treba pažljivo razmotriti značaj njegovih radnji kako bi utvrdilo da li su one bile "direktno povezane s obimom i ciljem navodnog UZP-a".⁹⁰⁵³ On tvrdi da, ukoliko se UZP "definiše izuzetno široko", kao što smatra da je ovdje slučaj, može biti teže da se dokaže da je neko konkretno djelo neposredno povezano s tim ciljem, u ovom slučaju etničkim čišćenjem.⁹⁰⁵⁴ Najzad, on tvrdi da je, u kontekstu ovog predmeta širokih razmjera, gdje se za njega ne smatra ni da je bio neposredni izvršilac ni visoki dužnosnik, Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da *de minimis* ili beznačajno ponašanje koje je labavo povezano s nekim široko definisanim zajedničkim ciljem predstavlja značajan doprinos.⁹⁰⁵⁵

2766. Tužilaštvo odgovara da su Pušićevi pravni prigovori zasnovani na pogrešnom shvatanju pravnih uslova za "značajan doprinos".⁹⁰⁵⁶ Konkretno, ono tvrdi da Pušićev predloženi standard da doprinos mora biti "neposredno povezan s obimom cilja [...] UZP-a" nije potkrijepljen mjerodavnim pravom Međunarodnog suda i da ne postoji uslov da doprinos učesnika UZP-a neposredno utiče na sve aspekte zajedničkog zločinačkog cilja.⁹⁰⁵⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da doprinosi UZP-a nisu ograničeni na ponašanje koje bi ispunjavalo uslove drugih vidova odgovornosti na osnovu člana 7(1) i da Pušićeve pokušaje da uvede ove standarde treba odbaciti.⁹⁰⁵⁸ Konkretno u vezi s Pušićevim poređenjem između UZP-a i pomaganja i podržavanja, tužilaštvo tvrdi da je *actus reus* odgovornosti za UZP, to jest, "značajan doprinos", popraćen povišenim uslovom *mens rea* koji obuhvata zajedničku namjeru, što znači da relevantni standard nije u neskladu sa konstatacijom Žalbenog vijeća da se za "pomaganje i podržavanje generalno [...] veže *manji* stepen individualne krivične odgovornosti nego što je to slučaj sa saizvršilaštvom

⁹⁰⁵⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 143(a)-(f).

⁹⁰⁵¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 143(d). Konkretno, Pušić tvrdi da relevantna sudska praksa pruža malo smjernica za utvrđivanje kako bi trebalo ocjenjivati uslov za učešće, izuzev toga da ponašanje optuženog treba doprinijeti na značajan način provođenju ZZZP-a. Pušićev žalbeni podnesak, par. 144.

⁹⁰⁵² Pušićev žalbeni podnesak, par. 144.

⁹⁰⁵³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 145.

⁹⁰⁵⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 145.

⁹⁰⁵⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 146. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 686 (27. mart 2017.).

⁹⁰⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 140, 143, 145.

⁹⁰⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 146.

⁹⁰⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 147.

u udruženom zločinačkom poduhvatu".⁹⁰⁵⁹ Tužilaštvo dalje tvrdi da optuženi ne mora biti visoki dužnosnik ili neposredan izvršilac da bi dao značajan doprinos zajedničkom zločinačkom cilju.⁹⁰⁶⁰ Najzad, ono tumači mjerodavno pravo tako da ono glasi da optuženi koji je "zamjenjiv" ili koji ima koordinirajuću ili nadzornu ulogu može u značajnoj mjeri doprinijeti zajedničkom zločinačkom cilju UZP-a.⁹⁰⁶¹

2767. Pušić u replici osporava da su njegovi prigovori zasnovani na pogrešnom shvatanju uslova za "značajan doprinos", te tvrdi da su faktori na koje se poziva, zapravo, predloženi kao faktori koji su relevantni za utvrđivanje da li se radilo o dovoljnom doprinosu UZP-u.⁹⁰⁶²

(ii) Analiza

2768. U vezi s Pušićevim argumentom da Žalbena vijeće nije precizno definisalo uslove za učešće u UZP-u, Žalbena vijeće podsjeća da učešće u UZP-u ne mora biti neophodno ili znatno, nego može biti u obliku, u najmanju ruku, pružanja značajnog doprinosa realizaciji zajedničkog cilja.⁹⁰⁶³ Pušićeva tvrdnja da bi se moglo ustvrditi da učešće u UZP-u iziskuje viši stepen doprinosa od doprinosa pomagača i podržavaoca je netačna; Žalbena vijeće je ranije pojasnilo da je prag za utvrđivanje "značajnog doprinosa" UZP-u niži od "značajnog doprinosa" koji se traži za izricanje osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje.⁹⁰⁶⁴ Mimo ovoga, Žalbena vijeće smatra da je uzaludno pokušavati da se prag za učešće u UZP-u definiše *in abstracto*; ocjena doprinosa nekog optuženog UZP-u predstavlja činjenično pitanje koje se utvrđuje od slučaja do slučaja.⁹⁰⁶⁵ Ovaj argument se, shodno tome, odbacuje.

⁹⁰⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 150 (kurziv u originalu), gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 92.

⁹⁰⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 149.

⁹⁰⁶¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 149.

⁹⁰⁶² Pušićeva replika, par. 27.

⁹⁰⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 199.

⁹⁰⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 149. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 199. U vezi s Pušićevim argumentom da relevantna sudska praksa pruža malo smjernica za utvrđivanje kako bi trebalo ocjenjivati uslov za učešće, Žalbena vijeće napominje da su pretresna vijeća uzimala u obzir razmjere zločinačkog poduhvata, težinu i obim počinjenih zločina, funkciju (ili funkcije) koje je obavljao optuženi, položaj optuženog, fizičko izvršenje zločina ili krivično djelo optuženog u osnovi, količinu vremena provedenu u učešću poslije sticanja saznanja o protivpravnosti sistema, napore uložene na sprečavanju zločinačke aktivnosti ili na ometanju efikasnog funkcionisanja sistema, te djelotvornost, revnost ili samovoljnu surovost koje je optuženi ispoljio u obavljanju svoje funkcije. Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 893; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 1, par. 105. Žalbena vijeće smatra da je upotrebu izraza "sistem" u Prvostepenoj presudi u predmetu *Tolimir* bolje shvatiti kao upućivanje na zajednički zločinački plan, budući da taj predmet nije počivao na sistemskom obliku UZP-a. Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 888. Ovaj argument se, shodno tome, odbacuje.

⁹⁰⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696.

2769. U vezi s Pušićevim argumentom da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da *de minimis* ili beznačajan doprinos predstavlja značajan doprinos, Žalbena vijeće primjećuje da on, u brojnim prilikama,⁹⁰⁶⁶ upućuje na pojedinačne primjere svog ponašanja za koje tvrdi da nije doseglo prag za učešće u UZP-u ili da nije predstavljalo značajan doprinos. U tim argumentima se na umjetan način izoluju relevantni zaključci. Na pitanje da li je neki pojedinac dao značajan doprinos zajedničkom zločinačkom cilju može se odgovoriti na osnovu holističkog ispitivanja njegovog ili njenog ponašanja, koje može steći kumulativan značaj.⁹⁰⁶⁷ Shodno tome, ukoliko Pušić tvrdi da pojedinačne radnje ili propusti koji mu se pripisuju ne dosežu prag za učešće u UZP-u, on pogrešno shvata uslov za značajan doprinos. To uključuje njegove argumente: (1) da, u vezi s određenjem zatvora u Gabeli i Ljubuškom kao tranzitnih centara prije upućivanja zatočenika u inostranstvo, ne mora svaka radnja koja omogućava neki široko definisan cilj, odnosno etničko čišćenje, nužno predstavljati značajan doprinos te da bi, kada bi to bio slučaj, krivična odgovornost mogla potencijalno proizaći iz svake radnje koju u službi izvrši neki državni službenik;⁹⁰⁶⁸ i (2) da je, u vezi s puštanjem zatočenika na slobodu, njegova uloga bila toliko ograničena da ne bi opravdala pripisivanje individualne krivične odgovornosti.⁹⁰⁶⁹ Ovi argumenti se odbacuju.

2770. U vezi s Pušićevim argumentom da Žalbena vijeće, u predmetima u kojima je UZP bio "krajnje široko definisan", treba razmotriti da li su radnje optuženog bile "neposredno povezane s obimom i ciljem navodnog UZP-a",⁹⁰⁷⁰ Žalbena vijeće napominje da u mjerodavnom pravu nema takvog uslova. Shodno tome, ovaj argument se odbacuje.

2771. U preostalim Pušićevim prigovorima pod ovim naslovom osporava se zaključak Pretresnog vijeća da je njegov doprinos UZP-u bio zaista značajan. To je utvrđivanje zasnovano na činjenicama koje će Žalbena vijeće sada razmotriti u odnosu na sveukupni uticaj Pušićevih prigovora.

(j) Uticaj grešaka Pretresnog vijeća u pogledu Pušićevih ovlaštenja i doprinosa UZP-u

2772. Žalbena vijeće je poništilo zaključke Pretresnog vijeća da je Pušić doprinio UZP-u time što je: (1) propustio da preduzme mjere za rješavanje problema vezanih za uslove zatočenja i

⁹⁰⁶⁶ V. gore, par. 2600, 2631, 2650, 2659, 2667, 2683, 2703, 2717, 2724, 2729, 2735, 2743, 2745, 2756.

⁹⁰⁶⁷ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1582, 1591, 1642 (gdje se potvrđuje zaključak pretresnog vijeća da je Radivoje Miletić, *kumulativno*, dao značajan doprinos UZP-u za prisilno uklanjanje stanovništva, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice i Žepe).

⁹⁰⁶⁸ V. gore, par. 2702.

⁹⁰⁶⁹ V. gore, par. 2664.

⁹⁰⁷⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 145.

zlostavljanje zatočenika;⁹⁰⁷¹ (2) omogućio uklanjanje stanovništva iz Sovića i Doljana 5. maja 1993.;⁹⁰⁷² i (3) negirao protjerivanja žena, djece i starijih ljudi iz opštine Čapljina.⁹⁰⁷³ Iako su ti zaključci nesumnjivo bili od određenog značaja za sveukupan zaključak Pretresnog vijeća o Pušićevom doprinosu, Žalbeno vijeće napominje da je potvrdilo većinu zaključaka Pretresnog vijeća koje Pušić osporava u svojim žalbenim osnovama 1 i 6, uključujući naročito one zaključke koji se odnose na: (1) njegovu ulogu u organizovanju puštanja na slobodu zatočenih Muslimana na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje; i (2) njegovu ulogu veze između rada mreže zatočeničkih centara HVO-a i najznačajnijih učesnika UZP-a.⁹⁰⁷⁴ Kako je gore objašnjeno, ovi zaključci su činili osnovu za sveukupni zaključak Pretresnog vijeća da je njegov doprinos bio značajan.⁹⁰⁷⁵ Pored toga, Žalbeno vijeće ima u vidu obim zločina kojima je Pušić doprinio, njegove položaje u HVO-u oficira Vojne policije i načelnika Službe za razmjenu i predsjednika Komisije za zatvore, trajanje njegovog učešća u UZP-u te odsustvo smislenih napora s njegove strane da spriječi zločinačku aktivnost. U svjetlu svih tih faktora, Žalbeno vijeće ne može zaključiti da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao na osnovu preostalih zaključaka doći do zaključka do kojeg je došlo Pretresno vijeće, da je Pušićev doprinos UZP-u bio značajan.⁹⁰⁷⁶

2773. Iz navedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je njegov doprinos ZZP-u bio značajan. Njegove žalbene osnove 1 i 6 se stoga odbijaju u relevantnom dijelu.

3. Mens rea (Pušićeva osnova 5)

(a) Pušićevi opšti prigovori u vezi s mens rea

2774. Pretresno vijeće je konstatovalo, na osnovu svojih zaključaka u vezi s Pušićevim učešćem u UZP-u i dokaza na koje se oslonilo, da je jedini zaključak koji razumno može izvesti taj da je Pušić namjeravao da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB i da je on tu namjeru dijelio s drugim učesnicima UZP-a.⁹⁰⁷⁷ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da su, u okviru

⁹⁰⁷¹ V. gore, par. 2712.

⁹⁰⁷² V. gore, par. 2722; Prvostepena presuda, tom 4, par. 1103-1104.

⁹⁰⁷³ V. gore, par. 2733; Prvostepena presuda, tom 4, par. 1123.

⁹⁰⁷⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁹⁰⁷⁵ V. gore, par. 2604; Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁹⁰⁷⁶ Žalbeno vijeće će, međutim, imati na umu uticaj grešaka koje je identifikovalo u Prvostepenoj presudi u svojoj ocjeni Pušićeve kazne. V. dolje, par. 3365.

⁹⁰⁷⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1208.

provođenja svojih *de jure* ovlaštenja, Pušić i drugi učesnici UZP-a koristili pripadnike i strukture HVO-a za počinjenje zločina koji su činili dio ZZP-a.⁹⁰⁷⁸

(i) Argumenti strana u postupku

2775. Pušić iznosi argument da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja i grešku u primjeni prava kada je konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da je on dijelio namjeru da počinio zločinački cilj UZP-a, to jest, da trajno ukloni muslimansko stanovništvo iz BiH, te da, shodno tome, njegova osuđujuća presuda mora biti poništena.⁹⁰⁷⁹ S tim u vezi, on tvrdi da se "namjera" treba tumačiti kao da znači da je izvršilac imao želju da njegovo ponašanje dovede do nekog konkretnog ishoda u voljnom smislu.⁹⁰⁸⁰

2776. Pušić tvrdi da se Pretresno vijeće upustilo u nedopustivo dvostruko uračunavanje time što je zaključilo da je on dijelio namjeru za zločine iz okvira UZP-a na osnovu istog ponašanja na koje se oslonilo i kada je konstatovalo da je on pružio značajan doprinos UZP-u.⁹⁰⁸¹ On ovaj pristup opisuje kao cirkularno rezonovanje, te tvrdi da su zaključci Pretresnog vijeća u vezi s *mens rea* nedopustivo nejasni i neodređeni i da se oslanjaju na uopšten i širok pregled svih konstatacija do kojih je došlo u prilog svom zaključku, što je dovelo do propusta da se iznese obrazloženje.⁹⁰⁸²

2777. Pušić tvrdi da je uslov za utvrđivanje *mens rea* na osnovu zaključaka izvedenih iz ponašanja optuženog, u slučaju kad se navodi da on nije planirao zločine iz okvira UZP-a, nego da je, zapravo, omogućio njihovo provođenje, to da postoji veza između njegovog ponašanja i počinjenja zločina.⁹⁰⁸³ On navodi da postoji nedovoljno dokaza koji bi ga povezali s nekim zločinom iz okvira UZP-a ili s fizičkim izvršiocima i da je stoga svaki zaključak da je on dijelio namjeru za UZP problematičan.⁹⁰⁸⁴ U slučajevima u kojima su ove veze slabe, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće primijenilo načelo UZP-a na "previše uključiv" način i da ga je proglasilo odgovornim za zločine iz okvira UZP-a na osnovu njegovog saučesništva s drugim optuženim

⁹⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232.

⁹⁰⁷⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 112, 140. Pušić se poziva na izjavu Antonija Cassesea u vezi s Drugostepenom presudom u predmetu *Karemara i Ngirumpatse* da je "teško zamisliti zajedničku namjeru u onoj vrsti UZP-a ogromnih razmjera koju je zamislilo [...] Žalbeno vijeće" u tom predmetu, te tvrdi da je ovaj predmet sličnog obima. V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 119-120; Pušićeva replika, par. 24.

⁹⁰⁸⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 114. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 113, 115-117.

⁹⁰⁸¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 118.

⁹⁰⁸² Pušićev žalbeni podnesak, par. 118.

⁹⁰⁸³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 121.

⁹⁰⁸⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 121, Pušićeva replika, par. 24.

osobama, a ne na osnovu njegovog sopstvenog ponašanja, proglasivši ga tako "krivim na osnovu povezanosti".⁹⁰⁸⁵

2778. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Pušić od aprila 1993. godine dijelio namjeru da se muslimansko stanovništvo protjera iz HZ(R) HB i da je namjeravao da se to protjerivanje postigne putem širokog niza zločina koji su činili dio ZZP-a.⁹⁰⁸⁶ Time je, tvrdi tužilaštvo, Pretresno vijeće ispravno izvelo zaključak o Pušićevoj namjeri na osnovu holističkog razmatranja dokaza.⁹⁰⁸⁷ S tim u vezi, ono ističe da je Pušić imao sve veću odgovornost u vezi s aktivnostima koje su obuhvatale upravljanje mrežom zatvora HVO-a, razmjenu zarobljenika i premještanje kao sredstva za raseljavanje Muslimana s teritorije HZ(R) HB, funkcije zastupanja HVO-a u pregovorima i interakcijama s ABiH i međunarodnom zajednicom, te korištenje zatočenika za prisilni rad.⁹⁰⁸⁸ Ta sve veća odgovornost, tvrdi tužilaštvo, iziskivala je razumijevanje strateških interesa HVO-a, koji su obuhvatali ZZP.⁹⁰⁸⁹ Ona je takođe podrazumijevala znanje i prihvatanje protivpravnih zatočenja, loših uslova i zlostavljanja u zatvorima HVO-a.⁹⁰⁹⁰

2779. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pravilno primijenilo pravo kada je u obzir uzelo Pušićev doprinos kako bi izvelo zaključak o tome da je on dijelio namjeru.⁹⁰⁹¹ U vezi s Pušićevim argumentom da namjera podrazumijeva želju da se ostvari određeni ishod, tužilaštvo tvrdi da lična satisfakcija, entuzijazam ili lična inicijativa optuženog koji doprinosi UZP-u nisu neophodni da bi se zaključilo da je postojala zajednička namjera.⁹⁰⁹²

(ii) Analiza

2780. Žalbeno vijeće je ranije zauzelo stav da je, u praksi, značaj doprinosa nekog optuženog UZP-u relevantan za pokazivanje da je taj optuženi dijelio namjeru za ostvarivanje zajedničkog

⁹⁰⁸⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 121.

⁹⁰⁸⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 95-96, 101, 103, 107-109. Tužilaštvo takođe tvrdi da Pušić ne osporava zaključke Pretresnog vijeća o tome da je dijelio namjeru u vezi s tačkama 10 (zatvaranje kao zločin protiv čovječnosti), 11 (protivpravno zatočenje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija), te 18 (protivpravni fizički rad kao kršenje zakona ili običaja ratovanja). Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 109. V. takođe žalbeni pretres, ŽT. 725-732 (27. mart 2017.).

⁹⁰⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 95-96, 101, 103.

⁹⁰⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 95.

⁹⁰⁸⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 95.

⁹⁰⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 95.

⁹⁰⁹¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 103, 106. U vezi s Pušićevim oslanjanjem na komentar Antonija Cassesea u vezi s Drugostepenom presudom u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, tužilaštvo tvrdi da, za razliku od tog predmeta, koji se ticao namjere koju su dijelili fizički izvršioci i optuženi, u ovom predmetu fizički izvršioci nisu nužno bili učesnici UZP-a. Ono tvrdi da su učesnici UZP-a u ovom predmetu, zapravo, koristili mehanizme i strukture HVO-a i izvršioci u okviru tih struktura za počinjenje zločina, te da, stoga, nije bilo potrebno dokazivati da su optuženi i fizički izvršioci dijelili namjeru. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da odgovornost na osnovu UZP-a nije ograničena na predmete malog obima. V. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 104-105.

cilja.⁹⁰⁹³ Pušićev argument da se Pretresno vijeće upustilo u nedopustivo dvostruko računanje time što se oslonilo se na isto ponašanje kako bi utvrdilo da je on značajno doprinio UZP-u i da je posjedovao traženu *mens rea* se, prema tome, odbacuje. On je u svom argumentu da su zaključci Pretresnog vijeća o *mens rea* nedopustivo nejasni i neodređeni i da se oslanjaju na uopšten i širok pregled svih konstatacija do kojih je ono došlo u prilog svom zaključku, te da je to dovelo do propusta da se iznese obrazloženje, propustio da identifikuje konkretna pitanja, činjenične zaključke ili argumente koje je Pretresno vijeće izostavilo iz svog razmatranja ili da objasni zašto to izostavljanje obesnažuje dotičnu odluku. Ovaj argument se takođe odbacuje.

2781. Pušićev argument da mora postojati veza između njegovog ponašanja i izvršenja zločina kako bi se utvrdila njegova *mens rea* je pogrešan s pravnog stanovništva. Žalbeno vijeće podsjeća da se zaključak o traženoj namjeri za osuđujuću presudu na osnovu odgovornosti za UZP može izvesti iz posrednih dokaza, kao što je znanje dotične osobe o zajedničkom zločinačkom cilju ili o zločinu ili zločinima koje on obuhvata, u kombinaciji s njegovim ili njenim nastavkom učešća u zločinima ili u provođenju zajedničkog zločinačkog cilja.⁹⁰⁹⁴ Njegovi povezani argumenti da je Pretresno vijeće primijenilo vid odgovornosti za UZP na "previše uključiv" način i proglasilo ga "krivim na osnovu povezanosti" odražavaju isto pogrešno shvatanje i po svom smislu su tako uopšteni da ne artikulišu nikakvu grešku.⁹⁰⁹⁵ Oni se odbacuju.

2782. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao nikakvu grešku u sveukupnom pristupu Pretresnog vijeća utvrđivanju njegove *mens rea*.

(b) Tačke Optužnice 2 (ubistvo) i 3 (hotimično lišavanje života)

2783. Pretresno vijeće je konstatovalo da su učesnici UZP-a, uključujući Pušića, pružali podršku i koordinaciju za dejstva na terenu u svrhu zločina koji su činili dio ZZP-a i da su stavili u pogon sistem za deportaciju muslimanskog stanovništva putem, pored ostalih zločina, ubistva i

⁹⁰⁹² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 102.

⁹⁰⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 97.

⁹⁰⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 512.

⁹⁰⁹⁵ Pušićevo poređenje ovog predmeta i Drugostepene presude u predmetu *Karemera i Ngirumpatse* je takođe neumjesno, kao i, samim tim, njegovo oslanjanje na komentar Antonija Cassesea. Njegov argument odnosi se na težinu dokazivanja zajedničke namjere u UZP-u s mnogo učesnika, uključujući fizičke izvršioce. U ovom predmetu, međutim, Pretresno vijeće je konstatovalo da su učesnici UZP-a koristili mehanizme i strukture HVO-a i ljudstvo u tim strukturama za počinjenje zločina. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1232. Žalbeno vijeće je ranije konstatovalo da, u predmetima u kojima fizički izvršioци nisu učesnici UZP-a, pretresno vijeće ipak može proglasiti nekog pojedinca odgovornim na osnovu odgovornosti za UZP ukoliko se zločin može pripisati barem jednom članu UZP-a, a taj član je – kad je koristio glavnog izvršioца – djelovao u skladu sa zajedničkim planom. V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1256; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 225; Drugostepena presuda u predmetu *Brdanin*, par. 410, 413. Shodno tome, ne postoji uslov da se utvrdi da su fizički izvršioци dijelili namjeru, sve dok su

uništavanja imovine tokom napada, kao i ubistava povezanih s gotovo sistematskom upotrebom zatočenika na linijama fronta za fizički rad ili kao živih štitova.⁹⁰⁹⁶ Ono je konstatovalo da je HVO, u periodu od maja 1993. do marta 1994., muškarce, Muslimane, koji su bili držani na Heliodromu slao na liniju fronta u opštini Mostar radi obavljanja fizičkih radova kao što su popravljavanje utvrda i zaklona, te skupljanje leševa vojnika.⁹⁰⁹⁷ Pretresno vijeće je napomenulo da je više desetina zatočenika koji su bili izloženi borbama poginulo ili bilo ranjeno od vatre otvarane i sa strane HVO-a i sa strane ABiH.⁹⁰⁹⁸ Ono je dalje konstatovalo da je, najmanje 30 puta u periodu od 17. februara do 24. jula 1993., Pušić odobrio ili usmeno naredio da se zatočenici upute na fizički rad, uključujući fizički rad na liniji fronta.⁹⁰⁹⁹ Konkretno u vezi sa zatočenicima na Heliodromu, Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da je, u periodu od maja 1993. do januara 1994., Pušić izdavao naređenja kojima se nalagalo da zatočenici obavljaju rad na liniji sukoba.⁹¹⁰⁰ Pretresno vijeće je dalje konstatovalo da je on, time što je naredio i odobrio upotrebu zatočenika za rad na liniji fronta, znajući da su neki od njih bili ranjeni ili da su poginuli, namjeravao da ti zločini budu počinjeni.⁹¹⁰¹

2784. U vezi s Mostarom, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić znao da je istočni Mostar bio izložen konstantnom vatrenom djelovanju i granatiranju u sklopu opsade u periodu od juna 1993. do aprila 1994. i da je to dovodilo do pogibija među stanovništvom.⁹¹⁰² Ono je dalje konstatovalo da je on znao za krajnje teške uslove u kojima je živjelo stanovništvo tog dijela grada, a naročito za nestašice vode i struje, te da je ometao ili čak zaustavio rješavanje zahtjeva za humanitarne evakuacije iz istočnog Mostara.⁹¹⁰³ Ono je zaključilo da je time što je opstruisao humanitarne evakuacije Pušić učestvovao u pogoršavanju životnih uslova u istočnom Mostaru.⁹¹⁰⁴ Na osnovu svojih konstatacija da je Pušić bio svjestan opsade istočnog Mostara, granatiranja i teškoća vezanih za opsadu istočnog Mostara, a da je nastavio obavljati svoje funkcije u HVO-u, Pretresno vijeće je zaključilo da je jedini zaključak koji se razumno može izvesti taj da je on prihvatio i namjeravao, između ostalog, ubistva ljudi koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama.⁹¹⁰⁵

ispunjeni navedeni uslovi. Pušić u svom argumentu ne artikuliše grešku koja bi obesnažila Prvostepenu presudu te se stoga njegov argument odbacuje.

⁹⁰⁹⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 66.

⁹⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1146.

⁹⁰⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1146.

⁹⁰⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1147.

⁹¹⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1151.

⁹¹⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1151.

⁹¹⁰² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

⁹¹⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

⁹¹⁰⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

⁹¹⁰⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122, 1206.

(i) Argumenti strana u postupku

2785. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao traženu namjeru za tačke Optužnice 2 (ubistvo kao zločin protiv čovječnosti) i 3 (hotimično lišavanje života kao teška povreda Ženevskih konvencija) u vezi s Mostarom i Heliodromom.⁹¹⁰⁶ S tim u vezi, on takođe usvaja rezonovanje iz Suprotnog mišljenja sudije Antonettija, prema kojem "je očigledno" da on nije imao traženu namjeru za ova krivična djela.⁹¹⁰⁷

2786. U vezi s Heliodromom, Pušić tvrdi da tužilaštvo nije uspjelo da dokaže da je on bio obaviješten o tome da su zatočenici koji su bili upućeni na rad na liniji fronta poginuli u periodu od 17. februara do 24. jula 1993., kada je, prema Pušiću, Pretresno vijeće konstatovalo da je on dao ta odobrenja.⁹¹⁰⁸ Pušić tvrdi da, čak i ako im se "pripíše najveća težina", dokazi da je on bio obaviješten o upućivanju na prisilni rad i kasnijim ubijanjima ne pokazuju da je on imao namjeru da ti zločini budu počinjeni.⁹¹⁰⁹ On tvrdi da Pretresno vijeće nije moglo izvesti zaključak da je on namjeravao ubistvo zatočenika koji su bili korišteni za prisilni rad na osnovu zaključaka koje je izvelo iz ponašanja na koje se oslonilo kako bi dokazalo krivično djelo prisilnog rada.⁹¹¹⁰ Pušić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je pomiješalo uslove za *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a, zbog toga što je svoje zaključke zasnovalo na onome što je smatralo razumno predvidivim posljedicama njegovog ponašanja.⁹¹¹¹

2787. U vezi s Mostarom, Pušić tvrdi da faktori na koje se oslonilo Pretresno vijeće, odnosno: (1) dokazi o njegovim izjavama koje nisu povezane sa zločinima; (1) njegovo ponašanje prilikom blokiranja humanitarne pomoći; i (3) njegovo znanje o počinjenim zločinima, nisu dovoljni da se utvrdi da je on namjeravao da civili u Mostaru budu ubijeni u operacijama HVO-a s kojima on nije imao nikakve veze.⁹¹¹²

2788. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno izvelo zaključak o njegovoj namjeri za ubistvo i hotimično lišavanje života, i u vezi s prisilnim radom i u vezi s opsadom Mostara.⁹¹¹³ U vezi s ovim prvim, tužilaštvo tvrdi da zaključak o Pušićevoj namjeri za lišavanje života zatočenika upućenih na rad na linijama fronta Pretresno vijeće nije izvelo samo na osnovu njegovog

⁹¹⁰⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 122.

⁹¹⁰⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 130, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 489.

⁹¹⁰⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 126.

⁹¹⁰⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 125.

⁹¹¹⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 125.

⁹¹¹¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 124-125.

⁹¹¹² Pušićev žalbeni podnesak, par. 123. Pušić takođe ponavlja svoj argument da je Pretresno vijeće poistovjetilo uslove *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a, u vezi s tačkama Optužnice 24 i 25. Pušićev žalbeni podnesak, par. 124.

⁹¹¹³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 110-112.

ovlaštenja i odobrenja prisilnog rada.⁹¹¹⁴ Zapravo, dodaje tužilaštvo, Pretresno vijeće se oslonilo na činjenicu da je Pušić nastavio da šalje zatočenike na rad na liniji sukoba uprkos tome što je znao za opasnu prirodu rada koji su zatočenici obavljali i za to da su neki od njih poginuli ili bili ranjeni tokom tog rada.⁹¹¹⁵ Ono dodaje da dokazi pokazuju da je Pušić bio obaviješten o pogibijama zatočenika već 5. marta 1993. i da je bio u više navrata obaviješten o tome da su zatočenici koji su bili poslani na zadatke na liniji sukoba bili ranjeni i odvedeni u bolnicu na liječenje.⁹¹¹⁶

2789. U vezi s lišavanjima života tokom napada na istočni Mostar, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno izvelo zaključak o Pušićevoj namjeri na osnovu njegove svijesti o životnim uslovima u istočnom Mostaru uzrokovanim opsadom i njegovog doprinosa zločinima povezanim s opsadom putem ometanja humanitarnih evakuacija.⁹¹¹⁷ Ono tvrdi da je Pušić imao saznanja iz prve ruke o događajima na terenu na osnovu činjenice da se njegov ured nalazio u zapadnom Mostaru i da je bio "na mjestu događaja" svakog dana opsade.⁹¹¹⁸ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je, uprkos tom znanju, Pušić nastavio da obavlja svoje funkcije i da je, štaviše, zaustavio humanitarne evakuacije i pogoršavao životne uslove "na području koje je bilo meta granatiranja i snajperske vatre".⁹¹¹⁹

2790. Tužilaštvo tvrdi da je Pušićev argument da je Pretresno vijeće pomiješalo uslove *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a u vezi s ubistvima i hotimičnim lišavanjima života samo nerazrađena tvrdnja koja stoga iziskuje odbacivanje bez razmatranja.⁹¹²⁰

(ii) Analiza

2791. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti Prlićev argument da nije dokazano da je on bio obaviješten o tome da su zatočenici koji su bili upućivani na prisilni rad bili ubijani ili hotimično lišeni života, konkretno tokom perioda od 17. februara do 24. jula 1993., što je period, kako tvrdi Pušić, tokom kojeg je, prema konstataciji Pretresnog vijeća, on dao odobrenja. Relevantni zaključak Pretresnog vijeća glasi da je on odobravao i naređivao zatočenicima s Heliodroma da obavljaju fizički rad na liniji fronta u periodu od maja 1993. do januara 1994.⁹¹²¹ Najranije

⁹¹¹⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 112.

⁹¹¹⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 112-113.

⁹¹¹⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 113.

⁹¹¹⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 111.

⁹¹¹⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 111, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1120.

⁹¹¹⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 111, gdje se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1122.

⁹¹²⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 114.

⁹¹²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1151.

datirani dokument na koji se izričito oslonilo Pretresno vijeće kako bi utvrdilo da je Pušić odobravao ili naređivao da zatočenici budu upućeni na obavljanje fizičkog rada na liniji fronta izdat je, međutim, 24. juna 1993.⁹¹²² Ovo nesumnjivo odražava određenu nejasnoću u zaključcima Pretresnog vijeća.

2792. Žalbeno vijeće podsjeća, međutim, da je gore konstatovalo da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a u periodu od januara do juna 1993., ali da ta greška nema nikakvog uticaja na zaključak Pretresnog vijeća da su ubistvo i hotimično lišavanje života bili dio ZZP-a od juna 1993.⁹¹²³ Žalbeno vijeće je takođe s tim u vezi smatralo da zaključak da je Pušić namjeravao ubistvo i hotimično lišavanje života od maja 1993. nije relevantan za uključivanje ubistva i hotimičnog lišavanja života u ZZP, budući da on sam ne može biti dovoljan da pokaže da su svi članovi UZP-a imali namjeru da ti zločini budu počinjeni i da su oni, prema tome, bili dio ZZP-a prije juna 1993.⁹¹²⁴ Zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić posjedovao *mens rea* za ubistvo i hotimično lišavanje života od maja 1993. stoga nije relevantan za njegovu odgovornost na osnovu UZP-a. Pitanje da li je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je dovela do neostvarenja pravde stoga ovisi o tome da li je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Pušić posjedovao *mens rea* za ubistvo i hotimično lišavanje života od juna 1993.

2793. Žalbeno vijeće podsjeća da se za *mens rea* ubistva traži postojanje radnje ili propusta, počinjenih s namjerom lišavanja života ili nanošenja teške tjelesne povrede, za koju je počinitelj razumno znao da može da dovede do smrti.⁹¹²⁵ Žalbeno vijeće se uvjerilo da bi razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Pušić ispunio ovaj uslov u junu 1993., konkretno na osnovu dokaznog predmeta P02921, koji ukazuje na to da je on poslao zatočenike na prisilni rad na liniji fronta 24. juna 1993.⁹¹²⁶ Pitanje da li je on bio konkretno obaviješten o tome da je taj prisilni rad doveo do pogibija stoga je bespredmetno. Pušićev argument da nije dokazano da je on bio obaviješten o tome da su zatočenici koji su bili poslani na prisilni rad ubijeni ili hotimično lišeni života ne pokazuje grešku koja bi mogla obesnažiti Prvostepenu presudu, te se stoga odbacuje. Po analogiji, odbacuje se i njegov argument da dokazi ne pokazuju da je on namjeravao da počinjete zločine. Najzad, Pušićev argument da je Pretresno vijeće pomiješalo uslove *mens rea*

⁹¹²² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1147 i fusnota 2143, gdje se upućuje na dokazni predmet P02921. V. takođe Josip Praljak, T. 14749, 14753-14755 (27. februar 2007.). Josip Praljak je u svom svjedočenju rekao da je "Ričinova ulica", lokacija koja se pominje u dokaznom predmetu P02921, bila "ulica razdvajanja između sukoba...sukobljenih strana".

⁹¹²³ V. gore, par. 882, 886.

⁹¹²⁴ V. gore, fusnota 2810.

⁹¹²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *D. Milošević*, par. 108.

⁹¹²⁶ V. gore, fusnota 9122.

za prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a odbacuje se kao nerazrađena tvrdnja.⁹¹²⁷ Žalbeno vijeće, shodno tome, zaključuje da Pušić nije pokazao grešku u vezi sa zaključcima Pretresnog vijeća, u vezi s Heliostromom, da je on namjeravao ubistvo i hotimično lišavanje života na osnovu njegove uloge u upućivanju na prisilni rad.

2794. Kao što se navodi gore, Pretresno vijeće je Pušićevu *mens rea* za ubistva u Mostaru utvrdilo na osnovu to ga što je on znao da je istočni Mostar bio izložen konstantnom vatrenom djelovanju i granatiranju, što je bio svjestan krajnje teških životnih uslova u kojima je živjelo stanovništvo u tom dijelu grada, što je učestvovao u pogoršavanju tih životnih uslova, te što je nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u.⁹¹²⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da Pušić ne identifikuje nijednu od "izjava koje nisu povezane s ovim zločinima" na koje se Pretresno vijeće navodno oslonilo kada je donijelo svoje zaključke.⁹¹²⁹ U vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na njegovo ponašanje u vezi s opsadom istočnog Mostara i njegovo znanje o, između ostalog, ubistvima koja su tamo počinjena, Žalbeno vijeće smatra da Pušić ne artikuliše nikakvu grešku u tome što se Pretresno vijeće oslonilo na te faktore kada je izvelo zaključak o njegovoj namjeri. Pored propusta da svoj argument s tim u vezi razradi, Pušić zanemaruje relevantnu sudsku praksu Žalbenog vijeća na koju se podsjeća gore,⁹¹³⁰ a prema kojoj se zaključak o traženoj namjeri za osuđujuću presudu po odgovornosti na osnovu UZP-a može izvesti iz posrednih dokaza, kao što je znanje neke osobe o zajedničkom zločinačkom cilju ili zločinima koje on obuhvata, zajedno s njegovim ili njenim daljim učešćem u zločinima ili u provođenju tog zajedničkog zločinačkog cilja.⁹¹³¹

2795. U mjeri u kojoj se Pušić oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija u vezi s tačkama 2 i 3, Žalbeno vijeće napominje da se u tom pasusu samo navodi bez obrazloženja da je "očigledno" da on nije imao namjeru za činjenje dotičnih zločina.⁹¹³² U odsustvu bilo kakvog utemeljenog argumenta, Žalbeno vijeće podsjeća da puko postojanje suprotnog mišljenja ne čini zaključak većine nerazumnim,⁹¹³³ te, stoga, odbacuje ovaj argument.

2796. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao primjetnu grešku u konstataciji Pretresnog vijeća da je jedini zaključak koji je moglo razumno izvesti taj da je Pušić imao namjeru da budu počinjeni zločini iz tačaka 2 i 3.

⁹¹²⁷ Pušićevo ponavljanje ovog argumenta u vezi s tačkama 24-25 takođe se odbacuje.

⁹¹²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122, 1206.

⁹¹²⁹ V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 123.

⁹¹³⁰ V. gore, par. 2781.

⁹¹³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 81; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 512.

(c) Tačka 24 (protivpravni napad na civile) i 25 (protivpravno terorisanje civila)

2797. Pretresno vijeće je konstatovalo da je, u periodu od juna 1993. do marta 1994., HVO izlagao civilno stanovništvo istočnog Mostara intenzivnom, svakodnevnom i učestalom granatiranju i otvaranju vatre iz drugog naoružanja, što je dovelo do pogibije i ranjavanja velikog broja civila Muslimana.⁹¹³⁴ Ono je dalje konstatovalo da hotimično držanje stanovništva u višemjesečnoj izolaciji u skućenoj i prenapućenoj enklavi kakva je bio istočni Mostar i pogoršavanje životnih uslova tog stanovništva pokazuju da je HVO imao konkretnu namjeru da širi teror među civilnim stanovništvom istočnog Mostara.⁹¹³⁵ Konkretno u vezi s Pušićem, Pretresno vijeće je konstatovalo da je on znao da je istočni Mostar u okviru opsade, u periodu od juna 1993. do aprila 1994. godine, bio meta konstantnog granatiranja i drugog vatrenog djelovanja i da je znao da ta dejstva dovode do uništavanja imovine, između ostalog vjerskih objekata, te smrti stanovnika tog dijela grada.⁹¹³⁶ Ono je dalje konstatovalo da je Pušić znao za ekstremno teške životne uslove u istočnom Mostaru i da je učestvovao u njihovom pogoršavanju time što je opstruirao humanitarne evakuacije.⁹¹³⁷ Pretresno vijeće je zaključilo da je Pušić prihvatio uništavanje imovine u istočnom Mostaru, uključujući objekte posvećene religiji, i ubistva, kao i da je imao namjeru za zločine povezane s opsadom.⁹¹³⁸

(i) Argumenti strana u postupku

2798. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao traženu namjeru za tačke 24 (protivpravni napad na civile kao kršenje zakona ili običaja ratovanja) i 25 (protivpravno terorisanje civila kao kršenje zakona ili običaja ratovanja) u vezi s Mostarom.⁹¹³⁹ Pušić tvrdi da faktori na koje se oslonilo Pretresno vijeće, odnosno: (1) dokazi o njegovim izjavama koje nisu povezane sa zločinima; (2) njegovo ponašanje u blokiranju humanitarne pomoći; te (3) njegovo znanje o počinjenim zločinima, nisu dovoljni da se utvrdi da je on namjeravao da civili u Mostaru budu napadani ili terorisani u operacijama HVO-a s kojima on nije imao nikakve veze.⁹¹⁴⁰ Pušić ponovo usvaja rezonovanje iz suprotnog mišljenja sudije Antonettija, prema kojem je "očigledno" da on nije imao traženu namjeru za ove zločine.⁹¹⁴¹

⁹¹³² Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 489.

⁹¹³³ Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 226-227.

⁹¹³⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1689.

⁹¹³⁵ Prvostepena presuda, tom 3, par. 1691.

⁹¹³⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

⁹¹³⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

⁹¹³⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122, 1206.

⁹¹³⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 122.

⁹¹⁴⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 123.

⁹¹⁴¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 130, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 489.

2799. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće pravilno izvelo zaključak o njegovoj namjeri za protivpravne napade i protivpravno terorisanje civila.⁹¹⁴² Ono tvrdi da Pušić u svom prigovoru u vezi s tim zločinima usvaja rezonovanje iz suprotnog mišljenja sudije Antonettija, a da pritom ne iznosi nikakav argument, tako da taj prigovor iziskuje odbacivanje bez razmatranja.⁹¹⁴³ Tužilaštvo pored toga dodaje da je Pušić bio svjestan stravičnog okruženja prouzrokovanog opsadom Mostara, uključujući loše životne uslove, konstantna vatrena dejstva i granatiranje, te ubistva, i da je Pušić ne samo nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u, nego je u stvari doprinio pogoršanju uslova time što je ometao humanitarne evakuacije i predstavljao HVO na pregovorima.⁹¹⁴⁴

(ii) Analiza

2800. Isto kao i u argumentima u vezi s njegovom *mens rea* za ubistvo i hotimično lišavanje života u istočnom Mostaru, Pušić ne identifikuje "izjave koje nisu povezane s tim zločinima" na koje se Pretresno vijeće navodno oslonilo kada je donijelo svoje zaključke da je on imao namjeru da budu počinjeni zločini povezani s opsadom.⁹¹⁴⁵ Ovaj argument se stoga odbacuje. U vezi s oslanjanjem Pretresnog vijeća na njegovo ponašanje u vezi s opsadom istočnog Mostara i njegovo znanje o zločinima koji su tamo počinjeni, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić ponovo ne artikuliše kakvu je grešku Pretresno vijeće napravilo time što se oslonilo na te faktore kako bi izvelo zaključak o njegovoj namjeri i odbacuje njegov argument.⁹¹⁴⁶

2801. U mjeri u kojoj se Pušić oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija u vezi s tačkama 24 i 25, Žalbeno vijeće odbacuje ovaj argument iz istih razloga koji se navode gore.⁹¹⁴⁷

2802. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Pušić nije pokazao primjetnu grešku u konstataciji Pretresnog vijeća da je jedini zaključak koji je razumno moglo izvesti taj da je Pušić imao namjeru da budu počinjeni zločini iz tačaka 24 i 25 u vezi s Mostarom.

(d) Tačke 19-21 (uništavanje imovine)

2803. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić bio svjestan uništavanja imovine u Sovićima i Doljanima u aprilu 1993. i da ga je prihvatio⁹¹⁴⁸ Ono je takođe konstatovalo da je on znao za uništavanje imovine u istočnom Mostaru, uključujući objekte posvećene religiji i da ga je

⁹¹⁴² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 115.

⁹¹⁴³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 115.

⁹¹⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 115.

⁹¹⁴⁵ V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 123.

⁹¹⁴⁶ V. gore, par. 2794.

⁹¹⁴⁷ V. gore, par. 2795.

⁹¹⁴⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1102, 1104, 1205.

prihvatio.⁹¹⁴⁹ Ono je zaključilo da je, s obzirom na to da je Pušić, znajući za to uništavanje, nastavio da obavlja svoje funkcije u HVO-u, jedini razuman zaključak koji može izvesti taj da je Pušić namjeravao da ti zločini budu počinjeni.⁹¹⁵⁰ Pretresno vijeće nije donijelo zaključke u vezi s Pušićevim individualnim učešćem u zločinima uništavanja imovine u opštini Prozor ili namjerom da ti zločini budu počinjeni.⁹¹⁵¹

(i) Argumenti strana u postupku

2804. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao traženu namjeru za tačke 19 (uništavanje imovine širokih razmjera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno, kao teška povreda Ženevskih konvencija) i 20 (bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja) u vezi s opštinom Prozor i tačke 20 i 21 (uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namijenjenim religiji ili obrazovanju, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja) u Mostaru.⁹¹⁵² Što se tiče Mostara, Pušić usvaja svoje argumente u vezi s tačkama 2, 3, 24 i 25.⁹¹⁵³ U vezi s Prozorom, on tvrdi da njegovo puko znanje o događajima u toj opštini i nastavljanje obavljanja funkcije u HVO-u nije dovoljno za utvrđivanje namjere.⁹¹⁵⁴ On dodaje da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je propustilo da pokaže da je on imao traženu *mens rea* prije ili u vrijeme kad su se zločini desili i što je, umjesto toga, zaključilo da je on znao za te zločine na osnovu jedne epizode koja se desila 18. avgusta 1993., neko vrijeme nakon što su se zločini desili.⁹¹⁵⁵

2805. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno izvelo zaključak da je Pušić dijelio namjeru za uništavanje širokih razmjera, bezobzirno razaranje, te od juna 1993., za nanošenje štete vjerskim ustanovama.⁹¹⁵⁶ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće to učinilo na osnovu Pušićevog znanja o uništavanju u Sovićima i Doljanima, uključujući dvije džamije, njegovog "prihvatanja zločina uništavanja imovine u Prozoru", njegovog prihvatanja uništavanja povezanog s opsadom u

⁹¹⁴⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122.

⁹¹⁵⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122, 1205-1206.

⁹¹⁵¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1097-1099.

⁹¹⁵² Pušićev žalbeni podnesak, par. 127-129

⁹¹⁵³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 128. V. gore, par. 2787.

⁹¹⁵⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 129.

⁹¹⁵⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 129-130, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1097-1099. Pušić takođe ponavlja svoj argument da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je poistovjetilo uslove za *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a time što je zasnovalo svoje zaključke na onome za što je smatralo da su razumno predvidive posljedice njegovog ponašanja. Pušić dalje usvaja zaključak iz suprotnog mišljenja sudije Antonettija prema kojem je "očigledno" da on nije imao traženu namjeru za zločine iz tačaka 19 i 21. V. Pušićev žalbeni podnesak, par. 130, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 489.

⁹¹⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 116, 119.

Mostaru, te njegovog nastavljanja obavljanja funkcija u HVO-u.⁹¹⁵⁷ Ono tvrdi da Pušić ne pokazuje kako je zaključak Pretresnog vijeća da je on dijelio namjeru za zločine uništavanja imovine, zasnovan na njegovom prihvatanju uništavanja povezanog s opsadom u Mostaru i njegovom kontinuiranom doprinosu uslovima opsade, bio nerazuman.⁹¹⁵⁸

(ii) Analiza

2806. Pušićevi prigovori u vezi sa zločinima iz tačaka 19-21 izneseni su u vezi s opštinama Prozor i Mostar. U vezi s potonjim, Pušić usvaja svoje argumente u vezi s tačkama Optužnice 2, 3, 24 i 25, koji su već odbačeni.⁹¹⁵⁹ U vezi s Pušićevim prigovorom koji se tiče opštine Prozor, Žalbena vijeće primjećuje da odjeljak Prvostepene presude na koji on upućuje ne sadrži nijedan zaključak u vezi s uništavanjem u opštini Prozor niti bilo kakvu diskusiju o njegovoj ličnoj umiješanosti u zločine uništavanja u Prozoru.⁹¹⁶⁰ Pušić je proglašen odgovornim i osuđen za te zločine zbog toga što su oni činili dio ZZP-a kojem je on dao značajan doprinos.⁹¹⁶¹ Njegovi argumenti u vezi s ovim pitanjem su stoga konfuzni i nisu usmjereni na neki konkretan zaključak Pretresnog vijeća, te se, shodno tome, odbacuju.⁹¹⁶² U mjeri u kojoj se Pušić oslanja na Suprotno mišljenje sudije Antonettija u vezi s tačkama 19 i 21, Žalbena vijeće odbacuje taj argument iz istih razloga koji se navode gore.⁹¹⁶³ U svjetlu gore navedenog, Žalbena vijeće konstatuje da Pušić nije uspio da pokaže nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s njegovom *mens rea* za relevantne zločine uništavanja imovine.

(e) Tačke 12-17 (nehumana djela, nečovječno postupanje i okrutno postupanje)⁹¹⁶⁴

2807. Pretresno vijeće je konstatovalo da je u svjetlu: (1) Pušićevog nastavka obavljanja funkcija u HVO-u; (2) njegovog učešća u omogućavanju sistema zatočenja Muslimana i njihovog

⁹¹⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 116-118. Tužilaštvo iznosi argument da je Pušićeva tvrdnja da je za "te zločine" saznao tek u avgustu 1993. irelevantna i besmislena, budući da se izvještaj od 18. avgusta 1993. odnosi na posjetu MKCK-a zatočeničkom centru u Prozoru. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 117 i fusnota 454, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1097, 1099. Ono takođe ponavlja svoj argument da je Pušićeva sugestija da je Pretresno vijeće poistovjetilo uslove za *mens rea* za prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a nerazrađena tvrdnja koja iziskuje odbacivanje bez razmatranja. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 117.

⁹¹⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 118-119.

⁹¹⁵⁹ V. gore, par. 2796, 2802.

⁹¹⁶⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 129, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1097-1099. V. takođe Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, fusnota 444.

⁹¹⁶¹ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209, 1212, Dispozitiv, str. 431.

⁹¹⁶² Pušićev argument da je Pretresno vijeće poistovjetilo prvu kategoriju UZP-a i treću kategoriju UZP-a u vezi s njegovim zaključcima o tačkama 12-21 je već odbačen. V. gore, par. 2793 i fusnota 9127.

⁹¹⁶³ V. gore, par. 2795.

⁹¹⁶⁴ Krivična djela o kojima je riječ su: nehumana djela (uslovi zatočenja) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 12 Optužnice); nečovječno postupanje (uslovi zatočenja) kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 13 Optužnice); okrutno postupanje (uslovi zatočenja) kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 14 Optužnice); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačka 15 Optužnice); nečovječno postupanje kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 16 Optužnice); te okrutno postupanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 17 Optužnice).

korištenja za prisilni rad; (3) njegovog tolerisanja užasnih uslova zatočenja i zlostavljanja; (4) njegovog prihvatanja smrti zatočenika upućenih na rad na liniji fronta; i (5) njegovog organizovanja i omogućavanja sistema po kojem su zatočenici HVO-a bili puštani na slobodu ili razmjenjivani na teritoriju pod kontrolom ABiH i u treće zemlje, jedini zaključak koji je razumno moglo izvesti bio taj da je Pušić namjeravao da zločini nehumanih djela, nečovječnog postupanja i okrutnog postupanja budu počinjeni.⁹¹⁶⁵ U vezi s Mostarom, Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić učestvovao u pogoršavanju životnih uslova u istočnom Mostaru time što je ometao humanitarne evakuacije i konstatovalo da je jedini razuman zaključak koji je moglo izvesti taj da je Pušić prihvatao počinjene zločine i teške životne uslove koji su stanovništvu istočnog Mostara bili nametnuti opsadom.⁹¹⁶⁶

(i) Argumenti strana u postupku

2808. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on imao *mens rea* za tačke 12-17.⁹¹⁶⁷ U vezi s relevantnim zločinima počinjenim tokom opsade Mostara, Pušić usvaja svoje argumente u vezi s tačkama 2, 3, 24 i 25.⁹¹⁶⁸ On dalje tvrdi da dokazi o njegovom ponašanju koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir ne pokazuju da je on namjeravao da muslimanski zatočenici u objektima HVO-a budu zlostavljani.⁹¹⁶⁹ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je zaključak o njegovoj namjeri izvelo na osnovu: (1) njegovog znanja o zlostavljanju do kojeg je došao iz izvještaja koji su mu upućivani; i (2) pogrešne ocjene o njegovim ovlaštenjima.⁹¹⁷⁰

2809. Tužilaštvo tvrdi, u vezi s opsadom Mostara i zatočeničkim centrima HVO-a, da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Pušić dijelio namjeru za nehumana djela, nečovječno postupanje i okrutno postupanje, uključujući one koji su povezani s uslovima zatočenja.⁹¹⁷¹ U vezi s Mostarom, tužilaštvo tvrdi da Pušićev prigovor treba odbaciti bez razmatranja budući da on ne iznosi argument nego samo upućuje na tvrdnje koje nije konkretno identifikovao.⁹¹⁷² U svakom slučaju, ono tvrdi da Pušić ne pokazuje kako je zaključak Pretresnog vijeća o njegovoj namjeri za te zločine u Mostaru bio nerazuman, iznoseći argument da je on bio ispravno zasnovan na: (1)

⁹¹⁶⁵ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1204.

⁹¹⁶⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1122, 1206.

⁹¹⁶⁷ Pušićev žalbeni podnesak, par. 131.

⁹¹⁶⁸ Pušićev žalbeni podnesak, par. 132. V. gore, par. 2787.

⁹¹⁶⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 131-133, gdje se upućuje na Pušićev žalbeni podnesak, par. 57. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 121-125; Pušićeva replika, par. 26.

⁹¹⁷⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 133.

⁹¹⁷¹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 120, 125.

⁹¹⁷² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 121.

Pušićevom poznavanju situacije; (2) njegovom nastavku obavljanja funkcija u HVO-u; i (3) njegovom učešću u pogoršavanju životnih uslova tokom opsade.⁹¹⁷³

2810. Tužilaštvo dalje tvrdi da su Pušićevi argumenti u vezi s njegovom zajedničkom namjerom za zlostavljanje zatočenika u zatočeničkim centrima HVO-a takođe neutemeljeni.⁹¹⁷⁴ Prema tužilaštvu, široki niz primjera Pušićevog ponašanja pokazuje da je on znao za zlostavljanje.⁹¹⁷⁵ Na osnovu tih primjera i u svjetlu toga što nije preduzeo mjere za rješavanje problema zlostavljanja ili loših uslova u zatočeničkim objektima dok je bio na položajima na kojima je nad njima imao nadležnost, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je on posjedovao traženu namjeru.⁹¹⁷⁶ Pored toga, ono tvrdi da je Pušić aktivno podupirao te zločine budući da je davao ovlaštenja i odobrenja za korištenje zatočenika za rad na liniji fronta znajući da su oni tamo bili zlostavljani, ranjavani ili da su ginuli.⁹¹⁷⁷ Tužilaštvo takođe tvrdi da Pušićevu tvrdnju da je ocjena njegovih ovlaštenja bila potpuno pogrešna treba odbaciti bez razmatranja kao nerazrađeni argument.⁹¹⁷⁸

(ii) Analiza

2811. U vezi sa zločinima iz tačkaka 12-17 počinjenim u kontekstu opsade Mostara, Pušić usvaja svoje argumente u vezi s tačkama 2, 3, 24 i 25, koji su već odbačeni gore.⁹¹⁷⁹ U vezi s njegovim ostalim argumentima, Žalbena vijeće napominje da Pušić ne identifikuje činjenične zaključke koje nastoji da ospori. Njegov argument da je ocjena Pretresnog vijeća o njegovim ovlaštenjima bila "potpuno pogrešna" u cijelosti je nepotkrijepljen, izuzev upućivanjem na njegove druge argumente koje je Žalbena vijeće odbacilo.⁹¹⁸⁰ Njegov argument da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je zaključak o namjeri izvelo na osnovu njegovog znanja o zlostavljanju stečenog iz izvještaja koji su mu upućivani je nerazrađena tvrdnja i njime se zanemaruje sudska praksa Međunarodnog suda prema kojoj se zaključak o postojanju namjere može izvesti na osnovu znanja i nastavka učešća optuženog u UZP-u.⁹¹⁸¹ Ti argumenti se odbacuju. Pušić, prema tome, nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je on dijelio namjeru za zločine u vezi s nehumanim djelima, nečovječnim postupanjem i okrutnim postupanjem.

⁹¹⁷³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 121.

⁹¹⁷⁴ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 122.

⁹¹⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 122.

⁹¹⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 122.

⁹¹⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 123.

⁹¹⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 124. Tužilaštvo takođe upućuje na svoje argumente u odgovoru na Pušićevu žalbenu osnovu I. V. gore, par. 2704-2707.

⁹¹⁷⁹ V. gore, par. 2796, 2802.

⁹¹⁸⁰ V. gore, par. 2708.

⁹¹⁸¹ V. gore, par. 2781.

(f) Tačke 6-9 (zločini raseljavanja)⁹¹⁸²

2812. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić, u svjetlu svoje uloge u organizovanju i omogućavanju sistema po kojem su zatočenici HVO-a bili puštani na slobodu ili razmjenjivani da bi bili upućivani na teritorije pod kontrolom ABiH i u treće zemlje, namjeravao da zločini raseljavanja koji su činili dio ZZP-a budu počinjeni.⁹¹⁸³

(i) Argumenti strana u postupku

2813. Osporavajući svoje osuđujuće presude za zločine raseljavanja, Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je propustilo da razmotri alternativni razuman zaključak da su njegovi postupci bili motivisani potrebom da "zaštiti civilno stanovništvo i da mu se pruže drugačiji, mirniji životni uslovi time što će im se omogućiti da se nastane u Hrvatskoj ili u trećim zemljama".⁹¹⁸⁴ On tvrdi da je to bila dopustiva mjera u skladu s članom 49 Ženevske konvencije IV, prema kojem zaraćena strana ima mogućnost premještanja civilnog stanovništva ukoliko to iziskuju bezbjednost stanovništva ili imperativni vojni razlozi.⁹¹⁸⁵ Pušić usvaja rezonovanje iz Suprotnog mišljenja sudije Antonettija prema kojem bi u ovom predmetu vojno opravdanje za puštanje na slobodu ili deportaciju moglo obuhvatati prijetnju koju su predstavljali zatočeni vojnici HVO-a koji bi se mogli ponovo pridružiti ABiH.⁹¹⁸⁶

2814. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Pušić dijelio namjeru da budu počinjeni zločini raseljavanja budući da je taj zaključak zasnovalo na konstatacijama da je Pušić: (1) omogućio raseljavanje iz Sovića i Doljana na teritoriju pod kontrolom ABiH; (2) učestvovao u raseljavanju iz zapadnog Mostara u istočni Mostar; (3) negirao protjerivanja iz Čapljine; (4) odobravao puštanje zatočenika na slobodu pod uslovom da napuste teritoriju HZ(R) HB; i (5) imao "ključnu ulogu" u organizovanju zatvaranja zatočeničkih centara HVO-a i u tome da se osigura da pušteni zatočenici odu u treće zemlje.⁹¹⁸⁷ Ono tvrdi da Pušićevo ponašanje u vezi s konkretnim primjerima protjerivanja Muslimana s teritorije HZ(R) HB pokazuju da njegov ponuđeni alternativni zaključak, da su za deportacije i premještanja postojali humanitarni motivi, nije razuman.⁹¹⁸⁸ Ono dodaje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo relevantnost člana 49

⁹¹⁸² Krivična djela o kojima je riječ su sljedeća: deportacija kao zločin protiv čovječnosti (tačka 6 Optužnice); protivpravna deportacija civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 7 Optužnice); nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8 Optužnice); i protivpravno premještanje civila kao teška povreda Ženevskih konvencija (tačka 9 Optužnice).

⁹¹⁸³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1204-1205, 1208-1209.

⁹¹⁸⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 134, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 395-396.

⁹¹⁸⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 134.

⁹¹⁸⁶ Pušićev žalbeni podnesak, par. 135, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 338-339.

⁹¹⁸⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 126-127.

⁹¹⁸⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 127.

Ženevske konvencije IV i navelo da, u ograničenim okolnostima, humanitarno raseljenje jeste dopušteno u svrhu zaštite, ali je objasnilo da taj izuzetak nije primjenjiv ako je kriza koja je navela na raseljenja bila prouzrokovana protivpravnom aktivnošću optuženog.⁹¹⁸⁹

2815. U vezi s alternativnim zaključkom koji je ponudio Pušić, koji je izveden iz Suprotnog mišljenja sudije Antonettija, tužilaštvo tvrdi da je argument da bi se zatočenici HVO-a koji su bili pušteni na slobodu mogli ponovo pridružiti ABiH primjenjiv samo na mali broj raseljenih osoba.⁹¹⁹⁰

(ii) Analiza

2816. U vezi s Pušićevim argumentom da član 49 Ženevske konvencije IV dopušta mogućnost premještanja stanovništva ukoliko to zahtijevaju bezbjednost stanovništva ili imperativni vojni razlozi, Žalbena vijeće prvo primjećuje da je Pretresno vijeće izričito razmotrilo tu odredbu i navelo da ni totalna ni djelimična evakuacija nisu zabranjene "ako to zahtijevaju bezbjednost stanovništva ili imperativni vojni razlozi".⁹¹⁹¹ Međutim, Pretresno vijeće je ispravno zaključilo da se ovaj izuzetak ne primjenjuje ako je humanitarna kriza koja je dovela do raseljavanja stanovništva rezultat protivpravne aktivnosti optuženog.⁹¹⁹² Kada se Prvostepena presuda čita kao cjelina, onda je savršeno jasno da Pretresno vijeće nije smatralo da je izuzetak koji je ugrađen, između ostalog, u član 49 Ženevske konvencije IV, primjenjiv u ovom kontekstu, na osnovu njegovih zaključaka da je etničko čišćenje muslimanskog stanovništva bilo centralni element ZZP-a, ostvaren putem zločina koji su spadali u okvir ZZP-a, uključujući zločine raseljavanja kao takve.⁹¹⁹³ Nadalje, Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće sistematski ocjenjivalo da li su navodni zločini raseljavanja predstavljali evakuacije provedene iz bezbjednosnih razloga, ili da li su oni bili opravdani iz uvjerljivih vojnih razloga.⁹¹⁹⁴ Umjesto da identifikuje grešku u analizi

⁹¹⁸⁹ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 128.

⁹¹⁹⁰ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 129. Tužilaštvo takođe iznosi argument da je Pretresno vijeće izuzelo pripadnike ABiH i pripadnike HVO-a muslimanske nacionalnosti prilikom utvrđivanja Pušićeve odgovornosti za protivpravnu deportaciju civila i protivpravno premještanje civila kao teške povrede Ženevskih konvencija i da, stoga, ne postoji osuđujuća presuda koju bi Pušić mogao da ospori u vezi s tim zločinima. Ono tvrdi da su pripadnici ABiH i pripadnici HVO-a muslimanske nacionalnosti bili ispravno uključeni u grupu žrtava za deportaciju i prisilno premještanje kao zločine protiv čovječnosti, budući da su te žrtve bile protjerane zajedno s velikim brojem muslimanskih civila na osnovu svoje nacionalnosti i bez ikakvog razlikovanja u pogledu njihovog vojnog statusa. Zločini protiv njih su stoga činili dio rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo. Pored toga, tužilaštvo napominje da, čak i ako se ti pojedinci ne bi mogli identifikovati kao "civilni" u vrijeme kad su počinjeni zločini, zatočeni pripadnici ABiH i pripadnici HVO-a muslimanske nacionalnosti više nisu učestvovali u neprijateljstvima, te su stoga bili *hors de combat*. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 130.

⁹¹⁹¹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 52.

⁹¹⁹² Prvostepena presuda, tom 1, par. 53, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 287.

⁹¹⁹³ V. npr. Prvostepena presuda, tom 4, par. 41, 65-66, 68.

⁹¹⁹⁴ Prvostepena presuda, tom 3, par. 783, 787, 791, 794, 796, 798, 801, 805, 808, 813, 817, 821, 824, 826, 828, 831, 835, 838, 841, 845-847, 849, 854, 859, 864, 868, 872, 875, 878, 882, 884, 887, 890, 895, 900, 902, 904, 907, 913, 921, 925, 928, 931, 934, 939, 941, 944, 947.

Pretresnog vijeća, Pušić samo pokušava ocjenu dokaza od strane Pretresnog vijeća zamijeniti svojom ocjenom. Njegov argument se stoga odbacuje.

2817. Žalbena vijeće podsjeća da se motiv mora razlikovati od namjere⁹¹⁹⁵ i da on ne predstavlja obilježje nijednog zločina.⁹¹⁹⁶ Stoga je bespredmetan Pušićev argument da su njegovi postupci bili motivisani željom da civilno stanovništvo zaštiti i da mu ponudi mirnije životno okruženje negdje drugdje. U mjeri u kojoj se njegov argument takođe može tumačiti kao da je on u relevantno vrijeme smatrao da su njegovi postupci bili opravdani humanitarnim razlozima, Pretresno vijeće je jasno konstatovalo da je on imao namjeru da budu počinjeni zločini raseljavanja kao dio ZZP-a,⁹¹⁹⁷ a on ne upućuje na dokaze ili zaključke koji bi mogli da dokažu alternativni razuman zaključak da je on, u stvari, postupao bez tražene namjere. U vezi s argumentom usvojenim iz Suprotnog mišljenja sudije Antonettija, da bi vojno opravdanje za puštanje ili deportaciju moglo obuhvatati prijetnju koju su predstavljali zatočeni vojnici koji su se mogli pridružiti ABiH, Žalbena vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Pušić bio svjestan da su ljudi koji nisu pripadali nijednim oružanim snagama bili među onima koje je HVO držao na Heliodromu,⁹¹⁹⁸ u Zatvoru u Gabeli⁹¹⁹⁹ i Zatvoru u Ljubuškom.⁹²⁰⁰ Konkretno u vezi sa Zatvorom u Gabeli, Pretresno vijeće je napomenulo da je na sastanku 11. decembra 1993. o tome kako da se provede Odluka od 10. decembra 1993., Pušić izjavio da su, od 1.256 ljudi koji su tamo bili držani, samo pet zatočenika bili pripadnici ABiH.⁹²⁰¹ S obzirom na to, Pušić nije pokazao kako bi njegovo učešće u zločinima raseljavanja moglo imati vojno opravdanje u vidu prijetnje koju su predstavljali zatočeni vojnici koji su se mogli pridružiti ABiH.⁹²⁰² Pušić, stoga, nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo da je on dijelio namjeru za zločine raseljavanja.

(g) Tačka 1 (progon)

2818. Pretresno vijeće je konstatovalo da je Pušić znao da su zločini koji su činili dio ZZP-a počinjeni nad bosanskim Muslimanima isključivo u svrhu njihovog prisiljavanja da napuste

⁹¹⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1027; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 109; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 367, 416.

⁹¹⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 109; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 268-269; Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 262.

⁹¹⁹⁷ V. Prvostepena presuda, tom 4, par. 1104, 1111-1116, 1123, 1126-1133, 1158-1167, 1178-1180, 1183-1184, 1198-1199, 1201, 1204-1205, 1208-1209.

⁹¹⁹⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1135-1136.

⁹¹⁹⁹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1172-1173.

⁹²⁰⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1181

⁹²⁰¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1172.

⁹²⁰² S obzirom na to da je Pušić znao da u tim zatočeničkim centrima ima civila, Žalbena vijeće ne smatra neophodnim da dalje analizira pitanje vojnog opravdanja za raseljavanje zatočenika koji su u stvari bili zatočeni vojnici budući da je jasno da nikakva greška Pretresnog vijeća s tim u vezi nije mogla dovesti do neostvarenja pravde.

teritoriju HZ(R) HB, te da je, time što je učestvovao u UZP-u, Pušić namjeravao da diskriminiše Muslimane u svrhu omogućavanja njihovog protjerivanja s te teritorije.⁹²⁰³

(i) Argumenti strana u postupku

2819. U vezi s tačkom 1 (progon na političkim, rasnim i vjerskim osnovama kao zločin protiv čovječnosti), Pušić tvrdi da Pretresno vijeće nije donijelo konkretan i eksplicitan zaključak o posebnoj diskriminatornoj namjeri i da je time napravilo grešku u primjeni prava.⁹²⁰⁴ On takođe usvaja stav iz Suprotnog mišljenja sudije Antonettija da on nije posjedovao traženu posebnu namjeru na osnovu toga što je "njegov zadatak bio da se bavi isključivo Muslimanima", što znači da je postupao bez diskriminatorne namjere.⁹²⁰⁵

2820. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće eksplicitno i ispravno zaključilo da je Pušić posjedovao diskriminatornu namjeru koja se traži za progon.⁹²⁰⁶ Ono upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da je, time što je učestvovao u UZP-u, Pušić namjeravao da diskriminiše Muslimane u svrhu omogućavanja njihovog protjerivanja i tvrdi da Pušić ne pokazuje kako je ovaj zaključak bio nerazuman.⁹²⁰⁷ Ono takođe tvrdi da je Pušićeva tvrdnja, zasnovana na Suprotnom mišljenju sudije Antonettija, da je on postupao bez diskriminatorne namjere zbog toga što je "njegov zadatak bio da se bavi isključivo Muslimanima" nepotkrijepljena i "neodrživa".⁹²⁰⁸

(ii) Analiza

2821. Žalbeno vijeće podsjeća da je za krivično djelo progona potrebno da se utvrdi postojanje diskriminatorne namjere.⁹²⁰⁹ Pretresno vijeće je smatralo da je Pušić znao da se zločini koji su bili dio UZP-a čine nad Muslimanima "isključivo u cilju da se oni prisile na napuštanje teritorije Herceg-Bosne" i na toj osnovi eksplicitno konstatovalo da je Pušićevo učešće u UZP-u pokazalo

⁹²⁰³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁹²⁰⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 136-137.

⁹²⁰⁵ Pušićev žalbeni podnesak, par. 138, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 489.

⁹²⁰⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 101, 132-133. Tužilaštvo konkretno navodi da dokazi pokazuju da je Pušić: (1) bio svjestan napada na muslimanska sela i njihovog uništavanja i raseljavanja Muslimana na teritoriju pod kontrolom ABiH koje je tom prilikom vršeno, a ipak je nastavio da služi u svojoj ulozi u HVO-u; (2) znao za masovna hapšenja i zatočenje Muslimana u zatočeničkim objektima HVO-a koje je aktivno omogućavao; (3) prihvatio loše uslove zatočenja i zlostavljanje zatočenika u tom sistemu i odobravao korištenje muslimanskih zatočenika za prisilni rad; (4) imao ključnu ulogu u organizovanju zatvaranja zatočeničkih centara, insistirajući da se u sklopu tog procesa muslimanski zatočenici pošalju u inostranstvo; te (5) ometao humanitarne evakuacije Muslimana iz Mostara, što je doprinijelo teškim životnim uslovima za muslimanske stanovnike.

⁹²⁰⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 132-133, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, tom 4, par. 1209. V. takođe gore, par. 2719.

⁹²⁰⁸ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 134, gdje se upućuje na Suprotno mišljenje sudije Antonettija, str. 489.

⁹²⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 522; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 711; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 470. V. takođe Prvostepena presuda, tom 1, par. 214. *Mens rea* za progon iziskuje namjeru da se diskriminiše na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi. Drugostepena presuda u predmetu

da je on "imao namjeru da diskriminiše Muslimane".⁹²¹⁰ Pušićev argument da Pretresno vijeće nije donijelo konkretan i eksplicitan zaključak o diskriminatornoj namjeri i da je time napravilo grešku u primjeni prava se stoga odbija. Žalbena vijeća dalje smatra da Pušićev argument, usvojen iz Suprotnog mišljenja sudije Antonettija, da je "njegov zadatak bio da se bavi isključivo Muslimanima" nije relevantan; relevantno pitanje je da li je Pušić posjedovao traženu diskriminatornu namjeru. Pušić ne artikuliše nikakvu grešku ni u jednom od zaključaka Pretresnog vijeća u tom smislu. Ovaj argument se takođe odbacuje. Pušić, shodno tome, nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo da je on dijelio namjeru za krivično djelo progona.

(h) Znanje o međunarodnom oružanom sukobu

2822. Pretresno vijeće je konstatovalo, u vezi s Pušićevim znanjem o okolnostima na osnovu kojih je bilo u mogućnosti da utvrdi da je postojao međunarodni oružani sukob, da je on imao više neposrednih kontakata s Matom Granićem, ministrom vanjskih poslova i potpredsjednikom Vlade Hrvatske, tokom pregovora o humanitarnoj pomoći i puštanju na slobodu zatočenika, te da je, stoga, znao da su vlasti Hrvatske bile umiješane u sistem zatočenja i deportacije bosanskih Muslimana u HZ(R) HB.⁹²¹¹ Ono je takođe konstatovalo da je on znao da su vojnici koji su pripadali HV-u bili prisutni na teritoriji HZ(R) HB tokom sukoba.⁹²¹²

2823. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je zaključilo da je oružani sukob u BiH bio međunarodnog karaktera i da je, shodno tome, pogriješilo kada je zaključilo da je Pušić morao znati da je u to vrijeme u BiH postojao međunarodni oružani sukob.⁹²¹³ On tvrdi da faktori koje je navelo Pretresno vijeće, odnosno: (1) njegov kontakt s Granićem tokom pregovora u vezi s puštanjem na slobodu zatočenika i dogovora za humanitarnu pomoć; te (2) njegovo znanje o prisustvu snaga HV-a na tom području, ne mogu pokazati da je on znao da je Vlada Hrvatske imala opštu kontrolu nad HVO-om.⁹²¹⁴

2824. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Pušić bio svjestan činjeničnih okolnosti koje su omogućile Pretresnom vijeću da zaključi da je sukob bio međunarodnog karaktera i da je Pušić, stoga, imao traženu *mens rea* za krivična djela iz člana

Dorđević, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 111; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 109-110.

⁹²¹⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁹²¹¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1210.

⁹²¹² Prvostepena presuda, tom 4, par. 1210, gdje se upućuje na dokazni predmet P08431, str. 2.

⁹²¹³ Pušićev žalbeni podnesak, par. 139. V. takođe Pušićev žalbeni podnesak, par. 228-235; gore, par. 275, 289.

⁹²¹⁴ Pušićev žalbeni podnesak, par. 139.

2.⁹²¹⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće svoj zaključak o karakteru sukoba zasnovalo na neposrednom učešću oružanih snaga iz Hrvatske u BiH zajedno s HVO-om i na opštoj kontroli Hrvatske nad HVO-om.⁹²¹⁶ U vezi s Pušićevim znanjem o tim okolnostima, ono ima u vidu, pored faktora na koje se eksplicitno oslonilo Pretresno vijeće, svjedočenje jednog predstavnika jedne međunarodne organizacije da je Vlada Hrvatske imala uticaj na Pušića i da je često jedini način da se s njim riješe teška pitanja bio putem intervencije iz Zagreba, često posredstvom Granića.⁹²¹⁷

2825. Žalbeno vijeće podsjeća da je potvrdilo zaključak Pretresnog vijeća da je oružani sukob u BiH bio međunarodnog karaktera.⁹²¹⁸ Žalbeno vijeće dalje podsjeća da je ono što se traži u vezi s Pušićevim znanjem to da je on bio svjestan činjeničnih okolnosti koje dokazuju međunarodni karakter oružanog sukoba.⁹²¹⁹ Pretresno vijeće je konstatovalo da je oružani sukob bio međunarodnog karaktera "zato što je HV direktno intervenisao u sukobu između HVO-a i ABiH i zato što su HV i Hrvatska imali opštu kontrolu nad HVO-om".⁹²²⁰ Ono je konstatovalo da je Pušić znao da je taj sukob bio međunarodnog karaktera na osnovu: (1) njegovih kontakata s Granićem i toga što je istovremeno znao da su vlasti Hrvatske bile umiješane u sistem zatočenja i deportacije bosanskih Muslimana u HZ(R) HB; i (2) toga što je bio upoznat s činjenicom da su vojnici HV-a bili prisutni na teritoriji HZ(R) HB.⁹²²¹ Žalbeno vijeće napominje da Pušić ne osporava da je bio u kontaktu s Granićem tokom međunarodnih pregovora u vezi s puštanjem na slobodu zatočenika i dogovorima za humanitarnu pomoć i da je znao za prisustvo snaga HV-a na tom području. Žalbeno vijeće dalje ima u vidu dokaze na koje se pozvalo tužilaštvo, da su predstavnici jedne međunarodne organizacije tražili Granićevu intervenciju kako bi obezbijedili tranzitne isprave od Pušićevog ureda,⁹²²² na koje se Pretresno vijeće oslonilo kako bi utvrdilo, između ostalog, da je Pušić pokazao malo volje da sarađuje s predstavnicima međunarodnih organizacija.⁹²²³ Pored toga, Žalbeno vijeće ima u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je Pušić učestvovao u "međunarodnim sastancima na visokom nivou, konkretno u periodu od avgusta do novembra 1993.", koji su se održavali u prisustvu viših rukovodilaca HVO-a i Hrvatske, uključujući Prlića i Granića, kao i predstavnika međunarodne zajednice.⁹²²⁴ Podsjećajući da se prvostepena presuda

⁹²¹⁵ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 101, 135, 138.

⁹²¹⁶ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 136-137.

⁹²¹⁷ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 136-137, gdje se upućuje na svjedoka BC, T. 18405 (14. maj 2007.) (zatvorena sjednica), T. 18545 (16. maj 2007.) (zatvorena sjednica).

⁹²¹⁸ V. gore, par. 275, 289.

⁹²¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 116, 121.

⁹²²⁰ Prvostepena presuda, tom 3, par. 568.

⁹²²¹ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1210.

⁹²²² Svjedok BC, T. 18405 (14. maj 2007.) (zatvorena sjednica), T. 18545 (16. maj 2007.) (zatvorena sjednica).

⁹²²³ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1079 i fusnota 2028, par. 1121 i fusnota 2102, par. 1200 i fusnota 2271.

⁹²²⁴ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1073.

mora čitati kao cjelina,⁹²²⁵ Pušićev argument ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi na osnovu ovog niza zaključaka i dokaza mogao da zaključi da je on znao da je taj sukob bio međunarodnog karaktera. Taj argument se odbacuje.

(i) Zaključak

2826. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on dijelio *mens rea* za zločine koji su bili dio UZP-a. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbija Prlićevu žalbenu osnovu 5.

4. Navodne greške u zaključku da je Pušić bio učesnik UZP-a (Pušićeva osnova 4)

2827. Pretresno vijeće je konstatovalo da je: (1) Pušić "imao namjeru da protjera muslimansko stanovništvo iz HZ(R) HB";⁹²²⁶ (2) da je on "tu namjeru dijelio s ostalim članovima UZP-a";⁹²²⁷ i da je (3) njegov doprinos ostvarivanju ZZP-a bio "značajan".⁹²²⁸

(a) Argumenti strana u postupku

2828. Pušić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio član UZP-a na osnovu "preširoke primjene teorije UZP-a".⁹²²⁹ Konkretno, Pušić tvrdi da su njegove osuđujuće presude za zločine u Prozoru, Čapljini i Jablanici i za zločine nasilja i uništavanja imovine u Mostaru bile pogrešne zbog toga što "on nije imao nikakvu vezu s fizičkim izvršiocima i nije imao nikakvu ulogu u planiranju tih zločina".⁹²³⁰ Stoga on tvrdi da je njegova veza s fizičkim izvršiocima ovih zločina "isuviše slaba" da bi opravdala zaključak da je on bio učesnik UZP-a.⁹²³¹

2829. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je Pušić bio učesnik UZP-a.⁹²³² Ono takođe tvrdi da je Pušić bio ispravno osuđen za navedene zločine zbog toga: (1)

⁹²²⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 138, 202, 376, 705, 1107, 1115, 1148, 1155, 1162, 1181; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2006; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 306, 321.

⁹²²⁶ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1208. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1203-1207.

⁹²²⁷ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1208. V. takođe Prvostepena presuda, tom 4, par. 1217-1232.

⁹²²⁸ Prvostepena presuda, tom 4, par. 1209.

⁹²²⁹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 110, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 418, Izjava sudije Van Den Wyngaert, str. 164-165. Pušić takođe upućuje na navodne greške u zaključku Pretresnog vijeća da je on dijelio traženu namjeru radi dokazivanja njegovog učešća u UZP-u. Pušićev žalbeni podnesak, par. 111, gdje se upućuje na Pušićevu žalbenu osnovu 5.

⁹²³⁰ Pušićev žalbeni podnesak, par. 110 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

⁹²³¹ Pušićev žalbeni podnesak, par. 110.

⁹²³² Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 97. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pušić dao značajan doprinos UZP-u i da je dijelio njegov zajednički zločinački cilj. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 93-96.

što su ti zločini činili dio ZZP-a; (2) što je Pušić je dijelio namjeru za te zločine; i (3) što su te zločine počinili fizički izvršiocu koje su koristili članovi UZP-a.⁹²³³

(b) Analiza

2830. Žalbeno vijeće se uvjerilo da je, donošenjem zaključaka koji se sažeto navode gore,⁹²³⁴ Pretresno vijeće došlo do konstatacija koje su bile potrebne da bi zaključilo da je Pušić bio učesnik UZP-a.⁹²³⁵ Da bi se Pušiću pripisala odgovornost za zločine koje su počinile druge osobe, kao što su oni u Prozoru, Čapljini, Jablanici i Mostaru, nije bilo neophodno da Pretresno vijeće utvrdi da su između Pušića i fizičkih izvršilaca koji su počinili zločine o kojima je riječ postojali sporazum, dogovor ili neposredna veza,⁹²³⁶ ili da je Pušić bio umiješan u planiranje tih zločina.⁹²³⁷ Zapravo, Pretresno vijeće je bilo dužno da utvrdi da se ti zločini mogu pripisati najmanje jednom učesniku UZP-a, te da je taj učesnik – kada je koristio glavnog izvršioca – postupao u skladu sa zajedničkim planom.⁹²³⁸ Pretresno vijeće je pravilno formulisalo ovaj uslov u svom sažetku mjerodavnog prava,⁹²³⁹ a u vezi sa zločinima u Mostaru, na primjer, konstatovalo je da je Prlić podržavao hapšenja i zatočenja 9. maja 1993. i narednih dana.⁹²⁴⁰ U svakom slučaju, Pušić ne tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo vezu između jednog učesnika UZP-a i fizičkih izvršilaca zločina u Prozoru, Čapljini, Jablanici ili Mostaru.

2831. U svjetlu gore navedenog, Žalbeno vijeće konstatuje da Pušić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio učesnik UZP-a na osnovu "preširoke primjene teorije UZP-a". Pušićeva žalbena osnova 4 se, stoga, odbija.

5. Zaključak (Pušićeve osnove 1, 4-6)

2832. Žalbeno vijeće je odbilo Pušićeve žalbene osnove 4 i 5. U vezi sa žalbenim osnovama 1 i 6, Žalbeno vijeće je poništilo određene zaključke Pretresnog vijeća u vezi s Pušićevim

⁹²³³ Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 99-100. Tužilaštvo odgovara da Pušićeva odgovornost ne ovisi o neposrednoj vezi između njega i fizičkih izvršilaca ni o njegovom planiranju zločina. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 97. V. Odgovor tužilaštva na Pušićevu žalbu, par. 98.

⁹²³⁴ V. gore, par. 2827.

⁹²³⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

⁹²³⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 418-419.

⁹²³⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378 ("Žalbeno vijeće podsjeća da učešće u UZP-u ne mora obuhvatati činjenje konkretnog krivičnog djela, niti mora biti neophodno ili znatno, nego može biti u vidu davanja doprinosa realizaciji zajedničkog cilja, koji, u najmanju ruku, treba da bude značajan. Ono što je važno je da taj doprinos pospješuje realizaciju zajedničkog cilja." (oznake za fusnote unutar citata izostavljene)).

⁹²³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 432; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1065; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 413, 430. V. takođe gore, par. 2618, 2752.

⁹²³⁹ Prvostepena presuda, tom 1, par. 212.

⁹²⁴⁰ Prvostepena presuda, tom 4, par. 272.

doprinosom, kako je gore naznačeno.⁹²⁴¹ Ostatak njegovih prigovora u okviru ovih žalbenih osnova je odbijen. Eventualni uticaj zaključaka Žalbenog vijeća, uključujući posljedice poništavanja, biće razmotren dolje.⁹²⁴²

⁹²⁴¹ V. gore, par. 2772. V. takođe gore, par. 2773.

⁹²⁴² V. dolje, par. 3365.